LÛGAT

TARİH
ve Medeniyet

Ferit Devellioğlu

KISALTMALAR

a. : arapça
ahl. : ahlâk
alm. : almanca
anat. : anatomi
ask. : askerlik
astr. : astronomi
b. : birleşik
biy. : biyoloji
bkz. : bakınız
bot. : botanik
c. : cemi
c. c. : cem'inin cem'i
coğr. : coğrafya
cü. : cümle
d. : doğum
den. : denizcilik
d. huk. : devlet hukuku
dey. : deyim
e. : edat
ed. : edebiyat
est. : estetik
f. : farsça
fels. : felsefe
fer. : ferâiz
fık. : fıkıh
fi. : fiil
fiz. : fizik
fizy. : fizyoloji
fr. : fransızca
geo. : geometri
gr. : gramer
grk. : grekçe
G. S. : Güzel Sanatlar
ha. : harf
hak. : hakkında
hek. : hekimlik
h.i. : has isim
huk. : hukuk
Hz. : Hazret-i
i. : isim
ing. : ingilizce
it. : isim tamlaması
jeod. : jeodezi
jeol. : jeoloji
kim. : kimyâ
koz. : kozmografya
leng. : lengüistik
lât. : lâtince
m. : masdar
mad. : mâdencilik
mant. : mantık
mat. : matematik
mec. : mecâzen
mece. : mecelle
meteor. : meteoroloji
muh. : muhâcır
müen. : müennes
müz. : müzik
n. : nidâ
o. : osmanlıca
or : ormancılık
ö. : ölüm
ped. : pedagoji
psik. : psikoloji
rub. : rubâî
s. : sıfat
sosy. : sosyoloji
st. : sıfat terkîbi
sül. : sülâsi
t. : türkçe
tar. : târih
tas. : tasavvuf
ter. : terkip
tic. : ticâret
top. : topografya
trig. : trigonometri
vak. : vakıf
v.b. : ve başkaları, ve benzerleri
vet. : veteriner
yun. : yunanca
zf. : zarf
zm. : zamir
zir. : ziraat
zool. : zooloji

TÜRKÇE IV (Türkçe Metinler I), [Millî Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.], Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1945.

TÜRKÇE V (Türkçe Metinler II), [Millî Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.], Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1945.

TÜRKÇE VI (Türkçe Metinler III, Fasikül 1), [Millî Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.], Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1946.

TÜRKÇE VI (Türkçe Metinler III, Fasikül 2), [Millî Eğitim Bakanlığınca kurulan özel bir komisyon tarafından hazırlanmıştır.], Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1946.

TÜRKÇEDEN FRANSIZCAYA YENİ LÛGAT, Reşat Nuri Darago, Ahmet Sait Basımevi, İstanbul.

TÜRKÇEDEN İNGİLİZCEYE LÛGAT KİTABI, James W. Redhouse, İstanbul, 1921.

TÜRKÇE SÖZLÜK, Türk Dil Kurumu, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945.

TÜRKÇE SÖZLÜK, (üçüncü baskı), Mehmet Ali Ağakay, Türk Dil Kurumu, Yeni Matbaa, Ankara, 1959.

TÜRK HUKUK LÛGATI, [Türk Hukuk Kurumu tarafından hazırlanmıştır]. Maârif Matbaası, Ankara, 1944.

TÜRK KUMAŞ VE KADİFELERİ I, Tahsin Öz, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1946.

TÜRK KUMAŞ VE KADİFELERİ II, Tahsin Öz, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1951.

TÜRK KİTAP KAPLARI, Kemal Çığ, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Türk ve İslâm Sanatları Târihi Enstitüsü Yayınları, sayı : 4, Feyz ve Demokrat Ankara Matbaası, Ankara, 1953.

TÜRK LÛGATİ I, Hüseyin Kâzım Kadri, Devlet Matbaası, İstanbul, 1927.

TÜRK LUGATİ II, Hüseyin Kâzım Kadri, Devlet Matbaası, İstanbul, 1928.

TÜRK LÛGATİ III, Hüseyin Kâzım Kadri, Maarif Matbaası, İstanbul, 1943.

TÜRK LÛGATİ IV, Hüseyin Kâzım Kadri, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945.

TÜRK MÛSİKİ LÛGATİ, A. Yılmaz Öztuna, (Mûsiki Mecmûasında 15 - 91 fasiküllerde), İstanbul, Mayıs 1949 - Eylül 1955.

TÜRK NAKIŞ SAN'ATI TÂRİHİ ARAŞTIRMALARI, Vesîkalar I, Rıfkı Melûl Meriç, Ankara Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Türk ve İslâm Sanatları Târihi Enstitüsü Yayınları, Feyz ve Demokrat Ankara Matbaası, Ankara, 1953.

YENİ TÜRKÇE LÛGAT, M. Bahaeddin (İkinci tab'ı), Evkaf-ı İslâmiye Matbaası, İstanbul.

İ Ç İ N D E K İ L E R

BAŞLARKEN

Biliyorsunuz, arkamızda 600 senelik mâzîsi olan bir Osmanlı Edebiyâtı, önümüzde de bu edebiyâtı öğrenmek arzusunu duyan, hattâ bâzı hallerde mecbûriyet içinde bulunan bir gençlik var. Millî Eğitim Bakanlığımızın müfredat programlarına göre bu gençliğin; daha liseden başlıyarak, Divân, Tanzîmat, Servet-i Fünûn, Fecr-i Âtî edebiyâtını, diğer taraftan İlâhiyât Fakültesi'nde dinler târihi, Arap edebiyâtı, hadis, tefsir, Arap şâir ve ediplerinin biyografileri ile tasavvufî eserleri gözden geçirmek, diğer fakültelere devâm edenlerin de birçok arapça, farsça kelimelerle hukukî tâbir ve ıstılahları öğrenmek zorunda bulunduklarını gözönünde tutarak 13 yıldan beri üzerinde meşgul olageldiğim "Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat" adlı eserimi bugün tamâmiyle bitirmiş ve baskısına başlamış bulunmaktayım. Bu lûgat, başta Nâci lûgati, Salâhi ve Ali Seydî'nin Kamûs-i Osmânî'leri olmak üzere Kamûs-i Türkî, Bahâ Lûgati, Hüseyin Kâzım Kadri (Şeyh Muhsin-i Fânî), Mustafa Nihat Özön'ün sözlükleri ile Millî Eğitim Bakanlığı Din Eğitimi Dâiresi Müdürü Kemal Edip Kürkçüoğlu ve değerli dilcilerimizden Osman Nedim Tuna'nın husûsî notları taranmak; sâir edebî eser ve ansiklopedilerden faydalanmak sûretiyle meydana gelmiş ve başından sonuna kadar da üstad K. E. Kürkçüoğlu'nun tetkik ve tashîhinden geçmiştir.

Lûgatın hazırlığı sırasında büyük bir titizlik ve hassâsiyet gösterilmiştir. Nitekim sıhhatinden şüphe edilen bir arapça kelime için, Ahterî, Akreb-ül-Mevârid, Redhouse, Âsım Efendi Lûgatine; bir farsça kelime için, Gencîne-i Güftâr, Burhân-ı Katı', Ferheng-i Nâsırî, Ferheng-i Şuûrî, Şems-ül-Lûga, emsâli gibi en güvenilir kaynaklara müracaat etmek külfetine katlanılarak bir vahdet temîn olunması cihetine gidilmiştir.

Bu eser, Osmanlıca'da kullanılan arapça ve farsça asıllı kelimeleri ihtivâ etmektedir; türkçe kelimelerle osmanlıcaya batı dillerinden geçmiş kelimelere yer verilmemiştir. Buna mukabil : **hâk, berg, hacer..** gibi dilimizde kullanılmış ve **alenî; âlemşümûl; beşûş; mütenekkiren...** gibi kullanılmakta olan bütün osmanlıca (arapça - farsça) kelimeler alınmış bu sûretle 60 bin kelimelik bir lûgat hazırlanmış bulunmaktadır. Yeri gelmiş iken şunu da arz etmek isterim ki ben şahsen Muallim Nâci, Şemsettin Sâmi, Ali Seydî, Salâhi merhum gibi eski lûgatçilerimizin uzun, yorucu ve yıpratıcı mesâîsini burada minnet ve şükranla karşılar, kendilerini hürmet ve rahmetle yâd ederim. Bu zevat memleket hesâbına zamânının îcaplarına göre, çok faydalı, hayırlı ve semereli işler görmüş, büyük bir sebat ve ferâgatle bütün ömürlerini irfan âlemine vakfetmiş kimselerdir; meydana getirdikleri eserler kuvvetli bir irâde ve azmin mahsûlü olmakla berâber şunu da ifâde etmeliyim ki, bu çok değerli zevât, kelimelerin ilmî hüviyetini tâyîn etmek husûsunda değişik kaynaklardan faydalanmak yolunu her nedense ihmâl etmişlerdir. Meselâ : Salâhî'de, Kamûs-i Türkî'de, Nâcî'de veyâ Ali Seydî'de aradığınız bir kelimeyi çok zaman diğerlerinde de aynı şekilde îzâh edilmiş olarak görürsünüz; birinde bulamamışsanız ötekinde bulacağınız şüphelidir. Lehçe-i Osmânî'de geçen bir yanlışlık Kâmûs-i Türkî'de, Ali

Seydî'de, Salâhî'de de aynı şekilde tekrar edebilir. Meselâ, "eken, biçen, çiftçi" mânâsına gelen **fâlih** kelimesi, Kamûs-i Türkî'de, Ali Seydî'nin Kamûs-i Osmânî'sinde ve Redhouse lûgatlerinde yoktur. Nâcî Lûgatinde : **"esbak, ekbâd, ferc"** kelimeleri alınmamıştır. Salâhî'nin Kamûs-i Osmânî'sinde: **cürûf** ve **fetret** kelimeleri yoktur. Şemsettin Sâmi merhûmun Kamûs-i Türkî'sinde : **mürteci; tedâî, müteammim, ekbâd, tesbît, cevvâl, inkılâp, istismâr, mütekarrir, âbide...** kelimelerini bulmak mümkün değildir. Bahâ lûgatinde : **fâsih, emvâç...** kelimelerine yer verilmemiştir. Salâhî'nin Kamûs-i Osmânî'sinde : parmak üzümü (kara) demek olan **esâbi'-ül-ızârî** terkîbi yanlıştır, **esâbi'-ül-azârî** veyâ **esâbi'-ül-azârâ** olması lâzımdır. Ali Seydî'nin Kamûs-i Osmanî'sinde : keskin, kesici mânâsına gelen **bürrân** kelimesi arapça; Kamûs-i Türkî'de aynı kelime **berrân** şeklinde farsça olarak geçmektedir. Kelime Nâci'de olduğu gibi **bürrân** şeklinde farsçadır. Mustafa Nihad'ın 1955'te, genişletilmiş 2 nci basım olarak yayınladığı Osmanlıca - Türkçe Sözlük'ünde hurûf-i kameriyyeden olan **c** harfi her tarafta hurûf-i şemsiyye olarak gösterilmiştir. Meselâ : **cem'-üc-cem, mukaddimet-üc-ceyş, dâr-üc-cihâd, serî-üc-cereyan, tâbiyet-üc-ceys...** gibi. Buna mukabil huruf-ı şemsiyye'den olan **kerîh-ün-nefes** terkîbi **kerîh-ül-nefes** şeklinde yer almıştır. Yine aynı eserde "oturanlar, yerliler" mânâsına gelen ve **katın'**ın cem'i olan **kuttân** kelimesi **kutan** şeklinde; "ululuk, büyüklük, gösterişlilik" mânâsına gelen **übbehet** kelimesi **übehhet** şeklinde okunmuş; **hunfesâ** kelimesi **hunefsâ** ve **zünbûr** kelimesi **zenbûr; usfûr** kelimesi **asfûr** şeklinde yanlış okunmuştur. Bu kabil örneklerden daha yüzlercesini, binlercesini sıralamak mümkündür. Basılmakta olan bu sözlüğe gelince : eser aynı zamanda ansiklopedik mâhiyet arz etmekte, kelime ve tâbirler geniş mânâlariyle îzah olunmaktadır. Meselâ birer müzik terimi olarak kullanılan, hicaz, nihâvend, râst, uşşak, ferahfezâ, tâhir pûselik ve sâire gibi kelime tâbir ve terkipler, eski osmanlıca lûgatlerimizde sâdece : "makamât-ı mûsikiyye'dendir" cümlesi ile karşılanmıştır; bu lûgatte ise bütün müzik terimleriyle, tıbbî, hukukî, edebî, târihî v.b.. lûgat ve tâbirlerin ilmî îzahları yapılmış, bunlara lüzumlu misaller verilmiştir. Divan Edebiyâtı'nın meşhur şâir ve edipleriyle İslâmiyetin ünlü şahsiyetlerinden bâzılarının kısa hal tercümeleri de burada yer almıştır.

Uzun yıllardan beri devâm edegelen yorucu ve yıpratıcı çalışmalarla meydana gelen bu eser, her gün biraz daha yükselmekte olan kültür ve eğitim âbidemize en küçük bir yapı taşı olabilirse ne mutlu bana.

Ferit DEVELLİOĞLU

AÇIKLAMALAR

1 — Lûgatin madde başı kelimeleri, 8 punto siyah, îzâhları 8 punto beyaz ve Arap harfleri 12 punto ile dizilmiştir.

2 — Madde başı olan kelimelerin imlâsı, Arap harfleriyle yazılan imlâ esâsına göre alınmıştır : **mahbûb, imtidâd, imtizâc.. gibi.**

3 — Lûgat'teki Arap harfleri, yalnız madde başı olan kelimelerin karşısında yer almıştır.

4 — Söyleniş îtibâriyle bir olup, mânâca ayrı olan kelimeler, 1., 2., 3.,.. numaralarla ayırdedilmiştir : **1. emsal** (a. misl'in c.); **2. emsâl** (a. mesel' in c.).. gibi.

5 — Lûgat, osmanlıca ve öğretici olduğu için İmlâ Kılavuzu kurallarına bağlı kalınmamıştır. Madde başı olan kelimelerde bütün uzun vokaller, üzerlerine" ^ "konularak işâret edildiği gibi, îzahlarda da bugün uzun olarak telâffuz edilen vokaller aynı şekilde belirtilmiştir; yalnız bir karışıklığa meydan vermemek üzere "k" ve "g" seslerinden sonra gelen uzun "a" ve "u"yu göstermek için bu işâret kullanılmamış, madde başının yanına : ["k" uzun okunur, "ga" uzun okunur] cümleleri ilâve edilmiştir.

6 — Bir maddenin îzahları arasındaki küçük farklar (;) ile ayrılmıştır : akıllı; uyanık.. gibi.

7 — Söyleniş îtibâriyle bir olup ta, biri arapça, diğeri farsça olan kelimeler ayrı madde hâlinde alt alta yazılmıştır : **ân** (f. i.) : güzellik câzibesi; **ân** (a. i.) pek az bir zaman.. gibi.

8 — Lûgatte Arap harfleri bulunduğu için madde başı kelimelerinin transkripsiyonu gerekli görülmemiştir.

9 — İki türlü okunabilen kelimelerin en yaygın şekli alınmakla berâber, arandığı zaman lûgatte bulunamıyanları kalın veyâ ince şekilleriyle de aramak gerekmektedir : **terakkî - tarakkî; mübâdele - mubâdele; mürabbâ - murabbâ; ünvân - unvân; behhâs - bahhâs..** gibi.

10 — Arapçada bulunmayıp da osmanlıcanın bir tasarrufu olarak arapçanın kurallarına göre yapılmış kelimelere yer verilmiş ve bu kelimeler osmanlıca demek olan (o) harfi ile işâret edilmiştir : **tayyâre** (o. i.), **mefkûre** (o. i.); **ensice** (o. i.).. gibi.

11 — Lûgatte, **müfettiş; muharrir; kâtib; vekâlet..** gibi kelimeler alındığı için **başmüfettiş; başkâtib; başvekâlet..** gibi "baş-" ile başlıyan birleşik kelimelere yer verilmemiştir.

12 — **Bî-, bîlâ-, lâ-, nâ-, gayr-, adem-i..** gibi kelimeyi menfîleştiren öneklerin hem ayrı ayrı mânâları, hem de bir kelimeye eklendiği zamanki mühim ve yaygın olan şekilleri alınmıştır.

13 — **-laşmak; -leşmek; -etmek; -olmak; -landırmak; -letmek; -latmak; -lenmek; -lanmak; -lık; -lik; -luk; -lük; -lı; -li -lu; -lü; -sız; -siz; -cı; -ci..** gibi son takılı arapça ve farsça kelimeler alınmamıştır.

14 — Arapça veyâ farsça bir kelimeye takılan **-hâne; -zâde** kelimeleriyle yapılan birleşik kelimeler alınmış : **hemşîre-zâde; birâder-zâde; devlet-hâne, mey-hâne..** gibi. Türkçe kelimeye takılanlar alınmamıştır: **döküm-hâne; dikim-hâne; dayı-zâde..** gibi.

15 — **-dâr; -kâr; -keş; -gâh** gibi son eklerin hem mânâları, hem de takıldığı arapça veyâ farsça kelime ile birlikteki îzahları alınmıştır: **haber-dâr; dil-dâr; garaz-kâr; füsun-kâr; esrar-keş; dem-keş; karar-gâh; hâb-gâh..** gibi. Türkçe kelimelere takılanlar alınmamıştır : **emek-dâr, bayrak-dâr..** gibi.

16 — Birleşik kelime unsurları, birbirlerinden küçük çizgi (-) işâretleri ile ayrılmışlardır : **cihân-nümâ; hayır-hâh; vatan-perver..** gibi.

17 — Farsça sıfat veyâ izâfet terkiplerinde (isim veyâ sıfat tamlamalarında) iki kelime birbirinden **-i** işâreti ile ayrılmıştır. Türkçenin ses uyumu kurallarına göre bu **-i** harfi, **-ı, -u, -ü** şekillerinde söylenirse de bu sesler lûgatte **-ı** ve **-i** harfleriyle gösterilmiştir : **arz-ı (u) hâl; kamûs-ı (u) Türkî; hüsn-i (ü) tabîat..** gibi. Ancak, bu sıfat veyâ izâfet terkiplerinde (tamlamalarda) ilk kelimesinin sonu bir **a, u,** ile biterse, terkîbin arasındaki **-i** harfi yerini **-yi** ye verir : **süferâ-yi ecnebiyye; uzamâ-yi devlet..** gibi.Yine "-yi" hecesi ses uyumu kurallarına göre konuşma dilinde : **-yu, -yü** şeklinde söyleniyorsa da lûgat'te "-yi" şeklinde gösterilmiştir. **Bâzû-yi (yu) merdân..** gibi.

18 — Bağlantı edâtı olan **ve** ler, iki kelimeyi birbirine bağladığı için çizgisiz olarak **u, ü** şeklinde alınmıştır : **ulum u fünûn; kadr ü kıymet..** gibi. Ancak, baştaki kelime bir vokalle nihâyet bulursa ortadaki bağlantı edâtı olan "ü", **vü** şekline girer : **kazâ vü kader; safâ vü cefâ..** gibi.

19 — Madde başı kelimelerinin altına alfabe sırasiyle dizilmiş ve terkip (tamlama) hâlinde alınmış olan örnekler minüskülle, îzahların arasında yer alan örnekler, yine alfabe sırasına göre, majüskülle dizilmiştir.

20 — (*) işâreti XX. yüzyılın **néologisme'i** (yeni kelimeleri) ni gösterir.

21 — **zarb = darb; zucret = ducret; fâzıl = fâdıl..** gibi iki türlü okunabilen kelimeler her iki şeklîle de aranmalıdır.

22 — Büyük harfle başlıyan has (* özel) isimlerden sonra gelen ilk harf veyâ heceden önce bir "apostrof" konulmuştur : Ahmed'**e**, Ankara'**ya**, Hindistan'**da**.. gibi.

23 — dünyâ, güneş, cennet.. gibi kelimeler, özel ad olarak değil de, bir sıfat, zarf ve bir deyim gibi kullanıldıkları zaman küçük harfle alınmışlardır. Meselâ : **dünyâda olmaz** (=kat'iyen, aslâ olmaz); Bursa bir cennettir (= .... yeşilliği, bağ, bahçesi bol olan bir yerdir) cümlelerinde olduğu gibi.

24 — bâzı güç anlaşılabilecek terimlerin, her hangi bir karışıklığı ve iltibâsı önlemek üzere, fransızca, lâtince gibi karşılıkları da alınmıştır.

BİBLİYOGRAFYA

AHTERÎ KEBİR, (Arapça - Türkçe lûgat), Afyonkarahisarlı Şemseddin Oğlu Mustafa, 1302.
AKREBÜ-L-MEVÂRİD, Saîdü-l-Hûrî, Beyrut, 1833.

ÂSIM EFENDİ KAMUSU TERCÜMESİ, Fîruzâbâdlı Muhammed Mecdüddin, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul, 1305.

BÜRHÂN-I KATI', Ahmet Âsım, 1214.

BÜYÜK OSMANLI LÛGATİ, Ali Rıza Alp - Sabahat Alp, Ekicigil Matbaası, İstanbul, 1958.

ÇİÇEKLİ NEBATLAR (Phanerogamae), Prof. Dr. Phil. Kurt Krause, Çeviren : Dr. Phil. Selâhattin Kuntay, Recep Ulusoğlu Basımevi, Ankara, 1939.

DEBÂGAT MADDELERİ ve OTOKRİTİĞİ, Prof. O. Gern Gross, Türkiye Cumhuriyeti Ziraat Vekâleti Köy ve Zirâî Kalkınma Kongresi Neşriyâtı, Yaltırak Basımevi, Ankara, 1938.

EDEBİYAT LÛGATİ, Tâhir Olgun, Aydınlık Basımevi, İstanbul, 1937.

EL-FERÂİDÜ-D-DÜRRİYYE (Vccabulaire Arabe-Français), J. B. Belot, Beyrut, 1899.

FERHENG-İ NÂSIRÎ, Hidâyet, 1288.

FERHENG-İ ŞUÛRÎ I ve II, Hasan, İstanbul, 1155.

GENCÎNE-İ GÜFTÂR (Ferheng-i Ziyâ), (Farsçadan Türkçeye lûgat), Ziyâ Şükûn, Maarif Matbaası, İstanbul, 1944.

İSLÂM ANSİKLOPEDİSİ, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1941 - 1960.

ÎZAHLI DÎVAN ŞİİRİ ANTOLOJİSİ, Necmeddin Halil Onan, Maarif Matbaası, İstanbul, 1940.

KAMÛS-I FRANSEVÎ, (Fransızcadan Türkçeye lûgat kitabı, dördüncü tab'ı), Şemseddin Sâmi, Mihran Matbaası, İstanbul, 1905.

KAMÛS-I FRANSEVÎ, (Türkçeden Fransızcaya lûgat), Dîran Kelekyan, Âmedî Matbaası, İstanbul, 1928.

KAMÛS-I OSMÂNÎ, Mehmed Salâhi, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, 1313.

KAMÛS-I TÜRKÎ, Şemseddin Sâmi, İkdam Matbaası, İstanbul, 1317.

KILAVUZ SÖZLÜK (Osmanlıca - Türkçe, Türkçe - Osmanlıca), Yaşar Nâbi, Ekin Basımevi, İstanbul, 1961.

KÜÇÜK LÛGAT (Türkçe - Fransızca), W. Wiesenthal, Mahmut Bey Matbaası, İstanbul, 1887.

LEHÇE-İ OSMÂNÎ, Ahmet Vefik Paşa, İstanbul, 1306.

LES ARTS DÉCORATIFS TURCS, Celâl Esat Arseven, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul.

LÛGAT-I NÂCİ, Muallim Nâci, Asır Matbaası, İstanbul.

MÜKEMMEL OSMANLI LÛGATİ, Ali Nazîma, Hacı Hüseyin Efendi Matbaası, İstanbul, 1319.

NAZARÎ ve AMELÎ TAKSÎM-İ ARÂZÎ (Tevsî ve tashîh olunmuş ikinci tab'ı), Mehmet Şevki, İstanbul, 1331.

OSMANLICADAN TÜRKÇEYE CEP KILAVUZU, Türk Dil Kurumu, Devlet Basımevi, İstanbul, 1935.

OSMANLICADAN TÜRKÇEYE SÖZ KARŞILIKLARI, Tarama Dergisi I, Türk Dil Kurumu, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.

OSMANLICA - TÜRKÇE KÜÇÜK LÛGAT, Ferit Devellioğlu, Tan Matbaası, İstanbul, 1949.

OSMANLICA - TÜRKÇE SÖZLÜK, Mustafa Nihat Özön, Birinci basım 1952, İkinci basım 1955, Üçüncü basım 1959.

OSMANLI TÂRİH DEYİMLERİ VE TERİMLERİ SÖZLÜĞÜ, Mehmet Zeki Pakalın, Maârif Basımevi, İstanbul, 1946 - 1956.

RESİMLİ KAMÛS-I OSMÂNÎ, Ali Seydî, Cihan Matbaası, İstanbul, 1330.

SON ASIR TÜRK EDEBİYÂTI TÂRİHİ, Mustafa Nihat Özön, Maârif Matbaası, İstanbul, 1941.

ŞEMSÜ-L-LÛGA I ve II, 1309, Farsça lûgat.

TANIKLARİYLE TARAMA SÖZLÜĞÜ I, Türk Dil Kurumu, Cumhuriyet Basımevi, İstanbul, 1943.

TANIKLARİYLE TARAMA SÖZLÜĞÜ II (A - İ), Türk Dil Kurumu, Cumhuriyet Matbaası, İstanbul, 1945.

TANIKLARİYLE TARAMA SÖZLÜĞÜ II (K-Z), Türk Dil Kurumu, Türk Târih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.

TANIKLARİYLE TARAMA SÖZLÜĞÜ III, Türk Dil Kurumu, Karınca Matbaası, Ankara, 1954.

TANIKLARİYLE TARAMA SÖZLÜĞÜ IV. Türk Dil Kurumu, Türk Târih Kurumu Basımevi, Ankara, 1957.

TARAMA DERGİSİ I, (Osmanlıcadan Türkçeye söz karşılıkları), Türk Dili Tetkik Cemiyeti, Devlet Matbaası, İstanbul, 1934.

TÂRİH BOYUNCA GÜZEL YAZILAR I, Süleyman Şevket Tanlı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1947.

TÂRİH BOYUNCA GÜZEL YAZILAR II (Fasikül 1), Süleyman Şevket Tanlı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1947.

TÂRİH BOYUNCA GÜZEL YAZILAR II (Fasikül 2), Süleyman Şevket Tanlı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1948.

TÂRİH BOYUNCA GÜZEL YAZILAR III, Süleyman Şevket Tanlı, Millî Eğitim Basımevi, İstanbul, 1947.

TERİMLER KILAVUZU, Mustafa Nihat Özün, Remzi Kitabevi, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul, 1948.

TOPKAPI SARAYINDA II. SULTAN FÂTİH MEHMET'E ÂİT ESERLER, Türk Târih Kurumu Basımevi, Ankara, 1953.

TÜRK ANSİKLOPEDİSİ, Millî Eğitim Basımevi, Ankara, 1946 - 1961.

TÜRK CİLT SAN'ATI TÂRİHİ ARAŞTIRMALARI, Vesikâlar I, Rıfkı Melûl Meriç, Güven ve Sevinç Matbaası, Ankara, 1954.

A

â ع، غ، آ (ha.) : Osmanlı alfabesinin ilk harfi olan **elif** ile yirmi birinci harfi olan **ayın** harfleri, Türk alfabesindeki **a** veyâ **â** işâretleriyle karşılanır.

a آ (a. f. n.) : **1.** kelimenin sonuna gelen ve ey! mânâsını veren bir nidâ edâtıdır. : cânâ (ey cân); zâhidâ (ey zâhid).. gibi. **2.** sesli ile biten has isimlerin sonuna gelirse a harfi **yâ** şeklini alır. : Nâbiyâ (ey Nâbi); Bâkiyâ (ey Bâki).. gibi. **3.** İki ayni veyâ iki ayrı kelime arasına sıkışarak, sözün mânâsını kuvvetlendirir : rengârenk; lebâleb; gûnâgûn.. gibi.

âb آب (f. i.) : **1.** su. (bkz : mâ').

âb-ı âbistenî : **1)** gebeliğe sebebiyet veren su, menî; **2)** nebatların yetişip büyümesine sebeb olan su ve yağmur.

âb-ı adâlet : doğruluğun feyz ve bereketi.

âb-ı ahmer (kırmızı su), **âb-ı âteşîn** (ateşli su), **âb-ı âteş-mizâc** (ateş mizaçlı su), **âb-ı âteş-nâk** (ateşli su), **âb-ı âteş-nümâ** (ateş gösteren su), **âb-ı âteş-pâre** (ates parçası gibi su), **âb-ı âteş-reng** (ateş renkli su), **âb-ı âteş-zây** (ateş doğuran su), **âb-ı âteş-zede** (ateş vurmuş su), **âb-ı âzer-âsâ** (ateş gibi su), **âb-ı âzer-sâ** (ateş gibi su), **âb-ı ergevânî** (erguvan rengindeki su) : **1)** kırmızı şarap; **2)** (haksızlığa uğrıyanın döktüğü) göz yaşı.

âb-ı Âmû : Amuderyâ suyu.

âb-ı âşâmî : içilir su.

âb-ı bâde-reng : **1)** şarap rengindeki su; **2)** kanlı göz yaşı.

âb-ı bârân : **1)** yağan su, yağmur; **2)** yağmur suyu.

ab-ı beka, âb-ı câvid, âb-ı câvidân, âb-ı cevânî, âb-ı hayât, âb-ı hayvân, âb-ı hızır, âb-ı zindegânî, âb-ı zindegî : nerede olduğu bilinmeyen bir kaynağın, içen kimseye ebedî hayat veren efsânevî suyu, bengi su. (bkz : mâ'-ül-hayât).

âb-ı beste : **1)** donmuş su, buz, dolu, çiğ; **2)** **mec.** billûr, sırça; şişe.

âb-ı bün : çok zaman köhne ve içi boş ceviz ağaçlarının köklerinde bulunan zamka benzer bir nesne, ağaç karası.

âb-ı ciğer : **1)** ciğer suyu; **2)** göz yaşı.

âb-ı ciğer-hûn (ciğeri kanıyanın suyu) : kederden dökülen gözyaşı.

âb-ı çeşm : göz yaşı.

âb-ı dehân, âb-ı dehen : ağız suyu, salye.

âb-ı dendân : **1)** diş suyu, salye, tükrük; **2)** tükrülüp atılmış şey; **3)** dişin güzelliği.

âb-ı dîde : **1)** göz suyu, göz yaşı; **2)** mütevâziâne bakış.

âb-ı dîde-i câm (bardağın, kadehin göz yaşı) : şarap.

âb-ı engûr (üzüm suyu) : şıra, şarap.

âb-ı eyyâm (günlerin suyu = güzelliği) : **1)** güneş ışığı; **2)** ay ışığı.

âb-ı füsürde : **1)** donmuş su, buz; dolu; kar; **2)** pelte; **3)** **mec.** kılıç, hançer; **4)** billûr şişe.

âb-ı gerdende (dönen billûr) : gök kubbesi.

âb-ı gûşt : et suyu.

âb-ı güşâde (açılmış su) : sulandırılmış şarap, kötü şarap; beyaz şarap veyâ rakı.

âb-ı harâbât (harâbelerin = meyhânelerin suyu) : şarap.

âb-ı harâm (yasak su) : şarap.

âb-ı hasret : kederden dökülen göz yaşı.

âb-ı hâtır (hatırın suyu = güzelliği) : güzel muhayyile.

âb-ı hayât (hayat suyu) : **1)** içene ebedî hayat bağışlayan efsânevî su; **2)** **mec.** çok tatlı ve hafif su.

âb-ı hayât-ı la'l : dudağın âb-ı hayâtı, dudağın cana can katıcı hassası.

âb-ı hayât-ı tesliyet : tesellî âb-ı hayâtı.

âb-ı hazân (sonbahar suyu) : sonbahar yağmuru. [bitkilere ve insanların sıhhatine zararlıdır].

âb-ı hufte (uyuyan su) : **1)** durgun su; **2)** donmuş su, buz; kar; dolu; kırağı; çiğ; **3)** billûr; **4)** Cam; **5)** bardak; şişe; **6)** kınında bulunan kılıç ve benzerleri.

âb-ı hurdenî : içilir su, içme suyu.

âb-ı hûrşîd (Güneşin suyu) : **1)** güneş ışığı; **2)** ebedî hayat veren su. (bkz : âb-ı beka v. b.).

âb-ı huşk (kuru su) : **1)** billûr; **2)** cam; **3)** cam veyâ billûr bardak; **4)** şişe.

âb-ı işret (işret suyu) : şarap.

âb-ı kâr (işin suyu) : işin parlak gidişi, başarı, refah.

âb-ı kebûd (mâvi su) : Çin denizi.

âb-ı la'lî : **1)** lâl renkli su; **2)** şarap; **3)** göz yaşı.

âb-ı lûtf (lûtfun suyu, yağmuru) : lûtufkârlık.

âbâb آباب (a. i. ebb'in c.) : otu çok olan yerler, mer'alar, çayırlar.

ab'âbiyyet عبابيت (a. i.) : sözü karnından söylermiş gibi konuşabilme.

âbâd آباد (a. i. ebed'in c.) : sonsuz gelecek zamanlar.

âbâd آباد (f. s.) : **1.** mâmur, şen, bayındır. **2.** f. e. çokluk bildirir. **Şems-âbâd** : güneşi bol olan yer. **Feyz-âbâd** : feyizle dolu olan yer.

a'bâd اعباد (a. i. abd'in c.) : köleler. (bkz : abîd, ibâd).

âbâdân آبادان (f. s.) : şen, mâmûr, bayındır.

âbâdânî آبادانى (f. i.) : mâmurluk, şenlik, bayındırlık. (bkz : âbâdî[1], umrân).

âbâdî آبادى (f. i.) : **1.** mâmurluk, bayındırlık, şenlik. **2.** Hindin Devlet-âbâd şehrinde ipekten yapılma bir çeşit ince veyâ kalın yazı kâğıdı.

abâdile عبادله (a. i. Abdullah'ın c.) : Abdullah adında olan kimseler. [Hz. Muhammed zamânında bu adda 220 kişi vardı]. **Harb-ül-Abâdile** (Abdullah'lar harbi) : Abdullah adlı dört kumandanın bulunduğu harb.

âbâft آبافت (f. i.) : gayet şık, sağlam ve kalın kumaş. (bkz : âbeft).

âbâl آبال (a. i. ibil'in c.) : develer.

âbâm آبام (f. i.) : **1.** kule. **2.** gübrelerini toplamak üzere güvercinler için yapılan kule. **3.** burçlar mıntakasının bir işâreti.

âbân آبان (f. i.) : **1.** Güneşin akrep burcuna girdiği Güneş yılının sekizinci ayı. **2.** Güneş ayının onuncu günü. **3.** eski Acem (Îrân, Fürs) an'anesine göre, Güneş yılının sekizinci ayında meydana gelen işlerin ilerlemesine vekil tâyin edildiği farz olunan bir meleğin adı.

âbân-gâh آبانگاه (f. b. i.) : **1.** Güneş yılının onuncu günü. **2.** bu onuncu güne me'mur farzolunan meleğin adı. [eski Fürs inanışına göre o gün yağmur yağarsa erkeklere, yağmazsa kadınlara âit sanılır ve hangi sınıfa âit ise onlar suya girip yıkanırlar ve birbirleriyle su serpişip eğlenirlermiş].

abâ-pûş عباپوش (a. f. b. i.) : **1.** aba giyen, derviş. **2.** rind. **3.** fakir.

âbâr آبار (a. i. bi'r'in c.) : su kuyuları.

âbâr آبار (f. i.) : hesap defteri.

âbâr-gîr آبارگير (f. b. s.) : hesap defterlerini tutan, muhâsebeci, * sayman.

âbât آباط (a. i. ibt veya ıbıt'ın c.) : koltuk altları.

abb عب (a. i.) : ışık. (bkz : nûr, ziyâ').

abbâs عباس (a. i.) : **1.** arslan. (bkz : esed, gazanfer, şîr). **2.** [büyük A ile] **Peygamberimizin** amcalarından, Mekke fethinde müslüman olan zât.

Abbâsî عباسى (a. s. c. Abbâsiyân, Abbâsiyyûn) : **1.** Hz. Abbâs'a mensûbolan. **2.** i. Emevîlerden sonra kurulan halîfelik (750 - 1258). **3.** i. Îran şâhı Abbas tarafından çıkarılan para.

Abbâsiyan (f. i.); **Abbâsiyyûn** (a. i.) عباسيان : عباسيون (abbâsî'nin c.) : Abbâsî halîfeleri.

âb-bâz آب باز (f. b. s.) : su cambazı.

âb-berîn آب برين (f. b. i.) : nehir, ırmak ve çağlıyan kenarlarında suyun şiddetle dökülmesinden meydana gelen içi oyulmuş kovuk.

âb-câme آب جامه (f. b. i.) : su kabı.

× **âb-çora** آب چرا (f. b. i.) : kahvaltı.

âb-çîn آبچين (f. b. i.) : ölü yıkayıcıya âit ve ölü kurulamıya yarıyan peştemal, bez.

abd عبد (a. i. c. ibâd, a'bâd, abîd) : köle, kul. (bkz : bende).

abd-i müşterâ : para ile satın alınmış köle.

abd-ül-kadir : **1)** Allah'ın kulu; **2)** erkek adı.

abdâl آبدال (a. i. bedîl'in c.). (bkz : ebdâl).

abdâlân آبدالان (f. i. abdâl'ın c.) : abdallar. [bunlar 7,40,70 olarak sayılır].

âb-dân آبدان (f. b. i) : **1.** su kabı, kova. **2.** sidik kavuğu, mesâne.

âb-dâr آبدار (f. b. s.) : **1.** sulu, tâze. **2.** parlak. **3.** sağlam vücutlu. **4.** nükteli. **5.** zarif, güzel. **6.** hoş. **7.** **i.** su veren hizmetçi.

âb-dendân آبدندان (f. s.) : şaşkın, saf, bön; mağlup,âciz [kimse].

âb-dest آبدست (f. b. i.) : **1.** namaz vesâire için din îcâbına göre el, ağız (bkz : mazmaza), burun (bkz : istinşak), yüz; dirseklere kadar kolları ve aşıkkemiği üstüne kadar ayakları yıkama, kulaklara, boyuna ve başa meshetme (bkz : vuzû'). **2.** el yıkama suyu. **3.** gaita ve idrar çıkarma ameliyesi; gaita; idrar. **4.** paylama, azarlama. [... ini almak,... ini vermek fiilleriyle kullanılır].

âbdestân, âbdest - dân آبدستان ، آبدستدان (f. b. s.) : abdest, su ibriği.

abdest - hâne آبدستخانه (f.b.i.) : **1.** aptesâne, ayak yolu, helâ. (bkz : âb-rîz). **2.** abdest alacak yer.

âbdestlik آبدستلك (f. t. b. i.) : bir nevî kısa cübbe.

âb-dih آب ده (f. b. i.) : zariflik ve güzellik veren [süs].

abdülleziz عبداللذيذ (a. b. i.) : Akdeniz bölgesinde ve Afrika'da yetişen bir ağacın dut kurusuna benziyen yağlı ve tatlımsı bir meyvası. (bkz : habbüllezîz).

abede عبده (a. s. âbid'in c.) : ibâdet edenler, tapınanlar.
abede-i esnâm, abede-i evsân : puta tatapanlar.

âbeft آبفت (f. i.). (bkz : âbâft).

âbek آبك (f. i.) : **1.** sulu, su dolu olan şeyler. **2.** cıva. (bkz : zîbak). **3.** kabarcık denilen sivilce, çıban.

a'bel اعبل (a. s.) : **1.** çok sert [taş]. **2.** **i.** taşlık dağ.

âb-endâm آب اندام (f. b. i.) : güzel, tenâsüplü endam; güzellik.

âb-endâz آب انداز (f. b. i.) : su mühendisi.

Âber عابر (a. h. i.) : Nûh'un erkek torunu.

aberât عبرآت (a. ı. abre'nin c.) : göz yaşları.

abes عبث (a. s.) : boş, saçma [şey]. **Absele iştigal etmek** : boş şeylerle uğraşmak.

âb-gâh آبگاه (f. b. i.) : **1.** su biriken yer, havuz. **2.** **anat.** karnın, kaburga kemikleri kıkırdağı ve kısa kaburgalar altında olan nâhiyesi, boş bögür.

âb-gîne آبگينه (f. b. i.) : **1.** billûr. **2.** şişe, sürâhi; kadeh. **3.** ayna. **4.** elmas. **5.** kılıç; bıçak. **6.** göz yaşı. **7.** sevgilinin kalbi. **8.** şarap.

âb-gîr آبگير (f. b. i.) : **1.** su biriken yer, havuz. **2.** dokumacı fırçası.

âb-gûn آبگون (f. b. s.) : **1.** suya benzer. **2.** mâvi renk. **3.** **i.** gök. **4.** parlak (kılıç v. b.). **5.** **i.** nişasta.

âb-gûn kafes آبگون قفس (f. b. i.) : gökyüzü.

abher عبهر (a. i.) : **1.** nerggis çiçeği. **2.** yâsemin. **3.** zerrinkadeh çiçeği. **4.** dolu kap.

abherî عبهرى (a. s.) : nergis gibi, nergisimsi.

âb-hest آبخست (f. b. i.) : bozulmuş meyva [kavun, karpuz v. b.].

âb-hîz آب خيز (f. b. i.) : çok yükselen su dalgası.

âb-hûn-, âb-hûst آبخون ، آبخوست (f. b. i.) : **1.** ada. **2.** sel suyunun oyduğu çukur, kovuk. **3.** orman içinde bataklık. **4.** çeşme; su yolu.

âb-hûr, âb-hûrd آبخور ، آبخورد (f. b. s.) : **1.** su içmiş olan [kimse]. **2.** **i.** su ve yemek.

3. i. günlük yiyecek. 4. i. nasip, kısmet. 5. i. kısa bir istirahat için durma. 6. i. içilecek su kabı. 7. i. içme suyu bulunan yer.

âb-hûrde آبخورده (f. b. s.) : su içen.

âbık آبق (a. s.) : 1. sebepsiz olarak efendisinin yanından kaçan köle. 2. cıva. (bkz : âbek, zîbak).

âbî آبى (a. s. ibâ'dan.) : çekinen nazlanan, sakınan; tiksinen.

âbî آبى (f. i.) : 1. ayva. 2. s. suda yaşıyan ve suda hâsıl olan. 3. s. açık mâvi.

âbid آبد (a. i. c. : evâbid) : mesel, yanıltmaç.

âbîd آبيد (f. i.) : kıvılcım.

abîd عبيد (a. i. abd'in c.) : kullar, köleler. (bkz : a'bâd).

âbid عابد (a. s. ibâdet'den. c. : abede; müen. âbide) : ibâdet (kulluk) eden, tapınan (bkz : zâhid).

âbid-âne عابدانه (a. f. zf.) : ibâdet edene yakışacak bir sûrette. (bkz : zâhidâne).

âbidât آبدات (a. i. yanlış olarak âbide'nin c.) : anıtlar.

âbidât-ı İslâmiyye : İslâm medeniyeti anıtları.

âbidât-ı kadîme : ilk çağlardan kalma anıtlar.

âbide آبده (a. i. c. : evâbid) [âbidât yanlıştır] : yâdigâr kalacak eser, anıt.

a'bide اعبده (a. i. abd'in c.) : köleler.

âbidevî آبدوى (a. s.) : 1. âbide gibi, âbideyi andırır, * anıtsal. 2. çok büyük, fr. monumental. (bkz : muazzam).

âbil آبل (a. s.) : 1. koyun, at ve deve gibi hayvanlara iyi bakan [adam]. 2. çayırda otlıyarak suya muhtaç olmıyan [hayvan].

âbile آبله (f. i.) : 1. sivilce, küçük çıban. 2. su kabarcığı.

âbile-i pistân : meme düğmesi, ucu.

âbile-i rûz : Güneş. (bkz : Âftâb, Hurşîd, Mihr, Şems).

âbir عابر (a. s. ubûr'dan. c. : âbirûn, âbirîn) : bir yerden geçen, geçici.

abîr عبير (a. i.) : bir ilâç terkîbi. [bu terkip; beyaz sandal, sünbül kökü, kırmızı gül, turunç ve iğde çiçekleri, nârenç gibi güzel kokulu bâzı otlarla bir miktar döğülmüş miskten meydana gelirmiş].

âbirîn, âbirûn عابرين ، عابرون (a. s. âbir'in c.) : (bkz : âbir).

âbis عابث (a. s.) : alaycı; saygısız.

âbis عابس (a. s.) : asık suratlı, yüzü ekşi [kimse].

âbist آبست (f. s.) : gebe. (bkz : âbistân, âbiste, âbisten).

âbistân آبستان (f. s.) : 1. gizli, gizleme. 2. gebe.

âbiste آبسته (f. s.) : 1. (bkz : âyiştene). 2. gebe, hâmile.

âbisten آبستن (f. s.) : 1. gebe. (bkz : hâmile). 2. dişi.

âbisten-gâh آبستن گاه (f. b. i.) · 1. gebelik yeri, rahim, döl yatağı. 2. Dünyâ, âlem.

âbistenî آبستنى (f. i.) : gebelik.

âbişhor آبشخور (f. i.) : 1. [hayvan ve insan] sulama yeri. 2. içme kabı. 3. günlük yiyecek. 4. dinlenmek için kısa bir duraklama.

âbişten-gâh آبشتنگاه (f. b. i.) : 1. gizli yer, gizlenecek yer. 2. aptesâne. (bkz : âbişt-gâh, âbişt-geh).

âbişt-gâh, âbişt-geh آبشتگاه ، آبشتگه (f. b. i.) : 1. gizli yer, gizlenecek yer. 2. aptesâne.

âbiye آبيه (a. s.) : yüzünü örtü ile örten utangaç kadın veyâ kız.

âbiye عابيه (a. s. müen.) : güzel, zarif [kız].

âbkâme آبكامه (f. i.) : **1.** Bağdat ve Anadolu'nun bâzı Doğu illerinde yapılan turşu ve salata nevinden bir katık. **2.** ekşi hamurdan pişirilip sirkeye konulan ve turşu yerine kullanılan bir yiyecek; piyaz; salata.

âb-kâr آبكار (f. b. i.) : **1.** sucu, saka. **2.** sâki, kadeh sunucu. **3.** sarap tüccarı. **4.** şarap ayyaşı.

abkarî عبقرى (a. s.) : büyük bir ustalıkla işlenmiş kumaşlara sıfat olarak : **ince, çok güzel** mânâsına gelen bu kelime, Yemen'in bir tarafında bulunan ve cinlerin oturduğu sanılan Abkar şehrinin adından alınmıştır.

âb-kend آبكند (f. b. i.) : **1.** dere, su geçidi. **2.** havuz.

âb-keş آب كش (f. b. s.) : **1.** su çeken. **2.** **i.** delikli kevgir. **3.** **i.** sucu, saka. **4.** **i.** saki, kadeh sunucu. **5.** **i.** şarap tiryâkisi.

âb-kûr آب كور (f. b. i.) : lağam çukuru, pisliğin aktığı yol ve delik.

âblîse آبليسه (f. i.) : tarlayı tohumlıyan, ekinci.

âblûc, âblûk آبلوج ، آبلوك (f. i.) : "nöbet şekeri" denilen "nebat şekeri".

âb-nâk آبناك (f. b. s.) : **1.** sulu. **2.** ıslak, nemli.

âb-nâme آبنامه (f. b. i.) : su münâsebetiyle yazılan şiir.

âbnûs آبنوس (t. i.) : abanoz denilen sert ve siyah bir ağaç.

abnûsî آبنوسى (f. b. s.) : **1.** abanoz; abanozdan yapılmış. **2.** abanoz gibi [siyah]. **3.** **i.** abanozcu.

âb-râh, âb-râhe آب راه ، آب راهه (f. b. i.) : su yolu, mecrâ, kanal.

âb-râne آبرانه (f. b. i.) : su yollarına ve borularına bakan mühendis, su mühendisi.

abrâş آبراش (a. s.) : **1.** alacalı, benekli [at]. **2.** beyaz ve kırmızı alaca renk. **3.** vücûdunda sam lekesi bulunan [adam].

abre عبره (a. i. c. : aberât) : gözyaşı. (bkz : âb-zih[2], dem').

âb-rîz آبريز (f. b. i.) : **1.** ayak yolu, aptesâne. **2.** ibrik, çirkef çömleği, havruz.

âb-rûd آبرود (f. b. i.) : sünbül; nilüfer.

absâl, âbsâlân آبسال ، آبسالان (f. i.) : bahçe, park, koru.

âb-süvâr آبسوار (f. b. s.) : **1.** su yüzünde yüzen. **2.** su yüzündeki kabarcık.

âbsüvârân آبسواران (f. b. i. c.) : suyun veya şarabın üzerindeki kabarcıklar.

âb-şâr آبشار (f. b. i.) : su şarıltısı, şelâle.

âb-şîb آبشيب (f. b. i.) : dere gibi aşağı akan su, akıntı, akar su.

âb-şinâs آبشناس (f. b. i.) : **1.** sudan anlıyan. **2.** su yolcu. **3.** gemi kılavuzu.

abt عبط (a. i.) : **1.** yalan. **2.** şüphe uyandırıcı hareket.

âb-tâb آبتاب (f. b. i.). (bkz : âb ü tâb).

âb-tâbe آبتابه (f. b. i.) : **1.** bahçıvan kovası, ibrik. **2.** Güneş biçiminde yapılan mücevher. (bkz : âftâbe[2]).

âbû آبو (f. i.) : nilüfer çiçeği.

abûs عبوس (a. s. ubûset'den.) : somurtkan.
abûs-ül-vech : suratı asık, asık suratlı.

âb-vend آبوند (f. b. i.) : su kabı, maşrapa, bardak.

âb-verz آبورز (f. b. s.) : suda meşkeden, suda yüzen, yüzgeç.

âb-yâr آبيار (f. b. s.) : **1.** suluyan, sulayıcı. **2.** **mec.** feyizlendiren, bereketlendiren.

âb-yârî آبيارى (f. b. i.) : 1. sulayıcılık. 2. mec. yardım.
ab-yârî-i himmet : himmet yardımı.

âb-zen آبزن (f. b. i.) : 1. küçük havuz. 2. banyo. (bkz : âb-ı şeng).

âb-zih آب زه (f. b. i.) : 1. su sızıntısı, su kaynağı. 2. gözyaşı. (bkz : abre, dem').

âb-zürüft آبذرفت (f. b. s.) : eskimiş, bozulmuş [kavun, karpuz gibi şeyler].

âc عاج (a. i.) : fildişi, bağa.

âc آج (f. i.) : **bot.** ılgın [ağaç].

acâc عجاج (a. i.) : 1. bulut. 2. duman.

acâfet عجافت (a. i.) : zayıflık, çelimsizlik.

acâib عجائب (a. s. acîbe'nin c.) : çok tuhaf şey, anlaşılmaz.
acâib-i seb'a-i âlem : dünyânın 7 acîbesi, 7 tâne şaşılacak şeyi. [1. Mısır pramitleri. 2. Bâbil'de Semiramis'in asma bahçeleri. 3. Zeus'un heykeli. 4. Rodos heykeli. 5. Efes'te Artemis-Diana ma'bedi. 6. Bodrum (Halikarnas) da Mosoleus'un türbesi. 7. İskenderiye deniz feneri].

acâibât عجائبات (a. i. acâib'in c.) : 1. acâyip şeyler. 2. normale aykırı gelen, yadırganan mahlûkları inceliyen ilim. 3. normale aykırı yaratılmış mahlûklar.

acâiz عجائز (a. s. acûz ve acûze'nin c.) : koca karılar.

âcâk آجاك (f. i.) : toprak. (bkz : hâk).

âcâl آجال (a. i. ecel'in c.) : vâdeler, tabiî ömrün sonları, gayetler, ölümler.

acâle اجاله (a. i.) [aslı : icâle'dir]. (bkz. icâle).

acâlet عجالت (a. i.) [aslı : icâlet'dir]. (bkz : icâlet)

acâleten عجالةً (a. zf.) : [aslı : icâleten dir]. (bkz : icâleten).

âcâm آجام (a. i. ecme'nin c.) : meşelik, kamışlık, ağaçlıklar.

a'câm اعجام (a. i. Acem'in c.) : Acemler, Arap olmıyan kavimler, İranlılar. (bkz : eâcim).

âcân آجان (f. i.) : polis.

âcâr آجار (a. i. ecr'in c.) : kirâlar; mükâfatlar.

acc عج (a. i.) : bağırma; na're.

âcc عاج (a. s. müen. : âcce) : kalabalık.

accâc عجاج (a. s.) : 1. gürültülü. 2. fırtınalı, rüzgârlı; soyu temiz [at].

âce عاجه (a. s.) : bir tâne fil dişi.

aceb عجب (a. i.) : acaba, hayret, gariplik, şaşılacak şey.

a'ceb اعجب (a. s.) : (daha, çok, pek) acâip, tuhaf ve garip olan.
a'ceb-ül-acâib : çok garip ve gülünç olan. (bkz : garîb).

acebâ عجبا (a. e. acib'den) : şüphe ve tereddüt bildiren edat, acaba. (bkz : âyâ).

a'cef اعجف (a. s.) : ince, zayıf.

a'cel اعجل (a. s.) : pek acûl, çok acele eden.

acele عجله (a. i.) : çabuk, çabukluk. (bkz : isti'câl).

aceleten عجلةً (a. zf.) : çarçabuk. (bkz : ale-l-acele).

Acem عجم (a. i. c. : a'câm) : 1. Arap olmıyan, Araptan gayri olan kavim. 2. İranlılar.

A'cem اعجم (a. i. c. : eâcim) : Arap kavminden olmıyan kimse.

acem-âne عجمانه (a. f. zf.) : Acemlere yakışırcasına.

acem-aşîrân (-makamı) عجم عشيران (مقامى) (a. f. b. i.) : **müz.** Türk mûsikisinde kullanılan şed makamlardan biri. Bu makam çârgâh makamının acem-aşîrân perdesi üzerine nakledilmiş şeklidir. *Dominantı* çârgâh, tonikası Acem-aşîran perdeleridir.

acem-aşîrân (perdesi) عجم عشيران (پرده‌سى) (a. f. t. b. i.) : **müz.** aralıkları birbirine müsâvî olmıyan 24 dereceli Türk mûsikisi ses dizisinin kaba çârgâhdan başlamak üzere dördüncü perdesinin adı.

acemî عجمى (a. s. c. : acemiyân) : **1.** tecrübesiz, toy. **2.** İranlı.

a'cemî اعجمى (a. f. s.) : **1.** Arap olmıyan, İranlı. **2.** Acemce. **3.** beceriksiz [kimse]. **4.** dilsiz

Acem-istân عجمستان (a. f. b. i.) : İran ülkesi.

acemiyân عجميان (a. f. b. s. acemî'nin c.) : **1.** tecrübesizler, toylar. **2.** İranlılar.

acem-kürdî عجم كردى (a. f. b. i.) : Türk mûsikisinde kullanılan mürekkep bir makamdır. Acem makamını teşkîl eden acem-aşîran ve uşşak makamları dizilerinin pest tarafına bir kürdî dörtlüsünün katılmasiyle terkib edilmiştir. Makamın melodik seyrinde önce Acem makamının, sonra da kürdî dörtlüsüyle kürdî makamının özelliklerini gösterir.

acem-perestî عجم پرستى (a. f. b. i.) : **1.** İran sanat ve edebiyatına karşı düşkünlük ve bu sanat ve edebiyat tarafdarlığı. **2.** İran taklitçiliği.

acem-pûselik عجم پوسليك (a. f. b. i.) : **müz.** tahmînen iki asırlık bir mürekkep makamdır. Acem mürekkebine, bir pûselik beşlisi ilâvesinden doğmuştur. Bütün pûselikli mürekkep makamlar gibi lâ-dügâh perdesinde durur; pûselik beşlisini inici bir şekilde icrâ ederek karar verir. Acem'de olduğu gibi burada da güçlü perdesi bilhassa re-nevâdır. Donanıma Acem gibi si için bir koma bemolü konulur; îcâbederse nota içinde acem'deki gibi si bekar ve si küçük mücenneb bemolü, pûselik için ise, sâdece si bekar ilâve olunur.

Âcer آجر (a. h. i.) : İsmâil Peygamber'in anası. (bkz : Hâcer).

âcer, âcir, âcürr آجر ، آجر ، آجر (a. i.) : tuğla, kiremit.

a'cez اعجز (a. s. âciz'den) : çok âciz ve kudretsiz.

aceze عجزه (a. f. âciz'in c.) : düşkünler, gücsüzler, beceriksizler, zayıflar.

âcî عاجى (a. s.) : **1.** fildişinden yapılmış, fildişine âit. **2.** fildişi satıcısı, işçisi.

acîb عجيب (a. s. aceb'den) : tuhaf.

acîb-ül-kıyâfe : kılığı kıyâfeti tuhaf olan. (bkz : garîb).

âcib عاجب (a. s. aceb'den) : şaşılacak şey.

acîbe عجيبه (a. i.) : şaşacak şey.

acîbe-i hilkat : hilkat acîbesi, anormal yaratılmış. (bkz : u'cûbe).

âcil آجل (a. s. ecel'den. müen. "âcile") : vâdeye bağlı, vâdesi geldiğinde yapılacak olan, * ertelenmiş.

âcil عاجل (a. s. acele'den.) : acele eden, acele, gecikmez.

âcil-âne عاجلانه (a. f. zf.) : **1.** acele edene âit. **2.** şimdiki zamana âit.

âcilen آجلاً (a. zf. ecel'den.) : sonradan, geç, vâdesi geldiğinde yapılmak üzere.

âcilen veyâ **âcilen** : er veyâ geç.

âcilen عاجلاً (a. zf. acele'den.) : tezelden, gecikmeden. (bkz : müsta'celen).

âcin آجن (a. s.) : rengi ve tadı değişmiş, bozulmuş pis su.

acîn عجين (a. s.) : yuğurulmuş şey, hamur, mâcun. **Lahm-i acîn** : yuğurulmuş, mâcunlaşmış et, lâhmacun.

acînî عجينى (a. s.) : hamur gibi, hamur, mâcun kıvâmında.

acîniyyet عجينيت (a. i.) : hamur, mâcun hâlinde olma.

âcir آجر (a. s. ecr'den.) : elindekini bir başkasına kirâlıyan.

âciş آجيش (f. i.) : üşüme.

aciz عجز (a. i.) : (bkz : acz).

âciz عاجز (a. s. acz'den. c. : âcizân) : **1.** eli ermez, beceriksiz, kabiliyetsiz. **2.** zayıf, güçsüz.

âcizân عاجزان (a. s. âciz'in c.) : âcizler.

âciz-âne عاجزانه (a. f. zf.) : beceriksizce, beceriksizcesine; alçak gönüllülükle.

âcizî عاجزى (a. f. i.) : **1.** kabiliyetsizlik, beceriksizlik. **2.** tevâzu, alçak gönüllülük.

âcizî عاجزى (a. f. s.) : fakir, alçakgönüllü kimseye âit, yâni "benimki".

âciziyyet عاجزيت (a. i.) : **1.** beceriksizlik, kabiliyetsizlik. **2.** fakirlik; tevâzu.

acmiyy عجمى (a. s.) : akıllı, anlayışlı, ince fikirli.

acn عجن (a. i.): mâcun kıvâmına getirme, yuğurma.

acûl عجول (a. s.) : aceleci, içidar.

acûl-âne عجولانه (a. f. zf.) : acele edene yakışır sûrette.

acûz, acûze عجوزه • عجوز (a. i.) : kocakarı, **mec.** cadı karı. (bkz : pîre-zen).

âcül آجل (f. i.) : geğirme.

âcür آجر (a. i.) : **1.** tuğla. **2.** kiremit. **3.** kerpiç. (bkz : âcer).

âcürî آجرى (a. i.) : tuğlacı, kiremitçi.

acz عجز (a. s.) : beceriksizlik.

acz-i ikdâm : uğraşıp da birşey yapamama. (bkz : aciz).

âçâr آچار (f. s.) : **1.** katılmış, karıştırılmış, birleştirilmiş [turşu, tarator, salata ve benzerleri gibi şeyler]. **2.** inişli yokuşlu, düz olmıyan [yer]. (Gencîne-i Güftâr" adlı eserde kelimenin Türkçe olduğu bildirilmektedir).

Âd عاد (a. h. i.) : çok eskiden Yemen taraflarında bulunan ve Hud Peygamber tarafından îmâna getirilemediği için Allah tarafından yok edildiğine inanılan bir kavmin adı.

âd عاد (a. i. c.) : adetler.

a'dâ اعدى (a. s.) : en zâlim, pek gaddar.

a'dâ' اعداء (a. i. adû' ve adüvv'ün c.) : düşmanlar, yağılar.

a'dâ-yı dîn : din düşmanları.

âdâb آداب (a. i. edeb'in c.) : **1.** terbiyeler, utanmalar. **2.** usuller, yollar, kaideler.

âdâb-ı asr : zamânın usulleri.
âdâb-ı muâşeret : içtimâî yaşayış bilgisi usulleri.
âdâb-ı mutâvaat : itâat usulleri.
âdâb-ı umûmiyye : umûmî ahlâk kaideleri.
âdâb ve erkân : yol iz, yöntem, sıra saygı.

a'dâd اعداد (a. i. aded'in c.) : sayılar.

a'dâd اعضاد (a. i. adad ve adud'un c.) : **1.** sâitler, bâzular, kollar. **2.** havuz kenarındaki büyük ve düz taşlar, duvarlar.

a'dad اعضد (a. s.) : kolu ince, kısa kollu [adam].

adâhî اضاحى (a. i. udhiyye'nin c.) : kurbanlar.

adâhik اضاحك (a. s. udhûke'nin c.) : gülünecek şeyler, lâtiyfeler, şakalar.

âdâk آداك (f. i.) : ada. (bkz : cezîre).

adakk ادق (a. s.) : (daha, en veyâ çok) dakik, ince.

a'dâl اعدال (a. i. ıdl'ın c.) : **1.** denkler. **2.** eşitler, müsâvîler.

adalât عضلات (a. i. adale'nin c.) : kaslar.

adale عضله (a. i. c. : adalât) : vücutta hareketleri yapan sinirli etler, * kas.

adâlet عدالت (a. i.) : **1.** hakka riâyetkârlık, hak tanırlık, haklılık, doğruluk. (bkz : adl, dâd). 2. kadın adı.
adâlet-emri : **tar.** ahâliye zulüm ve taaddî edilmemesi hakkında sadrâzam tarafından vâlîlere yazılan emir.

adâlet-kâr عدالتكار (a. f. b. s.) : âdil, adâletli. (bkz : adâlet-penâh).

adâlet-kârâne عدالتكارانه (a. f. zf.) : adâletlicesine.

adâlet-kârî عدالتكارى (a. f. i.) : âdillik.

adâlet-penâh عدالتپناه (a. f. b. s.) : adâletli. (bkz : adâlet-kâr).

adalî عضلى (a. s.) : adeleli, sinirli ete mensup, * kaslarla ilgili.

adall اضل (a. s. delâl'den) : **1.** doğru yoldan pek uzak olan, çok sapıtmış bulunan, çok fenâ yol tutmuş olan. **2.** pek çok hatâda bulunan.

adâmet عدامت (a. i.) : ahmaklık, akılsızlık.

adarr اضر (a. s.) : en zararlı. (bkz : azarr).
adarr-ı müskirât : içkilerin en zararlısı.

a'dâs اعداس (a. i. ades'in c.) : mercimekler.

âdât عادات (a. i. âdet'in c.) : âdetler, görenekler, usuller, tabîatlar, alışkanlıklar.
âdât-ı medeniyyet : medeniyet âdetleri, usulleri.

adâvet عداوت (a. i.) : düşmanlık, yağılık. (bkz : buğz).

add عد (a. i.) : **1.** sayma, sayılma. **2.** îtibâr etme, edilme.
add etmek : **1)** saymak; **2)** îtibâr etmek.

âde عاده (a. i.) : âdet kelimesinin arap kaidesine göre yapılan mürekkep kelimelerdeki şekli : fevk-al-**âde**; ale**lâde**... gibi.

addâr عدار (a. i.) : denizci, gemici tâifesi.

aded عدد (a. i. c. : a'dâd) : sayı.
aded-i rüûs : **fer.** şahısların adedi. [bir kimse vefât edip yalnız üç kızı kalsa mes'elenin mahreci aded-i rüûsuna göre "üç" olur].

adeden عدداً (a. zf.) : sayı bakımından, sayıca.

adedî, adediyye عددى،عدديه (a. s.) : adede mensup, adetle ilgili.
adediyyât عدديات (a. i. adedî'nin c.) : **1.** adetle ilgili şeyler. **2. fk.** sayılan şeyler.
adediyyât-ı mütefâvite : **huk.** fertleri arasında pahaca fark bulunan ve sayılabilen şeyler. [karpuz ve koyun gibi].
adediyyât-ı mütekaribe : **huk.** fertleri arasında pahaca fark olmıyan ve sayılabilen şeyler. [yumurta ve ceviz gibi].

a'del اعدل (a. s. âdil'den) : (daha, pek, en) adâletli, çok doğru.
a'del-ül-âdilîn (âdillerin en adâletlisi) : Allah.

Âdem آدم (a. h. i.) : **1.** dünyâdan ilk yaratılan adam. **2.** ilk peygamber. (bkz : ebü-l-beşer). **3.** (f. c. : âdemân) : adam.

adem عدم (a. i.) : yokluk, bulunmama.

adem-i basîret : basîretsizlik, görüşsüzlük.
adem-i dikkat : dikkatsizlik.
adem-i emniyet : güvensizlik.
adem-i ihtimâl : olamamazlık.
adem-i iktidar : **1)** gücsüzlük, gücü yetmezlik; **2)** intiazsızlıktan doğan bir hastalık, **fr. impuissance.**
adem-i imkân : imkânsızlık, olamazlık.
adem-i imtizâc : birleşmezlik, geçimsizlik, geçinemezlik, bağdaşmazlık.
adem-i inkıtâ : kesilmezlik.
adem-i istikrar : bir halde durmazlık.
adem-i iştihâ : iştahsızlık.
adem-i itâat : itâatsizlik.
adem-i ihtilâf : anlaşmazlık, uyuşmazlık.
adem-i i'timâd : güvensizlik.
adem-i kifâyet : yetmezlik.
adem-i merkeziyyet : bir merkezden değil her teşekkülün kendi kendini idâre etmesi.
adem-i mes'uliyyet : mes'ûliyetsizlik, * sorumsuzluk.

adem-i mevcûdiyyet : yokluk.

adem-i mutâbakat : uymazlık, uyuşmazlık.

adem-i muvâfakat : râzı olmayış.

adem-i muvaffakiyyet : muvaffakiyetsizlik, başarısızlık.

adem-i müsâade : müsâadesizlik, izinsizlik; darlık.

adem-i nezâfet : pislik, kirlilik.

adem-i riâyet : riâyetsizlik, saygısızlık.

adem-i tecâvüz : saldırmazlık.

adem-i müsâvât : * eşitsizlik.

adem-i sebât : sebât etmeyiş, çabuk bıkıp usanma, direnmezlik.

adem-âbâd عدم آباد (a. f. b. i.) : yokluk diyârı, ölüm.

âdemân آدمان (a. i. âdem'in c.) : âdemler, adamlar.

âdem-hâr آدم خوار (a. f. b. s.) : insan yiyici.

âdemî آدمی (a. f. s. c. : âdemiyân) : âdem oğlu.

ademî, ademiyye عدمی ، عدمیه (a. s.) : ademle, yoklukla ilgisi olan, ölüm hakkında.

âdemiyân آدمیان (a. f. i. âdemî'nin c.) : âdem oğulları, insanlar, adamlar.

âdemiyâne آدمیانه (a. f. zf.) : adamca, erkekçe, cesurca.

âdemiyyet آدمیت (a. i.) : **1.** adamlık, insanlık. **2.** adamlık, nâmuslu adama yakışır hal.

âdem-pîrâ آدم پیرا (a. f. b. s.) : olgun, bilgili adam.

âder آدر (a. s.) : kasığı çıkık [adam].

âder آذر (f. i.) : ateş. (bkz : **âzer**).

ades عدس (a. i. c. : a'dâs) : mercimek [hububattan].

adese عدسه (a. i. c. : adesât) : **1.** mercimek. **2.** mercek. **3.** dürbün, gözlük vesâire yapmıya yarıyan mercimek biçimindeki cam.

adesî عدسی (a. s.) : ades'e, mercimeğe benziyen nesne.

âdet عادت (a. i. c. : âdât) : görenek, usul, tabîat, alışkanlık.

âdet-i ağnâm : koyun ve keçiden alınan resim.

âdet-i gulâmiyye : işlerin görülmesi için kullanılan adamların masrafları karşılığı olarak alınan resim.

âdet-ullâh : Tanrı töresi.

âdeta عادتا (a. zf.) : bayağı, basbayağı, enikonu.

âdeten عادةً (a. zf.) : âdet olarak, görenek sûretiyle.

adevân, adv عدوان ، عدو (a. i.) : hızla koşma.

adgâs اضغاث (a. i. dags'ın c.) : rüyâ teşevvüşâtı, karışıklıkları ["adgâs ü ahlâm : karışık rüyâlar tarzında kullanılır"].

adhâ اضحا (a. i. c.) : kurbanlar. **Iyd-i adhâ** : Kurban Bayramı.

adham اضخم (a. s.) : iri yapılı [adam].

âdî عادی (a. s.) : **1.** bayağı, aşağı, değersiz. **2.** âdet olan.

adîd, adîde عدید ، عدیده (a. s.) : çok, bir çok. **Emsâl-i adîde** : birçok benzerler.

adîd عضیض (a. i.) : **1.** bir ısırımlık şey, lokma. (bkz : **adûd**). **2.** ısırma. **3.** arkadaş. **4.** hasım.

âdil, âdile عادل ، عادله (a. s. adl'den.) : **1.** doğruluk gösteren. **2.** doğru. (bkz : **dâd-güster**). **Şâhid-i âdil** : adâletli, doğru şâhit, tanık. **Âdil-şâhî** : **g. s.** güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b. için]. **Hükûmet-i âdile** : her işinde adâlet, doğruluk bulunan hükûmet. **3. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

adîl عدیل (a. s. adl'den.) : eşit, eş, müsâvî.

âdil-âne عادلانه (a. f. zf.) : adâletliye yakışır bir şekilde, doğrulukla.

âdilî عادلى (a. f. i.) : adâlet, doğruluk.

adîm عديم (a. s. adem'den.) : yok olan.
adîm-ül-imkân : imkânsız, olamaz.

adîm ü heder [eylemek] : yok etmek, ziyân etmek.

âdîş آديش (f. i.) : ateş.

âdiyât عاديات (a. i. âdiye'nin c.) : her zaman olagelen, alışılmış şeyler.

âdiyât-ı umûr : günlük, ufaktefek, değersiz işler.

âdiyen عادياً (a. zf.) : 1. bayağı, basbayağı. 2. her zamanki gibi.

âdiyye عاديه (a. s.) : îtiyat edilmiş, alışılmış. **Eyyâm-ı âdiyye** (alışılmış günler) : tatil veyâ bayram günlerinin dışında kalan günler. **Mahâkim-i âdiyye** : ceza mahkemelerinin dışında kalan mahkemeler.

âdiyyet عاديت (a. i.) : âdîlik, aşağılık, bayağılık.

adl عدل (a. i.) : doğruluk. (bkz : adâlet, dâd).

adlâ' اضلاع (a. i. dıl'ın c.) : 1. kaburgalar. 2. **mat.** geometrik şekillerin kenarları. **Zü-l-erbaati-l-adlâ** : dörtgen. **Zü-l-kesîri-l-adlâ'** : poligon, * çokgen. **Müselles-i-mütesâvi-l-adlâ** : * eş kenar üçgen. 3. [Arapçada] sayı kökleri.

adlî عدلى (a. s.) : 1. adâlete mensup, adâletle ilgili. **Hâtâ-yi adlî** : adâlet yanlışı, yanlış hüküm. 2. II. Mahmud'un lâkabı.

Adlî عدلى (a. i.) : II. Sultan Bayezid'in şiirdeki mahlâsı.

adliyye عدليه (a. i.) : mahkeme, yargılama işleri ile uğraşan dâire.

adl-penâh عدلپناه (a. f. b. i.) : adâletin barındığı yer, adâlete sığınan kimse.

adn عدن (a. i.) : 1. ikametgâh. 2. cennet. (bkz : firdevs).

adrâs اضراس (a. i. dırs'ın c.) : dişler, bilhassa arka dişler.

âdrahş ادرخش (f. i.) : 1. şimşek. 2. yıldırım. 3. gök gürültüsü. (bkz : azrahş).

adû عدو (a. i. c. : a'dâ') : düşman, yağı. (bkz : adüvv).

adud عضد (a. i. c. : a'dâd) : 1. kol, pazı. 2. s. yardımcı, arka.

adud-ud-devle : devlet adamlarından bâzılarının lâkabı.

adûd عضوض (a. i.) : 1. ısırımlık, bir lokma. (bkz : adîd). 2. s. acıklı, ıztırap verici [hal]. 3. s. zâlim.

adudî, adudiyye عضدى ، عضديه (a. s.) : kol, pazı kemiği ile ilgili.

adüvv عدو (a. i. c. : edâdî) : düşman, yağı.
adüvv-i cân : can düşmanı. (bkz : adû).

âdyende آدينده (f. i.) : eleğimsağma [alâim-i semâ], gök kuşağı. (bkz : âfendâk, kavs-i kuzah).

afaf, afâfet عفف ، عفافت (a. i.) : 1. afiflik, temizlik, temiz olma. 2. fenâlıktan, günâh işlemeden kaçınma.

afâif عفائف (a. i. afîfe'nin c.) : iffet sâhibi, nâmuslu, şerefli kadınlar.

âfâk آفاق (a. i. ufk'un c.) : ufuklar, gök kenarları, gökün yerle birleşir gibi göründüğü yerler, **mec.** görüş ve dönüş sınırları. [zıddı : enfüs].
âfâk-ı rûh : rûhun ufukları.

âfâk-gîr آفاقگير (a. f. b. s.) : ufukları tutmuş, dünyâya, her tarafa yayılmış.

âfakî آفاقى (a. s. c. : âfâkıyyât) : 1. havâî, dereden tepeden söz. 2. objektif, * nesnel. 3. Mekke'ye yalnız hac için giden veyâ Mekke'den ayrılan kimse, yabancı.

afa-llâhü anh عفى الله عنه (a. cü). : Allah onu affetsin!

afâret عفارت (a. i.) : şeytanî, kötü, ifritçe niyet.

afârît عفاريت (a. i. ifrît'in c.) : şeytanlar; kurnazlar.

âfât آفات (a. i. âfet'in c.) : belâlar, müsîbetler.

âfât-ı semâviyye : semâ âfetleri.

afen عفن (a. i.) : çürüme.

âfend آفند (f. i.) : kavga, dövüş, savaş ["âfendîden" masdarından].

âfendâk آفنداك (f. i.) : eleğimsağma [alâim-i semâ], al-yeşil kuşak. (bkz : âdyende, kavs-i kuzah).

a'fer اعفر (a. s.) : pek ak. (bkz : ebyaz).

âferîde آفريده (f. s. c. : âferîdegân) : yaratılmış, mahlûk, yaratık.

âferîde-gâr, âferîd-gâr آفريدگار ، آفريدگار (f. b. s. i.) : yaratan, yaratıcı, Tanrı.

âferîde-gârî âferîd-gârî آفريدگارى،آفريدگارى (f. b.i.) : Tanrılık.

âferîn آفرين (f. i.) : beğenme, alkış, yaşa, varol, bravo.

-âferîn آفرين (f. s.) : yaratan, yaratıcı. [yaratmak mânâsına gelen Farsça âferîden masdarından].

âferînende آفريننده (f. b. s.) : **1.** yaratıcı. **2.** yaratan.

âferîn-hân آفرين خوان (f. b. s.) : "âferin." diyen. (bkz : şâbâş-hân, tahsîn-hân).

âferîniş آفرينش (f. i.) : **1.** yaratma. **2.** yaratılış ve bütün mahluklar.

a'fet اعفت (a. s.) : **1.** solak. **2.** pek akılsız [adam]. **3.** en güç şey.

âfet آفت (a. i. c. : âfât) : **1.** büyük felâket, belâ. (bkz : adûd, 2). **2.** **mec.** çok güzel insan.

âfet-i cân : **1)** canın belâsı, can belâsı; **2)** güzel, dilber.

âfet-i cân-ı cihân : cihânın cânının belâsı.

âfet-i devrân : âşıkların güzeller için kullandıkları bir tâbir.

âfet-nümûn آفت نمون (f. b. s.) : felâket, belâ gösteren.

âfet-resân آفت رسان (a. b. s.) : belâ getiren, musîbet eriştiren.

âfet-zede آفتزده (a. f. b. s.) : musîbet görmüş, belâya uğramış, mahvolmuş.

âfetzede-gân آفتزدگان (a. f. âfetzede'nin c.): belâya uğramışlar, mahvolmuşlar.

aff عف (a. i.) : iffet, nâmus.

aff عف (a. s. müen. "affe") : iffetli [kadın].

âfî عافى (a. s.) : **1.** silen. **2.** silinmiş. **3.** affeden, bağışlıyan. (bkz : âmürz, âmürzâ). **4.** affedilmiş, bağışlanmış. **5.** yalvaran. [müen. âfiye].

afîf عفيف (a. s.) : iffetli, nâmuslu, temiz. [müen. afîfe].

afîf-âne عفيفانه (a. f. zf.) : temiz olarak, temizce, tertemiz.

âfik آفك (a. s.) : yalancı.

âfik عفيك (a. s.) : çok aptal.

âfil آفل (a. s. ufûl'den.) : **1.** ufûl eden, gurûbeden, batan [Güneş, Yıldız). (bkz : garib). **2.** görünmez olan, kaybolan.

afir عفر (a. s.) : çok kötü niyetli.

âfiyet عافيت (a. i.) : sağlık, esenlik.

iâde-i âfiyet : hastalığı geçirme. (bkz : selâmet, sıhhat).

âfrâze آفرازه (f. i.) : **1.** aydınlık, ışık. **2.** mum veyâ kandil fitili. (bkz : âfrûze).

âfrûşe آفروشه (f. i.) : un helvası. (bkz : efrûşe).

âfrûze آفروزه (f. i.). (bkz : âfrâze).

afs عفص (a. i.) : **1.** mazı denilen tâne. **2. s.** kekre.

âf-tâb آفتاب (f. b. i.) : **1.** Güneş. (bkz : Hurşîd, Mihr, Şems). **2.** Güneşin ışığı. **3. s.** güzel [kadın]. **4.** güzel yüz. (bkz : mâh-cemâl). **5.** şarap.

Âftâb-ı Kureyş, Âftâb-ı Kureyşî : Peygamber Efendimiz.

âf-tâbe آفتابه (f. i.) : **1.** su kabı. (bkz : âftâve). **2.** Güneş biçiminde yapılan mücevher. (bkz : âb-tâbe [2]).

âftâb-gerdan آفتاب گردان (f. b. i.) : **1.** Güneşten korunmak için giyilen başlık. **2.** avcı kulübesi.

âftab-gerdek آفتاب گردك (f. b. i.) : **1.** ayçiçeği. **2.** kaya keleri.

âftâb-gerdiş آفتاب گردش (f. b. i.) : **1.** yer yüzü **2. s.** dâimâ Güneş gören yer. **3.** kaya keleri. (bkz : âftâb-perest [4]).

âftâb-gir آفتاب گیر (f. b. i.) : **1.** şemsiye. **2.** Güneşli yer.

âftâbî آفتابی (f. i.) : **1.** tente, güneşlik, şemsiye. **2. s.** Güneşe âit.

âftâb-iştihâr آفتاب اشتهار (f. a. b. s.) : büyük ve pek meşhur adam.

âftâb-perest آفتاب پرست (f. b. s.) : **1.** Güneşe tapan. **2. i.** nilüfer çiçeği. **3. i.** ayçiçeği. **4. i.** kaya keleri. (bkz : âftâb-gerdiş).

âftâb-rû [y] آفتاب رو[ی] (f. b. s.) : **1.** Güneş yüzlü. yüzü Güneş gibi parlak. **2.** sevimli, dilber. **3.** Güneşe karşı olan [yer].

aftâb-ruh آفتابرخ (f. b. s.) : Güneş yanaklı [güzel].

âftâb-süvâr آفتاب سوار (f. b. s.) : sabahları erken kalkan, gündoğmadan uyanmak âdetinde bulunan [kimse].

âftâve آفتاوه (f. i.) : su kabı. (bkz : âftâbe).

âfûr عافور (a. i.) : belâ kasırgası.

afüvv عفو (a. s.) : merhametli, dâimâ affeden, suç bağışlıyan [Allah].

afv عفو (a. i.) : **1.** suçunu bağışlama. **2.** özür dileme. **3.** birini vazîfesinden uzaklaştırma.

afv an-il-cerâha : **huk.** bir kimsenin kendisini "kısas" veyâ "diyet" i gerektiren bir şekilde yaralıyan şahsa karşı mâlik olduğu "kısas" veyâ "diyet" veyâ "hükûmet-i adil" hakkında vazgeçmesi.

afv an-il-cinâye : **huk.** kendisine karşı kısası ve diyeti gerektiren bir cinâyet işlenilen kimsenin veyâ bu hususta velîsinin kısas veyâ diyet hakkından vazgeçmesi.

afv an-il-kat' : **huk.** bir uzvu kesilmiş olan kimsenin bu sebeple mâlik olduğu kısas veyâ diyet hakkından vazgeçmesi.

afv an-il-kısas : **huk.** kendisine karşı cinâyet işlenen kimsenin veyâ bu husustaki velîsinin kısas hakkından vazgeçmesi.

afv an-il-şecce : **huk.** baş veyâ yüz yaran suçlu üzerine lâzım gelen kısas veyâ diyet veyâ hükûmet-i adil hakkından başı yarılan kimsenin vazgeçmesi.

âgâh, âgeh آگاه، آگه (f. s. c. : âgâhân) : **1.** bilgili, haberli, uyanık. **2.** [birincisi] erkek adı.

âgâh-ân آگاهان (f. s. âgâh'ın c.) : âlimler, bilgililer, * bilginler.

âgâhî, âgehî آگاهی، آگهی (f. i.) : âgâhlık, haberli ve uyanık olma.

âgal آغال ("ga" uzun okunur. f. i.) : **1.** darıltma, kışkırtma. **2.** ağıl. **3.** arı kovanı. **4.** çiğnemeden yutma.

âgaliş آغالش ("ga" uzun okunur. f. i.) : kışkırtma, saldırmağa kışkırtma.

âgande آغنده (f. s.) : **1.** yastık, minder, sucuk gibi zorla doldurulmuş şey. (bkz : âgen, âgene). **2.** bir nevi zehirli böcek.

âganî آغانی ("ga" uzun okunur. ugniyye'nin c.). (bkz : eganî).

agarr أغر (a. s. gurre'den.) : **1.** kendini çok beğenmiş. **2.** beyaz. **3.** alnında beyaz beneği, akıtması olan [at]. **4.** asîl, alîcenap. **5.** çok sıcak [gün].

agarr-ül-eyyâm : en sıcak gün.

âgaşte آغشته (f. s.) : **1.** bulaşmış. **2.** **i.** başlangıç.

agavât آغاوات (Türkçe ağa'nın Arap. c.) : ağalar.

agayân آغایان (Türkçe ağa'nın Fars. c.) : ağalar.

âgaz آغاز ("ga" uzun okunur. f. i.) : başlama.

âgaze آغازه ("ga" uzun okunur. f. i.) : müzik başlangıcı, çalgıcıların ve okuyucuların âhenk başlangıcı.

âgaz-gâh آغازگاه ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : başlama yeri veyâ zamânı; menşe'.

agbâ اغبا (a. s.) : **1.** daha veyâ en koyu. **2.** daha veyâ en küt.

agber اغبر (a. s.) : çok tozlu.

agbes اغبس (a. s.) : kül rengi.

agbiyâ اغبیا (a. s. gabî'nin c.) : ahmaklar, kalınkafalılar.

agdiye اغدیه (a. i. gadâ' ve gıdâ'nın c.) : yenip içilecek şeyler. (bkz : agziye).

âgen آگن (f. i.). (bkz : âgande[1]).

âgene آگنه (f. s.) : dolmuş, doldurulmuş.

âgende آگنده (f. s.) : doldurulmuş, dolu, tıkalı. (bkz : âgîn).

âgende-gûş آگنده گوش (f. b. s.) : kulağı dolu, söz dinlemez, hayırsız, sefil.

âgeste, âgeşte آگسته ، آگشته (f. s.) : **1.** ıslanmış, ıslak. **2.** bulaşmış, yuğurulmuş.

agfer اغفر (a. s.) : affeden, mağfiret gösteren.

agfer-ül-gafirîn : affedenlerden en çok affeden, Tanrı.

agırrâ اغرا (a. s. garîr'in c.) : tecrübesizler, safdiller; acemiler.

âgıye آغیه (a. i.) : içine su biriken çukur. ["agıyye" şeklinde de kullanılabilir].

âgîl آغیل (f. i.). (bkz : âgul).

âgîn آگین (f. s.) : dolu, doldurulmuş. (bkz : âgende).

âgiste آگسته (f. s.) : sıkı sıkı bağlanmış, düğümlenmiş.

âgîş آگیش (f. s.) : **1.** ilişik, sarkık, yapışık. **2.** uzatılmış.

aglâk اغلاق (a. i. galak'ın c.) : **1.** kilitler. **2.** kapalı, anlaşılmaz şeyler.

aglâl اغلال (a. i. galel'in c.) : ağaçlar arasından akan sular.

aglâl اغلال (a. i. gull'ün c.) : **1.** boyuna geçirilen zincirler. **2.** pırangalar. **3.** kelepçeler.

aglât اغلاط (a. i. galat'ın c.) : hatalar, yanlışlar. (bkz : galatât).

agleb اغلب (a. s. galib'den.) : (daha, pek, çok) kuvvetli, en çok galip.
agleb-i ihtimâl : büyük bir ihtimal.

aglef اغلف (a. s.) : **1.** sandıkta kapalı. **2.** sünnetsiz. **3.** **mec.** katılaşmış, duygusuz [kalb].

aglez اغلظ (a. s. galiz'den.) : (daha, pek, çok) kaba ve galîz.

aglime اغلمه (a. i. gulâm'ın c.) : oğlanlar.

agmâd اغماد (a. i. gımd'ın c.) : kılıç ve bıçak kını.
agmâd-ı süyûf : kılıçların kınları.

agmâr اغمار (a. s. gamr'ın c.) : **1.** büyük, ulu kişiler. **2.** seller. **3.** (gumr'ın c.) : câhil, bilgisiz ve bön kimseler.

ağmâz اغماض (a. i. gamz'ın c.) : göz yummalar, göz kırpmalar.

agnâ اغنى (a s. ganî'den.) : (daha, pek, çok) ganî, en zengin.

ağnâm اغنام (a. i. ganem'in c.) : koyunlar.

ağniyâ اغنيا (a. s. ganî'nin c.) : zenginler.

agniye اغنيه (a. i. gınâ'ın c.) : şarkılar, türküler.

agrâ اغراء (a. s.) : çok sevimli, çok yakışıklı.

agrâr اغرار (a. s. gırr'ın c.) : tecrübesizler, aptallar.

agrâs اغراس (a. i. gars'ın c.) : dikilmiş ağaçlar, fidanlar.

agrâz اغراض (a. i. garez'in c.) : maksatlar, niyetler.

agrâz-ı hükûmet : hükûmetin niyetleri, maksatları.

agrâz-ı nefsâniyye : nefse âit maksatlar.

agrâz-ı şahsiyye-i keyfiyye : keyfe bağlı şahsî maksatlar.

agreb اغرب (a. s. garîb'den.) : en garîb, pek tuhaf.

agribe اغربه (a. i. gurâb'ın c.) : kargalar.

agsân اغصان (a. i. gusn'un c.) : dallar, budaklar.

agsem اغثم (a. i.) : beyazı siyahından çok olan saç, kıl.

agser اغثر (a. i.) : **1.** boz ve esmer renkli, çok tüylü aba, kilim. **2.** kurbağa yosunu. **3.** karabatak kuşu. **4.** **s.** aşağılık [adam].

agşâ اغشا (a. s.) : **1.** pek baygın [adam]. **2.** vücûdu kara, yüzü beyaz [hayvan].

ağşiye اغشيه (a. i. gışâ'nın c.) : perdeler, örtüler, zarlar, deriler.

agtaş اغطش (a. s.) : **1.** karanlık. **2.** zayıf gözlü.

agtiye اغطيه (a. i. gıtâ'nın c.) : perdeler, örtüler.

âgul آغول ("gu" uzun okunur. f. i.) : göz ucuyla bakma [hiddetlenerek]. (bkz : âgıl).

âgûn آگون (f. s.) : **1.** baş aşağı; ters. **2.** uğursuz.

âgunde آغنده (f. s.) : atılmış, hallaç elinden çıkmış pamuk yığını veyâ yumağı.

âgûr آگور (f. i.) : **1.** tuğla. **2.** kerpiç. **3.** kiremit.

âguş آغوش ("gu" uzun okunur. f. i.) : kucak.

âguş-i leyl-i-târîk : karanlık gecenin kucağı.

âguş-i terbiye : terbiye kucağı.

âguşte آغشته (f. s.) : bulaştırılmış, kirletilmiş. (bkz : âğaşte).

âgüs آگس (f. i.) : taşçıların kullandığı demir kalem.

agvâ اغوا (a. s.) : delâlete en çok sapan. (bkz : adall).

agvâl اغوال (a. i. gul'ün c.) : guller, korkunç hayâletler; hortlaklar.

agvâr اغوار (a i. gar'ın c.) : mağaralar.

agvâs اغواث (a. i. gavs'in c.) : yardım istemek için bağırmalar, yardımlar ["yardımcı" mânâsiyle "evliya-u-llah" hakkında kullanılır]. (bkz : aktâb).

agvât اغواط (a. i. gait'in c.) : **1.** çukurlar. **2.** aptesâneler. **3.** pislikler.

ağyâr اغيار (a. i. gayr'ın c.) : gayrılar, başkalar, yabancılar.

agyâz اغياض (a. i. gayze'nin c.) : ağaçlıklar, meşelikler.

agyed اغيد (a. s.) : **1.** esner vücutlü. **2.** uykucu. tenbel.

agyer اغير (a. s. gayret'den.) : (daha, pek, çok) gayretli [adam].

agzâ' اغزاء (a. i. gazâ'nın c.) : düşmanla savaşmalar.

agzeb اغضب (a. s.) : pek gazaplı, öfkeli [adam].

agzef اغضف (a. s.) : uzun ve sarkık kulaklı [hayvan].

agzel اغزل (a. s.) : **1.** pek âşıkane.
agzel-i eş'âr : şiirlerin en âşıkânesi. **2. i.** en şiddetli sıtma.

agziye اغذيه (a. i. gızâ'nın c.) : yenip içilecek şeyler. (bkz : agdiye).

âh آخ (f. n.) : âferin, bravo! mânâsına kullanılır.

âh آه (müşterek) : ah, yazık.

ah, ahâ اخ ، اخا (a. i.) : **1.** kardeş. **2.** dost. (bkz : ahu).
ah li-ümm : baba ayrı, ana bir kardeş.

ahabb احب (a. s.) : (daha, pek, çok, en) sevilen.

ahâbîr اخابير (a. i. ahbâr'ın c.) : hikâyeler, rivâyetler.

ahâbiş احابش (a. i. habeş'in c.) : habeşliler.

ahad احد (a. s. c. : âhâd) : **1.** bir [sayı] **2. i.** kişi, kimse.
ahad-ül-ahadeyn : emsalsiz, eşsiz.

âhâd آحاد (a. s. ahad'ın c.) : birler, birden dokuza kadar olan sayılar.
âhâd-i nâs. (bkz : avâm).

ahadd احد (a. s. hadd'den.) : (daha, pek, çok) keskin.

ahâdîd اخاديد (a. i. uhdûd'un c.) : sopa ve kamçı gibi şeylerin vücutta bıraktığı izler.

ahâdîs احاديث (a. i. hadîs'in c.). (bkz : ehâdîs).

ahâdiyyet احاديت (a. i.) : birlik, husûsiyle Allâh'ın vahdâniyeti (bir olması).

ahadü-hümâ احدهما (a. b. z.) : ikiden biri.

ahaff اخف (a. s.) : (daha, pek, çok) hafif, düşüncesiz.

ahâil اخائل (a. s. c.) : iri yapılı ve kibirli kimseler.

ahakk احق (a. s.) : (daha, pek, çok) selâhiyet, * yetki verilmiş olan.

âhâl آخال (f. i.) : çörçöp bir şeye yaramayıp atılacak nesne. (bkz : âkal).

ahâlî اهالى (a. i. ehl'in c.) : halk.
ahâlî-yi asliyye : asıl sâhipler, otokton halk.

âhâr آهار (f. i.) : **1.** hattatların kullandıkları kâğıda sürülen nişastalı yumurta. **2.** kahvaltı. **3.** bir nevi çelik.

aharr احر (a. s.) : (daha, en pek) sıcak.

ahâsîf احاسيف (a. i. c.) : toprağı yumuşak, taşsız, kumlu yerler.

ahâsin احاسن (a. s. ahsen'in c.). (bkz : ehâsin).

ahass اخص (a. s. hâss'dan.) : **1.** (daha, çok, en) husûsî, * özel. **2. zf.** başlıca. **3. s.** yakın.

ahavât اخوات (a. i. uht'un c.) : **1.** kızkardeşler. **2.** kadın arkadaşlar. **3.** benzer şeyler.

ahaveyn اخوين (a. i. c.) : iki kardeş. [İslâm âlimlerinden Urfalı vâiz Mahmut Kâmil efendi'nin babası Mustafa Kâmil efendi ile amcası Urfalı ayn-i vâhit Mehmed efendi].

ahazz احظ (a. s.) : (daha, en veyâ çok) bahtiyâr, mesut, mutlu.

ahbâ احباء (a. i. haba'nın c.) : saray adamları.

ahbâb احباب (a. i. habîb'in c.) : dost, bildik, tanıdık. (bkz : âşinâ).

ahbâr اخبار (a. i. haber'in c.) : **1.** haber, ortada dönen * söylentiler. **2.** (hibr'in c.) : Yahudi bilginleri, hahamları. **3.** meserretler; iyilikler. **4.** yazı mürekkepleri.

ahbârî اخبارى (a. s.) : rivâyetçi.

ahbâs احباس (a. i. habs'in c.) : **1.** su bentleri. **2.** su bentleriyle meydana getirilen havuzlar. **3.** hapisler, zindanlar. **4.** gayri meşrut vakıf hâlinde olan topraklar veyâ binâlar.

ahbâz اخباز (a. i. hubuz'un c.) : ekmekler.

ahbel احبل (a. i.) : böğrülce tânesi.

ahbel اخبل (a. s.) : divâne, deli, kaçık.

ahben احبن (a. s.) : istiskaya uğrıyan, karnına su dolan kimse.

ahbes احبث (a. s.) : (daha, pek, çok, en) mundar, yaramaz.

ahbeseyn اخبثين (a. i. ahbes'in dualis obliguus'u) : en mundar şeylerden ikisi=bok ile sidik.

ahbeş احبش (a. i.) : Habeş, Habeşî.

ahbiye اخبيه (a. i. hıbâ'nın c.) : kıldan yapılan göçebe çadırları.

ahcâl احجال (a. i. hacl'in c.) : **1.** topuklar. **2.** zincirler.

ahcâr احجار (a. i. hacer'in c.) : taşlar.

ahcen احجن (a. s.) : kıvırcık [saç hakkında].

ahceste اخجسته (f. i.) : kapı eşiği. (**bkz :** âstân, atebe).

ahd عهد (a. i. c. : uhûd) : **1.** söz verme. **2.** and, yemin. **3.** devir, zaman, gün. (bkz : ahid).

ahd-i atîk : Îsâ'dan önceki Yahudi Peygamberlerin kitapları [Tevrat, Zebur, Mezâmir v.b.].

ahd-i cedîd : Îsâ'nın kitabı, İnciller ve ekleri.

ahd-i karîb : yakın zaman, evvelki zaman.

ahd ü peyman : yemin, and.

ahda' اخضع (a. s.) : (daha, en veyâ pek) halîm, alçak gönüllü, itaatli.

ahda' اخدع (a. s.) : **1.** en hud'acı, çok aldatıcı. **2. i.** insanın ensesine yakın iki damar.

ahdâk احداق (a. i. hadeka'nın c.) : göz bebekleri.

ahdân اخدان (a. i. hadin ve hadîn'in c.) : dostlar, yoldaşlar, yaşdaşlar.

ahdar اخضر (a. s.) : pek yeşil, yemyeşil. (bkz : ahzar, sebz).

ahdâs احداث (a. i. hades'in c.) : **1.** yenî hâdiseler. **2.** fenâ şeyler, dertler, musîbetler. **3.** tâlihin değişmeleri. **4. s.** gençler.

ahdeb احدب (a. s.) : kambur.

ahdeb اخدب (a. s.) : Kimsenin rey ve düşüncesini beğenmiyen, uzun boylu ahmak [adam].

ahdebiyyet احدبيت (a. i.) : kamburluk.

ahder احدر (a. s.) : şaşı adam.

ahder اخدر (f. i.) : kardeş çocuğu, yeğen.

ahderiyy اخدرى (a. i.) : yaban eşeği.

ahdî عهدى (a. s.) : sözleşme, anlaşma ile ilgili.

ahd-nâme عهدنامه (a. f. b. i.). (bkz : ahid-nâme).

âhek آهك (f. i.) : kirec.

âhen آهن (f. i.) : **1.** demir. **2.** zincir. **3** kılıç. **4. s.** sert, kati.

âhen-i cüft, âhen-i gâv : saban demiri.

âhenbe آهنبه (f. i.) : çulhaların dokuyacakları bezin iki yanına koydukları demirli ağaç. [bezin buruşukluğunu açtığı için buna **"çinber"** denir].

âhen-câme آهن جامه (f. b. i.) : sandıklara vurulan demir çember.

âhen-cân آهن جان (f. b. s.) : demir canlı, sabırlı, dayanıklı, katı yürekli.

âhen-dest آهندست (f. b. s.) : demir elli, eli demir gibi olan.

âhen-destâne آهندستانه (b. zf.) : demir elli olanlara yakışırcasına.

âhen-dil آهندل (f. b. s.) : **1.** demir yürekli, kahraman. **2.** merhametsiz. (bkz : âhenîn-dil).

âheng آهنگ (f. i.) : **1.** uygunluk, düzen. **2.** çalıp çağırıp eğlenme, çünbüş etme.

âheng-i esvât : leng. kelimelerde kalınlıkla incelik ve yuvarlaklıkla düzlük bakımından vokallerin birbirleriyle uyuşması ("karınca; örümcek" gibi).

âheng-i taklîdî : leng. taşıdığı mânâyı teşekkül ettiği seslerle de telkin eden kelimelerden meydana gelen söz tertibi ("tir tir titremek" gibi).

âheng-dâr آهنگدار (f. b. s.) : âhenkli, uygun, düzenli.

âhen-ger آهنگر (f. b. i.) : demirci.

âhenger-i gayret : gayret demircisi.

âhen-gerî آهنگرى (f. b. i.) : demircilik.

âhen-hâ [y] آهن خا [ى] (f. b. s.) : demir çiğniyen, gemi azıya alan, sert başlı, dikbaşlı [at].

âhenî, âhenîn آهنى ، آهنين (f. s.) : **1.** demirden. **2.** demir gibi, pek sağlam.

âhenîn-dil آهنين دل (f. b. s.) : demir yürekli, kahraman; merhametsiz. (bkz : âhen-dil).

âhenîn-reg آهنين رگ (f. b. s.). (bkz : âhen-reg).

âhen-keş آهن كش (f. b. s.) : demir çeken, mıknatıs. (bkz : âhen-rübâ).

âhen-pûş آهن پوش (f. b. s.) : demirler giymiş, demir kuşanmış, zırh giymiş.

âhen-reg آهن رگ (f. b. s.) : damarı demir veyâ demir damarlı, sağlam, dayanıklı, kuvvetli [at]. (bkz : âhenîn-reg).

âhen-rübâ آهن ربا (f. b. s.) : mıknatıs. (bkz : âhen-keş).

âhen-sâ, âhen-sây آهن سا ، آهن ساى (f. b. i.) : eğe, törpü, bileği taşı.

âher آخر (a. s.) : başka, diğer, gayrı.

âher-ün-nehr : astr. semânın güney yarım küresinde bulunan En-nehr burcunun en parlak yıldızı, Achernar.

âheste آهسته (f. s.) : yavaş, ağır, yavaş yavaş.

âhestegî آهستگى (f. i.) : yavaşlık, acelesizlik.

âheste-rev آهسته رو (f. b. s.) : acelesiz, yavaş yavaş yürüyen.

ahfâ اخفى (a. s. hafi'den.) : (daha, pek, çok) hafî, en gizli.

ahfâd احفاد (a. i. hafîd'in c.) : **1.** oğul oğulları, torunlar. **2.** yardımcılar, hizmetkârlar.

ahfâs احفاش (a. i. hıfs'ın c.) : işkembeler, kırkbayırlar.

ahfaz اخفض (a. s.) : **1.** alçak ve çukur [yer]. **2. mec.** alçak gönüllü [kimse].

ahfeş اخفش (a. s.) : **1.** küçük gözlü, zayıf bakışlı. **2.** yalnız gece gören [kimse]. ["ahfeş" lâkabında üç büyük Arap âlimi vardır : Abdülhamîd; Said bin Mes'ade; Ali bin Süleyman].

ahfiye اخفيه (a. i. hıfâ'nın c.) : **1.** gizli şeyler. **2.** ağaç çiçeğinin tomurcuğunu örten dış kabuklar.

ahger اخگر (f. i.) : yanar kömür, ateş koru, kızıl ateş,

ahger-i sûzân : yakıcı kor.

ahgül اخگل (f. i.) : başak kılçığı; kılçık; sakal.

ahibbâ احبا (a. i. habîb'in c.). (bkz : ehibbâ).

ahid عهد (a. i.). (bkz : ahd).

ahid-nâme عهدنامه (a. f. b. i.) : anlaşma şartlarını ve iki tarafın imzâsını taşıyan kâğıt.

ahid-şiken عهدشکن (a. f. b. s.) : anlaşmayı bozan.

ahîha اخیخه (a. i.) : bulamaç denilen yemek.

âhîhte آهیخته (f. s.) : **1.** sıyrılmış, çıkarılmış [silâh]. **2.** saldırılmış.

ahikka احقا (a. s. hakik'in c.) : daha çok; en çok veyâ çok selâhiyetli, *yetkili.

ahillâ اخلا (a. s. halîl'in c.) : sâdık, hâlis, candan dostlar. (bkz : ahlâl).

ahille اهله (a. i. halîl'in c.) : çuvaldızlar, şişler.

ahîr اخیر (a. s.) : en son, en sondaki.

âhir آخر (a. s. c. : âhirîn, âhirûn, evâhir) : son, sonraki, en sonra.
âhir-i kâr : işin sonu, netîce, * sonuç.

âhir آخر (a. zf.) : nihâyet, son olarak.
âhir-ül-emr : en nihâyet, sonunda.

âhir-bîn آخربین (a. f. b. s.) : sonunu düşünen, gören, akıllı.

âhire آخره (a. s. [âhir'in müennesi]) : son.

âhire عاهره (a. s. ve i.) : **1.** zânî, zinâkâr. **2.** kahpe.

âhiren آخراً (a. zf.) : sonradan.

ahîren اخیراً (a. zf.) : en sonra, en son olarak, son zamanda, geçende, bu yakınlarda.

âhiret آخرت (a. i.) : öbür dünyâ, öteki dünyâ. (bkz : ahret).

âhiretlik آخرتلك (a. t. i.) : **1.** ahretlik, evlâtlığa alınan öksüz. **2.** ahret kardeşi. (bkz : ahretlik).

âhirîn آخرين (a. s. âhir'in c.) : sonrakiler, sonlar.

âhirûn آخرون (a. s. âhir'in c.) : sonrakiler, sonlar, en sonralar. (bkz : âhirîn, evâhir).

âhir-zamân آخر زمان (a. b. i.) : (bu dünyanın) son gün (ü).

ahissâ اخسا (a. s. hasîs'in c.) : pintiler, cimriler.

âhiyâne آهیانه (f. i.) : **1.** damak. **2.** **anat.** boğaz. **3.** **anat.** beyin kemiği, kıhıf.

âhiyye آخیه (a. i.) : **1.** ucunu yere berkitip halkasına hayvan bağlanılan ip. **2.** sürekli felâket, musiybet.

ahîz اخیذ (a. i. ahz'den.) : esîr, tutsak.

âhiz آخذ (a. s. ahz'den.) : ahz eden, alan, alıcı.

ahiz اخذ (a. i.) : alma, kabul etme. (bkz : ahz).

âhize آخذه (a. i. ahz'den.) : alıcı âlet.

ahkab احقاب ("kab" uzun okunur. a. i. hukub ve hukb'un c.) : uzun zamanlar.

ahkad احقاد ("kad" uzun okunur. a. i. hukd'un c.) : kinler, garezler.

ahkaf احقاف ("kaf" uzun okunur. a. i. hukfe'nin c.) : kum tepeleri.

ahkâm احکام (a. i. hükm'ün c.) : **1.** emirler, hükümler. (bkz : ahid, ahid-nâme).
ahkâm-ı adâlet : adâlet hükümleri.
ahkâm-ı adliyye : **1)** adâlete âit, adâletle ilgili hükümler, emirler, tesirler; **2)** adliye nezâretinin eski adı.
ahkâm-ı asr : asrın hükümleri.
ahkâm-ı nusret : zafer hükümleri. **2.** kanunlar. **3.** yıldızlardan ve başka görünenlerden çıkarılan mânâ.

ahkâm-ı şahsiyye : **huk.** şahsî statü, **fr. statut personnel.**

ahkar احقر (a. s. hakir'den.) : (daha, pek, en, çok) hakîr olan.

ahkem احكم (a. s. hükm'den.) : en çok hükmeden; (daha, en veyâ çok) kuvvetli.

ahkem-ül-hâkimîn : hâkimlerin en kuvvetlisi, Cenabıhak.

ahker اخكر (f. i.) : ateş koru.

ahkûk اخكوك (f. i.) : ham zerdâli.

ahlâ احلى (a. s. hulv'den.) : **1.** (daha, en, pek) tatlı : Şekere muhtâç olmamak şekerden ahlâdır. **2.** (daha, en, pek, çok) şirin.

ahlâb اخلاب (a. i. hılb'ın c.) : tırnaklar, pençeler.

ahlâf احلاف (a. i. hılf'ın c.) : müttefikler, birleşikler.

ahlâf اخلاف (a. i. halef'in c.) : birinin yerine geçenler, gelecekler, halefler.

ahlâk اخلاق (a. i. hulk'un c.) : **1.** insanda bulunan rûhî ve zihnî haller. **2.** iyilik etmek ve fenâlıktan çekinmek için tâkibi lâzımgelen usul ve kaideleri öğreten ilim.

ahlâk-ı fâzıla : fazîletli huylar, iyi ahlâk.
ahlâk-ı hamîde : övülecek huylar.
ahlâk-ı hasene : güzel huylar.
ahlâk-ı zemîme : kötülenecek huylar, kötü huylar.

ahlâkan اخلاقاً (a. zf.) : ahlâk bakımından.

ahlâkî اخلاقى (a. s.) : ahlâka dâir, ahlâka mensup.

ahlâkıyyât اخلاقيات (a. i. c.) : ahlâka âit olan bahisler ve mütâlâalar, ahlâk bilgisi.

ahlâkıyyun اخلاقيون (a. s. c.) : ahlâka dâir kitap yazan bilginler.

ahlâl اخلال (a. i. hıll'in c.) : samîmî dostlar. (bkz : ahillâ').

ahlâm احلام (a. i. hulm'ün c.) : **1.** rüyâlar, hulyâlar, uykuda görülen şeyler [**hulm** Arapçada **akıl** mânâsına da gelir]. **2.** açık saçık rüyâlar. **3.** düşü azmalar.

ahlas اخلص (a. s.) : **1.** en hulûskâr. **2.** fazla hâlis ve temiz olan.

ahlât اخلاط (a. i. hılt'ın c.) : **1.** karışan şeyler. **2.** insan vücudunda farzolunan dört unsur veyâ usâre : kan, salya, safra, dalak [**ahlât-ı erbaa**].

ahlât-ı fâside : bozuk usâreler.
ahlât-ı mahmûde : normal durumdaki usâreler.

ahlat اخلط (a. s.) : (daha, en, veyâ çok) karışık; karıştırılabilir, karıştırılmağa elverişli.

ahlef اخلف (a. s.) : solak [adam].

ahles احلس (a. s.) : sırtında kızıl yamalar bulunan siyah tüylü [koyun].

ahliyâ اخلياء (a. s. hâlî'nin c.) : boş [şeyler].

ahmâ احماء (a. i. hamâ'nın c.) : kayın birâderler.

ahmâ احما (a. s. hamiyyet'den.) : (daha, pek, çok, en) hamiyetli.

ahmak احمق (a. s.) : pek akılsiz, sersem, şaşkın.

ahmak-âne احمقانه (a. f. zf.) : ahmak olana yakışacak sûrette, ahmakçasına.

ahmakî احمقى (a. i.) : ahmaklık, akılsızlık.

ahmakiyyet احمقيت (a. i.) : ahmaklık, akılsızlık.

ahmâl احمال (a. i. hıml'ın c.) : **1.** yükler. **2.** ağır şeyler, eşyâ, ağırlık.

ahmâl ve eskal : ağır yükler.

ahmâs اخماس (a. s. hums'un c.) : beşte birler.

ahmed احمد (a. s.) : **1.** (daha, pek, çok, en çok) methedilmiş olan. **2. i.** erkek adı.
Ahmed-i Muhtar : Hz. Muhammed.

âhmend آهمند (f. s.) : yalancı, hîlekâr.

ahmer احمر (a. s.) : kırmızı, kızıl. **Mevt-i ahmer** : kanlı ölüm.

ahmerân احمران (a. i. c.) : iki kırmızı şey : **1.** et ile şarap. **2.** altın ile safran.

ahmes احمس (a. s.) : **1.** kuvvetli, yiğit [adam]. (bkz : ahves). **2.** katı [yer].

ahmez احمز (a. s.) : **1.** sağlam, çok sağlam ve dayanıklı. **2. i.** suyun içinde dâima açılıp kapanan ve deniz ağzı denilen bir hayvan.

ahnâ' احناء (a. s.) : **1.** çapraz ve aykırı işler. **2.** çarpık ve eğri şeyler.

ahna' اخنع (a. s.) : çok alçak gönüllülük eden [adam].

ahnâs اخناث (a. i. hıns'ın c.) : **1.** yalan yere yeminler. **2.** yeminden dönmeler.

ahnef احنف (a. s.) : ayakları çarpık ve eğri büğrü olan.

ahnes اخنس (a. s.) : basık ve sivri burunlu [adam].

âhond آخوند (f. s.) : okumuş, hoca; büyük, ulu.

ahrâ احری۔احرا (a. s.) : daha lâyık, münâsip, uygun.

ahrab اخرب (a. s.) : **1.** kulağı yarık [adam]. **2. i.** kulaktaki küpe deliği.

ahrâc احراج (a. i. hırc'ın c.) : hayvanların palan, yular ve tasmalarına dikilen boncuklar.

ahrad احرد (a. s.) : pek tamahkâr, çok pinti.

ahrak اخرق (a. s.) : sünepe, miskin, akılsız [adam].

ahrâm احرام (a. i. harem ve harîm'in c.) : 1. mukaddes yerler, sâhalar. **2.** [eskiden] kadınlara mahsus dâireler, haremler. **3.** karılar, eşler; kızlar; kadın hizmetçiler; kadın akrabâlar; kadın ziyâretçiler.

ahrâr احرار (a. i. hürr'ün c.) : serbest olanlar, köle ve esir olmıyanlar.

ahrâr-âne احرارانه (a. f. zf.) : hür olanlara yakışacak sûrette.

ahras اخرس (a. s.) : dilsiz. (bkz : ebkem).

ahrâs احراس (a. i. hâris'in c.) : muhâfızlar, koruyucular.

ahraz احرض (a. s.) : kirpikleri dökülmüş, çipil gözlü [adam].

ahre اخره (a. i.) : veresiye.

ahreb اخرب (a. s.) : **1.** daha, ençok veyâ çok harap, yıkık. **2. ed.** rübâî vezinlerinden "mef'ûlü" ile başlıyan on iki şekilden herbiri. (bkz : ahrem, rübâî).

ahrec اخرج (a. s.) : [at v. b.] alacalı.

ahrem اخرم (a. i.) : **ed.** rübâî vezinlerinden "mef'ûlün" ile başlıyan on iki şekilden her biri. (bkz : ahreb, rübâî).

ahres احرس (a. s.) : eski [şey].

ahreş احرش (a. s.) : sert, katı [şey].

ahret آخرت (a. i.). (bkz : âhiret).

ahretlik آخرتلك (a. i.). (bkz : âhiretlik).

ahriyân اخریان (f. i.) : nefîs, kıymetli kumaş, parça [hediye için elverişli].

ahruf احرف (a. i. harf'in c.) : **1.** uçlar, kenarlar. **2.** lehçeler, şîveler.

ahsâ احسا (a. i.) : çok kumlu, taşlı yer.

ahsar اخصر (a. s.) : en kısa, pek kısa.
Kelâm-ı ahsar : en kısa söz.

ahsâs احساس (a. i. hiss'in c.) : duygular.

ahseb احسب (a. s.) : **1.** (daha, en, veyâ çok) iyi hesâbedilmiş, uygun, münâsip. **2.** çok hasis, cimri. **3.** cüzamlı, miskin.

ahsem احثم (a. s.) : **1.** yassı, geniş ve yayvan [burun]. **2.** yassı ve geniş burunlu [adam]. **3.** geniş yüzlü [kılıç]. **4.** (a. i.) arslan. (bkz : dırgam, esed, gazenfer, haydar, şîr).

ahsen احسن (a. s.) : (dahî, en, veyâ) pek güzel.

ahsen-i takvîm : en iyi, en güzel kıvamda; **mec.** insan.

ahsen-ül-hâlikin : yaratıcıların en güzeli; en yakışıklısı, Allah.

ahsen-el-kasas : hikâyelerin en güzeli.

ahsüme اخسمه (f. i.) : boza. (bkz : ahşüme).

ahşâ اخشى (a. s.) : (daha, en veyâ pek) korkunç.

ahşâ' احشاء (a. i. haşâ'nın c.) : **1.** vücutta bulunan bağırsaklar, ciğer gibi şeyler, içirik. **2.** cihetler, mahalleler, bölgeler.

ahşâb اخشاب (a. i. haşeb'in c.) : **1.** keresteler. **2.** **s.** tahtadan yapma.

ahşâm احشام (a. i. haşem'in c.) : bir büyük adamın mâiyeti erkânı.

ahşef اخشف (a. s.) : uyuz [adam].

ahşen اخشن (a. s.) : **1.** (daha, en veyâ pek) sert [şey]. **2.** geçimsiz [adam].

ahşîc, âhşîg آخشيج ، آخشيگ (f. i.) : zıt ve uygunsuz.

âhşîcân آخشيجان (f. i. âhşîc'in c.) : zıtlar, husûsiyle dört unsur [ateş, su, hava ve toprak].

âhşîg آخشيگ (f. i.) : zıt. (bkz : âhşîc).

âhşîgâh آخشيگان (f. i. âhşîg'in c.) : zıtlar. (bkz : âhşîcân).

ahşîşan آخشيشان (a. s.) : pek huşûnetli, çok katı.

âhşüme آخشمه (f. i.) : boza. (bkz : âhsüme).

ahtâb احطاب (a. i. hatab'ın c.) : odunlar.

ahtal اخطل (a. s.) : **1.** çabuk yürüyen. **2.** boşboğaz [adam].

ahtam اخطم (a. s.): uzun burunlu, burnu uzun [adam].

ahtâr اخطار (a. i. hatar'ın c.) : tehlikeler.

âhte آخته (f. s.) : **1.** dışarı çekilmiş, çıkarılmış [kılıç ve benzeri gibi şeyler]. **2.** husyaşı çıkarılmış, burulmuş [hayvan], iğdiç.

ahtem احتم (a. s.) : siyah şey.

ahter اختر (f. i. c. : ahterân) : yıldız. (bkz : kevkeb, necm, sitâre).

ahter-i dünbâle-dâr : kuyruklu yıldız.

ahter-bîn اختربين (f. b. s.) : müneccim, **fr. astrologue.** (bkz : ahter-şinâs, ahter-gû, ahter-şümâr).

ahter-gû اخترگو (f. b. s.) : yıldızlarla konuşan, müneccim. (bkz : ahter-bîn, ahter-şinâs, ahter-şümâr [1]).

ahter-sûhte اخترسوخته (f. b. s.) : yıldızı Güneş ışığında kaybolmuş, bedbâht, tâlihsiz.

ahter-şinâs اختر شناس (f. b. s.) : yıldız ilmi ile meşgul olan, müneccim, **fr. astrologue.** (bkz : ahter-gû,ahter-bîn, ahter- şümâr [1]).

ahter-şümâr اختر شمار (f. b. s.) : **1.** müneccim, **fr. astrologue. 2.** gece uyuyamıyan, uykusuz [aşk veyâ kederden].

ahû اخو (a. i.) : **1.** kardeş. **2.** dost. (bkz : ah, ahâ).

âhû آهو (f. i. c. : âhuvân) : **1.** ceylan, karaca. **2. mec.** güzellerin gözü.

âhû-yi âteşîn-dem; âhû-yi çîn : Güneş.

âhû-yi bezm : bir meclisin, bir dâvetin başlıca güzeli.

âhû-yi dünbâle-dâr : güzelin sihirli gözü.

âhû-yi dünbâle-keşîde : kenarı sürme ile genişletilmiş göz.

âhû-yi hâveri : Güneş.

âhû-yi leng giriften (topal ceylan tutmak) : **mec.** insafsızlık etmek, zayıflara musallat olmak.

âhû-yi sifîd : seçkin dilber.

âhû-yi simîn : 1) sâkî; 2) sevgili.

âhû-yi şîr-efgen, âhû-yi şîr-gîr : son derece câzibeli, delikanlı, kız; çekici, büyüleyici göz.

âhû-yi tatar : Tataristan'ın mis karacası.

âhû-yi zerîn : 1) Güneş; 2) yaldızlı sürâhi.

âhû-bere آهو بره (f. b. i.) : ceylan yavrusu.

âhû-bere-i felek : Güneş.

âhû-çerende آهو چرنده (f. b. i.): ot yiyen, otlıyan ceylan.

âhû-dil آهو دل (f. b. s.) : "karaca yürekli" **mec.** korkak.

âhû-güzeşt آهو گذشت (f. c.) "âhû-geçti" : fırsat elden kaçtı.

âhûn آهون (f. i.) : delik, yarık; lâğam.

âhûn-ber آهون بر (f. b. s.) : kara hırsızı.

âhûn-bür آهون بر (f. b. s.) : delik açan, yer kazan; lağamcı.

âhû-nigâh آهونگاه (f. b. s.) : **1.** ceylan bakışlı. **2. mec.** ülfet ve ünsiyetten çekinen güzel.

âhûr آخور (f. i.) : ahır, dam.

âhûrî آهوری (f. i.) : hardal.

âhuvân آهوان (f. i. âhû'nun c.) : ceylanlar, karacalar.

âhuvane آهوانه (f. zf.) : âhuca, âhûcasına.

ahvâl احوال (a. i. hâl'in c.) : oluşlar, bulunuşlar, * durumlar.

ahvâl-i askeriyye : askerî * durumlar.

ahvâl-i ism : **gr.** bükün (îrap) Türkçe'de mefulü bih, mefulü ileyh gibi mefûliyet halleri.

ahvâl-i milliyye : millî haller.

ahvâl-i perîşân : perîşan haller.

ahvâl-i pür melâl : çok acınacak haller, * durumlar.

ahvâl-i sıhhiyye : sağlık * durumu.

ahvâl-i siyâsiyye-i düveliyye : devletlere âit siyâsî haller.

ahvâl-i şahsiyye : **huk.** hakiki şahısların, hukuki varlıklariyle ilgili olan hukuki haller, **fr. états civils.** [doğum, evlenme, boşanma, evlât edinme, tabîî bir çocuğu tanıma, ölüm vak'aları gibi].

ahvâl-i târîhiyye : târihî haller.

ahvâl اخوال (a. i. hâl'in c.) : dayılar, annenin erkek kardeşleri.

ahvas احوص (a. s.) : bir gözü küçük [adam].

ahvat احوط (a. s.) : en ihtiyatlı, ihtiyata çok uygun.

ahvâz احواض (a. i. havuz'un c.) : havuzlar.

ahvec احوج (a. s.) : (daha, pek, çok, en) muhtaç.

ahvef اخوف (a. s.) : **1.** en korkak. **2.** çok korkunç.

ahvel احول (a. s.) : bir şeyi iki gören, şaşı. (bkz : lûç).

ahver احور (a. i.) : **1.** Müşteri yıldızı, Jüpiter, Erendiz. **2. s.** beyaz yüzlü, güzel gözlü [adam]. **3. s.** zekî akıllı.

ahves احوس (a. s.) : cesur, kahraman, yiğit [adam]. (bkz : ahmes).

ahyâ احياء (a. i. hayy'in c.) : diriler, canlılar.

ahyâ vü emvât : diriler ve ölüler.

ahyâf اخياف (a. i. hayf'ın c.) : **1.** çeşitli, birbirinden farklı şeyler. **2.** süt kardeşler. **Ben-ül-ahyâf** : oğlan kardeş olsun kızkardeş olsun, ana bir kardeşler. **Ben-ül-allât** : **huk.** baba bir erkek ve kızkardeşler. **Ben-ül-a'yân** : ana baba bir erkek veyâ kızkardeşler. **3.** dereler; bayırlar.

ahyâl اخيال (a. i. hayl'in c.) : **1.** atlar, at sürüleri. **2.** atlı kıtalar. (bkz : huyûl).

ahyân احيان (a. i. hîn'in c.) : vakitler, zamanlar, sıralar.

ahyânâ, ahyânen احيانا ، احياناً (a. zf.) : ara sıra, vakit vakit.

ahyâr اخيار (a. s. hayyır'ın c.) : iyi ve faziletli olanlar.

ahyât اخياط (a. i. hayt'ın c.) : iplikler, ipler.

ahyâz اخياز (a. i. hayiz'in c.) : kapalı yerlerin bölümleri; odalar; bölmeler.

ahyer اخير (a. s.) : fazla iyi olan.

âhyûn اخيون (f. i.) : "yılanbaş" denilen bir ot.

ahz اخذ (a. i.) : alma, kabul etme. (bkz : ahiz).

ahz-i sâr : öç alma.

ahz ü girift : yakalama, elegeçirme; esir etme.

ahz ü i'tâ : alışveriş.

ahz ü kabz : kendine mal etme, istimlâk.

ahzâ اخزى (a. s.) : (daha, en, çok) alçak, menfur [adam].

ahzâb احزاب (a. i. hizb'in c.) : **1.** kütleler, kıtalar. **2.** Kur'ân-ı Kerîm'de otuz cüzden herbirinin dörtte bir kısımları. **3.** Kur'ân-ı Kerîm'de otuz üçüncü sûre.

ahzad اخضد (a. s.) : eğrilip bükülen, esnek, elâstikli.

ahzân احزان (a. i. hazen ve hüzn'ün c.) : kederler, sıkıntılar. (bkz : âlâm, ekdâr, gumûm, hümûm).

ahzâr احذار (a. i. hazer'in c.) : endîşeler, ihtiyatlar.

ahzar احضر (a. s.) : yeşil. (bkz : ahdar, sebz).

ahzeka احزقه (a. s.) : bodur ve büyük karınlı adam.

ahzel احزل (a. s.) : beli kırılmış [adam].

ahzem احزم (a. s.) : **1.** işini sıkı tutan, ihtiyatlı, tedbirli. **2.** yüksek [yer]. **3.** göğüsü büyük insan veyâ hayvan.

ahzen احزن (a. s.) : çok hüzünlü, kederli.

ahzer اخزر (a. s.) : **1.** ufak gözlü [adam]. **2.** dâima gözünü kırpan [adam].

âib آئب (a. s.) : geri dönen. (bkz : âyib).

âid عائد (a. s.) : **1.** ilgili, ilişikli, dolayı. (bkz : dâir, müteallik, râci'). **2.** geri dönen. **3.** bir hastayı ziyâret eden.

âidât عائدات (a. i. âide'nin c.) : gelirler, kâr, kazanç, fayda. (bkz : avâid, ulûfe).

âide عائده (a. i. c. : avâid, âidât) : kâr, kazanç, fayda.

âik, âyik عائق ، عايق (a. s. avk'dan. c. : avâik) : mânî olan, alıkoyan, geciktiren, mânia, engel [müen. âyika].

âika عائقه (a. i. c. : avâik) : müşkül, zor; engel.

âil, âyil عائل ، عايل (a. s.) : **1.** âilesini besliyen. **2.** kalabalık bir âilesi olan. **3.** fakir. **4.** muvâzenede olmıyan [terâzi]. **5.** aşırı.[müen â(y) ile].

âile عائله (a. i. c. : âilât) : **1.** bir kimsenin karısı. **2.** akraba. **3.** ev halkı. **4.** aynı gaye için çalışan kimselerin hepsi : matbuat âilesi.

âile-perver عائله پرور (a. f. b. s.) : âilesine, evine düşkün, evcimen.

âilevî عائلوى (a. s.) : âileye mensup, âile ile ilgili. [doğrusu "âilî" dir].

âilî عائلى (a. s.) : âileye mensûp, âile ile ilgili. (bkz : âilevî).

ainne أعنه (a. i. inân'ın c.) : dizginler. (bkz : einne).

âiş عائش (a. s.) : **1.** yaşıyan. **2.** rahat yaşıyan. [müen â (y) işe.] (bkz : âyiş).

âiz عائض (a. s.) : **1.** karşılık olarak veren. **2.** karşılık olarak verilmiş. [müen. **â(y)ize.**]

aizze أعزه (a. s. azîz'in c.). (bkz : eizze).

âj آژ (f. i.) : dinlenme, istirahat; rahat [hal].

âjeh آژخ (f. i.) : vücutta çıkan siğil. (bkz : âzeh).

âjende آژنده (f. i.) : çamur, harç [binâlarda].

âjeng آژنگ (f. i.) : yüzde, yaşlılıktan veyâ öfkeden dolayı, beliren buruşuk.

âjiğ آژيغ (f. i.). (bkz : ârîğ).

âjîh آژيخ (f. i.) : **1.** kir, pas. **2.** çapak.

âjîne آژينه (f. i.) : değirmen taşı gibi şeyleri yontup düzelten demir âlet, dişengi.

âjîr آژير (f. i.) : **1.** çukur; havuz; göl. **2.** izdiham, kalabalık. **3.** nâre, bağırma. **4. s.** akıllı, açıkgöz. **5. s.** çekingen. **6. s.** âmâde, hazır.

âjîrâk آژيراك (f. i.) : gürültü; patırdı; bağırış.

âjüg آژغ (f. i.) : **1.** ağaç budama, budantı. **2.** hurma lifi. (bkz : âzüğ).

a'kab اعقاب (a. i. akıb'ın c.) : **1.** ayağın ökçeleri. **2.** oğullar veyâ torunlar.

akab عقب (a. i.) : **1.** topuk, ökçe. (bkz : pâşinâ). **2.** arka, art. **Akabinde** : arkası sıra; derhal.
akab-ı leşker : bir asker kolu veyâ kıtasının gerisi.

akabât عقبات (a. i. akabe'nin c.) : **1.** korkunç hâdiseler, tehlikeli anlar. **2.** tepeler, yokuşlar.

akabe عقبه (a. i. c. : akabât) : **1.** tepe, yokuş. **2.** zorlu geçit, tehlikeli an. (bkz : bâdire).

akab-gîr عقب گير (a. f. b. s.) : tâkîbeden, ardından gelen, kovalıyan.

akab-rev عقب رو (a. f. b. s.) : **1.** arkadan gelen. **2.** peşe, arkaya düşmüş.

akade عقده (a. i. âkidin c.). (bkz : âkid).

akaid عقائد ("ka" uzun okunur. a. i. akîde'nin c.) : inanılan şeyler.
akaid-i dîniyye : dînî inanışlar, ve bu inanışlardan bahseden kitap.

akaik عقائق (a. i.akîka'nın c.). (bkz : akika).

akaim عقائم ("ka" uzun okunur. a. s. akîm'ın c.). (bkz : akîm).

ak'ak عقعق (a. i.) : saksağan.

akakir عقاقير (a. i. akkar'ın c.) : **hek. ilâç** yerine kullanılan kökler.

a'kal اعقل (a. s. âkıl'dan.) : (daha, en, pek, çok) akıllı.

âkal آقال (f. i.) : çörçöp. (bkz : âhâl).

akalim اقاليم ("ka" uzun okunur. a. i. iklîm'in c.). (bkz : ekalîm).

akall اقل (a. s. kalîl'den.) : pekaz, çok az. (bkz : ekall).
akall-i kalîl : azın azı, en aşağı.

akalliyyet اقليت (a. i.) : **1.** azlık. **2.** azınlık, bir ülkede hâkim unsurların dışında kalan ve ekseriyet teşkil etmiyen etnik varlıklar. (bkz : ekalliyyet).

akam عقم (a. i.) : erkek ve dişi kısırlığı.

akam عقام ("ka" uzun okunur. a. s.) : **1.** kısır, çocuksuz. **2.** tedâvîsi kabil olmıyan [hastalık].

akamet عقامت ("ka" uzun okunur. a. i.) : kısırlık, verimsizlik, netîcesizlik, sonuçsuzluk.

akar عقار ("ka" uzun okunur. a. i. c. : akarat) : para getiren mülk [ev, dükkân, tarla, bağ, bostan v. b. gibi].

akarât عقارات ("ka" uzunu okunur. **a. i.** akar'ın c.) : gelir sağlıyan mallar ve yapılar.

akaret عقارت ("ka" uzun okunur. a. i.) : kısır olma, kısırlık. (bkz : ukaret).

akarib عقارب ("ka" uzun oknur. a. i. akreb'in c.) : zehirli ve tehlikeli hayvancıklar.

akarib اقارب ("ka" uzun okunur. a. i. akrabâ'nın c.). (bkz : ekarib).

akas عقص (a. i.) : pis kokulu olma.

akasî اقاصى ("ka" uzun okunur. a. i. aksâ'nın c.) : çok uzaklar.

akasır اقاصر ("ka" uzun okunur. a. i. **ak**ser'in c.) : pek kısalar. (bkz : ekasır).

akasîm اقاسيم ("ka" uzun okunur. **a. i.** uksûme'nin **c.**). (bkz : uksûme).

akavîl اقاويل ("ka" uzun okunur. a. i. akvâl'in c. kavl'in c. c.). (bkz : ekavîl).

akbeh اقبح (a. s. kabîh'den.) : en kabîh, çok veyâ en yakışıksız, pek çirkin.

akbel اقبل (a. s.) : ençok beğenilen, gözde olan.

akbiye اقبيه (a. i. kubâ'nın c.) : üste giyilen elbiseler, kaftanlar.

akd عقد (a. i.) : **1.** bağ, bağlama, düğümleme, bağlanma, düğümlenme. (bkz : akid, bend, rabt). **2.** sözleşme, kararlaştırma. **3.** kurma, düzme. **4.** nikâh.

akd-i encümen : encümen kurma.

akd-i hibâle-i izdivâc : evlenme bağiyle bağlanma.

akd-i meclis, akd-i meşveret : meclis kurma, konuşmak üzere toplanma.

akd-i muâvaza : **huk.** hibe ve sadaka gibi teberruattan olmayıp iki taraftan ivaz verilerek yapılan akit. [satış, trampa gibi].

akdâh اقداح (a. i. kadeh'in c.) : kadehler, bardaklar, kupalar. **İdâre-i akdâh** : içki içme, şerefe kadeh kaldırma.

akdâm اقدام (a. i. kadem'in c.) : ayaklar.

akdâr اقدار (a. i. kader'in c.) : değerler, kudretler.

akdem اقدم (a. s. kadîm'den.) : ilk, önce, önceki, daha önceki.

akdem-i efkâr : fikirlerin en ehemmiyetlisi.

akdem-i umûr : işlerin en * önemlisi.

akdemîn, akdemûn اقدمين ، اقدمون (a. s. akdem'in c.) : **1.** evvelce olanlar. **2.** eksikler. **3.** geçmişler. **4.** önce yaşamış olanlar.

akder اقدر (a. s.) : **1.** çok veyâ en kudretli. **2.** kısa boyunlu; kısa boylu.

akdes اقدس (a. s. kuddûs'dan.) : **en kut**lu, en kutsî, en kutsal.

akdiyye عقديه (a. i.) : **anat.** mafsallarda olan düğüm ve yumru.

a'kef اعكف (a. s.) : çok akılsız, sersem.

âkese آكسه (f. i.) : **1.** bir şeye ilişmiş, yapışmış, asılmış. **2.** ökse.

akfâ اقفاء (a. i. kafâ'nın c.) : başın arka tarafları, enseler.

akfâl اقفال (a. i. kufl'ün c.) : kilitler.

akfâr اقفار (a. i. kafr'ın c.) : çöller.

akfâs اقفاص (a. i. kafas'ın c.) : **1.** hamal küfeleri. **2.** kafesler.

akfer اقفر (a. s.) : çok veyâ en kısır.

akhâf اقحاف (a. i. kıhf'ın c.) : **1.** kafa tasları. **2.** ağaçtan yapılmış kaplar.

akher اقهر (a. s.) : çok veyâ en kahredici. (bkz : kahhâr).

âkıbet عاقبت (a. i. c. : avâkıb) : nihâyet, son. (bkz : encâm).
âkıbet-ül-emr : bir işin sonu.

âkıbet-bîn عاقبت بين (a. f. b. s.) : sonunu önceden gören.

âkıbet-bînî عاقبت بينى (a. f. b. i.) : sonunu önceden görme, tedbirlilik.

âkıbet-endîş عاقبت انديش (a. f. b. s.) : sonunu düşünen.

akıl عقل (a. i.). (bkz : akl).

âkıl عاقل (a. s. c. : ukalâ, âkılân, âkılûn) : akıllı kimse. [müen. âkıle].

âkılân عاقلان (a. i. âkıl'ın c.). (bkz : âkıl).

âkılâne عاقلانه (a. f. zf.) : akıllıcasına.

âkıle عاقله (a. i.) : **1.** akıllı kadın. **2.** kadın adı.

âkım عاقم (a. s.) : **1.** kısır. **2.** verimsiz.

âkır عاقر (a. s.) : **1.** kısır [kadın]. **2.** verimsiz [toprak]. **3.** çocuksuz [kadın]. (müen. âkıre).

akıs عقص (a. s.) : inatçı.

âkî عاقى ("kı" uzun okunur. a. s. âkk'-dan.) : isyân eden, âsî, başkaldıran.

âkıs غاقس (a. s.) : pis kokulu.

akîb عقيب (a. s. akeb'den.) : bir diğerinin arkasından gelen.

âkib عاقب (a. s. akeb'den.) : **1.** bir diğerinin arkasından gelen **2.** resullerin arkasından gelen = Hz. Muhammed.

akib عقب (a. zf.) : önce. (bkz : akeb).

akid عقد (a. i.) : bağlama, bağlanma. (bkz : akd).

âkid عاقد (a. s. akd'den. c. : âkidîn, akade,

akîde عقيده (a. i. c. : akâid) : **1.** îmân, dînî inanış. (bkz : i'tikad). **2.** ağdalanmış iken ufak ufak kesilmiş olan renkli şeker.

âkideyn عاقدين (a. s.) : **huk.** her akitte akdi yapan iki taraf.

âkif عاكف (a. s. c. : âkifûn, akûf) : **1.** bir şeyde sebât eden. **2.** ibâdet eden. **3.** h. i. erkek adı

akîk عقيق (a. i.) : çok kere kırmızı renkte olan bir cins değerli taş.
akîk-i Yemânî : Yemen akîki.

akîk عكيك (a. s.) : bunaltıcı bir sıcak. **2. i.** bunaltıcı sıcaklık.

akika عقيقه (a. i. c. : akaik) : çocuğun doğumunun yedinci günü veyâ saçının ilk kırkılışında adak, nezir için kesilen koyun.

âkil آكل (a. s. ekl'den. c. : ekele) : ekleden, yiyen. [müen. âkile].
âkil ül-beşer : insan eti yiyen [adam].
âkil-ül-cerrâd : çekirge ile beslenen.
âkil-ül-hevâm : haşaratla beslenen.
âkilet-ül-ekbâd (ciğerler yiyen kadın) : Hz. Hamza'nın ciğerlerini yiyen, Ebû Süfyânın karısı Hind.
âkil-ül küll : her şeyi yiyen.
âkil-ül-lâhım : et yiyen.
âkil-ün-nebât : otla beslenen.
âkil-üs-semek : balıkla beslenen.

âkile آكله (a. i.) : **hek.** yenirce denilen yara.

akim عقيم (a. s.) : **1.** kısır. **2.** netîcesiz. **3.** yağmur getirmiyen rüzgâr, bilhassa batıdan veyâ kuzey batıdan esen rüzgâr.

âkinc آكنج (f. i.) : **1.** çengel. **2.** bumbar dolması.

akir عقير (a. s.) : çocuksuz, verimsiz [erkek].

âkis عاكس (a. s. aks'den.) : akseden, çarpan, vuran.

akis عكس (a. i.). (bkz : aks).

âkise عاكسه (a. i.) : ışığı aksettirmeye yarayan alet, **fr. reflecteur.**

akk عق (a. i.) : anaya babaya âsî olma. (bkz : ukuk).

akk عاق (a. s.) . serkeş, inatçı.

akkâm عكام (a. i.) : **1.** deveci, katırcı. **2.** mahmil ile hacca giden sürre alayı hizmetçisi. **3.** çadır mehteri.

akl عقل (a. i. c. : ukul) : akıl, us.
akl-ı bâliğ : ergin kimsenin hâli.
akl-ı beşer : insan aklı.
akl-ı evvel : yaradılıştan olan akıl, Allah.
akl-ı fa'âl : işleyen, yapıcı akıl, **fr. intellect actif.**
akl-ı hayvânî : * içgüdü.
akl ilâhî : Tanrı zekâsı.
akl-ı insânî : insan kavrayışı.
akl-ı küll : tabîatta görülen umûmî ahenk; **mec.** Cebrâil.
akl-ı maad : geleceği kavrıyan akıl.
akl-ı maaş : geçim fikri.
akl-ı nefsânî : kendini koruma içgüdüsü.
akl-ı selîm : * sağduyu. (bkz : hiss-i selîm).

aklen عقلاً (a. zf.) : akıl ile, akıldan.
aklen ve naklen : akıl ve nakil yoluyla.

aklâm اقلام (a. i. kalem'in c.) : **1.** yazı âletleri. **2.** memurların çalıştıkları dâireler.
aklâm-ı sitte : [eskiden] altı türlü olarak kabul edilen yazı.

aklî عقلى (a. s. c. : akliyyât) : akla mensup, akıl ile bilinen veyâ bulunan şeyler, **fr. rationel.**

akliyye عقليه (a. i.) : **1.** akıl ile ilgili olan. **2.** akıl ile anlaşılan. **3.** akılcılık, **fr. rationalisme.**

akliyyûn عقليون (a. i. c.) : hâdiseleri akıl ile araştıranlar.

akm عقم (a. i.) : kısırlık. (bkz : akam).

akmâr اقمار (a. i. kamer'in c.) : aylar, yıldızlar.

akmed اقمد (a. s.) : ensesi uzun ve kalın.

akmer اقمر (a. s.) : Ay gibi beyaz [yüz]. akşey.

akmî عقمى (a. s.) : **1.** eskimiş. **2.** anlaşılmaz.

akmise اقمصه (a. i. kamîs'in c.) : gömlekler.

akmişe اقمشه (a. i. kumaş'ın c.) : kumaşlar, yünden veyâ pamuktan yapılmış bezler, dokumalar.

aknâ اقنى (a. s.) : ince, ince yumru burunlu [adam].

akna' اقنع (a. s.) : en çok kanaat **eden** [adam].

aknân اقنان (a. i. kınn'ın c.) : kullar, köleler.

akrâ' اقراء (a. i. kara'nın c.) : arkalar [sırt mânâsına].

akra' اقرع (a. s.) : **1.** başının saçı dökülmüş olan, dazlak. **2.** çıplak [dağ].

akrabâ اقرباء (a. i.) : aralarında soy yakınlığı olanlar. [aslı **akribâ** dır]. (**bkz** : **akribâ**).

akrah اقرح (a. i.) : alnı **beyaz** at.

akrân اقران (a. i. karîn'in c.) : eş ve benzer olanlar, yaşıtlar, yaşdaşlar.

akrâs اقراص (a. s. kurs'un c.) : yuvarlaklar, dâireler, çenberler.

akre اقرأ (a. s.) : Kur'ân-ı Kerîm'i en güzel ve pek lâtif okuyan.

akreb عقرب (a. i. c. : akarîb) : **1.** zehirli ve tehlikeli hayvancık. **2.** saatin kısa ibresi. **3. astr.** semânın kuzey yarım küresinde görülebilen büyük bir burç, **lât. scorpius; fr. scorpion. 4. mec. s.** insanı akrep gibi sokan kimse.

akreb اقرب (a. s. karîb'den.) :(**en, daha,** pek) yakın.

akreb-i mekniyyât : huk. meşrût-ün-lehi bildiren zamîrin en yakın mercii mânâsını anlatır. [meselâ bir vakfiyede vâkıf tevliyetini evvelâ kendisine, sonra oğlu A ya, sonra çocuklarına şart etse, çocukları tâbirindeki zamir vâkıfın kendisine değil de en yakın mercii bulunan A nın çocuklarına hamlolunur].

akrebâ عقربا (a. i.) : dişi akrep.

akrebe عقربه (a. i.) : **1.** dişi akrep. **2.** çevik, zekî bir câriye. **3.** kazan veyâ tencereyi ateş üzerine asmağa mahsus "S" şeklinde kanca. **4.** ayakkabı bağı.

akrebek عقربك (a. f. i.) : **1.** küçük akrep. **2.** saatin kısa ibresi.

akrebî عقربى (a. s.) : akrebe âit, akrep şeklinde.

akren اقرن (a. s.) : çatık kaşlı [adam].

akret عقرت (a. i.) : kısırlık.

akribâ اقرباء (a. i. karîb'in c.). (bkz : akrabâ).

akriha اقرحه (a. i. karah'ın c.) : **1.** ağaçsız tarla. **2.** temiz su.

akrubân عقربان (a. i.) : erkek akrep.

aks عكس (a. i. c. : ukûs) : **1.** çarpma, çarpıp geri dönme.
aks-i da'vâ : zıt teorem.
aks-i müddeâ : * karşısav, * çatışkı.
aks-i mülevven : renkli akis.
aks-i sedâ : yankı.
aks-ül-amel : tepki, reaksiyon. **2. ed.** bir cümlenin veyâ mısraın altını üstüne getirmekle bir başka cümle veyâ mısra' meydana getirme.

aksâ اقصى (a. s. c. : ekasî) : son, en son, uzak. (bkz : kusvâ).
aksa-yi emel : mefkûre, ülkü, **fr. idéal.**
aksâ-yı garb : uzak batı.
aksâ-yı merâm : arzuların son haddi.
aksâ-yı merâtib : rütbelerin en ilerisi.
aksâ-yı şark : uzak doğu, Çin, Japonya.
aksâ-yı yemîn : en sağ.
aksâ-yı yesâr : en sol.
aksa-yül-merâtib : rütbelerin en büyüğü.

aksâb اقصاب (a. i. kusb'un c.) : büyük bağırsaklar.

aksâd اقصاد (a. s.) : kırık şey.

aksâm اقسام (a. i. kısm'ın c.) : parçalar, bölümler.
aksâm-ı seb'a (yedi kısım) : Arap gr. kelimelerin "sahih, misâl, muzâaf, lefîf, nâkıs, mehmûz, ecvef" bölümleri.
aksâm-ı selâse (üç kısım) : Arap gr. "isim, fiil, harf" bölümleri.

aksat اقسط (a. s.) : **1.** kuru ayaklı hayvan. **2.** pek doğru şey.

aksât اقساط (a. i. kıst'ın c.) : hisseler, nasipler, paylar.

aks-endâz عكس انداز (a. f. b. s.) : çarpıp duran.

akser اقصر (a. s. kasîr'den. c. : akasır) : en (daha, pek) kısa.
akser-i eyyâm : günlerin en kısası.
akser-i turuk : yolların en kısası, en kısa yol.

aksî عكسى (a. s.) : **1.** ters, zıt. **2.** inatçı **3.** geçimsiz, huysuz; uğursuz.

akşer اقشر (a. s.) : kırmızı yüzlü, kızıl çehreli [adam].

akt اقت (a. i.) : vaktin tesbîti.

akta' اقطع (a. s.) : eli kesik [adam].

aktâ' اقطاع (a. i. c.) : **1.** kesmeler; kırılmalar. **2.** ilgiyi kesmeler. **3.** beylik arâzîler.

aktâb اقطاب (a. i. kutb'un c.) : sâhipler, efendiler; azizler, ulular, tarîkat kurucuları. (bkz : kutub).

aktân اقطان (a. i. kutn'un c.) : pamuklar.

aktâr اقطار (a. i. kutr'un c.) : taraflar, yanlar.

âkû آكو (f. i.) : baykuş, puhu.

akûb عكوب (a. i.) : toz. (bkz : gubâr).

akuk عقوق (a. s.) : 1. anasına ve babasına itâat etmiyen. 2. gebe [hayvan].

akur عقور (a. s.) : yaralıyan, ısıran, azgın kuduz [hayvan]. **Kelb-i akur** : kuduz köpek.

akur-âne عقورانه (a. f. zf.) : kudurmuşçasına, kuduzcasına.

akvâ اقوى (a. s. kavî'den.) : en kavî, çok kuvvetli.

akvâl اقوال (a. i. kavl'in c.) : sözler, lâkırdılar.
akvâl-i hakîmâne : filozofca sözler.

akvâm اقوام (a. i. kavm'in c.) : milletler, uluslar.
akvâm-ı beşer : insan kavimleri.

akvâs اقواس (a. i. kavs'in c.) : 1. kavisler, yaylar. 2. dönemeçler, büklümler, virajlar.

akvât اقوات (a. i. kut'un c.) : yemekler, yenilecek seyler, azıklar.
akvât-ı yevmiyye : günlük yiyecekler, geçim.

akvâz اقواز (a. i. kavz'in c.) : kum tepeleri.

akve عقوه (a. i.) : evin önündeki açık meydanlık, avlu.

akvem اقوم (a. s. kavim'den.) : en (daha, pek, çok) doğru.

akveriyyât, akverîn اقوريات ، اقورين (a. i.) : büyük belâlar.

akves اقوس (a. s.) : 1. ihtiyarlıktan beli bükülmüş [adam]. 2. i. sıkıntılı vakit.

akviyâ' اقوياء (a. i. ve s. kavî'nin c.) : sağlam ve kuvvetli olanlar.

akyise أقيسه (a. i. kıyâs'ın c.). (bkz : kıyas).

akzâ اقضى (a. s. kazî, kadî'den.) : fıkıhda (daha, en, pek) bilgin olan.

akzel اقزل (a. s.) : pek aksak, çok topal.

akziye اقضيه (a. i. kazâ'nın c.) : hükümler.

âl آل (a. i.) : hîle, düzen, dek.

âl آل (a. i.) : 1. âile. 2. evlât. 3. sülâle.
âl-i abâ : Peygamberimizin Kendisiyle birlikte : kızı Fâtime, dâmâdı Ali, torunları Hasan ve Hüseyin'den mürekkep âilesi. (bkz : hamse-i âl-abâ).
âl-i Abbâs : Emevîlerden sonra 749 dan 1258 e kadar süren Abbâsî hükümdar âilesi.

âl عال (a. s. ulüvv'den) : yüce, yüksek. (bkz : âlî, bâlâ).
âl-i kadir : kadri, kıymeti yüksek olan.
âl-ül-âl : pek yüksek.

alâ علاء (a. i.) : rütbece yükseklik büyüklük, şeref, şan.

alâ, ale على ، على (a. zf.) : üst, üzere.

a'lâ اعلى ، اعلا (a. s.) : (daha, en, pek) yüksek.

âlâ آلا (a. i. ely'in c.) : ihsanlar, bahşişler.

âlâ آلا (f. s.) : kirleten.

alâ-cery-il-âde على جرى العاده (a. zf.) : âdetin ceryânı üzere.

alâ-eyyi-hâl على اى حال (a. zf.) : her halde, her nasıl olsa. (bkz : bi-eyy-i hâl).

a'lâf اعلاف (a. i. alef'in c.) : 1. hayvan yemleri. 2. otlar, samanlar.

âlâf آلاف (a. s. elf'in c.) : binler.

alâ hâlini على حاله (a. zf.) : olduğu gibi.

alâ-hide على حده (a. zf.) : ayrıca, tek başına.

alâik علائق (a. i. alâka'nın c.) : ilgiler, ilişikler.

alâik-i dünyeviyye : dünyâ ilişikleri.

alâim علائم (a. i. alâmet'in c.) : nişanlar, belgeler. (bkz : alâmât).

alâim-i semâ, alâim-üs-semâ : al yeşil kuşak (bkz : âdyende, kavs-i kuzah).

alak علق (a. s.) : **1.** pıhtılaşmış kan. **2.** sülük.

alak-ı dem : kan pıhtısı.

alâk علاك (a. i.) : sakız.

alâka علاقه (a. i. c. : alâik, alâkat) : **1.** ilgi, ilişik. (bkz : münâsebet). **2. ed.** bir kelimenin hakikî mânâsından mecâzî mânâsına nakledilmesinin sebebidir. [Kore'de düşmana arslan gibi saldıran bir Türk askerine "arslan" denildiği gibi].

alaki علقى (a. s.) : **1.** pıhtı kabîlinden olan, pıhtımsı. **2.** sülük nevinden. [müen. alakiyye].

alâka-bahş علاقه بخش (a. f. b. s.) : ilgilendiren.

alâka-dâr علاقه دار (a. f. b. s. c. : alâkadârân) : ilgili, ilişikli.

alâ-tarîkı على طريق (a. zf.) : yoluyla mânâsına mürekkep kelime yapar.

alâ-tarîk-il-hezl : hezl yoluyla gibi.

alâ-kadr-il-imkân على قدر الامكان (a. zf.) : olabildiği kadar.

alâ-kadr-il-istitâa على قدر الاستطاعه (a. zf.) : elden geldiği kadar, güc yettiği kadar.

alâ-kadr-it-tâka على قدر الطاقه (a. zf.) : güc yettiği kadar.

alâ-kavl على قول (a. zf.) : birinin sözüne, iddiâsına göre.

alâ kil-et-takdîreyn على كلا التقديرين (a. zf.) : iki takdirden her birine göre.

alâ-külli hâl على كل حال (a. zf.) : şövle böyle, olduğu kadar.

alâ-külli-şey'in kadîr على كل شيء قدير (a. cü.) : her şeye gücü yeten.

a'lâl اعلال (a. i. illet'in c.) : **1.** hastalıklar. **2.** sebepler.

âlâm آلام (a. i. elem'in c.) : kederler, acılar, sızılar. (bkz : ahzân).

âlâm-ı fikr : fikrin elemleri, kederleri.

âlam-ı gurbet : gurbet elemleri, vatandan uzak kalma acıları.

a'lâm اعلام (a. i. alem'in c.) : **1.** bayraklar, sancaklar. **2.** sınır işâretleri. **3.** yüksek dağlar. **4.** kabîle başkanları. **5.** has isimler.

alâ-mâ-faraz-Allah على مافرض الله (a. zf.) : Allah'ın farzettiği üzere.

alâmât علامات (a. i. alâmet'in c.) : izler nişanlar. (bkz : alâim).

alâ-melei-n-nâs علا ملاء الناس (a. zf.) : göz önünde, herkesin önünde, açık.

alâ-merâtibihim على مراتبهم (a. zf.) : rütbelerine ve derecelerine göre, sırasiyle. (bkz : ale-d-derecât).

alâmet علامت (a. i. c. : alâmât, alâim) : **1.** işâret, iz, nişan, belge. **2. s.** kocaman, iri.

alâmet-i fârika : ayırıcı işâret, arma, damga.

alânî علانى (a. zf.) : açıkta, meydanda, herkesin gözü önünde.

alâniyet علانيت (a. i.) : **1.** şöhret, ün. **2.** alenîlik. **3.** bir şeyin dış yüzü.

alâniyeten علانيةً (a. zf.) : açıkça, alenen, herkesin önünde. (bkz : alenen).

alâ-rivâyetin على رواية (a. zf.) : rivâyet edildiğine göre, söylenenlere bakılırsa.

âlâs آلاس (f. i.) : odun kömürü.

âlât آلات (a. i. âlet'in c.) : vâsıtalar, aygıtlar.

âlât-ı câriha : yaralayıcı âletler.

âlât-ı harbiyye : harp, savaş aletleri
âlât-ı katıa : kesici âletler.
âlât-ı tab'iyye : baskı âletleri.

alâ-tarîk-il-hezl علی طریق الهزل (a. zf.) : eğlence yoliyle, alay sûretiyle.

alâ-tarîk-il-icmâl علی طریق الاجمال (a. zf.) : kısaca.

alâ-tarik-il-istişhad علی طریق الاستشهاد (a. zf.) şâhit, tanık göstererek.

alâ-tarîk-il kıyâs علی طریق القیاس (a. zf.) : kıyas yoluyla.

alâ-tarîk-il-münâvebe علی طریق المناوبه (a. zf.) : nöbet yoluyla, nöbetleşe.

alâ-tarîk-iş-şahâde علی طریق الشهاده (a. zf.) : şâhitlik yoluyla.

alâ-tilk-en-niam علی تلك النعم (a. zf.) : bu nîmetler karşılığı üzere.

âlâv,âlâve آلاو ، آلاوه (f. i.) : alev, yal.

alâ-vechi علی وجه (a. zf.) : üzere mânâsına gelir : **Ala-vech-il-isti'câl** : acele üzere
alâ-vech-il-ihâta : içine almak üzere.
alâ-vech-it-tafsîl : tafsîl üzere, inceden inceye.

alâ-vefk علی وفق (a. zf.) : uygun olarak mânâsiyle terkip yapılır : **Alâ-vefk-il matlûb** : istenilene uygun olarak.

alâvî علاوی (a. i. ilâve'nin c.) : ilâveler.

âlây آلای (f. i.) : alay.

alâye علایه (a. i.) : yüksek yer, yükseklik.

âlâyiş آلایش (f. i.) : **1.** bulaşıklık, bulaşma. **2.** depdebe, tantana, gösteriş. [ikinci mânâ, uydurma olmakla beraber yaygın ve galiptir].

alcem علجم (a. s.) : uzun boylu, uzun.

âle عاله (a. i.) : **1.** [Güneş veyâ yağmura karşı] sığnak. **2.** fakirlik.

âle آله (f. i.) : ilâç için kullanılan ve "hint sünbülü" denilen bir çiçek. (bkz : alek, sünbül-i asâfîr).

ale-d-derecât علی الدرجات (a. zf.) : derecelerine göre, sırasiyle. (bkz : alâ-merâtibihim).

ale-d-devâm علی الدوام (a. zf.) : dâimî sûrette, boyuna, sürekli olarak.

alef علف (a. i. c. : a'lâf, alûfe [ulûfe olarak da kullanılır]. **1.** hayvan yemi. **2.** ot, saman, yulaf.

âlef آلف (a. s.) : çok veyâ en teklifsiz, cana yakın.

âlek آلك (f. i.) : ilâç için kullanılan ve "hind sünbülü" denilen bir çiçek. (bkz : âle, sünbül-i asâfîr).

alek علق (a. i.) : **1.** kan pıhtısı. **2.** sülük.

aleka علقه (a. i. c. : alekat) : **1.** kan pıhtısı. **2.** yapışkan balçık, çamur.

ale-l-acâib علی العجائب (a. zf.) : tuhaf, şaşılacak şey. (bkz : garîb).

ale-l-acele علی العجله (a. zf.) : çabucak, çarçabuk. (bkz : aceleten).

ale-l-âde علی العاده (a. zf.) : **1.** âdet olduğu üzere. **2.** bayağı, basbayağı.

ale-l-amyâ علی العمیا (a. zf.) : körü körüne, körlemeden. [aslı, ale-l-ımıyâ dır.]. (bkz : ale-l-ımıyâ).

ale-l-ekser علی الاکثر (a. zf.) : çok vakit, çokluk. (bkz : ekseriyyâ).

ale-l-fevr علی الفور (a. zf.) : derhal, defaten, birden.

ale-l-gafle علی الغفله (a. zf.) : dalgınlığa gelerek, boş bulunarak, dalgınlığa getirerek.

ale-l-hâdise علی الحادثه (a. s.) : gölge hâdise, **fr. épiphénomène.**

ale-l-hâdisiyye على الحادثيه (a. i.) : gölge hâdisecilik, **fr. épiphénoménisme.**

ale-l-hesâb على الحساب (a. zf.) : hesâba sayarak.

ale-l-husûs على الخصوص (a. zf.) : hele, husûsiyle, en çok.

ale-l-ımıyâ على العميا (a. zf.) : körü körüne, körlemeden. (bkz : ale-l-amyâ).

ale-l-ıtlak على الاطلاق (a. zf.) : umûmiyetle, genel olarak, mutlaka, nasıl olursa olsun, rasgele.

ale-l-icmâl على الاجمال (a. zf.) : topluca, toplu olarak.

ale-l-infirâd على الانفراد (a. zf.) : birer birer, ayrı ayrı, teker teker.

ale-l-istimrar على الاستمرار (a. zf.) : aralıksız.

ale-l-iştirâk على الاشتراك (a. zf.) : müştereken, birlikte.

ale-l-ittisâl على الاتصال (a. zf.) : aralarında fâsıla olmadan, birbir ardınca

ale-l-kaide على القاعده ("ka" uzun okunur. a. zf.) : kaideye, * kurala göre.

ale-l-kifâye على الكفايه (a. zf.) : yeter derecede, yetecek kadar.

ale-l-umûm على العموم (a. zf.) : umûmiyet üzere, *genel olarak.

alem علم (a. i. c. : a'lâm) : **1.** nişan, alâmet. **2.** bayrak, sancak. **3.** sınır işâreti. **4.** yüksek dağ. **5.** dudaktaki çatlaklık. **6.** has isim. **7.** minâre tepesi. **8.** sarığın altın teli.

a'lem اعلم (a. s. âlim'den.) : en (daha, pek, çok) bilen, * bilgin.

a'lem-ül-ulemâ : âlimlerin âlimi, bilginlerin bilgini.

âlem عالم (a. i. c. : âlemîn, âlemûn, avâlim) : **1.** dünyâ, cihan. (bkz : dehr).
âlem-i berzah. (bkz : mânend, âbâd).
âlem-i berîn : en yüksek âlem.
âlem-i ceberût : Tanrının bulunduğu dünyâ, fânî dünyâ'nın dışında olan âlem. **2.** insanlar, halk. **3. mec.** eğlence. **4.** lüzûm, mânâ.
âlem-i ervâh : ruhlar âlemi, öteki dünyâ.
âlem-i esbâb : madde âlemi, bu dünyâ.
âlem-i fânî : fânî âlem, fânî dünyâ, bu dünyâ.
âlem-i gayb : görünmez âlem.
âlem-i hâb : uyku âlemi.
âlem-i kevn : varlık âlemi, var olma dünyâsı.
âlem-i kitmân : saklı âlem.
âlem-i kudsî : Tanrı âlemi.
âlem-i lâhut : Tanrı âlemi.
âlem-i ma'nâ : rüyâ âlemi.
âlem-i melekût : Tanrının mutlak hükümdar olduğu âlem.
âlem-i menâm, âlem-i misâl : uyku, rüyâ âlemi.
âlem-i nakayis : nakîseler âlemi.
âlem-i nâr : ateş dünyâsı.
âlem-i siyâset : siyâset âlemi, siyâset dünyâsı.
âlem-i sabâvet : çocukluk dünyâsı.
âlem-i şems : Güneş ve peykleri.

âlemâne عالمانه (a. f. s.) : dünyâyâ âit, dünyevî.

âlem-ârâ عالم آرا (a. f. b. s.) : âlemi, dünyâyı süsliyen.

alem-dâr علمدار (a. f. b. s.) : bayrak taşıyan. (bkz : sancak-dâr).

Alemdâr-ı Nebî (Peygamberin bayraktârı) : Hazret-i Ebû Eyyûb-il-Ensârî.

alem-dârî علمدارى (a. f. b. i.) : bayraktarlık.

âlem-efrâhte عالم افراخته (a. f. b. s.) : bayrağı kaldırmış, yükseltmiş.

âlem-efrâz عالم افراز (a. f. b. s.) : bayrak çeken, bayrak kaldıran.

âlem-efrûz عالم افروز (a. f. b. s.) : cihânı parlatan, bütün âleme ışık saçan.

âlemeyn عالمين (a. i. c.) : iki âlem. [dünyâ ile âhiret].

âlem-gîr عالمگير (a. f. b. s.) : cihânı tutan, dünyâyı zapteden, bütün âleme yayılan.

âlemî عالمى (a. s. âlem'den. c. : âlemiyân): cihâna mensup, insan.

alemî علمى (a. s. alem'den.) : has isimle ilgili, ona âit.

âlemîn عالمين (a. i. âlem'in c.) : dünyâlar. (bkz : âlemûn, avâlim).

âlemiyân عالميان (a. s. âlemî'nin c.) : âleme mensub olanlar, insanlar.

âlemi-yâne عالميانه (a. f. zf.) : insan oğluna yakışırcasına.

alemiyyet علميت (a. i. alem'den.) : bir kelimenin has isim olma vasfı.

âlemli عالملى (a. t. b. i.) : halının bordür çerçevesi içinde yalnız bir tarafta bulunan mihrâba benzer hattî şeklin üzerinde, çubuklara bağlı dörtgen motifleriyle birlikte heyeti umûmiyesi.

âlem-nümâ عالم نما (a. f. b. s.) : dünyâyı gösteren.

âlem-penâh عالمپناه (a. f. b. i.) : âlemin sığınacağı yer.

âlem-pesend عالم پسند (a. f. b. s.) : herkesin beğendiği [yer, şey].

âlem-sûz عالمسوز (a. f. b. s.) : cihânı yakan.

âlem-şümûl عالم شمول (a. b. s.) : cihânı saran. (bkz : cihân-şümûl).

âlem-tâb عالم تاب (a. f. b. s.) : dünyâyı parlatan, aydınlatan.

âlemûn عالمون (a. i. âlem'in c.) : dünyâlar. (bkz : âlemîn, avâlim).

alen علن (a. i.) : âşikâr, meydanda olma. (bkz : alâniyet).

alenen علناً (a. zf.) : açıkça, açıktan açığa, göz önünde. (bkz : alâniyeten).

âleng آلنگ (f. i.) : **1.** siper, istihkâm. **2.** saldıran asker.

alenî علنى (a. s.) : açık, gizli olmıyan.

aleniyye علنيه (a. s.) : alenî, açık, göz önünde. **Müzâyede-i aleniyye** : açık arttırma. **Müzâkere-i aleniyye** : açık müzakere.

aleniyyet علنيت (a. i.) : göz önünde olma.

ale-r-rağm على الرغم (a. zf.) : rağmen.

ale-r-re'si ve-l-ayn على الرأس والعين (a. zf.) : "baş ve göz üstüne" : **bâşüstüne, peki.**

ale-s-sabah على الصباح (a. zf.) : sabahleyin, erkenden.

ale-s-seher على السحر (a. zf.) : seherleyin, seher vakti, gündoğmadan evvel.

ale-s-seviyye على السويه (a. zf.) : **1.** müsâvât üzere. **2.** bir boyda.

âlet آلت (a. i. c. âlât) : **1.** vâsıta. **2.** avadanlık. (bkz : edevât). **3.** makine, aygıt.

ale-t-tafsîl على التفصيل (a. zf.) : **mufassal** olarak, uzun uzadıya.

ale-t-tahkik على التحقيق (a. zf.) : muhakkak sûrette, besbelli. (bkz : muhakkak).

ale-t-tahmîn على التخمين (a. zf.) : aşağı yukarı, kararlamadan.

ale-t-tahsîs على التخصيص (a. zf.) : husûsî olarak, hele, ençok.

ale-t-tertîb على الترتيب (a. zf.) : sırasiyle, bir düzen üzere.

ale-t-tevâlî على التوالى (a. zf.) : arası kesilmeksizin, arka arkaya, birbiri ardınca.

alev-gîr گير (t. f. b. s.) : alevlenmiş.

alev-hîz الوخيز (f. b. s.) : alevlenen, parlayan.

Alevî علوى (a. i. s.) : **1.** Hz. Ali'ye intisâbı olan kimse. **2.** Kızılbâş.

âlev-keş الوكش (t. f. b. s.) : alevden fırlıyan.

alev-rîz الوريز (t. f. b. s.) : alevlenen.

aley على (a. c.) : **alâ** edâtının zamirle birleştiği zamanki şekli.

aleyh عليه (a. i.) : karşı, karşıt.

aleyhâ عليها (a. e.) : onun üzerine olsun.

aleyh-dâr عليهدار (a. t. b. s.) : karşı, zıt.

aleyhi عليه (a. e.) : onun üzerine.

aley-hüm, aley-hümâ عليهم ، عليهما (a. c.) : aleyh kelimesinin cemi ve tesniye şekilleri.

aleyke عليك (a. e.) : senin üzerine.

aley-küm عليكم (a. e.) : sizin üzerinize.

aleynâ علينا (a. e.) : bizim üzerimize olsun.

âlgûn آلگون (f. s.) : al renginde, koyu ve parlak pembe.

âlgune آلغونه ("gu" uzun okunur. f. i.) : **1.** allık, kadınların yüzlerine sürdükleri pembe düzgün. **2.** serap, pusarık.

âlî, âliye عالى،عاليه (a. s. ulüvv'den.) : **1.** yüce, ulu. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

Alî على (a. h. i.) : Ebû-Tâlib'in oğlu ve Peygamberimizin dâmâdı ve amcazâdesi, dördüncü halîfe.

âlî, âliye آلى،آليه (a. s. âlet'den.) : **1.** âlete mensup, âletle ilgili. **2.** yemin edici, eden.

âlî-baht عاليبخت (a. f. b. s.) : bahtı yüksek, çok tâlihli.

âlî-câh عاليجاه (a. f. b. s.) : yüksek rütbeli.

âlî-cenâb عاليجناب (a. b. s.) : **1.** cömert. **2.** şerefli, haysiyetli kimse.

alîf عليف (a. i.) : yem torbası.

âlî-fıtrat عالى فطرت (a. b. s.) : Yüksek yaradılışta olan.

âlî-güher عالى گهر (a. f. b. a.) : mayası yüce olan.

âlih آله (a. i. c. : âlihât) : tapınılan şey, mâbut.

âlihât آلهات (a. i. âlih'in ç) : tapınılan şeyler, mâbutlar.

âlih عاله (a. s.) : hafif mizaçlı.

âlihe آلهه (a. i. ilâh'ın c.) : ilâhlar, tanrılar.

âlî-himmet عالى همت (a. b. s.) : himmeti yüksek olan.

alîk عليق (a. i.) : hayvana bir defada verilen yem.

alîk-üd-devâb : yem torbası.

âlî-kadr عاليقدر (a. b. s.) : **1.** yüksek kıymette olan, çok kıymetli, çok takdir edilen, çok saygıdeğer. **2.** meşhur bir çeşit lâle.

âlîl عليل (a. s. illet'den.) : **1.** kör. (bkz: a'mâ). **2.** sakat. **3.** hasta.

âlim عالم (a. s. ilm'den. c. : ulemâ') : çok okumuş, bilgin.

âlim-ül-gayb ve-ş-şahâde : görüleni, görülmiyeni bilen, Tanrı.

âlim آلم (a. s.) : elemli, kederli, ıstırap çeken.

alîm عليم (a. s. ilm'den.) : çok bilen. [Allâh'ın sıfatlarındandır, "bilgisi ezelî ve ebedî olan" demektir].

âlî-makam عالیمقام (a. b. s.) : makamı yüksek.

alimallah علیم الله (a. b. zf.) Allah bilir ki.

âlimân عالمان (a. i. âlim'in c.) : âlimler, bilginler.

âlim-âne عالمانه (a. f. zf.) : âlime yakışacak sûrette.

âlî-mekân عالیمکان (a. b. s.) : yeri, derecesi yüksek olan.

alîn علین (a. s.) : alenî.

âlî-şân عالیشان (a. b. s.) : **1.** şan ve şerefi büyük olan. **2.** meşhur bir çeşit lâle.

âlî-tebâr عالی تبار (a. f. b. s.) : soyu yüksek ve temiz olan.

âliye عالیه (a. i.) : **1.** bir şeyin en yukarısı, tepesi. **Mekâtib-i âliye** : yüksek mektepler, * okullar. **Tedrîsât-ı âliye** : yüksek * öğretim. **2.** Halvetî tarîkatı şûbelerinden birinin adı. [kurucusu; Ahmet ibni Alî-yül Harîrî-yül-Alî-yüd-Dımışkıy-yül Şâfiî-yül-Halvetî'dir].

aliyy علی (a. s.) : yüksek, büyük, necip, meşhur, ünlü.

âliyye آلیه (a. s.) : âlete mensup.
Ulûm-i âliyye : teknik bilgiler.

aliyy-ül-a'lâ علی الاعلی (a. zf.) : en iyi, en âlâ.

âlîz آلیز (f. i.) : kıç atma, çifte. [Farsca "âlîzî den" mastarından].

âlîzende آلیزنده (f. s.) : çifteli [at].

alkam القم (a. i.) : acı hıyar.

alkame القمه (a. i.) : **1.** acılık, acı tat. **2.** acı hıyar.

Allah الله (a. i.) : Tanrı. Allah-Muhammed-Alî : Bektâşi tarîkatine mahsus bir deyim. [Hıristiyanların : "Peder-Oğul-Rûh-ullah" telâkkilerine uygun bir teslistir]. **Allah-Eyvallah** : [Bektâşilerce] **1)** tasdik işâreti; **2)** yemin. **Allah-Kerim Yeri** : eski Türk kahvelerinde fakirlerin para vermeden oturup yattıkları yer ve sayvan. (bkz : Rabb, Hâlik, Hüdâ).

Allâhü a'lem bi-s-sevâb : Allah daha iyi bilir.

Allâhü ekber : Tanrı uluların ulusudur.

Allâhân اللهان (a. f. i. c.) : Allah adamları, ermişler.

Allâhî اللهی (a. i. c. : Allâhiyan) : Allah adamı, veliyy-ullah.

Allâhiyân اللهیان (a. i. Allâhî'nin c.) : Allâhîler, Allah adamları, veliyullahlar.

allak علاق (o. s.) : **1.** sözünde durmaz, dönek. **2.** kendisine güvenilmesi câiz olmıyan [kimse].

allâk علاك (a. i.) : sakızcı.

allâm, allâme علام ، علامه (a. s. ilm'-den.) : çok bilgin [allâm, Allah'ın sıfatıdır].

âlû آلو (f. i.) : **1.** erik. Şeft-âlû [şefteâlû] : kayısı eriği, tüylü erik, şeftali. **Zerd-âlû** (sarı erik) : zerdâli.

âlû-yı Buhârâ : Türkistan eriği. **2.** tuğla fırını.

âlû-bâlû آلو بالو (f. i.) : vişne. [konuşmada kısaltılarak "âlbâlû" denilir].

âlûd, âlûde آلود ، آلوده (f. s. c. : âlûde-gân) : bulaşmış, bulaşık.

âlûde-dâmân, âlûde-dâmen آلوده دامان ، آلوده دامن (f. b. s.) : eteği bulaşık, iffetsiz [kadın].

âlûde-dâmânî, âlûde-dâmenî آلوده دامانی ، آلوده دامنی (f. b. i.) : günahkârlık.

âlûde-gân آلودگان (f. b. s. âlûde'nin c.) : **1.** bulaşmışlar, bulaşıklar. **2.** suçlular.

âlûde-gî آلودگی (f. i.) : **1.** bulaşıklık. **2.** s. garkolmuş, dalmış.

alûfe علوفه (a. i. ulûf'ün c.) : hayvan yemi ["ulûfe" olarak da kullanılır]. (bkz : ulûfe).

âlû-gürde آلوگرده (f. i.) : caneriği.

âlûs آلوس (f. i.) : naz veyâ kırgınlıktan dolayı göz ucu ile bakma.

âlûsî آلوسی (f. s.) : nazlanarak göz ucu ile bakan.

âlüfte آلفته (f. s. c. : âlüfte-gân) : **1.** alışık, alışkan. **2.** iffetsiz, nâmussuz kadın, fâhişe. (bkz : âşüfte).

âlüfte-gân آلفتگان (f. b. i. âlüfte'nin c.) nâmussuz kadınlar.

âlüğde آلغده (f. s.) : şiddetle saldıran, saldırıcı.

âl-ül-âl عال العال (a. zf.) : en yüce, en üstün, yücelerin yücesi.

alyâ عليا (a. i.) : **1.** yüksek yer, yükseklik. **2.** gök.

âm عام (a. i. c. : a'vâm) : sene, yıl.

âm-ı kâbil, âm-ı mukabil : gelecek sene, önümüzdeki yıl.

âm-ül-fil عام الفيل (a. b. i.) : fil yılı.

a'mâ اعمى (a. s.) : **1.** kör. **2.** **mec.** câhil.

amâ عماء (a. i.) : **1.** körlük, görmezlik; mânevî körlük, bilgisizlik. **2.** yağmur bulutları.

âmâc آماج (f. i.) : **1.** nişan tahtası, hedef. **2.** saban demiri. (bkz : âhen-i cüft, âhen-i gâv).

âmâc-gâh, âmâc-geh آماجگاه ، آماجگه (f. b. i.) : nişan yeri, nişan atılacak yer.

âmâde آماده (f. s.) : hazır, hazırlanmış.

âmâde-gî آمادگی (f. i.) : **âmâdelik, hazırlık.**

âmâh آماه (f. i.) : **kabarcık, şiş (bkz : âmâs).**

amâim عمائم (a. i. imâme'nin c.) : sarıklar, başa sarılan şeyler, baş zırhları.

amâir, amâyir عمائر ، عماير (a. i. imâret'in c.) : **1.** ma'mûreler, bayındırlıklar. **2.** (bkz : imâret).

amâir-i hayriyye : hayır müesseseleri.

âmâk آماق (a. i. maak ve mauk'un c.) : göz pınarları.

a'mâk اعماق (a. i. umk'un c.) : derinlikler.

a'mâk-ı zemîn : yer derinlikleri.

amâkat عماقت (a. i.) : derinlik. (bkz : umk).

a'mâl اعمال (a. i. amel'in c.) : işler.

a'mâl-i erbaa : **mat.** dört işlem. [toplama, çıkarma, çarpma, bölme].

âmâl آمال (a. i. emel'in c.) : ummalar, ümitler, dilekler, istekler.

âmâl-i kavm : kavmin emelleri.

âmâl-i ma'sûmâne : ma'sumcasına emeller.

Amalika امالقه (a. h. i.) : çok eskiden Sînâ yarımadası bölgesinde yaşadığı sanılan ve gariplikleriyle şöhret bulan bir kavim.

a'mâm اعمام (a. i. amm'ın c.) : amcalar.

amân, emân امان ، امان (a. i.) : **1.** eminlik, korkusuzluk. **2.** bağış, bağışlama.

a'mâr اعمار (a. i. ömr'ün c.) : **1.** yaşanılan müddetler, yaşayışlar, hayatlar. **2.** hakkiyle ve iyi yaşamalar. **3.** yaşlar, sinler. **4.** hoşa gidecek tuhaf, garip şeyler.

âmâr, âmâre آمار ، آماره (f. i.) : **1.** hesap, **fr. mathématique. 2.** inceleme. **3.** karında su birikme hastalığı.

âmâre-gîr آماره گیر (f. b. i.) : muhâsebeci, * sayman.

âmâs آماس (f. i.) : insan vücudünde hâsıl olan şiş ve kabarcık. (bkz : âmâh).

amd عمد (a. i.) : kast, niyet, karar.

amden عمداً (a. zf.) : istiyerek ve bilerek. (bkz : kasden).

âme آمه (f. i.) : divit, yazı hokkası.

âmed آمد (f. i.) : gelme, geliş.

âmed ü reft : geliş-gidiş.

âmed ü şûd : gidiş-geliş; varıp gelme; geldi gitti.

âmedci آمدجى (f. t. i.) : [eskiden] bakanlar kurulu başkâtibi.

âmedî آمدى (f. i.) : **1.** geliş. **2.** (bkz : âmedci).

âmediyye آمديه (f. i.) : gümrük vergisi. [yapma kelimedir].

âmed-şüd آمدشد (f. b. i.) : (bkz : âmed ü şüd).

amel عمل (a. i.) : **1.** iş. **2.** niyet. (bkz : fiil). **3.** sürgün, içsürmesi.

amele عمله (a. i. âmil c.) : işçi, ırgat.

amelen عملاً (a. zf.) : fiilen, işliyerek, çalışarak.

amelî عملى (a. s.) : işleme sûretiyle, pratik.

ameliyyât عمليات (a. i.) : **1.** işliyerek yapılan şeyler, tecrübeler. **2.** bir doktorun, hastanın bir yerini kesip tedâvî etmesi, operasyon.

ameliyye عمليه (a. s.). (bkz : amelî).

amel-mânde عملمانده (a. f. b. s.) : iş yapmaktan kalmış, iş göremez durumda olan.

amel-nüvîs عمل نويس (a. f. b. i.) : işyazar, **fr. ergographe.**

âmen آمن (a. s.) : çok veyâ en emin, güvenilir.

âmennâ آمنا (a. zf.) : inandık, diyecek yok.

a'mer اعمر (a. s.) : uzun ömürlü, pek yaşlı.

ameş عمش (a. i.) : gözü zayıf olma, zayıf gözlülük.

âmî عامى (a.s.) : **1.** senevî, yıllık, yılda. **2.** (bkz : âmiyy).

amîd عميد (a. s.) : **1.** çok hasta. **2.** aşk hastası. **3.** başlıca nokta. **4.** önder, şef; **komutan.**

Âmid آمد (a. h. i.) : Diyarbakır'ın eski adı.

a'mide اعمده (a. i. amûd'un c.) : **direkler,** sütunlar, kolonlar.

âmîg, âmîge آميغ، آميغه (f. s.) : **1.** hakikat. **2.** karışık, katkılı. **3. mec.** çiftleşme.

âmîgî آميغى (f. s.) : hakikî [mecâzî karşılığı].

âmih عامه (a. s.) : şaşkın, şaşakalmış. [müen. âmihe].

âmîhte آميخته (f. s.) : karışmış, karışık olan.

âmîhte-gî آميختگى (f. i.) : karışmış olma.

âmîje آميژه (f. s.) : **1.** karışık, karışmış, mahlût. (bkz : âmîze). **2. i.** şâir.

amîk عميق (a. s. umk'dan.) : derin. **Bahr-i amîk** : derin deniz. **Fikr-i amîk** : derin düşünce.

âmil آمل (a. s.) : emeli olan, istiyen.

âmil عامل (a. s. amel'den. c. : amele, avâmil) : **1.** sebep. **2.** işliyen. **3. i.** vergi tahsîline memur kimse; mütesellim; mütevelli. **4. i. tar.** vâlî.

âmile عامله (a. i. amel'den. c. : avâmil) : bacak, ayak.

âmile-tân : iki bacak, iki ayak.

amîm عميم (a. s. umûm'dan.) : umûma âit, umûmî, * genel, yaygın.

amîm-ül-ihsân : ihsânı, bahşişi, bağışı umûmî olan.

âmîn آمين (a. n.) : öyle olsun, yâ Rab duâmızı kabul eyle!

âmin alayı : [eskiden] çocuğun ilk mektebe başladığı gün yapılan tören.

âmin آمن (a. s. emn'den.) : gönlü emin, kalbinde korku olmıyan.

âminen آمناً (a. zf. emn'den.) : sağlıkla, esenlikle, emin olarak, korkusuzca. (bkz : sâlimen.)

âmîn-hân آمين خوان (a. f. b. s. c. : âmîn-hânân) : âmin diyen, âminci.

âmîn-hânân آمين خوانان (a. f. b. s. âmîn-hân'ın c.) : âminciler, âmin diyenler.

amir عمر (a. s.) : **1.** bayındır. **2.** resmî.

âmir عامر (a. s. umrân'dan.) : **1.** mâmûr eden, şenlendiren. (bkz : ammâr). **2.** îmâr olunmuş. **3.** devlete âit. [müen. "âmire"].

âmir آمر (a. s. emr'den. c. : ümerâ) : **1.** emreden, buyuran. **2.** bir memurun vazîfe bakımından büyüğü. **3. huk.** bir kimseyi öldürmek veyâ bir uzvunu kesmek ve sakatlamak tehdîdiyle bir fi'li yapmıya veyâ yapmamıya zorlıyan ve bu tehdîdi yapmıya muktedir olan kimse.

âmir-âne آمرانه (a. f. zf.) : âmircesine, âmir olana yakışacak bir sûrette, emrederek.

âmiriyyet آمريت (a. i.) : âmirlik, buyuruculuk.

âmirziş آمرزش (f. s.) : **1.** Tanrı bağışı. **2.** affetme, bağışlama. (bkz : âmürziş).

âmirz-kâr آمرزكار (f. b. i.) : **1.** affeden Tanrı. **2. s.** affeden, bağışlıyan.

âmiyâne عاميانه (a. f. zf.) : âdîce, bayağı.

âmiyy عامى (a. s.) : avâma mahsus, avamca.

-âmîz آميز (f. s.) : . . . . le karışık, . . . yi içine alan.

âmîze آميزه (f. s.) : karışık, karışmış, mahlut. (bkz : âmîje[1]).

âmîze-mû [y] [ى] آميزه مو (f. b. s.) : saçı sakalı kırlaşmış adam.

âmîze-mûyî آميزه موبى (f. b. i.) : kır saçlı, kır sakallı olma.

âmîz-gâr آميزگار (f. s.) : yaraşan, uygun.

âmîziş آميزش (f. i.) : geçiniş, uysallık. (bkz : imtizâc).

âmm عم (a. i. c. : ammât) : amca.

âmm عام (a. s. umûm'dan.) : umûmî, * genel, herkese âit. (bkz : ammî, şâmil).

ammâ اما (a. e.) : **1.** ama, fakat, lâkin, ancak; şu kadar ki, o kadar ki, öyle ki. **2.** çokluk bildirir : **Amma yaptın hâ. Amma sıkıntı çektik hâ.**

ammâ ba'dü اما بعد (a. zf.) : bundan sonra, gelelim maksadımıza.

ammâl عمال (a. i. c.) : **1.** yapıcılar. **2.** devlet idâre adamları.

ammâr عمار (a. s.) : mâmur eden, bayındırlaştıran. (bkz : âmir).

ammât عمات (a. i. amm'ın c.) : amcalar.

âmme, ammete عمه، عمته (a. i.) : hala.

âmme عامه (a. s.) : umûma mahsus olan.

âmmeten عامةً (a. zf.) : umûmî, * genel olarak.

âmmî عامى (a. s.). (bkz : âmm).

Ammûriyye عموريه (a. i.) : Ankara şehri.

amûd عمود (a. i.) : **1.** direk, sütûn.

amûd-i fekarî : bel kemiği. **2.** yukarıdan aşağı dik inen çizgi, * dikey.

amûd-i nûrânî : nurdan sütûn.

âmûde آموده (f. i.) : dizilmiş, dizi.

amûden عموداً (a. zf.) : dik olarak, boyuna.

amûdî عمودى (a. s.) : yukardan aşağı dikey olarak. (bkz : kaimen).

âmûg آموغ (f. i.) : **1.** vakar. **2. s.** uzun boylu [adam].

âmûhte آموخته (f. s.) : okumuş, öğrenmiş.

âmûhte-gân آموختگان (f. b. i.) : öğretmenler.

âmûhte-gân-i ezel : nebîler ve velîler.

âmûsnî آموسنى (f. i.) : bir erkeğin nikâhında bulunan birkaç kadından herbiri, ortak, kuma.

âmût آموت (f. i.) : yalçın kayalarda ve yüksek yerlerde bulunan kuş yuvası.

-âmûz آموز (f. s.) : bilen, öğrenmiş; öğreten. **Edeb-âmûz** : edep öğreten.

âmûzende آموزنده (f. i.) : **1.** öğrenci. **2.** * öğretmen.

âmûz-gâr آموزگار (f. b. s.) : öğretici, * öğretmen, muallim.

âmûz-gârî آموزگارى (f. b. i.) : öğreticilik, * öğretmenlik, muallimlik.

âmûziş آموزش (f. i.) : **1.** öğrenme. **2.** öğretme, öğretim.

âmürg آمرغ (f. i.) : **1.** fayda, menfaat. **2.** kader, kıymet. **3.** zahîre, meyva. **4.** bir mikdar, az bir pay. **5.** asıl, hülâsa.

âmürz, âmürzâ آمرز ، آمرزا (f. s.) : affeden, bağışlıyan. (bkz : âfî, afüvv.)

âmürzende آمرزنده (f. i.) : affeden, bağışlıyan.

âmürz-gâr آمرزگار (f. b. s.) : affeden, günâhları affeden Tanrı.

âmürziş آمرزش (f. i.) : affeden. (bkz : âfî, âmirziş)

amyâ, ımyâ, ımiyyâ, ammeyyâ, ummiyyâ, ammiyâ عميا ، عميا ، عميا ، عميا ، عميا ، عميا (a. zf.) : görmiyerek, düşünmiyerek.

an عن (a. e.) : -dan ve -den.

an-as l : aslından.

an-cehlin : bilmiyerek, bilmezlikle.

anh : ondan (müzekker)

anhâ : ondan (müennes).

anhâ min-hâ : şundan bundan, şu bu ve ötebe-ri, şöyle böyle ederek.

anhüm : onlardan.

anhümâ : o ikiden.

an-il-gıyab : arkadan, kendisi yokken.

an-karîb : yakından, çok geçmeden.

an-kasdin : bile bile. (bkz : bi-l-iltizam).

an-küm : sizden.

an-kümâ : ikinizden.

an-samîm-il-kalb : can ve gönülden, öz yürekten.

ân آن (f. i.) : **1.** güzellik câzibesi, alım. **2.** (f. s.'c. : ânân) : şu, bu.

ân آن (a. i. c. : ânât, evân) : lâhza, pek az bir zaman.

ân-be-ân : gittikçe, yavaş yavaş.

- ân آن (f. e.) : **1.** cemi, * çoğul edâtı. **Şâh-ân** : şahlar. **Zen-ân** : kadınlar. **2.** sıfat edâtı. **Hiras-ân** : korkak. **3.** kelimeyi zarf yapar. **Gûy-ân** : söyliyerek.

anâ' عناء (a. i.) : zahmet, meşakkat, güçlük.

ânâ' آناء (a. i. ânî'nin c.) : gece yarısı vakitleri.

ânâ-ül-leyl : gece yarıları.

a'nâ' اعناء (a. i. inv'in c.) : nâhiyeler, taraflar.

a'nâb اعناب (a. i. ineb'in c.) : yaş ve tâze üzümler.

anâdil عنادل (a. i. andelîb'in c.) : bülbüller.

ânâf آناف (a. i. enf'in c.) : burunlar [insanda].

anâfet عنافت (a. i.) : sertlik, kabalık.

ânak آنق (a. s.) : çok zarif, en zarif.

a'nâk اعنق (a. s.) : boynu uzun [adam].

a'nâk اعناق (a. i. unk'un c.) : **1.** boyunlar, gerdanlar. **2.** yaprak sapları.

anâkat عناقت (a. i.) : ümîdi boşa çıkma; muvaffakiyetsizlik, başarısızlık.

anâkib عناکب (a. i. ankebût'un c.) : örümcekler.

ânân آنان (f. z. ân'ın c.) : onlar.

anân عنان (a. i. : anâne'nin c.) : bulutlar.

a'nân اعنان (a. i.) : **1.** ağacın ucu. **2.** ufuklar.

an'anât عنعنات (a. i. an'ane'nin c.) : rivâyetler, gelenekler.

anâne عنانه (a. i.) : bir bulut.

an'ane عنعنه (a. i. c. : an'anât) : **1.** rivâyet, * gelenek. **2.** tafsîlât.

anânet عنانت (a. i.) : cinsî muâmelede iktidarsızlık, gücsüzlük, **fr. impuissance.**

an'anevî عنعنوی (a. b. s.) : an'ane ile, gelenekle ilgili; * geleneksel.

an'aneviyye عنعنویه (a. b. s.) : gelenekçilik, **fr. traditionalisme.**

anâsır عناصر (a. i. unsur'un c.) : elemanlar, * öğeler.

anâsır-ı erbaa (dört unsur) : ateş, hava, su, toprak.

anâsır-ı hisâbiyye : **mat.** bir hesâbı yapmak için lüzumlu mâlûmat.

an-asl عن اصل (a. b. zf.) : aslından, aslında.

ânât آنات (a. ân'ın c.) : anlar, zamanlar, **fr. nuances.**

ân-be-ân آنبآن (f. zf.) : gitgide, gittikçe, vakit ilerledikçe.

anber عنبر (a. i.) : **1.** ada balığının bağırsaklarında toplanan yumuşak, yapışkan ve misk gibi kokan, kül renginde bir madde. **2.** güzel koku. **3.** güzellerin saçı.

anber-bâr عنبربار (a. f. b. s.) : amber yağdıran, güzel koku saçan.

anber-bû [y] [ی] عنبربو (a. f. b. s.) : amber kokulu, iri tâneli Hint pirinci.

anber-efşân عنبرافشان (a. f. b. s.) : anber saçan. (bkz : anber-nisâr).

anberî, anberîn عنبری ، عنبرین (a. f. s.) : anber kokulu.

anber-nisâr عنبرنثار (a. f. b. s.) : **anber** saçan. (bkz : anber-efşân).

an-cehlin عن جهلٍ (a. zf.) : bilmiyerek, bilmezlikle.

andelîb عندلیب (a. i. c. : anâdil) : bülbül. (bkz : hezâr).

andelîb-ân عندلیبان (a. f. b. i. c.) : bülbüller. (bkz : hezârân).

andem عندم (a. i.) : **hek.** kanı dindirmek üzere kullanılan bir çeşit reçine.

âne عانه (a. i.) : **1. anat.** kasık. **2.** kasık kılı. **3.** bir aşîretin bütünlüğü veyâ işleri veyâ şerefi. **4.** dişi ve yabâni eşek. **5.** yabâni eşek sürüsü. **6.** cedî (keçi) burcundaki v. e. n. v. ı yıldızları.

-âne آنه (f. e.) : sıfatı, ismi zarf yapan bir ek : **Fakir, Fakirâne. Tıfl, Tıflâne** gibi.

a'neb اعنب (a. s.) : büyük burunlu [adam].

anede عنده (a. s. c.) : çok inatçılar.

anele عنله (a. i.) : **den.** bir demirin kendisine zincir veyâhut bağlanmak için bedenin üst başına bağlanan halka.

ânen fe-ânen آناً فآناً (a. b. zf.) : devamlı, fâsılasız, sürekli.

anh عنه (a. zf.) : ondan [müen. anhâ].

anhâ min hâ عنها منها (a. zf.) : şundan, bundan, şu bu, öteberi, şöyle böyle ederek.

an-hüm عنهم (a. zf.) : onlardan.

an-hümâ عنهما (a. zf.) : o ikiden.

ânî عانى (a. s. c. : ânât', unât) : **1.** mütevâzi, alçak gönüllü. **2. i.** köle. **3. s.** meşgul. **4. s.** muztarip. **5. i.** işçi. **6. i.** müfettiş. **7. i.** tahsildar. [müen. âniye.].

ânî آنى (a. f. zf.) : bir an içinde, hemen, o anda, derhal.

ânî آنى (a. s.) : olmuş, kemâle ermiş. **Esmâr-ı âniye** : olmuş meyvalar.

a'nî اعنى (a. e.) : yâni.

ânîd عنيد (a. s. inâd'dan.) : çok inatçı. (**bkz** : anûd).

ânif عنيف (a. s. unf'dan.) : **1.** sert, siddetli. **2.** kaba muâmele eden.

ânif آنف (a. s.) : pek yakında geçen.

ânif-ül-beyân : demincek beyan olunan, bildirilen.

ânif-üz-zikr : biraz evvel bildirilen.

ânife آنفه (a. i.) : gençlik çağının başlangıcı.

ânifen آنفاً (a. zf.) : **1.** demincek, biraz evvel. **2.** yukarıda.

anîk انيق (a. s.) : güzel, zarif, tuhaf, garip [şey].

anîk عنيق (a. i.) : ense.

ânîn آنين (f. i.) : yayık [yağ çıkarmıya mahsus].

ânis عانس (a. i.) : **1.** ihtiyar kız. **2.** ihtiyâr bekâr. **3. s.** büyük ve şişman [deve].

ânîse آنيسه (f. s.) : **1.** sıkı bağlı şey. **2.** koyulaşmış, katılaşmış [kan ve mürekkep gibi akıcı maddeler].

ânise آنسه (a. s.) : cana yakın kız ve kadın.

âniye آنيه (a. i. inâ'nın c.) : kaplar, kacaklar. (bkz : evânî).

anîz عنيز (a. s.) : ıztıraplı, muztarip.

an-karîb عن قريب (a. zf.) : yakından, çok geçmeden.

an-karîb-iz-zamân : yakın vakitten.

an-kasdin عن قصد (a. b. zf.) : bile bile. (bkz : bi-l-iltizâm).

anka عنقاء ("ka" uzun okunur. a.-i.) : **1.** ismi olup, cismi olmıyan bir kuş, zümrüdüanka kusu. (bkz : sîmurg). **2.** ismi olup cismi olmıyan nesne.

anka-yı lâ mekân tas. : Allah.

ankebût عنكبوت (a. i. c. : anâkib) : örümcek.

ankebûtî عنكبوتى (a. s.) : örümcekimsi, * örümceksi.

ankebûtiyye عنكبوتيه (a. i.) : örümcekler, **fr. arachnides.**

ankût عنكوت (a. i.) : örümcek.

an-küm عنكم (a. zf.) : sizden.

an-kümâ عنكما (a. zf.) : ikinizden.

an mim âmed عن م آمد (a. f. cü.) : "mimden geldi" : **ask., tar.** devşirme sûretiyle toplanıp Türkçeyi ve İslâm dînini öğrenmek üzere Türk köylülerine satılmış olan acemi oğlanlardan müddetini bitirip Rumeli ağasının tezkeresiyle ulûfeye yazılanların kayıtlarına verilen işâret. [Rumeli'ye işârettir].

an tı âmed عن طا آمد (a. f. cü.) : "tı dan geldi" : **aşk., tar.** devşirme sûretiyle toplanıp Türkçeyi ve İslâm dînini öğrenmek üzere Türk köylülerine satılmış olan acemi oğlanlardan müddetini bitirip Anadolu ağasının tezkeresiyle ulûfeye yazılanların kayıtlarına verilen işâret. [Anadolu'ya işârettir].

annâb عناب (a. i.) : üzümcü.

an-nakdin عن نقد (a. zf.) : nakit para olarak.

an-samîm عن صميم (a. zf.) : içinden, özünden.

an-samîm-il-kalb عن صميم القلب (a. b. zf.) : can ve gönülden, öz yürekten.

anûd عنود (a. s. inâd'dan.) : inatçı. (bkz : anîd).

anûn عنون (a. s.) : isyancı; kavgacı.

anve عنوه (a. i.) : zorlama, zor, kuvvet.

anveten عنوةً (a. zf.). (bkz : cebren, kahren).

anye عنيه (a. i.) : meşakkat, güçlük, zorluk.

an zeâmet عن زعامت (a. i.) : **tar.** bir mahallin takrîrinde o mahalde mevcut timardan başka âher sancakta da timarı olan kimsenin o âher sancaktaki timarına verilen ad. [bu bakımdan : "an zeâmet" hisseden ibâret demekti].

âr عار (a. i.) : utanma.

âr-sız : utanmaz. (bkz : bi-âr).
âr ü nâmus : utanma ve nâmus.

arâ' عراء (a. i.) : **1.** mıntaka, bölge. **2.** komşuluk. **3.** avlu. (bkz : arât [2]). **4.** çıplaklık. **5.** geniş, çıplak arazi.

ârâ' آراء (a. i. re'y'in c.) : * oylar.

-ârâ آرا (f. s.) : süsliyen, beziyen. **Meclis-ârâ. Dil-ârâ**

Arab عرب (a. i. c. : a'râb veyâ urbân ve urub) : Irak, Şam, Cezîret-ül-Arab, Hicaz, Yemen ile Mısır'da ve Afrika'nın şimâlinde bulunan semitik kavmin umûmî ismi.

ârâb آراب (a. i. ireb ve irbe'nin c.) : **1.** akıllar, zekâlar. **2.** hâcetler. **3.** hîleler, dekler, oyunlar.

A'râb اعراب (a. i. Arab'ın c.) : çöl Arapları.

arabân عربان (a. i.) : **müz.** şetaraban makamının bir sekizli tiz şeklidir. Yâni şetaraban gibi yegâh'da değil, nevâ perdesinde kalır; tabîatiyle ayrıca bir makam addedilmesine imkân yoktur.

arabân-kürdî عربان کردی (a. b. i.) : **müz.** Dede efendi'nin terkîbi olduğu kabul edilebilecek olan az kullanılmış bir mürekkep makamdır. Beyâtî-araban makamına bir kürdî dörtlüsü ilâvesinden mürekkeptir. Beyâtî-araban gibi si koma bemolü, mi bakıyye bemolü, fa bakıyye diyezi ile donanır; kürdî dörtlüsü için si bekar ve küçük mücenneb bemolü lâhin içinde ilâve edilir. Bütün kürdî dörtlüsü ile karar veren terkipler gibi, lâ-dügâh perdesinde durur. Güçlüsü birinci derecede beyâtî-arabân'ın güçlüsü olan nevâdır. Şevk-ı cedît ve zevk u tarâb makamları, arabân-kürdî'den başka bir şey olmayıp aynı terkîbe muhtelif zamanlarda muhtelif bestekârlar tarafından verilen isimlerden ibârettir.

arâbe عرابه (a. i. c. : arâbât) : **1.** keçi veyâ koyunun memesine geçirilecek torba. **2.** açık saçık konuşma.

arabî عربی (a. s.) : **1.** Arap kavmine mensup. **2.** Arapça, Arap dili.

a'râbî اعرابی (a. s. c. : eârîb) : çölde yaşıyan Arap. (bkz : bâdiye-nişîn).

Arabistan عربستان (a. f. b. i.) : Arap ülkesi, Arapların yaşadığı memleket.

arabiyyât عربيات (a. i. arabiyyet'in c.) : Arap edebiyâtı.

arabiyye عربيه (a. i. c. : arabiyyât) : Araplarla ilgili.

arabiyyet عربيت (a. i.) : Arapça ile ilgili olan [ilim, kitap, fikir]. **2.** Arap edebiyâtı.

ârâd آراد (f. i.) : her Güneş ayının yirmi beşinci günü ile, eski İranlılarca o günkü işler için me'mur farzolunan bir meleğin adı.

a'râf اعراف (a. i.) : **1.** cennet ile cehennem arasındaki yer. **2.** (a. i. örf'ün c.) : âdetler, usuller, îtiyatlar. **3.** sırt, tepe.

Arafât عرفات (a. i. arefe'nin c.) : Haccın îcaplarından olmak üzere Kurban Bayramının arefesinde usûlüne göre vakfeye durulan ve Mekke civârında bulunan mukaddes dağ.

a'râfiyân اعرافيان (a. f. b. i.) : a'raftakiler.

arâis عرائس (a. i. arûs'un c.) : gelinler.

arâiz عرائض (a. i. arîza'nın c.) : arz olunan hususlar, küçükten büyüğe yazılan yazılar.

a'râk اعراق (a. i.) : **1.** ter. **2.** üzüm ve sâireden çekilip elde edilen ispirto, rakı. (bkz : bint-ül-ineb, duht-i rez, duhter-i rez).

a'râk اعراق (a. i. ırk'ın c.) : kökler, damarlar.

arak-çin عرقچين (a. f. b. i.) : kavuk altına giyilen takke.

arak-dâr عرقدار (a. f. b. s.) : terli.

arakıyye عرقيه (a. i.) : en çok dervişlerin giydikleri yünden yapılmış bir çeşit külâh.

arakî عرقى (a. s.) : tere mensup, terle ilgili.

arakk ارق (a. s.) : (daha, pek, en, çok) ince.

arak-nâk عرقناك (a. f. b. s.) : terlemiş, ter içinde kalmış.

arak-nûş عرق نوش (a. f. b. s.) : rakı içen.

arak-rîz عرق ريز (a. f. b. s.) : ter döken, terliyen.

ârâm آرام (a. i. irem'in c.) : sahrâda, çölde mahsus konulan nişan.

ârâm آرام (f. i.) : **1.** durma, eğlenme, dinlenme. **2.** yerleşme, istirahat etme; karar kılma. [ârâmîden mastarından].

ârâm-ı cân : **1)** gönül rahatı; **2)** sevgili, sevilen güzel.

ârâm-ı dil : gönül rahatı, sevilen güzel. **3.** yer, mekân.

ârâm-bahş آرامبخش (f. b. s.) : ârâm verici, dinlendirici, dinlendiren.

ârâm-cû آراجو (f. b. s.) : ârâm arıyan, dinlenmek istiyen.

ârâm-cûyâne آراجويانه (f. zf.) : dinlenmek istiyene yakışacak sûrette.

ârâm-cûyî آراجويى (f. b. i.) : dinlenme istemeklik.

ârâm-gâh, ârâm-geh آرامگاه ، آرامگه (f. b. i.) : dinlenilecek yer, dinlenme yeri. (bkz : ârem-gâh).

ârâm-gâh-ı ebedî (sonsuz olarak istirahat edilen yer) : mezar.

ârâm-gâr آرامگار (f. b. s.) : rahat yaşıyan [adam].

ârâm-güzîn آرامگزين (f. b. s.) : dinlenen, oturan.

ârâmî آرامى (f. i.) : **1.** dinlenme, rahatlık. **2.** Ârâmca [semitik dillerden].

Ârâmî آرامى (f. h. i.) : İstanbul'da doğmuş bir Mevlevî şâiridir. Bu tarîkatın şâirleri arasında göze çarpacak bir varlık göstermiştir. Bir dîvânı vardır. 1630 yılında İstanbul'da ölmüştür.

ârâmîde آراميده (f. s.) : dinlenen, rahat olan, rahatta ve sükûn hâlinde bulunan. (bkz : âremîde).

ârâmiş آرامش (f. i.) : dinleniş, rahat, huzur. (bkz : ârmiş).

aramram عرمرم (a. i.) : **1.** pek çok asker. **2.** şiddetli hal ve iş. (bkz : aremrem).

ârâm-rübâ آرام ربا (f. b. s.) : rahat kaçıran, bozan. (bkz : ârâm-sûz).

ârâm-sâz آرامساز (f. b. s.) : oturan, yerleşen.

ârâm-sûz آرامسوز (f. b. s.) : rahat ve huzûru bozan, rahatsızlık veren. (bkz : ârâm-rübâ).

ârân آران (f. i.) : dirsek. (bkz : mirfak).

ar'ar عرعر (a. i.) : **1.** dağ servisi, dikenli ardıç ağacı. **2. mec.** güzeldeki boy bos.

a'râs اعراس (a. i.) : **1.** (urs'un c.) : nikâh törenleri. **2.** düğünler. **3.** (ırs'ın c.) : evliler.

aras عرس (a. i.) : yorgunluk, bitkinlik.

arasât عرصات (a. i. arsa'nın c.) ise de : "mahşer yeri, haşir ve neşir meydanı" mânâlarına gelir.

ârâste آراسته (f. s.) : bezenmis, süslenmiş. (bkz : âreste).

ârâste-gi آراستگی (f. i.) : ârâstelik, süslülük.

a'râş اعراش (a. i. arş'ın c.) : **1.** tahtlar. **2.** çatılar. **3.** damlar. **4.** direkler. **5.** Pavyonlar.

arât عرات (a. i.) : **1.** bölge, mıntaka. **2.** avlu. (bkz : arâ[3]).

ârâyende آراینده (f. s.) : düzen verici, süsleyici.

ârâyî آرایی (f. i.) : süsleyicilik.

ârâyîş آرایش (f. i.) : **1.** süs, bezek, ziynet. **2.** süsleme, süsleniş; süsleyiş.

araz عرض (a. i. c. : a'râz) : **1.** işâret, alâmet. **2.** tesâdüf. **3.** kazâ, felâket, **4. fels.** kendi kendine vücut bulamayıp başka bir cevherle meydana gelen hal ve keyfiyet.

a'râz اعراض (a. i. araz'ın c.) : **1.** işâretler, alâmetler. **2.** tesâdüfler, hastalık alâmetleri. **3.** kazâlar, felâketler.

a'râz اعراض (a. i. ırz'ın c.) : ırzlar, nâmuslar. **Hetk-i a'râz** : ırza geçmeler.

arazan عرضاً (a. zf.) : tesadüfen.

arazbâr عرضبار (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin pek eski mürekkep makamlarındandır. Nevâ'da beyâtî ile rast beşlisi'nin çârgâh'daki şeddi ve uşşak dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelmiştir. Donanıma mi için bir koma bemolü konulur; bu ârıza, makamı meydana getiren ilk iki dizide mevcuttur ve uşşak dörtlüsünde (lâ-si koma bemolü -do-re) de bu ses yoktur. Nota içinde nevâ'da beyâtî için si küçük mücenneb bemolü, diğer iki dizi için de si koma bemolü konulur. Makam, uşşak dörtlüsünü inici bir şekilde icrâ ile lâ-dügâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede nevâ'da beyâtî'nin ve çârgâh'ta rast'ın güçlüsü olan gerdâniye, ikinci derecede de çârgâh'da rast beşlisi'nin durağı olan do-çârgâh perdeleridir.

arazbâr-pûselik عرضبار پوسه‌لك (a. f. b. i) : **müz.** **III.** Selim'in ihtirâ ettiği mürekkep makamlardan biridir. Arazbâr-pûselik, arazbâr mürekkebine bir pûselik dörtlüsü veyâ beşlisi ilâvesinden meydana gelmiştir. Pûselik dörtlüsü veyâ beşlisini inici bir şekilde icrâ ile lâ-dügâh perdesinde kalır. Donanımına arazbâr gibi yalnız mi için bir koma bemolü konulur. Pûselik beşlisi kullanılmışsa, beşli'nin son sesi olan mi, bekar işâreti ile değiştirilir; dörtlünün bir ârızası yoktur. Lâhin içinde yapılacak olan değiştirmeler, aynen arazbârda olduğu gibidir.

arâzet عراضت (a. i.) : genişlik.

arâzî اراضی (a. i. arz'ın c.) : yerler, topraklar.

arâzî-i âmire : kendisinden herhangi bir sûretle intifâ olunan yerler.

arâzî-i emîriyye : **huk.** rakabesi beytülmâle âit olarak devlet tarafından fertlere dağıtılan yerler. [tarla, çayır, yaylak, kışlak, koru ve emsâlini içine alır].

arâzî-i emîriyye-i mevkufe : **huk.** yalnız hazîne menfaatleri veyâ yalnız tasarruf hakları veyâhut her ikisi bir hayır cemiyetine tahsîs olunan mîrî arâzî.

arâz-i emîriyye-i sırfa : **huk.** beytülmâle âit menfaatleri ve tasarruf haklarından hiçbiri bir cihete tahsîs olunmayıp devlete âit olan ve fertlere tefvîz olunan memleket arâzîsi.

arâzî-i gamire ("ga" uzun okunur".) : **huk.** harap, su baskını veyâ içine henüz çift girmemiş olan yerler. [tersi : arâzî-i âmire'dir.].

arâzî-i hâliyye : boş, sâhipsiz topraklar.

arâzî-i haraciyye : **huk.** fetholunan arâzîyî ülülemr, müslim olmıyan eski ahâlîsi elinde bırakır

veyâ hâriçten müslim olmıyan ahâliyi getirerek yerleştirirse bu arâzî'ye "haraciyye" denilir.

arâzî-i mahlûle : **huk.** mutasarrıfının intikal sâhibi mirasçı bırakmaksızın ölümiyle mahlûl olan arâzi-i emîriye.

arâzî-i mahmiyye : **huk.** rakabesi beytülmâle âit bulunan arâzîden koru, mer'a, yol, pazar yerleri gibi halkın ihtiyaçlarına tahsîs edilmiş yerler.

arâzî-i meftûha : **huk.** fetih hakkının taallûk ettiği yerler. [kaideten, arâzî-î meftûha devletin malı sayılır. Devlet bu kabil arâzîyi ya ganimlere veyâ başkalarına dağıtır veyâ kendi sâhipleri elinde bırakır].

arâzî-i mektûme : **huk.** beytülmâle haber verilmeksizin tasarruf olunan mahlûl veyâ müstahik-i tapu yerler.

arâzî-i memlûke : mülk, timar toprağı; mülkiyet yolu ile tasarruf olunan yerler. [sâhibi yer üzerinde mülkiyet hakkını hâizdi].

arâzî-i metrûke : terkedilmiş, bırakılmış topraklar.

arâzî-i mevât : **huk.** kimsenin temellük ve tasarrufunda olmadığı ve ahâliye terk ve tahsis kılınmadığı halde yüksek sesli kimsenin sesi işitilmiyecek derecede köy ve kasabalar gibi mâmur yerlerden uzak bulunan, yânî tahmînen yarım saat mesâfe uzaklığı olan taşlık, pırnallık, kıraç yerler.

arâzî-i mevkufe : **huk** vakıf toprak, vakfolunmuş arâzî. [arâzî kanununa göre mîrî menfaatleri bir cihete tahsîs olunan yer].

arâzî-i mevkufe-i sahîha : **huk.** arâzî-i memlûkeden şartlarına uygun olarak vakfolunan yerler. [bunların rakabesi ve bütün tasarruf hakları vakfa âittir].

arâzî-i mevkufe-i gayr-i sahîha : **huk.** arâzî-i emîriyeden ifrâz olunarak ülülemre'nin veyâ onun izniyle başkalarının vakfeylemiş olduğu arâzî. [buradaki vakfiyet tahsîs münâsebetinden ibârettir].

arâzî-i mîriyye : devlete âit arâzî.

arâzî-i muhtekere : kirâcısı tarafından üzerine binâ yapılmak veyâ ağaç dikilmek üzere senelik bir para karşılığında kirâya verilen arâzî. [kirâcı kirâ bedelini her sene arâzî sâhibine vererek o arâzîyi dâimî sûrette elinde bulundurur].

arâzî-i mukaddese : kutlu topraklar.

arâzî-i mübâreke : Hicaz.

arâzî-i mülkiyye : hükûmet toprağı.

arâzî-i mürfaka : **huk.** sokaklarda oturulacak yerler ile caddelerde boş bırakılan mahaller, yolculara mahsus olmak üzere terkedilen konak yerleri, kervansaraylar. [bunlar, arâzî-i metrûkeden sayılır]

arâzî-i müştereke : **huk.** şâyian tasarruf olunan yer.

arâzî-i öşriyye · **huk.** ziraat olundukça her sene hâsılatından beytüssadakaya konmak üzere öşür alınan yerler.

arâzî-i selîhâ : **huk.** çıplak tarla. [istihkak-i hars'ın yânî bir yerde ziraat etmek hakkının bu gibi yerlere taallûku asıldır].

arâzî-i ukriyye : **huk.** vergiye tâbi olup mâliklerinin kudretsizliği yüzünden boş kalması sebebiyle hâsılatından muayyen kısmı devlete ve yirmide, yirmi beşte, otuzda bir gibi muayyen hissesi "ukr" nâmiyle mâliklerine verilmek üzere devletçe çiftçilere tefvîz olunmuş mülk yerler.

a'râzî اعراضى (a. s.) : ârızî, tesâdüfî, rasgele.

ârâziş آرازش (f. i.) : hayır ve iyilikte bulunma; sadaka verme.

arbede عربده (a. i.) : kavga, patırdı. (bkz : cidâl).

arbede-cû عربده جو (a. f. b. s.) : kavgacı. (bkz : cidâl-cû).

arbede-cû-yâne عربده جويانه (a. f. zf.) : kavga çıkarmaya yeltenerek.

arbede-sâzî عربده سازى (a. f. b. i.) : kavgacılık.

arec عرج (a. i.) : topallık, aksaklık.

arecân عرجان (a. i.) : topal, aksak adamın yürümesi.

arcâ عرجاء (a. s. arec'in müen.) : **1.** aksak, topal. **2. i.** sırtlan.

arcele عرجله (a. i.) : sürü.

ârd آرد (f. i.) : **1.** buğday ve benzerlerinden öğütülen un. **2.** değirmen taşına buğdayı akıtan oluk.

ârd-bîz اردبيز (f. b. s.) : **1.** un eleyici. **2.** un eleği.

ârden آردن (f. i.) : 1. süzgü. **2.** kevgir.

ârdhâle آردهاله (f. i.) : "bulamaç" denilen yemek. (bkz : ardtûle, arddûle).

ârdîn آردين (f. i.) : imtihan, tecrübe, deneyiş.

ardiyye ارضيه (a. i.) : eşyâ saklanan yer, antrepo.

ârdtûle, arddûle اردتوله ، ارددوله (f. i.) : "bulamaç" denilen yemek. (bkz : ardhâle).

âre عاره (a. i.) : ödünç alınan veyâ verilen şey, ödünç.

âreb آرب (a. s.) : (daha, en, veyâ pek) akıllı, açıkgöz.

ârec آرج (f. i.) : dirsek. (bkz : ârenç, âret).

arec عرج (a. i.) : topallık.

a'rec اعرج (a. s.) : topal, aksak. (bkz : leng).

arecân عرجان (a. i.) : topallık, aksaklık.

a'ref اعرف (a. s.) : **1.** pek ma'ruf, çok bilinen. **2.** (daha, pek, çok) ârif, anlayışlı ve bilgili.

arefe عرفه (a. i.) : **1.** arife, dînî bayramlardan bir evvelki gün. **2.** bir önceki gün.

arekiyye عركيه (a. s. müen.) : zinâkâr [kadın].

a'rem اعرم (a. s.) : benekli, alacalı [şey].

ârem-gâh آرمگاه (f. b. i.). (bkz : ârâm-gâh).

âremîde آرميده (f. s.) : dinlenen; rahat. (bkz : ârâmîde).

aremrem عرمرم (a. i.) : kalabalık ordu. (bkz : aramram).

âren آرن (f. i.). (bkz : ârenc, âret).

ârenc آرنج (f. i.) : **1.** dirsek. (bkz : ârec, âret). **2.** gidiş, tarz, usul, yol.

ârende آرنده (f. i.) : bir şey getiren [kimse].

âreng آرنگ (f. i.) : **1.** dirsek [vücutta]. **2.** zannolunur ki, galibâ, "öyledir, benzer, hemen o dur" gibi bir yakınlık ve benzerlik mânâsına gelir. **3.** dert, keder, mihnet. **4.** hîle, dubârâ. **5.** tarz, tavır, uslûp; nevi, çeşit; renk. **6.** vâlî, hâkim.

âreste آرسته (f. s.) : süslenmiş, bezenmiş. (bkz : âraste).

âret آرت (f. i.) : dirsek. (bkz : ârec, ârenc).

arf عرف (a. i.) : güzel koku.

arfâ عرفا (a. s. ve i. müen. "a'raf") : **1.** yeleli. **2.** sırtlan.

ârız عارض (a. s. arz'dan.) : **1.** gelen. **2. i.** tesâdüfî vak'a. **3. i.** dağ, bulut ve sâire gibi görmiye mânî olan herşey. **4. i.** yanak.

ârız-ı gülgûn : gül renginde olan yanak, penbe, al yanak.

ârıza عارضه (a. i. c. : ârızât ve avârız) : **1.** aksama. **2.** engebe.

ârızân, ârızetân عارضان ، عارضتان (a. i. c.) : iki yanak.

ârızan عارضاً (a. zf. ârız'dan.) : **1.** geçici olarak. **2.** tesâdüfen, rastgele.

ârızî عارضى (a. s. ârız'dan. c. : avârız) : **1.** sonradan çıkan. **2.** muvakkat, gelip geçici.

ârî عارى (a. s.) : **1.** çıplak. **2.** hür. **3. e.** -sız.

ârî آرى (a. i.) : Hind-Avrupa dil âilesinden olan ırk, topluluk veyâ kimse.

ârî آرى (f. e.) : evet. (bkz : naam, belâ).

ârib عارب (a. s. arab'dan.) : hâlis Arap cinsinden olan.

âric عارج (a. s. urûc'dan.) : **1.** topal, aksak. müen. "ârice". **2.** noksan. **3.** çıkıp inen.

arîf عريف (a. s. irfân'dan.) : **1.** meşhur, çok tanınmış. **2.** bilgi sâhibi.

ârif عارف (a. s. irfân'dan. c. : urefâ) : **1.** bilen, bilgili, irfân sâhibi. **2. i.** erkek adı.

ârif bi-llâh : mârifeti Allah'a vâsıl olan, velîlik mertebesine ulaşmış kimse, velî.

ârifân عارفان (a. f. b. i.) : ârifler, bilgililer.

ârif-âne عارفانه (a. f. zf.) : **1.** ârif olana yakışacak sûrette. **2.** ortaklaşa, örfene [2 nci mânâsının, "harîfâne"den bozma olduğu söylenmektedir].

ârîg آريغ (f. i.) : **1.** gücenme, kırılma. **2.** kıskançlık, haset. **3.** nefret kin ve düşmanlık. (bkz : âjig).

ârim عارم (a. s.) : uygunsuz, hoşa gitmez, ters.

arim عرم (a. s.) : inatçı, kafa tutan.

arîs عريس (a. i.) : gerdek.

Aristatâlîs اريستااليس (a. h. i.) : Yunan feylesofu Aristo.

âriş آرش (f. i.) : mânâ (anlam), mefhûm (kavram).

arîş عريش (a. i.) : **1.** asma çardağı. **2.** samandan yapılmış bir çeşit ev. **3.** sundurma.

ârişî آرشى (f. s.) : mânevî.

âriyyet عاريت (a. i. c. : avârî) : ödünç, eğreti.

âriyyet-serây : dünyâ.

âriyyeten عاريةً (a. zf.) : ödünç, eğreti olarak.

âriyyetî عاريتى (a. s.) : ödünç, eğreti.

âriz آرز (a. i.) : ardıç ağacı.

âriz-i Lübnan : **bot.** Lübnan servisi.

arîz اريض (a. s.) : **1.** semiz. **2.** enli, geniş [şey]. **3.** mütevâzi, lâtif, lâyık.

arîz عريض (a. s. arz'dan.) : geniş, enli.

arîz ve amîk (genişliğine ve derinliğine) : enine boyuna, uzun uzadıya.

arîza عريضه (a. i. c. : arâiz) : küçükten büyüğe yazılan yazı. (bkz : takdime, istirhâm-nâme).

ârizen عارضاً (a. zf.). (bkz : ârızan).

arkan عرقان ("ka" uzun okunur. a. ı.) : terleme.

arkub عرقوب (a. i.) : **1.** ökçe siniri, eğrice. **2.** yalan ve kötü söz.

arm, arem عرم، عرم (a. i.) : inatçılık, kafa tutma.

ârman آرمان (f. i.) : **1.** hasret, özleme, özleyiş. **2.** zahmet, sıkıntı. **3.** teessüf. **4.** pişmanlık.

ârmânî آرمانى (f. s.) : kederli, müteessif; pişman; hoşnutsuz.

ârmiş آرمش (f. i.). (bkz : ârâmiş).

arrâde عراده (a. i. c. : arrâdât) : tekerlekli mancınık, savaş arabası.

arrâf عراف (a. i.) : **1.** falcı, kâhin. **2.** müneccim. (bkz : ahter-bîn, ahter-gû, ahter-şinâs, ahter-şümâr [1]). **3.** hekim. **4.** göçebe Arap aşîretlerinin örfe vâkıf umûmî bilgileri.[müen. "arrâfe".]

arrâs عراص (a. s.) : gürleyen ve şimşek çakan. **2.** şimşekli.

arsa عرصه (a. i. c. : arasât) : yer, toprak.

arsa-i âlem : âlem arsası, dünyâ meydanı.

arsa-i kâr-zâr : savaş meydanı.

arsa-i târih : târih alanı.

arslânî ارسلانى (f. i.) : arslanlı [eski kuruş para].

arş عرش (a. i.) : **1.** çardak; çadır. **2.** cumba, kafes. **3.** çatı, dam. **4.** dokuzuncu gök. **5.** taht.

arş-ı a'lâ-yı saâdet : saâdetin en yüksek yeri.

arş ü ferş, arş ü zemîn : gök yüzü ve yer yüzü.

arş-üs-süreyyâ : Ülker yıldızının altında bulunan bir yıldız kümesi.

arşa عرشه (a. f. i.) : güverte.

arşiyân عرشيان (f. i.) : Arş'ın etrâfında tesbih edip dolanan melekler. (bkz : hamele-i arş, hamelet-ül-arş).

arûb عروب (a. s.) : kocasına ve sevgilisine çok düşkün kadın.

Arûbâ عروبا (a. i.) : yedinci kat göğün adlarından biri.

arûf عروف (a. s.) : uzun zaman ıztırap çeken.

ârûg آروغ (f. i.) : geğirme.

ârugde آرغده (f. s.) : öfkeli.

ârûg-zen آروغ زن (f. b. s.) : geğirici, geğiren.

ârûn آرون (f. i.) : iyi vasıflarla şöhret bulma, güzel ve iyi huylular.

arûs عروس (a. i. c. : arâis, f. c. : arûsân) : **1.** gelin. **2.** Husrev Perviz'in sekiz hazînesinden biri. **3. kim.** kükürt.

arûs-i cihân : Dünya.

arûs-i çerh : Güneş.

arûs-i felek : Güneş.

arûs-i hâverî : Güneş.

arûs-i Şam : Şam, Askalon.

arûsân عروسان (a. i. arûs'un f. c.) : gelinler.

arûsân-ı bâg : tarla çiçekleri.

arûsân-ı çemen : çimenlik çiçekleri.

arûsân-ı huld : ebediyet-Cennet-in gelinleri, cennet hûrileri.

arûs-âne عروسانه (a. f. zf.) : geline yakışacak sûrette.

arûsek عروسك (a. f. i.) : **1.** küçük gelin. **2.** yeşil ve pembe dalgalı sedef.

arûz عروض (a. i. c. : eârîz) : **1.** yan, taraf. **2.** yanak. **3.** yol. **4.** usul. **5.** Arap dilcilerinden İmam Halîl'in, eski Arap şiirlerini esas tutarak, bir sisteme bağladığı rivâyet edilen, hecelerin uzunluğu ve kısalığı esâsına dayanan, esas Arap nazmında, muayyen kalıpları, Türk, Fars, Efgan, Pâkistan ve kısmen Hindistan nazımlarında kullanılan vezindir. (bkz : bahr, ilm-i arûz). **6.** Arap nazmında beytin birinci mısrâının son kısmı. [bu şekil bizde yoktur].

arv عرو (a. i.) : **1.** sıtma ve başka ateşli hastalıklarda gelen ilk titreme. **2.** bir iş için birinin yanına sokulma. **3.** yemiş vermiyen bir dağ ağacı.

arvend اروند (f. i.) : şan, şeref, azamet, ululuk, debdebe.

arz عرض (a. i.) : bir büyüğe sunma, gösterme, bildirme, önüne koyma. (bkz : arzâ).

arz-ı dîdâr : yüz gösterme.

arz-ı hâcet : istek bildirme.

arz-ı hâl (arzuhal) : hâlin bildirilmesi,, ne halde bulunduğunu bildirme; dilekçe. (bkz : arzuhal).

arz-ı hüner : mârifet gösterme.

arz-ı hürmet : saygı sunma.

arz-ı mâ-fi-z zamîr : gönüldekini söyleme.

arz-ı iftikar : ihtiyâcını meydana koyma.

arz-ı kudret : kudret gösterme.

arz-ı leşker : asker gösterme, teftiş verme.

arz-ı minnet : minnet gösterme.

arz-ı müddeâ : fikrini bildirme.

arz-ı nefs : nefsini öne sürme, gösterme, kendini gösterme [fedakârlık karşısında].

arz-ı ta'zîmât : saygılarını bildirme.

arz-ı taleb : mal satma, mal alma.

arz ارض (a. i. c. : arazûn ve [tabakaları bakımından]. "arzîn" şekli de vardır). **1.** Dünyâ. **2.** toprak. **3.** iklim; memleket.

arz-ı a'şâriye : öşür-onda bir-vergi veren memleket.

arz-ı belde : **astr.** her hangi bir mahallin üstünden geçen arz dâiresi.

arz-ı belde ta'yîni : **jeol**.; **astr.** her hangi bir mahalde kutup yıldızına veyâ diğer yıldızlara rasatlar ve bu rasatlara dayanan astronomik hesaplar yapmak sûretiyle o yerin arzını tâyin etme. [ayni ameliye Güneşle de yapılabilir].

arz-ı harâc : vergi veren memleket.
arz-ı mev'ûd : Filistin.
arz-ı mukaddes : Filistin ve havâlisi.
arz-ullâhi vâsia : Allâh'ın yarattığı yer yüzü geniştir; geniş arâzî.

ârz آرز (f. i.) : ardıç denilen ağaç. (bkz : ârız).

arz عرض (a. i.) : **1.** en, genişlik. **2.** astr. * enlem.
arz-ı cenûbî : güney enlem.
arz-ı şimâlî : kuzey enlem.

arzâ عرضا (f. i.) : sunma, gösterme. (bkz : arz).

arzan عرضاً (a. zf.) : enine, enliliğine, genişliğine.

arzânî عرضانى (a. zf.) : enine olarak.

arz-dâşt عرضداشت (a. f. b. i.) : hâtıra, muhtıra, andaç.

arz-gâh عرضگاه (a. f. b. i.) : toplanma yeri [bir şey arzetmek için].

arzî ارضى (a. i.arz'dan.) : toprağa âit, toprakla ilgili.

arzî عرضى (a. s. arz'dan.) : ene âit, en ile ilgili.

arzîn ارضين (a. i. arz'ın c.) : arzlar. [tabakaları îtibâriyle].

arziyyât ارضيات (a. i. c.) : jeoloji, **fr. géologie.**

arziyye ارضيه (a. s.) : toprakla, topraktan yetişen. **Mahsûlât-ı arziyye** : toprak mahsulleri.

arzîz ارزيز (f. i.) : kurşun, kalay. (bkz : resâs).

Arzû عرضو (a. h. i) : meşhur halk hikâyelerinde Kamber'in sevgilisi.

ârzû آرزو (f. i.) : istek, heves.

ârzû-dâr آرزودار (f. b. s.) : istekli, hevesli. (bkz : arzû-keş, arzû-mend).

arzuhal عرضحال (a. b. i.). (bkz : arz-ı hâl, istid'â).

ârzû-keş آرزوكش (f. b. s.) : istekli, hevesli. (bkz : ârzû-dâr, ârzû-mend, hâhiş-gâr, hâhiş-ger).

ârzû-mend آرزومند (f. b. s.) : istekli, hevesli. (bkz : arzû-dâr, arzû-keş).

ârzû-mendî آرزومندى (f. b. s.) : istek, heves.

âs آس (a. i.) : **bot.** mersin ağacı **Habb-ül-âs** : mersin ağacı meyvası.

âs آس (f. i.) : **1.** değirmen. (bkz : âsiyâ, âşiyâb). **2.** kakum denilen bir hayvan.

asâ عصا (a. i. c. : a'sâ) : **1.** değnek, sopa. **2.** dervişlerin taşıdıkları sopa.
âsâ-yi Mûsâ : Hz. Mûsâya Allah tarafından mu'cize olarak verilen ve yılan hâline giren değnek.

âsâ آسا (f. i.) : **1.** esneme. **2.** vakar, ciddîlik. **3.** süs, bezek.

-âsâ آسا (f. e.) : gibi. **Cennet-âsâ** : cennet gibi. (bkz : mânend, veş).

a'sâ اعصا (a. i. asâ'nın c.) : değnekler, sopalar.

âsâb آساب (a. i. eseb'in c.) : vücudün alt kısmında çıkan kıllar.

asab عصب (a. i. c. : a'sâb) : sinir, damar.

a'sâb اعصاب (a. i. asab'in c.) : sinirler.
a'sâb-ı gûş : kulağın sinirleri.
a'sâb-ı kâinat : kâinatın sinirleri.

asabât عصبات (a. i. asabe'nin c.). (bkz : asabe).

asabe عصبه (a. i. c. : asabât) : **1.** bir tek sinir. **2.** baba tarafından akrabâ olanlar. **3.** şer'an,

miras alamıyan akrabâ. **4.** birinin fırkası ve avenesi.

asâbi اصابع (a. i. usbu'un c.) : parmaklar. (bkz : esâbi').

asabî عصبى (a. s. asab'dan.) : sinirli.

asabiyy-ül-mizâc : yaradılışca sinirli olan. [kimse].

asabiyyet عصبيت (a. i.) : **1.** sinirlilik. **2.** kendi akrabâ, vatan, din ve milliyetini aşırı derecede kayırma gayreti.

asabiyyet-i kavmiyye : şovenlik, yurtseverlik.

a'sac اعصج (a. s.) : alnı üstüne saçı dökülmüş.

âsâd آساد (a. i. esed'in c.) : arslanlar.

Âsaf آصف (a. h. i.) : **1.** Süleyman Peygamberin vezîri. **2.** vezir.

âsaf-âne آصفانه (a. f. zf.) : vezîre yakışacak sûrette.

âsafî آصفى (a. s.) : vezîre mensup. **Bâb-ı âsafî** : Babıâlî. **Emr-i âsafî** : sadrâzam buyruğu.

asâfîr عصافير (a. i. usfûr'un c.) : serçe kuşları. **lisân-ül-asâfîr** : kuş dili.

âsaf-rey آصف رى (a. b. s.) : düşüncesi, Asaf'ınki gibi mâkul olan [vezir].

âsaf-tedbîr آصف تدبير (a. b. s.) : yolu, tutumu Âsaf'ınki gibi mâkul olan [vezir].

asâğır, asâğıre اصاغر، اصاغره (a. s. asgar'ın c.) : şeref ve îtibarca küçük olanlar.

asâğir ve ekâbir (a. f. s.) : küçükler ve büyükler. [îtibar ve mevkice].

asâhîb اصاحيب (a. i. ashâb'ın c.) : sâhipler.

asâib عصائب (a. i. ısâbe'nin c.) : **1.** cemâatler, tayfalar. **2.** başa sarılan nesneler, kaşbastılar, sargılar. (bkz : asâyib).

asâkir عساكر (a. i. asker'in c.) : erler.

asâkir-i bahriyye : deniz askerleri, bahriyeliler.

asâkir-i berriyye : kara askerleri.

asâkir-i muâvine : yardımcı milis askeri.

asâkir-i muntazama : ordu askeri.

asâkir-i nizâmiyye : ilk askerlik devresini yapmakta olan asker.

asâkır-i redîfe : ikinci devre askerliğini yapan askerler.

asâkir-i şâhâne : askerler [umumî olarak].

âsâl آسال (a. i.) : ahlâk.

âsâl آسال (f. i.) : temel, kök.

âsâl آصال (a. i. asîl'in c.) : ikindi ile akşam veyâ yatsı arasındaki zamanlar. **Bi-l-gudüv-vi-ve-l-âsâl** : sabah-akşam.

asale اصله (a. i.) : çok zehirli ve korkunç yılan.

asâle عساله (a. i.) : bal peteği.

asâlet اصالت (a. i. asl'dan.) : **1.** soysop temizliği. **2.** kendi nâmına hareket. **3. ed.** yazıda veyâ sözde bayağı tâbirlerin bulunmaması. (bkz : edeb-i kelâm).

asâleten اصالةً (a. zf.) : kendi nâmına hareket ederek. [vekâleten'in zıddı olmak üzere de kullanılır].

âsâm آثام (a. i. ism'in c.) : suçlar, günahlar, kabahatler.

a'sâm اعصام (a. i. usme'nin c.) : **1.** gerdanlıklar. **2.** tasmalar.

a'sam اعصم (a. s.) : ön ayakları sekili olan [hayvan].

asamm اصم (a. s.) : **1.** sağır, işitmez. **2.** söz işitmez. **3.** sert; güç; tahammül edilmez. **4. i. gr.** Arap yazısında ikinci ve üçüncü kökünde uzun harf bulunan bir fiil.

âsân آسان (f. s.) : kolay.

âsânî آسانى (f. i.) : kolaylık.

âsâr آثار (a. i. eser'in c.) : **1.** izler, nişâneler, alâmetler. **2.** âbideler. **3.** hikâyeler; an'aneler, * gelenekler.

âsâr-ı atîka veyâ **kadîme** : eski eserler.

âsâr-ı matbûa : basılmış eserler.

âsâr-ı mergube : rağbet kazanmış eserler.

âsâr-ı sınâiyye ve zarîfe : zarif ve sanatlı eserler.

asar عصر (a. i.) : **1.** toz. (bkz : gubâr). **2.** sığınak. (bkz : melce).

âsâr آصار (a. i. ısr'in c.) : **1.** vazîfeler, görevler. **2.** yükler. **3.** cürümler kabahatler.

asâr عسار (a. i.) : fakirlik.

a'sâr اعصار (a. i. asr'ın c.) : * yüzyıllar.

a'sâr-ı sâlife : geçmiş asırlar, yüzyıllar.

as'ar اصعر (a. s.) : pek kibirli, çarpık yüzlü [adam].

âsâre آساره (f. i.) : sayı hesap.

asârîm اصاریم (a. i. asrâm'ın c.) : **1.** çadır kümeleri. **2.** ayrı ayrı küçük insan toplulukları.

âsârûn آسارون (f. i.) : kedi otu.

asâtıb اصاطب (a. i. ıstabl'ın c.) : ahırlar.

âsây آسای (f. s.) : gibi. (bkz : âsâ).

asâyib عصایب (a. i. ısâbe'nin c.). (bkz : asâib).

âsâyiş آسایش (f. i.) : **1.** rahat, huzûr. **2.** güvenlik.

âsâyiş berkemâl : rahat ve huzûr yerinde.

âsâyiş-cû آسایشجو (f. b. s.) : âsâyiş arıyan, rahatını ve huzûrunu istiyen.

âsâyiş-cûyâne آسایشجویانه (f. b. zf.) : âsâyiş ve rahat arıyana yakışacak sûrette.

âsâyiş-perver آسایش پرور (f. b. s.) : rahat, huzûr ve selâmet taraflısı.

âsâyiş-perver-âne آسایش پرورانه (f. b. zf.) : rahat, huzûr ve selâmet taraflısına yakışacak sûrette.

asb عصب (a. i.) : **1.** sargı, bağ. **2.** mendil. ? ..rmaşık.

asbâb اصباب (a. i. sabeb'in c.) : çukur yerler.

asbâğ اصباغ (a. i. sıbg'ın c.) : boyalar.

asbâh اصباح (a. i. subh'un c.) : sabahlar.

âsbân آسبان (f. s.) : değirmenci, değirmen sâhibi. (bkz : âsiyâ-bân).

âsbânî آسبانی (f. i.) : değirmencilik.

asbâr اصبار (a. sıbr'ın c.) : akbulutlar.

asced عسجد (a. i.) : hâlis altın. (bkz : deh-dehî).

asdâ' اصداء (a. i. sadâ'nın c.) : sesler, âvâzlar.

asdâf اصداف (a. i. sedef'in c.) : sedefler.

asdâğ اصداغ (a. i. sudg'un c.) : **anat.** şakaklar.

asdagan اصدغان (a. i.) : **anat.** insanın kollarındaki nabız damarları.

asdâk اصداق (a. i. sıdk'ın c.) : samîmî şeyler.

asdika اصدقاء ("ka" uzun okunur. a. i. sâdık'ın c.) : samîmî dostlar.

asdika-yi bende-gân : sâdık kullar.

asel عسل (a. i.) : **1.** bal. **2.** cennetteki dört sudan biri.

asel-i musaffâ : süzme bal. **Şem-i asel** : balmumu.

a'sel اعصل (a. s.) : **1.** eğri olan katı şey. **2.** eğri dişli veyâ eğri bacaklı [adam].

aselî عسلى (a. s.) : **1.** bal renginde olan. **2. i.** Yahudilerin ayırdedilmek üzere, omuzlarına taktıkları sarı kumaş. **3. i.** eskiden kullanılan, bal renkli bir çeşit kumaş.

aseliyyet عسليت (a. i.) : bal hâli.

asemm اصم (a. s.) : çok sağır, kulakları hiç işitmiyen [kimse].

aser عسر (a. i.) : solaklık.

a'ser اعسر (a. s.) : **1.** pek zor ve çetin, dayanılması çok güç. **2.** solak.

aserât عثرات (a. i. asre'nin c.) : **1.** ayak kaymaları, **2.** sürçmeler. **3.** yanılmalar.

ases عسس (a. i.) : gece devriye gezen, gece bekçisi.

asf عصف (a. i.) : **1.** zulüm. **2.** haksızlık. **3.** can çekişme. **4.** rüzgârın kuvvetle esmesi.

asfâd اصفاد (a. i. safed'in c.) : suçluların ve mahkûmların ellerine ve ayaklarına takılan demirden veyâ kayıştan yapma kelepçe.

asfâf اصفاف (a. i. saff'ın c.) : saflar, hatlar. (bkz : sufûf).

asfâr اصفار (a. i. sıfr'ın c.) : **1.** sıfırlar. **2. s.** boş, hükümsüz, değersiz şeyler. (bkz : sufûr).

asfer اصفر (a. s.) : **1.** sarı. **Mahbûb-i asfer** : altın. **2.** uçuk, soluk benizli. **3.** kızıl. **4.** ıslık çalıcı, ötücü. **5.** büsbütün boş.

asfiyâ اصفياء (a. s. safî'nin c.) : **1.** samîmî, sâf, içi temiz, tuttuğu yol doğru olan kimseler. **2. a. i.** samîmî dostlar, azizler.

asga اصغا (a. s.) : **1.** çarpık yüzlü. **2.** öğrenmeğe çok hevesli.

asgar اصغر (a. s. sagir'den.) : (daha, pek, çok, en) küçük.

asgarân, asgareyn اصغران ، اصغرين (a. i.) : kalb ile dil.

asgarî اصغرى (a. i.) : en küçüklü, en az olan.

âsgûn آسگون (f. i.) : Hazer denizine verilen bir ad.

ashâb اصحاب (a. i. sâhib'in c.). (bkz : eshâb).

Ashame اصحمه (a. h. i.) : Peygamberimiz devrinde İslâmlığı kabûl eyliyen Habeş Necâşîsinin adı.

ashar اصحر (a. s.) : **1.** saçı kızıl [adam]. **2.** kırmızı tüylü [adam].

ashâr اصهار (a. i. sıhr'ın c.) : evlenme neticesinde erkek akrabâlar, güveyler, kayınbirâderler, kayınpederler.

âsıf, âsıfe عاصف ، عاصفه (a. s. c. : avâsıf, âsıfât) : sert, şiddetli [ruzgâr, fırtına].

âsıfe عاصفه (a. i. c. : âsıfât, avâsıf) : **1.** şiddetli esen rüzgâr. **2.** kadın adı.

âsım عاصم (a. s. ismet'den.) : **1.** yasak, yanına yaklaşılamıyan. **2.** günahtan, haramdan çekinen. **3.** iffetli.

Âsıma, Âsıme عاصما ، عاصمه (a. h. i.) : Medîne şehrinin bir adı.

âsî عاثى (a. s.) : ahlâkı bozuk, ahlâksız, çapkın.

asî عسى (a. s.) : uygun, elverişli.

asî, asiye عصى ، عصيه (a. s.) : çok isyancı.

âsî عاصى (a. s. isyân'dan. c. : usât) : **1.** karşı gelen. **2.** şakî, haydut. (bkz : bâgı). **3.** günahkâr. (bkz : âsim).

âsî آسى (a. i.) : doktor, cerrah.

âsî آسى (f. s.) : mahzûn, kederli.

asîb عصيب (a. s.) : pek sıcak, kızgın.

âsîb آسيب (f. i.) : **1.** çarpışma. **2.** belâ, âfet, musîybet, zarar.
âsîb-i rüzgâr : zamânın belâsı.

âsîb-resân آسيب رسان (f. b. s.) : belâya düşüren, zarar veren.

asîde عصيده (a. i.) : **1.** bulamaç. **2.** tâze bamye, un, etsuyu ve tereyağı ile pişirilen bir türlü Arap yemeği.

asîf عسيف (a. i. c. : usefâ) : para ile tutulan işçi, gündelikçi.

asîl اصيل (a. i.) : **1.** öğleden sonranın son kısmı, akşam. **2.** ölüm.

asîl اصيل (a. s. asl'dan.) : **1.** sağlam. **2.** iyice kökleşmiş. **3.** kendi adına hareket eden. **4.** edepli, terbiyeli [adam].

asîl-âne اصيلانه (a. f. zf.) : asîl olanlara yakışacak sûrette.

asîle اصيله (a. i. c. : asâil) : **1.** öğleden sonranın son kısmı; akşam. **2.** bir şeyin bütünü. **3.** ölüm.

asîl-zâde اصيلزاده (a. f. b. s. ç. : asîl-zâdegân) : adam evlâdı, temiz ve görgülü bir âileye mensûbolan.

asîl-zâde-gân اصيلزادگان (a. f. b. s.) : asîlzâdeler.

âsîm آثم (a. s. ism'den.) : günahlı, kabahatli. **Abd-i âsim** : günâhkâr, kabahatli kul.

âsîme آسيمه (f. s.) : **1.** akılsız, beyinsiz, şaşkın, sersem. (bkz : âsîven).

âsîme-gî آسيمگى (f. i.) : **1.** akılsızlık, beyinsizlik. **2.** şaşakalmış olma.

âsîme-sâr, âsîme-ser آسيمه سار ، آسيمه سر (f. b. s.) : kafası karışık.

âsin آسن (a. s.) : pis kokulu.

âsir آثر (a. s.) : bir efsâneyi nakleden.

âsir, âsire عاثر ، عاثره (a. s.) : ayağı kayan.

âsir, âsire عاصر ، عاصره (a. s.) : şırasını veyâ yağını almak için sıkan. [üzüm ve benzerleri gibi şeyleri].

asîr اصير (a. s.) : **1.** bitişik, komşu. **2.** karma karışık, dolaşık.

asir عصير (a. i.) : şırası veyâ yağı alınmak için sıkılmış şey, usâre.

asîr عسير (a. s. usret'den.) : **1.** zor, güç, zahmetli. **Emr-i asîr** : zor iş. **2.** titiz tabîatlı [adam].

âsire آصره (a. i. c. : âsirât) : hayvanın ayağının arasına takılan köstek.

asîre عصره (a. i.) : cibre, posa. (bkz : secîr).

âsitân آستان (f. i.) : eşik. (bkz : atebe).
âsitân-ı memâlik-sitân : ülkeler fethedenin eşiği.

âsitân آستان (f. i.) : **1.** müneccimlerin hesaplarına göre insan hayâtının uğursuz dakîkaları. (bkz : âstan).

âsitâne آستانه (f. i.). (bkz : âstâne).

âsîven آسيون (f. s.) : fikri dağınık, şaşkın, sersem.(bkz : âsîme).

âsiyâ, âsiyâb آسيا ، آسياب (f. b. i.) : su değirmeni. (bkz : âs).

âsiyâ-bân آسيابان (f. b. i.) : değirmen sâhibi, değirmenci.

âsiyâ-ger آسياگر (f. b. s.) : değirmen yapan.

âsiyân عاصيان (a. s. âsî'nin c.) .(bkz : âsî).
âsiyân-ı rûz-i cezâ : kıyâmet gününün âsîleri.

âsiyâ-seng آسياسنگ (f. b. i.) : değirmen taşı.

âsiyâ-zene آسیازنه (f. b. i.) : değirmen taşı dişengisi.

âsiye آسیه (a. i.) : **1.** sütûn, direk, kolon. **2. s.** kederli, üzüntülü [kadın].

Âsiye آسیه (a. h. i.) : dînî inanışlara göre Hz. Mûsâ'yı Nil'den çıkararak büyütüp yetiştiren Firavn'ın zevcesinin adı.

aska' اصقاع (a. i. suk'un c.) : **1.** bölgeler. **2.** çeşme duvarlarının bölmeleri.

aska' اصقع (a. i.) : kanarya [kuş].

askar اصقر (a. i.) : üzüm şırası.

asker اسکر (f. s.) : devredici, seyyar. (bkz : asker).

asker عسکر (a. i. c. : asâkir) : er. (bkz : cünd, leşker).

asker-gâh عسکرگاه (a. f. b. i.) : asker kampı.

askerî عسکری (a .s.) : askere mahsus; askere, askerliğe mensup.

asl اصل (a. i.) : **1.** asıl, kök, dip, kütük, temel, esas, kaide, kural; hakîkat; soy, nesep; bir şeyin belli başlı kısmı; başlangıç; baş; yer; sıhhat. **2. s.** hakîkî, esaslı, hâlis, sâfî. **3. zf.** esâsen, zâten, başlıca, en ziyâde, alelhusus; hakîkaten.
asl-ı meyyit : **huk.** ölen kimsenin babası, babasının babası ve ilâh...
asl ü esâs, asl ü fasl : gerçek, doğru.
asl ü nesl : soysop.

asla' اصلع (a. s.) : dazlak, başının ön tarafındaki saçları dökülmüş olan [adam].

aslâ اصلا (a. zf.) : hiçbir vakit.

aslâb اصلاب (a. i. sulb'un c.) : beller, sulpler. (bkz : aslub).

aslâd اصلاد (a. s. sald'ın c.) : **1.** sert, katı ve düz. **2.** [çakmak taşı hakkında] ateşsiz. **3.** cimri, hasis, pinti.

aslah اصلح (a. s. sâlih'den.). (bkz : eslah).

aslâh-Allah اصلح الله (a. n. cü.). (bkz : eslah-Allah).

asled اصلد (a. s.) : **1.** katı, sert. **2.** tamahkâr, pinti.

aslem اصلم (a. s.) : kesik kulaklı.

aslen اصلاً (a. zf.) : aslında, esâsında; temelden, kökten, soyca.

aslî اصلی (a. s.) : asla mensup, husûsî, seçkin. (bkz : esâsî, mümtâz).

asliyye اصلیه (a. s.) : aslî. **Me'mûriyyet-i asliyye** : asıl me'murluk.

asliyyet اصلیت (a. i.) : husûsîlik, özellik, seçkinlik. (bkz : mümtâziyyet).

aslub اصلب (a. i. sulb'ün c.). (bkz : aslâb).

asma' اصمع (a. s.) : **1.** uyanık ve gözü açık [adam]. **2.** keskin [kılıç].

asmâ عصما (a. s.) : eğri elli veyâ eğri bacaklı.

asmah اصمح (a. s.) : çok secâatli, pek kahraman [kimse].

Asmaî اصمعی (a. h. i.) : Arapların meşhur şâiri.

âsmân آسمان (f. i.) : gök, semâ. (bkz : âsümân).
âsmân-ı berîn. (bkz : arş-i a'lâ).
âsmân ü rîsmân : ciddî söz ile ona karşı söylenilen saçma sapan sözden kinâyedir.

âsmân-dere آسمان دره (f. b. i.) : saman yolu, saman uğrusu, süreyyâ. (bkz : kehkeşân).

âsmâne آسمانه (f. i.) : tavan, kubbe, dam.

âsmân-gûn, âsmân-gûnî آسمان گون ، آسمان گونی (f. b. s.) : gök mâvisi.

âsmânî آسمانى (f. s. c. : âsmâniyân) : 1. göğe, Güneşe, Aya mensup. 2. açık mâvi. (bkz : âsümanî).

âsmânî âhen آسمانى آهن (f. b. i.) : yıldırım.

âsmâniyân آسمانيان (f. i. âsmânî'nin c.) : melekler.

âsmân-senc آسمان سنج (f. b. s.) : saat.

âsmâr آسمار (f. i.) : **bot.** mersin ağacı.

âsmende آسمنده (f. s.) : 1. hîle ile aldatan, inandıran. 2. alık, şaşkın.

asmıha اصمخه (a. i. sımâh'ın c.) : kulak delikleri.

âsmûg آسموغ (f. i.) : eski Îranlılarca, düşmanlık ve bozgunluk yapmıya çalıştığı farzolunan büyük bir şeytanın adı.

asnâm اصنام (a. i. sanem'in c.) : 1. putlar. 2. s. sevgililer.

asr عصر (a. i. c. : a'sâr ve asûr) : 1. yüzyıl. 2. İkindi vakti.

asr-ı evvel, -sânî : ikindi namazı vakitleri.

asr-ı hâzır : şimdiki çağ.

asr-ı saâdet Hz. Muhammed'in zamânı. [**mec.** kutlu ve mutlu geçen zaman].

asrâf اصراف (a. i. sarf'ın c.) : 1. değişiklikler, tahavvüller. 2. masraflar.

asrâm اصرام (a. i. sırm'ın c.) : 1. çadır kümeleri. 2. insan kümeleri. (bkz : asârim).

asrân عصران (a. i.) : 1. iki yüzyıl. 2. gündüzün ilk zamanı. 3. gece ve gündüz.

asre عثره (a. i. c. : aserât) : 1. ayak kayma. 2. sürçme, yanılma. (bkz : zelâk).

asrem اصرم (a. s.) : 1. kulağı sakat, hasta. 2. âilesini geçindirmek için sıkıntı çeken [kimse].

asremân اصرمان (a.i.) : gece, gündüz.

asrî عصرى (a. s.) : zamana uygun, **fr. moderne.**

âsrîs آسريس (f. i.) : meydan, at koşturulan meydan, hipodrom.

assâb عصاب (a. i.) : iplikçi.

assâl عسال (a. i.) : kovandan bal çıkaran, bal satan, balcı.

assâle عساله (a. i.) : 1. arı kovanı. 2. bal peteği. 3. bal arısı.

âstân آستان (f. i.) : 1. eşik, papuçluk. (bkz : âsitan, atebe, ahceste). 2. dergâh, tekye.

âstân-ı fenâ : fâni dünyâ ölümlü dünyâ.

âstan-i refi'-mekân (yeri yüksek olan eşik) : sultan sarayı.

âstâne آستانه (f. i.) : 1. eşik. 2. paytaht. 3. büyük tekke. 4. Allah'a yakın kimselerin kabri. 5. merkez -Osmanlı devletinin merkezi olması dolayısiyle -tahsîsen "İstanbul" mânâsına da gelir. (bkz : âsitâne).

âstâne-i saâdet (mutluluk eşiği): 1), Sultan sarayı; 2) İstanbul.

âstâne-i saâdet-âşyâne (mutluluk yuvası olan eşik) : 1) Sultan sarayı; 2) İstanbul.

astâr اسطار (a. i. satr'ın c.) : yazı satırları, yazı sıraları. (bkz : sütûr).

âster آستر (f. i.) : astar.

âstîn آستين (f. i.) : esvap kolu, yen.

âstîn-berçîde, âstîn-berzede آستين برچيده ، آستين برزده (f. b. s.) : hazırlanmış, hazırlanan [adam].

âstîne آستينه (f. i.) : yumurta. (bkz : âşîne).

âstîn-efşân, âstîn-feşân آستين افشان ، آستين فشان (f. b. s.) : yen silken, **mec.** vazgeçen.

âstîn-mâlîde آستين ماليده (f. b. s.) : hazırlanmış, hazırlanan [adam]. (bkz : **âstîn-berçîde**).

asûb عسوب (a. i.) : **1.** arı beyi. **2.** bey, başbuğ. (bkz : ya' sûb).

âsûde آسوده (f. s.) : rahat, gailesiz, dinç [olan].

âsûde-dil آسوده دل (f. b. s.) : gönlü rahat, başı dinç.

âsûde-dilî آسوده دلى (f. b. i.) : gönül rahatlığı.

âsûdegî آسودگى (f. i.) : rahat, huzur, âsâyiş. (bkz : emn).

âsûde-hâl آسوده حال (f. a. s.) : hâli rahat olan.

âsûde-hâtır آسوده خاطر (f. a. b. s.). (bkz : âsûde-dil).

asûf عصوف (a. s.) : **1.** çok şiddetli [rüzgâr]. **2.** hızlı yürüyen.

asûf عسوف (a. s. asf'dan.) : çok zulum ve gadreden.

asûm عسوم (a. s.) : maîşeti için çok çalışan [adam].

asûm عصوم (a. s.) : obur, açgözlü.

âsûr عاثور (a. i. c. : avâsîr) : tuzak.

âsüd آسد (a. i. esed'in c.) : **1.** arslanlar. (bkz : esed, gazenfer, şir). **2.** yiğitler.

âsüfte, âsügde آشفته ، آسغده (f. s.) : **1.** hazır, hazırlanmış. **2.** islenmiş [ateşle].

âsümân آسمان (f. i.). (bkz : âsman).

âsümânî آسمانى (f. s.) : **1.** göğe, semâya mensup. **2.** açık mâvi. (bkz : âsmânî).

asveb اصوب (a. s. sâib'den.) : (daha, pek, çok, en) doğru.
asveb-i akvâl : sözlerin en doğrusu.

asvef اصوف (a. s.) : çok yapağılı.

asvine اصونه (a. i. sunvân'ın c.) : elbise saklamıya yarıyan dolablar, gardroplar.

asy عصى (a. i.) : ayaklanma.

âsyâ آسيا (f. i.). (bkz : âsiyâ).

âsyâb آسياب (f. i.). (bkz : âsiyâ, âsiyâb).

âsyâbân آسيابان (f. i.). (bkz : âsiyâban).

asyâf اصياف (a. i. sayf'ın c.) : yaz mevsimleri.

âş آش (f. i.) : **1.** yemek, aş. **2.** muharremde pişirilen aşûre.

aşâ' عشاء (a. i. c. : a'şiye) : akşam yemeği. (bkz : ışâ').

a'şâ اعشى (a. s.) : **1.** gözleri dumanlı [adam]. **2. i.** muhtelif asırlarda yaşamış birkaç Arap şâirinin adı.

a'şâb اعشاب (a. i. uşb'un c.) : tâze otlar.

aşâir عشائر (a. i. aşîret'in c.) : kabîleler, oymaklar.

aşak عشق (a. i.) : sarmaşık.

âşâm آشام (f. i.) : yiyecek ve içecek.

-âşâm آشام (f. s.) : içen, içici. **Mey-âşâm :** şarap içen.

âşâmîdenî آشاميدنى (f. s.) : yenilebilen veyâ içilebilen.

a'şâr اعشار (a. i. öşr'ün c.) : mahsullerden alınan onda birler.

a'şârî اعشارى (a. i.) : birin on cüze ve her cüzün yine ona bölünmesi kaidesine mensup, **fr. système métrique.**

aşâvet عشاوت (a. i.) : gündüz görüp gece görmeyen ve tavuk karası denilen bir göz hastalığı.

aşâyâ عشايا (a. i. : aşî'nin c.) : akşamlar.

aşer عشر (a. s. c. : aşerât) : on : 10

aşerât عشرات (a. s. aşer'in c.) : on sayıları.

aşere عشره (a. s. aşer'in c.) : onlar [sayı].

aşere-i mübeşşere : cennetlik oldukları, sağlıklarında kendilerine Peygamberimiz tarafından müjdelenen on zat. [Hazret-i Ebû Bekir Bin Ebî Kuhâfe; Hazret-i Ömer Bin-il-Hattâb; Hazret-i Osman Bin Affân; Hazret-i Alî Bin Ebî Tâlib; Hazret-i Talha Bin Ubeyd-illâh; Hazret-i Zübeyr Bin-il-Avvâm; Abdürrahman Bin Avf; Ebû Ubeyde Bin-il-Cerrâh; Said Bin Zeyd; Sa'd Bin Ebî Vakkas].

aşevî عشوى (a. s.) : akşama âit, akşam.

âş-hâne آشخانه (f. b. i.) : aşevi, mutfak.

âşık عاشق (a. s. ışk'dan.) : **1.** birine, bir şeye tutkun, imre, emre.

âşık-ı bîkarâr : kararsız âşık.

âşık-ı dîdâr-i pâk : temiz yüzün âşıkı. **2. ed.** evvelce ordularda, kışlalarda, köy odalarında ve mahalle kahvelerinde gerek kendinin, gerek başkalarının sözlerini sazla ve sözle dile getiren kimse; halk şâiri. **3.** [cümledeki yerine göre] ahbap, hazret, ma'hut, seninki (müen. "âşıka").

âşık-an عاشقان (a. s. f. âşık'ın c.) : âşıklar.

aşî عشى (a. s.) : **1.** tavuk karasına tutulmuş. **2. i.** akşam. **3. i.** akşam yemeği.

âşî عاشى (a. s.) : **1.** akşam yemeği yiyen [kimse]. **2.** gidip uzaklaşan [kimse]. (müen. "âşiye").

aşib عشب (a. s.) : çok otlu.

aşîb عشيب (a. s.) : bol otlu.

âşîhe آشيهه (f. i.) : kişneme. (bkz : sahîl).

aşik عشيق (a. s.) : fazla âşık.

âşikâr, âşikâre آشكار ، آشكاره (f. s.) : belli, açık, meydândâ. (bkz : ayân, celî, bâhir, hüveydâ) [doğrusu : **âşkâr, âşkârâ, âşkâre** dir].

âşinâ آشنا (f. s.) : **1.** bildik, tanıdık. (**bkz :** ahbâb). **2.** bilen, tanıyan [doğrusu **âşnâ** dır].

âşinâ-yı hilkat : yaradılış aşinâsı.

âşîne آشينه (f. i.) : yumurta. (bkz : âstîne).

aşîr عشير (a. s.) : **1.** ondabir. **2. i.** samîmî dost ve arkadaş. **3. i.** koca.

âşir عاشر (a. s.) : **1.** onuncu. **2.** öşür toplıyan.

aşîrân عشيران (f. i.) : **müz.** Hüseynî-aşîran perdesinin ve makamının isminin kısaltılmış şeklidir.

aşîran-pûselik عشيران پوسه‌لك (f. b. i.). **müz.** (bkz : pûselik-aşîran).

aşîrân-zemzeme عشيران زمزمه (f. b. i.) : **müz.** Sâdullah Ağa'nın terkîbettiği bir makamdır. Makam, pûselik-aşîran mürekkebine, **mi'de** bir kürdî dörtlüsü ilâvesinden hâsıl olmuştur. Pûselik-aşîrân gibi fa bakıyye diyezi ile donanır. Başkaca bir ârızası yoktur. İnici'dir. Kürdî dörtlüsü'nün Hüseynî-âşîran şeddi ile aşîran perdesinde kalır. Güçlüler, aynen pûselik-aşîran makamında olduğu gibi hüseynî ve dügâh'dır.

âşiren عاشراً (a. zf.) : onuncu olarak.

aşîret عشيرت (a. i. c. : aşâir) : **kabîle,** oymak.

âşiyân, âşiyâne آشيان ، آشيانه (f. i.) : **1.** kuş yuvası. **2.** mesken, ev.

âşiyân-ı harâb : yıkık yuva,

âşiyân-ı mürg-i dil : gönül kuşunun yuvası.

âşiyân-sâz آشيانساز (f. b. s.) : yuva yapan.

aşiyy عشى (a. i. c. : aşâyâ) : günün batması, akşam. (bkz : ibkâr).

aşiyye عشيه (a. i.) : **1.** akşam. **2.** öğleden sonra.

aşk عشق (a. i.) : sevgi. [aslı **ışk**' dır]. (bkz : ışk).

aşk-ı fazl ü hakk : fazîlet ve doğruluk aşkı, sevgisi.

aşkâr, aşkârâ, aşkâre آشكار، آشكارا ، آشكاره (f. s.). (bkz : âşikâr, âşikâre).

aşkar اشقر (a. s.) : **1.** koyu al. **2.** kızıl saçlı adam. **3.** doru at.

âş-kâre آشكاره (f. b. i.) : ahçı. (bkz : aş-pez).

aşk-efzâ عشق افزا (a. f. b. i.) : **müz.** kürdî makamının hüseynî aşîran mi perdesindeki şeddine H. Saadettin Arel tarafından verilmiş olan isimdir. Hiç bir ârızası yoktur. Niseb-i şerîfe'si kürdî gibi 9 dur. Güçlüsü dügâh lâ perdesidir. [H. S. Arel'in : "âyîn-i şerîf-i devr-i revân" peşrevi, "fenâ-yı hayât" isimli parçası bu makama örnektir].

âşkû, aşkûb آشكو، آشكوب (f. i.) : **1.** tavan; tabaka; kat. **2.** gökyüzü, felek.

âşnâ آشنا (f. s.). **1.** (bkz : âşina). **2. i.** yüzücü. **3. i.** yüzme.

âşnâb آشناب (f. i.) : yüzücü.

âşnâ-ger آشناگر (f. b. s.) : yüzgeç, yüzücü. (bkz : âşnâ-ver).

âşnâgerî آشناگرى (f. b. i.) : yüzücülük, yüzme.

âşnâv آشناو (f. i.). (bkz : âşnâb).

âşnâ-ver آشناور (f. b. s.) : yüzgeç, yüzücü. (bkz : âşnâ-ger).

aşnâ-yân آشنايان (f. b. i. âşnâyî'nin c.) : âşinâlıklar, dostluklar, haberdarlıklar.

âşnâ-yî آشنايى (f. b. i.) : âşnalık, haberdarlık, dostluk.

âş-pez آشپز (f. b. i.) : aşçı, ahçı. (bkz : âş-kâre).

âş-pezî آشپزى (f. b. i.) : aşçılık, ahçılık.

aşr عشر (a. i.) : **1.** on sayıdan birini alma, dokuza bir ilâve ile on etme. **2.** dînî merâsimde Kur'ân-ı Kerîm'den 10 âyet miktârı okunan kısım.

aşre عشره (a. s. c. : aserât) : on sayısı.

aşş عش (a. i.) : kuş yuvası. (bkz : âşiyâne, lâne, vekr).

aşşâb عشاب (a. i. aşşeb'den.) : nebatları, * bitkileri sıralamakla ve incelemekle uğraşan bilgin.

aşşâr عشار (a. i.) : vaktiyle a'şâr tahsildarlığı yapan kimse, öşürcü, ondalıkçı. (bkz : muaşşir).

âştî آشتى (f. i.) : sulh, barışıklık.

âştî-hûre آشتى خواره (f. b. i.) : barış ziyâfeti.

âştî-perver آشتى پرور (f. b. s.) : sulh taraflısı.

âştî-perver-âne آشتى پرورانه (f. b. zf.) : sulh taraflısına yakışacak sûrette.

âştî-perverî آشتى پرورى (f. b. i.) : sulh tarafdarlığı.

âştî-sâz آشتى ساز (f. b. s.) : sulhseven, barışçı, barışseven, barışsever.

âştî-sâzî آشتى سازى (f. b. i.) : sulh severlik, barışseverlik.

âşûb آشوب (f. i.) : **1.** kargaşalık. **2. s.** karıştırıcı.

âşûb-i gavga : kavga kargaşalığı.

âşûb-i restehîz ü kıyâmet : kıyâmet kargaşalığı.

-âşûb آشوب (f. s.) : karıştıran, karıştırıcı.

Şehr-âşûb : şehri karıştıran, kargaşa çıkaran.

âşûb-engîz آشوب انگيز (f. b. s.) : kargaşalığa sebebiyet veren.

âşûb-gâh, âşûb-geh آشوب گاه . آشوب گه (f. b. i.) : karışıklık yeri, gürültülü yer.

âşûg آشوغ (f. s.) : ne idüğü belirsiz, yabancı, serseri; bilinmiyen, meçhul.

âşur, âşûrâ' عاشور ، عاشوراء (a. i.) : Muharrem'in onuncu günü pişirilen buğday tatlısı, aşûre.

âşüfte آشفته (f. s.) : çıldırırcasına seven, bu yüzden perîşan bir halde, azgın ve baştan çıkmış deli gibi olan, iffetsiz kadın, aşifte. (bkz : âlüfte).

âşüfte-dil آشفته دل (f. b. s.) : gönlü perîşan olmuş.

âşüfte-dimâğ آشفته دماغ (f. a. b. s.) : aklı perîşan.

âşüfte-gî آشفتگی (f. i.) : aşiftelik. (bkz : âlüfte-gî).

aşvâ' عشواء (a. i.) : gece, gözü görmiyen. [kadın, kız].

aşve عشوه (a. i.) : **1.** akşam karanlığı. **2.** akşam yemeği.

aşy عشی (a. i.) : akşam yemeği.

aşyân عشیان (a. s.) : akşam yemeği yiyen.

-ât ات (a. c.) : Arapçada cemi edâtıdır. **Nebat** = **nebâtât. Hayvân** = **hayvânât.** gibi.

atâ' عطاء (a. i.) : bağışlama, bahşiş. (bkz : ihsân).

atab عطب (a. i.) : mahvolma; ölüm.

atâd عتاد (a. i.) : **1.** lüzumlu âletler takımı. **2.** büyük kadeh.

atâ-bahş عطا بخش (a. f. b. s.) : bahşiş veren.

a'taf اعطف (a. s. atf'dan.) : en âtıfetli, pek şefkatlı, çok merhametli [adam].

a'tâf اعطاف (a. i. atf'ın c.) : **1.** merhametler; şefkatler. **2.** meyiller, atmalar.

Atâî عطائی (a. h. i.) : Bursa'da doğmuştur. Babasının adı Hacı Ivaz Paşadır. 1437 yılında Bursa'da ölmüştür. Atâî mahlâsını kullanan ve asıl adı Âlî Çelebi olan bu şâir; asrının iyi şâirlerinden olduğu halde pek şöhret kazanamamış idi. Babası, II. Murad'ın vezirlerinden idi.

atâim اطاعم (a. i. atîme'nin c.) : ocaklar.

atak, atâkat عتاق ، عتاقت (a. i.) : azad, izin.

atal عطل (a. i. c. : a'tâl) : **1.** vücudun örtülü olmıyan bir yeri; husûsiyle ense. **2.** bütün vücut. **3.** bir kişinin güzelliği.

âtâl آطال (a. i. ıtl'ın c.) : **1.** koltuk altları. **2.** böğürler. **3.** yanlar, kenarlar.

atâlet عطالت (a. i.) : işsizlik, tembellik, üşengenlik, durgunluk, hareketsizlik.

âtâm آطام (a. i. utum'un c.) : yüksek binâlar, köşkler, hisarlar.

atânîb اطانیب (a. i. ıtnâbe'nin c.) : **1.** sâyebanlar, pavyonlar. **2.** kısa ipler. **3.** uzun ipler; sicimler.

ataş عطش (a. i.) : susama, susuzluk, harâret. (bkz : atş).

atâşâ عطاشا (a. i. atşân'ın c.) : susuz, susamış olanlar.

atâvil اطاول (a. s. : atvel'in c.) : **1.** uzun boylular. **2.** seçkinler.

atâyâ' عطایاء (a. i. atiyye'nin c.) : hediyeler, armağanlar; bahşişler.

atâyâ-yi ilâhiyye : Tanrı vergileri.

atâyâ-yi seniyye : pâdişah hediyeleri.

atâyâ-yı tabîat : tabîatın atiyyeleri, ihsanları, bahşişleri.

atâyıb اطایب (a. s. atyeb'in c.) : çok hoş olanlar, en iyiler.

atbâ' اطباع (a. i. tıb'ın c.) : dereler, kanallar.

atba' اطبع (a. s.) : en pis.

atbâ اطبا (a. i. taby'in c.) : meme başları.

atbâk اطباق (a. i. tabak ve tabaka'nın c.) : **1.** kapaklar. **2.** tabaklar. (bkz : etbâk).

atbâl اطبال (a. i. tabl'ın c.) : davullar.

âtbîn آتبين (f. b. s.) : sözü ve özü doğru olan fazîletli adam.

atebât عتبات (a. i. atebe'nin c.) : **1.** eşikler, basamaklar. **2.** İranlıların mukaddes ziyâretgâhı. **3.** eşiği öpülen mukaddes yerler.

atebât-ı âliye : Irakta -Necef, Kerbelâ, Kâzımiyye gibi-türbeli yerler.

atebe عتبه (a. i. c. : atebât) : eşik, basamak. (bkz : âsitân, ahceste).

atebe-i felek-mertebe : Osmanlı pâdişahlarının sarayı.

ateh عته (a. i.) : bunama, bunaklık. **Ateh getirmek** : bunamak.

ateh kabl-el-mîâd : erken bunama, **fr. démence précoce.**

ateme عتمه (a. i.) : **1.** atâlet, işsizlik; üşengenlik, tembellik. **2.** gecenin ilk üçte biri.

Salât-ül-ateme : akşam namazı.

âteş آتش (f. i.) : **1.** ot, harâret, kızgınlık.

âteş-i âb-perver : **mec.** kılıç, hançer.

âteş-i bahâr : **1)** kırmızı gül; **2)** lâle.

âteş-i hecr : ayrılık ateşi.

âteş-i hûn-i hamiyyet : hamiyet kanının ateşi.

âteş-i Nemrûd : Nemrût'un, Hz. İbrâhim'in halkı tenvîr etmesine kızarak kendisini cezalandırmak üzere yaktırdığı ateş.

âteş-i rûmî : **tar.** deniz ve kara muhârebelerinde kullanılan yangın çıkarma vâsıtalarından biri.

âteş-i sûzân : yakıcı ateş.

âteş-i ter : kırmızı şarap. **2.** gözyaşı. **3.** hastalık. **4.** harb, savaş.

âteş-bâr آتشبار (f. b. s.) : ateş yağdıran

âteş-bâz آتشباز (f. b. s. ve i.) : ateşle oynıyan, hokkabaz, fişekçi.

âteş-bâz-ı velî makamı : Mevlevî tekkelerinde dervişlerin terbiyesine mahsus olan mutvak müştemilâtından bulunan meydân-ı şerîf'deki beyaz post.

âteş-bâz-ı velî ocağı : Mevlevî tekkelerinde lokma pişirilmesine mahsus ocak.

âteş-bâzî آتشبازى (f. b. i.) : ateşbazlık, eski savaşlarda yapılan harp malzemesi.

âteş-beste آتش بسته (f. b. i.) : hâlis, kırmızı altın.

âteş-dân آتشدان (f. b. i.) : ocak, mangal.

âteş-dem آتشدم (f. b. s.) : sözü veyâ sesi yanık ve dokunaklı olan. (bkz : âteşîn-dem).

âteş-dîde آتش ديده (f. b. s.) : ateş görmüş, ateşten geçmiş.

âteş-dil آتش دل (f. b. s.) : **1.** her gördüğü güzeli seven. **2.** sözü dokunaklı olan. **3.** pek zekî adam.

âteş-efrûz آتش افروز (f. b. s.) : ateş yakan, ateş tutuşturan.

âteş-efşân, âteş-feşân آتش افشان ، آتشفشان (f. b. s.) : ateş saçan.

âteş-ek آتشك (f. b. i.) : **1.** küçük ateş. **2.** şimşek. **3.** ateş böceği. **4.** frengi.

âteş-engîz آتش انگيز (f. b. s.) : **1.** dağlama âleti. **2. s.** fesatçı, kundakçı.

âteş-fâm آتش فام (f. b. s.) : ateş renkli, kırmızı.

âteş-fürûz آتش فروز (f. b. s.). (bkz : âteş-efrûz).

âteş-gâh آتشگاه (f. b. i.) : ateşe tapanların ibâdet yeri.

âteş-gede آتشگده (f. b. i.) : ateşe tapanların ibâdet ettikleri mâbet.

âteş-gîre آتشگیره (f. b. i.): **1.** maşa. **2.** çıra.

âteş-gûn آتشگون (f. b. s.) : ateş gibi kırmızı.

âteş-hâne آتشخانه (f. b. i.) : mecûsî mâbedi, ateşe tapanların ibâdet yeri.

âteş-hâr آتشخوار (f. b. i.) : **1.** keklik. **2. s.** zâlim, merhametsiz [adam].

âteş-hâtır آتش خاطر (f. b. s.) : her güzeli seven, sözü dokunaklı, pek zekî adam.

âteş-hirâm آتشخرام (f. b. s.) : sür'atle yürüyen.

âtes-hîz آتش خیز (f. b. s.): ateşliyen, ateş veren.

âteşî آتشی (f. b. s.) : **1.** ateşli, harâretli; dokunaklı; ateş renginde. **2.** öfkeli, hiddetli. **3. i.** cehennem zebânîsi.

âteşîn آتشین (f. s.) : **1.** ateşten. **2.** ateşli, canlı.

âteşîn-dem آتشین دم (f. b. s.). (bkz : âteş-dem).

âteşiyân آتشیان (f. i. s.) : cehennemlik olanlar.

âteş-kâr آتشکار (f. b. s.) : **1.** külhancı. **2. mec.** kızgın, aceleci, merhametsiz [adam].

âteş-mizâc آتشمزاج (f. b. s.) : sert tabîatlı, huysuz, geçimsiz [kimse].

âteş-nâk آتشناك (f. b. s.) : ateşli.

âteş-nisâr آتش نثار (f. b. s.) : ateş saçan; **mec.** çok öfkeli.

âteş-nümâ آتش نما (f. b. s.) : ateş gösteren.

âteş-pâ آتشپا (f. b. s.) : ateş gibi, çevik, atik.

âteş-pâre آتشپاره (f. b. s.) : ateş parçası, kıvılcım.

âteş-pâş آتشپاش (f. b. s.) : ateş saçan.

âteş-perest آتشپرست (f. b. i.) : ateşetapan.

âteş-perestî آتشپرستی (f. b. i.) : ateş pereslik, ateşe tapma.

âteş-reng آتش رنگ (f. b. s.) : ateş renginde, kızıl.

âteş-suhan آتش سخن (f. b. s.) : dokunaklı, hatır kıracak şekilde söz söyliyen.

âteş-tâb آتشتاب (f. b. s.) : **1.** ateş gibi harâretli. **2.** ateş yakıcı.

âteş-zâr آتشزار (f. b. i.) : ateşi çok olan yer, çok yakıcı yer.

âteş-zebân آتشزبان (f. b. s.) : çok dokunaklı söz veyâ şiir söyliyen.

âteş-zede آتشزده (f. b. s.) : yakılmış, yakılan.

âteş-zen آتشزن (f. b. s.) : yakıcı, yakan.

âteş-zene آتشزنه (f. b. i.) : çakmak [âlet].

atf, atıf عطف ، عطف (a. i.) : **1.** eğme, meylettirme. **2.** bağlama. (bkz : azv). **3.** dokunma. **4. gr.** * bağlaç.

atf-ı beyan : bir cümlenin mânâsını îzah ve kuvvetlendirmek için atıf edâtı, bağlaç kullanma.

atf-ı nigâh : göz atma, bakma.

atfen عطفاً (a. zf.) : birinin adına, birine yükliyerek.

atfî عطفی (a. s.) : **1.** bağlamaya âit. **2.** şefkate, iyilik severliğe âit. [müen. "atfiyye"].

athal اطحل (a. s.) : kül rengi.

athâr اطهار (a. s. tâhir'in c.) : kadınların aybaşı ve doğumdan kurtuldukları zamanlar. ["tâhir" bu mânâda kullanılmaz]. (bkz : tuhr).

athar اطهر (a. s.) : çok temiz olan.

âtıf عاطف (a. s. atf'dan.) : **1.** meyleden, eğilen. **2.** bağlıyan. **3.** şefkatli.

âtıfe, âtıfet عاطفه ، عاطفت (a. i. c. : avâtıf) : karşılık beklemeden gösterilen sevgi, iyilik severlik.

âtıfet-kâr عاطفتكار (a. f. b. s.) : esirgeyip koruyan, gözeten.

âtıfet-kârâne عاطفتكارانه (a. f. zf.) : âtıfetkâr olana yakışacak sûrette.

âtık, âtıka عاتق ، عاتقه (a. s.) : **1.** serbest bırakılmış. **2.** ihtiyar. **3. i.** genç kız. **4. i.** yavru kuş. **5.** soyu temiz [at]. **6.** eski [şarap v. b.].

âtıl, âtıla عاطل ، عاطله (a. s.) : **1.** tembel, üşengen. **2.** boş, faydasız.

âtım عاطم (a. s.) : mahvolan, ölen.

âtır عاطر (a. s. ıtr'dan.) : **1.** ıtırlı, güzel kokulu. **2.** kokuları seven.

âtıs عاطس (a. s.) : **1.** aksıran. **2. i.** şafak.

atış, atuş عطش ، عطوش (a. s.). (bkz : atşân).

âtî آتى (a. s. ityân'dan) : **1.** gelecek, gelen [kişi veyâ şey]. **2. i.** gelecek zaman, istikbal. **3. zf.** önde, aşağıda.

âtî-l-beyân, âtî-üz-zikr : aşağıda zikredilen, aşağıda sözü geçen.

âtî-yi millet : milletin yarını, istikbâli.

âtî, âtiye عاتى ، عاتيه (a. s. utv'dan.) isyân eden, kafa tutan.

atî عتى (a. s.) : inatçı, kalın kafa.

atîd عتيد (a. s.) : hazır, hazırlanmış.

atîde عتيده (a. i.) : elbise sandığı.

âtih, âtihe عاته ، عاتهه (a. s.) : isyân eden, kafa tutan.

âtik عاتق (a. s. c. : avâtik) : sırtın üst kısmı.

âtik عاتك (a. s.) : berrak, sâf; karışmamış; kıymetli.

atîk, atîka عتيق ، عتيقه (a. s. ıtk'dan.) : **1.** eski. **2.** azatlı, hür. **3.** güzel, genç kız. **4.** asîl. **5.** Hz. Ebu Bekir'in lâkabı.

atîkıyyât عتيقيات (a. i. c.) : eski eserler, arkeoloji.

âtil عاتل (a. i.) : ücretli yardımcı, asistan.

âtim, âtime عاتم ، عاتمه (a. s.) : ağır, yavaş.

at'ime اطعمه (a. i. taam'ın c.) : yemekler. (bkz : et'ime).

atîme اطيمه (a. i. c. : atâim) : ateş yakılan ocak; mangal.

âtiş, âtişe عاطش ، عاطشه (a. s.) : susuz, susamış. (bkz : teşne).

atît اطيط (a. i.) : gıcırtı.

âtiyen آتياً (a. zf.) : **1.** ileride, gelecekte. **2.** aşağıda.

atiyyât عطيات (a. i. atiyye'nin c.) : hediyeler, ihsanlar, bahşişler.

atiyye عطيه (a. i. c. : atâyâ) : hediye; bahşiş. (bkz : ihsân).

atiyye-i seniyye : pâdişah hediyesi.

atlâb اطلاب (a. i. tâlib'in c.) : **1.** arıyanlar, tâlipler; husûsiyle talebeler. **2.** (tılb'ın c.) kadın peşinde dolaşanlar, hovardalar, zamparalar.

atlâl اطلال (a. i. talel'in c.) : **1.** örenler, harâbeler. **2.** biçimler, şekiller, resimler; kalıplar.

atlas اطلس (a. i.) : **1.** üstü ipek, altı pamuk kumaş. **2. s.** düz, havsız, tüysüz. **3.** büyük harita. **4.** Atlas denizi.

atlâs اطلاس (a. i. talas'ın c.) : **1.** eskitmeler, mahvetmeler. **2. s.** eski, aşındırılmış.

atles اطلس (a. s.) : eski, aşındırılmış, yırtık, eski püskü.

atlesî اطلسی (a. s.) : **1.** atlastan yapılmış, atlas. **2.** atlas gibi.

atliye اطلیه (a. i. tılâ'nın c.) : merhemler.

atmâr اطمار (a. i. tımr'ın c.) : eski püskü elbiseler; paçavralar.

atme اطمه (a. i.) : ateş kaynağı, volkanın tepesindeki lâv menbaı, krater.

atnâb اطناب (a. i. tınâb'ın c.) : **1.** çadır ipleri. (bkz : habl-ül-hıyâm). **2.** ağaç kökleri. **3.** vücuttaki sinirler.

atrâb اطراب (a. i. tarab'ın c.) : oyunlar, eğlenceler, şenlikler, neşeler, ferahlıklar.

atrâf اطراف (a. i. tarf'ın c.) : gözler.

atrâk اطراق (a. s. târik'in c.) : gece gelen; -husûsiyle- gece gelen yaya seyyahlar.

atrâr اطرار (a. i. turra'nın c.) : kenarlar, uçlar.

atrâs اطراس (a. i. tırs'ın c.) : yazılmış sayfalar, karalama kâğıtları.

atreş اطرش (a. s.) : sağır, işitmez. (bkz : ahras).

atruk اطرق (a. i. tarîk'ın c.) : yollar. (bkz : turuk).

afs عطس (a. i.) : **1.** aksırık. **2.** şafak sökme.

ats-ı subh (sabahın aksırığı), **ats-ı şeb** (gecenin aksırığı) : seher vakti.

atse عطسه (a. i.) : tek aksırık.

atse-i anberîn : güzel kokulu nefes.

atse-i çah : kuyudaki aksi seda, yankı.

atse-i kemân : okun çıkardığı ses.

atse-i subh : şafak.

atse-i tîğ : savrulan kılıcın çıkardığı ses.

atş عطش (a. i.) : susuzluk, susama.

atşân عطشان (a. s. atş'dan.) : susuz, susamış, susayan. (bkz : teşne).

attâr عطار (a. i. ıtr'dan.) : **1.** güzel kokular, iğne iplik vesâire satan; aktar. **2. h. i.** [büyük A ile]. meşhur mutasavvif.

attârî عطاری (a. f. i.) : aktarlık, aktar dükkânı.

attâs عطاس (a. s.) : durmadan aksıran.

attât اطاط (a. s.) : çok bağırıp çağıran, gürültücü, şamatacı. [adam].

atûb عتوب (a. s.) : inatçı. (bkz : muannid).

atûf عطوف (a. s. atf'dan.) : **1.** birine sevgisi olan. **2. i.** erkek adı.

atûfet عطوفت (a. i.) : şefkat, merhamet.

atûh عتوه (a. s.) : bunak. (bkz : ma'tuh).

atûm اطوم (a. i.) : su kaplumbağası.

âtûs عاطوس (a. i.) : aksırtıcı şey, enfiye.

atvâd اطواد (a. i. tavd'ın c.) : dağlar.

atvâk اطواق (a. i. tavk'ın c.): **1.** gerdanlıklar. **2.** tasmalar. **3.** boyundaki halka çizgiler. **4.** kuvvetler, tâkatler.

atvel اطول (a. s. tavîl'den.) : pek uzun.

atyân اطيان (a. i. tîyn'in c.) : balçıklar, çamurlar.

atyeb اطيب (a. s. tıyb'den.) : (daha, pek, en, çok) güzel.

atyeb-i me'kûlât : yiyeceklerin en güzeli.

atyer اطير (a. s.) : pek uçucu, çabuk kaybolan. [en çok tıbbî ilâçlar ve kokular hakkında kullanılır.] **Rûh-i atyer** : çabuk uçan ruh.

âvâh, âveh آواخ ، آوخ (f. e.) : **1.** eyvah, yazık!. **2. i.** rızık, nasip, kısmet.

avâdî عوادى (a. s. âdiye'nin c.) : zulmedenler, zâlimler.

avâid عوائد (a. i. âide'nin c.) : îratlar, gelirler. (bkz : âidat).

avâik عوائق (a. i. âika'nın c.) : engeller, müşküller, zor işler.

a'vak اعواق (a. i. avk'ın c.) : alıkoymalar, durdurmalar, vazgeçirmeler.

avâkıb عواقب (a. i. âkıbet'in c.) : netîceler, sonuçlar, sonlar.
avâkıb-ı ahvâl : hallerin, durumların sonu.
avâkıb-ı hasene : iyi son nefesler.
avâkıb-ı umûr : işlerin netîcesi.

avâkıd عواقد (a. i. âkid'in c.). (bkz : âkid).

avâkır عواقر (a. i. âkıra'nın c.) : **1.** kısırlar, verimsizler. **2.** fakirler, yoksullar. **3.** kudurmuşlar.

avâlim عوالم (a. i. âlem'in c.) : dünyâlar. (bkz : âlemîn, âlemûn).
avâlim-i ulviyye : dünyâdan gayrı yüksek âlemler. (bkz : melekût).

avâm عوام (a. i. âmm'ın c.) : herkes, kaba ve câhil halk ayak takımı. (bkz : âhad-i nâs).

a'vâm اعوام (a. i. âm'in c.) : yıllar, seneler.

avâmil عوامل (a. s. âmil'in c.) : **1.** sebepler. **2.** işliyenler. **3. gr.** Arapçada kelime sonlarının okunuşuna tesir eden hususları anlatan gramer bahsi. **4.** vâliler.

avâm-firîb عوامفريب (a. f. b. s.) : halkı avlıyan, halkın hoşuna gidecek şekilde hareket eden, demagok.

avâm-pesend عوام پسند (a. f. b. s.) : halkça beğenilecek şey.

avâm-pesendâne عوام‌پسندانه (a. f. zf.) : ayak takımının beğeneceği bir tarzda, âdî ve kaba.

avân اوان (a. i.) : vakit, zaman.
avân-ı meftûniyyet : meftunluk anları.

a'vân اعوان (a. s. avn'ın c.) : yardım edenler, yardakçılar.

avâr عوار (a. i.) : ayıp, kusur, fesat.

âvâre آواره (f. s.) : serseri, boş gezen, işsiz güçsüz, aylak.

âvâregi آوارگى (f. b. i.) : serserilik, aylaklık, işsiz güçsüzlük.

âvâre-ser آواره‌سر (f. b. s.) : başıboş.

avârız عوارض (a. i. ârıza'nın c.) : **1.** kazâlar, belâlar. **2.** engeller, engebeler. **3.** muvakkat vergi. [fevkalâde hallerde, bilhassa harb sebebiyle alınırdı].
avârız-ı dîvâniyye : Tanzîmât-ı Hayriyye'den önceki zamanlarda cârî kanun ve nizamlara göre alınan vergi ve resimler.
avârız-ı müktesebe : cehil, sarhoşluk, hezel, sefeh, hatâ, ikrah gibi insanın iptidâen dahli bulunan şeyler.
avârız-ı semâviyye : delilik, küçüklük, bunaklık, ölüm gibi kisbî ve ihtiyârî olmaksızın insana ârız olan şeyler.

avârî عوارى (a. i. âriyyet'in c.) : ödünç şeyler.

avârif عوارف (a. s. ârif'in c.) : işten anlar olanlar, bilginler.

avâsıf عواصف (a. i. âsıfa'nın c.) : sert, şiddetli rüzgârlar, fırtınalar.

avâsım عواصم (a. i. âsıme'nin c.) : hudut şehirleri.

avâsîr عواثير (a. i. âsûr'un c.) : tuzaklar.

avâtıf عواطف (a. i. âtıfet'in c.) : karşılık beklemeden gösterilen sevgiler, iyilikseverlikler.

avâtık عواتق (a. s. âtık'ın c.) : **1.** hür olanlar. **2.** ihtiyarlar. **3. i.** genç kızlar. **4. i.** yavru kuşlar.

av'ave عوعوه (a. i.) : havlama.
av'ave-yi kilâb : köpeklerin havlaması.

avâz عواذ (a. i.) : nefret.

âvâz آواز (f. i.) : ses, sedâ.
âvâz-ı ra'd ü sâika : gök gürültüsünün ve yıldırımın sesi.

a'vâz اعواض (a. i. ivaz'ın c.) : bedeller, karşılıklar.

avaz avaz آوازآواز (f. zf.) : bangır bangır.

âvâze آوازه (f. i.) : **1.** yüksek ses. **2.** şöhret, ün.

avd عود (a. i.) : geri gelme, dönme, lehine veyâ aleyhine dönme.

avdet عودت (a. i.) : geri gelme, dönme, dönüş.

avdetî عودتی (a. i.) : dönme. [yahudiden].

a'vec اعوج (a. s.) : eğri büğrü.

a'ved اعود (a. s.) : daha veyâ en çok faydalı.

âven آون (a. s.) : çok veyâ en sâkin.

âvend آوند (f. i.) : **1.** sicim, ip. **2.** senet, delil. **3.** kapkacak. **4.** taht, yüksek mertebe. **5.** satranç oyunu. **6. zf.** evvel, önce, ilk.

âvendî آوندی (f. i.) : şarap fıçısı, kabı.

avene عونه (a. s. avn'in c.) : yardakçılar, kafadarlar.

âveng آونگ (f. i.) : hevenk, ipe geçirilmiş üzüm, kiraz ve benzerlerinin askısı.

âvengân آونگان (f. s.) : **1.** asılı, asılmış, sarkık. **2. i.** çivi. **3. i.** çengel.

aver عور (a. i.) : bir gözü kör olma.

-âver آور (f. s.) : getiren, taşıyan.
Peyâm-âver (Peygamber) : haber getiren.

a'ver اعور (a. s.) : bir gözü kör, tek gözlü. (bkz : yek-çeşm).

âverd آورد (f. i.) : harp, cenk, savaş.

âverde آورده (f. s.) : naklolunmuş, getirilmiş.

âverd-gâh, âverd-geh آوردگاه ، آوردگه (f. b. i.) : savaş meydanı.

âverdîde آوردیده (f. s.) : hücûm edilmiş, saldırılmış.

avez عوز (a. i.) : fakirlik, sıkıntı.

a'vez اعوض (a. s.) : **1.** anlaşılması güç şiir. **2.** mânâsı anlaşılmaz [şey].

âvî, âviye عاوی ، عاویه (a. s.) : uluyan, hırıldıyan.

âvîhte آویخته (f. s.) : asılı, asılmış [şey].

âvîje آویژه (f. s.) : **1.** has, hâlis, sâf, temiz. **2. mec.** şarap.

âvîjgân آویژگان (f. i. c.) : **1.** mahremler, yakınlar. **2. s.** gençler, güzeller.

âvîl عویل (a. i. avl'den.) : feryât. (bkz : avle).

âvind آوند (f. s.) : evvel, önce, ilk. (bkz : âvend [6]).

âvine آونه (a. i. evân'ın c.) : vakitler, zamanlar, çağlar.

âvineten آونةً (a. zf.) : ara sıra, tesâdüfen.

âvîşe, âvîşen آویشه،آویشن (f. i.) : **1.** kekik otu. **2.** sarılma, sıyırıp çıkma; saldırma. (bkz : âvşin).

âvîz آويز (f. s.) : asılı bulunan, asılan.

âvîze آويزه (f. i.) : mum, lâmba ve sâireyi taşıdığı halde tavana asılan billûr veyâ mâdenden yapılmış süs.
âvîze-i gûş : küpe. (bkz : mengûş).

âvizgin آويزگن (f. s.) : (asılgan, ilişkin) insana balta olan dilenci.

avk عوق (a. i. c. : a'vâk) : alıkoyma, durdurma, vazgeçirme. (bkz : te'hîr).

avl عول (a. i.) : feryat, acınma, sıkıntı sebebi.

avle عوله (a. i.) : feryat. (bkz : avîl).

avm عوم (a. i.) : yüzme.

avn عون (a. i. c. : a'vân) : **1.** yardım. **2. s.** yardım eden; yardakçı; kafadar.
avn-i Hakk : Allah yardımı.
avn-i İlâhî : Allah yardımı.

avnî عونى (a. s.) : **1.** yardımla ilgili. **2. i.** erkek adı.

avniye عونيه (o. i.) : Yeniçeriler tarafından ve daha sonra Sultan Mecit ve Sultan Aziz zamanlarında giyilen bir çeşit yağmurluk.

avrât عورات (a. i. avret'in c.) : kadınlar.

avret عورت (a. i.) : **1.** insanın, gösterilmesi ayıp olan yeri. **2.** kadın; zevce, avrat.

âvşin آوشن (f. i.) : kekik otu. (bkz : âvîşen[1]).

avvâc عواج (a.i.) : fil dişi satıcısı veyâ işçisi.

avvâd عواد (a. i. ûd'dan.) : udcu.

avz عوذ (a. i.) : **1.** sığınma. **2.** sığınak.
El'-avzü bi-llâh : Allâh'a sığınma.

ayâ عيا (a. s.) : **1.** kabiliyetsiz, kudretsiz. **2.** tedâvî edilemez, iyileştirilemez.

âyâ آيا (f. e.) : şüphe ve tereddüt bildiren edat. (bkz : acaba).

a'yâ اعيا (a. s.) : daha veyâ en kudretsiz iktidârı hiç olmıyan.

a'yâd اعياد (a. i. îd'in c.) : bayramlar.
a'yâd-ı Müslimân : Müslüman bayramları.

ayân عيان (a. s.) : belli, açık, meydanda (doğrusu "ıyân"). (bkz : âşikâr, bâhir, celî, hüveydâ, îyân).

a'yân اعيان (a. i. ayn'ın c.) : **1.** gözler. **2.** bir memleketin ileri gelenleri. **3.** evvelce, Millet Meclisi'nin kararlarını incelemekle görevli başka bir meclis olup, Osmanlı İmparatorluğu'nun 1877 ve 1908 meşrutiyetinde üyeleri hükûmetçe seçilmişti. **4.** Senato üyesi.

ayâr عيار (a. i.) : **1.** altının, gümüşün ve başka kıymetli mâdenlerin karışma derecesi. **2.** saâdete doğru gitme. (bkz : ıyâr).

ayâr-dân عياردان (a. f. b. c.) : ölçü, değerbilir. (bkz : ıyâr-dân).

a'yâr اعيار (a. i. ayr'ın c.) : eşekler. (bkz : hımâr).

âyât آيات (a. i. âyet'in c.) : Kur'ân'ın cümleleri.
âyât-ı muhkemât : açık ve mânâsı kat'î olan âyetler.
âyât-ı müteşâbihât : îcâbında te'vîl edilebilen âyetler.

ayb عيب (a. i. c. : uyûb) : utanılacak şey, kusur, ayıp, leke. (bkz : şeyn).
ayb-ı hâdis : **huk.** satılan şeye müşteri elinde iken ârız olan ayıp. [müşterinin satın aldığı kumaşı kesip biçmesiyle meydana gelen hal gibi].
ayb-ı kadîm : **huk.** satan elinde iken satılan şeyde mevcut olan ayıp.

ayb-cû عيب جو (a. f. b. s.) : insanın ayıbını araştırıp soran.

aybe عيبه (a. i.) : deri çanta, heybe.

ayb-gû عيب گو (a. f. b. s.) : dedikoducu.

ayb-gûyî عيب گويى (a. f. b. i.) : dedikoduculuk.

ayb-nâk عيبناك (a. f. b. s.) : kusurlu, noksan.

a'yen اعين (a. s.) : **1.** büyük iri gözlü [adam]. **2.** bakılan yer. **3.** çok açık, pek belli.

âyen آين (f. i.) : demir. (bkz : âhen).

âyende آينده (f. s. c. : âyendegân) : gelen, gelici.

âyende-nümâ : [eskiden] çalanların kim olduklarını görmek için evlerin sokak kapısı karşısına ve birinci katın pencereleri hizâsına konulan ayna.

âyende ve revende : gelen giden.

âyet آيت (a.i. c. : âyât) : **1.** Kur'ân'ın her hangi bir cümlesi. **2.** alâmet, nişan.

âyet-i kerîme : kutsal âyet.

âyetlik آيتلك (a. t. b. i.) : Kula halılarında motifleri çevreliyen mustatil (dikdörtgen) bordürün üstüne yatmış dar, uzun ve küçük dik dörtgen çerçeve.

ayın ع (a. i.) : Osmanlı alfabesinin yirmi birinci harfi olup ebced hesâbında yetmiş sayısının karşılığıdır. (bkz : ayn [5]).

âyib آيب (a. s.) : geri dönen, dönüp çekilen. (bkz : âib).

âyid عايد (a. s.). (bkz : âid).

âyij, âyîjek آيژ ، آيژك (f. i.) : kıvılcım.

âyil, âyile عايل ، عايله (a. s.) : **1.** âilesini besliyen. **2.** kalabalık bir âilesi olan. **3.** fakir. **4.** muvâzenede olmıyan [terâzi]. **5.** aşırı. (bkz : âil, âile).

âyîn آيين (f. i.) : **1.** merâsim, tören. **2.** Alevî'lerin içki sohbetleri.

âyîn-i cem : **1)** ahbapça, tarîkat erbâbınca toplanıp eğlenme; **2)** Alevîlerin içki sohbetleri.

âyîn-i kadîm : mevlevîhânelerde tekkelerin kapatılmasına kadar semâ esnâsında âyînhanların okudukları, eski zamanlara âit olmaları hasebiyle bestekârları unutulmuş bulunan ilâhi.

âyîn-i şerîf : Mevlevîhânelerde semâ esnâsında âyînhanların söyledikleri ilâhiler.

âyîne, âyine آيينه ، آينه (f. i.) : ayna.

âyîne-i âb : su aynası, suyun parlak yüzü.

âyîne-i ârız : yanak aynası, ayna gibi parlak olan yanak. (bkz : âyîne-rû).

âyîne-i âsmân, âyîne-i çarh, âyîne-i hâverî : Güneş.

âyîne-i in'itâf : bir şeyin aksedip göründüğü ayna.

âyîne-i İskender : İskender'in aynası. [Îran hurâfelerine göre Aristo tarafından yapılıp İskenderiye'de yüksek bir yere konulmuş bir aynadır ki, Büyük İskender, bu aynaya bakarak yüz fersah mesâfede bulunan düşmanını görürmüş].

âyîne-i pürtâb : parlak ayna.

âyîne-i pürtâb-ı mücellâ : cilâlı parlak ayna.

âyîne-i şeş-cihet (altı tarafın aynası) : **1)** Hz. Muhammed'in gönlü; **2)** bir velînin gönlü.

âyîne-dân آيينه‌دان (f. b. i.) : ayna mahfazası.

âyîne-dâr آيينه‌دار (f. b. s.) : **1.** ayna tutan. **2. i.** berber.

âyîne-efrûz آيينه افروز (f. b. s.) : ayna cilâsı.

âyîne-rû آيينه رو (f. b. s.) : yüzü ayna gibi parlıyan.

âyîne-sâz آيينه ساز (f. b. i.) : aynacı.

âyîne-veş آيينه‌وش (f. b. s.) : ayna gibi.

âyîn-hân آيين خوان (f. b. s. ve i.) : Mevlevîhânelerde ve semâhâne içinde yüksekçe bir yerde bulunup mutriphâne denilen mahfılde semâ edilirken âyin okuyan kimse.

âyiş, âyişe عايش ، عايشه (a. s.) : **1.** yaşıyan. **2.** rahat yaşıyan. (bkz : âiş, âişe).

âyişne, âyişte, âyiştene آيشنه ، آيشته ، آيشتنه (f. i.) : **1.** câsus. **2. s.** dalkavuk. (bkz : âbiste).

âyiz, âyize عايض ، عايضه (a. s.) : **1.** karşılık olarak veren. **2.** karşılık olarak verilmiş. (bkz : âiz, âize).

ayke عيكه (a. i.) : sık koruluk.

aykevî عيكوى (a. i.) : **coğr.** ormanla ilgili.

ayn عين (a. i. c. : a'yân, uyûn) : **1.** göz. **2.** aslı, kendisi. **3.** bir şeyin eşi, tıpkısı. **4.** kaynak, pınar. (bkz : a'yün). **5.** Osmanlı alfabesinin yirmi birinci harfi. (bkz : ayın).

ayn-el-yakîn : gözüyle görmüş gibi, kat'î.

ayn-ı betrâ (ayın harfinin başı) : hemze.

ayn-ı mazmûn : **huk.** kusur olsun olmasın her halde tazmîni lâzım gelen ayn.

ayn-ı mevkuf : **huk.** vakfolunan şey.

ayn-i hatâ : yanlışın ta kendisi.

ayn-i vâhid : tek gözlü. (bkz : yek-çeşm).

ayn-ül-fiil : fiil maddesinin ikinci harfi.

ayn-üs-sevr : **1)** boğa gözü. **2) astr.** semânın kuzey yarım küresinde bulunan boğa burcunun en parlak yıldızı, Ed. deberân, **lât. : alpha Taurus; fr. Aldébaran; ing. Aldebaran.**

ayn-üş-şems : değerli bir taş.

aynâ عينا (a. s. c. : îyn) : iri ve güzel gözlü.

aynen عيناً (a. zf.) : tıpkısı, tamâmı, aynı olarak.

ayneynî عينينى (a. s.) : iki gözle bakan.

aynî عينى (a. s.) : göze mensup, gözle ilgili. **Emrâz-ı ayniyye** : göz hastalıkları.

aynî عينى (a. zf.) : **1.** hep o, başkası değil. **2.** tıpkısı.

ayniyyât عينيات (a. i. ayn'ın c.) : kullanılmıya veyâ harcanmıya elverişli olup taşınabilen ve para eden şeyler.

ayniyye عينيه (a. i.) : **1.** kıymetli olan ve taşınabilen şeyler. **2.** göz hastalıkları kliniği.

ayniyyet عينيت (a. i.) : bir şeyin aslı gibi, tıpkısı olma.

ayr عير (a. i. c. : a'yâr) : eşek. (bkz : himâr).

ayş عيش (a. i.) : yaşama.

ayş-i deh-rûz (on günlük yaşama) : bu dünyâdaki hayat.

ayş ü dem eylemek : içki içip keyfetmek. (bkz : îyş).

ayş ü tarab : yeme içme, çalgı çengi, eğlence.

a'yün اعين (a. i. ayn'ın c.) : **1.** gözler. **2.** menbâlar, pınarlar, çeşmeler. (bkz : a'yân, uyûn).

ayyâb عياب (a. s.) : kusur görücü.

ayyân عيان (a. s.) : **1.** ne yapacağını bilmiyen. **2.** yorgun.

ayyâr عيار (a. s.) : **1.** hîlekâr, dolandırıcı. **2.** zekî, kurnaz.

ayyârî عيارى (a. f. i.) : dolandırıcılık.

ayyâş عياش (a. s. ayş'den.) : çok içki içen.

ayyûk عيوق (a. i.) : **1. astr.** keçi, semânın kuzey yarım küresinde bulunan Auriga burcunun en parlak yıldızı, (Alpha Avriga) **lat. capella; fr. chèvre. 2.** semânın pek yüksek yeri.

âz آز (f. i.) : açgözlülük, hırs, tamah.

a'zâ اعضا (a. i. uzv'un c.) : organlar, üyeler.

a'zâ-yi dâhiliyye : iç organlar.

a'zâ-yi fahriyye : onursal üyeler.

a'zâ-yi hâriciyye : dış üyeler.

a'zâyi tabîiyye : tabîî üyeler [bir mecliste].

azâ' عزاء (a. i.) : **1.** sabır. **2.** cenâze alayı. **3.** başsağlığı ziyâreti.

azâb عذاب (a. i.) : işkence, keder.

azâb-ı kabr : kabir azabı; **mec.,** büyük sıkıntı.

azab عزب (a. s.) : **1.** bekâr, ergen. **2.** [Tanzîmattan önce] deniz tüfekçi eri.

azâb-engîz عذاب انگيز (a. f. b. s.) : azap verici.

azâd عضاد (a. s.) : kısa ve sık sık dikilmiş.

âzâd آزاد (f. s.) : **1.** kurtulmuş, serbest olan, kimsenin kölesi olmayıp istediği gibi hareket eden. **2.** ayıpsız, kusursuz.

âzâde آزاده (f. s. c. : âzâdegân) : **1.** hür, serbest. **2. ed.** tam bir mânâ anlatan mısra'. [ikinci bir mısraa bağlanmadığından bu adı almıştır].

âzâde-dil آزاده دل (f. b. s.) : gönlü bir şeye bağlı olmıyan.

âzâde-gân آزادگان (f. b. s. **âzâde**'nin c.) : kayıtsız, serbest ve hür olanlar.

âzâde-gî آزادگی (f. i.) : serbestlik, hürlük. (bkz : serbestî).

âzâde-hâtır آزاده خاطر (f. a. b. s.): gönlü hoş, başı dinç.

âzâde-hayât آزاده حیات (f. a. b. s.) : hayattan kurtulmuş.

âzâde-ser آزاده سر (f. b. s.) : başında gaile olmıyan, başı dinç, rahat, gailesiz.

âzâdî آزادی (f. i.) : **1.** hürlük, serbestlik. **2.** şükür.

azâhî اضاحی (a. i. ıdhiyye, ızhiyye, udhiyye, uzhiyye'nin c.) : kurban bayramında kesilen hayvanlar. (bkz : adâhî).

azâhîk اضاحیك (a. i. udhûke, uzhûke'nin c.) : gülünç, güldürücü şeyler. (bkz : adâhîk).

azâim عزائم (a. i.) : **1.** âfetlere ve hastalıklara şifâlı olması için okunan duâlar, tılsımlar. **3.** sebatlar, kararda katîlikler ["azâyim" şekli yanlıştır].

azâim عظائم (a. i. azîme'nin c.) : dehşetli hâdiseler, mühim şeyler. ["azâyim" şekli yanlıştır].

azâl آزال (a. i. ezel'in c.) : ezeller, öncesiz zamanlar.

azâlîl اضالیل (a. i. uzlûle'nin c.) : yanlışlar, yanılmalar.

azam اضم (a. i.c. : azamât) : **1.** kin, husûmet, garaz, kötü niyet. **2.** kıskançlık. **3.** öfke, hiddet.

a'zam اعظم (a. s. azîm'den.) : (daha, pek, en, çok) büyük.

a'zam-ı esbâb : sebeplerin en büyüğü.

azamet عظمت (a. i.) : **1.** büyüklük, ululuk. **2.** çalım, kurum.

azamet-fürûş عظمت فروش (a. f. b. s.) : çalım satan, kurum satan.

a'zamî اعظمی (a. s.) : en büyük, en çok.

azâmîm اضامیم (a. i. ızmâme'nin c.) : desteler, kümeler, zümreler.

a'zamiyyet اعظمیت (a. i.) : **1.** pek büyüklük. **2. mat.** bir sayının ötekinden büyük olması.

azamût عظموت (a. i.) : Tanrı'nın sözle ifâde edilemiyen büyüklüğü.

âzân آذان (a. i. üzn'ün c.) : **anat.** kulaklar.

a'zâr اعذار (a. i. özr'ün c.) : bahâneler, engeller, özürler.

a'zâr-ı urkubiyye : mırın kırın.

âzâr آذار (f. i.) : mart ayı. (bkz : ezar).

âzâr آذار (f. i.) : incitme, kırılma, tekdir.

âzâr-ı dil : gönül kırıklığı.

âzâr-dîde آذار دیده (f. b. s.) : zulüm görmüş.

âzârende آزارنده (f. s.) : inciten, kıran, tekdîr eden, azarlıyan.

âzârî آزاری (f. i.) : **1.** muzırlık; küfürbazlık. **2.** incitilmiş olma, fenâlık görmüş olma.

âzâriş آزارش (f. i.) : incitme, kırma.

âzâr-mend آزارمند (f. b. s.) : incitilmiş, zulüm görmüş.

âzâr-mendî ازارمندى (f. b. i.) : incitilmiş, kırılmış olma.

azarr اضر (a. s. zarar'dan.) : çok zararlı. (bkz : adarr)

azarr-ı müskirât : içkilerin en zararlısı.

âzâr-resân آزار رسان (f. b. s.) : dert ve kederi îcâbettiren.

âzâr-resîde آزار رسيده (f. b. s.) : incitilmiş, kırılmış; zulüm görmüş.

azâz عضاض (a. i.) : bir lokma.

azâzîl عزازيل (a. b. i.) : İblis'in (şeytanın), melek bulunduğu sıradaki esas adı.

azb عذب (a.) : tatlılık. **Lisân-ı azb-ül-beyân** : söylenişinde tatlılık olan dil.

azb عضب (a. i.) : **1.** kesme. **2.** ısırma. **3.** şiddetli azarlama. **4.** hastalık yüzünden hırpalanma. **5. s.** keskin.

azbâ' اضباع (a. i. zab'ın c.) : kolun yukarı kısmı.

azbu' اضبع (a. i. zabu'nun c.) : sırtlanlar.

azd, azıd, azud عضد ، عضد ، عضد (a. i. c. : a'zâd, a'zûd, a'dûd) : **1.** kolun üst kısmı. **2.** destek. **3.** kuvvet, kudret. (bkz : ızd, uzd, uzud).

azd-ud-devle : devletin desteği.

azdâd اضداد (a. i. zıdd'ın c.) : **1.** zıtlar, tezatlar. **2.** iki zıt mânâya gelen kelimeler.

âzde آزده (f. s.) : **1.** boyalı boyanmış. **2.** sivri uçlu âlet ile delinmiş.

a'zeb اعذب (a. s. azb'dan.) : en lezzetli ve tatlı.

âzeh آزخ (f. i.) : vücutta çıkan siğil. (bkz : âjeh).

a'zel اعزل (a. s.) : yalnız ve silâhsız bulunan adam.

âzer آذر (f. i.) : ateş.

âzerahş آذرخش (f. i.) : yıldırım.

Âzerbâyigân آذربايگان (f. h. i.) : Âzerbaycan.

âzer-âsâ آذرآسا (f. b. s.) : ateş gibi, kızıl.

âzerbû, âzerbûye آذربو ، آذربويه (f. i.) : çöven denilen nebâtın kökü. [kirli eşyâyı temizlemek için sabun gibi kullanılır].

âzerd آزرد (f. i.) : renk, boya.

âzer-gûn, âzer-gûne آذرگون ، آذرگونه (f. b. s.) : **1.** ateş renginde kırmızı. **2. i.** ay çiçeği. [şakayık nevinden ortası siyah, kenarları çok kırmızı bir çiçek]. (bkz : âzeryûn).

âzer-kede آذركده (f. b. i.) : ateşe tapanların mâbedi.

âzer-kîş آزركيش (f. b. s.) : ateş mezhepli, ateşe tapan, mecûsî.

âzerm آزرم (f. i.) : **1.** utanma, hayâ. **2.** şefkat. **3.** haşmet.

âzerm-cû آزرمجو (f. b. s.) : terbiyeli, nâzik.

âzer-perest آذرپرست (f. b. s.) : ateşe tapan.

âzerşeb آذرشب (f. i.) : **1.** "semender" denilen ve ateş içerisinde yaşadığı sanılan bir hayvan. (bkz : âzerşîn). **2.** şimşek.

âzerşîn آذرشين (f. i.) : "Semender" denilen bir kuş. (bkz : âzerşeb [1]).

âzeryûn آذريون (f. i.). (bkz : âzer-gûn).

azfâr اظفار (a. i. zufr) : tırnaklar.

âzfendâk آزفنداك (f. i.) : gök kuşağı. (bkz : âdyende, ezfendâk).

azfer اظفر (a. s.) : uzun tırnaklı adam.

azgan اضغان ("ga" uzun okunur. a. i. zıgn'-ın c.) : kinler, garezler.

azgas اضغاث ("ga" uzun okunur a. i. zags'-ın c.) : **1.** demetler, desteler. **2.** karma karışık rüyâlar veyâ söylentiler. (bkz : adgas).

azhâ اضها (a. i. zahve'nin c.) : göller, su havuzları.

azhâ اضحى (a. s.) : gümüşü, gri.

azher اظهر (a. s. zâhir'den.) : en zâhir, pek belli, çok meydanda, besbelli, apaçık.

azırrâ اضرا (a. s. zarîr ve darîr'ın c.) : körler. (bkz : adırrâ).

âzîde آزيده (f. s.) : sivri uçlu bir âletle delinmiş [nesne].

âzife, âzifet آزفه ، آزفت (a. i.) : kıyâmet.

âzîğ آزيغ (f. i.) : nefret, kin; iğrenme. (bkz : ârîg).

azîhe عضيهه (a. i.) : yalan, iftirâ.

azik عذق (a. s.) : hoşa giden.

âzil عاذل (a. s. c. : avâzil, izâl) : **1.** azarlıyan, paylıyan, çıkışan. **2. i.** kadınlarda aybaşı gelen damar.

azîl عضيل (a. s.) : serkeş, inatçı, ıslah edilemez.

azil عزل (a. i.). (bkz : azl).

azîm, azîme عظيم ، عظيمه (a. s. azamet'den.) : büyük, ulu, iri.

âzim عازم (a. s. azm'den.) : niyetli, * kesin karar veren.

âzimât آزمات (a. i. âzime'nin c.) : kıtlık yılları.

azîme عزيمه (a. i. c. : azâim) : 1. sebat. kararda katîlik. **2.** efsun, tılsım. **3.** büyük iş; büyük günah; büyük belâ.

âzime آزمه (a. i.) : **1.** kıtlık yılı. **2.** azı dişi.

azîmet عزيمت (a. i.) : gitme, gidiş.

âzîmet-i râh : yola çıkış.

azîmet-hân عزيمتخوان (a. f. b. s.) : afsun okuyan, afsunlıyan.

âzin آذن (a. s.) : **1.** izin veren. **2. i.** kapıcı, perdedar. **3. i.** kefil.

âzîn آذين (f. i.) : **1.** süs, ziynet; donanma [şenlik]. **2.** kaide, kanun. **3.** yoğurttan yağ çıkarmıya mahsus yayık.

âzîne آذينه (f. i.) : **1.** cumâ günü. **2.** bayram günü.

âzîr آزير (f. i.) : **1.** ağrı, sızı, sıkıntı, ıztırap. **2.** azar.

azîr عذير (a. i.) : **1.** özür. **2.** özür dileyen.

azîr عزير (a. i.) : biçilmiş ekinin tarlada satılması.

âzîş آذيش (f. i.) : **1.** eşik tahtası. **2.** ağaç ve tahta kırığı, yonga, talaş.

âziyy آزى (a. i. c. : ezâvî) : deniz dalgası.

azîz, azîze عزيز ، عزيزه (a. s. c. : eizze, [Farsça c. : azîzân]. : **1.** muhterem, sayın. **2.** sevgili. **3. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

azîzân عزيزان (a. azîz'ın f. c.). (bkz : aziz).

azl عزل (a. i.) : işinden çıkarma, yol verme.

azlâf اظلاف (a. i. zılf'ın c.) : **zool.** çatal tırnaklı hayvanların tırnakları. (bkz : ezlâf).

azlâl اظلال (a. i. zıll'ın c.) : gölgeler. (bkz : zılâl).

azlem اظلم (a. s. zulm'den.) : **1.** en zâlim, pek ziyâde zulmeden. **2.** (daha, pek, çok, en) zulmeden.

azm عظم (a. i. c. : izâm) : kemik. (bkz : istihân).

azm-i acz : **anat.** sağrı kemiği.

azm-i adesî : **anat.** mercimek kemiği.

azm-i adud : **anat.** pazı kemiği.

azm-i akab : **anat.** ökçe kemiği.

azm-i âne : **anat.** kasık kemiği.

azm-i cebhî : **anat.** alın kemiği.

azm-i cidârî : **anat.** yan kemiği.

azm-i dıl'î : **anat.** eğe kemiği.

azm-i enfî : **anat.** burun kemiği.

azm-i fahz : **anat.** uyluk kemiği.

azm-i gırbâlî : **anat.** kalbur kemiği.

azm-i hanek : **anat.** damak kemiği.

azm-i harkafa : **anat.** kalça kemiği.

azm-i ka'b : **anat.** aşık kemiği.

azm-i kasaba : **anat.** baldır kemiği.

azm-i kitf : **anat.** omuz kemiği, kürek kemiği, **fr. omoplate.**

azm-i kû'bere : **anat** : önkol kemiği, **fr. radius.**

azm-i mik'a : **anat.** kaşık kemiği.

azm-i remîm : çürümüş kemik.

azm-i rıdfa : **anat.** dizkapağı kemiği.

azm-i rikâbî : **anat.** üzengi kemiği.

azm-i sudgî : **anat.** şakak kemiği.

am-i şazye : **anat.** kaval kemiği.

azm-i terkova : **anat.** köprücük kemiği, **fr. clavicule.**

azm-i us'us : **anat.** kuyruk kemiği.

azm-i vecenî : **anat.** elmacık kemiği.

azm-i vetedî : **anat.** temel kemiği.

azm-i zend : **anat.** dirsek kemiği.

azm-i zıfrî : **anat.** * tırnaksı kemik.

azm عزم (a. i.) : kasıt, niyet, karar. (bkz : cezm).

azm-i kat'î : kat'î azim, * kesin karar.

âzmâ, âzmây آزمای ، آزما (f. s.) : denemiş, sınamış. **Cenk-azmâ** : cengi denemiş.

âzmâyî آزمايى (f. i.) : denemiş, sınamış, sınamış olma.

âzmâyîş آزمايش (f. i.) : **1.** tecrübe, deneme, sınama. **2. tar.** yalnız ihtiyar (emekdar). tîrendâzların kullandığı bir çeşit ok.

âzmâyîş-i kalem : kalem tecrübesi.

azmen اضمن (a. s.) : **1.** pek çok veyâ en çok şeyler içine alan. **2.** en çok güvenilir.

âzmend ازمند (f. s.) : harîs, tamahkâr.

azmî عظمى (a. s.) : kemikli, kemikten yapılmış.

azmûde ازموده (f. s.) : **1.** tecrübe etmiş olan. **2.** tecrübe olunmuş, sınanmış.

azmûdegî ازمودگى (f. i.) : görgülülük.

âzmûn آزمون (f. i.) : tecrübe, sınama, deneme.

azrâ' عذراء (a. i.) : **1.** Kızoğlan kız. [Hz. Meryem'in sıfatı]. **2.** delinmemiş inci. **3.** üzerinde yürünmemiş kum. **4. h. i.** Medîne. **5. h. i.** Vâmık ile Azrâ hikâyesindeki kadın kahraman.

âzrahş آذرخش (f. i.). (bkz : âdrahş).

Azrâil عزرائيل (a. i.) : ölüm meleği.

azrâr اضرار (a. i. zarar'ın c.) : zararlar, kayıplar.

azref اظرف (a. s.) : **1.** en (pek, çok) zarif. **2.** çok zekî.

azref-i zürefâ : zariflerin zarîfi.

âzreng آذرنگ (f. i.) : **1.** son derece katı, sert. **2.** çok keder, meşakkat, eziyet. (bkz : âzereng).

azûf عذوف (a. i.) : yiyecek, erzak.

âzûg آزوغ (f. i.) : kir, pas.

azûl عذول (a. s.) : çok azarlıyan, paylıyan, çıkışan.

azûmet عزومت (a. i.) : eğlence.

âzûn آزون (f. e.) : öylece, onun gibi, böylece, bunun gibi.

âzûr آزور (f. s.). (bkz : âzver).

azûz عضوض (a. s.) : ısırıcı.

âzüg آذغ (f. i.) : **1.** asma ve ağaç budantısı. **2.** hurma lifi. (bkz : âjüğ).

âzürde آزرده (f. s.) : incinmiş, kırılmış, gücenmiş.

âzürde-dil آزرده دل (f. b. s.) : gönlü kırılmış, mahzun.

âzürde-gî آزردگی (f. b. i.) : incitilmiş, gücendirilmiş olma.

âzürde-hâtır آزرده خاطر (f. b. s.) : hatırı, gönlü kırılmış.

âzürde-püşt آزرده پشت (f. b. s.) : **1.** beli bükük [ihtiyar]. **2.** yükten sırtı berelenmiş [hayvan].

azv عزو (a. i. c. : azviyyât) : birinin üstüne atma, ona yakıştırma, iftirâ. (bkz : atf).

azv-i cinnet : delilik isnâdı.

azvâ اضوا (a. i. zav', zû'nun c.) : ışıklar, aydınlıklar, parıltılar.

âzver آزور (f. s.) : harîs, tamahkâr, pinti. (bkz : âzûr).

azviyyât عزويات (a. azv'ın c.) : iftirâlar, isnatlar.

azyak اضيق (a. s.) : (daha, en, pek, çok) dar.

âzz, âzze عاض ، عاضه (a. s.) : ısıran, ısırıcı.

azz عض (a. i.) : ısırma.

azz-i benâm : parmak ısırma.

azze عز (a. n.) : aziz olsun!

azze ensâruh : yardımı bol olsun. [pâdişahlara mahsus duâ yerinde olup eski fermanlarda geçer].

azze nasruh : yardımı bol olsun. [pâdişahlar hakkında duâ yerinde kullanılır, eski paralarla fermanlarda geçer].

azze ve celle : aziz ve celîl olan [Allah].

B

b ب (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin ikinci harfi olup "ebced" hesâbında iki sayısının karşılığıdır.

bâ با (a. i.) : "b" harfinin Arapça okunuşu. [tek noktalı olduğundan "bâ-i muvahhide" ve noktası altta olduğundan "bâ-i tahtâniyye" denir].

bâ' باع (a. i. c. : ebvâ') : **1.** kulaç. **2.** erişme, yetme. **3.** kuvvet, kudret, beceriklilik. **4.** şeref; kerem, vergili, verimli olma. **Kasîr-ül-bâ' : 1)** kısa boylu; **2)** beceriksiz; **3)** zavallı. **Tavîl-ül-bâ' : 1)** uzun kulaçlı; **2)** gücü yeter; **3)** eli açık; vergili, verimli.

bâ, be با ، به (f. e.) : ile, . . . li.**Cemâl-i bâ-kemâl** : tam, mükemmel güzellik. **Yârân-ı bâ-safâ** : safâlı dostlar.

bâ-berât : berat ile.

bâ-emr-i âlî : sadrâzamın emri, fermânı ile.

bâ-haber : haberli, bilgili.

bâ-jurnal : zabıt varakası ile.

bâ-mazbata : mazbata ile.

bâ-posta : posta ile, posta ederek.

bâ-tahrîrat : tahrîrat ile, yazı ile.

bâ-tapu : tapu ile.

bâ-vekar : vakarlı, ağırbaşlı.

bâ-an-ki باآنكه (f. e.) : şu sûretle ki, şu şartla ki.

bâb باب (a. i. c. : ebvâb) : **1.** kapı.

bâb-ı âli (yüksek kapı) : Osmanlı İmparatorluğu zamânında, İstanbul'da : sadâret, dâhiliye ve hâriciye nezâretleri ile şûrâ-yi devlet dâirelerinin bulunduğu binâ, **mec.** Osmanlı hükûmeti.

bâb-ı adâlet : hak kapısı.

bâb-ı âsafî : **tar.** sadrâzam konağı. [paşa kapısı yerinde kullanılan bir tâbirdir].

bâb-ı hükûmet : hükûmet kapısı, dâiresi.

bâb-ı hümâyûn : Topkapı Sarayı'nın birinci kapısı.

bâb-ı fetvâ-penâhî, bâb-ı meşîhat : şeyhislâm kapısı.

bâb-ı irtişâ' : rüşvet kapısı.

bâb-ı saâdet : **1)** sultanın sarayı; **2)** İstanbul. (bkz : Âstâne, Dâr-üs-saâde).

bâb-ı ser-askerî : askerlik işleri ile uğraşan dâire.

bâb-ı şerîf : Konya'da Mevlânâ türbesinin kapısı.

bâb-ı zabtiyye : İstanbul'da emniyet işleriyle uğraşan dâire. **2.** geçit, boğaz.

bâb-ül-ebvâb : Şirvan civârındaki derbent. **3.** bölüm. (bkz : fasl). **4.** iş, şekil, mes'ele; yol; mevzû. (bkz : husûs). **5. tas.** tövbe.

bâb-ül-mendeb : Kızıldeniz'de Hind Denizi civârında bulunan bir boğaz.

bâb باب (f. s.) : lâyık, uygun; elverişli; hayır, uğur.

bâb, bâbâ باب ، بابا (f. i.) : **1.** baba, ata. **2.** mânevî önder; şeyh.

bâbâ-yi âlem : Hz. Âdem.

bâbâ-suhan : söz babası.

bâbâ-yi atîk : Babaeski [Trakyada].

bâbâyân بابايان (f. i. bâbâ'nın c.) : tarîkat babaları, şeyhler; bektâşi şeyhleri.

bâbâyâne باباىانه (f. zf.) : babayâni, dervişçe.

bâbet بابت (f. i.) : **1.** listede "kezâlik, den den". **2.** uygun bir şey. **3.** bent, fıkra. **4.** taallûk, münâsebet. **5.** elmas dal [süs].

Bâbil بابل (a. h. i.) : Bağdat'ın aşağı tarafında bulunan ve büyücülüğünden dolayı, eski edebiyâtımızda "çeh-i Bâbil" olarak yer alan ve birçok dillerin meydana gelmesi bakımından da masalda adı geçen "Bâbil Kulesi" nin bulunduğu, ilkçağ'dan kalma bir şehir.

bâbûne, bâbûnec بابونه ، بابونج (f. i.) : papatya.

bâbûne-i gâv : **bot.** sığırgözü de denilen sarı bir papatya.

bâbûr-nâme بابورنامه (f. b. i.) : Bâbur Şâh'ın vekâyi adını da taşıyan meşhur hâtıra kitabı.

bâbûs-ül-vâsıt : XVI. asır bilginlerinden olup 1555 (H. 963) de ölen Mûsâ Merkez Efendi Oğlu Ahmed Efendinin iki cilt üzerine tertîbettiği Arapçadan Türkçe'ye lûgat kitabıdır.

bâbük بابوك (f. s.) : ahmak, sersem, alık. [adam].

bâb-ül-hâne باب الخانه (f. a. b. i.) : **1.** umumhâne gibi fâhişelerin toplandığı yer. **2.** tembeller yurdu. **3.** hırsızların ocağı.

bâbzen بابزن (f. i.) : demirden veyâ ağaçtan yapılmış kebap şişi.

bâc باج (f. i.) : **1.** vergi, harç. **2.** gümrük vergisi. (bkz : bâj).

bâc-ı kırtıl : hayvanlardan alınan resim.

bâc-bân, bâc-dâr باجبان ، باجدار (f. b. i.) : geçiş vergisi tahsildârı. (bkz : bâc-gîr).

bâceng باجنگ (f. i.) : **1.** küçük pencere, tepe penceresi. **2.** baca.

bâc-gâh باجگاه (f. b. i.) : geçiş vergisinin [parasının] toplandığı yer [ev].

bâc-gîr باجگير (f. b. i.) : baç, vergi toplama memuru. (bkz : bâc-bân, bâc-dâr).

bâc-güzâr باجگذار (f. b. s.) : **1. vergi,** haraç veren. **2.** geçiş parasına tâbi.

bâd باد (f. e.) : olsun, ola, olaydı. **Âferin-bâd** : âferin olsun! **Mübârek-bâd** : mübârek, kutlu olsun. **Âfiyet-bâd** : âfiyet olsun.

bâd باد (f. i.) : **1.** yel, rüzgâr.

bâd-i berîn : lâtif hava, sabah rüzgârı.

bâd-i cem : Süleyman Peygamberin hükmettiği yel.

bâd-i cenûbî : güney rüzgârı.

bâd-i hazân : sonbahar rüzgârı.

bâd-i hevâ : bedâva.

bâd-i pürgû : mütemâdiyen sesler çıkaran, ıslık çalan rüzgâr.

bâd-i sabâ : doğudan esen hafif, hoş rüzgâr.

bâd-i seher-hîz : gün doğusundan esen hafif rüzgâr, tan yeli.

bâd-i subh : sabah rüzgârı.

bâd-i şimâlî : kuzey rüzgârı. **2.** nefes, soluk. **3.** ah sesi, ah çekme. **4. tas.** Allah'ın yardımı. **5. mec.** övme; söz. **6.** büyüklük taslama, kibir. **7.** şarap. (bkz : bâde).

bâdâ بادا (f. e.) : ola, olaydı!

bâ-dâd باداد (f. b. s.) : âdil, doğru. (bkz : dâd-ger).

bâdâm بادام (f. i.) : **1.** bâdem. **2.** sevgilinin güzel gözü.

bâdâm-ı dü-mağz : iki içli bâdem.

bâdâme بادامه (f. i.) : **1.** ipek kurdu. **2.** nazarlık, nazar boncuğu. **3.** et beni. **4.** zincir halkası. **5.** eski püskü hırka. **6.** cicili bicili, süslü nesne.

bâdâmî بادامى (f. s.) : bâdem biçiminde.

bâd-âver بادآور (f. b. s.) : (bkz : bâd-âverd).

bâd-âverd باد آورد (f. b. s. ve i.) : **1.** rüzgâr tarafından getirilmiş, kolay elde edilmiş. **2.** Bizans İmparatoruna âit bir gemide rüzgâr tarafından Hüsrev Pervîz'e götürülen hazînelerin birinin adı. **3.** doğu müziğinde bir ses.

bâd-âverde باد آورده (f. b. s.). (bkz : bâd-âver, bâd-âverd).

bâd-bân بادبان (f. b. i.) : **1.** yelken. **2.** gemi sereni. (bkz : şirâ).

bâd-bân-ı ahdar : yeşil yelken, **mec.** felek, semâ, gökyüzü.

bâd-bân-gûşâ باد بان گشا (f. b. s.) : yelken açan.

bâd-bân-gûşâ-yi azîmet olmak : yelkenleri açıp yola çıkmak.

bâd-bâr باد بار (f. b. s.) : **1.** yelpâze. **2.** gemilerdeki rüzgârlık, manika.

bâd-bâz باد باز (f. b. i.) : yelpâze.

bâd-bedest باد بدست (f. b. s.) : elinde, avucunda bulunmıyan, iflâs etmiş, züğürt.

bâd-ber (per) بادبر (f. b. s.) : **1.** uçurtma. **2.** dâimâ kendini methettiği halde elinden bir iş gelmiyen kimse.

bad-bîz, bâd-bîzen باد بيز ، باد بيزن (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : bâd-keş).

bâd-der-keff باد دركف (f. a. b. s.) : "elde rüzgâr" : merâmı boşa çıkmış, aldanmış; şanssız.

ba'de بعده (a. zf.) : sonra. **Min ba'd** : bundan sonra, bundan böyle.

ba'de bu'din : neden sonra, hayli zaman sonra.

ba'de harâb-il-Basra : Basra yıkıldıktan sonra, **mec.** iş işten geçtikten sonra.

ba'de-l-edâ : yapıldıktan sonra.

ba'de-l-harb : harbten, savaştan sonra.

ba'de-l-icrâ : yapıldıktan sonra.

ba'-de-l-ifâ : îfâ edildikten, yapıldıktan sonra.

ba'de-l-imzâ : imzâdan sonra.

ba'de-l-mevt : ölümden sonra.

ba'de-l-musâlaha : barıştan sonra.

ba'de-l-mütâlâa : okuduktan sonra.

ba'de-l-yevm : bugünden sonra.

ba'de-t-tahkîk : tahkikten sonra.

ba'de zemân : bir zaman sonra.

ba'de-z-zevâl : öğleden sonra.

bâde باده (f. i.) : şarap; içki. (bkz : bâd).

bâde-i cân-bahş : can veren şarap.

bâde-i gül-fâm, -i gül, -i gülgûn,-gül-reng : gül renkli (kırmızı şarap.

bâde-i hamrâ : kırmızı şarap.

bâde-i ikbâl : ikbâl şarabı, yüksek mevkîde bulunmanın verdiği muvakkat keyif ve neş'e.

bâde-i mest : keskin şarap.

bâde-i nâb : hâlis, duru şarap.

bâde-i nûşîn : içimi kolay ve hoş şarap.

bâde-i sad-sâle : "yüz senelik şarap" : **mec.** pek eski şarap.

bâd-efrâ, bâd-efrâh باد افرا ، باد افراه (f. b. i.) : **1.** cezâ. **2.** bir nevî fırıldak.

bâde-fürûş باده فروش (f. b. s.) : şarap satan, meyhâneci.

bâde-hâr باده خوار (f. b. s.) : şarap içen.

ba'dehû بعده (a. zf.) : ondan sonra.

ba'de-hüm بعدهم (a. zf.) : onlardan sonra.

bâde-keş بادەكش (f. b. s.) : şarap içen.

ba'de-l-lüteyyâ ve-l-letî بعد اللتيا و التى (a. zf.) : nice zahmet ve sıkıntıdan sonra.

ba'de-mâ بعدما (a. zf.) : bundan sonra, bundan böyle.

bâde-nûş باده نوش (f. b. s.) : şarap içen.

bâde-perest باده پرست (f. b. s.) : şaraba tapan, şaraba pek düşkün.

bâdester بادستر (a. i.) : kunduz.

ba'de-zâ, ba'de-zâlik بعد ذا ، بعد ذالك (a. zf.) : bundan sonra.

ba'd-ezîn بعد ازين (a. zf.) : bundan sonra, bundan böyle.

bâd-gân بادگان (f. b. i.) : gözeten, gözetici, bekçi; hazînedâr.

bâd-gâne بادگانه (f. i.) : kafesli pencere.

bâd-gerd بادگرد (f. b. i.) : kasırga.

bâd-gîr بادگير (f. b. i.) : **1.** baca. **2.** vantilâtör. **3.** nargile ve semâver başlığı.

bad-herze باد هرزه (f. b. i.) : **1.** afsun, büyü, sihirbazlık. **2.** letâfet, güzellik.

bâdî بادى (a. s. ve i. bed'den) : **1.** sebep, mûcip. **2.** sebebolan. **3.** ilk, başlangıç.

bâdî-i emirde : işin başlangıcında.

bâdî بادى (f. s.) : **1.** rüzgâra veyâ havaya âit. **2.** geçici.

bâdih باده (a. s.) : **1.** birdenbire vuku bulan; beklenmedik. **2. i.** beklenmedik ziyâret.

bâdihe بادهه (a. i.) : **1.** beklenmedik hâdise. **2.** kadın ziyâretçi. **3. tas.** ânî ilham.

bâdin بادن (a. s.) : şişman, bedenli.

bâdincân بادنجان (a. i.) : patlıcan. (bkz : bâdingân).

bâdinc بادنج (f. i.) : Hindistan cevizi.

bâdincânî بادنجانى (f. s.) : patlican renginde, morumsu.

bâdingân بادنگان (f. i.) : patlıcan. (bkz : bâdincân).

bâdir بادر (a. s.) : **1.** hemen yapmak istiyen. **2.** birdenbire vuku bulan. **3.** dolu [ay]. **4.** büyümüş [çocuk]. **5.** olgun [meyva].

bâdire بادره (a. i. c. : bevâdir) : **1.** musîbet, felâket. (bkz : akabe). **2.** zor geçit. **3.** hiddetli iken yapılan bir yanlışlık. **4.** kılıcın, namlının, yaprağın ve her türlü nebâtın ucu. **5.** külfetsiz, güçlük çekmeden söylenen söz.

bâdiye باديه (a. i. c. : bevâdî) : çöl, kır.. (bkz : bevbât).

bâdiye-gul : Dünyâ.

bâdiye-nişîn باديه نشين (a. f. b. s.) : çölde oturan.

bâdiye-peymâ باديه پيما (a. f. b. s.) : çölde dolaşan.

Bâdiyet-üş-Şâm بادية الشام (a. b. h. i.) : Fırat ve Dicle'nin birleşip denize döküldüğü noktadan îtibâren batıya doğru uzanan çöl. [bu çölün güney sınırları Arap yarımadasının içerisine doğru kavisli olarak uzanır].

bâd-keş بادكش (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : bâd-bîz, bâd-bîzen).

bâd-nümâ بادنما (f. b. i.) : **1.** rüzgârın hangi taraftan estiğini gösteren âlet. **2.** fırıldak.

bâd-pâ [y] بادپا [ى] (f. b. s.) : ayağına çabuk olan [at ve sâire].

bâd-peymâ باد پيما (f. b. s.) : serseri, başıboş, boş gezen.

bâd-reftâr باد رفتار (f. b. s.) : "rüzgâr yürüyüşlü" : çabuk, hızlı giden, sür'atli.

bâdreng بادرنگ (f. b. i.) : **1.** hıyar; acur; turunç, ağaç kavunu. **2.** hızlı giden at.

bâd-sene باد سنه (f. s.) : kibirli, büyüklük taslıyan; kötü niyetli.

bâd-ser باد سر (f. b. s.) : **1.** kibirli. **2.** âsî. (bkz : ser-keş). **3.** mutaassıp.

bâd-seyr باد سیر (a. f. b. s.) : hızlı yürüyen, ayağına çabuk, rüzgâr gibi koşan.

bâd-süvâr باد سوار (f. b. i.) : **1.** hızlı yürüyen at, koşu atı. **2.** hızlı giden atlı.

bâd-vîz بادویز (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : mirvaha, bâd-zen, bâd-zene).

bâd-zehr باد زهر (f. b. i.) : panzehir.

bâd-zen, bâd-zene بادزن ، بادزنه (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : bâd-bîz, bâd-bîzen, bâd-keş).

-bâf باف (f. s.) : dokuyan, dokuyucu. **Bûriyâ-bâf** : hasır ören. **Zer-bâf** : sırma dokuyan.

bâğ باغ (f. i.) : **1.** bağ, büyük bahçe, bostan.
bâğ-i bahâr : bahar bahçesi. **2.** seyir yeri, gezinti yeri. **3.** dünyâ.
bâğ-i cihân, bâğ-i dehr : dünyâ bahçesi. **4.** cennet.
bâğ-i and, bâğ-i behiştî, bâğ-i cinân, bâğ-i firdevs, bâğ-i huld, bâğ-i irem, bâğ-i kuds, bâğ-i naim, bağ-i rıdvan, bâğ-i refî' : cennet.

bagal بغل (f. i.) : koltuk. **Zîr-i bagal** : koltuk altı.

bagalek بغلك (f. i.) : koltuk altında çıkan yumruca, köpek memesi.

bagal-gîr بغلگیر (f. b. s.) : koltuk tutan, koltuğa giren.

bâgat باغات ("ga" uzun okunur. f. i. bâğ'ın c.) : **1.** bağlar, üzüm bağları, bahçeler.

bagayâ بغایا ("ga" uzun okunur. a. i. bagiyy'in c.) : fâhişeler.

bâğ-bân باغبان (f. b. i.) : bahçıvan, bağcı. (bkz : bâğ-vân).

bâğ-bân-ı girân-destmâye : zengin, hünerli bahçıvan.

bâğ-bânî باغبانی (f. b. i.) : bağcılık, bahçivanlık, bağ bekçiliği.

bâğ-çe باغچه (f. b. i.) : bahçe. [bağ ile küçültme edâtı olan **çe** den yapılmıştır; "küçük bağ" demektir].

bâğ-çe-vân باغچوان (f. b. s.) : bağçivan, bahçivan.

bağdâ بغضاء (a. i.) : şiddetli nefret, hiç sevmeyiş.

bâgel باگل (f. i.) : ılık su.

baggal بغال (a. i. bagl'den.) : katırcı.

bagıyy بغی (a. i. c. : bagayâ) : fâhişe.

bâgız باغض (a. s. buğz'dan) : buğzeden, nefret eden, tiksinen. (bkz : bagîz).

bâgı باغی (a. s. c. : bugat) : haksızlık eden serkeş. (bkz : âsî).

bâgî-lik باغیلك (a. t. b. i.) : serkeşlik, âsîlik.

bâgî-yâne باغیانه (a. f. zf.) : serkeşlikle.

bâgîz بغیض (a. s. buğz'dan.) : herkese buğzeden, nefret eden, kimseyi sevmiyen. (bkz : bâgız).

bagl بغل (a. i. c. : bigal) : ester, katır.

bagle بغله (a. i.) : dişi katır.

bağrâ بغرا (f. i.) : erkek domuz.

bağteten بغتةً (a. zf.) : birdenbire, apansızın.

bâgut باغوت (a. i.) : paskalye.

bâğ-vân باغوان (f. b. s.) : bağcı, bahçivan. (bkz : bâğ-bân).

bagy بغى (a. i.) : ileri gitme, azgınlık, serkeşlik.

bagza, bagzâ بغضه ، بغضا (a. i.) : şiddetli nefret, hiç sevmeyiş.

bağ-zâr باغزار (f. b. i.) : bağlık yer, bağ.

bâh باه (a. i.) : şehvet.

bahâ بهاء (a. i.) : **1.** güzellik, zariflik. **2.** parıltı. **3.** alışma, dadanma.

bahâ' بها (f. i.) : **1.** kıymet, bedel, değer.

bahâ-pîrâ-yi İsmâil : meşhur bir çeşit lâle.

bâhâ, bâha باحا ، باحه (a. i.) : **1.** bir evin etrâfındaki kapalı avlu veyâ bahçe. **2.** açık meydan, alan. **3.** suyun derin yeri.

bâ-haber باخبر (f. a. b. s. c. : bâ-haberân) : **1.** haberi olan. **2.** akıllı, zekî. **3.** ihtiyatlı, tedbirli.

bâ-haber-ân باخبران (f. a. b. s. bâ-haber'in c.) : haberi olanlar, haberliler, akıllı, zekî, ihtiyatlı kimseler.

bahâ-dâr بهادار (f. b. s.) : kıymetli, değerli. (bkz : bahâ-gîr, bahâ-lî).

bahâdır بهادر (f. i. c. : bahâdırân) : cesur, yiğit.

bahâdır-âne بهادرانه (f. zf.) : kahramancasına, yiğitçesine.

bahâdırî بهادرى (f. i.) : kahramanlık, yiğitlik.

bahâ-gîr بها گير (f. b. s.) : kıymetli, değerli. (bkz : bahâ-dâr, bahâlî).

bahâî بهائى (a. s.) : alışkın.

bahak, bahk بحق ، بحق (a. i.) : göz patlama; göz patlatma.

bahâlık بهالق (a. i. behlâk ve behlâka'nın c.) : boş, çürük şeyler, sözler.

bahâ-lî بهالى (f. b. s.) : pahalı. (bkz : bahâ-dâr, bahâ-gîr).

bahâne بهانه (f. i.) : **1.** vesiyle, sebep. **2.** kusur, noksan, garaz. **3.** yalandan özür.

bahâne-cû بهانه‌جو (f. b. s.) : bahâne arıyan; fırsat gözetliyen.

bahâr بهار (f. i. c. : bahârân) : kışla yaz arasındaki mevsim, 22 Martla 21 Hazîran arası, ilkyaz.

bahâr-ı hayât : hayâtın bahârı, gençlik.

bahâr-ı ömr : gençlik.

bahâr-ı şevk : neş'e ve arzu bahârı.

bahâr بهار (a. i.) : **1.** güzellik. **2.** s. güzel. **3.** sığır gözü, papatya; sığır papatyası, sarı papatya. **4.** put. (bkz : çelîpa, sanem). **5.** atılmış pamuk. **6.** ölçek. **7.** karanfil, tarçın, karabiber gibi kokulu şey.

bahârât بهارات (a. i. bahâr'ın c.) : karanfil tarçın, karabiber gibi kokulu şeyler [papatya mânâsına gelen bahar'ın cemidir].

bahâret بحارت (a. i.) : üstünlük, seçkinlik.

bahârî بهارى (f. s.) : ilkbahara âit, ilk yazla ilgili.

bahâristân بهارستان (f. i.) : **1.** ilkbahar mevsimi. **2.** yeşil ve çiçekli yer. [bahçe, park, çayır gibi]. **3.** Molla Câmi'nin meşhur eseri.

bahâriyye بهاريه (f. i.) : **1.** ed. bahar tavsifiyle başlanarak birini medih için yazılan kasîde. **2.** tar. pâdişah tarafından Yeniçeri ağasından îtibâren ocak ağalariyle Yeniçeri kâtibine verilen baharlık.

bahâsıla بهاصله (a. i. bahsala'nın c.) : **1.** beyaz yüzlü, kısa boylu, bodur ve edepsiz kadınlar. **2.** sürüp çıkarmalar, uzaklaştırmalar.

bahâtir بهاتر (a. s. bühter, bühtere'nin c.) : kısa boylu kadınlar, bodurlar.

Bahâ-ullâh بهاء الله (a. h. i.) : bahâîlik mezhebinin kurucusu.

bahâyim بهايم (a. i. behîme'nin c.) : **1.** dört ayaklı hayvanlar; canavarlar. **2.** Suriye'de bir sıra dağlar.

bahbaha بخبخه (a. i.) : **1.** kükreyip ses çıkarma [deve hakkında]. **2.** çıtırdama; mışıldama.

bahdele بحدله (a. i.) : **1.** eğilme, kırılma [kürek kemiği hakkında]. **2.** işte çabukluk gösterme.

bâhe باخه (f. i.) : kaplumbağa. (bkz : sülhafa).

bâhek باهك (f. i.) : işkence, eziyet.

bahhâl بخال (a. s. buhl'den.) : çok bahîl, pek cimri; çok alçak adam.

bahhâr بحار (a. s. bahr'den.) : denizci, gemici.

bahhâs بحاث (a. s. bahs'den.) : bahsetmeyi seven, çok bahseden.

bâhî باهى (a. s. bâh'dan.) : şehvete mensup, şehvetle ilgili.

bâhik باحق (a. s.) : bir gözü kör [adam]. (bkz : ayn-i vâhid, yek-çeşm).

bâhika باحقه (a. s.) : görmiyen, kör [göz].

bahîl بخيل (a. s. buhl'den. c. : buhalâ) : hasis, cimri, tamahkâr.

bâhil باهل (a. s.) : **1.** serseri, başıboş. **2.** eli değneksiz çoban. **3.** yularsız deve.

bâhile باهله (a. s.) : **1.** dul, kocasız kadın. **2.** Arap kabîlelerinden birinin adı.

bahir بحر (a. i.) : deniz. (bkz : bahr, deryâ).

bâhir باحر (a. s.) : yalancı, ahmak, alık [adam].

bâhir باخر (a. s.) : ekin sulayıcı, sulayan.

bâhir باهر (a. s.) : **1.** belli, besbelli, açık, apaçık. (bkz : ayân). **2.** ışıklı, parlak; güzel.

bâhire باحره (a. i.) : **1.** dikenli ağaç. **2.** çok koşan cins deve.

bâhire باخره (a. i.) : vapur. [yapma kelime].

bâ-hired باخرد (f. s.) : zekî, akıllı.

bahis بحث (a. i.) : **1.** konuşulan şey, söz. **2.** iddiâlaşma. (bkz : bahs).

bâhis باحث (a. s. bahs'den.) : bahseden; araştıran.

bahl بخل (a. i.) : cimrilik. (bkz : buhl).

bâhmân باهمان (f. s.). (bkz : behmân).

bâhnâme باهنامه (a. f. b. i.) : şehvet verici resimleri ve yazıları içinde toplıyan kitap, mecmûa [muhaffefi "beh-nâme'dir"].

bahr بحر (a. i. c. : bihâr, ebhâr, ebhur, buhûr) : **1.** deniz. **2.** büyük göl veyâ nehir.

Bahr-i Ahdar : Hint okyanusu.

Bahr-i Ahmer : Kızıldeniz, Şap denizi.

Bahr-i Ebyaz : İskandinavya yarımadasının doğusunda Novaya Zemliya adasına kadar olan deniz..

Bahr-i Hazer : Hazer denizi.

Bahr-i Kulzum : Şap denizi, Kızıl deniz.

Barh-i Lût : Filistinde, seviyesi denizden çok aşağıda ve çok şaplı bir göl.

Bahr-i Muhît-i Atlâsî : Atlas okyanusu.

Bahr-i Muhît-i Kebîr, Bahr-i Muhît-i Mu'tedil : Büyük okyanus, Pasifik okyanusu.

Bahr-i Muhit-i Şimâlî : İskandinavya yarımadasının batısından İngiltere adalarına kadar uzanan deniz.

Bahr-i Muhît-i Hindî : Hind yarımadasının doğusunda kalan deniz.

Bahr-i Mutavassıt : Akdeniz.

Bahr-i Müncemid-i Cenûbî : cenup (güney) kutbunu çeviren deniz.

Bahr-i Müncemid-i Şimâlî : şimâl (kuzey) kutbunu çeviren deniz.

Bahr-i Rûm : Akdeniz.

Bahr-i Sefîd : Akdeniz.

Bahr-i Siyâh : Karadeniz.

Bahr-i Sükûn : (bkz : Bahr-i lût). [sularının son derece kesîf oluşundan üzerinde hiç bir dalga bulunmadığından bu ad verilmiştir].

Bahr-i Ummân : Arap yarımadasının güneyi ile İran güneyi arasında kalan deniz.

3. aruz'da aslî bir vezinle ondan doğan vezinler mecmûası. Bunlardan Arap nazmı hâricinde kullanılan bahirler şunlardır :

1. hezec (neşeyle şarkı söyleme) :

a) mefâîlün mefâîlün mefâîlün, mefâîlün

b) mefâîlün mefâîlün faûlün

c) mefâîlün faûlün mefâîlün faûlün

d) mef'ûlü mefâîlün mef'ûlü mefâîlün

e) mef'ûlü mefâîlü mefâîlü faûlün

f) mef'ûlü mefâîlün faûlün

g) mef'ûlü mefâîlü faûlün

2. recez (titrek) :

a) müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün.

b) müfte'ilün, müfte'ilün, müfte'ilün, müfte'ilün

c) müfte'ilün mefâilün müfte'ilün mefâilün

d) müfte'ilün müfte'ilün fâilün (bkz : serî').

e) müstef'ilâtün müstef'ilâtün

f) mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün

3. remel (koşan) :

a) fâilâtün fâilâtün fâilâtün fâilün

b) fâilâtün fâilâtün fâilün

c) fâilâtün (=feilâtün), feilâtün, feilâtün, feilün (=fa'lün).

d) fâilâtün (=feilâtün), feilâtün, feilün (=fa'lün)

4. münserih (akıcı) :

a) müfte'ilün fâilün müfte'ilün fâilün

b) müstef'ilün faûlün müstef'ilün faûlün

5. muzâri' (benziyen) :

a) mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilün

b) mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün

6. müctes (kopmuş) :

a) mefâilün, feilâtün mefâilün feilâtün

b) mefâilün feilâtün mefâilün feilün (=fa'lün)

7. serî' (çabuk) :

a) müfte'ilün müfte'ilün fâilün (bkz : recez, d)

8. hafîf (hafif) :

a) fâilâtün (= feilâtün) mefâilün feilün (=fa'lün)

9. mütekarib (yakın) :

a) faûlün faûlün faûlün faûlün

b) faûlün faûlün faûlün faûl

10. kâmil (yetkin) :

a) mütefâilün mütefâilün mütefâilün mütefâilün

b) mütefâilün faûlün mütefâilün faûlün

11. tavîl (uzun) :

[her mısraı, 15-20 ve hattâ daha fazla "failâtün" (birincisinde "fâilâtün" de olabilir) ile bir "failün (= fa'lün)" den terekkübeder : Bu, okadar kullanışlı değildir].

4. mec. çok bilen, bilgisi geniş olan kimse. (bkz : bahir).

bahr-i nâzük بحر نازك (a. b. i.) : **müz.** Muradnâme'de geçtiğine göre en az 5-6 asırlık bir makamdır. Segâh'ın tam dizisinin veyâ dizisinden bir parçasının geçki olarak karıştığı bir hicaz'dan ibârettir. Hicaz gibi dügâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede bahr-i nâzik'i terkîbeden her iki makamın dizisinde olduğu gibi nevâ'dır. Hicaz gibi si bakıyye bemolü, fa ve do bakıyye diyezleri ile donanır. Segâh geçen yerlerde si bekar ile si koma bemolü, do bekar, mi koma bemolü, lâ bakıyye diyezi ilâve edilir.

bahren بحراً (a. zf.) : denizden, deniz yoliyle.

bahreyn بحرين (a. s.) : **1.** "iki deniz" Basra körfezi ile Hint Denizi. [bâzı rivâyetlere göre "Akdenizle Hint Denizi" veyâ "Karadenizle Akdeniz"]. **2.** iki büyük, esas, temel şey.

bahrî بحرى (a. s.) : **1.** denize âit, denize mensup, denizle ilgili. **2. i.** tüyünden kürk olan, patka da denilen, gagası kaşığa benzer bir çeşit deniz ördeği.

bahriyye بحريه (a. i.) : donanmaya âit işler.

bahriyyûn بحريون (a. s. c.) : kaptan ve gemiciler gibi deniz işlerini bilenler.

bahs بخس (a. s.) : **1.** Kur'ân tâbirlerinden olup "nâkıs" mânâsına gelir. **2. i.** yağmur suyu ile ekilmesi kabil olan tarla. **3. i.** zulüm, işkence. **4. i.** gümrük alma.

bahs بحث (a. i.). (bkz : bahis).

bahsala بهصله (a. s. c. : bahâsıla) : **1.** beyâz yüzlü, kısa boylu edepsiz kadın. **2. i.** kemikten et ayırır gibi sürüp çıkarma, uzaklaştırma.

bahsân بخسان (f. s.) : **1.** salına salına yürüyen. **2.** soluk, bozuk. **3.** pejmürde, kıyâfetsiz.

bahsere بخثره (a. i.) : **1.** dağıtma. **2.** gizli şeyi meydâna çıkarma. **3.** kesilip tâne tâne olma [süt hakkında].

bahset بخست (f. i.) : **1.** horultu [uykuda]. **2. a.** uykuda ağırlık basma. (bkz : kâbûs).

bahsî بحثى (a. s. bahs'den.) : bahse âit, bahisle ilgili.

bahş بخش (f. i.) : bağış, ihsan.
bahş-i kalenderi : cömertçe dağıtma.

-bahş, -bahşâ بخشا ، بخش (f. s.) : bahşeden, bağışlıyan, veren; affeden. **Hayât-bahş** : hayât veren. **Safâ-bahşâ** : safâ veren.

bahşâyende بخشاينده (f. i.) : affedici; bağışlâyıcı.

bahşâyiş بخشايش (f. i.) : **1.** bağışlayış, veriş, ihsân ediş; afiv. **2.** merhamet, şefkat.

bahşâyiş-ger بخشايشگر (f. b. s.) : merhametli, şefkatli (Allah).

bahşende بخشنده (f. s.) : veren, bağışlıyan; affeden. (bkz : rahmân).

bahşetmek بخش ايتمك (f. t. b. m.) : bağışlamak, vermek.

bahşiş بخشش (f. i.) : bahşiş, bağış olarak verilen para v. b. (bkz : atıyye, ihsân).

bahşiyye-i Halvetiyye بخشيه خلوتيه (f. b. i.) : Cemâliyye-i halvetiyye şûbelerinden biri. [kurucusu : Seyyid Muhammed-ül-Bahşî-yül-Halebî dir].

bahşûde بخشوده (f. s.) : **1.** verilmiş, bağışlanmış. **2.** affedilmiş.

baht بحت (a. i.) : öz, hâlis, saf. **Sahbâ-yi baht** : hâlis şarap.

baht بخت (f. i.) : **1.** tâlih, kader, kısmet. (bkz : ikbâl).
baht-i bîdâd : insafsız tâlih, kötü kader.
baht-i bîdâr : uyanık, açık tâlih.
baht-i hâbîde, baht-i hâb-âlûde : kötü tâlih.
baht-i siyâh : kara tâlih.
2. cet, büyük baba. **3.** kargı.

bahtâk بختاق (f. i.) : evvelce savaşlarda giyilen demir başlık. (bkz : miğfer, serpenâh).

baht-âver بخت آور (f. b. s.) : bahtlı, tâlihli.

baht-bergeşte بخت برگشته (f. b. s.) : "tâlihi dönmüş" : bahtsız, tâlihsiz. (bkz : bed-baht).

bâhte باخته (f. s.) : oynamış, oyunda yutulmuş (kimse). ["bâhten" mastarından].

bahte بخته (f. s.) : **1.** besili, semiz [koyun]. **2. i.** burulmuş üç yaşında koç.

bahtek بختك (f. i.) : **1.** ağırlık basma [uykuda]. (bkz : kâbûs). **2.** küçük baht, fenâ tâlih.

bâhter باختر (f. i.) : **1.** [yeni şâirlerde]. garp, batı. **2.** [eski şâirlerde] şark, doğu. **3.** baktria.

bahtere بختره (a. i.) : salına salına güzel yürüyüş, hoş yürüme. (bkz : hirâm).

bahterî بخترى (a. s.) : **1.** salına salına güzel yürüyen, yürüyüşü güzel [adam]. **2.** kendini beğenmiş, kibirli. **3. i.** hadîs yazanlardan iki kişinin adı.

baht-hufte بخت خفته (f. b. s.) : "tâlihi uyumuş olan" : tâlihsiz, bahtsız. (bkz : hufte-baht).

bahtiyâr بختيار (f. b. s.) : bahtlı, tâlihli, mes'ut, mutlu, kutlu.

bahtiyâr-âne بختيارانه (f. zf.) : bahtlı, tâlihli, mes'ut olanlara yakışacak sûrette, bahtiyarcasına.

bahtiyârî بختيارى (f. i.) : bahtiyârlık, mutluluk. **2.** Îran'da meşhur bir kabîle.

baht-mend بخت مند (f. b. s.) : bahtlı, tâlihli.

baht-ver بختور (f. b. s.) : bahtlı, tâlihli.

bâhûr باحور (a. s.) : çok sıcak, ziyâde sıcaklık.

bahûr بخور (a. i.) : ödağacı, misk, lâden gibi maddelerden meydana gelen ve yakılırsa güzel bir koku veren ot, tütsü, günlük.

bahûr-dân بخوردان (a. f. b. i.) : içinde tütsü yakılan kap. (bkz : buhûr-dân).

bahûr-dânî بخوردانی (a. f. b. i.) : resmî günlerde tütsü yakmakla vazîfeli kimse.

bahûr-ı Meryem بخور مریم (a. b. i.) : Meryemana eli denilen bir nebât, * bitki.

bâ-husûs باخصوص (f. a. b. zf.) : husûsiyle, en çok, hele.

bahye بخیه (f. i.) : dikiş, teyel, oyulgalama.

bahye-dâr بخیه‌دار (f. b. s.) : dikişli, teyelli, oyulgalamalı.

bahye-zen بخیه‌زن (f. b. i.) : dikişçi, terzi.

bahz بهظ (a. i.) : **1.** sıkıntı olma, can sıkma. **2.** yük ağır gelip hayvanı çökeltme. **3.** bir adamı çenesinden, sakalından tutup çekme.

baîd بعید (a. s. bu'd'dan.) : uzak, ırak. **Aktâr-ı baîde** : uzak ülkeler.
baîd-ül-ihtimâl : ihtimâlden uzak.

bâika بائقه (a. i. c. : bevâik) : belâ, musîbet, felâket.

baîm بعیم (a. i.) : **1.** put, heykel. **2.** s. câhil, bön [adam].

bâin بائن (a. i.) : dibi geniş kuyu, bostan kuyusu. (bkz : beyûn).

baîr بعیر (a. i.) : erkek deve.

bâir بائر (a. s.) : şaşkın; hâli perîşan.

bâire بائره (a. i.) : sürülmemiş, açılmamış sert, katı toprak, yer. (bkz : bâyir).

bâis باعث (a. s. c. : bevâis) : **1.** sebebolan. **2.** gönderen. **3.** îcâbettiren.
bâis-i meserret : sevince sebebolan.

bâj باژ (f. i.) : haraç, gümrük. (bkz : bâc).

bâj-bân باژبان (f. b. i.) : haraççı; gümrükçü.

bâk باك (f. i.) : korku; sakınma; kaygı. (bkz : havf).

bâka باقه (a. i.) : demet, deste, tutam.

bakar, bakara بقر ، بقره (a. i. c. : bukur, bukar, bukarât) : sığır.

bakarî بقری (a. s.) : sığır cinsinden olan hayvanlara âit, onlarla ilgili : **Hayvânât-ı bakariyye** : sığır cinsinden olan hayvanlar.

bakayâ بقایا (a. i. bakıyye'nin c.) : fazla kalan şeyler, kalıntılar.

bâkend باکند (f. i.) : **1.** (bkz : bakîde). **2.** renkli ipeklerle dokunmuş kumaş.

bâkıa باقعه (a. i.) : dert, belâ. (bkz : dâhiye).

bâkılâ باقلاء (a. i.) : **bot.** bakla.

Bâkır باقر (a. h. i.) : 12 imâmın beşincisi : İmam Zeynül-Âbidîn'in oğlu ve İmam Hüseyn'in torunudur. (694 - 735). [mânâsı : **1)** geniş; **2)** aslan; **3)** göz damarı].

bâkıyât باقیات (a. i.bâki'nin c.) : sürüp giden şeyler.
bâkıyât-ı sâlihât : sevâbı sürüp giden şeyler.

bakıyye بقیه (a. s. c. : bakayâ) : artan, geri kalan, artık.
bakıyye-i bükâ : ağlamaktan kalan eser.
bakıyyet-üs-süyûf : kılıçtan kurtulanlar, **mec.** arta kalanlar.

bâkı باقی (a. i. beka'dan. c. : bevâki) : **1.** Tanrı. **2. s.** dâimî. (bkz : câvid, câvidânî, lâyemût, sermedî). **3.** alttaraf. **4. zf.** artık, artan, fazla, geri kalan; bundan başka.

Bâki باقی (a.h. i.) : ünlü Türk Şâirlerinden olup asıl adı Abdülbâki Mahmud'dur; babasının adı Mehmed'dir. İstanbul'da doğmuştur. Kanûnî Sultan Süleyman'dan himâye görmüş ve Meliküşşuarâ, Sultânüşşuarâ gibi ünvanlar kazanmıştır. Meşhur dîvânından başka **Mevâhib-i ledüniye** tercümesi vardır ki buna **meâlimülyakîn fî siyreti seyyid-il-mürselîn** adını vermişti. **El-âlâm fî ahvâl-i beldet-il harâm** tercümesi ile **Fazâil-i cihâd'ı** vardır; bunu da **Meşâir-ül-eşvak** ile **Mesâri-ül-uşşâk**'dan tercüme etmiştir. (d. : 1527 - ö. : 1599).

bâkî باکی (a. s. bükâ'dan.) : ağlıyan. (bkz : giryân).

bâkîde باکیده (f. i.) : **1.** yâkut [kırmızı, sarı, eflâtun, renklerindedir]. **2.** (bkz : bâkend [2]).

bâkir باکر (a. s.) : eldeğmemiş, işlenmemiş [toprak, orman v. b.].

bâkire باکره (a. s.) : Kızoğlan kız. (bkz : dûşîze).

bâkiyen باکیاً (a. zf.) : ağlıyarak.

bakka بقه (a. i.) : **1.** tahtabiti. **2.** sivrisinek.

bakkal بقال (a. s.) : **1.** sebzeci. **2.** pirinç, şeker, peynir, zeytin ve benzerleri gibi şeyler satan [kimse].

bakkam بقم (a. i.) : **1.** kırmızı boya ağacı. (bkz : bekkem). **2.** has ve tabiî olmıyan kumaş boyası.

bakkar بقار (a. i.) : sığır çobanı, sığırtmaç.

bakl, bakla بقل ، بقله (a. i. c. : bukul) : **1.** sebze, yeşillik. **2.** yeşil kabuklu, iri tâneli mâlûm sebze.

bakla-yı hamka, bakla-yı beyyine : semizotu.

bâkure باقوره ("ku" uzun okunur. a. i.) : **1.** sığır sürüsü. **2. s.** faydayı, zararı ayıramıyan sersem, budala.

bâkûre باکوره (a. s.) : evvel yetişen; turfanda [yemiş].

bâkûret-ül-hayât : gençlik.

ba'l بعل (a. i.) : **1.** karıkocadan her biri. **2.** "câhiliyet" zamânına âit bir put; Güneş tanrısı.

bâl بال (f. i.) : **1.** kanat. **Güşâde-bâl** : kanadı açmış. **2.** kol. (bkz : cenâh). **3.** boybos. **4.** üst, yukarı. (bkz : bâlâ).

bâl بال (a. i.) : **1.** kalb, yürek, gönül; hatır. **Fârig-ül-bâl** : kaygısız. **Ferîh-ül-bâl** : gönlü rahat. **Hâlis-ül-bâl** : yüreği rahat, temiz. **Mâ--fi-l-bâl** : murat, istek. **Münkesir-ül-bâl** : gücenik. **Müşevveş-ül-bâl** : niyeti bozuk. **Selîm-ül-bâl** : temiz yürekli. **2.** çok zaman "Kızıldeniz" in Habeş sâhillerinde bulunduğu rivâyet edilen gayet büyük ve pullu bir balık.

bâlâ بالا (f. s.) : **1.** yüksek, yukarı, üst, yüce. **2. i.** boy.

bâlâ-yı bülend : uzun boy.

3. azat. **4. i.** yedek atı.

bâlâ-bülend بالابلند (f. b. s.) : uzun boylu.

bâlâ-dest بالادست (f. b. s.) : eli üstün, galip.

bâlâ-destî بالادستی (f. b. i.) : **1.** el üstünlüğü, galibiyet. **2.** zulüm.

bâlâ-hân بالاخوان (f. b. s.) : bir şeyi aşırı derecede yüksek gösteren, şişiren.

bâlâ-hâne بالاخانه (f. b. i) : evin en üstü, çatı, tavan arası.

bâlâ-hânî بالاخوانی (f. b. i.) : bir şeyi aşırı derecede yüksek gösterme, şişirme.

bâlâ-himmet بالاهمت (f. a. b. s.) : himmeti yüksek olan.

bâlâ-nişin بالانشین (f. b. s.) : üstte, yukarıda oturan.

bâlâ-pervâz بالاپرواز (f. b. s.) : yüksekten uçan, **mec.** palavracı.

bâlâ-pervâz-âne بالا پروازانه (f. b. zf.) : yüksekten konuşarak, atıp tutarak, palavra savurarak.

bâlâ-pûş بالاپوش (f. b. s.) : üste giyilen şey. [palto, pardesü v. b. gibi].

bâlâ-rev بالارو (f. b. s.): yüksekten giden.

bâlâ-ter بالاتر (f. b. s.) : daha yüksek, pek yüksek.

bâlâterîn بالاترين (f. b. s.) : en yüksek.

ba'le بعله (a. i.) : zevce, erkeğin karısı.

balgam بلغم (a. i.) : vücutta farzolunan dört unsurdan biri, **phlegme.**

balgamî بلغمى (a. s.) : balgamla ilgili olan; bünyede, balgam üstün olan.

bâl-güşâ بالگشا (f. b. s.) : kanat açan, uçan.

bâlî بالى (a. s.) : koca, eski, köhne. **Ebniye-i bâliye** : köhne binâlar.

bâlîde باليده (f. s.) : uzamış, büyümüş, gelişmiş. (bkz : bâlûde).

bâliğ بالغ (a. s. bülûğ'dan.) : **1.** bülûğa eren. (bkz : reşîd). **2.** erişmiş, vâsıl olmuş, varan, yetişen. **3. i.** yekûn, toplam. **4.** son mertebeyi bulan.

bâliğ, bâlûğ بالغ ، بالوغ (f. i.) : **1.** boynuzdan yapılmış içki kadehi. **2.** bir kadeh şarap.

bâligan-mâ-belag بالغاً ما بلغ (a. b. zf.) : ziyâdesiyle, ferah ferah, bol bol.

bâlîn بالين (f. i.) : yastık; koltuk.

bâlîn-i-istirâhat : dinlenme yastığı, koltuğu.

bâlîn-perest بالين پرست (f. b. s.) : **1.** uykucu, tembel, can besliyen. **2. i.** hizmetçi.

bâliş بالش (f. i.) : **1.** yastık, yüz yastığı.

bâliş-i çâr-mîn : deriden yapılan yastık. **2.** nakit; altın.

bâl-şikeste بال شكسته (f. b. s.) : kanadı kırık.

bâlû بالو (f. i.) : **1.** ana baba bir kardeş, birâder. **2.** siğil.

bâlûa بالوعه (a. i. c. : belâlî') : su dökecek çukur, delikli taş.

bâlûde بالوده (f. s.) : büyümüş, boy atmış. (bkz : bâlîde).

bâlvâne بالوانه (f. i.) : **1.** darı kuşu, orak kuşu. **2.** dağ kırlangıcı.

bâlzen بالزن (f. b. s.) : "kanat vuran" : uçan.

bâm بام (f. i.) : **1.** çatı, dam, kubbe.

bâm-ı bedî' : dokuzuncu gök.
bâm-ı bülend : **1)** yüksek çatı; **2)** gök.
bâm-ı çeşm : gözkapağı [üstteki].
bâm-ı ferâh : "geniş, açık çatı" : gök.
bâm-ı Mesîh : "Mesih'in göğü" : dördüncü gök. [efsâneye göre, Yahudiler tarafından öldürülmek istenilen Hz. Îsâ, bu göğe çıkarılmış].
bâm-ı vesî : geniş çatı; gök.
bâm teli : sakalın dudağa bitişik olan kalın telleri.

bâm-zemâne : "zamâne çatısı" : en aşağı dünyâ, birinci gök. **2.** kanun, tambur gibi çalgılara takılan kalın tel. (bkz : bemm). **3.** borç. **4.** sabah vakti mânâsına gelen "bamdâd" kelimesinin hafifletilmişi.

bâmdâd, bâmdâdân بامداد ، بامدادان (f. i. ve zf.) : sabah, sabahleyin, seher vakti, seher vaktinde, tan yeri. (bkz : bükre).

bâmdâdî بامدادى (f. i.) : erken; seher vakti.

bâme بامه (f. i.) : **1.** uzun, sık ve kaba sakal. **2. s.** gür sakallı.

bâm-gâh بامگاه (f. i.) : **1.** seher vakti. **2. zf.** seher vaktinde.

-bân بان (f. e.) : . . . . .ci. **Bağ-bân :** bağcı. **Nigeh-bân** : gözcü. **Pâs-bân** : bekçi.

bân بان (f. i.) : dam, satıh.

bân بان (a. i.) : **1.** sorgun ağacı, bey söğüdü. **2.** **mec.** sevgilinin boyu.

bânevâ بانوا (f. s.) : **1.** mal, mülk sâhibi, zengin. **2.** meşhur, ünlü. [kelimeyi "bânüvâ" şeklinde de okumak câizdir].

bâng بانگ (f. i.) : ses, sedâ, haykırma.

bâng-i nemâz : ezan.

bâng-i revârev : İsrâfil'in çalacağı sûrun ikinci derecesi.

bang-i rihlet : ölüm sesi.

bânî بانى (a. s. binâ'dan.) : binâ eden, yapan, kuran, kurucu.

bânû بانو (f. i.) : **1.** kadın, hâtun, hanım.

bânû-yî maşrık : Güneş.

2. gelin. **3.** şarap ve gül suyu gibi şeylerin şişesi.

Bânû-yî Mısır : Zelîha.

bânûc بانوج (f. i.) : salıncak.

bâr بار (f. i.) : **1.** Tanrı, Allah.

bâr-ı Hudâ : Tanrı. **2.** yük.

bâr-i dil : gönül yükü, tasa, kaygı, elem, keder, gam.

bâr-i girân : ağır yük.

bâr-i intizâr : bekleme yükü.

bâr-i istihfâf : küçük görülme yükü.

bar-i keder : keder yükü.

bâr-i mihnet : eziyet, elem yükü. **3.** defa, kerre.

Her bâr : her defa. (bkz : târe). **4.** meyva, yemiş. **5.** izin, müsâade.

-bâr بار (f. e.) : yağdıran, serpen, saçan, döken. **Âteş-bâr** : ateş yağdıran. **Şûle-bâr** : ışık saçan, serpen. **Hûn-bâr** : kan döken. **Eşk-bâr** : gözyaşı döken.

bârân باران (f. i.) : yağmur. **Mevsim-ı bârân** : Yağmur mevsimi.

bârân-dîde باران ديده (f. b. s.) : görmüş geçirmiş. **Gürk-i bârân-dîde** : eski kurt.

bârânî بارانى (f. s.) : **1.** yağmurla ilgili. **2.** yağmurdan koruyan, yağmurluk.

bârân-rîz باران ريز (f. b. s.) : **1.** yağmur saçan. **2.** yâğmur döken, serpiştiren.

baras برص (a. i.) : vücutta yer yer beyâz ve alaca lekeler meydana getiren ve tedâvisi kabil olmıyan bir hastalık.

bâr-âver, bâr-ver بار آور ، بار ور (f. b. s.) : **1.** meyvalı, meyva veren. **2.** faydalı, iyi netîce veren.

bâr-ber باربر (f. b. i.) : yük taşıyan, hamal.

bâr-berdâr بار بردار (f. b. s.) : **1.** yük kaldıran. **2.** **i.** hamal. **3.** sabırlı, tahammüllü.

bâr-dân باردان (f. b. i.) : yük kabı. [yol için].

bâr-dâr باردار (f. b. s.) : **1.** yüklü, yüklenmiş. **2.** gebe.

bâre باره (f. i.) : **1.** defa, kez. (bkz : târe). **2.** kale. (bkz : bârû). **3.** zülf. **4.** at.

bârec بارج (f. i.) : **bot.** itüzümü.

bârek-Allah بارك الله (a. n.) : mübârek ola, Allah mübârek etsin!, hayırlı ve bereketli olsun!

bârende بارنده (f. s.) : yağdıran, yağdırıcı. (bkz : bâr).

bâ-reng بارنگ (f. b. s.) : renkli.

bâr-gâh, bâr-geh بارگاه ، بارگه (f. b. i.) : girmek için izin almak lâzımgelen, izinle girilebilecek yer, çadır, yüksek divan.

bâr-gâh-ı kibriyâ : Tanrı huzûru.

bâr-gîr بارگير (f. b. i.) : **1.** yük tutan, yük kaldıran. **2.** beygir, at. (bkz : esb, feres).

bârhâ بارها (f. zf.) : zaman zaman; sık sık; defalarca.

bâr-hâne بارخانه (f. b. i.) : **1.** yüklük. **2.** yolcu eşyâsı indirilecek yer.

Bâr-Hüdâ بارخدا (f. b. h. i.) : **1.** Cenâbıhak, Allah. **2. i.** odacı.

Bârî بارى (a. h. i.) : yaratan, yaratıcı. **Avn-i bârî** : Tanrının yardımı. **Feyz-i bârî** : Tanrının feyzi. (bkz : hâlik).

bârî بارى (f. e.) : hiç olmazsa, bir kere; hâsılı, hülâsa.

bâri', bâria بارع ، بارعه (a. s. berâat'den.) : mükemmel, güzel; üstün.

bârid بارد (a. s. berd'den. c. : bevârid) : soğuk. **Mâ-yi bârid** : soğuk su. **Tavr-ı bârid** : soğuk, çirkin davranış.

bâridâne بارداڭه (a. f. zf.) : soğukça, soğukçasına.

bârih بارح (a. i. c. : bevârih) : samyeli denilen sıcak ve şiddetli rüzgâr.

bâriha بارحه (a. i.) : **1.** bir evvelki günün gecesi, dünkü gece. **2.** dünkü gün.

bârik بارق (a. s.) : parıldıyan.

bârîk باريك (f. s.) : nâzik, dakik, ince. **Fikr-i bârîk** : ince düşünce.

bârika بارقه (a. i. c. : bevârik) : şimşek, yıldırım parıltısı.
bârika-yi hakîkat müsâdeme-yi efkârdan çıkar : hakîkat ışığı, fikirlerin çarpışmasından doğar.

bârîk-bîn باريك بين (f. b. s.) : ince gören, bir şeyi iyice gözden geçiren, inceliyen.

bârik-ter باريكتر (f. b. s.) : pek ince.

bârîsiyye (a. i.) باريسيه ölen Hıristiyanların vârislerinden alınan rüsûm.

bâriş بارش (f. i.) : **1.** yâğmur. (bkz : bârân). **2.** sağanak.

Bârî-Teâlâ بارى تعالى (a. b. h. i.) : Allah, Tanrı.

bâriyâ' بارياء (a. i. c. bevârî) : hasır. (bkz : bâriyy, bâriyye).

bâriyy بارى (a. i. c. : bevârî) : hasır. (bkz : bâriyâ, bâriyye).

bâriyye باريه (a. i. c. : bevârî) : hasır. (bkz : bâriyâ, bâriyy).

bâriz بارز (a. s. bürûz'dan.) : âşikar, meydanda, açık. (bkz : mütebâriz, hüveydâ, zâhir).

bâr-keş باركش (f. s.) : **1.** yük taşıyan. **2.** sabırlı, tahammüllü.

bâr-mend بارمند (f. b. s.) : yemiş veren, yemişli [ağaç]. (bkz : bâr-ver).

bâr-nâme بارنامه (f. b. i.) : eşyâ, yük pusulası.

bârrî بارى (a. i.) : ince kumaştan örülen hasır.

bâr-senc بارسنج (f. b. s.) : yük tartan, dirhem.

bârû بارو (f. i.) : kale duvarı, hisar burcu, sur; sığınak, siper.

bârûd بارود (f. i.) : barıt.
bârûd-i siyâh : güherçileden işlenen barıt.

bârûdî بارودى (f. s.) : koyu gri.

bâr-ver بارور (f. b. s.) : **1.** yemişli, yemişi olan. (bkz : bâr-mend). **2. mec. i.** menfaat, fayda.

ba's بعث (a. i.) : **1.** gönderme, gönderilme. **2.** yeniden dirilme, diriltme.
ba's-ü ba'd-el-mevt : öldükten sonra dirilme.
ba's-i emvât : ölülerin dirilmesi. **3.** peygamberlik.

basâir بصائر (a. i. basîret'in c.) : ibretli görünüşler, deliller, ibretler.

basal بصل (a. i.) : **bot.** soğan ve benzeri gibi kökler.

basala بصله (a. i.) : **hek.** vücûdun bir tarafında yaradılıştan kalma kabartı.
basala-i sîsâiyye : **anat.** murdar iliğin dimağ ile birleştiği yerde görünen kabartı.

bâ-sâmân باسامان (f. b. s.) : **1.** zengin, varlıklı. **2.** düzgün, düzenli.

basar بصر (a. i. c. : ebsâr) : **1.** göz. **2.** görme. **Hadîd-ül-basar** : gözü keskin. **Kuvvet-i basar** : gözün iyi görmesi.

basâret بصارت (a. i.) : gözaçıklığı, inceden inceye etraflı derin görüş.

basarî بصری (a. s. basar'dan.) : görüşle ilgili olan.

bâ-savâb باصواب (a. zf.) : doğrulukla, doğruca.

basbasa بصبصه (a. i.) : **1.** köpeğin yaltaklanması, kuyruğunu sallayıp sokulması. **2.** dalkavukların nefret edilecek hâli.

bâsır باصر (a. s. basar'dan.) : gören, görücü.

bâsıra باصره (a. i. basar'dan.) : **1.** görmek kuvveti ve hassası, görüş, görme. **2.** göz. (bkz : ayn, çeşm).

bâsıt باسط (a. s. bast'dan.) : **1.** yayan, yayıcı.

bâsıt-ür-rızk : Allah. **2.** **anat.** bir uzvu uzatıp açan [adale].

basî بصيع (a. i. c. : busu') : ter.

bâsia باثعه (a. i.) : çok kırmızı olan dudak.

bâsia-i mahbûbe : sevgilinin kırmızı dudağı.

bâsik باثق (a. s.) : eliaçık, cömert [adam].

bâsika باثقه (a. i.) : ağzına kadar su dolu olan kuyu.

bâsil باسل (a. s.) : **1.** kahraman, yiğit, cesur kimse. **2.** haram şey. **3.** fenâ, sert, kötü söz. **4.** çirkin kimse.

basîle بصيله (a. i.) : sovan çeşidi.

bâsim باسم (a. s. besm'den.) : güler yüzlü,şen adam. (bkz : bessâm).

basîr بصير (a. s. basar'dan.) : görüp anlıyan.

bâsire باسره (f. i.) : ekin.

basîret بصيرت (a. i.) : önden görüş, seziş.

basîret-i kalb : gönül uyanıklığı.

basîret-kâr بصيرتكار (a. f. b. s.) : basîretli, önden gören, sezişli.

basîret-kârâne بصيرتكارانه (a. f. zf.) : önden görene, sezene yakışacak sûrette.

basîret-kârî بصيرتكارى (a. b. i.) : önden görmeklik.

basît بسيط (a. s. bast'dan.) : **1.** sâde, düz, ârızasız, engelsiz. **2.** açık, geniş, yayvan, yaygın. **3.** sâde, yalın. **4.** neşeli, şen, güleryüzlü. **5.** **i.** aruz vezinlerinden biri. (bkz : arûz). **6.** kolay. (bkz : âsân, sehl).

bâsita باسطه (a. i.) :uzak yer.

basîte بسيطه (a. i.) : **1.** döşeme minder. **2.** düz yer, arz. **3.** yükseklik ölçmiye yarıyan yayvan Güneş saati.

bast بسط (a. i.) : **1.** yâyma, açma, uzun uzadıya anlatma. (bkz : ityân, serd).

bast fî makam-il-hafî : Allah'ın abdi mahlûkat ile zâhiren bast demesi. Bu; abd'in halk için bâtınan rahmete vesîle olmasını iktizâ eder. Böyle olan abid eşyâyı istîab eder. Onun her şeyde tesîri olur; hiç bir şey onun üzerinde müessir olamaz.

bast fî makam-il kalb : nefis makamında ricâ mesâbesindedir. Lûtuf ve rahmeti, kurb ve ünsü kabûle işârettir. [mukabili : kabz dır].

bast-ı dâ'vâ : dâvâ açma.

bast-ı makal : söz açma.

bast-ı mukaddemât : asıl maksada girmeden bir şeyler söyleme. **2.** **mat.** tüm sayılı bir kesrin tüm sayısını, kesrin paydasiyle çarpıp payına katmak ve çıkanı pay yapıp asıl paydasını olduğu gibi bırakmak. **3.** **tas.** ricâ hâli. (kabûle, rahmete, ünse işâret olarak Allah tarafından tevcîhin gelmesine de "bast" denilir].

bâstân باستان (f. s.) : **1.** mâzi, geçmiş, eski. **2.** **i.** târih.

bâstân-ı bîbaka : sonsuz târih, dünyâ.

bâstân-şinâs باستان شناس (f. b. s.) : târih, geçmiş zaman.

bâsûr باسور (a. i. c. : bevâsîr) : **hek.** mayasıl; kalın bağırsakta ve makadin etrâfındaki siyâh kan damarlarının şişmesinden ve bâzan iltihaplanmasından dolâyı makadın içinde ve dışında peydâ olan memeler yüzünden makattan kan veyâ cerahat gelme, **fr. hémorroïdes.**

bâsûrî باسورى (a. s.) : bâsurla ilgili. **Evrâm-ı bâsûriyye** : bâsûr memeleri.

bâş باش (f. n.) : olsun, ola.

bâşâm باشام (f. i.) : perde, örtü.

bâşâme, bâşûme باشامه ، باشومه (f. i.) : kadınların örtündükleri yaşmak, bürümcük, tülbent, başörtüsü, namaz bezi.

bâşe باشه (f. i.) : atmaca [kuş].

bâşe-i felek : "nesr-i tâir" ve "vâki" denilen iki yıldız.

bâşed باشد (f. e.): olur, ola. **Gâh bâşed, gâh ne-bâşed** : kâh olur, kâh olmaz.

bâşeng باشنگ (f. i.) : **1.** asma üzerinde bulunan üzüm salkımı. **2.** tohumluk olmak üzere alıkonulan sarı ve iri hıyar.

bâşgûn, bâşgûne باشگون ، باشگونه (f. s.) : 1. ters, başaşâğı. **2.** şom, uğursuz. (bkz : bâzgûn, bâzgûne, vâjgûn, vâjgûne).

bâşir باشر (a. s.) : **1.** müjdeci. **2.** güler, mesut, mutlu.

bâş-pâre باش پاره (t. f. b. i.) : **1.** baş parçası. **2. müz.** ney, nısfiye ve girift'lerde, âletin yukarı ucunda bulunan ve üflemek üzere dudağa dokundurulan kısmına denilir ki, sazdan ayrılabilen bir kısımdır ve kamıştan değil, aşınmasın ve iyi dursun diye ceviz, şimşir gibi kıymetli ağaçlardan veyâ fildişi, boynuz, kehlibar gibi maddelerden yapılır. [fagot, klarinet gibi nefesli çalgılarda da böyle ayrı ağızlık parçası mevcuttur].

batâet بطائت (a. i.) : yavaşlık, ağırlık, ağırdavranma.

Batâlese بطالسه (a. i. c.) : Ptolemeos soyundan gelen hükümdarlar.

batâlet بطالت (a. i.) : **1.** işsizlik, âvârelik. **2.** cesâret, kahramanlık.

batânet بطانت (a. i.) : **1.** büyük karınlılık. **2.** çok yiyicilik, oburluk.

batar بطر (a. i.) : **1.** çok sevinme. **2.** kibirlenme. **3.** haksızlık etme.

batarika بطريقه (a. i. batrik'in c.) : patrikler.

batbata بطبطه (a. i.) : kazın ötmesi.

bâtere باتره (f. i.) : tef. (bkz : dâire).

bathâ' بطحاء (a. i. c. : bitâh) : **1.** çakıl taşlı büyük dere. **2.** Mekke'de dağ arasında bulunan bir dere. **3.** dağ arasındaki dere. **4. h. i.** Mekke-i Mükerreme.

bâtıl باطل (a. s. butlân'dan.) : boş, beyhûde; yalan; çürük.

batın بطن (a. i. c. : butûn, ebtân) : **1.** karın. **2.** nesil, soy. (bkz : batn).

bâtın باطن (a. i. c. : bevâtın) : **1.** iç. **2.** iç yüz. **3.** gizli, görünmiyen nesne. **4.** Tanrı. **5.** içteki, içyüzdeki. **Ehl-i bâtın** : sôfîler, ilâhî sırra ermiş bulunanlar. **Havâss-ı bâtına** : **fels.** "hissi müşterek, hayâl, vehm, hâfıza, mutasarrıfa" denilen beş iç duygusu. **6.** (a. i. c. : ebtine) : çukur, kuytu yer.

bâtınen باطناً (a. zf.) : dâhilen, içyüzünde; içinden olarak.

bâtınî باطنى (a. s.) : dâhilî, sır ve hakikatle ilgili [zâhirî mukabili].

bâtıniyye باطنيه (a. i.) : bâtıl mezheplerden biri olup âyetlerin dış mânâlarından ziyâde bâtın, iç mânâlarına ehemmiyet verdikleri için Tanrı sıfatlarının bâzılarını şüpheli gösterirler; Hasan Sabbah'ın tarîkatı.

batî بطى (a. s. batâet'den.) : yavaş, ağır hareketli.

batî-ül-hareke : hareketi, davranışı ağır.
batî-ül-hazm : hazmi güç, * sindirimi ağır.
batî-ül-mizâc : tabîatı, huyu ağır, yavaş olan.

batîh بطيح (a. s.) : zengin [adam].

batîha بطيحه (a. i. c. : batâyih) : sazlı, kamışlı dere.

bâtik باتق (a. s.) : keskin. (bkz : bürrân).

batîn بطين (a. s.) : **1.** büyük karınlı. **2.** uzak yer.

batîr بطير (a. i.) : nalbant.

bâtir باتر (a. s.) : keskin [kılıç].

bâtir باتر (f. i.) : turna kuşu.

bâtire باتره (a. i., c. : bevâtir). keskin kılıç. (bkz : tîg-i bürrân).

batîş بطيش (a. s. batş'dan.) : sertlikle, şiddetle hareket eden.

batn بطن (a. i. c. : ebtân, bütûn). (bkz : batın).

batnen ba'de batnın : soydan soya, nesilden nesilden nesile, kuşaktan kuşağa. ["evvelki batında kimse varken ikinci batında olan kimse istifâde edemez" demektir].

batn-ı kebir : büyük karın.

batnî بطنى (a. s.) : karına mensup, karınla ilgili.

batş بطش (a. i.) : zor ve şiddetle yakalayış, sertlikle tutuş.

batt بط (a. i.) : **1.** kaz. **2.** kaz şeklindeki sürâhi, su kabı.

battâl بطال (a. s. batâlet'den.) : **1.** cesur, kahraman. **2.** pek büyük. **3.** işe yaramaz, hantal. **4.** işsiz.

battâliyye بطاليه (a. i. battâl'dan.) : [eskiden] işi bitmiş olan resmî kâğıtların konulduğu torba.

baûza, bauz بعوض ، بعوضه (a. i.) : sivrisinek.

bâver باور (f. i.) : **1.** tasdik, inanma. **2. s.** sağlam; pek doğru.

bayâtî بياتى (f. i.) : **müz.** (bkz : beyâtî).

bâ-vücûd-ki باوجود كه (f. a. b. s.) : böyle iken, bununla berâber. (bkz : maa-hazâ).

bâyeste بايسته (f. s.) : lüzumlu, gerekli.

bay-gân بايگان (f. b. i.) : bekçi, koruyucu.

bâyız بايض (a. s. beyzâ'dan.) : yumurtlıyan, yumurtlayıcı.

bâyi بايع (a. s. bey'den.) : satan, satıcı.

bâyiiyye بايعيه (a. i.) : pazar yerlerine gönderilen mevad ve eşyâdan gümrük ihtisap resminden başka olarak alınan resim.

bâyin باين (a. s. beyn'den.) : aralayıcı, ayırıcı. **Talâk-ı bâyin** : boşıyan tarafından ric'ati mümkün olmıyan talâk.

bâyir باير (a. i.) : sürülmemiş, açılmamış, sert, katı, ham toprak.

bâyiste بايسته (f. s.) : zarûrî; lâzım, gerekli.

Bâyiste-i Hestî : Cenâbıhak.

baykar بيقر (a. s.) : çulha, bez ve kumaş dokuyan.

baykara بيقره (a. i.) : **1.** helâk olma, mahvolma. **2.** böbürlene böbürlene salınarak yürüme. **3.** malı çok olma.

bayrak بيرق (f. i.) : bayrak, sancak. (bkz : âlem).

bayrak-dâr بيرقدار (f. b. s.) : bayrak taşıyan. (bkz : âlem-dâr, sancak-dâr).

Bayrâmiyye بايراميه (o. i.) : Hacı Bayrâm-ı velî tarafından XIII, (XIV). asrın sonlariyle IX. (XV) asrın ilk yarısında Ankara'da kurulan bir tarîkat.

baytâr بيطار (a. i.) : hayvan hekimi, veteriner.

baytara بيطره (a. i.) : baytarlık, hayvan hekimliği.

bayzar بيظر (a. i.) : 1. rahmin başlangıcındaki et parçası, dilcik. 2. sövme, sövüp sayma.

bâz باز (. zf.) : 1. geri, gerisin geriye. 2. tekrar, yeniden.

bâz باز (f. i.) : 1. doğan [kuş], şehbaz, şâhin. 2. s. açık. **Ser-bâz** : başı açık. 3. s. oynatıcı, oynıyan. **Âteş-bâz** : ateşle oynıyân; **Cân-bâz** : canı ile oynıyan, canbaz, **fr. acrobate. Kumar-bâz** : kumar oynıyan, kumarcı.

bâz-ül-Eşheb : Hz. Abdül-Kadir-i Geylânî'nin lâkabı.

ba'z بعض (a. i.) : bir şeyin küçük kısmı, parçası. 2. s. birkaç, bir miktar, bir kısım, bir takım.

ba-zân بعضا (a. zf.) : vakit vakit, arasıra.

bâzâr بازار (f. i.) : 1. pazar, çarşı. 2. alışveriş. 3. pazar yeri. **Şâhid-i bâzâr** : zayıf ahlâklı kadın.

bâz-bân بازبان (f. b. i.) : doğancı, kuşçu.

bâz be-hazîne باز بخزينه (f. a. b. i.) : geri verilmek üzere eğreti olarak hazîneden alınan şeyler.

bâz-dâr بازدار (f. b. i.) : doğancı, avcı, kuşçu, kuşçubaşı.

bâzek بازك (f. i.) : küçük doğân [kuş].

bâzende بازنده (f. s.) : oynıyan, oynayıcı, dansöz.

bâzende-zebân بازنده زبان (f. b. s.) : geveze; boşboğaz.

bâzergân بازرگان (f. b. i.) : 1. bezirgân, tâcir. 2. ağa makamında yahudilere verilen bir ad.

bâzergânî بازرگانى (f. b. i.) : tüccarlık.

bâz-geşt بازگشت (f. b. i.) : 1. geri dönme. 2. pişmanlık. 3. gerileme; çöküş.

bâzgûn, bâzgûne بازگون ، بازگونه (f. s.) : 1. ters, başaşağı. 2. şom, uğursuz. (bkz : bâşgûne).

bâz-güşa بازگشا (f. b. i.) : insandaki ayırdetme kuvveti.

ba'zı بعض (a. zf.) : birazı, bir kısmı; kimi.

bâzıa باضعه (a. i.) : **hek.** derisi kesilmek üzere olan yara.

bâzıh باذخ (a. s.) : yüce, yüksek. **Cibâl-i bâzıha** : yüce, yüksek dağlar.

bâzık باذق (a. s.) : zekî, anlayışlı.

bâzî باذى (a. s.) : 1. beğenmiyen, istihfâf eden. 2. ağzıbozuk, küfürbaz.

bâzî بازى (f. i.) : oyun, eğlence.

bâzîçe بازيچه (f. i.) : 1. oyuncak. 2. oyun, eğlence.

bâzî-gâh بازيگاه (f. b. i.) : oyun yeri, eğlence yeri.

bâzî-gede بازيكده (f. b. i.) : oyun yeri, eğlence yeri.

bâzî-ger بازيگر (f. b. s.) : rakseden, oyun oynıyan, köçek, çengi.

bâzî-gerî بازيگرى (f. b. i.) : köçeklik, çengilik, oyunculuk.

bâzî-gûş بازيگوش (f. b. s.) : şen, lâtîfeci kimse.

bâzî-hâne بازيخانه (f. b. i.) : oyun, eğlence yeri.

bâzil باذل (a. s. bezl'den) : bol bol veren, dağıtan.

bâzir باذر (a. s.) : 1. ekici, eken. 2. dedikoducu. 3. geveze.

bâz-keşt بازكشت (f. b. i.) : Nakşî tâbirlerindendir. Nakşî tarîkatinde husûsî olarak mevcut on

bir kelimeden birisi. [diğerleri : hoş derdem, nazar ber kadem, sefer der vatan, halvet der encümen, yâd-kird, nigâh-dâşt, yâd- dâşt, vukuf-ı zamânî, vukuf-ı adedî, vukuf-ı kalbî'dir].

bâzmânde بازمانده (f. b. s.) : **1.** geri kalmış, durmuş. **2.** kafasız, kabiliyetsiz.

bâz-nâme بازنامه (f. b. i.) : kuşçuluk, bilhassa avcı kuşlar için yazılan eser.

bâz-pes بازپس (f. b. zf.) : **1.** geri. **2.** yeniden, tekrar.

bazr بظر ، بضر (a. i.) : kadınlık nişânesindeki fazla et, dilcik.

bâzû بازو (f. i.) : **1.** kolun omuz ile dirsek arasındaki kısmı, pazı. **2. mec.** güc, kuvvet ve istîdat.

bâzû-bend بازوبند (f. b. i.) : kolbağı, pazvant.

bâzû-dirâz بازودراز (f. b. s.) : "uzun kollu" : **1.** nüfuzlu, sözü geçer. **2.** zâlim. **3.** müdâhaleci. **4.** İsfendiyâr'ın oğlu Behmen'in lâkabıdır.

-be به (f. e.) : **1.** kelimelere -e hâlini verir : **Dest-be-dest :** elele. **2. -e kadar** mânâsını verir. **Tâ-be-sabâh :** sabaha kadar.

bebân, bebbân ببان ، ببّان (a. i.) : tarz, uslûp, yol.

bebbân-ı şübbân : gençlerin tarzı, yürüyüşü, yolu.

bebga ببغا (a. i.) : dudu, papağan. (bkz : bepga).

bebr, bebir ببر ، ببر (f. i.) : eski kitaplara göre, Hindistan'da ve Afrika'da bulunur, kediye benzer, gayet büyük, üstü yol yol tüylü, saldırdığı zaman derisindeki tüyleri kabarıp korkunç bir manzara arzeden, arslanın bile korktuğu, azgın bir canavarmış. [eski lûgatçiler, "böbürlenmek" kelimesinin "bebir" den geldiğini söylerler].

bec بج (f. i.) : **1.** su ve şarap sızıntısı. **2.** ağzın içi, avurt.

becâ' بجاء (a. s.) : **1.** geniş, bol. **Ayn-i becâ'** : geniş, iri göz. **2. i.** geyik; karaca.

becâ بجا (f. zf.) : yerinde, uygun.

becâ-nâ-becâ : yerli ve yersiz, iyi ve kötü, uygun ve uygunsuz.

becâyiş بجايش (f. i.) : değişme, karşılıklı yer değiştirme.

becbece بجبجه (a. i.) : çocuk avutmak için yapılan gürültü, hokkabazlık, tuhaflık.

bece بجه (a. i.) : sivilce; arpacık [çıban].

becel بجل (a. i.) : **1.** yalan, iftirâ. (bkz : bühtân). **2.** şaşma.

becidd بجد (f. s.) : **1.** ciddî, gerçek. **2. zf.** cidden, gerçekten.

becîl بجيل (a. s.) : **1.** büyük, îtibarlı, gösterişli, muhterem kimse. **2.** şişman.

becîr بجير (a. s.) : birçok.

becrâ' بجراء (a. s.) : **1.** göbeği çıkık [kadın]. **2.** yüksek [yer, tepe].

beççe, beçe بچّه ، بچه (f. i. c. : beçegân) : insan veyâ hayvan yâvrusu.

beçe-i hor. (bkz : beçe-i hurşîd).

beçe-i hûnîn (kanlı yâvru) : acı gözyaşları.

beçe-i hûrşîd (Güneşin yavrusu) : kıymetli taş veyâ mâden.

beçe-i tâvûs-ı ulvî (gökteki tâvûsun yavrusu) : **1.** Güneş. **2.** Ay. **3.** gündüz. **4.** ateş. **5.** yâkut.

beçe-bâz بچه باز (f. i.) : "çocukla oynıyân" : gulâmpâre, kulampara.

beçedân بچه دان (f. i.) : rahim, dölyatağı.

beçe-dâr بچه دار (f. s.) : **1.** çocuğu, yavrusu olan. **2.** hâmile, gebe.

beçe-gân بچگان (f. b. i. beççe ve beçe'nin c.) : yavrular, çocuklar.

beçek بچك (f. i.) : bir çeşit kesici âlet; küçük silâh.

bed بد (f. s. "fenâ" mânâsına c. : bedân) : 1. fenâ, yaramaz, çirkin. 2. i. kötülük. 3. i. ateş tutuşturmaya mahsus yarı yanmış paçavra.

bed بدء (a. i.) : başlama, başlayış.

bedâat بداعت (a. i.) : bedîîlik, güzellik; yenilik. (bkz : bedûat).

bedâd بداد (a. i.) : 1. fırka. 2. hisse, nasîb, pay. 3. savaşacak akran.

bed-âgaz بدآغاز (f. b. s.) : başlangıcı kötü; kötü bir şekilde başlanmış.

bed-ahd بدعهد (f. a. b. s.) : ahdinde durmıyân, vefâsız.

bedâhe, bedâhet بداهه ، بداهت (a. i.) : herhangi bir konuya dâir birdenbire söz söyleme.

bedâheten بداهتاً (a. zf.) : birdenbire, ansızın, düşünmeksizin. (bkz : bi-l-bedâhe).

bed-ahlâk بد اخلاق (f. a. b. s.) : huyu ve ahlâkı kötü olan [kimse].

bedahş بدخش (f. i.) : Bedahşan yâkutu.

bedahş-i muzâb : şarap.

bed-ahter بداختر (f. b. s.) : yıldızı, tâlihi kötü olan [kimse].

bed-âhû بد آهو (f. b. s.) : huyu, karakteri bozuk.

bedâl بدال (a. i.) : mübâdele, trampa, değişme, değiştirme.

bed-amel بد عمل (f. a. b. s.) : işi ve hareketi fenâ olan.

bed-âmûz بد آموز (f. b. s.) : 1. fenâlık öğrenmiş. 2. fenâlık öğreten.

bedân بدان (f. s. bed'in c.) : 1. fenâlar, yaramazlar; çirkinler. 2. f. zf. : onunla.

bed'an بدءاً (a. zf.) : başlangıçta; ilkin, ilkönce.

bedânet بدانت (a. i.) : yâğlı, semiz olma, semizlik.

bed-asl بد اصل (f. a. b. s.) : soyu kötü, aslı fenâ.

bed-âvâz بد آواز (f. b. s.) : fenâ sesli.

bedâvet بداوت (a. i.) : 1. bedevîlik, yürüklük, göçebelik. 2. çöl.

bedâyi' بدايع (a. i. bedî', bedîa'nın c.) : eşi ve benzeri olmıyan güzel, mükemmel ve yeni şeyler.

bedâyi-i âsâr : eserlerin güzelleri.

bedâyi' بضايع (a. i. bidâa'nın c.) : sermâyeler, anamallar.

bed-âyîn بد آيين (f. b. s.) : geleneği, göreneği ve âyini kötü olan.

bedâyi-pesend بدايع پسند (a. f. b. s.) : güzelliği takdîr eden.

bed-baht بدبخت (f. b. s.) : bahtsız, bahtı kara, kara bahtlı, tâlihsiz.

bed-bîn بدبين (f. b. s.) : fenâ gören, kötümser, **fr. pessimiste.**

bed-bînâne بد بينانه (f. b. zf.) : hiç birşeyi beğenmiyen, herşeyi fenâ gören adama yakışacak sûrette, kötümserce.

bed-bînî بدبينى (f. b. s.) : fenâ görürlük, kötümserlik.

bed-bû بدبو (f. b. s.) : fenâ kokulu, kokan.

bed-bûd بدبود (f. b. s.) : fenâ yapılı.

bed-bûk بدبوك (f. s.) : hâin, korkak.

bed-cins بد جنس (f. a. b. s.) : cinsi bozuk.

bed-çehre بد چهره (f. b. s.). (bkz : bed-çihre).

bed-çeşm بد چشم (f. b. s.) : nazarı değen, hasetçi.

bed-çihre بد چهره (f. b. s.) : çirkin yüzlü.

beddâl بدال (a. i.) : bakkal.

bedde بده (a. i.) : tâkat, derman, güç (bkz : bidde).

bed-dil بد دل (f. b. s.) : yüreksiz, korkak.

bed-dimâğ بد دماغ (f. a. b. s.) : kaprisli; inatçı.

bed-duâ بد دعا (f. a. b. i.) : inkisar, ilenç.

bed-edâ بد ادا (f. a. b. s.) : nezâketsiz, terbiyesiz, kaba [kimse].

bedel بدل (a. i. c. : bedelât) : **1.** karşılık, karşı. **2.** bir şeyin yerine verilen ve yerini tutan şey. (bkz : ivaz). **3.** başkasının adına ve masrafiyle hacce giden.

bedel-i askerî : askerlik bedeli, askere gitmemek için verilen para.

bedel mâ-yetehallel : vücûdun sarfiyâtını tamamlıyan yiyecekler.

bedel-i misl : **huk.** tasarruf hakkı mukabilinde verilen muaccele-i misil, yânî emsâline uygun peşin para.

bedel-i öşr : ekilmesi bırakılmış bir tarla için öşre karşılık alınan bedel.

bedel-i rakabe : **huk.** kölenin şahsı yerine geçen kıymeti veyâ nefsi mukabilinde vermeyi deruhte ettiği "ıtk" veyâ "kitâbet" akçesi.

bedelen بدلاً (a. zf.) : yerine, karşılığında, mukabilinde.

beden بدن (a. i. c. : ebdân) : gövde, vücut, cisim, ten.

bed-endâm بد اندام (f. b. s.) : biçimsiz, çarpık, kambur.

bed-endîş بد انديش (f. b. s.) : kötülük düşünen.

bedene بدنه (a. i. c. : büdün) : kurbanlık deve.

bedenen بدناً (a. zf.) : **1.** beden ile, şahsen. **2.** vücutça.

bedenî, bedeniyye بدنى ، بدنيه (a. s.) : bedene mensup, vücutla ilgili : **Terbiye-i bedeniyye** : jimnâstik.

beden-kâr بدنكار (a. f. b. i.) : kakum kaplı bir nevi kısa ceket. [büyük memurlar giyerdi].

beden-nûr بدن نور (a. b. i.) : samur kaplı bir nevi ceket. [büyük memurlar giyerdi].

be-der بدر (f. i.) : dışarı.

be-dergâh بدرگاه (f. b. i.) : **1.** kapıya çıkma. **2.** **tar.** acemi ocağında ve ocak dışındaki türlü hizmetlere verilmiş olan acemîlerin, Yeniçeri ocağına kayıt ve kabulleri hakkında kullanılan bir kelime.

bedestân بدستان (f. i.) : değerli eşyâ ve mücevherlerin alınıp satıldığı çarşı. (bkz : beziztân).

bed'et بدأت (a. i.) : başlangıç.

bed'etmek بدأ ايتمك (a. t. b. m.) : başlamak.

bedevî بدوى (a. i.) : **1.** göçebe. **2.** çölde yaşıyan.

Bedevî بدوى (a. i.) : Seyyit Ahmed-ül-Bedevî tarafından kurulan tarîkat. Seyyit Ali'nin oğludur. Seyyit Ali'nin babası Seyyit İbrâhim, onun babası Seyyit Mehmet, Seyyit Mehmet'in babası da Seyyit Ebî Bekr'dir. 576 (1180 - 1179) senesinde Fas şehrinde dünyâya geldi. 675 (1276) da Mısır'da vefât ederek Tanta'daki türbesine gömüldü.

bedeviy-âne بدويانه (a. f. zf.) : çölde yaşıyanlara uygun bir sûrette.

bedeviyyet بدويت (a. i.) : bedevîlik, göçebelik.

bed-fercâm بد فرجام (f. b. s.) : âkibeti, sonu fenâ.

bed-fermâ بد فرما (f. b. s.) : fenâlık ve ayıp işlemesini emreden.

bed-fiâl بد فعال (f. a. b. s.) : yaptığı işler kötü olan.

bed-girdâr بدگردار (f. b. s.). (bkz : bed-kâr).

bed-gû بدگو (f. b. s.) : aleyhte bulunan münâfık, dedikoducu.

bed-güher [gevher] بدگهر [گوهر] (f. b. s.) içi, tabîatı fenâ, soysuz, mayası bozuk.

bed-gümân بدگمان (f. b. s.) : fer ;üphede bulunan.

bed-hâh بدخواه (f. b. s.) : her **işin** fenâlığını istiyen.

bed-hâhâne بد خواهانه (f. b. zf.) : kötülük, fenâlık istiyene yakışacak sûrette.

bed-hâl بد حال (f. a. b. s.) : hâli kötü, düşkün.

bed-hisâl بدخصال (f. a. b. s.) : **haslet**leri, huyları kötü.

bed-hû [y] بدخو [ی] (f. b. s.) : **1.** kötü huylu, huysuz. **2. i.** kötü huy.

bedî' بدیع (a. s.) : **1.** eşi ve benzeri olmıyân, mükemmel bir şeyi icâdeden.
bedî'-üs-semâvâti ve-l-arz : Cenâbıhak. **2.** yeni, garip, eşsiz ve görülüp işitilmemiş. **3. i. ed.** sözün güzel olması usûl ve kaidelerinden bahseden ilmin adı, estetik.

bedîa بدیعه (a. i. c. : bedâyi') : **1. beğe**nilen ve takdîredilen pek yeni şey. **2. i.** kadın adı.
bedîa-i hayâliyye : ülkü, **fr. idéal.**

bedîa-zâr بدیعه‌زار (a. f. b. i.) : güzellik yeri.

bedîd, bedîdâr بدید ، بدیدار (f. s.) : meşhur; görünür; açık, meydanda. (bkz : âşkâr, hüveydâ).

bedîh بدیح (a. s.) : şan ve şerefi büyük olan.

bedîhe بدیهه (a. s.) : **1.** düşünmeden, birdenbire söylenen güzel söz. **2. i.** başlangıç.

bedîhe-gû بدیهه گو (f. b. s.) : bedîhe, güzel söz söyliyen, söylemeye alışık bulunan kimse.

bedîhî بدیهی (a. s. c. : bedîhiyyât) : **1.** akla kendiliğinden gelen. **2.** delilsiz, açık olan, besbelli.
bedîhî-i ûlâ : ispâta ihtiyaç olmıyan, gün gibi âşikâr hakikat.

bedîhiyyât بدیهیات (a. i. bedîhî'nin c.) : delîli ve ispâtı gerekmiyen açık şeyler.

bedîhiyyet بدیهیت (a. i.) : bedîhî olma, besbellilik, açık olma.

bedii بدیعی (a. s.) : **1.** güzel. **2. i.** güzellik

bedîl بدیل (a. i.) : **1.** bir şeyin karşılığı. (bkz : ivaz). **2.** tutuşulan bir bahiste aldanan kimsenin vereceği şey.

bed-kâr بدکار (f. b. s.) : işi, hareketi kötü, işi, hareketi fenâ.

bed-legâm بدلگام (f. b. s.) "gem almaz, serkeş at" : **1.** âsî, serkeş, söz dinlemiyen kimse. **2. i.** bedevî, çöl adamı.

bed-lika بدلقا (f. a. b. s.) : kötü yüzlü, çirkin suratlı.

bed-mâye بدمایه (f. b. s.) : soysuz, sütü bozuk.

bed-meniş بدمنش (f. b. s.) : kötü huylu, kötü tabîatlı.

bed-mest بدمست (f. b. s.) : **1.** sarhoşluğu kötü, fenâ sarhoş. **2.** kendini bilmiyecek derecede sarhoş.

bed-mesti بدمستی (f. b. i.) : bedmestlik, kötü sarhoşluk.

bed-mihr بدمهر (f. b. s.) : iyilik etmiyen, insâniyetsiz.

bed-nâm بدنام (f. b. s.) : kötü adlı, fenâ tanınmış, adı kötüye çıkmış.

bed-nesl بدنسل (f. a. b. s.): soysuz, aslı fenâ, rezil.

bed-nigâh بدنگاه (f. b. s.) : kötü bakışlı.

bed-nihâd بدنهاد (f. b. s.) : rezil, aslı bozuk, soysuz.

bed-nijad بدنژاد (f. b. s.) : aslı, soyu bozuk, bayağı [kimse].

bed-pesend بدپسند (f. b. s.) : **1.** kötülüğü metheden, kötülüğü beğenen. **2.** müşkülpesent, güçbeğenir.

bed-peymân بد پیمان (f. b. s.) : andında, sözünde durmıyan, sözünün eri olmıyan.

Bedr بدر (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in dinsizlerle çarpıştığı Mekke ile Medîne arasında bir yer olup, **bu** savaşa "Bedir gazâsı" denilir.

bedr بدر (a. i.) : ayın on dördüncü gecesi, dolunay.
bedr-i bülend : ayın on dördü.
bedr ü kemâl : **g. s.** bir yazı sitili.

bed-râh بدراه (f. b. s.) : fenâ yola sapan.

bed-râm بدرام (f. s.) : **1.** sert başlı at. **2. zf.** dâima. **3.** hoş, lâtif, yâkışıklı, süslü.

bed-rân بدران (f. b. s.) : **1.** işleri kötü idâre eden. **2.** çapkın [kadın]. **3.** orospu.

bedre بدره (a. i. c. : bider) : **1.** kuzu, oğlak derisi. **2.** içi altın dolu kese. [beşyüz kuruşa eskiden "kese" denilirdi]. (bkz : bedri).

bed-reftâr بدرفتار (f. b. s.) : hareketi, gidişâtı fenâ olan.

bed-reg بدرگ (f. b. s.) : aslı kötü, **huysuz**, kötü damarlı [insan ve hayvan].

bedreka بدرقه (f. i.) : yol gösteren, kılavuz, delil. (bkz : bezreka).

bed-reng بدرنگ (f. b. s.) : açıkla, koyu arasında kirli bir renk.

bedri بدری (f. i.) : **1.** içi altın dolu kese. (bkz : bedre [2]). **2.** erkek adı.

Bedriyye بدریه (a. h. i.) : sühreverdiyye tarîkatinin altı şûbesinden biri [öteki şübeleri : Zeyniyye, Bahâiyye, Kemâliyye, Ahmediyye, Necîbiyye'dir].

bedrûd بدرود (f. i.) : vedâ, esenlik, esenleme. (bkz : bidrûd).

Bed-sigâl بد سگال (f. b. s.) : fenâ düşünceli, herkes hakkında kötü söyliyen.

bed-sirişt بد سرشت (f. b. s.) : tabîatı, yaradılışı kötü.

bed-siyret بد سیرت (f. a. b. s.) : kötü huylu, ahlâksız.

bed-tâli' بد طالع (f. a. b. s.) : tâlihi kötü, tâlihsiz. (bkz : şûr-baht).

bed-tedbîr بد تدبیر (f. a. b. s.) : fenâ istekli, niyeti bozuk.

bed-ter بدتر (f. b. s.) : daha kötü, çok kötü, beter.

bed-tıynet بد طینت (f. a. b. s.) : yaradılışı, tabîatı fenâ olan, soyu bozuk, bayağı adam. (bkz : bed-sîret).

bedûat بدوعت (a. i.). (bkz : bedâat).

bedûh بدوح (a. i.) : mektup zarflarının üstüne yazılan aslı meçhul bir kelime. Bunun yerine "ebcet" hesâbına göre karşılığı olan : (2, 4, 6, 8) sayıları da kullanılır.

be-dûş بدوش (f. e.) : omuza, omuzda. **Abâ-be-dûş** : abası omuzunda, serseri. **Dûş-be-dûş** : omuz omuza.

bed-üslûb بد اسلوب (f. a. b. s.) : tavrı, gidişi kötü.

bed-zebân بد زبان (f. b. s.) : **1.** ağzı pis, ağzıbozuk. **2. i.** kötü dil.

bed-zehre بد زهره (f. b. s.) : korkak, yüreksiz, ödlek.

befm بفم (f. i.) : keder, tasa, iç sıkıntısı. [kelime "befem" şeklinde de kullanılır].

befş بفش (f. i.) : azamet, debdebe.

beft بفت (f. i.). (bkz : zer-beft).

beftere بفتره (f. i.) : avcılar tarafından kullanılan alıştırılmış kuş.

befterî بفترى (f. i.) : sık dişli çulha tarağı, tezgâha mahsus ağaç tarak. (bkz : kefterî).

beganûş بغانوش ("ga" uzun okunur. f. i.) : eşkin, yürük at ve katır.

begas بغاث (a. i. c. : bagsân) : **1.** lori kuşu. **2.** kartal; karga; doğan gibi hayırsız ve zararlı kuşlar. (bkz : bigas, bügas).

begayâ بغايا ("ga" uzun okunur. a. i. c.) : askerlikte keşif kolu takımı.

begayet بغايت ("ga" uzun okunur. a. zf.) : pek çok, aşırı, son derecede, pek ziyâde.

begend بگند (f. i.) : **1.** kümes, folluk. **2.** yuva. (bkz : âşyân).

beğnek بگنك (f. s.) : kuyruğu kesik, güdük. [hayvan].

begter بگتر (f. i.) : eskiden kullanılan zırhlı elbise.

behâcet بهاجت (a. i.) : güzellik, güzel yüzlü oluş.

Behâiyye بهائيه (a. i.) : sühreverdiyye tarîkatının altı şûbesinden biri. [öteki şûbeleri : Bedriyye, Zeyniyye, Kemâliyye, Ahmediyye, Necîbiyye'-dir].

behak بهق (a. i.) : insanın derisinde pul pul beyazlık ve alaca bir renk meydana getiren bir çeşit hastalık. (bkz : behek).

behâmîn بهامين (f. i.) : bahar mevsimi.

behas بهس (a. i.) : susama. (bkz : atş).

behatt بهط (a. i.) : sütlâç, süt lâpası.

behbûd بهبود (f. i.) : iyilik, sağlık, sihhat.

behc بهج (a. i.) : keyfi her zaman yerinde olan [adam].

behcet بهجت (a. i.) : **1.** sevinç. **2.** güzellik, güleryüzlülük, şirinlik. **3.** erkek adı.

behdel بهدل (a. i.) : **1.** sırtlan yavrusu. **2.** erkeğin memeleri büyük olma.

behek بهك (f. i.). (bkz : behak).

behem بهم (f. zf.) : toplu, birarada; hep bir yere, hep bir yerde. (bkz : bâhem).

behem-ber-âmden بهمبر آمدن (f. b. m.) : **1.** birikmek, toplanmak. **2.** **mec.** kızmak, müteessir olmak.

be-heme-hâl بهمه حال (f. a. zf.) : her halde, elbette, nasıl olursa olsun, mutlaka.

behem-zede بهمزده (f. b. s.) : cemiyeti dağıtmış, topluluğu bozmuş.

beher بهر (f. b. s.) : her, herbir, herbiri.

be-her-hâl بهرحال (f. a. zf.) : her halde, mutlaka.

behet بهت (f. i.) : **1.** sütlâç. **2.** Memûniye denilen ve pirinç unu ile pişirilen helva. [Abbâsî halîfelerinden "Elme'mûn" un çok sevdiği bir yemek olduğu söylenir].

behhâs بحاث (a. s.). (bkz. : bahhâs).

behîc بهيج (a. s. behcet'den.) : şen, güzel; güleryüzlü [adam].

behîce بهيجه (a. s.) : **1.** şen, güzel; güleryüzlü [kadın]. **2.** kadın adı.

behîle بهيله (a. s.). (bkz : behîre) .

behîm بهيم (a. i.) : **1.** düz siyâh şey, alacasız hayvan. **2.** dik, pürüzsüz ses.

behîme بهيمه (a. i. c. : behâim, behâyim) : dört ayaklı hayvan.

behîmî بهيمى (a. s.) : hayvana mensup, hayvanlık, hayvânî.

behîmiyyet بهيميت (a. i.) : hayvanlık halî, **fr. hébetude.**

behîr بهير (a. s.) : **1.** nefesi sıkışıp çok soluyan [adam]. **2.** göğüs darlığı hastalığı dolayısiyle solumaktan yol yürüyemiyen [adam].

behîre بهيره (a. s.) : **1.** şişmanlık dolayısiyle yürürken soluyan [kadın]. **2.** hayır ve iyilik seven, soyu temiz [kadın]. (bkz : behîle).

behişt بهشت (f. i.) : cennet, uçmak. (bkz : adn, bihişt, firdevs).

behişt-i dünyâ (dünyâ cenneti) : yerdeki cennet = Semerkand vâdîsi, Şam ovası; Basra cîvârı v. b.).

behişt-i gümgeşt : kaybolmuş cennet.

behişt-âşiyân بهشت آشيان (f. b. s.) : meskeni cennette olan = merhum.

behişt-hırâm بهشت خرام (f. b. s.) : cennete gitmiş.

behiştî بهشتى (f. i.) : behişte mensup, cennetlik.

behiştî-rû بهشتى رو (f. b. s.) : hûri gibi güzel yüzlü.

behişt-nişîn بهشت نشين (f. b. s.) : cennette oturan.

behişt-sîmâ بهشت سيما (f. a. b. s.) : cennet gibi güzel yüzlü.

behişt-zâr بهشت زار (f. i.) : cennet gibi yer.

behîte بهيته (a. i.) : iftirâ, yalan söz.

behiyye, behî بهى ، بهيه (a. s. behâ'dan.) : güzel. **Hediyye-i behiyye** : güzel hediye. **İdâre-i behiyye** : güzel idâre.

behkele بهكله (a. i.) : nârin, ince ve güzel vücutlu kız, sevgili. (bkz : behkene).

behken بهكن (a. s.) : güzel ve gösterişli genç [erkek].

behkene بهكنه (a. s.). (bkz : behkele).

behkeşe بهكشه (a. i.) : emir ve işte çabukluk, bir işi çabuk görme ve tutma.

behl بهل (a. i.) : **1.** lânet, nefret. **2. s.** az şey, az su.

behle بهله (f. i.) : kalın kuşçu eldiveni.

behlel بهلل (a. s.) : abes, bâtıl, beyhûde, boş, boşuna. (bkz : bühlel).

behlûl بهلول (a. s.) : **1.** çok gülen, çok gülücü. **2.** hayır sâhibi, çok iyi adam [Arapça'da fasîhi **bühlûl** dür]. (bkz : bühlûl).

Behlûl بهلول (a. h. i.) : Hârûn-ür-Reşîd'in kardeşinin adı olup, delice hareketleriyle meşhur olmuştu.

behmân بهمان (f. s.) : filân, filanca. (bkz : bâhmân).

behmâr بهمار (f. zf.) : çok, ziyâde, fazla.

behme بهمه (a. i. c. : bühüm, bihâm; c. c. : bihâmât) : **1.** kuzu. **2.** oğlak. **3.** buzağı. **4.** keçi otu. (bkz : bühme).

behmen بهمن (f. s.) : **1.** zekî, anlayışlı, kavrayışlı. **2.** tedbirli. **3. i. bot.** turpa benziyen ve "kavza kökü" denilen bir ot.

Behmen بهمن (f. h. i.) : Îran hükümdarlarından İsfendiyâr'ın oğlu Erdşîr'in lâkabı.

behnân بهنان (a. i.) : **1.** güleç, güler yüzlü, iyi huylu ve dâima gülen adam. **2.** erkek adı.

behnâne بهنانه (a. i.) : **1.** güler yüzlü, iyi huylu ve dâima gülen kadın. **2.** kadın adı.

behnâne بهنانه (f. i.) : **1.** maymun. **2.** beyâz pide. [doğrusu pehnâne dir].

behne بهنه (a. s.) : yumuşak [yer].

behneke بهنكه (a. s.) : şişmanca ve vücudu güzel kadın.

behnes بهنس (a. s.) : sakîl, kaba, çirkin [adam].

behr بهر (a. i.) : **1.** uzaklık, mesâfe. **2.** felâket. **3.** ümidin boşa çıkması.

behrâ بهرا (f. zf.) : onun için, ondan dolayı.

behrâm بهرام (f. i.) : **1.** Merih yıldızı. **2.** Acem pehlivanlarından birinin adı. **3.** İran hükümdarlarından birkaçının adı ki en meşhuru, yaban eşeği avına pek düşkün olan "Behrâm Gûr" dur.

behrâme بهرامه (f. i.) : **1.** yeşil elbise. **2.** (bkz : behrâmec).

behrâmec بهرامج (a. i.) : **1.** her renkte olan leylâk çiçeği. **2.** çiçeği kokulu olan bir cins söğüt ağacı.

behrâmen بهرامن (f. i.) : **1.** bir nevi kırmızı yâkut. **2.** ipekten dokunmuş güzel bir kumaş. **3.** asfur çiçeği, kırmızı gül. **4.** kadınların kullandıkları allık, kırmızı düzgün.

behre بهره (f. i.) : hisse, pay, kısmet, nasip.

behre-ber بهره بر (f. b. s.) : şerik, ortak.

behre-berî بهره برى (f. b. i.) : şeriklik, ortaklık.

behrec بهرج (a. s.) : **1.** faydasız, işe yaramaz şey. **2.** arzuya bırakılmış şey, iş. **3.** eksik veyâ ayârı bozuk para.

behre-dâr بهره دار (f. b. s.) : behreli, hisseli, paylı. (bkz : behre-mend).

behre-dârî بهره دارى (f. b. i.) : behrelilik, paylılık.

behrek بهرك (f. i.) : **1.** çok çalışmadan dolayı el ve ayak derilerinin sertleşmesi. **2.** yaralardan gelen irin.

behrem بهرم (a. i.) : asfur çiçeği, kırmızı gül. (bkz : behrâmen).

behremân, behremen بهرمان ، بهرمن (f. i.). (bkz : behrâmen [1]).

behreme بهرمه (a. i.) : **1.** çiçeğin göz alıcı güzelliği ve parlaklığı. **2.** Hindlilerin ibâdeti. **3.** saç ve sakalı kına ile boyama.

behreme بهرمه (f. i.) : burgu. (bkz : matkab, miskab).

behre-mend بهره مند (f. b. s.) : behreli, hisseli. (bkz : behre-dâr).

behre-mendî بهره مندى (f. b. i.) : behremendlik, behrelilik.

behre-ver بهره ور (f. b. s.) : hisse ve nasîbini almış.

behre-yâb بهره ياب (f. b. s.) : hisse ve nasîbi olan.

behs بهس (a. i.) : **1.** neşe ve güleryüzle karşılama. **2.** cür'et, yılmamazlık. **3. s.** kahraman, yiğit [adam].

behsûs بهصوص (a. s.) : bir miktar, az şey.

beht بهت (a. i.) : şaşkınlık, hayranlık.
behte uğramak : şaşakalmak, donakalmak. (bkz : mebhût olmak).

behtere بهتره (a. i.) : yalan söyleme..

Behûriyye-i halvetiyye بخوريهٔ خلوتيه (a. b. i.) : Ramazâniyye-i Halvetiyye şûbelerinden birini adı. [kurucusu : Şeyh Muhammed-ül-Behûrî-yür-Rûmî'dir. Edirneli olup Alî-yür-Rûmî'den hilâfet almıştır. (d. : ? - ö. : 1039 (1629/1630].

behût بهوت (a. i. c. : bühût) : duyânları hayrete düşüren iftirâ, yalan.

be-hükm بحكم (a. zf.) : hükmünce, hükmiyle.

behv بهو (f. i.) : **1.** köşk. **2.** sofa. **3.** salon. **4.** cumba. **5.** çardak.

behv, behve بهوه ، بهو (a. i.) : **1.** misâfir odas. **2.** yer altında hayvan ağıllı. [bu iki mânâdaki "c. : ebhâ, bühüvv" gelir]. **3.** geniş meydan, yer. **4.** göğüsün içi, boğazdan mîdeye kadar olan aralık. **5.** rahim ile mahrecinin arası.

behz بهز (a. i.) : **1.** şiddetle göğse vurma, ileri kakma. **2.** Benû Selim kabîlesinden bir cemâat'in ismi.

beis بأس (b. i.). (bkz : be's).

bejendî بژندى (f. i.) : geçim darlığı.

bejmân بژمان (f. s.) : **1.** hüzünlü, kederli, yaslı. **2.** yırtık, dökük, pejmürde.

beka بقا ("ka" uzun okunur. a. i.) : devam, sebat, evvelki hal üzere kalma, bâkilik.

bekâ-yı şöhret : şöhretin bekası, iyi nâmın kalması.

bekâm بكام (f. s.) : maksat ve merâmına ulaşan.

bekâm olmak : ermek, kazanmak ve maksadına ulaşmak. (bkz : nâil olmak).

bekâmet بكامت (a. i.) : dilsizlik, **fr. alalie.** (bkz : bikâmet).

bakâr بكار (a. s.) : hiç evlenmemiş, ergen [kimse].

bekâret بكارت (a. i.) : erkek görmemiş kızın hâli, kızlık, kızoğlankızlık. (bkz : bikr).

be-kavl بقول (a. f. zf.) : dediğine göre, sözüne göre.

be-kavl-i şâri' : kanunu koyana göre

be-kef بكف (f. a. zf.) : el içinde, avuçta.

bekîl بكيل (a. s.) : yakışıklı, süslü delikanlı, genç.

bekîm بكيم (a. s.) : dilsiz [adam]. (bkz : ahras, ebkem).

Bekke بكه (a. h. i.) : Mekke'nin eski adı. (bkz : Mekke).

bekkem بكم (f. i.) : kırmızı boya ağacı. (bkz : bakkam).

bekre بكره (a. i.) : **1.** kuyu vesâirede kullanılan çark, çıkrık, makara. **2.** mafsallarda makara şeklinde bulunan oyuklu kemik.

bekrevî بكروى (a. s.) : makara, şeklinde olan [kemik ve sâire].

bekrî بكرى (a. i.) : **1.** erken, sabah. **2. s.** çok içki içen, içkiye düşkün adam, sarhoş.

Bekriyye-i Halvetiyye بكريۀ خلوتيه (a. b. i.) : Karabâşiyye-i Halvetiyye şûbelerinden biri. Mustafa Bekri tarafından kurulmuştur. Mustafa Bekri 1099 (1687 - 1688) de Kudüs'te doğmuştur.

beksimat بكسمات (f. i.) : katı ekmek, peksimet, pesmet.

bektâş بكتاش (f. i.) : akran, eş. (bkz : küfv, muâdil).

bektaşlık : müsâvîlik, * eşitlik.

Bektâşi بكتاشى (a. h. i.) : Hacı Bektaş Velî tarîkatına mensubolan kimse.

Bektâşiyân بكتاشيان (f. i. bektâşi'nin c.) : **1.** Bektâşiler. **2.** Yeniçeriler.

bekûrî بكورى (a. i.) : ilk doğan çocuk, ilk evlât.

bekûriyyet بكوريت (a. i.): ilk evlâtlık.

be-küsiste بكسسته (f. b. s.) : **1.** kopmuş, kopuk. **2.** çözülmüş, çözük, gevşek; düşük.

bel' بلع (a. i.) : **1.** yutma, yutulma.

bel'-i lokma : lokmanın yutulması. **2.** emme.

bel بل (a. e.) : belki.

bel بل (f. i.) : ökçe.

belâ بلى (a. e.) : evet, hayhay, pekî. **Kalû-belâ** : evet dediler. (bkz : ârî, belî).

belâ بـلا (a. i. c. : belâyâ) : gam, keder, musîbet, âfet, cezâ, gayet zor iş, büyük gaile.

belâ-yi berzah : iki belâ arasında berzah gibi olan yer.

belâ-yi hilkat : yaradılış belâsı.

belâ-yi nâgâh : apansızın gelen belâ.

belâ-yi siyâh (kara belâ) : **mec.** acı olan hâdiseler, olaylar.

belâbil بلابل (a. i. belbâl'in c.) : vesveseler, telâşlar, tasalar, kuruntular.

belâbil بلابل (a. i. bülbül'ün c.) : bülbüller. (bkz : anâdil).

belâde, belâd بلاده ، بلاد (f. s.) : **1.** kötü kimse, günahkâr, müzevir. **2.** fenâ şey. (bkz : bilâde).

belâdet بلادت (a. i.) : izansızlık, akılsızlık, sersemlik, budalalık, **fr. abrutissement, apathie.**

belâdır, belâdûr بـلادر ، بـلادور (f. i.) : **1.** [kadınların kullandığı], altın, gümüş, elmas, yâkut, zümrüt gibi süs eşyâsı; gelin tacı [belâdûr Araplarda "habbülfehm" denilen ve ilâç olarak kullanılan Hindistan'da yetişir bir meyve]. **2.** belâ savmak için verilen sadaka.

belâ-dîde بلادیده (a. f. b. s.) : belâ görmüş, belâya çatmış.

belâg بلاغ (a. i.) : **1.** yetiştirme, eriştirme. **2.** yetiştirilen söz, şey.

belâg-ul-mübîn : İlâhî teblîgat, Kur'ân-ı Kerîm.

belâgat بـلاغت (a. i.) : **1.** iyi, güzel, pürüssüz söz söyleme, uzdillilik. **2. ed.** sözün düzgün, kusursuz, yerinde ve adamına göre söylenmesini öğreten ilmin adı. (bkz : beyân).

belâgat-fürûş بلاغت فروش (a. f. b. s.) : uzdillilik taslıyan.

belâgat-fürûşâne بلاغت فروشانه (a. f. zf.) : uzdillilikle, uzdilli olana yakışacak sûrette.

belâgat-fürûşî بـلاغت فروشی (a. f. b. s.) : belâgat furuşluk, uzdillilik.

belâgat-perdâz بلاغت پرداز (a. f. b. s.) : iyi ve düzgün söz söyliyebilen.

belâhet بلاهت (a. i.) : bönlük, alıklık, kalınkafalılık.

belak بلق (a. i.) : ayakları alacalı olan at.

belâ-keş بلاکش (a. f. b. s.) : belâ çeken, eziyet ve sıkıntı çeken.

belâkik بلاقیق (a. i. bülukka'nın c.) : çöller, düz ovalar.

belâl بلال (a. s. ve i.) : su gibi ıslatan, ıslatış, ıslaklık. [kelime **bilâl** şeklinde de kullanılır.] (bkz : bilâl).

bel'am بلعم (a. s.) : **1.** terbiyesiz, aç gözlü, pisboğaz, obur. **2. i.** Hz. Mûsâ hakkında İsrâillileri kandırarak fenâ söylediğinden dolayı tanınmış olan "Bel'am bin Bâura" adında İsrâil kabîlesinden bir zâtın adı.

belârek, belâlek بـلارك ، بـلالك (f. i.) : **1.** cevherli, iyi su verilmiş çelik, kılıç; kılıcın cevheri ve menevişi. **2.** ok mahfazası, temreni.

belâyâ بلایا (a. i. beliyye'nin c.) : felâketler, gamlar, kederler, tasalar.

belâ-zede بلازده (a. f. b.) : belâya uğramış.

belbâl, belbâle بلبال ، بلباله (a. i. c. : belâbil) : vesvese, telâş, tasa, kuruntu. (bkz : bilâbil).

belbûs بلبوس (f. i.) : **1.** yabâni soğan, sarmısak, dağ soğanı. **2.** bir çeşit haşhaş.

belde بلده (a. i. c. : bilâd, büldân) : şehir, kasaba, memleket.

Belde-i tayyibe : Medîne-i Münevvere.

be-leb بلب (f. b. zf.) : dudakta. **Can-be-leb** : canı dudakta, ölecek halde.

beled بلد (a. i.) : şehir, memleket.

Beled-ullah, Beled-ül-Emîn : Mekke-i Mükerreme.

beledî بلدى (a. s.) : **1.** şehirli, memleketli. **2. i.** bir çeşit yerli kumaş, cilt bezi.

belediyye بلديه (a. i.) : belediye, bir şehrin temizliğine, bayındırlığına ve intizâmına bakan dâire.

beleh بله (a. i.) : bönlük, ahmaklık.

belel بلل (a. i.) : **1.** yaşlık, ıslaklık. **2. s.** hastalıktan iyileşen. **3.** zafer. **4.** mihnet, keder. **5.** düşkünlük. **6.** mücâdele, kavga.

belend بلند (f. s.) : **1.** (bkz : bülend). **2.** kapı pervazı ve çerçevesi. (bkz : belendîn).

belendîn بلندين (f. i.) : kapı pervazı, pencere çerçevesinin alt tahtası. (bkz : belend [2]).

belensem بلنسم (a. i.) : katran.

belesân بلسان (f. i.) : **bot.** pelesenk ağacı, balsama ve bu ağacın yağı.

belham بلحم (a. i.) : saban [çiftçilikte].

belî بلى (f. e.) : evet. [Arapça'dan Farsçalaştırılmıştır]. (bkz : ârî, belâ).

belîd بليد (a. s. belâdet'den.) : izahsız, ahmak, sersem, budala, bön.

beliğ بليغ (a. s. belâgat'den. c. : bülega) : **1.** fasîh, düzgün söz söyliyen. **2.** fasîh, düzgün [söz veyâ eser].

belîg-âne بليغانه (a. f. zf.) : belîğcesine, fasîh ve düzgün olarak.

belîhâ بليخه (a. s. c. : bilâh) : arkası büyük, geniş olan kadın.

belîl بليل (a. s.) : **1.** yâğmurlu, serin rüzgâr. **2.** ıslanmış şey.

beliyyât بليات (a. i. beliyye'nin c.) : felâketler, kederler, gamlar, kasâvetler, tasalar.

beliyye بليه (a. i. c. : belâyâ, beliyyât) : felâket, keder, kasâvet, tasa. (bkz : belvâ).

belka' بلقاء ("ka" uzun okunur. a. s.) : alaca, alaca bacaklı [at].

belka' بلقع (a. s.) : tenha [çöl], harap ve boş [yer].

belki بلكه (f. e.) ihtimâl, umulur, olabilir, ne bilirsin, hattâ.

bell بل (a. i.) : ıslatma.

bellûa بللوعه (a. i.) : **1.** küçük aptest bozulacak yer. **2.** suların lâğma akmasına mahsus delikli taş.

bellût بلوط (a. i.) : pelit ağacı, meşe palamudu.
bellût-ül-arz : **bot.** yer palamudu.

belmâ, belme بلما ، بلمه (f. s.) : faydasız, iri, kaba şey.

belmâ-rîş بلماريش (f. b. s.) : kabasakal, ahmak.

belme-rîş بلمه‌ريش (f. b. s.). (bkz : belmârîş).

belsemiyye بلسميه (a.i.) : **bot.** kına çiçeğigiller, **fr. balsaminées.**

beltem بلتم (a. s.) : peltek [adam].

belû' بلوع (a. s. bel'den.) : çok yiyici. (bkz : ekûl).

Belûcî بلوجى (f. h. i.) : Belûcistanlı.

belûl بلول (a. i.) : kurtulma, **hastalıktan** kurtulma. (bkz : bülûl). [kelime **"kesb-i belûl"** veyâ, "-bülûl" şeklinde kullanılır].

bel'ûm بلعوم (a. i.). [doğrusu bül'ûm dur]. (bkz : bül'ûm).

belûs, bülûs بلوس ، بلوس (f. i.) : **1.** hîle, yalan, dolan. **2. s.** hîleci. **3.** tavâzu.

belût بلوط (a. i.) : **bot. 1.** meşe ağacı. **2.** meşe ağacı meyvesi, palamut.

belvâ بلوى (a. i.) : keder, gam, tasa, felâket, ıztırap. (bkz : beliyye, bilye).

belvâje بلواژه (f. i.) : şişe [nazımda "belvâre" olarak da kullanılır].

belvâz بلواز (f. i.) : çıkıntı, duvardan dışarı çıkan direk ucu.

belyâd بلياد (f. i.) : nakışsız, sâde kostüm.

bemm بم (a. i.) : **müz.** kanun, tambur gibi çalgılara takılan tel. **Zîr ü bemm** : en ince ve en kalın tel. [nazımda **bem** şeklinde kullanılır]. (bkz : bâm ²).

ben بن (f.i.) : **1.** harman, ekin. **2.** bağ. **3.** çitlenbik.

benâbe بنابه (f. i.) : def'a, nöbet.

benâdık بنادق (a. i. bunduk'un c.) : **1.** yuvarlak, kurşunlar. **2.** fındıklar.

benâdir بنادر (a. i. bender'in c.) : ticâret yerleri, ticâret iskeleleri. [kelime, Farsça'dan Arapçalaştırılmıştır].

be-nâm بنام (f. b. s.) : namlı, ünlü , meşhur.

benâm بنام (a. i.) : parmak ucu.

benan بنان (a. i.) : parmaklar, parmak uçları. **Müşar bil benân** : parmakla gösterilir, meşhur. [bazan "el" mânâsına de gelir].

benât بنات (a. i. bint'in c.) : **1.** kızlar. **2.** kuklalar, bebekler.

benât-ı Havvâ : kadın kısmı, kadınlar.

benât-ı na'ş : **1.** naaş kızları. **2. astr.** Dübb-i Ekber denilen yıldız kümesinin kuyruğunun ucunda bulunan, kümenin en sönük yıldızı, **lât. eta Ursus Majoris; fr. Benetnash; ing. Alkaid.**

benât-ül-lahm : etli, semiz kızlar.

benâver بناور (f. i.) : iri çıban, kan çıbanı.

benbek بنبك (a. i.). (bkz : bünbek).

benbel بنبل (f. s.) : **1.** ekşi şey. **2.** ekşi elma.

benc بنج (a. i.) : "ban otu" denilen, uyku verici ve gözbebeğini açan bir ot. (bkz : beng). ["benc", "beng" in Arapçalaştırılmasıdır].

bend بند (f. i.) : **1.** bağ, yular, râbıta, bağlama.

bend-i dil : gönül bağı, alâka, ilgi, sevgi. **2.** birini emri altına alma. **3.** boğum, mafsal. **4.** makale, fıkra, madde. **5.** su biriktirmek için iki dağ arasına yapılan set, baraj. **6.** su mecrâsı için yapılan kemer. **7. s.** bağlıyan, bağlanmış, bağlı. **8. ed.** başından sonuna kadar aynı vezinde birçok beyitli parçalardan meydana gelen ve kısım kısım, gazel tarzında kafiyeleri değişen manzûmelerin her bir parçası. (bkz : tercî-i bend, terkîb-i bend).

bend-i hisâr : **müz.** sûz-i dil, pûselik ve sultânî yegâh makamlarından mürekkeptir. Yânî bir nevî hüseynî geciksiz ve sonunda sultânî-yegâh ilâve edilmiş hisâr-pûselik'tir. Makam, sultânî-yegâh ile yegâh perdesinde kalmaktadır. Güçlü birinci derecede sûz-i dil'in durağı ve pûselik'in güçlüsü olan hüseynî mi, ikinci derecede pûselik'in durağı ve sultânî-yegâh'ın güçlüsü olan dügâhladır. Evvelâ sûz-i dil'de uzunca bir müddet duruldukları sonra müşterek seslerden ve sûz-i dil'in durağı, aynı zamanda pûselik'in güçlüsü olan hüseynî perdesinden istifâde edilerek, sûz-i dil'in r perdesi bekarlaştırılmakta ve sonra, pûselik'in r şeddi yapılarak, sultânî yegâh icrâ edilmektedir. Makam umûmiyetle inicidir. Donanımına sûz-i dil gibi sol ve re bakıyye diyezleri konulur. Pûselik için re bekar, sultânî-yegâh için de sol bekar, r bekar, si bakıyye veyâ küçük mücenneb bemolü, do bakıyye diyezi lâhin içinde ilâve edilir.

bendaka بندقه (a. i.) : **1.** hiddetle bakma, sert bakış. **2.** bir şeyi fındık gibi ufaklama.

bende بنده (f. i. c. : bendegân) : **1.** kul, köle, bağlı. (bkz : abd).

bende-i fermân : ferman kölesi, emir kulu.

bende-i halka-begûş : kulağı halkalı köle, esir, **mec.** itâatli.

bende-hirîde : satın alınmış köle. **2. is.** intisâbeden, taraftar.

bende-niz [eski nezâket dilinde] : köleniz.

bende-gân بندگان (f. i. bende'nin c.) : **1.** kullar, köleler. **2.** pâdişah hizmetinde olanlar.

bende-gî بندگی (f. b. i.) : **1.** bendelik, kulluk, kölelik. (bkz : ubûdiyyet). **2.** bendeye mensup, köleye âit.

bende-hâne بنده‌خانه (f. b. i.) : [eski nezâket dilinde] köle evi, kölenizin evi (= bizim ev). (bkz : câker-hâne).

bendek بندك (f. i.). (bkz : bendeş).

bendene بنده (f. i.) : esvabın bâzı yerlerine dikilen düğme, kopça. (bkz : bendime, bendîme, bendîne).

bende-nuvâz بنده نواز (f. b. s.) : kölesini, kulunu, adamını taltîfeden.

bende-nuvâzâne بنده نوازانه (f. b. zf.) : bende-nuvâzcasına, öyle muâmelede bulunan kimseye lâyik bir şekilde.

bende-perver بنده پرور (f. b. s.) : kul, köle, adam besleyici.

bende-perverâne بنده پرورانه (f. b. zf.) : bende-pervercesine.

bende-perverî بنده پروری (f. b. i.) : köle besleyicilik; iyi muâmelede bulunma.

bender بندر (f. a. i. c. : benâdir) : ticâret yeri, işlek ticâret iskelesi.

benderek بندرك (f. i.) : küçük iskele, liman ve boğaz ağzına yapılan küçük kale, mendirek.

bender-gâh, bender-geh بندرگاه ، بندرگه (f. b. i.) : işlek iskele, liman, şehir.

benderz بندرز (f. i.) : çuvaldız.

bendeş بندش (f. i.) : atılmış pamuk yumağı, eğrilmek için hazırlanmış pamuk parçası. (bkz : bendek).

bende-zâde بنده زاده (f. b. i.) : köle çocuğu, **mec.** çocuğunu onun kölesi yerinde tutup mütevâzı muâmelede bulunan.

bendîde بندیده (f. b. s.) : **1.** bağlı, bağlanmış. **2.** esir, köle olan.

bendime, bendîme بندمه ، بندیمه (f. i.) : **1.** düğme, ilik. **2.** esvap yakasına ve kollarına açılan ufak delik. (bkz : bendîne).

bendîne بندینه (f. i.). (bkz : bendene, bendime, bendîme).

bendiş بندش (f. i.) : altın ve gümüş üzerine işlenilen nakış, savat.

bend-rûg بند روغ (f. b. i.) : cetvel, kanal, su bendi, tarla ve bostan kenarlarına suyun akıntısını kesip havuz gibi birikmesi için yapılan setli çukur.

bendukî بندقی (a. i.) : keten bezinin en iyisi.

bene بنه (f. i.) : ince urgan, palamar, ip.

benefsec بنفسج (a. i.) : menekşe. (bkz : benefşe).

benefş, benefşî بنفش ، بنفشی (f. s.) : mor renk, menekşe rengi.

benefşe بنفشه (f. i.) : **1.** menekşe. (bkz : benefsec). **2.** **s.** mor.

benefşe-gûn بنفشه گون (f. b. s.) : menekşe renkli; gökyüzü.

benefşe-zâr بنفشه زار (f. b. i.) : menekşelik, menekşe tarlası.

benek بنك (f. i.) : atlas zemin üzerine sırma işlemeli bir nevî kumaş.

benek-i büzürg : eski kumaşlarda bulunan dâirevî bir motifin adı.

benes بنس (a. i.) : kötülükten, fenâlıktan kaçınma, çekinme.

benevî بنوی (a. s.) : oğula mensup, oğul ile ilgili.

benevre بنوره (f. i.) : asıl, esas, temel.

beng بنگ (f. i.) : **1.** afyon gibi uyuşturucu ve keyif verici "ban" denilen bir nebat ve bunun tohumu, esrar. (bkz : benc). **2.** küçük çitlenbik. **3.** atlas üzerine işlenmiş sırma çiçekli bir nevî kumaş.

bengâh بنگاه (f. b. i.) : **1.** keçeden yapılmış Türkmen evi. **2.** emir'lere ve büyük rütbeli kimselere mahsus çadır.

bengere بنگره (f. i.) : çocukları uyutmak için söylenen ninni.

bengî بنگی (f. s.) : benk tiryâkisi, esrarkeş.

benî بنی (a. i. c.) : oğullar.

benî Âdem : Ademoğulları, insanlar.
benî beşer : insanlar.
benî Hâşim : Hâşim oğulları.
benî İsrail : İsrâîl oğulları, yahudiler
benî Ümeyye : Emevîler. [benî kelimesi, benîn'in muzaf hâlinde n si düşmek sûretiyle meydana gelir].

benîk بنیك (f. i.) : çok zaman çorap yapılan âdî ipek.

benîka بنیقه (a. i. c. : benâyık) : 1. atın göğsünden yukarı, boğazı üstünde çıkan tüyden iki dâirenin biri. 2. esvabın koltuk altındaki parçası.

benîn بنین (a. i. ibn'in c.) : 1. oğullar. 2. s. akıllı, temkinli [kimse].

Beniyye بنیه (a. i.) : "Kâ'be-i muazzama".

benka بنقه (f. i.) : bot. burçak nevinden, mercimeğe benzer bir mahsul.

bennâ بناء (a. i. binâ'dan.) : yapı yapan, mîmâr, kalfa, dülger.

bennâk بناك (a. i.) : tar. raiyyet yazılı olanların timar sâhibine verdikleri resimlerden birinin adı. [bu resim, kazanç vergisi kabîlinden bir vergi idi].

benne بنه (a. i. c. : binân) : güzel koku.

benş بنش (a. i.) : tembellik, ihmal.

benû, benûh بنوه ، بنو (f. i.) : yığın, küme. (bkz : benve).

benûn, benû بنون ، بنو (a. i. ibn'in c.) : oğullar.

ben-vân بنوان (f. b. i.) : tarla, harman, ekin bekçisi.

benve بنوه (f. i.). (bkz : benû, benûh).

bepga بپغا ("ga" uzun okunur. f. i.) : dudu, papağan. (bkz : bebga).

ber بر (f. e.) : üzere.

ber-nehc-i şer'î : **huk.** şer'î usûl veçhile.
ber-vech-i âtî, ber-vech-i zîr : aşağıdaki gibi, aşağıda olduğu gibi.

-ber بر (f. s.) : alan, getiren götüren. **Dil-ber** : gönül alan. **Peyâm-ber** (peygamber) : haber getiren.

ber بر (f. i.) : 1. göğüs, sîne. **Semen-ber** : ak göğüslü. 2. meyva, yemiş. 3. meme. 4. kucak. 5. yaprak [berg'in hafifletilmişi]. 6. genç kadın. 7. evin kapısı. 8. en, genişlik.

ber' برء (a. i.) : 1. hasta iyiliğe dönme (bkz : bür', bürû'). 2. yaratma.

berâat براعت (a. i.) : fazîlet, meziyet, olgunluk, iyilik, güzellik.

berâat-i istihlâl : **ed.** : bir kitabın, bir şiirin veyâ bir makalenin başında, içindekiler hakkında toplu bir fikir verecek sûrette güzel sözler kullanma.

berâber برابر (f. b. s.) : birlikte bulunan, birarada, müsâvî, bir hizâda, farksız.

berâberî برابری (f. i.) : berâberlik, farksızlık, müsâvîlik.

berâbir, berâbire برابر ، برابره (a. i.) : Berberîstan adamları.

berâcim براجم (a. i. bürcüme'nin c.) : mafsallar, boğumlar.

berâet برائت (a. i.) : bir dâvâ sonucunda temiz ve ilişiksiz çıkma, aklık, arılık, aklanma.

berâet-i zimmet : zimmetinde bir şey olmayış, aklık.

berâgîs براغیث (a. i. bürgus'un c.) : pireler.

berâh براح (a. i.) : açık, işlenmemiş ve ağaçsız bölge.

berâhîde براهيده (f. s.) : yola çıkarılmış, gönderilmiş, yollanılmış.

berâhîhte, berâhencîde براهيخته ، براهنجيده (f. s.) : çekilmiş, çıkarılmış. [çok zaman silâh hakkında].

berâhime براهمه (a. i. berehmen'in c.) : Hind ve Mecûsîlerin rûhânî reisleri, başkanları.

berâhîn براهين (a. i. bürhân'ın c.) : deliller, tanıklar.

berâhîn-i aleniyye : meydanda olan deliller.

berâhîn-i katıa : kat'î, kesin deliller, tanıklar.
berâhîn-i kaviyye : sağlam deliller.

ber-akis برعكس (f. a. b. e.) : tersine, aksine.

Berâmike برامكه (a. h. i. Bermekî'nin c.) : (bkz : Bermek).

berânis برانس (a. i. bürnüs'ün c.). (bkz : bürnüs).

berârende برارنده (f. s.) : üste getiren, üzerine getiren.

berârî برارى (a. i. berriyye'nin c.) : çöller, sahrâlar.

beras برص (a. i.) : abraşlık, leke hastalığı.

berâsin براثن (a. i. bürsün'ün c.) : yırtıcı hayvan pençeleri.

berât برات (a. i. c. : berevât) : [eskiden] rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren ferman.
berât-ı cibâyet : vergi, resim, icâre gibi hazîneye yâhut vakfa âit paraları toplamak yetkisini veren vesîka.
berât gecesi : Peygamberimize, peygamberliğin bildirildiği Şaban ayının onbeşinci gecesi.

berât-ı hümâyûn : pâdişahlara mahsus ferman.
berât-ı terhânî : gördüğü büyük bir hizmet karşılığı olarak vergiden muaf tutulması hakkında pâdişah tarafından verilen ferman.

berâtîl براطيل (a. s. bırtîl'in c.) : rüşvetler; hediyeler.

ber-âver برآور (f. s.) : yemiş ağacı.

berâverde براورده (f. s.) : **1.** yukarı kaldırılmış ve yükseğe götürülmüş şey. **2.** iltimas ve himâye ile ileri sürülmüş kimse. **3.** ayrılmış, seçilmiş şey.

berây براى (f. e.) : için, maksadiyle.

berây-ı cinsiyyet : cinsiyyet için, hemcins olması dolayısiyle.
berây-ı maslahat : iş için.
berây-i tenezzüh : gezinti için.

berâyâ برايا (a. i. beriyye'nin c.) : **1.** halk, insanlar, mahlûkat, yaratıklar. **2.** halkın, haraç ve vergi vermiyen müslüman ve kılıç ehli kısmı. [bunun dışındakilere **reâyâ** denirdi). **Reâyâ ve berâyâ** : bütün halk.

ber-bâd برباد (f. b. s.) : **1.** perîşan, harap, viran. **2.** pis, fenâ, kirli.

berbâr, berbâre بربار ، برباره (f. i.) : **1** çardak, sundurma. **2.** tahtaboş. **3.** kameriye. **4.** evin damında bulunan oda. (bkz : cihân-nümâ).

ber-batt بربط (a. f. s.) : **1.** kaz göğüslü. **2.** i. lâvuta denilen bir çalgı, **lir. fr. lyre.**

ber-belend بربلند (f. b. s.) : gayet yüksek yer veyâ rütbe.

ber-bend بربند (f. b. i.) : çocuğu, annesinin sırtına bağlamıya yarıyan göğüs kuşağı.

berber بربر (f. i.) : **1.** tıraş eden, saç kesen kimse. **2.** Afrika'nın kuzeyinde bulunan bir kavim.

berber-hâne بربرخانه (f. b. i.) : berber dükkânı.

berberî بربرى (a. s.) : Berber kavmine mensûbolan, Afrika'nın bütün kuzeyinde -Mısır hâriç- oturan halktan olan.

Berberistân بربرستان (h. i.) : Berberler ülkesi.

ber-câ برجا (f. s.) : yerinde, tam, doğru ve münâsip. (bkz : çespân). **Nâ-bercâ** : yerinde

değil, münâsebetsiz, uygunsuz. **Pâ-bercâ** : sâbit, sebât edici.

berced برجد (a. i.) : **1.** kalın kilim. **2.** Türk halısı.

ber-ceste برجسته (f. b. s.) : **1.** sağlam ve lâtif. **2.** seçme. **3. ed.** zahmetsizce hatıra geliveren, fakat yüksek bir mânâ taşıyan mısrâ.

Bercîs برجيس (a. i.) : **1.** "Müşteri" denilen yıldız. **2.** sütü çok olan deve. (bkz : bircîs).

berçîde برچيده (f. b. s.) : toplanmış, devşirilmiş.

berçîde-dâmen برچيده دامن (f. b. s.) : eteği toplu, dünyâdan elini eteğini çekmiş, münzevî.

berçîn برچين (f. s.) : toplayıcı.

berd برد (a. i.) : soğuk.

berd-i acûz : kocakarı soğuğu. (bkz : berd-ül--acûz).

berdâht برداخت (f. b. i.) : **1.** düzeltme, düzleme. **2.** parlatma, cilâlama. **3.** pürüzünü giderme. (bkz : perdaht).

ber-dâr بردار (f. s.) : **1.** salbedilmiş, asılmış, [insan]. (bkz : maslûb). **2.** yemişli.

berdâşte برداشته (f. s.) : yükseğe kaldırılmış.

berde برده (f. i.) : esir, köle, karavaş, tutsak. (bkz : bende).

berde برده (a. i.) : **hek.** mîde dolgunluğu. **Dâ-ül-berdet** : mîde dolgunluğu hastalığı.

berdegî بردگی (f. i.) : kölelik, esâret, esirlik.

berdeng بردنگ (f. s.) : çöl ortasında bulunan küçük dağ ve tepe.

ber-devâm بردوام (f. a. b. s.) : devâm üzere, dâim, devamlı. (bkz : dâimî).

berdiyy بردى (a. i.) : **1.** vaktiyle Kahirede dış kabuğundan hasır, içindeki özünden kâğıt yapılan bir bitki, hasır otu. **2.** Suriyede iki nehir, bir köy, Hicaz'da bir dağ adı.

ber-dûş بردوش (f. b. zf.) : omuz üzerinde, omuzda. **Hâne ber-dûş** (evi omuzunda) : serseri.

berd-ül-acûz بردالعجوز (a. b. i.) : kocakarı soğuğu, [rûmî şubatın 26sından itibâren 7 gün şiddetle devâm eden bir soğuk].

bere بره (f. i.) : kuzu. (bkz : hamel).

bere-i felek : Güneşin 21 Mart'ta dâhil olduğu burç, hamel burcu, oniki burçtan biri.

bered برد (a. i.) : ençok fırtınalı havada yağan dolu.

ber-efşân برافشان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin büyük usûllerindendir. 32 zamanlı ve 14 darblıdır. Gene 32 zamanlı olarak mevcut olan 22 darblı muhammes ve 26 darblı hafîf'den daha az kullanılmıştır. Bu usûl, peşrev, kâr, ilâhî gibi eserlerde kullanılmıştır. İki yürük semâî ile türlü şekillerde dizilmiş 5 adet sofyan'dan mürekkeptir. Tabîî mertebesi 32/4 dür. 32/2 mertebesine : **ağır berefşan** ve 32/8 mertebesine de **yürük berefşan** denilir.

berehmen برهمن (a. i. c. : berâhime) : **1.** Hind ve Mecûsîlerin rûhâni başkanı. **2.** Brahma dîninde olan.

berehmen, berhemen برهمن ، برهمن (f. s.) : puta tapan, puta tapanların papazlariyle ateşe tapanların bilgin ve soysop olanları.

berehne برهنه (f. s.) : çıplak. (bkz : bürehne, uryân).

berehnegî برهنگی (f. i.) : çıplaklık. (bkz : bürehnegî).

berehrehe برهرهه (a. s.) : çok yakışıklı ve güzel [kadın].

berekât بركات (a. i. bereket'in c.) : **1.** bolluklar. **2.** meymenetler, saâdetler, mutluluklar; hayırlar.

bereket بركت (a. i. c. : berekât) : **1.** bolluk. **2.** meymenet, saâdet, mutluluk; Tanrı vergisi.

berem برم (f. i.) : 1. üzüm çubuklarının altına konulan çatal ağaç, herek. 2. asma ve kabak çardağı.

berencen, berencîn برنجن ، برنجين (f. i.) : kadın bileziği. (bkz : ebrencen, sivar).

berend برند (f. i.) : 1. keskin hançer, kılıç, pala gibi âletler. 2. nakışsız ipek kumaş. 3. kılıcın suyu.

berendâhte برنداخته (f. s.) : 1. yükseğe kaldırılmış. 2. üste, yükseğe çıkarılmış.

berendâz برانداز (f. s.) : yukarıya kaldırıp atan, bir yana atan.

berere برره (a. s. berr'in c.) : hayır sâhibi olan doğru kimseler, iyilik severler.

berevât بروات (a. i. berât'ın c.) : [eskiden] rütbe, nişan ve imtiyaz verildiğini bildiren fermanlar.

berevât-ı şerîfe : pâdişahlar tarafından verilen beratlar.

berf برف (f. i.) : kar. (bkz : selc).

berf-âb برفاب (f. b. i.) : karsuyu, karlı soğuk su.

berf-âlûd برف آلود (f. b. s.) : kara batmış, kar içinde.

berf-dân برفدان (f. b. i.) : buzhâne; karlık.

berf-dâr برفدار (f. s.) : karlı.

berfend برفند (f. i.) : 1. asker. 2. s. güzel söz. 3. s. derin yer.

berfîn برفين (f. b. s.) : kardan, kar ile ilgili.

berf-nâk برفناك (f. b. s.) : kış yaz karlı olan, karı eksik olmıyan.

berf-pâre برفپاره (f. b. s.) : kar parçası.

berfûz, berfûs برفوز ، برفوس (f. i.) : ağzın dış kenarı, dudakların çevresi.

berg برغ (f. i.) : bend, set. (bkz : berig).

berg برگ (f. i.) : yaprak.

berg-i diraht : ağaç yaprağı.

berg-i gül : gül yaprağı.

berg-i hâlkârî : g. s. altın yaldızla işlenmiş hâlkâr yaprak motifi.

berg-i hazân : sonbahar yaprağı.

berg-i ıtrî : g. s. çini veyâ tezhipte kullanılan, kenarları tırtıllı büyük yaprak motifi.

berg-i sebz : 1) yeşil yaprak; 2) hediye.

berg ü nevâ : geçinecek şey.

berg ü sâz, berg ü bâr : malzeme, gereç, mal, yük. [kelime Farsça'da "azık, yiyinti; hazırlık; azm; niyet; tâkat, kuvvet, âhenk, nâğme; dervişlerin bellerine bağladıkları pösteki; Tahran'da hamurdan yapılan erişte yemeği" mânâlarına da gelir].

bergab برغاب (f. i.) : su bendi, su biriktirilen yer.

bergamân برغمان (f. i.) : büyük yılân, ejder.

bergâşte برگاشته (f. s.) : yüz çevirmiş.

bergerde برگرده (f. s.) : ezberlenmiş, hatırda tutulmuş.

bergeşîde برگشیده (f. b. s.) : 1. çekilmiş, sıyrılmış. 2. tartılmış.

bergeşte برگشته (f. s.) : tersine dönmüş, ters olmuş, yüz çevirmiş.

bergeşte- ahter برگشته اختر (f. b. s.) : yıldızı tersine dönmüş.

bergeşte-baht برگشته بخت (f. b. s.) : fenâ tâlih, tâlihi ters.

bergeşte-hâl برگشته حال (f. a. b. s.) : geçimi güçleşmiş, işi bozulmuş, düşkün.

bergeşte-rûz برگشته روز (f. b. s.) : günü dönmüş, tâlihsiz.

berg-rîz برگ ریز (f. b. s.) : yaprak döken, sonbahar, güz.

bergüstvân برگستوان (f. i.) : at eyerinin altına örtülen sırmalı veyâ şeritli örtü, haşa. (bkz : gaşiye[3], nemed-zîn).

bergüzâr برگذار (f. b. i.) : hediye, hâtıra, andaç.

ber-güzîde برگزیده (f. b. s.) : seçme, seçkin.

berh برخ (f. i.) : **1.** parça, azşey, hisse, nasîp. **2.** su birikintisi. **3.** şimşek. **4.** yaş odunun yanarken çıkardığı yaşlık. **5.** balık. (bkz : semek).

berhâbe برخوابه (f. b. i.) : **1.** minder; döşek, yatak. **2.** bir döşekte berâber yatılan kimse.

berhâne برخانه (f. b. i.) : eski veyâ harap bulunan büyük ev.

berhâste, berhâst برخاسته ، برخاست (f. b. s.) : kalkmış, ayaklanmış.

ber-hayât برحیات (f. a. b. s.) : sağ, diri.

berhe برهه (a. i.) : müddet, zaman.
berhe min-ez-zemân : bir müddet için.

berhem برهم (f. s.) : karışık, dağınık, ters.

berhem-zede برهمزده (f. b. s.) : karmakarışık, altı üstüne getirilmiş.

berhem-zen برهمزن (f. b. s.) : karmakarışık eden, altını üstüne getiren.

ber-hevâ برهوا (f. a. b. i.) : havaya gitmiş, kaybolmuş, uçurulmuş.

berhîhte برهیخته (f. s.) : silâh çekilmiş, hamle edilmiş.

berhîz برخیز (f. b. s.) : kalkan, sıçrıyan, atılan.

berhûd برهود (f. s.) : saçmasapan söz.

berhûh برهوه (f. i.) : sabun.

berhûn برهون (f. i.) : **1.** çember, kemer; dâire, ortası boş nesne. **2.** varoş, hisar, duvar ve bostan kenarlarına ve tarla aralarına diken ve çalıçırpı ile yapılan çit. (bkz : bürhûn). **3.** küçük ev, oda. (bkz : berhüyûn).

berhûr برخور (f. i.) : hisse, nasip, pay.

ber-hurdâr برخوردار (f. b. s.) : berhudâr olan, mes'ut olan, onan.

berhûz برخوز (f. i.) : dağarcık, torba.

berhüyûn برهیون (f. i.). (bkz : berhûn).

berî بری (a. s. berâet'den.) : sâlim, kurtulmuş; temiz.

berîa بریعه (a. s.) : güzelliği ve olgunluğu ile akrânından üstün olan sevgili, kadın.

berîcen بریجن (f. i.) : içinde ekmek pişirilen ocak, fırın. (bkz : berîzen).

berîd برید (a. i.) : postacı, haberci, tatar, ulak.
berîd-i cânân : sevgilinin habercisi.
Berîd-i felek : Satürn gezeğeni (Zuhal).

berig برغ (f. i.) : bent, set. (bkz : berg).

berîk بریق (a. i.) : ışık, parıltı. (bkz : pertev, ziyâ).

berîke بریکه (a. i.) : un helvası. (bkz : bürûk, habîs, habîsa).

berîn برین (f. s.) : **1.** pek yüksek, en yüce. **Bâd-i berîn** : tan zamânı esen yel. **2.** yarık, yırtık, delik.

berî-üz-zimme بریءالذمه (a. b. s.) : zimmeti temiz olan, aklanmış.

beriyye بریه (a. i. c. : berâyâ) : **1.** halk, insanlar, yaratık. **Hayr-ül-beriyye** : Hz. Muhammed. **2.** çöl, kır, sahrâ.

berîzen بریزن (f. i.). (bkz : berîcen).

berj برژ (f. i.) : şiddetli kasırga, girdap, su çevrintisi. (bkz. : bevj).

berk برق (a. i. c. : bürûk) : şimşek. (bkz : beve). **Ra'd ü berk** : gök gürültüsü ile şimşek.

berkan برقان (a. i.) : şakıma, parıldama.

berkan برقان (f. i.) : kıvırcık tüylü kuzu postu, kürkü.

ber-karâr برقرار (f. a. b. s.) : kararlı, yerli, dâimî, devamlı.

berk-âşiyân برق آشیان (a. f. b. s.) : yuvası şimşek olan.

berk-efşân برق افشان (f. b. s.) : şimşek saçan.

ber-kemâl برکمال (f. a. b. s.) : mükemmel.

berkend برکند (f. s.) : genç irisi.

berk-endâz برق انداز (a. f. b. s.) : parlayıcı, parıldayıcı.

berkende برکنده (f. s.) : koparılmış, sökülmüş, kökünden çıkarılmış. (bkz : kal'). [kelime Farsça "berkenden" mastarından geliyor].

berkeşîde برکشیده (f. b. s.) : **1.** çekilmiş, kınından çıkarılmış; **mec.** çekilip meydana getirilmiş, ilerletilmiş.

berkıyye برقیه (a. s.) : **1.** şimşek gibi. **2. i.** elektrik. **Seyyâle-i berkıyye** : telgraf haberleri.

berku' برقوع (a. i.) : peçe, yüz örtüsü. (bkz : bürka', bürku').

berkuk برقوق (a. i.) : şeftâli; kayısı; zerdâli.

berm برم (f. i.) : ezberleme, hatırda tutma.

bermâh, bermâhe برماه ، برماهه (f. i.) : burgu. (bkz : matkab, miskab).

bermâl برمال (f. i.) : dağ tepesi, doruk. (bkz : şâhika, zirve).

Bermek برمك (a. h. i.) : Hârun-ür-Reşîd zamânında vezirlik eden bir âilenin Hâlit, Yahyâ, Fâzıl, Câfer adında dört oğlunun soyadı. [bağış, cömertlik örneği tutularak : **bermekî-meşrep, bermekî-haslet** gibi sıfatlar yapılmıştır].

ber-mûcib برموجب (f. a. zf.) : mûcibince, gereğince, uyarına göre.

bermûde برموده (f. i.) : şey, nesne.
bermûde-i fermûde : buyurulan, emredilen şey.

ber-murâd برمراد (f. a. b. s.) : arzusuna kavuşan, dileğine eren.

ber-mu'tâd برمعتاد (f. a. zf.) : alışıldığı, âdet olduğu, her zaman olduğu üzere.

bernâ برنا (f. s.) : genç, delikanlı, yiğit. **Pîr ü bernâ** : ihtiyâr ve genç. (bkz : bürnâ, bürnâh, bürnâk).

ber-nâme برنامه (f. b. i.) : **1.** mektup başlığı. (bkz : ünvân). **2.** fihrist. **3.** zarfın üzerine yazılan adres.

bernîk برنیق (a. i.) : **zool.** su aygırı.

berniş برنش (f. i.) : **1.** karın ağrısı, sancı. **2.** mafsal ağrısı, romatizma sancısı.

berniye برنیه (a. i. c. : berânî) : **1.** büyük küp. **2.** küçük horoz.

bernûn برنون (f. i.) : çok ince ipek kumaş; ince tül.

berpâ برپا (f. s.) : ayakta, ayak üzerinde, yıkılmamış.

berr بر (a. i.) : kara, toprak. **Bahr ü berr** : deniz ve kara.
berr-i atîk (eski karalar, topraklar) : Asya; Avrupa; Afrika.
berr-i cedîd (yeni karalar, topraklar) : Amerika; Avusturalya.

berr بر (a. i. c. : ebrâr) : doğru sözlü, hayır işliyen kimse.

berrâde براده (a. i.) : su soğutmıya mahsus kap, karlık, * soğutmaç. (bkz : müberrid).

berrak براق (a. s.) : nurlu, pek parlak, duru, açık.

berrânî برانی (a. s. berr'den.) : **1.** sahrâ ve kıra âit, yabâni. **2.** hâricî. **3.** şer'î hükümlere riâyet etmiyen.

berrât برات (a. i.) : **1.** törpü. **2.** bıçkı.

berren براً (a. zf.) : kara yoliyle.

berrî بری (a. s.) : karaya [toprak] âit, kara ile ilgili.

berriyye بریه (a. i. c. : berârî) : çöl, ova. (bkz : beyâbân).

berriyyet-üş-Şâm : Şam çölü.

berrüste بررسته (f. i.) : **1.** kavun, karpuz, çayır, çimen gibi dalbudak salıp yükselmiyen nebat, bitki. **2.** **s. mec.** rezil, edepsiz, alçak adam.

bers برث (a. i.) : çukur, yumuşak yer.

ber-sâbık برسابق (f. a. b. s.) : eskisi gibi.

ber-sâm برسام (f. i.) : zâtülcenp, satlıcan; **fr. pleurésie.**

bersiyâh برسیاه (f. s.) : esmer.

berş برش (a. f.) : **1.** afyon şurubu, keten yaprağı ile yapılan bir çeşit müsekkir mâcun. **2.** arzu, gönül isteği.

berş-i rahîkî : Rahîkî adlı birinin yaptığı bir çeşit mâcun.

berşân برشان (f. i.) : **1.** ümmet. **2.** bir peygamberin din ve kitabını kabul ve tasdîk eden halk.

bertâft برتافت (f. i.) : dönüş, büküş; döndü.

ber-taraf برطرف (f. a. b. s.) : **1.** bir yana atılan. **2.** **zf.** şöyle dursun, lâzım değil, **ne** ise ne. **Zenginliği ber taraf insan adamdı.**

ber-teng برتنگ (f. b. i.) : **1.** at koşumunun sırt kayışı. **2.** cübbe veyâ ferâce kuşağı. **3.** küçük çocuğu anasının sırtına bağlamıya yarıyan göğüs kuşağı.

berter, berterîn برتر ، برترین (f. b. s.) : daha, pek, çok, en yüksek, alâ, üs tün, meziyetli değerli.

berûmend برومند (f. s.) : **1.** tâze. **2.** verimli, faydalı. **3.** hisseli, nasipli, isteğine ulaşan.

berûmendî برومندی (f. i.) : faydalı, menfaatli olma.

berûz بروز (f. i.) : kavga, savaş. **Rûz-i berûz** : savaş günü.

bervak برواق (a. i.) : sarızambak [çiçek].

bervâr, bervâre بروار ، برواره (f. i.) : **1.** havadar mesken, köşk. **2.** sayfiye. **3.** evin küçük kapısı, arka kapısı.

bervâze بروازه (f. i.) : gezinti için tertiplenen yemek.

ber-vech بروجه (f. a. zf.) : olduğu gibi, olarak.

ber-vech-i âtî : aşağıda olduğu gibi.
ber-vech-i bâlâ : yukarıda olduğu gibi.
ber-vech-i iştirâk : ortaklıkla.
ber-vech-i meşrûh : anlatıldığı üzere.
ber-vech-i peşîn : pesin olarak, önceden.
ber-vech-i yesîr : kolaylıkla.
ber-vech-i zîr. (bkz : ber-vech-i âtî).

berz برز (f. i.) : ziraat, ekim.

berzah برزخ (a. i.) : **1.** ince, uzun kara parçası, dar dil [denizde]. **2.** **s.** can sıkıcı yer, veyâ şey. **3.** **s.** zor, güç. **4.** ölülerin ruhlarının kıyâmete kadar bulunacakları yer.

berzah-ı belâ : içinden çıkılmaz belâ.

berze برزه (f. i.) : **1.** ipekli kumaş. **2.** **s.** yakışıklı, nâzik. **3.** lâtiflik, zariflik. **4.** dal, budak. **5.** ekin, ziraat.

berzec برزج (a. i.) : kadife gibi kumaşlarda beliren pürüz.

berzede برزده (f. s.) : toplanılmış, biriktirilmiş, bir araya getirilmiş.

berze-gâv برزگاو (f. b. i.) : çift öküzü, tarla sürecek öküz.

berzen برزن (f. i.) : **1.** sokak; köşebaşı; cadde, mahalle. **2.** sahrâ.

Berzenciyye برزنجیه (f. i.) : Kibreviyye tarîkatı şûbelerinden birinin adı.

berz-gâr, berz-ger برزگر ، برزگار (f. b. i.) : ekinci. (bkz : **fâlih**).

berz-gerî برزگری (f. i.) : çiftçilik, ekincilik. (bkz : **filâhat, harâset, ziraât**).

berzîger برزیگر (s. i.). (bkz : **bergâr, berz-ger**).

berzûg برزوغ (a. i.) : etine dolgun delikanlı. (bkz : **burzag** [2]).

bes بس (f. e.) : yeter, yetişir, tamam, kâfî. **2.** çok.

be's بأس (a. i.) : **1.** zarar, ziyan. **2.** zahmet, zorluk. **3.** azap, şiddet, korku. **5.** fenâlık. [Arapça'da : "sıkıntı ve fıkarâlıktan fenâ durumda olmak veyâ savaşta şiddetli harekette bulunmak" mânâlarına gelir].

besâ بسا (f. e.) : nice nice, pek çok, hayli.

besâit بسائط (a. s. basît'in c.) : basit olanlar, sâde şeyler.

besâk بساك (f. i.) : sazdan, ağaç dallarından veyâ türlü türlü çiçeklerden yapılarak bayram ve nevruz günlerinde giyilen başlık, zafer tacı.

besâlet بسالت (a. i.) : dilâverlik, bahâdırlık, kahramanlık, yiğitlik, cesurluk, yararlık. (bkz : **şecâat**).

besâmet بسامت (a. i.) : güleryüzlülük, besîmlik.

besâre بساره (f. i.) : divanhâne, sofa, salon.

besâre-nişîn بساره نشین (f. b. s.) : sofada oturan; hizmetçi, uşak.

besâret بصارت (a. i.) : göz açıklığı, derin görüş.

besât بساط (a. i.) : **1.** düz yer. **2.** kazan, tencere gibi yayvan kap. [kelime **bisât** şeklinde de kullanılabilir].

besâtet بساطت (a. i.) : **1.** dilde düzgünlük, serbest söyleyiş. **2.** basitlik, düzlük.
besâtet-i arz : yer düzlüğü.

besâtîn بساتین (a. i. büstân'ın **c.**) : bostanlar, sebze bahçeleri. [cemi' olarak **besâtûn** şekli de vardır].

besbâs بسباس (f. s.) : herze, saçmasapan. [söz].

besbese بسبسه (a. i.) : çok çabuk yürüme.

besek, besdek بسدك ، بسك (f. i.) : **1.** harman yerinde toplanılan buğday vearpa demeti. **2.** esneme.

besend, besende بسنده ، بسند (f. e.) : kâfi, tamam, yetişir, yeter.

be-ser بسر (f. s.) : baş üstünde.
be-ser ü çeşm (baş ve göz üstüne) : **bâşüstüne**.

besgûy بسگوی (f. s.) : geveze, çenesi düşük, çalçene.

besî بسی (f. i.) : **1.** çokluk, ziyâdelik, fazlalık. **2.** **s.** birçok.

besîc بسیج (f. i.) : **1.** hazırlık, yol hazırlığı, sefer hazırlığı. **2.** yol azığı.

besîm بسیم (a. s. besm'den.) : güleryüzlü, güleç [adam]. (bkz : **bâsim, bessâm**).

besîr بثیر (a. s.) : çok, birçok.

besîse بسيسه (a. i.) : **1.** bir çeşit yemek. **2.** un ile yağdan yapılan bir bulamaç. **3.** nifak, iftirâ, ağız karası.

beskele بسكله (f. i.) : kapı mandalı, kapı sürgüsü.

besmân بسمان (f. i.) : bir anlaşmadan sonra rehin olarak bırakılan şey, kaparo.

besme بسمه (a. i.) : rastık. (bkz : vesme).

besmele بسمله (a. i.) : **1.** "Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm" cümlesinin adı. **2.** başlangıç.

besmele-hân بسمله خوان (a. f. b. s.) : besmele çeken. (bkz : besmele-keş).

besmele-keş بسمله كش (a. f. b. s.) : besmele çeken, "Bismillâh-ir-Rahmân-ir-Rahîm" diyen. (bkz : besmele-hân).

besr, besere بثر ، بثره (a. i. c. : besûr) : vücutta çıkan sivilce, ufak çıban.
besere-i habîse : kara kabarcık denilen ve çıktığı yeri kangren eden öldürücü bir hastalık.

bess بث (a. i.) : **1.** dağıtma, yayma, saçma. **2.** meydana çıkarma.
bess-i şekvâ : şikâyeti meydana çıkarma.

bessâm بسام (a. s.) : güler yüzlü, çok gülen adam. (bkz : bâsim, besîm).

Bessâse بساسه (a. i.) : Mekke-i Mükerreme.

best بست (f. i.) : düğüm. (bkz : ukde).

beste بسته (f. i.) : **1. müz.** şarkının makam ve âhengi. **2. s.** kapalı, bağlı; bitiştirilmiş, bağlanmış. **Dil-beste** : dili bağlı. **3. s.** donmuş. **4.** Esterâbâd ve Gürgan'da yapılan basma nakışlı ipek kumaş.

beste-dehân بسته دهان (f. b. s.) : ağzı kapalı, dili bağlı, sükût eden, susan.

beste-dem بسته دم (f. b. s.) : nefesi tutulmuş.

beste-gî بستكى (f. b. i.) : **1.** bağlılık. **Dil-bestegî** : gönül bağlılığı, açıklığı. (bkz : merbûtiyyet). **2.** kapalı olma, kapalılık.

beste-kâr بسته كار (f. b. s.) : besteliyen, besteci, kompozitör, **fr. compositeur.**

beste-leb بسته لب (f. b. s.) : dudağı kapalı; tutuk.

beste-nigâr بسته نگار (f. b. i.) : **müz.** en eski mürekkep Türk makamlarındandır. Husûsî ve orijinal bir kıymet taşıyan bu makam rağbetle kullanılmıştır ve hâlen de kullanılmaktadır. Bilhassa kuvvetli hüzün, ıztırap ve dindarlık mevzûlarında kullanılabilir. Sabâ makamına Irak makamının pest dörtlüsünün (yâni Irak perdesindeki segâh dörtlüsünün) ilâvesinden meydana gelmiştir. Bu dörtlü ile, Irak perdesinde durur. Güçlü, birinci derecede kuvvetli olarak kullanılan çârgâh do perdesidir ki, sabânın güçlüsüdür. Donanımına sabâ gibi si için koma ve re için bakiyye bemolü konulur. Lâhin içinde icâbeden yerlere sabâ'nın tiz sekizlisi için lâ bakıyye bemolü ve Irak'ın pest dörtlüsü için de fa bakıyye diyezi ilâve olunur.

beste-rahim بسته رحم (f. a. b. s.) : kısır kadın. (bkz : betrâ').

besûr بثور (a. i. besr'in c.) : sivilceler, küçük çıbanlar.

besûs بسوس (a. i.) : **1.** okşadıkça süt veren deve. **2.** Araplarda çok meşhur ve meş'um bir kadın [eş'emü min Besûs : Besûs'tan daha uğursuz].

beşâat بشاعت (a. i.) : **1.** yiyinti ve içintilerdeki acılık. **2.** kabahat.

beşâm بشام (a. i.) : Hicaz'da yetişen ve misvak yapılan hoş kokulu bir ağaç, balsama ağacı.

beşânika بشانقه (a. i. c.) : [boşnak kelimesinin cemi olarak kullanılmıştır.] : boşnaklar.

beşâret بشارت (a. i.) : **1.** müjde, muştu. (bkz : bişâret). **2.** çirkin kıyâfet; yeni çıkan garip şey. [2 ci mânâsı ekseriyâ kadınlar arasında kullanılmaktadır].

beşâret-âver بشارت آور (a. f. b. s.) : müjdeci, muştucu, haberci.

beşâret-nâme بشارتنامه (a. f. b. i.) : Hurûfî bir şâir olan Refîî'nin hurûfîliğe dâir yazdığı 110 sahifelik bir eseri.

be-şartı an ki بشرط عن كه (f. a. zf.) : şu şartla ki..

beşâşet بشاشت (a. i.) : güler yüzlülük; güler yüz.

beşe بشه (f. i.) : **zool.** atmaca [kuş].

beşel بشل (f. i.) : **1.** iki şeyin birbirine sarılması; iki kimsenin birbiriyle tutuşması. **2.** "asıl, sarıl!" mânâsına beşelîden mastarından emir.

beşem بشم (f. s.) : **1.** kederli, yaslı, mahzun. **2.** güç hazmolan şey.

beşen بشن (f. i.) : **1.** cisim, beden. **2.** uzun boy. **3.** taraf, kenar, uç.

beşenc بشنج (f. i.) : yüz lâtifliği, güzelliği, parlaklığı ve gençliği.

beşer بشر (a. i.) : insan. **Eb-ül-beşer** : Hz. Âdem. **Nev'-i beşer** : insan cinsi. **Hayr-ül-beşer. Seyyid-ül-beşer** : Hz. Muhammed. **İlm-ül-beşer** : antropoloji, **fr. anthropologie.**

beşere بشره (a. i.) : insan derisinin dış tabakası.

beşere-i muhâtiyye : biy. vücudun içindeki gışâ-yı muhâtî" denilen derinin dış yüzü.

beşeriyyât بشريات (a. i. c.) : antropoloji, **fr. anthropologie.**

beşerî, beşeriyye بشرى ، بشريه (a. s.) : beşer'e, insana mensup, insânî.

beşeriyyet بشريت (a. i.) : beşerlik, insanlık.

beşg بشگ (f. i.) : **1.** naz, işve. **2.** dolu; kar; şebnem, çiy.

beşi' بشيع (a. s.) : acı, ekşi, tadı fenâ şey.

beşîr بشير (a. s.) : **1.** müjde getiren, müjdeci. **2.** güleryüzlü, güleç [adam]. (bkz : beşûş).

beşm بشم (f. i.) : **1.** kırağı. (bkz : şebnem). **2.** dinsiz, mezhepsiz. **3.** Rey ile Taberistan arasında havası çok soğuk bir yer.

beşme بشمه (f. i.) : **1.** tabaklanmamış ham deri. **2. hek.** "çeşmezen" denilen bir göz ilâcı. **3.** beş parmak da denilen, ayrı renkli beş çubuk motifi ile süslenmiş bir çeşit kumaş.

beştek, beştük بشتك ، بشتك (f. i.) : vazo; kap; zarf; kâse, çini saksı.

beşûş بشوش (a. s.) : güleryüzlü, şen. (bkz : beşîr [2]).

beşûş-âne بشوشانه (f. b. zf.) : güleryüzlülükle.

beşyûn بشيون (f. s.) : semiz, yağlı, besili.

beta' بتأ (a. i.) : oturma [bir yerde]. (bkz : ikamet).

be-tahsîs بتخصيص (a. b. zf.) : husûsiyle, hele.

betât بتات (a. i.) : kat'î, kesme. **Bey-i betât** : kat'î satış.

beter بتر (f. s.) : daha fenâ, çok çirkin. (bkz : bed-ter).

betîl بتيل (a. i.) : **1.** Hz. Meryem'in lâkabı. **2.** ana ağaçtan ayrılıp başka kök salan fidan. **3.** nehirlerdeki akıntı. **4.** salkımları sarkık olan ağaç.

betîle بتيله (a. i.) : ayrılmış hurma fidanı.

betkîş بتكيش (f. i.) : ok mahfazası, okluk, atılacak oklar için konulup omuza alınan mahfaza. (bkz : tîrdân).

betr بتر (a. i.) : **1.** kesme. **2.** kusurlu, eksik bırakma.

betrâ' بتراء (a. s.) : kısır kadın. (bkz : beste-rahim) [kelime **ebter** in müennesidir].

betre بتره (a. s.) : dişi eşek.

bett بت (a. i.) : tiftikten yapılmış şal, sof.

bettâr بتار (a. s.) : çok kesen, çok keskin. (bkz : bürrân). **Seyf-i bettâr** : çok keskin kılıç.

bettât بتات (a. i.) : şalcı, şal yapan ve satan.

betûk بتوك (f. i.) : yuvarlak tabla, bakkal tablası, sepeti.

betûk بتوك (a. s.) : çok keskin. (**bkz** : bettâr).

betûl بتول (a. s.) : **1.** erkeklerden çekinen nâmuslu kadın. **2. i.** Hz. Muhammed'in kızı Fâtımat-üz-Zehrâ ile Hz. Meryem'in lâkapları. (bkz : betîl). **3. i.** ayrı kök salan fidan.

betûliyye بتوليه (a. i.) : **1. bot.** kayıngiller. **2.** gürgengiller, **fr. bétulinées.**

betyâb بتياب (f. i.) : dert, keder, mihnet.

betyâr, betyâre بتيار ، بتياره (f. i.) : **1.** şeytan, ifrit, kulyabâni; dev. **2.** düşman. **3.** görülmesi istenilmiyen şey.

bev' بوع (a. i.) : **1.** kulaç, kulaçlama. **2.** atın seyrek basması. **3.** sataşma. **4. s.** kuytu, sıkışık [yer].

bevâ' بواء (a. I.) : benzer, berâber, berâber oluş.

bevâbet بوابت (a. i.) : kapıcılık, kapı bekçiliği. [Kamûs-i Muhît'e göre "bivâbet" şekli de kullanılır]. (bkz : bivâbet).

bevâbî بوابى (a. i.) : kapıcılık.

bevâdî بوادى (a. i. bâdiye'nin c.) : sahrâlar, çöller, kırlar.

bevâdir بوادر (a. i. bâdire'nin c.) : olagelen hâdiseler. (bkz : bâdire).

bevâh بواح (a.s.) : meydanda, âşikâr, belli. (bkz : hüveydâ).

bevâhe بواهه (a. i. bûhe'nin c.) : **1.** dişi baykuşlar. **2.** ahmak adamlar. **3.** çakır doğanlar [kuş].

bevâh-en بواحاً (a. zf.) : âşikâr, belli olarak.

bevâhid بواهد (a. i. c.) : belâlar, âfetler, musîbetler [kelime, müfret gibi kullanılan cemidir].

bevâik بوائق (a. i. bâika'nın c.) : belâlar, musîbetler, felâketler [müfret gibi kullanılan cemidir].

bevâis بواعث (a. s. bâis'in c.). (bkz : bâis).

bevâki بواق (a. s. bâkî ve bâkiye'nin c.) : kalanlar, dâim olanlar.

bevân بوان (a. i. c. : büven, ebvine). (bkz : bivân, bevvân).

bevânî بوانى (a. i.) : **1.** kaburga kemikleri. **2.** deve ayakları.

bevâr بوار (a. i.) : **1.** yok olma, mahvolma, çürüme. **Dâr-ül-bevâr** : cehennem. **2.** kocaya varmıyarak kadının evde çürüyüp kalması.

bevârî بوارى (a. i. bâriyâ', bâriyye, bâriyy'-în **c.**) : hasırlar, ince kamıştan örülen hasırlar.

bevârid بوارد (a. s. bârid'in c.) : **1.** soğutulmuş şeyler, yemekler. **2.** sakat şeyler. **3.** [Ahterî'ye göre] kulaklar arasında ensede veyâ omuzlarla boyun arasında, gerdanın yanında olan etler.

bevârih بوارح (a. i. bârih'in c.) : samyeli denilen sıcaklar ve şiddetli rüzgârlar.

bevârik بوارق (a. s. bârika'nın c.) : **1.** şimşek, yıldırım parıltıları. **2.** parıltılar, göz kamaştırıcı şeyler.
bevârik-ı süyûf : kılıçların parıltıları.

bevâs بواس (f. i.) : **1.** sıkıntı, keder. **2.** yokluk.

bevâsîr بواسير (a. i. bâsûr'un c.) : bâsurlar, mayasıllar.

bevâşe بواشه (f. i.) : çiftçilerin harman savurdukları yaba.

bevâtıl بواطل (a. s. bâtıl'ın c.) : bâtıl, yaramaz şeyler.

bevâtın بواطن (a. i. bâtın'ın c.) : gizli, kapalı şeyler. [zıddı : "zevâhir" dir].

bevâtir بواتر (a. i. bâtire'nin c.) : keskin kılıçlar.

bevbât بوبات (a. i.) : sahra, kır, çöl. (bkz : bâdiye).

bevc بوج (a. i.) : 1. yorulma. 2. şimşek (bkz : berk). 3. haykırma.

bevc بوج (a. i.) : 1. ziynet, süs, debdebe. 2. büyüklük, gösteriş. (bkz : beviç).

bevd بود (a. i.) : kuyu. (bkz : bi'r, çâh, çeh).

bevg بوغ (a. i.) : galip gelme, üstünlük.

bevga' بوغاء (a. i.) : yumuşak toprak.

bevh بوح (a. i.) : 1. zâhir, âşikâr, meydanda. (bkz : bevâh, hüveydâ). 2. belâya uğrama, kederlenme.

bevh بوخ (a. i.) : 1. ateşin sönmesi. 2. hiddet ve kızgınlığın geçmesi.

bevh بوه (a. i.) : 1. düşünme; haberli olma. 2. lânet etme, söğme, bedduâ etme, ilenme. 3. çiftleşme [kadın ve erkek].

beviş بوش (f. i.) : farzetme, tahmin, oranlama.

bevj بوژ (f. i.) : şiddetli kasırga, girdap, su çevrintisi. (bkz : berj).

bevk بوق (a. i.) : 1. fenâlık, düşmanlık, keder ve belâ meydana getirme. 2. musiybet, felâket. 3. izinsiz ve habersiz olarak bir yere apansızın gelme 4. çalıp çırpma. 5. s. yalan söz. 6. s. boşboğaz [adam]. 7. şiddetli yağmur.

bevk بوك (a. i.) : 1. sıçrayıp binme. 2. bir araya geliş. 3. su kaynağını karıştırıp açma. 4. karmakarışık olma.

bevkâ' بوكاء (a. i.) : kargaşalık.

bevl بول (a. i. c. : ebvâl) : 1. idrar, sidik, çiş. **Habs-i bevl** : küçük aptesini tutma. 2. işeme.

bevle بوله (a. s.) : 1. çok işeyen adam. (bkz : bevvâl). 2. i. kız çocuğu.

bevlî, bevliyye بولى ، بوليه (a. s.) : sidikle ilgili.

bevn بون (a. i.) : mesâfe, iki şey arasındaki uzaklık, açıklık.
bevn-i baîd : uzak mesâfe, çok açıklık.

bevn بون (f. i.) : hisse, nasîp, pay.

bevne بونه (a. i.) : küçük kız çocuğu.

bevr بور (a. i.) : 1. yoklama, sınama. 2. yokolma, mahvolma. 3. mal, eşyâ, sermâye azalma, kıtlaşma. 4. sürülmemiş yer.

bevs بوص (a. i.) : 1. acele; ileri geçme, ileri gitme. 2. bıktırıncıya kadar ısrâr etme. 3. bir kimseden kaçıp gizlenme. 4. s. bir şeyin rengi.

bevsâ' بوصاء (a. s.) : 1. iri kıçlı kadın 2. Arap çocuklarının çok oynadıkları bir oyun.

bevs "etmek" بوث ايتمك (a. t. m.) : 1. bahis ve teftîş "etmek". 2. dağıtma "k".

bevş بوش (f. i.) : çalım, gösteriş, debdebe.

bevt بوط (a. i.) : zengin iken fakirleşme, düşme, düşkünlük.

bevvâ بوا (a. i.) : Hindistan cevizi.

bevvâb بواب (a. i. c. : bevvâbîn, bevvâbân) : kapıcı; çocukları evlerine getirip götüren okul hademesi.
bevvâb-ı mi'de : mîde kapısı.

bevvâbân بوابان (a. ı. bevvâb'ın c.) : ka-

bey'-i nâfiz : **huk.** üçüncü şahsın hakkı taallûk

beyâre بياره (f. i.) : kısa, boysuz, bodur olarak yerde yetişen fidan, sebze ve meyve.

beyâriş بيارش (f. i.) : çâre, tedbir; ilâç.

beyât بيات (a. i.) : gece uyuma, gece iş görme, geceyi iş ile geçirme.

beyâtî بياتى (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski makamlarından olup, hâlâ kullanılmakta ve çok kullanılmış bir makamdır. Bu makam, uşşak dörtlüsüne pûselik beşlisi ilâvesinden meydana gelen (V T 2) ve Türk müziğinin 5 numaralı basit makamı olan uşşak'ın inici şeklidir. Uşşak gibi dügâh [lâ perdesinde durur ve güçlüsü nevâ] re dir. Bu güçlü perdesinin uşşak'dan daha ehemmiyetli olarak kullanılması ve ekseriyâ bu perdeden başlıyarak bestekârların bir hicâz geçkisi yapmış olmaları, makamın yapısiyle alâkalı değildir. Uşşak'dan farkı, tiz perdelerden başlaması, bu perdelerde gezinerek inici bir şekilde karar etmesidir. Donanımına uşşak gibi si için bir koma bemolü konulur. Niseb-i şerîfe'si 8 dir. Orta sekizlideki sesleri şöyledir (pesten tîze doğru) : dügâh, segâh, çârgâh, hüseynî, acem, gerdâniye, muhayyer. Beyâtî, uşşak kadar rûha huzur verici değildir. Uşşak'ın tasavvufî ve felsefî karakterine mukabil beyâtînin biraz hüzne kaçan bir karakteri vardır.

beyâtî-arabân بياتى عربان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Çok eski bir terkip ise de, birkac asır tutulmuş ve XVIII. asrın son senelerinde Sâdullah Ağa tarafından tekrar ortaya atılarak ihyâ olunmuştur. Beyâtî-araban, isminden de anlaşıldığı üzere araban (yâni şetaraban) makamına beyâtî ilâvesinden mürekkeptir. Terkîbindeki beyâtî ile, onun gibi dügâh [lâ perdesinde kalır; bu perde şetaraban'ın da güçlüsü olmaktadır. Beyâtî'nin güçlüsü ve şetaraban'ın durağı olan nevâ] re perdesi, makamın birinci derecede güçlüsüdür. Donanımına beyâtî'nin si koma bemolü ile şetarabanın yalnız mi bakıyye bemolü ve fa bakıyye diyezi ârızaları konulur. Lâhin içinde beyâtî icrâ olunurken son iki ârıza bekar yapıldığı gibi şetaraban için si bekar ve si bakıyye bemolü kullanıldığı da çok vâkidir. Ancak şetaraban'ın dördüncü ârızası olan do bakıyye diyezi'nin beyâtî-araban'da bulunmayışı, eskiden yalnız "araban" diye anılan makamda do perdesinin natürel olarak kullanılması ve hattâ araban'ın yegâh gibi bâzan dügâh perdesinde kalması ile alâkalıdır. Esâsen beyâtî-araban'da şetaraban dizisi bütün sesleri ile tam olarak yapılmaz. Beyâtî-araban'ın terkîbi bu şekilde ise de, son yarım asırda biraz değişikliğe uğrıyarak, bestekârlar tarafından hicâz beşlisinde fazla dolaşan bir karcığar gibi kullanılmağa başlanmıştır. Beyâtî makamının karcığar geçkilerine çok elverişli olması ve karcığarın sonunda da şetaraban başındaki beşli'nin bulunması buna sebebolmuştur. Esâsen güçlü, durak, hattâ donanım ve seyir husûsiyetleri karcığar ile müşterektir.

beyâtî-arabân-pûselik بياتى عربان پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Fahri efendinin terkîbettiği bir makamdır ki, onun fahte peşrevi ile saz semâîsi, makamın yegâne nümûneleridir. Beyâtî-arabân makamının sonuna bir pûselik beşlisi ilâvesinden ibârettir. Makam ekseriyâ beyâtî-arabân'ın güçlüsü olan nevâ perdesinden îtibâren bir pûselik dörtlüsü göstererek ve sonra istenirse tam bir pûselik dörtlüsü göstererek ve sonra istenirse tam bir pûselik dizisi veyâ hüseynî perdesini güçlü ittihâz ederek inici bir şekilde sıralanan pûselik beşlisi ile seyir ve böylece bu dizi parçası ile dügâh perdesinde karar kılmaktadır. Beyâtî-arabân gibi donanır ve pûselik dizisinin îcâbeden seslerinde, bu ârızalar bekar yapılır.

beyâtî-pûselik بياتى پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Zekâi Dede'nin terkîbettiği bir mürekkep makamdır. Beyâtî ile pûselik makamının ekseriyâ tam dizisinden müteşekkildir. Pûselik makamı ile dügâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede beyâtî'de olduğu gibi nevâ ve ikinci derecede pûselik'de olduğu gibi hüseynî perdeleridir. Donanıma beyâtî gibi si için bir koma bemolü konulur. Nota içinde pûselik için si bekar ve sol bakıyye diyezleri kullanılır.

beyâvâr بياوار (f. i.) : meşgûliyet, uğraşma, iş, güç.

beyâz بياض (a. i.) : **1.** aklık. **2.** yumurta akı. **3.** aydınlık. **4. s.** ak.

beyâzî بياضى (a. i.) : **1.** beyazlık, aklık. **2.** uzunluğuna açılan yazma kitap ve mecmûa; sığır dili.

beydâ' بيداء (a. s.) : **1.** tehlikeli yer. **2. i.** sahrâ, çöl. **3. i.** Mekke ile Medîne arasında düz bir yer.

beydah بيدخ (f. i.) : sert başlı, haşarı at. (bkz : bîdah). [kelime **bidah** şeklinde de kullanılabilir].

beydaha بيدخه (a. i.) : etine dolgun, iri ve şişmanca kadın. (bkz : beyzah).

beydak بيدق (a. i. c. : beyâdıka) : satranç oyununda piyâde denilen taşların her biri, paytak.

beydâne بيدانه (a. i. c. : beydânât) : yabâni dişi eşek.

beyder بيدر (a. i.) : **1.** ekin harmanı, harman yeri. **2.** doğru lûgat.

beydere بيدره (a. i.) : ekini harman etme.

beyderî بيدرى (a. s.) : harmana mensûp, harmancı.

beydûdet بيدودت (a. i.) : yok olma. (bkz : bîd, beyâd, büyûd).

bey-gâh بيگاه (f. i.) : pazar yeri, pazar.

bey-gar, beygare بيغار ، بيغاره ("ga" lar uzun okunur. f. i.) : sövme; tekdir; çıkışma, başa kakma.

beyhân بيحان (a. s.) : **1.** sır saklamıyan, dâimâ aklındakini ve kalbindekini söyliyen, boşboğaz. **2. i.** kadın adı.

beyhen بيهن (a. i.) : **bot.** bir çeşit beyaz çiçek, mısırgülü.

beyhuşt بيخشت (f. i.) : kökünden, dibinden kopmuş, koparılmış olan şey.

beykem بيكم (f. i.) : sofa ve salon, da; yazlık köşk.

beylek بيلك (f. i.) : berat, ferman, hüccet, vesîka.

beylem بيلم (a. i.) : **1.** açılmamış pamuk kozası. **2.** kazma; rende.

beyn بين (a. i.) : **1.** ara, aralık. **2.** arada, araya, arasında. **Gurâb-ül-beyn** : ayrılık kargası; **mec.** nefret edilen kimse.

beyn-el-ahâlî : ahâli arasında.

beyn-el-akrân : akranlar, yaşıtlar arasında.

beyn-el-guzât : gazîler arasında.

beyn-el-halk : halk arasında.

beyn-el-havf ve-r-recâ : korku ile ümit arası.

beyn-en-nâs : halk arasında.

beyn-en-nevm ve-l-yakaza : uyku ile yarı uyanıklık arası.

beyn-es-semâi ve-l-arz : yerle gök arasında.

beyn-ez-zevceyn : karıkoca arasında.

beyne beyne بين بين (a. b. zf.) : ne iyi ne kötü, ikisi ortası.

beyne-hû beyn-Allah بينه بين الله (a. c.) : onunla Tanrı arasında, bir Allah bir kendi bilir.

beynehümâ بينهما (a. zf.) : ikisi arasında.

beyn-el-milel بين الملل (a. s.) : milletlerarası, **fr. international.**

beynûnet بينونت (a. i.) : **1.** iki şey arasındaki mesâfe, aralık. **2.** ihtilâf, anlaşmazlık, ara açıklığı.

beyrem بيرم (a. i. c. : beyârim) : **1.** marangoz rendesi. **2.** kazma [âlet]. **3.** sert ve uzun taş. **4.** eritilmiş sürme, yağlı sürme.

beyt بيت (a. i. c. : büyût) : **1.** mesken, hâne, ev, oda, oba.

beyt-i ankebût, beyt-ül-ankebût : örümcek yuvası; **mec.** derme çatma ev.

beyt-i iddet : **huk.** evlilik devâm ederken karı ile kocanın birlikte oturdukları ev.

beyt-i muzlim : fotoğraf kutusu.

beyt-i şerîf : Kâbe. (bkz : Beyt-ullâh).

beyt-ül-ahzân : **1)** Yusuf'u kaybeden Yâkub'un çadırı ; **2)** dünyâ.

beyt-ül-arûs : gelin odası. (bkz : hacle, hacle-gâh).

beyt-ül-hüzn : hüzünlü, gamlı, kederli ev.

beyt-ül-mâl : mâliye hazinesi. [İslâm hukukunda].

beyt-ül-ma'mûr, beyt-i ma'mûr : yedinci kat gökte, Cennet-i Firdevs'te bir köşk olup Hz. Âdemle yer yüzüne indirilmiş -Kâbe mevkiine- Tûfandan sonra yine Cennetteki yerine alınmıştır.

beyt-üz-zifâf : gelin odası. (bkz : beyt-ül-arûs).

2. (a. i. c. : ebyât) : **ed.** aynı vezinde iki mısra'dan ibâret söz.

beyt-i musarra' : **ed.** mısrâların ikisi de kafiyeli olan beyit.

beyt-ül-gazel : **ed.** gazelin en güzel, en iyi olan beyti.

beyt-ül-kasîd : **ed.** kasîdenin seçilmiş en güzel beyti.

beytâr بيطار (a. i.) : baytar, veteriner.

beytârâ بيطارا (a. i.) : baytarlık, hayvan hekimliği.

Beyt-i Mukaddes بيت مقدس (a. h. i.) : "Mukaddes ev" **1.** Kudüs. **2.** Kudüs câmii. (bkz : mescid-i aksâ). **3. i.** Allah sevgisinden başka bir şeye bağlı olmıyan bir gönül. (bkz : beyt-ül-hikme).

Beyt-Ullah بيت الله (a. h. i.) : "Allah'ın evi" : Kâbe. (bkz : Beyt-i Şerîf).

beytûtet بيتوتت (a. i. beyt'den.) : geceleme, gece kalma.

beyt-ül-arûs بيت العروس (a. b. i.) : gelin odası. (bkz : beyt-üz-zifâf).

beyt-ül-hikme بيت الحكمة (a. b. i.) : "hikmet'in evi" Tanrı'ya âşık bir gönül. (bkz : beyt-i mukaddes 3).

beyt-ül-kasîd بيت القصيد (a. b. i.) : **ed.** kasîdenin en iyi beyti.

Beyt-ül-Makdis بيت المقدس (a. h. i.). (bkz : beyt-i mukaddes). [aslî şekli : **Beyt-ül-Makdis**'dir].

beyt-ül-mâl بيت المال (a. i.) : [eskiden] mâliye hazînesi.

beyt-ül-ma'mûr بيت المعمور (a. b. i.) : gökte, Kâbe hizâsında Kerrûbiyânın tavâfı olan Beyt-i Şerîf.

beyt-üz-zifâf بيت الزفاف (a. b. i.) : gelin odası. (bkz : beyt-ül-arûs).

beyû بيو (f. i.) : gelin. (bkz : arûs).

beyûg بيوك (f. i.) : gelin. (bkz : arûs).

beyûgânî بيوگانى (f. i.) : düğün.

beyûn بيون (f. i.) : afyon.

beyûn بيون (a. i.) : dibi geniş kuyu, bostan kuyusu. (bkz : bâin).

beyûs بيوس (f. i.) : **1.** istek. **2.** ümit. **3.** tamah. **4.** yaltaklanma; alçak gönüllülük.

beyûz بيوض (a. s. beyzâ'dan.) : çok yumurtlıyan.

beyyâ' بياع (a. i. bey'den.) : perâkende satış yapan küçük tüccar.

beyyâb بياب (a. i.) : saka, sucu.

beyyâhe بياحه (a. i.) : balık ağı.

beyyâkallah بياك الله (a. n.) : "Allah seni sevindirsin, güldürsün, isteğine kavuştursun" mânâsına gelen bir tâbir.

beyyin بين (a. s.) : açık, âşikâr. (bkz : ayân, bâhir, celî, hüveydâ).

beyyine بينه (a. i. c. : beyyinât) : delil, şâhit, tanık. (bkz : bürhân).

beyyine-i âdile : doğru şâhit, tanık.

beyyinen بيناً (a. zf.) : açık olarak, âşikâr olarak. (bkz : vâzıhan).

Beyyûmiyye بيوميه (a. i.) : Kadiriyye tarîkati şûbelerinden birinin adı. [Mısır'da Beyyum'da (1108 - 1696) da doğmuş Alî Bin-il-Hâfız, ibni Muhammed tarafından kurulmuştur].

beyz بيض (a. i. c. : büyûz) : **1.** yumurta [umûmî olarak]. **2.** hayvanların, ençok atın ayaklarında peydâ olan yumurta büyüklüğündeki şişler. **3** kuşun yumurtlaması.

beyzâ' بيضاء (a. s.) : **1.** daha ak, çok beyaz. **Hilât-ı beyzâ'** (beyaz kaftan) : şeyhislâm kaftanı. **Millet-i beyzâ** : İslâmlar.

beyzah بيذخ (a. i.) : etine dolgun, iri yapılı, şişmanca [adam]. (bkz : beydâha).

beyzâr بيزار (a. i.) : tenâsül âleti.

beyzâr, beyzâre بيذار • بيذاره (a. s.) : **1.** geveze, çalçene. (bkz : bîhûde-gû).

beyzâre بيزاره (a. i.) : uzun, büyük sopa.

beyzavî بيضوى (a. s.) : yumurta şeklinde. (bkz : beyzî).

beyze بيضه (a. i.) : **1.** yumurta. **2.** haya. (bkz : husye). **3.** demir başlık. (bkz : miğfer).

beyze-i âftâb, beyze-i âteşîn, beyze-i çarh, beyze-i zèr, beyze-i subh, beyze-i zerrîn : Güneş.

beyze-i İslâm بيضۀ اسلام (a. it. ve i.) : (bkz : beyzet-ül-İslâm).

beyzeteyn بيضتين (a. i. c.) : hayalar. (bkz : husyeteyn).

beyzet-üd-dîk بيضة الديك (a. it. ve i.) : horoz yumurtası, **mec.** bulunmaz şey.

beyzet-ül-akr بيضة العقر (a. it. ve i.) : "kısırlık yumurtası" : **1.** horoz yumurtası. **2. mec.** çok nâdir şey.

beyzet-ül-arz بيضة الارض (a. it. ve i.) : "yer yumurtası" : yer mantarı, keme, domalan [bitki].

beyzet-ül-beled بيضة البلد (a. it. ve i.) : devekuşu yumurtası.

beyzet-ül-harr بيضة الحر (a. it. ve i.) : şiddetli sıcaklık.

beyzet-ül-hıdr بيضة الخدر (a. it. ve i.) : örtülü, kapalı güzel kadın.

beyzet-ül-İslâm بيضة الاسلام (a. it. ve i.) : **1.** İslâm milleti. **2.** İslâmın yayıldığı sâha, İslâm ülkesi. **3.** İslâmın hakîkî merkezi. (bkz : beyze-i İslâm).

beyzî بيضى (a. s.) : **1.** yumurta biçiminde olan, oval. (bkz : beyzavî). **2. i.** yumurta şeklinde bir şey.

bezâ بذا (a. i.) : konuşmada açıksaçıklık.

bezâdî بزادى (a. i.) : gökçil, mâvimsi bir nevî değerli taş; küçük yâkut.

bezaga بزغه (f. i.) : kertenkele, keler.

bezâne بزانه (f. s.) : esici, esen [rüzgâr].

bezâzet بزازت (a. i.) : bezcilik, manifaturacılık.

bezâzet بذاذت (a. i.) : pejmürdelik, perîşanlık, kıyâfetsizlik. (bkz : bizâz, büzûzet).

bezbâz بزباز (f. i.) : Hindistan cevizi kabuğu.

bez beze بذبذه (a. i.) : **1.** zafer, galebe, üstünlük. **2.** nasip, pay, kısmet. **3.** daralma, sıkılma.

bezbeze بزبزه (a. i.) : hızlı yürüme; kaçma. **2.** şiddetle sarsma, depretme.

beze بزه (a. s.) : fakir; miskin.

beze بزه (f. i.) : günah, hatâ, kabahat, suç.

beze-kâr بزه‌كار (f. b. s.) : günahkâr, suçlu.

beze-kâri بزه‌كارى (f. b. i.) : günahkârlık, suçluluk.

bezer بذر (a. i.) : gevezelik.

bezî' بزيع (a. s.) : akıllı, uslu, zarif [çocuk].

bezîm بذيم (a. s.) : **1.** kuvvetli, zorlu kimse.
2. kızgınlığını belli etmeyip soğukkanlı olarak hareket eden adam [müennesi "bezîme" dir].

bezîn بزين (f. s.) : esici, esen ["esnek" mânâsına gelen "bezîden" mastarından].

bezir بذر (a. s.) : geveze.

bezir بذر • بزر (a. i.) : tohum, ekilecek tâne. (bkz : bezr).

bezk بزك (f. i.) : **zool.** tespihböceği.

bezl بذل (a. i.) : bol bol verme, saçma.

bezl-i cehd : elinden geldiği kadar çalışma.

bezl-i güher : cevher dağıtma, inci saçma.

bezl-i nükûd : parayı bol verme, para dökme. (bkz : ibzâl).

bezle بذله (f. i.) : **1.** hoşa giden nâzik söz, lâtiyfe, şaka tarzında söylenen lâkırdı. **2.** âhenk ile okunan şiir.

bezle-bâz بذله باز (f. b. s.) : lâtiyfeci, şakacı. (bkz : bezle-gû).

bezle-gû بذله گو (f. b. s.). (bkz : bezle-bâz).

bezm بزم (a. i.) : **1.** diş ucu ile ısırma, kırma. **2.** yayın kirişini çekip salıverme.

bezm بذم (f. i.) : içkili, eğlenceli meclis, dernek.

bezm-i aşk : aşk meclisi.

bezm-i cihân : cihan, dünyâ meclisi.

bezm-i ferâ-yi Ahmed Efendi : meşhur bir çeşit lâle.

bezm-i gam : gam meclisi.

bezm-i hâss : husûsî meclis.

bezm-i safâ : safâ meclisi.

bezm-i tarab : **müz.** yeni terkîbedilmiş ve rağbet görmemiş bir mürekkep makamdır. Nihâvend makamı içinde sabâ makamının (düğâh, segâh, çargâh, hicâz, hüseynî) perdelerinden ibâret olan ilk beşlisini kullanmaktan ibârettir ki, esâsen bu beşli, geçki olarak nihâvend eserlerde pek çok kullanılmıştır. Nihâvend makamı ile, onun gibi rast perdesinde durur. Güçlü nihâvend'de olduğu gibi nevâ ve ikinci derecede de sabâ'da olduğu gibi çargâh perdeleridir. Donanıma nihâvend gibi si ve mi küçük mücenneb bemolleri ile fa bakıyye diyez konulur ve lâhin içinde sabâ'nın ilk beşlisi için si bekar, si koma bemolü, re bakıyye bemolü, mi bekar kullanılır.

bezme بزمه (a. i.) : gündüz yenilen bir öğün yemek.

bezme بزمه (f. i.) : sohbet ve muhabbet meclisinin bir köşesi.

bezm-gâh, bezm-geh بزمگاه ، بزمگه (f. b. i.) : eğlence yeri.

bezr بزر (f. i.) : ekim. (bkz : ziraat).

bezr بذر (a. i. c. : büzûr) : tohum, ekilecek tâne.

bezr بزر (a. i.) : **bot.** çiçek ve sebze tânesi.

bezreka بذرقه (a. i.) : yol gösteren, kılavuz, delil. (bkz : bedreka).

bezr-ger بزرگر (f. b. i.). (bkz : bezr-kâr).

bezr-ger بذرگر (a. f. b. s.) : tohum saçan, ekinci, çiftçi.

bezr-kâr بزركار (f. b. i.) : ekinci.

bezyûn بزيون (a. i.) : **1.** ince kumaş. **2.** sündüs denilen altın işlemeli atlas.

bezz بز (a. i.) : pamuktan veyâ ketenden yapılmış dokuma.

bezzâz بزاز (a. s.) : **1.** bezci, kumaş satan, manifaturacı. **2. i.** carşı, bedesten.

bezzâz-istân بزازستان (a. f. b. i) : bedestan, bedesten, esnaf çarşısı. (bkz : bedestân).

bezz-istân بزستان (a. f. b. i.) : bedestan, bedesten, esnaf çarşısı. (bkz : bedestân).

bıd', bıd'a بضع ، بضعه (a. i.) : geceden bir kısım.

bıdâa, bıdâat بضاعه ، بضاعت (a. i.) : **1.** sermâye, anapara. **2.** bilgi.

bıdısgan بدسغان ("ga" uzun okunur. f. i.) : **bot.** sarmaşık [ot]. (bkz : bıdışgan, bidisgan, bidişgân, ışka).

bıdışgan بدشغان ("ga " uzun okunur. (f. i.) : sarmaşık [ot]. (bkz : bıdısgan, bidisgân, bidisgân, ışka).

bığza بغضه (a. i.) : şiddetle nefret, hiç sevmeyiş. (bkz : bağza').

bıka' بقاع ("ka" uzun okunur. a. i. buk-a'nın c.) : bir parça yer, topraklar, ülkeler.

bılgın بلغين (a. i.) : âfet, musıybet, felâket.

bırtîl برطيل (a. i. c. : berâtîl) : **1.** rüşvet. **2.** bir hakkı iptâl için rüşvet olarak verilen şey. **3.** varyoz.

bıtâ' بطاء (a. i.) : gecikme, ağır davranma.

bıtâka بطاقه (a. i. c. : batâik) : pusla kâğıdı, yafta, varaka.

bıtâne بطانه (a. s.) : **1.** gizli şey, gizlenilen hal. **2. i.** astar. **3.** mahrem, sırdaş. **4. i.** bir şehrin ortası.

bıtn بطن (a. s.) : **1.** zengin [adam]. **2.** bodur [adam]. **3.** obur [adam]. **4.** şaşkın [adam]. **5.** yalnız kendi nefsini düşünen [adam].

bıtna بطنه (a. i.) : **1.** mîde dolgunluğu. **2.** malın ve paranın çokluğundan doğan sevinç.

bıttîh بطيخ (a. i.) : **1.** kavun. **2.** karpuz.

bızr بظر (a. s.) : beyhûde, boş.

bî- بى (f. e.) : -sız, -maz. [Farsça kelimelerin başına getirilir]. **Bî-âr** : arsız, utanmaz. **Bî-âşiyân** : yuvasız.

bi- ب (a. e.) : başlarına eklendiği zaman kelimeleri **-e** hâline getirir; **ile, için** mânâlarını vererek Farsça'daki **be-** edâtiyle aynı işi görür. **Bi-hakkın** : hakkiyle. Kameriye harfleriyle başlıyan kelimelere eklendiği zaman **bi-l-** şeklini (**bi-l-münâsebe**); şems (Güneş) harfleriyle **bi-d-, bi-n-, bi-r-, bi-s-, bi-ş-, bi-t-, bi-z,** şekillerini : (**bi-t-tabi', bi-n-netice..** gibi) alır.

bîa بيعه (a. i. c. : biya') : kilise.

bî-âb بى آب (f. b. s.) : **1.** kuru, susuz. **2.** donuk. **3.** hayâsız, rezil.

bî-amân بى امان (f. b. s.) : amansız, amanvermez, acımaz, merhametsiz.

bî-âr بى عار (f. a. b. s.) : arsız, utanmaz, sıyrık.

bî-ârâm بى آرام (f. b. s.) : **1.** durup dinlenmiyen. **2. zf.** bir düzüye. **3.** rahatsız.

bî-âşiyân بى آشيان (f. b. s.) : yuvasız.

bîat بيعت (a. i.) : kabul ve tasdik muâmelesi. [aslı : "bey'at" dır].

bi-avni بعون (a. b. zf.) : yardımiyle.
bi-avni-llâhi teâlâ : Allâh'ın yardımiyle.

bi-aynihî, bi-aynihâ بعينه ، بعينها (a. b. zf.) : ayniyle, olduğu gibi, tıpkı.

bîb بيب (a. i.) : havuza su akıtan musluk; havuzdan dışarıya su akıtan delik; havuza gelen suyun yolu, bacası.

bî-bahâ بى بها (f. b. s.) : paha biçilemiyecek kadar değerli.

bî-bahâne بى بهانه (f. b. s.) : bahânesiz, sebepsiz.

bî-baht بى بخت (f. b. s.) : bahtsız, tâlihsiz.

bî-bâk بى باك (f. b. s.) : korkmıyan, çekinmiyen, sakınmıyan.

bî-bâkî بى باكى (f. b. i.) : korkusuzluk, aldırış etmeme.

bî-bedel بى بدل (f. a. b. s.) : benzersiz, eşsiz.

bî-behre بى بهره (f. b. s.) : **1.** behresiz, nasipsiz, mahrum. **2.** değersiz.

bî-beka بى بقا ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : bekasız.

bî-berâet بى برائت (f. a. b. s.) : berâetsiz, kurtuluşsuz.

bî-berg بى برگ (f. b. s.) : dalsız.
bî-berg ü nevâ : elinde, avucunda birşeyi olmıyan.

bîbî بى بى (f. i.) : **1.** sayın bayan, hanım, ev kadını, hatun. **2.** hala.

bibr ببر (f. i.) : fâre, sıçan.

bî-câ بيجا (f. b. s.) : yersiz.

bicâd بجاد (a. i.) : **1.** yol yol, çizgili olarak dokunmuş kilim, halı, aba. **2.** Hz. Abdullah'ın lâkabı.

bîcâd, bîcâde بيجاده ، بيجاد (f. i.) : **1.** kehribar gibi saman çöpünü kendine çeken, yâkuttan daha az değerli kırmızı bir taş ["mercan" diyen lûgatler de vardır]. **2.** kırmızı dudak.

bîcâde-i müzâb (erimiş yâkut) : kırmızı şarap.

bî-cân بى جان (f. b. s.) : cansız, ruhsuz.

Bîcen بيجن (f. h. i.). (bkz : Bîjen).

bî-ciğer بى جگر (f. b. s.) : yüreksiz, korkak.

bicişk بجشك (f. s.) : **1.** hakîm, bilgin. **2.** serçe kuşu. (bkz : usfûr).

bicrît بجريت (a. s.) : hâlis, temiz şey.

bî-çâr, bî-çâre بيچاره ، بيچار (f. b. s. c. : bî-çâre-gân) : çâresiz, zavallı.

bî-çâregân بيچارگان (f. b. s. bî-çâre'nin c.) : bîçâreler, zavallılar.

bî-çâregî بيچارگى (f. b. i.) : bîçârelik, zavallılık.

bîçâre-vâr بيچاره وار (f. b. s.) : çâresiz gibi, zavallı gibi.

biçişk بچشك (f. s.) : hekim, doktor. (bkz : bizişk).

biçîz بچيز (f. s.) : pek küçük ve değersiz [şey].

biçrek بچرك (f. s.) : aldatılarak kendisiyle dâimâ alay edilen kimse.

bî-çûn بيچون (f. b. s.) : **1.** emsalsiz, eşsiz. **2.** sebep sorulmaz, Allah.

bî-çûn u çirâ : niçin ve nedensiz, mutlak [Allah] (bkz : lâyüs'el ü ammâ yef'al).

bîd بيد (a. i.) : yok olma. (bkz : beyâd, büyûd, beydûdet).

bid بال (a. e.) : Arapçada'ki **bi-** edâtının **d, t** ile başlıyan kelimelere katıldığı zamanki şekli olup kelimeyi zarf yapar. **Bi-d-da'vâ** : dâvâ ederek. **Bi-t-tedrîc** : tedrîcen.

bîd بيد (f. i.) : söğütağacı. (bkz : safsâf).

bîd-i giryân, bîd-i mecnûn, bîd-i nâlân, bîd-i piyâde, bîd-i revân, bîd-i sernigûn: bot. ağlıyan söğüt, salkımsöğüt.

bida' بدع (a. i. bid'at'ın c.) : sonradan meydana çıkan şeyler.

bidâd بداد (a. i.) : **1.** hisse, bedel verme. **2.** arkadaşlar arasında nöbetle satın alma.

bî-dâd بيداد (f. i.) : **1.** zulüm, işkence. **2. s.** zâlim. (bkz : gaşûm [2], gürdâs).

bî-dâd-ger بيدادگر (f. b. s.) : zâlim, gaddar, hâin.

bî-dâd-gerî بيدادگرى (f. b. i.) : zâlimlik, gaddarlık, hâinlik.

bî-dâdî بيدادى (f. i.) : zâlimlik.

bîdâh بيدخ (f. s.) : haşeri, sert başlı, huysuz [aygır, at]. (bkz : beydah).

bidak بداق (f. i.) : don, pantolon gibi ayaktan giyilen şeylerin paçası.

bidâl بدال (a. i.) : bir şeyi başka bir şeyle değişme, tırampa etme.

bîdâr بيدار (f. b. s.) : uyanık, uyumıyan, uykusuz. **Baht-ı bîdâr** : uyanık tâlih : **Dil-i bîdâr** : uyanık gönül.

bîdâr-baht بيدار بخت (f. b. s.) : mutlu.

bîdâr-dil بيدار دل (f. b. s.) : uyanık, aydın.

bîdâre بيداره (f. s.) : âşık, düşkün.

bîdârî بيدارى (f. i.) : **1.** uyanıklık. **2.** uğraşma, çabalama. **3.** dikkatlilik.

bid'at بدعت (a. i. c. : bida') : **1.** sonradan meydana çıkan şey. **2.** peygamber zamânından sonra dinde meydana çıkan şey.
bid'at-i hasene : beğenilebilir yenilikler.
bid'at-i seyyie : fenâ yenilikler.

bidâyet بدايت (a. i.) : başlama, başlangıç.

bidâyeten بدايةً (a. zf.) : başlangıçta, başta, ilkin [aslı **bedâet** dir].

bidâyet mahkemesi بدايت محكمه‌سى (a. t. b. i.) : [eskiden] asliye mahkemelerine verilen ad.

bîd-bâf بيد باف (f. b. i.) : sepetçi, sepet örücü.

bidde بده (a. i.) : tâkat, derman, güc. (bkz : bedde).

bi-d-def'ât بالدفعات (a. zf.) : birkaç kerre, def'alarla. (bkz : mükerreren).

bîdester بيدستر (f. i.) : **zool.** kunduz, suiti.

bî-devlet بى دولت (f. a. b. s.) : mutsuz, zavallı.

bidh بدح (a. i.) : geniş ova.

bî-dil بيدل (f. b. s.) : **1.** korkak. **2.** nüktesiz. **3.** âşık. **4.** kalbsiz, gönülsüz.

bî-dimâg بى دماغ (f. a. b. s.) : akılsız, kafasız, beyinsiz.

bî-dîn بى دين (f. a. b. s.) : **1.** dinsiz. **2.** acımaz, merhametsiz.

bî-direng بى درنگك (f. b. s.) : durmıyan, eğlenmiyen, çabuk.

bî-dirîg بى دريغ (f. b. s.) : **1.** esirgenmiyen. **2.** esirgemiyen, elinden geleni yapan.

bidisgân بدسگان (f. i.) : sarmaşık [ot]. (bkz : bıdısgan, bıdışgan, bidişgan).

bidist بدست (f. i.) : karış. [bazı lûgatlerde "bedest" şekli de var].

bid-istân بدستان (f. b. i.) : söğütlük.

Bidpây بدپاى (f. h. i.) : Kelîle ve Dimne'nin müellifi olan meşhur Hind filozofu.

bidre بدره (f. i.) : ağaç kurdu.

bidrûd بدرود (f. i.) : sağlık, selâmet, esenlik.

bî-duht بيدخت (f. b. s.) : **1.** kızı olmıyan, kızsız [kimse]. **2. h. i.** Zühre (Venüz) yıldızı.

bîe بيئه (a. i.) : yurt, konak.

bi-ecmâihim باجماعهم (a. zf.) : hepsi, cümlesi.

bî-edeb بى ادب (f. a. b. s.) : edepsiz, terbiyesiz.

bi-emr-illâh بامرالله (a. zf.) : Allah'ın emriyle.

bi-esrihi باسره (a. zf.) : hep bir arada.

bîet بيئت (a. i.) : **1.** hal, durum, keyfiyet, nitelik. **2.** bir menzile konma.

bi-eyyi-hâl, bi-eyyi-hâlin باى حال ، باى حالٍ (a. f. zf.) : herhalde, mutlaka, elbette.

bi-fazl-illâh-i teâlâ بفضل الله تعالى (a. b. zf.) : Allah'ın fazliyle.

bî-gâh, bî-geh بيگاه ، بيگه (f. b. s.) : vakitsiz. **Gâh ü bî-gâh** : vakitli vakitsiz.

bigal بغال ("ga" uzun okunur. a. i. bagl'in c.) : esterler, katırlar.

bîgal بيغال ("ga" uzun okunur. f. i.) : mızrak, kargı. (bkz : rumh).

bî-gâne بيگانه (f. b. s.) : **1.** kayıtsız, ilgisiz. **2.** yabancı. **3. tas.** dünyâ ile ilgisini kesmiş olan.

bî-gânegî بیگانگی (f. b. i.) : yabancılık.

bî-garez بی غرض (f. a. b. s.) : **1.** garezsiz. **2.** tarafsız, taraf tutmıyan.

bî-garez-âne بی غرضانه (f. a. zf.) : garezsiz bir sûrette.

bigas بغاث (a. i.). (bkz : begas).

bî-gavr بی غور (f. a. b. s.) : dipsiz.

bî-gayât بی غایات ("ga" uzun okunur. f. a. b. s. bî-gaye'nin c.) : son suzlar, sonu olmıyanlar.

bî-gaye بی غایه ("ga" uzun okunur. f. a. b. s.) : **1.** gayesiz sonsuz. **2.** çok.

bi-gayr بغیر (a. b. e.) : başkasiyle, -sız.
bi-gayr-ı hakkın : haksızlıkla, haksız yere.

bi-gayr-i kasdin بغیر قصد (a. b. zf.) : istemiyerek.

bîgerân بی گران (f. b. s.) : nihâyetsiz, sınırsız, uçsuz bucaksız.

bî-gışş بی غش (f. a. b. s.) : hîlesiz, karışıksız, samîmî.

bî-gümân بی گمان (f. b. s.) : şüphesiz. (bkz : bî-şekk.).

bî-günâh بی گناه (f. b. s.) : günahsız, suçsuz, zavallı.

bih به (f. s.) : **1.** iyi, yeğ. **2. i.** ayva. (bkz : bihî).

bîh بیخ (f. i.) : **1.** kök, asıl, temel. (bkz : cürsûme). **2.** kaynak.
bîh-i gûhî : **bot.** dağ kökü, baldıran kökü.

bih به (a. zm.) : o, onu, ona, ondan, onunla [tek erkek]. **Mef'ûl-ü bih** : **gr. -i** hâli, **fr. accusatif.**

bihâ بها (a. zm.) : o, onu, ona, ondan, onunla [tek dişi].

bihâ' بخاع (a. i.) : **anat.** murdarilik damarı.

bî-haber بی خبر (f. a. b. s.) : habersiz, bilgisiz; vurdumduymaz.

bî-hadd بی حد (f. a. b. s.) : hadsiz, sınırsız, pek çok.

bihâh, bihâhe بحاح ، بحاحه (a. i.) : ses kısıklığı.

bihâk بحاق (a. i.) : erkek kurt.

bi-hakkın بحق (a. b. zf.) : hakkiyle, tamâmiyle.

bi-hamdi lillâh بحمد لله (a. zf.) : Allah'a şükür olsun.

bihân بهان (f. i. bih'in c.) : iyiler, iyi adamlar.

bî-hânümân بی خانمان (f. b. s.) : yersiz yurtsuz, çoluksuz çocuksuz.

bihâr بحار (a.i. bahr'in c.) : denizler.
bihâr-ı baîde : uzak denizler.

bî-hâr بی خار (f. b. s.) : dikensiz.

bî-hareket بی حرکت (f. a. b. s.) : hareketsiz, kımıldamıyan.

bi-haseb بحسب (a. zf.) : -ce; bakımından.
bi-haseb-il-merâtib : rütbece, rütbe bakımından.

bî-hâsıl بی حاصل (f. a. b. s.) : **1.** sonsuz, nihâyetsiz. **2.** verimsiz.

bihaste بخسته (f. s.) : âciz; şaşkın, yorgun.

bî-hayâ بی حیا (f. a. b. s.). (bkz : **bî-âr**).

bî-hazân بی خزان (f. b. s.) : sonbaharsız, her zaman tâze, her zaman bahar.

bihbûd بهبود (f. s.) : iyi, sağ, sağlam, sıhhî [vücut].

bihbûdî بهبودی (f. i.) : iyi olmaklık.

bih-dâne به دانه (f. b. i.) : ayva tohumu.

bî-hemâl بیهمال (f. b. s.) : eşsiz, benzersiz.

bî-hemtâ بی همتا (f. b. s.) : benzersiz. (bkz : bî-nazîr).

bî-hengâm بی هنگام (f. b. s.) : vakitsiz.

bî-hesâb بی حساب (f. a. b. s.) : hesapsız, sayısız.

bih-güzîn به گزین (f. b. s.) : 1. en iyisini seçen. 2. i. sarraf.

bihî بهی (f. i.) : ayva. (bkz : bih [2]).

bihim بهم (a. zm.) : o, onları, onlara, onlardan, onlarla [çok erkek].

bihimâ بهما (a. zm.) : o, onları, onlara, onlardan, onlarla [çift erkek].

bihîn, bihîne بهین ، بهینه (f. s.) : 1. pek iyi, en iyi, seçkin. 2. i. hallaç.

bî-hiss بی حس (f. a. b. s.) : hissiz, duygusuz.

bihişt بهشت (f. i.) : cennet, uçmak. (bkz : behişt).

bih-ken بیخ کن (f. b. s.) : kök söken, kökünden söken.

bihnâne بهنانه (f. i.) : beyaz, has ekmek.

bî-hod بی خود (f. b. s.) : 1. kendinden geçmiş olan, çılgın. 2. bayılmış.

bî-hodâne بی خودانه (f. b. zf.) : baygınlıkla.

bî-hodî بیخودی (f. b. i.) : baygınlık.

bihr بخر (a. i.) : ağız kokusu.

bihrâm بهرام (f. i.) : oruç. (bkz : rûze).

bihred بخرد (f. s.) : akıllı [kimse].

bîhte بیخته (f. s.) : elekten, kalburdan geçirilmiş.

bihter, bihterek بهتر ، بهترك (f. s.) : daha, en, pek iyi.

bihterek بهترك (f. i.) : Farslılarca 120 senede bir kerre onüç ay îtibâr edilen senenin ismi. [sonraları dört senede bir gün fazlası olan **sene-i kebîse** şekline konulmuştur.].

bihterî بهتری (f. i.) : en iyi olma, üstünlük.

bihterîn بهترین (f. s.) : en iyi, pek iyi.

bî-hûde, bî-hüde بیهوده ، بیهده (f. b. s.) : boşuna, boş yere, beyhûde.

bî-hudûd بی حدود (f. a. b. s.) : hadsiz hudutsuz, pek çok.

bî-hûş بیخوش (f. b. s.) : 1. şaşkın, sersem, bihoş. 2. deli.

bî-hûşâne بیخوشانه (f. b. zf.) : şaşkıncasına, kendinden geçmişçesne.

bî-hutût بی خطوط (f. a. b. s.) : hatsız, çizgisiz, karışık çizgili, karışık.

bî-huzûr بی حضور (f. a. b. s.) : huzursuz, rahatsız, tedirgin.

bî-hüdegû بیهده گو (f. b. s.) : geveze, çalçene. (bkz : beyzâr).

bî-hüde-gûyâne بیهده گویانه (f. b. zf.) : gevezelikle.

bî-hüde-gûyî بیهده گویی (f. b. i.) : boşuna gevezelik.

bî-hüner بی هنر (f. b. s.) : hünersiz, mârifetsiz, mahâretsiz.

bih-zâd بهزاد (f. b. s.) : 1. doğuşu iyi, soyu güzel, aslı temiz. 2. h. i. Îran'da tanınmış bir ressam adı. [**behzad** şeklinde de kullanılır].

bi-ibâretihâ بعبارتها (a. b. zf.) : ibâresi ibâresine, ayniyle.

bî-ihtiyâr بی اختیار (f. a. b. s.) : kendiliğinden, elde olmıyarak.

bî-insâf بی انصاف (f. a. b. s.) : insafsız, acımaz.

bî-intihâ بی انتها (f. a. b. s.) : nihâyetsiz, sonsuz.

bî-irtiyâb بی ارتیاب (f. a. b. s.) : şüphesiz.

bî-iştibâh بی اشتباه (f. a. b. s.) : şüphesiz.

bi-izn-illâh باذن الله (a. b. zf.) : Allah'ın izniyle.

bi-izn-illâhi teâlâ باذن الله تعالى (a. b. zf.). (bkz : bi-izn-illah).

bi-izni şer'î باذن شرعی (a. b. zf.) : şeriatın emir ve müsâadesiyle.

bîje بیژه (f. s.) : **1.** hâlis, katıksız, saf, sırf, sâde, salt. **2. zf.** husûsiyle.

Bîjen بیژن (f. i.) : İran mitolojisinde kahraman meşhur Rüstem'in kızkardeşinin oğlu. [Efrâsyab'ın kızı Münije'ye âşık olduğundan dolayı Efrâsyab tarafından bir kuyuya hapsedilmişse de Münije'nin yardımiyle Rüstem tarafından kurtarılmıştır].

bijeng بژنگ (f. i.) : kapı anahtarı.

bîka بیقه (a. i.) : mercimek.

bika' بقاع (a. i. buk'a'nın c.) : yerler, topraklar, ülkeler.

bikâmet بکامت (a. i.). (bkz : bekâmet).

bî-kâr بیکار (f. b. s.) : **1.** işsiz [kimse]. **2.** bekâr.

bî-karâr بی قرار (f. a. b. s.) : **1.** kararsız. **2.** rahatsız.

bî-kayd بی قید (f. a. b. s.) : kayıtsız, alâkasız, aldırmaz.

bî-kaydâne بی قیدانه (f. a. zf.) : kayıtsızca.

bî-kem-ü-kâst بی کم و کاست (f. b. zf.) : eksiksiz olarak, tamam olarak.

bî-kerân بیکران (f. b. s.) : sınır sız, sonsuz, uçsuz, kenarsız.

bî-kes بیکس (f. b. s.) : kimsesiz.

bî-kesâne بیکسانه (f. b. zf.) : kimsesizlere yakışır bir halde.

bî-kesî بیکسی (f.i.) : bîkeslik, kimsesizlik.

bî-kıyâs بی قیاس (f. a. b. s.) : ölçüsüz.

bikmâz بکماز (f. i.) : şarap; şarap meclisi; şarap içme.

bikr بکر (a. i. c. : ebkâr) : dokunulmamış, kızoğlan kız, genç kız; kızlık. (bkz : bekâret).

bikr-i fikr : ilk olarak söylenen fikir.

bikr-i hükmî : **huk.** tekerrür etmemek ve hakkında hadd-i zinâ icrâ edilmemiş olmak şartiyle zinâ ettiği mâlûm olan kız.

bikle بکله (a. i.) : **1.** tabîat, yaradılış. **2.** şekil, biçim, kılık, kıyâfet.

bîkusûr بی قصور (f. a. b. s.) : kusursuz, eksiksiz, tam.

bîl بیل (f. i.) : **1.** bel; çapa. **2.** Hindayvası denilen Hindistan'a mahsus bir meyve. **3.** gübre sepeti.

bil- بال ، بالا (a. e.) : **-ile** mânâsına gelip, eklendiği -kameriye harfleriyle başlıyan- kelimeleri zarf yapar. **Bil-iktifâ** : iktifâ ederek.. gibi.

bilâ- بلا - (a. e.) : **-siz. Bilâ-bedel** : bebelsiz.. [Arapça kelimelerin başına getirilir].

bilâ-bedel بلا بدل (a. b. s.) : bedelsiz, karşılıksız.

bilâbil بلابل (a. i.) : **1.** elem, keder, tasa. **2.** telâş. (bkz : belbâl, belbâle).

bilâd بلاد (a. i. belde'nin c.) : memleketler, şehirler, kasabalar.

bilâd-ı aşere : 10 şehir : [İzmir, Eyup, Kandiye, Halep, Selânik, Sofya, Trabzon, Galata, Kudüs, Lârisa].

bilâd-ı cesîme : büyük memleketler.

bilâd-ı erbaa : 4 şehir : [Edirne, Bursa, Şam, Kahire].

bilâd-ı garbiyye : batı memleketleri.

bilâd-ı isnâ aşer : 12 şehir : [Adana, Erzurum, Bağdat, Beyrut, Diyarıbakır, Rusçuk, Bosnasaray, Sivas, Maraş, Trablusgarp, Antep, Çankırı].

bilâd-ı selâse : [eskiden] **1.** İstanbul'da : Üsküdar, Galata ve Eyüp semtleri. **2.** İstanbul, Edirne, Bursa.

bilâde بلاده (f. s.) : müzevir, fesatçı. (bkz : belâde, belâd).

bilâ-fâsıla بلا فاصله (a. b. s.) : fâsılasız, aralıksız, arasız.

bilâh بلاح (a. s. belîha'nın c.) : arkaları büyük olan kadınlar.

bil'âhire بالاخره (a. zf.) : sonra, sonradan, sonunda.

bilâ-ihtiyâr بلا اختيار (a. b. zf.) : elinde olmıyarak, kendiliğinden.

bilâ-istisnâ بلا استثنا (a. b. s.) : istisnâsız.

bil'akis بالعكس (a. b. zf.) : aksine, tam tersi, tersine, tersine olarak.

bilâl بلال (a. s. ve i.). (bkz : belâl).

bilâ-lüzûm بلا لزوم (a. b. s.) : lüzumsuz, gereksiz.

bilâ-sebeb بلا سبب (a. b. s.) : sebepsiz.

bilâ-teemmül بلا تأمل (a. b. s.) : düşünmeksizin.

bilâ-tevakkuf بلا توقف (a. zf.) : durmadan.

bil-udûl بلا عدول (a. b. zf.) : sapmadan, dönmeden.

bilâ-ücret بلا أجرت (a. b. s.) : ücretsiz, parasız.

bilâ-vâsıta بلا واسطه (a. b. s.) : vâsıtasız, araçsız, doğrudan doğruya.

bilâ-veled بلا ولد (a. b. s.) : veletsiz, çocuksuz.

bil-bedâhe بالبداهه (a. b. zf.) : düşünmeksizin, birdenbire, apansızın. (bkz : bedâheten).

bil-cümle بالجمله (a. b. zf.) : hep, bütün, toptan. (bkz : cümleten).

bîle بيله (f. i.) : **1.** ada. **2.** yanak. **3.** yan. **4.** "kesme" denilen küçük bahçıvan beli şeklindeki ok temreni. **5.** kayık küreği; gönderi.

bîlek بيلك (f. i.) : çatal temrenli bir çeşit ok.

bî-lerziş بى لرزش (f. b. s.) : titremez, titremeden.

bil-farz بالفرض (a. b. e.) : diyelim ki, tutalım ki. (bkz : farazâ).

bil-fi'l بالفعل (a. zf.) : hakîkî olarak, gerçekten.

bil-hâssa بالخاصه (a. zf.) : mahsus, husûsî olarak; hele. (bkz : hâssaten).

bil-hayr بالخير (a. zf.) : hayırla, uğurlu olarak.

bil-îcâb بالايجاب (a. zf.) : lâzım olduğu için, gerekli görüldüğü için. (bkz : bil-iktizâ).

bil-ihtiyâr بالاختيار (a. zf.) : dileğiyle, isteğiyle.

bil-iktidâr بالاقتدار (a. zf.) : iktidar ile.

bil-iktizâ بالاقتضا (a. zf.). (bkz : bil-îcâb).

bil-iltizâm بالالتزام (a. zf.) : bile bile. (bkz : an-kasdin).

bil-istihkak بالاستحقاق (a. zf.) : hakkı ile, liyâkatli olarak.

bil-istiklâl بالاستقلال (a. zf.) : istiklâl üzere, başlıbaşına.

bil-istîzân بالاستيذان (a. zf.) : izin ile, ruhsat alarak.

bil-iştirâk بالاشتراك (a. zf.) : ortaklaşa, birleşerek.

bil-ittifâk بالاتفاق (a. zf.) : berâberce, uyuşarak, elbirliğiyle, oybirliğiyle. (bkz : müttefikan, müttehiden).

bil-izâfe بالاضافه (a. zf.). (bkz : izâfeten).

bil-izzi ve-l-ikbâl بالعز والاقبال (a. zf.) : izzet ve ikbâl ile.

bil-kuvve بالقوه (a. zf.) : tasavvurî olarak, düşünce hâlinde.

bil-külliyye بالكليه (a. zf.) : büsbütün, bütün bütün.

billâh, billâhi بالله ، بالله (a. zf.) : Allah için.

billûr بلور (a. i.) : gayet parlak ve şeffaf (saydam) taş veyâ pek saf ve temiz beyaz cam, kristal [Farsçası **bilûr** dur].

bil-mâ' بالماء (a. zf.) : **kim.** su veyâ hidrojeni bulunan mânâsına **hydro** karşılığı.

bil-mukabele بالمقابله (a. zf.) : karşılık olarak.

bil-muvâcehe بالمواجهه (a. zf.) : yüz yüze, yüzleştirerek.

bil-münâsebe بالمناسبه (a. zf.) : sırası düşünce, sırası gelince, sırasında, sırasını bularak, sırasını getirerek.

bil-münâvebe بالمناوبه (a. zf.) : nöbetleşe, değişe değişe.

bil-müşâfehe بالمشافهه (a. zf.) : konuşmak sûretiyle, konuşarak.

bil-müşâhede بالمشاهده (a. zf.) : görerek.

bilsâm بلسام (a. f. i.) : zâtülcenp, akciğer zarı iltihâbı, satlıcan, **fr. pleurésie.**

bilsikâ' بلسكاء (a. i.) : yapışkan otu.

bil-umûm بالعموم (a. zf.) : bütün, hep.

bilûrîn بلورين (f. s.) : billûrdan, billûr gibi.

bi-lutfihi teâlâ بلطفه تعالى (a. zf.) : Allâh'ın inâyetiyle.

bî-lüzûm بى لزوم (f. a. b. s.) : lüzumsuz, gereksiz.

bi-l-vâsıta بالواسطه (a. b. s.) : **vâsıta** ile, * araçlı.

bilve بلوه (a. i.). (bkz : belvâ).

bîm بيم (f. i.) : **1.** korku. (bkz : havf). **2.** tehlike.

bîm-i cân : can korkusu.

bîm-i dûzah : cehennem korkusu.

bîm-i ta'ne : azarlanma, söğülüp sayılma korkusu.

bîm ü ümîd : korku ile ümit, kararsızlık.

bî-magz بيمغز (f. b. s.) : beyinsiz, akılsız; hoppa.

bî-magz-âne بيمغزانه (f. zf.) : akılsız, hoppa adama yakışacak sûrette.

bî-maksad ü bî-günâh بى مقصدو بى گناه (a. f. b. s.) : maksatsız ve günahsız.

bî-ma'nâ بى معنا (f. a. b. s.) : anlamsız, mânâsız.

bîmâr بیمار (f. s. c. : bîmârân) : hasta, sayrı.

bîmârân بیماران (f. b. s. bîmâr'ın c.) : hasta bakıcılar.

bîmâr-dâr بیماردار (f. b. s.) : hastabakıcı.

bîmâre بیماره (f. s.) : **1.** hasta. **2.** akınlar veyâ harbler sırasında ele geçen kadın esirlerin ayrıldıkları sınıflardan biri.

bîmâr-hâne بیمارخانه (f. b. i.) : **1.** hastahâne. **2.** tımarhâne, deliler yurdu. (bkz : bîmâr-istan [2]).

bîmâr-hîz بیمار خیز (f. b. s.) : hastalıktan yeni kalkan [kimse].

bîmârî بیماری (f. i.) : hastalık.

bimâr-istân بیمارستان (f. i.) : **1.** hastahâne. **2.** tımarhâne. (bkz : bîmâr-hâne).

bî-meâl بیمآل (f. a. b. s.) : mânâsız, hükümsüz, saçmasapan [söz].

bî-mecâl بی مجال (f. a. b. s.) : halsiz, tâkatsiz, zayıf, dermansız, bitkin. (bkz : bî-tâb).

bî-mecâl-âne بی مجالانه (f. a. zf.) : güçlükle, tâkatsizlikle, bitkinlikle.

bî-mecâlî بی مجالی (f. a. b. i.) : gücsüzlük, halsizlik, tâkatsizlik, bitkinlik.

bî-mekân بی مکان (f. a. b. s.) : **1.** yersiz, yurtsuz. **2.** serseri.

bî-mer بیمر (f. b. s.) : hesapsız, sayısız.

bî-merâ بیمرا (f. b. s.) : riyâsız.

bî-merhamet بی مرحمت (f. a. b. s.) : merhametsiz, yüreği katı.

bî-mezak بی مذق ـ بی مذاق (f. a. b. s.) : zevksiz, tat almaz.

bî-meze بی مزه (f. b. s.) : tatsız tuzsuz.

bî-mihr بی مهر (f. b. s.) : şefkatsiz, sevgisiz.

bî-minnet بی منت (f. a. b. s.) : **1.** yapılan bir iyiliği gücendirecek şekilde hatırlatmıyan, başına kakmıyan; lûtufkâr. **2.** gücendirici bir şekilde hatırlatmıyan [lûtuf].

bî-misâl بی مثال (f. a. b. s.) : eşsiz, eşi bulunmıyan. (bkz : bî-nazîr).

bîm-nâk بیمناک (f. b. s.) : korkmuş.

bî-muâdil بی معادل (f. a. b. s.) : eşsiz, benzersiz.

bî-mubâlât بی مبالات (f. a. b. s.) : dikkatsız, kayıtsız.

bî-mûcib بی موجب (f. a. b. s.) : mûcipsiz, sebepsiz, yok yere.

bî-muhâbâ بی محابا (f. b. s.) : çekinmeksizin, çekinmeden, sakınmadan. (bkz : bî-pervâ).

bî-müdânî بی مدانی (f. a. b. s.) : emsalsiz, benzersiz.

bî-mürüvvet بی مروت (f. a. b. s.) : mürüvvetsiz, insâniyetsiz.

bin- بالـ (a. e.) : **-e, -de, -ile** hallerini karşılar ve şemsiye harfleriyle başlıyan kelimeleri zarf yapar. **Bin-netîce** : netîce olarak, netîcede. **Bin-nefs** : nefisle.

bin بن (a. i. c. : benî) : oğul. **Bin Mehmed** : Mehmed'in oğlu.

bîn بين (a. i. c. : büyûn) : bölge, mıntaka.

-bîn بین - (f. s.) : gören, görücü. **Dûr-bîn** : uzaktan gören, dürbün.

binâ' بناء (a. i. c. : ebniye) : **1.** yapı. **2.** ev. **3.** yapma, kurma.

binâ emîni : inşâatı kontrol eden kimse. **4. gr.** : müteaddî (* geçişli.), lâzım (*geçişsiz), meçhul (* edilgen), mutâvaat (*dönüşlü) gibi fiillerin esâsını mevzû yapan kitap.

binâ-yi ilâhî : Tanrı binâsı, yapısı **5.** dayanma. (bkz : isnâd).

bînâ بينا (f. s.) : **1.** gören, görücü. **2. i.** göz.

bînâb بيناب (f. i.) : mânevî görüş, dalış.

binâber بنابر (a. f.). (bkz : binâberîn).

binâberîn بنابرين (a. f. zf.) : bundan dolayı, bunun üzerine, bu sebepten. (bkz : binâen-alâ-zâlik).

bînâ-dil بينادل (f. b. s.) : kalbi, hakîkati kavrıyan; basîretli, uzgören.

binâen بناءً (a. zf.) : -den dolayı, -den ötürü, -için; dayanarak, yapılarak.

binâen-alâ-zâlik بناءً على ذلك (a. zf.) : bundan dolayı, bunun üzerine. (bkz : binâberîn).

binâen-aleyh بناءً عليه (a. zf.) : bunun üzerine, bundan dolayı.

binâgûş بنا گوش (f. i.) : **1.** kulak memesi. **2.** kulak tozu. [aslı **bünâgûş** dur].

bî-nâm بى نام (f. b. s.) : adsız, sansız.

bî-namâz بينماز (f. b. s.) : namazsız, namaz kılmayan, beynamaz.

bî-nasîb بى نصيب (f. a. b. s.) : nasipsiz, tâlihsiz, tâlihi kapalı.

binâvend بناوند (f. s.) : mâni', engel. (bkz : binevend).

bînâyî بينايى (f. i.) : görücülük.

bînâyî-refte بينايى رفته (f. b. s.) : "görme kabiliyeti gitmiş" : kör.

bî-nazîr بى نظير (f. a. b. s.). (bkz : bî-misâl).

bincişk بنجشك (f.i.) : serçe kuşu. (bkz : usfûr).

bincişk-i züvân : bot. kuşdili de denilen dişbudak ağacının meyvesi.

bi-nefsihi بنفسه (a. zf.) : kendisi, kendi kendine.

bînek بينك (f. i.) : gözbebeği. (bkz : hadeka).

bî-nemek بى نمك (f. b. s.) : tuzsuz, lezzetsiz, tatsız.

bînende بيننده (f. s.) : **1.** gören, görücü. **2.** ilerisini düşünen, akıllı, uyanık. (bkz : basîret-kâr).

bî-neng بى ننگ (f. b. s.) : nâmussuz, rezil.

bî-nevâ بينوا (f. b. s.) : nasipsiz, zavallı, fakir, çâresiz, muhtaç.

bî-nevâ-yi firak : ayrılığın nasipsizliği, ayrılık dolayısiyle zavallı bir hâle düşmüş olan.

bî-nevâyî بى نوايى (f. i.) : **1.** sükût, sessizlik. **2.** fakirlik, nasipsizlik, yoksulluk.

binevend بنوند (f. s.) : mânî, engel. (bkz : binâvend).

bingân بنگان (f. i.) : **1.** ekinciler arasında su paylaşmak için kullanılan ölçek. **2.** tas, kâse. **3.** kadeh. (bkz : piyâle). [Arapçası "fincân" dır].

bingere بنگره (f. i.) : iğe sarılmış pamuk ipliği.

bînî بينى (f. i.) : **1.** burun [insanda ve denizde]. **2.** uç. **3.** dağ tepesi. **4.** yayın ele alındığı kısmının ucu.

-bînî -بينى (f. i.) : görürlük. **Âkıbet-bînî** : sonu görürlük.

bî-nigâh بينگاه (f. b. s.) : bakımsız.

bî-nihâye بى نهايه (f. a. b. s.) : nihâyetsiz, sonsuz, tükenmez.

bîniş بينش (f. i.) : **1.** görüş, görme kabiliyeti. **2.** mülâkat.

bi-n-nefs بالنفس (a. zf.) : kendi kendisi. (bkz : bi-z-zat).

bi-n-nisbe بالنسبه (a. b. zf.) : nisbetle, bir dereceye kadar.

binsır, binsâr بنصر ، بنصار (a. i.) : orta parmakla serçe parmak arasındaki **parmak**, yüzük parmağı.

bint بنت (a. i. c. : benât) : kız. **Ayşe bint-i Osman** : Osmanın kızı, Ayşe.

bint-i ineb (üzümün kızı) : şarap.

bint-i mehâd : iki yaşına girmiş dişi deve. [hatâ ile birini öldüren katil için diyet olarak şer'an verilmesi gereken yüz deveden yirmisinin bu neviden olması gerekir].

bint-ül-cebel (dağın kızı) : aksisedâ.

bî-pâyân بی پایان (f. b. s.) : sonsuz, tükenmez.

bî-pervâ بی پروا (f. b. s.) : çekinmeksizin, sakınmadan. (bkz : bî-muhâbâ).

bir بالر (a. e.) : **-ile, -ederek** mânâsına gelip, eklendiği -şemsiye harfleriyle başlıyan- kelimeleri zarf yapar : **Bi-r-ricâ** : ricâ ile.. gibi.

bi-r-rakabe : rakabet ederek.

bi'r بئر (a. i. c. : âbâr) : kuyu.

bi'r-i muattal : susuz, kör kuyu.

bi'r-i zemzem : Mekke'deki zemzem havuzu.

bîr بیر (f. i.) : **1.** yıldırım. **2.** yatak, döşek, kilim, halı, seccâde, örtü gibi şeyler.

birâd بیراد (f. s.) : pîr, ihtiyar; dermansız, gücsüz [kimse].

birâder برادر (f. i.) : **1.** erkek kardeş, kardeş. **2. mec.** dost.

birâder-i ma'nevî : ahret veyâ din kardeşi.

birâder-i rızâî : süt kardeşi. [Acemler **berâder** şeklinde kullanırlar].

birâder-âne برادرانه (f. zf.) : kardeşçe, dostça.

birâder-enger برادر انگر (f. b. i.) : üveği kardeş.

birâderî برادری (f. i.) : kardeşe mensup, kardeşlik.

birâder-zâde برادر زاده (f. b. i.) : kardeş çocuğu, yeğen.

bî-râh, bî-reh بیراه ، بیره (f. b. s.) : **1.** yolsuz. **2.** münâsebetsiz ve kötü yola sapan. **3.** müzik bilmiyen okuyucu, hânende.

bî-râhe بیراهه (f. i.) : **1.** çıkmaz sokak. **2.** yol bulunmıyan, sapa yer.

bî-râhî بی راهی (f. i.) : **1.** yolsuzluk [asıl ve mecâzî mânâda]. **2.** aforoz veyâ sürgün, nefiy.

bî-rahm بی رحم (f. a. b. s.) : merhametsiz, kalbsiz.

bîrân,bîrâne بیران ، بیرانه (f. s.) : yıkık, dökük, harap, viran.

bîrâste بیراسته (f. s.) : fazla dalları kesilmiş, budanmış [ağaç].

birâz براز (a. i.) : savaşa atılma, karşı karşıya döğüşme.

birâz براض (a. s.) : az şey; biraz.

birâzban, birâzvân برازبان ، برازوان (f. b. i.) : kılıç, hançer ve bıçak gibi âletlerin kabzaları içine bağlanan demir : [**berâzbân** ve **berâzvân** şeklinde de kullanılır].

birbâs برباس (a. i.) : derin kuyu.

Bircîs برجیس (a. i.) : Müşteri (jüpiter) [gezeğen] [Farsçası **Bercîs** dir]. (bkz : bercîs [1]).

bî-reg بیرگ (f. s.) : damarsız, soysuz, arsız.

bî-reng بیرنگ (f. s.) : **1.** renksiz. **2. i.** renksiz, taslak hâlinde bulunan resim. **3. tas.** ilâhî cevher.

bî-rengî بیرنگی (f. a. b. i.) : renksizlik.

bî-rey بی رأی (f. a. b. s.) : **1.** reysiz *oysuz. **2.** düşüncesini söylemiyen.

bî-reyb بی ریب (f. a. b. s.) : şüphesiz.

birîg بریغ (f. i.) : üzüm salkımı.

birînc برنج (f. i.) : **1.** pirinç [hubûbattan]. **2.** pilâv. **3.** pirinç [mâden].

birincâsb برنجاسب (f. i.) : **bot.** (bkz : birincâsf).

birincâsf برنجاسف (f. i.) : **bot.** miskotu, **lât. compositae artemisialaxa** ["ing : **mugwort** : miskotu, koyun otu. **fr.** : **armoise** : miskotu, yabâni karanfil. **alm.** : **Beifuss** : miskotu" dur].

birişte برشته (f. s.) : kızartılmış.

birîşüm بریشم (f. i.) : ibrişim'in hafifletilmiş şekli.

birke برکه (a. i.) : **1.** büyük havuz, küçük göl, gölcük. **2.** göğüs.

birkıl برقیل (a. i.) : **1.** tüfek. **2.** "zemberek" denilen bir harp âleti.

birnîs برنیس (f. i.) : at kestânesi.

birr بر (a. i.) : **1.** iyilik, güzellik, hayır. **2.** anaya babaya itâat. **3.** bağışta bulunma.

birsâm برسام (a. i.) : aslı olmıyan bir şeyi görür veyâ işitir gibi olma, olmıyan şeyi varsayma, * varsanı, **fr. hallucination.**

birsân برثان (a. i.). (bkz : bürsen).

birsîm برسیم (a. i.) : **bot.** yonca.

birsîm-i mâ' : **bot.** suyoncası denilen, sarı çiçekli bir ot.

birûn بیرون (f. i.) : **1.** dışarı. **2. s.** dış, hâricî. **3. zf.** fazla, dışarıda, hâriçte. [hafifletilmişi : "birûn"] .

birûnî بیرونی (f. i.) : selâmlık dâiresi, selâmlık odası.

bî-rûyî بیرویی (f. i.) : hayâsızlık, yüzsüzlük.

birûz بیروز (f. i.) : zümrüte benzer, değersiz yeşil bir taş; gökzümrüt, yalancı zümrüt.

birûzec بیروزج (a. i.) : firûze.

bî-rûzî بیروزی (f. i.) : kısmetsizlik, tâlihsizlik.

biryân بریان (f. i.) : tava, tepsi gibi şeylerde susuz veyâ az suda pişirildikten sonra kızartılan et kebabı [Anadoluda toprak çukurda pişirilir ve adına "pîren" denilir].

biryân-ı muhallâ : tere, nâne ve piyazlı kebap.

birzed, birze, birzî بیرزد ، بیرزه ، بیرزی (f. i.) : **bot.** şeytanboku, kasnı. [acı ve kokulu bir sakız].

bî-sâmân بی سامان (f. b. s.) : parasız, sermâyesiz, züğürt [kimse].

bî-sânî بی ثانی (f. a. b. s.) : ikincisi olmıyan, bir benzeri olmıyan, benzersiz.

bisâr بسار (a. s. ve i. büsre'nin c.). (bkz : büsre).

bisât بساط (a. i. c. : busat) : kilim, minder, döşeme, keçe yaygı.

bisât-ı arz : yeşillik, çimen.

bisât-ı hâk : yeryüzü.

bi'se بئس (a. e.) : "ne kötü, ne fenâ, ne çirkin" mânâsına gelir. **Benât-ı bi'se** : afetler, büyük belâlar.

bi'se-l-masîr : cehennem.

bî-sebât بی ثبات (f. a. b. s.) : sebatsız, dönek.

bî-sebeb بی سبب (f. a. b. s.) : sebepsiz, yok yere.

bî-seher بی سحر (f. a. b. s.) : sabahsız.

bîser, bîsere بیسر ، بیسره (f. i.) : atmaca cinsinden, zaganos denilen avcı kuş.

bî-ser بی سر (f. b. s.) : başsız.

bî-ser ü bün : ipe sapa gelmez [söz, hareket].

bî-ser ü pâ : sefîl ve perîşan.

bî-ser ü sâmân : başsız, intizamsız, düzensiz; perîşan, savruk.

bîserâk, bîserek بيسراك ، بيسرك (f. i.) : iki hörgüçlü erkek deve ile bir hörgüçlü dişi devenin yavrusu.

bi'set بعثت (a. i.) : gönderme.

bi'set-i nebeviyye : Peygamberimizin gönderilişleri.

bismil بسمل (f. s.) : kesilmiş, boğazlanmış [hayvan].

bismil-gâh, bismil-geh بسملگاه ، بسملگه (f. b. i.) : salhâne, hayvan kesilen yer.

bismillâh بسم الله (a. i.): (bkz : besmele).

bismil-şüde بسمل شده (f. b. s.) : boğazlanmış.

bisr بثر (a. s.) : vücudu sivilceli olan [kimse].

bisre بثره (a. i.) : sivilce. (bkz : perûş).

bis- بالش ، بالس ، بالص (a. e.) : **-ile** mânâsına gelip -şems harfleriyle başlıyan kelimeleri zarf yapar. **Bi-s-suhûle** : sühûletle, kolaylıkla. gibi.

bism-i şâh بسم شاه (a. f. b. i.) : Bektâşilerce bismillah yerine kullanılır.

bis-sühûle بالسهوله (a. zf.) : sühûletle, kolaylıkla.

bîst بيست (f. s.) : yirmi : 20.

bîstâh بيستاخ (f. s.) : küstah, edepsiz, arsız, utanmaz [adam].

bistâm بستام (f. i.) : mercan [taş].

bistâr بستار (f. s.) : gevşek; çarpık, eğri.

bister بستر (f. i.) : yatak, döşek.

bîstgânî بيستگانى (f. i.) : çıraklara, hizmetçilere ve askerlere ayın 20 sinde verilmesi gereken ücret.. v. b.

bistûh بستوه (f. s.) : âciz, beceriksiz; cılız, zayıf [adam].

bistüm, bîstümîn بيستم ، بيستمين (f. s.) : yirminci.

bî-sûd بى سود (f. b. s.) : boş, faydasız, netîcesiz.

bisut بسط (a. s.). (bkz : büsut).

bî-sükûn بى سكون (f. a. b. s.) : durmaz, durmıyan, hareketten kalmaz.

bîsütûn بيستون (f. i.) : **1.** âşık Ferhad'ın, sevgilisi Şîrîn'in emriyle Kermanşah civârında deldiği dağ. **2.** gökyüzü. **Cetr-i bîsütûn** : gök.

bisyâr بسيار (f. s.) : çok.

bisyârî بسيارى (f. i.) : çokluk.

bîş بيش (f. zf.) : **1.** artık, ziyâde. **2. i.** bıldırcın otu denilen, Çin'de yetişir zehirli bir ot.
biş-i behâr : **bot.** kaya koruğu.
bîş-i mûş : fâreye benzer küçük bir hayvan.

bişâr بشار (f. s.) : **1.** esir, tutsak. **2. i.** altın, gümüş kakmalı işlemeler. **3. i.** tutuş; tutan ve saçılan şey, saçı. **4.** halsiz, dermansız.

bişâre, bişâret بشارت ، بشاره (a. i.). (bkz : beşâret).

bîş-bahâ بيش بها (f. b. s.) : yüksek fiatlı, pahalı; kıymetli, değerli. (bkz : galî).

bîşe بيشه (f. i.) : orman, meşelik, sazlık.

bî-şekk بى شك (f. a. b. s.) : şüphesiz. (bkz : bî-gümân).

bî-şerm بى شرم (f. b. s.) : utanmaz.

bîşî بيشى (f. i.) : fazlalık.

bişing بشنگ (f. i.) : **1.** kazma. **2.** baiyoz, varyoz. **3.** burgu. **4.** küskü.

bişkel بشكل (f. i.) : **1.** gam, kasâvet, tasa. **2.** kıvırcık saç. **3.** eğri anahtar. (bkz : bişkele, bişkene)

bişkele بشكله (f. i.). (bkz : bişkel, bişkene).

bişkene بشكنه (f. i.). (bkz : bişkel, bişkele).

bişkûfe بشكوفه (f. i.) : **1.** çiçek. (bkz : şükûfe). **2.** gasiyan, kusma.

bişkûh بشكوه (f. s.) : kuvvet ve iktidar sâhibi, heybetli ve muhterem, saygıdeğer kişi.

bişkûl بشكول (f. s.) : **1.** becerikli, çevik; işe düşkün. **2.** akıllı. **3.** kuvvetli. **4.** tedbirli, ihtiyatlı, uyanık. **5. i.** rastık.

bîş-mûş بيش موش (f. b. i.) : **1. zool.** bıldırcın otu ile beslenen bir fâre. [eti panzehir olarak kullanılırdı]. **2. bot.** bıldırcın otu ile berâber yetişen safran kökü. [bıldırcın otu zehirinin panzehiri olarak kullanılırdı].

bişpûl بشپول (f. s.) : perîşan, dağınık.

biştâm بشتام (f. s.) : sığıntı, kendi gelen, asalak. (bkz : tufeylî).

bîş-ter بيشتر (f. e.) : daha fazla, daha çok.

bî-şümâr بيشمار (f. s.) : hadsiz, sayısız, pekçok.

bî-şuûr بيشعور (f. a. b. s.) : şuursuz, idraksız, düşüncesiz.

bî-şuûr-âne بى شعورانه (f. a. zf.) : şuursuzca, düşünmeden.

bit- بالت ، بالط (a. e.) : **-ile, -ederek** mânâsına gelip, eklendiği -şemsiye harfleriyle başlıyan- kelimeleri zarf yapar. **Bi-t-tagyîr :** değiştirerek. **Bi-t-tanzîm :** tanzîm ile, tanzîm ederek... gibi.

bît بيث (a. i.) : kuvvet, gıdâ.

bita' بتع (a. i.) : **1.** baldan ve hurmadan yapılan bir çeşit şarap; koyu şıra. **2. s.** uzun boylu [adam].

bî-taayyün بى تعين (f. a. b. s.) : adı sanı belirsiz.

bî-tâb بى تاب (f. b. s.) : bitkin, yorgun. (bkz : bî-mecâl).

bî-tâb-âne بيتابانه (f. zf.) : bitkin bir halde.

bî-tâbî بيتابى (f. b. i.) : tâkatsizlik, halsizlik.

bî-tâil بى طائل (f. a. b. s.) : faydasız, menfaatsiz; boş, işe yaramaz.

bi-takdîr-illâhı teâlâ بتقدير الله تعالى (a. cü.) : Allâh'ın takdîriyle.

bi-tamâmihâ, bi-tamâmihi بتمامها ، بتمامهى (a. cü.) : Allah'ın takdîriyle.

bî-taraf بيطرف (f. a. b. s.) : tarafsız.

bîte بيته (a. i.) : geceleme, gece kalma, geceleyiş. (bkz : beytûtet, bîtet).

bîtet بيتت (a. i.) : gece kalma, geceleme. (bkz : beytûtet, bîte).

bitke بتكه (a. i.) : kesinti, kesilen bir şeyin ufak ufak parçaları.
bitke-i haşeb : tahta parçası, talaş.

bitlâb بتلاب (f. i.) : hurma çiçeğinin kapçığı, tomurcuğu.

bi-t-tab' بالطبع (a. zf.) : tabîatiyle, tabîî olarak.

bi-t-tafsîl بالتفصيل (a. b. zf.) : etrâfiyle, uzun uzadiye.

bi-t-tahrîk بالتحريك (a. zf.) : **1.** hareket ettirerek, oynatarak. **2.** teşvik ederek, kışkırtarak. (bkz : bi-t-teşvîk).

bi-t-tamâm بالتمام (a. zf.) : tamâmiyle. (bkz : bi-tamâmihi, tamâmen).

bi-t-tasmîm بالتصميم (a. zf.) : kurarak, tasarlıyarak.

bi-t-tav' بالطوع (a. zf.) : istek ile.

bi-t-teâdî بالتعادى (a. zf.) : zulm ile, hakkı ve kanunu çiğniyerek.

bi-t-tesâdüf بالتصادف (a. zf.) : tesâdüfen, rasgele.

bi-t-teşvîk بالتشويق (a. zf.) : teşvîk ederek, kışkırtarak. (bkz : bi-t-tahrîk [2]).

bityâr, bityâre بيتيار ، بيتياره (f. i.) : elem, keder, sıkıntı.

biûza بعوضه (a. i.) : sivrisinek.

bîv بيو (f. i.) : güve.

bivâbet بوابت (a. i.). (bkz : bevâbet).

bivân بوان (a. i. c. : büven, ebvine). (bkz : bevân, bevvân).

bîvâr بيوار (f. s.) : "onbin" sayısı. (bkz : bîver).

bîvâre بيواره (f. s.) : âciz, garip, kimsesiz.

bî-vâye بى وايه (f. b. s.) : behresiz, nasipsiz, mahrum.

bîvâyegî بيوايگى (f. i.) : fakirlik.

bîvaz بيواز (f. i.) : **1.** yarasa. (bkz : huffâş). **2.** muvâfakat, kabul.

bîve بيوه (f. s.) : kocasız kadın, dul.

bî-vech بى وجه (f. a. b. s.) : sebepsiz.

bî-vefâ بيوفا (f. a. b. s.) : vefâsız, hayırsız; dönek.

bî-vefâyî بيوفايى (f. a. b. i.) : vefâsızlık.

bîvegî بيوگى (f. i.) : dulluk.

bî-vend بيوند (f. b. s.) : gadir, vefâsızlık.

bîver بيور (f. i.). (bkz : bîvâr).

bîve-zen بيوه‌زن (f. b. s.) : dul kadın.

bî-vukuf بى وقوف (f. a. b. s.) : durmıyan.

bî-vücûd بى وجود (f. a. b. s.) : vücutsuz.

biya' بيع (a. i. bîa'nın c.) : kiliseler. (bkz : savâmi').

biyâet بياعت (a. i. c. : biyâât) : satılık mal.

biyâh بياح (a. i. c. : büyâh) : ufak balık. (bkz : beyâh).

biz- بالز ، بالذ ، بالض ، بالظ (a. e.) : **-e, ile, -rek** mânâsına gelip, eklendiği -şemsiye harfleriyle başlıyan- kelimeleri zarf yapar. **Bi-z-ziyâre** : ziyâretle. **Bi-z-zikr** : zikrederek. **Bi-z-zarûre** : zarûrî olarak.. gibi.

-bîz بيز (f. s.) : eliyen, kalburdan geçiren; tarıyan. **Fitne-bîz** : fitneci, entrikacı.

bizâ' بذاء (a. i.) : birisine kaba ve çirkin muâmelede bulunma.

bî-zâd بى زاد (f. a. b. s.) : zahîresiz, azıksız.

bîzâr بيزار (f. s.) : rahatsız, bıkmış, usanmış, küskün.

bîzâre بيذاره (f. i.) : hîle, desîse, al. **bîzâre-i bîdâre** : âşık hîlesi.

bîzârî بيزارى (f. i.) : bezginlik, küskünlük.

bi-zâtihi بذاته (a. zf.) : kendiliğinden. **Müteharrik bi-zâtihi** : kendi işler, otomatik.

bizâz بذاذ (a. i.) : pejmürdelik, perîşanlık, kıyâfetsizlik. (bkz : bezâzet, büzûzet).

bî-zebân بى زبان (f. b. s. c. : bî-zebânân) : dilsiz.

bî-zer بيزر (f. b. s.) : **1.** altınsız. **2.** hasis, cimri, pinti.

bizh بذح (a. i.) : eli kesilmiş olan adamın elindeki yara.

bizişk بزشك (f. i.) : hekim, doktor. (bkz : biçişk).

bizişkî بزشكى (f. i.) : hekimlik, cerrahlık.

bî-ziyâ´ بی ضیاء (f. a. b. s.) : ziyâsız, ışıksız, karanlık.

bizlâh بذلاخ (a. s.) : çenesi düşük, geveze [adam].

bizle بذله (a. i.) : gündelik elbise.

bizle بذله (f. i.) : lâtîfe, şaka. (bkz : bezle).

bi-z-zarûre بالضروره (a. zf.) : ister istemez.

bi-z-zât بالذات (a. zf. c. : bi-z-zevât) : kendi kendisi. (bkz : bi-n-nefs).

bornûz بورنوز (a. i.) : kollu ve başlıklı hamam havlusu. (bkz : bürnüs [2]).

bostân بوستان (f. i.) : **1.** sebze bahçesi. **2.** kavun karpuz. (bkz : bûstân).

bostânciyân, bostâniyân بوستانجیان ، بوستانیان (f. b. i.) : saray teşkîlâtında, pâdişah saraylarının korunması ile vazîfeli olan kimseler, bostancılar.

bölükât-ı seb'a بلوکات سبعه (t. a. b. i.) : Devleti'nin Mısır'daki 7 Ocaktan ibâret olan askerî teşkîlâtı.

bû بو (f. i.) : koku. (bkz : bûy).

buâk بعاق (a. i.) : **1.** şiddetli sel. **2.** ansızın gelen yağmur. **3.** şiddetli ses, haykırış.

bûb بوب (f. i.) : **1.** ağır ve pahalı ev döşemesi. **2.** kıymetli kumaştan yapılmış yaygı,

bûbürd, bûbürdek بوبرد ، بوبردك (f. i.) : bülbül (bkz : andelîb, hezâr).

bu'd بعد (a. i. c. : eb'âd) : **1.** uzaklık.
bu'd-ı mesâfe : gidilen yolun uzaklığı. **2.** aralık. **3.** **geo.** * boyut.

bu'd-ı mizvâ : **astr.** râsıtla semâdaki iki yıldız istikameti arasında, râsıdın gözünde meydana gelen açı.

bu'd-ı mücerret : varsayılan * uzay.

bu'd-ı nîreyn usûlü : **top.** deniz haritalarında çoklukla tatbik edilen bir ölçme usûlü.

bûd بود (f. i.) : varlık.
bûd ü nebûd : var yok.

bu'dân بعدان (a. s. baîd'in c.) : ıraklar, uzaklar.

bûdene بودنه (f. i.) : **1.** çil [kuş]. **2.** bıldırcın. (bkz : selvâ).

budha بدحه (a. i.) : sâha, meydan, avlu.

budû' بضوع (a. i.) : **1.** anlama. **2.** can sıkılma.

bûdü nebûd بودونبود (f. b. i.) : insanın bütün malı ve eşyâsı, varı yoğu.

bûğ بوغ (f. i.) : kucakta, omuzda, elde götürülmek üzere hazırlanmış eşyâ çıkını.

bugas بغاث (a. i.) : leş yiyen kuşlar.

bugat بغات (a. i. bâgi'nin c.) : haksızlık edenler, serkeşler, âsîler.

buğrâ بغرا (f. i.) : **1.** turna kuşu; turna sürüsünün önünde uçan turna horozu. **2.** Hârizm hükümdarlarından birinin lâkabı.

buğz بغض (a. i.): kin, nefret, sevmeme. (bkz : adâvet).

bûh, bûhe بوه ، بوهه (a. i.) : **1.** çakır doğan. **2.** erkek baykuş.

buhak بخاق (a. i.) : erkek kurt.

buhalâ' بخلاء (a. i. bahîl'in c.) : cimriler, pintiler, tamahkârlar.

buhâr بخار (a. i. c. : ebhire) : buğu.

buhârî بخاری (a. s.) : buhar'a mensup, buğu ile ilgili.

buhayre بحیره (a. i.) : küçük deniz, göl.

buhbûha بحبوحه (a. i.) : orta yer, sâha, alan.

buhl بخل (a. i.) : cimrilik, pintilik, elsıkılığı. (bkz : bahl, buhûl).

buhle بخله (f. i.) : semizotu.

buhrân بحران (a. i.) : **1.** hastalığın en ağır zamânı, nöbet, kriz. **2. mec.** bir işin tehlikeli, karışık bir hal alması.

buhrân-ı ceyyid, buhrân-ı kâmil, buhrân-ı mahmud : hastalığın iyiliğe yüz tuttuğunu gösteren nöbet.

buhrân-ı redi' : hastalığın fenâlaşma nöbeti.

buhrân-ı vükelâ : kabîne buhranı.

buht بخت (f. i.) : oğul. (bkz : ferzend, mahdûm).

buhte بخته (f. s.). (bkz : bahte).

buhtû, buhtûr بختو ، بختور (f. i.) : gök gürültüsü. (bkz : ra'd).

Buhtunnasar بخت النصر (a. h. i.) : Beytülmukaddes'i harâbeden ve yetmiş bin Yahudiyi öldürdüğü söylenen Bâbil Kralı Nebukadnezar.

buhû' بخوع (a. i.) : alçak gönüllülükle hakkını isteme.

buhûh بحوح (a. i.) : ses kısıklığı.

buhûl بخول (a. i.) : cimrilik. (bkz : bahl, buhl).

buhur بحور (a. i. bahr'in c.) : denizler. (bkz : bihâr, ebhâr, ebhur).

buhûr بخور (f. i.) : tütsü.

buhûr-dân بخوردان (f. b. i.) : tütsülük. (bkz : bahûr-dân).

bûjene بوژنه (f. i.) : **1.** henüz açılmamış çiçek, konca. **2.** tomurcuk. (bkz : bür-ûm, bür'ûme).

buk بوق (a. i.) : boru; düdük.

buk'a بقعه (a. i. c. : bıka') : **1.** yer, toprak, ülke. **2.** büyük yapı. **3.** benek, leke.

bûkalemûn بوقلمون (f. i.) : **1.** bulunduğu yerin rengine giren ve böcek yiyen, sıçan büyüklüğünde bir hayvan. **2. mec.** düşüncesini, kanaatini ve işini sık sık değiştiren kimse.

bukkarî بقاری ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** âfet, musîbet, belâ. **2. s.** yalan söz.

Bukrât بوقراط (a. h. i.) : eski Yunan hekimi meşhur Hipokratis.

bukta بقطه (a. s.) : **1.** dağınık, perîşan. **2. i.** cemâat, gürûh, kalabalık.

bu'kûke بعکوکه (a. i.) : izdiham, kalabalık.

bu'kûket-üs-sayf : yaz mevsiminin en sıcak zamânı.

bu'kûket-üş-sitâ' : kışın zemherirdeki hâli.

bukul بقول ("ku" uzun okunur. a. i. bakl'in c.) : sebzeler, otlar, yeşillikler.

bu'le بعله (a. s.) : çok yiyen, obur. (bkz : ekûl).

bûm, bûme بوم ، بومه (a. f. i.) : **zool.** baykuş.

bûm-i musîbet : belâ baykuşu.

bûm بوم (f. i.) : **1.** yer, toprak, yurt. **2.** sürülmemiş tarla. **3.** tabîat, huy.

bûmbâr, bûnbâr بومبار ، بونبار (f. i.) : **1.** koyun ve benzeri gibi hayvanların kalın bağırsağı. **2.** bağırsak, kıyma, pirinç ve sâire ile doldurularak yapılan bir yemek.

bûme بومه (a. i.) : **zool.** baykuş.

bûmehen, bûmehin بومهن ، بومهين (f. i.) : **1.** yer sarsıntısı, deprem. (bkz : bûmhen). **2.** koyun bağırsağı.

bûmhen بومهن (f. i.). (bkz : bûmehen, bûmehîn).

bûn بون (f. s.) : **1.** kolay. **2. i.** dip, nihâyet. **3. i.** temizlenmiş koyun barsağı. **4. i.** rahim.

bunduk, bunduka بندق ، بندقه a. i.) : **1.** ufak ve yuvarlak tâne **2.** tüfenk kurşunu.

bunduk بندق (f. i.) : fındık. (bkz : büste).

bûr بور (f. s.) : **1.** fıstıkî renk. **2. i.** doru, kızıla çalar at. **3. i. zool.** sülün.

bûr بور (a. i.) : dünyâ ve ahrete hayrı olmıyan kimse.

Burâk براق (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in Mîraçta bindiği binek.

burbûr بربور (a. i.) : bulgur, haşlanmış buğdayın döğülmüşü.

burc برج (a. i. c. : burûç) : **1.** kale; hisar çıkıntısı, kule. **2.** yuvarlak binâ. **3.** Güneşin ayrıldığı oniki kısımdan herbiri. **4.** herhangi bir şekil gösteren ve kendisine özel bir ad verilen hareketsiz yıldızlar kümesi.

burc-i âbî : sulu burç. [seretan, akrep, hut (balıklar) burcu].

burc-i âteşî, burc-i âzerî : ateşli burç. [hamel (kuzu), esed (arslan), kavis (yay) burcu].

burc-i bâdî : havalı burç. [cevzâ (ikiz), terâzi, aquarius burcu].

burcâs برجاس (a. i.) : yüksekte bulunan nişangâh, hedef.

burcuma برجمه (a. i.) : parmak boğumu, parmak boğumlarının oynak yerlerindeki kemiklerin sivrileri.

bûre بوره (f. i.) : kuyumcuların kullandıkları tuza benzer bir madde.

bu're بؤره (a. i.) : **1.** çukur. **2.** çölde çukur biçiminde yapılan ocak.

burha برحه (a. i.) : çok cins olan dişi deve.

bûriyâ بوريا (f. i.) : hasır.

bûriyâ-bâf بوريا باف (f. b. s.) : hasır dokuyan, hasırcı.

burûc بروج (a. i. burc'un c.) : hisarlar, kuleler. (bkz : burc).

burûc-i isnâ aşer : (Güneş medârının) oniki burcu.

burût بروت (a. i.) : bıyık.

burzag برزغ (a. i.) : **1.** delikanlılık çağındaki neşe. **2. s.** etine dolgun delikanlı. (bkz : berzûg).

bûs, bûse بوس ، بوسه (f. i.) : öpme, öpücük, öpüş.

-bûs -بوس (f. s.) : öpen. **Dâmen-bûs** : etek öpen.

busat بسط (a. i. bisât'ın c.) : kilimler, döşekler, minderler, keçe yaygılar.

bûse-câ بوسه‌جا (f. b. i.) : öpecek yer.

bûse-çîn بوسه چين (f. b. s.) : bûse, öpücük alan, toplıyan. (bkz : bûse-rübâ).

bûse-gâh, bûse-geh بوسه‌گاه ، بوسه‌گه (f. b. i.) : öpülecek yer.

bûse-lik بوسليك (f. b. i.). (bkz : pûselik).

bûsende بوسنده (f. s.) : öpen, öpücü.

bûse-rübâ بوسه ربا (f. b. s.) : bûse, öpücük toplıyan, kapan, alan. (bkz : bûse-çîn).

bûse-şikesten بوسه شكستن (f. b. i.) : şapır şupur öpüş, öpme.

bûse-zen بوسه‌زن (f. b. s.) : öpücü, öpen. (bkz : bûsende).

bûs-gâh بوسگاه (f. b. i.) : öpülecek yer. (bkz : bûse-gâh, bûse-geh).

bûsî بوسى (f. i.) : öpme. **Dâmen-bûsî** : etek öpme. **Dest-bûsî** : el öpme.

bûsîde بوسيده (f. s.) : öpülmüş.

bûsîden بوسيدن (f. m.) : öpmek.

bûsîr بوصير (f. i.) : **bot.** sığır kuyruğu denilen ve ayı kulağına benziyen bir ot.

bûsiş بوسش (f. i.) : şapırtılı öpüş.

busm بصم (a. i.) : serçe parmak ile adsız parmağın uçları açıldığı zaman aradaki açıklık.

bûstân بوستان (f. i.) : gül ve çiçek kokularının çok olduğu yer, bahçe. (bkz : bostân, büstân).

bustân-bân بوستانبان (f. b. i.) : bahçivan.

bûstân-fürûz بوستانفروز (f. b. i.) : **bot.** katmerli horozibiği denilen bir çiçek.

bûstânî بوستانى (f. s.) : bostana âit.

bûstân-serâ بوستان سرا (f. b. i.) : bahçe içinde bulunan köşk.

busu' بصع (a. i. basî'in c.) : terler.

bu'sûsâ بعصوصه (a. i.) : ufak ve parlak bir böcek, tatarcık.

bûş بوش (f. i.) : hastalanan koyun, keçi gibi hayvanları sağaltmak için bacaklarına yapıştırılan bir çeşit lâden.

butayn بطين (a. i.) : karıncık, küçük karın veyâ göz, hücre.

bûte بوته (f. i.) : **1.** kökünden çıkar çıkmaz, dal ve yaprakları yerlere yayılan, gövdesiz ve kısa saplı nebatlar. **2.** kuyumcuların altın ve gümüş erittikleri kap, kuyumcu kalıbı, pota. **3. g. s.** çeşme, mezartaşı, sebil v. b. gibi mermer veyâ değerli taşlardan yapılan eserler üzerine ucu kıvrık bir yaprak şeklinde oyma motif.

butha بطحه (a. i.) : iyi huy.

butîmâr بوتيمار (f. i.) : **zool.** çok zaman su kenarlarında bulunan ve balıkçıl denilen, sorguçlu ve kırmızı gagalı bir kuş.

butlân بطلان (a. i.) : bâtıllık, boşluk, çürüklük, beyhûdelik. (bkz : butûl).
butlân-ı da'vâ : dâvânın esassız, haksız, boş oluşu.

butû' بطوء (a. i.) : gecikme, geç kalma.

butûl بطول (a. i.) : boşluk, çürüklük, beyhûdelik. (bkz : butlân).

butûn بطون (a. i. batn'ın c.) : **1.** karınlar. **2.** nesiller, soylar.

buûle بعوله (a. i.) : kadın, eş. (bkz. : zevce).

buûlet بعولت (a. i.) : karıkocalık, eşlik.

buus, buûs بوؤس ، بؤس (a. i.) : yokluk içinde bulunma.

bûy بوى (f. i.) : **1.** koku.
bûy-i ezhâr : çiçeklerin kokusu.
bûy-i ruh : ruh'un kokusu. **2.** ümit, umma. **3.** sevgi. **4.** tamah. **5.** huy, tabîat. **6.** kısmet, pay, nasip.

bûyâ بويا (f. s.) : güzel kokulu.

Bûvahyâ بويحيا (f. i.) : Azrâil.

bûyçe بويچه (f. i.) : **bot.** sarmaşık [ot].

bûy-dân بويدان (f. b. i.) : tuvalet çekmecesi.

bûy-dâr بويدار (f. b. s.) : kokulu.

bûye بويه (f. i.) : özleme.

bûyî بويى (f. i.) : kokululuk.

bûyîden بوييدن (f. m.) : koklamak.

bûyiş بويش (f. i.) : kokma.

bûy-perest بوى پرست (f. b. i.) : av köpeği.

bûysûz بويسوز (f. b. i.) : buhurdan.

bûzâr بوزار (f. i.) : tarçın, biber, karanfil, kimyon ve benzerleri gibi baharlar.

bûzîdân بوزيدان (f. i.) : **bot.** tilki hayası, semizlik otu veyâ koç otu denilen ve ilâç olarak kullanılan bir ot.

bûzîne, bûzine, bûznîne بوزینه ، بوزنه ، بوزنینه (f. i.) : maymun.

buzm بضم (a. i.) : **1.** nefs. **2.** başak.

buzra بظره (a. i.) : **anat.** üst dudağın ortasından dışarı doğru taşan et parçası.

bü-bü' بؤ بؤ (a. i.) : **1.** göz-bebeği. **2. mec.** en değerli, en kıymetli olan şey.

büc بج (f. i.) : keçi.

bücâl بجال (f. i.) : **1.** kömür. **2.** ateş koru. (bkz : zügal).

bücc بج (a. i.) : kuş yavrusu, palazı.

bücdet بجدت (a. i.) : ilim, bilgi.

bücr بجر (a. s.) : **1.** şer, fenâ, kötü. **2.** şaşılacak şey.

bücriyy, bücriyye بجری ، بجریه (a. i.) : âfet, belâ, musîbet.

bücûd بجود (a. i.) : oturma [bir yerde]. (bkz : tebcîd).

bücûl, bücül بجول ، بجل (f. i.) : **anat.** topuk kemiği, aşık kemiği.

bücûs بجوس (a. i.) : sövme. (bkz : şetm).

büç, beç بچ ، بچ (f. i.) : ağzın iç tarafı, avurt.

büd بد (f. s.) : **1.** sâhip. **2. i.** maşa. (bkz : büde [2]).

büdâd بداد (a. i.) : **1.** hisse, nasip, pay. **2.** nihâyet, son. (bkz : büdde).

büdalâ' بدلاء (a. s. bedîl'in c.) : budala, sersem, akılsız, bön kimseler [müfret olarak kullanılır; müfredi "bedîl" Türkçe'de kullanılmaz].

büdbüdek بدبدك (f. i.) : çavuşkuşu, ibibik kuşu. (bkz : hüdhüd).

büdde بده (a. i.) : **1.** nasîp, hisse, pay. **2.** nihâyet, son. (bkz : büdâd, encâm).

büde بده (f. i.) : **1.** ağaç kavı. **2.** maşa. (bkz : büd [2]).

büdün بدن (a. i. bedene'nin c.) : kurbanlık develer.

büdûr بدور (a. i.) : hızla geçme, ileri geçme.

bügas بغاث ("ga" uzun okunur. a. i.). (bkz : begas.).

bühlel بهلل (a. s.). (bkz : behlel).

bühlûl بهلول (a. s.). (bkz : behlûl).

bühme بهمه (a. i. c. : bühüm, bihâm; c. c. : bihâmât). (bkz : behme).

bühr بهر (a. i.) : sık sık soluma, soluganlık.

bühre بهره (a. i.) : **1.** geniş yer. **2.** dere içindeki çayırlık ve sazlık. **3.** kesik kesik soluyuş.

büht بهت (a. i.) : **1.** yalan, iftirâ. **2.** bir seyyârenin (* gezeğen) bir günlük hareketi.

bühtân بهتان (a. i.) : yalan, iftirâ.

bühtür, bühtüre بهتر ، بهتره (a. s.) : kısa, bodur.

bühûr بهور (a. s.) : aydınlık, ışıklı.

bühût بهت (a. i. behût'un c.) : duyanları hayrete düşüren yalan ve iftirâlar.

bühüvv بهو (a. i. behv, behve'nin c.) : **1.** misâfir odaları. **2.** yer altındaki hayvan ahırları.

büjhân بژهان (f. i.) : gıpta, imrenme.

büjmeje بژمژه (f. i.) : kaya keleri, kertenkele.

büjûl بژول (f. i.) : topuk kemiği; aşık kemiği.

bükâ' بكاء (a. i.) : ağlama, gözyaşı dökme.

bükâ-yi sürûr : sevinçten doğan gözyaşı.

bükâ-yi şedîd : hüngür hüngür ağlama.

bükâ-alûd بكا آلود (f. b. s.) : ağlatıcı.

bükâ-engîz بكا انگيز (f. b. s.) : ağlatıcı.

bükât بكات (f. s. bâkî'nin c.) : ağlıyanlar.

bükm بكم (a. s. ebkem'in c.) : dilsizler.

bükre بكره (a. i.) : sabah, seher, erken, tan yeri. (bkz : bâmdâd).

bükse بكسه (a. i.) : **1.** saksı. **2.** kiremit parçası. **3.** kaydırak.

bü-l-aceb بوالعجب (a. s.) : çok acâyip, çok tuhaf, çok şaşılacak şey.

bü-l-acebî بوالعجبى (a. i.) : çok acâyiplik, çok tuhaflık.

bü-l-acebter بوالعجبتر (a. b. s.) : son derece şaşılacak şey.

bülâlet بلالت (a. i.) : yaşlık, ıslaklık. (bkz : bülûlet).

bülbül بلبل (a. i. c. : belâbil) : güzel öten mâruf kuş. (bkz : andelîb, hezâr).

bülbül-i nâlân : ağlıyan bülbül.

bülbül-i şeydâ : çılgın bülbül.

bülbüle بلبله (a. i.) : **1.** şarap. **2.** kadeh. **3.** renkli deri. **4.** bir çeşit zerdâli.

bülbülî بلبلى (a. i.) : emzikli su kabı.

büldân بلدان (a. i. beld, belde'nin c.) : şehirler, memleketler, iller.

bülega' بلغاء (a. s. belîğ'in c.) : beliğ olanlar, belâgat sâhipleri, düzgün ve tertipli olarak merâmını anlatanlar.

bülend بلند (f. s.) : yüksek, yüce. [doğrusu "belend" dir]. (bkz : belend).

bülend-ahter بلند اختر (f. b. s.) : yıldızı yüksek, tâlihi uygun.

bülend-âvâz بلند واز (f. b. i.) : yüksek ses, haykırma.

bülendî بلندى (f. i.) : yücelik, yükseklik.

bülend-kadd بلند قد (f. a. b. s.) : boyu uzun ve biçimli olan [adam]. (bkz : reşîk, serv-endâm).

bülend-pâye بلند پايه (f. b. s.) : pâyesi, rütbesi yüksek.

bülend-pervâz بلند پرواز (f. b. s.) : "yüksek uçan" : izzetinefis, onur sâhibi.

bülend-himmet بلند همت (f. a. b. s.) : iyi çalışır.

bü-l-füdûl بوالفضول (f. b. s.) : boşboğaz, münâsebetsiz söz söyliyen, kendinden büyük işlere karışan [kimse].

bü-l-fudûlâne بوالفضولانه (f. zf.) : dangalaklıkla, boşboğazlıkla.

bü-l-fudûlî بوالفضولى (f. b. i.) : dangalaklık, boşboğazlık.

bülga بلغه (a. i.) : geçinecek kadar şey, varlık.

[Bülgat-ül-ehbâb : Osmanlı şâirlerinden merhum Râsih bey'in henüz basılmamış olan edebî bir eserinin adı olduğu rivâyet edilmektedir].

bülgâk بلغاك (f. i.) : kavga, kargaşalık.

bül-gâme بلگامه (f. b. s.) : her şeye istekli olan. (bkz : bül-heves).

bülgat بلغت (a. i.) : geçinmiye yetecek kadar olan şey.

bülgune بلغونه ("gu" uzun okunur. **f. i.)** : kadınların yüzlerine sürdükleri bir çeşit düzgün, allık. (bkz. : algune).

bül-heves بوالهوس (f. b. s.) : aklına geleni yapmak istiyen, keyfine buyruk, maymun iştahlı, her şeye istekli, isteği çok kimse. (bkz : bül-gâme).

bül-hevesâne بوالهوسانه (f. b.zf.) : maymun iştahlıcasına.

bül-hevesî بوالهوسى (f. b. i.) : sebatsızlık, maymun iştahlılık.

bülû' بلوع (a. i.) : büyük, ilâçlı hap.

bülûğ بلوغ (a. i.) : erkeklik yaşına girme, erginlik.

bülûh بلوح (a. i.) : âciz, beceriksiz, yorgun olma; yaramama.

bulûkka بلوقه (a. i. c. : belâkîk) : düz ova; çöl. ["belûkka" şekli de kullanılır].

bülûl بلول (a. i.). (bkz : belûl).

bülûlet بلولت (a. i.) : yaşlık, ıslaklık. (bkz : bülâlet).

bül'ûm, bül'um بلعوم ، بلعم (a. i.) : hançere,gırtlak. (bkz : bel'ûm).

bün بن (f. i.) : esas, kök, temel, dip; son.

bün-i hisâr : kalenin dibi.

bünbek بنبك (a. i.) : kadırga balığı denilen bir nevî deniz canavarı. ["benbek" de doğrudur]. (bkz : benbek).

bündâd بنداد (f. i.) : **1.** esas binâ, temel. **2.** duvar, set, destek, payanda. (bkz : bünlâd).

bündâr بندار (f. i.) : evbark sâhibi, zengin, asîl ve kibirli kimse.

büngâh بنگاه (f. i.) : içine para, eşyâ ve yolculuk malzemesi konulan oda, yer, çadır, şey.

bünk بنك (a. s.) : **1.** bir şeyin aslı, hâlisi. **2.** dut ağacı kabuğuna benzer, hoş kokulu bir çeşit kabuk.

bünlâd بنلاد (f. i.) : **1.** esas binâ, temel. **2.** duvar, set, destek, payanda. (bkz : bündâd).

bünn بن (a. i.) : **1.** Yemen'de yetişen kahve ve ağacı. **2.** Arabistan'da kahve ağacının yapraklarından ve henüz olmamış meyvasından yapılan bir çeşit turşu ve salata.

bünûd بنود (a. i. bend'in c.) : büyük bayraklar, sancaklar. [Farsça'dan Arapçalaştırılmıştır].

bünüvvet بنوت (a. i.) : oğulluk, evlâtlık.

bünyâd بنياد (f. i.) : **1.** asıl, esas, temel. **2.** binâ, yapı.

bünyâd-ı zulm : zulüm yapısı.

bünyân بنيان (a. i.) : yapı, binâ.

bünyân-ı kavî : sağlam yapı.

bünye بنيه (a. i.) : **1.** beden, vücut. **2.** yapı, yapılış, kuruluş [doğrusu "binye" dir].

bünye-hîz بنيه خيز (a. f. b. s.) : bünyeyi kaldıran, vücûdu canlandıran.

bür' برء (a i.) : hastanın iyiliğe yüz tutması. (bkz : ber', bürû').

bürâ' براء (a. i.) : **1.** ağaç yongası. **2.** törpüden çıkan kırıntı.

bürâd براد (a. s.) : soğuk. (bkz : bürûd [1]).

bürâye برايه (a. i.) : yontulan ağaçtan çıkan döküntü, yonga.

bürcüme برجمه (a. i. c. : berâcim) : parmak boğumu; parmak boğumlarının oynak yerlerindeki kemiklerin sivrileri.

bürd برد (a. i.) : bir çeşit çubuklu kumaş, aba.

bürd-i Yemânî : makbul bir Yemen dokuması.

bürd برد (f. i.) : bilmece, bulmaca; muammâ.

bürdâ' برداء (a. i.) : **hek.** sıtma hastalığı.

bürdbâr بردبار (f. s.) : uysal, ağırbaşlı, sabırlı, tahammüllü, sıkıntıya katlanan [kimse].

bürdbârî بردبارى (f.i.) : sabırlılık, ağırbaşlılık.

bürde برده (a. i.) : Arab'ın giydiği bir çeşit aba, hırka. **Kasîde-i bürde;** Kâab bin Züheyr'in, Hz. Muhammed önünde okuduğu kasîdeye karşı, Hz. Muhammed'in sırtından çıkardığı hırkayı kendisine giydirmesiyle meşhur olan bir kasîdenin adı.

bürdek بردك (f. i.) : küçük bilmece.

bürehâ' برحاء (a. i.) : şiddetli azap, sıkıntı.

bürehne برهنه (f. s.) : açık, çıplak, yalın. ["berehne" olarak da kullanılır].

bürehne-gî برهنگى (f. i.) : çıplaklık. ["berehnegî" olarak da kullanılır].

bürehne-pâ [y] [ى] برهنه پا (f. b. s.) : yalınayak.

bürehne-ser برهنه سر (f. b. s.) : başıaçık, başıkabak.

bürgu برغو ("gu" uzun okunur. f. i.) : boru denilen bir müzik âleti.

bürgus برغوث (a. i. c. : berâgîs) : pire.

bürgu-zen برغوزن ("gu" uzun okunur. f. b. s.) : boru çalan, borucu.

bürhân برهان (a. i. c. : berâhîn) : delîl, ispat, tanık. (bkz : hüccet).

bürhân-ı katı' : **1)** red için söz götürmiyecek sûrette doğruluğu ispâta tanık olan sağlam senet; **2)** Ahmet Asım Efendi'nin Farsça'dan Türkçe'ye bir lûgati.

bürhân-ı mesîh : Hz. Îsâ'nın mûcizesi.

Bürhâniyye برهانيه (a. i.) : Ahmediyye tarîkatinin 6 şubesinden biri. [ötekiler : Sinâniyye, Uşşâkıyye, Ramazâniyye, Cerrâhiyye, Mısriyye].

bürhe برهه (a. i.) : müddet, uzun zaman.
Ba'de bürhet-in : bir hayli zamandan sonra.
bürhet-en min-ez-zemân : bir hayli zaman.

bürhûn برهون (f. i.) : **1.** kemer; duvar. **2.** çember, dâire. **3.** mâni, çit; avlu. **4.** ev ve kale kapısı. (bkz : berhûb [1, 2]).

bürîde بريده (f. s.) : kesilmiş ["kesmek, kesilmek" mânâsına gelen **bürîden** mastarından].

bürîde-ser بريده سر (f. b. s.) : başı kesik.

bürîn برين (f. i.) : dilim. [en çok meyvalarda kullanılır].

bürka' برقع (a. i.) : kadınların örtündükleri peçe, tül, yaşmak, yüzörtüsü. (bkz : berku', bürku').

bürka'-fiken برقع فكن (a. b. s.) : örtü açan, örtü atan.

bürkân بركان (a. i.) : yanardağ, volkan.

bürkan برقان (a. i.) : **1.** beyaz tenli adam. **2. zool.** alaca çekirge ["birkan" şeklinde de kullanılır].

bürkânî بركانى (a. s.) : yanardağa mensup, volkanik.

bürke بركه (a. i.) : **1.** martı kuşu. **2.** kurbağa. **3.** havuz, ufak göl [Arapçası **birke** dir].
bürke-i lâciverd : gökyüzü.

bürku' برقع (a. i.). (bkz : berku', bürka').

bürnâ برنا (f. s.) : genç, delikanlı, yiğit. (bkz : bernâ, bürnâh, bürnâk).

bürnâh برناه (f. s.) : genç, delikanlı, yiğit. (bkz : bernâ, bürnâ, bürnâk).

bürnâk برناك (f. s.) : genç, delikanlı, yiğit. (bkz : bernâ, bürnâ, bürnâh).

bürnüs برنس (a. i. c. : berânis) : **1.** Arapların üstten giydikleri bir giyecek. **2.** kollu ve başlıklı hamam havlusu, bornuz. **3.** bir çeşit kadın yeldirmesi.

bürr بر (a. i.) : buğday. (bkz : gendüm, hınta, kamh).

bürrân بران (f. s.) : keskin, kesici. **Hançer-i bürrân** : keskin hançer. **Tîg-i bürrân** : keskin kılıç.

bürs برس (f. i.) : **bot.** ardıç ağacı meyvası.

bürsân برسان (f. i.) : ejderhâ, büyük yılan. (bkz : su'bân).

bürsûte برثوطه (a. i.) : tehlikeli yer.

bürsün برثن (a. i. c. : berâsin) : **1.** insan eli. **2.** yırtıcı hayvan pençesi. **3.** develere vurulan bir çeşit damga. (bkz : birsan).

bürşüm برشم (a. i.) : kadınların yüzlerine örttükleri örtü.

bürû' بروء (a. i.) : **1.** hasta iyiliğe yüz tutma. (bkz : ber', bür'). **2.** bilgi, fazîlet ve iyilikte benzerlerine olan üstünlük.

bürûd برود (a. s.) : **1.** soğuk. (bkz : bürâd). **2. i.** işten soğuma, bıkma.

bürûdet برودت (a. i.) : soğukluk.
bürûdet-i hevâ : havanın soğukluğu .
bürûdet-i muâmele : yapılan muâmelenin soğukluğu.

bürûfe بروفه (f. i.) : **1.** sarık. **2.** bel kuşağı. **3.** mendil.

bürûk بروك (a. i.) : un helvası. (bkz : berîk, berîke, habîs, habîsa).

bürûk بروق (a. i. berk'ın c.) : şimşekler.

bür'ûm, bür'ûme برعوم ، برعومه (a. i.) : **bot.** ağacın henüz açılmamış çiçeği, tomurcuğu.

bürût بروت (a. i.). (bkz : burût).

bürûz بروز (a. i.) : **1.** belirme, ortaya çıkma. **2.** âşikâr, meydanda. (bkz : bevâh, hüveydâ).

büslet بثلت (a. i.) : şöhret, ün.

büsr, büsre بسر ، بسره (a. s. c. : bisâr) : **1.** herşeyin tâzesi. **2. i.** herşeyin ucu ve başı. **3. i.** genç kız ve oğlan.

büssed بسد (a. i.) : mercan [taş].

büstâh بستاخ (f. i.) : küstah, utanmaz, edepsiz.

büstân بستان (a. i. c. : besâtîn, besâtûn) : bostan, bağ bahçe. (bkz : bûstân). ["büstân" Farsça "bûstân" kelimesinin Arapçalaştırılmışıdır].

büste بسته f. i.) : fındık. (bkz : bunduk, bunduka [1]).

büstek, büstec بستك ، بستج (f. i.) : **1. bot.** akgünlük. **2.** fıstık zamkı.

büstûka بستوقه (a. i.) : küçük küp, küpçük.

büsûk بسوق (a. i.) : **1.** ağacın boylanıp uzaması. **2.** birinin akrânına üstün olması.

büsûl بسول (a. i.) : **1.** akarların ve içilecek şeylerin, ekşiyerek veyâ mayalanarak tadının ağır ve buruşturucu olması. **2.** bir şey harâm olma.

büsûl, büsûr بسول ، بسور (f. i.) : lânet, bedduâ, ilenme, ilenç.

büsûr بثور (a. i. besr'in c.). (bkz : besr).

büsut بسط (a. i.) : elaçıklığı, civanmertlik. ["bisut" şeklinde de kullanılır].

büş بش (f. i.) : **1.** kâhkül. **2.** at yelesi. **3. s.** eksik, noksan.

büşkânî بشكانى (a. i.) : **1.** kendi dilini bilmiyecek kadar ahmak adam. **2.** Arap çocuğu olduğu halde Arapçayı bilmiyen ahmak.

büşrâ بشرى (a. i.) : müjde, sevinçli haber.

büşter بشتر (f. i.) : **hek.** kurdeşen, pislikten veyâ kan bozukluğundan meydana gelen kaşındırıcı bir hastalık.

büşterem, büşterî بشترم ، بشترى (f. i.). (bkz : büşter).

büt بت (f. i. c. : bütân) : **1.** put. (bkz : çelîpâ,sanem). **2. s.** güzel.

büt-i perîneş : periye benziyen güzel.

büteyrâ بتيراء (a. i.) : **1.** Güneş. (bkz : hurşîd, mihr, şems). **2.** sabah.

büt-hâne بتخانه (f. b. i.) : puthâne. (bkz : sanem-hâne).

büt-kede بتكده (f. b. i.) : puthâne, puta tapanların ibâdet ettikleri yer.

büt-lâl بت لال (f. b. s.) : hayran olan, şaşa kalan. (bkz : mebhût).

büt-nigâr بت نگار (f. b. i.) : putçu. (put îmalcisi); portreci.

büt-perest بت پرست (f. b. s.) : puta tapan.

büt-şiken بت شكن (f. b. s.) : put kıran.

büt-şikestî بت شكستى (f. b. i.) : put kırıcılık.

büt-tirâş بت تراش (f. b. s.) : put, heykel yapan. (bkz : heykel-tiraş).

büt-tirâşî بت تراشى (f. b. i.) : put, heykel yapıcılık.

bütû' بتوع (a. i.) : **1.** kesilme. **2.** uzaklaşma.

bütûn بطون (a. i. batn'ın c.) : **1.** karınlar. **2.** nesiller, soylar.

büvân بوان (a. i. c. : ebvine) : direk, çadır direği ["bivân" şekli de vardır].

büyû' بيوع (a. i. bey'in c.) : satmalar, satışlar, satılmalar, satın almalar.

büyûd بيود (a. i.) : yok olma. (bkz : bîd, beyâd, beydûdet).

büyûn بيون (a. i. bîn'in c.) : bölgeler, mıntakalar.

büyût بيوت (a. i. beyt'in c.). (bkz : beyt).

büyûtât بيوتات (a. i. büyût'un c.) : **1.** ev kümeleri. **2.** asîlzâde âileleri. **3.** asîl kişiler.

büyûz بيوض (a. i. beyz'in c.) : yumurtalar.

büz بز (f. i.) : keçi. (bkz : teys).

büzâk بزاق (a. i.) : tükrük, salye.

büz-bân بزبان (f. i.) : keçi çobanı.

büzbeçe بزبچه (f. i.). (bkz : büzgale).

büz-dil بزدل (f. b. s.) : "keçi yürekli" korkak.

büzgale بزغاله ("ga" uzun okunur. f. i.) : oğlak, keçi yavrusu. (bkz : büzbeçe).

büzîçe بزيچه (f. i.) : küçük keçi; oğlak.

büzm بذم (a. i.) : **1.** doğru rey. **2.** kesin karar ve tahammül. **3.** kuvvet, sertlik.

büzûğ بزوغ (a. i.) : doğma, doğmıya başlama, çıkma.

büzûr بذور (a. i. bezr'in c.) : tohumlar, tâneler.

büzûzet بذوذت (a. i.) : pejmürdelik, perîşanlık, kıyâfetsizlik, pintilik. (bkz : bezâzet, bizâz).

büzûzet-i hâl : kıyâfet perîşanlığı, üstbaş döküklüğü.

büzürg بزرگ (f. s. c. : büzürgân) : **1.** büyük, ulu. (bkz : azîm, cesîm, kebîr). **2. i.** şef, reis. **3. müz.** üç asırdan fazla bir zamandan beri mevcût olan çok az kullanılmış bir mürekkep ma-

kamdır. Hüseynî beşlisinin hüseynî perdesindeki şeddi, pûselik beşlisi ve çargâh beşlisinin rast perdesindeki şeddinden (yânî mâhûr makamının pest beşlisinden) meydana gelmiştir. Ekseriyâ bu beşlilerde karışık bir sür'atte seyredildikten sonra, rasttaki çargâh beşlisi ile inici bir şekilde rast perdesinde durulur. Güçlü birinci derecede, makamın terkîbindeki ilk iki beşlinin ilkinin durağı ve ikincisinin tiz durağı olan hüseynî, ikinci derecede çargâh beşlisinin tiz durağı olan nevâ, üçüncü derecede pûselik beşlisinin durağı olan dügâh'dır. Bilhassa seyirde çargâh beşlisine ehemmiyet verilerek ve onun dâhilinde gezinilerek yürünür. Donanım boştur. Lâhin içinde hüseynî beşlisinin hüseynî perdesindeki şeddi için fa bakıyye diyezi konulur, başkaca bir ârızası yoktur.

büzürgân بزرگان (f. s. büzürg'ün c.) : büyükler, ulular.

büzürgâne بزرگانه (f. zf.) : büyük, ulu kimseye yakışacak yolda.

büzürgî بزرگی (f. i.) : büyüklük, ululuk. (bkz : azamet).

büzürg-meniş بزرك منش (f. b. s.) : yüksek fikirli.

büzürg-sâl بزرگسال (f. b. s.) : yaşlı, ihtiyar.

büzürgvâr بزرگوار (f. b. s.) : büyük, ulu, saygıdeğer [kimse].

büzürg-vârî بزرگواری (f. b. i.) : ululuk, büyüklük, saygıdeğerlik.

büzürg-zâde بزرگزاده (f. b. i.) : kişioğlu.

büzzâka بزاقه (a. i.) : kabuksuz sümüklü böcek.

C

câ جا (f. i.) : **1.** yer, mevki, mekân.
câ-yi behiştî : cennet gibi yer.
câ-yi dil-nişîn : gönül açıcı yer.
câ-yi işret : işret yeri, içki içilecek yer.
câ-yi iştibâh : tereddüdedilecek nokta.
câ-yi mülâhaza : düşünülecek nokta.
câ-yi şübhe : işkillenecek nokta.
câ-yi penâh : sığınılacak yer.
câ-yi râhat : rahat edilecek yer. **2.** ay kısaltmasında cemâziyel evvel.

caâdet جعادت (a. i.) : kıvırcıklık.

câb جاب (a. i.). (bkz : ce'b).

câbe جابه (a. i.) : bir cevap.

ca'be جعبه (a. i.) : ok kuburu, yelek, sadak.

câ-be-câ جابجا (f. b. zf.) : yer yer.

câbet جابت (a. i.) : c[illegible]ap verme.

câbî جابی (a. s. cibâyet'den.) : **1.** [eskiden] vakıflı akar kirâlarını toplamakla görevli bulunan kimse, vergi tahsildârı. **2. i.** çekirge.

Câbilka جابلقا (f. i.). (bkz : Câbülka).

Câbilsâ جابلسا (f. i.). (bkz : Câbülsa).

câbir جابر (a. s. cebr'den.) : **1.** cebreden, zorlıyan. (bkz : mücbir). **2.** kırıkçı, kırık sarıcı.

câbiye جابیه (a. i.) : havuz.

câblûs جابلوس (f. i.) : **1.** yaltaklanma, dalkavukluk. **2. s.** eletek öpen, yaltaklanan, dalkavuk. (bkz : çâlbûs, çâplûs).

cablûsî جابلوسی (f. i.) : yaltaklanıcılık, dalkavukluk.

Câbülka جابلقا (f. i.) : **1.** en uzak Doğu'da bin kapısı olan efsânevî bir şehir. **2. tas.** insanın mutlaka Allah'a doğru yönelen yolundaki ilk merhalesi.

Câbülsâ جابلسا (f. i.) : **1.** en uzak Batı'da bulunan, bin kapısı olan efsânevî bir şehir. **2. tas.** insan gayretinin son hedefi : burada mutlak ve mavsuf [= Allah ile insan] birleşir.

câcîm جاجيم (f. i.) : **1.** aba, kebe gibi kaba bir yün dokuma. **2.** türlü renkli ipliklerden dokunan bir çeşit döşeme, cicim.

ca'd جعد (a. s.) : kıvırcık [saç]. (bkz : müca'ad).

câdd, câdde جاد ، جادّه (a. s.) : ciddî; çalışkan; azimli.

câdde جادّه (a. i.) : geniş, işlek, büyük yol, anayol. (bkz : şâh-râh).

câdî جادى (f. i.) : safran.

câdî جادى (a. i. c. : cüdât) : dilenci. (bkz : sâil).

câdib, câdibe جادب ، جادبه (a. s.) : kusur görücü.

câdil جادل (a. s.) : kuvvetli, gürbüz.

câdis, câdise جادس ، جادسه (a. s.) : **1.** çorak, kurak, işlenmemiş [toprak]. **2.** harap, yıkık.

câdû جادو (f. i.) : **1.** cadı, büyücü. **2.** gulyabâni, hortlak, karakoncolos, vampir. **3. s.** çirkin kocakarı, acûze. **4. s.** çok güzel göz.

câdû-fenn جادوفن (f. a. b. s.) : sihirbaz, büyücü.

câdû-ger جادوگر (f. i. ve s.) : büyücü, sihirbaz.

câdû-gerî جادوگرى (f. b. i.) : büyücülük, sihirbazlık.

câdû-keş جادوكش (f. b. s.) : sihirbaz kıran, sihirbaz öldüren, öldürücü.

câdû-suhen جادوسخن (f. b. s.) : sihirlercesine söz söyliyen, uzdilli. (bkz : câdû-zebân).

câdû-vâne جادووانه (f. b. zf.) : sihirbazlara, büyücülere yakışacak sûrette.

câdûvî, câdûyî جادووى . جادويى (f. b. i.) : sihirbazlık, büyücülük.

câdû-zebân جادوزبان (f. b. s.) : büyülercesine söz söyliyen, uzdilli. (bkz : câdû-suhen).

câfcâf جاف جاف (f. s.) : iffetsiz, ahlâksız [kadın], yırtlaz. (bkz : cefcâf).

ca'fer جعفر (a. i.) : **1.** küçük akar su. **2. h. i.** Hz. Ali'nin kardeşi olup Muta muhârebesinde bayrak tutarken iki elini de kaybederek öldürülmüştür. **3.** erkek adı.

Ca'fer-i Sâdık : Şîîlerin oniki imâmından altıncısı. (bkz : eimme-i isnâ-aşer).

ca'ferî جعفرى (a. s.) : **1.** Şîîlerden İmam Ca'fer-i Sâdık taraflısı olan. **2. i.** güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

ca'feriyye جعفريه (a. i.) : Ca'ferî tarîkati.

câfî جافى (a. s.) : cefâ eden, eziyyet eden.

câger جاغر (f. i.) : kuş kursağı.

câh, câhe جاه ، جاهه (a. i.) : îtibar, makam, orun, mevki. **Hırs-ı câh** : mevki hırsı.

cahd جحد (a. i.) : bile bile inkâr etme.

cahd-ı mutlak, cahd-ı mustağrak : Arap gramerinde iki tâne menfi (* olumsuz) geniş zaman sıygası (* kipi).

câhız جاحظ (a. s.) : patlak gözlü, lokma gözlü [adam].

câhî, câhiye جاهى ، جاهيه (a. s) : açık, alenî, âşikâr. (bkz : bevâh, hüveydâ).

câhid جاهد (a. s. cehd'den.) : **1.** cehdeden, elinden geldiği kadar çalışan. **2. i.** erkek adı. [müen. câhide].

câhid جاحد (a. s. cahd'dan.) : bilerek inkâr eden. **Hasm-ı câhid** : bile bile inkâr eden düşman.

câhidiyye جاهديه (a. i.) : Halvetî tarîkatı şûbelerinden birinin adı. [kurucusu Edirneli Şeyh Câhidî Ahmed Efendi'ye nispetle bu adı almıştır].

câhil جاهل (a. s. cehl'den. c. : cehele, cühelâ, cühhâl) : **1.** bilimsiz, bilgisiz. **2.** genç, tecrübesiz, toy.

câhil-i anûd : inatçı câhil.

câhil-i munsif : insaflı, bilmediğini teslîm eden, söyliyen câhil.

câhil-âne جاهلانه (a. f. zf.) : câhilce, câhillikle. **Cür'et-i câhilâne** : câhilce ataklık.

câhilî, câhilîyye جاهلى ، جاهليّه (a. s.) : **1.** câhilliğe âit. **2.** İslâmdan önceki Arap devrine âit.

Câhiliyye جاهليه (a. i.) : Câhiliyet devri adamları, puta tapanlar.

câhiliyyet جاهليت (a. i.) : **1.** câhillik, bilgisizlik. **2.** İslâmdan evvelki devrin adı; Hz. Muhammed'den önce Arap yarımadasındaki puta tapma devri.

cahîm جحيم (a. i.) : cehennem, tamu. **Nâr-ı cahîm** : cehennem ateşi.

cahîmî جحيمى (a. s.) : cehennem gibi.

câhiyen جاهياً (a. zf.) : alenen, açık olarak.

câhiz جاهض (a. s.) : cesâretli, gözüpek.

câhsûk جاخسوك (f. i.) : orak.

cahûd جحود (a. s. cahd'dan.) : **1.** ısrarla inkâr eden. **2. i.** yahudi, cıfıt. (bkz : câhid, cühûd).

cahûd-âne جحودانه (a. f. zf.) : cıfıtçasına, yahudicesine.

cahûf جحوف (a. s.) : kendini beğenmiş, kibirli. (bkz : mağrûr).

câibe جائبه (a. i. c. : cevâib) : halkın ağzında dolaşan haber.

câife جائفه (a. i.) : **huk.** cevfe (boşluğa) kadar giden yara. [göğüste, arkada, karında açılan yaralar câife olabilir].

câil جائل (a. s. cevelân'dan.) : cevelân eden, dönüp dolaşan.

câil جاعل (a. s.) : işliyen, yapan, eden, yaratan.

câil-ül-leyl-i ve-n-nehâr : geceyi gece, gündüzü gündüz eden, Cenâbıhak.

câile جائله (a. i.) : insanın içinde dönüp dolaşan hâtıra.

câir جائر (a. s. cevr'den.) : cevreden, zulmeden. **Dilber-i câir** : zulmeden, cefâ eden güzel.

câiz جائز (a. s. cevâz'dan) : işlenilmesinde cevaz olan; olabilir, olur.

câize جائزه (a. i. cevâz'dan. c. : cevâiz) : **1.** yol yiyeceği, azık. **2.** hediye, bahşiş, armağan. **3. ed.** eski şâirlere, yazdıkları medhiyeler dolayısiyle verilen para ve bahşiş. (bkz : âidât, atiyye, avâid, ihsân, sıla).

câl, câlî جال ، جالى (f. i.) : **1.** tuzak. **2.** misvak ağacı ["evvelce" lifli dalları, diş fırçası vazîfesini görürdü].

ca'l جعل (a. i.) : **1.** yapma, meydana getirme. **2.** sabır, tahammül. **3.** işe başlama; alma.

câle جاله (f. i.) : nehrin bir tarafından öbür tarafına geçmek için ağaç, saz ve şişirilmiş tulumlardan yapılan sal, kelek.

câli' جالع (a. s.) : **1.** açık saçık [kadın]. **2.** utanması kıt [adam].

ca'lî جعلى (a. s.) : sahte, yapmacıklı, düzme. **Etvâr-ı ca'liyye** : sahte tavırlar.

câlib جالب (a. s. celb'den.) : celbeden, kendine çeken, çekici.

câlib-i dikkat : dikkat çeken.

câlib-i merhamet : merhamet çeken. [müennesi câlibe, kadın adı olarak kullanılır].

câlif جالف (a. s.) : deri, kabuk soyan, soyucu.

câlife جالفه (a. i.) : **hek.** deri ile eti berâber koparan yara.

Câlînus جالينوس (a. h. i.) : ilkçağların, İpokrat ile berâber en büyük Grek hekimi, Galen (131 - 210).

câlis جالس (a. s. cülûs'dan. c. : cüllâs) : cülûseden, oturan, oturucu, tahta çıkan.

câlis-i evreng-i saltanat : saltanat tahtına oturan.

câliş جالش (f. i.) : **1.** çiftleşme. **2. s.** naz ve gamze ile salınan.

ca'liyyât جعليات (a. i. c.) : sahte, düzme, yapma olan hususlar.

ca'liyyet جعليت (a. i. c. : ca'liyyât). yapmacık.

câlîz جاليز (f. i.) : sebze bahçesi, kavun karpuz tarlası, bostan.

câm جام (f. i.) : **1.** sırça, cam; bardak, kadeh, şişe ve toprak cinsinden şarap kadehi. [kelimenin Arapça cemi "câmât" dır].

câm-ı âteş-fâm : ateş renkli kadeh.

câm-ı ayş : hayat kadehi, zevk ve safâ kadehi.

câm-ı cem : Şark mitolojisinde, şarabın îcatçısı sayılan "Cem" in sihirli kadehi; şarap.

câm-ı cihân-nümâ : cihânı gösteren kadeh, içinde dünyâyı şeyrettiren kadeh.

câm-ı fenâ (fânîlik kadehi) : ölüm.

câm-ı gevherî : **1)** billûr kadeh; **2)** sevgilinin dudağı.

câm-ı gül-fâm (gülrengi kadeh) : kırmızı şarap.

câm-ı ikbâl : dünyâ ululuğu kadehi, şarabı.

câm-ı leb (dudak kadehi) : kırmızı şarapla dolu bir kadehe benzîyen dudak.

câm-ı memlû : dolu kadeh.

câm-ı merg : ölüm kadehi.

câm-ı minâreng : açıkmâvi renk kadeh.

câm-ı seher : Güneş. (bkz : câme-i seher).

câm-ı sîm : sevgilinin çenesi.

câm-ı şehriyârî : büyük kadeh.

câm-ı şîr : sütlü meme.

câm-ı tehî : boş kadeh.

câm-ı zerrîn (altın kadeh) : beyaz şarap. **2. h. i.** Horasan'da bir kasaba. **3.** kendilerini Çemşit sülâlesinden sayan Sent ve Kişmir hâkimlerinden bir kısmının lâkabı. **4. tas.** Tanrı âşığının yüreği.

câmâsb جاماسب (f. h. i.) : Keyânî'lerden Keykuştasb'ın veziridir, hikmet ve heyette yüksek bilgisi vardı. [Eski Farsça ile ve "Ferheng'-i mülûk" ve "Esrâr-ı Acem" adiyle yazdığı kitap, bugün "câmâsbnâme" adiyle anılır].

câme جامه (f. i.) : **1.** elbise, çamaşır.

câme-i fenâ (fânilik elbisesi) : kefen.

câme-i guk : yosun.

câme-i hâssa : **tar.** Osmanlı pâdişahları tarafından verilen elbiselik kumaşlar.

câme-i hayât (hayat elbisesi) : ömür.

câme-i hurşid : Güneş'in ışığı ve yer, Güneş'in tesîrinden korumaları îtibâriyle ağaç yaprakları, toz, duman ve bulut.

câme-i îdî : **1)** kırmızı elbise; **2)** bahar çiçekleri.

câme-i katrân : Peygamberimizin sülâlesinden olanların, muharrem ayının onuncu günü giydikleri siyâh elbise [Burhân-ı Kaatı].

câme-i nev-rûzî : **1)** rengârenk elbise; **2)** baharda açılan türlü çiçekler.

câme-i seher : Güneş. (bkz : câm-ı seher). **2.** sürâhi.

câme-dân جامه دان (f. b. i.) : esvap ve çamaşır koymıya yarıyan sandık, dolap; gardırop.

câme-dâr جامه دار (f. b. i.) : **1.** elbiseyi muhâfaza eden kimse. **2.** vestiyer.

câme-dûz جامه دوز (f. b. i.) : elbise biçen, diken, terzi.

câmegî جامگى (f. i.) : **1.** hizmetçilere verilen maaş, ücret ve elbise parası. **2.** hizmetkâr. **3.** tüfek fitili. **4.** elbiselik kumaş.

câme-hâb جامه خواب (f. b. i.) : yatak.

câme-hâne جامه خانه (f. b. i.) : yük, yerli dolap.

câme-kân جامكان (f. b. i.) : camlık, elbise soyunulacak yer. [doğrusu "câme-ken" dir].

câmekiyye جامكيه (f. i.) : vakfın gallesinden vazîfe sâhiplerine verilen aylık, atiyye.

câme-şûy جامه شوى (f. b. i. c. : câme-şûyân) : çamaşır yıkayan, çamaşırcı.

câme-şûyân جامه شويان (f. b. i. câme-şuy'un c.) : çamaşır yıkıyanlar, çamaşırcılar.

câm-ger جامگر (f. b. i.) : camcı ustası, cam yapan sanatkâr.

câmgul جامغول (f. i.) : külhanbeyi.

câm-hâne جام خانه (f. b. i.) : cam fabrikası.

Câmî جامى (f. h. i.) : Îrân'ın XV. asırda yetişmiş büyük mutasavvıf, mütefekkir ve âlim şâiri, Fatih'le muhâbere etmiştir. Asıl adı Abdurrahman'dır. Birçok manzum ve mensur eserleri vardır. Bizde Câmî adiyle şöhret bulan eseri Arap nahvine âit Kâfiye'nin şerhi olup vaktiyle medreselerde okutulurdu.

câmi' جامع (a. i. cem'den. c. : cevâmi') : içinde namaz kılınan ibâdet yeri; içinde cumâ namazı kılınan mescit.

câmi-i devrân : devrin, zamânın câmii.

câmi-i kebîr : büyük câmi.

câmi' جامع (a. s. cem'den.) : **1.** cemeden, derliyen, toplıyan. **2.** içine alan, içinde bulunduran.

câmi-i Kur'ân (Kur'ân derliyen) : Halîfe Osman.

câmi'-ül-Fürs : XV - XVI. yüz yılları arasında yaşadığı sanılan İnegöllü Mustafa bin Mehmed bin Yûsuf'un Farsça'dan Türkçe'ye çevirdiği lûgat kitabı.

câmi'-ül-hurûf : kitap yazarı.

câmi'-ül-kelim : beyân tâbirlerindendir. Lâfzı az, mânâsı çok söz. (bkz : teşbîh, istiâre).

câmi'-ül-mahâsin : güzel vasıflar bulunan.

câmia جامعه (a. i. cem'den. c. : cevâmi') : topluluk.

câmid, câmide جامد ، جامده (a. s. cümûd'dan. c. : cevâmid) : donmuş, donuk; cansız. **Cism-i câmid** : cansız cisim. **Ecsâm-ı câmide** : cansız cisimler. **Mâ-i câmid** : donmuş su. **İsm-i câmid** : a. gr. tasrîfi (çekimi) ve iştikakı (türesi) olmıyan isim veyâ fiil.

câmid-ül-ayn : yüreği katı, ağlamak nedir bilmiyen.

câmih جامح (a. s.) : başı sert [hayvan].

câmiiyyet جامعيت (a. i.) : câmi'lik, toplayıcılık, topluluk, toplu olma.

câmiyye جاميه (f. i.) : Nakş-ı bendiye tarîkatinin 9 şûbesinden birinin adı. [ötekiler : Ahrâriyye, Nâciyye, Kasaniyye, Mecdediyye, Murâdiyye, Mazhariyye, Melâmiyye-i Nûriyye, Hâlidiyye'dir].

câmûs جاموس (a. i. c. : cevâmîs) : manda, susığırı.

câmûs-ı cesîm : iri, büyük manda.

cân جان (f. i.) : **1.** cân, ruh. **2.** hayat, yaşayış. **3.** gönül.

Cân-ı cân (cânın cânı) : Allah. **Gûş-i cân** : can kulağı. **Yâr-ı cân** : can dostu.

cân-ı şîrîn : tatlı can. **4.** silâh. (bkz : câne). **5.** erkek adı.

cân جان (a. i.). (bkz : cânn).

cânâ جانا (f. n.) : ey cân, ey sevgili!

cân-âferîn جان آفرين (f. b. s.) : yaratıcı.

cânân, cânâne جانان ، جانانه (f. s.) : **1.** sevgili, gönül verilmiş, ma'şûka. **2.** kadın adı.

cân-âver, cân-ver جان آور ، جانور (f. b. s.) : **1.** canlı, yaşıyan. **2. i.** zararlı hayvan. **3. i.** domuz; canavar.

cân-âzâr جان آزار (f b. s.) : can inciten, can yakan, eziyet eden.

cân-bahş جان بخش (f. b. s.) : **1.** can veren, hayat bağışlıyan, cana can katan, sevgili. **2. h. i.** Cenâbıhak.

cân-bâz جانباز (f. b. i. c. : cân-bâzân) : **1.** can ile oynıyan, canını tehlikeye koyan, canbaz. **2. s.** aldatıcı. **3. i.** hayvan alışverişiyle meşgul olan kimse. **4. i.** [eski] fedâî atlı asker.

cân-bâzân جانبازان (f. b. i. cân-bâz'ın c.) : canbazlar .

cân-bâzâne جانبازانه (f. b. zf.) : canbaza yakışacak sûrette, canbazlıkla.

cân-bâzî جانبازی (f. b. i.) : canbazlık.

cân-beleb, cân-berleb جان بلب ، جان برلب (f. b. s.) : canı dudağında; ruh teslim edecek halde bulunan.

cân-ciğer جان جگر (f. b. s.) : çok teklifsiz sevişen [kimse].

cân-dâde جانداده (f. b. s.) : candan bağlanmış, candan bağlı.

candâne جاندانه (f. i.) : **1.** tepe ile alın arasındaki yer, bıngıldak. **2.** Beyin.

cân-dâr جاندار (f. b. s.) : **1.** canlı, diri. **2.** silâhlı [kimse]. **3. i.** muhâfız, koruyucu, emniyet memuru. **4. i.** azık.

câne جانه (f. i.) : silâh. (bkz : cân⁴).

câne-dâr جانه‌دار (f. b. s.). (bkz : cân-dâr).

cân-efşân جان افشان (f. b. s.) : bir da'vâ uğrunda canını veren. (bkz : cân-feşân).

cân-efşânî جان افشانی (f. b. i.) : bir da'vâ uğrunda can vericilik.

cân-efzâ جان افزا (f. b. s.). (bkz : cân-fezâ).

cân-fedâ جان فدا (f. b. s.) : canını veren [aslı "cân-fidâ" dır.].

cân-fersâ جان فرسا (f. b. s.) : can dayanamıyacak derecede.

cân-feşân جان فشان (f. b. s.). (bkz : cân-efşân).

cân-fezâ جانفزا (f. b. s.) : **1.** can artıran, gönüle ferahlık verici, cana can katıcı. **2.** ayın yirmi üçüncü günü. **3. i. müz.** tahmînen beş altı asırlık pek az kullanılmış bir mürekkep makamdır. Sabâ makamının pest tarafına, durağı olan dügâh perdesinden îtibâren hüseynî-aşîran perdesine nakledilmiş bir uşşak dörtlüsü (inici olarak sesleri şöyledir : dügâh, rast, ırak, aşîran) ilâvesinden ibârettir. Canfezâ, bu dörtlüyü inici bir şekilde idâre ile, hüseynî-aşîran perdesinde durur. Güçlü birinci derecede sabânın durağı ve uşşak dörtlüsünün mi şeddinin güçlüsü olan dügâh, ikinci derecede de birinci güçlü kadar ehemmiyet arzetmek üzere sabâ'nın güçlüsü olan çargâhdır. Donanıma sâba gibi si için koma bemolü ve re için bakıyye bemolü konulur. Lâhin içinde uşşak dörtlüsü için de fa bakıyye diyezi ilâve edilir. (sabânın, iki ârızası, bu dörtlü'nün seslerine dâhil değildir).

cân-figen جان فگن (f. b. s.) : can düşüren, can harcıyan.

cân-gâh جانگاه (f. b. s.) : **1.** can azaltıcı, ruh eksiltici. **2. i.** can evi.

cân-gezâ جان گزا (f. b. s.) : can ısırıcı, ruh sıkıcı; öldürücü, tehlikeli olan.

cân-gîr جانگیر (f. b. s.) : can sıkıcı.

cân-güdâz جانگداز (f. b. s.) : can eritici, acıma uyandıran

cân-güzâr جانگذار (f. b. s.) : candan geçer olan, cana dokunan.

cân-hırâş جانخراش (f. b. s.) : yürek paralıyan, iç tırmalıyan. (bkz : dil-hirâş).

cânî, cânîye جانی ، جانیه (a. s. cinâyet'den) : cinâyet işliyen.

cânî جانی (f. s.) : aziz, candan sevilen [kimse].

cânib جانب (a. i. cenb'den c. : cevânib) : **1.** taraf, cihet, yan. **2.** erkek adı. (bkz : sûy).

cânib-i rahmet : Allah'ın kullarına öldükten sonra yapacağı ihsânın bulunduğu yer, Allah'ın nezdi.

cânib-dâr جانبدار (a. f. b. s.) : yancı [arkerlikte].

cânibeyn جانبین (a. b. s.) : iki yan, iki taraf.

cânibî جانبى (a. s.) : yana âit, yanda olan, yana düşen.

cânih, câniha جانح ، جانحه (a. s. cünha'dan) : suç işlemiş, suç sâhibi olan.

cânıha جانحه (a. s.) : **1.** bir cenâha meyleden veyâ bir tarafı tutan. **2. i.** kaburga kemiklerinin ikinci veyâ üçüncüsü ile yedincisi arasındaki herhangi bir kemik olup ekseriyâ beşinci, altıncı veyâ yedinci kemik olur.

cânişîn جانشين (a. s.) : birinin yerine geçen, birinin yerine oturan; vekil.

cânn جان (a. i.) : cin tâifesi.

cân-nisâr جان نثار (f. b. s.) : canını fedâ eden, canını harcıyan.

cân-perver جان پرور (f. b. s.) : ruh besliyen, iç açan; gönül açan.

cân-rübâ جان ربا (f. b. s.) : gönül kapan, dilber.

cân-sipâr جانسپار (f. b. s.) : canını teslîm eden, canını fedâ eden.

cân-sipârâne جانسپارانه (f. b. zf.) : canını fedâ edercesine.

cân-sipârî جانسپارى (f. b. i.) : can fedâ edicilik, fedâkârlık.

cân-sitân جان ستان (f. b. s.) : ruh alıcı, can çıkarıcı, insana belâ olan, güzel.

cân-sitânî جان ستانى (f. b. i.) : cansitanlık, ruh alıcılık, can çıkarıcılık.

cân-sûz جانسوز (f. b. s.) : can yakan, fazla keder ve sıkıntı veren.

cân-şikâf جان شكاف (f. b. s.) : can yırtıcı, yaralayıcı.

cân-şikâr, cân-şiker جان شكار ، جان شكر (f. b. s. ye i.) : can avlayıcı, can alıcı; Azrâîl.

cân-şiken جان شكن (f. b. i.) : Azrâîl. (bkz : cân-şikâr, cân-şiker).

câr جار (a. i. c. : cirân) : **1.** komşu. **câr-ı mülâsık, câr-ül-cenb** : bitişik komşu.

câr-ullah : Mekke'ye gidip orada oturan.

câr-ül-cünüb : akrabadan olmıyan, yabancı komşu. **2.** müşteri. **3.** çarşaf, örtü.

cârî جارى (a. s. cereyân'dan.) : ceryan eden, akan, geçen, yürüyen. **Mâ-i cârî** : akar su. **Şehr-i cârî** : geçen ay.

cârih, câriha جارح ، جارحه (a. s. cerh'den.) : **1.** cerheden, yaralıyan. **Esliha-i câriha** : yara açan silâhlar. **2.** çürüten.

câriha جارحه (a. i. cerh'den. c. : cevârih) : **1. zool.** yırtıcı kuş veyâ hayvan, **fr. rapaçés. 2.** insanın el, ayak gibi âzâsı.

cârim, cârime جارم، جارمه (a. s. cürm'den) kesen. **2.** hurma toplıyan. **3.** âilesinin maîşetini kazanan. **4.** suçlu, mücrim.

câris جارس (a. s.) : hırçın [kadın].

câriye جاريه (a. i. c. : cevârî) : **1.** para ile satın alınan halayık, hizmetçi kız; kız. **2.** harpte esir düşmüş veyâ odalık olarak alınmış kız.

câriyye جاريه (a. s.) : cârî olan, geçer olan. **Sikke-i câriyye** : geçer akçe. **Hesâbât-ı câriyye** : karşılıklı geçen hesaplar.

cârr, cârre جار ، جاره (a. s. cerr'den.) : cerreden, çeken, sürükliyen, çekici. **Hurûf-i cârre** : **a. gr.** harfi cer'ler.

cârşeb جارشب (f. i.) : çarşaf.

cârû, cârûb جارو ، جاروب (f. i.) : süpürge.

cârûb-keş جاروب كش (f. b. s.) : süpürücü. [evvelce, Mekke'de Kâbe'nin, Medîne'de câmilerin süpürme işi mühim ve şerefli bir vazîfe ve rütbe idi].

cârûb-nümâ جاروبنما (f. b. s.) : süpürge gibi, süpürgeyi andıran. **Lihye-i cârûb-nümâ** : süpürgeyi andıran sakal.

cârûb-zen جاروب زن (f. b. i.) : süpürücü, çöpçü.

câselik جاثليق (a. i.) : katolik; başpiskopos, başpapas, büyük papas, patrik.

câsir جاسر (a. s. cesâret'den) : cesâret eden.

cass جص (a. i.) : **1.** kireç. **2.** alçı taşı.

cassâs جصاص (a. i.) : kireççi, sıvacı.

câst جاست (f. i.) : üzümün sıkıldığı yer, üzüm teknesi.

câsûm جاثوم (a. i.) : kâbus, korkunç rüyâ.

câsûs جاسوس (a. i. c. : cevâsîs) : **1.** hafiye, gizli haberler öğrenerek veyâ sırları çözerek haber veren, çaşıt. **2.** düşmanın, askerliğe dâir haberlerini öğrenip bildiren kimse.

câsûsî جاسوسی (a. i.) : câsusluk.

câvers جاورس (a. i.) : buğday arasında biten bir çeşit sarı darı.

câversî جاورسی (a. s.) : bir darı tânesi büyüklüğünde olan kabarcık. **Dâ-ı câversî** : kabarcık hastalığı.

câversiyy-üş-şekl : darı şeklinde.

câvid, câvidân, câvidâne, câvidânî

جاود ، جاودان ، جاودانه ، جاودانی

(f. s.) : **1.** dâimî kalacak olan, sonrasız, ebedî, bengi. (bkz : câvîd, câvîdân, câvîdâne, câvîdânî). **2.** erkek adı.

câvîd, câvîdân, câvîdâne, câvîdânî جاوید ، جاویدان ، جاویدانه ، جاویدانی (f. s.). (bkz : câvid, câvidân, câvidâne, câvidânî).

câvidân-nâme جاودانـنامه (f. b. i.) : Fazlullah'ın kitabı.

cây جای (f. i.) : yer. (bkz : câ).

cây-i iştibâh : şüphe noktası.

cây-i karâr : durma, dinlenme yeri.

cây-i mülâhaza : düşünülecek yer, nokta.

cây-i râhat : rahat yer.

cây-i süâl : sorulacak şey.

cây-bâş جای باش (f. b. i.) : oda, ikâmet yeri, ev, yurt, mekân, mesken.

cây-gâh, cây-geh جایگاه ، جایگه (f. i.) : **1.** yer. **2.** mevki, rütbe.

cây-gîr جایگیر (f. b. s.) : yer tutan, yerleşen, yerleşmiş.

câyi' جایع (a. s. c. : ciyâ') : aç, acıkmış, aç olan. (bkz : cev'ân).

câyir جایر (a. s.) : cevir ve cefâ eden, edici.

cây-mend جا یمند (f. b. s.) : yerinden kalkmıyan, üşenen, tenbel.

cây-nişîn جای نشین (f. b. s.) : birinin yerine geçen; yer tutan.

câzib, câzibe جاذب ، جاذبه (a. s. cezb'den) : **1.** cezbeden, çeken. **2.** sevimli, alımlı.

câzibe جاذبه (a. i. cezb'den.) : **1.** çekim, yer çekîmi, yıldızların birbirini çekimi. **2.** alım, alımlılık, sevimlilik.

câzibe-dâr جاذبه‌دار (a. f. b. s.) : câzibeli, alımlı.

câzim جازم (a. s. cezm'den.) : cezmeden, karar veren, kesen, kestirip atan. **İ'tikad-ı câzim** : hiçbir şüphe olmıyan kat'î inanış.

câzû جاذو (f. i.) : **1.** cadı. **2.** sihirbaz, büyücü.

ce'b جأب (a. i.) : **1.** göbek. **2.** kırmızı toprak boya.

cebâbire جبابره (a. s. cebbâr'ın c.) : cebrediciler, zorlayıcılar, zorbalar.

cebân جبان (a. s. cebânet'den.) : korkak. (bkz : cebîn).

cebânet جبانت (a. i.) : korkaklık. (bkz : cübn).

cebbâc جباج (f. i.) : İran şahlarının nevruz günü giydikleri elbise.

cebbân جبان (a. i. c. : cebâbîn) : peynirci.

cebbâne جبانه (a. i.) : **1.** açık hava ibâdetgâhı. **2.** mezarlık.

cebbâr جبار (a. s. cebr'den. c. : cebâbire) : **1.** cebredici, zorlayıcı, zorba. **2.** kuvvet ve kudret sâhibi, Allah. **3.** erkek adı. **4.** becerikli [kadın]. **5. i.** gökyüzünün güneyinde bulunan bir yıldız kümesi.

cebbâr-âne جبارانه (a. zf.) : cebbarcasına, zorlayıcılıkla, zorbalıkla.

cebbârî, cebbâriyyet جباری ، جباریت (a. i.) : cebbarlık, cebbâra mensup, cebredicilik.

ce'be جأبه (a. i.) : **anat.** göbek mıntakası.

cebe جبه (h. i.) : zincirden veyâ halkadan örme zırh.

cebeci جبه‌جی (f. t. b. i.) : eski Osmanlı ordusunun zırhlı sınıfına mensup askeri.

cebe-hâne جبه خانه (f. b. i.) : [evvelce] barıt, kurşun, gülle ve benzerleri gibi harp malzemesi ve bunların bulunduğu yer. (bkz : ceb-hâne).

cebel جبل (a. i. c. : cibâl) : dağ. **Şeyh-ül-cebel** : Haşhaşîler denilen İsmâilî'lerin reisi.

cebel-i Arafat : Arafat dağı.

cebel-i Lübnân : Lübnân dağı.

cebel-ün-nûr : Mekke'deki Harra dağı.

cebelistân جبلستان (a. f. b. i.) : dağlık, dağlık yer.

cebelî, cebeliyye جبلی ، جبلیه (a. s.) : dağa âit, dağ ile ilgili.

cebe-pûş جبه پوش (a. f. b. s.) : zırh giyen.

ceber جبر (a. i.) : insanın cüz'î irâdesini (* elindeliğini) kabûl etmeyip, her hareketi bir cebir altında yaptığına inanan tarîkat ve bu tarîkata inanmış olan kimse.

ceberriyye جبریه (a. i. c. : ceberıyyûn) : elindeliği (cüz'î irâdeyi) kabûl etmiyen felsefe yolu, mezhep.

cebertiyye جبرتیه (a. i.) : rufâiyye, Medîniyye tarîkatlerinin şûbelerinden birinin adı. [Rufâiyye tarîkatinin öteki şûbeleri : Hafiyye, Kiyâliyye, Sayyâdiyye, Üzeyriyye, Cendiyye, Acelâniyye, Katnâniyye, Fazliyye, Vâsıtiyye, Zeyniyye, Nûriyye. Medîniyye tarîkatinin öteki şûbeleri de şunlardır : Meymûniyye, Becâniyye, Alvâniyye-i Hameviyye'dir].

ceberût جبروت (a. i.) : **1.** aşırı büyüklük, pek ziyâde kibir. **2.** Allah'ın büyüklüğü **3. tas.** Allah'a varmanın üçüncü basamağı. **Âlem-i ceberût** : ilâhî kudret.

ceb-hâne جبهانه (a. f. b. i.) : cepâne, top, tüfek mermisi, barut ve sâire. (bkz : cebe-hâne).

cebhe جبهه (a. i. c. : cibâh) : **1.** alın; **mec.** yüz.

cebhe-i sefîd : beyaz yüz. **2. ask.** saldıran bir ordunun sağ ve sol kanatlarının ortası. **3.** savaş bölgesi. **4.** taraf, yön.

cebhe-sâ [y] جبهه سا[ی] (a. f. b. s.) : alın sürücü, birinin karşısında yere alnını koyan. (bkz : cebîn-sâ [y]).

cebîn جبین (a. s. cebânet'den.) : **1.** korkak, yüreksiz; alçak. (bkz : cebân). **2. i.** alın. **Çin-i cebîn** : alın kırışığı.

cebîn-sâ [y] جبین سا (a. f. b. s.) : alın sürücü. (bkz : cebhe-sâ [y]).

cebîre جبیره (a. i.) : kırık ve çıkık olan bir uzva sarılan tahtalar.

cebîre جبیره (f. i.) : halkın bir işe hazırlanması.

cebl جبل (a. i.) : yoktan yaratma.

cebr جبر (a. i.) : **1.** zor, zorlama. **2.** düzeltme, tâmir etme. **3. mat.** cebir.

cebr-i âdî, cebr-i âlâ : **mat.** cebir bahisleri.

cebr-i hâtır : gönül yapma, gönül alma.

cebr-i mâfat : kaybedilmiş bir şey yerine başka bir şey bulup onunla avunma.

cebr-i nefs : kendini zorlama, kendini zortutma.

cebr-i noksân : eksiği tamamlama.

cebr ve mukabele : **mat.** cebir muâdelesi, * denklem, **fr. équation.**

Cebrâil جبرائيل (a. i.) : Peygamberlere emir ve vahy'e vâsıta ve memur olan dört büyük melekten biri. (bkz : Cebreîl, Cibrîl).

Cebreîl جبرئيل (a. i.). (bkz : Cebrâil, Cibrîl).

cebren جبراً (a. zf.) : zorla, cebr ile.

cebrî جبرى (a. s.) : zorla, zor altında.

cebriyye جبريه (a. i.) : beşerî irâdeyi inkâr eden bir mezhep. [zıddı olan "kaderiyye" ile bir şekilde olmak üzere, bâzen "ceberiyye" tarzında telâffuz edilir].

ced' جدع (a. i.) : birinin, burun, kulak, dudak, el veyâ ayağını kesme.

cedâ جدا (a. i.) : **1.** bol yağmur. **2.** hediye; ihsân. **3.** avantaj, kazanç.

cedâvî جداوى (f. i.) : hizmetkâr aylığı.

cedâvil جداول (a. i. cedvel'in c.) : cetveller. (bkz : cedvel).

cedb جدب (a. i.) : **1.** kısırlık. **2.** kusur.

cedd جد (a. i. c. : ecdâd) : dede, büyük baba, ananın veyâ babanın babası.

cedd-i a'lâ : soy kökü.

ceddânî جدانى (a. s. cedd'den.) : ataya âit, onunla ilgili, **fr. atavistique.**

ceddâniyyet جدانيت (a. i.) : atavizm, **fr. atavisme.**

ceddât جداة (a. i. cedde'nin c.) : nineler.

cedd be-cedd جد بجد (a. zf.) : büyük babadan büyük babaya intikal sûretiyle.

cedde جده (a. i. c. : ceddât) : büyük ana veyâ babanın anası.

cedde-i fâside : ananın anası, anne anne.

cedde-i sahîha : babanın anası, baba anne.

cedel جدل (a. i.) : **1.** sert münâkaşa, tartışma. **2.** kavga. **İlm-i hitaf ü cedel** : mantık yoliyle münâkaşa ilmi.

cedel etmek : dil kavgası, söz yarışı yapmak.

cedel-gâh جدلگاه (a. f. b. i.) : çekişme yeri, **mec.** Dünyâ.

cedelî جدلى (a. s.) : **1.** münâkaşaya, tartışmaya âit. **2.** münâkaşacı.

cedelî-mücîb جدلى مجيب (a. b. s.) : münâkaşada cevap veren.

cedelî-sâil جدلى سائل (a. b. s.) : münâkaşayı, tartışmayı açan, münâkaşada, tartışmada sual soran.

cedere جدره (a. i.) : boyundaki kalkan bezinin büyümesiyle beliren hastalık, guşa, **fr. goitre.**

cederî جدرى (a. i.) : vücutta çıkan çiçek hastalığı. **Telkîh-i cederî** : çiçek aşısı.

cederî-i bakarî : öküz ve inek cinsi hayvanlarda meydana gelen çiçek hastalığı.

cederî-i kâzib : suçiçeği denilen kabarcıklar. (bkz : cüderî).

cedes جدث (a. i.) : mezar, kabir.

cedgâre جدگاره (f. i.) : türlü türlü yol, tedbir ve reyler, oylar.

cedîd, cedîde جديد ، جديده (a. s.) : **1.** yeni, kullanılmamış. (bkz : mücedded). **2.** pek az zamandan beri bilinen veyâ mevcut olan. **3.** Acemlerin kullandıkları bir vezin. **Edebiyyât-ı cedîde** : yeni edebiyât. (bkz : edebiyyât).

cedîdân, cedîdeyn جديدان ، جديدين (a. b. i.) : gece ve gündüz.

cedîr جدير (a. s.) : lâyık, münâsip, uygun. (bkz : bercâ, çespân, şâyeste.).

cedvâ جدوى (a. i.) : **1.** hediye, armağan. **2.** bol yağmur.

cedvel جدول (a. i. c. : cedâvil) : **1.** düzgün çizgi çizmeğe mahsus ağaçtan veyâ mâdenden yapılmış âlet, cetvel tahtası. **2.** çizelge, liste. **3.** su arkı, su kanalı. **4. g. s.** fildişi, oyma ve kakmalarda bir kaçı birbirine paralel olarak yerleştirilen çubuk hâlindeki motif.
cedvel-i sîm : gümüş kanal.

cedvel-keş جدولكش (a. f. b. s.) : cetvel çeken sanat erbâbı, yalnız güzel çizgi çekmekle uğraşan sanatkâr.

cedy جدى (a. i.) : **1.** keçinin erkek yavrusu, erkek oğlak. **2.** oniki burçtan biri, oğlak burcu.

cefâ جفا (a. i.) : **1.** eziyet, incitme. (bkz : cevr, ezâ).

cefâ-yı yâr : sevgilinin cefâsı. **2. tas.** tarîkat adamının kalbinin öğrendiklerinden perîşan olması.

cefâ-cû جفاجو (a. f. b. s.) : cefâ arıyan, cefâ eden.

cefâ-dîde جفاديده (a. f. b. s.) : cefâ görmüş, cefâ çekmiş.

cefâf جفاف (a. i.) : **1.** kuruma. **2.** kuru olma.

cefâ-kâr جفاكار (a. f. b. s.) : cefâ eden, eziyet eden. [halk dilinde **cefâ çekmiş, -çeken** mânâsına da gelir].

cefâ-kârâne جفاكارانه (a. f. zf.) : cefâkârcasına.

cefâ-kârî جفاكارى (a. f. b. s.) : cefâcılık.

cefâ-keş جفاكش (a. f. b. s.) : cefâ çeken, eziyete dayanan, katlanan.

cefâ-pîşe جفاپيشه (f. b. s.) : **1.** zâlim, gaddar. **2.** mâşûk, sevilen, sevgili.

cefâset جفاست (a. i.) : hazimsizlik ıztırabı.

cefcâf جفجاف (f. s.) : iffetsiz, ahlâksız [kadın]. (bkz : câfcâf).

ceffâr جفار (a. i. cefr'den) : cifirci, falcı.

ceffe جفه (a. i.) : **1.** kalabalık, kütle. **2.** kalabalığın verdiği uğultu.

ceff-el-kalem جف القلم (a. zf.) : düşünmeksizin, birden, hemen.

cefîf جفيف (a. s.) : kurumuş, kuru.

cefn جفن (a. i. c. : ecfân) : **1.** göz kapağı. **2.** bıçak ve kılıç kını. **3.** asma çubuğu.

cefr جفر (a. i. c. : cifâr) : geniş kuyu.

cefr جفر (a. i.) : gûyâ kayıptan haber veren bir ilim. (bkz : cifr).

cefv جفو (a. i.) : kaba muâmele.

cefve جفوه (a. i.) : cefâ, azar.

cefvet جفوت (a. i.) : kabalık, nezâketsizlik.

cehâbize جهابذه (a. i. cıhbız'ın c.) : gerçeklerden, hakîkatlerden haberi olanlar. [müfredi hiç kullanılmaz].

cehâlet جهالت (a. i.) : câhillik, bilmezlik. (bkz : cehl).

cehâm جهام (a. i.) : yağmur vermiyen bulut.

cehân جهان (f. i.) : **1.** dünyâ. (bkz : cihân). **2. s.** sıçrıyan, fırlıyan, çabuk hareket eden. (bkz : cehende).

cehâret جهارت (a. i.) : ses yüksekliği, sesin yüksek olması.

cehâz جهاز (a. i.). (bkz : cihâz).

cehd جهد (a. i.) : çalışma, çabalama.

cehd ü gayret, cehd ü ikdâm : çok çalışma. (bkz : gayret, himmet, sa'y).

cehele جهله (a. s. câhil'in c.) : **1.** bilgisizler. **2.** kendini bilmezler, münâsebetsizler. (bkz : cühelâ, cühhâl).

cehende جهنده (f. s.) : **1.** sıçrıyan, fırlıyan. (bkz : cehân [2]). **2.** sıçramış, fırlamış.

cehende-gî جهندگى (f. i.) : sıçrayış, fırlayış.

cehennem جهنم (a. i.) : **1.** âhirette, günâhkâr kulların gideceği azap yeri, tamu. Yedi kattır : [cehennem, sair, sakar, cahîm, huteme, lâzi, havye veyâ derk-i esfel]. **2.** çok sıcak yer.

cehennemî جهنمى (a. s.) : cehenneme mensup, cehennemle ilgili; cehennemlik, cehennem gibi [sıcak veyâ sıkıcı].

cehennemiyyûn جهنميون (a. i. c.) : cehennemlikler.

cehîr جهير (a. s. cehr'den. c. : cüherâ') : **1.** yüksek sesle, açık olarak söylenen. **2.** güzel, dikkate değer.

cehîr-üs-savt : çok ve kuvvetli ses.

cehîz جهيز (f. i.). (bkz : cihâz).

cehl جهل (a. i.) : bilmezlik. (bkz : cenâlet).

cehl-i mürekkeb : bilmezliğinin farkında olmayış, katmerli câhillik.

cehr جهر (a. i.) : yüksek sesle söyleme.

cehren جهراً (a. zf.) : yüksek sesle, açıktan, alenen. **Sırran ve cehren** : gizliden ve açıktan.

cehreten جهرةً (a. zf.) : âşikâr olarak, açıktan açığa.

cehrî, cehriyye جهرى ، جهريه (a. s.) : açıktan veyâ yüksek sesle yapılan.

cehûd جحود (a. i.) : Yahudi, cıfıt.

cehûd-âne جحودانه (a. f. zf.) : cıfıtcasına.

cehûl جهول (a. s. cehl'den.) : pek câhil. (bkz : echel).

cehûlâne جهولانه (a. zf.) : pek câhilcesine.

celâ' جلاء (a. i.) : memleketten ayrılma, gurbete düşme.

celâ-yi vatan : doğduğu yerden ayrılma, ayırma.

celâb جلاب (f. i.) : salkım küpe.

celâbîb جلابيب (a. i. cillâb'ın c.) : **1.** kadınların yüzlerine örtündükleri yaşmaklar, başörtüleri, ferâceler. **2.** gömlekler.

celâcil جلاجل (a. i. cülcül'ün c.) : küçük çanlar, ufak çıngıraklar.

celâdet جلادت (a. i.) : bahâdırlık, kahramanlık, yiğitlik. **Şemşîr-i celâdet** : yiğitlik kılıcı.

celâdet-şiâr جلادت شعار (a. f. b. s.) : yiğit mizaçlı.

celâfet جلافت (a. i.) : kabalık, yontulmamışlık.

celâil جلائل (a. i. celîle'nin c.) : büyük olanlar, yüceler.

celâl, celâlet جلال ، جلالت (a. i.) : **1.** büyüklük, ululuk. **Zü-l-celâl** : celâl sâhibi; Allah. **2.** erkek adı.

celâl ü câh : büyüklük rütbe ve mevkii. **3.** hışım, kızgınlık.

celâlî جلالى (a. s.) : **1.** Allâh'a âit, tanrısal. **2.** celâl adlı kimselerle ilgili olan **3.** hicrî XI. asırdan önce Anadolu'da başgösteren eşkiyâya verilen bir ad. **4.** Sultan Celâleddîn Melekşah tarafından hazırlanan ve hicrî (471) târihinde başlıyan bir Güneş takvimi.

celâliyâne جلاليانه (a. f. zf.) : celâlî olana yakışacak sûrette.

celâllı جلاللى (a. t. s.) : çabuk kızan [kimse].

celb جلب (a. i.) : **1.** çekme, çekiş; kendine çekme. **2.** yazı ile çağırma.

celb-i kulûb : kalbleri kazanma.

celb-i la'net : lânet çekme, lânet toplama.

celb-i menfaat ve def'i mazarrat : faydayı isteme, zararı istememe.

celbîz جلبيز (f. i.) : **1.** kement, ilmik. **2. s.** ara bozucu, koğucu. (bkz : gammâz).

celb-nâme جلبنامه (a. f. b. i.) : celp kâğıdı, çağırma kâğıdı [mahkemeye].

celbû جلبو (f. i.) : nâneye benzer bir ot, sebze.

celbûb جلبوب (f. i.) : **bot.** sarmaşık.

celcele جلجله (a. i.) : **1.** çan sesi. **2.** gök gürültüsü. **3.** golgota tepesi.

celd جلد (a. i.) : kamçı ile vurma.

celde جلده (a. i.) : **1.** büyük kamçı. **2.** kamçı ile vurma.

celeb جلب (a. i.) : **1.** sığır, daha çok koyun getirterek kasaplara satan büyük tüccar. [kelimenin aslı : "koyun, keçi, sığır" mânâsına gelir]. **2. tar.** İstanbul sarayında ilk işe başlamış acemi.

celeb جلب (f. i.) : **1.** orospu, fâhişe. **2.** çan.

celencebîn جلنجبين (a. i.) : gül tatlısı.

celesât جلسات (a. i. celse'nin c.) : oturmalar, * oturumlar.

celî جلى (a. s. cilâ'dan. c. : celiyyât) : **1.** âşikâr, meydanda, belli. (bkz : hüveydâ). **2. i. g. s.** kalın ve okunaklı bir çeşit sülüs yazısı. (bkz : hatt-ı celî).

celî-müsennâ : **g. s.** bir yazı sitili.

celîb جليب (a. i.) : **1.** esir. **2.** satılık esir.

celîd جليد (a. s. celâdet'den.) : fazla celâdetli olan.

celîd جليد (a. i.) : kırağı, çiy. (bkz : şeb-nem).

celîl, celîle جليل ، جليله (a. s. celâl'den.) : **1.** büyük, ulu. (bkz : cell). [vezir veyâ müşürlere ve onların dâirelerine hitâben yazılırdı. Bu rütbeden aşağı olanlara da : "behiyye", "aliyye" şeklinde hitâbolunurdu]. **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı. **3. g. s.** bir yazı sitili.

celîl-üş-şân جليل الشان (a. b. s.) : şan ve şerefi pek büyük.

celîs جليس (a. s. cülûs'dan. c. : cülesâ') : birlikte oturan, arkadaş.

celîs-i enîs : cana yakın arkadaş.

celiyyât جليات (a. s. celî'in c.) : aşikâr, açık, meydanda olan şeyler.

cell جل (a. s.) : büyük, ulu. (bkz : **celîl**).

cellâd جلاد (a. i.) : **1.** insanı kesen, asan kimse. **2. mec.** çok merhametsiz.

cellâd-ı felek (göğün cellâdı) : ölüm meleği.

cellâdî جلادى (a. f. i.) : cellâtlık.

celle جله (a. n.) : "yüce ve azîz olun!" mânâsına bir duâ sözü.

celmed جلمد (a. i.) : kaya; taş.

celse جلسه (a. i. c. : celesât) : oturma, oturum.

celse-i aleniyye : açık oturum.

celse-i hafîfe : ilişmek sûretiyle oturuş, yine kalkmak üzere ilişme.

celse-i hafiyye : gizli oturum. [doğrusu "cilse"-dir].

celû جلو (f. s.) : **1.** lâtîfeci, şakacı [kimse]. **2. i.** kebap şişi.

celvet جلوة (a. i.) : **1.** yerini, yurdunu terketme. **2. tas.** abd'ın nuût-ı ilâhiyye ile halvetten hurûcudur. Bu sûretle ki abdin aynı ve âzâsı

enâniyetinden çıkarak âzâ abidsiz hakka muzâf olur.

(وما رميت اذ رميت ولكن الله رمى) âyetiyle (ان الذين يبايعونك انما يبايعون الله) âyetinde olduğu gibi.

celvetiyye جلوتيه (a. i.) : **tas.** Aziz Mahmut Hüdâî'nin kurduğu tarîkatın adı. ["yerini, yurdunu terk etmek" mânâsına gelen Arapça celvet kelimesi tasavvuf ıstılâhı olarak, kulun, Tanrı sıfatları ile, halvetten çıkışına ve Tanrı varlığında fânî oluşuna denilir].

cem جم (a. i.) : **1.** hükümdar, şah. **2.** Şark mitolojisinde şarap ve içkinin îcatçısı. **3.** Süleyman Peygamber'in lâkabı. **4.** Büyük İskender'in lâkabı.

cem' جمع (a. i. c. cumû') : **1.** toplama, yığma. **2.** birden fazla insan, hayvan ve eşyâyı gösteren isim. **3. a. gr.** * çoğul.

cem'-i müennes : **gr.** müfredinin şeklini bozmadan, sonundaki müennes alâmeti olan **e (t)** kaldırılıp yerine **at** getirilir : **müslime (t), müslimat..** gibi.

cem'-i mükesser (kırık cemi) : **a. gr.** cemi yapılacağı zaman müfredinin şekli bozularak yapılan cemi : **kitab, kütüb..** gibi.

cem'-i müzekker : **a. gr.** müfredinin şeklini bozmadan sonuna **in, ûn** getirilerek yapılan cemi : müslim**în**, müslim**ûn..** gibi.

cem'-i sahîh (sâlim) : **a. gr.** sağlam cemi' mânâsında kullanılan bir cemî olup, bu cemî yapıldığı zaman müfredînin şekli bozulmaz. İki türlüdür : cemi müzekker, cemi müennes. **4. mat.** * toplam.

cem'ül-cem : cem'in cem'i.

cemâat جماعت (a. i. cem'den. c. : cemâât) : **1.** insan topluluğu. (bkz : ma'şer). **2.** imamın arkasında namaz kılanlar.

cemâât جماعات (a. i. c. cemâat'ın c.) : **1.** insan toplulukları. **2.** imamın arkasından namaz kılanlar. **3.** bir mezhepten olan topluca halk. **4. tar.** Yeniçeri teşkîlâtında birkaç odadan meydana gelen kısım.

cemâat-i çilingirân-ı hâssa : **tar.** saraydaki çilingirlik işlerini yapmakla görevli sanatkâr zümresi.

cemâat-i hademe-i ehl-i hiref : **tar.** saray işlerini görmek için görevlendirilmiş sanatkârlar zümresi.

cemâat-i mücellidân-ı hâssa : **tar.** saraydaki kitapları ciltlemekle görevli sanatkârlar zümresi.

cemâd جماد (a. i. c. : cemâdât) : taş gibi cansız olan şey.

cemâdât جمادات (a. i. cemâd'ın c.) : cansızlar.

cemâdî جمادى (f. s.) : rûhu olmıyan, cansız cisim.

cemâh جماح (a. i.) : baş sertliği, harınlık [atta].

cemâhîr جماهير (a. i. cumhûr'un c.) : cumhûrlar, cumhûriyetler, cumhûrluklar.

cemâhîr-i müttehide : birleşik devletler.

cemâl جمال (a. i.) : **1.** yüz güzelliği. **Arz-ı cemâl** : yüz gösterme, görünme. **2.** erkek adı.

Cemâliyye جماليه (a. h. i.) : Halvetiyye ve Uşşâkiyye tarîkatleri şûbelerinin adları. [Cemâlüddîn-i Aksarâyî neslinden olan Mehmet Hamîdüddîn-ül Cemâlî tarafından kurulmuştur].

Cemâliyye-i sâniye-i halvetiyye : **tas.** Uşşâkıyye-i Ahmediyye şûbelerinden birinin adı olup Edirneli Şeyh Mehmet Cemâlettin Efendi tarafından kurulmuştur.

cemâl-ullah جمال الله (a. it.) : Allah'ın lûtfu.

cem'an جمعا (a. zf.) : bir yere **toplamak** sûretiyle.

cem'âniyye جمعانيه (a. i.) : **ahl.** ortakçılık, kolektivizm, **fr. collectivisme.**

cemâzi-yel-âhir جماذى الآخر b. i.) : arabî aylarının altıncısı ("doğrusu" bkz : cümâd-el-âhire).

cemâzi-yel-evvel جماذى الاول (a. b. i.) : **1.** arabî aylarının beşincisi ("doğrusu" bkz : cümâd-el-ûlâ). **2.** bir kimsenin geçmişi.

cemder جمدر (f. i.) : bir çeşit bıçak veyâ kama.

cemed جمد (a. i.) : **1.** buz. **2.** kar. **3.** dondurma.

cemedî جمدی (a. s. cemed'den) : çok soğuk, buz gibi.

cemel جمل (a. i. c. : cimâl) : erkek deve.

cemen جمن (f. i.) : çardak.

cemerât جمرات (a. i. cemre'nin c.) : cemreler.

cemî' جميع (a. e. cem'den.) : cümle, hep, bütün.

cem'î جمعی (a. s. cem'iyyet'den) : cemiyete âit, cemiyetle ilgili.

cemî'an جميعا (a. zf.) : hep, bütün, tekmil.

cemîl جميل (a. s. cemâl'den.) : **1.** güzel. **Zikr-i cemîl : 1)** iyilikle anma; **2)** [eskiden] mekteplerde verilen mükâfat. **2. i.** erkek adı.

cemîle جميله (a. i. cemâl'den.) : **1.** hoşa gitmek için yaranma. **2.** kadın adı.

cemîle-kâr جميله كار (a. f. b. s.) : iyiliksever.

cemîle-kârâne جميله كارانه (a. f. zf.) : iyiliksevercesine.

cemîle-kârî جميله كارى (a. f. b. i.) : iyilikseverlik.

cemîle-kârlık جميله كارلق (a. f. t. b. i) : iyilikseverlik.

cem'iyyât جمعيات (a. i. cem'iyyet'in c.) : cemiyetler, * kurumlar, dernekler.

cem'iyyet جمعيت (a. i. c. : cem'iyyât) : **1.** topluluk.

cem'iyyet-i akvâm (milletler cemiyeti) : birinci cihan harbinden sonra kurulan ilk birleşmiş milletler cemiyetinin bizdeki adı.

cem'iyyet-i beşeriyye : insan topluluğu. **2.** kurum, dernek. **3.** düğün dernek. **4. ed.** gerek "tenâsübü", gerek "tezâd" dolayısiyle birbirine uygun, yâhut karşı bulunan kelimeleri bir arada bulundurma. [böyle söze "cem'iyyetli" denilir]

cem'iyyet-i kelâm : birkaç mânâsı bulunan söz. **5. tas.** zihin ve hâtırın yalnız Allah ile meşgul olması.

cem'iyyet-gâh جمعيتگاه (a. f. b. i.) : toplanılacak yer, toplantı yeri.

cemm جم (a. i.) : büyük sayı, çokluk, kalabalık.

cemm-i gafîr : insan kalabalığı.

cemmâl جمال (a. i.) : deve sürücüsü, deveci. (bkz : şütür-bân).

cemmâş جماش (f. s.) : zampara.

cemmâz جماز (a. s.) : hızla giden.

cemmâz جماز (a. i.) : hızlı giden erkek deve. [müen. "cemmâze" dir].

cemmâz-süvâr جماز سوار (a. f. b. s.) : hızlı giden erkek deveye binen.

cemre جمره (a. i. c. : cemerât) : **1.** ateş hâlinde kömür. **2.** şubat ayında azar azar artan sıcaklık.

cemre-i ûlâ [fi-l-hevâ] : birinci cemre [hava(da) ya].

cemre-i sâniye [fi-l-mâ'] : ikinci cemre [su(da) ya].

cemre-i sâlis [fi-t-türâb] : üçüncü cemre [toprak(da)ğa]. **3.** haç töreninde bir defa taş atılması. **4. hek.** iltihaplı bir çıban, kara kabarcık. **5.** ufak çakıl taşı.

cemreviyye جمرويه (a. i.) : dîvan şâirleri tarafından bayramlar, baharlar gibi cemre vesîlesiyle, zamanlarındaki büyük adamlar için yazılan şiirler.

Cemşâsb جمشاسب (f. h. i.) : **1.** Hz. Süleyman. **2.** Cemşîd'in oğlu.

Cemşîd جمشيد (f. h. i.) : Cemşâsb'ın babası.

cenâb جناب (a. i.) : **1.** "şeref, onur ve büyüklük" terimi olarak kullanılır, hazret.

Cenâb-ı Hakk, Cenâb-ı Hâlik : Allah.

2. erkek adı. **3.** avlu.

Cenâb-ı südde-i devlet-meâb : pâdişah kapısının avlusu.

Cenâb-ı muhavvil-ül-havli ve-l-ahvâl : havli, kuvveti ve halleri başka şekle sokan, Allâh.

cenâbet جنابت (a. i.) : **1.** gusülü gerektiren durum. **2.** bu durumda olup ta henüz gusletmemiş olan kimse. (bkz : cünüb). **3. s.** pis. [küfür olarak].

cenâh جناح (a. i.) : **1.** kanat, kuş kanadı. **2.** kol, pazı. **3. ask.** yan; kol.

cenâh-ı ma'dilet : âdâlet kanadı.

cenâh-ı semek : balık kanadı.

cenâh-ı tâir : kuş kanadı.

cenâheyn جناحين (a. i. cenâh'dan) : iki kanat, iki yan. **Zü-l-cenâheyn : 1)** dünyâsı da, âhireti de iyi olan; **2)** iki tarafa da yaranmasını bilen, iki yüzlü. (bkz : mürâî).

cenâib, cenâyib جنائب ، جنايب (a. i. cenîbe'nin c.) : yedek hayvanlar, binekler.

cenân جنان (a. i.) : kalb, yürek, gönül **Hâlis-ül-cenân** : kalbi temiz.

cenâze جنازه (a. i. c. : cenâiz) : insan ölüsü. [cinâze (= tabut) mânâsına gelir].

cenb جنب (a. i.) : yan, taraf.

cenbî جنبى (a. s.) : yan tarafa âit.

cenbiyye جنبيه (a. i.) : Arapların yan taraflarına takmak sûretiyle kullandıkları bir çeşit eğri kama; hançer.

cendel جندل (a. i.) : nehirlerde bulunan büyük kaya.

cendeliyye جندليه (a. i.) : rufâiye tarîkatının on iki şûbesinden biri. [ötekiler : Harîriyye, Kiyâliyye, Sayyâdiyye, Üzeyriyye, Acelâniyye, Katnâniyye, Fazliyye, Vâsıtiyye, Cebertiyye, Zeyniyye, Nûriyye'dir].

cendere جندره (a. f. i.) : **1.** tazyik, baskı. **2.** dar dere, boğaz. **3.** kalın oklava. **4. mec.** sıkı ve dar yer.

ceng جنگ (f. i.) : savaş, vuruşma.

ceng-i zergerî : yalancıktan yapılan savaş. **Der ceng-i evvel** : ilk ağızda.

ceng-âver جنگاور (f. b. s. c. : ceng-âverân) : cenkçi, dövüşken.

ceng-âverân جنگاوران (f. b. s. ceng-âver'in c.) : cenkçiler, dövüşkenler, savaşçılar.

ceng-âverâne جنگاورانه (f. zf.) : cenkçiye, dövüşkene yakışacak sûrette.

ceng-âverî جنگاورى (f. b. i.) : cenkçilik, dövüşkenlik.

ceng-âzmûde جنگ آزموده (f. b. s.) : savaş tecrübesi olan [kimse].

ceng-âzmûdegî جنگ آزمودگى (f. b. i.) : savaşta tecrübe sâhibi olma.

ceng-cû جنگ جو (f. b. s.) : cenk arayıcı, kavgacı.

cengel جنگل (f. i.) : orman.

cengel-istân جنگلستان (f. b. i.) : orman, sık ağaçlık.

cengî جنگى (f. i.) : savaş hâlinde bulunan.

Cengîziyân جنگيزيان (f. i. c.) : Cengiz soyundan gelenler, bunlara tâbi olanlar.

cenîbe, cenîbet جنيبه ، جنيبت (a. i. c. : cenâib, cenâyib) : yedek hayvanı, çıvgar.

cenîbe-keş جنيبه كش (a. f. b. s.) : yedek hayvanı çekip götüren.

cenîn جنين (a. i.) : karındaki çocuk, döl. **İskat-ı cenîn** : çocuk düşürme.

cenîn-i gayr-i müstebîn-il-hilka : **anat.** âzâsı kısmen teşekkül etmiş cenîn.

cenîn-i kâzib : gerçek olmıyan gebelik, dış gebelik.

cenîn-i müstebîn-il-hilka : âzâsı belirmiş olan cenîn.

cenîn-i sâkıt : düşen çocuk, düşük.

cenîver جنيور (f. i.) : sırat köprüsü.

cenkâr جنكار (f. i.) : bakır pası renginde olan yeşilimsi madde. [aslı : jenkâr, zenkâr dır.].

cennân جنان (a. i.) : bahçıvan

cennât جنات (a. i. cennet'in c.) : cennetler, uçmaklar; bahçeler.

cennât-ı adn : cennet bahçeleri.

cennet جنت (a. i. c. : cinân, cennât) : **1.** uçmak. **2.** bahçe. **3.** çok ferah ve havadar yer. Sekiz cennet vardır : [dâr-ül-celâl, dâr-üs-selâm, cennet-ül-me'vâ, cennet-ül-huld, cennet-ün-naim, cennet-ül-firdevs, cennet-ül-karar, cennet-ül-adn]. (bkz : bihişt).

cennet-mekân جنت مكان (a. b. s.) : yeri cennet olan.

cenûb جنوب (a. i.) : güney.

cenûbî جنوبى (a. s.) : cenûba mensup, güneyde bulunan.

cer' جرع (a. i.) : suyu yudum yudum içme. (bkz : cür'a).

cer جر (f. i.) : yarık, çatlak, husûsiyle yarılmış yer.

cerâb جراب (a. i.) : dağarcık, torba.

cerâd جراد (a. i. cerâde'nin c.) : **1.** çekirge. **2. mec.** yağmacılar gürûhu.

cerâd-ı münteşir : yayılmış yağmacılar.

cerâd-ül-bahr : denizden çıkarılan ve teke denilen ufak, kırmızı bir böcek.

cerâhat جراحت (a. i. c. : cerâhât) : **1.** irin; yara. **2.** cerrahlık [aslı "cirâhat" dir].

cerâhor جراخور (o. i.) : **tar.** Osmanlılar tarafından ordu hizmetlerinde kullanılan Hıristiyan ecirlere verilen bir ad.

cerâid جرائد (a. i. cerîde'nin c.) : gazeteler.

cerâid-i yevmiyye : günlük gazeteler.

cerâim جرائم (a. i. cerîme'nin c.) : suçlar, kabahatler, cinâyetler.

cerâim-i müştereke : ortak, müşterek suçlar.

cerâye جرايه (a. i.) : vakıf tarafından verilen yiyecek.

cerâyet جرايت (a. i.) : câriyelik hâli.

cerâzet جرازت (a. i.) : oburluk.

cerbân جربان (a. s.) : uyuz hastalığına tutulan, uyuz. (bkz : cerib).

cerbeze جربزه (a. i.) : **1.** güzel konuşma; beceriklilik. **2.** kurnazlık, hîlekârlık.

cerbiyye جربيه (a. i.) : **zool.** uyuz böcekleri, **fr. acariens, acarides.**

cerd جرد (a. i.) : elbisesinden soyma, çıplak bir hâle getirme.

cerdâ جردا (a. s.) : **1.** mahrum, çıplak. **2.** dazlak, tüysüz. **3.** verimsiz, çorak. (bkz : cerid). **4.** karıştırılmamış [şarap].

cerdân جردان (f. i.) : dilenci çanağı.

cerde جرده (f. i.) : sarı renkli, donu sarı, kuladan açık olan at.

cereb جرب (a. i.) : uyuz hastalığı, uyuzluk.

cereb-nâk جربناك (f. s.) : uyuz [kimse].

cereb-ül-ayn جرب العين (a. b. i.) : gözbebeğinde çıkan sivilceler.

cered جرد (f. i.) : yaralı. (bkz : mecrûh).

cered جرد (a. i.) : çıplak bir hale gelme.

cerem جرم (a. i.) : **1.** hurma toplarken yere düşenleri yeme. **2.** gûnah. **3.** cinâyet. **4.** hatâ. **Lâ-cerem** : şüphesiz, elbette, mutlaka.

cereng جرنگ (f. i.) : çan ve zil sesi, kılıç ve topuzun çarpmasından çıkan ses.

ceres جرس (a. i.) : **1.** çan. **2.** hayvanın boynuna takılan çıngırak. **3.** zindan.

ceres-dâr جرسدار (a. f. b. s.) : çıngıraklı, çıngırak taşıyan.

ceresiyye جرسيه (a. i.) : **bot.** çançiçeğigiller, **fr. campanulacées.**

cereyân جريان (a. i.) : **1.** akma, akım, geçme. **2.** gidiş, hareket. **3.** olma, oluş.
cereyân-ı hevâ : hava akımı.
cereyân-ı mesâlih : işlerin oluşu.

cergand جرغند (f. i.) : **1.** bumbar dolması. **2.** ışık ve ışık konacak yer.

cerge جرگه (f. i.) : bir yerde bulunan insan kümesi.

cerh جرح (a.i.) : **1.** yaralama; yaralanma. **2.** çürütme; **mec.** kabul etmeme.
cerh fî-hükm-il-hatâ : **huk.** ihtiyârî olmayan bir fiil ile vukua gelen cerh.
cerh-i amd : birini gerek yaralayıcı âletle ve gerek başka bir şey ile haksız olarak kasden cerhetme.
cerh-i mushin : **huk.** bir cerhtir ki bununla mecruh olanın bir gün ve bir günden daha az bir müddet yaşaması tevehhüm olunmaz.

cerha جرحه (a. s.) : yaralı.

cerî' جرئ (a. s. cür'et'den) : cesûr, yiğit, gözü pek, yürekli.
cerî'-ül-lisân : sözünü esirgemiyen.

cerib جرب (a. s.) : uyuz hastalığına tutulan, uyuz. (bkz : cerbân).

cerîb جريب (a. i.) : **1.** İmparatorluk devrinde Arabistan ülkelerinde kullanılan aşağı yukarı 216 litrelik bir hacim ölçüsü. **2.** tarla ve arâzî ölçüsü. **3.** dönüm.
cerîb-üt-taâm : dört kâfiz arpa ve buğday alan bir ölçü.

cerid, ceride جرد ، جرده (a. s.) : verimsiz, çorak [yer]. (bkz cerda[3]).

cerîde جريده (a. i. c. : cerâid) : **1.** gazete. **2.** zabıtnâme, tutanak. **3.** suvârî kolu.
cerîde-i ferîde : eşsiz, tek gazete.
cerîde-i havâdis : Çörçil adında bir İngiliz tarafından 1840 da çıkarılmış olan ilk husûsî gazete.
cerîde-i nüfûs : nüfus kütüğü.

ceride جريده (f. s.) : yalnız, tenha.

cerîh جريح (a. s. cerh'den.) : yaralanmış, yaralı. (bkz : mecrûh).
cerîh-ül-fuâd, cerîh-ül-kalb : yüreği yaralı.

cerîha جريحه (a. i.) : yara.
cerîha-i iltiyâm-nâ-pezîr : onulmaz yara.

cerîha-dâr جريحه دار (a. f. b. s.) : yaralı.

cerîm جريم (a. s.) : kabahatli, cânî, suçlu.

cerîme جريمه (a. i. cürm'den. c. : cerâim) : **1.** cürüm, suç. **2.** us pahası, cereme, suç ödeme.

cerîn جرين (a. i. c. : ecrân, ecrine, cürün) : hurma kurutma yeri.

cerîre جريره (a. i.) : kabahat, suç.

cerm جرم (a. i. c. : cürûm) : **1.** bir çeşit Arap kayığı. **2.** kesme. **3.** koyun kırkma. **4.** günâh işleme.

cermüze جرمزه (f. i.) : sefer ve misafirlik.

cerr جر (a. i.) : **1.** çekme, sürükleme. **2.** **gr.** Arapça'da âit olduğu ismi meksûr (kesreli = esreli) okutan harf veyâ edat. (bkz : harf-i cerr). **3.** para, eşyâ ve sâire çekme.
cerre çıkma : [eskiden] medrese talebesinin, mubârek üç aylarda köylere dağılıp halka, dînî öğütlerde bulunmak, namaz kıldırmak veyâ meyzinlik etmek sûretiyle para ve erzak toplaması

cerrâh جراح (a. i.) : operatör [doktor].

cerrâhî جراحى (a. i.) : operatörlük [doktorlukta].

cerrâr جرار (a. s.) : **1.** çekici. **2. i.** dilenci. **3.** arkasından sürükliyen. **4. i.** harp âletleriyle donatılmış kalabalık ordu

cerrâre جراره (a. i.) : küçük, sarı ve zehirli akrep.

cerre جره (a. i.) : toprak testi.

cerş جرش (a. i.) : bir şeyi kazıma, bir şeyin kabuğunu soyma.

cerûz جروز (a. s.) : obur. (bkz : ekûl).

cerv جرو (a. i.) : **1.** yırtıcı hayvan yavrusu, enik. **2.** ufak meyva.

cery جرى (a. i.) : cereyan.

cerz جرز (a. i.) : **1.** kesme. **2.** yok etme. **3.** öldürme.

cesâmet جسامت (a. i. cism'den.) : büyüklük, irilik. (bkz : kıt'a).

cesâret جسارت (a. i.) : cesurluk, yiğitlik, yüreklilik.

cesâset جساست (a. i.) : merak, tecessüs.

cesed جسد (a. i. c. : ecsâd) : ölü vücut.

cesîm, cesime جسيم ، جسيمه (a. s. cesâmet'den) : iri, büyük, kocaman.
cesîm-ül-cüsse : iri vücutlu.

cesk جسك (f. i.) : mihnet, keder; musîbet.

cess جس (a. i.) : **1.** elle yoklama. **2.** araştırma. **3.** soruşturma.

cessâs جساس (a. i.) : çok meraklı.

cessâse جساسه (a. i.) : kruvazör, harp gemisi.

cest جست (f. i.) : atlayış, sıçrayış.

cestân جستان (f. s.) : atlıyan, sıçrıyan.

cestân cestân جستان جستان (f. zf.) : sıçrıya sıçrıya, sıçrıyarak.

ceste جسته (f. s.) : sıçramış, fırlamış.

ceste ceste جسته جسته (f. zf.) : yavaş yavaş; kısım kısım, parça parça, azar azar. (bkz : tedrîcî).

ceste-gîr جسته گير (f. b. s.) : arsız dilenci.

cesten جستن (f. fi.) : sıçramak, atlamak, atılmak, kaçmak, kurtulmak.

cesûr جسور (a. s. cesâret'den) : cesâretli, yürekli, yiğit.

cesûrâne جسورانه (a. f. zf.) : cesâretle, yiğitcesine, yüreklice.

ceş جش (f. i.) : mâvi boncuk.

ceşn جشن (f. i.) : **1.** ziyâfet, şölen. **2.** bayram, eğlence.

cev جو (f. i.) : arpa. (bkz : şaîr). **Dâne-i cev** : arpa tânesi.

cevâb جواب (a. i. c. : cevâbât, ecvibe) : sorulan şeye verilen karşılık [sözle, yazı ile].
cevâb-ı kat'î : kesin söz.
cevâb-ı nâ-sevâb : doğru olmıyan karşılık.
cevâb-ı şâfî : inandırıcı cevap.

cevâbât جوابات (a. i. cevâb'ın c.) : sorulan şeylere verilen karşılıklar. (bkz : ecvibe).

cevâben جواباً (a. zf.) : cevap, karşılık olarak.

cevâbî جوابى (a. s.) : cevap, karşılık.

cevâbî جوابى (a. i. câbî'nin c.) : câbîler, tahsildarlar.

cevâb-nâme جوابنامه (a. f. b. i) : cevap olarak yazılan yazı.

cevâd جواد (a. s. cûd'dan) : **1.** cömert, eli açık. **2.** **i.** erkek adı.

cevâdd جواد (a. i. câdde'nin c.) : caddeler, büyük, işlek yollar.

cevâhir جواهر (a. i. cevher'in c.) : **1.** cevherler, elmaslar, kıymetli taşlar. **2.** mayalar, özler.

cevâhir-i ulviyye : felekler, * gezeğenler.

cevâhir-ül-esdâf : 1392 (H. 795) den 1439. (H. 843) e kadar Kastamonu'da Beylik süren Candar Oğullarından İsfendiyar Bey'in emriyle oğlu İbrâhim Bey için adı bilinmiyen bir zat tarafından meydana getirilmiş Kur'an tefsiridir.

cevâhir-ül-kelimât : Şemsi adında bir zâtın Arapça'dan Türkçe'ye kaleme aldığı 108 sahifalık bir lûgat kitabıdır. [istinsâhı, 1666 (H. 1077) dir].

cevâhirî جواهری (a. i.) : cevâhirci, elmas alıp satan.

cevâib جوائب (a. i. c.) : halk arasında dolaşan haberler.

cevâiz جوائز (a. i. câize'nin c.) : verilen bahşişler, armağanlar. (bkz : câize).

cevâmi' جوامع (a. i. câmi' ve câmia'-nın c.) . **1.** ibâdet yerleri, mescitler. [mescitlerde cumâ namazı kılmak câiz değildir]. **2.** toplu şeyler.

cevâmid جوامد (a. s. câmid'in c.) : cansızlar, hayatsız, donmuş şeyler.

cevâmîs جواميس (a. i. câmûs'un c.) : mandalar, su sığırları.

cevân جوان (f. s.). (bkz : cüvân).

cev'ân جوعان (a. s. cû'dan.) : aç, acıkmış, mîdesi boş. (bkz : câyi').

cevânib جوانب (a. i. cânib'in c.) : taraflar, yanlar.

cevânib-i erbaa : dört taraf.

cevânih جوانح (a. i. cânıha'nın c.). **1.** (bkz : cânıha) **2. g. s.** bir yazı sitili.

cevârî جواری (a. i. câriye'nin c.) : halayıklar, hizmetçi kızlar.

cevâr-il-Künnes : gezeğenler; Utârit (Merkür), Zühre (Venüs), Merih (Mars), Müşteri (Jüpiter) ile Zuhal (Satürn)..

cevârih جوارح (a. i. câriha'nın c.). (bkz : câriha).

cevâsîs جواسيس (a. s. câsûs'un c.). (bkz : câsûs).

cevâz جواز (a. i.) : câiz olma, izin, müsâade.

cevâz-ı kanûnî : kanûnî bir yasağı olmıyan.

cevâz-ı şer'î : yapılması şerîatçe suç sayılmıyan.

cevder جودر (f. i.) : öküz. (bkz : gâv).

cevdet جودت (a. i.) : **1.** iyilik, güzellik. **2.** olgunluk. **3.** büyüklük. **4.** tâzelik. **5.** kusursuzluk. **6.** erkek adı.

cevdet-i fehm : anlayış iyiliği, tâzeliği, üstünlüğü.

cevdet-i fikr : fikir, düşünce tâzeliği, üstünlüğü.

cevdet-i karîha : kavrama tâzeliği, üstünlüğü.

cevelân, cevlân جولان ، جـولان (a. i.) : dolaşma, dolanma, gezinme.

cevelân-ı dem : kanın cevelânı, dolaşması.

cevelân-gâh, cevelân-geh. جولانگاه ، جولانگه (a. f. b. i.) : dolaşılan yer, dönüp dolaşma yeri; koşu, savaş yeri.

cevelân-ger, cevlân-ger جولانگر ، جولانگر (a. f. b. i) : cevelân edici, dolaşıcı; atlı.

cevelân-gerî, cevlân-gerî جولانگری ، جولانگری (f. b. i.) : cevelângerlik, cevelân edilicik, dönüp dolaşıcılık.

cevf جوف (a. i.) : **1.** boşluk. **2.** oyuk. **3.** iç; kalb.

cevf-i leyl : gece yarısı, yarı gece.

cevf-i mi'de : mîde boşluğu.

cevher جوهر (a. i. c. : cevâhir) : **1.** maya, öz. **2.** elmas, değerli taş ["cevâhir" en çok bu mânâda kullanılır]. **3.** [evvelce] Horasan'da ve Şam'da yapılan kılıçların demirlerinde görülen siyah ve beyaz dalgalı benekler, çizgiler. **4. ed.** yalnız noktalı harfler hesâbedilmek sûretiyle ve "ebced" hesâbiyle yazılan, çok defâ manzum olan târih. (bkz : cevherîn, mu'cem, menkut). [zıddı "mühmel"].**5. fels.** kendi kendine bir varlığı olup, gerçekleşmesi için başka bir nesneye ihtiyâcı olmıyan.

cevher-i ferd : **1)** atom; **2) ed.** [şiirde] sevgili veyâ onun dudağı.

cevher-i ulvî : 1) en yüksek cevher; felekler; 2) ruh; 3) ateş.

cevher-dâr جوهر دار (a. f. b. s.) : 1. elmaslı. 2. noktalı. [harf]. (bkz : cevher[4]). 3. siyah ve beyaz dalgalı benekli [kılıç]. (bkz : cevher[3]). 4. eski tüfeklerden birinin adı.

cevhere جوهره (a. i.) : bir tâne cevher.

cevher-fürûş جوهر فروش (a. f. b. i.) : cevher satan, cevâhirci. (bkz : güher-fürûş).

cevherî جوهرى (a. s.) : cevhere, değerli taş veyâ inciye âit olan, bunlarla yapılmış veyâ işlenmiş bulunan, **fr. substantialisme.** [müen. cevheriyye].

cevherîn جوهرين (a. s.) : mücevherden, cevherden.

cevheriyyûn جوهريون (a. i. c.) : Allah'a bir cevher nazariyle bakan mu'tezile fırkası.

cevlân-gâh, cevlân-geh جولانگاه ، جولانگه (a. f. b. s.). (bkz : cevelân-gâh, cevelân-geh).

cevîn, cevîne جوين ، جوينه (f. s.) : arpadan yapılmış nesne; arpa unu. **Nân-ı cevîn** : arpa ekmeği.

cevr جور (a. i.) : 1. haksızlık, ezâ, cefâ, eziyet, gadir, zulüm; sitem. 2. **tas.** târîkat adamının ruhan ilerilemesine mânî olan şey.

cevreb جورب (a. i.) : çorap. **Çâk-ı cevreb** : çorap söküğü.

cevsak جوسق (a. i.) : köşk, konak.

cevse جوسه (f. i.) : 1. köşk. (bkz: cevsak). 2. çardak.

cevsek جوسك (f. i.) : düğme.

cevşen جوشن (f. i.) : örme zırh, vaktiyle giyilen savaş elbisesi.

cevşen-güdâz جوشن گداز (f. b. s.) : zırh eriten.

cevşen-pûş جوشن پوش (f. b. s.) : zırh giyen, zırhlı.

cevşen-şikâf جوشن شكاف (f. b. s.) : zırh paralayıcı.

cevşîr, cevşîre جوشير ، جوشيره (f. i.) : 1. çulha. 2. arpa çorbası.

cevv جو (a. i.) : hava, boşluk. **İlm-i ahvâl-i cevv** : meteoroloji.

cevv-i hevâ : hava boşluğu.

cevv-i kebûd : mâvi boşluk, gökyüzü.

cevvâl جوال (a. s.) : koşan, dolaşan, hareket eden. **Fikr-i cevvâl** : hareketli, canlı fikir.

cevvî, cevviyye جوى ، جويه (a. s.) : arzın etrâfındaki boşlukla ilgili.

cevz جوز (a. i.) : ceviz.

cevz-i bevvâ, cevz-i Hindî : Hindistan cevizi.

Cevzâ' جوزاء (a. i.) : **astr.** İkizler burcu, semânın kuzey yarım küresinde görünen iki parlak yıldızlı bir burç olup Güneş, mayıs ayında bu burca girer **lât. Geminus; fr. les Jumeaux;** ing. Gemini.

cevzâk جوزاك (f. i.) : elemlenme, kederlenme.

cevziyye جوزيه (a. i.) : **bot.** cevizgiller, **fr. juglandasées.**

ceyb جيب (a. i. c. : cüyûb) : 1. **geo.** Sinüs. 2. cep. 3. gömleğin açıklığı, yarığı

ceyb-i hümâyûn : pâdişahın husûsî kesesi.

ceyb-i mürâkabe : dervişlerin düşünmek üzere başlarını öne eğmesi.

ceyb-i sabr : sabretme, dayanma.

ceyb-i tefekkür : düşünme vaziyeti.

ceyl جيل (a. i.) : **zool.** yengeç.

ceyş جيش (a. i. c. : cüyûş) : 1. asker, ordu. 2. ses, sedâ. **Mukaddimet-ül-ceyş** : büyük kuvvetlerin öncüleri. **Sevk-ül-ceyş** : strateji. **Tâbiyet-ül-ceyş** : kuvvetleri yerleştirme bilgisi.

ceyvâd جيواد (f. i.) : günahtan sakınma. (bkz : ittika').

ceyyid جيد (a. s. cevdet'den c. : ciyâd) : tâze, hoş, iyi, saf.
ceyyid-i hevâ : iyi hava, saf hava.
ceyyid-ül-ayâr : ayârı hâlis, tam olan [para].

cez', cez'a جزع ، جزعه (a. s.) : göz boncuğu denilen, kara alaca ve değerli bir süs taşı, damarlı akik.

cez' جذع (a. i.) : ağaç kökü.

cez جز (f. i.) : ada. (bkz : cezîre).

ceza' جزع (a. i.) : sabırsızlıkla sızlanma.
ceza'ü fezâ : telâş içinde ağlayıp sızlanma.

cezâ' جزاء (a. i.) : 1. cezâ, karşılık [iyi veyâ kötü] azap.
cezâ-yi amel : işlenen bir şeyin görülen fenâlığı.
cezâ-yi nakdî : para cezâsı.
cezâ-yi sezâ : lâyık olan cezâ.
cezâ-yi Sinimmâr : Sinimmâr'ın gördüğü cezâ [daha güzelini yapmasın diye, yaptığı binânın üzerinden atılarak öldürülmüştür]. **2. gr.** şart cümlesinde bulunan ikinci kısım : ["haber verirseniz ben de gelirim" cümlesindeki : "haber verirseniz = şart, ben de gelirim = cezâdır"].

cezâen جزاءً (a. zf.) : cezâ olarak.

cezâî, cezâiyye جزائى ، جزائيه (a. s.) : cezâya âit, cezâ ile, cezâ işleriyle ilgili.

cezâir جزائر (a. i. cezîre'nin c.) : adalar.
cezâir-i Garb : Cezâyir.
cezâir-i Hind : Hind-i Çînî adaları.
cezâir-i isnâ aşer : Ege Denizi'ndeki oniki ada,
cezâir-i müctemia : takım adalar.
cezâir-i Seb'a : İyonien adaları.

cezâlet جزالت (a. i.) : 1. rekâketsizlik, peltek, kekeme veyâ pepeyi olmayış. **2. ed.** telâffuzu kulağa sert gelen kelimelerin söyleniş keyfiyeti.
cezâlet-i ma'nâ : mânâ düzgünlüğü.

cezb جذب (a. i.) : kendine çekme, çekilme.
cezb-i kalb : gönlü çekme, gönül alma.

cezbe جذبه (a. i. c. : cezebât) : **1.** rûhun hayret ve sevince kapılarak sanki cesetten hâriç bulunuyormuş gibi olması, heyecâna gelmesi. **2.** târîkat ehlinin kendinden geçme hâli.

cezbe-dâr جذبه دار (a. f. b. s.) : cezbeli.

cezbe-efgen, -fegen جذبه افگن ، جذبه فگن (a. f. b. s.) : cezbe verici, cezbeye düşürücü.

cezebât جذبات (a. i. cezbe'nin c.). (bkz : cezbe).

cezel جزل (a. i.) : bir şeyi ikiye bölme.

cezer جزر (a. i.) : havuç.
cezer-üt-türâb : yabâni havuç.

cezîl جزيل (a. s.) : **1.** peltek ve bozuk olmıyan [söz, kelime]. (bkz : cezl). **2.** çok, bol.
Ecr-i cezîl : bol sevap.

cezîre جزيره (a. i. c. : cezâir) : ada [denizde].
cezîret-ül-Arab : Arabistan yarımadası.

cezl جزل (a. s.) : **1.** tomruk, kalın odun. **2.** çetrefil olmayıp, dürüst, doğru olan. [çok zaman söz ve kelime hakkında kullanılır]. (bkz : cezîl [1]).

cezlân جذلان (a. s.) : mutlu.

cezm جزم (a. i.) : **1.** kesin karar, niyet. (bkz : azm). **2. gr.** bir kelimenin sonundaki harf veyâ harekeyi düşürme.

cezmâzec جزمازج (a. i.) : **bot.** ılgın meyvası.

cezmen جزماً (a. zf.) : kestirip atmak sûretiyle.

cezmî جزمى (a. s.) : **1.** cezm ile ilgili; kat'î karar ve niyete âit. **2. i.** erkek adı.

cezr جذر (a. i. c. : cüzûr) : **1.** kök, asıl.
cezr-i ârızî : ek kök.
cezr-i derenî : yumru kök.
cezr-i rîşî : saçak kök.

cezr-i vetedî : kazık kök. **2.** [denizde] alçalma, inme. **Medd ü cezr** : **coğr.** * gelgit. **3. mat.** kendi misline darbolunmakla bir sayı meydana getiren rakam, kare kök : üç, dokuzun cezridir.

cezre جزره (a. i.) : kasaplık davar [koyun, keçi v. b.].

cezrî جذرى (a. s.) : **1.** köke âit, kökle ilgili. **2.** radikal.

cezriyye جذريه (a. i.) : fels. * köktencilik, **fr. radicalisme.**

cezû' جزوع (a. s.) : çok sabırsızlanan.

cezûb جذوب (a s.) : çok cezbeden, çeken. (bkz : cezzâb).

cezzâb جذاب (a. s. cezb'den.) : çok cezbeden, çeken. (bkz : cezûb).

cezzâf جزاف (a. i.) : ağ ile balık tutan balıkçı.

cezzâr جزار (a. i.) : **1.** deve kasabı. **2. mec.** zâlim, gaddar, kanlı.

ciâle جعاله (a. i.) : İmâm-ı Mâlik'in bâzı şartlarla kabul ettiği bir nevî mâlî muâmele hakkında kullanılan bir kelime.

cibâ جيبا (f. i.) : odun.

cibâb جباب (a. i. cübbe'nin c.). (bkz : cübeb).

cibâh جباه (a. i. cebhe'nin c.) : alınlar.

cibâl جبال (a. i. cebel'in c.) : dağlar.
cibâl-i mübâha : **huk.** kimsenin mülkiyeti altında olmıyan dağlar.
cibâl-i şâhika : yüksek dağlar.

cibâyât جبايات (a. i. cibâyet'in c.) : câbîlikler, vergi, gelir toplamalar.

cibâyet جبايت (a. i.) : vergilerin ve başkaca devlet gelirlerinin tahsîli, câbîlik. (bkz : câbî).

cibillet جبلت (a. i.) : huy, cibilliyet, yaradılış. (bkz : fıtrat).

cibilletsiz جبلتسز (a. t. b. s.) : soysuz, sütübozuk.

cibillî جبلى (a. s.) : yaradılışta olan, tabîî. (bkz : fıtrî).

cibilliyyet جبليت (o. i.) : Arapça ["cibillet" kelimesinin Türkçe bozuntusu]. (bkz : cibillet).

Cibrîl جبريل (a. i.) : Cebrâil, Cebreîl).

cibs جبس (a. s.) : **1.** kansız, hissiz, hayırsız, alçak [kimse]. **2. i.** kireç.

cibt جبت (a. i.) : put. (bkz : hâç çelîpâ, salîb, sanem).

cîd جيد (a. i. c. : cüyûd) : boyun.

cidâl جدال (a. i.) : **1.** karşılıklı kavga, savaş. (bkz : mücâdele). **2.** zorlu, harâretli konuşma. **Ceng ü cidâl** : savaş.

cidâl-cû جدالجو (a. f. b. s.) : kavgacı, savaşçı. (bkz : arbede-cû).

cidâr جدار (a. i. c. : cüdür, cüdrân) : **1.** duvar. **2.** zar.
cidâr-ı hadîka : bahçe duvarı.

cidd جد (a. i.) : **1.** bir işi gerçekten çalışıp işleme. **2.** ciddilik.

cidden جداً (a. zf.) : gerçekten.

ciddî جدى (a. s.) : **1.** gerçek. **2.** ağırbaşlı. **3.** mühim, * önemli. [müen. "ciddiyye"].

ciddiyyât جديات (a. i. c.) : gerçekten çalışılacak işler.

ciddiyyet جديت (a. i.) : **1.** ciddîlik. **2.** ağırbaşlılık. **3.** ehemmiyet, * önem.

cifâr جفار (a. i. cefr'in c.) : geniş kuyular.

cîfe جيفه (a. i. c. : ciyef) : lâşe, leş.

cîfe-gâh جیفه گاه (a. f. b. i.) : leşle dolu olan yer, **mec.** Dünyâ.

cîfe-hâr جیفه خوار (a. f. b. s.) : leş yiyen.

cifr جفر (a. i.). (bkz : cefr).

cifrî جفری (a. s.) : cifirci, falcı.

cifriyyât جفریات (a. i. c.) : cifir ile ilgili olan şeyler [doğrusu "cefr" dir].

ciger جگر (f. i.) : **1.** ciğer,bağır. **2.** avaz. **3.** keder, sıkıntı.

ciger-dâr جگردار (f. b. s.) : ciğerli, yürekli, cesâretli.

ciger-der جگردر (f. b. s.) : ciğer paralıyan, ciğer yırtan, ciğer söken.

ciger-dûz جگر دوز (f. b. s.) : ciğeri delip geçen.

ciger-fürûş جگر فروش (f. b. i.) : ciğer satan, ciğerci.

ciger-gâh جگرگاه (f. b. i) : ciğerin bulunduğu yer.

ciger-gûşe جگر گوشه (f. b. i.) : evlât; sevgili. (bkz : ciger-pâre).

ciger-hûn جگر خون (f. b. s.) : ciğeri kanlı, çok acıklı.

ciger-pâre جگر پاره (f. b. i.) : ciğer parçası, **mec.** evlât.

ciger-sûz جگر سوز (f. b. s.) : bağır yakan, acıklı.

cihâd جهاد (a. i.) : **1.** din uğrunda düşmanla savaşma.
cihâd-ı asgar (küçük savaş) : İslâm uğrunda silâhla savaşma.
cihâd- ekber (büyük savaş) : **tas.** kendi kalbi içinde, Tanrı emirlerini yerine getirebilmek maksadiyle Dünyâ'ya musallat olan benlikle savaş. **2.** erkek adı.

cihâdî, cihâdiyye جهادی ، جهادیه (a. s.) : cihâd'a mensup, savaş işleriyle ilgili. **2.** II. Sultan Mahmut zamânında harp masraflarına karşılık olmak üzere kesilmiş olan sikke.

cihân جهان (f. i.) : Dünyâ, âlem. **Sadr-i cihân** : Ekber Şâh'ın vezîri.
cihân-ı cân : ruhlar âlemi.
cihân-ı gayb : görünmezlik Dünyâsı, öte âlem, öteki Dünyâ. [aslı "cehân" dır].

cihân-âferîn جهان آفرین (f. b. s.) : cihânı, Dünyâ'yı yaratan.

cihân-ârâ جهان آرا (f. b. s.) : cihânı, Dünyâ'yı süsliyen, bezeyen.

cihân-bân جهان بان (f. b. s.) : cihânın, Dünyâ'nın bekçisi olan : **1.** Allah; **2.** hükümdar.

cihân-bânî جهان بانی (f. b. s.) : hükümdarla ilgili.

cihân-bîn جهان بین (f. b. s.) : **1.** cihânı, Dünyâ'yı gören, Allah. **2. i.** göz.

cihân-cû [y] [ی] جهان جو (f. b. s.) : cihâna, Dünyâ'ya hâkim olmıya çalışan hükümdar.

cihân-dâr جهان دار (f. b. s.) : cihânı, Dünyâ'yı tutan hükümdar, pâdişah.

cihândâr-âne جهاندارانه (f. zf.) : hükümdarcasına.

cihân-dârî جهانداری (f. b. i.) : hükümdarlık, pâdişahlık.

cihân-dîde جهان دیده (f. b. s.) : cihânı, Dünyâ'yı gezip görmüş, tecrübeli.

cihân-efrûz جهان افروز (f. b. s.) : cihânı, Dünyâ'yı parlatan.

cihân-gerd جهان گرد (f. b. s.) : cihânı, Dünyâ'yı dolaşan.

cihân-gîr جهانگیر (f. b. s.) : **1.** cihânı, Dünyâ'yı zapteden. (bkz : gîtî-sitân). **2. i.** erkek adı.

cihân-gîrâne جهانگیرانه (f. zf.) : cihângircesine, cihânı, Dünyâ'yı zaptedercesine.

cihân-gîrî جهانگیری (f. b. i.) : cihângirlik.

cihân-güşâ جهانگشا (f. b. s.) : fâtih.

cihânî جهانی (f. i. c. : cihâniyân) : **1.** dünyevî. **2.** Dünyâ'da oturan, insan.

cihâniyân جهانیان (f. b. i. cihânî'nin c.) : Dünyâ halkı.

cihân-mutâ' جهان مطاع (f. a. b. s.) : bütün Dünyâ'nın boyun eğdiği.

cihân-nevred جهان نورد (f. b. s.) : cihânı, Dünyâ'yı dolaşan.

cihân-nümâ جهان نما (f. b. i.) : **1.** çatının üstünde her yanı gören yüksek taraça. (bkz : berbâr, berbâre [4]). **2.** Dünyâ'yı gösteren harita. **3.** Ünlü Türk bilgini Kâtip Çelebi'nin 1654 (H. 1065) de kaleme aldığı Asya coğrafyasıdır. [bu nüsha 1732 (H. 1145) de İbrâhim Müteferrika tarafından bastırılmıştır.].

cihân-penâh جهان پناه (f. b. i.) : âlemin sığındığı muhâfız, pâdişah.

cihân-sâlâr جهانسالار (a. f. b. s.) : cihânın başkanı, büyüğü olan, pâdişah.

cihân-sitân جهان ستان (f. b. s.) : cihânı zapteden, pâdişah.

cihân-sitânî جهان ستانی (f. b. i.) : hükümdarlık, pâdişahlık.

cihân-sûz جهان سوز (f. b. s.) : cihânı yakan [Güneş].

cihân-şümûl جهانشمول (f. a. b. s.) : **1.** heryanı kaplıyan. (bkz : âlem-şümûl). **2.** Dünyâ çapında, Dünyâ ölçüsünde.

cihân-tâb جهانتاب (f. a. b. s.) : Dünyâya sıcaklık ve ışık veren.

cihâr جهار (a. i. cehr'den.) : açık söyleme veyâ okuma.

cihâren جهاراً (a. zf. cehr'den.) : apaçık olarak. (bkz : alenen).

cihât جهات (a. i. cihet'in c.) : **1.** taraflar, yönler.

cihât-ı asliyye : vakfın başlıca gayesini tahakkuk ettiren hizmetler. [müderrislik, imamlık, hatiplik, müezzinlik, kayyumluk gibi].

cihât-ı erbaa : dört taraf, dört yön. [doğu, batı, kuzey, güney].

cihât-ı fer'iyye : vakfın ikinci derecedeki gayesine âit olan hizmetler. [bir câmide okunması meşrut buhâri, müslim, şifâ-i şerîf, delâil-ül-hayrât vazîfeleri gibi].

cihât-ı gayr-i zarûriyye : vakfın ikinci derecede işlerinden sayılan cihetler. [cibâyet ve hazîn-i kütüplük gibi].

cihât-ı selâse : üç taraf : [en, boy, kalınlık].

cihât-ı sitte : altı taraf : [ön, arka, sağ, sol, üst, alt]. **2.** yerler, semtler. **3.** görüşler, bakımlar. **4.** evkaf maaşları.

cihât-ı zarûriyye : vakfın başlıca işlerinden olan, vakfın başlıca gayesini te'mîn eden cihetler. [mescitlere nazaran imamlık, hatiplik, müezzinlik vazîfeleri gibi].

cihâz جهاز (a. i.) : **1.** çeyiz. **2.** takım; âlet [doğrusu "cehâz" dır]. (bkz : cehâz).

cihet جهت (a. i. c. : cihât) : **1.** yan, yön, taraf. **2.** yüz, yer. **3.** sebep, vesiyle, bahâne, ilgi. **4.** vazîfe, hizmet. **5.** evkaf maaşı.

cihet-i gayr-ı muntaka : vakıfta sonu gelmiyen hizmetler. [fakirler gibi].

cîl جیل (a. i. c. : ecyâl) : **1.** cemaat; insan gürûhu, tâife. **2.** millet; aşîret. **3.** nesil, kuşak.

cîlen ba'de cîlin : devirden devire.

cilâ' جلاء (a. i.) : parlatma, parlaklık.

cilâ-bahş جلا بخش (a. f. b. s.) : parlaklık veren.

cilâ-dâde جلا داده (f. b. s.) : cilâ sürülmüş, cilâlanmış, parlatılmış.

cilâ-dâr جلا دار (a. f. b. s.) : cilâlı, parlak.

cilânger جلانگر (f. i.) : çilingir.

cilâs جلاس (a. i.) : berâber oturma.

cilbâb جلباب (a. i. c. : celâbîb) : **1.** gömlek. **2.** çarşaf; ferâce.

cilbend جلبند (f. i.) : büyük cüzdan, evrak koymak üzere gözlere ayrılmış cüzdan, evrak çantası.

cild جلد (a. i. c. cülûd, eclâd) : **1.** deri. **2.** kap. **3.** kitap. **4.** meşin.

cild-ger جلدگر (f. b. i.) : ciltçi, mücellit.

cilf جلف (a. s.) : kaba, hoyrat; ayaktakımından.

cilve جلوه (a. i.) : **1.** kırıtma. **2.** tecellî, görünme.

cilve-i ilâhiyye : Allah'ın cilvesi.

cilve-gâh, cilve-geh جلوه گاه ، جلوه گه (a. f. b. s.) : cilve yeri, cilve edecek yer.

cilve-gâh-ı zuhûr : çıkıp görünülen yer.

cilve-ger جلوه گر (a. f. b. s.). (bkz : cilve-sâz).

cilve-kâr جلوه كار (a. f. b. s.) : cilveli.

cilve-künân جلوه كنان (a. f. zf.) : cilve ederek.

cilve-nümâ جلوه نما (a. f. b. s.) : cilve gösteren, cilve eden, cilve yapan.

cilve-sâz جلوه ساز (a. f. b. s.) : cilve eden, cilve yapan, cilveli. (bkz : cilve-ger).

cim ج (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin altıncın harfi olup "ebced" hesâbında üç sayısının karşılığıdır.

cimâ' جماع (a. i. cem'den.) : çiftleşme [insan hakkında].

cimâh جماح (a. i.) : at, sert başlı olma.

cimâl جمال (a. i. cemel'in c.) : erkek develer.

cimâr جمار (a. i.) : **1.** toplu kabîle. **2.** süvâri alayı.

cimrî جمرى (f. s.) : soysuz, alçak; dilenci [Türkçe'de **pinti, tamahkâr** mânâsına kullanılır].

cin جن (a. i.). (bkz : cinn).

cinâî, cinâiyye جنائى ، جنائيه (a. s.) : cinâyetle ilgili.

cinâiyyet جنائيت (a. i.) : cinâyet hâli, **fr. criminalité.**

cinân جنان (a. i. cennet'in c.) : cennetler, uçmaklar; bahçeler.

cinân-üd-dünyâ (dünyâ cennetleri) : **1)** Basra' da Ubulla; **2)** Soğdiyana, Semerkand vâdîsi; **3)** El-cezîre'de Bevvan geçidi; **4)** Şam vâdîsi.

cinân-ül-cenân : II. Murat zamânında yaşıyan Hacı İvaz-ül-müfessirîn Oğlu Muhammed'in ahlâk mev'izeleri ile öğütler veren kitabıdır. [1493 (H. 899) da istinsâh edilmiştir. Telif târihinin 1397 (H. 800) ile 1446 (H. 850) arasında yazıldığı tahmîn edilmektedir.

cinân-ül-cinâs : Akhisarlı Mehmed bin Bedreddin Münşî'nin 1584 (H. 992) yılında yazdığı Farsça'dan Türkçe'ye lûgat kitabıdır. [bunun bir adı da : Ravzat-ül-Cînas'dır].

cinâs جناس (a. i.) : münâsebet, benzeyiş, birçok anlamlara yorulabilen söz, îmâlı, telmihli söz, lâstikli söz, telaffuzu bir, mânâsı ayrı olan kelimelerin bir sözde bulunması [deme kış yaz; oku, yaz!] gibi.

cinâs-ı muharref : **ed.** yalnız harflerde berâberlik, harekelerde ayrılık bulunan cinas [merd, mürd gibi].

cinâs-ı nâkıs : **ed.** cinaslı kelimelerin birinde bir veyâ birkaç harfin ziyâde olması sûretiyle yapılan cinas. [dem=âdem] gibi.

cinâs-ı tamm : **ed.** lâfızda, harekede ve harflerde eksiklik ve ziyâdelik bulunmıyan cinâs ["kırl (kırmak'tan emir) = kır (çöl)] gibi.

cinâyât جنايات (a. i. cinâyet'in c.) : cinâyetler, büyük, ağır suçlar.

cinâyet جنايت (a. i. c. : cinâyât) : adam öldürme veyâ o derecede ağır sayılan suç, cânîlik.

cinâyet-kâr جنايتكار (a. f.b. s.) : cinâyet işliyen.

cinâyet-kârâne جنايتكارانه (a. f. zf.) : cinâyet işliyenlere, cânîlere yakışır bir sûrette.

cinâyet-kârî جنايتكارى (a. f. b. i.) : cânîlik.

cinâze جنازه (a. i.) : tabut.

cinn جن (a. i.) : **1.** gözle görünmez, lâtif cisimlerden ibâret bir * yaratık (mahluk). **2. s. mec.** pek zekî ve anlayışlı kimse.

cinnet جنت (a. i. cinn'den.) : cin tutma, delilik, çılgınlık.

cinnî جنى (a. s.) : cine mensup.

cinnî جنى (a. i.) : ecinli, bir cin.

cins جنس (a. i. c. : ecnâs) : **1.** nevi', çeşit, türlü; soy. **Ebnâ-yi cins** : insanlar. **2. a. gr.** kelimenin müzekker (erkek), müennes (dişî) oluşu.

cinsî جنسى (a. s.) : cinse mensup, cinsle ilgili.

cinsiyyet جنسيت (a. i.) : bir cins ile ilgili olma.

cîr جير (f. i.) : **1.** alt, aşağı. (bkz : zîr). **2.** kılıç kayışı, eldiven gibi şeyler yapılan tabaklanmış deri.

cirâhat جراحت (a. i.). (bkz : cerâhat).

cîrân جيران (a. i. câr'ın) : **1.** komşular. **2.** müşteriler. **3.** civarda olan yerler.
cîrân-ı sâlihîn : iyi komşular.

cirâr جرار (a. i. cerre'nin c.) : toprak testiler.

cîre جيره (f. i.) : çırak, uşak ve hizmetçilere verilen gündelik, yemek ve para.

cîret جيرت (a. i.) : komşuluk.

ciriyyâ جريا (a. i.) : **1.** tabîat, mizaç. **2.** âdet, alışkanlık.

cirm جرم (a. i. c. : ecrâm) : cisim, hacim, oylum.

cirmân جرمان (a. i.) : âzâlarla birlikte vücut.

cirrîs جريث (a. i.) : **zool.** yılan veyâ sazan balığı.

cirriyye جريه (a. i.) : havsala.

cirs جرس (a. i.) : temel; kök, menşe.

cirsâm جرسام (a. i.) : **1.** delilik. **2.** zâtülcenp. **3.** öldürücü zehir.

ciryâl جريال (a. i.) : **1.** bir nevî kırmızı boya. **2.** altının kırmızılığı. **3. s.** temiz renk. **4.** sâf şarap.

ciryâle جرياله (a. i.) : saf şarap.

cirye جريه (a. i.) : cereyan.

cisâd جساد (a. i.) : **1.** safran. **2.** kan.

cism جسم (a. i. c. : ecsâm) : **1.** beden, gövde. **2.** madde.
cism-i cevherî : ilk madde.
cism-i hâil : korkunç cisim.
cism-i nâtık : söz söyliyen cisim, insan vücudu.
cism-i nizâr : zayıf vücut.
cism-i uryân : çıplak vücut.

cismânî جسمانى (a. s.) : **1.** bedenle ilgili. **2.** rûhanî karşılığı, dînî işlerden ayrı olan.

cismâniyyet جسمانيت (a. i.) : cisim, vücut.

cismen جسماً (a. zf.) : cisim itibâriyle, vücutça, bedence.

cisr جسر (a. i.) : köprü. (bkz : pül, kantara, sırât).
cisr-i muallâk : asma köprü.

cisreyn جسرين (a. i. c.) : iki köprü [İstanbul'daki Unkapânı ve Galata köprüleri].

civân جوان (f. s.) : genç. (bkz : cüvân). [dorusu "cevân ve "cüvân" dır].

civân kaşı : g. s. fildişi oyma ve kakmalarda paralel kenar şeklindeki parçalarla yapılan zigzak bir motif.

civânân جوانان (f. i. civân'ın c.) : gençler.

civânâne جوانانه (f. zf.) : genç olana yakışacak sûrette.

civân-baht جوان بخت (f. b. s.) : tâlihli.

civânî جوانى (f. i.) : gençlik.

civân-merd جوانمرد (f. b. s. : civân-merdân) : temiz, asîl, cömert. (bkz : âlî-cenâb).

civân-merdân-ı millet : millet fedâkârları.

civân-merdân جوانمردان (f. b. s. civân-merd'in c.): cömertler, eli açık **olanlar.**

civân-merdî جوانمردى (f. b. i.) : cömertlik, elaçıklığı. (bkz : sahâvet).

civâr جوار (a. i.) : **1.** çevre, yöre. **2.** yakın yer, yakın komşu.

civârî جوارى (a. s.) : yakınlıkla, komşulukla ilgili.

civâriyyet جواريت (a. i.) : yakınlık, komşuluk.

cîve جيوه (f. i.) : civa. (bkz : zîbek).

ciyâ' جياع (a. s. câyi'nin c.) : açlar, karnı acıkmış olanlar.

ciyâd جياد (a. i. c.) : iyi eşkin giden soy atları.

ciyâdet جيادت (o. i.) : **1.** iyilik, güzellik. **2.** tâzelik.

ciyef جيف (a. i. cîfe'nin c.) : lâşeler, leşler.

ciz' جذع (a. i.) : hurma ağacının kökü.

cizâl جزال (a. i.) : hurma toplama.

cizâret جزارت (a. i.) : deve kasaplığı.

cizfe جزفه (a. i.) : küçük sürü.

cizm جزم (a. i.) : tayın, porsiyon.

cizmîr جذمير (a. i.) : ağaç kütüğü.

cizn جذن (a. i.) : **1.** ağaç kütüğü. **2.** kök.

cizye جزيه (a. i.) : [evvelce] müslüman olmıyan teb'adan alınan vergi.

cizye-i gebrân : Hıristiyanlardan alınan cizye, vergi.

cizye-dâr جزيه دار (a. f. b. s.) : haraççı, cizye denilen vergiyi alan tahsildar.

cizye-güzâr جزيه گذار (a. f. b. s.) : müslüman olmıyan, fakat İslâm devleti tâbiiyetinde bulunarak cizye, vergi ödeyen delikanlı.

cû جو (f. i.) : arama, araştırma. **Cüst ü cû** : arayıp sorma, araştırma.

cû جو (f. i.) : akar su, ırmak, çay. (bkz : cûy).

-cû جو - (f. s.) : "arıyan, araştıran, arayıcı" mânâlarına gelen sıfatlar meydana getirir. **Fursat-cû** : fırsat arıyan. **Çâre-cû** : çâre arıyan.. gibi.

cû' جوع (a. i.) : açlık, aç kalma. **Def'-i cû** : açlığı giderme.

cû'-i kelbî (köpek açlığı) : **hek.** tutulanın, bir türlü doymak bilmediği bir hastalık.

cû'an جوعاً (a. zf. cû'dan.) : aç olarak.

cu'bûb جعبوب (a. i.) : işe yaramıyan adam.

cu'bûs جعبوس (a. s.) : aptal.

cûce جوجه (f. i.) : civciv.

cûd جود (a. i.) : cömertlik, elaçıklığı.

cûd-i kerem, cûd-i sehâ : cömertlik.

Cûdî جودى (a. i.) : **1.** Siirt iline bağlı Şırnak ilçesinin 6 kilometre güney doğusunda bulunan büyük bir dağın adı. [Nûh'un gemisinin bu dağın üzerine oturduğu Kur'an'da yazılıdır.]. **2.** erkek adı.

cûg جوغ (f. i.) : öküz boyunduruğu, (bkz : çûg).

cuğd جغد (a. i.) : baykuş.

cu'l جعل (a. i.) : **1.** ücret, karşılık. **2.** ayak kirâsı.

cu'l-ale-l-cihâd : gazâda bulunmak üzere alınıp verilen ücret.

cûl جول (f. i.) : çaylak.

cûlâh جولاه (f. i.) : **1.** çulha. **2.** örümcek.

cûleh جولخ (f. i.) : fakirlerin giydikleri çul veyâ kaba dokunmuş kumaş.

cûlehî جولخى (f. s.) : abalı, kebeli, kalender [kimse].

cum'a جمعه (a. i. cem'den. c. : cum'ât. cumeât, cumuât) : **1.** perşembeden sonra gelen gün. **2.** toplanma. **Sûre-i cum'a** : Kur'ân-ın 62 nci sûresi.

Cum'a-i atîk (eski Cum'a) : Bulgaristan'da Osmanlılar zamânında, Şumnu ile Razgrat arasında bulunan meşhur bir yer.

Cum'a-i bâlâ (yukarı Cum'a) : Osmanlılar zamânında, Selânik Vilâyetinin Serez Sancağında bulunan bir kaza merkezi.

cum'ât جمعات (a. i. cum'a'nın c.) : perşembeden sonra gelen günler. (bkz : cumeât, cumuât).

cumeât جمعات (a. i. cum'a'nın c.) : perşembeden sonra gelen günler. (bkz : cum'ât, cumuât).

cumhûr جمهور (a. i. c. : cemâhîr) : halk, ahâli; kalabalık; başıboş kalabalık.

cumhûr-i hükemâ : filozoflar sınıfı.

cumhûr-i nâs : halk kalabalığı.

cumhûri, cumhûriyye جمهورى ، جمهوريه (a. s.) : millete, halka mahsus. **Hükûmet-i cumhûriyye** : cumhûriyet hükûmeti.

cumhûriyyet جمهوريت (a. i.) : cumhurluk.

cumhûriyyet-perver جمهوريت پرور (a. f. b. s.) : cumhûriyetçi, cum hurcu.

cumû' جموع (a. i. cem'in c.) : **1.** toplamalar, yığmalar. **2.** cemi'ler, * çoğullar.

cumuât جمعات (a. i. cum'a'nın c.) : perşembeden sonra gelen günler. (bkz : **cum'ât**, cumeât).

cumûh جموح (a. i.) : atın harınlığı, baş sertliği.

cûş جوش (f. i.) : **1.** çoşma, kaynama. (bkz : çûşiş, çûşânî).

cûş-i âb : suyun çoşması, çoşkun akışı.

cûş-i dil-i enhâr : ırmakların gönlünün çoşması, çoşkunluğu.

cûş ü hurûş-i nev-bahâr : İlkbahar neşesi ve âhengi. **2. tas.** çoşma, taşma.

cûşâcûş جوشا جوش (f. b. s.) : çok çoşkun, taşkın.

cûşâk جوشاك (f. i.) : kaynama.

cûşân جوشان (f. s.) : çoşan, kaynıyan, çoşkun.

cûşânî جوشانى (f. i.) : coşma, kaynama. (bkz : cûş, cûşiş).

cûş-âver جوش آور (f. b. s.) : çoşturucu.

cûşîde جوشيده (f. s.) : çoşmuş, kaynamış.

cûşîr, cûşîre جوشير ، جوشيره (f. i.) : dokumacı.

cûşiş جوشش (f. i.) : coşma, kaynama. (bkz : cûş, cûşânî).

cûşiş-i yâd : anmanın çoşkunluğu.

cûy جوى (f. i.) : nehir, akarsu, ırmak. (bkz : cû).
cûy-i sirişk : gözyaşı ırmağı.

-cûy جوى (f. s.). (bkz : -cû).

cûyâ, cûyân جويا ، جويان (f. s.) : arayıcı, arıyan. (bkz : cûyende).

cûy-bâr جويبار (f. b. i.) : **1.** çay, dere, akarsu, ırmak. **2.** ırmak kenarı.

cûy-çe, cûyek جويچه ، جويك (f. b. i.) : küçük ırmak.

cûyende جوينده (f. s.) : arayıcı, araştırıcı. (bkz : cûyâ, cûyân).

cûyende-gî جويندگى (f. i.) : arayıcılık, araştırıcılık.

cübb جب (a. i.) : kuyu. (bkz : bi'r, çeh).
cübb-i Yûsuf : Yusuf Peygamberin atıldığı kuyu.

cübbe جبه (a. i. c. : cübeb) : [evvelce] sarıklı din adamlariyle bâzı yaşlı kimselerin giydikleri uzun üstlük.

cübel جبب (a. i. cübbe'nin c.) : pardesü gibi üste giyilen şeyler, üstlükler. (bkz : cibâb).

cübn جبن (a. i.) : **1.** korkaklık. (bkz : cebânet). **2.** peynir.

cübnî جبنى (a. s.) : **1.** peynir hâlinde olan şey. **2. i.** peynirci.

cübün جبن (a. i. cebîn'in c.) : alınlar.

cüdâ جدا (f. s.) : ayrı, ayrı düşmüş, ayrılmış.

cüdâ-gâne جداگانه (f. zf.) : ayrı ayrı, ayrıca, başkaca.

cüdât جدات (a. i. câdî'nin c.) : dilenciler.

cüdâyî جدايى (f. i.) : ayrılık. (bkz : iftirâk).

cüdde جده (a. i. c. : cüded) : **1.** dağ arasındaki yol. **2.** çizgi. **3.** şekil, tarz, işâret.

cüderâ' جدراء (a. s. cedîr'in c.) : lâyık olanlar, yakışanlar, uygun olanlar.

cüderî جدرى (a. i.) : çiçek hastalığı.
cüderî-i bakarî : inek veyâ öküzde meydana gelen çiçek hastalığı.
cüderî-i kâzib : su çiçeği.

cüdeyy جدى (a. i.) : **astr.** "Demirkazık" denilen kutup yıldızı.

cüdrân جدران (a. i. cedr'in c.) : duvarlar.

cüdûd جدود (a. i. cedd'in c.). (bkz : ecdâd, niyâgân).

cüdür جدر (a. i. cidâr'ın c.) : **1.** duvarlar. **2.** zarlar, ince deriler.

cüfâ' جفاء (a. i.) : **1.** köpük. **2.** su üzerindeki çörçöp.

cüfâen جفاءً (a. zf.) : boşuna, beyhûde, faydasız yere.

cüfâf جفاف (a. s.) : kurumuş.

cüfâl جفال (a. s.) : bol. (bkz : vâfir).

cüff جف (a. i.) : **1.** dimağa işlemiş olan baş yarığı. **2. s.** kof, içi boş.

cüfre جفره (a. i. c. : cüfer) : çukur, boşluk.

cüft جفت (f. s.) : çift, ikili, eşi olan, tek olmıyan.

cüfte جفته (f. i.) : at, katır gibi hayvanların attığı çifte. **2.** hayvan ve insan sağrısı. **3.** benzer, eş. (bkz : mânend).

cüfte-endâz جفته انداز (f. b. s.) : çifte atan.

cüft-gâv جفت گاو (f. b. i.) : çift öküzü.

cühâl جحال (a. i.) : zehir.

cühelâ جهلاء (a. s. câhil'in c.) : bilgisizler, bilmezler. (bkz : cehele, cühhâl).

cühemiyye جهميه (a. i.) : Müslümanlar arasında çıkan mezheplerden birinin adı. [Hicretin ikinci (Mîlâdî 8 inci) yüzyılıda Emevî hükümdarlarından ikinci Mervan'ın üstâdı. Cad ibn-i Derhem tarafından kurulan bu mezhebi Cühem (hicrî 128) yaymaya başladığı için bu adı almıştır].

cüherâ' جهراء (a. i. cehîr'in c.). (bkz : cehîr).

cühhâl جحال (a. i. câhil'in c.) : bilgisizler. (bkz : cehele, cühelâ').

cühûd جحود (a. i.). (bkz : cehûd).
cühûd-i anûd : çok inatçı yahudi.

cülâb جلاب (a. i.) : **1.** gülsuyu. **2.** ishal veren şerbet. (bkz : cüllâb).

cülâhek جلاهك (f. i.) : **1.** küçük dokumacı. **2.** örümcek.

cülâzî جلاذى (a. s.) : **1.** kocaman ve kuvvetli. **2. i.** hizmetkâr. **3. i.** kilise veyâ manastır uşağı. **4. i.** papaz veyâ keşiş.

cülbe جلبه (a. i.) : **hek.** onulan yaranın derisi, pulları.

cülcül جلجل (a. i. c. : celâcil) : küçük çan, ufak çıngırak.

cülcülân جلجلان (a. i.) : kişniş.

cülcüle جلجله (a. i.) : hademeyi çağırmakta kullanılan el çıngırağı.

cülesâ' جلساء (a. s. celîs'in c.) : birlikte oturanlar.

cüll جل (a. i.) : çul.

cüllâb جلاب (f. i.) : gülsuyu. (bkz : cülâb).

cüllâh, cülleh جلاه ، جله (a. i.) : çul dokuyan, çulha.

cüllâs جلاس (a. s. câlis'in c.) : cülûs edenler, oturanlar.

cüllenâr, cülnâr جلنار ، جلنار (a. i.) : gülnar, narçiçeği.

cülmûd جلمود (a. i.) : kaya.

cülmüd جلمد (a. i.) : sesi kuvvetli olan kimse.

cülnâr جلنار (a. i.). (bkz : gül-nâr).

cülûd جلود (a. i. cild'in c.) : hayvan derileri.

cülûs جلوس (a. i.) : **1.** oturma. **2.** tahta çıkma.
cülûs-i hümâyûn : pâdişahın tahta çıkması.

cülûsiyye جلوسيه (a. i.) : **1.** tahta çıkanlar için söylenmiş şiir veyâ yazılmış yazı. **2.** hükümdârın ilk tahta çıktığı gün verdiği bahşiş.

cümâde جمادى (a. i.) arabî aylarının beşinci ve altıncısının adı.

cümâd-el-âhire جمادى الآخره (a. b. i.) : arabî aylarının altıncısı. (bkz : cemâzi-yel-âhir).

cümâd-el-ûlâ جمادى الاولى (a. b. i.) : arabî aylarının beşincisi. (bkz : cemâzi-yel-evvel).

cümân جمان (a. i.) : iri inci. **Ikd-ül-cümân** : inci gerdanlık.

cümâne جمانه (a. i.) : tek inci.

cümcüme جمجمه (a. i.) : kafatası.

cümd جمد (a. i.) : taş.

cümel جمل (a. i. cümle'nin c.) : cümleler, takımlar, kelime dizileri. (bkz : cümle).
cümel-i hikemiyye : hikmetli cümleler.
cümel-i müntahabe : seçme cümleler.

cümel, cümmel جمل ، جمل (a. i.) : harflerin, sayı kıymetine göre ölçülmesi, hesâplanması.

cümel-i ekber : ebced cümlesi harflerinin sayılarının, Arapça adlarının sayılmasiyle yapılan hesap. Meselâ : **Muhammed** birincide 92, ikincide 224, üçüncüde 1530 eder.

cümel-i kebîr : ebced harflerinin adlarının sayısına göre yapılan hesap.

cümel-i sagîr : ebced hesâbı.

cümle جمله (a. i. c. : cümel) : **1.** bütün, hep, birikiş. **2.** fiil, fâil (özne) ve mef'ûl (nesne) den meydana gelen mânâlı söz. **3.** sistem.

cümle-i asabiyye : **anat.** sinir sistemi.

cümle-i asliyye : **gr.** temel cümlesi.

cümle-i hukûk-ı müktesebe : kazanılmış hakların benzerlerinden biri.

cümle-i ihbâriyye : **gr.** haber cümlesi.

cümle-i ismiyye : **gr.** isim cümlesi.

cümle-i kevkebiyye : **astr.** takımyıldız.

cümle-i mu'tarıza : **gr.** iki virgül veyâ iki çizgi, parantez içinde bulunan cümle.

cümle-i şartiyye : **gr.** şart cümlesi.

cümle kapısı : sarayın büyük kapısı.

cümleten جملةً (a. zf.) : bütün, hep, hep birlikte.

cümmâ' جماع (a. s.) : bir araya gelerek tortop olmuş şey, küme.

Cümmâ-üs-Süreyyâ : **astr.** Ülker topu, Ülker yıldız kümesi.

cümmâl, cümal جمال ، جمال (a. s.) : çok güzel, çok iyi.

cümûd جمود (a. i.) : donukluk, donuk olma, donma.

cümûd-ı ayn : göz donukluğu.

cümûd-ül-mevt : ölüm titremeleri. **Dâ-ül-cümûd** : donma, katalepsi, **fr. catalepsie.**

cümûdiyye جموديه (a. i.) : glâsiye, * buzul.

cümûh جموح (a. i.). (bkz : cemâh).

cünâb جناب (f. i.) : yâdes (lâdes) tutuşma.

cünâbe جنابه (f. i.) : ikiz çocuk.

cünâh جناح (a. i.) : günâh.

cünbân جنبان (f. s.) : sallanan, kımıldıyan, hareket eden.

-cünbân -جنبان (f. s.) : kımıldanan, kımıldatan, sallanan, oynıyan, oynatan mânâsiyle sıfatlar yapar : **Dünbâle-cünbân** : kuyruk sallayan. **Ser-cünbân** : baş oynatan, baş sallıyan.

cünbîde جنبيده (f. s.) : kımıldanmış, sallanmış, hareket etmiş.

cünbiş جنبش (f. i.) : **1.** kımıldanma, hareket.

cünbiş-i müjgân : kirpiklerin hareketi **2.** cümbüş, zevk, eğlence. (bkz : cünbüş).

cünbiş-i yemîn : yer sarsıntısı, deprem.

cünbiş-geh جنبش گه (f. b. i.) : eğlence yeri.

cünbüde جنبده (a. i.) : kubbe; kümbet. (bkz : cünbüz).

cünbüş جنبش (f. i.) : **1.** eğlenti, zevk. **2.** uta benzer mâdenî bir çalgı. **3.** hareket, kımıldanma. [doğrusu "cünbiş" dir].

cünbüz جنبذ (a. i.) : kubbe, kümbet, kemer.

cünd جند (a. i. c. : cünûd) : asker; asker topluluğu.

cündî جندى (a. s.) : askerî, suvârî, sipâhi, ata iyi binen, binici.

cündiyâne جنديانه (a. f. zf.) : cündîcesine, iyi binicilere yakışır bir tarzda, böyle bir tarz takınarak.

cünh جنح (a. i.) : koruma, esirgeme.

cünha جنحه (a. i.) : ufak cürüm, küçük kabahat, küçük suç.

cünnâr جنار (a. i.) : çınar.

cünne جنه (a. i.) : **1.** eski savaş silâhlarından kalkan. **2.** kadın başörtüsü.

cünûd جنود (a. i. cünd'ün c.) : askerler, ordular.

cünûn جنون (a. i.) : 1. delirme, çıldırma, delilik. 2. tas. ve ed. : aşkın galip gelmesi.
cünûn-i âhidî : merak hastalığı.
cünûn-i devrî : zaman zaman gelen delilik.
cünûn-i ehl-i aşk : âşıkların çılgınlığı.
cünûn-i gayr-i mutbık : gelip giden akıl bozukluğu.
cünûn-i mutbık : kesilmeksizin devâm eden akıl hastalığı.

cünüb جنب (a. i.) : şer'an yıkanmak zorunda kalma hâli.

cür'a جرعه (a. i.) : yudum, içim.

cür'a-i câm-i leb : dudak kadehinin yudumu, bir damlası.
cür'a-i mevt : ölüm yudumu.

cür'a-nûş جرعه نوش (f. b.s.) : içen, içki içen.

cür'a-rîz جرعه ريز (f. b. i.) : 1. bir çeşit ibrik. 2. s. damla damla döken.

cürâz جراز (a. s.) : keskin.

cürd جرد (a. s.) : 1. tüysüz, kılsız. 2. kısa tüylü [at]. 3. bitki örtüsü olmıyan. 4. cilt hastası [deve]. 5. piyâdesiz [süvâri].

cürde جرده (a. i.) : 1. çıplak vücut. 2. çorak bölge.

cür'et جرأت (a. i.) : cesâret, atılganlık, yiğitlik.

cür'et-kâr جرأتكار (a. f. b. s.) : cesûr, yiğit, atılgan, gözüpek.

cür'et-kârâne جرأتكارانه (a. f. b. zf.) : cesurlukla, yiğitlikle.

cür'et-kârî جرأتكارى (a. f. b. i.) : cesurluk, atılganlık, yiğitlik.

cür'et-yâb جرأتياب (a. f. b. s.) : cesûr, atılgan. (bkz : cür'et-kâr).

cürez جرذ (a. i. c. : cirzân) : tarla fâresi.

cürf جرف (a. i.) : yar, uçurum.

cürh جرح (a. i. c. : cürûh) : yara.

cürha جرحه (a. i.) : 1. bir tek yara. 2. şâhitlikte bir tek hükümsüzlük sebebi.

cürm جرم (a. i. c. : cürûm, cerâim) : suç.
cürm-i meşhûd : gözönünde işlenen suç, * suçüstü.

cürmâne جرمانه (f. i.) : cezâ.

cürm-nâk جرمناك (a. f. b. s.) : kabahatli, suçlu.

cürre جره (f. s.) : 1. cesûr, cür'etkâr. 2. i. uçan her türlü kuşun erkeği.

cürre-bâz جره باز (f. b. i.) : 1. erkek şâhin veyâ akdoğan. 2. atmaca [kuş]. 3. hızla uçan ok.

cürsûme جرثومه (a. i.) : 1. dip, kök. (bkz. bîh).
cürsûme-i dıraht : ağacın kökü. 2. karınca yuvası.

cürûb جروب (a. i. c.) : fenâ sözler, bedduâlar, ilençler.

cürûf جروف (a. i.) : mâden posası, demir boku.

cürûh جروح (a. i. cürh'ün c.) : yaralar.

cürûn جرون (a. i.) : alışkanlık.

cürüf جرف (a. i.) : yar, uçurum.

cürüz جرز (a. s.) : verimsiz, çorak [yer].

cürz جرز (a. i.). (bkz : gürz) [kelime Farsça'dan geçmedir].

cüsâd جساد (a. i.) : karın ağrısı.

cüsâl جثال (a. i.) : tarla kuşu.

cüsâle جثاله (a. i.) : sonhabarda dökülen yapraklar.

cüsâm جسام (a. s.) : büyük, geniş.

cüsâm جثام (a. s.) : uykuda gelen ağırlık, ağırbasma, kâbus.

cüses جثث (a. i. cüsse'nin c.) : gövdeler, cesetler, bedenler, kalıplar, çelimler.

cüseym جسيم (a. i. cism'den. c. : cüseymât) : küçük cisim, cisimcik.

cüseymât جسيمات (a. i. cüseym'in c.) : küçük cisimler, cisimcikler.

cüsmân جسمان (a. i.) : bütün vücût [âzâlarla birlikte].

cüsse جثه (a. i. c. : cüses) : gövde, ceset, beden, kalıp, çelim.

cüsse-dâr جثه‌دار (a. s.) : cüsseli, iri yapılı, irikıyım [kimse].

cüst جست (f. i.) : arama, araştırma.

cüst ü cû جست وجو (f. b. i.) : arayıp sorma, araştırma.

cüsû' جسوع (a. i.) : tamahkârlık, pintilik.

cüsûm جسوم (a. i. cism'in c.) : cisimler. bkz : ecsâm).

cüsûr جسور (a. i. cisr'in c.) : köprüler.

cüşâ' جشاء (a. i.) : geğirme.

cüvâl جوال (f. i.) : çuval.

cüvâl-dûz جوالدوز (f. b. i.) : çuvaldız. (bkz : çüvâl-dûz).

cüvân جوان (f. s.) : genç, tâze delikanlı. (bkz : civân). [kelime "cevân" şeklinde de kullanılır].

cüvân-baht جوان بخت (f. b. s.) : bahtı açık, tâlihli, şanslı.

cüvânî جوانى (f. i.) : gençlik.

cüvân-merd جوانمرد (f. b. s.) : cömert, eliaçık.

cüvân-merdâne جوانمردانه (f. z.) : cömertlikle, elaçıklığıyle.

cüvân-merdî جوانمردى (f. b. i.) : cömertlik, elaçıklığı.

cüveyre جويره (a. i.) : küçük câriye, câriyecik.

cüyûb جيوب (a. i. ceyb'in c.). (bkz : ceyb).

cüyûd جيود (a. i. cîd'in c.) : boyunlar, gerdanlar.

cüyûş جيوش (a. i. ceyş'in c.) : askerler, ordular.

cüz' جزء (a. i. c. : eczâ) : **1.** kısım, parça, bölük.

cüz gülü : g. s. bir çeşit süsleme olan hâlkârda görülen gül motifinin bir nev'i.

cüz'-i cedd : huk. babanın babasının oğulları ve onların oğulları, yânî yakın ve uzak ana baba bir amcalar ve onların oğulları ve oğullarının oğulları.

cüz-i eb : huk. babanın oğlu ve oğlunun oğlu. [yânî ölünün ana ve baba bir kardeşleri ve onların oğulları].

cüz-i ferd : atom.

cüz'-i lâ-yetecezzâ : bölünemiyen, parçalanamıyan kısım, bölünme imkânı olmıyan en ufak zerre. **2.** elifbe, tebâreke, âmme cüzleri gibi evvelce mahâlle mekteplerinde okunan küçük okul kitabı.

cüz-i tâmm : bütün, parçalandığı vakit ana vasfını kaybeden şey.

cüzâf جزاف (a. i.) : götürü pazar.

cüzâfen جزافاً (a. zf.) : götürü-pazar olarak.

cüzâfen bey' : götürü satmak.

cüzâm جذام (a. i.) : insan vücûdunda onulmıyan çıbanlar ve yaralar meydana getiren miskin hastalığı.

cüzâzât جذاذات (a. i. cüzâze'nin c.) : kesintiler, kırıntılar.

cüzâzât-ı zeheb : altın kesintileri, kırıntıları.

cüzâze جذاذه (a. i. c. : cüzâzât) : kesinti, kırıntı.

cüz-bend جزبند (f. b. i.) : **1.** bir nevî cüzdan, cilbent. **2.** mücellit.

cüz-bendî جزبندى (f. i.) : mücellitlik.

cüz-dân جزدان (a. f. b. i.) : **1.** evrâk konulan çanta. **2.** portföy, para çantası. **3.** maaş defteri.

cüzeyr جذير (a. i.) : ince kök, kök dalı.

cüzeyre جذيره (a. i.) : küçük ada, adacık.

cüz-hân جزء خوان (f. b. i.) : Kur'ân'ı okumayı öğrenen talebe.

cüz'î, cüz'iyye جزئى ، جزئيه (a. s. c. : cüz'iyyât) : az, pekaz, az miktarda. **İrâde-i cüz'iyye** : elinde olma, * elindelik. **Masârif-i cüz'iyye** : küçük bir masraf.

cüz'iyyât جزئيات (a. i. cüz'î nin c.) : **1.** ehemmiyetsiz, değersiz, ufak tefek şeyler. **2.** mânâsı düşünüldüğü zaman zihinde ortaklık kabul etmiyen şeyler.

cüz'iyyet جزئيت (a. i.) : azlık.

cüzûliyye جزوليه (a. i.) : Şâzeliyye tarîkatinin on iki şûbesinden biri. [kurucusu : Berberiye kabîlelerinden **Sus-ı Aksâ'** da sâkin Cüzûle kabîlesi halkından şeyh Ebû Abdullah Mehmet bin Süleymân-ül-Cüzûlî dir).

cüzûr جذور (a. i. cezr'in c.) : kökler.

Ç

ç چ (f. ha) : Osmanlı alfabesinin yedinci harfi olup, "ebced" hesâbında "cim" gibi üç sayısının karşılığıdır.

ça, çây چا ، چاى (f. i.) : içtiğimiz çay [aslı Çince ça' dır].

çâbûk چابوك (f. s.). (bkz : çâbük).

çâbük چابك (f. s.) : çabuk, seri, hafif. (bkz : zûd).

çâbük-dest چابك دست (f. b. s.) : eline çabuk [kimse].

çâbük-destî چابك دستى (f. b. i.) : elçabukluğu, eline çabuk olma.

çâbük-hırâmân چابك خرامان (f. b. s.) : çabuk yürüyen.

çâbükî چابكى (f. i.) : **1.** çabukluk, çeviklik. **2.** sür'atli giden at.

çâbük-inân چابك عنان (f. a. b. s.) : dizginini çabuk, atını hızlı süren. (bkz : çâbük-süvâr).

çâbük-pâ چابك پا (f. b. s.) : ayağına çabuk [kimse].

çâbük-rev چابك رو (f. b. s.) : çabuk giden.

çâbük-süvâr چابك سوار (f. b. s. c. : çâbük-süvârân) : iyi at süren, ata iyi binen. (bkz : çâbük - inân).

çâbük-süvârân چابك سواران (f. b. s.) : ata iyi binen kimseler.

çâçele چاچله (f. i.) : çarık, pabuç, postal.

çâder چادر (f. i.) : **1.** çadır. **2.** kadınların başlarına büründükleri örtü.
çâder-i kâfûrî : sabahın aydınlığı.

çâder-i kûhlî : 1) gök; 2) karanlık gece.
çâder-i lâciverd : 1) gök; 2) çayır ve çimen.
çâder-i şeb : yatak bağlanan yaygı.

çâder-nişîn چادر نشين (f. b. s.) : çadırda oturan, göçebe.

çağz چغز (f. i.) : **1.** kurbağa. (bkz : dıfda'). **2.** ağzı kapandığı halde içinde cerâhat bulunan yara. **3.** inilti. **4.** korku.

çâh, çeh چاه ، چه (f. i.) : kuyu, çukur.
çâh-ı Bâbil : Bâbil'de Harut ile Marut'un kıyâmete kadar saçlarından asılı kalacakları kuyu.
çâh-ı Bîçen : Bîjen'in Efrâsyâb tarafından habsolunduğu kuyu.
çâh-ı bün : kuyu dibi.
çâh-ı gabgab : çenealtı çukuru.
çâh-ı Nahşeb : Ortaasyada Nahşeb'de bir müneccimin çukuru.
çâh-ı nisyân (-a atılmak) : unutulmak.
çâh-ı Rüstem : Rüstem'in üvey kardeşi tarafından tuzağa düşürülüp öldürüldüğü çukur.
çâh-ı Yûsuf : Yusuf Peygamberin, kardeşleri tarafından atıldığı kuyu.
çâh-ı zekân : çene çukuru.
çâh-ı zic : rasat çukuru. (bkz : bi'r).

çâh-sâr چاهسار (f. b. i.) : kuyusu çok yer.

çâk چاك (f. i.) : **1.** yarık, yırtık. **2.** yırtmaç.
çâk-i girîbân : yaka yırtmaçı. **3.** sabahın aydınlığı.

çâkâçâk چاكا چاك (f. b. i.) : silâh çatışmalarından çıkan ses. (bkz : çekâçâk).

çâk çâk چاك چاك (f. b. s.) : **1.** çok yırtık, parça parça. **2. i.** kılıç, bıçak gibi katı şeylerin çarpışmasından çıkan ses.

çâker چاكر (f. i.) : kul, köle, câriye, yanaşma. (bkz : bende).

çâker-âne چاكرانه (f. zf.) : **1.** kölecesine. **2. zm.** "ben" mânâsına. **Ma'rûzât-ı çâker-âne :** mâruzâtım, bildirdiklerim.

çâker-hâne چاكرخانه (f. b. s.). (bkz : bende-hâne).

çâkerî چاكرى (f. i.) : **1.** kula âit. **2.** kulluk, kölelik.

çâker-nevâz چاكر نواز (f. b. s.) : kölesini okşıyan. [**siz** mânâsına da gelir].

çâker-nevâzî چاكر نوازى (f. b. i.) : kul okşayıcılık.

çâker-perver چاكر پرور (f. b. s.) : kul kayıran. [**siz** yerine de kullanılır].

çâker-perverî چاكر پرورى (f. b. i.) : kul kayırıcılık.

çâk etmek چاك ايتمك (f. t. m.) : yırtmak.

çâkûç چاكوچ (f. i.) : çekiç.

çâlâk چالاك (f. s.) : **1.** çevik, eline ayağına çabuk, tez canlı olan. **2.** adam öldüren hırsız, yolkesici. **3.** yüksek yer; büyük adam.

çâlâkî چالاكى (f. i.) : çeviklik, eline ayağına çabukluk, tezcanlılık.

çâlbûs چالبوس (f. i.) : dalkavuk, yaltakçı. (bkz : câblûs, çâplûs).

çâlik چاليك (f. i.) : çelik çomak oyunu.

çâliş, çâlîş چالش ، چاليش (f. i.) : **1.** savaşta düşmana karşı kibir ve naz ile yürüme. **2.** savaş, mücâdele. **3.** karşı durma. **4.** çiftleşme, birleşme.

çâl-pâre چالپاره (f. b. i.) : ağaçtan yapılmış dört parçadan ibâret köçek zili, çalpara. (bkz : çâr-pâre).

çâm چام (f. i.) : **1.** salınma. **2.** eğrilme.

çâme چامه (f. i.) : şiir ve gazel.

çâme-gûy چامه گوى (f. b. i.) : **1.** şâir. **2. mec.** hânende.

çâmîn چامين (f. i.) : sidik ve pislik. (bkz : çemîn).

çâne چانه (f. i.) : çene.

çâpâr چاپار (f. i.) : postacı.

çâplûs چاپلوس (f. s.) : dalkavuk, yaltakçı. (bkz : câblûs).

çâr چار (f. s.) : **1.** dört. (bkz : çihâr).

çâr- cihet : dört taraf, dört yan. **2. i.** çâre. **3. i.** tuğla ve çanak çömlek fırını.

çâr bâliş, çâr bâlişt چاربالش ، چاربالشت (f. b. i.) : **1.** [evvelce] pâdişahların ve büyüklerin üzerine oturdukları dört katlı şilte. **2.** dört unsur.

çâr-çeşm چار چشم (f. b. s.) : dört göz. [candan, gönülden bekleme, isteme mânâsına].

çâr-çûbe چارچوبه (f. b. i.) : çerçeve.

çâr-deh چارده (f. b. s.) : on dört.

çâr-deh ma'sûm-ı pak چارده معصوم پاك (a. f. cü) : "on dört pâk mâsûm" : "İsnâ aşeriyye" olanlarla tarîkat erbâbına göre on iki imam ile Hz. Peygamber ve Fâtime'dir.

çâr-dîvâr چار ديوار (f. b. i.) : Dünyâ'nın dört tarafı.

çâre چاره (f. i.) : **1.** yol. **2.** yardım. **3.** ilâç, tedbir. **4.** hîle. **5.** ayrılık. **6.** bir kerre.

çâre-i halâs : kurtuluş çâresi.

çâre-i hall : hâl çâresi.

çâre-i teennüs : alışkanlık yolu.

çâr-ebrû چار أبرو (f. b. s.) : "dört kaşlı" : ter bıyıklı genç.

çâre-cû چاره جو (f. b. s.) : çâre arıyan.

çâre-cû-yâne چاره جويانه (f. zf.) : çâre arıyana münâsip görülecek sûrette.

çâre-ger چاره گر (f. b. s.). (bkz : çâre-cû çâre-sâz).

çâr-emîn چار أمين (f. h. i.) : Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali. (bkz : Hulefâ-yi Râşidîn).

çâr erkân-ı cuvânî : Pâdişâhın husûsî hizmetinde bulunan ve enderun'un büyüklerinden olan dört zat hakkında kullanılır, bunlar : [has odabaşı, silâhdar, cuhadar, rikâbdar'dır].

çâre-sâz چاره ساز (f. b. s.) : çâre bulan.

çâre-sâzî چاره سازى (f. b. i.) : çâre buluculuk.

çâr-gâh چار گاه (f. b. i.) : **1.** dört taraf : [doğu, batı, güney, kuzey]. **2.** Dünyâ. **3. müz.** Türk mûsikisinin 1 numaralı basit makamı ve anadizisidir. Çârgâh beşlisinin tiz tarafına bir çârgâh dörtlüsü katılmasından meydana gelmiştir. Durağı kaba, çârgâh ve güçlüsü rast perdeleridir. Orta sekizlideki sesleri şöyledir : kaba çârgâh, yegâh, hüseynî-aşîran, acem-asîran, rast, dügâh, pûselik, çârgâh. Bu şekilde, hiç bir ârıza yoktur. Makam çıkıcı olarak seyreder. Niseb-i şerîfe sayısı 9, yânî tamdır.

çâr-gâme چار گامه (f. b. i.) : **1.** sür'atli giden yorga at. **2.** işret meclisinin kızışması.

çâr-gûşe چار گوشه (f. b. s.) : **1.** dört taraf. **2.** dört köşe.

çarh چرخ (f. i.) : **1.** çark, tekerlek. **2.** felek, gök. **3.** yaka [elbisede]. **4.** ok yayı. **5.** çakır doğan. **6.** tef. **7. s.** devreden, dönen.

çarh-ı ahdar : mâvi gök kubbesi.

çarh-ı çihârüm : Batlamyos sisteminde dördüncü felek.

çarh-ı devvâr : gök.

çarh-ı felek : **1)** sihir, tâlih; **2)** yanarken dönerek ateş saçan donanma fişeği; **3)** hanımeline benzer bir çiçek. (bkz : çerh).

çark (h)-ı felek : eski kumaşlarda görülen bir motif şekli.

çarha چرخه (f. i.) : **1.** çıkrık gibi dönen yuvarlak dolap. **2.** ordunun ilerisinde bulunan askerin yaptığı tâlim.

çarh-nâme چرخنامه (f. b. i.) : Ahmed Fakih'in dînî fikirlerini ifâde ettiği manzum eseri.

çâr-kûşe چار كوشه (f. b. i.) : **g. s.** kitap ciltlerinin aşınmaması için köşelere konulan ve çok kere süslemeli olan bakırdan yapılma üçgencik.

çâr-mâder چارمادر (f. b. i.) : **1.** dört unsur. **2.** na'ş denilen dört yıldız.

çârmîh چارميخ (f. i.) : **1.** "dört çivi" : çarmık, suçluyu haça germek için kurulmuş put şeklindeki daracağı, salîp. **2.** bir erkeğin diğer bir erkekle birleşme şekli.

çâr-nâ-çâr چار ناچار (f. b. zf.) : çâresiz, ister istemez.

çârpâ چارپا (f. b. i.) : dört ayaklı hayvanlar. [en çok "katır; eşek; deve; sığır; koyun" hakkında].

çâr-pâre چار پاره (f. b. i.) : **1.** dört parça, dört kısım. **2. müz.** çalpara, Türk müziğinde kullanılan bir usul vurma âletidir ki, dört küçük parça sert tahtadan yapılmıştır; oyun havalarında kullanılır. [evvelce oyuncular bunu avuçlarının içerisine alarak bir çiftini birden vururlardı]. (bkz : çâl-pâre).

çâr-sû چارسو (f. b. i.) : dört taraf, dört tarafı olan şey; pazar, çarşı.

çâr-şeb چارشب (f. b. i.) : çarşaf [giyilen].

çâr-şenbih چارشنبه (f. b. i.) : dördüncü gün, çarşamba. (bkz : çehâr-şenbih).

çârtâ, çârtâre چارتا ، چارتاره (f. b. i.) : **1.** dört telli tambur ve kemençe. **2.** Dünyâ. **3.** dört unsur.

çâr-tak چار طاق (f. b. i.) : **1.** çardak. **2.** dört köşe çadır.

çârûb چاروب (f. i.) : süpürge.

çârûb-fürûş چارو بفروش (f. b. s. ve i.) : süpürge satan, süpürgeci.

çârûb-zen چاروب زن (f. b. s.) : süpürücü.

çârug چارغ (f. i.) : çarık.

çârû-keş چاروكش (f. b. i.) : tekke şeyhi.

çârüm چارم (f. s.) : dördüncü. (bkz : çehârüm).

çârümîn چارمين (f. b. s.) : dördüncü. (bkz : çehârümîn).

çârümîn bâm,-felek,-sipihr : Batlamyos sisteminin dördüncü feleği.

çâr-yâr چاريار (f. b. s.) : dört dost. [Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali]. (bkz : Hulefâ-i Râşidîn).

çâr-yârî چار يارى (f. b. i.) : **çâryâr'a,** ilk dört halîfeye bağlılık, sünnîlik.

çâryek چاريك (f. i.) : çeyrek, dörtte bir.

çâr-zebân چارزبان (f. b. s.) : geveze, çalçene.

çâsâr چاسار (f. i.) : **1.** kayser. **2.** çar.

çâş چاش (f. i.) : hubûbat, tahıl yığını.

çâşnî چاشنى (f. i.) : çeşni, lezzet, tad; tadımlık. (bkz : tu'm [2]).

çâşnî-gîr چاشنيگير (f. b. i. c. : çâşnî-gîrân) : [evvelce saraylarda] çeşnigir, yemeklerin lezzetine, tadına bakan kimse, ahçıbaşı, sofracıbaşı.

çâşnî-gîran چاشنيگيران (f. b. i. çâşnî-gîr'in c.) : [evvelce] saraylarda sofra hizmetine bakanlar.

çâşt چاشت (f. i.) : **1.** kuşluk vakti. **2.** kuşluk yemeği.

çâşt-dan, çâşdân چاشتدان ، چاشدان (f. b. i.) : ekmek ve başka yiyecek konulan sepet.

çâvele چاوله (f. i.) : **1.** hoş renkli bir çeşit gül. **2. s.** eğribüğrü.

çâvûşân چاووشان (f. i. çâvuş'un c.) : çavuşlar.

-çe چه - (f. e.) : küçültme edâtı. Bağ **-çe** = küçük bağ.

çeç چچ (f. i.) : **1.** hubûbat elenen kalbur. **2.** harman savurdukları yaba.

çeçek چچك (f. i.) : **1.** gül. **2.** çiçek hastalığı. **3.** [vücuttaki] ben. (bkz : hâl).

çegale چغاله (f. i.) : çağla.

çegane چغانه (f. i.) : bir çeşit çalpara, çengi tefciği.

çeh چخ (f. i.) : kılıç ve hançer gibi şeylerin kını, kılıfı.

çeh چه (f. i.) : kuyu. (bkz : bi'r, çâh).

çehân چهان (f. s.) : damlayıcı, damlıyan.

çehâr چهار (f. s.) : dört. (bkz : çâr, cihâr).

çehâr-deh چهارده (f. b. s.) : on dört.
çehâr-deh ma'sûm : Hz. Muhammed ve kızı Fâtîma ile on iki imam.

çehâr-gâne چهارگانه (f. b. s.) : dört unsur.

çehâr-pâ چهارپا (f. b. s.) : dört ayaklı, hayvan.

çehâr-şenbih چهارشنبه (f. b. i.) : dördüncü gün, çarşamba. (bkz : çâr-şenbih).

çehârüm چهارم (f. s.) : dördüncü. (bkz : çârüm).

çehârümîn چهارمين (f. b. s.) : dördüncü. (bkz : çârümîn).

çehâr-yâr چهار يار (f. b. i.). (bkz : çâr-yâr).

çehre چهره (f. i.) : **1.** yüz, surat. **2.** surat asma. **3.** şekil. [aslı "çihre" dir].
çehre-i gülgûn : gül renkli (pembe) yüz. **4. tas.** ilâhî teçellî nurlarının görünmesi. (bkz : çihre).

çehre-gû (-başı) : چهره گو (باشى) (f. b. i.) : [saraylarda] satrançcı başı.

çehre-güşâ چهره گشا (f. b. s.) : yüzünü açan, yüz açıcı.

çehre-nümûd چهره نمود (f. b. s.) : yüz gösterici, yüzünü gösteren.

çehre-perdâz چهره پرداز (f. b. i.) : ressam.
çehre-perdâz-ı cihân : Güneş.

çekâçâk چكاچاك (f. i.) : kılıç, bıçak ve benzerleri gibi şeylerin çarpışmasından çıkan ses. (bkz : çâkâçâk).
çekâçâk-ı süyûf : kılıçların çarpışmasından doğan ses.

çekân چكان (f. s.) : damlıyan, damlamış. **Hûn-çekân** : kan damlıyan.

çekîde چكيده (f. s.) : **1.** damlamış. **2.** topuz, gürz gibi evvelce kullanılan savaş âleti.

çekre, çekle چكره ، چكله (f. i.) : küçük su damlası; serpinti.

çekûç چكوج (f. i.) : **1.** dişengi, taşçı tarağı. **2.** değirmen taşı dişengisi. **3.** çekiç.

çelenk چلنك (i.) : mücevher veyâ herhangi bir mâdenden yapılıp başa takılan sorguç.

çelîpâ چليپا (f. i.) : **1.** haç, put. (bkz : büt, salîb, sanem). **2.** kavisli, kıvrık çizgi. **3.** güzellerin kâhkülü. [evvelce kadınlar kâhküllerini haç şeklinde iki taraftan yanakları üzerine sarkıtırlarmış].

çeliyye چليه (f. i.) : ırmaklarda işliyen bir çeşit kayık.

çem چم (f. i.) : **1.** naz ve edâ ile salınarak yürüme. **2. s.** süslü, düzgün. **3.** kazanılmış, toplanılmış. **4.** mânâ. **5.** kabahat, suç. **6.** yemek.

çemân چمان (f. s.) : **1.** naz ile salınarak yürüyen. (bkz : hırâmân). **2. i.** şarap kadehi. **3. i.** çemen.

çemen چمن (f. i.) : **1.** yeşil ve kısa otlarla örtülü yer, çimen. **2.** ağaç ve çiçeği olan çayır, yeşillik. **3.** pastırmaya konulan bir ot.

çemen-ârâ چمن آرا (f. b. i.) : bahçıvan.

çemen-der چمندر (f. b. i.) : eşek.

çemen-istân چمنستان (f. b. i.) : çimenlik, bahçe.

çemen-pîrâ چمن پیرا (f. b. s.) : bağ budayıcı.

çemen-soffa چمن صوفه (f. b. i.) : bahçede, çimle kaplı bulunan oturacak yer.

çemen-zâr چمزار (f. b. i.) : çimenlik.

çemîn چمین (f. i.) : sidik ve pislik. (bkz : çâmîn).

çenâg چناغ (f. i.) : çanak.

çenâr چنار (f. i.) : çınar, çınarağacı. **lât. platanus**

çenber چنبر (f. i.) : **1.** tahtadan veyâ demirden yapılan dâire veyâ halka, kasnak. **Der-çenber** : çenber içinde sıkıştırılmış. **2.** başa bağlanan yemeni. **3.** esirlik, bağlılık.

çenberî چنبری (f. s.) : çenber biçiminde olan.

çend چند (f. s.) : **1.** birkaç. **Çend-bâr** : birkaç defa. **Çend-rûz** : birkaç gün. **2. zf.** her ne kadar. **3. zf.** tâki.

çendân چندان (f. zf.) : o kadar.

çendî چندی (f. e.) : biraz, bir müddet.

çend-în چندین (f. b. zf.) : bu kadar.

çene چنه (f. i.). (bkz : çâne).

çeng چنگ (f. i.) : **1.** el. **2.** pençe. **3.** kanuna benzer, dik tutularak çalınır bir çeşit saz. **4. zf.** eğri büğrü.

çeng-i meryem : meryemeli denilen nebat. (bkz : buhûr-i meryem).

çengâl, çengül چنگال ، چنگل (f. i.) : **1.** çengel. **2.** pençe.

çengâl-i şâhin : şâhin pençesi.

çengâr چنگار (f. i.): **1.** yengeç. **2.** bakır pasından yapılan yeşil boya.

çengel چنگل (f. i.) : **1.** çengel. **2.** pençe. **3.** orman.

çengelistân چنگلستان (f. b. i.) : sık orman.

çengî چنگی (f. i.) : **1.** çeng denilen sazı çalan kimse. **2.** oyuncu kız, çengi.

çengi-nâme چنگی نامه (f. b. i.) : köçekler için yazılan şiir.

çeng-nâme چنگنامه (f. b. i.) : **ed.** Dîvân edebiyâtında manzum bir nevî.

çep چپ (f. s.) : **1.** sol. **2.** falso, yanlış.

çep ü râst : sağ ve sol.

çepçâp چپچاپ (f. i.) : öpüş sesi.

çep-endâz چپ انداز (f. b. s.) : hîlekâr.

çep-endâzî چپ اندازی (f. b. i.) : hîlekârlık.

çep ü râst چپ وراست (f. b. s.) : sağ ve sol.

çerâ چرا (f. i.) : **1.** otlama. **2.** otlak.

çerâg چراغ (f. i.) : **1.** fitil, mum. **2.** otlama; otlak.

çerâg-ı mugan : şarap.

çerâ-gâh, çerâ-geh چراگاه ، چراگه (f. b. i.) : hayvan otlatılan yer, çayır, otlağı. (bkz : mer'a).

çerâgân چراغان (f. i.) : **1.** [evvelce] suçluların başlarına yaralar açarak ve herbirine fitiller koyarak uçlarını yakmak sûretiyle edilen işkence. **2.** etrâfı aydınlatma, şenlik, donanma.

çerâg-çeşm چراغ چشم (f. b. i.) : göz nûru, evlât.

çerâgvâre چراغواره (f. b. i.) : içinde "çerâg" yakılan kap, kandil.

çerâkese چراکسه (a. i. çerkes'in c.) : çerkesler.

çerâm, çerâmîn چرامين ، چرام (f. i.) : otlak.

çerâ-zâr چرازار (f. b. i.) : çayır, otlak.

çerb چرب (f. s.) : **1.** semiz, yağlı. **2.** uygun. **3.** fazla ve üstün olma.

çerb ü huşk : semiz ile kuru; zengin ile fakir.

çerb-âhûr چرب آخور (f. b. i.) : **1.** yemi bol olan ahır. **2.** nîmet ve bolluk içinde yaşıyan kimse.

çerb-dest چرب دست (f. b. s.) : eline çabuk; eli işe yatkın.

çerb-gû چرب گو (f. b. s.). (bkz : çerb-güftâr, çerb-zebân).

çerb-güftâr چرب گفتار (f. b. s.) : çerb-zebân).

çerbî چربى (f. i.) : yumuşaklık, tatlılık.

çerb-pehlû چرب پهلو (f. s.) : semiz, yağlı, gövdeli.

çerb-zebân چرب زبان (f. b. s.) : **1.** tatlı ve güzel sözlerle halkı kendine çeken kimse. **2.** yaltakçı, hîlekâr. (bkz : çerb-gû, çerb-güftâr).

çerde چرده (f. s.) : renk, yağız. **Siyeh-çerde** : kara yağız.

çerende چرنده (f. s.) : otlayıcı, otlıyan.

çeres چرس (f. i.) : zindan, hapis. **2.** işkence. **3.** üzüm teknesi. **4.** otlak. **5.** dilencilerin dilenerek biriktirdikleri şey.

çeres-dân چرسدان (f. b. i.) : fukara torbası.

çerge چرگه (f. i.) : sürek avı.

çerh چرخ (f. i.). (bkz : çarh).

çerkeşiyye چركشيه (f. i.) : Halvetiyye tarîkatının ayrıca tâlî şûbeleri de meydana gelmiş olan Nasûhiyye şûbesinin ikinci derecedekilerden birinin adı. [kurucusu : Çerkeşli şeyh Hacı Mustafa Efendi'dir].

çerm چرم (f. i.) : insan ve hayvan derisi.

çerm-şîr چرم شير (f. i.) : kamçı. (bkz : tâziyâne).

çesbân چسبان (f. s.). (bkz : çespân).

çespân چسپان (f. s.) : lâyık, münâsip, yakışır, uygun. (bkz : bercâ, şâyeste).

çespîde چسپيده (f. s.) : lâyık, uygun, münâsip. (bkz ; çespân, şâyeste).

-çeş چش (f. s.) "sınayan, deniyen, tadına bakan" mânâsiyle birleşik kelimeler meydana getirir. **Nemek-çeş** : tuzlu.

çeşende چشنده (f. s.) : tadıcı, tadan, tadına bakan.

çeşîde چشيده (f. s.) : tatmış, tadılmış olan.

çeşm چشم (f. i. c. : çeşmân) göz. (bkz : ayn, dîde).

çeşm-i âhû : ceylân gözü.
çeşm-i bed : kem göz.

çeşm-i bülbül : **1.** noktalı veyâ damarlı sırça. **2. g. s.** camdan yapılmış ve üzeri spiral renkli camlarla bezenmiş veyâ bu spiraller arasına çiçek motifleri yerleştirilmiş şurup vesâire konmak için kullanılan uzunca boyunlu, kulplu veyâ kulpsuz, kapaklı veyâ kapaksız bir çeşit sürâhi.

çeşm-i gazûb : kızgın bakış.
çeşm-i giryân : ağlıyan göz
çeşm-i horos : horoz gözü, kırmızı şarap.
çeşm-i hoş-nigâh : güzel bakışlı göz.
çeşm-i mahmûr : baygın, süzük göz.
çeşm-i mest : sarhoş göz.
çeşm-i meygûn : şarap gibi sarhoş edici göz.
çeşm-i pürhumâr : mahmur, baygın, süzgün göz.
çeşm-i siyâh : kara göz.
çeşm-i yâr : sevgilinin gözü.
çeşm-i zag (karga gözü) : mâvi, açık mâvi göz.
çeşm-i zahm : nazar değme. (bkz : isâbet-i ayn).

çeşmân چشمان (f. i. çeşm'in c.) : gözler.

çeşmân-ı dil-fürûş : gönlü aydınlatan gözler.

çeşm-âşinâ چشم آشنا (f. b. s.) : göz âşinalığı olan, tanıdık.

çeşm-âvîz چشم آويز (f. b. i.) : peçe, yüz örtüsü.

çeşm-çerâğ چشم چراغ (f. b. s.) : seçkin. (bkz : güzîde).

çeşm-dâr چشمدار (f. b. s.) : gözliyen, bekliyen.

çeşm-dâşt چشم داشت (f. b. i.) : umma.

çeşm-derîde چشم دريده (f. b. s.) : utanmaz, sıkılmaz.

çeşme چشمه (f. i.) : **1.** musluklu su haznesi. **2.** pınar, su kaynağı.
çeşme-i hâverî : Güneş.
çeşme-i hayvân veyâ **hızır** : abıhayat denilen suyun, bengisu'yun çeşmesi.
çeşme-i hıdr, hızr veyâ **hıdır, hızır** : âb-ı hayât çeşmesi.
çeşme-i vasl : kavuşma pınarı.

çeşm-efsâ چشم افسا (f. b. s.) : nazar değmesine afsun eden.

çeşme-sâr چشمه سار (f. b. s.) : çeşmesi bol olan yer.

çeşm-hâne چشم خانه (f. b. i.) : gözevi.

çeşn, çeşen چشن ، چشن (f. i.) : **1.** bayram. **2.** ziyâfet, şölen. **3.** düğün.

çetr چتر (f. i.) : **1.** çadır; gölgelik. **2.** gece.
çetr-i anberîn : karanlık gece.
çetr-i fîrûze-fâm : mâvi renkli gök.
çetr-i nûr, çetr-i seher : Güneş.
çetr-i sîmâbî, çetr-i sîmîn : Ay, dolun ay.

çetû چتو (f. i.) : perde, örtü.

çetûk چتوك (f. i.) : serçe kuşu. (bkz : usfûr).

çevgân چوگان (f. i.) : **1.** cirit oyununda atlıların birbirlerine attıkları değnek. **2.** ucu eğri değnek, baston, çevgen. **3. tas.** Allah'ın ezeldeki takdîri.

çevgân-bâz چوگان باز (f. b. s.) : çevgân ile oynıyan, sopa sallıyan.

çevgân-dâr چوگاندار (f. b. s.) : çevgân taşıyan uşak.

çevgân-zen چوگان زن (f. b. s. c. : çevgân-zenân) : çevgân vuran, çevgân ile oynıyan.

çınâr چنار (f. i.) : [doğrusu "çenâr" dır]. (bkz : çenâr).

çi- چه - (f. e. c. : çihâ) : ne.
çi-fâide : ne fayda var; kaç para eder.

çîde چيده (f. s.) : toplanmış, devşirilmiş.

çi-gûne چگونه (f. e.) : nasıl, ne türlü.

çi-gûnegî چگونگى (f. i.) : nasıllık, ne türlülük, nicelik.

çihâr چهار (f. s.) : dört. (bkz : çâr [1], çehâr).
çihâr-ı yâr-ı güzîn. (bkz : çihâr-dost).

çihâr-dost چهار دوست (f. b. s.) : "dört dost" Hz. Ebûbekir, Hz. Ömer, Hz. Osman, Hz. Alî. (bkz : çihâr-ı yâr-ı güzîn).
çihâr ü dü (cıhârıdü) : dört (ile) iki. [zar oyununda].
çihâr ü se (cıhârıse) : dört (ile) üç. [zar oyununda].
çihâr ü yek (cıhârıyek) : dört (ile) bir. [zar oyununda].

çihil چهل (f. s.) : kırk, **mec.** çok. (bkz : çil).

çihil-pâ چهلپا (f. b. i.) : **zool.** kırkayak denilen hayvan.

çihil-sâl چهل سال (f. b. s.) : kırk yaşında.

çihre چهره (f. i.). (bkz : çehre).

çil چل (f. s.) : **1.** kırk. (bkz : çihil). [kelime "çihil"in hafifletilmişidir]. **2.** ahmak.

çile, çille چله ، چلّه (f. i.) : **1.** zevk ve safâdan el çekerek, bir yerde 40 günlük ibâdet. **2.** eziyet, sıkıntı. **3.** ibrişim, yün ve sâire demeti. **4.** yay kirişi.

çile-keş چله کش (f. b. s.) : çile çeken, çekmiş, çile dolduran.

çim چم (f. i.) : **1.** rütûbetten meydana gelen yosun. **2.** kesilmiş çimenli yerler.

çimen چمن (f. i.). (bkz : çemen).

çîn چين (f. i.) : **1.** kıvrım, büklüm, çatıklık, buruşukluk.

çîn-i cebîn : alın buruşukluğu.

çîn-i ebrû : kaş çatıklığı. **2.** Çin.

-çîn چين (f. s.) : "toplıyan, derliyen" mânâlariyle mürekkep kelimeler yapar. **Hurde-çîn** : kırıntı toplıyan. **Hûşe-çîn** : başak toplıyan.

çîne چينه (f. i.) : kuş yemi.

çînende چيننده (f. b. s.) : toplayıcı, devşirici.

çîne-rîz چينه ريز (f. b. s.) : yem döken, dökücü.

çînî چينى (f. i.) : çini; sırlı kab.

çirâ چرا (f. e.) : nasıl, **Çûn ü çirâ** : niçin ve neden. (bkz : çûn).

çirâğ چراغ (f. i.) : **1.** fitil, kandil, mum. **2.** çırak. **3. s.** tekaüt, emekli. **4. i.** talebe, * öğrenci.

çîre چيره (f. s.) : **1.** mahâretli, becerikli, eliuz. **2.** kahraman, yiğit. (bkz : bahâdır).

çîre-dest چيره دست (f. b. s.) : eli işe yakışan, becerikli.

çîre-destî چيره دستى (f. b. i.) : uzellilik, ustalık.

çîregî چيرگى (f. i.) : **1.** yiğitlik, kahramanlık. **2.** ustalık.

çirk چرك (f. i.) : **1.** kir, pas, pis. **2.** yarada olan kan ve irin.

çirk-âb چركاب (f. b. s.) : çirkef, pis su.

çirk-âlûd چرك آلود (f. b. s.) : kirli, mundar, bulaşık.

çirkîn چركين (f. b. s.) : **1.** pek kirli. **2.** güzel olmıyan. **3.** kanlı, irinli yara ve çıban.

çîstân چيستان (f. b. i.) : bilmece.

çîz چيز (f. i.) : şey, nesne.

çû چو (f. e.). (bkz : çûn).

çûb چوب (f. i.) : ağaç değnek, odun, sopa; çöp. (bkz : çûbek).

çûbân چوبان (f. i.) : çoban, sığırtmaç. (bkz : râî, şûbân).

çûbe چوبه (f. i.) : oklava, oklağı.

çûbek چوبك (f. i.) : davul tokmağı, değnek, sopa; çomak. (bkz : çûb).

çûb-hâr چوبخوار (f. b. i.) : **zool.** ağaç kurdu.

çûbîn, çûbîne چوبين ، چوبينه (f. s.) : ağaçtan yapma şey, değnek gibi kuru nesne.

Çûbîn چوبين (f. h. i.) : Nûşirevân'a karşı ayaklanmış olan, Hürmüz'ün seraskeri Behrâm'ın lâkabı.

cûg جوغ (f. i.) : **1.** boyunduruk. **2.** su arkı. (bkz : cûğ).

çûha چوخه (f. i.) : **1.** yün kumaş, çuha. **2.** papaz ferâcesi.

çûha-dâr چوخه دار (f. b. i.) : **1.** hizmetçi; kapıcı. **2.** me'mur.

çumâçum چماچم (f. i.) : alın. (bkz : nâsiye).

çumçuma چمچمه (f. i.) : çamçak denilen ağaç çanak, kap.

çûn چون (f. e.) : gibi, mâdemki, çünkü, nasıl, nice, misilli, nîçin. (bkz : çirâ).

çûnân چونان (f. e.) : öyle, böyle.

çûnîn چونین (f. e.) : böyle.

çûn ü çirâ چون وچرا (f. b. e.) : nasıl ve nîçin.

çü چو (f. e.) : gibi. (bkz : çû).

çün چون (f. e.) : **1.** gibi. (bkz : çûn). **2.** nasıl, nice. **3.** çünkü, mâdemki.

çünbek چنبك (f. i.) : sıçrama, atlama, perende atma.

çünbek-zen چنبك زن (f. b. s.) : perende atan, taklak atan.

çünki چونكه (f. e.) : şundan dolayı ki, şu sebepten ki, zîrâ.

çüst چست (f. s.) : **1.** çabuk hareketli, çevik. **2.** dar, sıkı. **3.** yakışıklı, muntazam, düzgün.

çüstî چستی (f. i.) : çeviklik.

çüvâl چوال (f. i.) : çuval.

çüvâl-dûz چوالدوز (f. b. i.) : çuvaldız. (bkz : cüvâl-dûz).

D

dâ' داء (a. i.) : hastalık, dert. (bkz : illet, maraz).

dâ-i merak : karasevdâ, **fr. hypocondrie.**

dâ-i udâl : tedâvî edilemiyen müzmin hastalık.

daavât دعوات (a. i. da'vet'in c.) : "duâ" mânâsına gelen cemî şekli.

daavât-ı hayriyye : hayırlı duâlar.

dâb داب (f. i.) : şan ve şeref.

dabb ضب (a. i.) : kertenkele.

dâbbe دابه (a. i. c. : devâbb) : yük ve binek hayvanı.

dâbbe-süvâr دابه سوار (a. f. b. s.) : hayvana binen, binici.

dâbbet-ül-arz دابة الارض (a. it.) : kıyâmet alâmetlerinden olmak üzere ortaya çıkacağı söylenen hayvanın adı.

dabu' ضبع (a. i. c. : dıbâ') : **zool.** sırtlan. (bkz : zabu').

dâd داد (f. i.) : **1.** adâlet, doğruluk. (bkz : adl). **2.** ihsân, vergi.

dâd-ı hakk : Tanrı vergisi. **3.** veriş, satış.

dâd-ı Hüdâ : Allah vergisi, Allah'ın ihsânı.

dâd ü dihiş : bağış.

dâd ü feryâd : feryâd, eyvâh.

dâd ü sited : alışveriş.

4. sızlanma, yanıp yakılma. (bkz : tazallüm). **5.** feryâd, figan. **6.** kısmet, nasip. **7.** tuzlu balgam denilen bir cilt hastalığı.

dad ض (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi olup "ebced" hesâbında sekiz yüz sayısının karşılığıdır.

dâdâ دادا (f. i.) : halayık; çocukları büyüten dadı.

dâd-âferîn داد آفرين (f. b. i.) : Tanrı.

dâdâr دادار (f. i.) : **1.** Allah, Tanrı. **2.** adâletli, doğru olan hükümdar.

dâd-âver داد آور (f. b. s.) : adâletli, doğru.

dâd-bahş داد بخش (f. b. s.) : hakkı yerine getiren. (bkz : ikak-ı hakk).

-dâde داده (f. s.) : verilmiş, vergi. **Karâr-dâde** : karar verilmiş.

dâde-i Hüdâ : Allâh vergisi.

dâden دادن (f. m.) : vermek.

dâdender دادندر (f. i.) : üvey kardeş [erkek].

dâder دادر (f. i.) : kardeş. (bkz : birâder).

dâder-ender دادر أندر (f. b. s.) : üvey kardeş.

dâd-fermâ داد فرما (f. b. s.) : adâletli buyuran, insâfeden [Tanrı ve **mec.** pâdişah].

dâd-gâh داد گاه (f. b. i.) : adâlet yeri, mahkeme dîvânı.

dâd-ger داد گر (f. b. s.) : insaflı, doğru.

dâd-güster داد گستر (f. b. s.) : adâleti yayan, adâletli. (bkz : âdil).

dâd-güsterî داد گستری (f. b. i.) : adâleti yayıcılık, adâletlilik.

dâd-hâh داد خواه (f. b. s. c. : dâd-hâhân) : hak, adâlet istiyen, şikâyetçi.

dâd-hâhâne داد خواهانه (f. zf.) : adâlet istiyerek, şikâyetçi olarak.

dâdistân دادستان (f. i.) : **1.** bir işte ortak olma. **2.** bir işe râzı olma.

dâdrâd داد راد (f. b. i.) : Cenâbıhak.

dâd-res داد رس (f. b. s.) : yardıma yetişen, yardımcı.

dâdû دادو (f. i.) : lala, bir kimsenin küçüklüğündenberi hizmetinde bulunan ihtiyar köle.

dâd ü sitâd, dâd ü sited داد وستاد ، داد وستد (f. b. i.) : alış veriş. (bkz : ahz ü i'tâ).

dâd ü sitâd-ı dehr : dünyâ alış verişi, hayat, hayatta olan biten şeyler.

dâfi' دافع (a. s.) : **1.** def'eden, savan, savuşturan, iten. **2.** Cenâbıhak. **Yâ Dâfi'!** : ey Allahım.

dâfi-i taaffün : pis kokuyu defeden, **fr. antiseptique.** (bkz : müzâd-ı taaffün).

dâfik دافق (a. s.) : fırlıyarak dökülen [su, sel gibi şeyler]. **Mâ-i dâfik** : menî.

dâg داغ (f. i.) : **1.** yanık yarası. **2.** insan ve hayvan vücûduna kızgın demirle vurulan damga, işâret, im.

dâg-ı derûn : iç yarası, gönül acısı.

dâg-ı dil : gönül yarası.

dâg-ı elem : elem yarası, elem yanığı.

dagal دغل (f. i.) : **1.** hîle, dubârâ. **2.** geçmez akçe. (bkz : dega). **3. s.** hîleci. **4. i.** çörçöp.

dagal-bâz دغلباز (f. b. s.) : hîleci, dubârâcı.

dagal-dâr دغلدار (f. b. s.) : hîle arıyan, münâfık.

dâg-ber-dâg داغ برداغ (f. zf.) : "yara yara üzerine" : kat kat üzüntü.

dâg-ber-dil داغ بردل (f. b. s.) : gönlü üzgün.

dagal-perdâz دغل پرداز (f. b. s.) : hîle, oyun, düzen.

dağdağa دغدغه (a. i.) : gürültü, patırdı, beyhûde telâş ve ıztırap.

dağdağa-i âlem : dünyâ telâşı ve ıztırâbı.

dağdağa-fermâ دغدغه فرما (f. b. s.) : gürültü buyuran; pıtırdı uyandıran.

dâg-dâr داغدار (f. b. s.) : **1.** kızgın demirle nişanlanmış, dağlı, yaralı. **2. mec.** pek müteessir, çok üzgün.

dâğı, dâğıyye داغی ، داغیه (a. s.) : azgın, başkaldıran.

dâğıstan داغستان (f. b. i.) : dağlık yer.

Dâğıstân داغستان (h. i.) : Kafkas dağlarının kuzeyinde ve Hazer Denizi'nin batı kıyısında bulunan bir bölge.

dags ضغث (a. i. c. : adgas) : rüyâ karışıklığı.

dâgul داغول (f. s.) : dolandırıcı, hîleci.

dâg-zen داغزن (f. b. s.) : nişan, damga vuran; kalb, gönül kıran.

dâh داه (f. i.) : **1.** hizmetçi, câriye. **2. s.** on [sayı]. (bkz : deh). **3. s.** korkak; alçak, aşağılık [kimse].

dahâ' ضحاء (a. i.) : kaba kuşluk vakti.

dahâmet ضخامت (a. i.) : irilik, kocamanlık şişkinlik, kalınlık, kabalık. **[hek. hipertrophie].**
dahâme-i kebed : **hek.** karaciğerin büyümesi.
dahâmet-i izâm : kemiklerin iriliği, kalınlığı.

dahâyâ ضحايا (a. i. dahiyye'nin c.) : kurbanlık hayvanlar.

dahkâk ضحاك (a. s. dıhk'den) : çok gülen, çok gülücü.

Dahhâk ضحاك (f. h. i.) : Çemşîd'in yerini almış olan Îrân'ın zâlim ve gaddar bir hükâmdârı idi. [Hastalandığı zaman iki çocuk beyni ilâç olarak kullanılırdı. Gâve'nin çocuklarına sıra gelince, meşhûr demirci isyân etmiş ve Dahhak'ın düşürülmesine sebebolmuştur].

dâhî داهى (a. s. c. : duhât) : **1.** dehâ sâhibi, son derece zekî, anlayışlı ve uyanık. **2.** belâ, musîbet.

dâhik ضاحك (a. s.) : gülen, gülücü.

dâhike ضاحكه (a. i. c. : davâhik) : azı dişlerden her biri.

dâhil داخل (a. s.) : iç, içeri, içinde, içeri girmiş. **Hareket-i dâhil** : ilmiye sınıfında ilk derece. **İbtidâ-i dâhil:** medresede başlangıç.

dahîl دخيل (a. s. dühûl'den) : yabancı, sığıntı, sığınan, sığınmış.

dâhile داخله (a. i. c. : devâhil) : bir şeyin içyüzü, içi, iç düşüncesi.

dahîlek دخيلك (a. cü.) : ricâ ederim, yalvarırım, sana sığınırım.

dâhilen داخلاً (a. zf.) : içeriden, içten.

dâhilî, dâhiliyye داخلى ، داخليه (a. s.) : iç ile ilgili, içe, içeriye mensup. **Havâdis-i dâhiliyye** : iç haberler. **Emrâz-ı dâhiliyye** : iç hastalıklar.

dâhîm, dâhim داهيم ، داهم (f. i.) : taç. (bkz : dîhîm, efser, iklîl).

dâhim داخم (f. i.) : nasip ve rızk.

dahîm ضخيم (a. s. dahâmet'den.) : fazla kalın olan, yoğun.

dâhine داخنه (a. i. c. : devâhin) : duman çıkan baca.

dâhis داخس (a. i.) : **hek.** parmağın uçlarında, tırnak diplerinde çıkan dolama, etyaran.

dâhiye داهيه (a. i.) : **1.** musîbet, felâket. **2. s.** çok kurnaz adam.

dahiyye ضحيه (a. i. c. : dahâyâ) : kurbanlık hayvan.

dahl دخل (a. i.) : **1.** girme, karışma. **2.** te'sir, nüfuz, niyet, fikir.
dahl ü harc : gelir ve gider.
dahl ü ta'rîz : işe karışma, dokunma.

dahm ضخم (a. s. dahâmet'den. c. : dıhâm) : iri, kalın.
dehm-ül-izâm : iri kemikli.

dahme دخمه (f. i.) : **1.** mezar, kabir; türbe; lâhit. **2.** kükreyen erkek devenin ağzından saçılan köpük. **3.** donanma geceleri havaya atılan fişek.

dahme-endâz دخمه انداز (f. b. s.) : lâğam ve fişek atan.

dahme-feşân دخمه فشان (f. b. s.) : lâğam saçıcı, saçan.

dahme-güşa دخمه گشا (f. b. s.) : çukur açan, mezarcı.

dahm-ül-izâm ضخم العظام (a. st.) : iri kemikli, iri yapılı [kimse].

dâhten داختن (f. m.) : bilmek.

dâhül, dâhûl داهل ، داهول (f. i.) : bostan korkuluğu.

dahve ضحوه (a. i.) : Güneş'in ufuktan henüz yükselip yayılmıya başladığı zaman, ilk kuşluk vakti. (bkz : duhâ).

dahye ضحيه (a. i.) : **1.** (bkz : udhiye). **2.** kuşluk vakti kesilen koyun.

dâî' داعى (a. s. duâ'dan. c. : dâiyân) : **1.** duâ eden, duâcı. **2.** (da'vet'den c. : duât) : dâvet eden, sebebolan.

dâim, dâime دائم ، دائمه (a. s. devâm'dan.) : **1.** devamlı, sürekli.

dâim-ül-evkat : her vakit.

dâim-ül-eyyâm : her gün. **2. i.** [birincisi] erkek adı.

dâimâ دائما (a. zf. devam'dan.) : bir düziye, her vakit. (bkz : dem-be-dem).

dâimî دائمى (a. s. devâm'dan) : devamlı. (bkz : ber-devâm). **Encümen-i dâimî** : devamlı encümen.

dâin دائن (a. s. deyn'den.). (bkz : dâyin).

dâinler vekili : Osmanlı İmparatorluğu zamânında Düyûn-ı Umûmiyye'de bulunan alacaklı mümessili.

dâir دائر (a. s. devr'den.) : **1.** âit, ilgili. **2.** devreden, dönen.

dâir ve sâir (dönen ve dolaşan) : seyyah.

dâire دائره (a. i. c. : devâir) : **1.** çember. **2.** me'murun çalıştığı yer. **3.** ev ve apartman bölüntüsü. **4.** sınır içi. **5.** zilli tef. **6.** Osmanlı İmparatorluğu zamânında Şehremâneti'nin belediye şûbeleri.

dâire-i âide : âit olduğu resmî makam.

dâire-i azîme : **astr.** arzın merkezinden geçerek semâ küresini kesen her hangi bir düzlemin teşkîl ettiği ara kesit.

dâire-i intihabiyye : seçim bölgesi.

dâire-i kazâ : (kazâ dâiresi) : vazife, salâhiyet.

dâire-i küsûf : **astr.** arzın bir senede resmettiği mahrek sathının semâ küresi ile olan ara kesiti.

dâire-i nısf-ün-nehâr : her hangi bir mahallin semt-ür-re'sinden geçen düzlemin semâ küresi ile teşkîl ettiği ara kesiti.

dâire-i resmiyye : resmî dâire, hükûmet dâiresi.

dâire-i sâdise : altıncı (Beyoğlu) dâire.

dâire-i sıa : **astr.** mahallin semt-ür-re'sinden geçen nısf-ün-nehâr dâiresinden mâdâ diğer bütün nisf-ün-nehar dâirelerine verilen bir ad.

dâire-i umûr-i askeriyye : askerî işler dâiresi. [İstanbul'da, Bayezit'te şimdiki Üniversite merkez binâsının bulunduğu yer].

dâiren-mâdâr دائرًا مادار (a. zf.) : çepeçevre, fırdolayı.

dâirevî دائروى (a. s. dâire'den.) : değirmi.

dâire-zen دائره زن (a. f. b. s.) : tef çalan.

dâiyân داعيان (a. s. dâî'nin c.) : duâ edenler, duâcılar.

dâiyân-ı devlet : devlete duâ edenler.

dâiye داعيه (a. i. c. : devâî) : içten gelen bir duyguyu teşvîk edici hal.

dâiye-i istiklâl : istiklâl iddiâsı, istiklâl arzusu.

dâiye-i tefevvuk : üstünlük iddiâsı.

dakayık دقايق ("ka" uzun okunur. a. i. dakîka'nın c.) : **1.** ince ve anlaşılması güç ve dikkate muhtâcolan şeyler.

dakayık-ı hendesiyye : geometriye âit incelikler. **2.** dakîkalar, dakkalar.

dakayık-ı umûr : işlerin ince noktaları.

dakayık-ül-hakayık (hakikatlerin incelikleri) : 1533 (H. 940) yılında ölen büyük Türk bilgini Kemal Paşa Zâde Ahmed Şemsüddîn Efendi'nin

Farsça bâzı kelimelerin benzerleri ve mürâdifleri arasındaki kök ve yapı farklarını ve mânâ inceliklerini gereği gibi inceliyen çok mühim ve yazma bir eseridir.

dakik دقيق (a. s. dikkat'dan.) : **1.** ince, ufak, duyulmaz, tutulmaz; nâzik. **Fikr-i dakik** : ince düşünce. **2.** toz hâline getirilmiş şey, un.

dakik-ı hâss : has un.

dakika دقيقه (a. i. c. : dakayık) : **1.** bir saatlik zamânın altmışta biri, dakka. **2.** ince düşünce.

dakika-bîn دقيقه بين (a. f. b. s.) : inlelikleri gören, bilen.

dakika-dân دقيقه دان (a. f. b. s.) : anlaşılması güç olan şeyi bilen.

dakika-senc دقيقه سنج (a. f. b. s.) : güç şeylere akıl erdiren.

dakika-şinâs دقيقه شناس (a. f. b. s.) : anlaşılması zor olan şeyleri fark edip tanıyan.

dakiki dakikiyye دقيق ، دقيقيه (a. s. dakik'den.) : un gibi olan veyâ unlu [patates, fasulye gibi şeyler].

dakk دق (a. i.) : çalma, vurma; vurulma.

dakk-i bâb : kapı çalma.

dal د (a. ha.) : **1.** Osmanlı alfabesinin onuncu harfi olup "ebced" hesâbında dört sayısının karşılığıdır. Noktasız olduğundan "dâl-i mühmele" de denir. ["dad" ve "tı" harfleriyle yazılan kelimelerden bâzıları dal sesini verir]. **2. s.** iki kat olmuş, kanbur. **Kamet-i dâl** : iki büklüm olmuş boy.

dalâl, dalâlet ضلال ، ضلالت (a. i.) : doğru yoldan sapma.

dalâl-i baîd : doğru yoldan büsbütün uzaklaşma.

dâliyye داليه (a. i.) : Osmanlıca "dal" harfi şeklinde olan yabâni asma. **2. anat.** Yunanca "delta" harfi şeklinde olan adaleler, **fr. deltoïde.**

dâll دال (a. s. delâlet'den.) : delâlet eden, gösteren, işâret eden.

dâll, dâlle ضال ، ضاله (a. s. dalâlet'den.) : **1.** sapıtmış, doğru yoldan ayrılmış. **2.** hatâya düşmüş, günaha girmiş. **Fırak-ı dâlle** : doğru yoldan ayrılmış olan din fırkaları.

dâlle داله (a. i. delâlet'den) : **mat. fr. déterminant.**

dâm دام (f. i.) : **1.** tuzak, ağ.

dâm-ı ankebût : örümcek ağı.

dâm-ı belâ : belâ tuzağı.

dâm-ı girihgîr : düğümlü tuzak.

dâm-ı tezvîr : tezvir, yalan tuzağı.

dâm-ı zülf : zülfün tuzağı. **2.** yırtıcı olmıyan vahşî hayvan.

dâmâd داماد (f. i.) : güveyi.

dâmâd-ı hazret-i pâdişâhî, dâmâd-ı hazret-i şehriyârî : Osmanlı hânedânından bir prensesle evlenmiş kimse.

dâmân, dâmen دامان ، دامن (f. i.) : **1.** etek [elbisenin, dağın].

dâmen-i sahrâ : kırın eteği, ovanın bir yanı. **2.** görüşüp konuşulan kişi.

dâme, dâmet دامه ، دامة (a. zf.) : "dâim ve bâki olsun!" mânâsında kullanılan bir iyi dilek sözü.

dâme iclâlühû : [eskiden] paşalara yazılan resmî kâğıtlarda adlarına şeref pâyesi yerinde ilâve edilen bir tâbir.

dâme mülkühû : ülkesi dâim olsun!

dâmet saâdetihû : saâdeti dâim olsun!

dâmen-âlûde دامن آلوده (f. b. s.) : eteği bulaşık, iffetsiz.

dâmen-âlûde-gî دامن آلودگی (f. b. i.) : etek bulaşıklığı, iffetsizlik.

dâmen-bûs دامن بوس (f. b. s.) : etek öpen.

dâmen-bûsî دامن بوسی (f. b. i.) : etek öpme, etek öpme töreni.

dâmen-der-meyân دامن درميان (f. b. s.): eteği belinde, işe hazır.

dâmen-der-meyân-ı gayret olmak : bir işe canla başla girişmek.

dâmene دامنه (f. i.) : dağ eteği, çevresi,

dâmen-gîr دامن گیر (f. b. s.) : **1.** etek tutan, eteğe yapışan. **2.** hasım, dâvâcı, şikâyetçi.

dâmenî دامنی (f. i.) : **1.** kadın başörtüsü. **2.** eteklik.

dâmen-keş دامن کش (f. b. s.) : elini eteğini çeken, bir işe karışmıyan.

dâm-gâh, dâm-geh دامگاه ، دامگه (f. b. i.) : tuzak kurulan yer.

dâmgul دامغول (f. i.) : **1.** vücutta peydâ olan ur. **2.** kulyabani.

dâmıga دامغه (a. i.) : **hek.** kafa tasını geçip dimağa kadar işliyen yara.

dâmia دامعه (a. i.) : yavaş yavaş, damla damla kan sızdıran yara.

dâmiye دامیه (a. i.) : **hek.** kanı akan yara.

dâmûz, dâmvez داموز ، داموز (f. i.) : büyük gübre küfesi.

-dân دان - (f. e.) : **1.** Arapça, Farsça, bâzan da Türkçe kelimelere takılarak yer, mahfaza, kab mânâsına kelimeler meydana gelir.**Cüz-dân; iğne-dân** : iğnelik. **Kalem-dân** : kalemlik. **Nemek-dân** : tuzluk. **Âteş-dân** : ateşlik gibi. **2. s.** bilen, bilir. **Suhan-dân** : sözbilir. **Nâ-dân** : câhil. **Nükte-dân** : nükte bilir, yapar.. gibi.

dân دان (f. i.) : tâne. (bkz : dânek).

dânâ دانا (f. s. c. : dânâ-yân) : bilen, bilici, bilgiç. (bkz : âlim). **Dil-i dânâ** : bilir gönül. **Mürg-i dânâ** : konuşan papağan, tutu.

dânâ-yi Tûs : (Tus'lu) Firdevsî.

dânâ-yi Yûnân : Eflâtun.

dânâ-dil دانا دل (f. b. s.) : gönlüyle anlıyan, gönlü çok aydınlık.

dânâ-yân دانا یان (f. b. i. dânâ'nın c.) : bilenler, bilgililer.

dânak, dânâk دانق ، داناق (a. i. c. : devânık, devânîk) : çocuklara pişirilen dişbuğdayı. (bkz : dânük)..

dânâyî دانایی (f. i.) : bilicilik, bilgiçlik, âlimlik.

dâne دانه (f. i.) : **1.** tâne, tohum. **2.** çekirdek. **3.** kurşun, gülle.

dâne-i hâl : tek ben.

dâne-i hardal : hardal tânesi.

dâne-i şirâre : kıvılcım tânesi.

dâne-çîn دانه چین (f. b. s.) : tâne toplıyan, devşiren, döküntü hâlinde bulunan ufak tefek şeylerden faydalanan.

dânek دانك (f. i.) : tâne. (bkz : dân).

dânende داننده (f. s.) : bilen bilgin; haberli.

dânende-i serâir : içindeki sırrı bilen.

dâne-rîz دانه ریز (f. b. s.) : tâne döken, tohum serpen.

dâng دانگ (f. i.) : bir dirhemin altıda biri.

dânik دانك (a. i.) : **1.** mangır. **2.** bir dirhemin dörtte biri.

dânisten دانستن (f. m.) : bilmek.

dâniş دانش (f. i.) : **1.** biliş, bilgi, ilim. **2.** erkek adı. **Ehl-i dâniş** : bilgi sâhipleri. **Encümen-i dâniş** : akademi.

dâniş-âmûz دانش آموز (f. b. s.) : öğrenici; öğretici, **fr. didactique**

dâniş-gâh, dâniş-geh دانشگاه ، دانشگه (f. b. i.) : bilgi yeri, mektep; üni versite.

dâniş-gede دانشگده (f. b. i.) : üniversite.

dâniş-ger دانشگر (f. b. s.) : bilgin, âlim. (bkz : dânişver, dânişî).

dânişî دانشی (f. s.) : bilgin, âlim. (bkz : dâniş-ger, dâniş-ver).

dâniş-mend دانشمند (f. b. s. c. : dâniş-mendân) : **1.** bilgili. **2. i.** Tanzîmattan önce, kadıların yanında stajyer olarak çalışan kimse.

dâniş-mendân دانشمندان (f. b. s. dânişmend'in c.) : dânişmentler.

dâniş-nâme دانش نامه (f. b. i.) : şahâdetnâme.

dâniş-pezîr دانش پذیر (f. b. s.) : bilgili.

dâniş-sâr دانشسار (f. b. i.). (bkz : dânişgâh, dâniş-geh, dâniş-gede).

dâniş-ver دانشور (f. b. c. : dâniş-verân) : âlim, * bilgin (bkz : dâniş-ger, dânişî).

dâniş-verân دانشوران (f. b. s. dâniş-ver'in c.) : * bilginler, âlimler.

dânük دانك (f. i.) : çocuklar için hazırlanan dişbuğdayı. (bkz : dânâk).

dâr دار (a. i. c. : dirân) : **1.** ev **2.** yer. **3.** yurt.

dâr-ı beka : ahret.

dâr-ı dünyâ : dünyâ.

dâr-ı emân : Müslümanlar ile sulh hâlinde bulunan veyâ Müslümanların zimmetini kabûl eden gayrimüslim bir milletin ülkesi.

dâr-ı fenâ : dünyâ.

dâr-ı harb : Müslümanlar ile aralarında sulh hâli bulunmıyan gayrimüslimlerin ülkesi. [bu ülkedeki Müslim olmıyan ahâlîden her birine "harbî" denir].

dâr-ı İslâm : Müslümanların hâkimiyeti altında bulunan yerler. [Müslimler oralarda huzur ve emniyet içinde yaşarlar].

dâr-ı ridde : aslında Müslim iken sonradan irtidâdeden veyâ bir aralık İslâmiyeti kabul etmiş iken sonradan mürted olan şahısların hâkim bulunduğu şehir veyâ kasaba. [bâzı ahkâm itibâriyle dâr-ı harb'den ayrılır].

dâr-ı şûrâ-yı askerî : 1253 yılı muharreminde teşkîl ve 1259 târihli nizamnâme ile vazîfesi tesbît olunan ve bir reis ve bir müftü ile askerî ve mülkî ricalden on bir dâimî ve altı muvakkat âzâ (üye) ile kurulan yüksek askerî bir meclis idi. [1296 târihinde lağvolunmuştur].

dâr-ı zimmet : Müslümanların ahit ve emânını, himâyesini kabûl etmiş olan gayrimüslimlere mahsus yerler.

dâr-ül-cihâd : İslâm sınırları dışındaki ülkeler. İslâmla barış hâlinde olmıyan veyâ bir anlaşma yapmamış olan ülkeler.

dâr-üt-tabâat-ül-âmire : Devlet Matbaası.

dâr دار (f. i.) : dar ağacı.

-dâr دار - (f. s.) : **1.** tutan. **Defter-dâr** : defter tutan. **Bayrak-dâr** : bayrak tutan.. gibi. **2.** sâhip, mâlik,.. li. **Alâka-dâr** : alakalı, ilgili. **Hisse-dâr** : hisseli. **Hükümdâr** : hükme sâhip, hükme mâlik.

dâr دار (f. i.) : savaş. [dâimâ eşanlamı olan "gîr" ile berâber kullanılır].

dâr ü gîr : kavga, savaş.

Dârâ دارا (f. i.) : **1.** Keyâniyân denilen eski Fars hükümdarlarından dokuzuncusu, Keykubad. **2.** hükümdâr. **3.** Cenâbıhakk'ın bir adı.

dârâ-yi dâr ü gîr : savaş hükümdarı. **4.** küp dibinde kalan tortu.

darâat ضراعت (a. i.) : **1.** alçalma, kendini küçültme. (bkz : tezellül). **2.** miskinlik gösterme (bkz : zarâat).

darabân ضربان (a. i.) : çarpıntı, çarpma, çarpış, vurma, vuruş.

darabân-ı kalb : kalbin vuruşu, kalb çarpıntısı.

darabât ضربات (a. i. darbe'nin c.) : vuruşlar, vurmalar, çarpmalar.

darabât-ı anîfe : şiddetli vuruşlar.

darâğım ضراغم (a. i. dırgam'ın c.) : arslanlar. (bkz : zarâğım).

darâir ضرائر (a. i. darre'nin c.) : ortak kadınlar, kumalar.

daraka درقه (a. i. c. : derk, edrâk, dırâk) : **1.** deriden yapılmış kalkan. **2.** gırtlağın hançereyi meydana getiren kıkırdaklarından kalkan biçiminde olanı.

dârât دارات (f. i.) : depdebe, şan, büyük gösteriş. (bkz : dârû-berd).
dârât-i İskender : İskender'in debdebesi.

dârâyî دارایی (f. i.) : **1.** sâhip olma. **2.** hüküm sürme. **3.** bir çeşit kumaş.

darb ضرب (a. i. c. : durûb) : **1.** döğme, vurma.
darb-ı hiyâm : çadır kurma. **2. ed.** nazımda beytin ikinci mısrâının son tef'ilesi.
darb-ı mesel : atalar sözü, ata sözleri.
darb-ı sikke : para başma. **3.** güç, uvvet. **4.** dikme, kurma.
darb-ı unk : boyun vurma. **5. mat.** çarpma. (bkz : zarb). **6.** para basma.

dârbâm داربام (f. i.) : kiriş, direk.

dâr-bâz دارباز (f. b. i.) : canbaz.

darbe ضربه (a. i. c. : darabât) : **1.** vuruş, vurma, çarpma. **2.** musîbet, belâ.
darbe-i hasâr : zarar darbesi.
darbe-i himmet : himmet vuruşu.
darbe-i serd : soğuk vuruş.

darben ضرباً (a. zf.) : **1.** vurarak, döğerek. **2.** çarparak.

darb-hâne ضربخانه (a. f. b. i.) : para basılan yer. (bkz : derem-serâ, zarb-hâne).
darb-hâne-i âmire : devlet paralarının basıldığı yer.

darbımesel ضرب مثل (a. b. i.) : atalar sözü, ata sözleri. (bkz : darb-ı mesel).

darbî ضربی (a. s.) : darba âit, darb ile ilgili.

darb-zen ضربزن (a. f. b. i.) : **1.** kale döven. **2.** mâdenî levha üzerine kabartma nakışlar yapan.

dârçîn دارچین (f. i.) : tarçın. [aslının **dârû-yi Çîn** olduğu söylenirse de aslı "Çin darısı anlamına gelen" dâr-ı Çin'dir. Tarçın suyu, keyif verici bir içki olarak kullanılırdı].

dâre داره (f. i.) : **1.** vazîfe. **2.** dâire; değirmi. **3.** ay ağılı.

dârende دارنده (f. s.) : **1.** tutan, saklıyan. **2.** getiren, ulaştıran.

dâreyn دارين (a. i. c.) : "iki dünyâ" : dünyâ ve ahret. **Saâdet-i dâreyn** : iki dünyâ saâdeti.

dârib ضارب (a. s. darb'dan.) : darbeden, çarpan, döven.
dârib-i müşterek : **mat.** ortak çarpan.

dâric دارج (a. i. derc'den.) : yazılma, içine girme.

dâr-i fülfül دار فلفل (f. a. b. i.) : kara bibere benzer uzun tâneli bahârat.

darîh ضريح (a. i.) : mezar, kabir. (bkz : zarîh).

darîr ضرير (a. s. c. : adırrâ) : anadan doğma kör.

dâriyye داريه (f. i.) : dîvan şâirlerinin, büyüklerin yaptırdıkları evlere dâir, yazdıkları manzûme.

darr ضر (a. i.) : zarar.

dârr ضار (a. s.) : zararlı.

darrâ' ضراء (a. i.) : mihnet, keder; şiddet; belâ.

darre ضره (a. i. c. : darâir) : ortak kadın, kuma.

dârû دارو (f. i.) : ilâç.
dârû-yi bür'üs-saa : te'sîrini derhal gösteren ilâç.

dârû-berd دارو برد (f. b. i.) : ihtişam, debdebe. (bkz : dârât).

dârû-furûş دارو فروش (f. b. i.) : ilâç satan, eczâcı.

dârû-hâne دارو خانه (f. b. i.) : eczâhâne.

dâr-ül-aceze دارالعجزه (a. b. i.) : yoksullar yurdu.

dâr-ül-akakir دار العقاقير (f. a. b. i.) : eczâ saklanılan yer.

dâr-ül-âmân دار الآمان (a. b. i.) : korunulacak, sığınılacak yer.

dâr-ül-azâb دار العذاب (f. a. b. i.) : Cehennem.

dâr-ül-bedâyi' دار البدايع (a. h. i.) : konservatuvar'ın eski adı.

dâr-ül-beka دار البقا ("ka" uzun okunur. f. a. b. i.) : Âhiret.

dâr-ül-bevâr دار البوار (a. b. i.) : Cehennem.

dâr-ül-elhân دار الالحان (a. b. i.) : Darülbedâyi'in mûsiki ile meşgul bulunan bir şûbesi olup İstanbul'da kurulmuştur.

dâr-ül-emâre دار الاماره (a. b. i.) : emâret dâiresi; hükûmet konağı.

dâr-ül-eytâm (yetimler yurdu) : yetimlerin barındırıldığı bir kurum, yoksullar yurdu.

dâr-ül-fenâ دار الفنا (f. b. i.) : Dünyâ.

dâr-ül-fünûn دار الفنون (a. b. i.) : üniversite. [1. ağustos 1933 de İstanbul darülfünûnu yerine üniversite kurulmuştur].

dâr-ül-hadîs دار الحديث (a. b. i.) : hadîs ve bununla ilgili şeyleri öğretme yurdu.

dâr-ül-harb دار الحرب (a. b. i.) : **1.** savaş, kavga meydanı. **2.** her zaman harp sâhası olabilecek yer.

dâr-ül-hikmet-il-İslâmiyye : meşrûtiyet devrinde açılan ve Şeyhülislâm kapısında toplanan yüksek müşâvere hey'eti (danışma kurulu).

dâr-ül-hilâfe دار الخلافه (f. b. i.) : hilâfet merkezi, İstanbul.

dâr-ül-huffâz دار الحفاظ (f. b. i.) : hâfız yetiştirme yurdu.

dâr-ül-huld دار الخلد (a. b. i.) beka evi, Cennet.

dâr-ül-İslâm دار الاسلام (f. a. b. i.) : İslâm ülkesi.

dâr-ül-istihzâr دار الاستحضار (a. b. i.) : laboratuvar.

dâr-ül-it'âm دار الاطعام (f. a. b. i.) : İmâret.

dâr-ül-karâr دار القرار (a. b. i.) : kıyâmetten sonra kalınacak yer.

dâr-ül-kurrâ' دار القراء (a. b. i.) : Kur'ân okuma ilmini ihtisas derecesinde öğreten mektep.

dâr-ül-kütüb دار الكتب (f. a. b. i.) : kitabevi, kütüphâne.

dâr-ül-maârif دارالمعارف (f. a. b. i.) : Sultan Mecit zamânında Valde Sultan'ın, İstanbul'da, Sultan Mahmut Türbesi civârında yaptırdığı mektep, * okul.

dâr-ül-mesâî دار المساعى (a. b. i.) : **1.** çalışma yeri. **2.** atölye.

dâr-ül-muallimât دار المعلمات (a. b. i.) : kız öğretmen okulu. [1869 de ilkin İstanbul'da kurulmuştur].

dâr-ül-muallimîn دار المعلمين (a. b. i.) : erkek öğretmen okulu. [1848 de Sultan Mecit devrinde, İstanbul'da, Fâtih civârında kurulmuştur].

dâr-ül-muallimîn-i âliye : yüksek öğretmen okulu.

dâr-ül-mülk دار الملك (a. b. i.) : başşehir, başkent.

dâr-ül-mülk-i Osmânî : İstanbul.

dar-ül-vilâde دار الولاده (a. b. i.) : fakir kadınları doğurtmaya yarıyan hastahâne, doğumevi.

dâr-ün-nedve دار الندوه (a. b. i.) : Müslümanlıktan evvel, Kureyş kabîlesinin, münâ-

kaşalar için toplandığı bir yerin adı olup Kusey ibni Kilâb tarafından kurulmuştur. [sonraları, Hz. Muhammed'e karşı bulunanların toplanmasından dolayı, fesat ve münâfıkların toplandıkları yer mânâsına kullanılmaya başlanmıştır.].

dâr-üs-saâde دار السعاده (a. b. i.) : saâdet yeri, saray.

dâr-üs-saâde ağası : sarayın harem dâiresinde bulunan harem ağası.

dâr-üs-saîr دار السعير (a. b. i.) : cehennem. (bkz : dûzah, nîrân).

dâr-üs-saltana دار السلطنه (a. b. i.) : saltanat yeri, İstanbul.

dâr-üs-selâm دار السلام (a. b. i.) : **1.** cennet. **2.** Bağdat'ın eski adı.

dâr-üs-sıhha دار الصحه (f. a. b. i.) : hastahâne.

dâr-üş-şafaka دار الشفقه (a. b. i.) : İstanbul'da, yetim ve öksüzler için kurulmuş olan yatılı lise.

dâr-üş-şifâ' دار الشفاء (a. b. i.) : şifâ yurdu, sağlık yurdu, **mec.** tımarhâne.

dâr-üt-tıbâa-t-il-âmire دار الطباعت العامره (f. a. b. i.) : III. Selim zamânında, Üsküdar'da Selimiye'de kurulan devlet matbaası. (bkz : matbaa-i âmire).

dâr-üt-tıbb دار الطب (a. b. i.) Bursa'da Yıldırım Bayezid devrinde açılmış olan bir tıp medresesi.

dâr-üt-tırâz دار الطراز (f. a. b. i.) : resmî elbise ve kumaş dokunan ve biçilip dikilen yer.

dâs داس (f. i.) : **1.** orak.

dâs-ı zerrin : altın orak; **mec.** yeni ay. **2.** meç. **3.** tahra, orakcık. **4.** tuzak. **5. bot.** sedef otu.

dâsâr, dâstâr داسار ، داستار (f. i.) : tellal, simsar.

dâse داسه (f. i.) : orak. (bkz : dâs).

dâstân داستان (f. i.) : **1.** destan, epope, hikâye, masal. **2.** şöhret, ün.

dâstânî داستانی (f. s.) : **1.** destan kahramanlarına yakışacak sûrette, kahramanca **2.** destan ile ilgili, **fr. épique.**

dâstân-serâ داستان سرا (f. b. s.) : destan okuyan, destancı.

dâş داش (f. i.) : çanak çömlek ve kireç ocağı.

dâşte داشته (f. s.) : **1.** köhne, eskimiş, yıpranmış. **2.** mâlik ve sâhip olmuş.

dâşten داشتن (f. m.) : **1.** tutmak, mâlik olmak, elde etmek. **2.** görüp gözetlemek. **3.** zaptetmek. **4.** eskimek.

dâ'-ül-efrenc داء الافرنج (a. b. i.) : **hek.** firengi hastalığı.

dâ'-ül-fîl داء الفيل (a. b. i.) : **hek.** kol ve bacaklardaki derilerin fil derisi gibi sert ve çizgili bulunmasından meydana gelen bir hastalık.

dâ'-ül-hanâzîr داء الخنازير (a. b. i.) : **hek.** sıraca hastalığı.

dâ'-ül-kalb داء القلب (a. b. i.) : yürek çarpması.

dâ'-ül-kelb داء الكلب (a. b. i.) : **hek.** kuduz hastalığı.

dâ'-ül-küûl داء الكئول (a. b. i.) : **hek.** ispirtolu içkilerin çok kullanılmasından meydana gelen hastalık, alkolizm, **fr. alcoolisme.**

dâ'-ül-merak داء المراق (a. b. i.) : **hek.** karasevdâ, **fr, hypocondrie.**

dâ'-ün-nibâh داء النباح (a. b. i.) : **hek.** havlama hastalığı; havlar gibi sesler çıkarıp soluma.

dâ'-üs-sa'leb داء الثعلب (a. b. i.) : **hek.** saç döken hastalığı, saçkıran.

dâ'-üs-sıla داء الصله (a. b. i.) : yurdunu arama, yurdu özleme, yurtsama.

dâ'-üt-teşhîr داء التشهير (a. b. i.) : **hek.** ayıp yerlerini gösterme hastalığı, * utaçıcılık.

dâv داو (f. i.) : **1.** satranç, dama, tavla gibi oyunlarda tutulan sıra, nöbet. **2.** oyunda sürülen para. **3.** sövme. **4.** dâvâ. **5.** duvar sırası.

da'vâ دعوى (a. i. c. : deâvî) : **1.** şikâyetçi olarak mahkemeye başvurma. **2.** mesele. **Ekmek dâvâsı.** **3.** bir mesele üzerinde husûsî bir fikir sâhibi olma, iddiâ. **4. mat.** teorem.

da'vâ-yi bî-ma'nâ : saçma iddiâ.

da'vâ-yi nübüvvet : peygamberlik iddiâsı.

da'vâcı دعواجى (a. t. s.) : dâvâ açan kimse.

da'vât دعوات (a. i. da'vet'in c.) : **1.** çağırmalar. **2.** [cemî şeklinde] duâ.

da'vâ vekîli دعوى وكيلى (a. b. i.) : baro teşkilâtı bulunmıyan yerlerde kanûnî müsâade ile ve vekil sıfatiyle dâvâ tâkibine salâhiyetli olan kimse.

dâver داور (f. i.) : **1.** Cenâbıhakk'ın adı. **2.** doğru, insaflı olan hükümdar, vezir veyâ hâkim. **3.** erkek adı.

dâverâ داورا (f. n.) : ey dâver! [hükümdar, vezir, hâkim].

dâver-âne داورانه (f. b. zf.) : **1.** hâkim ve vezirle ilgili olan. **2.** doğruluğu seven bir büyüğe yakışacak sûrette.

dâverî داورى (f. i.) : **1.** hükümdarlık, hâkimlik. **2.** kavga. **3.** dâvâ ve mahkeme. **4.** bir kimseye hâlinden şikâyet etme. **5.** iyi ile kötüyü ayırdetme.

da'vet دعوت (a. i.) : çağırma, çağrı; ziyâfet; duâ.

da'vet-i mesâib : belâları dâvet etme.

da'vetiyye دعوتيه (a. i.) : **1.** çağrı kâğıdı [eski metinlerde "okuntu" dur]. **2.** mahkemenin gönderdiği çağrı kâğıdı.

Dâvud داود (a. h. i.) : İsrâil oğullarının bir hükümdârı ve peygamberidir. Sesi güzel ve şâirdi. **Mezâmîr-i Dâvud** : duâlar dergisi.

dâvudî داودى (a. s.) : Dâvud peygamberin sesini andıran kalın ses. **Zırh-ı Dâvudî** : Dâvud peygamberin "Câlûd" ile yaptığı savaştaki zırh gibi.

dây داى (f. i.) : duvar sırası, kur.

dâye دايه (f. i.) : taya, sütnine, çocuğa bakan dadı.

dâye-gî دايگى (f. i.) : dayalık, dadılık.

dâyin داين (a. s.) : borç veren, alacaklı.

dayyık ضيق (a. s.) : pek dar.

deâim دعائم (a. i. dıâme'nin c.) : destekler, payandalar.

deâvî دعاوى (a. i. da'vâ'nın c.) : mahkemeye başvurmalar, müdâfaa edilen fikirler, meseleler, dâvâlar.

Deâvî nezâreti : Tanzîmat'tan sonra kurulmuş olan adliye vekâleti. [adliye nezâretinden öncedir].

de'b دأب (a. i.) : âdet, usul, tarz, kaide, * gelenek.

de'b-i kadîm : eski âdet, eski usul.

debâbîc دبابيج (a. i. dîbac'ın c.) : dallı, çiçekli ipek kumaşlar.

debâbîs دبابيس (a. i. debbûs'un c.) : topuzlar.

debâle دباله (f. i.) : ağaçkavunu.

debbâbe دبابه (a. i.) : kale duvarlarını oymakta kullanılan bir savaş âleti.

debbâğ دباغ (a. i.) : tabak, sepici, deri terbiye eden kimse.

debbâğ-hâne دباغخانه (a. f. b. i.) : hayvan derilerinin terbiye olunduğu, sepilendiği yer.

debbûs دبوس (a. i. c. : debâbîs) : topuz. (bkz : debûs).

debbûs-i âhenîn دبوس آهنين (a. f. b. s.) : demir topuz.

debdâb دبداب (f. i.) : şöhret, aza met.

debdebe دبدبه (f. i.) : **1.** haşmet, ululuk, büyük bir gösteriş. (bkz : dârât). **2. a.** gürültü, patırdı, tantana.

Deberân دبران (a. i.) : **astr. 1.** gök cismi. **2.** ayın dördüncü durağı.

debîr دبير (f. i.) : **1.** kâtip, yazıcı. **2.** müsteşar.

debîr-i felek : **astr.** Utârit. (Merkür) gezeğeni.

debîr-istân دبيرستان (f. b. i.) : kalem odası, büro.

debistân دبستان (f. i.) : mektep, * okul.

debistânî دبستانى (f. s.) : mektepli, * okullu.

debûr دبور (a. i.) : batı rüzgârı, batı tarafından esen yel.

debûs دبوس (f. i.) : topuz. (bkz : debbûs).

decâc دجاج (a. i. c. : dücüc) : **1.** tavuk. **2.** tavuk, horoz ve piliç cinsi. (bkz : dicâc, dücâc).

decâce دجاجه (a. i. c. : dücüc) : (bkz : dicâce, dücâce).

deccâl دجال (a. i.) : kıyâmetten az evvel çıkacak ve Hz. İsâ tarafından öldürülecek olan yalancı ve zararlı şahıs, yalancı Mesih.

decn دجن (a. i.) : **1.** havanın bulutlanması. **2.** bir yerde oturma. **3.** bol yağmur.

ded دد (f. i.) : et yiyen yabâni hayvan.

Dâd ü ded : [ot ve et yiyen] yabâni hayvanlar.

deeb دأب (a. i.) : âdet.

deeb-i dîrîn : eski âdet.

def دف (f. i.) : tef. (bkz : deff).

def' دفع (a. i.) : **1.** öteye itme, savma, savulma. **2.** verme; ortadan kaldırma. **3.** giderme. **4. huk.** bir dâvâyı müdâfaa için açılan başka bir dâvâ.

def'i- hâcet : aptes bozma, sıkıntıyı giderme.

def' ü ref' : savma, kaldırma.

def'a دفعه (a. i. c. : defaât) : kere, kez, yol.

def'a-i ûlâ : ilk defâ, birinci defâ.

defaât دفعات (a. i. def'a'nın c.) : kereler, kezler, yollar.

defâdı' ضفادع (a. i. dıfda'ın c.) : kurbağalar.

defâin دفائن (a. i. defîne'nin c.) : altın ve sâire gibi gömülmüş kıymetli şeyler, gömüler.

def'aten دفعةً (a. zf.) : bir defâda, birden.

def'aten ba'de uhrâ : tekrar tekrar birçok defâlar.

def'ateyn دفعتين (a. zf.) : iki defâ.

defâtir دفاتر (a. i. defter'in c.) : defterler, birlikte dikilmiş kâğıtlar.

defâtir-i atîka : eski defterler.

defâtir-i resmiyye : resmî defterler.

deff دف (a. i.) : tef, zilli ve pullu bir çembere gerilmiş deriden ibâret çalgı, dâire.

deffâf, deffâfe دفاف ، دفافه (a. s.) : tef çalan. (bkz : def-zen).

deffâfe-i felek : **astr.** Zühre yıldızı.

deffe دفه (a. i.) : **1.** yan, yüz. **2.** kitap cildinin iki yanından her biri.

deffeteyn دفتين (a. i. c.) : bir kitap kabı gibi ortasından menteşeli ve açılıp kapanır iki kanat şeklinde çift sahifelere verilen ad. (bkz : levhateyn).

defîn دفين (a. s. defn'den.) : gömülmüş, gömülü. (bkz : medfûn).

defîn-i hâk-i ıtırnâk : güzel kokulu toprağa gömülü. [ölmüşler hak.].

define دفينه (a. i. c. : defâin) : **1.** yere gömülmüş altın ve sâire gibi değerli eşyâ. **2.** kıymet ve değeri olan kimse veyâ mal.

defn دفن (a. i.) : gömme, gömülme.
defn-i meyyit : ölünün gömülmesi.

defter دفتر (a. i. c. : defâtir) : dikilmiş kâğıt mecmûası. [Farsçası da "defter" dir, Grekçeden gelmedir].
defter-i a'mâl : yapılan iyilik ve kötülüklerin yazıldığı mânevî defter.
defter-i Hâkanî : devletin mal, mülk ve arâzî işleriyle uğraşan dâiresi, tapu ve kadastro. (bkz : defter-hâne).
defter-i kebîr : "büyük defter" : bir tüccarın veyâ bir müessesenin aylık ve bilânço hesaplarını veren ana defteri.

defter-dâr دفتردار (a. f. b. i.) : **1.** bir vilâyetin para işlerini idâre eden kimse. **2.** [eskiden] mâliye vekiline verilen ünvan.

defter-hâne دفتردار خانه (a. f. b. i.) : (bkz : defter-i hâkanî).

defterî دفترى (a. s.) : deftere mensup, defterci.

def-zen دفزن (a. f. b. s.) : tef çalan, tefci. (bkz : deffâf).

dega دغا (f. i. ve s.) : **1.** hîle, habislik. **2.** hîlekâr, habîs. **3.** kalp [para]. (bkz : dagal).

deh دخ (f. s.) : **1.** iyi, güzel. **2. i.** saf, sıra **3. i.** tabur.

deh ده (f. s.) : on [sayı]. (bkz : aşr, dâh).

dehâ دها (a. i.) : zekîliğin, anlayışlılığın ve uyanıklığın son derecesi, **fr. génie.**

dehâet دهائت (a. i.) : dâhîlik, dehâ sâhibi olma.

dehâkîn دهاقين (a. i. dihkan'ın c.) : **1.** çiftçiler, köylüler. **2.** köy ağaları.

dehâlet دخالت (o. i.) : birinin merhametine ve himâyesine sığınma.

dehâlîz دهاليز (a. i. dehlîz'in c.) : holler, koridorlar.

dehân دهان (f. i.) : ağız. (bkz : dehen).
dehân-ı küfrân : nîmetin kadrini bilmezliğin, iyiliği inkâr edenlerin ağzı.
dehân-ı safâ : safâ ağzı.
dehân-ı teng : dar, ufak ağız.

dehân-beste دهان بسته (f. b. s.) : kapanmış ağız, susmuş.

dehâne دهانه (f. i.) : testi, küp, fırın ve benzerleri gibi şeylerin ağzı. (bkz : dehene).

dehân-güşâ دهان گشا (f. b. s.) : açılmış ağız, söyliyen.

dehâr دهار (f. i.) : dağ mağarası; kovuk; çatlak.

dehâz دهاز (f. i.): nâre, feryat.

deh-dehî دهدهى (f. b. i.) : hâlis altın. (bkz : asced).

deh-dile ده دله (f. b. s.) : on gönlü olan, vefâsız; hercâi.

dehen دهن (f. i.) : ağız. (bkz : dehân).

dehen-bâz دهن باز (f. b. s.) : ağız oynatan, söylemeye hazırlanan.

dehene دهنه (f. i.). (bkz : dehâne).

dehen-şûy دهن شوى (f. b. i.) : ağız yıkama, ağız temizleme.

deheş دهش (a. i.). (bkz : dehşet).

dehişt دهشت (f. i.) : birlik, ittihat, ittifak, bir tarzda hareket.

dehlîz دهليز (a. i. c. : dehâlîz) : hol, koridor. (bkz : dihlîz).

dehnâ' دهناء (a. i.) : geniş ve susuz ova, sahrâ, çöl.

dehr دهر (a. i. c. : dühûr) : **1.** dünyâ. (bkz : âlem, cihân). **2.** zaman, devir.
dehr-i bî-direng : kararsız dünyâ.
dehr-i bî-sebât : sebatsız dünyâ.
dehr-i dûn : aşağılık dünyâ.
dehr-i fânî : geçici dünyâ. [sûre-i dehr : Kur'an'daki 76 ncı sûre].

dehre دهره (f. i.) : tahra, destere gibi dişli ve bağ budamıya mahsus bıçak.

dehrî, dehriyye دهری ، دهریه (a. s. c. : dehriyyun) : dünyânın sonsuzluğuna inanıp öteki dünyâyı inkâr eden; rûhun da cesetle birlikte öldüğüne inanan, **fr. matérialiste. 2. i.** erkek adı.

dehriyye دهریه (a. i.) : dünyânın sonsuzluğuna inanan felsefe okulu, **fr. matérialisme.**

deh-sâl دهسال (f. b. i.) : **astr.** gezeğen yıldız. (bkz : seyyâre).

deh-sâle دهساله (f. b. s.) : on yıllık, on yaşında.

dehş دخش (f. i.) : **1.** bir işe başlama. **2.** karanlık, bulanıklık.

dehşet دهشت (a. i.) : **1.** şaşma. **2.** korku ve telâş gösterme, ürkme. **3.** akla şaşkınlık verecek sûrette korkma, korku.

dehşet-âver دهشت آور (a. f. b. s.) : korku ve dehşet saçan, çok korkutan.

dehşet-efşân دهشت افشان (a. f. b. s.) : dehşet saçan, ürkütücü, korkunç.

dehşet-engîz دهشت انگیز (a. f. b. s.) : ürkütücü, korkunç.

dehûn دهون (f. i.) : ezber okuma, hatırlama.

deh-üm دهم (f. s.) : onuncu.

dehvâ', dehyâ' دهواء ، دهیاء (a. s.) : "dâhiye" sözünü tekîd için sıfat olarak kullanılır.
Dâhiye-i dehyâ : çok büyük belâ, musîbet.

deh-yek ده یك (f. b. s.) : onda bir. (bkz : öşr).

dek دك (f. i.) : **1.** hîle, oyun. (bkz : desîse). **2. s.** dilenci. **3.** dilencilik. **4. s.** sağlam, muhkem. **5.** tokuşma, çatma.

dekâkîn دكاكين (a. i. dükkân'ın c.) : dükkânlar.

dek-bâz دكباز (f. b. s.) : hîlekâr, oyuncu.

delâil دلائل (a. i. delîl'in c.) : delâlet eden şeyler. (bkz : delîl).
delâil-i nakliyye ve kavliyye : söz ve anlatma delilleri.

delâl دلال (a. i.) : naz, işve, cilve; insana güzel, sevimli görünecek hal, durum.

delâlât دلالات (a. i. delâlet'in c.) : yol göstermeler, kılavuzluklar, alâmet olmalar.

delâlet دلالت (a. i. c. : delâlât) : **1.** gösterme, yol gösterme, kılavuzluk, alâmet olma. **2.** iz, işâret.

delîk دليك (f. i.) : gül tohumu.

delîl دليل (a. i. c. : delâil, edille) : **1.** yol gösteren, kılavuz. **2.** şâhit, belge, tanık. (bkz : beyyine, bürhân).
delîl-i aklî : düşünülerek bulunan delil.
delîl-i naklî : üstad delîli.
delîl-ül-ibâd : Mehmed bin Sinân-üd-dîn adlî bir zat tarafından 1481 (H. 886) yılında manzum ve mensûr olarak kaleme alınmış dînî bir eserdir.

delk دلق (f. i.) : eski elbise, yamalı dilenci hırkası, dervişlerin giydiği eski aba ve yırtık cübbe.

delk دلك (a. i.) : el ile uğma, sürtme, uğuşturma, uğuşturulma.
delk ü temâs : sürtme ve dokunma.

delk-pûş دلق پوش (f. b. s.) : eski aba veyâ hırka giyen; fakir, riyâkâr adam.

dell دل (a. i.) : fındıkçılık, koketlik.

dellâk دلاك (a. i. delk'den.) : hamamda müşterileri keseleyip yıkayan kimse, tellâk. (bkz : destvân).

dellâl دلال (a. i. delâlet'den.) : **1.** tellâl, satılacak şeyi satan. **2.** alıcı ile satıcı arasında vâsıta olan kimse.

dellâle دلاله (a. i.) : bir kadınla bir erkek veyâ bir erkekle bir kadın arasında aracılık eden kadın.

dellâliyye دلاليه (a. i.) : tellâllık parası.

delv دلو (a. i.) : **1.** su kovası. **2. astr.** on iki burçtan birinin adı olup, Güneş, eski ocak ayının sekizinci günü bu burca girer ["delve" şeklinde kullanıldığı da olmuştur.].

dem دم (a. i. c. : dimâ') : kan. **İrâka-i dem** : kan dökmek. **İ'tidâl-i dem** : soğukkanlılık.

dem دم (f. i.) : **1.** soluk, nefes. **2.** içki. **3.** an, vakit, saat, zaman.

dem-i bahâr : bahar nefesi, bahar gibi güzel kokan nefes.

dem-i civânî : gençlik zamanı.

4. aldatma, hîle. **5.** kibir, gurur, büyüklük. **6.** koku. **7.** kuyumcu ve demirci körüğü. **8. n.** âh. **9.** ağız [insan; bıçak, kılıç]. **10.** şiirin vezni.

dem-i Îsâ : Îsa nefesi, Îsa nefesli.

dem' دمع (a. i. c. : dumû') : gözyaşı; gözyaşı dökme, ağlama.

dem'a دمعه (a. i.) : bir damla gözyaşı, gözyaşı damlası.

dem-â-dem دمادم (f. zf.) : her vakit, sık sık.

demâg-dâr دماغدار (f. b. s.) : kibirli, büyüklük taslıyan.

demân دمان (f. s.) : **1.** heyecanlı, hiddetli. **2.** kükremiş. **3. i.** bağırıp çağırma. **4.** heybetli, zorlu. **5.** vakit, zaman.

dem'ân دمعان (a. s.) : içi pek dolu, ağız ağıza dolu [kap].

demânkeş دمانكش (f. i.) : vakit, zaman, müddet.

demâr دمار (f. i.) : helâk, mahv, telef, ölüm. **Tîg-ı demâr** : ölüm kılıcı.

demâr-âver دمار آور (f. b. s.) : helâk eden, intikam alan. (bkz : müntakim).

dem'a-rîz دمعه ريز (a. f. b. s.) : gözyaşı döken, ağlıyan.

dem-be-dem دمبدم (f. b. zf.) : vakit vakit, dâimâ. (bkz : muttasıl).

dem-beste دمبسته (f. b. s.) : nefesi bağlanmış, susmuş, soluğu kesilmiş.

demdeme دمدمه (a. i.) : **1.** hiddet, öfke. **2.** hiddetle çıkışma, azarlama. **3.** küfür, hakaret. **4.** kırıp geçirme.

demdeme دمدمه (f. i.) : **1.** hîle, aldatma. **2.** şöhret, ün. **3.** davul. **4.** kavga; üstünlük.

deme دمه (f. i.) : ateş körüğü.

demendân دمندان (f. i.) : **1.** cehennem. **2.** ateş.

demende دمنده (f. s.) : **1.** saldırıp kükreyen. **2.** üfleyen.

demevî, demeviyye دموى ، دمويه (a. s.) : **1.** kanla ilgili, kanlı. **2. mec.** asabî, sinirli.

demevi-yy-ül-mizâc : tabîatı demevî olan, asabî, sinirli.

dem-güzâr دمگذار (f. b. s.) : vakit geçiren, yaşıyan.

dem-güzârî دمگذارى (f. b. i.) : vakit geçirme.

dem'î, dem'iyye دمعى ، دمعيه (a. s.) : gözyaşı ile ilgili. **Gudde-i dem'iyye** : gözyaşı bezi.

demide دميده (f. s.) : bitmiş, çıkmış, sürmüş, yetişmiş [çiçek, sebze v. b.].

dem-keş دمكش (f. b. s.) : **1.** nefes, soluk çeken. **2.** ney, kaval gibi çalgıları devamlı üfürenler. **3. i.** bâzı kuşların, bülbül gibi, uzun uzun ötenleri. **4. i.** dâimâ öten bir cins güvercin. **5.** şarap içen.

dem-keşide دم كشيده (f. b. i.) : arkadaş, kafadar.

demne دمنه (f. i.) : fırın ve ocak bacası.

demne-dânî دمنه دانى (f. b. i.) : ocağı söndürmek veyá buharın çıkmasını önlemek için ocak ve fırın deliklerine tıkılan paçavra.

dem-sâz دمساز (f. b. s.) : arkadaş, dost· sırdaş.

dem-sâzî دمسازى (f. b. i.) : arkadaşlık, dostluk; sırdaşlık.

demşinâs دم شناس (f. b. s.) : hakîm, akıllı.

denâet دنائت (a. i.) : alçaklık, âdîlik. (bkz : fazâhat).

denâet-i tab' : tabîat âdîliği.

denâet-kâr دنائتكار (a. f. b. s.) : denî ve alçak tabîatlı.

denâet-kârâne دنائتكارانه (a. f. zf.) : alçakca, alçakcasına.

denânîr دنانير (a. i. dînâr'ın c.) : altınlar.

denânir-i mevcûde : mevcut altınlar.

denâset دناست (a. i.) : kirlilik, paslılık.

denâset-i ahlâk : ahlâk kirliliği.

denâset-i libâs : esvap kirliliği.

dendân دندان (f. i.) : **1.** diş [ağızda bulunan]. **2.** tamah ve ümit. **3. g. s.** halkârî çevreliyen tepelikleri boydan boya ve en dıştan saran ve içeriye dönük olan kavisçiklerin beheri.

dendâne دندانه (f. i.) : **1.** diş tânesi. **2.** tarak, çark, destere gibi şeylerin dişi. **3. g. s.** (bkz : dendân 3).

dendân-müzd دندان مزد (f. b. i.) : diş kirâsı.

dendene دندنه (a. i.) : sözü açık söyleme.

dendene دندنه (f. i.) : ağır ağır, dudak kıpırtısiyle söylenen söz, mırıltı; homurdanma.

denes دنس (a. i. c. : ednâs) : kir, pas; pislik, mundarlık.

deng دنگ (f. s.) : **1.** hayran, şaşkın, ahmak, sersem. **2. i.** iki katı şeyin tokuşmasından meydana gelen ses. **3. i.** pergel noktası.

denî دنى (a. s.) : alçak, rezil, soysuz.

deni-yy-üt-tab' : alçak tabîatlî.

denîe دنيئه (a. i.) : ayıp, nakîsa, çirkin görülen hal.

denis دنس (a. s.) : kirli, paslı.

denn دن (a. i.) : küp, büyük küp.

der در (f. e.) : **1.** -de, içinde. **Der-enbâr** : anbarda. **Der-hâtır** : hatırda. **2. i.** kapı.

der-i âliyye, der-i saâdet (Dersaadet) : İstanbul.

der-i bâr : dîvan kapısı.

der-i lûtf-i yâr : sevgilinin lûtuf kapısı.

3. i. mağara. (bkz : kehf). **4. i.** kere, defa. **5. i.** cins, çeşit, kısım, nevi.

-der در (f. s.) : "yırtan, yaran, yırtıcı, delen" mânâlarına kelimeyi sıfatlaştırır. **Ciger-der** : ciğer delen. **Perde-der** : perde yırtıcı, edepsiz. **Sâf-der** : saf yaran, sıra yaran.

derâ درا (f. i.) : **1.** çan, çıngırak.

derâ-yi deyr : kilise çanı.

derâ-yi kenîse : kilise çanı. **2.** demirci çekici.

-derâ, -derây درا ، دراى - (f. s.) : "durmadan söylenen, dırlanan" mânâsına sıfat yapar. **Herze-derây, Yâve-derây** : saçma sapan şeyler söyliyen.

der-âguş در آغوش (f. b. i.) : kucaklama, sarma.

derâhim دراهم (a. i. dirhem'in c.) : 1. okkanın dörtyüzde birleri. 2. akçeler, paralar.

der-akab در عقب (f. a. zf.) : hemen arkasından.

der-âmed در آمد (f. i.) : gelir.

der-ân در آن (f. zf.) : derhal, hemen, o anda.

derâre داره (f. i.) : karısının kötü hâline göz yuman kimse. (bkz : deyyûs).

derârî دراری (a. i. dürrî'nin c.) : parlak, renkli şeyler. [ençok "yıldız" hakkında söylenir].

derâyende درایـنده (f. s.) : çançan eden, lâklakacı.

derâz دراز (f. s.) : uzun. (bkz : dırâz).

der-bân دربان (f. b. s.) : kapıcı, kapıya bakan. (bkz : bevvâb).

der-bân- felek : Güneş ve Ay.

der-bâr دربار (f. b. i.) : ev kapısı; kapı yeri.

der-bâr-ı saâdet karâr (saâdet kapısı) : İstanbul.

der-bâr-ı şevket-karâr (pâdişah kapısı) : İstanbul.

der-beder دربدر (f. s.) : 1. kapı kapı gezen, serseri. 2. perîşan, dağınık.

der-bend دربـند (f. b. i.) : 1. boğaz, dar geçit.

der-bend ağası : [evvelce] geçit karakollarında bulundurulan muhâfız. 2. kapıbağı. 3. sınır kalesi. 4. memleket sınırı. 5. deniz kenarında ticâret yeri olan şehir.

der-best, der-beste دربست ، دربسته (f. b. s.) : 1. kapalı kapı. 2. ka palı, kapanmış, susmuş.

derc درج (a. i.) : 1. sokma, arasına sıkıştırma. 2. gazeteye yazma. 3. toplama, biriktirme. 4. hattatların yazdıkları meşk tomarı. [Farsça'da, nakışlı kâğıda yazılmış yazı].

derd درد (f. i.) : 1. dert, gam, keder, kasâvet, tasa, kaygı. 2. acı, ağrı, sızı.

derd-i demâdem : zaman zaman gelen dert.

derd-i derûn : gönül kaygısı.

derd-i dil : gönül tasası.

derd-i hired : akıl derdi.

derd-i ser : baş derdi; sıkıntı.

derdâ دردا (f. n.) : yazık, vah vah!

derd-âşinâ دردآشنا (f. b. s.) : dert, keder, mihnet görmüş olan.

der-dest دردست (f. b. i.) : 1. tutma, elde etme. 2. s. elde olan, yapılmakta olan.

der-hâst درخواست (f. b. i.). (bkz : taleb).

derhûr درخور (f. s.) : lâyık. (bkz : çespân).

derd-mend دردمند (f. b. s. c. : derd-mendân) : dert sâhibi, tasalı, kaygılı.

derd-mendân دردمندان (f. b. s.) : dert sâhipleri, tasalılar, kaygılılar.

derd-nâk دردناك (f. b. s.) : dertli, tasalı, kaygılı.

derecât درجات (a. i. derece'nin c.) : (bkz : derece).

derecât-ı cennet : cennetin katları, tabakaları.

derece درجه (a. i. c. : derecât) : 1. basamak. 2. kerte, rütbe. 3. miktar.

derece-i süllem : merdiven basamağı.

derece-i gılzet ve **hiffet** : hafiflik ve kalınlık derecesi.

derece-i kâfiyye : kâfi, yeter derece. 4. dâirenin 362 parçasından herbiri.

derece-i arz : * enlem.

derece-i tûl : * boylam. 5. termometre ve benzeri âletler ve bu âletlerin ayrıldığı kısımlardan herbiri.

derece-i harâret : ısı derecesi.

derece-i ûlâ : birinci derece.

derece-i sâniye : ikinci derece.

derece derece درجه درجه (a. zf.) : yavaş yavaş, birer parça.

derekât درکات (a. i. dereke'nin c.) : **1.** basamaklar. **2.** en aşağı katlar.

derekât-ı Cehennem : Cehennem katları, tabakaları.

dereke درکه (a. i. c. : derekât) : **1.** aşağı inilecek basamak. **2.** en aşağı kat.

dereke-i mirkat : merdivenin en aşağıdaki basamağı.

derekî درکی (a. s.) : gerileme, **fr. régression.**

derem درم (f. i.) : para, akçe.

derem-güzîn درم گزین (f. b. i.) : sarraf.

derem-serâ درمسرا (f. b. i.) : para basılan yer. (bkz : darb-hâne).

deren درن (a. i.) : ur, verem. [aslı "kirlenme", "bulaşma" mânâsınadır].

derende درنده (f. s.) : yırtıcı, yırtan.
Şîr-i derende : yırtıcı arslan.

derenî, dereniyye درنی ، درنیه (a. s.) : ur ile, şişle ilgili.

der-gâh, der-geh درگاه ، درگه (f. i.) : **1.** tekke.

dergâh-ı mevlevî : mevlevî tekkesi. **2.** kapı yeri, kapı önü.

dergâh-ı âlî : pâdişah kapısı.
dergâh-ı ilâhî : Tanrı katı.
dergâh-ı izzet : Tanrı katı.

dergâh-ı muallâ : "büyük kapı" : **mec.** saray.

dergîş درغیش (f. i.) : **1.** çok kalabalık, izdiham. **2.** bir çeşit zerdâli.

derhâl درحال (f. zf.) : hemen, o anda, şimdi.

der-hâst درخواست (f. b. i.) : istek, dilek; dilekçe.

der-hâtır درخاطر (f. a. zf.) : hatırda.

derhem درهم (f. s.) : **1.** karışık, karmakarışık. **2.** muztarip. **3. i.** incinme.

derhişte درهشته (f. i.) : cömertlik, elaçıklığı. (bkz : sahâvet).

derhôr درخور (f. s.) : uygun, lâyık, münâsip. (bkz : çespân, derhûş, sezâ, şâyeste).

derhuş درخش (f. s.) : lâyık, münâsip, uygun. (bkz : çespân, derhôr, sezâ, şâyeste).

derî دری (f. i.) : **1.** Farsça'nın fasîhi, sahîhi. [kelime Arapçalaştırılarak "deriyye" şeklinde de kullanılabilir]. **2.** havası iyi, yeşilliği bol olan dağ eteği.

derîçe دریچه (f. i.) : pencere; küçük kapı, oyma kapı. (bkz : revzen).

derîde دریده (f. s.) : yırtılmış, yırtık.

derîde-dehân دریده دهان (f. b. s.) : ağzı yırtık, boşboğaz; dik sözlü.

derk درك (a. i.) : **1.** anlama, kavrama. (bkz : idrâk).

derk-i dekâik : ince şeyleri anlama, iyice kavrama.

derk-i dekaik : ince şeyleri anlama, iyice kavrama.

derk-i netâyic : netîceleri anlama, iyice kavrama. **2.** yakalama, ele geçirme. **3.** en aşağı kat, dip. ["derek" şekliyle de kullanılır].

derk-i esfel-i cehennem : cehennem'in en dibi.

der-kâr درکار (f. b. s.) : **1.** mâlûm, âşikâr, bilinen, belli. **2.** işde, iş üzerinde bulunan.

der-kemîn درکمین (f. b. s.) : pusuda, pusu bekliyen.

der-kenâr درکنار (f. a. zf.) : **1.** kenara yazılmış olan yazi, çıkma yazı. **2.** kucaklama, kucağa alma.

dermân درمان (f. i.) : **1.** ilâç. **2.** çâre. **3.** tâkat, kuvvet, güc.

dermân-de درمانده (f. s. c. : dermandegân) : bîçâre, âciz, beceriksiz, zavallı.

dermandegân درماندگان (f. b. s. dermân-de'nin c.) : bîçâreler, zavallılar; âcizler, beceriksizler, düşkünler.

dermân-degî درماندگی (f. b. i.) : bîçârelik, beceriksizlik, âcizlik, düşkünlük.

der-miyân درمیان (f. b. s.) : ortada, arada.

der-miyân etmek : ortaya koymak, öne sürmek, söylemek, anlatmak, ileri sürmek.

der-niyâm درنیام (f. b. s.) : kında, kına sokulmuş, kılıfta.

der-pey درپی (f. b. zf.) : ardı sıra.

der-pîş درپیش (f. b. zf.) : en önde, gözönünde bulunan.

der-pîş etmek : gözönünde bulundurmak.

derr در (a. i.) : **1.** kimse, kişi. **2. s.** güzel iş, güzel eser. **Li-llâhi derrühû** : mükâfatını Tanrım versin!

derrâce دراجه (a. i.) : **1.** eski devirlerde üstü sığır derisi ile örtülü, tekerlekleri içinden dönen bir çeşit harp âleti. **2.** velospit, bisiklet.

derrâce-süvâr دراجه سوار (a. f. b. s.) : bisiklete binmiş olan kimse.

derrâk دراك (a. s. derk'den.) : çabuk anlıyan, anlayışlı.

derre, dere دره ، دره (f. i.) : dere.

derre-i âsmân : saman uğrusu, samanyolu. (bkz : kehkeşân).

derrî, dürrî دری ، دری (a. s.) : parlak, ışıldıyan.

ders درس (a. i. c. : dürûs) : **1.** bir şeyi öğrenmek için öğretmenden azar azar alınan vazîfe. **2.** tenbih, telkin; tâlîmat, direktif. **3.** akıl. **Sana kim ders verdi** : sana kim akıl verdi.

ders-i âmm : [evvelce] talebeye, medreseliye ve herkese ders vermiye yetkili bulunan kimse, câmi hoçası.

ders-i ibret (ibret dersi) : göz açacak şey, us payı.

ders vekâleti : [evvelce] Şeyhislâm kapısında, medrese talebesi ve bunların dersleriyle meşgul olan dâire.

Der-saâdet درسعادت (f. a. h. i.) : İstanbul. [der-i saâdet = saâdet kapısı : İstanbul].

ders-hân درس خوان (a. f. b. s.) : ders okuyan, * öğrenci.

ders-hâne درسخانه (a. f. b. i.) : ders yeri, ders vermiye mahsus yer, sınıf.

dersî, dersiyye درسی ، درسیه (a. s.) : derse âit, dersle ilgili. **Sene-i dersiyye** : ders yılı, * öğretim yılı.

der-uhde درعهده (f. a. b. i.) : üstüne alma, yüklenme.

derûn درون (f. i.) : **1.** iç, içeri, dâhil. **2.** gönül, kalb, yürek. (bkz : derûne). **Derd-i derûn** : gönül derdi.

derûn-i hâne : ev içi.

derûn-dâr درون‌دار (f. b. s.) : içten pazarlıklı, münâfık, kin besliyen.

derûne درونه (f. i.). (bkz : derûn).

derûnî درونی (f. s.) : içten, gönülden. **Âh-ı derûnî** : içten, gönülden gelen ah.

derûn-perver درون پرور (f. b. s.) : **1.** gönül yapıcı. **2.** iyi huylu [kimse].

dervâ, dervâh دروا ، درواه (f. s.) : **1.** şaşkın, hayran. **2.** başaşağı asılmış, ters. **3.** lâzım, zarûrî.

dervâh درواخ (f. s.) : **1.** hastalıktan yeni kurtulup, iyice kendisine gelemiyen [kimse]. **2.** sağlam, muhkem. **3.** doğru, gerçek. **4. i.** ayıp, utanma. **5. i.** cesâret, şecâat. **6. i.** sertlik, kabalık.

dervâze دروازه (f. i.) : kapı, kale kapısı; şehir kapısı.
dervâze-i gûş : **mec.** kulak deliği.
dervâze-i nûş : **mec.** ağız.

dervîş درويش (f. i.) : **1.** Allah için alçak gönüllülüğü ve fıkarâlığı kabûl eden veyâ bir tarîkata bağlı bulunan kimse. **2.** fakir ve ihtiyaçlı kimse.
dervîş-i abâ-pûş : aba giymiş derviş.
dervîş-i dil-rîş : gönlü yaralı derviş.

dervîşân درويشان (f. i. dervîş'in c.) : dervişler.

dervîş-âne درويشانه (f. zf.) : derviş olana yakışacak sûrette, dervişcesine.

deryâ دريا (f. i.) : deniz.
deryâ-yi adem : yokluk, hiçlik denizi.
deryâ-yi ahder : yeşil deniz, **mec.** semâ, gökyüzü.
deryâ-yi la'l : **mec.** şarap fıçısı.
deryâ-yi ummân : umman denizi, açık deniz, okyanus.

deryâb درياب (f. s.) : akıllı, anlayışlı.

deryâ-bâr دريا بار (f. b. s.) : deniz gibi çoşan.

deryâ-bend دريا بند (f. b. i.) : **1.** liman. **2.** gemi yapılan veyâ tâmir edilen yer.

deryâce درياجه (f. b. i.) : küçük deniz, göl.

deryâ-dil دريا دل (f. b. s.) : kalbi deniz gibi geniş olan, gönlü büyük, havsalası geniş, himmeti büyük.

deryâ-feyz دريا فيض (f. a. b. s.) : feyzi deniz gibi sonsuz.

deryâ-keş درياكش (f. b. s.) : çok içki içen. (bkz : deryâ-nûş).

deryâ-misâl دريا مثال (f. a. b. s.) : denizi andıran, deniz gibi.

deryâ-nevâl دريا نوال (f. a. b. s.) : bahşişi, deniz gibi çok olan.

deryâ-neverd دريا نورد (f. b. s.) : denizde gezen, dolaşan.

deryâ-nûş دريا نوش (f. b. s.) : çok içki içen. (bkz : deryâ-keş).

deryûz, deryûze دريوز ، دريوزه (f. s.) : dilencilik. **Kâse-i deryûze** : dilenci çanağı.

deryûze-ger دريوزه گر (f. b. s.) : dilenci. (bkz : sâil).

derz درز (a. i. c. : dürûz) : **1.** yiv, dikiş yivi. **2.** kuru duvarın taşları arasına harç doldurup tesviye etme.

derzen درزن (f. i.) : iğne.

derzî درزى (f. s.) : dikiş ile yiv yapan, terzi. (bkz : hayyât).

des دس (f. i.) : eş, benzer. (bkz : menend).

desâis دسائس (a. i. desîse'nin c.) : hîleler, oyunlar, el altından yapılan işler, dekler.
desâis-i şeytâniyye : şeytanca hîleler, oyunlar.

desâtîr دساتير (a. i. düstûr'un c.). (bkz : düstûr).

desem دسم (a. i. c. : düsûm) : yağ.

desemî, desemiyye دسمى ، دسميه (a. s.) : yağa mensup, yağa benzer, yağ ile ilgili şeyler.

desîse دسيسه (a. i. c. : desâis) : hîle, oyun, el altından yapılan iş. (bkz : dek).

desîse-kâr دسيسه كار (a. f. b. s.) : hîle eden, hîleci, oyuncu.

desîse-kârâne دسيسه كارانه (a. f. zf.) : desîse edene yakışacak sûrette.

deskere دسكره (f. i.) : **1.** şehir ve kasaba. **2.** hasta, taş ve saire taşımaya yarayan tahta, teskere. (bkz : destgâre).

dessâs دساس (a. s.) : desîse eden aldatıcı, oyuncu, hîleci.

dest دست (f. i. c. : destân) : **1.** el.

dest-i ra'şedâr : titrek el.
dest ü girîbân olmak : elle yakasına yapışmak, çekişmek.
dest ü pâ [y] : el ve ayak.
dest ü pâ-yi bârid : soğuk el ve ayak. **2.** fayda, menfaat. **3.** zafer, galebe, üstünlük. **4.** yüksek yer, mevki. **5.** güc, kuvveç. **6.** tarz, üslûp.

dest-âlây دست آلاى (f. b. s.) : bulaşmış, bulaşık el.

dest-âmûz دست آموز (f. b. s.) : ele alıştırılmış, yavrudan beslenip alıştırılmış.

destân دستان (f. i. dest'in c.) : eller.

destân دستان (f. i.) : **1.** hikâye, kıssa, **fr. épopée.** (bkz : dâstân). **2.** hîle, mekr, tezvîr. **3.** Rüstem'in babasının lâkabı.

destân-zen دستان زن (f. b. s.) : hîlekâr, dubârâcı.

destâr دستار (f.i.) : sarık, tülbent. (bkz : imâme).
destâr-ı hümâyûn : pâdişah sarığı.

destâr-behâ دستار بها (f. b. i.) : sarık parası. [Tanzîmat'dan önce asker ve sivil me'murlara bu adla para verilirdi].

destâr-bend دستار بند (f. b. s.) : sarık saran, sarıklı.

destâr-çe دستارچه (f. b. i.) : mendil, yağlık.

destâ-seng دستا سنگ (f. b. i.) : sapan ["dest-seng" de denilir].

dest-âvîz دستاويز (f. i.) : ufak hediye, küçükten büyüğe verilen hediye. [Farsça'da "yalvarma" mânâsına da gelir].

dest-be-dest دست بدست (f. zf.) : elele, elden ele, peşin satış.

dest-beste دست بسته (f. b. s.) : eli bağlı; el kavuşturmuş, el bağlamış.

dest-bûs دست بوس (f. b. i.) : el öpme.

dest-bûsî دست بوسى (f. b. i.) : el öpmeklik, el öpme töreni.

dest-bürd دستبرد (f. i.) : kuvvet; üstünlük, zafer.

dest-dırâz دست دراز (f. b. i.) : **1.** el uzatma. sarkıntılık. **2. s.** el uzatan, zulmeden.

deste دسته (f. i.) : **1.** demet, tutam; takım. **2.** kabza, tutacak yer. **3. g. s.** on yapraklık altın varak defteri.

deste-çûb دسته چوب (f. b. i.) : değnek, sopa.

destek دستك (f. i.) : **1.** bir şeyin yıkılmaması için o şeye vurulan dayak; dayanak. [mâneviyatta da kullanılır]. **2.** pamuk ve yün ipliği gibi şeyleri eğirmeğe yarıyan âlet, iğ. **3.** elcik, küçük el.

destere, dest-erre دستره ، دست أره f. b. i.) : **1.** el bıçkısı, testere. **2. g. s.** bir örgü motifi.

deste-seng دسته سنگ (f. b. i.) : ezme işinde kullanılan, billûr veyâ mermerden yapılmış âlet.

dest-gâh دستگاه (f. b. i.) : **1.** tezgâh, dokuma âleti; atölye. **2.** zenginlik.

dest-gâh-dâr دستگاهدار (f. b. s.) : amele başı, usta, kalfa, tezgâhtar.

destgâre دستگاره (f. b. i.) : teskere, hasta, taş ve sâire nakline yarıyan tahta. (bkz : deskere [2]).

dest-gîr دستگير (f. b. s.) : elinden tutan, yardımcı.

dest-girây دست گراى (f. b. s.) : zayıf, kuvvetsiz, çelimsiz.

dest-güşâ دست گشا (f. b. s.) : el açan, avuç açan.

dest-güşâyî دست گشایی (f. b. i.) : el açıcılık, avuç açıcılık.

dest-güzâr دست گذار (f. b. s.) : yardımcı, imdâda yetişen.

dest-hûş دست خوش (f. b. i.) : oyuncak. (bkz : bâzîçe).

destî دستی (f. i.) : testi.

destî-bâz دستی باز (f. b. i.) : testi ile oyun yapan hokkabaz.

destîne دستینه (f. i.) : el bileziği.

dest-kâr دست کار (f. b. i.) : el işi, iş.

dest-keş دست کش (f. b. s.) : **1.** el çeken, gözleri görmiyen kimseyi elinden tutup gezdiren. **2.** bir işten vazgeçen. **3.** el uzatan, dilneci. **4. i.** kazanç. **5. i.** at ve yay gibi elde kolaylıkla idâre olunan şey.

dest-mâl دستمال (f. b. i.) : elbezi.

dest-mâye دستمایه (f. b. .i) : elde bulunan şey, sermâye.

dest-mûze دست موزه (f. b. i.) : hediye, armağan.

dest-müzd دستمزد (f. b. i.) : bahşiş, ayakteri.

dest-nişân دست نشان (f. b. i.) : kendi eliyle dikilen fidan; birinin kılavuzluğu ile bir işe tâyin edilen kimse.

dest-pâk دست پاك (f. b. s.) : **1.** fakir. **2.** dindar. **3. i.** mendil.

dest-peymân دست پیمان (f. b. i.) : dâmâdın geline verdiği ağırlık. (bkz : mehr-i muaccel).

dest-renc دست رنج (f. b. i.) : **1.** el ile yapılan iş, el emeği. **2.** kazanç, ücret.

dest-res دسترس (f. b. i.) : elerme, kuvvet ve zenginlik.

dest-res olmak دسترس اولمق (f. t. m.) : ele geçirmek, elde etmek, erişmek.

dest-sûze دست سوزه (f. b. i.) : nişanlı kız.

dest-şikeste دست شکسته (f. b. s.) : geçinecek hüneri ve sanati olmıyan kimse.

destûr دستور (f. i.) : **1.** izin, müsâade, ruhsat. **2.** zerdüşt dîninin rûhânî başkanı. **3.** izin verin geçelim, müsâade edin, kimse olmasın, açılın, savulun!. **4.** müsâade et. **5.** cin ve peri şerinden kurtulmak için söylenen bir söz. **6.** kanun, türe.

desturun دستورك (f.t. zf.) : bâzı kimselerce, kaba bir söz söyleneceği zaman kullanılır.

destvân دستوان (f. i.) : hamam natırı. (bkz : dellâk).

dest-vâne دستوانه (f. b. i.) : **1.** savaşta giyilen demir eldiven. **2.** bilezik. **3.** meclisin baş tarafı.

dest-vâr, dest-vâre دستوار ، دستواره (f. b. i.) : **1.** baston; çoban değneği. **2.** el gibi, ele benzer, el kadar. **3.** el bileziği.

dest-yâr دستیار (f. b. i.) : yardımcı, arka. (bkz : muîn, müzâhir).

dest-yârî دستیاری (f. i.) : yardım, muâvenet.

dest-zen دست زن (f. b. i.) : **1.** el uzatma. **2.** tutunma.

deşne دشنه (f. i.) : hançer.

deşne-i Lârî : Lâr diyârına mahsus hançer.

deşne-i subh : tan yeri [ilkönce hançer şeklinde göründüğünden kinâye olarak].

deşt دشت (f. i.) : bozkır, çöl, kır, ova.

deşt-i fenâ : fânîlik ovası; dünyâ.

deşt-i hayât : hayat çölü.

deşt-i kebîr : İran'da Tahran'ın güney doğusuna düşen meşhur çorak bir bölge.

deşt-i Kıpçak : Dinyester ile İrtiş arası geniş step.

devâ' دواء (a. i. c. : edviye) : **1.** ilâç. **2.** çâre, tedbir.
devâ-nâ-pezîr : ilâcı olmıyan.
devâ-yi misk : güzel kokulu bir çeşit şeker helvası.

devâbb دواب (a. i. dâbbe'nin c.) : yük ve binek hayvanları.

devâc دواج (f. i.) : üste örtünecek şey, yorgan.

devâhî دواهى (a. i. dâhiye'nin c.) : musîbetler, felâketler, büyük belâlar.

devâhil دواخل (a. i. dâhile'nin c.) : içler.

devâhin دواخن (a. i. dâhine'nin c.) : duman çıkaran bacalar.

devâî دواعى (a. i. dâiye'nin c.) : içten gelen bir duygoyu teşvîk edici haller.
devâi-d-dehr : dünyâ halleri.

devâî, devâiyye دوائى ، دوائيه (a. s.) : **1.** ilâçla ilgili olan nesneler. **2.** ilâçlara âit.

devâir دوائر (a. i. dâire'nin c.) : dâireler.
devâir-i askeriyye : askerî dâireler.
devâir-i devlet : devlet dâireleri.
devâir-i husûsiyye : * özel dâireler.
devâir-i resmiyye : resmî dâireler.
devâir-i urûz : **çoğr.** Ekvator hattına paralel olarak geçen küçük dâireler.

devâlî دوالى (a. s.) : **hek.** damar hastalığı, **fr.** **varice.**

devâlîb دواليب (a. i. dolâb'ın c.) : (bkz : dolâb).

devâm دوام (a. i.) : **1.** dâim olma, bir halde bulunma, sürme. **2.** sebat. **3.** bir işe, bir me'mûriyete gidip gelme.

devân دوان (f. s.) : **1.** koşan, seğirten, hızlı yürüyen. **Esb-i devân** : koşucu, hızlı giden at. **Peyk-i devân** : yanda koşan at uşağı. **2. zf.** koşarak, sür'atle, hızla.

devânik دوانق (a. i. dânık'ın c.) : **1.** mangırlar. **2.** bir dirhemin dörtte birleri.

devâniki دوانقى (a. s.) : Abbâsî Halîfelerinden Ebû Câfer Mansûr'un hasisliğinden bir şeyi "dânik = en ufak şey, mangır" a kadar hesap etmek âdeti olduğundan kendisine verilen lâkap.

devâr, duvâr دوار ، دوار (a. i.) : **hek.** baş dönmesi hastalığı.

devâ-sâz دواساز (a. f. b. s.) : ilâç tertîbeden, çâre bulan.

devât دوات (a. i.) : divit, kalem koymak için uzun mâdenî sapı ve ucunda bir de hokkası bulunan âlet. (bkz : devît).

devât-dâr دواتدار (a. f. b. s.) : **1.** divitdâr, yazıcı. **2.** yazı takımlarına bakan kimse.

devâvîn دواوين (a. i. dîvân'ın c.) : şâir dîvanları. (bkz : dîvân [2]).
devâvîn-i atîka : eski şiir dîvanları.

devende دونده (f. s.) : gezen, dönüp dolaşan.

deverân دوران (a. i.) : dönüp dolaşma, dolanma.
deverân-ı dem : **biy.** kan * dolaşımı, **fr. circulation.**

devha دوحه (a. i.) : büyük, ulu ağaç.
devhat-üz-zeheb : "büyük altın ağaç" : Hz. Ali'yi takdîs etme anlamına gelen bir deyim.

devît دويت (f. i.) : divit. (bkz : devât).

deviyy دوى (a. i.) : anlaşılmayan, nerden geldiği belli olmıyan sesler, gürültüler, patırtılar.

devle دوله (a. i.) : "devlet" kelimesinin Arapça tâbirlerde geçen bir şekli.

devlet دولت (a. i. c. : düvel) : **1.** bir hükûmet idâresinde teşkîlâtlandırılmış olan siyâsî topluluk.

devlet-i âliyye : Osmanlı İmparatorluğu.

devlet-i ezelî : başlangıcı bilinmiyen devlet. **2.** büyük saâdet, zenginlik. **3.** baht, tâlih, kut. **4.** büyük rütbe, mevki.

devlet-i şehâdet : şehitlik devleti, şehitlerin âhiretteki en büyük saâdeti.

devlet ü ikbâl : ululuk ve iyi tâlih.

devlet-âbâdî دولت آبادى (a. f. b. i.) : **g. s.** güzel sanatlarda kullanılan ve Hindistan'ın Devletâbâd şehrinde yapılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

devlet-hâne دولتخانه (a. f. b. i.) : ev, konak.

devletli,-lü دولتلى ، - لو (a. t. b. s.) : [eskiden] refâh, saâdet ve nîmet sâhibi, vezir ve müşir gibi büyük rütbe sâhiplerine verilen bir unvan.

devletlü inâyetlü : sarayın kızlar ağasına verilen ünvan.

devletlü necâbetlü : şehzâdeler hakkında kullanılan bir ünvan.

devletlü re'fetlü : [eskiden] ser-askerlere verilen ünvan.

devletlü semâhatli : şeyhülislâmlar hakkında kullanılan bir ünvan.

devletlü siyâdetlü : Mekke şerîfine verilen ünvan.

devletlü utûfetlü : vezirlere, müşirlere, pâdişah dâmatlarına verilen ünvan. [Sadrâzamlık etmişlere : "übbehetlü devletlü" yazılırdı].

devlet-meâb دولتمآب (a. b. i.) : devletin, saâdet ve ihtişâmının sığınacağı yer, hükümdar.

devlet-medâr دولتمدار (a. b. s.) : büyüklük merkezi olan [hükümdar v. b.].

devlet-mend دولتمند (a. f. b. s.). (bkz : devletli).

devr دور (a. i. c. : edvâr) : **1.** dönme, bir şeyin etrâfını dolaşma. **2.** dönüp dolaşma. **3.** nakil, aktarma. **4.** bir şeyi, başkasına teslim etme.

devr ü teslîm : biri, bir işi tamâmiyle başkasına vererek o işten çekilme. **5.** zaman, çağ. **6.** bir zamânın bölündüğü kısımlardan herbiri. **7.** baştan sonuna kadar okuma. **8. tas.** dünyâya gelme, (nüzûl) ve tekrar geldiği yere dönme (urûç) hâli. **9. müz.** bir müzik üzerinde, her ölçüye verilen isim olup umûmiyetle büyük ölçüler ve peşrevler için kullanılır.

devr-i devlet : devlet zamânı, saâdet nöbeti.

devr-i dil-ârâ : gönlü hoş eden devir, en hoş zaman.

devr-i ebvâb : kapı kapı gezip dolaşma.

devr-i esâtîr : mitoloji çağı.

devr-i felek : zaman, tâlih, kader.

devr-i gül : gül mevsimi.

devr-i hindî : **müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir; 7 zamanlı ve 5 darblıdır. Bu usul ile şarkı ve ilâhiler ölçülmüştür. Bu makamın 7/8, bir de 7/4 ağır devr-i hindî mertebeleri kullanılmıştır. Bir semâî ile bir sofyandan mürekkeptir.

devr-i isnâ-aşerî : oniki hayvan adlariyle sayılan oniki yıllık devir.

devr-i kamerî : bir ay içinde ayın dolaşması.

devr-i kebir : **müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. 28 zamanlı ve 12 darblıdır. Bu usul ile kâr, tevşîh, ilâhi bilhassa beste ve peşrevler ölçülmüştür.

derv-i lâle : lâle devri, lâle mevsimi.

devr-i mihnet : dünyâ.

devr-i râbi' : eski takvimlerde uğurlu ve uğursuz günler devri olup oniki gündür.

devr-i revân : **müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir 14 zamanlı ve 6 darblıdır Bu usul ile âyîn-i şerifler, tevşîhler, ilâhîler, kârlâr, besteler, şarkılar, peşrevler ölçülmüştür.

devr-i sabık : bir önceki hükûmet, pâdişah devri

devr-i terakkî : ilerileme devri.

devr-i tûrân : **müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir. 7 zamanlı ve 3 darblıdır. Türkü, köçekçe ve oyun havalarında kullanılmıştır.

devr-i Veledî : mukabele günü semâ başlamadan önce şeyh önde, dedeler kıdem sırasiyle arkada olduğu halde semâhânenin dâiresi içinde ve halka şeklinde görünmek sûretiyle üç defa yapılan dolaşma. [buna : "Sultan Veled Devri" de denir].

devr دور (f. i.) : **1.** geçmiş dersleri hatırlama. **2.** câsus; hafiye. **3.** şarap kadehi.

devrân دوران (a. i.) : dünyâ, felek, zaman, tâlih, kader; devir.

devre دوره (a. i. c. : devrât) : **1.** dönüş, dönme. **2.** bir şeyin fırdolayı etrâfı, kenarı. **3.** birkaç yıldan meydana gelen zaman süresi, * dönem.

devre-i âliye : [eski] sultânî teşkîlâtında ûlâ denilen ilk altı sınıfın son sınıfları.

devre-i arşiyye : kavs-i urûc. [Bektâşi tâbirlerindendir].

devre-i ferşiyye : devriyelerin kavs-i nüzûle âit olanları. [Üsküdarlı Hâşim babanın devre-i ferşiyye'si meşhurdur].

devre-i ibtidâiyye : eski okullarda altı sınıfın ilk sınıfları.

devre-i kasire : **fiz.** kısa devre.

devre-i mutavassıta : eski okullardaki ilk altı sınıfın orta sınıfları.

devr-hân دورخوان (a. f. b. s.) : Kur'ân'ı dâimâ okuyup devreden [kimse].

devrî, devriyye دورى ، دوريه (a. s.) : **1.** devir ile, devrân ile ilgili. **Sene-i devriyye** : yıl dönümü. **2. zf.** zaman zaman.

devriyye دوريه (a. i.) : **1.** geceleri dolaşan kol takımı, gezici karakol. **2.** bülbül, karatavuk, sığırcık ve benzerleri gibi kuşların mensûbolduğu sını f. **3.** İnsan ve kâinâtın Tanrı'dan çıkıp Tanrı'ya dönmesi, felsefesine göre bu devir safhalarını anlatan tasavvuf şiiri.

devriyye mevleviyyeti : ilmiye mensuplarına rütbeleri îcâbınca tevcîh olunan vazîfelerden birinin adı.

devvâr دوار (a. s. devr'den.) : devreden, çok dönen. **Çerh-i devvâr** : Dünyâ. **Felek-i devvâr** : Dünyâ.

devvâre دواره (a. i.) : pergel denilen geometri âleti.

dey دى (f. i.) : **1.** Güneş yılının onuncu ayı. **2.** Güneş yılının onuncu ayında ve her Güneş yılının 8, 15 ve 23 üncü günlerinde yapılacak işleri idâreye me'mur sayılan melek. **3.** kış. (bkz : şitâ).

deyâcîr دياجير (a. i. deycûr'un c.) : karanlıklar.

deybâdîn ديبادين (f. h. i.) : **1.** Cenâbıhak. **2. i.** her Güneş ayının 23 üncü günü. **3. i.** bir melek adı.

Deyâlime ديالمه (a. h. i. deylem'in c.) : deylemliler.

deybâvend ديباوند (f. h. i.) : Tehmûres'in lâkabı.

deybâzer ديباذر (f. i.) : Güneş aylarının sekizinci günü; ve onu idâreye me'mur sayılan melek.

deycûr ديجور (a. s. c. : deyâcîr) : çok karanlık. (bkz : zalâm, zulmet). **Şeb-i deycûr** : karanlık gece.

deyden, deydene ديدن ، ديدنه (a. i.) : usûl, âdet, gelenek.

deydene-i dîrîne : eski usul, âdet.

deymûmet ديمومت (a. i.) : dâimlik, devam, süregelme.

deyn دين (a. i. c. : düyûn, düyûnât) : borc.

deyn-i gayr-i sahih : **huk.** ödeme yâhut hakikaten veyâ hükmen ibrâ olmaksızın dahî sâkıt olan borç.

deyn-i hâl : **huk.** bir vakte tâlik ve te'hîr edilmiyen borç.

deyn-i lâzım-ı sahîh : **huk.** ödenmedikçe veyâhut hakikaten veyâ hükmen ibrâ olunmadıkça sâkıt olmıyan borç.

deyr دير (a. i. c. : edyâr) : **1.** manastır, kilise. **2.** insanlık âlemi, bu dünyâ. **3. mec.** meyhâne.

deyrânî ديرانى (a. s. deyr'den.) : manastır'a mensup, manastır ile ilgili, manastır adamı.

deyr-hâne ديرخانه (a. f. b. i) : manastır; kilise.

deyyân ديان (a. s.) : mükâfatlandıran veyâ cezâlandıran, hâkim, Tanrı.

deyyâr ديار (a. i.) : **1.** biri, bir kimse, bir fert. **2.** manastır sâhibi.

deyyûs ديوث (a. s.) : karısının nâmussuzluğuna göz yuman ve katlanan kimse, kurumsak. (bkz : derâre).

dıbk دبق (a. i.) : ökse.

dıfda' ضفدع (a. i. c. : defâdı') : kurbağa. (bkz : çağz).

dıfdaiyye ضفدعيه (a. i.) : **zool.** kurbağagiller.

dıhâm ضخام (a. s. dahm'ın c.) : iri, kalın olan şeyler.

dıhk ضحك (a. i.) : gülme.

dıhk-âver ضحك آور (a. f. b. s.) : insanın güleceğini getiren, güldüren, güldürücü.

dıkak دقاق (a. s.) : **1.** her şeyin ufalmışı, kırıntısı, incesi. **2.** şirden denilen bağırsak.

dıkk دق (a. i.) : ince ağrı, erime hastalığı.

dıl' ضلع (a. i. c. : adlâ') : **1. geo.** kenar. **2. anat.** kaburga kemiği.
dıl-ı kâzib : anat. : göğüs kemiğine dayanan beş tâne küçük kaburga kemiği.
dıl'-ı sahîh : anat. göğüs kemiğine dayanan yedi tâne kaburga kemiği.

Dımışk دمشق (a. h. i.) : Şam.

Dımışki دمشقى (a. s.). (bkz : Dimişki).

dır' درع (a. i. c. : dırâ', durû') : cenkte, savaşta giyilen zırh. (bkz : cevşen).

dırâk دراق (a. i. daraka'nın c.) : deriden yapılmış kalkanlar.

dırâz دراز (f. s.) : uzun, [aslı "deraz" dır].

dırâz-dest دراز دست (f. b. i.) : el uzunluğu; el uzatan.

dırâz-gûş دراز گوش (f. b. i.) : kulağı uzun, tavşan.

dırâzî درازى (f. i.) : uzunluk.

dırgam ضرغام (a. i. c. : darâgım) : arslan. (bkz : esed, haydar, gazanfer, şîr).

dırgame ضرغامه ("ga" uzun okunur. a. i.) : arslan.

dırra دره (a. i.) : **1.** kırbaç. (bkz : tâziyâne). **2.** tura.

dırs ضرس (a. i. c. : adrâs) : azı dişi.

dıyyık ضيق (a. s.) : pek dar. **Mekân-ı dıyyık** : pek dar yer.

dî دى (f. i.) : dün, dünkü gün.
dî ve ferdâ : dün ve yarın.

diâm, diâmet دعام ، دعامت (a. i. c.) : **1.** binâya vurulan direk, destek, payanda. **2.** ileri gelen, baş.

dîbâ ديبا (f. i.) : renkli dokuma motiflerle süslü lüks bir çeşit ipek kumaş, canfes kumaş.
dîbâ-yi frenk : frenk canfesi.

dîbâc ديباج (a. i. c. : debâbîc) : **1.** dallı, çiçekli bir çeşit ipek kumaş, dîbâ, canfes. **2. g. s.** bir yazı sitili.

dîbâce ديباجه (a. i.) : başlangıç, önsöz. (bkz : mukaddeme).

dibâgat دباغت (a. i.) : sepicilik, hayvan derilerini terbiye etmek zanaati.

dicâc دجاج (a. i. c. : dücüc). (bkz : decâc, dücâc).

dicâce دجاجه (a. i. c. : dücüc) : tavuk. (bkz : decâce, dücâce).

dîdân ديدان (a. i. dûd'un c.) : ufak soğulcanlar, kurtçağızlar.
dîdân-ı em'a : bağırsak kurtları.
dîdân-ı haytiyye : şeritler.

dîdâr ديدار (f. i.) : **1.** yüz, çehre.
dîdâr-ı hürriyyet : hürriyetin güzel yüzü.
dîdâr-ı pâk : temiz yüz.
dîdâr-ı yâr : sevgilinin yüzü. **2.** görme, görüşme. **3.** görüş kuvveti, göz. **4. s.** açık, meydanda. **5. i.** kadın adı.

dîde ديده (f. i. c. : dîdegân) : göz. **Nûr-i dîde** : gözün nuru. (bkz : ayn, çeşm).
dîde-i giryân : ağlıyan göz. **2.** gözcü. **3.** gözbebeği. **4.** gözucu.

-dîde ديده (f. s. c. : dîde-gân) : görmüş; görülmüş. **Lûtuf-dîde** : lûtuf görmüş. **Zarar-dîde** : zarar görmüş.

dîde-bân دیدبان (f. b. i.) : **1.** gözcü, gözleyici, bekçi, kolcu, nöbetçi. **2.** [evvelce] gümrük kolcusu.
dîde-bân-ı felek : **astr.** Zühal (Satürn) gezeğeni.

-dîde-gân دیدگان (f. s. -dîde'nin c.) : görmüşler. **Lûtuf-dîde-gân** : lûtuf görmüşler.

dîg دیگ (f. i.) : çömlek, toprak tencere.
dîg-i cûşân : taşmış, taşkın, taşan tencere.
dîg-i sevdâ : aşk tenceresi, muhabbet kazanı.

diğer, dîger دگر ، دیگر (f. s.) : diğer, başka, öteki.

dîger-bâr دیگر بار (f. b. zf.) : başka defa, başka zaman.

dîger-bin دیگربن (f. b. s.) : başkalarının iyiliği için fedakârlıkta bulunan, başkaları için yaşıyan kimse.

dîger-gûn دیگرگون (f. b. s.) : bozuk, değişmiş, başkalaşmış.

dîger-kâm دیگر کام (f. b. s.) : başkalarını düşünen, **fr. altruiste.** (bkz : dîger-bîn).

dîger-rûz دیگر روز (f. b. s.) : başka gün.

dih ده (f. i. c. : dihât) : **1.** köy, karye. (bkz : dîh). **2. g. s.** tek renkli kenarları gümüş veyâ altın motifli ipek kumaş.

-dih ده (f. s.) : veren, verici. **Ârâm-dih** : rahatlık veren. **Haclet-dih** : utanç verici, utandırıcı.

dîh دیه (f. i.) : köy, karye.

dihân دهان (a. i.) : **1.** kırmızı sahtiyan. **2.** (dühn'ün c.) : sürünülecek yağlar.

dihât دهات (f. i. dih'in c.) : köyler.

dih-çe دهچه (f. i.) : **1.** küçük köy. **2.** köylü, çiftçi.

dih-dâr ده دار (f. b. i.) : köy ağası. (bkz : dih-hudâ).

dih-gân دهگان (f. b. i.) : köylü; ekinci. (bkz : dihkan).

dih-hüdâ ده خدا (f. b. i.) : köy ağası, köy kâhyası. (bkz : dih-dâr).

dihî دهی (f. s.) : köye mensup, köylü.

dîhîm دیهیم (f. i.) : taç. (bkz : dâhîm, dâhim, efser, iklîl).

Dihistân دهستان (f. h. i.) : Esterâbâd denilen kasaba.

dihiş دهش (f. i.) : verme, veriş, bağışlama. (bkz : ihsân, atiyye).

dihkan دهقان ("ka" uzun okunur. a.i.) : **1.** çiftçi, köylü. **2.** köy ağası. [aslı Farsça "dih-gân" dır].

dihlîz دهلیز (a. i.). (bkz : dehlîz).

dîk دیك (a. i. c. : diyeke, edyâk) : horoz.
dîk-i ebyâz : Cennet'te bir kuş.
dîk-ül-arş : "sidret-ül-müntehâ" da bulunan ve bağırtısiyle Cennet'teki meleklere namaz zamânını bildirecek olan tavus şeklinde bir melek.

dîk ضیق (a. i.) : dar olma, darlık.
dîk-ı nefes : nefes darlığı, tıknefes.

dikak دقاق ("ka" uzun okunur. a. i. dakik'in c.) : incelenmiş, ufalmışlar.

dîk-efrak دیك افرق (a. b. i.) : çatal ibikli horoz.

dikkat دقت (a. i.) : dakiklik, incelik, doğruluk, ehemmiyet verme, ince eleme, ince arama.
dikkat-i nazar : bakış inceliği.

dil دل (f. i.) : **1.** gönül, yürek, kalb.
dil-i âvâre : serseri gönül.
dil-i bi-karâr : kararsız gönül.
dil-i bî-mâr : hasta gönül.
dil-i dîvâne : deli gönül.
dil-i enhâr : ırmakların gönlü.
dil-i mecrûh : yaralı gönül.

dil-i nâ-mihribân : merhametsiz yürek.
dil-i pâk : temiz gönül.
dil-i pâre pâre : parça parça, paramparça olmuş gönül.
dil-i pür-âteş : ateşli gönül.
dil-i sâd-pâre : yüz parça, paramparça olmuş gönül.
dil-i sûzân : yanık, ateşli gönül.
dil-i vîrân : yıkık, harap gönül.
dil-i zâr : zavallı gönül. **2.** orta, yarı.
dil-i deryâ : denizin ortası.
dil-i şeb : gece yarısı.

dîl ديل (f. i.) : **1.** nokta. **2.** gönül, kalb. **3.** mandıra, ağıl.

dil-âgâh دل آگاه (f. b. s.) : gönül anlar; kalbi uyanık; bilgin, akıllı.

dil-ârâ, dil-ârâm دل آرا ، دل آرام (f. b. s.) : **1.** gönül alan, gönül kapan, gönül okşıyan, gönlü dinlendiren. **2. i.** kadın adı. **3. müz.** bugün elde örneği olmıyan eski Türk mürekkep makamlarından biridir.

dil-âsâ دل آسا (f. b. s.) : gönlü rahatlandıran, avutan.

dil-âsûde دل آسوده (f. b. s.) : gönlü rahat.

dil-âşûb دل آشوب (f. b. s.) : **1.** gönüle sıkıntı veren, yüreği sıkan. **2.** gönülü karıştıran, kalbi meftûn eden [güzel].

dil-âver دلاور (f. b. s. c. : dilâverân) : **1.** yiğit, yürekli. **2. i.** erkek adı.

dil-âverân دلاوران (f. b. s.) : dil-âver'in c.) : yiğitler, yürekliler.

dil-âvîz دلاويز (f. b. s.) : **1.** gönüle asılan, gönül çeken, câzip, güzel. **2. i. müz.** Abdülbâki Dede'nin terkîbettiği 7 makamdan biri.

dil-âzâd دل آزاد (f. b. s.) : gönlü bir şeyle ilgili olmıyan, gönlü rahat.

dil-âzâr دل آزار (f. b. s.) : gönül inciten, hatır kıran, kalb kıran, merhametsiz.

dil-âzürde دل آزرده (f. b. s.) : gönlü incinmiş, kalbi kırık.

dil-bâz دل باز (f. b. s.) : gönül eğlendiren; güzel söz söyliyen, göze hoş görünen.

dil-bend دلبند (f. b. s.) : gönül bağlıyan.

dil-ber دلبر (f. b. s. c. : dil-berân) : **1.** gönlü alıp götüren, güzel. **2. i.** kız adı.

dil-berân دلبران (f. b. s. dil-ber'in c.) : dilberler, güzeller.

dil-berâne دلبرانه (f. zf.) : dilbere, güzele, sevgiliye yakışır sûrette.

dil-berî دلبرى (f. b. i.) : dilberlik, güzellik.

dil-beste دلبسته (f. b. s.) : gönül bağlamış, âşık. (bkz : dil-dâde).

dil-cû [y] دلجو [ى] (f. b. s.) : gönül arıyan, gönül çeken.

dil-dâde دلداده (f. b. s.) : **1.** gönül vermiş, âşık. (bkz : dil-beste). **2.** erkeklerin başlarına sardıkları renkli mendil.

dil-dâr دلدار (f. b. s.) : **1.** birinin gönlünü almış, sevgili. **2. i. müz.** Abdülbakî Dede'nin terkîbettiği 7 makamdan biri.

dildil دلدل (f. i.) : inilti, sıkıntı, ıztırap.

dil-dûz دلدوز (f. b. s.) : gönül delen, kalbe batan.

dil-düzd دلدزد (f. b. s.) : gönül çalan.

dile دله (f. s. ve i.) : **1.** gönül sâhibi. **2.** gönül. (bkz : dil).

dil-efgâr, dil-figâr دل افگار ، دلفگار (f. b. s.) : gönlü yaralı olan, âşık. (bkz : mecrûh-ül-fuâd).

dil-efrûz دل افروز (f. b. s.) : gönül aydınlatan. (bkz : dil-fürûz).

dil-ferâh دل فراخ (f. b. s.) : gönlü geniş, sevinçli.

dil-figâr دلفگار (f. b. s.) : gönlü yaralı, âşık.

dil-firîb دلفريب (f. b. s.) : gönül aldatan, câzibeli, alımlı.

dil-fürûz دلفروز (f. b. s.) : gönüle ferahlık veren, sevindiren. (bkz : dil-efrûz).

dil-germ دلگرم (f. b. s.) : gönlü kızmış, öfkelenmiş.

dil-gîr دلگير (f. b. s.) : gönül tutan, kalbe sıkıntı veren; gücenik, kırgın.

dil-güdâz دلگداز (f. b. s.) : yürek eriten, gönüle eziyet veren.

dil-güşâ دلگشا (f. b. s.) : **1.** gönül açan, iç açan,, kalbe ferahlık veren. **2. i. müz.** Ârif Mehmed Ağa'nın terkîbettiği bir mürekkep makamdır. [elde bu makama âit hiç bir örnek yoktur].

dil-güşte دلگشته (f. b. s.) : gönlü ölmüş, yüreği ölü.

dil-hâh دلخواه (f. b. s.) : gönül isteği, gönül dileği.

dil-harâb دلخراب (f. a. b. s.) : gönlü yıkılmış, kırılmış.

dil-hâste دلخواسته (f. b. i.) .(bkz : dil-hâh).

dil-haste دلخسته (f. b. s.) : gönlü hasta, hasta gönüllü.

dil-hırâş دلخراش (f. b. s.) : yürek parçalıyan, tırmalıyan. (bkz : cân-hırâş).

dil-hûn دلخون (f. b. s.) : içi kan ağlıyan.

dil-hûş دل خوش (f. b. s.) : gönlü hoş, yüreği rahat.

dilîr دلير (f. s. c. : dilîrân) : yürekli, cesur, yiğit.

dilîrân دليران (f. s. dilîr'in c.) : yürekliler, cesurlar, yiğitler.

dilîrân-ı nîzedâr : mızraklı yiğitler.

dilîr-âne دليرانه (f. zf.) : yiğitcesine, mertcesine.

dilîrî دليرى (f. i.) : yiğitlik, mertlik, yüreklilik.

dil-keş دلكش (f. b. s.) : gönül çekici.

dilkeş-hâverân دلكش خاوران (f. b. i.) : **müz.** tahmînen 5 asırlık veyâ daha eski bir mürekkep makamdır. Bu makam, hüseynî makamına irak makamının dizisinden bir parçanın (meselâ makamın pest dörtlüsünün) eklenmesinden mürekkeptir. Bu dörtlü (segâh dörtlüsünün ırak perdesindeki şeddi) ile ırak perdesinde durur. Güçlü birinci derecede hüseynî'nin güçlüsü olan hüseynî ve ikinci derecede hüseynî'nin durağı olan dügâh'dır (bu perde aynı zamanda ırak makamının da güçlüsüdür). Donanımı si için koma bemolü ve fa için bakıyye diyezi konulur Dilkeş-hâverân'ın terkîbindeki her iki makamın da donanımı aynı olduğundan, nota içinde bir değişikliğe hâcet kalmaz (tabîî geçkiler hâriç olmak üzere).

dil-keşîde دل كشيده (f. b. i.) **müz.** A. A. Konuk'un terkîbettiği bir mürekkep makamdır. Bu makam, muhayyer makamına ferahfezâ terkîbinin ilâvesinden müteşekkildir. Umûmiyetle inicidir. Makam ferahfezâ ile onun gibi yegâh perdesinde durur. Güçlüler, birinci derecede muhayyer'in durağı ve fahfezâ'nın ikinci güçlüsü olan dügâh, ikinci derecede muhayyerin güçlüsü olan hüseynî, üçüncü derecede de ferahfezâ'nın güçlüsü olan acem-aşîran'dır. Bu güçlüler bir sekizli tiz ve peste de şâmil olup, her birinin makamın terkîbindeki diziler içinde vazîfe aldığı unutulmamalıdır. Donanıma muhayyer gibi si için koma bemolü ve fa için bakıyye diyezi konulur; ferahfezâya geçilince bu iki ârıza bekar yapılarak, si için küçük mücenneb bemolü ve do için bakıyye diyezi ilâve olunur.

dil-kûb دلكوب (f. b. s.) : gönlü zedeliyen, vuran.

dil-mürde دلمرده (f. b. s.) : kalbi, gönlü ölmüş, duygusuz.

dil-nişîn دلنشین (f. b. s.) : **1.** gönülde yer tutan, hoş, lâtif. **2. i. müz.** tahmînen iki asırlık bir mürekkep makamdır.

dil-nüvâz دلنواز (f. b. s.) : gönül okşıyan. [aslı "dil-nevâz" dır].

dil-nüvâzâne دلنوازانه (f. b. i.) : gönül okşarcasına, gönül okşıyana yaraşır yolda.

dil-pesend, dil-pezir دلپسند ، دلپذیر (f. b. s.) : gönüle hoş gelen, gönlün beğendiği.

dil-rîş دلریش (f. b. s.) : yüreği yaralı, dertli. **Dervîş-i dil-rîş** : gönlü yaralı derviş.

dil-rübâ دلربا (f. b. s.) : **1.** gönül kapan, gönlü alan. **2. i. müz.** tahmînen iki asırlık bir makamdır. Elimizde hiçbir besteli nümûnesi yoktur.

dil-sâz دلساز (f. b. s.) : gönül yapan.

dil-sîr دل سیر (f. b. s.) : gözü gönlü tok.

dil-sitân دلستان (f. b. s.) : gönül alan ve zapteden güzel, kendine meftûn olan.

dil-sûhte دلسوخته (f. b. s.) : yüreği yanık, kederli. (bkz : dil-teng).

dil-sûz دلسوز (f. b. s.) : **1.** gönül yakan, yürek yakıcı. **2. i. müz.** tahmînen altı asırlık bir mürekkep makamdır. Elimizde hiçbir besteli nümûnesi yoktur.

dil-şâd دلشاد (f. b. s.) : gönlü hoş, sevinmiş.

dil-şikâf دلشكاف (f. b. s.) : yürek delen, çok acıklı, dokunaklı.

dil-şikâr دلشكار (f. b.s.) : gönül avlıyan.

dil-şiken دل شكن (f. b. s.) : gönül kırıcı.

dil-şikeste دلشكسته (f. b. s.) : gönlü kırık, kırık gönüllü, hüzünlü.

dil-şüde دلشده (f. b. s.) : gönlü gitmiş, âşık, vurgun.

dil-şüküfte دلشكفته (f. b. s.) : gönlü açılmış.

dil-teng دل تنگ (f. b. s.) : yüreği dar, kederli, sıkıntılı. (bkz : dil-sûhte).

dil-tengî دل تنگی (f. b. i.) : iç sıkıntısı, gönül darlığı.

dil-teşne دل تشنه (f. b. s.) : gönlü susamış, pek istekli.

dil-zinde دلزنده (f. b. s.) : gönlü dirilmiş, canlanmış, bilgin.

dîm دیم (f. i.) : yanak, çehre, yüz.

dimâ' دماء (a. i. dem'in c.) : kanlar. **Sefk-ı dimâ'** : kan dökücülük.

dimâğ دماغ (a. i. c. : edmiga) : **1.** beyin. (bkz : mağz). **2.** akıl şuur. (bkz : hûş).

dimâğî, dimâğiyye دماغی ، دماغیه (a. s.) : **1.** dimağa mensup, dimağ ile ilgili. **2.** zihnî, fikrî.

dimen دمن (a. i. dimne'nin c.) : süprüntülükler.

Dimişk دمشق (a. h. i.) : Şam.

Dimişki دمشق (a. s.) : **1.** Şam'la ilgili, Şam'a âit. (bkz : Şâmî). **2. i.** güzel sanatlarda kullanılan ve Şam'da yapılan bir çeşit kâğıt. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

Dimne دمنه (h. i.): çakal adı . ["Kelîle ve dimne"] kuşlar ve diğer hayvanlar hakkında Hintçe yazılmış bir hikâye kitabı olup, Îranlı "Hüseyin Vâiz" tarafından "Envâr-i süheylî" adiyle Farsça'ya, daha sonra "Hümâyunnâme" adiyle Osmanlıca'ya tercüme olunmuştur.

dimne دمنه (a. i. c. : dimen) : süprüntülük.

dîn دين (a. i. c. : edyân) : Allah'a inanma ve bağlanma.

dîn دين (f. i.) : **1.** her Güneş ayının yirmi dördüncü günü. **2.** kalemi muhâfazaya me'mur sayılan melek.

dînâr دينار (a. i. c. : denânîr) : **1.** eski zamânın çeyrek lirası değerinde bulunan bir nevî altın parası. **2.** bir Fransız frangına denk olan sırp parası.

dîn-dâr ديندار (a. f. b. s.) : Allah'a inanmış ve bağlanmış olan kimse.

dîn-dârâne دیندارانه (a. f. zf.) : Allah'a inanmış ve bağlanmış olan kimseye mahsus veyâ yakışacak şekilde.

dîn-dârî دینداری (a. f. b. i.) : dindarlık.

dînen ديناً (a. zf.) : dince, din bakımından.

dînî, dîniyye دینی ، دینیه (a. s.) : dinle ilgili olan. **Ulûm-i dîniyye** (din bilgileri) : din dersleri. **Akaid-i dîniyye** (din inanışları) : din dersleri.

dîn-penâh دينپناه (a. f. b. s.) : dîni koruyan; dîne destek olan. **Pâdişâh-ı dîn-penâh** : dîni koruyan, dîne destek olan pâdişah.

dîn-perver دين پرور (a. f. b. s.) : dîne hizmet ve yardım eden, dîni arkalıyan.

dîn-şiken دين شكن (a. f. b. s.) : dîni kıran, dîne karşı koyan.

dîn-şikenâne دين شكنانه (a. f. zf.) : dîni kıracak, dîne zarar verecek sûrette. **Akvâl-i dîn-şikenâne** : dîne zararlı olacak şekilde sözler.

dîr دير (f. zf.) : **1.** geç, çoktan, uzun müddet.

dîr ü zud : geç ve çabuk. **2. s.** uzak. (bkz : dûr).

dirahş درخش (f. i.) : nur, ziyâ, ışık, parıltı.

dirahşân درخشان (f. s.) : parlak, parlıyan. **Mîr-i dirahşân** : parlak, parlıyan Güneş. [aslı "durahşân" dır].

dirahşânî درخشانی (f. i.) : parlaklık, parıldayıcılık. [aslı "durahşânî" dir]. (bkz : durahşân).

dirahşende درخشنده (f. s.) : ışıldıyan, parıldıyan, ışıklı, nurlu.

diraht درخت (f. i.) : ağaç. (bkz : şecer).

diraht-i Meryem : Meryem'in altında oturduğu ağaç.

diraht-i meyve-dâr : yemiş veren, yemişli ağaç.

dîrân دیران (a. i. dâr'ın c.) : evler. (bkz : diyer).

dirâyet درايت (a. i.) : zekâ, bilgi, kavrayış.

dirâyet-kâr درايتكار (a. f. b. s.) : dirâyetli, bilgili, kavrayışlı.

dirâyetli درايتلى (a. t. b. s.) : zekî, bilgili, kavrayışlı.

dirâyet-mend درايتمند (a. f. b. s.) : dirâyetli, zekî, bilgili, kavrayışlı.

dîr-bâz دير باز (f. b. s. ve zf.) : uzun, uzun müddet.

direfş درفش (f. i.) : bayrak, sancak.

direfş-i Gâvyânî (Gâve'nin bayrağı) : [Dahhâk'ın zulmüne karşı isyân eden Gâve isminde bir demircinin kendi meşin önlüğünü yırtarak yaptığı bayrak].

direm درم (f. i.) : **1.** akça, para. **2.** dirhem. **3.** gümüş para.

direm-güzîn درمگزين (f. b. i.) : sarraf.

direm-hırîde درمخريده (f. b. s.) : para ile alınmış.

direm-serâ درمسرا (f. b. i.) : darphâne, para basılan yer.

direng درنگ (f. i.) : bekleme; gecikme; tutma; istirâhat. (bkz : ârâm).

direv درو (f. i.) : ekin biçme, hasat.

direv-ger دروگر (f. b. s.) : ekin biçen, orakçı.

dirhem درهم (a. i. c. : derâhim) : **1.** eski okkanın dörtyüzde biri. **2.** gümüş para.

dirhem-i ceyyid : bozuk, karışık olmıyan dirhem [gümüş para].

dirhem-i hâlis : saf gümüşten ibâret olup başka bir mâden ile karışık olmıyan dirhem.

dirhem-i örfî : on altı kırattan ibâret dirhem.

dirhem-i râyic : gerek ceyyid ve gerek züyûf olsun, halk arasında alınıp verilen dirhem.

dirhem-i şer'î : on dört kırattan ibâret dirhem. [zekâtta, mehirde, diyette, nisâb-ı sirkatte mûteber olan da bu dirhemdir].

dirhem ü dinâr : gümüş ve altın para. **3.** şerîate göre, orta boyda olan, 70 tâne arpanın ağırlığı.

dirîg دریغ (f. i.) : **1.** esirgeme. **2.** **e.** eyvah, ah, aman, yazık. **3.** men'etme, önleme.

dirîga دریغا ("ga" uzun okunur. f. zf.) : yazık, eyvahlar olsun!

dîrîn, dîrîne دیرین ، دیرینه (f. s.) : eski, kadîm. **Âyîn-i dîrîn** : eski töre. **Bende-i dîrîne** : eski kul.

disâm دسام (a. i.) : **1.** şişe kapağı, mantar gibi şeyler. **2.** **anat.** kapak, * kapacık.

-disâr - دثار (a. s.) : eklendiği kelimeye çokluk, bolluk mânâsını verir. **Merhamet-disâr** : çok merhametli.

disâr دثار (a. i. c. : düsür) : **1.** üste giyilen kaftan, elbise. **2.** yatak çarşafı.

dîse دیسه (f. i.) : şahıs, kişi.

dî-şeb دیشب (f. b. i.) : dün gece.

dîv دیو (f. i.) : **1.** dev. **2.** şeytan. **3.** cin.

dîv-i âhenîn-beden : demir gövdeli dev.

dîvân دیوان (a. i. c. : devâvîn) : **1.** büyük meclis.

dîvân-ı ahkâm-ı adliyye (a. b. i.) : **huk.** kanunlara ve nizamnâmelere göre bakılacak dâvâları görmek üzere 1284 târihinde kurulan ilk nizâmiye mahkemesi, * yargıtay.

dîvân-ı âlî : yüce divan.

dîvân-ı deâvî nezâreti : çavuşbaşılığın kaldırıldığı hicrî 1252 (1836) yılında bunun yerine ihdâs olunan dâire. [1287 (1870) de adliye nezâretinin teşekkülü üzerine lağvolunmuştur].

dîvân-ı harb (a. b. i.) : **huk.** harb dîvânı, askerî mahkeme. [dîvân-ı harbler 21 şevval 1286 târihli eski Askerî Cezâ Kanûnu'nun 48 inci maddesine göre beş askerden teşkil edilirdi].

dîvân-ı harb-i örfî : * sıkıyönetim mahkemesi.

dîvân-ı hâss : pâdişâhın başkanlık ettiği meclis.

dîvân-ı hümâyun (a. f. i.) : halkın dâvâ ve şikâyetlerinin dinlenip hallolunduğu, devlet işlerinin görüldüğü pâdişah huzûru. [bu mecliste, sadrâzam, şeyhülislâm, kazaskerler, defterdarlar ve sâir büyük devlet ricâli bulunurdu].

dîvân-ı ilâhî : âhiretteki hesap günü. **2.** bir şâirin, şiirlerini kafiyelerine göre alfabe sırasiyle içine alan mecmua.

dîvân-ı Fuzûlî : Fuzûlî'nin dîvânı.

divan-ı Hâkanî : Hâkanî'nin dîvânı.

dîvân-çe دیوانچه (a. f. b. i.) : küçük şiir mecmûası.

dîvâne دیوانه (f. s.) : deli; budala, alık.

dîvân efendisi دیوان افندیسی (a. t. b. i.) : eskiden taşrada me'mur olan vezîr veyâ âmirlerin mektupçuluk vazîfesini gördürmek üzere kullandıkları me'mur. (bkz : dîvân kâtibi).

dîvâne-gî دیوانگی (f. b. i.) : dîvânelik, delilik.

dîvâne-rev دیوانه رو (f. b. s.) : delicesine hareket eden, çılgın.

dîvân-hâne دیوانخانه (a. f. b. i.) : geniş sofa, salon.

dîvân-ı muhâsebât دیوان محاسبات (a. b. i.) : * sayıştay, devletçe sarfolunan paraların hesâbını kontrol, mürâkabe altında bulunduran yüksek kurul, muhâsebat dîvânı.

dîvân kâtibi دیوان کاتبی (a. t. b. i.) : (bkz : dîvân efendisi).

dîvânî, dîvâniyye دیوانی . دیوانیه (a. s.) : dîvâna âit, dîvanla ilgili. **Hatt-ı dîvânî :** dîvandan çıkan yazıların yazıldığı bir çeşit yazı. **Menâsib-i dîvâniyye :** dîvan kalemindeki me'murluklar.

Dîvânü Lûgat-it-Türk دیوان لغات الترك (a. b. i.). (bkz : Mahmud (Kâşgarlı-).

dîvâr دیوار (f. i.) : duvar.

dîvâr-ger دیوارگر (f. b. i.) : duvarcı.

dîv-bâd دیو باد (f. b. i.) : **1.** şiddetli rüzgâr, kasırga. **2.** delilik, cinnet.

dîv-beçe دیو بچه (f. i.) : dev yavrusu.

dîv-bend دیو بند (f. b. i.) : Tehmûres'in lâkabı.

dîv-câme دیو جامه (f. b. i.) : [eskiden] savaşlarda giyilen arslan ve kaplan pöstekisi.

dîv-çe دیوچه (f. b. i.) : **1.** ağaç kurdu, güve. **2. zool** sülük. **3. bot.** kadın tuzluğu denilen nebat (* bitki). **4.** arka kaşağısı.

dîve دیوه (f. i.) : ipekböceği.

dîvek دیوك (f. i.) : ağaç kurdu, güve. (bkz : dîv-çe [1]).

dîver دیور (f. i.) : ev sâhibi.

dîv-gîr دیوگیر (f. b. s.) : cin tutmuş, cin çarpmış; cinci.

dîv-lâh دیولاخ (f. b. i.). (bkz : mecenne).

diyânet دیانت (a. i.) : **1.** din. **2.** dindarlık, din duygusu.

diyânet-kâr دیانتكار (a. f. b. s.) : dindarlıkta gayretli olan.

diyâr دیار (a. i. dâr'ın c.) : **1.** memleket, ülke.

diyâr-ı âhar : başka memleket.

diyâr-ı gurbet : gurbet ili.

diyâr-ı küfr : İslâm ülkelerinden gayri yerler.

diyâr-ı Rûm : Osmanlı ülkesi.

diyâr-ı tahassür : özlem diyârı, özlenen ülke. **2.** yabancı hâneler, evler.

diyât دیات (a. i. diyet'in c.) : diyetler.

diyeke دیكه (a. i. dîk'in c.) : horozlar. (bkz : edyâk).

diyer دیر (a. i. dâr'ın c.) : evler. (bkz : dîrân).

diyet دیت (a. i. c. : diyât) : kan bahası.

diyet-i kâmile : huk. katledilen şahsın nefsine bedel cânîden veyâ âilesinden alınan tam diyet olup mikdârı maktûle göre değişir.

diyet-i mugallâza : huk. şibhi amd sûretiyle vuku'bulan bir katilden dolayı verilmesi gereken diyettir ki dört nevîden yirmi beşer adet olmak üzere yüz devedir. [bu nevîler : bint-i mehas, bint-i lebun, hıkka ve cezea denilen develerdir].

dîz, dîze دیز ، دیزه (f. i.) : renk. (bkz : levn).

diz دز (f. i.) : kale, sur.

diz-dâr دزدار (f. b. i.) : kale muhâfızı.

dolâb دولاب (a. i. c. : devâlîb) : **1.** içine eşyâ ve sâire konulan raflı veyâ rafsız göz. **2.** hîle, dek, dubârâ. **3.** kuyudan su çıkarmıya yarıyan ağaçtan veyâ demirden yapılmış çark. **4. s.** devreden, dönen. **5.** bedestenin içindeki küçük dükkânlar. [Farsçası "dûlâb" dır].

dost دوست (f. i. c. : dostân) : **1.** sevişen kimse; sevilen kimse. **2.** nikâhsız karı veyâ koca, metres. **3. tas.** hakîkî sevgili, Tanrı.

dostân دوستان (f. i. dost'un c.) : dostlar.

dost-âne دوستانه (f. zf.) : dostlukla, dostça.

dost-dâr دوستدار (f. b. s.) : dost tutan, sevgilisi olan.

dost-gâhî دوست گاهى (f. b. i.) : **müz.** elde hiçbir nümûnesi bulunmıyan, asırlardanberi terkedilmiş bir Türk müziği makamıdır.

dostî دوستى (f. i.) : dostluk.

dost-kâm دوستكام (f. b. s.) : dost meramlı, merâmı dostun merâmına uygun olan.

dost-kân دوستكان (f. b. s.) : **1.** (bkz : dost-kâm). **2.** büyük kadeh.

dost-kânî دوستكانى (f. b. i.) : **1.** arkadaş veyâ sevgililerle içilen şarap. **2.** bir toplantıda bulunanlara şarap ikrâm etme. **3.** büyük kadeh.

dû' ضوء (a. i.). (bkz : zû').

duâ' دعاء (a. i. c. : ed'iye) : **1.** Allah'a yalvarma, niyâz. **2.** birini çağırma, bir yere gönderme.

duâ-yı hayr : hayırlı duâ.

duâ-yı müstecâb : kabul edilen duâ.

duâ-gû دعاگو (a. f. b. s.) : duâ eden, duâcı.

duâ-gûyî دعاگويى (a. f. b. i.) : duâcılık, duâ edicilik.

duâ-hân دعاخوان (a. f. b. s.) : duâ okuyan, duâ okuyucu.

duâ-hânî دعاخوانى (a. f. b. i.) : duâ okuyuculuk.

duât دعات (a. s. dâî'nin c.) : **1.** duâ edenler. **2.** dâvet edenler.

ducret ضجرت (a. i.) : iç sıkıntısı, yürek darlığı. (bkz : zucret).

ducret-ver ضجرور (a. f. b. s.) : sıkıntılı. (bkz : zucret-ver).

dûçâr دوچار (f. s.) : tutulmuş, uğramış, yakalanmış. (bkz : giriftâr).

dûçâr-ı hayret ü ıztırâb : sıkıntı ve şaşkınlığa uğrama.

dûd دود (a. i. c. : dîdân) : kurt, böcek. (bkz : dûde).

dûd-i harîr : **zir.** : ipekböceği.

dûd-i müstakîm : **zool.** sivri kuyruk.

dûd-i üstüvânî : **zool.** yuvarlak solucan.

dûd-i vâhid : **zool.** mîde ve bağırsaklarda olan uzun solucan, domuz şeridi.

dûd-ül-kebed : **zool.** : çok zaman koyunların karaciğerinde yaprak şeklinde bulunan bir kurt, kelebek.

dûd-ül-kilye : **zool.** : çok zaman köpek ve kurt böbreğinde bulunan bir soğulcan.

dûd-ül-Medîne : **zool.** iplik gibi ince uzun bir kurt.

dûd دود (f. i.) : **1.** duman, tütün.

dûd-i dil-i pür-âteş : ateşli gönlün dumanı. **2.** gam, keder, tasa.

dûd-i âh : ilenç, bedduâ.

dûd-âlûd دود آلود (f. b. s.) : dumanlı.

dûde دوده (a. i.) : kurtçağız, küçük soğulcan, böcek. (bkz : dûd).

dûde دوده (f. i.) : **1.** soysop, kabîle, ocak. (bkz : dûd-hâne, dûd-mân). **2.** mürekkep yapılan çıra isi.

dûd-efgen دود افگن (f. b. i.) : sihirbazların üzerlik, günlük ve ödağacı yakarak cin dâvet eden kısmı.

dûd-gâh, dûd-geh دودگاه ، دودگه (f. b. i.) : duman yeri, ocak, baca.

dûd-hâne دود خانه (f. b. i.) : hânedan, kabîle, silsile, soysop. (bkz : dûmân).

dûd-hâr دود خوار (f. b. i.) : **1.** külhancı. **2.** aşçı. **3.** tömbeki içen kimse. **4.** kelebek.

dûdî, dûdiyye دودى ، دوديه (a. s.) : kurda, böceğe âit, onlarla ilgili.

dûdmân دودمان (f. i.) : soysop; kabîle, ocak. (bkz : dûde, dûd-hâne).

dûg دوغ (f. i.) : ayran.

dugd دغد (f. i.) : gelin. (bkz : arûs).

duh دخ (f. i.) : **1.** kız. (bkz : duht, duhter). **2.** hasır otu, hasır sazı. **3.** havâi fişek.

dûh دوخ (f. s.) : **1.** otsuz, çıplak arâzî, yer. **2.** yapraksız ve meyvasız ağaç. **3.** tüysüz, çıplak baş ve yüz. **4.** **bot.** hasırotu.

duhâ ضحى (a. i.) : kaba kuşluk vakti. (bkz : dahve). **Salât-ı duhâ** : sabah namazı. **Sûre-i duhâ** : Kur'ân'ın 93 üncü sûresi, "vedduhâ" sûresi.

duhân دخان (a. i.) : **1.** tütün. **2.** duman. **Sûre-i duhân** : Kur'ân'ın 44 üncü sûresi.
duhân-ı âteş : ateş dumanı.

duhne دخنه (a. i.) : **1.** tek tâne, tohum tânesi. **2.** darı.

duht دخت (f. i.) : kız, kerîme. (bkz : duh [1], duhter).
duht-i rez (asma kızı) : şarap.

dûhte دوخته (f. s.) : **1.** iğne ile dikilmiş. **2.** sağılmış.

duht-ender دخت اندر (f. b. i.) : **1.** üveyi kız. **2.** **tar.** kadın esirlerinin bir nev'i.

duhter دختر (f. i.) : kız, kerîme. (bkz : duht, hâher).
duhter-i rez (asma kızı) : şarap.

duhtere دختره (f. i.) : kızlık, bekârlık.

duhterî دختری (f. i.) : kızlık, bekârlık.

duhûl دخول (a. i.) : içeri girme, içine girme.
duhûl-i muzaffer-âne : muzafferce giriş.
duhûl ü hurûc : içeri girip çıkma.

duhûliyye دخولیه (a. i.) : bir yere girmek için verilen ücret.

duhûr دخور (a. i.) : hakirlik, zelillik, aşağılık, zillet.

duhûr دحور (a. i.) : defetme, kovma, uzaklastırma.

duhye ضحیه (a. i.) : kuşluk vakti kesilen kurban.

dulû' ضلوع (a. i. dıl'ın c.). (bkz : adlâ').

dumû' دموع (a. i. dem'in c.) : göz yaşları.

dumûr ضمور (a. i.) : **1.** hastalıktan âzâ kuruma. **2.** zayıflıktan hayvanın karnının içeri çökmesi.

dumûr دمور (a. i.) : bir uzvun beslenememesinden dolayı kuruyup kalması, körelme.

dûn دون (a. i.) : **1.** aşağı, aşağılık. **2.** alçak, soysuz kimse. **3.** altta, aşağıda. **Baht-ı dûn** : alçak tâlih. **Dünyâ-yi dûn** : aşağılık dünyâ.

dûn-perver دون پرور (f. b. s.) : kötü, alçak kimseleri koruyan, onların ilerilemesine yardım eden.

dûr دور (f. s.) : uzak. (bkz : dîr [2]).
dûr-bîn : **1)** uzağı gören; **2. i.)** dürbün.
dûr ü dırâz : uzun uzadıya.

dûr دور (a. i. dâr'ın c.) : **1.** evler. **2.** bölgeler.

dûrâ-dûr دورا دور (f. zf.) : uzak uzak, uzaktan uzağa; uzun uzadıya.

durahşân درخشان (f. s.). (bkz : dirahşân).

dûr-bâş دور باش (f. b. fi.) : **1.** "uzak ol!" mânâsına bir emir. **2. i.** asâ, değnek.

dûr-bâşân' دور باشان (f. b. i.) : dûr-bâş! diye bağıranlar, yasakçılar.

dûr-bîn دور بين (f. b. s.) : **1.** ilerisini, ileriyi, uzağı, geleceği gören. **2. i.** dürbün.

dûr-bînâne دور بينانه (f. zf.) : ilerisini, geleceği görerek.

dûr-bînî دور بينى (f. b. i.) : uzağı, ilerisini görürlük.

dûr-dest دور دست (f. b. s.) : erişilmesi güç şey, uzak, uzun.

dûr-endîş دور انديش (f. b. s.) : ilerisini düşünen, tedbirli, akıllı.

dûr-endîşî دور انديشى (f. b. i.) : ilerisini düşünme, tedbirli olma, akıllılık.

dûrî دورى (f. i.) : uzaklık.

dûr-nümâ [y] دور نما [ى] (f. b. s.) : uzağı gösteren.

dûr-nüvîs دور نويس (f. b. s.) : uzağı yazan, telgraf.

durû' دروع (a. i. dır'ın c.) : [eskiden] savaşta giyilen zırhlar.

durûb ضروب (a. i. darb'ın c.) : döğmeler, vurmalar, çarpmalar.
durûb-i emsâl : darbımeseller, atasözleri.

dussûkıyye دسوقيه (a. i.) : Mısır'ın Dussuk kasabasında doğan ve orada ölen İbrâhîm Dussûki tarafından kurulan bir tarîkat.

dûst دوست (f. i.). (bkz : dost).

dûş دوش (f. i.) : **1.** omuz. (bkz : ketf.).
dûş be dûş : omuz omuza.
dûş ber dûş : omuz omuza. **2.** dün gece. **3.** rüyâ.
dûş azmak : rüyâ görürken kirlenmek. (bkz : ihtilâm olmak).

dûşâb دوشاب (f. i.) : üzüm ve hurma pekmezi; pekmez.

dûşîn, dûşîne دوشين ، دوشينه (f. zf.) : dün gece ile ilgili, dün geceki.

dûşîze دوشيزه (f. i. c. : dûşîze-gân) : kız, kızoğlan kız, el değmemiş. (bkz : bâkire).

dûşîze-gân دوشيزگان (f. i. dûşîze'nin c.) : kızoğlan kızlar.

dûşîze-gî دوشيزگى (f. b. i.) : kızlık, kızoğlan kız olma hâli. (bkz : bekâret).

dûz دوز (f. s.) : dikici, diken. **Cüvâl-dûz :** çuval dikmiye mahsus iğne, çuvaldız. **Zer-dûz** : sırma dikici; sırmalı.

dûzah دوزخ (f. i. c. : dûzâhiyân) : cehennem, tamu. (bkz : dâr-üs-saîr, nîrân).

dûzahî دوزخى (f. s.) : cehenneme mensup, cehennemî, zebânî.

dûzahiyân دوزخيان (f. i. dûzah'ın c.) : azap melâikeleri, zebânîler.

dûzah-makarr دوزخ مقر (f. a. b. s.) : durağı cehennem olan, kâfir. (bkz : dûzah-mekân, dûzah-nişîn).

dûzah-mekân دوزخ مكان (f. a. b. s.) : mekânı cehennem olan, kâfir. (bkz : dûzah-makarr, dûzah-nişîn).

dûzah-nişîn دوزخ نشين (f. b. s.) : oturduğu yer cehennem olan, kâfir. (bkz : dûzah-makarr, dûzah- mekân).

dûzene دوزنه (f. i.) : sivrisinek, arı gibi şeylerin iğnesi.

dü دو (f. s.) : iki.
dü-âlem : iki dünyâ (dünyâ ve âhiret).
dü-âteş : sevgilinin iki dudağı.
dü-cihân : iki cihân (dünya ve âhiret).
dü-pâ : iki ayaklı.
dü-rû : iki yüzlü.

dü-âlem دو عالم (f. a. b. i.) : iki dünyâ (= dünyâ ve âhiret).

dü-âteş دو آتش (f. b. i.) : sevgilinin iki dudağı.

dü-bâlâ دو بالا (f. b. s.) : iki kat.

dübâr, dübâre دوبار ، دوباره (f. b. i.) : iki kat, katmerleme.

dübârâ دو بارا (f. i.) : **1.** dubârâ, hîle, yalan, dolan, oyun. **2.** tavla zarlarının ikisinde de iki noktalı tarafın üste gelmesi.

dübb دب (a. i.) : ayı. [müen. dübbe]. (bkz : hirs).
dübb-i asgar : astr. Küçükayı, semânın kuzey yarım küresinde bulunan meşhur yedili yıldız grubu olup kuyruğunda Kutup Yıldızı (demirkazık)

bulunur, **lât. : Ursus minoris** (= küçükayı); **fr. Petit Qurs; ing. : Little Bear, Little Dipper.**

dübb-i ekber : astr. : Büyükayı, semânın kuzey yarım küresinde bulunan meşhur yedili yıldız grubu, Yedigen, **lât. Ursus majoris; fr. Grand Ours; ing. Great Bear, Big Dipper.**

dübb-i şimâlî : şimal ayısı.

Dübbe دبه (a. i.) : **1.** dişi ayı. **2. astr.** Dübb-i ekber adlı yıldız kümesinin dörtgenindeki parlak iki yıldızdan biri, **lât. : alpha Ursus majoris; fr.; ing. : Dubhe.** [yedili kümenin en parlak yıldızıdır].

dübbiyye دبيه (a. i. c.) : **zool.** ayıgiller.

dü-beyt دو بيت (f. a. b. s.) : **ed.** iki beyitten ibâret olan rubâînin başka bir adı.

dübür, dübr دبر ، دبر (a. i.) : **1.** kıç, makat. **2.** bir işin sonu. **3.** bir şeyin gerisi, arkası.

dücâ' دجاء (a. i.) : karanlık. (**bkz** : zulmet).

dücâc دجاج (a. i. c. : dücüc). (**bkz** : decâc, dicâc).

dücâce دجاجه (a. i. c. : dücüc) : **1.** tavuk. (bkz : decâce, dicâce). **2. astr.** kuğu burcu, semânın kuzey yarım küresinde Lyre burcunun yanında çok parlak bir kaç yıldızdan meydana gelen bir burç, **lât. Cygnus; fr. Cygne.**

dücâciyye دجاجيه (a. i.) : **zool.** tavukgiller.

dücce دجه (a. s.) : çok karanlık.

dücce-i lücce : denizin engin karanlığı.

dücî دجى (a. i. dücye'nin c.) : **karanlıklar.** (bkz : zulümât).

dü-cihân دوجهان (f. b. i.) : **iki cihan** (dünyâ ile âhiret). (bkz : dü-kevn).

dücne دجنه (a. i. c. : dücen, dücünât). karanlık, kapalı hava. (**bkz** : dücünne).

dücüc دجج (a. i. decâc, dicâc, **dücâc'ın** c.) : tavuklar, tavuk, horoz ve piliç cinsleri.

dücünne دجنه (a. i. c. : dücünnât) : **1.** bulut, kat kat olma; karanlık. **2.** yağmur yağma.

dücür دجر (a. i.) : **bot.** böğrülce.

dücye دجيه (a. i. c. : dücî) : karanlık. (bkz : zulmet).

dü-dîde دوديده (f. b. i.) : iki göz.

dü-dil, dü-dile دو دل ، دو دله (f. b. s.) : iki gönüllü, iki tarafta sevgisi olan; münâfık.

dü-dilî دو دلى (f. b. i.) : tereddüt, kararsızlık.

düfûf دفوف (a. i. deff'in c.) : **tefler.**

dügâh دگاه (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Bu makam, sabâ terkîbine şetaraban makamından veyâ nev-eser'in yegâh perdesindeki şeddinden birkaç sesin ilâvesinden mürekkeptir. Durak perdesi, makama ismini vermiş olan dügâh'dır ki, sabânın durağı ve nev-eserin yegâhdaki şeddinin veyâ şetarabanın güçlüsüdür. Dügâh makamının güçlüsü, birinci derecede, sabânın güçlüsü olan çârgâhtır. İkinci derecede bir güçlü tesbît etmek müşküldür. Donanıma -sabânınki gibi si için koma ve **re için** bakıyye bemolleri konur; sabânın lâ bakıyye bemolü ile şetarabanın si bakıyye bemolünden başka sol bakıyye diyezi nota içinde ilâve olunur.

dügâh-ı acem : müz. en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup, elde bir nümûnesi yoktur.

dügâh-hicâz : müz. çok eski bir mürekkep makam olmakla berâber elde bir nümûnesi yoktur.

dügâh-ı kadîm : müz. en az iki asırlık bir mürekkep makam olup elde bir nümûnesi mevcut değildir.

dügâh-pûselik دوگاه پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık ehemmiyetsiz mürekkep makamlarından biridir. Bu makam, dügâh terkîbine bir bûselik beşlisi ilâvesinden mürekkeptir; bu beşli ile dügâh perdesinde kalır. Güçlü sabâ ve dügâhda olduğu gibi çârgâh'dır. Makam, dügâh gibi donanır ve değiştirilir; ayrıca da pûselik beşlisinin yedeni olan sol diyez konulur.

dü-gâne دوگانه (f. b. s.) : **1. çift, ikiz,** iki tâne. **2.** rekât namaz. **Salât-ı dü-gâne : iki** rekât namaz.

dühât دهـات (a. s. dâhî'nin c.) : dehâ sâhibi, son derece zekî, anlayışlı ve uyanık olanlar.

dühn دهن (a. i. c. : dihân, edhân) : sürünecek yağ.

dühûr دهور (a. i. dehr'in c.) : **1.** dünyâlar. **2.** zamanlar; devirler.

dühül دهل (f. i.) : davul. **Âvâz-ı dühül** : davul sesi.

dühül-bâz دهلباز (f. b. i.) : **1.** davulcu. **2.** doğancıların kuş kaldırmada kullandıkları küçük davul.

dühül-derîde دهل دريده (f. b. s.) : "davulu yırtılmış" : alnının damarı çatlamış, rezil, rüsvâ.

dü-kevn دو كون (f. a. i.) : iki âlem (dünyâ ile âhiret). (bkz : dü-cihân).

dükkân دكان (a. i. c. : dekâkîn) : içinde öteberi satılan oda, yer. [Farsça'sı "dükân" dır].

dükkân-çe دكانچه (a. i.) : küçük dükkân, dükkâncık.
dükkânçe-i sahhâf : kitapçı dükkâncığı, küçük kitapçı dükkânı.

dülbend دلبند (f. i.) : tülbend.

dülben-dâr دلبند دار (f. b. i.) : [eskiden] saraylarda sarıklarla ve ince bezlerle uğraşan kimse, içoğlanı, bunların başı, tülbent ağası.

düldül دلدل (a. i.) : **1.** Hz. Muhammed'in Hz. Alî'ye verdiği kır katır. **2.** kirpi.

dülûk دلوك (a. i.) : Güneş batması. (bkz : gurûh).
dülûk-i şems : Güneşin batması.

düm دم (f. i.) : kuyruk. (bkz : dünbâl, dünbâle).

dümbâl, dümbâle دمباله ، دمبال (f. i.) : kuyruk. (bkz : düm, dünbâl, dünbâle).

düm-bürîde دمبريده (f. b. s.) : kuyruğu kesik.

düm-çe دمچه (f. b. i.) : kuyrukçuk, kısa kuyruk.

düm-dâr دومدار (f. b. i.) : **ask.** kuyruk tutan; ordunun arkasındaki kuvvet, artçı.

dümel, dümmel دمل ، دمل (a. i.) : büyük kan çıbanı.

düm-gâh, düm-geh دمگه ، دمگاه (f. b. i.) : kuyruk yeri.

dü-mûy دوموى (f. b. s.) : saçına, sakalına kır düşmüş [adam].

dünb, dünbe دنبه ، دنب (f. i.) : kuyruk. (bkz : dünbâle).

dünbâl, dünbâle دنباله ، دنبال (f. i.) : kuyruk. (bkz. : düm, dümbâl, dümbâle, dünb, dünbe).

dünbâle-dâr دنباله دار (f. b. i.) : kuyruklu. **Necm-i dünbâle-dâr** : kuyruklu yıldız.

dünbâle-rev دنباله رو (f. b. s.) : kuyruktan, arkadan giden, arkası sıra giden, uyan.

dünbek دنبك (f. i.) : **1.** bekçi davulu. **2.** dümbelek.

dünbüre, dünbûre دونبوره ، دنبره (f. i.) : tambura denilen çalgı.

dü-nîm, dü-nîme دونيمه ، دونيم (f. s.) : iki parça, ikiye ayrılmış, bölünmüş.

dünyâ دنيا (a. i.) : **1.** içinde yaşadığımız âlem, yer yuvarlağı. **2.** küre.
dünyâ-yi dûn : alçak, sefil dünyâ. **3.** elgün, herkes.

dünyâ-dâr دنيا دار (a. f. b. s.) : dünyâ işleriyle uğraşarak mal mülk sâhibi olan.

dünyâlık دنيالق (a. t. b. i.) : para, mal ve zenginlik.

dünyâ-perest دنيا پرست (a. f. b. s.) : dünyâya tapan, tamahlı, hırslı kimse.

dünyevî, dünyeviyye دنيوى ، دنيويه (a. s.) : dünyâya mensup, dünyâya âit, dünyâ ile ilgili. **Alâka-i dünyeviyye** : dünyâ işleriyle olan ilgi.

dü-pâ دوپا (f. b. s.) : iki ayaklı. **Har-ı dü-pâ** (iki ayaklı eşek) : eşek gibi insan.

dürc, dürce درج ، درجه (a. i.) : **1.** kutu, kutucuk; hokka. **2.** sandık, cevâhir kutusu. **3.** hokka gibi olan ağız.
dürc-i dür : inci kutusu.
dürc-i teng : sevgili'nin ağzından kinâye.
dürc-i zer : altın kutusu.

dürd, dürde درد ، درده (f. i.) : tortu, çöküntü.

dür-dâne دردانه (f. b. i.) : **1.** inci tânesi. **2.** s. sevgili, kıymetli. **3.** kadın adı.

dürd-âşâm درد آشام (f. b. s.) : şarabın tortusunu içen, kalender. (bkz : dürd-keş).

dürdî دردى (f. i.) : tortu, çöküntü. (bkz : dürd, dürde, rüsûb).

dürdîriyye-i halvetiyye دردیریهٔ خلوتیه Hanefiyye-i Halvetiyye şûbelerinden birinin adı. [kurucusu : Şeyh Şehâbeddin Ahmed-üd-Dürdürî'dir. 1127 (1715) de Mısır'da doğmuştur].

dürd-keş دردکش (f. b. s.) : şarabın tortusunu içen. (bkz dürd-âşâm.).

dürece درجه (a. i.) : merdiven. (bkz : süllem).

dürer درر (a. i. dürre'nin c.) : büyük inci tâneleri.

dürer-bâr دررباز (f. b. s.) : inci yağdıran, inci gibi söz söyliyen.

dürger درگر (f. i.) : dülger, bir binânın tahta olan kısımlarını yapan usta. (bkz : dürûger, neccâr).

dürr در (a. i.) : inci.
dürr-i Aden : Aden incisi.
dürr-i girân-mâye : kıymetli iri inci.
dürr-i güftâr : söz incisi.
dürr-i hoş-âb : iyi inci.
dürr-i ıstıfâ : seçkinlik incisi (Hz. Muhammed).
dürr-i meknûn : mahfazalı parlak inci.
dürr-i nâb : parlak, beyaz inci.
dürr-i nâzım : dizilmiş inci.
dürr-i nâ-süfte : delinmemiş inci; **mec.** kızoğlan kız.
dürr-i nefîd : dizi inci, inci dizisi.
dürr-i sadef-nişîn : sedefinden çıkmamış inci.
dürr-i sirâb : iri inci.
dürr-i şah-vâr, - şeh-vâr : (pâdişaha lâyık) iri inci.
dürr-i yegâne : eşi bulunmıyan, tek inci.
dürr-i yek-dâne : iri tâneli inci.
dürr-i yetîm : sedefinde tek olarak çıkan iri, büyük inci. **mec.** Hz. Muhammed, [Farsçası "dür" dür].

dürrâa دراعه (a. i.) : üste giyilen önü açık bir elbise; ferâce.

dürrâc, dürrâce دراج ، دراجه (a. i.) : **zool.** eti gevrek, keklik cinsinden bir kuş, çil kuşu, turaç kuşu.

dürrât درات (a. i. dürre'nin c.) : büyük inci tâneleri. (bkz : dürer).

dürre دره (a. i. c. dürer, dürrât) : büyük inci tânesi.

dürr-efşân در افشان (a. f. b. s.) : inci serpen; inci gibi söz söyliyen ağız.

dürrî, dürriyye درى ، دريه (a. s.) : inci gibi parlıyan, parlak, parıltılı. [çok zaman "yıldız" hakkında kullanılır]. **Kevkeb-i dürrî** : parlak yıldız.

dü-rû [y] دورو [ى] (f. b. s.) : iki yüzlü.

dürû' دروع (a. i. dır'in c.) : zırh gömlekler.

dürûd درود (f. i.) : **1.** duâ, medih; selâm. **2.** ekin biçme. **3.** yontulmuş ağaç, kereste.

dürûg دروغ (f. i.) : yalan, gerçek olmıyan söz. (bkz : kizb).
dürûg-ı maslahat-âmîz : iş bitiren yalan.

dürûger دروگر (f. i.). (bkz : dürger).

dürûgerî دروگری (f. i.) : marangozluk. (bkz : sifânet).

dürûgî دروغی (f. s.) : yalanla ilgili.

dürûg-zen دروغزن (f. b. s.): yalancı.

dürûg-zenî دروغزنی (f. b. i.) : yalancılık.

dürûs دروس (a. i. ders'in c.) : dersler. (bkz : ders).

dürûs-i nâfia : faydalı dersler.

dürûz دروز (a. h. i. dürzî'nin c.) : dürzîler.

dü-rûz, dü-rûze دوروز ، دوروزه (f. b. s.) : iki günlük, kısa [zaman].

dürüst درست (f. s.) : **1.** doğru, düzgün; sağlam. **2.** bütün, tam.

dürüst-hân درستخوان (f. b. s.) : okuyuşu doğru ve dürüst olan.

dürüstî درستی (f. i.) : doğruluk, düzgünlük, sağlamlık.

dürüşt درشت (f. s.) : kaba, sert, katı, kalın.

dürüştî درشتی (f. i.) : kabalık, sertlik, katılık, kalınlık.

Dürzî درزی (a. h. i.) : Lübnanlı.

düstûr دستور (a. i. c. : desâtîr) : **1.** kanun, kaide, kural. **2.** vezir; müşür. **3.** büyük defter. **4.** esaslı kaide. **5.** devlet kanunlarını içine alan kitap.

düstûr-i mükerrem : (kanun, nizam üzere hareket eden) vezir; sadrâzamlarla vezirlere tâzim makamında verilen ünvan.

düstûr-ül-amel : gereği gibi uygulanacak olan kanun.

düstûr-ül-edviye : kodeks, **fr. codex.**

düsûm دسوم (a. i. desem'in c.) : yağlar.

düsûr دثور (a. i.) : mahvolma, eseri kalmama.

düsûr-ün-nefs : her şeyi çabuk unutma hâli.

düsür دثر (a. i. disâr'ın c.) : **1.** üste giyilen kaftanlar, elbiseler. **2.** yatak çarşafları.

dü-şâh, düşâhî دوشاخ ، دوشاخی (f. b. i.) : **1.** çatal ağaç; tomruk. **2.** suçlunun boynuna takılan çatal ağaç.

düşenbih دوشنبه (f. i.) : pazartesi günü.

düşeş دوشش (f. i.) : zar oyununda en büyük sayı olan iki "6" nın yanyana gelmesi; **mec.** rasgelme, iyi tesâdüf, beklenmedik kazanç.

düşîn, düşîne دوشین ، دوشینه (f. zf.) : dün gece.

düşmân, düşmen دشمان ، دشمن (f. s.) : düşman, yağı. (bkz : adû, adüvv, hasm) :

düşmenân دشمنان (f. s. düşmen'in c.) : düşmanlar, yağılar.

düşnâm دشنام (f. b. i.) : sövme, sövüp sayma. (bkz : şetm).

düşvâr دشوار (f. s.) : güç, zor. **Emr-i düşvâr** : güç iş.

düşvâr-ger دشوارگر (f. b. i.) : dağ, dağlık.

düşvârî دشواری (f. i.) : güçlük, zorluk. (bkz : suûbet).

düşvâr-pesend دشوارپسند (f. b. s.). (bkz : müşkül-pesend).

dü-tâ دوتا (f. b. s.) : iki kat, bükülmüş, eğrilmiş, kamburu çıkmış. **Kad-i dû-tâ** : iki büklüm olmuş boy.

düvâl دوال (f. i.) : kayış; tasma.

düvâzdeh دواز ده (f. b. s.) : on iki.

düvâzdeh imâm : on iki imam. (bkz : eimme-i isnâ-aşer).

düvâzdehüm دواز دهم (f. b. s.) : on ikinci, on ikide bir.

düvel دول (a. i. devlet'in c.) : devletler.

düvel-i muazzama : büyük devletler. [İngiltere, Fransa, Almanya, Avusturya - Macaristan, Rusya, İtalya].

düvel-i mü'telife : uyuşmuş, anlaşmış devletler. [birinci umûmî harpte : "İngiltere, Fransa, Rusya, İtalya" idi].

düvel-i müttefika : ittifak etmiş, birleşmiş devletler, birleşik devletler. [birinci umûmî harpte : "Osmanlı İmparatorluğu, Almanya, Avusturya - Macaristan" idi].

düvel-i sâire : düvel-i muazzama'nın dışında kalan devletler.

düvelî, düveliyye دولى ، دوليه (a. s.) : devletlerle ilgili : **Münâsebât-ı düveliyye** : devlet münâsebetleri.

dü-vîst دويست (f. b. s.) : iki yüz.

dü-vüm, dü-vümîn دوم ، دومين (f. s.) : ikinci. (bkz : sânî).

düyek دويك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir ve eski zamanlardan beri pek rağbetle kullanılan bir ölçüdür. Sekiz zamanlı ve beş darblıdır. Bu güzel usûl, ilâhi formunda en ziyâde kullanılan ölçü olup, âyîn-i şerîf'lerin muayyen kısımlarında, tevşîh, peşrev, kâr, beste, oyun havası ve bilhassa şarkı formlarında da istîmal edilir, 8/4 ağır düyek mertebesi de sık kullanılır. Düyek, iki adet sofyandan mürekkeptir.

düyûn ديون (a. i. deyn'in c.) : borçlar.

düyûn-i umûmiyye (umûmî borçlar) : Osmanlı İmparatorluğunun XX. asrın ikinci yarısından sonra yabancı devletlerden aldığı borçlara karşı, gösterdiği gelirleri toplamaya mahsus yabancı me'murların idâresi altında ve İstanbul'da bulunan müessese.

düyûnât ديونات (a. i. deyn'in c. olan düyûn'un c.) : borçlar.

düyûnât-ı atîka : eski borçlar.

düzd دزد (f. s. c. : düzdân) : hırsız, uğru.

düzdân دزدان (f. s. düzd'ün c.) : hırsızlar. (bkz : sürrak).

düzd-âne دزدانه (f. zf.) : hırsız gibi, hırsızca, hırsıza yakışır yolda.

düzdî دزدى (f. i.) : hırsızlık.

düzdîde دزديده (f. s.) : çalınmış [şey] : **Dürr-i düzdîde** : çalınmış inci.

dü-zebân دوزبان (f. b. s.) : iki dilli.

E

e ءَ ، أ (ha.) : elif harfinin üstün ve ince okunan şekli.

-e ه ، أ (a. e.) : Arapça kelimeleri müennes yapmıya yarar : hâfız = hafıza; sâlih = sâliha; âdil = âdile.. gibi.

eâcib اعاجيب (a. s. u'cûbe'nin c.) : **1.** taaccübolunacak, şaşılacak şeyler. **2.** vücuttaki garip, anormal yaratılışlar.

eâcib-i dehr : dünyânın çok şaşılacak şeyleri

Eâcim اعاجم (a. i. A'cem'in ve Acem'in c. olan "A'câm'ın c.) : Arap olmıyanlar, İranlı'lar, Acemler. (bkz : A'câm).

eâdî اعادى (a. s. adüvv'ün c. olan a'dâ'nın c.) : düşmanlar, hasımlar, yağılar. **Dest-i eâdî** : düşmanların eli.

eâlî اعالى (a. s. a'lâ'nın c.) : pek yüksek olanlar, şeref sâhibi olan büyük kimseler.

eamm اعم (a. s.) : en umûmî, pek şümullü.

Eârîb اعاريب (a. i. A'râbî'nin c.) : çölde yaşıyan Araplar.

eârîz اعاريض (a. i. arûz'un c.) : 1. şiirin vezinlerinden bahseden ilimler. 2. nazımda beytin birinci mısrâının son kısımları. [Arap arûzuna mahsus ıstılahtır]. (bkz : arûz).

eâsîr اعاصير (a. i. i'sâr'ın c.) : şiddetli rüzgârlar, kasırgalar.

eâzım اعاظم (a. s. a'zam'ın c.) : pek büyük olanlar, büyük adamlar, [eşyâda kullanılmaz].
eâzım-ı millet : millet büyükleri.
eâzım-ı ricâl : devlet adamlarının en büyükleri.
eâzım-ı üdebâ : edebiyatçıların en büyükleri.

eazz اعز (a. s.) : en azîz, pek muhterem, çok sayın.
eazz-i ahibbâ : dostların en azîzi.
eazz-Allâh : Allah azîz etsin!

eazze اعز (a. cü.) : "azîz etsin!" mânâsında bir iyi dilek.

eb اب (a. i. c. : âbâ) : baba, ata. (bkz : ebî, ebû, peder).
eb-i müşfik : şefkatli baba.

ebâbîl ابابيل (a. i. müfretsiz "tekilsiz" c.) : 1. dağ kırlangıcı. 2. "keçisağan" denilen bir kuş. 3. sürüler, bölükler. [Kur'ân'ı Kerîm'in "105" inci "Fil" sûresinde sözü edilen "kuş sürüsü" vesîlesiyle edebiyâtımızda çok geçer].

eb'ad ابعد (a. s. ba'd'den.) : daha (en, pek, çok) uzak.
eb'ad-i ihtimâlât : ihtimâllerin pek uzağı.

eb'âd ابعاد (a. i. bu'd'un c.) : uzaklıklar, uzunluklar.
eb'âd-ı bî-nihâye : sonsuz uzaklıklar.
eb'âd-ı selâse : (üç uzaklık) 1. en. 2. boy. 3. yükseklik (veyâ =derinlik).

ebâdîd اباديد (a. s.) : müteferrik, dağınık.

ebâet ابائت (a. i. c. : âbâ) : 1. kamışlık [yer]. 2. kamış.

ebâid اباعد (a. s. eb'ad'ın c.) : 1. en uzak [yerler]. 2. yakın olmıyan [hısım ve akrabâ]. [müfredi başka mânâda kullanılır].

ebâlîs, ebâlise اباليس، ابالسه (a. i. iblîs'in c.) : iblisler, şeytanlar.

ebânet ابانت (o. i.) : ibnelik.

ebârik ابارق (a. s.) : 1. kumlu, balçıklı [yer]. 2. (ebrak'ın c.) : alaca atlar.

ebârîk اباريق (a. i. ibrîk'ın c.) : ibrikler, su kapları [müfredi çok, cem'i az kullanılır].

ebâtıl اباطل (a. i. ibtal'in c.) : böğürler, yanlar, yan taraflar.

ebâtîh اباطيح (a. i. ebtah'ın c.) : kumlu dereler ve ırmaklar. (bkz : bathâ').

ebâtîl اباطيل (a. s. ubtûle'nin c.) : boş, faydasız, esassız olan şeyler, sözler, boş inanışlar. [müfredi kullanılmaz].

ebâzîr ابازير (a. i. bezr'in c. olan ebzâr'ın c.) : yemeklere konulan kurumuş kekikler, baharlar.

ebb أب (a. i. c. : âbâb) : 1. mer'a, otlak. 2. tâze veyâ kuru ot.

ebbâl ابال (a. i.) : deve çobanı. (bkz : ibil).

ebbâle اباله (a. i.) : 1. bir yük odun. 2. bir kısım halk, cemâat.

ebbâr ابار (a. i.) : iğne yapan ve satan, iğneci.

ebbâz اباز (a. i.) : 1. ürkme, kaçma. 2. sıçrayıp atlıyan karaca. (bkz : remîde).

ebbed-Allah ابد الله (a. cü.) : "Allah, ebedî, dâim eylesin!" mânâsına bir iyi dilek.
ebbed-Allahü mecdühu : Allah onun mecd ve şerefini dâimî kılsın.

ebced ابجد (a. i.) : eski sâmî alfabe sırasına göre tertiplenmiş, Arapça'ya mahsus ses-

leri gösteri harfler ilâve edilmiş ve bu sıraya göre harflere, birden ona sıra ile, ondan yüze, onar onar, yüzden bine, yüzer yüzer olmak üzere birer sayı değeri verilmiş olan Arap harflerinin diziliş sırası ve bütünü. Bu harfler sekiz gruba ayrıldıktan sonra, aralarına vokaller konularak mânâsı olmıyan, fakat Arap harflerine mevzû teşkîl eden şu sekiz kelime meydana getirilmiştir :

[ebced ابجد : hevvez هوز :
huttî حطی : kelemen کلمن :
sa'fes سعفص : karaşet قرشت :
sehhaz ثخذ : dazıg + len ضظغ + لا :

Ebced harfleri ile sayı kıymetleri :

(elf = ا = 1); (b = ب = 2);
(cim = ج = 3); (dal = د = 4);
(h = ه = 5); (vav = و = 6);
(ze = ز = 7); (ha = ح = 8);
(tı = ط = 9); (y = ی = 10);
(kef = ك = 20); (lâm = ل = 30);
(mim = م = 40); (nun = ن = 50);
(sin = س = 60); (ayın = ع = 70);
(fe = ف = 80); (sad = ص = 90);
(kaf = ق = 100); (rı = ر = 200);
(şın = ش = 300); (te = ت = 400);
(se = ث = 500); (hı = خ = 600);
(zel = ذ = 700); (dad = ض = 800);
(zı = ظ = 900);

(gayın = غ = 1000). Farsça'ya mahsus olan :

(p = پ); (ç = چ); (j = ژ) ve

(g = گ) harfleri, (b), (c), (z) ve (ke) gibi hesâbedilir].

ebced-hân ابجد خوان (a. f. b. s.) : ebced okuyan, mektebe yeni başlıyan, acemi. [daha çok "tıfl-ı ebced-hân (ebcet okuyan çocuk) : çok acemi, daha başlangıçta" terkîbinde geçer].

ebcel ابجل (a. s.) : iri yapılı adam.

ebcer ابجر (a. s.) : büyük ve çıkık karınlı [adam].

ebda' ابدع (a. s. bed'den.) : en bedi', en acîp, en göze çarpan, en hârikulâde, tansuk.

ebdâl ابدال (a. i. ve s.) : **1.** dünyâ ile ilgisini kesip, Tanrıya bağlanmış olan, derviş. [evliyâdan 70 kişilik bir cemâat veyâ zümreye verilmiş bir addır. Efganistan'da bir Türk topluluğunun, Anadolu'da göçebe bir halkın adıdır. Aşırı Alevî olup kendilerine "Seyyid Gazî yetimleri", büyüklerine de "dede" derlerdi]. **2.** aptal, şaşkın, alık, ahmak, budala [kelime, müfret gibi kullanılır; aslında "bedîl" in cemidir].

ebdân ابدان (f. i.) : **1.** kavim, kabîle. **2. s.** lâyık. (bkz : çespân, şâyeste).

ebdân ابدان (a. i. beden'in c.) : cisimler, vücutlar, gövdeler, tenler. **İlm-ül-ebdân : 1) hek.** beden bilgisi, **fr. anatomie; 2)** jimnastik.

ebecc ابج (a. s.) : patlak gözlü [adam].

ebed ابد (a. i.) : sonu olmıyan gelecek zaman.

ebedâ, ebeden ابداً ، ابدا (a. zf.) : aslâ, hiç bir zaman, katiyen.

ebed-gâh ابدگاه (a. f. b. i.) : mezar.

ebed-hâne ابدخانه (a. f. b. s.) : mezar.

ebedî, ebediyye ابدی ، ابدیه (a. s.) : ebed'e mensup, zevalsiz, sonu olmıyan. (bkz : sermedî).

ebedi-yy-üd-devâm : sonsuz olarak devam edecek olan.

ebediyyen ابدیاً (a. zf.) : ebedî olarak; hiç bir daha, hiç bir vakit, hiç bir zaman. (bkz : ile-l-ebed).

ebediyyet أبديت (a. i.) : ebedîlik, sonsuzluk, dâimîlik, sonu olmıyan zaman. (bkz : câvidânî).

eben an cedd, eben an ceddin أباً عن جد ، أباً عن جدٍ (a. zf.) : babadan, büyük babadan, dededen, kuşaktan kuşağa.

eberr ابر (a. s.) : hayırlı, şerefli ve fazîletli [olan].

ebes ابث (a. i.) : çok süt içmekten mîde ve karında hâsıl olan yel ve şiş.

ebeveyn ابوين (a. i.) : ana baba. (bkz : vâlideyn). **Hukuk-i ebeveyn** : ana baba hakları.

ebgaz ابغض (a. s.) : pek çok buğzedilen, hiç sevilmiyen.

ebhal ابخل (a. s. buhl'den.) : daha (en, pek) hasîs. **Şahs-ı ebhal** : pek cimri kişi.

ebhâr ابحار (a. i. bahr'ın c.) : denizler. (bkz : bihâr, buhûr, ebhur).

ebhâr-ı vâsia : geniş denizler.

ebhar ابخر (a. s.) : ağzı, nefesi fenâ kokan [adam].

ebhâs ابحاث (a. i. bahs'ın c.) . (bkz : bahis, bahs).

ebhâs-ı cedîde : yeni bahisler.

ebhâs-ı müşkile : zor bahisler.

ebhem ابهم (a. s.) : söz söylemeğe muktedir olmıyan adam.

ebher ابهر (a. s.) : **1.** daha (en, pek) parlak. **2. i. anat.** kalbden vücûda kan dağıtan büyük anadamar, atardamar.

Ebheriyye ابهريه (a. i.) : Ebû Reşit Kutbüddîn Ebû Bekir Bin Ahmet Bin Muhammed-ül-Eherî tarafından kurulan tarîkatın adı. [ölümü : 573 (1177).

ebhire ابخره (a. i. buhâr'ın c.) : buğular, dumanlar.

ebhur ابحر (a. i. bahr'ın c.) : denizler. (bkz : bihâr, buhûr, ebhâr).

ebî أبى (a. i.) : baba. (bkz : eb, peder, ebû).

ebir ابر (f. i.). (bkz : ebr).

ebkâr ابكار (a.i. bikr'in c.) : **1.** kızoğlan kızlar. **2.** birinci defâ söylenmiş mazmunlar.

ebkâr-ı efkâr : evvelce söylenmemiş olan fikirler.

ebkem ابكم (a. s. bükm'den c. : bükm) : söz söylemiye muktedir olmıyan (hayvan gibi dilsiz, ağızsız). [adam, nesne]. **Zulmet-i ebkem** : dilsiz, karanlık. (bkz : ahras).

ebkemî ابكمى (a. f. i.) : dilsizlik. (bkz : ebkemiyyet).

ebkemiyyet ابكميت (a. i.) : dilsizlik. (bkz : ebkemî, hares).

ebkemiyyet-i mutlaka : mutlak, tam dilsizlik.

eblag ابلغ (a. s. beliğ'den.) : daha (en, pek) beliğ, en fasîh ve olgunluk derecesine çok yakın olan.

eblak ابلق (a. s. balık'dan) : **1.** alaca bulaca. **2.** rengârenk. **3.** alabacak [at].

eblak-süvâr ابلق سوار (a. f. b. s.) : alaca ata binmiş [kişi], **mec.** savaşçı yiğit.

eblec ابلج (a. s.) : **1.** açık kaşlı. **2. mec.** vuzuhlu, nurlu, parlak.

ebled ابلد (a. s.) : pek kalın kafalı, kaba zihinli, ahmak. (bkz : ebleh).

ebleh ابله (a. s. belâhet'den.) : pek akılsız, ahmak, bön, alık.

ebleh-âne ابلهانه (a. f. zf.) : akılsızcasına, ahmakcasına.

ebleh-firîb ابله فريب (a. f. b. s.) : aptal aldatan, avlıyan.

ebleh-firîbâne ابله فريبانه (a. f. zf.) : aptal aldatırcasına.

eblehî ابلهى (a. f. i.) : bönlük, ahmaklık, saflık. (bkz : eblehiyyet).

eblehiyyet ابلهيت (a. i.) : bönlük, ahmaklık, saflık. (bkz : eblehî).

eblek ابلك (f. s.) : alacalı [renk]. (bkz : eblak).

eblem ابلم (a. s.) : kalın dudaklı [adam].

ebleme ابلمه (a. i.) : **bot.** sıcak memleketlerde yetişir, bakla gibi boğumlu ve bir ucundan diğer ucuna kadar birden ayrılabilen bir ot.

eblûç ابلوج (f. s.) : ezilmiş tozşekeri; nebat şekeri.

eblûk ابلوك (f. s.) : **1.** münâfık, iki yüzlü [adam] **2.** şarlatan.

ebnâ' ابناء (a. i. ibn'in c.) : oğullar.

ebnâ-üd-dehâlîz : anası babası belli olmayıp şuraya buraya bırakılan çocuklar.

ebnâ-yi Âdem : Âdem oğulları.

ebnâ-yi beşer : insan oğulları, insanlar. (bkz : benî beşer).

ebnâ-yi dehr : zamâne adamları.

ebnâ-yi sebîl : yolcular.

ebnâ-yi vatan : vatan evlâtları.

ebniye ابنيه (a. i. binâ'nın c.) : binâlar, yapılar.

ebniye-i atîka : eski binâlar.

ebniye-i hâssa : pâdişah binâları.

ebniye-i mîriyye : beylik binâlar.

ebniye-i mürtefia : yüksek binâlar.

ebniye-i seniyye : pâdişah binâları.

ebr أبر (f. i.) : bulut. (bkz : ebir, gamâm, sehâb).

ebr-i bahâr : bahar bulutu.

ebr-i bârân : yağmur bulutu.

ebr-i ihsân : ihsan, lûtuf bulutu.

ebr-i seher : sabah bulutu.

ebrâc ابراج (a. i. burc'un c.) : kaleler, kale burçları. (bkz : burc, burûc).

ebrak ابرق (a. s.) : **1.** kumlu, taşlı, balçıklı [yer]. **2.** iki renkli lekeli şey. **3.** alacalı [at]. **4.** fazla parıltılı.

ebr-âlûd ابر آلود (f. b. s.) : bulutlu. (bkz : sehâb-âlûd).

ebrâr ابرار (a. s. berr'in c.) : hayır sâhipleri, iyiler; dindarlar, özü sözü doğru olanlar. **Şeş-ebrâr** (altı hayır sâhibi) : Hz. Ebû Bekir; Hz. Ömer; Hz. Osman; Hz. Alî; Hz. Hasan; Hz. Hüseyin.

ebrâr-ı ümmet : ümmetin hayırlı insanları.

ebras ابرص (a. s.) : baras (miskin illeti) hastalığına tutulan, yânî vücûdünde yer yer beyaz lekeler bulunan adam, ebraş, sam lekesi.

ebrec ابرج (a. s.) : gözünün akı çok, fakat güzel gözlü [kimse].

ebred ابرد (a. s.) : **1.** daha (en, pek) soğuk. **Kelâm-ı ebred** : pek soğuk kaçan söz. **2. i.** dolu yağdıran fırtına bulutu.

Ebrehe ابرهه (f. s.) : **1.** eshâb-ı fîl'in sergerdesi olan şahsın adı. **2.** a. "ebâbîl" denilen kuş, dağ kırlangıcı.

ebrencen ابرنجن (f. i.) : bilezik. (bkz : sivâr).

ebrencen-i dest : el bileziği. (bkz : halhâl).

ebreş ابرش (a. s.) : **1.** beyaz ve kırmızıdan meydana gelen alaca renk. **2.** alaca benekli [at], abraş.

ebrî ابرى (f. i.) : **zool.** sünger.

ebrikühen ابركهن (f. i.) : **zool.** sünger.

ebrimürde ابرمرده (f. b. i.). (bkz : ebrikühen).

ebrîşüm ابريشم (f. i.) : ibrişim, bükülmüş ipek.

ebr-kâr ابركار (f. b. s.) : şaşkın, sersem, ne yapacağını bilmiyen (adam). [ebr'in (bulutun) yerinde durmamasından kinâye olarak, bu mânâyı aldığı sanılıyor].

ebrû ابرو (f. i. c. : ebrû-vân) : **1.** kaş. (bkz : hâcib).

ebrû-yi dil-firîb : câzip, güzel kaş. **2. g. s.** [eskiden] kâğıt üzerine yapılan hafif hâre. **3. g. s.** kitap ciltlerinin iç kaplarında, tezhiplerin dış kısımlarında ve buna benzer sanat eserlerinde yardımcı bir süsleme unsuru olarak kullanılan, hâreli, motifli boyama usulü. [bu usulde boyanan boyaların belli başlıları : bedahşi bengal ve Lahor boyaları idi].

ebrû-yi sanem : **bot.** kan kurutan otu.

ebrû-ferâh ابرو فراخ (f. b. s.) : güler yüzlü [kimse]. (bkz : besîm, beşûş).

ebrû-ferâhî ابرو فراخى (f. b. i.) : güler yüzlülük, şen olmak. (bkz : besâmet, beşâşet).

ebrûmîg ابرو ميغ (f. i.) : kara bulut, kasırga bulutu.

evruvân ابروان (f. i. ebrû'nun c.) : kaşlar.

ebsâr ابصار (a. i. basar'ın c.) : gözler, görme hassaları. (bkz : basar).

ebtah ابطح (a. i. c. : ebâtîh) : kumlu dere ve ırmak.

ebtal ابطل (a. s. c. : ebâtıl) : en boş, beyhûde.

ebtâl ابطال (a. s. battâl'ın c.) : yiğitler, döğüşken erler.

ebter ابتر (a. s.) : **1.** kuyruğu kesik [hayvan]. **Ester-i ebter** : kuyruksuz katır. **2.** zürriyetsiz ve hayırsız [adam]. **Şahs-ı ebter** : evlâtsız adam. **3.** faydasız şey. **Emr-i ebter** : faydasız, netîcesiz iş.

ebtine ابطنه (a. i. bâtın'ın c.) : çukur, kuytu yer.

ebû ابو (a. i.) : baba, ata. (bkz : eb, ebî, peder).

Ebû-cehl ابو جهل (a. h. i.) : asıl adı Ömer olup Hz. Muhammed'e düşmanlığıyle meşhurdur. "Bedr Gazâsı" nda öldürülmüştür.

Ebû-Fırâs-il Hamdânî ابو فراس الحمدانى (a. h. i.) : meşhur ilim ve san'at hâmîsi ve Hims melîki Seyf-üd-Devle'nin amcazâdesi olup, Arap şâir ve ediplerinin en büyüklerinden biridir. [d. ö. : 932 - 968].

ebû-hamîd, ebû-hûmid ابو حميد ، ابو حوميد (a. i.) : **zool.** ayı. (bkz. : dübb, hirs).

Ebû-Hanife ابو حنيفه (a. h. i.) : Hanefî mezhebinin kurucusu olup asıl adı "Nu'mân İbnü Sâbit" dir. [İslâm Ansiklopedisinde : "..... Fars, Türk yâhut başka bir kavme intisâbı açık değilse de, Arap olmadığı, fakat Araplar arasında doğup büyüdüğü muhakkaktır." denilmektedir.

ebuk ابوق (a. s.) : kaçmış, kaçan [köle]. (bkz : âbık).

Ebû-leheb ابو لهب (a. h. i.) : "alev babası" : Hz. Peygamberin amcası ve Abd-ül-Muttalib'in oğludur. İslâm dînini kabul etmemiş ve halkı da bu dîni kabulden uzaklaştırmayı kendisine iş edinmişti. [Kur'ân-ı Kerîm'de "Tebbet yedâ ebî lehebin..." diye başlıyan 111 inci "Tebbet" sûresi, bununla karısı Ümmü Cüm eyle hakkındadır].

Ebû-Muse-l-Eş'arî ابو موسى الاشعرى (a. h. i.) : sahâbe'den olup Muâviye ile Hz. Ali arasındaki hilâfet (halîfelik) ihtilâfında, İmâm-ı Alî'nin hakemi.

Ebû-Nüvâs ابو نواس (a. h. i.) : meşhur Arap şâirlerinden bir zat.

Ebû-Süfyân ابو سفيان (a. h. i.) : Kureyş'in bir kolu olan Benî Ümeyye'nin reisi, Muâviye'nin babası ve Hz. Muhammed'in düşmanıdır. [597-653].

Ebû-Türâb ابو تراب (a. b. i.) : "toprak babası" : Peygamberimizin dâmâdı olan Hz. Alî'nin lâkaplarından biri.

Ebû-l-Alâ' ابو العلاء (a. h. i.) : körlüğüne rağmen hâfızasının fevkalâdeliği ile tanınmış büyük Arap şâirlerinden biri ki kasîdeleriyle meşhurdur [973 - 1057].

ebü-l-beşer ابو البشر (a. b. i.) : "insanların babası" : Hz. Âdem.

ebü-l-feth ابو الفتح (a. b. i.) "fâtihler babası" : II. Mehmed'in lâkabı.

Ebü-l-hevl ابو الهول (a. b. i.) : "korku babası" : Mısır'da, Ehramlar civârında, insan başı şeklindeki korkunç bir taş, sfenks.

ebül-l-iber ابو العبر (a. b. s.) : edepsiz, utanmaz [adam].

ebü-n-nevm ابوالنوم (a. b. i.) : "uyku babası" : **bot.** haşhaş.

ebürrebî' ابو الربيع (a. b. i.) : çavuşkuşu, ibibik. (bkz : hüdhüd).

ebü-z-zeheb ابو الذهب (a. b. i.) : altın babası, çok zengin adam.

ebvâb ابواب (a. i. bâb'ın c.) : **1.** kapılar. **2.** kısımlar, bölümler.

ebvâb-ı irtikâb : irtikâp kapıları.

ebvâb-ı müzehheb : yaldızlı kapılar.

ebvâb-ı rahmet : rahmet kapıları.

ebyân ابيان (a. s.) : **1.** cömert, eli açık [kimse]. **2.** yemekten tiksinen [adam].

ebyât ابيات (a. i. beyt'in c.) : iki mısra'dan meydana gelen manzum sözler [bizde "büyût", bu mânâda kullanılmaz].

ebyaz ابيض (a. s. beyâz'dan) : pek ak, pek beyaz. **Mevt-i ebyaz** : ânî ölüm.

ebz ابز (a. i.) : **1.** ürkme, kaçma. **2.** birden ölme.

ebzâr ابزار (a. i. bezr'in c.) : yemeklere konulan kekikler, baharât.

ebzün ابزن (a. i.) : **1.** içinde yıkanılan küçük havuz. **2.** banyo, küvet.

ecâhil اجاهل (a. s. echel'in c.) : en (çok, pek) câhil, bilgisiz olanlar.

ecâmire اجامره (a. i. c.) : tâifeler, insan takımları.

ecânib اجانب (a. i. ecnebî'nin c.) : yabancılar, başka memleketlere mensûbolanlar.

ecbe اجبه (a. s.) : alnı geniş adam.

ecdâd اجداد (a. i. cedd'in c.) : dedeler, büyük babalar, atalar.

ecdâs اجداث (a. i. cedes'in c.) : kabirler, mezarlar.

ecdâs-ı ecdâd : ataların kabirleri.

ecder اجدر (a. s.) : daha (en, pek, çok) lâyık. (bkz : elyak).

ecel اجل (a. i. c. : âcâl) : muayyen olan vâde, ömrün sonu, hayâtın son demi.

ecel-i kazâ : tehlikeye uğramak sûretiyle, tesâdüfî olarak gelen ecel.

ecel-i mev'ûd, ecel-i müsemmâ : tabiî olarak gelen ecel.

ecel-i nâ-gehân : ansızın gelen, ânî ölüm.

ecel-giyâ اجل گيا (f. b. i.) : **bot.** zehirli bir * bitkinin kökü, bıldırcın otu.

ecell اجل (a. s. celîl'den) : daha (en pek) celîl, çok büyük, en ulu.

ecell-i mahlûkât (mahlûkların en üstünü) : insan.

ecemm اجم (a. i.) : **1.** etli kemik. **2.** mızraksız adam. **3.** boynuzsuz koç.

ecfân اجفان (a. i. cefn'in c.) : **1.** göz kapakları. **İhtilâc-ı ecfân** : göz kapaklarını seğirmesi. **2.** kirpikler. **3.** asma çubukları.

ecfün اجفن (e. i. cefn'in c.). (bkz : ecfân, cüfûn).

echel اجهل (a. s. câhil'den.) : **1.** daha (en, pek) câhil. **2.** nâdân, aksi [kimse].

echelü min Karagöz : Karagöz'den daha câhil.

echer اجهر (a. s.) : **1.** son derece güzel [kadın]. **2.** gündüz iyi görmiyen kamaşık gözlü [adam].

echere اجهره (f. i.) : pıtırak dikeni.

ecîl اجيل (a. s.) : **1.** işini sonraya, geriye bırakan. **2.** geciktirilen şey.

ecille اجله (a. s. celîl'in c.) : bilgi, fazîlet ve rütbe îtibâriyle büyük olanlar.

ecille-i ricâl-i devlet : devletin büyük adamları.

ecille-i üdebâ-yi Osmâniyye : Osmanlı edebiyâtının büyük adamları.

ecim اجم (a. i.) : **1.** bir şeye çok devâm etmekten usanc gelme. **2.** birini, istemediği hâle uğratma **3.** su-temizliğini kaybedip- bozulma.

ecinne اجنه (a. i. cenîn'in c.) : ana karnındaki çocuklar.

ecinnî اجنى (a. i.) : cin tâifesinden bir fert.

ecir اجر (a. i. c. : ucûr). (bkz : ecr).

ecîr اجير (a. s. ecr'den.) : ücretle çalışan, ücretle tutulan, gündelikçi.

ecl اجل (a. i.) : sebep, illet. : **O ecelden** : o sebepten.

ecla' اجلع (a. s.) : kısa dudaklı ve miskin [adam].

eclâ اجلى (a. s. celî'den) : en celî, pek belli, çok âşikâr.

eclâd اجلاد (a. i. cild'in c.) : hayvan derileri.

eclâf اجلاف (a. s. cilf'in c.) : ayak takımları, rezil kimseler, baldırı çıplaklar.

eclah اجلح (a. s.) : **1.** başı kel [adam]. **2. i.** üstü düz araba veyâ devenin üstüne yapılan küçük kulübe, mahfe.

eclef اجلف (a. s. cilf'den.) : daha (en, pek) edepsiz.

ecma' اجمع (a. s. cem'den.) : en toplu, çok birleşmiş ve biriken.

ecmaîn اجمعين (a. zf.) : hepsi, cümlesi, topu. **Radiya-llahü anhüm ecmaîn** : Allah hepsinden râzı olsun.

ecmâl اجمال (a. i. ecmel'in c.) : erkek develer.

ecmât اجمات (a. i. ecme'nin c.) : sık ağaçlı yerler, ormanlar.

ecme اجمه (a. i. c. : ücem, ecmât) : sık ağaçlı yer, orman. (bkz : ücem).

ecmel اجمل (a. s. cemâl'den.) : **1.** en (daha, pek, çok) güzel, yakışıklı. (bkz : ahsen). **2. i.** erkek ve kadın adı.

ecmûd اجمود (f. i.) : **bot.** kereviz.

ecnâb اجناب (a. i. cenb'in c.) : yan taraflar.

ecnâd اجناد (a. i. cünd'ün c.) : askerler, taburlar. (bkz : cünûd).

ecnâs اجناس (a. i. cins'in c.) : cinsler, nevîler, çeşitler, türlüler, soylar.

ecnâs-ı muhtelife : türlü, çeşitli cinsler.

ecneb اجنب (a. s.) : **1.** garip, yabancı [adam]. **2.** sert başlı [at].

ecnebî, ecnebiyye اجنبى ، اجنبيه (a. s.) : yabancı [kimse veyâ nesne], misâfir, taşralı. **Memâlik-i ecnebiyye** : yabancı ülkeler.

ecnebiyyet اجنبيت (a. i.) : ecnebîlik, yabancılık, gariplik.

ecnef اجنف (a. s.) : **1.** haktan uzaklaşan [adam]. **2.** beli eğri olan [adam].

ecniha اجنحه (a. i. cenâh'ın c.) : kanatlar.

ecr اجر (a. i. c. : ücûr) : **1.** bir iş, hizmet karşılığında verilen şey. **2.** ahrete âit mükâfat, sevap. **3.** ücret.

ecr-i misl : **huk. 1)** bir malın kullanılmasından doğan menfaatin para ölçüleriyle takdîri. [kirâ bedeli tâyin edilmeden bir yerin kirâlanması hâlinde vasıf, mevki ve kullanma tarzı bakımlarından kirâlanan yere benziyen yerlerin kirâ bedelleri o yerin de ecr-i misl'idir]. **2)** bîgaraz ehl-i vukufun takdîr ettiği ücret.

ecr-i müsemmâ : mukavele ve pazarlıkla kararlaştırılan ücret. [aylığı yirmi liradan hizmetçi tutmak veyâ yıllığı beş yüz liradan bir ev kiralamak gibi].

ecrâm اجرام (a. i. cirm'in c.) : cansız olan cisimler.

ecrâm-ı semâviyye : gök cisimleri, yıldızlar.

ecrâs اجراس (a. i. ceres'in c.) : çanlar, büyük çıngıraklar.

ecreb اجرب (a. s.) : uyuz [insan veyâ hayvan].

ecred اجرد (a. s.) : **1.** tüysüz adam; genç. **Tıfl-ı ecred** : tüysüz çocuk. **2.** otsuz [yer]. **Arz-ı ecred** : otsuz toprak.

ecribe اجربه (a. i. cirâb'ın c.) : dağarcıklar, meşin veyâ bezden yapılmış çantalar.

ecsâd اجساد (a. i. cesed'in c.) : vücutlar, tenler, gövdeler.
ecsâd-ı seb'a (yedi cisim) : altın, gümüş, kalay, kurşun, demir, bakır, harçini.

ecsâm اجسام (a. i. cism'in c.) : gövdeler, bedenler. (bkz : cüsûm).

ecsem اجسم (a. s.) : pek iri, gövdesi büyük olan.

ecûc اجوج (a. s.) : ışık veren, parlıyan şey.

ecvâd اجواد (a. i. cûd'un c.) : cömertlikler, elaçıklıkları.

ecvâf اجواف (a. i. cevf'in c.) : oyuklar, boşluklar, içler, kovuklar.

ecved اجود (a. s.) : **1.** daha, pek, en iyi olan.
ecved-i mensûcat : dokumaların en iyisi. **2.** eliaçık, cömert. (bkz : sahî).
Ecved-ün-Nâs : Hz. Peygamber.

ecvef اجوف (a. s. cevf'den.) : **1.** içi boş, kof. **2. mec.** çok câhil, bilgisiz, boş kafalı. **3. i.** eski gramerlerde ayn-ül-fi'li (üç harflilerin [sülâsîlerin] ikinci harfi) "vav=ecvef-i vâvî", yahut "ya = ecvef-i yâî" olan Arapça fiiller. [sâim (savm); bâe (bey)] gibi.

ecvibe اجوبه (a. i. cevâb'ın c.) : sorulan şeylerin söylenilen sözlerin karşılıkları.
ecvibe-i müskite : susturucu cevaplar.

ecyâd اجياد (a. i. cîd'in c.) : uzun boyunlar.

ecyâf اجياف (a. i. cîfe'nin c.) : leşler.

ecyâl اجيال (a. i. cîl'in c.) : **1.** milletler, kabîleler, uluslar. **2.** nesiller, soylar.

ecyed اجيد (a. s.) : uzun boyunlu [adam].

eczâ' اجزاء (a. i. cüz'ün c.) : **1.** parçalar, kısımlar.
eczâ-yı unsûriyye : esas teşkîl eden parçalar. **2.** ilâçlarda kullanılan maddeler.
eczâ-yı tıbbiyye : ilâç yapılan nesneler. **3.** ciltlenmemiş kitap vesâire.
eczâ-yı şerîfe : Kur'ân-ı Kerîm'i meydana getiren otuz cüz.

eczâcı اجزاجى (a. t. i.) : eczâ, ilâç yapan ve satan kimse. (bkz : ispençiyârî).

eczâ-hâne اجزاخانه (a. f. b. i.) : eczâne, eczâcı dükkânı; eczâ dolabı.

eczâl اجذال (a. i. cizl'in c.) : ağaç kökleri, tomrukları.

eczem اجذم (a. s. cüzâm'dan.) : **1.** cüzamlı, miskinlik illetine uğramış olan. **2.** parmakları veyâ eli kesik [adam].

eczem اجزم (a. s.) : burnu kesilmiş.

edâ' اداء (a. i.) : **1.** borç veyâ borç gibi olan herhangi bir şeyi ödeme; yerine getirme.
edâ-yi deyn : borç ödeme.
edâ-yi i'tizâr : özür dileme edâsı.
edâ-yi salât : namazı vaktinde kılma. (bkz : kazâ-yi salât). **2. ed.** tarz, ifâde, üslûp, şîve, ton. **3.** naz, cilve. (bkz : işve). **4.** kurum, caka, münâsebetsiz tavır. **5.** kadın adı.

ed'ac ادعج (a. s.) : **1.** kara ve büyücek gözlü. **2.** pek siyah [şey].
ed'ac-ül-ayneyn : gözleri kara. [Hz. Muhammed'in şemâilindendir].

edakk ادق (a. s. dakik'den) : en dakik, pek ince; çok mühim.
edakk-ı umûr : işlerin en mühimi.

edâm-Allahü ادام الله (a. cü.) : "Allah devâm ettirsin!" mânâsına gelen duâ.

edânî ادانى (a. i. ednâ'nın c.) : en alçak, pek bayağı, aşağılık kimseler.

edât ادات (a. i. c. : edevât) : 1. âlet. 2. başlıbaşına mânâsı olmıyan kelime veyâ harf. [**dır; de; dahî**].. gibi.

e-d-dâî الداعى (a. i.) duâ eden, duâcı; [evvelce] ulemâ sınıfının çok zaman imzâ veyâ mühür üstüne koydukları ve "duâcınız, hayır-hâhınız" mânâsına kullandıkları klişeleşmiş bir söz.

E-d-deberân الدبران (a. h. i.) : **astr.** (bkz : Ayn-üs-sevr).

edeb ادب (a. i. c. : âdâb) : 1. iyi terbiye, nâziklik, usluluk, zariflik.

edeb-i kelâm : **1)** söz zarifliği, güzelliği; **2) ed.** ifâde arasında bayağı ve çirkin tâbirler bulunmaması. (bkz : asâlet).

edeb-i san'at : kusursuz, fasîh ve beliğ olan sözlerin süsleri. **2.** hayâ, utanma. **3.** edebiyat bilgisi.

edeb-âmûz ادب آموز (f. b. s.) : edep öğretici, muallim.

edeb-hâne ادبخانه (a. f. b. i.) : ayakyolu, aptesâne.

edebî, edebiyye ادبى ، ادبيه (a. s. edeb'den.) : edebiyâta, terbiye ve nezâkete mensup.

edebiyyât ادبيات (a. i.) : **1.** nazımlı, nesirli, güzel sözler. **2.** bu sözlerden bahseden ilim.

edebiyyât-ı Cedîde (yeni edebiyat) : 1896 dan 1901 yılına kadar devâm eden : Tevfik Fikret, Hâlit Ziyâ Uşaklıgil, Cenap Şahâbettin ve arkadaşlarının mümessili bulundukları edebiyat okulu.

edebiyyât-ı Osmâniyye : Osmanlı edebiyâtı.

edebiyyât yapmak : **meç.** güzel ve uzun uzun sözlerle mevzû dışnda konuşmak.

edebiyyûn ادبيون (a. i. c.) : edebiyat ile uğraşanlar. (bkz : üdebâ).

eder ادر (a. s.) : kasığı yarık [adam].

ederfen ادرفن (f. i.) : **hek.** tuzlu balgam denilen cilt hastalığı.

edevât ادوات (a. i. edât'ın c.) : **1. gr.** fiillere ve isimlere eklenen mânâlı kelimeler. **2.** bir işi işlemiye vasıta olan şeyler, takımlar, parçalar, âletler, avadanlıklar.

edevât-ı kitâbet : yazı vâsıtaları.

edevât-ı lâhika : **gr.** son * takılar.

edeyân اديان (f. s.) : çok koşan [hayvan].

edfâ, edfak ادفق ، ادفى (a. s.) : beli bükülmüş [adam].

edfer ادفر (a. s.) : iğrenilen, tiksinilen, çok kokan şey.

edhân ادهان (a. i. duhn'ün c.) : sürülecek güzel kokulu yağlar.

edhem ادهم (a. i.) : **1.** karayağız at. **2.** erkek adı. (bkz : İbrâhîm-i Edhem).

edhemiyye ادهميه (a. i.) : Şeyh Ebî İshak İbrâhim bin Edhem bin Süleyman bin Mansûr-il Belhî tarafından kurulan tarîkatın adı. [tarîkat, "efkârın def'i mâsıvâ-ullah'ın terki, ağyâr muhabbetinin ref'i" eşâsına dayanır].

edhine ادخنه (a. i. duhân'ın c.) : dumanlar.

edhine-i mütekâsife : kesâfet peydâ eden, kalınlaşan dumanlar.

edî ادى (a. i.) : **1.** küçük kap. **2. s.** küçük ve şerir [adam].

edîb, edîbe اديب ، اديبه (a. s. edeb'den.) : **1.** edepli, terbiyeli, zarif, nâzik [kimse]. **Tıfl-ı edîb** : terbiyeli çocuk. **2.** edebiyatla uğraşan [kimse].

Edîb-i bî-müdânî : eşsiz edebiyatçı. **3. i.** erkek ve kadın adı.

edîb-âne اديبانه (a. f. zf.) : edepli, terbiyeli, zarif, nâzik olana veyâ edebiyatla uğraşana yakışır sûrette.

edille ادله (a. i. delîl'in c.) : **1.** işâretler, kılavuzlar, rehberler. **2.** herhangi bir dâvâyı ıspât etmiye yarıyan şeyler. (bkz : delâil).

edille-i asliyye : **fık.** kitap, sünnet, icmâ, kıyastır. [fıkıh ilminin dayandığı asıl deliller bunlardır].

edille-i kaviyye : sağlam deliller.

edille-i şer'iyye, edille-i erbaa : kitap, sünnet, icmâ-i ümmet, kıyâs-ı fukahâ'dan çıkan, şerîatın dört lelîli.

edille-i tâliye : **huk.** örf, âdet, teâmül, istishap, asıl ve amel, maslahat-ı mürsele, kaide-i külliye, âsâr-ı sahâbe ve âsâr-ı kibâr-ı tâbiîn gibi deliller.

edîm ادیم (a. i.) : **1.** tabaklanmış deri. **2.** satıh, yüz.

edîm-i arz : yer yüzü.

edimme ادمه (a. i.) : derinin ikinci tabakası.

ed'iye ادعیه (a. i. duâ'nın c.) : yalvarmalar, niyazlar.

ed'iye-i hayriyye : hayırlı duâlar.

ed'iye-i me'sûre : eser'de, yâni hadiste geçen duâlar.

edlem ادلم (a. s.) : kara yağız, siyah adam.

edm ادم (a. i.) : iki nokta, iki şey arasını birleştirme.

edmen ادمن (f. i.) : hâlis misk.

edmiga ادمغه (a. i. dimâğ'ın c.) : beyinler.

edmu' ادمع (a. i. dem'in c.) : göz yaşları. (bkz : dümû') :

ednâ ادنى ، ادنا (a. s. denî'den. c. : edânî) : **1.** pek aşağı, en bayağı, çok alçak. **2.** az, pek az.

ednâs ادناس (a. i. denes'in c.) : **1.** pislikler, murdarlıklar, kirler. **2. s.** çapkınlar, en aşağılık adamlar.

edra' ادرع (a. s.) : **1.** başı kara, vücudu beyaz [hayvan]. **2.** hecin.

edred ادرد (a. s.) : dişsiz. **Şahs-ı edred** : dişsiz adam.

edrek ادرك (f. i.) : tâze zencefil.

edrem ادرم (f. i.) : teğelti, eğerin altına konulan keçe.

edrem ادرم (a. s.) : **1.** dişleri dökülmüş [adam]. **2.** dümdüz şey.

edreng ادرنگ (f. i.) : sıkıntı ve musîbet.

edsak ادسق (a. s.) : ağzı büyük [adam]. (bkz : efvag, efveh).

edsem ادسم (a. s.) : pek yağlı [şey].

edser ادثر (a. s.) : gaflette bulunan [adam].

edvâ' ادواء (a. i. dâ'ın c.) : illetler, dertler, hastalıklar.

edvâr ادوار (a. i. devr'in c.) : **1.** devirler, zamanlar, asırlar.

edvâr-ı sâbıka : geçen zamanlar. **2.** şark müziğinden bahseden fen eserleri. **3. müz.** eski müzik nazariyâtı kitaplarına verilen bir addır. Şarklıların Arab, Acem ve Türkçe telif ettikleri müzik kitaplarında, mecmûalarında makamlar ve usuller dâire şeklindeki şemalarla gösterilmek âdet olduğundan dolayı bu ismi taşırlar.

edveş ادوش (a. s.) : gözü dumanlı adam.

edviye ادویه (a. i. devâ'nın c.) : ilâçlar.

edviye-i müessire : te'sirli ilâçlar.

edyâk ادياك (a. i. dîk'in c.) : horozlar.

edyân اديان (a. i. dîn'in c.). (bkz : dîn).

edyâr اديار (a. i. deyr'in c.) : manastırlar, kiliseler.

ef'a افعى (a. i.) : **1.** engerek yılanı. (bkz : ef'î). **2. s. mec.** fenâ tabîatlı [adam].

efâdıl افاضل (a. s. efdal'ın c.). (bkz : efâzıl).

efâhim افاخم (a. s. efham'ın c.) : en ulu, pek büyük ve saygıya lâyık kimseler.

efâhîs افاحيص (a. i. ufhûs'un c.) : taş arasında, kayalıkta bulunan kuş yuvaları.

efâî افاعى (a. i. ef'â'nın c.) : engerek yılanları. **Dıhk-ül-efâî** : acı acı, hâince gülüş.

efâik افائك (a. s. efîke'nin c.) : yalanlar, dolanlar, düzme sözler; iftirâlar.

efâîl ü tefâîl افاعيل وتفاعيل (a. i.) : arûz'u hazırlıyan İmâm Halîl'in âhenk ölçüsü olmak üzere bulduğu : [feûlün, fâilün, mütefâilün, müstef'ilün, mefâilün, fâîlâtün, müfâaletün, mef'ûlâtü] kelimeleri ki, bunların tekrârından ve değişmelerinden "arûz" un ölçüleri meydana gelmiştir.

efâkil افاكل (a. s. efkel'in c.) : titriyenler, titrekler.

ef'âl افعال (a. i. fi'l'in c.) : işler, ameller. (bkz : a'mâl, efâîl, fiâl, fiil).

ef'âl-i hasene : iyi işler.

ef'âl-i seyyie : kötü işler, hareketler.

efânîn افانين (a. i. üfnûn'un c.) : **1.** sarmaşık gibi birbirine sarılmış sık ağaç dalları. **2.** değişiklikler; işler, haller, şartlar.

efârît عفاريت (a. s. ifrît'in c.) : **1.** hîlekârlar, kurnazlar, cüretliler. **2.** şeytanlar. **3.** son derece hâin olan cinler.

efâtîh افاتيح (a. i.) : mantar ve benzerleri gibi nebat. (* bitki).

efâvîc افاويج (a. i. fevc'in c. olan efvâc'ın c.) : bölükler, kısımlar, takımlar.

efâvîk افاويق (a. i. fuvâk'ın c.) : hıçkırıklar.

efâviye افاويه (a. i. c.) : yemeğe konulan bahârat.

efâyik افايك (a. s. efîke'nin c.) : uydurma, düzme, asılsız, yalan [sözler].

efâzıl افاضل (a. s. efdal'in c.) : pek mümtaz olanlar, çok bilgililer. (bkz : efâdıl).

efâzıl-ı ukalâ : akıllıların en ileri gelenleri.

efâzıl-ı vükelâ-yi fihâm : büyük vekillerin bilgilileri.

efdah افضح (a. s. fadîh'den.) : daha (pek, en) rezil. (bkz : efzah).

efdal افضل (a. s. fâdıl, fâzıl'dan.) : **1.** daha (en, pek) fazîletli. **2.** en âlâ, üstün.

efdâl افضال (a. i. fazl'ın c.) : **1.** ziyâdeler, fazlalar. **2.** ihsanlar, meziyetler, lûtuflar, iyilikler.

efdaliyyet افضليت (a. i.) : efdallik, fazîletlilik, meziyetlilik, üstünlük.

efder, evder افدر ، اودر (f. i.) : **1.** amca, babanın erkek kardeşi. **2.** yeğen, amca, hala, teyze çocukları.

eferr افر (a. s.) : pek kaçıcı, çok koşucu.

effâf افاف (a. s.) : çok of çeken, sıkıntılı, kederli [adam].

effak افاق (a. s.) : ticâret için bütün dünyâyı gezen [adam].

effâk افاك (a. s. ifk'den.) : fazla iftirâ eden. (bkz : efvek).

efgan افغان (f. i.) : ıztırap ile haykırma, bağırıp çağırma; inleme, bağrışma. (bkz : figan).

efgâne افگانه (f. s.) : düşük [ana rahminden düşen çocuk]. (bkz : cenîn-i sâkıt).

-efgâr -افگار (f. s.) : yaralı, sakat; kötürüm. (bkz : mecrûh). [kelime "figâr" şeklinde de kullanılır].

-efgen -افگن (f. s.) : düşüren, yıkan, yere atan; atıcı, yıkıcı, düşürücü. (bkz : figen).

efgende افگنده (f. s.) : **1.** yıkılmış, yıkık, düşürülmüş, yere atılmış. **2.** düşkün, biçâre. (bkz : figende).

efhâ' افخاء (a. i. fehâ'nın c.) : soğan veyâ yemeklere konulan nâne, kekik, somak ve benzerleri gibi kuru otlar.

efhâm افهام (a. i. fehm'in c.) : zihinler, anlamalar, idrâkler. (bkz : fuhûm).

efham افخم (a. s. fahîm'den.) : daha (en, pek) fahâmetli, çok şeref sâhibi, en ulu.

efhâs افحاث (a. s. fahs'ın c.) : her şeyin içleri, boşlukları.

efhâz افخاذ (a. i. fahz'ın c.) : yakın hısımlar, akrabalar.

efhem افهم (a. s. fehm'den) : çok fehîm olan, pek çabuk anlıyan, zihni son derece açık ve zeyrek olan.

ef'î افعى (a. i.). (bkz : ef'â).

ef'î-i münakkaş : alaca derili engerek yılanı.

efid, eftid افد ، افتد (f. s.) : **1.** medhedici; vasfedici. **2.** şaşılacak şey.

ef'ide افئده (a. i. fuâd'ın c.) : yürekler, kalbler, gönüller.

ef'ide-i hâlise : saf, temiz, bozulmamış kalbler.

efîka افيقه (a. s.) : fenâ, kötü [şey].

efîke افيكه (a. s. c. : efâik) : yalan, dolan, iftirâ. **İsnâd-ı efîke** : yalan isnâd etme. (bkz : ifk).

efîn افين (a. s.) : **1.** boş kafalı [adam]. **2.** çürük [ceviz].

efjûl افژول (f. i.) : **1.** kışkırtma, kandırma. **2. s.** perâkende, dağınık.

efkar افقر (a. s.) : daha (en, pek) fakir ve muhtaç.

efkar-i fukarâ' : fakirlerin fakiri.

efkâr افكار (a. i. fikr'in c.) : **1.** düşünceler. (bkz : fikr).

efkâr-ı âliye : yüksek fikirler, düşünceler.

efkâr-ı umûmiyye : halkın, umûmun düşüncesi. **2.** düşünme, endîşe, vesvese, kuruntu, niyet, maksat; rey'.

eflah افلح (a. s.) : daha (en, pek, çok) felâh bulan, kurtulan, selâmete çıkan, bahtına, nasîbine, nîmetine kavuşan.

eflâk افلاك (a. i. felek'in c.) : **1.** semâlar, felekler, gökler, küreler; zamanlar. **2.** bahtlar, tâlihler, kaderler.

eflâk-ı seb'a (yedi dünyâ) : **astr.** Kamer (Ay); Utarıt; Zühre; Şems (Güneş); Merih, Müşterî; Zuhal.

Eflâk افلاق (a. h. i.) : Osmanlı İmparatorluğu zamânında, merkezi Bükreş olan, "memleketeyn" (iki memleket) den bir kısım.

eflâkî افلاكى (f. s. c. : eflâkiyân) gökte oturan, melek [Eflâkî : Mevlânâ'ya dâir "Menâkıb-ül-Ârifîn" adlı eserin müellifi Hâkî Dede'nin mahlâsı].

eflâkiyân افلاكيان (f. i. eflâkî'nin c.) : gökte oturanlar, melekler.

Eflâtûn افلاطون (a. h. i.) : Aristaut'nun hocası, Socrate'ın talebesi olan meşhur Yunan filozofu. m. ö. : (429 - 347).

eflâtûnî افلاطونى (a. s.) : Eflâtun'a ve onun felsefesine âit, onunla ilgili, **fr. platonique.**

eflec افلج (a. s.) : **1.** seyrek [diş].

eflec-ül-esnân : seyrek dişli. **2.** omuzları geniş, kollarının arası açık [adam].

efles افلس (a. s.) : daha (en, pek) müflis, züğürt.

efles-i nâs : insanların en züğürdü.

eflûd افلود (a. s.) : yetişkin, güzel ve gürbüz [çocuk].

efnâd افناد (a. s. fened ve fenid'in c.) : ihtiyarlıktan bunamış olanlar, bunaklar.

efnân افنان (a. i. fenn'in c.) : cinsler, nevîler, çeşitler.

efnân-ı elvân : renk çeşitleri. [bizde "fenn" bu mânâda kullanılmaz].

efniye افنيه (a. i. finâ'nın c.) : avlular.

efra' افرع (a. s.) : **1.** vesveseli, kuruntulu [adam]. **2.** işi gücü olmıyan [adam].

efrâd افراد (a. i. ferd'in c.) : **1.** tek olanlar, birler.

efrâd-ı âile : âileyi teşkîl eden fertler.

efrâd-ı beşer : insanlığın fertleri. **2.** askerler, erler.

efrâd-ı askeriyye : askerî erler.

efrâd-ı müstebdele : muvazzaf askerlik hizmetini bitiren efrâd.

efrâh افراخ (a. i. ferh'ın c.) : **1.** piliçler. **2.** piçler [insan ve nebat hakkında]. (bkz : furûh).

efrâh افراح (a. i. ferah'ın c.) : iç açıklıkları, sevinmeler.

efrâhte افراخته (f. s.) : yukarı kaldırılmış, yükseltilmiş. (bkz : efrâşte).

efrak افرق (a. s.) : pek ayrık, çatal [şey].

efrân افران (a. s.) : neşeli, keyifli, sevinçli olan [kimse].

efrâs افراس (a. i. feres'in c.) : atlar, beygirler; kısraklar.

Efrâsiyâb افراسیاب (f. h. i.) : büyük İskender'den evvel yaşamış ve Keyhusrev tarafından öldürülmüş olan Mâverâünnehir Kralı tûranlı bir yiğit, Alp Er-tonga.

efrâşte افراشته (f. s.) : yukarı kaldırılmış, yükseltilmiş. (bkz : efrâhte).

-efrâz افراز- (f. s.) : kaldıran, yükselten. [kelime **firâz** şeklinde de kullanılır]. **Ser-efrâz, -firâz** : baş yükselten, mümtaz, büyük, meşhur, mâruf.

efrenc افرنج (a. i.) : frenk, Avrupalı. **Dâ'-ül-efrenc** : frengi hastalığı. **Tâife-i efrenc** : frenkler, Avrupalılar.

efrencî, efrenciyye افرنجی ، افرنجیه (a. s.) : **1.** frenklere, Avrupalılara mahsus, onlarla ilgili. **Târih-i efrenc** : Mîlât târihi. **2.** frengi illetiyle ilgili.

efrend افرند (f. i.) : süs, bezek, şan, debdebe.

efrez افرز (a. s.) : arkası kamburumsu olan [adam].

Efrîdûn افریدون (f. i.) : Cemşid soyundan, anlayış ve zekâsiyle meşhur olan bir Îran hükümdârı. [Acem ve eski Osmanlı edebiyâtında bu isme çok rastlanır]. (bkz : Ferîdûn).

efrûg افروغ (f. i.) : ziyâ, ışık, nur. (bkz : pertev, şuâ', şu'le).

efrûhte افروخته (f. s.) : yanmış, tutuşmuş, parlamış, ışıklanmış, aydınlanmış. **Dil-efrûhte** : gönlü yanık. **Şem'-efrûhte** : mumunu yakmış.

efrûşe افروشه (f. i.) : un helvası. (bkz : afrûşe).

efrûz افروز (f. i.) : **1.** şûle, parıltı. **2.** kadın adı.

-efrûz افروز- (f. s.) : **1.** aydınlatan, parlatan. **Âlem-efrûz. Cihân-efruz** : dünyâyı aydınlatan. **2.** tutuşturan, yakan. (bkz : fürûz).

efsâ [y] [ی] افسا (f. i.) : afsuncu, büyücü.

efsah افصح (a. s.) : daha (en, pek) fasih, uzdilli.

efsah-ül-Arab, efsah-ül-Kureyş : Hz. Muhammed.

efsak افسق (a. s.) : en fâsık, pek edepsiz.

efsâl افسال (a. s. fesl'in c.) : alçak, aşağılık kimseler.

efsâne افسانه (f. i.) : **1.** asılsız hikâye, masal, boş söz, saçmasapan lâkırdı. **2.** dillere düşmüş, meşhur olmuş hâdise.

efsâne vü efsûn (masal ve büyü) : boş lâkırdı.

efsâne-cû [y] [ی] افسانه جو (f. b. s.) : efsâne arıyan veyâ arayıcı, boş vakit geçirmek istiyen.

efsâne-cûyî افسانه جویی (f. b. i.) : efsâne arayıcılık.

efsâne-gû [y] افسانه گو [ی] (f. b. s.) : masal söyliyen, saçmasapan söyliyen.

efsâne-gûyî افسانه گویی (f. b. i.) : efsâne söyleyicilik.

efsâne-perdâz افسانه پرداز (f. b. s.) : masal uyduran, yazan, âdî romancı, meddah.

efsâne- perdâzî افسانه پردازی (f. b. i.) : masal uyduruculuk, âdî romancılık.

efsâr افسار (f. i.) : yular. (bkz : mikvad, inân, zimâm).

efsâr-dûzân-ı hassa : **tar.** saray atları'nın yularlarını yapanlar.

efsed افسد (a. s.) : pek fenâ, çok bozuk.

efser افسر (f. i.) : tâc. (bkz : dîhîm, iklîl).

efsûn افسون (f. i.) : afsun, büğü, sihir, gözbağıcılık, arpağ. (bkz : füsûn, rukye).

efsûn-ger افسونگر (f. b. s.) : büğücü, üfürükçü. (bkz : sâhir).

efsûn-gerî افسونگری (f. b. i.) : büğücülük, üfürükçülük.

efsûs! افسوس (f. e.) : yazık, eyvah! gibi bir teessür edâtı. (bkz : derîg, hayf).

efsürde افسرده (f. s. c. : efsürde-gân) : donmuş; donuk; **mec.** kansız, gayretsiz, duygusuz. (bkz : füsürde).

efsürde-dil افسرده دل (f. b. s.) : yüreği donuk, gönlü donmuş, hissiz, duygusuz.

efsürde-dilî افسرده دلی (f. b. i.) : yürek donukluğu, duygusuzluk.

efsürde-dimâğ افسرده دماغ (f. a. b. s.) : beyni donmuş, kabiliyetsiz. (bkz :efsürde-mağz).

efsürde-dimâğî افسرده دماغی (f. a. b. i.) : beyin donukluğu, kabiliyetsizlik.

efsürde-gân افسردگان (f. b. s. efsürde'-nin c.) : gayretsiz, duygusuz, kansız adamlar.

efsürde-gî افسردگی (f. b. i.) : donukluk, gayretsizlik, duygusuzluk.

efsürde-mağz افسرده مغز (f. b. s.). (bkz : efsürde-dimâğ).

efsürde-mağzî افسرده مغزی (f. b. i.). (bkz : efsürde-dimâğî).

efsürde-mizâc افسرده مزاج (f. a. b. s.) : mizâcı soğuk, kanı soğuk [adam].

efşâl افشال (a. s. feşil'in c.) : cesâretsizler, korkaklar, yüreksizler.

-efşân افشان - (f. s.) : saçan, serpen, dağıtan, silken. **Zer-efşân** : altın serpen. **Dâmen-efşân** : etek silken, vazgeçen. [kelime "feşân" şeklinde de kullanılır. **Dâmen-feşân**]. (bkz : dâmen-efşân). gibi.

efşâr افشار (f. s.) : **1.** sıkma, sıkılmış. [meyva suyu gibi şeyler]. **2. i.** çimdikleme.

efşe افشه (f. i.) : bulgur.

efşûn افشون (f. i.) : **zir.** yaba.

efşürde افشرده (f. s.) : sıkılmış, posası çıkarılmış [şey].

efşüre افشره (f. i.) : usâre, öz.

efşüre-i engûr : üzüm suyu.

eftân افتان (f. s.) : düşen; düşerek. (bkz : fütân).

eftâr افتار (a. i. fitr'in c.) : baş ve şahâdet parmaklarının araları.

efûr افور (a. i.) : sıçrayıp seğirtme.

efvâc افواج (a. i. fevc'in c.) : bölükler, takımlar, kısımlar.

efvâf افواف (a. i.) : ince, nâzik kumaşlar.

efvag افوغ (a. s.) : büyük ağızlı [adam] (bkz : edsak, efveh).

efvâh افواه (a. i. fem ve fevh'in c.) : ağızlar; menfezler, ağıza benziyen her türlü delikler.

efvâh-ı nâriyye : ateşli silâhlar. [top, tüfek].

efvâh-ı nâs : halkın ağzı, lisanı.

efvâhî افواهى (a. f. s.) : halk sözü, asılsız, ehemmiyetsiz.

efveh افوه (a. s.) : ağzı büyük, ön dişleri uzun [adam]. (bkz : edsak, efvag).

efvek افوك (a. s.) : yalancı. (bkz : eflâk).

efyâl افيال (a. i. fîl'in c.) : filler. [bilinen büyük hayvan(lar)].

efyûn افيون (a. f. i.) : afyon, haşhaştan çıkan uyutucu bir madde.

efyûnî افيونى (f. s.). (bkz : efyûn-keş).

efyûn-keş افيون كش (a. f. b. s.). afyon kullanmıya alışmış olan, afyon tiryâkisi.

-efzâ - افزا (f. s.) : arttıran, çoğaltan [**-fezâ** şeklinde de kulanılır]. **Ruh-efzâ** : ömür arttıran. **Zînet-efzâ** : pek çok zînet bahşeden.

efzâ' افزاع (a. i. fezâ'ın c.) : korku ile bağırıp çağırmalar.

efzah افضح (a. ş. fazîh'den.). (bkz : efdah).

efzâr افزار (f. i.) : **1.** ayakkabı, kundura. **2.** gemi yelkeni. **3.** san'at sâhiplerinin kullandıkları âletler. **4.** yemeğe konulan bahar. (bkz : evzâr).

efzâyiş افزايش (f. i.) : artma, çoğalma. (bkz : tekessür, tezâyüd).

-efzûd - افزود (f. s.) : çoğalan, artan; çoğaltan arttıran, arttırıcı.

efzûn افزون (f. s.) : fazla, çok, yukarı, aşkın.

efzûnî افزونى (f. i.) : ziyâdelik, çokluk. (bkz : kesret).

efzûnî-yi ömr : ömrün çokluğu.

efzûn-ter افزونتر (f. b. s.) : daha çok, daha fazla.

egalît اغاليط ("ga" uzun okunur. a. i. uglûte'nin c.) : insanı yanıltacak hatâlı sözler, yanıltmaçlar.

eganî اغانى ("ga" uzun okunur. a. i. ugniyye'nin c. : şarkılar, nağmeler, havâlar, âhenkler.

egann اغن (a. s.) : burnundan konuşan, hımhım. (bkz : ehann).

egare اغاره ("ga uzun okunur. f. i.) : kışkırtma, kandırma. (bkz : igrâ', teşvîk).

egarib اغارب ("ga" uzun okunur. a. i.) : ayrılış zamânı, savaş zamânı. **Yevm-ül-egarib :** savaş, muhârebe günü.

eger اگر (f. e.) : şart edâtıdır; eğer, şâyet mânâsınadır. ["ise, -iseler, -isen, -iseniz, -isem, -isek" kelimelerinden önce gelir; bâzan baştaki vokal düşerek "-ger" şeklinde kullanılır].

eğerçi اگرچه (f. e.) : her nekadar..., olsa da, ise de. (bkz : gerçi).

egniş اگنش (f. i.) : binâ yapma, yapı meydana getirme, inşâ etme.

egul اغول (f. i.) : öfke ile yan yan bakma.

egvâl اغوال (a. i. gul'ün c.) : **1.** büyük felâketler, kazâlar. **2.** şeytanlar; türlü şekil alan periler. **3.** gulyabâniler, vücûdu olmıyan hayvanlar.

egvâr اغوار (a. i. gavr'in c.) : dipler, çukurlar; nihâyetler, sonlar.

ehabb احب (a. s. habîb'den.) : daha, en, çok sevilen, pek sevgili.

ehabb-ı ehibbâ : dostların en sevgilisi.

ehabb-ı emvâl : malların çok sevileni.

ehacc احج (a. s.) : pek katı, sert şey.

ehâcî احاجى (a. i. uhcüvve'nin c.) : bilmeceler, bulmacalar, yanıltmacalar.

ehad احد (a. s.) : tek, bir, ilk sayı. (bkz : vâhid, yek). **Yevm-ül-ehad** : pazar günü ["ehad" Allah'ın isimlerinden biridir].

ehadd احد (a. s. hadd'den.) : daha (en, pek) keskin.

ehadd-i âlât-ı katıa : kesici âletlerin en keskini.

ehadd-i süyûf : kılıçların en keskini.

ehâdîs احاديث (a. i. hadîs'in c.) : **1.** Peygamberimizin sözleri. **2.** haberler, sözler.

ehâdîs-i kudsiyye : lâfzı Hz. Peygambere, meâli Allah'a âit olan, yânî, ilham tarîkiyle söylenen hadisler.

ehâdîs-i merfûa veyâ **mürsele** : araya rivâyetçi karışmadan, doğrudan doğruya Hz. Peygamberin ağzından duyulan hadisler.

ehâdis-i mevzûa : Hz. Peygamberimize isnâden uydurulan sözler.

ehâdîs-i sahîha : Hz. Peygambere nisbetinde kat'-iyen şüphe olmıyan hadisler.

ehadiyyet احديت (a. i.) : birlik, Allah'ın birliği. (bkz : vahdâniyyet).

ehadiyyet-ül-ayn : **1.** görünüş birliği. **2.** ıtlakdan, esmâdan müstağnî olan.

ehadiyyet-ül-cem' : **1.** birlikte çokluk. **2.** kendinde kesret münâfî olmıyan şey.

ehadiyyet-ül-kesret : **1.** kesretin ehadiyyeti. **2.** kendisinde nesebî kesret taakkul olunan vâhid.

ehadü hümâ احدهما (a. b. i.) : ikiden biri.

ehad-ül-âhâd احد الاحاد (a. b. s.) : teklerin teki; emsalsiz, eşsiz. (bkz : ehad-ül-uhadeyn).

ehad-ül-uhadeyn احد الاحدين (a. b. s.) : teklerin teki, emsalsiz, eşsiz. (bkz : ehad-ül-âhâd).

ehaff اخف (a. i. hafîf'den.) : **1.** daha (en, çok, pek) hafif.

ehaff-i mücâzât : cezâların en hafîfi. **2. mec.** pek şen ve sevimli.

ehakk احق (a. s. hakik'den.) : daha (en, pek) lâyık, müstahak. (bkz : ecder, elyak).

ehâlî اهالى (a. i. ehl'in c.) : **1.** bir memlekette, bir kasabada, bir köyde, bir semtte veyâ mahallede yerleşip oturanlar, ahâli. **2.** halk, umûm.

ehâlî-i fazl : fazîlet sâhipleri.

ehâlîl احاليل (a. i. ihlîl'in c.) : erkek tenâsül âletlerinin delikleri.

ehann اخن (a. s.) : genizden konuşan [adam], hımhım. (bkz : egann).

ehâsin احاسن (a. s. ahsen'in c.) : daha (pek, en) güzel olan şeyler.

ehâsin-i ahlâk : ahlâkın en iyi, en güzel olan şeyleri.

ehass اخس (a. s. hasis'den) : **1.** daha (en, pek) hasîs, çok pinti. **2.** çok, en bayağı [nesne, kimse]. **Dünyâ-yi ehass** : en bayağı dünyâ [bu dünyâ]

ehass اخص (a. s. hâss'dan) : **1.** en husûsî. **2. zf.** başlıca.

ehass-ı âmâl : dileklerin en husûsîsi.

ehass-i ehibbâ : tanıdıkların en başlıcası. **3.** farklı, şümullü.

ehdâb اهداب (a. i. hüdb'ün c.) : kirpikler. (bkz : müjgân).

ehdâb-ı mühtezze : titrek kirpikler.

ehdâf اهداف (a. i. hedef'in c.) : **1.** nişan alınan yerler. **2.** meramlar, istekler, maksatlar, kasitler, gayeler. **3.** yüksek şeyler.

ehdeb اهدب (a. s.) : sık ve uzun kirpikli [adam]

Ehdeliyye اهدليه (a. i.) : Essayid Hasan Alî-yül-Ehdelî tarafından kurulan bir tarîkat.

ehemm أهم (a. s. mühimm'den.) : daha (en, pek) mühim, çok ehemmiyetli. **Takdîm-ül--ehemm ale-l-mühim** : iki işten en mühimini öne alma.

ehemmiyyet أهميت (o. i.) : **1.** pek mühim olma, değerlilik, * önem. **2.** dikkat nazarını çekiş, **3.** kıymet, değer.

ehibbâ' أحباء (a. s. habîb'in c.) : dostlar, sevgililer, tanıdıklar, bildikler. (bkz : ahbâb).

ehil أهل (a. s.). (bkz : ehl).

ehille أهله (a. i. hilâl'in c.) : yeni aylar, hilâl şeklinde olan şeyler.

ehl أهل (a. s. c. : ehâlî) : **1.** sâhip, mâlik, mutasarrıf olan. **2.** mahâretli, usta, kabiliyetli, becerikli. **3.** bir yerde oturan. **4.** karıkocadan herbiri. (bkz : ehil).

ehl-i âlem : insanlar.

ehl-i beyt : hâne halkı, familya, âile; Hz. Peygamberin yakın akrabâsı.

ehl-i cehl : câhiller, bilgisizler.

ehl-i dikkat : dikkat sâhipleri.

ehl-i dil : gönül adamı, gönül dilinden anlıyan [kimse], kalender.

ehl-i dünyâ : dünyâ adamı, Âhireti düşünmiyen.

ehl-i emsâr : şehir, kasaba halkı.

ehl-i hakk : doğruluk sâhipleri, îmânı bütün, doğru kimseler.

ehl-i harâbât : meyhâne adamları.

ehl-i hıref : kumaş dokuyan sanatkârlar.

ehl-i hibre : bir şeyi çok iyi bilen *bilirkişi. (bkz : ehl-i vukûf).

ehl-i hikmet : filozoflar.

ehl-i idrâk : düşünce sâhipleri, her şeye akıl erdirenler.

ehl-i İslâm : İslâm topluluğu.

ehl-i kıble : Müslüman.

ehl-i kitâb : dört kitaptan birine inanan.

ehl-i salâh : **huk.** hâli mestur, nâmuslu, doğru olan kimse. [bu evsâfı hâiz olanlara : ehl-i afa, ehl-i hayr, ehl-i fazl da denir].

ehl-i sûk : çarşı halkı, esnaf.

ehl-i sünnet : Peygamberimizle sahâbelerine (dostlarına) îtikatta uyanlar.

ehl-i şer : fenâlık sâhibi.

ehl-i şîa : Hz. Alî'nin mezhebine bağlı olan kimseler.

ehl-i ta'kîb : takîbedenler, peşinden gidenler.

ehl-i tarîk : bir tarîkata mensup [olan], derviş.

ehl-i tertîb : **fık.** farz olan beş vakit namazı, arada fâsıla vermeden muntazam olarak kılan.

ehl-i ukubet : **huk.** men'edilen şeyleri yaptıklarından dolayı haklarında cezâ tatbiki kolay olan âkıl bâliğ kimseler, cezâya ehil kimseler.

ehl-i vezâif : **huk.** vakfın gallesinden maaş ve tayına müstahik olan kimseler. [câmiin, imam, müezzin vesâir hademesi veyâ fakirler gibi].

ehl-i vukûf : iyi bilgisi olan, bilirkişi. (bkz : ehl-i hibre).

ehl-i vücûd : varlık sâhipleri, insanlar.

ehl-ül-farz : **fık.** birinci derecedeki vâris.

ehlî, ehliyye أهلى ، أهليه (a. s. ehl'-eden.) : alışık olan, alışmış, alışkın, vahşî olmıyan, insandan kaçmıyan, adamcıl. (bkz : mûnis).

ehliyyet أهليت (a. i.) : **1.** işe yarar halde bulunuş, bir işi hak edebilecek durumda bulunuş, salâhiyet, * yetki. **2.** mâhirlik, iktidar, liyâkat, kabiliyet, kifâyet, mensûbiyet, akrabâlık. **3.** iktidar, liyâkat ve kabiliyet vesîkası. **4.** kadın adı.

ehl-perver أهل پرور (a. f. b. s.) : ehlini yetiştiren, değer sâhiplerini koruyan.

ehl-ullah أهل الله (a. b. i.) : Tanrı adamı, velî, evliyâ.

ehme أهمه (f. s.) : **1.** noksan, eksik. **2.** **i.** bulunuş.

ehnâme أهنامه (f. i.) : **1.** aşk ve sevdâ. **2.** kendine çekidüzen verme.

ehrâm أهرام (a. i. herem'in c.) : **1.** Mısır'da eski zamandan kalma, huni biçimindeki büyük binâlar, piramit. **2.** tepeleri ortak bir noktada bulunan, tabanları da her hangi bir poligonun bi-

rer kenarından ibâret olan bir takım * üçgenlerden meydana gelmiş şekil.

ehrâm-ı mürabbaî : * dörtgen piramit.

ehrâm-ı müsellesî : üçgen piramit.

ehrâm-ı nâkıs : kesik piramit.

ehrâm-ı zû kesîr-il-vücûh : * çokgen piramit.

ehrâmen اهرامن (f. i.) : **1.** şeytan. **2.** dev. (bkz : ehremen, ehrem, ehrime, ehrimen).

ehrâmî اهرامى (a. s.) : **geo.** ehram biçiminde, **fr. pyramidal.**

ehred اهرد (a. s.) : yırtık şey. [üstbaş hakkında].

ehremen اهرمن (f. i.) : Zerdüştlerin inandıkları kötülük ve karanlık tanrısı; şeytan, dev. (bkz : ehrâmen, ehren, ehrime, ehrimen).

ehren اهرن (f. i.). (bkz : ehrâmen, ehremen, ehrime, ehrimen).

ehrime اهرمه (f. i.). (bkz : ehrâmen, ehremen, ehren, ehrimen).

ehrimen اهرمن (f. i.). (bkz : ehrâmen, ehremen, ehren, ehrime).

ehsâ' اهساء (a. s.) : şaşmış, şaşakalmış olan [kimseler].

ehsâs احساس (a. i. hiss'in c.) : duygular.

ehsâs-ı rakîka : ince duygular.

ehûn اهون (f. i.) : toprakta meydana gelen yarık, delik.

ehvâ' اهواء (a. i. hevâ'nın c.) : arzular, istekler; şehvetler, hevesler, meyiller. **Ehl-i ehvâ'** : inanışları sünnet ehlininkine uymıyan, arada mezhep farkları bulunan Müslümanlar cemaati.

ehvâl اهوال (a. i. hevl'in c.) : korkular, dehşetler.

ehvâr اهوار (f. s.) : şaşkın, sersem, alık [adam].

ehvec اهوج (a. s.) : uzun boylu ahmak [adam]

ehvel اهول (a. s. hevl'den.) : daha (en, pek) korkunç.

ehvel-i heyâkil : heykellerin en korkuncu.

ehven اهون (a. s.) : **1.** en zararsız. **2.** pek ucuz. **3.** daha hafif; kolay. (bkz : rahîs).

ehven-i şerr, ehven-i şerreyn : iki şerrin en zararsızı, kolayı.

ehveniyyet اهونيت (a. i.) : ehvenlik, ucuzluk. [zıddı "galâ",].

ehver اهور (f. i.) : sevgili.

ehviye اهويه (a. i. hevâ'nın c.). (bkz : hevâ).

ehyeb اهيب (a. s.) : daha (en, pek) mehîb, çok heybetli.

ehyef اهيف (a. s.) : **1.** ince belli, yakışıklı [genç]. **2.** çelimli at.

ehzâb احزاب (a. i. hizb'in c.) : tâi-feler, kısımlar; bölümler, bölükler; insan kümeleri. **Gazve-i Ehzâb** : Hendek Gazvesi.

eimme ائمه (a. i. imâm'ın c.). (bkz : imâm).

eimme-i dîn : din imamları.

eimme-i erbaa (dört İmam olup Müslümanların en büyük müctehidlerinden, en meşhur hukuk âlimlerindendir) : [Ebû Hanîfe; Ahmed bin İdrîs-eş-Şâfiî; Mâlik bin Enes; Ahmed bin Hanbel].

eimme-i isnâ-aşer (Şîîlerde Hz. Ali ile başlıyarak Mehdî ile sona eren on iki İmam). [Hz. Alî; Hz. Hasan; Hz. Hüseyin; Hz. Zeyn-ül-Âbidîn; Hz. İmâm-ı Bâkır; Hz. Ca'fer-üs-Sâdık; Hz. Mûsâ Kâzım; Hz. Alî bin Mûsâ; Hz. Muhammed-ün-Nakî; Hz. Alîyy-üt-Takî; Hz. Hasan-ül-Askerî; Hz. İmâm-ı Mehdî].

eimme-i mahallât : mahalle imamları.

eimme-i nuhât : nahiv (sintaks) âlimleri.

eimmet-ül-esmâ : "esmânın başı" : **tas.** hay, âlim, mürif, kadir, şemi', basîr, mütekellim olmak üzere yedi isim demek olan esmâ-i seb'a yerinde kullanılır.

einne اعنه (a. i. inân'ın c.) : dizginler, yularlar.

eizze اعزه (a. s. azîz'in c.) : **1.** erenler. **2.** muhterem, azîz kimseler.

eizze-i nasârâ : Hıristiyan evliyâsı.

ejah اژخ (f. i.) : vücutta, en çok ellerde çıkan pürtüklü küçük urlar, siğil. (bkz : ejeh).

ejdef اژدف (f. i.) : kızılcık denilen meyva, alıç.

ejder, ejderhâ, ejdehâ اژدر ، اژدرها ، اژدها (f. i.) : **1.** büyük yılan. (bkz : bürsân, su'bân). **2.** korkunç ve hayâlî bir hayvan.

ejder-i kahir ("ka" uzun okunur.) : ölüm ejderhâsı.

ejder-i münakkaş : nakışlı ejderhâ; alaca derili büyük yılan. **3. mec.** hiddetli, şiddetli, cesur ve merhametsiz [adam]. ["ejdehâ" nazımda kullanılır].

ejeh اژخ (f. i.) : sivilce. (bkz : ejah).

ejgân, ejgehân اژگان ، اژگهان (f. s.) : tembel. (bkz : ejhân).

ejhân اژهان (f. s.) : tembel. (bkz : ejgehân).

ejîr اژير (f. s.) : akıllı, uyanık [adam].

ekabb اقب (a. s.) : beli ince olan.

ekâbir اكابر (a. s. ekber'in c.) : rütbece, görgü ve fazîletçe büyük olanlar, devlet ricâli. (bkz : büzür-gân).

ekâbir-i şuarâ-yi Arab : Arab şâirlerinin en büyükleri.

ekadîh اقاديح ("ka" uzun okunur. a. i. kıdh'ın c.) : oklar.

ekahî اقاحى ("ka" uzun okunur. a. i. ukhuvân'ın c.) : papatya çiçekleri.

ekalîm اقاليم ("ka" uzun okunur. a. i. ıklîm'in c.) : dünyânın mıntakaları, memleketler, diyarlar.

ekalîm-i bâride : soğuk ıklimler, memleketler.

ekalîm-i hârre : sıcak ıklimler.

ekalîm-i seb'a : yedi ıklim.

ekall اقل (a. s.) : en az, en aşağı. (bkz : akall).

ekall-i murabbaât : mat., astr. en küçük kareler metodu, meşhur riyâziyeci ve fizikçi bilgin Gauss'un buluşu olan bir metoddur. Türlü ölçüleri yapılan bir mesâha içinde elde edilen çeşitli değerlerden hakiki değere en fazla yanaşabilmek için kullanılan bir takım riyâzî ameliyeler silsilesi. [İtalyan astronomu Giuseppa Piazzi, seyyârât-ı sağîreden Cérés'i keşfettiği zaman şartların kötü oluşundan seyyârecik kaybedilmişti. Gauss muvâzene metoduyla mevcut rasatlara dayanarak ertesi sene yıldızın bulunması lâzımgelen yeri tâyin etti ve Cérés, onun tâyin ettiği koordinatlarla tekrar bulundu].

ekalliyyet اقليت (a. i.). (bkz : akalliyyet.).

ekanîm اقانيم ("ka" uzun okunur. a. i. uknûm'un c.) : asıllar, zatlar, rükünler.

ekanîm-i selâse : Hıristiyanlığın, baba, oğul ve rûh-ül-Kudüs'den ibâret teslîs inanışı.

ekarib اقارب ("ka" uzun okunur. a. s. akreb'in c.) : yakın akraba, hısımlar.

ekârim اكارم (a. s. ekrem'in c.) : en necip, pek âlîcenap, çok sahâvetli, cömert ve eliaçık olanlar.

ekâris اكارس (f. i.) : **bot.** yenilen mantar.

ekasır اقاصر ("ka" uzun okunur. a. s. akser'in c.) : daha (en, pek, çok) kısalar.

ekasî اقاصى ("ka" uzun okunur. a. s. aksâ'nın c.) : daha (pek, en) uzaklar.

ekasî-i bilâd : en uzak şehirler.

ekasîm اقاسيم ("ka" uzun okunur. a. i. kısm'ın c. olan aksâm'ın c.). **1.** (bkz : aksâm, kısım). **2.** kısmetler, nasipler, paylar.

ekàsire اكاسره (a. i. kisrâ'nın c.) : eski Acem pâdişahları.

ekâsire-i Acem : Acem hükümdarları.

ekatî اقاطى ("ka" uzun okunur. a. i katî'in c.) : koyun sürüleri.

ekavîl اقاويل ("ka" uzun okunur. a. i. kavl'in c. olan akvâl'in c.) : sözler lâkırdılar, kelimeler.

ekavîl-i bâtıla : bâtıl sözler.

ekavîl-i kâzibe : yalan, uydurma sözler.

ekâzîb اكاذيب (a. s. ükzûbe'nin c.) : asılsız, yalan, uydurma sözler.

ekbâ' اكباء (a. i. kibâ'ın c.) : süprüntüler.

ekbâ-yi etrika : sokakların süprüntüleri.

ekbâ-yı matbah : mutfak süprüntüleri.

ekbâd اكباد (a. i. kebed ve kebid'in c.) : kebetler, karaciğerler. (bkz : kübûd). **İltihâb-ı ekbâd** : **hek.** ciğerlerin iltihaplanması.

ekber اكبر (a. s. kebîr'den. c. : ekâbir) : **1.** daha (en, pek) büyük. **Cihâd-ı ekber, Gazâ-yi ekber** : en büyük savaş. [Ekber : Hindistan'a hâkim olan Türk hükümdârı]. **2. i.** erkek adı.

Ekberiyye اكبريه (a. h. i.) : **tas.** sofiyenin en büyüklerinden Muhyiddîn-i Arabî tarafından kurulan bir tarîkat.

ekdâr اكدار (a. i. keder'in c.) : **1.** kederler, kasâvetler, gamlar, tasalar, kaygılar.

ekdâr ü âlâm : kederler, acılar. **2.** bulanıklıklar.

ekdâs اكداس (a. i. küds'ün c.) : hurmalar.

ekele اكله (a. s. âkil'in c.): çok yiyenler, yiyiciler, oburlar.

ekeme اكمه (a. i.) : yüksek taşlık tepe, bayır.

ekfâ' اكفاء (a. s. küfv'ün c.) : eşler, benzerler, denkler, uygunlar, müsâvîler (* eşitler), muâdiller.

ekfâl اكفال (a. i. kifl'in c.) : **1.** nasipler, paylar. **2.** zayıflık halleri. **3.** kilim parçaları. **4.** (kefel'in c.) : her şeyin gerileri.

ekfân اكفان (a. i. kefen'in c.) : ölüleri sardıkları bezler.

ekhâl اكحال (a. i. kühl'ün c.) : göze çekilen sürmeler.

ekhel اكحل (a. s.) : çok sürme kullanan; gözü kudretten sürmeli [adam].

ekîd, ekîde اكيد ، اكيده (a. s.) : te'kidli, kuvvetli, sarîh, kat'î, sağlam, muhakkak. **Emr-i ekîd** : kat'î, * kesin emir. **Tenbîhât-ı ekîde** : kuvvetli, kat'î tenbihler.

ekîden اكيداً (a. zf.) : **1.** te'kidli, kuvvetli olarak, muhakkak, sarih ve kat'î olarak. **2.** mükerreren, tekrar olarak.

ekîle اكيله (a. s.) : yenmiş, yenilmiş [şey, yemek].

ekinne اكنه (a. i. kinn'in c.). (bkz : eknân).

ekkâf اكاف (a. i.) : semerci, eğerci.

ekkâl اكال (a. s. ekl'den.) : **1.** çok ekleden, yiyen, obur. (bkz : bu'le, ekûl).

ekkâl-üs-suht : çok haram yiyen. **2.** etrâfındaki etleri çürütüp mahveden [yara]. (bkz : âkile).

ekl اكل (a. i.) : bir şey yeme[k], yenilme.

ekl ü şurb : yeme içme.

eklef اكلف (a. s.) : **1.** yüzü çilli [adam]. **2. i.** koyu renkli arslan.

ekmâm اكمام (a. i. kümm'ün c.) : **1.** elbisenin yenleri, kol ağızları. **2.** (kimm'in c.) : ağaç çiçeklerinin kapçıkları, tomurcukları.

ekmeh اكمه (a. s.) : anadan doğma kör. (bkz : darîr).

ekmehiyyet اكمهيت (a. i.) : ekmehlik, anadan doğma körlük.

ekmel اكمل (a. s. kâmil'den.) : **1.** daha (en, pek) kâmil, mükemmel ve kusursuz olan, en uygun, en eksiksiz.

ekmel-i enbiyâ : Hz. Muhammed.

ekmel-i mahlûkât (mahlûkların en kâmili) : insan. **2. i.** erkek adı.

ekmel-âne اكملانه (a. zf.) : ekmel olana yakışacak sûrette.

ekmeliyyet اكمليت (a. i.) : mükemmellik, kusursuzluk, noksansızlık, eksiksizlik.

eknâf اكناف (a. i. kenef'in c.) : cânipler, yanlar, nâhiyeler, taraflar, sığınacak yerler, evin ortaları. [kelime yalnız "taraf" ve "yan" mânâsına kullanılır].

eknân اكنان (a. i. kinân'ın c.) : **1.** mahfazalar, perdeler. **2.** evler, odalar; çadırlar. (bkz : ekinne).

eknûn اكنون (f. zf.) : şimdi, el'an, hâlâ ["künûn" şeklinde de kullanılır].

ekrâd اكراد (a. i. kürd'ün c.) : kürtler.

ekreh اكره (a. s.) : en kerîh, çok iğrenç.

ekreh-i mahlûkât : mahlûkların en iğrenci.

ekrem اكرم (a. s.) : **1.** daha (en, pek) kerîm; çok şeref sâhibi, pek cömert, çok eliaçık. **2. i.** erkek adı.

ekrem-ül-ekremîn (ekremlerin ekremi) : Cenâbıhak.

ekrem-ül-ümem : Hz. Muhammed'in ümmeti.

ekrem-âne اكرمانه (a. zf.) : ekrem olana yakışacak sûrette, ekremce, ekremcesine, pek cömertlikle, çok elaçıklığiyle.

ekremî اكرمى (a. f. s.) : ekreme mensup, lûtuf ve kerem sâhibi olana mensup.

ekremiyyet اكرميت (a. i.) : ekremlik, ekrem olma. (bkz : ekrem).

eksâ اكسى (a. s.) : üstüste pek çok giyinen [adam].

eksâ min-el-basal : "soğandan fazla giyinir" [Arap halk tâbirlerinden].

eksem اكثم (a. s.) : büyük karınlı şişman [adam].

ekser اكثر (a. s. kesîr'den.) : en çok, daha ziyâde.

ekserî اكثرى (a. f. zf.) : eksere mensup, çok defa, çoğu.

ekseriyyâ اكثريا (a. zf.) : çok defa olarak, çok zaman; sık sık.

ekseriyyet اكثريت (a. i.) : ekser olma hâli, pek çok olma; çokluk; en büyük kısım; yarısından çoğu.

ekseriyyet-i ârâ : reylerin, * oyların çokluğu, hiç olmazsa, yarıdan bir fazlası.

ekseriyyet-i mutlaka : bir fazlasiyle elde edilen ekseriyet (* çoğunluk), çokluk.

eksibe اكثبه (a. i. kesîb'in c.) : büyük çöllerde, rüzgârların savurup biriktirdiği kum yığınları.

eksibe-i bahriyye : med ve cezir (kabarma ve inme) yapan düz sâhillerdeki kum yığınları.

eksiyye اكسيه (f. i.) : boza. (bkz : ahsuma, nebîz).

ekşem اكشم (a. s.) : **1.** doğuşunda kusurlu olan, burnu, kulağı kesik veyâ noksan olan [adam]. **2. i.** pars denilen yırtıcı hayvan. [Ekşem suratlı : ekşimiş suratlı] tâbiri meşhurdur.

ektâd اكتاد (a. i.) : **1.** cemaatler, kalabalıklar, bölükler, takımlar. **2.** misâller, örnekler.

ektâf اكتاف (a. i. ketif ve kitf'in c,) : omuzlar; omuz kemikleri, arka omuz başlarındaki düz kürek kemikleri.

ektâr اكتار (a. i. keter'in c.) : haysiyetler, şerefler; hasepler, nesepler; mertebeler, dereceler.

ektem اكتم (a. s.) : **1.** daha (en, pek çok) sır saklıyan. **2.** karnı büyük [adam].

ekûl اكول (a. s. ekl'den.) : çok yemek yiyen, obur; pisboğaz. (bkz : bu'le, ekkâl).

ekûl-âne اكولانه (a. f. zf.) : oburcasına.

ekûlî اكولى (a. i.) : oburluk.

ekvâb اكواب (a. i. kûb'un c.) : küpler, büyük su kapları.

ekvâb-ı şerâb : şarap küpleri.

ekvâh اكواخ (a. i. kûh'un c.) : kamıştan yapılmış penceresiz kulübeler.

ekvân اكوان (a. i. kevn'in c.) : varlıklar; âlemler, dünyâlar. **Hâlik-i ekvân** : dünyâların, varlıkların yaratıcısı, Allah.

ekvâr اكوار (a. i. kevr'in c.) : **1.** devirler, dönmeler. **2.** bir şeyi sarmalar. **3.** (küvâre'nin c.) : arı kovanları. **4.** demirci ve kalaycı ocakları.

ekvâs اكواث (a. i. kevs'in c.) : yaşmaklar.

ekvâz اكواز (a. i. kûz'un c.) : kadehler; kâseler; bardaklar.

ekyâl اكيال (a. i. keyl'in c.) : kileler, hubûbât ölçüleri, ölçekler.

ekyâs اكياس (a. i. kîs'in c.) : para keseleri, torbalar.

ekyes اكيس (a. s.) : pek kiyâsetli, zekî, zeyrek, mahâretli, becerikli [adam].

ekzeb اكذب (a. s.) : büyük yalan, pek büyük uydurma.

el- ال (a. h.) : Arapça "harf-i ta'rîf" olup kelimelerin başında bulunur ve ismin mânâsını târif ve tâyin etmiye yarar. Arapçadaki terkiplerde, has isimlerde ve Osmanlıcadaki izâfet ve sıfat terkiplerinde kullanılır. Hurûf-i şemsiyyeden biriyle başlıyan kelimelerin evveline geldiğinde **l** yerine o harf şeddeli okunur : "eşşems" gibi. (bkz : hurûf-i şemsiyye).

elâ الا (a. e.) : başlama ve tenbih edâtıdır; nazımda ve sözün başında kullanılır; bundan sonra "ey!" nidâsı gelir.

elâ ey! : şimdi, bilmiş ol ki!

el-amân الامان (a. e.) : yardım ve şikâyet edâtı olarak "aman, medet!" mânâsınadır; "bıktım artık, illâllah!, usandım, kâfî, yeter, sus!" gibi mânâlarda da kullanılır.

el-amân-hâh الامانخواه (a. f. b. s.) : el aman dileyen, yaka silken.

el'ân الآن (a. zf.) : şimdi, şimdiki halde; henüz, hâlâ, daha, bu âna kadar, şu anda.

elâstîkî الاستيكى (fr. s.) : esnek.

elâstîkiyyet الاستيكيت (fr. a. i.) : esneklik.

el-Avvâ العوا (a. h. i.) : **astr.** sığırtmaç, semânın kuzey yarım küresinde Dübb-i ekber'in civârında beş parlak yıldızdan meydana gelen küme, **lât. Boötes, fr. Bouvier.**

elbâb الباب (a. i. lübb'ün c.) : akıllar; akıllı kimseler. **Ülül-elbâb** : akıl sâhipleri.

el-acep العجب (a. n.) : tuhaf, acâip, şaşılacak şey!

elbet, elbette البت ، البته (a. zf.) : kat'î olarak, mutlaka, behemehal; âkıbet, nihâyet, eninde sonunda.

elbise البسه (a. i. libâs'ın c.) : esvaplar, libaslar. [kelime bizde müfret gibi kullanılır]. (bkz : câme).

elbise-i resmiyye : resmî elbise[ler].

Elbürz البرز (f. h. i.) : **1.** Kafkas sıradağlarının en yükseği **2.** hakkında türlü hurâfeler anlatılan Kaf dağı. **3. s.** uzun boylu, yakışıklı kimse.

elbüz البز (a. s.) : **1.** bâlâ, yüce, yüksek. **2. i.** Kafkas dağının tepesi.

el-câ-i alâ rütbetihi الجاء على رتبة (a. h. i.) : **astr.** semânın kuzey yarım küresinde "Corona Borealis" burcunun yanında, ikisi çok parlak birkaç yıldızdan müteşekkil bir burç.

el-câsî الجاسى (a. h. i.) : **astr.** Herkül, İklîl-i şimâlî ve Şilyâk burçları arasında bulunan büyük bir yıldız kümesi, **lât. Hercules.**

el-Cebbâr الجبار (a. h. i.) : **astr.** semânın kuzey yarım küresinde görülebilen, dörtgen biçimli ve içinde eğik olarak bir hizâda üç parlak yıldızın dizildiği çok güzel ve çok parlak yıldızlardan olma yıldız kümesi (orion).

Elcezîre الجزيره (a. h. i.) : Mezopotamya, "Dicle" ve "Fırat" nehirleri arasındaki yerin adı.

elcime الجمه (a. i. licâm'ın c.) hayvanların ağızlarına takılan gemler.

el-cünûnü fünûn الجنون فنون a. dey.) : "dîvânelik türlü türlüdür", "delilik bir türlü olmaz" mânâsında kullanılır.

eledd الد (a. s.) : hak kabul etmiyen, inatçı [adam]. **Hasm-ı eledd** : inatçı düşman.

elektrîkî الكتريكى (fr. s.) : elektrikle ilgili, elektrik niteliğinde. **Cereyân-ı elektrîkî** : elektrik cereyanı, * akımı.

elektrîkiyyet الكتريكيت (fr. a. i.) : elektrikleştirme, elektrikleşme.

elem الم (a. i. c. : âlâm) : **1.** ağrı, acı, sızı, sancı; keder, dert, maddî ve mânevî ıztırap.

elem-i dembedem : vakit vakit gelen elem.

elem-i intizâr : bekleme elemi, sıkıntısı. **2. hek.** : Fransızca'nın "-algie" sonekini karşılar.

elem-i asabî : **hek. fr. nevralgie...**

elem-i mafsal : **hek. fr. arthralgie...**

el'emrü emrüküm الامر امركم (a. cü) : emir, sizin emrinizdir; emriniz bâşüstüne.

Elemût الموت (f. ö. i.) : Hasan Sabbah'ın otuz beş sene içine sığındığı Kazvin ile Giylan arasında yüksek ve sarp bir kale. [elüh (=karakuş), mut (=yuva) mânâsına olan âmût'dan kısaltılmıştır. Bu kale, yükseklikte; yuvasını yüksek yere yapan karakuş yuvasına benzetilmiş ve bu ad verilmiştir].

elem-zede المزده (a. f. b. s. c. : elem-zede-gân) : eleme uğramış, elemli, kederli, dertli.

elem-zede-gân المزدگان (a. f. b. s. elemzede'nin c.) : elemliler, dertliler, kederliler.

eleng النگ (f. i.) : **1.** sur, duvar, siper. **2.** kale ve istihkâm askeri.

elest الست (a. i.) : Allah'ın, ruhları yarattıktan sonra : "elestü bi-rabbiküm = ben sizin Rabbiniz değil miyim?" dediği zaman, insanların yaradılış başlangıcı. [elestü = değilmiyim].

elezz الذ (a. s. lezîz'den) : daha (en, pek) lezzetli.

elezz-i et'ime : yemeklerin en lezzetlisi.

elf الف (a. s. c. : âlâf, ülûf) : bin [sayı]. (bkz : hezâr).

elf-i evvel : Peygamberimizin hicretinden sonra geçen bin yıl.

elf-i sânî : Hicret'i tâkîbeden ikinci bin yıl.

elfâf الفاف (a. i. lif'in c.) : dalları birbirine girip sarılmış ve dolaşmış ağaçlar; birbirine dolaşık fidanlar.

el-Fâris الفارس (a. h. i.) : **astr.** semânın kuzey yarım küresinde imreet-ül-müselsele (Andromeda) burcunun kuyruğunda 6 parlak yıldızdan müteşekkil bir burç, **lât. Perseus; fr. Persée.**

el-fâtiha الفاتحه (a. n.) : hazır olan cemaati, "Fâtiha" sûresini okumaya da'vet eden nidâ.

elfâz الفاظ (a. i. lâfz'ın c.) : kelimeler, sözler.

elfâz-ı cemîle : güzel sözler.

elfâz-ı galîza : kaba küfürler.

elfâz-ı müterâdife : bir mânâda bulunan kelimeler, sinonim (synonyme) kelimeler.

el-firâk الفراق (a. i.) : ayrılma, ayrılık sözü, esenleşme. (bkz : el-vidâ).

elfiyye الفيه (a. i.) : **ed.** bin beyitlik kasîde, şiir.

el-garaz الغرض (a. cü.) : "maksadım şu ki; şunu demek isterim ki; gelelim maksada, sözün kısası" mânâlarına kullanılır".

el-gaz الغاز ("ga" uzun okunur. a. i. lügaz'ın c.) : bilmeceler, bulmacalar, yanıltmacalar.

elgaz-ı müşkile : zor bilmeceler.

el-gıbta الغبطه (a. cü.) : gıpta olunur, gıpta ederim.

el-hâc الحاج (a. s.) : hacı; İslâm dîninin bir îcâbı olarak, usûlüne göre, "Kâbe-i Mükerreme" yi ziyâret eden kimse.

el-hakk الحق (a. zf.) : hakîkaten, doğrusu, doğrusu ya.

el-hâl الحال (a. zf.) : şimdi, şimdiki halde, hâlâ, henüz.

el-hâletü hâzihi الحالة هذه (a. zf.) : henüz, şimdi, hâlâ, bugün, bugünkü günde, şimdiki zamanda, şimdiye kadar. (bkz : el-yevm).

el-hamdüli-llâh [-i teâlâ] الحمد لله تعالى (a. c.) : Allah'a hamdolsun, Allah'a şükür.

elhân الحان (a. i. lâhn'ın c.) : nağmeler, ezgiler.

elhân-ı iltifât : iltifat nağmeleri.

elhân-ı kemân : kemanın nağmeleri.

elhân-ı şitâ' : **1)** kış nağmeleri; **2)** Cenap Şahâbeddin'in meşhur kış şiiri.

el-hased الحسد (a. zf.) : "hased olunur" mânâsına kullanılır. **El-hasûd lâ-yesûd** : hasetçi doymak bilmez.

el-hâsıl الحاصل (a. zf.) : hâsılı, netîce îtibâriyle, sözün kısası, uzatmıyalım, kısa söyliyelim, kısacası. (bkz : ve-l-hâsıl).

elhâz الحاظ (a. i. lâhz'ın c.) : göz ucu ile bakışlar.

elhâz-ı dil-firîb-âne : gönül aldatırcasına, câzibeli, alımlı bakışlar.

el-hazer الحذر (a. zf.) : "sakın, sakınalım, sakınınız," mânâsına kullanılır.

el-hazerü min-es-sârikin : hırsızlardan sakınınız.

el-Hevâ الهوا (a. h. i.) : **astr.** semânın kuzey yarım küresi eteğinde Herkül burcunun altında zincirvâri bir yıldız kümesi, **lât. Ophiucus.**

el-hükmü-li-l-galip الحكم للغالب (a. cü.) : hüküm galibindir, hak kuvvetlinindir. (bkz : el-hükmü-limen galeb).

el-hükmü li-llâh الحكم لله (a. cü.) : "hüküm Allah'ındır, kulun elinde ne var" mânâsına başsağlığı için kullanılır.

el-hükmü li-men galeb الحكم لمن غلب (a. cü.) : hüküm galip gelenindir. (bkz : el-hükmü-li-l-galib).

el-ıyazü bi-llâh العياذ بالله (a. c.) : Allah'a sığındık, Allah'a sığınırım, yâhut, sığınırız, Allah esirgesin, Allah korusun!... (bkz : maâz-Allah).

elibbâ الباء (a. s. lebîb'in c.) : akıllı, kâmil, olgun [kimseler].

elif ا (a. ha.) : **1.** Arap alfabesinin ilk harfi. **2. i.** kadın adı.

elîf اليف (a. s. ülfet'den.) : **1.** ülfet olunan, istenilen, alışılan şey. **2.** alışmış, alışkın, alışık. (bkz : me'lûf).

elifbâ, elifbe الفبا ، الفبه (a. i.) : **1.** otuz üç harften ibâret olan Osmanlı alfabesi :

[ا ، ب ، پ ، ت ، ث ، ج ، چ ، ح ،
خ ، د ، ذ ، ر ، ز ، ژ ، س ، ش ، ص ،
ض ، ط ، ظ ، ع ، غ ، ف ، ق ، ك ،
ك ، ل ، م ، ن ، و ، ه ، لا ، ى .]

2. bir şeyin başlangıcı. **3. g. s.** bir örgü motifi.

elifî الفى (a. i.) : **g. s.** bantlarla süslenmiş bir çeşit kumaş.

el-ihsân bi-t-temâm الاحسان بالتمام (a. cü.) : bir şey verilince tam verilmeli; bir iyilik edilince tam edilmeli.

elîm, elîme اليم ، اليمه (a. s. elem'den.) : çok dert ve keder veren, acıklı; ağrı ve sancıyı hissettiren, sızlatan, pek ağrıtan, acıtan **Azâb-ı elîm** : çok acı veren azap.

el-insâf الانصاف (a. n.) : insâf edilsin, insâf edilmeli, insâf edelim.

eliyy الى (a. s.) : çok yemin eden [adam].

elîz اليز (f. i.) : çifte, tekme; sıçrama.

elkab القاب (a. i. lakab'ın c.) : **1.** ünvanlar, soyadları. **2.** [evvelce] rütbe sâhiplerine verilen resmî ünvanlar. [sadrâzamlara : **fahâmetlü devletlü;** sadrâzamlık etmişlere : **übbehetlü devletlü;** seraskere : **devletlü re'fetlü** : Mekke şerîfine : **devletlü siyâdetlü;** müşürlerle, pâdişah dâmatlarına : **devletlü utûfetlü;** saraydaki kızlarağasına : **devletlü inâyetlü,** sarıklılara : **mekrümetlü; fazîletlü; semâhatlü** yazılırdı].

elken الكن (a. s.) : dilinde pek lüknet, tutukluk olan, güçlükle merâmını anlatan, peltek, kekeme.

el-kıssa القصه (a. zf.) : hulâsa, hâsılı, sözün kısası, sözden anlaşıldığına göre.

elma', elmaî المع ، المعى (a. s.) : pek zekî, çok anlayışlı [adam].

elmah, elmahî المح ، المحى (a. s.) : her gördüğü şeyi tetkike, araştırmaya meraklı [adam].

elmâs الماس (yun. i.) : **1.** bilinen kıymetli taş. **2. s. mec.** pek sevgili ve kıymetli.

elmâs-pâre الماسپاره (yun. f. b. i) : **1.** elmas parçası. **2. mec.** çok güzel.

elmâs-rîze الماس ريزه (yun. f. b. i.) : elmas kırıntısı, döküntüsü.

elmâs-tırâş الماستراش (yun. f. b. i.) : elmas gibi yontulmuş olan makbul bir cam, billûr, kristal.

el-minnetü li-llâh [i] المنته لله (a. cü.) : "Allah'a minnet, minnet ancak Allah için" mânâsınadır.

elsen السن (a. s.) : fasîh, düzgün konuşan.

elsine,elsün السنه ، السن (a. i. lisân'ın c.) : diller. (bkz : lüsn).

elsine-i garbiyye : batı dilleri.

elsine-i selâse (üç dil) : Türkçe, Arapça, Farsça.

elsine-i şarkiyye : doğu dilleri.

eltaf الطف (a. s. latîf'den.) : daha (en, pek) lâtif, güzel, hoş [olan].

eltâf الطاف (a. i. lûtf'un c.) : iyi muâmeleler, iyilikler, iyilikseverlikler; okşamalar; nezâketler.

elûf الوف (a. s.) : ülfeti çok, herkesle konuşup görüşmiye alışık [adam].

elûh الوه (a. i.) : yemin, and. (bkz : half, kasem).

elûk الوك (a. i.) : sefir, büyük elçi.

el-Ukab العقاب (a. h. i.) : **1.** kartal, karakuş, tavşancıl. **2. astr.** Kartal burcu. [Dübb-i ekber'in kuyruktan îtibâren üçüncü yıldızı (vega) yıldızına birleştirilip bu mesâfenin yarıdan fazlası ayni istikamette eklenip uzatıldığı takdirde el-Ukab burcunun en parlak yıldızı olan Nesr-üt-tâir (Altair) yıldızına rastlanır. Bu yıldızın sağında ve solunda iki istikâmete uzanan bir doğrultu da Ukab burcunun ikinci derecede parlak yıldızları ve bu iki doğrultuya ortadan amut olan bir hat üzerinde de diğer yıldızlar bulunur], **lât. Aquila; fr. l'Aigle.**

elûke الوكه (a. i.) : elçinin götürdüğü îtimâtnâme.

elvâh الواح (a. i. levh ve levha'nın c.) : düz satıhlar, üzerine yazı yazılan ve resim yapılan şeyler, portreler, tablolar.

elvân الوان (a. i. levn'in c.) : **1.** renkler, çeşitler. **2. s.** rengârenk, alacalı.

elvâz الواز (a. i. levz ve levze'nin c.) : bâdemler.

el-vedâ' الوداع (a. cü.) : Allah'a ısmarladık, Allah'a emânet olun, esen kalın! (bkz : el-firâk). [kelimenin fasîhi "el-vidâ"] dır.

el-vidâ' الوداع (a. i.). (bkz : el-firâk, el-vedâ').

elviye الويه (a. i. livâ'nın c.) : sancaklar, bayraklar. (bkz : livâ).

elviye-i müstakille : [eskiden] bir vilâyete bağlı olmayıp, doğrudan doğruya Dâhiliye Nezâreti'ne bağlı bulunan : Çanakkale, İzmit, Antalya, Samsun, Muğla gibi livâlar.

elviye-i mütemevvice : dalgalanan bayraklar.

elviye-i selâse (üç livâ) : mîsâk-ı millî metninin ikinci maddesinde zikredilen üç liva : Kars, Ardahan, Artvin.

elyâf الياف (a. i. lîf'in c.) : **1.** ağacın odun kısmındaki lifler. **2.** iplik biçimindeki şeyler. **3.** nebatların (* bitki) yumuşak kısımlarını, insan ve hayvanlarda adaleleri meydana getiren ince iplikler.

elyak اليق (a. s.) : daha (en, pek) lâyık, liyâkatli, çok yakışır. (bkz : ecder, ehakk).

el-yevm اليوم (a. zf.) : bugün, bugünkü günde; hâlâ, henüz, şimdi, şu anda, şimdiki zamanda. (bkz : el-hâletü hâzihi).

elzem الزم (a. s. lâzım'dan.) : daha (en, pek) lâzım, lüzumlu.

elzemiyyet الزميت (a. i.) : elzemlik, son derece lâzım olma, gereklik.

em'â امعاء (a. i. miâ'ın c.) : bağırsaklar.

em'â-i galîza : kalın bağırsaklar.

em'â-i rakîka : ince bağırsaklar.

emâcid اماجد (a. s. emced'in c.) : en çok haysiyet ve onur sâhibi olan kimseler.

em'âk امآق (a. i. meak ve meûk'un c.) : göz pınarları.

emâkin اماكن (a. i. mekân'ın c. olan "emkine" nin c.) : mahaller; mevzîler, mevkiler, yerler. (bkz : emkine).

emâkin-i mukaddese : kutsal yerler.

emâlîc اماليج (a. i. ümlûc'ün c.) : uzun yapraklı otlar, fidanlar.

emâlîs اماليس (a. i. imlîs ve imlîsenin c.) : otsuz ve susuz sahrâlar, çöller.

emâm امام (a. i.). (bkz : kuddâm, pîş).

emân امان (a. i.) : **1.** eminlik, korkusuzluk. **2.** yardım isteme, aman dileme. **3.** şikâyet. **4.** ricâ.

emân bi-l-kinâye : **huk.** emânı, karîne ile anlatan bir tâbir veyâ bir işâret ile verilen eman. ["geliniz!" denilmesi gibi].

emân bi-l-kitâbe : **huk.** harb edenlere yazılı eman gönderilmek sûretiyle verilen emandır ki, sözle verilen eman gibidir.

emân-ı âmm : **huk.** bütün harbeden düşmana verilen genel bir emandır ki, bu bir "müsâlaha" demektir.

emân-ı hâss : **huk.** yetkili bir ferdin düşmandan bir veyâ birçok şahsa vermiş olduğu emandır ki, buna riâyet olunur.

emân-ı muvakkat : **huk.** muayyen bir zamâna kadar verilen emandır ki, o müddetin nihâyet bulmasiyle sona erer.

emân-ı müebbed : **huk.** sulh yapma. [iki tarafın birbirine karşı harb etmemek üzere silâh bırakmaları ile olur].

emân-ı sarîh : **huk.** "sana eman verdim" ve "siz eminsiniz" ve "size bir zarar yoktur" gibi bir tâbirle verilen eman.

emânât امانات (a. i. emânet'in c.) : **1.** emânetler. **2.** Peygamberimizden kalma bâzı kutsal eşya [Hırka-i Saâdet; Sakal-ı Şerîf.. gibi].

emânet امانت (a. i. c. : emânât). **1.** emniyet edilen kimseye bırakılan şey, eşyâ veyâ kimse. **2.** [evvelce] devlet dâirelerinden bâzılarının isimleri (şehremâneti = belediye kurulu; rüsûmat emâneti = vergi emâneti) gibi.

emânet-dâr امانتدار (a. f. b. s.) : kendisine emânet edilen, emânetçi.

emânet-dârî امانتدارى (a. f. b. i.) : emânetçilik.

emâneten امانةً (a. zf.) : emânet olarak, emânet sûretiyle.

emân-hâh امانخواه (a. f. b. s.) : aman diliyen, aman istiyen, aman diyen.

emânî امانى (a. i. ümniyye'nin c.) : arzular, gayeler, istekler, ummalar, emeller, maksatlar, niyetler, meramlar.

emânî-yi mahsûsa : husûsî, * özel maksatlar, ar zular.

emânet-ullah امانة الله (a. b. i.) : "Tanrı'nın emâneti" : Osmanlı İmparatorluğunda pâdişahların hükûmet telâkkilerine göre halk, millet.

emârât امارات (a. i. emâre'nin c.) : alâmetler, nişanlar, eserler, deliller.

emârât-ı hasene : iyi alâmetler.

emâre اماره (a. i. c. : emârât) : alâmet, nişan, eser, ipucu, belirti.

emâre-i hasene : iyiiik alâmeti.

emâret امارت (a. i. emr'den.) : **1.** emirlik, beğlik, prenslik. **2.** emir'in hâli ve sıfatı.

emârid امارد (a. i. emred'in c.) : bıyıkları terlememiş gençler.

emâsil اماثل (a. i. emsel'in c.) : **1.** en çok benziyenler, akranlar, eşler. **2.** itibarlı kimseler.

emâzir امازر (a. s. mezîr'in c.) : kuvvetli ve azamet sâhibi olanlar.

emcâd امجاد (a. s. mecîd'in c.) : şeref, onur ve haysiyet sâhibi olanlar.

emced امجد (a. s. mecîd'den. c. : emâcid) : **1.** daha (en, pek) mecid, çok şeref, onur ve haysiyet sâhibi olan. **Cedd-i emced** : çok ulu ata. **2. i.** erkek adı.

emced-i emâcid : şereflilerin şereflisi.

emed امد (a. i.) : son, nihâyet.

emedd امد (a. s. medd'den.) : daha (en, pek) medîd, uzun, çok sürekli.

emedd-i a'mâr : ömürlerin en uzunu.

emek-dâr امكدار (t. f. b. s.) bir işte emeği çok geçmiş olan; eski ve sâdık hizmetçi.

emel امل (a. i. c. : âmâl) : ümit, umma, arzu, hırs, tamah. **Tûl-i emel** : haddinden çok fazla şeylere kavuşmak isteği; insan ömrünün yetmiyeceği hulyalar, kuruntular. (bkz : hırs-ı câh, hırs-ı pîrî, hırs-ı nukûd).

emerr امر (a. s.) : daha (en, pek) acı.

emerr-i edviye : ilâçların en acısı.

emess امس (a. s.) : pek fazla messeden, en çok temâs eden, dokunan.

Emeviyye امويه (a. h. i.) : İslâm arasında kurulan ilk devlet, ilk İslâm hükûmeti, Emevî devleti.

emhak امهق (a. s.) : donuk beyaz.

emhâl امهال (a. i. mehl'in c.) : mehiller, mühletler, vâdeler, zamanlar, bir şeyin yapılması için verilen fazla zamanlar.

emhâr امهار (a. i. mehr'in c.) : nikâh bedelleri, ayrılma hâlinde, kadına verilecek, nikâhta kararlaştırılan para ve sâireler.

emhâr-ı zevcât : zevcelerin nikâh bedelleri.

emhâr امهار (a. i. mühür'ün c.) : taylar, at yavruları. (bkz : mihâr).

emîhe اميهه (a. i.) : koyunlarda meydana gelen uyuzluk.

emîme اميمه (a. i.) : **1.** demirci çekici. **2.** bir çeşit ot.

emîn امين (a. s. c. : ümenâ) : **1.** emniyet sâhibi, korkusuz; birine emniyet eden, güvenen; şüphe etmiyen; kendisine güvenilen [kimse, şey]. **Fetvâ emîni** : [eskiden] Şeyhislâm Kapısı'nda fetvâ işlerine bakan en büyük me'mur. **Sandık emîni** : veznedar. **Şehr-emîni** : şehremânetinin reisi.

Yed-i emîn : mahkemece kendisine bir şey emânet olunan kimse. **2.** emniyetli, korkusuz [yer]. **3. i.** Hz. Muhammed'in lâkabı. **4. i.** erkek adı.

emîn-i çev : saray ahırlarına mahsus ot ve arpa ile sâir levâzımı temîn vazîfesiyle mükellef olan me'mur.

Emîn-i vahy : Hz. Muhammed.

Emîn-i vahy-ullah : Hz. Muhammed.

emir امر (a. i. c. : evâmir). (bkz : emr).

emîr امير (a. i. emr'den. c. : ümerâ) : **1.** bir kavmin, bir şehrin başı, beği. **2.** büyük bir hânedâna mensup kimse. [kelimenin cem'i olan "ümerâ" bu mânâlarda kullanılmaz].

emîr-i Mekke : Mekke emîri, Hz. Muhammed'in sülâlesinden olup Mekke'de me'mur bulunan zat.

emîr-ül-ceyş : serdar, serasker, başkumandan.

emîr-ül-Hâcc : hacılar emîri, hacılar kafilesine reislik etmekle vazîfeli bulunan zat.

emîr-ül-mâ' : amiral.

emîr-ül-mü'minîn : mü'minlerin emîri, Hz. Muhammed'in halîfesi, (pâdişah). [bu ünvan ilk evvel Hz. Ömer'e verilmiştir].

emîr-ül-ümerâ' (emirlerin emîri) : [eskiden]. mülkiye (sivil) de paşalık ünvânının ilk derecesi ki ikinci rütbeyi karşılar.

emîr-âhûr امير آخور (a. b. i.) imrahur, ahır beyi, ahır müdürü, [evvelce] pâdişahın ahırlarına nezâret eden kimse, Istabl nâzırı.

emîr-âne اميرانه (a. f. zf.): emîrcesine, emîr olana yakışacak sûrette.

emir-nâme امرنامه (a. f. b. i.) : emir kâğıdı, âmirden me'mura yazılan kâğıt; buyrultu. (bkz : emr-nâme, fermân).

emir-nâme-i sâmî : [evvelce] sadrâzamın emrini bildiren yazı.

emkine امكنه (a. i. mekân'ın c.) : mahaller, mevkiler, yerler, hâneler, evler. (bkz : emâkin).

emkine-i cedîde : yeni evler.

emlâ' املاء (a. i. melâ'ın c.) : cemaatler, bölükler, kalabalıklar.

emlah املح (a. s. melîh'den.) : en melâhatli, pek melih, son derece güzel.

Emlah-ül-Arab (Arabın en güzeli) : Hz. Muhammed.

emlâh املاح (a. i. milh'in c.) : tuzlar

emlâh-ı bahriyye : deniz tuzları.

emlâk املاك (a. i. milk ve mülk'ün c.) : ev, tarla, bağ bahçe vesâire gibi sâhip olunan mal mülk.

emlâk-i hümâyûn : pâdişah malları.

emlâk-i mîriyye : beylik malları.

emled املد (a. s.) : [daha, en, pek, çok] genç, körpe ve nâzik (vücud veyâ dal) [müennesi : meldâ].

emles املس (a. s. c. : emâlis) : düz, pürüzsüz, cilâlı. **Hacer-i emles** : **jeol.** pürüzsüz, düztaş.

emmâre اماره (a. s. emr'den.) : emreden, emredici, cebreden [şehvâni hallerde, günah ve suç işlemede]. **Nefs-i emmâre** : insanı hissî zevk ve lezzete sevk eden nefis ve şehvet.

emn امن (a. i.) : eminlik, korkusuzluk, rahatlık. (bkz : âsâyiş, âsûdegî).

emn ü âsâyiş : eminlik ve rahatlık, güvenlik.

emnâ' امنع (a. s.) : daha (pek, çok, en) sarp, metin.

Emn-âbâd امن آباد (a. f. b. i.) : İstanbul'da Fındıklı'daki saraylardan birinin adı.

emniyyet امنيت (o. i.) : **1.** eminlik, korkusuzluk. (bkz : âsâyiş). **2.** inanma, güvenme. (bkz : i'timâd). **3.** polis teşkîlâtı.

emniyyet-i tâmme : tam bir güvenlik. **Emniyeti sû'-i isti'mâl** : güveni kötüye kullanma. **4.** kollama [askerlikte].

emr امر (a. i. c. : evâmir) : **1.** iş buyurma, buyruk, buyrultu. [ağızdan veyâ yazı ile]. **2.** iş, şey, husus, vâkıa, hâdise. [bu mânâlarda kullanıldığı takdirde cemi "umûr" gelir]. (bkz : emir).

emr bi-l-ma'rûf ve nehy ale-l-münker : şerîatın emirlerine uygun emir ve yasaklarına göre yaptırmama.

emr-i âlî : [eskiden] pâdişah tarafından verilen emir.

emr-i gaib gr. : üçüncü şahsa verilen emir.

emr-i garîb : tuhaf şey.

emr-i hakk (Allah'ın emri) : ölüm.

emr-i hâzır gr. : ikinci şahsa verilen emir.

emr-i ilâhî (Allah'ın emri) : ölüm.

emr-i kavlî : aldığı emri yapmıya mecbûr olan [kimse].

emr-i müşkil : zor iş.

emr-i sâmî : [eskiden] sadâret makamından yazılan emirnâme.

emr-i tabîî : tabîî iş.

emr-i vâkı' : beklenmedik bir emir.

emr ü fermân hazret-i men leh-ül-emrindir : emir ve ferman, emir sâhibi olan kimsenindir.

emrân امران (a. i. mern'in c.) : kürkler, hayvan derileri.

emrâz امراض (a. i. maraz'ın c.) : illetler, hastalıklar.

emrâz-ı akliyye : **hek.** akıl hastalıkları.

emrâz-ı ayniyye : **hek.** göz hastalıkları.

emrâz-ı asabiyye : **hek.** sinir hastalıkları.

emrâz-ı bevliyye : **hek.** sidik yolu hastalıkları.

emrâz-ı cildiyye : **hek.** cilt, deri hastalıkları.

emrâz-ı dâhiliyye : **hek.** iç hastalıkları.

emrâz-ı efrenciyye : **hek.** frengi ve benzeri hastalıkları.

emrâz-ı hâriciyye : **hek.** dış hastalıkları.

emrâz-ı intâniyye : **hek.** mikroplu, ateşli hastalıklar.

emrâz-ı mühlike : **hek.** öldürücü hastalıklar.

emrâz-ı müstevliyye : **hek.** salgın hastalıklar, **fr. épidémiques.**

emrâz-ı nisâiyye : **hek.** kadın hastalıkları.

emrâz-ı sâriyye : **hek.** bulaşıcı hastalıklar. **fr. contagieuses.**

emred امرد (a. s. c. : emârid) : bıyıkları terlemeye başlamış iken henüz yüzünde tüy, kıl bulunmıyan genç. **Şâbb-ı emred** : tüysüz genç.

emrî, emriyye امرى ، امريه (a. s.) : emre âit, emirle ilgili. **Sîga-i emriyye** : emir sîgası, emir * kipi.

emr-nâme امرنامه (a. f. b. i.). (bkz : emir-nâme, fermân).

emrûd امرود (f. i.) : armut. (bkz : ermûd).

emsâl امثال (a. i. mesel'in c.) : kıssalar, hikâyeler, destanlar. **Durûb-ı emsâl** : darbımeseller, atalar sözü, ata sözleri.

emsâl امثال (a. i. misl'in c.) : **1.** nümûneler, örnekler. **2.** eş, benzer. **3.** eşler, benzerler. **4. mat.** * katsayı, kaç misli alınacağını bildiren sayı.

emsâl-i inkisâr : **astr., jeod.** havanın içinden geçen ışığın kırılma miktârı, **fr.** réfraction.

emsâl-i kesîre : bol örnekler, misâller.

emsâr امصار (a. i. mısr'ın c.) : büyük şehirler, memleketler, beldeler, kasabalar.

emsâr ü bilâd : büyük şehirler.

emsel امثل (a. s. misl'den.) : pek müşâbih olan, çok benziyen.

emsile امثله (a. i. misâl'in c.) : **1.** nümûneler, örnekler.

emsile-i muhtelife (türlü örnekler). [arapça'da bir fiilin : mâzî, muzârî, masdar, ism-i fâil, ism-i mef'ûl, cahd-ı mutlak, cahd-ı mustağrak, nefy-i mâzî, nefy-i hâl, emr-i gaib, emr-i hâzır, nehy-i gaib, nehy-i hâzır, ism-i mekân, ism-i zeman, masdar-ı mîmî, binâ-i merre, ism-i mensûb, mübâlağa ile fâil, ism-i tafdîl.. gibi birer misalle gösterilen şekli].

emsile-i muttarıda (sıralı örnekler) : bir sîganın müfret, tesniye, cemi hallerindeki mütekellim, muhâtab ve gaip şekilleri. **2. a. gr.** içinde, fiillerin çekim örnekleri bulunan ilk kitabın adı.

emsiye امسيه (a. i. mesâ'ın c.) : akşamlar, akşam vakitleri.

emşât امشاط (a. i. muşt ve mışt'ın c.) : taraklar [muşt-ül-kadem : ayağın üzerindeki ufak kemikler].

emtâr امطار (a. i. matar'ın c.) : yağmurlar. **Sahâib-i emtâr** : yağmur bulutları.

emtâr-ı kesîre : bol yağmurlar.

emten امتن (a. s.) : pek metin, çok dayanıklı.

emtia امتعه (a. i. metâ'ın c.) : **1.** kumaşlar. **2.** satılacak şeyler, mallar.

emtia-ı ecnebiyye : yabancı memleket malları.

emtia-ı ticâriyye : tüccar malları.

emvâc امواج (a. i. mevc'in c.) : dalgalar.

emvâc-ı bahr : denizin dalgaları.

emvâh امواه (a. i. mâ'ın c.) : sular. (bkz.: miyâh).

emvâl اموال (a. i. mâl'in c.) : mülkler, para ile alınan şeyler. **Bezl-i emvâl :** para, hediye gibi şeyler dağıtma.

emvâl-ı bâtına : saklanması mümkün olan mallar. [altın, gümüş, gibi].

emvâl-i gayr-ı menkule : taşınmaz mallar [dükkân, ev, tarla gibi].

emvâl-i menkule : taşınabilen mallar. [çakı, kanepe, masa, gibi].

emvâl-i zâhire : saklanması mümkün olmıyan mallar. [emlâk, ekinler, ağaçlardaki meyvalar, mevâşî (davar, mal) gibi şeyler].

emvât اموات (a. i. meyyit'in c.) : ölüler. **Defn-i emvât :** ölülerin gömülmesi. **İhyâ-yi emvât** : ölülere can verme.

emyâ, emyân امیا ، امیان (f. i.) : para kesesi, para çantası. (bkz : hemyân).

emyâl امیال (a. i. mîl'in c.) : [denizde] "2500" arşın uzunluğundaki ölçüler. (bkz : mîl).

emyâl-i bahriyye : deniz milleri; 6080 kadem veyâ 853 metreden ibâret olan deniz mesâfesi.

emyûs امیوس (a. i.) : tuz taşı, kırılmamış büyük tuz parçaları.

emzâ امضی (a. s.) : **1.** hükmü çok yürüyen. **2.** çok te'sirli olan. **3. zf.** kat'î.

emzice امزجه (a. i. mizâc'ın c.) : tabîatler, huylar, meşrepler.

emzice-i muhtelife : muhtelif, türlü tabîatler, huylar.

-en اً (a. e.) : arapça kelimelerin sonuna gelerk, kelimeyi zarf yapar : kasd**en**, inâyet**en**, hakîkat**en** v. b.

enâbîb انابیب (a. i. ünbûbe'nîn c.) : boğum boğum olan şeyler, kamış gibi içi boş olan fen âletleri, borular.

enâbîb-i gırbâliyye : kalbur damarları.

enâbîb-i hazmiyye : **anat.** hazım (* sindirim) boruları.

enâbîk انابیق (a. i. inbik'in c.) : inbikler.

enâbîş انابیش (a. i.) : yerden çıkarılan otun kökü. (bkz : enbûşe).

enâcîl اناجیل (a. i. incîl'in c.) : inciller.

enâcîl-i erbaa : Hz. Îsâ'nın göğe ağmasından sonra Havâriyyun'un tertipledikleri söylenen dört ayrı incil metni : [Mettâ, Markus, Luka, Yuhanna].

enâdîd انادید (a. s.) : perîşan, perâkende, dağınık şeyler.

enâfis انافس (a. s. enfes'in c.) : en nefîs olan şeyler.

enâfis-i âsâr-ı edebiyye : edebî eserlerin en nefisleri en değerlileri.

enâhîd اناهید (f. i.) : Zühre (Venüs) gezeğeni. (bkz : nâhîd).

enâiyyet انائیت (a. i.). (bkz : eneiyyet, enâniyyet).

enâm انام (a. i.) : **1.** bütün mahlûklar, yaratılmış olan canlılar. **2.** halk, insanlar. **Beyn-el-enâm** : halk arasında. **Rabb-ül-enâm** : bütün mahlûkatın Tanrısı. **Seyyid-ül-enâm** (halkın Ulu'su) : Hz. Muhammed.

en'âm انعام (a. i. na'm'ın c.) : **1.** at, deve, sığır ve koyun gibi hayvanlar. **2. s.** hayvan gibi kimseler. **3. i.** Kur'ân-ı Kerim'de bir sûrenin adı. **4. i.** bâzı âyet ve sûreleri de ihtivâ eden dînî duâ kitabı.

enâmil انامل (a. i. enmele'nin c.) : parmak uçları.

enâniyyet انانیت (a. i.) : kendini beğenme, bencilik. (bkz : enâiyyet, eneiyyet).

enâr انار (f. i.) : nar [meyva]. (bkz : rümmân).

enâr-Allahü kabrühû انار الله قبره (a. cü.) : "Allah mezarını aydınlatsın!" mânâsına gelen iyi bir dilek.

enbâ انبا (a. i. nebî'nin c.) : peygamberler.

enbâg انباغ (f. i.) : ortak kadın, kuma.

enbâhûn انباخون (f. i.) : **1.** sağlam, tahkîm edilmiş yer. **2.** hisar, kale.

enbân, enbâne انبان ، انبانه (f. i.) : dağarcık denilen deri çanta, yiyecek çantaşı, heybe.

enbânçe انبانچه (f. i.) : küçük dağarcık, ufak heybe; çanta.

enbâr انبار (f. i.) : **1.** dolu, yığın, küme. **2.** kuvvet vermek için ekinlere dökülen çörçöp, gübre. ["enbârden" ve "enbâşden" mastarından emir].

enbâr انبار (a. i. nibr'in c.) : anbarlar, anbar. **Der-enbâr etmek :** anbara koymak, teslim etmek. [cemi olduğu halde bizde müfret olarak kullanılır].

enbâşte انباشته (f. s.) : **1.** tıkanmış. **2.** yıkılmış.

enbâz انباز (f. s.) : ortak, eş. (bkz : şerîk). **Bî-enbâz :** şerîki olmıyan, eşsiz.

enbâz انباز (a. i. nebez'in c.) : lâkaplar, takma adlar, soyadları.

enbâzî انبازى (f. i.) : ortaklık, şeriklik.

enbele انبله (f. i.) : Hind hurması, demir hindi.

enberût انبروت (f. i.) : armut. (bkz : əmrûd).

enbeste انبسته (f. s.) : koyulaşmış, katılaşmış, uyuşmuş [nesne].

enbeste-dem انبسته دم (f. b. s.) : tenbel, miskin, gayretsiz [kimse).

enbîk انبيق (a. i.) : inbik.

enbîr انبير (f. i.) : yaş ve kuru çamur.

enbîre انبيره (f. i.) : üstü toprak sıvalı damlarda sıva altına konulan saz, çalı çırpı, talaş, yonga gibi şeyler.

enbiyâ' انبياء (a. i. nebî'nin c.) : müstakil şerîat sâhibi olmıyan peygamberler, yalvaçlar. (bkz : resûl).

enbûb انبوب (f. i.) : minder, döşek; döşeme.

enbûde انبوده (f. s.) : istif edilmiş, devşirilmiş, katlanmış ["enbûden" mastarından ismi mefûl].

enbûh انبوه (f. s.) : **1.** çok, kalabalık, başka **Leşker-i enbûh :** kalabalık asker. **2. i.** çokluk. (bkz : cemâat, izdihâm). **3. i.** meclis. **4.** kalın, yoğun. **5.** duvarın yıkılıp dökülmesi.

enbûşe انبوشه (a. i.) : **bot. 1.** yer elması, patates gibi yerden çıkarılan şeyler. **2.** ağaç kökleri. (bkz : enâbîş).

enbûy انبوى (f. i.) : koklama, koku.

enbûzen انبوذن (**f. i.**) : asıl, madde.

enbûzen-i insân : toprak [insanın asıl maddesi olduğu için]. (bkz : tîn).

enbür انبر (f. i.) : ocağı ve ateşi karıştırmıya yarıyan âlet. [Anadolu'da "eğsi, eksi, eğsiran v. b." gibi karşılıkları vardır]

enbüre انبره (f. s.) : **1.** tüyü dökülmüş [şey, hayvan], en çok deve. **2. i.** dolap beygiri. **3. i.** dere. **4. i.** işkembe.

encâb انجاب (a. s. necîb'in c.). (bkz : necâib, nücebâ).

encâd انجاد (a. i. necd'in c.) : yüksek yerler, yüce yerler.

encâm انجام (a. i.) : nihâyet, son. (bkz : âkıbet, fercâm).

encâm-ı kâr : işin sonu. (bkz : âhir-ül-emr).

encâs انجاس (a. necs'in c.) : pislikler.

encel انجل (f. i.) : **bot.** hatmi çiçeği.

encer انجر (a. i.) : gemi direği. (bkz : lenger).

encere انجره (f. i.) : **bot. 1.** ısırgan otu. (bkz : encüre). **2. hek.** kurdeşen, vücuttaki kaşıntılı döküntüler, urtica.

encidân انجدان (a. i.) : **bot.** kasnı denilen ilâcın yapıldığı bir ağaç.

encîn انجين (f. zf.) : **1.** ufak ufak, kıyma kıyma, tâne tâne. ["encîden" mastarından]. **2. i.** sıvacı. (bkz : endâyiş-ger).

encîr, encîre انجير ، انجيره (f. i.) : incir.

encûc انجوج (f. i.) : ödağacı. (bkz : encûg).

encûg انجوغ (f. i.) : **1.** öd ağacı. **2.** ocak. (bkz : encûc).

encûh, encûg انجوخ ، انجوغ (f. i.) : 1. kıvrım. **2. s.** solmuş, buruşmuş (meyva). [encûhîden ve encûgîden mastarından].

encüm انجم (a. i. necm'in c.) : yıldızlar. (bkz : kevâkib, nücûm, sitâre-gân).

encümen انجمن (f. i.) : cemiyet, meclis, şûrâ, komisyon; takım.

encümen-i dâniş : akademi.

encümen-i siyâsî : siyâsî encümen, politika kulübü.

encümen-gâh انجمن گاه (f. b. i.) : meclis, cemiyet yeri.

encür انجر (a. i.) : ısırgan otu.

encüre انجره (a. i.) : **bot.** ısırgan otu. (bkz : encere).

encürî انجرى (a. i.) : harâret kabarcıkları, isilik.

encüriyye انجريه (a. i.) : **1. hek.** ısırgan otunun meydana getirdiği kabarcıklara benziyen bir çeşit deri hastalığı. **2. bot.** ısırgangiller.

endâ' انداء (a. i. nedâ'nın c.) : şebnemler, çiğler. (bkz : endiye).

endâd انداد (a. i. nidd'in c.) : misiller, nazîrler, benziyenler, eşler. (bkz : eşbâh, nazâir).

endâd ü ezdâd : benzerler ve zıtlar.

endâd انضاد (a. s. : nadad'ın c.). (bkz : enzâd).

endâht انداخت (f. i.) : **1.** atma, atış; atılma. **2.** silâh atma, boşaltma.

endâhte انداخته (f. s.) : atılmış; bir tarafa bırakılmış.

endâhte-i küşe-i nisyân : unutma köşesine atılmış, unutulup gitmiş.

endâm اندام (f. i.) : vücut, beden, insanın âzâsı, biçim; boy, boybos; cisim. **Arz-ı endâm etmek** : boy göstermek.

endâm-ı mevzûn : düzgün endam, düzgün beden.

endâmî اندامى (f. i.) : bedene uygun, biçimli elbise.

endâr اندار (f. i.) : hikâye, baştan geçen şey. (bkz : vâkıa, ser-güzeşt).

endâve, endâye انداوه ، اندايه (f. i.) : **1.** sıvacı malası. **2.** şikâyet.

endâyiş اندايش (f. i.) : sıvama, yaldızlama.

endâyiş-ger اندايشگر (f. b. i.) : sıvacı, yaldızcı. (bkz : encîn [2]).

-endâz -انداز (f. s.) : **1.** atıcı. **Silâh-endâz** : silâh atan, nefer, **er. Tîr-endâz** : ok atan. **2.** atmış.

endâze اندازه (f. i.) : **1.** altmış santimetrelik bir ölçü. **2.** ölçek. **3.** tahmîn, takdir. **4.** mertebe, derece.

end-bend اند بند (f. zf.) : **1.** parça parça, boğum boğum. **2.** mahcup, utanmış.

endek اندك (f. s.) : **1.** az, azıcık. **2.** yaşı küçük. **Tıfl-ı endek** : yaşı küçük çocuk.

endeme اندمه (f. i.) : geçmiş sıkıntıları hatırlama.

ender اندر (a. s.) : daha (en, pek) nâdir, çok seyrek ve az bulunan.

ender اندر (f. zf. nâdir'den) : "-de, içinde". **Cehân-ender cehân** : cihân içinde cihan. **Müşkil ender müşkil** : zorluk içinde zorluk. [çok defâ Farsça veyâ Arapça iki kelime arasında kullanılır].

enderez اندرز (f. i.) : **1.** öğüt, nasîhat; vasiyet. **2.** mektup.

enderî اندرى (a. i.) : kalın ip, halat.

enderûb, endûb, endûc اندروب ، اندوب ، اندوج (f. i.) : **hek.** temriye denilen cilt hastalığı.

enderûn اندرون (f. b. i.) : **1.** bir şeyin iç tarafı, dâhili; içyüz; harem dâiresi. **2.** kalb. **3.** [evvelce **Hırka-i Sâadet** ile **Hazîne-i Hümâyûn'**un bulunduğu saray.

enderûn-i hümâyûn : saray müstahdimîni yetiştirmek için kurulan teşkîlât.

enderûn ü bî-rûn : iç ve dış.

-endîş انديش (f. s.) : düşünen, ölçülü davranan. **Âkıbet-endîş** : sonunu düşünen. **Bed-endîş** : fenâ düşünen. **Dûr-endîş** : derin, uzağı düşünen, tedbirli.

endîşe انديشه (f. i.) : düşünce; vesvese, merak, kaygı; gam, keder; şüphe; korku.

endîşe-i ferdâ : yarının düşüncesi.

-endîşî - انديشى (f. i.) : "endîş" ile nihâyet bulan sıfatları isimleştirerek bunlara "düşünüş" mânâsını verir. **Âkıbet-endîşî** : sonunu düşünüş. **Dûr-endîşî** : her şeyi evvelden düşünüş, görüş.

endîş-nâk انديشناك (f. b. s.) : düşünceli, kederli, sıkıntılı.

endiye انديه (a. i. nedâ'nın c.) : şebnemler, çiğler. (bkz : endâ').

endûd اندود (f. i.) : sürmek, tılâ etmek, sıvamak, yaldızlamak mânâsına olan "endûden" mastarından müştak olup "parlak sıva", "sıva" mânâsınadır. **Zer-endûd** : yaldızlı, altın sıva.

endûh, endüh اندوه ، انده (f. i.) : gam, keder, tasa, kaygı, üzüntü, sıkıntı.

endûh-i bî-pâyân : sonsuz keder, üzüntü.

endûh-gîn, endüh-gîn اندوهگين ، اندهگين (f. b. s.) : gamlı, kederli, tasalı. (bkz : endûh-nâk, endüh-nâk).

endûh-güsâr اندوهگسار (f. b. s.) : kederi, gamı, sıkıntıyı gideren.

endûh-nâk, endüh-nâk اندوهناك ، اندهناك (f. b. s.) : kederli, gamlı, tasalı, sıkıntılı. (bkz : endûh-gîn, endüh-gîn).

endûhte اندوخته (f. s.) : **1.** kazanmış; kazanılmış; biriktirmiş, biriktirilmiş, hazırlanmış. **2.** ödenmiş.

-endûz - اندوز (f. s.) : "kazanan, biriktiren, toplıyan" mânâsiyle kelimeleri sıfat yapar : **Hikmet-endûz** : hikmet kazanan. **Tarâb-endûz** : âhenk kazanan.

ene أنه (a. zm.) : **fels.** ben, fr. **moi.**

eneiyye أنائيه (a. i.) : **fels.** * tekbencilik, **fr. solipsisme.**

eneiyyet أنائيت (a. i.) : bencilik, kendini beğenmişlik. (bkz : enâiyyet, enâniyyet).

ene-l-hakk انا لحق (a. cü.) :Hallâc-ı Mansûr'un söylediği : "ben hakkım" mânâsına meşhur bir söz.

enf انف (a. i.) : burun, herşeyin ön kısmı, uç. **Ebü-l-enf** : koca burunlu, kibirli. **Kesr-i enf** : burnunu kırma, kibrini kırma.

enfa' انفع (a. s. nâfi'den.) : en nâfi', daha (pek, çok) faydalı.

enfâl انفال (a. i. nefel'in c.) : **1.** ganîmetler, düşmandan alınan mallar, emeksiz kazançlar. **2.** Kur'ân-ı Kerîm'de bir sûrenin adı.

enfâr انفار (a. i. nefîr'in c.) : cemâatler, halk, kalabalıklar. (bkz : nefîr).

enfâs انفاس (a. i. nefes'in c.) : **1.** nefesler, soluklar. **2.** nebî ve velî gibi ulular'ın irşâd edici duâları. (bkz : nefes).

enfâs-ı hayriyye : hayırlı nefesler.

enfâs-ı ma'dûde : sayılı nefesler, insan hayâtı.

enfâs-ı Mesîh : Hz. Îsâ'nın, ölüleri dirilten nefesleri.

enfes انفس (a. s. nefîs'den.) : daha (en, pek) nefîs, çok değerli ve lezzetli [olan].

enfes-i âsâr : eserlerin en nefîsi, en değerlisi.

enfes-i et'ime : yemeklerin en lezzetlisi.

enfes-ül-cevâhir : XV. asrın açık ve düzgün Türkçe ile yazı yazan bilginlerinden olup 1531 (H. 938) târihinde ölen İznikli Mûsâ bin Hacı Hüseyn'in aslı Arapça olan Tefsîr-i Hâzinî'den yaptığı tercüme bir eserdir.

enfî انفى (a. s.) : buruna mensup, burunla ilgili.

enfiyye انفيه (a. i.) : keyif için buruna çekilen çürütülmüş ve içine bâzı kokulu maddeler katılmış tütün tozu, burun otu. [uydurma kelimedir].

enfüs انفس (a. i. nefs'in c.) : ruhlar, canlar, yaşıyanlar, hayat sâhipleri.

enfüs ü âfâk : nefis ve dışı.

enfüsî انفسى (a. s.) : nefiste meydana gelen, düşünülmüş şeye nispetle düşünene, ferdî zihne âit bulunan, * nesnel, **fr. subjectif.** [zıddı : âfâkî = fr. objectif'dir].

enfüsiyye انفسيه (a. i.) : * öznecilik, **fr. subjectivisme.**

engâm انگام (f. i.) : vakit, mevsim. (bkz : hengâm).

engâme انگامه (f. i.) : **1.** topluluk; toplanma yeri. **2.** oyuncular derneği. **3.** savaş yeri.

engâr انگار (f. i.) : **1.** sanma, zan, tasavvur; şüphelenme. **2.** tamamlanmıyan iş.

engâre انگاره (f. s.) : **1.** tamamlanmıyan iş ve nakış, taslak. **2.** hikâye, efsâne. **3.** baştan geçen bir şeyi ve hikâyeyi tekrarlama. **4.** utanarak geri geri çekilme. **5.** hesap defteri.

engâz انگاز (f. i.) : sanat sâhiplerinin kullandıkları âlet.

engel, engele, engîl, engîle انگل ، انگله ، انگيل ، انگيله (f. i.) : **1.** ilik, düğme. (bkz : engûl, engûle). **2. s.** sözü, sohbeti çekilmiyen kaba kimse.

Engelyûn انگليون (f. i.) : **1.** İncil. **2.** yedi renkli, işlemeli bir çeşit ipek kumaş. **3.** (bkz : erjeng, erteng).

engîhte انگيخته (f. s.) : koparılmış, oynatılmış; yükseltilmiş; karıştırılmış.

engîr انگير (f. i.). (bkz : engûr).

engişt انگشت (f. i.) : kömür. (bkz : fahm).

engiştâl انگشتال (f. s.) : hasta, zayıf, dermansız [kimse].

-engîz انگيز - (f. e.) : koparan, karıştıran; depreten. **Fitne-engîz** : fitne koparan, fesat karıştıran. **Safâ-engîz** : safa koparan, neşe yaratan.

engûje انگوژه (f. i.). (bkz : engüje, engüjed).

engûl, engûle انگول ، انگوله (f. i.). (bkz : engel, engele, engîl, engîle).

engûr انگور (f. i.) : üzüm. **Âb-ı engûr** (üzüm suyu) : şarap. (bkz : ineb).

engûrek انگورك (f. i.) : gözbebeği. (bkz : hadeka).

engübîn انگبين (f. i.) : bal. (bkz : asel). ["engebîn" şeklinde de kullanılır].

engüj انگژ (f. i.) : filcilerin fili idâre için kullandıkları ucu eğri demir karga burnu.

engüje, engüjed انگژه ، انگژد (f. i.) : kokusu keskin ve fenâ olan baldırgan pusu. (bkz : engûje).

engüjed انگژد (f. i.) : "encüdân" veyâ "encidân" da denilen ağaçta meydana gelen ve "kasnı" adını alan bir nevî ilâç. (bkz : hıltît).

Engürûs انگروس (h. i.) : **1.** Macar. **2.** Macaristan.

engüşt انگشت (f. i.) : parmak.

engüşt-i çehârüm : atsız parmak.
engüşt-i kihîn : serçe parmak.
engüşt-i mihîn : orta parmak.
engüşt-i muhannâ : kınalı parmak.
engüşt-i nîl : fakirlik.
engüşt-i sütürg : baş parmak.

engüştâne انگشتانه (f. i.) : dikiş yüksüğü. (bkz : engüştene).

engüçt ber-cebîn nihâden انگشت برجبين نهادن (f. dey.) : parmağı alın üzerine koymak, selâm vermek.

engüşt ber-dehân انگشت بردهان (f. dey.) : parmağı ağızda [olan], taaccübeden, şaşa kalan.

engüşt-ber-dehân nihâden انگشت بردهان نهادن (f. dey.) : **1.** hayrân olmak, şaşmak. **2.** susturmak.

engüşt ber leb-zeden انگشت برلبزدن (f. dey.) : dudağa parmak vurmak, ağız aramak, söyletmek.

engüşt ber-nemek sûden انگشت بر نمك سودن (f. dey.) : parmağını tuza sürmek, yemin etmek, söz vermek.

engüşt bürek انگشت برك (f. b. i.) : **zool.** köstebek.

engüşt der çeşm kerden انگشت درچشم كردن (f. dey.) iyiliğe karşı kemlik etmek.

engüşte انگشته (f. i.) : **zir.** ekincilerin harman savurdukları âlet, yaba.

engüştene انگشتنه (f. i.) : terzi veyâ yorgancı yüksüğü. (bkz : engüştâne).

engüşter, engüşterî انگشتر ، انگشترى (f. i.) : parmağa süs için takılan yüzük.

engüşter-i pâ : ayak yüzüğü, **mec.** kıymetsiz ve îtibarsız şey.

engüşt hâîden انگشت خائيدن (f. b. i.) : **1.** mahvetmek. **2.** yok farzetmek. **3.** parmakla göstermek.

engüşt-nümâ انگشت نما (f. b. s.) : parmakla gösterilen [iyilik veyâ fenâlık husûsunda].

enhâ' انحاء (a. i. nahv' in c.) : **1.** taraflar, cihetler, yanlar. **2.** yollar.

enhâ-yi sahrâ : çöl tarafları.

enhâr انهار (a. i. nehr'in c.) : ırmaklar, çaylar.

enhâr-ı amîka : derin nehirler. (bkz : enhür).

enhas انحس (a. s. nahs'dan) : en nuhûsetli, pek uğursuz, çok şom [meş'um]. (bkz : eş'em).

enhür انهر (a. i. nehr'in c.) : ırmaklar, çaylar. (bkz : enhâr).

enîk, enîka انيق ، انيقه (a. s.) : güzel, sevimli, şirin şey.

enîn انين (a. i.) : inilti, inleme.

enîn-i hafî : gizli inilti.

enîr انير (f. i.) : çirkin huy, fenâ tabîat.

enîs, enîse انيس ، انيسه (a. i. üns'den.) : **1.** dost, arkadaş; yar, sevgili.

enîs-i dil : gönül dostu. **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

enîs-ül-guzât : XVI. asır şâilerinden Hüsam Fütûhî'nin manzum olarak yazdığı 118 sahifelik bir fetihnâmedir. [bu eser, 1526 (H. 933) yılında Kanûnî Sultan Süleyman'ın Macaristan'a yaptığı seferini hikâye etmektedir].

enîs-ül-kalb : Fuzûlî'nin, Îran şâirlerinden Hüsrev-i Dehlevî ile Molla Câmi'ye nazîre olarak yazmış olduğu meşhur Farsça kasîdesidir.

enîsân انيسان (f. i.) : **1.** yalan. (bkz : kizb). **2.** boş, mânâsız söz.

enîse انيسه (f. s.) : donmuş, pekişmiş [nesne].

enîse انيسه (a. i.) : ateş, od. (bkz : nâr).

enîşe انيشه (f. i.) : **1.** hafiye. **2.** câsus. **3. s.** dalkavuk. (bkz : müdâhin).

eniyyet انيت (a. i.) : **fels.** * kişilik, **fr. personnalité.**

enkas انقص (a. s.) : daha (en, pek, çok) noksan, eksik.

enkaz انقاض ("ka" uzun okunur. a. i. nukz'un c.) : **1.** binâ yıkıntıları, yıkıntı moloz. **2.** eski hayvanların bakiyeleri.

enkaz-ı beşer : insan yıkılmaları.

enkaz-ı remîme : kazâya uğramış ve esaslı kısımları dağılmış gemi ve tekne bozuntuları.

enkaz-ı ümmîd : ümit yıkıntısı.

enker انكر (a. s.) : en çirkin, pek fenâ.

enker-ül-esvât : seslerin en çirkini, anırtı.

enkiha انكحه (a. i. nikâh'ın c.). (bkz : nikâh).

enmele انمله (a. i. c. : enâmil) : parmak ucu. [kinâye olarak "el" mânâsına kullanılır].

enmâr انمار (a. i. nimr'in c.) : kaplanlar. (bkz : nimâr, nümûr).

enmûzec انموذج (a. i.) : nümûne, örnek, mostra, tip. [fasihi "nümûzeç" dir].

enmûzec-i âlem : âlemin örneği.

enmûzec-i evvel : ilk örnek.

enne انه (a. s.) : çok inliyen. (bkz : nâlân).

en-Nehr النهر (a. h. i.) : **astr.** semânın güney yarım küresine âit bir burç olup "Orion" ve "Sevr" burçları altından uzanır.

ensâ انسا (a. i. nesy'in c.) : unutmalar.

ensâb انساب (a. i. neseb'in c.) : **1.** soylar, baba tarafından hısımlar. **2.** logaritma cetvellerinin sayıları : [ceyb (sinus), teceyb (cosinus), mümâs (tangent), tamam mümâs (cotangent), katı' (séquence), tamam katı' (coséquence)].

ensâb انصاب (a. nusub'un c.) : **1.** şerler, belâlar. **2.** putlar, heykeller. (bkz : esnâm).

ensâc انساج (a. i. nesc'in c.) : **hek.** nesiçler; * dokular. **İlm-ül-ensâc** : * dokubilim, **fr. histologie.** [ensâc kelimesi, bâzı, lûgatlerde bulunmamakla berâber kullanılır olmuştur].

ensâf انصاف (a. s. nısf'ın c.) : yarımlar, yarılar.

ensaf انصف (a. s. insâf'dan.) : daha (en, pek) insaflı.

ensaf-ı esnâf : esnâfın en insaflısı.

ensâl انسال (a. i. nesl'in c.) : evlâtlar, soylar, zürriyetler, sülâleler, döller. (bkz : nesl).

ensâr انصار (a. s. nâsır'ın c.) : yardımcılar, muâvinler, müdâfîler, koruyucular. (bkz : nâsırîn).

ensârî انصارى (a. s. ve i.) : ensârdan olan kimse. [ensâr : Medîne'deki "Evs" ve "Harzec" kabîlelerine mensup. Hicretten sonra. Hz. Muhammed'e din uğrunda yardımcı olan kimseler].

ensâr-ullah : Allah yolunda Hz. Muhammed'e yardım edenler.

enseb انسب (a. s. nesîb'den.) : daha (en, pek) münâsip, uygun, çok yerinde.

ensice انسجه (o. i. nesc'in c.) : **1.** anatomide dokumaya benzetilen uzvî teşekküller ve botanikte yaprakların ince örgüleri. **2.** dokumalar, kumaşlar, örmeler. [bu kelime Arapça bir kalıba sokularak uydurulmuştur].

ensür انسر (a. i. nesrin c.). (bkz : nüsûr).

entak انطق (a. s. nutk'dan.) : daha (pek, çok, en) iyi söz söyliyen.

entarûn انطرون (a. i.) : tıpta kullanılan bir ot, kantaron.

enûk انوق (a. i.) : **zool.** kartal [kuş].

enûşâ انوشا (f. i.) : **1.** mecûsî mezhebi. **2.** sevinç. **3.** adâlet, âdillik.

enûşe انوشه (f. i.) : **1.** hoş, ne kadar hoş, mes'ut. **2.** şarap. **3.** genç pâdişah. **4.** Şâpûr Şâh'ın halası.

en'üm انعم (a. i. ni'met'in c.) : **1.** iyilikler, lûtuflar, ihsanlar, nîmetler, yiyecek ve içeceğe dâir şeyler, ekmekler. (bkz : niam). **2. h. i.** Medîne'de bir yer adı.

envâ' انواع (a. i. nev'in c.) : çeşitler, türlüler.

envâ'-i kesîre : çok çeşitler.

envâ'-i nekayıs : eksikliklerin, noksanların türlüsü.

envâh انواح (a. i. nevh'in c.) : ölüye ağlıyan kadınlar, ağıt yakanlar.

envâr انوار (a. i. nûr'un c.) : ziyâlar, aydınlıklar, ışıklar, parlaklıklar.

enver انور (a. s. nevr'den.) : daha (en, pek) nurlu, çok ve pek parlak, çok güzel.

enyâb انياب (a. i. nâb'ın c.) : köpek dişleri denilen uçları sivri dört diş. (bkz : esnân-ı katıa).

enyâr انيار (a. i. nîr'in c.) : boyunduruklar.

enzâd انضاد (a. s. nazad'ın c.) : **1.** şerefli ve tertipli kimseler. **2.** toprak tabakaları. (bkz : endâd).

enzâl انذال (a. s. nezl ve nezîl'in c.) : soysuzlar, alçaklar, aşağılık adamlar.

enzâm انظام (a. i.) : balıkların karınlarında peydâ olan yumurta dizileri.

enzâr انظار (a. i. nazar'ın c.) : bakışlar, bakmalar.

enzâr-ı ecnebiyye : yabancı bakışlar.

enzâr-ı ta'ziye : tâziyet bakışları.

enzâr-ı ümmet : halkın bakışları.

epsân اپسان (f. i.) : bileği taşı. (bkz : fesân).

epürnâk اپرناك (f. i.) : delikanlı. (bkz : şâbb).

er ار (f. e.) : eğer, ise, olsa, olur ise. ["eğer" in hafifletilmişi].

erâbet ارابت (a. i.) : akıllı, zeyrek, uslu olma.

erâcîf اراجيف (a. i. ürcûfe'nin c.) : yalan sözler, uydurmalar, düzmeler.

erâcîf ve ekâzîb : yalan ve uydurma sözler.

erâcîh اراجيح (a. i. ürcûha'nın c.) : salıncaklar.

erâcîz اراجيز (a. i. ürcûze'nin c.) : mısrâları kafiyeli, kısa vezinli şiirler, kasîdeler.

erâcîz-i şuarâ : şâirlerin kısa vezinli şiirleri, kasîdeleri.

erâik ارائك (a. i. erîke'nin c.) : şâhâne tahtlar.

erakk ارق (a. s.) : daha (en, pek, çok) rakik, ince.

erakk-ı evrak : kâğıtların veyâ yaprakların en incesi.

erâmil, erâmile ارامل ، ارامله (a. i. ermele'nin c.) : bekârlar, karısızlar, dul kadınlar, dullar. **Eytâm ve erâmil** : yetîmler ve dullar.

erâmil-i askeriyye : asker dulları.

er'an ارعن (a. s.) : bön, ahmak, sünepe; deli, çılgın; şaşkın.

erânib ارانب (a. i. erneb'in c.) : **zool.** tavşanlar.

erânîb ارانيب (a. i. ernebe'nin c.) : burun uçları.

erâvend اراوند (f. i.) : **1.** şevk, arzu, istek. **2.** şân, şeref.

erâyis ارايس (a. i. erîs'in c.) : ekinciler, çiftçiler.

erâzî اراضى (a. i.). (bkz : arâzî).

erâzil اراذل (a. s. erzel'in c.) : reziller, sıyrıklar, nâmussuzlar, yüzsüzler.

erâzil-i nâs : halkın en rezilleri, pek bayağıları.

erbaâ' اربعاء (a. i.) : çarşamba günü.

erbaa اربعه (a. s.) : dört. **Ahlât-ı erbaa** : dem, balgam, safra, sevdâ. **Anâsır-ı erbaa** (dört unsur) : ateş, hava, su, toprak. **Cihât-ı erbaa** (dört taraf) : doğu, batı, kuzey, güney. **Etrâf-ı erbaa** (dört taraf) : sağ, sol, ön, arka. **Füsûl-i erbaa** (dört mevsim) : ilkbahar, yaz, sonbahar, kış. **Yevm-ül-erbaa** (dördüncü gün) : çarşamba.

erbaa-i mütenâsibe : **mat.** [eskiden] selâse kaidesi.

erbâb ارباب (f. i.) : ulu; reis, başkan.

erbâb ارباب (a. s. rabb'in c.) : **1.** sâhibler, mâlikler. **2.** [müfret olarak kullanılır] ehil, muktedir, becerikli; lâyık.

erbâb-ı denâet : alçak kimseler.
erbâb-ı dil : gönül adamları. (bkz : ehl-i dil).

erbâb-ı garaz : garaz sâhipleri; kötü niyetliler.

erbâb-ı himmet : himmet sâhipleri, birşey yapmak istiyenler.

erbâb-ı mesâlih : işi olanlar, iş tâkibedenler. (bkz : eshâb-ı mesâlih).

erbâb-ı nücûm : astrologlar, yıldızlara bakıp da tâlih bildirenler.

erbâb-ı sabâhat ü zarâfet : güzel ve zarif kimseler.

erbâb-ı vefâ : vefâ sâhipleri; vefâlı kimseler.

erbâb-ı zâhir : kâinâtın mâhiyetini, ancak dış yüziyle görenler, şerîatçılar.

erbâh ارباح (a. i. ribh'in c.) : faydalar, fâizler, kazançlar.

erbaîn اربعين (a. s.) : **1.** kırk [sayı]. (bkz : erbeûn). **2.** kırkıncı [sırada]. **3.** karakış, [rûmî Kânûn-ı evvel'in (Aralık) dokuzundan [Efrencî 22], Kânûn-ı sânî'nin (Ocak) on yedisine [Efrenci 31] kadar süren ve kışın en soğuk zamânı sayılan 40 gün]. **4.** dervişlerin çile çıkarmak için hücreye kapandıkları kırk günlük müddet.

erbaîn-i âşûra : arabî aylarından sefer'in yirmisine rastlıyan gün. [İmâm-ı Hüseyin'in Kerbelâ'da şehâdetinin kırkına tesâdüf ettiği için İranlılarca eyyâm-ı mahsûsa'dan sayılır].

erbaûn اربعون (a. s.) : kırk [sayı]. (bkz : erbaîn[1]).

erbiyân اربيان (f. i.) : su çekirgesi.

erbû اربو (f. i.) : armut. (bkz : emrûd).

erbû-dâr اربودار (f. b. i.) : armut ağacı.

erc ارج (f. i.) : **1.** kadir ve kıymet. **2.** **zool.** gergedan.

ercâ ارجا (a. i. recâ'nın c.) : taraflar, yönler.

ercâ ارجى (a. s.) : daha (en, pek, çok) ricâ edilen, istenilen.

ercah ارجح (a. s. râcih'den.) : daha (en, pek) râcih, tercihe şayan, üstün, uygun.

ercahiyyet ارجحيت (a. i.) : daha (en, pek) râcih olma, üstünlük.

ercâl ارجال (a. i. ricl'in c.) : ayaklar. (bkz : akdâm, ercül).

ercâlûn ارجالون (f. i.) : **bot.** sarmaşık nevinden ören gülü, akasma, ak sarmaşık denilen nebat (* bitki). (bkz : kermet-ül-beyzâ).

ercen ارجن (f. i.) : **bot.** acıbâdem ağacı. (bkz : erjen).

erceng ارجنگ (f. i.). (bkz : erteng).

ercîl ارجيل (a. i.) : **bot.** hindistan cevizi.

erciye ارجيه (a. s.) : arkıya, sonraya bırakılan şey.

ercmend ارجمند (f. s.) : **1.** muhterem, şerefli, îtibarlı, haysiyetli, seçkin. **2.** erkek adı. (bkz : ercümend).

ercmend-âne ارجمندانه (f. zf.) : ercümende lâyık sûrette.

ercmendî ارجمندى (f. b. i.) : şerefli, muhterem, îtibarlı, haysiyetli, seçkin olma.

ercümend ارجمند (f. s. ve i.). (bkz : ercmend).

ercül ارجل (a. i. ricl'in c.) : ayaklar. (bkz : akdâm, ercâl).

ercüvân ارجوان (a. i.) : **1.** erguvan çiçeği. (bkz : ergavân). **2. s.** kızıl şey. **3.** kırmızı kadife.

erd ارد (f. i.) : **1.** kahır, öfke. **2.** un.

erda ارضه (a. i.) : ağaç kurdu.

erdâne ارданه (f. i.) : **bot.** yabâni şebboy. (bkz : ervâne).

erdeb اردب (f. i.) : muhârebe, savaş. (bkz : ceng, cidâl, perhâş, harb).

erdeb اردب (a. i.) : Arap şehirlerinde kullanılan ve İstanbul kilesiyle dokuz kileyi karşılıyan büyük bir ölçek. [kelimenin aslı "irdeb" dir].

Erdebiliyye اردبيليه (a. i.) : Ebhâriye tarîkati şûbelerinden birinin adı. [kurucusu : Safiyüddîn-i Erdebilî'dir].

erdeh ارده (a. s.) : çürük şey.

erdem اردم (a. i.) : usta gemici.

erdiye ارديه (a. i. ridâ'nın c.) : baş örtüleri, omuzlardan aşağı ve belden yukarı örtülen şeyler.

erdiye-i nisvân : kadın başörtüleri.

erd-şîr اردشير (f. b. i.) : eski İran hükümdarlarından birkaçının ismi.

erdşîr-i ceng : cenk eri; kükremiş cenk arslanı.

erdşîrân, erdşîrdârû اردشيران ، اردشيردارو (f. b. i.) : **bot.** koca yarpuzudenilen hoş kokulu, tadı acı bir nebat (* bitki).

erec ارج (a. i.) : güzel koku; misk, anber, ıtır gibi şeylerin güzel kokusu. (bkz : eric).

erenbânî ارنبانى (a. i.) : boz, koyu renk şal, sof.

erendân ارندان (f. e.) : "hâşâ" mânâsına inkâr ifâde eden bir kelime.

eres ارس (a. i.) : çiftçilik, çiftçi olma.

er'es اراس (a. s.) : başıbüyük, kocakafa.

erett ارت (a. s.) : peltek [adam]. (bkz : ertel).

erez ارز (a. i.) : **bot.** acıbâdem ağacı.

erfa' ارفع (a. s. refî'den.) : daha (en, pek) yüksek, yüce.

erfa'-ı derecât : derecelerin en yükseği.

erfak ارفق (a. s.) : **1.** en ziyâde yumuşak. **2.** yoldaş olmıya en çok lâyık.

erfeş ارفش (a. s.) : **1.** nefsî isteklerine düşkün olan. **2.** kulakları kaba ve uzun [adam].

erga, ergab, ergav ارغا ، ارغاب ، ارغاو ("g" lar uzun okunur. f. i.) : **1.** ırmak, dere. **2.** su akıtmak üzere açılan yol, ark.

ergad ارغد (a. i.) : hâli vakti çok iyi olma, en ferahlı yaşayış.

ergande ارغنده (f. s.) : **1.** öfkeli, hırslı. **2.** şaraba düşkün olan sarhoş.

erganûn ارغنون (f. i.) : **müz.** org.

ergavân ارغوان (f. i.) : erguvan da denilen kırmızımtırak bir çiçek.

ergavânî ارغوانى (f. s.) : erguvan çiçeği renginde, güzel ve parlak kızıl. **Şarâb-ı ergavânî** : erguvan renginde, kırmızı şarap.

ergîde ارغيده (f. s.) : hiddetlenmiş, kızmış, öfkelenmiş.

ergîde-nigâh ارغيده نگاه (f. b. s.) : hiddetli, öfkeli bakış.

ergun ارغون (f. s.) : sert başlı, oynak ve hızlı giden at. ["ergenûn" un muhaffefi].

erguvân ارغوان (f. i.). (bkz : ergavân).

erguvânî ارغوانى (f. s.) : erguvan renginde olan. (bkz : ergavânî).

erhâ ارحا (a. i. rehâ'nın c.) : el değirmenleri.

erham ارحم (a. s. rahîm'den.) : daha (en, pek, çok) rahîm, merhametli.

erham-ür-râhimîn : merhametlilerin en merhametlisi, Allah.

erhâm ارحام (a. i. rahm'in c.) : **1.** döl yatakları. **2.** hısımlar, akrabâlar.

erhas ارخص (a. s. rahîs'den) : daha (pek, en, çok) ucuz.

erhas-ı es'âr : satılan eşyânın en ucuzu.

erîb, erîbe اريبه ، اريب (a. s. irb'den.) : akıllı, zekî, zeyrek, olgun [adam].

erîb ü edîb : akıllı fikirli ve edepli [kimse].

erîc اريج (a. i.) : güzel koku, misk, anber, ıtır gibi şeylerin güzel kokusu. (bkz : erec).

erîke اريكه (a. i. c. : erâik) : taht. (bkz : serîr).

erîke-ârâ اريكه آرا (f. b. s.) : tahtı süsliyen [pâdişah]. (bkz : erîke-pîrâ).

erîke-nişîn اريكه نشين (f. b. s.) : tahtta oturan.

erîke-pîrâ اريكه پيرا (f. b. s.) : tahtı süsliyen [pâdişah]. (bkz : erîke-ârâ).

erîr ارير (a. s.) : **1.** oyunda mızıkçılık eden veyâ kazanan kimsenin kopardığı yaygara. **2.** ses, haykırış.

erîs اريس (f. s.) : zekî, uyanık; akıllı, uslu.

erîs, erîsî اريسى ، اريس (a. i.) : çiftçi, ekinci. (bkz : hâris).

eriş ارش (f. i.) : **1.** bilek. (bkz : rusug). **2.** endâze, arşın.

erjen ارژن (f. i.) : **bot.** acıbâdem ağacı. (bkz : ercen).

erjeng ارژنگ (f. i.) : Îran hurâfelerine göre meşhur ressam "Mânî" nin yaptığı resimleri ihtivâ eden mecmûa. (bkz : erteng).

erk ارق (a. i.) : **hek.** uykusuzluk hastalığı.

erka ارق ("ka" uzun okunur. a. s.) : pek yüksek, en yukarı.

erkab ارقب (a. s.) : boynu kalın. [adam, arslan].

erkâh اركاح (a. i. rükh'ün c.) : sığınılacak yerler.

erkâh-ı rehâbîn : [kilisede] papazların sığındıkları, oturdukları yerler.

erkam ارقام ("ka" uzun okunur. a. i. rakam'ın c.) : yazılar; resimler, sayılar.

erkam-ı arabiyye : Arap rakamları.

erkam-ı aşere : sıfır da dâhil olduğu halde birden dokuza kadar olan sayılar.

erkam-ı cümel : ebced hesâbı.

erkam-ı dâlle : birden dokuza kadar olan sayılar.

erkam-ı dîvâniyye : bazı Arap harfleriyle gösterilen rakamlar.

erkam-ı Hindiyye : İslâm âleminde kullanılmış olan iki türlü sayı işâretlerinden birinin adı. İkincisine "erkam-ı gubâriyye" denilir.

erkam-ı setiniyye : [eskiden] setini adı verilen hesapta kullanılırdı. [hurûf-ı cümel'in ayni olmakla berâber kullanılış îtibâriyle farklıdır. [zeyçlerde kullanılırdı].

erkân اركان (a. i. rükn'ün c.) : **1.** esaslar, destekler; direkler, sütunlar. **2.** reisler.

erkân-ı askeriyye : yüksek rütbeli zâbitler, subaylar.

erkân-ı devlet : devletin ileri gelenleri.

erkân-ı harbiyye : meslek ihtisâsı görmüş zâbitler (subaylar) grûbu.

erkân-ı harbiyye-i umûmiyye : ordunun sevk ve idâresiyle meşgul en yüksek askerî makam, * genel kurmay.

erkân-ı harb zâbiti : meslek ihtisâsı görmüş zâbit, * kurmay subay.

erkân-ı salât : namazın rükünleri. **3.** yol, yöntem, usûl, âdâb.

erke اركه (a. i.) : misvâk ağacı. [sıcak memleketlerde, en çok Yemen'de yetişir].

ermâ' ارماء (a. s.) : çok güzel ve cilveli olan [sevgili].

ermagan ارمغان (f. i.) : armağan, hediye. (bkz : bergüzâr, hediye).

ermâh ارماح (a. i. remh'in c.) : **1.** darbeler, vuruşlar. **2.** (rumh'un c.) : mızraklar, süngüler.

ermâm ارمام (a. i. rimme'nin c.) : çürük kemikler.

ermân ارمان (f. i.) : **1.** arzu, istek. **2.** yerinme, pişman olma.

ermân-hâr ارمانخوار (f. b. s.) : yerinen, pişman olan.

ermâs ارماث (a. i. remes'in c.) : sallar.

ermed ارمد (a. s.) : **1.** kül rengi, gri. **2.** gözü ağrıyan [adam].

ermedâ ارمدا (a. i.) : ateş külü.

ermele ارمله (a. s. c. : erâmil, erâmile) : dul kadın. [dâimâ c. "erâmil" kullanılır].

Ermîn ارمين (f. h. i.) : Keykubât'ın dördüncü oğlu.

ermiye ارميه (a. i. remî'nin c.) : dolu yağdıran kasırga bulutları.

ermûd ارمود (f. i.) : armut. (bkz : emrûd).

ermûn ارمون (f. i.) : gündelikçiye peşin verilen ücret. (bkz : arbûn).

erneb ارنب (a. i. c. : erânib) : **zool.** tavşan.

ernebe ارنبه (a. i. c. : erânîb) : **anat.** burun ucu.

Ernevâz ارنواز (f. h. i.) : Cemşîd'in kız kardeşidir [ki öteki hemşîresi Şehrinaz ile berâber Dahhâk'in sarayında idiler. Dahhâk öldükten sonra Ferîdun'un idâresine geçtiler].

errâc اراج (a. s.) : fesatçı, müzevir, yalancı [adam].

erre اره (f. i.) : bıçkı, destere, [dest-erre = el bıçkısı, destere]. (bkz : minşâr).

erre-hâne اره خانه (f. b. i.) : bıçkı yeri, hızar.

erre-keş اره كش (f. b. i.) : bıçkıcı.

ers ارس (f. i.) : gözyaşı. (bkz : dem').

ersâd ارصاد (a. i. rasad'ın c.) : rasatlar, gözlemeler, gözetlemeler.

ersah ارسح (a. i.) : **1.** kurt. **2. s.** oylukları etsiz, zayıf [adam].

ersen ارسن (f. i.) : meclis, kurultay, kongre.

ersûsa ارصوصه (a. i.) : eski zamanda kullanılan kavuk, büyük sarık. (bkz : mücevveze).

erş ارش (a. i. c. : urûş) : **1. fık.** sakatlanan bir uzuv için cerhedenden alınan şer'î diyet, kan pahası. **2.** satılık malın, kusûru dolayısiyle, değerinden indirilen para.

erş-i gayr-i mukadder : **fık.** ölüme sebebolmıyan ve mıktârı muayyen bulunmıyan uzuvlar için bilirkişinin takdîr ve tâyînine bırakılan diyet.

erş-i mukadder : **fık.** ölüme sebep olmıyarak kesilen veyâ muattal bırakılan uzuvlara mahsus, mıktârı muayyen olan diyet.

erşah ارشح (a. s.) : cin fikirli [adam].

erşed ارشد (a. s. reşîd'den.) : daha (en, pek) reşîd, ergin olan, doğru yola daha yakın, hareket hattı daha iyi olan.

erşed-i evlâd : çocukların en ergini.

erşem ارشم (a. s.) : 1. vücûduna iğne batırıp çivit ile resim ve şekil yapmış olan [adam]. 2. yemeğin kokusundan iştahı gelip karnı acıkan [adam].

ertâ ارطی (a. i.) : tabakların, yaprağiyle sahtiyan [deri] boyadıkları bir nevi ağaç.

ertel ارتل (a. s.) : peltek [adam]. (bkz : erett).

erteng ارتنگ (f. i.) : Îran hurâfelerine göre meşhur ressam ve nakkaş Mânî'nin yaptığı resimleri içine alan koleksiyon, mecmûa, dergi. (bkz : engelyun, erjeng).

erûm اروم (a. i. erûme'nin c.) : **bot.** sâk-ı cezrî, * köksap [lar].

erûme ارومه (a. i. c. : erûm) : kök; anakök.

erûs اروس (f. i.) : kumaş; meta.

erva' اروع (a. s.) : 1. çok güzel [genç]. 2. son derece cesur ve yiğit [adam].

ervâh ارواح (a. i. rûh'un c.) : canlar, hayâtın cevherleri.

ervâh-ı habîse : kötü ruhlar. [cinlerle şeytanlardan kinâye bir deyim].

ervâh-ı lâtîfe : melâikeden kinâye olan bir deyim.

ervâh-ı makamât : müzik makamlarının ruhları.

ervâh-ı mukaddese : kutsal ruhlar.

ervâh-ı tayyibe : iyi ruhlar.

ervâhiyye ارواحیه (a. i.) : **fels.** * canlıcılık, **fr. animisme.**

ervâk ارواق (a. i. revk'ın c.) : 1. perdeler. 2. çadırlar.

ervâm اروام (a. h. i. rûmî'nin c.) : 1. Romalılar. 2. Rûmîler, Arap diyârının dışında bulunanlar.

ervâne اروانه (f. i.) : 1. **bot.** yabâni şebboy. (bkz : erdâne). 2. **zool.** bir cins dişi deve, arvana.

erveb اروب (a. i.) : yoğurt. (bkz : duğ).

ervenân اروناں (a. s.) : 1. dik [ses]. 2. sıkıntılı, ıztırablı [gün].

ervend اروند (f. i.) : 1. tecrübe, sınama, deneme. 2. şeref ve îtibar.

ervîn اروین (f. i.). (bkz : ervend[1]).

eryâf ارياف (a. i. rîf'in c.) : ma'mur, verimli, düz ve ekini bol olan yerler.

erz, erziş ارز ، ارزش (f. i.) : kıymet, baha, değer, kadir ve îtibar.

erz ارز (a. i.) : pirinç [hubûbattan] fasîhi "erüz" dür.

erzâk ارزاق (a. i. rızk'ın c.) : yiyecek, içecek, yenilecek, içilecek şeyler, azıklar.

erzâk-ı askeriyye : askere verilen yiyecekler.

erzâk-ı mukaddere : Allah'ın herkese takdîr ettiği rızık.

erzâl ارذال (a. s. rezîl'in c.) : alçaklar, soysuzlar, yüzsüzler. (bkz : rüzelâ').

erzân ارزان (f. s.) : 1. ucuz. 2. lâyık, uygun, yerinde.

erzânî ارزانی (f. i.) : 1. ucuzluk. 2. lâyık görülme, liyâkat.

erzâniş ارزانش (f. i.) : hayır ve iyilikler.

erze ارزه (f. i.) : 1. samanlı sıva çamuru. 2. çamdan çıkarılan zift. 3. eski usûle göre yer yüzünün bölündüğü yedi iklim, yânî yedi parçadan birinci iklim, ekvatöre yakın olan mıntaka.

erze ارزه (a. i.) : çam ağacı.

erze-ger ارزه گر (f. b. i.) : sıvacı.

erzel ارذل (a. s. rezîl'den.) : 1. alçak, soysuz. 2. daha (en, pek, çok) rezil.

erzel-i nâs : insanların en fenâsı.
erzel-i ömr : ihtiyarlığın sonları, bunaklık günleri.

erzen ارزن (f. i.) : darı [hubûbattan].

erzenîn ارزنين (f. i.) : darı ekmeği.

erzîde ارزيده (f. s.) : pahâsı kesilmiş, biçilmiş [şey].

erzîz ارزيز (f. i.) : kalay.

esâ اسا (a. i.) : merhem, ilâç.

es'ab اصعب (a. s. sa'b'dan.) : daha (en, pek) güç, zor.
es'ab-ı umûr : işlerin en zoru.

esâbi' اصابع (a. i. ısbı'ın c.) : parmaklar.
esâbi'-ül-kadem : ayak parmakları.
esâbi'-zîb : parmaklarını süsliyen.
esâbi'-zîb-i dest-i tekrîm : tekrîm elinin parmaklarını süsliyen; **mec.** ele hürmetle alınan.

esâbî' اسابيع (a. i. üsbû'un c.) : haftalar.

es'abî اثعبي (a. i.) : gayet güzel ve beyaz göz.

esâbi'-sukur اصابع صقر (a. b. i.) : **bot.** meryem-ana eli denilen bir kök.

esâbi'-ül-azârî اصابع العذارى (a. b. i.) : parmak üzümü. [Anadoluda "hâtûn parmağı" denilen üzüm].

es'ad اسعد (a. s. saîd'den.) : pek saîd, daha saâdetli; çok hayırlı, en mutlu.
es'ad-ı eyyâm : günlerin en mutlusu.

esâfil اسافل (a. s. esfel'in c.) : pek aşağı ve bayağı olanlar, halkın en aşağı tabakası.
esâfil-i nâs : halkın en aşağı, en bayağı takımı.
esâfil-i Şark : paryalar.

esahh اصح (a. s. sahîh'den.) : daha (en, pek) sahih, doğru.

esâhîc اساهيج (a. i. eshece'nin c.) : türlü türlü yürüyüşler.

esâka اساقه (a. i.) : üzengi kayışı.

esâkıf اساقف (a. i. üskuf'un c.) : piskoposlar, metrepolitler.

esâkif اساكف (a. s. eskef'in c.) : eskiciler, kunduracılar, köşkerler.

esâlîb اساليب (a. i. üslûb'un c.) : usuller, yollar, tarzlar, ifâde şekilleri.

esâme اسامه (a. i.) : Yeniçerilerin kaydı, ulûfe defteri.

esâmî اسامى (a. i. ism'in c. olan esmâ'ın c.) : namlar, adlar. (bkz : esmâ').

esânîd اسانيد (a. i. isnâd'ın c.). (bkz : isnâd).

es'âr اسعار (a. i. sı'r'ın c.) : satılan şeylerin bilinen fiyatları, narhlar. **Galâ-yi es'âr** : fiatların yüksekliği.

es'âr اسآر (a. i. su'r'un c.) : yiyecek içecek artığı.

esâre اثاره (a. i.). (bkz : esîre, esre).

esâret اسارت (a. i.) : **1.** esirlik, harbesirliği, tutsaklık. **2.** kölelik, kulluk, hüküm altında bulunma. **Taht-ı esâret** : esirlik altında.

esâret-i vicdâniyye : vicdan esirliği.

esârîr اسارير (a. i. sırr'ın c. olan esrâr ın c.) : **1.** avuç ve alındaki çizgiler. **2.** yüz güzelliği.

esâs اثاث (a. i.) : döşeme, minder gibi ev eşyâsı.
esâs-ı beyt : ev eşyâsı.

esâs اساس (a. i. c. : esâsât) : **1.** asıl, temel, dip, kök. **2.** doğruluk, gerçek.

esâsât اساسات (a. i. esâs'ın c.) : esaslar.

esâse اسـاسه (f. i.) : gözucu ile bakma.

esâsen اساساً (a. zf.) : esâsından, aslından, kendiliğinden, temelinden. (bkz : zâten).

esâsî, esâsiyye اساسى ، اساسيه (a. s.) : asıl ve temele mensup,esasla ilgili. **Kanûn-ı esâsî, Teşkîlât-ı esâsiyye :** Anayasa.

esaslı اساسلى (a. t. s.) : sağlam, doğru. (bkz : hakîkî, sahîh).

esâtîn اساطين (a. i. üstüvâne'nin c.) :
esâtîn-i ulemâ : âlimlerin (* bilginlerin) ileri gelenleri.

esâtîr اساطير (a. i. üstûre'nin c.) : uydurma hikâyeler, yalanlar, masal nevinden şeyler, mitoloji.
esâtîr-i Îrâniyye : Îran mitolojileri.
esâtîr-i Yûnâniyye : Yunan mitolojileri.
esâtîr-ül-evvelîn : ilk zamanlara âit masallar.

esâtîz, esâtize اساتيذ ، اساتذه (a. i. üstâz'ın c.) : üstadlar, usta lar. [kelime Farsça "üstâd" sözünden alınmıştır].
esâtize-i mûsiki : mûsiki, müzik üstatları.

esâvid اساود (a. i. sevâd'ın c.) : siyahlıklar, karalıklar.

esâvir, esâvire اساور ، اساوره (a. i. sivâr'ın c. olan "esvire" nin c.) : kadın bilezikleri.
esâvire-i murassaa : mücevherli, pırlantalı bilezikler.
esâvir-i nisvân : kadın bilezikleri.

esb اسب (f. i.) : at, beygir. (bkz : feres).
esb-i sabâ-reftâr : yel gibi seyirten at.
esb-i sabâ-reftâr : yel gibi seyirten at.
esb-i tâzî : Arap atı.

esbâb اسباب (a. i. sebeb'in c.) : vâsıtalar, lâzımalar.
esbâb-ı cefâ : cefâ sebepleri.
esbâb-ı feshiyye : huk. bir îlâmın istînâf [yeniden başlama] sûretiyle cerhini [çürütülmesini] îcâbeden sebepler.
esbâb-ı hakikiyye : hakiki, gerçek sebepler.
esbâb-ı matlub : huk. [eskiden] iflâs hâlinde bulunan şahsın alacaklarının kanûnî topluluğu.
esbâb-ı muhaffife : işlenen cürmü hafifletici sebepler.
esbâb-ı mücbire : zorlıyan, icbâr eden sebepler.
esbâb-ı müşeddide : "esbâb-ı muhaffife" nin zıddı. Arttırıcı, kuvvetlendirici sebepler. Bir hükmün usul ve kanûnuna uygunluğunu ispât için ileri sürülen sebepler.
esbâb-ı nakziyye : bir îlâmın temyîz sûretiyle cerhini (çürütülmesini) îcâbettiren sebepler.
esbâb-ı sahîha : doğru sebepler.
esbâb ü efâil-i azîme : büyük işler ve sebepler.

esbak اسبق (a. s. sâbık'dan) : **1.** öncekinden daha önceki, geçmişten önceki, daha eski. **2.** çok daha evvel olan.

esbân اسبان (a. i.) : **1.** kadınların başlarını örttükleri ince ve güzel bir örtü. **2.** kadınların yüzlerini kapadıkları tül, peçe.

esbât اسبات (a. i. sebt'in c.) : **1.** rahatlar, huzurlar. **2.** cumartesiler.

esbât اسباط (a. i. sıbt'ın c.) : **1.** evlât ve torunlar. **2.** kıvırcık olmıyan düz ve uzun saçlar.
esbât-ı benîisrâil : İsrâil oğulları [Yahudiler].

esb-efgen اسب افگن (f. b. s.) : yalnız başına düşmana saldıran ve düşman atı öldüren yiğit, cenk eri.

esbel اسبل (a. s.) : uzun bıyıklı [adam].

esb-engîz اسب انگيز (f. b. i.) : mahmuz.

esbgul اسبغول (f. b. i.) : karnıyarık denilen tohum. ["gul" kulak mânâsınadır; bu tohumun nebâtı at kulağına benzediğinden bu ismi almıştır].

esbîl اسبيل (f. i.) : at hırsızı.

esb-rân اسبران (f. b. s.) : at süren, at koşturan.

esb-rîz,-rîs اسب ريز ، - ريس (f. b. i.) : **1.** at koşusu. **2.** savaş meydanı. (bkz : mızmar).

esb-süvâr اسب سوار (f. b. s.) : ata binmiş.

esb-tâz اسب تاز (f. b. s.) : **1.** at koşturucu. **2. i.** at koşturacak meydan. **3.** her şemsî ayın 18 inci günü.

escâ' اسجاع (a. i. sec'in c.) : **ed.** nesirde fıkra sonlarının kafiye tarzında olan uygunlukları, mevzun nesirler.

escâl اسجال (a. i. secel'in c.) : içi su dolu kovalar.

esdâf اصداف (a. i. sedef'in c.) : sedefler, inci kabukları.

esdak اصدق (a. s.) : daha (en, pek, çok) sâdık, doğru, candan [kimse].

esed اسد (a. i.) : **1.** arslan. (bkz : dırgam, gazanfer, haydar, hizebr, hizber, leys, şîr).
esed-ullah (Allah'ın arslanı) : Hz. Alî. **2. astr..** Güneşin, rûmî temmuzun dokuzunda ve efrencî temmuzun yirmi üçünde içine girdiği ve semânın kuzey yarım küresi eteğinde bulunan birçok parlak yıldızdan müteşekkil beşinci burç, **lât. Leo; fr. le Lion.**

esedî اسدى (a. i.) : üzerinde arslan resmi bulunan Selçûkî parası.

esediyye اسديه (a. i.) : **1. zool.** arslangiller. **2. bot.** sukamışıgiller, **fr. typhacées.**

esef اسف (a. i.) : acıma, keder, hüzün, gam, tasa.

esefâ! اسفا ! (a. e). : eyvah, yazık!

esef-hân اسف خوان (a. f. b. s.) : esef eden, acıyan.

esef-nâk اسفناك (a. f. b. s.) : acıklı, hüzünlü.

esele اثله (a. i. c. : eslâl, üsel) : **bot.** (bkz : esl).

esenn اسن (a. s.) : daha (en, pek, çok) yaşlı.
esenn-i şüyûh : yaşlıların en yaşlısı.

eser اسر (a. i.) : serçe kuşu. (bkz : usfûr).

eser اثر (a. i. c. : âsâr) : **1.** nişan, iz, alâmet. **2.** te'lif. **3.** basılmış kitap. **4.** hadîs-i şerîf. **5.** târih, vakayi kitabı. **6.** bir kimsenin meydana getirdiği şey. **7.** te'sir.
eser-i cedîd : [eskiden] mevcut kâğıtlardan birinin adı. [kâğıdın başında Arap harfi ve soğuk damga ile eser-i cedid yazılı olduğu için bu adı almıştır].
eser-i san'at : san'at eseri, **fr. objet d'art.**

esere, eserî اثره ، اثرى (a. i.) : **1.** anlatılan "ilm ü kelâm" ın sonu, netîcesi. **2. s.** en güzel eşyâyı kendine ayıran [kimse].

esfâ اصفى (a. s.) : en saf, en temiz.

esfâr اسفار (a. i. sefer'in c.) : **1.** yolculuklar, yola gidişler. **2.** düşmana karşı gidişler.
esfâr-ı bahriyye : deniz seferleri.
esfâr-ı baîde : uzak seferler, yolculuklar.
esfâr-ı hasîre : içdenizlerde yapılan seferler.

esfâr اسفار (a. i. sifr'in c.) : büyük kitaplar, ciltler.

esfât اسفاط (a. i. sefet'in c.) : sepetler.

esfel اسفل (a. s.) : **1.** en sefîl, pek aşağı, çok bayağı. **2.** aşağı [taraf].
esfel-i sâfilîn : cehennem. **3.** kıç, makat.

esfeliyyet اسفليت (a. i.) : aşağılık.

eshâ' اسهاء (a. s. c.) : rengârenk, türlü türlü. (bkz : gûnâ-gûn). [müfretsiz cemidir].

eshâ اسخى (a. s. sahî'den.) : daha (en, pek, çok) sahî, cömert, eli açık [kimse].

eshâb اصحاب (a. s. sâhib ve sahb'ın c.) : **1.** sâhipler, mâlik ve mutasarrıf olanlar. (bkz : sâhib). **2.** Peygamberimizi görmek ve sohbetine ermek şerefini kazanmış kimseler.
eshâb-ı Bedr : Bedir Gazâsı'nda Peygamberimizin maiyetinde bulunan îman sâhibi kimseler. [bunların bâzı kaynaklara göre (305), bâzı kaynaklara göre de (313) olduğu bildiriliyor].

eshâb-ı câh : rütbe sâhipleri.

eshâb-ı devlet : **1**) servet sâhipleri, zenginler; **2**) ileriqelenler.

eshâb-ı ferâiz : **huk.** terekeden kendilerine şer'-an muayyen sehim takdîr olunan verese.

eshâb-ı idâre : idâre adamları.

eshâb-ı kalem : me'murlar.

Eshâb-ı Kehf : Kur'an'da kendilerinden bahsedilen ve bir mağarada uzun müddet uyumuş bulunan kişiler . [Yemlîha, Mekselînâ, Mislînâ, Mernûş, Debernûş, Şâzenûş, Kefeştatayyuş, Kıtmîr (köpekleri)].

eshâb-ı kehânet ü şerâfet : kâhinler ve şerefli, îtibarlı kimseler.

eshâb-ı kirâm : Hz. Muhammed'in sahâbeleri.

eshâb-ı mesâlih : resmî dâirelerde işlerini tâkibeden kimseler.

eshâb-ı menâsib : Yüksek rütbeli me'murlar.

eshâb-ı muâhaze : tenkitçiler, her şeyi tenkit fikri ile düşünenler.

eshâb-ı Nâr : Cehennemdekiler.

eshâb-ı rivâyet : rivâyetçiler. (bkz : râvî, ruvât).

eshâb-ı sebt : "cumartesiciler, cumartesiye bağlı olanlar"; Yahudi kavmi. (bkz : Sebtiyyûn).

eshâb-ı Suffa : Medîne'de Mescid-i Nebevî civârında "Suffa" denilen misafirhânede Peygamberimiz tarafından yedirilip içirilen fakir müslümanlar.

eshâb-ı süyûf : "kılıç adamları" : askerler.

eshâb-ı tahrîc : içtihâda muktedir olmayıp mezhep usûl ve kaidelerine vesâir fıkıh hükümlerini ve bunların delil ve mehazlerini kavramış olduklarından sâhib-i mezhepten veyâ mezhepte müçtehit olan zâtın eshâbından nakledilmiş olup ta birçok cihetlere ihtimâl olan bir muhtemel sözü tafsîle ve iki cihete ihtimâli bulunan müphem bir hükmü tavzîha ve mevcut olmıyan mes'elelerin hükümlerini mezhep usûl ve kaidelerinden istinbat ve tahrîce muktedir olan kimseler.

eshâb-ı temyîz : tahrîc ve tercîh kudretini hâiz olmayıp yalnız zâhir-i mezhep ve zâhir-i rivâyet ile rivâyet-i nâdireyi tefrîka ve mezhepte mevcut kuvvetli rey ve mutâlâa ile zayıf mutalâayı ayırmağa muktedir olan kimseler.

eshâb-ı tercîh : **huk.** mezhepte mevcut sözlerden ve rivâyetlerden birini diğerine tercîh iktidarları bulunan kimseler. [bunlar muhtelif sözler arasından "esas" veyâ "sahih" olan veyâhut hassa veyâ kıyâsa uygun olan budur gibi tâbirlerle değişik sözlerden birini diğerine terâh ederler].

eshâb-ür-re'y : bir emre veyâ bir maddeye bağlanmaksızın, kendi görüşüne ve ölçüsüne göre hükmedenler.

eshâb-ür-rakim : Kur'ân'ı Kerîm'in "18" inci sûresinin "9" uncu âyetinde bahsedilen ve bir tefsîre göre, isimleri ve nesebleri yazılan levha sâhipleri. [bir tefsîre göre de "rakîm", kehf'in bulunduğu dağın, vâdînin veyâ Eshâb-ı Kehf'in köpeğinin, yânî kıtmîr adiyle meşhur olan köpeğin adıdır].

eshâm اسهام (ç. i. sehm'in c.) : **1.** oklar. **2.** hisseler, paylar, nasipler. **3.** borç alınan paraya karşılık senetler.

eshâm-ı umûmiyye : Tanzîmat sıralarında devletin, halka borç karşılığı olarak, verdiği senetler.

esham ve tahvîlât : hisse senetleri ve tahviller, **fr. actions.**

eshâr اسحار (a. i. seher'in c.) : sabahlar, sabah vakitleri. **Nesîm-i eshâr** : sabahları esen rüzgâr.

eshâr-ı bahâr : bahar sabahları.

eshed اسهد (a. s.) : becerikli, açıkgöz [adam].

eshel اسهل (a. s. sehl'den.) : daha (en, pek) kolay.

eshel-i tarîk : en kestirme, en çıkar yol.

eshel-i umûr : işlerin en kolayı.

eshıyâ' اسخياء (a. s. sahî'nin c.) : cömertler, eliaçık olanlar.

esîf اسيف (a. s.) : esefli, kederli, gamlı.

esihhâ' اصحاء (a. s. sahîh'in c.) : vücûdu sıhhatte bulunanlar, özürsüz olanlar.

esîl اسيل (a. s.) : **1.** uzun, dolgun ve parlak [yüz]. **2.** doğru şey.

esîl أثيل (a. s.) : şerefli ve otoriter [adam].

es'ile اسئله (a. i. suâl'in c.) : sorulan şeyler.

esîm اثيم (a. s.) : günahkâr, yalancı, kabahatli, suçlu [kimse].

esîne اسينه (a. i.) : **1.** kirişin bir katı. **2.** yalın kat tasma.

esinne اسنه (a. i. sinân'ın c.) : **1.** kılıçlar. **2.** süngüler. **3.** bileği taşları.

esîr اثیر (a. i.) : kâinatı dolduran ve bütün cisimlere nüfûzeden, fizikcilerce, ışık, harâret ve elektrik gibi şeylere nakil vâsıtası hizmeti gördüğü farzolunan, tartısız, elâstikî ve akıcı hafif bir cisim. [kelime Rumcadan Arapçaya geçmiştir].

esîr اسیر (a. s. c. : üserâ) : **1.** savaşta düşman eline düşen kimse, tutsak. **2.** kul, köle. **3.** düşkün, vurgun.

esîr-i aşk : aşkın esiri, aşka tutulmuş.
esîr-i firâş : yatalak.
esîr-i harb : harp esiri.
esîr-i hizmet : hizmet esiri.
esîr-i sâfiyyet : saflık esiri.
esîr-i turra-i cânân : sevgilinin perçeminin esiri.

esîr-âne اسیرانه (a. f. zf.) : esirce, kulca, kölece.

esîre اثیره (a. i.). (bkz : esâre, esre).

esîrî اسیری (a. i.) : esirlik, kulluk, kölelik.

esîrî اثیری (a. s.) : esirle ilgili, uçacak gibi hafif.

esirre اسره (a. i. serîr'in c.) : tahtlar, oturacak yerler.

esîr-ül-Hind اسیر الهند (a. b. i.) : "Hint esîri" : sözü dinlenmiyen, şarlatan [kimse].

esîs اسیس (a. i.) : **1.** asıl. **2.** armağan olarak verilen şey.

eskal اثقال ("ka" uzun okunur. a. i. sıkal'ın c.) : ağır yükler, ağır şeyler.

eskal اثقل (a. s. sakil'den) : **1.** daha (en, pek) sakil, en ağır. **2.** en çirkin. **3.** kaba, can sıkıcı.

eskam اسقام ("ka" uzun okunur. a. i. sakam'ın c.) : hastalıklar, illetler, dertler. (bkz : emrâz).

eskef اسکف (a. i. c. : esâkif) : eskici, kunduracı, köşker.

eskefe اسکفه (a. i.) : eşik, kapının basamağı. (bkz : atebe, südde).

esl اثل a.) i. esl'in c.) : **bot.** karaılgın ağacı. (bkz : esele).

eslâf اسلاف (a. i. selef'in c.) : bir me'murluk veyâ hizmette birinden önce bulunmuş olanlar, yerlerine geçilen kimseler, geçmişler.

eslah اصلح (a. s. sâlih'den.) : daha (en, pek) sâlih, iyi.

eslaha-k'Allah : Allah seni ıslâh etsin.

eslâl اثلال (a. i. esl'in c.) : **bot.** karaılgın ağaçları.

eslâs اثلاث (a. s. süls'ün c.) : üçtebirler, üçtebir parçalar.

esleb اثلب (a. i.) : **1.** insanın yüzünde veyâ vücudunda bulunan ben. (bkz : hâl). **2.** çörçöp, süprüntü, moloz.

eslem اسلم (a. s. sâlim'den.) : en selâmetli, en emin, en doğru, en sağlam.

eslem-i turuk : yolların en selâmetlisi, en emîni; en doğru yol.

eslenc اسلنج (f. i.) : **bot.** ulama yonca, yerde sürünerek açılan yonca.

esliha اسلحه (a. i. silâh'ın c.) : (bkz : silâh).

esliha-i atîka : eski silâhlar.
esliha-i câriha : cerh edici, yaralayıcı silâhlar. [kılıç, hançer, kama ve sâire gibi].
esliha-i cedîde : yeni silâhlar.
esliha-i hafîfe : hafif silâhlar. [tabanca, tüfek gibi].
esliha-i nâriyye : ateşli silâhlar.
esliha-i sakîle : ağır silâhlar. [top gibi].

esmâ' اسماء (a. i. ism'in c.) : adlar. (bkz : esâmî).

esmâ'-yi hüsnâ, esmâ'-yi şerîfe : Allah'ın adları.

esmâ' اسماع (a. i. sem'in c.) : kulaklar, kulak işitmeleri.

esmah اسمح (a. s.) : en semahatli; çok eli açık, pek cömert.

esmâk اسماك (a. i. semek'in c.) : balıklar.

esmâk-i azmiyye : **zool.** kemikli balıklar.

esmân أثمان (a. i. semen'in c.) : bedel(ler), kıymet(ler), değer(ler). [bizde, müfret gibi kullanılır].

esmâr اسمار (f. i.) : **bot.** mersin ağacı.

esmâr اسمار (a. i. simer'in c.) : gece masalları, kıssalar, hikâyeler.

esmâr أثمار (a. i. semer'in c.) : meyvalar.

esmâr-ı bünye-hiz : vücûdu canlandıran meyvalar.

esmâr-ı eşcâr : ağaçların meyvaları.

esmed أثمد (a. i.) : kaba tutya, sürmetaşı, antimon.

esmer اسمر (a. s.) : buğday renkli, karayağız.

esmer-ül-levn : karayağız.

esnâ' اثناء (a. i. şiny'in c.) : [bizde kullanılmaz] ara, aralık, vakit, sıra. (bkz : hengâm, hîn).

esnâ-yi harb : **ask.** savaş sırası, savaş zamânı.

esnâ-yi tesâdüm : **ask.** müsâdeme sırası, çarpışma zamanı.

esna' اسنع (a. s.) : "efdal" gibi "bülent, yüksek" [şey].

esnâf اصناف (a. i. sınf'ın c.) : **1.** neviler, çeşitler, cinsler, zümreler, kategoriler. **2.** bir sanatla veyâ dükkâncılıkla geçinen [kimse]. **3.** uygunsuz, nâmussuz kadın. (bkz : âlüfte, âşüfte, fâhişe, zâniye).

esnâh اسناخ (a. i. sinh'in c.) : asıllar, kökler.

esnâh-ı rieviyye : **anat.** akciğer petekleri.

esnâm اصنام (a. i. sanem'in c.) : putlar, Hıristiyanların taptıkları heykeller, sûretler. (bkz : ensâb[2]).

esnâm-perestân : puta tapanlar.

esnân اسنان (a. i. sinn'in c.) : **1.** dişler.

esnân-ı askeriyye : kurra seneleri.

esnân-ı katıa : kesici dişler. **2.** yaşlar. **3.** çürümüş ağaç kökleri.

esniye أثنيه (a. i. senâ'nın c.) : medihler, sitâyişler, bir adamın, bir şeyin iyiliğini ve güzelliğini söylemeler.

esniye-i seniyye : pâdişahı medhetmeler, övmeler.

esr اسر (a. i.) : esirlik, kulluk, tutsaklık. **Kayd-i esr** : esirliğe düşme.

esra' اسرع (a. s. serî'den.) : daha (en, pek, çok) : serî, çabuk.

esrâr اسرار (a. i. sırr'ın c.) : **1.** gizlenilen ve bilinmiyen şeyler, aklın eremiyeceği işler.

esrâr-ı hafiyye : gizli sırlar.

esrâr-ı hüsn ü ân : güzelliğin sırları. **2.** Hint kenevirinden çıkarılan, uyuşturucu ve sarhoş edici te'sirleri olan bir zehir. [kelime, müfret olarak kullanılır].

esrâr-engîz اسرار انگیز (a. f. b. s.) : sırlı, gizli.

esrâr-keş اسرار کش (a. f. b. s.) : esrar çeken, esrar kullanan, esrar tiryâkisi.

esre أثره (a. i.) : eski zamanlardan rivâyet ve hikâye edilegelen bilgi ve haberlerin netîcesi. (bkz : esîre, esâre).

esrem أثرم (a. s.) : dişi kırık, dişleri dökük kimse.

Esrib أثرب (a. h. i.) : Medîne-i Münevvere'nin bir başka adı. (bkz : Yesrib).

e-s-salâ الصلا (a. cü.) : halkı namaza dâvet için kullanılan bir söz mânâsına gelmekle beraber : "kendine güvenen meydana çıksın!" mânâsında kullanılır.

e-s-selâm السلام (a. cü.) : selâmlar, hayırduâlar olsun [sulh ve selâmet].

esta' اسطع (a. s. satı'dan.) : uzun boyunlu [insan ve hayvan].

estabe اسطبه (a. i.) : üstübü denilen keten tarantısı.

estağfirullah استغفر الله (a. b. zf.) : "Allah'tan mağfiret (afiv) dilerim, ricâ ederim; hiç bir zaman, mahcûbediyorsunuz, hâşâ, bir şey değil" mânâlarına kullanılır.

estân, estâne استان ، استانه (f. i.) : uyku uyunacak ve istirâhat edilecek yer.

estâr استار (a. i. sitr'in c.) : örtüler, perdeler. (bkz : sütûr).

estâr اسطار (a. i. satr'ın c.) : yazı sıraları, dizileri. (bkz : sütûr).

estâr-ı kitâb : kitap satırları. ["sütûr" daha çok kullanılır].

estarek اصطرك (f. i.) : kara günlük ağacının zamkı.

esteh استه (f. i.) : **1.** çekirdek. (bkz : heste). **2.** kemik.

ester استر (**f.** i.) : katır. (bkz : bagl).

esterven استرون (f. s.) : çocuk doğurmıyan, kısır kadın.

estîne استينه (f. i.) : yumurta. (bkz : âstîne, beyzâ).

esûf اسوف (a. s.): pek çabuk esef-lenen, kederlenen, yüreği yufka. (bkz : esvef).

esûm أثوم (a. s.) : pek yalancı ve günahkâr [adam].

esvâ' اصواع (a. i. sâ'ın c.) : **1.** çukur yerler. **2.** ölçekler. **3.** şarap kadehleri.

esvâb أثواب (a. i. sevb'in c.) : giyimler, giyecek şeyler.

esvâf اصواف (a. i. sûf'un c.) : koyun yünleri. [halk "sof" der].

esvâk اسواق (a. i. sûk'un c.) : alışveriş yerleri, çarşılar, pazarlar.

esvâr اسوار (a. i. sûr'un c.) : **1.** kaleler, hisarlar. **2.** ziyâfetler.

esvât اصوات (a. i. savt'ın c.) : sesler, sadâlar.

esvât-ı hayvânât : hayvan[ların] sesleri.

esved اسود (a. s. sevâd'dan.) : siyah, kara.

esvedeyn اسودين (a. i. c.) : "iki siyah" : yılanla akrep.

esved-ül-kalb اسود القلب (a. b. i.). (bkz : süveydâ-ül-kalb).

esvef اسوف (a. s.). (bkz : esûf).

esvîde اسوده (a. i. sevâd'ın c.) : **1.** siyahlıklar, karalıklar; karaltılar. **2.** çok mal[lar].

esyâf اسياف (a. i. seyf'in c.) : kılıçlar. (bkz : süyûf). [bizde "süyûf" daha çok kullanılır].

esyâh اسياح (a. i. seyh'in c.) : **1.** akar sular. **2.** çizgili elbiseler. (büz : süyûh).

esyân اسيان (a. s.) : hüzünlü, kederli, üzüntülü [adam].

Eş'ab اشعب (a. h. i.) : Araplar arasında meşhur bir tamahkârın adı.

eşâib اشائب (a. s. üşâbe'nin c.) : karışıklıklar; cins bozuklukları.

eşâim اشائم (a. s. eş'em'in c.) : en uğursuzlar, en şomlar.

eşâire اشاعره (a. s. eş'arî'nin c.) : dinde meşhur, İmam Ebü-l-Hasen-il Eş'arî'ye bağlı olanlar, sünnet ehlinin bir kısmına dâhil olanlar. (bkz : mâtürîdiyye).

eşâm اشام (f. i.) : ölmiyecek kadar az yiyecek ve içecek şey. (bkz : âşâm, kut-i lâ-yemût).

eş'âr اشعار (a. i. şi'r'in c.) : **1.** vezinli ve kafiyeli sözler. (bkz : nazm). **2.** (şa'r'ın c.) : kıllar.

eş'âr-ı guddeviyye : **anat.** bez tüyler.

eş'ar اشعر (a. s. şâir'den.) : en, daha güzel şiir söyliyen.

eş'ar-ı nâs : halkın en iyi şiir söyliyeni.

eş'ar-ı zemân : zamânın en iyi şiir söyliyeni.

eş'arî اشعری (a. s. c. : eşâire) : (bkz : eşâire).

eşbâh اشباح (a. i. şebah'ın c.) : **1.** şahıslâr, cisimler, vücutlar, gövdeler. **2.** büyük kapılar. **3.** uzaktan görünen şeyler, hayaller, karaltılar.

eşbâh اشباه (a. s. şibh ve şebîh'in c.) : **1.** nazîrler, misiller, benzeyenler, eşler. (bkz : endâd). **2.** İbn-i Nüceym ile İbn-i Vekîl'in "Furû'a, Süyûtî'nin "nahv" e âit meşhur eserleri. [kısaltılmış adı : el-eşbâh ve-n-nezâir].

eşbâl اشبال (a. i. şibl'in c.) : arslan yavruları.

eşbeh اشبه (a. s. şebîh'den.) : en müşâbih, pek benziyen.

eşbû اشبو (f. i.) : kömürlük, kömür konulacak yer.

eşca' اشجع (a. s. şecî'den.) : daha (en, pek) şecâatli, en cesur ve yiğit.

eşcân اشجان (a. i. şecen'in c.) : gamlar, tasalar, elemler, kederler, sıkıntılar.

eşcâr اشجار (a. i. şecer'in c.) : ağaçlar.

eşcâr-ı bâg : bahçenin ağaçları.

eşcâr-ı müsmire : meyva ağaçları.

eşdak اشدق (a. s.) : doğru söz söyliyen.

eşedd اشد (a. s. şedîd'den.) : daha, (en, pek) şiddetli, çetin ve sert.

eşedd-i ihtiyâc : en zorlu ihtiyaç.

eşedd-i mücâzât : en şiddetli cezâ.

esekk اشك (a. s.) : çok şek sâhibi, fazla tereddüdeden.

eşell اشل (a. s.) : çolak [kimse].

eş'em اشئم (a. s. c. : eşâim) : daha (en, pek) uğursuz, şom.

eş'emü min Besûs : Besûs'dan daha uğursuz. [Arap atasözü]. (bkz : besûs).

eşen اشن (f. s.) : **1.** ters giyilmiş elbise. **2.** kavun ve karpuzun hamı, kelek.

eşerr اشر (a. s. şerîr'den.) : daha (en, pek, çok) şerîr, şerli.

eşerr-i nâs : insanların en şerlisi.

eşfâ اشفى (a. s.) : en şifâlı [şey].

eşfâ-yi edviye : ilâçların en şifâlısı.

eşfak اشفق (a. s. şefîk'den.) : **1.** daha (en, pek) şefkatli, çok merhametli. **2. i.** erkek adı.

eşfâk اشفاق (a. i. şafakat mânâsına gelen "şafak" ın c.) : şefkatler, merhametler, acımalar. [müfredi, bu mânâda kullanılmaz].

eşfâk-ı şâmile : herkese yapılan merhametler.

eşfâr اشفار (a. i. şüfr'ün c.) : göz kapağının kenarları, kirpik yerleri.

eşgal اشغال ("ga" uzun okunur. a. i. şugl'ün c.) : işler, güçler. **Ta'tîl-i eşgal** (işleri bırakma) : grev.

eşgal-i mühimme : ehemmiyetli işler.

eşgal اشغل (a. s. meşgul'den.) : daha (en, pek) meşgul, çok işi olan.

eşhâ اشهى (a. s. şehî'den.) : en çok, pek fazla sevilip beğenilen, istekle yenilen [şey].

eşhâd اشهاد (a. i. şâhid c. c.). (bkz : şevâhid, şühûd).

eşhâr اشخار (f. i.) : **1.** kalye taşı denilen radyom hamızı. **2.** nişadır.

eşhâs اشخاص (a. i. şahs'ın c.) : adamlar, kişiler, kimseler.

eşhâs-ı ma'rûfe : bilinen, tanınmış kimseler.

eşheb اشهب (a. s.) : **1.** beyaz, kır at. **2.** soğuk [gün]. **3.** güç iş. **4. i.** arslan. (bkz : esed, gazanfer, şîr, dırgam).

eşhel اشهل (a. s.) : koyun gözlü, elâ gözlü [adam]; kırmızı ile karışık koyu mâvi, elâ [müen. "şehlâ" dır].

eşher اشهر (a. s. şehîr'den.) : en şöhretli, pek meşhur, çok iyi tanınmış.

eşher-i şüerâ-yi zemân : zamânın en tanınmış şâiri.

eşhür اشهر (a. i. şehr'in c.) : aylar.

eşhür-ül-hacc اشهر الحج (a. b. i.) : "hac ayları" İslâm'dan evvel "Kâbe" nin tavâf edildiği aylardır : [Şevvâl, Zilka'de ile Zilhicce'den de alınan 10 günle, cem'an (70) gündür].

eşhür-ül-hurum اشهر الحرم (a. b. i.) : İslâmdan evvel, harbin ve ölümün haram kabul edildiği arabî aylarından "Zilka'de, Zilhicce, Muharrem ve Receb" ayları. [bu aylarda "Kâbe" civârında av dahî avlanamazdı].

eşhürün ma'lûmât اشهر معلومات (a. b. i.). (bkz : eşhür-ül-hacc).

eşi'a اشعه (a. i. şuâ'ın c.) : aydınlıklar, ışıklar. (bkz : pertev, ziyâ').

eşi'a-yi âlem-tâb-ı âftâb : Güneşin âlemi ışıltan aydınlıkları.

eşi'a-yi hûrşîd : Güneşin ışıkları.

eşiddâ' اشداء (a. s. şedîd'in c.) : şiddetli davranan yiğitler.

eşiddâ-yi mücâhidîn : cehdeden, savaşan yiğitler.

eşîha اشيهه (f. i.) : at kişnemesi. (bkz : sahîl).

eşir اشر (a. s.) : pek sevinçli.

eşirrâ, eşrâr اشرا ، اشرار (a. s. şerîr'in c.) : azılılar, fesat karıştıranlar, kötülük edenler, edepsizler, haşarılar.

eşk اشك (f. i.) : gözyaşı. (bkz : dem', sirişk).

eşk-i sürûr : sevinç gözyaşı.

eşk-i şâdî, eşk-i şîrîn : sevinçten dökülen gözyaşı, sevinçle ağlayış.

eşk-i tahassür : tahassürden, hasretten, ayrılıktan dolayı akan gözyaşı.

eşk-i tarâb : sevinç ile ağlayış, sevinç ile dökülen gözyaşı.

eşk-i teessür : teessürden akan gözyaşı.

eşka اشق ("ka" uzun okunur. a. s.) : daha (en, pek) şaki, haydut.

eşkah اشقح (a. s.) : **1.** al renkli [at] **2.** kızıl donlu [hayvan]. **3.** kırmızı yüzlü [adam]. (bkz : eşkar).

eşkâl اشكال (a. i. şekl'in c.) : biçimler, sûretler, tarzlar.

eşkâl-i hayât : hayâtın şekilleri.

eşkâl-i hendesiyye : geometri şekilleri.

eşkâl-i nazm : **ed.** mısra'dan kasîde'ye varıncıya kadar manzûmelerin mısrâ' sayısı ve kafiye sırası ile bulunduğu sûretler.

eşkâl-i zemân (zamânın şekilleri) : Ahmed Râsim'in bir romanı.

eşk-âlûd اشك آلود (f. b. s.) : gözü-yaşlı.

eşkar اشقر (a. s.) : **1.** al renkli [at]. **2.** kızıl donlu [hayvan]. **3.** kırmızı yüzlü [adam]. (bkz : eşkah).

eşk-bâr اشكبار (f. b. s.) : gözyaşı yağdıran, çok ağlıyan. (bkz : eşk-rîz).

eşk-bârî اشك بارى (f. b. i.) : ağlayıcılık. (bkz : eşk-rîzî).

eşk-efşân, -feşân اشك افشان ، ـ فشان (f. b. s.) : yaş döken, çok ağlıyan, ağlayıcı.

eşk-efşânî, -feşânî اشك افشانى ، فشانى (f. b. i.) : ağlayıcılık.

eşkel اشكل (a. s.) : gözlerinin akı kırmızılı olan [adam].

eşkel-ül-ayneyn : iki gözünün akı kızıl olan.

Eşkeş اشكش (f. h. i.) : Şehnâme'de adı geçen tûranlı bir cenkçi.

eşkıyâ' اشقياء (a. s. şakî'nin c.) : dağ hırsızları, haydutlar.

eşk-rîz اشكريز (f. b. s.) : gözyaşı döken, ağlıyan. (bkz : eşk-bâr).

eşk-rîzî اشكريزى (f. b. i.) : gözyaşı dökücülük, ağlayış. (bkz : eşk-bârî).

eşkû, eşkûb اشكو ، اشكوب (f. i.) : **1.** tavan. **2.** tabaka, kat.

eşk-ver اشكور (f. b. s.) : gözyaşı döken, ağlayıcı.

eşkyûd اشكيود (f. s.) : müfret ve basit karşılığı olan mürekkep.

eşmat اشمط (a. s.) : saçına, sakalına kır düşmüş olan.

eşmel اشمل (a. s. şâmil'den) : daha (en, pek) şâmil, çokşümullü olan, kaplıyan.

eşnâ اشنا (f. s.) : **1.** çok kıymetli mücevher. **2.** yüzgeç, yüzücü.

eşna' اشنع (a. s. şenî'den.) : daha (en, pek, çok) şeni', fenâ, kötü ve çirkin.

eşne اشنه (a. i.) : ağaç yosunu.

eşneb اشنب (a. s.) : inci gibi, beyaz dişli [adam].

eşrâf اشراف (a. s. şerîf'in c.) : şeref ve îtibar sâhibi kimseler, ilerigelenler.

eşrâf-ı belde : memleketin ileri gelenleri.

eşrâk اشراك (a. s. şerîk'in **c.**) : **ortaklar**, arkadaşlar. [şerîk'in cem'i olan "şürekâ" bizde çok kullanılır].

eşrât اشراط (a. i. şarat'ın c.) : alâmetler, nişanlar [Türkçe'de müfredi kullanılmaz].

eşrât-ı sâat : kıyâmet alâmetleri.

eşref اشرف (a.s. şerîf'den.) : **1.** daha (en, pek) şerefli, onurlu.

eşref-i mahlûkat (mahlûkların en şereflisi) : insan.

eşref-i sâât : uğurlu ve mesut saat.

2. i. erkek adı.

Eşref اشرف (a. h. i.) : Kırkağaç'ın Gelenbe köyünde doğmuştur. Babasının adı Hâfız Mustafa'dır. Medresede okumuş ve bir ara Avrupa'ya kaçarak Paris ve İsviçre'de bulunmuştur. 1908 den sonra İstanbul'a dönmüştür. Hicivleriyle tanınmış olan bu şâirin pervâsız bir karakteri vardı. Eserleri : **Hasbihal, İranda Yangın Var, İstimdat, Deccâl, Külliyat-ı Eş'âr.** [şiirleri toplanarak sonradan neşredilmiştir]. (d. : 1846, ö. : 1911).

eşrefiyye اشرفيه (a. h. i.) : Kadirî tarîkatı şûbelerinden birinin adı. [kurucusu : kuzey batı Anadolu kadirîleri arasında pîr-i sânî (ikinci pir) olarak tanınan Eşrefoğlu'dur].

eşrem اشرم (a. s.) : burunsuz, burnu kesik [kimse].

eşria اشرعه (a. i. şirâ'ın c.) : yelkenler.

eşria-i süfün : gemilerin yelkenleri.

eşribe اشربه (a. i. şerâb'ın c.) : içilecek şeyler, içkiler.

eşribe-i bâride : soğuk içkiler.

eş-Şücâ الشجا (a. h. i.) : **astr.** semânın güney yarım küresinde Esed (Arslan) burcu ile Kelb-i Asgar (Küçük Köpek) burçları arasında cenûba (güney) doğru uzanan büyük zincirvâri bir burç, **lat. Hydra; fr. Hydre.**

eştâd اشتاد (f. i.) : **1.** Güneş ayının yirmi altıncı günü. **2.** o güne me'mur sayılan melek. **3.** 21 sûreden ibâret olan zend'den (Zerdüşt'ün kendisine nüzûlünü iddiâ ettiği kitapdan) bir sûrenin adı.

eştât اشتات (a. i. şetît'in c.) : takımlar, fırkalar, sınıflar, nevîler, çeşitler.

eştât-ı ulûm : ilimlerin nevîleri, çeşitleri.

eşvâk اشواق (a. i. şevk'in c.) : şiddetli arzular, istekler, neşveler.

eşvâk اشواك (a. i. şevk'in c.) : **1. bot.** dikenler [bitki]. **2. hek.** kemiklerin uzamaları.

eşvât اشواط (a. i. şavt'ın c.) : **1.** koşmalar, sıçrayışlar. **2.** Kâbe'yi yedi kerre tavâf etme (dolaşma) hareketleri.

eşyâ' اشياء (a. i. şey'in c.) : nesneler, mevcut olan şeyler, levâzım; çamaşır, elbise, yolcunun sandığı, bavulu, çıkını, sepeti; evin masası, koltuğu, kanapesi, perdesi ve benzerleri gibi nesneler.

eşyâ-yi beytiyye : ev eşyâsı.

eşyâ' اشياع (a. i. şîa'nın c.) : bölükler, cemaatler; yardımcılar. (bkz : şiya').

eşyâh اشياخ (a. s. şeyh'in c.) : ihtiyarlar, yaşlılar. (bkz : şüyûh). ["eşyah", müfret olarak "usul" mânâsına da gelir].

eşyeb اشيب (a. s. şeyb'den.) : saçı sakalı ağarmış ihtiyar [adam].

eşyem اشيم (a. s.) : yüzünde, vücûdunda çok beni olan [adam]. (bkz : hâldâr).

etâ اطا (f. i.) : **bot.** kavak ağacı.

etân اتان (f. i.) : **1.** dişi eşek. **2.** yosunlu taş; bir kısmı suyun içinde, bir kısmı dışında kalan kaya.

etâve اتاوه (a. s.) : gelmiş, gelen, misafir, garip.

etâyib اطايب (a. s. etyab'ın c.) : seçkin, seçme nesneler.

etbâ' اتباع (a. s. tâbi'nin c.) : **1** birinin sözüne, işine, mesleğine uyanlar. **2.** hizmetçiler, uşaklar.

etbâ ü hadem : taraflılar ve hizmet edenler.

etbâk اطباق (a. i. tabak ve tabaka'nın c.) : **1.** büyük sahanlar, yemek tepsisi veyâ tahtaları, kapaklar, örtüler. **2.** haller, katlar, mertebeler, dereceler. (bkz : tabakat). **3.** kabîleler.

etemm اتم (a. s. tamm'dan.) : daha (en, pek,) tam; kusursuz, eksiksiz.

etfâl اطفال (a. i. tıfl'ın c.) : **1.** çocuklar.

etfâl-i mekâtip : mektep çocukları. **2.** tâze fidanlar, çiçekler.

etfâl-i bâg : yeni yetişen, körpe fidanlar.

etfâl-i behâr : tâze çimenler, çiçekler.

etfâliyyât اطفاليات (a. i.) : çocuk bilgisi, **fr. pédologie.**

etıbbâ, etıbbe اطباء ، اطبه (a. i. tabîb'in c.) : hekimler, doktorlar, tıb ilmini bilenler.

etıbbâ-yi hâssa : saray doktorları.

et'ime اطعمه (a. i. taâm'ın c.) : yemekler, aşlar.

et'ime-i lezîze : lezzetli yemekler.

et'ime-i nefîse : çok güzel yemekler.

etka اتقى ("ka" uzun okunur. **a. s.** takî'den.) : pek takî, ziyâde perhizkâr, günah işlemekten çok çekinen.

etkıyâ' اتقياء (a. s. takî'nin c.) : Allah korkusiyle günah işlemekten çekinenler.

etlâd اتلاد (a. i. c.) : telidler, evde doğan kul ve câriyeler.

etra' اترع (a. i.) : dere gibi akan su.

etrâb اتراب (a. s. tirb'in c.) : akranlar, bir yaşda olanlar.

etrâf اطراف (a. i. taraf'ın c.) : yanlar, uçlar, kıyılar.

etrâf-ı halfiyye : **anat.** hayvanın iki ard ayağı.

etrâf-ı kuddâmiyye : **anat.** hayvanın iki ön ayağı.

etrâf-ı süfliyye : **anat.** her iki ayak.

etrâf-ı ulviyye : **anat.** her iki el.

etrâf-ül-beden : **anat.** baş; eller, ayaklar.

etrâf اتراف (a. i. türfe'nin c.) : **1.** zarif ve nâzik şeyler. **2.** güzel yemekler.

etrâh اتراح (a. i. terah'ın c.) : gamlar, tasalar, kaygılar, kederler.

etrâh-ı kalb : gönül sıkıntıları.

Etrâk اتراك (a. i. Türk'ün c.) : Türkler.

etrâs اتراس (a. i. türs'ün c.) : kalkanlar [harb âleti].

etribe اتربه (a. i. türâb'ın c.) : topraklar.

etrika اطرقه (a. i. tarîk'in c.) : **1.** yollar, caddeler. **2.** geçinmek üzere tutulan yollar, meslekler, tarîkatler. **3.** sebepler, vâsıtalar, vesîleler. (bkz : turuk).

E-t-tâir الطائر (a. i.) : **astr.** (bkz : nesr-üt-tâir).

ettûn اتون (a. i.) : hamam külhanı.

etvâk اطواق (a. i. tavk'ın c.) : **1.** kadın gerdanlıkları. **2.** Hindistan cevizinin sütü.

etvâr اطوار (a. i. tavr'ın c.) : hal ve hareketler, işler, tarzlar.

etvâr-ı mütehayyirâne : şaşkınca tavırlar.

etvâr-ı nâ-lâyıka : uygunsuz hareketler.

etvâr-ı seb'a : **tas.** nefsin yedi derecesine göre değişen haller.

etvâs اطواس (a. i. tâûs'un c.) : tavus kuşları.

evâbid اوابد (a. i. âbide'nin c.) : geleceğe hâtıra kalan eserler. (bkz : âbidât).

evâbid-i üdebâ : ediplerin eserleri.

evâğî اواغى (a. i. âgiye'nin c.) : bağ, bahçe, tarla ve bostanları sulamak için açılan arklar, su akıtılacak yerler.

evâhir اواخر (a. i. âhir'in c.) : sonlar; ayın son günleri. [zıddı "evâil"].

evâhir-i saltanat : saltanatın sonları.

evâil اوائل (a. i. evvel'in c.) : ilk vakitler, evvel zamanlar, eski, geçmiş zamanlar, iptidâlar, önceler, başlangıçlar. [zıddı "evâhir"].

evâil-i kelimât : **gr.** kelimelerin evvelleri

evâm اوام (f. i.) : **1.** borç, ödünç. (bkz : deyn). **2.** renk, boya. (bkz : levn).

evâmir اوامر (a. i. emr'in c.) : buyruklar, buyrultular.

evâmir-i aşere : Yahudilikte riâyet edilmesi şart olan on kaide, **fr. les dix commandements.**

evân اوان (a. i. c. : âvine) : vakit, zaman, çağ. (bkz : hen-gâm).

evân-ı şebâb : gençlik çağı.

evânî اوانى (a. i. inâ'nın c.) : kapkacaklar, kaplar.

evânî-i sîm ü zer : altın ve gümüş kapkacak.

evâr, evâre اوار ، اواره (f. i.) : **1.** divan ve hükûmet dâirelerine âit defter. (bkz : eyâr). **2.** imâret.

evârîn اوارين (f. s.) : çirkin.

evâsıt اواسط (a. i. evsat'ın c.) : ortalar, ortadakiler, ortada bulunanlar; orta günler, orta zamanlar.

evâsıt-ı kelimât : **gr.** kelimelerin ortaları.

evâvîn اواوين (a. i. iyvân'ın c.) : büyük sofalar, salonlar, köşkler.

evâzıh اواضح (a. i.) : mehtaplı geceler; her arabî ayının : onüç, ondört ve onbeşinci geceleri ki gündüzlerinde oruç tutulması müstahaptır. (bkz : eyyâm-ı bîd).

evb اوب (a. i.) : taraf, cihet, yön.

evbâr اوبار (f. i.) : yutma, yutuş.

evbâş اوباش (a. i. vebeş'in c.) : ayak takımı, terbiyesiz, aşağılık kimse. (bkz : evkâş, evşâb, şirzime, tûnî). [kelime müfret gibi kullanılır].

evbâşân اوباشان (a. s. evbaş'ın c.) : ayak takımları, aşağılık kimseler. (bkz : hazele, rüzelâ).

evbâş-âne اوباشانه (a. f. zf.) : terbiyesize, aşağılık kimseye yakışacak sûrette.

evc اوج (a. i. c. : evcât) : **1.** yüce, yüksek, bir şeyin en yüksek noktası, doruk. (bkz : şâhika). [zıddı "hazîz"].

evc-i bâlâ : en üst derece.

evc-i hevâ : havanın üstü, en yüksek tabakası.

evc-i rif'at : yüksekliğin tepesi, son noktası. **2. astr.** 21 hazîranda arzın mahreki üzerinde Güneş'ten en uzak bulunduğu nokta.

evc اوج (f. i.) : **müz.** eski makamlardandır. Bu makam, ırak makamının inici şeklidir. Segâh dörtlüsünün ırak perdesindeki şeddi ile uşşak dörtlüsünün karışmasından mürekkep bir makamdır. Durak ırak ve birinci derecede güçlü dügâh'dır. Donanıma si koma bemolü ile fa bakıyye diyezi konulur. Ancak evic'de bestekârlar hemen her zaman mi diyez (acem) kullanmışlardır. Makam tiz perdelerde dolaştıktan sonra, inici bir şekilde ırak'da karar verir.

evc-i hûzî : **müz.** altı yedi asırlık bir mürekkep makamdır. Sengin semâî, düyek ve sofyan (2 adet) usullerindeki 4 bektâşi nefesi makama misaldir. Evç-hûzî, eviç makamına uşşak ilâvesinden mürekkeptir. Uşak ile dügâh perdesinde kalır. Donanımına uşak gibi yalnız si için bir koma bemolü konulur (bu ses, eviç'de de müşterektir), eviç-aşîran da evc-hûzî'nin diğer bir isminden başka bir şey değildir.

evc-i nihâvendî : **müz.** tahmînen iki asırlık veyâ daha eski, nümûnesi bulunmıyan bir mürekkep makamdır.

evc-i pûselik : **müz.** iki asırlık bir mürekkep makamdır, eviç'e bir pûselik beşlisi ilâvesinden mürekkeptir. Bu beşli ile dügâh perdeşinde kalır. Güçlü birinci derecede eviç'in durağı olan fa diyezidir. Donanıma eviç gibi si koma bemolü ile fa bakıyye diyezi konulur. Pûselik beşlisi için ise bu sesler bekar yapılır.

evcâ' اوجاع (a. i. vecâ'ın c.) : ağrılar, sancılar, acılar, sızılar.

evcâ-ı batn : karın ağrıları.

evcâ'-ı şedîde : şiddetli sancılar.

evcâr اوجار (a. i.) : içinde gizlenmek için avcılar tarafından yapılan çukurlar, siperler.

evc-ârâ اوج آرا (f. b. i.) : **müz.** III. Selim'in adlandırdığı bir makamdır. Bu makam zirgüle makamının fa diyez (ırak) perdesindeki şeddidir. Hicazkâr makamının yarım ton pestte kalan şekli olan bu makamın ismi, terkîbinde evic olduğuna değil, o perdede kaldığını bildirmektedir. Donanıma fa, do, sol için üç diyez ve si için bir koma bemolü konulur. Orta sekizlideki sesleri şöyledir : ırak, rast, kürdî, segâh, nîm hicâz, nevâ, acem, evic. Güçlü, beşinci derece olan nim hicazdır.

evceb اوجب (a. s. vâcib'den.) : en vâcip, pek lüzumlu, çok gerekli.

evceb-i vecâib : lüzumluların lüzumlusu.

evceh اوجه (a. s.) : en vecihli, pek münâsebetli, cok uygun.

evceh-i akvâl : sözlerin en münasebetlisi.

evcel اوجل (a. s.) : çok korkak [adam].

evcer اوجر (a. s.) : çok çekingen [kimse].

evc-gîr اوجگیر (a. f. b. s.) : yükseğe çıkan, yükselen.

evcire اوجره (a. i. vecâr ve vicâr'ın c.). (bkz : vücür).

evc-pervâz اوج پرواز (a. f. b. s.) : yüksekte uçan.

evcümend اوجمند (f. i.) : **1.** top, küme, yığın. **2. s.** idâreli, evini iyi bir halde bulunduran.

evdâd اوداد (a. s. vedîd'in c.). (bkz : eviddâ', evüdd).

evdiye اودیه (a. i. vâdî'nin c.) : dereler, dağlar arasındaki yerler. (bkz : vâdî).

evend اوند (f. i.) : kap kacak.

evfâ' اوفاء (a. s. vefâ'dan.) : **1.** daha (en, pek) vefâlı, cana yakın, sözünde duran. **2.** en çok, pek tamam, yetkin.

evfak اوفق (a. s. vefîk'den.) : daha (en, çok) : muvâfık, pek uygun.

evfer اوفر (a. s. vâfir'den) : daha (en, pek) vâfir, sayıca daha bol, pek çok [olan].

evgad اوغاد ("ga" uzun okunur. a. i. vagd'ın c.) : ahmaklar, akılsızlar.

evgenc اوگنج (f. i.) : pişmanlık. (bkz : nedâmet).

evhad اوحد (a. s. vâhid'den.) : yegâne, tek, bir tâne, biricik.

evhâl اوحال (a. i. vahal'ın c.) : **1.** balçıklar, sıvalar. **2.** mekânlar, yerler.

evhâm اوهام (a. i. vehm'in c.) : zanlar, kuşkular, esassız şeyler, kuruntular.

evhaş اوحش (a. s. vahşî'den.) : daha (en, pek) vahşî, çok vahşetli.

evhaş-i efâî : yılanların en vahşîsi.

evhen اوهن (a. s.) : daha (en, pek) zayıf, gevşek, dayanıksız. (bkz : vehen).

evhen-i büyût (evlerin en dayanıksızı) : örümcek yuvası.

evic-aşîrân اوج عشيران (f. b. i.). (bkz : evc-i hûzî).

evic-gerdâniye اوج گردانيه (f. b. i.) : iki asırdır kullanılmıyan ve elde hiç bir nümûnesi bulunmıyan mürekkep makamdır. Eviç ve gerdâniye mürekkep makamlarının birleşmesinden ibârettir.

eviddâ' اوداء (a. s. vedîd'in c.) : ahbaplar, hakiki dostlar, sevgililer. (bkz : evdâd, evüdd).

eviddâ-yi kadîme : eski dostlar.

evind اوند (f. i.) : hîle, oyun, aldatma. (bkz : hud'a).

ev'iye اوعيه (a. i. viâ'nın c.) : **1.** kaplar, mahfazalar. **2.** damarlar.

ev'iye-i halezôniyye : bot. * bitkinin gelişmesine yarıyan ve birbiri üzerine sarılıp dolanan damarlar.

ev-iye-i halkaviyye : bot. bitkilerin gelişmesine yarıyan halka şeklindeki damarlar.

ev'iye i haşebiyye : bot. odun damarları.

ev'iye-i hevâiyye : anat. içi hava ile dolu olan damarlar.

ev-iye-i lebeniyye : bot. süt kıvâmında beyaz, turuncu, sarı, yeşilimsi, hâsılı türlü renklerde bir suyu bulunan bitki damarları.

ev'iye-i münakkata : bot. noktalı damarlar.

ev'iye-i nâkile : bot. * iletken damarlar.

ev'iye-i süllemiyye : anat. basamaklı damarlar.

ev'iye-i şa'riyye : anat. kırmızı ve siyah kan damarları arasındaki gayet ince damarlar.

ev'iye-i şebekiyye : bot. bitkilerin gelişmesine yarıyan ve balık ağı gibi birbirinin üzerine dolaşmış bulunan ince damarlar.

ev'iye-i şiryâniyye : anat. kırmızı kan taşıyan nabız damarları.

ev'iye-i veridiyye : anat. siyah kan damarları.

evk اوق (a. i.) : yük, ağırlık.

evkaf اوقاف ("ka" uzun okunur. a. i. vakf'ın c.) : **1.** câmi, medrese, imâret gibi hayrâtın idâresine ayrılan arâzî, binâ ve sâire. **2.** vakıflar umum müdürlüğü.

evkaf-ı hümâyûn : huk. pâdişahların ve onlara mensup olanların vakıfları.

evkaf-ı mazbûte : hükûmet tarafından idâre olunan vakıflar.

evkaf-ı münderise : gelirleri yok olmuş vakıflar.

evkâr اوكار (a. i. vekr ve vekre'nin c.) : kuş yuvaları.

evkâr-ı tuyûr : kuş yuvaları.

evkaş اوقاش ("ka" uzun okunur. a. ş.) : ayak takımı, terbiyesiz, aşağılık kimse. (bkz : evbâş, evşâb).

evkat اوقات ("ka" uzun okunur. a. i. vakt'in c.) : zamanlar, çağlar.

evkat-ı hamse (beş vakit) : sabah namazı vakti (tan yeri ağardıktan Güneş doğmasına yakın olan zamâna kadar); öğle; ikindi; akşam; yatsı namazlarının kılındığı vakitler.

evkat-ı muayyene : belli zamanlar.

evked اوكد (a. s.) : daha (en, pek) tekitli, kuvvetli.

evked-i evâmir : emirlerin en kuvvetlisi.

evkes اوكس (a. s.) : soysuz ve pinti [adam].

evlâ' اولاء (a. s.) : **1.** daha uygun, **daha** lâyık, daha iyi, üstün.

evlâd اولاد (a. i. veled'in c.) : **1.** çocuklar. **2.** sülâle, nesil.

evlâd-ı bütûn : **huk.** bir kimsenin kız çocuklarının erkek ve kız çocukları.

evlâd-ı fâtihân : Rumeli zaptında bulunanların soyu. **2.** [Türkçe'de müfret olarak kullanılır] oğul; kız; çocuk.

evlâd-ı inâs : kız çocukları.

evlâd-ı ümm : ölünün ana tarafından oğlan ve kız kardeşleri.

evlâd-ı vatan : vatan çocukları.

evlâd-ı zuhûr : **huk.** bir adamın öz erkek ve kız çocuklariyle erkek evlâdının erkek ve kız çocukları. [zıddı : "evlâd-ı bütûn" dur].

evlâd-ı zükûr : erkek çocuklar.

evlâdiyye اولاديه (a. s.) : **1.** evlâda mahsus, evlâtlık. **2. mec.** çok sağlam ve dayanıklı [ev, eşyâ].

evlâdiyyet اولاديت (a. i.) : evlâda mahsus, evlâtlık.

evleviyyet اولويت (a. i.) : **1.** evlevîlik, evlâlık, üstün tutulmıya lâyık olma. **2.** diyecek kalmama.

evleviyyetle : haydi haydi, **fr. fortiori.**

evliyâ' اولياء (a. i. velî'nin c.) : **1.** kerâmet sâhibi olanlar, erenler. **2.** Allah'a daha yakın bulunanlar. **3.** emir sâhibi bulunanlar. **4.** himâye edenler, koruyanlar.

evliyâ-yı umûr : iş başında bulunan kimseler.

evliyâ-yı etfâl : çocukların velîleri.

Evliyâ Çelebi اوليا چلبى (a. h. i.) : 10 Muharrem 1020 (25 Mart 1611) târihinde İstanbul'da Unkapanı'nda doğmuştur. Babasının adı, Dervîş Mehmed Zıllî'dir. Aslen Kütahya'lıdır. 1631 târihinde İstanbul civârından başlıyarak seyâhate çıkmış ve yarım asırlık bir seyâhat devresinde Anadolu ve Rumeli'den başka; Macaristan, Polonya, Avusturya, Almanya, Holanda, Dalmaçya, Rusya'nın cenûbu (güney), Kafkasya, İran'ın bir parçası, Suriye, İrak, Mısır ve Hicaz taraflarını dolaşmış ve birinci cildi İstanbul'a âit olmak üzere on ciltlik seyâhatnâmesini meydana getirmiştir. Eserlerinde bir takım hurâfe ve masallar da epeyce yer tutmakla berâber verdiği bilgiler, mütevekkil bir edâ ve kendine mahsus tatlı bir üslûp ile anlatılmıştır. Yetmiş yaşlarında İstanbul'da ölen Çelebî'nin ölüm târihi ve mezarı bilinmemektedir.

evrâ اورا (f. i.) : hisar.

evrâd اوراد (a. i. vird'in c.) : **1.** okunması âdet olunan dînî duâlar. **2.** her vakit dilde ve ağızda dolaşan sözler. (bkz : ezkâr).

evrâk اوراق (a. i. varak'ın c.) : **1.** yapraklar, kâğıtlar. **2.** arşiv.

evrâk-ı halkaviyye : **bot.** bir halka meydana getirmek sûretiyle çıkan yapraklar.

evrâk-ı havâdis : gazeteler.

evrâk mahzeni : arşiv.

evrâk-ı müteâkibe : **bot.** * almaşık yapraklar.

evrâk-ı mütekabile : **bot.** karşılıklı yapraklar.

evrâk-ı nakdiyye : kâğıt para[lar].

evrâk-ı rîşiyye : kuş tüyü şeklinde olan yapraklar.

evrâm اورام (a. i. verem'in c.) : vücûtta peydâ olan şişler, yumrular.

evre اوره (f. i.) : esvabın, elbisenin dış yüzü.

evrek اورك (f. i.) : çocukların ağaca ip takarak yaptıkları salıncak.

evrencen, evrencîn اورنجن ، اورنجين (f. i.) : kadın bileziği.(bkz : ebrencen).

evrend اورند (f. i.) : **1.** hîle, aldatma. ["evrendîden" mastarından]. **2.** şan, şeref. **3.** dîhîm, taht. (bkz : erîke, serîr). **4.** Keyânîler'den Keypeşin'in oğlu ve Lührasb'ın babası.

evreng اورنگ (f. i.) : **1.** taht. (bkz : erîke, dîhîm, serîr). **2.** şeref; süs. **3.** akıl ve irfan. **4.** hâlin hoşluğu. **5.** ağaç kurdu. **6.** yakışıklılık. **7.** hîle. (bkz : desîse, hud'a).

evreng-nişîn اورنگ نشين (f. b. s.) : tahtta oturan, hükümdar.

evreng-zîb اورنگ زيب (f. b. s.) : tahtı süsliyen, hükümdar.

evride اورده (a. i. verîd'in c.) : **1. anat.** siyah kan damarları, toplardamarlar. **2.** boyunun iki tarafında olan damarlar. (bkz : verîd).

evsa' اوسع (a. s. vâsi'den.) : daha (en, pek) vâsi' ve geniş.

evsâf اوصاف (a. i. vasf'ın c.) : sıfatlar, kaliteler. (bkz : vasf).

evsâf-ı cemîle : güzel vasıflar.

evsâh اوساخ (a. i. vesah'ın c.) : kirler, pislikler, murdarlıklar. **İzâle-i evsâh** : kirlerin giderilmesi.

evsak اوثق (a. s.) : **1.** çok muhkem, pek sağlam. **2.** en çok güvenilir olan, inanılan.

evsâl اوصال (a. i. vasl'ın c.) : vücuttaki mafsallar, oynaklar. (bkz : evşâz[3]). [müfredi, bu mânâda kullanılmaz].

evsâm اوسام (a. i. vesm'in c.) : vücut üzerine bir iğne ile kara bir tozdan yapılan resimler, şekiller veyâ yazılan yazılar, döğmeler. (bkz : veşm).

evsâm اوصام (a. i. vasm'ın c.) : ayıplar, ârlar, hayâlar, utanmalar.

evsân اوثان (a. i. vesen'in c.) : putlar, haçlar. (bkz : esnâm).

evsât اوساط (a. i. vasat'ın c.) : ortalar.

evsat اوسط (a. i. c. : evâsit) : **1.** bir şeyin ortası. **2.** ortadaki **3. s.** orta, orta halli. **4. s.** yüksek ile alçak arası. **5. müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. Yirmi altı zamanlı ve on üç darblıdır. Evsat, ilâhilerde düyek'ten sonra en çok kullanılmış ölçüdür. Ayrıca peşrev, beste ve şarkı formları için de kullanılmıştır. 26/8. lik yürük evsat mertebesi çok kullanılmıştır. Usul, sırasiyle 1 Türk aksağı, 2 sofyan'dan mürekkeptir. Beste devr-i revân adı verilen usul, evsat'ın darblarının birleştirilmiş şeklinden başka bir şey değildir.

evşâb اوشاب (a. s.) : ayak takımı, aşağılık kimse. (bkz : evbâş, evkâş).

evşâl اوشال (a. i. veşl'in c.) : **1.** damla damla akan su. **2.** birbiri ardından katar gibi kuyruklanmış olarak gelen kimseler.

evşâz اوشاز (a. s.) : **1.** yardımcılar, taraflılar. **2.** bayağı, aşağılık kimseler. **3. i.** vücuttaki oynak yerler. (bkz : evsâl).

evşen اوشن (a. s.) : dalkavuk. (bkz : müdâhin, mütahallik).

evşeng اوشنگ (f. i.) : ince ip, sicim.

evtâd اوتاد (a. i. veted'in c.) : ağaç veyâ demir kazıklar, direkler.

evtâd-ül-bilâd : büyükler ve başta gelenler.

evtâd-ül-fem : dişler.

evtân اوطان (a. i. vatan'ın c.) : insanın doğup büyüdüğü ve sevdiği memleketler, uğrunda ölünen topraklar. **Terk-i evtân** : vatanlarından ayrılma.

evtân-ı muhâcirîn : göçmenlerin vatanları.

evtâr اوطار (a. i. vatar'ın c.) : ihtiyaçlar, lüzumlu olan şeyler.

evtâr-ı âcile : acele ihtiyaçlar.

evtâr اوتار (a. i. veter'in c.) : **1.** yaya gerilmiş ipler, kirişler, teller. **2.** bir kavsin iki ucuna bağlanan düz çizgiler.

evtâr-ı hüzn ü ilhâm : hüzün ve ilhâm telleri.

evüdd اود (a. s. vedîd'in c.). (bkz) : eviddâ', evdâd).

evvâbîn namazî : Celvetiyye tarîkatı mensupları tarafından beş vakit dışında kılınan nâfile namaz. [akşam namazından sonra kılınan bu nâfile namaz altı rekattir].

evvâh اواه (a. s.) : **1.** çok âh eden. **2.** çok duâ eden. **3.** merhametli. **4.** îmânı sağlam. **5.** din bilgisi çok geniş olan [kimse]. [Kur'ân'da bu kelime ile Hz. İbrâhim vasıflandırılmıştır].

evvel اول (a. s. c. : evâil) : **1.** önce, ilk, birinci, iptidâ, başlangıç. **2. zf.** eski, geçmiş, geçmiş zamanda.

evvel-bahâr : İlk bahar. (bkz : nev-bahâr, rebî').

evvel-i berd -el-acûz : kocakarı soğukları denilen ve bir hafta kadar süren mevsim değişmesinin başı. [berd-el-acûz'un başlangıcıdır. 9 Marta rastlar, bunu hus fırtınası tâkibeder.

evvel-i riyâh-ı bevârih : Hazîran başlangıcından, Temmuzun ilk haftası sonuna kadar zaman zaman esen mevsim rüzgârlarının başlangıcı.

evvel ve âhir : eninde sonunda, ergeç.

evvel-ül-evvelîn (birincilerin birincisi) : Allah.

evvelâ اولا (a. zf.) : birinci olarak, her şeyden önce, ilkönce. (bkz : evvelen).

evvel-be-evvel اولباول (a. zf.) : her şeyden evvel.

evvelce اولجه (a. t. zf.) : daha evvel, önce.

evvel-emirde اولامرده (a. t. zf.) : her şeyden evvel, işin başlangıcında.

evvelen اولاً (a. zf.) : birinci, ilk olarak. (bkz : evvelâ).

evvelî, evveliyye اولى ، اوليه (a. s.) : en evvel, en önce olan, ilk zamanlarla ilgili. **Tahkîkat-ı evveliyye :** ilk ağızda yapılan tahkikler, soruşturmalar.

evvelîn اولين (a. i. s.) : evvelkiler, evvel gelen insanlar, eski zaman adamları.

evvelîn ü âhirîn : eskiler ve yeniler.

evveliyyât اوليات (a. i.) : başlangıç, bir hâdisenin başlangıçtaki hâli.

evvelki اولكى (a. t. s.) : **1.** birinci, ilk. **2.** eski.

evvel-ül-evâil اول الاوائل (a. b. i.) : evvellerin evveli; dünyânın asıl desteği, hâdiselerin başlangıcı.

evzâ' اوضاع (a. i. vaz'ın c.) : haller, vaziyetler, tavırlar, duruşlar.

evzâ-ı dil-bâzâne : gönül eğlendirecek şekilde vaziyetler.

evzâ-ı garîbe : garip, tuhaf haller.

evzah اوضح (a. s. vâzıh'dan.) : daha (en, pek) vâzıh, çok açık, besbelli.

evzân اوزان (a. i. vezn'in c.) : tartılar, ağırlıklar, ölçüler. (bkz : vezn).

evzân-ı arûziyye : ed. arûz vezinleri.

evzân-ı atîka : eski tartılar.

evzân-ı şi'riyye : ed. şi'rin ölçüleri.

evzâr اوزار (a. i. vizr'in c.) : **1.** hamûleler, yükler. **2.** günâhlar, hatâlar; cinâyetler.

evzâr اوزار (f. i.). (bkz : efzâr[3]).

evzâr اوزار (a. i. vezer'in c.) : **1.** hisarlar, kaleler, sığınacak yerler. **2.** galebeler, üstünlükler. **3.** dağlar. (bkz : cibâl).

evzâyiş اوزايش (f. i.) : artış, çoğalış. (bkz : efzâyiş).

ey اى (a. f. t. n.) : nidâ için ve nidâya cevap için kullanılır; "hey, yâhû, bana bak!" gibi mânâlara gelir. [Îranlılar "iy" de derler].

eyâ ايا (a. f. n.) : "ey, hey!" mânâsına gelen ve Arapça kelime ve terkiplere giren nidâ edâtıdır.

eyâdî ايادى (a. i. yed'in c. olan eydî"nin c.) : eller. (bkz : eydî). ["eydî" çok kullanılmaz].

eyâdîm اياديم (a. i. c.) : yer yüzleri, zeminler.

eyâg اياغ (f. i.) : ayaklı kadeh, şarap kupası. (bkz : piyâle). [Ziyâ Şükûn'un "Gencîne-i Güftâr" ında kelimenin Türkçeden alındığı yazılıdır].

eyâlât ايالات (a. i. eyâlet'in c.) : vâlîlerin idâresi altında bulunan memleketler. (bkz : vilâyât).

eyâlât-ı mümtâze : imtiyazlı, husûsî idâreli eyâletler.

eyâlet ايالت (a. i. c. : eyâlât) : bir vâlînin idâresi altında bulunan memleket, vilâyet ["eyâlet" kelimesi eskidir].

eyâmin ايامن (a. s. eymen'in c.) : en yümünlü, en kutlu olanlar.

eyâmin-i eyyâm : günlerin en kutlusu.

eyâzî, eyâsî ايازى ، اياسى (f. i.) [evvelce] kadınların yüzlerine örttükleri ince delikli peçe, örtü.

eydî ايدى (a. i. yed'in c.) : eller. (bkz : eyâdî). ["eyâdî" çok kullanılır].

eyger ایگر (f. i.) **bot.** "enir" denilen bir cins yaban mersini.

eymân ایمان (a. i. yemîn'in c.) : **1.** andlar, andiçmeler, büyük yeminler.
eymân-ı kâzibe : yalan yeminler.
eymân-ı sâdıka : doğru yeminler **2.** sağ eller, sağ taraflar. **3.** kuvvetler, kudretler. **4.** bahtlar, tâlihler, mutluluklar. (bkz : eymün).

eymen ایمن (a. zf. zümn'den.) : **1.** sağ taraftaki. **2. s.** en yümünlü, hayırlı; tâlihli, kutlu.
Vâdî-i Eymen : Mûsâ Peygamberin Tur dağında, Tanrı tecellîsine mazhar olduğu yer.
eymen-ül-yemîn : en yümünlü, en kutlu.

eymün ایمن (a. i. yemin'în c.) : (bkz : eymân 2, 3, 4).

eyn این (a. i.) : **1.** zaman, an. (bkz : hîn). **2.** yorgunluk. **3. e.** nerede.
eyn-ül-meferr : kaçacak yer yok mu?

eyser ایسر (a. s.) : **1.** sol tarafdaki. **2.** pek kolay.

eytâm ایتام (a. s. yetîm'in c.) : anası babası ölmüş, yalnız kalmış küçük çocuklar, öksüzler.
eytâm ve erâmil : yetimler ve dullar.

eyvâh ایواه (f. n.) : yazık, heyhat.

ey-v-Allah ایواالله (a. zf.) : **1.** evet, pekî, öyle olsun. **2.** Allah'a ısmarladık. **3.** teşekkür ederim. **4. s.** aldırış etmiyen.

eyvân ایوان (f. i.) : **1.** büyük sofa, divanhâne, salon. **2.** kemerli yüksek binâ, oturacak yüksek yer, köşk. **3.** çardak. [Arapçası : "iyvân" dır].

eyyâm ایام (a. i. yevm'in c.) : **1.** günler, gündüzler.
eyyâm-ı âdiyye : tâtil ve sayılı günlerden başka günler.
eyyâm-ı bâhur : ağustosun ilk haftasında olan en sıcak günler.
eyyâm-ı cem' : Mekke'de Mina ve Arafat ziyâretiyle geçen dört gün.
eyyâm-ı hayât : ömrün günleri.
eyyâm-ı mâziyye : geçmiş günler.
eyyâm ola! : "heyâmola" nın aslıdır. Gemiciler demir alırken bir ağızdan şarkı gibi söyledikleri şey.
eyyâm-reisi : zamâna göre hareket eden [adam].
eyyâm-ı resmiyye : resmî günler.
eyyâm-ı ta'tîliyye : tâtil günleri, dinlenme günleri.
eyyâm-ı ma'dûdât, eyyâm-üt-teşrîk : Kurban bayramının birinci gününden başka üç günü. **2.** geminin hareketine elverişli olan rüzgâr. **3.** zaman. (bkz : hengâm). **4.** nüfuz, iktidar.
eyyâm-ül-bîz : her arabî ayının onikinci, onüçüncü, ondördüncü ve onbeşinci günleri.

eyyid اید (a. s.) : kuvvetli, sağlam; muktedir.
eyyid-Allahü : Allah, kuvvet versin!

eyyim ایم (a. s.) : dul, bekâr.

Eyyûb ایوب (a. h. i.) :Kur'an'da adı geçen ve kendisinden "kulumuz" diye bahsedilen ve sabırlı insan örneği olarak gösterilen İsrâil oğulları peygamberlerinden biri.

eyyühâ! ایها (a. e.) : "ya, ey!" gibi hitap edâtı. **Yâ eyyühessâkî** : ey içki sunan! **Yâ eyyü-helhuzzâr** : ey hazır bulunanlar;

eyzan ایضاً (a. zf.) : yine öyle, kezâ, bu dahî, öteki gibi.

ez از (f. e.) : "den, dan" mânâsına gelir.
ez-dil : gönülden.
ez an cümle : o cümleden olarak.
ez dil ü cân : can ve gönülden.
ez her cihet : her bakımdan.
ez kazâ : kazârâ.
ez ser-i nev : yeni baştan.

ezâ اذا ، اذى (a. i.) : incinme, incitme, can yakma, eziyet. (bkz : cefâ, cevr).
ezâ-yi derûn : iç incinmesi.

ez'af اضعف (a. s. zaîf'den.) : daha (en, pek) zayıf, dermansız, kuvvetsiz.
ez'af-ı ibâd : halkın en zayıfı. [evvelce saygı göstermiş olmak için "ben" zamîri yerine kullanılırdı].
ez'af-ı nâs : insanların en zayıfı.

ez'âf اضعاف (a. s. zı'f'ın c.) : bir şeyi iki misli yapan fazlalıklar, katlar.
ez'af-ı muzâafa : kat kat, pek çok.

ezâfîr اظافير (a. i. zufr'un c. olan "ezfâr" ın c.) : tırnaklar. (bkz : ezfâr).

ez'akî ازعكى (a. s.) : **1.** kötülük eden [kimse]. **2.** kısa boylu, alçak [kimse]. **3.** kısa boylu ve kötü huylu [adam].

ezâmîm اضاميم (a. i. ızmâme'nin c.) : cemaatler,

ezân اذان (a. i.) : Müslümanları ibâdete çağırmak için çok defa minâreden, muayyen kelimeleri söylemek sûretiyle, yüksek sesle yapılan dâvet. [Allâhü ekber Allâhü ekber, Allâhü ekber Allâhü ekber. Eşhedü en lâ ilâhe il-l'Allah. Eş-hedü en lâ ilâhe il-l'Allah. Eşhedü enne Muhammeden Resûl-Ullah. Eşhedü enne Muhammeden Resûl-Ullah. Hayya-al-esselâ, Hayya-al-esselâ, Hayya-al-el-fe-lâh, Hayya-al-el-felâh (sabah ezanlarında ilâveten : es-salâtü hayrün min-en-nevm). Allahü ekber Allahü ekber. Lâilâhe il-l'Allah]. (ezânı ilk okuyan zât : Hz. Bilâl-i Habeşî'dir).

ezânî اذانى (a. s.) : ezan ile ilgili.
ezânî saat : Güneşin battığı zaman 12 olan saat.

ez'ar ازعر (a. s.) : gaddar ve zâlim [adam].

ezbâd ازباد (a. i. zebed'in c.) : **1.** köpükler. **2.** paslar. **3.** çeyrekler.

ez-ber ازبر (f. b. i.) : zihinde tutma, unutmamıya çalışma. [ez : den; "ber : göğüs"; ez + ber : göğüsten" kelimesinin karşılığı olduğuna göre "ezberden" kelimesi yanlıştır.].

ezberm ازبرم (f. i.) : ezber.

ezdâd اضداد (a. i. zıdd'ın c.) : karşı olan şeyler, * karşıtlar. **Cem'-i ezdâd** : birbirine zıt olan şeyleri bir araya toplama.

ezder ازدر (f. s.) : lâyık, münâsip, yaraşık. (bkz : bercâ, çespân, şâyeste).

ez-dil ازدل (f. b. s.) : gönülden.
ez-dil ü cân : can ve gönülden.

ezebb ازب (f. s.) : kaşlarının kılı çok ve saçı uzun [adam].

ezecc ازج (a. s.) : ince ve uzun kaşlı, kalem kaşlı.
ezecc-ül-hâcibîn : ince ve uzun kaşlı.

ezel ازل (a. i.) : başlangıcı olmıyan geçmiş zaman, öncesizlik [zıddı "ebed" dir]. **Min al ezel** : çok eskiden. (bkz : min-el-kadîm). **Tâ ezel** : ezelden beri.

ezelî, ezeliyye ازلى ، ازليه (a. s.) : ezele mensup, ezel ile ilgili, öncesiz, başlangıçsız. **İlm-i ezeli** : Tanrı bilgisi. **Kudret-i ezeliyye** : Tanrı gücü.

ezeliyyet ازليت (a. i.) : ezelîlik, öncesizlik, başlangıçsızlık.

ezell اذل (a. s. zelîl'den.) : daha (en, pek, çok) zelîl, aşağılık [kimse].
ezell-i nâs : en zelîl ve aşağılık adam.

ezfâr اظفار (a. i. zufr'un c.) : **1.** tırnaklar. (bkz: ezâfîr). **2.** tırnak bahuru denilen tıbbî bir koku. **3.** Kuzey kutbunda bulunan küçük yıldızlar.

ezfer اذفر (a. s.) : güzel kokulu [şey].

ezfile, ezfelî ازفله ، ازفلى (a. i.) : gürûh, cemaat bölük.

ezgehân ازگهان (f. s.) : işsiz güçsüz, tenbel [adam].

ezhâb اذهاب (a. i. zeheb'in c.) : **1.** altınlar. **2.** yumurta sarıları.

ezhân اذهان (a. i. zihn'in c.) : insanda akıl, fikir, zekâ, hâfıza, anlayış, kavrayış kudretleri.
ezhân-ı nâs : halkın zihni.

ezhâr اظهار (a. i. zahr'ın c.) : **1.** arkalar, sırtlar; satıhlar, yüzler. **2.** binek hayvanının sırtları.

ezhâr ازهار (a. i. zehre ve zehere'nin c.) : çiçekler. (bkz : zühûr).

ezhâr-ı erbaa : "ebegümeci, hatmi, menekşe, gelincik" çiçekleri.

ezhâr-ı nev-bahâr : bahar çiçekleri.

ezhâr-i rebîî : bahar çiçekleri.

ezhel اذهل (a. s.) : pek dalgın ve unutkan, çok gaflette bulunan.

ezher ازهر (a. s.) : pek beyaz, güzel ve parlak. **Câmi'-i Ezher** : Mısır'da meşhur bir medrese.

ezher-ül-levn : parlak yüzlü. [Hz. Muhammed'in vasıflarından biri].

ezher-ül vech : yüzü gözü nurlu.

ezherân, ezhereyn ازهران ، ازهرين (a. i. c.) : Ay ve Güneş.

ezheriyye ازهريه (a. i.) : Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden birinin adı. [kurucusu : Şeyh Ebî Abdullah Muhammed bin Abdurrahmân-üz-Zü-vâvî-ül Ezherî'dir].

ezîb ازيب (a. i.) : **1.** kıble rüzgârı. **2. s.** alçak, aşağılık [adam].

ezikka ازقه (a. i. zukak'ın c.) : sokaklar, yollar. **Tanzîf-i ezikka** : sokakları temizleme.

ezille اذله (a. s. zelîl'in c.) : alçaklar, adîler, aşağılıklar.

ezimme ازمه (a. i. zimâm'ın c.) : **1.** yularlar, dizginler. **2. mec.** idâre. **Mâlik-î ezimme-i kâinât** : herkesin idâresine sâhip olan (Allah).

ezimme-i umûr : işlerin idâresi.

ezîr ازير (f. i.) : haykırma.

eziyyet اذيت (a. i.) : eziyet, incinecek, incitecek hal, incitme, cefâ, meşakkat, zahmet. (bkz : âzâr, renciş).

ezîz ازيز (a. s.) : **1.** soğuk, soğuk [şey]. **2. i.** ateşte tencerenin içindeki şeyin kaynıya kaynıya taşma derecesine gelmesi.

ezkâ ازكى (a. s.) : daha (en, pek, çok) hâlis, lekesiz, fazîletli, temiz.

ezkâ اذكى (a. s.) : daha (en, pek) anlayışlı, çok zekî.

ez-kadîm از قديم (f. a. zf.) : eskiden.

ezkâr اذكار (a. i. zikr'in c.) : **1.** anmalar, hatırlamalar, bildirmeler, söylemeler. (bkz : zikr). **2.** zikirler. (bkz : evrâd).

ezkâr-ı cemîle : medih ile, iyilikle yâd etmeler, anmalar.

ezkât ازكات (f. s.) : kötü düşünceli [kimse].

ez-kazâ از قضا (f. a. zf.) : kazârâ, yanlışlıkla.

ezkiyâ' ازكياء (a. s. zekî'nin c.) : lekesizler, hâlisler, fazîletliler.

ezkiyâ-yi ehl-i tarîkat : tarîkat ehlinin en fazîletlileri.

ezkiyâ' اذكياء (a. s. zekî'nin c.) : keskin fikirliler, anlayışlılar.

ezkiyâ-yi etfâl : zekî çocuklar.

ezkiyâ-yi şübbân : gençlerin en zekîleri.

ezlâf اظلاف (a. i. zılf'ın c.) : **zool.** çatal tırnaklar [hayvanlarda].

ezlag, ezlagi اذلغ ، اذلغى (a. i.) : tenâsül âleti.

ezlaî اذلعى (a. s.) : iri, uzun şey.

ezlak اذلق (a. s.) : **1.** keskin şey. **2.** dil uzatan, aleyhte söz söyliyen [adam].

ezlâm ازلام (a. i. zelem ve zelm'in c.) : Câhiliyet devrinde Arapların fal açmak veyâ uğur saymak için kullandıkları kumar okları.

ezmân ازمان (a. i. zamân'ın c.) : vakitler, anlar, çağlar [dilimizde az kullanılır]. (bkz : ezmine).

ezmâr اذمار (a. s. zimr ve zemîr'in c.) : bahâdırlar, kahramanlar, yiğitler.

ezmâr-ı Etrâk : Türk yiğitleri.

ezmine ازمنه (a. i. zamân'ın c.) : anlar, vakitler, çağlar. (bkz : ezmân).

ezmine-i cedîde : yeni zamanlar.

ezmine-i kadîme : eski zamanlar.

ezmine-i mâziyye : geçmiş zamanlar.

ezmine-i mechûle : bilinmiyen zamanlar.

ezmine-i müstakbele : gelecek zamanlar.

ezmine-i selâse : üç zaman.

eznâb اذناب (a. i. zenb'in c.) : **1.** günahlar, suçlar. (bkz : zünûb). **2.** (zenb'in c.) : kuyruklar.

ez-nev از نو (f. zf.) : yeniden.

ezra' اذرع (a. s.) : pek fasih, sözü düzgün. [adam]. **Şahs-ı ezra'** : fasih, sözü düzgün adam.

ezrâ' اذراء (a. i.) : beyaz kulaklı siyah at.

ezrak ازرق (a. s.) : **1.** mâvi, gök renkli. **2.** saf ve temiz [su].

ezrâr ازرار (a. i. zırr'ın c.) : **1.** esvap düğmeleri.

ezrâr-ı libâs : elbisenin düğmeleri. **2. bot.** nebatların (* bitkilerin) üzerinde ilk ve son baharda meydana gelen tomurcuklar.

ezrâr-ı ıbtıyye : **bot.** yaprakların dibinde meydana gelen tomurcuklar.

ezrâr-ı intihâiyye : **bot.** dal tepelerindeki tomurcuklar.

ezrâr-ı lâhmiyye : **hek.** yaranın etrâfında meydana gelen et çıkıntıları.

ezrâr-ı şahmiyye : **bot.** kozalak.

Ezrebî اذربى (a. i.) : Azerbaycan'ın Arapça adı.

ezûc ازوج (a. s.) : **1.** edepsiz [adam]. **2.** başı sert [at].

ezûm ازوم (a. s.) : ısıran, ısırıcı. **Kelb-i ezûm** : ısırıcı, ısıran köpek.

ezûz اذوذ (a. s.) : pek keskin olan [hançer, kılıç v. b.] **Seyf-i ezûz** : pek keskin kılınç. (bkz : bürrân).

ezvâc ازواج (a. i. zevc ve zevce'nin c.) : kocalar, eşler, çiftler, kadının veyâ kocanın eşleri. ["zevce" nin c. olarak "zevcât" kelimesi daha çok kullanılır].

ezvâc-ı tâhirât : Hz. Muhammed'in ismetli zevceleri. [Hadîcet-ül-Kübrâ; Sevde bintü Zem'a; Âişe bintü Ebî-Bekr; Hafsa bintü Ömer-el-Fârûk; Zeyneb bintü Cahş; Zeyneb bintü Hâris; Zeyneb bintü Hüzeyme; Remle bintü Ebî-Süfyân; Cüveyriyye bintü Hâris; Safiyye bintü Hayy; Ümmü Seleme; Meymûne bintü Hâris; Mâriyet-ül Kubtiyye].

ezvâk اذواق (a. i. zevk'ın c.) : tatlar, neşeler, lezzetler, hazlar.

ezvâk-ı pâdişâh-âne : pâdişahlara yakışır zevkler.

ezver أزور (a. s.) : boynu eğri [kimse].

ezverî ازورى (f. i.) : karaçalı denilen kalın ve çok dikenli bir ağaç.

ezyâf اضياف (a. i. zayf'ın c.) : misâfirler, dâvetliler, konuklar. (bkz : zuyûf).

ez-yah از يخ (f. b. s.) : "buzdan soğuk" mânâsına gelir.

ezyak اضيق (a. s. zîk'dan.) : pek dar, sıkıntılı.

ezyâl اذيال (a. i. zeyl'in c.) : etekler, ilâveler; kuyruklar, ekler.

ezyed ازيد (a. s.) : daha (en, pek, çok) ziyâde, fazla.

F

f, fâ' ف ، فاء (a. ha.). **1.** Osmanlı alfabesinin yirmi üçüncü harfi olup "ebced" hesâbında seksen sayısının karşılığıdır.

fa'âl فعال (a. s. fi'l'den.) : çok işliyen, dâimâ harekette bulunan; gayretli, çalışkan.

fa'âlün limâ yürîd : dilediği işi yapan Allah.

faale فعله (a. i. fâil'in c.) : fâiller, yapanlar.

fa'âl-âne فعالانه (a. f. zf.) : fa'alcasına, fa'al olana yakışacak sûrette; çalışkancasına.

fa'âliyyet فعاليت (a. i.) : çalışma, hareket, gayret.

fâci' فاجع (a. s. c. : fevâci') : insanı dertli eden; keder veren, acıklı.

fâcia فاجعه (a. s.) : **1.** âfet, musîbet. (bkz : fecîa). **2.** hazîn ve acıklı tiyatro oyunu, **fr. drame.** ["fâci" in müennesi].

fâcia-nüvîs فاجعه نويس (a. f. b. s. : fâcia yazan, hazin ve acıklı tiyatro romanı yazan [kimse], trajedi üstâdı.

fâciât فاجعات (o. i. c.) : musîbetler, acıklı şeyler.

fâcir, fâcire فاجر ، فاجره (a. s. fücûr'dan. c. : fecere, füccâr) : **1.** fücûr sâhibi, fenâ huylu, günahkâr. **2.** ayyaş, sefih. **3.** habîs; rezîl; şerîr; şakî. **4.** yalancı. **5.** kadına düşkün erkek, erkeğe düşkün kadın.

fâdıl فاضل (a. s. c. : fudalâ). **1.** (bkz : fâzıl). **2. i.** erkek adı.

fagfûr فغفور (f. i.) : **1.** [evvelce] Çin imparatorlarına verilen bir ad. **2.** Çin'de porsölenden yapılan kapkacak.

fagfûr-i Çin : Çin fagfuru, Çin işi.

fagfûrî فغفورى (f. s.) : fagfura mensup, çini.

fahâmet فخامت (a. i.) : **1.** fahimlik, ululuk. **2.** îtibar, kıymet, değer. **3.** kadın adı.

fahâmet-lü فخامتلو (a. t. s.) : [evvelce] sadrâzam, Mısır hidivi ve prenslere verilen bir lâkap, fahâmetli.

fahâmet-penâh فخامتپناه (a. f. b. s.) : yegâne başvurulacak en büyük makam.

fahh فخ (a. i.) : kapan, tuzak, ağ, fak.

fahh-ül-fâr : fâre kapanı.

fahhâm فحام (a. i.) : kömürcü.

fahhâr فخار (a. s.) : **1.** kendini medheden, çok öğünen, övüngen. **2.** çanak çömlek, toprak testi. **3.** saksı.

fahhâş فحاش (a. s.) : her türlü kötülükleri şahsında toplamış [kimse].

fahîm, fahîme فخيم ، فخيمه (a. s. fahm'den. c. : fihâm) : fahâmetli, çok kuvvetli, îtibar ve nüfûz sâhibi olan. **Düvel-i fahîme :** îtibar ve nüfûz sâhibi olan devletler.

fâhim, fâhime فاهم ، فاهمه (a. s. fehm'den.) : anlayışlı, akıllı.

fahîm-âne فخيمانه (a. f. zf.) : fahîm olana yakışacak sûrette.

fâhir, fâhire فاخر ، فاخره (a. s. fahr'den.) : **1.** fahreden, onurlu, şanlı, şerefli. (bkz : müftehir). **2.** mükemmel. **3.** kıymetli, değerli. **4.** erkek ve kadın adı.

fâhiş فاحش (a. s. fahş'dan.) : **1.** mübalâğalı, taşkın, aşırı. **2.** büyük, iri. **3.** ahlâksız, ahlâka aykırı; çirkin, pek kötü. **Kavl-i fâhiş : çirkin** söz. **Hatâ-yi fâhiş :** pek kötü yanlış. **4.** insafsızca. **5.** tamahkâr, pinti, kısmık [adam].

fâhişe فاحشه (a. i. fuhş'den. c. : fevâhiş) : **1.** ahlâksız kadın, kahbe. (bkz : âlüfte, âşüfte, zâniye). **2.** ar, ayıp, kabahat, günah.

fâhite فاختة (a. i. c. : fevâhit) : yabâni güvercin, üveyik. (bkz : hamâm).

fahl فحل (a. s. c. : fuhûl) : **1.** aygır. **2.** akıllı ve zekî [adam]. **3. i.** erkek. **4. s.** beyitler, hadisler ve rivâyetler anlatan [kimse].

fahm فخم (a. s. fahâmet'den. c. : fihâm) : büyük, ulu. (bkz : azîm, cesîm, kebîr).

fahm فحم (a. i.) : kömür. (bkz : engist).

fahm-i hayvânî (hayvan kömürü) : **fr. charbon animal.**

fahm-i ma'denî : mâden kömürü.

fahm-i nebâtî : nebâtî, * bitkisel kömür.

fahm-i türâbî : huy kömürü.

fahmî, fahmiyye فحمى ، فحميه (a. s.) : kömürle ilgili, kömürümsü. **Havza-i fahmiyeye** : kömür havzası.

fahmiyyet فحميت (a. i.) : **kim.** karbonat.

fahr فخر (a. i.) : **1.** öğünme, böbürlenme, büyüklenme, şeref, onur, kıvanç. **2.** büyüklük, ululuk. **3.** şöhret, ün. **4.** fazîlet, erdem.

fahr-i âlem, fahr-i kâinât : Hz. Muhammed.

fahr-i edhemî : dört terekli tac.

fahr-i Hüseynî : on iki terekli tac.

fahrî فخرى (a. s.) : **1.** şeref, onur için, parasız, maaşsız, aylıksız, ücretsiz görülen [iş]. **2. i.** erkek adı.

fahriyye فخريه (a. i. c. : fahriyyât) : **1. ed.** eski şâirlerin, kendi fazîletlerini ve üstünlüklerini övmek sûretiyle yazdıkları şiirler. **2.** kadın adı.

fahriyyen فخريا (a. zf.) : fahrî olarak, onur için, parasız ve menfaatsiz.

fahs فحص (a. i.) : bir şeyin içyüzünü araştırma, arama.

fahşâ' فحشاء (a. i.) : **1.** akıl ve mantığın kabûl edemiyeceği söz ve iş. **2. meşrû olmıyan** şehvânî haller, fuhuş, zinâ. **3.** verilen zekâttaki tamahkârlık.

fâhte فاخته (f. i.) : **1.** üveyik kuşu. **2. müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. Yirmi zamanlı ve onbir darblıdır. Peşrev, beste ve ilâhiler ölçülmüştür. Yalnız 20/4 mertebesi kullanılmıştır. Yirmi zamanlı tek usul olan fâhte, muhtelif şekillerde bulunan bir sofyan, iki yürük semâî ve gene bir sofyan'dan mürekkeptir. Çenber usulü fâhte'nin başına bir sofyan getirilerek teşkîl edildiği gibi, bu usul zencîr'in de terkîbinde bulunur.

fahûr فخور (a. s. fahr'den.) : çok fahreden, öğünen, kendini medhetmek îtiyâdında olan. (bkz : mütemâcid, mütemeddih).

fahûr-âne فخورانه (a. f. zf.) : fahûrcasına, kendini medhederek, öğünerek, kurularak.

fahz فخذ (a. i. c. : efhâz) : uyluk, kalça ile baldır arasındaki kısım. **Azm-i fahz** : uyluk kemiği.

fâide فائده (a. i. c. : fevâid) : **1.** fayda, menfaat, kâr, kazanç. **2.** ümit; hayır; işe yarama. **Bî-fâide** : faydasız. **Çi-fâide** : neye yarar, boşuna.

fâide-i hiber : bir işin hakikatine varma faydası. **3.** faydalı olan bend, fıkra.

fâide-i târîhiyye : târihî fayda, kazanç.

fâide-mend فائده مند (f. b. s.) : menfaat elde eden, kârlı.

fâih فائح (a. i. c. : fevâih) : çiçek ve meyva kokusu. ["fâyih" şeklinde de kullanılır].

fâik, fâika فائق ، فائقه (a. s. fevk'den.) : **1.** fevkınde bulunan, mânevî olarak üstün olan. **İhtirâmât-ı fâika** : üstün saygılar.

fâik-ül-akrân : akranlarından üstün. **2.** a'lâ. **3.** erkek ve kadın adı.

fâikıyyet فائقيت (a. i.) : üstünlük. **Esbâb-ı fâikıyyet** : üstünlük sebepleri. [yapma kelimelerdendir].

fâil فاعل (a. s. c. : fevâil, faale) : **1.** işliyen, yapan. **2.** te'sirli. **3 gr.** bir fi'lin anlattığı işi yapan, **fr. sujet.**

fâil-i hakîkî (gerçek yapıcı) : Allah.

fâil-i hayr : hayır işliyen.

fâil-i muhtâr : istediğini yapmakta serbest olan.

fâil-i mübâşir : **huk.** bir şeyi bizzat yapan kimse.

fâil-i müstakil : **huk.** bir suçu kendi işliyen veyâ bunun işlenmesine sebebolan.

fâil-i müşterek : **huk.** işlenen bir suçta parmağı olan, suçortağı.

fâil-i şerr : kötülük işliyen.

fâiliyyet فاعليت (a. i.) : **1.** fâillik, işleyicilik; işliyen ve yapanın hâli. **2. fels., kim.** müessirlik, te'sir, **fr. activité.**

fâiz, fâize فائز ، فائزه (a. s. fevz'den) : **1.** fevz bulan, murâdına ulaşan, bir başarı kazanan. **2.** erkek ve kadın adı.

fâiz فائض (a. i. fevz'den. c. : fevâiz) : **1.** ödünç verilen paraya karşı alınan kâr. (bkz : güzeşte, nemâ, ribâ). **2.** bolluk çokluk, taşkınlık. **3. s.** feyezan eden, taşan.

fâiz-i basît : alınan borç müddeti içine değişmiyen anaparanın getirdiği fâiz, kâr.

fâiz-i cüz'î : bir liranın belirli zaman içinde getirdiği fâiz.

fâiz-i küllî : bir parayı teşkîl eden cüz'î fâizlerin tutarı olan asıl fâiz.

fâiz-i mürekkeb : bir paranın getirdiği fâiz, vâde sonunda anaparaya katılmak sûretiyle hesap edilen fâiz.

fâj, fâje فاژ ، فاژه (f. i.) : esneme.

fâka فاقه (a. i.) : fakirlik, yoksulluk, ihtiyaç. **Fakr ü fâka** : yoksulluk.

fâka-yı şedîde : şiddetli ihtiyaç.

fakahet فقاهت ("ka" uzun okunur. a. i.) : fakihlik, fıkıh ilminde bilgi sâhibi olma.

fakahetli, -lü فقاهتلى ، .. لو ("ka" uzun okunur a. s.) : [evvelce] müftüler hakkında kullanılan resmî bir ünvan.

fakat فقط (a. e.) : yalnız, ancak, lâkin, ama, şukadar var ki.

fakd فقد (a. i.) : yokluk, bulunmama. (bkz : fıkdân).

fakd-i nakd : para yokluğu.

fakha فقحه (a. i. c. : fıkâh) : **1. andropogon muricatus** denilen bir çiçek. **2. anat.** anus, makat, oyluk. **3. astr.** Dübb-i ekber denilen yıldız kümesinin dörtgeninde bulunan bir yıldız, **lât. gamma Ursus Majoris; fr. Phegda; ing. Phecda.** [yedili kümenin üçüncü derecedeki parlak yıldızıdır].

fakîd فقيد (a. s.) : nâdir bulunan [nesne].

fakîh فقيه (a. s. fıkh'dan c. : fukahâ) : **1.** fıkıh (din, şerîat) ilminin üstâdı. **2.** zekî, anlayışlı [kimse]. (bkz : fehhâm).

fâkihe فاكهه (a. i. c. : fevâkih) : yemiş, meyva.

fâkihet-üş-şitâ (kış meyvası) : ateş. [ennârü fâkihet-üş-şitâ' : ateş, kışın meyvasıdır.]

fakîr فقير (a. s. fakr'den. c. : fukarâ') : **1.** zengin olmıyan, yoksul, parasız, züğürt. **2.** dilenci. (bkz : sâil). **3.** zavallı, bîçare, âciz. **4.** alçak gönüllülük göstererek "ben" mânâsına gelir. **5.** Hindistan'da, kendi kendilerine türlü eziyetler yapmıya alışmış olan dervişler.

fakîr-i mu'temil : **huk.** kazanıp yaşıyabilmeye kudreti olan yoksul kimse.

fakîr-âne فقيرانه (a. f. zf.) : **1.** fakire yakışacak sûrette. (bkz : âcizâne). **2.** fakircesine. **3.** nezâket olarak "ben" zamîrinin karşılığı.

fakîr-hâne فقيرخانه (a. f. b. i.) : [alçak gönüllülükle] söz söyliyenin evi.

fakr فقر (a. i.) : fakirlik, yoksulluk, muhtaçlık, züğürtlük.

fakr-üd-dem : kansızlık, **fr. anémie.**

fâl فال (a. i.) : uğur; tâlih deneme; kahve fincanına, iskambile bakmak gibi bir takım garip usullerle insanın tâlihine âit şeyler söyleme.

fâl-i bed : fenâ hal, fenâ alâmet.

fâl-i hayr : iyi hal, iyi alâmet, uğur sayma.

falak فلق (a. i.) : **1.** sabah aydınlığı. **2.** tomruk; falaka.

falaka فلقه (a. i.) : **1.** [eskiden] mektepte veyâ medresede kabahatli talebenin -arkası üstü yatırıp dayak atmak üzere -ayak bileklerine

takıp sıkıştırılan iki ucu ip bağlı bir sopa. **2.** bâzı manivelâ işlerinde kullanılan ucu iple bağlı bir ağaç. **3.** iki ucu bir yere bağlı olan halat. **4.** çift atlı yük arabalarında, çeki kayışlarının bağlandığı ağaç.

fâlic فالج (f. s.) : galip, muzaffer.

fâlic فالج (a. i. felc'den.) : yarım inme, vücudun yarısına inen inme. (bkz : nısf-ı nüzûl).

fâlih فالح (a. s.) : **1.** toprağı süren, eken. **2.** muvaffak ve mes'ud [kimse]. **3. i.** erkek adı.

fâlik فالق (a. s.) : ikiye bölen, ayıran.

fâlik-ül-habb-i ve-n-nuvât : habbeyi, tâneyi ikiye yaran.

fâlik فالك (a. i.) : memeleri henüz arşaklanmış [kız].

fâl-nâme فالنامه (a. f. b. i.) : fal kitabı.

-fâm فام (f. i.) : renk. (bkz : levn). **Gül-fâm** : gül renkli. **Sebz-fâm** : yeşil renkli. **Zer-fâm** : altın renkli v. b.

fânî فانى (a. s. fenâ'dan.) : **1.** ölümlü. **2.** muvakkat, geçici ["baki" zıddı].**3.** ihtiyar, yaşlı. **Âlem-i fânî** : fâni dünyâ. **Pîr-i fânî** : pek yaşlı olan.

fâniyyet فانيت (a. i.) : fânîlik, ölümlülük.

fânûs فانوس (a. i. c. : fevânîs). **1.** küre veyâ silindir şeklinde cam kapak. **2.** içinde mum yakılan büyük fener, camlı mahfaza, abajur.

fâr فار (a. i.) : sıçan, fâre. (bkz : mûş).

Fârâbî فارابى (t. h. i.) : 870 veyâ 873 le 950 yılları arasında yaşamış ve Aristo felsefesinin İslâm âleminde yayılmasına yol açmış büyük bir Türk filozofudur. Kendisine muallim-i sânî (felsefede Aristo'dan sonra ikinci üstad) ünvânı verilmiştir. Eserlerinin İbn-i Sînâ üzerinde büyük te'siri vardır. Eserlerini zamânının ilim an'anesi gereğince hep Arap dilîle yazmıştır. Kendisine garplılar : Alfarabius derler. Kanun dediğimiz çalgının mûcididir. Asıl adı. Ebû Nâsır Muhammed'dir. Uzlukoğlu Tarhan'ın torunudur. Babasının adı Muhammed'dir.

farazâ فرضا (a. zf.). (bkz : farzâ).

farazî فرضى (a. s.). (bkz : farzî).

faraziyye فرضيه (a. i. c. : faraziyyât). (bkz : farziyye).

fâre فاره (a. i.) : sıçan. (bkz : fâr, mûş).

fârık, fârıka فارقه ، فارق (a. s. fark'dan.) : **1.** fark eden, ayıran.

fârık-ı nîg ü bed : iyiyi kötüyü ayıran. **2.** fark olunmasına, ayrılmasına sebebolan.

fârig فارغ (a. s. ferâğ'dan.) : **1.** vazgeçmiş, çekilmiş. **2.** rahat, âsûde. **3.** boş, boş kalmış, işini bitirmiş, işsiz. **4. huk.** bir mülkün, tasarruf, sâhip olma, kullanma hakkını başkasına terk eden.

fârig-ül-bâl : başı dinç, rahat.

fârig-ül-hâl : hâli vakti iyi olan.

fâris, fârise فارسه ، فارس (a. s.) : **1.** atlı. (bkz : süvâri). **2.** binici, ata binmekte mahâretli. **3.** ferâsetli, anlayışlı. **4. h. i.** İran'ın güneyindeki Şîraz vilâyeti. **5. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

fârisân فارسان (a. f. fâris'in c.) : Osmanlı saltanatının kuruluşu sıralarında eyâletlerde hudutlardaki muhâfız askerler.

fârisî, fârisiyye فارسيه ، فارسى (a. s.) : **1.** Îrân dili, Farsça, Acemce. **2.** Îrân'ın dili ve halkı ile ilgili olan.

fârisiyyât فارسيات (a. i. c.) : Îran edebiyâtı.

farîza فريضه (a. i. c. : ferâiz) : **1.** farz. Allah'ın emri. **2.** lâzım, vâcip, gerek. **3.** borç, vazîfe. **4.** mirasçılardan herbirine şer'an düşen hisse, pay. (bkz : ferâiz [2]).

fark فرق (a. i. c. : furûk) : **1.** ayrılık, başkalık; iki veyâ daha çok şey arasındaki ayrılık. **2.** ayırma, ayrılma, seçilme.

fark-ı cem' : merâtipte zuhûr îtibâriyle vâhidin teksîri.

fark-ı fâhiş : çok aykırı fark. **3.** başın tepesi; baştaki saçın ikiye ayrıldığı yer.

fark-ı tâmm : **tas.** dünyâ alâkalarını tamâmiyle terkederek ehâdiyyet dergâhına tam bir teveccühle istiğrak hâleti.

Fars فارس (a. h. i.) : Îran.

fart فرط (a. i.) : aşırı, aşırılık, aşkın, aşkınlık, taşkın, taşkınlık, fevkalâdelik.

fart-ı gayret : gayrette aşırılık.

fart-ı mahabbet : sevgi de aşırılık.

fart-ı semâne : şişmanlık aşırılığı.

fart-ı zekâ : zekâ taşkınlığı.

fârûk فاروق (a. i. fark'dan.) : **1.** Hz. Ömer'in lâkabı. [haklıyı haksızdan ayırdederek adâleti tam yerine getirmekte ün kazandığı için "fâruk" kelimesiyle adlandırılmıştır.]. **2.** haklıyı haksızı ayırmakta pek mahir olan. **3.** keskin. **4. i.** erkek adı.

fârûk-ane فاروقانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : fâruk olana yakışır sûrette. [Hz. Ömer gibi].

fârûkî فاروقى (a. s.) : Hz. Ömer ve adâletine mensup.

fâryâb فارياب (f. i.) : **1.** çay ve ırmak suyu ile sulanan yer. (bkz : pâryâb). **2.** (h. i.) : eski Horasan'da Belh'e yakın bir şehir.

farz فرض (a. i. c. : furûz) : **1.** bir netîce elde etmek için ihtimalli veyâ gerçek olarak kabûl edilen bir tahminde bulunma, sayma, tutma, bir husûsu bir dâvâya mevzû ve asıl kılma : "beni burada yok farzedin". **2.** Allah'ın, işlenmesi kat'î olarak lüzumlu terki günah olan emirleri. [namaz; oruç; hac; zekât gibi]. **3. s.** zarûrî, lüzumlu, gerekli : "onu ziyâret etmek farzoldu". **Bil-farz.** diyelim ki, tutalım ki, şöylece düşünelim.

farz etmek : saymak, tutmak

farz-ı ayn : Allah'ın teker teker her Müslümanın yerine getirmesi lâzımgelen emri.

farz-ı kifâye : Allah'ın, bir kısım Müslümanların yerine getirmesiyle, diğerlerinden sâkıt olan emirleri. [cenâze namazı kılmak gibi].

farz-ı muhâl : olmıyacak bir şeyi, olacakmış gibi düşünme.

farz-ı telâtum : dünyânın her tarafına yayılmış olan ve son derece elâstikiyyeti (esnekliği) sebebiyle havayı, sesi ve (ışığı nakle yarıyan ve "esîr" denilen ince maddenin farz ve kabul edilen dalgaları.

farzâ فرضا (a. zf.) : farzedelim ki, diyelim ki, tutalım ki, olaki ["farazâ" yanlıştır]. (bkz : bi-l-farz, fi-l-mesel).

farzen فرضاً (a. zf.) : diyelim ki, tutalım ki. (bkz : farzâ).

farzî فرضى (a. s.) : farz, takdir ve tahmin usûlüne dayanan. ["farazî" yanlıştır].

farziyyât فرضيات (a. i. farziyye'nin c.). (bkz : farziyye).

farziyyât-ı gayr-i mümkine : gerçekleşmesi imkânsız olan düşünceler ve incelemeler.

farziyye فرضيه (a. i. c. : farziyyât) : bir iddiâyı aydınlatmak için söylenen ve hükmü kat'î olmıyan, farz ve takdîre bağlı bulunan mesele, * varsayımlı, * varsayım, **fr. hypothétique, hypothèse.** ["faraziyye" yanlıştır.].

fasâhat فصاحت (a. i.) : güzel ve açık konuşma, uzdillilik, iyi söz söyleme kabiliyeti. [asıl mânâsı Arapça'da : "köpüksüz hâlis süt" demektir].

fasâhat-perdâz فصاحت پرداز (a. f. b. s.) : güzel ve açık konuşan, uzdilli.

fasd فصد (a. i.) : kan alma. (bkz : idmâ', hacâmet).

fâsık فاسق (a. s. fısk'dan. c. : fesekа, füssak) : Allah'ın emirlerini tanımıyan, sapkın, günah işliyen, fesatçı, kötülük eden.

fâsık-ı mahrûm : günah işlemeye hazır olduğu halde bir fırsatını bulamıyan.

fasıl فصل (a. i. c. : fusûl). **1.** (bkz : fasl). **2. müz.** bir bestekârın ayni makamdan bestelediği iki beste. **3. müz.** [geniş mânâsiyle] Türk müziğinde klasik bir konser programı.

fâsıl فاصل (a. s. fasl'dan.) : fasleden, ayıran, bölen. **Hatt-ı fâsıl** : iki şeyi birbirinden ayıran çizgi.

fâsıla فاصله (a. i. c. : fevâsıl) : **1.** aralık ara. **2.** ayıran şey. **3.** iki şeyin arasındaki bölme.

fâsıla-yı kübrâ : gr. dört harekeli ve bir sâkin harften meydana gelen beş harfli kelime : (vatanımız) gibi.

fâsıla-yı saltanat : Yıldırım Beyazıt'in esir düşmesinden sonra Çelebi Mehmed'in pâdişah olmasına kadar geçen zaman.

fâsıla-yı sugrâ : gr. üç harekeli ve bir sâkin harften meydana gelen dört harfli kelime : (vatanım) gibi.

fâsid, fâside فاسد ، فاسده (a. s. fesâd'-dan. c. : fesede) : **1.** kötü, fenâ; yanlış; bozuk. **2.** münâfık, fesat çıkaran. **Bey'-i fâsid : huk.** alım satım şartlarında eksiklik olan satış.

fâsid-ül-mizâc : ahlak ve tabîatın normal durumunu bozan.

fâsih فاسخ (a. s. fesh'den.) : fesheden, iptal eden, bozan, çürüten.

fâsih-i şirket : şirket fesheden.

fasîh فصيح (a. s. c. : fusahâ) : **1.** güzel, düzgün ve açık konuşan, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan. [kimse], uzdilli. **Kelâm-ı fasîh** : düzgün söz. **2.** âşikâr, sarih açık.

fasîh-ül-lisân : düzgün söz söyliyen. (bkz : talik [2]).

fasîh-âne فصيحانه (a. f. zf.) : fasâhatli; fasîh olana yakışacak bir tarzda.

fasîle فصيله (a. i. c. : fasâil) : **1.** âile, anababa. **2. bot.** bir cinsten olan nebatların (* bitki) hepsi, familya.

fasile-i bakliyye : bakla fasîlesi, * baklagiller.

fasîle-i karanfüliyye : karanfil fasîlesi, * karanfilgiller.

fasl فصل (a. i. c. : fusûl) : **1.** ayrıntı; ayırma, ayrılma; kesme; kesinti; bölüm. **2.** halletme, netîcelendirme. **3.** aleyhte bulunma, adam çekiştirme. **4.** bir kitabın başlıca bölüntülerinden her biri. **5. ed.** kelimeler, terkipler ve cümleler arasında bağlantı edâtı bulunmadan yazı yazma usulü. **6. müz.** bir defada çalınan peşrev, şarkı vesâirenin hepsi. (bkz : fasıl[2]). **7.** tiyatro oyununun başlıca kısımlarından herbiri. **8.** dört mevsimden herbiri.

fasl-ı bahâr, fasl-ı rebî : bahar mevsimi.

fasl-ı gül : gül mevsimi, ilkbahar.

fasl-ı harîf : güz mevsimi.

fasl-ı hazân : sonbahar, güz.

fasl-ı müşterek : geo. * arakesit.

fasl-ı sayf : yaz mevsimi.

fasl-ı şitâ : kış mevsimi.

9. a) bir bestekârın aynı makamdan bestelediği iki beste ile iki semâî; **b)** geniş mânâsiyle Türk müziğinde klâsik bir konser programı. (bkz : fasıl [2]). **10.** iki sathın (* düzey) birleşmesinden meydana gelen çizgi (fasl-ı müşterek). **11. anat.** mafsal, vücûdun oynak yerleri.

fasl-ül-cesed : anat. vücudun mafsalları, oynak yerleri. (bkz : fasıl).

fasla فصله (a. i. c. : fasalât) : **1.** hurma ağacının fidanı. **2. geo.** bir düzlem üzerinde birbirine dik olarak tasavvur edilen **kemiyyât-ı vaz'iyye mihverleri**'nden ufuk hattına amut olanına aynı düzlem üzerindeki bir noktadan indirilmiş dikmenin uzunluğu. [topografyada bu sistem 90 derece farklî olduğundan geometrinin faslası topografyanın tertibi olur, **Fr. abscisse**].

fass فص (a. i. c. : fusûs) : **1.** yüzük taşı.

fass-ı nigîn : yüzük taşı. **2.** badem gibi meyvaların içi. **3.** kemiğin oynak yeri. **4. mec.** gözbebeği.

fassâd فصاد (a. i. fasd'dan.) : kan alıcı, kan alan, hacamatçı : cerrah.

fassâl فصال (a. s. fasl'dan) : herkesin ayıplarını ve kusurlarını diline dolayıp zemmeden, sayıp döken, dedikoducu.

fassâl-i bed-hısâl : fenâ huylu, dedikoducu.

fâş فاش (f. i.) : meydana çıkma, duyulma, açığa vurma, dile verme. ["fâşetmek" meydana çıkarmak, açığa vurmak, dile vermek, duyurmak].

fatânet فطانت (a. i.) : fatinlik, zihin açıklığı, zihnin yaradılıştan bir şeyi çabuk ve iyi anlamak husûsundaki istîdâdı, zeyreklik. (bkz : fıtnet).

Fâtıma فاطمه (a. h. i.) : Hz. Peygamberin, ilk zevceleri Hz. Hadîce'den dünyâya gelen, dört kızının en küçüğüdür. [diğerleri : Zeyneb, Rukiye, Ümmükülsûm'dur]. Hicretten 18 yıl önce 605 de Mekke'de dünyâya gelmiş, Hicretten 11 yıl sonra, 632 de Medîne'de vefât etmiştir. 18 yaşında Hz. Ali ile evlenmiş, Hz. Hasan ve Hüseyin'in Um-

mükülsûm ve Zeyneb isimli kızların annesidir. Hz. Peygamber'den sonra ancak 6 ay yaşamıştır. Lâkabı Zehrâ'dır.

fâtır فاطر (a. s.) : yaratan, yaratıcı. (bkz : hâlik).

fâtır-üs-semâvât : gökleri yaratan; Tanrı. **Kudret-i fâtıra.** Hakk'ın yaratma kudreti.

fâtih فاتح (a. s. feth'den) : **1.** fetheden, aşan.

fâtih-i bilâd : beldeler, şehirler fetheden.

fâtih-ül-ebvâb : kapıların açıcısı; Tanrı. **2.** bir memleket zapteden. **3. h. i.** II. Sultan Mehmed'in İstanbul'u fethetmesi dolayısiyle aldığı târihî lâkap.

fâtiha فاتحه (a. i. c. : fevâtih) : **1.** başlangıç, methal, giriş. **2.** Kur'ân-ı Kerîm'in birinci sûresi, fâtiha sûresi ["elhamd ü lillâhi rabb-il-âlemîn" diye başlıyan sûre]. (bkz : seb'-ül-mesânî).

fâtiha-i kelâm : sözün başlangıcı.

fâtiha-hân فاتحه خوان (a. f. b. s.) : birinin rûhuna fâtiha okuyan.

fâtik فاتك (a. s. c. : füttâk) : fırsat buldukça adam öldüren kimse.

fâtike فاتكه (a. s. c. : fevâtik) : fırsat buldukça adam öldüren [kız, kadın].

fatîm فطيم (a. s.) : sütten kesilmiş [çocuk].

fatîn, fatîne فطين ، فطينه (a. s. fıtnat'dan.) : **1.** zekî, akıllı, uyanık, anlayışlı, kavrayışlı. **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

fâtin فاتن (a. s. fitne'den.) : fitneci.

fâtir فاتر (a. s.) : **1.** fütürlu, durgun, gevşek. **2.** az sıcak, ılık olan.

fatîr فطير (a. i.) : **1.** mayasız saç ekmeği, bazlama. **2.** bir çeşit pasta. **3. s.** olmamış, derecesini bulmamış şey.

fatk فتق (a. i.) : **1.** kırma, yarma, ayırma, çatlatma.

fatk u ratk-ı umur : işleri düzeltme, yoluna koyma. **2.** elbisenin dikişlerini sökme. **3.** "kasık yarığı" denilen bir nevî hastalık. [yanlış olarak "fıtık" şekli yaygındır].

fatûr فطور (a. s.) : oruç bozacak şey.

fâyih فايح (a. i.) : kendiliğinden dağılan güzel koku.

fâyiha فايحه (a. i. c. : fevâyıh) : **1.** çiçek ve meyva kokusu. **2. s.** güzel kokulu nesne.

faysal فيصل (a. i.) : **1.** kesîn hüküm, karar. **2.** keskin kılıç. (bkz : tîg-i bürrân). **3.** hâkim. **4.** erkek adı.

faysal-pezîr فيصل پذير (a. f. b. s.) : bir hüküm kabûl eden, hal ve fasl olunabilen, nihâyet bulan.

fazâhat فضاحت (a. i. c. : fazâyih) : edepsizlik, alçaklık. (bkz : fazîha).

fazâhat-i lisâniyye : utanılacak tarzda söz söyleyiş.

fazâil فضائل (a. i. fazîlet'in c.) : insanda iyilik etmeğe ve fenâlıktan çekinmeye karşı devamlı ve değişmez istîdatlar, güzel vasıflar, erdemler. (bkz : fazîlet).

fazâil-i ahlâk : ahlâk fazîletleri.

fazâil-i âliye : yüksek fazîletler.

fazâil-i asliyye : temel fazîletleri, **fr. vertus cardinales.**

fazâil-i insâniyye : insanlık fazîletleri.

fazalât فضلات (a. i. fazla [4] ün c.) : kazûratlar, necâsetler, pislikler, murdarlıklar.

fazâyih فضايح (a. i. fazîha'nın c.). (bkz : fazîha). [Arapça'daki şekli "fazâih" dir].

fazâzet فظاظت (a. i.) : kabalık, sertlik, kötü sözlülük.

fâzıl فاضل (a. s. c. : fuzalâ) : **1.** fazîletli, fazîlet sâhibi, erdemli; fâik, üstün. **2.** erkek adı. (bkz : fâdıl). [müen. "fâzıla" dır.].

fazîh, fazîha فضيح ، فضيحه (a. s.) : **1.** utanmaz, rezil. **2.** fenâ, çirkin. **Kavl-i fazîh** : çirkin, fenâ söz.

fazîha فضيحه (a. i. c. : fazâyih) : edep sizliği, alçaklığı gerektiren iş, şey. (bkz : fazâhat).

fazîhet فضيحت (a. i.). (bkz : fazâhat).

fazîlet فضيلت (a. i. c. : fazâil) : **1.** insanda iyilik etmiye ve fenâlıktan çekinmiye olan devamlı ve değişmez istidât, güzel vasıf, insanın yaradılışındaki iyilik, iyi huy, erdem. **2.** kadın adı.

fazîlet-mend فضيلتمند (a. f. b. s.) : fazîletli, erdemli.

fazîlet-perver فضيلت پرور (a. f. b. s.) : fazîletsever, fazîlet sâhibi.

fazl فضل (a. s. c. : fuzûl) : **1.** fazla, ziyâde, artık, bâki. **2.** fazlalık, üstünlük. **3. i.** iyilik, fazîlet, erdem, lûtuf. **4. i.** iki sayının birbirinden olan farkları.

fazl-ı kürevî : astr., mat. bir düzlem üzerinde bulunan üçgenin iç açıları toplamı (200 grat) veyâ 180 derece olduğu halde, kürevî bir satıh üzerindeki üç noktanın teşkîl ettiği üçgenin iç açıları toplamı dâimâ (200 grat) veyâ 180 dereceden fazladır. Bu fazlalık miktarına "fazl-ı kürevî" adı verilir.

fazl tarîkı : huk. vereseden bâzısının diğerini ikrar ve bâzısını inkâr hâlinde yapılan verâset taksîmi.

fazla فضله (a. s.) : **1.** artık, ziyâde, çok, artan. **2.** lüzumsuz, gereksiz. **3.** ileri. **4.** (i. c. : fazalât) : kazûrat, pislik.

fazliyye فضليه (a. i.) : **tas.** Rufâî tarîkatı kollarından biri. [kurucusu Şeyh Seyyid Cemâleddin bin Fazl-ı Hindî-i Burhanbûrî'ye nisbetle bu adı almıştır. Şeyh Cemâlettin 941 (1534-1535) de Küçerat'da doğmuş, 1029 (1620) da Burhanlar'da ölmüştür].

fazz فظ (a. s.) : huysuz, kötü sözlü, kaba [adam].

febihâ فبها (a. zf.) : ne âlâ, ne güzel; öyle olsun!

fecâat فجاعت (a. i.) : acıklılık, yürekler acısı. [yapma kelimelerdendir].

fecâyi' فجايع (a. i. fecîa'nın c.) : musîbetler, öfkeler, belâlar.

fecc فج (a. i.) : iki dağ arasındaki yol, boyun, boğaz. (bkz : berzah).

fecere فجره (a. s. fâcir'in c.) : **1.** fücur sâhipleri, fenâ huylular, günahkârlar. **2.** ayyaşlar, sefiller. **3.** reziller, şerîrler, eşkıyâ. **4.** yalancılar.

fecî' فجيع (a. s.) : **1.** elem, keder ve ıztırap veren, acıklı. **2.** dehşetli, korkunç.

fecîa فجيعه (a. i. c. : fecâyi') : musîbet, âfet, belâ. (bkz : fâcia).

fecir فجر (a. i.). (bkz : fecr).

fecr فجر (a. i.) : sabaha karşı, Güneş doğmadan önce, ufkun gün doğusu tarafından görünen aydınlığı, tan yerinin ağarması.

fecr-i âtî : ed. "gelecek zamânın fecri" 1908 Meşrûtiyeti'nden sonra **Edebiyât-ı Cedîde**'ye benzemek gayreti ve **Servet-i Fünûn** mecmûasında, yeni bir "école" kurmak arzusiyle toplanan gençlerin takındıkları ad.

fecr-i kâzib (yalancı fecr) : sabaha karşı doğuda, amûdî şekilde görünen aydınlık.

fecr-i mübtesim : gülümsiyen fecir.

fecr-i sâdık (hakikî fecir) : şafak sökme.

fecr-i şimâlî : uzun gece yarılarında kutup bölgelerinde, türlü renkte görünen ışıklar.

fecve فجوه (a. i.) : **1.** açıklık. **2.** avlu.

fedâ' فداء (a. i.) : **1.** gözden çıkarma, uğruna verme. **2.** kurban.

fedâ-yı cân : canını fedâ etme, canını verme.

fedâ-yi cennet : cenneti fedâ etme. [kelimenin aslı "fidâ" dır.].

fedâî فدائى (a. s.) : canını esirgemiyen, mühim bir maksat uğrunda canını vermiye hazır bulunan. [aslı "fidâî" dir].

fedâi-yân فدائيان (a. f. fedâî'nin c.) : fedâîler. [aslı "fidâî-yân" dır].

fedâ-kâr فداكار (a. f. b. s.) : kendini veyâ şahsî menfaatlerini esirgemiyen, fedâ eden, cömert, eliaçık. [aslı "fidâ-kâr" dır.].

fedâ-kârân فدآكاران (a. f. fedâkâr'ın c.) : fedâkârlar.

fedâ-kârân-ı millet : millet uğrunda kendi menfaatlerini fedâ edenler. [aslı "fidâ-kârân" dır].

fedâkâr-âne فداكارانه (a. f. zf.) : fedâkâr olana yakışacak sûrette, canını fedâ' edercesine. [aslı "fidâkâr-âne" dir].

fedâ-kârî فداكارى (a. f. b. i.) : fedâkâr olanın hâli, fedâkârlık, canı n, menfaatini fedâ etme. [aslı "fidâ-kârî" dir].

fedâviyye فداويه (a. i.) : fedâyî takımı, serdengeçtiler [Bâtınîlerde].

feddân فدان (a. i. c. : fedâdîn) : **1.** bir çift öküz. **2.** bir çift öküzle bir günde sürülebilen toprak. **3.** yer ölçülerinde kullanılan bir kelime. [Mısır'da kullanıldığı için Mısır'la alâkalı vakfiyelerde geçer].

fedm فدم (a. i.) : budala, kalın kafalı.

fe-emmâ فأما (a. bağ.) : kaldı ki; gelince.

fegâne فگانه (f. s.) : düşük [çocuk]. (bkz : sıkt).

fehâris فهارس (a. i. fihris'in c.) : (bkz : fihris).

fehâvî فحاوى (a. i. fehvâ'nın c.) : mânâlar, anlamlar, mefhumlar, kavramlar.

fehd فهد (a. i. c. : fühûd) : **zool.** pars.

fehhâm فهام (a. s.) : pek, en çok anlıyan, anlayışlı, pek zekî. (bkz : fakîh [2], fehîm [1]).

fehîm فهيم (a. s. fehm'den.) : **1.** zekî, anlayışlı, akıllı [kimse). (bkz : fakîh [2], fehhâm). **2. i.** erkek adı.

fehm فهم (a. i.) : anlama, anlayış. ["etmek, olunmak" masdarlariyle kullanılır].

fehmî فهمى (a. s.) : **1.** fehme mensup, fehm ile ilgili. **2. i.** erkek adı.

fehvâ فحوى ، فحوا (a. i. c. : fehâvî) : mânâ, anlam, mefhum, kavram.

fe-illâ فالا (a. zf.) : olmadığı halde, olmazsa.

fekâhet فكاهت (a. i.) : lâtîfecilik, hoşmizaçlık.

fekar فقار (a. i. fekare'nin c.) : **anat.** enseden kuyruk sokumuna kadar istif istif dizili olan omurga kemikleri, omurgalar. **Zülfekar** : Peygamberimizin Hz. Ali'ye hediye ettiği kılıç.

fekarî فقرى (a. s.) : omurga kemiği ile ilgili olan. **Amûd-i fekarî** : omurga, **fr. colonne vertébrale.**

fekariyye فقريه (a. i.) : **zool.** omurgalılar, **fr. vertébrés.**

fe-keyfe فكيف (a. zf.) : "nasıl" mânâsına kullanılan eski bir tâbir.

fekk فك (a. i.) : **1.** feshetme, bozma; koparma, kesme.

fekk-i mühür : mühürü bozma.

fekk-i râbıta : bağı koparma, ilgiyi kesme. **2.** ayırma, ayırdetme. **3.** zoru halletme, çözme. **4.** kurtarma.

fekk-i rakabe : memlûkü veyâ câriyeyi azâdetme, kölenin boynundaki esâret kaydını giderme.

fekk-i rehn : rehini kurtarma. **5. anat.** çene kemiği.

fekk-i a'la : **anat.** üst çene.

fekk-i esfel : **anat.** alt çene. 6. [ağız hakkında] açma, söz söyleme.

fekkeyn فكين (a. i. c.) : iki çene [alt ve üst].

fekkî, fekkiyye فكى ، فكيه (a. s.) : **anat.** çeneye âit, çene ile ilgili.

felâ فلا (a. zf.): o halde, o. zaman.

fe-lâ cerem فلا جرم (a. zf.) : muhakkak, şüphesiz.

felah فلخ (f. i.) : iptidâ, başlangıç. (bkz : mebde').

felâh فلاح (a. i.) : **1.** kurtuluş, selâmet, onma. **2.** mutluluk, kutluluk.

felâh-ı vatan : **1)** vatanın selâmeti, kurtuluşu; **2)** **tar.** 10 şubat 1920 de İstanbul meclis-i meb'-ûsânı'nda teşekkül eden bir grup.

felâhan, felâhân فلاخن ، فلاخان (f. i.) : taş atmıya mahsus âlet, sapan. **Seng-i felâhan** : sapan taşı.

felâhat فلاحت (a. i.) : [aslı : "filâhat" dir]. (bkz : filâhat).

felâh-yâb فلاحیاب (a. f. b s.) : felâh bulan, kurtuluşa eren.

felak فلق (a. i.). (bkz : falak).

felâket فلاكت (o. i.) : **1.** musîbet, belâ. (bkz : dâhiye). **2.** bahtsızlık.

felâket-dîde فلاكتديده (a. f. b. s. c. felâket-dîde-gân) : belâya uğramış, musîbete uğramış.

felâket-didegân فلاكتديدگان (a. f. b. s. c. : felâket-dîde-gân) : belâya uğraşmış, olanlar, musîbet görmüşler.

felâket-zede فلاكتزده (a. f. b. s. c. : felâket-zedegân) : belâya uğramış, musîbet görmüş.

felâket-zedegân فلاكتزدگان (a. f. b. s. felâket-zede'nin c.) : belâya uğramışlar, musîbet görmüşler.

felâsife فلاسفه (a. i. feylesof'un c.) : **1.** felsefe ile uğraşanlar, filozoflar, âlimler, bilginler, akıllı kimseler. **2.** düşüncesiz, kaygısız, rahat yaşıyanlar. **3.** dinsizler. (bkz : feylesof). **Mezâhib-i felâsife** : feylesofların okulları.

felâsife-i Yûnân : Yunan feylesofları.

felât فلات (a. i. c. : felevât) : susuz çöl. (bkz : bâdiye).

Felâtûn فلاطون (yun. Plâton'dan bozma a. h. i.) : Socrate'ın talebesi, Aristo'nun hocası olan meşhur Eflâtûn.

felc فلج (a. i.) : vücutta bir tarafın hareketsiz kalması, inme. (bkz : nüzûl).

felce uğramak : **1)** nüzül isâbet etmek, inme inmek; **2)** yarım kalmak [bir iş]; yürüyemez olmak.

felek فلك (a. i. c. : eflâk, fülük) : **1.** gök yüzü, semâ. (bkz : âsman).

felek-ül-a'zam, felek-ül-eflâk : evvelce, gök bilgisi ile uğraşan âlimlere göre dokuzuncu kat gök. [sekizincisi : felek-i sâmin; yedincisi : Zuhal (Satürn); altıncısı : Müşteri (Jupiter); beşinci : Merih (Mars); dördüncüsü : Şems (Güneş); üçüncüsü : Zühre (Venüs, Çobanyıldızı); ikincisi : Utarid (Merkür); birincisi : Kamer (Ay)]. **2.** âlem, dünyâ. **3.** tâlih, baht, kader. **4.** askerî müzikte bir zilli âlet. **5.** eskilerin inanışına göre, her seyyâreye [gezeğen yıldız] mahsus bir gök tabakası. **6.** yuvarlak kütük, kızak.

felek-câh فلكجاه (a. b. s.) : felek mertebeli, rütbesi gök kadar yüksek olan.

felekî, felekiyye فلكی ، فلكيه (a. s.) : **1.** feleğe, gökbilgisine mensup. **2.** astronomik.

felekiyyât فلكيات (a. i. c.) : gök ve heyet ilmine âit şeyler, **fr. astronomie.**

felekiyyûn فلكيون (a. i. c.) : gök bilgisiyle uğraşan âlimler, **fr. astronome**'lar.

felek-meşreb فلك مشرب (a. b. i.) : **mec.** kimine yâr olur, kimine olmaz; cefâdan hâzeden; dönek; sözünde durmaz.

felek-seyr فلكسير (f. a. b. s.) : gidiş ve hareketi felek gibi çabuk olan.

felek-zede فلكزده (a. f. b. s.) : feleğin kahrına uğramış, tâlihsiz.

felevât فلوات (a. i. felât'ın c.) : susuz çöller.

fe-li-hâzâ, fe-li-zâlike فلهذا ، فلذلك (a. f. b. zf.) : şunun için, imdi.

fellâh فلاح (a. i. felâhat'dan.) : **1.** ekinci,çiftçi , ekin eken ve biçen. (bkz : harrâs, zâri'). **2.** zencî, siyah Arap.

felsefe فلسفه (a. i.) : **1.** hikmet bilgisi, filozofi. **2.** hikmet ve mârifet sevgisi. **3.** bir ilmin esaslı düsturları. **4.** meşhur bir feylesofa âit husûsî bir meslek. **5.** tabîat, huy ve mizaç sâkinliği; rahatlık. **6.** musîbete, felâkete sabretme, dayanma ve- Allah'tan geldiğine inanarak- boyun eğme.

felsefe-i ahlâkıyye : ahlâk felsefesi.

felsefe-i dîniyye : din felsefesi.

felsefe-i târihiyye : târih felsefesi.

felsefe-i ûlâ : ilkçağ felsefesi.

felsefî, felsefiyye فلسفى ، فلسفيه (a. s.) : felsefeye mensup, felsefe ile ilgili. **Efkâr-ı felsefiyye** : felsefe fikirleri.

felsefiyyât فلسفيات (a. i. c.) : hikmet bilgileri, felsefe ile ilgili düşünceler ve bilgiler.

fem فم (a. i. c. : efmâm [kullanılmaz] : **1.** ağız. (bkz : dehân, dehen). **Gonce-fem** : konca gibi küçük ağızlı. [aslı "fevh" dir. c. : efvâh].

fem-i lâtif : güzel ağız. **Gül-fem** : ağzı gül gibi olan. **2.** nehir ağzı, menfez.

fem-i nehr : çay, nehir ağzı.

fem-ül-hût : **astr.** semânın güney yarım küresinde bulunan Hut burcunun en parlak yıldızı, **fr. Fomalhaut.**

femî فمى (a. s.) : ağıza mensup, ağız ile ilgili.

fenâ' فناء (a. i.) : **1.** yok olma, yokluk, geçip gitme ["bulmak" fiili ile kullanılır]. "beka" nın zıddı. [tasavvufta maddî varlıktan sıyrılıp hakka ulaşma)]. **2. s.** kötü, iyi olmıyan, uygunsuz [olan] : fenâ şey; fenâ adam fenâ söz.

fenâ-fi-l aşk tas. aşk içinde yok olma.

fenâ- fi-llah : **tas.** Allah'ın varlığı içinde yok olma.

fenâ-fi-l-pîr : **tas.** bütün varlığını pîrin mânevî şahsiyetinde yok etme.

fenâ-fi-r-resûl : **tas.** bütün varlığını Hz. Muhammed'in mânevî şahsiyetinde yok etme.

fenâ-gâh فناگاه (f. b. i.) : fânîlik yeri, bu dünyâ.

Fenâiyye فنائيه (a. h. i.) : Celvetî tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu : Kütahyalı Fenâî Ali Efendi'dir].

fenâ-pezîr, fenâ-yâb فناپذير ، فنایاب (a. f. b. s.) : fenâ bulan, yok olan.

fenâriyye فناريه (yun. a.) : Rufâî tarîkatı kollarından biri. [kurucusu 834 (1430 - 1431) de ölen şeyh Şemsettin Mehmed bin Hamzat-ül-Fenârî'-ye nispetle bu adı almıştır].

fend فند (f. i.) : hîle, dek. (bkz : desîse).

fend فند (a. i.) : büyük dağ.

feng فنگ (f. i.) : **bot.** ebûcehil karpuzu, acı hıyar. (bkz : hanzal).

fenn فن (a. i. c. : fünûn) : **1.** nevi, çeşit, sınıf, tabaka, türlü. **2.** hüner, mârifet, sanat, ilim.

fenn-i inşâ' : yazı yazma sanatı.

fenn-i kimyâ : kimyâ ilmi.

fenn-i teşrîh : anatomi bilgisi.

fenn-i zirâat : ziraat, ekincilik bilgisi. [kelimenin **hîle** mânâsı, yalnız Arapça'da kullanılır, dilimizde bu mânâda, Farsça "fend" sözü yaşamaktadır].

fennen فنًا (a. zf.) : fen vâsıtasiyle, fen ile, fence, fenne uygun olarak.

fennî, fenniyye فنى ، فنيه (a. s.) : fene mensup; fen ile ilgili olan. **Mebâhis-i fenniyye** : fen ile ilgili bahisler. **Kıtâat-ı fenniyye** : **ask.** fen kıt'aları : [istihkâm, muhâbere].

fenniyyât فنيات (a. i. c.): teknoloji, **fr. technologie.**

fer فر (f. i.) : **1.** parlaklık, aydınlık (bkz : furâğ, nur, ziyâ). **2.** zînet, süs, bezek. **3.** kuvvet, nüfuz, iktidar.

fer-i devlet : devlet nüfuzu, kuvveti.

fer' فرع (a. i. c. : fürû) : **1.** dal, budak. **2.** tomurcuk. **3.** bir aslın netîcesi : **4. s.** ikinci derecede ehemmiyeti olan [şey]. **5.** şûbe.

fer'-i fiil : **gr.** * ortaç.

ferâde ferâde فراده فراده (o. zf.) : tek tek, teker teker. (bkz : ale-l-infirâd).

ferâdîs فراديس (a. i. firdevs'in c.) : **1.** bahçeler. **2.** cennetler, uçmaklar.

ferâdîs-i cennet : cennet bahçeleri.

ferâg فراغ (f. i.) : serin rüzgâr.

ferâğ فراغ (a. i.) : 1. vazgeçme, bırakıp terketme. 2. **huk.** bir mülkün tasarruf, sâhip olma hakkını başkasına terketme. 3. istirahat etme, dinlenme. 4. hiç bir işle meşgul olmama, rahat etme.

ferâğ an-il- cihât : **vak.** bir kimsenin uhtesindeki bir ciheti vakıftan kasr-ı yed ederek onu başkasına ferâğetme.

ferâğ bi-l-vefâ : **vak.** bir kimsenin âhardan istidâne eylediği para mukabilinde borç ödendikte iâde olunmak şartiyle alacaklısına yaptığı ferâğ.

ferâğ bi-l-istiglâl : **vak.** fâriğin, mefrûg-un-bihi mefrûzun lehden istîcâr etmek üzere yaptığı ferâğ.

ferâğ bi-l-muvâzaa : **vak.** fâriğ ile mefrûg-un-leh gizlice aralarında : "sana mutasarrıf olduğum şu icâreteynli gayri menkulü ferâğ edeceğim; fakat aramızda hakikatte ferağ olmayıp gayri menkul eskisi gibi benim uhtemde kalacaktır" diye sözleştikten sonra zâhiren yapılan ferâğ.

ferâğ-ı bâl : gönül rahatı. **Küşe-i ferâğ** : rahatlık köşesi.

ferâğ-ı bâtıl : **huk.** akit şartlarından biri mevcut veyâ me'mûrun izni munzam olmaksızın yapılan ferâğ.

ferâğ-ı fâsid : **huk.** akdin sıhhat şartlarından biri bulunmaksızın yapılan ferâğ.

ferâğ-ı fuzûlî : **huk.** başkasının arâzîsini, yâhut şerîkinin hissesini mutasarrıfı veyâ şerîki tarafından ferâğa vekâleti yâhut velâyet veyâ vasiyeti olmaksızın me'mûru izniyle bir kimsenin başkasına ferâğı.

ferâğ-ı kat'î : **huk.** kayıt ve şartsız yapılan ferâğ.

ferâğ ü intikal : alım satımda tapu muâmeleleri.

ferâgat فراغت (a. i.) : 1. vazgeçme, elçekme. 2. istirahat, dinlenme. 3. vazgeçecek kadar zengin olma. (bkz : istignâ').

ferah فرح (a. i.) : gönül açıklığı, sevinç, sevinme.

ferâh فراخ (f. s.) : 1. bol, geniş, yayvan, açık. **Hesâb-ı ferâh** : geniş tutulan hesap. [maddî ve manevî]. 2. sefih, müsrif, savruk.

ferâh-âstîn فراخ آستين (f. b. s.) : "yeni bol" : cömert. (bkz : civânmerd, sahî).

ferah-âver فرح آور (a. f. b. s.) : ferah getiren, sevinç getiren, sevindiren.

ferah-bahş فرح بخش (a. f. b. s.) : ferah bağışlıyan, sevinç veren.

ferâh-dehen فراخ دهن (f. b. s.) : ağzı geniş, geniş ağızlı; geveze, çalçene.

ferâh-dest فراخ دست (f. b. s.) : eli açık, eli geniş, cömert. (bkz : fetâ [2]).

ferâh-destî فراخ دستى (f. b. i.) : el açıklığı, el genişliği, cömertlik.

ferâh-ebrû فراخ ابرو (f. b. s.) : güler yüzlü.

ferah-efşân,-feşân فرح افشان ، ـ فشان (a. f. b. s.) : ferah saçan, sevinç veren.

ferah-efzâ, -fezâ فرح افزا ، ـ فزا (a. f. b. s.) : ferah artıran, sevinci artıran, gönüle açıklık veren, safalı, iç açıcı.

ferâhem فراهم (f. i.) : 1. toplanma, birikme. (bkz : tahaşşüd). 2. **s.** toplu, devşirili. **Dâmen-ferâhem** : toplu etek.

ferâhet فراهت (f. i.) : şan ve şeref.

ferâh-engiz فرح انگيز (f. b. i.) : meşhur bir çeşit lâle.

ferâh ferâh فراخ فراخ (f. b. s.) : bol bol, geniş geniş.

ferah-fezâ فرحفزا (a. f. b. i.) : 1. ferah arttıran. 2. **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahmînen 1780 senelerinde Ahmed Ağa tarafından terkîbedilmiştir. Şûh, neşeli ve zarif mevzûlarda kullanılabilecek güzel bir makamdır. Bu makam Acem-aşîran ve sultânî-yegâh makamlarından mürekkeptir. Sultânî-yegâh ile yegâh perdesinde durur. Güçlüleri, birinci derecede -Acem-aşîran'ın durağı olan Acem, ikinci derecede -aynı makamın güçlüsü olan çârgâh, üçüncü derecede de -sultânî yegâh'ın güçlüsü olan -dügâhtır. Makamın seyrinde, terkîbindeki her iki makamın müşterek seslerinden istifâde edilir. (Acem-aşîran ve sultânî-yegâh makamlarını, yegâhdan Aceme kadar sâdece bir onlu hâlinde tam bir şekilde göstermek mümkündür). Donanıma yalnız -terkîbindeki

her iki makamın müşterek ârızası olan- si küçük mücenneb bemolü konur; sultânî-yegâh'ın yedeni için de nota içerisinde do bakıyye diyezi kullanılır. **3.** meşhur bir çeşit lâle.

ferâh-gâm فراخ گام (f. b. s.) : mes'ut, bahtiyar, mutlu, kutlu.

ferâhî فراخی (f. i.) : bolluk, genişlik; ucuzluk.

ferâhnâ فراخنا (f. i.) : **1.** bolluk, genişlik. **2.** geniş yer.

ferah-nâk فرحناك (a. f. b. s.) : **1.** sevinçli. (bkz : mes'ûd, şâd). **2. müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahmînen 1820 senelerinde Şâkir Ağa tarafından terkîbedilmiştir; biraz eviç makamına benzerse de ifâde îtibâriyle dahî ondan farklıdır; şen ve hafif mevzûlar, bahar tasvirleri gibi parçalarda kullanılabilir. Bu makamı, nevâ'da rast beşlisi segâh'da ferâhnak beşlisi, dügâh'da rast beşlisi, ferahnâk beşlisi ve nîm hicâzda hicâz dörtlüsünden mürekkeptir. Bu diziler, ekseriyâ karışık bir sûrette kullanılır. Makam, ferahnâk beşlisi ile karar eder. Durak ırak ve güçlü birinci derecede dügâh perdeleridir. Makam umûmiyetle inicidir. Donanıma fa ve do için birer bakıyye diyezi konur. Zikredilen beş dizinin son ikisinde her iki ârıza, ilkinde yalnız birinci ârıza ve üçüncüsünde yalnız ikinci ârıza mevcuttur. Bu diziler kullanılırken, bu noktalar gözönünde tutularak bekar konulur. Segâh'daki ferahnâk beşlisinin si koma bemolü ve hicaz dörtlüsünün mi bakıyye diyezi ârızaları, nota içerisinde geçen yerlere konur. Bununla berâber hicaz dörtlüsünün kullanılmadığı ferahnâk eserler de vardır.

ferah-nümâ فرحنما (a. f. b. i.) : Türk müziğinin şed makamlarındandır, 1910 da H. Saadettin Arel tarafından isimlendirilmiştir; kürdî makamının yegâh perdesindeki şeddidir. Orta sekizlideki sesleri şöyledir : yegâh, nîm hisar, Acem-aşîran, rast, dügâh, kürdî, çârgâh, nevâ. Güçlü-dördüncü derece olan- rast'tır. Dizisi umûmiyetle inicidir. Donanımına si ve mi için iki küçük mücenneb bemolü konur.

ferâh-rev فراخ رو (f. b. s.) : acele ve geniş adımlarla yürüyen.

ferâh-rû فراخ رو (f. b. s.). (bkz : ferâh-ebrû).

ferâhûr فراخور (f. s.) : münâsip, uygun. (bkz : çespan, şâyeste).

ferah-zâr فرحزار (a. f. b. i.) : Türk müziğinin en az iki asır önce terkîbedilmiş bir mürekkep makamıdır ki, elde hiçbir nümûnesi yoktur.

ferâid فرائد (a. i. ferîd ve ferîde'nin c.). (bkz : ferîd, ferîde).

Ferâine فراعنه (a.i. fir'avn'ın c.) : **1.** Mısır'ın eski hükümdarları, Firaun'lar.

Ferâine-i Mısriyye : Mısır Firaunları. **2. mec.** kibirliler, gururlular.

ferâiz فرائض (a. i. farîza'nın c.) : **1.** (bkz : farîza).

ferâiz-i dîniyye : dînin farzları. **2.** şer'î miras ilmi. **Eshâb-ı ferâiz** : mirasçılar.

ferâmîn فرامين (a.i. fermân'ın c.) : fermanlar, buyruklar. [kelime, teşkil bakımından yanlış olmakla berâber kullanılır olmuştur].

ferâmûş فراموش (f. i.) : **1.** unutma, hatırdan çıkma. (bkz : nisyân). **2.** erkek adı.

ferâmüş فرامش (f. i.) : "ferâmûş" un hafifletilmişi.

ferâset فراست (a. i.) : anlayışlılık, çabuk seziş. [aslı "firâset" dir]. (bkz : firâset).

ferâşe فراشه (a. i.) : pervâne [gece kelebeği].

ferâşet فراشت (a. i.) : Kâbe süpürücüsünün hizmeti.

ferâşet-i şerîfe vekîli : [evvelce] pâdişaha ferraşlık, hizmet eden kimse.

ferbâl, ferbâle فربال ، فرباله (f. i.) : etrâfı pencereli yaz köşkü, çardak.

ferbih فربه (f. s.) : semiz, etli, toplu, besili. (bkz : mülahham).

ferbihî فربهی (f. i.) : semizlik, etlilik, topluluk.

ferbiyûn فربيون (a. i.) : sıcak memleketlerde yetişen ve ilâç olarak kullanılan reçineli bir zamk.

ferbiyûniyye فربيونيه (a. i.) : **bot.** * sütleğengiller.

ferc فرج (a. i. c. : fürûc) : **1.** aralık, yarık, çatlak. **2.** dişilerde tenâsül âleti, avret, ud yeri.

fercâm فرجام (f. i.) : **1.** son, akibet. (bkz : encâm). **2.** menfaat, fayda. **Bed-fercâm :** sonu kötü. **Bî-fercâm : 1)** sonsuz; **2)** faydasız. **Nâ--fercâm :** faydasız, yaramaz, uğursuz.

fercâm-gâh فرجامگاه (f. b. i.) : "son, âkibet yeri" : mezar, kabir, sin.

ferd فرد (a. s. c. : efrad) : **1.** tek, yalnız olan şey, çift olmıyan, eşi bulunmıyan. **2.** tek olan sayı.

ferd-i âferîde : hiç kimse.

ferd-ül-ferd : ikiye bölünemiyen sayı.

3. şahıs, kişi. **4. ed.** tek beyit; altı, üstü olmıyan, başka bir yere bağlı bulunmıyan beyit. (bkz : müfred).

ferdâ فردا (f. i.) : **1.** yarın, yarınki gün, günün ertesi, ertesi gün, öbürgün. **2.** âtî, gelecek zaman. **3.** âhiret, öbür dünyâ, kıyâmet. **4.** kadın adı.

ferdâ-yi kıyâmet : kıyâmetten sonra. **Endîşe-i ferdâ :** yarını düşünme. **Tâ-be-ferdâ :** kıyâmete kadar.

ferd-â-ferd فردا فرد (a. f. zf.) : fert fert, tek tek. (bkz : ferden ferdâ).

ferdâniyyet فردانيت (a. i.) : birlik, teklik, eşsizlik, **fr. individualisme.** [Allah'ın vasıflarındandır]. (bkz : vahdâniyyet).

ferden-ferdâ فرداً فردا (a. zf.) : fert fert, tek tek. (bkz : ferd-â-ferd).

ferdî, ferdiyye فردى ، فرديه (a. s.) : **1.** fertle ilgisi olan, **fr. individuel. 2.** tek şey. **3. h. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

ferdiyyet فرديت (a. i.) : teklik, birlik, **fr. individualité.** (bkz : vahdâniyyet).

ferec فرج (a. i.) : **1.** gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulma; kederden, darlıktan sonra gelen sevinç, teselli. **2.** zafer.

Ferec Ba'd-eş-Şidde : 1) zorluktan sonra gelen kolaylık; kederden, darlıktan sonra gelen sevinç. **2.** yazarları meçhul olan hikâye kitapları olup yedisi Türkçe, sekizi Arapça ve birisi de Acemce olmak üzere İstanbul ve Ankara kütüphanelerinde **16** nüshanın bulunduğu B. Şükrü Kurgan tarafından bildirilmektedir. (Türk Dili Belleten, Seri III. Sayı 4 - 5, yıl 1945, sah. 353).

Ferengîs فرنگيس (f. i.) : zühre, (Çobanyıldızı-Venüs) gezeğeni.

feres فرس (a. i. c. : efrâs) : at, beygir. (bkz : esb). **Islâh-ı nesl-i feres :** at cinsinin ıslahı.

Feres-i a'zam : astr. semânın kuzey yarım küresinde Keykâvüs (cassiopée) ile Elfâris (Persée) burçları yakınında parlak yıldızlardan müteşekkil bir burç, **lât. Pegasus, Fr. Carrée de Pégase.**

Feres-i ekber : astr. (bkz : Feres-i a'zam).

feres-ül-bahr : su aygırı, hipopotam.

Ferezdak فرزدق (a. h. i.) : Arapların "Cerîr ve Ahtal" la birlikte meşhur üç hiciv şâirinden biridir. Hicrî 20 - 115 (milâdî 641 - 728) yılları arasında yaşamıştır; aslen Basra'lıdır, Hz. Hüsey'in oğlu İmam Zeyn-ül-Âbidîn hazretleri hakkındaki kasîdesi, Arap edebiyâtının şaheserlerindendir. Asıl adı. "Hemmâm" dır, babası, Sa'saa oğlu Galib'dir.

ferfâr فرفار (a. s.) : farfara, geveze, çalçene.

ferfere فرفره (a. i.) : **1.** farfara, hafif mesreplik, akılsızlık. ["vakar" zıddı]. **2.** ağzı kalabalık, patırdıcı, gürültücü.

fergand, fergande فرغند ، فرغنده (f. i.) : **1.** sarıldığı ağacı kurutan bir cins sarmaşık. **2. s.** fenâ koku, kokmuş.

Ferhâd فرهاد (f. h. i.) : **1.** Ferhâd ve Şîrîn adiyle meşhur olan eski bir hikâyenin erkek kahrâmanı olup Şîrîn'in âşıkıdır. **2.** erkek adıdır.

ferhâl فرخال (f. i.) : kıvırcık ve dolaşık olmıyan uzun saç. (bkz : gîsû).

ferhân فرحان (a. s.) : **1.** sevinçli; neşeli. (bkz : ferih). **2.** şen; memnun. **3. i.** erkek adı.

ferhâş فرخاش (f. i.) : savaş, kavga. (bkz : perhâş).

ferhat فرحت (a. i.) : sevinç, neşe.

ferheng فرهنگ (f. i.) : **1.** bilgi; hüner, mârifet; edep; akıl; temkin. **2.** Farsça lûgat kitabı.

ferheng-i Nâsırî : Nasırî'nin Farsça lûgati.

ferheng-i Reşîdî : Reşîdî'nin Farsça lûgati.

ferheng-i Şuûrî : Şuûrî'nin Farsça-Türkçe lûgati.

ferheng-i Ziyâ : Ziyâ'nın Farsça lûgati, (Gencîne-i Güftar).

ferhest فرهست (f. i.) : sihir, sihirbazlık, büğü.

ferhunde فرخنده (f. s.) : **1.** mubârek, mes'ut, meymenetli, kutlu, mutlu, uğurlu. **2. i.** kadın adı.

ferhunde-fâl فرخنده فال (f. a. b. s.) : falı kutlu, uğurlu olan.

ferhunde-gî فرخندگی (f. b. i.) : mubâreklik, kutluluk, uğurluluk.

ferhunde-pâ [y] [ی] فرخنده پا (f. b. s.) : ayağı uğurlu [olan].

ferhunde-rây فرخنده رای (f. a. b. s.) : reyi mubârek, kutlu.

ferhunde-tâli' فرخنده طالع (f. a. b. s.) : tâlihi yâver, mes'ut, kutlu.

fer'î, fer'iyye فرعی ، فرعیه (a. s.) : **1.** asılla ilgili olmayıp, fer'e mensûbolan, ayrıntılı. **2.** ikinci derecede olan.

ferîd فرید (f. i.) : **1.** avcı kuş. **2. s.** donmus, katılaşmış [şey].

ferîd, ferîde فرید ، فریده (a. s. ferd'den. c. : ferâid) : **1.** tek, eşsiz, eşi olmıyan; kıyas kabul etmez, ölçüsüz; üstün. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

ferîd-ül-asr, ferîd-üz-zemân : asrın, zamânın bir tânesi. **2.** dizilmiş inci; çok değerli inci.

ferîde فریده (f. s.) : kendi reyile hareket eden, kibirli, gururlu [kimse].

Ferîdûn فریدون (f. h. i.) : **1.** Pişdâdîlerin altıncı pâdişahı olup Cemşîd sülâlesinden demirci Gâve'nin yardımiyle Dahhâk-i Mâri'yi öldürmüştür. Lâkabı Ferruh'dur. **2.** sekizinci gök. (bkz : felek-i sâmin). **3.** erkek adı.

ferih فرح (a. s.) : sevinçli, neşeli ["fahûr" kelimesiyle birlikte kullanılır]. (bkz : ferhân).

ferih fahûr : iftihâr ederek, sevinçli olarak.

ferîk فریق (a. i.) : **1.** askerî kolordu kumandanı, tümgeneral, korgeneral. **2.** insan topluluğu, cemaat. [birinci ferîk = * korgeneral; ikinci ferîk = * tümgeneral].

ferîk فریك (a. i.) : buğday tânesinin olgunu, üğütülecek hâle gelmişi.

ferîkayn فریقین (a. i.) : iki askerî fırka, iki taraf. **Tekabül-i ferîkayn** : iki düşman (taraf)ın karşılaşması.

ferişte فرشته (f. i.) : [aslı "firişte" dir]. (bkz : firişte).

ferkad فرقد (a .i.) : **astr.** Kuzey kutbuna yakın ve Küçükayı kümesine tâbî iki parlak yıldızdan herbiri olup, bulundukları yerden doğup batarlar. [bu yıldızların ikisine birden "ferkadân" denilir].

Ferkadân فرقدان (a. i. c.) : **astr.** Dübb-i ekber (Büyükayı) denilen yıldız kümesinin en parlak yıldızları olan "Dübb" ve "Merak" ın müşterek adı.

-fermâ فرما - (f. s.) : **1.** emreden, buyuran, âmir. **2.** süren. **Fermân-fermâ :** hüküm süren, emir buyuran, emreden. **Hüküm-fermâ :** hükmeden, hüküm süren.

fermân فرمان (f. i.) : emir, buyruk; [evvelce] pâdişah tarafından verilen yazılı emir, berat, buyrultu. (bkz : tevki', nişân).

fermân-ı ilâhî : Tanrı buyruğu.

fermân-ı pâdişâhi : pâdişah buyruğu. **Emr ü fermân hazret-i men lehül emrindir** : emir ve ferman, emir sâhibi kimsenindir.

fermân-ber فرمانبر (f. b. s.) : aldığı emri yerine getiren.

fermân-berdâr فرمانبردار (f. b. s.) : fermâna uyan.

fermân-berdârî, -berî فرمانبرداری ، ـ بری (f. b. i.) : fermanberlik, fermanauyarlık.

fermân-dih فرمانده (f. b. s.) : fermanı, emri yürüyen, hükmü geçen. (bkz : fermân-fermâ, fermân-revâ).

fermân-fermâ فرمان فرما (f. b. s.). (bkz : fermân-dih).

fermân-revâ فرمانروا (f. b. s.) : emri kabûl edilen, pâdişah. (bkz : fermân-dih).

fermâyiş فرمایش (f. i.) : **1.** emretme, buyurma. **2.** emir, sipâriş, ısmarlama.

fermâyiş-i şâl : şal sipârişi.

fermend فرمند (f. i.) : mevki ve şeref sâhibi kimse.

fermûde فرموده (f. s.) : **1.** emrolunmuş, buyurulmuş. **2. i.** emir, ferman, irâde. **Bermûde-i fermûde** : emrolunan nesne.

fernâs فرناس (f. i.) : **1.** gaflet, şaşkınlık. **2. s.** gafil, şaşkın.

fernûd فرنود (f. i.) : delil, hüccet.

ferr فر (a. i.) : firâr, kaçma. **Kerr ü ferr** : saldırma ve çekilme [savaşta].

ferrâş فراش (a. i. ferş'den.) : **1.** döşeyen, döşemeci. **2.** hizmetçi. **3.** Kâbeyi süpüren.

ferruh فرخ (f. s.) : **1.** uğurlu, kutlu. (bkz : mubârek). **2. i.** erkek adı.

ferruh-fâl فرخفال (f. a. b. s.) : tâlihi uğurlu, bahtı açık.

ferruhî فرخی (f. i.) : meymenet, uğurluluk.

ferruh-zâd فرخزاد (f. b. s.) : **1.** yümünlü, hayırlı, kutlu olan **2. i.** mubârek, kutlu çocuk, uğurlu evlât.

-fersâ ـ فرسا (f. s.) : aşındıran, mahveden, yoran. **Tahammül-fersâ** : tahammül bırakmıyan. **Tâkat-fersâ** : tâkat bırakmıyan, tâkatsiz düşüren.

fersah فرسخ (a. i.) : **1.** muhtelif mesâfelere tekabül eden değerde bulunan bir uzunluk ölçüsü. **2.** üç millik bir mesâfe [denizde]. (bkz : ferseng).

fersah fersah : bol bol, pek çok.

fersân فرسان (f. i.) : derisinden kürk yapılan bir kır sansarı.

fersendâc فرسنداج (f. i.) : ümmet.

ferseng فرسنگ (f. i.) : fersah.

fersûd, fersûde فرسود ، فرسوده (f. s.) : yıpranmış, eskimiş, aşınmış; eski, yırtık. **Câme-i fersûde** : eskimiş, yıpranmış elbise.

fersûde-gî فرسودگی (f. i.) : fersûdelik, eskilik, yıpranış.

fersûde-pîşânî فرسوده پیشانی (f. b. i.). (bkz : halî'-ül-izâr).

ferş فرش (a. i.) : **1.** döşeme, yayma. **2.** halı, taş ve sâire döşetme. **3.** (c. : furûş, fürûş) : yayılan şey, yaygı, şilte, halı, seccâde, hasır. **4.** yeryüzü, kır, sahra. **Min-el-ferşi il-el arş** : fakir iken, tâlihi yardım edip zengin oluverme.

fertût, fertûte فرتوت ، فرتوته (f. s.) : pek ihtiyar, pîr, kocamış, bunak. (bkz : ma'tuh, pîre-zen).

fertût-âne فرتوتانه (f. zf.) : bunakcasına.

fertûtî فرتوتی (f. i.) : pîrlik, bunaklık.

ferve فروه (f. i.) : kürk, makbul hayvanların postu, kürk kaplı elbise.

ferve-i beyzâ : beyaz kürk. [evvelce şeyhülislâmlar giyerdi].

ferve-i murabba' : çaprazları mücevherli, kürkü tilki, kabı atlas, düğmeleri murassa' olan kapaniçe.

ferve-i semmûr : samur kürk.

ferverdîn فروردین (f. i.) : **1.** bahar mevsiminin ilk ayı. **2.** Mecûsîlerin melâikesi.

feryâd فریاد (f. i.) : **1.** yardım istemek için çıkarılan yüksek ses; bağrışma, çağrışma. **2.** sızlanma, şikâyet. **3.** yaygara, gürültü. (bkz : figan).

feryâd-ı andelîb : **1.** bülbülün feryâdı, ötmesi; **2)** yirmi iki martta olan bir fırtına.

feryâd-bahşâ فریاد بخشا (f. b. s.) : feryâdettiren.

feryâd-hân فریاد خوان (f. b. s.) : yardım isteyen.

feryâd-res فریاد رس (f. b. s.) : feryâdedenin imdâdına yetişen.

ferz فرز (f. i.) : satranç oyununda şâhın müşâviri, vezîri sûretinde kullanılan bir taş.

ferzân فرزان (f. i.) : ilim ve hikmet.

ferzâne فرزانه (f. s.) : **1.** hakîm, feylesof; bilgili [kimse]. **2.** **tas.** nefsânî bağlantılardan sıyrılmış olan derviş.

ferzâne-gî فرزانگی (f .b. i.) : bilgi, üstünlük.

ferzend فرزند (f. i. c. : ferzendân) : oğul, çocuk. (bkz : mahdûm, veled, ibn).

ferzend-i bevvâb : bevvapların Acemi ocağına kayıtlı çocukları.

ferzend-i ercmend : şerefli çocuk.

ferzend-âne فرزندانه (f. zf.) : oğula yakışacak sûrette.

ferzîn فرزین (f. i.). (bkz : ferz).

fe's فأس (a. i. c. : füûs) : iki yüzlü balta.

fesâd فساد (a. i. c. : fesâdât) : **1.** bozukluk.

fesâd-ı ahlâk : ahlâk bozukluğu.

fesâd-ı mi'de : mîde bozukluğu. **2.** fenâlık, kötülük; arabozanlık, anlaşmazlık. **Erbâb-ı fesâd** : eşkıyâ.

fesâd-ı dimâğ : delilik.

fesâd-ı te'lîf : **ed.** bir cümlede tertîbin, mânâ çıkmıyacak derecede karışık ve bozuk olması. **3.** **s.** fitne; alıngan. **4.** çürüme, bozulma, çürüklük.

fesâd-âmîz فساد آمیز (f. b. s.) : fesat karıştıran, oyunbozanlık eden.

fesâdât فسادات (a. i. fesâd'ın c.) : fesatlar.

fesâd-engîz فساد انگیز (f. b. s.) : fesatla karışık, zararı icâbettiren.

fesâkî فساقی (a. i. fıskıyye'nin c.) : **1.** suyu, aşağıdan yukarı fışkırtan havuz ağızlıkları. **2.** çocukların oynadıkları su püskürten oyuncaklar.

fesân فسان (f. i.) : **1.** bileği taşı (seng-i fesân). **2.** hikâye, masal. (bkz : fesâne, efsâne).

fesâne فسانه (f. i.) : asılsız hikâye, masal. (bkz : efsâne).

fesâr فسار (f. i.) : yular. (bkz : efsâr).

fesede فسده (a. s. fâsid'in c.). (bkz : fâsid).

feseka فسقه (a. s. fâsık'ın c.) : günah işliyenler, sapkınlar.

fesh فسخ (a. i.) : **1.** bozma, bozulma, dağıtma, dağılma.

fesh-i mukavele : mukavelenin, anlaşmanın bozulması.

fesh-i şirket : şirketin dağılması. **2. huk.** bir mahkemenin verdiği kararı, onun üstünde bulunan bir başka mahkemenin bozması, hükümsüz bırakması, çürütmesi.

fesh-i i'lâm : **huk.** îlâmı hükümsüz bırakma.

fesîh فسيح (a. s. füshat'den.) : geniş, açık. **Sahrâ-yı fesîh** : geniş, açık sahra. **Meydân-ı fesîh** : geniş meydan.

fesl فسل (a. i. c. : efsâl, fisâl) : **zir.** daldırma [bağ çubuğu ve sâire].

feşâfeş فشا فش (f. i.) : **1.** atılan okun havada çıkardığı ses.

feşâfeş-i tîr : okun sesi. **2.** hışıltı, şıpırtı, fışırtı.

feşâfeş-i deryâ : denizin fışırtısı.

feşâfeş-i dâmân : eteğin hışıltısı.

-feşân فشان ـ (f. s.) : saçan, saçıcı, serpen. **Âteş-feşân** : ateş saçan. **Zer-feşân** : altın saçan. ["efşân" muhaffefi]. (bkz : efşân).

feşâr فشار (f. s.) : sıkıcı, sıkan.

feşil فشل (a. s. c. : efşâl) : cesâretsiz, korkak, yüreksiz.

fetâ فتى (a. s. c. : fityân) : **1.** genç, delikanlı, yiğit; mert. **Lâ-fetâ illâ Alî** : Ali'den başka yiğit yoktur. **2.** cömert, eliaçık. (bkz : ferâh-dest, sahî).

fetâvâ, fetâvî فتاوى ، فتاوى (a. i. fetvâ'nın c.) : müftünün verdiği şer'î cevaplar.

fetâvâ-yi âlemgîrî : bütün âleme yayılan fetvâlar.

fetehât فتحات (a. i. fetha'nın c.) : Arapça kelimelerin üstüne konulan "üstün" işâretleri.

feth فتح (a. i. c. : fütûh; c. c. : fütûhât) : **1.** açma, açılma. [sûre-i feth : innâfetahnâ-leke sûresi]. (bkz : küşâd).

feth-i bâb : kapının açılması.

feth-i İslâm : Tuna nehri üzerinde Kladove kasabasına yakın bir kalenin adı.

feth-i konstantiniyye : İstanbul'un II. Mehmet tarafından fethi.

feth-i meyyit : ölümün sebebini anlamak için cesedin açılarak muâyenesi, otopsi.

feth-i mübîn : açık, aşikâr zafer. **2.** başlama. (bkz : bed').

feth-i kelâm : söze başlama. **3.** kuşatma, zaptetme.

feth-i bilâd : şehirlerin istîlâsı, zaptı. **4.** bir harfin üstün, (e) olarak okunması. [feth-i lâm ile = lâmın fethiyle, üstün, "e" okunmasiyle].

fetha فتحه (a. i. c. : fetehât) : **1.** Arapça kelimelerin üstüne konulan üstün (-) işâreti.

fetha-i hafîfe : e okutan üstün.

fetha-i sakîle : a okutan üstün **2.** delik.

fethateyn فتحتين (a. i. c.) : müteâkip iki harfin fethasiyle (okunan kelime) : [faraza, feverân . . . gibi].

fethî, fethiyye فتحى ، فتحيه (a. s.) : **1.** fethe mensup; fetih hakkında yazılan kasîde. **2.** erkek ve kadın adı.

feth-nâme فتحنامه (a. f. b. i.) : bir fethe dâir yazılan şiir veyâ risâle; düşmanın mağlûbiyetini bildirmek için yazılan mektup (Nâme-i Hümayûn). (bkz : zafer-nâme).

fetîl, fetîle فتيل ، فتيله (a. i.) : **1.** lâmba fitili. **2.** uğarak deriden çıkarılan yuvarlak kir. **3.** yaralara konulan tiftik. **4.** örgü.

fetîle-i giysû : saç örgüsü.

fetîle-i hacer : **bot.** dağ keteni.

fetk فتك (a. i.) : apansızın adam öldürme.

fetret فترت (a. i. c. : feterât) : **1.** iki peygamber veyâ pâdişah arasında peygambersiz veyâ pâdişahsız geçen zaman. **Devr-i fetret** : fetret devri, zamânı. [Osmanlı târihinde : Yıldırım'ın mağlûbiyetiyle Çelebi Sultan Mehmed'in idâreyi ele alışı arasında geçen sekiz senelik müddet]. **2.** iki vak'a arasındaki zaman. **3. hek.** iki sıtma nöbeti arasında geçen zaman. **4.** uyuşukluk, za'f. (bkz : fitret).

fett فت (a. i.). (bkz : reft).

fettâh فتاح (a. s. feth'den.) : **1.** zafer kazanmış, üstün gelmiş. **2.** fetheden, açan. **3.** kullarının kapalı işlerini açan, Cenâbıhak. **4.** **i.** erkek adı.

fettâh-ı kerîm : iyilik etmesini seven, kerem sâhibi olan Cenâbıhak.

fettâk فتاك (a. s. fetk'den.) : çok adam öldürmüş kimse, kanlı katil.

fettân فتان (a. s. fitne'den) : **1.** fitne ve fesâda teşvik eden, fenâlık yapan, ayartan. **2.** oynak [kadın]. **3.** câzibeli, gönül alıcı.

fettâne فتانه (a. i.) : altın ve gümüşü muâyeneye yarıyan taş, mehek taşı. (bkz : mısdak).

fetvâ فتوى ، فتوا (a. i. c. : fetâvâ, fetâvî) : müftü tarafından verilen şer'î hüküm veyâ karar. **Bâb-ı fetvâ. Dâire-i fetvâ** : Şeyhislâm kapısı.

fetvâ-emîni فتوى أمينى (a. t. b. i.) : [eskiden] Şeyhislâm kapısında fetvâ işleriyle meşgul olan dâirenin başkanı.

fetvâ-hâne فتوى خانه (a. f. b. i.) : **1.** mülga Meşîhat dâiresindeki meşhur iftâ müessesesi. **2.** müftünün bulunduğu resmî dâire, müftülük. (bkz : bâb-ı fetvâ).

fetvâhâne-i âlî : mülga Şeyhülislâm dâiresinde mahkeme-i şer'iyye ve müftülerin mercii olmak üzere vücûda getirilen iftâ müessesesi. [pusla odası, fetvâ odası, i'lânât odası adlariyle üç dâireden ibâretti].

fetvâ-penâh فتوى پناه (a. f. b. s.) : "fetvâya sığınan" : şeyhülislâm.

fevâci' فواجع (a. i. fâci'in c.). (bkz : fâci').

fevâhir فواخر (a. s.) : fâhire'nin c.). (bkz : fâhir, fâhire).

fevâhiş فواحش (a. s. fâhişe'nin c.) : ahlâksız kadınlar, kahbeler. (bkz : fâhişe). **Dâr-ül-fevâhiş** : umumhâne (* genel ev).

fevâid فوائد (a. i. fâide'nin c.) : menfaatler, faydalar, kârlar, kazançlar. (bkz : fâide).

fevâid-i me'mûle : umulan faydalar.

fevâih فوائح (a. i. fâih'in c.) : çiçek ve meyva kokuları. ["fevâyih" şeklinde de kullanılır].

fevâiz فوائض (a. i. fâiz'in c.). (bkz : fâiz).

fevâkih فواكه (a. i. fâkihe'nin c.) : meyvalar, yemişler.

fevâkih-i lezîze : lezzetli, tatlı meyvalar.

fevânîs فوانيس (a. i. fânûs'un c.). (bkz : fânûs).

fevâris فوارس (a. s. fâris'in c.) : atlılar, biniciler. (bkz : fâris).

fevâsıl فواصل (a. i. fâsıla'nın c.). (bkz : fâsıla).

fevâtih فواتح (a. i. fâtiha'nın c.) : fâtihalar. (bkz : fâtiha).

fevâyih فوايح (a. i. fâyiha'nın c.). (bkz : fevâih).

fevâzıl فواضل (a. i. fâzıla'nın c.). (bkz : fuzalâ).

fevc فوج (a. i. c. : efvâc) : bölük, takım, cemaat.

fevc-â-fevc : takım takım, akın akın.

fevc fevc : bölük bölük.

fevehân فوحان (a. i. fevh'in c.) : güzel kokular.

fevehât فوحات (a. i. fevha'nın c.) : güzel kokular.

fevh فوح (a. i. c. : fevehân) : güzel koku.

fevha فوحه (a. i. c. : fevehât) : güzel koku.

feverân فوران (a. i.) : **1.** kaynama, galeyan etme. **2.** [damar] vurma. **3.** [su] fışkırma.
feverân-ı âb : su fışkırması.
feverân-ı dem : kan fışkırması. **4.** [hiddetle] köpürme.
feverân-ı gazeb : kızgınlığın patlak vermesi.
feverân-ı zamân : zamânın taşkınlığı.

fevk فوق (a. i.) : üst, üst taraf, yukarı [maddî mânevî]. [müen. fevkiyye"]
fevk-al-me'mûl : ümîdin dışında.

fevk-al-âde فوق العاده (a. it.) : âdetin üstünde, duyulmadık, görülmedik, * olağanüstü.

fevk-al-beşer فوق البشر (a. s.) : **1.** insan üstü. **2. i.** üst insan.

fevk-al-gaye فوق الغايه ("ga" uzun okunur. a. b. zf.) : son derecede.

fevk-al-hadd فوق الحد (a. b. zf.) : hadden aşkın, haddinden fazla, pek çok.

fevk-al-me'mûl فوق المأمول (a. b. s.) : umulanın üstünde, umulandan çok.

fevkanî فوقانى ("ka" uzun okunur. a. s.) : **1.** üstte olan, yukarıda bulunan. **2. i.** üstte noktası olan harf (Arap alfabesinde).
fevkanî tahtânî : altlı üstlü.

fevk-at-tabîa, fevk-at-tabîiyye : فوق الطبيعه ، فوق الطبيعيه (a. b. s.) : tabîat üstü.

fevr فور (a. zf.) : acele, hemen, derhal.
Ale-l-fevr : derhal, çarçabuk, birdenbire.

fevren فوراً (a. zf.) : çarçabuk, birdenbire.

fevrî, fevriyye فورى ، فوريه (a. s.) : birdenbire, düşünmeden yapılan [hareket].

fevt فوت (a. i.) : **1.** bir daha ele geçmemek üzere kaybetme, elden çıkarma, kaçırma.
fevt-i fursat : fırsat kaçırma. **2.** ölüm. (bkz : mevt).
fevt-i nâ-gehânî : ansızın ölüm.

fevvâre فواره (a. i.) : içinden su fışkıran şey, fıskıye.
fevvâre-i bedâyi' : güzellikler fıskiyesi.
fevvâre-i âb-ı hayât : âbıhayât fıskıyesi.

fevz فوز (a. i.) : galiplik, zafer, üstünlük; selâmet, kurtuluş.

fevzâ فوضا (a. i.) : kargaşalık; anarşi.

fevzâî فوضائى (a. s.) : kargaşalıkla ilgili; anarşist.

fevzâviyyet فوضاويت (a. s.) : **fels. fr. anarchique.**

fevziyye فوزيه (a. i.) : **1. tar.** Yeniçeri ocağının kaldırılması üzerine II. Sultan Mahmut tarafından eski odalar mevkiine verilen ad. **2.** kadın adı.

feyâfî فيافى (a. i. feyfâ'nın c.) : susuz çöller, sahrâlar.

feyâyih فيايح (a. i. feyhâ'nın c.) : boşluklar, genişlikler, enginlikler.

feyezân فيضان (a. i.) : **1.** suyun taşması, coşması.
feyezân-ı Nîl : Nil'in taşması. **2.** bolluk, fazlalık, feyiz.

feyfâ' فيفاء (a. i. c. : feyâfî) : düz, büyük sahra, susuz kumlu çöl. (bkz : kafr).

feyfâ-neverd فيفانورد (a. f. b. s.) : çöllerde ilerileyen, yol alan, çöl yolcusu.

feyhâ فيحا (a. i.) : büyük, geniş olan, engin.

feyiz فيض (a. i. c. : füyûz). (bkz : feyz).

feylesof فيلسوف (a. i. c. : felâsife) : **1.** felsefe ile uğraşan, filozof, âlim; akıllı kimse. **2.** kaygısız, rahat yaşıyan, kalender kimse. **3. s.** dinsiz. (bkz : dehrî).

feyyâl فيال (a. i.) : file bakan kimse, fil çobanı. (bkz : fîl-bân).

feyyâz فياض (a. s.) : 1. feyiz, bereket ve bolluk veren; Allah.

feyyâz-ı kudret, feyyâz-ı mutlak : Allah. 2. içi çok temiz, çok cömert [kimse]. 3. taşan [sel]. 4. i. erkek adı.

feyyil فيل (a. s.) : zayıf hüküm.

feyz فيض (a. i. c. : füyûz. [füyûzât, feyz'in c. olan füyûzun c.]. 1. suyun taşıp akması. 2. bolluk, çokluk verimlilik, fazlalık, gürlük, ilerileme, çoğalma. 3. ilim, irfân.

Feyz-i âtî (geleceğin feyzi, verimliliği, gürlüğü) : İstanbul'da, Kuruçeşme ile Arnavut köyü arasında, deniz kenarında Boğaziçi liseleri adını taşıyan lisenin eski adı.

fevz-i câvidân : ebedî feyiz, devamlı bereket.

feyz-i mukaddes : a'yân-ı sâbitenin; istîdatlarına göre, onların hâriçte zuhûrunu istilzâm eden tecellî.

feyz-i neş'e bahşâ : neşe verici bolluk.

feyz-i safâ : safânın, neşenin feyzi, bolluğu.

feyz-i tabîî : tabîî olan bereket, bolluk.

feyz ü rif'at : bolluk, ilerileme ve yükseklik.

feyzâ feyz فيضا فيض (a. b. s.) : feyz ile dolu olan.

feyz-âver فيض آور (a. f. b. s.) : feyiz getiren.

feyz-bahş فيض بخش (a. f. b. s.) : feyiz bağışlıyan, feyiz, bereket veren.

feyz-dâr فيضدار (a. f. b. s.) : feyizli, gür.

feyz-efzâ فيض افزا (a. f. b. s.) : feyiz arttıran.

feyz-nâk فيضناك (a. f. b. s.) : feyizli, bereketli.

feyz-resân فيض رسان (a. f. b. s.) : feyiz eriştiren, bereket ve bolluk getiren.

feyz-yâb فيضياب (a. f. b. s.) : feyiz bulan, feyiz bulucu.

-fezâ [y] [ى] فزا - (f. s.) : artıran çoğaltan. (bkz : efzâ). **Ferah-fezâ** : ferah artıran. **Hayret-fezâ** : hayret arttıran, hayret veren.

feza' فزع (a. i.) : 1. korkma, bağırıp çağırma. 2. dayanamama. 3. ümitsizlik. 4. inleyip sızlanma.

fezâ' فضاء (a. i.) : 1. ucu bucağı bulunmıyan boşluk, dünyânın sonsuz olan genişliği.

fezâ-yı ferdâ : yarının boşluğu.

fezâ-yı vatan : vatanın fezâsı, vatanın uçsuz, bucaksız gökleri. 2. geniş ova. 3. geniş saha, yer, alan.

fezâ-yı feyz : feyiz sâhası, feyiz alanı.

fezâî فضائى (a. s.) : fezâya âit, fezâ ile ilgili.

fezâ-neverd فضا نورد (a. f. b. s.) : fezâda giden, fezâda dolaşan.

fezâyişte فزايشته (f. s.) : ziyâde, fazla, çok.

fezleke فذلكه (a. i.) : 1. hülâsa, netîce, muhtasar, özet. 2. **huk.** [evvelce] mahkemelerde soruşturma evrâkının altına yazılan hulâsa.

fezleke-i târih : târih hülâsası, özeti.

fezleke resmi : [evvelce] **huk.** mahkemelerin ceryânını kısaca tespit eden vesîkadan alınan masraf.

fıdda فضه (a. i.) : gümüş. (bkz : sîm, nukra). **Dâ-ül-fıdda** : gümüş ile zehirleme.

fıdda-i hâlise : hâlis gümüş.

fıkarât فقرات (a. i. fıkra'nın c.) : 1. küçük hikâyeler, kıssalar.

fıkarât-ı lâtîfe : lâtif, hoş hikâyeler.

fıkarât-ı lâzime ve nâzike : ince ve gerekli fıkralar.

fıkarât-ı müntehabe : seçilmiş hikâyeler. 2. cümleler, paragraflar.

fıkarât-ı anîfe : yukarıda geçen cümleler. 3. omurga kemiklerinin boğumları.

fıkarât-ı arziyye : **anat.** sağrı omurları.

fıkarât-ı kataniyye : **anat.** : bel omurları.

fıkarât-ı rakabiyye : **anat.** : boyun omurları.

fıkarât-ı us'ûsiyye : **anat.** : kuyruk omurları.

fıkarât-ı zahriyye : **anat.** : sırt omurları. 4. kısımlar, fasıllar, bölümler. (bkz : fıkra).

fıkarî فقرى (a. s.) : [aslı "fekarî" dir]. (bkz : fekarî).

fıkariyye فقريه (a. i.) : [aslı "fekariyye"). (bkz : fekariyye).

fıkdân فقدان (a. i.) : yokluk, darlık, bulunmazlık, kıtlık. (bkz : fakd).
fıkdân-ı akl : akıl kıtlığı.
fıkdân-ı imkân : imkânsızlık.
fıkdân-ı irâde : irâde yitimi, **fr. aboulie.**
fıkdân-ı kuvâ : Fransızca "adynamie" karşılığı.
fıkdân-ı nukud : para darlığı.

fıkh فقه (a. i.) : **1.** bir şeyi gereği gibi anlayıp bilme. **2.** şerîat ilmi, şerîatin usul ve hükümleri, amelî ve şer'î meseleler bilgisi, fıkıh.

fıkıh فقه (a. i.). (bkz : fıkh).

fıkra فقره (a. i. c. : fıkarât) : **1.** omurga kemiklerinden bir boğum, omur. **2.** bend, madde, paragraf. **3.** kısa hikâye, masal, kıssa. **4.** kanun maddelerinin paragraflarından her biri. **5.** kısım, fasıl, bölüm. [kitap veyâ eserde]. **6.** yazılmış kısa bir haber. **7.** gazetelerde, gündelik hâdiselerin kısa ve temiz bir üslupla yazılmış şekli, **fr. chronique.**

fıkra-hân فقره خوان (a. f. b. s.) : hikâye okuyan, söyliyen.

fırak فرق (a. i. fırka'nın c.) : **1.** tümenle., alaylar, bölükler. **2.** partiler. **3.** cennetler; takımlar, kalabalıklar; ehl-i sünnet ve cemâattten ayrılan mezhepler.
fırak-ı dâlle : dalâlete düşmüş, sapıtmış, îman etmiyen fırkalar.
fırak-ı siyâsiyye : siyâset, politika partileri.

fırka فرقه (a. i. c. : fırak) : **1.** insan kalabalığı, grubu. **2.** siyâset partisi. **3. ask.** tümen.
fırka-i askeriyye : tümen.
fırka-i nâciyye : selâmet yolunu bulmuş fırka, Müslüman grubu.
fırka-i siyâsiyye : siyâset partisi.

fırsâd فرصاد (a. f. i.) : karadut.

fırsat فرصت (a. i.). (bkz : fursat).

fısâd فصاد (a. i.) : kan alma, damardan kan çıkarma. (bkz : fasd).

fısk فسق (a. i. c. : fusuk) : **1.** hak yolundan veyâ hak yoldan çıkma, Allah'a karşı isyan etme. **2.** sefâhate dalma. **3.** hâinlik. **4.** dinsizlik, ahlâksızlık. (bkz : fücûr).

fıskıyye فسقيه (a. i. c. : fesâkî) : **1.** suyu, aşağıdan yukarıya fışkırtan havuz ağızlığı. **2.** çocukların oynadığı su püskürten oyuncak.

fıtâm فطام (a. i.) : çocuğu, yavruyu sütten kesme. **Vakt-i fıtâm** : sütten kesme zamânı.

fıtık فتق (a. i.). (bkz : fatk).

fıtnat فطنت (a. i.) : **1.** zihnin her şeyi çabuk anlayışı, zihin açıklığı, zeyreklik. (bkz : fatânet). **2.** kadın adı. ["gabâvet" in zıddı].

fıtr فطر (a. i.) : oruç bozan. [adam].
Îd-i fıtr : ramazan bayramı, şeker bayramı. (bkz : sadaka-i fıtr).

fıtra فطره (a. i.) : ramazan bayramında bölünmeden verilmesi şer'an vâcibolan : **1)** buğday, buğday unu veyâ buğday kavutundan 1458 veyâ 1667; **2)** arpa; **3)** kuru üzüm; **4)** kuru hurmadan 2917 ile 3333 gram sadaka. [Hanefî'den gayrı diğer üç ehl-i sünnet mezhebine (Şâfiî, Mâlikî, Hanbelî) göre, "arpa, kuru üzüm ve kuru hurma miktarı da : buğday, buğday unu veyâ buğday kavutu" nun miktarı olan 1458 veyâ 1667 gramdır].

fıtrat فطرت (a. i.) : yaradılış, tabîat, mizaç, huy. (bkz : seciyye, tînet).

fıtraten فطرةً (a. zf.) : fıtrî olarak, yaradılıştan.

fıtrî, fıtriyye فطرى ، فطريه (a. s.) : tabîî, yaradılıştaki.

fıtriyye فطريه (a. i.) : **fels.** * doğuştancılık, **fr. nativitisme.**

fî فى (a. i. c. : fîat) : fiat, baha, kıymet.
fî-i aslî : asıl değer.
fî-i cârî : geçer değer.
fî-i kat-î : son fiat, olacağı.
fî-i maktû : biçilmiş kıymet, değer.

fî في (a. zf. ve e.) : **1.** içinde, -de ["fîhâ" müfret müennes için kullanılır] **2.** [evvelce] târihin başına konurdu.

fî 20 teşrînievvel : 20 * ekimde.

fî zemânınâ : (f. zf.) : zamânımızda, şimdiki zamân içinde.

fiâl فعال (a. i. fi'l'in c.) : işler, kârlar, ameller. **Bed-fiâl** : kötü işler işliyen kimse. (bkz : ef'âl).

fî amân-illâh في امان الله (a. cü.) : Allah'ın hıfz ve siyânetinde; Allah kerîm.

fiât فيآت (a. i. fî'nin c.) : bahalar, kıymetler, değerler. [yapma kelimelerdendir].

ficâ فجا (a. zf.) : ansızın, birdenbire. (bkz : fücâ').

fidâ' فداء (a. i.) : bir esiri kurtarmak için verilen şey, fidye. (bkz : fedâ).

fidye فديه (a. i.) : can kurtarma karşılığı verilen akçe vesâire.

fidye-i necât : kurtulmalık, can kurtarma akçesi.

fie فئه (a. i. c. : fiât) : tâife, güruh, cemaat, bölük, takım.

fie-i kalîle : az cemâat. [çok zaman küçümseme yoliyle söylenir].

figan فغان ("ga" uzun okunur. f. i.) : ıztırap ile bağırıp çağırma, inleme. (bkz : feryad).

figan- tîz : yüksek feryâd.

figan-ı tîz-i heves : arzunun yüksek feryâdı.

figân-perver فغان پرور (f. b. s.) : figan ettiren, bağırtan.

figâr فگار (f. i.) : yara. (bkz : cerîha).

-figâr فگار - (f. s.) : yaralı, müteessir, incinmiş. **Dil-figâr** : yüreği yaralı. (bkz : efgâr).

-figen فگن - (f. s.) : atıcı, yıkıcı, düşürücü. ["efgen" kelimesinin hafifletilmişi]. (bkz : efgen).

-figende فگنده - (f. s.) : yıkılmış, yıkık, düşkün. ["efgende" kelimesinin hafifletilmişi]. (bkz : efgende).

-fîh فيه - (a. e.) : "onda, içinde" mânâsını verir. **Mâ nahnü fîh** : konuştuğumuz. **Münâziün fîh** : hakkında münâkaşa, çekişme olan, kavgalı. **Mef'ûlün fîh** : "-de" hâli.

fihâl فحال (a. i. fahl'in c.) : îtibarlı, üstün kimseler.

fihâm فخام (a s. fahîm ve fahm'ın c.) : çok kuvvetli, nufûz ve îtibar sâhibi olan kimseler, ulular, büyükler.

fihris فهرس (a. i. c. : fehâris) : **1.** bir kitabın içinde neler bulunduğunu gösteren ve kitabın ya başına, ya sonuna konulan cetvel, indeks. **2.** eşyânın adlarını gösteren defter. [kelime Farsça "fihrist" den alınmıştır].

fihrist فهرست (f. i.). (bkz : fihris).

fikir فكر (a. i. c. : efkâr). (bkz : fikr).

fikr فكر (a. i. c. : efkâr) : **1.** fikir, düşünce. **2.** idrâk. **3.** hâtır. **4.** zihin, akıl. **5.** rey, oy, zan, inanma. **6.** zihin tasavvuru, kuruntu. **7.** murad, maksat, niyet.

fikr-i âmiyâne : alelâde, bayağı fikir, düşünce.

fikr-i âteşîn : ateşli fikir, düşünce.

fikr-i fâsid : bozuk, bozucu fikir.

fikr-i ferdâ : yarının fikri, düşüncesi.

fikr-i galat : yanlış düşüncesi, yanlış bir şeyi düşünme.

fikr-i garâib-perver : garip şeyler icâdeden fikir, düşünce.

fikr-i mukaddes : mukaddes fikir, kutsal düşünce.

fikr-i muzmar : dışarı vurulmamış, gizli fikir.

fikr-i sâbit : * saplantı, **fr. idée fixe.**

fikr-i ta'kib : peşini bırakmama, sona erdirme.

fikr-i vatan : vatan fikri, vatan düşüncesi. (bkz : fikret).

fikren فكرا (a. zf.) : fikir ile, düşünerek, zihnen.

fikret فكرت (a. i.) : **1.** (bkz : fikr) : **2.** erkek ve kadın adı.

fikrî, fikriyye فكرى ، فكريه (a. s.) : **1.** fikre mensup, fikirle ilgili, düşünerek meydana getirilen [şey]. **Hayât-ı fikriyye :** düşünce hayâtı, düşünce âlemi. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

fikriyyât فكريات (a. i. c.) : fikir, düşünce ile olan işler.

fîl فيل (a. i. c. : efyâl, füyûl) : bilinen büyük hayvan, fil.

fi'l فعل (a. i. c. : ef'al, fiâl, c. c. : efâîl) : iş, kâr, amel; zamanla ilgili olup mânâya yol açan kelime, * eylem.

fi'l-i basît : gr. basit fiil, tek kökten yapılan fiil. [olmak, gelmek; gitmek] gibi.

fi'l-i cevherî : gr. "imek" mastarından yapılan varlık fiili.

fi'l-i gayr-ı kıyâsî : gr. kaidesiz, kuralsız fiil. [yemek; içmek; oturmak] gibi.

fi'l-i hayr : iyi iş.

fi'l-i hikâye : gr. geçmiş zamanda olmuş, fakat konuşanın görmüş olduğu bir işi anlatan fiil [yazmış idi; okumuş idi] gibi.

fi'l-i iâne : gr. yardımcı fiil [idi, imiş, ise] gibi;

fi'l-i iktidârî : gr. "bilmek" maddesiyle meydana gelen fiil [yazabildim; koşabildim] gibi.

fi'l-i iltizâmî : gr. emir sîgasının sonuna : "-elim, -e sin, -e siniz" katılarak yapılan fiil, dileme kipi. [sevelim; çekesin; yeresiniz] gibi.

fi'l-i istimrârî : gr. sürerlik fiili. [gide durmak; baka kalmak] gibi.

fi'l-i kıyâsî : gr. kaideli, kurallı fiil [ateş'den : ateşlemek; iş'den : işlemek] gibi.

fi'l-i lâzım : gr. "-i hâli" almıyan fiil. [uyumak; gülmek] gibi.

fi'l-i ma'lûm : gr. fâili, öznesi bilinen fiil, * etgen fiil [yemek; içmek] gibi.

fi'l-mâzî : gr. bir işin geçmiş zamanda olduğunu bildiren sîga, kip.

fi'l-i mechûl : gr. fâili, * öznesi bilinmiyen fiil, * edilgen fiil [yazılmak; açılmak] gibi.

fi'l-menfî : gr. kendisinde nefi edâtı bulunan fiil, * olumsuz fiil.

fi'l-i mezmûm : gr. kötü iş, fenâ iş; zinâ ve livâta.

fi'l-i mukarebe : gr. "yazmak" maddesiyle meydana gelen fiil. [düşeyazdım] gibi.

fi'l-i mutâvaat : gr. * dönüşlü fiil.

fi'l-i muzâri' : gr. hem hâle, hem istikbâle delâlet eden sıyga (kip) [gelirim; giderim] gibi.

fi'l-i mün'akis : tepke, **fr. réflexite.**

fi'l-i mürekkeb : gr. yardımcı bir fiille birleşerek tek kelime hükmüne giren fiil, * birleşik fiil [yazabilmek; koşabilmek] gibi.

fi'l-i müsbet : gr. kendisinde nefi edâtı bulunmıyan fiil, * olumlu fiil.

fi'l-i müşareket : gr. * işteşlik fiili. [koşuşmak; sevişmek] gibi.

fi'l-i müteaddî : gr. "-i hâli" alan geçişli fiil, nesne tümleci alan fiil [yemek; içmek] gibi.

fi'l-i rivâyet : gr. geçmiş zamanda olmuş, fakat konuşanın işitmiş olduğu bir işi anlatan fiil [koşmuş imiş; sevmiş imiş] gibi.

fi'l-i şartî : gr. bir şeyin vukuunu başka bir şeye şart kılmak için kullanılan sîga, kip ki, **s** morfemi ile yapılır. [gelecekse; verecekse] gibi.

fi'l-i şenî (kötü fiil) : ırza geçme. [mutlaka "ırza geçme" mânâsına gelmez].

fi'l-i şerr : fenâ, kötü iş.

fi'l-i ta'cîlî : gr. "vermek" maddesiyle meydana gelen fiil [yazıverdim; alıverdim] gibi.

fi'l-i temennî : gr. dilek - şart kipi.

fi'l-i vücûbî : gr. emrihâzırın sonuna "meli" sözü katılarak meydana getirilen sîga, gereklik kipi [girmeliyim; sevmeliyim] gibi.

filâhat فلاحت (a. i.) : ekincilik, çiftçilik. (bkz : harâset, zirâat).

fîl-bân فيلبان (a. f. b. i). (bkz : feyyâl).

fi-l-asl فى الاصل (a. zf.) : aslında.

fi-l-cümle فى الجمله (a. zf.) : nihâyette, sonunda.

fi'len فعلا (a. zf.) : hakîkatte, gerçekten, işliyerek. (bkz : bi-l-fi'l).

fi'len zî-medhal : huk. iş görerek karışmış [kimse].

fi-l-hakika فى الحقيقه (a. zf.) : hakikatte, hakikaten, gerçekten, doğrusu.

fi-l-hâl فى الحال (a. b. zf.) : bu anda, hemen, şimdi.

fi'lî, fi'liyye فعلى ، فعليه (a. s. c. : fi'liyyât) : fiille ilgili, gerçekten yapılan iş. **Cümle-i fi'liyye : gr.** fiil-cümlesi, * yüklemi fiil olan cümle. **Hizmet-i fi'liyye :** ilk askerlik vazîfesi, *görevi.

fi'liyyât فعليات (a. s. fi'lî'nin c.) : gerçekten işlenilen işler.

fi'liyye فعليه (a. i.) : **fels.** * etkincilik, **fr. activisme.**

filizz فلز (a. i. c. : filizzât) : **1.** eritilip temizlenmemiş olan altın, gümüş, bakır, demir gibi ham maden, külçe. **2.** erimiş bakır.

filizzât فلزات (a. i. filizz'in c.) : ham mâdenler, ham külçeler.

filizzât-ı seb'a (7 ham mâden) : altın; gümüş; cıva; bakır; demir; kalay; kurşun filizleri.

filka فلقه (a. i.) : **bot.** tohumda cücüğü kaplıyan etli kısım.

fi-l-mesel فى المثل (a. zf.): meselâ, misâldeki gibi. (bkz : farzâ).

fi-l-vâki' فى الواقع (a. zf.) : vâkıa, hakîkaten, gerçekten.

fi-mâba'd فى ما بعد (a. zf.) : bundan sonra, bundan böyle, bir daha.

finâ فنا (a. i. c. : efniye) : **1.** avlu. **2.** evin ve şehrin önü.

fî-nefs-il-emr فى نفس الامر (a. zf.) : hakîkatte, gerçekte.

firâd فراد (a. i. ferd'in c.) : fertler.

firâk فراق (a. i.) : **1.** ayrılık, ayrılma; sevişenlerin ayrılığı. **Leyl-i firâk** : ayrılık gecesi. (bkz: hicrân). **2.** hüzün, keder, sıkıntı. (bkz : gamm, gussa).

firâr فرار (a. i.) : kaçma, savuşma, izinsiz veyâ nizamsız olarak ortadan kaybolma.

firârî فرارى (a. s.) : kaçak, kaçkın. [firâriyân şeklinde c. de kullanılmıştır].

firâset فراست (a. i.) : **1.** (bkz ferâset). **2.** binicilik, at yetiştirme bilgisi. (bkz : fürûsiyyet). **3.** yiğitlik, mertlik).

firâş فراس (a. i. c. : fürüş) : **1.** döşek, yatak; yaygı, şilte. **2.** hasır, halı. **Esîr-i firâş** : yataktan kalkamıyan hasta. **Hem-firâş** : zevce. **Sâhib-firâş** : hasta.

firâş-ı derûn : iç yatağı, içteki yatak.

firâş-ı istirâhat : rahat döşeği.

firâş-ı kavî : **fık.** evli kadının firâşı. [bilâ dâvet neseb sâbit olup nefy ile nesep nefy olunmayıp lâkin laan ile nefy olunur].

firâş-ı mutavassıt : **fık.** ümm-i veled'in firâşı. [bilâ dâvet nesep sahih olmaz].

firâş-ı sahîh : **fık.** nikâh ve mülk-i yemîne müstenit bulunan istifrâş [mülk-i yemîn, bir kimsenin temellükünde bulunan câriyedir; bu bakımdan, bu iki şarta dayanan istifraştan, meydana gelecek çocuk vâris sayılır. Ancak, câriyeyi istifraşta husûle gelen çocuğun kendisinden olduğunu müstefrişin söylemesi gerekir].

firâş-i zaif : **fık.** câriyenin firâşı. [bununla nesep sâbit olur].

firâvân فراوان (f. s.) : çok, bol, fazla, aşırı. (bkz : bisyâr, kesîr, vâfir). **Nakd-i firâvân** : para bolluğu. **Ömr-i firâvân** : çok ömür.

Fir'avn فرعون (a. i. c. : ferâine) : **1.** eski zamanlarda Mısır hükümdarlarına verilen ünvân. **2.** Allahlık iddiâsında bulunduğu için Hz. Mûsâ'nın mücâdele ettiği Mısır hükümdârı. **3. s.** pek kibirli, gururlu ve inat [adam], firaun. [bâzı metinlerde "firavun, firavuniyyet" şeklinde de geçer].

fir'avnî فرعونى (a. f. i.) : **1.** firaunluk. **2. s.** firaun ile ilgili.

firâz فراز (f. i.) : **1.** yokuş, çıkış.

firâz ü nişib : yokuş ve iniş. **2.** yüksek, yukarı. **3. s.** yükselten, kaldıran. **Ser-firâz** : îtibar makamında bulunan, müstesnâ mevkide olan, sivrilmiş [kimse]. (bkz : ser-efrâz).

firâzî فرازى (f. i.) : yükseklik, yukarılık.

firdevs فردوس (a. i. c. : ferâdîs) : **1.** cennet, uçmak. **2.** bostan, bahçe. **3.** kadın adı.

firdevs-âşiyân فردوس آشيان (f. b. s.) : cennetlik, merhûm. (bkz : cennet-mekân).

Firdevsî فردوسى (f. h. i. : Îrân'ın millî destanı olan "Şehnâme" nin nâzımıdır. Adı Mansur, Hasan veyâ Ahmed'dir; künyesi Ebülkasım'dır. Takrîben 934 - 1020 yılları arasında yaşamıştır. Eseri, muhtelif dillere, bu arada Türkçe'ye de çevrilmiştir.

Firdevsiyye فردوسيه (a. h. i.) : Kibreviyye tarîkatı kollarından birinin adı. [kurucusu : Rükneddîn-ül-Ferdevsî'dir].

fireng-i fer' فرنگ فرع (f. a. b. i.) : Türk müziğinin büyük usullerindendir. Yirmi sekiz zamanlı ve onüç darblıdır; çok nâdir kullanılmış olan bu usul ile sâdece bestelerin ölçüldüğü görülmüştür. Fireng-i fer' usûlü, başta iki adet yürük semâî ile üç muhtelif şekilde dizilmiş dört tâne sofyan'dan mürekkeptir.

fireûnî فرعونى (a. i.) : güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

-firîb - فريب (f. s.) : aldatan, aldatıcı [firîbînden mastarından] **Dil-firîb** : gönül aldatan. **Ebleh-firîb** : ahmak aldatan. **Nazar-firîb** : göz aldatan.

firîbende فريبنده (f. s.) : aldanmış, kapılmış.

firîb-gâh فريبگاه (f. b. i.) : tılsım bağlanan yer.

firîfte فريفته (f. s.) : aldatılmış, kandırılmış, aldanmış.

firîfte-dil فريفته دل (f. b. s.) : gönlü aldanmış.

firistâde فرستاده (f. i. c. : firistâde-gân) : **1.** peygamber. **2. s.** gönderilmiş, elçi.

firişte فرشته (f. i. c. : firişte-gân) : **1.** melek. (bkz : sürûş). **2. s. mec.** iyi ve yumuşak huylu [adam]. **3. s.** günahsız, mâsum.

firişte-hû, firişte-haslet فرشته خو ، فرشته خصلت (f. a. b. s.) : huy ve tabîatçe melek gibi olan. (bkz : firişte-sı fat).

firişte-sıfat فرشته صفت (f. a. b. s.) : huy ve tabîatçe melek gibi olan. (bkz : firişte-haslet).

firişte-sîret فرشته سيرت (f. a. b. s.) : melek huylu. (bkz : firişte-hû, firişte-haslet).

firkat فرقت (a. i.) : dostlardan ve sâireden ayrılık, ayrılış. (bkz : firâk, iftirâk, müfârekat). [aslı : "fürkat" dir].

firkat-nümâ. (bkz : fürkat-nümâ).

firkat-zede فرقتزده (a. f. b. s.). (bkz : fürkat-zede).

firûdest فرودست (f. b. i.) : birkaç hânendenin bir ağızdan usul ile söyledikleri nağme.

fîrûz فيروز (a. s.) : **1.** mes'ut, mutlu, sevinçli, ferah, uğurlu, iyi bahtlı. **2.** erkek adı. [kelime, Farsça "pîrûz" dan alınmıştır].

fîrûz-baht فيروز بخت (a. f. b. s.) : tâlihi kutlu, uğurlu.

fîrûze فيروزه (a. i.) : Nişâbur'da çıkan açık mâvi renkli ve değerli bir yüzük taşı. [kelime, Farsça "pîrûze" den alınmıştır.]

fîrûze-fâm فيروزه فام (a. f. b. s.) : mâvi renkli, gök renkli.

fîrûzende فيروزنده (f. i.) : meşhur bir çeşit lâle.

fîrûze-rivâk فيروزه رواق (a. b. i.) : gökyüzü.

fîrûz-mend فيروزمند (a. f. b. s.) : zafer kazanmış, tâlihi açık.

fîrûz-mendî فيروزمندى (a. f. b. i.) : zafer, üstünlük.

fî-sebîl-illâh فى سبيل الله (a. zf.) : Allah yolunda; karşılık beklemeksizin.

fiten فتن (a. i. fitne'nin c.) : fitneler, ayartmalar, azdırmalar, ara bozmalar. (bkz : fitne).

fitne فتنه (a. i. c. : fiten) : **1.** belâ, mihnet, sıkıntı. **2.** ayartma, azdırma. **3.** fesat, ara bozma, karışıklık, ihtilâl. **İkaz-ı fitne** : karışıklık çıkarma. **4.** dinsizlik; cânilik. **5.** cezâ. **6.** delilik. **7.** güzel yüz, güzel göz; güzel kadın.

fitne-i âlem : herkesi birbirine düşüren güzel. **8.** ara bozan, karıştırıcı.

fitne-âmîz فتنه آميز (a. f. b. s.) : fesat karıştıran, bozgunculuk yapan.

fitne-cihân فتنه جهان (a. f. b. s.) : fitne sıçratan, fitne koparan.

fitne-cû فتنه جو (a. f. b. s.) : fesat arıyan.

fitne-engîz فتنه انگيز (a. f. b. s.) : fesat koparan, fesat çıkaran.

fitne-kâr فتنه كار (a. f. b. s.) : fitneci, fesat çıkarmak âdetinde bulunan.

fitrâk فتراك (f. i.) : atın terkisi, terki kayışı, eğerin arkasındaki tasma, at eğerinin arkasında bulunan ve eşyâ bağlamıya yarıyan kayışlar.

fitret فترت (a. i.). (bkz : fetret).

fityân فتيان (a. s. fetâ'nın c.) : gençler, delikanlılar, yiğitler, mertler. (bkz : fetâ). [evvelce "ahi" teşkîlâtına dâhil bulunanlar].

fuâd فؤاد (a. i.) : **1.** kalb, yürek, gönül. **Câzib-ül-fuâd** : gönlü kendine çeken, sevimli, sempatik. **Mecrûh-ül-fuâd.** gönlü yaralı, kırık. **Mesrûr-ül-fuâd** : sevinçli, şen. **2.** erkek adı.

fuâdî فؤادى (a. s.) : kalble, gönülle ilgili.

fuâk فؤآق (a. i.) : **1.** hıçkırık. **2.** can çekişme. (bkz : hâlet-i nez'). **3.** mîdenin tekallüsü, çekilip toplanması.

fualâ فعلا (a. i. fâil'in c.) : fâiller, işlemişler, yapmış olanlar.

fudalâ' فضلاء (a. i. fâdıl'ın c.). (bkz : fuzalâ').

fuhş فحش (a. i. c. : fuhûş; c. c. : fevâhiş) : **1.** haddini aşma. **2.** kötülük, nâmusa aykırı hareket, orospuluk. (bkz : fazîha).

fuhşiyyât فحشيات (a. i. c.) : edeb, terbiye ve ahlâka aykırı olan işler, zinâ ile ilgili hareketler. [kelime, Redhouse lûgatinde "fahşiyyât" şeklinde geçer].

fuhûl فحول (a. i. fahl'in c.) : **1.** aygırlar. **2.** erler, erkekler. **3.** s. akıllı ve zekî [adamlar]. **4.** beyit, hadîs ve rivâyetleri çok iyi anlatan kimseler.

fuhûl-i muhaddisîn : hadiscilerin en ileri gelenleri.

fuhûl-i müfessirîn : tefsircilerin en ileri gelenleri.

fuhûl-i şuarâ : şâirlerin en üstünleri.

fuhûl-i ulemâ : âlimlerin en değerlileri.

fuhûm فهوم (a. i. fehm' inc.). (bkz : fehm).

fukahâ' فقهاء (a. i. fakîh'in c.). (bkz : fakîh).

fukahâ-i hanefiyye : hanefî din âlimleri, * bilginleri.

fukahâ-i şâfiiyye : şâfiî din âlimleri, * bilginleri.

fukarâ' فقراء (a. s. fakîr'in c.) : fakirler, yoksullar. (bkz : fakîr).

fukarâ-yı bâb-ullâh : **tas.** Allah kapısının fakirleri.

fukarâ-yi sâbirîn : sabreden, dayanan, avuç açmıyan fakirler.

fûl فول (a. i.) : bakla.

fûl-i Mısrî : nohudu andıran ve "deveyulafı" da denilen küçük kara tâne.

fûlâd فولاد (a. i.) : çelik. (bkz : pûlâd).

fûm فوم (a. i.) (bkz : sîr).

funduk فندق (a. i.) : **1.** fındık. (bkz : bunduk, punduk). **2.** han, misâfirhâne .

furâğ فراغ (f. i.) : parıltı, ışık. (bkz : fer, furûg, ziyâ).

furkan فرقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** iyi ile kötü ve doğru ile yanlış arasındaki farkı gösteren herşey. **2.** Kur'ân-ı Kerîm. (bkz : Hüdâ, Hitâb, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr).

furkanî فرقانى ("ka" uzun okunur. a. s.) : Kur'ân-ı Kerîm'le ilgili.

fursat فرصت (a. i.) : **1.** uygun zaman, elverişli durum, faydalanma sırası, elden kaçırılmıyacak faydalı vakit, hal ve münâsebet. **2.** nöbet. [kelime, dilimizde yanlış olarak "fırsat" şeklinde yaygındır].

fursat-cû فرصت جو (a. f. b. s.) : fırsat arıyan, fırsat bekliyen.

fursat-yâb فرصتياب (a. f. b. s.) : fırsat bulan, eline fırsat geçen.

furûde فروده (f. i.) : **1.** hasislik, alçaklık. **2. s.** denî, alçak, hasis. **3. s.** kavrulmuş, kebap olmuş.

furûz فروض (a. i. farz'ın c.). (bkz : farz).

furûz-i mukaddere : huk. nas ile takdîr olunan sehimlerdir ki, hiç nısıf (yarı), rubu' (dörtte bir), sümün (sekizde bir), sülüsân (üçte iki), sülüs (üçte bir), südüs (altıda bir) dir. [bu sehimleri ihrâz eden vereseye "eshâb-ı ferâiz" denir].

fusahâ' فصحاء (a. s. fasîh'in c.) : güzel, düzgün ve açık konuşanlar, iyi söz söyleme kabiliyetinde olan kimseler, uzdilliler. (bkz : fasîh).

fusahâ-yi Arab : Arap fasihleri.

fustuk فستق (a. i.) : fıstık. (bkz : piste).

fustukî فستقى (a. s.) : fıstıkî, sarımtırak, açık yeşil [renk].

fusuk فسوق (a. i. fısk'ın c.). (bkz : fısk).

fusûl فصول (a. i. fasl'ın c.). (bkz : fasl).

fusûl-i erbaa (dört fasıl) : bahar; yaz; güz; kış.

fusûs فصوص (a. i. fass'ın c.) : **1.** yüzük taşları. (bkz : fass).

fusûs-ül-hikem : Muhiddîn-i Arabî'nin meşhur tasavvufî eseri. **2.** yemiş içi. [fındık, bâdem gibi].

fûta فوته (f. i.) : **1.** peştemal. **2.** eskiden kullanılan bir çeşit kumaş.

futur فطر (a. i.) : zehirli mantar.

fuzalâ' فضلاء (a. s. fâzıl'ın c.) : fâzıllar, fazîletliler, erdemli kimseler. (bkz : fudalâ').

fuzûl فضول (a. s. fazl'ın c.) : lüzumsuz, fazla şey veya söz.

fuzûl-ül-ganâim : fık. ganîmet mallarının tâyin ve tevzîinden kalan ve ganimlerin çokluğu yüzünden taksîmi kabil olmıyan az miktardaki mal hakkında kullanılır bir * deyim.

fuzûlen فضولاً (a. zf.) : usulsüz, yersiz, haksız olarak; zorbalıkla.

fuzûlî فضولى (a. s. fuzûl'den.) : **1.** boşuna, yersiz, lüzumsuz; haksız. **2.** boşboğaz, lüzumsuz işlerle uğraşan; kendisine düşmiyen sözler söyliyen. **3. i.** erkek adı.

Fuzûlî فضولى (a. h. i.) : XVI. asırda yaşamış en büyük Türk şâirlerinden biridir. Çağatay edebiyâtı da dâhil olmak üzere, Türk edebiyâtının birçok sâhalarında kuvvetli te'sir ve nüfûz sâhibi olan büyük şâir, Azerî-Osmanlı edebiyâtının kurucularındandır. Türkçe, Arapça, Farsça, manzum ve mensur bir çok eserler vücûda getirmiştir. Bunlar arasında "Leylî ve Mecnûn" mesnevîsi çok meşhurdur. 1555 yılında Bağdat'ta ölmüştür.

füccâr فجار (a. s. fâcir'in c.) : günahkârlar, fenâ huylular. (bkz : fâcir).

füc'e فجأه (a. i.) : ansızın, birdenbire.

fücâ' فجاء (a. zf.) : ansızın, birdenbire. (bkz : ficâ).

fücâeh فجاءه (a. zf.). (bkz : füc'eh).

fücâeten فجاءةً (a. zf.). (bkz : füc'eten).

füc'eh فجأه (a. zf.) : apansızın, birdenbire.

füc'eten فجأة (a. zf.) : birdenbire ansızın olarak.

füc'iyy فجئي (a. s.). (bkz : füc'eten).

fücûr فجور (a. i.) : işret; sefihlik, günahkârlık, ahlâka aykırı durum.

fügen فكن (f. s.) : atıcı, yıkıcı, düşürücü. ["efgen" kelimesinin hafifletilmişi]. (bkz : efgen).

fükâhât فكاهات (a. i. fükâhet'in c.). (bkz : fükâhet).

fükâhet فكاهت (a. i. c. : fükâhât): lâtîfe, mizah, alay, hoşa giden söz.

fülân فلان (a. i.) : herhangi bir şahıs, biri, belirsiz bir şey, filân.

fülânibn-i fülân : filân oğlu filân.

fülfül فلفل (a. i.) : kara biber. **Dâr-ı fülfül** : kara biberin uzunca bir çeşidi, tarçın tohumu denilen kuyruklu biber.

fülfül-i tavîl : uzun biber.

fülk فلك (a. i.) : **1.** gemi. **2.** sandal, kayık. **3.** Nûh'un gemisi. (bkz : keştî, sefîne, zevrak, zevrakçe).

fülk-i dil : gönül gemisi.

füls فلس (a. i. c. : fülûs) : **1.** pul, mangır, akçe, para.

füls-i ahmer : kızıl mangır, bakır sikke.

füls-i ahmere mühtac : pek fakir. **2. hek.** pul pul düşen kabuk.

fülûs فلوس (a. i. füls'ün c.) : pullar, mangırlar, akçeler, paralar, bakır sikkeler.

fülük فلك (a. i. felek'in c.). (bkz : eflâk).

fünûn فنون (a. i. fenn'in c.). (bkz : fenn). **Dâr-ül-fünûn** : üniversite. **Mecmûa-i fünûn** : 1862 de Cemiyyet-i İlmiyye-i Osmâniyye tarafından çıkarılan aylık mecmûa.

fünûn-i bahriyye : **dęn.** denizcilik fenleri.

fünûn-i harbiyye : **ask.** harp bilgileri.

fünûn-i şettâ : çeşitli fenler.

fürâde فرادى (a. i.) : yalnızlık. **Ale-l-fürâde** : tek tek.

fürât فرات (a. i.) : **1.** tatlı su. **2. h. i.** meşhur nehir, Fırat.

fürce فرجه (a. i.) : **1.** iki şey arasındaki açıklık, yarık, aralık.

fürce-i dîvâr : duvar yarığı. **2.** güzel manzara, **fr. panorama. 3.** şiddetten kurtulma. **4.** vakit; fırsat.

fürkat-nümâ فرقتنما (a. f. b. i.) : ayrılığı gösteren.

fürkat-zede فرقتزده (a. f. b. s.) : sevdiğinden ayrılmış [kimse].

Fürs فرس (a. h. i. c.) : Farslılar, Fars milleti; eski İran.

fürsân فرسان (a. i. fâris'in c.) : **1.** usta biniciler. **2.** atlılar. (bkz : rükbân).

fürû فرو (f. i.) : aşağı. **Fürû-mânde** : aşağıda, geride kalmış olan, âciz, beceriksiz; yorgun, şaşkın.

fürû' فروع (a. i. fer'in c.). (bkz : fer').

Fürsî فرسى (a. s.) : Farslı.

fürsiyyât فرسيات (a. i. c.) : Fars dili ve edebiyâtı bilgisi.

fürûât فروعات (a. i. fer'in c. c.). (bkz : fer', fürû').

fürû-bürde فرو برده (f. b. s.) : aşağı, öne eğilmiş.

fürûc فروج (a. i. ferc'in c.). (bkz : ferc).

fürûg فروغ (f. i.) : nur, ziyâ, ışık, parlaklık, parıldayış. (bkz : furâğ). **Mihr-i fürûg-efşân** : ışık saçan Güneş.

fürûg-ı âftâb : Güneş'in ışığı.

fürûg-ı asefî : meşhur bir çeşit lâle.

fürûg-efşân فروغ افشان (f. b. s.) : ışık saçan.

fürûht فروخت (f. i.) : satma, satım, satış. (bkz : bey').

fürûhtâr فروختار (f. b. i.) : satıcı.

fürûk فروق (a. i. fark'ın c.). (bkz : fark).

fürûmânde فرومانده (f. b. s.) : aşağıda, geride kalmış olan, âciz, beceriksiz; yorgun, şaşkın.

fürû-mandegî فروماندگی (f. b. i.) : beceriksizlik; yorgunluk, bitkinlik.

fürû-mâye فرومایه (f. b. s.) : sütü bozuk, mayası bozuk, soysuz, aşağılık [kimse].

fürû-nihâde فرونهاده (f. b. s.) : tenzîledilmiş, indirilmiş.

fürûsî فروسی (f. i.) : ata iyi binen, iyi binici.

fürûsiyyet فروسیت (a. i.) : **1.** süvârilik, binicilik. **2.** at yetiştirme bilgisi. (bkz : ferâset).

-fürûş ـ فروش (f. s.) : satan, satıcı. **Azamet-fürûş** : büyüklük satan. **Hod-fürûş** : kendini satan, kendini yüksek gösteren. **Nân-fürûş** : ekmek satan.

fürûş فروش (a. i. ferş'in c.) : döşemeler.

-fürûz ـ فروز (f. s. -efrûz'dan.) : parlatan, aydınlatan. **Cihân-fürûz** : cihânı aydınlatan ["efrûz" un hafifletilmişi]. (bkz : efrûz).

fürûzân فروزان (f. s.) : **1.** parlayıcı, parlıyan, parlak. **Necm-i füruzân** : parlak yıldız. **2.** erkek ve kadın adı.

fürûzende فروزنده (f. s.) : yanıcı, yakıcı; parlatan, parlayıcı, parlıyan, aydınlatıcı, aydınlatan.

füseyfisa فسیفسا (a. i.) : küçük boncuk ve taş veyâ cam parçalariyle nakş olunmuş satıh.

füshat فسحت (a. i.) : genişlik, açıklık. (bkz : vüs'at).

füshat-kede فسحتکده (a. f. b. s.) : geniş yer.

füshat-serây فسحتسرای (a. f. b. i.) : geniş saray, geniş yer.

füshat-zâr فسحتزار (a. f. b. s.) : geniş [yer].

füsûn فسون (f. i.) : **1.** sihir, büyü. **2.** kadın adı. ["efsûn" un hafifletilmişi]. (bkz : efsûn).

füsûn-ger فسونگر (f. b. i.) : sihirbaz, üfürükçü.

füsûn-kâr فسونکار (f. b. s.) : **1.** sihirbaz. **2.** büyüleyici. (bkz : füsûn-perver, füsûn-sâz).

füsûn-perver فسون پرور (f. b. s.) : büyüleyici. (bkz : füsûn-kâr, füsûn-sâz).

füsûn-sâz فسونساز (f. b. s.) : büyüleyici. (bkz : füsûn-kâr [2], füsûn-perver).

füsûs فسوس (f. n.) : yazık, eyvah! ["efsûs" un hafifletilmişi]. (bkz : efsûs).

füsürde فسرده (f. s.) : donmuş. ["efsürde" nin hafifletilmişi].

füsürde-dil فسرده دل (f. b. s.) : kalbi donmuş, hissiz, duygusuz. (bkz : efsürde).

füşürde فشرده (f. s.) : ısrar eden, direnen.

füşürde-kadem فشرده قدم (f. a. b. s.) : ayak direyen.

fütâde فتاده (f. s. c. : fütâde -gân) : **1.** düşmüş, düşkün. **2.** tutkun, müptelâ. **3.** bîçare. (bkz : üftâde).

fütâde-gân فتادگان (f. s. fütâde'nin c.) : 1. düşmüşler. 2. düşkünler. 3. bîçâreler, tutkunlar.

fütân فتان (f. s.) : düşen, düşerek. (bkz : eftân).

füttâk فتاك (a. s. fâtik'in c.) : fırsat buldukça adam öldürenler.

fütûh فتوح (a. i. c. : fütûhât) : 1. zafer, galibiyet, üstünlük. (bkz : feth). 2. açma; açılma, ferahlanma, gönül ferahlığı.

fütûhât فتوحات (a. i. feth'in c. olan "fütûh" un c.) : zaferler, fethedilen, zaptedilen memleketler .

fütûhât-ı Mekkiyye : Muhiddîn-i Arabî'nin meşhur tasavvufî eseri.

fütûr فتور (a. i.) : 1. zayıflık, gevşeklik, bezginlik, usanma, usanç, bıkma. 2. keder, ümitsizlik. **Bilâ-fütûr** : korkusuzca, aldırmıyarak, pervâsızca, bezmeksizin.

fütüvvet فتوت (a. i.) : 1. soy temizliği. 2. mertlik, yiğitlik, gençlik, delikanlılık. 3. cömertlik, elaçıklığı. (bkz : güşâde-destî). 4. eski esnaf teşkîlâtı.

fütüvvet-li, -lü فتوتلى ، لو (a. t. s.) : 1. fütüvvet sâhibi. 2. [eskiden] askerlikte mülâzım (teğmenler) ile kol ağası ve yüzbaşılara mülkiyede, râbia ve hâmise rütbeleri taşıyan kimselere verilen ünvan.

fütüvvet-mend فتوتمند (a. f. b. s.) : cömert, eliaçık. (bkz : güşâde-dest).

fütüvvet-nâme فتوتنامه (a. f. b. i.) : esnaf teşkîlâtı ile bunların riâyet etmeleri lâzımgelen usul ve kaidelerden bahseden eser, * yönetmelik, * tüzük.

füûs فئوس (a. i. fe's'in c.) : iki yüzlü baltalar.

füyûl فيول (a. i. fîl'in c.) : filler. (bkz : efyâl).

füyûz فيوض (a. i. feyz'in c.). (bkz : feyz).

füyûzât فيوضات (a. i. feyz'in c. olan füyûz'un c.). (bkz : feyz).

-füzûd فزود ـ (f. s.) : artıran, çoğaltan. **Mahabbet-füzûd** : sevgi artıran. ["efzûd"-un hafifletilmişi]. (bkz : efzûd).

-füzûn فزون ـ (f. s.) : çok, fazla [**efzûn**'-un hafifletilmişi]. (bkz : efzûn).

füzûnî فزونى (f.i.) : çokluk, fazlalık.

füzûn-ter فزونتر (f. s.) : pek çok, pek fazla.

G

gabâgib غباغب (a. i. gabgab'ın c.) : (bkz : gabgab).

gabâvet غباوت (a. i.) : anlayışsızlık, bönlük, kalın kafalılık. (bkz : belâhet, hamâkat, humk).

gabâvet-i mücesseme : büyük aptallık.

gabe غابه ("ga" uzun okunur. a. i. c. : gabât) : arslan yatağı olan sık orman, koru ormanı. **Üsd-ül-gabe** : 1) sık orman arslanları; 2) Suyûtî'nin, Eshâb-ı Kirâm'ın hal tercümelerinden bahseden meşhur eseri.

gabes غبس (a. s.): karanlık [gece].

gabgab غبغب (a. i. c. : gebâğıb) : çene altı, çifte gerdan.

gabgab-ı sîmîn : gümüş (gibi) gerdan.

gabgab-ı gâv : öküzün gerdanı.

gabî غابى ("ga" uzun okunur. a. s. c. : gubât) : ahmaklık, budalalık eden.

gabî غبى (a. s. c. : agbiyâ') : kalınkafalı, anlayışsız, kabiliyetsiz. (bkz : ahmak, ebleh). **Tıfl-ı gabî** : kalınkafalı çocuk.

gabin غابن ("ga" uzun okunur. a. s. gabn'dan.) : **1.** alışverişte hîle eden, aldatan [kimse]. **Bâyi-i gabin** : hîle yapan satıcı. **2.** tenbel.

gabir غابر ("ga" uzun okunur. a. s.) : **1.** kalan. **2. i.** gelecek zaman. **3. a. gr.** gelecek zaman, **fr. futur.**

gabn غبن (a. i.) : alışverişte hîle, aldatma, yalancılık.

gabn-i fâhiş : alışverişte kazıklama.

gabrâ' غبراء (a. i.) : yer, yeryüzü, arz ["agber" in müennesi]. **Sâha-i gabrâ** : yer yüzü, dünyâ.

gad غد (a. i.) : erte, yarın.

gadâ' غداء (a. i. c. : agdiye) : öğle yemeği.

gadâir غدائر (a. i. gadîre'nin c.) : saç örgüleri.

gadârîf غضاريف (a. i. gudrûf'un c) : kıkırdaklar, kıkırdak kemikleri.

gadât غدات (a. i. c. : gadavât) : sabahın erken zamânı.

gaddâr غدار (a. s. gadr'den.) : **1.** çok gadreden, zulmeden, hâin, merhametsiz, kıyıcı. **2.** çok pahalı mal satan, soyucu [tüccar].

gaddâr-âne غدارانه (a. f. zf.) : gaddarca, merhametsizce, hâincesine.

gaddâre غداره (a. i.) : **1.** büyük bıçak. **2.** küçük tabanca. [yapma kelimelerdendir].

gadir غادر ("ga" uzun okunur. a. s.) : gadreden, hiyânet eden, fenâlık eden.

gadir-i nefs : nefse fenâlık eden.

gadîr غدير (a. i. c. : guderâ', gudürân) : **1.** sel ile peyda olan birikinti su, durgun su, göl. **2.** küçük ırmak.

gadîre غديره (a. i. c. : gadâir) : saç örgüsü.

gadîrî, gadîriyye غديرى ، غديريه (a. s.) : gölde yaşıyan, gölde bulunan [hayvan, * bitki]. **Fasîle-i gadîriyye** : göl nebatları. (* bitkileri).

gadiyye غديه (a. i. c. : gadiyyât) : sabahın erken vakti; tan atmasiyle Güneş doğması arası.

gadr غدر (a. i.) : **1.** hâinlik, vefâsızlık. **2.** zulüm, merhametsizlik. **3.** haksızlık. **4.** e. yazık.

gadr-dîde غدر ديده (a. f. b. s.) : gadir görmüş, gadre uğramış, haksızlık görmüş.

gaffâr غفار (a. i. ve s.) : **1.** kullarının günahlarını affeden, Allah.

gaffâr-üz-zünûb : günahları, suçları bağışlıyan [Allah]. **2. i.** [abdülgaffâr'dan kısaltılmış olarak] erkek adı.

gafil, gafile غافل ، غافله ("ga" uzun okunur. a. s. gaflet'den. c. : gafele, gafilîn) : gaflette bulunan, ihmâi eden, ilerisini iyi düşünmiyen, dikkatsiz, ihtiyatsız, dalgın, tenbel.

gafil-âne غافلانه ("ga" uzun okunur. a. f. zf.) : gafilcesine, dikkatsizlikle, ihtiyatsızlıkla, dalgınlıkla.

gafilen غافلا ("ga" uzun okunur. a. zf.) : gaafil olarak, habersizce.

gafir غافر ("ga" uzun okunur. a. s.) : mağfiret eden, yarlıgayan, affeden; Allah.

gafir-üz-zenb : suç bağışlıyan (Allah).

gafîr غفير (a. s.) : **1.** örten, etrâfını çeviren. **2.** çok fazla. **Cemm-i gafîr** : büyük cemaat, insan kalabalığı. **3. i.** muhâfız askerler.

gaflet غفلت (a. i.) : **1.** gafillik, boş bulunma, dalgınlık, dikkatsizlik, ihtiyatsızlık. **2.** ihmal, endîşesizlik.

gafleten غفلة (a. zf.) : gaflet eseri olarak, dalgınlıkla.

gafûr غفور (a. s. gufrân'dan.) : mağfiret eden, yarlıgayan, suç bağışlıyan, merhamet eden [Allah]. (bkz : gaffar).

gafûr-ür-rahîm : esirgiyen, suç bağışlıyan [Allah].

gâh, geh گاه ، گه (f. e.) : **1.** zaman bildiren edat. **Seher-gâh** : seher vakti. **Subh-gâh** : sabah vakti. **2.** yer bildiren edat. **Secde-gâh** : secde yeri. **3. zf.** arasıra, kimi, bâzı.

gâh ü bî-gâh : vakitli vakitsiz, sıralı, sırasız.

gâh ü nâ-gâh : vakitli vakitsiz.

gâh gâh گاه گاه (f. zf.) : zaman zaman, vakit vakit.

gâhî گاهى (f. zf.). (bkz : gehî).

gâhvâre گاهواره (f. i.) : beşik. (bkz : gehvâre, mehd).

gaî, gaiye غائى ، غائيه ("ga" lar uzun okunur. a. s.) : gaye, maksat ve netîce ile ilgili. **İllet-i gaiye** : bir işin elde edilmeye uğraşılan netîcesi, **fr. cause finale.**

gaib غائب ("ga" uzun okunur. a. s. gayb', gıyâb'dan.) : **1.** görünmiyen, hazır olmıyan, yok olan, kayıp. **2. i. gr.** üçüncü şahıs, o.

gaibâne غائبانه ("ga"uzun okunur. a. f. zf.) : görmiyerek, görünmiyerek, arkadan, yüze karşı olmıyarak, gizliden, haberi olmaksızın tanımak, şahsan tanımadığı halde.

gaile غائله ("ga" uzun okunur. a. i. c. : gavâil) : **1.** dert, sıkıntı, keder. **2.** felâket, musîbet. (bkz : dâhiye). **3.** uğraştırıcı ve sıkıntılı iş. **4.** muhârebe, savaş.

gaile-i zâile : zeval bulan, geçen, ardı kesilen sıkıntı.

gait, gaita غائط ، غائطه ("ga" lar uzun okunur. a. i.) : **1.** insan pisliği, insan tersi. **Mevadd-ı gaita** : insan tersi. (bkz : gûh, neces). **2.** çukur yer.

gaiyye غائيه ("ga" uzun okunur. a. i.) : **fels.** * erekçilik, **fr. finalisme.**

gaiyyet غائيت ("ga" uzun okunur. a. i.) : **fels. fr. finalité.**

gâl, gâle گال ، گاله (f. s.) : uzak, ırak. (bkz : baîd).

galâ' غلاء (a. i.) : pahalılık. **Kaht ü galâ'** : kıtlık ve pahalılık.

galâ-yi es'âr : fiatların yüksekliği.

galât غلات (a. i. galî'nin c.). (bkz : galî).

galat غلط (a. s. c. : galatât) : yanlış, yanılma.

galat-ı basar : görüş duygusunun aldanması. [suya batmış bir değneğin kırılmış gibi görünmesi].

galat-ı elvân : **fr.** dyschromatopsie.

galat-ı fâhiş : pek açık yanlış.

galat-ı hiss : duyuştaki aldanış, duygu yanıltısı.

galat-ı meşhur : (meşhur yaygın yanlış) : yanlış olduğu halde herkes tarafından tutunan ve kullanılmakta bulunan kelime.

galat-ı meşhûr fasîh-i mehcûrdan evlâdır : meşhur (yaygın) yanlış, terkedilmiş fasîh sözden daha üstündür.

galat-ı rü'yet : bir rengi, tabîîsinden başka olarak görme, görme bozukluğu, göz yanıltısı. [kırmızıyı yeşil, mâviyi menekşe renginde görme].

galat-ı tahakkümî : **ed.** bir kelimenin gerek lâfzı, gerek mânâsı îtibâriyle herkesin kullandığı gibi kullanılmaması. (bkz : kıyâsa muhâlefet).

galat-gû غلط گو (a. f. b. s.) : yalan yanlış söyliyen.

galat-nüvîs غلط نويس (a. f. b. s.) : yalan yanlış yazan ve tespît eden.

galebe غلبه (a. i.) : **1.** galip gelme, yenme, üstünlük. **2.** çokluk, kalabalık. **3. s.** zaptolunmıyacak derecede azgın.

galebe çalmak : üstün gelmek.

galebe-i şehvet : şehvet azgınlığı. **4.** (s. galib'in c.). (bkz : galib).

galel غلل (a. i. c. : aglâl) : koruluktan akan su.

galeyân غليان (a. i.) : kaynama, çalkanma, coşma. (bkz : feverân). **Derece-i galeyân** : kaynama derecesi (100 santigrat).

galeyân-ı mâ' : suyun kaynaması.

galeyân-ı efkâr : fikirlerin kaynaması, coşması.

galî غالى ("ga" uzun okunur. a. s. galâ'dan. c. : galât) : **1.** değerinden çok pahalı olan [şey]. **Eşyâ-yi gâliye** : pahalı şeyler. **2.** galeyân eden, kaynıyan.

gâlib غالب ("ga" uzun okunur. a. s.) : **1.** galebe eden, galebe çalan, üstün gelen, yenen. **2.** daha kuvvetli.

galib ihtimâl : daha kuvvetli ihtimal.

galib-i mutlak : tam mânâsıyle galip.

gâlib-i tüvânâ : güçlü galip. **3. i.** erkek adı.

Galib (Şeyh-) : meşhur Dîvan şâirlerindendir; İstanbul'da doğmuştur, asıl adı Mehmed'dir; babasının adı Mustafa Reşîd'dir. Büyükçe bir dîvânı vardır. Gazel ve kasîdelerinin bâzılarında Nâbi, Nedîm ve Nef'î'nin tesirleri görülür. "Hüsn-i Aşk" adlı eserini yirmi altı yaşında iken mesnevî tarzında yazmıştır. Sırf Türkçe yazılmış bir de gazeli vardır. (d. : 1757 - ö. : 1798).

gâlibâ غالبا ("ga" uzun okunur. a. zf.) : sağlam bir ihtimâle göre, görünüşe göre, belki.

gâlib-âne غالبانه (a. f. zf.) : gâlip sıfatiyle, galip olana yakışacak sûrette.

galibiyyet غالبيت ("ga" uzun okunur. a. î.) : galip gelme, üstünlük.

galiyâ غاليا ("ga" uzun okunur. f. î.) : misk ile anberden yapılmış siyah kokulu bir madde olup boya olarak kadınlarca saçlara ve başlara sürülür. (bkz : gâliye).

gâliyâ-sâ غاليا سا ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : galiye, ıtır, güzel koku terkipliyen kimse, aktar (attâr).

galiye غاليه ("ga" uzun okunur. a. i.). (bkz : galiyâ).

gâliye-bâr غاليه بار ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : güzel kokulu şey saçan.

galiye-dân غاليه دان ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : galiye kutusu, güzel kokulu şeylerin muhâfaza olunduğu kap, mahfaza.

gâliye-fâm غاليه فام ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : galiye renginde, (güzel siyah).

galiye-gûn غاليه گون ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : güzel siyah renkli.

galiye-misk غاليه مسك ("ga" uzun okunur. a. b. i.) : "kalemis yağı" denilen güzel koku.

galîz, galîze غليظ ، غليظه (a. s. gılzet'den.) : **1.** kaba, nezâket dışı, terbiye dışı. **Eymân-ı galîze** : kaba yeminler. **Ta'bîrât-ı galîze** : terbiye, nezâket dışı sözler. **Şütûm-i galîze** : kaba küfürler. **2.** şeffaf olmıyan, kalın sık. **Ebr-i galîz** : kalın bulut. **Em'a-i gâlîze** : kalın bağırsak.

gallât غلات (a. i. galle'nin c.) : **1.** zahîreler, mahsuller. **2.** ev kirâsı gelirleri. **3.** el emekleri. (bkz : gılâl [1,2]).

galle غله (a. i. c. : gallât, gılâl) : **1.** zahîre, mahsul, ekin. **2.** îrât, gelir.

galle-i âtiye : [vakıfta]. (bkz : galle-i hâdise).

galle-i hâdise : [vakıfta] vâkıfın îcâbından sonra meşrût-ün-lehin reddinden husûle gelip te henüz meşrût-ün-leh tarafından alınmamış olan galle.

galle-i mâziyye : [vakıfta] ret yüzünden gayrî münkati' cihete tevzî olunduktan sonra şartı kabûl eden meşrût-ün-lehin istirdât edemiyeceği galle.

galle-i me'hûza : [vakıfta] meşrût-ün-leh tarafından ahız ve kabzedilmiş olan galle.

galle-i vakf : vakıftan gelen galle (gelir, îrât). **3.** elemeği.

galle-dân غله دان (a. f. b. i.) : zahîre, tahıl anbarı.

galle-fürûş غله فروش (a. f. b. s.) : zahîre satan, zahîreci.

galsama غلصمه (a. i.) : **1.** gırtlak ağzı, hançere. **2.** suda yaşıyan hayvanların nefes alma uzuvları, * solungaç.

galtân غلطان (f. s.) : yuvarlanıcı, yuvarlanan, tekerlenen. **Ser-i galtân** : kopup yere yuvarlanan baş.

galtîde غلطيده (f. s.) : yuvarlanmış, tekerlenmiş.

galtîde-i hâk-i mezellet : aşağılık, alçaklık toprağına yuvarlanmış.

gâm گام (f. i.) : **1.** adım. (bkz : hatve). **2.** ayak. (bkz : kadem). **3.** köy.

gamâim غمائم (a. i. gımame'nin c.) : hayvanların, yem yemesini veyâ ısırmasını önlemek için ağızlarına takılan torba, burunduruk gibi şeyler.

gamak غمق (a. i.) : **1.** rütûbetli ağır hava, **2.** rütûbet.

gamâm, gamâme غمام ، غمامه (a. i. c. : gamâyım) : bulut. (bkz : ebr, sehâb, gaym).

gamâm-ı gam : gam bulutu. ["gamâme" tek bulut yerinde de kullanılır].

gamd غمد (a. i.) : **1.** kın. **2.** zarf, mahfaza.

gamık غامق ("ga" uzun okunur. a. s. gamak'dan) : az lekeli, pûslu; nemli.

gamir غامر ("ga" uzun okunur. a. s. c. : gavâmir) : **1.** mâmur (bayındır) olmıyan, harap, ıssız yer. **2.** terkedilmiş, ekilmemiş yer. ["âmir" in zıddı].

gamız غامض ("ga" uzun okunur a. s. s. : gavâmız) : anlaşılması güç olan, anlaşılmaz, karışık, kapalı [söz]. **Suâl-i gamız** : güç anlaşılır sual.

gamıza غامضه ("ga" uzun okunur. a. i.) : anlaşılması güç durum. [kelime müennestir].

gam[m] غم (a. i. c. : gumûm) : keder, tasa, kaygı dert. **Def'i gamm** : kederini giderme. (bkz : firâk [2], gussa).

gam[m]-ı aşk : gamı.
gam[m]-ı eyyâm : zamânın, devrin gamı.
gam[m]-ı ferdâ : istikbâl kaygısı, yarının tasası.
gam[m]-ı fürkat : ayrılık gamı, uzaklık derdi.
gam[m]-ı nermîn : tatlı, yumuşak gam.
gam[m]-ı zülf : zülfün gamı.
gam[m] yemek : keder ve tasa etmek.

gam[m]-âbâd غم آباد (a. f. b. s.) : hüzün ve kederi bol.

gam[m]-âlûd غم آلود (a. f. b. s.) : kaygı veren, kederli, hüzünlü. (bkz : gam[m]-nisâr, gam[m]-nişân).

gam[m]-dîde غمدیده (a. f. b. s.) : gam görmüş, kederli, tasalı.

gam[m]-fezâ غم فضا (a. f. b. s.) : tasa, keder arttıran.

gam[m]-gîn غمگین (a. f. b. s.) : kederli, tasalı, hüzünlü. (bkz : gamîn, gam[m]-nâk).

gam[m]-güsâr غمگسار (a. f. b. s.) : gam ve kederi defeden, teselli veren, gam ortağı; arkadaş..

gam[m]-güsâr-ı hayât-ı insânî : insan hayâtının gam ortağı.

gam[m]-hâne غمخانه (a. f. b. s.) : **1.** kaygı, tasa yurdu. **2.** dünyâ (bu-).

gam[m]-hâr غمخوار (a. f. b. s.) : gam yiyen, kederlenen, tasalanan.

gamîn غمین (f. s.) : kaygılı, tasalı. (bkz : gam[m]-gîn, gam[m]-nâk).

gam[m]-kede غمکده (a. f. b. s.) : tasa evi.

gammâz غماز (a. s. gamz'dan.) : birine, iftirâ ederek zarar veren, münâfık. fitneci, koğucu.

gammâzâne غمازانه (a. f. zf.) : gammazlıkla, fitnecilikle, koğuculukla.

gammâze غمازه (a. i.) : göz kırparak lâtîfe eden güzel [kız].

gammâziyyet غمازیت (a. i.) : gammazlık, koğuculuk.

gam[m]-nâk غمناك (a. f. b. s.) : gamlı, tasalı, kaygılı. (bkz : gam[m]-gîn, gamîn).

gam[m]nisâr غم نسار (a. f. b. s.) : tasa, kaygı, keder veren.

gam[m]-nişân غمنشان (a. f. b. s.) : tasalı, kederli, tasa veren. (bkz : gam[m]-âlûd, gam[m]-nisâr).

gam[m]-penâh غمپناه (a. f. b. s.) : tasanın, kederin sığındığı yer, tasalı yer.

gam[m]-perver غم پرور (a. f. b. s.) : gam artıran, tasa veren.

gamr غمر (a. i.) : suyun derinliği, derinlik. (bkz : umk).

gamre غمره (a. i. c. : gamerât) : görgüsüzlük, tecrübesizlik, bönlük, anlayışsızlık.

gâmûs گاموس (f. i.) : manda. (bkz : câmûs).

gamz غمز (a. i.) : **1.** kaşla gözle işâret, göz kırpma. **2.** münâfıklık etme, koğulama.

gamze غمزه (a. i.) : **1.** süzgün bakış. **2.** çene veyâ yanak çukurluğu.

gamze-i câdû : büyüliyen gamze (süzgün bakış).

gamze-i cellâd : cellât gamze; cana kıyan yan bakış.

gamze-i dil-dûz : gönül delen gamze.

gamze-i fettân : aldatıcı, câzip ve süzgün bakış.

gamze-i hûn-hâr : kan içen yan bakış.

gam[m]-zedâ' غم زداء (a. f. b. s.) : **1.** tasalı, kaygılı. **2.** gamı, kederi defeden.

gam[m]-zede غمزده (a. f. b. s.) : gamlı, tasalı. (bkz : gam[m]-nâk, gam[m]-nisâr).

gamze-figen غمزه فگن (a. f. b. s.) : gamze saçan, süzgün bakan.

-gân ـ گان (f. e.) : sonu **e** ile nihâyet bulan Farsça kelimeleri cemi yapar. [hâce = hâce-gân; hânende = hânende-gân v. b.] .

ganâim غنائم (a. i. ganîmet'in c.). (bkz : ganîmet).

ganâim-i bahriyye : savaşan devletin bayrağını taşıyan gemilerin veyâ bunlara âit eşyânın zaptı.

ganâim-i gayr-i me'lûfe : harb ile düşmandan kahren veyâ sulhan alınan gayrimenkul mallardan yânî düşman topraklarından ibârettir ki bunun hakkında karar îtâsı ülülemre âittir.

ganâim-i hâlise : enfal denilen ganîmet mallarıdır ki, mücâhit askerlerden bir kısmına tenfîl sûretiyle tahsîs edilmiş bulunur. [bu malları elde edenler bunlara dâr-ı harb'den îtîbâren mâlik olurlar].

ganâim-i harbiyye : harb ganîmetleri, harbde düşmandan ele geçirilen top, tüfek, yiyecek, içecek vesâire gibi şeyler.

ganâim-i maksûme : beşte bir beyt-ül-mâl'e alındıktan sonra kalanı mücâhitler arasında hisselerine göre tâyin ve tevzî olunan ganîmet mallarıdır ki, dâr-ı İslâm'a, çıkarılmadıkça bunlara kimse mâlik olamaz.

ganâim-i me'lûfe : harb esnâsında düşmandan kahren alınan menkul mallardan ibârettir ki bunun yalnız beşte biri beyt-ül-mâl'e âittir.

-gâne ـ گانه (f. e.) : bâzı sayıların sonuna gelerek "-lik" hâlinde sıfatlar yapar : [cihâr-gâne : dörtlük; dü-gâne : ikilik (iki rekâtlık sabah namazı).. gibi].

ganem غنم (a. i. c. : ağnâm) : koyun. **Lâhm-i ganem** : koyun eti. (bkz : gûsfend).

ganî غنى (a. s. c. : ağniyâ) : **1.** zengin, varlıklı, bol, doygun. **2. i.** Allah'ın adlarından biridir. **3. i.** [abdülganî'den kısaltma olarak] erkek adı.

ganim غانم ("ga" uzun okunur. a. s. c. : gavânim) : ganîmet alan.

ganimen غانماً ("ga" uzun okunur. a. zf.) : ganim olarak, ganîmet almış olarak.

ganîmet غنيمت (a. i. c. : ganâim) : **1.** çalışmaksızın elde edilen şey, emeksiz kazanç. **2.** düşmandan alınan mal. **3.** tesâdüfî ve faydalı durum. **4.** beklenmiyen kazanç.

ganimîn غانمين ("ga" uzun okunur; a. ganim'in c.) : harbte muharip olarak hazır bulunup ganîmete nâil olan muzaffer mücâhitler.

ganiye غانيه ("ga" uzun okunur. a. s.) : **1.** zengin [kadın, kız]. **2.** çok hoş. **3. i.** kadın şarkıcı. (bkz : muganniye).

gannâc غناج (a. s. gunc'dan.) : çok nâzik, çok işveli. (bkz : şîve-kâr).

-gâr ـ گار (f. e.) : fâillik ve nispet mânâlariyle isimlere sonek olarak katılır. ["yâd-gâr, hudâvend-gâr, beste-gâr" v. b.]. (bkz : -ger).

gar غار ("ga" uzun okunur. a. i.) : **1.** mağara, in. (bkz : kehf). **Yâr-ı gar** (mağara dostu) : Hz. Muhammed'e mağarada, arkadaşlık eden Hz. Ebûbekir; **mec.** çok vefâlı, çok sâdık arkadaş. **2.** defne ağacı. **Habb-ül-gar** : defne tânesi.

garâbet غرابت (a. i.) : **1.** gariplik, tuhaflık. **2. ed.** ne demek olduğu herkesçe anlaşılmıyacak kelime ve tâbirlerin söz arasında kullanılması. [Meselâ : mizâcınız bugün mütenahnih midir, yoksa mütenahnah mıdır?].

garâbet-cû غرابت جو (a. f. b. s.) : garip, tuhaf şey arıyan, böyle şeylere meraklı olan.

garâbet-nümâ غرابتنما (a. f. b. s.) : garâbet gösteren, garip, tuhaf.

garâbîl غرابيل (a. i. gırbâl'in c.) : kalburlar, iri delikli elekler.

garâbîn غرابين (a. i. gurâb'ın c. olan gırbân'ın c.) : kargalar. (bkz : agribe).

garâib غرائب (a. s. garîbe'nin c.) : tuhaf, şaşılacak şeyler. [c. : garâibât].
garâib-i seb'a-i âlem : dünyânın 7 garîbesi. (bkz : acâib-i seb'a-i âlem).

garâibât غرائبات (a. i. garîb'in c. olan garâib'in c.) : görülmedik, alışılmadık, tuhaf, şaşılacak şeyler.

garâm غرام (a. i.) : **1.** aşk, sevdâ, şiddetli arzu, fazla gönül düşkünlüğü. **2.** Abdülhak Hâmid'in meşhur manzum eseri. [kelime Arapça'da : "azâb; helâk" mânâsına gelir].

garâmet غرامت (a. i. c. : garâmât) : **1.** borç, diyet gibi şeyleri ödeme. **2.** vergi, resim.

garâmeten غرامةً (a. zf.) : hakkına göre, herkese müsâvî (* eşit) olarak, taksîm ederek.

garâmiyyât غراميات (a. i. c.) : sevgi ile alâkalı mevzûlar, konular, **fr. lyrisme.**

garâre غراره (a. i. c. : garâyir) : harar, büyük kıl çuval. (bkz : gırâr, gırâre).

garât غارات ("g" uzun okunur. a. i. garet'in c.) : yağmalar, çapullar. (bkz : garet).

garâyir غراير (a. i. garâre'nin c.) : hararlar, büyük kıl çuvallar.

garaz غرض (a. i. c. : agrâz) : **1.** hedef, gaye, maksat, meyil, istek. **El-garaz** : maksat, niyet odur ki.
garaz-ı aslî : asıl maksat. **2.** gizli düşmanlık, kin, kötü niyet. **Bî-garaz** : garezsiz. **Li-garazin** : sebep altında, bile bile.
garaz-ı vâkıf : vâkıf (vakfeden) in arzusu.

garaz-âlûd غرض آلود (a. f. b. s.) : garezi, husûsî bir maksadı olan.

garazen غرضاً (a. zf.) : garez ve düşmanlıkla.

garaz-kâr غرضكار (a. f. b. s.) : kinli, düşmanlık güden. (bkz : kîn-dâr).

garaz-kârâne غرضكارانه (a. f. zf.) : garazkârlıkla, garez ve düşmanlığa kapılarak. (bkz : kindârâne).

garb غرب (a. i. c. : gurûb) : **1.** Güneş'in battığı taraf, günbatısı, batı. **2.** memleketimiz yönüne göre Avrupa.
garb-ı cenûbî : lodos tarafı (güney-batı).
garb-ı şimâli : karayel tarafı (kuzey-batı).

garben غرباً (a. zf.) : batı tarafından, batıdan.

garbî, garbiyye غربى ، غربيه (a. s.) : batı ile ilgili, Avrupa'ya mensup. **2.** h. i. aşağı Mısır'ın batı kısmı.

garbiyyûn غربيون (a. i. c.) : garplılar, batı memleketleri ahâlîsi, Avrupalılar.

gareng غرنگ (f. i.) : çığlık.

garet غارت ("ga" uzun okunur. a. i. c.: garât) : çapul, yağma; akın, [eski zamanlarda] düşman toprağına yağma için yapılan saldırış.

garet-ger غارتگر ("ga uzun okunur. a. f. b. i. c. : garet-gerân) : yağmacı, çapulcu..

garet-gerân غارتگران ("ga" uzun okunur. a. f. b. i. garet-ger'in c.) : yağmacılar, çapulcular.

gargara غرغره (a. i.) : suyu, içilen ilâcı veyâ her hangi bir mâyii boğazda oynatıp çalkalama. (bkz : mazmaza).

gârî گاری (f. s.) : sebat ve karârı olmıyan.

garîb غریب (a. s. gurbet ve garâbet'den. c. : gurabâ) : **1.** kimsesiz, zavallı. **2.** gurbette, kendi memleketinin dışında bulunan, yabancı. **3.** tuhaf, şaşılacak, bambaşka. **4.** dokunaklı.

garîb-üd-diyâr : memleketin yabancısı.

garib غارب ("ga" uzun okunur. a. s. gurûb'dan) : gurûbeden, batan.

garîb-âne غریبانه (a. f. b. zf.) : garipçesine, garip gibi, garîbe yakışacak bir sûrette.

garîbe غریبه (a. s. c. : garâib) : evvelce görülmemiş tuhaf, şaşılacak şey.

garîbe-i rûzgâr : zamânın garîbesi.

garîb-nâme غریبنامه (a. f. b. i.) : Âşık Paşa'nın tasavvufî kaidelerini anlatan mesnevî tarzında yazılmış manzum bir eseri.

garîb-nüvâz غریب نواز (a. f. b. s.) : garip, bîçare olanlara ikrâm eden, kimsesizleri koruyan. (bkz : garîb perver).

garîbiyye غریبیه (a. i.) : Kadiriyye tarîkatı kollarından biri. [kurucusu Şeyh Muhammed Garîb-ullâh-ül-Hindî'ye nisbetle bu adı almıştır.]

garîb-perver غریب پرور. (a. f. b. s.). (bkz : garîb-nüvâz).

garîk غریق (a. s. gark'dan.) : **1.** garkolmuş, suya batmış; suda boğulmuş. **2.** su içine dalmış. (bkz : mağrûk).

garîk-i ısyân : isyâna dalmış.

garîk-ı bahr-i ısyân : ısyan denizine gark olmuş.

garîm غریم (a. s. c. : guremâ) : **1.** alacaklı. (bkz : dâin). **2.** hasım, rakip.

gariyye غاریه ("ga" uzun okunur. a. i.) : **bot.** defnegiller, **fr. lauracées.**

garîze غریزه (a. i.) : **1.** tabîî sevk, içgüdü. **2.** huy, tabîat, **fr. instinct.** (bkz : cibillet). **3.** kendiliğinden meydana gelme.

garîzî, garîziyye : غریزی ، غریزیه (a. s.) : fıtrî, tabîî, yaradılıştan, kendiliğinden. **Harâret-i garîziyye** : vücûdun normal harâreti, **fr. caloricité**

gark غرق (a. i.) : **1.** suya batma; batma; batırma. **2.** boğulma, boğma.

gark-ı nûr : nûra batma, nûra boğulma, nur içinde bırakma.

garka غرقه (a. s.) : suya batmış. (bkz : mağrûk).

gark-âb غرقاب (a. f. b. s.) : suya batan, batmış olan; boğulmuş.

garrâ' غراء (a. s.) : **1.** alnında beyaz bir lekesi, akıtması olan [at vesâire]. (bkz : gurre [2]). **2.** ak, parlak, güzel, gösterişli, nümâyişli, şatafatlı, ["egarr" ın müennesi].

garrân غران (f. s.) : homurdanan; kükreyen.

garrende غرنده (f. s.) : kükreyip azan arslan vesâire gibi yırtıcı hayvan.

gars غرس (a. i.) : ağaç dikme, dikilme.

gars-ı eşcâr : ağaç dikimi.

gars-ı yemîn : **1)** sağ el ile dikilen fidan; **2)** birinin yanından, fidanı gibi ayrılmaz kimse.

garûr غرور (a. s.) : aldatan, aldatıcı.

garz غرز (a. i.) : batırma, sokma; iğne sokma, oyulgalama.

gasak غسق (a. i.) : gecenin ilk karanlığı.

gasb غصب (a. i.) : 1. zorla alma, zaptetme; kapma. 2. s. zorla alınan şey.

gasb-ı emvâl : malların zorla alınması.

gasb-ı nükud : paraların zorla alınması.

gasben غصباً (a. zf. gasb'dan.) : gaspederek, zorla alarak. (bkz : cebren).

gasben anh غصباً عنه (a. zf.) : ona rağmen.

gasben ank غصباً عنك (a. zf.) : sana rağmen.

gaseyân غثيان (a. i.) : 1. kusma, kayetme. 2. içi bulanma, bulantı. (bkz : kayy).

gasıb غاصب ("ga" uzun okunur. a. s. gasb'dan.) : gasbeden, sâhibinin izni, haberi olmaksızın bir malı, bir şeyi hîle veyâ zor ile alan, zorba, yağmacı, çapulcu.

gasıb-ül-gasıb : gasbedilmiş malı gasıptan gasbeden.

gasl غسل (a. i.) : 1. ölüyü yıkama, temizleme. 2. yıkama; yıkanma.

gasl-i meyyit : ölünün yıkanması. (bkz : gusl).

gass غث (a. s.) : 1. ince. 2. zavallı. 3. tatsız, yavan. 4. incelik, zavallılık.

gass ü semîn : 1) zayıf ve semiz; 2) fakir ve zengin.

gassâl غسال (a. s. gasl'den.) : gasleden, ölü yıkayan, yıkayıcı. [müen. "gassâle" dir]. **Selâse-i gassâle** : içki kadehini üçleme, üçüncü kadehi içmiş olma.

gaşeyân غشيان (a. i.) : gaşyolma, kendinden geçme.

gaşiye غاشيه ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. kıyâmet. 2. örtü, zar, perde. 3. at eyerinin altına örtülen sırmalı veyâ şeritli örtü, haşa. (bkz : bergüstvân). ["gaşiye" kelimesi Arapça'da "kıyâmet" mânâsına da gelir].

gaşiye-dâr غاشيه دار ("ga" uzun okunur. a. f. b. s.) : haşa tutan, at uşağı, seyis.

gaşûm غشوم (a. s.) : 1. inatçı. 2. zâlim. (bkz : bî-dâd, gürdâs).

gaşy غشى (a. i.) : kendinden geçme, bayılma.

gaşy-âver غشى آور (a. f. b. s.) : bayıltan, baygınlık veren.

gaşyet غشيت (a. i.) : kendinden geçme.

gaşyet-i mevt : koma hâli.

gatârîf, gatârife غطاريف ، غطارفه (a. s. gıtrîf'in c.) : 1. asîl, soylu kimseler. 2. reisler, başlar, başkanlar.

gats غطس (a. i.) : daldırma, batırma; daldırılma, batırılma.

gâv گاو (f. i.) : öküz, sığır. (bkz : cevder).

gâv-ı arz : eski Hintlilerin, dünyâyı boynuzları üzerinde taşıdığını sandıkları öküz.

gâv-ı deştî : yaban sığırı.

gâv-ı zemîn. (bkz : gâv-ı arz).

gavâfil غوافل (a. s. gafile'nin c.) : gaflette bulunanlar.

gavâil غوائل (a. i. gaile'nin c.) : dertler, sıkıntılar, felâketler, musîbetler, belâlar.

gavâlî غوالى (a. i. galiye'nin c.) : güzel kokular.

gavâmız غوامض (a. i. gamız ve gamıza'nın c.) : 1. anlaşılmaz şeyler, güç şeyler, karışık ve kapalı sözler. 2. sırlar, gizli tutulan şeyler.

gavânım غوانم (a. s. ganim'in c.) : (bkz : ganim).

gavânî غوانى (a. i. ganiye'nin c.) : 1. zenginler. 2. kadın şarkıcılar.

gavâşî غواشى (a. i. gaşiye'nin c.) : perdeler, örtüler, zarlar.

gavâyâ غوايا (a. i. gaviyye'nin c.) : sapmışlar, sapıtmışlar.

gavâyet غوايت (a. i.) : azgınlık, hak yolundan sapma, kötü yola sapma.

gavâyet-i nefs : nefsin azgınlığı.

gâv-bân گاوبان (f. b. i.) : sığırtmaç, sığır çobanı.

Gâve گاوه (f. h. i.) : Dahhâk'in zulmüne karşı halkı ayaklandıran İranlı meşhur demirci.

gavga غوغا (f. i.) : kavga, döğüşme, vuruşma; gürültü. **2.** harp, savaş.

gavga-yi hürriyyet : hürriyet kavgası.

gavî غاوى ("ga" uzun okunur. a. s. c. : gavûn, guvât) : azmış, azgın, yoldan çıkmış, [adam]. (bkz : gaviyy).

gavî غوى (a. s.) : çok azmış, çok azgın, çok gümrah. (bkz : gavî).

gâv-meşreb گاو مشرب (f. a. b. s.) : öküz tabîatlı.

gavr غور (a. i.) : dip, esas, hakîkat. (bkz : gıyâbe, ka'r, künh).

gavr-ı amîk : derin dip.

gavr-ı mes'ele : meselenin dibi, esâsı, künhü.

gavs غوث (a. i. c. : agvâs) : **1.** yardım, muâvenet. **2.** yardım istemek için bağırma, medet. **3. s.** yardımcı, imdâda yetişen. [Allah'ın velîleri, uluları hakkında kullanılır].

gavs-i a'zam : tarîkat kurucusu. (bkz : kutb). [tahsîsen Abdülkadir-i Geylânî hakkında kullanılır].

gavs غوص (a. i.) : **1.** suya dalma, dalgıçlık. (bkz : gavta-bâzî). **2.** içine girmek için bir şeyi derinleştirme, iyice anlama.

gâv-sâle گاوساله (f. i.). (bkz : gûsâle).

gavt غوط (a. i.) : **1.** batma, bir nesne içine girme. **2.** derin çukur.

gavta غوطه (a. i.) : **1.** çukur yer [toprakta]. **2.** sulak, ağaçlık.

gavta-i Şâm : Şam düzlüğü, Şam ovası.

gavta غوطه (f. i.) : su içindeki derinlik.

gavta-bâz غوطه باز (f. b. i.) : dalgıç.

gavta-bâzî غوطه بازى (f. b. i.) : dalgıçlık. (bkz : gavs [1]).

gavta-gâh غوطه گاه (f. b. i.) : dalma yeri.

gavta-hâr غوطه خوار (f. b. s.) : batan, dalan.

gavûn غاوون ("ga" uzun okunur. e. s. gavî'nin c.) : azmışlar, azgınlar, yoldan çıkmışlar. (bkz : guvât).

gavvâs غواص (a. i.) : dalgıç, inci ve sünger bulmak veyâ denize düşen bir şeyi çıkarmak ve yahut rıhtım gibi deniz altında yapılan inşâatın temellerini düzenlemek üzere suya dalan, denizin dibine inen kimse.

gayâhib غياهب (a. i. gayheb'in c.) : gece karanlıkları.

gayât غايات ("ga" uzun okunur. a. i. gaye, gayet'in c.). (bkz : gaye).

gayb غيب (a. s. c. : guyûb) : **1.** gizli olan, göze görünmiyen şey, kayıp, **2.** belirsiz, bilinmiyen şeyler. **Âlem-i gayb** : gözle görünmiyen şeylerin âlemi. **Âlim-i gayb, Âlim-ül-gayb** : görünmez şeyleri bilen, Allah. **Hazîne-i gayb** : Allah nîmetlerinin gözle görünmiyen hazînesi. **Lisân-ül-gayb** : Hâfız Şîrâzî'nin lâkabı. **Ricâl-i gayb** : her devirde bulunan, ancak herkes tarafından görülmeyen ve Allah'ın emirlerine göre insanları idâre etmeye çalışan kutsal kimseler.

gayb-ı meknûn ve gayb-ı masûn : ilâhi yerinde kullanılır bir tâbirdir; künh-i zâtını Hak'dan başkası bilemediğinden ağyardan masûn, ukul ve ebsardan meknundur, mesturdur.

gayb-dân غيبدان (f. b. s.) : gaybı bilen.

gaybet غيبت (a. i.). (bkz : gıybet).

gaybî, gaybiyye غيبى ، غيبيه (a. s.) : göze görünmiyen şeylere âit, görünmezlik dünyâsına mensup.

gaybûbet غيبوبت (a. i.) : kaybolma, yokluk, bulunmayış, gözönünde olmayış.

gaye غايه ("ga" uzun okunur. a. i. c. : gayât) : maksat, meram; netîce, son; hedef. **Fevk-al-gaye** : son derece, umulmadık kadar.

gayet غايت ("ga" uzun okunur. a. i. c. : gayât) : **1.** nihâyet, uc, son. **2. zf.** çok, fazla, son derece.

gayet-i merâm : merâmın gayesi, sonu.

gayet-ül-gaye : en son derecede. (bkz : nihâyet-ün-nihâye).

gayheb غيهب (a. i. c. : gayâhib) : gece karanlığı.

gaym غيم (a. i. c. : guyûm) : **1.** bulut. (bkz : ebr, gamâm, sehâp). **2.** susama, susuzluk. **3.** kin.

gayn غ (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin yirmi ikinci harfi olup, "ebced" hesâbında bin sayısının karşılığıdır.

gayr غير (a. s. agyâr) : **1.** ayrı, başka, özge, artık, diğer, ma'dâ, değil. (bkz : âher, gayrı). **2.** yabancı, bildik olmıyan. **3. e.** Arapça sıfatların başında nefî edâtı olan "-sız", "değil" mânâsına gelir.

gayr-i fıkariyye : omurgasızlar.

gayr-i kabil : imkânsız, olamaz.

gayr-i meş'ûr, gayr-i müsteş'ar : fels. fr. inconscient.

gayr-i mahdûd : hudutsuz, sonsuz, uçsuz.

gayr-i müslim : İslâm olmıyan.

gayr-i mutâbık : uymıyan, uygun gelmiyen. (bkz : nâ-hemvar [2]).

gayr-endîş غير انديش (a. f. b. s.) : başkalarını düşünen.

gayret غيرت (a. i.) : **1.** çalışma, çabalama. **2.** kıskanma, çekememe. **3.** aziz ve kutsal bir şeye tecâvüz edildiğini görmekten doğan asîl, temiz duygu. **Sâhib-i gayret** : gayretli, cesâretli. [gayreti vataniyyesine dokundu].

gayret-i bâtıla : faydasız uğraşma.

gayret-i câhiliyye : körükörüne uğraşma.

gayret-i dîniyye : din uğruna didinme.

gayret-i İslâmiyye : İslâmlık gayreti.

gayret-i merdâne : mertçesine gayret.

gayret-keş غيرتكش (a. f. b. s.) : **1.** çalışkan, çabalayıcı. **2.** kıskanç. **3.** taraftar, bir tarafı tutan.

gayret-mend غيرتمند (a. f. b. s.) : gayretli. (bkz : gayret-şiâr).

gayret-şiâr غيرت شعار (a. b. s.) : gayretli. (bkz : gayret-mend).

gayrı غيرى (a. i. s. e.). (bkz : gayr).

gayriyyet غيريت (a. i.) : gayrılık ayrılık, fels. **fr. altérité.**

gays غيث (a. i. c. : guyûs) : **1.** yağmur. (bkz : bârân, matar).

gays-i nâfi' : faydalı yağmur. **2.** bulut. (bkz : ebr, gamâm, gaym, sehâb).

gayûr غيور (a. s. gayret'den. c. : gayûrân) : **1.** gayretli, çok çalışkan. [Allah'ın adlarından biridir]. **2.** kıskanç. **3.** hamiyetli. **4.** dayanıklı. ["gayyur" şekli yanlıştır].

gayûrân غيوران (a. f. gayûr'un c.) : gayretliler, çok çalışkanlar.

gayûr-âne غيورانه (a. f. zf.) : gayur olana, gayretliye yakışacak sûrette.

gayyâ غيا (a. i.) : cehennemde bir kuyu veyâ bir dere. **Bi'r-i gayyâ** : gayya kuyusu. **mec.** belâlı yer, içine düşenin kolay kolay bir daha çıkamıyacağını anlatan yer veyâ vaziyet, **mec.** gayyâ kuyusu.

gayz غيظ (a. i.) : hiddet, öfke, kızma, kızgınlık; kızgınlık başlangıcı, hınç. (bkz : gazab). **Kâzım-ül-gayz** : öfkesini yenen.

gayz ü gazab : kızgınlık ve hiddet.

gayz-efşân غيظ افشان (a. f. b. s.) : öfke saçan, öfkeli, hiddetli.

gaz غاز ("ga" uzun okunur. fr. i.) : [Bu kelime, eski "terminologie'ye de girmiştir : Mıkyâs-ı gaz : **fr. gazomètre.** Müvellid-i gaz : **fr. gazogène** gibi.]

gaz-i mühlik : öldürücü gaz.

gazî-yüş-şekl : **fr. gazeiforme.**

gâz گاز (f. i.) : **1.** diş. **2.** dişle tutma, ısırma.

gazâ' غزاء (a. i. c. : gazavât) : din uğruna savaş. (bkz : gazve).

gazâ-yi ekber : din uğrunda yapılan büyük savaş.

gazab غضب (a. i.) : dargınlık, kızgınlık, darılma, kızma, hiddet, öfke. (bkz : gayz). [Allah'ın gazebi : şerîr, çok fenâ adam, âfet, musîbet]. **Mîr-i gazab** : cellât.

gazab-ı İlâhî : belâ, musîbet.

gazaben غضباً (a. zf.) : öfke ile.

gazab-nâk غضبناك (a. f. b. s.) : gazepli, öfkeli, dargın; kızgın.

gazâl غزال (a. i. c. : gazale, gazelân) : **1.** cevlân. **2.** geyik, maral, âhû. **3.** geyik yavrusu. **4.** güzel göz. **Çeşm-i gazâl** : iri ve güzel göz.

gazâl-i ma'nî : mânâ ceylanı. **5.** şarkıcı, mızıkacı.

gazâle غزاله (a. i.) : dişi geyik.

Gazâlî غزالى (a. h. i.) : XVI. asırda yaşamıştır. Osmanlı edebiyâtında eserleri kadar şahsiyetinin garipliği ile de şöhret kazanan bu Bursalı şâirin asıl adı Mehmed'dir; babasının adı Durmuş'dur. Şiirlerinde Gazâlî mahlâsını kullanmakla berâber, muâsırları arasında Deli-Birâder diye şöhret kazanmıştır. (1466 - 1535).

gazâliyye غزاليه (a. i.) : **tas.** İmâm-ı Gazâlî tarafından kurulan tarîkatın adı.

gazanfer غضنفر (a. i.) : **1.** iri arslan. (bkz : esed, şîr).

gazanfer-i gazûb : kükremiş arslan. **2. s.** cesur, yürekli, yiğit [adam]. **3.** Hz. Ali'nin lâkabı. **4.** erkek adı.

gazanfer-âne غضنفرانه (a. f. zf.) : arslancasına.

gazât غازات ("ga" uzun okunur. fr. i. gaz'ın c.) : gazler.

gazbân غضبان (a. s.) : dargın, kızgın; öfkeli.

gâze گازه (f. i.) : çocuk salıncağı.

gaze غازه ("g" uzun okunur. f. i.) : kadınların yüzlerine sürdükleri düzgün, allık.

gazel غزل (a. s.) : **1.** lâtîf. **2. i. ed.** klâsik şark şiirinin en mühim ve en çok kullanılmış olan nazım şeklidir. Arap'lardan Acem'lere ve onlardan da Türk'lere geçmiştir. Gazel, nazariyyatta 5 - 15 beyit olur, ilk beytin mısrâları aralarında kafiyeli, diğer beyitlerde ilk mısraı serbest, ikinci mısrâ matla ile kafiyelidir. İlk beyte "matla'", son beyte "makta" denir. Gazel "lyrique" bir şekildir; başta aşkın her türlü safahâtı ve mevzûatı, cânân ve mey olduğu halde, rindlik, hayat felsefesi, tasavvuf, tabîat gibi şeyler mevzûunu teşkîl edebilir. **2. mec.** irticâî olarak ses ile yapılan taksim'dir, ekseriyâ saz ile karşılıklı olarak saz-söz taksîmi şeklinde yapılır.

gazel-hân غزلخوان (a. f. b. s.) : gazel okuyan.

gazel-hânî غزلخوانى (a. f. b. i.) : gazel okuyuculuk.

gazeliyyât غزليات (a. i. c.) : gazelle ilgili ve gazel tarzında olan şiirler.

gazel-nüvîs غزلنويس (a. f. b. s.): gazel yazan. (bkz : mütegazzil, [2] gazel-serâ).

gazel-serâ غزلسرا (a. f. b. i.) : nazım şekilleri arasında gazel meydana getiren.

gazevât غزوات (a. i. gazve'nin c.) : (bkz : gazve).

gazî غازى ("ga" uzun okunur. a. i. gazâ'-dan. c. : guzât) : **1.** gazâ eden, ordunun başına geçen, savaşan; savaşdan sağ ve muzaffer dönen. **2.** böyle bir ordunun başkumandanı.

Gazî Mustafa Kemâl : Atatürk. **3.** kadınların gerdanlarına taktıkları ikinci Sultan Mahmud devrinden kalma bir çeşit süs altını.

gazîr, gazîre غضير ، غضيره (a. s.) : yumuşak, mülâyim, tatlı, nâzik; uysal.

gazîr غزير (a. s. ve zf.) : çok. (bkz : kesîr).

Gaznevî غزنوى (a. s.) : Afganistan'ın Gazne şehrinden olan [kimse].

gazûb غضوب (a. s. gazab'dan.) : **1.** kızgın, öfkeli, hiddetli. **2.** kükremiş. **Gazanfer-i gazûb** : kükremiş iri arslan.

gazve غزوه (a. i. c. : gazevât) : **1.** akın, plâçka, cenk, savaş. **2.** din düşmanı üzerine olan sefer, saldırış. (bkz : gazâ).
Gazve-i Bedr : Bedir Gazvesi.
Gazve-i Hendek : Hendek Gazvesi.

gebr گبر (f. s.) : mecûsî, ateşe tapan. (bkz : zerdüştî).
gebr ü tersâ : ateşe tapanla Hıristiyan.

gec گج (f. i.) : harç; kireç. (bkz : girec).
gec ü âhek : harç ve kireç.

gec-bâz گجباز (f. s.) : oyunda hîle yapan.

ged, gedbe گد ، گدبه (f. i.) : **1.** dilenen. **2.** dilencilik. (bkz : sâil).

gedâ گدا (f. s. c. : gedâyân) : dilenci, yoksul. (bkz : sâil). **Bây ü gedâ** : zenginle fakir.

gedâ-çeşm گدا چشم (f. b. s.) : dilenci gözlü; **mec.** gözü aç, açgözlü.

gedâ-çeşmâne گدا چشمانه (f. zf.) : açgözlücesine, açgözlülükle.

gedâyân گدایان (f. s. gedâ'nın **c.**) : dilenciler.

gedâ-yâne گدایانه dilencilikle. (f. zf.) :

gedâyî گدایی (f. i.) : dilencilik.

gef گ (f. ha.) : **1.** Osmanlı alfabesinin yirmi beşinci harfi olup "ebced" hesâbında yirmi sayısının karşılığıdır.

-geh گه ـ (f. e.) : "-gâh" kelimesinin hafifletilmişi [daha çok nazımda kullanılır, zaman ve mekân eki olarak kullanılır].

geh گه (f. zf.) : bazı, arasıra. (bkz : gıbben).

gehân گهان (f. i.) : vakit, zaman. **Seher-gehân** : seher vakti. **Nâ-gehân** : vakitsiz, birdenbire, ansızın.

gehî گهی (f. zf.) : bâzan, arasıra. (bkz : gâhî, gıbben).

gehvâre گهواره (f. i.) : beşik. (bkz : gâhvâre, mehd).
gehvâre-i fenâ (fânîlik beşiği) : dünyâ.

gehvâre-ger گهواره گر (f. b. i.) : beşikçi.

gehvâre-nişîn گهواره نشين (f. b. s.) : beşikteki çocuk.

gele گله (f. i.) : **1.** sürü. **2.** koyun, keçi ve sığır sürüsü.

gele-bân گله بان (f. b. i.) : çoban, sığırtmaç.

gelîz گليز (f. i.) : **fizy.** salya

gelû گلو (f. i.) : boğaz. (bkz : gülû, hulkum).

gelû-bend گلو بند (f. b. i.). (bkz : gerden-bend).

gelû-gîr گلو گير (f. b. i.) : **1.** dağ armudu, ahlat. **2. s.** boğazdan geçmesi güç olan şey.

genc گنج (f. i.) : hazîne, defîne. (**bkz** : gencîne, kenz).
genc-i maânî : mânâlar hazînesi, şiir hazînesi.
genc-i nihân : gizli hazîne.

genc-dâr گنجدار (f. b. i.). (bkz : hazîne-dâr).

gencîne گنجينه (f. i.). (bkz : genc).

gencîne-i güftâr : 1) söz hazînesi; 2) Farsça'dan Türkçe'ye Ziyâ Şükûn tarafından hazırlanmış olan bir lûgat kitabı.

gencûr گنجور (f. i.) : hazînedar, hazîne bekçisi. (bkz : gencver).

gencver گنجور (f. i.). (bkz : gencûr).

gend گند (f. s.) : fenâ koku.

gendâ, gendây گندا ، گنداى (f. s.) : fenâ kokulu, kokmuş.

gendeme گندمه (f. i.) : siğil.

gendîde گنديده (a. s.) ; kokmuş.

gendüm گندم (f. i.) : buğday. (bkz : bürr, hınta, kamh).

gendüm-gûn گندم گون (f. b. s.) : buğday renkli.

gendüm-nümâ گندم نما (f. b. s.) : yüze gülüp adam aldatan.

gendüm nümâ vü cev-fürûş (buğday gösterip arpa satan) : yüze gülücü, hîlekâr.

ger گر (f. e.) : "eğer" kelimesinin kısaltılmışıdır, nazımda kullanılır.

-ger گر ـ (f. e.) : isimlerin sonuna eklenen ve fâiliyet (yapıcılık) bildiren bir edat. **Âhen-ger** : demirci; **Zer-ger** : kuyumcu. (bkz : gâr).

ger گر (f. i.) : uyuz hastalığı.

gerçi گرچه (f. e.) : her ne kadar; ise de ["eğerçi" nin kısaltılmışıdır].

gerd گرد (f. i.) : **1.** toz, toprak. (bkz : gubâr).

gerd-i küdûret : gam, kederlilik tozu, kederlilik eseri.

gerd-i siyeh : kara toz. **2.** tasa, gam, keder.

-gerd گرد ـ (f. s.) : kelimelere eklenerek "dönen", "dolaşan" mânâsını verir. **Tîz-gerd** : çabuk dönen v. b.

gerdâ-gird گردا گرد (f. zf.) : fırdolayı. (bkz : dâiren mâdâr).

gerd-âlûd گرد آلود (f. b. s.) : toza, toprağa bulanmış, toz, toprak içinde. (bkz : gubâr-âlûd).

gerd-âlûde گرد آلوده (f. b. s.) : toza, toprağa bulaşmış, tozlu; **mec.** dünyâlığı olan kimse, paralı, yağlı.

gerdân گردان (f. s.) : **1.** dönücü, dönen. (bkz : gerdun [1]). **Rû-gerdân** : yüz çeviren, yüz vermiyen. **Ser-gerdân** : serseri, yersiz yurtsuz sefil. **2.** (bkz : gerdûn).

gerdâniyye گردانيه (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır.. Halk müziğinde en rağbet edilmiş bir makam olan gerdâniye bilhassa hamâsî ve millî karakterli parçalarda kullanılmıştır; rast ve hüseynî makamlarından mürekkeptir. Hüseynî ile düğâh perdesinde kalır. Güçlüler, birinci derecede rast'ın güçlüsü nevâ, ikinci derecede rast'ın durağı rast, üçüncü derecede de hüseynî'nin güçlüsü hüseynî'dir. Terkîbindeki her iki basit makamın müşterek seslerinden istifâde eder. Rast ile hüseynî makamları, müştereken, rast ile muhayyer arasındaki bir dokuzluda ifâde edilebilirler. Donanımına si için koma bemolü ve fa için bakıyye diyezi konur ki terkîbindeki her iki makamın da müşterek ârızalarıdır.

gerdâniyye-büzürg گردانيه بزرگ (f. b. i.) : **müz.** en az dört asırlık bir mürekkep makamdır. Hiçbir nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-hicâz گردانيه حجاز (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnelik bir eseri kalmamıştır.

gerdâniyye-hüseynî گردانيه حسينى (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-isfahan گردانيه اصفهان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğine en az dört asırlık mürekkep makamlarındandır. Nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-kûçek گردانیه کوچك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-kürdî گردانیه کردی (f. a. b. i.) : **müz.** III. Selim'in terkîbettiği bir mürekkep makamdır. Bu makamdan bir eser kalmamıştır. Makam, gerdâniye'ye bir kürdî dörtlüsü ilâvesinden ibâret olup bu dörtlü ile dügâh'da kalır.

gerdâniyye-nevâ گردانیه نوا (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-nigâr گردانیه نگار (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-nikrîzî گردانیه نیکریزی (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az sekiz asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-pûselik گردانیه پوسه لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin **altı** asır kadar evvel terkîbedilmiş bir mürekkep makamıdır. Gerdâniye makamı ile pûselik beşlisinden mürekkep olup, bu beşli ile dügâh perdesinde kalır. Donanımına gerdâniye gibi si koma bemolü ve fa bakıyye diyezi konur; pûselik beşlisi için sol bakıyye diyezi, si bekar kullanılır.

gerdâniyye-râst گردانیه راست (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-rehâvî گردانیه رهاوی (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-ırâk گردانیه عراق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-uşşâk گردانیه عشاق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gerdâniyye-zengüle (zirgüle) گردانیه زنگله f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarındanolup, nümûnesi kalmamıştır.

-gerde گرده – (f. s.) : isimlere eklenerek "yapılmış, etmiş, eylemiş" gibi ismi mef'uller meydana getirir. **İltimâs-gerde** : iltimas edilmiş. **Te'lîf-gerde** : te'lîf edilmiş. **Tertîb-gerde** : tertîbedilmiş.

gerden گردن (f. i.) : **1.** gerdan. **2.** boyun.

gerden-i efrâd : fertlerin boynu.

gerdenâ گردنا (f. i.) : **1.** kebap şişi. **2.** kuş veyâ kuzu çevirmesi. **3.** topaç, fırıldak. **4.** yeni yürümeye başlıyan çocukları yürümeye alıştıran araba. **5.** ası boya toprağı.

gerden-bend گردن بند (f. b. i.) : boyun bağı, boyuna bağlanan şey; gerdanlık. (bkz : gelû-bend).

gerden-beste گردن بسته (f. b. s.) : boynu bağlı, boyun eğmiş, itâatli. (bkz : gerden-dâde).

gerden-dâde گردن داده (f. b. s.). (bkz : gerden-beste).

gerden-efrâz, -firâz گردن افراز ، فراز (f. b. s.) : boyun kaldıran, başı yukarıda, kibirli, gururlu [kimse].

gerden-kes گردنکش (f. b. s.) : **1.** inatçı; kibirli. **2.** serkeş, âsî.

gerdîde گردیده (f. s.) : dönmüş, hâli değişmiş.

gerdiş گردش (f. i.) : dönüş, dönme, dolaşma.

gerdiş-i eflâk : feleklerin, dünyâların dönüşü.

gerdiş-i zemân : zamânın dönüşü.

gerdûn گردون (f. s.) : **1.** dönücü, dönen, devreden. (bkz : gerdân). **2. i.** felek, dünyâ, semâ.

gerdûn-i dûn : alçak felek; sefil dünyâ.

gerdûne گردونه (f. i.) : araba. [tekerleklerinin dönmesi dolayısiyle verilen bir ad olduğu anlaşılmaktadır].

gerdûne-i iclâl : saltanat arabası.

gerdûne-i şükûh : şan ve şeref arabası. (bkz : kârûse).

gerdûn-haşmet گردون حشمت (f. a. b. s.) : gerdun, felek gibi haşmet sâhibi.

gerdûn-iktidâr گردون اقتدار (f. a. b. s.) : felek gibi muktedir, kudretli.

gerdûn-mîna گردون مينا (f. b. i.) : gök. (bkz : âsmân).

gerdûn-sirişt گردون سرشت (f. b. i.) : **1.** kibirli, gururlu [kimse]. **2.** tenbel. **3.** kan dökücü, zâlim. (bkz : hûn-hâr, hûn-rîz, seffâh, seffâk).

gerk گرك (f. s.) : uyuz [hayvan].

germ گرم (f. s.) : sıcak. [zıddı "serd" dir].

germ ü serd (sıcak ve soğuk) : iyilik kötülük, darlık genişlik, acı tatlı.

germâ گرما (f. s.) : sıcak. **Mevsim-i germâ** (sıcak mevsim) : yaz.

germâbe گرمابه (f. i.) : sıcak su hamamı, kaplıca, ılıca, kaynarca.

germâ-germ گرما گرم (f. b. s.) : **1.** kızışıp ısınmış, pek kızışmış. **2. zf.** sıcağı sıcağına.

germâ-germî گرما گرمى (f. b. i.) : kızışıp ısınmak hâli.

germâ-peymâ گرماپيما (f. b. i.) : termometre.

germî گرمى (f. i.) : sıcaklık, kızgınlık, harâret.

germî-i şems : Güneşin sıcaklığı.

germî-i mübâhase : konuşmanın harâreti.

germiyyet گرميت (o. i.) : harâret, sıcaklık; ateşli çalışma. (yapma kelimelerdendir].

germ-mend گرم مند (f. b. s.): aceleci, acele eden.

germ-rân گرم ران (f. b. s.) : atı çok süren.

germ-ülfet گرم الفت (f. a. b. s.) : görüşmesi harâretli olan; sıkı-fıkı görüşen.

Gerşâsb گرشاسب (f. h. i.) : İran hükümdarlarındandır. İran'ın eski masallarına göre Rüstem'in ecdâdından biri ve Nerîman'ın babasıdır. Ferîdun'un muâsırıdır. "Esedî-i tûsî" fütûhâtını yazmıştır.

gerziş گرزش (f. i.) : zulümden şikâyet etme.

gestî گستى (f. i.) : çirkinlik, yakışıksızlık.

geş گش (f. s.) : **1.** güzel, hoş. **2.** naz ve edâ ile yürüme.

geşt گشت (f. i.) : **1.** gezme, seyretme dolaşma. (bkz : tenezzüh, teferrüc [2, 3]).

geşt ü güzâr : gezme, gezip tozma. **2.** geçme.

-geşte ـ گشته (f. s.) : gezmiş, dönmüş, dolaşmış. **Ber-geşte** : altüst olmuş. **Ser-geşte** : başı dönmüş.

gev گو (f. s. c. : gevân) : kahraman, bahâdır, yiğit. (bkz : batl).

gevâh گواه (f. s.) : şâhit, tanık.

gevâhî گواهى (f. i.) : şâhitlik.

gevân گوان (f. s. gev'in c.) : kahramanlar, yiğitler.

gevç گوچ (f. i.) : ağaç zamkı.

gev-çâh گوچاه (f. b. i.) : dibi görülebilen alçak kuyu.

gevden گودن (f. s.) : ahmak, sersem. (bkz : lâde).

gevder, gevdere گودر ، گودره (f. i.) : **1.** buzağı. **2.** dana derisi, gdere.

geveşt گوشت (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından olup, XVI. asırdan kalma, sâhibi bilinmiyen remel peşrev ile bir saz semâîsi, Kantemiroğlu'nun sakil peşrevi, bu makama misaldir. Durak, segâh ve güçlü mahûr (geveşt) perdeleridir.

geveşt-büzürg گوشت بزرگ (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-gerdâniyye گوشت گردانیه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-hicâz گوشت حجاز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-hüseynî گوشت حسینی (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-ırâk گوشت عراق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-ısfahân گوشت اصفهان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-kûçek گوشت کوچك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-nevâ گوشت نوا (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-pûselik گوشت پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-rehâvî گوشت رهاوی (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamı, olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-uşşâk گوشت عشاق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müzığının en az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

geveşt-zengüle (zirgüle) گوشت زنگله az dört asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

gevher گوهر (f. i.) : **1.** elmas, (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en cevher. **2.** **-gevher** : değerli taş. **3.** bir şeyin aslı, esâsı. **Bed** soysuz. **Pâk-gevher** : aslı temiz, soylu.

gevher-i pend : 1) nasîhat incisi; **2)** öğüt küpesi. **4.** **ed.** "ebced" hesâbı ile yapılan târihlerden yalnız noktalı harfleri hesâba katılacak olanlar. (bkz : cevher, cevherîn, menkut, mu'cem).

gevher-bâr گوهر بار (f. b. s.) : cevher yağdıran.

gevher-efşâr گوهر افشان (f. b. s.) : cevher saçan. (bkz : gevher-pâş).

gevher-fürûş گوهر فروش (f. b. i.) : cevâhirci, kuyumcu. (bkz : gevherî, gevher-şinâs).

gevherî گوهری (f. i.) : kuyumcu. (bkz : gevher-fürûş, gevher-şinâs).

gevherîn گوهرین (f. s.) : **1.** cevherli. **2.** mücevher gibi .

gevher-nisâr گوهر نثار (f. b. s.): **1.** cevâhir serpen. (bkz : gevher-efşân, gevher-pâş, gevher-rîz). **2.** güzel, düzgün söz söyliyen.

gevher-nişîn گوهر نشین (f. b. s.) : cevâhirle işlenmiş.

gevher-pâş گوهر پاش (f. b. s.) : **1.** cevher saçıcı, saçan. (bkz : gevher-efşân, gevher-nisâr). **2.** çok güzel söz söyliyen.

gevher-rîz گوهر ریز (f. b. s.) : cevher döken, çok güzel konuşan kimse. (bkz : gevher- nisâr).

gevher-şinâs گوهر شناس (f. b. i.) : cevâhirden anlıyan, cevâhirci, kuyumcu. (bkz : gevher-fürûş, gevherî).

gevher-tâb گوهر تاب (f. b. i.) : altınla işlenmiş kadın başörtüsü.

gevsâle گوساله (f. i.) : bir yaşına girmiş dana.

gevz گوز (f. i.) : ceviz. (bkz : cevz, girdgân, girdû).

gez گز (f. i.) : **1.** arşın, endâze. **2.** kısa tâlim oku. **3.** okun çentiği. **4.** nişâne. **5.** ılgın ağacı.

gezâ گزا (f. s.) : ısıran, ısırıcı. **Can-gezâ** : can ısıran, can acıtan. **Leb-gezâ** : dudak ısıran, şaşa kalan.

gezend گزند (f. i.) : **1.** zarar, ziyan. **2.** elem, keder; âfet, musîbet. **Îsâl-i gezend etmek** : zarara, ziyâna sokmak.

gezî گزی (f. i.) : hâre taklidi arşınlık enli kumaş.

gezîde گزیده (f. s.) : ısırılmış. **Mâr-gezîde** : kendisini yılan ısırmış olan.

gıbb غب (a. e.) : **1.** son. **2.** -den, -dan sonra.

gıbb-ed-duâ : duâdan sonra.

gıbb-el-muvâcehe : muvâceheden sonra.

gıbb-eş-şehâde : şâhitlikten, (* tanıklıktan) sonra.

gıbb-et-tahkîk : tahkikten sonra. **3.** gün aşırı, iki günde bir. **Hümmâ-yi gıbb** : **hek.** gün aşırı tutan sıtma.

gıbb-et-tasdik : **huk.** şer'iye mahkemelerinden verilip ikrâr ve takrîre mütedâir olan hüccetlerde : "gıbb-et-tasdik mâvaka bittalep ketbolunduğu.." ibâresinde çokça tesâdüf olunur ki, "diğer taraf tasdik ettikten sonra cereyân-ı hâl talebe binâen yazılı" demektir. [hâkim taraf ından tasdik edildikten sonra demek değildir].

gıbben غبا (a. zf.) : arasıra, nâdiren, seyrek. (bkz : geh, gehî).

gıbta غبطه (a. i.) : ayni hâli şiddetle arzu etme, imrenme.

gıbta-âver غبطه آور (a. f. b. s.) : imrendiren.

gıbta-efzâ غبطه افزا (a. f. b. s.) : (bkz : gıbta-âver).

gıbta-fermâ غبطه فرما (a. f. b. s.) : gıpta verici, gıpta veren. (bkz : gıbta-resâ).

gıbta-keş غبطه کش (a. f. b. s.) : gıpta eden, imrenen.

gıbta-resâ غبطه رسا (a. f. b. s.) : gıpta verici, imrendirici. (bkz : gıbta-fermâ).

gıdâ' غداء (a. i. c. : ağdiye) : **1.** insanı besliyen şeyler, besi. **2.** yiyip içilen şeyler. **3. mec.** zihni ve ahlâkı olgunlaştırmıya yardım eden şey. **İlim, zihnin gıdâsıdır.** (bkz : gızâ').

gıdâ-yı rûh : rûhun gıdâsı.

gıdâî غدائی (a. s.) : gıdâ ile ilgili, gıdâ olabilen [nesne].

gılâf غلاف (a. i. c. : gulüf) : kılıf, kın, mahfaza. (bkz : gımd).

gılâf-ı hâricî-i semer : meyvadışı.

gılâf-ı seyf : kılıç kını. (bkz : gımd-ı seyf).

gılâf-ül-kalb : **anat.** dış yürek zarı.

gılâl غلال (a. i. galle'nin c.) : **1.** tahıllar, mahsuller. **2.** îrâtlar, gelirler. (bkz : gallât [1], [2]).

gılâz غلاظ (a. s. galîz'in c.) : kalınlar. **2.** kabalar. (bkz : galîz).

gıll غل (a. i.) : gizli kin ve garez, düşmanlık. [dâima "gışş" ile berâber kullanılır].

gıll ü gışş : kin ve hîle.

gılmân غلمان (a. i. gulâm'ın c.): **1.** tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlılar, gençler. **2.** köleler, esirler.

gılmân-ı Cennet : Cennet uşakları.

gılmân-ı hassa : pâdişah sarayında hizmet gören gençler.

gılman ü cevârî : köleler ve câriyeler.

gılme غلمه (a. i. gulâm'ın c.) : gençler, delikanlılar.

gılzet غلظت (a.i.) : galizlik, kalınlık, kabalık, sertlik.
gılzet-i kumâş : kumaş kabalığı.
gılzet-i mizâc : huy, tabîat, yaradılış sertliği.

gımd غمد (a. i. c. : agmâd) : **1.** kın. (bkz : gılâf).
gımd-ı seyf : kılıç kını. (bkz : gılâf-ı seyf). **2.** bakla ve benzerleri gibi şeylerin kabuğu.

gınâ' غناء (a. i.) : **1.** zenginlik, bolluk. **2.** usanç, bıkkınlık. **3.** şarkı, türkü, nağme, ezgi, ırlama.

gınâî غنائى (a. s.) : lirik, **fr. lyrique.**

gırâr, gırâre غرار ، غراره (a. i. c. : garâyir). (bkz : garâre) : büyük kıl çuval, harar.

gırbâl غربال (a. i. c. : garâbîl) : kalbur, iri delikli elek.
gırbâl-iyy-üş-şekl : kalbur gibi bir çok delikleri olan.

gırbâlî غربالى (a. s.) : kalbur şeklinde olan, kalbur gibi bir çok delikleri olan, kalburumsu [kemik].

gırbân غربان (a. i. gurâb'ın c.) : kargalar. (bkz : agribe).

gırîv غريو (f. i.) : bağırma, bağrışma.
gırîv-i nisvân : kadınların bağrışmaları, çığlıkları.

gırra غره (a. s.) : gururlu, kibirli, kendini beğenmiş [kimse]. (bkz : mağrûr).

gışâ' غشاء (a. i. c. : ağşiye) : örtü, perde, zar, deri.
gışâ-yi muhâtî : **anat.** vücudun bütün iç boşluklarını kaplıyan, örten ince deri.
gısâ-yi tablî : **anat.** kulak zarı.

gışâî غشائى (a. s.) : gışâ ile ilgili, zar kabîlinden olan.

gışâve غشاوه (a. i.). (bkz : gışâ').

gışâvet غشاوت (a. i.) : **anat.** körlüğü meydana getiren zar; aksu, **fr. cataracte.**

gışş غش (a. i.) : **1.** karışıklık, hîle. **2. s.** saf olmıyan. **3.** hâinlik. [bizde çok defâ "gıl" ile berâber kullanılır]. **Gıll ü gışş** : kin ve hîle.

gıtâ غطا (a. i. c. : agtiye) : **1.** örtü, örtünecek şey. **Keşf-i gıtâ** : örtüyü açma.
gıtâ-yi rakîk : ince örtü. **2.** perde, zar.
gıtâ-yi basar : göz perdesi. (bkz : gışâ', gışâve).

gıtrîf غطريف (a. i. c. : gatârîf, gatârife) : **1.** soydan, asîl kimse. **2.** başkan, reis.

gıyâb غياب (a. i.) : **1.** hazır ve mevcut olmama, gözönünde bulunmama, uzaklaşma. **2.** kaybolma. **3.** arka. **An gıyâbın an-il-gıyâb** : kendisi hazır değil iken, arkasından.

gıyâbe غيابه (a. i.) : dip, derinlik. (bkz : gavr, ka'r, künh).

gıyâben غياباً (a. zf.) : hazır ve mevcut olmaksızın, bulunmadığı halde; mahkemede, duruşmada bulunmaksızın.

gıyâbî, gıyâbiyye غيابى ، غيابيه (a. s.) : kendisi hazır olmadığı halde yapılan muâmele ile ilgili; savcılıkça çağırılan duruşmaya gelmiyen kimse hakkında yapılan muâmele ile ilgili : **Hükm-i gıyâbî.**

gıyâs غياث (a. i.) : yardım. (bkz : gavs, muâvenet, nusret).
gıyâs-üd-dîn : **1)** dînin yayılmasına yardımı dokunan zat; **2)** erkek adı. [eskiden pâdişahlar, büyük devlet ricâli hakkında lâkap olarak kullanılırdı].

gıybet غيبت (a. i.) : **1.** kaybolma. **2.** aleyhinde bulunma, arkasından söyleme, çekiştirme, dedikodu yapma. (bkz : gaybet).

gıylân غيلان (a. i. gûl'ün c.) : (bkz : agvâl).

gızâ' غذاء (a. i. c. : agziye) : insanı besliyen maddeler (bkz : gıdâ').

gızâî غذائى (a. s.) : gızâ (gıdâ) ile ilgili. (bkz : gıdâî).

gil گل (f. i.) : balçık, su ile ıslanmış toprak, lüleci çamuru, kil. (bkz : tıyn).
gil-i ermeni : evvelce eczâcılıkta kullanılmış

olan, siyaha çalar, kırmızı renkli, biraz yumuşak, yağlı ve kuru bir çamur, kilermeni.

gile گله (f. i.) : **1.** yanıp yakılma, şikâyet. **2.** üzüm tânesi. **3.** iki dağ arasındaki yol.

gile-mend گله مند (f. b. s.) : şikâyet eden. (bkz : şâkî).

gile-mendî گله مندى (f. b. i.) : şikâyet edicilik.

giliger گليگر (f. i.) : duvarcı, yapıcı; çamurcu. (bkz : vahhâl).

gilîm گليم (f. i.) : kaba yün dokuma, kilim.

Gil-şâh گلشاه (f. h. i.) : **1.** balçık şah, balçıktan yapıldığı için Âdem'in lâkabı. **2.** Fars'ların masal hükümdarı Keyyumers'in adı.

gil-zâr گلزار (f. b. i.) : çamurlu yer.

-gin -گن (f. e.) : "gîn" muhaffefi. (bkz : gîn).

-gîn -گين (f. e.) : Türkçe'deki "-lı, -li, -lu, -lü" ekinin karşılığı. **Gam-gîn** : gamlı tasalı, kederli. (bkz : nâk).

gîr گير (f. e.) : **1.** tutan, tutucu [giriften mastarından]. **Cihân-gîr** : cihânı tutan. **2.** s: dağılan, yayılan. **3.** i. harb, kavga, savaş.

gîrâ گيرا (f. s.) : tutucu, müessir.

gîrâ-gîr گيرا گير (f. zf.) : tutan tutana.

girâmî گرامى (f. s.) : aziz, muhterem, saygın; ulu.

girân گران (f. s.) : **1.** ağır, saki l, [maddî, mânevî] **Rıtl-giran** (büyük, ağır kadeh) : dolu bardak. **2.** fenâ; kokmuş. **3.** bıktırıcı, usandırıcı. **4.** sert, katı.

girân-bahâ گرانبها (f. b. s.) : pahası ağır, kıymetli, değerli. **Hedâya-yi girân-bahâ** : kıymetli hediyeler.

girân-bâr گرانبار (f. b. s.) : **1.** ağır yüklü. **2.** meyvası çok ağaç. **3.** zengin. **4.** gebe [insan ve hayvan].

girân-cân گرانجان (f. b. s.) : ağır canlı, kanı ağır, can sıkıcı [adam].

girân-cânî گرانجانى (f. b. i.) : girâncânlık, can sıkıcılık.

girân-dest گراندست (f. b. s. c. : girân-destân) : eli ağır, işini ağır gören [adam].

girân-destî گراندستى (f. i.) : el ağırlığı.

girân-dest-mâye گراندستمايه (f. b. s.) : **1.** sermâyesi çok olan, zengin. **2.** hünerli, mârifetli.

girân-dûd گران دود (f. b. s.) : **1.** kara bulut. **2.** sis, duman.

girân-gûş گرانگوش (f. b. s. c. : girân-gûşân) : kulağı ağır işiten, sağır.

girân-gûşî گرانگوشى (f. b. i.) : sağırlık.

girân-gûşâne گرانگوشانه (f. b. zf.) : sağırcasına.

girân-hâb گرانخواب (f. b. s.) : uykusu ağır [adam].

girân-hâbî گرانخوابى (f. b. i.) : girân-hâb'lık, uyku ağırlığı.

girân-hâr گرانخوار (f. b. s.) : çok yiyici, yiyen. (bkz : ekûl).

girân-hârî گرانخوارى (f. b. i.) : çok yiyicilik.

girân-hâtır گرانخاطر (f. a. b. s.) : canı sıkılmış, gücenik. (bkz : münfail).

girân-hûy گران خوى (f. b. s.) : kötü huylu.

girânî گرانى (f. i.) : ağırlık. (bkz : siklet).

girân-kadr گران قدر (f. a. b. s.) : kadir ve îtibar sâhibi.

girân-kıymet گران قيمت (f. a. b. s.). (bkz : girân-bahâ).

girân-kîse گران كيسه (f. b. s.) : hasis, cimri, pinti.

girân-mâye گرانمايه (f. b. s.) : pahası ağır, kıymetli, değerli [şey].

girân-püşt گران پشت (f. b. s.) : sırtı sağlam.

girân-rikâb گران ركاب (f. a. b. s. c. : girân- rikâbân) : **1.** savaşta düşmana saldıran, düşmanın saldırışından yılmıyan, azimli. **2.** vakarlı, ağır kimse.

girân-rikâb-âne گران ركابانه (f. b. zf.) : **1.** düşmana saldırırcasına. **2.** ağır, vakarlı kimseye yakışacak sûrette.

girân-sâye گران سايه (f. b. s.) : yüksek mevki sâhibi; ordu kumandanı.

girân-sâyegi گران سايگى (f. b. i.) : yüksek mevki sâhibi olma; ordu kumandanlığı.

girân-seng گران سنگ (f. b. s.) : **1.** tartısı ağır, vakarlı. **2.** kanaatli; sabırlı.

girân-ser گرانسر (f. b. s. c. : girân-serân) : kibirli, gururlu, kendini beğenmiş. (bkz : mütekebbir).

girân-serâne گرانسرانه (f. b. zf.) : kibirlilikle, kendini beğenmişlikle.

girân-serî گرانسرى (f. b. i.) : kibirlilik, kendini beğenmişlik.

girân-seyr گرانسير (f. a. b. s. c. : girân-seyrân) : yürüyüşü ve hareketi ağır olan.

girân-sirişt گرانسرشت (f. b. s. c. : girân-siriştân) : ağır tabîatlı; tenbel.

girân-siriştâne گرانسرشتانه (f. b. zf.) : ağır canlılıkla; tenbellikle.

girân-siriştî گرانسرشتى (f. b. i.) : ağır canlılık; tenbellik.

gird گرد (f. i.) : yuvarlak, çevre, değirmi. **Tâ-i gird : yuvarlak t.**

girdâb گرداب (f. i.) : **1.** suların döndüğü ve çukurlaştığı yer, anafor, çevrinti, burgaç. [rüzgârın da yaptığı çevrintiye "girdap" denilir]. **2.** tehlikeli yer. (bkz : mehleke).
girdâb-ı belâ : belâ girdabı, felâket anaforu.

girdâ-gird گرداگرد (f. b. s.) : çepeçevre, fırdolayı. (bkz : dâir-en-mâdâr).

gird-âlûd گرد آلود (f. b. s.) : toza bulanmış, toz toprak içinde.

girdâr گردار (f. i.) : **1.** meşguliyet, iş. **2.** âdet, tarz, yürüyüş. **Bel-girdâr** : işi kötü olan.

gird-bâd گردباد (f. b. i.) : dönerek çevrinti ile esen şiddetli rüzgâr, kasırga, tulumba, hortum.

girde گرده (f. i.) : **1.** açılmış yufka. **2. s.** değirmi, yuvarlak. **3.** evvelce yahudilerin Müslümanlardan ayrılması için omuzlarına diktikleri sarı parça. **4.** değirmi yastık. **5. s., zf.** bütün, hepsi.

girdebân گرده بان (f. b. s.) : gözetici, gözcü. (bkz : nigeh-bân).

girdgân گردگان (f. i.) : ceviz. (bkz : girdû).

girdek گردك (f. i.) : gerdek. (bkz : hacle).

girdu گردو (f. i.) : ceviz. (bkz : gevz, girdgân)

girec گرج (f. i.) : kireç. (bkz : gec).

girec-hâne گرجخانه (f. b. i.) : kireçhâne, kireçlik, kireç ocağı.

girîbân گريبان (f. i.) : elbise yakası. (bkz : ceyb). **Çâk-i girîbân** (yaka yırtma) : çok acıklanma.

girîbân-çâk گریبان چاك (f. b. s.) : "yakası yırtık" : kederli.

girîbân-gîr گریبان گیر (f. b. s.) : yaka tutucu, tutan.

girîbânî گریبانی (f. b. i.) : bir çeşit gömlek.

girift گرفت (f. i.) : **1.** tutma, yakalama. **Ahz ü girift** : yakalayıp tutma. **2.** dolaşık, birbiri içine girgin, karışık. **Girift yazı** : karışık yazı. **3. g. s.** arabesk denilen süslemenin bordürlerde kullanılan çeşidi. [çeşitleri : çifte dallı girift; çiçekli hendesî girift (süslü hendesî girift). **4. müz.** Türk müziğinin nefesli sazlarından olup, bugün unutulmak üzeredir; ney'e benzer. Kaba çâr-gâh'dan muhayyer'e kadar ancak bir buçuk sekizli ses almasına rağmen kısa, küçük kamıştan yapılmış bir âlettir].

giriftâr گرفتار (f. s.) : **1.** tutulmuş, yakalanmış, esir. **2.** düşkün, uğramış, tutgun. (bkz : dûçâr).

giriftâr-ı aşk : aşka tutulmuş.

giriftâr-âne گرفتارانه (f. zf.) : giriftâr'casına.

giriftârî گرفتاری (f. i.) : giriftârlık.

girifte گرفته (f. s.) : **1.** tutulmuş, yakalanmış.

girifte-i dâm : tuzağa tutulmuş. **2.** yakalanmış, tutulmuş [bir hastalığa]. **3.** esir (tutsak).

girifte-dem گرفته دم (f. b. s.) : nefesi tutulmuş.

girifte-gî گرفتگی (f. b. i.) : **1.** tutkunluk. **2.** tutsaklık. **3.** hastalık hâli.

girifte-hâtır گرفته خاطر (f. a. b. s.) : kırgın, gücenik.

girifte-leb گرفته لب (f. b. s. c. : girifte-lebân) : "dudağı tutulmuş" : sakin, sessiz [kimse].

girifte-lebâne گرفته لبانه (f. b. zf.) : sessizlikle, sâkinlikle.

girifte-ser گرفته سر (f. b. s.) : aklı, fikri dağılmış [kimse].

girifte-zebân گرفته زبان (f. b. s.) : dili tutuk, kekeme.

girift-zen گرفت زن (f. b. s.) : girift (ney) çalan.

girih گره (f. i.) : düğüm, bağ. (bkz : ukde, pîç).

girih girih : düğüm düğüm.

girih-bend گره بند (f. b. i.) : **1.** düğümcü, bağcı. **2.** uçkur.

girih ber girih گره بر گره (f. zf.) : düğüm düğüm üstüne. (bkz : pîçâpîç).

girih-bür گره بر (f. b. s.) : "düğüm kesen : yankesici. (bkz : kîse-bür).

girihçe گرهچه (f. i.) : düğümcük, küçük düğüm.

girih-gîr گره گیر (f. b. s.) : "düğüm tutmuş" : düğümlü, dolaşık. (bkz : muakkad).

girih-küşâ گره کشا (f. b. s.) : "düğüm açan, çözen" : zorlukları yenen, halleden. (bkz : hallâl-i müşkilât).

girîs, girîse گریس ، گریسه (f. i.) : hîle, oyun, dalavere. (bkz : hud'a).

girişme گرشمه (f. i.) : naz, işve, cilve, gamze, kaş ve gözle işâret, [fasihi "kirişme" olduğu halde, eski lûgatçilerimiz, kelimeyi "girişme" şeklinde kabul etmişlerdir].

girîve گریوه (f. i.) : **1.** çıkmaz yol, çıkmaz sokak. **2.** içinden çıkılması zor durum.

girîve-i ışk : aşkın çıkmaz yolu. **3.** geçit, uçurum, yar.

girîz گریز (f. i.) : [aslı "gürîz" dir]. (bkz : gürîz).

girîz-gâh گریزگاه (f. b. i.) : [aslı "gürîz-gâh" dır]. (bkz : gürîz, gürîz-gâh).

girîzân گریزان (f. s.) : [aslı "gürîzân" dır]. (bkz : gürîzân).

girîzende گریزنده (f. s. c. : girîzen-degân) : [aslı "gürîzende" dir]. (bkz : gürîzende).

gîrûdâr گیرودار (f. b. i.) : cenk, savaş, kavga. (bkz : âşûb, cidâl, perhâş).

giryân گریان (f. i.) : ağlayıcı, ağlıyan. **Çeşme-i giryân** : ağlıyan göz.

giryânî گریانی (f. i.) : giryanlık, ağlayıcılık.

girye گریه (f. i.) : ağlama, ağlayış; gözyaşı. (bkz : bükâ').

girye-i âşıkane : âşıkcasına ağlayış.

girye-i şâdi : sevinç ağlaması.

girye-bâr گریه بار (f. b. s.) : ağlıyan, gözyaşı döken. (bkz : girye-nâk).

girye-dâr گریه دار (f. b. s.) : ağlamış.

girye-engîz گریه انگیز (f. b. s.) : ağlamıya sebebolan, ağlatacak.

girye-feşân گریه فشان (f. b. s.) : gözyaşı saçan, acı acı ağlıyan.

girye-fezâ گریه فزا (f. b. s.) : ağlamayı arttıran, çok ağlatan.

girye-hîz گریه خیز (f. b. s. c. : girye-hîzân) : girye (ağlama) koparan, koparıcı.

girye-künân گریه کنان (f. b. zf.) : ağlıyarak.

girye-meşhûn گریه مشحون (f. a. b. s.) : göz yaşı ile dolu.

girye-nâk گریه ناك (f. b. s.) : ağlayıcı, ağlıyan. (bkz : girye-bâr).

giryende گریند‌ه (f. s.) : ağlıyan, ağlayıcı. ağlayıcı.

giryende-i hasret : hasret ağlayıcısı.

girye-nikab گریه نقاب (f. a. b. s.) : gözyaşı ile örtülü.

girye-nümâ گریه نما (f. b. s.) : ağlar yüzlü.

girye-nümûd گریه نمود (f. b. s.) : ağlar gibi görünen, ağlamışa benziyen.

girye-pâş گریه پاش (f. b. s.) : gözyaşı döken, dökücü.

girye-perverd گریه پرورد (f. b. s.) : ağlamayı getiren, ağlatan, ağlatıcı.

girye-rîz گریه ریز (f. b. s.) : ağlıyan, gözyaşı döken. (bkz : girye-bâr, girye-nâk).

girye-zâr گریه زار (f. b. i.) : oturup ağlanılan yer.

girye-zâr-i hicrân : ayrılık acısiyle ağlanan yer

gîsû گیسو (f. i.) : omuza dökülen saç, uzun saç, saç örgüsü, kâhkül. (bkz : ferhâl, cu'd, ham, zülf).

gîsû-yi anber-bâr : anber saçan saç; güzel kokulu saç.

gîsû-yi müşg-efşân : misk saçan saç.

gîsû-yi yâr : yârin, sevgilinin saçı.

gîsû-bend گیسو بند (f. b. i.) : **1.** saç bağı; saç örgüsü. **2.** altından yapılmış kadın tarağı.

gîsû-dâr گیسودار (f. b. s.) : saçlı. **Necm-i gîsû-dâr** : kuyruklu yıldız.

giş گش (f. i.) : **1.** yürek, kalb. (bkz : fuâd). **2.** kış kış diye kovmak için çıkarılan ses. **3.** şatrançta kovma.

gîtî گیتی (f. i.) : dünyâ. (bkz : âlem, cihân).

gîtî-ârâ گیتی آرا (f. b. s.) : dünyâyı süsliyen.

gîtî-ârây گیتی آرای (f. b. i.) : **bot.** iri yapraklı, güzel kokulu sadberk gülü.

gîtî-bân گیتی بان (f. . i.) : pâdişah, hükümdâr.

gîtî-fürûz گیتی فروز (f. b. s.) : cihânı aydınlatan.

gîtî-neverd گیتی نورد (f. b. s.) : dünyâyı dolaşan, gezen.

gîtî-nümâ گیتی نما (f. b. s.) : cihânı gösteren. (bkz : cihân-nümâ).

gîtî-sitân گیتی ستان (f. b. s.) : cihânı zapteden. (bkz : cihân-gîr).

Gîv گیو (f. h. i.) : Fars'ların masal kahramanlarından biri. Gyuders'in oğlu, Rüstem'in üvey oğlu.

giyâ, giyâh گیا ، گیاه (f. i.) : nebat, * bitki, tâze ot. [hafifletilmişi "giyeh" dir].

giyâh-ı nem-nâk : **bot.** semizotu.

giyâh-ı şütür : **bot.** deve dikeni.

giyâh-beste گیاه بسته (f. b. s.) : ot bağlamış, ot bitmiş.

giyâ-zâr گیا زار (f. b. i.) : çayır, otluk. (bkz : giyâ, giyâh).

giyeh گیه (f. i.) : giyah'ın hafifletilmişi. (bkz : giyâh).

gizlik گزلك (f. i.) : çakı, bıçak, kılıç gibi kesici nesnelerin keskin tarafı, ağzı; uzun saplı kalemtıraş.

gonce غنچه (f. i.) : konca, tomurcuk, açılmamış çiçek. [bilhassa gülün açılmamışı].

gonce-i âb : yağmur yağarken suyun yüzünde meydana gelen kabarcık.

gonce-i hamrâ : kırmızı konca.

gonce-i handân : gülen konca.

gonce-i ra'nâ : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. En az iki asırlıktır. Heftgâh ile hüseynî beşlisinin nevâdaki şeddinden mürekkeptir. Bu beşli ile nevâ veyâ yegâh perdesinde kalır.

gonce-dehân, -dehen غنچه دهان ، ـ دهن (f. b. s.) : ağzı, konca gibi küçük ve güzel olan, konca ağızlı. (bkz : gonce-fem).

gonce-fem غنچه فم (f. b. s.). (bkz : gonce-dehân, -dehen).

gonce-leb غنچه لب (f. b. s.) : dudakları konca gibi olan, konca dudaklı.

gû[y] گو [ی] (f. s.) : söyliyen, diyen. ["güften" mastarından]. **Suhen-gû** : söz söyliyen. **Râst-gû** : doğru söyliyen, v. b.

gubâr غبار (a. i.) : **1.** toz. (bkz : gerd).

gubâr-ı tâli' : **bot.** * bitkilerin cinsiyet tozları, pollen.

gubâr-ı tarîk : yol tozu. **2. g. s.** bir yazı sitili. ["gubâr" mecâzen "esrar" mânâsına da gelir].

gubâr-âlûd غبار آلود (a. f. b. s.) : toza bulanmış, tozlanmış, tozlu. (bkz : gerd-âlûd, gerd-âlûde).

gûbâre گوباره (f. i.) : **1.** sığır sürüsü. **2.** sığır ağılı, mandıra.

gubârî غباری (a. s.) : **1.** gubar ile ilgili, toza benzer, tozdan. **2.** eski yazımızda bir yazı çeşidi.

gubât غبات (a. s. gabî'nin c.). (bkz : gabî).

gubeyrâ غبيرا (a. i.) : üvez.

gudde غده (a. i. c. : guded) : **hek.** vücutta deri ile et arasında ve en çok boyunda, kasıkta çıkan şiş, bez.

gudde-i arakıyye : ter bezi.

gudde-i dem'iyye : **anat.** gözyaşı bezi.

gudde-i derakıyye : **anat.** kalkan bezi.

gudde-i luâbiyye : **anat.** tükrük bezi.

gudde-i mi'deviyye : **anat.** mîde bezi.

gudde-i nekfiyye : **anat.** çeneden, kulağın yumuşağına kadar olan kısımda, bâzan ufak ufak meydana gelen bezler.

gudde-i sanevberiyye : **bot.** * kozalaksı bez.

gudde-i taht-el-fekkiyye : **anat.** çenealtı bezi.

gudde-i taht-el-lisân : **anat.** dilaltı bezi.

guded غدد (a. i. gudde'nin c.) : **anat.** bezler.

guded-i cildiyye : cilt bezleri.

gûdek گودك (f. i.) : çocuk. (bkz : tıfl).

gûdek-âne گودكانه (f. zf.) : çocukcasına. (bkz : tıfl-âne, tufûl-âne).

guderâ' غدراء (a. i. gadîr'in c.) : (bkz : gadîr).

gudrûf غضروف (a. i. c. : gadârîf) : kıkırdak, kıkırdak kemiği.

gudrûf-i darakî : anat. hançereyi teşkîl eden kıkırdaklardan kalkan şeklinde olan kıkırdak.

gudrûf-i halkavî : anat. kıkırdak halka.

gudrûfî غضروفى (a. s.) : kıkırdakla ilgili, kıkırdağa âit, * kıkırdaksı. [müen. "gudrûfiyye" dir].

gudürân غدران (a. i. gadîr'in c.) : (bkz : gadîr, guderâ').

gudüvv غدو (a. i.) : sabah vakti [ir iş yapma veyâ yola çıkma]. **Bi-l-gudüvvi ve-l-âsâl** : sabahları ve akşamları.

gufrân غفران (a. i.) : affetme, merhamet etme, yarlıgama.

gufrân-ı İlâhî : Allah'ın günahları affetmesi, yarlıgaması.

gufûl غفول (a. i.) : dikkatsizlikten veyâ saşırmadan dolayı bir işte kusûr etme; ne olacağını kestirememe.

gûgird گوگرد (f. i.) : kükürt.

gûh گوه (f. i.) : pislik, necâset. (bkz : gâit).

gûk غوك (f. i.) : kurbağa. (bkz : dıfda', vakvâk).

gûl گول (f. s.) : ahmak, safdil, bön.

gûl غول (a. i.) : hortlak, şeytan, karakoncolos.

gûl-i beyâbânî : gulyabani.

gulâm غلام (a. s. c. : gılmân) : **1.** tüyü, bıyığı çıkmamış delikanlı, genç. **2.** köle, esir kölemen.

gulâmiyye غلاميه (a. i.) : cizye ve başka vergileri tahsîl edenlerin topladıkları paraların hazîne veznesine teslîmi sırasında cizye veyâ vergi harç pusulalarının her biri için kendilerine verilen tahsil âidâtı.

gul-âne غولانه (a. f. zf.) : **1.** gul'lere yaraşır sûrette. **2.** üstün bir gayretle.

gulât غلات (a. s. galî'nin c.) : **1.** (bkz : galî). **2.** dinde, mezhepte taassubu çok ileri vardıran kimseler.

gulât-ı Şîa : Şîîlik müfritleri, Hz. Alî'ye Allah'lık isnâd ve izâfe edenler.

gulâz غلاظ (a. s.) : kaba, kalın. **Eymân-ı gulâz** : büyük yemin, and.

gulfe غلفه (a. i.) : haşefenin etrâfında bulunan deri, sünnet derisi.

gulfevî غلفوى (a. s.) : gulfeye, sünnet derisine âit, bu deri ile ilgili.

gulgul, gulgule غلغله ، غلغل (h. i.) : **1.** gürültü, şamata; bağrışıp çağrışma. (**bkz** : velvele).

gulgule-i etfâl : çocukların bağrışıp çağrışması, gürültüsü.

gulgule-i sukut : düşme gürültüsü.

gulgule-i yâ Müteâl : yâ Allah! gürültüsü. **2.** ağzı dar bir kabdan akan suyun çıkardığı ses.

gull غل (a. i. c. : aglâl) : suçlunun boynuna ve bileklerine geçirilen demir halka, zincir, pıranga.

gulmet غلمت (a. i.) : şehvet fazlalığı.

gulüf غلف (a. i. gılâf'ın c.) : kılıflar, kınlar, mahfazalar.

gulüvv غلو (a. i.) : **1.** haddini aşma, ileri gitme, aşkınlık, taşkınlık. **2.** hücum, saldırış.

gulüvv-i âmm : umûmî ayaklanma. **3. ed.** son derece mübâlağa. (bkz : iğrâk).

gumûm غموم (a. i. gamm'ın c.) : kederler, tasalar, dertler, kaygılar. (bkz : gusas).

gumûz غموض (a. i.) : güç anlaşılır, kapalı ve karışık olma [söz]. (bkz : muammâ, rumûz).

gûn گون (f. s.) : **1.** renk. (bkz : fâm, levn). **Gendüm-gûn** : buğday renkli. **Gül-gûn** :

gül renkli. **Sebz-gûn** : yeşil renkli. **2. i.** gidiş, tarz, sıfat. (bkz : **gûne**).

gûnâ گونا (f. s.). (bkz : gûne).

gûnâ-gûn گونا گون (f. zf.) : renk renk, türlü türlü; alaca.

gunc غنج (a. i.) : naz, cilve, edâ, kırıtma.

gunc ü delâl : naz ve edâ.

gûne گونه (f. i.) : türlü, gidiş, tarz, yol; sıfat. (bkz : gûn [2]).

gûne gûne گونه گونه (f. zf.) : rengârenk, türlü türlü.

gunne غنه (a. i.) : genizden gelen ses.

gunûde غنوده (f. s.) : uyumuş, uyuklamış, ımızganmış.

gunûde-i hâk-i rahmet (rahmet toprağı üzerinde uyumuş) : merhum olmuş, ölmüş.

gûnyâ گونيا (f. i.) : gönye, geometri âleti, **fr. équerre.**

gûr گور (f. i.) : **1.** mezar, kabir. **2.** yaban eşeği. **3.** meşhur pehlivan Rüstem'in lâkabı. **Behrâm-gûr** : eski İran şahlarından.

gurâb غراب (a. i. c. : agribe, gırbân) : karga. (bkz : gırbân).

gurâb-ı esved : kuzgun karga.

gurâb-ül-beyn : alakarga.

gûrâb گوراب (f. i.). (bkz : serâb).

gûrâbe گورابه (f. i.) : kubbeli türbe.

gurâbî غرابى (a. s.) : karga ile ilgili.

gurâb-ül-beyn غراب البين (a. b. i.) : alakarga.

guramâ' غرماء (a. i. garîm'in c.) : **1.** alacaklılar. **2.** hasımlar, rakipler, düşmanlar. **3.** fecrin ilk aydınlığı, parlaklığı. **4.** düşürülen ölü çocuğun [düşüt] canı üzerine alınması lâzımgelen mal diyeti.

guramâ-i sıhhat : hastanın sıhhat hâlindeki alacaklıları.

gurbet غربت (a. i.) : **1.** gariplik, yabancılık. **2.** yabancı bir memleket, yabancı yer, vatan dışı, yâdel.

gurbet-zede غربتزده (a. f. b. s.) : gurbet görmüş, gurbete düşmüş olan, memleketinin dışında kalan [kimse].

gûre غوره ("gu" uzun okunur. **f. i.**) : koruk, olmamış, ham üzüm.

gurebâ غربا (a. s. garîb'in c.). (**bkz :** garîb).

gurebâ-i müslimîn : Müslüman garipler, kimsesizler.

gurebâ-i yemîn : **tas.** Galata, İbrâhim Paşa ve Edirne saraylarından çıkanlarla muhârebede fevkalâde yararlık gösteren yabancılar ve yeni Müslümanlardan teşkîl olunan iki süvâri bölüğünden biri.

gurebâ-i yesâr : **tar.** Galata, İbrâhim Paşa ve Edirne saraylarından çıkanlarla muhârebede fevkalâde yararlık gösteren yabancılar ve yeni Müslümanlardan kurulan iki süvâri bölüğünden biri.

guref غرف (a. i. gurfe'nin c.) : çardaklar, köşkler. **Sûre-i guref** : Kur'ân'ın 39. sûresi. (bkz : gurufât).

gurer غرر (a. i. gurre'nin c.). (bkz : gurre).

gurfe غرفه (a. i. c. : guref, gurufât) : çardak; köşk; balkon, cumba.

gurfe-i âliye : yüksek köşk, çardak.

gûr-hâne گورخانه (f. b. i.) : türbe.

gûristân گورستان (f. b. i.) : kabristan, mezarlık.

gûr-ken گوركن (f. b. i.) : mezar kazan, mezarcı, kurgan.

gurm غرم (a. i.). (bkz : garâmet).

gurrân غران (f. s.) : homurdıyan, gürliyen, korkunç haykıran. **Şîr-i gurrân** : gürliyen arslan. (bkz : gurrende).

gurre غره (a. i. c. : gurer) : **1.** aklık, parlaklık. **2.** atın alnındaki beyazlık, **akıtma.** (bkz : garrâ', sabâh-ül-hayr). **3.** arabî ayın birinci gecesi ve günü.

gurre-i muharrem : muharrem ayının ilk günü ve gecesi.

gurrende غرنده (f. s.) : gürliyen, hiddet ve şiddetle bağıran. (bkz : gurrân).

gurûb غروب (a. i.) : **1.** bir gök cisminin batıda görünmez olması, batması. (bkz : hüsûf, küsûf, **ufûl**).

gurûb-i şems : Güneşin batması. **2.** [garb'ın c]. (bkz : garb).

gurûbî غروبى (a. s.) : gurub ile ilgili.

gurubî saat : Güneşin batmış olduğu sırada on ikiyi gösteren saat, alaturka saat.

gurufât غرفات (a. i. gurfe'nin c.) : çardaklar, köşkler. (bkz : guref).

gurûr غرور (a. i.) : boş şeylere güvenerek aldanma, boş şeylerle böbürlenme, kibir, kurum, kurulma; kendini yüksek ve değerli tutma hissi. **Dâr-ül-gurûr** (gurur evi) : bu dünyâ. **Hab-i gurûr** : kendini büyük sanma.

gurur-i tâat : tâat'ın gururu, insanın, ettiği ibâdete güvenmesi.

gurûrî غرورى (a. s.) : **1.** gurûr'a âit, gururla ilgili. **2. i. müz.** Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

gurve غروه (a. i.) : burnun ucundaki yumuşak kısım, kıkırdak.

gusâle غساله (a. i.) : yıkama suyu, yıkantı.

gûsâle گوساله (f. i.) : **1.** buzağı, dana. **2.** kösele. [aslı "gâvsâle" dir].

gusas غصص (a. i. gussa'nın c.) : kederler, kaygılar, tasalar. (bkz : gumûm).

gûsfend گوسفند (f. i.) : koyun. (bkz : ganem).

gusl غسل (a. i.) : cünüblük, haviz ve nifas hallerinden sonra din gereğince yıkanma, arınma.

gusl-hâne غسلخانه (a. f. b. i.) : **1.** gusledilecek, yıkanılacak yer. **2.** eski usul evlerde yıkanmıya ve eşyâ koymıya yarıyan, altı çinko kaplı küçük hücre.

gusn غصن (a. i. c. : agsân, gusûn) : ağaç dalı, budak.

gusn-i şecer : ağaç dalı.

gusn-i meksûr : kırılmış dal.

gusne غصنه (a. i.) : tek dal.

gûs-pend گوسپند (f. i.) : koyun. (bkz : ganem, gûsfend).

gûspend-küşân گوسپند کشان (f. b. i.) : kurban bayramı. (bkz : îd-i adhâ).

gussa غصه (a. i. c. : gusas) : keder, kaygı, tasa.

gussa-yı âşık : âşığın tasası, kederi.

gussa-nâk غصه ناك (a. f. b. s.) : kederli, kaygılı, tasalı.

gusûn غصون (a. i. gusn'un c.) : ağaç dalları, filizler. (bkz : ağsân).

gusûn-i ter : tâze, genç, dallar.

gûş گوش (f. i.) : **1.** kulak. **(bkz :** üzn). **2.** işitme, dinleme.

gûş-i cân : can kulağı.

gûş etmek : dinlemek.

gûş-i hûş (akıl kulağı) : dikkatle dinleme

gûşâb گوشاب (f. b. i.) : pekmez

gûş-âsb گوشاسب (f. i.) : **1.** rüyâ. **2.** düş azma. (bkz : ihtilâm). **3 s.** tüysüz genç.

gûş-dâr گوشدار (f. b. s.) : "kulak tutan" : kulak veren, sözü lâyıkiyle dinliyen.

gûşe گوشه (f. i.) : köşe, bucak.

gûşe-i çeşm : gözucu.

gûşe-i dâmen : etek ucu.

gûşe-i dehân : ağzın iki tarafı.
gûşe-i kitâb : kitap köşesi.
gûşe-i uzlet : ıssız, tenha köşe.

gûşe-bend گوشه بند (f. b. i.) : 1. köşebent. 2. g. s. ciltli kitaplarda kapağın dört köşesine yapılan süsleme.

gûşe-gîr گوشه گیر (f. b. i.) : bir köşeye çekilen.

gûşe-nişîn گوشه نشین (f. b. s.) : köşeye çekilen, insanlardan uzaklaşan. (bkz : münzevî).

gûş-güzâr گوشگذار (f. b. s.). (bkz : gûş-zed).

gûş-hurde گوش خرده (f. b. s.) : kulağı burulmuş, terbiye edilmiş.

gûşiş گوشش (f. i.) : çalışma, çabalama.

gûşmâl گوشمال (f. i.) : kulak bükme, yola getirme. (bkz : te'dîb).

gûş-pîç, gûş-pîçîde گوش پیچ . گوش پیچیده (f. b. s.) kulağı burulmuş, terbiye edilmiş. (bkz : gûş-hurde).

gûşt گوشت (f. i.) : et. (bkz : lahm).

gûş-tîn گوشتین (f. b. s.) : etten, etten ibâret.

gûş-vâr, gûş-vâre گوشوار ، گوشواره (f. b. i.) : küpe.
gûş-vâre-i felek : yeni doğmuş Ay.

gûş-zed گوش زد (f. b. s.) : kulağa çarpan, işitilen.

gûte غوطه ("gu" uzun okunur. f. i.) : suya dalma; suya bir kere dalıp çıkma.

gute-hâr, -hor غوطه خوار ، - خور (f. b. s.) : suya dalan.

guvât غوات (a. s. gavî'nin c.) : azgınlar sapkınlar. (bkz : gavî).

gûy گوی (f. i.) : 1. Acemlere mahsus bir çeşit oyun topu; yuvarlak şey.
gûy-i müsâbakat : yarış topu.
gûy ü çevgân : İngilizlerin golf oyununa benzer sekilde, meydan topunun atlılar tarafından uçları eyri değneklerle atılması esâsına dayanan şark oyunu; bu hususta yazılmış Farsça bir eserin adı. 2. söz. **Güft ü gûy** : dedikodu. (bkz : kıl ü kal). 3. s. söyliyen, söyleyici.

gûyâ گویا (f. s.) : 1. söyliyen, söyleyici. 2. zf. sanki, diyelim ki. **Tûtî-i gûyâ** (söyleyen tutu) : şakrak söyliyen.

gûyende گوینده (f. s.) : söyliyen, söyleyici. (bkz : kail).

gûyî گویی (f. i.) : söyleme, söyleyiş. **Hoş-gûyî** : güzel, düzgün, hoş söyleme.

guyûb غیوب (a. s. gayb'ın c.) : kayıplar. (bkz : gayb).

guyûm غیوم (a. i. gaym'ın c.) : bulutlar. (bkz : gaym).

guyûs غیوث (a. i. gays'ın c.) : yağmûrlar.

guzât غزات (a. s. gazî'nin c.) : (bkz : gazî).

gûze گوزه (f. i.) : koza. (bkz : gûze).

guze غوزه ("gu" uzun okunur. f. i.) : koza. (bkz : gûze).
guze-i penbe : pamuk kozası.

güdâhte گداخته (f. s.) : erimiş.

güdâz گداز (f. s.) : eriten yakan, mahveden. ["güdâhten" yâhut "güdâzîden" mastarından]. **Tahammül-güdâz** : tahammül eriten. **Tâkat-güdâz** : tâkati mahveden.. v. b.

güdâzende گدازنده (f. s.) : eritici, eriten.

güdâziş گدازش (f. b. s.) : yanma, yakılma.

güft گفت (f. i.) : **1.** söz, lâkırdı. (bkz : kelâm). **2.** dedi, söyledi.

güft ü gû (güft : dedi, gû : söyle) : dedikodu. (bkz : kıl ü kal).

güft ü şinîd : mesmuât, duyulan haberler, dedikodu.

güftâr گفتار (f. i.) : söz,

güftâr-i şîrîn : tatlı söz. **Perîşân-güftar** : sözü dağınık olan, sözünde düzen olmıyan. **Şeker-güftâr** (şeker sözlü) : tatlı sözlü.

güfte گفته (f. s.) : **1.** söyleniş, söylenmiş. **2. i. müz.** bir söz eserinin bestelenmiş bulunan manzum sözleri.

güfte-kârî گفتكارى (f. b. i.) : **g. s. 1.** pirinçten yapılma, motif ve yazılarla süslü fener, lâmba ayağı. **2.** üstünde yazılar bulunan ve yalnız Îran'dan gelen bir cins halı.

güher گهر (f. i.) : ["gevher" in hafifletilmişi]. (bkz : gevher).

güher-bâr گهر بار (f. b. s.) : cevher yağdıran. (bkz : gevher-bâr).

güher-feşân گهر فشان (f. b. s.) : cevâhir saçan. (bkz : güher-pâş).

güher-fürûş گهر فروش (f. b. s.) : cevher satan.

güher-pâre گهر پاره (f. b. i.) : cevher parçası.

güher-pâş گهر پاش (f. b. s.) : cevâhir saçan. (bkz : güher-pâ).

güher-rîz گهر ريز (f. b. s.) : cevher döken.

gül گل (f. i.) : **1. çiçek. 2.** bilinen çiçek, gül çiçeği; gül ağacı. [kıyâsî olmıyan cemi "gülân" dır].

gül-i gül-zâr : gül bahçesinin gülü.

gül-i ra'nâ : güzel gül; dışı sarı, içi kırmızı renkte olan bir ceşit gül.

gül-i ruh-sâr : 1) güle benziyen yanak, gül yanak; **2)** meşhur bir çeşit lâle.

gül-i sad-berk : katmerli, bir çeşit iri gül.

gül-i surh : kırmızı gül.

gül-i ter : tâze gül.

gül-i zemîn : meşveret meclisi.

gül-i zîba : güzel, parlak gül.

gül-âb گلاب (f. b. i.) : gülsuyu. (bkz : cüllâb).

gül-âb-dân گلابدان (f. b. i.) : içine gülsuyu konulan mahfaza, kap.

gülâc گلاج (f. i.) : **1.** nişastadan yapılan ince yufka, güllâç. **2.** içerisine toz hâlindeki acı ilâçları koymak üzere eczâcıların kullandıkları, nişastadan yapılmış küçük ve yuvarlak mahfaza.

gül-bâğ گلباغ (f. b. i.) : gül bahçesi. (bkz : gül-istân, gül-şen, gül-zâr).

gül-bâm گلبام (f. b. i.). (bkz : gül-bâng).

gül-bâng گلبانگ (f. b. i.) : eskiden tekkelerde, âyin sırasında, saraylarda muayyen merâsim sırasında hep bir ağızdan yüksek sesle okunan ilâhi veyâ duâ.

gül-bâng-i Muhammedî : ezan.

gülbeden گلبدن (f. b. s.) : bedeni gül gibi lâtif ve nâzik olan.

gül-berg گل برك (f, b. i.) : gül yaprağı.

gül-berg-i bâğ-ı ömr : ömür bahçesi gülünün yaprağı; **mec.** torun.

gül-berg-i ter : tâze gül yaprağı.

gül-be-şeker گلبشكر (f. b. i.) : bir çeşit gül tatlısı.

gül-bister گلبستر (f. b. i.) : gülden yatak.

gül-bîz گلبيز (f. b. s.) : **1.** gül serpen. **2. i.** kadın adı.

gül-bûse گل بوسه (f. b. s.) : gül öpüşlü : öpmesi gül hissini veren.

gül-bün گلبن (f. b. i.) : gül kökü, gül biten yer.

gül-çe گلچه (f. i.) : **1.** gülcük, küçük gül; çiçekcik. **2. g. s.** fildişi oyma ve kakmalarda bir göbek etrâfına dizilmiş sipiral petallerden ibâret sitilize gül motifi, reliyef motif. [buna **rosace** (rozas) da denilir].

gül-çehre گلچهره (f. b. s.) : gül çehreli, çehresi gül gibi lâtif olan. **Duhter-i gül-çehre** : gül çehreli kız. [fasihi : "gül-çihre" dir].

gül-çîn گلچین (f. b. s.) : gül toplıyan, gül devşiren.

gül-dân گلدان (f. b. i.) : gül mahfazası, çiçeklik, vazo.

gül-dehân, gül-dehen گلدهان ، گلدهن (f. b. s.) : gül ağızlı, ağzı gül gibi olan.

gül-deste گلدسته (f. b. i.) : **1.** gül demeti; çiçek destesi. **2. müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Eskiden mevcut olup da ismi bilinmiyen bu makama H. Saadettin Arel tarafından bu isim verilmiştir. Güldeste, pûselikte zirgüle, ruhnüvâz ve mâhur makamlarından mürekkeptir. Bu diziler serbest ve karışık kullanılabilir. Makam, mâhur veyâ mâhur'un ilk beşlisi ile rast perdesinde kalır. Birinci derecede güçlü, ruhnuvâz'ın durağı olan hüseynîdir. Donanıma yalnız fa için bir küçük mücenneb diyezi konur ki, makamın terkîbindeki her üç dizi'nin de müşterek bir ârızasıdır. Ayrıca nota içerisinde îcâbeden yerlere zirgüle'nin pûselik şeddi için re ve lâ bakıyye diyezleri, ruhnüvâz (mi de pûselik) için ve bakıyye diyezi konur.

güle گله (f. i.) : kıvrılmış ve bükülmüş saç, zülüf.

gül-efşân گل افشان (f. b. s.) : gül saçan.

gül-endâm گل اندام (f. b. s.) : gül boylu, nâzik, güzel endamlı.

gül-engübîn گلنگبین (f. b. i.) : bal ile yapılan gül mürabbâsı.

gül-fâm گلفام (f. b. s.) : **1.** gül renkli, gül gibi rengi kızıl olan. **2. i.** kadın adı.

gül-feşân گلفشان (f. b. s.) : gül saçan.

gül-geşt گلگشت (f. b. i.) : gül seyri, gül gezintisi.

gül-geşt-i sahrâ : kırda gül veyâ çiçek seyri için yapılan gezinti.

gül-gonce گلغنچه (f. b. i.) : henüz açılmamış gül.

gül-gûn گلگون (f. b. s.) : **1.** gül renkli, penbe. **2. i.** kadın adı.

gül-gûne گلگونه (f. b. i.) : **1.** kadınların kullandıkları gül renkli düzgün. **2. s.** gül renkli. **3. s.** gül yanaklı.

gülgûn kümeyt گلگون کمیت (f. b. i) : kırmızı şarap.

gül-hen گلخن (f. b. i.) : külhan, hamam ocağı. [gül : ateş, hen : hâne = ateşhâne].

gül-hîz گلخیز (f. b. s.) : gül bitiren, gül yetiştiren.

gülî گلی (f. s.) : gül renkli.

gül-istân گلستان (f. b. i.) : **1.** (bkz : gül-zâr). **2.** Şîrazlı Şeyh Sâdi'nin meşhur eseri. **3. müz.** Türk müziğinin en az beş asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

gül-izâr گلعذار (f. b. s.) : **1.** gül yanaklı, al yanaklı.

gül-izâr-ı gonce-fem : ağzı koncıya benziyen gül yanaklı güzel. **2. müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahmînen beş asır evvel terkîbedilmiştir. Buna "Hüseynî Gül'izar" da denilir. Karcığar ve hüseynî makamlarından mürekkeptir. Hüseynî ile dügâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede hüseynî'nin güçlüsü olan hüseynî ve ikinci derecede de karcığar güçlüsü olan nevâ'dır. Donanımına hüseynî'ninki gibi si koma bemolü ve fa bakıyye diyezi konur. Karcığar'da da bu iki ârıza müşterek olup, ayrıca mi için bakıyye bemolü ilâve edilir. Makamın umûmî seyri inicidir.

gülmîh گلمیخ (f. b. i.) : kapı kanatlarına, dolap kapaklarına çivi altına konulan pul, kabara.

gül-nahl گلنخل (f. b. i.) : gül ağacı, gül fidanı.

gülnâk گلناك (f. i.) : hisar ve kale.

gül-nâr گلنار (f. b. i.) : nar çiçeği.

gül-nefesî گل نفسی (f. b. i.) : güzel kokululuk, hoş ve lâtif sözlülük.

gül-nihâl گلنهال (f. b. i.) : gül fidanı.

gül-nikab گل نقاب (f. a. b. i.) : yüzü gülle örtülü, penbe yüzlü. (bkz : gül-pûş).

gül-nûş گل نوش (f. b. s.) : **1.** gül içen. **2. i.** kadın adı.

gül-pûş گل پوش (f. b. s.) : gül örtülü, penbe yüzlü. (bkz : gül-nikâb).

gül-reng گلرنگ (f. b. s.) : gül renkli, penbe.

gül-reng-i feyz : meşhur bir çeşit lâle.

gül-rîz گلريز (f. b. s.) : **1.** gül saçan, gül serpen. **2.** meşhur bir çeşit lâle.

gül-rû[y] گلرو [ى] (f. b. s.) : gül yüzlü, al yanaklı.

gül-ruh, gül-ruhsâr گلرخ ، گلرخسار (f. b. s.) : gül yanaklı güzel.

gül-ruh گلرخ (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarından olup elde nümûnesi yoktur.

gül-şâh گلشاه (f. h. i.) : Varaka'nın sevgilisi, masal kadını.

gül-şeker گلشکر (f. b. i.) : gül tatlısı.

gül-şen گلشن (f. b. i.) : **1.** gül bahçesi. **2.** kadın adı. (bkz : gül-istân, gül-zâr).

gül-şen-i vefâ : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Ferâizcizâde İbrâhim Vefâ Efendi tarafından 1900 senelerinde terkîbedilerek bir peşrev ile bir saz semâîsi yazılmıştır. Bu makam daha sonra başka bir bestekâr tarafından kullanılmamıştır.

gül-şen-serây : gül bahçesi içindeki saray.

gülşen-âbâd گلشن آباد (f. b. i.) : Beşiktaş'taki eski saraylardan birinin adı.

gül-şen-ârâ گلشن آرا (f. b. s.) : gül bahçesini süsliyen.

gülşeniyye گلشنيه (f. h. i.) : **tas.** Halvetiyye tarîkati kollarından biri. [Diyarbakır civârında 826 (1422) da doğan İbrâhim Gülşenî tarafından kurulmuştur.].

gül-şen-gâh گلشنگاه (f. b. i.) : gül bahçesi.

gül-ten گلتن (f. b. s.) : **1.** gül tenli, gül vücutlu. **2. i.** kadın adı.

gülû گلو (f. i.) : boğaz. [insanda veyâ hayvanda]. (bkz : halk).

gülû-bend گلو بند (f. b. i.) : boğaz sargısı, boyuna sarılan bağ.

gülû-gîr گلوگير (f. b. s.) : **1.** boğaz tutan, boğazda kalan, boğazdan güçlükle geçen [şey]. **2.** ahlat armudu.

gülve گلوه (f. i.) : fırın bacası.

gül-vend گلوند (f. b. i.) : hediye [en çok, incir, ceviz, fıstık dizisinden yapılan armağan].

gül-zâr گلزار (f. b. i.) : **1.** gül bahçesi, gül tarlası. (bkz: gül-bâğ, gül-istân, gül-şen).

gül-zâr-ı firâk : ayrılık gül bahçesi.

gül-zâr-ı hümâyûn-sây : şâhâne gülzâr, pâdişahlara mahsus ve lâyık gül bahçesi. **2. müz.** Türk müziğinin en az iki asır evvel terkîbedilmiş mürekkep makamlarından olup A. A. Konuk'un kâr-ı nâtık'ının düyek usullü 119 (son) parçası, bu makama misâldir.

gül-zemîn گل زمين (f. b. i.) : **mec.** işret edilen, içilen yer.

güm گم (f. s.) : kayıp, yitik. (bkz : zâyi').

gümân, gümâne گمان ، گمانه (f. i.): zan, sanma, sezme. **Bed-gümân** : şüpheci, fenâ düşünceli. (bkz : zann, vehm).

gümâşte گماشته (f. i. c. : gümâşte-gân) : vezir, vekil.

güm-geşt, güm-geşte گمگشت ، گمگشته (f. b. s.) : kaybolmuş. (bkz : güm-şüde).

güm-kerde, güm-kerde-pey گمکرده ، گمکرده پی (f. b. s.) : adı sanı kaybolmuş, eseri kalmamış, izi yok olmuş.

güm-nâm گمنام (f. b. s.) : adı sanı yok olmuş, unutulmuş.

güm-râh, güm-reh گمراه ، گمره (f. b. s.) : **1.** yolunu şaşırmış, doğru yoldan ayrılmış. (bkz : dâll). **2.** bol, gür.

güm-râhî گمراهی (f. b. i.) : doğru yoldan çıkmış olma, yolunu şaşırmış olma, sapıtma.

güm-şüde گمشده (f. b. s.) : kaybolmuş, telef olmuş. (bkz : güm-geşt, güm-geşte).

gün گن (f. i.) : haya, husye.

günâh گناه (f. i.) : Allah'ın emirlerine aykırı olarak görülen iş, dînî suç. [nazımda "güneh" şeklinde geçer]. (bkz : güneh, ism, zenb).

günâh-kâr گناهکار (f. b. s.) : günahlı, günah işliyen. (bkz : güneh-kâr, güneh-pîşe).

günâh-kârâne گناهکارانه (f. b. zf.) : günah işleyene yaraşır sûrette.

günâh-kârî گناهکاری (f. b. i.) : günahkârlık.

günâh-pîşe گناه پیشه (f. b. s. c. : günah-pîşegân) : günah işlemeyi âdet edinen.

günah-pîşe-gân گناه پیشگان (f. b. s. günah-pîşe'nin c.) : günah işlemeyi âdet edinenler.

günbed گنبد (f. i.) : kümbet, kubbe, üstü yuvarlak şekilde olan binâ veyâ çıkıntı.

günbed-i âb : su kabarcığı.

günbed-i a'zam : dokuzuncu gök.

günbed-i azrak : gök yüzü.

günbed-i devvâr (dâimâ dönen kubbe) : gökyüzü

günbed-i ekvâr : gökyüzü.

günbed-i hadrâ' (yeşil kubbe) : gökyüzü.

günbed-i mînâ-fam : gökyüzü.

güncâyiş گنجایش (f. i.) : sığma, sığışma.

güncîde گنجیده (f. s.) : sıkıştırılmış, sıkılmış.

güncişk گنجشك (f. i.) : serçe kuşu. (bkz : usfûr).

güneh گنه (f. i.) : (bkz : günâh, zenb).

güneh-kâr گنهکار (f. b. s.) : günah işliyen, günahlı. (bkz : günâh-kâr).

güneh-kârî گنهکاری (f. b. i.) : günah işleyicilik.

güneh-pîşe گنه پیشه (f. b. s. c. : güneh-pîşegân). (bkz : günâh-kâr).

güng گنگ (f. s.) : dilsiz. (bkz : ahraş, ebkem, lâl).

gürâz گراز (f. i.) : azgın erkek domuz.

gürbe گربه (f. i.) : kedi. (bkz : hirr, hirre, sinnevr). **Şütür-gürbe** (deve ile kedi) : **dey.** münâsebetsiz, mânâsız.

gürbe-i deştî : yaban kedisi.

gürbüz گربز (f. s.) : **1.** cerbezeli. **2.** kahraman. **3.** anlayışlı. **4. t.** gürbüz, genç irisi.

gürd گرد (f. s.) : cesur, kahraman, yiğit, koçyiğit. (bkz : bahâdır, dilâver, dilîr, ferzâne).

gürdâs گرداس (f. s.) : zâlim, gaddar. (bkz : bî-dâd, gaşûm [2]).

gürde گرده (f. i.) : böbrek. (bkz : kilye).

gürg گرگ (f. i. c. : gürgân) : kurt, canavar. (bkz : sirhân, zi'b).

gürg-i bârân-dîde : (yağmur görmüş kurt) : görmüş geçirmiş, feleğin çenberinden geçmiş [adam], eski kurt.

Gürgân گرگان (f. h.i.) : **1.** Îrân'ın Kuzey-doğusunda bir yer. **2.** Aksak Timur'un lâkabı.

gürg-zâde گرگزاده (f. b. i.) : kurt yavrusu.

gürîhte گریخته (f. s.) : kaçmış, kaçkın.

gürisne گرسنه (f. s. c. : gürisnegân) : aç, fakir. (bkz : câyi', cev'ân).

gürisne-çeşm گرسنه چشم (f. b. s.) : aç gözlü, cimri.

gürisne-çeşmâne گرسنه چشمانه (f. zf.) : aç gözlücesine, cimrilikle.

gürisne-çeşmî گرسنه چشمی (f. b. i.) : açgözlülük, cimrilik.

gürisne-gân گرسنگان (f. b. i. gürisne'nin c.) : açlar, fakirler.

gürisnegî گرسنگی (f. i.) : açlık.

gürîz گریز (f. i.) : **1.** kaçma. (bkz : firâr). **2. s.** kaçkın, kaçan. **3. ed.** kasîdelerde mevzûa girmeden evvel söylenen beyit. (bkz : gürîz-gâh).

gürîzân گریزان (f. s.) : kaçıcı, kaçan. (bkz : girîzende).

gürîzânî گریزانی (f. i.) : girîzanlık.

gürîzende گریزنده (f. s. c. : gürîzende-gân) : kaçıcı, kaçan. (bkz : girîzân).

gürîz-gâh گریزگاه (f. b. i.) : **1.** kaçacak yer. (bkz : melce'., **2.** (bkz : gürîz[3]).

gürmih گرمیخ (f. i.) : **1.** enser, çivi. **2.** hayvan bağladıkları büyük kazık.

gürs گرس (f. i.) : **1.** açlık. **2.** kir, pas, leke. **3.** kâhkül. (bkz : zülf).

gürûh گروه (f. i.) : cemâat, bölük, takım.

gürûh-i eşkıyâ' : eşkıyâ gürûhu, takımı. (bkz : şirzime).

gürûhâ gürûh گروها گروه (z. zf.) : bölük bölük, takım takım.

gür, gürze گرز گرزه (f. i.) : [eskiden] silâh olarak kullanılan uzun saplı, büyük demir topuz.

gürz-i girân : iri, ağır topuz.

-güsâr -گسار (f. s.) : içici, içen; yiyici, yine. **Mey-güsâr** : mey içen, şarap içen. **Gam--güsâr** : dert ortağı.

güsiste گسسته (f. s.) : kırılmış, kopmuş; gevşemiş, çözülmüş, sölpük.

güsiste mahâr (yuları kopmuş) : başıboş, kayıtsız .

güsiste-kemer : "kemeri kopuk", kalender, derbeder.

güsn, güsne گسن ، گسنه (f. i.) : açlık.

güstâh گستاخ (f. s.) : küstah, hayâsız, arsız, edepsiz, saygısız.

güstâh-âne گستاخانه (t. zf.) : küstahcasına, edepsizcesine, sıra saygı tanımaksızın.

güstâhî گستاخی (f. i.) : küstahlık, edepsizlik, sıra saygı tanımazlık.

Güstehem گستهم (f. h. i.) : eski Îran pehlivanlarından iki meşhur zâtın oğullarının adı.

-güster -گستر (f. s.) : yayan, döşeyen ["güsterden" mastarından]. **Adâlet-güster** : adâlet, doğruluk yayan. **Ziyâ-güster** : ışık yayan.

güsterde گسترده (f. s.) : yayılmış, döşenmiş.

-güşâ -گشا (f. s.) : açan, açıcı. **Dehen-güşâ** : ağzını açan. **Dil-güşâ** : gönül açan,

gönüle ferahlık veren. **Kişver-güşâ** : memleket açan, fetheden.

güşâd گشاد (f. i.) : **1.** açma, açılma, açılış. (bkz : feth). **Resm-i güşâd** : açış töreni.

güşâd-ı dil : gönül açılması. **2.** tavla oyunlarının bir çeşidi, açmaz. **3.** bir çeşit ok atışı şekli.

güşâd-ı gonce-i dil : gönül koncasının açılması, mes'ut olma.

güşâde گشاده (f. s.) : açılmış, açık, ferah, şen. (bkz : güşûde).

güşâde-dest گشاده دست (f. b. s. c. : güşâde-destan) : eliaçık civanmert. (bkz : fütüvvet-mend, sahî, sahâvet-kâr).

güşâ-destân گشاده دستان (f. b. s. güşâde-dest'in c.) : eliaçıklar, cömertler.

güşâde-destî گشاده دستى (f. b. i.) : elaçıklığı, civanmertlik. (bkz : fütüvvet [3]).

güşâde-dil گشاده دل (f. b. s.) : gönlü şen.

güşâde-dilî گشاده دلى (f. b. i.) : gönül şenliği.

güşâde-ebrû گشاده ابرو (f. b. s.) : güler yüzlü.

güşâde-gî گشادگى (f. b. i.) : güşâde'lik, açıklık, ferahlık, şenlik.

güşâde-hâtır گشاده خاطر (f. a. b. s.) : gönlü rahat.

güşâde-pîşânî گشاده پيشانى (f. b. s.) : alnı açık.

güşâde-rû گشاده رو (f. b. s.) : açık yüzlü.

güşâde-zebân گشاده زبان (f. b. s.) : dili açık, fasih.

güşâd-nâme گشادنامه (f. b. i.) : **1.** Pâdişah fermanı. **2.** boşanma vesîkası.

Güşâsb گشاسب (f. h. i.). (bkz : Güştâsb).

güşâyende گشاينده (f. s.) : açıcı, açan.

güşâyiş گشايش (f. i.) : açılma, açıklık, açılış.

güşâyiş-i hâtır : iç açıklığı, gönül ferahlığı.

güşâyiş-i hevâ : havanın açıklığı.

güştâ گشتا (f. i.) : Cennet. (bkz : Behişt, Firdevs).

Güştâsb گشتاسب (f. h. i.) : Fars hükümdarlarından Hystaspes.

güşûde گشوده (f. s.) : açılmış. (bkz : güşâde).

güvâ گوا (f. s.) : şâhit, * tanık, delil. ["güvâh" ın hafifletilmişi]. (bkz : güvâh).

güvâh گواه (f. s.) : şâhit, **delil,** * tanık. (bkz : güvâ).

güvâhî گواهى (f. i.) : şâhitlik, * tanıklık.

güvâr, güvârâ, güvârân گوار ، گوارا ، گواران (f. s.) : hazmi kolay olan [yemek]. **Hoş-güvâr** : hazmi pek kolay olan.

güvârende گوارنده (f. s.) : hazmi kolay.

güvârendegî گوارندگى (f. i.) : hazim kolaylığı.

güvâriş گوارش (f. s.) : hazme yardımı olan şeyler.

güvâş, güvâşe گواش ، گواشه (f. s.) : renk, boya.

güzâf گزاف ، گذاف (f. s.) : bîhûde, boş. [lâkırdı, söz]. (bkz : laklaka). **Lâf-ı güzâf** : mânâsız, boş söz. [kelimenin aslı "gizâf" dır].

güzâr گذار (f. i.) : **1.** geçme, geçiş.
güzâr-ı bâ-şitâb : hızla geçiş.
güzâr-ı ömr : ömrün geçişi. **2. s.** geçirici, geçiren. [bileşik sıfat olduğu zaman]. **Dem-güzâr** : vakit, zaman geçiren. **3. s.** beceren, ödiyen, yapan. **Maslahat-güzâr** : (iş yapan, beceren) : elçi, sefir.

güzâre گزاره (f. i.) : rü'yâ tâbir etme, duş yorma. (bkz : güzâriş).

güzârende گذارنده (f. s.) : geçici, geçen; geçirici, geçiren.
güzârende-i evkat : vakit geçiren, geçirici.

güzâriş گزارش (f. i.) : rü'yâ tâbir etme, duş yorma. (bkz : güzâre).

güzâriş گذارش (f. i.) : geçme, geçiş.
güzâriş-i hayât : hayâtın geçişi.

güzâriş-ger گزارشگر (f. b. s.) : rü'yâ tâbir eden. (bkz : muabbir).

güzâriş-nâme گزارشنامه tâbirnâme. (f. b. i.) :

güzâşte گذاشته (f. s.) : geçmiş, geçmiş olan.

güzer گذر (f. i.) : **1.** geçme, geçiş. (bkz : güzâriş). **2.** s. geçen, geçici. **Hoş-güzer** : hoş geçici, geçen. (bkz : güzârende).

güzerân گذران (f. s.) . geçici, geçen. ["olmak" mastariyle kullanılır]. **Ömr-i güzerân** : geçici ömür. (bkz : güzârende, güzer [2]).

güzer-gâh, güzer-geh گذرگاه ، گذرگه (f. b. i.) : **1.** geçilen yer, geçit, derbend; uğrak. **2.** [yol inşâatında] arâzî veyâ harita üzerinde yolun başlangıç ve son noktaları arasından geçirilen kırık hat.

güzer-nâme گذرنامه (f. b. i.) : geçiş tezkeresi.

güzeşt گذشت (f. i. s.) : geçme, geçiş, geçen. **Ser-güzeşt** : baştan geçen.

güzeşte گذشته (f. s. c. : güzeştegân) : **1.** geçmiş. **Sâl-i güzeşte** : geçmiş yıl. **2. i.** işlemiş fâiz. (bkz : fâiz).

güzeşte-gân گذشتگان (f. s. güzeşte'nin c.) : geçmişler, önden gelmişler. (bkz : eslâf).
güzeştegân-ı şuarâ : şâirlerin geçmiş olanları.

güzîde گزیده (f. s. c. : güzîde-gân): **1.** seçkin, seçilmiş, beğenilmiş (bkz : güzîn, müntahab, nuhbe). **2. i.** kadın adı.

güzîde-gân گزیدگان (f. s. güzîde-nin c.) : seçkinler, seçilmişler, beğenilmişler.

güzîde-suhen گزیده سخن (f. s.) : seçilmiş, beğenilmiş söz söyliyen.

güzîn گزین (f. s.) : **1.** seçen, seçilmiş, seçkin, beğenilmiş. **Çihâr (çâr)-i yâr-i güzîn** : Hz. Muhammed'in başlıca dört dostu : [Hz. Ebûbekir; Hz. Ömer; Hz. Osman; Hz. Alî]. **Gûşe- güzîn-i uzlet** : tenhalık köşesini seçmiş. **Halvet-güzîn** : tenhayı beğenen, seçen. **Vahdet-güzîn** : tek başına kalmayı seçen. (bkz : güzîde, müntahab, nuhbe, pesendîde). **2. i.** kadın adı.

güzîniş گزینش (f. i.) : seçme, seçiş.

güzîr گزیر (f. i.) : çâre, derman. **Nâ-güzîr** : çâresiz.

H

h, ha ح (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin sekizinci harfi olup, "ebced" hesâbında sekız sayısının karşılığıdır.
hâ-i mühmele, hâ-i huttî : noktasız ha. [**hâ-i menkute, hâ-i meftûha** veyâ **hâ-i mu'ceme** (noktalı ha) : **hı** harfinin adıdır].

-hâ[y] [ای] خا (f. s.) : "çiğniyen" mânâsına gelen kelimelere katılarak vasfı terkîbi (birle-

şik kelime) yapar. **Şeker-hâ** (şeker çiğniyen) : tatlı söyliyen, tatlı sözlü. **Jâj-hâ** : saçma- sapan sözler söyliyen.

-hâ ها ـ (f. e.) : **1.** cemi (* çoğul) edâtı. **Esb-hâ** : atlar. **Kazâ-hâ** : kazâlar. **Seg-hâ** : köpekler.. gibi. **2. zm.** 0.

hâ-ât خاآت (a. ha. hı'nın c.) : **hı'**lar.

hâb خواب (f. i.) : uyku; rü'yâ.
hâb-ı adem (yokluk) : ölüm uykusu.
hâb-ı câvîd (ebedî uyku) : ölüm.
hâb-ı ecel : ölüm uykusu.
hâb-ı gaflet : gaflet uykusu.
hâb-ı girân : ağır uyku.
hâb-ı hargûş : tavşan uykusu, hafif ve kuşkulu uyku; hîle, yalan.
hâb-ı nâz : naz uykusu, cilve ile kendini uykuda gösterme hâli.
hâb-ı nâz-ı yâr : sevgilinin naz uykusu.
hâb-ı nûşîn : tatlı uyku.
hâb-ı perîşân : dağınık, rahatsız uyku.
hâb-ı pür-ıztırâb : ıztırablı uyku.
hâb-ı râhat : dinlenme uykusu.

habâb, habâbe حباب ، حبابه (a. i.) : su üzerinde olan hava kabarcıkları.

habâbîr حبابير (a. i. c.) : **zool.** toy kuşunun yavruları.

habâib حبائب (a. s. habîbe'nin c) : sevgili kadınlar.

habâik حبائك (a. s. habîke'nin c.) : **1.** çizgiler. **2.** samanyolları, kehkeşanlar.

habâil حبائل (a. i. hibâle'nin c.) : ince ipten yapılmış olan tuzaklar, ağlar.
habâil-i mevt : ölümün sebepleri.
habâil-üş-şeytân (şeytan tuzakları) : kadınlar.

habâir حبائر (a. i. habâri'nin c.) : **zool.** toy kuşları.

habâis خبائث (a. i. habîse'nin c.) : kötü şeyler, kötülükler. **Ümm-ül-habâis** (kötülüklerin anası) : şarap; içki.

habak حبق (a. i.) : **bot.** yarpuz veyâ narpuz da denilen ve nâne cinsinden olan güzel kokulu, tadı iştihâ açıcı bir ot, **lât. mentha pulegium.**

habâk خباك (f. i.) : **1.** dört yanı çevrilmiş olan yer; avlu. **2.** ağıl, mandıra.

habâl خبال (a. i.) : düzensizlik, bozulma; üzüntü, sıkıntı.

habâlâ حبالى (a. i. hublâ'nın c.) : gebeler.

habâleyât حباليات (a. s. hublâ'nın c. olan habâlâ'nın c.) : gebeler.

hâb-âlûd, hâb-âlûde خواب آلود ، خواب آلوده (f. b. s.) : uykusu gelmiş, uyku basmış. (bkz : hâb-nâk).

habâr, hibâr حبار ، حبار (a. i. c. : habârât) : **1.** damga. **2.** imzâ.

habârât حبارات (a. i. habâr'ın c.) : **1.** damgalar. **2.** imzâlar.

habârîr حبارير (a. i. hibrîr'in c.) : dağ çiçekleri.

habâset خباثت (a. i.) : habislik, kötülük, alçaklık.

habat حبط (a. i.) : yara iyileştikten veyâ vücûdun bir tarafına değnekle vurulduktan sonra kalan iz, nişâne.

habâyâ خبايا (a. i. habîbe'nin c.) : **1.** gizli şeyler, gizli işler. (bkz : hafâyâ). **2.** defîneler.

habb حب (a. i. c. : hubûb, c. c. : hubûbât) : **1.** tâne, tohum, çekirdek. **2.** yutulacak yuvarlak ilâç, hap.

habb خب (a. s.) : hîlekâr, aldatıcı, kurnaz. (bkz : hibb, hubb).

habb, hibb خب ، خب (a. i.) : denizin dalgalanması, kabarması.

habbâl حبال (a. i. habl'den.) : ip ve urgan satan kimse; ipçi, urgancı.

habbâr حبار (a. i.) : **1.** mürekkepçi. **2.** terzi.

habbâs حباس (a. i.) : hapseden, zindancı.

habbât حبات (a. i. habbe'nin c.) : **1.** habbeler. **2.** haplar.

habbâz خباز (a. i. hubz'dan. c. : habbâzân) : ekmekçi.

habbâzî خبازى (a. s.) : ekmekçilikle ilgili.

habbe حبه (a. i. c. : habbât, hubeb) : buğday, arpa vesâire gibi ufak ve yuvarlak olan şeyler, tâneler.

habbe-i hadrâ : bot. çitlenbik.

habbe-i sevdâ, habbet-üs sevdâ : bot. çörekotu.

habbe-i vâhide : tek tâne; -azlıktan kinâye olarak- hiçbir şey.

habbet-ül-kalb : (bkz : süveydâ-ül-kalb).

habbezâ حبذا (a. zf.) : "ne sevimli, ne güzel" mânâsında takdir edâtı. (bkz : hôşâ'-zihî).

habb-ül-bülûg حب البلوغ (a. b. i) : erkek ve kız çocuklarının alınlarında ve yüzlerinde çıkan kabarcıklar, ergenlik.

habb-ül-gamâm حب الغمام (a. b. i.) : yağan dolu.

habb-ül-gurâb حب الغراب (a. b. i.) : **bot.** kargabüken denilen zehirli bir ağaç ve bu ağacın meyvası, **lât. strychnos nox vomica.**

habb-ül-lezîz حب الذيذ (a. b. i.) : galat olarak abdülleziz denilen, Akdeniz bölgesinde ve Afrika'da yetişen bir ağacın dut kurusu şeklinde ve büyüklüğünde olan yağlı ve tatlı yemişi; buttum.

hâb-câme خواب جامه (f. b. i.) : gecelik entârisi, pijama gibi uyku sırasında giyilen şey. (bkz : câme-hâb).

hâb-dîde خواب ديده (f. b. s.) : **mec.** "rü'yâ görmüş" : bülûga ermiş, düşü azmış [genç].

hâb, hâbe حاب ، حابه (a. i.) : günah, suç.

habe خبه (f. i.) : boğulma, bunalma, sıkılma.

habeb خبب (a. i.) : hîle, aldatma, kurnazlık.

habek خبك (f. i.) : üzülme; sıkılma.

habel حبل (a. i.) : **1.** cenîn, ana karnındaki çocuk. **2. fels.** musallat fikir, * takınak, **fr. obsession. 3.** gebelik; gebelik zamânı.

haben حبن (a. i.) : **hek.** karında su toplanmasından ileri gelen bir hastalık, siroz.

haben خبن (a. i.) : **1.** kasma, kısaltma. **2. ed.** aruzda, "fâilâtün" den "ât, hecesini atarak "fâilün" veznine sokma.

haber خبر (a. i. c. : ahbâr) : **1.** son ve yeni havâdis, bilgi. **2.** ağızdan ağıza dolaşan söz.

haber-i kâzib : yalan haber.

haber-i sâdık : doğru haber. **3.** hadîs, Peygamberimizin sözü.

haber-i mütevâtir : birçoklarının birçokları vâsıtasiyle rivâyet ettikleri hadîs-i şerîfler.

haber-i meşhûr : bir veyâ birkaç kişiden birçoklarına söylenerek böylece sürüp giden hadîs-i şerîf.

haber-i vâhid : haber-i mütevâtir ve haber-i meşhur kadar yaygın olarak gelmiş bulunan hadîs-i şerîf. **4. gr.** isim cümlelerinde * yüklem.

haber حبر (a. i.) : çürüme; berelenme.

haber-dâr خبر دار (a. zf.) : haberli. (bkz : habîr, vâkıf).

haberî, haberiyye خبرى ، خبريه (a. s.) : **1.** haberle ilgili; haberden ibâret olan. **2. gr.** * yüklemle ilgili.

haber-pijûh خبر پژوه (a. f. b. s.) : haber araştıran, haber almıya çalışan.

habese خبثه (a. s. habîs'in c.) : kötüler, alçaklar, pisler. (bkz : hubesâ).

Habeş حبش (a. h. i.) : Afrika'nın doğusunda, Yemen'in karşı kıyısında bulunan ve halkının çoğu Hıristiyan olan, Habeşistan kıtasında yaşıyan yerli halk.

habeşe حبشه (a. h. i.) : **1.** Habeşistan. **2.** Habeş.

Habeşî حبشی (a. s. ve i.) : Habeşistan halkından olan kimse.

habeşî حبشی (a. i.) : güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

Habeşistân حبشستان (a. h. i.) : Habeşlerin vatanı.

hâb-gâh, hâb-geh خوابگاه ، خوابگه (f. b. i.) : uyunacak yer, yatak odası.

hâb-güzâr خواب گذار (f. b. s.) : uyuyucu. (bkz : nâim).

habhâb خبخاب (a. i.) : **1.** canbaz ayaklığı, **fr. échasse. 2.** takunye.

habhâbî خبخابی (a. i.) : işsiz güçsüz dolaşan adam.

hâbıt هابط (a. s. hübût'dan.) : hubût eden, yukarıdan aşağı inen. **Tedrîc-i hâbıt :** derece derece küçülen [top, tüfek, süngü, tırnak.... gibi].

habîb حبيب (a. s. hubb'dan. c. : ahibbâ) : **1.** sevgili. **2.** seven, dost. **3.** erkek adı.

habîb-ullah (Allah'ın sevgilisi) : Hz. Muhammed. [müen. "habîbe" dir].

hâbîde خوابيده (f. s. c. : hâbîdegân) : uyumuş, uykuya dalmış.

hâbîde-gân خوابيدگان (f. b. s. hâbîde'nin c.). (bkz : hâbîde).

habîe خبيئه (a. s.) : görülmemiş, keşfedilmemiş; göze görülmiyen şey.

habîke حبيكه (a. i. c. : habâik) : **1.** çizgi. **2.** samanyolu. (bkz : kehkeşân).

hâbil حابل (a. s.) : büyücü, sihirbaz, efsuncu.

habîl حبيل (a. i.) : **1.** tuzak. **2.** yiğit.

Hâbîl هابيل (a. h. i.) : Hz. Âdem'in ogullarından birinin adı, Kabil'in kardeşi.

hâbile حابله (a. s.) : gebe, yüklü. (bkz : hâmile).

habîn حبين (a. i.) : **1.** zakkum ağacı **2. s.** sıska, istiska.

habîr خبير (a. s.) : **1.** haberli, bilgili. **2. h. i.** Cenâbıhak.

habîr حبير (a. s.) : tâze; yeni, turfanda.

habîrâne خبيرانه (a. f. zf.) : haberli, bilgili olana yakışacak sûrette.

habîs حبيس (a. s.) : parasız olarak verilen, bağışlanan şey.

hâbis حابس (a. s.) : hapseden, tutan.

habîs خبيث (. s. hubs'dan. c. : habese, habîsîn, habîsûn, habesâ) : kötü, alçak, pis, soysuz. **Ervâh-ı habîse :** kötü ruhlar.

habîs, habîsa خبيص ، خبيصه (a. i.) : un helvası. (bkz : berîk, berîke).

habîse خبيثه (a. i. c. : habâis) : fenâ huy, fenâ hal, çirkin şey, kötü hareket.

hâb-istân خوابستان (f. b. i.) : yatak odası, yatakhâne. (bkz : hâb-gâh, hâb-geh).

habl حبل (a. i. c. : hibâl, hubûl) : ip, urgan, halat. (bkz : rismân).

habl-i metîn (sağlam ip) : İslâm dîni.

habl-i mevhûm : olacak gibi görünüp de gittikçe uzaklaşan gaye.

habl-i savtî : anat. hançere içinde gerilmiş olan ve sesin perdelerini düzenliyen ipler.

habl-i sürrevî : anat. ana rahmindeki çocuğu meşîme denilen sona bağlıyan ip.

habl-ül-mesâkîn : bot. sarmaşık.

habl-ullah حبل الله (a. b. i.) : **1.** Kur'ân-ı Kerîm. **2.** Islâm dîni.

habl-ül-verîd حبل الوريد (a. b. i.) : **anat.** boyun damarı, şahdamarı.

hâb-nâ-dîde خواب ناديده (f. b. s.) : büluğa ermemiş [çocuk].

hâb-nâk خوابناك (f. b. s.) : uykulu, uykusu gelmiş [kimse]. (bkz : hâb-âlûd, hâb-âlûde).

hâb-nâme خوابنامه (f. b. i.) : rü'yâ kitabı.

habr حبر (a. i. c. : ahbâr, hubûr) : **1.** âlim, bilgin, fakîh, zekî, anlayışlı. **2.** İsrâil oğulları bilgini. (bkz : hibr).

habs خبث (a. s.) : **1.** murdar, çirkin. **2.** ayıp.

habs حبس (a. i.) : **1.** hapis, alıkoyma, bir yere kapama, salıvermeme, bir yere kapayıp dışarı çıkarmama, hapishâne. **2.** tutma, zaptetme.

habs-i bevl : idrârını tutma.

habs-i dümû' : gözyaşlarını zaptetme, metânet gösterme.

habs-hâne حبسخانه (a. f. b. i.) : hapsolunan yer, hapislerin bulunduğu yer, hapis, cezâevi.

habt حبط (a. i.) : **1.** iptâl etme, bozma. **2.** bir bahiste birini susturma, ağzını kapama.

habt-i a'mâl : dinden çıkan bir kimsenin daha önce yapmış olduğu ibâdetlerin boşa gitmesi. [bu mesele, "Mâtürîdiyye" ile "Eş'ariyye" arasındaki ihtilâf mevzûlarından biridir].

habt خبط (a. i.) : yanlış hareket etme, yanılma.

habt ü hatâ, habt ü halel : yanlış, düzensizlik.

habûk خبوق (a. i.) : şarap [akşam üzeri içilen]. (bkz : bâde, handerîs, rahik, sahbâ).

hâc خاج (f. i.) : hâç, put. (bkz : salîb, çelîpâ)

hâc حاج (a. i. hâcet'in c.) : **1.** (bkz : hâcât, havâyic). **2. bot.** deve dikenleri, akdikenler.

hacâlet خجالت (o. i.) : utanma, utangaçlıkla şaşırma. (bkz : hacel, haclet).

hacâlet-âver خجالت آور (a. f. b. s.) : utandırıcı.

hacâmet حجامت (a. i.) : boynuz veyâ şişe ile vücudun bir organına kanı topladıktan sonra nişter ve mengene denilen âletlerle kan alma, hacamat. [kelimenin aslı "hicâmet" dir].

hâcât حاجات (a. i. hâcet'in c.) : istekler, dilekler. **Kadî-yül-hâcât :** hâcetleri, istekleri, dilekleri yerine getiren, Allah.

hacb حجب (a. i.) : **1.** menetme, mahrûm etme. **2.** birini mîrastan menetme, mahrûm etme.

hacb-i hirmân : huk. mirastan tamâmiyle menetme, mahrûm etme.

hacb-i noksân : huk. mirastan kısmen mahrûm etme, miras hissesini azaltma.

hacc حج (a. i.) : İslâmın beş şartından biri olan ve muayyen zamanda Mekke'deki "Kâbe-i Şerîfe" yi ziyâret etmek üzere yola çıkma farîzası. [kelimenin aslında "kasid" ve "teveccüh" mânâları vardır].

hâcc حاج (a. s. ve i. c. : hüccâc) : hacca giden, Kâbe'yi ziyâret eden, hacı. [çok zaman kelime "el-hâcc" şeklinde kullanılır ve "hacı" şekli daha yaygındır]. (bkz : hâcı).

hâcc-ül-haremeyn : zamânında şer'î merâsime uyarak Mekke-i Mükerreme ile Medîne-i Münevvere'yi ziyâret eden kimse.

Haccâc حجاج (a. h. i.) . **1.** Irak vâlîsi olup, Hz. Muhammed soyuna ve taraftarlarına eziyet eden Yusuf bin Sakafî'nin ünvânı. **2. s.** delîl ile galip olan.

haccâc-âne حجاجانه (a. zf.) : Haccâc'a yakışacak sûrette zulüm.

haccâl حجال (a. s.) : gösterişli, şatafatlı.

haccâm حجام (a. i.) : hacamat eden, hacamatçı.

haccâr حجار (a. i.) : taşçı taş işçisi.

hâcce حاجه (a. i. c. : hâcc) : **bot.** bir çeşit akdiken.

hâcce حاجه (a. s. c. : havâcc) : hacca giden, Kâbe'yi ziyâret eden, hacı. [kadın, kızı].

hâce خواجه (f. i. c. : hâcegân) : hoca, efendi, ağa, çelebi, sâhip, muallim, profesör, * öğretmen, müderris. (bkz : hired-âmûz); molla, ev sâhibi.

hâce-i âlem, hâcę-i dü serâ, hâce-i kâinât : Peygamberimiz Hz. Muhammed.

hâce-i evvel (ilk hoca) : milletin ilmen ve fikren kalkınması için çeşitli bilgileri basitleştirerek halkın kolaylıkla anlıyabileceği bir dille yayan kimse. [bu ünvan, Tanzîmat devrinde Ahmed Midhat Efendi'ye de verilmiştir].

hâce حاجه (a. i.). (bkz : hâcet). **İnd-el-hâce** : gerektiği zaman.. gibi.

haceb حجب (a. i.) : **anat.** gırtlak, **fr. trachée artère.**

hacebe حجبه (a. i. hâcib'in c.) : kapıcılar, perdeciler. (bkz : hâcib).

hâcegân خواجگان (f. b. i. hâce'nin c.) : **1.** hocalar. **2.** [eskiden] yüzbaşı rütbesinin karşılığı olan bir sivil rütbe. **Hatm-i hâcegân** : nakşî tarîkatinin âdâbı.

hâcegân-ı dîvân-ı hümâyûn : [eskiden] dîvân-ı âlî efendileri mânâsında kullanılan devlet ricâline verilen bir ad.

hâcegî خواجگی (f. i.) : **1.** efendilik, hocalık. **2.** tüccar. **Bedestân hâcegîsi** : bedesten tüccarlarından.

hacel حجل (a. i.) : utanma, utanıp şaşırma. (bkz : hacâlet, haclet).

hacer حجر (a. i. c. : ahcâr) : **1.** taş. (bkz : seng).

hacer-i esved, -es'ad : Kâbe'nin duvarında bulunan meşhur kara taş.

hacer-i fil : yanmaz taş denilen bir mâden olup iplik gibi cüzü'leri birbirinden ayrılmak hassasını hâizdir.

hacer-i semâî : gökten düşen taş, gök taşı aerolit.

hacer şecer makulesi : ehemmiyetsiz, dermeçatma eşyâ.

hacer-ün-nûr : kükürt ile demirin birleşmesinden meydana gelen altın sarısı renginde bir cisim. [hacer'in bir başka cemi olan "hicâre" kullanılmaz]. **2.** kadın adı.

hacereyn حجرين (a. i. c.) : "iki taş" : altın ile gümüş.

hâce-serâ خواجه سرا (f. b. i.) : hadımağası, haremağası. (bkz : hâdim [2]).

hâcet حاجت (a. i. c. : hâcât, havâyic) : ihtiyaç, lüzum, gereklik, muhtaçlık. (bkz : zarûret). **Def'-i hâcet** : abdest bozma. **Arz-i hâcet** : eksiğini, isteğini bildirme.

hâcet ne : ne ihtiyaç var, ne lüzum var.

hâce-tâş خواجه تاش (f. b. i.) : [eskiden] bir efendinin kölelerinden her biri, kapı yoldaşı.

hâcet-mend حاجتمند (f. b. s. c. : hâcet-mendân) : ihtiyaçlı, muhtaç.

hâcet-mendâne حاجتمندانه (a. f. zf.) : ihtiyaçlı olarak, muhtaccasına.

hâcet-mendî حاجتمندى (a. f. b. i.) : ihtiyaçlı olma, muhtaçlık.

hâcet-revâ حاجت روا (a. b. s.) : ihtiyâcı gören, gideren.

hâcı حاجى (a. s. ve i. c. : hüccâc) : hacca giden, Kâbe'yi ziyâret eden, hacı. (bkz : hâcc).

hacı tehniyesi : haçtan sağ sâlim dönenleri kutlamak üzere yapılan toplantı.

hâcî هاجى (a. s. hicv'den) : hicveden, hiciv yazan.

hâcib حاجب (a. i. hicâb'dan. c. : hacebe) : **1.** kapıcı, perdeci. [evvelce vezirlere, âmirlere denilirdi]. (bkz : bevvâb). **2.** perde, hâil. **3.** (c. : havâcib) : kaş. (bkz : ebrû).

hâcib-i bârî : Cebrâil.

hâcib-i garbî : **astr.** kutup yıldızı aslında **éphémerides** denilen bir münhanî (*eğri) çizerek hareket etmekte iken, bu eğri, astronomlarca pratik maksatlarla bir elips olarak kabûl edilmiştir. Hahîkî şimal (pôle) bu elipsin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktasından Polariş yâni Kutup yıldızı elipsin büyük çapının **solunda** bulunduğu anda mürûr-i süflâ'dadır. [elipsin büyük çapı Hatt-ı istivâ düzlemine paraleldir].

hâcib-i şarkî : **astr.** Kutup yıldızı aslında **éphémerides** denilen bir münhanî (* eğri) çizerek hareket etmekte iken, bu eğri, astronomlarca pratik maksatlarla bir elips olarak kabûl edilmiştir. Hakiki simal (pôle) bu elipsin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktasındadır. Polaris, yâni Kutup yıldızı elipsin büyük çapının **sağında** bulunduğu anda mürûr-i süflâ'dadır. [elipsin büyük çapı, Hatt-ı istivâ düzlemine paraleldir].

hâcib-i yemîn : sağ kaş.

hâcib-i yesâr : sol kaş.

hâcibeyn حاجبين (a. c. i.) : iki kaş.

Beyn-el-hâcibeyn : iki kaş arası.

hacîf حجيف (a. i.) : karın gurultusu.

hacîl حجيل (a. s.) : üç ayağı beyaz olan at.

hacîl خجيل (a. s.) : utanmış, utancından yüzü kızarmış.

hâcir هاجر (a. s.) : **1.** hicret eden, bir yerden başka bir yere göçen. **2.** sayıklıyan [hasta].

hâcire هاجره (a. i. c. : hâcirât) : **1.** terbiye sınırlarını aşan küfür. **2.** (c. hevâcir) günün en sıcak zamânı.

hâcis هاجس (a. i.) : **1.** gam, tasa. **2.** hâtıra.

hâcise هاجسه (a. i. c. : hevâcis) : gönüle doğan endîşe, merak.

hâciyân حاجیان (a. i. hâcı'nın c.) : hacılar, Hicaz'a gitmiş olanlar. (bkz : hüccâc).

hâciz حاجز (a. s. hacz'den) : **1.** ayıran, bölen. **Hicâb-ı hâciz** : **anat.** göğüs boşluğu ile karın boşluğu arasında bulunan büyük perde, zar karın zarı, periton. **2.** haczeden.

hacle حجله (a. i.) : gelin odası, gerdek. [bu kelimede yer adı, esâsen bulunduğundan buna bir de "-gâh" mekân edâtı getirerek "hacle-gâh" şeklinde kullanmak doğru değildir].

hacle-gâh حجله گاه (a. f. b. i.) : gelin odası, gerdek odası. ["hacle" kelimesinde esâsen yer adı bulunduğundan, buna tekrar "-gâh" mekân eki getirerek "hacle-gâh" şeklinde kullanmak doğru olmamakla berâber kullanılmıştır].

haclet خجلت (a. i.) : utanma, şaşırma. (bkz : hacâlet, hacel).

haclet-âver خجلت آور (a. f. b. s.) : utandırıcı, utanç verici. (bkz : haclet-engîz).

haclet-engîz خجلت انگيز (a. f. b. s.) : utandırıcı. (bkz : haclet-âver).

hacm حجم (a. i.) : **1.** bir cismin kapsadığı boşluk. **2.** oylum.

hacm-i istiâbî : bir şeyin, içine alabildiği mikdar.

hacmen حجماً (a. zf.) : hacim itibâriyle, büyüklükçe.

hacr حجر (a. i.) : **1.** birini, malını kullanmaktan menetme, birine bir şeyi yasak etme. (bkz : hacz). **2.** âguş, kucak, himâye. ["h" harfi, harekelerin üçünü de kabul eder].

hacren حجراً (a. zf.) : malını kullanmaktan menetme yoliyle.

hacz حجز (a. i.) : haciz, alacağa karşılık birinin malını veyâ parasını zaptetme muâmelesi.

hacz-nâme حجز نامه (a. f. b. i.) : **huk.** alacağa karşılık birinin malını zaptetmek üzere o kimseye alacaklı tarafından gönderilen resmî kâğıt.

hâd خاد (f. i.) : **zool.** çaylak [kuş].

hadaa خدعه (a. s. hâdi'nin c.) : dalavereciler, hîleciler, aldatıcılar.

hadâi' خدائع (a. i. hadîa'nın c.) : **hî**leler, oyunlar, yalanlar, aldatmalar, dekler. ["hadâyi" şekli de kullanılmıştır].

hadâic حدائج (a. i. hidâce'nin c.) : deve sırtına vurulan yükler. ["hadâyic" şekli de kullanılmıştır].

hadâid حدائد (a. i. hadîd, hadîde'nin c.) : **1.** demirden yapılma şeyler. **2.** keskin şeyler. **3.** sert şeyler. ["hadâyid" şekli de kullanılmıştır].

hadâidât حدائدات (a. i. hadâid'in c.) : demir nesneler. ["hadâyidât" şekli de kullanılmıştır].

hadâik حدائق (a. i. hadîka'nın c.) : bahçeler, bağ ve bostanlar. ["hadâyık sekli de kullanılmıştır.].

hadâik-i hâssa : pâdişah, saray bahçeleri.

hadak حدق (a. i.) : patlıcan. (bkz : bâdincân).

hadâlet خدالت (a. i.) : kol ve baldırı etli olma.

hadâret حدارت (a. i.) : alçak gönüllülük.

hadâset حداثت (a. i.) : **1.** evvel, iptidâ, önce, başlangıç. **2.** tâzelik, gençlik.

hadâret-i sinn : yaş küçüklüğü.

hâdd حاد (a. s.) : **1.** keskin. **2.** sivri. **3.** dar. **Zâviye-i hâdde : geo.** dar açı. **4.** sert, te'sirli. **5.** ekşi. **6.** azgın ve iltihaplı. [çıban, yara, hastalık]. **7.** gergin.

hadd حد (a. i. c. : hudûd) : **1.** sınır, iki devlet toprağının birleştiği yer, kenar. **2.** derece. **3.** gerçek değer. **4.** şerîatçe verilen cezâ. **5. mant.** bir * önermede konu ile * yüklemden her biri, terim. **6. mat.** cebirde tenâsüp (* oran) veyâ muâdeleyi (* denklem) meydana getiren kısımlardan her biri. **7.** bir şeyin nihâyeti, sonu.

hadd-i asgar : mant. küçük önerme.

hadd-i bülûğ : ergenlik çağı.

hadd-i cenûbî : top. her hangi bir arâzî üzerinde üç nîrengi noktasının teşkîl ettiği üçgenin en **cenûbun** da (güney) bulunan re'si, yânî nîrengi noktası.

hadd-i ekber : mant. büyük önerme.

hadd-i evvel : mat. her hangi bir rîyazî düsturda bir birinden zâit nâkıs işâretlerinden biriyle ayrılmış parçalardan birincisi.

hadd-i evsat : mant. orta terim.

hadd-i garbî : top. her hangi bir arâzî üzerinde üç nîrengi noktasının teşkîl ettiği üçgenin en **garbında** (batı) bulunan re'si, yânî nîrengi noktası.

hadd-i hakîkî : mant. bir terimin esas târifi.

hadd-i icâz : fasâhat'in mûcize derecesinde olanı.

hadd-i imkân : mümkün olma hudûdu.

hadd-i ittisâl : bitişme haddi, noktası.

hadd-i kat'-i tarîk : huk. [eskiden] yol kesicilikte bulunan bir şahıs veyâ birçok eşhâs hakkında cinâyetlerine göre îcâbeden ukubet.

hadd-i kazf : huk. [eskiden] bir muhsin veyâ muhsineye, yânî mükellef hür, müslim, zinâdan afîf bir kimseye dâr-ı İslâm'da zinâ isnâdeden mükellef bir şahıs hakkında îcâbeden ukubettir ki, miktârı hadd-i şürb gibidir.

hadd-i kemâl : olgunluk hâli.

hadd-i kifâye : yeterlik derecesi.

hadd-i lâyık : tam derece, tam değer.

hadd-i müntehâ : son nokta.

hadd-i müşterek : ortak derece.

hadd-i sâlis : mat. her hangi bir riyâzı düsturda birbirinden zâit nâkıs işâretlerinden biriyle ayrılmış parçalardan üçüncüsü.

hadd-i sânî : mat. herhangi bir riyâzî düsturda bir birinden zâit nâkıs işâretlerinden biriyle ayrılmış parçalardan ikincisi.

hadd-i sekr : huk. [eskiden] hamirden başka müskir meşrûbattan birinin bilihtiyâr içilmesinden mütevellit sarhoşluktan dolayı îcâbeden ukubettir ki, miktârı hadd-i şürb gibidir.

hadd-i sirkat : huk. [eskiden] şerâitini câmî bir sirkatten dolayı muayyen uzvun kesilmesi sûretiyle tatbik edilen bir cezâ.

hadd-i şarkî : top. her hangi bir arâzî üzerinde üç nîrengi noktasının teşkîl ettiği üçgenin en **doğusunda** bulunan re'si, yânî nîrengi noktası.

hadd-i ser'î : şerîate uygun olarak verilen cezâ.

hadd-i şimalî : top. her hangi bir arâzî üzerinde üç nîrengi noktasının teşkîl ettiği üçgenin en şimâlinde (kuzey) bulunan re'si, yânî nîrengi noktası.

hadd-i şürb : huk. [eskiden] az veyâ çok miktarda bılihtiyar "hamr" içilmesinden dolayı îcâbeden ukubet. [sekir vermiş olsun olmasın (bu uku-

bet hür ve hürre hakkında seksen, köle hakkında kırk celddedir. Celd, kamçı ile vurma veyâ derisine dokunmadır)].

hadd-i ta'bîr : tasvir ve anlatma derecesi, gücü.

hadd-i te'dîb : şerîata göre cezâ, dayak derecesi.

hadd-i vasat : orta.

hadd-i zâtinde : zâten, esâsen, yaradılışta, aslında, oluşunda. **8.** bir şeyin keskin olan yeri, ağzı.

hadd-i seyf : kılıcın keskin yeri, ağzı. **Bî-hadd** : hesapsız, sınırsız. **Fevk-al-hadd** : pek çok. **Ser-hadd** : sınır.

hadd-i zinâ : **huk.** [eskiden] şerâiti dâhilinde vâkı ve sâbit olan zinâdan dolayı mürtekibi hakkında tatbik edilecek ukubettir ki, ya celd veyâ recim sûretiyle olur.

hadd هاد (a. s.) : **1.** denizden gelen gürültülü ses. **2.** gürültü ile yıkılan. **3.** gürültülü bir sesle çağıran.

hadd خد (a. i. c. : hudûd) : **1.** yanak. **Lâle-hadd** : lâle (al) yanaklı. (bkz : ız âr, ruh).

hadd-i azrâ (kız yanağı) : Kûfe Şehri. **2.** yeri yarma, yeri kazma.

haddâ' خداع (a. s. hud'a'dan) : dalavereci, aldatıcı. (bkz : hâdî', hayyâl, reng-âver).

haddâ حدا (a. i.) : deve çobanı, deve sürücüsü.

haddâd حداد (a. s.) : **1.** demirci, demir işleri yapan, çilingir. **2.** kapıcı. **3.** gardiyan, muhâfız.

haddâdî حدادی (a. i.) : demircilik.

haddâm خدام (a. s.) : işinde becerikli, çalışkan, gayretli olan; hizmetçi.

haddân خدان (a. i. hadd'den. c.) : iki yanak.

haddâs حداس (a. s. hads'den.) : çabuk kavrıyan, anlayışlı, kavrayışlı.

hâdde حادده (a. i.) : erimiş mâdenden tel yapmak için kullanılan delikli mâden levha.

hâdde-i tedkîk : dikkatle araştırma.

hâdde-hâne حادده خانه (a. f. b. i.) : **1.** içinde ham demir mâdeninin eritildiği büyük ocak, fırın. **2.** [evvelce] içinde çocukların çalıştırıldığı tersânenin, ameliyat okulu hükmünde bulunan bir fabrikası. [bugün "Gedikli Subay Okulu" bu okulun yerine geçmiştir].

haddeyn حدين (a. s. c.) : iki had. iki * terim. **Zü-l-haddeyn** : iki * terimli.

hadd-nâ-şinâs حد ناشناس (a. f. b. s.) : haddini bilmez.

hadd-nâ-şinâsâne حد ناشناسانه (a. f. zf.) : haddini bilmezcesine.

hadeb حدب (a. i.) : kanbur olma, kanburluk, yumrulu olma. (bkz : hamîde).

hadebe حدبه (a. i.) : **1.** vücuttaki kanburluk. **2.** **bot.** yumru, kambur. (bkz : hamîde).

hadebiyyet حدبيت (a. i.) : kanburluk, yumruluk.

hadec حدج (a. i.) : **bot.** ebûcehil karpuzu.

haded حدد (a. i.) : mânî, engel, set.

hadeka حدقه (a. i. c. : ahdâk, hidâk) : göz bebeği, gözün siyahı.

hadeka-yi ayn : gözün bebeği.

hadekî حدقى (a. s.) : **hek.** göz bebeği ile ilgili.

hadem, hademe خدم ، خدمه (a. i. hâdım'ın c.): hizmetçiler, odacılar. (bkz : huddâm).

hademe-i hâssa, -şâhâne : pâdişah sarayında vazîfeli bulunanlar.

hadem ü haşem : hizmetçilerle maiyet halkı.

hadeng خدنگ (f. i.) : **1.** kayın ağacı. **2.** kayın ağacından yapılmış ok.

hader خدر (a. i.) : uyuşma.

hader-i umûmî : bütün vücûdu kaplıyan uyuşukluk.

hader-ül-benân : **hek.** parmak uçlarının uyuşması.

hades حدث (a. i. c. : ahdâs, hadesât) : **1.** yeni olma, yeni peydâ olan şey. **2.** aptes ve guslün tâzelenmesini gerektiren hal. **3.** insan pisliği.

(bkz : gait). **4. s.** genç, delikanlı. (bkz : hadîs-üs-sinn).

hadesân حدثان (a. i.) : **1.** tâlihsizlik. **2.** kazâ.

hadesât حدثات (a. i. hades'in c.) : hadesler.

hâdır خادر (a. s.) : uyumuş, tenbel.

hâdi' خادع (a. s. hadîa'dan) : **1.** hîleci, dolapçı. (bkz : haddâ'). **2.** fenâ, bozuk..

hâdî حادى (a. s.) : **1.** sırada ilk, birinci. **2. i.** hayvanları, en çok develeri şarkı ile süren kimse. **3.** yenilene yardım eden, yardımcı.

hâdî aşr : on birinci.

hâdî vü işrin : yirmi birinci.

hâdî هادى (a. s. hidâyet'den. c. : hevâdî, hüdât) : **1.** hidâyet eden, doğru yolu gösteren.

hâdî-üt-tarîk : doğru yolu gösteren, Allah. **2. i.** kılavuz, rehber. **3.** önde giden [kimse].

hadî-i sebîl : Hz. Muhammed. **4. i.** mızrak ucu. **5. i.** erkek adı.

hadîa خديعه (a. i. c. : hadâyi') : (ustalıklı) hîle, oyun, aldatma. ["hadîat" şeklinde de kullanılır]. (bkz : hud'a).

hâdi-âne خادعانه (a. f. zf.) : hîle ile, dolapla.

hâdî-aşer حادى عشر (a. s.) : on birinci.

hadîb خضيب (a. s.) : **1.** boyanmış, boyalı. **2.** kınalanmış, kınalı.

hadîc خديج (a. i.) : vakitsiz, erken doğan oğlan çocuğu.

hadîce خديجه (a. i.) : **1.** vakitsiz, erken doğan kız çocuğu. **2.** kadın adı.

Hadîce خديجه (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in ilk eşi.

hadîd حديد (a. s.) : **1.** öfkeli, hiddetli, şiddetli, titiz.

hadîd-ül-mizâc : sert tabîatlı, asabî. **2.** keskin. **Seyf-i hadîd** : keskin kılıç.

hadîd-ül-basar : gözü keskin. **3. i.** demir. (bkz : âhen).

hadîd-ün-nazar : görüşü keskin.

hadîdî, hadîdîyye حديدى ، حديديه (a. s.) : demirle ilgili, demirden yapılmış. **Âlât-ı hadîdiyye** : demirden yapılmış âletler. **Hutût-i hadîdiyye** : demiryolları. **Mürekkebât-ı hadîdiyye** : demir karışıkları.

hâdife هادفه (a. i.) : halktan bir kısım.

hadîka حديقه (a. i. c. : hadâik) : ağaçlı, suyu çok bahçe; bostan; meyve bahçesi; etrâfı duvarla çevrilmiş bahçe.

hadîka-yi ferahfezâ : gönüle ferahlık veren bahçe.

hadîka-yî rûh : rûhun bahçesi.

hadîkat-üs-süedâ : mutluların bahçesi. [büyük şâir Fuzulî'nin bu addaki bir eseri].

hâdil هادل (a s. hadl'den.) : aşağı sarkıtılmış.

hâdim خادم (a. s. hidmet'den. c. : hadem, hademe, huddâm) : **1.** hizmet eden, yarıyan.

hâdim-i pîr : **astr.** Zuhal (satürn) gezeğeni.

hâdim-ül-fukarâ : fakirlere hizmet eden. **2. i.** harem ağası. (bkz : hâce-serâ).

hâdim-ül-haremeyn-üş-şerîfeyn (Mekke ve Medîne gibi iki kutsal yere hizmet eden) : Osmanlı pâdişahlarına verilen bir ünvan. [Yavuz'dan sonra-].

hâdim هادم (a. s. hedm'den.) : hedmeden, yıkan, yıkıcı.

hâdim-ül-lezzât (lezzetleri yıkan) : Azrâil. (bkz : Melek-ül-mevt).

hâdime خادمه (a. i. hâdim'den.) : kadın hizmetçi.

hadîn خدين (a. i. c. : hudenâ) : vefâlı, sâdık dost.

hadîn-i kadîm : eski dost.

hâdir هادر (a. s.) : **1.** öten [güvercin]. (bkz : hamâm, hamâme [1]). **2.** kişneyen [aygır].

hâdir حادر (a. ş. c. : hadere) : şişen, yumrulanan [organ].

hâdir خادر (a. s.) : uyuşuk, gevşek, tenbel.

hadîs حديث (a. i. c. : ehâdîs) : **1.** Peygamberimizin kutsal sözü. **2.** hadîsten bahseden ilim.

hadîs-i kudsî : mânâsı vahyedilen, kelimesi Peygamberimizden sudûr eden (çıkan) kutsal söz.

hadîs-i mevzû' : bir başkası tarafından söylenip, Peygamberimize isnâd olunan söz.

hadîs-i mürsel : Peygamberimiz den işitildiği söylenilen söz.

hadîs-i nebevî. (bkz : hadîs-i kudsî).

hadîs-i sahîh : doğru ve adâletli bir râvîye dayanan hadîs-i şerîf. **3. s.** yeni, tâze.

hadîs-üs-sinn (yaşı tâze) : genç, delikanlı. (bkz : nev-civân, hades[4]. **4.** haber, kıssa, söz, söylenti.

hâdis حادث (a. s. hudûs'dan.) : **1.** hudûs eden, çıkan, meydana gelen. **2.** yeni, yeni çıkan.

hâdisât حادثات (a. i. hâdise'nin c.) : hâdiseler, * olaylar.

hâdise حادثه (a. i. c. : hâdisât, havâdis) : vâkıa, yeni bir şey, ilk defa çıkan, mâcerâ olan bir nitelik ve durum. [havâdis kelimesi bugün "haber, vâkıa" mânâsına müfret olarak kullanılır].

hâdisiyye حادثيه (a. i.) : **fels.** fenomenizm, **fr. phénoménisme.**

hadîş خديش (f. i.) : büyük kadın, büyük hanım [evdeki].

hâdiye هاديه (a. i.) : **1.** asâ, değnek. **2.** su içinden sivrilerek yükselen kaya. **3.** kadın adı.

hadrâ' خضراء (a. s.) : **1.** (daha, pek, çok, en) yeşil. ["ahdar"ın müenneesi]. **2. i.** sebze, yeşillik.

hadrâ-yi dimen (süprüntülüklerde biten filiz) : orta malı olan güzel [kadın] **Cezîret-ül-hadrâ'** : Fas'daki El-cezîre. **3. h. i.** Husrev Pervîz'in sekiz hazînesinden birinin adı. (bkz : hazrâ).

hadravât خضروات (a. s. hadrâ'nın c.). (bkz : hadrâ, hazravat).

hads حدس (a. i.) c. : hadsiyyât) : **1.** zan, tahmin. **2.** sezgi, seziş, **fr. intuition.**

hadsî حدسى (a. s.) : **1.** zan ve tahminle ilgili. **2.** sezgili.

hadsiyyât حدسيات (a. i. hads'in c.) : mümkün olan şeyler. (bkz : faraziyyât, mümkinât, tahmînât).

hadşe خدشه (a. i. c. : hadeşât) : mânevî rahatsızlık, vesvese, merak, ürküntü.

hadşe-i derûn : iç üzüntüsü, gönül üzüntüsü.

hadşe-âver خدشه آور (a. f. b. s.) : rahatsızlık veren, insanı kocunduran.

hadşe-nisâr خدشه نسار (a. f. b. s.) : kocunduran, vesvese, merak saçan.

hadûş خدوش (a. i.) : **1.** sinek. **2.** pire.

hafâ' خفاء (a. i.) : gizli olma, gizlilik, kapalılık.

hafâfîş خفافيش (a. i. huffâş'ın c.) : yarasa kuşları.

hafâ-gâh خفا گاه (a. f. h. i.) : gizlenilecek yer, gizlenme yeri.

hafâir حفائر (a. i. hafîr ve hafîre'nin c.) : çukurlar, oyuklar, delikler.

hafakan خفقان (a. i.) : **1.** ıztırap, sıkıntı; çarpma, vurma. **2.** yürek oynaması.

hâfât حافات (a. i. hâfe'nin c.) : kenarlar, sâhiller, kıyılar, yanlar.

hafâyâ خفايا (a. i. hafiyy'in c.) : sırlar, gizli şeyler.

hafâyâ-yi umûr : işlerin gizli tarafı.

hafaza حفظه (a. s. hâfız'ın c.) : **1.** insanın yaptığı işlerini yazmıya mahsus melekler. [kelime "hâfız" ın cemi olmakla berâber "hâfızlar" mânâ-

sına kullanılmaz]. **2.** bekçiler. **Bâb-ül-hafaza** : en aşağı cennet katı yollarından birinin adı. (bkz : huffâz).

hâfe حافه (a. i. c. : hâfât) : **1.** kenar, sâhil, kıyı.

hâfe-i nehr : nehir kenarı.

hâfe-i tarîk : yol kenarı. **2. hek.** iki veyâ daha çok sathın (* düzey) bir zâviye (* açı) teşkîl ederek birleşmesinden meydana gelen uzunlamasına keskinlik.

hâfe-i halfiyye : **anat.** bir organın veyâ bir kemiğin tabîî durumunda iken arkaya raslıyan kenarı.

hâfe-i kuddâmiyye : **anat.** tabîî durumunda bulunan bir organın veyâ kemiğin ön kenarı.

hâfe-i süflâ : **anat.** bir organın veyâ kemiğin tabîî durumunda iken aşağı tesâdüf eden kenarı.

hâfe-i ulyâ : **anat.** tabîî durumunda bulunan bir organın veyâ kemiğin yukarıya tesâdüf eden kenarı.

hâfe-i ünsiyye : **anat.** bir organın, daha çok bir kemiğin tabîî durumda iken insan vucûdunu yukarıdan aşağıya doğru ikiye bölen asıl hat tarafında olan kenarı.

hâfe-i vahşiyye : **anat.** tabîî durumda bulunan bir organın veyâ kemiğin, orta çizgi denilen hayâlî çizgiden en uzak olan kenarı.

hafet حفت (a. i.) : ıslıklı yılan.

hâff حاف (a. s.) : bir şeyin etrâfını dolanan.

haffâf خفاف (a. i.) : kavaf, ayakkabı, terlik ve saire yapan ve satan, kavaf. (bkz : hafîf).

hâfık خافق (a. i. c. : havâfık) : **1.** doğu veyâ batı tarafı. **2.** ufkun sonu. **3. s.** vuran, çarpan, çırpınan.

hâfıkan, hâfıkayn خافقان ، خافقين (a. i. c.) : doğu ve batı tarafları.

hâfız خافض (a. s.) : aşağı düşüren, alçaltan. [Allah adlarındandır].

hafız حافظ (a. s. hıfz'dan. c. : hafaza, huffâz) : **1.** hıfzeden, saklıyan, koruyan. (bkz : hafîz). **2.** ezberliyen. **3. i.** Kur'ân-ı Kerîm'i başından sonuna kadar ezberliyen. (bkz : hâfız-ı Kur'an).

hâfız-ı hakiki, -mutlak : Allah.

hâfız-ı kütüb : kitapları hıfzeden, saklıyan, kütüphâne me'muru, kütüphaneci.

hâfıza حافظه (a. i.) : **1.** Kur'ân-ı Kerîm'i başından sonuna kadar ezberlemiş bulunan [kadın, kız]. **2.** hissedilen, bilinen, görülen şeyleri; işitilen, konuşulan lâkırdıları ; duyulan, okunulan sözleri, ezberlenilen yazıları, kitapları zihinde hıfzeden, saklıyan hassa, kuvvet, **fr. mémoire.**

hâfıza-ı enâm : halkın hâfızası.

hâfıza kuvveti : hâfızası kuvvetli. (bkz : kuvve-i hâfıza).

hâfıza-i beşer nisyân ile ma'lûldür : insan hâfızasında unutma hastalığı vardır.

hâfıza-pîrâ حافظه پیرا (a. f. b. s.) : **1.** hâfızayı süsliyen. **2.** uğur sayılarak ezberlenen şey.

hâfî حافى (a. s.) : **1.** çok ikrâm eden, insanı güler yüzle karşılıyan [adam]. **2.** yalınayak yürüyen, koşan [adam].

hafî خفى (a. s. hafâ'dan. c. : hafiyyât) : gizli, saklı.

hafiyy ü celî : gizli ve âşikâr.

hafîd حفيد (a. i. c. : ahfâd) : evlât oğlu, torun.

hafîde حفيده (a. i.) : kız torun. (bkz : nebîre).

hafîf حفيف (a. i.) : at koşarken, kuş uçarken, rüzgâr eserken hâsıl olan ses, hışlama, haşırtı, hışırtı.

hafîf-i esb-i tâzî : Arap atının koşarken çıkardığı ses.

hafîf-i evrak-ı eşcâr : ağaç yapraklarının hışırtısı.

hafîf-i kebûter : güvercinin uçarken çıkardığı ses.

hafîf خفيف (a. i.). (bkz : haffâf).

hafif خفيف (a. s. hiffet'den.) : **1.** ağır olmıyan, yeğni.

hafîf-ür-rûh (rûhu hafif olan) : hoşsohbet.

hafîf-ül-mizâc : hoppa, kararsız, temkinsiz. **2. müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. 32 zamanlı ve 26 darblıdır (gene 32 zamanlı olarak 14 darblı berefşân ve 22 darblı muhammes vardır; hafif, berefşandan fazla, fakat muhammesden

daha az kullanılmıştır). 32/2 lik ağır hafif mertebeşi de çok kullanılmıştır. 32/8 lik yürü k **hafif** de görülmüştür. Usul, isminden de anlaşılacağı üzere yürük eselere yakışır, oynak ve hafiftir. **Hafif** ile kâr, beste (hususiyle ikinci besteler), peşrev, tevşîh ve ilâhi'ler ölçülmüştür. Bilhassa beste formu için pek çok kullanılmıştır. Usul, üç muhtelif şekilde dizilmiş 8 adet sofyandan mürekkeptir.

hâfir حافر (a. s. ve i. c. : havâfir) : **1.** hafreden, kazan, kazıcı.

hâfir-i bi'r : kuyu kazan.

hâfir-i kabr : mezar kazan. **2.** at gibi hayvanların tırnağı.

hafîr, hafîre حفير ، حفيره (a. i. c. : hafâir) : **1.** derince kazılmış yer, yer çukuru. **2.** kabir, mezar.

hâfiye خافيه (a. i.) : gizli polis.

hâfiyen حافياً (a. zf.) : **1.** yalınayak olarak. **2.** ikrâm ederek.

hafiyyât خفيات (a. s. hafiyy'in c.) : gizli, saklı şeyler. **Âlim-ül-hafiyyât** : gizli, saklı işleri bilen, Allah.

hafiyyât-ı umûr : işlerin gizli, saklı tarafları.

hafiyye خفيه (a. i.) : **1.** polisin gizli me'muru, gizli polis. **2. s.** gizli. **Sûret-i hafiyyede** : gizli olarak. **Um ûr-ı hafiyye** : gizli işler.

hafiyyen خفياً (a. zf.) : gizliden, gizlice, saklı olarak, âşikâr olmıyarak.

hafiyyeten خفيةً (a. zf.) : gizli, saklı olarak, gizlice.

hafîz حفيظ (a. s.) : Allah'ın adlarındandır; muhâfaza eden, saklıyan koruyan manâsına gelir. (bkz : hâfız).

hafiz-Allah حفظ الله (a. c.) : Allah saklasın, Allah korusun.

hafl حفل (a. i.) : **1.** kederlenme, tasalanma. **2.** toplanma, toplantı. (bkz : hafle).

hafle حفله (a. i.). (bkz : hafl [2]).

hafr حفر (a. i.) : kazma, kazılma [toprak]. (bkz : hafş).

hafriyyât حفريات (o. i. c.) : kazışlar, kazılar; * kazı.

hafs حفص (a. i.) : biriktirme, toplama.

Hafsa حفصه (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in zevcelerinden biri ve Hz. Ömer'in kızı.

hafş حفش (a. i.) : kazma, kazılma. (bkz : hafr).

hafş خفش (a. i.) : **hek.** "tavuk karası" denilen bir göz hastalığı.

haftân خفتان (a. i.) : **1.** kaftan. **2.** savaşta zırh üzerine giyilen bir çeşit pamuklu elbise.

hafz خفض (a. i.) : **1.** basıklık. **2.** îtidâl, aşırı olmama hâli, ölçülük.

hâgîne خاگينه (f. i.) : kaygana.

-hâh ـ خواه (f. s.) : "istiyen, ister" mânâsında kelimelere takılır. : **Bed-hâh** : kötülük isteyen. **Hayır-hâh** : iyilik isteyen.

hâhân خواهان (f. s.) : istekli.

hâher خواهر (f. i.) : kızkardeş, hemşîre. (bkz : duhter).

hâherî خواهرى (f. i.) : kızkardeşlik, hemşîrelik.

hâher-zâde خواهر زاده (f. b. i.) : hemşîre zâde, yeğen.

hâhiş خواهش (f. i.) : istek, arzu, isteyiş.

hâhiş-kâr, -ker خواهشكار ، خواهشكر (f. b. s. c. : hâhişkerân) : isteyici, istekli.

hâhis-kerân خواهشكران (f. b. s. hâhişker'in.) : hâhişkerler, istekliler.

hâhiş-kerî خواهشكرى (f. b. s.) : isteklilik.

hâh nâ hâh خواه ناخواه (f. zf.) ister istemez. (bkz : tav'an kerhen).

hâib هائب (a. s. heybet'den.) : **1.** korkan, korkak. (bkz : hâf). **2.** utangaç.

hâib خائب (a. s. haybet'den. c. : hâibîn) : **1.** mahrum. **2.** ümitsiz, me'yûs, kederli. **3.** zarar ve ziyâna uğrıyan. **Hâib ü hâsır** : hiçbir şey elde edemiyen.

hâiben خائباً (a. zf.) : mahrum olarak, me'yûs olarak, zarar ve ziyâna uğrıyarak.

hâibîn خائبين (a. s. hâib'in c.) : mahrum olanlar; me'yûs olanlar; zarar ve ziyâna uğrıyanlar.

hâic هائج (a. s.) : heyecanlı, çoşkun. ["hâyic" şeklinde de geçer].

hâid هائد (a. s.) : pişman, nâdim, tövbekâr. ["hâyid" şeklinde de geçer].

hâif خائف (a. s. : havf'den.) : korkan, korkak, ödlek. (bkz : hâib).

hâif حائف (a. s.) : gadir ve sitem eden; zulmeden. **El-hâinü hâif** : hâin [kimse] zulmeder.

hâif-âne خائفانه (a. zf.) : hâifcesine, korkakcasına, ödlekcesine.

hâifen خائفاً (a. zf.) : korkakcasına korkarak.

hâik حائك (a. i. c. : hayyâk) : çulha.

hâil حائل (a. s. havl'den.) : iki şey arasında veyâ bir şey önünde perde olan, mânî olan, arayı kapıyan, engel.

hâil هائل (a. s. hevl'den) : korkunç. **Mevt-i hâil** : korkunç ölüm.

hâile هائله (a. i.) : dıram, trajedi, **fr. tragédie.**

hâim هائم (a. s.) : **1.** şaşkın, hayrette. **2.** sevgiden dolayı şaşkına dönmüş. ["hâyim" şeklinde de geçer].

hâin خائن (a. i. hıyânet'den.) : hıyânet eden, nankörlük eden, hayın.

hâin-âne خائنانه (a. zf.) : hâincesine.

hâir حائر (a. s.) : şaşırmış, hayrette kalmış. (bkz : mütehayyir).

hâir-i bâir : aklını kaybederek ne yapacağını bilmiyen, sapıtan, şaşkın.

hâit حائط (a. i. c. : hîtân) : bir yeri çevreliyen duvar, tahta perde, çit gibi şeyler.

hâiz حائز (a. s.) : mâlik, sâhip; taşıyan.

hâiz-i ehemmiyyet : ehemmiyetli, * önemli.

hâiz حائض (a. s.) : **1.** hayzını, âdetini gören [kadın]. **2.** namazsız kadın.

hâk حاق (a. s.) : **1.** vasat, orta.

hâk-ul-edeme : derinin orta katı. **2.** insâniyetli, mert ve yiğit adam.

hâk خاك (f. i.) : toprak.

hâk-dân-ı fenâ (fânilik toprağı) : dünyâ.

hâk-i beden : vücut toprağı.

hâ k-i beyâbân : çölün toprağı

hâk-i cenâb-ı südde-i devletmeâb : pâdişâhın kapısının önünde.

hâk-i kadem : ayak toprağı.

hâk-i mezâr : mezar toprağı.

hâk-i mezellet : horluk, düşkünlük toprağı.

hâk-i pâk : temiz toprak.

hâk-i pây : ayak toprağı, tozu.

hâk-i vatan : vatan toprağı.

hakaid حقائد ("ka" uzun okunur. a. i. hakd'ın c.) : garezler, kinler.

hakaik حقائق ("ka" uzun okunur. a. i. hakikat'in c.) : [doğrusu "hakayık" dır]. (bkz : hakayık).

hâkan خاقان ("ka" uzun okunur. t. i.) : Türk imparatorlarına verilen ünvan. [Ârap kaidesine göre "havâkin" şeklinde cemilendirilmiştir].

hâkan-ı mağfûr : ölmüş hükümdar.

hâkanî خاقانى ("ka" uzun okunur. s.) : **1.** hâkan ile ilgili, hâkana mensup. **2. i.** meşhur bir Türk şâiri; meşhur bir İran şâiri. **Defter-i hâkanî.** (bkz : defter). **Hudûd-i hâkanî** : Osmanlı İmparatorluğu sınırı .

kûs-i hâkanî : deve üzerinde taşınan en büyük davul, kös.

hakaret حقارت ("ka" uzun okunur. a. i.) : hakirlik, hor görme, incitme, küçük düşürme.

hakaret-âmîz حقارت آميز ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : hakaretle karışık.

hakayık حقايق ("ka" uzun okunur. a. i. hakikat'ın c.) : doğru olan asıllar, şüphesiz bulunan şeyler, hakikatler, gerçeklikler.

hakayık-ül-vekayi' : vak'aların hakikatleri.

hak-bîn حقبين (a. f. b. s.) : hak görücü, hak verici.

hâk-bîz خاكبيز (a. f. i.) : toprak kalburu.

hâk-bûs خاكبوس (f. b. i.) : yer öpme; büyük bir zâtın ayaklarına varıp öpme.

hâk-dân خاكدان (f. b. i.) : dünyâ, yer.

hâk-dân-ı fenâ (fânî toprak) : [bu] Dünyâ.

hâk-dânî خاكدانى (f. s.) : toprakla ilgili.

hakem حكم (a. i.) : **1.** iki hasım tarafın, aralarındaki anlaşmazlığı halletmek üzere, hâkim olarak seçtikleri kimse. **2.** futbol, güreş, boks ve sâir spor oyunlarını başından sonuna kadar idâre eden kimse.

hakemeyn حكمين (a. i. c.) : **1.** iki hakem. **2.** Sıffîn vakasında Hazret-i Ali ile Muâviye arasında hakem seçilen Ebû Mûse-l-Eş'arî ile Amr übnü-l-Âs.

hâkezâ هكذا (a. zf.) : böyle, bunun gibi, böylece, yine öyle.

hâkî حاكى (a. s. hikâye'den.) : hikâye eden, anlatan.

hâkî خاكى (f. s. c. : hâkiyân) : toprak rengi; toprakla ilgili.

hakik حقيق (a. s.) : **1.** hak sâhibi olan, haklı. **2.** lâyık, müstahak.

hakikat حقيقت (a. i.) : **1.** bir şeyin aslı ve esâsı, mâhiyeti. **2.** gerçek, doğru; gerçekten, doğrusu. **3.** sadâkat, doğruluk, bağlılık, kadirbilirlik. **4. s.** mecaz karşılığı, esas olarak kullanılan [kelime]. **6. ed.** bir kelime neyi anlatmak için konulmuşsa, bu kelimenin o mânâda kullanılması : "el" kelimesinin, bilinen uzuv mânâsında kullanılması gibi.

hakikat-bîn حقيقت بين (a. f. b. s.) : hakikatı, doğruyu gören, doğru görüşlü.

hakikaten حقيقةً (a. zf.) : hakikat olarak, doğrusu, gerçekten.

hakikat-gû حقيقت گو (a. f. b. s.) : doğru söyliyen, doğru sözlü, doğrucu.

hakikat-perest حقيقت پرست (a. f. b. s.) : hakikati seven.

hakikat-şinâs حقيقت شناس (a. f. b. s.) : hakikatı, gerçeği tanıyan, bilen, anlıyan.

hakikat-şinâsâne حقيقت شناسانه (a. f. zf.) : hakikati, gerçeği tanıyana yakışacak sûrette.

hakikat-şinâsî حقيقت شناسى (a. f. b.) : hakikatı, gerçeği tanıma, bilme.

hakikî, hakikiyye حقيقى ، حقيقيه (a. s.) : **1.** hakikate mensup, gerçek. **2.** sâhici **3.** doğru, gerçek; gerçekten; **fr. réaliste.**

hakikıyyûn حقيقيون (a. i. c.) : realistler; **fr. réalistes.**

hakîm حكيم (a. s. c. : hükemâ) : âlim, * bilgin, herşeyi bilen; tabîatı inceliyen; felsefeci; tabip, doktor. [Allah adlarındandır]. **Emr-i hakîm** : Tanrı buyruğu.

hakîm-i mutlak : Cenâbıhak. **Kitâb-ı hakîm** : Kur'ân-ı Kerîm.

hâkim حاكم (a. i. c. : hakeme, hâkimûn, hükkâm) : **1.** her şeye hükmeden, Tanrı. **Ahkem-ül-hâkimîn, Hayr-ül-hâkimîn :** Allah.

hâkim-i hakiki, hâkim-i lemyezel : Allah.

hâkim-i mutlak : (Cenâbıhak). **2.** hükmeden, dâvâ yargılama işine me'mûr olan, * yargıç. **3. s.** üstte bulunan. **4.** kadı; vâli; âmir; hükümdar, emîr.

hakîm-âne حكيمانه (a. f. zf.) : hikmet sâhibi, hakîm olana yakışacak sûrette, hakîmcesine.

hâkim-âne حاكمانه (a. f. zf.) : hâkimcesine, hükmederek, âmirlik tavriyle; hakime lâyık ve yakışır olan.

hâkime حاكمه (a. i.) : "hâkim" in müennesi. **Hey'et-i hâkime :** yargıçlar kurulu. **Evsâf-ı hâkime :** muayyen vasıflar.

hâkimiyyet حاكميت (a. i.) : hâkimlik, âmirlik, üstünlük, eğemenlik.

hâkî-nihâd خاكى نهاد (f. b. s.) : mütevâzi, alçakgönüllü.

hakir حقير (a. s.) : îtibarsız, değersiz, aşağı, âdî, bayağı.

hakîr حكير (a. i.) : **1.** kumaşın parlak, ipek yolları. **2.** yol yol ipekli kumaş.

hakîr-âne حقيرانه (a. f. zf.) : hakir olana yakışacak sûrette, hakîrcesine.

hâkister خاكستر (f. i.) : kül, ateş külü.

hâkisterî خاكسترى (f. i.) : küle mensup, kül gibi. (bkz : remâdî).

hâkiyân خاكيان (a. i. hâkî'nin c.) : dünyâ halkı, insanlar.

hakk حق (a. i. c. : hukuk) : **1.** Allah, tanrı. **2.** doğruluk ve insaf : **Hakdan ayrılmamalı. 3.** bir insana âit olan şey : **Bu, benim hakkımdır. 4.** dâvâ ve iddiâda hakikate uygunluk; doğruluk : **Hak budur. 5.** geçmiş, harcanmış emek : **Baba hakkı; Ana hakkı. 6.** pay, hisse : **Makas hakkı; Barut hakkı. 7.** s. doğru, gerçek : **Bu söz hakdır. 8.** lâyık, münâsip : **Bu, sana haktır.**

hakk-ı âmiriyyet : âmirlik hakkı.

hakk-ı şefe : huk. su içme hakkı.

hakk-ı şürb : huk. bir nehirden muayyen ve mâlûm olan nasiptir ki tarla, bağ, bahçe ve hayvan sulamak için su ile intifâ etme nöbeti. [bir tarla sâhibinin her gün bir saat, yâhut haftada bir gün bir nehirden tarlasını sulama hakkı gibi].

hakk-ı terceme : tercüme hakkı.

hakk حك (a. i.) : **1.** kazıma, kazınma, bir şeyin üstünü çelik kalemle yazı, yâhut resim olarak oyma.

hakk-i mühür : mühür kazıma. **2.** yazıyı, yanlışı kazıma.

hakk-i sehv : yanlışı kazıma.

hâkka حاقه (a. i.) : **1.** devamlı musîbet, âfet, keder. **2.** kıyâmet günü. (bkz : rûz-i mahşer). **Sûre-i hâkka :** Kur'ân'ın 69. sûresi.

hakka حقا ("ka" uzun okunur. a. zf.): doğrusu. (bkz : el-hakk, hakkan, hakikaten).

hakkak حقاق ("ka" uzun okunur. a. i.) : kutucu, hokkacı.

hakkâk حكاك (a. i. hakk'dan.) : **hak**keden, mühür ve sâire kazıyan kimse.

hakkâkî حكاكى (a. i.) : hakkâklık, mühür ve sâire kazıma.

hakkan حقا (a. zf.) : doğrusu. (bkz : el-hakk, hakka, hakîkaten).

hakkanî حقانى ("ka" uzun okunur. a. s.) : hak ve adâlete uygun. (bkz : âdil).

hakkaniyyet حقانيت ("ka" uzun okunur. a. i.) : hak ve adâlete uygunluk, hakka riâyet etme, doğruluk. (bkz : adâlet, nasfet).

hakk-bîn حق بين (a. f. b. s.) : hak gören, hakkı tanıyan.

hakk-bînâne حق بينانه (a. f. zf.) : hakkı tanıyana göre.

hakk-bînî حق بينى (a. f. b. i.) : hakkı görme, tanıma.

hakk-cû حق جو (a. f. b. s.) : hak arıyan.

hakk-gû حق گو (a. f. b. s.) : doğru söyliyen.

hakk-gûyâne حق گویانه (a. f. zf.) : doğru söyliyene yakışacak sûrette.

hakk-gûyî حق گویی (a. f. b. i.) : doğru söyleyicilik.

hakk-güzâr حق گذار (a. f. b. s.) : hakkı tanıyan, haktan ayrılmıyan.

hakkında حقنده (a. zf.) : dâir, müteallik, ilgili.

hakk-perest حق پرست (a. f. b. s.) : hakka tapınan, doğruluktan ayrılmıyan, doğruluğu seven.

hakk-perestâne حق پرستانه (a. f. zf.) : hakka tapınana lâyık bir sûrette.

hakk-şinâs حق شناس (a. f. b. s.) : hakka riâyet eden, hakkı tanıyan.

hakk-şinâsâne حق شناسانه (a. f. zf.) : hakkı tanıyana yakışacak sûrette, hakkı tanıyarak, hakka riâyet ederek (bkz : âdil-âne).

hakk-şinâsî حق شناسی (a. f. b. i.) : hakşinaslık, hakkı tanıma.

hâk-nişîn خاك نشين (f. b. i.) : fakir, dilenci. (bkz : sâil).

hâk-nişînî خاك نشینی (f. b. i.) : fakirlik, dilencilik, yoksulluk.

hâk-pâ[y] خاکپا [ی] (f. b. i.) : ayağın toprağı, ayağın tozu, ayağın bastığı toprak. [evvelce : "hâkpâyine gelmek", "hâkpâyine yüz sürmek" gibi, şerefe dokunan tâbirler, nezâket çerçevesi içerisinde kullanılır olmuştu].

hâk-râh خاکراه (f. b. i.) : yol toprağı.

hâk-rûb خاکروب (f. b. i.) : süpürge. (bkz : çârûb).

hâk-sâr خاکسار (f. b. s.) : toz toprak içinde kalmış, hâli perîşan.

hâk-sârî خاکساری (f. b. i.) : perîşanlık, düşkünlük.

hakud حقود ("ku" uzun okunur. a. s.) : pek kindar, çok kin güden.

hakud-âne حقودانه ("ku" uzun okunur. a. f. zf.) : kin güdercesine, kin güderlikle.

hâl خال (f. a. i.) : vücutta husûle gelen ben, nokta.
hâl-i siyâh : kara ben.

hâl خال (a. i. c. : ahvâl) : annenin erkek kardeşi, dayı.

hâl حال (a. i. c. : ahvâl) : **1.** şimdiki zaman, geçmiş ve gelecek olmıyan zaman. **2.** oluş, bulunuş, sûret, keyfiyet, * durum.
hâl-i hâzır : şimdiki durum.
hâl-i ihtizâr : can çekişme, ölüm hâli.
hâl-i intizâr : bekleme hâli.
hâl-i medenî : medenî durum. **3.** mecâl, kuvvet, tâkat. **4.** dervişlerin, sofuların cezbesi, baygınlığı, coşkunluğu. **5.** dert, keder, elem, sıkıntı. **6.** isim çekimi şekillerinden her biri : **evden : den hali, sokağa : -e** hali gibi.
hâl-i sahv : **huk.** [eskiden] dâimî veyâ ârızî bir sebepten dolayı şuûru münselip bulunan bir şahsın aklî melekelerini muvakkaten iktisâbetmesi, **fr. intervalle lucide, moments de lucidité.**

hal' خلع (a. i.) : **1.** soyma. **2.** boşanma. **3.** tahttan indirme.

hâlâ حالا (a. zf.) : şimdi, henüz. (bkz : el'ân, hâlen).

hâla خاله (a. i. c. : hâlât) : hala, babanın kız kardeşi.

halâ' خلاء (a. s.) : **1.** boş. (bkz : hâlî, tehî). **2. i.** ayakyolu. (bkz : halâcâ).

halâat خلاعت (a. i.) : hayâsızlık, yüzsüzlük.

halâb خلاب (f. i.) : çamur, bataklık; bataklık arazî.

halâcâ خلاجا (f. i.) : apteshâne. (bkz : halâ [2]).

halâfet خلافت (a. i.) : ahmaklık, budalalık. (bkz : hamâkat, humk).

halâhil خلاخل (a. i. halhal'ın c.) : Arap kadınlarının, süs olarak, ayak bileklerine taktıkları gümüşten veyâ altından yapılmış halkalar, ayak bilezikleri.

halâif خلائف (a. i. halîfe'nin c.) : halîfeler.

halâik خلائق (a. i. halîka'nın c.) : **1.** mahlûklar, * yaratıklar, insanlar. **2.** halayık, satın alınan kadın hizmetçi.

halâil حلائل (a. i. halîle'nin c.) : zevceler, nikâhlı kadınlar.

halâiyyûn خلائیون (a. i. c.) : **fels.** boşlukçular, **fr. vacuistes.**

halâk خلاق (a. i.) : pay, hisse, nasîp.

halak خلق (a. i.) : paçavra, yıpranmış eski şey.

halak حلق (a. i. halka'nın c.) : halkalar. (bkz : halakat).

halaka حلقه (a. i.). (bkz : halka).

halaka حلقه (a. i. hâlik'ın c.) : berberler.

halakat حلقات ("ka" uzun okunur. a. i. halka'nın c.) : halkalar. (bkz : halak).

halâkat خلاقت (a. i.) : **1.** halukluk, iyi ahlaklılık. **2.** dümdüzlük, düzlük.

halaki خلقی (a. i.) : paçavracı.

halâkim حلاقیم (a. i. hulkum'un c.) : boğazlar [insan ve hayvanlarda].

halâl خلال (a. i.) : **1.** dostluk. **2.** iki nesne arası açık olma.

halâle حلاله (a. i.) : kadın eş. (bkz : halîle, zevce).

halâlet خلالت (a. i.) : samîmî dostluk. (bkz : hılâlet, hulâlet).

halâlûş خلالوش (f. i.) : kavga, gürültü, şamata. (bkz : hilâş).

halâs خلاص (a. i.) : kurtulma, kurtuluş.

halâs-ı meşhûr : beğenilen, şükredilen kurtuluş.

halâs-kâr خلاصکار (a. f. b. s.) : kurtarıcı.

halâşe خلاشه (f. i.) : **1.** çerçöp. **2.** gemi dümeni.

hâl-âşinâ حال آشنا (a. t. b. s.) : halden anlar.

hâlât حالات (a. i. hâlet'in c.) : hâller, sûretler, keyfiyetler, * nitelikler.

hâlât خالات (a. i. hala'nın c.) : halalar.

halâvet حلاوت (a. i.) : **1.** tatlılık, şirinlik. **2.** zevk.

halâvet-i kelâm : söz tatlılığı.

halâvet-bahş حلاوتبخش (a. f. b. s.) : tatlılık veren, zevk veren.

halâvet-yâb حلاوتیاب (a. f. b. s.) : tatlılık bulan, zevk bulan.

halb حلب (a. i.) : süt sağma.

halb خلب (a. i.) : **1.** pençeleme, parçalama. **2.** birinin aklını başından alma.

halbâ خلبا (a. s.) : **1.** şaşkın; ahmak. **2.** hîlekâr, aldatıcı. [kelime "ahleb" in müennesi].

halbe حلبه (a. i. c. : halâbîb) : yarış için veyâ yardım için toplanan atlılar gurupu.

hâl-bu-ki حالبوکه (a. t. f. e.) : öyle iken, hakikat şudur ki, şu kadar var ki.

halc حلج (a. i.) : yün ve pamuk atma.

hald خلد (a. i.) : devamlılık, süreklilik.

hâl-dâr خالدار (a. f. b. s.) : benli, benekli. (bkz : eşyem).

hâle هاله (a. i.) : bazan Ay ve Güneşin etrâfında görülen parlak dâire, ay ağılı.

hâle-i mâh : Ay ağılı.

hâle خاله (a. i. c. : hâlât) : teyze, annenin kız kardeşi. [bizde babanın kız kardeşi, "hala" dır].

haleb حلب (a. i.) : **1.** sağılmış süt. **2.** süt sağma.

halebe حلبه (a. s. hâlib'in c.) : süt sağanlar.

halebe خلبه (a. s. hâlib'in c.) : aldatanlar, kandıranlar.

Halebî حلبی (a. s.) : Halepli, Halep halkından olan.

halecân خلجان (a. i.) : çarpıntı, titreme.

halecân-ı kalb : yürek çarpıntısı.

hâle-dâr هاله دار (a. f. b. s.) : hâleli, hâlelenmiş.

halef خلف (a. i.) : **1.** babadan sonra kalan oğul. **2.** me'murlukta, birinden sonra gelip onun yerine geçen kimse. **Hayr-ül-halef** : hayırlı oğul, babasını hayırla andıracak olan oğul.

halefen خلفاً (a. zf.) : arkadan gelerek.

halefen an selef : seleften halefe geçme yoliyle.

halefen ba'de halef : birçok haleflerden sonra,

halefî خلفی (a. s.) : haleflikle ilgili.

halefiyyet خلفیت (a. i.) : haleflik, birinin yerine geçmiş olma.

halel خلل (a. i.) : **1.** iki şey aralığı, boşluk. **2.** bozma, bozukluk, eksiklik.

halel-dâr خللدار (a. f. b. s.) : bozma, bozulma. ["etmek", "olmak" yardımcı fiilleriyle kullanılır].

halel-pezîr خللپذیر (a. f. b. s.) : halel bulucu, bozulucu.

halemât حلمات (a. i. halme'nin c.) : meme başları.

hâlen حالا (a. zf.) : şimdiki halde, şu anda, daha, henüz, bugünkü günde. (bkz : hâlâ).

halenciyye خلنجیه (a. i.) : **bot.** fundagiller, **fr. éricacées.**

hâlet حالت (a. i. c. : hâlât) : hâl, sûret, keyfiyet, * nitelik. [kelime, "hâl" kelimesinin eşiti ve müennesi olmakla berâber : "dikkate değer hal" mânâsına gelir]. **El-hâletü hâzihi** : şimdiki halde.

hâlet-i cerr : (a. gr.) : kelimenin ref ve nasb hâli.

hâlet-i gaşy : baygınlık, kendini bilmezlik hâli.

hâlet-i nez' : can çekişme.

hâlet-i rûhiyye : ruh durumu, **fr. état d'âme.**

hâlet-i şuûriyye : şuur hâli.

hâlef-efzâ حالت افزا (a. f. b. i.) : meşhur bir çeşit lâle.

halevât خلوات (a. i. halâ'nın c.) : boşluklar, halvetler; yalnız bulunulacak yerler.

hâle-vâr هاله وار (a. f. b. s.) : hilâl, ay şeklinde olan.

halezôn حلزون (a. i.) : **1.** kabuklu sümüklü böcek; sümüklü böcek kabuğu. **2. geo.** helis. (bkz : helezon).

halezônî حلزونی (a. s.) : helezonla ilgili; helisel. (bkz : helezônî).

half حلف (a. i.) : **1.** yemin etme. (bkz : halfe). **2.** yemin. (bkz : kasem).

half خلف (a. i.) : **1.** art, arka.

half-i imâm : imamın arkası, ardı. **2. s.** kötü evlât.

halfâ حلفا (a. i.) : **bot.** liflerinden ipek taklidi şeyler dokunan bir nevî beşparmak otu.

halfe حلفه (a. i.) : yemin etme, andiçme. (bkz : half [1]).

halfî خلفى (a. s.) : arka, art ile ilgili olan.

halhâl خلخال (a. i. c. : halâhil) : Arap kadınlarının süs olarak bileklerine taktıkları gümüşten veyâ altından yapılmış halka, ayak bileziği. (bkz : ebrencen).

halhale خلخله (a. i.) : elastikiyet, esneklik.

hâlî خالى (a. s.) : **1.** tenha, boş, sâhipsiz yer. **2.** açık yer. **Arâzî-i hâliye** : boş, tenha topraklar. **Evkat-ı hâliye** : boş vakitler. **Eyyâm-ı hâliye** : boş günler.

hâli-yüz-zihn : zihni boş. [müen. "hâliye" dir].

hâlî حالى (a. s.) : hâl'e mensup, şimdiki.

hâli' خالع (a. s.) : boşanmış erkek. [müen. "hâlia" dır].

halî' خليع (a. s.) : **1.** soyulmuş. **2.** kovulmuş.

halî-ül-izâr (yüzü yırtık) : sıyrık, edepsiz, alnının damarı çatlamış. (bkz : fersûde-pîşânî).

halî خلى (a. s.) : **1.** gamsız, gailesiz, kayıtsız. **2.** evlenmemiş [erkek].

hâlib حالب (a. i.) : **1.** sütçü. **2.** sidik borusu.

halîb حليب (a. i.) : süt, tâze süt.

hâlib خالب (a. s. c. : halebe) : hîlekâr, aldatıcı. [müen. "hâlibe" dir].

hâlic, hâlice حالج ، حالجه (a. s.) : pamuk eğiren.

hâlic, hâlice خالج ، خالجه (a. s.) : oynatma, sarsma; hareket ettirme.

halîc خليج (a. i.) : denizin, büyük ırmak şeklinde, iki kara arasında uzayıp gitmiş c n kısmı, tabîî liman, boğaz, kanal.

Halîc-i Arâb : Bahr-i Ahmer.
Halîc-i Bahr-i Sefîd : Çanakkale.
Halîc-i Bahr-i Siyâh : Boğaziçi.
Halîc-i Fâris : Basra Körfezi.
Halîc-i İstanbul : İstanbul Halici.

hâlid خالد (a. s. c. : hâlidûn, hâlidîn) : **1.** sonsuz, dâim, ebedî. **2.** bir yıldan çok yaşıyan [ot, ağaç]. **Eşcâr-ı hâlide** : bir yıldan fazla yaşıyan ağaçlar. **3.** erkek adı. [müen. hâlide].

hâlidât خالدات (a. i. hâlide'nîn c.) : sürüp gidenler. **Cezâir-i hâlidât** : Kanarya adaları.

hâlide خالده (a. s. c. : hâlidât) : **1.** ["hâlid" in müen.]. (bkz : hâlid). **2. i.** kadın adı.

halîde خليده (f. s.) : dürterek bastırılmış, saplanmış. **Hancer-i halîde** : saplanmış hançer.

hâlidîn, hâlidûn خالدين ، خالدون (a. s. hâlid'in c.). (bkz : hâlid).

hâlidiyye خالديه (a. i.) : Nakş-i bendî tarîkatı şûbelerinden biri. [Kurucusu : Eb-ül-Bahâ Eşşeyh Ziyâeddin Mevlânâ Hâlit bin Ahmet bin Hüseyin-ül-Osmânî-yüş-Şâfiî-yüş-Şehr-i Zûrî'dir].

hâlif حالف (a. s.) : yemin eden, andiçen.

hâlif خالف (a. s.) : **1.** peşten gelen. **2.** birinin yerine geçen. **3.** çürümüş, bozulmuş. [müen. "hâlife"].

halîf حليف (a. s.) : yemin ederek birbiriyle sözleşen adamlardan herbiri.

halîf خليف (a. s. c. : hulefâ') : arkadan gelen, sonradan gelen; birinin yerine geçen.

halîfe خليفه (a. i. c. : hulefâ') : **1.** birinin yerine geçen kimse. **2.** Hz. Muhammed'in vefâtından sonra ümmet idâresinin başına geçen kimse. **3.** pâdişah. **4.** resmî dâirelerde kalem başının ikincisi. **5.** kalfa, ikinci usta.

halîfe-i evvel : devlet dâirelerindeki yazı işlerinde çalışanlar. [Tanzîmat'tan önce kalem teşkilâtı : "halife, halîfe-i sânî, halîfe-i evvel" olmak üzere üç derece idi].

halîfe-i Müslimîn : Yavuz'dan sonra Osmanlı hükümdarları hakkında kullanılan bir tâbir.

halîfe-i sânî : devlet dâirelerindeki yazı işlerinde çalışanlar. [Tanzîmat'tan önce kalem teşkîlâtı : "halîfe, "halîfe-i sânî, halîfe-i evvel" olmak üzere üç derece idi].

Hâlik خالق (a. i. ve s.) : yaratan, yoktan vareden, yaratıcı, Allah.

hâlik هالك (a. s. helâk'den.): helâk olan, miskinlik içinde ölen. **Turâb-ı hâlik** : arsenik.

hâlik حالق (a. i. c. : halaka) : berber. (bkz : hallâk).

halîk حليق (a. s.) : **1.** tıraş edilmiş. **2.** tuvaletli [adam veyâ kadın].

halîka خليقه (a. i. c. : halâik) : tabîat, nas.

hâlike هالكه (a. i.) : çok harîs olan nefis.

hâlikıyyet خالقيت (a. i.) : hâliklık, yaratıcılık.

halîl حليل (a. i.) : zevç, koca.

halîl خليل (a. s. c. : ahillâ) : **1.** samîmî [dost]. **2. i.** erkek adı.

halîl-ullah; halîl-ür-rahmân : İbrâhim aleyhisselâm. [müen. "halîle" dir].

halîle حليله (a. i. c. : halâil) : zevce, nikâhlı kadın. (bkz : harem [3]).

halîle-zen حليله زن (a. f. b. i.) : tekkelerde çalınan zilleri çalan.

halîm حليم (a. s.) : **1.** tabîatı yavaş olan, yumuşak huylu. [Allah adlarındandır]. [müen. "halîme" dir]. **2. i.** erkek adı.

halîm-âne حليمانه (a. f. zf.) : yumuşak huylu olana yakışacak sûrette.

hâlis خالص (a. s.) : **1.** hîlesiz, katkısız. **2. i.** erkek adı.

hâlis-üd-dem : saf kan, arı kan. [müen. "hâlise" dir].

hâlis-âne خالصانه (a. f. zf.) : sâf ve temiz olana yakışacak sûrette; temiz yürekle, yürek temizliği ile.

hâlisen خالصاً (a. zf.) : **1.** hâlis olduğu halde. **2.** hîlesizce.

hâliset خالصت (a. i.) : **ed.** ibârenin saf, düzgün ve akıcı olması.

hâlisiyye خالصيه (a. i.) : Kadirî tarîkatı kollarından biri. [kurucusu : Ziyâüddin Abdurrahman Hâlis-üt-Tâlibânî'dir].

hâlisiyyet خالصيت (a. i.) : hâlislik, doğruluk, hîlesizlik.

halît خليط (a. i.) : **huk.** su ve yol hakkı gibi arâzînin hukukunda müşârik olan kimse.

halîta خليطه (a. i.) : birkaç şeyin karışmasından meydana gelen, karma; **kim.** * alaşım.

halî-ül-ızâr خليع العذار (a. b. s.) : kötü, alnının damarı çatlamış, yüzü yırtık kadın

hâliyâ حاليا (a. zf.). (bkz : hâliyen). [aslı "hâliyya" dır].

hâliyen حالياً (a. zf.) : şimdiki zamanda, şimdiki halde.

hâliyen خالياً (a. zf. hâlî'den.) : hâlî, boş olduğu halde, boş olarak.

haliyyât خليات (a. i. haliyye'nin c.) : bekâr kadınlar.

haliyye خليه (a. i. c. : haliyyât) : bekâr kadın.

hâliyye حاليه (a. i.) : ibâdet esnâsında raksetme, el şaklatma gibi şeyleri helâl sayan bir tarîkat.

halk خلق (a. i.) : **1.** yaratma, yaratılma.

halk-ı dü cihân (iki cihânın halkı) : ölülerle diriler. **2.** îcat. **3.** insanlar. **4.** insanlardan bir bölük.

halk حلق (a. i.) : **1.** boğaz. (bkz : hulkum). **Hurûf-i halk : leng.** boğaz harfleri. [ha, hı, ayn, gayn, he] gibi. **2.** tıraş etme.

halka حلقه (a. i.) : **1.** ortası boş, yuvarlak şekil, dâire biçiminde olan şey.

halka-i âb-gûn : gökyüzü.

halka-i dürr : inci halkası, dizisi.

halka-i gîsû-yi müşg-efşân : misk saçan saçın kıvrımı.

halka-i şeh-per : büyük kanat halkası.

halka-i teslîm : dervişlerin boyun eğme işâreti olarak üzerlerinde bulundurdukları halka.

halka-i zikr : zikr, ibâdet halkası, ibâdet sırasında meydana gelen halka. **2.** bir çeşit ufak, yağlı ve tuzlu simit. [kelime "halaka" şeklinde de kullanılmıştır].

halka-be-gûş حلقه بگوش (a. f. b. s. c. : halka-be-gûşân) : kulağı halkalı, küpeli, **mec.** köle.

halka-be-gûşân حلقه بگوشان (a. f. b. s. halka-be-gûş'un c.) : kulağı halkalılar, kulağı küpeliler, **mec.** köleler.

halka-bend حلقه بند (a. f. b. i.) : toplanıp çepeçevre oturma.

halkan خلقاً (a. zf.) : yaradılışça.

halkavî حلقوى (a. s.) : halka şeklinde olan.

halkaviyye حلقويه (a. i.) : **1. bot.** küpeçiçeğigiller, **fr. oenothéracées. 2. zool.** halkalılar, **fr. annelées.**

hall حل (a. i.) : **1.** çözme, çözülme, karışık bir meselenin içinden çıkma; karar verip netîceye varma.

hall-i mes'ele : meselenin halli, çözülmesi.

hall-i müşkilât : zorlukların halli. **2.** eritme. **3.** tahlil, analiz, *çözümleme.

hall ü akd : **ed.** "iş bitirme" : bilmece şeklinde düzenleyip açıklama.

hall ü akd-i umûr : işlerin görülüp netîcelenmesi.

hall ü fasl : sona erdirme, müspet bir netîceye bağlama.

hall خل (a. i.) : sirke. **Hâmız-ı hall : kim.** sirke asidi.

hallâb خلاب (a. s.) : çok yalancı, çok hîlekâr.

hallâc حلاج (a. i.) : pamuk, yatak, yorgan atan kimse.

Hallâc-ı Mansûr : 922 yılında asılmak sûretiyle öldürülen ve Divan Edebiyâtî'nda adına sık sık rastlanan ünlü sôfî, adı Hüseyin'dir.

hallâcî, hallâciyye حلاجى ، حلاجيه (a. s.) : **1.** hallaçlıkla ilgili olan. **2.** Hallâc-ı Mansur tarîkati.

hallâf حلاف (a. s.) : çok yemin eden [kimse].

hallâk حلاق (a. i.) : berber. (bkz : hâlık).

hallâk خلاق (a. s. ve i.) : hâlık, yaratıcı, yaratan, vareden.

hallâk-ı maânî, hallâk-ul-maânî : Îran şâirlerinden İsfahan'lı Kemâl'in lâkabı olmakla berâber, yaratıcı başka ünlü şâirlerin de sıfatıdır.

hallâl حلال (a. s.) : halleden, çözen, çâre bulan.

hallâl-i müşkilât : müşkülü halleden, zorlukları yenen, çözen [kimse]. (bkz : ukde-güşâ).

hallâl-ül-ukad (düğümleri çözen) : zorlukları yenen (bkz : ukde-güşâ).

hallâl خلال (a. i.) : sirke yapan kimse.

hallâs خلاس (a. s.) : çok tutan, yakalıyan kimse.

hallât خلاط (a. s.) : ortalığı karıştıran, münâsebetsiz, yersiz sözler söyliyen.

halled-Allah خلد الله (a. n. cü.) : Allah dâim ve bâki eylesin!

hallî حلى (a. s.) : halle mensup, tahlîl ile olan, tahlîl ile ilgili.

hâlli حالّى (a. s.) : 1. kuvvetli. 2. zengin.

hallî, halliyye خلّى ، خليه (a. s.) : sirke ile ilgili, **fr. acéteux, acétique.**

halliyyet خليت (a. i.) : **kim.** sirke asitinin esaslardan biriyle karışmasından meydana gelen tuz, **fr. acétate.**

hâll-kâr حالكار (f. b. i.) : güzel yazılmış bir yazıyı veyâ sanatkârâne yapılmış bir minyatürü çevreliyen çiçek motiflerinden, bilhassa, hatâyî cinsi kullanılmak sûretiyle yapılan tezhip, süsleme.

hallkârî حالكارى (f. b. i.) : 1. ince tel işleme. 2. **g. s.** halkâr tarzında yapılmış tezhip, süsleme; altınla süsleme yapma sanati.

halme حلمه (a. i. c. : halemât) : meme başı.

halme-i sınâiyye : emzik.

halt خلط (a. i.) : 1. karıştırma. (bkz : mezc). 2. fenâ, münâsebetsiz söz söyleme. 3. nazlanma.

hâlta خالطه (a. i.) : köpeklere takılan büyük halka, tasma.

haltıyyât خلطيات (o. i. c.) : münâsebetsiz, yakışık almıyan sözler.

hâlûk هالوك (a. i.) : 1. sıçan otu. 2. mercimek ocağı.

halûk خلوق (a. s.) : 1. iyi huylu, insâniyetli, geçim ehli olan. 2. erkek adı.

halvet خلوت (a. i.) : 1. yalnız, tenha kalma, tenhaya çekilme, tenhalık. 2. tenha yer. 3. hamamın sıcak bir bölmesi.

halvet-i fâside : huk. mukarenete mânî bir şey bulunduğu halde karı ve koca arasında vuku'bulan halvet.

halvet-i sahîha : huk. mukarenete mânî bir şey bulunmadığı halde karı koca arasında vuku' bulan halvet.

halvet-gâh, -geh خلوتگاه ، خلوتگه (a. f. b. i.) : halvet yeri, gizli görüşülecek yer, yalnız başına oturup ibâdetle vakit geçirilen yer. (bkz : halvet-sarây).

halvet-güzîde, -güzîn خلوتگزيده ، خلوتگزين (a. f. b. s.) : halveti, tenha bir yeri seçmiş olan [kimse].

halvet-hâne خلوتخانه (a. f. b. i.) : dinlenme yeri; yalnız başına oturulup ibâdetle vakit geçirilen yer.

halvetî خلوتى (a. s.) : 1. halvetle ilgili. 2. **i.** ibâdet ve törenlerini tenhada yapan bir tarîkat. 3. **i.** halvetiye tarîkatinden olan kimse. [müen. "halvetiyye" dir].

Halvetiyye خلوتيه (a. i.) : **tas.** Şeyh ebî Abdullah Sirâcüttin Ömer ibn-i Eşşeyh Ekmelüttîn-ül-Ehci tarafından kurulan tarîkat.

halvet-nişîn خلوت نشين (a. f. b. s.) : halvette, yalnızlıkta oturan.

halvet-nişînî خلوت نشينى (a. f. b. i.) : halvet nişinlik.

halvet-sarây خلوتسراى (a. f. b. i.) : halvet yeri, bir hükümdârın husûsî dâiresi. (bkz : halvet-gâh, halvet-geh).

hâm خام (f. s.) : 1. pişmemiş, olmamış, çiğ. 2. işlenmemiş, üzerinde çalışılmamış. 3. boş, nâfile, beyhûde. **Hayâl-i hâm, Ümîd-i hâm :** boş hayal, boş ümit. 4. terbiye, tecrübe görmemiş, acemi [kimse].

ham خم (f. s.) : eğri, bükülmüş. **Kamet-i ham :** eğri boy. **Ebrû-yi ham :** eğri kaş.

ham-ı zülf : zülfün (saç lülesinin) kıvrımı, büklümü.

hamâid حمائد (a. i. hamîde'nin c.) : birinin medhe lâyık olan işleri.

hamâil حمائل (a. i. himâle ve hamîle'nin c.) : 1. kılıç bağı, kılıç kayışı. 2. nusha, muska, tılsım. [kelimenin 2 nci mânâsı dilimizde müfret olarak kullanılmaktadır, "hamâyil" şeklinde yazılmamalıdır].

hamâim حمائم (a. i. hamâme'nin c.) : güvercinler. ["hamâyim" şeklinde yazılmamalıdır].
hamâim-i büyût : ev güvercinleri.

hamâkat حماقت (a. i.) : ahmaklık, beyinsizlik, bönlük. (bkz. : halâfet, humk, hütr).

hamâm, hamâme حمام ، حمامه (a. i. c. : hamâim) : **1.** güvercin. (bkz : hâdir , kebûter). **2.** kumru.

hamâmiye حمامیه (a. i.) : **zool.** güvercinler fasîlesi.

Hâmân هامان (a. h. i.) : Hz. Mûsâ zamânındaki Mısır Firaun'unun vezîri.

hamâset حماست (a. i.) : **1.** cesâret, kahramanlık, yiğitlik. **2.** kahramanca şiir.

hamâsî حماسی (a. i.) : **1.** hamâsetle ilgili. **2.** Fıransızça "épique" kelimesinin karşılığı.

hamâsiyyât حماسیات (a. i. c.) : kahramanlık destanları.

ham-be-ham خم بخم (f. zf.) : büklüm büklüm, kıvrım kıvrım. (bkz : ham ender ham).

hamd حمد (a. i.) : Tanrı'ya olan şükran duygularını bildirme.

hamdele حمدله (a. zf.) : "elhamdü-lil-lah" cümlesinin, Arapça'da naht denilen kaideye göre mastar hâline getirilip kısaltılması.

hâme خامه (f. i.) : kalem.
hâme-i edeb : edebiyat kalemi.
hâme-i ezel : Allah'ın kaderleri tesbît ettiği kalem.
hâme-i mûy, -mûyî, -mûyîn : kıl kalem.
hâme-i şeker-rîz : şeker saçan kalem.
hâme-i şekvâ : şikâyet kalemi, şikâyet yazan kalem.
hâme vü şemşîr : kalem ve kılıç.

hâme هامه (a. i.) : başın üst kısmı, tepesi, kafa tası.

hâme-güzâr خامه گذار (f. b. s.) : kalemle yazılmış.

hamel حمل (a. i.) : **1.** kuzu. **2. astr.** semânın kuzey yarım küresinde Sevr burcu ile Süreyyâ manzûmesinin yakınlarında bulunan bir burç ki, Güneş buraya martın dokuzunda dâhil olur, **lât. Lacerta; fr. Belier.**

hamelât حملات (a. i. hamle'nin c.) : atılışlar atılmalar, saldırışlar, saldırmalar.

hamele حمله (a. i. hâmil'in c.) : taşıyanlar, kaldıranlar, hâmil olanlar.
hamele-i Arş : Arş'ı ense köklerinde taşıyan : İsrâfil, Cebrâil, Mîkâil, Azrâil adlarında dört büyük melek.
hamele-i hüccet : yazı, kayıt melekleri.
hamele-i Kur'ân : Kur'ân-ı ezberleyip hâfız olanlar.

ham-ender-ham خم اندر خم (f. zf.) : büklüm büklüm, kıvrım kıvrım, (bkz : ham-be-ham).

hâme-rân خامه ران (f. b. s.) : "kalem yürüten" : yazan.

hâme-zen خامه زن (f. b. i.) : üzerinde kalem kesilecek âlet, makta'.

ham-geşte خم گشته (f. b. s.). (bkz : ham-şüde).

hamhama حمحمه (a. i.) : sözü, genizden söyleme, hımhımlık.

hâmız حامض (a. s. c. : hâmızât) : **1.** ekşi ve sirke gibi olan, asit. **2.** kekre.
hâmız-ı fahim : **kim.** asit karbonik.
hâmız-ı hadîd : **kim.** oksit dö fer, demir asidi.
hâmız-ı karbon : **kim.** asit karbonik.
hâmız-ı kibrit : **kim.** sülfürik.
hâmız-ı klor-i mâ : **kim.** asit kloridrik.

hâmızât حامضات (a. i. hâmız'ın c.) : **1.** ekşi ve sirke gibi olan şeyler, asitler.
hâmızât-ı şahmiyye : yağ asitleri. **2.** kekreler.

hâmızıyyet حامضیت (a. i.) : **1.** ekşilik, kekrelik.

hâmî حامى (a. s. c. : humat) : **1.** himâye eden, koruyan, koruyucu, sâhip çıkan, gözeten; **2. i.** erkek adı. [müen. "hâmiye" dir].

hâmî خامى (f. i.) : hamlık, gevşeklik.

hâmid خامد (a. i.) : koru sönmediği halde alevi sönen ateş.

hâmid حامد (a. s. hamd'den. c. : hâmidîn, hâmidûn, hummâd) : **1.** hamdeden, şükreden. **Abd-i hâmid** : hamdeden, şükreden kul. **2. i.** erkek adı. [Hz. Muhammed'in lâkaplarındandır].

hamîd حميد (a. i. hamd'den.) : **1.** Allah'ın adlarındandır. **2.** övülmiye değer. **Evsâf-ı hamîde** . övülmeye değer vasıflar. **3.** Abdülhamîd'den gelme erkek adı.

hamîde خميده (f. s.) : eğrilmiş, bükülmüş; kanbur. (bkz : hadeb, hadebe).
hamîde-kamet : iki büklüm.

hamîdegî خميده گى (f. i.) : eğrilik, büğrülük, kanburluk.

hâmidîn حامدين (a. s. hâmid'in c.) : hamdedenler. (bkz : hâmidûn).

hâmidûn حامدون (a. s. hâmid'in c.) : hamdedenler. (bkz : hâmidîn).

hâmil حامل (a. s. c. : hamele) : **1.** yüklü. **2.** gebe. **3.** hâiz. **4.** sâhip, mâlik. **5.** taşıyan, götüren. **6.** uhdesinde bir poliçe bulunan.
hâmil-i vahy : Cebrâil Aleyhisselâm.

hâmil خامل (a. s.) : adı kötüye çıkmış olan kimse.

hamile حامله (a. s. c. : havâmil) : gebe [kadın]. (bkz : âbisten).

hâmilen حاملاً (a. zf.) : hâmil olarak, hâmil olduğu halde, taşıyarak.

hamîm حميم (a. i.) : **1.** soy sop. **2. s.** pek sıcak, pek kaynar nesne.

hamîr, hamîre خمير ، خميره (a. i.) : hamur.
hamîr-i mâye : mayanın hamuru.

hamîr-gâr خميرگار (a. f. b. i.) : hamur yuğurucu, hamurcu.

hamîs خميس (a. s.) : beşinci. **Yevm-ül-hamîs** : haftanın beşinci günü, perşenbe.

hâmis خامس (a. s.) : beşinci, dördüncüden sonra gelen sayı. (bkz : hamîs).

hâmise خامسه (a. i.) : **1.** beşinci rütbe, sivil me'murların ilk rütbeleri. **2.** "hâmis" kelimesinin müennesi.

hâmisen خامساً (a. zf.) : beşinci olarak, beşincisi.

hâmiş هامش (a. i.) : mektubun altına ilâve edilen yazı. (bkz : hâşiye).

hamiyyet حميت (a. i.) : **1.** millî onur ve haysiyet. **2.** Kadın adı. [kelime, bir aralık taassup (fanatisme) karşılığı olarak ileri sürülmüşse de tutunamamıştır].

hamiyyet-i câhiliyye : hakikate karşı harcanan emek.

hamiyyet-kâr حميتكار (a. f. b. s.) : hamiyetli, millî onur ve haysiyet sâhibi. (bkz : hamiyyet-mend).

hamiyyet-mend حميتمند (a. f. b. s. c. : hamiyyet-mendân) : hamiyetli. (bkz : hamiyyet-kâr).

hamiyyet-mendân حميتمندان (a. f. b. s. hamiyyet-mend'in c.) : hamiyetliler.

hamiyyet-mendâne حميتمندانه (a. f. b. zf.) : hamiyetli olana yakışacak sûrette, hamiyetlicesine.

hamiyyet-mendî حميتمندى (a. f. b. i.) : hamiyetlilik.

hamka حمقا ("ka" uzun okunur. a. s.) : ahmak, budala [kadın]. ["ahmak" ın müen.].

haml حمل (a. i.) : **1.** ana karnındaki çocuk. **2.** gebe olma, gebelik. **Müddet-i haml** : gebelik zamânı. **Vaz'-ı haml** : çocuk doğurma. **3.** isnat, atf. **4.** yük. **5.** yüklenme.

haml-i kâzib : hek. kadının gebe imiş gibi karnının şişmesi.

hamlâc حملاج (a. i.) : **1.** kuyumcu körüğü. **2. kim.** bir alevi üfleyip bir şey üzerine çevirmek için kullanılan ince mâden boru, * üfleç.

hamle حمله (a. i. c. : hamelât) : atılış, atılma, saldırma, saldırış. (bkz : savlet).

hamlî, hamliyye حمليه ، حملى (a. s.) : **mant.** * yüklemli, **fr. prédicatif.**

hamm حم (a. i.) : şiddetli harâret.

hammâl حمال (a. i. haml'den) : **1.** para karşılığında, arkasiyle, eliyle yük taşıyan adam, hamal. **2. s. mec.** kaba ve terbiyesiz. ["haml" Arapçada "yük" mânâsına gelir].

hammâl-âne حمالانه (a. f. zf.) : hamala yakışacak sûrette, hamalcasına.

hammâliyye حماليه (a. i.) : hamal ücreti.

hammâm حمام (a. i.) : hamam, banyo.

hammâm-ı mu'tedil : sıcaklık derecesi (+ 18 15) e kadar olan hamam.

hammâm-ı harr : sıcaklık derecesi (+ 25 - + 37) ye kadar olan hamam.

hammâm-ı mu'tedil : sıaklık derecesi (+ 18 + 25) e kadar olan hamam.

hammâm-ı tennûrî-i râtıb : sıcaklık derecesi (+ 40 - + 45) olan ve su buhariyle ısıtılan hamam.

hammâm-ı tennûrî-i yâbis : sıcaklık derecesi (+ 37 - + 55) e kadar olan hamam.

hammâmî حمامى (a. i.) : hamamcı; hamam idâre eden [adam veyâ kadın].

hammâmiyye حماميه (a. i.) : **ed.** Divan Edebiyâtı'nda giriş kısmı hamam eğlencesi tasvîrine tahsîs olunan kasîde ve sâire. [Şâir Nedîm'in hammâmiyesi meşhurdur].

hammâr حمار (a. i. hamr'den.) : **1.** şarap yapan veyâ satan, şarapçı, meyhâneci. **Hâne-i hammâr** : şaraphâne. **2. tas. mec.** mürşit, kılavuz.

hâmme هامه (a. i. c. : hevâmm) : **1.** binek hayvanı. **2.** zararlı haşerat, böcek.

hamr خمر (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, habûk, handerîs, rahîk, sahbâ).

hamrâ' حمراء (a. s.) : (daha, en, pek, çok) kırmızı, kızıl. **El-hamrâ'** : Ispanya'da Gırnata şehrinde, Araplardan kalma meşhur saray. ["ahmer" in müen.].

hamrî خمرى (a. s.) : şaraba âit, şarapla ilgili.

hamriyye خمريه (a. i.) : **ed.** şarabı öven kasîde ve sâire.

hams, hamse خمسه ، خمس (a. s.) : beş; dörtten sonra gelen sayı. **Bilâd-ı hamse** : beş sehir.

hamse خمسه (a. i.) : **ed.** mesnevî şekliyle yazılmış beş kitaptan ibâret bir takım. [Îran edebiyâtında : "Hamse-i Atâyî", "Hamse-i Nizâmî" meşhurdur].

hamse-nüvîs خمسه نويس (f. b. i.) : hamseci, hamse yazan, mesnevî şekliyle beş kitaptan ibâret bir takım yazan kimse.

hamsîn خمسين (a. s.) : **1.** elli; kırk dokuzdan sonra gelen sayı. **2. i.** "erbaîn" denilen karakıştan sonra gelen elli günlük kış.

hamsûn خمسون (a. s.) : elli sayısı. **(bkz :** hamsin, mer, pencâh).

ham-şüde, ham-geşte خم شده ، خم گشته (f. b. s.) : eğrilmiş, bükülmüş. **Kamet-i ham-şüde :** eğrilmiş boy. **Kâkül-i ham geşte :** bükülmüş kâhkül.

hamûl حمول (a. s. haml'den.) : tahammüllü, sabırlı, dayanıklı [kimse].

hamûl-âne حمولانه (a. f. zf.) : tahammüllü olana yakışacak sûrette.

hamûle حموله (a. i.) : **1.** yük. **2.** gemi yükü.

hamûlî حمولى (a. i.) : hamûllük, tahammüllülük, sabırlılık, dayanıklılık.

hâmûn هامون (f. i.) : büyük sahrâ, düz ova, bozkır.

hâmûn-nevred هامون نورد (f. b. s.) : kırda, ovada, çölde dolaşan.

hâmûş خاموش (f. s. c. : hâmûşân) : susmuş, sessiz. (bkz : sâkit, sâmit). [Mevlânâ, Dîvân-ı Kebîr'inde : "hâmûş, hâmuş, hamûş, hamuş" şekillerini kullanmıştır].

hamuş خمش (f. s.). (bkz : hamûş, hâmuş).

hâmuş خامش (f. s.). (bkz : hamûş, hamuş, hâmûş). [Mevlânâ'nın "Dîvân-ı Kebîr" inde kullandığı kelimelerdendir].

hamûş خموش (f. s.) : "hâmûş" un hafifletilmişi. (bkz : hamuş).

hâmûşân خاموشان (f. s. hâmûş'un c.) : sessizler, susmuşlar. **Vâdî-i hâmûşân** (susmuşların, sessizlerin yeri) : kabristan.

hamûşâne خموشانه (f. zf.) : sessizce, sessizliği andırır, şekilde.

hâmûşî خاموشى (f. i.) : sessizlik, susma. (bkz : samt, sükûnet, sükût).

hâmüş خامش (f. s.) : ["hâmûş" un hafifletilmiş]. (bkz : hâmûş).

hamyâze خميازه (f. i.) : **1.** esneme, esnek.
hamyâze-i gayr-i ihtiyârî : farkında olmadan esneme.
hamyâze-i resen : ipin, halatın esnemesi. **2.** fenâ, kötü hareket.

hamyâze-keş خميازه كش (f. b. s.) : esniyen, insanın rûhunu sıkan.

hamz حمض (a. i.) : ekşilik, kekrelik.

Hamza حمزه (a. h. i.) : Abdülmuttalib'in oğlu ve Hz. Muhammed'in amcasıdır. Önce Hâşimîlerin, doğmakta olan İslâm Dîni'ne karşı gösterdikleri düşmanlığa iştirâk etmiş, fakat sonra Ebû Cehl'in, muhâsamada ileriye gitmiş olmasına hiddetle ilk vahiy gelişinin ikinci, yâhut altıncı senesi Peygamberimize îmân ve iltihak etmiştir; Uhud Gazâsı'nda şehit olmuştur.

Hamza-nâme حمزه نامه (a. f. b. i.) : İslâm kahramanlarından Hz. Hamza'nın yaptığı adı edilen işlere dâir yazılan destânî kitabın adı.

Hamzaviyye حمزويه (a. h. i.) : **tas.** Hacı Bayrâm-ı Velî tarafından kurulan Bayrâmiyye tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu : Bosnalı Hamza Bali'dir].

hân خان (f. i. c. : hânân) : hükümdar, hâkan.

hân خان (f. i. c. : hânât) : **1.** han, kervansaray, otel. **2.** dükkân, meyhâne.

hân خوان (f. i.) : **1.** yemek sofrası; üstüne yemek konulan tepsi, sini. **2.** ahçı dükkânı. **3.** yemek. (bkz : taam).
hân-ı yağmâ : **1)** tabîatın ibzâl ettiği nîmetler; **2)** fakirlere, yoksullara dağıtılan yemek; **3)** Tevfik Fikret'in meşhur şiiri.

-hân خوان - (f. s.) : okuyan, okuyucu, çağıran. **Duâ-hân** : duâ eden. **Ebced-hân** : ebced okuyan. **Gazel-hân** : gazel okuyan. **Mevlid-hân** : mevlit okuyan.**Salâ-hân** : salâ veren, salâ çağıran. ["hânden" mastarından].

hanâbile حنابله (a. i. hanbelî'nin c.) : hanbelîler, İmam Ahmed b. Hanbelî'nin mezhebinden olan kimseler.

hanâcır حناجر (a. i. hancere'nin c.) : hançereler, gırtlaklar.

hanâdık خنادق (a. i. handek'in c.) : hendekler.

hanâdır حنا در (a. s.) : görme kuvveti çok olan.

hanâfis خنافس (a. i. hunfesâ'nın c.) : bok böcekleri, mayıs böcekleri.

hanak حنق (a. i. c. : hınâk) : darılma, kızma, hiddetlenme.

hânân خانان (f. i. hân'ın c.) : hükümdarlar, hanlar.

hanân حنان (a. i.) : yürek yufkalığı, acıma, merhamet.

hânât خانات (a. i. hân'ın c.) : dükkânlar, meyhâneler.

hanâzıl حناظل (a. i. hanzal, hanzale'nin c.) : ebûcehil karpuzları.

hanâzîr خنازير (a. i. hınzîr'in c.) : domuzlar.

Hanbelî حنبلى (a. i.) : Ahmed ibni Hanbel'in kurduğu mezhep ve bu mezhepten olan kimse.

hancer خنجر (a. i.) : ucu sivri, iki yanı keskin bıçak, hançer.

hancer-i müjgân : kirpikler hançeri, hançere benziyen kirpikler.

hancere حنجره (a. i. c. : hanâcır) : hançere, gırtlak.

hancerî, hanceriyye حنجرى ، حنجريه (a. s.) : **1.** hançer şeklinde olan **2.** hançerle ilgili. **3.** gırtlağa âit. **Hurûf-i hançeriyye : gr.** gırtlaktan çıkarılan harfler : ["e; ha; hı; ayn; gayn; he"].

hanceriy-yül-lihye : ince, uzun sakallı [kimse].

hânçe خوانچه (f. i.) : küçük tepsi.

hânçe-i zer (küçük altın tepsi) : Güneş.

hançeriyye حنجريه (a. i.) ; **bot.** lâtinçiçeğigiller, **fr. tropéolacées.**

handâ hand خندا خند (f. b. i.) : **1.** sürekli, devamlı gülme. **2. s.** sürekli, devamlı gülen.

handân خندان (a. s.) : **1.** gülen, gülücü, güler; sevinçli. **2.** kadın adı.

handân handân : güle güle, gülerek. (bkz : hande-künân).

handân-rû[y] خندان رو [ى] (f. b. s.) : güler yüzlü, güleç. (bkz : beşûş).

hande خنده (f. i.) : gülme, gülüş.

hande-i âftâb (Güneşin gülmesi) : Güneşin doğması.

hande-i câm : kadehin içine içki konulduğu zaman meydana gelen sis, buğ.

hande-i dîrîne : eski gülüş.

hande-i gül : gülün açması.

hande-i istihfâf : alaylı gülüş, hafifsiyerek gülümseme.

hande-i zemîn : yerin, toprağın yeşillenmesi, yeşermesi.

hande-bahşâ خنده بخشا (f. b. s.) : güldürücü. (bkz : hande-fermâ, hande-fezâ).

hande-bâr خنده بار (f. b. s.) : güldürücü. (bkz : hande-bahşâ', hande-fermâ, hande-fezâ, mudhik).

hande-fermâ خنده فرما (f. b. s.) : güldürücü. (bkz : hande-bahşâ hande-fermâ, hande-fezâ, mudhik).

hande-feşân خنده فشان (f. b. s.) : gülmeler, gülümsemeler saçan.

hande-fezâ خنده فزا (f. b. s.) : güldürücü. (bkz : hande-bahşâ, hande-fermâ, mudhik).

hande-harîş خنده خريش (f. b. s.) : birisine, alay yollu gülme.

handek خندق (a. i. c. : hanâdık) : **1.** kale etrâfına açılan uzun çukur, hendek. **2.** birçok ölünün gömülmesi için açılan büyük, geniş çukur.

Handek Gazvesi : Hz. Muhammed'in, Hicret'in beşinci senesinde Medîne'de, şehrin etrâfına sur kazdırarak yaptığı savaş.

hande-kâr خنده كار (f. b. s.) : gülen, gülücü.

hande-künân خنده كنان (f. zf.) : gülerek, güle güle. (bkz : handân handân).

hande-meşhûn خنده مشحون (f. b. s.) : çok gülen, hep gülen.

hande-mu'tâd خنده معتاد (f. a. b. s.) : her zaman gülme îtiyâdında olan.

hânden خواندن (f. fi.). (bkz : kırâat).

hande-nümâ خنده نما (f. b. s.) : gülen. (bkz : hande-zen).

handeris خندریس (a. i.) : şarap, yıllanmiş şarap. (bkz : bâde, rahîk, sahbâ).

hande-rîz خنده ریز (f. b. s.) : gülüp duran.

hande-rûy خنده روی (f. b. s.) : güler yüzlü.

hande-zen خنده زن (f. b. s.) : gülen. (bkz : hande-nümâ).

handistân خندستان (f. i.) : **1.** maskara ve soytarıların derneği. **2.** lâtîfe, şaka.

hâne خانه (f. i.) : **1.** ev. (bkz : **beyt**, dâr, mesken).

hâne-i avârız : avârız ve bedel-i nüzûl ve emsâli tekâlifin tevzîi için tutulan esas (mikyas).

hâne-i âyîne : her yanı ayna olan oda, salon veyâ köşk.

hâne-i bâd : **astr.** on iki burçtan biri olan cevzâ, mîzan burcu.

hâne-i bâriyân : pâdişâhın şikâr halkı denilen avcılarından bir sınıfın barındığı yer.

hâne-i ferdâ : âhiret

hâne-i hudâ : Kâbe. (bkz : Beyt-ullah). **2.** bir şeyin, bölündüğü, ayrıldığı kısımlardan herbiri. **3. mat.** basamak. **4.** hayâlî me'vâ. **5. müz.** Türk müziğinde bir müzik parçasının teşkîl edilmiş olduğu lâhnî topluluklara verilen bir ad.

hâne حانه (a. i. c. : hânât) : meyhâne. (bkz : hânût [2]).

hâne-bâz حانه باز (f. b. s.) : batasıya oynıyan kumarbaz.

hâne-ber-dûş خانه بردوش (f. b. s.) "evi omuzunda" : yersiz yurtsuz, serseri.

hâne-ber-endâz خانه برانداز (f. b. s.) : ev yıkıcı.

hâne-ber-endâzâne خانه براندازانه (f. b. zf.) : hâne, ev yıkıcıya ya kışacak sûrette.

hâne-ber-endâzî خانه براندازی (f. b. i.) : ev yıkıcılık.

hanedân خاندان (f. i.) : kökten asîl ve büyük âile, ocak, **fr. dynastie.**

hanef حنف (a. i.) : doğruluk, istikamet.

hanefî حنفی (a. s. ve i. c. : hanefiyyûn) : **1.** İmâm-i Âzam Ebû Hanîfe'nin mezhebinden olan. **2.** bu mezhep ve bu mezheple ilgili.

Hanefiyye حنفیه (a. h. i.) : **tas.** Sofiyenin büyüklerinden Ebü-l-Hasan Alî yüş-Şâzelî tarafından kurulan Şâzelî tarîkatı şûbelerinden birinin adı. [Şeyh Şemsüddîn Muhammed bin Hüseyn-il-Hanefî tarafından kurulduğu için bu adı almıştır].

hanefiyyûn حنفیون (a. i. hanefî'in c.) : hanefî mezhebinden olanlar.

hâne-fürûş خانه فروش (f. b. i.) : ev tellâlı, ev komisyoncusu.

hâne-gî خانگی (f. s.) : hânede, evde bulunanlardan, evdeki.

hâne-gîr خانه گیر (f. b. s.) : bir yeri mekân sayan [kimse].

hâne-harâb خانه خراب (f. a. b. s.) : **1.** evi yıkılmış, evsiz barksız kalmış, hâli perîşan olmuş [kimse]. **2.** câhil.

hâne-hudâ خانه خدا (f. b. i.) : ev sâhibi. (bkz : rabb-ül-beyt).

hâne-hudâyî خانه خدایی (f. b. i.) : ev sâhipliği.

hanek حنك (a. i.) : **anat.** damak, ağız tavanı.

hâne-keş خانه کش (f. b. i.) : avârız ve bedel-i nüzûl gibi hâne îtibariyle tarh ve tevzî olunan tekâlife tâbî olan.

hanekî حنکی (a. s.) : **anat.** damakla ilgili, * damaksal.

hâne-küş خانه کش (f. b. s.) : sefih, mirasyedi.

hânende خواننده (f. i. c. : hanende-gân) : şarkıcı, şarkı söyliyen. (bkz : hînâ-ger, hun-yâ-ger).

hânende-gân خواننده گان (f. b. i. hâ-nende'nin c.) : şarkıcılar, şarkı söyliyenler.

hânendegî خوانندگی (f. i.) : hânen-delik, şarkı söyleyicilik.

hâne-perver خانه پرور (f. b. s.) : evde büyümüş, dünyâ görmemiş [kimse].

hâne-perverî خانه پروری (f. b. i.) : hâne-perverlik, evde büyümüş olma.

hâne-sûz خانه سوز (f. b. s.) : "ev yakıcı" : **mec.** âilesini düşünmiyen, gözü dışarda olan kimse.

haneşiyye حنشیه (a. i.) : **zool.** yı-lanlar, **fr. ophidiens.**

hâne-zâd خانه زاد (f. b. s.) : efen-disinin evinde doğmuş olan köle veyâ câriye çocu-ğu.

hân-gâh خانگاه (f. b. i.) : dervişle-rin evi, tekke. (bkz : hân-kâh).

hânık خانق (a. s. hunk'dan) : boğan, boğucu.
hânık-ül-kelb (köpek boğan) : **bot.** çiğdem.
hânık-ül-nemir, hânık-üz-zeneb : **bot.** kurt boğan denilen bir nebat, (* bitki).

hâni' خانع (a. i.) : kocasından boşan-mış kadın veyâ karısını boşamış koca.

hânif خانف (a. s.) : **1.** küskün, dargın. **2.** gururlu.

hanîf حنیف (a. s. c. : hunefâ) : İs-lâm dînine sımsıkı bağlı bulunan kimse.

hanîn حنین (a. i.) : **1.** şevk, arzu, iş-tiyak, istek. **2.** şiddetli arzudan doğan feryâd, inilti.
hanîn-i hazîn : acıklı sızlanma.

hanîs حنیث (a. s.) : yemini bozup al-tından çıkmıyan adam.

hânis حانث (a. s.) : ettiği yemini ye-rine getirmiyen. [olmak mastariyle kullanılır].

hâniye حانیه (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, habûk, hamr, mey, rahîk, sahbâ).

hank خنق (a. i.) : boğazını sıkıp boğma, boğazı sıkılıp boğulma. (bkz : ihnâk).

hân-kah خانقاه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : havânık) : tekke. (bkz : dergâh, zâviye, açı).
hân-kah-ı mevlevî : mevlevî tekkesi.

hankan خنقاً (a. zf.) : boğmak sûre-tiyle.

hânmân خانمان (f. i.) : evbark, ocak.

hânmân-ber endâz خانمان برانداز (f. b. s.) : hânüman, evbark, ocak mahvedici, eden.

hânmân-sûz خانمانسوز (f. b. s.) : hânüman, evbark, ocak yakıcı, yakan, kül eden.
Harîk-ı hânman-sûz : evi kül eden yangın.

hannâk خناق (a. s.) : boğucu, boğan.

hannân حنان (a. s.) : çok acıyan, çok acıyıcı. [Allah'ın adlarındandır].

hannâs خناس (a. i.) : şeytan.

hannâsî خناسی (a. s.) : şeytanla ilgili.

hân-sâlâr خوانسالار (f. b. i.) : sofracı-başı, kilerci.

hanûme خنومه (a. i.) : **hek.** mîde ek-şiliği.

hanût حنوط (a. i.) : ölüyü tahnît et-mekte kullanılan ilâç.

hânût حانوط (a. i. c. : havânît) : **1.** dükkân. **2.** meyhâne. (bkz : hâne).
hânût-ı kebîr : büyük dükkân, büyük meyhâne.

hanzal حنظل (a. i. c. : hanâzıl) : ebû-cehil karpuzu da denilen, portakal büyüklüğündeki meyvası, çok acı ve iç sürdürücü olan bir * bitki

hâr خار (f. i.) : diken.
hâr-ı fürkat : ayrılık dikeni.
hâr-ı üştür : **bot.** devedikeni.

har خر (f. i.) : eşek. (bkz : himâr, merkeb).
har-ı deştî : yaban eşeği.
har-ı Îsâ : peygamberin eşeği.

hâr خوار (f. s.) : **1.** hor, hakir, aşağı, bayağı. **2.** yiyici, yiyen. **Merdüm-hâr** (insan yiyen) : yamyam. **Mey-hâr, Meyhôr** : içki içen, sarhoş. **Şîr-hâr** (süt içen) : küçük çocuk. **Gam-hâr** : kederli, sıkıntılı.

hâr هار (a. s.) : yıkılmış. (bkz : münhedim).

hârâ خارا (f. i.) : **1. jeol.** pek katı taş, mermer. **2.** üzeri menevişli kumaş. (bkz : hâre [1, 2]).

harâb خراب (a. s.) : **1.** yıkık, viran.
harâb-ı gam : gamın harâbı, gamla harâbolan. **2.** geçkin sarhoş. [müen. "harâbe" dir].

harâb-âbâd خراب آباد (f. b. s.) : haraplıkla dolu yer, tam harâbe.

harâbât خرابات (f. i. harâbe'nin c.) : **1.** harâbeler, vîrâneler. **2.** meyhâneler. **3.** Ziyâ Paşa'nın meşhur üç ciltlik antolojisi. [birinci mânâsı bizde kullanılmaz].

harâbâtî خراباتى (f. i. c. : harâbâtiyân) : **1.** harâbâta mensûbolan, vaktini meyhânede geçiren. **2. s.** süflî, pejmürde [adam].

harâbâtiyân خراباتيان (f. b. i. harâbâtî'nin c.) : vaktini meyhânede geçirenler, meyhâne adamları.

harâbe خرابه (a. s.) : **1.** eski binâların yıkıntısı. **2.** çok harap ev. (bkz : vîrâne).

harâbe-nişîn خرابه نشين (a. f. b. s.) : harap yerlerde, vîrânede oturan.

harâbe-zâr خرابه زار (a. f. b. i.) : vîranelik.

harâbî, harâbiyyet خرابى ، خرابيت (a. i) : **1.** haraplık, viranlık. ["harâbiyyet" kelimesi yanlış olmakla berâber kullanılmıştır]. **2.** [birinci kelime] okun, nişanın önüne vurarak sıçrayıp nişâne isâbet etmesi.

harâc خراج (a. i.) : **1.** vaktiyle Müslüman olmıyan teb'adan alınan vergi. **2.** haraç mezat satılığa çıkarma.

harâc-ı mukaseme : arâzî-i harâciyye mahsullerinden onda birden yarısına kadar alınan vergi.

harâc-ı muvazzaf : arâzî-i harâciyye üzerine yerin tahammülüne göre, maktûiyet veçhile tâyin olunan vergi.

harâc-güzâr خراجگذار (f. b. s.) : haraç verici.

harâhir خراخر (a. i. harhara'nın c.) : **1.** horlamalar [uykuda]. **2. hek.** akciğerden gelen hırıltılar.

harâib حرائب (a. i. harîbe'nin c.) : bir kimsenin geçineceği şeyler.

harâid خرائد (a. i. harîde'nin c.) : **1.** kızoğlankızlar. **2.** delinmemiş inciler.

harâif خرائف (a. i. harîfe'nin c.) : ev için güz hazırlıkları.

harâit خرائط (a. i. harîta'nın c.) : (bkz : harîta).

harâm حرام (a. s.) : **1.** şerîatçe, dince yasak edilmiş şey. **2.** tecâvüz edilmesi, dokunulması men'edilen, kutsal, mübârek. **Beyt-i harâm** : Mekke'deki Kâbe. **Mescid-i harâm** (kutsal mescid) : Kâbe-i Mükerreme'nin bulunduğu ibâdetgâh. **Şehr-i harâm** : haram ayı. [İslâmdan önceki zamanda, Arapların, birbirleriyle savaşı yasak olan ay, Muharrem ayı].

harâmî حرامى (a. s.) : hırsız, haydut, yolkesen. (bkz : kutta-ül-tarîk).

harâm-zâde حرام زاده (a. f. b. s.) : piç [çocuk]. (bkz : veled-i gayr-i meşrû', veled-i zinâ).

harâret حرارت (a. i.) : **1.** sıcaklık. (bkz : germî).
harâret-i hevâ : havanın sıcaklığı. **2.** susuzluk. **3.** ateş, yanma, fiyevr, **fr. fièvre.**

harâret-i garîziyye : vücûdün normal harâreti. [Arapça terkiplerde kelimenin yazılış şekli "harâre" dir].

harâret-bîn حرارت‌بين (a. f. b. i.) : harâret derecesini gösteren âlet.

harâs خراس (f. i.) : hayvanla döndürülen değirmen.

harâs-i harâb (harap değirmen) : dünyâ.

haras خرس (a. i.) : **1.** dilsiz olma **2.** dilsizlik.

harâset خراثت (a. i.). (bkz : filâhat, hirâset).

harâş خراش (f i) : hayvan ile döndürülen değirmen.

harâşe خراشه (a. i.) : **1.** talaş. **2.** terementi.

harâşif خراشف (a. i. harşef'in c.) : **1.** pul pul olan şeyler, balık pulları. **2.** yaprakları balık puluna benziyen enginar gibi bitkiler, nebatlar.

hârâ-şikâf خارا شكاف (f. b. s.) : **1.** mermer yarıcı, yaran. **2.** üzeri meneviş li kumaş.

harâtîn خراطين (a. i.) : **zool.** soğulcan.

harâtîn-i hâssa خراطين خاصه (a. b. i.) : **tar.** Topkapı sarayında bir sınıf sanatkârların adı. [ağaç ve demir eşyâyı tesviye ederlerdi; aşağı yukarı tornacılıktır. Bileziklerden çarklara ve silâh yivlerine kadar her şeyi yaparlardı].

harâtîniyye خراطينيه (a. s.) : **zool.** halka biçiminde, halka gibi olan, halkalılar. (bkz : halkaviyye).

harâzet حراضت (a. i.) : derdin, hastalığın uzayıp gitmesi, müzminleşmesi, kronik bir hal alması.

harb حرب (a. i. c. : hurûb) : cenk, kavga, döğüş, savaş. **Bilâ-harb** : savaşsız, savaş açmadan. **Dîvân-ı harb** (harp dîvanı) : askerî mahkeme. **Erkân-ı harb** : * kurmay. **Fenn-i harb** : savaş bilgisi. **İ'lân-ı harb** : savaş açma. **Meydan-ı harb** : savaş meydanı. **Yâver-i harb** : büyük kumandan, emir subayı. **Dâr-ül-harb** : savaş yeri, İslâm elinde olmıyan yerler. (bkz : cidâl, perhâş).

harb-i umûmî (* genel savaş) : birinci cihân harbi (1914).

harba حربه (a. i.) : Güneş ışığının bulutlara vurması.

harbak خربق (a. i.) : **bot.** zanbak fasîlesinden, beyaz ve siyah renklerde iki nevi bulunan bir * bitki.

har-bân خربان (f. i.) : eşekçi.

harbat خربط (f. i.) . **1.** iri kaz. **2. s.** ahmak. **3. s.** kalıbı kıyâfeti yerinde olduğu halde aklı kıt olan kimse.

harb-cû حربجو (a. b. s.) : savaş arıyan, kavga çıkarmıya istekli olan.

harbe حربه (a. i.) : **1.** kısa mızrak, süngü. **2.** (bkz : harbî [2]).

harbele حربله (f. i.) : kuyudan su çekmeğe mahsus dolap, bostan dolabı.

harben حرباً (a. zf.) : harbetmek sûretiyle, savaşarak, döğüşerek.

har-bende خربنده (f. b. i.) : **1.** eşek, katır gibi yük hayvanlarına bakan [kimse], seyis. **2. tar.** saray katırcıları. [Selçûkîlere âit târihî bir ünvân].

harb-gâh حربگاه (a. f. b. i.) : harb yeri, savaş meydanı.

harbî حربى (a. s.) : **1.** harbe mensup, harble ilgili. **2. i.** harbe, tüfek doldurmıya, en çok temizlemiye yarıyan demirden veyâ ağaçtan yapılmış çubuk. [aslı "harbe" dir].

harbiyye حربيه (a. s.) : **1.** harbe mensup, harble ilgili. **Fünûn-i harbiyye** : savaş bilgileri. **2.** [eski] harb okulu.

harbiyye nezâreti : Osmanlı hükûmet erkânı meyânında millî müdâfaa vekâleti, * savunma bakanlığı.

harbüz, harbüze خربز ، خربزه (f. i.) : kavun, karpuz.

harbüze-i Hindî : Karpuz.

harbüze-i Rûbah : ebûcehil karpuzu. (bkz : hanzal).

harbüze-furûş خربزه فروش (f. b. i.) : kavun karpuz satan adam.

harbüze-zâr خربزه زار (f. b. i.) : kavun, karpuz bostanı.

harc خرج (a. i.) : **1.** vergi. **2.** sarf, gider, bir iş için kullanılan madde.

harc-ı âlem, harc-i âmm : herkese, her keseye elverişli.

harc-i râh : yol harcı, yol masrafı.

harçeng خرچنگ (f. i.) : **zool.** yengeç.

hâr-çîn خارچين (f. b. s.) : diken toplıyan, cımbız.

hardal خردل (a. i.) : hardal, sofrada iştaha açmak için kullanılan mâcunumsu madde.

hardala خردله (a. i.) : hardal tânesi.

hâre خاره (f. i.) : **1.** sert taş, kaya. **2.** meneviş; menevişli kumaş. (bkz : hârâ 1, 2).

hâre خواره (f. i.) : yiyecek, yiyinti.

harekât حركات (a. i. hareket'in c.) : **1.** (bkz : hareket).

harekât ve sekenât (tavırlar ve hareketler) : gidişât. **2.** askerî manevra.

harekât-ı harbiyye : ask. savaş hareketleri.

harekât-ı müştereke : müşterek, berâber davranışlar.

harekât-ı nâ-pesendâne : hoşa gitmiyen hareketler.

harekât-ı selâse : gr. hecelerin üç hareke (e, i, o) ile okunuşu.

hareke حركه (a. i. c. : harekât) **gr.** Arapca ve Osmanlıca bir harfin nasıl okunacağını gösteren ve "üstün : fetha = e"; "esre : kesre=ı, i"; "ötre : zamme=o, ö, u, ü" denilen işâretlerden herbiri, vokal.

hareket حركت (a. i. c. : harekât) : **1.** sarsıntı, deprem. (bkz : zelzele).

hareket-i arz : yer sarsıntısı, deprem. **2.** kımıldama, oynama, yer değiştirme. **3.** iş işleme, iş görme, davranma. **4.** tavır, tarz, muâmele, gidiş. **5.** yola çıkma. (bkz : azîmet). **6.** [eskiden medreselerde bir derece. **7. müz.** armonide sesten sese gitme.

hareket-i dâhil : tar. Kanûnî zamânında Süleymâniye Medresesinin binâsından sonra on ikiye çıkarılan tarîk-i tedrîs (okutma yolu) silsilesinin dördüncü mertebesindeki müderrislerine verilen bir ünvan.

hareket-i devrâniyye : noktalarının hepsi düzeyleri sâbit bir mihvere dikey dâireler çizen cismin hareketi.

hareket-i dîdânî. (bkz : hareket-i dûdiyye).

hareket-i dûdiyye : zool. soğulcan gibi hayvanların büzülmesi hâli. (bkz : hareket-i dîdâniyye).

hareket-i gayr-i ihtiyâriyye, hareket-i gayr-i irâdiyye : istemiyerek yapılan hareket.

hareket-i gayr-i muntazama : intizamsız, düzensiz hareket.

hareket-i hâric : tar. Kanûnî zamânında Süleymâniye Medresesi'nin binâsından sonra on ikiye çıkarılan tarîk-i tedrîs (okutma yolu) silsilesinin ikinci mertebesindeki müderrislerine verilen bir ünvan.

hareket-i kasriyye : fiz. bir hâricî sebep te'siriyle meydana gelen hareket. (bkz : hareket-i müktesebe).

hareket-i mer'iyye : koz. gerçekte bulunmadığı halde var imiş gibi görünen hareket. (bkz : hareket-i zâhiriyye).

hareket-i mutlaka : fiz. hareketli noktanın, hareketsiz noktalara göre hareketi.

hareket-i muttasıla : fiz. dâimâ bir tarafa yönelen cismin hareketi. [aksi olursa, hareket-i munfasıla denir].

hareket-i müktesebe. (bkz : hareket-i kasriyye)

hareket-i müstakime : fiz. doğru bir çizgi üzerinde olan hareket.

hareket-i müstedîre : fiz. bir münhanî (eğri) yi tâkîben vâki olan hareket, * dâiresel hareket.

hareket-i mütehavvile : fiz. türlü sebeplerden dolayı eşit zamanlarda aldığı mesâfelerde çoğalan veyâ azalan noktanın hareketi.

hareket-i mütesâviye : fiz. müsâvî, (* eşit), zamanlarda müsavî (eşit) mesâfe alan noktanın hareketi, düzgün değişen hareket.

hareket-i zâhiriyye : (bkz : hareket-i mer'iyye).

harekî حركى (a. s.) : **fels. fr. cinétique.**

harekiyyât حركيات (a. i. c.) : **fiz.** kinematik, **fr. cinématique.**

harem حرم (a. i.) : **1.** herkesin girmesine müsâade edilmiyen, saygıdeğer ve kutsal yer. **2.** Hac zamanında ihrâma girilen yerden îtibâren Kâbe'ye doğru olan kısım. [aksi "Hill" dir]. **Şeyh-ül-harem** : Medîne şehri ve civârının muhâfızı [Osmanlı İmparatorluğunda].

Harem-i Şerif : Kâbe ve civârı. **3.** [evvelce] büyük İslâm konaklarında bulunan kadınlar dâiresi.

harem-i hümâyûn : pâdişah sarayında kadınlar dâiresi. **4.** nikâhlı kadın, zevce. (bkz : halîle).

harem-i yâr : sevgilinin haremi, odası.

harem خرم (a. i.) : **ed.** "mefâilün" den meyi atarak "fâilün" kelimesini "mef'ûlün" e çevirme. (bkz : ahrem).

haremeyn حرمين (a. i. c.) : **1.** Mekke-i Mükerreme ile Medîne-i Münevvere.

haremeyn-i şerîfeyn : Mekke'deki Kâbe ile Medîne'deki "Ravza-i Mutahhara". **2.** [eskiden] ilmiye sınıfının Mısır pâyesinden sonra, İstanbul pâyesinden evvel nâil oldukları büyük rütbe.

harem-serây حرمسراى (a. f. b. i.) : **1.** harem dâiresi. **2.** câmi içi.

hares خرس (a. i.) : dilsizlik. (bkz : ebkemiyyet).

harf حرف (a. i. c. : hurûf) : **1.** alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri, bu işâretlerden birini gösteren mâdenî küçük matbaa kalıbı. **2.** söz, lâkırdı.

harf-i âb-dâr : güzel ve mânâlı söz.

harf-i atf : **gr.** iki kelime veyâ cümleyi bir hükümde toplıyan, birini ötekine bağlıyan.

harf-i cerr : **gr.** isimleri kesreli, yâni esreli okutan, şu yirmi harf : [bâ, min, ilâ, an, lâm, alâ, fî, kaf, hattâ, rübbe, vâv-ı kasem, tâ-i kasem, hâşâ, müz, münz, adâ, key, levlâ, halâ, lealle].

harf-i nâsıb : **gr.** : dâhil olduğu muzârî fiilin nihâyetini üstün okutan dört harften herbiri.

harf-i vâhid : hiçbir harf, hiç bir söz.

harf-i zâid : kelimenin bâzı tasrîfinde düşen harf, fazla harf.

harf خرف (a. i.) : yemiş toplama.

harf-âşinâ حرف آشنا (a. f. b. s.) : harfleri birbirinden ayırabilen, harfleri tanıyan.

harf be harf حرف بحرف (a. zf.) : olduğu gibi, aynen, aslından ayrılmaksızın.

harf-endâz حرف انداز (a. f. b. s.) : söz atan, haysiyete dokunucu söz söyliyen.

harf-endâzî حرف اندازى (a. f. b. i.) : söz atıcılık.

harf-gîr حرف گیر (a. f. b. s.): her işte ayıp ve noksan arıyan.

harf-gîrî حرف گیرى (a. f. b. i.) : her işte ayıp ve noksan arayıcılık.

har-gâh, har-geh خرگاه ، خرگه (f. i.) : büyük çadır, otak.

hargâh-ı mâh : hâle, ay ağılı.

hâr-gâr خوار گار (f. b. s.) : hakaret edici, eden. [müen. "hâr-gâre" dir].

har-gele خرگله (f. b. i.) : **1.** eşek sürüsü. **2. s.** terbiyesiz, azılı kimse. [Farsça'da "**har**=eşek, **gele**=sürü"].

hargûş خرگوش (f. i.) : tavşan. **Hâb-ı hargûşî** : tavşan uykusu, hafif uyku.

hargûşek خرگوشك (f. i.) : tavşan yavrusu.

hârhâr خارخار (f. i.) : **1.** gönül üzüntüsü, yürek sıkıntısı. **2.** devamlı istek. **3.** sürekli kaşıntı.

harhara خرخره (a. i. c. : harâhir) : **1.** sürekli horultu. **2.** sürekli hırıltı.

harhişe خرخشه (f. i.) : gürültü, patırtı, kavga.

hârık خارق (a. s.) : yırtıcı, yırtan.

hârık-ı âde : âdeti yırtan, âdetin dışarısında, hârikulâde; yalancı.

hârık حارق (a. s.) : **1.** yakan, yakıcı. (bkz : muhrik). **2.** yanan, tutuşmuş.

hârıs حارص (a. s.) : hırslı olan. (bkz : harîs).

hârısa حارصه (a. i.) : insanın başında veyâ yüzünde kan çıkmıyacak derecede peydâ olan yara.

harî حرى (a. s.) : lâyık, müstahak. ["ahrâ" kelimesi daha çok kullanılır]. (bkz : bercâ, çespân, şâyeste).

hârî خوارى (f. i.) : horluk, hakirlik.

hârib هارب (a. s.) : kaçan, firâr eden.

harîb حريب (a. s.) . yağma olunmuş, soyulmuş, talan edilmiş.

hârib خارب (a. s. harâb'dan.) : **1.** yıkan, harâbeden. **2.** haydut, yol kesen.

harîbe حريبه (a. i. c. : harâib) : bir kimsenin geçineceği şey.

hâric خارج (a. i.) : **1.** dış, dışarı. **2.** dışarı çıkan, dışarda, dışta. **3.** hiç ilgisi olmıyan kimse. **Hareket-i hâric. İbtidâ-i hâric** : medrese yolunda ilk rütbeler.

hâric an-il merkeziyyet hesâbı : top. üzerinde âlet kurulamıyan, fakat rasat yapılması gereken bir noktanın yerine o nokta civârındaki başka belli bir nokta üzerinde âlet kurmak sûretiyle yapılan rasatların ilk noktaya ircâı hesâbı, merkeze ircâ metodu.

hâric ez memleket : huk. bir memlekette iken hükmen başka bir memlekette sayılan.

hâric-i kısmet : mat. bölüm. [bölme işleminden sonra arta kalan sayı].

hâric-i vatan : vatanın dışı.

hâric حارج (a. s.) : suçlu, günah işlemiş.

harîc حريج (a. s.) : **1.** dar, ensiz. **2.** kuşatılmış. (bkz : mahsûr).

hâricen خارجاً (a. zf.) : hâriçten, dıştan, dışarıdan.

hâricen mersum dâire : geo. * çokgenin köşelerinden geçen dâire.

hâricen mersum mudallâ : geo. * dışçokgen.

hâricen mümâs dâire : geo. dış * teğet dâire.

hâricî خارجى (a. s.) : **1.** hârice, dışarıya mensup, hâriçle ilgili. **2. tar.** vaktiyle Hz. Ali'ye ısyân eden cemâat ferdlerinden herbiri.

hâriciyye خارجيه (a. i.) : **1.** dış siyâset işleri, dışişleri. **2.** ameliyatla tedâvi edilen hastalıklar, dış hastalıklar. **3. s.** hâriçle ilgili.

hârid حارد (a. s.) : öfkeli, hiddetli, kızgın.

harîd حريد (a. s.) : tek; ayrı.

harîd خريد (f. i.) : satın alma.

harîdâr خريدار (f. b. s.) : satın alıcı.

harîde خريده (f. s.) : satın alınmış.

harîd, harîde خريده ، خرَيد (a. i. c. : harâid) : **1.** kızoğlankız. **2.** delinmemiş inci.

hârif خارف (a. s.) : yemiş toplıyan.

harîf حريف (a. i. hirfet'den c.) : **1.** meslekdaş, san'at arkadaşı. (bkz : hirfet). **2.** herif, âdî ve bayağı adam. **3.** teklifsiz dost.

harîf خريف (a. i.) : sonbahar, güz.

harîf-âne حريفانه (a. f. zf.) : esnafça, herkes masraftan kendi hissesini vererek, ortaklaşa yapılan ziyâfet. [yanlış olarak "ârifâne" kelimesi daha yaygındır].

harîfe خريفه (a. i. c. : harâif) : ev için sonbahar hazırlığı.

harîfî خريفى (a. s.) : sonbaharla, güzle ilgili.

harîk حريق (a. i.) : yangın, ateş. (bkz : hârika).

harîk حريك (a. s.) : erkekliği olmıyan [adam]. (bkz : innîn).

harîka حريقه (a. i.) : **1.** bulamaç[yemek]; yulaf ve sâire lâpası. **2.** acı, sızı.

hârika خارقه (a. s. c. : havârık) : İmkânların üstünde olup, insanda hayret uyandıran şey. (bkz : mu'cize).

hârika حارقه (a. i.) : ateş, od. (bkz : harîk, nâr).

hârika-i sevdâ : aşk ateşi.

hârikat خارقات ("ka" uzun okunur. a. s. hârika'nın c.) : insanda hayret uyandıran şeyler, şaşılıp kalınacak şeyler.

hârikavî خارقوى (a. s.) : hârika gibi, hârika nevinden.

hârik-ül-âde خارق العاده (a. zf.) : âdetin üstünde, hâricinde.

harîk-zede حريقزده (a. f. b. s. harîk-zedegân) : evi veya eşyası yanmış kimse, yangına uğramış, yangından zarar görmüş.

harîk-zede-gân حريقزدگان (a. f. b. s. harik-zede'nin c.) : yangına uğramış kimseler, yangından zarar görmüşler.

harîm خريم (a. s.) : saygısız, çekinmez, kayıtsız [adam].

harîm حريم (a. i. s.) : **1.** biri için kutsal olan şeyler. **2. i.** harem dâiresi, harem. **3. i.** evin içi gibi başkasına kapalı olan yer. **4. i.** bir evin civârı. **5. i.** avlu. **6. i.** ortak, şerik. **7. i.** hacıların, haç zamânında büründükleri örtü.

harîm-i hâss : büyük bir zâtın kendi dâiresi.

harîm-i ismet : mukaddes ocak, nâmus ocağı.

harîm-i kâ'be-i aşk : aşk kâbesinin harîmi, gizli ve mukaddes bucağı.

harîme حريمه (a. i.) : kişinin dilediği gibi kullanabilecek hakka mâlik olduğu malı.

harîr حرير (a. i.) : **1.** ipek : **Câme-i harîr** : ipek elbise, ipek çamaşır. **Dûd-i harîr** : ipekböceği. **2. s.** harâretli, ateşli. **Kalb-i harîr** : ateşli kalb.

harîrî, harîriyye حريرى ، حريريه (a. s.) : **1.** ipekle ilgili, ipekten yapılmış; ipek gibi yumuşak. **Akmişe-i harîriyye** : ipek kumaşlar. **2.** güzel sanatlarda kullanılan ve Semerkand'da ipekten yapılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat minyatür v. b.].

Harîriyye حريريه (a. h. i.) : **tas.** sofiyenin büyüklerinden Seyyit Ahmed-ür-Rufâî tarafından kurulan Rufâiyye tarîkatının şûbelerinden biri. [kurucusu : Ebü-l-Hasan Aliyy-ül-Harîrî'dir].

hâris حارث (a. i. hars'dan.) : harâset eden kimse, çiftçi, ekinci.

hâris-i gayûr : gayretli, çalışkan çiftçi.

hâris حارس (a. s. hirâset'den) : muhâfız, bekçi, gözcü; koruyan, koruyucu. (bkz : dîde-bân, pâs-bân).

hâris-i vatan : vatanın bekçisi, koruyucusu.

harîs حريص (a. s. hırs'dan.) : hırslı, tamahkâr, bir şeye çok düşkün, lüzûmundan fazla istekli.

harîs-i mâl : mal canlısı.

harîs-i şöhret : şöhret düşkünü.

harîs-i câh : mevki, rütbe düşkünü.

hâris حارص (a. s.) : son derece hırslı olan.

harîs-âne حريصانه (a. zf.) : harîscesine, harîse yakışacak sûrette.

hâr-istân خارستان (f. b. i.) : dikenlik, çalılık. (bkz : hâr-zâr).

hâriş خارش (f. i.) : kaşıma, kaşınma.

harîta خريطه (a. i. c. : harâit) : **1.** bir yerin coğrâfî durumunu bildiren çizgiler, harta. **2.** kulplu kese, dağarcık.

harîz حريض (a. s.) : gücsüz, tâkatsız [kimse].

harîz حريز (a. s.) : hıfzolunmuş, saklanmış. (bkz : mahfûz).

Hârizm خوارزم (f. h. i.) : Amuderyâ'nın aşağı mecrâsının her iki tarafında bulunan ülkenin ve bu ülkede XIII. asıra kadar dilini muhâfaza ederek yaşamış olan bir şarkî İran kavminin adıdır.

hark خرق (a. i.) : **1.** yarıp yırtma, yırtılma. **2.** su akacak yarık, ark.

hark حرق (a. i.) : yakma. (bkz : ihrâk).

harkafa حرقفه (a. i.) : **anat.** kalça kemiği, oyluk kemiğinin başı.

harkafî حرقفى (a. s.) : **anat.** kalça kemiğine âit, kalça kemiğiyle ilgili.

har-kürre خركره (f. b. i.) : eşek yavrusu, sıpa. ["kürre-har"] : yav rü eşek.

harmel حرمل (a. i.) : **bot.** üzerlik otu.

harmen خرمن (f. i.) : harman. [aslı "hirmen" dir].

harmen-gâh خرمنگاه (f. b. i.) : harman yeri.

har-meniş خرمنش (f. b. s.) : eşek tabîatlı.

har-mühre خرمهره (f. b. i.) : katır-boncuğu.

har-nâme خرنامه (f. b. i.) : Şeyhî'nin başından geçen bir vaka üzerine tanzîm ettiği "satyrique" bir manzum eseri.

harnûb خرنوب (a. i.) : keçiboynuzu [yemiş]. (bkz : harrûb).

hâr-püşt خارپشت (f. b. i.) : "diken sırtlı", **mec.** kirpi.

harpüşte خرپشته (f. s.) : harpuşta, balıksırtı biçiminde olan.

harr حر (a. i. c. : harûr) : harâret, sıcaklık, sıcak.

harr-ı şedîd : şiddetli harâret.

harr-ı temmûz : temmuzun sıcaklığı, temmuz sıcağı.

hârr, hârre حار ، حاره (a. s.) : harâretli, kızgın, sıcak, yakıcı. **Bilâd-ı hârre** : sıcak memleketler. **Ekalîm-i harre** : sıcak iklimler, tropikal bölgeler. **Mıntaka-i hârre** : **coğr.** ısı kuşak.

harrâk حراق (a. i.) : **hek.** pehlivan yakısı.

harrâka حراقه (a. i.) : [evvelce] düşman gemilerini ve şehirlerini ateşlemek üzere, yakıcı âletlerle bezenmiş olan harb gemisi.

harrân حران (a. i.) : **müz.** Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup en az beş asırlıktır, elde hiç bir nümûnesi yoktur.

harrâs حراث (a. i. harâset'den.) : ekinci, çiftçi, toprağı işleyip ekin eken. (bkz : fellâh [1]).

harrât خراط (a. s.) : çıkrıkçı, doğramacı.

harrûb خروب (a. i.) : keçiboynuzu. [yemiş]. (bkz : harnûb).

hars حرث (a. i.) : **1.** tarla sürme. **2.** kültür. [Fransızca "culture" karşılığı].

harşef حرشف (a. i. c. : harâşif) : **1.** balık pulu. **2.** enginar. **3.** kalkan balığı.

harşefî حرشفى (a. s.) : balık pulu şeklinde olan.

harşûf حرشوف (a. i.) : **bot.** enginar. (bkz : harşef [2]).

hart خرط (a. i.) : el ile ağaç dallarından yaprak sıyırma ve ağacın kabuğunu soyup çıkarma.

hartûc خرتوج (f. i.) : topa, merminin arkasından sürülen barut kesesi.

hartût خرتوت (f. s.) : iri, yapışkan ve tatsız bir kara dut.

harûk حروق (a. i.) : kav.

Hârûn هارون (a. h. i.) : **1.** Mûsâ Peygamberin büyük kardeşi [Aaron]. **2.** Bağdad halîfelerinden Hârûn-ür-Reşîd.

harûn حرون (a. s.) : harın, ilerileyecek yerde duran veyâ geri giden [hayvan]. (bkz : mükirr).

harûnî حرونى (a. i.) : harınlık, hayvanın huysuzluğu.

Hârûn-ür-Reşîd هارون الرشيد (a. h. i.) : Abbâsî halîfelerinin en meşhurudur (766 - 809).

harûr حرور (a. i.) : **1.** Güneşin kızgınlığı. **2.** gece esen sıcak rüzgâr. [Fransızca "calorifique" karşılığı].

harûrî, harûriyye حرورى ، حروريه (a. s.) : harârete mensûb, harâretle ilgilî. **Kuvve-i harûriyye** : harâret kuvveti.

Hârût هاروت (a. h. i.) : **1.** arkadaşı Mârût ile ün almış bir melek olup, büyü ile sihir ile uğraştıklarından kıyâmete kadar kalmak üzere Babil'de bir kuyuya hapsedilmişlerdir. **2. s.** sihir yapan.

hârûtî هاروتى (f. i.) : **1.** Hârût'un işi, büyücülük. **2.** Hârût yolunda olan, büyücü.

har-vâr خروار (f. b. i.) : eşek yükü.

hâr-zâr خارزار (f. b. i.) : dikenlik, çalılık. (bkz : hâr-istân).

has خس (f. i.) : ot kırıntısı, çörçöp. **Hâr ü has** : çalı çırpı.

hasâd حصاد (a. i.) : **1.** ekin, çayır biçme, biçilme. **2.** biçilmiş ekin. **3.** ekin biçme zamânı, orak vakti. [kelime : "hısâd" şeklinde de kullanılır].

hasâdet حسادت (a. i.) : hasudluk, hasedcilik.

hasâfet حصافت (a. i.) : **1.** hükümde sağlamlık, kuvvet ve olgunluk. **2.** rey sağlamlığı.

hasâil خصائل (a. i. hasîet'in c.) : hasletler, huylar, tabîatlar.

hasâis حصائص (a. i. hâssiyyet'in c.) : bir şeye, birine has olan keyfiyetler; * nitelikler. **hasâis-i insâniyye** : insanlık hassaları.

hasâis خسائس (a. s. hasîse'ni c.) : kötü, fenâ, alçak tabîatler, huylar.

hasâle حثاله (a. i.) : **bot.** bâzı çiçeklerin filkası, çeneği.

hasânet حصانت (a. i.) : **1.** bir binâ veyâ başka yapının zaptolunamıyacak derecedeki sağlamlığı. **hasânet-i hisâr** : hisârın, kalenin sağlamlığı. **2.** temiz ve nâmuslu bulunma.

hasâr, hasâret خسار ، خسارت (a. i. c. : hasârât) : zarar, ziyan. (bkz : hasâret).

hasârât خسارات (a. i. hasârın c.) : zararlar, ziyanlar.

hasâr-dîde خساردیده (a. f. b. s.) : hasâra uğramış, zarar görmüş.

hasâret خسارت (a. i. c. : hasârât) : zarar, ziyan. (bkz : hasâr, husr, husrân).

hasâret خثارت (a. i.) : sıvık, sulu şey, köyulaşıp katılaşma.

hasâse, hasâset خصاصه ، خصاصت (a. i.) : ihtiyaç, yoksulluk, züğürtlük.

hasâset خساست (a. i.) : **1.** hasislik, tamahkârlık, pintilik, cimrilik. (bkz : hisset). **2.** alçaklık, bayağılık. [zıddı "asâlet" dir].

hasât حصات (a. i.) : **1.** küçük taş, çakıl taşı. **2.** çakıl taşları çok olan yer. **3.** mesâne, karaciğer, böbrek gibi yerlerde peydâ olan taş.
hasât-ı bevliyye : **hek.** böbreklerde ve sidik yollarında meydana gelen taş.
hasât-ı ihlîliyye : **hek.** erkeklerde, sidik yollarında hâsıl olan taş.
hasât-ı kilyeviyye : **hek.** böbreklerde hâsıl olan taş.
hasât-ı mesâne : **hek.** idrar kesesinde meydana gelen taş.
hasât-ül-em'â' : **hek.** bağırsaklarda hâsıl olan taş.

hasb حسب (a. zf.) : göre, nazaran, binâen, cihetiyle, gereğince. [aslı "miktar" mânâsına gelen "haseb" dir].
hasb-i hâl : görüşüp derdleşme. (bkz : hasbihâl).

hasbe حصبه (a. i.) : **hek.** kızamık hastalığı. [kelime "hasebe" şeklinde kullanılır].

hasb-el-beşeriyye حسب البشريه (a. zf.) : insanlık îcâbı olarak.

hasb-el-hamiyye حسب الحميه (a. zf.) : hamiyet yüzünden, hamiyet îcâbı.

hasb-el-îcâb حسب الايجاب (a. zf.) : durum dolayısiyle, durum îcâbı olarak.

hasb-el-iktizâ حسب الاقتضا (a. zf.) : gerektiğinden dolayı, ötürü.

hasb-el-isti'dâd حسب الاستعداد (a. zf.) : me'mûriyet dolayısiyle.

hasb-el-kader حسب القدر (a. zf.) : kaderden.

hasb-el-lüzûm حسب اللزوم (a. zf.) : lüzum dolayısiyle, gerektiği için.

hasb-el-me'mûriyye حسب المأموريه (a. zf.) : me'mûriyet dolayısiyle.

hasb-el-mevsim حسب الموسم (a. zf.) : mevsime göre.

hasb-el-ubûdiyye حسب العبوديه (a. zf.) : bendelik, kulluk îcâbiyle.

hasbet-en-lillah حسبةً لله (a. zf.) : Allah rızâsı için, Tanrı uğruna. [hasbe kelimesinin aslı : ecir, sevâb mânâsına olarak "hisbe" dir].

hasbî حسبى (a. s.) : karşılıksız, parasız, bedâva. (bkz : fahrî).

hasbihâl حسب حال (a. b. i.) : görüşüp dertleşme; halleşme.

haseb حسب (a. i.) : baba tarafından gelen şeref, asîllik, soy temizliği. (bkz : asâlet). [zıddı "hasâset" dir].

hased حسد (a. i.) : kıskançlık, çekememezlik, günü.

hasede حسده (a. s. hâsid'in c.) : hased edenler, kıskananlar, çekememezlik edenler.

hasek حسك (a. i.) : **1.** kin. (bkz : adâvet). **2.** savaş âletlerinden üç köşeli diken, demir dikeni.

hasele خثله (a. i.) : **hek.** karnın, göbek ile kasık arasındaki kısmı.

hasen حسن (a. s.) : hüsünlü, güzel. **Vech-i hasen** : güzel yüz. **A'mâl-i hasene** : güzel işler. [müen. "hasene" dir]. [Osmanlıcada erkek adı olarak "Hasan" şeklinde kullanılır].
hasen-ül-hulk : huyu güzel.
hasen-ül-vech : güzel yüzlü.
hasen-üs-savt : güzel sesli.

hasenât حسنات (a. i. hasene'nin c.) : iyilikler, iyi haller, iyi işler, hayırlı işler. **Sâhib-ül-hasenât** : güzel şeyler meydana getirmiş olan. [zıddı "seyyiât" dır].

hasene حسنه (a. i. c. : hasenât) : **1.** iyilik, iyi hal, iyi iş, hayırlı iş. [zıddı "seyyie" dir]. **2.** eski altın paralardan birinin adı.

Haseneyn حسنين (a. h. i. c.) : "iki Hasanlar" : Hz. İmâm-ı Hasan ve Hüseyin.

hasf خسف (a. i.) : **1.** yere batma. **2.** nuru, ışığı sönme; ayın tutulması. (bkz : husûf).

hashasa حصحصه (a. i.) : **1.** açık, âşikâr olma. **2.** bir şeyi başka bir şeyin içinde-iyice birleşmesi için- sallama.

hâsıb حاصب (a. i.) : ortalığı toz toprak içinde bırakan şiddetli rüzgâr, tipi.

hâsıd حاصد (a. i. ve s. hasâd'dan.) : hasâdeden, ekin biçen [adam], orakçı. (bkz : hassâd).

hâsıl حاصل (a. s. husûl'den. c. : hâsılat) : husûle gelen, husûl bulan, peydâ olan, olan, çıkan, üreyen, türeyen, biten.
hâsıl-ı cem' : **mat.** birkaç sayının bir araya toplanmasından meydana gelen yekûn, toplam.

hâsıl-ı kelâm : sözün kısası, kısacası. (bkz : el-hâsıl)

hâsıl-ı ref' : **mat.** bir sayının bir veyâ birkaç defâ kendisiyle çoğaltılmasından meydana gelen sayı.

hâsıl-ı tarh : **mat.** bir sayının diğerinden çıktıktan sonra kalan kısmı.

hâsıl-ı zarb : **mat.** * çarpım, **fr. produit.** [müen. "hâsıla"].

hâsılat حاصلات (a. i. hâsıl'ın c.) : herhangi bir işten husûle gelen şeyler, temettü', fayda, îrât, vâridat, gelir, kazanç. [kelime, dilimizde müfret gibi kullanılır].

hâsılat-ı gayr-i sâfiyye : gelirin hepsi.

hâsılat-ı sâfiyye : masraf çıktıktan sonra kazanç olarak kalan hâsılat, net kazanç.

hasılat-ı seneviyye : yıllık gelirler.

hâsın, hâsıne حاصن ، حاصنه (a. s. c. hâsınât) : iffetli, şerefli, nâmuslu [kadın].

hâsır حاصر (a. s. hasr'dan.) : hasreden, muhâsarada bulunan, etrâfı kuşatan.

hâsıra خاصره (a. i.) : **hek.** boş böğür.

hasîb خصيب (a. s.) : **1.** ucuzluk, bolluk yer. **2.** hayır sâhibi, eliaçık, cömert [adam].

hasîb حسيب (a. s.) : **1.** değerli, îtibarlı, soyu temiz, muhterem, saygın, şahsî meziyet sâhibi [kimse]. **2. i.** muhâsebeci, sayman. **3. i.** erkek adı. [müen. "hasîbet"].

hâsib حاسب (a. s.) : hesâbeden, hesâbedici.

hâsid حاسد (a. s. hased'den. c. : hasede, hussâd) : haset eden, kıskanan, kıskanç. (bkz : hasûd).

hâsid-âne حاسدانه (a. f. zf.) : hasetçesine, kıskanarak, kıskançlıkla. (bkz : hasûd-âne).

hâsif خاسف (a. s. husûf'dan.) : sararmış, rengi, parlaklığı kalmamış.

hasîf حصيف (a. s.) : hasâfetli, aklı başında, olgun [adam]. (bkz : hasâfet).

hasîf-âne حصيفانه (a. zf.) : hasâfetli, aklı başında, olgun adama yakışacak sûrette.

hasîfe حسيفه (a. i.) : gizlenen kin ve düşmanlık. (bkz : hasîke).

hasîke حسيكه (a. i.). (bkz : hasîfe).

hâsim حاسم (a. s.) : hasmeden, kat'eden, kesip atan. **Hâkim-i hâsim** : bir kararı derhal hükme bağlıyan, kesip atan hâkim.

hasîm خصيم (a. i. c. : husemâ) : iki düşmandan her biri.

hasîn حصين (a. s. hısn'dan.) : müstahkem, kuvvetli, sağlam [yer]. **Binâ-yi hasîn** : sağlam yapı.

hasîr حسير (a. s.) : **1.** feri gitmiş, donuklaşmış [göz]. **Basar-ı hasîr** : fersiz, donuk göz. **2.** hasret çeken. (bkz : hâsir[1], hasret-keş).

hâsir حاسر (a. s. hasret'den.) : **1.** hasret çeken, merâmına nâil olamıyan. **2.** çıplak, silâhsız, eliboş, müdâfaadan âciz [adam]. "hâib" kelimesiyle birlikte kullanılır].

hâsir خاسر (a. s. hasâr'dan. hâsirîn, hâsirûn) : zarara, ziyâna uğrıyan.

hasîr حصير (a. i.) : **1.** hasır. **2. s.** söyler veyâ okurken dili tutulan.

hasîr خسير (a. s.). (bkz : hâsir).

hâsiren خاسراً (a. zf.) : zarar gördüğü halde, ziyâna uğrıyarak.

hâsirîn خاسرين (a. s. hâsir'in c.) : zarara, ziyâna uğrıyanlar. (bkz : hâsirîn).

hâsirûn خاسرون (a. s. hâsir'in c.) : zarara, ziyâna uğrıyanlar. (bkz : hâsirîn).

hasîs خسيس (a. s. hisset'den) : **1.** nekes, çimri, pinti. **2.** alçak, değersiz, kıymetsiz; insanı küçülten. **Hasîs menfaatlar.**

hasîsa خصيصه (a. i.) : kendine mahsus olup başkasında bulunmıyan keyfiyet, karakter.

hasîse حسيسه (a. i.) : kötü huy, fenâ tabîat.

hasiyy خصى (a. s.) : hadım edilmiş, hayası çıkarılmış, burulmuş [insan veyâ hayvan]; iğdiş.

hasl حشل (a. i.) : fenâ hal sâhibi olma.

haslet خصلت (a. i. c. : hısâl) : insanın yaradılışındaki huyu, tabîatı, mizâcı.

haslet-i cemîle : güzel huy.

hasm حسم (a. i.) : kesme, kesip atma, kesîn olarak hal ve fasletme.

hasm-ı da'vâ : dâvânın halli.

hasm خصم (a. i. ve s. c. : husûm) : **1.** düşman. (bkz : adû). **2.** muhâlif, karşı taraf.

hasm-i ca'lî : **huk.** [eskiden]. hakikatte hasım olmadığı halde, hasım imiş gibi hâkim huzûrunda husûmeti kabûl eden kimse.

hasm-ı ekber : en büyük düşman, şeytan.

hasm-ı bîser ü pâ : sefîl düşman.

hasm-i mütevârî : **huk.** [eskiden] mahkemeye gelmekten ve vekil göndermekten çekinen ve korkan kimse.

hasm-âne خصمانه (a. f. b. zf.) : düşmancasına.

hasmen حسماً (a. zf.) : kesîn karar ile halledip bitirmek sûretiyle.

hasmî خصمى (a. i.) : düşmanlık. (bkz : husûmet).

hasnâ حصنى (a. s.) : fazlasiyle nâmuslu olan [kadın].

hasnâ-yi hüsnâ : hem güzel, hem nâmuslu [kadın].

hasnâ' حسناء (a. s.) : güzel [kız veyâ kadın]. **Arûs-i hasnâ** : güzel gelin.

has-pûş خسپوش (f. b. s.) : yalancı, hîlekâr, mürâî.

haspûşî خسپوشى (a. s.) : riyâ, hîle.

hasr حصر (a. i.) : **1.** sıkıştırma, dar bir yerin içine alma. **2.** hareketten menetme, etrâfını çevirme. **3.** mahsus kılma, kılınma, **4.** vakfetme, tahsîs etme. **5.** Zaman ayırma. **6.** konuşurken veyâ okurken tutulup kalma.

hasr-i iştigal : bütün uğraşmayı bir şeye hasretme.

hasr-ı nazar : bakışı bir tarafa veyâ noktaya dikme.

hasr خصر (a. i.) : **1.** böğür. **2. anat.** bel.

hasreme حثرمه (a. i.) : **anat.** üst dudağın alt dudak üzerine taşması.

hasret حسرت (a. i.) : ele geçirilemiyen veyâ elden kaçırılan bir nîmete üzülüp yanma, iç çekme, inleme; üzüntü, iç sıkıntısı, keder, zahmet; eseflenme, göreceği gelme, özleyiş. (bkz : iştiyâk).

hasret-fiken حسرت فكن (a. f. b. s.) : hasret düşüren, hasret döken.

hasret-keş حسرتكش (a. f. b. s.) : hasret çeken, özlemiş.

hasret-keşâne حسرتكشانه (a. f. zf.) : hasret çekene yakışacak sûrette.

hasret-nâme حسرتنامه (a. f. b. i.) : **ed.** ayrılık dolayısiyle yazılan mektup.

hasret-zede حسرتزده (a. f. b. s. c. hasret-zedegân) : hasrete uğramış, hasrete düşmüş.

hasret-zede-gân حسرتزدگان (a. f. b. s. hasret-zede'nin c.) : hasrete uğramış olanlar, hasrete düşmüş olanlar).

hasret-zede-gî حسرتزدگى (a. f. b. i.) : hasrete uğramış, hasrete düşmüş olma.

hâss خاص (a. s. c. : havâs) : **1.** mahsus, *özel. **İsm-i hâss** : has isim, *özel ad. **2.** hükümdârın kendine mahsus olan. **3.** saf, hâlis. **4. tar.** Osmanlı İmparatorluğu'nun eski devirlerinde, devletin büyüklerine ayrılan ve yıllık geliri yüzbin akçadan yukarı olan arâzi.

hâss ü âm : herkes.

hâss-ül-hâss : en has, en güzel.

hâss حاس (a. s. hiss' ən) : hisseden, duyan. [müen. "hâsse" dir].

hass حث (a. i.) : birini, bir işe teşvîk etme, kandırıp ayartma.

hass ü iğrâ' : teşvik ve kışkırtma.

hass حس (a. s.) : **1.** alçak, âdî. **2. i.** marul.

hassâd حصاد (a. s.) : ekin biçen, orakçı. (bkz : hâsıd).

hassâs حساس (a. s. hiss'den.) : çok hisseden, pek çabuk ve kolay müteessir olan, alıngan, hisli, duygulu : **Hassâs bir kalb. Hassâs terâzi** : en ufak bir farkı gösteren [terâzi].

hassâs-âne حساسانه (a. f. zf.) : hassas, duygulu olana yakışacak sûrette.

hassâsiyyet حساسيت (a. i.) : hassaslık, duygulu olma hali.

hâsse حاسه (a. i. hiss'den. c. : havâss) : bir şeye mahsus olan kuvvet ve hal, duygu. ["hâss" ın müennesidir].

hâsse-i lems : elle dokunma kuvveti.
hâsse-i rü'yet : görme kuvveti.
hâsse-i selîme : sağ duyu, **fr. bon sens.**
hâsse-i sem' : işitme kuvveti.
hâsse-i şemm : koklama kuvveti.

hâsseten خاصة (a. zf.) : husûsî olarak, * özellikle, ayrıca, yalnız.

hâssiyyet خاصيت (a. i. c. : hasâis) : kuvvet, te'sir. [bir şeye mahsus olan].

hâssiyyet-i kat-ı hayât : ölüm hassası; ölüm te'-sîri.

haste خسته (f. s. c. : haste-gân) : hasta, rahatsız, sayrı.

haste-i bî-şifâ : şifâsız hasta.

haste-i gam-ı aşk : aşk gamının hastası.

hâste خاسته (f. s.) : **1.** ayağa kalkmış. **2.** uzanmış. **Ber-hâste** : ayaklanmış. **Nev-hâste** : yeni yetişen delikanlı; yeni yetme.

hâste خواسته (f. s.) : istenilmiş, istenilen. (bkz : matlûb).

haste-bend خسته بند (f. b. i.) : kırık çıkık sarmıya yarıyan bağ, sargı. (bkz : cebîre).

haste-gân خستگان (f. s. haste'nin c.) : hastalar, rahatsızlar, sayrılar.

hâst-gâr خواستگار (f. b. s.) : isteyici, istiyen. (bkz : tâlib).

hâst-gârî خواستگاری (f. b. i.) : isteyicilik, tâliplik.

haste-gî خستگی (f. b. i.) : hastalık, rahatsızlık.

hasûd حسود (a. s. hased'den.) : hasedçi, kıskanç, çekemiyen. **El hasûd lâ yesûd** : hasedçi kimse faydalanmaz ve onmaz. (bkz : hâsid).

hasûd-âne حسودانه (a. f. zf.) : hasûd olana yakışacak sûrette, hasetçilikle kıskançlıkla.

hasûdî حسودی (a. i.) : hasutluk, hasetçilik, kıskançlık.

hasûr حصور (a. s.) : **1.** tasadan gönlü daralan. **2.** sır saklıyan. **3.** mücâhede yoliyle evlenmiye ve kadınlara yaklaşmıya rağbet etmiyen. [Kur'an'da bu kelime ile "Hz. Yahya" vasıflandırılmıştır].

hasve حسوه (a. i. c. : husevât, husvât) : azar azar, yudum yudum içme.

hâş خاش (f. i.) : **1.** kırıntı, döküntü, süprüntü. (bkz : hâşâk). **2.** şiddet, kızgınlık.

hâşâ حاشا (a. e.) : aslâ, katiyen, hiçbir vakit, Allah göstermesin, uzak olsun. (bkz : hâşe-li-llâh).

haşâfet حشافة (a. i.) : kin ve düşmanlık.

haşâhiş خشاخش (a. i. haşhâş'ın c.) : haşhaşlar.

haşâiş حشائش (a. i. haşîş'in c.) : kuru otlar. (bkz : haşîş). ["haşâyiş" şeklinde de kullanılmıştır]. (bkz : haşâyiş).

hâşâk خاشاك (f. i.) : çöp, süprüntü; yonga. (bkz : hâş [1]).

hâşâk-i zaîf : kuru çalı, çırpı.

haşâyiş حشايش (a. i. haşîş'in c.). (bkz : haşâiş).

haşeb خشب (a. i.) : kereste yapılan kalın, kuru ağaç, odun.

haşeb-i kâzib (yalancı odun). **bot.** enine kesilen ağacın kabuğuna yakın olan yumuşak kısmı.

haşeb-i sâdık : **bot.** ağacın hakiki odun hâline gelen kısmı.

haseb-ül-enbiyâ : **bot.** peygamber ağacı.

haşebe خشبه (a. i. c. : haşebât) : ağaç, odun; yonga. (bkz : haşeb).

haşebî, haşebiyye خشبى ، خشبيه (a. s.) : **1.** odun yapısında, odun gibi, odunla ilgili, odun cinsinden. **2. bot.** * ağaçsıl.

haşebiyyet خشبيت (a. i.) : odun niteliği, odunluk.

haşeb-pâre خشبپاره (a. f. b. i.) : ağaç, tahta parçası; yonga.

hașed حشد (a. i.) : insan toplu luğu.

haşefe حشفه (a. i.) : **1. anat.** erkeğin tenâsül âletinin baş tarafı. **2. bot.** başçık.

haşel حشل (a. i.) : âdî, bayağı, rezîl olma; bayağılık.

hâşe li-llâh حاش لله (a. zf.) : Allah göstermesin, aslâ kati'yen, hiçbir vakit. (bkz : hâşâ).

haşem حشم (a. i. c. : ahşâm) : **1.** maiyet, yanında bulunanlar. **2.** âile. **3.** hademe. **Hadem ü haşem** : hizmet edenler, maiyet halkı.

haşem-nişîn حشم نشين (a. f. b. i.) : göçebe.

haşerât حشرات (a. i. haşere'nin c.) : **1.** küçük böcekler. **2.** örümcek, karınca, akrep; fâre; yılan ve benzerleri gibi hayvanlar. **3. mec.** değersiz ve zararlı kimseler.

haşerât-ı lâ yüflihûn : **mec.** insanı rahatsız eden küçük çocuk gürûhu.

haşere حشره (a. i. c. : haşerât) : arı, karınca, örümcek ve benzerleri gibi küçük hayvanlar, böcek.

haşhâş خشخاش (a. i.) : **bot.** kapsüllerinden afyon, tohumlarından da yağı çıkarılan bir nebat, * bitki.

haşhâşiyye خشخاشيه (a. s.) : haşhaş ile ilgili, haşhaş nev'inden. **Fasîle-i haşhâşiyye** : gelincikgiller.

hâşır حاشر (a. s.) : haşreden, cemeden, toplıyan. **Nidâ-yi hâşır** : toplıyan ses.

hâşi' خاشع (a. s. huşû'dan. c. : hâş'în) : alçak gönüllülükgösteren.

hâşian خاشعاً (a. zf.) : alçakgönüllülük göstererek.

hâşiâne خاشعانه (a. zf.) : alçakgönüllülük göstererek. (bkz : mütevâzıâne).

haşîf حشيف (a. i.) : eski, yıpranmış elbise.

hâşiîn خاشعين (a. s. hâşi'in c.) : alçakgönüllüler.

haşîm حشيم (a. s.) : haşmetli, gösterişli. (bkz : muhteşem, müdebdeb).

hâşim هاشم (a. s.) : **1.** kuru ekmek kırıntısı doğruyan [çorba ve benzeri gibi şeylere]. **2.** ezen, yaran, kıran, parçalıyan. **3.** erkek adı.

Hâşimiyye هاشميه (a. h. i.) : **tas.** Celvetî tarîkatı şûbelerinden biri. [Üsküdarlı Seyyit Mustafa Hâşim. (Hâşim baba) Melâmîliğe de girdiği için adına nisbet edilen Hâşimiyye'yi Bayrâmiyye şûbesinden sayanlar da vardır. Seyyit Mustafa Hâşim, Bektâşiliğe de girdiği için kendisine ondan dolayı baba denilmiştir].

haşîn, haşin خشن ، خشين (a. s. huşûnet'den.) : katı, sert, kırıcı, gönül kırıcı, kaba.

haşîş حشيش (a. i.) : **1.** kuru ot. **2. bot.** esrar denilen "Hind keneviri" yaprağı.

haşîşe حشيشه (a. i.) : ot.

haşîşet-üd-dîk : **bot.** ökse otu.

haşîşet-üd-dûd : **zool.** soğulcan otu.

haşîşet-ül-buzâk : **bot.** tükrük otu.

haşîşet-ül-cereb : **bot.** uyuz otu.

haşîşet-ül-hattâf : **bot.** kırlangıç otu.

haşîşet-ül-hımâr : **bot.** eşek otu.

haşîşet-ür-rie : **bot.** ciğer otu.

haşîşet-ür-rühbân : **bot.** papas otu.

haşîşet-üz-zîbâk : **bot.** yaban fesleğeni.

haşîşet-üz-zücâc : **bot.** yapışkan otu.

hâşiye حاشيه (a. i. c. : havâşî) : **1.** kenar, pervaz, bir kitabın sahifeleri kenarına veyâ altına yazılan yazı. (bkz : hâmiş). **2.** bir eserin metnini şerh ve îzah eden kitap.

haşl حشل (a. s.) : herşeyin fenâsı, âdîsi, bayağısı.

haşmet حشمت (a. i.) : **1.** "haşem" den meydana gelen büyüklük, heybet. **2.** saygıdan dolayı çekinme. **3.** nezâket. **4.** hiddet, kızgınlık. **5.** alçak gönüllülük.

haşmet-li, -lü : haşmet sâhibi mânâsına olup ecnebî hükümdarlarına verilen bir ünvandır.

haşmet-meâb حشمتمآب (a. b. s.) : haşmetli, haşmet sâhibi. [pâdişahlar için kullanılan, hürmet bildiren cümlelerden idi].

haşr حشر (a. i.) : **1.** toplama, cem'etme. **2.** ölüleri diriltip mahşere cıkarma; kıyâmet. **Sûre-i haşr** : Kur'ân'ın 59. sûresi.

haşr-ı emvât : ölülerin bir araya toplanması; kıyâmet günü. (bkz : yevm-ül-haşr).

haşr ü neşr : toplanıp dağılma.

haşr ü neşr. [olmak] : haşır neşir. [olmak], uğraşıp durmak.

haşrece حشرجه (a. i.) : can çekişme hâlinde bulunan bir hastanın çıkardığı hırıltı.

haşşâş حشاش (a. s.) : esrar içen, esrar gibi uyuşturucu şeyler kullanan.

haşv حشو (a. i. c. : haşviyyât) : **1.** minder, yastık gibi şeylerin içine doldurulan pamuk, kıtık, kuru ot. **2.** kırılacak şeylerin arasına konulan saman ve sâire. **3. ed.** uzun ve faydasız söz, dolma ve doldurma söz.

haşv-i kabîh : **ed.** söze çirkinlik veren fazlalık.

haşv-i melîh : **ed.** ibâre arasında, cümle-i mu'tarıza, kabîlinden bir söz karıştırma ve ikinci derecede bir mânâ ifâde etmektir.

haşv-i müfsid : **ed.** yalnız kalabalık etmekle kalmayıp mânâyı da anlaşılmaz bir hâle getiren.

haşv-i mutavassıt : **ed.** söze çirkinlik te, güzellik te vermiyen fazlalık.

haşvî حشوى (a. s.) : **1.** haşve mensup; mânâsız sözler söyliyen. **2.** haşve benziyen.

haşviyyât حشويات (a. i. haşv'in c.) : söz arasında "şey, meselâ, sözüm yabana" gibi söylenen sözler.

haşye, haşyet خشيت ، خشيه (a. i.) : korku, korkma.

haşyeten خشيه (a. zf.) : korku ile, ürkerek.

haşyeten min-Allah : Allah'tan korkarak.

haşyet-ullah خشية الله (a. b. i.) : Allah korkusu.

hât خات (f. i.) : çaylak [kuş].

hatâ' خطاء (a. i.) : **1.** yanlış; yanlışlık; yanılma. **2.** günah. **3.** kabahat, kusur.

hatâ muâdelesi : **jeol.; top.** her hangi bir nîrengi şebekesinin muvâzene hesaplarına başlandığı zaman beher üçgen için hazırlanan muhtemel hatâlara âit muâdele (* denklem).

Hatâ خطا (a. h. i.) : şimâlî (kuzey) Çin.

hatab حطب (a. i. c. : ahtâb) : odun. (bkz : hîzem).

hatâ-bahş خطا بخش (a. f. b. s.) : kabahatleri affeden, bağışlıyan.

hatâen خطاءً (a. zf.) : yanlış olarak, yanlışlıkla.

hatâir خطائره (a. i. hatîre'nin c.) : mühim, * önemli işler.

hatâiyyât خطائيات (a. i. c.) : yanlışlar, yanlışlıklar.

hatâ-kâr خطاكار (a. f. b. s.) : hatâ eden, yanlış yapan, yanılan.

hatâ-pûş خطاپوش (a. f. b. s.) : kabahatleri örten, örtbas eden.

hatâr حتار (a. i.) : **1.** çadır eteklerine bağlanan parça. **2.** birşeyin etrâfını çevreliyen pervaz, çenber gibi şeyler.

hatar خطر (a. i. c. : hatarât) : tehlike.

hatarât خطرات (a. i. hatar'ın c.) : tehlikeler. (bkz : hıtâr).

hatar-gâh خطرگاه (a. f. b. i.) : tehlike yeri, tehlikeli yer.

hatar-nâk خطرناك (a. f. b. s.) : tehlikeli, korkulu, korkunç.

hatâ-sevâb خطا صواب (a. b. i.) : kitaptaki yanlışlıkları gösteren düzeltme cetveli.

hatât حطاط (a. i.) : **1.** süt kaymağı. **2. hek.** cilt iltihâbından meydana gelen kabukların soyularak iyi olanları.

hatât حتات (a. i.) : bağırma, çağırma. (bkz : feryâd, gırîv).

hatâtîf خطاطيف (a. i. huttâf'ın c.) : kırlangıçlar.

hatavât خطوات (a. i. hatve'nin c.) : adımlar.

hatavât-üş-şeyâtîn : şeytanın mesleği, eğri yol. [Kur'an da "hutuvât" olarak geçer].

hatâyâ خطايا (a. i. hatâ'nın c.) : kabahatler, suçlar, günahlar, yanlışlar yanlışlıklar.

hatâyî هاتايى (a. i.) : **1.** Hatay kumaşı. **2. g. s.** süslemede (tezhip) açılmış lotüsü andıran bir çiçek motifi **3.** tezhipte, merkezini hatâyî denilen çiçek motifi işgal etmek üzere birbirine geçmiş sipiral dallardaki çiçek motiflerinden teşekkül eden süsleme tarzı. **4.** güzel sanatlarda kullanılan ve Çin'de pirinçten yapılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

hâtem خاتم (a. i.) : **1.** mühür, üstü mühürlü yüzük.

hâtem-i merâret : acılık mührü. **2.** en son.

hâtem-i sadâret : pâdişâhın sadrâzamlarda duran mühürü.

hâtem-ül-enbiyâ, hâtem-ün-nebiyyîn (nebîlerin, peygamberlerin sonuncusu) : Hz. Muhammed.

Hâtem حاتم (a. h. i.) : **1.** Arab kabîleleri arasında tanınmış "Tayyi" kabîlesine mensup ve cömertliğiyle meşhur olan "İbnü Abd-illâh Bin Sa'd" ın lâkabı. **2. s.** çok cömert [adam].

hâtem-âne حاتمانه (a. f. zf.) : hâtem'e yakışacak sûrette, cömertcesine.

hatemât ختمات (a. i. hatme'nin c.) : hatim etmeler, bitirmeler.

hatemât-ı Fürkan-ı Kerîm : Kur'ân-ı Kerîm'i birkaç defa hatmetme.

hateme ختمه (a. n.) : "Allah sona erdirsin!" mânâsında kullanılan bir dilek.

hâtemî حاتمى (a. s.) : hâtem'e mensup.

hâtemî خاتمى (a. s.) : **1.** mühürle ilgili. **2.** mühür yapan.

hâtem-kârî خاتمكارى (a. f. b. i.) : bir sathın (*düzeyin) üzerine süs şekilleri oyarak meydana gelen boşlukları o satha benziyen başka bir madde veyâ mâdenle doldurmak sûretiyle yapılan süslemeler.

hâtemî-kerem حاتمى كرم (a. b. s.) : Hâtem gibi lûtfü, ihsânı çok olan.

haten ختن (a. i.) : dâmât.

hatenât ختنات (a. i. hatene'nin c.) : kaynanalar,

hatene ختنه (a. i. c. : hatenât) : kaynana. (bkz : hatne).

hatf حتف (a. i.) : ölüm, ölme. (bkz : mevt).

hatfe enfihi vefât : rahat döşeğinde eceliyle ölen.

hatf خطف (a. i.) : **1.** kapma, aşırma, çalma. **2.** şimşeğin göz kamaştırması, gözü alması.

hâtıb حاطب (a. s. ve i. hatab'dan) : **1.** odun toplıyan, oduncu. (bkz : hattâb). **2.** iyiyi kötüyü ayırdedemiyen kimse.

hâtıb-ı leyl, hâtıb-ül-leyl (gece odun toplıyan) : **mec.** saçmasapan konuşan [adam].

hâtıf خاطف (a. s. c. : havâtıf) : **1.** kapıp götüren. **2.** göz kamaştıran.

hâtım حاطم (a. s.) : kırıcı, kırıp ufalayıcı.

hâtır خاطر (a. i. hutûr'dan.) : **1.** zihin, fikir. **2.** keyif, hal. **3.** gönül.

hâtır-ı âtır : mektuplarda geçen hatır sorma formülü.

hâtır-ı nâ-şâd : tasalı gönül. **4. tas.** kalbe gelen mânevî hitap

hâtır-ı melekî : **tas.** Âhiret muhabbeti, rûhânî kuvvetlerin geleceği ve bu yüzden taatın zuhûru.

hâtır-ı nefsânî : **tas.** nefis ve dünyâ muhabbetinin cismânî kuvvetlere üstünlüğü.

hâtır-ı rahmânî : **tas.** sâlikin kalbinde cemâl-i vahdetin tecellîsiyle tam bir sükûnet husûlü. [ayni zamanda "muhabbet-ül-Allah" da demektir].

hâtır-ı şeytânî : **tas.** nefse muhabbet yüzünden ma'siyyet işlemesi. [şehvet ve ma'siyyet demektir].

hâtıra خاطره (a. i. hutûr'dan. c. : hâtırât) : hatıra gelen, hatırda kalan şey, andaç.

hâtır-âşüfte خاطر آشفته (a. f. b. s.) : gönlü perîşan olan.

hâtırât خاطرات (a. i. hâtıra'nın c.) : **1.** hatıra gelen, hatırda kalan şeyler. **2. ed.** bir kimsenin, yaşadığı zamâna, bulunduğu işlere, görüştüğü kimselere dâir düşüncelerini ve duygularını içinde topladığı kitap.

hâtır-âzâr خاطر آزار (a. f. b. s.) : hatır kıran.

hâtır-âzürde خاطر آزرده (a. f. b. s.) : hatırı kırılmış.

hâtır-güşâ خاطر كشا (a. f. b. s.) : gönül açan, gönüle ferahlık veren.

hâtır-mânde خاطر مانده (a. f. b. s.) : hatırı kalmış, gücenmiş.

hâtır-nevâz خاطر نواز (a. f. b. s.) : gönlü okşıyan, hatırnaz.

hâtır-nevâzî خاطر نوازى (a. f. b. i.) : gönül okşayıcılık, hatırnazlık.

hâtır-nişân خاطر نشان (a. f. b. s.) : hatırda, kalan, akılda kalan.

hâtır-nişîn خاطر نشين (a. f. b. s.) : hatırda kalan, akılda kalan.

hâtır-sâz خاطر ساز (a. f. b. s.) : gönül yapan, hoşnut eden.

hâtır-şiken خاطر شكن (a. f. b. s.) : hatır kıran, gönül inciten.

hâtır-şinâs خاطر شناس (a. f. b. s.) : hatır alıcı, gönül alıcı.

hâtır-şinâsâne خاطر شناسانه (a. f. zf.) : hatırşinâs olana yakışacak sûrette.

hâtır-şinâsî خاطر شناسى (a. f. b. i.) : hatırşinaslık, gönül alıcılık.

hâtır-zâd خاطر زاد (a. f. b. s.) : hatıra doğan, akla gelen.

hâtî خاطى (a. s.) : yanıltan, şaşırtan; hatâya düşüren. (bkz : muhtî).

hatîa خطيئه (a. i. c. : hatâyâ) : **1.** günah, kabahat, suç. **2.** yanlış, yanlışlık.

hâtib خاطب (a. s.) : hitâbeden, söz söyliyen.

hatîb خطيب (a. i. c. : hutebâ) : **1.** câmide hutbe okuyan. **2.** güzel, düzgün konuşan kimse. (bkz : nâtıka-perdâz).

hatîb-âne خطيبانه (a. f. zf.) : hatibcesine, hatiblere, güzel söz söyliyenlere yakışırcasına; nutuk söylercesine.

hatîbe خطيبه (a. i.) : odunluk, ormanlık.

hâtif هاتف (a. s.) : **1.** sesi işitilip de kendisi görülmiyen [kimse], seslenici, çağırıcı. **2. i.** gayipten haber veren melek.

hâtif-âne هاتفانه (a. f. zf.) : hâtife yakışacak sûrette.

hâtifî هاتفى (a. s.) : hâtif'le ilgili.

hâtil هاتل (a. s.) : **1.** durmadan akan [yağmur]. **2.** yorgun; dingin.

hâtim خاتم (a. s. hatm'den.) : **1.** hitâma erdiren, bitiren. **2.** mühürliyen, mühürleyici. ["hâtem" olarak da kullanılır].

hâtime خاتمه (a. i.) : **1.** son, nihâyet. **Hüsn-i hâtime :** iyi bir şekilde bitirme. **2.** son nefeste kelime-i şahâdet getirme.

hâtime-keş خاتمه كش (a. f. b. s.) : hâtime çeken, son veren, bitiren.

hatir ختير (a. s.). (bkz : hattâr, hatûr).

hatîr خطير (a. s.) : **1.** şan ve şeref sâhibi [kimse]. **2.** yüce, ulu. **3.** muhâtaralı, tehlikeli. [müen. "hatîre" dir].

hatîre حظيره (a. i.). (bkz : hazîre).

hatm ختم (a. i.) **1.** hitâma erdirme, bitirme. **2.** Kur'ân'ı başından sonuna kadar okuma. **3.** mühürleme, mühürlenme.

hatm-i hâcegân ختم خواجگان (a. f. b. i.) : **tas.** nakşî tarîkati müritlerinin şeyh huzûrunda diz çöküp fikrî ve nazarî mâsivâdan tecerrüd ederek şeyhe ve dolayısiyle hakka vasl ile yönelip şeyhin işâretleriyle "Fâtiha, İhlâs, Elemneşrah" sûrelerini muayyen âdetlerde okuma.

hatm ختم (a. s.) : **1.** hâlis. **2. i.** hüküm ve kazâ îcâbettirme. **3. i.** sağlamlaştırma.

hatm خطم (a. i.) : **1.** kuş gagası. **2.** burun [insan ve hayvanda].

hatme ختمه (a. i. c. : hatemât) : hatim etme, bitirme. [bir kere].

hatmî خطمى (a. i.) : **bot.** ebegümeciye benziyen, ondan daha büyük bir çiçek olup kök ve çiçekleri hekimlikte kullanılır.

hatn ختن (a. i.) : **1.** sünnet etme. **2.** dâmad.

hatne ختنه (a. i.) : kaynana. (bkz : hatene).

hatra خطره (a. i.) : **den.** nehirlerde işliyen vapurların iskandil direği.

hatt خط (a. i. c. : hutût) : **1.** çizgi. **2.** satır. **3.** yol. **4.** yazı. **5.** pâdişah yazısı, ferman, buyruk. **6.** sıra, saf. **7.** gemiler için hareket istikameti olarak belirtilen taraf. **8. geo.** yalnız uzunluğu olan buut, * boyut. **9.** gençlerde yeni terliyen bıyık veyâ sakal. **10.** parmağın onikide biri olan bir ölçü.

hatt-ı bâlâ : coğr. doruk cizgisi, tepelerin en yüksek noktasından geçen hâyâlî çizgi.

hatt-ı butlân : battal etmek kasdiyle bir kaydın veyâ künyenin üzerine çekilen çizgi.

hatt-ı celî : bütün İslâm yazılarının uzaktan okunabilecek kadar iri yazılmış nev'i ve sülüs yazısının irisi.

hatt-ı dest : el yazısı, el yazması.

hatt-ı dîvânî : rık'a'nın birleştirilmesinden doğmuştur. Düz ve devirli kısımların daha kısa şekilde tatbik edilmesi sûretiyle çabukluk elde edilmiştir. "İnce dîvânî, kırma dîvânî, celî dîvânî" diye çeşitleri vardır. Bunların hepsine birden "çepyazısı" denir. Divânî ile celî dîvânî, ferman ve berat gibi yazılarda; ince ve kırma dîvânî, vakfiye, îlân, hüccet, ilmihaber gibi resmî kayıtlarda kullanılmıştır.

hatt-ı fâsıl : fasledici, ayırıcı çizgi.

hatt-ı gubârî : g. s. bir yazı sitili.

hatt-ı hareket : davranış, davranma yolu.

hatt-ı hubân : sevgilinin yanağında çıkan ince tüyler.

hatt-ı hümâyûn : pâdişahların herhangi bir iş için bizzat yazdıkları yazılar. (bkz : hatt-ı şerîf).

hatt-ı içtimâ-i miyâh : suların toplandığı hat, çizgi, dere.

hatt-ı imtiyâz : XIX. asırda, Sırbıstan, Romanya gibi beylik olan yerlerin sınırı.

hatt-ı istivâ : **coğr.** ekvator, **fr. équateur.**

hatt-ı İstivâ-i semâvî : **astr.** arzın merkezinden geçerek mihver-i âlem'e amut (* dikey) olmak üzere tasavvur edilen düzlemin semâ küresi ile arakesidi.

hatt-ı kûfî : "mensûbî" adı da verilen bu yazı ile sikke, kitâbe ve Kur'an yazılmıştır. IV. Halîfe Hz. Alî'nin bunu geliştirdiği ve ustaca kullandığı söylenir. Önceleri "Mekkî", "Medenî, "Basrî" adları verilmiş olan bu yazının, nesih yazısından sonra îtibârını kaybederek yalnız kitabelerde-ve süs yazısı olarak arasıra-kullanılmıştır.

hatt-ı lâ ism-i leh : **anat.** azm-i kas (sternum) üzerinden karına kadar geçen mevhum çizgi, **fr. grand droit de l'abdomen.**

hatt-ı mağribî : mağrip adı verilen : Cezâyir, Tunus ve Fas'lıların yazıları.

hatt-ı mevhûm : hayâlî çizgi.

hatt-ı mîhî, - mismârî : çivi yazısı.

hatt-ı mûvazî: geo. paralel çizgi, doğru.

hatt-ı müdâfaa : **ask.** müdâfaa, korunma, savunma hattı.

hatt-ı münhanî : **geo.** eğri çizgi.

hatt-ı münkesir : **geo.** kırık çizgi.

hatt-ı müstakîm ; geo. doğru çizgi.

hatt-ı nesih : kalınlığı "sülüs" yazısının üçte biri kadardır. Sonradan, tashihe elverişli olmadığından, yazanın ustalığını deneme bakımından, hattatlar arasında bir meheng olmuştur. Başka yazılara nispeten daha kolay okunduğundan, çok yayılmıştır. Kur'an, tefsir ve hadîs yazmakta çok kullanılmıştır. "Nesih kırması" ve "ince nesih" diye iki şekli daha vardır.

hatt-ı nev, -nevhîz, -nevin : yeni yeni terlemeye başlamış olan sakal.

hatt-ı nev-zuhûr : yüzde yeni yeni çıkmıya başlıyan tüy.

hatt-ı nısfın nehâr : **coğr.** meridyen, **fr. méridien.**

hatt-ı reyhânî : kalınlığı sülüs gibidir. Bunda gözü kapalı harf yoktur. Kur'an ve duâ yazmakta çok kullanılmış ise de, sonraları kullanılmaz olmuştur. İbni Bevvâb tarafından îcâdedildiği söylenir.

hatt-ı rıka' : "tevki" e bağlı ve tevki'î, kırması gibidir, kat'î bir şekli olmadığı gibi, kalınlığı için de bir ölçü yoktur. Harflerinin çoğu bitişiktir. Çabuk yazılabilir bir yazı olduğundan mektup ve sâire yazmakta kullanilmıştır. Bunun, Bağdatlı Ebül Fazl bin Hâzin tarafından îcâdedildiği söylenir.

hatt-ı rık'a : divânî'deki harf şekillerinini sâdeleştirilmesi ile meydana gelmiştir. Devir ve meyiller azaltılmış, bu sûretle yazıda çabukluk elde edilmiştir. Müsvedde, pusula, mektup gibi şeylerde kullanılır. "Rık'a kırması", "Babıâlî kırması" ve II. Abdülhamid devrinden beri kullanılan "İzzet Efendi rık'ası" gibi çeşitleri vardır.

hatt-ı siyâkat : bir yazı çeşididir. Her kelimede bir kısaltma yapılmış, çok defa nokta da kullanılmamıştır. Okunması çok zordur. Mâliye, Tapu, Evkaf gibi dâirelerde resmî kayıtlar tutmada çok kullanılmıştır. Güç okunur bir yazıdır.

hatt-ı sülüs : harflerin altıda dört parçası düz, iki parçası devirlidir. Yazının sülüs (=üçte bir) adını alması, bu üçte iki ve üçte bîr nisbetinin dâimâ korunmasındandır. Kalınlığı meşk kalemidir; daha incelerine "ince sülüs", kalınlarına da celî (= iri, kalın) veyâ "sülüs celîsi" denir.

hatt-ı şecerî : budak şeklinde bir yazıdır.

hatt-ı taksîm-i miyâh : **coğr.** su bölümü çizgisi, * su çatı.

hatt-ı ta'lîk : Îran yazısıdır, bütün harfleri devirlidir. Kalınlığı sülüs kadardır. Daha incelerine, "ince ta'lîk", "hurda ta'lîk", "gubârî tâ'lik", daha kalınlarına da "ta'lik celîsi" denir. "Kırma ta'lîk" diye bir şekli daha vardır. Rivâyete göre Hoca Ebü-l Âl, Pehlevî yazısı ile "kûfî furûâtı" nı birleştirmek sûretiyle îcâdetmiştir.

hatt-ı tevki' (icâzet) : eski hattatlarımızın "icâzet" dedikleri yazıdır. Yarısı düz, yarısı devirlidir. Kalınlığı nesih gibidir. Ferman, menşur, süfera, nâme, mahkemelerden çıkan vakfive sûretlerinde kullanılmıştır. Bunun da Ebü-l Fazl bin Hâzin tarafından îcâdolunduğu söyle nir.

hatt-ı ufki : **geo.** * yatay.

hatt-ı vâsıt : **geo.** * kenarortay.

hatt-ı vasl : bitiştirici, bitiştiren çizgi.

hatt-ı yemânî : hatti hamîrî denilen ve Arap harflerinin asıl ve esâsını meydana getiren hat, yazı.

hatt-ı zemîn : **geo.** yer * ekseni.

hatt-zer-endûd : altınla yazılmış celî yazılar.

hatt-üs-semt ve-l-kadem : **astr.** her hangi bir mahalde râsıdın bulunduğu noktadan ve semâ küresinin merkezinden, yânî Arzın merkezinden geçerek iki tarafa doğru uzanan ve semâ küresini iki noktada delen hattın bu iki nokta arasında kalan parçası.

hatt-üs-semt ve-n-nazîr : **astr.** muayyen bir maksatla rasat yapmak için belli bir noktada (mevkıf) duran râsıdın bulunduğu noktadan ve Arzın merkezinden geçip iki tarafa uzanarak küre-î semâvî'yi iki noktada delen mevhum hat ve bu hattın iki nokta arasında kalan parçası.

hatt حط (a. i.) : 1. aşağı inme, indirme. 2. oyunda taş çıkarma.

hattâ حتى (a. zf.) : bundan başka, fazla olarak, dahî, bile, hem de, üstelik de

hattâb حطاب (a. i.) : oduncu. (bkz : hâtıb).

hattâf خطاف (a. b.) : 1. kapan, aşıran, kapıp alıcı. 2. i. kırlangıç.

hattân ختان (a. i.) : sünnetçi.

hattâr ختار (a. s.) : hîlekâr. (bkz : hud'a-kâr).

hattât خطاط (a. i.) : el yazısı çok güzel olan sanatkâr.

hatt-âver خط آور (a. s.) : sakalı yeni yeni çıkmıya başlamış [genç].

hatt-âverde, -hatt-ber-âverde خط آورده ، خط برآورده (a. f. b. s.) : sa kalı gelmiş, sakalı çıkmış olan.

hattî خطى (a. s.) : 1. hat'ta âit, hatla ilgili. 2. i. g. s. bir yazı stili.

hatt-şinâs خط شناس (a. f. b. s.) : yazıdan anlıyan, yazı uzmanı, **fr graphologue.**

hâtûn خاتون (a. f. c. : havâtîn) : kadın.
hâtûn-i kıyâmet : Hz. Fâtime.

hatûr ختور (a. s.). (bkz : hattâr).

hatve خطوه (a. i. c. : hatevât) : adım. **Fesîh-ül-hatve** : geniş adım atan.

hatve-endâz خطوه انداز (a. f. b. s.) : adım atan.

hatve-endâzî خطوه اندازى (a. f. b. i.) : adım atıcılık.

hatve-şümâr خطوه شمار (a. f. b. s.) : 1. hatve, adım sayan. 2. ihtıyatla, çekinerek yürüyen.

hâv خاو (a. i.) : 1. şeftâlide olduğu gibi bâzı meyvaların üstündeki ince tüy. 2. çuha ve benzeri gibi kumaşların ters yüzünde bulunan tüy.

havâ هوا (a. i.) : 1. hava. **Serd-i havâ** : havanın soğukluğu. 2. **müz.** saz veyâ söz müziğine âit olup da husûsî bir isimle belirtilmiyen parçadır.

havâcib حواجب (a. i. hâcib'în c.). (bkz : hâcib).

havâdis حوادث (a. i. hâdise'nin c.) : ilgi ile karşılanan haber; yeni söz. [kelime müfred gibi kullanılır].

havâdis-i mütevâliye-i muhtelife-i kevniyye : dünyâya âit türlü türlü ve birbiri ardından gelen hâdiseler.

havâfî خوافى (a. i. hâfiye'nin c.) : **anat.** omuzun içyüzleri.

havâfir حوافر (a. i. hâfir'in c.). (bkz : hâfir).

havâkîn خواقين (a. i. hâkan'ın c.) : hükümdarlar, pâdişahlar, başbuğlar.

havâlât حوالات (a. i. havâle'nin c.). (bkz : havâle).

havâle حواله (a. i. c. : havâlât) 1. bir işi veyâ bir şeyi başka birine bırakma, üstüne bırakma, ısmarlama. 2. gebelerde ve küçük çocuklarda bâzan görülen sar'a nevinden bir hastalık. 3. görmeyi önliyen, mâni, hâil, tahta perde, duvar gibi şeyler.

havâle-i muaccele : **huk.** muhal-ün-bih'in filhal ödenmesi lâzım olarak yapılan havâle.

havâle-i mukayyede : **huk.** muhilin muhal-ün--aleyh zimmetinde yâhut yedinde olan malından vermek üzere diye mukayyet olan havâle.

havâle-i mübheme : **huk.** muhal-ün-bih'in tâcil ve te'cîli beyan olunmaksızın yapılan havâle.

havâle-i müeccele : **huk.** muhal-ün-bih'in muayyen vâdesi hulûlünde ödenmesi lâzım olarak yapılan havâle.

havâle-nâme حواله نامه (a. f. b. i.) : posta, banka gibi vâsıtalarla para göndermek üzere yazılan mektup, havâle mektubu.

havâleten حوالةً (a. zf.) : havâle olarak, havâle sûretiyle.

havâlî حوالى (a. i.) : etraf, civar, çevre, yöre.

havâlî-i beyn-el-hücerât : bot. nebatların hüceyreleri arasındaki boşluklar.

havâmis-i Süleymaniyye خواس سليمانيه (a. b. i.) : Süleymaniye Medresesi'ni teşkil eden medreselerden beşinin müderrisine verilen ünvân.

havânık خوانق (a. i. hânkah'ın c.) : tekkeler.

havânît حوانيت (a. i. hânût'un c.) : **1.** dükkânlar. **2.** meyhâneler.

havâre خواره (f. i.) : yiyecek, yiyinti.

havârık خوارق (a. s. hârık ve hârika'nın c.) : hârikalar, imkân ve yaradılışın üstünde olan, insanda hayranlık uyandıran, şeyler, * tansıklar.

havârık-ı âde : fevkalâde hâdiseler, * olaylar.

havârî حوارى (a. i. c. : havâriyyûn) : **1.** yardımcı. **2.** peygamberlerin fikirlerini yaymada yardımları dokunan kimselerden her biri. Hz. Îsâ'nın on iki yardımcısından her biri.

havâric خوارج (a. s. hâric ve hârice'nin c.) : **1.** âsîler; zorbalar. **2.** "Hakemeyn Vak-ası" ndan sonra Hz. Âli'ye isyân eden zümre, hâricîler.

Havâriyyûn حواريون (a. h. i. havârî'nin c.) : havâriler, Îsâ Peygamberin oniki kişiden ibâret olan yakın dostları, yardımcıları. [Simun Petrus ve kardeşi Andreas, Yakub (Zebedi'nin oğlu), Yuhanna (Zebedi'nin oğlu), Filipus, Bartolomeus, Tomas, Matta (vergi mültezimi), Yakub (Alfeus'un oğlu), Taddeus, Simun (gayur-), Yahuda İskariyot (Îsâ'yi ele veren)].

Havarnak خورنق (a. h. i.). (bkz : Havernak).

havâsıb حواصب (a. i. hâsıb'ın c.) : şiddetli rüzgârlar.

havâsın حواصن (a. i. hâsın, hâsına'nın c.) : nâmuslu kadınlar.

havâss حواس (a. i. hâsse'nin c.) : hasseler, duygular.

havâss-ı hamse-i bâtına (içteki beş duygu) : Hiss-i müşterek, hayâl, vehm, hâfıza, mutasarrıfa.

havâss-ı hamse-i zâhire (dıştaki beş duygu) : görme, işitme, tatma, koklama, dokunma.

havâss خواص (a. s. hass ve hassa'nın c.) : **1.** hassalar, keyfiyetler. **2.** muhterem, saygın olanlar.

havâss-ı hümâyûn : tar. Osmanlı Devleti'nin fütûhat devirlerinde zaptolunan arâzîden hazîne uhdesinde alıkonulanları.

havâss-ı me'murîn : me'murların ileri gelenleri. **3. i.** bâzı mânevî te'sirler için okunan duâlar. **Ehl-i havâss** : büyücüler.

havâss-ı refîa : resmî yazılarda Eyüp Kadıları hakkında kullanılan bir tâbir.

havâss ü avâm : ileri gelenler ve halk.

havâşî حواشى (a. i. hâşiye'nin c.) : **1.** hâşiyeler, derkenarlar. (bkz : hâşiye). **2.** kuyruklar, maiyet adamları.

havâtıf خواطف (a. i. hâtıf'ın c.) : göz kamaştırıcı şeyler.

havâtır خواطر (a. i. hâtıra'nın c.) : hâtıralar, fikirler, düşünceler.

havâtır-ı rabbâniyye : İlâhî ilhamlar, telkinler.

havâtır-ı şeytâniyye : şeytan telkinleri.

havâtim, havâtîm خواتم،خواتيم (a. i. hâtem'in c.) : **1.** mühürler.

havâtim-i resmiyye : resmî mühürler. **2.** sonlar, âkibetler.

havâtîn خواتين (a. i. hâtûn'un c.) : hâtunlar, şerefli kadınlar.

havâyic حوايج (a. i. hâcet'in c.) : ihtiyaçlar, lüzumlu, gerekli şeyler.

havâyic-i zarûriyye : zarûrî, giderilmesi gereken ihtiyaçlar. ["havâic" şekli doğrudur].

havelân حولان (a. i.) : **1.** dönme, dolaşma. **2.** değişme.

hâven هاون (a. i.) : havan.

havene خونه (a. s. hâin'in c.) : hâinlik edenler, hayınlar.

hâver خاور (f. i.) : şark, doğu yönü, gün doğusu.

hâverân خاوران (f. i. c.) : şark ile garb (doğu ile batı).

hâverî خاورى (f. s.) : şarkla, doğu ile ilgili.

hâver ü bâhter : şark ve garb (doğu ve batı).

Havernak خورنق (a. h. i.) : mîmar Sinimmâr tarafından, Fırat'ın Hîre yakınlarında, yapılmış meşhur köşk.

havf خوف (a. i.) . korku; korkma.
havf-i âr : utanma korkusu.
havf-i bâri : Allah korkusu.
havf-i füshat : meydan korkusu, **fr. agoraphobie.**

havfen خوفاً (a. zf.) : korkarak, çekinerek, korku ile.
havfen min Allah : Allah'dan korkarak.

havf-nâk خوفناك (a. f. b. s.) : korkulu, korkutan.

hâvî حاوى (a. s.) : **1.** ihtivâ eden, içine alan, şâmil, kaplıyan, toplıyan. (bkz : câmi'). **2. müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. 64 zamanlı ve 48 darblıdır. 64 zamanlı yegâne ölçü olan hâvî'nin 64/2 lik "ağır hâvî" mertebesi de kullanılmıştır. Bu usul ile peşrev ve besteler ölçülmüştür. Hâvî, 16 uzun ("2" kıymetinde) ve 32 kısa ("1" kıymetinde) zamânı teşkîl eden, sırasiyle 2 sofyan, 2 yürük semâî, 7 sofyan ve 1 nîm hafif'ten mürekkeptir.

hâvî, hâviye خاوى ، خاويه (a. i.) : **1.** ıssız, tenha yer. **2.** boş çöl.

hâviye حاويه (a. i.) : havya, tenekecilerin lehim yaparken kullandıkları, çekice benzer bir âlet.

Hâviye هاويه (a. h. i.) : Cehennem'in yedinci katı, en şiddetlisi. (bkz : hutame, sakar, saîr).

havkale حوقله (a. i. c. : havâkıl) : **1.** hızla yürüme. **2. s.** çok ihtiyar, zayıf ve çelimsiz adam. **3.** (bkz : havlaka).

havl حول (a. i.) : **1.** yıl, sene. **2.** etraf, çevre. **3.** güc, kuvvet, tâkat. **Lâhavle velâ kuvvete illâ billâh** : kuvvet ve kudret ancak Cenâbıhakk'a mahsustur.

havlaka حوقلة (a. cü.) : lâ havle çekme, "lâ havle velâ kuvvete illâ billâh (güç de, kuvvet de ancak Allah'ın yardımı ile husûle gelir)" cümlesini söyleme.

havme حومه (a. i.) : tasarruf dâiresi.

havrâ حورا (a. i. c. : hûr) : âhû gözlü [kız, kadın]. (ahver'in müennesi).

havsal حوصال (a. i.) : havuzun kenarında suyun durulduğu yer.

havsala حوصله (a. i.) : **1.** kuş kursağı. **2.** mîde. **3.** anlayış, akıl; zihin. **4. biy.** leğen.

havsala-sûz حوصله سوز (a. f. b. s.) : tâkati, tahammülü yakan, mahveden.

Havvâ' حواء (a. h. i.) : **1.** Hz. Âdem'in zevcesi olup, Âdem Cennet'te uykuda iken sol taraf kaburgasından alınan bir kemikten yaratılmış ve bu ameliyeden Âdem hiç acı duymamıştır. Âdem topraktan, Havvâ, kemikten yaratılmıştır. (bkz : ümm-ül-beşer). **2.** esmer kadın. **3.** kadın adı.

havâcc حواج (a. i. hâcce'nin c.) : hacca giden, Kâbe'yi ziyâret eden hacı [kadınlar, kızlar].

havye حويه (a. i.) : yaranın etrâfındaki kabarık etler.

havz خوض (a. i.) : **1.** suya girme. **2.** sakınılacak işe sokulma, girişme.

havz حوض (a. i. c. : hiyâz) : havuz.
havz-ı behişt : cennet havuzu.
havz-ı hayâl : hayal havuzu.
havz-ı sâbih : yüzer, yüzen havuz.

havza حوزه (a. i.) : bir hükûmetin idâresi altında bulunan ülkelerin bütünü.

havza حوضه (a. i.) : **1. coğr.** açık ve düz olan deniz kıyısı. **2.** kenar, yan, taraf. **3.** memleket.

hây های (f. n.) : vay!, eyvah!

hayâ' حياء (a. i.) : **1.** utanma, sıkılma. **2.** âr, nâmus, edep. **3.** Allah korkusu ile günahtan kaçınma.

hayâ-dâr حيادار (a. f. b. s.) : utanan, utangaç. (bkz : mahcûb).

hayâdîd حياديد (a. i. haydûd'un c.) : haydutlar. [uydurma kelimelerdendir].

hâyâ-hây هاياهاى (f. b. i.) : yas tutan kimsenin iniltisi; feryâdı. (bkz : hâyâhûy [2]).

hâyâ-hûy هاياهوى (f. b. i.) : **1.** çalıp eğlenmeden çıkan gürültü. **2.** vâveylâ, çığıltı. (bkz : hâyâ-hây).

hayâl خيال (a. i. c. : hayâlât) : **1.** insanın kafasında tasarlayıp canlandırdığı şey.

hayâl-i âşık-âne : âşıkcasına hayal.
hayâl-i beşer : insan hayâli.
hayâl-i hatâ : yanlış hayâli, yanlış bir şeyi tasarlama.
hayâl-i sefîd : beyaz hayal.
hayâl-i teslîm : teslim hayâli, teslim olmayı düşünme. **2.** kuruntu. **3.** karagöz oyunu. **4.** gölgeli görünen şey.

hayâlât خيالات (a. i. hayâl'in c.) : hayaller, hulyâlar. (bkz : hayâl).
hayâlât-ı âliyye : yüksek hayaller.
hayâlât-ı askeriyye : askerlik hayalleri.

hayâl-bâz خيال باز (a. f. b. i.) : hayal, daha çok, karagöz oynatan. (bkz : hayâlî).

hayâlen خيالاً (a. zf.) : kafada tasarlayıp canlandırarak, hayal olarak.

hayâlet خيالت (a. i. c. : hayâlât) : göze görünen hayal, karaltı, görüntü.

hayâl-hâne خيال خانه (a. f. b. i.) : vehim, kuruntu melekesi, * yetisi.

hayâlî خيالى (a. s.) : **1.** hayâl'e mensup, hayâl ile ilgili. **2.** karagöz oynatan, hayalci, **fr. romantique.** (bkz : hayâl-bâz). **3. h. i.** Kanûnî Sultan Süleyman devrinin büyük şâirlerinden biri.

hayâliyyât خياليات (a. i. c.) : hayâle âit şeyler.

hayâliyyûn خياليون (a. i. hayâlî'nin c.) : romantik şâirler, yazarlar, **fr. les romantiques.**

hayâl-perest خيالپرست (a. f. b. s.) : hayalci, hayal kuran, hayal peşinde dolaşan, dalgın.

hayâl-perver خيالپرور (a. f. b. s.) : hayâle düşkün.

hayamât خيمات (a. i. hayme'nin c.). (bkz : hayme, hıyâm, hiyem).

hayât حيات (a. i.) : dirilik, canlılık.

hayât-ı alîl : hastalıklı hayat, hasta ömür.
hayât-ı askeriyye : askerlik hayâtı.
hayât-ı câvidânî : dâimî hayat.
hayât-ı husûsiyye : husûsî (* özel) hayat, şahsa âid hayat.
hayât-ı insânî : insana âit hayat.
hayât-ı ma'sûmâne-i tıflâne : çocuğa yakışacak mâsumlukta ömür.
hayât-ı sahîha : esen hayat.
hayât-ı takdîriyye : **huk.** hamlin, yânî rahimde bulunan çocuğun hayâtı. [bu cihetle hamil ölüm zamânında anası rahminde olmak ve sağ doğmak şartiyle vâris olur].

hayât-bahş حيات بخش (a. f. b. s.) : hayat bağışlıyan, hayat veren, yeni baştan zindelik kazandıran.

hayât-efzâ حيات افزا (a. f. b. s.) : hayat artıran.

hayât-engîz حيات انگيز (a. f. b. s.) : yaşatan, yaşamaya zorlıyan.

hayâtî, hayâtiyye حياتى ، حياتيه (a. s.) : hayâta, yaşayışa âit, hayatla ilgili.

hayâtiyyât حياتيات (a. i. c.) : biyoloji, **fr. biologie.**

hayâtiyyet حياتيت (o. i.) : canlılık.

hayâtiyyûn حياتيون (a. i. c.) : biyoloji bilginleri.

haybet خيبت (a. i.) : mahrum ve meyûs olma, mahrumluk.

haybet-zede خيبت زده (a. f. b. s.) : kedere, sıkıntıya, mahrumluğa uğrıyan.

haydar حيدر (a. i.) : **1.** arslan. (bkz : esed, dırgam, gazenfer, şîr). **2.** Hz. Ali. **3.** cesur, yiğit adam. **4.** erkek adı.

haydar-ı kerrâr : döne döne hamle eden, saldıran. [Hz. Ali'nin vasıflarındandır].

haydara حيدره (a. i.). (bkz : haydar).

haydar-âne حيدرانه (a. f. zf.) : haydarcasına, arslancasına; Hz. Ali'yi hatırlatır, andırır sûrette. (bkz : gazanferâne, şîrâne).

haydarî حيدرى (a. i.) : **1.** haydarlık, arslanlık. **2.** eskiden giyilen kolsuz, kısa aba hırka, haydariyye.

haydariyye حيدريه (a. i.) : hırka altına giyilen kolsuz ve kısa elbise.

haydûd حيدود (a. i. c. : hayâdîd) : dağ hırsızı. [kelimenin aslı Macarca'dır].

hâye خايه (f. i.) : **1.** haya. **2.** yumurta.

hâye-i iblîs : **jeol.** şeytan hayası denilen bir nevî taş.

hayevân حيوان (a. i.). (bkz : hayvân).

hâyende خاينده (f. s.) : ağızda çiğneyen, çiğneyici.

hayevî حيوى (a. s.) : **1.** yılana âit, yılanla ilgili. **2. fels.** canlı, * dirimsel, **fr. vital.** [müen. "hayeviyye" dir].

hayf, hayfa' حيف ، حيفا (a. e.) : **1.** haksızlık, cevir, zulum. **2.** yazık ki, heyhat, vah!.

hayıflanma : yanıp yakılma.

hâygene خايگنه (a. i.) : kaygana denilen, yumurta ve un ile yapılan bir tatlı.

hâyır حاير (a. s.) : hayrette kalan, şaşıran. (bkz : mütehayyir).

hayır-hâh خير خواه (a. f. b. s.) : (bkz : hayr-hâh).

hâyic هايج (a. s.). (bkz : hâic).

hâyîde خاييده (f. s.) : ağızda çiğnenmiş, ağızdan ağıza dolaşmış, bayat, köhne söz.

hâyîde-gû خاييده گو (f. b. i.) : hâyîde, bayağı söz söyliyen, bayağı şâir.

hâyîde-suhen خاييده سخن (f. b. i.). (bkz : hâyîde-gû).

hâyih حايح (a. i.) : lâzım olduğu halde bulunmıyan nesne.

hâyik حايك (a. i.) : bez dokuyan, çulha.

hayl خيل (a. i. c. : ahyâl, hüyûl) : **1.** at. **2.** at sürüsü. **3.** atlı sürüsü. **4.** zümre, takım, güruh.

hayl-i adû : düşman sürüsü.

hayl-i düşmen : düşman ordusu, düşman gürûhu.

hayli خيلى (f. s.) : **1.** epeyice, çokça. **2.** bir takım. **3. zf.** oldukça.

haylûlet حيلولت (a. i.) : yolu kapama, mânî olma, araya girme.

hayme خيمه (a. i. c. : hayamât, hıyâm, hıyem) : çadır.

hayme-i gerdûn-cenâb : gökyüzü kadar geniş bir meydana kurulmuş olan çadır.

hayme-i kebûd (mâvi çadır) : gök, semâ.

hayme-i ezrak (mâvi çadır) : gök, semâ.

hayme-gâh, -geh خیمه گاه ، خیمه گه (a. f. b. i.) : çadır kurulan yer.

hayme-nişîn خیمه نشین (a. f. b. s. ve i.) : çadırda oturan, göçebe.

hayme-nişînî خیمه نشینی (a. f. b. i.) : hayme nişinlik, göçebelik, çadırda oturma.

haymî خیمی (a. s.) : çadır biçiminde olan.

hayr خیر (a. i.) : iyilik; iyi, faydalı iş; fayda.

hayr-i mukayyed : **ahl.** birine göre hayırlı olduğu halde, diğerine göre zararlı olan şey.

hayr خیر (a. s.) : iyi, faydalı, hayırlı, yarar. **Hayr-ül-verâ** : halkın, âlemin hayırlısı; Hz. Muhammed.

hayr-ül-beşer : "insanların hayırlısı" : Hz. Muhammed.

hayr-ül-enâm : varlıkların hayırlısı; Hz. Muhammed.

hayr-ül-halef : hayırlı oğul; halef. [Arapça'da, "babasından sonra kalan oğul" demektir].

hayrân حیران (a. s.) : **1.** şaşmış, şaşa kalmış, şaşırmış. (bkz : hâir). **2.** çok tutkun.

hayrânî حیرانی (a. i.) : hayranlık, şaşkınlık.

hayrât خیرات (a. i. c.) : **1.** sevap kazanmak için yapılan hayırlı işler, iyilikler. **2.** sevap için kurulan müessese. **Sâhib-ül-hayrât ve-l-hasenât** : sevap işler ve güzel şeyler sâhibi.

hayr-endîş خیر اندیش (a. f. b. s.) : hayırlı iş, iyilik düşünen.

hayr-endîşâne خیر اندیشانه (a. f. zf.) : hayırlı iş düşünene yakışacak sûrette.

hayr-endîşî خیر اندیشی (a. f. b. i.) : hayırlı iş düşünücülük.

hayret حیرت (a. i.) : şaşma, şaşırma, şaşakalma, ne yapacağını bilmeme.

hayret-i gam : gam şaşkınlığı.

hayret-i sırfe : tam, hâlis bir şaşkınlık.

hayret-bahş حیرت بخش (a. f. b. s.) : hayret veren, hayret verici.

hayret-bahşâ حیرتبخشا (a. f. b. s.) : hayret veren.

hayret-efzâ حیرت افزا (a. f. b. s.) : hayret artıran. (bkz : hayret-fezâ).

hayret-engîz حیرت انگیز (a. f. b. s.) : hayret veren, hayret içinde bırakan.

hayret- fezâ حیرت فزا (a. f. b. s.) : hayret veren, şaşırtan. (bkz : hayret-efzâ).

hayret-zâ حیرت زا (a. f. b. s.) : hayret doğuran, şaşkınlık veren.

hayret-zede حیرت زده (a. f. b. s.) : hayrete düşmüş olan, şaşa kalmış olan.

hayr-hâh خیر خواه (a. f. b. s.) : herkesin iyiliğini istiyen, iyilik-sever.

hayr-hâhâne خیر خواهانه (a. f. zf.) : hayırhah olana yakışacak sûrette, hayırhahlıkla, iyilikseverlikle.

hayr-hâhî خیر خواهی (a. f. b. i.) : hayırhahlık, iyilikseverlik.

hayrî, hayriyye خیری ، خیریه (a. s.) : hayırla, iyilikle ilgili; uğur ve kutluluğa âit.

hayr-ullah خیر الله (a. b. s.) : "Allah'ın hayırlı ettiği" mânâsına gelen bir erkek adı.

hayr-ül-beşer خیر البشر (a. b., i.) : insanların en hayırlısı; Hz. Muhammed.

hayr-ül-halef خیرالخلف (a. st.) : hayırlı evlâd.

hays حيث (a. i.) : **1.** îtibar, saygı. **2.** ilgi.

haysiyyet حيثيت (a. i.) : şeref, onur, îtibar, değer.

haysü حيث (a. zf.) : îtibâren, îtibâriyle **Min hays-ül-mecmû'** : mecmûu îtibâriyle, toptan.

hayşûm خيشوم (a. i.) : **anat.** geniz.

hayşûmî خيشومى (a. s.) : genize mensup, genizden gelen.

hayt خيط (a. i. c. : ahyât, huyût) : **1.** iplik, tire, lif. **2.** tel.

hayt-ı bâtıl : uzun ahmak.

hayt-ı ebyaz : fecir zamânı ufukta beliren ve gittikçe artan sabah ağartısı.

hayt-ı esved : fecir zamânı, yavaş yavaş silinen gecenin iplik iplik karanlığı.

hayt-ür-rakabe : **anat.** mundar ilik, omurilik, **fr. moelle épinière.**

hayt-üş-şuâ : Güneş'in iplik gibi görünen ışınları. **3. anat.** tel gibi olan organ.

hayta خيطه (a. i.) : **1.** urgan, ip, çadır ipi. **2.** kazık; çadır kazığı.

hayta-i hayme : çadır ipi; çadır kazığı.

haytî خيطى (a. s.) : tel şeklinde olan.

haytiyye خيطيه (a. i.) : **zool.** * ipsiler, **fr. nématodes.**

hayû خيو (f. i.) : tükrük, salya.

hayûnet حيونت (a. i.) : vakit yaklaşma.

hayvân حيوان (a. i.) : **1.** canlılık, dirilik. **2.** canlı şey. **3.** insanı da içine alan bütün canlılar. **4.** ahmak adam.

hayvân-ı nâtık (konuşan hayvan) : insan.

hayvânât حيوانات (a. i. hayvân'ın c.) : hayvanlar.

hayvânât-ı bahriyye : denizde yaşıyan hayvanlar.

hayvânât-ı berriyye : karada yaşıyan hayvanlar.

hayvânât-ı ehliyye : insana alışkın hayvanlar.

hayvânât-ı ibtidâiyye : **zool.** tek hücreli hayvanlar.

hayvânât-ı nakîa : sulu şeyler içinde gelişen hayvanlar.

hayvânât-ı şibih nebâtiyye : * bitkimsi hayvanlar.

hayvânât-ı tâliye : **biy.** çok hücreli hayvanlar.

hayvânât-ı vahşiyye : vahşî, yabâni hayvanlar.

hayvânî, hayvâniyye حيوانى ، حيوانيه (a. s.) : hayvanla ilgili, canlıya âit.

hayvâniyyet حيوانيت (a. i.) : hayvanlık.

hayy حى (a. i.) : **1.** Allah'ın adlarındandır. **2. s.** diri, canlı.

hayyâk حياك (a. i. hâik'ın c.) : çulhalar.

hayyâk-Allah حياك الله (a. n. cü.) : Allah ömrünü uzun etsin!

hayyâl خيال (a. s. hayl'den.) : at yetiştiren, at terbiyecisi.

hayyâl حيال (a. s.) : hîleci, dalavereci. (bkz : haddâ', reng-âver).

hayyâm خيام (a. i.) : **1.** çadırcı. **2. h. i.** Îran'ın meşhur şâirlerinden Ömer Hayyâm'ın adı.

hayyât خياط (a. i.) : dikici, terzi.

hayyât-ı mâhir : usta terzi.

hayyâtîn خياطين (o. i. hayyât'ın c.) : dikiciler, terziler.

hayyâtîn-i hâssa : **tar.** saray terzileri.

hayye حيه (a. i. c. : hayyât) : yılan.

hayye-i esved : kara yılan.

hayye حى (a. n.) : toplanıp gelin.

hayye-ale-s-salâ : toplanın namaza gelin!

hayye-ale-l-felâh : toplanın felâha gelin!

hayyen حيا (a. zf.) : diri, canlı olarak.

hayyen meyyiten : ölü ve diri [olarak].

hayyir خير (a. s. c. : ahyâr) : **1.** her zaman iyilik eden. **2.** çok hayırlı.

hayyiz حيز (a. i.) : **1.** taraf, meydan, mekân, mevki. **2. fels.** * uzam, **fr. étendue, extension.**

hayyiz-i husûl : hâsıl olma yeri.

hayyiz-i tabîî : **hek.** göğüsü, içten iki müsâvî olmıyan kısma, ayıran zar.

hayz حيض (a. i.) : aybaşı. [kadınlarda].

hayz-rân حيزران (t. i.) : hezâren, sıcak memleketlerde yetişen uzun yapraklı kamış.

hayzûm حيزوم (a. i.) : **hek.** göğüs tahtası, îman tahtası, **fr. sternum.**

hâz خاز (f. i.) : kir, pas.

hazâ هذا (a. i.) : bu, o, şu. **Fî yevminâ hazâ** : bugünkü günde. **İlâ yevminâ hazâ** : günümüze kadar, hâlâ. **Li-hazâ** : bunun için. **Maa-hazâ** : bununla berâber.

haza' خزع (a. i.) : **1.** kesme. **2.** kesip yarma.

haza-i şezen : **hek.** nefes borusu arasından masura geçirip, hastayı bu sûretle teneffüs ettirmek için yarıp açma.

hazâbî حزابى (a. i. hizbâ'nın c.) : ârızalı, engebeli. [topraklar, yerler].

hazâfe خزافه (a. i.) : lâvanta çiçeği.

hazâin خزائن (a. i. hazîne ve hizâne'nin c.). (bkz : hazîne).

hazâin-i medfûne : gömülü hazîneler.

hazâir حظائر (a. i. hazîre'nin c.) : etrâfında duvar veyâ çit bulunan ağıllar, mezarlıklar ve sâire.

hazâkat حذاقت (a. i.) : hâzıklık, üstatlık, ustalık, uzluk. [en çok hekimler hakkında kullanılır].

hazâmet حزامت (a. i.). (bkz : hazm).

hazân خزان (f. i.) : sonbahar, güz. (bkz : harîf).

hazân-dîde خزان ديده (f. b. s.) : hazân görmüş, yaprakları sararmış, solmuş.

hazâne خزانه (a. i.). (bkz : hizâne).

hazân-gâh خزانگاه (a. f. b. i.) : âlem, dünyâ.

hazânî خزانى (f. s.) : güz mevsimine âit, güz ile ilgili.

hazânistân خزانستان (f. b. i.) : hazan görmüş, sararıp solmuş yer.

hazân-lika خزانلقه (f. b. s.) : hazan yüzlü, sararmış, soluk yüzlü.

hazân-nümâ خزان نما (f. b. s.) : sonbahar görünüşlü; hüzün verici.

hazân-resîde خزان رسيده (f. b. s.) : hazâna erişmiş, solup sararmış.

hazar حضر (a. i.) : **1.** sâbit meskeni olanların oturdukları memleket. **2.** barış ve güven. [Hazerde : barış ve güven zamânında].

hazar ve sefer : **1)** evde oturma ve yolculuk; **2)** barış ve savaş zamânı.

hazâret حضارت (a. i.) : hazır olma, yakınında bulunma. ["gıybet" karşılığı]. [kelime, bugün Arapça'da "medeniyyet" mânâsında kullanılmaktadır].

hazarî حضرى (a. s.) : **1.** köyde, kasabada yaşıyanların hayâtına âit; şehirli, köylü. **2.** barış ve güvenle ilgili, barış zamânına âit. **Kuvve-i hazariyye** : barış zamânındaki asker kuvveti. ["seferî" karşılığı].

hazâz حزاز (a. i.) : yosun.

hazâz-üs-sahr : **bot.** ciğerotu.

hazâze حزازه (a. i.) : **hek.** bulaşıcı, müzmin ve bâzan da öldürücü bir cilt hastalığı

olup sonradan bağırsaklara geçerse ölümü icâbettirir.

hazef خزف (a. i.) : topraktan yapılan çanak çömlek.

hazefî خزفى (a. s.) : hazefle, çanak çömlekle ilgili.

hazefiyye خزفيه (a. i.) : **1.** çanak, çömlek gibi topraktan yapılmış şeyler. **2.** çanak çömlekçilik, keramik, **fr. céramique.**

hazef-pâre خزفپاره (a. f. b. i.) : çanak parçası, çömlek kırığı.

hazef-rîze خزفريزه (a. f. b. i.) : çanak çömlek parçası, kırıntısı.

hazel خزل (a. i.) : **ed.** (bkz : bahr).

hazelât خذلات (a. s. hazele'nin c.) : âdîler, alçaklar, bayağılar, kalleşler.

hazele خذله (a. s. hâzil'in c.) : yüzsüzler, âdîler, aşağılıklar, bayağılar, alçaklar, kalleşler, kancıklar.

hazem خزم (a. i.) : **1.** dizme. **2. ed.** ilk beytin ortasına birden dörde kadar harf ilâve etme.

hazen, hüzn حزن ، حزن (a. i. c. : ahzân) : gam, keder tasa. **Beyt-ül-hazen** (hazen evi) : kederi, tasası çok olan yer. **Âm-ül-hazen** (tasa yılı) : Hz. Muhammed'in zevcesi Hz. Hadîce ile amcası Hz. Ebû-Tâlib'in öldüğü yıl.

hâzen خازن (f. i.) : baldız.

hazer حذر (a. i.) : sakınma, kaçınma, korunma, çekinme. **El-hazer** : sakın!

hazerât حضرات (a. i. hazret'in c.). (bkz : hazret).

hazf حذف (a. i.) : **1.** aradan çıkarma, çıkarılma, yok etme, silme, ortadan kaldırma, giderme, düşürme. **2. ed.** eski yazıda noktasız harfli kelimelerden manzûm, mensur cümle tertipleme. (bkz : gayr-i menkut).

hazhaza خضخضه (a. i.) : **1.** sallama, el ile harekete getirme. **2.** otuzbir çekme, **fr. onanisme.** (bkz : istimnâ bi-l-yed).

hâzı' خاضع (a. i.) : alçak gönüllülük gösteren.

hâzıan خاضعا (a. zf.) : alçak gönüllü olarak.

hâzıâne خاضعانه (a. zf.) : alçak gönüllülükle, mütevâzıâne.

hâzık حاذق (a. s. c. : huzzak) : hazâkatli, işinin ehli, usta, eli uz. [dilimizde, en çok doktorlar hakkında kullanılır].

hâzık-âne حاذقانه (a. zf.) : hâzık olana yakışacak sûrette, hazâkatle. (bkz : mâhir-âne).

hâzıkıyyet حاذقيت (a. i) : hâzıklık, mâhirlik.

hâzım حازم (a. s.) : **1.** hazmeden, hazimli, ihtiyatlı, akıllı, işinde gözü açık, sağlam olan. **2. i.** erkek adı.

hâzım هاضم (a. s. hazm'den.) : hazmettiren, sindiren, sindirici.

hâzıma هاضمه (a. i.) : yenilen şeyleri mîdede hazmettiren kuvvet.

hâzım-âne حازمانه (a. zf.) : ihtiyatlı olan adama yakışacak sûrette.

hâzına حاضنه (a. s.) : emziren, emzirici, sütnine, dadı.

hâzır حاضر (a. s. c. : huzzâr, hâzırûn, hâzırîn) : **1.** huzurda, meydanda, gözönünde olan, bizzat bulunan. **2.** yapılmış bir halde satılan. [elbise, ayakkabı gibi şeyler] **fr. confection.**

hâzır-bi-l-meclis : mecliste hazır olan adam.

hâzır-löp : **1)** suda pişip kaynamış kabuklu yumurta; **2) mec.** emeksiz elde edilen kazanç. [mü-en. "hâzıra"].

hâzır ü nâzır : her yerde bulunan ve gören [Allah].

hâzır حاذر (a. s.) : hazer eden, korkup çekinen.

hâzıra حاضره (a. i.) : **1.** şehirli. **2.** bir yere yerleşmiş.

hâzır-bahş حاضر بخش (a. f. b.) : **1.** hazırlanmış. **2. n.** hazır ol! emri.

hâzır-cevâb حاضر جواب (a. b. s.) : her söze, derhal, düşünmeksizin uygun cevap veren.

hâzırîn حاضرين (a. s. hâzır'ın **c.**) : huzûrda, meydanda, gözönünde olanlar, bizzat bulunanlar. (bkz : hâzırûn, huzzâr) [zıddı, "gaibîn"].

hâzırûn حاضرون (a. s. hâzır'ın c.) : huzûrda, meydanda, gözönünde olanlar, bizzat bulunanlar. (bkz : huzzâr, hâzırîn).

hâzil خاذل (a. s. c. : hazele) : arkadaşını zor durumda bırakıp kaçan, alçak, aşağılık, kalleş kimse.

hâzile حاذله (a. i.) : **anat.** kenarlarında kirpik bulunmıyan çok kırmızı gözkapağı.

hâzim هازم (a. i. hezîmet'den) : hezîmete uğratan, zafer kazanan, galip.

hazîm خذيم (a. s.) : sarhoş.

hazîmâne خذيمانه (a. zf.) : sarhoşçasına, sarhoş gibi.

hâzime هاضمه e. i.) : mîdedeki eritici, sindirici kuvvet.

hâzin خازن (a. i. hizâne'den. c. : huzzân) : hazîne muhâfızı, hazînedar, bekçi.

hazîn حزين (a. s. hüzn'den.) : **1.** hüzünlü, mahzun olarak, kederli, gamlı. **Kalb-i hazîn** : tasalı gönül. **2.** hüzün verici. (bkz : müteessif).

hazîne خزينه (a. i. c. : hazâin) : devlet malının, devlet parasının saklandığı yer.

hazîne-i emîriyye : mâliye dâiresi.

hazîne-i evrâk : arşiv.

hazîne-i hâssa : hükümdarlık makamına mahsus tahsîsat ile emvâl ve emlâk, **fr. trésorerie privée du Sultan.**

hazîne-dâr خزينه دار (a. f. b. i.) : **1.** hazînenin idâre ve muhâfazasına me'mur edilen kimse. **2.** pâdişah saraylarında harem kısmının tertip ve tanzîmine bakan kadın.

hazîne-dârî خزينه دارى (a. f. i.) : hazînedarlık.

hazîne-mânde خزينه مانده (a. f. b. s.) : şahsı üzerinden kaydı silinerek devlete kalan mal, para.

hazîre حظيره (a. i. c. : hazâir) : etrâfında duvar veyâ çit bulunan ağıl, mezarlık ve sâire.

hazîret-ül-Kuds : **mec.** cennet. [bu kelime çok zaman yanlış olarak "hatîra" şeklinde kullanılmaktadır].

hazîz حظيظ (a. s.) : **1.** mes'ud, mutlu. **2.** hisse ve nasîbi olan.

hazîz حضيض (a. i.) : **1.** zîr, en aşağı. **2.** dağ eteği. [zıddı "evc" dir].

hazîz-i mezellet : zilletin en aşağı noktası. **3. astr.** Ay'ın veyâ başka bir seyyârenin mahreki üzerinde Dünyâ'ya en yakın bir mesâfede bulunan nokta.

hazm حزم (a. i.) : 1. kat'î karar, sebat, direnme. **2.** doğru ve sağlam rey ve karar. (bkz : hazâmet); **fels. fr. prudence.**

hazm هضم (a. i.) : mîdedeki yiyecekleri eritme, sindirme.

hazrâ' حضراء (a. s.). (bkz : hadrâ').

hazret حضرت (a. i. huzûr'dan. c. : hazerât)) : **1.** [asıl mânâsı "kurb" "piş-gâh" dır]. **2.** saygı saymak üzere büyüklere verilen ûnvan. **Hazret-i Peygamber. Hazret-i Alî..** gibi. [şahısların dışında da kullanılabilir. **Hazret-i Kur'ân** gibi]. **3.** [evvelce] büyük sayılan kimselerin adlarının sonuna "hazretleri" şeklinde getirilirdi : **Ahmed Beyefendi Hazretleri. 4.** kalenderce bir sesleniş şekli : **-Hazret! sözünü yerine getirmedin!**

hazûl خذول (a. s.) : kimsesiz, yardımsız kalarak her şeyden mahrum sürünme.

hazûlâne خذولانه (a. f. zf.) : hazul olana yakışacak sûrette.

hazûr حذور (a. s. hazer'den.) : çok çekingen, çok dikkatli.

hazz حظ (a. i. c. : huzûz, huzûzât) : **1.** hoşlanma. zevklenme; sevinç, memnunluk. **2.** baht, tâlih, nasîp, saâdet, kıymet. [çok zaman "etmek" mastariyle birlikte kullanılır].

hazz حز (a. i.) : **1.** kesme, kısaltma. **2.** kazıma; yırtma; silme.

hazzâf خزاف (a. i.) : çanakçı, çömlekçi.

hazzân خزان (a. s.). (bkz : hâzin).

he,hâ' هاء (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin otuzuncu harfi olup, "hâ-i hevvez" veyâ "hâ-i resmiyye" denilen ve "ebced" hesâbında beş sayısının karşılığı olan harfin adı.

hebâ' هباء (a. i.) : **1.** gayet ince toz, zerre. **2.** yok yere, boş, nâfile.

hebâen mensûrâ : boşuna harcanarak.

hebb هب (a. i.) : uykudan uyanma.

Hebenneka هبنقه (a. h. i.) : **1.** ahmaklığiyle şöhret bulmuş olan Yezîd adında bir Arap. **2. s.** ahmak, aptal.

hebîb هبيب (a. i.) : rüzgâr. (bkz : âsıf).

hebt هبط (a. i.) : aşağı inme, aşağı indirme. (bkz : hübût, nüzûl).

hebût هبوط (a. i.) : iniş yer.

hecâ' هجاء (a. i.) : **1.** hece, hep birden telâffuz olunan bir veyâ birkaç harf, bir hareketle ağızdan çıkan söz. **2.** bir kimseyi şiir veyâ nesir yoliyle yerme. (bkz : hicv). **Hurûf-i hecâ : 1)** elifbe (alfabe) sırasına göre dizilmiş harfler; **2)** kelimelerdeki harfleri seslendiren (elif, vav, he, ye) harfler.

hecâ-gû هجاگو (a. f. b. s.) : hicveden, yeren şiir veyâ nesir yoliyle birinin aleyhinde bulunan, birini zemmeden.

heccâv هجاو (a. s.) : çok hicveden, çok yeren.

hece هجه (a. i.). (bkz : hecâ').

hece vezni هجه وزنى (a. t. b. i.) : **ed.** parmak-hesâbı da denilen eski bir nazım âhengi ölçüsü olup hâlâ da kullanılır; 3 den 16 ya kadar türlü heceli ölçüleri vardır.

hecil هجل (a. i.) : **coğr.** iki dağın arasındaki kısım, vâdî, dere.

hecîn هجين (a. i.) : arkasında iki hörgücü olan ve çok hızlı koşan bir cins deve.

hecîr هجير (a. i.) : yazın öğle zamânındaki sıcaklık.

hecme هجمه (a. i.) : şiddet.

hecmet-üş-şitâ : kışın şiddeti.

hecr هجر (a. i.) : ayrılma, terketme; ayrılık. [Arapça'da bulunmıyan "hicr" şekli daha yaygındır]. (bkz : hicr).

hecs هجس (a. i.) : gönüle düşen hâtıralar.

hedâhîd هداهيد (a. i. hüdhüd'ün c.) : çavuş kuşları, ibibikler.

hedâyâ هدايا (a. i. hediyye'nin c.) : armağanlar, hediyeler.

hedbe هدبه (a. i.) : ufak tesbih böceği.

hedcân هدجان (a. i.) : yavaş yürüyüş.

hedd هد (a. i.) : bir binâyı gürültü ile yıkma. (bkz : hedm).

hedde هده (a. i.) : duvar ve sâire gibi şeylerin yıkılmasından çıkan ses, gürültü, gümbürtü.

hedeb هدب (a. i. c. : ehdâb). (bkz : hüdüb).

hedef هدف (a. i. c. : ehdâf) : **1.** nişan, nişan alınacak yer, amaç, nişangâh. **2.** meram, maksat, gaye, amaç.

hedef-i âmâl : ulaşmak istenilen nokta.

heder هدر (a. i.) : boşa gitme, yok yere giden şey.

hedhede هدهده (a. i.) : kuşun ötmesi; devenin bağırması; ötme; bağırma.

hedîr هدير (a. i.) : **1.** güvercin ve benzeri kuşların ötmesi. **2.** aygırın kişnemesi.

hediyye هديه (a. i. c. : hedâyâ) : **1.** hediye, armağan.

hediyye-i dendân : diş kirâsı.

hediyye-i yâkut : yakut hediyesi. **2.** kıymet, değer, bahâ. **3.** kadın adı.

hediyyeten هديةً (a. zf.) : hediye sûretiyle, armağan olarak.

hedm هدم (a. i.) : yıkma, harâbetme.

hefevât هفوات (a. i. hefve'nin c.) : **1.** kaymalar, ayak kayıp sürçmeler. **2.** yanılmalar, yanlışlıklar.

heft هفت (a. s.) : 7. sayısı.

heft-âd هفتاد (f. s.) : yetmiş, 70. (bkz : seb'un).

heftâd ü şâh (yetmiş iki dal) : insan ırkının 72 dalı veyâ Müslümanlıktan maada 72 millet.

heft-ahter هفت اختر (f. b. s.) : **astr.** yedi seyyâre, (* gezeğen). (bkz : heft-âyîne, heft-bânû).

heft-âsmân هفت آسمان (f. b. s.) : yedi kat gök.

heft-âyîne هفت آيينه (f. b. s.) : **astr.** yedi seyyâre, (* gezeğen). (bkz : heft-ahter, heft-bânû).

heft-bânû هفت بانو (f. b. s.) : **astr.** yedi seyyâre (* gezeğen). (bkz : heft-ahter, heft-âyîne).

heft-devr هفت دور (f. a. b. s.) : yaradılıştan, kıyâmet gününe kadar geçecek olan yedi devir.

hefte هفته (f. i.) : hafta, yedi gün.

heft-ejdehâ هفت اژدها (f. b. s.) : **astr.** yedi gezeğen. (bkz : heft-ahter, heft-âyîne, heft-bânû).

heft-elvân هفت الوان (f. a. b. s.) : "yedi renk" : Hz. Îsâ'ya gönderildiği söylenilen yedi çeşit yemek. (bkz : heft-reng).

heft-endâm هفت اندام (f. b. s.) : "yedi organ" : baş, göğüs, karın, iki el, iki ayak.

heft-evreng هفت اورنگ (f. b. i.) : **astr.** Büyük ve Küçükayı'yı meydana getiren yedi yıldız.

heft-gâh هفتگاه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep şed makamlarındandır. Segâh mürekkep makamının nîm hicaz perdesindeki şeddidir. Durak nîm hicaz ve güçlü hüseynî-aşîran'dır(nîm hicaz perdesinde kalan yegâne Türk müziği makamıdır). Donanımına si, fa, do, sol için bakıyye diyezleri konulur. Orta sekizlideki sesleri şöyledir : kaba nim hicaz, yegâh, aşîran, ırak, nîm zirgüle, dügâh, çargâh, nim hicaz (çıkıcı olarak). Segâh gibi, heftgâh da segâh beşlisi ile hicaz dörtlüsünden mürekkeptir ve niseb-i şerîfe sayısı 7 dir.

heft-gâne هفتگانه (f. b. s.) : yedi tâne, yedi türlü olan.

heft-hûn هفت خون (f. b. s.) : cehennemin yedi tabakası.

heft-iklîm هفت اقليم (f. a. b. i.) : Batlamyos'un ayırdığı dünyânın yedi bölgesi.

heft-kalem هفت قلم (f. a. b. s.) : yedi yazı çeşidi.

heft-kâr هفتكار (f. b. i.) : yedi türlü iplikle dokunmuş kumaş.

heft-kişver هفت كشور (f. b. i.). (bkz : heft-iklîm).

heft-merd, -merdân هفت مرد ، هفت مردان (f. b. i.) : "yedi büyükler" : [Kutub, Gavs, Ahyâr, Evtâd, Ebdâl, Nukabâ, Nücebâ]. (bkz : heft-tenân 2).

heft-meyve هفت ميوه (f. b. i.) : "yedi meyve" : kuşüzümü, üzüm, incir, kayısı, şeftâli, hurma, erik.

heft-muhît هفت محيط (f. a. b. i.) : "yedi deniz" : Pasifik, Atlantik, Akdeniz, Karadeniz, Tabariye, Hazer, Aral.

heft-peder هفت پدر (f. b. i.) : **astr.** yediger denilen yedi yıldız; yedikat gök.

heft-peyker هفت پيكر (f. b. i.) : **1.** (bkz : heft-evreng). **2.** yedikat gök.

heft-reng هفت رنگ (f. b. s.) : yedi renk. (bkz : heft-elvân).

heft-tenân هفت تنان (f. b. i.) : **1.** (bkz : eshâb-ı kehf). **2.** yedi büyükler : [Kutub. Gavs, Ahyâr, Evtâd, Ebdâl, Nukabâ', Nücebâ]. (bkz : heft-merd, heft-merdân).

heftüm, heftümîn هفتم ، هفتمين (f. s.) : yedinci. (bkz : sâbi', sâbia).

hefvân هفوان (a. i.) : **1.** hızla gitme. **2.** ayak kayıp sürçme. **3.** yanılma, yanlışlık. (bkz : hefve).

hefve هفوه (a. i. c. : hefevât) : **1.** kayma, ayak kayıp sürçme. **2.** yanılma, yanlışlık. (bkz : hefvân).

hejdeh هژده (f. b. s.) : on sekiz.

helâhil هلا هل (a. s. hülhül'ün c.) : çâresi, panzehiri olmıyan, öldürücü zehir, ağu.

helâhil-rîz هلا هلريز (a. f. b. s.) : öldürücü zehir saçan.

helâk هلاك (a. i.) : **1.** mahvolma, ölme. **2.** harcanma. **3.** çok yorulma.

helâl حلال (a. i.) : **1.** kullanılması şer'an câiz olan, dînin hükümleri bakımından kullanılabilen, haram olmıyan şey. **2.** nikâhlı kadın. (bkz : halîle, harem, hem-firâş).

helâlî حلالى (a. i.) : **1.** bir çeşit yerli, buruşuk bez, arışı bürümcük, argacı pamuk olan bez. **Helâlî gömlek. 2.** eski zaman saati. **3. s.** helâl ile ilgili olan.

helâllaşmak حلالاشمق (a. t. b. fi.) : birbirlerine haklarını helâl etmek.

helâllı حلاللى (a. t. i.) : zevce, nikâhlı kadın. (bkz : halîle, harem 3, hem-firâş).

helâl-nemek حلال نمك (a. f. b. s.) : tuz hakkı bilen, sâdık.

helâl-zâde حلال زاده (a. b. s.) : nikâhlı bir ana ve babadan dünyâya gelmiş. [çocuk]. [aksi "harâm-zâde"].

heleyûn هليون (a. i.) : **bot.** kuşkonmaz denilen nebat, **fr. asperge.** (bkz : helyûn, mârçûbe).

helezôn حلزون (a. i.) : **1.** kabuklu sümüklü böcek. **2.** saat zembereği gibi gittikçe daralan dâire şekli, yılan kavı. **3. geo.** helis.

helezônî حلزونى (a. s.) : **1.** helezon şeklinde olan. **2. geo.** helisel.

helîle هليله (f. i.) : **hek.** halîle, tohumları müshil olarak kullanılan bir nebat, kara halîle.

helîme هليمه (a. i.) : helme, pirinç, fasulye, nohut ve benzeri gibi şeylerin kaynamasiyle meydana gelen kaymak; peltelenme.

helümme cerrâ هلم جرا (a. cü.) : "çek beri getir", "var kıyas eyle!" mânâsına ve çok zaman "ve..." ile kullanılır.

helvâ حلوا (a. i.) : unlu, yağlı ve şekerli maddelerle yapılan bir tatlı.

helvâ -furûş حلوا فروش (a. f. b. i.) : helva yapan veyâ satan kimse, helvacı (bkz : helvâ-ger).

helvâ-ger حلوا كر (a. f. b. i.) : helvacı.

helvâ-hâne حلوا خانه (a. f. b. i.) : helva pişirmiye mahsus tencere veyâ kazan.

helvâyî حلوايى (a. i.) : helva satan, helvacı.

helyûn هليون (f. i.) : **bot.** kuşkonmaz, **fr. asperge.** (bkz : hilyevn).

hem هم (f. e.) : -dak, -deş, -i bir. **Hem-pâ** : arkadaş. **Hem-cins** : cinsleri bir, bir cinsten.

hem-âguş هم آغوش ("gu" uzun okunur. f. b. s.) : kucak kucağa, sarmaş dolaş.

hem-âheng هم آهنك (f. b. s.) : uygun, denk.

hemâhim هماهم (a. i. hemheme'nin c.) : dertler, üzüntüler.

hemâl همال (f. i.) : ortak, şerik, nazir, eş, benzer. **Bî-hemâl** : eşi, benzeri yok, eşsiz.

hemân همان (f. zf.) : hemen, derhal, o anda, çarçabuk.

hemânâ همانا (f. e.) : **1.** gûyâ, sanki. **2.** tam, tamam, tamâmen, aynen, tıpkı.

hem-ân-dem هماندم (f. b. zf.) : hemen, çabucak, o anda. (bkz : der-akab, der-hâl).

hemânend همانند (f. b. e.) : gibi, benzer.

hem-ân-gâh همانكاه (f. zf.) : o anda, hemen.

hem-ârâmiş هم آرامش (f. b. s.) : berâber, birlikte dinlenen.

hemâre هماره (b. zf.) : dâima, her zaman. ["hem-vâre" den bozma].

hem-asıl هم اصل (f. a. b. s.) : aynı asıldan.

hem-asr هم عصر (f. a. b. s.) : bir asırda yaşıyan, çağdaş.

hem-âşiyân هم آشيان (f. b. s.) : bir yuvada, bir yerde birlikte bulunan.

hem-âvâz هم آواز (f. b. s.) : sesleri birbirine uygun, aynı sesi çıkaran; arkadaş.

hem-âver هم آور (f. b. i.) : efendileri bir olan köleler; kapı yoldaşı, arkadaş.

hem-âverd هماورد (f. b. i.) : savaşan iki kişiden herbiri : ["hem-nâverd" den bozma].

hem-âvîz هماويز (f. b. i.) : savaşta karşılaşan iki kişiden biri.

hem-ayâr هم عيار (f. a. b. s.) : denk, eşit. [aslı "hem-ıyâr" dır].

hem-bâr همبار (f. b. s.) : aynı yükü yüklenmiş olan.

hem-bâz همباز (f. b. i.) : "berâber oynıyan" : ortak, şerik.

hem-ber همبر (f. b. s.) : birlikte oturan, yakın, berâber olan.

hem-bezm همبزم (f. b. s.) : bir mecliste oturan, dernek arkadaşı; içki arkadaşı.

hem-bû همبو (f. b. s.) : bir kokuda, bir kokulu, kokusu bir; **mec.** tarz ve âdetleri bir.

hem-câ[y] همجا[ى] (f. b. s.) : bir yerde oturan; hemşeri.

hem-cenâh هم جناح (f. a. b. s.) : müsâvî, denk, * eşit.

hem-cenb هم جنب (f. a. b. s.) : akran. (bkz : hem-pâ).

hem-cereyân هم جريان (f. a. b. s.) : aynı, bir akışta olan.

hem-cins هم جنس (f. a. b. s.) : cinsleri bir olan, aynı soydan.

hem-civâr همجوار (f. a. b. i.) : komşu.

hem-civârî همجوارى (f. a. b. s.) : komşuluk.

hem-çü همچو (f. e.) : [onun] gibi.

hem-çünân همچنان (f. zf.) : böylece. (bkz : hem-çünîn).

hem-çünîn همچنين (f. zf.) : böylece. (bkz : hem-çünân).

hem-dâmân همدامان (f. b. i.) : bacanak.

hem-dâstan همداستان (f. b. s.). (bkz : hem-destân).

hem-dem همدم (f. b. i.) : sıkı fıkı, canciğer arkadaş. (**bkz : refîk**).

hem-dem-i gamm : gam arkadaşı.

hem-demî همدمى (f. b. i.) : **1.** sıkı fıkı arkadaşlık. **2. h. i.** şehnâme tarzında manzum Osmanlı târihi yazan bir şâirimiz.

hem-derd همدرد (f. b. s.) : dert ortağı, dert ve mihneti bir olan.

hem-dest همدست (f. b. s. c. : hem-destân) : **1.** kuvvet ve kudrette berâber olan, elele veren. **2.** ortak **3.** kumaş dokuyuculukta bir çırağa, artık tek başına çalışabilecek seviyeye geldiğini bildiren beratı veren kimse.

hem-destân همدستان (f. b. s.) : **1.** aynı sözleri söyliyenler, ağızbirliği edenler. **2.** (hem-dest'in c.) : kuvvet ve kudrette berâber olanlar.

hem-destâne همدستانه (f. zf.) : kuvvet ve kudrette berâber olarak, elele vererek, ortakça.

hem-destî همدستى (f. b. i.) : **1.** birlik, berâberlik. **2.** ortaklık.

hem-dîger همديگر (f. b. s.) : herbirinin öteki.

hem-dih همده (f. b. s.) : aynı köyden, köyleri bir olan. (bkz : hem-şehrî).

hem-dil همدل (f. b. s.) : düşünceleri, yürekleri bir olan, gönüldeş.

hem-dûş همدوش (f. b. s.) : omuz omuza gelen, müsâvî olan.

heme همه (f. s.) : cümle, hep, bütün.

hemec همج (a. i.) : **1.** sivrisineğe benzer küçük bir böcek. **2. s.** şaşkın [kimse].

Hemedâniyye همدانيه (a. h. i.) : **tas.** Necmedîn-i Kibrevî'nin kurduğu "Kibreviyye" tarîkatının şûbelerinden birinin adı.

hemegân همگان (f. zf.) : hepsi, cümlesi.

hemezât همزات (a. i. hemeze'nin **c.**) : vesveseler, kuruntular.

hemeze همزه (a. i. c. : hemezât) : vesvese, kuruntu.

hem-fikr همفكر (a. f. b. s.) : aynı fikirde olan; kafadar.

hem-firâş همفراش (f. a. b. i.) : yatak arkadaşı. (bkz : hem-hâb).

hemger همگر (f. i.) : çulha dokuyucu.

hem-ginân همگنان (f. b. i.) : hep, bütün insanlar.

hem-gûşe همگوشه (f. b. i.) : komşu. (bkz : hem-cins).

hem-hâb همخواب (f. b. s.) : **1.** berâber uyuyan, yatak arkadaşı. **2.** eş. (bkz : hem- firâş).

hem-hâbe همخوابه (f. b. i.) : yatak arkadaşı, oda arkadaşı.

hem-hâh همخواه (f. b. s.) : aynı istekte olan, istekleri bir olan.

hem-hâl همحال (f. a. b. s.) : bir halde bulunan, halleri birbirine benziyen, bir halli.

hem-hâlet همحالت (f. a. b. s.) : aynı halde olan.

hem-hâne همخانه (f. b. i.) : bir evde oturan; arkadaş.

hem-hudût همحدود (f. a. b. s.) : hudutları bir olan, sınırları yanyana olan.

hem-hûy همخوى (f. b. s.) : aynı huyda, aynı tabîatte olan, huyları bir olan.

hemîm هميم (a. s.) : ince [yağmur].. (müen. "hemîme").

hemîn همين (f. e. zf. ve s.) : bu bile, tıbkı bu; çok, [hem=berâber + în=bu dan yapılmıştır].

hem-inân همعنان (f. a. b. s.) : dizgini bir, atbaşı berâber olan, yanyana birlikte bulunan, arkadaş. (bkz : refîk).

hemîşe هميشه (f. zf.) : dâimâ, her vakit, her zaman. (bkz : hem-vâr).

hemk همك (a. i.) : bir işe daldırma, bir işle meşgul etme [birini].

hem-kadd همقد (f. a. b. s.) : bir boyda olan, boyları bir olan.

hem-kadeh همقدح (f. a. b. s.) : kadeh arkadaşı, içki arkadaşı, sıkı fıkı dost. (bkz : hem-sifâl).

hem-kadem همقدم (f. a. b. i. c. : hem-kademân) : ayakdaş, arkadaş. (bkz : hem-pâ).

hem-kadr همقدر (f. a. b. s.) : sayılmakta ayni derecede olan.

hem-kâr همكار (f. b. s.) : ayni işte olan, ayni işi işliyen.

hem-kâse همكاسه (f. b. s.) : kâseleri, kadehleri bir olan; çanak arkadaşı.

hem-kefş همكفش (f. b. s.) : pabucu bir olma, aynı ayakkabıyı giyme.

hem-kırân همقران (f. b. s.) : ayni yaşta olan, kuvvette eşit olan.

hem-kıymet هم قيمت (f. a. b. s.) : ayni kıymette olan.

hem-kîş همكيش (f. b. s.) : bir din ve mezhepte bulunan, dindaş, din yoldaşı. (bkz : hem-mezheb).

hem-kitâb همكتاب (f. a. b. s.) : **1.** kitabı bir olan, aynı dersi gören [* öğrenci]. **2.** din arkadaşı, aynı dinde olan.

hem-kün همكن (f. b. s.) : iş, meslek arkadaşı, ayni işte işliyen. (bkz : meslekdâş).

hem-matleb هم مطلب (f. a. b. s.) : istek ve maksatları bir olan.

hemm هم (a. i. c. : hümûm) : gam, keder, tasa, kaygı.

hemmâz هماز (a. i.) : koğucu.

hem-meşreb هم مشرب (f. a. b. s.) : meşrepleri bir, huyları uygun, kafadar.

hem-mezheb هم مذهب (f. a. b. s.) : bir din ve mezhepte bulunan, mezhepdaş, din, mezhep yoldaşı. (bkz : hem-kîş).

hem-nâm همنام (f. a. b. s.) : adları bir olan, adaş. (bkz : semî).

hem-neberd همنبرد (f. b. s.) : **1.** savaş arkadaşı. **2.** rakîb.

hem-nefes همنفس (f. a. b. i.) : arkadaş.

hem-nesl همنسل (f. a. b. s.) : **1.** ayni nesilden, ayni soydan, soydaş. **2.** yaşdaş.

hem-nişîn همنشين (f. b. s.) : berâber oturup kalkan, teklifsiz arkadaş.

hem-pâ[y] همپا [ى] (f. b. i.) : [kötü işlerde] arkadaş, ayaktaş, omuzdaş. (bkz : hem-kadem).

hem-pâye همپايه (f. b. s. c. : hem-pâyegân) : pâyece berâber, rütbece bir.

hem-pâye-gân همپايگان (f. b. s. hem-pâye'nin c.) : pâyece berâber olanlar, rütbece bir olanlar. (bkz : hem-rütbe).

hem-pîşe هم پيشه (f. b. s.) : sanati bir, bir san'atte bulunan.

hem-râd همراد (f. b. s.) : cömertlikte ve kahramanlıkta denk olan kimseler.

hem-râh همراه (f. b. i. c. : hem-râhan) : yoldaş, yol arkadaşı. (bkz : hem-reh, hibb [2]).

hem-râhân همراهان (f. b. i. hem-râh'ın c.) : yoldaşlar, yol arkadaşları.

hem-râhî همراهى (f. b. i.) : yol arkadaşlığı, yoldaşlık.

hem-râz همراز (f. b. s.) : sıkı fıkı arkadaş, sır arkadaşı. (bkz : sır-dâş).

hem-râzî همرازى (f. i.) : arkadaşlık dostluk.

hem-reh همره (f. b. i.). (bkz : hem-râh).

hem-reng همرنگ (f. b. s.) : bir renkte, rengi bir; **mec.** huyları bir olan.

hem-rev همرو (f. b. s.) : berâber giden, yol arkadaşı.

hem-re'y همرأى (f. a. b. s.) : bir reyde, bir sözde bulunan, * oydaş.

hem-rikâb همركاب (f. a. b. s.) : müsâvî; atbaşı berâber.

hem-rîş همريش (f. b. s.) : **1.** sakalları bir örnek olan. **2.** bacanak [iki kız kardeşle evlenen erkekler].

hem-rütbe همرتبه (f. a. b. s.) : ayni rütbede olan. (bkz : hem-pâye-gân).

hem-sâl همسال (f. b. i.) : yaşdaş, yaşıt. (bkz : hem-sinn, hem-zâd).

hem-sâye همسايه (f. b. i. c. : hem-sâyegân) : komşu.

hem-sâye-i mesîh : Güneş.

hem-sâyegân همسايگان (f. b. i. hem-sâye'nin c.) : komşular.

hem-sâyegî همسايگى (f. b. i.) : komşuluk.

hem-sâz همساز (f. b. s.) : **1.** uygun, uygunluk. **2.** arkadaş, arkadaşlık.

hem-sebak همسبق (f. b. i.) : ders arkadaşı, berâber ders okuyan, mektep (* okul) sınıf arkadaşı.

hem-sefer همسفر (f. a. b. i. c. : hem-seferân) : yol arkadaşı, yoldaş. (bkz : hem-râh).

hem-seferân همسفران (f. a. b. s. hemsefer'in c.) : yol arkadaşları, yoldaşlar.

hem-seng همسنگ (f. b. s.) : bir tartıda, bir ölçüde.

hem-ser همسر (f. b. i.) : **1.** arkadaş, kafadar. **2.** erkek ve kadın eşlerden her biri.

hem-serî همسرى (f. b. i.) : karıkocalık.

hem-sıfat همصفت (f. a. b. s.) : aynı vasıfta, * nitelikte olan.

hem-sifâl همسفال (f. a. b. s.) : kadeh arkadaşı. (bkz : hem-kadeh).

hem-sinn هم سن (f. a. b. s.) : sinleri, yaşları bir olan, yaşıt. (bkz : hem-sâl, hem-zâd).

hem-sohbet همصحبت (f. a. b. s.) : birbiriyle sohbet eden, konuşan, arkadaş.

hem-sufre همسفره (f. a. b. s.) : sofra arkadaşı.

hem-süvâr همسوار (f. b. s.) : berâber ata binmiş olan, yol arkadaşı.

hem-şehrî همشهرى (f. b. i.) : **1.** bir memleketli. (bkz : hem-dih). **2.** yurttaş.

hem-şekl همشكل (f. a. b. s.) : bir şekilde, bir biçimde, şekilen bir olan.

hem-şerr همشر (f. a. b. s.) : kötülükte berâber olan.

hem-şevher همشوهر (f. b. s.) : kocaları bir, ortak kadın, kuma. (bkz : hem-şûy).

hem-şikem هم شكم (f. b. i.) : ikiz çocuk. (bkz : tev'em).

hemşîme همشيمه (a. i.) : **1.** ağaçları kurumuş yer. **2.** kuru odun; kuru odun olmıya yüz tutmuş ağaç.

hemşîre همشيره (f. i.) : "sütleri bir olan" : kızkardeş. (bkz : uht).

hemşîre-zâde همشيره زاده (f. b. i.) : kızkardeş çocuğu, yeğen.

hem-şûy هم شوى (f. b. i.) : ortak, kuma. (bkz : hem-şevher).

hem-tâ همتا (f. b. s.) : benzer, taydaş, denk, müsâvî.

hem-tâziyâne همتازيانه (f. b. i.) : çapulda, yağmada arkadaş, omuzdaş.

hem-tek هم تك (f. b. s.) : yoldaş, arkadaş.

hem-terâzû همترازو (f. b. s.) : bir tartıda, bir ölçüde, müsâvî, denk.

hem-vâr هموار (f. b. s.) : **1.** düz yer, bir çırpıda olan yer, uygun yer. **Nâ-hemvâr :** çarpık, eğri, düz olmıyan. **2. zf.** dâimâ. (bkz : hemîşe).

hem-vâre همواره (f. b. zf.) : dâimâ, her zaman. [nazımda kullanılır]. (bkz : muttasıl).

hem-vârî همواری (f. i.) : düz olma, düzlük.

hemyân هميان (f. i.) : heybe, dağarcık, çanta, büyük kese.

hemyânçe هميانچه (f. i.) : kese; küçük torba; çanta.

hemz همز (a. i.) : **1.** sıkma [parmaklarla]. **2.** dürtme. **3.** ısırma. **4.** yere çalma.

hem-zâd همزاد (f. b. s.) : **1.** yaşdaş, yaşı bir. (bkz : hem-sâl, hem-sinn).

hem-zânû همزانو (f. b. s.) : yan yana oturan; diz dize oturup konuşan.

hemze همزه (a. i. c. : hemezât) : **1.** Arapça'da elifin adı. **2.** "elif, vav, ye, he" üzerine konulan ء işâreti. **3.** parmakla sıkma, bir yere sıkıştırma ve dürtme.

hem-zebân همزبان (f. b. s.): **1.** dilleri bir olan, aynı dili konuşan. **2.** ağzı bir olan.

hem-zemân هم زمان (f. a. b. s.) : **1.** çağdaş. **2.** ayni zamanda işleyen.

henâzîr خنازير (a. hınzîr'ın c.) : hınzırlar, domuzlar. **Dâ-ül-henâzîr : hek.** domuzbaşı denilen ve ekseriyâ boyunda çıkan şiş, sıraca.

hencâm هنجام (f. s.) : beceriksiz, elinden iş gelmiyen.

hencâr هنجار (f. i.) : usul, yol, kaide, * kural. **Nâ-be-hencâr :** usulsüz, yolsuz.

hendese هندسه (a. i.) : geometri. **Usûl-i hendese** : geometri kitabı.

hendese-hâne هندسه خانه (a. f. b. i.) : Tanzîmat'tan biraz önce, açılmış olan mühendis mektebi.

Hendese-hâne-i bahrî : Bahriye Mektebinin ilk adı. [I. Abdülhamit zamânında 1187 - (1773) yılında Cezâyirli Hasan Paşa'nın teşebbüsiyle Tersâne içinde açılmıştır].

hendesî, hendesiyye هندسى ، هندسيه (a. s.) : geometrik, geometri ile ilgili. **Eşkâl-i hendesiyye** : geometrik şekiller.

hengâm هنگام (f. i.) : zaman, çağ, sıra, vakit, mevsim.

hengâm-ı şitâ : kış mevsimi.

hengâme هنگامه (f. i.) : kavga, gürültü.

hengâme-i azab : azap zamânı.

hengâme-gîr هنگامه گیر (f. b. i.) : **1.** hikâye söyleyici; oyuncu; hokkabaz. **2.** kavgacı, gürültücü. **3.** leke tozu, diş mâcunu gibi şeyler satan çığırtkanlar.

hengâme-gîrî هنگامه گیری (f. b. i.) : hengâmegirlik, kavgacılık.

hengâmî هنگامى (f. s.) : bir mevsim yaşıyabilen nesne.

henî هنى (a. s.) : hazmi kolay, sıhhate uygun.

henîen هنيئاً (a. zf.) : âfiyet olsun, şifâ olsun!

henüz هنوز (f. zf.) : şimdiye kadar, bu âne dek; daha, yeni, hâlâ; ancak.

her هر (f. e.) : hep, bütün.

her-ân هرآن (f. zf.) : her dakika, her zaman, dâimâ. (bkz : her-dem, her-gâh).

her-âyîne هر آینه (f. zf.) : mutlaka; herhalde; elbette; zarurî.

her-bâr هر بار (f. zf.) : her defa, dâimâ.

herc هرج (f. i.) : karışıklık, gürültülü ve karışık hareket.

herc ü merc : altüst, karmakarışık, allakbullak, darmadağınık.

hercâî هرجائى (f. s.) : hercâyi, kararsız, sebatsız.

hercâîlik هرجائيلك (f. t. b. i.) : vefâsızlık, sebatsızlık, kararsızlık.

her-çend هرچند (f. zf.) : her ne zaman.

herçi-bâd-âbâd هرچه باد آباد (f. zf.) : ne olursa olsun, ister istemez.

her-dem هر دم (f. zf.) : her dakika, her zaman, dâimâ. (bkz : her-ân; her-gâh).

her-dem tâze : tâzeliğini, parlaklığını hiç kaybetmiyen.

hereb هرب (a. i.) : **1.** kaçma. (bkz : firâr). **2.** şiddetli keder.

herem هرم (a. i.) : **1.** kocama, kocalma, ihtiyarlama. **Hengâm-ı herem** : ihtiyarlık zamânı. **2. n. i.** Mısır Ehramlarından biri.

heremân هرمان (a. h. i.) : Mısır'da taştan yapılmış, âsâr-ı atîkadan iki binâ, Ehram'lardan ikisi.

herem-dîde هرم ديده (a. f. b. s.) : kocamış, ihtiyarlamış, zayıflamış.

heremî هرمى (a. s.) : ehram ile, piramit ile ilgili, onun gibi.

herem-resîde هرم رسيده (a. f. b. s.) : ihtiyarlığa ermiş, kocalmış.

her-gâh هرگاه (f. zf.) : her zaman, her vakit. (bkz : her-ân, her-dem).

hergele خرگله (f. i.) : **1.** eşek sürüsü. **2.** binek ve taşıta alışmamış huysuz hayvan. **3.** terbiye ve görgüden uzak, bayağı, aşağılık kimse.

hergiz هرگز (f. zf.) : aslâ, katiyyen, hiç bir vakit, hiç bir sûretle.

her-heft هرهفت (f. b. i.) : kadınların süs olarak kullandıkları yedi şey : kına, çivit, lâl (allık), üstübeç, antimon, altın varak, mis.

herîm هريم (a. s.) : çok ihtiyarlamış veyâ çökmüş [kimse].

herîr هرير (a. i.) : **1.** köpek hırlaması. **2.** köpek uluması. (bkz : herr).

herîse هريسه (a. i.) : keşkek yemeği.

herkele هركله (a. s.) : **1.** ince, zarif, hoş. (bkz : hirekle, hurekile). **2. i.** hoşluk, incelik.

herr هر (a. i.) : köpek hırlaması, köpek uluması. (bkz : herîr).

hers هرس (a. i.) : **bot.** mersin ağacı.

herseme هرثمه (a. i.) : **1.** arslan. (bkz : dırgam, esed, gazanfer, haydar, şîr). **2.** burun.

hert هرت (a. i.) : **1.** yırtma. **2.** dürtme. **3.** dokunaklı söyleme.

herv هرو (a. i.) : **1.** sopalama, dövme. **2.** pişirme.

hervele هروله (a. i.) : **1.** koşma. (bkz : şitâb). **2.** leng, at yürüyüşü; yürüyüş.

herze هرزه (f. s. c. : herzevât) : boş lâkırdı, saçma. (bkz : tirzîk).

herze-derây هرزه دراى (f. b. s.) : mânâsız söz söyliyen, saçmasapan konuşan, yanşak. (bkz : herze-gû, herze-hâ, herze-lâ).

herze-gû هرزه گو (f. b. s.) : saçma sözler söyliyen. (bkz : herze-hâ , herze-lâ).

herze-gûyî هرزه گويى (f. b. i.) : herze söyleyicilik.

herze-hâ هرزه خا (f. b. s.). (bkz : herze-gû, herze-lâ).

herze-hâr هرزه خوار (f. b. s. c. : herze-hârân). (bkz : herze-derây, herze-gû, herze-hâ, herze-lâ).

herze-hârân هرزه خواران (f. b. s. herze-har'ın c.) : saçmasapan konuşanlar.

herze-hâyî هرزه خايى (f. b. i.) : herze söyleme, saçma sapan söyleme.

herze-kâr هرزه كار (f. b. s.) : abuk sabuk, saçma sapan konuşan. (bkz : herze-gû).

herze-lâ هرزه لا (f. b. s.). (bkz : herze-gû, herze-hâ).

herze-pâş هرزه پاش (f. b. s.). (bkz : herze-gû).

herze-vât هرزوات (a. s. herze'nin c.) : boş lâkırdılar, saçma sapan sözler.

herze-vekîl هرزه وكيل (a. b. s.) : her işe karışıp boşboğazlık eden, saçma sapan konuşan.

herze-vekîl-i kâinât : boşboğazlığiyle tanınmış.

hesâb حساب (a. i.). (bkz : hisâb).

hesâbî حسابى (a. s.). (bkz : hisâbî).

hestî هستى (f. i.) : vâr olma, varlık. (bkz : mevcûdiyyet).

heşâşet هشاشت (a. i.) : gevreklik.

heşîm هشيم (a. s.) : kırılmış, ufalanmış.

heşş هش (a. s.) : **1.** şen, keyifli. **2.** kolay kırılır olan, gevrek.

heşt هشت (a. s.) : 8 sayısı.

heşt-âd, heşt-ed هشتاد ، هشتد (f. s.) : seksen. (bkz : semânîn, semânûn).

heşt-bihişt هشت بهشت (f. b. s.) : 1. Kur'an'da adı geçen sekiz cennet : [Huld, Dâr-üs-selâm, Dâr-ül-karâr, Adn, Me'vâ, Naîm, İlliyyîn, Firdevs]. 2. İdrîs-i Bitlîsî'nin sekiz Osmanlı pâdişâhı için yazdığı meşhur târihi. 3. İlk Osmanlı edebiyâtı şuarâ tezkiresinden Sehî tezkiresi.
sekizinci. (bkz : sâmin).

heşt-pâ[y] هشت پا [ى] (f. b. i.) : zool. ahtapot.

heştüm, heştümîn هشتم ، هشتمين (f. s.) : sekizinci. (bkz : sâmin).

hetf هتف (a. i.) : inceden inceye ve gizlice bir şeyi hatırlatma, fısıldama.

hetk هتك (a. i.) : yırtma, yarma.
hetki-i hicâb-ı ismet : nâmus perdesini yırtma.
hetk-i perde-ırz : nâmus perdesini yırtma, ırza saldırma.

hetl هتل (a. i.). (bkz : hütûl).

hetlân هطلان (a. i.) : sürekli yağan hafif yağmur.

hetn هتن (a. i.). (bkz : hütûn)

hetr هتر (a. i.) : 1. fenâ sözlerle birini kötüleme. 2. bunama. 3. sersemleme.

hettâk هتاك (a. s.) : yırtıp parçalıyan.

hevâ هوى (a. i.) : heves, istek, arzu; sevgi; hoşlanma. **Ehl-i hevâ** : hırs sâhipleri, nefsine düşkünler.

hevâ vü heves : zevk ve şehvetler.

hevâ-yi çeşm-i mest : mahmur gözün arzusu.

hevâ-yi ışk : aşk arzusu.

hevâ-yi sayd : av hevesi.

hevâ-yi-sevdâ-fezâ : sevdâ arttıran hava.

hevâ-yi vatan : vatan havası.

hevâcir هواجر (a. i. hâcire'nin c.) : 1. hicret edenler, göçenler. 2. günlerin en sıcak zamanları.

hevâcis هواجس (a. i. hâcise'nin c.) : akla gelen kötü düşünceler, kuruntular.

hevâ-dâr هوا دار (f. b. s.) : 1. havadar, etrâfı açık, rüzgârlı yer. 2. yar, dost. (bkz : hevâ-hâh).

hevâdî هوادى (a. s. hâdî'nin c.) : 1. hidâyet edenler, doğru yol gösterenler. 2. kılavuzlar, rehberler. (bkz : hüdât).

hevâdic هوادج (a. i. hevdec'in c.) : kadınların binmesi için, deve üzerine yapılan mahfeler.

hevâ-hâh هوا خواه (a. f. b. i.) : yar, dost. (bkz : hevâ-dâr [2], muhibb).

hevâî هوائى (a. s.) : 1. nefis ve şehvetine mağlup olmakla ilgili. 2. nefsine düşkün, ciddî şeylerle ilgisiz. [müen. "hevâiyye"].

hevâî-meşreb هوائى مشرب (a. b. s.) : gelgeç tabîatlı, hoppa.

hevâiyyât هوائيات (a. s. hevâî'nin c.) : ciddî olmıyan, gelip geçici şeyler.

hevâmm هوام (a. i. hâmme'nin c.) : zool. böcekler, haşereler. [pire, karınca, kehle, yılan, akrep... gibi]. **El-avâm ke-l-hevâmm** : halk böcekler gibidir.

hevâmm-ı cerebî : uyuz hastalığı böceği.

hevân هوان (a. i.) : horluk, aşağılık, zelillik, alçaklık.

hevâ- perest هوا پرست (a. f. b. s.) : nefsine, zevkine düşkün, sefih [kimse].

hevdec هودج (a. i. c. : hevâdic) : kadınlar için deve üzerine yapılan mahfe.

heves هوس (a. i.) : 1. arzu, istek. 2. gelip geçici istek. **Nev-heves** : yeni hevesli, yeni alışan.

hevesât هوسات (a. i. heves'in c.) : hevesler.

hevesât-ı nefsâniyye : nefis düşkünlükleri.

heves-dâr هوسدار (a. f. b. s.) : hevesli.

heves-kâr هوسكار (a. f. b. s. c. : heves-kârân) : hevesli, istekli. (bkz : heves-nâk).

heves-kârân هوسكاران (a. f. b. s. heveskâr'ın c.) : hevesliler, istekliler. (bkz : heves-nâkân).

heves-kârî هوسكارى (a. f. b. i.) : heveskârlık.

heves-nâk هوسناك (a. f. b. s. c. : hevesnâkân) : heves edici, hevesli. (bkz : heves-kâr).

heves-nâkân هوسناكان (a. f. hevesnâk'ın c.) : heves edenler, hevesliler. (bkz : heves-kârân).

heves-perver هوسپرور (a. f. b. s.) : hevesli. (bkz : heves-kâr heves-nâk).

heves-perverâne هوسپرورانه (a. f. zf.) : hevesli olana yakışacak şekilde.

hevl هول (a. i. c. : ehvâl) : korku. (bkz : havf).

hevl-âver هول آور (a. f. b. s.) : korku getiren, korku veren, korkunç. (bkz : hevl-engîz).

hevl-engîz هول انگيز (a. f. b. s.) : korkunç. (bkz : hevl-âver).

hevl-nâk هولناك (a. f. b. s.) : korkunç, korkulu. **Mevt-i hevlnâk** : korkunç ölüm. **Vâdî-i hevl-nâk** : korkulu vâdi.

hevn هون (a. i.) : **1.** kolaylık. (bkz : sühûlet). **2.** ehemmiyetsizlik, değersizlik.

heyâkil هياكل (a. i. heykel'in c.) : heykeller.

heyâkil-i kadîme : eski heykeller.

heyâm هيام (a. i.) : hayranlık hâli.

hey'ât هيآت (a. i. hey'et'in c.) : heyetler.

heybân هيبان (a. s.) : **1.** korkunç; korku veren. **2.** çok utangaç.

heybet هيبت (a. i.) : korku ile saygı duygularını birden uyandıran hal veyâ gösteriş. (bkz : mehâbet).

heyc هيج (a. i.) : **1.** savaş, vuruşma başlama. **2.** heyecan, telâş, galeyan, tahrik. **3. s.** tozlu, rüzgârlı [gün].

heycâ' هيجاء (a. i.) : kavga, savaş, dövüş. **Meydân-ı heycâ** : savaş yeri. (bkz : heycâ-gâh).

heycâ-gâh هيجاگاه (a. f. b. i.) : savaş yeri.

heyd هيد (f. i.) : ekinci yabası.

heyecân هيجان (a. i.) : **1.** duyguların bir tepki hâlinde şiddetlenmesi. **2.** coşma, coşkunluk. **3.** tozmak, tozumak.

heyelân هيلان (a. i.) : toprak kayması.

hey'et هيئت (a. i. c. : hey'at) : **1.** şekil, sûret, kıyâfet. **2.** görünüş. **3.** hal, durum. **4.** kurul. **İlm-i hey'et** : astronomi.

hey'et-i a'yân : senato.

hey'et-i ictimâiyye : toplantı heyeti, * kurulu.

hey'et-i idâre-i âlem : dünyânın idâre heyeti, * kurulu.

hey'et-i ictimâiyye : toplantı heyeti, * kurulu.

hey'et-i mahsûsa : husûsî (* özel) olarak meydana getirilen kurul.

hey'et-i mecmûa-i milliyye : millî topluluk.

hey'et-i temsîliyye (temsil hey'eti) : **tar.** Erzurum Kongresinde şarkî Anadolu müdâfaa-i hukuk cemiyeti adını alan cemiyetin nizamnâmesi mûcibince seçilen şahıslardan müteşekkil heyet (6 ağustos 1919).

hey'et-i umûmiyye : umûmî heyet, * genel kurul.

hey'et-i vekîle, -vükelâ : vekil ler heyeti, *bakanlar kurulu.

hey'et-şinâs هيأت شناس (a. f. b. i.) : astronomi âlimi, bilgini.

heyhat هيهات (a. n.) : yazık, ne yazık!; ne kadar uzak.

heyhey هى هى (f. i.) : bir meclis sonunda içilen içki dolu kadeh.

heyî هيى (f. i.) : madde, varlık.

heykel هيكل (a. i. c. : heyâkil) : **1.** tunç, taş ve benzeri gibi şeylerden yapılan büyük insan ve sâire.

heykel-i zî-rûh : canlı heykel. **2. s.** yakışıklı, güzel. **3. s.** soğuk ve duygusuz [kimse].

heykel-tırâş هيكلتراش (a. f. b. i.) : heykel yapan kimse. [aslı "heykel-terâş" dır].

heykel-tırâşî هيكلتراشى (a. f. b. i.) : heykeltıraşlık, heykeltıraşın sanati. [aslı "heykel-terâşî" dir].

heym, heyemân هيم ، هيمان (a. i.) : **1.** âşık olma. **2.** şaşkınlık.

heyn هين (a. s.) : kolay; rahat. (bkz : heyyin).

heyne هينه (a. i.) : **hek.** kolera.

heyûb هيوب (a. s.) : heybetli, azametli, gösterişli.

heyûlâ' هيــولاء (a. i.) : **1.** madde. **2.** [eski fels.] bütün cisimlerin ilk maddesi olarak varsayılan madde. **3.** zihinde tasarlanan şey. **4. tas.** ruh-i a'zam. **5.** eşyânın gerçek olan kısmı. **6.** ehemmiyetsiz, küçük şey.

heyûlâî, heyûlânî هيولائى ، هيولانى (a. s.) : heyulâya âit, maddî.

heyûlâniyyûn هيولانيون (a. i. c.) : maddeciler.

heyûlâ-zâr هيولازار (a. f. b. i.) : hayal veyâ ilk madde âlemî.

heyyin هين (a. s.) : kolay. (bkz : heyn).

heyza هيضه (a. i.) : **hek. 1.** kolera. **2.** şiddetli kusma.

heyzüm هيزم (f. i.) : kuru odun.

heyzüm-pâre هيزمپاره (f. b. i.) : odun parçası.

hezâbir هزابر (a. i. hizebr'in c.) : **zool.** arslanlar; yiğitler.

hezâr هزار (f. i. c. : hezârân) : **1.** bülbül. (bkz : andelîb). **2. s.** bin. **3. s.** pek çok.

hezârân هزاران (f. i. hezâr'ın c.) : **1.** bülbüller. (bkz : anâdil). **2. s.** binler.

hezâr-dâstan, hezâr-destân هزار داستان ، هزار دستان (f. b. i.) : bülbül.

hezâr-fenn هزار فن (f. a. b. s.) : **1.** çok bilen, elinden çok iş gelen. **2. i.** minâre yapmakta mâhir olan usta.

hezâr-mîh هزار ميخ (f. b. i.) : **1.** bin yerinden yamalı olan derviş hırkası. **2. s.** gök yüzlü. **3. s.** çok süslü.

hezâr-pâ هزار پا (f. b. s.) : **1.** bin ayaklı, ayakları çok olan. **2. i. zool.** kırkayak.

hezâr-pâre هزار پاره (f. b. s.) : bin parça, un ufak.

hezâr-tâbe هزار تابه (f. b. i.) : Güneş. (bkz : Âftâb, Mihr, Şems).

hezâr-yâr هزار يار (f. zf.) : bin kere, bin defa.

hezec هزج (a. i.) : **1.** güzel sesle şarkı söyleme. **2. ed.** (bkz : bahr-i hezec). **3. müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. Yirmi iki zamanlı ve on beş darblıdır (22 zamanlı yegâne usuldür). Peşrev, beste ve kâr ölçülmesine mahsus olup, asırlardanberi kullanılmadığından elde nümûnelik bir misal yoktur. Hezec, bir yürük

semâî ile onu müteakip üç muhtelif şekilde dizilmiş 4 adet sofyan'dan mürekkeptir.

hezeyân هزیان (a. i. c. : hezeyânât) : **1.** sayıklama. **2.** saçma sapan konuşma.

hezeyân-ı mürteiş : sarhoşluktan ileri gelen titremeli sayıklama hastalığı.

hezeyân-ât هزیانات (a. i. hezeyân'ın c.) : **1.** sayıklamalar. **2.** saçma sapan konuşmalar.

hezheze هزهزه (a. i.) : cisimlerin, hava veyâ başka bir şey dokunmasiyle titremesi.

hezîl هزیل (a. i.). (bkz : hüzâl).

hezîm هزیم (a. i.) : **1.** gök gürültüsü. (bkz : ra'd). **2.** koşarken kişniyen at. **3.** sağanaklı yağmur.

hezîmet هزیمت (a. i.) : bozgun, bozgunluk, savaşta bir taraf askerinin bozulması.

hezl هزل (a. i. c. : hezliyyât) : **1.** eğlence, alay, şaka, lâtife. **2. ed.** meşhur ve yaygın bir nazmın vezni ve kafiyesi taklîdedilmek sûretiyle lâtife tarzında nazım yazma; bu tarzda yazılan nazım. (bkz : tehzîl).

hezl-âmîz هزل آمیز (a. f. b. s.) : şaka ile karışık [söz].

hezl-gû هزل گو (a. f. b. s.) : hezel söyliyen, hezelci, şakacı, lâtîfeci.

hezl-gû-yâne هزل گویانه (a. f. zf.) : hezlgû'ca, hezl, şaka, lâtîfe söyliyene yakışacak sûrette.

hezl-gû-yî هزل گویی (a. f. b. i.) : hezlgû'luk, şakacılık, lâtîfecilik.

hezliyyât هزلیات (a. i. hezl'in c.) : şaka ve mizahla ilgili şiir veyâ sözler.

hezm هزم (a. i.) : **1.** sıkma, sıkıştırma. **2.** bozma, bozguna uğratma.

hezr هذر (a. s.) : mânâsız, boş, saçma [söz].

hezz هز (a. i.) : diretme; tahrîk.

hezzâr هذار (a. s.) : dâima saçmalıyan [adam].

hı خ (f. a. ha.) : Osmanlı alfabesinin dokuzuncu harfi olup "ebced" hesâbında altıyüz sayısının karşılığıdır.

hıbâzet خبازت (a. i.) : ekmekçilik, ekmek yapma işi.

hıbâziyye خبازیه (a. i.) : bamye, ebegümeci, hatmi gibi nebatların (* bitkilerin) bağlı bulundukları familya.

hıdâ' خداع (a. i.) : hîle. (bkz : hud'a).

Hıdîv خدیو (f. i.) : imtiyazlı Mısır vâlîsi veyâ bu vâlînin ünvânı.

hıdîv-âne خدیوانه (f. b. s.) : hıdîve yakışacak sûrette.

hıdîvî خدیوی (f. b. s.) : hıdîve mensup, hıdivle ilgili.

hıdîviyyet خدیویت (a. i.) : **tar.** Osmanlı İmparatorluğu'nda vezirliğe muâdil bir rütbe ve ünvân olup Mısır vâlîlerine tevcih olunur ve Mısıra "Hıdîviyyet" ve Mısır vâlîlerine de "Hıdiv" denilirdi. [bu rütbe, diğer bütün vezirlerin üstünde ve sadrâzamla aynı rütbe ve derecede sayılırdı].

hıdr خدر (a. i.) : **1.** perde, hâil. **2.** mânî.

hıfâz حفاظ (a. i.) : haktanırlık, vefâlılık.

hıfz حفظ (a. i.) : **1.** saklama. **2.** ezberleme. **Taht-el-hıfz** : muhâfaza altında, polis veyâ jandarma ile.

hıfz-ı bilâd ü ibâd : şehirlerin ve halkın korunması.

hıfz-ı emânet : emâneti (can) saklama.

hıfz-ı hukuk : hakları koruma.

hıfz-ı Kur'ân : Kur'ân-ı Kerîm'i başından sonuna kadar ezberleme.

hıfz-üs-sıhha : sağlığı koruma.

hıkd حقد (a. i. c. : ahkad, hukud) : kin tutma, öc almak için fırsat bekleme.

hılâb خلاب (a. i.) : yırtıcı kuş ve hayvan pençesi.

hılât خلاط (a. i.) : bir şey başka şeye karışma.

hılk خلق (a. i.) : boğaz balgamı.

hılt خلط (a. i. c. : ahlât) : **1.** eski hekimlerin insan vücudunda var saydığı : safra; sevdâ; dem; balgam gibi dört unsurdan herbiri. **hılt-ı mahmûd** : vücûdun rahat oluşu. **hılt-ı redî** : vücûdu rahatsız eden hılt. **2.** bir şeye karışmış olan başka şey.

hıltî خلطى (a. s.) : dört halttan biriyle ilgili olan.

hıltiyyûn خلطيون (a. i. c.) : ahlât'a çok ehemmiyet vermek mesleğini tutmuş olan hekimler, **fr. humoriste.**

hına, hınnâ حنا ، حنا (a. i.) : kına.

hınâî حنائى (a. i.) : kınacı, kına satan.

hınâk حناق (a. i. hanak'ın c.) : darılmalar, kızmalar, kin tutmalar.

hınâs خناث (a. s. hünsâ'nın c.) : kendisinde hem erkeklik, hem dişilik alâmeti bulunanlar.

hınat حنط (a. i. hınta'nın c.) : buğdaylar.

hıns حنث (a. i.) : yeminin hakkından gelemeyip hükmü altında kalma.

hınsır خنصر (a. i.) : serçe parmak. [kelime "hınsar" şeklinde de kullanılabilir].

hınsîr خنسير (a. s.) : soysuz, alçak.

hınta حنطه (a. i. c. : hınat) : buğday. (bkz : kamh, kendüm).

hınzîr خنزير (a. i. c. : hanâzîr) : **1.** domuz. **Lahm-i hınzîr** : domuz eti. **Şahm-i hınzîr** : domuz yağı. **2. mec.** pis ve katı yürekli kimse.

hınzîre خنزيره (a. i. c. : hınzîrât) : hîlekâr, fitne kadın. ["hınzîr" in müennesi olduğu halde mânâ değiştirmiştir].

Hırâ' حراء (a. h. i.) : Mekke civârında bulunan yalçın bir kayalığın adı. [Hz. Muhammed'e ilk vahy bu dağdaki mağarada gelmiştir]. (bkz : Cebel-ün-Nûr).

hırak خرق (a. i. hırka'nın c.). (bkz : hırka).

hırâm خرام (f. i.) : nazlı, edâlı, salına salına gidiş. (bkz : bahtere).

hırâmân خرامان (f. s.) : **1.** salına salına, naz ve edâ ile yürüyen. **2. zf.** : salına salına, salınarak.

hırâmende خرامنده (f. s.). (bkz : hırâmân).

hırâset حراست (a. i.) : bekleme; koruma. (bkz : yâs-dârî).

-hırâş - خراش (f. s.) : tırmalıyan. ["hırâşîden" mastarından].

hıred خرد (f. i.) : akıl, us. (bkz : hûş).

hıred-âmûz خرد آموز (f. b. s.) : öğreten, belleten; hoca, * öğretmen.

hıred-âşûb خرد آشوب (f. b. s.) : akıl dağıtan.

hıred-fersâ خرد فرسا (f. b. i.) : akıl yorucu, akıl yıpratıcı.

hıred-mend خرد مند (f. b. s. c. : hıred-mendân) : akıllı, anlayışlı.

hıred-mendân خرد مندان (f. b. s. hıred-mend'in c.) : akıllılar, anlayışlılar.

hıred-mendâne خرد مندانه (f. zf.) : akıllı olana yakışacak sûrette, akıllıca.

hıred-mendî خرد مندى (a. b. i.) : akıllılık.

hıred-sûz خرد سوز (f. b. s.) : akıl yakıcı, şaşırtıcı.

hırîdâr خريدار (f. i.) : müşterî, satın alan.

hırîde خريده. (f. s.) : satın alınmış, satın alınan.

Hıristiyânî خرستيانى (s.) : Hıristiyanlığa âit, Hıristiyanlıkla ilgili.

hırka خرقه (a. i. c. : hırak) : kalın kumaştan yapılmış veyâ içi pamukla beslenmiş ceket uzunluğunda bir giyecek.

hırka-i irâdet, -teberrük : birinin dervişliğe kabûlünde ilk giydiği hırka.

Hırka-i Saâdet : Hz. Peygamberin hırkası.

Hırka-i Şerîf : Hz. Peygamberin hırkası.

hırka-pûş خرقه پوش (a. f. b. i.) : hırka giyen fakîr, derviş.

hırka-pûşâne خرقه پوشانه (a. f. zf.) : fakircesine, dervişçesine.

hırka-pûşî خرقه پوشى (a. f. b. i.) : fakirlik, dervişlik.

hırmân حرمان (a. i.) : mahrumluk; ümitsizlik.

hırrân خران (a. s.) : itâat eden, boyun eğen.

hırs حرص (a. i.) : **1.** öfke, kızgınlık. **2.** azgınlık. **3.** sonu gelmiyen arzu, istek. (bkz : tûl-i emel).

hırs خرص (a. i.) : takdir ve kıyas.

hırs خرس (f. i.) : **zool.** ayı. (bkz : dübb).

hırs-beçe : **zool.** ayı yavrusu. (bkz : hırsek).

hırsek خرسك (f. i.) : ayı yavrusu. (bkz : hırs-beçe).

hırt خرط (a. i.) : **1.** hastalıktan dolayı sarı su ile karışık ve kesilmiş gibi parça parça olan bulaşık süt. **2.** erkek keklik.

hırz حرز (a. i.) : **1.** sığınak. (bkz : melâz, melce). **2.** nazar değmemesi için kullanılan muska; nazar boncuğu. 3. tılsım.

hırz-i cân : canı gibi saklama.

hırz bi-gayrihi : **huk.** esâsen eşyâ saklamıya hazırlanmış olmayıp izinsiz girilebilen ve konulacak malların yanıbaşında muhâfızı bulunan bir yer. [mescitler, yollar, meydanlar gibi].

hırz bi-nefsihi : **huk.** içinde eşyâ saklanmak üzere hazırlanıp içerisine izinsiz girilmesi memnû olan her hangi bir yer. [evler, dükkânlar, çadırlar gibi; çuvallar, sandıklar da bu hükümdedir].

hısâ' خصاء (a. i.) : **1.** insanı hadım etme. **2.** hayvanı burma, eneme, hayalarını çıkarma.

hısâl خصال (a. i. haslet'in c.) : huylar, tabîatlar, ahlâklar.

hısâm خصام (a. i. hasm'ın c.) : **1.** iki kişi, birbirlerine düşmanlık etme. **2.** muhâsama.

hısâm خصام (a. i.) : kavga, çekişme, mücâdele, münâkaşa, uğraşma; iddiâ.

hısân خصان (a. s.) : mümtaz kişiler.

hısan حصان (a. i.) : **zool.** aygır.

hısas حصص (a. i. hisse'nin c.) : paylar, nasipler.

hısb خصب (a. i.) : ucuzluk, bolluk.

hısn حصن (a. i. c. : husûn) : sağlam, sarp [yer], kale. (bkz : hisâr [2]).

hıss خص (a. s.) : eksik, noksan.

hıssîsa خصيصا (a. i.) : bir şeye, bir kimseye mahsus olan hal.

hış'a خشعه (a. i.) : **hek.** doğum vakti geldiği sırada ölen annesinin karnı yarılarak çıkarılan çocuk.

hışf خشف (a. i.) : geyik yavrusu.

hışm خشم (f. i.) : kızgınlık, öfke.

hışm-âlûd خشم آلود (f. b. s.) : darılmış, kırgın. (bkz : hışm-gîn, hışmîn, hışm-nâk).

hışm-gîn خشمگين (f. b. s.) : darılmış, dargın, öfkeli, kızgın. (bkz hışm-âlûd, hışmîn, hışm-nâk).

hışmîn خشمين (f. s.) : darılmış, dargın. (bkz : hışm-âlûd, hışm-gîn, hışm-nâk).

hışm-nâk خشم ناك (f. b. s.) : öfkeli, kızgın. (bkz : hışm-âlûd, hışm-gîn, hışmîn).

hışt خشت (f. i.) : **1.** kerpiç. **2.** tuğla.

hışt-ı hâm : ham, pîşmemiş kerpiç. **3.** kısa el mızrağı; kalın harbi.

hışt-tâbe خشت تابه (f. b. i.) : tuğla ocağı.

hıştek خشتك (f. i.) : küçük kerpiç, tuğlacık.

hışt-zen خشت زن (f. b. i.) : tuğlacı.

hıtâm خطام (a. i.) : yular, dizgin. (bkz : efsâr, zimâm).

hıtâr خطار (a. i. hatar'ın c.) : hatarlar, tehlikeler. (bkz : hatarât).

hıtat خطط (a. i. hıtta'nın c.) : hıttalar, iklimler, diyarlar, memleketler, ülkeler.

hıtbe خطبه (a. i.) : okunmuş, evlenmek üzere istenilmiş kız veyâ kadın.

hıtta خطه (a. i. c. : hıtat) : memleket, diyar, ülke.

hıtta-i cesîme : büyük ülke.

hıyâbân خيابان (f. i.) : **1.** iki tarafı ağaçlı yol, bulvar, **fr. boulevard, allée. 2.** Tahran'da meşhur bir cadde.

hıyâbet خيابت (a. i.) : hisse ve nasîbi olma.

hıyâm خيام (a. i. hayme'nin c.) : çadırlar. **Rekz-i hıyâm** : çadır dikme. (bkz : hiyem).

hıyânât خيانات (a. i. hıyânet'in c.) : hâinlikler.

hıyânet خيانت (a. i. c. : hıyânât) : **1.** hayınlık. **2. s.** vefâsız, hâin. **3.** îtimâdı, güveni kötüye kullanma.

hıyâneten خيانةً (a. zf.) : hıyânet yoliyle, hıyânet ederek.

hıyânet-kâr خيانتكار (a. s.) : hıyânet eden, hâin.

hıyânet-kârâne خيانتكارانه (a. zf.): hâince, hâine yakışacak sûrette.

hıyâr خيار (a. i. c. : hıyârat) : **1. huk.** bir işi yapıp yapmamada serbestlik; İslâm hukukunda alış-veriş mes'elelerine âit muhayyerlik husûsu. **2.** (hayyir'in c.) hayri, iyiliği çok olan kimseler.

hıyâr-ı ayb : mece. malın ayıplı olması sebebiyle olan muhayyerlik.

hıyâr-ı bülûğ : mece. bülûğ sebebiyle nikâhı feshettirmek muhayyerliği.

hıyâr-ı gabn ü ta'rîr : mece. alan ile satandan biri diğerini aldatıp da beyide gabn-i fâhiş olduğu tahakkuk ettiğinde aldanan kimse için sâbit olan muhayyerlik. [satan : "bu mal şu kadar kuruş eder al" diyerek müşteriyi aldatır ve müşteri de bâyiin bu sözüne inanıp o malı o kadar kuruşa satın aldıktan sonra beyide gabn-i fâhiş olduğu anlaşılırsa müşteri için bey'i feshetmek hakkı sâbit olur].

hıyâr-ı hiyânet-i mürâbaha : mece. mürâbaha yoliyle akit olunan beyide bâyiin hiyâneti zâhir olduğunda müşterinin muhayyer olması.

hıyâr-ı hiyânet-i tevliye : mece. tevliye yolu ile akit olunan beyide bâyiin hiyâneti zâhir olduğunda müşterinin muhayyer olması.

hıyâr-ı hiyânet-i vazîa : mece. vazîa yoliyle akit olunan beyide bâyiin hiyâneti zâhir olduğunda müşterinin muhayyer olması.

hıyâr-ı ıtk : mece. ıtk sebebiyle câriyenin nikâhı feshetmek muhayyerliği. [mevlâsı tarafından birisine tezvîcedilmiş olan câriye azat olunduğu zaman kocasını istemezse hâkimin hükmüne hâcet olmıyarak nikâhı feshedebilir, köle için hıyâr-ı ıtk yoktur].

hıyâr-ı icâzet : mece. fuzûlînin icrâ eylediği akde icâzet vermek salâhiyetini hâiz olan kimsenin icâzet verip vermemek husûsunda muhayyerliği.

hıyâr-ı idrâk : mece. (bkz : hiyâr-ı bülûğ).

hıyâr-ı istihkak : mece. mebiin bâzısı bil-istihkak zabıt olundukta bakıyesinde müşterinin bey'i fesih veyâ kabul arasında muhayyer olması.

hıyâr-ı kemmiyyet : mece. miktâra ıttıla ile sâbit olan muhayyerlik. [bir kimse mevcut fakat miktârı meçhul para ile bir mal iştirâ eyledikten sonra bâyi, paranın miktârına muttâli' oldukta muhayyer olması gibi].

hıyâr-ı keşf-i hâl : mece. hubûbat muayyen kab ve ölçek ile ölçülerek veyâhut bir muayyen taş ile tartılarak satıldıktan sonra hâli keşfinde yânî kab ve ölçeğin istîap miktârına ve taşın ağırlığına ıttılaında müşterinin muhayyer olması.

hıyâr-ı nakd : mece. bâyi ve müşterinin filân vakte kadar te'diyede bulunmak aksi takdirde beyi olunmamak üzere pazarlık etmeleriyle olan muhayyerlik. [hiyâr-ı nakd'de vaktin bilinmesi îcâb eder].

hıyâr-ı rü'yet : mece. görmekle sâbit olan muhayyerlik. [bir malı görmeden satın alan veyâ kirâlıyan kimsenin o malı gördüğünde muhayyer olması gibi; dilerse fesheder, dilerse kabûl eder].

hıyâr-ı şart : mece. akitte taraflardan birinin veyâ her ikisinin mâlûm müddet içinde akdi fesih veyâhut icâzet ile infâz eylemek hususlarında şart kıldıkları muhayyerlik.

hıyâr-ı ta'rîr-i fi'lî : mece. bâyiin müşteriyi fi'len ta'rîri sâbit oldukta müşteri için sâbit olan muhayyerlik. Meselâ [bâyi, ineğin sütü çok zannolunsun diye bir kaç gün sağmıyarak müşteri de memesinin büyüklüğüne aldanıp sütü çok zanniyle iştirâ ettikten sonra bâyiin bu veçhile ta'rîr-i fi'lî'si zâhir olsa, Hanefî imamlarından bâzılarına göre müşteri muhayyer olur].

hıyâr-ı ta'yîn : mece. kıyemiyattan iki yâhut üç şeyin başka başka pahaları beyân olunarak bunlardan müşteri dilediğini almak yâhut bâyi dilediğini vermek üzere yapılan satıştaki muhayyerlik.

hıyâr-ı tefrik-ı safka : mece. safka'nın tefrîk edilmesinden dolayı sâbit olan muhayyerlik [kabl-el-kabız mebiin bâzısının telef ve helâki sebebiyle bakıyesinde müşterinin muhayyer olması gibi].

hıyâr-ı vasf : mece. akitte meşrut vasf-ı mergubun bulunmamasiyle sâbit olan muhayyerlik. ["sağılır diye satılmış olan bir ineğin sütten kesilmiş olduğunun zâhir olmasiyle müşterinin muhayyerliği" gibi].

hıyârât خيارات (a. i. hıyâr'ın c.) : İslâm hukukunda alışveriş meselelerine dâir muhayyerlik hususları. (bkz : hıyâr).

hıyât حياط (a. i. hâit'in c.) : perdeler, mâniler, engeller.

hıyât خياط (a. i.) : **1.** ibrişim, tire. **2.** dikiş iğnesi.

hıyâte خياطه (a. i.) : **hek. 1.** kesilip yarılan bir uzvun yapışmak üzere dikilmesi. **2.** ameliyatta dikiş yapmıya yarıyan bağırsak ve sâire gibi şeyler.

hıyâtet خياطت (a. i.) : terzilik, dikicilik.

hıyâtet-hâne خياطتخانه (a. f. b. i.) : dikiş evi, dikim evi.

hıyâz حياض (a. i. hayz'ın c.) : **hek.** (bkz : hiyâz).

hıyâz حياض (a. i. havz'un c.) : havuzlar.

hıyem خيم (a. i. hayme'nin c.) : (bkz : hıyâm).

hıyere خيره (a. i.) : **1.** aralarından beğenme, seçme. **2. s.** beğenilmiş, seçilmiş.

hıyere-i nâs : halkın seçilmişi.

hıyeret-ullah خيرة الله (a. b. s.) : Allah'ın seçtiği.

hıyre خيره (f. s.) : kamaşık, donuk, fersiz [göz].

hıyre-bahş خيره بخش (f. b. s.) : göz kamaştıran, akıl durduran.

hıyre-çeşm خيره چشم (f. b. s.) : **1.** kamaşık, fersiz gözlü. **2.** hayâsız, utanmaz. **3.** inatçı. **4.** cesur.

hıyre-dest خيره دست (f. b. s.) : eli sakar, tuttuğu işi bozar olan [kimse].

hıyregî خيرگى (f. i.) : donukluk, kamaşıklık [göz hakkında]; şaşkınlık.

hıyre-küş خيره كش (f. b. s.) : **1.** haksız yere adam öldüren. **2.** sevilen, sevgili.

hıyre-re'y خيره رأى (f. a. b. s.) : fenâ reyli, reyi zararlı olan.

hıyre-ser خيره سر (f. b. s.) : sersem, alık.

hıyre-serâne خيره سرانه (f. zf.) : sersemcesine, alıkcasına.

hıyre-serî خيره سرى (f. b. i.) : sersemlik, alıklık.

hızak خزق (a. s. hızka'nın c.) : kalabalıklar, yığınlar.

hızânet حضانت (a. i.) : sütninelik, tayalık.

hızırilyâs حضر الياس (a. b. i.) : hıdırellez, 5 mayısa rastlıyan gün.

hızka حزقه (a. s. c. : hızak) : kalabalık; yığın.

Hızr, Hızır خضر ، خضر (a. h. i.) : İçenlere ölmezlik veren âb-ı-hayât'ı içmiş bulunan ve kul sıkıldığı zaman imdâdına yetişmekle meşhur olan Peygamber.

hibâ حبا (a. i.) : **1.** vergi. **2.** bahşiş. **3.** kadına kocasından kalan hisse.

hibâ خبا (a. i. ç. : ahbiye) : keçeden veyâ abadan yapılmış göçebe çadırı, oba.

hibâb حباب (a. i. habb'ın c.) : **1.** haplar. **2.** tâneler, tohumlar.

hibâl حبال (a. i. habl'in c.) : ipler, urganlar, halatlar. (bkz : hubûl).

hibâle حباله (a. i. c. : habâil) : ağ, tuzak; bağ, kement.
hibâle-i izdivâc : evlenme bağı.
hibâle-i telbisât : gizli kapaklı tuzak.

hibâr حبار (a. i.). (bkz : habâr).

hibât هبات (a. i. hibe'nin c.) : hibeler, bağışlar.

hibb حب (a. i.) : **1.** sevgi, sevgili. **2.** (c. : ahbâb) yol arkadaşı. (bkz : hem-râh).

hibb خب (a. s.) : hîlekâr, aldatıcı, kurnaz. (bkz : habb, hubb).

hibbân حبان (a. s. hibb'in c.) : sevgililer.

hibbe هبه (a. i. c. : hibeb) : paçavra, kesilmiş kumaş parçası.

hibe هبه (a. i. c. : hibât) : bağışlama; bağış.

hibeb هبب (a. i. hibbe'nin c.) : paçavralar, kesilmiş kumaş parçaları.

hibe-nâme هبه نامه (a. f. b. i.) : birine birşey bağışlamak üzere yazılan senet.

hibere خبره (a. i. c. : hiberât, hiber) : bir çeşit çubuklu elbise.

hibr حبر (a. i. c. : ahbâr, hubûr) : **1.** hoca, * öğretmen. **2.** mürekkep. **3.** Yahudi âlimi, bilgini. (bkz : habr).

hibre خبره (a. i.) : bir şey hakkındaki bilgi ve tecrübe. (bkz : hibret). **Ehl-i hibre** : * bilirkişi. (bkz : ehl-i vukuf).

hibret خبرت (a. i.) : bir şey hakkındaki bilgi ve tecrübe. (bkz : hibre).

hibrîr حبرير (a. i. c. : habârîr) : dağ çiçeği.

hicâ حجاء (a. i.) : bilmece, bulmaca, yanıltmaca.

hicâ' هجاء (a. i.) : hicvetme, yerme.

hicâb حجاب (a. i. c. : hücüb) : **1.** utanma, sıkılma. **2.** perde. (bkz : hâil).
hicâb-ı ebr : bulut perdesi.

hicâb-ı çihre : yüz örtüsü.

hicâb-ı hâciz : **anat.** hicâb-ı sadr da denilen, göğüs ile karnı ayıran ince ve geniş zar, **fr. diaphragme.**

hicâb-ı kalb : **anat.** kalbin boşluğunu hücrelere taksîm eden zarlardan her biri.

hicâb-ı meşîmî : **anat.** rahimde cenîni (küçük çocuğu) saran zar.

hicâb-ı müstabtın : **anat.** plevra.

hicâb-ül-cevf, hicâb-ül-kebed : **anat.** diyafram.

hicâbât حجابات (a. i. hicâb'ın c.) : tılsımlar, şirinlik muskaları.

hicâbet حجابت (a. i.) : **1.** kapıcılık; perdecilik. **2.** mâbeyncilik, teşrîfatçılık, hükûmet veznedarlığı. **3.** Kâbe perdeciliği [babadan oğula kalır].

hicâbî حجابی (a. s.) : zarla ilgili, perde ile ilgili. [müen. "hicâbiyye" dir].

hicâc حجاج (a. i.) : **anat.** gözün ikinci tabakası.

hicâc حجاج (a. i. hüccet'in c.) : hüccetler, deliller, vesîkalar, senetler. (bkz : hücec).

hical حجال (a. i. hacle'nin c.) : gelin odaları. **Rabbât-ül-hicâl** (haclê sâhipleri) : gelinler.

hicâl هجال (a. i. hecl'in c.) : çukurlar, uçurumlar.

hicâm حجام (a. i.) : ağızlık [hayvan için].

hicâmet حجامت (a. i.). (bkz : hacâmet).

hicân هجان (a. i. hecîne'nin c.) : **zool.** hecinler.

hicâr, hicâre حجار ، حجاره (a. i. hacer'in c.) : taşlar.

Hicâz حجاز (a. h. i.) : Arap yarımadasında, Mekke ile Medîne'nin bulunduğu ülke.

hicâz حجاز (a. i.) : **müz.** Türk müziğinin 8 numaralı basit makamıdır, en eski zamanlardan olup, hâlen de en büyük rağbetle kullanılmaktadır. Bugün elde bulunan Türk müziği eserlerinde en ziyâde kullanılan makam hicazdır. Hicaz makamı hicaz dörtlüsüne rast beşlisi ilâvesinden ibârettir. Durağı dügâh ve güçlüsü -dördüncü derecesi olan- nevâdır. Dizisi inici çıkıcıdır. Donanımına si bakıyye bemolü ile fa ve do bakıyye diyezleri konulur. Niseb-i şerîfe sayısı 7 dir. Orta sekizlikteki sesleri -peştden tîze doğru- şöyledir : dügâh, dik-kürdî, nim hicaz, nevâ, hüseynî, eviç, gerdâniye ve muhayyer.

hicâz-acem حجاز عجم (a. b. i.) : **müz.** en az altı asırlık mürekkep bir Türk müziği makamı olup elde bir nümûnesi yoktur.

hicâz âilesi حجاز عائله‌سی (a. t. b. i.) : **müz.** hicaz, uzzâl, hümayûn ve zirgüle makamlarından mürekkep grupa verilen isimdir ki, bu dört makam çok defa -birbirlerine fazla benzediklerinden- karışık kullanılmışlardır. Bu benzerlik umûmiyetle her dört makamın hicaz dörtlüsü veyâ beşlisi ile başlamasından doğmuştur.

hicâz-büzürg حجاز بزرگ (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup, elde bir nümûnesi yoktur.

hicâzeyn حجازین (a. i. c.) : **1.** iki hicaz. **2. müz.** III. Selîm'in terkîbettiği mürekkep makamlardan biridir. Bugün elde bu makamdan bir parça bulunmamaktadır. Makam, hicaz ile âşîranda hicaz makamlarından mürekkep olduğu için bu ad verilmiştir. Terkîbindeki ikinci dizi ile aşîran perdesinde kalır. Güçlüler, birinci derecede hicazın durağı ve aşîran'da hicazın güçlüsü olan dügâh ve ikinci derecede de hicazın güçlüsü olan nevâ'dır. Donanımına hicaz gibi si bakıyye bemolü ile fa ve do bakıyye diyezleri konulur ve aşîranda hicazın geçtiği yerlerde si ve fa bekarlaştırılarak, sol için bir bakıyye diyezi katılır.

hicâz-gerdâniye حجاز گردانیه (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık makamlarından olup, elde nümûnesi yoktur.

hicâz-geveşt حجاز گوشت (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup, elde nümûnesi yoktur.

hicâz-ı hicâz : **müz.** Türk müziğinin en az iki buçuk üç asırlık bir mürekkep makamı olup elde nümûnesi yoktur.

hicâz-ı ırâk : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-ı muhâlifek : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi yoktur.

hicâz-ı Türkî : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâzî ısfahan حجازی اصفهان (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâzî-uşşâk حجازی عشاق (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Bu makam adsız bir Bektâşi nefesinde görülmüş olup Rauf Yektâ Bey tarafından adlandırılmıştır. Terkîbi hicaz ve hümâyun makamına uşşak veyâ hüseynî makamının ilâvesinden ibârettir. Uşşak veyâ hüseynî dizisi ile dügâh'da durur. Güçlüleri birinci derecede -hicaz, hümâyûn ve uşşak makamlarının güçlüsü olan- nevâ ve ikinci derecede de -hüseynî'nin güçlüsü olan- hüseynî'dir. Donanımına hicaz gibi si bakıyye bemolü ile fa ve do bakıyye diyezleri konulur. Uşşak için bu üç perde bekar yapılır ve si koma bemolü alır. (hüseynî için si bekar ve si koma bemolü ile do bekar yapılır ve fa bakıyye diyezi muhâfaza edilir).

hicaz-kâr حجاز کار (a. f. b. i.) : **müz. Türk** müziğinin şed makamlarındandır. Tahmînen 170 sene önce terkîbedilmiştir. Rağbetle kullanılmış bir makamdır; çok husûsî bir edâ taşıyan bir diziye mâliktir. Zirgüle basîtesinin rast (sol) perdesindeki şeddidir. (evcârâ'nın bir yarım ses tizinde kalan şekli olur) güçlüsü -beşinci derecesi olan- nevâ'dır. Dizisi inicidir, niseb-i şerîfe sayısı, zirgülede olduğu gibi, 7 dir. Donanımına si koma mi ve lâ bakıyye bemolleri ile fa bakıyye diyezi konulur. Şu hâle göre orta sekizlideki sesleri söyledir (tîzden peste doğru) : gerdâniye, eviç, hisâr, nevâ, çârgâh, segâh, zirgüle ve rast. Ancak bestekârların hicâzkâr eserlerde sıkca ve karışık olarak nihâvend ve yegâhda hicâz ile rastda hicâz (donanımı s ve mi koma ve lâ bakıyye bemolleridir) geçkileri yapmış olduklarını ilâve etmek lâzımdır.

hicazkâr-kürdî حجاز کار کردی (a. b. i.) : **müz.** kürdî'li hicazkâr'ın eskiden ve az kullanılmış olan birinci şekline (ki hicazkâr ile rast'da kürdî'den mürekkeptir) verilmiş bir ad. (bkz : kürdî'li hicâzkâr).

hicazkâr-pûselik حجاز کار پوسه‌لك (a. f. t. b. i.) . **müz.** santûrî Edhem Efendi'nin terkîbettiği ilk makamdan biridir; hicazkâr makamına bir pûselik beşlisi ilâvesinden mürekkeptir. Pûselik beşlisi ile dügâh perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede -hicazkâr'ın güçlüsü olan- nevâ'dır. Donanımına, hicazkâr gibi, si koma, mi ve la bakıyye bemolleri ile fa bakıyye diyezi konulur; pûselik beşlisi veyâ pûselik makamı için, bütün bu ârızaiar bekar yapılır ve sol için bakıyye diyezi (yeden olarak) kullanılır.

hicâz-mâye حجاز مایه (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-nevrûz حجاز نوروز (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-pûselik حجاز پوسه‌لك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Dede Efendi tarafından terkîbedilmiştir. Makam, hicaz'a pûselik beşlisi veyâ makamı ilâvesinden mürekkeptir. Pûselik ile dügâh'da kalır. Güclü birinci derecede -hicaz'ın güçlüsü olan- nevâ'dır. Donanımına hicaz gibi si bakıyye bemolü ile fâ ve do bakıyye diyezleri konulur. Pûselik için bu ârızalar düzeltilir ve yeden olan sol, bakıyye diyezi alır.

hicâz-selmek حجاز سلمك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-şehnâz حجاز شهناز (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hicâz-zemzeme حجاز زمزمه (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az bir buçuk iki asırlık mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır. Hicaz'dan sonra, kürdî dörtlüsü ile kalmaktan ibârettir.

hicâzî حجازی (a. s.) : **1.** Hicâz'a mensup, Hicaz'la ilgili. **2.** Hicazlı.

hicce حجه (a. i.) : bir kerre hacca gitme.

hiccet-ül-vedâ (vedâ haccı) : vefâtından bir yıl önce Hz. Muhammed'in Mekke'ye yaptığı son hac.

hicîr هجير (a. i.) : huy, âdet, tabîat.

hicr هجر (a. i.) : **1.** ayrılık. (bkz : cüdâyî, fürkat). **2.** sayıklama, saçmalama.

hicrân هجران (a. i.) : **1.** ayrılık. (bkz : fırak, fürkat, iftirâk). **2.** unutulmaz acı, keder, iç acısı.

hicrân-meâl هجران مآل (a. b. s.) : hicran anlatan, hicran bildiren.

hicrân-zede هجران زده (a. f. b. s.) : hicrâna uğramış, hicranlı.

hicret هجرت (a. i.) : **1. tar.** memleketten memlekete göç. **2.** Hz. Peygamber'in Mekke'den Medîne'ye göç etmesi ki, İslâm takvîminde târih başı sayılır.

hicret-i nebeviyye : Hz. Muhammedin Mekke'den Medîne'ye göç etmesi.

hicrî هجرى (a. s.) : **1. tar.** hicretle ilgili. **2.** târih başı olarak hicreti alan : **Hicrî 1298 târihinde..** [müen. "hicriyye" dir].

hicv هجو (a. i.) : **ed.** biriyle, şiir yoliyle alay etme, şiir yoliyle birini gülünç hâle koyma, yerme. [kelimenin aslı "hecv" dir].

hicvî هجوى (a. s.) : **ed.** hicivle ilgili; yermeli.

hicviyyât هجويات (a. i. hicviyye'nin c.) : **ed.** hicivle ilgili şiir ve manzûmeler.

hicviyye هجويه (a. i. c. : hicviyyât) : **ed.** hiciv sözü veyâ yazısı, taşlama.

hîç هيچ (f. zf.) : **1.** yok denecek kadar az olan; yok olan. **2. s.** ehemmiyetsiz, değersiz.

hîç-â-hîç هيچا هيچ (f. s.) : hiç yok, bomboş.

hîçî هيچى (f. i.) : hiçlik, yokluk.

hîç-kâre هيچكاره (f. b. s.) : işi rast gitmiyen.

hîç-kes هيچكس (f. z.) : hiç kimse.

hida' خدع (a. i.) : hîle, düzen, kurnazlık, oyun.

hidâb حداب (a. i. hadeb'in c.) : kanburluklar, yumruluklar.

hidâb خضاب (a. i.). (bkz : hizâb).

hidâc خداج (a. s.) : kusur, noksan, eksik [ibâdette].

hidâce حداجه (a. i. c. : hadâic) : deve sırtına vurulan yük.

hidâd حداد (a. i.) : bir dul kadının mâtem tutup süsten vazgeçmesi.

hidâdet حدادت (a. i.) : demircilik.

hidâk حداق (a. i. hadeka'nın c.) : göz bebekleri. (bkz : ahdâk).

hidâl خدال (a. s. hadle ve hadlâ'nın c.) : kolları bacakları semiz, etli olan kadınlar.

hidâm خدام (a. i. hademet'in c.) : deve ayağına bağlanan kayışlar, halkalar, ayak bilezikleri; ayak köstekleri.

hidân هدان (a. s.) : ahmak.

hidâs حداس (a. i.) : son, nihâyet, bitim.

hidâş خداش (a. i.) : tırmalama.

hidât هداة (a. i. hâdî'nin c.) : hidâyeti, doğru yolu gösterenler. (bkz : hâdî).

hidâye حدايه (a. i.) : **zool.** çaylak.

hidâyet هدايت (a. i.) : **1.** hak yoluna, doğru yola kılavuzlama. **2.** erkek ad.

hiddet حدت (a. i.) : **1.** öfke. **2.** keskinlik.

hiddet-i basar : göz keskinliği.

hiddet-i seyf, hiddet-i tîğ : kılıç keskinliği.

hiddet-i zekâ : zekâ keskinliği.

hidem, hidemât خدم ، خدمات (a. i. hidmet, hizmet'in c.) : hizmetliler; hizmetler, işler, vazîfeler.

hidemât-ı şâkka : toprak kazmak, taş taşımak gibi mahkûmlara gördürülen ağır hizmetler, **fr. travaux forcés.** [1274 târihli cezâ kanununda mevcut "kürek" ve 1286 târihli Askerî Cezâ Kanunnâmesinde mevcut "prangabent" cezâları bu nevîdendirler].

hidmet خدمت (a. i. hidemât) : **1.** iş, hizmet, vazîfe (* görev). **2.** iş görme, birinin işini görme.

hidmet-i askeriyye : askerlik hizmeti, görevi.

hidmet-i yârân-ı safâ : safâ dostlarının hizmeti.

hidmet-güzâr خدمتگذار (a. f. b. i.) : **1.** hizmet-güzâr, şunun bunun işini görüveren. **2.** komisyoncu.

hidmet-kâr خدمتكار (a. f. b. i.) : hizmetkâr, hizmetçi [daha çok erkek].

hîfe خيفه (a. i.). (bkz : havf).

hiffet خفت (a. i.) : **1.** hafiflik. **2.** hoppalık.

hiffet-i mizâc : hafifmeşreplik, hoppalık.

hîk خيك (f. i.) : tulum.

hîk-i şerâb : şarap tulumu.

hikâyât حكايات (a. i. hikâyet'in c.) : hikâyeler.

hikâye, hikâyet حكايه ، حكايت (a. i. c. : hikâyât) : **1.** anlatma. **2.** roman. **3.** masal. **4.** olmuş bir hâdise.

hikâye-nüvîs حكايه نويس (a. f. b. i.) : hikâye yazan, hikâyeci, romancı.

hikâye-nüvîsî حكايه نويسى (a. f. b. i.) : hikâye-nüvislik, romancılık.

hikâye-perdâz حكايه پرداز (a. f. b. s.) : hikâye söyliyen, hikâyeci.

hikçe خيكچه (f. i.) : küçük tulum.

hikem حكم (a. i. hikmet'in c.) : hikmetler.

hikemî حكمى (a. s.) : hikmet ve felsefe ile ilgili söz ve düşünce. [kelimenin aslı "hikmî" dir].

hikemiyyât حكميات (a. i. c.) : hikmet ve felsefe ile ilgili söz ve düşünceler.

hikka حقه (a. i.) : dört yaşına giren dişi deve.

hikke حكه (a. i. c. : hikek) : kaşıntı.

hikmet حكمت (a. i.) : **1.** hakîmlik. **2.** sebep.

hikmet-i ameliyye : pratik bilgi.

hikmet-i hukûk : hukuk hikmeti.

hikmet-i ilâhiyye : ancak Tanrı'nın bileceği iş.

hikmet-i mâdde : işin hikmeti. **3.** fizik [eskiden].

hikmet-i tabîiyye : fizik bilgisi.

hikmet-i tecrübiyye : tecrübeye dayanan hikmet.

hikmet-i teşrî : Allah'ın emir ve nehîlerine hükmolan rabbânî prensip.

hikmet-âmîz حكمت آميز (a. f. b. s.) : hikmetle karışık. (bkz : hakîmâne).

hikmet-âmûz حكمت آموز (f. b. s.) : **1.** hikmet öğreten. **2.** hikmetli.

hikmet-furûş حكمت فروش (a. f. b. s.) : hikmet satan, hikmetli bir söz söylediğini sanan.

hikmet-nâme حكمت نامه (a. f. b. i.) : Antepli İbrâhim bin Bâlî'nin, hilkatten, tabîatten, peygamberler târihinden ve uzun müddet gezip dolaştığı memleketlerin târih ve coğrâfyasından kısa kısa, doğup büyüdüğü Antep ile Mısır târihinden nisbeten daha geniş bahseden manzum eseridir. [müellif, 13.000 beyti bulan bu güzel mesnevîsini 1487 (H. 893) yılında memleketinde bitirmiştir].

hikmet-şinâs حكمت شناس (a. f. b. s.) : hikmet, felsefe bilen.

hila' خلع (a. i. hil'at'ın c.) : hil'atler, giydirilen kaftanlar.

hilâf خلاف (a. i.) : **1.** karşı, zıd. **2.** yalan.

hilâf-i âde : **fels.** sapıklık, (* düzgüsüzlük), **fr.** anomalie.

hilâf-ı hakîkat : hakîkata, gerçeğe uymıyan, hakîkata zıd.

hilâfen خلافا (a. zf.) : hilâf, yalan olarak.

hilâfet خلافت (a. i.) : **1.** birinin yerini tutma. **2.** halîfelik, peygamber vekîli olarak İslâmlığı koruma vazîfesi. **Dâr-ül-hilâfe** : İstanbul (bkz : Âstâne).

hilâfet-nâme خلافتنامه (a. f. b. i.) : tarîkate intisâb ile usûl dâiresinde muayyen menzilleri aşarak irşad mertebesine yükselenlere isteklilerin irşad ve terbiyesine ruhsat ve izni mutazammın şeyhi tarafından verilen mühürlü vesîka.

hilâfet-penâh خلافتپناه (a. f. b. i.) : hilâfetin dayanağı olan, hilâfeti koruyan kimse, halîfeliği hâiz bulunan, pâdişah.

hilâfet-penâhî خلافتپناهی (a. f. b. i.) : hilâfetpenahlık.

hilâf-gîr خلافگیر (a. f. b. s. c. : hilâf-gîran) : aleyhinde, zıd fikirde bulunan.

hilâf-gîrân خلافگیران (a. f. hilâf-gîr'in c.) : hilâfgirler, aleyhte bulunanlar.

hilâf-gîrâne خلافگیرانه (a. f. zf.) : hilâfgir olana yaraşır sûrette.

hilâf-gîrî خلافگیری (a. f. b. i.) : hilâfgirlik, karşı tarafı tutma.

hilâfına خلافنه (a. t. zf.) : aksine, zıddına, tersine.

hilâfiyyât خلافيات (a. i. c.) : polemik bilgisi.

hilâf-ül-âde خلاف العاده (a. b. s.) : usûl ve kaideye karşı.

hilâl هلال (a. i. c. : ehille) : **1.** yeni Ay. (bkz : mâh-i nev). **Rü'yet-i hilâl** : Ayı görme. [eskiden ertesi günü ramazan ve bayram olacağına işâret sayılmak üzere, Ay'ın bir akşam önce batıda ufka yakın vaziyette görülmesi ve bunun mutlaka şâhitlerle ispât edilmesi keyfiyeti. Hava kapalı olup da rü'yet-i hilâl vâki olmazsa şâban ve ramazan otuz gün üzerinden hesap edilir ve buna "ikmâl-i selâsîn" (otuza doldurma) denirdi]. **2.** kadın adı.

hilâl-i ahdar : yeşilay.

hilâl-i ahmer : kızılay.

hilâl خلال (a. i.) : **1.** diş, kulak karıştıracak âlet. **2.** iki şey arasına sokulan üçüncü şey. **3.** ara, aralık.

hilâl-i sütûr : satırların aralığı. **4.** zaman aralığı. (bkz hengâm).

hilâl-i şa'bân : şaban ayı içinde.

hilâl-ebrû هلال ابرو (a. f. b. s.) : hilâl kaşlı, kaşı Ay gibi olan.

hilâlet خلالت (a. i.) : samîmî dostluk. (bkz : halâlet, hulâlet).

hilâlî هلالی (a. s.) : **1.** hilâl, yeni Ay şeklinde olan, yeni Ay ile ilgili. **2. i.** bir yazı sitili. **3. i.** erkek adı.

hilâliyye هلاليه (a. i.) : **bot.** kırlangıç otu denilen bir nebat (* bitki).

Hilâliyye هلاليه (a. h. i.) : **tas.** Kadirî tarikatı şûbelerinden birinin adı. [bu adı kurucusu : Şeyh Muhammed Hilâl-ür-Râm-ül-Hemedâ-niyy-üş Şefîî'nin adından almıştır.].

hilâsi خلاسی (a. s.) : beyaz ile zenci melezi, **fr. hybride.** [müen. "hilâsiyye" dir].

hilâş خلاش (f. i.) : kavga, gürültü, şamata. (bkz : halâlûş).

hil'at خلعت (a. i. c. : hila') : eskiden, pâdişâh veyâ vezir tarafından takdîr edilen, beğenilen kimseye giydirilen süslü elbise, kaftan.

hil'at-i fâhire : çokdeğerli olan kaftan.

hil'at-dûz خلعتدوز (a. f. b. i.) : hil'at diken, hil'at biçen, terzi.

hilb خلب (a. i. c. : ahlâb) : **anat.** **1.** tırnak. **2.** ciğer; ciğerin perdesi. **3. bot.** turp. **4.** asma yaprağı. **5. s.** zampara [genç].

hîle حيله (a. i. c. : hiyel) : oyun, aldatma, dubârâ. [Arapça'da asıl mânâsı "çâre" dir].

hîle-i şer'iyye : şer'î çâre, bulunan şer'î kolaylık.

hîle-bâz حيله باز (a. f. b. s.) : hîleci, oyuncu, dubâracı, aldatıcı. (bkz : hîle-kâr, hîle-perdâz, hîle-sâz).

hîle-kâr حيله كار (a. f. b. s.) : hîleci, hîle eden, düzenbaz, oyuncu. (bkz : hîle-bâz, hîle-perdâz, hile-sâz).

hîle-kâr-âne حيله كارانه (a. f. zf.) : hîlekârcasına.

hîle-kârî حيله كارى (a. f. b. i.) : hîlekârlık.

hîle-perdâz حيله پرداز (a. f. b. s.) : hîleci. (bkz : hîle-bâz, hîle-kâr, hîle-sâz).

hîle-sâz حيله ساز (a. f. b. s.) : hîleci, düzenci, oyuncu. (bkz : hîle-bâz, hîle-kâr, hîle-perdâz).

hilf حلف (a. i. c. : ahlâf) : **1.** birlik maksadiyle ittifak, yardımlaşma. **2.** sözleşme.

hilkat خلقت (a. i.) : **1.** yaratılma, yaradılış. (bkz : âferîniş, fıtret). **2.** tabîat.

hilkaten خلقةً (a. f.) : hılkatçe, yaradılış bakımından.

hilkıyyât خلقيات (a. i. c.) : hılkatle ilgili, yaradılışta olan vasıflar.

hilkıyyet خلقيت (a. i.) : hılkî olma, yaradılışta olma.

hilkî خلقى (a. s.) : hilkata mensup, hilkatle ilgili. (bkz : cibillî).

hill حل (a. s.) : **1.** helâl, şerîatçe yapılmasına izin verilmiş. **2.** hac zamânında Mekke dışında ehrâma girilen yerin dışında bulunan sâha. (bkz : Harem).

hille حله (a. i.) : durak, istasyon.

hilm حلم (a. i.) : insanın tabîatinde olan yavaşlık, yumuşaklık.

hilm-i himârî : aşırı derecede yavaşlık ve yumuşaklık ki, makbul sayılmaz.

hilmiyyet حلميت (a. i.) : yavaşlık, yumuşaklık.

hiltît حلتيت (a. i.) : **bot.** fenâ kokulu bir çeşit zamk, şeytan teresi.

hilye حليه (a. i.) : **1.** süs, zînet, cevher. **2.** güzel sıfatlar. **3.** güzel yüz. **4.** Hz. Muhammed'in mubârek vasıflarını ve güzelliklerini anlatan manzum veyâ mensur eser. [bizde "hilye-i hâkanî" meşhurdur]. **5. g. s.** bir yazı sitili.

hilye-i şerîf : **g. s.** Hz. Muhammed'in yazı ile yapılmış portresi.

hilyevn هليون (a. i.) : **bot.** kuşkonmaz, **fr. asperge.** (bkz : helyûn).

hîm خيم (a. i.) : huy, tabîat.

hîman هيمان (a. i.) : susamış, susuz. (bkz : atşân).

himâr حمار (a. i. c. : hamîr) : erkek eşek.

himârî حمارى (a. s.) : **1.** himarla ilgili, eşeklik. **2.** eşek gibi.

himâye, himâyet حمايه ، حمايت (a. i.) : koruma, korunma.

himâye-i etfâl cem'iyyeti : çocuk esirgeme kurumu.

himâye-i hayvânât cem'iyyeti : hayvanları koruma derneği.

hîme هيمه (f. i.) : odun, kütük (bkz : hîzem).

hîme-keş هيمه كش (f. b. i.). (bkz : hîzem-keş).

himem همم (a. i. himmet'in c.) : **1.** gayretler, emekler, çalışmalar, yüksek irâdeler. **2.** ermiş olanların te'sirleri.

himemât هممات (a. i. himmet'in c.). (bkz : himem).

himl حمل (a. i.) : yük.

himl-i cesîm : ağır yük.

himl-i hafîf : hafif yük.

himmet همت (a. i. c. : himem) : 1. gayret, emek, çalışma, çabalama.

himmet-ür-ricâl, takla'-ül-cibâl : becerikli insanların himmeti, dağları yerinden söker. **2.** yüksek irâde. **3.** ermiş kimsenin te'sîri.

Himmetiyye همتيه (a. h. i.) : **tas.** Sofiyyenin büyüklerinden Hacı Bayrâm-ı Velî tarafından kurulmuş olan Bayrâmiyye tarîkati şûbelerinden birinin adı. [Kurucusu Himmet Efendiye nispetle bu adı almıştır.

himye حميه (a. i.) : perhiz [yeme; içmede].

Himyer حمير (a. h. i.) : Yemen'de bir şehir adı.

himyerî حميرى (a. s.) : Himyer'li.

himyevî حميوى (a. s.) : perhiz ile ilgili.

hîn حين (a. i. c. : ahyân) : an, zaman, vakit, sıra.

hîn-i hâcet : gerektiği zaman.

hîn-i sefer (yolculuk ânı) : ölüm.

hînâ خينا (f. i.) : şarkı söyleme. (bkz : hunyâ, terennüm).

hînâ-ger خيناگر (f. b. i.) : şarkı söyliyen, hânende, sâzende. (bkz : hânende, hunyâ-ger).

hinâs خناث (a. s. hünsâ'nın c.) : kendilerinde hem erkeklik, hem dişilik alâmeti bulunan kimseler.

Hind هند (a. h. i.) : **1.** bir kadın adıdır. [Hz. Hamza'nın ciğerlerini yiyen kadın. Ebû Süfyân'ın karısı]. Fetvâ ve şerîat işlerinde mücerret olarak kadından bahis açılınca bu ad çok geçer. **2.** Hindistan. **Deryâ-yi Hind** : Hind Okyanusu.

hindî هندى (a. i.) : güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür, v. b.].

Hindî هندى (a. h. i. c. : Hünûd) : **1.** Hindli. **2.** Hindistan ile veyâ Hintliler ile ilgili olan. **Temr-hindî** : demirhindi denilen ve su ile ezilerek içilen kara bir meyva.

hindibâ' هندباء (a. i.) : **bot.** hindibâ.

Hindiyye هنديه (a. h. i.) : **tas.** Kadirî tarîkati şûbelerinden birinin adı.

hindû هندو (f. i. ve s.) : **1.** Hintli. **2.** Satürn. (bkz : Sekendiz, Zuhal). **3.** ben, benek.

hindûbâr هندوبار (f. i.) : yazı hokkası.

hinduvâne هندوانه (f. i.) : karpuz; kavun.

hîne هينه (a. i.) : onurlu olma hâli.

hink خنك (a. i.) : kır at.

hirâbe خرابه (a. i.) : şehir dışında yapılan haydutlukta, yol kesicilikte bulunma.

hirâm خرام (f. i.) : salınma, salınarak edâlı edâlı yürüme. (bkz : bahtere).

hirâs هراس (f. i.) : korku. (bkz : bîm, havf, ters).

hirâsân هراسان (f. s.) : korkan, korkak.

hirâse هراسه (f. i.) : korkutacak şey, bostan korkuluğu.

hirâset حراثت (a. i.). (bkz : harâset).

hirâve هراوه (a. i.) : asâ, baston.

hirbâ حربا (a. i.) : **zool.** bukalemûn; **mec.** sık sık fikir değiştiren kimse.

hirbed هربد (f. i.) : ateşe tapanların reisi.

hîre خیره (f. i.). (bkz : hıyre).

hired-âmûz خرد آموز (f. b. i.) : muallim (* öğretmen). (bkz : hâce).

hiref حرف (a. i. hirfet'in c.) : sanatlar, meslekler.

hirrekle هرکله (a. s.). (bkz : herkele, hurekile).

hirem هرم (a. i. c. : ehrâm). (bkz : ehrâm).

hiremî هرمی (a. s.) : hireme mensup, ehram şeklinde.

hirfet حرفت (a. i. c. : hiref) : san'at, meslek.

hirmân حرمان (a. i.) : **1.** nasipsizlik, mahrumluk. **2.** mahrûm olma.

hirmen خرمن (f. i.) : harman.

hirmen-i mâh : Ay ağılı. (bkz : hâle).

hirr هر (a. i.) : kedi. (bkz : gürbe, sinnevr).

hirre هره (a. i. c. : hürer) : dişi kedi.

hirre-nâme هره نامه (a. f. b. i.) : merhum Pertev Paşa'nın mizâhî bir eseri.

hisâb حساب (a. i. c. : hisâbât) : hesap, sayma, aritmetik, **fr. arithmétique. Bî-hisâb :** hesapsız, sayısız, pek çok. **İlm-i hisâb** : aritmetik bilgisi. **İnd-el-hisâb** : hesap sonunda, hesâbedilerek.

hisâb-ı amelî : mat. pratik hesap.

hisâb-ı nazarî : mat. teorik hesap.

hisâb-ı tefâzulî : mat. diferansiyel hesap.

hisâb-ı temâmî : mat. integral hesap.

hisâb-ı zihnî : mat. zihin hesâbı, **fr. calcul mental.**

hisâbî حسابی (a. s.) : hesâbını iyi bilen.

hisân حصان (a. i.) : aygır.

hisâr حصار (a. i. hasr'dan) : **1.** kuşatma, etrâfını alma. **2.** kale, etrâfı istihkâmlı kale, bent, (bkz : hısn).

hisâr حصار (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır; sûz-i dil makamına hüseynî beşlisinin veyâ hüseynî makamının ilâvesinden mürekkeptir. Hüseynî ile dügâh'da kalır. Güçlüleri birinci derecede sûz-i dil'in tîz durağı ve hüseynî'nin güçlüsü olan hüseynî, ikinci derecede de sûz-i dil'in güçlüsü olan pûseliktir. Donanımına sûz-i dil'inki gibi sol ve re bakıyye diyezleri konulur. Hüseynî için sol bekar, re bekar, si koma bemolü ve fa bakıyye diyezi kullanılır.

hisâr-aşîrân حصار عشیران (f. b. i.) : **müz.** Râkım Elkutlu tarafından takîbedilmiş ve bir devr-i kebîr beste bestelenmiş olan mürekkep makamdır ki, hisar'dan yegâne farkı hüseynî makamı veyâ beşlisi kullanmayıp, bunun yerine uşşak dörtlüsü'nün hüseynî-aşîran perdesindeki şeddini (âşîran, ırak, rast, dügâh) kullanmak ve böylece aşîran perdesinde karar kılmaktan ibârettir. Güçlüsü de pûseliktir.

hisâr'da pûselik حصارده پوسه‌لك (f. t. b. i.) : **müz.** re diyez minör'ün Türk müziğindeki ismi olup, pûselik makamının hisar perdesindeki şeddidir. Donanımına altı tâne (fa, do, sol, re, la, mi) küçük mücenneb diyezi konulur (yeden sesi için do çifte diyez alır). Orta sekizlideki sesleri, pestden tize doğru şöyledir : kaba hisar, dik Acem-aşîran, geveşt, zirgüle, dik kürdî, pûselik, nevâ ve hisar.

hisarek حصارك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hisar-evic حصار اوج (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-ı büzürg ; müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-ı gayr-i müsteâr : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-ı kadîm : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup, nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-ı nîk : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hisâr-kürdî حصار كردى (f. a. b. i.) : **müz.** Abdülbâki Dede'nin terkîbettiği makamlardan biri olup nümûnesi kalmamıştır. Hisar'ı müteakip bir kürdî dörtlüsü ile dügâh'da kalır.

hisâr-pûselik حصار پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin tahmînen iki buçuk asırlık bir mürekkep makamıdır. Bu makam, hisar ile pûselik makamlarından mürekkeptir. Pûselik ile dügâh perdesinde durur. Güçlüleri, birinci derecede hüseynî, ikinci derecede pûseliktir. Donanımına "sol" ve "re" için iki tâne bakıyye diyezi konulur. Pûselik makamı için "re" diyez bekar yapılır.

hisbân حسبان (a. i.) : hesap, sayma; hesap görme.

hisbâniyye حسبانيه (a. i.) : **fels. fr. scepticisme.**

hisbe حسبة (a. i.) : ecir, sevap.

hiss حس (a. i. c. : ahsâs) : **duyma** kuvveti, duygu.

hiss-i selîm : * sağduyu, **fr. bon sens.**

hiss kabl-el-vuku', hiss-i mukaddem : vukuundan önce hissetme, * önsezi, **fr. préssentiment.**

hisse حصه (a. i. c. : hısas) : pay, nasîp.

hisse-i mahabbet : muhabbet hissesi.

hiss-i müfreze : **huk.** [eskiden]. bir toprağın taksîminde kısmet sâhiplerinden her birinin hissesine isâbet eden yer.

hisse-i şâyia : **huk.** müşterek bir malın her cüz'üne sirâyet eden hisse, pay.

hisse-çîn حصه چين (a. f. b. i.) : pay alma.

hisse-dâr حصه‌دار (a. f. b. i.) : hissesi olan, hisse sâhibi.

hisse-mend حصه مند (a. f. b. s.) : **1.** hissesi olan. **2.** pay alan. **3.** ibret alan.

hissen حساً (a. zf.) : duyguca, duygulanarak.

hisset خست (a. i.) : cimrilik, tamahkârlık, nekeslik. (bkz : hasâset).

hisse-yâb حصه ياب (a. f. b. s.) : hisse bulan, hisselenen.

hissî حسى (a. s.) : his ile, duygu ile ilgili, **fr. sentimental** : [müen. "hissiyye" dir].

hissiyyât حسيات (o. i. c.) : duygular, sezişler.

hissiyyât-ı hafiyye : gizli duygular.

hissiyyât-ı ulviyye : yüksek hisler duygular.

hissiyyet حسيت (a. i.) : duyarlık; duygululuk.

hîş خويش (f. i. c. : hîşân) : akrabâ, soysop. (bkz : hîşâvend).

hîşân خويشان (f. i. hîş'in c.) : akrabâlar, soysoplar. (bkz : hîşâvendân).

hîşâvend خويشاوند (f. b. i. c. : hîşâvendân) : akrabâ, soysop. (bkz : hîş).

hîşâvendân خويشاوندان (f. b. i. hîşâvend'in c.) : akrabâlar, soysoplar. (bkz : hîşân).

hîş-dâr خويشدار (f. b. s.) : temizlik kaidelerine çok bağlı kalan [adam].

hîşten خويشتن (f. zm.) : kendi.

hîşten-dâr, hîşdâr خويشتن دار ، خويشدار (f. b. s.) : sağlığını koruyan, kendine iyi bakan.

hitâb خطاب (a. i.) : **1.** bir veyâ bir çok kimselere ağızdan veyâ yazı ile söyleme. **2.** Kur'ân. (bkz : Fürkân, Hüdâ, Kitâb, Mushaf, Necm, Nur, Zikr).

hitâb-ı izzet : Allah tarafından söylenen söz.

hitâbe خطابه (a. i. c. : hitâbât) : bir topluluğa karşı îrâd edilen çoşturucu sözler.

hitâben خطاباً (a. zf.) : birinin yüzüne söyliyerek.

hitâbet خطابت (a. i.) : **1.** hatiplik, güzel söz söyleme, söz söyleme sanatı. **2.** hutbe okuma veyâ hitâbe, nutuk îrâdetme.

hitâbiyyât خطابيات (a. i. c.) : hitâbolarak söylenilen sözler.

hitâbiyye خطابيه (a. i. hitâbiyyât) : hitaptan ibâret olarak söylenilen sözler.

hitâm ختام (a. i.) : **1.** son, nihâyet. **2.** bitme, tükenme.

hitâm-pezîr ختامپذير (a. f. b. s.) : nihâyete, sona eren.

hitân ختان (a. i.) : sünnet, sünnet etme.

hîtân حيطان (a. i. hâit'in c.) : duvarlar, hâiller, engeller, avlular. **Li-l-hitân-ı âzân** (duvarların kulakları vardır) : Yerin kulağı vardır.

hitânet ختانت (a. s.) : sünnetçilik.

hitâr هيتار (a. i.) : herze, saçma söz.

hitr هتر (a. i.) : mânâsız, faydasız söz, yalan, kıtır.

hivel حول (a. i.). (bkz : zevâl).

hiyâb, hiyâbet حياب ، حيابت (a. i.) : **1.** suç, günah, kusur. **2.** fenâ bir vaziyet başlangıcı. **3.** yokluk.

hiyâc هياج (a. i.) : **1.** ot kuruması. **2.** savaş başlama. **3.** ıztıraplı olma.

hiyâket حياكت (a. i.) : dokumacılık.

hiyâl حيال (a. i.) : **1.** hayvanın kısır olma hâli. **2.** yan, taraf; hizâ.

hiyâm هيام (a. i. hîmân'ın c.) : susamış kişiler. (bkz : atşân, teşne, teşne-gân).

hiyân حيان (a. i.) : zeman; devre.

hiyâset حياثت (a. i.) : dikmek.

hiyât, hiyâtet حياط ، حياطت (a. i.) : bir şeyin etrâfını çevirme. (bkz : ihâta).

hiyâz حياض (a. i. hayz'ın c.) : **1. hek.** aybaşları [kadınlarda]. **2.** (a. i. havz'ın c.). (bkz : hîyâz).

hiyâzet حيازت (a. i.) : **1.** bir araya toplama. **2.** kendisine mal etme.

hiyel حيل (a. i. hîle'nin c.) : oyunlar, aldatmalar, dubârâlar. **İlm-ül-hiyel** : mekanik bilgisi. **Letâif-ül-hiyel** : kurnazca oyunlar, hîleler.

hiyelâ خيلا (a. i.) : kibir, gurur, azamet; kendini beğenmişlik.

hiyem خيم (a. i. hayme'nin c.) : çadırlar. (bkz : hıyâm).

hiyyef خيف (a. s. hâif'in c.). (bkz : hâif).

-hîz خيز (f. s.) : sıçrıyan, **kalkan,** atılan. **Seher-hîz** : erken kalkan.

hîz حيز ، هيز (f. s.) : ibne oğlan; puşt.

hîz خيز (f. s.) : çoşkunluk; dalgalanma.

hizâ' حذاء (a. i.) : **1.** karşı. **2.** sıra, düzlük.

hizâb خضاب (a. i.) : **1.** boya. (bkz : levn). **2.** kına.

hîzab خيزاب (f. i.) : dalga. (bkz : mevc).

hîzâb-engîz خيزاب انگيز (f. b. s.) : dalga kaldıran.

hîzâb-gîr خيزابگير (f. b. i.) : çocukların durtut oyunu.

hîzan خيزان (f. s.) : kalkan, sıçrıyan. **Üftân ü hîzân** : düşe kalka.

hizâne خزانه (a. i. c. : hazâin) : **1.** hazne, hazîne. **2.** kalb, gönül. **3.** hazînedarlık.

hizâne-gâh خزانگاه (a. f. b. i.) : hazne yeri.

hizânet خزانت (a. i.) : hazînedarlık.

hizb حزب (a. i.) : **1.** kısım, bölük. **2.** tarafdar.

hizb-ullah-ür-rahmân : Allah'ın emrine inkiyad husûsunda birleşen zümre.

hizb-üş-şeytân : şeytanın iğvalarına katılan kimseler. [Kur'an'da geçer].

hizba حزبا (a. s. c. : hazâbî) : ârızalı, engebeli [yer, toprak].

hizber, hizebr هزبر ، هزبر (a. i. c. : hezâbir) : **1.** arslan. (bkz : dırgam, esed, gazanfer, haydar, şîr). **2.** cesur, yürekli adam.

hizebrân هزبران (a. i. hizber, hizebr'in f. c.) : arslanlar. (bkz : darâgım).

hizebr-âne هزبرانه (a. f. zf.) : arslancasına. (bkz : gazanfer-âne, hayder-âne).

hîzem هيزم (f. i.) : yakacak odun. (bkz : hatab).

hîzem-keş هيزمكش (f. b. i.) : **1.** odun yarıcı. **2.** odun taşıyan köylü.

hîzende خيزنده (f. s.) : sıçrayıcı, kalkıcı, fırlayıcı, atılıcı.

hizlân خذلان (a. i.) : muâvenetsiz, yardımcısız; kimsesiz, yalnız başına kalıp sefil, zelîl olma.

hizmet خدمت (a. i.) : iş, iş görme, vazîfe, memurluk. (bkz : hidmet).

hîzrân خيزران (f. i.) : **1.** hezâren ağacı.

hîzrân-ı beldî : **bot.** yaban mersini denilen bir ağaç. **2. h. i.** Hârûn-ür-Reşîd'in annesi.

hizy, hizye خزى ، خزيه (a. i.) : rezil, rüsvâ ve kepâze olma.

hôca خواجه (f. i.). (bkz : hâce).

hocest خجست (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az iki buçuk üç asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hôd خود (f. zm.) : **1.** kendi. **2. i.** baş zırhı, miğfer.

hôd-ârâ خود آرا (f. b. s.) : kendini süsleyen, kendini medheden. (bkz : hôd-fürûş).

hôd-be-hôd خود بخود (f. zf.) : kendi kendine, kendi başına, kendiliğinden.

hôd-bîn خود بين (f. b. s.) : kendini beğenmiş, bencil. (bkz : mağrûr, mütekebbir).

hôd-bînî خود بينى (f. b. i.) : kendini beğenmişlik, bencillik. (bkz : tekebbür).

hôd-endîş خود انديش (f. b. s.) : kendini düşünen.

hôd-fürûş خود فروش (f. b. s.) : kendini satan, kendini medheden, övüngen. (bkz : hôd-ârâ).

hôd-kâm خود كام (f. b. s.) : **1.** kendini beğenmiş, bencil. (bkz : hôd-pesend). **2. fels. fr. égoïste.**

hôdî خودى (f. i.) : benlik, bencillik, kendilik.

hôd-nümâ خود نما (f. b. s.) : gösterişe meraklı olan.

hôd-pesend خود پسند (f. b. s.) : kendini beğenen. (bkz : hôd-gâm, hôd-perest, hôd-sitâ).

hôd-perest خود پرست (f. b. s.) : kendine tapan, kendini beğenmiş. (bkz : hôd-gâm, hôd-pesend).

hôd-re'y خود رأى (f. a. b. s.) : kendi re'yiyle âmil olan; kendi kafasına giden.

hôd-rû[y] خود رو[ى] (f. b. s.) : kendi kendine biten, yabânî. (bkz : hüdâyî nâbit).

hôd-ser خود سر (f. a. b. s.) : **1.** kendi başına giden, müstakil. **2.** serkeş, dikbaşlı.

hôd-serâne خود سرانه (f. a. zf.) : serkeşcesine, dikbaşlılıkla.

hôd-sitâ[y] [ی] خود ستا (f. b. s.) : kendini medheden, öven. (bkz : hôd-pesend, hôd-perest).

hokka حقه (a. i.) : **1.** içine mürekkep konan mâden, cam veyâ topraktan yapılmış küçük kap. **2.** içine tükürülen kap.

hokka-i bî-magz : idraksiz, ahmak [kimse].

hokka-i dehen : hokkayı andıran küçük ağız.

hokka-bâz حقه باز (a. b. i.) : **1.** hokkabaz. **2.** oyunbaz, hîlekâr, hîleci.

hor خور (f. s.) : ehemmiyetsiz, değersiz; bayağı, âdî [kimse]. (bkz : hâr).

hor خور (f. i.) : **1.** Güneş. **2.** ışık, aydınlık. (bkz : hûr, nûr, ziyâ).

-hôr خور ـ (f. s.) : yiyen, yiyici. **Mirâs-hôr** : mirâs yiyen. (bkz : hâr).

horâsân خراسان (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az iki iki buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

Horâsân خراسان (f. h. i.) : Îrân'ın doğusunda bulunan bu geniş arazî : **hûr** = **Güneş** + **âsân** = **doğan** kelimelerinden mürekkep olup "doğan Güneş memleketi" mânâsına geldiği kitaplarda yazılıdır.

hôrende خورنده (f. i. c. : hôrende-gân) : horanta, birinin beslediği kimse, boğaz.

hôrende-gân خورندگان (f. i. hôrende'nin c.) : horantalar, birinin beslediği kimseler, boğazlar.

hortum خرطوم (a. i. c. : harâtîm) : **1.** fil burnu. **2.** hortum.

hoş خوش (f. s.) : **1.** güzel; iyi. **2.** tatlı.

hoşâ خوشا (f. n.) : ne hoş, ne güzel, ne kadar lâtif. (bkz : habbezâ, şâbâş, zihî).

hoş-âb خوشاب (f. i.) : **1.** hoşaf. **2. s.** parlak, berrak. **3.** inci, yakut, elmas gibi şeylerin parlaklığı.

hoş-alef خوش علف (f. b. s.) : **1.** çok yiyen hayvan. **2.** haram, helâl demeden her şeyi yiyen.

hoş-âmed خوش آمد (f. cü.) : hoş geldi.

hoş-âmed-gû خوش آمد گو (f. b. s. c. : hoş-âmed-gûyân) : "hoş geldi" diyen.

hoş-âmed-gûyân خوش آمد گویان (f. b. s. hoş-âmed-gû'nun c.) : "hoş geldi" diyenler.

hoş-âmed-gûyî خوش آمد گویی (f. b. i.) : "hoş geldi" deyicilik.

hoş-âmedî خوش آمدی (f. b. i.) : "hoş geldin"e gitme, "hoş geldin" deme. **Beyân-ı hoş-âmedî** : "hoş geldin" deme.

hoşâne خوشانه (f. s.) : güzel.

hoş-âvâz خوش آواز (f. b. s.) : sesi güzel, güzel sesli.

hoş-âyende خوش آینده (f. s. c. : hoş-âyendegân) : hoşa giden, beğenilen.

hoş-âyendegân خوش آیندگان (f. b. s. hoş-âyende'nin c.) : hoşa gidenler, beğenilenler.

hoş-bû خوش بو (f. b. s.) : güzel kokulu, güzel kokan.

hoş-bûyî خوش بویی (f. b. i.) : güzel kokma, iyi kokma

hoş-dem خوش دم (f. b. s.) : **1.** iyi arkadaş. **2.** hâli vakti yerinde olan arkadaş.

hoş-dil خوش دل (f. b. s.) : gönlü hoş, memnun.

hoş-edâ خوش ادا (f. a. b. s.) : hareketi, davranışı hoş, güzel.

hoş-elhân خوش الحان (f. a. b. s.) : makamı güzel, güzel ve tatlı okuyan.

hoş-endâm خوش اندام (f. b. s.) : boyu bosu güzel, düzgün olan.

hoş-gû خوش گو (f. b. s.) : tatlı dilli, dili tatlı.

hoş-güvâr خوشگوار (f. b. s.) : **1.** lezzetli, tatlı. **2.** hazmi kolay.

hoş-güzeşte خوش گذشته (f. b. s.) : hoş geçmiş tatlı zaman.

hoş-hâl خوشحال (f. a. b. s.) : hâli vaktı yerinde, geçimi yolunda olan.

hoş-hân خوش خوان (f. b. s.) : okuyuşu güzel.

hoş-hırâm خوش خرام (f. b. s.) : güzel gidişli, yürüyüşlü. (bkz : hoş-reftâr).

hoş-kadem خوش قدم (f. a. b. s.) : **1.** ayağı uğurlu. **2.** kadın adı.

hoş-kalem خوش قلم (f. a. b. i.) : **1.** iyi yazan, kâtip. **2.** s. hîleci.

hoş-kâm خوش كام (f. b. s.) : arzularına ulaşmış, memnun, rahat.

hoş-manzar خوش منظر (f. a. b. s.) : **1.** görünüşü güzel olan, güzel görünen. **2.** güzel yüzlü. (bkz : hoş-nümâ).

hoş-meniş خوش منش (f. b. s.) : huyu, tabîatı iyi. (bkz : hoş-tab').

hoş-meşreb خوش مشرب (f. a. b. s.) : huyu güzel, sevimli.

hoş-meze خوش مزه (f. b. s.) : tadımı güzel, iyi yiyecek.

hoş-nevâ خوش نوا (f. b. s.) : güzel sesli.

hoş-nigâh خوشنگاه (f. b. s.) : güze bakışlı.

hoş-nihâd خوش نهاد (f. b. s.) : iyi huylu, iyi yaradılışlı.

hoş-nişîn خوش نشين (f. b. s. c. : hoşnişînân) : **1.** rahat yerleşmiş. **2.** **i.** göçebe.

hoş-nişînân خوش نشينان (f. b. s. hoş-nişîn'in c.) : **1.** rahat yerleşmiş olanlar. **2.** **i.** göçebeler.

hoşnûd خوشنود (f. s.) : râzı, memnun.

hoşnûdî خوشنودى (f. i.) : hoşnutluk, memnunluk.

hoşnûdiyyet خوشنوديت (f. i.) : "hoşnutluk" mânâsına gelen bu kelimeyi kullanmak büyük hatâ olur.

hoşnümâ خوشنما (f. b. s.) : güzel görünen. (bkz : hoş-manzar 1).

hoş-reftâr خوش رفتار (f. b. s.) : güzel gidişli; yürüyüşü, gidişi güzel. (bkz : hoş-hırâm).

hoş-rû[y]) خوش رو [ى] (f. b. s.) : sevimli, tatlı yüzlü. (bkz : hûb-rû[y]).

hoş-seray خوش سراى (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş asırlık mürekkep makamlarında olup nümûnesi kalmamıştır.

hoş-sohbet خوش صحبت (f. a. b. s.) : sohbeti, konuşması güzel, tatlı.

hoş-tab' خوش طبع (f. a. b. s.) : tabîatı, huyu güzel. (bkz : hoş-meniş).

hoş-ter خوشتر (f. b. s.) : daha hoş, çok hoş.

Hotan ختن (f. h. i.) : şarkî Türkistan'da büyük bir şehir olup ahâlîsi Müslümandır.

hû هو (a. h. i.) : **1.** Allah. **Yâ-hû** : yâ Allah. (bkz : hüve [2]). **2. i.** sığınma, yalvarma. **3. n.** gaibe, hitab olarak eşhâsa da söylenir : "Hû, neredesin!" gibi.

hûb خوب (f. s. c. : hûbân) : güzel, hoş, iyi.

hubb-ı vatan : vatan sevgisi.

Hubâhib حباحب (a. h. i.) : pintilikle meşhur olan bir kimse olup çok zayıf ateş yakardı. **Nâr-i hubâhib, Nâr-ül-hubâhib** : Hubâhib'in ateşi. [bu söz Arapça'da atasözü olmuştur].

hûbân خوبان (f. s. hûb'un c.) : güzeller, iyiler. **Zümre-i hûbân** : güzeller takımı.

hûbân-ı Dımışk : Şam güzelleri.

hûban-nâme خوباننامه (f. b. i.) : güzel ve yakışıklı gençler hakkında yazılan kitap.

hûb-âvâz خوب آواز (f. b. s.) : güzel sesli.

hubb حب (a. i.) : sevgi.

hubb-i câh : yer, mevki, rütbe sevgisi.

hubb-ül-gayr : **fels.** * özgencilik, **fr. altruisme.**

hubb-ül-vatan : vatan sevgisi.

hubb-ül-vatan min-el-îmân : vatan sevgisi îmandan gelir.

hubb خب (a. s.) : hîlekâr, aldatıcı, kurnaz. (bkz : habb, hibb).

hubbâz خباز (a. i.) : **bot.** ebegümeci.

hubbâziyye خبازيه (a. i.) : **bot.** ebegümecigiller.

hubeb حبب (a. i. habbe'nin c.) : buğday, arpa gibi ufak ve yuvarlak şeylerin tâneleri.

hubesâ' خبثاء (a. i. habîs'in c.) : habisler. (bkz : habîs).

hûbî خوبى (f. i.) : güzellik.

hublâ حبلى (a. s.) : gebe. **El-leyletü hublâ** : gece gebedir. (bkz : hâmile).

hubeyb, hubeybe حبيب ، حبيبه (o. i. c. : hubeybat) : küçük tâne, tânecik. [yapma kelimelerdendir].

hubeybât حبيبات (o. i. hubeyb, hubeybe'nin c.) : küçük tânecikler. [yapma kelimelerdendir].

hubeybât-ı mülevvene : **bot.** kromoplâst.

hubeybî حبيبى (o. s.) : tânecikli; [yapma kelimelerdendir].

hublâ حبلى (a. s.) : gebe. (bkz : hâmile).

hub-rû[y] خوب رو [ى] (f. b. s. c. : hûb-rûyân) : güzel yüzlü, yüzü güzel. (bkz : hoş-rû).

hûb-rûyân خوبرويان (f. b. s. hûb-rû'nun c.) : güzel yüzlüler, yüzü güzel olanlar.

hubs خبث (a. i.) : **1.** murdarlık, pislik. **2.** kötülük, fenâlık. (bkz : habâset).

hûb-ter, bûb-terîn خوبتر ، خوبترين (f. b. s.) : pek güzel, en güzel.

hubub حبب (a. i. hubâb, hubâbe'nin c.) : su üzerindeki kabarcıklar.

hubûb حبوب (a. i. habb'ın c.) : tâneler, tohumlar.

hubûbât حبوبات (a. i. habb'ın c. olan hubûb'un c.) : tâneler, tohumlar; buğday, arpa, çavdar.. gibi tâneli bitkiler, tahıl.

hubûl حبول (a. i. habl'in c.) : ipler, urganlar, halatlar. (bkz : hibâl).

hubûr خبور (a. i. haber'in c.) : haberler, havâdisler.

hubûr حبور (a. i.) : **1.** sevinç. (bkz : sürûr). **2.** (hibr'in c.) : âlimler (* bilginler) fakîhler, zekîler, anlayışlılar. **3.** İsrâil oğulları bilginleri.

hubût حبوط (a. i. habt'ın c.) : bâtıl olma, işe yaramaz olma.

hubüb حبب (a. i.) : kabarcıklar. (bkz : hubub).

hubz خبز (a. i.) : ekmek. (bkz : nân).
hubz-i hınta : buğday ekmeği.
hubz-ı rûmî : peksimet.
hubz-i şaîr : arpa ekmeği.

hubza خبزه (a. i.) : **1.** bir parça ekmek, ekmek parçası. **2.** kül pidesi.

hûc خوج (f. i.) : **1.** kuş tacı, ibik. **2.** horoz ibiği.
hûc-ı hurûs : horoz ibiği. (bkz : hûd-i hurûs).
hûc-ı hüdhüd : ibibik'in ibiği. **3. bot.** horoz ibiği [çiçek]. **4.** koç.

huceste خجسته (f. s.) : **1.** uğurlu, meymenetli; hayırlı, saâdetli, kutlu. **2.** kadın adı.

huceste-fâl خجسته فال (f. b. s.) : falı uğurlu, yümünlü.

huceste-hisâl خجسته خصال (f. a. b. s.) : tabîatı uğurlu.

huceste-ma'nâ خجسته معنا (f. a. b. s.) : mânâsı uğurlu.

huceste-re'y خجسته رأى (f. a. b. s.) : fikri, düşüncesi uğurlu [isâbetli].

hûd خود (f. i.) : zırh başlık, miğfer.
hûd-i hurûs : **zool.** horoz ibiği. (bkz : hûc,[2] hûc-ı hurûs)

Hudâ خدا (f. h. i.) : Tanrı. (bkz : Hâlik, Rabb).

hud'a خدعه (a. i.) : aldatma, oyun, hîle, dalavere, düzen, dek.

hudâ-dâd خدا داد (f. b. i.) : Allah vergisi.

hudâ-furûş خدا فروش (f. b. s. c. : hudâ-furûşân) : mürâî sofu.

hudâ-furûşân خدا فروشان (f. b. s. Hudâ-furûş'un c.) : mürâî sofular.

hudâ-furûşî خدا فروشى (f. b. i.) : riyakârca sofuluk.

hudâ-hân خدا خوان (f. b. i.) : şahâdet parmağı.

hud'a-kâr خدعه كار (a. f. b. s.) : hîlekâr, düzenbaz, oyuncu.

hud'a-kârî خدعه كارى (a. f. b. i.) : hîlekârlık, düzenbazlık, oyunculuk.

Hudâ-negerde خدا نگرده (f. zf.) : Allah göstermesin.

Hudâ-pesend خدا پسند (f. b. s.) : Allah'ın beğeneceği şey.

Hudâ-perest خدا پرست (f. b. s.) : Allah'a ibâdet eden, tapınan.

Hudâ-perestâne خدا پرستانه (f. zf.) : Allah'a ibâdet edene yakışır bir sûrette.

Hudâ-perestî خدا پرستى (f. b. i.) : Allah'a ibâdet etme, tapınma.

Hudâ-râ خدارا (f. zf.) : Allah için, Allah aşkına.

hudâret خضارت (a. i.) : sebze, yeşillik. (bkz : hudret).

Hudâ-şinâs خدا شناس (f. b. s.) : Allah'ı tanıyan, birleyen.

Hudâ-şinâsî خدا شناسى (f. b. i.) : Allah'ı tanıma.

Hudâvend خداوند (f. h. i.) : **1.** Allah, Tanrı. **2. s.** efendi, sâhip, mâlik. **3. i.** hâkim, hükümdar.

hudâvend-âne خداوندانه (f. b. zf.) : hüdâvend olana yakışacak sûrette. (bkz : hükümdâr-âne).

hudâvendî خداوندى (f. i.) : hüdâvendlik, hükümdarlık, sâhiplik.

hudâvendigâr خداوندگار (f. i.) : 1. âmir, hükümdar. 2. h. i. Osmanlı pâdişahlarından I. Murâd'ın ünvânı.

Hudây خدای (f. h. i.) : Allah. (bkz : Hudâ).

Hudâ-yâ خدایا (f. n.) : ey Tanrı!, ey Allah!

hudâygân خدایگان (f. b. i.) : ulu pâdişah, büyük hükümdar.

Hudâyî خدایی (f. i.) : 1. Hudâlık, Allahlık. (bkz : ulûhiyyet). 2. s. Allah'a mensup.

Hudâyî-furûş خدایی فروش (f. b. s.) : Firaun gibi Tanrılık iddiâsında bulunan, tanrılık taslıyan.

Hudâyî-furûş-âne خدایی فروشانه (f. zf.) : Hûdâyî furuş'casına, Firaun gibi Tanrılık iddiâ edercesine.

Hudâyî-furûşî خدایی فروشی (f. b. i.) : Hudâyî furuşluk.

hudâyî-nâbit خدایی نابت (f. a. b. s.) : ekilmeksizin kendiliğinden biten.

huddâm خدام (a. i. hâdim'in c.) : hizmetçiler. (bkz : hadem, hademe).

hudenâ خدنا (a. i. hadîn'in c.) : vefâlı, sâdık dostlar.

hudret خضرت (a. i.) : 1. yeşillik. (bkz : hudäret). 2. yeşil renklilik.

hudûd حدود (a. i. hadd'in c.) : sınırlar, uçlar, bucaklar.

hudûd-i memâlik : memleket hudutları.

hudûd-i şer'iyye : şer'î hadler, muayyen suçlara karşılık tatbik edilen şer'î cezâlar.

hudûd خدود (a. i. hadd'in c.) : 1. yanaklar. 2. yeri kazmalar, yeri yarmalar.

hudûd-nâme حدود نامه (a. f. b. i.) : memleket sınırını tâyin ve tâhdîd eden vesîka.

hudûs حدوث (a. i.) : sonradan peydâ olma.

huff خف (a. i.). 1. abdest alırken üzerine meshedilebilen, çizme, mest, çedik gibi ayakkabı. 2. deve tabanı. 3. deve.

huff ü hâfir : deve ve at.

huffâş خفاش (a. i. c. : hafâfîş) : yarasa, gece kuşu. (bkz : şeb-pere).

huffâşe خفاشه (a. i.) : **zool.** yarasa.

huffâz حفاظ (a. i. hâfız'ın c.) : ezberleyiciler, ezber bilenler, Kur'ân'ı ezberliyenler. (bkz : hafaza, hâfız).

huffî خفی [eskiden] ayağa giyilen çizmelere konacak sûrette yapılmış olan kitaplar.

hufre حفره (a. i.) : kazılmış çukur, oyuk, delik.

hufreteyn حفرتین (a. i. c.) : iki çukur.

hufreteyn-i enf : **anat.** burun delikleri.

hufte خفته (f. s. c. : hufte-gân) : yatmış, uyumuş.

hufte-gân خفتگان (f. b. s.) : hufte'nin c.) : yatıp uyumuş olanlar.

hufte-gî خفتگی (f. i.) : yatıp uyuma.

hufte-isfahân خفته اصفهان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

hufye خفیه (a. i.) : gizlenme, saklanma.

hûk خوك (f. i.) : domuz. (bkz : hınzîr).

hûk-i zahm-hurde : yaralı domuz.

hûk-bân خوكبان (f. b. i.) : domuz çobanı.

hu-kerde خوكرده (f. b. s.) : terlemiş.

hû-keşân هو كشان (f. i. hû-keş'in c.) : Hacıbektaş şeyhinin Yeniçeri Ocağı nezdindeki vekîline mahsus doksan dokuzuncu ortaya 1591 yılında tâyin olunan Bektâşi müritleri.

hukne حقنه (a. i.) : tenkıye âleti, şırınga.

hukuk حقوق (a. i. hakk'ın c.) : **1.** haklar. **2.** hakikatler. **3.** kanunların verdiği haklar. **4.** hâkim ve avukat yetiştiren mektep. **İlm-i hukuk** : hukuk bilgisi.

hukuk-i cezâiyye : cezâ hukuku.

hukuk-i düvel : devletler umûmî hukuku.

hukuk-i emîriyye : **huk.** [eskiden]- ıstılah olarak dar bir mânâda- memleket arâzîsinden alınan öşür.

hukuk-i esâsiyye encümeni : **tar.** Türkiye Cumhûrieti'nin kurulmasına esas teşkîl edecek teşkîlât-ı esâsiyye kanunu lâyihasını hazırlamakla görevlendirilen encümen.

hukuk-i ibâd : insan hukuku.

hukuk-i kadîme : eskiden beri olan tanışıklık.

hukuk-i medeniyye : medenî hukuk, **fr. droits civils.**

hukuk-i milel : milletler arası hukuk, **fr. droit international.**

hukuk-i mevzûa : konulmuş kanunların meydana getirdiği hukuk.

hukuk-ı mücerrede : **huk.** [eskiden] mülkten mücerret olan haklar. [mürur ve şüf'a hakları gibi].

hukuk-i müfrede : **huk.** [eskiden]. (bkz : hukuk-ı mücerrede).

hukuk-i siyâsiyye : memleket idâresini ve halkın hakkını tanıyan hükümlerin hepsi, **fr. droit politique.**

hukuk-i şahsiyye : şahsın, kişinin hukuku.

hukuk-i tabîiyye : insanların yaradılıştan sâhip oldukları hukuk, **fr. droits naturels.**

hukuk-ı teâmüliyye : memleketin ahlâkını, âdetlerini belirten örf.

hukuk-ı zevciyyet : **huk.** [eskiden] karı ile kocanın yekdiğerine karşı hâiz oldukları haklar.

hukukî, hukukıyye حقوقى ، حقوقيه (a. s.) : hukukla ilgili, hukuk işleriyle uğraşan. **Mahkeme-i hukukiyye** : hukuk mahkemesi.

hukukıyyât حقوقيات (a. i. c.) : hukuk bilgisi.

hukuk-perver حقوق پرور (a. f. b. s.) : sâdık vefâlı dost.

hukuk-perver-âne حقوق پرورانه (a. f. zf.) : hukuk pervercesine, vefâlı ve sâdık dostcasına.

hukuk-şinâs حقوق شناس (a. f. s.) : **1.** hukuk ilmini bilen. **2.** vefâkâr, vefâlı.

hukuk-şinâs-âne حقوق شناسانه (a. f. zf.) : **1.** hukuk-şinasca, hukuk ilmini bilene yakışır sûrette. **2.** vefâlıcasına.

hulâlet خلالت (a. i.) : samîmî dostluk. (bkz : halâlet, hılâlet).

hulâsa خلاصه (a. i.) : **1.** bir şeyin, bir sözün özü (* özet). (bkz : zübde).

hulâsa-i kelâm : sözün kısası.

hulâsat-ül-hulâsa : hulâsanın hulâsası. **2.** hesap bilânçosu.

hulâsaten خلاصةً (a. zf.) : hulâsa olarak, kısaca. (bkz : zübdeten).

hulb هلب (a. i.) : **1.** kalın kıl, kuyruk kılı, yele kılı; domuz kılı. **2.** kıl fırça, kıl kalem.

huld خلد (a. i.) : **1.** sürüp giden, sonu olmıyan varlık. **2.** bitmeyiş, devamlılık. **3.** sekiz cennetten biri. (bkz : cennet, behişt).

huld-zâr خلدزار (a. f. b. i.) : cennet.

hulefâ' خلفاء (a. i. halîfe'nin c.) : **1.** halîfeler.

hulefâ-i râşidîn (ilk dört halife) : Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali. **2.** resmî dâirelerde kalem âmirine bağlı bulunan me'murlar.

hulefâ-yi aklâm : kalem me'murları.

hulel حلل (a. i. hulle'nin c.) : elbiseler.

hulemâ حلما (a. s. halîm'in c.) : halîmler.

huleyme حليمه (a. i. c. : huleymât) : **1.** memecik. **2.** deride ve en çok dil üzerinde bulunan kübük kabarcık. [yapma kelimelerdendir].

hulf خلف (a. i.) : verdiği sözü tutmama, üzerinde durmama.

huliyy حلى (a. i. c. : huliyyât) : altın, yâkut, zümrüt, gümüş gibi zînet eşyâsı.

hulk خلق (a. i. c. : ahlâk) : huy, tabîat.

hulkan خلقاً (a. zf.) : huy ve tabîatça.

hulkî خلقى (a. s.) : **1.** hulkla ilgili, tabîî. **2.** erkek adı. [müen. hulkıyye].

hulkıyyet خلقيت (a. i.) : * törecilik, **fr. moralisme.** [yapma kelimelerdendir].

hulkum حلقوم (a. i. s. : halâkîm) : **anat.** boğaz [insan ve hayvanlarda].

hullân خلان (a. s. halîl'in c.) : sâdık dostlar. (bkz : ahille).

hulle حله (a. i. c. : hulel) : **1.** cennet elbisesi. **2.** belden aşağı ve belden yukarı olmak üzere iki kısımdan ibâret elbise.

hulle-i Âdem'in (Hz. Âdem'in elbisesi) : incir yaprağı. **3.** üç defa kocasından boşanmış bir kadının, tekrar eski kocasına varabilmesi için yabancı bir erkeğe bir günlüğüne nikâh edilmesi.

hulle-bâf حله باف (a. f. b. i.) : terzi. (bkz : derzî).

hulled-Allah خلد الله (a. cü.) : Allah dâim ve bâki etsin.

hullet خلت (a. i.) : içten sevgî, hakikî dostluk, arkadaşlık.

hul iyyât حليات (a. i. hul iyy'in c.) : altın, gümüş, pırlanta gibi zînet eşyaları.

hulm, hulüm حلم ، حلم (a. i. c. : ahlâm). (bkz : ahlâm).

hulûd خلود (a. i.) : bakîlik, daîmî sûrette kalma, ölmezlik : **Yevm-i hulûd :** kıyâmet günü.

huluk خلق (a. i.) : huy, tabîat. (bkz : hulk).

huluk-i azîm : Hz. Muhammed'in mubârek huyları.

hulûl حلول (a. i.) : **1.** gelip çatma. **2.** girme.

hulûl-i ramazân : ramazanın gelip çatması.

hulûl-i şitâ : kışın gelip çatması. **3.** yanaşma. **4.** geçme.

hulûlî حلولى (a. s.) : **1.** hulûl'e âit olan **2. i.** Tanrılığın tecessümü inanışında bulunan kimse. [müen. "hulûliyye" dir].

hulûs خلوص (a. i.) : hâlislik, sâfîlik, gönül temizliği.

hulûs-i kalb : kalb temizliği, samîmiyet.

hulûs-i niyyet : niyet temizliği.

hulûsî خلوصى (a. s.) : **1.** hâlis olan, saf, içi temiz. **2.** samîmî, candan. **3. i.** erkek adı.

hulûs-kâr خلوصكار (a. f. b. s.) : dalkavuk.

hulus-kâr-âne خلوصكارانه (a. f. zf.) : hulûskâr olana yakışacak sûrette, dalkavuklukla.

hulûs-kârî خلوصكارى (a. f. b. i.) : dalkavukluk.

hulûs-nâme خلوصنامه (a. f. b. i.) : yalnız, ilgiyi ve bağlılığı göstermek üzere sunulan mektup.

hulv حلو (a. s. c. : hulviyyât) : **1.** tatlı. **2. büzel,** bazal.

hulüvv خلو (a. i.) : hâlîlik, **boşluk** boş olma. **2. huk.** [eskiden] vaziyet ve kıdemden mütevellit olup kendisinden itiyaz caiz olmıyan mücerret bir hak.

hulviyyât حلويات (a. i. hulv'ün c.) : tatlılar, şekerlemeler, tatlı ile ilgili yiyecekler.

hulyâ خوليا (yun. i.) : kuruntu.

hulyâ-yi hazîn : hazin hulyâ.

hulyâ-âmîz خوليا آميز (yun.f. b. s.) : rü'yâ uyandıran, hayâle sürükliyen.

hulyâ-dâr خوليا دار (yun.f. b. s.) : hayâl, hulyâ sâhibi.

hum خم (f i.) : **1.** küp. **2.** şarap küpü.

hum-i mey : şarap küpü.

humâr خمار (a. i.) : içkiden sonra gelen başağrısı, sersemlik. (bkz : humâre).

humâr-âlûd خمار آلود (a. f. b. s.) : **1.** şaşkın, kendinden geçmiş. **2.** süzgün, baygın [göz].

humâsî خماسى (a. s.) : **ed.** beş harfli; beşli; her parçası beş mısra'dan ibâret olan nazım şekli.

humât حمات (a. s. hâmî'nin c.) : himâye edenler, koruyanlar, gözetenler.

humbara خمبره (f. i.) : kumbara.

hum-çe خمچه (f i.) : küçük küp.

humeka حمقا ("ka" uzun okunur. a. s. hamîk'ın c.) : ahmak, sersem. [dilimizde müfredi hiç kullanılmaz].

humeyyâ حميا (a. i.) : şiddet.

humeyye-l-ke's : şarabın en şiddetli zamânı.

hum-hâne خمخانه (f. b. i.) : **1.** şarap küplerinin konulduğu yer. **2.** meyhâne. **3. tas.** âşığın kalbi.

humistân خمستان (f. b. i.). (bkz : hum-hâne).

humk حمق (a. i.) : ahmaklık, bönlük, budalalık. (bkz : belâhet, hamâkat).

hummâ حمى (a. i.): **1.** ateşli hastalık. **2.** nöbet. **3.** sıtma.

hummâ-yi râcıa : hek. fiyevr reküran, **fr. fièvre récurrente.**

hummâz حماض (a. i.) : **bot.** kuzu kulağı.

hummus حمص (a. i.) : **bot.** nohut.

humrân حمران (a. i. ahmer' **in c.)** : kırmızılar.

humre حمره (a. i.) : **hek.** yılancık, alazlama.

humret حمرت (a. i.) : kırmızılık, kızıllık. (bkz : sürhî).

humret-i hicâb : utanmadan doğan kızıllık.

humret-i şafak : şafak kırmızılığı, kızıllığı.

hums خمس (a. s. c. : ahmâs) : beşte bir, beş bölükte bir bölük.

humûd خمود (a. i.) : **1.** ateşin koru sönmiyerek alevi basılma. **2.** düşme, zayıflama.

humûl خمول (a. i.) : birinin adı sanı batma, ünü kaybolma.

humûl حمول (a. i. haml'in c.) : yükler.

humûza حموضه (a. i.) : ekşilik. **Müvellid-ül-humûza** : oksijen.

humûzet حموضت (a. i.) : ekşilik, kekrelik.

hûn خون (f. i.) : **1.** kan. (bkz : dem). **2.** öldürme, öc.

hûn-i cân : şarap.

hûn-i kebûter (güvercin kanı) : şarap.

hûn-ab, hûn-âbe خوناب ، خونابه (f. b. i.) : **1.** kanlı su. **2.** gözyaşı.

hûn-âlûd, hûn-âlûde خون آلود ، خون آلوده (f. b. s.) : kana bulanmış. (bkz : hûn-in)

hûn-âşâm خون آشام (f. b. s.) : kan içen, kan içici. (bkz : hûn-hâr, hûn-rîz).

hûn-bâr خونبار (f. b. s.) : kan yağdırıcı. **Dîde-i hûn-bâr** : kan saçan göz, kan ağlıyan.

hûn-behâ خونبها (f. b. i.) : kan pahası, diyet.

hûn-çegân خون چكان (f. b. s.) : kendisinden kan akan. **Ecfân-ı hûn-çegân** : kan akan gözevleri [gözler].

hunefâ' حنفاء (a. i. hanîf'in c.) : İslâm dînine sımsıkı bağlı olanlar.

hûn-efşân خون افشان (f. b. s.) : kan saçıcı, kan saçan, serpen. (bkz : hûn-feşân).

hunfesâ' خنفساء (a. i. c. : hanâfis) : bokböceği, mayıs böceği; **mec.** piç. (bkz : veled-i zinâ).

hun-feşân خون فشان (f. b. s.) : kan saçan, kan saçıcı, serpen. (bkz : hûn-efşân).

hûn-hâh خون خواه (f. b. s.) : kan isteyen, öc alıcı.

hûn-hâr خونخوار (f. b. s.) : kan içen, kan dökücü, zâlim. (bkz : hûn-âşâm, hûn-rîz, zâlim).

hûn-hârâne خونخوارانه (f. zf.) : zulmederek, zâlimce

hûnî خونی (f. s.) : kanlı, kan dökmiye meyilli.

hûn-în خونين (f. b. s.) : kanlı, kana bulaşmış. (bkz : hûn-âlûd, hûn-âlûde, katil).

hunnâk خناق (a. i.) : **hek.** boğmaca, bâdemcik, boğaz iltihâbı.

hunnâk-ı sadrî : **hek.** anjin dö puatrin, **fr. angine de poitrine.**

hunnas خنس (a. i. hânis'in c.). **astr.** beş seyyâre (* gezeğen) : Zuhal (Satürn), Müşteri (Jüpiter), Merih (Mars), Zühre (Venüs), Utârid (Merkür).

hûn-pâş خونپاش (f. b. s.) : kan saçan, kan döken.

hûn-rîz خونريز (f. b. s.) : kan döken, kan dökücü. (bkz : hûn-hâr).

hunük خنك (f. n.) : ne güzel!, ne mutlu!, yaşa!

hunyâ خنيا (f. i.) : şarkı, türkü söyleme. (bkz : hînâ).

hunyâ-ger خنياگر (f. i. c. : hunyâ-gerân) : şarkıcı. (bkz : hânende, hinâ-ger).

hunyâ-gerân خنياگران (f. i. hunyâger'in c.) : şarkıcılar.

hûr هور (f. i.) : Güneş. (bkz : Âf-tâb, Hurşîd, Mihr, Şems).

hur خر (f. i.) : Güneş. (bkz : Âf-tâb, Hurşîd, Şems).

hûr خور (f. i.) : Güneş. (bkz : Âf-tâb, Hurşîd, Mihr, Şems). **2.** yiyecek, yiyinti. (bkz : hûrd, hûrdenî).

hûr حور (a. i. ahver ve havrâ'nın c.) : **1.** âhû gözlüler, gözlerinin akı karasından çok olanlar. **2.** (c. hûriyân) cennet kızları, hûriler.

hûr-i în. (bkz : hûrî).

hurâc خراج (a. i.) : **hek.** çıban.

hurâce خراجه (a. i.) : **hek. 1.** irinlenme. **2.** çıban.

hurâfât خرافات (a. i. hurâfe'nin c.) : aslı, esâsı olmıyan, saçma-sapan sözler ve rivâyetler.

hurâfe خرافه (a. i. c. : hurâfât) : inanılmaz, uydurma, yalan hikâye ve rivâyet. [Arap kabîlelerinden Uzle Arab kabîlesine mensup bir şahsın ismi olup, anlattığı inanılmıyacak şeylere de "hadîs-i hurâfe" denir]. (bkz : ustûre).

hûrân حوران (f. i. hûr'un c.) : iri gözlü cennet kızları.

hurâşe خراشه (a. i.) : küçük parça, ufak parça.

hurc خرج (a. i.) : meşinden yapılmış büyük heybe.

hurd خرد (f. s.) : **1.** küçük, ufak. (bkz : sagîr). **2.** kırık. **3.** ehemmiyetsiz.

hûrd, hûrdenî خورد ، خوردنى (f. i.) : yiyecek, yiyinti.
hûrd ü hâb : yiyecek ve uyku.

hûrde خورده (f. s.) : yemiş, yenilmiş. **Taâm-hûrde** : yemek yemiş. **Sâl-hûrde** (yıl yemiş) : kocamış, yaşlanmış, ihtiyar.

hurde خرده (f. i.) : **1.** ufak değersiz şey, kırıntı. **2.** nükte; dakika. **3. g. s.** yazıya nüans veren bir tarz.
hurde-i tarîkat : tas. tarîkatin edep ve erkânına dâir ufak tefek bilgiler. [Mevlevî tâbirlerindendir].
hurde tezyînât : g. s. tezhipte küçük süsleme motiflerine verilen umûmî ad.

hurde-bîn خرده بين (f. b. s. c. : hurde-bînân) : **1.** ince, ufak şeyleri gören. **2. i. fiz.** *büyüteç, ufak şeyleri büyülterek gösteren âlet, mikroskop.

hurde-bînân خرده بينان (f. b. s. hurde-bîn'in c.) : **1.** ince, ufak şeyleri görenler. **2. i. fiz.** * büyüteçler, ufak şeyleri büyük gösteren âletler, mikroskoplar.

hurde-bîn-âne خرده بينانه (f. zf.) : hurdebîn-cesine, ince şeyleri görene yakışacak sûrette, inceden inceye.

hurde-bînî خرده بينى (f. b. i.) : ancak hurdebinle görülebilecek derecede küçük, mikroskopik.

hurde-dân خرده دان (f. b. s.) : dikkat sâhibi, nükte ve inceliği anlıyan.

hurde-dânî خرده دانى (f. b. i.) : dikkat sâhibi olma, nükte ve inceliği anlama.

hurde-furûş خرده فروش (f. b. s.) : ufak tefek şeyler satan, çerçi.

hurde-gîr خرده گير (f. b. s.) : sözde ayıp, kusur arıyan.

hurde-gîrî خرده گيرى (f. b. i.) : hurdegirlik, sözde ayıp ve kusur arama.

hurden-gâh خوردنگاه (f. b. i.) : yemek odası.

hurde-hâş خرده خاش (f. b. s.) : kırık dökük, param parça.

hûrdenî خوردنى (f. i.) : yiyinti, yiyecek şey.

hurde-şinâs خرده شناس (f. b. s.) : ince şeyleri anlıyan, dikkatli.

hurde-vât خردوات (f. i. c.) : hırdavat, öteberi, kırık dökük şeyler.

hurd-sâl خردسال (f. a. b. s.) : yaşı küçük, genç. (bkz : sagîr-üs-sinn).

hurd ü mürd خرد ومرد (f. b. i.) : ufak tefek [kimse]; parça parça.

hurekile هركله (a. s.) : (bkz : herkele, hirekle).

hûrî حورى (f. i. c. : hûriyân) : **1.** cennet kızı. **2.** sevgili.

hûriyye حوريه (a. i.) : **1.** coşkunluk hallerinde hûrilerle buluştuklarına inanan bir tarîkat. **2.** kadın adı.

hurkat حرقت (a. i.) : **hek.** yanma, yanıklık; çıban.
hurkat-ül-bevl : bel-soğukluğu.

hurkat خرقت (a. i.) : akılsızlık; bilmezlik. (bkz : cihâlet).

hûr-lika حورلقا (f. b. s.) : peri yüzlü, güzel.

huremât, hurmât, hurumât حرمات ، حرمات ، حرمات (a. i. hürmet'in c. c.) : haram, dince yasak olan şeyler.

hûr-peyker خورپیکر (f. b. s.) : hûri yüzlü.

hurrâs حراس (a. i. hâris'in c.) : bekçiler, nöbetçiler.

hurrem خرم (f. s.) : **1.** şen, sevinçli, güleryüzlü, gönül açan; tâze. **2. g. s.** bir yazı sitili.

hurrem-âbâd خرم آباد (f. b. i.) : Haliçte Alibey köyü civârındaki kasrın adı.

hurrem-gâh, -geh خرمگاه ، خرمگه (f. b. i.) : şen ve gönül açan yer.

hurremî خرمی (f. i.) : sevinç. (bkz : meserret).

hursend خرسند (f. s.) : kanaat eden, kısmetine râzı olan, tokgözlü, gözü tok.

hursend-âne خرسندانه (f. zf.) : tokgözlülükle. (bkz : kanâat-kârâne).

hursendî خرسندی (f. i.) : kanaat edicilik, tokgözlülük, göz tokluğu.

Hûrşîd خورشید (f. i.) : **1.** Güneş. (bkz : Âftâb, Hûr, Mihr, Şems). **2.** erkek adı.

Hûrşîd ü Ferahşâd : Germiyanlı Şeyh oğlu Mustafa tarafından yazılan ve İran Şâhı Siyâvuş'un kızı Hurşid ile diyâr-ı magrib sultânının oğlu Ferahşâd'ın sevişmelerini anlatan manzum bir eser.

hurtûm خرطوم (a. i. c. : harâtîm) : fil hortumu, fil burnu.

hurû' خروع (a. i.) : tânelerinden hintyağı çıkarılan ağaç.

hurûb حروب (a. i. harb'ın c.) : savaşlar, kavgalar.

hurûc خروج (a. i.) : çıkış, çıkma; dışarı çıkma; ayaklanma. **Sâhib-hurûc** : büyük kahraman. **Yevm-el-hurûc** : kıyâmet günü.

hurûf حروف (a. i. harf'in c.) : harfler. **İlm-i hurûf** : harflerden mânâ çıkarıp yorumlama bilgisi.

hurûf-i âliyyât : Tanrı maksadının sırlarında gizli olan maddeler.

hurûf-i hecâ : **gr. 1.** alfabe harfleri. **2.** elif, vav, he, ye harfleri.

hurûf-i imlâ : a, e, ı, i, o, ö, u, ü harfleri.

hurûf-i kameriyye : kendinden önce gelen **el** harfi okunan harfler : e, b, c, g, h, f, k, m, v, y : **el-kamer..** gibi.

hurûf-i menkuta, -mu'ceme : Arap alfabesindeki noktalı harfler.

hurûf-i mukataa : Kur'ân'ın 29. sûresindeki : elif lâm mîm, elif lâm elif râ, kaf, sâd, nûn.. gibi harfler.

hurûf-i munfasıla (Arap veyâ Osmanlı alfabesinde) : kendinden sonra gelen harflere bitişmiyen harfler : vav, rı, dal, ze, zel.

huruf-i muttasıla : kendinden sonra gelen harflere bitişen harfler.

hurûf-i şemsiyye : kendinden önce gelen **el** harfi târifinin l harfi okunmıyan harfler : d, n, r, s, ş, t. z.

hurûfât حروفات (a. i. hurûf'un c.) : **1.** harfler. **2.** matbaa harfleri.

hurûfî حروفی (a. s.) : **1.** hurûf bilgisi ile ilgili olan. **2. tas.** Allah'ın kelâm sûretinde tecellisine ve harflerle belirtilmesine inanan.

hurûfiyye حروفیه (a. i.) : Fazl-ullah-i Hurûfî'nin, harflerin ecrârına dâir nazariyesini kabûl eden tarîkatler ve sâlikleri.

hurûs خروس (f. i.) : horoz.

hurûş خروش (f. i.) : coşma, çağıltı, gürültü, şamata, telâş. **Cûş ü hurûş** : çoşma ve gürültü.

hurûşân خروشان (f. s.) : **1.** coşan, çağlıyan. **2. zf.** çoşarak. çağlıyarak.

husâ خصی (a. i. husye'nin c.) : erkeklik bezleri, hayaları, (erkekteki) yumurtalar.

husâf حساف (a. i) : ekin biçme; hasad, hasad mevsimi.

husâfe حسافه (a. i.) : gizli kin; düşmanlık. (bkz : husâke).

husâke حساكه (a. i.) : gizli kin, düşmanlık. (bkz : husâfe).

husâle حساله (a. i.) : kırıntı; ufalanmış nesne.

husbân حسبان (a. i.) : azap, sıkıntı.

husemâ' خصماء (a. i. hasîm'in c.) : **1.** düşmanlar. **2.** muhâlifler, karşı taraflar.

huss حص (a. i.) : **bot. 1.** eğrelti otu. **2.** hurma yaprağı.

hussâd حساد (a. s. hâsid'in c.) : haset edenler, kıskananlar. (bkz : hasede).

husûf خسوف (a. i.) : Ay tutulması. (bkz : inhisâf [3]).

husûf-i cüz'î : **meteor.** Ay'ın kısmen tutulması.

husûf-i küllî : **meteor.** Ay'ın tamâmen tutulması.

husûl حصول (a. i.) : üreme, türeme, çıkma.

husûl-pezîr حصولپذير (a. f. b. s.) : hâsıl olmuş, husûl bulmuş. (bkz : husûl-yâfte).

husûl-yâfte حصوليافته (a. f. b. s.) : hâsıl olmuş. (bkz : husûl-pezîr).

husûm حسوم (a. i.) : **1.** uğursuzluk. **2.** birbiri ardınca devâm etmek üzere olma. **3.** sürekli esen rüzgâr, fırtına.

husûm خصوم (a. i. hasm'ın c.) : düşmanlar.

husûmet خصومت (a. i.) : **1.** hasımlık, düşmanlık. **2.** kıskançlık, çekememezlik.

husûn حصون (a. i. hısn'ın c.) : kaleler.

husûn-i refîa : yüksek kaleler.

husûs خصوص (a. i. c. : husûsât) : bakım, iş; şekil, yol, konu.

husûsâ خصوصا (a. zf.) : başkaca, ayrıca. (bkz : husûsen).

husûsât خصوصات (a. i. husûs'un c.) : bakımlar, işler; şekiller, yollar, konular; mes'eleler; maddeler.

husûsen خصوصاً (a. zf.) : husûsî olarak hele, ayrıca. (bkz : bil-hassa, hassaten).

husûsî, husûsiyye خصوصى ، خصوصيه (a. s. c. : husûsiyyât) : birisine, bir şeye mahsûs. **İmtihân-ı husûsî** : yıl içinde yapılan yoklama. **Mekâtib-i husûsiyye** : husûsî metepler (* özel * okullar). **Sûret-i husûsiyyede** : husûsî olarak.

husûsiyyât خصوصيات (a. i. husûsî'nin c.) : birinin husûsî hayâtına âit şeyler.

husûsiyyet خصوصيت (a. i.) : **1** husûsîlik. **2.** ilerilemiş olan tanışıklık, ahbaplık, yakınlık.

husye خصيه (a. i. c. : husâ) : erkeklik bezi, haya.

husyet-üs-semek : **zool.** balık yumurtası.

husye-tân خصيتان (a. f. c.) : hayanın çifti, çift haya, yumurtalar. (bkz : husyeteyn).

husye-teyn خصيتين (a. i. c.). (bkz : husye-tân).

hûş هوش (f. i.) : **1.** akıl; fikir; şuur; us. **Gûş-i hûş** (akıl kulağı) : anlayış. **2.** ölüm. **3.** zehir.

hûş-ber هوشبر (f. b. i.) : aklı mahveden, bozan ilâç.

hûşe خوشه (f. i.) : **1.** başak. (bkz : sünbüle). **2.** salkım.

hûşe-i engûr : üzüm salkımı.

hûşe-i çarh, hûşe-i sipihr : **astr.** sünbüle denilen burç.

hûşe-i hurmâ : hurma salkımı.

hûşe-çîn خوشه چين (f. b. s.) : harman sonu tarlada kalan kesik, döküntü başakları toplayıcı, toplıyan. (bkz : lakkata).

hûşenk هوشنك (f. i.) : akıl, idrak, iz'an.

Hûşenk هوشنك (f. h. i.) : Siyam bin Kiyumerz'in oğlu ve Câvidân Hurd'ün müellifidir.

huşk خشك (f. s.) : **1.** kuru. (bkz : yâbis). **Meyve-i huşk** : kuru yemiş. **Nân-ı huşk** : kuru ekmek.

huşk ü ter : kuru ve yaş. **2.** kaba, soğuk. **Şahs-ı huşk** : kaba, soğuk adam.

huşk-cân خشك جان (f. b. s.) : câhil, nâdan, gabî, kalın kafalı kimse.

huşkî خشكى (f. i.) : kuruluk. (bkz : yubûset).

huşk-leb خشك لب (f. a. b. s.) : dudağı kurumuş, kuru dudaklı, susamış. (bkz : teşne).

huşk-mağz خشك مغز (f. b. s.) : boş kafalı. (bkz : huşk-ser).

huşk-rîşe خشكريشه (f. b. i.) : **hek.** ciltte, bir yerin gangren olarak kuru bir kabuk hâlinde kalması.

huşk-sâl خشكسال (f. b. i.) : kuraklık.

huşk-ser خشك سر (f. a. b. s.) : beyinsiz, ahmak, kaçık, dîvâne. (bkz : huşk-mağz).

hûş-mend هوش مند (f. b. s. c. : hûş-mendân) : akıl sâhibi; akıllı, aklı başında.

hûş-mendân هوشمندان (f. b. s. hûş-mend'in c.) : akıl sâhipleri, aklı başında olanlar.

hûş-mend-âne هوشمندانه (f. zf.) : aklı başında olarak, akıllıca.

hûş-mendî هوشمندى (f. b. i.) : akıl sâhipliği, usluluk.

hûş-rübâ هوشربا (f. b. s.) : akıl kapan, kapıcı.

hûş-rübûde هوشربوده (f. b. s.) : aklı kapılmış, aklı alınmış. ["hüş-rübâ, hüş-rübûde" şekli de vardır].

huşû' خشوع (a. i.) : gönül alçaklığı. (bkz : tavâzu-, zarâet).

huşûnet خشونت (a. i.) : **1.** sertlik, kabalık, katılık. **2.** inatçılık.

huşûnet-i libâs : elbisenin sertliği.

huşûnet-i mizâc : tabîat, mizac sertliği.

hûş-yâr هوشيار (f. b. s.) : aklı kendisine yar olan, yarıyan, akıllı.

hûş-yârâne هوشيارانه (f. b. zf.) : akıllıca.

hûş-yârî هوشيارى (f. b. i.) : akıllılık.

hût حوت (a. i.) : **1.** büyük balık. **2.** **astr.** balık burcu, semânın güney yarım küresinde Sevr burcundan ileride Hamel burcunun istikametinde bir burç, **fr. Poissons.** [semânın güney yarım küresinde olmasına rağmen, kuzey yarım küresinden de görülebilir ve Güneş şubatta bu burca girer]. **Sâhib-ül-hût** (balık adamı) : Yunus Peygamber.

hutab خطب (a. i. hutbe'nin c.) : hutbeler.

hutâm حطام (a. i.) : kuru ot, kabuk ve saman kırıntıları, çerçöp.

hutâm-ı dünyâ : (bu) dünyânın geçici, boş malı mülkü.

Hutame حطمه (a. h. i.) : cehennem'in beşinci katı; inatçı münkirlerin yeri. ["Gayyâ kuyusu" bu tabakadadır].

hutbe خطبه (a. i. c. : huteb) : **1.** cumâ namazlarından evvel, bayram namazlarından sonra hatîbin minberde halka verdiği dînî öğüt. **2.** kitapların başındaki süslü nesir başlangıcı. **3.** kız isteme, dünürlük. **Sikke ve hutbe** (para kesme ve hutbe okutma) : istiklâl işâretleri.

hutbet-ün-nikâh : nikâh merâsiminde nikâh me'mûrunun söylediği sözler.

hutbe-hân خطبه خوان (a. f. b. s.) : hutbe okuyan.

huteb خطب (a. i. hutbe'nin c.). (bkz : hutbe).

hutebâ' خطباء (a. hatîb'in c.) : hutbe okuyanlar.

huttâf خطاف (a. i. c. : hatâtîf) : kırlangıç [kuş].

hutûb خطوب (a. i. hatb'in c.) : maslahatlar, işler; meseleler.

hutûf حتوف (hatf'ın c.) : ölümler.

hutûn, hutûnet ختون ، ختونت (a. i.) : **1.** dâmât olma, dâmâtlık. **2.** evlenme. (bkz : teehhül, tezevvüc).

hutûr خطور (a. i.) : hatra gelme, akla gelme. (bkz : tahattür).

hutût خطوط (a. i. hatt'ın c.) : **1.** çizgiler. **2.** yazılar. **3.** yollar.

hutût-i şuâiyye usûlü : top. inşiâ metodu, bir noktadan çıkarılan tulleri belli istikametler yardımiyle diğer noktaları tesbîtetme usûlü, **fr. rayonnement.** [eğer bu noktalar bir zincir gibi uzanırsa buna "cheminement" adı verilir].

hutuvât خطوات (a. i. hutve'nin c.) : şeytan aldatmaları.

huveyn حوین (a. i. c. : huveynât) : gözle görünemiyecek kadar küçük hayvancık, mikrop.

huveynât حوینات (a. i. huveyn'in c.) : gözle görünemiyecek kadar küçük olan hayvancıklar, mikroplar.

huveysal حویصل (a. i. c. : huveysalat) : deride peydâ olan içi sulu, ufak kabarcık.

huvevsalat حویصلات (a. i. hu-veysal'ın c.) : deride peydâ olan içi su dolu ufak kabarcıklar.

huveyzâ حویضا (a. i.) : **hek.** iç sürgünü, ishal.

huvvân خوان (a. s. hâin'in c.) : hâinler, hiyânet edenler.

hûy, hoy خوی ، خوی (f. i.) : ter.

hûy, hû خوی ، خو (f. i.) : tabîat, mizaç, ahlâk; âdet.

hûy-ı bed : fenâ huy.

hûy-gerde خوی گرده (f. b. s.) : **1.** terlemiş. **2.** alışmış, âdet edinmiş.

huyûl خیول (a. i. hayl'ın c.) : **1.** atlar. **2.** atlı alaylar. **3.** kötüler kalabalığı.

huyût خیوط (a. i. hayt'ın c.) : iplikler; lifler, teller.

huyût-ı rakîka : ince iplikler.

huz خذ (a. f. i. ahz'den.) : ahz maddesinden emri hazır : al.

huz mâ safâ da' mâ kedir : hoşuna gideni al, gitmiyeni bırak.

huzâmî خزامی (a. i.) : lâvanta çiçeği.

huzâret حضارت (a. i.). (bkz : hudâret).

huzem حزم (a. i. huzme'nin c.) : demetler.

hûzî خوزی (f. i.) : **müz.** tahmînen altı asırlık ehemmiyetsiz bir mürekkep makamdır. Corcî'nin peşrev ve saz semâîsi ile Dede Efendi'nin darb-ı fetih bestesi, bu terkîbe örnektir. Hûzî, sathî bir çârgâh beşlisi geçkili (hattâ cok defa yalnız do notuna fazla ehemmiyet verilmek ile iktifâ olunmuştur). Uşşak'dan ibârettir. Uşşak gibi dügâh'da kalır. Birinci güçlü, uşşak'daki gibi, nevâ, ikinci güçlü de çârgâh perdeleridir. Donanımına uşşak gibi si için bir koma bemolü alır.

hûzî-aşîran خوزی عشیران (f. b. i.) : **müz.** tahmînen dört asırlık bir mürekkep makamdır; aşîran perdesine nakledilmiş bir hüseynî beşlisi ilâvesinden mürekkeptir. Bu beşli ile hüseynî-aşîran perdesinde kalır. Donanımına si koma bemolü konur; hüseynî beşlisi için de fa bakıyye diyezi alır ve si bekarlanır. Güçlü birinci derecede dügâhdır.

hûzî-pûselik خوزی پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** en az üç asırlık bir mürekkep makam olup numûnesi kalmamıştır; hûzî, pûselik

beşlisinin veyâ makamının ilâvesinden mürekkeptir. Pûselik ile dügâh'da kalır.

huzme حزمه (a. i. c. : huzem) : demet.

huzû' خضوع (a. i.) : alçak gönüllülük, gönül alçaklığı.

huzûr حضور (a. i.) : **1.** hâzır bulunma. **Hakk-ı huzûr** : bir toplantıda hazır bulunma karşılığı olarak verilen para. **2.** rahat.

huzûr-i kalb : gönül rahatlığı.

huzûr-i küllî : **fels.** Allah'ın her yerde hazır olması, **fr. omniprésence** :

huzûr ü hâb : rahat ve uyku.

huzûr ü sükûn : rahatlık ve eminlik.

huzûr-âver حضور آور (a. f. b. s.) : rahatlandırıcı, sükûnet verici.

huzûz حظوظ (a. i. hazz'ın c.) : sevinçler, zevkler, memnûniyetler. (bkz : hazz).

huzûzât حظوظات (a. i. huzûz'un c.) : insanın hâzettiği, hoşuna giden şeyler.

huzûzât-ı nefsâniyye : nefse hoş gelen şeyler.

huzzâk حذاق (a. s. hâzık'ın c.) : hazâkatli, işinin ehli olanlar, ustalar, eliuzlar. [dilimizde en çok doktor hakkında kullanılır].

huzzâk-ı etibbâ : doktorların en hazâkatlileri, en eliuz olanları.

huzzân خزان (a. s. hâzin'in c.) : hazîne muhâfızları, hazînedarlar, bekçiler.

huzzâr حضار (a. s. hâzır'ın c.) : huzurda, meydanda, gözönünde olanlar, bizzat bulunanlar.

huzzâr-ı meclis : macliste hazır bulunanlar. (bkz : hâzırîn, hâzırûn).

hübûb هبوب (a. i.) : rüzgâr esmesi, üfürmesi. (bkz : vezîden).

hübûb-i riyâh : rüzgârların esmesi.

Hübel هبل (a. h. i.) : Kureyşlilerin en büyük putunun adı.

hübût هبوط (a. i.) : **1.** yukarıdan aşağı inme düşme. **2.** düşme. **3.** uyuşma. [zıddı "suûd" dur].

hübût-i Âdem : Adem peygamberin Cennet'ten yeryüzüne inmesi.

hübük حبك (a. i. habîke'nin c.) : **1.** çizgiler. **2.** samanyolları, hacılaryolları. (bkz : habâik).

hüccâb حجاب (a. i. hâcib'in c.) : **1.** kapıcılar. **2.** perdeciler.

hüccâc حجاج (a. i. hâcc ve hâcı'nın c.). (bkz : hâcc, hâcı).

hüccet حجت (a. i.) : **1.** senet, vesîka, delil. [eskiden, şerîat mahkemesinden verilen bir hak veyâ bir sâhiplik gösteren resmî vesîka (* belge)]. **2.** seçkin âlimlere verilen ünvan **Hüccet-ül-İslâm** : İmâm-ı Gazâlî.

hüccet-i dâfia : **huk.** [eskiden] bir şeyi ispâta delil olmayıp talep ve iddiâyı defide delîl olan hüccet : istishap gibi. [meselâ hayâtı, istishap tarikiyle sâbit olan mefkudun veresesi "ihtimal ki ölmüştür" diye malını aralarında taksîm edemezler. İstishap veresenin bu husustaki talep ve iddiâlarını defide hüccettir. Fakat istishap mefkudun irse istihkakında, yânî başkasının vâris olması husûsunda delil ve hüccet olamaz].

hüccet-i kasıra ["ka" uzun okunur] : **huk.** [eskiden şahsa maksur ve münhasır olup başkasına sirâyet etmiyen hüccet; ikrâr ve yeminden nukûl gibi].

hüccet-i müsbite : **huk.** bir şeyi isbatta delîl olan hüccettir : şahâdet gibi : [buna "hüccet-i muzlime" de denir].

hüccet-i müteaddiyye : **huk.** [eskiden] hükmü yalnız taraflara münhasır kalmayıp dâvâ ile sâir alâkadar olanlara da sirâyet ve tecâvüz eden beyyinedir. [nesebi veyâ mülkiyeti ispât eden şahâdet gibi].

hüccet-i zahriyye : **huk.** [eskiden] zahrında sebebi yazılan hükmün tasdikli sûretini hâvî hüccet.

hücciyyet حجيت (a. i.) : ihticâca sâlih olma.

hücec حجج (a. i. hüccet'in c.) : deliller, senetler, vesîkalar. (bkz : hicâc).

hücec-i hattiyye : **huk.** [eskiden] yazılı deliller ki tezvîr ve tasnî' şüphesinden sâlim ise mâmûl-ün-bih, yânî hükme medâr olur. Başka veç-

hile sübûta hâcet kalmaz. [beratlar, Defter-i Hâkanî kayıtları, hîle ve fesattan sâlim olacak sûrette tutulan mahkeme sicilleri, tescil edilen vakfiye gibi].

hücerât حجرات (a. i. hücre'nin c.) : **1.** gözler, odacıklar. **2.** sürü konulan yerler. (bkz : hücrât, hücürât). **Sûre-i hücerât** : Kur'ân'ın kırk dokuzuncu sûresi.

hüceyrât حجيرات (a. i. hüceyre'nin c.) : küçük delikler ve oyuklar.

hücevre حجيره (a. i. c. : hüceyrât) : küçük delik ve oyuk.

hücnet هجنت (a. i.) : **1.** ayıp, noksan, kusur. **2.** sözdeki ayıp. **3.** bayağılık, soysuzluk, karışıklık.

hücrât حجرات (a. i. hücre'nin c.) : gözler, odacıklar. (bkz : hücerât, hücürât).

hücre حجره (a. i. c. : hücerât, hücürât, hücrât) : **1.** göz, odacık. **2.** **biy., bot., zool.** canlı varlıkların (dokuların, organların) en küçük yapısı.

Hücre-i Saâdet : Hz. Muhammed'in makamı.

hücrevî حجروى (a. s.) : **1.** hücreyle ilgili. **2.** hücre gibi olan. [müen. "hücreviyye" dir].

hücû' هجوع (a. i.) : uyku. (bkz : hâb, nevm).

hücûd هجود (a. i.) : gece az uyuma, uykusuz kalma.

hücul هجول (a. i. hecl'in c.) : çukurlar, uçurumlar. (bkz : hicâl).

hücûm هجوم (a. i.) : **1.** saldırış, saldırma.

hücûm-ı dil-îrân-ı nîzedâr : mızraklı yiğitlerin hücûmu. **2.** sert sözle birine çatma.

hücüb حجب (a. i. hicâb'ın c.) : perdeler.

hücürât حجرات (a. i. hücre'nin c.) : gözler, odacıklar. (bkz : hücerât, hücrât).

hüdâ هدى (a. i.) : **1.** doğru yol gösterme. (bkz : hidâyet). **2.** Kur'ân-ı Kerîm. (bkz : Hitâb, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr).

hüdâfet هدافت (a. i.) : etlilik, semizlik.

hüdâm هدام (a. i.) : deniz tutması.

hüdât هدات (a. s. hâdî'nin c.). (bkz : hevâdî).

hüdhüd هدهد (a. i. c. : hedâhîd) : çavuşkuşu, ibibik, Süleyman Peygamber ile Sebâ Melîkesi Belkıs arasında haber getirip götüren kuş. (bkz : ebürrebi).

hüdn هدن (a. i.) : sulh, barış.

hüdne هدنه (a. i.) : harbîler ile müsâbaka akdetme. [bir bedel karşılığında olsun olmasın]. (bkz : muhâdenet, müvâdaa, müsâlemet, muâhede).

hüdüb هدب (a. i. c. : ehdâb) : **1.** kirpik. (bkz : müjgân). **2.** el silecek, havlu. **3.** sarık. **4.** minder kenarında olan saçak, püskül. **5.** **bot.** kirpik. (bkz : hedeb).

hükemâ' حكماء (a. i. hakîm'in c.) : hakîmler, âlimler, bilginler.

hükkâm حكام (a. i. hâkim'in c.) : hâkimler.

hükkâm-ı adliyye : adliye hâkimleri.

hükle حكله (a. i.) : dil tutukluğu.

hükm حكم (a. i. c. : ahkâm) : hüküm, emir, * komuta.

hükm-i âdil : **huk.** adâlet üzere verilmiş hüküm.

hükm-i gıyâbî : **huk.** iki taraftan biri hazır olmadığı halde verilen hüküm.

hükm-i Karakuşî (Karakuş hükmü) : mantığa uymıyan, hesâba kitâba gelmiyen hüküm.

hükm-i kazâ (kazânın hükmü) : her hususta Allah tarafından evvelce verilmiş olan hüküm.

hükm-i nizâmî : şerî hükümler, hâricinde kalan işler için nizâmiye mahkemelerince verilmiş hüküm.

hükm-i şer'î : şerîat îcâblarına göre verilmiş hüküm.

hükm-i ümmehât : fels. fr. matriarcat.

hükm-i vicâhî : huk. iki taraf veyâ vekilleri hazır oldukları halde verilen hüküm.

hükm-i vicdânî : vicdâna âit hüküm.

hükm-i zımnî : huk. [eskiden] zımnen vâki olan hüküm. [bir kimse diğer bir kimse aleyhine : "benim filân şahıs zimmetinde sâbit olacak şu kadar kuruş alacağıma onun emriyle kefil olmuş idin" diye dâvâ ve o kimse kefâleti ikrâr ve borcu inkâr etmekle müddei, borcu ispat ederek hâkim dahî hükmetse bu hüküm kefil aleyhine sarâhaten ve asîl gaip aleyhine zımnen hükmolur].

hükm-berdâr حکم بردار (a. f. b. s.) : itâat eden, boyun eğen.

hükmen حکماً (a. zf.) : hüküm vererek.

hükmî حکمی (a. s.) : **1.** hükme âit, hükümle ilgili; bir karara dayanan; îtibârî olan. **2. i.** erkek adı.

hükm-keş حکم کش (f. b. s.) : emre itâat eden.

hükûmât حکومات (a. i. hükûmet'in **c.**) : hükûmetler.

hüküm-dâr حکمدار (a. f. b. i. c. : hükümdârân) : hüküm sâhibi, şah, pâdişah.

hüküm-dâr-ı müntehab : seçilmiş hükümdar.

hükümdârân حکمداران (a. f. b. i. hükümdâr'ın c.) : hüküm sâhipleri, pâdişahlar.

hükümdârân-ı mâzî: geçmiş zaman hükümdarları.

hüküm-dâr-âne حکمدارانه (a. f. zf.) : hükümdâra yakışacak sûrette.

hükümdârî حکمداری (a. f. i.) : hükümdarlık, şahlık, pâdişahlık. (bkz : hüküm-rânî).

hükûmet حکومت (a. i.) : **1.** bir memleketi idâre eden vekiller hey'eti. **2.** devlet. **3.** hükûmet konağı.

hükûmet-i âdile : adâletli hükûmet.

hükûmet-i adl : huk. [eskiden] gayri mukadder bir erş (tazmînat) tır, yânî miktarî şer'an muayyen olmayıp bilirkişinin usûlü dâiresinde takdîr ve tâyin edeceği diyet.

hükûmet-i âmme, hükûmet-i avâm : demokrat hükûmet, **fr. démocratie.**

hükûmet-i cumhûriyye : cumhûriyet hükûmeti.

hükûmet-i gayr-i müstakille : hâkimiyet ve istiklâliyet haklarını tamâmen hâiz olmayıp bir başka devlete bağlı bulunan hükûmet.

hükûmet-i meşrûta : meşrûtiyetle idâre olunan hükûmet.

hükûmet-i mu'tedil-âne : mûtedil bir sûrette hüküm sürmek.

hükûmet-i müstakille : hâkimiyet ve istiklâliyet haklarını tamâmen hâiz olan hükûmet.

hükûmet-i müstebidde : istibdatla idâre olunan hükûmet.

hükûmet-i rûhâniyye : teokrasi idâresi.

hükûmet-i rühbâniyye : teokrasi idâresi.

hükûmet-i sâbıka : sâbık hükûmet, idârenin evvelce başında bulunanlar.

hükûmet-ül-elem : huk. [eskiden] şecce veyâ cirâhası iyileşip de eseri kalmamış olan meşcuc veyâ mecruh için çekmiş olduğu elemden dolayı bilirkişinin takdîr edeceği bir erş, bir zaman. [bu, "hükûmet-ül-adl-fi-l-elem" mânâsındadır. Buna "erş-i elem", yânî "acı bedeli" de denilmektedir].

hüküm-fermâ حکمفرما (a. f. b. s.) : hüküm süren. (bkz : hüküm-dâr, hüküm-rân).

hüküm-nâme حکمنامه (a. f. b. i.) : bir hüküm ve kararı bildiren yazı.

hükümrân حکمران (a. s.) : hüküm süren. (bkz : hükümdâr, hüküm-fermâ).

hüküm-rânî حکمرانی (a. i.) : hüküm sürene mensup, şahlık, pâdişahlık, sultanlık. (bkz : hüküm-dârî).

hülâm هلام (a. i.) : balık tutkalı, paça suyu, pelte gibi donan şeyler.

hülâm-ı hayvânî : jelâtin denilen ve etin kemiğini kaynatmakla meydana gelen, tutkalımsı, hayvânî bir madde.

hülâm-ı nebâtî : nişâsta veyâ pekdîn denilen nebâtî (* bitkisel) bir madde.

hülamî, hülâmiyye هلامی ، هلامیه (a. s.) : tutkalımsı, jelâtinli veyâ albüminli.

hülâmiyyât هلامیات (a. i. c.) : hülâmî, tutkalımsı, jelâtinli maddeler.

hülb هلب (a. i.) : **1.** kalın kıl kuyruk, yele kılı. **2.** kıl fırça, kıl kalem.

hülhül هلهل (a. s. c. : helâhil) : öldürücü zehir. [Âsım Efendi Lûgati'nde "hülehül" şeklinde geçtiği de yazılıdır].

-hümâ هما ـ (a. zm.) : iki kişiyi gösterir.

hüma[y] هما [ى] (f. i.) : **1.** Devlet kuşu. **2.** saâdet, kutluluk.

hümâ-yi beyzâ-i dîn : Hz. Muhammed.

hümâ-yi ikbâl (devlet kuşu) : yüksek tâlih, iyi uğur.

hümâ-yi lâ-mekân (mekânsız huma) : Allah.

hümâm همام (a. s.) : himmetli, azimli, bir işe sımsıkı sarılıp o işi başarma.

hümâ-pâye هما پایه (f. b. s.) : çok yüksek dereceli.

hümâ-pervâz هما پرواز (f. s.) : "hümâ gibi yüksek uçan" : yukarıdan atan, yüksekten konuşan.

hümâ-sâye هماسایه (f. b. s.) : gölgesi, iyilikleri dünyâya yayılmış.

hümâyûn همایون (f. s.) : **1.** mubârek, kutlu. **2.** pâdişaha âit. **Alem-i hümâyûn : pâ**dişah bayrağı. **Otâg-ı hümâyûn** : pâdişah çadırı. **Sarây-ı hümâyûn** : pâdişah sarayı. **Ordû-yi hümâyûn** : pâdişah ordusu. **3. müz.** Türk müziğinin dokuz numaralı basit makamıdır. En eski makamlardan biridir. Hicaz âilesindendir; hicaz dörtlüsü ile pûselik beşlisinden ibârettir. Durak, dügâh ve güçlü -dördüncü derece olan- nevâ'dır. Donanımına "si" bakıyye bemolü ile "do" bakıyye diyezi konulur. Niseb-i şerîfe sayısı 6 dır. Dizisi umûmiyetle çıkıcıdır. Orta sekizlideki sesleri, pestden tîze doğru şöyledir : dügâh, dik-kürdî, nim hicaz, nevâ, hüseynî, acem, gerdâniye ve muhayyer.

hümâyûn-âbâd همایون آباد (f. b. i.) : Bebek'te eskiden mevcut bir kasr'ın adı.

hümâyûn-nâme همایونامه (f. b. i.) : pâdişah tarafından bir hükümdâra gönderilen mektup. (bkz : nâme-i hümâyûn).

hümeze همزه (a. i. c. : hümezât) : şeytânî vesvese, kuruntu.

hümmâ حما ، حمی (a. i. c. : hümmeyât) : **1.** sıtma. **2.** hastalıktan dolayı vücutta hâsıl olan şiddetli harâret, ateş. **3.** nöbetli hastalık.

hümmeyât حمیات (a. i. hümmâ'nın c.) : **1.** sıtmalar. **2.** hastalıktan dolayı vücutta hâsıl olan şiddetli harâretler, ateşler. **3.** nöbetli hastalıklar.

hümûm هموم (a. i. hemm'in c.) : gamlar, kederler, tasalar, kaygılar. (bkz : gumûm).

hümûmet هومت (a. i.) : pek ziyâde ihtiyarlık.

hüner هنر (f. i.) : **1.** mârifet, bilme. **2.** ustalık. **Erbâb-ı hüner** : hüner sâhipleri.

hüner-mend هنرمند (f. b. s.) : hünerli, mârifetli. (bkz : hüner-ver).

hüner-mendî هنرمندی (f. b. i.) : hünermendlik, hünerlilik, mârifetlilik.

hüner-perver هنرپرور (f. b. s. c. : hüner-perverân) : hüneri seven, hüneri koruyan.

hüner-perverân هنرپروران (f. b. s. hüner-perver'in c.) : hüneri sevenler, hüneri koruyanlar.

hüner-perverî هنرپروری (f. b. i.) : hünerlilik, ustalık.

hüner-pîşe هنرپیشه (f. b. s.) : hünerli, mârifetli. (bkz : hüner-mend, hüner-ver).

hüner-ver هنرور (f. b. s. c. : hüner-verân) : hünerli, mârifetli; artist. (bkz : hüner-mend).

hüner-verân هنروران (f. b. s. hüner-ver'in c.) : hünerli, mârifetli kimseler, artistler.

hüner-verî هنروری (f. b. i.) : hünerverlik, artistlik.

hünkâr خنكار (f. i.) : pâdişah, sultan, hükümdar.

hünkârî خنكارى (f. s.) : hünkâra mensup, hünkârla ilgili. (bkz : şehriyârî).

hünsâ خنثى (a. s. c. : hinâs) : **1.** kendisinde hem erkeklik, hem dişilik alâmeti bulunan kimse. **2. bot.** aynı çiçekte dişi ve erkek organının bulunması.

hünsâ-i müşkil : huk. erkek ve kadın uzuvlarından her ikisi kendisinde bulunan ve fakat bu uzuvlardan birinin fiil ve hareketi ve teşekkülü diğerine takaddüm ve galebe etmediği cihetle hâli taayyün etmiyen hünsâ.

hünsâ-yi recülî : huk. erkeklik alâmeti galip gelen hünsâ.

hünsâ-yi nisâî : huk. dişilik alâmeti galip gelen hünsâ.

hünsâiyyet خنثائيت (a. i.) : aynı zamanda ve aynı şahısta hem erkeklik, hem dişilik.

Hünûd هنود (a. h. i. Hind ve Hindî'nin c.) : Hindliler.

hürer هرر (a. i. hirre'nin c.) : dişi kediler.

hüreyre هريره (a. i.) : kedi yavrusu. **Hz. Ebu-Hüreyre :** eshâb-ı kiramdan biri.

hürmet حرمت (a. i.) : **1.** saygı. **2.** haramlık.

hürmet-i galîza : huk. [eskiden] üç talâk ile hâsıl olan hürmet. [buna : "beynûnet-i mugallaza" da denir].

hürmet-i hafîfe : huk. [eskiden] bir veyâ iki talâk-ı bâin ile hâsıl olan hürmet. [buna : "beynûnet-i sugrâ" da denir].

hürmet-i muvakkate : huk. [eskiden] sebebinin zevâli ile nihâyet bulan hürmet.

hürmet-i müebbede : huk. [eskiden] sebebi aslâ zâil olmıyan hürmet.

hürmeten حرمتاً (a. zf.) : saygı sayarak.

hürmet-kâr حرمتكار (a. f. b. s.) : saygı sayar, saygı sayan.

hürmet-kârâne حرمتكارانه (a. f. zf.) : saygı sayarak, saygı ile.

Hürmüz, Hürmüzd هرمز ، هرمزد (f. h. i.) : **1.** Zerdüştlerin hayır tanrısı. **2. i.** eski İran takvîminde Güneş yılının ilk günü. **3.** Jüpiter, Müşteri, Erendiz.

hürr حر (a. s.) : esîrolmıyan, karışanı görüşeni olmıyan, serbest.

hürre حره (a. s.) : câriye veyâ esir olmıyan kadın.

hürre-i mükellefe : huk. [eskiden] âkıl ve bâliğ olan hür kadınlar.

hürriyyet حريت (a. i.) : hürlük, serbestlik, azatlık.

hürriyyet-i ebediyye : 31 mart vak'asında ölenler için İstanbul'da dikilmiş olan anıt.

hüsâm حسام (a. i.) : keskin kılıç. (bkz : tîg-î bürrân).

hüsâm-üd-dîn حسام الدين (a. b. i.) : **1.** dînin keskin kılıcı. **2.** Mevlânâ'nın Mesnevî'yi söyliyerek yazdırdığı meşhur zat. **3.** erkek adı.

hüseyn حسين (a. i.) : **1.** küçük sevgili. **2. h. i.** Hz. Muhammed'in torunu ve İmâm-ı Alî'nin küçük oğlu. **Meşhed-i Hüseyn :** Kerbelâ'da Hüseyn'in türbesi. **3.** erkek adı.

hüseynî حسينى (a. s.) : **1.** Hüseyin ile ilgili; Hz. Muhammed'in torunu Hüseynin çocukları. **2. i.** meşhur bir çeşit lâle. **3. müz.** Türk müziğinin altı numaralı basit makamıdır; en eski makamlardandır; Hüseynî beşlisi ile uşşak dörtlüsünden müteşekkildir. Durak dügâh ve güçlü -beşinci derece olan- hüseynî perdeleridir. Niseb-i şerîfe sayısı 8 dir. Dizisi çıkıcıdır. İkinci şekli muhayyer olur. Donanımına "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Orta sekizlideki sesleri şöyledir (pestden tîze doğru) : dügâh, segâh, çârgâh, nevâ, hüseynî, eviç, gerdâniye ve muhayyer. Hüseynî, klâsik bestekârlar tarafından da en çok kullanılan bir kaç makamdan biri olmakla berâber, bilhassa Türk halk müziğinde en çok kullanılmış olan makamdır. **4. i.** kadın elbiselerinde süs olarak kullanılan ipekten, yünden ve pamuktan yapılma şerit kaytan, saçak ve benzeri şeyler.

hüseynî-acem حسینی عجم (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseynî-aşîrân حسینی عشیران (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Hüseynî makamının pest tarafına, hüseynî-aşîran perdesine nakledilmiş bir uşşak dörtlüsü ilâvesinden mürekkep olup, bu dörtlü ile aşîran perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede -hüseynî'nin durağı olan- dügâh'dır. Donanımına hüseynî gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Eskiden" vech-i hüseynî" de denilen bu makam, esâsen hüseynî'nin pest tarafına (durağından îtibâren) tabîî olarak bir dörtlü katılmak sûretiyle yapılmıştır ki, aşîran perdesinde kalan hüseynî'den başka bir şey değildir.

hüseynî-gerdâniye حسینی گردانیه (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseynî-geveşt حسینی گوشت (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseynî-horasânî حسینی حراسانی (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az üç üçbuçuk asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseynî-nevrûz حسینی نوروز (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseynî-pûselik حسینی پوسه‌لك (a. f. i. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin bir kaç asırlık mürekkep makamlarındandır; pûselik beşlisi veyâ makamı ilâvesinden mürekkeptir. Pûselik ile dügâh'da kalır. Güçlüsü, -hüseynî'nin güçlüsü olan- hüseynî'dir. Donanımına hüseynî gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Pûselik için bu ârızalar bekar yapılır ve "sol" diyez kullanılır.

hüseynî-rehâvî حسینی رهاوی (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır. [aslı : "hüseynî ruhâvî" dir].

hüseynî-sabâ حسینی صبا (a. b. i.) : **müz.** hâlen magrib (Fas, Cezâyir, Tunus) de kullanılan bir Türk müziği makamıdır; dügâh perdesinde kalır. Güçlüsü, -hüseynî'nin güçlüsü olan- hüseynî, ikinci derecede de -kürdî dörtlüsünün başladığı- nevâdır. Donanımına hüseynî gibi "si" koma bemolü ile "fâ" bakıyye diyezi konulur ki kürdî dörtlüsü için de si bekarı müteakip "si" küçük mücenneb bemolü kullanılır.

hüseynî-şehnâz حسینی شهناز (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüseynî-zemzeme حسینی زمزمه (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. III. Selim tarafından terkîbedilmiş ise de aynı terkîpte olan hüseynî-kürdî makamı XV. asır başlarında kullanılmıştı. Zamanla (beyatî-araban'da olduğu gibi) unutularak yeniden III. Selim tarafından meydana çıkarıldığı anlaşılmaktadır.

hüsn حسن (a. s.) : **1.** güzel, iyi. **2. i.** güzellik, iyilik.

hüsn-i âdâb : güzel terbiye, görgü.

hüsn-i ahlâk : ahlâk güzelliği.

hüsn-i âkibet : netîce güzelliği.

hüsn-i beyân : **ed.** iyi, güzel anlatış.

hüsn-i endâm : endam, vücut güzelliği.

hüsn-i hâl : davranış güzelliği.

hüsn-i hareket : iyi muâmelede bulunma.

hüsn-i hatt : yazı güzelliği.

hüsn-i hisâl : huyların iyiliği.

hüsn-i hitâm : iyi sona erme.

hüsn-i hizmet : iyi iş görme.

hüsn-i ibtidâ' : **ed.** (bkz : berâat-i istihlâl).

hüsn-i idâre : iyi idâre, iyi kullanma.

hüsn-i imtizâc : iyi geçinme.

hüsn-i isti'mâl : iyi kullanma.

hüsn-i i'tibâr : çok îtibâr gösterme, iltifât etme.

hüsn-i kabûl : iyi bir sûrette kabul etme, iyi yüz gösterme.

hüsn-i makta' : **ed.** bir gazelin makta' beytinden evvelki beyit.

hüsn-i ma'nevî : iç güzelliği.

hüsn-i matla' : **ed.** bir gazelin ikinci beyti.

hüsn-i meyelân : muhabbet iyiliği.

hüsn-i muâmele : iyi muâmele.

hüsn-i nazar : teveccüh, iltifat.

hüsn-i niyyet : iyi niyet.

hüsn-i sûret : iyi bir sûrette.

hüsn-i sûrî : görünüşteki güzellik.

hüsn-i şöhret : iyi şöhret.

hüsn-i tabîat : zevk güzelliği.

hüsn-i ta'bîr : söyleyişin güzelliği, güzel ifâde.

hüsn-i tahallus, hüsn-i ta'lîl : **ed.** bir şeyin meydana gelmesine hayâlî ve güzel bir sebep gösterme.

hüsn-i tedbîr : iyi, yerinde, yolunda tedbir.

hüsn-i telâkkî : iyi kabul.

hüsn-i teveccüh : sevgi ile karışık beğenme.

hüsn-i zann : iyi fikir besleme.

hüsn ü ân : **1)** güzellik; **2) müz.** Türk müziğinin en az iki buçuk üç asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi kalmamıştır.

hüsn ü aşk : **1)** güzellik ve sevgi; **2)** Şeyh Galib'in meşhur manzum hikâyesi.

hüsn ü kubh : **1)** güzellik ve çirkinlik; **2)** Hanefî fıkhının en mühim bahislerinden biri.

hüsn ü letâfet : güzellik ve hoşluk.

hüsnâ حسنى (a. s. ahsen'den.) : en (daha, pek, çok) güzel. ["ahsen" in müennesidir].

hüsn-âver حسن آور (a. f. b. s.) : güzellik artırıcı.

hüsnî حسنى (a. i. c. : hüsniyyât) : **1.** güzelliğe âit, güzellikle ilgili. **2. i.** erkek adı. [müennesi "hüsniyye" dir].

hüsniyyât حسنيات (a. i. hüsnî'nin c.) : güzel olan hususlar.

hüsr خسر (a. i.) : zarar, ziyan, kayıp.

hüsr-üd-dünyâ ve-l-âhire : dünyâ ve âhirette zararlı, hiç bir şey elde edememek hâli; dünyâ ve âhiret güme gitti. [Kur'an'da "hasir-üd-dünyâ ve-l--âhire" şeklinde geçer].

hüsrân خسران (a. i.) : **1.** zarar, ziyan. (bkz : hasâr, hasâret). **2.** beklenilenin elde edilmemesi yüzünden duyulan acı, yokluk, mahrûmiyet acısı.

Hüsrev خسرو (f. h. i.) : **1.** eserlerini Farsça yazmış bir Türk şâiri ve edîbi olup 651 (1253) de Hindistan'da doğmuştur. (1253 - 1325). **2.** Hüsrev ü Şîrîn masalının erkek kahramanı.

hüsrev خسرو (f. i. c. : hüsrevân) : **1.** pâdişah, hükümdar, sultan.

hüsrev-i encüm, hüsrev-i seyyâre-gân : (yıldızların pâdişahı) : **meteor.** Güneş. **2.** erkek adı.

hüsrevân خسروان (f. i. hüsrev'in c.) : pâdişahlar, hükümdarlar, sultanlar.

hüsrev-âne خسروانه (f. zf.) : pâdişâhâne, hükümdarca, hükümdâra yakışır şekilde.

hüsrevânî خسروانى (f. s.) : **1.** hükümdâra lâyık. **2.** çok iyi, âlâ, birinci derece. **3. i.** bir çeşit şarap. **Hum-i hüsrevânî** : sultânî küp, çok büyük şarap küpü.

hüsrevî خسروى (f. i.) : hüsrevlik, pâdişahlık, hükümdarlık, sultanlık.

hüşyâr هشيار (f. b. s.) : aklı başında, akıllı uslu.

hüşyâr-âne هشيارانه (f. zf.) : akıllıcasına.

hüşyârî هشيارى (f. i.) : akıllılık.

hütâf هتاف (a. i.) : seslenme, çağırma.

hütâme هتامه (a. i.) : kırpıntı, kesinti.

hütr هتر (a. i.) : ahmaklık, budalalık. (bkz : hamâkat).

hüttâk هتاك (a. s. hâtik'in c.) : **1.** yırtanlar. **2.** bozanlar.

hütûl هتول (a. i.) : sürekli yağmur yağma. (bkz : hütûn).

hütûn هتون (a. i.) : sürekli yağmur yağma. (bkz : hütûl).

hüvâm هوام (a. i.) : hayranlık hâli. (bkz : heyâm).

hüve هو (a. zm.) : **1.** üçüncü müfret (* tekil) şahıs zamîri : O. **2.** Allah. (bkz : Hû [1]).

hüve hüvesine هو هوسنه (a. t. b. zf.) : tamâmı tamâmına, elifi elifine.

hüve-l-bâkî هو الباقى (a. c.) : bâkî kalan O'dur. (Allah'tır).

hüveydâ هويدا (f. s.) : **1.** açık, apaçık, belli, besbelli. (bkz : âşkâr, ayân, zâhir). **2.** kadın adı.

hüveyza هويضه (a. i.) : **hek.** iç sürgünü, ishal; kolera ishâli.

hüviyyet هويت (a. i.) : **1.** mâhiyet, hakikat, asıl. **2. müz.** bir makamın dizisindeki seslerden her birinin tîz ve pest taraflarında bulunan seslere nisbetiyle sınırlanmış şahsiyetidir. Meselâ : çârgâh makamındaki pûselik perdesi dügâhtan bir tanînî tîz ve çârgâhtan bir bakıyye pest olmak üzere tahdîdedilmiş bulunuyor ki, pûselik sesinin hüviyeti de budur.

hüyâm هيام (a. i.) : azgınlık.
hüyâm-i rahm : kadınlarda şehvet azgınlığı, **fr. nymphomanie.**

hüyyâm هيام (a. s. hâim'in c.) : sevgiden şaşırmış olanlar.

hüzâl هزال (a. i.) : zayıflık, arıklık, bitkinlik.
hüzâl-i asabî : **hek.** sinir bozukluğu yüzünden vücûda ârız olan titreklik.

hüzî هزى (a. i.) : kedi yavrusu.

hüzn حزن (a. i. c. : ahzân) : gam, keder, sıkıntı.

hüzn-âmîz حزن آميز (a. f. b. s.) : hüzünle, gamla, kederle karışık. (bkz : hüzn-âver, hüzn-efzâ).

hüzn-âver حزن آور (a. f. b. s.) : hüzün getiren, hüzün veren. (bkz : hüzn-engîz).

hüzn-efzâ حزن افزا (a. f. b. s.) : hüzün, gam, tasa, keder artıran.

hüzn-engîz حزن انگيز (a. f. b. s.) : hüzün koparan, hüzün karıştıran, hüzün veren, gam, tasa veren. (bkz : hüzn-âver).

hüzûl هزول (a. i.) : zayıflık, arıklık, bitkinlik.

hüzzâm هزام (i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. En eski mürekkeplerden birisi olmakla berâber, bilhassa bir buçuk iki asırdır pek çok rağbet görmüştür. Türk müziğinin koyu hüzün arzeden makamlarından biri olan bu makam, dizisi bir sekizli içinde ifâde edilebilen mürekkep makamlardandır. Hüzzam beşlisi ile segâh dörtlüsünden mürekkeptir. Durak segâh ve güçlü -üçüncü derece olan- nevâ'dır. Dizisi inici-çıkıcı olup niseb-i şerîfe sayısı 6 dır. Donanımına "si" koma, "mi" bakıyye bemolleri ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Orta sekizlisindeki sesleri -pest'den tîze doğru- şöyledir : segâh, çârgâh, nevâ, hisar, eviç, gerdaniye, muhayyer ve tîz segâh.
hüzzâm-ı cedîd : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahmînen iki asır evvel terkîbedilmiştir. Irak makamının pest dörtlüsünün (yânî ırak perdesindeki segâh dörtlüsünün) segâh'a ilâvesinden rûy-i ırak, müstear'a ilâvesinden revnaknümâ, hüzzâm'a ilâvesinden de hüzzâm-ı cedît makamları teşekkül etmektedir. Makam, sözü geçen dörtlü ile ırak perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede hüzzâm'ın güçlüsü olan nevâ, ikinci derecede hüzzâm'ın durağı ve dörtlüsünün son sesi olan segâh'dır. Donanımına ırak gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur ve hüzzâm'ın "mi" bakıyye bemolü nota içerisinde ilâve olunur.
hüzzâm-ı kadîm : **müz.** Türk müziğinin en az bir buçuk iki asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

hüzzâm-ı rûmî : **müz.** Türk müziğinin en az iki iki buçuk asırlık mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

I

ı ﻉ ، ا (ha.) : Osmanlı alfabesinde "elif" ve "ayın" harfleriyle başlıyan ve kalın esreli okunan kelimelerin sesini karşılar.

ıbt, ıbıt ابط ، ابط (a. i.) : **anat.** omuzun iç ve alt tarafı, koltuk.

ıbtiyye ابطيه (a. i.) : **anat.** koltuğa âit, koltukla ilgili. **Hufre-i ıbtiyye. hek.** koltukaltı çukuru.

ıdâa اضاعه (a. i.). (bkz : ızâa).

ıdhâk اضحاك (a. i. dıhk'den.) : güldürme, güldürülme.

ıdlâl اضلال (a. i. dalâl'den.) : dalâlete düşürme, doğru yoldan çıkarma; azdırma, **Giri-ve-i ıdlâl** : sapıtkanlığın, içinden çıkılmaz yolu. (bkz : ızlâl).

ıdlâliyyât اضلاليات (a. i. c.) : insanı azdıracak, yoldan çıkaracak bahis ve düşünceler.

ıhlamur اخلامور (a. i.) : kerestesi makbul olan ve çay gibi kurutularak içilmeğe elverişli güzel kokulu ve şifâlı çiçeği bulunan bir ağaç.

ıhn عهن (a. i.) : boyalı sof [kumaş].
ıhn-ı menfûş : didilmiş kumaş.

ık'âd اقعاد (a. i. kuûd'dan.) : **1.** oturtma [bir nesneyi veyâ kişiyi]. **2.** yüksek bir yere çıkarma. (bkz : iclâs).

ıkâl عقال (a. i.) : deve ayağına bağlanan bağ, köstek.

ık'âr اقعار (a. i.) : derinletmek, derinletilmek, derinleştirmek, derinleştirilmek.

ıkbân عقبان (a. i. ukâb'ın c.) : karakuşlar.

ıkd عقد (a. i. c. : ukud) : **1.** gerdanlık. **2.** inci dizmeğe mahsus iplik. **3.** inci dizisi. **4.** hurma salkımı.

ıkd-i Süreyyâ : **astr.** Ülker denilen ikişer ikişer karşılıklı yıldız kümesi.

ıkfâl اقفال (a. i.) : kilitlemek.

ıkhâr اقهار (a. i.) : kahr etme, olma, edilme; kahredilmiş olma.

ıkhâr-ı düşmen : düşmanın kahrolması.

ıklâb اقلاب (a. i.) : tersine çevirme, çevrilme; aksine döndürme, döndürülme. bkz : taklîb).

ıklâl اقلال (a. i.) : azaltma, azaltılma.

ıklîd اقليد (a. i. c. : akalîd) : anahtar.

ıklîm اقليم (a. i. c. : ekalim) : bir bölgenin, ortalama hava şartlariyle beliren hâli.

ıkmâ' اقماع (a. i.) : **1.** birini aşağılama. **2.** gelen birisini geriye döndürme.

ıkmâh اقماح (a. i.) : kibir ve azametle kafa tutma.

ıkmâr اقمار (a. i.) : ayın doğmasını bekleme.

ıkmâs اقماص (a. i.) : suya daldırıp çıkarma.

ıknâs اقناس (a. i.) : aşağılık bir kimse iken asâlet, soyluluk iddiâsında bulunma.

ıknât اقنات (a. i.) : **1.** Allah'a duâ etme, yalvarma. **2.** inkisâr etme. **3.** namazda kıyâmı uzatma ve hacce devâm etme.

ıksâ اقصا (a. i.) : uzaklaştırma; uzaklaştırılma.
ıksâ-yi âmâl : isteklerinden uzaklaştırma.

ıksâm اقسام (a. i.) : yemin etme, andiçme.

ıksâr اقصار (a. i.) : elinden geldiği halde ihmâl etme, yapmama.

ıksat اقساط (a. i.) : hakkaniyet, doğruluk gösterme.

ıktâ' اقطاع (a. i. kat'dan.) : **1.** pâdişahın toprak bağışlaması. **2.** maktûan ihâle. **3.** delil göstererek susturma.

ıktâât اقطاعات (a. i. ıktâ'ın c.). (bkz : ıktâ').

ıktâât-i mevkufe ["ku" uzun okunur] : **huk.** [eskiden] ülülemr tarafından beytülmalde istihkakı olan bir zâte temlîk sûretiyle îtâ veyâ beytülmalden müsevvigat-ı şer'iyye'si dâiresinde iştirâ, yâhut, ülülemir'in müsaadesiyle bervechi mülkiyet ihyâ edilmiş olup mâliki cânıbînden bir cihete vakfedilen arâzî.

ıktâr اقطار (a. i.) : damlatma, damlatılma.

ıktıdâ' اقتداء (a. i.) : uyma, tâbi olma.

ıktıdâen اقتداءً (a. zf.) : ıktıdâ **sûretiyle,** uyarak, tâbi olarak.

ıktifâ' اقتفاء (a. i. kafâ'dan.) : uyma niyetiyle ardına düşme, arkasından gitme.

ıktifâen اقتفاءً (a. zf.) : örnek tutarak, izinden giderek.

ıkvâl اقوال (a. i.) : birinin söylemediği bir sözü, söyledi diye iddiâ etme.

ıkvâliyyât اقواليات (a. i. c.) : lüzumsuz iddiâlar, sözler, söylenmediği halde, söylendi diye iddiâ edilen sözler.

ınnîn عنين (a. s.) : iktidarsız, kısır, gücsüz, puluç, **fr. impuissant.**

Irâk عراق (a. h. i.) : Dicle nehrinden aşağı Basra'ya kadar Şat Suyu'nun iki tarafı.

Irâk-ı Arab (Arap Irakı) : Fırat ve Dicle nehirleri arasında kalan ve Bağdat'ın kuzeyine kadar uzanan arâzîye Osmanlılarca verilen bir ad.

Irâk-ı Acem (Acem Irakı) : Irak'ın Dicle nehrinden îtibâren İran hudûdundaki yüksek dağlık mıntakaya kadar uzanan bölgesine Osmanlılarca verilen bir ad. İkisine birden **Irâkayn** (iki Irak) denir.

ırâk عراق (a. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Eskiden en çok kullanılan makamlardan olmasına rağmen, son asırda nâdiren kullanılmıştır. Bu makam, segâh dörtlüsünün ırak perdesindeki şeddi ile bir uşşak dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelmiştir; bunlara ekseriyâ bir de nevâ perdesindeki pûselik dörtlüsü ilâve edilir. Makam segâh dörtlüsü ile ırak perdesinde kalır. Güçlüsü birinci derecede dugâh perdesidir. Donanımına "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur; pûselik dörtlüsü kullanılan yerde "fa" sesi bekar yapılır. Irak, çıkıcı bir makamdır; inici şekline eviç denilir. Bünyesindeki 3 adet dörtlünün sesleri, pestden tîze doğru şöyledir : ırak, rast, dügâh, segâh, (ırak'da segâh dörtlüsü), dügâh, segâh, çârgâh, nevâ (yerinde uşşak dörtlüsü), nevâ, hüseynî, acem, gerdâniye (nevâ'da pûselik dörtlüsü).

ırâk-gerdâniye : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-geveşt عراق گوشت (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-ı acem : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-mâye عراق مايه (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-nevrûz عراق نوروز (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık mürekkep bir makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-selmek عراق سلمك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâk-şehnâz عراق شهناز (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ırâkî, ırâkıyye عراقى ، عراقيه (a. s.) : Iraklı olan; Irak ile ilgili.

ırdâ' ارضاع (a. i.) : süt emzirme. (bkz : ırzâ').

ırgaf ارغاف ("ga" uzun okunur. a. i.) : hırsla bakma, hızla yürüme.

ırk عرق (a. i. c. : urûk) : **1.** kök, asıl. **2.** damar. **3.** nesil, zürriyet, sülâle, soy.

ırk-ı ahmer : kızıl soy, kızıl derili.

ırk-ı asfer : sarı soy, sarı derili.

ırk-ı ebyaz : ak soy, beyaz derili.

ırk-ı esved : siyah soy, siyah derili.

ırk u güher : damar ve maya.

ırk-un-nesâ : hek. siyatik. [doğrusu : "arak-ün-nisâ" dır].

ırk-us-sûs : bot. meyan kökü.

ırk-üz-zeheb : bot. altın kökü denilen bir *bitki.

ırkıy, ırkıyye عرقى ، عرقيه (a. s.) : ırka âit, ırkla ilgili.

ırkıyyât عرقيات (a. i. c.) : etnoloji, **fr. éthnologie.**

ırs عرس (a. i.) : karı ile kocadan herbiri.

ırz عرض (a. i. c. : a'râz) : **1.** şan ve şeref, nâmus, iffet. **Ehl-i ırz :** nâmuslu kimseler. **2.** perde. **Hetk-i ırz :** nâmus perdesini yırtma

ırza ارضه (a. i.) : otu çok olan yer, çayırlık.

ırzâ' ارضاع (a. i.) : emzirmek, emzirilmek.

ırzâ-i etfâl : çocukların emzirilmesi.

ırzâ-i gayr-î mâderi : (çocuğu) hayvan sütiyle besleme.

ırzâ-i mâderî : (çocuğu) ana sütiyle besleme.

ırzâ-i sınâî : (çocuğu) emzikle besleme.

ıs'âb اصعاب (a. i. sa'b'dan.) : güç ve zor olma, güçleştirme, güçleştirilme.

ısâbe عصابه (a. i. c. : asâib) : **1.** cemâat, topluluk. **2.** başa sarılan sarık, tülbent. **3. hek.** yaraları sardıkları bağ, sargı bağı, bant.

ıs'âd اصعاد (a. i. suûd'dan.) : yukarı çıkarma, yükseğe kaldırma, kaldırılma.

ısâga اصاغه (a. i.) : **1.** eritilmiş şeyleri kalıba dökme, kalıba dökülme. **2.** kuyumculuk etme.

ısâha اصاخه (a. i.) : kulak tutup dinleme.

ısâm عصام (a. i.) : göze çekilen sürme.

ıs'âr اصعار (a. i.) : kibir ve gururla surat asma.

ısâre اصاره (a. i.) : **1.** çadır ipi. **2.** çadır kazığı.

ısâta اصاته (a. i.) : seslenme, ses çıkarma.

ısbâh اصباح (a. i.) : sabah vakti, seher vakti. **Fâlik-ül-ısbâh :** Cenâbıhak. (bkz : fecr-i sâdık).

ısbı' اصبع (a. i. c. : esâbi') : parmak. (bkz : usbu'). [kelime Arapça'da "ısbı', usbu', asba', asbı' " şeklinde de kullanılır].

ısdâ' اصداء (a. i. sadâ'dan) : yankı, sesin bir yere çarpıp geri dönmesiyle duyulan ikinci ses.

ısdâ-i cebel : dağın yankısı. (bkz : aks-i savt).

ısdâk اصداق (a. i.) : verilecek parayı kadının nikâhında kararlaştırma.

ısdâr اصدار (a. i. sudûr'dan.) : sudûr ettirme, ettirilme, çıkarma, çıkarılma.

ısfahân اصفهان (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Pûselik beşlisi, dügâh perdesine nakledilmiş bir rast dörtlüsü ve beyatî makamından meydana gelmiştir. Beyatî'nin durağı ve güçlüsü olan dügâh ve nevâ perdeleri, ısfahân'ın da durak ve güçlüsüdür (pûselik beşlisi ile dügâh'daki rast dörtlüsünün de esâsen durak perdeleri dügâhtır). Isfahân'ın dizisi inici-çıkıcıdır. Donanımına beyâtî gibi "si" koma bemolü konulur; pûselik beşlisi için "si" bekar ve rast dörtlüsü için "si" bekar ile sol bakıyye diyezi kullanılır. Eskiden beyâtî makamına "ısfahan" denilirken, ısfahânek makamının terkîbini müteâkip birkaç asırdanberi ısfahânek yerine ısfahan denilmiye başlanmış, beyatî yeni bir bünyeye girmiş, ısfahânek de ısfahân'ın küçük bir fark gösteren şekline kalbolmuştur.

ısfahânek اصفهانك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır. Pûselik beşlisi ile başlaması ve bu beşlide biraz fazlaca gezinmesinden başka ısfahan makamından hiç bir farkı yoktur. Binâenaleyh başka bir makam îtibâr etmek imkânsızdır.

ısfahân-gerdâniyye اصفهان گردانيه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân-geveşt اصفهان كوشت (f b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân cedîd اصفهان جديد (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep maka-

mındandır. Kantemir'in bir peşrev ve saz semâîsi nümûne olarak kalmıştır.

ısfahân-ırâk اصفهان عراق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân-mâye اصفهان مايه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân-nevrûz اصفهان نوروز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân-selmek اصفهان سلمك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân-şehnâz اصفهان شهناز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

ısfahân-zemzeme اصفهان زمزمه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır. **Kürdî** dörtlüsü ile dügâh'da kalan ısfahan'dan ibârettir.

ısfirâr اصفرار (a. i. sufret'den.) : sarı olma, sararma.
ısfirâr-ı ayn : gözün sararması.
ısfirâr-ı evrâk : yaprakların sararması.

ısga' اصغاء ("ga" uzun okunur. a. i.) : **1.** kulak verip söz dinleme. **2.** söylenilen sözü dinleyip kabul etme ve yerine getirme.

ısgar اصغار ("ga" uzun okunur. a. i. sagîr'den.) : küçültme; hor ve hakir görme.

ıshâr اصهار (a. i. sıhriyyet'den.) : sıhriyet, akrabâlık, hısımlık peydâ etme; dâmât olma; dâmât edinme.

ıskat اسقاط ("ka" uzun okunur. a. i. sukut'dan. c. : ıskatât) : **1.** düşürme, düşürülme.
ıskat-ı cenîn : çocuk düşürme. **2.** yok etme. **3.** hükümsüz bırakma. **4.** ölünün azapsız kalması için dağıtılan sadaka.

ıskatât اسقاطات ("ka" uzun okunur. a. i. ıskat'ın c.). (bkz : ıskat).

ıskatât-ı mahza : **huk.** [eskiden] talâk, i'tak gibi sırf ıskat olunan şeyler.

ıslah اصلاح (a. i. sulh'den.) : iyi bir hâle koyma, iyileştirme, düzeltme.

ıslah-ı hâl : kendi hâlini iyileştirme, düzeltme.

ıslah-ı zât-ül-beyn : aralarındaki soğukluğu kaldırarak iki kişiyi uzlaştırma.

ıslahât اصلاحات (a. i. ıslâh'ın c.) : düzeltme veyâ iyileştirme işleri.
ıslahât-ı adliyye : adlî ıslahat.
ıslahât-ı askeriyye : askerlikte yapılan yenilikler.
ıslahât-ı cedîde : yeni düzenler, düzeltmeler.
ıslahât-ı mâliyye : mâliyede yapılan yenilikler, düzeltmeler.
ıslahât-ı mülkiyye : idârede yapılan yenilikler, düzeltmeler.

ıslahen اصلاحاً (a. zf.) : ıslâh ederek, düzelterek, ıslah yoliyle.

ıslahî, ıslahiyye اصلاحى ، اصلاحيه (a. s.) : düzeltmeye, iyileştirmeye dâir, düzeltme ile ilgili.
Tedâbir-i ıslahiyye : düzeltme, iyileştirme tedbirleri.

ıslah-pezîr اصلاحپذير (a. f. b. s.) : tâmiri ve düzeltilmesi kabil olan.

ısmâm اصمام (a. i.) : **1.** sağırlaştırma. **2.** şişenin ağzını tıkama.
ısmâm-ud-duâ : nasîhat yollu veyâ söylenilen kötü sözlere aldırış etmiyen [adam].

ısmât اصمات (a. i.) : sükût ettirme, susturma, susturulma.

ısnâ' اصناع (a. i.) : **1.** yardım etme. **2.** kalınkafalı bir adamın gereği gibi öğrenmesi.

ısnân اصنان (a. i.) : **1.** darılma, gücenme. **2.** ısrâr etme, ayak direme. **3.** kibirlenme.

ısr اصر (a. i.) : 1. kulağın küpe deliği. 2. ahd, yemin.

ısrâr اصرار (a. i.) : ayak direme.

ısrâr- mahcûb-âne : mahcupçasına ısrar.

ıstabl اصطبل (a. i.) : ahır.

ıstabl-i âmire : pâdişah sarayının ahırı.

ıstaflîn اصطفلين (a. i.) : **bot.** havuç.

ıstahar اصطهر (a. h. i.) : 1. Îran'da bir şehir adı. 2. su birikintisi; havuz, göl.

ıstarah اصطرح (a. i.). (bkz : ıstahar).

ıstıâd اصطعاد (a. i.) : yükseğe çıkma. (bkz : suûd, tereffü').

ıstıbâb اصطباب (a. i.) : 1. damardan kan fışkırma. 2. dökülme.

ıstıbâg اصطباغ (a. i.) : boyanma.

ıstıbâr اصطبار (a. i. sabr'dan.) : 1. sabretme, katlanma. 2. sebât etme, dayanma.

ıstıdâm اصطدام (a. i.) : iki şeyin birbirine şiddetle çarpışması.

ıstıfâ' اصطفاء (a. i.) : 1. bir şeyin hâlisini, temizini seçip alma. 2. seçme, seçkinlik. 3. ayıklama, ayıklanma, **fr. sélection.** [''mustafâ'' sözü bundan alınmadır].

ıstıfâf اصطفاف (a. i.) : saf bağlama, dizilme, sıralanma.

ıstıhâb اصطحاب (a. i.) : 1. musâhabe etme, konuşma; dostlukta bulunma. 2. saklama.

ıstılâ' اصطلاء (a. i.) : ateşte ısınma.

ıstılâh اصطلاح (a. i. sulh'den c. : ıstılahât) : ilim sözü, tâbir, terim, **fr. terme.**

ıstılahât اصطلاحات (a. i. ıstılah'ın c.) : ilim sözleri, tâbirleri, terimler, **fr. termes.**

ıstılahî, ıstılâhiyye اصطلاحی ، اصطلاحیه (a. s.) : ıstılaha mensup, ıstılahla ilgili.

ıstılah-perdâz اصطلاح پرداز (a. f. b. s.) : tuhaf ve karışık kelimeler kullanan, ıstılah paralıyan [kimse]. (bkz : mustalâhî, mustelih).

ıstılah-perdâz-âne اصطلاح پردازانه (a. f. zf.) : ıstılah-perdâze, tuhaf ve karışık kelimeler kullanan kimseye ıstılah paralıyana yakışacak sûrette.

ıstılah-perdâzî اصطلاح پردازی (a. f. b. i.) : ıstılah-perdazlık, ıstılah paralama.

ıstılah-perver اصطلاح پرور (a. f. b. s.). (bkz : ıstılah-perdâz).

ıstılam اصطلام (a. i.) : 1. koparma, kesme; dibinden kesme. 2. ekini soğuk vurma.

ıstınâ' اصطناع (a. i.) : seçme; adam seçme. (bkz : intihâb).

ıstınâ-i sıddîk : sâdık dost seçme.

ıstırâh اصطراح (a. i.) : yardım isteme.

ıstırâm اصطرام (a. i.) : saygı gösterme.

ıstıyâd اصطياد (a. i. sayd'dan.) : avlama, ava gitme, avlanma.

ıstıyâf اصطياف (a. i.) : bir yerde yazlamak, yazı geçirmek.

ısvâ' اصواء (a. i.) : kuruma, rütûbeti kaybolma.

ışâ' عشاء (a. i. c. : ışâyâ) : akşam ezanından yatsı ezanına kadar geçen zaman.

ışâân عشاآن (a. i. c.) : akşam ile yatsı. (bkz : ışâayn).

ışâayn عشائين (a. i. c.) : akşam ile yatsı zamanı. (bkz : ışâân).

ışâyâ عشايا (a. i. ışâ'nın c.) : akşam ezanından yatsı ezanına kadar geçen zamanlar.

ışk عشق (a. i.). (bkz : aşk).

ışka عشقه (a. i.) : **bot.** sarmaşık [ot]. (bkz : bıdısgan).

ıtâm اطام (a. i.) : **hek.** idrar tutulması, idrar zorluğu.

ıt'âm اطعام (a. i. taâm'dan.). (bkz : it'âm).

ıt'âm-ı muhtâcîn : yoksullara yemek yedirme, yoksulları doyurma.

ıtâre اطاره (a. i.) : uçurma, uçurulma.

ıtâret عطارت (a. i.) : attarlık, aktarlık.

ıtâş عطاش (a. s. atşân'ın c.) : susamış olanlar.

ıtbâk اطباق (a. i.) : kapak peydâ etme, kaplama.

ıtbâk-üz-zeheb : altın kaplama.

ıter عتر (a. i. ıtret'in c.) : nesiller, züriyetler, akrabâlar.

ıtfâk اطفاق (a. i.) : maksadına eriştirme.

ıtga اطغاء ("ga" uzun okunur. a. i.) : azdırma, azdırılma.

ıtk عتق (a. i.) : köle veyâ câriye azâdetme.

ıtk ale-l-cu'l : **huk.** [eskiden] cins ve miktârı mâlûm, mütekavvim bir mal üzerine yapılan îtaktır ki, memlûk bunu duyup bildiği mecliste kabul edilince derhal azat olur, velevki o malı filhal tediye etmesin.

ıtk-ı ba'z : **huk.** [eskiden] memlûkü kısmen azâdetme. [meselâ : mevlânın kölesine : "senin nısfını azâdettim" demesi gibi].

ıtk-ı küll : **huk.** [eskiden] memlûkü tamâmen azâdetme.

ıtk-ı muallak : **huk.** [eskiden] bir şarta tâlik sûretiyle vukû bulan ıtıktır. ["şu işi yaparsan hürsün!" denilmesi gibi].

ıtk-ı muzâf : **huk.** [eskiden] bir zamâna izâfe edilmiş olan ıtık. ["sen şu ayın nihâyetinde hürsün" denilmesi gibi].

ıtk-ı mübhem : **huk.** [eskiden] müteaddit memlûklerden lâalettâyin birini veyâ birkaçını azâdetme. [bir mevlânın iki kölesine hitâben : "sizden biriniz hürsünüz" demesi gibi].

ıtk-ı müneccez : **huk.** [eskiden] bir şartla muallak, bir zamâna muzâf olmıyan ıtık. ["sen hürsün seni azâdettim" diye yapılan ıtıklar gibi ki, köle veyâ câriye derhâl azât olmuş olur].

ıtk-ı müşterek : **huk.** [eskiden] iki veyâ daha ziyâde kimsenin mâlik oldukları bir köle veyâ câriyeyi birlikte azâdetmeleri.

ıtk-un-neseme : **huk.** [eskiden] azâdedilmek üzere alınmış olan köleyi azâdetme. [vasînin müteveffâ mûsî adına bir köle alıp azâdeylemesi].

ıtk-nâme عتقنامه (a. f. b. i.) : köle veyâ câriye azâd etmeyi tevsik eden yazı, azad, salıverme kâğıdı.

ıtlâ' اطلاء (a. i.) : **1.** havâî şeylere heves etme. **2.** bir şeyin üstüne bir şey sürme.

ıtlak اطلاق (a. i. talk'dan.) : **1.** salıverme, koyuverme.

ıtlak-ı inân (dizgini salıverme) : başı boş bırakma.

ıtlak-ı lisân : ağzına geleni söyleme.

ıtlak-ı yed : hayır işleme. **2.** boşama : "zevcesini ıtlâk etti". **3.** hapis ve sâir cezâdan kurtarma, affetme.

ıtlâl اطلال (a. i.) : **1.** zamânı heder etme, zamânı boşuna geçirme. **2.** bir şey üzerine yüklenme, havâle olma.

ıtlıhâh اطلخاح (a. i.) : göz yaşarma, gözden yaş akma.

ıtlınsâ' اطلنساء (a. i.) : çok terleme.

ıtmâ' اطماع (a. i. tama', dan. c. : ıtmâât) : tamaa düşürme.

ıtmâât اطماعات (a. i. ıtmâ'ın c.) : tamaa düşürmeler.

ıtmâh اطماح (a. i.) : gözü yukarı dikme, yukarı bakma.

ıtmâiyyât اطماعيات (a. i. c.) : tamaa düşürmek için söylenen sözler.

ıtmâl اطمال (a. i.) : mahvetme.

ıtmi'nân اطمئنان (a. i.). (bkz : itmînân, tuma'nînet).

ıtnâb اطناب (a. i.) : sözü uzatma, lüzumsuz tafsîlât ile haşve boğma.

ıtnâb-ı makbûl : bahsi iyice anlatmak gibi bir fayda düşünülerek yapılan ıtnab.
ıtnâb-ı mümill : **ed.** bıktıracak, usanç verecek kadar sözü uzatma.

ıtnâbe اطنابه (a. i.) : **1.** gölgelik. (bkz : sâye-bân, mazalle). **2.** keman kirişi, teli.

ıtnân اطنان (a. i.) : mâdenî bir ses çıkartma, çınlatma.

ıtr عطر (a. i.) : **1.** güzel ve lâtif koku. **2. bot.** sardunyagillerden, yaprakları tırtıklı ve güzel kokulu bir nebat, **fr. géranium**.

ıtr-ı şâhî : bot. güzel bir koku.

ıtrâ' اطراء (a. i. tarâvet'den.) : mübâlâğalı, aşırı derecede medhetme, övme.

ıtrâb اطراب (a. i. tarab'dan) : keyfe, şevke getirme.

ıtrâd اطراد (a. i.) : biriyle bahse girişme.

ıtrâf اطراف (a. i.) : göz yumma; evvelce verilmiyen bir şeyi verme.

ıtrâh اطراح (a. i. tarh'dan.) : tarhetme, çıkarma, dışarı atma.

ıtret عترت (a. i. c. : ıter) : nesil, zürriyet.

ıtrî, ıtriyye عطری ، عطریه (a. s.) : kokulu, güzel koku ile ilgili : **Mevâdd-ı ıtriyye** : güzel kokulu maddeler.

ıtrîh اطریح (a. i.) : devenin yüksek, büyük hörgücü.

ıtriyyât عطریات (a. i. c.) : güzel kokular, güzel kokulu esanslar, yağlar.

ıtr-nâk عطرناك (a. f. b. s.) : güzel kokulu.

ıttılâ' اطلاء (a. i.) : kokulu şeyler sürünme.

ıttılâ اطلاع (a. i. tulû'dan. c. : ıttılaât) : öğrenme, tanıma, bilme, haberli olma.

ıttılaât اطلاعات (a. i. ıttıla'ın c.) : öğrenmeler, tanımalar, bilmeler, haberli olmalar.

ıttılak اطلاق (a. i.) : inşirahlı olma.

ıttırâd اطراد (a. i. tard'dan.) : **1.** birini tâkîbetme; muntazam tarzda ceryan etme. **2. fels.** bir üslûpta giden, ritim.

ıttırâden-li-l-bâb : bâbın kaidesine uygun gelmek için.

ıtvâl اطوال (a. i.) : uzatma, uzatılma.

ıvazen عوضاً (a. zf.) : karşılık olarak, karşılığında.

ıyâd عياد (a. i.) : İsmâilî gurûbundan büyük bir Arap kabîlesinin adı.

ıyâdet عيادت (a. i.) : **1.** hatır sorma, ziyâretinde bulunma, gidip görme. **2.** hasta ziyâret etme, hasta ziyâreti.

ıyâdeten عيادةً (a. zf.) : hatır sorarak [hasta hakkında].

ıyâfe عيافه (a. i.) : kuş ile fala bakma.

ıyâl عيال (a. i.) : **1.** bir kimsenin geçindirmek zorunda olduğu kimseler. **2.** kadın, eş. (bkz : zevce). **Evlâd ü ıyâl :** çoluk çocuk. **Kesîr-ül-ıyâl** : geçindirmek zorunda bulunduğu kalabalık bir âilesi olan. (bkz : hôrende-gân).

ıyâr عيار (a. i.). (bkz : ayâr).

ıyâr-dân عياردان (a. f. b. s.) : ölçü, değer bilir. (bkz : ayâr-dân).

ıyâz عياذ (a. i.) : sığınma. (bkz : iltica)

ıyâzen عياذاً (a. zf.) : sığınarak.

ıyâzen b'-illâh : Tanrı'ya sığınarak.

ıyn عين (a. s. aynâ'nın c.). (bkz : îyn).

ıza عظه (a. i.) : vaız, nasîhat, öğüt. (bkz : pend).

ızâa اضاعه (a. i.) : kaybetme, mahvetme, edilme.

ız'âf اضعاف (a. i.) : **1.** zayıflatma, zayıflama. **2.** bir şeyin üzerine bir misli koyma, koyulma.

ızcâ' اضجاع (a. i.) : **1.** yırtma. **2.** yan üstüne yatma.

ızfâr اظفار (a. i.) : birini tırnaklama; tırnaklanma. [biri tarafından].

ızlâk ازلاق (a. i.) : sürçtürüp kaydırma, kaydırılma.

ızlâk-ı akdâm : ayakların sürçüp kayması.

ızlâl اظلال (a. i.) : gölgelendirme, gölgeli olma.

ızlâl اضلال (a. i.) : dalâlete düşürme, doğru yoldan çıkarma, azdırma. (bkz : ıdlâl).

ızlâliyyât اضلاليات (a. i. c.) : ızlâl ile ilgili bulunan bahis ve düşünceler.

ızlâm اظلام (a. i.) : **1.** zulmette, karanlıkta bırakma. **2.** karanlık. (bkz : zulmet).

ızmâme اضمامه (a. i. c. : ezâmîm) : cemaat.

ızmâr اضمار (a. i.) : gönlünde gizleme, saklama, gizlenilme.

ızmâr-ı gayz : kin saklama.

ızmâr kabl-ez-zikr : ed. bir kelimenin zikrinden evvel ona âit zamir kullanma : "o da olmuş vatancüdâ seyyâr * ne hazin ağlıyor şu ebr-i behar" da o zamirinin bahar bulutuna âit olması gibi.

ıznân اظنان (a. i.) : birini kabâhatli bulma, kabâhatli çıkarma.

ızrâf اظراف (a. i.) : zarfa, kaba koyma.

ızrâm اضرام (a. i.) : ateşi alevlendirme, tutuşturma.

ızrâr اضرار (a. i. zarar'dan.) : zarara sokma, ziyâna uğratma.

ıztıbâ' اضطباع (a. i.) : Hac esnâsında, usûlüne uyarak ihrâma sarınma.

ıztıcâ' اضطجاع (a. i.) : **1.** yan üstüne yatma. **2.** namazda secde ederken koltukları sıkarak göğüsü yere değdirme.

ıztımâr اضطمار (a. i.) : **1.** ince belli, karınsız olma. **2.** atı, idmanla yola dayanacak sûrette kuvvetlendirme.

ıztınâ' اضطناء (a. i.) : utanma, sıkılma.

ıztınâ-yi nisvân : kadınların utanması.

ıztırâb اضطراب (a. i. darb'dan. c. : ıztırâbât) : acı, elem, azap, sıkıntı; vesvese.

ıztırâbât اضطرابات (a. i. ıztırâb'ın c.) : acılar, elemler, azaplar, sıkıntılar; vesveseler.

ıztırâb-âver اضطراب آور (a. f. b. s.) : ıztırap veren.

ıztırâm اضطرام (a. i.) : **1.** alevlenme. **2.** saç ve sakala kır düşme.

ıztırâr اضطرار (a. i. zarûret'den.) : mecbûriyet, çâresizlik, ihtiyaç.

ıztırârî, ıztırâriyye اضطراری ، اضطراریه (a. s. c. : ıztırâriyyât) : mecbûrî. [zıddı "ihtiyârî"].

ıztırâriyyât اضطراريات (a. s. ıztırârî'nin c.) : mecbûrî olarak yapılan şeyler. [zıddı "ihtiyâriyyât"].

İ

i ء ع ا (ha.) : Osmanlı alfabesinde "elif" ve "ayın" harfleriyle başlıyan ve ince esreli okunan kelimelerin sesini karşılar.

iâde اعاده (a. i. avd'den.) : **1.** geri gönderme; gönderilme, geri çevirme. **2.** eski hâline getirme. **3.** karşılık yapma.

iâde-i âfiyet : iyileşme [hastalıktan].

iâde-i i'tibâr : kaybedilen îtibârı tekrar kazanma, iflâstan kurtulma [ticârette].

iâde-i muhâkeme : yeniden muhâkeme.

iâde-i mücrimîn : suçluların kendi memleketlerine gönderilmesi.

iâde-i yemîn : hasmın teklîf ettiği yemîni kendisine ettirme.

iâde-i ziyâret : karşı ziyârette bulunma.

iâde-ten اعادةً (a. zf.) : geri çevrilmek üzere.

iâle اعاله (a. i.) : çoluk çocuğun nafakasını tedârik etme.

iânât اعانات (a. i. iâne'nin c.) : yardım için toplanan paralar, yardım paraları.

iâne اعانه (a. i. c. : iânât) : yardım için toplanan para, yardım parası.

iânet اعانت (a. i. avn'den.) : yardım.

iâneten اعانةً (a. zf.) : iâne, yardım sûretiyle.

iâre اعاره (a. i.) : ödünç verme. (bkz : ikrâz).

iâre-i mukayyede : bir malın, bir mülkün, kayıt ve şartlarla birbirine ödünç olarak verilmesi.

iâre-i mutlaka : bir malın, mülkün sâhibi tarafından hiç bir kayıt ve şarta bağlı kalmıyarak birine ödünç verilmesi.

iâreten اعارةً (a. zf.) : ödünç olarak.

iâşe اعاشه (a. i. ayş'den) : **1.** yaşatma. **2.** geçindirme, geçindirilme, besleme.

ibâ' اباء (a. i.) : **1.** çekinme, râzı olmama. **2.** iğrenme, tiksinme.

ibâ ابا (a. i.) : tiksindirme, tiksindirilme.

ibâbe ابابه (a. i.). yol. (bkz : tarîk).

ibâd عباد (a. i. abd'in c.) : **1.** abidler, kullar. **2.** ibâdet edenler.

ibâd-ullah : **1)** Tanrı kulları, insanlar; **2)** **s.** pek bol, pek çok.

ib'âd ابعاد (a. i. bu'd'dan.) : **1.** uzaklaştırma, uzaklaştırılma. (bkz : teb'îd). **2.** tard etme, kovma.

ibâd اباض (a. i.) : **anat.** bacaklarda, diz mafsalının iç tarafındaki büyük damar.

ibâdât عبادات (a. i. ibâdet'in c.).

ibâdet عبادت (a. i. c. : ibâdât) : Allah'ın emirlerini yerine getirme, tapma, tapınma. (bkz : ibâdet).

ibâdet-gâh عبادتگاه (a. f. b. i.) : ibâdet yeri, tapınak. (bkz : ibâdet-hâne, ma'bed).

ibâdet-hâne عبادتخانه (a. f. b. i.) : ibâdet evi, ibâdet yeri, tapınak. (bkz : ibâdet-gâh, ma'bed).

ibâdet-kâr عبادتکار (a. f. b. s.) : ibâdet eden, tapınan.

ibâdiyye اباضيه (a. i.) : Havâriç tâifesi fırkalarından birinin adı. [Trablusgarb Berberîlerinden Abdullah bin İbâd-üt-Temîmî tarafından hicrî 140 (757) ortaya atıldığı için onun adını almıştır. Bu fırka "ibâz" kelimesinden alınarak "ibâdiyye" adı altında kurulan ve türlü türlü rezâletleriyle insanlığa kötülükleri dokunmuş olan bir kuruluştur].

ibâet اباءت (a. i.) : bir şeyi başka bir şeye ircâ etme; kısas ile katil ile maktul arasında farksızlık meydana gelme.

ibâhe اباخه (a. i.) : ateşi söndürme. (bkz : itfâ).

ibâhe, ibâhet اباحه ، اباحت (a. i.) : mubah kılma, helâl kılma, bir işin yapılıp yapılmamasını serbest kılma.

ibâhî اباحى (a. s.) : her şeyi mubah sayan.

ibâhiyye اباحيه (a. i. c. : ibâhiyyûn) : haram şeylerin yapılmasını mubah sayan bâtınî zümre.

ibâhiyyûn اباحيون (a. i. c.) : her şeyi mubah sayan bâtınî zümre.

ibâk اباق (a. i.) : bir esirin, bir kölenin sebepsiz olarak, efendisini bırakıp kaçması.

ibâle اباله (a. i.) : **1.** hayvanları muhâfaza etme. **2.** kuyu bileziği.

ibâr ابار (a. i.) : **1.** yanmış, eritilmiş kurşun. **2.** (ibre'nin c.) : ibreler, iğneler. (bkz : iber).

ibâr, ibâret ابار ، ابارت (a. i.) : **1.** ağaçları ve ekinleri ıslâh etme. **2.** köpeğe ekmekle iğne yutturma.

ibârât عبارات (a. i. ibâre'nin c.): cümleler; paragraflar; bir metinden çıkarılmış olan satırlar.

ibâre عباره (a. i. c. : ibârât) : **1.** cümle. **2.** paragraf. **3.** bir metinden çıkarılmış bir kaç satır. **Bi-ibâre-tihâ** : kendi ibâresinin ayniyle.

ibâre-senc عباره سنج (a. f. b. s.) : fasih, açık, düzgün söz söyliyen.

ibâret عبارت (a. i.) : ...dan meydana gelmiş; bir şeyin aynı; başkası, başka bir şey değil.

ib'âs ابعاث (a. i.) : gönderme. (bkz : ibtiâs).

ibâse اباثه (a. i.) : bahs, tetkik ve teftîş etme.

ibât اباط (a. i. ıbt'dan.) : koltuğa alınan şey, bohça; paket.

ibâte اباته (a. i.) : gece yatırma, barındırma.

ibâte ve iâşe : barındırma ve yedirme, besleme.

ibâvet اباوت (a. i.) : bir çocuğa hâriçten bir adamın baba gibi olması; yabancı bir adam, başkasının çocuğuna baba gibi olma.

ibbân ابان (a. i.) : herşeyin mevsimi, vakti.

ibbân-ül-fâkiha : meyva mevsimi.

ibcâl اجال (a. i.) : ağırlama, ululama. (bkz : tebcîl).

ibcâm ابجام (a. i.) : rahatsız etme, huzûrunu bozma.

ibdâ' ابداع (a. i.) : **1.** örneksiz olarak bir şey meydana getirme, yaratma. (bkz : ibtidâ'). **2. ed.** yeni ve güzel bir eser meydana getirme.

ibdâ' ابداء (a. i.) : yoktan ortaya koyma, îcad.

ibdâ' ابضاع (a. i.) : **1.** bir kimsenin, kârı tamâmen kendisine âit olmak üzere, bir başkasına sermâye vermesi. (bkz : ibzâ'). **2.** sorulan şeye güzel cevap verme; güzel söz söyleme. **3.** kandırma. (bkz : iknâ').

ibdâd ابداد (a. i.) : **1.** bir şey uzatma, uzatılma. **2.** uzaklaştırma.

ibdâiyye ابداعيه (a. i.) : yaradılış doktrini, **fr. créationisme.**

ibdâ'-kâr ابداعكار (a. f. b. s.) : ibdâ' yapabilen kimse. (bkz : mübdi').

ibdâl ابدال (a. i.) : **1.** birinin yerine diğerini getirme. **2. ed.** bir harfin yerine diğerini getirme, değiştirme.

ibdân ابدان (a. i.) : **1.** câriye. **2.** kısrak.

îbek ایبك (f. i.) : put, haç. (bkz : çelîpâ, sanem).

iber عبر (a. i. ibret'in c.) : ibretler, alınan kötü dersler.

iber ابر (a. i. ibre'nin c.) : iğneler, mıknatıslı iğneler. (bkz : ibâr).

ibgaz ابغاض ("ga" uzun okunur. a. i. buğz'dan.) : buğzetme, hoşlanmama, sevmeme.

ibhâ ابحا (a. i.) : kesilme. (bkz : inkıtâ').

ibhâc ابهاج (a. i.) : sevindirme, sevindirilme, sevinç verme.

ibhâh ابحاح (a. i.) : sesini tutma, sesinı boğuk çıkarma.

ibhâk ابخاق (a. i.) : kör etme, gözünü çıkarma.

ibhâl ابهال (a. i.) : salıverme, kendi hâline bırakma.

ibhâm ابهام (a. i. c. : ibhâmât) : **1.** kapalı bırakma, açıklamama, belli etmeme, gizli kapaklı tutma. **2. ed.** sözün, anlaşılamıyacak derecede kapalı olması. **3.** c. : ebâhîm) : el ve ayak başparmağı.

ibhâmât ابهامات (a. i. ibhâm'ın c.) : gizli kapaklı tutulan şeyler, açıklanmıyan şeyler.

ibhâr ابحار (a. i.) : deniz yolculuğu etme.

ibhîrâr ابهیرار (a.i i.) : gece yarısı olma.

ibil, ibl ابل ، ابل (a. i. c. : âbâl) : dişi deve.

ibka' ابقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** bâki, dâim, devamlı, sürekli kılma. **2.** yerinde, evvelki hâlinde bırakma. **3.** sınıf geçememe.

ibka-ı mâkân alâ mâkân : her şeyi olduğu gibi bırakma.

ibka-yi nam : ad bırakma.

ibkâ' ابكاء (a. i.) : ağlatma.

ibkaen ابقاءً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : ibka sûretiyle.

ibkaen ta'yîn : işinden ayrılan bir me'muru tekrar eski işine getirme.

iblâ' ابلاع (a. i.) : bel'ettirme, yutturma.

iblâğ ابلاغ (a. i.) : **1.** vardırma, vardırılma. **2.** eriştirme, eriştirilme. **3.** ulaştırma. **4.** gönderme.

iblân ابلان (a. i. c.) : iki sürü deve. ["ibl" in tesniyesi].

iblî ابلی (a. i.) : deveci.

iblîm ابليم (a. i.) : **1.** bal. (bkz : asel). **2.** anber.

iblîs ابليس (a. i. c. : ebâlîs, ebâlise) : **1.** şeytan. **2. s.** hîlekâr.

iblîs-âne, iblîs-kârâne ابليسانه ، ابليسكارانه (a. zf.) : ibliscesine, şeytanca.

ibn ابن (a. i. c. : benûn, ebnâ) : oğul.

ibn-i arz : gurbette bulunan, garip yolcu.

ibn-i hurre : dürüst, doğru, nâmuslu.

ibn-il-cellâ : çok meşhur, şanlı adam.

ibn-ül arabî, ibn-i arabî : Hz. Muhiddîn-i Arabî.

ibn-ül-vakt, ibn-i vakt : vaktin uyarına giden, zamâna uyan, vakte göre hareket eden.

ibn-ül-hattâb. (bkz : Ömer-el-Fârûk).

ibn-üs-sebîl, ibn-i sebîl : yolcu. (bkz : reh-neverd).

ibn-i üsbûayn : **1**) ayın on dördü; **2**) çok güzel genç.

ibn-üz-zemân : zemâne çocuğu.

ibn-üz-zinâ : piç.

ibne ابنه (a. i.) : **1.** kız çocuğu. **2. o.** tayıncı, verek. (bkz : me'bûn).

ibniyye ابنيه (a. i.) : **fer.** ölmüş olan kimsenin oğlunan kızı veyâ oğlunun oğlunun kızı.

İbnü-Sînâ ابن سينا (a. h. i.) : İslâm dünyâsının en büyük feylesoflarından biridir. Babası Abdullah'dır. Aslen Belh'lidir. Garp Ortaçağında Avicenna diye tanınmış idi. Fakat, yakın zamanlarda, garplılarca da İbnü Sînâ adı kullanılmaya başlanmıştır. (980 - 1037).

İbnü Teymiyye ابن تيميه (a. h. i.) : Heratlı meşhur Hanbelî âlim.

ibrâ, ابراء (a. i. ber'den.) : **1.** berî kılma, berâet etme, temize çıkarılma, aklanma.

ibrâ-i âmm : huk. bütün dâvâlardan, birini temize çıkarma. **2.** hastayı iyi etme.

ibrâ-i ıskat : huk. birisindeki hakkını kısmen veyâ tamâmen terk etme, bağışlama.

ibrâ-i istîfâ : huk. bir kimsedeki hakkını aldığına dâir ıkrar ve tasdik.

ibrâ-i hâss : huk. birçok hususlardan yalnız birine taallûk eden dâvâdan bir kimseyi temize çıkarma.

ibrâd ابراد (a. i.) : **1.** soğutma. **2.** güçsüzleştirme.

ibrâm ابرام (a. i. c. : ibrâmât) : can sıkacak derecede ısrâr etme, üstüne düşme; zorlama.

ibrâmât ابرامات (a. i. ibrâm'ın c.) : ısrâr etmeler, üstüne düşmeler; zorlamalar.

ibrâ-nâme ابرانامه (a. f. b. i.) : ibrâ senedi, arada alacak verecek kalmadığını gösteren senet, kâğıt.

İbrânî عبرانى (a. h. i.) : **1.** Yahudi kavminden olan kimse. (bkz : İbrî). **2. s.** Yahudi kavmiyle ilgili.

ibrâr ابرار (a. i.) : yeminin doğruluğu tasdik edilme.

ibrâz ابراز (a. i. bürûz'dan) : meydana çıkarma, gösterme.

ibrâz-ı fazl u hüner : hüner ve mâlûmat gösterme.

ibre ابره (a. i. c. : iber) : **1.** iğne. **2. bot.** çam, köknar, sedir sınıfına mensup ağaçların yaprağı.

ibre-i hayyât, ibret-ül-hayyât : 1) terzi iğnesi; **2)** kendi işini bırakıp başkasının işini düzeltmeye çalışan [adam].

ibre-i mıknatîsî : fiz. şimal (kuzey), cenup (güney) taraflarını gösteren pusla iğnesi.

ibre-i râiyye: bot. ıtır çiçeği cinsinden ve "dönbaba" denilen bir nebat (* bitki).

ibret عبرت (a. i. c. : iber) : **1.** kötü bir hâdiseden (* olay) alınan ders. **2.** acâyip, tuhaf.

ibret-i âlem için : âleme, herkese ibret, gözdağı olsun diye.

ibret-âmîz عبرت آميز (a. f. b. s.) : ibret veren.

ibret-bahş عبرت بخش (a. f. b. s.) : ibret veren.

ibret-bîn عبرت بين (a. f. b. s.) : ibret almış.

ibreten عبرةً (a. zf.) : ibret olsun diye.

ibreten li-s-sâirîn : başkalarına ibret olmak üzere.

ibret-nümâ عبرتنما (a. f. b. s.) : ibret gösteren, ibret olan. (bkz : ibret-nümûn).

ibret- nümûn عبرتنمون (a. f. b. s.) : ibret gösteren, ibret olan. (bkz : ibret-nümâ).

ibrevî ابروى (a. s.) : **1.** iğne ile ilgili. **2.** iğne gibi. [doğrusu "ibrî" dir]. (bkz : ibrî).

İbrî عبرى (a. h. i.) : İbrânî, Yahudi. (bkz : İbrânî 1). [müen. "İbriyye"].

ibrî, ibriyye ابرى ، ابريه (a. s.) : **1.** ibresi, iğnesi olan. **2. i. zool.** iğneliler, **fr. styloïde. 3.** iğne yapan, satan.

ibrîc ابريج (a. i.) : yayık [ayran yapan âlet].

ibrîk ابريق (a. i. c. : ebârik, ebârika) : toprak veyâ mâdenden yapılmış, kulplu ve emzikli su kabı.

ibrîk-i mey : şarap kabı.

ibrîk-dâr ابریقدار (a. f. b. i.) : **tar.** eski saraylarda, konaklarda el ve yüz yıkanacağı zaman ibrikle su döken veyâ ibrik işlerine bakan kimse.

ibrîn ابرین (a. s.) : yüzü parlak, güzel olan sevgili.

ibrinşâk ابرنشاق (a. i.) : ağaçta çiçek açma; ağacın çiçeği tomurcuğunu yarıp çıkma.

ibrîsüm ابریسم (a. i.) : ibrişim.

İbriyyûn عبریون (a. h. i. c.) : İbrânîler, Yahudiler.

ibrîz, ibrîzî ابریز ، ابریزی (a. s.) : hâlis, saf [altın]. (bkz : asced).

ibsâl ابسال (a. i.) : **1.** men'etme. **2.** bir şeyi rehin ve sipâriş etme.

ibsân ابسان (a. i.) : insanın, yüzü veyâ huyu güzel olma.

ibsâr ابصار (a. i.) : dikkatle bakma, **fr. vision.**

ibsârî ابصاری (a. s.) : dikkatle bakma ile ilgili olan, **fr. visuel.**

ibsâs ابثاث (a. i.) : **1.** dağıtma, yayma. **2.** sırrı ortaya koyma.

ibsi'râr ابشرار (a. i.) : at yarışında koşuşma. (bkz : ibsîrâr).

ibsîrâr ابثیرار (a. i.). (bkz : ibsi'râr).

ibşâr ابشار (a. i. büşr'den. c. : ibşârât) : müjde verme, müjdeleme, muştulama. (bkz : tebşîr).

ibşârât ابشارات (a. i. ibşâr'ın c.) : müjdelemeler, müjde vermeler, muştulamalar. (bkz : tebşîrât).

ibşâş ابشاش (a. i.) : bazı çiçek ve nebatların birbirine sarılıp karışması.

ibtâ' ابطاع (a. i.) : ağır hareket, davranış; gecikme, geciktirme.

ibtâl ابطال (a. i.) : **1.** boş, hükümsüz bırakma, bırakılma, bozma: boşa çıkarma. **2.** lâğvetme, feshetme.

ibtâle ابطاله (a. i.) : bâtıl, boş, beyhûde şey.

ibtâliyyât ابطالیات (a. i. c.) : boş, bir işe yaramıyan sözler.

ibtâr ابطار (a. i.) : **1.** alabileceğinden fazla eşyâ yükletme. **2.** şaşma, şaşakalma.

ibtâr ابتار (a. i.) : **1.** esirgeme, mahrûm etme. (bkz : dirîg). **2.** gündüzün başlangıcı, kuşluk namazı. **3.** parçalama.

ibtâş ابطاش (a. i.) : şiddetle kavrama, tutma.

ibtât ابتات (a. i.) : kesmek. (bkz : kat').

ibtiâr ابتئار (a. i.) : kuyu kazma, kazdırma.

ibtiâs ابتعاث (a. i.) : ba's etme, gönderme.

ibtidâ' ابتداء (a. i. bed'den.) : **1.** başlama. **2.** başlangıç. **3. zf.** ilkin, en önce, başta.

ibtidâ-i dâhil : medreselerden orta tahsili verenler.

ibtidâ-ı hâric : medreselerdeki üç tahsil derecesinden ilki.

ibtidâ-yi cülûs : tahta çıkışın, hükümdarlığın başlangıcı.

ibtidâ' ابتداع (a. i.). (bkz : ibdâ').

ibtidâd ابتداد (a. i.) : iki kişinin bir şeyi bir taraftan tutması.

ibtidâen ابتداءً (a. zf.) : başlangıç olarak, en önceden.

ibtidâh ابتداه (a. i.). (bkz : irticâl).

ibtidâî ابتدائى (a. s.) : **1.** ilk ile ilgili, ılke mensup, ilk derecede. **Mekteb-i ibtidâî** : * ilkokul. **Tedrîsât-ı ibtidâiyye** : * ilköğretim. **2.** ham, şlenmemiş. **Mevâdd-ı ibtidâiyye** : ham maddeler.

ibtidâiyyât ابتدائيات (a. i. c.) : **1.** başlangıçta olanlara öğretilen bilgiler. **2.** bu derslere âit kitaplar.

ibtidâ-nâme ابتدانامه (a. f. b. i.) : Sultan Veled'in manzum eserlerinden biri.

ibtidâr ابتدار (a. i.) : bir işe sür'ate, çabuklukla başlama.

ibtidâ-şüdegân ابتدا شدگان (a. f. b. i.) : stajiyer.

ibtiga' ابتغاء ("ga" uzun okunur. a. i.) : **1.** talep, arzu, istek. **2.** maksat, gaye.

ibtiga-en-lî-merzât-illah : Allah'ın rızâsını talep maksadiyle.

ibtiga-yi te'vîl : te'vil maksadiyle.

ibtihâc ابتحاج (a. i.) : her şeyde bolluk. (bkz : mebzûliyyet).

ibtihâc ابتهاج (a. i.) : sevinç, sevinme, gönlü açılma. (bkz : sürûr).

ibtihâl ابتهال (a. i.) : yalvarıp yalvarma. (bkz : niyâz, tazarru').

ibtihâr ابتهار (a. i.) : ikiye bölünme, iki parça olma.

ibtihâs ابتحاث (a. i.) : bir şeyin doğru olup olmadığını öğrenmek için sorup soruşturma.

ibtika' ابتقاع ("ka" uzun okunur. a. i.) : rengin tabîî olarak değişmesi.

ibtikâ' ابتكاء (a. i. bükâ'dan.) : ağlama.

ibtikâr ابتكار (a. i.) : sabahleyin erken kalkma.

ibtilâ' ابتلاء (a. i.) : mübtelâ'lık, bir şeye düşkün olma, düşkünlük, tiryâkilik.

ibtilâ-yi şedîd : şiddetli düşkünlük.

ibtilâ' ابتلاع (a. i. bel'den.) : **1.** zorlukla yutma. **2.** gelini gerdeğe koyma.

ibtilâc ابتلاج (a. i.) : görünme; meydana çıkma.

ibtilâl ابتلال (a. i.) : ıslanmak.

ibtilâz ابتلاز (a. i.) : alma.

ibtinâ' ابتناء (a. i. binâ'dan.) : bir şeyin üzerine binâ etme, kurma, bir şeye dayanma. [bahis ve dâvâda].

ibtinâen ابتناءً (a. zf.) : mübtenî olarak, dayanarak.

ibtirâ' ابتراء (a. i.) : ağaç yontma.

ib tirâd ابتراد (a. i.) : **1.** serinlemek üzere soğuk su içme. **2.** soğuk su dökünme, duş.

ibtisâm ابتسام (a. i.) : tebessüm etme, hafif gülme, gülümseme.

ibtisâr ابتسار (a. i.) : bir şeye başlama. (bkz : ibtidâ, ibtidâr).

ibtisâr ابتصار (a. i. basar'dan.) : can ve gönülden görme, görüp esâsına, hakîkatine varma.

ibtişâk ابتشاك (a. i.) : **1.** yalan söyleme. **2.** nâmusa, haysiyete dokunma.

ibtitâ' ابتتاء (a. i.) : kesilme. (bkz : inkitâ').

ibtitâr ابتتار (a. i.) : tâbi olma, uyma.

ibtiyâ' ابتياع (a. i.) : mübâyaa etme, satın alma.

ibtiyâr ابتيار (a. i.) : **1.** kavga etme. **2.** gücsüz, kuvvetsiz olma. **3.** seçip kabûl etme.

ibtiyâz ابتياز (a. i.) : biriktirip yığma.

ibtizâ' ابتضاع (a. i.) : bir şey açık, meydanda olma.

ibtizâl ابتذال (a. i.) : **1.** bir şeyin hor kullanılması. **2.** bir şey, çokluğundan dolayı değerini kaybetme, bayağılaşma, ayağa düşme. **3.** bir şeyi sürekli olarak kullanma. **4. ed.** umûmîleşmiş, ağızdan ağıza düşerek müptezel olmuş sözlerin gevelenmesi.

ibtizâr ابتزار (a. i.) : cebir ve zor ile alma; soyma.

ibtizâz ابتضاض (a. i.) : ihtiyaç dolayısiyle hakarete ve zillete katlanma.

îbyizâz ابيضاض (a. i.) : çok ağarma, beyazlanma.

ibzâ' ابزاء (a. i.) : birini son derece keder ve sıkıntıya düşürme, mahvetme.

ibzâ' ابذاء (a. i.) : fenâ, kötü söyleme.

ibzâ' ابضاع (a. i.). (bkz : ibdâ').

ibzâl ابذال (o. i.) : esirgemeyip bol bol harcama ve bol kullanma.

ibzâr ابذار (a. i.). (bkz : isrâf).

ibzâz ابظاظ (a. i.) : semirme, yağlanma.

ibzâz ابضاض (a. i.) : bir şeyi lüzûmundan veyâ istenilen mikdardan az verme.

ibzîm, ibzîn ابزيم ، ابزين (a. i.) : mâdenden yapılmış kemer tokası.

îcâ' ايجاع (a. i. veca'dan.) : vecâ verme, verilme, ağrıtma, ağrıtılma.

icâa اجاعه (a. i. cû'dan.) : yiyecek, içecek vermiyerek aç bırakma.

i'câb اعجاب (a. i. ucb'dan.) : **1.** taaccübe düşürme, şaşırtma. **2.** kendini beğenmişlik. [Arapça'da : "iyiliğe, güzelliğe hayrân etme" mânâsına gelir].

îcâb ايجاب (a. i. vücûb'dan. c. : îcâbât) : **1.** lâzım gelme, gerek. **2.** bir sözleşme için ilk söylenen söz. **3. mant.** * olumlama, *olumlu halde bulunma, **fr. affirmation.**

îcâbât ايجابات (a. i. îcâb'ın c.) : îcaplar.

icâbet اجابت (a. i.) : **1.** kabûl etme, kabûl edilme. **2.** muvâfakat etme, râzı olma, uyma : **Ümmet-i icâbet** : Müslümanlar.

icâbet-gâh اجابتگاه (a. f. b. i.) : kabûl etme yeri.

icâbet-gâh-ı ilâhî : Allah'ın duâları kabûl ettiği yer.

îcâbiyye ايجابيه (a. i.) : *gerekircilik, **fr. déterminisme.**

icâd, ücâd اجاد ، اجاد (a. i.) : pencere ve kapı üstlerinde bulunan kemer.

îcâd ايجاد (a. i.) : **1.** vücûda getirme, getirilme. **2.** yeniden bir şey çıkarma. **Âlem-i îcâd** (îcâd âlemi) : bütün yaratılmışlar. **Nev-îcâd** : yeni ortaya çıkmış

îcâd-ı akl-ı insânî : insan aklının îcâdı.

îcâd-ı bedâyi' : güzel şeyler yaratma. **3. ed.** yeni bir fikri, yeni bir mevzûu zihinde bulma.

icâde اجاده (a. i.) : iyi yapma, yapılma, iyi işleme.

îcâd-gerde ايجادگرده (a. f. b. s.) : îcâdedilmiş, yeni ortaya konulmuş.

i'câf اعجاف (a. i.) : hiç durmadan hastaya bakma.

ic'âf اجعاف (a. i.) : yıkma, yere düşürme.

icâh اجاح (a. i.) : perde, örtü. [üç türlü harekesiyle de kullanılabilir].

i'câl اعجال (a. i.) : **1.** acele ettirme. **2.** öne geçme.

icâle اجاله (a. i.) : cevelân ettirme, dolaştırma, dolaştırılma.

icâle-i esb : atı dolaştırma.

icâle-i kalem : kalem dolaştırma.

icâlet عجالت (a. i.) : **1.** acele ile yapılan iş. **2.** el kitabı, **fr. manuel.** (bkz : ucâlet).

icâleten عجالةً (a. zf.) : acele olarak, acele olmak üzere. (bkz : ucâleten).

icâm اجام (a. i. eceme'nin c.) : **1.** ağaçlıklar, çalılıklar, kamışlıklar. **2.** arslan yatakları.

i'câm اعجام (a. i.) : yazıyı, harfleri noktalama, yazıya nokta koyma.

icân عجان (a. i.) : boyun (bkz : unk).

icâr ایجار (a. i.) : **1.** kirâya verme, verilme. **2.** kirâ parası.

icârât اجارات (a. i. icâre'nin c.) : kirâlar, îratlar, gelirler.

icâre, icâret اجارت ، اجاره (a. i. c. : icârât) : **1.** kirâ, îrat, gelir. **Kitâb-ül-icâre :** Mecelle'nin mevzuu kirâ ve kiralamaya âit olan kısmı.

icâre-i akâr : ev, arsa gibi şeylerin kirâsı.

icâre-i fâside : fık. icârenin in'ikad şartları bulunup da sıhhat şartlarından biri bulunmıyan icâre.

icâre-i hayvân : hayvan kirâlama.

icâre-i lâzime : huk. hıyâr-ı şart, hıyâr-ı ayb ve hıyâr-ı rü'yet gibi hıyârattan ârî olan sahih icâre.

icâre-i mevkufe : huk. [eskiden] gayrın hakkı taallûk eden icâre.

icâre-i muaccele : peşin kirâ.

icâre-i mûceze : akit zamânından îtibâren olan kirâ.

icâre-i muzâfe : geleceğe âit, belli bir zamandan îtibâren akdolunacak kirâ.

icâre-i müeccele : sonradan alınacak kirâ.

icâre-i mün'akide : huk. in'ikadeden, yânî in'ikat şartlarını câmî olan icâre.

icâre-i müsânehe : huk. yıllık olarak yapılan bir îcâr akdidir.

icâre-i müşâhere : huk. aylık olarak yapılan îcâr akdi. [bir akarı, her aylığı elli liraya olmak üzere kirâya vermek gibi].

icâre-i nâfize : fık. gayrın hakkı taalluk etmiyen icâre.

icâre-i şahîha : huk. zâten ve vasfen meşrû olan, yânî in'ikat şartlarını ve sihhati câmî olan icâre.

icâre-i tavîle : huk. uzun bir müddetle vuku' bulan icâre. [bir maslahata veyâ şart-ı vâkıfa müstenit olmadıkça bir vakıf akar bir seneden, bir vakıf arâzî de üç seneden ziyâde müddetle icâreye verilemez. Emvâl-i yetim hakkında da hüküm böyledir].

icâre-i urûz : fık. mâlûm müddet için mâlûm bedel mukabilinde elbise ve menkul eşyânın kirâlanması.

icâre-i vâhide : vakıf olan musakkafâtın ve müstegallâtin ay ve sene gibi kısa müddetle îcârı.

icâreteyn اجارتين (a. i. c.) : hem derhal alınan hem ileride alınacak kirâsı olan vakıf binâ, iki kirâlı vakıf.

icâz ایجاز (a. i.) : **1.** sözü kısa söyleme. **2. ed.** az sözle çok mânâ anlatma.

îcâz-ı hasr : az sözle, çok mânâ anlatma.

îcâz-ı muhill : ed. sözü, mânâsı anlaşılmıyacak şekilde kısaltma.

icâz عجاز (a. i.) : kadın başörtüsü.

i'câz اعجاز (a. i. c. : i'câzât) : **1** âciz bırakma, acze düşürme. **2.** şaşırtma. **3. ed** mûcize sayılacak kadar düzgün söyleme. **4.** bir benzerini yapmada herkesi acze düşürme. : **Hadd-i i'câz, derece-i i'câz** : güzel söylemenin son haddi.

icâzet اجازت (a. i.) : **1.** izin, ruhsat. **2.** diploma.

icâzet-i kavliyye : huk. bir kimsenin bir şey hakkında : "izin verdim" demesi.

icâzet-i küllî : [evvelce] Osmanlı serdarlarına ve sefirlerine musâlaha, muâhede akdi ve sâir işler hakkında verilen me'zûniyet.

icâzet-i lâhika : huk. bir kimsenin önce izni olmadığı halde, yapıldıktan sonra bir şeyi kabûl ve tasdîk etmesi.

icâzet-nâme اجازتنامه (a. f. b. i.) : icâzet kâğıdı, şahâdetnâme, diploma. [evvelce medreseden yetişenlere verilirdi].

i'caz-kâr اعجازکار (a. f. b. s.) : **1.** herkesin yapamıyacağı sûrette iş gören. **2.** söz söyliyen.

i'cazkâr-âne اعجاز كارانه (a. f. zf.) : herkesi, yarışmada âciz bırakacak yolda.

i'câz-nümâ اعجاز نما (a. f. b. s.) : bir mu'cizeyi andıracak kadar eser ve ustalık gösteren.

icbâr اجبار (a. i.) : cebretme, zorlama, zorlanma.

icbâr-ı nefs : kendini zorlama, zorla kendini tutma.

iccâne اجانه (a. i. c. : ecâcîn) : liyen; tekne.

iccâr اجار (a. i. c. : ecâcîr) : ev çatısı, dam.

iccâs اجاص (a. i.) : erik. [bâzı yerlerde zerdâli, armut].

icdâf اجداف (a. i.) : bağırıp çağırma.

icdân اجدان (a. i.) : sonradan zengin olma.

icfîl اجفيل (a. s.) : **1.** korkak [adam]. **2.** yaşlı kadın.

ichâ' اجهاء (a. i.) : ayaz çıkma.

ichâ-yi hevâ : havanın ayazı.

ichâd اجهاد (a. i.) : son derece, eleme, kedere, sıkıntıya uğratma, uğratılma.

ichâr اجهار (a. i. cehr'den.) : **1.** meydana koyma, meydana, ortaya çıkarma. **2.** sesle okuma.

icî اجى (f. i.) : **1.** hükümdar vezîri, vekîli. **2.** atmaca.

icl اجل (a. i.) : **hek.** boyun tutukluğu, boyun ağrısı, **fr. torticolis.**

icl عجل (a: i.) : erkek buzağı, dana.

icl-i Sâmirî : Hz. Mûsâ', Tûr-i Sinâ'da, Allah'la konuşmaya gittiğinde, Sâmirî isminde birinin, buzağı şeklinde topraktan yapıp : "işte Mûsa'nın aradığı Allah" diye tapdırmıya kalkıştığı heykel.

iclâ' اجلاء (a. i. cilâ'dan.) : **1.** uzaklaştırma, sürme. (bkz : nefy, teb'îd).

iclâ-yi vatan : yurdundan sürme. **2.** cilâlama, parlatma.

iclâl اجلال (a. i. celâl'den.) : **1.** büyültme, saygı gösterme, ikrâm. **2.** büyüklük, kudret ve kuvvet. **3.** kadın adı.

iclâlen اجلالاً (a. zf.) : büyükliyerek, büyük sayarak. (bkz : ta'zîmen).

iclâlî اجلالى (a. s.) : iclâle mensup, iclâl ile ilgili.

iclâs اجلاس (a. i. cülûs'dan.) : oturtma, oturtulma. (bkz : ik'âd).

icle عجله (a. i.) : dişi buzağı, düve.

icmâ' اجماع (a. i. cem'den.) : dağınık şeyleri bir araya getirme, toplama.

icmâ-i ümmet : büyük fakîhlerin, dinle ilgili bir mevzûda birlik olmaları; **mec.** bütün halk.

icmâd اجماد (a. i.) : dondurma, dondurulma.

icmâd-ı mâ' : suyun dondurulması.

icmâen اجماعا (a. zf.) : icmâ-i ümmet yoliyle.

icmâî اجماعى (a. s.) : icmâ ile ilgili.

icmâl اجمال (a. i.) : **1.** ihtisâr etme, kısaltma, * özetleme. **2.** öz, özet. (bkz : muhtasar). **3. mat.** cem, * genel toplam. **Ber-vech-i icmâl :** icmâl yoliyle, kısaca.

icmâlen اجمالاً (a. zf.) : icmâl sûretiyle, kısaltarak, kısaca, * özetliyerek. (bkz : muhtasaran).

icmâlî اجمالى (a. s.) : tafsilsiz, kısa, toplu.

icmâm اجمام (a. i.) : **1.** atı dinlendirme. **2.** biriktirme.

icnâf اجناف (a. i.) : doğruluktan ayrılma.

icnân اجنان (a. i.) : **1.** bir şeyi örtme. **2.** deli etme, eyleme.

icne اجنه (a. i.) : **anat.** yanak kemiği. [üç türlü harekesiyle de okunur].

icnîs اجنيص (a. s.) : tenbel [adam].

icrâ' اجراء (a. i. cereyân'dan. **c.** : icrââț) : **1.** akıtma, akıtılma. **2.** yapma, yerine getirme, bir işi yürütme. **3.** bir müzik parçasını çalarak gösterme. **4. huk.** borçlunun, alacaklıya karşı ödemekle mükellef bulunduğu bir şeyi, adlî bir teşekkül vâsıtasiyle te'mîn etme.

icrâ-yi îcâbî : gereken muâmelenin îfâsı.

icrââț اجراآت (a. i. icrâ'nın c.) : iş, işler, yapılan, tatbik edilen şeyler.

icrâm اجرام (a. i.) : cürüm işleme, kabahat işleme.

icsâ' اجثاء (a. i.) : çökertme, dizüstü getirme.

icşâş اجشاش (a. i.) : bir şeyi döverek küçültme, ufaltma.

ictibâ' اجتباء (a. i. cibâyet'den.) : **1.** intihâbetme, seçme. **2.** toplama; tahsildârın toplaması.

ictibâz اجتباذ (a. i.) : kendine çekme. [mıknatıs ve kehlibardaki hassa].

ictifâ' اجتفاء (a. i.) : kökünden ko- [mıknatıs ve kehlibardaki hassa].

ictihâd اجتهاد (a. i. cehd'den.) : **1.** gücü, kuvveti yettiği kadar çalışma. **2.** fıkıh'da yeditûlâ sâhibi büyük din âlimlerinin Kur'ân-ı Kerîm ve ahâdiś-i nebeviyyeye müsteniden vaz' ettikleri şer'î düstur. **3.** bir kimsenin, bir şeyden mânâ ve hüküm çıkararak, o iş hakkındaki fikri, görüşü. **4. sosy.** * inan.

ictihâdât اجتهادات (a. i. ictihâd'ın c.) : içtihatlar.

ictihâr اجتهار (a. i.) : **1.** âşikâr olma, meydanda olma. **2.** askeri çoğaltma.

ictimâ' اجتماع (a. i. cem'den. **c.** : ictimââț) : **1.** toplanma, bir araya gelme. **2.** toplantı. **3.** yığılma, birikme. **4. astr.** * kavuşum.

ictimâ-i a'zam : **astr.** birçok seyyârelerin (* gezeğen) burç mıntakalarının ayni noktasına tesâdüf etmiş gibi görünmeleri.

ictimâ-i hakikî : **astr.** yıldızların arz ve tulleri (genişlik ve uzunlukları) birbirlerine müsâvî (* eşit) olduğu zamanda vuku bulan içtimâ.

ictimâ-i küllî : **astr.** bütün seyyârelerin (* gezeğen) hakiki içtimâ hâlinde bulunması.

ictimâ-i neyyireyn : **astr.** Ay ile Güneş'in bir doğru üzerine gelmeleri.

ictimâ-i sâkineyn : **gr.** iki sâkin harfin bir araya gelmesi, meselâ : "kevneyn = iki âlem, **iki** dünyâ" gibi.

ictimâ-i zâhirî astr. yalnız tulleri (uzunlukları) müsâvî (* eşit) ve arzları (genişlikleri) değişik olan yıldızların içtimâı.

ictimââț اجتماعات (a. i. ictimâ'ın c.) : toplantılar, toplanmalar.

ictimâî, ictimâiyye اجتماعى ، اجتماعيه (a. s.) : sosyal, **fr. social.**

ictimâiyyâț اجتماعيات (a. i. c.) : sosyoloji, **fr, sociologie.**

ictimâr اجتمار (a. i.) : buhurlanma, tütsülenme.

ictinâ' اجتناء (a. i.) : meyva toplama, devşirme.

ictinâ-i semerât-ı ulûm : bilgi yemişlerini toplama.

ictinâb اجتناب (a. i.) : sakınma, çekinme, uzaklaşma. (bkz : ihtiraz, tevakkî).

ictinâh اجتناح (a. i.) : **1.** meyletme, eğilme. **2.** secdede, ellerini yere koyup, dirseklerini açarak kanat şekline sokma.

ictirâ' اجتراء (a. i. cür'et'den) : cür'etlenme, cesâret etme; yeltenme.

ictirâ' اجتراع (cür'a'dan. a. i.) : suyu -nefes almadan- birden içme.

ictirâh اجتراح (a. i.) : el emeği karşılığında kazanılan para ile geçınme, geçinilme.

ictirâm اجترام (a. i.) : cürüm işleme, günah işleme.

ictirâr اجترار (a. i.) : **1.** geviş getirme, geviş getirilme. **2.** ileri ve geri çekme, çekilme.

ictisâr اجتسار (a. i. cesâret'den.) : cesâretlenme. [Arapça'da bu mânâya gelmez].

ictisâs اجتساس (a. i.) : araştırma. [Arapça'da: hayvanın, ağzı ile çayırı araştırarak otlaması].

ictivâ' اجتوا (a. i.) : tiksinme, iğrenme.

ictivâr اجتوار (a. i.) : civar, muhit yapma, komşu olma.

ictiyâl اجتيال (a. i.) : cevelân etme, doğru yoldan gitmeyip dolaşma.

ictizâ' اجتزاع (a. i.) : ağaç, dal kesme.

ictizâb اجتذاب (a. i. cezb'den.) : çekip uzatma.

ictizâl اجتذال (a. i.) : sevinme.

ictizâz اجتزاز (a. i.) : **1.** ot biçme, çayır biçme. **2.** yün kırkma.
ictizâz-ı agnâm : koyun kırkma.

iczâl اجذال (a. i.) : sevindirme, gönlünü hoş etme. (bkz : ifrâh).

iczâm اجذام (a. i.) : kesme. (bkz : kat').

îd عيد (a. i. c. : a'yâd) : bayram.
îd-i adhâ : kurban bayramı.
îd-i cânân : sevgilinin bayramı.
îd-i ekber : arefesi cumâya rastlıyan kurban bayramı.
îd-i fıtr : ramazan bayramı.

îdâ' ايداع (a. i. vedîa'dan.) : **1.** emânet olarak verme. **2.** malını, korunması için başka birine verme.

îdâb ايداب (a. i.) : **1.** doğruluğu herkese bildirme. **2.** sofrası açık olma, herkesi ziyâfete çağırma.

idâd عداد (a. i.) : sayı, hesap. **Bî-idâd :** sayısız, pek çok.

idâd, ided اداد ، ادد (a. i.) : zor, kuvvet; zafer, üstünlük.

i'dâd اعداد (a. i. add'den) : hazırlama, hazırlanılma, geliştirme, geliştirilme.

idâde اضاده (a. i.) : usturlabın sırtı üzerine konulmuş, mihver veyâ meyil etrâfında dönen bir nişan cetveli olup, yıldızların yüksekliğini ölçmeye yarar. (bkz : izâde).

idâde عضاده (a. i.) : kol bağı. (bkz : bâzû-bend).

i'dâdî اعدادى (a. s.) : hazırlamıya mahsus yer, hazırlama yeri. **Mekteb-i i'dâdî :** [rüştiye denilen ortaokuldan sonra] yüksek okullara hazırlayıcı okul.

idâle اداله (a. i.) : tedâvüle çıkarma, bir şey elden ele geçme, geçirilme.

idâm ادام (a. i.) : katık, ekmeğe katık edilen şey. **Nan ü idâm :** ekmek ile katık.

i'dâm اعدام (a. i. adem'den.) : yok etme, öldürme, vücûdunu kaldırma.

i'dâm-ı nefs : kendini öldürme, intihar.

idâme, idâmet ادامه ، ادامت (a. i. devâm'dan) : devamlı, dâimî kılma, devâm ettirme, sürdürme.

idâne ادانه (a. i. deyn'den.) : borç, ödünç verme.

idâneten ادانةً (a. zf.) : idâne sûretiyle, ödünç olarak.

idâre اداره (a. i. devr'den) : **1.** döndürme, döndürülme, çevirme, çekip çevirme, *yönetme. **2.** kullanma, becerme. **3.** tutum, yerinde harcama. **4.** yetme, yeter olma. **5.** memleket işlerinin çevrilmesi. **6.** bir yeri çekip çevirenlerin hep-

si. **7.** birinin bir işi çekip çevirdiği yer. **8.** ışığı az olan küçük lâmba.

idâre-i akdâh : kadeh kaldırma. [şerefe].

idâre-i askeriyye : askerlik işleriyle uğraşan idâre; askerce idâre.

idâre-i mahsûsa : [ilk adı : "İdâre-i Azîziyye" idi]. devlet vapur işletme idâresi [son adı "Seyr-i Sefâin" olmuştu].

idâre-i maslahat : **1)** bir işi iyi kötü yoluna koyma; **2)** bir işi şöyle böyle görme.

idâre-i meşrûta : meşrûtiyet idâresi.

idâre-i mutlaka : bir hükümdârın idâresi altında bulunan devlet.

idâre-i müstebidde : istibdad idâresi.

idâre-i örfiyye (örfî idâre) : * sıkıyönetim.

idâre-i umûr : işlerin görülmesi.

idâre-hâne اداره خانه (a. f. b. i.) : **1.** gazete, dergi gibi yayınların yazı işlerine bakılan yer. **2.** bir işe bakan heyetin toplu olarak iş gördükleri yer, dâire.

idâreten ادارةً (a. zf.) : idâre yoliyle, işi idâre ederek.

idârî اداری (a. s.) : idâre ile ilgili; idâre.

idâve اداوه (a. i. c. : edâvâ) : asker matrası, deriden yapılmış su kabı.

idbâk ادباق (a. i.) : yapıştırma, yapıştırılma.

idbâr ادبار (a. i.) : talihsizlik, bahtsızlık; düşkünlük, işlerin ters gitmesi : **İkbâl ü idbâr** : tâlih ve talihsizlik.

idcân, idcîcân ادجيجان ، ادجان a. i.) : **1.** hava çok sisli, dumanlı olma. **2.** gök yağmur bulutlariyle örtülme.

iddet عدت (a. i.) : **huk.** [eskiden] kocasından ayrılan kadının, tekrar başkasiyle evlenebilmek zorunda bulunduğu, yâni üç def'a hayiz görüp temizleninciye kadar geçecek olan müddet. [kocasından boşanırsa (100) gün, kocası ölürse (130) gün beklenirdi].

iddet-i eşhür : **huk.** [eskiden ay hesâbiyle iddet bekleme. [akd-i sahih ile nikâhlı olup hakikaten veyâ hükmen methûl-ün-bihâ olan veyâ zât-ı hayz olmıyan kadınlar; boşanma târihinden îtibâren hür ise üç ay, câriye ise bir bucuk ay iddet bekler].

iddet-i haml : **huk.** [eskiden] çocuk doğurmakla biten iddet.

iddet-i hayz : **huk.** [eskiden] hayz ile ikmâl olunan iddet. [talâk veyâ fesih vukuunda zât-i hayz olan hür kadınlar tam üç hayz ile ve câriyeler dahî tam iki hayz ile bu iddeti bitirmiş olurlar].

iddet-i vefât : **huk.** [eskiden] ölüm ile lâzımgelen iddet. [kocası vefât eden kadın hür ise dört ay on gün, câriye ise iki ay beş gün iddet bekler].

iddiâ' ادعاء (a. i. da'vâ'dan.) : **1.** haklı haksız bir hükümde ayak direme. **2.** mahkemede bir hakkın sâbit olduğu dâvâsında bulunma. **3.** inat.

iddiâî ادعائی (a. s. c. : iddiâiyyât) : iddiâ ile ilgili, delilsiz, şâhitsiz şuhutsuz.

iddiâiyyât ادعائیات (a. i. iddiâî'nin c.) : iddiâ ile ilgili, şâhitsiz şuhutsuz sözler.

iddiâ-nâme ادعانامه (a. f. b. i.) : müddeiumûmî'nin (* savcı), iddiâlarını içinde toplamış olduğu ve soruşturma sonunda mahkemede okuduğu yazı.

iddifâ' ادفاء (a. i.) : ısınma.

iddifâ-yi mâ' : suyun ısınması.

iddifâ-yi taâm : yemeğin ısınması.

iddihâl ادخال (a. i.) : girme. (bkz : duhûl).

iddihân ادهان (a. i.) : güzel kokulu yağ sürünme.

iddihân ادخان (a. i.). (bkz : idhân).

iddihâr ادخار (a. i.) : **1.** biriktirme, biriktirilme, toplayıp saklama. **2.** kıtlıkta yüksek fiatla satmak üzere zahîre toplayıp saklama.

iddirâ' ادراء (a. i.) : hîle ile aldatma.

iddisâr ادثار (a. i.) : çok mal-mülk sâhibi olma.

idfâ' ادفاء (a. i.) : ısıttırma.

idfân ادفان (a. i.) : gömme. (bkz : defn, tedfîn).

îd-gâh عيدگاه (a. f. b. i.) : bayram yeri.

idgam ادغام ("ga" uzun okunur. a. i.) : **a. gr.** birbirine benziyen iki harfi bir yazıp şedde ile okuma : medede'den "medd" gibi.

idhâl ادخال (a. i. dühûl'dan. c. : idhâlât) : **1.** dâhil etme, içeri sokma. **2.** memleket dışından mal getirme. ["ihrâc" ın zıddı].

idhâlât ادخالات (a. i. idhâl'in c.) : memleket dışından getirilen mallar, **fr. importations.** [ihrâcât'ın zıddı].

idhân ادخان (a. i. duhân'dan.) : tütme, duman çıkarma.

idhâr ادخار (a. i.) : tahkir, hakir görme.

idhâş ادهاش (a. i.) : dehşet verme, dehşetlendirme, dehşetlendirilme. (bkz : tedhîş).

îdî عيدى (a. s.) : bayramla ilgili.

îdiyye عيديه (a. i.) : bayramlık, bayram bahşişi. **Kasîde-i îdiyye** : eski şâirlerin büyük kimselere, bayramda sundukları tebrik kasîdesi, manzûmesi.

idlâl ادلال (a. i.) : naz etme, nazlanma; aşırı derecede nazlanma.

idmâ' ادماء (a. i.) : kan alma. (bkz : fasd).

idmâc ادماج (a. i.) : bir şeyi bir şeyin içine koyma, sıkıştırma. (bkz : idhâl [1]).

idmân ادمان (a. i.) : **1.** alıştırma, alışkanlık olması için bir şeyi birçok defa tekrarlama. **2.** jimnastik, beden terbiyesi.

idmân-ı beden : jimnastik.

idrâ' ادراء (a. i.) : bildirme, bildirilme.

idrâc ادراج (a. i. derc'den.) : dercetme, dercedilme, bir yazıyı (gazete, dergi gibi) bir yere koydurma: **fels. subsumer.**

idrâk ادراك (a. i. derk'den. c. : idrâkât) : **1.** anlayış, akıl erdirme. **2.** yetişme, erişme. **3.** olgunlaşma. **4. fels.** *algı.

idrâk-ı dakik : **fels.** ince idrâk, * tamalgı.

idrâkât ادراكات (a. i. idrâk'in c.) : anlayışlar, kavrayışlar.

idrâkiyye ادراكيه (a. i.) : **fr. conceptionnisme, perceptionisme.**

idrâr ادرار (a. i.) : sidik. (bkz : bevl.).

idrârât ادرارات (a. i. derr'den c.) : vâridât ve tahsîsât, gelirler.

İdrîsiyye ادريسيه (a. h. i.) : **tas.** Seydî Ahmet bin İdrîs-il-Fâsî'nin kurduğu tarîkat kolu. [Seydî Ahmet 1253 (1837) de Zübeyde'de ölmüştür].

îfâ ايفاء (a. i. vefâ'dan.) : **1.** ödeme, yerine getirme. **2.** bir işi yapma. **3. iş** görme.

îfâ-yi vazîfe : vazîfesini yapma.

îfâd ايفاد (a. i.) : birini elçilikle gönderme.

ifâdât افادات (a. i. ifâde'nin c.). (bkz : ifâde).

ifâdât-ı lâzime : gerekli ifâdeler.

ifâde افاده (a. i. c. : ifâdât) : **1.** anlatma, anlatış.

ifâde-i cebriyye : zorâki ifâde.

ifâde-i merâm : **1)** merâmını anlatma; **2)** kitaplara yazılan önsöz.

ifâde-i nâ-hoşnûdî : hoşnutsuzluk ifâdesi.

ifâde-i şifâhiyye : ağızdan söyliyerek, anlatış.

ifâde-i tahrîriyye : yazı ile anlatış. **2.** ders verme. (bkz : tedrîs).

ifâde vü istifâde : anlatma ve faydalanma. ["ifâde" nin Arapçadaki mânâsı "faydalanmak" dır].

ifâhe افاحه (a. i.) : **1.** kaynatma. **2.** kan fışkırtma.

ifâkat افاقت (a. i.) : **1.** hasta, iyi olma, iyiliğe dönme. **2.** kadın adı.

ifâkat-pezîr افاقت پذير (a. f. b. s.) : iyileşmesi mümkün [hastalıktan].

ifâkat-yâb افاقتياب (a. f. b. s.) : ifâkat bulucu, bulan, hastalıktan kalkan.

ifâte افاته (a. i. fevt'den.) : fevt etme, kaybetme, elden çıkarma, çıkarılma.

ifâte-i fursat : fırsatı kaçırma.

ifâte-i vakt : vakit kaybetme.

ifâza افاضه (a. i. feyz'den) : **1.** feyizlendirme, bereketlendirme. **2.** kabı, taşacak derecede doldurma; taşıp yayılma, dağılma.

ifâza-bahş افاضه بخش (a. f. b. s.) : feyizlendiren, feyiz aldıran.

ifâze افازه (a. i.) : feyzlendirme, maksada eriştirme.

ifcâc افجاج (a. i.) : kuş ötmesi, cıvıldaması, cıvıldayış.

ifcâc-ı tuyûr : kuşların cıvıldayışı.

ifcâr افجار (a. i.) : **1.** birini fâcir, fitne sayma. **2.** birine günahkârlık yükleme. **3.** fecir zamânına girme.

ifcâs افجاس (a. i.) : uygunsuz ve mânâsız şeylerle böbürlenme.

ifdâh افضاح (a. i. fadîh'den) : kötülüğü, ayıbı, kusûru açığa vurma. (bkz : ifzâh)

ifdâl افضال (a. i. fadl'dan.) : lûtuf ve bağış. (bkz : ihsân).

iffet عفت (a. i.) : **1.** afîflik, temizlik. **2.** nâmus. **3.** kadın adı.

iffet an-iz-zinâ عفت عن الزنا (a. b. i.) : **huk.** [eskiden] bir kimsenin ömründe bir defa olsun gayri meşrû mukarenette bulunmamış olması.

iffet-fürûş عفت فروش (a. f. b. s.) : nâmus, taslıyan nâmus ve şereften bahseden.

iffetli, iffetlü عفتلى ، عفتلو a. s.) : **1.** iffet, nâmus sâhibi kadın. **2.** îtibarlı kadınların lâkabı.

ifhâh افهاه (a. i.) : âciz kılma.

ifhâm افحام (a. i. fuhûm'dan) : **1.** ağız açtırmama, susturma. **2.** bir münâkaşada, karşısındakini cevap veremiyecek hâle getirme.

ifhâm افهام (a. i. fehm'den.) : anlatma, anlatılma, bildirme, bildirilme.

ifhâr افخار (a. i. fahr'den.) : fahirlendirme, şereflendirme; şeref ve değerinden dolayı, birini bir başkasından üstün tutma.

ifhâş افحاش (a. i. fuhş'dan.) : kötü söyleme.

ifk افك ("ka" uzun okunur. a. i.) : bir suçu birine yükleme. (bkz : bühtân).

ifkar افقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : fakirleştirme.

iflâ' افلاء (a. i.) : memeden ayırma, sütten kesme. (bkz : iftâm).

iflâh افلاح (a. i.) : **1.** kutlu, başarılı olma. **2.** felâh bulma, selâmete çıkma, kötü bir durumdan kurtulup iyi bir duruma girme.

iflâk افلاق (a. i.) : mânâ, kelime îcâdetme.

iflâs افلاس (a. i. feles'den.) : **1.** tüccarın, borcunu ödeyemiyecek bir hâle gelmesi, top atma. **2.** bitirme, tüketme. [mal, para, bilgi v. b.].

ifnâ' افناء (a. i. fenâ'dan.) : **1.** yoketme, tüketme. **2.** malı, yersiz sarfetme.

ifnâ-yi beden : vücudu yok etme.

ifnâ-yi hayât : ömrünü tüketme.

ifnâ-yi mâl : malını sarfetme.

ifrâc افراج (a. i.) : açılma, ayrılma.

ifrâc-ül-bâhire : vapurun, iskeleden, sâhilden açılması.

ifrâd افراد (a. i.) : **1.** müfred, tek olarak söyleme. **2.** ayırma.

ifrâğ افراغ (a. i. ferâğ'dan) : **1.** kalıba dökme. **2.** şekillendirme, bir şekle sokma. **3. biy.** * boşaltım, **fr. excrétion.**

ifrâh افراح (a. i. ferah'dan) : ferahlandırma; sevindirme, memnûn etme. (bkz : iczâl).

ifrâm افرام (a. i.) : doldurma, doldurulma.

ifrâm-ı ibrîk : ibriğin doldurulması.

ifrâr افرار (a. i.) : firâra mecbûr etme, kaçırma, kaçırılma.

ifrât افراط (a. i. fart'dan.) : aşırı gitme, pek ileri varma.

ifrât-ı hiss : * aşırıduyu, **fr. hyperesthésie.**

ifrât-ı neşât : sevinç çoşkunluğu.

ifrât ü tefrît : birbirine tamâmen zıt olan iki uç.

ifrât-kâr افراطكار (a. f. b. s.) : ifrâta vardıran, aşırı giden, aşırı davranan.

ifrâz افراز (a. i. c. : ifrâzât) : **1.** bir bütünden bir parça ayırma; ayırma; ayrılma. **2.** (c. : ifrâzât) : **biy.** vücuttan, kan, cerahat, irin, ter.. gibi ayrılıp çıkan şey, * salgı; **fr. sécrétion.**

ifrâzât افرازات (a. i. ifrâz'ın c.) : **1.** bir bütünden parçalar ayırmalar; ayırmalar; ayrılmalar. **2. biy.** vücuttan, kan cerahat, irin, ter.. gibi ayrılıp çıkan şeyler, * salgılar, **fr. sécrétions.**

ifrâzât-ı dâime : **biy.** sidik gibi, uykuda bile beklemiyen ifrâzât, * salgı.

ifrâzât-ı cildiyye (cildin ifrâzâtı) : ter gibi cildin mesâmelerinden çıkan ifrâzât.

ifrâzât-ı munkatıa : mîdenin ifrâzâtı gibi, yalnız vazîfe sırasında harekette olan âzânın ifrâzâtı.

ifrâzciyân افرازجیان (a. t. f. b. i.) : darphânede sikke (para) kesenler.

ifrinka' افرنقاع ("ka" uzun okunur. a. i.) : [parmak] çıtırdatma.

ifrinka-ı esâbi' : parmak çıtırdatma.

ifrît عفریت (a. i. c. : efârît) : **1.** zararlı ve korkunç mitolojik mahlûk. **2. mec.** etrâfı birbirine katan korkunç insan.

ifrîz افریز (a. i.) : dam saçağı, sundurma.

ifsâd افساد (a. i. fesâd'dan.) : **1.** fesâda uğratma, uğratılma, bozma.

ifsâd-ı mi'de : mîde bozma. **2.** kargaşalık çıkarma, düzensizlik meydana getirme.

ifsâdât افسادات (a. i. ifsâd'ın c.) : düzensizlik meydana getirmeler, kargaşalıklar.

ifsâh افصاح (a. i. fasâhet'den.) : fesâhatle konuşma, açık ve düzgün söz söyleme.

ifsâh افساح (a. i. füshat'den.) : açma, genişletme.

ifsâh افساخ (a. i. fesh'den.) : unutma; akıldan çıkarma; ihmâl etme.

ifsâm افصام (a. i.) : **1.** yağmurdan sonra hava açılma. **2.** hastanın ateşi düşme. **3.** bitme, tükenme.

ifşâ' افشاء (a. i. c. : ifşâât) : gizli bir şeyi yayma; ortaya dökme, açığa vurma.

ifşâ-yi râz : sırrı açığa vurma.

ifşâât افشاآت (a. i. ifşâ'nın c.) : sırrı meydana atmalar, açığa vurmalar.

iftâ' افتاء (a. i. fetvâ'dan.) : fetva verme, bir işi fetvâ ile halletme. **Hizmet-i iftâ', Makam-ı iftâ', Mansıb-ı iftâ', Mesned-i iftâ** : şehislâmlık.

iftâl افتال (f. s.) : **1.** yarık, yırtık. **2.** dağınık.

iftâm افطام (a. i.) : memeden, sütten kesme. (bkz : iflâ').

iftân افتان (a. i.) : **1.** fitneye uğratma. **2.** ayartma. (bkz : iftitân).

iftâr افطار (a. i. fıtr'dan.) : **1.** oruç açma. **2.** ramazan akşamları verilen ziyâfet.

iftâriyye افطاريه (a. i.) : **1.** iftarlık; iftar için hazırlanmış çerez ve saire. **2.** [eskiden] pâdişah saraylarında, vüzerâ, âyân ve eşrâf konaklarında, dâvetlilere iftardan sonra diş kirâsı adı altında verilen bahşiş.

iftiâl افتعال (a. i.) : **1.** iş edinme, iş yapma. **2. a. gr.** beş harfli kelimelerin birinci bâbı, iftiâl bâbı.

iftiâl افتئال (a. i.) : fala bakma, fal tutma.

ifticâ' افتجاء (a. i.) : apansızın, birdenbire olma. (bkz : fücceten).

iftidâh افتضاح (a. i. fadâhat'den.). (bkz : iftizâh).

iftihâr افتخار (a. i. fahr'den.) : **1.** öğünme; koltuk kabartma. **2.** şeref, şan.

iftihâr-ül-ulemâ, iftihâr-ül-emâsil, iftihâr-üş-şuarâ : ulemânın(sarıklılar) şânına, benzerlerinin ve şâirlerin övünmelerine sebebolan. [sarıklılar için kullanılan resmî tâbir].

iftihâriyyât افتخاريات (a. i. c.): iftihar yolunda söylenen sözler.

iftihâs افتحاص (a. i.) : gerçeği dikkatle araştırma; gerçek dikkatle araştırılma.

iftikad افتقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : arayıp sorma, aranıp sorulma.

iftikâk افتكاك (a. i. fekk'den.) : rehinden çıkarma, rehinden kurtarma.

iftikâl افتكال (a. i.) : fazla çalışma, bir işte çok emek harcama.

iftikar افتقار ("ka" uzun okunur. a. i. fakr'den.) : **1** fakirlik gösterme. **2.** büyük, çok ihtiyâcı olma **3.** alçakgönüllülük. (bkz : tevâzu').

iftikâriyye افتكاريه (a. i. fikr'den.) : **fr. idéalisme.**

iftikâriyye-i târihiyye : **fr. idéalisme historique.**

iftilâl افتلال (a. i.) : **1.** savaştan yılma [asker]. **2.** bükülme.

iftinân افتنان (a. i.) : birbirini tutmıyan, düzensiz söz söyleme.

iftirâ' افتراء (a. i. c. : iftirâât) : birine aslı olmıyan bir suç yükleme. (bkz : bühtân, ifk).

iftirâât افتراآت (a. i. iftirâ'ın c.) : aslı olmıyan suç yüklemeler.

iftirâk افتراق (a. i. fark'dan.) : **1.** ayrılma, dağılma; perîşan olma.

iftirâk-ı izâm : **anat.** kemiklerin dağılması. **2.** ayrılık, hicrân.

iftirâs افتراس (a. i.) : avlayıp parçalama, yırtıp paralama; zorla yere yıkma.

iftisâd افتصاد (a. i.) : kan alma.

Mevsim-i iftisâd (kan alma mevsimi) : mayıs, eylül ayları.

iftisâl افتصال (a. i.) : **1.** sütten kesilme. **2.** fidanı, kökiyle çıkarıp, başka yere dikme.

iftitâh افتتاح (a. i. feth'den.) : **1.** açma; açılma. **2.** başlama.

iftitâh-ı kelâm : sözün başlangıcı.

iftitâh tekbîrî : namaza başlarken söylenen "Allâhü ekber" sözü.

iftitân افتتان (a. i. fitne'den.). (bkz : iftân).

iftiyâl افتيال (a. i.) : fal tutma.

iftizâh افتضاح (a. i. fazâhat'den.) : **1.** rezîl olma. **2.** bir şeyi kırma, bir şeyi kırarak ufaltma.

iftizâz افتضاض (a. i.) : **1.** kızın, kızlığını bozma. (bkz : izâle-i bikr). **2.** dul kadının, iddet zamânını doldurması.

ifzâh افضاح (a. i. fazîh'den.) : kötülüğü, ayıbı, kusûru açığa vurma. (bkz : ifdâh).

ifzâl افضال (a. i. fazl'dan.). (bkz : ifdâl).

îgal ایغال ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. pek uzağa gitme. 2. acele ile birini bir yere sokma.

igare اغاره ("ga" uzun okunur. a. i.) : 1. gece baskını yapma. 2. çapul, yağma etme. [Arapçadaki mânâsı : "gayrete düşürme, teşvîketme" dir].

igase اغاثه ("ga" uzun okunur. a. i.) : yardım etme.

igaza اغاظه ("ga" uzun okunur. a. i.) : darıltma, kızdırma.

iğbirâr اغبرار (a. i. gubâr'dan.) : 1. gubarlanma, tozlanma. 2. kırılma, gücenme.

iğdiş اگدش (f. s.) : 1. melez. 2. burulmuş, enenmiş [at].

iğfâl اغفال (a. i. gaflet'den.) : 1. gaflete düşürüp, yanıltıp yanlış bir iş yaptırma. 2. aldatma, aldatılma.

iğfâlât اغفالات (a. i. iğfâl'in c.) : gaflete düşürmeler, aldatmalar, aldatışlar.

iğfâliyyât اغفاليات (a. i. c.) : gaflete düşürmek, yanıltıp aldatmak için söylenilen sözler.

iglâ' اغلاء (a. i. galâ'dan.) : 1. fiyatını yükseltme, pahalılandırma. 2. kaynatma, kaynatılma.

iglâf اغلاف (a. i. gılâf'dan.) : gılafına, kılıfına, kınına sokma. (bkz : igmâd).

iğlâk اغلاق (a. i.) : 1. kapama. (bkz : sedd). 2. (ed. c. : iğlâkat) : sözü muğlak, karışık ve anlaşılmıyacak şekilde söyleme.

iğlâk-ı kelâm : sözü muğlâk, anlaşılmaz hâle sokma.

iğlâkat اغلاقات ("ka" uzun okunur. a. i. iğlâk'ın c.) : muğlâk, karışık, anlaşılmaz sözler.

iğlâl اغلال (a. i.) : gallelenme, tarlada mahsul, ekin erişme.

iglât اغلاط (a. i. gallat'dan.) : yalışa götürme.

iglâz اغلاظ (a. i. galîz'den. c. : lâzât) : galîz, kaba, fenâ söz söyleme.

iglâzât اغلاظات (a. i. iglâz'ın c.) galiz, kaba sözler.

igmâ' اغماء (a. i.) : **hek.** bayılm kendinden geçme.

igmâd اغماد (a. i.) : 1. kınına, kı fına sokma. (bkz : iglâf).

igmâd-ı seyf : kılıcı, kınına sokma. 2. birç şeyleri bir yere tıkma.

igmâm اغمام (a. i.) : gamlandırm kederlendirme, acılandırma.

iğmâz اغماز (a. i.) : ayıplama.

iğmâz اغماض (a. i.) : göz yumma, görmemezlikten gelme.

iğmâz-ı ayn : kabâhate, kusûra göz yumma.

ignâ' اغناء (a. i. gınâ'dan.) : 1 zengin etme, edilme. 2. başka bir şeye ihtiyaç bırakmama, muhtaç bırakmama.

iğrâ' اغراء (a. i.) : 1. rağbetlendirme. 2. hırsını uyandırma. 3. teşvîketme, azdırma, kışkırtma.

igrâb اغراب (a.i.) : uzaklara yolculuk etme.

igrâd اغراد (a. i.) : güzel ve yüksek sesle şarkı söyleme.

igrâk اغراق (a. i.) : 1. gark etme, suda boğma. 2. (ed. c. : igrâkat) olması, akla yakın geldiği halde, imkânsız bulunan mübâlâğa, büyültme.

igrâkat اغراقات ("ka" uzun okunur. a. i. igrâk'ın c.) : mübâlâğalar, aşırı büyültmeler.

igrâkıyyât اغراقيات (a. i. c.) : iğrak, mübâlâğa sûretiyle söylenen saçma sapan sözler.

igrâm اغرام (a. i.) : borç ödetme.

igrâs اغراس (a. i.) : **1.** toprağa dikme, dikilme. **2.** ağaç dikme. (bkz : gars).

igsâs اغساس (a. i.) : güzel yemek yedirme, yedirilme.

igsâs اغصاص (a. i.) : tazyîk etme, sıkıştırma; bir yer halkını sıkıntıya düşürme, düşürülme.

igsûn, egsûn اگسون ، اگسون (f. i.) : büyüklerin giydikleri süslü, değerli elbise.

igşâ' اغشاء (a. i.) : örtme, kapama.

igşâş اغشاش (a. i.) : **1.** kışkırtma. **2.** acele ettirme.

igtâ' اغطاء (a. i.) : **1.** bir nesne uzanarak başka bir nesneyi örtme. **2.** ağacın dalları, uzayarak yerlere sürünme. **3.** asma yeşerme.

igtidâ' اغتداء (a. i. gıdâ'dan.) : gıdâlanma, yiyip içme. (bkz : igtizâ').

iğtilâ' اغتلاء (a. i.) : hızlı, çabuk yürüme.

iğtilâf اغتلاف (a. i.) : gılaflanma, kılıf içine girme.
iğtilâf-ı seyf : kılıcın kınına girmesi.

iğtilâl اغتلال (a. i.) : **1.** içme. **2.** elbiseyi üstüste giyme. **3.** hayvanın çok susaması. **4.** iyi sağılmamasından dolayı koyun hastalanma.

iğtilâm اغتلام (a. i.) : hırs ve şehvetin galip gelmesi.

igtimâd اغتماد (a. i. gımâ'dan.) : **1.** kılınç kınına girme. **2.** birisi geceye girme.

igtimâm اغتمام (a. i. gamm'dan.) : gamlanma, kederlenme.

igtimâs اغتماس (a. i.) : suya dalma.

iqtimâz اغتماض (a. i.) : gözünü yumma.

igtinâ' اغتناء (a. i. gınâ'dan) : zenginleşme, zengin olma.

igtinâm اغتنام (a. i.) **1.** ganîmet sûretiyle alma, yağma ve talan etme. **2.** zahmetsiz bir kazanç gözüyle bakma.

iğtinâm-ı fursat : fırsatı kaçırmama, fırsattan faydalanma.

igtirâb اغتراب (a. i. gurbet'den.) : **1.** gurbete çıkma. **2.** göz önünden kaybolma. **3.** [Güneş ve Ay gibi şeyler] batma. (bkz : gurûb).

igtirâf اغتراف (a. i.) : eliyle su alma, avuçla su içme.

igtirâk اغتراق (a. i. gark'dan.) : **1.** gark olma, suda boğulma. **2.** soluğu kuvvetle içe çekme.

igtirâr اغترار (a. i. gurûr'dan.) : **1.** mağrur olma, gururlanma, güvenilmiyecek şeye güvenme. **2.** aldanma. **3.** gaflette bulunma.

igtirâren اغتراراً (a. zf.) : mağrur olarak, güvenerek.

igtisâb اغتصاب (a. i. gasb'dan. c. : igtisâbât) : gasbetme, zorla alma.

igtisâbât اغتصابات (a. i. igtisâb'ın c.) : gasbetmeler, zorla almalar.

igtisâl اغتسال (a. i. gasl'den) : gereğine uygun olarak gusletme, yıkanma.

iğtişâş اغتشاش (a. i. gış'dan. c. : iğtişâşât) : **1.** karışıklık. **2.** duruluğu, saflığı kaybolma, bozulma.

igtişâşât اغتشاشات (a. i. iğtişâş'ın c.) : karışıklıklar, bozukluklar, fenâlıklar.

igtitâ' اغتطاء (a. i.) : bir şeye sarınma, örtünme.

igtiyâb اغتياب (a. i. gıyâb'dan.) : gıybet etme, arkadan zemmetme, yerme.

igtiyâl اغتيال (a. i.) : birden bastırıp yok etme.

igtiyâr اغتيار (a. i.) : **1.** faydalanma. **2.** erzak edinme.

igtiyâz اغتياظ (a. i.) : gayızlanma, öfkelenme, kızma.

igtizâ' اغتذاء (a. i. gızâ'dan.) : gıdalanma, yiyip içip beslenme. (bkz : igtidâ').

igtizâb اغتضاب (a. i.) : gazebe gelme, kızma, darılma.

igvâ' اغواء (a. i. gavâye'den.) : azdırma, azdırılma, baştan çıkarma, çıkarılma, yolunu şaşırtma, ayartma, ayartılma.

igzâ' اغضاء (a. i.) : görmemezliğe gelme.

igzâ' اغزاء (a. i. gazâ'dan.) : gazâya, cenge, savaşa gönderme, gönderilme.

igzâb اغضاب (a. i. gazab'dan.) : gazeplendirme, gazebe getirme, kızdırma, kızdırılma.

îhâ ايحا (a. i.) : gönderme, sevketme.

ihâb اهاب (a. i.) : ham deri.

i'tâ).

îhâb ايهاب (a. i.) : verme. (bkz :

ihâfe اخافه (a. i. havf'den.) : korkutma, korkutulma. (bkz : tahvîf, tehdîd).

ihâka احاقه (a. i.) : **1.** kuşatma. **2.** bir hâdiseyi bir adama yükleme, birinin üzerine atma.

ihâke احاكه (a. i.) : te'sîr etme.

ihâle احاله (a. i. havl'den.) : bir işi birçok isteklilerin arasından en uygun görülen şartlarla kabûl edene bırakma.

ihâleten احالةً (a. zf.) : ihâle sûretiyle, ihâle ederek.

îhâm ايهام (a. i. vehm'den. c. : îhâmât) : **1.** vehme düşürme. **2. ed.** iki mânâlı kelimelerden en az kullanılan mânâyı bilerek kullanma.

îhâm-ı kabîh : edep ve terbiye dışı olan mânâyı bilerek kullanma.

ihâme اخامه (a. i.) : çadır kurma.

îhân ايهان (a. i. vehn'den.) : **1.** birini zayıf, kuvvetsiz tutma; gücsüzlendirme. **2.** birini tahkir etme, hor görme.

ihan احن (a. i. ihnet'in c.) : gazaplar, öfkeler, hiddetler.

ihâne, ihânet احانه ، احانت (a. i.) : mahvetme.

ihânet اهانت (a. i. hevn'den.) : **1.** haksızlık. **2.** hayınlık, kötülük.

ihâse احاثه (a. i.) : toprağı kazıp içinde bir şey arama.

îhâş ايحاش (a. i.) : bir kimsenin nâmusuna dokunma.

ihâşe احاشه (a. i.) : avı, tuzağa düşürmek üzere sürüp götürme.

ihâta احاطه (a. i.) : **1.** bir şeyin etrâfını çevirme, sarma, kuşatma, etrâfı çevrilme, kuşatılma, sarılma. **2.** tam kavrayış, anlayış, geniş bilgi.

ihâze اخاذه (a. i.) : **1. tar.** hükümdârın verdiği yer, timar. **2.** kalkanın tutulacak yeri.

ihbâ' اخباء (a. i. habâ'dan.) : **1.** örtme, gizleme. **2.** ateşi basıp söndürme.

ihbâk احباق (a. i.) : yumuşaklıkla söz dinleme, boyun eğme. (bkz : inkıyâd, mutâvaat).

ihbâr اخبار (a. i. haber'den. c. : ihbârât) : haber verme, bildirme, anlatma. (bkz : inbâ').

ihbârât اخبارات (a. i. ihbâr'ın c.) : haber vermeler, bildirmeler, anlatmalar.

ihbârî, ihbâriyye اخبارى ، اخباريه (a. s.) : **1.** habere âit, haberle ilgili. **2. i. gr.** basit zaman.

ihbâriyyât اخباريات (a. i. c.) : haberle ilgili cümleler.

ihbâriyye اخباريه (a. i.) : **1.** haber verme kâğıdı. (bkz : ihbârnâme). **2.** haber verme ücreti.

ihbâr-nâme اخبار نامه (a. f. b. i.) : haber verme kâğıdı, yazı ile haber verme, bildirme.

ihbâs احباس (a. i.) : hayır için, iyilik için, savaş için mal ve hayvan vakfetme.

ihbâs احباص (a. i.) : birinin hakkını yok etme.

ihbât احباط (a. i.) : **1.** iptâl etme. **2.** işin karşılığını verme.

ihcâc احجاج (a. i.) : hac vazîfesini yapmak için bedel gönderme, gönderilme.

ihcâf احجاف (a. i.) : eksiklik, noksanlık.

ihcâl اخجال (a. i. hacl'den.) : utandırma, utandırılma.

ihcâm احجام (a. i.) : **1.** bir şeyden korkup vaz geçme, cayma. **2.** men olunma.

ihdâ احدى (a. s.) : bir. ["ahad" in müennesi].

ihdâ aşer : on bir. (bkz : yâz-deh).

ihdâ' اهداء (a. i. hediyye'den.) : **1.** hediye verme, hediye etme, hediye gönderme, armağan yollama. **2.** (hidâyet'den.) doğru yola götürme.

ihdâd احداد (a. i.) : keskinleştirme.

ihdâf اهداف (a. i.) : karşısına dikilip durma, hedef olma.

ihdâiyye اهدائيه (a. i.) : hediye etme, armağan verme vesîlesiyle yazılan yazı.

ihdâl اخضال (a. i.) : ıslatma, ıslatılma. (bkz : ihzâl).

ihdâr اخدار (a. i. hadr'dan.) : **1.** bir uzvun, organın hissini iptâl etme, uyuşturma, **fr. anesthésie. 2.** genç kızı yaşmaklandırma; ferâce giydirme.

ihdâr اهدار (a. i.) : iptâl etme, hükümsüz bırakma.

ihdâr-ı dem : **huk.** maktûlün diyetini katilden aldırmamak.

ihdâs احداث (a. i. hades'den.) : meydana getirme, ortaya çıkarma.

ihevât اخوات (a. i. ihve'nin c.) : **1.** sâdık, samîmî, candan dostlar. **2.** tarîkat arkadaşları.

ihfâ' اخفاء (a. i. hafî'den.) : gizleme, saklama, saklanılma.

ihfâf اخفاف (a. i.) : **1.** hafifletme. **2.** birinin izzeti nefsini kıracak söz söyleme.

ihfîk اخفيق (a. i.) : yer sarsıntısının yaptığı çatlaklıklar, yarıklar.

ihfîk-ül-arz : yer yarığı.

ihkab احقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : arkası kesilme.

ihkad احقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : başkasında kin ve garaz uyandırma.

ihkak احقاق ("ka" uzun okunur. a. i. hakk'dan.) : hakkı yerine getirme, hak, yerine getirilme.

ihkak-ı hakk : bir hakkı usûlü dâiresinde yerine getirme, hir hakkı mürâfaa ve muhâkeme netîcesinde ispat ve izhâr etme. [kelime, dâima "hakk" kelimesiyle birlikte kullanılır].

ihkâm احكام (a. i. hakem ve tahkîm'den.) : muhkem kılma, sağlamlaştırma. ["ihkâm" mâneviyatta, "tahkîm" maddiyatta kullanılır].

ihlâ' احلاء (a. i. hulv-den.) : tatlılaştırma, tatlılandırma. (bkz : hulv).

ihlâ' اخلاء (a. i.) : hâlî, boş bırakma, boşaltma. (bkz : tahliye).

ihlâ-i sebîl : yolunu açık bırakma.

ihlâf احلاف (a. i.) : yemin ettirme. (bkz : kasem).

ihlâk اهلاك (a. i. helâk'den.) : **1.** helâk etme, öldürme, öldürülme, yok etme. **2.** harcama, tüketme.

ihlâl اخلال (a. i. halel'den.) : halel getirme, bozma, sakatlama.

ihlâl احلال (a. i. mahall'den.) : yer gösterme, yerleştirme, **fr. localisation.**

ihlâs احلاس (a. i.) : müşteriyi aldatma; iflâs etme.

ihlâs اخلاص (a. i. hulûs'dan. c. : ihlâsât) : **1.** hâlis, temiz, doğru sevgi. **2.** gönülden gelen dostluk, samîmiyet, doğruluk, bağlılık. **Sûre-i ihlâs** (ihlâs sûresi) : Allah'ın birliği akidesini bildirme ve Kur'ân-ı Kerîm-in "Kul hüvallahü ahad..." âyetiyle başlıyan 112 nci sûresi.

ihlâs-mend اخلاصمند (a. f. b. s.) : temiz yürekli.

ihlâs-mendâne اخلاصمندانه (a. f. zf.) : temiz yürekli olana yakışacak sûrette.

ihlâs-mendî اخلاصمندى (a. f. b. i.) : temiz yüreklilik.

ihlâs-perver اخلاص پرور (a. f. b. s.) : ihlâs sâhibi, temiz yürekli.

ihlâs-perverâne اخلاص پرورانه (a. f. zf.) : ihlâs-perver, temiz yürekli olana yakışacak sûrette.

ihlâs-perverî اخلاص پرورى (a. f. b. i.) : ihlâs sâhibi, temiz yürekli olma.

ihlîl احليل (a. i. c. : ehâlîl) : **anat. 1.** erkeklik uzvunun, organının deliği; sidik yolu. **2.** memedeki sütün aktığı yer.

ihlîlec أهليلج (a. i.) : tohumları müshil olarak kullanılan ve "kara helile' veyâ "sarı helile" denilen bir çeşit ilâç.

ihlîleci اهليلجى (a. s.) : yumurta biçiminde olan. (bkz : beyzî).

ihmâ' احماء (a. i.) : bir şeyi ateşte kızdırma.

ihmâd اخماد (a. i.) : ateşin alevini söndürme, alev söndürülme.

ihmâl احمال (a. i. haml'den) : yükletme, yükletilme.

ihmâl اهمال (a. i.) : ehemmiyet vermeme, mühimsememe, boşlama, terk etme; hâliyle bırakma; savsaklama.

ihmâl-i kıyem : **fels. adiaphorie.**

ihmâl-kâr اهمالكار (a. f. b. s.) : ihmalci, işi savsaklıyan.

ihmâm اهمام (a. i.) : **1.** mahzûn etme, kederlendirme. **2.** yaşlandırma, ihtiyarlatma.

ihmirâr, ihmîrâr احمرار ، احميرار (a. i. hamr'den.) : **1.** kızarma, kızıllık. **2. hek.** kızıl hastalığı.

ihmirâr-ı cildî : **hek.** ürtiker.

ihnâ' احناء (a. i.) : merhamet etme; acıma.

ihnâc احناج (a. i.) : bir şeyi bir yana eğme, bir şey bir yana eğilme.

ihnâk احناق (a. i. hunk'dan.) : gazaplandırma, kin bağlama.

ihnet احنت (a. i. c. : ihan) : gazap, hiddet, öfke. (bkz : gayz, kîn).

ihrâ' احراء (a. i.) : eksiltme, eksiltilme.

ihrâb اخراب (a. i.) : harâbetme, edilme.

ihrâb اهراب (a. i.) : **1.** azmetme. **2.** kaçmaya mecbur kılma.

ihrâb احراب (a. i.) : kavgayı kızıştırma, harb kızıştırılma.

ihrâc اخراج (a. i. hurûc'dan. c. : ihrâcât) : **1.** dışarı atma; çıkarma. **2.** fazla malı, yurt dışına gönderme.

ihrâcât اخراجات (a. i. ihrâc'ın c.) : bir memleketten başka memlekete mal satma. ["idhâlât" ın zıddı], **fr. exportation.**

ihrâk اهراق (a. i.) : dökme, akıtma.
ihrâk-ı dumû : gözyaşı dökme.

ihrâk احراق (a. i. hark'dan.) : **1.** yakma, yakılma. (bkz : hark).

ihrâk bi-n-nâr : ateşte yakma. **2.** yangın.

ihrâkan احراقاً (a. zf.) : yakmak sûretiyle.

ihrâm احرام (a. i. harem'den) : **1.** hacıların Kâbe'yi tavâf için Mekke hâricinde örtünmeğe mecbûr oldukları dikişsiz bürgü. **2.** Arapların büründükleri büyük yün çarşaf. **3.** sedire veyâ yere serilen yün yaygı.

ihraz احراز (a. i.) : **1.** alma, kazanma, elde etme. **2.** erişme.

ihrîz احريض (a. i.) : kımıldanmıya hâli olmıyan, dermansız, bitkin.

ihsâ' اخثاء (a. i.) : hayvan tezeği yakma.

ihsâ' احصاء (a. i. hasâ'dan. c. : ihsâiyyât) : sayma, sayılma. **Nâ-kabil-i ihsâ** : sayılamaz.

ihsâ' اخصاء (a. i.) : **1.** yalnız bir ilim ve sanat ile uğraşıp onda geniş bilgi elde etme. **2.** husyelerini çıkarma, hadım etme, iğdiş etme, eneme.

ihsâb اخصاب (a. i.) : ucuzlama, ucuzluğa erişme.

ihsâd احصاد (a. i.) : biçme, biçtirme [ekin, ot].

ihsâî احصائی (a. s.) : sayım ile, sayma ile ilgili.

ihsâiyyât احصائیات (a. i. ihsâ'nın c.) : istatistik, **fr. statistique.**

ihsâiyyûn اخصائیون (a. i. c.). (bkz : ihtisâsiyyûn).

ihsân احصان (a. i. hısn'dan.) : bir yeri sağlamlaştırma.

ihsân احسان (a. i. hasen'den. c. : ihsânât) : **1.** iyilik etme. **2.** bağış, bağışlama. **3.** verilen, bağışlanan şey. (bkz : atiyye). **4.** lûtuf, iyilik. **El-ihsânü bi-t-temâm** : bir şey verilince tam verilmeli; bir iyilik edilince tam edilmeli.

ihsân ale-l-ihsân : ihsan üstüne ihsan, katmerli bağış. **5.** erkek ve kadın adı.

ihsânât احسانات (a. i. ihsân'ın c.) : ihsanlar. (bkz : ihsân).

ihsân-dîde احساندیده (a. f. b. s. c. : ihsân-didegân) : ihsan, lûtuf, iyilik görmüş, bahşiş almış, minnetli olan, minnettar.

ihsân-dîdegân احساندیدگان (a. f. b. s. ihsân-dîde'nin c.) : ihsân, lûtuf, iyilik görmüşler, bahşiş almış olanlar, minnettar bulunanlar.

ihsânen احساناً (a. zf.) : ihsân sûretiyle; iyilik ederek; bağışlıyarak.

ihsân-nâme احساننامه (a. f. b. i.) : **ed.** iltifat ve tahsîni hâvi yazılan mektup.

ihsâr احصار (a. i. hasr'dan.) : kısalma; kısaltma. [Arapçada "birini tazyik etme", "işinden alıkoyma" mânâlarındadır].

ihsâs احصاص (a. i.) : hisse verme, verilme, pay etme.

ihsâs-ı ganâim : ganîmetleri, düşmandan ele geçirilen malları pay etme.

ihsâs احشاش (a. i.) : kandırma. (bkz : tergîb).

ihsâs احساس (a. i. hiss'den. c. : ihsâsât) : **1.** üstü kapalı anlatma, duyurma, sezdirme. **2. psik.** * duyum.

ihsâsât احساسات (a. i. ihsâs'ın c.) : **1.** üstü kapalı anlatmalar, duyurmalar, sezdirmeler. **2.** duyumlar.

ihsâsî احساسى (a. s.) : **psik.** * duyumsal.

ihşâd احشاد (a. i.) : birikme, biriktirme. [insan hakkında].

ihşâm احشام (a. i.) : utandırma,kızdırma.

ihtâ' اخطاء (a. i.) : **1.** hatâya düşürme, düşürülme. **2.** yanılma, yanıltılma.

ihtâr اخطار (a. i. hutûr'dan c. : ihtârât) : **1.** hatırlatma. **2.** dikkatini çekme; tenbih.

ihtârât اخطارات (a. i. ihtâr'ın c.) : **1.** hatırlatmalar. **2.** dikkati çekmeler; tenbihler.

ihtibâ' اختباء (a. i. habâ'dan.) : özenerek saklayıp gizleme, gizlenilme.

ihtibâk احتباك (a. i.) : kumaş dokuma, bez örme; sarma denilen işlemeyi örme.

ihtibâl احتبال (a. i. habl'den.) : ip ağı ile tuzak kurarak avlanma.

ihtibâr اختبار (a. i. haber'den.) : yoklama, deneme, sınama [bir kimseyi].

ihtibârî اختبارى (a. s.) : **1.** yoklama, deneme, sınama ile ilgili, tedbîrî, tecrübî. **2. fels.** ampirik, **fr. empirique.**

ihtibâriyye اختباريه (a. i.) : **1.** deneyip, yoklayıcı; tedbîriyye, tecrübiyye. **2.** ampirizm, **fr.** empirisme.

ihtibâs احتباس (a. i. habs'den.) : **1. tutulma,** tutukluk.

ihtibâs-ı bel : hek. idrar tutukluğu, idrar zorluğu.

ihtibas-ı hayz : hek. hayiz görememe, aybaşı tutukluğu. **2.** hapsetme, hapsolunma, kapanıp kalma.

ihticâb احتجاب (a. i. hicâb'dan.) : **1.** hicab, perde altına girme, saklanma, gizlenme. **2.** doğumun, belli zamânından fazla uzaması.

ihticâc احتجاج (a. i. hüccet'den. c. : ihticâcât) : delil, vesîka, şâhit, * tanık gösterme.

ihticâcât احتجاجات (a. i. ihticâc'ın c.) : delil, vesîka, şâhit göstermeler.

ihticâcen احتجاجاً (a. zf.) : ihticâc, delil, şâhit gösterme yoliyle.

ihticâm احتجام (a. i. hacâmet'den.) : **1.** hacamat olma, kan aldırma. (bkz : fasd). **2. hek.** organlardan birinin vazîfesi şiddetlenme.

ihticân احتجان (a. i.) : bir yerin etrâfına duvar veyâ çit çekme.

ihtidâ' اختداع (a. i. hada'dan) : **1.** hîlekârlık, hîlecilik. **2.** aldatma, oyun etme.

ihtidâ' اهتداء (a. i. hidâyet'den.) : doğru yola girme, İslâm dînini kabûl etme, Müslüman olma.

ihtidâ' اختضاع (a.i.) : tevâzu', gönül alçaklığı. (bkz : ihtizâ').

ihtidâb اختضاب (a. i.) : **1.** boyanma, renklenme. **2.** kına ile saç ve sakal boyanma. (bkz : ihtizâb).

ihtidâd احتداد (a. i.) : **1.** keskinleşme.

ihtidâd-ı seyf-i cihâd : kutlu savaş kılıcının keskinleşmesi. **2.** çok hiddetlenme, kızma. **3.** kan seyrinin hızlanması. **4.** hastalık a'râzının azması.

ihtidâr اختدار (a. i.) : perde tutma, örtülenme.

ihtifâ' اختفاء (a. i. hafî'den.) : saklanma, gizlenme.

ihtifâ' احتفاء (a. i.) : çıplak ayakla yürüme.

ihtifâd احتفاد (a. i.) : sür'atle işleme, acele yapma.

ihtifâf احتفاف (a. i.) : **1.** yüzdeki kılları giderme. **2.** kuşatma.

ihtifâl احتفال (a. i. c. : ihtifâlât) : büyük bir kalabalıkla yapılan merâsim, tören yapma, anma töreni.

ihtifâlât احتفالات (a. i. ihtifâl'in c.) : merâsimler, törenler; anma törenleri.

ihtifâr احتفار (a. i. hafr'dan.) : kazma, kazılma.

ihtifâz احتفاظ (a. i.) : **1.** darılma. **2.** bir şeyi nefsine hasretme.

ihtîkâ' احتكاء (a. i.) : **1.** dimağ heyecânı. **2.** bir şeyin sağlamlığı.

ihtikâk احتكاك (a. i. hikke'den) : **1.** sürülme, biribirine sürünme, değme. **2.** kaşınma.

ihtikâk-i himâr : eşeğin sürtünüp kaşınması.

ihtikak احتقاق ("ka" uzun okunur. a. i.) : **huk.** iki taraftan her birinin "hak benimdir" diye ayak diremesi.

ihtikan احتقان ("ka" uzun okunur. a. i. hakn'dan) : **1.** kan yürümesi, kanın bir yere toplanması, birikmesi. **2.** tenkıye yapma, şırınga ile göden bağırsağına su alma.

ihtikan-ı dem : **hek.** vücûdun bir tarafına kan hücûmu.

ihtikar احتقار (a. i. hakâret'den) : **1.** hor, hakir görme. **2.** hakarete katlanma.

ihtikar-ı nefs : nefsini hor görme.

ihtikâr احتكار (a. i.) : halkın, yiyecek ve içecek gibi zarûrî ihtiyaçlarını ucuz ucuz toplayıp, fırsat bulunca pahalı pahalı satma, vurgunculuk, boğuntu, madrabazlık.

ihtikâren احتكاراً (a. zf.) : ihtikâr sûretiyle, vurgunculukla, boğuntu ile, madrabazlıkla.

ihtilâ' اختلاع (a. i.) : kadın, mehrinden vaz geçip veyâ çok para verip kocasından boşanma, nikâhı bozdurma.

ihtilâ' اختلاء (a. i.) : tâze ot biçme.

ihtilâb اختلاب (a. i.) : aldatma, aldatılma.

ihtilâb احتلاب (a. i.) : süt sağma.

ihtilâc اختلاج (a. i. c. : ihtilâcât) : **1.** çarpıntı, çarpınma. **2.** seğirme. **3.** etler gevşeyip büzülme. **4.** havâle nöbeti tutma.

ihtilâc-ı ayn : göz seğirmesi.

ihtilâcât اختلاجات (a. i. ihtilâc'ın c.) : ihtilâçlar, çarpınmalar, çarpıntılar, seğirmeler.

ihtilâcât-ı asabiyye : asabî çarpıntılar.

ihtilâf اختلاف (a. i. hilâfet'den. c. : ihtilâfât) : ayrılık, uymayış, uymama, anlaşmazlık, aykırılık.

ihtilâf-i dâr : mûris ile vâristen her birinin başka başka ülkeler ehâlîsinden olması.

ihtilâf-ı re'yi ümmet : halkın fikirlerinin başka başka olması.

ihtilâfât اختلافات (a. i. ihtilâf'ın c.) : ayrılıklar, uymayışlar, uymamalar, anlaşmazlıklar, aykırılıklar.

ihtilâf-dâr اختلافدار (a. f. b. s.) : **huk.** mirasçı ile miras bırakanın, başka başka memleketler halkından olması.

ihtilâk احتلاق (a. i.) : tıraş etme, tıraş edilme.

ihtilâk اختلاق (a. i.) : yalan uydurma.

ihtilâken اختلاقاً (a. zf.) : ihtilak yoliyle, uydurarak.

ihtilâkıyyât اختلاقيات (a. i. c.) : yalanlar, uydurma olarak söylenilen sözler.

ihtilâl اختلال (a. i. halel'den. c. : ihtilâlât) : bozukluk, bozulma, karışıklık, düzensizlik.

ihtilâl-i dimâğ : beyin bozukluğu.

ihtilâl-i nizâm : nizam bozukluğu.

ihtilâl-i umûr : işlerin bozukluğu.

ihtilâm احتلام (a. i. hulm'den.) : **1.** düş azma. **2.** bâliğ olma, ergen olma.

ihtilâs اختلاس (a. i. c. : ihtilâsât) : **1.** kapma, kapılma. **2.** çalma [sırkat], para çalma, aşırma.

ihtilâs-ı vakt : işler arasında vakit bulabilme.

ihtilâsât اختلاسات (a. i. ihtilâs'ın c.) : sirkatler, çalmalar, kapmalar, aşırmalar.

ihtilâs-kâr اختلاسکار (a. f. b. s. c. : ihtilâs-kârân) : ihtilâs eden, çalan, kapan, aşıran.

ihtilâs-kârân اختلاسکاران (a. f. b. s. ihtilâs-kâr'ın c.) : ihtilâs edenler, çalanlar, kapanlar, aşıranlar.

ihtilâs-kârâne اختلاسکارانه (a. f. zf.) : ihtilâskâra, çalana, kapana, aşırana yakışacak sûrette.

ihtilât اختلاط (o. i. halt'dan.) : **1.** karışma, katışma. **2.** karşılaşıp görüşme.

ihtilât-gâh اختلاطگاه (a. f. b. i.) : ihtilât yeri.

ihtimâ' احتماء (a. i. himye'den) : **1.** perhiz. **2.** sığınma. **3.** kaçınma.

ihtimâl احتمال (a. i. haml'den. c. : ihtimâlât) : **1.** yüklenme, çekme. (bkz : tahammül). **2.** mümkün olma, mümkünlük, bir şeyin olabilmesi. **3. zf.** belki.

ihtimâlât احتمالات (a. i. ihtimâl'in c.) : olabilecek, olması mümkün olan şeyler.

ihtimâlât-ı baîde : uzak ihtimaller.

ihtimâlât-ı karîbe : yakın ihtimaller.

ihtimâliyye احتماليه (a. i.) : **fels.** * olasıcılık, **fr. probabilisme.**

ihtimâm اختمام (a. i.) : süpürme, süprülme.

ihtimâm-ı beyt : evi süpürme.

ihtimâm احتمام (a. i.) : elemden, kederden dolayı uyuyamama.

ihtimâm اهتمام (a. i. hemm'den c. : ihtimâmât) : dikkatle, gayretle çalışma, özenle iş görme.

ihtimâr احتمار (a. i. hamr'den.) : mayalanma, kendiliğinden köpürüp kabarma, ekşiyip mayalanma.

ihtinâc احتناج (a. i.) : meyletme, bir şeye dönme.

ihtinâk اختناق (a. i. hank'dan.) : boğulma, nefes alamıyarak ölme.

ihtinâk-ı rahm : **hek.** isteri, **fr. hystérie.**

ihtinân اختتان (a. i.) : sünnet olma.

ihtirâ' اختراع (a. i. c. : ihtirâât) : benzeri görülmemiş bir şey îcâdetme, vücûda getirme, getirilme.

ihtirâât اختراعات (a. i. ihtirâ'ın c.) : ihtirâ olunan, yoktan meydana getirilen şeyler.

ihtirâb احتراب (a. i.) : cenkleşme, kavga etme.

ihtirâî اختراعی (a. s. c. : ihtirâiyyât) : ihtirâ ile ilgili, ihtirâ sûretiyle vücûda getirilmiş.

ihtirâiyyât اختراعیات (a. i. ihtirâî'nin c.) : ihtirâî, ihtirâ sûretiyle vücûde getirilmiş olan şeyler.

ihtirâk احتراق (a. i. hark'dan.) : **1.** tutuşup yanma. **2. astr.** bir * gezeğenin Güneş'e yaklaşması.

ihtirâk-ı teneffüs : nefes alırken ciğerlere giren oksijenin te'sîriyle vücuttaki yağların yanması.

ihtirâ-kârâne اختراکارانه (a. f. zf.) : **1.** ihtirâ edene yakışır sûrette. **2. s.** ihtirâ ve îcâd ile ilgili veyâ buna muktedir.

ihtirâm احترام (a. i. hürmet'den. c. : ihtirâmât) : saygı, hürmet. **Vâcib-ül-ihtirâm** : saygıdeğer.

ihtirâmât احترامات (a. i. ihtirâm'ın c.) : hürmetler, saygılar.

ihtirâmât-ı fâika : üstün saygılar.

ihtirâmen احتراماً (a. zf.) : saygı göstererek, saygı göstermek üzere.

ihtirâs احتراس (a. i. hirâset'den.) : çekinme, sakınma, korunma. (bkz : ihtirâz).

ihtirâs احتراص (a. i. hırs'dan. c. : ihtirâsât) : **1.** şiddetli arzu, istek. **2.** aşırı heves.

ihtirâsât احتراصات (a. i. ihtirâs'ın c.) : aşırı istekler.

ihtirâz احتراز (a. i. hırz'dan) : **1.** sakınma, çekinme. (bkz : ictinâb). **2.** korkma.

ihtirâzen احترازاً (a. i.) : sakınmak sûretiyle, sakınarak.

ihtirâzî احترازى (a. s.) : sakınma, çekinme ile ilgili, çekinmeye âit. **Kayd-i ihtirâzî** : bâzı hakları kullanabilme şartı, ilerisi için hesâba katılan bir kayıt.

ihtisâb احتساب (a. i. hisâb'dan.) : **1.** hesap sorma. **2.** mes'ûliyet, * sorumluluk. **3.** [eskiden] belediye me'mûrunun işi ve dâiresi. **4.** ihtisap dâiresinin aldığı vergi.

ihtisâbiyye احتسابيه (a. s.) : [eskiden] ihtisapla, narh, tartı ve ölçü işleriyle ilgili.

ihtisâd احتصاد (a. i.) : biçme, biçilme.

ihtisâd-ı mezrûât : ekinlerin biçilmesi.

ihtisâm اختصام (a. i.) : husûmet, düşmanlık etme. (bkz : muhâsame).

ihtisâr اختصار (a. i. hasr'dan. c. : ihtisârât) : **1.** kısaltma; sözü, yazıyı kısaltma. **2. mat.** sâdeleştirme, basitleştirme, **fr. simplification.**

ihtisâren اختصاراً (a. zf.) : ihtisar sûretiyle, kısaltarak, kısaca.

ihtisâs احساس (o. i. hiss'den. c. : ihtisâsât) : **1.** hissetme, duyma. **2.** duygulanma. [fransızcadaki "sensation ve sentiment" kelimelerini karşılar; yapıca yanlış bir kelimedir].

ihtisâs اختصاص (a. i. husûs'dan) : bir ilim veyâ san'at üzerinde fazla çalışarak onda derinleşmiş olma, * uzmanlık. [ihtisâs etmek : kendine mahsus kılmak].

ihtisâsiyyûn اختصاصيون (a. i. c.) : ihtisas sâhibi olan kimseler, * uzmanlar. (bkz : ihsâiyyûn).

ihtisât احتشات (a. i.) : rağbet etme, îtibar gösterme.

ihtişâ' اختشاع (a. i.). (bkz : tevâzu').

ihtişâd احتشاد (a. i.) : birikme, toplanma, yığılma. (bkz : tahaşşüd).

ihtişâm احتشام (a. i. haşmet'den.) : tantana, debdebe, şanlı görünüş.

ihtişâr احتشار (a. i.) : **1.** kocabaş, büyük başlı olma: **2.** toplanma.

ihtişâş احتشاش (a. i.) : saman ve kuru ot biriktirme.

ihtitâb اختطاب (a. i. hutbe'den.) : nikâhla isteme [bir kız veyâ kadını].

ihtitâb احتطاب (a. i. hatab'dan.) : odun toplama, odun kesme. **Hakk-ı ihtitâb** : orman civârındaki köy halkının ihtiyaçları ölçüsünde ormandan parasız odun kesme hakkı.

ihtitâf اختطاف (a. i. hatf'dan.) : **1.** kapma, kapıp götürme. **2.** göz kamaşması, kamaştırma.

ihtitâl اختتال (a. i.) : gizli konuşulanı, kulak kabartıp dinleme.

ihtitâm اختتام (a. i. hatm'den.) : hitam bulma, bitme, sona erme.

ihtitân اختتان (a. i. hitân'dan.) : sünnet ettirme.

ihtitât اختطاط (a. i.) : hat çekme, sınırlandırma; sınır çekilme.

ihtivâ' احتواء (a. i.) : içine alma, içinde bulundurma.

ihtiyâc احتياج (a. i. c. : ihtiyâcât) : **1.** muhtaçlık, yokluk, yoksulluk. **2.** gereklilik. **3.** çâresiz kalıp isteme.

ihtiyâcât احتياجات (a. i. ihtiyâc'ın c.) : ihtiyaçlar.

ihtiyâcât-ı siyâsiyye : siyâsî ihtiyaçlar.

ihtiyâcât-ı zarûriyye (zarurî, gerekli ihtiyaçlar, giderilmesi gerekli ihtiyaçlar) : ev, yeme içme, giyinme, yakma.

ihtiyâl اختيال (a. i.) : kibirlenme, gururlanma, büyüklenme.

ihtiyâl احتيال (a. i. hîle'den. c. : ihtiyâlât) : hîle yapma, düzen, oyun etme.

ihtiyâl اهتيال (a. i.) : korkma.

ihtiyâlât احتيالات (a. i. ihtiyâl'in c.) : hîleler, düzenler, dolaplar.

ihtiyân اختيان (a. i.) : hıyânetlik etme, emânete hıyânet etme.

ihtiyâr اختيار (a. i.) : **1.** seçme, seçilme. **2.** katlanma.

ihtiyâr-ı külfet : külfete katlanma. **3.** kendi arzusiyle hareket etme. **4.** **s.** yaşlı [kadın, erkek].

ihtiyâr-ı zahmet : zahmete katlanma.

ihtiyârât اختيارات (a. i. ihtiyâr'ın c.) : yapılması veyâ yapılmaması, takvimlerde gösterilen günlere göre verilen hükümler; **astr.** yıldızlar ilminin bir şûbesi olup yedi seyyârenin (gezeğen) üzerindeki türlü vaziyetlerine göre herhangi bir işin yapılacağı ve teşebbüsten çekinileceği zamânı tâyin imkânını belirtme.

ihtiyârî, ihtiyâriyye اختيارى ، اختياريه (a. s.) : red veyâ kabûlü isteğe bağlı, bırakılmış olan, **fr. facultatif** "mecbûrî" nin zıddı. **Hey'et-i ihtiyâriyye** : yaşlılar hey'eti (* kurulu).

ihtiyâriyyât اختياريات (a. i. c.) : yapılması insanın elinde olan şeyler.

ihtiyat احتياط (a. i.) : **1.** ilerisini düşünerek, görerek davranma. **2.** sakınma, tedbirli, tedârikli bulunma. **3.** **s.** yedek.

ihtiyaten احتياطاً (a. zf.) : ihtiyat olarak, ilerisini düşünerek.

ihtiyâtî احتياطى (a. zf.) : ihtiyatla, ilerisini düşünmek sûretiyle.

ihtiyât-kâr احتياطكار (a. f. b. s.) : sakıngan.

ihtiyât-kârâne احتياطكارانه (a. f. zf.) : sakınganlıkla.

ihtiyât-kâri احتياطكارى (a. f. i.) : sakınganlık.

ihtizâ' احتضاء (a. i.) : ateş yakıp alevlendirme, eşeleme.

ihtizâ' احتذاء (a. i.) : nümûneye, örneğe göre iş yapma.

ihtizâ' اختضاع (a. i.) : tevâzu', gönül alçaklığı. (bkz : ihtidâ').

ihtizâb اختضاب (a. i.) : **1.** boyanma, renklenme. **2.** kına ile saç ve sakal boyanma. (bkz : ihtidâb).

ihtizâm احتزام (a. i.) : kuşak bağlama, kemer takma, takınma.

ihtizâm-ı arûs : gelinin kemer, kuşak takınması.

ihtizân احتضان (a. i.) : **1.** çocuğu besleme. **2.** işinden alıkoyma [birini].

ihtizâr احتضار (a. i. huzûr'dan) : can çekişme. (bkz : hâlet-i nez').

ihtizâr احتذار (a. i.) : **1.** sakınma, çekinme, korunma. **2.** korkma. (bkz : ihtirâz).

ihtizâz احتظاظ (a. i.) : hazzetme, gönlü ferahlama.

ihtizâz احتضاض (a. i.) : kendini alçak tutma, alçalma. (bkz : tezellül).

ihtizâz اهتزاز (a. i. c. : ihtizâzât) : **1.** titreme, deprenme. **2.** sıçrayıp oynama; sallanma.

ihtizâz-ı hâsir : ziyanlı titreme, zarara uğramaktan ileri gelen titreme.

ihtizâz-ı pest : alçak titreyiş.

ihtizâzî, ihtizâziyye اهتزازى ، اهتزازيه (a. s.) : ihtizazla, titreme ile ilgili.

ihvân اخوان (a. î. âh'ın c.) : **1.** sâdık, samîmî, candan dostlar. **2.** bir tarîkat arkadaşları.

ihvân-ı bâ-sefâ : saf, içi temiz olan kardeşler.

ihvan-üs-safâ' ve hullân-ül-vefâ : Arap edebiyâtında dünyâ çapında bir cereyan uyandırmış teşekkül olup. X. asrın ikinci yarısında Basra'da bâzı müşterek fikirlere sâhip bir çok fevlesof ve ilim adamı tarafından vücûda getirilmiş bir şîî teşekkülü, **fr. les Frères de la joie.**

ihvâniyyat اخوانيات (a. i. c.) : arkadaş, eş dost mektupları.

ihve اخوه (a. i. c. : ihevât). (bkz : ihvân).

ihve-i müteferrikîn : **huk.** [eskiden] ana baba bir, yalnız baba bir ve yalnız ana bir erkek kardeşler.

ihyâ' احياء (a. i. hayât'dan.) : **1.** diriltme, diriltilme, canlandırma. **2.** tâze can verircesine iyilik, lûtfetme. **3.** yeniden kuvvetlendirme. **4.** uyandırma, canlandırma, tâzelik verme.

ihyâ-yi leyl, -leyâl, -leyâlî : geceyi, geceleri ibâdetle geçirme.

ihyâ-yi mevât : işlenmemiş toprağı, ekine elverişli bir hâle getirme, işleme.

ihyâ-kerde احيا كرده (a. f. b. s.) : ihyâ edilmiş; meydana getirilmiş, yaptırılmış.

ihzâ' احذاء (a. i.) : **1.** ayakkabı giydirme. 2. ganîmetten pay ayırma.

ihzâ' احظاء (a. i.) : semirme, semirtme, semirtilme.

ihzâk اهزاق (a. i.) : çok gülme, kahkaha ile gülme.

ihzâl اخضال (a. i.) : ıslatma, ıslatılma. (bkz : ihdâl).

ihzâl اهزال (a. i.) : alay ve şaka ile çok uğraşma.

ihzân احزان (a. i.) : mahzûn etme, kederlendirme.

ihzâr احضار (a. i. huzûr'dan.) : **1.** hazırlama, hazır etme, edilme. **2.** huzûra getirme; birinin mahkemeye dâvet olunması. (bkz : celb).

ihzâr اهذار (a. i.) : gevezelik etme; saçmalama.

ihzârât احضارات (a. i. ihzâr'ın c.) : hazırlamalar, hazırlıklar.

ihzâren احضاراً (a. zf.) : **1.** ihzâr ederek, hazırlıyarak. **2.** huzûra getirerek; birini mahkemeye dâvet ederek.

ihzârî احضارى (a. s.) : hazırlayıcı, **fr. préparatoire. Sınf-ı ihzârî** : hazırlayıcı, yetiştirici sınıf.

ihzâriyye احضاريه (a. i.) : birinin mahkemeye çağırılması için alınan harç ve yazılan yazı.

ihzâz احظاظ (a. i.) : tâlihi açık, nasîbi çok olma.

îjek ايژك (f. i.) : kıvılcım. (bkz : şerâr, şerâre).

îka' ايقاع ("ka" uzun okunur. vuku'dan) : yapma, yaptırma, oldurma; düşürme.

îkâ' ايكاء (a. i.) : **1.** dayanma. **2.** dayanacak şey verme.

ikab عقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : ezâ, cefâ, eziyet, azap.

îkad ايقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : yakma, yakılma.

îkad-ı kanâdîl : kandillerin yakılması.

îkâd ايكاد (a. i.) : sağlam kalma.

ik'âd اقعاد (a. i. kuûd'dan.) : **1.** oturtma. **2.** bir hükümdarı tahta çıkarma, tahta oturtma. (bkz : iclâs).

ikae اقاءه ("ka" uzun okunur. a. i.) : kay ettirme, kusturma, kusturulma.

îkaf ایقاف ("ka" uzun okunur. a. i. vakf'dan.) : **1.** bir malı vakfetme, mal, vakfedilme. **2.** durdurma, durdurulma.

ikâf اكاف (a. i.) : palan.

îkâf-i himâr : eşek palanı.

ikal عقال ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** bağ. (bkz : bend). **2.** ayak bağı, köstek. (bkz : pâ-bend).

ikale اقاله ("ka" uzun okunur. a. i.) : **huk. 1.** iki tarafın isteğiyle alışveriş mukavelesini bozma. **2.** dememiş iken "dedin" diye iddiâ etme.

ikam عقام ("ka" uzun okunur. a. s. akim'in c.) : akamete uğrıyanlar, kısırlar.

ikame اقامه ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan.) : **1.** oturma. **2.** kaldırma; ayakta durdurma. **3.** meydana koyma.

ikame-i da'vâ : **huk.** dâva açma.

ikame-i beyyine : şâhid getirme.

ikamet اقامت ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan.) : **1.** oturma. **2.** cemaatle namaza başlamadan önce meyzinin kamet getirmesi.

ikamet-gâh, ikamet-geh اقامتگاه ، اقامتگه ("ka" lar uzun okunur. a. f. b. i.) : ikamet olunan, oturulan yer.

îkan ایقان ("ka" uzun okunur. a. i. yakîn'den.) : sağlam biliş, bilme.

îkâr ایکار (a. i.) : doldurma, doldurulma.

ik'âr اقعار (a. i.) : derinletme, derinletilme, derinleştirme, derinleştirilme.

ik'âr-ı âbâr : kuyuların derinleştirilmesi.

ik'âr-ı enhâr : nehirlerin derinleştirilmesi.

îkâz ایقاظ (a. i. yakaz'dan.) : **1.** uyandırma, uyandırılma. **2.** aklını başına toplatma.

ikbâb اكباب (a. i.) : **1.** yüzüstü düşme, kapanma. **2.** bir şeyin üstüne çok düşme, olmasına çok çalışma. **3.** çalışmada aşırı gitme.

ikbâh اقباح (a. i. kubh'dan.) : kötülük, fenâlık yapma.

ikbâl اقبال (a. i. kabûl'den.) : **1.** birine doğru dönme. **2.** baht, tâlih. **3.** işlerin yolunda gitmesi; bahtlı, saâdetli, mutlu olma. **4.** arzu, istek. **5.** erkek veyâ kadın adı.

ikbâl-i beşer : insan saâdeti.

ikbâl-i dehr : dünyânın, zamânın ikbâli.

ikbâl-i rüzgâr : zamânın ikbâli, saâdeti, tâlihi.

ikbâl-cû اقبالجو (a. f. b. s.) : ikbal, ilerleme, büyüklük arıyan.

ikbâl-mend اقبالمند (a. f. b. s.) : tâlihli, bahtiyar, mutlu.

ikbâl-perest اقبال پرست (a. f. b. s.) : **1.** ikbâle çok düşkün. (bkz : harîs-câh). **2.** iyi gün dostu, dalkavuk.

ikbâr اكبار (a. i.) : büyük, ulu görme, görülme.

ikbâr اقبار (a. i.) : **1.** kabire koyma, konulma.

ikbâr-ı meyyit : ölünün kabre konulması, gömülmesi.

ikdâm اقدام (a. i. kadem'den. c. : ikdâmât) : gayret ve sebatla çalışma, devamlı çalışma.

ikdâmât اقدامات (a. i. ikdâm'ın c.) : devamlı sürekli çalışmalar.

ikdâr اقدار (a. i. kudret'den) : **1.** kudret verme, kudretlendirme, gücünü arttırma. **2.** birini kayırma. **3.** geçimini te'mîn etme.

ikdirâr اكدرار (a. i.) : bulanma, bulanık olma.

ikdirâr-ı mâ' : suyun bulunması.

ikfâ اقفا (a. i.) : **ed.** sesleri birbirine yakın olan harflerle kafiye yapma.

ikfâl اقفال (a. i.) : kilitleme, kilitlenme.

ikfâl اكفال (a. i.) : tekeffül ettirme, kefîl kılma.

ikfâr اكفار (a. i. küfr'den.) : birisine kâfir deme, denilme. (bkz : tekfîr).

ikhât اقحاط (a. i.) : kıtlığa, kuraklığa uğratma.

iklâb اقلاب (a. i.) : tersine çevirme, çevrilme; aksine döndürme. (bkz : taklîb).

iklîl اكليل (a. i. c. : ekâlîl) : **1.** taç. (bkz : efser). **2. bot.** tüveyç, **fr. corolle.**

iklîl-i şimâlî : astr. El-avvâ burcunun yakınında bulunan, parlak yıldızlardan meydana gelen bir küme, **lât. corona Borealis; fr. couronne Bauréal; ing. Corona.**

ikmâl اكمال (a. i. kemâl'den.) : **1.** kemâle erdirme, tamamlama, bitirme. **2.** eksiğini doldurma.

ikmâm اكمام (a. i.) : **1.** elbiseye yen yapma. **2.** ağaç tomurcuklanma.

ikmân اكمان (a. i.) : örtme, gizleme. (bkz : iknân).

iknâ' اقناع (a. i. kanâat'den.) : kani kılma, râzı etme, edilme, kandırma, kandırılma, inandırma, inandırılma.

iknâiyyât اقناعيات (a. i. c.) : iknâ etmek, râzı etmek, kandırmak için söylenilen sözler.

iknân اكنان (a. i.) : gizleme, örtme. (bkz : ikmân).

ikrâ' اكراء (a. i.) : kirâya verme, verilme.

ikrâ' اقراء (a. i.) : okutma.

ikrâh اكراه (a. i. kerh'den.) : **1.** birine, zorla iş yaptırma. **2.** iğrenme, tiksinme.

ikrâh-i gayr-i mülcî : huk. [eskiden] döğme ve hapis gibi yalnız gam ve elemi gerektiren şeylerle vuku bulan ikrâh.

ikrâh-i mülcî : huk. [eskiden] ölüm veyâ kat-ı uzuv, yâhut bunlardan birine müeddî olan, şiddetli döğme ile olan ikrâh.

ikrâh-ı nâkıs : huk. dayak ve hapis gibi, kederi, sıkıntıyı gerektiren şeylerden meydana gelen mecbûriyet.

ikrâh-ı tamm : huk. kendini öldürmeye veyâ uzvundan bir yer kesmeye sebebolacak yolda meydana gelen mecbûriyet.

ikrâhen اكراهاً (a. zf.) : **1.** zorâki, zorla. **2.** ikrâh ederek, iğrenerek, tiksinerek.

ikrâm اكرام (a. i. kerem'den. c. : ikrâmât) : **1.** hürmet, saygı gösterme. **2.** ağırlama. **3.** bir şeyi hediye, armağan olarak verme. **4.** hesap dışı yapılan indirme.

ikrâmât اكرامات (a. i. ikrâm'ın c.) : hürmetler, saygı göstermeler, ağırlamalar.

ikrâmen اكراماً (a. zf.) : ikram sûretiyle, ikrâm olarak.

ikrâmiyye اكراميه (a. i.) : **1.** bahşişler; bağışlar. **2.** ikrâm olarak verilen para. **3.** piyangodan çıkan şey.

ikrâr اقرار (a. i. karar'dan) : **1.** saklamayıp söyleme. (bkz : i'tirâf). **2.** dil ile söyleme, bildirme. **3.** tasdîk, kabul. **4. huk.** birinin, başka birinin, kendisinde olan hakkını, alâcağını haber vermesi.

ikrâr bi-l-kitâbe : birinin, başka bir kimseye olan vereceğini yazı ile bildirmesi.

ikrâr-ı marîz : ölüm döşeğinde iken edilen ikrar, vasiyetnâme.

ikrâz اقراض (a. i. karz'dan. c. : ikrâzât) : borç verme, ödünç verme. (bkz : iâre).

ikrâzât. اقراضات (a.i. ikrâz'ın c.) : borç vermeler, ödünç vermeler

iksâ' اقساء (a. i.) : kasvet, sıkıntı verme, verilme.

iksâ-yi kalb : gönül sıkıntısı.

iksâ' اكساء (a. i. kisvet'den.) : giydirme, giydirilme. (bkz : ilbâs).

iksâ-yi eytâm : yetimlerin giydirilmesi.

iksâd اكساد (a. i. kesâd'dan.) : kesâda düşürme, düşürülme, kesatlandırma.

iksâm اقسام (a. i.) : kasem etme, yemin etme, andiçme. (bkz : half).

iksâm اقثام (a. i.) : 1. kökünü kırma; kırılma, hepsi silinip süpürülme. 2. çok mal alma, biriktirme.

iksâr اكثار (a. i. kesret'den.) : çoğaltma, çoğaltılma, arttırma [söz hak.].

iksâr-ı kelâm : sözü uzatma, gevezelik etme.

iksâr اقصار (a. i.) : bir şeyi yapmak elinde iken, savsaklayıp yapmama.

iksât اقساط (a. i.) : hakkaniyet, doğruluk gösterme.

iksîr اكسير (a. i.) : 1. ortaçağ kimyâcılarının, çok te'sirli olduğuna ve herhangi bir mâdeni altın yapacak kadar kuvvetli bir hassası bulunduğuna inandıkları bir madde. 2. te'sirli, yarar şurup. 3. biricik şifâ, en te'sirli sebep.

ikşı'râr اقشعرار (a. i.) : ürperme, tüylerin ürpermesi.

ikşı'râr-ı eş'âr : kılların ürpermesi.

iktâb اكتاب (a. i.) : 1. güzel yazı, kaligrafi öğretme. 2. söyleyip yazdırma, dikte etme.

iktân اكتان (a. i.) : yapıştırma, yapıştırılma. (bkz : ilzâk).

iktâr اقطار (a. i.) : inbikten çekme, çekilme. (bkz : taktir).

iktât اكتات (a. i.) : kulağa fısıldama.

iktibâs اقتباس (a. i. c. : iktibâsâ) : 1. ödünç alma. 2. ed. bir kelimeyi, bir cümleyi veyâ bunların mânâlarını olduğu gibi alma, aktarma.

iktibâsât اقتباسات (a. i.) : iktibaslar, yazı aktarmaları.

iktibâsen اقتباساً (a. zf.) : iktibas yoliyle.

iktidâ' اقتداء (a. i.) : tâbî olma, uyma.

iktidâen اقتداءً (a. zf.) : tâbî olarak, uyarak.

iktidâr اقتدار (a. i. kudret'den.) : güç yetme, yapabilme.

iktidâr-ı kâmin : gizli güç, **fr. potentiel.**

iktidârî اقتداری (a. s.) : iktidâr'a, güc'e mensup. **Fi'l-i iktidârî** : * yeterlik fiili.

iktifâ' اكتفاء (a. i. kifâyet'den.) : yeter bulma, aza kanaat etme, * yetinme.

iktihâl اكتهال (a. i.) : 1. ağarma, kır düşme. [saç, sakal]. 2. ihtiyarlama, kocama.

iktihâl اكتحال (a. i.) : sürme çekme, çekinme.

iktihâm اقتحام (a. i. c. : iktihâmât) : 1. göğüs germe, karşı durma. 2. hücûm etme, saldırma. 3. hakir görme, küçük görme.

iktihâmât اقتحامات (a. i. iktihâm'ın c.) : hücumlar, saldırışlar.

iktihân اكتهان (a. i.) : kır saçlı, kır sakallı olma.

iktılâ' اقتلاع (a. i.) : koparma, kapıp alma.

iktimân اكتمان (a. i.) : gizlenme, saklanma. (bkz : iktimân, iktinân).

iktimân-i sârık : hırsızın saklanması.

iktinâ' اكتناء (a. i.) : gizlenme, saklanma. (bkz : iktimân, iktinân).

iktinâ' اقتناء (a. i.) : 1. çalışarak kazanma. 2. meslek tutma, uyma. 3. biriktirme, yığma. 4. tuzak kurup avlanma.

iktinâh اكتناه (a. i. künh'den.) : künhünü, esâsını, kökünü anlama. (bkz : istiknâh).

iktinân اكتنان (a. i.) : saklanma, gizlenme.

iktinân-ı nisvân : kadınların saklanması. (bkz : iktimân, iktinâ').

iktinâs اقتناص (a. i.) : tuzak kurup avlama, avlanma.

iktirâ' اقتراع (a. i.) : kurraa atma, atışma, seçme.

iktirâ' اكتراء (a. i. kirâ'dan.) : kirâ ile tutma, kiralama. (bkz : istîcâr).

iktirâb اكتراب (a. i.) : korkulu, gamlı, kederli bulunma.

iktirâb اقتراب (a. i. kurb'dan.) : yaklaşma, yanaşma. (bkz : takarrüb).

iktirâb-i sâat : kıyâmetin yaklaşması.

iktirâc اكتراج (a. i.) : küflenme, paslanma.

iktirâh اقتراح (a. i. karh'dan. c. : iktirâhât) : aklına gelip, içe doğup söyleyiverme, söylenilme.

iktirâhât اقتراحات (a. i. iktirâh'ın. c.) : birdenbire içten doğarak söylenilen rengin ve zengin şeyler.

iktirân اقتران (a. i. karn'dan.) : yakın varma, yanına gelme, yaklaşma.

iktirân-ı kevâkib : **astr.** iki seyyârenin (* gezegen) görünüşte birbirine yakın bir mevzie gelmeleri, ayni burçta bulunmaları.

iktirâs اكتراث (a. i.) : **1.** kederli olma. **2.** bir işe, bir şeye ehemmiyet verme.

iktirâz اقتراض (a. i. karz'dan.) : borç alma. (bkz : istikrâz).

iktisâ' اكتساء (a. i. kisvet'den.) : giyme, giyinme. (bkz : telebbüs).

iktisâ اقتناء (a. i.) : biriktirme, biriktirilme.

iktisâ-yi nükûd : para biriktirme.

iktisâb اكتساب (a. i. kesb'den. c. : iktisâbât) : kazanma, edinme.

iktisâb-i şân ü şöhret : şan ve şöhret kazanma.

iktisâd اقتصاد (a. i. kasd'den. c. : iktisâdât) : **1.** aşırı gitmeme, davranmama. **2.** tutum, tutma. **3.** biriktirme, artırma. **4.** ekonomi, **fr. économie.**

iktisâdî اقتصادى (a. s.) : iktisat ile, tutumla ilgili, **fr. économique.**

iktisâdiyyât اقتصاديات (a. i. c.) : tutum, iktisat bilgisi; iktisat ile ilgili olan şeyler.

iktisâm اقتسام (a. i. kısm'dan.) : bölüşme, paylaşma.

iktisâr اقتصار (a. i. kasr'dan.) : sözü uzatmama, kısa kesme. (bkz : ihtisâr).

iktisâr اكتسار (a. i.) : kesretme, kırma.

iktisâs اقتصاص (a. i.) : **1.** izinden, ardından gitme. (bkz : iktifâ). **2.** kısas isteme veyâ etme. **3.** kıssa, hikâye söyleme.

iktisâs اقتثاث (a. i.) : çekip koparma, koparılma.

iktitâb اكتتاب (a. i.) : yazılmış bir şeyin sûretini alma, kopyasını çıkarma.

iktitâf اقتطاف (a. i.) : **1.** meyva toplama, devşirme; toplanma, devşirilme.

iktitâf-ı esmâr : meyva toplama, toplanma. **2. mec.** bir çalışmanın veyâ işin netîcesinden faydalanma, bir çalışmanın meyvasını, yemişini alma.

iktitâfiyye اقتطافيه (a. i.) : **fels.** * seçmecilik, **fr. éclectisme.**

iktitâl اقتتال (a. i.) : birbirini öldürme.

iktitâm اكتتام (a. i. ketm'den.) : 1. ketmeyleme, gizleme, saklama. 2. sararma.

iktivâ' اكتواء (a. i.) : **hek.** dağlama, dağlanma, kızgın demirle, cehennem taşiyle vücû-dun bir yerine dağ vurma.

iktivâ' اقتواء (a. i.) : kuvvetlenme.

iktiyâd اقتياد (a. i.) : tutup götür-me, yedme; götürülme.

iktiyâd اكتياد (a. f.) : hîle, dalâvere yapma.

iktiyâl اكتيال (a. i.) : ölçü ile, öl-çek ile ölçme.

iktiyâl-i zahâir : zahîrelerin ölçü ile ölçülmesi.

iktiyâs اقتياس (a. i.) : 1. kıyas tut-ma, ölçme. 2. benzerini bulma.

iktizâ' اقتضاء (a. i. kazâ'dan.) : 1. lâzım gelme, gerekme. 2. lâzım getirme, gerektir-me. 3. ihtiyaç, gereklik. 4. işe yarama.

iktizâ-yi hâl : hâlin, gösterdiği lüzum.

iktizâz اكتزاز (a. i.) : bozulup buruşma.

iktizâz-i cild : **hek.** cildin bozulması, buruşması.

iktizâz اقتضاض (a. i.) : kızlık bozma; ırza geçme. (bkz : izâle-i bikr).

iktizâz-ı bikr : kızlığını bozma.

ikvâl اقوال (a. i.) : birinin söyleme-diği bir sözü, söyledi diye iddiâ etme.

ikvâliyyât اقواليات (a. i. c.) : ikval, birinin söylemediği sözü, söyledi diye iddiâ yolun-da söylenen sözler.

ikzâ' اقزاع (a. i.) : küfür etme, azar-lama.

ilâ الى (a. e.) : ... ye, ... ye kadar, ... dek, ... değin. **Min evvel ilâ âhir** : evvelin-den sonuna kadar.

îlâ' ايلاء (a. i.) : 1. yemin etme. 2. erkeğin, bir müddet karısına yaklaşmaması için ye-min etmesi. 3. sıkıntı ve derde uğrama.

îlâ-i mechûl : **huk.** [eskiden] ebediyet veyâ müddetle takyîdolunmıyan îlâdır ki îlâ-i **müebbet** hükmündedir.

îlâ-i muvakkat : **huk.** [eskiden] bir müddetle mukayyet olan îlâ.

îlâ-i müebbed : **huk.** [eskiden] ebediyetle mu-kayyet olan îlâ.

i'lâ اعلاء (a. i. ulüvv'den) : 1. yük-seltme, yükseltilme, yüceltme, yüceltilme. 2. şan ve şöhretini arttırma.

i'lâ-yi kelime-t-ullâh : İslâm dîninin tevhid aki-desini, şânına lâyık şekilde yüceltip yayma.

îlâ' ايلاع (a. i.) : harîs etme, çok istekli kılma.

il'âb العاب (a. i.) : oynatma, oyna-tılma; oyunla meşgul etme, edilme.

îlâc ايلاج (a. i.) : girdirme, içeri sok-ma. (bkz : idhâl).

ilâc علاج (a. i.) : 1. derde devâ olan şey, ilâç. 2. çâre, tedbir. **Bî-ilâc, Lâ-ilâc** : ilâçsız, çâresiz. (bkz : nâ-çâr).

ilâc-nâ-pezîr علاج نا پذير (a. f. b. s.) : 1. ilâç kabul etmiyen, tedâvî edilemiyen. 2. çâresiz, imkânsız.

ilâc-pezîr علاج پذير (a. f. b. s.) : 1. ilâç kabul edip şifâsını bulan. 2. çâresi bulu-nabilen.

îlâd ايلاد (a. i. velâdet'den.) : do-ğurma, doğurulma. (bkz : tevlîd).

i'lâf اعلاف (a. i. alef'den.) : hay-vana yem verme, yem yedirme.

îlâf ايلاف (a. i. ülfet'den.) : ülfet ettirme, ettirilme; alıştırma, alıştırılma.

ilâh اله (a. i. c. : âlihe) : mitolojide tanrı. (bkz : ma'bûd).

ilâh الخ (a. i.) : ve başkaları, ve benzerleri, (v. b.). [Arapça'da : "sonuna kadar, diğerleri de böyledir" mânâsına gelip "ilâ-âhirihi" nin kısaltmasıdır].

ilâhe آلهه (a. i. c. : âlihât) : mitolojide kadın tanrı. (bkz : ma-bûde).

ilâhî آلهى (a. s.) : 1. Allah'a mensup, tanrı ile ilgili, * tanrısal. **İlm-i ilâhî, fr. théodicée. 2.** ilâhi. (bkz : münâcât).

ilâhî آلهى (a. n.) : Allah'ım, ey Allah; bu ne hal, ne tuhaf.

ilâhiyyât آلهيات (a. i. c.) : felsefenin, Allah'tan ve Allah ile ilgili mevzûlardan bahseden kısmı, **fr. théologie.**

ilâhiyye, ilâhiyyet آلهيه ، آلهيت (a. i.) : tanrıcılık, * yaradancılık, deizm, **fr. déisme, théisme. tas.** her şeyin Allah'ın birliğinde mündemiç olduğu mânâsına gelen bir kelime.

ilâhiyyûn آلهيون (a. i. c.) : 1. Allah'ın varlığına inanan filozoflar. 2. felsefenin Allah'dan bahseden kısmiyle meşgul olan kimseler.

i'lâk اعلاق (a. i. alak'dan.) : bir uzva sülük yapıştırma. [asıl mânâsı : "yapışmak için sülük salıverme" dir].

i'lâl اعلال (a. i.) : **1. a. gr.** illet harfleri denilen ve kelime içinde bulunan "elif, vav, ye" harfli bir fiilin kendi şekli ile aldığı şekle nasıl girdiğini bir kaideye bağlama. [Meselâ : "kale'nin aslı" "kavele" iken : vav müteharrik, mâkabli meftuh olduğu için "vav" yâ ye kalbolarak "kavele=kâle"; "yakvilü=yekulü" olması gibi].

i'lâlî اعلالى (a. s.) : i'lâle mensup, i'lâl ile ilgili.

i'lâm ائلام (a. i. elem'den.) : elem verme, keder verme.

îlâm ايلام (a. i.) : düğün yemeği.

i'lâm اعلام (a. i. ilm'den.) : **1.** bildirme, bildirilme, anlatma. **2.** (huk c. : i'lâmât) : bir dâvânın, mahkemece nasıl bir hüküm ve karara bağlandığını gösteren resmî vesika.

i'lâmât اعلامات (a. i. i'lâm'ın c.) : bir dâvânın mahkemece nasıl bir hükme bağlandığını gösteren resmî vesîkalar.

i'lâmât-ı şer'iyye : huk. şer'iye mahkemelerinden nikâh, nafaka ve sâireye dâir verilen îlâmlar.

i'lâmât-ı nizâmiyye : huk. nızâmiye mahkemelerinden çıkan ilâmlar.

ilân علان (a. i.) : meydana çıkarma, açığa vurma, yayma.

i'lân اعلان (a. i. alen'den. c. : i'lânât) : **1.** açığa vurma, meydana çıkarma, belli etme. **2.** yayma; yaymak için gazeteye verme. **3.** gazetelerde bu yolda veyâ reklâm için yazılmış yazı.

i'lân-ı harb : savaş açma.

i'lân-ı iflâs : tüccar, iflâs ettiğini açığa vurma.

i'lânen اعلاناً (a. zf.) : îlân yoliyle, îlân ederek.

ilâ-nihâye الى نهايه (a. zf.) : nihâyete kadar, sonuna kadar. (bkz : ile-l-ebed).

i'lân-nâme اعلاننامه (a. f. b. i.) : **1.** içinde îlân olan kâğıt. **2.** bir şeyin herkese îlânı için hükûmetçe hazırlanıp bastırılan resmî kâğıt.

îlâs ايلاس (a. i.) : kinâyeli, iğneli sözler söyleme, söylenilme.

ilâvât علاوات (a. i. ilâve'nin c.) : ilâveler, ulamalar, katmalar, ekler.

ilâve علاوه (a. i. c. : ilâvât) : **1.** ulama, katma, ek, ekleme. **2.** arttırma. **3.** bir gazetenin kendi sayısından başka ek çıkardığı sayı.

ilâveten علاوةً (a. zf.) : ilâve, ek olarak.

ilbâd الباد (a. i.) : **1.** yapıştırma, yapıştırılma. **2.** yırtık yamama, yamanma.

ilbâs الباس (a. i. libs'den.) : giydirme, giydirilme; örtme, örtülme. (bkz : iksâ').

ilbâs الباث (a. i.) : alıkoyma, durdurma.

ilcâ' الجاء (a. i. c. : ilcâât) : mecbûr etme, zorlama, ... zorunda bırakma.

ilcâât الجاآت (a. i. ilcâ'nın c.) : mecbûr etmeler, zorlamalar, . . . zorunda bırakmalar.

ilcâc الجاج (a. i.) : feryâdetme.

ilcâm الجام (a. i.) : gem takma, gem takılma, gemleme.

ilel علل (a. i. illet'in c.) : **1.** illetler, hastalıklar, sakatlıklar.
ilel-i muhtelife : hek. türlü illetler, hastalıklar.
ilel-i sâriyye : hek. bulaşıcı hastalıklar, **fr. maladies contagieuses.**
ilel-i müstevliyye : hek. salgın hastalıklar, **fr. maladies épidémiques. 2.** vesîleler, sebepler.
ilel ü emrâz : hek. hastalıklar ve sakatlıklar.

ile-l-ân الى الآن (a. zf.) : bu âne kadar, şimdiye kadar, hâlâ.

ile-l-ebed الى الابد (a. zf.) : ebede kadar, sonsuz olarak. (bkz : ilâ nihâye).

ileyh اليه (a. zm.) : "erkek olan tek kişiye" : ona. **Mef'ûl-ün-ileyh :** ismin "-e hâli". **Muzâf-ün-ileyh :** isim tamlamalarında "belirten"

ileyhâ اليها (a. zm. ileyh'in müen.) : [dişi olan tek kişiye] : ona.

ileyhimâ اليهما (a. zm.) : [erkek olan çift kişiye] : onlara.

ileyhüm اليهم (a. zm.) : [erkek olan çok kişiye] : onlara.

ileyhünâ اليهنا (a. zm.) : [dişi olan çift kişiye] : onlara.

ileyhünne اليهن (a. zm.) : [dişi olan çok kişiye] : onlara.

ilf الف (a. i.). (bkz : üns).

ilga' الغاء ("ga" uzun okunur. a. i. lâğvdan) : **1.** lağvetme, kaldırma, bozma. **2.** yürürlükten kaldırma, hükümsüz bırakma.

ilgaz الغاز ("ga" uzun okunur. a. i. lûgaz'dan) : maksadı gizleme, bilmece hâline sokma.

ilh الخ (a. zf.) : "ilâ âhir" sözünün kısaltması.

ilhâ' الهاء (a. i.) : boş şeylerle meşgul etme.

ilhâb الهاب (a. i.) : **1.** alevlendirme, tutuşturma. **2.** iltihaplandırma, şişirip kızartma.

ilhâd الحاد (a. i.) : **1.** gerçek inançtan dönme, cayma. **2.** Allah'ın varlığına, birliğine inanmama, dinsizlik. **3. fels.** Tanrı tanımazlık, **athéisme.** (bkz : işrâk, şirk).

ilhâf الحاف (a.i.). (bkz : ilhâh).

ilhâh الحاح (a. i. c. : ilhâhât) : **1.** üzerine düşme, zorlama. **2.** ısrâr etme, direnme. (bkz : ilhâf).

ilhâk الحاق (a. i. c. : ilhâkat) : **1.** katma, katılma; katıştırma. (bkz : ilâve). **2.** kelimenin sonuna bir harf veyâ edat katma. **Redd-i İlhâk :** birinci dünyâ savaşı mütârekesinde, memleketin bölünmesine taraftar olmıyanların kurdukları cemiyetin adı.

ilhâm الهام (a. i. c. : ilhâmât) : **1.** Allah tarafından insanın gönlüne bir şey doğdurulma. **2.** peygamberlerin kalbine gelen ilâhî düşünceler. [bâ'zan vahî mânâsına da gelir]. **3.** gönüle doğan şey. **4.** içe, gönüle doğma.

ilhâmiyye الهاميه (a. i.) : Kur'an, hadîs, fıkıhtan ziyâde, ilham eseri olan kitaplara ehemmiyet veren bir bâtıl mezhep.

ilhân ايلخان (f. i.) : [eskiden] Moğol hükümdarlarına verilen ünvan.

ilhânî ايلخانى (f. s.) : ilhanlık, ilhanla ilgili.

ilka' القاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** bırakma, bırakılma, terk, atma. **2.** (c. : ilkaât). (bkz : telkîn).

ilkah القاح ("ka" uzun okunur. a i.) : **biy.** aşı vurma; dölleme, döllenme, **fr. fécondation.**

illâ الا (a. e.) : **1.** . . . . den başka, meğer. **2.** aksi halde. **3.** ille, mutlaka.

illet علت (a. i. c. : ilel) : **1.** hastalık; sakatlık. **2.** sık sık tepen hastalık. **3.** sebep. **4.** gaye, hedef. **5. mant.** * neden, **fr. cause. 6.** (a. gr.) : bir kelimenin kendi harfleri arasında huruf-i illet'ten (elif, vav, ye) biri bulunması.

illet-i gaiyye ("ga" uzun okunur) : **fels. fr. cause finale.**

illet-i tâmme : fels. fr. raison suffisante.

illî علی (a. s.) : **fels.** sebebe âit, sebebi, * nedensel, **fr. causal.**

illiyyet علیت (a. i.) : nedeni, neticeye bağlıyan bağ, * nedensellik, **fr. causalité.**

illiyyîn, illiyyûn علیون ، علیین (a. i.) : cennetin ve gökyüzünün en kutsal, en yüksek tabakası.

ilm علم (a. i. c. : ulûm) : **1.** bilme, biliş; bir şeyin doğrusunu bilme. (bkz : dâniş). **2.** okuyarak öğrenilen bilgi, nazarî bilgi.

ilm-i ahlâk : ahlâk bilgisi.

ilm-i ahvâl-i cevv : meteoroloji, **fr. météorologie.**

ilm-i arz, ilm-ül-arz : jeoloji, **fr. géologie.**

ilm-i beden, ilm-ül-ebdân : hekimlik bilgisi.

ilm-i cedel : ilmî münâkaşa, ilmî tartışma.

ilm-i emrâz, ilm-ül emrâz : patoloji, **fr. pathologie.**

ilm-i ensâb, ilm-ül-ensâb : jeneoloji, **fr. généologie.**

ilm-i ensâc, ilm-ü-ensâc : * dokubilim, **fr. histologie.**

ilm-i ezelî : Allah'ın ezelî bilgisi, * öncebilim, **fr. préscience.**

ilm-i hâl : din kaidelerini öğretmek üzere yazılmış kitap.

ilm-i hayvânât : zooloji, **fr. zoologie.**

ilm-i hesâb : aritmetik, **arithmétique.**

ilm-i hey'et : astronomi, **fr. astronomie.**

ilm-i hilâf ü cedel : münâkaşa yollarını öğreten ilim.

ilm-i içtimâî : cemiyet bilgisi, **fr. sociologie.**

ilm-i idâre : idâre bilgisi.

lm-i iktisâd : ekonomi politik, **fr. économie politique.**

ilm-i İlâhî : teodise, **fr. Théodicée.**

ilm-i kıhıf : frenoloji, **fr. freinologie.**

ilm-i müstehâsât : eski varlık-bilim, paleontoloji, **fr. paléontologie.**

ilm-i nebâtât : botanik, **fr. botanique.**

ilm-i rûh, ilm-ür-rûh : pisikoloji, **psychologie.**

ilm-i savt : akustik, **fr. accoustique.**

ilm-i secâyâ : ırabilim' etoloji, **fr. éthologie;** karakteroloji, **fr. caractérologie.**

ilm-i terbiye-i etfâl : * eğitbilim, pedagoji, **fr. pédagogie.**

ilm-i vezâif : ödev bilgisi, deontoloji **fr. déontologie.**

ilm ü haber : resmî vesîka, hal kâğıdı.

ilmâ املا (a. i.) : çalma. (bkz : sirkat).

ilmâ' املاع (a. i.) : **1.** lemeân ettirme, parlatma [ışık hak.]. **2.** bir şeyi, olmazdan önce işâretle bildirme.

ilmâh املاح (a. i.) : **1.** bir şeyi parıldatma. **2.** güzel bir kız veyâ kadın, yüzünü gösterip hemen çekilme.

ilmâm املام (a. i.) : **1.** küçük günah işleme. **2.** konma; iki şey birbirine yaklaşma.

ilmî علمی (a. s.) : ilimle, bilgi ile ilgili.

ilmiyyât علمیات (a. i. c.) : bilgi nazariyyesi, **fr. épistémologie.**

ilmiyye علمیه (a. i.) : şerîat ve fıkıh işleriyle uğraşan sarıklı, cübbeli hocalar sınıfına verilen bir ad.

ilmiyye rütbeleri : ulemâ sınıfına mahsus rütbeler. [aşağıdan yukarıya doğru şöyledir : müderrislik, kibâr-ı müderrisîn, mahrec mevleviyeti, bilâd-ı hamse mevleviyeti, haremeyn-il-şerîfeyn mevleviyeti, İstanbul kadılığı, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği].

ilsâk الصاق (a. i. lüsûk'dan.) : bitiştirme, bitiştirilme; kavuşturma, kavuşturulma.

iltiâb التعاب (a. i.) : oynama, (oyun) oynama.

iltiâk التعاق (a. i.) : rengi değişme, rengi bozulma.

iltibâs التباس (a. i. lebs'den.) : iki veyâ daha çok şeyin biri, öteki sanılacak sûrette birbirlerine benzemesi.

iltica' التجاء (a. i.) : sığınma, barınma.

ilticâc التجاج (a. i.) : 1. karışma [ses]. 2. sığınma. (bkz : iltica).

iltica-gâh, iltica-geh التجاگاه ، التجاگه (a. f. b. i.) : 1. sığınacak yer. 2. sığınak. (bkz : melce').

iltidâ' التداع (a. i.) : yalvarma, yanıp yakılma.

iltifâf التفاف (a. i.) : 1. sarınma, bürünme, örtünme. 2. çiçeklerin bürüm bürüm katmerleşmesi.

iltifât التفات (a.) : 1. yüzünü çevirip bakma. 2. dikkat. 3. hatır sorma, gönül alma. 4. sözü, başka bir şahsa çevirme; **fels. fr. concomitance.**

iltifât-kâr التفاتكار (a. i.) : iltifat eden, hatır sorup gönül alan. (bkz : iltifâtperver, mültefit).

iltifât-kârâne التفاتكارانه (a. f. zf.) : iltifat edene, hatır sorup, gönül alana yakışacak sûrette.

iltifât-perver التفاتپرور (a. f. b. s.) : iltifat eden, hatır sorup, gönül alan. (bkz : iltifât-kâr, mültefit).

iltihâ' التهاء (a. i.) : eğlenme, bir şeyle oynama.

iltihâ' التحاء (a. i. lihye'den.) : sakal salıverme, sakallanma.

iltihâb التهاب (a. i. leheb'den. c. : iltihâbât) : 1. alevlenme, tutuşma. 2. vücudun bir tarafına kan hücûmiyle, oranın şişip kızarması, * yangı.

iltihâb-ı a'ver : hek. kör bağırsağın iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı bel'ûm : hek. bel'um (* yutak) denilen hazım organının iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı ecfân : hek. göz kapaklarının iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı edeme : hek. cildin iltihaplanarak katılaşması.

iltihâb-ı hancere : hek. nefes borusunun iltihâbı, yangısı, **fr. laryngite.**

iltihâb-ı hancere-i sarsariyye : hek. küçük çocuklara gelen ve çocuğu boğulur gibi bir hâle sokan bir nevi gırtlak hastalığı.

iltihâb-ı kasabât-ür-ree : hek. akciğerdeki nefes borularının iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı kebed : hek. karaciğerin iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı lisân-ı mizmâr : hek. küçük dili örten zarın iltihâbı, yangısı.

iltihâb-ı nuhâ-i şevkî : hek. murdar iliğin iltihâbı, yangısı.

iltihâbî التهابى (a. s.) : iltihapla ilgili.

iltihâf التهاف (a. i.) : yanma, parlama.

iltihâf التحاف (a. i. lihaf'dan.) : yorgan, çarşaf gibi şeylere bürünme.

iltihâk التحاق (a. i. lahak'dan.) : katılma, karışma.

iltihâm التحام (a. i.) : yaranın, iyileşerek ağzı kapanması.

iltihâs التهاث (a. i.) : açlıktan veyâ susuzluktan dolayı soluma.

iltihât التحاط (a. i.) : kızma, öfkelenme.

iltika' التقاء ("ka" uzun okunur. a. i. lika'dan.) : rastgelme, kavuşma, karşılaşma, buluşma.

iltika' التقاع ("ka" uzun okunur. a. i.) : rengi değişme, benzi atma.

iltikam التقام ("ka" uzun okunur. a. i. lokma'dan.) : lokma etme, yutma, yutulma.

iltikat التقاط ("ka" uzun okunur. a. i. lakt'den. c. : iltikatât) : 1. yere düşmüş bir şeyi kaldırıp alma. 2. devşirme, devşirilme, toplama. 3. türlü kitaplara başvurarak bilgi toplama.

iltimâ التما (a. i.) : 1. renk değiştirme. 2. sararma, solma.

iltimâ' التماع (a. i. lem'den. c. : iltimâât) : lem'alanma, parıldama.

iltimâ-i kevâkib : yıldızların parıldaması.

iltimâh التماح (a. i. lemh'den.) : bir şeye şaşkın şaşkın bakma.

iltimâm التمام (a. i.) : ziyâret etme [birini].

iltimâs التماس (a. i. lems'den. c. : iltimâsat) : **1.** kayırma. **2.** arka, kayırıcı. **3.** yapılmasını isteme. [asıl mânâsı : "tutunma, tutma" dır].

iltimâs-gerde التماس گرده (a. f. b. s.) : iltimas edilen, kayırılan.

iltimâs-nâme التماسنامه (a. f. b. s.) : iltimas, kayırma mektubu.

iltisâk التصاق (a. i. lüsûk'dan.) : **1.** bitişme, kavuşma, yapışma, birleşme. **2. biy.** iki organın birbirine yapışması.

iltisâk-ı ecfân : **hek.** ağrıdan dolayı, göz kapaklarının birbirine bitişmesi.

iltisâk-ı hadeka : **hek.** göz karasının, geçici bir iltihap netîcesi olarak tabaka-i karniyye ile birleşmesi.

iltisâk-ı em'â : **hek.** hastalıktan dolayı bağırsakların birbirine yapışması.

iltisâk-ı esâbi' : **hek.** parmakların, hastalık netîcesinde anormal olarak, birbirine bitişmesi.

iltisâk-ı mafsal-ı nâkıs : **hek.** mafsal hareketinin kısmen inkıtâa uğraması.

iltisâk-ı mafsal-ı tâmm : **hek.** mafsal hareketinin, tamâmiyle inkıtâa uğraması.

iltisâkî التصاق (a. s.) : **1.** iltisakla ilgili. **2. leng.** bitişken, **fr. agglutinant.** meselâ : **gözler-in-den..** gibi.

iltisâm التثام (a. i.) : **1.** örtme. **2.** örtünme.

iltisâm-ı nisvân : kadınların örtünmesi.

iltitâm التطام (a. i.) : dalgalanma. (bkz : telâtum, temevvüc).

iltivâ' التواء (a. i.) : **1.** sarılma. **2.** sarılıp dolaşma. **3.** büklüm büklüm olma. **4.** dalgalanma. **5.** eğri durma. **6. fiz.** burulma, bükülme. **7. jeol.** kıvrılma; esneme.

iltivâ-yi em'â : **hek.** bağırsağın kendi üzerine helezônî olarak kıvrılması.

iltivâ-yi rahm : **hek.** doğum sırasında rahmin bükülmesi.

iltivâ-yi şerâyîn : **hek.** kırmızı kan damarlarının (* atardamar) birbirine dolaşması, bükülmesi.

iltiyâ' التياع (a. i.) : iç heyecanlanması, alevlenmesi.

iltiyâh التياح (a. i.) : **1.** susama. **2.** Güneşten yanma [vücut]. **3.** şimşek çakma. **4.** yıldızın pırıltısı.

iltiyâk التياق (a. i.) : sıkı fıkı dost olma.

iltiyâm التيام (a. i.) : yara kapanma, onulma. (bkz : indimâl).

iltiyâm-nâ-pezîr التيام نا پذير (a. f. b. s.) : yara iyi olamaz, kapanamaz, onulmaz. **Cerîha-i iltiyâm-nâ-pezîr** : onulmaz yara.

iltiyâm-pezîr التيامپذير (a. f. b. s.) : yara iyi olabilir, kapanabilir, onulur.

iltizâk التزاق (a. i.) : yapışma, bulaşma.

iltizâk-ı esâbi' : parmakların yapışması.

iltizâm التزام (a. i. lüzûm'dan) : **1.** kendi için lüzumlu sayma. **2.** birinin tarafını tutma. **3.** îcâbettirme, gerektirme. **4.** [eskiden a'şar resmi gibi] devlet gelirlerinden birinin toplanması işini üzerine alma.

iltizâm-ı mâ-lâ yelzem : bîhude, boşuna çalışma, lüzumsuz şeyle uğraşma.

iltizâmen التزاماً (a. zf.) : iltizam yoliyle.

iltizâmî, iltizâmiyye التزامى ، التزاميه (a. s.) : **1.** iltizamla ilgili. **2.** bilerek, istiyerek yapılma.

iltizâz التذاذ (a. i. lezzet'den.) : lezzet bulma.

ilvinân الونان (a. i.) : renklenme. (bkz : televvün).

ilye اليه (a. i.) : kıç, sağrı; but.

ilyetân اليتان (a. i. c.). (bkz : ilyeteyn).

ilyeteyn اليتين (a. i. c.) : sağ ve sol butlar, kaba etler. (bkz : ilyetân).

ilyevî اليوى (a. s.) : ilye ile ilgili.

ilzâk الزاق (a. i.) : yapıştırma, yapıştırılma. (bkz : iktân, ilbâd [1]).

ilzâm الزام (a. i. c. : ilzâmât) : **1.** cevap veremez hâle getirme, susturma. **2.** (bkz : iltizâm [4]).

ilzâmiyyât الزاميات (a. i. c.) : **bir kimseyi, susturmak, cevap veremez hâle getirmek için söylenen sözler.**

îmâ' ايماء (a. i.) : **1.** işâret. **2.** işâretle anlatma, dolayısiyle anlatma.

i'mâ اعماء (a. i.) : kör etme, edilme.

imâ' اماء (a. i. emen'in c.) : câriyeler.

imâd عماد (a. i.) : **1.** direk, dikme, sütun. **Zât-ül-imâd** : direkli, direkler üzerine kurulmuş binâ.

imâd-üd-dîn : dînin direği. **2.** erkek adı.

i'mâd اعماد (a. i.) : direk dikme.

i'mâk اعماق (a. i.) : **1.** bir şeyin derinliğine varma. **2.** derinleştirme. (bkz : ta'mîk).

i'mâk-ı bi'r : kuyunun derinleştirilmesi.

i'mâl اعمال (a. i. amel'den. c. : i'mâlât) : **1.** yapma, yapılma. **2.** işleme. **3.** kullanma. **4.** meydana getirme. **5. huk,** fıkıh usûlüne göre, ihmâl etmeyip söze bir mânâ verme.

i'mâlât اعمالات (a. i. i'mâl'in c.) : bir fabrikanın veyâ memleketin sanâyie âit yaptığı işler.

imâlât امالات (a. i. imâle'nin c.) : **ed.** imâle[2]ler.

imâle اماله (a. i. meyl'den.) : **1.** meylettirme, bir tarafa eğme, yatırma. **2. ed.** vezne uydurmak için, kısa heceyi lüzûmundan fazla uzun okuma.

imâm امام (a. i. c. : eimme) : **1.** namazda, kendisine uyulan kimse. **2.** önde bulunan, önayak olan kimse. **3.** halîfe olan kimse. **4.** bir mezhep kuran zât. **5.** Hz. Ali neslinden gelen zevat.

İmâm-ı a'zam (en büyük imam) : İslâm dîninde ehl-i sünnet mezheplerinin dört büyük imamından biri olan Hz. Numan bin Sâbit.

imâme عمامه (a. i.) : **1.** sarık. **2.** tespih, çubuk gibi şeylerin baş tarafına geçirilen, çoğu kehribardan yapılmış olan uzunca kısım, başlık. **3. g. s.** fildişi oyma ve kakmalarda görünüşü tâcı ve imâmeyi andıran motif.

imâmet امامت (a. i.) : imamlık.

imâmeyn امامين (a. i. c.) : iki imam. [bâzan, "İmâm-ı A'zam", "İmam-ı Şâfiî", çok defa "İmâm-ı Ebû Yûsuf" ile "İmâm-ı Muhammed" için kullanılır].

imâmiyye اماميه (a. i.) : imâmîler, Hz. Muhammed'den sonra, Hz. Ali'nin ve ahfâdının meşrû imam olduğuna inanan mezheb ki, "isnâ aşeriyye", "seb'iyye", "zeydiyye" gibi birçok hiziplere bölünmüştür.

imâm-ül- enbiyâ' امام الانبياء (a. it.) : "nebîlerin, peygamberlerin imâmı" : Hz. Muhammed.

imâm-ül-müslimîn امام المسلمين (a. it.) : "Müslümanların imamı" : halîfe.

im'ân امعان (a. i. maan'dan.) : **1.** bir işte çok ileri varma, çok dikkatli olma. **2.** inceden inceye araştırma.

îmân ايمان (a. i. emn'den.) : **1.** inanma, inanç. **2.** İslâm dînini kabûl etme.

îmân-ı makbûl : insanların îmânı.

îmân-ı ma'sûm : peygamberlerin îmânı.

îmân-ı matbû' : melâikelerin îmânı.

îmân-ı merdûd : münâfıkların îmânı.

îmâniyye ايمانيه (a. i.) : **fels.** * inancılık, **fr. fidéisme.**

i'mâr اعمار (a. i. umrân'dan. c. : i'mârât) : şenlendirme, bayındır hâle getirme.

imâret عمارت (a. i.) : **1.** umran, bayındırlık. (bkz : ma'mûriyyet). **2.** yoksullara yiyecek dağıtılmak üzere kurulmuş olan hayır evi.

imâta اماطه (a. i.) : uzaklaştırma, uzaklaştırılma.

imâte اماته (a. i. mevt'den.) : öldürme, yok etme.

imâte-i vakt (vakit öldürme) : eğlenerek vakit geçirme.

imdâd امداد (a. i. meded'den.) : **1.** yardım. **2.** yardıma gönderilen kuvvet.

imdâdiyye امداديه (o. i.) : muhârebe zamanlarında harp masrafını karşılamak, sulh vaktinde de bütçe açığını kapatmak için halktan alınan örfî vergi.

imhâ' امحاء (o. i. mahv'den.) : mahvetme, edilme, yoketme.

imhâ امها (a. i.) : bileme, keskinletme.

imhâk امحاق (a. i.) : **1.** bereketsiz. **2.** kararma.

imhâl امهال (a. i. mehl'den.) : **1.** mühlet verme. **2.** bir zaman daha sonraya bırakma. **Bilâ imhâl** : hiç vakit geçirmeden.

imhâz امحاض (a. i.) : doğrulukla yapma.

imkân امكان (a. i. mekânet'den.) : olabilecek vaziyette bulunma; olabilirlik. **Adem-i imkân** : olamazlık. **Adîm-ül-imkân** : olamaz.

imkân-ı aklî : **mant.** akılca mümkün oluş.

imlâ' املاء (a. i. melâ'dan.) : **1.** doldurma, doldurulma. **2.** söyleyip yazdırma, yazdırılma. **3.** bir dilin cümlelerini, kelimelerini doğru yazmak bilgisi, **fr. dictée.**

imlâk املاك (a. i.) : mülk sâhibi olma.

imlâk املاق (a. i.) : çok fakir düşme, düşkünlük.

imlâl املال (a. i. melâl'den.) : usandırma, usandırılma.

imlîse امليسه (a. i.) : sahrâ, çöl. (bkz : bâdiye).

imlîsî امليسى (a. i.) : hırsız. (bkz : sârık).

imrâc امراج (a. i.) : **1.** hayvanı otlatma, çayıra salıverme. **2.** ahde vefâ etmeme, sözünü bozma.

İmrân عمران (a. h. i.) : Hazret-i Meryem'in babası. **Âl-i İmrân** : İmrân'ın sülâlesi = Mûsâ ile Hârûn veyâ Meryem ile Îsâ. **Sûre-i Âl-i İmrân** : Kur'ân-ı Kerîm'in üçüncü sûresi.

imrâr امرار (a. i. mürur'dan.) : geçirme, geçirilme.

imrâr-ı evkat : vakitleri geçirme.

imreet امرأة (a. i.) : kadın, hâtun.

imreet-ül-müselsele : **astr.** semânın kuzey yarım küresinde "Feres-i a'zam" ile "Zât-ül-kürsî" burçlarının arasında bulunan ve "Feres-i a'zam" kuyruğu gibi duran birkaç parlak yıldızlı bir **burç, lât. Andromeda; fr. Andromède.**

imsâ' امساء (a. i.) : **1.** bozma. (bkz : ifsâd). **2.** akşama kalma.

imsâk امساك (a. i. misk'den.) : **1.** bir şeyden el çekme, perhiz. **2.** zamânında oruca başlama, oruca başlama zamânı. **3.** cimrilik, pintilik.

imsâkiyye امساكيه (a. i.) : ramazanda, imsak vaktini gösteren cetvel.

imsâl امصال (a. i.) : boşuna sarfetme, har vurup harman savurma.

imsâs امصاص (a. i. mass'dan.) : **1.** emdirme, emdirilme. **2.** suda erimiş ilâcı şırınga etme.

imsâs امساس (a. i.) : messettirme, değdirme; elle tutup sevme.

imşeb امشب (zf.) : bu gece.

imtâr امطار (a. i.) : yağdırma, yağdırılma.

imtâr-ı ahcâr : taş yağdırma.

imtâr-ı matar : yağmur yağdırma.

imtidâd امتداد (a. i. medd'den.) : **1.** uzama, uzanma; uzun sürme. **2. astr.** * uzay, **fr. espace.** (bkz : fezâ').

imtihâ' امتهاء (a. i.) : bileme, bilenilme, bilenme.

imtihâ-yi seyf : kılıcın bilenmesi.

imtihân امتحان (a. i. mehn'den. **c.** : imtihânât) : deneme, sınama, sınıf geçmek için sorulan sualler, * sınav. (bkz : ezmâyiş).

imtihâz امتحاض (a. i.) : hâlis, katkısız, saf olma.

imtilâ' امتلاء (a. i. melâ'dan.) : **1.** dolgunluk.

imtilâ-i mi'de : mîde dolgunluğu. **2.** kan toplanma, kan durma.

imtinâ' امتناع (a. i. men'den.) : **1.** çekinme, geri durma. **2.** imkânsızlık, olamayış.

imtinâ-i âdî : **huk.** [eskiden] bir şeyin vücudu âdeten mümkün olmamaktır. [birisinin, nesebi mârûf bir kimse hakkında : "benim oğlumdur" demesi gibi.

imtinâ-i hakiki : **huk.** [eskiden] bir şeyin ademinin aklen zarûrî olması. Meselâ : [bir kimse kendisinden yaşça büyük olan kimse hakkında : "bu benim oğlumdur" diye iddiâ etse dâvâsı dinlenmez, çünkü, kendisinden yaşça büyük bir adamın kendisinin sulbî oğlu olmak aklen mümtenîdir].

imtinân امتنان (a. i. menn'den) : iyiliği başa kakma.

imtirâ' امتراء (a. i.)° : **1.** şüphe etme, şüphelenme. **2.** tereddüt, kararsızlık.

imtirâs امتراس (a. i.) : kaşınma, sürtünme.

imtirâs-ı himâr : eşeğin kaşınması.

imtisâl امتثال (a. i. misl'den) : **1.** îcâbedeni, gerekeni yapma; bir örneğe göre hareket etme. **2.** alınan emre boyun eğme. (bkz : inkıyâd).

imtisâlen امتثالاً (a. zf.) : uyarak, bağlı olarak.

imtisâs امتصاص (a. i. mass'dan.) : **1.** emme, emerek çekme, soğurma. **2. biy.** soğurulma, emilme, **fr. absorbtion.**

imtişât امتشاط (a. i.) : taranma, saç veyâ sakal tarama.

imtiyâz امتياز (a. i. c. : imtiyâzât) : **1.** başkalarından ayrılma, farklı olma. **2.** ayrıcalık. **3.** bir işi, başkaları yapamamak üzere, husûsî müsâade ile bir kimseye veyâ bir müessese-seye verme.

imtiyâzât امتيازات (a. i. imtiyâz'ın c.) : imtiyazlar, müsâadeler, izinler.

imtizâc امتزاج (a. i. mezc'den.) : **1.** karışabilme. **2.** birbirini tutma, uygunluk. **3.** iyi geçinme; uyuşma. **4. kim.** kaynaşma.

imtizâc-ı elvân : renklerin birbirine uyması.

imzâ' امضاء (a. i.) : bir kimsenin, mektup ve sâir resmî kâğıtların altına, kendi eliyle, her zaman aynı biçimde yazdığı kendi adı. **Vâzi'-ül-imzâ'** : imzâ koyan, adını yazan.

imzâ-i kazâ : **huk.** verilen hükmü infâz ve icrâ etme.

în این (f. s.) : bu.

în ü ân : bu, şu; teferruatla meşgul olma.

în عين (a. s. aynâ'nın c.) : iri ve güzel gözlüler.

inâ' اناء (a. i. c. : evânî) : kap kacak.

i'nâ اعنا (a. i.) : zahmete uğratma.

înâ' ايناع (a. i.) : yemiş toplama zamânı gelme.

înâ' ايناء (a. i.) : geciktirme, alıkoyma; zaif düşürme.

inâbe, inâbet انابه ، انابت (a. i.) : **1.** günahlara tövbe edip Hak yoluna dönme. **2.** bir mürşide baş vurup, tarîkata girme.

i'nâc اعناج (a. i.) : **1.** [omurga kemiği] ağrıma. **2.** hayvanı kıç üstü çökertme.

inâd عناد (a. i.) : ısrar, ayak direme, dediğinden vazgeçmeme.

inâdiyye عناديه (a. i.) : "hakäyık-ı eşyâ" yi inkâr etme felsefesine bağlı bir zümre.

înâf ايناف (a. i.) : birini, bir şeyden vazgeçirmiye çalışma.

inâha اناخه (a. i.) : çökerme [deve].

inâk عناق (a. i.) : boynuna sarılma, sarmaşma.

inâka اناقه (a. i.) : aşırı güzelliği ve çekiciliği ile hayret verme, verilme.

in'âl انعال (a. i.) : nallama, nallanma.

inâle اناله (a. i.) : nâil etme, kavuşturma.

in'âm انعام (a. i. ni'met'den. c. : in'âmât) : **1.** nîmet verme, iyilik etme. **2. tar.** Yeniçerilerin aylıklarına yapılan zam.

in'âmât انعامات (a. i. in'âm'ın c.) : nîmetler, ihsanlar, iyilik etmeler.

inâme انامه (a. i.) : uyutma, uyutulma.

inâme-i etfâl : çocukların uyutulması.

inân عنان (a. i. c. : einne) : **1.** dizgin. **2.** idâre etme, yürütme. **Ircâ-yi inân :** dizgini boşatma, salıverme, atı hızla koşturma.

inân ber inân : atbaşı berâber. (bkz : hem-inân).

inân-gerdân عنان گردان (a. f. b. s.) : dizgin kıran, geri dönen.

inân-keş عنان كش (a. f. b. s.) : "dizgin çeken" : ölçülü hareket eden.

inan-rîz عنان ريز (a. f. b. s.) : dizgin bırakmış, koşturan.

inân-tâb عنان تاب (a . f. b. s.) : dizgin çevirip dönen.

inâre اناره (a. i. nûr'dan.) : nurlandırma, aydınlatma, ışıklandırma.

inâs اناث (a. i. ünsâ'nın c.) : kızlar, kadınlar.

înâs ايناس (a. i. üns'den.) : **1.** alıştırma, alıştırılma. **2.** görme, bilme.

i'nât اعنات (a. i.) : **1.** kedere, zahmete, müşkülâta uğratma, uğratılma. **2. ed.** mukayyet kafiye ve mukayyet seci' san'atı. [A rapçadaki mânâsı : "evvelce kırılıp bekişmiş olan kemiği tekrar kırmak" demektir].

inâyât عنايات (a. i. inâyet'in c.) : lûtuflar, ihsanlar, iyilikler.

inâyet عنايت (a. i.) : **1.** dikkat, gayret, özenme. **2.** lûtuf, ihsan, iyilik.

inâyet-i rabbâniyye : Allah'ın inâyeti, **fr. providentialisme.**

inâyeten عنايةً (a. zf.) : yardım ve iyilik olarak.

inâyet-kâr عنايتكار (a. b. s.) : yardımda, iyilikte bulunan.

inâyet-kâr-âne عنايتكارانه (a. f. zf.) : yardım ve iyilikte bulunana yakışacak sûrette.

inbâ' انباء (a. i.) : haber verme. (bkz : ihbâr).

inbâc انباج (a. i.) : münâsebetsiz konuşma, haltetme.

inbâh انباه (a. i.) : **1.** uyandırma, uyandırılma. **2.** kımıldatma, harekete getirme. **Mevâdd-ı inbâhiyye :** harekete getirici, te'sirli ilâçlar.

inbât انبات (a. i. nebât'dan.) : bitme, bitmesini te'mîn etme [bitki hak.].

inbiâs انبعاث (a. i. ba's'den.) : **1.** gönderilme. **2.** meydana çıkma, ilerigelme.

inbihâr انبهار (a. i.) : yorgunluktan dolayı nefes kesilip çok soluma.

inbîk انبيق (a. i.) : inbak.

inbisâs انبثاث (a. i.) : yayılıp dağılma.

inbisât انبساط (a. i. bast'dan.) : **1.** yayılma, açılma, genişleme. (bkz : tevessü'). **2.** iç açılma, ferahlık. **3. fiz.** sıcaklığın tesîriyle mâdenî cisimlerin enine, boyuna büyüyüp uzaması, * genleşme, **fr. dilatation.**

incâ' انجاء (a. i. necât'dan.) : kurtarma, kurtarılma.

incâh انجاح (a. i.) : **1.** işi bitirme, işi tamamlama. **2.** isteğe erme.

incâs انجاس (a. i. necis'den.) : necisleme, necâsetleme, pisleme, pislenme.

incâz انجاز (a. i. c. : incâzât) : yerine getirme [va'di]

incâz-ı va'd : va'dini, sözünü yerine getirme.

incibâr انجبار (a. i.) : kırık kemiğin bağlanıp kaynaması.

İncil انجيل (a. i. c. : enâcîl) : Allah'ın vahî yoliyle dört büyük peygambere yolladığı mukaddes dört büyük kitaptan Hz. Îsâ'ya nâzil olanı. (bkz : Kur'an, Tevrât, Zebûr). [İncil, aslında Hz. Îsâ'nın hayâtından bahseder].

incilâ' انجلاء (a. i. cilâ'dan.) : **1.** cilâlanma, parlama. **2.** âşikâr, belli, meydanda olma. **3.** görünme.

incilâb انجلاب (a. i. celb'den.) : **1.** çağrıldığı için götürülme. **2.** sürülüp götürülme.

incîlî انجيلى (a. s.) : İncil'e mensup, İncil'le ilgili.

incimâd انجماد (a. i.) : donma, buz hâline girme.

incirâd انجراد (a. i.) : soyunma, soyulma, * soyutlaşma.

incirâr انجرار (a. i.) : **1.** müncer olma, çekilme.

incirâr-ı kelâm : söz gelişi. **2.** çekilip bir sona erme. **Kuvve-i incirâriyye :** mâdenin, kırılıp kopmaksızın ince, uzun tel hâline gelmesi. **3. a. gr.** kelime mecrûr olma, yâni harf-i cer veyâ izâfet hallerinde son harfi i ile okunma.

incizâb انجذاب (a. i. cezb'den. c. : incizâbât) : **1.** çekme, cekilme. **2.** câzibeye çekilme.

incizâm انجزام (a. i.) : **1. a. gr.** meczûm olma, kelimenin son harfi harekesiz olarak telâffuz olunma : mecz**um**, mahr**um**.. **2.** kemik kırılma.

incizâm انجذام (a. i.) : cüzam illetine tutulmuş kimsenin bir organının kopması.

incizâz انجذاذ (a. i.) : kesilme.

incû اينجو (f. i.) : inci. (bkz : dürr, lü'lü').

ind عند (a. i.) : **1.** yan, taraf; yön, kat. **2. e.** yanında, göre, düşüncesine göre. **3. e.** olunca, olduğu halde.

ind-Allah : Allah yanında.
ind-el-ba'z : bâzılarına göre.
ind-et-tahkik : tahkik sonunda.
ind-el-hâce : lâzım olduğu, gerektiği zaman.
ind-el-îcâb : gerekince.
ind-el-icâze : izin verildiği takdirde.

indâb انداب (a. i. nedeb'den.) : yara iyileşip kabuk bağlama.

indî عندى (a. s. c. : indiyyât) : bir kimsenin kendi inanışına, kendi görüşüne dayanan, kendince.

indibâg اندباغ (a. i.) : deri debâgat etme, tabaklama.

indifâ' اندفاع (a. i. def'den. c. : indifâât) : **1.** mündefi' olma, ortadan kalkma. **2.** yer yer başgösterme. **Emrâz-ı indifâiyye :** çiçek, kızıl kızamık gibi hastalıklar. **3. jeol.** püskürme, **éruption.**

indifâ-i bürkânî : yanardağ püskürüğü, lâv.

indifâî اندفاعى (a. s.) : **1.** püskürme ile ilgili. **2. jeol.** püskürük, **fr. éruptive.**

indifâk اندفاق (a. i.) : şiddetle dökülme, atılarak dökülme.

indifâk-ı nehr : nehrin şiddetle dökülmesi.

indihâş اندهاش (a. i.) : çok korkma.

indimâc اندماج (a. i.) : dürülüp sarılma, birbirine geçme, kenetlenme.

indimâl اندمال (a. i.) : yara iyi olma, kapanma. (bkz : iltiyâm).

indirâ' اندراء (a. i.) : yayılıp dağılma.

indirâ-yı mâ' : suyun yayılıp dağılması.

indirâ' اندراع (a. i.) : **1.** öne geçme. **2.** bir işe girişme. **3.** bulut altından sıyrılma.

indirâ-ı kamer : Ay'ın, buluttan sıyrılması.

indirâc اندراج (a. i. derc'den.) : münderiç olma, içine konma; arasına sıkıştırma.

indirâs اندراس (a. i.) : kökten yıkılma, adı sanı kalmama, eseri kalmıyacak şekilde yok olma. [en çok binâ hakkında kullanılır].

indisâs اندساس (a. i.) : toprağa gömme.

indiyâl انديال (a. i.) : ishal olma, içi sürme.

indiyyât عنديات (a. s. indî'nin c.) : birinin kendi inanışına, kendi görüşüne dayanan sözler, düşünceler, keyfe tâbî olarak söylenilen sözler.

ineb عنب (a. i.) : üzüm. (bkz : engûr).

ineb-i kelb : bot. köpeküzümü.

ineb-üd-dübb (ayı üzümü) **: bot.** kocayemiş.

ineb-üs-sa'leb : bot. tilkiüzümü.

inebe عنبه (a. i.) : üzüm tânesi.

inebî عنبى (a. s.) : üzüm biçiminde olan, üzümümsü.

ineb-ül-efrenc عنب الافرنج (a. b. i.) : **bot.** frenküzümü.

ineb-üs-sa'leb, ineb-üd-düb : عنب الثعلب عنب الدب (a. b. i.) : **bot.** ayı üzümü (kocayemiş), tilki üzümü.

infâd انفاد (a. i.) : **1.** bitirme, bitirilme, tükenme. **2.** kuyunun suyu tükenme.

infâk انفاق (a. i. nafaka'dan. c. : infâkat) : nafaka verip geçindirme, besleme.

infâk-ı muhtâcin : muhtac olanları, yoksulları besleme.

infâl انفال (a. i.) : ganîmetten mal ayırıp verme.

infâr انفار (a. i.) : ürkütme, ürkütülme.

infâz انفاذ (a. i. nüfûz'dan. c. : infâzât) : **1.** yerine getirme, yapma [emri]. **2.** öte tarafa geçirme.

infâz-ı fermân : emir dinletme, hükmünü geçirme.

infiâl انفعال (a. i. fi'l'den. c. : infiâlât) : **1.** gücenme, darılma. **2.** * edilgi, **fr. passion.**

infiâlât انفعالات (a. i. infiâl'in c.) : infialler.

infiâlât-ı nefsâniyye : nefse âit her türlü teessürler, rûhun kabûl ettiği her türlü tahavvüller, değişiklikler.

inficâr انفجار (a. i. fecr'den.) : **1.** fecir sökme, tan yeri ağarma. **2. biy., bot.** çatlama, **fr. déhiscence. 3.** su, yerden kaynayıp akma.

infihâm انفهام (a. i. fehm'den.) : fehmedilme, anlaşılma.

infihânî انفخانى (a. i.) : şişman adam.

infikâk انفكاك (a. i. fekk'den.) : **1.** fek olma, bir şey yerinden ayrılma. **2.** çözülme.

infilâk انفلاق (a. i. felak'dan.) : **1.** yarılma, açılma. **2.** **gr.**, **kim.** patlama, **fr. explosion.** (bkz : infitâr).

infilâl انفلال (a. i.) : **1.** delinme, delik açılma. **2.** keskinliği kaybolma, körleşme, körlenme.

infilâl-i seyf : kılıcın körlenmesi.

infirâc انفراج (a. i. ferc'den.) : **1.** münferic olma, açılma; ferahlama, gönül açılma. **2.** kurtulma.

infirâd انفراد (a. i. ferd'den.) : yalnız olma, yanında kimse bulunmama.

infirâg انفراغ (a. i.) : boşalma.

infirâg-ı cüz'î : bir mâyi'in (* sıvı) kısmen boşaltılması.

infirâk انفراق (a. i. fark'dan.) : ayrılma.

infirâk-ı turuk : yolların ayrılması.

infirâz انفراز (a. i.) : münferiz olma, kalmama, bulunmama.

infirâz-ı leben : **hek.** doğuran kadının memesinde süt bulunmama.

infisâd انفساد (a. i. fesâd'dan.) : fesâda uğrama, bozulma.

infisâh انفساخ (a. i. fesh'den.) : **1.** bozulma, hükümsüz kalma.

infisâh انفساح (a. i. fesh'den.) : bollaşma, genişleme.

infisâl انفصال (a. i. fasl'dan. c. : infisâlât) : **1.** ayrılma, yerinden ayrılma, yerini bırakıp gitme. **2.** azledilme, me'murluktan çıkarılma.

infisâlât انفصالات (a. i. infisâl'in c.) : yerinden ayrılmalar; azledilmeler.

infisâm انفصام (a. i.) : kırılma, kesilme; yırtılma; üzülme.

infitâh انفتاح (a. i. feth'den.) : **1.** açılma. **2.** tıkanmış bir şeyin açılması.

infitâh-ı ebvâb : kapıların açılması.

infitâh-ı ezhâr : çiçeklerin açılması.

infitâk انفتاق (a. i.) : fıtık ârız olma, yarılma, sökülme.

infitâm انفطام (a. i.) : **1.** menedilen şeyden uzaklaşma. **2.** sütten kesilme.

infitâr انفطار (a. i.) : yarılma, açılma. (bkz : infilak[1]).

infitât انفتات (a. i.) : kırılma, paralanma.

infizâc انفضاج (a. i.) : **1.** buharlaşma. **2.** sıcaklık verme. **3.** terleme.

infizâc-ı reevî : soluk alırken, içeri giren havaya karşı, dışarıya hava verilmesi.

ingımâm انغمام (a. i.) : gamlanma, tasalanma, kaygulanma.

ingımâs انغماس (a. i.) : suya dalma.

ingısâs انغساس (a. i.) : suya batma.

ingıtât انغطاط (a. i.) : suya dalma.

ingıvâ انغوا (a. i.) : yoldan çıkma, sapıtma; dalâlete düşme.

inhâ' انهاء (a. i. nehy'den.) : **1.** ulaştırma, yetiştirme. **2.** bir vazîfeye tâyin veyâ bir maaşa terfî için yazılan yazı.

inhâc انهاج (a. i.) : **1.** açık, meydanda. (bkz : zâhir). **2.** hayvanı yorup solutma. **3.** esvabı eskitme.

inhâf انحاف (a. i.) : zayıflatma, inceltme, arıklatma, arıklatılma.

inhâk انهاك (a. i.) : çok eziyet etme.

inhibâs انحباس (a. i.) : **1.** nefes tutulma. **2.** vakıf adına malı hapis etme.

inhibât انهباط (a. i.) : yukarıdan aşağı inme, düşme. (bkz : hübût).

inhicâm انهجام (a. i.) : çökme, yıkılma [binâ].

inhidâ' انخداع (a. i. hud'a'dan.) : hud'aya uğrama, hîleye düşme, aldanma.

inhidâb انحداب (a. i. hadeb'den) : **1.** yumrulaşma, kamburlaşma. **2.** yumruluk.

inhidâd انحداد (a. i. hadde'den) : **1.** haddeden geçme, basılıp ezilme. **2.** sivri, keskin olma.

inhidâm انهدام (a. i. hedm'den. c. : inhidâmât) : yıkılma, harap ve virân olma. **Mâil-i inhidâm** : yıkılmaya hazır, yıkılmak üzere. (bkz : müşrif-i harâb).

inhidâr انحدار (a. i.) : **1.** yokuş aşağı inme. **2.** **hek.** derinin vurmasiyle şişme.

inhidâr انخدار (a. i.) : perdelenme, örtülme, örtünme.

inhidâr-ı nisvân : kadınların örtünmesi.

inhidâş انهداش (a. i.) : dalaşma, hırlaşma [köpek].

inhifâz انخفاض (a. i.) : **1.** çökkünlük, **fr. dépression.** **2.** aşağılanma, alçaklanma.

inhikak انحقاق ("ka" uzun okunur. a. i.) : kör düğüm olma; **mec.** sıkışıp kalma [iş hakkında].

inhikâk انحكاك (a. i.) : kaşınma.

inhilâ' انخلاع (a. i.) : defedilme, çıkarılma.

inhilâk انهلاك (a. i.) : kendini tehlikeye koyma.

inhilâl انحلال (a. i. hall'den.) : **1.** açılma, çözülüp açılma. **2.** dağılma. **3.** erime.

inhilâl-pezîr انحلال پذير (a. f. b. s.) : inhilâl kabûl eden, inhilâli kabil olan.

inhimâd انخماد (a. i.) : ateşi sönmediği halde alevi geçme.

inhimâk انحماق (a. i.) : ahmak gibi görünme.

inhimâk انهماك (a. i. c. : inhimâkât) : bir şeyin üzerine fazla düşme, ziyâde düşkünlük.

inhimâl انهمال (a. i.) : **1.** uğraşma; ciddî olarak çalışma. **2.** ihmâl etme, savsaklama. **3.** gözyaşı dökme. **4.** mühlet alma.

inhimâz انحماض (a. i.) : ekşilenme.

inhinâ' انحناء (a. i.) : münhanî olma, eğilme, eğrilme, kavislenme, yay biçimine girme.

inhinâk انخناق (a. i. hank'den.) : **1.** boğulma. **2.** bunalma, nefesi kesilme.

inhirâf انحراف (a. i. c. : inhirâfât) : **1.** münharif olma, dönme, sapma. **2.** doğru yoldan çıkma. **3.** değişme, bozulma. **4.** kırıklık. **5.** **astr.** * açılım, **déclinaison.** **6.** **fiz.** sapma. **fr. déclinaison.** **7.** kırılma, gücenme.

inhirâk انخراق (a. i.) : yırtılma, yırtık olma.

inhirât انخراط (a. i.) : **1.** zarar verme. **2.** bilmediği işe girişme. **3.** ipliğe boncuk dizme. **4.** incelme, zayıflama [vücut].

inhisâf انخساف (a. i. husûf'dan. c. : inhisâfât) : **1.** tutulma, söner gibi olma, parlaklığı gitme.

inhisâf-ı ayn : **hek.** kör olma. **2.** **jeol.** çökme, çöküntü, çöküp batma. **3.** Ay tutulması. (bkz : husûf).

inhisâm انحسام (a. i. hasm'dan.) : hal ve fasletme, kesip bitirme.
inhisâm-ı da'vâ : dâvânın halli.

inhisâr انحصار (a. i. hasr'dan.) : **1.** bir şeyi, bir maddeyi, bir işi, başkası yapmamak üzere, yalnız bir kişiye, bir müesseseye verme. **2.** * tekel, **fr. monopole.**

inhişâş انخشاش (a. i. c. : inhişâşât) : birbirine dokunup hışırdama, hışırtı; şakırdama, şakırtı.
inhişâş-ı esliha : silâhların şakırtısı.
inhişâş-ı evrâk : yaprakların hışırtısı.

inhitâk انهتاك (a. i.) : **1.** yırtılma. **2.** bekârlığın bozulması.

inhitâm انحطام (a. i.) : kırılma, ufalma.

inhitât انحطاط (a. i.) : **1.** düşme, aşağı inme, aşağılama, **fr. décadence. 2.** yaşlılığa yüz tutma. **Sinn-i inhitât** : ihtiyarlık, çökkünlük çağı. **3.** kuvvetten düşme. **4.** bir şişin inmesi.

inhiyâş انحياش (a. i.) : çekinme, ezilip büzülme.

inhizâl انخزال (a. i.) : bel kırılma, beli kırılmış gibi yürüme.

inhizâm انهزام (a. i. hezîmet'den. c. : inhizâmât) : hezimete uğrama, bozulma, alt olma, yenilme; bozgunluk.

in'idâl انعدال (a. i. udûl'den.) : sapma, doğru yoldan çıkma. (bkz : dalâlet).

in'idâm انعدام (a. i. adem'den.) : yok olma.

in'ikad انعقاد ("ka" uzun okunur. a. i. akd'den.) : **1.** mün'akid olma, bağlanma. **2.** kurulma, toplanma.

in'ikâs انعكاس (a. i. aks'den. c. : in'ikâsât) : **1.** mağlûbolma. **2. fiz.** aksetme, bir yere çarpıp geri dönme [ışık], yansıma, **fr. réflexion. 3.** yankılama [ses]. **4.** tesir, * tepki [piyasada].

in'irâ انعرا (a. i.) : etleri çekilip dişin kökü çıkma.

in'isâb انعصاب (a. i.) : **fels. fr. innervation.**

in'isâm انعصام (a. i.) : muhâfaza etme, koruma.

in'isâr انعصار (a. i.) : sıkılma. (bkz : ta'sîr).

in'itâf انعطاف (a. i. atf'dan.) : **1.** temâyül, bir tarafa dönme. **2.** bükülme, iki kat olma.

in'izâl انعزال (a. i. azl'den.) : bir yana çekilme, tek başına kalma.

inka' انقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : pâk olma, temiz olma.
inka-yı kalb : gönül temizliği.

inka' انقاع ("ka" uzun okunur. a. i.) : suda ıslatma.

inkâh انكاح (a i. nikâh'dan.) : nikâh etme, edilme.

inkâr انكار (a. i.) : **1.** yaptığını saklama, gizleme; yapmadım deme. **2.** reddetme, tanımama.

inkârî انكارى (a. s.) : inkâr ile, tanımama ile ilgili.

inkas انقاص ("ka" uzun okunur. a. i. naks'dan.) : azaltma, eksiltme, eksilme. (bkz : tenkîs).

inkaz انقاض ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** küçük bir hayvanın veyâ cansız bir şeyin kendine mahsus bir ses çıkarması. **2.** atları yürümeye teşvîk için çıkarılan ses. **3.** sakız çiğnerken çıkarılan ses. **4.** vücuttaki oynak yerlerinin çatlaması.

inkaz انقاذ ("ka" uzun okunur. a. i.) : kurtarma, kurtarılma.

inkıbâz انقباض (a. i. kabz'dan.) : **1.** büzülüp toplanma, çekilme. **2.** kasvet, keder, sıkıntı. **3.** kabızlık, peklik.

inkıbâzî انقباضى (a. s.) : inkıbazla ilgili.

inkıhâl انقهال (a. i.) : zayıf, gücsüz, dermansız düşme.

inkıhâm انقهام (a. i.) : bir işe, düşünmeden başlama, el atma.

inkılâ انقلاع (a. i. kal'den.) : [ağaç] kökünden koparılma.

inkılâb انقلاب (a. i. kalb'den. **c.** : inkılâbât) : **1.** değişme, bir halden, başka bir hale dönme. **2.** * devrim. **3. astr.** gündönümü.

inkılâb-ı sayfî : astr. 21 hazîranda Arz'ın mahreki (* yörünge) üzerinde Güneş'ten en uzak olduğu evic noktasında **bulunması hâli.**

inkılâb-ı şitevî : astr. Arz'ın Güneş etrâfında çevirdiği mahrekle (* yörünge) Güneş'e en yakın olduğu 21 aralık târihindeki durumu (hadîd noktası). [inkılâb-ı şitevî, inkılâbeyn'den biri olup mihver-i kebîr'in bir ucunda bulunur].

inkılâbeyn انقلابين (a. i. c.) : **1.** iki inkılâp. **2. astr.** Arz'ın Güneş tarafında çevirdiği mahrekin (* yörünge) Güneş'e en uzak ve en yakın iki noktasını birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçen nazarî mihverin karşılıklı iki ucu. [2] haziranda Arz Güneş'ten en uzak noktada olup buna **eviç noktası** adı verilir ve Arz'ın bu noktada bulunmasına **inkılâb-ı sayfî** adı verilir].

inkıraz انقراض (a. i.) : bir kalabalıktan, bir bütünden tek kişi kalmıyacak şekilde tükenme, bitme.

inkısâm انقسام (a. i. kısm'dan. **c.** : inkısâmât) : taksim olma, parçalanma, bölünme, ayrılma.

inkışâ' انقشاع (a. i.) : hava açık olup ayazlama, ayaza çekme.

inkışâr انقشار (a. i.) : deri veyâ kabuğu soyulma.

inkıtâ' انقطاع (a. i. kat',dan) : **1.** kesilme; arası kesilme. **2.** kesilme, tükenme, bitme.

inkıtâ-i tams : kadın, âdetten kesilme. **3.** herkesten vazgeçip bir kimseye bağlanma.

inkıyâd انقياد (a. i. kavd ve kıyâdet'den) : boyun eğme; kendini teslim etme. **(bkz :** imtisâl [2]).

inkıyâden انقياداً (a. zf.) : inkıyad sûretiyle, boyun eğerek, kendini teslim ederek.

inkızâ' انقضاء (a. i. kazâ'dan.) : tamam olma, nihayet bulma, bitme, sona erme.

inkızâ-yi müddet : zamânın sona ermesi.

inkızâf انقذاف (a. i.) : atılma, kovulma, uzaklaştırılma.

inkızâz انقضاض (a. i.) : **1.** çatlama, kağşama. **2.** kuş, havadan yere doğru süzülüp inme.

inkibâb انكباب (a. i.) : yüzüstü düşme, kapanma.

inkidâm انكدام (a. i.) : vücudun bir tarafı kızarma, berelenme.

inkidâr انكدار (a. i.) : **1.** hızlı yürüme. **2.** düşme, dökülme, saçılma.

inkilâl انكلال (a. i.) : **1.** yavaşça gülme. **2.** körlenme, kesmez hâle gelme.

inkilîs انكليس (a. i.) : yılan balığı. ["inkılîs" şeklinde de kullanılır].

inkimâş انكماش (a. i.) : **hek.** peklik veren şeylerin yalnız bir hâmızla berâber meydana getirdiği te'sîr.

inkisâf انكساف (a. i. küsûf'dan.) : **1.** Güneş tutulamsı. **2.** parlaklığı sönme.

inkisâr انكسار (a. i. kesr'den.) : **1.** kırılma. **2.** gücenme. **3.** bedduâ, ilenç. **4. fiz.** kırılma, **fr. refraction.**

inkişâf انكشاف (a. i. keşf'den.) : **1.** açılma. **2.** meydana çıkma. **3. tas.** mânevî bir sırrın veyâ hâlin görünmesi.

inkitâm انكتام (a. i.) : saklı, gizli tutulma.

inmâ' انماء (a. i. nemâ'dan.) : nemâlandırma, arttırma, arttırılma.

ins انس (a. i.) : insan. (bkz : beşer).

insâ' انساء (a. i. nesy'den) : **1.** unutturma, unutturulma.

insâ-yi mâzî : geçmişi unutturma. **2.** veresiye satma.

insâf انساف (a. i.) : yaprak yaprak olma, lîme lîme olma, dağılma.

insâf انصاف (a. i.) : **1.** merhamete, vicdâna veyâ mantığa dayanan adâlet. **El-insâfü nısf-üd-dîn** : dînin yarısı insaftır. **2.** ortalama davranış.

insâf-kâr انصافكار (a. f. b. s.) : insaflı, haksızlık etmiyen.

insâf-kârâne انصافكارانه (a. f. zf.) : insafkâre, insaflıya, haksızlık etmiyene yakışacak sûrette.

insâk انساق (a. i. nesak'dan.) : seci'li ve kafiyeli söz söyleme.

insâk-ı kelâm : söz düzgünlüğü.

insâl انسال (a. i. nesl'den.) : nesli çoğaltma, döl peydâ etme, edilme; döllenme.

insân انسان (a. i.) : **1.** adam. **2.** iyi, olgun, vicdanlı adam.

insân-ı kâmil : güzel huy ve tabîat ve yüksek fazîlet sâhibi olan kimse.

insân-ül-ayn : **hek.** gözbebeği.

insânî انسانى (a. s.) : insana mensup, insanla ilgili, insanca. [müen. "insâniyye"].

insâniyye انسانيه (a. i.) : **zool.** insanlar.

insâniyyet انسانيت (a. i.) : **1.** insanlık, insana yakışır hal; vicdanlılık. **Hiss-i insâniyyet** : insanlık duygusu. **2.** bütün insanlar. (bkz : beşeriyyet).

insâniyyet-kâr انسانيتكار (a. f. b. s.) : insâniyetli, iyi, vicdanlı [adam].

insâniyyet-kârâne انسانيتكارانه (a. f. zf.) : insâniyetli olana yakışacak sûrette, vicdanlılıkla.

insâniyyet-kârî انسانيتكارى (a. b. i.) : insâniyetlilik, vicdanlılık.

insât انصات (a. i.) : susma, susup dinleme. (bkz : sükût).

insıbâb انصباب (a. i. sabâbetden.) : **1.** dökülme. (bkz : insicâl); başka suya karışma. **2. hek.** vücutta ahlât'tan birinin veyâ bâzılarının nesiç (* doku) lerin arasına akıp orada toplanması.

insıbâğ انصباغ (a. i. sıbg'dan.) : **1.** boyanma, boya tutma. **2.** temizlenme. **3.** vaftiz olunma.

insıdâm انصدام (a. i. sadme'den.) : tazyîk ile bir şey atma; patlama.

insılâ', insımâ' انصلاع ، انصماء (a. i.) : **1.** (bkz : tulû'). **2.** ufuktan, bulut altından çıkma.

insırâf انصراف (a. i.) : **1.** geri dönme, çekilip gitme. **2. a. gr.** isimlerin kaideye göre çekilebilmesi.

insırâfî انصرافى (a. s.) : **1.** tasrif ile, çekilmekle ilgili. **2. leng.** *** büküngen, fr. flexionnel.** Meselâ : **ketebe, yektibü..** gibi.

insırâh انصراح (a. i. sarâhat'den.) : sarâhat bulma, açıklanma.

insırâm انصرام (a. i.) : kesilme, kesilip ayrılma.

insicâl انسجال (a. i.) : **1.** dökülme. (bkz : insıbâb). **2.** çekilme.

insicâm انسجام (a. i.) : **1.** yağmur sürekli yağma. **2.** bir düziye gitme, gidiş. **3. ed.** düzgün söz.

insidâd انسداد (a. i. sedd'den.) : tıkanma, kapanma.

insidâd-ı em'â : hek. bağırsakların birbirine dolaşması eseri olarak tıkanması.

insidâd-ı halîme : hek. meme başlarının tıkanması.

insidâl انسدال (a. i.) : **1.** düşük, sarkık olma; pörsüme. **2. hek.** insan organlarından birinin düşmesi.

insifâr انشفار (a. i.) : açılma. (bkz : inkişâf).

insihâk انسحاق (a. i.) : ezilip yumuşama, döğülüp ezilme.

insihâl انسحال (a. i.) : **1.** kabuğu soyulma. **2.** düzgün söz söyleme.

insikab انثقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : delinme.

insikab-ı lü'lü' : incinin delinmesi.

insilâb انسلاب (a. i. selb'den.) : münselibolma, kalkma; giderilmiş olma; soyulma, soyulmuş olma; kalmama.

insilâh انسلاخ (a. i. selh'den.) : **1.** kesilen hayvanın derisi yüzülme. **2.** soyulma, sıyrılıp çıkma. **3.** ay nihâyeti gelme.

insilâk انسلاك (a. i. silk'den.) : sülûk etme, sâlik olma, yola girme, yol tutma.

insilâl انسلال (a. i.) : gizlice savuşma, sıvışma.

insilâl انثلال (a. i.) : bir yere toplanma, üşüntü etme.

insimâğ انثماغ (a. i.) : yere düşüp ezilme, berelenme.

insinâ' انثناء (a. i.) : bükülme, burulma; burkulma.

insinâ-yi kadem : ayağın burkulması.

insirâm انثرام (a. i.) : dişin kırılması.

insitâh انسطاح (a. i.) : **1.** satıhlı olma. **2.** yayılıp arka üstü yatma.

insiyâb انسياب (a. i.) : süzülüp akma; çabuk akıp gitme.

insiyâğ انصياغ (a. i.) : kalıba dökülüp düzelme.

insiyâk انسياق (a. i.) : **1.** bir kuvvetin te'sîriyle çekilip gitme. **2.** ardı sıra gitme. **3.** * içgüdü, **fr. instinct.**

insiyâkî انسياقى (a. s.) : insiyak ile ilgili olan, his ve sevk-i tabiî ile vâki olan, **fr. instinctif.**

inşâ' انشاء (a. i. c. : inşâât) : **1.** yapma, yapılma, vücûda, meydana getirme. **2.** kaleme alma. **3. gr.** dilek kipleri. **4.** nesir yazı. **5.** mektup yazma. **6. ed.** güzel nesir yazma veyâ güzel yazılmış nesir.

in-şâ'-Allah ان شاء الله (a. cü.) : Allah isterse, Allah nasîbetti ise.

inşâât انشاآت (a. i. inşâ'ın c.) : yapı, yapı işleri.

inşâb انشاب (a. i.) : tırnak batırma, tırnak bastırma; iliştirme.

inşâd انشاد (a. i. neşd'den.) : **1.** şiir okuma, şiir söyleme. **2. ed.** manzum bir sözü, âhengine göre okuma.

inşâî انشائى (a. s. c. : inşâiyyât) : **1.** inşâya, yapıya âit. **2. gr.** dilek * kipine âit, dilek kipiyle ilgili. [müen. : "inşâiyye"].

inşâiyyât انشائيات (a. i. inşâî'in c.) : işitilmemiş, duyulmamış sözlerden yapılan cümleler.

inşâiyye انشائيه (a. i.) : yapı işiyle uğraşanlar.

inşâk انشاق (a. i.) : koklatma, buruna sulu bir şey çektirme.

inşâr انشار (a. i.) : ölüyü diriltme.

inşât انشاط (a. i. neşat'dan.) : ferahlandırma, iç açma. (bkz : tenşît).

inşiâ' إنشعاع (a. i.) : **fiz.** * ışınım.

inşiâb انشعاب (a. i. şa'b'dan) : **1.** şûbelenme, dal, budak peydâ etme. **2.** çoğalma. **3.** bölük bölük olma.

inşibâb انشباب (a. i.) : gençleşme, gencelme, babayiğit hâline gelme. **Devr-i inşibâb** : gençlik devri.

inşibâk انشباك (a. i.) : balık ağı gibi birbirine geçme, şebeke şeklinde olma.

inşihâb انشخاب (a. i.) : fışkırma.
inşihâb-ı dem : kan fışkırma.

inşikak انشقاق ("ka" uzun okunur. a. i. şakk'dan) : yarılma, çatlama; ikiye ayrılma.
inşikak-ı kamer : Ay'ın ikiye ayrılması [mûcizesi].

inşilâl انشلال (a. i.) : **1.** su, uçurumdan dökülerek şelâle peydâ etme. **2.** şiddetle dökülme, atılarak akma.

inşimâr انشمار (a. i.) : sallanarak yürüme.

inşinâc انشناج (a. i.) : buruşma, (deri) buruşma.
inşinâc-ı vech : yüz buruşması.

inşirâh انشراح (a. i. şerh'den) : **1.** açılma. **2.** açıklık, ferahlık.
inşirâh-ı derûn : iç açılması.

inşirâk انشراق (a. i.) : **1.** çatlayıp yarılma, yarık olma. **2.** parlama.

inşirâm انشرام (a. i.) : çok yarılma, yarık yarık olma.

inşirâs انشراث (a. i.) : soğuktan el çatlama.

inşitât انشتات (a. i.) : dağılma, perîşan olma. (bkz : teşettüt).

intâ' انتاع (a. i.) : çok terleme; kusma.

intac انتاج (a. i.) : **1.** netîce (* sonuç) verme, netîcelendirilme. **2.** doğurma.

intâk انطاق (a. i. nutk'dan.) : söyletme, dile getirme, söyletilme.
intâk-ı hakk : Allah söyletmesi.

intân انتان (a. i.) : fenâ kokma.

intânî انتانى (a. s.) : mikroplu, mikroptan olan.

intâş انتاش (a. i.) : tohum, toprakta çimlenip filizlenme.

intıbâ' انطباع (a. i. tab'dan. c. : intıbâât) : **1.** matbû olma, basılma. **2.** zihinde iz bırakma. **3. psik.** * izlenim, **fr. impression.**

intıbâh انطباخ (a. i.) : pişme.
intıbâh-ı taâm : yemeğin pişmesi.

intıbak انطباق (a. i. tıbk'dan. c. : intıbâkat) : mutâbık gelme, uyma, uygun gelme.

intıbâkat انطباقات ("ka" uzun okunur. a. i. intıbâk'ın c.) : mutâbık gelmeler, uygun gelmeler, uymalar.

intıfâ' انطفاء (a. i.) : sönme.
intıfâ-yi harîk : yangının sönmesi.

intılâk انطلاق (a. i.) : salıverme, yol verilme; yollama.

intımâs انطماس (a. i.) : belirsiz olma, kaybolma.

intıvâ' انطواء (a. i.) : sarılıp devşirilme, katlanıp sarılma, dürülme.

intıyâ' انطياع (a. i.) : mutî olma, itâat etme, söz dinleme.

intiâş انتعاش (a. i.) : **1.** hastalıktan kurtulup kalkma. **2.** doğrulup kalkma.

intiâz انتعاظ (a. i.) : **1.** kuvvetlenme, kıvâma gelme. **2.** kalkma.

intibâât انطباعات (a. i. intıba'ın c.) : edinilen intibâlar.

intibâc انتباج (a. i.) : hastalık dolayısiyle vücutta hâsıl olan şişkinlik.

intibâh انتباه (a. i.) : **1.** uyanma, uyanıklık. **2.** gözaçıklığı. **3.** sinirlerin ve uzuvların harekete gelmesi, uyanması.

intidâm انتدام (a. i.) : kolay elde etme, kolaylıkla ele geçme.

intifâ' انتفاء (a. i.) : ortadan yok olma, aradan çıkma.

intifâ' انتفاع (a. i. nef',den. c. : intifâat) : menfaatlenme, faydalanma. **Hakk-ı intifâ' : huk.** faydalanma hakkı, bir gayri menkulün yalnız gelirinden faydalanma hakkı.

intifâd انتفاد (a. i.) **huk.** bir şeyi tamâmen alma.

intifâh انتفاخ (a. i. nefh'den.) : **1.** kabarma, şişme. **2.** vücut âzâsından birinin büyümesi.

intifâh-ı batnî : gazlerin birikmesiyle karnın şişmesi.

intifâh-ı rie : akciğerin şişmesi.

intifâl انتفال (a. i.) : nâfile namaz kılma.

intihâ' انتحاء (a. i.) : yanına dayanma, yaslanma.

intihâ' انتهاء (a. i. nihâyet'den.) : **1.** nihâyet bulma, sona erme. **2.** bitme, tükenme. **3.** nihâyet, son.

intihâb انتخاب (a. i. nahb'dan. c. : intihâbât) : **1.** seçme, seçilme. **2.** seçim. **3. s.** en güzel. **Beyt-i intihâb : ed.** bir kıt'a veyâ kasîdenin en güzel beyti.

intihâb انتهاب (a. i. nehb'den **c. :** intihâbât): yağma ile mal alma, kapışma, talanlama.

intihâbat انتخابات (a. i. intihâb'ın c.) : **1.** seçmeler, seçilmeler. **2.** seçimler.

intihâbât انتهابات (a. i. intihâb'ın **c.**) : yağmalar, kapışmalar, talanlamalar.

intihâbî انتخابى (a. s.) : intihapla ilgili, seçme, seçim işlerine âit.

intihâb-nâme انتخابنامه (a. f. b. i.) : intihâbı, seçilmeyi bildiren mektup, yazı.

intihâc انتهاج (a. i.) : yol bulma, varma.

intihâî, intihâiyye انتهائى ، انتهائيه (a. s.) : intihâ'ya, sona âit, bitme ile ilgili.

intihâk انتهاك (a. i.) : **1.** zayıflatma, kuvvetsizlendirme. **2.** işe yaramaz bir hâle koyma.

intihâl انتحال (a. i.) : **1.** çalma, başkasının malını benimdir diye iddiâ etme. **2. ed.** birinin yazısını veyâ şiirini kendinin gibi gösterme.

intihâ-pezîr انتها پذير (a. f. b. s.) : nihâyet bulan, nihâyet bulucu.

intihâr انتحار (a. i. nahr'dan.) : kendini öldürme.

intihâz انتهاز (a. i.) : fırsat gözleme, fırsatı kaçırmama.

intihâz انتهاض (a. i.) : hareket etme, yola çıkma.

intika انتقاء ("ka" uzun okunur. **a.** i.) : seçme, ayırdetme [bir şeyi].

intikad انتقاد ("ka" uzun okunur. a. i. c. : intikadât) : **1.** kalp parayı gerçeğinden ayırma. **2.** tenkîd, **fr. critique.**

intikadiyye انتقاديه ("ka" uzun okunur. a. i.) : **fels.** * eleştirimcilik, **fr. criticisme.**

intikah انتقاه ("ka" uzun okunur. **a.** i.) : **1.** nekahat peydâ etme, zayıf olma. **2.** iyi bir haber işitip sevinme.

intikal انتقال ("ka" uzun okunur. a. **i.** nakl'den. c. : intikalât) : **1.** bir yerden başka bir yere geçme; göçme. **2.** geçme, birinden diğerine geçme. **3.** ölme, öbür dünyâya göçme. **4.** babadan kalma miras. **5.** bir bahisten başka bir bahse geçme. **6.** hastalığın yer değiştirmesi.

intikalen انتقالاً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : intikal sûretiyle.

intikalî انتقالى ("ka" uzun okunur. a. s.) : intikal ile ilgili.

intikam انتقام ("ka" uzun okunur. a. i. c. : intikamât) : öc alma.

intikamât انتقامات ("ka" uzun okunur. a. i. intikam'ın c.) : öç almalar, acısını çıkarmalar.

intikam-cû انتقامجو ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : intikam almaya çalışan, intikam güden.

intikas انتقاص ("ka" uzun okunur. a. i. naks'dan) : eksilme.

intikâs انتكاس (a. i. nüks'den.) : başaşağı düşme veyâ dönme.

intikaş انتقاش ("ka" uzun okunur. a. i. nakş'dan.) : nakşolunma, kazılma.

intikaz انتقاض ("ka" uzun okunur. a. i.) : bozulma, çözülme.

intimâ' انتماء (a. i.) : **1.** kuş, bir yerden uçup, başka bir yere konma. **2.** birine mensûbolma. (bkz : intisâb).

intisâb انتساب (a. i. nisbet'den.) : **1.** bir kimseye mensûbolma. **2.** bir yere bağlanma, kapılanma. **3.** birinin adamı olma.

intisâb انتصاب (a. i. nasb'dan.) : **1.** dikilip durma. **2.** yükseğe kaldırma. **3. a. gr.** kaideye göre kelimenin mensûbolması.

intisâc انتساج (a. i. nesc'den.) : nescolunma, dokunma, örülme.

intisâf انتصاف (a. i.) : **1.** hakkını tamâmen alma. **2.** zaman, yarıyı bulma.
intisâf-ı ramazân : ramazanın ortası.

intisâh انتساخ (a. i. nesh'den). (**bkz :** istinsâh).

intisâh انتصاح (a. i.) : verilen nasîhati, öğütü tutma.

intisâk انتساق (a. i. nesak'dan.) : sıra ile düzgün dizilme, düzgün olma, yerli yerine konulma.

intisâr انتثار (a. i. nesr'den.) : **1.** saçılma, dağılma. **2.** püskürme, püskürtme. **3.** aksırma.

intisâr انتصار (a. i. nasr'dan.) : öcalma.

intişâ' انتشاء (a. i.) : neşvü nemâ bulma, gelişme, yetişme.

intişâb انتشاب (a. i.) : **1.** tutulup kalma. **2.** odun ve mal biriktirme.

intişâr انتشار (a. i. neşr'den.) : **1.** neşrolunma, yayılma, dağılma. **2.** üreme. **3.** gizli bir şeyin ağızdan ağıza yayılması. **4.** umûmîleşme.

intişâr-ı arzânî : **ask.** hedefin sağ ve soluna düşen mermilerle hedef arasında olan mesâfe.

intişâr-ı tûlânî : **ask.** hedeften îtibâren en ileri ve en geri düşen mermilerle hedef arasındaki mesâfe.

intitâk انتطاق (a. i.) : kuşak, kemer bağlama.

intiyâh انتياح (a. i.) : ağlama, gözyaşı dökme.

intizâ' انتزاع (a. i. nez'den.) : **1.** çekip koparma, koparıp alma. **2. fels. fr.dissociation.**

intîzâc انتضاج (a. i.) : **1. hek.** çıbanın olgun hâle gelmesi. **2.** çok gözyaşı dökme.

intizâh انتضاح (a. i.) : aptes ettikten sonra temizlenme, tahâret alma.

intizâm انتظام (a. i. nizâm'dan. c. : intizâmât) : nizamlı, tertipli, düzgün olma, düzgünlük.

intizâm-perver انتظام پرور (a. f. b. s.) : ihtizâma düşkün, tertipsever [kimse].

intizâr انتظار (a. i. nazar'dan.) : **1.** bekleme, beklenilme. **2.** gözleme, gözlenilme. **El-intizâr eşeddü min-en-nâr** : gözlemek, ateşten daha şiddetlidir.

intizâr-ı berk : şimşek bekleme.

inzâc انضاج (a. i.) : iyice pişirip kıvâmını buldurma.

inzâl انزال (a. i. nezr'den. c. : inzâlât) : indirme, indirilme.

inzâr انظار (a. i.) : te'hîr etme, geciktirme.

inzâr انذار (a.i. nezf'den. c. : inzârât) : sonunun fenâ olacağını haber vererek korkutma, ihtarda bulunma.

inzârât انذارات (a. i. inzâr'ın c.) : tenbihler, ihtarlar.

inziâc انزعاج (a. i.) : **1.** yerinden kopma, koparma; sökülme. **2. tas.** Allah'a tam bir teveccühle yürekten dünyâ emellerini sökme.

inzibât انضباط (a. i. zabt'dan.) : **1.** yolunda olma, umûmî emniyetin yolunda olması. **2.** sağlamlaşma.

inzibâtî انضباطى (a. s.) : inzibat'a âit, inzibatla ilgili.

inzicâ' انضجاع (a. i.) : yan yatma, bir tarafa yaslanma.

inzimâm انضمام (a. i. zamm'dan.) : **1.** zam olunma, katılma. **2. kim.** * katım, **fr. addition, ajoutation.**

inzivâ' انزواء (a. i. zuvviyy ve zeyy'-den.) : **1.** bir köşeye çekilme, çekilip hiç bir işe karışmama. **2.** dünyâ işlerinden vazgeçme.

inzivâ-gerde انزوا گرده (a. f. b. i.) : înzivâ yeri tutma.

îrâ' ايراء (a. i.) **1.** iyilikte bulunma. **2.** çakmaktan ateş çıkma, parlama.

i'râ' اعراء (a. i.) : soyma, çıplak bırakma.

ir'â ارعاء (a. i.) : otlatma.

ir'â-yi ağnâm : koyunları otlatma.

i'râb اعراب (a. i.) : **1.** düzgün konuşma ve hakikati belirtme. **2. a. gr.** arapça kelimelerin sonlarındaki harf veyâ harekenin değişmesi. **3.** bu değişikliği öğretme bilgisi.

irâbe ارابه (a. i.) : şüphelendirme, şüpheye düşürme.

îrâd ايراد (a. i. vürûd'dan.) : **1.** getirme. **2.** söyleme.

îrâd-ı kelâm : söz söyleme.

îrâd-ı mesel : bir fikri canlandırmak için söz arasında darbımesel nakletme.

îrâd-ı nutk : nutuk îrâdetme, nutuk söyleme. **3.** bir malın getirdiği kazanç, gelir.

îrâd ü masraf : gelir ile gider.

irâda اراضه (a. i.). (bkz : irâza).

irâdât ارادات (a. i. irâde'nin c.) : **1.** dilemeler, istemeler, meram etmeler; emirler, fermanlar, buyruklar.

irâde اراده (a. i. c. : irâdât) : **1.** dileme, isteme, meram etme. **2.** emir, ferman, buyruk.

irâde-i aliyye : sadrazam buyruğu.

irâde-i cüz'iyye : insanın elinde olan irâde.

irâde-i ilâhiyye : Tanrı buyruğu.

irâde-i külliyye : Tanrı isteği.

irâde-i seniyye : pâdişah emri, buyruğu.

irâde-i zâtiyye : bir adamın kendi arzusu, isteği.

irâdet ارادت (a. i.) : **1.** irâde, dileme. **2.** gönül isteği.

irâdî ارادى (a. s. irâde'den. c. : irâdiyyât) : irâdeye mensup, ihtiyârî. [müen. : "irâdiyye].

irâdiyye اراديه (a. i.) : **fels.** irâdecilik, **fr. volontarisme.**

irâe ارائه (a. i. rü'yet'den.) : gösterme, tâyîn etme.

irâe-i tarîk : yol, usul gösterme.

irâga اراغه (a. i.) : irâde etme, isteme.

irâhe اراحه (a. i. râhat'dan.) : rahatlandırma, rahat ettirme, yorgunluk aldırma.

irâka اراقه (a. i.) : dökme, akıtma.
irâka-i dem : kan dökme.
irâka-i eşk-i tahassür : hasretten, ayrılıktan dolayı gözyaşı dökme.

irân اران (a. i.) : **1.** neşeli olma. **2.** tabut.

îrâs ايراث (a. i. irs'den.) : **1.** verme, verilme. **2.** sebebolma, îcâbetme, gerekme. **3.** getirme.
irâs-ı fütûr : bıkkınlık verme.

ir'âs ارعاص (a. i.) : çekerek sarsma.

ir'âs, ir'âş ارعاس ، ارعاش (a. i.) : titretme.

îrât ايراط (a. i. varta'dan.) : vartaya, tehlikeye düşürme.

i'râz اعراض (a. i.) : **1.** yüz çevirme, başka tarafa dönme. **2.** çekinme, sakınma. (bkz : ictinâb).

irâza اراضه (a. i.) : kandırma, kandırılma. (bkz : irâda).

irb, ireb ارب ؛ ارب (a. i.) : **1.** akıl; zihin, zekâ. **2.** akıllılık. **Aks-el-ireb** : Zemahşerî'-nin bir eseri olup Ahmed Efendi tarafından tercüme edilmiş ve genişletilmiştir.

irbâ' ارباء (a. i. ribâ'dan.) : nemâlandırma, artırma, çoğaltma, fâide verip çoğaltma.

irbâb ارباب (a. i.) : bir verde devamlı olarak kalma.

irbâh ارباح (a. i. ribh'den) : **1.** fâizle para verme. **2.** fayda ve kazanç elde etme.

irbâş ارباش (a. i.) : ağacın yapraklanması, yeşillenmesi.

irbe اربه (a. i.) : **1.** akıllılık, zekâ. **2.** hîle.

irbiyân اربيان (a. i.) : istakoz, teke gibi deniz hayvanları.

ircâ' ارجاع (a. i. rücû'dan) : **1.** eski hâline çevirme, çevrilme. **2.** geri döndürme. **3.** **kim.** redüksiyon, **fr. réduction.**
ircâ-i inân : atın dizginini başka tarafa çevirme.
ircâ-i kelâm : sözü, yine maksada getirme.
ircâ-i nazar : bakışı geriye, geçmişe döndürme.

ircâf ارجاف (a. i.) : fenâ şeyle uğraşma.

ircâl ارجال (a. i.) : birini yayan yürütme.

irdâ' ارداء (a. i.) : aşağı düşürme; helâk etme.

irdâ' ارضاع (a. i. rıdâ'dan.). (bkz : irzâ').

irdâf ارداف (a. i. ridf'den.) : ardısıra yürütme, yürütülme.

irdâfen اردافاً (a. zf.) : irdaf sûretiyle, ardı sıra yürüterek, yürütülerek.

irem ارم (a. i.) : **1.** ok veyâ kurşun atılan nişan tahtası. **2.** çenk denilen mûsikî âleti ve bunu îcâdedenin adı.

İrem ارم (a. h. i.) : Âd kavmi zamânında, Şeddâd tarafından, cennete benzetilerek yapılan bir bahçe olup Şam'da veyâ Yemen'de bulunmuş olduğu söylenir.
İrem-i zât-ül-imâd : Şeddâd'ın asma bahçesinden kinâye. [sütunlarının çok olmasından kinâye].

irfâd ارفاد (a. i.) : yardım etme; bir şey verme.

irfâh ارفاه (a. i.) : refâha, rahata kavuşturma, kavuşturulma. (bkz : terfîh).

irfâl ارفال (a. i.) : **1.** eteği sarkıtma. **2.** elleri sallıyarak yürüme.

irfân عرفان (a. i.) : **1.** bilme, anlama.

2. tas. îlâhî bir feyiz olarak kâinâtın sırlarını bilme kudreti. **3.** kültür. **4.** erkek ve kadın adı.

irfâniyye عرفانيه (a. s.) : **1.** irfânî kelimesinin müennesi, irfanla ilgili. **2. fels. fr. gnosticisme.**

irfitât ارفتات (a. i.) : ufaklama, ufak ufak yapma.

irgab ارغاب ("ga" uzun okunur. a. i.) : rağbet ettirme, ettirilme.

irgaf ارغاف ("ga" uzun okunur. a. i.) : **1.** hızlı yürüme. **2.** hırsla bakma.

irgam ارغام ("ga" uzun okunur a. i.) : yere sürtme, sürtülme, hakir kılma, burnunu kırma; kahretme; galip olma.

irgan ارغان ("ga" uzun okunur. a. i.) : **1.** birini tamaha düşürme. **2.** bir işi kolaylaştırma.

irhâ ارها (a. i.) : kibarca, tatlılıkla hareket etme; yumuşak davranma.

irhâ' ارخاء (a. i.) : gevşetme, gevşetilme; sarkıtma, aşağı salıverme, koyuverme.

irhâ-i imâme (sarığı gevşetme) : endîşesiz, kaygısız olma.

irhâ-i inân : dizginleri salıverme, işine devâm etme.

irhâ-i inân-ı semend-i hâme (kalem atının dizginini salıverme) : aklına geleni yazma; durmadan yazma.

irhâ-i lisân : diline geleni, ağzına geleni söyleme.

irhâb ارحاب (a. i.) : bol olma, bollanma, genişleme.

irhâb ارهاب (a. i.) : korkutma, korkutulma; kaçırma. (bkz : ihâfe, terhîb).

irhâf ارهاف (a. i.) : kılıc gibi kesici âletleri keskinleştirme, bileme.

irhak ارهاق (a. i.) : **1.** eziyet etme, sıkıntı verme. **2.** sıkma, zorlama.

irhân ارهان (a. i.) : rehin konma, konulma.

irhâs ارخاص (a. i.) : fiat indirme, ucuzlatma.

irhâs ارهاص (a. i. c. : irhâsât) : **1.** bir peygamberin gönderilmesinden önce, gönderileceğine işâret olmak üzere çıkan hârikulâde haller. **2.** sağlam şey. **3.** hayırlı işlerle uğraşma, duvar yapma. [cemi şekli kullanılır]. (bkz : ihânet, kerâmet, istidrâc, mu'cize).

irhem yâreb ارحم يارب (a. b. i.) : **hek.** bağırsak dolaşması, tıkanması. (bkz : tagallüf-i em'â).

irka' ارقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : göz yaşını ve kanı akıtmayıp durdurma.

irkâ' اركاء (a. i.) : **1.** iftirâ etme. **2.** geciktirme.

irkab ارقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : öldükten sonra kanûnî mirasçılarından başka, birisine de bir şey bırakma.

irkâb اركاب (a. i. rükûb'dan) : bindirme, bindirilme.

irkâben اركاباً (a. zf.) : irkâp sûretiyle, bindirerek.

irkad ارقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : uyutma, uyutulma.

irkâh اركاح (a. i.) : **1.** inanma, güvenme. **2.** dayandırma, sığındırma.

irkak ارقاق ("ka" uzun okunur. a. i.): **1:** câriye, köle satın alma, edinme. **2.** inciltme.

irkal ارقال ("ka" uzun okunur. a. i.) : hızlı yürüme. (bkz : irgaf [1]).

irkan ارقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** kına sürme, kına yakma. **2.** kızılağaç, safran. **3.** kardeşkanı denilen, hekimlikte, boyacılıkta kullanılan koyu kırmızı renkte bir sakız. **4. hek.** sarılık hastalığı. **5.** ekinleri bozan san, gün çalığı.

irkas ارقاص ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** raksettirme, ettirilme, oynatma, oynatılma.

irmâ ارما (a. i.) : atma. (bkz : remy).

irmân ارمان (f. s.) : eğreti.

îrmân ايرمان (f. s.) : **1.** dalkavuk. **2.** dâvetsiz olarak bir yere giren kimse. **3.** eğreti. **4.** arzu, istek. **5.** pişmanlık.

irmegân ارمگان (f. i.) : **1.** uğurluluk, saâdet, ikbâl. **2. s.** terbiye eden. (bkz : mürebbî).

irs ارث (a. i.) : **1.** ölmüş bir kimsenin evlât ve akrabâsından sağ kalanlara düşen para veyâ mal. **2.** verâset, * soyaçekim.

irsâ' ارساء (a. i.) : **1.** demir atma [gemi]. **2.** sağlamlaştırma, kuvvetlendirme, pekitme.

irsâ' ارصاء (a. i.) : yerinden ayrılmama.

irsâ' ارصاع (a. i.) : uzun ve yaralayıcı bir âletle dürtme.

irsâd ارصاد (a. i.) : **1.** hazırlama. **2.** hazır olma. **3. ed.** seci'li ve kafiyeli olan bir sözün sonu, neden ibâret bulunduğunu sözle bildirme. **4.** beytülmale âit bir mülkün rakabesi kemâkân beytülmâlin olmak üzere menfaatin sultan tarafından bir cihete tahsîs olunması.

irsâd-ı gayr-i sahîh : huk. [eskiden] hazîneye âit bir kısım vâridâtı, hazîne masraflarından olmıyan bir cihete tahsîs.

irsâd-ı sahîh : huk. [eskiden] hazîneye âit bir kısım vâridatı, hazîne masraflarına dâhil bir cihete tahsîs etme.

irsâd-ı vakf : huk. [eskiden] rakabesi beytülmâle (hazîneye) âit bir mülkün menfaatini, ülülemr'in, hazîneden istihkakı olan kimseye tâyin ve tahsîs etmesi. [bu kabil vakıflara "tahsîsat" ıtlak olunur].

irsâh ارساخ (a. i.) : bir şeyi sağlamlaştırma.

irsâl ارسال (a. i. resel'den c. : irsâlât) : **1.** gönderme, gönderilme, yollama. **2.** salıverme, koyuverme.

irsâl-i lihye : sakal koyuverme.

irsâl-i mesel : konuşurken atasözü kullanma.

3. elçi gönderme.

irsâlât ارسالات (a. i. irsâl'in c.) : gönderişler; yollanan şeyler.

irsân ارصان (a. i.) : rasânet verme, muhkem ve sağlam kılma.

irsâs ارثاث (a. i.) : eskitme, eskitilme, yıpratma, yıpratılma.

irsâs-ı libâs : elbisenin eskitilmesi, yıpranması.

irsen ارثاً (a. zf. irs'den.) : **1.** miras olarak. **2.** anadan, babadan, akrabadan geçerek.

irsî ارثى (a. s. irs'den) : **1.** mirasla ilgili. **2.** anadan babadan, akrabâdan geçme. **Emrâz-ı irsiyye** : soydan geçen hastalıklar. [müen. "irsiyye"].

irşâd ارشاد (a. i. rüşd'den. c. : irşâdât) : **1.** doğru yolu gösterme, uyarma. **2. tas.** irfan sâhibi birinin, bir kimseye tarîkatı ve Tanrı yolunu göstermesi.

irşâd-ül-mürid : Afyonkarahisarlı Şeyh Kasım bin Mahmûd'un 1421 (H. 825) yılında meydana getirerek II. Murad'a sunduğu Mirsâd-ül-ibâd tercümesidir.

irşâf ارشاف (a. i.) : suyu emerek, yudum yudum içme.

irşâk ارشاق (a. i.) : bir şeye dik bakma.

irtâ' ارتاء (a. i.) : zorâki gülme.

irtâ' ارتاع (a. i.) : otlatma, otlatılma.

irtâb ارتاب (a. i.) : dikme, dikilme.

irtâc ارتاج (a. i.) : **1.** birinin sözünü kesme, söz söyletmeme. **2.** kapıyı kapama. **3.** sürekli kar ve yağmur yağma. **4.** kıtlık her tarafa yayılma.

irtâm ارتام (a. i.) : bir şeyi unutmama ve görüldüğü zaman hatırlıyabilmek için parmağına iplik bağlama.

irtât ارطاط (a. i.) : yerinden kımıldamama, tenbellik etme.

irtecek ارتجك (f. i.) : şimşek. (bkz : berk).

irtiâ' ارتعاء (a. i. ra'y'den.) : otlama.

irtiâb ارتعاب (a. i. ru'b'dan.) : korkma, ürkme.

irtiâc ارتعاج (a. i.). (bkz : irtiâş).

irtiâd ارتعاد (a. i. ra'd'dan) : yıldırım çarpmış gibi titreme. (bkz : irtiâş).

irtiâf ارتعاف (a. i.) : ilerleme, ileri geçme.

irtiâs ارتعاس (a. i.). (bkz : irtiâş).

irtiâs ارتعاص (a. i.) : deprenme, silkinme, sıçrama.

irtiâş ارتعاش (a. i. ra'ş'dan) : ra'şeye tutulma, titreme, sarsılma. (bkz : irtiâc, irtiâs).

irtiâş-ı mest : sarhoş, baygın titreyiş.

irtibâ' ارتباع (a. i.) : baharda, güzel bir yerde oturma.

irtibâb ارتباب (a. i.) : **1.** bir çocuğu bülûğa erinciye kadar besleme. **2.** kokulu şeyler yapma.

irtibâh ارتباه (a. i.) : yükseğe çıkma, yükselme. (bkz : irtika').

irtibak ارتباق (a. i.) : **1.** çapraşık, karışık bir işe girişme. **2.** bir kazâya uğrama. **3.** geyik, karaca gibi hayvanlar tuzağa düşme.

irtibâk ارتباك (a. i.) : **1.** karışma. **2.** çamura batma. **3.** bir iş ters, aksi gitme. **4.** dolambaçlı konuşma.

irtibâl ارتبال (a. i.) : bir malı bereketlendirme, çoğaltma.

irtibâs ارتباث (a. i.) : dağılma.

irtibâs ارتباس (a. i.) : **1.** pek sıkışık ve karışık olma. **2.** zor ve perîşan bir durumda kalma.

irtibât ارتباط (a. i. rabt'dan.) : **1.** rabtedilme, bağlanış, bağlanma. **2.** ilgi; ilgili olma. **3.** bağlantı, ibârelerin birbirini tutması. (bkz : insicâm).

irticâ' ارتجاء (a. i. recâ'dan.) : umma, ümîdetme, ümit ediş.

irticâ' ارتجاع (a. i. rücû'dan.) : geri dönme, geri dönücülük, eskiyi isteme.

irticâc ارتجاج (a. i.) : çalkanma, taşıp kabarma.

irticâc-ı deryâ : denizin kabarması.

irticâc-ı ecrâm : **astr.** yıldız ışıklarının titremesi.

irticâf ارتجاف (a. i. recfe'den.) : sarsma, sarsıntı, çalkalama; tahrik.

irticâî ارتجاعی (a. s.) : irticâ ile ilgili. [müen. "irticâiyye"].

irticâl ارتجال (a. i. c. : irticâlât) : **ed.** [şiir ve sözü] birdenbire, düşünmeden içine doğduğu gibi söyleme, söyleyiş.

irticâlen ارتجالاً (a. zf.) : irtical sûretiyle, düşünmeden, birdenbire, içine doğduğu gibi söyleme.

irticâlî ارتجالی (a. s.). (bkz : irticâlen).

irticâliyyât ارتجالیات (a. i. c.) : irticâlen, düşünmeden, içinden doğarak söylenen sözler.

irticâm ارتجام (a. i.) : bir şey, üstüste katlanma.

irticân ارتجان (a. i.) : birinin işi gücü bozulma.

irticâs ارتجاس (a. i.) : gök gürleme; top gürleme.

irticâz ارتجاز (a. i.) : **1.** kısaltma. (bkz : ihtisâr). **2. ed.** bahr-i recez'den şiir söyleme. (bkz : bahr-i recez).

irtidâ' ارتداء (a. i. ridâ'dan.) : örtünme, çarşaf gibi bir şeye bürünme.

irtidâ' ارتضاع (a. i. rıdâ'dan.). (bkz : irtizâ').

irtidâ' ارتداع (a. i.) : yasak olan şeyden geri durma, çekinme.

irtidâd ارتداد (a. i. redd'den.) : İslâm dînini bırakarak başka bir dîni kabûl etme. (bkz : riddet).

irtidâf ارتداف (a. i. redîf'den) : ardına düşme, ardı sıra gitme.

irtifâ' ارتفاع (a. i. ref'den. c. : irtifâât) : **1.** yükselme. **2.** yükseklik, yükselti.

irtifâ' almak : öğle vakti, Güneş'in yüksekliğini ölçerek zamânı tâyîn etmek. **3.** ortadan kalkma. **4.** terakki etme, ilerileme, yükselme.

irtifâ-i bahrî : **jeod.** yeryüzünde bulunan bir noktanın deniz yüzüne göre yüksekliği râkımı ki, barometre ile ölçülür.

irtifâ-ı hakîkî : **astr.** her hangi bir yıldızın bulunduğu mevki ile râsıdın bulunduğu mevki ve hatt-ı istivâ-i semâvî düzlemi arasında mahsur kavsin derece cinsinden açıklığı.

irtifâd ارتفاد (a. i.) : kesbetme, kazanma. (bkz : iktisâb).

irtifâen ارتفاعاً (a. zf.) : yüksekliçe, yükseklik bakımından.

irtifâk ارتفاق (a. i.) : **1.** biri, kendi dirseğine, yâhut koltuk yastığına dayanma. **2.** dolma [bir kap]. **3.** **anat.** iki kemiğin hareketsiz kalmak üzere mafsallanması. **4.** hâcet taleb etme, ihtiyaç duyma.

irtifâs ارتفاص (a. i.) : fiatların artması, yükselmesi.

irtigab ارتغاب ("ga" uzun okunur. a. i. rağbet'den) : heveslendirme, isteklendirme.

irtihâl ارتحال (a. i. rıhlet'den) : **1.** göçme, göçetme. **2.** ölme.

irtihâl-i dâr-i beka, irtihâl-i dâr-i naîm : ölme.

irtihân ارتهان (a. i. rehn'den.) : rehin olarak alma; alınma.

irtihâs ارتخاص (a. i.) : ucuz sayma, sayılma.

irtihâş ارتحاش (a. i.) : ıztırap ve sıkıntı içinde bulunma; huzûru kaçma.

irtihâz ارتحاض (a. i.) : rezil, kepâze olma.

irtika' ارتقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** yukarı çıkma, yükselme. **2.** yüksek dereceye ulaşma. (bkz : irtibâh).

irtikab ارتقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : bekleme, gözleme. (bkz : terekkub).

irtikâb ارتكاب (a. i. c. : irtikâbât) : **1.** kötü bir iş işleme. **2.** yiyicilik, rüşvet yeme.

irtikâk ارتكاك (a. i.) : görünüşte cerbezeli olduğu halde, gerektiği zaman söz söylemekten âciz kalma.

irtikâm ارتكام (a. i.) : yığılma, üst üste sıkışma.

irtikas ارتقاص ("ka" uzun okunur. a. i. raks'dan.) : * salıntı; **astr.** * salınım.

irtikâs ارتكاس (a. i.) : **1.** başaşağı yuvarlanma. **2.** (bkz : müzdahim).

irtikâş ارتقاش ("ka" uzun okunur. a. i.) : savaşta askerlerin birbirine karışması.

irtikâz ارتكاز (a. i. rekz'den.) : **1.** rekzolunma, saplanıp yerinde durma, dikilme. **2.** bağlanma. **3.** **hek.** nabız atma, seğirme.

irtikâz ارتكاض (a. i.) : **1.** ıztırap duyma. **2.** hâmilenin karnında çocuk oynama.

irtimâ' ارتماء (a. i.) : ok gibi atılma, yekdiğeriyle atışma.

irtimâs ارتماس (a. i.) : suya dalıcılık, dalgıçlık.

irtimâz ارتماز (a. i.) : ıztırap içinde kıvranma.

irtimâz ارتماض (a. i.) : **1.** yerinden oynatıp sıçratma. **2.** birini koruma.

irtisâ' ارتصاع (a. i.) : **1.** iki şey birbirine yapışma. **2.** dişler sık olma. **3.** tâneleri, iki taş arasında döğüp ufaltma.

irtisâd ارتصاد (a. i.) : istif etme, birbir üstüne yerleştirme.

irtisâm ارتسام (a. i. resm'den. c. : irtisâmât) : **1.** resmi çıkma, resmolma. **2. geo.** * izdüşüm.

irtisâm-ı zû kesîr-il vech : jeod. Cassini ve Ortner adlarında iki "géodésien" tarafından tatbik edilmiş bulunan kısmî "conforme" bir irtisam şekli. [bu irtisamda Arz'ın üzerindeki avârız yetmiş beşer kilometrelik düz parçalar tasavvur edilerek bunların üzerine irtisam ettirilmiştir].

irtisâmî, irtisâmiyye ارتسامى ، ارتساميه (a. s.) : * izdüşümsel.

irtisâs ارتساس (a. i.) : şâyi olma, yayılma, gizliliğini kaybetme.

irtişâ' ارتشاء (a. i. rişvet'den.) : rüşvet alma, rüşvetçilik. **Bâb-ı irtişâ** : rüşvet kapısı. **Erbâb-ı irtişâ** : rüşvetçiler, rüşvet yiyenler.

irtişâf ارتشاف (a. i.) : **1.** emerek azar azar içme. **2. hek.** vücûdun herhangi bir tarafında toplanan suyu, vücûdun dışarı atması.

irtişâh ارتشاح (a. i. reşha'dan.) : toprak kabdan sızma; terleme.

irtitâc ارتتاج (a. i.) : söz söylerken dili tutulma, kekelemeye başlama.

irtivâ' ارتواء (a. i.) : **1.** içerek kanma. **2. anat.** vücuttaki organların ve mafsalların kalınlaşması.

irtivâh ارتواح (a. i.) : nöbetle çalışma.

irtiyâ' ارتياع (a. i.) korkma, ürkme.

irtiyâb ارتياب (a. i. reyb'den.) : şüphelenme, duraklama. **Bî-irtiyâb** : şüphesiz, şüphelenmeden.

irtiyâd ارتياد (a. i.) : **1.** bir kimseden bir şey talebetme. **2. psik.** irâde ve arzunun iş hâlinde belirmesi, **fr. volition.**

irtiyâh ارتياح (a. i. rih'den) : **1.** ferahlama. **2.** rüzgârlanıp rahatlama.

irtizâ ارتزاء (a. i.) : bir şey eksilme; bir şeyden ziyân görme.

irtizâ' ارتضاء (a. i. rızâ'dan.) : **1.** beğenme, seçme. **2.** râzı olma, uygun bulma.

irtizâ' ارتضاع (a. i. rızâ' dan.) : süt emme.

irtizâ-ı sabî : çocuğun süt emmesi.

irtizâh ارتضاح (a. i.) : **1.** özür dileme. **2.** biraz bahşiş alma.

irtizâk ارتزاق (a. i. rızk'dan.) : rızıklanma rızık alma.

irvâ' ارواء (a. i.) : suya kandırma.

irvâ ve iska ("ka" uzun okunur.) : sulama ve suya kandırma.

irzâ' ارضاع (a. i.) : emzirme, emzirilme.

irzâ' ارضاء (a. i. razv'dan.) : râzı, hoşnûdetme gönlünü etme, kandırma.

irzâ-yi tarafeyn : iki tarafı râzı etme, uzlaştırma.

irze ارضه (a. i.) : otluk, çayırlık yer.

irzîz ارزيز (a. i.) : **1.** titreme. **2.** dolu tânesi. **3.** dik ses.

Îsâ عيسى (a. h. i.) : **1.** dört büyük peygamberden biri olup kendîsine vahi yoliyle İncil nâzil olmuştur.

îsâ ايساء (a. i.) : tesellî edip sabırlılığa teşvik etme, edilme.

îsâ' ايصاء (a. i.) : **1.** vasî yapma, vasiyet yapmıya me'mur etme. **2.** vasiyet etme.

îsâ' ايساع (a. i.) : **1.** zenginleştirme, zenginleştirilme. **2.** genişletme.

isâbet اصابت (a. i. savâb'dan.) : **1.** rast gelme, doğruca gidip erişme, yerini bulma. **2.** doğru bir fikir söyleme. **3.** düşme, tutma, dokunma.

isâbet-i ayn : göz değme.

isâbet-i re'y : fikir doğruluğu, yerinde bir düşünce.

isâbet-kâr اصابتکار (a. f. b. s.) : isâbetli, doğru rastlıyan.

is'âd اصعاد (a. i. suûd'dan.) : yükseltme, yukarı çıkarma.

is'âd اسعاد (a. i. sa'd'dan.) : mes'ûd etme, kutlu kılma.

isâet اسائت (a. i. sû'dan). : **kötülükte bulunma, kötü iş işleme.**

is'âf اسعاف (a. i.) : birinin isteğini kabûl edip yerine getirme.

îsâf ایساف (a. i.) : eseflendirme, darıltma.

İsâf عصاف (a. i.) : Mekke putlarından biri.

isâga اصاغه (a. i.) : kalıba dökme, kalıba dökülme.

isâga اساغه (a. i.) : kolaylıkla yutulma.

isâga-i taâm : yemeğin kolaylıkla yutulması.

îsâh ایساخ (a. i. vesah'dan.) : kirletme, kirletilme.

îsâl ایصال (a. i. vüsûl'den) : vusul buldurma, buldurulma; vardırma, vardırılma, ulaştırma, ulaştırılma.

isâle اساله (a. i. seyelân'dan) : akıtma.

isâle-i dümû' : gözyaşı dökme.

isâm اثام (a. i. ism'den.) : cezâ, bir suçun gerektirdiği netîce.

îsâm ایثام (a. i. ism'den) : günaha sokma, sokulma.

isâr اسار (a. i.) : **1.** bağ, sargı. **2.** esirlik. **Kayd-ı isâr** : esirlik bağı.

is'âr اسعار (a. i.) : narh koyma, fiat biçme.

is'âr-ı havâyic-i zaruriyye : gerekli ihtiyaçların fiatını tesbît etme.

îsâr ایثار (a. i.) : **1.** ikram; bahşiş **2.** cömertlikle verme. **3.** dökme, saçma, serpme. **4.** kendi muhtâç olduğu halde bahşiş verme.

is'âr, isgar اثغار ، اتغار ("ga" uzun okunur. a. i.) : çocuğun diş çıkarması.

i'sâr اعثار (a. i.) : **1.** sürçdürme, ayak kaydırma. **2.** birini, büyüklere zemmetme, kötüleme.

i'sâr اعسار (a. i.) : **1.** güçleştirme. **2.** fakirleşme.

i'sâr اعصار (a. i.) : **1.** ikindi zamânında bulunma. **2.** kız, gelin olma çağına gelme. **3.** kasırga.

isâr اثار (a. i.) : keçi memesine takılan kese, torba.

isâre اثاره (a. i.) : tozu havaya kaldırma.

isâs اثاث (a. i.) : çok, sık, karışık ve uzun saç ve nebat.

isâse اساسه (a. i.) : **1.** göz uciyle bakma. **2.** cemiyet. **3.** servet, zenginlik.

isâve اثاوه (a. i.) : gammazlık, ağız karalığı.

isbâh اسباح (a. i. sebh'den) : suda yüzdürme, yüzdürülme.

isbâl اسبال (a. i. sebl'den.) : gönderme, gönderilme, yollama.

isbât اثبات (a. i. sübût'dan) : **1.** şâhit ve delil göstererek doğrusunu meydana çıkarma. **2.** var etme. [mahvetme mukabili]. **3. mant.** şâhit, * tanık. (bkz : müeyyede). **4. mat.** ispat.

isbât-i hüner : mahâret gösterme.

isbât-i vücûd : varlığını gösterme, hazır bulunma.

isbâtiyye اثباطيه (a. i.) : **fels.** * olguculuk, **fr. positivisme.**

isbîdâc, isfîdâc اسبيداج ، اسفيداج (a. i.) : üstübeç.

Îsevî عيسوى (a. s.) : Hz. Îsâ'nın dîninden olan. (bkz : Mesîhî, Nasrânî).

Îseviyye عيسويه (a. h. i.) : Kadirî tarîkati kollarından biri. [Kurucusu Şeyh İsâ'ya nispetle bu adı almıştır].

Îseviyyet عيسويت (a. i.) : Hıristiyanlık. (bkz : nasrâniyyet, mesîhiyyet).

isfânâh اسفاناخ (a. i.) : **bot.** ıspanak. (bkz : ispenâh).

isfanâhiyye اسفناخيه (a. i.) : * ıspanakgiller.

isfâr اصفار (a. i.) : sabah namazının aydınlıkta kılınması, yânî ortalığın açılmasına tehir edilmesi.

isfehbed اسفهبد (f. i.). (bkz : ispehbed).

isfenc اسفنج (a. i.) : sünger.

isfence, isfencî اسفنجه ، اسفنجى (a. s.) : süngere benzer, süngerimsi.

isfenciyye اسفنجيه (a. i.) : **zool.** süngerler.

isfend اسفند (a. i.) : şarap.

isfendân اسفندن (f. i.) : **bot. 1.** beyaz biber tohumu. **2.** akçaağaç.

isfîd اسفيد (f. s.) : **1.** ak, beyaz renk. 2. beyaz renkli [şey]. (bkz : sefîd, sepîd).

isfîdâc اسفداج (a. i.) : üstübeç.

isfiyye اثفيه (a. i.) : sacayak, ["usfiyye" şeklinde de kullanılır].

ishâb اسهاب (a. i.) : **1.** çok söyleme. **2.** fazla tamah etme. **3.** türlü şeylerden renk değiştirme.

ishâkıyye اسحاقيه (a. h. i.) : **tas.** Hafîfiyye tarîkati şûbelerinden biri. [Ebî İshak İbrâhîm bin Şehriyâr-ül-Mürşid-ül Kâzrûnî tarafından kurulmuştur].

ishâl اسهال (a. i. sehl'den.) : mülâyim dışarıya çıkma, iç sürme, sürgün.

ishâl-ı tıflî : **hek.** [yeşil] çocuk ameli.

ishân اثخان (a. i.) : düşmanı perîşan etme, düşman perîşan edilme.

ishân اسخان (a. i.) : ısıtma, ısıtılma; kızdırma, kızdırılma. (bkz : teshîn).

ishân-ı ayn : göz kızartma, ağlatma.

ishâr اسهار (a. i.) : gece uyutmayıp uyanık bulundurma.

ishât اسخاط (a. i.) : gücendirme, darıltma.

iska' اسقاء ("ka" uzun okunur. **a.** i. saky'dan) : sulama, su verme, suvarma. (bkz : irvâ').

iskàb اثقاب ("ka" uzun okunur. **a.** i.) : ateşi yakma.

İskâfiyye اسكافيه (a. h. i.) : mu'tezileden bir fırkanın adı. [kurucusu Ebû Ca'fer-ül-İskâf'a nispetle bu adı almıştır.

iskal اثقال ("ka" uzun okunur. **a.** i.) : ağır şey yükletme, yükletilme.

iskân اسكان (a. i. sükûn'dan) : **1.** sâkin kılma, oturtma, ev sâhibi etme. **2.** yerleştirme.

iskân-ı muhâcirîn : muhâcir (* göçmen) yerleştirme. 3. bir harfi sâkin okuma.

iskâr اسكار (a. i. sekr'den.) : sarhoş etme.

iskat اسقاط ("ka uzun okunur. a. i.). (bkz : ıskât).

iskât اسكات (a. i. sükût'dan.) : 1. sükût ettirme, susturma. (bkz : tebkît). 2. münâkaşada, cevap veremiyecek hâle getirme, ağzını kapatma. (bkz : ilzâm). 3. kandırma, râzı etme.

iskendân اسكندان (f. i.) : kilit. (bkz : kufl).

İskender اسكندر (h. i.) : Makedonya kıralı Phylippe'in oğlu olup, Aristo'dan ders almış ve yirmi yaşında hükümdar olmuştur. Divan Edebiyatı'nda İskender-i zü-l-karneyn (=iki boynuzlu İskender), İskender-i Rumî, şeklinde geçer. Yunanistan'ı, İran'ı, bütün Anadolu'yu ve Suriye'yi ve Mısır'ı, Hindistan'ı istîlâ eden bu meşhur kumandan 33 yaşında ölmüştür.. (m. ö. 356 - 323). ["Skender" şekli de kullanılır].

İskender-nâme اسكندرنامه (h. i.) : Ahmedî'nin, Büyük İskender'in hayâtından ve seferlerinden bahseden manzum bir eseri.

iskerek اسكرك (f. i.) : hıçkırık.

iskîl اسقيل (a. i.) : **bot.** yabâni soğan, deniz soğanı.

iskîz, iskîze اسكيز ، اسكيزه (f. i.) : 1. hayvanın, ürkerek attığı çifte. 2. hayvanın sıçrayıp kıç atması.

islâ' اسلاء (a. i.) : tesellî etme, avutma.

islâc اثلاج (a. i.) : kar yağdırma, karlı olma, kara tutulma.

islâk اسلاك (a. i. silk'den.) : 1. sıraya koyma, düzenleme. 2. yola getirme. 3. sülûk ettirme, mesleğe sokma, sokulma.

islâl اسلال (a. i. sell'den.) : 1. sıyırıp çıkarma [kılıç, bıçak]. (bkz : sell). 2. vereme uğratma, verem etme.

İslâm اسلام (a. i. selâm'dan. c. : İslâmiyân) : 1. Hz. Muhammed'in Allah tarafından teblîğine me'mur olduğu din. 2. bu dinde olan kimse, Müslüman. **Ehl-i İslâm** : İslâm dîninde olanlar. **Hüccet-ül-İslâm** : İmâm-ı Gazzâlî (Gazâlî) nin lâkabı. **Seyf-ül-İslâm** : Hâlid bin Velîd'in lâkabı. **Şeyh-ül-İslâm** : Osmanlı İmparatorluğu'nda, kabînede sadrâzamdan sonra yer alan ve din işlerine bakmakla berâber, dünyâ işlerine de din bakımından karışan ve şerîat işleriyle uğraşan Bâbı Meşîhat'ın reisi. [ibn-i Teymiye gibi büyük din âlimlerinden bâzılarına da "şeyhülislâm" denilmiştir].

İslâmî اسلامى (a. s.) : İslâm dînine, İslâm halkına mensup, bunlarla ilgili olan.

İslâmiyân اسلاميان (a. f. İslâm'ın c.) : İslâm dîninde olanlar, Müslümanlar.

İslâmiyyet اسلاميت (o. i.) : İslâmlık, Müslümanlık. [Arapça'da böyle bir kelime bulunmaması bakımından yanlış ise de, bizde kullanılır olmuştur].

islâs اثلاث (a. i.) : üç tâne yapma, üçe bölme.

ism اسم (a. i. c. : esâmî, esmâ') : isim, ad. (bkz : nâm).

ism-i a'zam (en büyük ad) : Allah'ın Kur'an'da geçen yüz isminden doksan dokuzu belli esmâ-i hüsnâ'sının fevkındeki adı, "Allah veyâ Hüve ismidir" diyenler vardır.

ism-i cins : **gr.** cins isim, bir cinsten, bir neviden olan şeylerin hepsine verilebilen bir ad : "vilâyet, karpuz, kedi.." gibi.

ism-i fâil : **gr.** kendisinden fiil, iş çıkan kimsenin sıfatı : "fâil, hâdim, sâim, kâtip.." gibi.

ism-i hâss : **gr.** has isim (* özel ad); yalnız bir kimse, bir hayvan veyâ bir şeye has olan isim : "Ahmed; Güneş; Zonguldak.." gibi.

ism-i işâret : **gr.** kendisiyle muayyen bir şeye işâret olunan kelime : "bu, şu, o.." gibi.

ism-i mef'ûl : **gr.** fâilin fiili, kendi üzerine geçen kelime : "mefûl; mağdûr; mahsûs.." gibi.

ism-i mensûb : **gr.** kelimenin sonuna nispet yesi denilen bir î getirilerek yapılan sıfat : "İslâmî; sükûtî.." gibi.

ism-i tafdîl : kazandığı sıfat ve mânâ çok ve kuvvetli olan ve Türkçede : (daha, en, pek, çok) kelimeleriyle anlatılan söz. ["akdes" (daha, pek, en kutsal); "ahmer" (daha, en, pek kırmızı); "esved" (daha, pek, en kara)].. gibi.

ism-i tasgîr : **gr.** mânâsında küçüklük olan isim : "abd" den "ubeyd" (kulcağız, köle); "batın" dan "buteyn" (karıncık, ufak karın).. gibi.

ism اثم (a. i. c. : âsâm) : suç, günah. (bkz : cünâh, zenb).

ismâ' اسماع (a. i. sem'den.) : işittirme, dinletme.

ismâh اسماح (a. i.) : 1. samâhatli, cömerd kılma. 2. mülâyim ve itâatli etme.

İsmâiliyye اسماعيليه (a. h. i.) : bâzı Şiîlerin son imâm olarak tanıdıkları İmâm-ı Ca'fer'in büyük oğlu İsmâil'in kurduğu bir fırka ve bu fırkadan olan kimse.

ismâm اتمام (a. i.) : 1. tamamlama. 2. sona erdirme.

ismât اصمات (a. i.) : sükût ettirme, susturma.

ismet عصمت (a. i.) : 1. ma'sumluk, günahsızlık, temizlik. 2. haramdan, nâmusa dokunur hallerden çekinme. 3. erkek ve kadın adı.

ismetlü عصمتلو (a. s.) : derece bakımından yüksek kimselere, sultan ve şehzâdelerin kızlariyle, bunların hanımlarına verilen bir ünvan idi. [pâdişah kızlarına "devletlü, ismetlü" denirdi]. (bkz : ismet-meâb, ismet-penâh).

ismet-meâb عصمتمآب (a. s.). (bkz : ismetlü, ismet-penâh).

ismet-penâh عصمت پناه (a. f. b. s.) : (bkz : ismetlü, ismet-meâb).

ismî, ismiyye اسمى ، اسميه (a. s. ism'den.) : gr. isme mensup, isimle ilgili. **Cümle-i ismiyye** : isim cümlesi.

ismid اثمد (a. i.) : sürme taşı, antimon.

ismirâr اسمرار (a. i. semrâ'dan.) : esmerleşme, kararma, kara olma, karayağız olma.

ismiyye اسميه (a. i.) : **fels.** * adçılık, **fr. nominalisme.**

ismiyyet اسميت (a. i.) : isimlilik, isim olma hâli.

isnâ' اسناء (a. i.) : 1. medhetme. 2. şükretme.

isnâ اثنا (a. i.) : 1. değerini yükseltme. 2. bir yerde uzun zaman kalma.

isnâ-aşer اثنى عشر (a. b. s.) : on iki. **Em'â-yi isnâ-aşer** : on iki parmak bağırsağı.

isnâ-aşeriyye اثنى عشريه (a. b. i.) : Ca'ferî mezhebinin oniki imam telâkkisine dayanan kolu.

isnâd اسناد (a. i. c. : isnâdât) : 1. bir şeyi, birisi için yaptı deme. 2. iftirâ etme. 3. peygamber sözü olan hadîslerin, sırasiyle, kimler tarafından söylenegeldiğini bildirme. 4. **gr.** müsned (* yüklem) ile müsnedüleyh (* özne) arasındaki ilgi. Türkçe'de : "-im -şin, -dim, -dik.." gibi.

isnâdât اسنادات (a. i. isnâd'ın c.) : bir kimseye nispet edilen, yükletilen şeyler. (bkz : isnâd).

isnâdî اسنادى (a. s.) : isnad ile ilgili.

isnâdiyyât اسناديات (a. i. c.) : 1. isnâd ile ilgili düşünceler. 2. aslı olmadığı halde birine yükletilen sözler.

isnân, isneyn اثنان ، اثنين (a. s.) : 1. iki. 2. **i.** pazartesi.

isnân اسنان (a. i. sinn'den.) : 1. diş çıkma, diş gelme. 2. yaşlanma, ihtiyarlama.

isnevî اثنوى (a. s.) : 1. pazartesi gününe mensup. 2. **i.** her pazartesi oruç tutan adam.

isneyn اثنين (a. s.) : 1. iki. 2. **i.** pazartesi.

isneyniyyet اثنينيت (a. i.) : ikilik, ikiden ibâret olma, **fr. dualité.**

ispâh, ispeh اسپاه ، اسپه (f. i.) : asker. (bkz : sipâh, sipeh).

ispehbed اسپهبد (f. i.) : hükümdar, başbuğ. (bkz : spehbed).

ispenâh اسپناخ (f. i.) : ıspanak. (bkz : isfânâh).

isper اسپر (f. i.) : kalkan [alet]. (bkz : cünne, siper.)

ispergam اسپرغم (f. i.) : **bot.** fesleğen. (bkz : isperhem).

isperhem اسپرهم (f. i.) : fesleğen. (bkz : ispergam). [Arapçası "daymurân" dır].

isperlos اسپیرلوس (f. i.) : saray, kâşâne, konak.

ispîd اسپید (f. s.) : beyaz, ak. (bkz : sefîd).

ispîd-kâr اسپید کار (f. b. i.) : kalaycı.

ispîr اسپیر (i.) : **1.** uşak, yanaşma. **2.** arabacının yanında bulunan at uşağı.

isr اثر (a. i.) : **1.** iz, eser, alâmet, nişâne. **2.** meslek, gidiş.

isrâ' اسراء (a. i. sirâyet'den.) : geceleyin yürütme, yürütülme; gönderme. **Leyle-i isrâ', Şeb-i isrâ'** : Hz. Peygamber'in mi'rac gecesi.

isrâ' اسراع (a. i. sür'at'den) : sür'atlendirme, hızlandırma, çabuklandırma.

icrâc اسراج (a. i. sirâc'dan.) : yakma, yandırma.

israf اسراف (a. i. seref'den. c. : israfât) : gereksiz yere harcama. (bkz : ibzâr, tebzîr).

isrâfât اسرافات (a. i. isrâf'ın c.) : gereksiz yere harcamalar.

İsrâfîl اسرافیل (a. i.) : dört büyük melekten kıyâmet kopacağını öttüreceği boru ile bildirecek olan biri : **Sûr-i İsrâfîl** : İsrâfil'in kıyâmet kopacağında öttüreceği boru.

İsrâil اسرائیل (a. h. i.) : Hz. Yâkub'un lâkabı. **Benî İsrâil** : İsrâil oğulları.

İsrâiliyyât اسرائیلیات (a. i. c.) : İsrâil oğulları kitaplarında olup, oradan aktarılan hurâfemsi bâzı hikâye ve menkabeler.

isrâr اسرار (a. i. sırr'dan.) : sır tutma, gizleme.
isrâr-ı esrâr : sırların gizlenmesi.

îstâde ایستاده (f. s.) : ayakta durmuş.
îstâde-i mevkı-i ihtirâm : saygı vaziyetinde durmuş.

istâh, istâk استاخ ، استاك (f. i.) : **bot.** tâze filiz, budak.
-istân (f. e.). (bkz : -sitân).

istâr اسطار (a. i. satr'dan.) : yazı yazma, yazılma. (bkz : tastîr).

istâre استاره (a. i.) : perde, zar.

istâre استاره (f. i.) : yıldız. (bkz : kevkeb, necm, sitâre).

istebrak استبرق (a. i.) : sırma ile işlenmiş bir çeşit kaba kumaş.

istel استل (f. i.) : göl.

istem استم (a. i.) : zulüm ve sitem. (bkz : sitem).

istenbe استنبه (f. i.) : **1.** çirkin, çok çirkin şey; korkunç surat. **2.** kâbus, karabasan. **3.** dev; şeytan. **4. s.** cesur, kahraman, yiğit.

istıksâ' استقصاء (a. i.) : birşeyin aslını öğrenmiye çalışma, dikkatle araştırma, araştırılma.

istiksâr استقصار (a. i. kasr'dan.) : bir şeyin kısaltılmasını isteme.

istiksâs استقصاص (a. i. kısas'dan.) : kısas isteme, birinin şerîata göre ölümünü isteme.

istıktâb استقطاب (a. i. kutb'dan.) : **1.** kutuplaşma, bir kutuba bağlanma, kutupları birleştirme. **2. fiz.** * polarma, **fr. polarisation.**

istıktâr استقطار (a. i.) : damlatma, damlatılma. (bkz : taktîr).

istısfâ' استصفاء (a. i.) : **1.** hâlisini alma, hâlisi alınma. **2.** mâdeni eritip tasfiye etme.

istıslâh استصلاح (a. i.) : bir şeyin iyiliğini isteme, bir şeyi iyi görme.

istısnâ' استصناع (a. i.) : bir şey yapmak üzere sanat ehlinden biri ile anlaşma yapma.

istıtlâ' استطلاع (a. i. tulû'dan, c. : istıtlâât) : anlamıya, bilmiye, öğrenmiye çalışma.

istıtlâât استطلاعات (a. i. istıtlâ'ın c.) : anlamıya, bilmiye, öğrenmiye çalışmalar.

istıtlâk استطلاق (a. i.) : **1.** amele tutulma. **2.** boşanmayı isteme.

istıtrâb استطراب (a. i.) : tarab, neşe, eğlence isteme, arama.

istîâb استيعاب (a. i.) : **1.** içine alma, içine sığma. **2.** tutma, kaplama.

istiâde استعاده (a. i.) : bir şeyin iâdesini, geri gönderilmesini isteme, **fels. fr. réviviscence.**

istiâne, istiânet استعانه ، استعانت (a. i. avn'den.) : avn, yardım isteme. (bkz : istincâd).

istiârât استعارات (a. i. istiâre'nin c.). (bkz : istiâre).

istiâre استعاره (a. i. c. : istiârât) : **1.** ödünç alma, birinden eğreti bir şey alma. **2. ed.** bir kelimenin mânâsını muvakkaten başka bir kelime hakkında kullanma. Meselâ : bir askere "arslanım" denilmesi gibi.

istiâre-i mekniyye : ed. bir teşbihten müşebbehün bih (kendine benzetilen) kaldırılarak yalnız müşebbeh (benziyen) in söylenmesiyle meydana gelen iştiâre. Meselâ : "şu karşımızdaki mahşer kudursa, çıldırsa" mısraındaki : "kudursa, çıldırsa" gibi.

istiâre-i musarraha : ed. bir teşbihten müşebbeh (benziyen) kaldırılarak, müşebbehün bih (kendine benzetilen) in söylenmesiyle meydana gelen istiâre. Meselâ : hareketli bir çocuğa "cıva" denilmesi gibi.

istiâre-i telmîhiyye veyâ **tehekkümiyye : ed.** şaka, lâtîfe ve alayı içine alan bir istiâredir. Meselâ, tilkinin eşeğe : "gelsem olmaz mı huzura, a benim arslanım" demesi gibi.

istiâza استعاضه (a. i. ivaz'dan.) : ivaz olarak, karşılık olarak bir şey isteme.

istiâze استعاذه (a. i. iyaz'dan) : **1.** "eûzü bi-llâhi min-eş-şeytân-ir-racîm" veyâ "neûzü bi-llâh", "el-iyâzü bi-llâh" gibi sözler söyliyerek Allah'a sığınma. **2.** sığınma.

istib'âd استبعاد (a. i. bu'd'dan.) : uzaksama, uzak görme, ihtimal vermeme.

isti'bâd استعباد (a. i.) : kul, köle edinme.

istibâhe استباحه (a. i. c. : istibâhât) : **1.** mubah sayma. **2.** kan dökmiye, birçok kimseyi yok etmiye izin verme.

istibâk استباق (a. i.) : yarış etme, birbirini geçmiye çalışma.

istibâne استبانه (a. i.) : meydanda olma, belli olma, açık, âşikâr olma.

isti'bâr استعبار (a. i.) : rüyâ tâbir ettirme, ettirilme.

istibâr استبار (a. i.) : muâyene etme, yoklama.

istibdâ' استبداء (a. i.) : **1.** küçük aptesten sonra akıntıyı tam arıtma. **2.** nikâhla alınan bir dulun gebe olmadığına kanâat getirmek için bir hayz görünciye kadar ona yaklaşmaktan çekinme.

istibdâ' استبداع (a. i.) : bedi', nâdîde sayma.

istibdâd استبداد (a. i.) : **1.** keyfî idâre sistemi. **2.** idârede tazyık, baskı. [kelime,

Arapça'da : "başlı başına olma, müstakil bulunma" mânâsınadır.].

istibdâd-kârâne استبداد کارانه (a. f. zf.) : istibdat ile idâre olunana yakışır sûrette, istibdatla idâre olunan.

istibdâl استبدال (a. i. bidl ve bedel'den.) : **1.** değiştirme, değiştirilme. **2.** bir şey verip, yerine başka bir şey isteme. **3.** askerliğini bitiren erlere tezkere verip, yerine yenilerini alma. **4.** bir vakfı mülk ile mübâdele etme.

istibdâl-i müseccel : huk. [eskiden] lüzûmuna hükmolunduğundan dolayı nakzı câiz olmıyan istibdâl.

istibhâc استبهاج (a. i. behcet'den.) : sevinme, yüzü gülme.

istibhâr استبحار (a. i.) : deniz gibi geniş, nihâyetsiz olma; çok geniş bilgiye sâhip olma.

istibhâs استبحاث (a. i.) : bir şeyin doğruluğunu anlamak için gereği gibi araştırıp soruşturma.

istibka' استبقاء ("ka" uzun okunur. a. i. beka'dan.) : **1.** devâmını, sürmesini isteme. **istibka-yi teveccühleri ...** : teveccühünüzün devâmını.. **2.** muhâfaza etme, saklama, koruma, **fr. conservation.**

istibrâ' استبراء (a. i.). (bkz : istibdâ' [1]).

istibsâr استبصار (a. i. basar'dan.) : basîretli olma, hesaplı hareket etme.

istibsâs استبثاث (a. i.) : bir haberin keşif ve îzâhını isteme; bir haberin doğruluğunu anlamıya çalışma.

istibşâr استبشار (a. i.) : müjde alma, hayırlı bir haber alıp sevinme, ferahlama.

istibtâ' استبطاء (a. i.) : ağır hareket etme, gecikme.

istibtân استبطان (a. i.) : işin içyüzünü bilme.

istibvâr استبوار (a. i.) : kızma, hırslanma.

istîc, istâc استاج ، استيج (a. i.) : masura.

istîcâb استيجاب (a. i.) : vâcip görme; haklı sayma.

isti'câb استعجاب (a. i. aceb'den.) : taaccübetme, hayrette kalma, şaşma.

isticâbe, isticâbet استجابه ، استجابت (a. i. cevab'dan.) : duânın Allah tarafından kabûl olunması.

isticâde استجاده (a. i.) : kerem ve ihsân isteme.

istîcal استيجال (a. i.) : te'cîl edilmesini, sonraya bırakılmasını isteme.

isti'câl استعجال (a. i. acel'den.) : acele etme, tez olmasını isteme, çabuklandırma.

istîcâr استيجار (a. i. ecr'den.) : kirâ ile tutma, kirâlama. (bkz : iktirâ').

isticâre استجاره (a. i. cevr'den.) : yardım ve korunma isteme.

isticâze استجازه (a. i. cevâz'dan.) : **1.** izin isteme. **2.** yazılan ve sunulan bir manzOme için câize, para isteme.

isticbâr استجبار (a. i. cebr'den.) : cebir gösterme, zorlama.

istichâl استجهال (a. i. cehl'den.) : câhil sayma.

isticlâb استجلاب (a. i. celb'den.) : **1.** celbetme, çekme, çekilme. **2. fels.** uyandırma.

isticnâs استجناس (a. i. cins'den.) : cinsine benzetme.

isticvâb استجواب (o. i. cevâb'dan.) : **1.** sorup cevâp alma, cevap alma maksadiyle söyletme. **2.** sorgu. (bkz : istintâk).

isticvâb-nâme استجوابنامه (a. f. b. i.) : sorgu hâkimi tarafından alınan ifâdelerin yazıldığı kâğıt.

istidâ' استداء (a. i.) : el uzatma.

istîdâ' استيداع (a. i. vedâ'dan.) : birinin yanına bırakma; bir şeyi saklamak üzere bir adama emânet etme.

istid'â' استدعاء (a. i. duâ'dan.) : 1. yalvararak isteme. 2. istidâ, dilekçe. (bkz : arz-i hâl).

istidâa استضاءه (a. i.). (bkz : istizââ).

istidâd استداد (a. i.) : 1. doğrulma. 2. alışma.

istidâd-ı sâid : bilek alışma.

istidâd-ı yed : el alışma.

isti'dâd استعداد (a. i.) : 1. bir şeyin kabûlüne, kazanılmasına olan tabiî meyil, kabiliyet. 2. akıllılık. 3. anlayışlılık.

istidâme استدامه (a. i. devâm'dan) : 1. bir şeyin devâmını, sürüp gitmesini dileme. 2. dönerek uçma.

istid'â-nâme استدعانامه (a. f. b. i.) : bir resmî makama dilekçe olarak yazılan, damgalı, pullu yazı, arzuhâl.

istidâne استدانه (a. i. deyn'den.) : borç alma, alınma; ödünç alma.

istidâre استداره (a. i. devr'den.) : 1. dâire biçimine girme, değirmi olma, değirmilenme. 2. dönme, dolaşma.

istidârî استدارى (a. s.) : dönerek ve bir dâire teşkîl edecek olan.

istidbâr استدبار (a. i. idbâr'dan.) : 1. arka çevirme, yüz çevirme, yüz döndürme. 2. birinin arkası sıra gitme.

istidlâl استضلال (a. i.) : dalâlette bulunmasını isteme, ayartmıya çalışma.

istidlâl استدلال (a. i. delâlet'den c. : istidlâlât) : bir delîle dayanarak bir şeyden bir netîce çıkarma, delil ile anlama.

istidlâlât استدلالات (a. i. istidlâl'in c.) : deliller, şâhitler.

istidlâlen استدلالاً (a. zf.) : istidlâl yoliyle, delil ile.

istidrâc استدراج (a. i. derece'den.) : 1. derece derece ilerileme. 2. değeri, hakkı olmadığı halde tâlihin lûtfuna uğrayıp, kaderi düzgün gitme. 3. şerircesine muvaffakiyet. 4. fâsık veyâ kâfir olduğu belli bir şahsın gösterdiği isteğe uygun hârika. (bkz : ihânet, kerâmet, mu'cize).

istidrâcî استدراجى (a. s.) : adım adım, derece derece olan şey.

istidrâk استدراك (a. i.) : yetişme, erişme, nâil olma; nâiliyet.

istîfâ' استيفاء (a. i. vefâ'dan.) : tamâmiyle alma, alınma; ödetilme.

istifâ-yi kısas : **huk.** [eskiden] kısas hakkının bilfiil yerine getirilmesi, yânî cânî hakkında kısas cezâsının tatbik edilmiş bulunması.

isti'fâ' استعفاء (a. i. afv'den) : 1. affini isteme. 2. bir işten, kendi isteğiyle çekilme.

isti'fâ-yi kusûr : özür dileme.

istifâde استفاده (a. i. fâide'den. c. : istifâdât) : 1. faydalanma, kazanma, fayda bulma. 2. bir şey öğrenme; bilgisini genişletme.

isti'fâf استعفاف (a. i. iffet'den) : 1. kötülükten, fenâ şeylerden, günahtan çekinme. 2. afiflik, nâmusluluk satma.

istif'âl استفعال (a. i.) : **gr.** isteme mânâsını veren bir fiildir.

isti'fâ-name استعفانامه (a. i) : bir yerden çekilmeyi, ayrılmayı bildiren yazı.

istifâza استفاضه (a. i. feyz'den.) : feyizlenme, feyiz alma, feyiz bulma.

istifhâm استفهام (a. i. fehm'den. c. : istifhâmât) : sorma, anlama, sorup anlama; anlamak, öğrenmek için sorma. (bkz : istifsâr).

istifhâm-ı inkârî : **gr.** menfî tarafından sual sorma : "sözümü anladınız mı?" gibi.

istifhâmât استفهامات (a. i. istifhâm'ın c.) : sormalar, anlamalar, anlamak isteyişler.

istifhâmî, istifhâmiyye استفهامى ، استفهاميه (a. s.) : istifham ile ilgili, * soruya âit.

istifkad استفقاد ("ka" uzun okunur. a. i. fakd'den.) : araştırma, soruşturma [kayıbı].

istiflâh استفلاح (a. i.) : felâh, kurtuluş bulma, isteme.

istifrâg استفراغ (a. i. ferâg'dan.) : kusma, kay.

istifrâş استفراش (o. i. ferâş'dan.) : **1.** odalık alma, odalık yapma. **2.** yatağa alma, beraber yatma.

istifsâd استفساد (a. i. fesâd'dan.) : bir şeyin fesâdını, bozulmasını isteme.

istifsâr استفسار (a. i. fesr'den.) : sorma, sorulma.

istifsâr-ı hâtır : hatır sorma.

istiftâ' استفتاء (a. i. fetvâ'dan.) : fetvâ almak isteme; müftüye mürâcaat etme.

istiftâh استفتاح (a. i. feth'den.) : **1.** siftah etme. **2.** başlama, başlanılma. **3.** açma, açılma.

istifzâl استفضال (a. i.) : artırma.

istigase استغاثه ("ga" uzun okunur. a. i. gavs'den.) : yardım isteme.

istigbâr استغبار (a. i. gubâr'dan.) : **bot.** tozlaşma.

istiğfâr استغفار (a. i. gufrân'dan.) : **1.** Allah'tan, günahın bağışlanmasını isteme. **2.** "estağfirullah" deme. **3.** tövbe etme.

istiglâl استغلال (a. i. galle'den.) : ipotek, ev, dükkân, tarla ve bunlara benzer gayrimenkulün geliri, karşı gösterilerek rehine koyma.

istiglâl-en استغلالاً (a. zf.) : istiglâl, gayrimenkulü rehine koymak sûretiyle.

istigmâm استغمام (a. i.) : sarmak, sarınmak.

istignâ' استغناء (a. i. gınâ'dan.) : **1.** aza kanaat etme, tokgözlülük. **2.** ihtiyaçsızlık. **3.** nazlanma; ağır davranma. **4.** çekinme. (bkz : ihtirâz).

istigrâb استغراب (a. i. garâbet'den.) : garip bulma, şaşma.

istigrâk استغراق (a. i. gark'dan.) : **1.** dalma, içine gömülme. **2.** **tas.** kendinden geçip dünyâyı unutma. **3.** boğulma. **4.** **gr.** Arap dilinde, "el" harf-i târifinin isimleri umûmî hâle koyması. **5.** **ed.** fazla mübâlâğa. (bkz : gulüvv).

istigşâ' استغشاء (a. i.) : örtünme, bürünme.

istigşâş استغشاش (a. i.) : öğüt veren, doğru söyliyen kimseyi düşman sanma.

istihâ' استحاء (a. i.) : tıraş etme, ettirme.

istîhâb استيهاب (a. i. hîbe'den) : hîbe, hediye, bağış olarak isteme.

istîhâl استيهال (a. i. ehl'den.) : bir şeye ehil olma, bir şeye lâyık olma. **Bi-l-istîhâl** : lâyık olduğu üzere.

istihâlât استحالات (a. i. istihâle'nin c.) : başkalaşmalar, değişmeler.

istihâle استحاله (a. i. havl'den. c. : istihâlât) : **1.** mümkün olmayış, imkânsızlık, * olamazlık. **2.** bir halden başka bir hâle geçiş. **3.** başkalaşma, **fr. métamorphose.**

istihâliyye استحاليه (a. i.) : şekil * değişmecilik, **fr. transformisme.**

istihâne استهانه (a. i.) : hakir görme, horlama. (bkz : istihkar).

istîhâr استيخار (a. i.) : geri kalma, geri bırakılma.

istihâre استخاره (a. i. hayr'dan.) : 1. bir işin hayırlı olup olmıyacağını anlamak üzere abdest alıp, duâ edip uykuya yatma. 2. hayırlı olmayı arzu etme, **fr. oniromancie.**

istihâse استحاثه (a. i.) : organik maddelerin, şekillerini muhâfaza ederek zamanla taş hâline geçmesi. (bkz : tahaccür).

istihbâb استحباب (a. i. hubb'dan.) : müstahap görme, bir şeyi iyi, güzel sayma.

istihbâben استحبابا (a. zf.) : müstahap olarak, bir şeyi iyi, güzel sayarak.

istihbâr استخبار (a. i. haber'den. c. : istihbârât) : 1. haber ve bilgi alma. 2. duyma.

istihbârât استخبارات (o. i. istihbâr'ın c.) : alınan, duyulan haberler; haber almalar.

istihbârât-ı mevsûka : sağlam, inanılır haberler.

istihcân استهجان (a. i. hücnet'den.) : çirkin bulma, ayıplama. (bkz : istikbâh).

istihdâ' استهداء (a. i. hüdâ' hedy ve hidâyet'den.) : hidâyeti, doğru yolu isteme.

istihdâf استهداف (a. i. hedef'den.) : hedef tutma, amaç edinme.

istihdâm استخدام (a. i. hedef'den) : 1. kullanma, hizmete kabul etme. 2. **ed.** birçok mânâsı olan bir kelimenin her mânâsına munâsip kelime söyleme, meselâ : "sözü de attığı da, avcımızın saçma idi" beytindeki "saçma" kelimesi gibi.

istihfâ' استخفاء (a. i.) : saklanma, gizlenme.

istihfâf استخفاف (a. i. hiffet'den) : hafifseme, ehemmiyet vermeme, küçük görme.

istihfâf-kâr استخفافكار (a. f. b. s.) : hafifseyen, küçük gören, küçümseyen.

istihfâf-kârâne استخفافكارانه (a. f. zf.) : hafifseyerek, küçümsiyerek, küçük görerek.

istihfâz استحفاظ (a. i.) : 1. saklama, saklanma. (bkz : hıfzetme). 2. bir şeyin saklanmasını isteme.

istihkak استحقاق ("ka" uzun okunur. a. i. hakk'dan.) : 1. hakkı olma, hak kazanma. 2. hak kazanılan şey. **Min gayr-i istihkâkın** : hak etmediği, hak kazanmadığı halde. **Bi-l-irsi ve-l-istihkak** : babadan kalma ve liyâkati olma.

istihkak-ı hars : **huk.** bir yerde ziraat etmek hakkına mâlik olma.

istihkâm استحكام (a. i. hükm'den. c. : istihkâmât) : 1. sağlamlık, kuvvet. 2. kuvvetli siper.

istihkâmât استحكامات (a. i. istihkâm'ın c.) : 1. istihkâmlar. 2. siperler.

istihkâmât-ı cesîme : **ask.** bir kısmı taş, bir kısmı topraktan yapılarak, zırhla donatılabilecek yolda yapılmış ve ateşli silâhlarla donatılmış olan büyük siperler, sığınaklar.

istihkâmât-ı dâhile : **ask.** bir istihkâmın iç tarafında, gerektiği zaman yapılan mustakil sığınaklar.

istihkâmât-ı dâime : **ask.** (bkz : istihkâmât-ı cesîme)

istihkâmât-ı hafîfe : **ask.** savaşta, kısa zamanda yapılan sığınaklar.

istihkâmât-ı mutavassıta : **ask.** "istihkâmât-ı muttasıla" ile "istihkâmât-ı münferide" arasında yapılan sığınaklar.

istihkâmât-ı muttasıla : birbirine bağlı ve bitişik olan sığınaklar olup çok zaman şehirlerin etrâfına fırdolayı yapılır.

istihkâmât-ı muvakkate : **ask.** evvelce muvakkat yapılan , büyük ve taş kısımları olan sığınaklar.

istihkâmât-ı münferide veyâ **munfasıla** : **ask.** savaş alanının ötesinde berisinde yapılan sığınaklar.

istihkar استحقار ("ka" uzun okunur. a. i. hakaret'den.) : hakir görme, hor görme; hor görülme. (bkz : istihâne).

istihlâb استحلاب (a. i.) : 1. sübye hâline sokma. 2. **hek.** yemeğin, bağırsaklarda hazim için sübye hâline geçmesi. 3. süt sağma, sağılma.

istihlâb-ı resevî : ciltlerinde mesâmât olmıyan -köpek gibi- hayvanların, ağızlarını açarak ve dillerini çıkararak soluması.

istihlâb استخلاب (a. i.) : tırmalama.

istihlâf استخلاف (a. i. half'den.) : birinin yerine geçme.

istihlâk استهلاك (a. i. helâk'den. c. : istihlâkât) : **1.** harcamak sûretiyle tüketme, bitirme. **2.** boş yere harcayıp tüketme.

istihlâkât استهلاكات (a. i. istihlâk'ın c.) : **1.** harcamalar. **2.** yenilip içilen, istihlâk olunan şeyler.

istihlâkât-ı dâhiliyye : memleket içi sarfiyâtı; harcamaları.

istihlâkât-ı hâriciyye : memleket içinden memleket dışına göndermek sûretiyle yapılan sarfiyat, harcamalar.

istihlâl استحلال (a. i. helâl'den.) : **1.** helâl sayma. **2.** helâllaşma. **3.** helâl edilmesini isteme.

istihlâl استهلال (a. i. hilâl'den.) : **1.** yeni Ay görünme; hilâli görme. **2.** çocuğun, doğar doğmaz ağlamıya başlaması. **Berâat-i istihlâl : ed.** güzel başlangıç; iyi alâmet.

istihlâl-üz-zeyl استهلال الزيل (a. b. i.) : **müz.** hâlen mağribde (Fas, Cezâyir, Tunus) kullanılan mürekkep bir makam olup rast perdesinde durur.

istihlâs استخلاص (a. i. hulûs'dan) : **1.** bir şeyi kendine mahsus kılmaya çalışma. **2.** kurtarma, kurtarılma.

istihmâ' استحماء (a. i.) : himâye, koruma arama, himâye isteme.

istihmâl استحمال (a. i.) : **1.** yükletme; yükleme. **2.** havâle etme, edilme.

istihmâm استحمام (a. i.) : hamama girme, yıkanma.

istihmâm استهمام (a. i.) : biri bağlı bulunduğu cemâate dâir işler için her türlü sıkıntıya düşme.

istihrâc استخراج (a. i. hurûc'dan. c. : istihrâcât) : **1.** çıkarma, çıkarılma. **2.** netîce çıkarma. **3.** mânâ çıkarma, anlama; ileriyi görme. **4.** bâzı hususlara göre mânâ çıkarma.

istihrâcât استخراجات (a. i. istihrâc'ın c.) : bâzı şeylerden çıkarılan hüküm ve mânâlar.

istihsâd استحصاد (a. i.) : ekinin, biçilme zamânı gelme.

istihsâl استحصال (o. i. hâsıl'dan. c. : istihsâlât) : **1.** hâsıl etme, meydana getirme, üretme. **2.** elde etme, ele geçirme, ele geçirilme.

istihsâlât استحصالات (a. i. istihsâl'in c.) : elde edilen şeyler.

istihsân استحصان (a. i. hısn'dan.) : müdâfaa etme, * savunma, karşı koyma.

istihsân استحسان (a. i. hasen'den) : beğenme, beğenilme, güzel sayılma, güzel bulma.

istihsânen استحساناً (a. zf.) : beğenerek, beğenilerek, güzel sayılarak, güzel bularak.

istihşâş استهشاش (a. i.) : eğlenme, zevklenme.

istihvâ' استهواء (a. i.) : **1.** birinin aklı alınma; şaşırıp kalma. **2.** hevâ ve hevesi hoş görme.

istihvâz استحواذ (a. i.) : galip gelme, zafer kazanma.

istihyâ' استحياء (a. i. hayâ'dan.) : hayâ etme, utanma.

istihzâ' استهزاء (a. i.) : biriyle eğlenme, alay etme. (bkz : istishâr).

istihzâr استحضار (a. i. huzûr'dan. c. : istihzârât) : **1.** hazırlama, hazır edilme; huzûra getirme, çağırma. **2.** hatırlama, hatıra getirme. **3. ed.** konferans vereceklerin evvelce okumak ve araştırmak sûretiyle hazırlanması.

istîka' استيقاع ("ka" uzun okunur. a. i) : vuku' bulacak, olacak diye endişelenme.

istîka' استيقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : olmasını bekleme, olacak diye endîşeye düşme.

istika' استقاء ("ka" uzun okunur. a. i. saky'den) : **1.** sun'î olarak, zorlıyarak kayetme. **2.** içecek su alma, su isteme.

isti'kab استعقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : birinin kusurlarını, ayıplarını araştırma.

istîkad استيقاد ("ka" uzun okunur. a. î. îkad'dan.) : ateşi tutuşturma, yakma.

isti'kâf استعكاف (a. i.) : bir yere kapanma, bir yerde kendini hapis etme, bir yere sığınmak isteme.

istikâk استكاك (a. i.) : nebatların, (* bitkilerin), çokluktan dolayı birbirine dolaşık, sarmaşık olması.

istikamet استقامت ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan.) : **1.** doğruluk, doğru hareket. **2.** bir şeyin bir tarafa doğrulması, uzanması. **3. tas.** Allah'a kullukta bulunma.

istikamet muvâzenesi : jeod., top. her hangi bir nîrengi şebekesinde ölçü hatâlarını gidermek için yalnız istikamet rasatlarına dayanan hesap sistemi.

istîkan استيقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : yakînen bilme.

istikân, istikâne, istikânet استكان ، استكانه ، استكانت (a. i.) : **1.** alçak gönüllülük. (bkz : tevâzu'). **2.** küçülme.

istikâre استكاره (a. i.) : sırtına alıp yük götürme; hızlı yürüme.

istîkâz استيقاظ ("ka" uzun okunur. a. i.) : uykudan uyanma.

istikbâh استقباح (a. i. kabîh'den) : kabih, çirkin görme, çirkin sayma, ayıplama.

istikbâl استقبال (a. i. kabl'den.) : **1. gr.** gelecek zaman. (bkz : âtî). **2.** birini karşılama, birine karşı çıkma [zıddı "teşyî'"].

istikbâl-i kıble : kıbleye yönelme.

istikbâlen استقبالاً (a. zf.) : **1.** gelecek zamanda, ileride. **2.** karşılıyarak; karşılamak üzere.

istikbâlî استقبالى (a. s.) : istikbâle mensup, gelecek zamanla ilgili.

istikbâliyye استقباليه (a. i.) : **ed.** yeni gelen birinin karşılanması vesîlesiyle yazılan şiir.

istikbâr استكبار (a. i. kibr'den.) : büyüklenme, kendini büyük görme. (bkz : tekebbür).

istikdâm استقدام (a. i.) : **1.** takaddüm, önde bulunma. **2.** ayakları çok olma, çok ayaklı olma.

istikdâr استقدار (a. i.) : Allah'tan hayırlı şeylerin olmasını isteme.

istikfâ' استقفاء (a. i.) : birinin, başına, ensesine değnekle, sopa ile vurma.

istikfâ استكفاء (a. i.) : kâfi, yeter sayma, mevcut ile geçinmek isteme.

istikfâf استكفاف (a. i. kifâf'dan) : kanaat etme, az şeye râzı olma.

istikfâl استقفال (a. i.) : çekmecede, kasada, kilit altında bulundurma.

istikfâl استكفال (a. i. kefâlet'den) : kefil olma, kefilliği kabûl etme.

istiklâl استقلال (a. i. kıllet'den) : **1.** kendi başına olma, kimseye bağlı bulunmama, **2.** az bulma, azımsama, az sayma. [Arapça'da : "rey sâhibi olup keyfî iş görme ve başkasının fikrine ve emrine tâbî olmaktan uzak kalma" mânâsınadır]

istiklâl-cû استقلالجو (a. f. b. s.) : istiklâl arıyan, istiklâl peşinde koşan.

istiklâliyyet استقلاليت (a. i.) : istiklâl üzere bulunma, başlı başına buyruk olma.

istikmâl استكمال (a. i. kemâl'den. c. : istikmâlât) : ikmâl etme, kemâle erdirme, tamamlama, bitirme.

istiknâh استكناه (o. i. künh'den.) : bir şeyin künhünü, hakikatini, doğruluğunu araştırma, araştırılma.

istiknân استكنان (a. i.) : saklanma, gizlenme.

istikrâ استقراء (a. i.) : **1.** gezme, dolaşma; âvârelik, konuklama. **2.** bir şey hakkında etraflı bilgi edinme. **3. fels. fr. épagogique.**

istikrâ استكراء (a. i.) : kirâ ile tutma, tutulma, **kiralama.** [Arapça'da buna karşı "iktirâ", kelimesi **kullanılır].**

istikrâb استقراب (a. i.) : **1.** yaklaştırma. **2.** akrabâ kılma.

istikrâh استكراه (a. i. kerh'den.) : kerih görme, tiksinme, iğrenme. (bkz : isti'sâb). [Arapça'daki mânâsı : "bir şeyi istemiyerek zorla yapma" dır].

istikrâî استقرائى (a. s.) : **fels.** * tümevarımsal, **fr. épagogique, inductif.**

istikrâm استكرام (a. i.) : kerem, lûtuf, bağış isteme.

istikrâr استقرار (a. i. karâr'dan.) : **1.** karar bulma, yerleşme. **2.** kararlaşma, iyice belli olma.

istikrâr استكرار (a. i. tekrâr'dan.) : tekrarlatma.

istikrâz استقراض (a. i. karz'dan. c. : istikrâzât) : **1.** ödünç para alma, alınma. **2.** fâizle para alma.

istikrâz-ı dâhilî : iç istikrâz, devletin hisse senedi, bono gibi şeyler çıkarıp para tedârik etmesi.

istikrâz-ı hâricî : dış istikraz, bir devletin, yabancı bir devletten fâizle para alması.

istikrâzât استقراضات (a. i. istikrâz'ın c.) : ödünç para almalar, fâizle para almalar.

istiksâ استقصا (a. i.) : bir şeyin künhüne varmıya çalışma, inceden inceye araştırma.

istiksâm استقسام (a. i.) : **1.** taksim etme, bölüşme. **2.** kasem, yemin teklif etme.

istiksâr استكثار (a. i. kesret'den.) : çok görme, çok görülme, çoğumsama, çoğumsanma. [Arapça'da "çokluğu isteme, çoğaltma" mânâsınadır].

istiksâs استقصاص (a. i.) : **fık.** kasas isteme.

istikşâf استكشاف (a. i. keşf'den. c. : istikşâfât) : keşfetmiye çalışma, ne olup bittiğini öğrenmek için araştırmada bulunma.

istiktâb استكتاب (a. i.) : **1.** dikte etme, yazdırma, yazdırılma; yazılmasını isteme. **2.** yazısını kontrol etmek için, birine biraz yazı yazdırma.

istiktâl استقتال (a. i.) : ölümden korkmıyarak harp meydanına atılma, kendini tehlikeye atma.

istiktâr استقطار (a. i. katr'dan.) : damla damla akıtma, * damıtma. (bkz : taktîr).

istikvâs استقواس (a. i.) : kavislenme, yay gibi eğilme, kıvrılma.

istikzâ' استقضاء (a. i.) : birinin, hakkında hüküm vermek için başka birine mürâcaat etmesi.

istîlâ' استيلاء (a. i. vely'den.) : **1.** bir yeri kuvvet kullanarak ele gçirme. **2.** yayılma. kaplama. **3. jeol.** basma.

isti'lâ' استعلاء (a. i. ulüvv'den.) : **1.** yükselme. **2.** üste çıkma, üstün gelme.

istilâb استلاب (a. i.) : kapma, kaparak alma, alınma.

istilâc استلاج (a. i.) : içilecek şeylerden pek çok içme.

istîlâd استيلاد (a. i.) : **1.** çocuk isteme, doğurtma. **2. fels. fr. maïeutique.**

istîlâdî استيلادى (a. s.) : doğurtucu.

istilâî استیلائی (a. s.) : istilâ ile ilgili.

istilâl استلال (a. i.) : sıyırıp çıkarma, sıyrılıp çıkarılma.

istilâl-i seyf : kılıç çekme.

isti'lâm استعلام (a. i. ilm'den.) : **1.** yazı ile bilgi isteme. **2.** bilgi isteme.

istilâm استلام (a. i.) : **1.** öpme veyâ el sürme. **2.** Kâbe'nin tavâfı sırasında "Hacer-ül-Esved" in elle okşanması ve izdiham dolayısiyle bizzat el sürülemiyorsa uzaktan okşama işâretinin yapılması.

istilâne استلانه (a. i.) : mülâyim, yumuşak bulma.

istilbâs استلباث (a. i.) : gecikme, geç sayma.

istilcâc استلجاج (a. i.) : **huk.** biri, elinde bulundurduğu (zilyed olduğu) bir mal üzerinde düşmanca inat ve ısrarda bulunma.

istilhâk استلحاق (a. i.) : filânca oğlumdur diye bildirip dâvâ etme.

istilhâm استلهام (a. i.) : Allah'ın madde ilhâm etmesi niyâzında bulunma.

istilka' استلقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : arka üstü yatma, arka üstü yatarak uyuma.

istilzâm استلزام (a. i. lüzûm'dan) : gerektirme, gerekme.

istilzâz استلذاذ (a. i. lezzet'den) : lezzet alma, hoşa gitme.

istilzâziyye استلذاذیه (a. i.) : hazcılık, **fr. hédonisme.**

istîm استیم (f. i.) : yara; cerahat. (bkz : cerîha).

istimâ' استماء (a. i.) : birinin ziyâretine gitme.

istimâ' استماع (a. i. sem'den. c. : istimâât) : **1.** dinleme, dinlenilme, işitme, işitilme. **2.** dinleyip kabûl etme. **3.** kulak verip dinleme.

istimâhe استماحه (a. i.) : birinin semâhatte, ihsanda, yardımda bulunmasını **isteme.**

isti'mâl استعمال (a. i. amel'den. c. : isti'mâlât) : kullanma. **Hüsn-i isti'mâl** : güzel kullanma, yerine kullanma. **Sû-i isti'mâl** : kötü, yersiz, yolsuz kullanma.

isti'mâlât استعمالات (a. i. istimâl'in c.) : kullanmalar, kullanışlar, kullanılışlar. **Sû-i isti'mâlât** : kötü hareketler, yolsuzluklar.

istimâle, istimâlet استماله ، استمالت (a. i. meyl'den.) : **1.** gönül çekme. **2.** tesellî etme, avutma.

istimâl-nâme استمالنامه (a. f. b. i.) : suçun affedildiğini bildiren kâğıt.

istîmân استیمان (a. i. emân'dan.) : **1.** aman dileme. **2.** sığınma.

isti'mâr استعمار (a. i. ta'mîr'den) : **1.** îmâr ettirme. **2.** bir yerin îmârını isteme. **3.** istimlâk etme.

istimâze استمازه (a. i.) : ayrılma, ayrı bulunma.

istimdât استمداد (a. i. meded'den) : **1.** meded, yardım isteme. **2. ask.** imdat, kuvvet isteme. (bkz : istinsâr).

istimhâl استمهال (a. i. mehl'den.) : mühlet, zaman isteme.

istimlâ' استملاء (a. i.) : birine imlâ, yazı yazdırma.

istimlâk استملاك (o. i. milk'den. c. : istimlâkât) : **1.** mülk alma, bir yeri satın alma. **2.** umûmun yararına olarak bir şeyi sâhibinden satın alma; * kamulaştırma.

istimlâl استملال (a. i. melâl'den.) : melâl getirme, canı sıkılma, usanma.

istimnâ' استمناء (a. i. menî'den.) : abaza çekme.

istimnâ bi-l-yed : otuzbir çekme.

istimrâr استمرار (a. i. mürûr'dan) : **1.** bir düziye devâm etme, bir düziye uzayıp gitme, sürme. **Ale-l-istimrâr** : aralıksız. **2. fels. fr. perdurabilité.**

istimrârî استمرارى (a. s.) : sürerlik. **Fi'l-i istimrârî : gr.** sürelik fiili. **Sîga-i istimrâriyye : gr.** "-rak, -rek" edatlariyle nihâyet bulan fiil sîgası : "yaz**arak**, gid**erek**.." gibi.

istimsâk استمساك (a. i. imsâk'den.) : kendini tutma, nefsini zaptetme.

istimsâl استمثال (a. i. misâl'den.) : **1.** misâl tutma, örnek edinme. **2. fels. fr. assimilation.**

istimtâ' استمتاع (a. i. temettü'den.) : temettü' edinme, faydalanma. (bkz : intifâ').

istimtâr استمطار (a. i.) : yağmur isteme, yağmur duâsına çıkma. (bkz : istiska').

istimzâc استمزاج (a. i. mizâc'dan.) : birinin mizâcını yoklama, ne düşündüğünü öğrenmiye çalışma.

istinâbe استنابه (a. i.) : **huk.** dâvânın görülmekte olduğu mahkemeye gönderilmek üzere, başka bir yerde bulunan bir şâhidin ora mahkemesince ifâdesinin alınması.

istinâbe fi-l-vezâif : huk. [eskiden] evkaf cihetlerinde vuku' bulan tevkîl. [bir cihet sâhibi uhdesindeki bir hizmeti îfâya ehil olan bir kimseyi salâhiyetli makamın reyi ile tevkîl edebilir. Kendisinin bir özrü bulunsun bulunmasın].

istinâd استناد (a. i.) : **1.** dayanma. **2.** güvenme. (bkz : i'timâd). **3.** senet, delil, hüccet sayma. **4. ask.** avcı zinciri gerisinde arka olmak üzere toplu bir halde bulundurulan asker.

istinâden استناداً (a. zf.) : istinat sûretiyle, güvenerek, dayanarak.

istinâd-gâh, istinâd-geh استنادگاه، استنادگه (a. f. b. i.) : dayanacak, güvenecek, sığınacak yer.

istinâdî استنادى (a. s.) : istinatla ilgili.

istinâe استناءه (a. i.) : yürümekte birini geçme.

istînâf استيناف (a. i.) : **1.** yeniden başlama. **2.** bidâyet mahkemesinden verilen hükmün bir üst mahkemeye başvurarak feshini isteme. **3. gr.** sözün başlangıcı, söz başı.

istînâfen استينافاً (a. zf.) : istînâf sûretiyle.

istînâfî استينافى (a. s.) : istînaf ile ilgili.

istinâhe استناحه (a. i.) : **1.** ağlamak isteme. **2.** yaygarayı basma. **3.** kurdun uluması.

istinâme استنامه (a. i.) : yalandan uyuma, uyur gibi görünme.

istinân استنان (a. i.) : misvak kullanma, dişleri ilâçla, tozla temizleme.

istinâre استناره (a. i. nûr'dan.) : nurlandırma, ışıklandırma, parlatma.

istînâs استيناس (a. i. üns'den.) : **1.** alışma. **2.** ürkekliği kalmama.

istinâse استناصه (a. i.) : **1.** depretme. **2.** birini, berâber götürme.

istinbâ' استنباء (a. i.) : haber sorma, bilgi isteme. (bkz : istihbâr).

istinbât استنباط (a. i.) : bir söz veyâ işten gizli bir mânâ çıkarma, zımnen, açık olmıyarak, dolayısiyle anlama.

istincâ' استنجاء (a. i.) : necâsetten, pislikten temizlenme.

istincâd استنجاد (a. i.) : yardım isteme. (bkz : istiâne).

istinfâd استنفاد (a. i.) : **1.** bir şeyi tüketme. **2.** bir şeyden bıkkınlık gelme.

istinfâk استنفاق (a. i.) : 1. nafaka peydâ etme. 2. bir malı harcedip tüketme.

istinfâr استنفار (a. i.) : ürkme, ürküp kaçma.

istinfâz استنفاض (a. i.) : bir yerin her tarafını iyice öğrenmek için dikkatle bakma.

istinhâc استنهاج (a. i.) : birinin mesleğine uyma, yoluna gitme.

istinkâf استنكاف (a. i.) : kabûl etmeme, reddetme, yüz çevirme, vazgeçme, * çekimser kalma.

istinkâh استنكاح (a. i. nikâh'dan) : bir kadını nikâhla alma; nikâhlanmak isteme.

istinkas استنقاص ("ka" uzun okunur. a. i.) : bir şeyin fiatını, değerini düşürmiye çalışma.

istinsâ' استنساء (a. i.) : 1. borc ödemek için mühlet, zaman isteme. 2. veresiye almak isteme.

istinsâb استنساب (a. i. neseb'den) : 1. soyu bildirme, soy dâvâsı gütme.

istinsâf استنصاف (a. i.) : hakkını tamâmen alma, ödeşme.

istinsâh استنساخ (a. i. nesh'den.) : nüshasını çıkarma, bir sûretini çıkarma, kopye etme.

istinsâh استنصاح (a. i. nush'dan.) : nasîhat isteme; öğüt alma.

istinsâr استنشار (a. i.) : 1. su veyâ başka bir ilâç çekip burunu temizleme. 2. püskürme.

istinsâr استنصار (a. i. nasr'dan.) : yardım isteme. (bkz : istimdâd).

istinsâren استنصاراً (a. zf.) : 1. yardım umarak. 2. arka çıkarak.

istinşâ' استنشاء (a. i.) : 1. havâdis araştırma. 2. güzel koku koklama.

istinşâd استنشاد (a. i. neşd'den.) : 1. birine şiir okutma. 2. bir kimseden şiir okumasını isteme.

istinşak استنشاق (a. i. neşak'dan.) : 1. abdest alırken veyâ temizlik için buruna su çekme. 2. şiddetli koklama, koklatma.

istinşâk-ı eter : eter ve benzerleri gibi bir ruh koklatma.

istintâc استنتاج (a. i.) : netîce, çıkarma, çıkarılma.

istintâk استنطاق (a. i. nutk'dan. c. : istintâkat) : 1. nutka getirme, birini söyletmek isteme. 2. huk. sorguya çekme.

istintâkî, istintâkıyye استنطاقى ، استنطاقيه (a. s.) : istintâka mensup, istintakla ilgili.

istintak-nâme استنطاقنامه (a. f. b. i.) : huk. istintak edilen, sorguya çekilen kimsenin ifâdesinin yazıldığı resmî kâğıt.

istinzâl استنزال (a. i.) : indirme.

istîrâ' استيراء (a. i.) : 1. çakmak taşından ateş çıkartma. 2. iki ağaç parçasını birbirine sürte sürte tutuşturma.

istir'â استرعاء (a. i.) : riâyet isteme.

istirâbe استرابه (a. i.) : birinin hâlinden, tavrından şüphelenme.

istirâhat استراحت (a. i. râhat'dan. c. : istirâhât) : rahat etme, dinlenme.

istirâhât استراحات (a. i. istirâhat'in c.) : rahat etmeler, dinlenmeler.

istirâk استراق (a. i. sirkat'den.) : sirkat, çalma, hırsızlama, çalınma.

istirâk-ı sem' : kulaktan söz kapma.

isti'râk استعراق (a. i.) : terlemek için yatma, tere yatma.

istirbâh استرباح (a. i. ribh'den) : fâize yatırma, fazla fâizle para verme, verilme.

istircâ' استرجاء (a. i. recâ'dan) : ricâ etme, yalvarma, dileme.

istircâ' استرجاع (a. i. rücû'dan.) : **1.** bir cenâze görüldüğü zaman : **innâ li-llâh** ve **innâ ileyhi râciûn** (şüphe yok ki biz, Allah'ın kuluyuz, yine şüphe yok ki ona dönücüleriz) âyetini okuma. **2.** geri dönme; tepme.

istirdâ' استرضاع (a. i.) : çocuk emzirtme.

istirdâd استرداد (a. i. redd'den.) : **1.** geri alma, alınma. **2.** verilmiş veyâ gönderilmiş bir şeyin geri gönderilmesini isteme, geri isteme.

istirfâ' استرفاع (a.i. ref'den.) : kaldırılmasını, yapılmasını isteme.

istirfâd استرفاد (a. i.) : yardım isteme.

istirfâh استرفاه (a. i. refh ve rifh'den) : refâh isteme.

istirhâ' استرخاء (a. i. rehâvet'den) : rehâvet gelme, gevşeme.

istirhâ-yi adelât : **hek.** adalelerin, * kasların gevşemesi.

istirhâ-yi a'sâb : **hek.** sinirlerin gevşemesi.

istirhâb استرهاب (a. i.) : korkutma, korkutulma. (bkz : terhîb).

istirhâm استرحام (a. i. ruhm'dan. c. : istirhâmât) : merhamet dileme, yalvarma, yalvarış. (bkz : niyâz).

istirhâmât استرحامات (a. i. istirhâm'ın c.) : istirhamlar, yalvarışlar, yalvarmalar.

istirhâm-nâme استرحامنامه (a. f. b. i.) : bir ricâ ve niyâz maksadiyle yazılan mektup. (bkz : arîza).

istirhân استرهان (a. i. rehn'den.) : rehin alma, alınma.

istirhâs استرخاص (a. i.) : bir şeyi ucuz sayma, ucuz görme, ucuz görülme.

istirkab استرقاب ("ka" uzun okunur. a. i. rekabet'den) : rakabette bulunma, rakîb görme, çekememe.

istirkak استرقاق ("ka" uzun okunur. a. i. rıkk'dan.) : **1.** muhârebede düşmandan esir alma. **2.** birini kendine köle etme.

istirşâ' استرشاء (a. i.) : bir iş için bir şey isteme.

istirşâd استرشاد (a. i. reşâd'dan.) : hak yoluna gitmek isteme.

istirvâh استرواح (a. i.) : istirahat etme, rahatlama.

istirzâ' استرضاء (a. i. rızâ'dan.) : râzılık isteme.

istirzâk استرزاق (a. i. rızk'dan.) : rızık, nafaka tedârik etmiye çalışma.

istirzâl استرذال (a. i. rezâlet'den.) : rezîl sayma, aşağılık görme, görülme.

istîsâ' استيساع (a. i.) : bollanma, genişleme.

isti'sâb استعساب (a. i.) : iğrenme. (bkz : istikrâh).

istis'âb استصعاب (a. i. sa'b'dan.) : güc sayma, zorumsama.

istisâbe استثابه (a. i.) : sevap kazanmayı isteme.

istisâbe استصابه (a. i.) : sevap görme, görülme. (bkz : istisvâb).

istis'âd استسعاد (a. i. sa'd'dan.) : uğurlu, meymenetli tutma, sayma, sayılma.

istis'âdiyye استسعاديه (a. i.) : **fels.** mutçuluk, **fr. eudémonisme.**

istîsâk استيثاق (a. i.) : birinden, güvenilir bir senet, vesîka gibi bir şey alma.

istis'âl استسأل (a. i. suâl'den.) : soruşturma.

istîsâl استيصال (a. i. asl'dan.) : **1.** kökünden koparıp çıkarma, çıkarılma, kökünü kurutma. **2. hek.** bir urun çıkarılması.

isti'sâr استعسار (a. i.) : bir işin güç olmasını isteme.

istîsâr استيثار (a. i.) : **1.** bir şeyi nefsine ayırma. **2. fels. fr. égoïsme.**

istîsâr استيسار (a. i.) : kolaylanma, kolay addedilme, sayılma.

istisâre استثاره (a. i.) : **1.** tozutma, toz savurma. **2.** fitnecilik, fesatçılık etme.

istisgar استصغار (a. i. sagir'den.) : küçük görme, küçük sayma, küçümseme.

istishâb استصحاب (a. i. sohbet'den) : yanına alma, yanına alınma; berâber götürme. **Bi-l-istishâb** : berâber alarak, -ile birlikte.

istishâben استصحاباً (a. zf.) : yanına alarak, berâber götürerek.

istishâl استسهال (a. i. sehl'den.) : kolay sayma, kolay görme.

istishâr استسخار (a. i.) : alay etme, eğlenme. (bkz : istihzâ').

istiska' استسقاء ("ka" uzun okunur. a. i. saky'den.) : **1.** suyun lüzûmunu şiddetle duyma. **2.** yağmur duâsına çıkma. **3. hek.** vücûdun bir tarafında veyâ karında su birikme.

istiskal استثقال ("ka" uzun okunur. a. i. siklet'den.) : **1.** ağır görme, huzurundan hoşlanmama. **2.** yüz vermeme, koğarcasına muâmele etme, dolayısiyle kovma, * kovumsama.

istislâf استسلاف (a. i. selef'den.) : selef olma, birinin yerine geçme.

istislâh استسلاح (a. i.). (bkz : istihsân).

istislâl استسلال (a. i.) : çekip sıyırmak isteme, çekmeye davranma. **istislâl-ı seyf** : kılıç çekmeye davranma.

istislâm استسلام (a. i.) : **1.** uyma. **2.** yolun ortasından gitme. **3.** Müslümanlığı kabûl etme.

istismâr استثمار (a. i. semere'den) : **1.** işletme, faydalanma. **2.** sömürme.

istisnâ' استثناء (a. i. c. : istisnâât) : ayırma, ayrı tutma, kuraldışı bırakma. (bkz : şâz).

istisnâât استثناآت (a. i. istisnâ'ın c.) : ayırmalar, ayrı tutmalar, * kuraldışı bırakmalar.

istisnâî استثنائی (a. s.) : istisnâ ile, ayrı tutmakla ilgili olan. [müen. "istisnâiyye"].

istisnân استسنان (a. i.) : sinni, yaşı ilerileme, kocalma, ihtiyarlama.

istisrâ' استسراع (a. i. sür'at'den) : sür'atlendirme, hızlandırma.

istisrâr استسرار (a. i.) : odalık alma.

istisvâb استصواب (a. i. sevâb'dan.) : sevap, doğru, mâkul görme, beğenme; beğenilme.

istisvâben استصواباً (a. zf.) : mâkul görerek, beğenerek.

istisvâb-gerde استصواب گرده (a. f. b. s.) : tasvîbolunmuş, mâkul görülmüş, beğenilmiş.

istiş'âr استشعار (a. i. c. : istiş'ârât) : yazı ile bildirilmesini isteme.

istiş'ârât استشعارات (a. i. istiş'âr'ın c.) : yazı ile bildirilmesini istemeler.

istişârât استشارات (a. i. istişâre'nin c.) : danışmalar, fikir sormalar.

istişâre استشاره (a. i. şûrâ'dan. c. : istişârât) : fikir sorma, danışma.

istişât, istişâta استشاط ، استشاطه (a. i. şatt'dan) : **1.** çok öfkelenme. **2.** hızla uçma. [kuş hak.].

istişfâ' استشفاء (a. i.) : şifâ talebetme; hastalığa ilâç arama, derdine derman arama.

istişfâ' استشفاع (a. i. şefâat'den.) : şefâat isteme, birinin aracılığını dileme.

istişfâen استشفاءً (a. zf.) : şifâ talebetme sûretiyle; derdine derman aramak maksadiyle.

istişhâd استشهاد (a. i. şehâdet'den. c. : ıstişhâdat) : **1.** şâhit getirme, sâhit gösterme. **2.** edebî bir fikrin sağlamlığını ispât için, değerli eserlerden örnek gösterme. **3.** şehit olma.

istişhâdât استشهادات (a. i. istişhâd'ın c.) : şâhit göstermeler; misal getirmeler.

istişhâden استشهاداً (a. zf.) : istişhat sûretiyle, şâhit getirerek, şâhit göstererek.

istişmâm استشمام (a. i. şemm'-den.) : **1.** koklama, koku alma. **2.** karîne ile anlama, hissetme.

istişrâ استشرا (a. i.) : satın almak isteme; satın alma. (bkz : iştirâ').

istişrâb استشراب (a. i.) : **1.** içmek isteme. **2.** îmâ yollu, kapalı, örtülü olarak anlatmak isteme.

istitâat استطاعت (a. i. tav'dan.) : tâkat, kudret, güc yetme, güc yeterlik.

istitâbe استتابه (a. i.) : tövbe ettirme, tövbe talebetme.

istitâbe استطابه (a. i.) : hoş bulma, iyi bulma, bulunma.

isti'tâf استعطاف (a. i. atf'dan. c. : isti'tâfât) : yardım ve merhamet dileme.

istîtâf استيطاف (a. i.) : kaplama.

isti'tâfât استعطافات (a. isti'tâf'ın c.) : yardım, şefkat, merhamet dilemeler,

istitâl استتال (a. i.) : birbiri ardınca çıkma; gözyaşı, inci gibi dökülme.

istitâle استطاله (a. i. tûl'den.) : **1.** uzama. **2. biy.** bâzı âzânın (* organların) çok uzaması, uzantı.

istit'âm استطعام (a. i.) : taam, yemek isteme.

istîtân استيطان (a. i.) : bir yerde yerleşme, yurt tutma. (bkz : tavattun).

istitâr استتار (a. i.) : gizlenme, örtünme.

istitâre استتاره (a. i.) : saklanma, örtü altına girip gizlenme.

istitâre استطاره (a. i.) : uçurma, uçurulma; gönderme, gönderilme.

istitbâb استطباب (a. i. tıbb'dan.) : tabîbe, doktora baş vurma, derdine devâ arama.

istitmâm استتمام (a. i.) : tamamlanmasını isteme.

istitrâd استطراد (a. i.) : asıl mevzûdan olmayıp, münâsebeti gelmişken söylenen söz.

istitrâden استطراداً (a. zf.) : istitrad sûretiyle.

istitrâdî استطرادى (a. s.) : istitrâd ile ilgili.

istidrâdiyyât استطراديات (a. i. c.) : istidrad yolunda söylenen sözler.

istitrâf استطراف (a. i. turfe'den.) : **1.** görülmemiş bir şey sayma. **2.** dallandırma, şûbelendirme.

istitrâk استطراق (a. i.) : ufak taşlarla fala baktırmak isteme.

istivâ' استواء (a. i.) : **1.** müsâvî olma, denk olma. **2.** düz olma, düzlük. **3.** kaplama, örtme. (bkz : istîlâ). **4.** ortada ve tam bir derecede bulunma.

istivâ-yi sinn : tam erkek olma, kırk yaşına gelme.

istiyâk استياك (a. i.) : misvâk kullanma.

istizâa استضاءه (a. i. ziyâ'dan.) : ziyâlanma, aydınlanma, ışıklanma. (bkz : istidâa).

istizâde استزاده (a. i.) : ziyâde olmasını isteme, ziyâde olması istenilme.

istiz'âf استضعاف (a. i. za'f'dan.) : zayıf görme, görülme; küçüksenme.

istîzâh استيضاح (a. i. vuzûh'dan. c. istîzâhât) : bir şeyin açık olarak bildirilmesini isteme, açıklama isteme.

istîzâhen استيضاحاً (a. zf.) : istîzâh sûretiyle, bir şeyin açıklanmasını istiyerek.

istizâle استزاله (a. i. izâle'den) : yok edilme.

isti'zâm استعظام (a. i. azamet'den.) : **1.** büyük görme, görülme; büyütme. **2.** kibirlenme, gururlanma. **3.** küçük bir şeye ehemmiyet verip, onu büyük gösterme.

istîzân استيذان (a. i. izn'den.) : **1.** izin isteme. **2.** izin için sorma. **3.** danışma. **Bi-l-istîzân** : sorarak, danışarak. **Bilâ istîzân** : hiç danışmadan, sormadan.

istizâre استزاره (a. i.) : ziyârete gelmesini isteme, ziyârete gelmesi istenilme.

istizhâr استظهار (a. i. zahr'dan.) : **1.** dayanma, güvenme, arka verme. **2.** yardım isteme, zahîr, arka olmasını isteme.

istizkâr استذكار (a. i. zikr'den.) : **1.** hatırlama, hatıra getirme. **2.** ezberleme, ezberlenme. **3.** hâfızayı sağlamlaştırma usulu, **fr. mnémotechnie.**

istizlâl استذلال (a. i. zill'den.) : zelil görme, bayağı, aşağılık görme, görülme.

istizlâl استظلال (a. i. zıll'dan.) : **1.** gölgelenme, gölge altına girme. **2.** gölgede oturma. **3.** sığınma.

istizmâm استذمام (a. i.) : kötü, beğenilmiyecek iş görme.

istizmâr استضمار (a. i. zamîr'den.) : fikrini yoklama, maksadını anlamıya çalışma.

istizrâf استظراف (a. i. zarâfet'den) : zarâfet gösterme, zarif görünme, incelik gösterme. [Arapça'daki mânâsı "takîbetme" dir].

istûh, iştûh استوه ، اشتوه (f. s.) : gücsüz, kuvvetsiz, âciz; mahzun, perîşan.

isvidâd اسوداد (a. i.) : kararma, kara olma.

isvidâd-ül-cild : cildin kararması.

isyân عصيان (a. i.) : **1.** itaatsizlik, emre boyun eğmeme. **2.** ayaklanma. (bkz : tuğyân).

îş عيش (a. i.) : **1.** yaşayış, yaşama. **2.** ekmek, gıdâ. **3.** yaşama tarzı, zevk ve safâ. (bkz : ayş).

îş ü işret : yiyip içip eğlenme, sefâhat.

îş ü nûş : yiyip içme.

i'şâ' اعشاء (a. i.) : akşam yemeği verme .

iş'â' اشعاع (a. i.) : şuâlanma, Güneş, ışığını dağıtma.

îşâ' ايشاع (a. i.) : ağaç çiçek açma.

îşâ-i eşcâr : ağaçların çiçek açması.

işâa, işâat اشاعه ، اشاعت (a. i. şüyû'dan. c. : işâât) : haber yayma, herkese duyurma.

işâât اشاعات (a. i. işâa'nın c.) : duyurmalar, yaymalar.

işâât-ı kâzibâne : kötü niyetlerle haberler yayma.

iş'âb اشعاب (a.i.) : ölme.

işâbe اشابه (a. i.) : **1.** genç yaşta saç, sakal ağarma. **2.** saç, sakal ağartma.

işâde اشاده (a. i.) : seslenme, sesini yükselterek kaybolan bir şeyi târifle herkese bildirme.

işâ-eyn عشائين (a. i. c.) : akşam ile yatsı zamanları. **Beyn-el-işâeyn** : akşam ile yatsı arası.

işâha اشاحه (a. i.) : misvak kullanma.

iş'âl اشعال (a. i. şaal'den.) : **1.** şûlelendirme, tutuşturma, parlatma; alevlendirme. **2.** şiddetlendirme.

îşân ايشان (f. i.) : **1.** Türkistan'da ve İdil havzası Türklerinde "sûfî, kerâmet sâhibi, velî" mânâlarında, ulemâ ve şeyhlere verilen bir ünvan. **2.** cemi (* çoğul) 3cü. şahıs.

iş'âr اشعار (a. i. c. : iş'ârât) : yazı ile bildirme, haber verme.

iş'âr-ı ahîr'e kadar : bildirilecek en son habere kadar.

işârât اشارات (a. i. işâret'in c.) : işâretler, alâmetler.

işâret اشارت (a. i. c. : işârât) : **1.** bir şeyi (kaş, göz, el, parmak, baş ile) gösterme. **2.** iz, alâmet, nişan. **3. tas.** doğrudan doğruya değil de, hatırlatmak nev'inden verilen emir.

işâret-i aliyye : şeyhülislâm emri.

işâret-i ilâhiyye : Tanrı buyruğu.

işbâ' اشباع (a. i. şib'den.) : **1.** karnını doyurma; karnı doyurulma. **2. fiz.** doyma. **3.** çoğalma, çoğaltılma. **4. ed.** Arap nazmında, vezin veyâ kafiye zarûretinden dolayı kelimeye bir harf katma.

işcâr اشجار (a. i. şecer'den.) : ağaç yetiştirme.

işcâz اشجاذ (a. i.) : kederlendirme.

îşe ايشه (f. i.) : **1.** câsus. **2.** orman. (bkz : bîşe).

işfâ' اشفاء (a. i. şifâ'dan.) : hastanın şifâ bulmasına çalışma, hastaya şifâlı şey verme.

işfâf اشفاف (a. i.) : üstün tutma.

işfâk اشفاق (a. i.) : **1.** korkma. **2.** lûtfetme, bağış.

işgal اشغال ("ga" uzun okunur. a. i. şugl'den. c. : işgalât) : **1.** meşgul etme, işle uğraştırma. **2.** işten alıkoyma. **3.** tutma. **4.** oyalama.

işgene اشگنه (f. i.) : **1.** et suyu ile yapılan tirit. **2.** ihtiyarlık veyâ kızgınlık dolayısiyle yüzde görünen buruşukluk.

işgere اشگره (f. i.) : şâhin, doğan, atmaca gibi av için kullanılan terbiye görmüş kuş.

işgerf اشگرف (f. s.) : **1.** kalın, dayanıklı. **2. i.** şan ve şeref.

işgûh اشگوخ (f. i.) : yıkılış, yüzüstü kapanış.

işgüfe اشگفه (f. i.) : **1.** çiçek. (bkz : şükûfe). **2.** istifrağ.

işhâ' اشحاء (a. i. şehî'den.) : ağız açma, ağzını açma.

işhâd اشهاد (a. i. şühûd'dan.) : şahâdet ettirme, şâhit getirme, şâhit olarak gösterme.

işhâz اشحاذ (a. i.) : bileme, bilenme; keskinletme, keskinleme.

işhâz-ı seyf : kılıç bileme.

işkâ' اشكاء (a. i.) : **1.** şikâyet ettirme. **2.** öç, intikam alma.

işkâl اشكال (a. i. şekl'den.) : **1.** müşküllük, güçlük. **2.** müşküllendirme, güçleştirme.

işkâr اشكار (f. i.) : **1.** av. **2.** avlama.

işkenbe اشكنبه (i.). (bkz : şikembe).

işkence اشكنجه (f. i.) : eziyet, azap.

işkeste اشكسته (f. s.) : kırık, kırılmış. (bkz : şikeste).

işkil, işkîl اشكل ، اشكيل (f. i.) : **1.** şüphe, hîle. **2.** önden sağ ve arkadan sol ayağı beyaz olan at. [Araplarca hiç makbul sayılmaz].

işkünc اشكنج (f. i.) : çimdik.

işmâm اشمام (a. i. şemm'den.) : **1.** koklatma, koklatılma. **2.** [tecvit ıstılâhında] biraz duyurma, çıtlatma;harfin sesini genizden hissettirme.

işmi'zâz اشمئزاز (a. i.) : **1.** yüzünü buruşturma, yüzünü ekşitme. **2.** can sıkma. **3.** titreyip ürperme.

işnûşe اشنوشه (f. i.) : aksırık. (bkz : atse).

işpîhte اشپيخته (f. s.) : **1.** saçılmış, yayılmış. **2.** su sızıntısı.

işrâb اشراب (a. i. şürb'den.) : **1.** içirme, içirilme. **2.** bir maksadı, kapalı olarak anlatma.

işrâf اشراف (a. i.) : **1.** yüksek yere çıkma; yüksek yerden bakıp anlama. **2.** hasta, ölmeye yüz tutma.

işrâk اشراك (a. i. şirk'den.) : Allah'a ortak koşma, çok Allah bulunduğuna inanma. (bkz: ilhâd, şirk).

işrâk اشراق (a. i. şark'dan.) : **1.** [Güneş] doğma, doğarak etrâfı ışıklandırma. **2.** parlatma, ışıklandırma.

işrâkıyye اشراقيه (a. i.) : Pythagoras felsefesi. (bkz : sûfistâiyye).

işrâkıyyûn اشراقيون (a. i. c.) : Pythagoras felsefesi yolunda bulunanlar. (bkz : sûfistâiyyûn).

işret عشرت (a. i.) : **1.** içki. **2.** içki içme, içki kullanma. [Arapça'da : "yaşama, geçinme" mânâsı vardır].

işrîn, işrûn عشرين ، عشرون (a. s.) : yirmi [sayı].

işrîrâk اشريراق (a. i.) : gözyaşına boğulma, ağlamaktan boğulmak derecesine gelme.

iştât اشتات (a. i.) : dağıtma, dağıtılma.

iştek اشتك (f. i.) : çocuk kundağı.

iştiâl اشتعال (a. i. şaal'den. c. : iştiâlât) : şu'lelenme, tutuşup yanma, parlama, alevlenme.

iştiâlât اشتعالات (a.i. iştiâl'in c.) : tutuşup yanmalar, parlamalar, alevlenmeler.

iştibâh اشتباه (a. i.) : şüphelenme, şüphe etme. **Bilâ-iştibâh, Bî-iştibâh :** şüphesiz.

iştibâk اشتباك (a. i. şebeke'den) : **1.** tokuşma, karışma, örülme, örgülenme; birbirine geçme. **2. astr.** Güneş battıktan sonra, gökyüzünde kum gibi birbirine girmiş olarak görünen yıldızlara, Arap uleması tarafından verilen bir ad.

iştibâk-ün-nücûm : astr. Güneş battıktan sonra gökte yıldızların kum gibi birbirine girmiş bir sûrette görünmeleri.

işticâr اشتجار (a. i.) : **1.** zıdlaşma. **2.** elini çenesine koyarak dirseği üzerine dayanma.

iştidâd اشتداد (a. i. şiddet'den) : şiddetlenme; ağırlaşma; büyüme; artma.

iştifâ' اشتفاء (a. i.) : şifâ bulma, iyi olma.

iştigal اشتغال ("ga" uzun okunur. a. i. şugl'den. c. : iştigalât) : meşgul olma, bir şeyle uğraşma.

iştigalât اشتغالات ("ga" uzun okunur. a. i. iştigal'in c.) : meşgûl olmalar, bir şeyle uğraşmalar.

iştihâ' اشتهاء (a. i. şehvet'den.) : **1.** meyil, istek. **2.** iştah, yemek yeme isteği.

iştihâ-engîz اشتها انگیز (a. f. b. s.) : iştah verici, iştah veren.

iştihâr اشتهار (a. i. şöhret'den) : şöhretlenme, şöhret bulma, meşhur olma, ün alma, ünlü olma.

iştikâ' اشتکاء (a. i. şekvâ'dan.) : şikâyet etme, yanıp yakılma.

iştikâ' an-il-hükkâm : huk. taraflardan biri, mahkeme reis veyâ âzâsının hüküm ve kararına îtirâz etme.

iştikâ-yi cevr-i felek : feleğin cefâsından şikâyet etme.

iştikak اشتقاق (a. i. şakk'dan. c. : iştikakat) : **leng.** bir kökten gelen kelimelerin birbirleriyle olan ilgileri, **fr. étymologie :** "ilim, ma'lûmat, ta'lîm, ma'lûm.." gibi.

iştikakî اشتقاق ("ka" uzun okunur. a. s.) : **leng.** iştikakla ilgili olan, **fr. étymoloxgique.**

iştimâl اشتمال (a. i. şümûl'den.) : **1.** şâmil olma, kaplama, içine alma. **2.** çevirme. (bkz : ihâta).

iştimâm اشتمام (a. i. şemm'den.) : hafifçe koku alma; koklama.

iştirâ' اشتراء (a. i. şirâ'dan.) : satın alma, alınma. (bkz : istişrâ').

iştirâk اشتراك (a. i. şirket'den.) : ortak olma, ortaklık. **Bi-l-iştirâk :** müşterek olarak, ortak olarak, birlikte.

iştirâk-i lisân : dil ortaklığı, aynı dili konuşma keyfiyeti.

iştirâkî اشتراکی (a. s.) : ortaklıkla ilgili.

iştirâkiyye اشتراکیه (a. i.) : komünizm, **fr. communisme.**

iştirâkiyyûn اشتراکیون (a. i.) : sosyalistler.

iştirât اشتراط (a. i.) : şartlaşma, şart kılma, kılınma.

iştitât اشتطاط (a. i.) : zulmetme, haksızlık etme.

iştivâ' اشتواء (a. i.) : kızarma.

iştivâ-yi lahm : etin kızarması.

iştiyâk اشتیاق (a. i. şevk'den.) : şevklenme, göreceği gelme, özleme. (bkz : hasret).

işve عشوه (a. i.) : güzelin, gönül aldatan, gönül çelen naz ve edâsı.

işve-bâz عشوه باز (a. f. b. s.) : **1.** naz edici, edâlı. **2.** meşhur bir çeşit lâle.

işve-ger عشوه گر (a. f. b. s.). (bkz : işve-kâr, işve-zer).

işve-kâr عشوه کار (a. f. b. s.) : işveli, nazlı, edâlı. (bkz : işve-ger, işve-zer).

işve-kârî عشوه کاری (a. f. b. i.) : işvekârlık, nazlılık, edalılık.

işve-zer عشوه زر (a. f. b. s.). (bkz : işve-ger, işve-kâr).

îtâ ایتا (a. i.). (bkz : i'tâ).

îtâ' ایطاء (a. i.) : **ed.** kafiyenin bir mânâda olarak aynen tekrârı.

i'tâ' اعطاء (a. i. atâ'dan.) : verme, verilme; ödeme **Ahz ü i'tâ :** alışveriş.

i'tâ-yi ma'lûmât : bilgi verme.

itâat اطاعت (a. i. tav'dan.) : boyun eğme, dinleme; alınan emre göre davranma. **Adem-i itâat :** dinlememe. **Arz-ı itâat :** dinleyeceğini bildirme.

itâb اتاب (a. i.) : kolsuz, yakasız kadın gömleği, dekolte gömlek.

itâb عتاب (a. i.) : azarlama, tersleme, paylama; darılma.

it'âb اتعاب (a. i. taab'dan.) : yorma, yorulma, zahmet verme.

îtâd ایتاد (a. i.) : kazık çakma. (bkz : veted).

itâd اتاد (a. i.) : süt sağarken ineğin ayağına geçirilen ip.

itâha اتاحه (a. i.) : bir şeyi yapıp bitirme, hazır etme.

i'tâk اعتاق (a. i. ıtk'dan.) : [köle veyâ câriye] azâdetme, edilme.

i'tâk bi-l-kinâye : huk. [eskiden] kinâî lâfızlardan biri ile yapılan i'taktır ki hüküm ifâde etmesi niyete bağlıdır. ["sen benim mülküm değilsin", "sebîlini tahliye ettim" gibi].

i'tâk-ı mahzûr : huk. [eskiden] gayrimeşrû bir cihet için yapılan ıtık.

i'tâk-ı mendûb : huk. [eskiden] Allah rızâsı için yapılan ıtık.

i'tâk-ı mübâh : huk. [eskiden] bir veçhe, bir şeye niyet etmeksizin yapılan ıtık.

i'tâk-ı sarîh : huk. [eskiden] azâdetmeye yarıyan açık sözlerden biri ile yapılan îtaktır ki bununla niyete muhtâc olmaksızın ıtık vuku bulur, memlûk kabûl etsin etmesin : "sen hürsün!", "seni azâdettim" gibi.

i'tâk-ı vâcib : huk. [eskiden] katilden, zıhardan, yeminden, oruç bozmaktan dolayı yapılması îcâbeden ıtık.

itâle اطاله (a. i. tûl'den.) : uzatma, uzatılma.

itâle-i dest : el uzatma, hıyânet.

itâle-i lisân : dil uzatma, sövüp sayma.

it'âm اتآم (a. i.) : ikiz doğurma.

it'âm اطعام (a. i.) : yemek yedirme, yemek verme, verilme.

it'âmiyye اطعامیه (a. i.) : bâzı vâkıf müesseselerinde fıkarânın doyurulması için ayrılan tahsîsat.

îtân ایطان (a. i.) : vatan sayma, sayılma.

itâr, itâre اتار ، اتاره (a. i.) : **1.** hiddet ve dikkatle bakma. **2.** bir şeyin peşini bırakmama.

itâre اطاره (a. i. tayerân'dan.) : **1.** uçurma, uçurulma. **2.** çarçabuk gönderme, yollama. (bkz : irsâl).

itâre-i kebûter : güvercin uçurma.

itâre-i nâme : sür'atle ve binbir hevesle mektup gönderme.

itât عتات (a. i.) : düşmanlık, zıtlık. (bkz : muhâsama).

itâve اتاوه (a. i. c. : etâvâ) : rüşvet verme.

itbâ' اتباع (a. i.) : **1.** tâbî kılma, arkasına, ardına katma. **2. gr.** bir kelimeye katılan ayni kalıpta başka ve mânâsız söz, koşuntu. "Yemek memek" deki "memek"; "zengin mengin" deki "mengin" gibi.

itbâk اطباق (a. i.) : **1.** kaplama. **2. fels. fr. accomodation.**

itbâki اطباقی (a. s.) : **fels. fr. accomodatice.**

itbâl اتبال (a. i.) : derde, tasaya düşürme, düşürülme.

itdân اتدان (a. i.) : ıslatma, ıslanma.

itfâ' اطفاء (a. i.) : **1.** söndürme, söndürülme.

itfâ-yi harîk : yangın söndürme.

itfâ-yi düyûn : borcun, fâizle birlikte anaparadan da ödenmesi, **fr. amortissement. 2.** dindirme, bastırma.

itfâiyye اطفائیه (a. i.) : yangın söndürme ekibi.

itfâl اتفال (a. i.) : insan vücûdunun fenâ kokması.

ithâf اتحاف (a. i. tuhfe'den.) : **1.** hediye olarak verme, verilme. **2.** hediye, armağan gönderme; mânen sunma. **3. ed.** birinin adına eser yazma veyâ yazılmış bir eseri, baş tarafında adını söylemek sûretiyle birine hediye etme.

ithâf-nâme اتحاف نامه (a. f. b. i.) : bir şeyin ithâf edildiğine dâir yazılan yazı.

ithâm اتهام (a. i. töhmet'den.) : töhmetlendirme, suçlandırma, birine bir kabahat yükleme.

ithâmî اتهامى (a. s.) : ithamla ilgili.

ithâm-nâme اتهامنامه (a. f. b. i.) : iddiânâme.

i'tibâr اعتبار (a. i. ubûr'dan. c. : i'tibârât) : **1.** saygı gösterme. **2.** ehemmiyet verme. **3.** şeref, haysiyet. **4.** bir şeyin hakiki değil, kararlaştırılan değeri. **5.** ibret alma. **6. tic.** söz veyâ imzânın değeri, **fr. crédit.**

i'tibâr-ı sûret : görünüşe değer verme.

i'tibârât اعتبارات (a. i. i'tibâr'ın c.) : var sayılan şeyler, faraziyeler.

i'tibâren اعتباراً (a. zf.) : ...den başlıyarak, ...den sonra, ...den beri.

i'tibârî اعتبارى (a. s. c. : i'tibâriyyât) : gerçek olmıyan, var sayılan. [müen. "i'tibâriyye"].

i'tibâriyyât اعتباريات (a. i. i'tibârî'nin c.). (bkz : faraziyyât).

i'tidât اعتداد (a. i. add'den.) : **1.** sayma; iddet çekme. [kadınlarda üç temizlenme devresi gibi doksan gün kadardır]. **2.** nazlanma. **3.** gururlanma.

i'tidâd اعتضاد (a. i.) : **1.** bir şeyi kol üzerine alma. **2.** yardım isteme.

i'tidâl اعتدال (a. i. adl'den.) : **1.** orta oluş, ortalama, aşırı olmama hâli, ölçülülük.

i'tidâl-i dem : kızgınlığa mağlûp olmayış, soğuk kanlılık. **2.** yavaşlık, yumuşaklık. **3.** uygunluk. **4. astr.** gece ile gündüzün bir olması, gün-tün eşitliği, **fr. équinoxe.**

i'tidâl-i harîfî : **astr.** Arz'ın Güneş etrâfında çevirdiği yörünge üzerinde ve i'tidâl-i rebîî noktasını karşısında, mihver-i sagîr'in bir ucunda 20 martta işgal ettiği yer olup (rûmî 10 eylül) bu târihte gece ile gündüz süresi birbirine eşit ve bu târihten sonra gündüz süresi gittikçe uzamıya başlar.

i'tidâl-i rebîî : Arz'ın Güneş etrâfındaki mahreki üzerinde 20 martta bulunduğu nokta (rûmî 9 mart). [bu nokta fezâ küresinin tulleri mesâbesinde olan metâlîlerin mebde' noktasıdır. Güneş manzûmesinin müthiş bir sür'atle Kantores burcunun vega yıldızına sürüklenmesinden dolayı Arz mahrekinin bu noktadan başlayıp ayni yerde kapanması günde 3.565.554 dakika geciktiğinden noktanın yeri her yıl biraz geriler].

i'tidâleyn اعتدالين (a. i. c.) : **1.** iki îtidâl. **2. astr.** Güneş etrâfındaki mahrekte 22 eylül (i'tidâl-i harîfî) ve 20 mart (i'tidâl-i rebîî) târihlerinde bulunduğu noktaları birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçen nazarî mihver ve bunun iki ucu. [bu mihvere : "mihver-i sagir" adı verilir].

i'tifâr اعتفار (a. i.) : yere vurma, kavrayıp yere çarpma.

i'tikab اعتقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : veresiye vermeme, parasını almadıkça vermeme.

i'tikad اعتقاد ("ka" uzun okunur. a. i. akd'den. c. : i'tikadât) : **1.** düğümlenip kalma, bir şeye bağlanma. **2.** inanma, gönülden tasdîk ederek inanma.

i'tikad-ı fâside : bozuk inanç.

i'tikadât اعتقادات ("ka" uzun okunur. a. i. i'tikad'ın c.) : îtikatlar.

i'tikadât-ı bâtıla : bâtıl, asılsız şeylere inanmalar.

i'tikadî اعتقادى (a. s.) : îtikad ile, inanma ile ilgili.

i'tikadiyyât اعتقاديات (a. i. c.) : îtikada, inanmıya âit meseleler, bahisler.

i'tikâf اعتكاف (a. i.) : bir yere kapanıp ibâdetle vakit geçirme. [bilhassa, ramazanın son on gününde câmide maksûre denilen yerlere kapanıp ibâdetle vakit geçirme].

i'tikal اعتقال ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** devenin dizini büküp bağlama. **2.** güreşte sarmaya getirip yıkma. **3.** sağmak için koyunun ayaklarını iki bacağı arasına alma. **4.** bi-

nici mızrağını paçası ile üzengi arasına sokup tutma.

i'tikâl اعتكال (a. i.) : müşkilleşme, zorlaşma.

i'tikâl اٴشتكال (a. i. ekl'den. c. : i'tikâlât) : **1.** kemirerek yeme. **2. hek.** yaranın vücûdu yemesi. **3. jeol.** deniz dalgalarının, karaları döğerek oyması, aşındırması, **fr. érosion.**

i'tikâl-ı sevâhil : kıyıların aşınması.

i'tikâlât اٴشتكالات (a. i. i'tikâl'in c.) : aşınmalar, yenmeler, **fr. érosions.**

i'tikâm اعتكام (a. i.) : **1.** tortop etme. **2.** biriktirme.

i'tikâs اعتكاس (a. i.) : akislenme, tersine dönme.

i'tilâ' اعتلاء (a. i. ulüvv'den) : yükselme, yukarı rütbelere erişme.

i'tilâf اٴشتلاف (a. i. ülfet'den. c. : i'tilâfât) : **1.** ülfet etme, alışma. **2.** uyuşma, uygunluk. (bkz : muvâfakat).

i'tilâfât اٴشتلافات (a. i. i'tilâf'ın c.) : anlaşmalar, uyuşmalar.

i'tilâk اعتلاق (a. i.) : birinin sevgisine yakalanma, tutulma.

i'tilân اعتلان (a. i.) : **1.** âşikâr, meydanda olma. **2.** doğum sırasında, çocuğun görünmesi.

i'timâd اعتماد (a. i. amd'den.) : **1.** dayanma, güvenme. **2.** emniyet, güven.

i'timâden اعتماداً (a. zf.) : îtimâd ederek, güvenerek, dayanarak.

i'timâd-nâme اعتمادنامه (a. f. b. i.) : bir elçinin, gönderildiği yerin devlet reisine sunmak üzere götürdüğü îtimat mektubu, güven mektubu.

i'timâd-üd-devle اعتماد الدوله (a. b. i.) : [devletin îtimâdı, güveni] Safevîler devrinde başvekillere verilen bir ünvan. (bkz : vezîr-i a'zam).

i'timâm اعتمام (a. i.) : **1.** imâmelenme, başına sarık sarma. **2.** miğfer giyme. **3.** otlar uzayıp gelişme; dağlar yeşillenme.

i'timân اٴتمان (a. i.) : emin bulunma, emniyet etme.

i'tinâ' اعتناء (a. i. uniyy'den) : çok dikkat etme, özenme.

i'tinâk اعتناق (a. i. unk'dan) : birbirlerinin boyunlarına sarılma, boğaz boğaza gelme.

i'tinân اعتنان (a. i.) : **1.** insanın önüne durma. **2.** birinin mâhiyeti meydana çıkma.

i'tirâf اعتراف (a. i. irfân'dan. c. : i'tirâfât) : suçunu veyâ yerinde olmıyan bir hareketini saklamaktan vazgeçip söyleme, hakkı teslîm etme, **fr. confession.**

i'tirâf-ı cürm : maznûnun (* sanığın), işlemiş olduğu suçu söylemesi.

i'tirâf-ı kusûr : kusurunu î'tirâf etme, söyleme.

i'tirâz اعتراض (a. i. c. : i'tirâzât) : bir fikri, bir hükmü kabul etmeyip çürütmiye kalkışma.

i'tisâ اعتصاء (a. i.) : asâ kullanma, asâya dayanma.

i'tisâb اعتصاب (a. i.) : **1.** kanâat etme. **2.** asabîleşme, sinirlenme.

i'tisâf اعتساف (a. i. c. : i'tisâfât) : doğru yoldan sapma, yolsuzluk etme.

i'tisâm اعتصام (a. i. ismet'den.) : **1.** el ile tutma, tutunma. **2.** günahtan sakınma. **3.** temiz olma. **4. o. bot.** bitkiler damar damar olma.

i'tisâr اعتصار (a. i.) : usâresini, özünü çıkarmak için bir şeyi sıkma; sıkılma. (bkz : ta'sîr).

i'tisâs اعتساس (a. i.) : gece gezip dolaşma, karakol vazîfesini görme.

i'titâf اعتطاف (a. i.) : bir şeye bürünme, örtünme.

i'tivâ' اعتواء (a. i.) : bükme, bükülme. (bkz : iltivâ').

i'tiyâd اعتیاد (a. i. c. : i'tiyâdât) : âdet edinme, alışma; alışkanlık. **Sû-i i'tiyâd :** fenâ şeyi âdet edinme. (bkz : ülfet).

i'tiyân اعتیان (a. i.) : dik dik bakma, gözünü dikme.

i'tizâ' اعتزاء (a. i.) : bir kabîleye veyâ kimseye bağlı bulunma.

i'tizâd اعتضاد (a. i.) : **1.** bir şeyi kol üzerine alma. **2.** yardım isteme. **3.** yardım etme. (bkz : i'tidâd).

i'tizâl اعتزال (a. i. azl'den.) : **1.** bir tarafa çekilme. **2.** işten çekilme. **3.** ehl-i sünnet'ten Vâsıl b. Atâ'nın kurduğu mu'tezile mezhebi. **4.** takımdan ayrılma.

i'tizâm اعتزام (a. i. azîmet'den) : gitmiye hazırlanma, gidiş. (bkz : azîmet).

i'tizâm اعتظام (a. i.) : azamet, büyüklük satma.

i'tizâr اعتذار (a. i. özr'den. c. : i'tizârât) : özür dileme.

i'tizâz اعتزاز (a. i. azîz'den.) : kendini aziz tutma, izzetinefs gösterme.

itkâ' اتكاء (a. i.) : koltuk altına yastık, dayak koyma, dayanma, dayanacak şey kullanma.

itkan اتقان ("ka" uzun okuma. a. i.) : **1.** muhkem, sağlam kılma. **2.** inanma, emîn olma.

itlâ' اتلاء (a. i.) : başkasının üzerine bırakma.

itlâd اتلاد (a. i.) : eski mal sâhibi olma, kılma.

itlâf اتلاف (a. i. telef'den. c. : itlâfât) : **1.** telef etme, mahvetme, öldürme. (bkz : ittiâs). **2.** lüzumsuz yere harcama. **3.** yoketme, bozma.

itlâl اتلال (a. i.) : **1.** damlatma. **2.** hayvanı yedeğinde götürme.

itmâm اتمام (a. i. tamâm'dan.) : tamamlama, bitirme, tamam etme, edilme.

itmînân اطمينان (a. i.) : **1.** emîn olma. **2.** birine inanma, güvenme. **3.** kat'î olarak bilme.

itmînân-ı kalb : kalbden; yürekten inanma.

itnân اتنان (a. i.) : çocuk, hastalık dolayısiyle büyüyememe, gelişememe.

itrâ' اتراع (a. i.) : doldurma.

itrâb اتراب (a. i.) : toprak serpme, topraklama.

itrâk اتراك (a. i.) : terketme, bırakma, vazgeçme.

itrâz اتراز (a. i.) : kurutma, kurutulma.

ittiâd اتعاد (a. i.) : randevu verme.

ittiâs اتعاس (a. i.) : helâk etme, öldürme. (bkz : itlâf [1, 2]).

ittiâz اتعاظ (a. i. va'z'dan) : nasîhat, öğüt dinleme.

ittibâ' اتباع (a. i.) : tâbî olma, uyma, ardısıra gitme.

ittibâ-en اتباعاً (a. i.) : tâbî olma, uyma, ardısıra gitme.

itticâh اتجاه (a. i. cihet'den.) : bir cihete, bir tarafa dönme.

itticâr اتجار (a. i.) : ilâç, devâ kullanma, kullanılma.

ittifâk اتفاق (a. i. vifâk'dan. c. : ittifâkat) : birleşme, uyuşma; sözleşme.

ittifâka اتفاقا ("ka" uzun okunur. a. zf.) : rastgele, tesâdüfle.

ittifâkan اتفاقاً (a. zf.) : rastgele, tesâdüfle.

ittifâkat اتفاقات ("ka" uzun okunur. a. i. ittifâkın c.) : birleşmeler, sözleşmeler, uyuşmalar, tesâdüfle olan şeyler.

ittifâkî, ittifâkiyye اتفاقى ، اتفاقيه (a. s.) : **1.** ittifâka, birleşmeye, sözleşmeye veyâ uyuşmaya âit. **2.** rastgele, tesâdüfle.

ittifâkiyyât اتفاقيات (a. i.) : rastgele, tesâdüfle olan şeyler.

ittifâkiyye اتفاقيه (a. i.) : **fels.** vesîlecilik, **fr. occasionnalisme.**

ittifak-pezîr اتفاق پذير (a. f. b. s.) : ittifak kabûl eden, edici.

ittihâb اتهاب (a. i. hîbe'den.) : **huk.** bedelsiz olarak verilen bir malı kabûl etme.

ittihâd اتحاد (a. i. vahdet'den.) : bir olma, birleşme, aynı fikirde olma, birlik.

ittihâd-ı ârâ : reybirliği (*oybirliği).

ittihâd-ı insâniyyet : insanlığın birleşmesi.

ittihâd-ı İslâm : İslâm birliği, **fr. panislamisme.**

ittihâd-ı kalb-i millet : milletin kalb birliği.

ittihâd-ı menâfi' : menfaatlerin birleşmesi.

ittihâd-ı umûmî : umûmî birlik, bütün insanların birleşmesi.

İttihâd ve Terakkî : 1908 Meşrûtiyeti'nden sonra memlekette faâliyete geçen siyâsî bir parti.

ittihâm اتهام (a. i. töhmet'den.) : töhmetli olma, suçlu olma.

ittihâz اتخاذ (a. i. ahz'den.) : **1.** edinme, edinilme. **2.** kabûl etme. **3.** îtibâr etme, sayma, tutma. **4.** kullanma. **5.** kurma, düşünme, tasarlama.

ittika اتقا ("ka" uzun okunur. a. i. vikaye'den) : **1.** sakınma, çekinme. **2.** Allah'tan korkma.

ittikâ' اتكاء (a. i.) : dayanma, yaslanma, söykenme.

ittikâl اتكال (a. i.) : işi Allah'a bırakıp kadere boyun eğme, güvenme.

ittikan اتقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : gözle görmüş gibi iyi ve sağlam bilme.

ittikar اتقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : vakar, gurur, büyüklük gelme.

ittirâ' اتراع (a. i.) : solma.

ittisâ' اتساع (a. i. vus'dan.) : **1.** bollaşma, genişleme. **2.** bolluk, genişlik. **3. fels.** * kaplam.

ittisâf اتصاف (a. i. vasf'dan.) : **1.** muttasıf olma, vasıflanma, * nitelenme. **2.** bir hal takınma.

ittisâh اتساخ (a. i.) : kirlenme, paslanma.

ittisâi اتساعى (a. i.) : **fels. fr. extensif.**

ittisâk اتساق (a. i.) : nizâma girme, intizam bulma, sıralanma.

ittisâl اتصال (a. i. vasl'dan) : **1.** bitişme, kavuşma, ulaşma. **2.** birbirine dokunma. **3.** yakınlık.

ittisâl-üt-terbî' : **inş.** birinin tuğlaları, bir başkasının tuğlalariyle birbirine girecek şekilde iki duvarın birleşmesi.

ittisâlât اتصالات (a. i. c.) : istihkâm kısımlarını veyâ türlü istihkâmları birbirine bağlamak için yapılan yollar.

ittisâm اتصام (a. i. vesm'den.) : **1.** damga vurma, nişan vurma, dağlama; süsleme.

ittitân اتطان (a. i.) : vatan, yurt tutma, bir şehirde, bir yerde yerleşip oturma. (bkz : tavattun).

ittizâ' اتضاع (a. i.) : **1.** devenin, boynuna basarak üstüne binmek için, başını aşağıya eğme. **2.** alçak gönüllülük.

ittizâh اتضاح (a. i.) : vâzıh, açık olma, meydana çıkma.

ityân اتيان (a. i.) : **1.** getirme, getirilme. **2.** söyleme, bildirme. isbat.

îvâ ايوا (a. i.) : bir yere yerleştirme, yerleştirilme, oturtma. (bkz : iskân). [kelime, ekseriya "iskân" ile birlikte kullanılır].

ivâd عواد (a. i.) : dönüş. (bkz : avdet).

îvâr ايوار (a. i.) : ikindi, ikindi vakti. **Namâz-ı îvâr** : ikindi namazı.

îvâz ايواز (f. s.) : düzülmüş, koşulmuş, hazırlanmış.

ivaz عوض (a. i.) : bedel, karşılık, karşılık olarak verilen şey. **Bilâ-ivaz** : karşılıksız, bedelsiz, bir menfaat karşılığı olmıyarak.

ivazan عوضاً (a. zf.) : karşılık olarak, karşılığında. (bkz : ıvazan).

ivec عوج (a. i.) : eğrilik, çarpıklık.

i'vicâc اعوجاج (a. i. c. : i'vicâcât) : **1.** eğri büğrü olma, eğrilme. **2.** doğru hareket etmeme.

ivz اوز (a. s.) : **1.** gövdesi bodur olan. **2. i.** kaz; ördek.

iyâb اياب (a. i.) : geri dönme. (bkz : avdet).

iyâb ü zihâb : gidip gelme.

iyâd عياد (a. i.). (bkz : ıyâd).

iyâd, iyâdet اياد ، ايادت (a. i.) : **1.** takviye eden âlet. **2.** kuvvetlendirme.

iyâdet عيادت (a. i.). (bkz : ıyâdet).

iyâfe عيافه (a. i.). (bkz : ıyâfe).

iyâl عيال (a. i.). (bkz : ıyâl).

iyâlet ايالت (a. i.) : vâlîlik etme, idâre etme.

iyân عيان (a. s.). (bkz : ayân).

iyâz عياذ (a. i.) : sığınma. (bkz : ıyâz).

îyn عين (a. s a nâ'nın c.) : iri ve güzel gözlüler.

izâ' ازاء (a. i.) : hizâ, sıra.

îzâ' ايزاء (a. i.) : **1.** iyiliğe karşı iyilik etme. **2.** kedere, mihnete uğratma. **3.** korkma.

izâa, izâat اذاعه ، اذاعت (a. i.) : açığa vurma. (bkz : fâş).

izâa-i esrâr : sırları açığa vurma.

izâa, izâat اضاعه ، اضاعت (a. i. zıyâ'dan.) : zâyi etme, kaybetme.

i'zâb اعذاب (a. i.) : **1.** vazgeçme. **2.** suyu temizleme. **3.** azâba düşürme, düşürülme.

izâbe اذابه (a. i. zevebân'dan.) : eritme, eritilme.

iz'âc ازعاج (a. i. c. : iz'âcât) : **1.** yerinden koparma. **2.** rahatsız etme, can sıkma, baş ağrıtma, tedirgin etme, bunaltma.

izâde اذاده (a. i.) : âilesini korumak için birine yardımda bulunma.

izâde اضاده (a. i.). (bkz : idâde).

izâe, izâet اضائت ، اضائه (a. i. zû'dan.) : ziyâ verme, aydınlatma, ışık verme.

iz'âf اضعاف (a. i.) : **1.** zayıflatma, kuvvetini azaltma. **2.** bir şeyin üstüne bir mislini zammetme.

izâfât اضافات (a. i. izâfet'in c.) : **1.** izâfetler, isim tamlamaları, isim takımları. **2. tas.** dünyâ ile olan bağlar, ilgiler. **3. gr.** zincirleme isim takımı. **Tetâbu-i izâfât** : zincirleme isim takımı.

izâfe اضافه (a. i.) : **1.** zammetme, katma. **2.** karıştırma.

izâfet اضافت (a. i. c. : izâfât) : **1.** iki şey arasındaki bağ, ilgi. **2. gr.** isim * tamlaması, isim takımı.

izâfet-i beyâniyye : **gr.** cins ve nevî gösteren izâfet : "çınar ağacı; Van kedisi; Ankara vâlîsi.." gibi.

izâfet-i lâmiyye : **gr.** "bağın üzümü; elmanın kokusu; Ankara'nın vâlisi.." gibi.

izâfet-i teşbîhiyye : **gr.** muzaf ve muzâfün ileyhte edat bulunmıyan izâfetlerdir : "gümüş saat; demir kapı.." gibi. [yeni gramerlerde : "gümüş saat; altın kalem; demir köprü.." gibi. terkiplerdeki "gümüş, altın, demir" gibi kelimeler sıfat sayılmakta, ve izâfet terkibi değil, sıfat terkibi olarak gösterilmektedir].

izâfeten اضافةً (a. zf.) : bir şeye ilişik olarak, bir şeye âit olarak. (bkz : bi-l-izâfe).

izâfî اضافى (a. s.) : **1.** izâfetle ilgili. **2.** bağlı bulunduğu şey ile değişen. [müen. "izâfiyye"].

izâfiyye اضافيه (a. i.) : * bağıntıcılık, görecilik, **fr. relativisme.**

izâfiyyet اضافيت (a. i.) : **1.** bağlılık. **2.** ilgi mâhiyeti.

izâh ايضاح (a. i. vuzûh'dan c. : îzâhât) : açık, apaçık anlatma, * açıklama.

izâha اذاخه (a. i.) : bir şeyin etrâfını dolaşma.

îzâhât ايضاحات (a. i. îzâh'ın c.) : açık anlatmalar, * açıklamalar.

izâhe ازاحه (a. i.) : bir şeyi ayırma, yerinden ayırma.

îzâhen ايضاحاً (a. zf.) : açık olarak, açıklıyarak.

izâka اذاقه (a. i. zevk'den.) : tattırma, tattırılma; tat, lezzet ve zevk hissettirme.

izâle ازاله (a. i. zevâl'den.) : giderme, giderilme; yok etme.

izâle-i bikr : kızlığı bozma.

izâle-i büzak : tükrüğün temizlenmesi.

izâle-i şüyû' : bir mülk üzerindeki ortaklığı giderme.

izâle-i taaffün, izâle-i ufûnet : kokuyu giderici, antiseptik bir madde ile mikropları, fenâ kokuyu yok etme.

izâle اذاله (a. i.) : **1.** uzun etekli esvap. **2.** kadın, yaşmağını açma. **3.** halsiz bırakma.

izâm عظام (a. s. azîm'in c.) : **1.** büyükler, ulular. **2.** (azm'in c.) : kemikler.

i'zâm اعظام (a. i. azm'den.) : **1.** büyütme, büyültülme. **2.** lüzûmundan fazla ehemmiyet verme.

i'zâm اعزام (a. i.) : yollama; gönderme.

iz'ân اذعان (a. i.) : **1.** anlayış, kavrayış, akıl. **2.** itâat, söz dinleme, boyun eğme. **3.** terbiye, edep.

îzân ايذان (a. i.) : **1.** bildirme, bildirilme. **2.** ezan okuma.

izâr ازار (a. i.) : belden aşağıya mahsus örtü, peştemal. (bkz : futa).

izâr عذار (a. i.) : yanak. (bkz : ruh).

Gül-izâr : gül yanaklı, yanakları gül gibi kırmızı.

izâr-ı yâr : sevgilinin yanağı.

izâr ازار (f. i.) : suyun dibi. (bkz : gavr).

izâre ازاره (a. i.) : ziyâret ettirme.

izâre اذاره (a. i.) : birini kuşkulandırma, kuruntuya sevketme.

i'zâz اعزاز (a. i. izz'den.) : **1.** aziz kılma, saygı gösterme. **2.** ikrâm etme, ağırlama.

i'zâzen اعزازاً (a. zf.) : ikrâm ederek, ağırlıyarak.

izbâd ازباد (a. i.) : **1.** köpüklenme. (bkz : zebed). **2.** ağaç çiçeklenme.

izbâr ازبار (a. i.) : yazma; yazı ile bildirme; yazılıp bildirilme.

izcâ' ازجاء (a. i.) : defetme.

izdicâr ازدجار (a. i.) : nasîhat kabûl etme, söz dinleme.

izdihâm ازدحام (a. i. zaham'dan.) : kalabalık, yığılma, kalabalıktan sıkışma.

izdirâ' ازدراء (a. i.) : tahkir etme; hakir görme.

izdirâ' ازدراع (a. i.) : ziraat etme, ekin ekme.

izdirâd ازدراد (a. i.) : yutma. (bkz : bel').

izdirâm ازدرام (a. i.) : lokmayı büyük büyük yutma.

izdivâc ازدواج (a. i. zevc'den.) : evlenme, birbirine eş olma. (bkz : teehhül, tezevvüc).

izdiyâd ازدياد (a. i. ziyâde'den) : ziyâdeleşme, artma, çoğalma.

izem عظم (a. i.) : büyüklük, ululuk.

izfâf ازفاف (a. i.) : gelin gönderme, gönderilme.

izhâb اذهاب (a. i.) : **1.** giydirme, giydirilme. **2.** altın kaplama, kaplatılma, yaldızlama, [ikinci mânâsı için "tezhib" kullanılır].

izhâc اذحاج (a. i.) : oturma. (bkz : ikamet).

izhâf ازهاف (a. i.) : **1.** hayrette bırakma. **2.** hiyânet etme. **3.** yalan söyleme.

izhâk ازهاق (a. i. sül. : zahaka.) : mahvetme, yok etme

izhâr اظهار (a. i. zuhûr'dan.) : **1.** gösterme, meydana çıkarma. **2.** yalandan gösteriş.

izhâr-ı belâgat : belâgat gösterme.

izhâr-ı hakk : hakkı meydana çıkarma.

izhâr-ı mâ fi-l-bâl, izhâr-ı mâ fi-s-süveydâ, izhâr-ı mâ fi-z-zamîr : fikrini söyleme, gönlündekini meydana koyma.

izhâr-ı teessür : teessür gösterme.

Îzid ايزد (f. h. i.) : **1.** Allah. (bkz : Hudâ, Şebdîz, Şîzer, Yezdân). **2.** Zerdüştlerin hayır tanrısı.

izin-nâme اذن نامه (a. f. b. i.) : [eskiden] bir nikâhın kıyılması için kadı tarafından verilen izin kâğıdı.

izkâm ازكام (a. i.) : zükâm hastalığına uğratma, nezleye uğratma, uğratılma.

izkâr اذكار (a. i. zikr'den.) : hatıra getirme, getirilme.

izlâk, izlâl ازلاق ، ازلال (a. i.) : ayak kaydırma, sürçtürme.

izlâl اذلال (a. i. züll'den) : hakîr görme, küçük görme, alçaltma.

izlâl اظلال (a. i. zıll'dan.) : gölge verme, gölgelendirme.

izlâm اظلام (a. i. zulmet'den.) : zulmette, karanlıkta bırakma; karanlık etme.

izmâm اذمام (a. i.) : **1.** birini, kötülenecek bir durumda bulma. **2.** birinden söz alma.

izmihlâl اضمحلال (a. i.) : yok olma, yok olup bitme.

izmihrâr ازمهرار (a. i.) : **1.** parıldama [yıldız]. **2.** surat asma. **3.** kışın, şiddetli olması.

izmîl ازميل (a. i.) : **1.** çekiç. **2.** keskin demir. **3.** deri kesecek bıçak.

izn اذن (a. i.) : **1.** izin, müsâade, ruhsat. **2.** günahkâr olma, günah işleme. **3.** vazîfesinden, işinden uzaklaştırma, kovma.

iznâb اذناب (a. i.) : günahkâr olma, günah işleme.

izrâ' اذراء (a. i.) : **1.** aşırı derecede medhetme. **2.** altın arama, araştırma. **3.** korkutma.

izrâ' اذراع (a. i.) : arşınlama.

izyân ازيان (a. i.) : donanma, donatılma, süslenme.

izyyân-ı sefâin : gemilerin donanması.

izz عز (a. i.) : **1.** değer, kıymet. **2.** yücelik, ululuk. **3.** güçlülük.

izz ü şerefle : uğurlar olsun, güle güle.

izzet عزت (a. i.) : **1.** değer, kıymet; yücelik, ululuk. **2.** kuvvet, kudret. **3.** hürmet, saygı; ikram, îzâz. **4.** erkek adı.

izzet-i nefs : şeref, onur, haysiyet, **fr. amour propre.**

izzî عزى (a. s.) : sabırlı, tahammüllü [adam].

izzü-d-devle عزالدوله (a. b. i.) : Müslüman hükümdarları tarafından sık sık kullanılan ve devlete değer veren, devletin değeri mânâsına gelen bir ünvan.

izz-üd-dîn عزالدين (a. it.) : dilimizde "izzettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılan bu kelime : "dînin kıymeti, kudret ve ulviyeti" mânâsınadır.

J

j ژ (f. ha.) : Osmanlı alfabesinin on dördüncü harfi olup, "ebced" hesâbında,, "z" gibi, yedi sayısının karşılığıdır.

jâj, jâje ژاژ ، ژاژه (f. i.) : **1.** saçma, mânâsız boş söz. (bkz : yâve). **2.** deve dikeni.

jâj-hâ ژاژخا (f. b. s. c. : jâj-hâyân) : saçma sapan, mânâsız söyliyen. (bkz : hâ, jâj-hôr, yâve-gû).

jâj-hâyân ژاژخايان (f. b. s. jâjhâ'nın c.) : saçma sapan, mânâsız söz söyliyenler. (bkz : yâve-gûyân).

jâj-hâyî ژاژخايى (f. b. i.) : mânâsız söyleyicilik.

jâj-hôr ژاژخور (f. b. s.) : saçma sapan konuşan. (bkz : jâj-hâ).

jâl, jâle ژال ، ژاله (f. i.) : **1.** kırağı, çiğ. (bkz : şeb-nem). **2.** [ikincisi] kadın adı.

jâle-i eşk : gözyaşı çiği; çiğ tânesine benziyen gözyaşı.

jâle-dâr ژاله دار (f. b. s.) : üzerine kırağı düşmüş, kırağılanmış.

jegale ژغاله ("ga" uzun okunur.

f. i.) : **1.** darı ekmeği.**2.** allık. **3.** nâra, çığlık. (bkz : jegar, jegare).

jegand ژغند (f. i.) : **1.** yırtıcı hayvanların korkunç sesi. **2.** sağlamlık. (bkz : metânet, rasânet).

jegar ژغار ("ga" uzun okunur. f. i.) : **1.** pas, küf. **2.** nâra, yüksek ses.

jegare ژغاره ("ga" uzun okunur. f. i.). (bkz : jegale).

jeh ژخ (f. i.) : siğil.

jend, jende ژند ، ژنده (f. i.) : eski, yırtık, yamalı hırka.

jende-pûş ژنده پوش (f. b. s.) : eski püskü, yamalı şey, hırka giyen.

jeng ژنگ (f. i.) : pas, küf, kir. ["âjeng" sözünden bozma].

jeng-âlûd ژنگ آلود (f. b. s.) : paslı.

jengâr ژنگار (f. i.) : **1.** pas, kir. **2.** bakır pası.

jengârî ژنگاری (f. s.) : bakır yeşili, bakır pası renginde boya.

jeng-bâr ژنگ بار (f. b. s.) : pas saçan.

jeng-beste ژنگبسته (f. b. s.) : paslı, küflü, pas tutmuş, kirli. (bkz : jeng-dâr, jeng-pezîr).

jengdân ژنگدان (f. i.) : çan; çıngırak.

jeng-dâr ژنگدار (f. b. s.) : paslı, küflü, kirli. (bkz : jeng-beste, jeng-pezîr).

jengele ژنگله (f. i.) : **1.** hayvanda çatal tırnak. **2.** çatal tırnaklı hayvan.

jeng-pezîr ژنگپزیر (f. b. s.) : paslı, küflü, kirli. (bkz : jeng-beste, jeng-dâr).

jeng-yâb ژنگیاب (f. b. s.) : paslı.

jerd ژرد (f. s.) : çok yiyen. (bkz : ekûl).

jerf, jerfâ ژرف ، ژرفا (f. s.) : **1.** derin. **Deryâ-yi jerf** : derin deniz. (bkz : **amîk**). **2.** çok. (bkz : bisyâr, kesîr).

jerf-bîn ژرف بين (f. b. s.) : dikkat sâhibi.

jerfî ژرفی (f. i.) : **1.** derinlik. (bkz : umk). **2.** erkek adı.

jerfîn ژرفين (f. i.) : kapı sürmesi; kapı ardına konulan dayak.

jey ژی (f. i.) : göl, ırmak.

jîk ژيك (f. i.) : **1.** yağmur damlası. **2.** kirpi. (bkz : jîkâse).

jîkâse ژيكاسه (f. i.) : kirpi. (bkz : jîk[2]).

jîr ژير (f. i.) : göl; havuz.

jîve ژيوه (f. i.) : cıva. (bkz : zîbak).

jiyân ژيان (f. s.) : kızgın, hışımlı, kükremiş, [çok zaman "arslan" ın sıfatı olarak kullanılır]. **Pil-i jiyân** : kızmış fil. **Şîr-i jiyân** : kükremiş arslan.

jûn ژون (f. i.) : put. (bkz : çelîpâ, sanem).

jügal ژغال ("ga" uzun okunur. f. i.) : kömür; mâden kömürü.

jül ژول (f. i.) : büklüm, kıvrım.

jülîde ژوليده (f. s.) : **1.** karmakarışık, dağınık [saç]. (çok zaman "saç" hakkında kullanılır). **2. i.** kadın adı.

K

kaân قاأن ("ka" uzun okunur. a. i.) : hâkan, hükûmdar.
kaân-i Çîn : Çin hâkanı.

kaâret قعارت (a. i.) : derinlik. (bkz : umk).
kaâret-i deryâ : denizin derinliği.

kâ'b كعب (a. i.) : **1.** topuk kemiği; aşık kemiği. **2.** tavla zarı. **3.** sekiz köşeli, sekiz yüzlü cisim. **4.** küb. (bkz : mik'ab, müka'ab). **5.** genç kız memesinin arşaklanması.

kâ'bına varamamak (topuğuna yetişememek) : birinin derecesine, üstünlüğüne erişemez olmak.

kabâ' قباء (a. i. c. : akbiye) : üste giyilen elbise, cübbe, kaftan.

kabâ-yi âhenîn : demirden elbise, zırh.

kabâçe قباچه (f. i.) : hafif giyecek, entâri.

kabâhat قباحت (a. i. c. : kabâhât) : çirkin hareket, uygunsuz iş, kusur, suç. [Arapça'daki mânâsı; "çirkinlik" demektir].

kabâhât قباحات (a. i. kabâhat'in c.) : çirkin hareketler, kusurlar, suçlar.

kabâih قبائح (a. i. kabîha'nın c.) : yakışıksız, çirkin şeyler. ["kabâyih" şeklinde de kullanılmıştır].

kabâil قبائل (a. i. kabîle'nin c.) : kabîleler, boylar.

kabâil-i Arab : Arap kabîleleri.

kabâle قباله (a. i.) : **1.** kadı'nın verdiği hüccet. **2.** Yahudilerin, kendi cemaatleri için verdikleri vergi. **3. s.** toptan, götürü yapılan [iş veyâ satış], kabala.

kabâtî قباطى (a. i. kıbtî'nin c.) : çingeneler.

kabbân قبان (a. i.) : en çok postahânelerde, tren idârelerinde ağır eşyâyı tartmaya yarar büyük terâzi, basküI, kapan. [Farsça "kepan" dan alınmıştır].

Kâ'be كعبه (a. h. i.) : **1.** Hicaz'da, Mekke-i Mükerreme'de Harem-i Şerîf'in hemen hemen ortasında bulunan kutsal binâ. [aslında Hz. Âdem yapısı iken, Tûfanda yıkılmış; Hz. İbrâhim ve İsmâil tarafından ihyâ olunup bütün Müslümanlar için mukaddes sayılmıştır]. **2.** Müslümanların namaza başlarken yöneldikleri taraf. (bkz : kıble-gâh). **3.** Müslümanların hacı olmak üzere muayyen zamanda gidip ziyâret ettikleri yer. (bkz : Beyt-Ullah, Makam-ı İbrâhim).

kâ'bet-ül-âmâl : emellerin, isteklerin yönelmiş olduğu yer.

kâ'bet-ül-uşâk (âşıkların kâbesi) : Mevlânâ'nın türbesi.

kabes قبس (a. i.) : parlak ateş közü.

kâbet كابة (a. i.) : ıztıraplı ve kederli olma.

Kâ'beteyn كعبتين (a. i. c.) : "iki Kâbe" : Mekke'deki Kâbe ile Kudüs'teki Mescid-i Aksâ.

kabız قابض ("ka" uzun okunur. a. s. kabz'dan) : **1.** kabzeden, alan, tutan.

kabız-ı mâl : **1)** vakıf gelirlerini tahsîl eden; **2)** tahsildar; **3)** meyva ve sebze yetiştiricileri ile manavlar arasında aracılık eden kimse, kabzımal.
kabız-ı ervâh : ruhları kabzeden, Azrâil. **2. hek.** kabızlık veren, peklik veren. **3. anat.** sıkan, çeken.

kabıza قابضه ("ka" uzun okunur. a. s.) : **anat.** büken.

Kâ'b-ibn-i Züheyr كعب ابن زهير (a. h. i.) : Kasîde-i Bürde'nin sâhibi.

kabîh, kabîha قبيح ، قبيحه (a. s. c. : kıbâh) : çirkin, yakışıksız, fenâ, ayıp

[şey]. **Fi'l-i kabîh** : ayıp iş. **Ta'bîrât-ı kabîha** : ayıp sözler. **Vech-i kabîh** : çirkin yüz.

kabîh-ül-vech : çirkin yüzlü.

kabîha قبيحه (a. i. c. : kabâih) : yakışıksız, çirkin şey, çirkin davranış, ayıp şey. **Ef'âl-i kabîha** : çirkin, yakışıksız işler.

Kâbil كابل (a. h. i.) : Afganistan'ın hükûmet merkezî, başkendi. [aslı : "Kâbül" dür].

kabîl قبيل (a. i. kabl'den.) : **1.** soy, nevi, sınıf. **2. zf.** türlü, gibi. **3.** biraz evvel, az önce.

kabil قابل ("ka" uzun okunur. a. s. kabûl'den.) : **1.** kabûl eden, kabûl edici. **2.** olan, olabilir. (bkz : mümkin).

kabil-i emânet : insan (emânet kabûl eden-). [âyet-i kerîmeye telmîhan].

kabil-i feyz-i safâ : neşenin feyzini kabûl eden.

kabil-i hitâb : kendisiyle konuşulabilir, söz anlar.

kabil-i inkisâr : kırılabilir, kolaylıkla kırılması mümkün olan şeyler.

kabil-i inkişâf. geo. bir yanından kesilip bir düz üzerine tatbîk olunduğu zaman, yırtılmadan, bükülmeden bir satıhları (* düzeyleri) bir düz hâline gelebilen şekiller, cisimler.

kabil-i istînâf huk. bidâyet mahkemelerinden verilip de, başka bir mahkeme tarafından görülen ve muhâkemesi kanûnen câiz ve mümkün olan (dâvâlar).

kabil-i kısmet : huk. [eskiden] kendisinden maksut olan menfaat zâil olmıyacak veçhile takdime sâlih olan müşterek mal.

kabil-i temyîz : huk. temyiz mahkemesince görülebilecek olan [dâvâlar]. **3.** yetişebilir, istîdatlı. **4. i.** erkek ebe.

Kabîl قابيل ("ka" uzun okunur. a. h. i.) : Hz. Âdemin büyük oğlu olup kardeşi Hâbîl'i öldürmüştür.

kabîle قبيله (a. i. c. : kabâil) : iptidâî ve göçebe insanlarda, aynı soydan sayılan ve bir başa itaat eden insan topluluğu, boy.

kabile قابله ("ka" uzun okunur. a. i.) : kadın ebe.

kabiliyyât قابليات ("ka" uzun okunur. a. i. kabiliyyet'in c.). (bkz : **kabiliyyet**).
kabiliyyât-ı zihniyye : zihne âit kabiliyetler.

kabiliyyet قابليت ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kabiliyyât) : **1.** anlama, anlayış, kabûl edebilirlik, alabilirlik. (bkz : isti'dâd, iz'ân).

kabiliyyet-i ahz. : fels. fr. réceptivité.

kabiliyyet-i incirâr : fiz. bâzı mâdenlerin haddeden geçip ince tel hâlini alabilmesi hassası.

kabiliyyet-i inhinâ : fiz. eğilebilme, bükülebilme.

kabiliyyet-i inkısâm : fiz. kısımlara ayrılabilme, bölünebilme hâli.

kabiliyyet-i tatarruk : fiz. mâdenlerin çekiçle dövülerek veyâ başka bir tazyik ile ezilip yayılarak safîha, yassı hâle gelebilmesi. **2.** beceriklilik, eli işe yatkınlık; kapasite.

kâbin, kâbîn كابين ، كابن (f. i.) : güveğinin geline verdiği ağırlık, para, eşyâ, kalın. (bkz : mehr-i müeccel).

kâbir كابر (a. s.) : büyük, ulu. (bkz : kebîr)
kâbiren an kâbir : büyükten büyüğe (intikal etme).

kabkaba قبقبه (a. i.) : kükreme, haykırma [arslan, deve].

kabkaba-i ibil : devenin bağırması.

kabkaba-i şîr : arslanın kükremesi.

kabl قبل (a. zf.) : ön, önce, öndeki, evvel, evvelki.

kabl-el-feth meknûz : huk. [eskiden] bir yere dâr-i İslâm olmadan konan defîne.

kabl-el-mîlâd : milâd'dan önce, Îsâ'dan önce.

kabl-el-vuku' : olmadan önce.

kabl-el-vücud : gelmeden önce.

kabl-et-taâm : yemekten önce.

kabl-et-târîh : târihten önce, târih öncesi.
kabl-et-tecribe : tecrübeden önce, tecrübe öncesi.

kabl-et-telâkî : buluşmadan önce.

kabl-et-tûfân : tûfan'dan önce.

kabl-et-tulû' : tulû'dan önce, Güneş'in doğmasından önce.

kabl-ez-zevâl : öğleden önce. [zıddı "ba'd" dir].

kablî قبلى (a. s.) : **fels.** önsel, hiç bir tecrübeye dayanmadan, yalnız akıl yordamiyle, apriori, **fr. a priori.**

kabr قبر (a. i. c. : kubûr) : mezar. **Azâb-ı kabr** : kabir azâbı **mec.** bıktırıcı sualler. (bkz : merkad, kûr).

kabr-i hâmuş : susmuş, sessiz mezar.

kabr-istân قبرستان (a. f. b. i.) : mezarlık. (bkz : vâdî-i hâmûşân).

kâbûk کابوك (f. i.) : **1.** kuş yuvası. (bkz : lâne, vekr). **2.** ev güvercini yuvası; güvercinlik.

kabûl قبول (a. i.) : **1.** alma. **2.** içeri alma [birisini] **Hüsn-i kabûl** : iyi karşılanma. **3.** yersiz bir iş yapmış olma. **4.** râzı olma. **5.** alıp kullanma. **6. huk.** bir şeye sâhip olmak için söylenen son söz. [alış veriş, alım satım bununla tamamlanır].

kabûl-gâh قبولگاه (a. f. b. i.) : kabul yeri.

kâbûs کابوس (a. i.) : uykuda basan ağırlık, karabasan.

kabûs-nâme قابوسنامه ("ka" uzun okunur. f. b. i.) : Mercimek Ahmet tarafından Farsça'dan tercüme edilen bu mensur eser, Kabûs'un torunu Kûhistan hükümdârı Keykâvus'un Geylan Şah adındaki oğluna verdiği öğütleri bildiren kitap. [44 babdan ibâret olan bu kitabın her bâbında ayrı bir konuya âit öğütler vardır].

Kâbül کابل (a. h. i.). (bkz : Kâbil).

kabz قبض (a. i.) : **1.** el ile tutma. **2.** avuç içine alma, kavrama. **3.** Azrâil tarafından ruh teslim alınma, ölme. **Ahz ü kabz** : alma. **4.** peklik, amelsizlik, kabız. (bkz : inkıbâz). [mecâzen feyz-i ma'nevî'nin gelişi (bast), gelmeyişi (kabz)].

kabz ü bast : kapanıp açılma, daralıp genişleme.

kabza قبضه (a. i.) : **1.** tutacak, tutamak yeri, sap.

kabza-i tîg : kılıcın sapı. **2.** bir tutam, bir avuç, bir el dolusu şey. **3.** pençe.

kâc کاج (f. i.) : **bot.** bir çeşit küçük çam.

kâd کاد (a. i.) : mahzûn olma.

kâd-i Hindî : sind ağacından çıkarılan kabız verici bir madde.

kâd کاد (f. i.) : hırs.

kadâhet قداحت (a. i.) : kadehçilik sanatı.

kadd قد (a. i.) : boy. **Serv-kadd** : servi boylu. (bkz : kamet).

kadd-i bâlâ : uzun boy.

kadd-i bülend : yüksek, uzun boy.

kadd-i mevzûn : mevzun, biçimli boy.

kadd-i müstesnâ : müstesnâ boy; güzellikte emsalsiz endam.

kadd-i yâr : sevgilinin boyu.

kadd ü kamet : boybos.

kaddâh قداح (a. i.) : **1.** kadeh yapan, yapıcı. **2.** (s. kadh'den) : zemmeden, yeren. (bkz : zemmâm). [zıddı : "meddâh"].

kaddâhe قداحه (a. i.) : çakmak taşı.

kaddese قدس (a. söz.) : kutlu ve mutlu olsun.

kaddes-Allah : Allah, mukaddes ve mübârek eylesin.

ka'de قعده (a. i.) : bir kere oturma, oturuş.

ka'de-i ahîre : iki ve daha fazla rekâtla namazların son oturuşları.

ka'de-i ûlâ : ikiden fazla rekâtlı namazların ikinci rekâtından sonraki oturuş.

kadeh قدح (a. i. c. : akdâh) : **1.** bardak; küçük bardak, içki bardağı. **2. bot.** kadeh.

kadeh-i lâciverdî : gökyüzü.

kadeh-i Meryem : **bot.** saksı güzeli denilen bir çiçek.

kadehçe قدحچه (a. f. b. i.) : küçük kadeh.

kadeh-peymâ قدح پیما (a. f. b. s.) : şarap içen.

kadeh-şiken قدح شکن (a. f. b. s.) : **1.** kadeh kıran. **2.** sarhoş.

kadem قدم (a. i. c. : akdâm) : **1.** ayak. (bkz : pâ). **2.** adım. (bkz : hatve). **3.** yarım arşın uzunluğunda bir ölçü. **4.** uğur. **Hoş-kadem** : **1)** uğurlu; **2) i.** eskiden saraylarda bâzı câriyelere takılan ad. **Sâbit-kadem** : sebât eden, devâm eden, sürekli.

kadem-bûs قدم بوس (a. f. b. s.) : ayak öpen.

kadem-bûsî قدم بوسی (a. f. b. i.) : ayak öpme merasimi.

kademe قدمه (a. i. c. : kademât) : **1.** basamak. **2.** merdiven basamağı, ayağı. **3.** derece, sıra.

kademe-i ûlâ'da (ilk basamakta) : başlangıçta.

kademe kademe : derece derece, basamak basamak.

kademî قدمی (a. s.) : ayağa mensup, ayakla ilgili.

kademiyye قدمیه (a. i.) : **1.** ayakteri, ayak basdı parası. **2. huk.** hükûmete âit bir emri, yâhut dâvetiyeyi tebliğ etmek üzere gönderilen me'mûra masraf karşılığı olarak verilen ücret.

kadem-keş قدم کش (a. f. b. s.) : ayağını çeken, gitmiyen, yanaşmıyan.

kadem-nih قدم نه (a. f. b. s.) : ayak basıcı.

kadem-nihâde قدم نهاده (a. f. b. s.) : ayak basmış, gelmiş olan.

kadem-rân قدم ران (a. f. b. s.) : adım atan, ilerliyen.

kadem-rence قدم رنجه (a. f. b. i.) : tenezzül, lûtfen kabûl.

kader قدر (a. i. c. : akdâr) : **1.** inanılması İslâmî îman esaslarından olmak üzere insanların başına gelecek her türlü işlere dâir Allah'ın ezelî hüküm ve takdîri. (bkz : kazâ).

kader-i ilâhî : Allah'ın takdîri, alın yazısı. **2.** tâkat, güç, kuvvet. **3.** tâlih, baht.

kaderî قدری (a. s.) : **1.** kader ile ilgili. **2. i.** "kul, yaptığı işlerin yaratıcısıdır" inancında olan mezheb zümresi; kaderiyye. [zıddı : "cebri"].

kaderiyye قدریه (a. i.) : "insan, yaptıklarının yaratıcısıdır" îtikadında bulunan kaderi inkâr eden mezheb zümresi. ["cebriyye" nin zıddı].

kadh قدح (a. i.) : zemmetme, çekiştirme. (bkz : ta'n). **Zemm ü kadh** : kötüleme, çekiştirme [birini-].

kadım, kadıma قاضمه ، قاضم ("ka" uzun okunur.a. s.) :kemirici [hayvan].(bkz : kazıma).

kadî قاضی ("ka" uzun okunur. a. s. kazâ'dan. c. : kuzât) : **1.** yapan, yerine getiren.

kadi-l-hâcât : herkesin dileklerini, isteklerini yerine getiren Allah. **2. i.** şerîat hâkimi. (bkz : kazî).

kadi-l-kuzat (kadıların kadısı) : en büyük kadı, şeyhislâm veyâ kazasker rütbsinde bulunan kimse.

kadî-asker قاضیعسکر ("ka" uzun okunur. a. b. i.). (bkz : kazî-asker).

kadîb قضیب (a. i. c. : kıdban) : **1.** ince, düz fidan, dal, çubuk. **2.** erkeklik âleti. (bkz : zeker).

kadîd قدید (a. i.) : **1.** kurutulmuş et. **2. hek.** etleri dökülmüş, yalnız kemik kalmış olan göğde, iskelet. **3.** pek zayıf, bir deri bir kemik kalmış kimse.

kadih قادح ("ka" uzun okunur. a. s. kadh'den.) : zemmedici, kötüleyici. [müen. "kadiha"].

kadiha قادحه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavâdih) : adam çekiştirici, dedikoducu.

kadı-l-kuzât قاضى القضاة ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : kadıların başı.

kadîm قديم (a. s. kıdem'den. c. : kudemâ) : 1. eski. **Abd-i kadîm** : eski dost. **Aşnâ-yi kadîm** : eski dost. **Binâ-yi kadîm** : eski binâ. **2.** öncesini bilir kimse bulunmıyan, öncesi bilinmiyen şey. **3. huk.** başlangıcı olmıyan, ötedenberi mevcut bulunan. **4. i.** eski zaman. **Ezmine-i kadîme** : **tar.** eski çağlar. **Kelâm-ı kadîm** : Kur'an. **Min-el-kadîm** : eskidenberi, ötedenberi. **Târîh-i kadîm** : eski çağlar târihi.

kadim قادم ("ka" uzun okunur. a. s. kadem'den.) : ayak basan, varan, ulaşan.

kadime قادمه ("ka" uzun okunur. a. i. c. :). **1.** ordunun ileri karakolu. **2.** kuş kanadının ön tarafındaki uzun tüyleri, yelekleri.

kadime-cünbân-ı azîmet (gidiş için kanadını oynatma) : yola çıkma.

kadîmen قديماً (a. zf.) : **1.** eskiden beri, ötedenberi. **2.** eski zamanda.

kadîr قدير (a. s. kudret'den.) : tükenmez kudret sâhibi olan Allah. [Allah adlarındandır]. (bkz : kadir[2]).

kadir قادر ("ka" uzun okunur.) : **1.** kudret sâhibi; kudretli, kuvvetli, güçlü. **2. h. i.** Allah. **3. i.** Abdülkadir'den bozma erkek adı.

kadir-endâz قادر انداز ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : iyi ok atan ve attığı oku hedefe isâbet ettiren.

kadirî قادرى ("ka" uzun okunur. a. s.) : Abdülkadir-i Geylânî tarîkatinden olan kimse. **Tarîk-ı kadirî** (kadirî tarîkatı) : Abdülkadir-i Geylânî'nin tarîkatı. (bkz : kadiriyye).

kadirî-hâne قادريخانه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : İstanbul'da, Tophânede kadirî tarîkatinin ikinci pîri sayılan İsmâil-i Rûmî Hazretlerinin hankahı.

kadiriyye قادريه ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : **tas.** sofiyenin büyüklerinden Abdülkadir-i Geylânî tarafından kurulmuş olan tarîkat.

kad-keşîde قدكشيده (a. f. b. s.) : boy vermiş, uzamış, serpilmiş.

kadr قدر (a. i.) : **1.** değer, îtibâr. **2.** onur, şeref, haysiyet; meziyet. **3.** rütbe, derece. **Âlî-kadr** : derecesi ve rütbesi yüce. **Leyle-i kadr** (kadir gecesi) : Kur'ân-ı Kerîm'in nüzûle başladığı ramazanın yirmi yedinci gecesi ki, içinde bu gece bulunmıyan, bin aya bedeldir. **Sûret-ül-Kadr** : Kur'ân-ı Kerîm'de kadir gecesinin yüceliğini bildiren sûre. (bkz : şeb-i kadr). **4. astr.** kadir, yıldızları, parlaklık derecelerine göre birbirinden ayırdetmek için yapılan tasnifte her dereceden biri. [birinci kadirden (yâni en parlak) altıncı kadire kadar olan yıldızlar gözle görülebilir; teleskopların kuvveti arttıkça daha küçük kadirdeki yıldızları görmek kabildir. Şimdiki halde bu sınır 21. ci kadirdedir. Parlaklıkları, daha yakın mesâfede olduklarından dolayı, çok yüksek olan semâvî cisimlerin kadirlerine sıfırıncı kadir denilir. Meselâ, Amerikalıların Echo 1 (yankı. 1) peyki sıfırıncı kadirdendi; Güneş'in parlaklığı da sıfırıncı kadirdendir].

kadr-i evvel : **astr.** parlaklık derecesi 1 olan (yıldız).

kadr-i sânî : **astr.** parlaklık derecesi 2 olan (yıldız).

kadr-âşnâ قدر آشنا (a. f. b. s.) : kadirbilir, değerbilir.

kadr-dân قدردان (a. f. b. s.) : kadirbilen, kadirbilici, değerbilir. (bkz : kadr-şinâs).

kadr-dânî قدردانى (a. f. b. i.) : kadirbilirlik, değerbilirlik.

kadr-şinâs قدرشناس (a. f. b. s.) : kadirbilen, değerbilir. (bkz : kadr-dân).

kadr-şinâsî قدرشناسى (a. f. b. s.) : kadirşinaslık, kadirbilirlik.

kâf كاف (f. s.) : yaran, yarıcı.

kâf ك (a. f. ha.) : **kef** harfinin bir başka okunuşu. (bkz : kef).

kâf-ı arabî : Arap kefi : "kerim, kerâhat.. vb."

kâf-ı fârisî : g sesini veren Acem kefi : "gül, gümân.. vb."[bir "ye", "ve" gibi okunan : "eğer, güvercin.." bir de "deniz, ense ve beniz" de olduğu üzere **"n"** gibi okunan sağır kef vardır].

kâf-ı levlâk : Hz. Muhammed.

kaf ق (a. ha.) : **1.** Osmanlı alfabesinin yirmi dördüncü harfi olup; "ebced" hesâbında yüz sayısının karşılığıdır, **k** sesini verir. **2.** [eskiden] askerlikte çekilen kur'alardan, "kur'a" sözüne işâret olarak, üzerinde (kaf) harfi bulunan kâğıt olup, bunu çeken, asker olurdu.

Kaf قاف (a. h. i.) : masallarda, zümrüd-i anka kuşunun yaşadığı rivâyet olunan dağ; Şark kavimleri kozmolojisinde Arzzın etrâfını çepeçevre kuşatan dağın adı.

kafâ قفاء (a. i. c. : akfâ, akfiye) : **1.** kafa, baş. **Azm-i kafâ : anat.** kafa kemiği. **2.** ense. **3.** akıl, zekâ, anlayış.

kafâ-dar قفادار (a. f. b. s.) : kafaca birbirine denk olan arkadaş.

kafas قفص (a. i.) : kafes.

kafâvî قفاوى (a. s.) : kafa ile ilgili olan.

kafes قفس (f. i.) : kafes.

kafes-i teng : dar kafes.

kafes-i teng-i sîne : göğsün dar kafesi.

kaffâl قفال (a. i.) : çilingir.

kâffe كافه (a. i.) : hep, bütün, cümle.

kâffe-i ahvâlde : ahvâlin cümlesinde.

kâffe-i ef'âl : bütün işler.

kâffe-i efrâd : bütün fertler.

kâffeten كافةً (a. zf.) : bütün, hep, hepsi, cümlesi. (bkz : cemîan, cümleten).

kâfî كافى (a. s. kifâyet'den.) : elveren, yetişen; yeter, yetecek.

kâfil كافل (a. s. kefâlet'den.) : **1.** kefâlet eden, üstüne alan [bir işi]. **2.** ödeyen, kefil.

kafile قافله ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavâfil) : **1.** birlikte yolculuk eden topluluk; zümre, fırka. **2.** takım takım, sıra sıra gönderilen şeylerin her parçası.

kafile-sâlâr قافله سالار (a. f. b. i.) : kafile başı, kafile reisi.

kafile-sâlâr-ı enbiyâ : Hz. Muhammed.

kâfir كافر (a. i. ve s. küfr ve küfrân'dan. c. : kâfirûn, kefere, küffâr) : **1.** hakkı tanımıyan, bilmiyen. **2.** Allah'ın varlığına ve birliğine inanmıyan. **3.** küfreden, küfredici. **4.** iyilik bilmiyen, nankör.

kâfir-i ni'met : nankör. **5. mec.** zekî; becerikli, kurnaz;yaman; cana yakın, sevimli. [asıl mânâsı : "setreden, örten" dir].

kâfirâne كافرانه (a. f. zf.) : kâfire yakışacak sûrette, kâfircesine, kâfirce. **İ'tikad-ı kâfirâne :** kâfirce inanış.

Kâfir-istân كافرستان (a. f. b. i.) : **1.** İslâm dîninde olmıyanların ülkesi. **2.** Hindistan'ın kuzey batısında Kâbil civârında bulunan dağlık bir bölge. **3.** Afrika'nın güney kısmının doğu kıyıları.

kâfirûn كافرون (a. i. kâfirin c.) : kâfirler, hakkı tanımıyanlar. (bkz : kefere, küffâr).

kafiye قافيه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavâfî) : **ed.** nazımda şiirlerin sonlarında tekerrür eden ve ayni sesi veren harflerin hareke ve sükûn hallerindeki birleşmeleri. **Hurûf-i kafiye** (kafiye harfleri) : revî, te'sîs, dahîl, redîf, kayd, vasl, hurûc, mezîd, teessüre.

kafiye-i mukayyede ("ka" uzun okunur) : **ed.** revî harfinin evvelinde redîf olan sesli harflerden başka bir harfin tekrarlanmasiyle meydana gelen kafiye : (derdest, serbest... gibi].

kafiye-i mücerrede ("ka" uzun okunur) : **ed.** revî denilen ve yalnız bir harften ibâret olan kafiye : [me'vâ', dünyâ.. gibi].

kafiye-i müessese ("ka" uzun okunur) : **ed.** revî ile redîf bulunmak ve ikisinin arasına bir değişik harf girmek sûretiyle meydana gelen kafiye (o harfe "dahl" denir). [âhir, ekâbir (dahîl : h-b)].

kafiye-i müreddefe ("ka" uzun okunur.) : **ed.** revî harfinin evvelinde birleşen harflerin sesli harflerden biri olması sûretiyle meydana gelen kafiye : [nişân, cihân.. gibi]. (redif : a) ["dahîl" harfi iki redif arasında bulunuyorsa : **kafiye-i müessese-i müreddefe denir** : lâhût, yâsût.. gibi]. (redif : a, u.).

kafiye-i mürekkebe ("ka" uzun okunur.) : **ed.** revî harfinden başka ve ondan evvel aynı cinsten başka harflerin gelmesiyle meydana gelen kafiyedir ki : "müreddefe, müessese, mukayyede" kısımlarına ayrılır.

kafiye-i vasl ü sây-gân ("ka" uzun okunur.) : **ed.** revîden sonra zamir veyâ edâtın aynen tekerrür etmesi sûretiyle meydana gelen kafiye. [âbâde, feryâde.. gibi]. (kelime tekerrür ederse redif denir : "nedâmet gelmez, halâvet gelmez" : "gelmez" kelimeleri rediftir).

kâfiye كافيه (a. i.) : İbn-i Hâcib'in Arap gramerine âit meşhur eseri. (bkz : câmî).

kafiye-perdâz قافيه پرداز ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : kafiye uyduran, nâzım, şâir. (bkz : kafiye-senc).

kafiye-senc قافيه سنج ("ka" uzun okunur. a. f. b. i. c. : kafiye-sencân) : kafiye uyduran, kafiye düzen, şâir, nâzım. (bkz : kafiye-perdâz).

kafiye-sencân قافيه سنجان ("ka" uzun okunur. a. f. b. i kafiye-senc'in c.) : kafiye uyduranlar, şâirler, nâzımlar.

kafr قفر (a. i. c. : kufâr) : susuz, otsuz, ıssız çöl. (bkz : bâdiye, feyfâ).

kâfûr كافور (a. i.) : Uzak Doğu'da yetişir bir çeşit taflandan elde edilen ve hekimlikte kullanılan, beyaz ve yarı saydam, kolaylıkla parçalanan, ıtırı kuvvetli bir madde.

kâfûrî كافورى (a. s.) : **1.** kâfurdan yapılma, kâfurla ilgili. **2. i.** kâfur ruhu. **Şem'-i kâfûrî** : süzülmüş berrak mum.

kâgaz كاغذ (f. i.) : kâğıt.

kâgaz-i bâd : uçurtma.

kâh كاه (f. i.) : saman, saman çöpü.

kâh كاخ (f. i.) : **1.** köşk, kasr. (bkz : kûşk, utum). **2.** yüksek binâ. **3.** bir göz oda, tek oda.

kâhbân كاهبان (f. b. i.) : saman, harman bekçisi.

kahbe قحبه (a. i.) : nâmussuz kadın. (bkz : fâhişe, zâniye). **mec.** hilekâr, kalleş, kancık, dönek [adam].

kâh-dân كاهدان (f. b. i.) : samanlık, saman odası.

kâh-gil كاهگل (f. b. i.) : samanlı sıva çamuru.

kahhâr قهار (a. s. kahr'dan.) : ziyâdesiyle kahreden, kahredici; yok edici, batırıcı. [Allah'ın sıfatlarındandır].

kahhâr-ı müntekim : Allah.

kahhâr-âne قهارانه (a. zf.) : kahharcasına.

kâhî كاهى (f. i.) : kuru poğaça nevinden üç köşeli çarşı böreği; bir çeşit simit.

kâhil كاهل (a. s. kühûlet'den. c. : kevâhil) : **1.** kühûlet sâhibi, olgun, orta yaşlı [kimse], 30-50 yaş arasında bulunan [kimse], erişkin. **2.** hareketi ağır, gayretsiz, tenbel; durgun, râkid. **Bahr-i kâhil** : durgun deniz.

kâhil-âne كاهلانه (a. f. zf.) : tenbele yakışır sûrette, tenbelce, tenbelcesine.

kâhin كاهن (a. i. kehânet'den. c. : kehene, kühhân) : **1.** gaipten haber vermek iddiâsında bulunan kimse, falcı. **2.** eski Mısırlılarla Hindlilerin rûhânî reisleri.

kâhin-âne كاهنانه (a. f. zf.) : kâhin'e yakışır sûrette.

kâhine كاهنه (a. i.) : kâhin kadın.

kahir قاهر ("ka" uzun okunur. a. s. kahr'dan.) : **1.** kahreden; zorlıyan. **2.** üstün gelen, ezen, ezici. **3.** yok eden, ortadan kaldıran.

kahir-ül-eşrâr : şerirleri, haydutları kahreden, yok eden, ortadan kaldıran.

kahir-üs-sümûm : panzehir.

kahît قحيط (a. i.) : şiddetli kıtlık olan sene. **Sâl-i kahît** : kıtlık yılı.

kahkahâ' قهقهاء (a. i.) : **zool.** öldürücü bir yılan.

kahkaha قهقهه (a. i.) : **1.** yüksek sesle çok gülme. **2. bot.** zâtülfilkateyn (ikiçenekliler)-den mor ve kırmızı çiçek açan, sarmaşık gibi duvarlara veyâ ağaçlara tırmanan bir bitki; çit sarmaşığı, gündüz sefâsı, **lât. convolvulus.**

kahkarî قهقری (a. i.) : **1.** izine geri dönme, birdenbire arkaya dönme. **2. s.** geri çekilmeye âit, geri çekilmekle ilgili. **Ric'at-i kahkarî ask.** acele olarak geri geri çekilme.

kâh-keşân, keh-keşân كاهكشان ، كهكشان (f. b. i.) : **astr.** saman yolu, saman uğrusu, hacılar yolu.

kahr قهر (a. i.) : **1.** zorlama, zorla bir iş gördürme. (bkz : icbâr, cebr). **2.** üstün gelerek mahvetme, helâk etme, batırma, ezme. **3.** çok kederlenme, çok üzüntü duyma.

kahr-ı dehr : zamânın, dünyânın kahrı.

kahr-ı hiddet : hiddetin kahrı, kızgınlığın yıkıcı galebesi.

kahramân قهرمان (f. s. c. : kahramânan) : **1.** yiğit, cesur. (bkz : bahâdır). **2. i.** Fars mitolojisinde Rüstem'in yendiği kimse. **3.** hüküm sâhibi, iş buyuran. **4. i.** erkek adı.

kahramân-ı gazab-nâk : kızgın, hiddetli kahraman.

kahramânân قهرمانان (f. s. kahramân'ın c.) : yiğitler, cesurlar.

kahramân-âne قهرمانانه (f. zf.) : kahramanca, kahramanlıkla, yiğitçe, yiğitlikle. (bkz : bahâdır-âne, cesûr-âne).

kahramânî قهرمانى (f. i.) : kahramanlık, yiğitlik, cesurluk.

kahramân-nâme قهرماننامه (a. f. b. i.) : mensur Îran kahramanlık destanı olup, **Dârâb-nâme,** Fağfur-nâme, Hûşeng-nâme, Kırân-ı Habeşî, Tahmuraş-nâme gibi mevzuu bakımından Firdevsî'nin Şeh-nâme'si etrâfında toplanan mensur destanlar gurupuna girer; ilk destan gibi bu da Ebû Tâhir Tartusîye isnâd edilmektedir.

kahren قهراً (a. zf.) : kahr ile, kahir sûretiyle, zorla; ezerek. (bkz : anveten, cebren).

kâh-rübâ, keh-rübâ كاهربا ، كهربا (f. b. i.) : "saman kapan, saman kapıcı" : kehlibar.

kaht قحط (a. i.) : kıtlık, kuraklık; kuraklıktan dolayı mahsûlün yetişememesi.

kaht-ı recül : adam kıtlığı.

kaht ü galâ : kıtlık ve pahalılık.

kahve قهوه (a. i.) : **1.** şarap. (bkz : bâde, hamr). **2.** kahve.

kahve-dân قهوه دان (a. f. b. i.) : içine döğülmüş kahve konulan kap.

kâib كاعب (a. s. c. : kevâib) : tomurcuk memeli [kız]. (bkz : nâhîd).

kaid قائد ("ka" uzun okunur. a. s.) : **1.** yedeğine alan, yedekte çeken. **2.** (i. c. : kaidân) ser-asker, kumandan, * komutan.

kaid قاعد ("ka" uzun okunur. a. s. kuûd'dan.) : oturucu, oturan, oturmuş.

kaidân قائدان ("ka" uzun okunur. a. i. kaid'in c.) : kumandanlar, * komutanlar.

kaide قاعده ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavâid) : **1.** esas, temel. **2.** usul, nizam, yol, * kural. **3.** **geo.** taban. **4.** ayaklık. **5.** **bot.** yaprakların köke bitiştiği yer.

kaide-i külliye ("ka" uzun okunur.) : açık, sarih olan hükümler. [meselâ : "berâet-i zimmet asıldır"]. gibi.

kaide-i rabt ("ka" uzun okunur) : bağlama kaidesi [cümleleri].

kaiden قاعداً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : oturarak, oturduğu halde.

kaide-şiken قاعده شكن ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : kaideye, usûle riâyet etmiyerek, kaideyi bozarak.

kaide-şikenâne قاعده شكنانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : kaideye, usûle riâyet etmiyerek, kaideyi bozarak.

kaideten قاعدةً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : kaideye, kurala uygun olarak. (bkz : usûlen).

kaidevî قاعدوى ("ka" uzun okunur. a. s.) : **1.** kaide (= kural) ile ilgili **2.** **geo.** tabana âit.

kaid-ül-cebel قائد الجبل ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : dağın çıkıntısı, burnu.

kaid-ül-ceyş قائد الجيش ("ka" uzun okunur. a. b. s.) : "orduyu, askeri sevk ve idâre eden" : kumandan, *komutan.

kail قائل ("ka" uzun okunur. a. s. kavl'den.) : **1.** söyliyen, diyen. (bkz : gûyende). **2.** râzı olmuş, boyun eğmiş.

kaim قائم ("ka" uzun okunur. a. s. kıyâm'dan.) : **1.** ayakta duran, ayakta bulunan. **2.** birinin yerini tutan, birinin yerine geçen. **3.** namaz kılan, vaktini namaz kılmakla geçiren. **4.** **geo.** dik. **Zâviye-i kaime** : dik açı. (bkz : amud). **5.** bir işte sebât eden.

kaime قائمه ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** uzun bir kâğıda yazılan ferman, buyruk. **2.** kitap yaprağı. **3.** kâğıt para. ["kaim" in müennesi].

kaime-i mu'tebere-i osmâniyye ("ka" uzun okunur.) : **tar.** Sultan Abdülmecid'in saltanat zamânında çıkarılan osmanlı kâğıt parası.

kaimen قائماً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : **1.** ayakta olarak, dik olarak. **2.** yıkılmamış, kesilmemiş olduğu halde. (bkz : amûden).

kaim-makam قائمقام ("ka" lar uzun okunur. a. b. i.) : **1.** birinin yerine geçen, yerini tutan, kaymakam. **2.** kazâ kaymakamı. **3.** **ask.** * yarbay.

kaim-makam-ı mütevellî ("ka" lar uzun okunur.) : **huk.** [eskiden] mütevelli makamına **kaim** olmak ve ona âit vazîfeleri îfâ etmek üzere yargıç tarafından nasbolunan zat.

kaim-makam-ı Âsitâne-i saâdet ("ka" lar uzun okunur.) : **tar.** sefere me'mur olan veyâ başka bir sebeple pâytahtta bulunmıyan sadrâzamların yerlerine bıraktıkları vekiller.

kaim-makam-ı rikâb-ı Hümâyûn ("ka" lar uzun okunur) : sefere me'mur olan veyâ başka sebeple pâytahtta bulunmıyan sadrâzamların yerlerine bıraktıkları vekil.

kâin كائن (a. i. kevn'den.) : mevcut olan, bulunan, vâr olan.

kâinât كائنات (a. i.) : **1.** var olan şeylerin cümlesi, hepsi, * yaratıklar. (bkz : mevcûdât). **2.** dünyâ. (bkz : âlem, cihân). **Fahr-i kâinât. Seyyid-i kâinât. Zübde-i kâinât** : Hz. Muhammed.

kâinât-ı nâime : uyuyan kâinat.

kâinât-efrûz كائنات افروز (a. f. b. s.) : cihânı süsliyen.

kaîr قعير (a. s.) : daha (en, pek, çok) derin. **Deryâ-yi kaîr** : pek derin deniz. **Bi'r-i kaîr** : pek derin kuyu. (bkz : kaûr[1]).

kâj كاژ (f. s.) : eğri; şaşı. (bkz : gec, gej, kec, kej).

kâk كاك (a. i.) : kül çöreği.

ka'kaa قعقعه (a. i.) : kılıç gibi, süngü gibi silâhların birbirine çarpmasından çıkan ses. (bkz : çekâçâk).

kâkenc كاكنج (f. i.) : **bot.** kanbel otu.

kaknus, kaknûs ققنس ، ققنوس (f. i.) : adı, şark masallarında geçen gayet iri bir kuş olup, çok delikli olan gagasından, rüzgâr estikçe türlü sesler çıkarırmış.

kakule قاقله ("ka" uzun okunur. a. i.) : zencefilgillerden, sıcak memleketlerde yetişen ıtırlı bir nebat (*bitki) ve bunun bahar gibi kullanılan tohumu. [fasîhi : kakulle].

kakum قاقم ("ka" uzun okunur. a. i.) : kuzey bölgelerde yaşıyan, sansara benzer, siyah kuyruklu, derisi çok makbul bir hayvan; bu hayvanın postundan yapılan kürk.

kakuze ققوزه ("ku" uzun okunur. a. i. c. : kavâkiz) : boş maşrapa.

kâkül کاکل (f. i.) : alnın üzerine sarkıtılan kısa kesilmiş saç, kâhkül, perçem. (bkz : zülf).

kâkül-i hôş-bû : güzel kokulu kâkül.

kâkül-i müşgîn : misk kokulu kâkül.

kal قال ("ka" uzun okunur. a. i.) : söz, lâf. (bkz : kavl, suhan). **Kil ü kal** : dedikodu. (bkz : güft ü gû).

kal' قلع (a. i.) : koparma, koparılma, sökme, sökülme; yerinden çıkarma, çıkarılma; temelinden çekip atma.

kal-i eşcâr : ağaçların sökülmesi.

kâlâ کالا (f. i.) : **1.** kumaş. (bkz : kâle).

kâlâ-yi girân-behâ : çok kıymetli kumaş. **2.** sermâye, anamal. **3.** ev eşyâsı.

kal'a قلعه (a. i. c. : kılâ') : **1.** kale, hisar. **2.** **ask.** askerin tâlim veyâ savaşta, arkaları birbirine gelmek üzere dört saftan ibâret bir kare meydana getirerek aldığı vaziyet.

kal'a-bend قلعه بند (a. f. b. s.) : kaleye bağlanmış, bir kale içinde yaşamıya hüküm giymiş olan.

kal'a-dâr قلعه دار (a. f. b. s.) : kale muhâfızı, dizdar.

kalâfat قلافات (f. i.) : kalafat, kalafatlama. (bkz : kılâfet).

kal'a-gir قلعه گیر (a. f. b. s.) : kale tutan.

kalâid قلائد (a. i. kılâde'nin c.) : gerdanlıklar, akarsular.

kalâil قلائل (a. i. kalîl'in c.) : az şeyler.

kalak قلق (a. i.) : iç sıkıntısı, gönül darlığı.

kalâlîb قلاليب (a. i. kullâb'ın c.) : ucu eğri demirler, çengeller; kancalar. (bkz : kelâlîb).

kalânis قلانس (a. i. kalensöve'nin c.) : tepesi sivri külâhlar, takkeler.

kâlâr کالار (f. i.) : büyük sel yarıntısı.

kalb قلب (a. i. c. : kulûL) : **1.** yürek. **2.** yürek hastalığı. **3.** gönül. **4.** **mec.** her şeyin ortası, ehemmiyetli, alıcı noktası.

kalb-i âhenîn : demirden yürek, demir gibi sağlam kalb.

kalb-i hâbîde : uyumuş kalb.

kalb-i hâbide-i cihân : cihânın uyumuş kalbi.

kalb-i harâb : harap gönül.

kalb-i mecrûh : yaralı gönül.

kalb-i meftûr : bezgin gönül.

kalb-i metrûk : terkedilmiş, bırakılmış gönül.

kalb-i muntazam : **ed.** harfleri ters okunduğu zaman da bir mânâ çıkan kelime : "reşat, taşer.." gibi.

kalb-i muztarib : ıztıraplı kalb.

kalb-i nâ-şâd : kederli, hüzünlü gönül.

kalb-i selîm : temiz gönül. **5.** değiştirme; çevirme. (bkz : tahvîl, tebdîl). **6.** **gr.** harflerin yer değiştirmesi; meselâ : [vav müteharrik, mâ-kabli meftuh olursa, vav yâya kalb olur : vecede, yecidü.. gibi].

kalb-i ba'z : **ed.** metatezli kelimeler : "ihmâl imhâl.." gibi.

kalb-ül-akreb : **astr.** semânın kuzey yarım küresinde görülebilen Akreb burcunun en parlak yıldızı, Antares, **lât. alpha Scorpius.**

kalb-ül esed : **astr.** arslan burcunun en parlak yıldızı, (Regulus); **fr.** : **Régulus, lât. alpha Leo.**

kalben قلباً (a. zf.) : kalb ile, kalbden olarak, samîmî, içten, gönülden, kendi kendine, can ve gönülden.

kalb-gâh قلبگاه (a. f. b. i.) : **1.** canevi. **2. ask.** ordunun sağ ve sol kanadlarının arası, merkez bölümü.

kalbî قلبي (a. s.) : **1.** kalbe mensup, kalble ilgili. **Emrâz-ı kalbiyye** : kalb hastalıkları. **2.** içten, gönülden. **Kalbiyy-üş-şekl** : yürek biçiminde olan.

kâlbüd كالبد (f. i.) : **1.** kalıp, şekil, [daha çok] kerpiççi kalıbı. **2.** insan veyâ hayvan cesedi; beden; kafes, gövde.

kalb-zen قلبزن (a. f. b. s.) : **1.** kalpazan. **2.** yalancı.

kâle كاله (f. i.) : **1.** kumaş. (bkz : kâlâ [1]).

kâle-i kâm : emel kumaşı. **2.** kelek, ham kavun.

kalem قلم (a. i. c. : aklâm) : **1.** kalem. **2.** taş yontmıya yarıyan demir âlet, keski. **3.** tülbent ve kumaşlara boya çekmek üzere kullanılan bir çeşit ince fırça. **4.** yazı çeşitlerinden her biri. **5.** bir ağacı aşılamak üzere diğer ağaçtan kalem seklinde kesilmiş olan aşı. **6.** yazı, yazma. **7.** dâire, dâirelerde yazı işlerinin görüldüğü yer, büro. **8.** bir listede yazılı nesnelerin her biri. **Ceff-el-kalem** : düşünüp taşınmadan, hemen hüküm vererek. **Ehl-i kalem** : eli kalem tutanlar, * yazarlar.

kalem-i sülüs : **g. s.** sülüs kalemi, sülüs sitilde yazı yazmak için husûsî olarak hazırlanmış kalem.

kalem-dân قلمدان (a. f. b. i.) : kalemlik, kalem kutusu.

kalemen قلماً (a. zf.) : **1.** kalemle, yazı ile. **2.** sayıca.

kalem-gîr قلمگير (a. f. b. i.) : yazı yazılırken kalemin kâğıda takılmaksızın kolaylıkla yürümesi.

kalemî, kalemiyye قلمي ، قلميه (a. s.) : kalemle ilgisi olan.

kalemiyye قلميه (a. i.) : [eskiden] resmî dâirelerde gördürülen işler için ödenen ücret, yazı parası.

kalem-kâr قلمكار (a. f. b. s.) : ince nakkaş.

kalem-kârî قلمكارى (a. f. b. i.) : **1.** kalemkârlık, resimcilik, ince nakkaşlık. **2. s.** kalemkârın, ince nakkaşın elinden çıkmış, kalem işi.

kalem-keş قلمكش (a. f. b. s.) : **1.** yazıcı, yazar. (bkz : kalemzen). **2.** yazıda silinti yapan.

kalem-rev قلمرو (a. f. b. s.) : bir hükümdârın veyâ hükûmetin hükmünü yürüttüğü yer, ülke.

kalem-şôr قلمشور (a. f. b. s.) : kalem münâkaşası yapan.

kalem-tıraş قلمتراش (a. f. b. i.) : **1.** [eskiden] kamış kalem açmakta kullanılan uzun saplı küçük bıçak. **2.** kurşun kalemi açan âlet.

kalem-zede قلمزده (a. f. b. s.) : kaleme alınmış, yazılmış.

kalem-zen قلمزن (a. f. b. s.) : kalem vurucu, yazıcı, kâtip. (bkz : kalem-keş).

kalen قالاً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : sözle, söyliyerek. **Kalen ve kalemen** : sözle ve yazı ile. (bkz : şifâhen).

kalenbek قلنبك (f. i.) : tesbih yapılan, öd nevinden hoş kokulu bir ağaç.

kalender قلندر (f. s.) : **1.** dünyâdan elini çekip başı boş dolaşan [derviş]. **2.** dünyâdan elini eteğini çekip herşeyi hoş gören [kimse].

kalender-âne قلندرانه (f. zf.) : kalenderce, kalendere yaraşır bir şekilde.

kalender-hâne قلندر خانه (a. f. b. i.) : fakir dervişlerin barınmaları için yapılan tekkeler.

kalenderî قلندری (f. i.) : **1.** kalenderlik; feylesofluk; dervişlik; serserîlik. **2. ed.** halk edebiyâtı tâbirlerindendir. Saz şâirlerinin (mef'ûlü, mefâîlü, mefâîlü, feûlün) vezninde tertip ettikleri gazeller; sazla çalınıp okunan tasavvuf nazmı.

kalenderiyye قلندریه (f. i.) : kalenderliği şiâr edinen tarîkat.

kalensöve قلنسوه (a. i. c. : kalânis : **1.** tepesi sivri külâh, takke. **2. bot.** yüksük.

kalevî قلوی (a. s. c. : kaleviyyât) : **kim.** kül kabîlinden olan şey, alkali.

kaleviyyât قلویات (a. s. kalevî'nin c.) : **kim.** kül kabîlinden olan şeyler, alkaliler.

kalıb قالب ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** her hangi bir şeye muayyen bir şekil vermek için kullanılan ve o biçimi taşıyan vâsıta, kalıp. **2.** vücud, beden, gövde. **3.** nümûne, örnek.

kali' قالع ("ka" uzun okunur. a. s. kal'den.) : kal'eden, kökünden çekip koparan.

kalîçe قالیچه ("ka" uzun okunur. f. i.) : küçük halı.

kalîl قلیل (a. s. kıllet'den.) : az, çok olmıyan [şey]. [zıddı "kesîr" dir].

kalîlen قلیلاً (a. zf.) : az olarak.

kalkale قلقله (a. i.) : **1.** hareket ettirme. **2.** seslenme **3.** Kur'ân'ın tecvîdinde : "kaf, tı, be, cim, dal" harflerinin cezm hallerindeki okunuşları.

kallâb قلاب (a. s. kalb'den.) : **1.** kalıptan kalıba giren, düzenbaz, hîlekâr. **2.** kalpazan, kalp para basan.

kallâş قلاش (a. s.) : kalleş, kancık, hîlebaz, dönek.

kaltabân قلتبان (f. s.) : pezevenk; nâmussuz.

kâlûc کالو (f. i.) : **1.** güvercin. (bkz : kebûter). **2.** küçük parmak.

kâlûs کالوس (f. s.) : ahmak, akılsız. (bkz : ebleh).

kâlûs-âne کالوسانه (f. zf.) : ahmakcasına, akılsızcasına. (bkz : ebleh-âne).

kâlûşe کالوشه (f. i.) : **1.** tencere. **2.** çömlek.

kalyâ, kalye قلیا ، قلیه (f. i.) : deniz nebatlarının (* bitkilerinin) yakılmasiyle meydana gelen tuz.

kalye-i lahmiyye : vet. husye seretânı.

kalye-i mâiyye : vet. husye istiskası.

kalye tuzu : kim. soda.

kalyân قلیان (f. i.) : nargile.

kam' قمع (a. i.) : ezme, kırma; zaptetme.

kâm کام (f. i.) : **1. anat.** ağzın üstü, tavanı, damak. (bkz : kubbet-ül-hanek). **2.** meram, arzu, emel, istek. **Be-kâm** : isteğine kavuşmuş. **Nâ-kâm** : isteğine kavuşmamış. **3.** lezzet, zevk.

kâm u nâ-kâm : ister istemez, elbette.

kamâkım قماقم (a. i. kumkumanın c.) : içine zemzem, mürekkep gibi şeyler konulan yuvarlak testiler.

kamâme قمامه (a. i.) : süprüntülük.

kamârî قماری (a. i. kumru'nun c.) : **zool.** kumrular.

kâm-bahşı کامبخش (f. b. s.) : herkesin isteğini yerine getiren.

kâm-bîn کامبین (f. b. s. c. : kâm-bînân) : kâm görücü, merâmına erdiren, mes'ud, bahtiyar, mutlu. (bkz : kâm-ver).

kâm-bînân كامبينان (f. b. s. kâm-bin'in c.) : kâm görücüler, merâmına erdirenler, mes'udlar, bahtiyarlar, mutlular.

kâm-bînî كامبينى (f. b. i.) : kâm-bînlik, saâdet, bahtiyarlık, mutluluk.

kâm-cû كامجو (f. b. s.) : merâmını, isteğini arıyan, gayesine, maksadına ulaşmak istiyen.

kâme كامه (f. i.) : meram, arzu, maksat. **Bül-kâme** : isteği, arzusu çok olan.

kamer قمر (a. i. c . : akmâr) : **astr.** Ay. (bkz : Mâh).

kamerî قمرى (a. s.) : Ay'a mensup, Ay ile ilgili [müen. kameriyye dir]. **Hurûf-i kameriyye** a. gr. "el" sözünün l harfini okutan harfler : ["elif, be, c, ha, hı, ayn, gayn, fe, kaf, kef, mim, vav, he, ye"]. **Sene-i kameriyye** : arabî aylarına göre hesâbolunan yıl. **Şuhûr-i kameriyye** : ayın tam bir devriyle hesâbedilen aylar, arabî aylar.

kameriyye قمريه (grk. i.) : **1.** çardak. **2.** bahçelerde, mehtaplı gecelerde oturmak üzere, tel veyâ kafes tarzında, kubbeli olarak yapılıp, etrâfı sarmaşık ve sâir güzel, süslü çiçeklerle örtülü bulunan yer, küçük köşk. [Arapça "kamer" kelimesi ile ilgili değildir].

kamet قامت ("ka" uzun okunur. a. i . c. : kamât) : boy, boybos.

kamet alma ("ka" uzun okunur) : cemaatle kılınan farz namazlara başlamadan önce câmi veyâ sâir namazgâh kabûl edilen yerde "kad-kametis-salât" kelimelerinin ilâvesiyle ve fakat yavaş edâ ile müezzinlerce tekrarlanan ezan cümleleri.

kamet-i bâlâ ("ka" uzun okunur.) : uzun boy.

kamet-i dil-cû : ("ka" uzun okunur.) : gönül çeken, hoşa giden boy.

kamet-i ömr ("ka" uzun okunur.) : ömür boyu.

kamet-i şimşâd ("ka" uzun okunur.) : boyu, şimşir ağacı gibi güzel ve düzgün olan.

kâm-güzar كامگذار (f. b. s.) : isteğini elde edebilen.

kamı' قامع ("ka" uzun okunur. a. s.) : kam'eden, kahreden, yok eden.

kam'î قمعى (a. s.) : **bot.** aşağıdan yukarı doğru huni şeklinde gelişen çiçek.

kâmil كامل (a. s. kemâl'den.) : **1.** bütün, tam, noksansız eksiksiz. **2.** kemâle ermiş, olgun. **3.** yaşını başını almış, terbiyeli, görgülü, pişmiş [kimse]. **4.** âlim, bilgin, geniş bilgili [kimse]. **Kâmil-ül-ıyâr** : ayârı tam, karışık veyâ noksan olmıyan. **5. i.** aruz bahirlerinden birinin adı. (bkz: bahr-i kâmil). **6. i.** erkek adı. [müen. : "kâmile"].

kâmilen كاملاً (a. zf.) : noksansız, tam olarak, hep, bütün. (bkz : cümleten, kâffeten, tamâmen).

kâmiliyye كامليه (a. i.) : Ebû Kâmil adında bir şahıs tarafından kurulan bir şîî tarîkatı.

kâmin كامن (a. s.) : **1.** gizli, saklı, belirsiz. **2. fiz.** potansiyel. **3.** pusuda duran. **Tedâî-i kâmin** : **fels. fr. latente (association).**

kamîs قميص (a. i.) : **1.** gömlek. **2. anat.** dölyatağını kaplıyan ince deri. **3. bot.** bâzı nebatların (* bitkilerin) üzerini örten zarlar.

kamîs-i Yûsuf : Hz. Yûsuf'un Mısır'da azîz iken babasına yolladığı gömlek.

kâm-kâr كامكار (f. b. s.) : isteğine ulaşmış, mutlu. (bkz : kâm-rân).

kâm-kârâne كامكارانه (f. zf.) : kâmkâr olana, kutlu, mutlu olana yakışacak sûrette, kutlulukla, mutlulukla.

kâm-kârî كامكارى (f. b. i.) : kâmkârlık, mutluluk, mürâda ermeklik, merâma nâil olmaklık.

kaml, kamle قمل ، قمله (a. i. c.) : bit, kehle. (bkz : şüpüş). **Dâ'ül-kaml** : bitlenme hastalığı [insanlarda].

kâm nâ kâm كام ناكام (f. zf.) : ister istemez. (bkz : hâh nâ hâh).

kâm-perver كامپرور (f. b. s. c. : kâm-perverân) : emel besleyici.

kâm-perverân کامپروران (f. b. s. kâm-perver'in c.) : emel besleyiciler.

kâm-perverî کامپروری (f. b. i.) : kâmper-verlik, emel besleyicilik.

kâm-rân کامران (f. b. s. c. : kâm--rânân) : **1.** kâm sürücü, süren, arzusuna, isteğine kavuşmuş, mutlu. (bkz : kâm-kâr). **2. i.** erkek ve kadın adı.

kâm-rânan کامرانان (f. b. s. kâmrân'ın c.) : kam sürücüler, sürenler, arzusuna, isteğine kavuşmuş olanlar; mutlular.

kâm-râne کامرانه (f. zf.) : kâmrancasına.

kâm-rânî کامرانی (f. i.) : kâmranlık, arzusuna, isteğine kavuşmuş olma, mutluluk.

kâm-revâ کامروا (f. b. s.) : isteğine erişen. (bkz : kâm-rân).

kâm-revâyî کامروایی (f. b. i.) : kâm-revâlık, isteğine erişirlik.

kamtarîr قمطریر (a. s.) : şiddetli, sert.

kamûs قاموس ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** denizin ortası. **2. mec.** lûgat kitabı, * sözlük.

kamûs-i arabî ("ka" uzun okunur.) : Arapça lûgat, * sözlük.

kamûs-i Osmânî ("ka" uzun okunur) : Osmanlıca lûgat, sözlük.

kamûs-i Türkî ("ka" uzun okunur.) : **1.** Türkçe lûgat, * sözlük; **2)** Şemsettin Sâmi Merhûm'un 1317 (1899/1900) yılında yayınladığı Türkçe lûgati.

kâm-ver کامور (f. b. s. c. : kâm--verân) : isteğine kavuşmuş, mutlu. (bkz : kâm--bîn).

kâm-verân کاموران (f. b. s. kâmver'in c.) : isteğine kavuşmuş olanlar, mutlular.

kâm-yâb کامیاب (f. b. s.) : kâm bulucu, bulan, tâlihli, isteğine ulaşmış, bahtiyar, mutlu. (bkz : kâm-bîn).

kân کان (f. i.) : **1.** mâden ocağı, mâden kuyusu. **2.** bir şeyin menbaı, kaynağı.

kân-ı kerem : kerem, bağış kaynağı.

kân-ı merhamet : merhamet kaynağı.

kânâ کانا (f. s.) : câhil; ahmak; idraksiz.

kanâat قناعت (a. i.) : **1.** kısmete râzı olma, bir şeyi yeter görüp fazlasını istememe. **2.** kanma, kanış. **3.** görüş, tahmin.

kanâat-bahş قناعت بخش (a. f. b. s.) : kanaat verici, inandırıcı.

kanâat-kâr قناعتکار (a. f. b. s.) : kanaat eden, kanaat sâhibi; az şeyle yetinen.

kanâat-kâr-âne قناعتکارانه (a. f. b. zf.) : kanaat edene yakışacak sûrette.

kanâdîl قناديل (a. i. kandîl'in c.) : kandiller.

kanâfiz قنافذ (a. i. kunfuz'un c.) : **1.** kirpiler. **2.** dağ fâreleri.

kanas قنص (a. i.) : avlak, av yeri.

kanât قنات (a. i. c. : kanavât) : **1.** yer altında bulunan künk, suyolu. **2. anat.** kanal.

kanâtır قناطر (a. i. kantara'nın c.) : taştan yapılan kemerli büyük köprüler.

kanâtîr قناطير (a. i. kantar'ın c.) : kantarlar.

kanavât قنوات (a. i. kanât'ın c.) : **1.** yer altında bulunan künkler, suyolları. **2. anat.** kanallar.

kanâzı' قنازع (a. i. kunzua'nın c.) : **1.** çocukların başlarındaki perçem. **2.** uzamış saç. **3.** baş tıraş edilirken yer yer bırakılan saç.

Kanber قنبر (a. h. i.) : **1.** Hz. Alî'nin sâdık, vefâkâr kölesi. **2. mec.** bir evin gediklisi.

kand قند (a. i.) : şeker, şeker kamışının donmuş usâresi. (bkz : sükker, şekker).

kand-i leb : dudağın şekeri, dudaktaki tad.

kand-i mükerrer : ed. "güzelin iki dudağı"ndan kinâye.

kandî قندى (a. s.) : **1.** şekerle ilgili. **2.** şekerden yapılmış.

kandîl قنديل (a. i. c. : kanâdîl) : kandil. [aslı : "kındîl" dir].

kandîl-i tersâ : Hıristiyanların kilisede ve başka yerlerde devamlı olarak yaktıkları kandil.

kâne كان (a. fi.) : "oldu, husûle geldi" mânâsına bâzı terkiplere katılır. **Maşa'Allah kâne** : Allah'ın istediği oldu, husûle geldi.

kanevât قنوات (a. i. kanât'ın c.). (bkz : kanavât).

kanfese قنفسه (a. i.) : tespih böceği. (bkz : hunfesâ).

kanıt قانط ("ka uzun okunur. a. s. kunût'dan.) : ümîdi tamâmen sönmüş, ümitsiz, kederli. (bkz : me'yûs, nevmîd).

kânî كانى (a. s.) : kinâye söyliyen, dokunaklı iğneli söz söyliyen.

Kânî كانى (a. h. i.) : XVIII. asır Osmanlı edebiyâtının nazım ve nesir üstadlarındandır. Tokatlı'dır, hezl ve mizah tarzında yazdığı güzel mektuplarla şöhret kazanmıştır. İstanbul'a Sadrâzam Hekimoğlu Ali Paşa ile gelmiştir. (1712 - 1791).

kani' قانع ("ka" uzun okunur. a. s. kanâat'den. c. : kaniûn, kaniîn) : **1.** kanaat eden, yeter bulup fazlasını istemiyen. **2.** inanmış, kanmış. (bkz : mutmain).

kanit قانت ("ka" uzun okunur. a. s. kunût'dan.) : itaatli; bağlı; dindar.

kân-ken كانكن (f. b. i.) : mâden kazıcısı, mâdenci.

kannâd قناد (a. i.) : şeker yapan, şekerci.

kannâs قناص (a. i.) : avcı. (bkz : sayyâd).

kans قنص (a. i.) : av, av avlama. (bkz : sayd).

kansa قنصه (a. i.) : **1.** kuş kursağı. **2.** katı, katıca [kuşlarda].

kantâr قنطار (a. i. c. : kanâtîr) : kantar. [aslı "kıntar" dır].

kantara قنطره (a. i. c. : kanâtır) : taştan yapılan kemerli büyük köprü. (bkz : cisr, pül).

kantâriyye قنطاريه (a. i.) : kantar, tartma ücreti.

kanû' قنوع (a. s.) : kanaatli, kanaat sâhibi.

kanûn قانون ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavânîn) : **1.** devletin teşrî' (* yasama) kuvveti tarafından herkesçe uyulmak üzere konulan her türlü nizam, kaide, * kural. **2.** her hangi bir mevzû üzerindeki kanunu taşıyan kitap.

kanûn-ı askerî : huk. askerlik kanunu, **fr. loi militaire.**

kanûn-ı cezâ : huk. cezâ kanunu, **fr. code pénale.**

kanûn-ı esâsî : huk. fr. loi de constitution.

kanûn-ı mahsûs : huk. husûsî, * özel kanun, **fr. loi spéciale.**

kanûn-ı medenî : huk. medenî kanun, **fr. loi civile.**

kanûn-ı Muhammedî : Fâtih Sultan Mehmet zamânında yapılmış olan kanunnâme.

kanûn-ı ticâret : huk. ticâret kanunu, **fr. code de commerce. 3.** tabîat hâdiselerinin bağlı göründükleri ve dışına çıkamadıkları düzen : cisimlerin düşme kanunu.. gibi. **4.** âdet, yol, yordam.

kanûn-i kadîm : eski âdet.

kanun-üş-şifâ' : İbn-i Sînâ'nın eski hekimliğe dâir olan eseri.

5. müz. ilk defâ olarak Fârâbî tarafından yapıldığı söylenilen, bir köşesi kesik dik dörtgen şeklinde ve dizler üzerinde parmaklarla çalınan bir çalgı.

kânûn کانون (a. i.) : **1.** ateş ocağı. **2.** soba. **3.** mangal. **4.** bir şeyin tutuşup yandığı yer. **5.** kış mevsiminin ilk iki ayı : (Aralık, Ocak).

kânûn-ı evvel (ilk kânun) : Aralık ayı.

kânûn-ı sânî (ikinci kânun) : Ocak ayı.

kanûnen قانوناً ("ka" uzun okunur. a. z.) : kanûna göre, kanûna uyarak, kanûna uygun olarak, kanûn yoliyle.

kanûnî قانونى ("ka" uzun okunur. a. s.) : **1.** kanûna âit, kanûnla ilgili. **2.** kanûn koyan. (bkz : vâzi-ül-kanûn). **3.** iyi kanûn çalan [kimse]. **4.** onuncu pâdişah Sultan Süleyman'ın lâkabı.

kanûniyyet قانونيت ("ka" uzun okunur. a. i.) : **huk.** bir kararın kanûn olması, kanûn hâline girmesi. **Kesb-i kânûniyyet : huk.** kanûniyet kesbetme, kanunlaşma.

kanûn-nâme قانوننامه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : **huk.** kanûn kitabı.

kanûn-nâme-i rumât : ("ka" uzun okunur.) : okçulara (atıcılara) âit usulü bildiren eser.

kanûn-şinâs قانون شناس ("ka" uzun okunur. a. f. b. s. c. : kanûn-şinâsân) : kanûnun inceliklerini bilen [kimse], kanûn ve nizam koyan.

kanûn-şinâsân قانونشناسان ("ka" uzun okunur. a. f. b. s. kanûn-şinâs'ın c.) : kanûnun inceliklerini bilen [kimseler], kanun ve nizam koyanlar.

kanût قنوط (a. s.). (bkz : nevmîd).

ka'r قعر (a. i. c. : kuûr) : **1.** çukur şeyin dibi, dip, nihâyet. **2.** derinlik. (bkz : bün, gavr).

ka'r-ı girdâb-ı mevt : ölüm girdâbının dibi.

ka'r-ı nâ-yâb : [pek derin denizden kinâye olarak] dibi bulunmıyan, dibi bulunmıyacak derecede çukur olan.

ka'r-ı pür-sükûn : durgun dip.

kâr كار (f. i.) : **1.** iş güç, iş. (bkz : amel, fi'l). **2.** kazanç, temettu'.

kâr-ı âkıl : akıllı iş.

kâr-ı kadîm : eski zaman işi.

kâr-ı nâtık : müz. lâdînî Türk müziğinin büyük bir şeklidir. Bu şekli, fihrist peşrev ve saz semâîsi şeklinin söz müziğindeki karşılığı olarak kabul edebiliriz. Kâr-ı nâtık, birbirini tâkiben gelen makamlardan teşekkül etmiştir. Eser, çok zaman aynı makam ile başlayıp biter ve o makamın ismini taşır; eğer başladığı ve bittiği makamlar ayrı ayrı ise, bittiği makamın ismini alır. Güftede dâimâ bir edebî san'at ile üzerinde durulan makam zikredilmiştir; bu sebepten "nâtık" sıfatı verildiği, kolayca anlaşılmaktadır. Bu şekilde eserin "didactique" bir mâhiyet taşıdığını da ilâve etmek lâzımdır. Kâr-ı nâtık eski bestekârlar arasında bir hüner nişânesi olarak rağbet bulmuştur.

kâr-ı revâ : kullanılabilir, işe yarar.

kâr ü bâr : iş güç, kazanç. **3.** meşguliyet; sanat. **4.** işleme, te'sir. **5.** savaş. (bkz : cenk, harb). **Bî-kâr** : işsiz. **Kesb ü kâr** : geçim yolu, san'at; ticâret. **Ser-i kâr** : iş başı.

-kâr ـكار (f. e.) : "-li, -ci, -eden, -edici" eklerinin karşılığıdır; isimleri sıfat yapar : "hîle-kâr, isyân-kâr, füsun-kâr, kanâat-kâr... gibi.

kar' قرع (a. i.) : **hek. 1.** doktorun, hastayı muâyene ederken, ses almak üzere, bir uzva parmakla vurması.

kar'-ı esbaî : hek. doktor, hastanın muâyene edilebilecek yerine sol elinin ayasını koyarak, sağ elinin parmağiyle sol elinin üstüne vurması. **2.** (a. i. c. : karâ'). **1)** kapı çalma; **2)** su kabağı.

karâ' قراع (a. i. kar'ın c.) : **1.** su kabakları. **2.** gülsuyu kapları.

karâbe قرابه (a. i.) : **1.** kırba, büyük testi. **2.** büyük şişe.

karâbet قرابت (a. i. kurb'dan.) : yakınlık, hısımlık, akrabâlık.

karâbet-i ebb : huk. [eskiden] baba ve dedeler tarafından olan karâbet. [baba ve ana bir, veyâ yalnız baba bir kardeşler ve ferileri, yakın ve uzak amcalar ve bunların ferileri gibi].

karâbet-i gayr-i vilâd : fer. usûl ile fürû hısımlığın dışında bulunan kan hısımlığı. [kardeş, amca, hala, dayı, teyze hısımlıkları gibi].

karâbet-i vilâd : fer. usûl ile fürû arasındaki karâbet. [baba ile çocuk, dede ile torun arasındaki karâbet gibi].

karâbet-i kalb : kalb, gönül yakınlığı.

karâbet-i nesebiyye : aynı soydan gelmek sûtiyle meydana gelen aslî hısımlık.

karâbet-i sıhriyye : kız alıp kız vermekle meydana gelen akrabâlık, hısımlık, yakınlık.

karâbîn قرابين (a. i. kurbân'ın c.) : kurbanlar, minnet ve şükrân ifâdesi olmak üzere Allah için kesilen koyun, keçi, sığır, deve v. b.

kâr-âgâh كار آگاه (f. b. s.) : iş bilir; uyanık. (bkz : kâr-âşnâ, kâr-dân, kâr-dîde, kâr-şinâs).

kâr-âgâhî كار آگاهى (f. b. i.) : iş bilirlik, uyanıklık. (bkz : kâr-dânî, kâr-güzârî).

karâin قرائن (a. i. karîne'nin c.) : karîneler, ipuçları.

karanfil قرنفل (a. i.) : **1. g. s.** fildişi oyma ve kakmalarda sapından yukarısı alınmış karanfile benziyen sitilze bir motif. **2. g. s.** çini, tezhip üzerine boya ile ve mezar taşı, yâhut çeşme gibi eserlere kabartma sûretiyle yapılan bir motif.

karanfül قرنفل (a. i.) : **bot.** karanfil.

karanfüliyye قرنفليه (a. i.) : **bot.** karanfilgiller.

karâniyâ قرانيا (a. i.) : **bot.** kızılcık, **lât. cornus sanguinea.**

karâr قرار (a. i.) : **1.** durma. **2.** rahat. **3.** devamlılık, süreklilik. **4.** ölçülülük. **5.** tahmin. **6.** tam ölçü, ne az, ne çok. **7. müz.** şark müziğinde, taksim yaparken ana makama dönüş. **8.** netîceye bağlama. **Ber-karâr** : aynı durumda olan. **Bî-karâr** : kararsız, sebatsız, bir halde durmıyan. **Dûzah-karâr** : durağı cehennem olan.

karâr-ı dâdî : huk. dâvânın görülmesi, kolaylaştırılması ve bir netîceye bağlanması için hazırlayıcı tedbîri bildiren karar : [bir akarın keşif ve muâyenesi hakkında verilen karar gibi].

karâr-ı karîne : huk. dâvânın görülmesini kolaylaştırmak ve bir netîceye bağlanmasını hazırlamakla berâber, bu hükmün ne olacağını ihsâs eden bir tedbîri bildiren karar : [bir kimsenin yemin etmesi lâzım geldiği hakkındaki karar gibi].

karâr-i kat'î : huk. dâvâyı netîcelendiren kat'î (* kesin) karar.

karâr-ı muvakkat : huk. dâvâ görülmeden önce muvakkaten alınması lâzım gelen bir tedbîri gerektiren karar : [dâvâ olunan şeylerin mahzur veyâ tehlikeden korunması için, muvakkaten korunması için, verilen karar gibi].

karâr-ı serî : acele karar.

karar-larında : sularında. (bkz : takrîben).

karâr-dâde قرار داده (a. f. b. s.) : kararı verilmiş; pazarlığı kesilmiş.

karâr-gâh قرارگاه (a. f. b. i.) : **1.** bir yerde oturup karar kılınacak, dinlenilecek yer. **2. ask.** bir ordu kurmay heyetinin bulunduğu yer, merkez. (bkz : ma-asker).

karâr-gîr قرارگير (a. f. b. s.) : kararlaşmış, kararı verilmiş, karâra bağlanmış. (bkz : mukarrer).

karâr-nâme قرارنامه (a. f. b. s.) : verilen karârı bildiren yazı; vekiller heyetinden çıkan resmî emirler.

karâr-yâb قراریاب (a. f. b. s.) : karar bulan, bir yerde oturup dinlenen.

kâr-âşnâ كار آشنا (f. b. s.) : iş bilir, işten anlar. (bkz : kâr-âgâh, kâr-dân, kâr-dîde, kâr-şinâs).

karâtîs قراطيس (a. i. kırtâs'ın c.) : kâğıtlar, kâğıt tabakaları, sahifeler.

kâr-âzmâ كار آزما (f. b. s.) : tecrübeli, görgülü; iş bilen. (bkz : kâr-âzmûde).

kâr-âzmâyî كار آزمايى (f. b. i.) : iş bilicilik, görgülülük. (bkz : kâr-âz-mûdegî).

kâr-âzmûde كار آزموده (f. b. s.) : görmüş geçirmiş, görgülü (bkz : kâr-âzmâ).

kâr-âzmûdegî كار آزمودگى (f. b. i.) : görgülülük, beceriklilik, iş bilicilik. (bkz : kâr-âzmâyi).

kârbân كاربان (f. i.) : kervan.

kârbân-ı râh-ı tecrîd : tecrîd (maddî kaygulardan rûhu sıyırma) yolunun kervanı.

kârbân-serây كاربانسراى (f. b. i.) : kervansaray, şehirlerde, köylerde, yol üzerinde yolcuların, misafirlerin gecelemelerine mahsus büyük han. (bkz : kârvân-serây).

karcığar قارجغار **müz.** Türk müziğinin on iki numaralı basit makamıdır. Zeyn-ül-elhân'da geçtiğine göre en az beş asırlık ise de ancak bir buçuk asırdan beri bestekârlar tarafından kullanılmaktadır. Karcığar, çoşkun hareketlerde bir makam olup Türk halk müziğinde fazla görülür. Makam, uşşak dörtlüsüne hicaz beşlisinin ilâvesinden teşekkül etmiş olup bu iki dizi parçasının birleştiği dördüncü derecedeki "re" (nevâ) güçlüdür. Tabiî durak perdesi "lâ" (dügâh) dır. Donanımına "si" koma ve "mi" bakıyye bemolleri ile "fa" bakıyye diyezi konur. Dizisi inici-çıkıcı bir seyirdedir. Niseb-i şerîfe adedinden yalnız 6 tânesine mâliktir. Orta sekizlideki sesleri, pestden tîze doğru olmak üzere şöyledir : dügâh, segâh, çârgâh, nevâ, hisar, eviç, gerdâniye ve muhayyer.

kârd كارد (f. i.) : bıçak. (bkz : mûs, sikkîn).

kâr-dân كاردان (f. b. s.) : iş bilir, işten anlar. (bkz : kâr-âgâh, kâr-âşnâ, kâr-dîde, kâr-şinâs).

kâr-dânî كاردانى (f. b. i.) : iş bilirlik, uyanıklık.

kâr-dâr كاردار (f. b. s. c. : kâr-dârân) : iş tutan, işi elinde tutan.

kâr-dârân كارداران (f. b. s. kârdâr'ın c.) : iş tutanlar, işi elinde tutanlar.

kâr-dîde كارديده (f. b. s. c. : kâr-dîdegân) : iş bilir, uyanık, tecrübeli (bkz : kâr-âgâh, kâr-âşnâ, kâr-âzmûde, kâr-dân, kâr-şi-nâs).

kâr-dîdegî كار ديدگى (f. b. i.) : kâr-dîde'lik.

kâr-fermâ كار فرما (f. b. i. c. : kâr-fermâyân) : iş buyuran, iş buyurucu. (bkz : âmir, hâkim).

kâr-fermâyân كار فرمايان (f. b. i. kâr-fermâ'nın c.) : iş buyuranlar, iş buyurucular.

kâr-fermâyî كار فرمايى (f. b i.) : iş buyurma, iş buyuruculuk.

kâr-gâh كارگاه (f. b. i.) : iş yeri, fabrika. (bkz : kâr-hâne [1]). [nazımda : "kâr-geh" şeklinde geçer].

kâr-gâh-ı kün fekân : kâinat ve kâinatta olan bütün şeyler.

kâr-gen كارگن (f. b. s.). (bkz : kâr-ger).

kâr-ger كارگر (f. b s.) : **1.** iş yapan, iş işliyen, işleyici. **2.** te'sirli, nufuzlu.

kâr-gil كارگل (f. b. i.) : kerpiç binâ.

kâr-gîr كارگير (f. b. s.) : **1.** iş tutan, iş tutucu. **2. o.** taştan veyâ tuğladan yapılmış binâ.

kâr-güzâr كارگذار (f. b. s. c. : kâr-güzârân) : iş beceren, elinden iş gelen becerikli. (bkz : kâr-âgâh, kâr-âşna, kâr-âzmâ, kâr-dân, kâr-perverd, kâr-sâz).

kâr-güzârân كارگذاران (f. b. i. kâr-güzâr'ın c.) : iş becerenler, elinden iş gelenler, becerikliler.

kâr-güzârî كارگذارى (f. b. i.) : iş bilirlik, beceriklilik. (bkz : kâr-âgâhî, kâr-âzmâyî, kâr-azmûdegî, kâr-dânî).

karh قرح (a. i.) : 1. yaralama, yaralanma. **2.** vücutta çıkan çıban.

karha قرحه (a. i. c. : kurûh) : yara; ülser. (bkz : cerîha). [aslı "kurha" olduğu halde "karha" şekli yaygındır].

karha i âkile : hek. etrâfını yiyip, gittikçe genişliyen yara.

karha-i efrenciyye : hek. firengi yarası.

karha-i redîe : hek. güç iyileşen kötü bir yara.

kâr-hâne كارخانه (f. b. i.) : **1.** iş yeri, iş işlenen yer. (bkz : kâr-gâh). **2.** süt evi, süt satılan yer, süt fabrikası. **3.** * genel ev. (bkz : umûm-hâne). (bkz : mûmesât).

kari' قارى ("ka" uzun okunur. a. i. kırâat'den. c. : kurrâ) : **1.** kıraat eden, okuyan, okuyucu. **2.** Kur'ân'ı usûlünce okuyan.

kari قارى ("ka" uzun okunur. a. i.) : kariyye ahâlîsinden, köylü.

karia قارعه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavâri') : **1.** pek şiddetli rüzgâr. **2.** ansızın gelen büyük belâ. **3.** kıyâmet. **4.** belâdan kurtulmak üzere okunan : "el-Kariatü.." sûresi.

kariat قارئات ("ka" uzun okunur. a. i. karie'nin c.) : kıraat eden, okuyan [kadınlar].

karîb قريب (a. s. kurb'dan. c. : akribâ) : yakın, yakın olan, uzak olmıyan; soyca yakın. **An-karîb** : yakında, bir zaman sonra, çok vakit geçmeden; soyca yakın olan.

karîben قريباً (a. zf.) : yakında, bir zaman sonra, çok vakit geçmeden; soyca yakın olan, olarak.

karîb-ül-ahd قريب العهد (a. zf.) : yakın zamanda.

karie قارئه ("ka" uzun okunur. a. i. kari'den. c. : kariât) : kıraat eden, okuyan [kadın].

karîh قريح (a. s.) : **1.** yaralı. **2.** çıbanlı.

karîha قريحه (a. i.) : **1.** insanda kendiliğinden hâsıl olan fikir ve niyet. **2.** tabîat. **3.** fikir kuvveti, bir fikri meydana koyma hassası; yapılacak bir iş için husûle gelen fikir.

karîha-i sabîha : pâdişahın isâbetli reyi, fikri.

karîha-zâd قريحه زاد (a. f. b. s.) : karîhadan meydana gelen, karîhadan doğan.

karîn قرين (a. s. c. : kurenâ) : **1.** yakın. (bkz : karîb). **2.** bir şeye sâhip olan, bir şeye nâil olan. **3.** hısım, komşu, arkadaş gibi yakın olanlardan her biri. **4.** pâdişahın dâimî sûrette yakınında bulunan, mâbeyinci. **Ser-karîn** : baş mâbeyinci.

karîn-i evvel : baş mâbeyinci.

karîn-i re'y-i sâib : isâbetli, düşünceye uygun.

karîn-i sânî : ikinci mâbeyinci.

karîne قرينه (a. i. c. : karâin) : karışık bir iş veyâ mes'elenin anlaşılmasına, çözülmesine yarıyan hal, ipucu. (bkz : emâre).

karîne-i katıa ("ka" uzun okunur) : **huk.** lâyık olan dereceye varan emâre : [birinin, elinde kanlı bir bıçakla bir evden çıktığı sırada, o evde henüz öldürülmüş biri görülünce, evden çıkan kimsenin, ölenin katili olduğuna hükmetmek gibi].

karîne-i katıa-i kanûniyye : **huk.** hükmün sebeplerinden olan yemin, şâhitlik.. v. s.

karîne-i kâtıa-i takdîriyye : bir tüccarın, ticâreti meslek edinip, devamlı olarak bu işle meşgul olması gibi.

karîr قرير (a. s.) : sevinmiş. (bkz : memnûn, mesrûr, şâd).

karîr-ül-ayn : gözü aydın. (bkz : rûşen-çeşm).

kârîz كاريز (f. i.) : keriz, yer altı lâğımı.

karm قرم (a. i. c. : kurûm) : değerli insan.

karn قرن (a. i.) : **1.** boynuz.

karn-ı zaby : geyiğin başındaki çatal boynuz. **2.** yüz yıllık zaman. **3.** vakit, zaman. **4.** (s. c. : akrân) : yaşdaş, bir yaşta olan.

karn-ül-cerâd : **zool.** çekirgenin başındaki uzun tüy.

karnâbît قرنابيت (a. i.) : **bot.** karnıbahar.

kâr-nâme كارنامه (f. b. i.). (bkz : kâr-nümâ [2]).

karneyn قرنين (a. i. s.) : iki boynuz. **Zül-karneyn** : **1)** Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen ve nebî mi, velî mi olduğunda tereddüt edilen zat; **2)** (rivâyete göre) Büyük İskender.

kâr-nümâ كارنما (f. b. s.) : **1.** iş, menfaat gösteren. **2.** usta çıkacak çırakların, ustalıklarını göstermek üzere yaptıkları örneklik iş.

kâr-perdâz كارپرداز (f. b. s.) : **1.** iş düzenliyen. **2. i.** şehbender, konsolos.

kâr-perverd كارپرورد (f. b. s.) : iş yapan, becerikli. (bkz : kâr-güzâr, kâr-sâz).

karr قـر (a. i.) : **1.** soğuk geçme [birine]. **2.** karar. **Yevm-ül-karr** : kurban bayramının ikinci günü; kurban Bayramında hacıların, Mina'da beklediği iki gün.

karr-ül-ayn : 1) gözünün aydın olacağı nesne. (bkz : karîr-ül-ayn); 2) su teresi denilen bir nebat (* bitki).

karrâ' قراء (a. s. c. : karrâûn) : güzel okuyan. **Hâfız-ı karrâ'** : güzel okuyan hâfız.

karrâûn قراؤن (a. i. karrâ'ın c.) : güzel okuyanlar.

kâr-sâz كارساز (f. b. s.) : iş işliyen, becerikli. (bkz : âmil, fâil, kâr-perverd).

kâr-şinâs كارشناس (f. b. s. c. : kâr-şinâsân) : iş bilir, işten anlar. (bkz : kâr-âgâh, kâr-âşnâ, kâr-dân, kâr-dîde).

kâr-şinâsân كارشناسان (f. b. s. kârşinâs'ın c.) : iş bilirler, işten anlıyanlar.

kâr-şinâsî كارشناسى (f. b. i.) : iş bilirlik, iş anlayıcılık.

Karûn قارون ("ka" uzun okunur. a. h. i.) : **1.** benî israîl'de zenginliğiyle meşhur olan bir insan, Krezüs. **2.** [bu isimden kinâye olarak] çok zengin kimse.

karûre قاروره ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kavârîr) : **1.** gözün siyahı, göz bebeği. **2.** sırçadan yapılan kap. **3.** sidik kabı, ördek.

kârvân كاروان (f. i.) : kervan, kafile, yolcu katarı. (bkz : kârbân).

kârvân-kırân كاروان قيران (f. t. b. i.) **astr.** kervankıran, zühre (venüs) gezeğeni.

kârvân-serây كاروانسراى (f. b. i.) : kervansaray. (bkz : kârbân-serây).

karye قريه (a. i. c. : kurâ) : köy. (bkz : kasaba). **Ehl-i karye** : köylü. **Karyet-ün-neml** : karınca yuvası.

karyet-ün-nahl : arı yuvası; kovan.

Karyet-ül-ensâr قرية الانصار (a. b. i.) : Medîne-i Münevvere.

karz قرض (a. i.) : **1.** ödünç verme, ödünç alma. **2.** ödünç verilen veyâ alınan şey; borç.

karz-ı hasen : fâizsiz verilen borç.

kâr-zâr كارزار (f. i.) : ceng, kavga, savaş.

kârzâr-ı düşvâr : zor savaş.

kâr-zâr-gâh كارزارگاه (f. b. i.) : savaş yeri, savaş meydanı.

karzen قرضاً (a. zf.) : borç olarak, ödünç olarak.

kas'a قصعه (a. i. c. : kısâ') : çanak; tabak.

kasab قصب (a. i.) : **1.** kamış, saz; şeker kamışı.

kasab-üs-sükker : **bot.** şeker kamışı. **2. anat.** parmak kemikleri. **3. anat.** bronş, nefes borusu. **4.** ince dokunmuş keten.

kasab-ı Mısrî : Mısır'da dokunmuş olan keten bezi.

kasab-ül-Hind : içi dolu Hind kumaşı.

kasab-üs-sabak : emsâline, benzerlerine üstün gelen kimsenin kazandığı mükâfat; ödül.

kasaba قصبه (a. i. c. : kasabât) : **1.** kasaba, nefes borularından her biri; boğum. **2.** köy.

kasabât قصبات (a. i. kasaba'nın c.) : **1.** nefes boruları, bronşlar. **İltihâb-ı kasabât** : akciğer borularında meydana gelen kızarma ve öksürük.

kasabât-ür-rie : **anat.** akciğer nefes boruları. **2.** kasabalar.

kasabî قصبى (a. s.) : **bot.** * kamışsı, kamışımsı.

kasâid قصائد (a. i. kasîde'nin c.) : **ed.** kasîdeler. (bkz : kasîde).

kas'a-lîs قصعه ليس (a. b. s.) : çanak yalayıcı, dalkavuk. (bkz : kâse-lîs, müdâhin).

kasâme قسامه (a. i.) : katili bilinmiyen kimsenin bulunduğu yer halkından elli kişiye yemin ettirme.

Kâsâniyye كاسانيه (f. h. i.) : nakş-i bendiyye tarîkati şûbelerinden biri. [kurucusu : Şemsüddîn Ahmed-ül-Kâsânî'dir].

kasara قصره (a. i.) : den. gemilerin baş ve kıç taraflarında, güverteden daha yüksek yapılan güverte.

kasâret قصارت (a. i.) : kasîr olma, kısa olma.

kasas قصص (a. i.) : **1.** bildirme, anlatma, hikâye etme. **2.** izi sürme. **Ahsen-el-Kasas** (kıssaların en güzeli). Hz. Yûsuf kıssası. **Sûre-i Kasas** : Kur'ân'ın 28. sûresi. **3. g. s.** bir yazı sitili.

kâsât كاسات (a. i. ke's'in c.). (bkz : küûs).

kasâvet قساوت (a. i.) : **1.** sertlik, katılık. (bkz : salâbet). **2.** gam, keder, tasa. [bizde, "çekmek" fiiliyle dâimâ ikinci mânâsı kullanılır].

kasâvise قصاوسه (a. i. kıssîs'in c.) : keşişler, papazlar. (bkz : ruhbân).

kasd قصد (a. i.) : **1.** niyet, kurma. **2.** bile bile yapma. **3.** bir işe bilerek, istiyerek girişme. **4.** dövme, öldürme, yaralama gibi işlere kalkışma. **An kasdin** : bile bile, istiye istiye. **Sû-i kasd** : [habersiz olarak] öldürmeye kalkışma. **5.** saldırma [birine].

kasden قصداً (a. zf.) : niyetli olarak, bile bile, istiyerek. (bkz : amden).

kasdî قصدى (a. s.) : kasdederek, niyetle, istiyerek, bile bile yapılan.

kâse كاسه (f. i.) : **1.** çiniden, fağfurdan, billûrdan, porselenden, mâdenden veyâ topraktan yapılmış çanak. **2.** bâzı nesnelerin kâse gibi olan çukuru. **3. anat.** başı kaplıyan, beyni örten kemik.

kâse-i çeşm : **anat.** göz çukuru.

kâse-i ser : kafatası. **4.** Osmanlı alfabesindeki : sin (س), şın (ش) sad (ص), dad (ض) harflerinin çanağı.

kâse-bend كاسه بند (f. b. s.) : **1.** kırılmış, çatlamış. **2.** kâse ve benzerleri gibi şeyleri tâmir eden [kimse].

kâse-ger كاسه گر (f. b. i.) : kâse yapan, kâseci.

kâse-lîs كاسه ليس (f. b. s. c. : kâse-lîsân) : çanak yalayıcı, dalkavuk. (bkz : müdâhin).

kâse-lîsân كاسه ليسان (f. b. s. kâse-lîs-in c.) : çanak yalayıcılar, dalkavuklar.

kâse-lîsâne كاسه ليسانه (f. zf.) : dalkavukça.

kasem قسم (a. i.) : yemin, and. (bkz : half). **Maal-kasem** : yemin ile berâber, yemin ederek, andiçerek. (bkz : sevgend).

kasem bi-llâh : Allah'ın kutsî adına olan yemin. (bkz : yemîn bi-llâh).

kasıf قاصف ("ka" uzun okunur. a. s.) : çok gürliyen, gürleyici. **Ra'd-ı kasıf** : şiddetli gök gürültüsü.

kasım قاسم ("ka" uzun okunur. a. s. kısmet'den.) : **1.** taksim eden, ayıran, bölen. **2. mat.** bölen.

kasım-ı müşterek ("ka" uzun okunur) : **mat.** ortak-bölen.

kasım-ı müşterek-i a'zam ("ka" uzun okunur.) : **mat.** en büyük ortak-bölen.

kasım قاصم ("ka" uzun okunur. a. s. c. : kavâsım) : kırıcı, ezici, ufaltıcı.

kasıma قاسمه ("ka" uzun okunur. a. s.) : **mat.** diskriminan, **discriminant.**

kasır قاسر ("ka" uzun okunur. a. s. kasr'dan.) : zorla işleten.

kasır قاصر ("ka" uzun okunur. a. s. kusûr'dan.) : **1.** kısa. (bkz : kütah).

kasır-ül-yed (eli kısa) : âciz, beceriksiz **2.** kusurlu.

kasır-âne قاصرانه ("ka" uzun okunur. a. zf.) : âcizâne, beceriksizcesine.

kasıret-üt-tarf قاصرة الطرف ("ka" uzun okunur. a. it.) : kocasından başkasına bakmıyan, iffetli kadın.

kasî, kasiye قاسى ، قاسيه ("ka" uzun okunur. a. s. kasvet'den.) : duygusuz. **Kalb-i kasî** : hissiz, duygusuz kalb, katı yürek.

kâsib كاسب (a. s. kesb'den.) : kesbeden, kazanan, kazanmak için çalışan, kazanç sâhibi. **El-kâsibü habîlullah** : kazanan, kazanmak için çalışan, Allah'ın sevgili kuludur.

kasid قاصد ("ka" uzun okunur. a. s. kasd'den. c. : kasidân) : **1.** kasdeden, tasarlıyan; kıyan. **2. i.** postacı, haberci, tatar, ulak.

kâsid كاسد (a. s. kesâd'dan.) : sürümsüz, geçmez, aranmaz. (bkz : kesîd).

kasîd قصيد (a. i.) : kasîde. **Beyt-ül-kasîd** : kasîdenin en seçkin beyti.

kasidân قاصدان ("ka" uzun okunur. a. s. kasid'in c.). (bkz : kasid).

kasîde قصيده (a. i. c. : kasâid) : **ed.** onbeş beyitten aşağı olmamak, bütün beyitlerin ikinci mısra'ları en başta bulunan mısra' ile kafiyeli bulunmak ve daha çok büyükleri övmek üzere yazılan nazım.

kasîd-i tevdîiyye : **ed.** hürmetkârlardan yâhut sevdiklerden birinden ayrılma münâsebetiyle yazılan şiir.

kasîde-gû قصيده گو (a. f. b. s.) : **ed.** kasîde söyliyen, kasîde yazan. (bkz : kasîde-serâ).

kasdîde-gûyî قصيده گويى (a. f. b. i.) : **ed.** kasîde söyleyicilik, kasîde yazıcılık.

kasîde-perdâz قصيده پرداز (a. f. b. s. c. : kasîde-perdâzân) : **ed.** kasîde düzenliyen, kasîde yazan.

kasîde-perdâzân قصيده پردازان (a. f. b. s. kasîde-perdâz'ın c.) : **ed.** kasîde tanzîm edenler, kasîde yazanlar.

kasîde-perdâzî قصيده پردازى (a. f. b. i.) : **ed.** kasîde tanzîm edicilik, kasîde yazıcılık.

kasîde-serâ قصيده سرا (a. f. b. s. c. : kasîde-serâyân) : **ed.** kasîde söyliyen, kasîde yazan. (bkz : kasîde-gû).

kasîde-serâyân قصيده سرايان (a. f b. s. kasîde-serâ'nın c.) : **ed.** kasîde söyliyenler, kasîde yazanlar.

kasîl قصيل (a. i.) : hayvanlara yedirmek üzere vaktinden önce biçilen yeşil ot.

kâsir كاثر (a. i. kesîr'den.) : çok olan. (bkz : kesîr).

kasîr قصير (a. s. kasr'dan.) : kısa, boysuz. **Seyl-i kasîr** : düz yerlerden akan sel, su.

kasîr-ül-akl : aklı kısa.

kasîr-ül-himme : himmeti az olan.

kasîr-ül-basar : miyop.

kasîr-ül-kame : boyu kısa, kısa boylu.

kasîr-ün-neseb : babası namlı olduğundan ecdâdını saymaktan çekinen [kimse].

kasîr-ür-re's : kısa kafalı, brakisefal.

kâsir كاسر (a. s. kesr'den.) : kesreden, kıran.

kâsir-ül-esnâm : putları kıran. [Hz. İbrâhîm'in lâkabı].

kâsir-ül-hacer (taş kıran) : **bot.** kaya koruğu.

kasîre قصيره (a. s.) : evinde habsedilip dışarı çıkarılmıyan [kadın].

kasr قسر (a. i.) : zorla iş gördürme, zorâki işletme.

kasr قصر (a. i.) : **1.** kısa kesme, kısaltma, kısma. **Îcâz-ı kasr** : **ed.** söylenişte hiç bir hazf olmadığı halde, ibârenin mânâca zengin ol-

ması : [re's-ül-hikmeti mahâfet-Ullah : hikmetin başı Allah korkusudur] gibi. **Edât-ı kasr : gr.** "ancak, sâde, yalnız" gibi edatlar.

kasr-ı yed : el çekme, vazgeçme. (bkz : ferâgat). **2.** azaltma, kesme; eksiklik.

kasr-ül-basar : hek. uzağı görememe, miyopluk, **fr. myopie. 3. ed.** ibârenin çok kısaltılması. **4. ed.** aruzda, tef'ile'nin son harfinin düşürülmesi : ["fâilâtün"ün "fâilât" olması gibi].

kasr-ı hakîkî : ed. kelimenin aslında okunuşça kısa olması.

kasr-ı izâfî : ed. kelimenin izâfî sûrette kısa okunması.

kasr-ı vaz'î : ed. kelimenin kullanış şeklinde kısa okunması.

kasr-ı zevkî : ed. kelimenin edebî zevk sevkiyle kısa okunması.

kasr قصر (a. i. c. : kusûr) : köşk, kâşâne, saray.

kasr-ı adl : tar. Topkapı sarayında dîvan yerinde vezîr-i a'zamla vezirlerin oturdukları yerin üstündeki demir parmaklıklı ve siyah perdeli penceresi olan köşk.

kasr-i cennet : cennet köşkü.

kasr-ı Sâdâbâd : Sâdâbât köşkü.

kasrî قسری (a. s.) : zorla. (bkz : cebrî). **Harekât-ı kasriyye :** cebrî hareketler.

kasriyyet قسریت (a. i.) : zorlama hâli.

kass قص (a. i.) : **anat.** göğüs. (bkz : sadr).

kassâb قصاب (a. i.) : kasap.

kassâbiyye قصابیه (a. i.) : kasaba verilen kasaplık, hayvan kesme ücreti.

kassâm قسام (a. s. ksmet'den.) : **1.** vârisler, mirasçılar arasında mîrâsı taksim eden ve küçüklerin hakkını koruyan şerîat me'mûru. **2. s.** kısım kısım ayıran, kısım kısım veren.

kassâr قصار (a. i.) : çırpıcı.

kassâriyye قصاریه (a. h. i.) : ilk devre melâmiliği hakkında kullanılan bir tâbir [Ebû Sâlih Hamdun bin Ahmed bin Ammar-ül-Kassâr-ül-nişâbûriye nispetle bu adı almıştır].

kassâs قصاص (a. s.). (bkz : kıssa-han).

kassî قصی (a. s.) : göğüsle ilgili. (bkz : sadrî).

kâst کاست (f. s.) : eksik, noksan, kusur. (bkz : kem). **Bî kem ü kâst :** eksiksiz, noksansız, kusursuz.

kastâl قسطال (a. i.) : şeker tozu.

kâstâr کاستار (f. s.) : yalancı.

kâste کاسته (f. s.) : eksilmiş, eksik, noksan.

kasûmât قسومات (a. i.) : Suriye ve hassâten Sayda eyâletinde sâhiplerinin münkariz olması dolayısiyle mahlûlen hazîneye intikal eden arâzînin îcârı.

kasvet قسوت (a. i.) : **1.** katılık, sertlik. **2.** merhametsizlik, acımazlık. **3.** sıkıntı, gönül darlığı. [bizde üçüncü mânâsı kullanılır].

kasvet-bahş قسوت بخش (a. f. b. s.) : kasvet, sıkıntı veren.

kasvet-efzâ قسوت افزا (a. f. b. s.) : iç sıkan, iç sıkıntısını artıran.

kasvet-engîz قسوت انگیز (a. f. b. s.) : iç sıkan, iç sıkıntısı veren.

kasvet-nâk قسوت ناك (a. f. b. s.) : sıkıntılı, iç sıkan. (bkz : mukassî).

kâş کاش (f. e.). (bkz : kâşâ, kâşk, kâşki).

kâşâ کاشا (f. e.). (bkz : kâş, kâşk, kâşki).

kâşâne کاشانه (f. i.) : **1.** mükemmel ev, köşk, mâlikâne. **2.** yuva. (bkz : âşiyân, âşiyâne, me'vâ).

kaş'arîre قشعریره (a. i.) : ürperme [tüyler].

kâşâne-i mürgan ("ka" uzun okunur.) : kuş yuvası.

kâşî كاشى (f. i.) : Îrân'ın Kâşan şehrinde yapılan bir çeşit çini, çini fayans.

kâşif كاشف (a. s. keşf'den.) : **1.** keşfeden, bulan, meydana çıkaran.
kâşif-i esrâr-ı nihân : gizli sırları keşfeden, kerâmet sâhibi. **2.** erkek adı.

kâşî-ger كاشيگر (f. b. i.) : **g. s.** çinici, çini yapan sanatkâr.

kâşk كاشك (f. e.). (bkz : kâş, kâşâ, kâşki).

kâşki كاشكى (f. e.) : keşke, dilek anlatan cümlelerin başına getirilerek : "ne olurdu" gibi, özleme veyâ pişmanlık anlatır. (bkz : kâş, kâşâ, kâşk).

kaşr قشر (a. i.) : bir şeyin kabuğunu soyma.

kat' قطع (a. i.) : **1.** kesme, kesilme; biçme. **2.** halletme, karar verme, sona erdirme, bitirme.
kat'-i alâka : ilgiyi kesme.
kat'-ı da'vâ : dâvâyı halletme.
kat'-ı hayât : hayâtın kesilmesi, ölüm. **3.** geçme, ilerleme, yol alma.
kat'-i merâhil : merhaleleri, konak yerlerini geçme, yol alma.
kat'-i merâtib : rütbeleri geçme, büyük rütbeye geçme.
kat'-ı mesâfe : yol alma.
kat'-ı mükâfî : parabol.
kat'-ı münâsebet : ahbaplığı kesme.
kat'-ı nâkıs : **geo.** elips.
kat'-ı nazar : bakışı kesme, bakmama. **4. g. s.** kağıtları oymak sûretiyle dantel gibi süslü şekiller meydana getirme sanatı.
kat'-ı tarîk : yol kesicilik.
kat'-ı zâid : **geo.** hiperbol. **5. ed.** sözün te'sîrini artırmak ve dinleyenin anlayışına bırakmak için lâkırdıyı bitmeden kesiverme : "imtihan geliyor, çalışın, yoksa..." gibi.

katâif قطائف (a. i. katîfe'nin c.) : **1.** tüylü, saçaklı havlular; ehramlar. **2.** bilinen tatlı, kadayıf. [kelime "katâyif" şeklinde de kullanılır].

katâr قطار (a. i.) : **1.** birbiri ardınca sıralanmış hayvan sürüsü, dizisi. **2.** bir lokomotifin arkasında bulunan vagonların hepsi, tren. [kelimenin aslı : "kıtâr" dır].

katarât قطرات (a. i. katre'nin c.) : katreler, damlalar.
katarât-ı bârân : yağmur damlaları.
katarât-ı semîne : kıymetli damlalar.
katarât-ı semîne-i rahmet : rahmetin, (yağmurun) kıymetli damlaları.
katarât-ı şâdî : sevinç damlaları, yaşları.
katarât-ı uyûn : göz yaşları. (bkz : eşk, sirişk).

kat'en قطعاً (a. zf.) : aslâ, hiç bir vakit.

kater قطر (a. i. katre'nin c.) : damlalar. (bkz : katarât).

katf قطف (a. i.) : **1.** meyva devşirme. **2.** devşirme mevsimi, bağ bozumu.

katı' قاطع ("ka" uzun okunur. a. s. kat'dan.) : **1.** kat'eden, kesen; durduran.
katı-ı hümmâ : sıtmayı kesen, durduran. **2.** keskin kılıç. **3. geo.** kesen, sekant.

katıa قاطعه ("ka" uzun okunur. a. s.) : **1.** katı'ın müennesi. **2. i. g. s.** katı' sanatı ile yapılmış dantel gibi kâğıt oyması eser.

katıbe قاطبه ("ka" uzun okunur. a. i.) : hep, bütün, cümle, kâffe.
katıbe-i ahvâlde : cemî-i ahvalde.

katıbe-ten قاطبةً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : **1.** tamâmiyle, bütüniyle, hepsi. (bkz : cümleten, kâffeten). **2.** hiçbir zaman, aslâ.

katın قاطن ("ka" uzun okunur. a. s. c. : kuttân) : oturan, yerli.

kat'î قطعى (a. s.) : kesip atan, tereddüde mahal bırakmıyan, kesin.

katîa قطيعه (a. i. c. : katâi') : **1.** kesme; kırılma; ilgiyi kesme. **2.** arâzî. **3.** vergi.

kâtib كاتب (a. i. kitâbet'den. c. : ketebe, küttâb) : kitâbet eden, yazan, yazıcı; usta yazıcı.

kâtib-i adl : noter.

kâtib-i ezelî (levh-i mahfûz'u yazmış olan) : Allah.

kâtib-i felek : **meteor** : Merkür (Utârid).

kâtib-i husûsî : [büyük bir zâtın kullandığı] husûsî kâtib, * özel kâtib.

kâtib-i sırr : gizli şeyler yazdırılan kâtip.

kâtib-i vahy : Hz. muhammed'in, nâzil olan Kur'an âyetlerini söyleyip yazdırdığı zat. **Ser-kâtib** : başkâtip.

kâtib-ül-hurûf : elde mevcud mektup veyâ kitabı yazan. [müen : "kâtibe"]. (bkz : râkım-ül-hurûf).

kâtib-âne كاتبانه (a. zf.) : kitâbet usûlüne göre, kâtipçesine.

Kâtib Çelebi : كاتب چلبي (a. h. i.) : ulemâ arasında bu adla, dîvan ehlince Hacı Halîfe ünvanları ile tanınmış olan bu zat, XVII. asır Türk ilim dünyâsının müsbet düşünceyi temsîl eden, kuvvetli ve bâriz bir simâsı olup, büyük bir yekûn tutan eserlerinin kıymet ve ehemmiyeti, Avrupa'da büyük bir dikkat ve alâka uyandırmıştır. Büyük bir bibliyografya kamûsu olan "Keşf-üz-zunûn" adlı eserini yirmi yılda meydana getirmiştir : (1609 - 1658).

katîfe قطيفه (a. i. c. : katâif) : **1.** kadife. **2. bot.** bir nevi çiçek.

katîl قتيل (a. s. c. : katlâ, kutelâ) : öldürülmüş kimse. (bkz : maktûl).

katil قاتل ("ka uzun okunur. a. s. katl'den.) : **1.** katleden, öldüren. **Semm-i kâtil : hek.** derhal öldüren zehir. **2. i.** adam öldüren kimse.

katil-i gayr-i müteammid ("ka" uzun okunur.) : **huk.** kavgá esnâsında hiddetle bir kimseyi öldüren.

katil-i ma'fuv ("ka" uzun okunur) : **huk.** can ve ırzını korumak için saldıranı öldüren.

katil-i muhti ("ka" uzun okunur) : kasit ve tasavvurla berâber münâzaa gibi bir sebep de olmaksızın bir kimsenin yanlışlıkla ölümüne sebebolan kimse.

kâtim كاتم (a. s. ketm'den.) : ketmeden, sır saklıyan. (bkz : ketûm).

kâtim-i esrâr : sır tutan.

kat'iyyen قطعياً (a. zf.) : **1.** kat'î olarak, * kesîn olarak. **2.** hiçbir zaman, aslâ.

kat'iyyet قطعيت (a. i. : kat'îlik, kesinlik.

katl قتل (a. i.) : öldürme.

katl-i âmm : zaptolunan bir yerin, irili ufaklı bütün halkını kılıçtan geçirme.

katl-i amd : **huk.** kasden, bilerek öldürme [birini].

katl-i hatâ' : **huk.** kasit olmadan, yanlışlıkla öldürme [birini].

katl-i nefs : [evvelce] intihar.

katl-i nüfûs : adam öldürme.

katl-i şibih-i amd : **huk.** katli câiz olmıyan birini, yaralayıcı bir âletle öldürme.

katlâ قتلا (a. s. katîl'in c.) : öldürülmüş kimseler. (bkz : kutelâ).

katnâniyye قطنانيه (a. h. i.) : **tas.** sofiyenin büyüklerinden Ahmed-ür-rufâî tarafından kurulan rufâî tarîkati kollarından biri. [kurucusu Seyyit Hasan-ül-Katnânî'ye nisbetle bu adı almıştır].

katrân قطران (a. i.) : katran.

katre قطره (a. i. c. : kater, katarât) : damla, damlıyan şey.

katre-i bârân : yağmur damlası.

katre katre : damla damla.

katre-cû قطره جو (a. f. b. s.) : bir damla arıyan.

katre-feşân قطره فشان (a. f. b. s.) : damla saçan.

katt قط (a. i.) : katı bir şeyi enine kesme, yontma.

kattâ' قطاع (a. s.) : **1.** daha (en, pek, çok) kat'eden, edici, kesici. **2. g. s.** kâğıtları oymak sûretiyle dantel gibi süslü yapraklar yapan sanatkâr.

kattâl قتال (a. s. katl'den.) : çok katleden, çok öldürücü.

kaûr قعور (a. s.) : **1.** (en, pek, çok) derin. **Bahr-i kaûr :** pek derin deniz. (bkz : kaîr). **2.** çölde, rüzgârın yığdığı kum tepeleri, * kumul. (bkz : eksibe).

kavâbil قوابل (a. i. kabile'nin c.) : ebeler.

kavâdih قوادح (a. s. kadiha'nın c.) : adam çekiştiriciler, zemmediciler, kötüleyiciler.

kavâdim قوادم (a. i. kadime'nin c.). (bkz : kadime).

kavâfî قوافى (a. i. kafiye'nin c.) : kafiyeler. (bkz : kafiye).

kavâfil قوافل (a. i. kafile'nin c.) : **1.** birlikte yolculuk eden topluluklar, zümreler, fırkalar. **2.** takım takım, sıra sıra gönderilen şeyler.
kavâfil-i güzerân : geçici, geçen kafileler.

kavâid قواعد (a. i. kaide'nin c.) : **1.** kaideler, usuller (* kurallar).
kavâid-i siyâset : siyâset kaideleri. **2.** [eskiden] gramer.

kavâim قوائم (a. i. kaime'nin c.) : kaimeler. (bkz : kaime).

kavâkiz قواقيز (a. i. kakuze'nin c.) : boş maşrapalar.

kavâlib قوالب (a. s. kalıb'ın c.) : kalıplar. [aslı Farsça : "kâlbed" dir].

kavânîn قوانين (a. i. kânun'un c.) : kanunlar. (bkz : nevâmîs, desâtîr).
kavânîn-i askeriyye : askerî kanunlar.
kavânîn-i cezâiyye : cezâ kanunları.
kavânîn-i ilâhiyye : ilâhî kanunlar.
kavânîn-i mer'iyye : riâyet olunan kanunlar.
kavânîn-i tabîiyye : tabîat kanunları.

kavâri' قوارع (a. i. karia'nın c.) : **1.** şiddetli esen rüzgârlar. (bkz : avâsıf, kavâsıf). **2.** ansızın gelen büyük belâlar. **3.** kıyâmetler. **4.** belâdan kurtulmak üzere okunan duâlar.
kavâri-i Kur'ân : el-Kariatü sûresi.

kavârîr قوارير (a. i. karûre'nin c.) : **1.** gözbebekleri. **2.** sırçadan, ba'zan da gümüşten yapılan kablar. **3.** sidik kabları, ördekler.

kavâsıf قواصف (a. i. kasıf'ın c.) : şiddetli esen rüzgârlar. (bkz : avâsıf, kavâri' [1]).

kavâsım قواصم (a. s. kasım'ın c.) : kırıcı, ezici, ufaltıcı şeyler.

Kâve كاوه (f. h. i.). (bkz : Gâve).

kâvî كاوى (a. s. keyy'den. c. : kâviyân) : dağlıyan, yakan, yakıcı, **fr. caustique.**

kavî قوى (a. s. kuvvet'den.) : **1.** kuvvetli, güçlü. **2.** güvenilir, sağlam.
kaviyy-ül-bünye : bünyesi, yapısı sağlam, sağlam bünyeli.
kaviyy-ül-iktidâr : iktidârı kuvvetli.

kavîm قويم (a. s. kıvâm ve kıyâm'dan.) : **1.** doğru, dürüst, kıvâmında. **Râh-i kavîm :** doğru yol. **2.** ayakta, dik. (bkz : kaim).

kavis-nâme قوسنامه (a. f. b. i.) : okçuluk ve okçular hakkında yazılan eser.

kâviş كاوش (f. i.) : kazma, eşme.

kâviş-ger كاوشگر (f. b. s.) : kazıcı, kazan.

kâviyânî كاويانى (f. s.) : Kâve ile ilgili, Kâve'ye âit olan. **Direfş-i Kâviyânî :** Dahhâk'ın zulmüne karşı ayaklanan Kâve'nin bayrak yaptığı önlüğü.

kâviyyet كاويت (a. i.) : dağlayıcılık, yakıcılık.

kavkaa قوقعه (a. i.) : **biy.** midye, salyangoz gibi hayvanların sert kabuğu, * kavkı.

kavl قول (a. i. c. : akvâl) : **1.** lâkırdı, söz. (bkz : güftâr, kelâm, suhan).
kavl ile fi'l : söz ile iş.
kavl-i hôd : kendi sözü.
kavl-i mücerred : delilsiz, ispatsız, şâhitsiz söz.
kavl-i nebî : peygambere nispet olunan söz. (bkz : hadîs).

kavl-i Resûl : hadîs.

kavl-i şer'î : şerîate uygun söz, dînî kanûnun sözü. **2.** sözleşme.

kavl ü karâr : bir şeyi sözleşip bitirme.

kavlen قولاً (a. zf.) : sözle, fi'len olmıyan.

kavlî قولى (a. s.) : söz ile ilgili, söz olarak, sözde. ["fi'lî" karşılığı].

kavliyyât قوليات (a. i. c.) : boş sözler, kuru lâflar.

kavm قوم (a. i. c. : akvâm) : **1.** insan topluluğu. **2.** bir peygamberin gönderildiği topluluk. **Kavm ve kabîle** : hısım akraba.

kavm-i gayr-i mahsûr : yüz kişiden çok olan ahâli.

kavm-i mahsûr : nüfûsu yüzden aşağı olan köy halkı.

kavmî, kavmiyye قومى ، قوميه (a. s.) : kavme âit, kavimle ilgili, **fr. ethnique. Asabiyyet-i kavmiyye** : kavim gayreti gütme, ırkçılık, şovenizm.

kavmiyyât قوميات (a. i. c.) : * budunbetim, etnografya, **fr. ethnographie**.

kavs قوس (a. i. c. : akvâs) : **1.** yay, keman. **2. geo.** yay.

kavs-i asabî : **anat.** sinir yayı.

kavs-i azmî : **anat.** kemik yayı.

kavs-i elektrikî : **fiz.** elektrik yayı.

kavs-i galsamî : **zool.** solungaç yay.

kavs-i kuzah : **çoğr.** ebem kuşağı.

kavs-i rahî : **anat.** aya kemeri.

kavs-i urûc : **tas.** vücûd-i İlâhîden ayrılan nûrun dört unsurdan geçtikten sonra tekrar aslına dönmesi.

kavsara قوصره (a. i.) : ince dallardan örülmüş, iki tarafı sivri meyva sepeti ve buna benzer şeylerin yapıldığı ince yarılmış ağaçlar.

kavseyn قوسين (a. i. c.) : iki kavis. (bkz : kavs). **Kabe kavseyn** ["ka" uzun okunur]. (iki kavis arasındaki mesâfe) : mîrac gecesinde Hz. Muhammed'in Cenâb-ı Hakk'a olan yakınlık derecesinden kinâye.

kavsî قوسى (a. s.) : yayla ilgili; yay biçiminde olan.

kavs-pâre قوسپاره (a. f. b. i.) : küçük kavs, küçük yay.

kavvâd قواد (a. i.) : pezevenk. (bkz : pâzeng).

kavval قوال (a. s. kavl'den.) : **1.** çok söyliyen, geveze, çalçene, çenesi düşük. **2.** sözü yerinde söyl'yen, taşı gediğine koyan, lâf ebesi. (bkz : pür-gû).

kavvâs قواس (a. i. kavs'den.) : **1.** oklu asker. **2.** ok yapan, okçu. **3.** banka, konsoloshâne, sefârethâne gibi yerlerde kapıcılık, bekçilik eden kimse, kavas.

kay' قئ (a. i.) : kusma. (bkz : gaseyân, istifrâğ).

kayâsıra قياصره (a. i. kayser'in c.) : kayserler, eski Roma ve Bizans imparatorlarının lâkapları.

kayd قيد (a. i. c. : kuyûd) : **1.** ayağa vurulan zincir, pranga, bukağı. **2.** bağlama, bağ, bağlıyacak şey; bağlanma. (bkz : bend, rabt). **3.** bir kâğıda yazılı olan şeyin, hülâsasını, târihini, numarasını deftere geçirme; böylece geçirilen hülâsa. **4.** sınırlama, belirtme. (bkz : tahdîd). **5.** ehemmiyet verme. **6.** yazma, yazılma. **7.** endîşe, gaile, telâş.

kayd-ı nâm : nam kaydı, nam tasası.

kayd-ı hayât : yaşadığı müddetçe, ölünciye kadar.

kayd ü bend : bağlama.

kayd ü şart : sözleşmenin bâzı kısımlarını sınırlıyan söz veyâ madde, fıkra. **Bî-kayd, Bilâ kayd** : kayıtsız, ilişiksiz, aldırmaz. (bkz : lâ-kayd). **Bilâ-kayd ü şart** : kayıtsız ve şartsız. **Terkin-i kayd** : kaydını silme, çıkarma, kovma (bkz : tard). **8. ed.** kafiyenin son harfinden (revî) önce gelip okunan ve iki kafiyeden birbirinin ayni olan harf : "kapısından çıkıp heman şehrin * o'du âzim boyunca bir nehrin" beytindeki : "şehir ve nehir" kelimelerindeki **h** harfleri gibi.

kaylûle قيلوله (a. i.) : öğle uykusu, şekerleme, kestirme. [zâhiren uyku ve ma'nen işrâk-ı tecellî ile kesretin vahdette ve vahdetin kesrette müşâhedesi ve gayriyyetin ve kesretin zevâli.

kayravâniyye قيروانيه (a. ı.) : kirene okulu, **fr. cirénaïque.**

Kays قيس (a. h. i.) : Leylâ ile Mecnun hikâyesinin erkek kahramânı olan Mecnûn-i Âmirî'nin asıl adı.

kayser قيصر (a. i. c. : kayâsıra) : eski Roma ve Bizans imparatorlarının lâkabı; **fr. César.**

kayseri قيصرى (a. s.) : kayser'e mensup, kayserle ilgili. [müen. "kayseriyye" dir]. **Ameliyyât-ı kayseriyye : hek.** gebe bir kadının karnı yarılarak çocuğun kurtarılması ameliyesi, **césarien** ameliyesi. [meşhur Cesar (Kayser) in böyle bir ameliyat netîcesi dünyâya gelmiş olmasından kinâye olarak bu ad verilmiştir].

kaytus قيطس (a.) : bir yıldız kümesi.

kayyum قيم (a. i. kıyâm'dan.) : **1.** câmi hademesi, kayyum **2.** mütevelli.

Kayyûm قيوم (a. h. i. kıyâm'dan.) : (aslî sıfatlardan kıyâm binefsihi sıfatı dolayısiyle) Allah. [bâki ve kaim olan, ezelî mânâsınadır].

kayyûmiyyet قيوميت (a. i.) : **fels.** özdenlik, **fr. aseite.**

kâz, gâz كاز ، گاز (f. i.) : makas. (bkz : mikrâz).

kazâ' قضاء (a. i.) : **1.** olacağı ezelden Cenâb-ı Hak tarafından takdîr olunan şeylerin vukua gelmesi. **2.** dâvâları görme işi, hüküm, hüküm verme; kadı'nın hükmü, kadılık vazîfesi, bir kadı'nın idâresi altında bulunan yer. **Silk-i kazâ :** kadılık yolu, mesleği. **3.** istemeden yapılan ve elden çıkan kötü iş, zararlı iş. **Ecel-i kazâ :** bir kazâ netîcesinde olan ölüm. **4.** vaktinde kılınmıyan namaz, tutulmıyan oruç borcunu usul ve kaidesine göre sonradan ödeme. **Ez-kazâ :** kazâ olarak, kazâ sûretiyle; şâyet, olursa. (bkz : kazâen, kazârâ). **5.** (c. kazâhâ) kaymakamlık, * ilce. **Taht-ı kazâ :** bir kadı'nın idâresi altında olan.

kazâ-i hâcet : aptes bozma. **6.** tehlike. **7.** hâdise, vukuat. **Kazâ vü kader :** alın yazısı. (bkz : kader-i ilâhî).

kazâ-i fi'lî : huk. [eskiden] * yargıcın yetîmin malını satması gibi fîlen olan hüküm.

kazâ-i ilzâm : huk. * yargıcın : "hükmettim, iddiâ olunan şeyi ver!" demesi gibi sözlerle mahkûmün-aleyhi ilzâm etmesi.

kazâ-i kavlî : huk. [eskiden] "hükmettim, ilzâmettim" demek gibi söz ile olan hüküm.

kazâ-i terk : huk. * yargıcın : "hakkın yoktur, münâzaadan memnûsun" gibi sözlerle dâvâcıyı münâzaadan menetmesi.

kazâen قضاءً (a. zf.) : kazâ olarak, kazâ sûretiyle, bilmiyerek, yanlışlıkla elden çıkarak. (bkz : ez kazâ, kazârâ).

kazâhâ قضاها (a. i. c. kazâ'dan.) : kazâlar, kaymakamlıklar (* ilceler).

kazâî قضائى (a. s.) : kazâ ile ilgili; hüküm vermeğe âit.

kazar قذر (a. i.) : pislenme, kirlenme.

kazârâ قضارا (a. zf.) : kazâ olarak, kazâ sûretiyle, bilmiyerek, yanlışlıkla, elden çıkarak. (bkz : ez kazâ, kazâen).

kazâyâ قضايا (a. i. kaziyye'nin c.) : kaziyeler (* tasımlar). (bkz : kaziyye).

kazâyâ-yi mantıkiyye : mant. mantık kaziyeleri.

kazâ-zede قضازده (a. f. b. s.) : kazâya uğramış.

kazf قذف (a. i.) : **1.** atma. **2.** nâmuslu bir kadına, zîna suçunu isnâdetme. **Hadd-i kazf :** nâmuslu kadınlara iftirâ edenlere verilen cezâ.

kazf bi-tarîk-il kinâye : huk. bir kimseye kinâyî bir tâbir ile zinâ isnâd etmektir ki, haddi îcâbetmez.

kazf-i muallak : huk. bir şarta ta'lik sûretiyle vuku' bulan kazf, ki haddi îcâbetmez, velev ki şart bilâhara tahakkuk etsin. ["filân şu yere giderse zânîdır" denilmesi gibi].

kazf-i muzâf : huk. bir vakte izâfe sûretiyle vuku' bulan kazf, ki haddi mûcibolmaz, velev ki o vakit tahakkuk etsin. ["filân, şu hâneye gireceği gün zânîdir" denilmesi gibi].

kazf-i sarîh : huk. sarâhatten zinâya müş'ir bir lâfız ile vuku' bulan kazf. ["filân zânidir" denilmesi gibi].

kâzım كاظم (a. s. c. : kâzımîn) : **1.** öfkesini, hırsını yenen [kimse]. **2. i.** erkek adı.

kazım, kazıma قاضم ، قاضمه ("ka" lar uzun okunur. a. s.) : kemirici [hayvan]. (bkz : kadıma).

kazıme-i zât-üt-terkova : **zool.** kunduz, sincap,

kâzımîn-el-gayz : öfkesini yenenler.

kâzımîn كاظمين (a. s. kâzım'ın c.) : öfkesini, hırsını yenenler.

kâzımîn el-gayz : öfkesini yenenler.

kazî قاضى ("ka" uzun okunur. a. i. kazâ'dan.). (bkz : kadî).

kazî-asker قاضيعسكر (a. b. i.) : kazasker, [eskiden] ilmiye rütbelerinin sonuncusu ve mülkiyede bâlâlık, askerlikte müşir rütbesinin altında olan, Rumeli, Anadolu adiyle iki derecesi bulunan pâyedeki zat. (bkz : kadı-asker).

kâzib كاذب (a. s. kizb'den.) : **1.** kezbeden, yalan söyliyen, yalancı. **2.** yalan, uydurma. **Haber-i kâzib** : yalan, uydurma haber. **Haşeb-i kâzib** : **bot.** ağacın kabuğu ile içi arasında her sene meydana gelen haşebî (odunumsu) bir tabaka, henüz odunlaşmamış, yalancı odun. **Kavl-ı kâzib** : yalan söz. **Subh-i kâzib** : sabaha karşı görünen ve bir müddet sonra kaybolan beyazlık. **Şöhret-i kâzibe** : uzun sürmiyen yalancı şöhret, ün.

kâzime كاظمه (a. i.) : [büyük] şehir. (bkz : mısr).

kâzime-i Bağdâd : Bağdat [büyük] şehri.

kaziyye قضيه (a. i. c. : kazâyâ) : **1.** iş, husus, madde, mesele; dâvâ. **2. gr.** cümlecik. **3. mant.** teklif, * önerme. **4. mat.** yardımcı teorem.

kaziyye-i hükmiyye : **huk.** muhâsamanın mevzûunu teşkîl eden hâdise.

kâziyye-i külliye : **huk.** hükmî mevzûu bütün efrâdına şâmil olan madde.

kaziyye-i mûcibe-i cüz'iyye : **mant.** *olumlu * tikel * önerme.

kaziyye-i muhkeme : **fels.** kesin hüküm.

kaziyye-i sâlibe-i cüz'iyye : **mant.** * yadsılı * tikel * önerme.

kaziyye-i sâlibe-i külliyye : **mant.** * yadsılı * tümel * önerme.

kazûrât قاذورات ("ka" uzun okunur. a. i. kazûre'nin c.) : **1.** pislik, murdarlık. **2.** insan pisliği.

kazûre قذوره ("ka" uzun okunur. a. i. c. : kazûrât) : pislikler, murdarlıklar. [bu kelime, dilimizde kullanılmaz].

kazz قز (a. i.) : ham ipek. **Dûd-ül-kazz** : ipek böceği.

kazzâfe قذافه (a. i.) : sapan. (bkz : felâhen).

kazzâz قزاز (a. i.) : ipekçi, ipek işliyen, ipek satan.

ke ك (f. e.) : Farsça'da küçültme edâtıdır. Meselâ : "merdüm, merdümek = adamcağız.." gibi.

ke ك (a. ha.) : **gr.** teşbih, benzetme harfi olup : "gibi, misillü" mânâlarına gelir.

ke-enne, ke-ennehu : sanki, gûya.

ke-'l-evvel : evvelki gibi.

ke-mâ-fi-s-sâbık : eskiden olduğu gibi.

ke-zâlik : yine böyle, yine öylece.

kebâb كباب (a. i.) : **1.** doğrudan doğruya ateşte veyâ kab içerisinde pişirilen et. **2.** ateşte alazlanarak veyâ kavrularak pişirilen her türlü nesne.

kebâbe كبابه (a. i.) : **bot.** bahârattan kara biberi andırır tâne, kuyruklu biber. ["kebâbiyye" yanlıştır].

kebâd كباد (a. i.) : iri limon. (bkz : kebbâd).

kebâde كباده (f. i.) : ta'lim yayı, kepâze.

kebâde-keş كباده كش (f. b. s.) : ta'lim yayını çeken, ok atma ta'lîmini yapan veyâ bu ta'lîme hevesli bulunan [kimse].

kebâde-keşî كباده كشى (f. b. i.) : ta'lim yayını çekme, ok atmaya hevesli olma.

kebâir كبائر (a. i. kebîre'nin c.) : büyük günahlar: [adam öldürme veyâ zinâ gibi]. **Ehl-i kebâir** : çok büyük günahlar işliyen.

kebâis كبائس (a. i. kebîse'nin c.) : bir gün fazlası olan yıllar, şubat 29 çeken yıllar.

kebbâd كباد (a. i.) : **bot.** ağaç kavununa benzer, bir çeşit büyük ve yumuşak bir limon olup, dilim dilim kesilerek tatlısı yapılır. (bkz : kebâd).

kebbân كبان (a. i.) : büyük terâzi, kapan. [Farsça "kepân" sözünden Arapçalaşmıştır].

kebd كبد (a. i. c. : ekbâd, kübûd). (bkz : kebed).

kebed كبد (a. i. c. : ekbâd) : karaciğer. (bkz : şüş). **İltihâb-ı kebed** : karaciğerin iltihaplanması.

kebed-ül-bahr : denizin engin yeri.

kebed-ül-kavs : yayın orta yeri.

kebedî, kebediyye كبدى ، كبديه (a. s.) : kebed'le, karaciğerle ilgili olan.

kebg كبك (f. i.) : **zool.** keklik.

kebîr كبير (a. s. c. : kibâr, küberâ) : **1.** büyük, ulu. (bkz : azîm, cesîm). **2.** yaşça büyük, yaşlı. **3.** çocukluktan çıkmış genç. [müen. "kebîre"].

kebîre كبيره (a. s. c. : kebâir) : büyük günah. [adam öldürme veyâ zinâ gibi].

kebîse كبيسه (a. i. c. : kebâis, kevâbis) : şubat 29 şeken yıl, bir gün fazlası olan yıl. **Sene-i kebîse** : dört yılda bir şubat ayının 29 çekmesi. ["kebîse" aslında "doldurulmuş" mânâsına gelir].

kebs كبس (a. i.) : çukurluğu doldurup düzleme.

kebş كبش (a. i. c. : kibâş) : erkek koyun, koç, çebiş.

kebş-i İsmâil : Hz. İsmâil yerine kurban edilmek üzere gökten indirilen koç.

kebûd كبود (f. s.) : gök rengi, mâvi. **Çeşmân-ı kebûd** : mâvi gözler. **Asmân-ı kebûd** : mâvi gök.

kebûdî-i bahr : denizin mâviliği.

kebûd-fâm كبود فام (f. b. s.) : mâvi renkli, gök renginde olan. (bkz : minâ-fâm).

kebûdî كبودى (f. i.) : mâvilik, mâvi renkli.

kebûter كبوتر (f. i. c. : kebûterân) : güvercin. (bkz : kâlûc [1]).

kebûter-i dil : gönül güvercini, güvercine benziyen gönül.

kebûter-i harem : **1)** Kâbe'de bulunan ve avlanması yasak olan güvercin cinsi; **2)** Kureyş kabîlesinden Mekke'li bir hanım.

kebûter-i nâme-ber : mektup götüren güvercin, posta güvercini.

kebûterân كبوتران (f. i. kebûter'in c.) : güvercinler.

kebûter-bâz كبوترباز (f. b. i.) : güvercin yetiştiren, besliyen, satan kimse.

kec كج (f. s.) : eğri, çarpık. (bkz : geç, gej, kej).

kecâbe كجابه (f. i.) : deve üstüne konulan bir çeşit tahtırevan. (bkz : kecâve, mahfe).

kecâve كجاوه (f. i.) : deve üstüne konulan bir çeşit tahtırevan. (bkz : kecâbe, mahfe).

kec-bâz كجباز (f. b. s.) : oyunda hîle eden.

kec-bîn كجبين (f. b. s.) : **1.** eğri bakan, şaşı. **2.** yanlış,ters düşünen.

kec-fehm كجفهم (f. b. s. c. : kec-fehmân) : ters, yanlış anlıyan.

kec-külâh كج كلاه (f. b. s.) : külâhını eğri giyen, eğri külâhlı.

kec-mizâc كجمزاج (f. a. b. s.) : mizâcı, tabîatı hoş olmıyan, ters olan. (bkz : kec-tab').

kec-nazar كجنظر (f. a. b. s.) : eğri bakışlı; hasetçi, kıskanç.

kec-nigâh كجنگاه (f. b. s.) : bakışı eğri olan, eğri bakışlı.

kec-nihâd كجنهاد (f. b. s.) : tıyneti, mayası bozuk [kimse]; ters huylu, aksi.

kec-reftâr كجرفتار (f. b. s.). (bkz : kec-rev).

kec-rev كجرو (f. b. s.) : eğri giden, tuttuğu yol aykırı, sakat olan. (bkz : kec-reftâr).

kec-re'y كج رأى (f. a. b. s.) : reyi, düşüncesi sakat, ters [olan].

kec-tab' كجطبع (f. a. b. s.) : tabîatı, mizâcı ters olan, aksi. (bkz : kec-mizâc).

keçel كچل (f. s.) : dazlak [adam]; kel başlı. (bkz : akra').

keçkûl كچكول (f. i.). (bkz : keşkûl [1]).

ked كد (f. i.) : ev. (bkz : hâne, mesken).

ked-bânû كدبانو (f. b. i.) : kâhya kadın, bir dâireyi idâre eden kadın.

kedd كد (a. i.) : çalışma, çabalama, uğraşma, iş; emek.
kedd-i yemîn (sağ elin emeği) : el emeği.

-kede كده - (f. e.) : mahal, yer, ev. **Âteş-kede** : ateş yeri. **Mey-kede** : mey yeri, meyhâne. **Mihnet-kede** : mihnet yeri.

keder كدر (a. i.) : **1.** bulanıklık. **2.** (a. i. c. : ekdâr) : tasa, kaygı, gönül üzüntüsü. (bkz : gamm, gussa).

keder-efzâ كدر افزا (a. f. b. s.) : keder veren, keder verici.

keder-engîz كدر انگيز (a. f. b. s.) : keder koparan, keder koparıcı, keder meydana getiren.

keder-nâk كدرناك (a. f. b. s.) : kederli, tasalı, gamlı.

ked-hüdâ كدخدا (f. b. i.) : kethüdâ, kâhya.

kedm كدم (a. i.) : ısırma.

kedme كدمه (a. i.) : yara nişanı, bere, iz.

kedû كدو (f. i.) : **1.** kabak. **2.** şarap kabı. **3. mec.** kafatası.

ke-en-lem-yekün كأن لم يكن (a. zf.) : sanki yokmuş, hiç yokmuş, hiç olmamış gibi.

keenne كأن (a. zf.) : sanki, gûyâ, gibi, benzer.

keenne-hu كأنه (a. zf.) : güyâ, sanki, gibi; benzer.

kef كف (f. i.) : köpük.
kef-i deryâ : deniz köpüğü.

kef ك (a. f. ha.) : Osmanlı alfabesinin yirmi beşinci harfi olup "ebced" hesâbında yirmi sayısının karşılığıdır. [bugünkü alfabemizde, Osmanlıcanın kaf = ق ve kef = ك harfleri birleştirilmiştir]. (bkz : kâf).

kefâ كفا (f. i.) : mihnet, meşakkat, sıkıntı.

kefâf كفاف (a. i.) : yaşayacak kadar rızık.
kefâf-ı nefs : bir kimsenin ölmiyecek kadar olan rızkı, nafakası. ["kifâf" şekli, yaygın olmakla beraber yanlıştır].

kefâlet كفالت (a. i.) : kefillik, birine kefil olma.
kefâlet-bil mâl : **fık.** bir mal için kefil olma.
kefâlet-bin-nefs : **fık.** birinin şahsına kefil olma.
kefâlet-bit-teslîm : **tic.** : bir malın teslîmine kefil olma.
kefâlet-i muaccele : **huk.** tâcîl (acele) kaydiyle mukayyet olan kefâlet, hemen ödenmek kaydiyle kefâlet.

kefâlet-i muallaka : fık. şarta muallâk olan kefâlet. [filân adam senin alacağını vermezse ben veririm gibi].

kefâlet-i mukayyede : huk. bir kayıt ile takyît olunan kefâlet. [hemen edâ ve teslîm olunmak üzere tâcil kaydiyle yâhut filân vakitte îfâ ve teslîm olunmak üzere diye tecîl kaydiyle mukayyet olan kefâlet gibi].

kefâlet-i mutlaka : huk. bir kayıt ile bağlı olmıyan kefâlet.

kefâlet-i muvakkate : fık. muvakkat bir zaman için kefil olma. [filân vakite kadar bu adama kefilim gibi].

kefâlet-i muzâfa : huk. gelecek zamâna izâfe edilen kefâlet. ["gelen filân vakıtten îtibâren kefîlim" demek gibi].

kefâlet-i münecceze : huk. şarta bağlı ve gelecek zamâna muzâf olmıyan kefâlet. [filânın borcuna veyâ nefsine filân malın teslîmine filhal kefîl olma gibi].

kefâlet-i müeccele : huk. te'cîl kaydiyle mukayyet olan kefâlet ["filân vakitte îfâ olunmak üzere yapılan kefâlet gibi].

kefâlet-i müteselsile : huk. iki veyâ daha çok kimselerin birbirlerine karşılıklı kefil olmaları.

kefâlet-i nakdiyye : huk. bir husûsu te'mîn için depozito yatırmak sûretiyle kefil olma.

kefâleten كفالةً (a. zf.) : kefâlet sûretiyle, kefil olarak.

kefâlet-nâme كفالتنامه (a. f. b. i.) : kefâlet senedi, kefillik kâğıdı.

kefc كفج (f. i.) : köpük. [ağızdan gelen].

kefçe كفچه (f. i.) : kepçe.

kefe كفه (a. i.). (bkz : keffe).

kefef كفف (a. i. keffe'nin c.) : kefeler, terâzi gözleri, terâzi tablaları. (bkz : kifâf).

kefel كفل (a. i.) : ard, dip, kıç.

kefen كفن (a. i. c. : ekfân) : ölüyü sardıkları bez.

kefen-be-dûş كفن بدوش (a. f. b. s.) : kefeni omuzunda, rind.

kefen-pûş كفن پوش (a. f. b. s.) : kefene sarılmış, kefenlenmiş.

kefere كفره (a. i. kâfir'in c.) : kâfirler, hakkı tanımıyanlar, hak dînini inkâr edenler, Müslüman olmıyanlar. (bkz : kâfirûn, küffâr).

kefere-i fecere : 1) çok günah işlemiş kâfirler; **2)** [eski târihlere göre] İslâm olmıyan unsurlar.

keff كف (a. i. c. : küfûf) : **1.** el içi, el ayası, avuç. (bkz : râhe). **Bâtın-ı keff** : elin içi, aya. **Zâhir-i keff** : elin üstü. **2.** ayağın altı, taban.

keff-i dest : el ayası. **3.** el çekme; vazgeçme.

keff-i yed : el çekme, vazgeçme, karışmama. **4. ed.** arûz'un yedinci sâkin harfini çıkartma.

keffâret كفارت (a. i.) : bir günaha karşı tutulmak üzere yapılan veyâ tutulan şey.

keffâret-i yemîn : yerine getirilemiyen yemine karşı oruç tutmak, sadaka vermek, köle azâdetmek gibi şer'î cezâ. ["kefâret" şekli yanlıştır].

keffe كفه (a. i. c. : kefef, kifâf) : kefe, terâzi gözü, terâzi tablası.

keffet-üd-deff : dâire kasnağı.

keffet-üs-sâid : avcıların değirmi ağı.

keffeteyn كفتين (a. i. c.) : terâzinin iki gözü.

kef-gîr كفگير (f. b. i.) : "köpük tutan" : kevgir, delikli kap, süzgeç; kepçe.

kefîl كفيل (a. i. kefâlet'den.) : kefâlet eden, kaçındığı takdirde birinin borcunu ödemeyi, birinin bir şeyi yapması gerekirken yapmadığı takdirde o işi yapmayı kendi üstüne alan kimse.

kefîl-bi-l-mâl : fık. bir malın ödenmesine kefil olan kimse.

kefîl-bi-n-nefs : fık. birinin şahsına kefil olan kimse.

kefîl-bi-t-teslîm : bir malın teslîmine kefil olan kimse.

kefr كفر (a. i. c. : küfûr) : **1.** köy. **2.** örtme.

kefş كفش (f. i.) : ayakkabı, pabuç.

kefş-dâr كفشدار (f. b. s.) : ayakkabıları muhafâza eden kimse

kefş-dûz كفش دوز (f. b. i.) : ayakkabı diken, eskici, köşker. (bkz : kefş-ger).

kefş-gen كفشگن (f. b. i.) : ayakkabı çıkarılan yer, pabuçluk.

kefş-ger كفشگر (f. b. i.) : ayakkabıcı, eskici, köşker. (bkz : kefş-dûz).

kefş-ger-dân كفشگردان (f. b. i.) : ayakkabı, kundura çeviren, hizmetkâr.

keftâr كفتار (f. i.) : **zool.** sırtlan.

kefter كفتر (f. i.) : güvercin. (bkz : kebûter).

keh كه (f. i.) : saman. (bkz : kâh).

kehâ كها (f. s.) : mahcup, utangaç.

kehâil كحائل (a. s. kehîl'in c.) : sürme çekilmiş, sürmeli [gözler].

kehânet كهانت (a. i.) : falcılık, bakıcılık.

kehene كهنه (a. i. kâhin'in c.) : falcılar, bakıcılar, gaibten haber verenler.

kehf كهف (a. i. c. : kühûf) : **1.** in, mağara. (bkz : gar). **2.** sığınak, sığınacak yer. (bkz : melce'). **3. anat.** vücuttaki oyuk.

kehhâl كحال (a. i.) : **1.** göz hekimi. **2.** göze çok sürme süren, sürme çeken kimse.

kehîl كحيل (a. s. c. : kehâil, kehlâ) : sürme çekilmiş, sürmeli [göz]. **Ayn-ı kehîl** : sürmeli göz. [müen. kehîle].

kehîlâ كحيلا (a. i.) : gözleri kudretten sürmeli olan kadın.

keh-keşân كهكشان (f. b. i.) : saman uğrusu, hacılar yolu, saman yolu.

kehkeşân-sâkin كهكشان ساكن (f. a. b. s.) : kehkeşanda, saman yolunda oturan.

kehl كحل (a. i.) : göze sürme çekme.

kehl كهل (a. i. c. : kihâl, kühûl, kühlân) : 30 - 50 yaş arasında bulunan kimse, olgun çağı.

kehl, kehle كهل ، كهله (o. i.) : bit.

kehlâ كحلا (a. s. kehîl'in c.). (bkz : kehâil).

kehrübâ كهربا (f. b. i.) : "saman kapan" : kehlibar.

kehrübâî كهربائى (a. s.) : kehlibara âit, kehlibarla ilgili. [bu kelime bir aralık "elektrik, elektrikî"; kehrübâiyyet de "elektrikiyet" mânâlarını karşılamakta idi].

kehvâre كهواره (f. i.). (bkz : gehvâre).

kehvâre-nişîn كهواره نشين (f. b. s.). (bkz : gehvâre-nişîn).

kej كژ (f. s.) : eğri, çarpık. (bkz : kec).

kej-çeşm كژ چشم (f. b. s.) : eğri bakışlı, şaşı. (bkz : ahvel, kec-nazar).

kej-düm كژ دم (f. b. s.) : **1.** eğri kuyruklu. **2. zool. akrep.**

kej-düm-i bahrî : **zool.** deniz akrebi, **lât. scorpena scrofa.**

kej-düm-i felek : **astr.** akrep burcu.

kejdüme كژدمه (f. i.) : tırnak diplerinde çıkan ve etyaran denilen hastalık.

kej-dümî كژدمى (f. b. s.) : akreple ilgili, akrep gibi.

kej-tab' كژ طبع (f. a. b. s.) : tabîatı eğri.

kelâ كلا (a. i.) : yeşil ot.

kelâb كلاب (a. i.) : **1. hek.** kuduz hastalığı; kudurma. **2.** su ürküntüsü, idrofobya, **lât. hydrophobia.**

kelâcû کلاجو (f. i.) : kadeh.

ke-l-adem کالعدم (a. b. s.) : yok, yokmuş gibi.

kelâlîb کلاليب (a. i. küllâb'ın c.) : ucu eğri demirler, çengeller, kancalar.

kelâğ کلاغ (a. i.) : **zool.** bir cins karga (kuzgun).

kelâl کلال (a. i.) : **1.** yorgunluk; bıkkınlık. (bkz : kelâlet).
kelâl-i dil : gönül yorgunluğu. **2.** uzak akraba.

kelâl-âver کلال آور (a. f. b. s.) : yorgunluk getiren, yorucu, sıkıcı. (bkz : kelâl-bahş).

kelâl-bahş کلال بخش (a. f. b. s.) : yorgunluk veren, yorucu, sıkıcı. (bkz : kelâl-âver).

kelâlet کلالت (a. i.) : yorgunluk, gevşeklik. (bkz : kelâl [1]).

kelâm کلام (a. i.) : **1.** söz, lâkırdı. (bkz : kavl, sühen). **2. gr.** söz, ibâre, fıkra; cümleler veyâ cümlecikler. **3.** söyleyiş, nutuk. **4.** dil, lehçe. **5.** Allah'dan ve Allah'ın birliğinden bahseden ilim. **6.** Kur'an. (bkz : Fürkan). **Âgaz-ı kelâm** : söze başlama. **Batiy-yül-kelâm** : ağır ağır, zorlukla konuşan. **Hâsıl-ı kelâm, Hulâsa-i kelâm** : sözün kısası. **İlm-i kelâm** : Allah'ın birliğini ve Allah ile ilgili bahisleri akıl ve mantık ile ıspat eden ilim. **İrâd-ı kelâm** : söz söyleme. **Mâ lâ kelâm** : söz götürmez, diyecek yok. **Mîr-i kelâm** : düzgün, temiz ve zarif söz söyliyen. **Netîce-i kelâm** : sözün kısası. (bkz : hâsıl-ı kelâm, hulâsa-i kelâm). **Redd-i kelâm** : karşılık verme, cevap verme. **Takrîr-i kelâm** : söyleme.

kelâm-ı Arab : Arap dili veyâ lehçesi.

kelâm-ı kadîm : Kur'an. (bkz : Fürkan, Hitâb, kelâm-Ullah, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr).

kelâm-ı kibâr : atasözü hükmüne geçmiş hikmetli, meşhur söz.

kelâm-ı mahrem : gizli söz.

kelâm-ı manzûm : manzum söz.

kelâm-ı mensûr : nesir söz.

kelâm-ı nefsî : içten konuşma, Allah'ın lâfz, harf ve ses olmıyan zâtî kelâmı, **fr. endophaise.**

kelâm-ı resûl : Hz. Muhammed'in sözü, Hadîs.

kelâm-ı tünd : sert söz.

kelâm-Ullah (Allah'ın sözü) : Kur'an. (bkz : Kelâm-ı kadîm).

kelâmî کلامى (a. s.) : kelâma, söze âit, sözle ilgili.

kelâmî tekyesi : [eskiden] İstanbul'da bulunan bir nakş-i bendî tekyesi olup şeyhi Esad efendi idi.

kelâmiyye کلاميه (a. i.) : kelâmcılar yolu.

kelâmiyyûn کلاميون (a. i. c.) : kelâmcılar, îtikadla ilgili mes'eleler üzerinde münâkaşa yolu açan zümre.

kelân کلان (f. s.) : iri, büyük, heybetli, cüsseli, iri gövdeli.

kelân-ter کلانتر (f. b. s.) : daha büyük, çok iri.

kelâseng کلاسنگ (f. b. i.) : sapan.

kelb كلب (a. i. c. : kilâb) : köpek. (bkz : seg). **Dâ-ül-kelb** : **hek.** kuduz hastalığı.
kelb-i akûr : kudurgan köpek.

kelbetân, kelbeteyn كلبتان ، كلبتين (f. b. i.) : kerpeten.

kele کله (f. i.) : yanak. (bkz : ruh).

kelbî كلبى (a. s.) : köpeğe âit, köpekle ilgili.

kelbiyye كلبيه (a. i.) : **fels.** kinizm, **fr. cynisme, cynique.**

kelbiyye-i ehliyye : av, ev ve sokak köpeği.

kelbiyye-i sa'lebiyye : tilki.

kelbiyye-i şegaliyye : çakal.

kelbiyye-i zenebiyye : kurt.

kelbiyyûn كلبيون (a. i. c.) : meşhur Diogène'in de içinde bulunduğu, kalenderâne yaşamayı îtiyad edinen bir fırka, kelbiyye tâifesi.

kelb-ül-asgar كلب الاصغر (a. b. i.) : **astr.** semânın kuzey yarım küresinde görülebilen bir yıldız kümesi, **lât. Canis Minoris; fr. Le Petit Chien.**

kelb-ül-ekber كلب الاكبر (a. b. i.) : **astr.** semânın güney yarım küresinde bulunan ve görülen yıldızların en parlağını ihtivâ eden bir yıldız kümesi, **lât. Canis Majoris; fr. Le Grand chien.**

kelb-ül-mâ' كلب الماء (a. b. i.) : **1.** köpek balığı. **2.** kunduz.

kelebçe كلبجه (f. i.) : **1.** suçluların kaçmasını önlemek üzere bileklerine takılan demir halka. **2.** kablo, boru gibi şeyleri bir yere bağlamak için kullanılan halka.

kelef كلف (a. i.) : **1.** yüzdeki benek siyah veyâ kırmızı noktalar. **2.** şiddetli sevgi.

ke-l-evvel كالاول (a. zf.) : evvelki gibi, eskisi gibi.

kelîl كليل (a. s.) : **1.** körleşmiş, kesmez, işlemez [kılıç, bıçak v. b.]. **2.** gözleri iyi görmiyen, az gören.

kelîle كليله (h. i.) : çakal adı.

kelîle ve dimne : kuşlar ve diğer hayvanlar hakkında hintçe yazılmış bir hikâye kitabı olup, İbn-ül-Mukaffa tarafından Arapçaya, ondan naklen İranlı Hüseyin Vâiz tarafından "Envâr-ı süheylî" adiyle Farsça'ya, daha sonra "Hümâyûnnâme" adiyle osmanlıcaya tercüme edilmiştir.

kelîm كليم (a. s. kilâm'dan.) : **1.** söz söyleyen, konuşan. **2. i.** ikinci şahıs. (bkz : muhâtab). **3.** Tûr-i Sînâ'da Cenâbıhak'la konuşması dolayısiyle Hz. Mûsâ'nın ünvânı. **Sûre-i kelîm** : Kur'ân'ın yirminci sûresi, Tâhâ sûresi.

kelim كلم (a. i. kelime'nin c.) : lâkırkırdılar, sözler. (**bkz : kelimât**). **Mevsûk-ül-kelim :** sözlerine inanılan. **Nâfiz-ül-kelim :** sözü geçer.

kelimât كلمات (a. i. kelime'nin c.) : kelimeler, lâkırdılar, sözler.

kelimât-ı takdîriyye : takdir edici kelimeler.

kelîm-dest كليم دست (f. b. s.) : olgun kimse.

kelime كلمه (a. i. c. : kelimât, kelim, kilem) [bizde "kelimât" şekli çok kullanılır]. **1.** bir fikir anlatan, bir veyâ birkaç heceden meydana gelen ses, söz. **2.** lâkırdı. **3. gr.** isim, fiil ve harf olarak üçe ayrılan söz bölümlerinin hepsi. **İ'lâ-yi kelimet-Ullah** : Müslümanlığı yükseltme, yayma.

kelime-i külliyye : fels. fr. panlogisme.

kelime-i şahâdet : Müslümanlığın şartlarından biri olan : "eşhedü en lâ ilâhe illallah ve eşhedü enne Muhammeden abdühû ve resûlühü" cümlesi.

kelime-i tayyibe : güzel söz, gönül alıcı söz.

kelime-i tevhîd : lâ-ilâhe illallah; Muhammedün resûlullâh.

kelîm-ullah كليم الله (a. h. i.): Tûr-i Sînâ'da Allahın hitâbını duyan Hz. Mûsa.

keling كلنك (f. s.) : şaşı. (bkz : ahvel).

kelk كلك (f. i.) : koltuk [insanda].

kellâ كلا (a. zf.) : hiç, asla, katiyen.

Hâşâ ve kellâ : Allah korusun, katiyen.

kelle كله (f. i.) : **1.** baş, kafa. **2.** baş gibi yuvarlak şey. **3.** ekinlerde başak.

kelle-pûş كله پوش (f. b. i.) : bir çeşit başörtüsü. (bkz : ser-pûş).

kem كم (a. e.) : soru edâtı olup bir şeyin mikdârını öğrenmek üzere kullanılır : "kaç, ne kadar." gibi.

kem كم (f. s.) : **1.** az, eksik. (bkz : kalîl, noksân). **2.** fenâ, kötü; bozuk.

kemâ كما (a. e.) : "gibi; misilli, olduğu üzere" gibi benzetme edâtıdır.

kemâ-fi-l-evvel : evvelki gibi.

kemâ-fi-s-sâbık : eskisi gibi.

kemâ-hiye-hakkıhâ : hakkiyle, gereği gibi.

kemâ-hüve-l-mu'tâd : mûtâd üzere, alışıldığı gibi.

kemâ-hüve-r-resm : âdet olduğu veçhile, yollu yolunca.

kemâ-kân : eskisi gibi, evvelden olduğu gibi.

kemâ-yenbagî : îcâbettiği gibi, uygun şekilde.

kemâ-bîş كا بيش (f. b. s.) : aşağı yukarı. (bkz : takrîben).

kemâ-fi-l-evvel كما فى الاول (a. b. zf.) : evvelki gibi.

kemâ-fi-s-sâbık كما فى السابق (a. zf.) : eskisi gibi.

kemâ-hiye كما هى (a. b. zf.) : olduğu gibi. (bkz : kemâ-hüve, kemâ-kân).

kemâ-hiye-hakkıhâ كما هى حقها (a. zf.) : hakkiyle, gereği gibi.

kemâ-hüve كما هو (a. zf.) : olduğu gibi. (bkz : kemâ-hiye).

kemâîn كمائن (a. i. kemîn'in c.) : pusuya gizlenmiş adamlar.

kemâ-kân كما كان (a. zf.) : eskisi gibi, evvelden olduğu gibi.

kem-akl كمعقل (f. a. b. s.) : aklı kıt, ahmak.

kemâl كمال (a. i. c. : kemâlât) : 1. olgunluk, yetkinlik, tamlık, eksiksizlik. **Sinn-i kemâl** : olgunluk çağı. 2. en yüksek değer, mükemmellik; değer, baha.

kemâl-i âsâyiş : âsâyişin son haddi.

kemâl-i dirâyet : dirâyetin son derecesi.

kemâl-i ihtimâm : son derece dikkat.

kemâl-i lûtf : lûtfun büyüklüğü, noksansızlığı.

kemâl-i mehâbet ve **azamet** : azamet ve heybetin son derecesi. 3. bilgi, fazîlet.

kemâl-i evvel : entelekya, fr. **intéléchie.** 4. erkek adı.

kemâlât كمالات (a. i. kemâl'in c.) : insanın, bilgi ve ahlâk güzelliği bakımından olgunluğu.

kemâlât-ı medeniyye : medeniyetçe olan olgunluklar.

kemâlât-perver كمالاتپرور (a. f. b. s.) : kemal sâhibi, olgun kimse.

kemâliyye-i halvetiyye كمالية خلوتيه (a. b. i.) : Halvetiyye şûbesinin Bekriyye kolundan meydana gelen üçüncü kol. [kurucusu : Şeyh Muhammet Kemâlettin'dir].

kemân كمان (f. i.) : 1. yay, kavis. 2. keman.

kemânçe كمانچه (f. i.) : kemençe, yayla -diz üzerinde -çalınan, kemana benzer küçük bir çalgı.

kemân-dâr كماندار (f. b. s.) : yay tutan, yay tutucu.

kemâne كمانه (f. i.) : 1. keman veyâ kemençe yayı, oku. 2. makap yayı. 3. güreşte bir oyun çeşidi.

kemâne çekme : güreşte, elleri hasmın arkasından göğsü üzerinde kilitledikten sonra mîdesi ve karnı üzerinde kuvvetle sıvazlıya sıvazlıya gezdirme.

kemân-ebrû كمان ابرو (f. b. s.) : kaşları yay gibi güzel, biçimli olan, keman kaşlı.

kemân-ger كمانگر (f. b. i.) : yay (okatan) yapan sanatkâr.

kemânî كمانى (f. i.) : alaturka kemancı.

kemân-keş كمانكش (f. b. s.) : 1. keman, yay çeken, ok atan. 2. keman çalan.

kemân-keşî كمانكشى (f. b. i.) : ok atıcılık.

kem-asl كم اصل (a. f. b. s.) : aslı nesli bozuk.

kem-ayâr كمعيار (f. a. b. s.) : ayârı doğru olmıyan, ayârı bozuk. [kelimenin aslı : "kem-ıyâr" dır].

kemâ-yenbagî كما ينبغى (a. zf.) : gereği gibi; lâyık olduğu gibi.

kem-bahâ كمبها (f. b. s.) : kıymeti az, değersiz.

kem-baht كمبخت (f. b. s.) : tâlihsiz.

kem-bidâa كمبضاعه (f. b. s.) : 1. sermayesi kıt. 2. bilgisi zayıf, az okumuş.

kemend كمند (f. i.) : 1. uzakta bulunan herhangi bir şeyi tutup çekmek üzere atılan ucu ilmekli uzun ip. 2. îdam için kullanılan yağlı

kayış [eskiden]. **3.** geyik ve benzerleri gibi hayvanların yuları. **4.** güzelin saçı.

kemend-i cân-güdâz : canı parçalıyan, insanı öldüren kement.

kemend-i zülf : saçın kemendi.

kemer کمر (f. i.) : **1.** bele takılan kuşak, kayış. **2.** don, pantalon, şalvar gibi şeylerin bele rastlıyan kısmı. **3.** kapı, pencere, köprü gibi şeylerin, oyuğu aşağı bakan kavisli kubbesi, tavanı. **4. s.** tümsekli, tümseği olan : "kemer burun..." gibi.

kemer-i âftâb : **astr.** Güneş'in merkezinden geçtiği farzolunan hat.

kemer-bend کمربند (f. b. i.) : **1.** kemer bağı. **2. s.** belinde kemer olan. **3. mec.** derviş.
kemer-bend-i hizmet : hizmete, işe hazır.

kemer-beste کمربسته (f. b. s.) : **1.** kemer, kuşak bağlamış. **2.** hazır.

kemer-gâh کمرگاه (f. b. i.) : kemer yeri, bel.

kemer-güsiste کمرگسسته (f. b. s.) : belindeki kemeri açmış olan, kemersiz; çıplak.

kem-fehm کم فهم (f. a. b. s.) : anlayışı kıt.

kem-gû کمگو (f. b. s.) : az söyliyen.

kem-gûyî کمگویی (f. b. i.) : fenâ, kötü söz söyleyicilik.

kem-güftâr کمگفتار (f. b. s.) : az sözlü, az konuşan, az lâkırdı eden.

kemhâ کمخا (f. i.) : ipek kumaş; havsız kadife.

kemhâ-bâfân کمخا بافان (f. b. i.) : kemhâ dokuyucuları.

kemhâ-hâne کمخاخانه (f. b. i.) : ipekli kumaş dokunan yer.

kem-harf کم حرف (f. a. b. s.) : az söyliyen kimse. (bkz : kem-suhan, kem-zebân).

kem-havsala کم حوصله (f. a. b. s.) : tahammülü az olan kimse.

kemî کمی (a. s. c. : kümât) : yiğit, kahraman; savaşçı. (bkz : bahâdır).

kemîn کمین (f. s.) : **1.** çok az. **2.** pek küçük.

kemîn کمین (a. i. c. : kemâîn) : **1.** pusuya gizlenmiş adam. **Der-kemîn** : pusuda. **2.** pusu.
kemîn-i ufûl : yok olma pususu (Güneş'in battığı ufuk).

kemîne کمینه (f. s.) : **1.** noksan, eksik. **2.** âciz, hakir; zavallı

kemîn-gâh, kemîn-geh کمینگاه ، کمینگه (a. f. b. i.) : pusu yeri, pusu tutulan gizli yer.

kemîn-güşâ کمین گشا (a. f. b. s.) : tuzak açan, tuzak kuran.

kem-iyâr کمعیار (f. a. b. s.) : ayârı fenâ, karışık altın ve gümüş.

kem-kadr کمقدر (f. a. b. s.) : kadri, itibârı az, âdî.

kem-kaim کم قائم (f. a. b. s.) : anlayışsız.

kem-kıymet کم قیمت (f. a. b. s.) : kıymetsiz, değersiz.

kem-mâye کم مایه (f. b. i.) : aslı, cevheri, mayası, tıyneti bozuk.

kemmî کمی (a. s.) : **1.** cesur, yiğit [kimse]. **2.** silâhlı [kimse].

kemmiyyât کمیات (a. i. kemmiyet'in c.) : kemiyetler, * nicelikler.

kemmîyyât-ı vaz'iyye : **astr.; top.; mat.** her hangi bir noktanın "kemiyyât-ı vaz'iyye" mihverlerine amûdî (* dikey) uzaklıklarına, ve yine her hangi bir noktanın bir hacim içinde üçlü kemiyyât-ı vaz'iyye mihverlerine olan amûdî (* dikey) uzaklığına, o noktanın" kemiyyât-ı vaz'iyye" si (coordinate) ları adı verilir.

kemmiyyet كميت (o. i. c. : kemmiyyât) : **1.** sayı. (bkz : aded). **2.** nicelik. **3. gr.** müfred hâli (* tekillik) veyâ cemi hâli (* çoğulluk).

kemmûn كمون (a. i.) : kimyon.

kem-nâm كمنام (f. b. s.) : namsız, şöhretsiz, adı sanı belirsiz.

kemne كمنه (a. i.) : **hek.** karasu denilen bir göz hastalığı, **fr. amaurose.**

kem-pâye كمپايه (f. b. s.) : pâyesiz, rütbesi, derecesi aşağı.

kemrâ كمرا (f. i.) : ağıl, mandıra.

kem-sâl كمسال (f. b. s.) : sinni, yaşı az, genç.

kem-suhan كم سخن (f. b. s.) : az söyliyen kimse. (bkz : kem-harf, kem-zebân).

kem-ter كمتر (f. b. s.) : **1.** daha aşağı, aşağıda bulunan, hakir, îtibarsız. **2.** eksik, noksan. **Bende-i kem-ter :** âciz kul, köle.

kem-terâne كمترانه (f. zf.) : âcizce, hakirce, çok küçükçe. [kendinden bahseder kimse, alçakgönüllülük gösterirken kullanırdı]. (bkz : âciz-âne).

kem-terîn كمترين (f. b. s.) : **1.** en küçük, en aşağı; en çok eksik. **2.** pek âciz, çok hakir.

kem-yâb كمياب (f. b. s.) : nâdir, az bulunan.

kem-zebân كم زبان (f. b. s.) : az söyliyen kimse. (bkz : kem-harf, kem-suhan).

kem-zede كم زده (f. b. s.) : tâlihsiz. (bkz : kem zen).

kem-zen كم زن (f. b. s.) : tâlihsiz. (bzk : kem-zede).

-ken ـ كن (f. s.) : kazıcı, kazan, koparan; yıkan, söken. **Kûh-ken :** dağ yıkan, tünel açan. **Gûr-ken :** mezar kazan, mezarcı. **Sikke-ken :** sikke kazan.

kenâin كنائن (a. i. kinâne'nin c.) : oklukar, ok kılıfları, tirkeşler, sadaklar, ok kuburları.

kenâis كنائس (a. i. kenîse'nin c.) : kiliseler. (bkz : biya').

kenâk كناك (f. i.) : buruntu, karın ağrısı.

Ken'ân كنعان (a. h. i.) : **1.** Hz. Ya'kub'un memleketi, Filistin, Palestin. **Mâh-ı Ken'ân, Yûsuf-i Ken'ân :** Hz. Yûsuf. **Pîr-i Ken'ân :** Hz. Yâkub. **2.** erkek adı.

kenâr كنار (f. i.) : **1.** kıyı, çevre. **2.** deniz kıyısı. (bkz : sâhil). **3.** uc, köşe. **kenâr-ı âsmân :** ufuk. **4.** nihâyet, son. **5.** kucaklama, kucağa alma. **6.** etraf pervazı, çerçeve. **7.** çenber.

kenâre كناره (f. i.) : **1.** kıyı, kenar. **2.** kucak. **3.** kasap çengeli. **4. g. s.** kenarlara serilen halı.

kenâr-gîr كنار گير (f. b. i.) : fıçı ve sâire çenberi.

kenbûr, kenbûre كنبور ، كنبوره (f. i.) : hîle, yalan, dolan.

kende كنده (f. i.) : **1.** çukur, hendek. **2. s.** kesilmiş, biçilmiş.

kende-hâye كنده خايه (f. b. i.) : "hayası kesilmiş" : hadım ağası.

kende-kârân كنده كاران (f. i.) : kalemkâr.

kendîriyye كنديريه (a. i.) : **bot.** * kendirgiller.

kendû كندو (f. i.) : genişçe toprak.

kendûre, kendûrî كندوره ، كندورى (f. i.) : **1.** deriden yapılmış büyük sofra. **2.** peşkir.

kene كنه (f. i.) : koyun, köpek, at gibi hayvanların derisine takılan böcek, sakırga.

kenef كنف (a. i. c. : eknâf) : **1.** taraf, yön. **Etrâf ve eknâf :** yanlar ve yönler. **2.** sığınacak yer. **3.** (o. i.) tuvalet, ayakyolu.

kenîf كنيف (a. i.) : ayakyolu.

kenîn كنين (a. s.) : örtülü, gizli. (bkz : meknûn).

kenîsa, kenîse كنيسا ، كنيسه (a. i. c. : kenâis) : kilise. (bkz : bey'a).

kenîz كنيز (f. i.) : câriye, halayık.

kenîzek كنيزك (f. i.) : küçük câriye veyâ acındırma mânâsiyle câriyeniz. (bkz : memlûke, süriyye).

kennâs كناس (a. i.) : çöpçü, süpürücü; mevlevî tekkelerinde aptesâne temizleyicisi.

kenûd كنود (a.s.) : **1.** nankör, iyilik bilmez. **2.** âsî, günahkâr. **3.** pinti, tamahkâr. (bkz : bahîl, hasîs).

kenz كنز (a. i. c. : künûz) : hazîne, defîne, yeraltında saklı değerli eşyâ.

kenz-i mahfî : gizli hazîne. **El-kanâatü kenzün lâ-yüfnâ :** kanaat tükenmez hazînedir. **Sûre-i kenz :** Kur'ân'ın ilk sûresi olan Fâtiha.

kenz-i câhilî : üzerinde câhiliyet alâmeti bulunan, yânî üzerinde put resmi veyâ gayrimüslim hükümdarlardan mâruf birinin ismi gibi bir alâmet bulunan gömülü meskûkât ve sâire.

kenz-i İslâmî : üzerinde İslâm alâmeti bulunan, yânî üzerinde kelime-i şehâdet yazılı veyâ Müslümanlara âidiyeti mâlûm bir nakşı olan gömülü meskûkât ve sâire.

kenz-i müştebih : husûsâ alâmetten hâlî veyâ darb ve nakşı karışık olup Müslümanlara mı, gayrimüslimlere mi âidiyeti anlaşılamıyan gömülü meskûkât ve sâire.

kepâde-keş كپاده كش (f. b. i.) : okçuluğa yeni başlıyan.

kepân كپان (f. i.) : büyük terâzi, kapan. [Arapçası : "kabbân" dır].

kepenek كپنك (f. i.) : çobanların giydiği, kolsuz, dikişsiz, keçeden -dövülerek- yapılmış giyecek.

ker كر (f. s.) : **1.** sağır. (bkz : utrûş). **2. i.** kuvvet, kudret. **3.** merâm ve maksat.

kerâbîs كرابيس (a. i. kirbâs'ın c.) : bezler; kumaşlar.

kerâd, kerâde كراد ، كراده (f. s.) : eski, yırtık elbise.

kerâhet كراهت (a. i.) : **1.** iğrenme, tiksinme. (bkz : kerh [1]). **2.** istemiyerek, baskı ile yapma. **Ma-al-kerâhe :** iğrenerek, tiksinerek, istemiye istemiye. **3.** [şer'î ıstılah olarak] bir hâlin, bir hareketin sarih ve kat'î şekilde değil, delâlet sûretiyle men'olunması.

kerâhet-i tahrîmiyye : harâma yakın kerâhet. [Güneş'in tulû, zeval ve grub vakitlerine yakın namaz kılmak gibi].

kerâhet-i tenzîhiyye : helâla yakın kerâhet. [temiz su varken kedi artığı olan su ile abdest almak gibi]. (Kerâhet denildiği zaman ilk hatıra gelen kerâhet-i tahrîmiyye'dir).

kerâhiyyet كراهيت (a. i.). (bkz : kerâhet).

kerâih كرائه (a. i. kerîhe'nin c.) : iğrenç şeyler, nefret edilecek şeyler.

kerâim كرائم (a. i. kerîme'nin c.). (bkz : kerîme).

kerâker كراكر (f. i.) : **1.** karga. (bkz : gurâb, zag). **2.** kuzgun.

kerâmend كرامند (f. s.) : lâyık, münâsip, uygun. (bkz : bercâ, çespân, şâyeste).

kerâmet كرامت (a .i. c. : kerâmât) : **1.** kerem, bağış. (bkz : ihsân, lutf). **2.** ikram, ağırlama. **3.** velîlerin lüzûmu ânında gösterdikleri fevkalâde hal. **4.** ermişçesine yapılan iş, hareket veyâ söylenen söz, fikir. **Sâhib-i kerâmet :** kerâmet göstermiş kimse.

kerâmet-i ma'rifet : bilgi kerâmetleri.

kerân, kerâne كرانه ، كران (f. i.) : kenar, uc, kıyı. **Bî-kerân :** kenarsız, uçsuz bucaksız kıyısız.

kerân tâ kerân : bir uçtan bir uca

kerârîs كراريس (a. i. kürrâse'nin c.) : elyazması kitapların sekiz sahifeden ibâret olan formaları.

kerâste كراسته (f. i.) : kereste.

kerâviyâ, kerâviye كراويا ، كراويه (f. i.) **bot.** karaman kimyonu.

kerb كرب (a. i. c. : kürub) : tasa, kaygı, gam, keder.

Kerbelâ كربلا (a. h. i.) : Irak'da İmam Hüseyn'in şehîdedildiği ve türbesinin bulunduğu yer.

kerefs كرفس (a. i.) : kereviz.

kerem كرم (a. i.) : **1.** asâlet, asillik, soyluluk. **2.** cömertlik, elaçıklığı, lûtuf, bağış, bahşiş.

kerem-güster كرمگستر (a. f. b. s. : kerem-güsterân) : kerem sâhibi, cömert. (bkz : mükrim).

kerem-güsterân كرمگستران (a. f. b. s. kerem-güster'in c.) : kerem sâhipleri, cömertler, eliaçık olanlar.

kerem-güsterâne كرمگسترانه (a. f. zf.) : cömertlikle, elaçıklığiyle.

kerem-güsterî كرمگستری (a. f. b. i.) : keremgüsterlik, cömertlik, elaçıklığı. (bkz : kerem-kârî).

kerem-kâr كرمكار (a. f. b. s.) : kerem eden, lûtfeden, eliaçık olan, bağışlıyan, cömert, verimli. (bkz : kerem-perver, sahî).

kerem-kârâne كرمكارانه (a. f. zf.) : keremkârcasına, kerem sâhibine yakışacak sûrette, elaçıklığı ile, cömertlikle. (bkz : kerem-perverâne).

kerem-kârî كرمكاری (a. f. b. i.) : keremkârlık. (bkz : kerem, keremgüsterî, kerem-perverî).

kerem-perver كرمپرور (a. f. b. s.) : kerem eden, lûtfeden, eliaçık olan, bağışlıyan, cömert, verimli. (bkz : kerem-kâr, sahî).

kerem-perverâne كرمپرورانه (a. f. zf.) : kerem sâhibine yakışacak sûrette, elaçıklığiyle, cömertlikle, verimlilikle. (bkz : kerem-kârâne).

kerem -perverî كرمپروری (a. f. b. i.) : keremperverlik, kerem sâhibi olma, elaçıklığı, cömertlik, verimlilik. (bkz : kerem-güsterî, kerem-kârî).

kerenây, kerre-nây كرنای ، كرنای (f. i.) : eskiden kullanılan bir çeşit nefesli saz.

kerev كرو (f. i.) : örümcek. (bkz : ankebût, ankût).

kerh كره (a. i.) : **1.** iğrenme, tiksinme, hoşlanmama. **2.** zorlama. (bkz : kerâhet [1], [2]).

kerhen كرهاً (a. zf.) : **1.** iğrenerek. **2.** istemiyerek, hoşlanmıyarak, zorla; zorâki. **Tav'an ve kerhen** : ister istemez.

kerî كری (f. i.) : **1.** örümcek ağı. **2.** sağırlık.

kerî كری (a. i.) : kazma [k].

kerîh كريه (a. s. kerh'den.) : **1.** iğrenç; çirkin. **Savt-ı kerîh** : çirkin ses. **kerîh-ül-manzar** : görünüşü çirkin ve iğrenç. **2.** pis kokan. **Râyiha-i kerîhe** : pis koku. **kerîh-ün-nefes** : nefesi, ağzı kokan. [müen. "kerîhe"].

kerîhe كريهه (a. i. c. : kerâih) : iğrenç, nefret edilecek şey.

kerîm كريم (a. s. kerem'den. c. : kirâm, küremâ) : **1.** kerem sâhibi, cömert, verimcil. 2. ulu, büyük. **Allah kerîm** : **Allah büyüktür,** Allah kerem sâhibidir, Allah verir. **Kur'ân-ı Kerîm** (Ulu kitap) : Kur'an. **3. i.** erkek adı. [müen. "kerîme"].

kerîm-âne كريمانه (a. zf.) : kerîm olan, kerem sâhibine yakışır sûrette, kerimce.

kerîme كريمه (a. i. c. : kerâim) : **1.** âyet. **2.** kız evlâd. ["mahdum" karşılığı]. **3.** kız adı.

kerîme-i târih : târihin kızı, **mec.** yurt.

keriş كرش (a. i. c. : kürûş) : işkenbe.

kerkem كركم (f. i.) : yağmur kuşağı, eleğimsağma. (**bkz** : âdyende, kavs-i kuzah).

kerkes كركس (a. i.) : **zool.** akbaba.

kerküz كركز (f. i.) : delil, alâmet, işâret.

kerm كرم (a. i. c. : kürûm) : üzüm çubuğu, asma; bağ kütüğü. (bkz : tâk).

kerr كر (a. i.) : bir şeyden vazgeçtikten sonra tekrar ona, o işe yönelme.

kerr ü fer : savaşta, bir aralık geriledikten veyâ geriler gibi göründükten sonra tekrar saldırma.

kerrâr كرار (a. s. kerr'den.) : savaşta döne döne saldıran. **Hayder-i kerrâr** (döne döne saldıran arslan) : Hz. Alî'nin lâkabı.

kerrât كرات (a. i. kerre'nin c.) : kerreler, defalar, kezler.

kerrât cedveli : **mat.** * çarpım tablosu.

kerre كره (a. i. c. : kerrât) : defâ, kez.

kerretân كرتان (a. i.) : sabah ve akşam.

kerûbî كروبى (a. i. c. : kerûbiyyûn) : meleklerin büyüğü, büyük melek.

kerûbiyân كروبيان (a. f. kerûbî'nin c.). (bkz : kerûbiyyûn).

kerûbiyyûn كروبيون (a. i. kerûbî'nin c.) : Allah'a en yakın melekler. (bkz : kerûbiyân).

ke's كأس (a. i. c. : kâsât, küûs) : **1.** içi dolu kap, çanak. **2.** kadeh, bardak. **3.** şarap dolu bardak; bir bardak şarap. **4. bot.** çanak, çiçeğin en dışında bulunan yeşil yaprakların topu.

ke's-i kesîr-ül-vüreykât: bot. çok yapraklı çanak.

ke's-i vahîd-ül-vüreykat : **bot.** tek yapraklı çanak.

kes كس (f. i. c. : kesân) : kimse, kişi. (bkz : şahs). **Bî-kes** : kimsesiz. **Hîç-kes** : hiç kimse. **Nâ-kes** : 1) alçak, âdî; 2) nekes, pinti, cimri. (bkz : bahîl). **Her-kes** : her kimse, her kişi, her şahıs; her kim olursa olsun.

kes-i bî-kesân : kimsesizlerin yardımcısı.

kesâd كساد (a. i.) : **1.** alışverişte durgunluk, sürümsüzlük. **2.** yokluk, kıtlık. (bkz : fıkdân, kaht, nedret).

kesâfet كسافت (a. i.) : **1.** bulanıklık, açık ve berrak olmayış. **2.** kir, pislik.

kesâfet كثافت (a. i.) : **1.** sıklık, tokluk. **2. fiz.** kabalık, koyuluk, kalınlık, yoğunluk. **fr. densité. 3.** saydam (**şeffaf**) olmama **4.** kalabalık, çokluk.

kesâfet-i nüfûs : nüfus kalabalığı, nüfus çokluğu.

kesâlet كسالت (a. i.) : tenbellik, uyuşukluk, üşenme.

kesân كسان (f. i. kes'in c.) : kimseler, kişiler, insanlar.

kesâne كسانه (f. zf.) : kese, kişiye, insana yakışır bir sûrette, kesçe, insanca, kişice.

kesb كسب (a. i.) : **1.** çalışıp kazanma.

kesb-i servet : para kazanma. **2.** edinme, peydahlama, kazanma.

kesb-i kudret : kudret kazanma.

kesel كسل (a. i.) : gevşeklik, tenbellik, uyuşukluk.

kesf كسف (a. i.) : **1.** ışığını kesme. [Güneş, Ay]. **2.** görünmez olma.

ke'sî كأسى (a. s. ke's'den.) : **1.** kadehle, bardakla, çanakla ilgili, onlara benzer. **2. bot.** çanaksı.

kesî كسى (f. i.) : bir kimse.

kesîd كسيد (a. s.) : geçmez, sürümsüz, aranmaz; her şeyin aşağısı. (bkz : kâsid).

kesîf كثيف (a. s. kesâfet'den.) : **1.** sık, tok. **2.** kalın, kaba, yoğun. **3.** şeffaf (saydam) olmıyan. **4.** koyu.

kesîr كثير (a. s. kesret'den.) : **1.** çok, çok olan, bol. (bkz : kâsir).

kesîr-ül-ahbâb : bildikleri, tanıdıkları çok olan.

kesîr-ül-evlâd : çocukları çok olan.

kesîr-ül-ezhâr : çiçekleri çok olan nebat.

kesîr-ül-ıyâl : âile efrâdı kalabalık olan. **2.** sık olan, çok defa olan.

kesîr-ül-mâl : malı çok, bol olan.

kesîr-ül-vuku' : çok ve sık vukuu' bulan.

kesîr كسير (a. s.) : kırılmış.

keslân كسلان (a. s.) : gevşek, tenbel, uyuşuk, yorgun.

kesr كسر (a. i. c. : küsûr) : **1.** kırma, kırılma, paralama.

kesr-i hâtır : hatır kırma.

kesr-i şeref : şeref kırma. **2.** bozma, halel getirme. **3. a. gr. bir harfin esre i** okunması. **4. mat.** kesir.

kesr-i âdî : **mat.** bayağı kesir.

kesr-i a'şârî : **mat.** * ondalık kesir.

kesr-i basît : **mat.** basit kesir, sûreti (* pay'ı) mahrecinden (* paydasından) küçük kesir : 2/5 gibi.

kesr-i munzam : vergi veyâ resme belirli bir ölçüde yapılan ilâve.

kesr-i mürekkeb : **mat.** * birleşik kesir, mahreci (paydası), sûretinden (pay'ından) küçük kesir : 5/4 gibi. **5. anat.** kemik kırılması.

kesre كسره (a. i.) : **gr.** esre, harfi i okutan hareke.

kesre-i hafîfe : **gr. i.** sesi veren hareke : kim gibi.

kesre-i sakîle : **gr.** ı sesi veren hareke : kıl gibi.

kesret كثرت (a. i.) : **1.** çokluk, bolluk, ziyâdelik.

kesret-i nukud : para çokluğu. **2. tas.** kalabalık. **Cem'-i kesret. a. gr.** dokuzdan ziyâde sayı için kullanılan cemi' sıygası, * kipi. [zıddı : "kıllet" dir].

kesret-i müvâneset : ülfet ve ünsiyet çokluğu.

kesretiyye كثرتيه (a. i.) : **fels.** çokçuluk, **fr. pluralisme.**

kesrî كسرى (a. s.) : kesirle ilgili.

kesûb كسوب (a. s.) : çok kesbeden, çok kazanan.

-keş كش- (f. s. c. : keşân) : çeken, çekici. **Afyon-keş** : afyon çeken. **Cefâ-keş** : cefâ çeken. **Dil-keş** : gönül çeken. **Sîm-keş** : sırma işliyen.. gibi.

keşâkeş كشاكش (f. i.) : **1.** çekişme, münâkaşa. **2.** iki kişinin, bir şeyi birer ucundan tutup her birinin kendine doğru çekmesi. **3.** pehlivanların birbiriyle savaşması. **4.** gam, keder, tasa, kaygı. **5.** felâket.

keşân كشان (f. s. keş'in c.) : çekenler, çekiciler. **Mihnet-keşân** : mihnet çekenler.

keşân كشان (f. s.) : çeken, çekerek.

Keşân ber keşân : zorla, çeke çeke sürükliye sürükliye götürerek.

keşân keşân كشان كشان (f. zf.) : zorla, sürükliye sürükliye, çeke çeke götürerek.

keşâverz كشاورز (f. i.) : **1.** ekinci. (bkz : fâlih). **2.** ekinlik.

keşef كشف (f. i.) : kaplumbağa.

-keşende كشنده- (f. s.) : **1.** çekici, çeken. **Mihnet-keşende** : mihnet çeken. **2.** mütahammil, dayanan.

keşf كشف (a. i. c. : keşfiyyât) : **1.** açma, meydana çıkarma. **2.** gizli bir şeyi bulma. **3.** bir sırrı öğrenme. **4.** bir şeyin olacağını önceden anlama. **5.** Allah tarafından ilhâm olunma. **6.** bir yapı için harcanacak paranın aşağı yukarı hesaplanması. **7.** [**ask.** düşmanın durumunu anlamak üzere gönderilen erlere" keşif kolu" denilir].

keşfî, keşfiyye كشفى ، كشفيه (a. s.) : **keşfe** mensup, keşifle ilgili.

keşfiyyât كشفيات (a. i. keşf'in c.) : keşifler, bulup meydana çıkarılan şeyler.

keşîde كشيده (f. s. ve i.) : **1.** çekilmiş, çekiliş. **2.** tartılmış. **3.** tertîbedilmiş, dizilmiş. **4.** yazılmış. **5.** eski yazıda bâzı harflerin üzerine çekilen çizgi; **sin, şın, vav..** gibi kuyruklu uzantılı harflerin yazıda mahsus sûrette çekilmesi: "kâf'ın keşîdesi güzel olmuştu.."

keşîde-kamet كشيده قامت ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : uzun boylu.

keşîde-rû [y] [ى] كشيده رو (f. a. s.) : uzun yüzlü, sürâhi yüzlü.

keşîş كشيش (f. i. c. : keşîşân) : papaz, karabaş, kilise papazı. (bkz : râhib).

keşîşân كشيشان (f. i. keşîş'in c.) : papazlar, karabaşlar; kilise papazları. (bkz : ruhbân).

keşîş-hâne كشيشخانه (f. b. i.) : manastır, kilise.

keşk كشك (a. i.) : **1.** keşkek, unla berâber dövülmüş et ve buğdaydan yapılan ve ortasına kızdırılmış yağ dökülen bir yemek. **2.** yoğurt kurusu, keş, kurut.

keşkûl كشكول (f. i.) : **1.** keşkül, [eskiden] dervişlerin veyâ dilencilerin kullandığı, Hindistan cevizi kabuğundan veyâ abanozdan yapılmış dilenci çanağı. **2.** üstü, dövülmüş fındık, fıstık ve rendelenmiş Hindistan cevizi gibi şeylerle süslenmiş olan bir çeşit süt tatlısı, keşkül-i fukarâ.

keşkûl-i fukarâ. (bkz : keşkül [2]).

keşmekeş كشمكش (f. b. i.) : **1. çekişme.** kavga; mücâdele. **2.** kararsızlık.

keşnî كشنى (f. i.) : orman; koruluk.

keşşâf كشاف (a. s. keşf'den.) : **1.** çok keşfeden, edici, gizli bir şeyi meydana çıkaran. **2.** sırları çözen. **3. i.** [eskiden] keşif kolu. **4. i.** [eskiden] izci. **5.** meşhur bir tefsir.

keştî كشتى (f. i.) : gemi. (bkz : sefîne).

keştî-i gam (gam gemisi). : [bu] Dünyâ.
keştî-i Nûh : Hz. Nûh'un, tûfandan kurtulmak üzere yaptığı ve içine her canlıdan birer çift aldığı gemi.

keştî-bân كشتيبان (f. b. i.) : gemici, gemi süvârisi, kaptan. (bkz : nâhudâ, rubbân).

keştî-bânî كشتيبانى (f. b. i.) : gemicilik, kaptanlık.

keştî-gâh كشتيگاه (f. b. i.) : gemilerin barındığı yer, liman.

keştî-ger كشتيگر (f. b. s.) : gemi yapan, gemi tâmir eden [kimse].

keştî-nişîn كشتى نشين (f. b. s. c. : keştî-nişînân) : gemide oturan, gemide bulunan.

keştî-nişînân كشتى نشينان **(f. b. s. keştî-nişîn'in c.) : gemide oturanlar, gemide bulunanlar.**

ketâib كتائب (a. i. ketîbe'nin c.) : askerler, alaylar, birlikler.

ketb كتب **(a. i.) : yazma. (bkz : tahrîr).**
ketb ü tahrîr etmek : yazmak.

ketebe كتبه **(a. i. kâtib'in c.) : kâtipler.**
ketebe-i aklâm : kalem kâtipleri.

ketebehû كتبه (a. fi.) : **1.** eskiden "onu, o şeyi yazdı" mânâsına, levhaların altına isimle birlikte yazılan bir tâbir.

ketebehû Sâmî : Sâmi yazdı.. gibi. **2.** [eskiden] hattatlık icâzeti : falan kimse "ketebehû" aldı.. gibi.

ketfiyye كتفيه (a. i.) : kefiyye, Arapların omuzlarını dahî örtmek üzere başlarına sardıkları örtü.

ketîbe كتيبه (a. i. c. : ketâib) : asker, alay, birlik.

ketîbe-perver كتيبه پرور (a. f. b. s.) : asker yetiştiren, askeri koruyan ve seven. **Pâdişâh-ı ketîbe-perver** : askeri himâye eden, koruyan, asker yetiştiren pâdişah.

ketif, kitf, ketef كتف ، كتف ، كتف (a. i. c. : ektâf) : **1.** omuz. **2. anat.** omuz küreği, kürek kemiği, **fr. omoplate.**

ketm كتم (a. i.) : **1.** bir sözü, bir haberi, bir sırrı saklama, gizli tutma.

ketm-i adem : Allah'ın ruh ve cisim âlemlerini yaratmayı istediği zaman bütün mahlûkların ilki olan cevher-i ahzar'ın çıktığı yer.

ketm-i esrâr : sırları saklama. **2.** göstermeme.

ketm-i nüfûs : kendini göstermeme.

kettân كتان (a. i.) : **bot.** keten.

ketûm كتوم (a. s. ketm'den.) : sır saklıyan, herşeyi saklıyan, ağzı sıkı.

ketûm-âne كتومانه (a. f. b. zf.) : ketûm kimseye, herşeyi saklıyana, ağzı sıkı olana yakışır sûrette.

ketûmiyyet كتوميت (a. i.) : ketûmluk, ağız sıkılığı.

kevâbis كوابس (a. i. kebîse'nin c.). (bkz : kebîse).

kevâhil كواهل (a. i. kâhil'in c.). (bkz : kâhil).

kevâib كواعب (a. i. kâib'in c.) : tomurcuk memeli kızlar. (bkz : nevâhîd).

kevâib-i encüm : astr. yediğir, Büyükayı'yı meydana getiren yedi yıldız.

kevâkib كواكب (a. i. kevkeb'in c.) : yıldızlar. (bkz : nücûm).

kevâkib-şinâs كواكب شناس (a. f. b. i.) : **astr.** müneccim.

kevden كودن (f. s.) : ahmak, düşüncesiz.

kevkeb كوكب (a. i. c. : kevâkib) : yıldız. (bkz : ahter, necm, sitâre).

kevkeb-i derrî : parlak yıldız.

kevkeb-ül-hadîd : demir parıltısı.

kevkebe كوكبه (a. i.) : **1.** gökteki yıldız. **2.** süvâri alayı.

kevkebe كوكبه (f. i.) : gösteriş, tantana.

kevkebî كوكبي (a. s.) : yıldıza âid, yıldızla ilgili.

kevme كومه (a. i.) : **fels.** * katışmaç, küme, **fr. agrégat.**

kevn كون (a. i. c. : ekvân) : **1.** olma. **2.** var olma, varlık, vücut. **Âlem-i kevn ü fesâd :** dünyâ.

kevn ü fesâd : olma ve bozulma.

kevn ü mekân : varlık, kâinat.

kevneyn كونين (a. i. c.) : **1.** cismânî ve rûhânî âlem. **2.** dünyâ ve âhiret. **Seyyid-ül-kevneyn** (iki cihânın Ulu'su, Efendisi) : Hz. Muhammed.

kevniyyât كونيات (a. i. c.) : * evrenbilim,, kozmoloji, **fr. cosmologie.**

kevr كور (a. i.) : **1.** sarık sarma. **2.** çokluk, bolluk. **El-havrü ve-l-kevr :** çokluktan sonra yokluk.

kevsel كوسل (a. i.) : geminin kıç tarafı.

kevser كوثر (a. i.) : **1.** maddî ve mânevî çokluk; kalabalık nesil. **2.** Cennet'te bir havuzun adı. **3.** Kur'ân-ı Kerîm'in 108 inci sûresi. **Âb-ı kevser :** kevser suyu. **Şerâb-ı kevser :** kevser şarâbı. **4.** kadın adı.

key كى (f. zf.) : ne zaman, ne vakit. **Tâ be-key** veyâ **Tâkey** : ne zamana kadar.

key كى (f. i. c. : keyân) : büyük hükümdar, pâdişah, eski Acem şahlarından ikinci tabakada bulunanlarının adlarının başına getirilirdi.

Key-husrev, Key-kubâd, Key-kâvûs.. gibi.

keyân كيان (f. i. key'in c.) : keyler, büyük hükümdarlar, şahlar.

keyânî كيانى (f. s.) : key'e, büyük hükümdâra mahsus, onunla ilgili.

keyâniyân كيانيان (f. i. c.) : Key'lerin soyundan olanlar, eski Îran şahları, Îrân'ın Ahemenitler âilesi.

keyd كيد (a. i.) : hîle, oyun, dalavere, dolap.

keyf كيف (a. i.) : **1.** sağlık, âfiyet. **2.** hoşlanma, memnunluk. **3.** gönül açıklığı. **4.** neş'e; hafif sarhoşluk. **5.** arzu, heves, istek. **6.** mizaç, tabîat.

keyfe كيف (a. zf.) : her nasıl. (**bkz :** keyfe-mâ).

keyfe-mâ كيفما (a. zf.) : her nasıl. (bkz : keyfe).

keyfe mâ yeşâ' كيفما يشاء (a. zf.) : nasıl isterse, istediği gibi.

keyfe mettefak كيفما اتفق (a. zf.) : nasıl rastgelirse, hangisi olursa.

keyfer كيفر (f. i.) : **1.** karşılık. **2.** mükâfat veyâ mücâzât.

keyfî, keyfiyye كيفى ، كيفيه (a. s.) : keyfe, arzuya, isteğe bağlı; bir kanuna, bir usûle, bir düzene bağlı olmıyan **İdâre-i keyfiyye :** keyfe göre edilen idâre. **Muâmele-i keyfiyye :** keyfe göre yapılan muâmele.

keyfiyyât كيفيات (a. i. keyfiyyet'in c.). (bkz : keyfiyyet).

keyfiyyet كيفيت (a. i. c. : keyfiyyât) : **1.** * nitelik. **2.** bir şeyin iyi veyâ kötü olması ciheti. **3. gr.** bir ismin müzekker veyâ müennes olması hâli. **4.** bir hâdisenin geçişi. **5.** madde, husus, iş.

keyfiyyet ve kemmiyyet : gr. erkeklik ve dişilik, müfretlik ve cemi'lik.

keyhân كيهان (f. i.) : Dünyâ.

Key-husrev كيخسرو (f. h. i.) : Keykâvus'un torunu, Siyâvuş'un oğlu olan meşhur hükümdar.

Keykâvüs كيكاوس (f. h. i.) : **1.** Keyâniyân'ın ikinci pâdişahı olup Keykubâd'ın torunu ve halefidir. **2. i. astr.** semânın kuzey yarım küresinde bulunan ve Küçükayı ile Kuğu burçları arasında Tanîn burcunun dirseği hizâsında üç parlak yıldızdan müteşekkil bir burç, **lât. Cepheus, fr. Céphée.**

keyl كيل (a. i. c. : ekyâl) : **1.** ölçme. **2.** kile, tahıl, hubûbat ölçüsü, ölçek.

keylî كيلى (a. s.) : kile ile ölçülen [şeyler].

keynûnet كينونت (a. i.) : vâr olma, varlık. (bkz : sayrûret).

keys كيس (a. i.) : zekâ, anlayış, kavrayış.

keysiyye كيسيه (a. i.) : **zool.** (**bkz :** kîsiyye).

keyvân كيوان (f. i.) : **astr.** Zuhal (Satürn) gezeğeni. **fr. Saturne.**

keyy كى (a. i.) : dağlama [yarayı].

keyyâl كيال (a. s.) : kileci, kile ile ölçen [kimse].

keyyâliyye كياليه (a. i.) : **1.** kilecinin aldığı ücret. **2. tas.** [**büyük k ile**] sofiyenin büyüklerinden Ahmed-ür-rûfâî tarafından kurulmuş olan Rufâî' tarîkatı kollarından birinin adı. (kurucusu : Keyyâl-ür-Rufâî adiyle meşhur Şeyh İsmâil Keyyâlî'**dir**].

keyyis كيس (a. s.) : **1.** kiyâsetli, akıllı, anlayışlı, kavrayışlı. **2.** ince, zarif. [müen. : "keyyise].

kezâ كذا (a. e.) : böyle; böylece; bu da öyle.

kezâbir كزابر (a. i. küzbere'nin c.) : asmacıklar.

kezâlik كذلك (a. e.) : kezâ, bu; bu da öyle.

kezâz, kezâzet كظاظ ، كظاظت (a. i.) : **hek.** soluk alamıyacak derecede mîde dolgunluğu.

kezîm كظيم (a. s.) : kızgınlığını, öfkesini yenen.

kezm كظم (a. i.) : kızgınlığı, öfkeyi yenme.

kezûb كذوب (a. s.) : pek yalancı, çok yalan söyliyen.

kezzâb كذاب (a. s. kizb'den.) : **1.** çok yalan söyliyen, pek yalancı.

kezzâb-ı bî hicâb : utanmaz yalancı. **2. i. kim.** asit nitrik (HNO_3).

kıbâb قباب (a. i. kubbe'nin c.) : tepesi yarım küre şeklinde olan binâ damları. **Nüh kıbâb** (dokuz kubbe) : gökyüzü. (bkz : kubeb).

kıbâb-ül-aktâb : Mevlânâ'nın türbesi.

kıbâh قباح (a. s. kabîh'in c.) : kabîhler, çirkinler.

kıbâl قبال (a. i.) : karşılaştırma [bir yazıyı-].

kıbâle قباله (a. i.) : ebelik, çocuk doğurtma san'atı.

kıbel قبل (a. i.) : taraf, yan, yön. (bkz : cânib, cihet). **Min kıbel-ir-Rahmân** : Allah tarafından. (bkz : min taraf-illâh).

kıbel-i şer'-i şerîften : şerîat tarafından.

kıble قبله (a. i.) : **1.** namaza başlarken yönelinen taraf; Mekke tarafı. **2.** (bize nazaren) cenup tarafı (güney). **3.** güneyden esen rüzgâr. **4.** darlıkta başvurulan kapı.

kıblet-ül-hâcât : hâcetlerin husûli niyâziyle yönelinen makam.

kıble-gâh قبله گاه (a. f. b. i.) : kıblenin bulunduğu semt.

kıble-nümâ قبله نما (a. f. b. i.) : kıbleyi, cenûbu (güneyi) gösteren âlet, pusula.

kıbleteyn قبلتين (a. i. c.) : "iki kıble" : Beyt-i Muazzam ile Kudüs'teki Beyt-i Makdis. **Mescid-i zû kıbleteyn** : iki kıbleli mescit. **Zû kıbleteyn** : iki kıbleli.

kıbt قبط (a. i.) : Mısır'ın eski, yerli halkı.

kıbtî قبطى (a. i. c. : kabâtî) : **1.** kıbt soyundan, çingene. (bkz : **kıbtiyân**). **2. s.** çingene ile ilgili.

kıbtiyân قبطيان (a. i kıbtî'nin c.) : çingeneler. (bkz : kabâtî[1]).

kıdem قدم (a. i.) : **1.** kadîm olma, eskilik, bir işte eskilik. **2.** zamanca, me'mûriyetçe, rütbece eskilik. **3.** başlangıcı olmıyacak kadar eskilik. ["kıdem", Allah'ın aslî sıfatlarındandır].

kıdemen قدماً (a. zf.) : kıdemce, kıdem yoliyle, eskilikçe.

kıdemî قدمى (a. s.) : eskilikle ilgili olan [rütbe ve me'mûriyette].

kıdr, kıdre قدر ، قدره (a. i. c. : kudûr) : çömlek.

kıdve قدوه (a. i.) : **1.** kendisine uyup ardından gidilecek kimse. **2.** bir sınıfın veyâ topluluğun başında olan kimse.

kıdvet-ül-hükemâ : hikmet erbâbının tâbî olup boyun eğdikleri kimse.

kıdvet-ül-ulemâ : âlimlerin tâbî olup boyun eğdikleri kimse.

kıdvet-ül-ümerâ : emîrlerin, beylerin tâbî olup boyun eğdikleri kimse. [kelime : "kadve" ve "kudve" şeklinde de kullanılır].

kıfâr قفار (a. i. kafr'ın c.) : çöller, susuz yerler.

kıhf قحف (a. i. c. : akhâf, kuhûf) : **hek.** beynin, içinde bulunduğu kafa kemiği, kafatası.

kılâ' قلاع (a. i. kal'e'nin c.) : kaleler, surlar.

kılâ-ı erbaa : "dört kale" [eskiden] Anadolu ve Rumeli Kavaklariyle Yûşâ ve Telli Tabya hakkında kullanılan bir tâbir.

kılâ-ı hâkanî ("ka" uzun okunur) : hâkan kaleleri.

kılâ-ı rasîne : sağlam kaleler.

kılâa قلاعه (a. i.) : yelken.

kılâde قلاده (a. i. c. : kalâid) : gerdanlık; akarsu.

kılâfet قلافت (a. i.) : kalafat, gemi kalafatlama, gemi ziftleme usul ve san'atı.

kıllet قلت (a. i.) : **1.** azlık. [zıddı : kesret]. **2.** kıtlık. (bkz : nedret). **Cem'-i kıllet : a. gr.** türlü vezinlerde cemîleri olan isimlerin, bu cemîlerinden dokuzdan aşağı mahsus olanları.

kıllet-i nukud ("ka" uzun okunur) : para darlığı.

kîl-ü kal قيل و قال ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : dedikodu. (bkz : güft ü gû).

kımâr قمار (a. i.). (bkz : kumâr, meysir). [kelimenin aslı "kımar" olduğu halde, "kumar" yaygındır].

kımâr-bâz قمارباز (a. f. b. i.). (bkz : kumâr-bâz). [kelimenin aslı "kımâr-bâz" olduğu halde "kumar-bâz" yaygındır].

kımâr-hâne قمارخانه (a. f. b. i.). (bkz : kumâr-hâne). [kelimenin aslı "kımâr-hâne" olduğu halde, "kumar-häne" yaygındır].

kımât قماط (a. i.) : sargı, örtü; sarılacak bez.

kınâ' قناع (a. i.) : örtü; başörtüsü; yaşmak; peçe. (bkz : nikab).

kındîl قنديل (a. i. c. : kanâdil). (bkz : kandîl).

kınnâre قناره (a. i.) : kanara, mezbaha.

kınneb قنب (a. i.) : kınap, ince sicim.

kıntâr قنطار (a. i. c. : kanâtîr). (bkz : kantâr).

kırâat قرائت (a. i.) : **1.** okuma; devamlı ve düzgün okuma. (bkz : hânden). **İlm-i kırâat** : Kur'ân'ın usûl ve kaidesine göre okunması.

kırâat-i seb'a : Kur'ân-i Kerîm'in yedi türlü okunuş tarzı. (bkz : rivâyet-i aşere).

kırâat-i Âsım : bu yedi tarz arasında yaygın olanı. **Bedîî kırâat : ed.** mantıkî kıraat şartlarına riâyet ettikten başka rikkat mevkiinde sesini indirme, şiddet makamında yükseltme-acemi aktör tavrı takınmaksızın- mevzûu ses ve işâretle canlandırma. **Mantıkî kırâat : ed.** acele etmiyerek, fakat yazı işâretlerine dikkat ederek, yânî virgüllerde biraz, noktalı virgüllerde biraz daha durmak, şaşma ve sualleri anlatmak, konuşmalarda konuşanların sözlerini ayırmak sûretiyle okuma. **Mihanikî kırâat :** kelimeleri, terkipleri doğru telâffuz etmekle berâber, ezber dersi dinletircesine ve makine gibi saldır saldır okuma. **2.** namazın rükünlerinden olmak üzere Kur'an'dan muayyen parçaları okuma farîzası.

kırâb قراب (a. i.) : kılıç ve bıçak kını.

kırâliyyet قراليت (a. i.) : kırallık. [yanlış ve uydurma bir kelime olmakla berâber kullanılmış ve kullanılmaktadır].

kırân قران (f. i.) : 1848 den 1927 ye kadar İran'da kullanılan bir gümüş para. [1 1/4 dolar değerinde olup 10 kıran 1 toman ederdi].

kırân قران (a. i. c. : kırânât) : **1.** yakınlık. (bkz : mukarenet). **2.** iki şeyin birleşmesi. **3. astr.** seyyâre (* gezeğen) lerden ikisinin bir burçta birleşmesi.

kırân-ı nahseyn (nahs-i kırân) : **astr.** Mars (Merîh) ile Satürn (Zuhal) ün aynı burçta birbirine yaklaşması. [kutsuzluk işâreti sayılır].

kırân-ı sa'deyn (sa'd-i kırân) : Venüs (Zühre) ile Jüpiter (Müşteri) in aynı burçta birbirine yaklaşması. [kutluluk işâreti sayılır]. **Sâhib-kırân :** çok tâlihli, çok kuvvetli hükümdar).

kırât قراط (a. i.). (bkz : kîrât).

kîrât قيراط (a. i.) : kırat, şer'îsi, orta büyüklükte beş arpa ağırlığında olan ve kuyumcular arasında kullanılan miskalın yirmi dörtte biri kadar bir ağırlık ölçüsü.

kırât-ı örfî : [eskiden] bâzı fukahânın beyânına göre beş, bâzılarının beyânına göre de dört mutavassıt arpa ağırlığından ibârettir. Bu fark beldelere veyâ örfün tebeddülüne müstenittir.

kırât-ı şer'î : [eskiden] beş adet mutavassıt arpa ağırlığından ibârettir. Hafif tartılar mıkyâsâtından olup elmas ve cevâhir gibi kıymetli eşyâ tartılmasında kullanılır.

kırba قربة (a. i. c. : kurubât) : **1.** [evvelce] sakaların kullandığı, ince köseleden veyâ deriden yapılmış su kabı, saka tulumu. **2. hek.** çocuklarda karın şişmesi.

kırd قرد (a. i. c. : akrâd, kırede, kurûd) : maymun.

kırede قردة (a. i. kırd'ın c.) : **zool.** primatlar, bütün maymun çeşitlerini, ve bâzı âlimlerin sınıflamasına göre, insanları da içine alan memeliler takımı.

kırmız قرمز (a. i.) : kırmız böceğinden çıkarılan parlak ve al boya.

kırtâs قرطاس (a. i. c. : karâtîs) : **1.** kâğıt, kâğıt tabakası, sahife. **2.** kâğıtçı.

kırtâsî, kırtâsiyye قرطاسى ، قرطاسيه (a. s.) : kâğıda âit, kâğıt ile ilgili. **Masârif-i kırtâsiyye** : kırtâsiye, kâğıt ve yazı işleri masrafları, * giderleri.

kırtâsiyye قرطاسيه (a. i.) : kâğıtla yapılan muâmeleler; kâğıt işleri.

kırvân قيروان (a. i.) : **1.** kervan, kafile. (bkz : kârbân). **2.** dünyânın tarafları, doğu ve batı.

kırzâm قرزام (a. i.) : kaldırım şâiri; saçma sapan söz söyliyen. (bkz : herze-gû, jâj-hâ, tirzîk-gû).

kıs قس (a. f.) : kıyas et!, bununla ölç! **Ve kıs alâ hâzâ** : bunun üzerine kıyas et! **Ve kıs-aleyh-il-bevâkî** : arta kalanlarını, diğerlerini de buna kıyas et!

kısâr قصار (a. s. kasîr'in c.) : **1.** kısalar, boyu küçükler. **2.** Kur'ân-ı Kerîm'in az âyetli sûreleri. (bkz : tıvâl).

kısas قصص (a. i. kıssa'nın c.) : fıkralar, hikâyeler; rivâyetler.

kısas-ı enbiyâ' : peygamberlerin târihi.

kısâs قصاص (a. i.) : **huk.** öldüreni öldürme, yaralıyanı yaralama cezâsı.

kısâs fi-l-etrâf : **huk.** [eskiden] kesilmiş veyâ yaralanmış bir uzuv (organ) mukabilinde, yaralıyanın ve kesenin mümâsil uzvunu yaralama veyâ kesme.

kısas fi-n-nefs : **huk.** [eskiden] katili, nefsi mukabilinde katletme.

kısâsen قصاصاً (a. zf.) : kısas yoliyle, öldüreni öldürerek, yaralıyanı yaralıyarak, müsâvî şekilde cezâlandırarak.

kısm قسم (a. i. c. : aksâm) : **1.** bölük, parça, takım; çeşit, nevi. **2.** fasıl, bahis [kitap hakkında].

kısmen قسماً (a. zf.) : bir kısım, bir bölük, bir parça, bir takım olarak; bir bahis, bir fasıl olarak. (bkz : kısmî).

kısmet قسمت (a. i.) : **1.** bölme, pay etme, hisselere ayırma. **2.** tâlih, nasip, kader. **3. huk.** şâyî olan hisseyi tâyin etme, belirtme. **Hâric-i kısmet** (bölme işleminden sonra arta kalan sayı) : **mat.** * bölüm.

kısmet-i askeriyye : kassamlık, kassam dâiresi.

kısmet-i cem' : **fık.** türlü ve müşterek şeylerin kısımlara bölünerek her birinde şâyî olan hisselerin birer kısmında cemi. [üç kişi arasında müşterek olan otuz koyunu onar onar üçe bölmek gibi].

kısmet-i ferd veyâ **kısmet-i tefrîk** : **fık.** müşterek bir nesnenin bölünüp, her cüzünde şâyi olan hisselerin birer kısmını belirten kısmet. [bir arsanın ikiye taksîmi gibi].

kısmet-i fuzûlî : **fık.** yapılması sözle veyâ fiil ile icâzete vakfedilen kısmet. [bir kimsenin, müşterek bir malı, sâhiplerinin izin, söz ve fiil icâzetiyle taksîm etmesi gibi].

kısmet-i kazâ : **fık.** müşterek bir mülke sâhip olanlardan bâzılarının isteği üzerine hâkimin (yargıç) cebren ve hükmen yaptığı taksim, kısmet.

kısmet-i rızâ : **fık.** hepsi âkıl ve bâliğ olmuş bulunan vârislerin (mirasçıların), müşterek mülk sâhiplerinin rızâlariyle yapılan kısmet olup kendi arzulariyle aralarında veyâ hepsinin muvâfakatiyle hâkim (yargıç) tarafından taksim edilir.

kısmet-i tefrîk : her cüzünde şâyî olan hisselerin şuyûunun izâlesi sûretiyle ayrılması.

kısmet-i tereke : **huk.** terekeye âit olan hakları, sâhiplerine ulaştırma.

kısmî قسمى (a. s.) : bir kısım, bir kısmına mahsus, bir bölük, bir parça. (bkz : kısmen).

kıssa قصه (a. i. c. : kısas) : **1.** fıkra, hikâye, rivâyet. **2.** vak'a, mâcerâ. **El-kıssa** : hâsılı, sözün kısası.

kıssa-gû قصه گو (a. f. b. i.) : hikâye, masal söyliyen.

kıssa-güzâr قصه گذار (a. f. b. i.) : kıssa, masal, hikâye söyliyen kimse. (bkz : kıssa-hân).

kıssa-hân قصه خوان (a. f. b. i.) : kıssa, hikâye, masal söyliyen kimse. (bkz : kassâs, kıssa-güzâr).

kıssâiyye قثائيه (a. i.) : **bot.** kabakgiller.

kıssa-perdâz قصه پرداز (a. f. b. i.) : kıssa, hikâye düzen kimse, masalcı.

kıssîs قسيس (a. i. c. : kasâvise) : keşiş, papaz. (bkz : râhib).

kıst قسط (a. i.) : **1.** hisse, pay, nasip. **2.** tartı, ölçü ve bölüşmelerde doğru iş görme. **3.** parça parça ödenen bir borç ve sâirenin her defâda verilen kısmı, taksit.

kıst-el-yevm : **1)** çalışılmıyan günler için kesilen para; **2)** bir aylık maaşın bir güne isâbet eden kısmı.

kıst mevâcibi : hisseye düşen paranın verilmesi, ücret.

kıst mevâcibleri : **tar.** üç aylık ulûfe.

kıstâs قسطاس (a. i.) : **1.** büyük terâzi. **2.** ölçü. (bkz : mizân). **3. fels.** kriteriyum, **fr. critérium.**

kısteyn قسطين (a. i. c.) : iki kıst, iki hisse, pay; iki ölçü, iki parça.

kısteyn mevâcibi : iki kıst ulûfe.

kışr قشر (a. i. c. : kuşûr) : **1.** kabuk.

kışr-ı arz : **jeol.** yer kabuğu. **2.** tahıl; yemiş kabuğu.

kışr-ı bâdem : **bot.** bâdem kabuğu.

kışr-ı sin : **anat.** dişin kökünü kaplıyan kısım, seman.

kışr-ı şecer : **bot.** ağaç kabuğu.

kışrî, kışriyye قشرى ، قشريه (a. s.) : kışra, kabuğa mensup, kabukla ilgili.

Hayvânât-ı kışriyye : zool. * kabuklular, yengeç, istakoz gibi kabuğu olan hayvanlar.

kıtâ' قطاع (a. i.) : **1.** kat'etme, kesme. **2. geo.** dâireden bir kıt'a, bir parça, bir kesme, **fr. segment.**

kıtâ-ı dâire : **geo.** dâire parçası, dâire kesmesi.

kıt'a قطعه (a. i. c. : kıtaât) : **1.** parça, bölük, cüz.

kıt'a-i arz : yeryüzü parçaları.

kıt'a-i cesîme : büyük parça. **2.** arâzî, memleket ülke.

kıt'a-i muhayyel : tasarlanmış kıt'a. **3.** askerî birlik. **4. ed.** en az iki beyitten meydana gelen ve 1 ve 3 üncü mısrâları kafiyeli olan şiir.

kıt'a-i kebîre : ed. iki beyitten fazla olan kıt'a.

kıt'a-i dâire : geo. dâire parçası, dâire kesmesi.

kıt'a-i küre : geo. küre kesmesi.

kıtaât قطعات (a. i. kıt'a'nın c.) : **1.** parçalar, bölükler, cüzler. **2.** memleketler, ülkeler. **3.** askerî birlikler. **4.** büyük kara parçaları.

kıtaât-ı hamse-i ma'lûme : bilinen beş kıt'a.

kıtâl قتال (a. i. katl'den.) : vuruşma, birbirini öldürme; savaş. (bkz : mukatele).

kıtâr قطار (a. i.). (bkz : katâr).

kıtmîr قطمير (a. i.) : Eshâb-ı Kehf'in köpeğinin adı.

kıtt قط (a. i. c. : kıtât) : kedi. (bkz : gürbe, hirre, sinnevr).

kıvâm قوام (a. i. kavîm'in c.) : dikler, doğrular.

kıvâm قوام (a. i.) : **1.** duruş, durma. **2.** direk.

kıvâm-ı dîn : dînin direği. **3.** bir mâyi (* sıvı) nın koyuluk derecesi. **4.** tav; çağ.

kıyâdet قيادت (a. i. kaide'den.) : kumandanlık, kumanda, * komuta.

kıyâfet قيافت (a. i.) : **1.** kılık; bir şeyin dış görünüşü. **2.** şekil, heyet, sûret. **3.** bir kimsenin giyindiklerinin bütünü. **İlm-i kıyâfet** : insanın yüzünden ve dış görünüşünden, iç vasıfları-

na, iç hayâtına dâir ahkâm çıkarma bilgisi. **Tebdîl-i kıyâfet** : tanınmıyacak kılığa girme.

kıyâfet-nâme قیافتنامه (a. f. b. i.) : kıyâfetten hüküm çıkarma kitabı. [Bursalı büyük mutasavvıf İsmail Hakkı'nın "kıyâfet-nâme" si meşhurdur].

kıyâm قیام (a. i.) : **1.** kalkma, ayağa kalkma, ayakta durma. **2.** namazın iftitah tekbîriyle rükû arasındaki ayakta durma kısmı. **3.** bir işe kalkışma, başlama. **4.** ayaklanma. (bkz : isyân). **5.** ölümden sonra dirilip ayağa kalkma. (bkz : ba'sü ba'd-el-mevt). **Yevm-ül-kıyâm** : kıyâmet günü. (bkz : rûz-i kıyâm, rûz-i mahşer).

kıyam bi-llah قیام بالله (a. b. i.) : **tas.** rüsumdan bilkülliye ferâgat ve seyr an-illâh, bi-llâh, fi-llâh sûretiyle mânevî menzillerin hepsini geçtikten sonra hâsıl olan beka bi-llâh mertebesindeki istikamet.

kıyâm li-llah قیام لله (a. b. i.) : **tas.** gaflet uykusundan uyanık olma ve seyr-i il-âllah'a gaflet hâlinden berî bulunma.

kıyâmet قیامت (a. i.) : **1.** dünyânın sonu, bütün ölülerin dirilerek mahşerde toplanacakları zaman. **Kıyâm-ı kıyâmet** : kıyâmet vakti. (bkz : rûz-i mahşer). **2.** büyük sıkıntı, belâ, gürültü, patırdı.

kıyâs قیاس (a. i.) : **1.** bir şeyi başka başka bir şeye benzeterek hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, bir tutma. **2.** karşılaştırma; * örnekseme. **3.** umûmî kaideye uyma. **4.** mant. * tasım, **Alâ gayr-il kıyas** : kıyâsa ve kaideye uygun olmamak üzere.

kıyâs-ı celî : asıldaki illetin ferde vücûdu zâhir ve zihne mütebâdir olan kıyas.

kıyâs-ı fâsid : **mant.** mantığa uymazlık, paralojizm, **fr. paralogisme.**

kıyâs-ı fukahâ : **fık.** hakkında açıkça âyet veyâ hadis bulunmıyan meselelere dâir, üzerine âyet ve hadis olan benzerlerine göre âlimler tarafından verilen hüküm.

kıyâs-ı hafî : sebebi gizli olan ve zihne birden gelmiyen kıyas.

kıyâs-ı matvî : **mant.** * önertilerinden biri gizli veyâ söylenmemiş olan * tasım, entimem, **fr. enthymème.**

kıyâs-ı mevsûl-ün-netâyic : **mant.** * öntasım, **fr. prosyllogisme.**

kıyâs-ı mukassim : **mant.** *ikilem, **fr. dilemme.**

kıyâs-ı müdellel : **mant.** epikerem, **fr. épichérème.**

kıyâs-ı mülhakk : **mant.** * astasım, **fr. épisyllogisme.**

kıyâs-ı nefs : kendine benzeterek hükmetme.

kıyâsa muhâlefet : **ed.** (bkz : galat-ı tahakkümî).

kıyâsen قیاساً (a. zf.) : **1.** kıyas sûretiyle, yoliyle. **2.** benzeterek, sanarak. **3.** kaideye tatbîk ederek.

kıyâsî, kıyâsiyye قیاسی ، قیاسیه (a. s. c. : kıyâsiyyât) : **1.** umûmî kaideye uygun olan. **2.** tatbîk veyâ benzetme ile olan.

kıyâsiyyât قیاسیات (a. s. kıyâsî'nin c.) : **1.** umûmî kaideye uygun olanlar. **2.** tatbîk veyâ benzetme ile olanlar.

kıyem قیم (a. i. kıymet'in c.) : değerler.

kıyemî قیمی (a. i. c. : kıyemiyyât) : az bulunan pahalı nesne.

kıyemiyyât قیمیات (a. i. kıyemî'nin c.) : az bulunan pahalı nesneler, değeri olan şeyler.

kıymet قیمت (a. i. c. : kıyem) : **1.** değer. **2.** bedel, baha, tutar. **3.** şeref, onur, îtibar. **Kaimen kıymet** : **fık.** binâ ve ağaçların, bulundukları yerde durmak üzere kıymeti. **Mebniyyen kıymet** : **fık.** binâların bulundukları, durdukları yerdeki kıymeti. **Maklûan kıymet** : **fık.** binâların ve ağaçların yıkıldıktan sonraki kıymeti. **Zî-kıymet** : kıymetli, değerli. (bkz : kıymet-dâr).

kıymet-i hakîkiyye : hakikî, gerçek değer.

kıymet-i i'tibâriyye : devletçe kabûl edilen değer, fiat.

kıymet-i mevzûa : satan tarafından konulan değer, fiat.

kıymet-i mutlaka : **mat.** mutlak değer.

kıymet-i takrîbiyye : **mat.** * yaklaşık değer.

kıymet-i vasatiyye : **fiz.** ortalama değer.

kıymet-i zâtiyye : birinin kendi, öz değeri.

kıymet-agâh قیمت آگاه (a. f. b. s.) kıymet bilir, değer bilir.

kıymet-dâr قيمتدار (a. f. b. s.) : kıymetli, değerli, pahalı. (bkz : zî-kıymet).

kıymet-nâ-şinâs قيمت نا شناس (a. f. b. s. c. : kıymet-nâ-şinâsân) : kıymet bilmiyen, değer takdir edemiyen.

kıymet-nâ-şinâsân قيمت نا شناسان (a. f. b. s. kıymet-nâşinâs'ın c.) : kıymet bilmiyenler, değer takdir edemiyenler.

kıymet-şinâs قيمت شناس (a. f. b. s. c. : kıymet-şinâsân) : kıymet bilen, değer bilen.

kıymet-şinâsân قيمت شناسان (a. f. b. s. kıymet-şinâs'ın c.) : kıymet bilenler, değer bilenler.

kıytas قيطس (a. i.) : **zool.** balina balığı, kadirga balığı.

kıytasiyye قيطسيه (a. i.) : **zool.** balinagiller.

kıyye قيه (a. i.) : okka, dörtyüz dirhem.

kıyye-i âşârî : kilo, bin gram olan ağırlık ölçüsü.

kıyye-i atîka (eski okka) : okka, [eskiden] dört yüz dirhem olan bir ağırlık ölçüsü. (1282 gramı karşılar).

kıyye-i cedîde (yeni okka) : kilo, bin gram olan ağırlık ölçüsü. (okkanın % 78-ini karşılar). [aslı "ûkiyye" ve "vukye" dir].

kızbân قضبان (a. i. kadîb'in c.) : **1.** ince, düz fidanlar, dallar, çubuklar. **2.** erkeklik âletleri.

ki كه (f. e.) : kelimelerin sonuna gelen "-ki" sonekinden ayrı olan bu edat bir ismi veyâ bir cümleyi arkadan gelen bir cümleye türlü ilgilerle bağlamakta kullanıldığı gibi, bâzen birtakım duyguları îzah etmeye de yarar. **1.** bir ismi veyâ zamîri bir cümleye bağladığı vakit o cümle, ismin sıfatı durumunda olur : **bir adam ki söz dinlemez..** (= söz dinlemiyen bir adam) **2.** bilmek, anlamak gibi bir hâlin açığa çıkışını veyâ görmek, işitmek gibi bir duyuşu bildiren fiillerle kurulan bir cümleyi başka bir cümleye bağladığı zaman ikincisi birincisinin fâili (* öznesi) veyâ mef'ûlü (nesnesi) hükmüne geçer : **herkes bilir ki Dünyâ yuvarlaktır** (= Dünyânın yuvarlak olduğunu herkes bilir). **3.** birinci cümlede fiile belirsiz bir zarf, mütemmime (* tümlece) veyâ fâile (* özneye) sayı veyâ belirsizlik sıfatı geldiğinde ikinci cümle o fiili, mütemmimi (* tümleci) veyâ fâili (* özneyi) vasıflandırmış olur : **öyle koşar ki arkasından kurşun yetişmez** (= arkasından kurşun yetişemiyecek kadar koşar). **4.** ikinci cümledeki hükmün birincideki işin yapılışı sırasında görülerek şaşıldığını belirtmeye yarar : **geldim ki kimseler yok). 5.** iki eksiksiz cümleyi bağladığı vakit ikincisi birincideki hükme bir delil teşkil eder : **Ahmet çalışıyor ki siz onu seviyorsunuz. 6.** ikinci cümle istek * kipinde veyâ üçüncü şahıs emir kipinde olduğu vakit bu cümle, birincisinin gayesini gösterir : **oturdum ki biraz dinleneyim. 7.** birinci cümle menfî (* olumsuz) olup, ikincisi yukarıdaki şekilde bulunursa, bu sonuncusu olamıyacak bir netîce bildirir : **sakalım yok ki sözüm dinlensin. 8.** soru cümlelerini "bilmem" fiiline bağlıyarak tereddüt veyâ çâresizlik anlatmıya yarar : **bilmem ki öyle şey olur mu? 9.** şikâyet veyâ kınama gibi duygular anlatmak için bir cümlenin sonuna getirilir : **o, beni sevmez ki. 10.** "o kadar, öyle bir" gibi belirsiz zarflarla yapılan ifâdelerin sonuna getirildiği zaman fiile çokluk mânâsını verir : **o kadar eğlendik ki.. 11.** aynı belirsiz zarflar sıfat gibi kullanıldığı vakit beğenme veyâ şaşma duygusu anlatır : **bana öyle bir kitap verdi ki. 12.** bir soru cümlesinin sonuna getirildiği vakit tereddüt veyâ endîşe anlatır : **acaba gelmez mi ki. 13.** bâzı kelimelerin sonuna, en çok, bir ek gibi eklenerek birtakım zarflar, yeni edatlar meydana getirir : "belki, çünki, halbuki, mâdem ki, oysaki, öyle ki, sanki, şöyle ki" gibi.

kibâr كبار (a. s. kebîr'in c.) : **1.** büyükler, ulular. 2. ince, terbiyeli, görgülü, nâzik. **Sigar ü kibâr** : küçükler ve büyükler. **Ricâl-i kibâr** : büyük adamlar.

kibâr-ı müderrisîn : mûsile-i Süleymâniyye ile üst tarafındaki medreselerde müderrislik edenler.

kibâr-âne كبارانه (a. f. zf.) : büyük adamlara, ince, nâzik, görgülü kimselere yakışacak sûrette.

kibâriyye كباريه (a. i.) : **bot.** gebreotugiller.

kibâş كباش (a. i. kebş'in c.) : koçlar, erkek koyunlar.

kiber كبر (a. i.) : büyüklük, yaşlılık, yaşlı olma.

kiber-i sinn : yaş büyüklüğü.

kibr كبر (a. i.) : **1.** büyüklük, ulu〈luk. **2.** büyüklük taslama, yüksekten bakma [birisine].

Kibreviyye كبرويه (a. h. i.) : Ahmed Necmeddîn-ül-Kibrî tarafından kurulan bir tarîkat.

kibrît كبريت (a. i.) : **1.** kırmızı yakut; altın. **2.** kükürt. **3.** kibrit.

kibrît-i ahmer : **1)** kırmızı kükürt; **2)** simyâ ilminde toprağı altın yapmaya yarıyan müessir madde; **3) tas.** (bkz : mürşid).

kibrîtî كبريتى (a. s.) : **1.** kükürtle ilgili. **2.** kükürt renginde olan; açık sarı, açık limon rengi.

kibrîtiyye كبريتيه (a. i.) : **bot.** kısa kökleri yapraklarla örtülü olan haşîşî (*otsu) nebatları (* bitkileri) içine alan fasîle.

kibrîtiyyet كبريتيت (a. i.) : kükürt * niteliği.

kibrîtiyyet-i magnezî : **kim.** sulfat dö manyezi **fr. sulfate de magnésie.**

kibrîtiyyet-i nuhâs : **kim.** bakır sulfatı, göztaşı, **fr. sulfate de cuivre.**

kibrîtiyyet-i sûd : **kim.** sulfat dö süt, **fr. sulfate de soude.**

kibriyâ' كبرياء (a. i.) : **1.** büyüklük, ululuk. **Habîb-i kibriyâ, Resûl-i kibriyâ** : Hz. Muhammed. **2.** Allah.

kibriyâî كبريائى (a. s.) : kibriyâya mensup, kibriyâ ile ilgili, ilâhî.

kibt كبت (f. i.) : bal arısı. (bkz : nahl).

kifâet كفائت (a. i.). (bkz : kifâyet, küfv).

kifâf كفاف (a. i.) : **1.** (bkz : kefâf). **2.** (keffe'nin c.) : kefeler, terâzi gözleri, terâzi tablaları. (bkz : kefef).

kifâh كفاح (a. i.) : savaş.

kifât كفات (a. i. küfv'ün c.) : eşler, benzerler, denkler, arkadaşlar.

kifâyet كفايت (a. i.) : **1.** yetişme, elverme; yeterlik. **2.** iktidar, yararlık.

kifl كفل (a. i. c. : ekfâl) : hisse, nasîp, pay. **Zül-kifl** : **h. i.** : Kur'an'da zikri geçen, rivâyete göre adı Bişr ibnü Eyyûb olan zâtın lâkabı.

kig, kîh كيخ ، كيغ (f. i.) : göz çapağı.

kîh قيح (a. i.) : irin, cerâhat.

kîh-i kâzib : **biy.** irine benziyen, bâzı ifrâzat (* salgılar).

kîh-i mesâne : **biy.** mesânenin ifrâz ettiği irin.

kih كه (f. s. c. : kihân) : küçük. (bkz : kihîn, sagîr).

kihâl كهال (a. s. kehl'in c.) : 30 - 50 yaş arasında olan kimseler, olgunluk çağında bulunanlar. (bkz : kühûl).

kihâlet كحالت (a. i.) : **1.** göz hekimliği, göz hastalıkları bilgisi. **2.** göz için sürme yapma, sürmecilik.

kihân كهان (f. s. kih'in c.) : küçükler. (bkz : sigar).

kihân ü mihân : küçükler ve büyükler. (bkz : sigar ü kibar).

kihânet كهانت (a. i.) : kâhinlik, falcılık, bakıcılık. [bizde "kehânet" şekli yaygındır].

kihîn كهين (f. s.) : küçük. (bkz : kih, sagîr).

kih-ter كهتر (f. b. s.) : çok küçük [yaşça]. **Birâder-i kih-ter** : küçük birâder.

kih-terî كهترى (f. b. i.) : çok küçüklük [yaşça].

kih-terîn كهترين (f. b. s.) : çok (daha, en, pek) küçük [yaşça]. **Ferzend-i kihterîn** : en küçük oğul.

kîl قيل (a. i.) : söz. (bkz : güft, kelâm).

kîl ü kal ("ka" uzun okunur) : dedikodu. (bkz : güft ü gû).

kilâ كلا ، كلى (a. s.) : her iki, her ikisi. **Alâ-kile-t-takdîreyn** : her iki takdirde.

kile-ş-şıkkayn : her iki şık.

kilâb كلاب (a. i. kelb'in c.) : köpekler. **Av'ave-i kilâb** : köpeklerin havlaması.

kilâb-ı ehliyye : ehlî köpekler; çoban, av, sokak, ev köpekleri.

kilâb-ı mahalle : mahalle köpekleri.

kilâb-ı zulm : zulüm köpekleri.

kilâr كلار (f. i.) : kiler.

kîle كيله (a. i.) : kile, ölçek.

kilem كلم (a. i. kelime'nin c.) : kelimeler, lâkırdılar, sözler. (bkz : kelimât). **Mevsûk-ül-kilem** : sözüne güvenilir kimse.

kilîm-pûş كليم پوش (f. b. s. ve i. c. : kilîm-pûşân) : aba, hırka, giyen, derviş.

kilîm-şûy كليم شوى (f. b. i.) : kilim, aba, keçe yıkayıcı.

kilindir كلندر (f. i.) : şarap ölçeği.

kilîsa كليسا (f. i.) : kilise. (bkz : bey'a, kenîsa, kenîse).

kilk كلك (f. i.) : kamış kalem. (bkz : hâme).

kilk-i dürr-efşân : inci saçan kalem.

kils كلس (a. i.) : kireç, kireç taşı. **Hacer-i kils** : kireç taşı.

kilsî كلسى (a. s.) : kireç taşı yapısında olan.

kilte كلته (a. i.) : demet; deste.

kilûs, keylûs كيلوس ، كيلوس (a. i.) : yemeklerin mîdede, sonra da bağırsaklarda ezildikten sonra aldığı hal ki, lenf (tümür) damarları tarafından emilmeye elverişlidir. [kelimenin aslı yunancadır].

kilye كليه (a. i.) : **anat.** böbrek [insanda] **Hasât-ül-kilye** : böbreklerde hâsıl olan taş, kum. **Zât-ül-kilye** : kilyelerin iltihaplanması.

kilyeteyn كليتين (a. i. c.) : **anat.** iki böbrek.

kilyevî كليوى (a. s.) : **anat.** böbrekle ilgili; böbrek biçiminde olan.

kimâm كمام (a. i.) : **1.** hayvan ağızlığı, burunduruk. 2. (kimm'in c.) : **bot.** tomurcuklar.

kimm كم (a. i. c. : kimâm) : **bot.** çiçek kâsesi, çiçek kapçığı, tomurcuk. (bkz : kümm).

kimûs, keymûs كيموس ، كيموس (a. i.): yemeklerin mîdede ezildikten sonra aldığı hal. [kelimenin aslı Yunancadır].

kimyâ' كيمياء (a. i.) : kimyâ.

kimyâ-yi bâtıl : [eskiden] simyâgerlerin mevzûları olan şeyler. (bkz : simyâ).

kimyâ-yi gayr-ı uzvî : **kim.** inorganik kimyâ, **fr.** chimie inorganique.

kimyâ-yi ma'denî : **kim.** mâdenî kimyâ, **fr. chimie minérale.**

kimyâ-yi saâdet : **1)** rûhun maddîyattan ayrılarak mâneviyâta geçmesi; **2)** Gazzâlî'nin meşhur eseri.

kimyâ-yi uzvî : **kim.** organik kimyâ, **fr. chimie organique.**

kimyâ-ger كيمياگر (a. f. b. i.) : kimyâ âlimi, tahlîl işleriyle uğraşan uzman.

kimyevî كيميوى (a. s.) : kimya ile ilgili, kimyâlık.

kîn كين (f. i.) : gizli düşmanlık, garaz. (bkz : gayz, adâvet, buğz).

kinâne كنانه (a. i. c. : kenâin) : okluk, ok kılıfı, tirkeş, sadak, ok kuburu.

kinâye كنايه (a. i. c. : kinâyât) : **1.** maksadı, kapalı bir şekilde ve dolayısiyle anlatan söz. **2.** üstü örtülü, dokunaklı söz. **3. ed.** hakikî mânâsına alınması da câiz iken mecaz olarak kullanılan söz. "Yüzü kızardı, açık göz..." gibi.

kinâye-i baîde : **ed.** uzak bir karîneye dayanan kinâye.

kinâye-i hafîfe : ed. kinâyemsi söz, şiir.
kinâye-i karîbe : ed. yakın bir karîneye dayanan kinâye.
kinâye-i vâzıha : ed. başka bir mânâya gelmesi muhtemel olmayan apaçık kinâye.

kincer كنجر (f. i.) : büyük fil.

kin-dâr كيندار (f. b. s.) : kinci, içinde kin besliyen. (bkz : garaz-kâr).

kindâr-âne كيندارانه (f. zf.) : kindarcasına, kinci olarak. (bkz : garaz-kâr-âne).

kîne كينه (f. i.) : gönülde gizlenen düşmanlık. (bkz : kîn).
kîne-i peleng : "kaplan kini" : deve kini, kolay kolay sükûnet bulmıyan kin.

kîne-cû كينه جو (f. b. s.) : öc almıya çalışan. (bkz : müntakım).

kîne-dâr كينه دار (f. b. s.) : kin tutan, kinci. (bkz : kîn-dâr).

kîne-gâh, kîne-geh كينه گاه ، كينه گه (f. b. i.) : savaş meydanı,**cenk** yeri.

kîne-hâh كينه خواه (f. b. s.) : öcalmak istiyen, kinci. (bkz : kînecû, müntakim).

kîne-keş كينه كش (f. b. s.) : düşmandan öç alan. (bkz : müntakim).

kîne-meşhûn كينه مشحون (f. a. b. s.) : kin ile dolu. ["meşhûn-i kîne" den çevrilmiştir].

kîne-ver كينه ور (f. b. s.) : kinci, kin tutan, kin besliyen. (bkz : kîne-cû, kîne-hâh, kîne-dâr, kîn-dâr).

kîr قير (a. i.) : zift, katran.

kîr كير (f. i.) : erkeklik âleti. (bkz : kadîb, zeker, zübb).

kirâ' كراء (a. i) : kirâ, **bir şeyin** kullanılmasına bedel olarak verilen ücret.

kirâm كرام (a. s. kerîm'in c.) : soydan gelenler, soyu temizler; ulular, şerefliler. **2.** cömertler, eliaçıklar. (bkz : küremâ[1,2]).

kirâr كرار (a. i.) : tekrar, bir daha. (bkz : tekerrür).

kirâren كراراً (a. zf.) : tekrar olarak, tekrar sûretiyle, tekrar tekrar. (bkz : mükerreren).
kirâren mirârâ. (bkz : mükerreren).

kirbâs كرباس (a. i. c. : kerâbîs) : bez; kumaş, keten ve pamuk bez. (bkz : kirpâs [2]).

Kird-gâr كردگار (f. b. i.) : Allah.

kîr-fâm قير فام (f. b. s.) : katran renginde, simsiyah.

kirîs كريس (f. i.) : **1.** aldatma. **2.** yaltaklanma.

kirîşek كريشك (f. i.) : savaşçı. (bkz : ceng-âver, ceng-cû).

kirişte كرشته (f. i.) : çörçöp.

kirm كرم (f. i.) : kurt [böcek].
kirm-i ebrişîm : ipekböceği.
kirm-i şeb-efrûz : ateşböceği.

kirpâs كرپاس (f. i.) : **1.** pâdişah ve vezir evlerindeki dîvanhâne, dergâh. **2.** (bkz : kirbâs).

kîs كيس (a. i. c. : ekyâs) : **1. para** kesesi; torba. **2. anat.** döl yatağı [rahimde]. (bkz : meşîme). **3. anat.** vücuttaki bâzı sıvıların toplandığı kese biçimindeki oyuklar.

kisâ كسا (a. i.) : **1.** yün elbise. **2.** seccâde, halı.

kisb كسب (a. i.). (bkz : kesb).
kisb ü kâr : iş güc, kazanç.

kisbî كسبي (a. s.) : kazanılmış, sonradan edinilmiş.

kîse كيسه (f. i. c. : ekyise) : **1.** kese, küçük, büyük torba, kap. **2.** cepte taşınan para torbası. **3.** kumaştan yapılmış çanta biçimindeki kap. **4.** para, para hesâbı; para gücü.

kîse-i dem'iyye : anat. gözyaşı kesesi.

kîse-i fem : zool. bâzı hayvanların avurtları içindeki kese.

kîse-i hevâiyye : anat. hava kesesi.

kîse-i safrâviyye : anat. safra kesesi.

kîse-i sebhiyye : yüzme kesesi.

kîse-bür كيسه بر (f. b. s.) : yankesici. (bkz : girih-bür).

kîse-dâr كيسه‌دار (f. b. i.) : para hesâbını tutan, parayı toplıyan kimse, vekilharç.

kisef كسف (a. i. kisfe'nin c.) : cüzler, kısımlar, parçalar.

kîsiyye كيسيه (a. i.) : **zool.** keseliler.

kisfe كسفه (a. i. c. : kisef) : cüz, kısım, parça.

kisrâ كسرى (a. i. c. : ekâsire) : eski İran hükümdarlarından Nûşirevân-ı Âdil'in lâkabı olup, kendisinden sonra gelenler de bu lâkapla anılmışlardır. **Ekâsire-i Acem** : Acem hükümdarları.

kisve كسوه (a. i. c. : küsâ). (bkz : kisvet [1]).

kisvet كسوت (a. i.) : **1.** elbise. **2.** husûsî kıyâfet. **3.** kisbet, yağlı güreş yapan pehlivanların giydikleri dar paçalı meşin pantalon.

kiş كش (f. i.) : satranç oyununda bir taşı zorlama.

kîş كيش (f. i.) : **1.** din, mezhep. **Bed-kîş** : dinsiz. **2.** ok kuburu. **3.** keten kumaş. **4.** kuş yeleği. **5.** şimşir.

kişmiş كشمش (f. i.) : kişniş, çok küçük tâneli çekirdeksiz üzüm.

kişniş كشنش (f. i.) : **1.** (bkz : kişmiş). **2. bot.** güzel kokulu bir tohum, karakimyon, **lât. coriandrum sativum.** (bkz : küzbüre).

kişnîz كشنيز (f. i.). (bkz : kişniş).

kişt كشت (f. i.) : ekin; tarla.

kişt-kâr كشتكار (f. b. i.) : ekinci; çiftçi. (bkz : fellâh, fâlih).

kişt-zâr كشتزار (f. b. i.) : ekinlik, ekin tarlası.

kişver كشور (f. i.) : iklim; memleket, vilâyet, ülke.

kişver be kişver : vilâyet vilâyet, memleket memleket, ülke ülke.

kişver-gîr كشور گير (f. b. s. ve i.) : ülke, memleket tutan, pâdişah.

kişver-gîrân كشور گيران (f. b. s. ve i. kişver-gîr'in c.) : ülke, memleket tutanlar, pâdişahlar.

kişver-gîrâne كشور گيرانه (f. zf.) : ülke, memleket tutuculukla, pâdişahçasına.

kişver-gîrî كشور گيرى (f. b. i.) : ülke, memleket tutuculuk, pâdişahlık.

kişver-güşâ كشور گشا (f. b. s.) : memleket, ülke açıcı, açan, cihangir. (bkz : fâtih-ül-bilâd).

kişver-güşâyî كشور گشايى (f. b. i.) : memleket, ülke açıcılık, fâtihlik, cihangirlik.

kişver-hüdâ كشور خدا (f. b. i.) : hükümdar. ["hüdâ-yi kişver" den çevrilmiştir].

kitâb كتاب (a. i. c. : kütüb) : kitap. **Ümm-ül-kitâb** : Kur'an. (bkz : Fürkan, Hüdâ, Hitâb, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr). **Ehl-i kitâb** : dört kutsal kitaptan birine îmân eden, inanan, bağlı kalan. (bkz : kitâbî [2]).

Kitab-Ullah : Kur'ân. (bkz : Furkân, Hüda, Hitâb, Necm, Nûr, Zikr).

kitâb-ı hükmî : huk. [eskiden] bir şahsın vekîli bulunmıyan gaip bir şahıs ile olan dâvâ ve beyyinesini istimâ ile yargıcın bunu mübeyyin olarak kaybolan kimsenin bulunduğu mahal yargıcına gönderdiği yazı.

kitâb-ün-Nakz : huk. [eskiden] mütâreke ve müsâlâhayı veyâ ahd ve emânı fesh ve izâleye dâir düşman tarafından gönderilen mektuptur ki, düşman kumandan tarafından gönderildiği sâbit olmadıkça maâliyle amel ve düşman üzerine hücûm olunamaz.

kitâbe كتابه (a. i.) : **1.** kazılmış yazı, * yazıt. **2.** mezartaşı yazısı.

kitâbe-i mezâr : mezar yazısı.

kitâbe-i seng-i mezâr : mezar taşı yazısı. **3.** bir levhanın etrâfına yapılan çiçekli, yaldızlı nakışlar. (bkz : ketebe).

kitâbet كتابت (a. i.) : **1.** yazı yazma, bir maddeyi kaidelerine uygun şekilde kaleme alma. **2.** kâtiplik. **3.** **huk.** [eskiden] mevlâ ile memlûkü (efendi ile köle) arasında muvâzaa yoliyle cârî olan bir akit. [buna mükâtebe de denir].

kitâbet-i bâtıla : huk. [eskiden] inikad şartlarını câmi olmıyan mükâtebedir ki, bununla kitâbet hükümleri sâbit olmaz.

kitâbet-i fâside : huk. [eskiden] şart-ı fâside mukarin olan mükâtebedir ki, fâsiden münakkit olur. Meselâ : [iki taksitte ellişer liradan yüz lira vermek ve bir taksit zamânında verilmediği takdirde on lira daha verilmek şartiyle yapılan kitâbet bu kabildendir. Bu bedeli tediye hâlinde ıtk tahakkuk eder. Bununla berâber bu kitâbeti mevlâ ile memlûkten her biri diğerinin rızâsına bakmaksızın feshedebilir].

kitâbet-i müştereke : huk. [eskiden] iki kimsenin müştereken mâlik oldukları bir köle veyâ câriye hakkında bir akit ile yaptıkları mükâtebe (yazışma) ki, memlûk bu şeriklere âit kitâbet bedelini tamâmen tediye edince azâdolur.

kitâbet-i sahîha : huk. [eskiden] şerâitini câmî olan mükâtebedir ki, cinsi mâlûm, miktârı belli ve kat'î bir bedel üzerine yapılmış olur.

kitâb-hâne كتابخانه (a. f. b. i.) : kütüphâne, kitabevi; kitapsaray, kitap satılan veyâ kitap okunan yer.

kitâbî كتابى (a. s.) : **1.** kitapla ilgili; kitapta yazılı; kitaba bağlı kalan. **2.** dört kutsal kitaptan birine inanıp bağlı kalan. (bkz : ehl-i kitab). **3.** kitaplara bakmıya me'mûr edilen [kimse]. **4.** Hint ve Şam'ın bir çeşit nakışlı kumaşı. **5.** kitaba bağlı kalan, serbest düşünemiyen kimse : **Kitâbî adam.**

kitefe كتفه (a. i. ketef, ketif, kitf'in c.). (bkz : ektâf).

kitfeyn كتفين (a. i. c.) : iki omuz küreği.

kitle كتله (a. i.) [aslı : "kütle"-dir]. (bkz : kütle).

kitmân كتمان (a. i.) : sır saklama, sır gizleme, sır tutarlık. [zıddı. "izhâr].

kivâre كواره (a. i.) : petek. (bkz : küvâre).

kiyân كيان (f. i.) : **1.** yıldız. **2.** merkez.

kiyâniyyât كيانيات (a. i.) : * evrendoğum, kozmogoni, **fr. cosmogonie.**

kiyâset كياست (a. i.) : zeyreklik, uyanıklık, anlayışlılık. (bkz : fatânet, zekâvet).

Kiysâniyye كيسانيه (a. h. i.) : **tas.** şîanın dört şûbesinden biri. [Kurucusu Kiysan'a nispetle bu adı almıştır].

kizb كذب (a. i.) : yalan söyleme, yalan. (bkz : dürûg). ("sıdk" karşılığı].

köhne كهنه (f. s.) : **1.** eski, eskimiş. **2.** zamânı modası geçmiş.

köhne-bahâr : sonbahar.

kûb كوب (f. s.) : vuran, vurucu. **Leked-kûb** : tekme vuran. **Pây-kûb** : ayak vurucu.

kubâ' قوباء ("ku" uzun okunur. a. i.) : **hek.** tuzlu balgam.

kubâî قوبائى ("ku" uzun okunur. a. s.) : **hek.** kuba'ya mensup, tuzlu balgamla ilgili.

kûbân كوبان (f. s.) : **1.** (kûb'un c.) : vurucular. **2.** **zf.** vurarak. **Pây-kûbân** : ayak vurarak.

kubbe قبه (a. i. c. : kıbâb, kubeb) : yarım küre veyâ kümbetimsi yapılan binâ damı.

kubbe altı : tar. eskiden, bir nevî kabîne toplantısı denilebilecek şekilde vezirlerin dîvan günlerinde, husûsî merâsimlerle toplandıkları, İstanbul'da, Topkapı Sarayı'nda bulunan üstü kubbeli bir dâire. [Bu dâirede bulunma hakkı olan vezirlere "kubbe vezîri" denilirdi].

kubbe-i firûze-fâm : mâvi renkli olan semâ, gökyüzü.

kubbe-i gerdende : gökyüzü.
kubbe-i kanek : anat. ağzın tavanı, damak.
kubbe-i mînâ : gökyüzü.
kubbe-i ulyâ : gökyüzü.
kubbe-i zebercedî : gökyüzü.

kubbe-i zerbeft : yıldızlı semâ, gökyüzü.

kubbe-i zerrîn : Güneş.

kubbe-i zümürrüd-fâm : gökyüzü.

kubbet-ül-arz : yer yuvarlağının insan oturan kısmının merkezi.

kubbet-ül-hanek : **anat.** damak kemeri.

kubbet-ül-İslâm (İslâmın kubbesi) : Belh şehrinin bir başka adı; Basra.

kubbe-nişîn قبه نشين (a. f. b. s. c. : kubbe-nişînân) : [eskiden] İstanbul'da Topkapı sarayında "Kubbe-altı" denilen yerde toplanan vezirlerden her biri.

kubeb قبب (a. i. kubbe'nin c.) : tepesi yuvarlak, yarım küre şeklinde yapılan binâ damları. (bkz : kıbâb).

kû'bere كعبره (a. i.) : **anat.** sâidi, bileği meydana getiren iki kemiğin küçüğü, **fr. radius.**

kubh قبح (a. i.) : **1.** çirkinlik. [zıddı : "hüsn"]. **2.** İslâm fıkhında hanefî mezhebine âit bir prensip.

kubhiyyât قبحيات (a. i. c.) : fenâ, çirkin olan hususlar, hareketler, işler.

kubûr قبور (a. i. kabr'in c.) : mezarlar, sinler. **Ehl-i kubûr** : kabirde bulunanlar, ölüler. **Ziyâret-i kubûr** : kabirleri, ölüleri ziyâret.

kûçe كوچه (f. i.) : **1.** küçük sokak, dar sokak. **2.** çarşı, pazar.

kûçek كوچك (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biri. Sabâ makamı ile ondan evvel gelen aşîran (mi) perdesine nakledilmiş bir hüseynî beşlisinden mürekkeptir. Sabâ ile dügâh (lâ) perdesinde durur. Güçlü birinci derecede -sabâ'nın güçlüsü olan- çârgâh, ikinci derecede de -beşlinin durağı olan- aşîran (mi) dır. Donanımına sabâ gibi si koma bemolü ile re bakıyye bemolü konulur. Aşîrandaki hüseynî beşlisi için îcâbeden yerlere "fa" bakıyye diyezi ile "si" bekar ilâve edilir (bâzen bu beşli -son sesi kullanılmıyarak- uşşak dörtlüsü hâlinde geçer ki, bu şekilde "si" nin bekar yapılmasına lüzum yoktur). Makam umûmiyetle çıkıcıdır. Kulakta geçkili bir sabâ te'sîrinden başka bir hâtıra yaratmaz.

kûçek-geveşt كوچك گوشت (f. b. i) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup, zamânımıza bir numûnesi kalmamıştır.

kûçek-mâye كوچك مايه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kûçek-nevrûz كوچك نوروز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kûçek-selmek كوچك سلمك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kûçek-şehnâz كوچك شهناز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep hakamı olüp zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kûçek-zemzeme كوچك زمزمه (f. b. i.) : Türk müziğinin en az iki asırlık bir makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

kudâs قداس (a. i.) : Hz. Îsâ'nın Havârîleriyle berâber yediği son yemeği anmak üzere Hıristiyanların kilisede bir kab içinde ekmek ve şarabı takdîs ederek yaptıkları tören.

kudât قضاة (a. i. kâdî'nin c.) : kadılar. (bkz : kadî, kazî, kuzât).

kuddâm قدام (a. i.) : ön taraf, ileri taraf. (bkz : pîş).

kuddâmî قدامى (a. s.) : **anat.** ön.

kuddise قدس (a. n.) : "mukaddes' mübârek olsun!" mânâsına gelen ve ermişler hakkında kullanılan bir duâ.

kuddise sırrahu : sırrı mukaddes olsun!

kuddûs قدوس (a. s.). **1.** temiz, pâk. **2.** Allah adlarındandır.

kuddûsî قدوسى (a. s.) : **1.** kuddûs-i İlâhî isminin tecellîsine mazhar olmuş kimse. **2. i.**

XIX : asrın Borlu meşhur mutasavvıf Türk şâiri. **3.** erkek adı.

kûdegî کودگی (f. i.) : çocukluk.

kûdek کودك (f. i. c. : kûdegân) : çocukluk. (bkz : sabî, tıfl).

kûdek-meniş کودك منش (f. b. s.) çocuk mizaçlı.

kudemâ' قدما (a. s. kadîm'in c.) : **1.** eskiler, eski adamlar. **2.** eskiliği bakımından ileri gelenler. (bkz : eslâf).

kudeyh قديح (a. i.) : kadehçik, küçük kadeh.

kudret قدرت (a. i.) : **1.** kuvvet, tâkat, güç. **2.** Allah'ın ezelî gücü. **3.** varlık, zenginlik. **4.** Allah yapısı. **5.** ehliyet, kabiliyet. **Bî-kudret:** kuvvetsiz, iktidarsız, tâkatsiz. **Yed-i kudret :** Allah'ın, yaradanın eli. **Zî-kudret :** zengin. **6.** erkek adı.

kudret-i cüz'iyye : psik. kudret-i külliyenin muayyen bir fi'le taallukudur ki, fiil bununla hâsıl olur. Kudret-i cüz'iye fiil ile berâberce vücut bulur.

kudret-i külliyye : psik. esbâb ve alâtın selâmeti mânâsınadır ki, bir şeye temekkün ve iktidar demektir. İnsan bununla bir işi yapıp yapmamıya mütemekkin ve muktedir olur. [şuradan kalkıp gidebilmek iktidârı kudret-i külliyedir].

kudret-i mümekkine : psik. fiili îfâya kudretin aşağı mertebesidir ki, teklîfin sıhhatinin şartıdır. [bu kudret olmazsa teklif sahih olmaz; buna : "kudret-i mutlaka" da denir].

kudret-i müyessire : psik. kudretin yüksek mertebesidir. Mâlî mükellefiyetlerden çoğunun mesnedi budur.

kudret-yâb قدرت یاب (a. f. b. s.) : kudretli, gücü yetebilen.

kuds قدس (a. i.) : **1.** temizlik, paklık, arılık. (bkz : tahâret). **2.** kutsallık, mübareklik. **Hazîret-ül-kuds :** cennet bahçesi.

kudsî قدسی (a. s. kuds'den.) : **1.** kutsal. (bkz : muazzez, mukaddes). **2.** Allah'a mensup, Allah ile ilgili. (bkz : ilâhî, lâhûtî). **Âlem-i kudsî :** melekler âlemi. **Kuvve-i kudsiyye :** kutsal güc. **3. i.** erkek adı. [müen. : "kudsiyye].

kudsiyân قدسیان (a. f. s. kudsî'nin c.) : melekler.

kudsiyyât قدسیات (a. s. kudsiyye'nin c.) : Allah'a, meleklere, lâhût âlemine mensup, o âlemle ilgili işler.

kudsiyyet قدسیت (a. i.) : **1.** kutsallık, mukaddeslik, azizlik. **2.** temizlik, arılık.

kudûm قدوم (a. i.) : **1.** uzak bir yoldan, uzak bir yerden gelme; ayak basma. (bkz : muvâsalat). **müz.** Türk müziğine mahsus usul vurma âletlerindendir. En çok mevlevîhânelerde olmak üzere, tekkelerde kullanılmış, lâdînî müzikte az kullanılmıştır; tembâl'in iptidâîce bir şeklinden ibârettir; kendine has ve tatlı bir ses verir. Mevlevî âyinlerinde büyük ehemmiyeti vardır, zîrâ rakseden dervişler kudümün vuruluşuna tâbidir.

kudûmî قدومی (a. s.) : **1.** kudüm'e âit, kudümle ilgili. **2. i.** kudüm çalan san'atkâr. (bkz : kudûm-zen).

kudûm-zen قدومزن (a. f. b. i.) : kudüm çalan san'atkâr. (bkz : kudûmî [2]).

kudûmiyye قدومیه (a. i.) : **1.** uzak yoldan gelen bir büyüğe, o yerin halkı tarafından sunulan armağan. **2. ed.** böyle bir vaziyet dolayısiyle yazılan kasîde.

kudûr قدور (a. i. kıdr'ın c.) : çömlekler.

Kudüs قدس (a. h. i.) : Filistin'in merkezi olan şehir. **Rûh-ül-Kudüs : 1)** Cebrâil; **2)** Hz. İsâ'ya üfürülen rûh.

kûf کوف (f. i.) : **zool.** baykuş. (bkz : bûm).

kufâr قفار (a. i. kafr'ın c.) : susuz yerler, otsuz, ıssız çöller.

kûfe کوفه (f. i.) : küfe, kaba ve dayanıklı büyük sepet.

kûfî کوفی (a. s.) : **1.** "Kûfe" şehrine mensup, bu şehirle ilgili olan. **2.** (bkz : hatt-ı kûfî).

kûfiyyûn كوفيون (a. i. c.) : eski Arap dilcilerinin ayrıldığı iki büyük şu'beden biri olup, diğerine "basîriyyûn" denirdi.

kufl قفل (a. i. c. : akfâl, kufûl) : kilit, sürgü.

kûfte كوفته (f. i.) : köfte, kıyılmış, ezilmiş, dövülmüş et, köfte.

kûfte-hâr كوفته خوار (f. b. s.) : "köftekor, köfte yiyen" : **1.** geveze, çalçene. **2.** kendini beğenmiş; şarlatan. **3.** çapkın.

kufûl قفول (a. i. kufl'un c.) : **1.** kilitler. (bkz : akfâl). **2.** seferden, yolculuktan dönme.

kûh كوه (f. i.) : dağ. (bkz : cebel).

kûh-i âteş-feşân : "ateş saçan dağ" : yanardağ.

kûh-i celîl : üzerinde Hz. Nûh'un evi bulunan tepe.

kûh-i Kaf : Kafdağı.

kûh-i rahmet : Mekke-i Mükerreme'de bir dağ.

kûh-i revende : heybetli at, deve, fil.

kûh ü deşt : dağ ve ova.

kûhâmûn كوهامون (f. i.) : tepesi düz olan dağ.

kûhân كوهان (f. s.) : **1.** kambur. (bkz : kûh-püşt). **2. i.** at eyeri. **3. i.** deve veyâ sığır hörgücü. (bkz : kûhe [2], [3]).

kûh-beden كوه بدن (f. a. b. s.) : dağ gibi, iri yapılı kimse.

kûh-ciğer كوه جگر (f. b. s.) : dağ yürekli, yiğit, kahraman. (bkz : bahâdır).

kûhe كوهه (f. i.) : **1.** dağ. (bkz : kûh). **2.** at eyeri. **3.** deve hörgücü, dağ tepesi gibi sivri ve kubbeli olan şey. **4.** saldırma, hücum. (bkz : savlet).

kûhî كوهى (f. i. ve s.) : **1.** dağa âit, dağ ile ilgili; dağ gibi. **2.** dağlı. **Şükûfe-i kûhî** : dağ çiçeği.

kûh-istân كوهستان (f. b. i.) : dağlık, dağı olan yer. (bkz : kûh-pâye).

kûh-ken كوهكن (f. b. s.) : dağ kazıcı, dağ kazan : **Ferhâd-ı kûh-ken** : dağ kazan Ferhad. (bkz : kûh-kûb).

kûh-kûb كوه كوب (f. b. s.) : **1.** dağ vuran, dağ kazan. (bkz : kûh-ken). **2.** kuvvetli at veyâ katır. **3.** kale döven top. **4. i.** Şîrîn'in sevgilisi Ferhâd.

kuhl كحل (a. i.) : **1.** göze çekilen sürme. **2.** göz ilâcı.

kuhlî كحلى (a. s.) : sürme gibi siyah olan.

kûh-nümûn كوهنمون (f. b. s.) : dağ gibi görünen, heybetli.

kûh-pâre كوه پاره (f. b. i.) : **1.** dağ parçası. **2.** kuvvetli at.

kûh-pâye كوهپايه (f. b. i.) : dağlık. (bkz : kûh-istân).

kûh-püşt كوه پشت (f. b. s.) : kanbur.

kûh-sâr كوهسار (f. b. i.) : dağlık; dağ tepesi.

kuhûf كهوف (a. i. kıhf'ın c.). (bkz : akhâf).

kûj كوژ (f. i.) : **bot.** alıç.

kûlâb كولاب (f. i.) : **1.** göl. (bkz : gadîr). **2.** büyük dalga.

kulâfe قلافه (a. i.) : zarf; kabuk, kılıf.

kulâme قلامه (a. i.) : kesinti; tırnak kesintisi.

kulâmeteyn قلامتين (a. i. c.) : "iki tırnak kesintisi" : parantez [( )].

kulel قلل (a. i. kulle'nin c.) : **1.** dağ tepeleri, doruklar. **2.** kuleler.

kulel-i seb'a : yedi tepe [İstanbul'da].

kulkul قلقل (a. s.) : **1.** ruhu hafif, eline ayağına çabuk [adam]. **2. i.** bir şeyin hareketinden, deprenmesinden çıkan ses.

kullâb قلاب (a. i. c. : kalâlîb) : çengel, kanca, ucu eğri nesne. (bkz : küllâb).

kulle قله (a. i. c. : kulel) : **1.** dağ tepesi, doruk. (bkz : zirve). **2.** kule. **3. den.** bâzı harp gemilerinin güvertelerinde bulunan ve makine ile hareket eden ağır top.

kulûb قلوب (a. i. kalb'in c.) : kalbler, gönüller. **Mahbûb-ül-kulûb : 1)** bütün kalblerin sevgilisi, Hz. Muhammed; **2)** Ali Şîr Nevâî'nin meşhur bir eseri.

kulunç قولنج ("ku" uzun okunur. a. i.) : **hek.** bağırsak ağrısı, bağırsaklarda peydâ olup omuz başlarına ve vücûda gelen bir ağrı.

kulzüm قلزم (a. i.) : **coğr. 1.** deniz **Bahr-i kulzüm** : Şap denizi, Kızıldeniz. (bkz : bahr). **2.** Kızıldeniz.

kumâme قمامه (a. i.) : Kudüs'te Hıristiyanlarca Hz. Îsâ'nın mezarı bulunan ma'bed.

kumâr قمار (a. i.) : para karşılığı oynanan oyun. [aslı "kımar" dır]. (bkz : meysir).

kumâr-bâz قماباز (a. f. b. i. ve s.) : kumarcı, kumar oynamak âdetinde olan. aslı "kımâr-bâz" dır].

kumâr-bâzî قماربازى (a. f b. i.) : kumarbazlık, kumarcılık, kumar düşkünlüğü. [aslı "kımâr-bâzî" dir].

kumâr-hâne قمارخانه (a. f. b. i.) : [dâimâ] kumar oynanılan yer. [aslı : "kımâr-hâ-" nedir].

kumârî قمارى (a. s.) : Hindistan'ın güneyinde kumar (Comorin) burnundan çıkarılan en güzel öd.

kumâş قماش (a. i. c. : akmişe) : ipek, yün, keten vesâireden yapılan dokuma.

kumkuma قمقمه (a. i. c. : kamâkım) : içine zemzem, mürekkep gibi şeyler konulan yuvarlak testi.

kumrî قمرى (a. i c. : kamârî) : kumru.

kumriyye قمريه (a. i. c. : kamârî) : kumru.

kûn كون (f. i.) : kıç, kuyruk sokumu bölgesi. (bkz : mak'ad).

kunduz قندز (a. i.) : kunduz, postu makbul bir hayvan, kastor.

kunfuz قنفذ (a. i. c. : kanâfiz) : **1.** kirpi. **2.** fâre.

kunneb قنب (a. i.) : kendir, kenevir.

kunû' قنوع (a. i.) : kanaat etme.

kunût قنوط (a. i.) : ümitsizlik, ye'se kapılma. (bkz : nevmîdî, ye's).

kunût قنوت (a. i.) : **1.** ibâdet. (bkz : tâat). **2.** yatsı namazından sonra kılınan va salât-ı vitir denilen üç rekâtlık namaz.

kunut duâsı : vitir namazının son rek'atında okunan duâ.

kunzua قنزعه (a. i. c. : kanâzı') : **1.** kafa tasının kenarında bulunan saç; tıraşlı başın üstünde bulunan bir tutam saç. **2.** çakıl taşı. **3.** başa takılan kadın filesi.

kûpâl كوپال (f. i.) : demir topuz, gürz.

kûr كور (f. s. c. : kûrân) : kör.

kur'a قرعه (a. i. c. kura') : **1.** yalnız tesâdüfe ve tâlihe bağlı bir ayırma yapmak üzere başvurulan her türlü vâsıta; ad çekme. **2.** Tanzîmat sonrası askerlik işlerinde kullanılan bir usûl olup, bir yılın doğumluları arasında, ad çekilerek, adına K yazılı kâğıt çekilen asker olur.

kur'acı : kur'a çekme işine me'mur edilen subay ve sâir kimseler.

kur'a efrâdı : kur'a çekerek askere gidenler [eskiden].

kur'a-i şer'iyye : askere alma işi.

kur'ası çıkmak : asker olmak.

kura' قرع (a. i. kur'anın c.). (bkz : kur'a).

kurâ قرى (a. i. karye'nin c.) : köyler, kasabalar.

kurâ-yi mütecâvire : komşu köyler.

kûrâb كوراب (f. i.) : serap, ılgım, yalgın.

kûrâbe كورابه (f. i.) : kubbeli türbe, mezar.

kurad قراد (a. i.) : hayvan kehlesi.

kûrân كوران (f. s. kûr'un c.) : körler.

Kur'ân قرآن (a. i.) : Hz. Muhammed'e inen kutsal kitap. (bkz : Fürkan). **Hâfız-ı Kur'ân** : Kur'ân'ı, başından sonuna kadar ezberlemiş olan kimse. [kelime Arapça'da : **1**) usul ve saygı ile okumak; **2**) "zammetmek, cem'etmek" mânâsına gelir].

kûr-âne كورانه (f. zf.) : körcesine.

Kur'ânî, Kur'âniyye قرآنى ، قرآنيه (a. s.) : Kur'ân'a mensup, Kur'ân ile ilgili : **Âyât-ı Kur'âniyye** : Kur'an âyetleri. **Ta'bîr-i Kur'ânî** : Kur'ân'da geçen söz **Mu'cizât-ı Kur'âniyye** : Kur'ân'ın bildirdiği mûziceler.

kurâza قراضه (a. i.) : **1**. altın ve gümüş kırıntıları. (bkz : rîze-i zer).

kurâza-i sîm : gümüş kesintileri. **2**. kumaş ve sâire parçası. **3**. kırıntı, döküntü.

kurâza-i kâğâz : kâğıt parçası.

kurb قرب (a. i.) : **1**. yakın olma, yakınlık, yakın bulunma.

kurb-ı derece : **fer.** ölen kimseye derece ve vâsıta bakımından yakınlık. (müteveffayâ oğlu, torunundan daha yakındır].

kurb-ı Hüda : Allah'a mânevî yakınlık.

kurb-i mesâfe : yer yakınlığı. **2. s.** yakın. (bkz : karîb, nezdîk). **3. tas.** ezelde yânî ervâh âleminde Allah ile abd (kul) arasında sebkat eden ahde vefâ.

kurbân قربان (a. i.) : **1**. Allah'ın rızâsını kazanmağa vesîle olan şey. **2**. eti, fıkarâya parasız olarak dağıtılmak niyetiyle farz, vâcib veyâ sünnet olarak kesilen (koyun, keçi, sığır, deve... gibi) hayvan. **3**. bir gaye uğrunda fedâ olma.

kurbet قربت (a. i.) : **1**. yakınlık. (bkz : nezdîkî). **2**. hısımlık, akrabâlık. **3**. Allah'a yakınlık.

kurbet-i ümm : **huk.** [eskiden] ana ve büyük analar vâsıtasiyle olan karâbet. [ana bir kardeşler ve bunların ferileri yakın ve uzak dayılar, teyzeler ve bunların ferileri gibi].

kurbiyyet قربيت (o. i.) : yakınlık. [kelime, Arap grameri yönünden yanlış olmakla berâber kullanılmaktadır].

kûr-boğaz كور بوغاز (f. b. s.) kör boğaz; obur.

kûr-dil كوردل (f. b. s.) : gönlü kör, câhil.

kûre كوره (f. i.) : **1**. kuyumcu ocağı; demirci ocağı; mâden ocağı **2**. küre.

kurenâ قرناء (a. i. karîn'in c.) : yakınlar.

kurenâ-yi pâdişâhî : pâdişâhın yakınlarında bulunan kimseler, mâbeynciler.

kûreng كورنك (f. i.) : al at. (bkz : kürend, küren).

Kureşî, Kureyşî قرشى ، قريشى (a. h. i) : Kureyş kabîlesinden olan Arap. **Âftâb-ı Kureyşî** (Kureyş Güneşi) : Hz. Muhammed. **Nebî-i Kureyşî** (Kureyş peygamberi) : Hz. Muhammed.

kurevî قروى (a. i. s.) : köylü. **Maîşet-i kureviyye** : köylü gibi geçinme, yaşama.

Kureyş قريش (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in mensûbolduğu Arap kabîlesinin adı olup Kâbenin korunması bu kabîleye âitti. **Sanâdîd-i Kureyş** : Hz. Muhammed'in peygamberliğini kabûl etmiyen ve kendisine karşı duran Kureyş kabîlesinin ulular, reisleri.

kurha قرحه (a. i. c. : kurûh) [kelimenin aslı "kurha" olduğu halde "karha" şekli yaygındır]. (bkz : karha).

kûrî كورى (f. i.) : körlük. (bkz : amâ).

kurne قرنه (a. i.) : **1**. sivri, tümsek şey. **2**. hamam kurnası.

kurneteyn قرنتين (a. i c.) : "iki kurna" : iki kap ölçüsünde olan su. [yıkanmıya yeter sayılır].

kurrâ' قراء (a. s. kari'in c.) : Kur'ân'ı, Yedi Kırâet ve on Rivâyet dâhilinde okuyan üstad hâfızlar.

kurre قره (a. i.) : **1.** soğuk. **2.** ışık, tâzelik, parlaklık. (bkz : nûr, ziyâ).

kurret-ül-ayn : 1. göz nûru. (bkz : nûr-i dîde). **2. bot.** su teresi. **3. s.** parlak, nurlu. (bkz : münevver).

kurretiyye قرتيه (a. i.) : Bâbîlerden Zerrintaç adında güzelliği, bilgi ve fazîleti ile tanınmış bir kadının taraftarları.

kurs,kursa قرص ، قرصه (a. i. c. : akrâs) : **1.** yuvarlak, ve yassı nesne, teker, tekerlek nesne, ağırşak, çörek; küre, dâire ve her türlü dâire şeklinde nesne. **2.** bir yıldızın görünen yüzü.

kurs-i Kamer : Ay'ın uzaktan düz görülen yüzü.

kurs-i mer'î : görülen halka.

kurs-i Şems : Güneş'in uzaktan düz görülen yüzü

kurs-i varak : bot. yaprak.

kurs-i zer : altın para.

kurta قرطه (a. i.) : kadınların süs olarak kulaklarına taktıkları küpe.

kurta-i gûş : kulak küpesi. (bkz : mengûş).

kurubat قربات (a. i. kırba'nın c.). (bkz : kırba).

kurûd قرود (a. i. kırd'ın c.). (bkz : kırede).

kurûh قروح (a. i. karha, kurha'nın c.) : yaralar, ülserler.

kurûm قروم (a. i. karm'ın c.) : değerli insanlar.

kurûn قرون (a. i. karn'ın c.) : **1.** zamanlar, devirler, çağlar.

kurûn-i âhire : tar. İstanbul'un fethi (1453)-nden sonraki zaman.

kurûn-ı muzafferiyyet : zafer asırları.

kurûn-ı sâlife : geçmiş asırlar.

kurûn-ı ûlâ : tar. İlkçağ, [târihin en eski zamanlarından başlıyarak, mîlâdın 395 yılına kadar süren çağ].

kurûn-ı vustâ : Ortaçağ. [İsâ'nın doğumundan sonra 395. yıldan İstanbul'un Türkler tarafından alındığı 1453 yılına kadar süren çağ].

2. boynuzlar. **Adîmet-ül-kurûn : zool.** deve gibi boynuzu olmıyan çatal tırnaklı hayvanlar.

kurûz قروض (a. i. karz'ın c.) : ödünç verilen paralar, borçlar.

kurûz-i hasene : fâizsiz olarak verilen borç paralar.

kûs كوس (f. i.) : kös, eski savaşlarda, alaylarda deve veyâ araba üstünde taşınarak çalınan büyük davul.

kûs-i gazâ : savaş davulu.

kûs-i rahîl, kûs-i rihlet : göç davulu, ölüm ânı.

kusâme قسامه (a. i.) : kassâm'ın, mîrası üleştiren kimsenin ana paradan kendi hissesine düşen miktar.

kusâre قصاره (a. i.) : **1.** husûsî yer, husûsî hücre. **2. den.** güvertelerin en üstündeki yarım güverte.

kûse كوسه (f. i. s.) : köse. (bkz : kûsec).

kûsec كوسج (a. i. s.) : köse. (bkz : kûse).

kuseybe قصيبه (a. i.) : **anat.** bronşçuk.

kuseyrâ قصيرى (a. i.) : eğe kemiğinin öksüzcesi, geğrek.

kusûdiyye قصوديه (a. i.) : **tas.** kasdî, îrâdesi irâde-i bârî'de fânî olmak tarîkında bulunanlar hakkında kullanılan bir tâbir.

kusûr قصور (a. i.) : **1.** eksiklik. **2.** ayıp; sakatlık; özür, yersiz hareket. **3.** suç, kabahat. (bkz : ihmâl, tekâsül). **4.** ihmal, tedbirsizlik. **5.** bir hesâbın üstü, artanı; artan kısım, üst. **6.** (kasr'ın c.) : köşkler.

kusûr-i Behişt : cennet köşkleri.

kusûr-i cenân : gönül köşkleri.

kusûr-i cinân : cennetlerdeki köşkler.

kusvâ قصوى (a. s.) : **1.** son derecede bulunan. **2. i.** nihâyet, son. **Hadd-i kusvâ :** (bkz : aksâ). **3.** erişilecek son nokta, son sınır. **Derece-i kusvâ, Mertebe-i kusvâ :** son derece.

kuşa'rîre قشعريره (a. i.) : **1.** titreme. (bkz : ikşi'râr). **2 hek.** tavuk derisi gibi pürtük pürtük kabararak meydana gelen bir hastalık.

kûşe كوشه (f. i.). (bkz : gûşe).

kûşe-i ferâg : insanın her şeyi bırakıp çekildiği köşe.

kûşe-i nisyân : terketme, unutma köşesi.

kûşiş كوشش (f. i.) : çalışma, çabalama. (bkz : gayret).

kûşk كوشك (f. i.) : köşk. (bkz : kâh, kasr).

kuşûr قشور (a. i. kışr'ın c.) : kabuklar.

kuşûr-i eşcâr : ağaç kabukları.

kut قوت ("ku" uzun okunur. a. i. c. : akvât) : **1.** yaşamak için yenilen şey. **2.** yiyecek.

kut-i lâ-yemût ("ku" uzun okunur) : ancak ölmiyecek kadar alınan gıda. (bkz : tûşe).

kut-i mesîh ("ku" uzun okunur) : hurma.

kut-i rûh ("ku" uzun okunur) : can için olan gıdâ.

kut-i uşşâk ("ku" uzun okunur) : "âşıkların gıdâsı" : öpüş, öpme.

kûtâh, kûteh كوتاه ، كوته (f. s.) : kısa, boysuz. (bkz : kasîr).

kûtâh-âstîn كوتاه آستين (f. b. s.) : kötü olduğu halde iyi gibi görünen [kimse].

kûtâh-bîn كوتاه بين (f. b. s.) : kısa gören, netîceyi görmiyen, basîretsiz.

kûtâh-nazar كوتاه نظر (f. a. b. s.). (bkz : kûtâh-bîn).

kûtâh-ter كوتاهتر (f. b. s.) : pek kısa.

kûtâh-terîn كوتاهترين (f. b. s.) : en çok kısa.

kutb قطب (a. i. c. : aktâb, kutûb) : **1.** dönen bir çarkın aksi. **2.** dünyâ yuvarlağının ekvatordan en uzak olan ve yer * ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından herbiri. **3.** elektrik ceryânını meydana getiren potansiyel farkının en yüksek dereceyi bulduğu iki noktadan her biri. **4.** bir mıknatıs demirinin iki ucundan her biri. **5.** Bir tarîkatin ulu'su [Gavs'ten sonra gelir]. **6.** bir mevzûda geniş bilgisi ve salâhiyeti olan kimse. **7.** bir grupun, bir kavmin başı, ulu'su, büyüğü.

kutb-i arz : coğr. kutup; [hiçbir açıklama ile kullanılmadığı takdirde **kutb-i şimâlî** (güney kutbu) karşılığında kullanılır. (bkz : kutb-i şimâlî)].

kutb-i cenûbî : coğr. güney kutbu; Arz'ın tul dâirelerinin (boylam) hatt-i istivâ dâiresinin (ekvator) altında (güneyindeki) kesişme noktası.

kutb-ı coğrâfî : astr. istivâ dâiresinin (ekvator) merkezinden amûd (dik) geçen hattın Arz'ı deldiği iki basık nokta. [farazî olarak tul dâirelerinin kesişme noktaları].

kutb-i coğrâfî-i cenûbî : coğ. (bkz : kutb-i cenûbî).

kutb-i coğrafî-i şimalî : coğ. (bkz : kutb-i şimâlî).

kutb-i deverân : tar. Osmanlı hâkanı, halîfe.

kutb-i hakîkî : astr. Polaris, yânî Kutup Yıldızının pratik maksatlarla asıl mahrekinden farklı olarak çizdiği tasavvur edilen eliptik mahrekinin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktası.

kutb-i izâfî : astr. mihver-i Arz imtidâdından yânî mihver-i âlem'den yalnız 1 0 5 civârında uzakta bulunan kutup yıldızının her hangi bir andaki durumuna göre tâyîn edilmiş olan kutup noktasıdır.

kutb-i mer'î : astr. kullanılan kutb-i hakîkî'nin kabûl edilen diğer adı. [Mutlak kutup noktası (kutb-i mutlak) bugün için tâyîni mümkün olmıyan bir noktadır; çünkü kutup yıldızı, Güneş sistemi dâimî hareket içinde bulunan kâinatta müthiş süratlerle hareket hâlindedir. Kutup yıldızı ancak onbin sene kadar bu vazîfesini görebilecektir. İhtiyâcımız bulunan kutup için pratik maksatlarla kabûl edilen basitleştirilmiş kapalı mahrekteki kutup hakîkî değerle eşit tutulmuş bulunduğundan buna kutb-i mer'î adı veriliyor].

kutb-i mıknatîsî : fiz. jeod. 1. pusla ibrelerinin gösterdikleri yön. **2. coğr., top., jeod.** mıknatîsiyet-i Arz'ın en kesif olduğu yerler coğrâfî kutupların bulunduğu yerler değildir. Amerika'da Labrador'un üzerinde zaman zaman yer değiştiren, bununla beraber belli bir sâhada mahsur mıknatısiyet en fazla olduğundan bu sâhanın ortası kutb-i mıknatısî-i şimâlî olarak kabûl edilir. Buna benzer bir kutup da cenupta bulunmaktadır. [Kutb-i mıknatîsî tâbiri hiç bir açıklama ile kullanılmadığı takdirde yalnız kutb-i mıknatîsî-i şimâlî'yi gösterir].

kutb-i risâlet : Hz. Muhammed.

kutb-i semâvî : astr. Arz'ın merkezinden yânî semâ küresinin merkezinden dâire-i istivâ-yi semâ-

vî'ye amût (* dikey) olarak geçen hattın semâ küresini deldiği tasavvur edilen iki nokta.

kutb-i semâvî-i cenûbî : astr. : semâ kutuplarından dâire-i istivâ-i semâvî'nin altında (güneyinde) bulunan kutup.

kutb-i semâvî-i şimâlî : astr. semâ kutuplarından dâire-i istivâ-i semâvî' üstünde (kuzeyinde) bulunan kutup.

kutb-i şimâlî : coğr., jeod., top. Arz'ın tul dâirelerinin hatt-ı istivâ (ekvator) dâiresinin üzerinde (kuzeyinde) kesişme noktası, kuzey kutbu.

kutb-i zemân : zamânın ermişlerinin başı.

kutb-üd-din : **1)** dînin kutbu; **2)** erkek adı.

kutb-ül-aktâb (kutupların kutbu) : Allah'ın, kendisine tasarruf kudreti vermiş olduğu velî.

kutb-ül-ârifîn : ârif kimselerin kutbu, en ileri geleni.

kutub yıldızı : astr. saplı bir tavaya benzetilen küçükayı denilen takımyıldızının (bir tavaya benzetildiği takdirde tava'nın) ucunda bulunan yıldız, demir kazık, **lât.** : Polaris; **fr. Etoile Polaire, Alpha Ursus Minoris.**

kutbeyn قطبين (a. i. c.) : **1.** iki kutup : [kuzey kutbu, güney kutbu]. **2. mec.** Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin.

kutbî, kutbiyye قطبى ، قطبيه (a. s.) : kutuba âit, kutupla ilgili.

kutbiyyet قطبيت (a. i.) : **1. fiz.** pusla ibresinin kutuba doğru dönmek hassası, **fr. polarité.** [yapma kelimelerdendir] **2. tas.** kutup mertebesine erme imtiyâzı.

kutbiyyet-i kübrâ : tas. mânevî mertebelerin en yükseği.

kûteh-bâl كوته بال (f. b s.) : kısa boylu.

kûteh-dest كوته دست (f. b. s.) : **1.** kısa elli. **2.** keremsiz, hasîs.

kûteh-endiş كوته انديش (f. b. s.) : kısa düşünen, sonunu düşünmiyen.

kutelâ' قتلاء (a. s. katîl'in c.) : öldürülmüş kimseler. (bkz : katlâ).

kutn قطن (a. i.) : pamuk.

kutne قطنه (a. i.) : **zool.** şirden, geviş getiren hayvanlarda dördüncü mîde.

kutnî, kutniyye قطنى ، قطنيه (a s.) : **1.** pamuğa âit, pamukla ilgili. **2.** pamuktan yapılma. **3.** ipek karışığı pamukla yapılmış renkli entârilik. [vaktiyle erkekler giyerdi].

kutr قطر (a. i. c. : aktâr) : **1.** yan, taraf, bölük, cihet. **2. mat.** * köşegen, çap. **Nısıf kutur** : * yarıçap.

kutr-i dâire : mat. dâire kutru, çap.

kutren قطراً (a. zf.) : kutur îtibariyle.

kuttâ' قطاع (a. s. kâtı'ın c.) : kat'ediciler, kesiciler, kesenler.

kuttâ-i tarîk, kutta-üt-tarîk : yol kesenler, haydutlar.

kuttâl قتال (a. s. katil'in c.) : katiller, öldürenler, öldürücüler.

kuttân قطان (a. s. katın'ın c.) : oturanlar, yerliler.

kutû' قطوع (a. i. kat'ın c.) : kesintiler.

kutû' قطوع (a. i.) : **1.** bir yoldan veyâ sudan geçme. **2.** göç etme [kuşlar].

kutûb قطوب (a. i. kutb'un c.) : (bkz : aktâb, kutb).

kût-vâl كوتوال (f. b. i.) : **1.** kale muhâfızı, dizdar. **2.** belediye reisi.

kuûd قعود (a. i.) : **1.** oturma. **2.** namazın oturarak edâ edilen kısmı. (bkz : ka'de-i ûlâ, ka'de-i ahîre).

kuûr قعور (a. i. ka'r'ın c.) : dipler, derinlikler; nihâyetler.

kuvâ [y] قوا [ى] (a. i. kuvvetin c.) : kuvvetler, güçler, tâkatler. (bkz : kuvvet)

kuvâ-yi hamse-i bâtına : ruh. zihnin beş kuvveti, melekesi, * yetkisi.

kuvâ-yi hamse-î zâhire : ruh. dıştaki beş [görme, işitme, duyma, dokunma, anlama] kuvvet, * yetki.

Kuvâ-yi Milliyye : "millî (*ulusal) kuvvet" **ask.** İstiklâl Savaşı boyunca Anadolu'da kurulan hükûmet ve bu hükûmetin askerî kuvveti.

kuvâ-yi tabîiyye : tabîata âit kuvvetler.

kuvâ-yi umûmiyye : umûmî, bütün kuvvetler.

kuvvâd قواد (a. i. ka'id'in c.) : kumandanlar (* komutanlar).

kuvvânî قوانى (a. s.) : dinamik, **fr. dynamique.**

kuvvâniyyet قوانيت (a. i.) : dinamizm, **fr. dynamisme.**

kuvve قوه (a. i.) : **1.** kuvvet, güc. **2.** niyet, fikir. **3.** salâhiyet (* yetki). **4.** keyfiyet, vasıf. **5.** his. **6.** kabiliyet. **7. fels. fr. faculté.**

kuvve-i adliyye : **huk.** hukuk ve cezâ kanunlarını, vak'a ve hâdiselere tatbik eden kuvvet.

kuvve-i an-il merkeziyye : **fiz.** * merkezkaç kuvvet, bir merkez çevresinde hareket eden bir cismi, o merkezden uzaklaştıran kuvvet, **fr. force centrifuge.**

kuvve-i askeriyye : askerî kuvvet, bir yere çıkartma yapabilecek, kullanılabilecek asker kuvveti.

kuvve-i azm : azim kuvveti.

kuvve-i bahriyye : **ask.** deniz harp kuvveti.

kuvve-i bâsıra : **hek.** görme kuvveti, gözdeki görücülük kuvveti.

kuvve-i câzibe : **fiz.** [Arz'ın] cezbetme, çekme kuvveti, **fr. pesanteur.**

kuvve-i dâfia : defetme, savma kuvveti.

kuvve-i galibe ("ga" uzun okunur) : üstün, ezici kuvvet.

kuvve-i hâfıza : hâfıza kuvveti, hıfzetme, unutmama kuvveti.

kuvve-i icrâiyye : **huk.** devlet idâresiyle ilgili, umûmî icrâât ile zâbıta kanun ve nizâmların ve mahkemelerden çıkan hüküm ve i'lâmların yerine getirilmesiyle mükellef bulunan kuvvet.

kuvve-i ihtilâl : ihtilâl kuvveti.

kuvve-i ile-l- merkeziyye : **fiz.** * merkezcil kuvvet, muhitten merkeze doğru yönelen kuvvet, **fr. force centripète.** [kuvve-i an-il merkeziyye'nin zıddı].

kuvve-i istinâd : dayanma kuvveti.

kuvve-i kudsiyye : Allah sırlarının kendisinde gözüktüğü peygamberlerin, ermişlerin kuvveti.

kuvve-i lâmise : **hek.** bir nesnenin yumuşaklığını, katılığını hisseden kuvvet.

kuvve-i mâliyye : mal ve servetçe olan iktidar.

kuvve-i mekniyye : **fiz.** gizli güc, potansiyel

kuvve-i muhassala : **fiz.** kuvvetlerin * bileşkesi, birçok kuvvetlerin yerine geçen kuvvet.

kuvve-i mutasarrıfa : zihinde hayâlin sakladığı şeyleri istenildiği şekilde düzenleme ve harcama kuvveti.

kuvve-i müdrike : beş duyu ile duyulan şeyleri zihinde de duyma kuvveti.

kuvve-i mümeyyize : içde hissedilen şeyleri birbirinden ayırma kuvveti.

kuvve-i mütehayyile : duyulmuş bir şeyi tekrar canlandırma kuvveti.

kuvve-i nâmiyye : nemâlandırıcı kuvvet.

kuvve-i sâmia : işiticilik kuvveti.

kuvve-i şâmme : koku alma kuvveti.

kuvve-i şeheviyye : **fels. fr. concupiscence.**

kuvve-i şehvâniyye : istek, yeme içme arzusu.

kuvve-i teşrîiyye : **huk.** kanun yapma salâhiyeti, * yetkisi, yasama gücü.

kuvve-i umûmiyye : umûmî kuvvet, [en çok] asker ve silâh kuvveti.

kuvve-i vâhime : zihinde hazır olan şeyleri tertip ve sarf etme kuvveti.

kuvve-i zahriyye : arka veren kuvvet, yardımcı, imdatçı.

kuvve-i zâika : **hek.** tadıcılık kuvveti.

kuvvet قوت (a. i c. : kuva [y] : **1.** güc, kudret, tâkât; sıhhat, sağlamlık. **2.** bir hükûmetin askerî gücü.

kuvvet-i devlet : devletin kuvveti.

kuvvet-i kalb : îtimâdı, güvenmeyi arttırma.

kuvvet-i karâbet : **huk.** karâbette kuvvet. Meselâ : [ana-baba bir kardeşin karâbeti baba bir kardeşten kuvvetlidir : çünkü, anababa bir kardeş iki karâbet ve diğeri bir karâbet sâhibidir].

kuvvet-üz-zahr (arka kuvveti) : **1)** yedek kuvvet, arka kuvveti; **2)** dayanılacak olan kimse, şey veyâ hal. **3. mat.** 2x2x2 gibi * çarpanları müsâvî olan bir * çarpmada bunların miktârını gösteren rakam : 2x2x2 = 23 muâdele (* denklem) sinde 3 sayısı, 2 nin kuvvetini gösterir. [Arapça, Farsça yapılan terkiplerde kelime : **kuvve** şeklinde kullanılır]. (bkz : kuvve).

kuvvî قوى (a. s.) : **fels. fr. virtuel.**

kuvviyyet قويت (a. i.) : **fels. fr. virtualité.**

kûy كوى (f. i.) : **1.** köy. **2.** mahalle ve işlek yol; sokak. (bkz : şâh-râh). **3.** sevgilinin bulunduğu yer.

kûy-i yâr : sevgilinin köyü; sevgilinin oturduğu yer.

kûy-dâş کويداش (f. b. s.) : köydeş, bir köylü.

kuyûd قيود (a. i. kayd'ın c.) : **1.** kayıtlar, bağlar. **2.** deftere geçirmeler.

kuyûd-i kadîme (eski kayıtlar) : Tapu ve Kadastro Umum Müdürlüğü'nün bugünkü Arşiv dâiresi (müdürlüğü).

kuyûd-ı vakfiyye : Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün arşivi.

kuyûdât قيودات (a. i. kayd'ınc. olan kuyûd'un c.) : resmî muâmeleler ve haberleşmeler defteri.

kuyûdât-ı atîka : eski kayıtlar.

kuyûdât-ı vakfiyye : Vakıflar Umum Müdürlüğü'nün arşivi.

kûy-yâft کوی يافت (f. b. i.) : sokakta bulunan bebek, bırakıntı.

kûz کوز (f. s.) : kanbur. (bkz : kûhân [1], kûh-püşt).

kûz کوز (a. i.) : **1.** bardak. (bkz : kadeh). **2.** tas; çanak.

kuzah قزح (a. i.) : **1.** bulutlara karışan bir melek. **2.** şeytan adlarından biri. **3.** renk renk olan çizgi. **Kavs-i kuzah** : **astr.** ebem kuşağı, yağmur kuşağı. (bkz : alâim-i semâ'). **Tabaka-i kuzahiyye** : **anat.** göz tabakalarından biri.

kuzât قضاة (a. i. kadî, kâzî'nin c.) : kadılar. **Kadi-l-kuzât** : kadıların başı. (bkz : kadî, kazî, kudât).

kûze کوزه (f. i.) : su testisi.

kûze-ger کوزه گر (a. f. b. i.) : bardakçı; çömlekçi.

kübâd کباد (a. i.) : **hek.** karaciğer iltihabı.

küberâ' کبراء (a. s. kebîr'in c.) : büyükler, ulular. (bkz : eâzım).

küberây-i ümmet : ümmetin büyükleri, uluları.

kübrâ کبری (a. s.) : daha (en, pek, çok) büyük olan. ["ekber" in müennesi]. **Hadîcet-ül-Kübrâ** : Hz. Muhammed'in ilk zevcesi.

kübûd کبود (a. i. kebd, kebed'in c.) : karaciğerler. (bkz : ekbâd).

kücâ کجا (f. i.) : **1.** yer. (bkz : câ, cây). **2.** **zf.** nereye?, nasıl?.

küdâs کداس (a. i.) : : hayvan aksırığı.

küdûr کدور (a. i. keder'in c.) : kederler, sıkıntılar, üzüntüler. (bkz : ekdâr)

küdûrât کدورات (a. i. küdur'un c.) : (bkz : ekdâr).

küdûret کدورت (a. i.) : **1.** bulanıklık. **2.** gam, tasa, kaygı. (bkz : kürbet).

küfât کفات (a. s. kâfî'nin c.). (bkz : kâfî).

küfe کفه (f. i.) : küfe, kamıştan veyâ ağaçtan örülmüş sepet.

küffâr کفار (a. s. kâfir'in c.) : kâfirler, hak dînini inkâr edenler. (bkz : kâfirûn, kefere [1]).

küfr کفر (a. i. c. : küfûr) : **1.** Allah'a ve dîne âit şeylere inanmama, Cenâb-ı Hakk'a ortak koşma. **2.** dinsizlik, îmansızlık. **3.** İslâm dînine uymıyan inanışlarda bulunma. **4.** nankörlük. **5.** sövüp sayma, fenâ, kaba söz söyleme. **6.** örtme ve gizleme.

küfr-i cahûdî : içinden bilip ağızdan ikrar etmeme.

küfr-i inâdî : içinden bilip diliyle ikrâr ettiği halde İslâm dînine girmeme.

küfr-i inkârî : Allah'ı aslâ bilmeyip ikrar ve îtirâf etmeme.

küfr-i nifâkî : dil ile tasdik edip kalben inkâr etme.

küfr-i zülf : zülfün karalığı.

küfrân کفران (a. i.) : iyilik bilmeme, gördüğü lûtuf ve insâniyeti unutma. [zıddı : şükrân].

küfrân-ı ni'met : nankörlük.

küfr-bâz كفرباز (a. f. b. s.) : küfredici, sövüp sayıcı.

küfriyyât كفريات (a. i. c.) : **1.** kâfirliğe, küfre sebebolan işler, sözler. **2.** hicviyeler. **3.** mürekkepçi Havâî'nin hicviyelerinden mürekkep mecmûa.

küfûf كفوف (a. i. keff'in c.) : el ayaları, avuçlar.

küfv كفو (a. i. c. : kifât) : eş, benzer, denk, arkadaş. (bkz : kifâet, mânend, muâdil, müsâvî, nazîr).

küfye كفيه (a. i.) : ancak geçinecek kadar olan yiyecek.

küh كه (f. i.): dağ. ["kûh" kelimesinin hafifletilmişi].

kühen كهن (f. s.) : eski, yıpranmış, modası geçmiş. **Hâne-i kühen** : eski ev; **mec.** dünyâ. (bkz : atîk, bâstân, kadîm).

kühen-pîr كهن پير (f. b. s.) : çok yaşlı.

kühen-sâl كهنسال (f. b. s.) : "eski yıl" : yaşlı, yaşlanmış, kocamış; eski. (bkz : atîk).

küheylî, hüheylân كحيلى ، كحيلان (a. i.) : gözü sürmeli cins Arap atı.

kühhân كهان (a. s. kâhin'in c.) : falcılar, bakıcılar. (bkz : kehene).

küh-istân كهستان (f. b. i.) : dağlık, dağı çok olan yer. ["kûh-istân" ın hafifletilmişi].

kühlân كهلان (a. i. kehl'in c.). (bkz : kehl).

küh-sâr كهسار (f. b. s.) : dağlık, dağ tepesi. ["kûh-sâr" kelimesinin hafifletilmişi].

kühûf كهوف (a. i. kehf'in c) : mağaralar.

kühûf-i cibâl : dağların mağaraları.

kühûl كهول (a. i. kehl'in c.) : 30 - 50 yaş arasında bulunan kimseler, olgunluk çağında bulunanlar. (bkz : kihâl).

kühûlet كهولت (a. i.) : olgunluk çağı, 30 - 50 yaş arası. (bkz : sinn-i kemâl).

külâh, küleh كلاه ، كله (f. i.) : **1.** külâh, [eskiden] giyilen, ucu sivri veyâ yüksek başlık, başa giyilen şey. (bkz : serpûş). **Kec-külâh** : külâhı eğri, külâhını eğri giyen.

külâh-ı istivâdâr : **tas.** istivâ denilen yeşil şerit dikilmiş bulunan mevlevî sikkesi.

külâh-ı Mevlevî : Mevlevî külâhı. **2.** içine şeker ve sâire koymak üzere huni şeklinde bükülen kâğıt. **3. mec.** oyun, hile. [hafifletilmişi : **küleh**'dir].

külâh-ı seyfî : **tas.** bir çeşit mevlevî külâhı.

külâh-ı vefâî : Sultan Divânî "Dîvân-ı Kebîr" i almak üzere Îrân'a giderken Haleb'e uğradığı sırada oranın şeyhlerinden Ebü-l-Vefâ ziyâretine gelerek teberrüken sikke giymek istediğini söylemesi üzerine Sultan Divânî gece giydiği kısa bir sikkeyi başından çıkarıp şeyhe giydirdiği serpûş'un adı.

külâh-ı zerd : **tar.** acemi oğlanlarının başlarına giydikleri başlık.

külâle كلاله (f. i.) : **1.** kıvırcık saç. **2.** çiçek demeti.

külbe كلبه (f. i.) : kulübe.

külbe-i ahzân (hüzünler kulübesi) : gam, keder, tasa evi.

külef كلف (a. i. külfet'in c.) : **1.** zahmetler, sıkıntılar, zorluklar, yorgunluklar. **2.** merâsimler, seremoniler.

küleh كله (f. i.). (bkz : külâh).

küleh-kûşe كلهكوشه (f. b. i.) : [eskiden] külâhın, fes'in köşesi.

küleng كلنگ (f. i.) : turna kuşu.

külfet كلفت (a. i. c. : külef) : **1.** zahmet, sıkıntı, zorluk, yorgunluk, zorlu iş. **2.** merâsim, seremoni.

külhân, külhen كلخان ، كلخن (f. i.) : külhan, hamamlarda suyu ısıtmak için ateş yakılan yer, hamam ocağı.

külhânî, külhenî کلخانی ـ کلخنی (f. i.) : çapkın, serseri.

külhânî-i lây-hâr : meşhur Hakîm-i Senâî'nin mürşidi.

külîçe کلیچه (f. i.) : külçe.

külîçe-i nühâs : bakır külçesi.

külîçe-i sîm : gümüş külçesi.

küll کل (a. s. zf.) : hep, bütün, çok. **Akl-ı küll** : her şeyi kavrıyan akıl. **Alâ külli hâlin** (her halde) : şöyle böyle, olabildiği kadar. **Üstâd-ı küll** : herkesin, umûmun üstâdı. **Min-küll--il-vücûh** : her veçhile, her bakımdan.

külle yevm : her gün.

küllâb کلاب (a. i. c. : kelâlîb) : ucu eğri demir, çengel, kanca.

küllâbî کلابی (a. i.) : tımarhâne hademesi, gullâbici.

küllâb-ül-cenîn کلاب الجنین (a. b. i.) : **hek.** lâvta denilen hekimlik âleti.

külle کله (f. i.) : **1.** kâhkül. **2.** topuk.

küllî, külliyye کلی ، کلیه (a. s.) : **1.** umûmî, bütün. **2.** çok. **3. mant.** * tümel. **Husûf-i küllî** : Ayın tamâmının tutulması. **Kaide-i külliyye** : umûmî, herşey hakkında tatbik edilecek kaide, * kural **Kudret-i külliyye** : Allah'ın kudreti.

külliyyât کلیات (a. i. külliyyet'in c.) : bir yazarın basılmış eserlerinin tamâmı.

külliyyât-ı hams : **mant.** Aristo sisteminde : nevi, cins, fark, has, araz (* ilinek).

külliyye, külliyyet کلیه ، کلیت (a. i.) : **1.** umûmîlik, bütünlük. **2.** çokluk, bolluk. **3.** Osmanlı İmparatorluğu zamânında Araplardaki bâzı medreselere üniversite kelimesinin karşılığı olarak verilen bir ad. **Bi-l-külliyye** : bütün bütüne. **Ervâhiyye-i külliye** : **fr.** **panpsychisme. Kelimiyye-i külliyye** : **fr. panlogisme.**

külliyyen کلیاً (a. zf.) : büsbütün, çok olarak, tamâmiyle, toptan, kökünden.

külüng کلنگ (f. i.) : taşçı kazması.

kümâhe کماهه (f. i.) : nazarlık.

kümât کمات (a. s. kemî'nin c.) : yiğitler, kahramanlar; savaşçılar.

kümbed کمبد (f. i.). (bkz : günbed).

kümdet کمدت (a. i.) : renk değiştirme.

kümeyt کمیت (a. i.) : **1. doru at.**

kümeyt-i hâme (söz meydanının atına benzetilerek) : kalem. **2.** kırmızı şarap.

kümm کم (a. i. c. : kimâm) : **bot.** çiçek kâsesi, çiçek kapçığı, tomurcuk. (bkz : kimm).

kümmel کمل (a. s. kâmil'in c.) : kâmiller, olgunlar.

kümmelîn کملین (a. s. kâmil'in c. olan kümmel'in c.) : kâmiller.

kümmî کمی (a. s.) : mahrut, koni biçiminde olan.

kümûn کمون (a. i.) : gizlenme. (bkz : ihtifâ).

kün کن (a. fi.) : ol, olsun!.

kün fe-kân, kün fe-yekûn : olan oldu. [Allah, bu-kün! - emirle bütün varlıkları yarattığından, tasavvuf edebiyâtında bu kelimeye çok rastlanır].

künâ کنا (f. i.) : yer, etrâfı çevrilerek ekilen yer.

künâm کنام (f. i.) : **1.** insânın dinleneceği yer. **2.** kuş yuvası **3.** vahşî hayvan ini.

-künân ـ کنان (f. e.) : -yaparak, -ederek; -yapan, -eden. **Hande-künân** : gülerek. **Nâle--künân** : feryâdererek. **Raks-künân** : raksederek, oynıyarak. **Nakş-künân** : nakşederek. **Tazallüm-künân** : tazallüm eden, yanıp yakılan. **Zevk-künân** : zevk ederek.

künâsât کناسات (a. i. künâse'nin c.) : süprüntüler.

künâse كناسه (a. i. c. : künâsat) : süprüntü.

künât كنات (a. i. kânî'nin c.) : kinâyede bulunanlar, kinâyeciler.

künc كنج (f. i.) : **1.** köşe, bucak.

künc-i kanâat : kanaât köşesi.

künc-i mihen : mihnet, sıkıntı köşesi. **2.** elbise ve kilim gibi şeylerde meydana gelen buruşukluk. **3. s.** kanbur. **4.** ev altı bodrumu.

küncüd كنجد (f. i.) : **bot.** susam, **lât. sesamum orientale.**

künd كند (f. s.) : **1.** kör, keskin olmıyan. **2.** cesur, yiğit. **3. i.** bukağı. **4.** kısa, biçimsiz. **5.** anlayışsız.

künde كنده (f. i.) : **1.** iri ve kalın ağaç. **2.** suçlunun ayaklarına geçirilen tomruk. **3.** yakışıksız, kuvvetli genç irisi.

künde-i çehâr bend : [dört unsur îtibâriyle] Dünyâ.

künde-kâr كنده كار (f. b. i.) : kıymetli ağaçları işleyen marangoz, sedefçi, **fr. ébéniste menuisier.**

künde-kârî كنده كارى (f. b. i.) : ince marangozluk, sedefçilik, **fr. ménuiserie, ébénisterie.**

künd-güş كند گوش (f. b. s.) : sağır.

künende كننده (f. s.) : edici, yapıcı, eden; yapan. **Âgaz-künen** : başlayıcı, başlıyan.

küngüre كنگره (f. i.) : kubbenin tepesi, en yüksek yeri.

künh كنه (a. i.) : **1.** bir şeyin aslı, hakikati, temeli. **2.** kök, dip. **3. fels.** esas, öz.

künişt كنشت (f. i.) : yahudilerin havrası.

künnâşe كناشه (a. i. c. : künnâşât) : kök.

künûd كنود (a. i.) : nankörlük.

künûn كنون (a. i.) : bir şeyi gizleme, saklı tutma.

künûn كنون (f. zf.) : şimdi. (bkz : el'än). ["eknûn" kelimesinin hafifletilmişi].

künûz كنوز (a. i. kenz'in c.) : hazîneler.

künûzât كنوزات (a. i. kenz'in c. olan künûz'un c.) : hazîneler.

künye كنيه (a. i.) : bir kimsenin adı, soyadı, doğumu, memleketi, mesleği ve işi gibi husûsiyetlerini gösteren kayıt.

kürân كران (f. i.) : al renkli at. (bkz : küreng).

kürâsî كراسى (a. i. kürsî'nin c.) . (bkz : kürsî).

kürât كرات (a. i. küre'nin c.) : küreler, yuvarlak olan cisimler, toparlak nesneler.

kürbe كربه (f. i.) : dükkân

kürbet كربت (a. i.) : gam, tasa, kaygı. (bkz : küdûret[2]).

kürbet-i gurbet : gurbet tasası.

kürd كرد (a. i. c. : ekrâd) : kürt.

kürdî كردى (a. i.) : **müz.** Türk müziğinin üç numaralı basit makamı. Kürdî dörtlüsü ile pûselik beşlisinden ibârettir. Pûselik beşlisi ile dügâh'da durur. Güçlü -beşli ile dörtlünün birleştiği- nevâ'dır. Donanımda "si" küçük mücenneb bemolü mevcuttur. Dizisi umûmiyetle çıkıcı olarak seyreder Orta sekizlideki sesleri -pestden tîze doğru- şöyledir : dügâh, kürdî, çârgâh, nevâ, hüseynî, acem gerdâniye ve muhayyer. Şu şedleri isimli olarak kullanılmıştır. Kürdilî hicazkâr (rast' da), ferahnümâ (yegâh'da) ve aşk-efzâ (hüheynî- aşîran' da); kürdî, son asırlarda kullanılmış ve bu yüzden bünyesi hakkında musikîseverlerce ihtilâfa düşülmüştür; halbuki en eski makamlardan biri olup, eskiden kullanılmakta idi. Nisbeten muahhar zamanlarda ise -çârgâh da olduğu gibi- şedleri ve mürekkepleri bol bol kullanılmış , fakat asıl makama rağbet edilmemiştir. Bilhassa her makamın sonuna- pûselik beşlisi gibi- bir kürdî dörtlüsü ilâve edilerek pek çok kürdili makamlar terkîbedilmiştir.

kürdî-aşîrân كردى عشيران (a. f. b. i.) : **müz.** birkaç asırlık bir mürekkep makam.

kürdi'li çârgâh كردى لى چارگاه (a. t. f. b. i.) : **müz.** çârgâh dizisinin kürdîli şekli, yânî, -çargâh beşlisine, çargâh dörtlüsü değil de, pûselik dörtlüsü ilâve olunmuş şekli (ki bu durumda, pûselik perdesi yerine kürdî kullanılmakta ve makam "si" küçük mücenneb bemolü almaktadır). Bu diziye H. Saadettin Arel ve Dr. Subhi Ezgi bu ismi vermişlerdir. Abdülkadir Merâgî bu makama "uşşak" demekte ve "Türklerin millî makamlarıdır" kaydını ilâve eylemektedir. Bugünkü uşşâk'ın tertîbi ise bambaşka olup, bu "eski uşşak" yânî kürdili çârgâh'dan zamânımıza bir nümûne intikal etmemiştir. Bu dizinin de niseb-i şerîfe adedi tamam, yânî 9 dur. Orta sekizlideki sesleri -pestden tîze doğru- şudur : kaba-çârgâh, yegâh, aşîran, kaba-çârgâh, yegâh, aşîran, acemaşîran, rast, dügâh, kürdî ve çârgâh.

kürdi'li hicaz-kâr كردى لى حجازكار (a. t. f. b. i.) : **müz.** Hacı Ârif Beyin îcâdettiği bir makamdır. Aşağı yukarı 90 senelik olan bu makam, bu müddet içinde çok büyük bir rağbete mazhar olarak bilhassa şarkı forme'u için bol bol kullanılmıştır. Bugün hicaz, uşşak, hüseynî ve hüzzamdan sonra 5 inci olarak en çok kürdi'li hicazkâra mensuptur; en fazla şarkının yazıldığı makam ise, doğrudan doğruya kürdi'li hicâzkârdır. Asıl kürdi'li hicazkâr, kürdî makamının bir pest perdedeki yânî rast (sol) daki şeddidir. Güçlüsü -dördüncü derece olan- çârgâh (do) dır. Donanımına "si," mi ve la "için 3 tâne küçük mücenneb bemolü alır. Kürdî gibi tabîatiyle bunun da 9 niseb-i şerîfesi vardır. Dizisinin seyri umûmiyetle inicidir. Orta sekizlisindeki sesleri- tîzden peste doğru olmak üzere- şöyledir : gerdâniye, acem, nim-hisar, nevâ, çârgâh, kürdî, nim-zirgüle ve rast makamının ikinci bir şekli daha vardır ki bu, mürekkep bir makamdır ve hicazkâr ile kürdî dizilerinden veyâ sâdece hicâzkârı müteâkıp kürdî dörtlüsünden ibârettir; 3 bemol ile donanır; nota içinde hicazkâr için "fa" bakıyye diyezi ile "si" bekar ve "si" koma bemolü ilâve olunur. Makama "kürdili hicazkâr", yâhut "hicazkâr-kürdî" adının verilmesi ilkin hicazkâr ile kürdîden mürekkep oluşu dolayısiyledir. Şimdi artık hemen dâima basit şekli yânî kürdînin rast perdesindeki şeddi kullanılmaktadır.

küre كره (a. i. c. : kürât) : **1.** yuvarlak, toparlak.

küre-i arz : yer yuvarlağı. **2. geo.** * küre.

küre-i âteş : hava tabakası üzerindeki ateş kısmı.

küre-i ayn : **hek.** göz yuvarlağı.

küre-i hacerî : * taşküre, litosfer, **fr. lithosphère.**

küre-i hak : yeryüzü.

küre-i hevâ, - lâceverd : gök kubbesi.

küre-i kamer : **astr.** Ay.

küre-i levniyye : * renkküre, kromosfer, **fr. chromosphère.**

küre-i mâiyye : * suküre, hidrosfer, **fr. hydrosphère.**

küre-i musattaha : * düzlemküre.

küre-i mücesseme : * yerküre.

küre-i nesîmî : havaküre, atmosfer, **fr. atmosphère.**

küre-i semâ : **astr.** gökteki, gök cisimlerinin vaziyetini gösteren küre; merkezi Arz'ın merkezi olmak üzere yarı çapı sonsuz olarak tasavvur olunan ve sathında bütün yıldızların mürtesemleri bulunan muhayyel küre.

küre-i sulbe : * taşküre, litosfer, **fr. lithosphère.** (bkz : küre-i hacerî).

küre-i şems : **astr.** Güneş.

küre-i zemîn : yeryüzü, yeryuvarlağı.

küre-i ziyâ : * ışıkküre, fotosfer, **fr. photosphère.**

küremâ كرما (a. s. kerîm'in c.) : **1.** kerîm, asîl, necip, iyiliksever, hayır sâhibi, cömert, eliaçık kimseler. **2.** ulular, büyükler. (bkz : kirâm 1,2).

kürend, küreng كرند ، كرنگ (f. i.) : al at. (bkz : kürân).

kürevî كروى (a. s.) : yuvarlak; **mat.** * küresel. **Hendese-i küreviyye** : **geo.** * küresel geometri. ["küriyy" de denir].

küreviy-yüş-şekl : **geo.** yuvarlak şekil.

küreyvât كريوات (a. i. küreyve'nin c.) : küçük kürecikler, yuvarlaklar, * yuvarlar.

küreyvât-ı beyzâ : **anat.** * akyuvarlar, kan ve lenf gibi vücut sıvı (mâyi) larında bulunan çekirdekli ve yuvarlak hücreler.

küreyvât-ı hamrâ : **anat.** * alyuvarlar, kana al rengini veren çekirdeksiz yuvarlak küçük hücre olup, kanın her milimetre kübünde beş milyon kadar bulunur.

küreyvât-ı meneviyye : **anat.** menîdeki cinsiyyet zerrecikleri.

küreyvât-ı yâbise : **hek.** kanın terkîbinde yüzde on dört nispetinde bulunan demir bileşiği. [kelimenin doğrusu "küreyyât" dır].

küreyye كريوه (a. i. c. : küreyvât) : küçük yuvarlak, * yuvar.

küreyve-i beyzâ : **anat.** * akyuvar. (bkz : küreyvât-ı beyzâ).

küreyve-i hamrâ : **anat.** * alyuvar. (bkz : küreyvât-ı hamrâ).

kürîz كريز (f. i.) : hizmetkâr.

kürîzî كريزى (f. s.) : düşkün, beli bükük ihtiyar.

kürrâs كراث (a. i.) : **bot.** pırasa.

kürrâse كراسه (a. i. c. : kerârîs) : el yazması kitapların sekiz sahifeden ibâret olan forması.

kürre كره (f. i.) : **1.** sıpa. **2.** tay.

kürre-i har : sıpa.

kürsî كرسى (a. i. c. : kürâsî) : **1.** oturulacak yüksekçe yer. **2.** taht. (bkz : serîr). **3.** makam, vazîfe. **4.** hükûmet merkezi, başkent. (bkz : makarr, merkez). **5.** kaide, ayaklık, mesnet. **6.** arş-ı a'zam'ın altında bir düzlükte olan, levh-i mahfûz'un bulunduğu yer. **Âyet-el-kürsî** Kur'ân'da : Allah-ü lâ ilâhe illâ hüv-el- hayy-ül -kayyûmü... ibâresiyle başlıyan ve Bakara sûresinin 255 inci âyetini teşkîl eden kısım.

kürsî-nişîn كرسى نشين (a. f. b. i.) : **1)** tahtta oturan pâdişah; **2)** vâli; **3)** câmide, kürsüde oturan, vaaz eden.

kürûb كروب (a. i. kerb'in c.) : tasalar, kaygılar, kederler, gamlar.

kürûm كروم (a. i. kerm'in c.) : üzüm, bağ kütükleri. **Fasîle-i kürûmiyye** : * üzümgiller.

kürûr كرور (a. i.) : bir şeyin tekrârı.

kürûr-i a'vâm : senelerin birbirini tâkibetmesi.

kürûş كروش (a. i. kerîş'in c.) : işkenbeler.

kürük كرك (f. b. .) : deve yavrusu. (bkz : şütür-peçe).

küs كس (f. i.) : kadın tenâsül âleti. (bkz : ferc).

küsâ كسى (a. i. kisve'nin c.). (bkz : kisve).

küsbe كسبه (a. i.) : yağ posası; yağı, suyu çıkarılmış her türlü * bitki maddelerinin kuru kalıntısı.

küsbere[1] كسبره (f. i.) : **bot.** karakimyon, kişniş.

küstâh كستاخ (f. s.) : aslı "güstâh" dır. (bkz : güstâh).

küstâh-âne كستاخانه (f. zf.) : aslı "güstâh-âne" dir. (bkz : güstâh-âne)

küstel كستل (f. i.) : **zool.** bokböceği. (bkz : hunfesâ').

küsûd كسود (a. i.) : kesad.

küsûd كصود (a. i.) : çekilme, maksada varmadan geri dönme. (bkz : ric'at).

küsûf كسوف (a. i.) : **astr.** Güneş'in tutulması, Ay'ın, Dünyâ'mız ile Güneş arasına girerek gölgesiyle Güneş'i kısmen veyâ tamâmen örtmesi.

küsûf-i cüz'î : **astr.** Güneş'in bir kısmının tutulması.

küsûf-i küllî : **astr.** Güneş'in tam tutulması.

küsûl كسول (a. s.) : tenbel, üşenici.

küsûr كسور (a. i. kesr'in c.) : **1.** parçalar, artan parçalar, artıklar. **2. mat.** kesirler.

küsûrât كسورات (a. i. kesr'in c. olan küsûr'un c.) : artıklar, artan kısımlar.

-küş كش ـ (f. s.) : öldüren, öldürücü. **Düşman-küş** : düşman öldüren. **Merdüm-küş** :

adam öldüren. **Zebûn-küş** : düşkün öldüren; fırsat düşkünü.

küşende کشنده (f. s.) öldüren, öldürücü. (bkz : katil).

küşkûye کشکویه (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup, zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

küştar کشتار (f. s.) : **1.** kesilmiş, kurban edilmiş [koyun]. **2. mec.** et.

küşte کشته (f. s. c. : küşte-gân) : öldürülmüş.

küşte-gân کشتگان (f. s. küşte'nin c.) : öldürülmüşler.

küşte-gân-ı zinde : şehitler. (bkz : şühedâ).

küştenî کشتنی (f. s.) : öldürülmiye lâyık, öldürülesice.

küştere کشتره (f. i.) : uzun dülger rendesi.

küştî کشتی (f. i.) : güreşme, pehlivanlık. (bkz : musâraa).

küştî-gîr کشتیگیر (f. b. i.) : güreş tutan, güreşçi, pehlivan.

küştî-gir-i cehân : cihan pehlivanı.

küştî-girî کشتیگیری (f. b. i.) : pehlivanlık.

kütle کتله (a. i.) : yığın, küme, toplu şey.

küttâb کتاب (a. i. kâtib'in c.) : kâtipler, yazıcılar. (bkz : ketebe). **Menşe-i küttâb** : kâtip yetiştiren * okul. **Reîs-ül-küttâb** : divan kâtiplerinin başı olup Tanzîmat'tan önce" hâriciye nâzırı" na verilen bir ad idi.

küttâb-ı dîvân-ı hümâyun : **tar.** Dîvan-ı Hümâyûnun yazı işlerini görenler.

kütüb کتب (a. i. kitâb'ın c.) : kitaplar. **Hâfız-ı kütüb** : kütüphâneci, kitaplık me'muru, **fr. bibliothéquaire. Dâr-ül-kütüb** : okuma salonu.

kütüb-i semâviyye : kutsal kitaplar.

kütüb-i tevârîh : târih kitapları.

kütüb-hâne کتبخانه (a. f. b. i.) : **1.** kitaplık. **2.** kitapsaray.

kütüb-hâne-i umûmî : umûmî kütüphâne, umûmî kitaplık.

küûb, küûbet كعوب ، كعوبت (a. i.) : kız memesinin büyümesi, kabarması.

küûl كئول (a. i.) : alkol, ispirto. **Dâ-ül-küûl** : alkol düşkünlüğü, alkolizm, **fr. alcoolisme.**

küûlî, küûliyye كئولى ، كئوليه (a. s.) : alkol ile, ispirto ile ilgili, onun gibi olan. **Mevâdd-i küûliyye** : alkol, alkollü maddeler. **Meşrûbât-ı küûliyye** : alkollü, ispirtolu içkiler.

küûs كئوس (a. i. ke's'in c.) : **1.** içi dolu kaplar, çanaklar. **2.** kadehler, bardaklar. **3.** şarap dolu bardaklar; bardaklarla şaraplar. **4. bot.** çanaklar.

küvâre كواره (ağı.) : petek. (bkz : kivâre).

küveys كويس (a. i.) : **bot.** kadehçik.

küzâz كزاز (a. i.) : **hek.** sinir gerilmesi, tetanos

küzâz-ı fizyoloji : fizyolojik tetanos.

küzbere كزبره (a. i. c. : kezâbir) : **bot.** asmacık, **lât. coriandrum sativum.**

küzberet-ül-bi'r : **bot.** tere.

küzberet-ül-kanât : **bot.** baldırıkara denilen nebat (* bitki).

L

lâ لا (a. e.) : menfî (* olumsuzluk) edâtıdır.

lâ havle ve lâ kuvvete illâ b'illâh : kuvvet ve kudret Allah'tadır.

lâ ilâhe ill-Allah : "yoktur tapacak; Allah'tır ancak".

lâ-ahlâkî لا اخلاق (a. s.) : * ahlâkdışı, **fr. amoral.**

lâ-ahlâkıyye لا اخلاقيه (a. i.) : **1.** * ahlâkdışıcılık, **fr. amoralisme. 2.** ahlâk dışıcılığı şiâr edinmiş zümre.

lâ-akall لا اقل (a. s.) : en azından, daha aşağı olmaz.

lâ-ale-t-ta'yîn لا على التعيين (a. zf.) : ayırdetmeksizin, rastgele, gelişigüzel.

laalle لعل (a. e.) : belki, umulur ki, ola ki. (bkz : leyte). [olması mümkün şeyler için kullanılır].

laane لعن (a. n.) : lânet etti.

laan-Allah : Allah lânet etsin!

lâbe لابه (f. i.) : **1.** yaltaklanma, yalvarma, acz gösterme. **2.** bu yolda söylenen söz.

lâ-be's لا بأس (a. s.) : sakınca yok.

lâbis لابس (a. s.) : giyen, giymiş.

lâ-bi-şartın لا بشرط (a. s.) : şarta dayanmaksızın.

lâ-büdd لا بد (a. s. zf.) : lâzım, gerekli, gerek. (bkz : zarûrî). [aslında : "ayrılık yok" demektir].

lâc لاج (f. s.) : çıplak. (bkz : üryân).

lâc لاج (a. s.) : dar şey. **Mekân-ı lâc :** dar yer. (bkz : dayyık, mazîk).

lâ-cerem لا جرم (a. s. zf.) : şüphesiz; besbelli, elbette. [aslında : **"lâ-cereme : inkıta'** yok" demektir].

lâ-cevâb لا جواب (a. s.) : cevap dışı.

lâceverd لاجورد (a. s.) : **1.** lâcivert. **2.** koyu mâvi, değerli bir süs taşı. [Farsçası : "lâjverd" dir].

lâceverdî لاجوردى (f. s.) : lâcivert renkte. **Kubbe-i lâceverdi :** gök kubbe, semâ.

lâç لاچ (f. i.) : aldatma, oyun etme. (bkz : âl, firîb, hud'a, mekr).

lâd لاد (f. i.) : duvar. (bkz : cidâr). **Bün-i lâd :** duvarın dibi. **Ser-i lâd :** duvarın üstü.

lâde لاده (f. s.) : akılsız, ahmak. (bkz : ebleh, gevden).

lâden لادن (f. i.) : **1.** bir cins çalı, **lât. cistus. 2.** bu çalının zamkı. **3.** [eskiden] kadınların yüzlerine ben taklidi yaptıkları madde.

lâdine لادنه (f. i.) : kendir, kenevir.

lâ-dînî لا دينى (a. s.) * dindışı, **fr. laïque.**

lâ-edrî لا ادرى (a. s.) : bilmem. [söyliyeni belli olmıyan şiirlerin sonuna konulur].

lâ-edriyye لا ادريه (a. i.) : **fels.** * bilinemezcilik, **fr. agnosticisme.**

lâ-ene لا انا (a. s.) : **fels.** * bendeğil, **fr. non-moi.**

lâf لاف (f. i.) : **1.** lâkırdı, söz. **2.** konuşma.

lâf ü güzâf : boş lâkırdı. (bkz : jâj, lağv).

lafk لفق (a. i.) : iki şeyi birbirine çarpma.

lâfz لفظ (a. i. c. : elfâz) : söz. [mânâlı olursa "kelime", mânâsı, edatlarda olduğu gibi, başkalariyle meydana gelirse "harf" kısmına ayrılır].

lâfz-ı küllî : mant. mânâsı herkesçe müşterek olmıyan lâfız; "zeyd" gibi.

lâfz-ı küllî : mant. mânâsı herkesçe müşterek olan lâfız : "insan" gibi.

lâfz-ı muhtemel : huk. iki veyâ daha ziyâde mânâya hamli mümkün bulunan sözdür ki, hangisinin kasdolunduğu mücerret rey ile değil, deliller, karîneler ile tâyin olunur.

lâfz-ı müfesser : huk. tahsîs ve te'vîle ihtimal bırakmıyacak derecede açık olan sözdür ki, onunla amel vâcip olur.

lâfz-ı müşterek : huk. birçok müsemmâsı bulunan lâfızdır ki, hangi mânâ kasdolunduğu taayyün etmediği sûrette mânâsız addolunur, onunla amel olunmaz.

lâfzı zâhir : huk. teemmül ve tefekküre muhtaç olmaksızın dinleyenin derhal mânâsını anladığı sözdür ki, bunun zıddına "hafî" denir.

lâfz-ı mürekkeb : mant. cüzülerinden biri; mânâsının cüzü'lerinden **birine** delâlet eden lâfız.

lâfz-ı vâhid : tek söz.

lafza لفظه (a. i.) : bir tek söz veyâ kelime.

lâfza-i celâl : Allah kelimesi.

lâf-zen لافزن (f. b. s.) : **1.** lâfazan, geveze. **2.** övünen, övüngen.

lâfzen لفظاً (a. zf.) : lâfız îtibâriyle, kelimenin söylenişine, yapısına göre, yazılı olmıyarak.

lâfzı murâd لفظی مراد (a. b. i.) : mânâsı bir yana bırakılarak, lâfzı itibâriyle söylenen söz.

lafzî لفظی (a. s.) : **gr.** kelimenin söylenişine ve yapısına âit, onlarla ilgili. **Tezyînât-ı lâfziyye :** sözde ve yazıda görülen ve çok defâ tasannua kaçan kelime süsleri.

lâg لاغ (f. i.) : **1.** şaka, lâtife. **2.** oyun. (bkz : lû'b).

lâgar لاغر (f. s.) : arık, zayıf, cılız [hayvan]. **Esb-i lâgar :** zayıf beygir. **Gâv-ı lâgar :** arık öküz.

lâgarî لاغری (f. i.) : arıklık, zayıflık, cılızlık.

lâgt لغط (a. i.) : mırıldanma ses çıkarma.

lâğv لغو (a. i.) : **1.** faydasız, beyhûde, boş. **2.** yanılma, atlama. **3.** kaldırma, hükümsüz bırakma. **Yemîn-i lağv :** alışkanlıkla edilen ve şer'-an kefâret lâzımgelmiyen yemin.

lâğvî, lâğviyye لغوی ، لغویه (a. s.) : lâğva mensup, lâğv ile ilgili. **Eymân-ı lâğviyye :** alışkanlıkla edilen ve şer'an kefâret lâzımgelmiyen yeminler.

lâğviyyât لغویات (a. i. lâğviyye'nin c.) : beyhûde, boş sözler, işler.

lâğz لغز (a. i.) : sürçme, kayma.

lâgzân لغزان (f. s.) : sürçen, kayan. (bkz : zâlik).

lagzîde لغزیده (f. s.) : sürçmüş, kaymış.

lâgzîde-pâ, lâgzîde-pây لغزیده پا ، لغزیده پای (f. b. s.) : ayağı sürçmüş, ayağı kaymış.

lâgziş لغزش (f. i.) : sürçüş, kayış, sürçme, kayma.

-lâh لاخ – (f. e.) : kelimenin sonuna gelerek "yer" mânâsını verir. **Div-lâh :** cinin, perinin bulunduğu yer. **Rud-lâh :** akar suyu bol yer. **Seng-lâh :** taşlık [yer].

lâhâmet لحامت (a. i.) : etlilik, semizlik.

lâ havle لا حول (a. i.) : bir sıkıntı, bir belâ vukuunda sabrın tükendiğini göstermek için söylenir. (bkz : lâ).

lâ-havle-gûyân لا حول گویان (a. f. b. i.) : lâhavle okuyanlar, bir sıkıntı, bir belâ, vukuunda

sabrın tükendiğini göstermek için lâhavleçekenler.

lâ-hayr لا خير (a. s.) : hayırsız, uğursuz.

lâ-hayre fîh لا خير فيه (a. cü.) : bu işte hayır yok.

lâhd لحد (a. i. c. : elhâd, lühûd) : çukur, mezar, kabir.

lâhe لاخه (f. i.) : yama.

lâhib لاحب (a. i.) : açık yol.

lâhif لاهف (a. s.) : zulüm görmüş, kalbi yanık.

lâhik لاحق (a. s.) : **1.** lühûk eden, yetişen, ulaşan. **2.** eklenen. **3.** sonradan tâyîn edilen, yenisi. **Sâbık ve lâhik** : eskisi ve yenisi, önceki ve şimdiki.

lâhike لاحقه (a. i. c. : levâhik) : **gr.** ek.

lâhika-i müteahhire : **gr.** son ek, **fr. suffixe.**

lâhika-i tasrîfiyye : **gr.** tasrif, çekim eki.

lâhîm لحيم (a. s.) : etli, semiz.

lâhim لاحم (a. s.) : **1.** dâimâ et yiyen. **2.** et yediren.

lâhime لاحمه (a. i. s.) : **1.** * etçil, et yiyen hayvan. **2. zool.** * etoburlar.

lâhin لاحن (a. s.) : bilhassa Kur'ân-ı Kerîm'i okurken talâffuzda yanlışlık yapan [kimse]. (bkz : lehhân).

lâhis لاهث (a. s.) : sıcaktan veyâ susuzluktan dilini çıkararak soluyan [köpek].

lâhîz لاخيز (f. i.) : sel suyu, seylâb.

lâhîz لحيظ (a. i.) : benzer. (bkz : mânend, mesel, nazîr, şebîh, veş).

lâhk لحق (a. i.) : **jeol.** lığ, **fr. alluvion.**

lâhlâh لخلاخ (a. i.) : **bot.** çiğdem.

lâhlaha لخلخه (f. i.) : **1.** güzel kokulardan meydana gelen koku. **2.** anber, misk, kâfur, lâden gibi şeylerden meydana gelen şamama.

lâhlâhiyye لخلاخيه (a i.) : çiğdemgiller, **fr, colchicacées.**

lâhm لحم (a. i. c. : lühûm) : et. **Âkil-ül-lâhm** : et yiyen [hayvan]. (**bkz** : **gûşt**).

lahm-i zâid : **anat.** vücutta hastalık netîcesinde çıkan fazla et.

lâhm ü şahm : et ve yağ.

lâhme لحمه (a. i.) : et parçası.

lâhmiyye لحميه (a. i.) : **bot.** *damkoruğugiller.

lahn لحن (a. i. c. : elhân) : **1.** kaideye uygun ve güzel ses, **nağme,** ezgi, **birden ziyâde** sesin yanyana gelerek meydana getirdiği müzik cümlesi, **fr. mélodie. 2.** âhenk. **3.** lûgat; dil. **4.** okurken yanlışlık yapma.

lâhn-i inkisâr : kırılma sesi, kırgınlık nağmesi.

lâhs لحس (a. i.) : yalama [k].

lâht لخت (f. i.) : bir şeyin parçası, cüzü.

lâht-ı ciger : ciğerden kopma.

lâhûrî لاهورى (f. i.) : Hindistan'ın Lâhur şehrinde dokunan bir çeşit şal.

lâhûs لاحوس (a. s.) : uğursuz. (bkz : meş'ûm, nahîs).

lâhut لاهوت (a. i.) : ulûhiyyet âlemi.

lâhûtî لاهوتى (a. s.) : lâhûta mensup, lâhut ile ilgili. (bkz : ilâhî).

lâhûtiyân لاهوتيان (a. f. c.) : lâhûtîler, ulûhiyet âlemine **girebilen melekler.**

lâhût-nişân لاهوتنشان (a. f. b. s.) : lâhut'a benzer.

lâhût-pâye لاهوتپايه (a. f. b. s.) : lâhut derecesinde [yüksek].

lâhz, lâhzân لحظ ، لحظان (a. i.) : göz ucu ile bakma.

lâhze لحظه (a. i.) : **1.** göz ucu ile bakış. **2.** göz ucu ile bir kere bakıncıya kadar geçen zaman.

lâ-îcâbiyye لا ايجابيه (a. i.) : **fels.** * yadgerekircilik, **fr. indéterminisme.**

lâic, lâice لاعج ، لاعجه (a. s. c. : levâic) : aşk ateşi kalbini saran [kimse].

lâ-ilâc لاعلاج (a. s.) : çâresiz, imkânsız.

lâîm لائم (a. s.) : levm eden, yüze karşı çekiştiren. (bkz : levvâm).

lâime لائمه (a. i. c. : levâim) : çekiştirme. (bkz : serzeniş).

lâîn لعين (a. s.) : kovulmuş; nefret kazanmış; istenilmiyen. **Şeytân-ı lâîn :** Allah'ın rahmetinden (yarlıgamasından) mahrum olan şeytan.

lâjverd لاژورد (f. s.) : lâcivert.

lâjverdî لاژوردى (f. s.) : lâcivertle ilgili.

lâk لاك (f. i.) : **1.** tahta kadeh. **2. s.** aşağı, hakir.

lâkab لقب (a. i. c. : elkab) : lâğap, bir kimseye, kendi asıl adından başka takılan ad.

lâkah لقح (a. i.) : hurma, incir gibi bâzı ağaçların erkeğinden dişisine vurulan aşı.

lâkat لقط (a. i.). (bkz : lükate).

lâ-kayd لا قيد (a. s.) : kayıtsız, ilgisiz.

lâ-kaydâne لاقيدانه (a. f. zf.) : kayıtsızca, ilgisizlikle.

lâ-kaydî لاقيدى (a. i.) : kayıtsızlık, ilgisizlik.

lâ-kaydiyye لاقيديه (a. i.) **: fels. fr. quiétisme.**

lâ-kelâm لا كلام (a. s.) : hiç bir diyecek yok.

lâkî لاقى (a. s.) : îtibarsız, değersiz [kimse].

lâkîm لقيم (a. s.) : yontulmuş, yonulmuş.

lâkin لكن (a. e.) : ama, fakat, ancak, şu kadar var ki. [Arapça'da bu "lâkin" den başka bir de "lâkinne" şekli vardır].

lâkît, lâkîta لقيط ، لقيطه (a. s.) **1.** yerden kaldırılıp alınan şey. **2.** sokağa bırakılmış yeni doğma çocuk. (bkz : lükata).

lâklâk لقلاق (a. i. c. : lekalik) : leylek. **Âmeden-i lâklâk :** leyleklerin gelme zamânı.

lâklâka لقلقه (a i. c. : lâklâkıyyât) : boş, mânâsız, faydasız lâkırdı.

lâklâkıyyât لقلقيات (a. i. lâklâka'nın c.) : mânâsız, faydasız, boş lâkırdılar.

lâkt لقط (a. i.) : yerden toplama.

lâkt-ül-izâm ve-l-mismâr : vet. atın ayasını, yerde bulunan çivi, kemik, şişe kırığı gibi şeylerden birinin yaralaması.

lâkve لقوه (a. i.) : ağız çarpılması.

lâ'l لعل (a. i.) : **1.** kırmızı, al. **2.** kırmızı ve değerli bir süs taşı. **3.** dudak.

la'l-i âb-dâr : güzelin dudağı.

lâ'l-i dürr-efşân : inci saçan, arasından inci gibi dişler görünen dudak.

lâ'l-i mûzab : 1) şarap; **2)** kan.

lâ'l-i nâb : saf dudak, kıpkırmızı dudak.

lâ'l-i revân : şarap.

lâ'l-i sâkî : sâkî'nin dudağı.

lâl لال (a. s.) : dilsiz. (bkz : **ebkem).**

lâl ü ebkem : şaşa kalmış, dona kalmış.

lâla لالا (f. i.) : **1.** bir çocuğu gezdiren, oyalıyan uşak. **2.** saray haremağası. **3.** pâdişahların sadrâzamlara hitâbederken kullandıkları ünvan.

lâle لاله (f. i.) : **bot.** **1.** lâle. **2.** [eskiden] esirlerin ve cezâlıların boyunlarına taktıkları demir halka. **3.** kadın adı.

lâle-i nu'mân : **bot.** bir çeşit lâle, dağ şakayığı.

lâle-fâm لاله فام (f. b. s.) : (bkz : lâle-gûn, lâle-reng).

lâle-gûn لاله گون (f. b. s.). (bkz : lâle-fâm, lâle-reng).

lâle-hadd لاله حد (f. b. s.) : lâle yanaklı.

lâlek, lâlekâ لالك ، لالكا (f. i.) : **1.** pabuç. **2.** taç. **3.** horoz ibiği, **fr. crête.**

lâle-nâme لاله نامه (f. b. i.) : eski edebiyâtımızda lâle çeşitleri yetiştirilmesi; fiyatları ve sâire üzerine yazılmış mensur ve manzum eser.

lâle-reng لاله رنگ (f. b. s.) : lâle renkli, lâle renginde olan. (bkz : lâle-fâm, lâle-gûn).

lâle-ruh لاله رخ (f. b. s.) : **1.** lâle yanaklı, yanağı lâle gibi kırmızı olan. (bkz : lâle-ruh-sâr). **2. müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamıdır. Zamânımıza kadar gelmiş bir nümûnesi yoktur.

lâle-ruh-sâr لاله رخسار (f. b. s.) : (bkz : lâle-ruh).

lâlesar لاله سار (f. b. i.) : **1.** sığırcık kuşu. **2.** lâlelik. (bkz : lâle-zâr).

lâle-veş لاله وش (f. s.) : lâle gibi, lâleye benziyen.

lâle-zâr لاله زار (f. b. i.) : lâlelik, lâle yetişen yer, lâle bahçesi.

lâle-zâr-ı cemâl : güzellik lâleliği.

lâ'l-fâm لعل فام (a. f. b. s.) : kırmızı renkli, al. (bkz : lâ'l-gûn, lâ'l-reng).

lâ'l-gûn لعلگون (a. f. b. s.) : kırmızı renkli, al. (bkz : lâ'l-fâm, lâ'l-reng).

lâ'l-reng لعل رنگ (a. f. b. s.) : kırmızı renkli, al. (bkz : lâ'l-fâm, lâ'l-gûn).

lâm ل (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin yirmi altıncı harfi olup "ebced" hesâbında otuz sayısının karşılığıdır; "l" sesini verir.

lâ-maddiyye لامادیه (a. i.) : eşyânın maddîliğini inkâr edenlerin mesleği, **fr. immatérialisme.**

lâ-mantıkî لا منطقی (a. s.) : **fels.** * mantıkdışı, **fr. alogique.**

lâ-mehâle لا محاله (a. s. ve zf.) : çâresiz, ister istemez. [asıl mânâsı : "hîlesiz" dir].

lâ-mekân لا مكان (a. s.) : mekânsız, yersiz, yere ihtiyâcı olmıyan; Allah.

lâm-elif لا (a. ha.) : **1.** Osmanlı alfabesinde "lam" ile "elif" harflerinin bir arada yazılmış şekli. **2. s.** eğri, dolambaç.

lâmi' لامع (a. s. lemeân'dan.) : lemeân eden, parlıyan, **parıldıyan; parlak. Berk-i lâmi' :** parıldıyan şimşek.

lâmi'-ün-nûr : nur saçarak parlıyan.

lâmî, lâmiyye لامی ، لامیه (a. s.) : **1.** lâm harfi şeklinde olan. **2. i.** lâm kafiyesi ile düzenlenmiş olan kasîde. **3. i. a. gr. lâm** ile yapılmış izâfet terkîbi (isim tamlaması). (bkz : izâfet-i lâmiyye).

lâmia لامعه (a. s. lemeân'dan. c. : levâmi') : **1.** parlıyan, parıldayan [şey]. **Karniyye-i lâmia : hek.** gözün ön tarafında bulunan cam gibi şeffaf (saydam) tabaka, **fr. cornée. 2. i.** kadın adı.

lâmih لامح (a. h. i.) : Hz. Nûh'un erkek kardeşi.

lâmih, lâmiha لامح ، لامحه (a. s. lemh'den.) : **1.** parlıyan, parıldıyan, parlak. (bkz : **dirahşende). 2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

lâmis لامس (a. s. lems'den.) : lemseden, el ile tutan, dokunan.

lâmise لامسه (a. i.) : **1.** dokunmakla olan duyma duygusu. **2. biy.** * dokunum. **3. psik.** dokunma.

lâmişger لا مشگر (f i.) : **bot.** karaağaç.

lâm-ül-fi'l لام الفعل (a. b. i) : Arapçada üçlü kökten gelen bir kelimenin son harfi.

lâ-müsellim لا مسلم (a. n.) : hiç teslim etmem; hayır!

lân لان (f. i.) : vefâsızlık, hakikatsizlik.

lâ'n لعن (a. i.) : lâ'netleme; ilenç. (bkz : bed-duâ).

lâ-nazîr لا نظير (a. s.) : eşsiz, benzersiz.

lâne لانه (f. i.) : yuva. (bkz : âşiyân).

lâne-i harâb : buzulmuş yuva.

lâne-i nermîn : yumuşak, sıcak yuva.

lâne-i peder : baba yuvası.

lâne-gîr لانه گير (f. b. s.) : yuva tutan.

lâ'net لعنت (a. i.) : Allah'ın mağfiretinden (yarlıgamasından) mahrumluk; bedduâ, ilenç.

lâ'net-ullah لعنة الله (a. b. i.) : "Allah'ın lâneti" : Allah lânet etsin, mağfiretinden (yarlıgamasından) mahrum kalsın.

lâ'net-ullahi aleyh : Allah'ın lâneti onun üzerine olsun!

lâ-reybe-fîh لا ريب فيه (a. b. s.) : onda hiç şüphe yok; kitab-Ullah.

lâ-reybî لا ريبى (a. s.) : şüphesiz.

lârkî لاركى (a. i.) : **bot.** keçiboynuzu. (bkz : harnûb).

lâs لاس (f. i.) : **1.** âdî ipek. **2.** dişi hayvan. **3.** köpek.

lâ-sânî لا ثانى (a. s.) : ikincisi olmıyan, tek. (bkz : vahîd, yektâ).

lâsık لاصق (a. s.) : yapışıcı, yapışkan; yapışmış olan. (bkz : lâzık).

lâsîf لصيف (a. s.) : parlıyan, parlayıcı. (bkz : tâbân).

lâ-siyemmâ لا سيما (a. zf.) : hele, en çok; bâhusûs.

lâsk لصق (a. i.) : yakı.

lâskî لصقى (a. s.) : yakıya âit, yakı ile ilgili.

lâss لص (a. i. c : lüsûs, elsâs.) : hırsız. (bkz : düzd, sârık).

lâş لاش (f. i.) : **1.** yağma, çapul. **2. s.** alçak, aşağılık, îtibarsız [kimse].

lâşe لاشه (f. i.) : **1.** leş. (bkz : cîfe). **2.** zayıf, arık hayvan. **3. mec.** kıyıda kalmış kayık, gemi teknesi.

lâşe-hâr لاشه خوار (f. b. s.) : leş yiyen.

lâ-şekk لاشك (a. zf.) : şüphesiz, tabiî, elbette. (bkz : bî-gümân).

lâ-şey لاشيء (a. s.) : bir şey değil, pek değersiz iş.

lât لات (a. i.) : İslâm'dan önce, Arapların Kâbe'de bulunan putlarından biri.

lâ-tâil لا طائل (a. s.) : faydasız, boş, mânâsız, abes.

lâ-tenâhî لا تناهى (a. s.) : bitip tükenmez.

lâtha لطخه (a. i.) : leke.

lâtha-ı safrâ : **lât.** macula lutea.

lâtif لطيف (a. s.) : **1.** Allah adlarındandır. **2.** yumuşak, hoş, güzel; nâzik. **3. i.** [abdüllâtif'ten kısaltılarak erkek adı].

lâtîfe لطيفه (a. i. c. : letâif) : **1.** güldürecek tuhaf ve güzel söz ve hikâye, şaka. **2.** kadın adı.

lâtîfe-gû لطيفه كو (a. f. b. s.) : lâtifeci, şakacı. (bkz : lâtîfe-perdâz).

lâtîfe-gûyî لطيفه كويى (a. f. b. i.) : lâtîfecilik, şakacılık. (bkz : lâtîfe-perdâzî).

latîfe-perdâz لطيفه پرداز (a. f. b. s. c. : lâtife-perdâzân) : lâtifeci, şakacı. (bkz : lâtîfe-gû).

lâtîfe-perdazân لطيفه پردازان (a. f. b. s. lâtîfe-perdâz'ın c.) : lâtifeciler, şakacılar.

lâtîfe-perdâzâne لطيفه پردازانه (a. f. zf.) : lâtifecilikle, şakacılıkla.

lâtîfe-perdâzî لطيفه پردازى (a. f b. i.) (bkz : lâtîfe-gûyî).

Lâtîfî لطيفى (a. h. i.) : XVI. asırda yaşamış bir Türk tezkirecisidir; Kastamonulu'dur, şâir ve ediptir, 896 (1491) de doğmuştur; 1582 de denizde boğularak ölmüştür.

lâtîme لطيمه (a. i.) : misk.

lâtm لطم (a. i.) : tokat atma.

lâtma لطمه (a. i.) : tokat, şamar.

lâtma-hâr لطمه خوار (a. f. b. s.) : tokat yiyen.

lâûk لعوق (a. i.) : yalanacak, yenilecek mâcun. ["luûk" şekli yaygındır].

lâübâlî لا أبالى (a. s. zf.) : ilişiksiz, kayıtsız, saygısız, senli benli [şey, kimse]. (aslında, Arapça : "aldırış etmem" demektir).

lâübâliyâne لا أباليانه (a. zf.) : lâübâlilikle, kayıtsız, ilgisiz, saygısız bir tarzda, senli benli olarak.

lâ-v-Allah لا والله (a. n.) : vallahi hayır.

lâ ve naam لا ونعم (a. cü.) : hayır ve evet [çok zaman, hiçbir fikir sölyenmediğini bildirme makamında kullanılır].

lâ-vücûd لاوجود (a. s.) : **fels.** ben-değil, **fr. non-être.**

lây لاى (f. i.) : **1.** çamur. **2.** tortu. **3.** kül.

lây لاى (f. s.) : "lâyîden" mastarından : **söyliyen, söyleyici** : **Herze-lây** : herze söyliyen, saçmalıyan. (bkz : herze-gû).

lâ-ya'kıl لايعقل (a. b. s.) : dalgın, bihoş. **Mest-i lâ-ya'kıl** : sızmış, sarhoş.

lâ-ya'kılâne لايعقلانه (a. b. zf.) : akıl erdirilmiyerek, düşüncesizlikle, dalgınlıkla.

lâ-ya'nî لايعنى (a. b. s.) : mânasız. **Mâ lâ-ya'nî** : mânâsız, saçmasapan.

lâ-yecûz لايجوز (a. s.) : câiz değil.

lâ-yefhem لايفهم (a. s.) : anlayışsız.

lâ-yefnâ لا يفنى (a. s.) : fenâ bulmaz, yok olmaz, tükenmez. **El-kanaatü kenzün lâ-yefnâ** : kanaat, tükenmez bir hazînedir.

lâ-yemût لا يموت (a. b. s.) : ölmez, **fr. immortel.** (bkz : câvidânî).

lâ-yemûtâne لايموتانه (a. zf.) : ölmezlikle, **fr. immortellement.** (bkz : câvidâne).

lâ-yemûtiyyet لايموتيت (a. b. i.) : ölmezlik, **fr. immortalité.**

lâ-yen-azl لاينعزل (a. b. s.) : azlolunmaz, azlolunamaz.

lâ-yenfekk لاينفك (a. s.) : ayrılamaz, bölünemez.

lâ-yenkati' لاينقطع (a. zf.) : ardı kesilmeksizin, durmadan, hep.

lâ-yetecezzâ لايتجزى (a. b. s.) : **fiz.** parçalanmaz, bölünmez, paralanmaz, bütün.

lâ-yetegayyer لايتغير (a. b. s.) : değişmez, bozulmaz. (bkz : sâbit).

lâ-yetenâhî لايتناهى (a. s.) : sonsuz, sonu bulunmaz.

lâ-yetenâhiyyet لايتناهت (a. i.) : sonsuzluk.

lâ-yetezelzel لا يتزلزل (a. s.) : sarsılmaz.

lâ-yezâl لايزال (a. b. s.) : zevalsiz, bitimsiz.

lâ-yezâlî لايزالى (a. b. s.) : lâyezal'e mensûbolan.

lây-hâr لايخوار (f. b. s.) : tortu içen; şarap tortusunu içecek kadar ayyaş. **Külhânî-i lây-hâr** : meşhur hakîm Senâî'nin mürşidi.

lâyıh لايح (a. s. levh'den.) : **1.** parlak, parlıyan. **2.** âşikâr, meydanda. (bkz : hüveydâ). **3.** hatıra gelen. [Arapçada "lâih" dir].

lâyıha لايحه (a. i.) : **1.** düşünülen bir şeyin yazı hâline getirilmesi. **2. huk.** tasarı. [Arapça'da "lâiha" dır].

lâyiha-i kanûniyye : **huk.** henüz tasdîk olunmamış kanun tasarısı.

lâyık لايق (a. s. liyâkat'den.) : yakışan, yaraşır, yakışık. (bkz : bercâ, çespân, şâyân, şâyeste).

lâ-yuadd لايعد (a. b. s.) : sayılmaz, sayılamaz, pek çok.

lâ-yuadd velâ yuhsâ لايعد ولايحصى (a. b. s.) : sayısız, hesapsız, pek çok.

lâ-yugleb لايغلب (a. s.) : mağlûp olmaz, yenilmez.

lâ-yuhsâ لايحصى (a. s.) : sayılmaz, hesâba gelemez.

lâ-yuhtî لايخطى (a. s.) : hatâ işlemez, yanlış yapmaz, **fr. impeccable.**

lâ-yukal لايقال (a. b. i.) : tenâsül âleti, (bkz : kadîb, kîr, merz-gûn).

la-yu'kal لايعقل (a. b. s.) : akıl ermez, anlaşılmaz.

lâ-yu'lâ لايعلى (a. zf.) : üzerine çıkılmaz, üstüne çıkmak mümkün değil.

lâ-yu'ref لايعرف (a. s.) : bilinemez.

lâ-yutâk لايطاق (a. s.) : tâkat yetmez, çekilmez, dayanılmaz. **Teklîf-i mâ lâ-yutâk** : dayanılmaz ve kabul olunamaz teklif.

lâ-yüfhem لايفهم (a. s.) : anlaşılmaz.

lâ-yüs'el لايسئل (a. s.) : mes'ûl olmaz, sorulmaz.

lâ-yüs'el-ammâ yef'al : yaptığından dolayı sorguya, suâle uğramıyan; Allah. (bkz : bi-çûn u çirâ).

lazâ لظى (a. i.) : **1.** ateş, alev. **2.** cehennem'in bir adı.

lâ-zâle, lâ-zâlet لازاله ، لازالة (a. zf.) : **1.** zâil olmasın, zeval bulmasın. **2.** olsun!

lâ-zâle âliyen : yüce olsun!

lâzebeliyye لازبليه (a. i.) : **bot.** horozibiğigiller, **fr. amarantacées.**

lâ-zevâl لازوال (a. s.) : zevalsiz.

lâzık لازق (a. s.) : yapışıcı, yapışkan; yapışmış olan. (bkz : lâsık, lâzib [1]).

lâzım لازم (a. i.) : **1.** gerek. **2. gr.** * geçişsiz.

lâzım-ı gayr-i müfârık : terki câiz olmıyan, onsuz olmıyan, çok gerekli.

lâzım ve melzûm : biri olunca öbürünün de olması şart olan.

lâzım, lâzıme لازم ، لازمه (a. i.) : **1.** gerekli şey. **2. mat.** * gerekçe.

lâzî لاظى (a. i.) : **1.** ateş. **2.** cehennemin altıncı tabakası. [puta, ateşe tapanlarla büyücülerin yeri burası olacaktır.].

lâzib لازب (a. s.) : **1.** yapışıcı, yapışkan. **2.** sâbit. **3.** lâzım, gerekli. (bkz : lâzık).

leâl لآل (a. i. lü'lü'ün c.) : inciler. (bkz : dürer, leâli).

leâlî لآلى (a. i. lü'lü'ün c.) : inciler. (bkz : dürer, leâl).

leâlî-feşân لآلى فشان (a. f. b. s.) : **inciler** saçan.

leâmet لآمت (a. i.) : leimlik, alçaklık, bayâğılık. (bkz : denâet).

leb لب (f. i.) : **1.** dudak. **Şeker-leb** : şeker dudaklı. **Gonce-leb** : konca gibi dudağı olan.
leb-i âftâb : gölge.
leb-i cânân : sevgilinin dudağı.
leb-i deryâ (deniz dudağı) : **mec.** deniz kenarı.
leb-i handân : gülen dudak.
leb-i şefkat : şefkat dudağı. **2.** uç, kenar.
leb-i cû : ırmak kenarı.
leb-i cûy-bâr : su kenarı.
leb-i hadrâ : ufuk.
leb-i keştî-gâh : nehirlerin geçit yeri, boğaz, liman ağzı.
leb-i sâgar : kadeh ağzı.

lebâ' لباء (a. i.) : ağız, doğumdan sonra gelen süt.

lebâbet لبابة (a. i.) : zeyreklik, akıllılık. (bkz : fatânet).

lebâçe لباچه (f. i.) : önü açık elbise, hırka; cübbe; ferâce.

lebâd, lebâde لباد ، لباده (f. i.) : yağmurluk.

leb-â-leb لبالب (f. zf.) : ağızına kadar dolu.

lebân لبان (a. i.) : göğüs.

lebbân لبان (a. i.) : sütçü.

leb-be-leb لب بلب (f. zf.) : dudak dudağa. (bkz : leb-ber-leb).

leb-ber-leb لب بر لب (f. zf.) : dudak dudağa. (bkz : leb-be-leb).

leb-beste لب بسته (f. b. s.) : **1.** dudağı, ağzı bağlı. **2.** susan.

lebbeyk لبيك (a. n.) : "buyurunuz, emir sizindir efendim!" mânâsına kullanılan bir kelime. [hac farîzasının icrâsı esnâsında bu kelime ile başlıyan muayyen duâlar söylenir ki buna "telbiye" denir]. (bkz : telbiye).

lebbeyk-zen لبيكزن (a. f. b. s.) : evet diyen, râzı olan.

lebbeyk-zen-i icâbet : Allah'ın emrine koşup uyan. [ölen hakkında kullanılır].

lebeb لبب (f. i.) : deriden örülmüş at başlığı.

leben لبن (a. i.) : süt. **Adem-ül-leben** : sütsüzlük. **Adîmet-ül-leben** : sütü kesik kadın.

lebenî, lebeniyye لبنى ، لبنيه (a. s. c. : lebeniyyât) : süte âit, sütle ilgili, sütlü. **Mevâd-ı lebeniyye** : sütlü maddeler, ürünler.

lebeniyyât لبنيات (a. i. lebeniyye'nin c.) : sütlü nesneler.

leb-güşâ لبگشا (f. b. s.) : "dudağı açık" : konuşan, söyliyen.

lebî لبى (f. i.) : dilim [ekmek, kavun, karpuz].

lebîb لبيب (a. s. c. : libâb) : **1.** akıllı. (bkz : fatîn, zekî). **2. i.** erkek adı.

lebîk لبيق (a. s.) : **1.** akıllı, zekî. **2.** tatlı sözlü.

leblâb لبلاب (a. i.) : **bot.** sarmaşık.

leblâbiyye لبلابيه (a. i.) : **bot.** sarmaşıkgiller, **fr. hédéracées.**

leb-rîz لبريز (f. b. s.) : taşıcı, ağzına kadar dolmuş. [maddî mânevî].

lebs لبس (a. i.) : **1.** giyecek şey. **2.** iki şeyi bir birinden ayırt edememe. (bkz : iltibâs).

leb-teşne لب تشنه (f. b. s. c. : leb-teşnegân) : susamış.

leb-teşnegân لب تشنگان (f. b. s. leb-teşne'nin c.) : susamışlar.

lebûn لبون (a. s.) : sütlü, sağmal [hayvan]. **Bint-i lebûn** : süt vermeye başlamış dişi koyun.

lec لج (f. i.) : tepme.

lecâc, lecâcet لجاج ، لجاجت (a i.) : ayak direme, çekişme [düşmanlıkta]. (bkz : taannüd).

lecc لج (a. i.) : **1.** dar şey. **Mekân-ı lecc** : dar yer. **2.** inâdetme, ayak direme [düşmanlıkta].

leccâc لجاج (a. s.) : **1.** inatçı. **2.** inatçılık.

leclâc لجلاج (a. h. i.) : **1.** satranç oyununun îcatçısı. **2. s.** sözü tutuk söyliyen.

leclece لجلجه (a. i.) : kararsızlık, tereddüt [sözde].

lecûc لجوج (a. s.) : çok inatçı, çok çekişken.

leç لچ (f. i.) : **1.** yanak. (bkz : ruh). **2.** yüz. (bkz : rûy, ruh, ruhsâr).

lede- لدى - (a. zf.) : sırasında, yapıldığı zaman.

lede-l-hâce لدى الحاجه (a. b. zf.) : hâcet, ihtiyaç görüldüğü zaman.

lede-l-havâle لدى الحواله (a. zf.) : havâle olundukta.

lede-l-ihtiyâc لدى الاحتياج (a. zf.) : ihtiyaç hâlinde.

lede-l-iktizâ لدى الاقتضا (a. zf.) : gerektiği zaman.

lede-l-mutâlaa لدى المطالعه (a. zf.) : okuduktan sonra.

lede-l-müzakere لدى المذاكره (a. zf.) : müzâkere sırasında.

lede-s-suâl لدى السؤال (a. zf.) : sorulduktа.

lede-t-tahkîk لدى التحقيق (a. zf.) : tahkik olundukta.

ledg لدغ (a. i.) : yılan veyâ akrep sokması. (bkz : les').

ledîg لديغ (a. s.) : yılan, akrep ve buna benzer hayvanlar tarafından sokulmuş kimse.

ledün لدن (a. i.) : Allah yanı. **İlm-i ledün** : Allah'ın sırlarına âit mânevî bilgi, gayb ilmî.

ledünnî لدنى (a. s.) : Allah bilgisine ve sırlarına âit, onunla ilgili. **Mevâhib-i ledünniyye** : Hz. Muhammed'e Allah'ın ihsânı olan bilgi.

ledünniyyât لدنيات (a. i. c.) : Allah bilgisi ve sırları; **mec.** bir işin gizli tarafları, içyüzü.

lefâ لفا (a. i.) : **1.** toprak. (bkz : türâb). **2. s.** hakir [şey].

lefâif لفائف (a. i. lifâfe'nin c.) : sargılar; zarflar. (bkz : lifâfe).

lefc, lefce لفج ، لفجه (a. i.) : kalın dudak.

leff لف (a. i.) : sarma; dürüp bir zarf içine koyma; devşirip kaldırma.

left ü neşr : ed. birkaç isim yazıldıktan sonra bunların herbirine âit olan sıfat veyâ fiilleri ayrıca sıralama.

leff ü neşr-i müretteb : ed. yazılan birkaç isimden sonra bunlara âit sıfat veyâ fiillerin aynı tertiple sıralanması. Meselâ : meşk eyledi pervâne ve şe'm'ü gül-i sad-berg * yanmağı, yakılmağı, yaka yırtmağı benden.

leff ü neşr-i müşevveş veyâ **gayr-i müretteb :** yazılan birkaç isimden sonra bunlara âit sıfat veyâ fiillerin karışık olarak sıralanması. Meselâ : zülfünle rûhum Mushaf-i hüsnünde nigâra * tefsîrin eder âyet-i nûr ile duhânın.

leffâf لفاف (a. s.) : çok lâfeden, çok söyleyen, cansıkan.

leffen لفاً (a. zf.) : dürülmüş, sarılmış olarak; zarf veyâ mektup içine koyarak.

lefîf لفيف (a. s. leff'den.) : **1.** dürülmüş, sarılmış. **2. a. gr.** üç harfli kelimenin iki harfi "elif" veyâ "y" olanı.

lefîf-i makrûn : a. gr. "fâ" sı (ilk harfi) ile, "lam"ı (son harfi) birlikte harf-i illet olursa : tayy "tavy".. gibi.

lefîf-i mefrûk : a. gr. fâ sı (ilk harfi) ile, **"lâm"ı (son harfi)** birlikte harf-i illet olursa : vefâ "vefeye".. gibi.

leftere لفتره (f. s.) : alçak, sefîl.

legleg لگلگ (f. i.) : leylek.

leh له (a. e.) : **1.** onun için, ona. **Mağfûrun-leh :** kendisine mağfiret olunmuş. **2. i.** birinin çıkarına davranış; yana.

lehinde : onun çıkarına uygun olarak.

lehâ لها (a. e.) : **leh** ve **lehu** nun müennesi. (bkz : leh, lehu).

leha لها (a. i. **lehât'ın c.) : anat.** küçük diller. (bkz : lehevât, lihâ, lihî, lühî).

lehât لهات (a. i. c. : lehâ, lihâ, lehevât, lihî, lühî) : **anat.** küçük dil. ["lihât, lühât" şekilleri de vardır].

lehâz لحاظ (a. i.) : gözucu, göz kuyruğu.

lehce لهجه (a. i.) : **1.** dil; dil kolu, bölge dili, **fr. dialecte. Fasîh-ül-lehce :** dili uz. **2.** (Türkçe'de) yüz, surat.

leheb لهب (a. i.) : alev. **Ebû-leheb** (alev babası) : Hz. muhammed'in amcası ve Abd-ül-Muttalib'in oğlu'dur. İslâm dînini kabûl etmemiş ve halkı da bu dînî kabulden uzaklaştırmayı kendisine iş edinmişti. ["Kur'ân-ı Kerîm'de Tebbet yedâ ebî lehebin..." diye başlıyan 111 inci Tebbet sûresi bununla karısı Ümmü Cümeyl hakkındadır].

leheb-ün-nâr : ateş alevı.

lehebân لهبان (a. i.) : ateşin alevlenmesi. (bkz : iştiâl).

lehef لهف (a. i.) : kaybolan bir şeyin arkasından üzülme.

lehevât لهوات (a. i. lehât'ın c.) : **anat.** küçük diller. (bkz : lehâ, lihâ, lühî).

lehfân لهفان (a. s.) : kalbi yanık. (bkz : mütehassir).

lehhân لحان (a. s.) : okurken çok yanlışlık yapan [kimse]. (bkz : lâhin).

lehîb لهيب (a. i.) : **1.** alev. **2.** ateşin sıcaklığı. **3.** alevlenme [ateş]. (bkz : iştiâl).

lehîf لهيف (a. s.). (bkz : lehfân).

lehinde لهنده (a. t. zf.) : onun çıkarına uygun olarak; birinden yana. [zıddı : "aleyhinde"].

lehm لهم (a. i.) : bir nesneyi hemen yutma.

lehs لهث (a. i.) : dili dışarı çıkma, nefesi kesilme.

lehu له (zf.) : onun için, ondan yana [müen. "lehâ", tesniyesi : "lehümâ" dır].

lehüm, lehümâ لهم ، لهما (a. e.) : **leh** kelimesinin cemi ve tesniye (ikilik) şekilleri.

lehv لهو (a. i.) : oyun, eğlence, faydasız iş.

lehviyyât لهويات (a. i. c.) : oyunlar, eğlenceler.

leîm لئيم (a. s. levm'den. c. : leîmân, liâm) : alçak, aşağılık, cimri [kimse].

leîmân لئيمان (a. s. leîm'in c.) : alçak, pinti aşağılık kimseler. (bkz : liâm).

leîmâne لئيمانه (a. zf.) : alçakca. **Muâmele-i leîmâne** : alçakca muâmele.

lek لك (a. z.) : sana, senin için.

lek لك (f. s.) : **1.** ahmak, sersem. (bkz : ebleh). **2.** yüz bin.

lek لاك (f. i.) : kırmızı boya çıkarmıya yarıyan bir mâden.

lekalik لقالق ("ka" uzun okunur. a. i. laklak'ın c.) : leylekler.

lekanet لقانت ("ka" uzun okunur. a. i.) : çabuk anlayışlı olma.

leked لكد (f. i.) : tepme, çifte.

leke-dâr لكه دار (f. s.) : lekeli. (bkz : ma'yûb, müttehem). [kelimenin aslı "lek" dir].

leked-hâr لكد خوار (f. b. s.) : tepme yiyen, çifte yiyen. (bkz : leked-kûb, leked-zede).

leked-kûb لكد كوب (f. b. s.) : çifte yiyen, tepme yiyen. (bkz : leked-hâr leked-zede).

leked-zede لكد زده (f. b. s.) : tepme yiyen, çifte yiyen. (bkz : leked-hâr, leked-kûb).

leked-zen لكد زن (f. b. s.) : tepme vuran, çifte atan, çifteli.

leken لكن (a. i. c. : elkân) : leğen.

lem' لمع (a. i.) : parlama, parıldama. (bkz : lemeân).

lem'a لمعه (a. i. c. : lemeât) : parıltı, parlayış.

lem'a-pâş لمعه پاش (a. f. b. s.) : parıldıyan.

lem'a-rîz لمعه ريز (a. f. b. s.) : parlıyan, parıldıyan.

lemeân لمعان (a. i.) : **1.** parlama, parıldama. (bkz : lem'). **2. fiz.** * gazışı, **fr. luminescence.**
lemeân-ı fosfori : **fiz.** * fosforışı. **3.** kadın adı.

lemeât لمعات (a. i. lem'a'nın c.) : parıltılar, parlayışlar.
lemeât-ı şems : Güneş'in parıltıları.

lemehât لمحات (a. i. lemha'nın c.) : bir defâ bakışlar, bir göz atışlar.

lemh لمح (a. i.) : **1.** bakma, göz atma.
lehm-i basar : çabucak bir göz atıverme. **2.** parıltı, parlama.

lemha لمحه (a. i. c. : lemehât) : **1.** bir defâ bakma, bir göz atış. **2.** parıltı, parlama.
lemha-i basar : göz açıp kapayıncıya kadar geçen zaman, pek az [zaman].
lemha-i iftitâh : gözün açılışındaki ilk bakışı, dünyâyı ilk görüşü.
lemhat-ül-basar : göz açıp kapayıncıya kadar, pek az zamanda.

lems لمس (a. i.) : el ile dokunup duyma, el ile tutma; dokunma ile duyulan.

lemsî, lemsiyye لمسى ، لمسيه (a. s. c. : lemsiyyât) : lems ile, dokunma ile ilgili. **İhsâsât-ı lemsiyye** : dokunma * duyuları.

lemsiyyet لمسيت (a. i.) : bir cisme, bir mâdene parmakla dokunmaktan meydana gelen his.

lem-yezel لم يزل (a. b. s.) : zeval bulmaz, zâil olmaz, bâkî, kalıcı. [Allah'ın sıfatlarındandır].

lem-yezelî لم يزلى (a. b. i.) : zeval bulmazlık, bâkilik, kalıcılık.

lemze لمزه (a. i.) : göz veyâ kaşla işâret etme. (bkz : lümeze).

lenc لنج (f. i.) : naz ve edâ ile salınma. (bkz : hırâmân).

lenf, lenfâ لنف ، لنفا (a. i.) : **hek.** beyaz kan, vücutta ince damarların içinde dolaşan, kanın esâsını teşkîl eden ve eskilerin ahlât-ı erbaa dedikleri bu dört maddeden biri.

lenfâî, lenfâiyye لنفائی ، لنفائیه (a. s. i.) : lenfe âit, lenfle ilgili; lenf maddesi; ağır kimse. **Cümle-i lenfâiyya** : lenf sistemi.

leng لنگ (f. s.) : **1.** topal, aksak. (bkz : a'rec). **2.** tenâsül âleti. **3.** yolculuk sırasında kafilenin bir yerde bir iki gün kalması.

leng-âne لنگانه (f. zf.) : topalcasına.

lenger لنگر (f. i.) : gemiyi yerinde mıhlamak için denize atılan zincir ve bu zincirin ucundaki çapa. **Fekk-i lenger** : geminin lenger alıp yola çıkması.

lenger-endâz لنگر انداز (f. b. s.) : **1.** lenger atan, demir atan. **2.** (limanda) demir atmış olan [gemi].

lenger-hâne لنگر خانه (f. b. i.) : lenger yapılan yer.

lengerî لنگری (f. i.) : lenger, büyük bakır sahan.

leng-fâhte لنگ فاخته (f. b. s.) : **1.** topal güvercin. **2. müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir; buna "aksak fâhte", "nîm fâhte" de denilir. 10 zamanlı ve 6 darblıdır. Leng-fâhte, fahte usûlünün yarısıdır. Şarkı gibi küçük forme'larda kullanılmaz; büyük usuller gibi peşrev, beste (bilhassa nedense nakış besteler bununla ölçülmüştür) şekillerinde kullanılır. Âyîn-i şerîflerde de görülür. Bu yüzden istisnâî olarak büyük usuller gibi muâmeleye tâbî tutulur ve 10/16 lık değil (ki bu mertebesi henüz hiç kullanılmamıştır) 10/8 lik mertebesine "yürük leng fâhte" denir. Sırasîyle Türk aksağı, semâî ve nîm sofyan usullerinden mürekkeptir. 6 darbının kıymeti sırasiyle şöyledir : nîm kavî, kavî, zaif, kavî, nim kavî ve zaif. Darbların vuruluş şekilleri ve imtidatları ise şudur : düm (2 zaman), tek (3 zaman), düm (1 zaman), tek (2 zaman), te (1 zaman) ve ke (1 zaman). Leng fâhte, zaman îtibâriyle bir küçük usûl olduğundan, bu usûl ile ölçülmüş bir eserin notasında, ölçünün terkîbine giren Türk aksağı, semâî ve nîm sofyan, noktalı çizgilerle ayrılmaz.

lengî لنگی (f. i.) : topallık, aksaklık.

len terânî لن ترانی (a. cü.) : [sen] beni görmiyeceksin.

lerzân لرزان (f. s.) : titrek, titreyen. (bkz : ra'şân, ra'şe-dâr).

lerze لرزه (f. i.). (bkz : lerziş).

lerze-i istitâr ü istiğna : saklanıp çekilme titreyişi.

lerze-dâr لرزه دار (f. b. s.) : titrek, tireyici. (bkz : lerze-nâk).

lerze-bahş لرزه بخش (f. b. s.) : titreten, titreme veren.

lerze-nâk لرزه ناك (f. b. s.) : titreyen, titreyici, titrek. (bkz : lerze-dâr).

lerzende لرزنده (f. s.) : titreyen, titrek. (bkz : lerzân).

lerze-resân لرزه رسان (f. b. s.) : titreten, titreme veren.

lerziş لرزش (f. i.) : titreme, titreyiş. (bkz : irtiâş).

les' لسع (a. i.) : yılan, akrep ve benzeri gibi şeylerin sokması. (bkz : ledg).

lesâs لصاص (a. i.) : hırsızlık etme. (bkz : lüsûsiyyet, sirkat).

lesme لثمه (a. i.) : peçe, yüzörtüsü. (bkz : bürka', nikab, şâme).

less لث (a. s.) : dâim olan.

lest لست (f. s.) : güzel, iyi; kuvvetli.

lesûs, lesûsiyyet لصوص ، لصوصیت (a. i.) : hırsızlık, hırsızlık etme. (bkz : sirkat).

leşker لشكر (f. i.) : asker.
leşker-i aramrem : çok asker.
leşker-i gamm : gam askeri.

leşker-gâh لشكرگاه (f. b. i.) : ordu yeri.

leşker-keş لشكركش (f. b. s.) : asker çeken, asker idâre eden.

leşker-şikâf لشكر شكاف (f. b. s.) : düşman askerini kıran. (bkz : leşker-şiken, leşker-şükûf).

leşker-şiken لشكر شكن (f. b. s.) : düşman askerini kıran. (bkz : leşker-şikâf, leşker-şükûf).

leşker-şükûf لشكر شكوف (f. b. s.) : düşman askerini kıran. (bkz : leşker-şikâf, leşker-şiken).

let لت (f. i.) : **1.** dayak, kötek. **2.** şiddetle çarpma. (bkz : sadme).

letâfet لطافت (a. i.) : **1.** lâtiflik, hoşluk. **2.** güzellik. **3.** nezâket. **4.** yumuşaklık. (bkz : mülâyemet).

letâif لطائف (a. i. lâtîfe'nin c.) : lâtîfeler, güldürecek güzel sözler ve hikâyeler.
letâif-i sünbüle : **astr.** (bkz : semâk-i a'zel).
letâif-ül-hiyel : harb oyunları ve hîleleri.

letre لتره (f. s.) : eski, yırtık; parça parça.

lett لت (a. i.) : **1.** karıştırma. (bkz : halt). **2.** bağlama. **3.** yaklaşma, yanaşma. **4.** dövme, vurma. (bkz : darb).

lev لو (a. e.) : olsa bile.

lev' لوأ (a. i.) : **den.** yısa etme, çekme.

lev' لوع (a. i.) : **1.** yakma. **2.** yanma.
lev'-i garâm : sevgi ile, aşk ile yanma.

lev'a لوعه (a. i. c. : leveât) : yürek yanıklığı, gönül acısı. (bkz : sûziş-i dil).

lev'a-i kalb : gönül acısı, iç yanıklığı.

levâhik لواحق (a. i. lâhika'nın c.) : lâhikalar, ekler, eklenen şeyler.
levâhik-i lâmise : **biy.** * dokunaç, **fr. tentacule.**

levâic لواعج (a. s. lâiç, lâice'nin c.) : kalbi aşktan yananlar.

levâih, levâyih لوائح ، لوايح (a. i. lâyiha'nın c.) : **1.** lâyihalar. **2.** Molla Câmi'nin meşhur eseri.

levâim لوائم (a. i. lâime'nin c.) : çekiştirmeler, çekiştirilecek işler.

levâmi' لوامع (a. i. lâmia'nın c.) : **1.** parlamalar, parıldıyan şeyler, nurlar. **2.** Molla Câmi'nin meşhur eseri.

levâzım لوازم (a. i. lâzime'nin c.) : **1.** lâzım olan şeyler, gerekli şeyler; yaşamak, geçinmek, yolculuk için lüzumlu olan nesneler. **2. ask.** askerin yiyecek, giyecek, yakacak ve savaş eşyâsı ve bu işlerle uğraşan dâire.

levâzımât لوازمات (a. i. levâzım'ın c.). (bkz : levâzım).

levc لوج (a. i.) : ağızda bir şeyi veyâ lokmayı ötiye beriye döndürme.

leveât لوعات (a. i. lev'a'nın c.) : yürekten gelen acılar, iç yanıklıkları.

levend لوند (f. i. c. : levendân) : **1.** yeniçeri devrinde deniz erlerine verilen bir ad. **2.** vaktiyle Venediklilerin Şark memleketlerinden maaşla topladıkları bahriye askeri. **3. s.** tenbel. **4. s.** ayyaş, içkici. **5. s.** zampara. **6. s.** kabadayı. **7.** hizmetçi; gündelikçi; çırak. **8.** nâmussuz kadın. **9.** ibne. [Türkçe'de kullandığımız mânâlar Farsça'da yoktur].

levendân لوندان (f. i. levend'in c.) : levendler.

levend-âne لواندانه (f. zf.) : leventcesine, sür'atle, hızla.

levendât لوندات (a. i. levend'in c.) : leventler. [yapma kelimelerdendir].

levh لوح (a. i. c. : elvâh) : yassı, düz, üzerine resim, yazı gibi şeyler yazılabilen nesne.

levh-i emles : üzerine hiç bir şey yazılmamış, leke düşmemiş levh, **fr. table rase.**

levh- hâtır : hâfıza.

levh-i mahfûz : Allah tarafından takdîr edilen şeylerin yazılı bulunduğu mânevî levha; ilm-i ilâhi.

levha لوحه (a. i.) : bir yere asılmak üzere yazılmış veyâ yapılmış yazı veyâ resim. **Ser-levha** : başlık [yazılarda].

levha-i nuhûset : uğursuzluk levhası.

levhaş-Allah لوحش الله (a. n.) : Allah, ırak etmesin! vahşet vermesin; âferin. [aslı : "lâ evhaş-Allah" dır].

levhateyn لوحتين (a. i. c.). (bkz : deffeteyn).

levîd لويد (f. i.) : kazan [kap].

levlak, levlake لولاك ، لولاك (a. i.) : bir kudsî hadîsten alınmış olup, Hz. Muhammed'e hitâptır.

levlâke levlâke lemâ halakt-ül-eflâke : Sen olmasaydın, Sen olmasaydın yeri göğü yaratmazdım - [hadîs-i kudsî].

levm لوم (a. i.) : zemmetme, çekiştirme; paylama; başa kakma.
levm-i lâim : çekiştiricinin kınaması.

levme لومه (a. i.) : çekiştirilmesini, zemmedilmesini, başa kakılmasını gerektiren iş.

levn لون (a. i. c. : elvân) : **1.** renk, boya; sıfat. (bkz : fâm). **2.** nevi, çeşit. (bkz : gûn)

levs لوث (a. i.) : pislik, mundarlık, kir.
levs-ül-katl : **huk.** [eskiden] birisini katletmekle müttehem olan şahısta katlin nişânesi yâhut maktul ile aralarında zâhir bir düşmanlık bulunması gibi alâmet ve karîneler.

levsiyyât لوثيات (a. i. c.) : kirli, pis şeyler.

levvâm, levvâme لوام ، لوامه (a. s. : çok levm edici, çekiştirici, başa kakıcı, paylayıcı. **Nefs-i levvâme** : nefsin yedi mertebesinden biri. (bkz : nefs-i emmâre).

levz لوز (a. i.) : bâdem.

levzaî لوذعى (a. s.) : zarif, akıllı, ince [kimse].

levze لوزه (a. i.) : **1.** [bir tek] bâdem. **2. anat.** [bir tek] bâdemcik, **fr. amygdale.**

levzetân لوزتان (a. i.) : **anat.** iki bâdemcik, bâdemcikler. **fr. amygdalites.**

levzeteyn لوزتين (a. i. c.) : **anat.** bâdemcikler. (bkz : levzetân).

levzî لوزى (a. s.) : **1.** bâdem biçiminde olan. **2.** bâdemle ilgili.

levzîn لوزين (a. i.) : **hek.** bâdem hulâsası.

levzîne لوزينه (f. i.) : **1.** bâdem helvası. **2.** bâdemli helva.

levzînec لوزينج (a. i.) : bâdemli helva.

levziyyât لوزيات (a. i. c.) : bâdemle yapılmış tatlılar.

levziyye لوزيه (a. i.) : **bot.** bâdem, erik, kayısı, şeftâli, vişne, kiraz ve benzerlerinin içinde bulundukları fasîle.

ley لى (f. i.) : **1.** kab, zarf. **2.** çamur. (bkz : vehal).

leyâil ليائل (a. i. leyl'in c.) : geceler. (bkz : leyâl, leyâlî).

leyâl, leyâlî ليال ، ليالى (a. i. leyl'in c.) : geceler.

leyâl-i hasret : hasret geceleri.

leyâl-i hoş-nümâ : güzel görünen geceler.

leyâl-i vesvese-hîz : vesvese koparan geceler.

leyân ليان (f. s.) : parlıyan, parlayıcı.

leyân ليان (a. i.) : konforlu, lüks hayat.

leyin اين (a. s.). (bkz : leyyin).

leyk ليك (f. e.) : lâkin, ammâ, fakat, ancak. (bkz : lîk).

leykin ليكن (. e.) : lâkin. (bkz : lîk, likin).

leyl ليل (a. i. c. : leyâil, leyâl, leyâli) : gece. (bkz : şeb, şev) **Nısf-ül-leyl :** gece yarısı. **Tesâvî-i leyl ü nehâr : astr.** gece ile gündüzün müsâvi (* eşit) uzunlukta oluşu, **fr. équinoxe.** [21 mart ile 21 eylülde yılda iki kere olur].

leyl-i dimâğ : dimağın gecesi, karanlığı.

leyl-i serd : soğuk gece.

leyl-i târîk : karanlık gece.

leyl ü nehâr : gece gündüz.

Leylâ' ليلاء (a. h. i.) : Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin kadın kahramânı.

leylâ' ليلاء (a. i.) : **1.** çok karanlık gece. **2.** arabî aylarının son gecesi. **Leyle-i leylâ :** çok uzun ve ıztıraplı gece. **3.** kadın adı.

leylâk ليلاق (a. i.) : **bot.** leylâk, **lât. syringa vulgaris.**

leylâkî ليلاقى (a. s.) : leylâk renginde olan, mor.

leyle ليله (a. i.) : **1.** bir gece, bir tek gece. **2.** gece. (bkz : leyl, şeb).

leyle-i bedr : ayın ondördüncü gecesi.

leyle-i berât : Arabî aylarından şâbanın on beşinci gecesi

leyle-i erbaa : çarşamba gecesi.

leyle-i hâmûş : susmuş gece.

leyle-i kadr (kadir gecesi) : ramazanın yirmi yedinci gecesi.

leyle-i mi'râc (mîrâc gecesi) : Hz. Muhammed'in göğe çıktığı gecedir ki, kamer aylarından receb'in yirmi yedisine rastlıyan kandil gecesidir.

leyle-i regaib (rağbetler gecesi) : Hz. Âmine'nin Hz. Muhammed'e gebe kaldığı kamer aylarından receb'in ilk cumâ ve kandil gecesidir.

leylet-ül-arûs : Hz. Mevlânâ'nın âhirete intikali günü hâtırası olarak yapılan tören.

leylet-ül-isrâ' : mîrac gecesi. (bkz : leyle-i mi'râc).

leylen ليلاً (a. zf.) : geceleyin, gece vakti.

Leylî ليلى (a. h. i.). (bkz : Leylâ).

leylî, leyliyye ليلى ، ليليه (a. s.) : **1.** gece ile ilgili, gece olan; gece gibi karanlık, hüzünlü. **2.** gece kalınan, yatılı. **Câriha-i leyliyye : zool.** gece kuşları [baykuş, puhu gibi].

leymûn ليمون (a. i.) : limon.

leynet لينت (a. i.) : yumuşak koltuk yastığı.

leys ليس (a. i.) : yokluk. (bkz : adem).

leys ليث (a. i.) : arslan. (bkz : dırgam, esed, haydar, gazanfer, şîr).

leysiyye ليسيه (a. i.) : **fels.** nihilizm, **fr. nihilisme.**

leyte ليت (a. e.) : olsaydı, keşke, ne olurdu. [tahakkuku mümkün olmıyan şeyler için kullanılır].

leyte laalle : "bakalım, bugün, yarın" gibi sözlerle vakit geçirme, işi sürüncemede bırakma, savsaklama.

leyyin لين (a. s.) : yumuşak. (bkz : mülâyim).

leyyin-ül-cânib : yumuşak tabîatlı, kanı sıcak kimse.

lezâiz لذائذ (a. i. lezîze'nin c.) : tatlı şeyler, zevk alınacak şeyler.

lezâiz-i dünyeviyye : dünyâ lezzetleri, dünyâ zevkleri.

lezez لذذ (a. i.) : askere verilen maâşın (ulûfenin) dördüncü üç aylığını (şevval, zilka'de, zilhicce) belirten bir tâbirdir.

lezim لزم (a. i.). (bkz : malzem).

lezîr لزير (f. s.) : akıllı.

lezîz, lezîze لذيذ ، لذيذه (a. s. lezzet'den.) : lezzetli, tatlı, hoşa gider [şey].

lezûk لزوق (a. i.) : **hek.** yakı gibi vücuda yapıştırılan ilâç.

lezzât لذات (a. i. lezzet'in c.) : tatlar, çeşniler.

lezzet لذت (a. i. c. : lezzât) : tat, çeşni.

lezzet-i ilm : ilmin lezzeti.

lezzet-i nân : ekmeğin lezzeti.

lezzet-i pehlû : yan lezzeti, yanyana bulunma tadı.

lezzet-i sahbâ : şarabın tadı.

lıss لص (a. i. c. : elsâs, lüsûs) : hırsız. (bkz : lass, luss).

li- ل (a. e.) : "için, ötürü, dolayı, yüzünden" mânâsına gelir : **li-zâlike** : bundan dolayı, onun için.. gibi.

liâm لئام (a. s. leîm'in c.) : alçak, aşağılık, pinti kimseler. (**bkz** : leîmân).

liân لعان (a. i.) : **1.** lâ'netleşme, birbirine lâ'net etme. **2.** karı ile kocanın hâkim huzûrunda şer'î usûlüne uygun olarak dörder defa şahâdetde bulunduktan sonra karşılıklı kendi nefslerine la'net okumaları.

libâb لباب (a. s. lebîb'in c.) : akıllılar.

libâçe لباچه (f. i.) : elbise.

libân لبان (a. i.) : kadın sütü, insan sütü. (bkz : rızâ').

libân لبان (a. i.) : süt emzirme. (bkz : ırzâ').

libâs لباس (a. i. c. : elbise) : esvap. (bkz : câme).

libâs-ı fersûde : eskimiş esvap.

libâs-ı mâtem : mâtem elbisesi

libâs-üt-takvâ : îman; hayâ.

libs لبس (a. i.) : Kâbe'ye örtülen örtü.

libse لبسه (a. i.) : giyiş, elbise giyme.

licâm لجام (a. i. c. : elcime, elcüm, lücüm) : hayvanın ağzına vurulan gem. [Farsça "ligâm" dan alınmıştr].

licâm-ı kadîb : **anat.** zekerin altındaki dil.

li-eb لاب (a. zf.) : baba tarafından, baba yoliyle.

li-ebeveyn لابوين (a. zf.) : baba ve ana tarafından, ana baba yoliyle.

li-ecl لاجل (a. zf.) : ...den dolayı, için, maksadiyle.

li-ecl-il maslaha : iş için.

li-ecl-il muhâkeme : muhâkeme için.

li-ecl-it-tahsîl : tahsîl için, okumak için.

lif ليف (a. i. c. : elyâf) : **1. biy.** tel. **2.** yıkanırken sabunu köpürtüp yıkanmak üzere kullanılan ve bâzı nebatların (* **bitkilerin**) telleri didiklenerek yapılan gevşek yumak.

lifâfe لفافه (a. i. c. : lefâif) : **1. hek.** sargı. **2. bot.** bâzı çiçeklerin etrâfını çeviren değişik yapraklar.

lifî ليفى (a. s.) : lif gibi, life benzer.

ligâm لگام (f. i.) : gem; dizgin. (bkz : licâm).

lihâ' لحاء (a. i.) : ağaç kabuğu. (**bkz** : luhâ, kışr).

lihâ لحى (a. i. lihye'nin c.) : sakallar.

lihâ لها (a. i. lehât'ın c.) : **anat.** küçük diller. (bkz : lehâ, lehevât, lihî, lühî).

lihâf لحاف (a. i. c. : lühûf) : **1.** örtünecek şey. **2.** yorgan. **3.** sargı. **4. bot.** zar, kabuk.

lihâm لحام (a. i.) : **1.** lehim. **2.** lehimleme.

lihâz لحاظ (a. i.) : **1.** düşünme. (bkz : mülâhaza). **2.** riâyet etme.

li-hâzâ لهذا (a. zf.) : bunun için, bundan dolayı.

lihevî لحوى (a. s.) : lihye, sakal ile ilgili.

lihî لهى (a. i. lehât'ın c.) : **anat.** küçük dil. (bkz : lehâ, lihâ, lehevât, lühî).

li-hikmetin لحكمة (a. zf.) : bir hikmete mebnî olarak.

lihyânî لحيانى (a. s.) : uzun sakallı.

lihye لحيه (a. i. c. : lihâ, luhâ) : sakal. (bkz : rîş). **İrhâ-yi lihye** : sakal koyuverme. **Azîm-ül-lihye** : uzun sakallı. **Teys-ül-lihye** : keçi sakallı.

lihye-i hut : **zool.** balina balıklarının kanatları.

lihye-i şerîfe : Hz. Muhammed'in sakallarının kırpıntısından toplanıp muhâfaza edilen kıl veyâ kıllar.

lihyet-üt-teys : **bot.** keçisakalı.

lihye-dâr لحيه دار (a. f. b. s.) : sakallı.

lîk ليك (f. e.) : lâkin, fakat, amma, ancak. (bkz : leykîn, lîkin, velî).

lika' لقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** görme, rast gelip kavuşma. **2.** yüz, çehre. **Meh-lika** : Ay yüzlü. **Hurşid-lika** : Güneş yüzlü, yüzü Güneş gibi. **Bed-lika** : çirkin yüzlü.

likâ-yi âfâk : Gökyüzü.

lîka ليقه (a. i.) : [eskiden] mürekkep hokkalarına konulan ham ipek, lök.

likâf لكاف (a. i.) : palan.

likâf-i müzeyyen : süslü palan.

likâf-i zerrîn : yaldızlı palan.

li-kailihi لقائله ("ka" uzun okunur. a. cü.) : söz söyliyenin.

likat لقاط ("ka" uzun okunur. a. i.) : başak toplama.

lika-Ullah لقاء الله ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : Allah'a kavuşma.

lîkin ليكن (f. e.) : lâkin. (bkz : lîk, leykîn).

li-külli لكل (a. e.) : hepsi için.

li-l-arzîyye للارضيه (a. s.) : **astr.** * yermerkezli, jeosantrik, **fr. géocentrique.**

li-l-beşeriyye للبشريه (a. s.) : antroposantirik, **fr. anthropocentrique.**

lillâh, lillâhi لله ، لله (a. e.) : Allah'a mahsus, Allah için. **El-hamdü lillâh** : hamd, ancak Allah'adır. **El-hükmü lillâh** : hüküm ancak Allah'ındır. **Elminnetü lillâh** : minnet ancak Allah'a mahsustur. **Rızâen lillâh** : Allah rızâsı için.

lillâhi ve resûlihi : Allah ve resûl hörmetine.

lillâhi derrehu : hayrı, Allah için artsın.

li-maslahatin لمصلحة (a. zf.) : iş îcâbı.

lîme ليمه (f. i.) : parça, küçük ve uzun dilim.

lîme lîme : parça parça.

limmî لمى (a. s.) : **mant.** * önsel, **a priori.** (bkz : kablî).

lîmû ليمو (f. i.) : limon.

li-muharririhi لمحرره (a. zf.) : muharriri, yazarı tarafından.

li-müellifihi لمؤلفه (a. zf.) : müellifi, yazarı tarafından.

li-münşihi لمنشه (a. zf.) : nesri yazan tarafından.

li-mütercimihi لمترجمه (a. zf.) : mütercim (* çeviren) tarafından.

lînet لينت (a. i.) : yumuşaklık, mülâyimlik, ishal.

-lîs ليس - (f. s.) : yalayan, yalayıcı. **Kâse-lîs** : çanak yalayıcı, dalkavuk. ["lîsîden" mastarından]. (bkz : müdâhin).

lisâm لثام (a. i.) : yüz örtüsü, yaşmak. (bkz : nikab).

lisân لسان (a. i. c. : elsine, **elsün, lüsn,** lüsün) : **1.** dil [ağızdaki]. **2.** konuşulan dil. **Fasîh-il-lisân :** fasîh, açık, düzgün olarak söz söyliyen, uzdilli. **İlm-i lisân :** yer yüzündeki bütün dilleri ses, şekil, mânâ ve sintaks bakımından umûmî veyâ mukayeseli olarak inceliyen ilim, lengüistik, **fr. linguistique.**

lisân-ı edeb : edep ve edebiyât dili.

lisân-ı hâl : insanın, yüzünün hareketlerinden, duruşundan anlaşılan şey.

lisân-ı mâder-zâd : ana dili.

lisân-ı ma'sûm : temiz, günahsız dil.

lisân-ı mizmâr : anat. küçük dil.

lisân-ül-asâfîr : bot. kuş dili.

lisân-ün-nâr : ateşin parıltısı, alevi.

lisân-üs-sevr : bot. sığırdili denilen çok yapraklı bir nebat (* bitki).

lisân-âşnâ لسان آشنا (a. f. b. s.) : dilbilir, yabancı bir dil bilen.

lisânen لساناً (a. zf.) : ağızdan. (bkz : şifâhen).

lisânî لسانى (a. s.) : lisâna, dile mensup, dille ilgili.

lisâniyyat لسانيات (a. i. c.) : dil ilmi, lengüistik, **fr. linguistique.**

lisân-Ullah لسان الله (a. b. i.) : Kur'ân-ı Kerîm.

lisât لثات (a. i. lise'nin c.) : **hek.** diş etleri.

lise لثه (a. c. : lisât) : **hek.** diş eti. (bkz : lisse).

li-sebebin لسبب (a. zf.) : bir sebepten dolayı.

lisevî لثوى (a. s.) : diş etlerine âit, diş etleriyle ilgili.

lisse لثه (a. i. c. : lisât). (bkz : lise).

l-iş-şemsiyye لى الشمسيه (a. s.) : **astr.** günmerkezli, **fr. héliocentrique.**

litâf لطاف (a. i. lâtîf'ın c.). (bkz : lâtîf).

litâm لطام (a. i.) : el ayasiyle vurma, tokat atma.

li-ümm لام (a. b. i.) : ana bir kardeş.

lîv لىو (f. i.) : Güneş, (bkz : Âf-tâb).

livâ' لواء (a. i. c. : elviye) : **1.** bayrak. **livâ-i saâdet :** Hz. Muhammed'in bayrağı

livâ-i şerîf : Hz. Muhammed'in bayrağı.

livâ-ül-hamd : Muhammed ümmetinin mahşer günü altında toplanacakları bayrak; Makam-i Ahmedî **2.** mülkî idârede kazâ ile vilâyet arasında bir derece, sancak. **3. ask.** * tuğay. **4. ask.** * tuğgeneral. **Mîr-livâ :** miralay ile ferik arasındaki paşa rütbesi, * tuğgeneral.

livâta لواطه (a. i.) : lûtîlik, erkekler arasındaki cinsî sapıklık, kulamparalık.

livâz لواذ (a. i.) : **1.** sığınmak. (bkz : ilticâ). **2.** birbirinin arkasına gizlenme.

lîve ليوه (f. s.) : yaltaklanıcı, aldatıcı; şakacı; çevik.

liyâkat لياقت (a. i.) : **1.** lâyık olma, değerlilik, yararlık. **2.** iktidar, hüner, fazîlet.

liyâkat-mend لياقتمند (a. f. b. s. c. : liyâkat-mendân) : liyâkatli, değerli; fazîletli.

liyâkat-mendân لياقتمندان (a. f. b. s. liyâkat-mend'in c.) : liyâkatliler, değerliler; fazîletliler.

liyâkat-mendâne لياقتمندانه (a. f. zf.) : liyâkatli olarak, değerlilikle.

li-zâlike لذلك (a. zf.) : bunun için, bundan dolayı, bu sebepten.

lizâm لزام (a. i.) : lâzım olma, lüzum, gereklilik.

li-zâtihi لذاته (a. zf.) : kendiliğinden.

luâb لعاب (a. i.) : **fizy. 1.** salya.
luâb-ı ankebût : örümcek ağı.

luâb-ı sürûr : sevinç tükrüğü. **2.** bal, şeker gibi şeylerle yapılan tatlı.

luâb-ı şems, luâb-üş-şems : serap, pusarık.

luâbî لعابى (a. s.) : **1.** luâba mensup, salya ile ilgili. **2.** salya gibi yapışkan.

luâbîn لعابين (a. i. c.) : luâb'ın, sudan başka, terkîbinde bulunan maddelerin hepsi.

lu'b لعب (a. i.) : oyun, eğlence.

lu'bet لعبت (a. i.) : **1.** oynanan, oynanılan şey, oyuncak. **2.** herkesi hayrette bırakan şey, hâl.

lu'bet-bâz لعبت باز (a. f. b. i.) : oyuncu, hokkabaz, hayalci, kuklacı.

lu'bet-gâh لعبتگاه (a. f. b. i.) : oyun yeri; tiyatro.

lu'bet-ül-ayn لعبة العين (a. b. i.) : göz bebeği.

lu'bî لعبى (a. s.) : oyun ile ilgili olan.

lu'biyyât لعبيات (a. i. c.) : oyunla ilgili eğlenceler. [canbaz, hokkabaz, tiyatro... gibi].

lûc لوج (f. s.) : şaşı.

lûgat لغت (a. i. c. : lûgat) : **1.** kelime, söz. **2.** her milletin konuştuğu dil ve bu dilin her kelimesi. **3.** lûgat kitabı (* sözlük). **ilm-i lûgat** : lûgatçilik (* sözlükçülük), **fr. lexicologie. Ehl-i lûgat** : lûgatçilikten anlıyan, lûgatçi (* sözlükçü), lûgat sâhibi.

lûgat لغات ("ga" uzun okunur. a. i. lûgat'in c.) : **1.** lûgatler, kelimeler, sözler. **2.** lûgat kitapları, * sözlükler.

lûgat-nüvîs لغت نويس (a. f. b. s.) : lûgat yazan, * sözlük yapan.

lûgat-şinâs لغت شناس (a. f. b. s.) : iyi lûgat bilen.

lûgavî لغوى (a. s.) : **1.** lûgate mensup, lûgat anlıyan. **2.** mecâzî olmayıp hakikî bir mânâya delâlet eden kelimeye âit olan.

lûgaviyyûn لغويون (a. i. c.) : lûgat (* sözlük) ile uğraşanlar, lûgatçiler (* sözlükçüler).

lûgaz لغز (a. i. c. : elgaz) : **1.** bilmece, bulmaca; yanıltmaca. **2. ed.** manzum bilmece, eski dîvanların çoğunda bulunan ve halk dilinde hece vezni ile yazılmış olan bilmece : "bir küçücük fıçıcık * içi dolu turşucuk : limon. "Bir küçük Arabcık * başındadır tablacık" : çivi... gibi.

lûhâ لحا (a. i.). (bkz : lihâ).

lûhâza لحاظه (a. i.) : gözucu ile bir şeye dikkatli dikkatli bakma.

lûkata لقطه (a. i.) . (bkz : lukta).

lûk لوك (f. i.) : lök, kısa tüylü yük devesi.

lûkmân لقمان (a. h. i.) : İslâmlıktan önceki Araplarda efsânevi bir şahsiyet olup, Kur'ân'da da zikredildiği gibi, sonraki devirlerin efsâne ve şiirinde öğüt veren sözleriyle meşhur olan pek eski bir hekîmin veyâ hikâyecinin adı.

lûkme لقمه (a. i.) : lokma.

lûkme-şümâr لقمه شمار (a. f. b. s.) : herkesin lokmasını sayan; **mec.** hasis, pinti. (bkz : bahîl).

lûkta لقطه (a. i.) : yerden toplanan şey. (bkz : lûkata).

lûl, lûlî لول ، لولى (f. i.) : **1.** şarkı söyliyen, oynıyan kadın. **2.** utanmaz, hayâsız, nâmussuz [kadın]. **3. s.** nâzik ve zarif.

lûle لوله (f. i.) : **1.** lüle, çeşme, musluk gibi şeylere takılan küçük boru. **2.** halka gibi dürülmüş şey, lüle. **3.** kâğıt külâh.

lûrî لورى (f. i.) : miskinlik denilen hastalık. (bkz : cüzâm).

luss لص (a. i. c. : elsâs, lüsûs) : hırsız. (bkz : lass, sârık).

Lût لوط (a. h. i.) : Hz. İbrâhîm'in yeğeni olan peygamber. **Kavm-i Lût :** Lût peygamberin çağırışına ehemmiyet vermiyerek ahlâksızlığa düşkünlüklerinden dolayı Allah tarafından yok edilen Sodom ve Gomorrah halkı.

lût لوت (f. s.) : **1.** çıplak. **2.** tatlı yemekler.

lûtf لطف (a. i.) : **1.** hoşluk, güzellik. **2.** iyi muâmele; iyilik.
lûtf-i mizâc : tabîat, ahlak güzelliği.
lûtf-i yâr : sevgilinin lûtfu.

lûtfen لطفاً (a. zf.) : bir lûtuf olarak, hoşlukla, tatlılıkla. (bkz : inâyeten).

lûtf-kâr لطفكار (a. f. b. s.) : hoş, güzel, iyi, lûtfile muâmele eden.

lûtf-perver لطف پرور (a. f. b. s.) (bkz : lûtf-kâr).

lûtî لوطى (a. s.) : Lût kavminin çirkin hallerini tekrarlıyan [kimse], kulampara.

lübân لبان (a. i.) : günlük, kendir.
lübân-ı Câvî : Cava zamkı.

lübb لب (a. i.) : **1.** iç, öz.
lübb-i sinn : **hek.** dişözü.
lübb-ül-cevz : ceviz içi. **2.** (i. c. : elbâb) : akılselim, * sağduyu. **3.** (s. c. : lübûb) : her şeyin iyisi, hâlisi.

lübbî لبى (a. s.) : öz ile, iç ile ilgili.

lübs لبس (a. i.) : giyme.

lübse لبسه (a. i.) : sözün karışıklığı.

lübûb لبوب (a. s. lübb'ün c.) : her şeyin iyileri, hâlisleri.

lübûs لبوس (a. i. libâs'ın c.) : esvaplar. (bkz : elbise).

lücc لج (a. i.) : kalabalık, gürûh, cemaat.

lücce لجه (a. i. c. : lücec) : **1.** engin su. **2.** kalabalık, gürûh. (bkz : cemm-i gafîr). **3.** gümüş. **4.** ayna.

lücec لجج (a. i. lücce'nin c.) : **1.** engin sular. **2.** kalabalıklar, cemaatler.

lüceyn لجين (a. i.) : gümüş.

lücme لجمه (a. i.) : **coğr.** ırmak ağzı.

lücüm لجم (a. i. licâm'ın c.) : gemler.

lüç لچ (f. s.) : çıplak.

lüffâh لفاح (a. i.) : büyük ve geniş yapraklı, kokulu bir * bitki olup evvelce büyücülükte kullanılırdı, **lât. mandragora officinalis.**

lüffân لفان (a. i.) : ekşi nar.

lühaymât لحيمات (a. i. lühayme'nin c.) : etçikler.

lühayme لحيمه (a. i. lahm'den. c. : lühaymât) : etçik.

lühî لهى (a. i. lehât'ın c.) : **anat.** küçük dil. (bkz : lehâ, lihâ, lehevât, lihî).

lühûd لحود (a. i. lahd'in c.) : çukurlar, mezarlar, kabirler.
lühûd-i şühedâ' (şehitlerin kabirleri) : şehitlik.

lühûf لحوف (a. i. lihâf'ın c.) : örtüler, sargılar; örtünecek şeyler.

lühûk لحوق (a. i.) : ulaşma, erişme.

lühûm لحوم (a. i. lahm'ın c.) : etler.
lühûm-i lezîze : lezzetli etler.

lük لك (f. i.) : **1.** yoğun ve kalın şey. **2.** kızıl boya. **3.** lök. **4.** ur; sıraca.

lükah لقاح ("ka" uzun okunur. a. i.) : **bot.** kankurutan, adamotu, **lât. mandragora officinalis.**

lükata لقطه (a. i.) : **fık.** sokakta bulunup alınan ve sâhibi belli olmıyan şey.

lükata لقاطه ("ka" uzun okunur. a. i.) : yere atılmış veyâ yerden alınmış değersiz şey.

lükate-çîn لقاطه چين ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : değersiz, artık şeyleri toplıyan.

lüknet لكنت (a. i.) : pelteklik, dil basıklığı, söz söylerken dildeki tutukluk, kekeleme. (bkz : lükûnet, lüknûnet).
lüknet-i elhân : seslerin, nağmelerin peltekliği.

lüknûnet لكنونت (a. i.) : pelteklik, dildeki tutukluk; kekeleme. (bkz : lüknet, lükûnet).

lükûnet لكونت (a. i.) : pelteklik, dildeki tutukluk, kekeleme. (bkz : lüknûnet, lüknet).

lü'lü' لؤلؤ (a. i. c. : leâlî) : inci. (bkz : dürr).
lü'lü'-i lâlâ : parlak inci.
lü'lü'-i şehvâr : iri inci.

lü'lü'-bâr لؤلؤ بار (a. f. b. s.) inci yağdıran, inci yağmuru.

lü'lü'-feşân لؤلؤ فشان (a. f. b. s.) : inci saçıcı, inci saçan. (bkz : lü'lü'-pâş).

lü'lü'-pâş لؤلؤ پاش (a. f. b. s.) : inci saçıcı, inci saçan. (bkz : lü'lü-feşân).

lünc لنج (f. i.) : **1.** dudak. **2.** ağzın içi. **3. s.** çolak.

lüseyn لسين (a. i.) : küçük dil, dilcik.

lüsn لسن (a. i. lisân'ın c.) : diller, konuşulan diller. (bkz : elsine). [pek az kullanılır].

lüsûk لصوق (a. i.) : **1.** yapışma, yapışıp tutma, bitişik olma. **2.** ulaşma.

lüsûs لصوص (a. s. lass, lis ve luss'un c.) : hırsızlar.

lüsûsiyyet لصوصيت (a. i.) : hırsızlık etme. (bkz : lesâs, sirkat).

lüsün لسن (a. i. lisân'ın c.). (bkz : elsine, elsün, lüsn).
lüsün-i atîka : **leng.** eski diller.

lütre لتره (f. i.) : **1.** ancak iki kişi arasında başkalarının anlıyamıyacağı şekilde görüşülen uydurma dili, kuşdili. **2. s.** boşboğaz.

lüzûb لزوب (a. i.) : yapışma, yapıştırma, birbirine kafes gibi sokup yapıştırma.

lüzûcet لزوجت (a. i.) : **1.** yapışkanlık. **2.** yapışıp uzayan şeyin hâli.

lüzûcî, lezcî لزوجى ، لزجى (a. s.) : lüzûcetli, yapışkan; kopmadan uzayan.

lüzûciyyet لزوجيت (a. i.) : kopmayış, çekilip uzayış.

lüzûm لزوم (a. i.) : **1.** lâzım olma, gereklik. **2.** bir işe yarama. **3.** sayma.

lüzûm-i gayr-i münfek : ayrılmazlık.

lüzûm-ı muhâkeme : **huk.** muhâkeme lüzûmu; eski usûl-i muhâkemât-ı cezâiyye kanûnuna göre cezâ işlerinde, yapılan tahkikat netîcesinde işin mahkemeye tevdîi lüzûmunu ifâde eden kararlar.

lüzûm-ı vakf : **huk.** vakfın rücûu kabil olmıyacak sûrette kat'î bir hâle gelmesi.

M

mâ' ماء (a. i. c. : miyâh) : su. (bkz : âb). **Bi-l-mâ'** : hidra. **Havz-ı mâ'** : su havuzu. **Kibrît-i mâ'** : **kim.** hidrosülfirik. **Klor ma'** : **kim.** hidroklorik. **Mikyâs-ı mâ'** : **fiz.** hidrometre. **Müvellid-ül-ma'** : **kim.** hidrojen, **fr. hydrogène. Müvellid-ül-humûza** : **kim.** oksijen, **fr. oxygène. Tedâvî bi-l-mâ'** : su tedâvîsi.

mâ'-i cârî : akar su.

mâ'-i billûrî : billûrlaşma suyu.

mâ'-i ebyaz : **hek.** bir perdeden dolayı görüş kuvvetinin kaybolması.

mâ-i harâciyye : Arap toprakları dışındaki sular. [Dicle, Fırat gibi büyük nehirler].

mâ'-i lezîz : tatlı su.

mâ'-i mukattar : * damıtık su.

mâ'-i râkid : durgun su.

mâ'-i zerrîn : altın suyu.

mâ'-ül-bahr : deniz suyu.

mâ'-ül-hayât : hayat suyu. (bkz : âb-ı hayât).

mâ- ـ ما (a. e.) : **1.** o şey ki, şu nesne,....daki.

mâ-ba'd : alttaki, sondaki.

mâ-beyn : aradaki iki şeyin arası. **2.** nefi edâtı. (bkz : lâ).

mâ-fi-l-yed : **huk.** münâsahadaki ilk mes'elelerde vârislerden her birine isâbet eden ve mûrisin veresesine taksîmi lâzımgelen miktar.

mâ ما (f. zm.) : biz.

ma', maa مع ، مع (a. e.): ile, berâber, birlikte.

maa-fâiz : fâizle birlikte.

maâb معاب (a. i.) : **1.** ayıp yeri. **2.** ayıp.

maâbid معابد (a. i. ma'bed'in c.) : ibâdet edecek yerler, tapınaklar.

maâbid-i İslâmiyye : İslâm ma'bedleri; mescid ve câmiler.

maâbir معابر (a. i. ma'bed'in c.) : çitler, geçilecek yerler, köprüler, kemerler. **Turuk u maâbir** : yollar ve geçitler. **Turuk ve maâbir nezâreti** : [eskiden] nâfia vekâleti.

maâcîn معاجين (a. i. ma'cûn'un c.) : hamur kıvâmına getirilmiş, yuğurulmuş şeyler.

maâcîn-i tıbbiyye : hekîmliğe âit mâcunlar.

maâd معاد (a. i. avdet'den.) : **1.** dönülen, dönüp gidilecek yer. **2.** âhiret. **3.** dönüş, geri gidiş. **4. tas.** gaye, amaç, ulaşılacak yer. **5.** dünyâdan sonraki hayat. **Akl-i maâd** : geleceği, bundan sonraki hayâtı kavrama. **İlm-i maâd** : hayat sonu bilgisi, **fr. eschatologie. Mebde ü maâd** : gelinen ve gidilecek olan yer; insanın dünyâya gelişi ve dönüşü. **Yevm-i maâd** : kıyâmet günü, tekrar dirilme günü. (bkz : rûz-i mahşer).

mâ-adâ ماعدا (a. e.) : -den başka. (bkz : mâ-halâ).

maâdin معادن (a .i. ma'den'in c.) : mâdenler.

maâdin-i seb'a (yedi mâden): altın, gümüş, bakır, kalay, demir, kurşun, nikel.

maâdiyyat معاديات (a. i. c.) : eskatologya, **fr. eschatologie.** (bkz : ilâhiyyât).

maa-hazâ مع هذا (a. bağ.) : böyle iken, bununla berâber.

maâhid معاهد (a. i. ma'hed'in c.) : akit, antlaşma yapılan, sözleşilen yerler.

maâiş معائش (a i. maîşet'in c.). (bkz : maâyiş).

maâk معاك (a. i.) : **1.** mezhep; meslek. **2.** sığınacak yer. (bkz : melâz, penâh).

maâkıd معاقد (a. i. ma'kad'ın c.) : ma'kadler, akdedilecek yerler.

maâkıl معاقل (a. i. ma'kıl, ma'kale, ma'kule'nin c.) : **1.** sığınacak yerler. **2.** kan pahaları.

maakka معقه (a. i.) : çocuğun anaya babaya olan itaatsizliği.

maa-l-cemâe مع الجماعه (a. zf.) : cemaatle, cemaatle birlikte.

maa-l-esef مع الاسف (a. zf.): esefle [söylüyorum], yazık ki.

maa-l-iftihâr مع الافتخار (a. zf.) : iftiharla, övünerek.

maâlî معالى (a. i. ma'lât'ın c.) : **1.** yüksek, derin fikirler. **İdrâk-i maâlî** : yüksek, derin fikirleri kavrama. **2.** şerefler, ulluklar. **İktisâb-ı maâli** : şerefler, ululuklar kazanma. **Meyl-i maâlî** : ululuğu, derin şeyleri öğrenme hevesi.

maâlif معالف (a. i. ma'lef'in c.) : alef, ot, saman, hayvan yemi gibi şeyler konulan yerler.

maâlim معالم (a. i. ma'lem'in c.) : **1.** izler, eserler, nişâneler. **2.** dînî inanmalara âit meseleler.

maâlim-ül-hayr, maâlim-ül-yakîn : dînî îtikatlara âit yazılmış iki eser.

maa-l-kerâha مع الكراهه (a. zf.) : kerâhatle, istemiyerek, zorla.

maa-l-memnûniyye مع الممنونيه (a. zf.) : memnûniyetle, memnunlukla, seve seve,seve istiye.

maa-mâ-fîh مع مافيه (a. zf.) : bununla berâber, böyle iken, böyle ise de.

maan معاً (a. zf.) : berâber, birlikte. (bkz : mashûben).

maân معان (a. i.) : mekân. (bkz : menzil).

maâmi' معامع (a. i. ma'maa'nın c.) : ateş çatırtıları.

maânî معانى (a. i. ma'nâ'nın c.) : mânâlar. **İlm-i maânî :** lûgat ve sintaks mes'eleleriyle, sözün maksada uygunluğundan bahseden ilim.

maâr معار (a. i.) : ar ve hayâya sebebolacak şeyler.

maârî معارى (a. i.) : insanın dâimâ çıplak kalan âzâsı.

maârîc معاريج (a. i. mi'râc'ın c.) : merdivenler.

maârif معارف (a. i. ma'rifet'inc.) : **1.** ma'rifetler, bilimler. **2.** bilgi, kültür.

maârif-i rabbâniyye : İlâhî bilgiler.

maârif-i mütenevvia : türlü türlü bilgiler.

Maârif-i Umûmiyye Nezâreti : Maârif Vekâleti, Mâarif Vekilliği, Millî Eğitim Bakanlığı.

maârif-mend معارفمند (a. f. b. s. c. : maârif-mendân) : bilgili bilgi sâhibi.

maârif-mendân معارفمندان (a. f. b. s. maârif-mend'in c.) : bilgililer, bilgi sâhibi olanlar.

maârif-perver معارفپرور (a. f. b. s.) : maârifi seven, maârifle ilgili şeyleri koruyan.

maârif-perverâne معارفپرورانه (a. f. zf.) : maârif-pervercesine, maârifi korurcasına.

maârif-perverî معارفپرورى (a. f. b. i.) : maârifi sevme, maârifle ilgili şeyleri koruma.

maârik معارك (a. i. ma'rek, ma'reke'nin c.) : savaş meydanları.

maârîz معاريض (a. i. mi'râz'ın c.) : kapalı [mânâlar].

maâsır معاصر (a. i. ma'sara'nın c.) : üzüm, susam ve sâirenin sıkılacağı yerler.

maâsî معاصى (a.i. ma'syet) : **1.** âsîlikler, isyanlar, itaatsizlikler. **2.** günahlar.

maâş معاش (a. i. ayş'den.) : **1.** yaşayış, dirlik. **2.** geçinecek şey. **3.** (c. : maâşât) me'murlara, emeklilere, dul ve yetimlere verilen aylık. **Akl-ı maâş :** geçim, kazanç düşüncesi, maîşet derdi. **Bed-maâş :** hareketi, yaşayışı fenâ olan. **Teng-maâş** : geçimi dar, sıkıntılı.

maâşât معاشات (a. i. maâş [3] ün c.) : me'murlara, emeklilere, dul ve yetimlere verilen aylıklar.

maâşir معاشر (a. i. ma'şer'in c.) : cemaatler, topluluklar, güruhlar.

maâtıf معاطف (a. i. ma'tıf, mı'taf'ın c.) : bakılacak, gözlenilecek yerler.

maâtîr معاطير (a. s. mı'târ'ın c.) : dâima güzel koku sürünenler.

maa-t-teessüf مع التاسف (a. zf.) : teessüfle, esefle, yazık ki.

maâvil معاول (a. i. mi'vel'in c.) : külünkler, taş, kaya parçalamıya yarıyan sivri kazmalar.

maâvin معاون (a. i. maûnet'in c.) : 1. yardımlar. 2. azıklar, yol yiyecekleri.

maâyib معايب (a. i. ayb'dan. maîb'in c.) : ayıp sayılan şeyler, kusurlar, lekeler.

maâyiş معايش (a.i. maîşet'in c.) : geçinmeler, geçinişler, geçinmek için lüzumlu şeyler.

maâz معاذ (a. i.) : sığınacak yer. (bkz : ilticâ-gâh, melce).

maa-zâlik مع ذلك (a. e.) : bununla berâber, şu var ki.

maâz-Allah معاذ الله (a. n.) : 1. yegâne sığınacak Allah'dır. 2. Allah korusun, Allah esirgesin, Allah saklasın.

maâzım معاظم (a. s. mu'zam'ın c.) : en büyük kısımlar [bir şeyin].

maâzır مآزر (a. i. me'zer'in c.) : sığınacak yerler.

maâzır معاذر (a. i. ma'zeret'in c.) : mâzeretler.

maâzîr معاذير (a. i. mi'zâr'ın c.) : perdeler.

maa-ziyâdetin مع زيادة (a. zf.) : ziyâdesiyle, fazlasiyle, bol bol.

mâ-ba'd ما بعد (a. i.) : **fels.** sonu, sonrası, sonraki, alttaki. **Mâ'ba'd-et-tabîiyye** : * fizikötesi.

mâ-ba'd-et-tabîiyye مابعد الطبيعيه (a. b. i.) : * fizikötesi, metafizik, fr. **métaphysique.**

mâ-bâkî ما باقى (a.i.) : kalan, arta kalan, geri kalan. (bkz : bakıyye, mâ-baka).

ma'bed معبد (a. i. ibâdet'den. c. : maâbid) : ibâdet edilecek yer, tapınak.

mâ-beka ما بقى ("ka" uzun okunur. a. i.) : kalan, arta kalan, geri kalan. (bkz : bakiyye, mâ-bâkî).

ma'ber معبر (a. i. ubûr'dan c. : maâbir) : geçit, geçilecek yer, köprü, kemer. (bkz : derbend).

mâ-beyn مابين (a. i.) : 1. iki şeyin arası, aradaki şey, ara. 2. haremle (kadınlar dâiresi ile) selâmlık (erkekler dâiresi) arasındaki oda. 3. sarayda, vükelânın ve diğer zevâtın mürâcaat edecekleri ve pâdişaha yakınlarının bulunduğu dâire. 4. pâdişah sarayı.

mâ-beyn-i hümâyûn : sarayda, pâdişâhın husûsî olarak erkekleri kabûl ettiği dâire.

mâ-beyn kapısı : harem ile selâmlık dâirelerinin arasındaki kapı.

mâ-beyn müşiri : sarayda mâbeyn dâiresi başı.

5. araya soğukluk girmiş olma.

mâ-beyn olmak : ara açılmak.

6. müz : tam seslere göre îtibâr edilen âhenklere nazaran, yarım ses tiz olan ara âhenklere verilen bir ad. Bu sûretle mansur mâbeyni, dâvud mâbeyni, bolahenk mâbeyni, müstahsen mâbeyni, kızneyi mâbeyni elde edilir.

mâ-bih-il-hayât مابه الحيات (a. b. s.) : hayâta vesîle olan, yaşamaya sebebolan.

mâ-bih-il-iftihâr مابه الافتخار (a. b. s.) : kendisiyle övünülen.

mâ-bih-il-i'timâd مابه الاعتماد (a. b. s.) : îtimâda sebeb ve vesîle olan şey.

mâ-bih-iş-şuf'a مابه الشفعه (a. zf.) : şuf'a onunla olur.

mâ-bih-it-temeddün مابه التمدن (a. zf.) : medenîlik o şeyle hâsıl olur.

mabsara مبصره (a. i.) : açık ve meydanda olan hususlar.

ma'bûd معبود (a. i. ibâdet'den) : 1. kendisine ibâdet olunan, tapınılan. 2. Allah.

ma'bûd-i hakîkî : Cenâbıhak.

ma'bûd-i lâ-yezâl : ölmez, ebedî mâbut.

ma'bûdün bil-hakk (yanılmadan tapılacak zat) : Allah.

ma'bûde معبوده (a. i.) : şirk dolayısiyle kendisine ibâdet olunan peri, put, dişi tanrı, **fr. déesse.**

ma'cel معجل (a. i.) : menzile ulaştıranyol.

mâ-cerâ ماجرا (a. i.) : cereyan eden, geçen, olup geçen şey. (bkz : ser-güzeşt).

mâcerâ-perest ماجرا پرست (a. f. b. s.) : mâcerâcı.

mâcid, mâcide ماجد ، ماجده (a. s. mecd'-den) : 1. şan ve şeref sâhibi olan [kimse]. 2. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

mâcin ماجن (a. s.) : hîleyi, hîle yolunu öğreten.

ma'cûn معجون (a. i. acn'den c. : maâcîn) : 1. hamur kıvamında olan şey. 2. hamur kıvâmına getirilmiş ilâç. 3. uyuşturucu maddelerden süzme afyon. 4. sokaklarda satılan, baharlı, tarçınlı ve yapışkan şekerleme. 5. camı, çerçeveyi tutturan madde. 6. künk lökünü.

mâç ماچ (f. i.) : öpüş.

Mâçîn ماچين (a. h. i.) : Çin ülkesinin güney bölgesine verilen bir ad. [dâimâ "Çin" kelimesiyle berâber kullanılır].

madâ مضى (a. f. i.). (bkz : mazâ).

mâ-adâ ماعدا (a. e.) : ma'dâ', başka, fazla, gayrı.

madâhik مضاحك (a. i. madhek'in c.) : hâline gülünecek nesneler; soytarılar, komikler.

madâk مضاق (a. i.) : darlık, sıkıntı. (bkz : mazâk).

madalle مضله (a. i.) : yolun kaybolduğu yer.

mâ-dâm مادام (a. bağ.) : 1. mâdem, çünkü, değil mi ki. 2. e. devâm ettikçe.

mâdâm-el-hayât مادام الحيات (a. zf.) : yaşadıkça, hayat devâm ettikçe, ömür oldukça.

madârib مضارب (a. i. darb'dan. madrab, mazrab'ın c.) : darbedilecek, dövülecek yerler.
madârib-i emsâl : atasözü söylenecek hal, yer, zaman.

madca' مضجع (a. i. c. : madâcı', mazâcı') : mezar, kabir, sin. **Nevver-Allah madcaahu** : Allah yattığı yeri nurlandırsın.

mâdde ماده (a. i. c. : mevâdd) : 1. madde. 2. maya, cevher; asıl. 3. cisim. 4. iş; mes'ele. 5. sözün özü, rûhu. 6. kanun veyâ nizamnâmenin bir fıkrası. 7. lûgat kitaplarında îzad edilen kelimelerin her biri.
mâdde-i vücûd : vücûdun maddesi.
mâddet-ül-fesâd : fesâda sebebiyet veren, fesadın başı olan iş. 8. **anat.** erkeklik organı.

mâddeten مادةً (a. zf.) : 1. madde ve cisim olarak. (bkz : cismen). 2. gözle görülür, elle tutulur şekilde. 3. iş ile, iş olarak.

mâddî, mâddiyye مادى ، ماديه (a. s.) : 1. madde ile ilgili [olan]. (bkz : cismânî). 2. dokunma, görme, işitme, tatma ile duyulan şeyler. 3. paraya ve mala çok ehemmiyet veren.

mâddiyyât ماديات (a. i. maddiyyet'in c.) : gözle görülür, elle tutulur şeyler, cismânî şeyler.

mâddiyye ماديه (a. i.) : materyalizm, **f. matérialisme. Lâ maddiyye : fr. immatérialisme.**

mâddiyyet ماديت (a. i. c. : maddiyyât) : gözle görülen, elle tutulan şey, madde kısmı.

mâddiyyûn ماديون (a. i. maddî'nin c.) : maddenin ezelî ve ebedî olduğuna, sonradan yaratılmamış bulunduğuna inananlar, maddeye bağlı kalanlar, **fr. matérialistes.**

mâde ماده (f. s.) : dişi. **Şîr-mâde** : dişi arslan.

ma'delet معدلت (a. i. adl'den) : adâlet, âdilik; insaflılık. (bkz : ma'dilet).

ma'delet-güster معدلتگستر (a. f. b. s.) : adâletli, insaflı, doğru. (bkz : ma'-delet-perver).

ma'delet-perver معدلت پرور (a. f. b. s.) : adâletli, doğru, insaflı. (bkz : ma'delet-güster).

ma'delet-perverî معدلت پرورى (a. f. b. i.) : adâletlilik, doğruluk, insaflılık.

ma'den معدن (a. i. c. : maâdin) : mâden.
ma'den mukataası : eski mâden idâresi. [fasîhi : "ma'din" dir].

ma'denî, ma'deniyye معدنى ، معدنيه (a. s. c.: ma'deniyyât) : **1.** mâdenle ilgili. **2.** mâdenden yapılmış.

ma'deniyyât معدنيات (a. i. ma'denî ve ma'deniyye'nin c.) : **1.** mâdenden yapılmış nesneler. **2.** mâdenler. **3.** mâden ilmi, **fr. minéralogie.**

mâder مادر (f. i.) : anne, ana. (bkz : ümm).

mâder-âne مادرانه (f. zf.) : anaca, anaya, anneye yakışır sûrette.

mâder-be-hatâ مادر بخطا (f. b. s.) : piç. (bkz : veled-i gayr-i meşrû', veled-i zinâ).

mâder-ender مادر اندر (f. b. i.) : üvey ana.

mâderî مادرى (f. i.) : annelik, analık.

mâderiyyet مادريت (o. i.) : analık, annelik. [uydurma kelimelerdendir].

mâder-zâd مادر زاد (f. b. s.) : anadan doğma. **Cânî-i mâder-zâd** : anadan doğma cânî, **fr. criminel-né. Lisân-ı mâderzâd** : ana dili.

madg مضغ (a. i.) : ağızda çiğneme. (bkz : mazg).

madgare مدغره (a. i.) : iki tarafın şiddetli hücûmu ile meydana gelen savaş.

madhek مضحك (a. i. c. : madâhik) : hâline gülünecek nesne; soytarı, komik. (bkz : mudhik).

mâdıg ماضغ (a. s.). (bkz : mâzıg).

mâdih مادح (a. s. medh'den) : medheden, öven. (bkz : meddâh, medîha-gû, medîha-serâ).

ma'dil معدل (a. i.) : **1.** sapılacak yer. **2.** (bkz : ma'dûl[1]).

ma'dilet معدلت (a. i.). (bkz : ma'delet).

mâdiyân ماديان (f. i.) : kısrak.

madreb, madrıb مضرب ، مضرب (a. i. darb'dan c. : madârib) : **1.** darbedecek yer. (bkz : mazreb, mazrıb). **2.** çakma, kakma yeri.

madribe مضربه (a. i.) : kılıcın çalım yeri, ağzı.

madrûb مضروب (a. s. darb'dan) : **1.** darbolunmuş, dövülmüş, vurulmuş, çarpılmış. **2.** basılmış, damgalanmış. **3. mat.** : çarpılan. (bkz : mazrûb).

madrûbun fih : **mat.** * çarpan, **fr. multiplicateur.**

madrûbât مضروبات (a. i. madrûb'un c.) : (bkz : madrûb).

madrûbâta tefrîk : **mat.** * çarpanlara ayırma.

madrûbeyn مضروبين (a. i. c.) : **mat.** birbirine çarpılan iki sayıdan herbiri. (bkz : mazrûbeyn).

madrûs مضروس (a. s.) : örülerek yapılmış, örülmüş şey. **Çâh-ı madrûs** : içi örülmüş kuyu.

ma'dûd, ma'dûde معدود ، معدوده (a. s. add'den) : **1.** sayılı, sayılmış. **2.** muayyen, belli. **Eşhâs-ı ma'dûde** : belli olan birkaç kişi. **Eyyâm-ı ma'dûde** : sayılı günler. **Gayr-ı ma'dûd, Nâ-ma'dûd** : sayısız, hesapsız, çok. (bkz : lâ-yuad, lâ-yuhsâ).

ma'dûdât معدودات (a. i. s.) : yumurta gibi sayı ile alınıp satılan şeyler. **Eyyâmün ma'dûdât** : kurban bayramının son üç günü. [Kur'an'da : "ramazan ayının sayılı günleri" mânâsında geçer]. **Gayr-ı ma'dûdât** : sayısız, hesapsız, çok. (bkz : lâ-yuad).

ma'dûl معدول (a. s.) : **1.** bâzı farsça kelimelerde yazıldığı halde okunmıyan "v, y" harfleri. **2.** (bkz : ma'dil[1]).

ma'dûm معدوم (a. s. adem'den. c. : ma'dûmât) : yok olan, mevcût olmıyan. **Ennâdirü ke-l-ma'dûm** : nâdir olan, az bulunan şey yok gibidir. **Mevcûd-ül-ism, ma'dûm-ül-cism** : ismi var cismi yok, adı var kendi yok.

ma'dûmiyyet معدوميت (a. i.) : ma'dumluk, yokluk. (bkz : mevcûdiyyet). [yapma kelimelerdendir].

ma'dûmiyyet-i esmâr : meyva darlığı.

mâ-dûn مادون (a. i.) : alt, aşağı derece, emir îtibâriyle aşağıda olan. ["mâ-fevk" karşılığı].

mâdûn-eş-şuûr : **fels. fr. subliminal.**

mâ-fât مافات (a. i.) : fevt olan, kaybolan, elden çıkan şey. **Telâfî-i mâ-fât** : kaybedilen bir şeye karşı başka bir şey kazanma.

mâ-fevk مافوق (a. i.) : **1.** üst, yukarı. **2.** üstte, üst derecede bulunan kimse, baş, şef.

mâ-fevk-at-tabîa : tabîatın, maddiyâtın aksi olan şeyler.

mâ-fi-l-bâb مافی الباب (a. b. s.) : kapı içinde.

mâ-fi-l-bâl مافی البال (a. b. i.) : kalbdeki, gönüldeki, yürekteki şey. (bkz : mâ-fiz-zamîr).

mâ-fi-z-zamîr مافی الضمیر (a. b. i.) : gönüldeki, içteki şey. (bkz : mâ-fi-l-bâl).

mafsal مفصل (a. i. c. : mefâsıl) : **anat.** oynak yeri, * eklem. [aslı "mafsıl" dır].

mafsal-ı gayr-ı müteharrik : **anat.** oynamaz * eklem.

mafsal-i müteharrik : **anat.** oynar * eklem.

mafsalî مفصلی (a. s.) : mafsalla ilgili, oynak yerlerine, * eklemlere âit.

mafsıl مفصل (a. i. c. : mefâsıl). (bkz : mafsal).

ma'fûn معفون (a. s.) : kokmuş et; bozulmuş, çürümüş şey.

ma'füvv معفو (a. s. afv'den) : **1.** affolunmuş, suçu bağışlanmış. **2.** istisnâ edilmiş, müstesnâ, ayrı tutulan.

magabin مغابن ("ga" uzun okunur" a. i. magben'in c.) : **anat.** kasıklar, oyluk kemikleri.

magafir مغافر ("ga" uzun okunur. a. i. miğfer'in c.) : miğferler, çelik başlıklar, tulgalar.

magak مغاك ("ga" uzun okunur. f. i.) : çukur. (bkz : hufre).

magakçe مغاكچه ("ga" uzun okunur. f. i.) : çukurcuk, küçük çukur.

magamiz مغامض ("ga" uzun okunur. a. i. magmaz'ın **c.**) : pek çukur yerler, karanlık yerler.

maganî مغانی ("g" uzun okunur. a. i. magnî'nin c.) : menziller, hâneler.

maganim مغانم ("ga" uzun okunur. a. i. magnem'in c.) : ganîmetler, düşmandan ele geçirilen mallar.

magarât مغارات ("ga" uzun okunur. a. i. magare'nin c.) : mağralar.

magare مغاره ("ga" uzun okunur. a. i. c. : magarât) . (bkz : gar, kehf).

magarib مغارب ("ga" uzun okunur. a. i. magrib'in c.) : **1.** garplar, batılar. **2.** akşamlar.

magarim مغارم ("ga" uzun okunur. a. i. magrem'in c.) : ödenecek borçlar; diyetler.

magaris مغارس ("ga" uzun okunur. a. i. magris'in c.) : fidanlıklar, fidan yetiştirilen yerler.

magasil مغاسل ("ga" uzun okunur. a. i. magsel, magsil'in **c.**) : gasilhâneler, ölülerin yıkandığı yerler.

magazî مغازی ("ga" uzun okunur. a. i. magzâ'nın c.) : **1.** gazâ, savaş hikâyeleri. **2.** gazâlar, savaşlar. **Fenn-i magazî** : Hz. Muhammed'in gazâlarından bahseden târih. **Gazî-i eb-ül-magazî** : gazâ, ile savaş ile ilgili menkabelerin sâhibi olan gazî.

magbat مغبط (a. i. c. : magabit) : gıbta edilecek yer.

magben مغبن (a. i. c. : magabin) : **anat.** kasık, oyluk kemiği. (bkz : âne, ibt).

magbûn مغبون (a. s. gabn'den) : **1.** alış verişte aldanmış olan. **2.** şaşkın, şaşırmış.

magbûniyyet مغبونيت (a. i.) : şaşkınlık.

magbût مغبوط (a. s. gıbte'den c. : magabît) : gıpta edilmiş, imrenilmiş.

magdebe مغضبه (a. i.). (bkz : magzebe).

magdûb مغضوب (a. s.). (bkz : magzûb).
magdûbün-aleyh. (bkz : magzûbün - aleyh).

magdûben مغضوباً (a. zf. gadab'dan). (bkz : magzûben).

magdûr مغدور (a. s. gadr'den) : gadre, haksızlığa **uğramış.**

magdûre مغدوره (a. s.) : gadre, haksızlığa uğramış [kadın, kız].

magdûriyyet مغدوريت (o. i.) : mağdurluk, gadre uğramış kimsenin hâli.

mağfiret مغفرت (a. i. gufrân'dan) : Allah'ın, kullarının günahlarını bağışlaması, yarlıgaması.
mağfiret-i İlâhiyye : Allah'ın yarlıgaması.

mağfûr مغفور (a. s. gufrân'dan) : Allah tarafından günahları affedilmiş olması için duâ edilen [kimse], ölmüş, yarlıganmış [kimse]. (bkz: merhûm, migfîr).
mağfûrün-leh : yarlıganmış, Allah tarafından günahları affedilmiş.

magib مغيب (a. i.) : kaybolma.

maglak مغلق (a. i.) : kilitleyecek yer.

maglata مغلطه (a. i. c. : magalit) : yanıltmaç, birini şaşırtmak, yanıltmak için söylenen zihin karıştırıcı, saçmasapan söz.

maglata-perdâz مغلطه پرداز (a. f. b. s.) : şaşırtacak, yanıltacak, zihin karıştıracak söz tertipliyen, söyleyen.

maglata-perdâzâne مغلطه پردازانه (a. f. zf.) : maglata-perdâzcasına, şaşırtacak, yanıltacak söz söyleyene **yaraşır** sûrette.

maglata-perdâzî مغلطه پردازى (a. f. b. i.) : yanıltmaç, insanı yanıltacak, şaşırtacak söz söyleme.

mağlûb مغلوب (a. s. galebe'den) : galebe edilmiş, kendisine üstün gelinmiş, yenilmiş, yenilen [kimse].

mağlûb-âne مغلوبانه (a. f. zf.) : mağlûp olana yakışacak sûrette.

mağlûbiyyet مغلوبيت (a. i.) : **1.** mağlûpluk, yenilme. **2.** bir kuvvetlinin idâresi, emri altında bulunma.

mağlûk مغلوق (a. s.) : kilitli, kapalı. (bkz : mesdûd).

maglûl مغلول (a. s.) : **1.** susuz kalmış, su sıkıntısında bulunan. **2.** zincire vurulmuş, zincirle bağlı.
maglûl-ül-yed : eli bağlı.

mağmûm مغموم (a. s. gamm'dan) : **1.** gamlı, kederli, tasalı. **2.** bulutlu, kapalı, sıkıntılı [hava]. (bkz : mukassî).

mağmûm-âne مغمومانه (a. f. zf.) : mağmumcasına, gamlı, kederli olarak.

mağmûmiyyet مغموميت (a. i.) : **1.** mağmumluk, gamlı, kederli, tasalı olma. **2.** bulutlu, kapalı, sıkıntılı olma [hava-].

magmûr مغمور (a. s.) : **1.** adı sanı silinmiş. **2.** harap, yıkık, viran.

magmûriyyet مغموريت (a. i.) : **1.** mağmurluk, haraplık, viranlık. **2.** adı sanı kayboluş.

magmûz مغموز (a. s.) : suçlu, kabâhatli.

magnem مغنم (a. i. c. : maganim) : ganîmet, düşmandan ele geçirilen mal.

magrem مغرم (a. s. c. : magarim) : **1.** âşık, tutkun. **2.** borçlu. **3.** i. borç, diyet gibi ödemesi gereken şey.

magres مغرس (a. i.) : fidanlık, fidan bahçesi.

magrib مغرب (a. i. garb'den c. : magarib) : **1.** garb, batı. **2.** akşam. **Salât-ül-magrib :** akşam namazı.

Magrib مغرب (a. h. i.) : garb, batı tarafında olan memleketler; Afrikanın Mısır ötesindeki şimal (kuzey) kısmı, İspanya, Portekiz. **Bahr-i magrib :** Atlantik okyanusu.

Magrib-i aksâ : Fas, Merakeş.

Magrib-i ednâ : Tarablus ve Berberiyye.

Magrib-i esvât : Tunus, Cezâyir.

Magrib ocakları : Tarablus, Tunus ve Cezâyir.

Magribî مغربى (a. s.) : Magribli, Fas halkından, Mısır ötesi kuzey - Afrika halkından olan kimse.

magris مغرس (a. i. gars'den c. : magaris) : fidanlık, fidan yetiştirilen yer.

magriz مغرز (a. i. c. : magariz) : **1.** bir şeyin dâhil edildiği, sokulduğu yer; bir şeyin çıktığı, büyüdüğü geliştiği yer, kuyruk dibi. **2. astr.** Dübb-i Ekber (Büyükayı) denilen yıldız grubunun dörtgeniyle kuyruğunun birleşme noktasında bulunan, kümenin dördüncü parlak yıldızı, **lât. delta Ursus Majoris.**

magrûk مغروق (a. s. gark'dan c. : magrûkîn) : garkolmuş, suya batmış, suda boğulmuş.

magrûkîn مغروقين (a. s. magrûk'un c.) : suda boğulanlar.

mağrûr مغرور (a. s. gurûr'dan) : **1.** gururlu. **2.** bir şeye güvenen. **3.** güvenilmiyecek şeye güvenip aldanan, kendini beğenmiş [kimse]. **4.** büyüklük taslıyan. (bkz : girra, müteazzım, mütekebbir).

magrûr-âne مغرورانه (a. zf.) : **1.** mağrurcasına, güvenilmiyecek bir şeye güvenerek, kendini beğenerek. **2.** gururla, kibirle. (bkz : mütefahhir-âne, mütekebbir-âne).

magrûren مغروراً (a. zf.) : **1.** inanarak, güvenerek. **2.** aldanarak.

magrûriyyet مغروريت (a. i.) : **1.** gururluluk. **2.** bir şeye güvenip aldanma. **3.** kibirlenme, övünme. (bkz : azamet, tefâhhur, tekebbür).

magrûs, magrûse مغروس ، مغروسه (a. s. gars'dan) : garsolunmuş, toprağa dikilmiş. **Şecer-i magrûs :** dikilmiş, dikili ağaç. **Nihâl-i magrûs :** dikilmiş fidan.

magrûz مغروض (a. s.) : tâze. **Lâhm-i magrûz :** tâze et.

magsel مغسل (a. i. gasl'den c. : magasil) : gasilhâne, ölü yıkanan yer.

magsil مغسل (a. i. c. : magasil). (bkz. : magsel).

magsûb مغصوب (a. s. gasb'dan c. : magasîb) : gasbolunmuş, zorla alınmış.

magsûb-ün-minh : fık. izni olmaksızın malı gasbedilmiş, zorla alınmış kimse.

magsûl مغسول (a. s.) : gusloImuş, gusletmiş, yıkanmış. **Mâ-i magsûl :** kullanılmış su.

magşî مغشى (a. s. gaşy'den) : gaşyolmuş, kendinden geçmiş, hayran, baygın. (bkz : mest).

magşiyyün aleyh : baygın, bayılmış.

magşiyâne مغشيانه (a. f. zf.) : baygıncasına; bayılmış gibi.

magşiyyen مغشياً (a. zf.) : baygın, bayılmış olarak, baygın bir halde.

mağşûş, mağşûşe مغشوش ، مغشوشه (a. s. gışş'dan) : karışık, saf olmıyan, katışık. **Sikke-i magşûşe :** karışık, hîleli mâden para. **Leben-i magşûş :** karışık, hileli süt.

mağşûşât مغشوشات (a. s. magşûş'un c.) : karışık, katışık olan nesneler. [daha çok "meskûkât" hakkında kullanılır].

mağşûşiyyet مغشوشيت (a. i.) : karışıklık, hâlis ve saf olmayış.

magtûs مغطوس (a. s.) : hava, gaz, su gibi şeylerin içine batırılmış.

mağz مغز (f. i.) : **1.** beyin, dimağ. **2. anat.** ilik. **3.** iç, öz. (bkz : lübb).

mağz-i bâdâm : bâdem içi.

mağz-i Kur'ân : Mesnevî.

magz-ı mesnevî : Mesnevî'nin ilk on sekiz beyti. **4.** akıl. **Efsürde-magz** : beyni donmuş, hissiz, düşüncesiz. **Sebük-magz** : hafif beyinli, akılsız, düşüncesiz. **Tehî-magz** : boş kafalı, ahmak.

magzâ مغزى (a. i.) : meram, maksat, istek.

magzâ مغزا، مغزى (a. i. c. : magazî) : **1.** gazâ, savaş hikâyeleri. **2.** gazâ, savaş.

magzebe مغضبه (a. i.) : **1.** gazap ve hiddeti îcâbettiren şey. **2.** gazebetme, hiddetlenme.

magzîne مغزينه (f. i.), (bkz : magz).

magzûb مغضوب (a. s. c. : magazîb) : gazep olunmuş, kendisine kızılmış olan.

magzûbün aleyh : kendisine gazabe gelinmiş, kızılmış olan; Allah'ın gazabına uğrıyan kimse.

magzûben مغضوباً (a. zf. gazab'dan) : gazap ile, öfke ile.

mâh ماه (f. i.): **1. astr.** Ay. (bkz : Kamer). **2.** senenin on ikide bir kısmı, ay. (bkz : şehr).

mâh-ı kamerî : arabî ayı.

mâh-ı keş. (bkz : mâh-ı nahşeb).

mâh-ı Ken'ân,-Ken'ânî (Ken'an ülkesinin ayı) : Yûsuf Peygamber.

mâh-ı Mukanna' : Mukanna'ın Nahşeb'teki yapma ayı.

mâh-ı nahşeb : Mukanna' adlı ve Horasanlı bir şahsın Nahşeb (Nesef) şehrinde Siyam Dağının eteğinde, mahâret ve san'atle kuyu içinden doğar halde gösterdiği ay şekli. (bkz : mâh-i keş, mâh-i siyâm).

mâh-ı nev : **1**) yeni Ay. (bkz : hilâl); **2**) kadın adı. **3. tas.** seyrü sülûk yoluna giren müptedî.

mâh-in-nuhuş : aptesânelerin, binâların iç ve dış duvarlarına münâsebetsiz kimseler tarafından tebeşir, kömür, boya gibi şeylerle yazılan yazılarla yapılan resimleri silme işini gören me'mur.

mâh-ı rûye' : ramazan ayı.

mâh-ı siyâm : oruç ayı, ramazan.

mâh-ı siyâm [sinle]. (bkz : mâh-ı nahşeb).

mâh-ı tâbân : parlayıcı, parlak Ay.

mâh-ı Yemânî : Hz. Muhammed. **4.** güzel kız veyâ genç. ["meh" şeklinde de kullanılır].

mâh ماخ (f. s.) : **1.** geçmez [akçe]. **2.** rezil, münâfık, alçak.

mahabbet محبت (a. i.): sevgi .

mahâbîb محابيب (a. i. mahbûb'un c.) : mahbuplar, sevilmiş olanlar, sevilenler.

mahâbis محابس (a. i. mahbes'in c.) : hapishâneler, cezâ evleri.

mahâbis-i kadîme : eski hapishâneler.

mahâbîs محابيس (a. i. mahbûs'un c.) : hapsedilmiş, bir yere kapatılmış olanlar. (bkz : mahbûsîn).

mahâbiz مخابز (a. i. mahbeze'nin c.) : ekmekçi fırınları; ekmekçi dükkânları.

mahâcir محاجر (a. i. mahcer'in c.) : göz çukurları.

mahâdîm مخاديم (a. i. mahdûm'un c.) : oğullar; kibar kimselerin çocukları.

mahâfet مخافت (a. i. : korkma, korku. (bkz : havf). **Re's-ül-hikmeti mahâfet-Ullah** : hikmetin başı, Allah korkusudur.

mahâfet-Ullah : Allah korkusu.

mahaffe محفه (a. i.) : deve, katır gibi hayvanların sırtına konulan ve içine iki kişi oturabilen kapalı vâsıta, mahfe.

mahâfil محافل (a. i. mahfil'in c.) : **1.** oturulacak, görüşülecek yerler, toplantı yerleri. **2.** büyük câmilerde hükümdarlara veyâ müezzinlere ayrılmış ve etrâfı parmaklıkla çevrilmiş olan yerler.

mahâfir محافر (a. i. mihfer ve mihfere'-nin c.) : beller; kazmalar.

mahâif مخائف (a. i. c.). (bkz : mahâvif).

mahâk محاق (a. i.) : her arabî ayının son üç gecesi. [kelimeyi, üç harekesiyle de kullanmak câizdir]. (bkz : mıhâk, muhâk).

mahâkim محاكم (a. i. mahkeme'nin c.) : mahkemeler.

mahâkim-i âdiyye : huk. cezâ mahkemelerinden gayri mahkemeler.

mahâkim-i adliyye : huk. adliye mahkemeleri.

mahâkim-i askeriyye : askerî mahkemeler.

mahâkim-i şer'iyye : huk. şer'î mahkemeler.

mâ-halak-Allah ما خلق الله (a. b. i.) : **1.** Allah'ın yarattığı [her şey]. **2.** kalabalık.

mahâlib مخالب (a. i. mahleb'in c.) : arslan, kedi, doğan gibi hayvanların çengelli pençeleri.

mahall محل (a. i. hulûl'den c. : mahâll) : yer. (bkz : cây, mekân). **Bî-mahall, Nâbemehall :** yersiz.

mahall-i sadaka : huk. [eskiden] sevap için bağışlanan malı şer'an almıya ehil olan kimse.

mahall-ül-bey' : mece. satılan şey.

mahâll محال (a. i. mahall'in c.) : yerler. (bkz : emkine, mevâki').

mahallât محلات (a. i. mahalle'nin c.) : mahalleler.

mahalle محله (a. i. c. : mahallât) : bir şehir veyâ kasabanın, bölündüğü kısımlardan her biri.

mahallî, mahalliyye محلى ، محليه (a. s.) : bir yere mahsus; yerli. **Hükûmet-i mahalliyye :** mahallî hükûmet, o yerin idâre heyeti.

mahallî sâat : astr. her hangi bir yerin mahallî saati, o yerin nısf-ün-nehâr (meridyen) ından Güneş'in tam onikide geçmesi esâsına dayanılarak hesaplanan saattir. [meselâ : Greenwich'de saat 14.00 iken Türkiye'nin saat mebdei olan Afyon tûlünde Güneş tam nısfün-nehâr üzerinde olduğundan, Afyon'un mahallî hakikî saati 12.00 dir].

mahâmid محامد (a. i. mahmedet'in c.) : **1.** medihler, sitâyişler, senâlar, şükürler. **2.** güzel huylar.

mahâmil محامل (a. i. mahmil ve mihmel'in c.) : mahfiller, mahmiller, deve üzerine konulan -iki kişinin bineği- sepetler.

mâh-âne ماهانه (f. i.) : aylık maaş. (bkz : mâh-vâre, mâh-yâne).

mahâret مهارت (a. i.) : mâhirlik, ustalık, beceriklilik, el uzluğu.

mahârîb محاريب (a. i. mihrâb'ın c.) : mihraplar. (bkz : mihrâb).

mahâric مخارج (a. i. mahrec'in c.) : hurûc edecek, çıkacak yerler.

mahâric-i hurûf : gr. harflerin ağızda teşekkül ettiği yerler.

mahârim محارم (a. s. mahrem'in c.) : mahrem olan, haram olan şeyler.

mahârim-ül-leyl : yolculuk etmek câiz olmıyan korkunç geceler.

mahârîm محاريم (a. s. i. muharrem'in c.). (bkz : mahârim, muharremât).

mahârît مخاريط (a. i. mahrût'un c.) : koniler.

mahârît-ı munzama : jeol. yanardağın çatlaklarından, yarıklarından çıkıp biriken kül ve taş kümeleri.

mâ-hasal ماحصل (a. b. i.) : hâsıl olan, meydana gelen şey, netîce. (bkz : mahsûl, semere).

mâ-hasal-ı ömr : 1) evlât; **2)** ömür boyunca çalışıp didinerek elde edilen şey, vücûda getirilen eser; **3)** Muallim Nâci'nin meşhur eseri.

mahâsin محاسن (a. i. hüsn ve mahsen'in c.) : **1.** güzellikler. **İlm-i mahâsin :** estetik, **fr. esthétique.**

mahâsin-i ahlâk : ahlâk, huy güzellikleri. **2.** yüze güzellik veren sakal ve bıyık.

mahâsin-i gurbet : gurbetin güzellikleri.

mahâsin-i sefîd : ak sakal.

mahaşşe محشه (a. i.) : kıç. (bkz : dübür, ist, mak'ad).

mahâtîm مخاتيم (a. s. mahtûm'un c.) : 1. mühürlenmiş [şeyler]. 2. bağlanmış, kilitlenmiş [şeyler].

mahatt محط (a. i.) : yolculukta inilecek yer, konak. (bkz : menzil, mevkif).

mahatta محطه (a. i.) : istasyon.

mahâvif مخاوف (a. s. mahûf'un c.) : korkunç, korkulu, tehlikeli [yerler].

mahâvir محاور (a. i. mihver'in c.) : mihverler, *eksenler.

mahâyil مخايل (a. i. mahîle'nin c.) : hayal eserleri.

mahâz مخاض (a. i.) : **hek.** doğum ağrısı.

mâ-hazar ماحضر (a. i.) : daha önceden hazır olan, hazır bulunan şey, hazır olarak her ne varsa. **Hayr-üt-taâmı mâ-hazar :** yemeğin hayırlısı daha önceden hazır olanıdır.

mahâzır محاضر (a. i. mahzar'ın c.) : mahzarlar, umûmî dilekçeler, mürâcaatlar.

mahâzî مخازى (a. i. c.) : rezâlet sebebi olan huylar.

mahâzîl مخاذيل (a. i. mahzûl'ün c.) : rezîl, rüsvâ olmuş kimseler.

mahâzin مخازن (a. i. mahzen'in c.) : mahzenler, bodrumlar.

mahâzîr محاذير (a. i. mahzûr'un c.) : hazer olunacak, sakınılacak, korkulacak şeyler; engeller, sakıncalar. (bkz : mahzûrât).

mâh-be-mâh ماه بماه (f. zf.) : aydan aya. (bkz : şehriyye).

mahbel محبل (a. i.) : hayvanın gebelik zamânı.

mahber, mahbere محبر ، محبره (a. i.) : [eskiden] hokka, divit.

mahbes محبس (a. i. habs'den) : 1. hapsolunma yeri, hapishâne, cezâevi, zindan. (bkz : habs-hâne, sicn). 2. **mec.** karanlık, sıkıntılı yer.

mahbes-i âmâl : emellerin hapishânesi.

mahbez مخبز (a. i. c. : mahâbiz) : ekmekçi fırını, ekmekçi dükkânı.

mahbûb محبوب (a. s. hubb'dan) : 1. muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen, sevgili. 2. erkek sevgili. **Zer-i mahbûb** : XVIII. asırda kesilmiş bir altın.

mahbûb-i Hüdâ : (Allah'ın sevgilisi) : Hz. Muhammed.

mahbûb-ül-kulûb (gönüllerin sevgilisi) : Büyük Türk Şâiri Ali Şîr Nevâî'nin içtimâiyata âit ünlü eseri.

mahbûbe محبوبه (a. i. hubb'dan) : 1. muhabbet olunmuş, sevilmiş, sevilen [kadın]. 2. vaktiyle tânesi beş yüz liraya kadar satılan lâle cinsinden bir çiçek.

mahbûn مخبون (a. i.) : 1. kıtlık için saklanan şey. 2. **ed.** ikinci harfi düşürülmüş vezin : [Arap harflerinde] "müstef'ilün" den sin'in düşürülmesiyle "müfteilün" kalması.. gibi.

mahbûs محبوس (a. s. ve i. habs'dan c. : mahbûsîn, mahâbîs) : hapsolunmuş, bir yere kapatılmış.

mahbûs-hâne محبوسخانه (a. f. b. i.) : hapishâne, cezâevi.

mahbûsîn محبوسين (a. s. ve i. mahbûs'un c.) : hapsolunmuşlar, bir yere kapatılmış olanlar. (bkz : mahâbîs).

mahbûsiyyet محبوسيت (a. i.) : mahbusluk, hapislilik; hapis kalınan müddet.

mahcer محجر (a. i. c. : mahâcir) : **hek.** göz çukuru. (bkz : hufret-ül-ayn).

mahcûb محجوب (a. s. hicâb'dan) : 1. kapalı, örtülü, perdeli. (bkz : mestûr). 2. utanan, utanmış, utangaç. (bkz : şerm-sâr).

mahcûb-âne محجوبانه (a. f. zf.) : utanarak, utangaçlıkla, sıkılganlıkla.

mahcûbe محجوبه (a. s.) : **1.** utangaç, nâmuslu [kadın, kız]. **2.** kapı ardına konulan ağaç.

mahcûbiyyet محجوبيت (a. i.) : mahcupluk, utangaçlık, sıkılganlık.

mahcûc محجوج (a. s. hüccet'den) : hüccet, delîl gösterilmiş.

mahcûr محجور (a. s. hacr'den) : **huk.** hacr altına alınmış, haczolunmuş, kullanmaktan menedilmiş.

mahcûz محجوز (a. s. hacz'den) : **huk.** haczedilmiş, mahkemece rehin altına alınmış

mâh-çe ماهچه (f. i.) : **1.** küçük ay. **2.** minâre, kubbe, bayrak direklerinin başına geçirilen küçük ay.

mâh-çehre ماهچهره (f. b. s.) : ay yüzlü. [aslı : "mâh-çihre"dir].

mahdûb مخضوب (a. s.). (bkz : mahzûb).

mahdûd محدود (a. s. hadd'den) : **1.** tahdîd edilmiş, sınırlanmış. **2.** sınırlı. **3.** belirli. (bkz : muayyen). **Nâ-mahdûd, Gayr-i mahdûd** : sınırsız. (bkz : gayr-i muayyen). **4. fık.** hudut ve sınırlarının tâyîni kabil olan akar, mal, mülk.

mahdûdiyyet محدوديت (a. i.) : sınırlılık; darlık.

mahdûm مخدوم (a. i. hidmet'den c. : mahâdîm) : **1.** oğul, evlât. (bkz : ferzend). [aslı : "hizmet edilmiş" mânâsınadır]. **2.** hizmet edene nispetle efendi veyâ hanım.

mahdûm-ı kâinât : Hz. Muhammed.

mahdûmiyyet مخدوميت (a. i.) : mahdumluk, oğulluk.

mahdûş مخدوش (a. s.) : **1.** tırmalanmış. **2.** vesveselendirilmiş.

mâhe ماهه (f. i.) : burgu, matkap. (bkz : miskab, mette).

ma'hed معهد (a. i. c. : maâhid) : ahit, antlaşma yapılan, sözleşilen yer.

mahfaza محفظه (a. i. hıfz'dan) : içinde öteberi saklanan küçük kutu, kab, zarf.

mahfaza-i billûriyye : **hek.** : göz adesesini ihâta eden şeffaf (saydam) zar.

mahfî مخفى (a. s. hafî'den) : gizli, saklı. (bkz : hafî).

mahfil محفل (a. i. c. : mahâfil) : **1.** oturulacak, görüşülecek yer, toplantı yeri. **2.** büyük câmilerde hükümdarlara veyâ müezzinlere ayrılmış ve etrâfı parmaklıkla çevrilmiş olan, yerden biraz yüksek yer.

mahfil-i şer'iyyât : İstanbul'un zaptından sonra Fâtih'in teşkîl ettiği mahkeme.

mahfiyyen مخفياً (a. zf.) : gizlice, gizli olarak, saklı olarak. (bkz : sırran).

mahfûf محفوف (a. s.) : etrâfı, zarar gelmesin diye, kuşatılmış, çevrilmiş.

mahfûk مخفوق (a. s.) : hafakanlı, ikide bir yüreği oynıyan.

mahfûr محفور (a. i.) : hafr olunmuş, kazılmış mezar.

mahfûz محفوظ (a. s. hıfz'dan) : **1.** hıfzolunmuş, saklanmış. **2.** korunmuş, gözetilmiş. **3.** gizlenmiş. **4.** ezberlenmiş. **Levh-i mahfûz** : Allah tarafından takdîr olunan şeylerin ezelde - yazılı - bulunduğu levha.

mahfûz مخفوض (a. s.) : alçalmış.

mahfûzât محفوظات (a. i. c.) : **1.** gizlenilmiş şeyler. **2.** ezberlenmiş şeyler. **3. müz.** Türk müziğinde nota kullanılmadığı devirlerde, bir müzikçinin ezbere bildiği müzik eserleri.

mahfûzen محفوظاً (a. zf.) : polis veyâ jandarma gibi resmî kuvvetlerin muhâfazası altında olarak.

mâhî ماهى (f. i. c. : mâhiyân) : balık. (bkz : semek). **Sayd-i mâhî** : balık avı.

mâhî ماحى (a. s. mahv'dan) : mahveden, mahvedici, yok edici, yok eden.

mâhî emrâz : hastalıkları yok eden.

mâhî- n-nükuş : nakışları silen, mahveden.

mâhî-dân ماهی دان (f. b. i.) : balık havuzu, balıklava.

mâhî-fürûş ماهی فروش (f. b. s.) : "balık satan" : balıkçı. (bkz : semmâk).

mâhî-gîr ماهی گیر (f. b. s.) : balık tutan. (bkz : mâhî-hâr).

mâhî-hâr ماهی خوار (f. b. s.) : "balık yiyen" : balık avlıyan, balıkçıl. (bkz : mâhî-gîr).

mahîle مخیله (a. i. c. : mahâyil) : sanmağa ve düşünmiye sebebolan işâret, alâmet, hayal eseri.

mâhir ماهر (a. s. mâhâret'den c. : mehere) : **1.** mahâretli, hünerli, elinden iş gelir, becerikli. **2.** i. erkek adı.

mâhir-âne ماهرانه (f. zf.) : mahâretle, ustalıkla, ustaca.

mahîs محیص (a. i.) : **1.** bir şeyden dönme. **2.** kurtulma.

mâhiyân ماهیان (f. i.) : **1.** [mâhî'nin c.] balıklar. **2.** [mâh'ın c.] aylar.

mâhiyâne ماهیانه (f. i.) : aylık, ay hesâbiyle verilen ücret.

mâ-hiye ماهی (ter.) : o şey ki.

mâhiyye ماهیه (o. i.) : aylık.

mâhiyyet ماهیت (a. i.) : bir şeyin aslı, esâsı, içyüzü.

mahîz محیض (a. i.) : hayız hâli.

mahk محق (a. i.) : **tas.** abdin vücûdünun zâtı hakkında fenâsı.

mahkeme محکمه (a. i. hükm'den c. : mahâkim) : dâvâların görülüp hükme bağlandığı yer.

mahkeme-i bidâyet : huk. dâvaların ilk görüldüğü mahkeme. [bundan sonra : "istînaf, temyîz" mahkemeleri gelir].

mahkeme-i evkâf : huk. [eskiden] evkaf müfettişliği denilen dâireye ikinci meşrûtiyetin îlânından az sonra verilen bir ad. [vâzîfesi, cihad tevcîh etmek, muhtelif vakıflar arasındaki gayrimenkul ihtilâflariyle, vakıf gediklerine bir gayrimenkulün mülk veyâ vakıf olduğuna âit dâvâları vesâireyi görmek idi].

mahkeme-i istînâf : huk. bidâyet mahkemelerinden verilip kanûnen istînâfı kabil olan hukuk ve cezâ dâvâlarına tekrar bakan ve ibtidâî mahkemelerin üstünde bulunan bir mahkeme ki hukuk ve cezâ adı ile iki kısımdır.

mahkeme-i kird-gâr : Allah'ın mahkemesi.

mahkeme-i kübrâ (en büyük mahkeme) **:** kıyâmet günü. (bkz : yevm-ül-kıyâme).

mahkeme-i nizâmiyye : huk. cezâ ve hukuk mahkemeleri. ["bidâyet" ve "istînaf" adiyle iki dereceye ayrılmıştır].

mahkeme-i şer'iyye : huk. [eskiden] nikâh, miras taksîmi ile din işleriyle ilgili mes'elelere bakan mahkeme.

mahkeme-i temyîz : huk. temyiz mahkemesi, mahkeme kararlarının yolunda verilip verilmediğini tetkik etmekle vazîfeli makam, * yargıtay.

mahkeme-i ticâret : huk. ticâret mahkemesi, ticâretle ilgili dâvâlara bakan mahkeme.

mahkî محکی (a. s. hikâyet'den) : hikâye olunmuş, anlatılmış.

mahkud محقود ("ku" uzun okunur. a. s.) : hased olunan, hased edilen. (bkz : mahsûd).

mahkuk محقوق ("ku" uzun okunur. a. s.) : doğrultulmuş, doğru yapılmış.

mahkûk محکوك (a. s. hakk'den) : **1.** hakkolunmuş, çelik kalemle -sert bir şey üzerine- kazılmış. **2.** yazıldıktan sonra çakı, kalemtraş gibi şeylerle kazınmış.

mahkûkât محکوکات (a. s. c.) : kazınmış, hakkedilmiş resimler, yazılar; hakkâk işleri.

mahkûm محکوم (a. s.) : **1.** kendisine hükmolunan, birinin hükmü altında bulunan. **2.** bir mahkemece hüküm giymiş. [müen. : "mahkûme" dir]. **3.** katlanma, zorunda olma.

mahkûmün aleyh : huk. aleyhine hükmolunan, dâvâyı kaybeden.

mahkûmün bih : huk. hüküm ve karârı verilmiş, hüküm giymiş.

mahkûmün leh : huk. lehine hükmolunan, dâvâyı kazanan.

mahkun محقون ("ku" uzun okunur. a. s.) : ma'sum, suçsuz.

mahkun-üd-dem ("ku" uzun okunur.) **: fık.** katli lâzım olmıyan kimse. [savaşta, İslâmlığı kabul eden bir kimse, mahkun-üd-dem olmuş olur].

mahlas مخلص (a. i. hulûs'dan) : **1.** halâs olunacak, kurtulacak yer. **2.** bir kimsenin ikinci adı. **3.** eskiden şâirlerin şiirlerinde kullandıkları ad.

mahlas beyti : ed. gazellerde şâirin adı bulunan beyit.

mahlas-nâme مخلصنامه (a. f. b. i.) : **ed.** yeni şiir söylemiye başlamış olan birine, üstat bir şâir tarafından bir mahlâs verildiğine dâir yazılan manzume.

mahleb محلب (a. i.) : **1.** İdris ağacı. **2.** bal. (bkz : asel).

mahleb مخلب (a. i. c. : mahâlib) : arslan, kedi, doğan gibi hayvanların çengelli pençesi.

mâh-lika ماهلقا (f. b. s.). (bkz : mehlika).

mahlu' مخلوع (a. i. hal'den) : tahtından indirilmiş hükümdar.

mahlûc محلوج (a. i.) : hallâçlanmış, atılmış [pamuk].

mahlûf محلوف (a. i.) : yemin etme.

mahlûf-ün-aleyh : huk. yemin edilen husus.

mahlûk محلوق (a. s.) : tıraş edilmiş baş veyâ yüz. (bkz : matrûş, tırâşîde).

mahlûk مخلوق (a. s. ve i. halk'dan) : halk olunmuş, yaratılmış; *yaratık.

mahlûka مخلوقه (a. i.) : benimsenen, çalınan kasîde, şiir.

mahlûkat مخلوقات ("ka" uzun okunur. a. s. ve i. mahlûk'un c.) : yaratılmış şeyler, canlılar; *yaratıklar.

mahlûl محلول (a. s. hall'den) : **1.** hallolunmuş, çözülmüş, dağılmış. **2.** erimiş, eritilmiş, *eriyik. **3.** sâhipsiz maaş veyâ me'murluk. **4. i.** mirasçısı bulunmıyan ve hükûmete kalan [miras].

mahlûl-i mufassal : tapu usûlüne âit bir ıstılah. [iki kısımdır : biri, defter-i mufassalda kayıtlı olup da icmal defterinde kayıtlı olmıyan köyler ve mezraalar timarı olup her kime berat ile verilmiş ise ona âitti. Diğeri, icmal defterinde noksan ve defter-i mufassalda fazla olarak kayıt olunandı].

mahlûl-i sirf : huk. [eskiden] hakkı intikal ve hakkı tapu eshâbı bırakmaksızın mutasarrıfının vefâtiyle mahlûl kalan arâzî.

mahlûl مخلول (a. s.) : delinmiş, öbür tarafına işlenmiş olan şey.

mahlûlât محلولات (a. i. c.) : mirasçısı olmıyan bir ölünün evkafa veyâ mîriye kalan mirası.

mahlûliyyet محلوليت (a. i.) : mahlûlluk, mahlûl olma hâli.

mahlût مخلوط (a. s. halt'dan) : halt olunmuş, katılmış, karıştırılmış, karışık. (bkz : halîta).

mahlûta مخلوطه (a. i.) : bulgurla karışık mercimek çorbası.

mahmasa مخمصه (a. i.) : açlık, açlıktan zayıf düşme.

mahmî محمى (a. s.) : himâye gören, korunan [kimse].

mahmidet محمدت (a. i. c. : mahâmid) : medhetme, övme. (bkz : senâ, sitâyiş).

mahmidet-sâz محمدتساز (a. f. b. s.) : hamd ve senâ eden.

mahmil محمل (a. i. c. : mahâmil) : **1.** mahfe, deve üzerine konulan iki kişinin bineği, sepet. (bkz : mihmel [1]). **2.** her yıl Haremeyn'e hacı kafilesiyle gönderilen armağanlar.

mahmil-i şerîf : haremeyne sürre adiyle gönderilen para ve hediyelerin yükletildiği vâsıta.

mahmiye محميه (a. i. himâye'den) : **1.** bir şeyi himâye etme, koruma. **2.** [muhâfazalı] büyük şehir.

mahmûd محمود (a. s. hamd'dan) : **1.** hamdolunmuş, senâ edilmiş; övülmeye değer. **Makam-ı mahmûd** : Hz. Muhammed'in en büyük şefaat makamı, Cennet.

mahmûd-ül-hisâl : iyi ahlâk sâhibi.

mahmûd-üş-şiyem : övülecek huylara sâhip olan. **2. i.** Hz. Peygamber'in adlarından biri. **3. i.** erkek adı.

Mahmûd محمود (a. h. i.) : **Ebrehe'nin** Kâbe'yi yıkmak üzere getirdiği filin adı.

Mahmûd (Kâşgarlı-) محمود کاشغارلی (a. h. i.) : Karahanlılardan olan bu Türk bilgini ve edîbi **Divânü Lügat-it Türk** adlı ünlü eseriyle tanınmıştır. 1074 yılında Kâşgâr'da yazılmış olan bu eser islâmiyet te'siri altındaki ilk eserlendendir. Mahmut, bir lûgat kitabı tarzında olan bu eserini, türkçenin arapça kadar ve ondan daha zengin bir dil olduğunu göstermek için yazmıştır. Türkçe sözler, Arap kaidelerine göre tertîbedilmiş ve arapça olarak anlatılmıştır. Mahmud, eserini yazdıktan üç yıl sonra bir düzeltmeden geçirerek Abbâsî Halîfelerinden Muktedî Billâh'a takdîm etmiştir. Bu kitap 1335 hicrî yılında Kilisli Rifat'ın kopyesi ve düzeltmesiyle basılmış, daha sonra B. Atalay tarafından üç cilt ve bir indeks hâlinde yeni harflerle (1939, 1940, 1941 yıllarında, öz türkçeye çevrilmiştir. Asıl tek nüsha Fâtih Millet Kütüphanesi Emîrî kısmında mahfuzdur.

mahmûde محموده (a. i.) : **bot.** bingöz otu, sakmunya.

mahmûdî, mahmûdiyye محمودی ، محموديه (a. s.) : **1.** II. Sultan Mahmud'a âit, onunla ilgili. **2. i.** onun zamânında çıkarılmış olan 25 gümüş kuruş değerinde altın para. **3. i.** onun adına yapılmış olan eski bir harb gemisi, kalyon. [9 ağustos 1814 (22 şâban 1229) de denize indirilmiştir]. **4. i.** Mahmut devrinde basılan altın para.

mahmûl محمول (a. s. haml'den) : **1.** haml olunmuş, yüklenmiş. **2.** bir şey üzerine kurulmuş. **3. i. gr., mant.** müsnet, *yüklem, haber : "insan hayvandır" cümlesinde : insan "mevzu", hayvan "mahmul"dür.

mahmûle محموله (a. i.) : yük. (bkz : bâr, hamûle).

mahmûlen محمولاً (a. zf.) : mahmûl olarak, yüklü olarak.

mahmûm محموم (a. s.) : **1.** hümmâya, sıtmaya tutulmuş, sıtmalı olan; ateşli, ateşi olan. **2. mec.** saçmasapan konuşan.

mahmûm-âne محمومانه (a. f. zf.) : **1.** mahmumcasına, ateşli olarak, ateşler içinde. **2.** sayıklarcasına.

mahmûr مخمور (a. s. hamr'den) : **1.** sarhoşluğun verdiği sersemlik. **2.** uyku basmış, ağırlaşmış göz, baygın göz. **Çeşm-i mahmûr** : baygın göz, süzülerek bakan göz. [müen. : mahmûre "kadın" adı olarak kullanılır].

mahmûr-âne مخمورانه (a. f. zf.) : mahmurcasına, baygın baygın. **Nigâh-ı mahmûr-âne** : baygın baygın bakış.

mahmûz محموض (a. s.) : hamızlanmış, oksitlenmiş.

mahnûk مخنوق (a. s. hank'dan) : boğulmuş, boğazı sıkılmış, boğuk.

mahnûkan مخنوقاً (a. zf.) : boğulmuş olarak, boğazı sıkılarak.

mâh-pâre ماهپاره (f. b. i.) : **1.** ay parçası. **2.** çok güzel kimse. (bkz : meh-pâre).

mâh-perver ماه پرور (f. b. s.) : mehtaplı.

mah-peyker ماه پيكر (f. b. s.) : yüzü ay gibi parlak, güzel, nurlu [olan]. (bkz : meh-peyker).

mahrâ محری (a. i.) : **1.** elverişli, uygun şey. **2.** değerli kimse.

mahrec مخرج (a. i. hurûc'dan c. : mahâr c) : **1.** hurûcedecek, dışarı çıkacak, çıkılacak kapı. **2. leng.** ağızdan harflerin çıktığı yer, *çıkak, *boğumlama yeri; **fr. point d'articulation 3.** ilmiyye rütbesinden İstanbul tarîk-ı mevleviyetlerinin ilk pâyesi. **4. mat.** *payda, âdî kesirde çizginin altındaki sayı.

mahref مخرف (a. i.) : yemiş sepeti.

mahrek محرق (a. i.) : yakacak yer.

mahrek محرك (a. i. hareket'den) : **1. mat.** hareketli bir noktanın güttüğü yol. **2. astr.** bir gök cisminin hareketinde ağırlık merkezinin geometri bakımından yeri; *yörünge, **fr. orbite.**

mahrek-i şems-i cenûbî : astr. Arz'ın meylinden dolayı Güneşin seretan (yengeç dönencesi) ve cedi medarları (oğlak dönencesi) arzları arasında hareket eder göründüğü sırada hatt-i semâvî dâiresine paralel ve Arzın merkezinden îtibaren 23 derece 27 dakika **güneyde** tersîm ettiği mevhum dâire.

mahrek-i şems-i şîmâlî : astr. Arz'ın meylinden dolayı Güneş'in seretan (yengeç dönencesi) ve cedi medarları (oğlak dönencesi) arzları arasında hareket eder göründüğü sırada hatt-ı istivâ-i semâvî dâiresine paralel ve Arz'ın merkezinden îtibâren 23 derece 27 mevhum dakika **kuzeyde** tersîm ettiği dâire.

mahrem مخرم (a. i.) : iki dağ arasındaki yol.

mahrem محرم (a. s. harâm'dan c. : mahârim) : **1.** haram, şerîatın yasak ettiği şey. **2.** nikâh düşmiyen, şerîatçe evlenilmesi yasak edilen. **3.** şerîatçe, kadının kendisinden kaçmadığı [erkek]. **4.** [biriyle] çok samîmî, içli dışlı olan. **5.** gizli olan, herkese söylenmiyen. **6.** herkesçe bilinmemesi îcâbeden. **Nâ-mahrem :** nikâh düşen, kendisinden kaçılan erkek.

mahrem-i esrâr : kendisine sır söylenen kimse.

mahrem-i râz : kendisine sır verilmiş kimse. **tas.** Allah'ın sırrına âşinâ olmıya başlıyan kimse; velî.

mahrem-âne محرمانه (a. f. zf.) : mahrem olarak, gizlice.

mahremiyyet محرميت (a. i.) : mahremlik, mahrem olma hâli, gizlilik.

mâh-rû ماه رو (f. b. s. c. : mâh-rûyân) : ay yüzlü, yüzü ay gibi olan, güzel.

mahrûb محروب (a. s.) : mahrum edilmiş, elinden sermâyesi alınmış, eli avucu bomboş bırakılmış.

mahrûb مخروب (a. s.) harâbedilmiş.

mâh-ruh ماه رخ (f. b. s.) : ay yanaklı.

mahrûk محروق (a. s. hark'dan) : yanmış, yanık. [maddî, mânevî].

mahrûk-ül-fuâd : yüreği yanık.

mahrûkat محروقات ("ka" uzun okunur. o. i. mahrûk'un c.) : odun, kömür gibi yakılacak şeyler.

mahrûkat-ı mâyia : akaryakıt.

mahrûm محروم (a. s. hirmân'dan) : **1.** bahtsız, nasipsiz. **2.** istediğini, dilediğini elde edemiyen.

mahrûm-âne محرومانه (a. f. zf.) : mahrumcasına.

mahrûmiyyet محروميت (a. i.) : mahrumluk, dilediğini, istediğini elde edememe.

mahrûr محرور (a. s. harâret'den) : içi harâretli olan, ateşli, ateşlenmiş, kızmış. **Dil-i mahrûr :** ateşli gönül.

mahrûr-âne محرورانه (a. f. zf.) : ateşli ateşli, harâretli bir şekilde.

mahrûs محروس (a. s. hırâset'den c. : mahârîs) : muhâfaza edilen, gözetilen, korunan. **Memâlik-i mahrûsa :** muhâfaza edilmiş memleketler; Osmanlı ülkesi. (bkz : Memâlik-i Şâhâne).

mahrûsa محروسه (a. i.) : büyük şehir. (bkz : medîne-i azîme). **Memâlik-i mahrûsa-i şâhâne :** Osmanlı ülkesi.

mahrûsa-i muhabbet : muhabbet şehri, sevgi ülkesi.

mahrût مخروط (a. i.) : **geo.** *koni.

mahrûtî مخروطى (a. s.) : **geo.** *konik.

mahrûtiyyât مخروطيات (a. s. c.) : mahrûti, konik olan şeyler.

mahrûtiyyet مخروطيت (a. i.) : mahrûtilik, konik olma hâli

mâh-rûyân ماهرويان (f. b. s. mâh-rû'nun c.) : ay yüzlüler, yüzü ay gibi olanlar, güzeller.

mahrûz محروض (a. s.) : rezil, kepâze, aşağılık.

mahsebe محسبه (a. i.) : sanma, şüphe etme.

mahser محسر (a. i.) : huy, tabîat.

mahsub محسوب (a. s. hisâb'dan c. : mahâsib, mahsûbât) : **1.** hesâbedilmiş, hesâba dâhil edilmiş, avans kapatma. **2.** büyük bir zâta mensup kimse.

mahsûb محصوب (a. s.) : kızamık çıkarma.

mahsûbât محسوبات (a. s. mahsûb'un c.) : hesâbedilmişler, hesâba dâhil edilmişler.

mahsûben محسوبا (a. zf.) : hesâba katılarak, alacağa tutularak, hesâba geçirilerek; avans olarak.

mahsûbiyyet محسوبيت (a. i.) : mahsupluk.

mahsûd محسود (a. s. hased'den) : hased olunan, hased edilen. (bkz : mahkud).

mahsûd محصود (a. s.) : **1.** hasad edilmiş, ekini biçilmiş. **2.** biçilmiş ekin.

mahsûf مخسوف (a. s. husûf'dan) : husûfa uğramış, gölgelenmiş.

mahsûl محصول (a. s. husûl'den) : **1.** husûl bulan, hâsıl olan, meydana gelen şey. **2.** ürün. **3.** verim.

mahsûl-i bedîa : güzel mahsul.

mahsûlât محصولات (a. i. mahsûl'ün c.) : 1. hâsıl olan, elde edilen şeyler. **2.** topraktan yetişen şeyler. **3.** ehlî hayvanlardan elde edilen maddeler. **4.** sanâyi maddeleri.

mahsûlât-ı arziyye : toprak mahsulleri.

mahsûlât-ı kimyeviyye : kimyâ yoliyle elde edilen maddeler.

mahsûlât-ı sınâiyye : endüstri mahsulleri.

mahsûl-dâr محصولدار (a. f. s.) : mahsul veren, verimli, bereketli.

mahsun محصون (a. s. hısn'dan) : kuvvetlendirilmiş, istihkâmlı.

mahsûr محصور (a. s.) : **1.** muhâsara edilmiş, kuşatılmış. **2.** hasredilmiş, sınırlanmış, belli edilmiş. **Nâ-mahsûr** : sınırsız, pek çok. **3.** menedilmiş; tazyîk edilmiş, sıkıştırılmış.

mahsûr محسور (a. s. hasr'dan) : feri gitmiş, yorulmuş [göz]. **Çeşm-i mahsûr** : fersiz, yorgun göz.

mahsûs محسوس (a. s. hiss'den) : **1.** hissedilen, beşduygu'dan biriyle duyulan, anlaşılan, duyulur. **2.** belli, âşikâr, meydanda.

mahsûs, mahsûse مخصوص ، مخصوصه (a. s. husûs'dan c. : mahâsîs, mahsûsât) : **1.** husûsîleşmiş; başkasında bulunmıyan, yalnız bir kimseye âit olan. **2.** birine ayrılmış olan. **3.** lâyık. **4.** ayrı, müstakil, başlı başına. **5. zf.** husûsî olarak, * özel, bilhassa. **6. zf.** istiyerek, bile bile. **7. zf.** şakadan, yalandan.

mahsûsa مخصوصه (a. s.) : mahsus, husûsî. **İdâre-i mahsûsa, İdâre-i azîziyye** : Sultan Abdülaziz zamânında İstanbul'da ilk olarak deniz işletme idâresi olup, sonraları "Seyr-i Sefâin" ve şimdi de "Devlet Denizyolları" adını almıştır.

mahsûsât محسوسات (a. i. c.) : gözle görülür şeyler. [ma'kulât'ın zıddı].

mahsûsen مخصوصاً (a. zf.) : mahsûs olarak, ayrıca, bile bile. (bkz : bi-l-iltizâm).

mahsûsiyyet مخصوصيت (a. i.) : mahsusluk, husûsî olma hâli (* özellik).

mahşer محشر (a. i. haşr'den) : **1.** haşrolunacak, toplanılacak yer; kıyâmette ölülerin dirilip toplanacakları yer. **2.** çok kalabalık.

mahşûd محشود (a. s.) : toplanmış, yığılmış.

mahşûr محشور (a. s. haşr'dan) : toplanmış.

mâh-tâb ماهتاب (f. b. i.) : **1.** Ay ışığı, mehtap. **2.** on dört gecelik Ay. (bkz : **bedr**). **3.** maytap, şenlik gecesinde yakılan renkli kibrit veyâ fişek.

mahtûbe مخطوبه (a. i.) : evlenmek için istenilen kadın.

mahtûm مختوم (a. s.) : **1.** hâtemlenmiş, mühürlenmiş. **2.** kilitlenmiş; bağlanmış.

mahtûn مختون (a. s.) : hitân edilmiş, sünnet olunmuş. **Tıfl-ı mahtûn** : sünnet edilmiş çocuk.

mahtûr مخطور (a. s. hatar'dan) : **1.** hatar'a, tehlikeye yakın. **2. i.** fikir ve endîşe.

mahtût, mahtûte مخطوط ، مخطوطه (a. s.) : **1.** hatlanmış, çizgilenmiş, çizilmiş. **2.** yazılmış. (bkz : **mektûb**).

ma'hûd, ma'hûde معهود ، معهوده (a. s. ahd'den. **c.** : **maâhid**) : **1.** ahdolunmuş, bilinen; sözleşilen. **2.** sözü geçen. (bkz : **mezkûr**). **3. mec.** [ikincisi] fenâ bilinen kadın.

mâhûdâne ماهودانه (f. i.) : kene otu denilen şiddetli müshil.

mahûf مخوف (a. s. havf'den. **c.** : **mahâvif**) : **1.** korkunç, korkulu [yer]. **2.** tehlikeli.

mahûle مخوله (a. s.) : kocası ölmüş kadın.

mâhulyâ ماخوليا (f. i.). (bkz : **mâlîhulyâ**).

mâhûr ماخور (f. i.) : meyhâne; kumarhâne.

mâhûr ماهور (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Neşeli, şuh, ferah verici bir makamdır. Asırlardan beri rağbet ile kullanılmıştır. Mâhur, çargâh makamının rast (sol) perdesindeki şeddidir; yâni basit bir şed makamdır. (Acem-aşîran gibi ki, bu da mâhûr'un bir perde pestinde kalan bir çârgâh şeddidir). Güçlüsü -beşinci derece olan- nevâ (re) dır. Dizinin umûmî seyri inicidir. Donanımına "fa" için bir küçük mücenneb diyezi alır (yâni garb müziğindeki "sol majör"ün aynıdır.), orta sekizlisindeki sesleri -tîzden peste doğru olmak üzere- şöyledir : gerdâniye, mahur, hüseynî, nevâ, çargâh, pûselik, dügâh ve rast.

mâhûr-i kebîr : müz. Türk müziğinin en az, beş asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mâhûr-i sagir : müz. Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mahûr-aşîran ماهور عشيران (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az iki buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mâhûrek ماهورك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mâhûr-hân ماهور خوان (f. b. i.) : **müz. i.** Hakkı Beyin terkîbettiği bir mürekkep makamdır. Mâhur ile hicaz dizisinden bir parçanın birleşmesinden ibârettir. Donanımına mâhur gibi "fa" küçük mücenneb diyezi konulur. Hicaz için **si** bakıyye bemolü, **do** bakıyye diyezi "fa" bekar ve "fa" bakıyye diyezi kullanılır. Hicaz dizisinde bir miktar seyrettikten sonra, kısa bir mâhur parçası gösterir ve mâhur dizisinin üçüncü derecesi olan pûselik "si" perdesinde kalır. Bu târiften de anlaşılacağı üzere, bilgisizce terkîbedilmiş bir makamdır.

mâhûr-pûselik ماهور پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin tahmînen iki asırlık bir mürekkep makamıdır. Mâhur ile pûselik beşlisi veyâ tam dizisinden ibârettir. Pûselik ile dügâh "lâ" perdesinde kalır. Güçlüsü -mâhur makamının güçlüsü olan- nevâ (re) dır. Donanımına mâhur gibi "fa" küçük mücenneb diyezi alır. Tam pûselik dizisi kullanılırsa "fa" bekar yapılır; yeden için de "sol" bakıyye diyezi konur.

mahûza محوضه (a. s.) : **1.** hâlis, saf, katkısız. **2.** temiz, şerefli, asîl.

mahv محو (a. i.) : **1.** yok etme, ortadan kaldırma; harâbetme, perîşan etme; batma, bitme, yok olma. **2. tas.** beşerî nakîsalardan kurtulma hâli. [zıddı : "**sbât**"].

mahv-i ayn-i abd : tas. âyana vücut izâfesini iskat.

mahv-i ubûddiyye : **tas.** âyana vücut izâfesini iskat.

mahv ü isbât : bir müsveddenin bâzı yerlerini çizip, bâzı yerlerini ilâvelerle düzeltme. **3. astr.** Ay'daki siyahlık.

mâh-vâr ماهوار (f. b. s.) : ay gibi. (bkz : mehvâr[1], meh-veş).

mâh-vâre ماهواره (f. i.) : aylık maaş. (bkz : mâh-âne, mâh-yâne).

mahviyyet محويت (o. i.) : alçakgönüllülük. [yapma kelimelerdendir]. (bkz : tevâzu').

mâh-yâne ماهيانه (f. i.) : aylık maaş. (bkz : mâh-âne, mâh-vâre, şehriyye).

mahz محض (a. i.) : **1.** su katılmamış, hâlis süt. **2.** hâlis, katkısız, sâde; tam. **Hikmet-i mahzâ** : tam bir hikmet.

mahz-i hikem : hikmetlerin hâlisi, akıllılığın, filozofluğun ta kendisi.

mahz-ı kerâmet : tam kerâmet.

mahz-i ni'met : nîmetin hâlisi, kendisi.

mahzâ محضا (a. s.) : **1.** ancak, yalnız, tek, sâde. **2.** hâlis, katkısız, tam.

mahzana محضنه (a. i.) : güvercinlik.

mahzar محضر (a. i. huzûr'dan) : **1.** huzur yeri, büyük bir kimsenin önü. **2.** hazır olma, görünüş, gösteriş. **Nîk-mahzar** : görünüşü güzel olan. **3.** birkaç kişi tarafından imzâlanmış olan dilekçe. **4.** mahkeme sicili.

mahzen محضاً (a. zf.) : ancak, yalnız, tek. (bkz : mahzâ).

mahzen مخزن (a. i. hazn'den. c. : mahâzin) : **1.** içinde eşyâ saklanacak yer; yer altı, bodrum. **2. s.** havasız, karanlık [yer]. **Kurşunlu mahzen** : İstanbul'da Galata'da, deniz kıyısında bulunan gümrük binâsı [Tanzîmat'tan önce].

mahzen-i cûb : İstanbul'da, Tersâne'deki kereste anbarı.

mahzen-i sürb : İstanbul'da, Tersâne'deki levâzım anbarı, kurşunlu mahzen.

mahzû' مخضوع (a. s.) : huzûa ermiş, gönülden münkadolmuş, boyun eğmiş. (bkz : mahşû').

mahzûb مخضوب (a. s.) : boyanmış. (bkz : mahdûb, masbûğ, mülevven).

mahzûf محذوف (a. s.) : **1.** hazfolunmuş, silinmiş, kaldırılmış. **2. ed.** eski yazıda noktasız harflerle yazılmış manzum ve mensur söz. Buna 'mühmel" ve "mücerred" de denir. (bkz : mücerred, mühmel).

mahzûl مخذول (a. s. c. : mahâzîl) : hor, hakir, perîşan; rüsvâ.

mahzûlen مخذولاً (a. zf.) : hakir, rüsvâ olarak.

mahzûn مخزون (a. s. hazîne'den) : hazînede saklanan şey.

mahzûn محزون (a. s. hüzn'den) : hüzünlü, tasalı, kaygılı. (bkz : mükedder).

mahzûn-âne محزونانه (a. f. zf.) : mahzuncasına, tasalı, kaygılı olarak.

mahzûniyyet محزونيت (a. i.) : mahzûnluk, tasalı, kaygılı oluş.

mahzûr محظور (a. s. hazr'dan c. : mahâzîr) : harâm edilmiş, yanına yaklaşılması yasak edilmiş; haram.

mahzûr محذور (a. s. ve i. hazer'den) : hazer olunacak, sakınılacak, korkulacak şey; engel; sakınca.

mahzûrât محظورات (a. i. mahzûre'nin c.) : şer'an yasak edilmiş olan şeyler. **Ez-zarûrât tübîh-ül-mahzûrât** : zarûretler, yasak ve haram sayılan şeyleri mubah kılar.

mahzûrât محذورات (a. i. mahzûr'un c.) : hazer olunacak, sakınılacak, korkulacak şeyler; engeller. (bkz : mahâzîr).

mahzûre محذوره (a. i.) : **1.** sakınma, çekinme, sakınç. **2.** çekinilecek şey, korku. **3.** savaş. (bkz : ceng).

mahzûre محظوره (a. i. c. : mahzûrât) : men' ve haram edilmiş olan şey.

mahzûz محظوظ (a. s. hazz'den) : hazzetmiş, hoşlanmış. (bkz : memnûn).

mahzûzât محظوظات (a. i. c.) : hoşlanılacak şeyler.

mahzûziyyet محظوظيت (a. i.) : mahzuzluk, hâz etme, hoşlanma. (bkz : mesrûriyyet).

mâî, mâiyye مائى ، مائيه (a. s. mâ'dan) : **1.** suya âit, su. ile ilgili. **2.** su renginde, mâvi.

maîb معيب (a. i. c. : maâyib) : ayıp sayılan şey, kusur, leke.

mâide مائده (a. i.) : **1.** üzerinde yemek bulunan sofra. **Sûre-i mâide :** mâide sûresi, Kur'ân-ın **5.** sûresi. **2.** yemek, ziyâfet.

Mâide-i Mesîh : Hz. Îsâ ile Havârîlerine gökten nâzil olan sofra. (bkz : V. sûre).

mâide-i seniyye : pâdişah ziyâfeti.

mâide-i Süleymân : Endülüs fâtihleri arasında nifâka sebebolan meşhur sofra takımı.

mâide-sâlâr مائده سالار (f. b. i.) : sofracı başı.

mâil مائل (a. s. meyl'den) : **1.** bir yana eğilmiş, eğik, eğri. **2.** hevesli, istekli, düşkün. **3.** andırır, benzer, . . .e çalar. **4. i. geo.** eğik.

mâil-i inhidâm : yıkılmıya yüz tutmuş, kağşamış. (bkz : müşrif-i harâb).

mâiliyyet مائليت (a. i.) : mâillik, eğrilik.

maîn معين (a. i.) : **1.** saf, akar su. **2. geo.** *eşkenar *dörtgen, **fr. losange.**

maîşet معيشت (a. i. ayş'den c. : maâyiş) : **1.** yaşama, yaşayış. **2.** geçinme, geçiniş, dirlik, geçinmek için lüzumlu olan şey. (bkz : îş). **3.** ilmiye tarîkinin başlangıcında bulunanlara verilen tahsîsat.

maîşet-gâh معيشتگاه (a. f. b. i.) : maîşet yeri, geçim temîn edilen yer.

mâiyyet مائيت (a. i.) : **kim.** hidrat, **fr.** hydrate.

maiyyet معيت (a. i.) : **1.** berâberlik, arkadaşlık. **2.** bir büyük me'mûrun emri altında bulunma.

maiyyet-i seniyye : pâdişâhın yanında bulunanlar.

maiyyet me'muru : bir vâlinin yanında idâre stajı yapan me'mur.

maiyyet vapuru : kıyı ve ada vâlîlerinin emrinde bulunan vapur, elçiliklerin İstanbul'da bulunan gemileri.

makabih مقابح ("ka" uzun okunur. a. i. makbaha'nın c.) : yakışıksız, çirkin hareketler.

makabir مقابر ("ka" uzun okunur. a. i. makbire'nin c.) : mezarlar. (bkz : medâfin).

mâ-kabl ماقبل (a. i.) : ön, öndeki, üstteki, geçmiş; bir şeyin kendinden evvel olanı. [zıddı : "mâ-ba'd"].

mâ-kabl-et-târih ماقبل التاريخ (a. b. s.) : **fels.** târihöncesi, **fr. préhistoire.**

ma'kad معقد (a. i. c. : maâkıd) : akdedilecek yer.

mak'ad مقعد (a. i. kuûd'dan c. : makâid) : **1.** oturulacak yer, minder. **2.** oturak yeri, geri, kıç, makat. (bkz : dübr, ist.)

mak'ad-i sıdk : takvâ erbâbının Cennet'te bulunacakları makam.

makadim مقادم ("ka" uzun okunur. a. i. makdem'in c.) : gelmeler, dönüp gelmeler.

makadîr مقادير ("ka" uzun okunur. a. i. mikdâr ve makdûr'un c.) : miktarlar, kısımlar.

makadir مقادر ("ka" uzun okunur. a. i. makderet'in c.) : kudretler, kuvvetler.

mak'ad-i sıdk مقعد صدق (a. it.) : takvâ erbâbının Cennet'te bulunacakları makam.

makaid مقاعد ("ka" uzun okunur. a. i. mak'ad'ın c.) : makatler.

makal مقال ("ka" uzun okunur. a. i. kavl'den c. : makalât) : **1.** söz, lâkırdı. (bkz : kavl). **2.** söyleme, söyleyiş. **Hüsn-i makal** : söz güzelliği.

makalât مقالات ("ka" uzun okunur. a. i. makale'nin c.) : **1.** sözler. **2.** gazetede veyâ dergide çıkan yazılar.

makale مقاله ("ka" uzun okunur. a. i. kavl'den c. : makalât) : **1.** söz. **2.** nutuk. **3.** tek bir bahis üzerine kaleme alınan şey.

makalîd مقاليد ("ka" uzun okunur. a. i. mıklâd'ın c.) : **1.** kilitler, kilit dilleri, anahtarlar. **2.** hazîneler.

makalim مقالم ("ka" uzun okunur. a. i. maklem'in c.) : ucu budanmış şeyler.

makam مقام ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan. c. : makamât) : **1.** kıyâm edilen, durulan, durulacak yer; durak. **2.** me'mûriyet, me'murluk yeri. **3.** ermişlerden birinin mezarı sanılan yer. **4. müz.** bir durak ile bir güçlünün etrâfında, onlara bağlı olarak toplanmış seslerin umûmî heyeti. **fr. mode, ton. Nihâvend makamı, hicaz makamı..** gibi.

makam-ı âlî (yüce makam) : nezâretler hakkında kullanılırdı.

makam-ı evvel-i sânî : seyyâre (*gezeğen) lerin mahrek (*yörünge) leri üzerindeki hareket noktası.

makam-ı hizmet : hizmet, iş görme yeri.

makam-ı İbrâhîm : Kâbe'de saklı bulunan bir taş.

makam-ı Mahmûd : mahşer günü Hz. Muhammed'in diğer nebîlerle velîlere melce' olan şefaat-i Kübrâ makamı. (Ta'bîrât-i Kur'âniyye'dendir).

makamât مقامات ("ka" uzun okunur. a. i. makam ve makame'nin c.) : **1.** makamlar. **2.** meclisler, topluluklar, kalabalıklar. **Sâhib-i makamât** : tasarruf ve hakikat vâdîsinde yüce mertebelere ermiş olan.

makamât-ı âliyye : yüce makamlar, nezâretler.

makamât-ı Harîrî : Arap edîbi Harîrî'nin hikâye kitabı.

makamât-ı mûsikiyye : mûsiki makamları, havaları.

makamât-ı mübâreke : Kudüs'te Müslümanlar ve Hıristiyanlarca mübârek addedilen makamlar.

makamât-ı Rıdvân : Cennetler.

makame مقامه ("ka" uzun okunur. a. i. c. : makamât) : **1.** meclis, cemâat, topluluk, kalabalık. **2.** nutuk tarzında söylenilen sözler.

makami' مقامع ("ka" uzun okunur. a. i. mıkmaa'nın c.). (bkz : mıkmaa).

makani' مقانع ("ka" uzun okunur. a. i. mıkna' ve mıknaa'nın c.) : başörtüleri.

makarîz مقاريض ("ka" uzun okunur. a. i. mikrâz'ın c.) : kesecek âletler, makaslar.

makarr مقر (a. i. karâr'dan c. : makarr) : **1.** karar edilen, durulan yer, karargâh. **2.** oturulan yer. **3.** ocak, merkez. **Cennet-makarr** : durağı, yeri cennet olan. (bkz : cennet-mekân). **4.** pâytaht, başkent.

makarr-ı hükûmet : hükûmet merkezi. (bkz : pây-taht).

makarr-i sefîl : alçak durak.

makarr-ı sefîl-i feryâd : alçak feryat durağı, ıztırapla dolu dünya.

makasid مقاصد ("ka" uzun okunur. a. i. maksad'ın c.) : maksatlar, niyetler; arzular, istekler.

makasid-i insâniyyet : insanlık maksatları.

makasîr مقاصير ("ka" uzun okunur. a. i. maksûre'nin c.) : **1.** câmilerde etrâfı parmaklıklı yüksek yerler. [Muâviyye tarafından ihdâs edildiği söylenir]. **2.** bir evin en mahrem tarafları.

makass مقص (a. i. c. : makass) : makas. [fasîhi : **mikass** dır]. (bkz : mıkrâs, mıkrâz).

makass مقاص ("ka" uzun okunur. a. i. makass ve mikass'ın c.) : makaslar. (bkz : mıkrâs, mıkrâz).

makatı' مقاطع ("ka" uzun okunur. a. i. makta'ın c.). (bkz : makta').

makati-ül-enhâr : **coğr.** nehirlerin geçitleri.

makati-ül-evdiye : derelerin aşağı ucu, suların dağıldığı yerler.

makatil مقاتل ("ka" uzun okunur. a. i. maktel'in c.) : katledilen, öldürülen yerler.

makavîl مقاويل ("ka" uzun okunur. a. i. mikvel'in c.) : diller.

makazif مقاذف ("ka" uzun okunur. a. i. mikzâf'ın c.) : kürekler [gemide].

makbaha مقبحه (a. i. c. : makabih) : yakışıksız, çirkin hareket.

makbaza مقبضه (a. i.) : cerrahların cımbıza benzer bir âleti.

makber, makbere مقبر ، مقبره (a. i. c. : makabir) : mezar, mezarlık.

makbere-i sükûn : sükûn mezarı, insanın ölünce dinleneceği mezar.

makbere-i şühedâ : şehitlerin mezarı.

makbûh مقبوح (a. s. kubh'dan c. : makabîh) : beğenilmiyen, fenâ görülen.

makbûha مقبوحه (a. i.) : hoşa gitmiyen hal veyâ iş.

makbûl مقبول (a. s. kabûl'den) : **1.** kabul olunmuş, alınmış, alınan. **2.** beğenilen, hoş karşılanan; geçer.

makbûl-üş-şahâde : şahâdeti kabûl edilmiş, edilen. [müen. makbûle, kadın adı olarak da kullanılır].

makbûliyyet مقبوليت (a. i.) : makbullük, beğenilmişlik.

makbûr مقبور (a. s. kabr'den) : kabire konulmuş, gömülmüş. (bkz : medfûn).

makbûz مقبوض (a. s. kabz'dan) : **1.** kabzolunmuş, alınmış. (bkz : me'hûz). **2.** sıkılmış, daraltılmış. **3. i.** bir şeyin alındığına karşı verilen mühürlü, imzâlı kâğıt. **4. gr.** "u" ve "ü" sesleri ile okunan "v" harfi : [kayıt ve şart yerine : kayd ü şart gibi].

makbûzât مقبوضات (a. i. makbûz'un c.) : borçlulardan veyâ satıştan toplanan para.

makdem مقدم (a. i. kudûm'dan c. : makadim) : gelme; dönüp gelme.
makdem-i behâr : bahârın gelmesi.

makderet مقدرت (a. i. kudret'den) : güç, kuvvet, zor.

Makdîsiyye مقديسيه (a. h. i.) : Kadirî tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu Abdüllâtîf Makdîsî'ye nisbetle bu adı almıştır].

makdûh, makdûhe مقدوح ، مقدوحه (a. s. kadh'den) : kadh olunmuş, beğenilmemiş, ayıp. **Ahvâl-i makdûhe** : beğenilmiyen haller. ["memdûh"un zıddı].

makdûr مقدور (a. i. kadr'den c. : makadîr, makdûrât) : **1.** güc, kuvvet, kudret. **2.** Allah'ın takdîri, kader. **3. s.** elden gelen. **Bezl-i makdûr** : elden geldiği kadar yapma. **Hasb-el-makdûr** : bir kuvvetin üstünde, en fazlası.

makdûr-i beşer : insan için yapılabilecek.

makdûr-ül-istîfâ : istîfâsı mümkün olan.

makdûr-üt-teslîm : ele geçirilmesi mümkün olan.

ma'kes معكس (a. i. aks'den) : akseden yer, akis yeri.

makhûr مقهور (a. s. kahr'dan) : **1.** kahrolmuş, mağlûbolmuş, bozguna uğratılmış, yenilmiş. **2.** Allah'ın gazabına uğramış.

makhûr-i kahr-i İlâhî : Allah'ın kahriyle kahrolmuş.

makhûr-âne مقهورانه (a. f. zf.) : kahra uğrıyarak, kahra, bozguna, gazaba uğramışlara yaraşır sûrette.

makhûren مقهوراً (a. zf.) : kahrolarak, bozguna uğratılmış olarak, Allah'ın gazabına uğrıyarak.

makhûriyyet مقهوريت (a. i.) : kahrolmuşluk; bitiklik, bitkinlik; Allah'ın gazabına uğrama.

ma'kıl معقل (a. i. c. : maâkıl) : sığınacak yer. (bkz : melce').

ma'kid معقد (a. i.) : akdedilecek yer; bağ, düğüm yeri.

makil مقيل (a. i.) : 1. öğle uykusu. (bkz : kaylûle). 2. öğle uykusuna dalınacak yer.

mâkir ماكر (a. s. meker'den) : mekr eden, hîleci. (bkz : hîlekâr).

mâkiriyye ماكريه (a. i.) : iskelelerin bâzılarında alınan resimlerden biri.

makis مقيس (a. s. kıyâs'dan) : kıyâs edilebilir, benzetilebilir, **fr. comparable.**

mâkis, mâkise ماكث ، ماكثه (a. i.) : mekseden, duraksıyan.

makit مقيت (a. s.). (bkz : mebguz).

mâkiyân ماكيان (f. i.) : tavuk. (bkz : decâce).

makleb مقلب (a. i.) : 1. kalbetme, bir şeyin altını üstüne çevirme, bir nesnenin sonunu ön ve önünü son yapma. 2. kalbedecek, değişecek yer.

maklû' مقلوع (a. s. kal'den) : kal'olunmuş, kökünden çıkarılmış, sökülmüş. **Şecer-i maklû'** : sökülmüş ağaç.

maklûan مقلوعاً (a. zf.) : kal'edilerek, sökülmüş, kökünden çıkarılmış olarak.

maklûan kıymet : fık. sökülmüşüne, yıkılmışına takdîr edilen kıymet. [ağaç, binâ... gibi].

maklûb مقلوب (a. s. kalb'den) : 1. kalbolunmuş, altı üstüne getirilmiş, ters döndürülmüş, başka şekle sokulmuş. 2. harfleri tersinden okunduğu zaman da yine aynı olan kelime veyâ cümle : ["tut, mum, kak, pap, bab, Anastas mum satsana" gibi].

maklûbiyyet مقلوبيت (a. i.) : maklûbolma hâli.

maklûm مقلوم (a. s.) : yonulmuş, yontulmuş, kesilmiş. **Ezfâr-ı maklûme** : kesilmiş tırnaklar.

maklûm-üz-zufr : tırnağı kesilmiş, yontulmuş.

makrebe مقربه (a. i.). (bkz : karâbet).

makreme مقرمه (a. i.) : 1. sofra havlusu. 2. elbezi. 3. mahrama, bâzı köylü kadınların başlarına sardıkları nakışlı örtü. 4. peştemal [aslı : "mıkreme" dir].

makrûh مقروح (a. s.) : karhedilmiş yaralanmış. (bkz : mecrûh).

makrûn مقرون (a. s. karn'dan) : 1. yakınlaştırılmış, yakın. 2. ulaşmış, kavuşmuş. **İcâbet-makrûn** : kabûle yakın, yaklaşmış **Lefîf-i makrûn.** (bkz : lefîf).

makrûn-i müsâade : izne kavuşmuş, izin almış

makrûn-i sıhhat : sıhhat ve hakîkate yakın.

makrûniyyet مقرونيت (a. i.) : makrunluk, yakınlık, yaklaşma.

makrûz مقروض (a. s. karz'dan) : ikrâz edilmiş, ödünç verilmiş.

maksad مقصد (a. i. kasd'den c. : makasid) : kasdolunan, istenilen şey. (bkz : merâm).

maksebe مقصبه (a. i.) : kamışlık, sazlık. (bkz : ney-istân, -sîtân).

maksim مقسم (a. i. c. : makasim) : 1. taksîm edilecek, bölünecek, dağıtılacak yer. 2. suyun kollara ayrıldığı yer, musluk, savak.

maksûd مقصود (a. s. kasd'den) : kasdolunan, istenilen şey, istek. (bkz. : emel).

maksûm, maksûme مقسوم ، مقسومه (a. s. kısm'dan) : 1. taksim edilmiş, ayrılmış, bölünmüş. **Emvâl-i maksûme** : taksim edilmiş, bölünmüş mallar. **Rızk-ı maksûm** : [Allah tarafından] ayrılmış rızk; kısmet. 2. **mat.** *bölünen, **fr. dividente.**

maksûmün aleyh : mat. *bölen. **fr. diviseur.**

maksûr, maksûre مقصور ، مقصوره (a. s. kasr'dan) : 1. kasrolunmuş, kısaltılmış, kasılmış. 2. alıkonulmuş. 3. bir şeye ayrılmış. 4. **a. gr.** bâzı arapça kelimelerin sonunda bulunan "Y" şeklinde yazılan elif harfi : ["murtezî- mürtezâ", "da'vî-da'vâ..." gibi].

maksûre مقصوره (a. i. c. : makasîr) : câmilerde etrâfı parmaklıklı yüksek yer. [bi-

raz daha yüksek olursa "mahfil" denilir]. [Muâviye tarafından ihdâs edildiği söylenir].

maksûs مقصوص (a. s.) : kesilmiş, kırpılmış.

makşûr مقشور (a. s.) : kışrı, kabuğu çıkarılmış, soyulmuş.

makt مقت (a. i.) : kin; hiddet.

makta' مقطع (a. i. kat'dan c. : makatı'): **1.** kat'edilen, kesilen yer, bir şeyin, kesildiği yer, eski kamış kalemlerin yontulduktan sonra üzerine yatırılıp uçlarının kesildiği sert ağaçtan veyâ kemikten yapılma âlet. **2. mat.** *kesit. **3. ed.** bir gazel veyâ kasîdenin son beyti.

maktaa مقطعه (a. i.) : üzerinde kamış kalemin ucu kesilerek düzeltilen kemik, şimşir veyâ mâdenden yapılmış âlet.

maktel مقتل (a. i. katl'den c. : makatil) : **1.** katledilen, öldürülen yer. **2.** ünlü ölülerin senâsında yazılan şiirler.

maktel-i Hüseyn : Hz. Hüseyn'in şehâdetinden bahseden türkçe ve farsça eserler.

maktû', maktûa مقطوع ، مقطوعه (a. s. kat'dan. c. : makatî') : **1.** kat'olunmuş, kesilmiş. **2.** değeri, bahası biçilmiş, pazarlıksız, **fr. prix fixe.** **3.** götürü.

maktûan مقطوعاً (a. zf.) : maktû', götürü olarak, toptan.

maktû' cizye مقطوع جذيه (a. b. i.) : fetih sırasında ahâlîsi Müslüman olmıyan yerler halkından sulh yoliyle tâyîn olunan maktû bedel, vergi.

maktûl, maktûle مقتول ، مقتوله (a. s. katl'den c. : makatîl, maktûlât, maktûlîn) : katledilmiş, vurulmuş, öldürülmüş [kimse].

maktûlen مقتولاً (a. zf.) : katledilerek, öldürülerek.

maktûlîn مقتولين (a. s. maktûl'ün c.) : katledilmiş, vurulmuş, öldürülmüş [kimseler].

maktûr مقطور (a. s.) : katran sürülmüş, katranlı.

ma'kud معقود ("ka" uzun okunur. a. s. akd'den) : akdolunmuş, bağlanmış; bağlı düğümlü.

ma'kud-ün-aleyh : fık. : bir akdin yapılmasından asıl maksat olan şey; akit kendisi üzerine vâki olan şey. [bir ev satıldığında o evin ayni, kirâya verildiğinde o evin menfaati, bir kimse nefsini îcâr ettiğinde o kimsenin ameli ma'kud-ün-aleyhtir].

makul مقول ("ku" uzun okunur. a. s. kavl'den) : söylenilmiş, denilmiş; söylenilen [söz].

ma'kul, ma'kule معقول ، معقوله ("ku" uzun okunur. a. s. akl'dan) : akıllıca, akla uygun, akıllıca iş gören, anlayışlı, mantıklı,

makulât مقولات ("ku" uzun okunur. (a. i. makule'nin c.) : takımlar; çeşitler, kategoriler.

ma'kulât معقولات ("ku" uzun okunur. a. i. ma'kul'ün c.) : aklın uygun bulduğu, akıl ile bilinen şeyler; **fels. fr. prédicables.**

makule مقوله ("ku" uzun okunur. a. i.) : **1.** takım, çeşit, soy. **2. mant.** * ulam, **fr. catégorie.** **3. s.** ilim tasnîfi yapılmış, **fels. fr. prédicament.**

makulî مقولى ("ku" uzun okunur. a. i.) : kategorik, **fr. catégorique.**

ma'kuliyyet معقوليت ("ku" uzun okunur. a. i.) : ma'kullük, akla uygunluk, anlayışlılık.

ma'kum معقوم ("ku" uzun okunur. a. s.) : kapalı. (bkz : mesdûd).

ma'kûs, ma'kûse معكوس ، معكوسه (a. s. aks'den) : **1.** aks olunmuş, tersine çevrilmiş, başaşağı olmuş. **Mahrût-i ma'kûs : geo.** başaşağı çevrilmiş *koni. **2.** başka bir şeyin zıddı. **3.** ters, yolunda gitmiyen; uğursuz. **4.** bir yere çarpıp geri dönen. **5.** mat. *evrik, ters. **Tâli-i ma'kûs :** ters giden, uğursuz tâlih.

ma'kûsen معكوساً (a. zf.) : ma'kûs, aksine, ters olarak.

ma'kûsen mütenâsib : mat. ters *orantılı, birbirine nispet edilen iki şeyden biri çoğaldıkça diğerinden eksilme, **fr. inversement proportionnel.**

ma'kûsiyyet معكوسيت (a. i.) : ma'kûsluk, aksilik, terslik, [yapma kelimelerdendir].

makye' مقيأ (a. i.) : konacak, duracak yer. (bkz : mevzi').

makzî مقضى (a. s.) : kazâ olunmuş, ödenmiş.

makzıyy-ün-aleyh. (bkz : mahkûm-ün-aleyh).

makzûf مقذوف (a. s.) : hazfolunmuş, atılmış.**Seng-i makzûf :** atılmış taş.

-mal مال ـ (f. s.) : "süren, sürülen; takılan, sarılan" mânâlariyle terkipler yapar.**Rû-mâl:** yüz süren. **Pây-mâl :** üzerine ayak sürülen, ayak altında çiğnenen.

mâl مال (a. i. c. : emvâl) : **1.** bir kimsenin tasarrufu altında bulunan değerli ve gerekli şey. **2.** varlık, servet. **3.** para, nakit, gelir. **4.** tüccar eşyâsı. **Beyt-ül-mâl :** [Tanzîmat'tan önce] devlet hazînesi; [Tanzîmat'tan sonra] şerîat mahkemelerinde mirasçıları bulunmıyan ölmüş kimselere âit malların hesâbı görülen dâire. **Re's-ül-mâl:** ana para. (bkz : sermâye).

mâl defterdârı : [Tanzîmat'tan önce] devlet mâliyesi işleriyle uğraşan kimse.

mâl-i cizye : arâzîden alınan haraç.

mâl-i gaybî : sâhibi çıkmıyan, bulunmuş mal.

mâl-i gayr-i mütekavvim : huk. [eskiden] intifâı mübâh olmıyan veyâ mübah olup ta ihrâz edilmemiş olan mal. Meselâ : [şarap mal ise de Müslümanlara göre onunla intifâ mübah olmadığından mütekavvim değildir. Lâkin dinlerince istîmâli mübah olanlara nazaran mütekavvimdir].

mâl-ı Karûn : mec. çok zengin.

mâl-i menkul : nakledilebilen, taşınabilen mal [binâ ve arâzîden maada].

mâl-i mütekavvim : huk. [eskiden] iki mânâda kullanılır : biri intifâı mübah olan şeydir, diğeri mâl-i muhrez demektir. Meselâ : [denizde iken balık gayri mütekavvim olup, tutmak ile ihrâz olundukta mâl-i mütekavvim olur. Kezâ, şıra ile intifâ mübah olduğundan mül-i mütekavvimdir].

mâl-i keşûfiyye : Mısır'da mansıp almak için kâşifler tarafından vâlîlere verilip Mısır hazînesi arasında, cep harçlığı olarak, pâdişâha gönderilen paralar.

mâl-i mugtenemât : vurulan urbandan ele geçen hayvan ve sâirenin bedeli.

mâl-i mukabele : tar. timarlardan hâsıl olan gelirler.

mâl-i mukayyed : mukataalarla mâlikânelerin defterlerde yazılı gelirleri.

mâl-i mîrî : mîrî'ye, hükûmete âit olan mal.

mâl-i nâtık : canlı mal, at, deve, katır gibi dört ayaklı hayvanlar.

mâl-i sâmit : cansız mal.

mâl-i uhrevî : âhiret için kazanılan sevap.

mâl kalemi : mâliye dâiresi.

mâl müdürü : kazâ mâliye me'muru.

mal sandığı : devlet geliri sandığı, vezne.

mâ-lâ-kelâm مالاكلام (a. b. s.) : söz götürmez, diyecek yok. [aslı : "mâ-lâ-kelâme fîh" dir].

mâl-â-mâl مالامال (a. zf.) : çok dolu, dopdolu. (bkz : kesîr, firâvân, pür).

mâ-lâ-nihâye مالانهايه (a. s.) : sonsuz, uçsuz bucaksız. (bkz : bî-nihâye, bî-pâyân).

ma'lât معلات (a. i. c. : maâlî) : **1.** yüksek, derin fikir. **2.** şeref, ululuk.

mâ-lâ-ya'nî مالايعنى (a. s. c. : mâlâ-ya'niyyât) : mânâsız, faydasız, boş [şey]. (bkz : jâj).

mâ-lâ-ya'niyyât مالا يعنيات (a. s. mâ-lâ-ya'nî'nin c.) : mânâsız, faydasız, boş [şeyler].

mâ-lâ-yutâk مالا يطاق (a. s.) : tâkat getirilmez, dayanılmaz. **Teklîf-i mâ-lâ-yutâk :** dayanılmaz bir teklif.

mâl-dâr مالدار (a. f. b. s.) : mallı, malı olan, zengin.

mâl-dârî مالدارى (a. i.) : zenginlik. (bkz : gınâ, servet).

mâle ماله (f. i.) : duvarcı malası.

ma'lef معلف (a. i. c. : maâlif) : alef, ot, saman, hayvan yemi gibi şeyler konulan yer.

ma'lem معلم (a. i. c. : maâlim) : iz, eser, nişan.

mâ-lem-yekün مالم يكن (a. zf.) : sözden ibâret.

mâlezim, mâ-lezime مالزم ، مالزمه (a. i.) : malzeme, lüzumlu, gerekli şey.

mâlî مالى (f. s.) : **1.** çok, fazla. **2.** dolu. (bkz : memlû', pür).

mâlî, mâliyye مالى ، ماليه (a. s.) : **1.** mala, paraya mensup, mal ile ilgili. **2.** devlet gelir ve giderlerinin idâresine âit. **Fenn-i mâlî :** mâliye bilgisi. **Sene-i mâliyye** (mâlî yıl) : 1840 (1256) yılından sonra, yılbaşı mart hesâbiyle resmî işlerde kullanılan târih. [o yıldan sonra otuz altı senede bir yıl fark göstererek, batı takvim sisteminin alınmasına kadar devam etmiştir]. **Usûl-i mâliyye :** mâliye usûlü ile ilgili işler.

mâlîde ماليده (f. s.) : sürülmüş, uğulmuş.

mâlih مالح (a. s.) : tuzlu.

mâlîhulyâ ماليخوليا (yun. i.) : **1.** karasevdâ. **2.** kuruntu. (bkz : hayâl-i hâm, vesvese). **3.** melankolya, **fr. mélancolie.**

Mâlik مالك (a. h. i.) : Yedi Cehennemin hâkimi ve kapıcısı olan melek, zebânîleri idâre eden melek. (bkz : Rıdvân).

mâlik مالك (a. i. mülk'den. c. : müllek) : **1.** sâhip, bir şeye sâhip, bir şeyi olan. **2.** erkek adı. [müen. "mâlike"].

mâlik-ül-mülk : Allah.

mâlikâne مالكانه (f. i.) : **1.** kanunda gösterilen şartlara göre birine verilen beylik arâzî. **2.** büyük ve zengin köşk. (bkz : kâh, kasr, kâşâne).

mâlikiyyet مالكيت (a. i.) : mâlik olma, sâhip olma.

mâliş مالش (f. i.) : sürme, sürüştürme, uğma, uğuşturma.

mâliş-gâh, mâliş-geh مالشگاه ، مالشگه (f. b. i.) : yüz sürülecek yer. (bkz : secde-gâh).

mâliş-ger مالشگر (f. b. s.) : sürtücü, uğucu, masör.

mâliyyât ماليات (a. i. s.) : mâliye işleriyle ilgili, mâliye bilgisi.

mâliyye ماليه (a. s. c. : mâliyyât) : devlet gelir ve giderleri işiyle uğraşan dâire.

mâliyyet ماليت (o. i.) : mal olma değeri.

mâliyyun ماليون (a. i.) : mâliyeci.

mâlizme مالزمه (a. i.) : **tar.** [eskiden] yirmi sahifeden ibâret olan cüz, broşür.

mâl-perest مال پرست (a. f. b. s.) : malı, parayı çok seven, mal canlısı.

ma'lûl معلول (a. s. illet'den c. : ma'lûlîn) : illetli, hastalıklı, sakat.

ma'lûlen معلولا (a. zf.) : ma'lûl, sakat olarak.

ma'lûlîn معلولين (a. s. ma'lûl'ün c.) : sakatlar, hastalıklılar, illetliler.

ma'lûliyyet معلوليت (a. i.) : ma'lulluk, sakatlık, hastalık.

ma'lûm, ma'lûme معلوم ، معلومه (a. s. ilm'den. c. : ma'lûmat) : **1.** bilinen, belli. **2. gr.** * etken, fâili bilinen ve belli olan.

ma'lûmât معلومات (o. i. ma'lûm'un c.) : **1.** ma'lum olan, bilinen şeyler. **2.** biliş. **3. fels.** *bili, bilgi. **Eyyâm-ı ma'lûmât.** (bkz : eyyâm).

ma'lûmât-ı cüz'iyye : az bilgi.

ma'lûmât-ı külliyye : esaslı bilgi.

ma'lûmât-ı zarûriyye : lüzumlu, gerekli bilgi.

ma'lûmat-fürûş معلومات فروش (a. f. b. s.) : ma'lûmat, bilgi satan, bilgiçlik taslıyan.

ma'lûmiyye معلومیه (a. i.) : **tar.** her yıl Mekke ve Medîne halkına dağıtılmak üzere gönderilen sürre arasında geçen bir tâbir olup "bilinen" anlamına gelir.

ma'lûmiyyet معلومیت (a. i.) : ma'lumluk, belli olma, bilinme.

mâ-melek ماملك (a. i.) : nesi varsa, varı yoğu, olanı biteni; olanca şey.

mâ-mezâ مامضی (a. i.) : geçen şey, geçmiş şey, geçmiş zamân. **Mezâ mâ-mezâ** : geçen geçti, olan oldu.

ma'mûl معمول (a. s. amel'den) : îmal edilmiş, yapılmış, işlenmiş.

ma'mûlât معمولات (a. s. ma'mûl'ün c.) : îmâl edilmiş, yapılmış şeyler, makinede, elde yapılmış, işlenmiş eşyâ.

ma'mûlât-ı dâhiliyye : memlekette, yerli yapılan şeyler, **fr. produits indigènes.**

ma'mûlün bih معمول به (a. b. s.) : kendisiyle amel olunan, yürürlükte olan [kanun, nizam; gramer kaidesi].

ma'mûr معمور (a. s. umrân'dan) : bayındır, şenlikli. (bkz : âbâdân). **Beyt-i ma'mûr** : Kâbe.

ma'mûre معموره (a. i.) : ma'mûr olan yer, insan bulunan, bayındır yer; şehir, kasaba.

ma'mûre-i derûn : gönül ma'mûresi; gönül şehri.

ma'mûre-i dünyâ : dünyâ ma'mûresi.

ma'mûre-i muhabbet : sevgi ülkesi.

ma'mûriyyet معموریت (a. i.) : ma'murluk, bayındırlık. (bkz : **âbâdânî, umrân**).

ma'nâ معنی (a. i. c. : maânî) : **1.** mânâ. **2.** iç, içyüz. **3.** rüyâ, düş. **4.** akla yakın sebep. **Âlem-i ma'nâ** : rüyâ. **Bî-ma'nâ** : mânâsız, münâsebetsiz. **İsm-i ma'nâ** : **gr.** mücerret, *soyut isim.

mâ nahnü fîh مانحن فيه (a. cü.) : bahsini ettiğimiz, üzerinde konuştuğumuz [şey].

mânde مانده (f. s.) : kalmış olan, gitmiş olan. **Amel-mânde** : işten kalmış, işe yaramaz.

ma'nen معناً (a. zf.) : iç varlık bakımından, duyguca, gönülce, yürekçe, ruhçâ. (bkz : bâtınen).

mânend مانند (f. i.) : benzer, eş. **Bî-mânend** : eşsiz, emsalsiz. (bkz : **bî-nazîr, küfv,** mesîl, nazîr, şebîh).

mânend-i bedîhî-i ûlâ : ilk bakışta apaçık görünüp bilinen şey gibi.

mânend-i serv : servinin benzeri, servi gibi.

mânend-âbâd مانند آباد (f. b. i.) : ölümle kıyâmet arasında geçen zaman.

mânende مانده (f. s.) : benziyen.

ma'nevî, ma'neviyye معنوی ، معنویه (a. s. any'den) : **1.** madde dışı olan, mânâya âit. **2.** rûha ve içe âit olan. **Ecr-i ma'nevî** : maddî olmıyan karşılık, savap. **Kuvve-i ma'neviyye** : iç, yürek kuvveti. **Veled-i ma'nevî** : evlâtlık, oğulluk.

mâneviyye مانویه (a. i.) : iyilik ve kötülük ilâhına inanmaktan ibâret bâtıl bir mezhep olup Zerdüştler'den alınmıştır, manikeizm, **fr. manichéisme.**

ma'neviyyât معنویات (a. i. ma'nevî'nin c.) : maddî olmıyan, mânevî olan hususlar; yürek gücü.

ma'neviyyûn معنویون (a. i. c.) : Allah'a inanmış, belbağlamış olanlar. (bkz : ilâhiyyûn, rabbâniyyûn).

Mânî مانی (f. h. i.) : meşhur Çinli nakkaşın adıdır. Behram Şâpûr zamânında Îran'a gelip zerdüşt ve Îsâ dinleri halitası olan bâtıl mezhebini neşre başlamış olduğundan îdâm olunmuştur. "Erteng", "Erjeng" adlı eserleri meşhurdur.

mâni' مانع (a. s. men'den c. : menea) : **1.** men'eden, geri bırakan, alıkoyan, engel olan. **2. i.** engel, özür.

mânî-i irs : **huk.** [eskiden] irse mâni' olan haldir ki, dört kısımdır : rık, katil, ihtilâf-ı dîn, ihtilâf-ı dâr.

mânî-i şer'î : şer'an kabûle engel olan hal.

ma'nî معنی (f. i.). (bkz : ma'nâ).

mânia مانعه (a. i. men'den c. : mevânî'): **1.** men'eden şey, engel, özür. **2.** zorluk.

ma'nîdâr معنیدار (a. f. s.) : mânâlı, bir şeye delâlet eden, bir şey demek istiyen.

ma'nîdâr-âne معنیدارانه (a. f. zf.) : mânâlı şekilde.

mannasa منصه (a. i.) : cihaz odası, gelin odası. [kelimenin aslı "mınnasa" dır].

mansıb منصب (a. i. nasb'dan. c. : menâsıb) : devlet hizmetî, me'mûriyet.

mansıb-dâr منصبدار (a. f. b. s.) : mansıbda bulunan.

mansûb منصوب (a. s. nasb'dan) : **1.** nasbolunmuş, konmuş, dikilmiş. **2.** me'mûriyete konulmuş, me'mûriyette bulunan, **3. i. gr.** arapçaya mahsus olmak üzere sonundaki harfi üstün **e** okunan kelime : Süleyman (e), hamzet (e).. gibi. (bkz : meftûh).

mansûbe منصوبه (a. i.) : **1.** satranç oyununda "nerd" in ayrıldığı oyunların yedincisi. **2.** tedbir, oyun, açmaz.

mansûbe-bâz منصوبه باز (a. f. b. s.) : hîlekâr, dubâracı.

mansûbîn منصوبین (a. i. mansûb'un c.) : mansub bulunanlar, me'mûriyette, hizmette olanlar.

mansûr, mansûre منصور ، منصوره (a. s. nusret'den) : **1.** nasrolunmuş, Allah'ın yardımiyle galib, üstün gelmiş. **Asâkir-i mansûre-i Muhammediyye** : Yeniçeri teşkîlâtının lâğvından sonra kurulan ordu, [bu uzun adın kısaltılmışı : "mansûre" dir]. **2. müz.** Türk müziğinde diyapazon "lâ" sını dügâh olarak alan âhenk ki, eskiden bu âhenk ile okunurdu. **3.** aynî esâsa dayanan ney çeşidi.

mansûre hazînesi : II. Sultan Mahmut'un Yeniçeriocağını kaldırdığı hicrî 1241 (1826) yılında "asâkir-i mansûre-i Muhammediyye" adiyle kurulan askerî teşkîlâtın masrafına karşılık olarak ayrılan devlet gelirleri.

mansûriyyet منصوریت (a. i.) : Allah'ın yardımiyle muvaffak olma, başarma.

mansûs, mansûsa منصوص ، منصوصه (a. s. nass'dan) : Kur'ân'da açıkca anlatılmış, hakkında âyet bulunan. **Ahkâm-ı mansûsa** : açıklanmış hükümler.

mantık منطق (a. i. nutk'dan) : **1.** söz. **2.** hakîkat ararken yapılan zihnî muâmelelerden hangilerinin doğru ve hangilerinin yanlış yola çıktığını gösteren ilim. **3.** lüzum, maksat veyâ hüküm ile iş, vâsıta veyâ delil arasında tutarlık.

mantık-üt-tayr (kuş dili) : Şeyh Ferîd-üd-dîn-i Attâr'ın ahlâkî fikirlerle süslü meşhur manzum eseri.

mantıkan منطقاً (a. zf.) : mantıkça, mantığa göre.

mantıkıyyât منطقیات (a. i.) : mantıkla ilgili meseleler.

mantıkıyyûn منطقیون (a. i. c.) : mantık âlimleri; mantıkla uğraşanlar.

mantıkî منطقی (a. s.) : mantığa ve mantık kaidelerine uygun, mantıklı.

mantûk, mantûka منطوق ، منطوقه (a. s. nutk'dan) : **1.** söylenilmiş, denilmiş. **2.** söz, kelâm, nutuk, mânâ, mefhum.

manzam منظم (a. i. c. : menâzım) : dizi, sıra.

manzar منظر (a. i. nazar'dan) : **1.** nazar edilen, bakılan, görünen yer. **2.** görünüş. **3.** çehre, yüz. **Hoş-manzar** : görünüşü güzel, güzel yüzlü. **Kerîh-ül-manzar** : görünüşü çirkin, çirkin yüzlü.

manzar-ı çeşm : **anat.** gözbebeği.

manzara منظره (a. i. nazar'dan. c. : manâzır) : **1.** bakılıp seyredilen yer. **2.** görünüş. **3.** pencere.

manzarânî منظرانی (a. s.) : gösterişli, güzel [adam]. (bkz : manzarî).

manzarî منظری (a. s.) : gösterişli, güzel [adam]. (bkz : manzarânî).

manzûd منضود (a. s.) : **1.** üstüste istif edilmiş. **2. i.** sık bitmiş ağaç.

manzûm منظوم (a. s. nazm'dan) : **1.** nazmolunmuş, tanzîm edilmiş, dizilmiş, düzenlenmiş, sıralanmış. **Dürr-i manzûm** : dizi incisi. **2. ed.** vezinli, kafiyeli söz.

manzûmât منظومات (a. i. manzûme'nin c.) : manzûmeler.

manzûme منظومه (a. i. c. : manzûmât) : **1.** sıra, dizi, takım; sistem. **2.** vezinli, kafiyeli söz, şiir.

manzûme-i Süreyyâ : astr. (bkz : Süreyyâ).

manzûme-i şemsiyye : astr. Güneş ile ona tâbî olan seyyâreler. (Güneş sistemi).

manzûr منظور (a. s. nazar'dan) : **1.** nazar olunan, bakılan, bakılmış, görünen, görülmüş. **2.** gözde olan, beğenilen.

manzûr-ı âlîleri olmak : dikkat nazarını çekmek.

manzûre منظوره (a. s.) : **1.** noksan, kusûru olan, ayıplanacak kadın. **2. i.** âfet, belâ.

mâr مار (f. i. c. : mârân) : yılan. (bkz : hayye).

mâr-i sermâdîde : kışın soğuğundan uyumuş ve uyuşmuş yılan.

mâr-i ham-be-ham : kıvrım kıvrım, çöreklenmiş yılan.

ma'râ معرى (a. i.) : vücûdun çok zaman çıplak olan yeri.

mârân ماران (f. i. mâr'ın c.) : yılanlar. **Şâh-ı mârân** : yılanların pâdişâhı; ejderhâ.

maraz مرض (a. i. c. : emrâz) : hastalık.

maraz-i mevt : hek. ölüm hastalığı, ölüm korkusu hastalığı. [erkeği evin dışında ve kadını evin içinde iş görmekten meneden ve başladığı târihten îtibâren en az bir yıl içinde ölümle neticelenen hastalık].

maraz-ı müstevlî : hek. istilâ eden hastalık, salgın hastalık, **fr. maladie épidémique.**

maraz-ı müzmin : hek. müzmin, süregen, sürüncemede bırakan hastalık.

maraz-ı sârî : hek. sirâyet edici, geçici, bulaşıcı hastalık, **fr. maladie contagieuse.**

ma'raz, ma'rız معرض ، معرض (a. i. arz'dan c. : maârız) : **1.** bir şeyin göründüğü, çıktığı yer. **2.** bir şeyin arzolunduğu, bildirildiği yer. **3.** sergi, **fr. exposition.** (bkz : meşher).

marazî مرضى (a. s. maraz'dan) : hastalığa âit, hastalıkla ilgili; hastalıklı.

maraziyyât مرضيات (a. i. c.) : hastalıklar ilmi, **fr. pathologie.**

ma'rec معرج (a. i. c. : maâric) : çıkacak yer, merdiven.

ma'ref معرف (a. i.) : yüzün, dâimâ açık görünen yeri.

mâr-efsâ مار افسا (f. b. s.) : yılan efsuncusu, yılan tutan; yılan sokmuş kimseyi tedâvî eden.

ma'rek معرك (a. i. c. : maârik). (bkz : ma'reke).

ma'reke معركه (a. i. c. : maârik) : savaş meydanı.

mâr-gîr مارگير (f. b. s.) : yılan tutan, yılan tutucu.

mârın, mârına مارن ، مارنه (a. s.) : **1.** çekiçle dövülerek açılmıya müstait olan. **2. i.** türlü türlü renklerde olan bir toprak. **3. i. jeol.** kireçtaşı, **fr. marne.**

mârız مارض (a. s.) : hasta, sayrı. (bkz : marîz).

mâric مارج (f. s.) : **1.** dumansız ateş, alev. **2.** dumansız barut.

mârid مارد (a. s.) : inatçı.

ma'rife معرفه (a. i. c. : maârif) : **gr.** mânâ ve mefhûmu belirtilmiş olan söz, arapça harf-i ta'rifi (el-) anlatan kelime. [bahçenin kapısı gibi. "Bahçe kapısı' olursa **nekre** dir].

ma'rifet معرفت (a. i. c. : maârif) : **1.** herkesin yapamadığı ustalık; her şeyde görülmiyen husûsiyet, ustalıkla yapılmış olan şey. (bkz : hüner, san'at). **2.** bilme, biliş. **3.** hoşa gitmiyen hareket. **4.** vâsıta, aracı, ikinci el.

ma'rifet-nazariyyesi : fels. bilgi nazariyesi, *kuramı, **fr. épistémologie.**

ma'rifet-nâme معرفتنامه (a. f. b. i.) : İbrâhim Hakkı beyin dîvân kültürüne âit hazırladığı meşhur eseri.

ma'rifet-perver معرفت پرور (a. f. b. s.) : mârifetli, hünerli.

ma'rifet-perverâne معرفتپرورانه (a. f. zf.) : mârifetli, hünerli olana yakışacak sûrette.

ma'rifet-perverî معرفت پروری (a. f. b. i.) : mârifetperverlik, mârifetlilik, hünerlilik.

mâr-istân مارستان (f. b. i.) : hastahâne. ["bîmâr-istân" dan bozmadır].

Mâriye ماريه (a. h. i.) : Şem'ûn adında birinin kızı olup hicretin 7. yılında kız kardeşi Şîrîn ile birlikte, Mukavkıs tarafından Hz. Muhammed'e hediye edilen kıpti bir câriye.

marîz مريض (a. s. maraz'dan. c. : merzâ): marazlı, hasta, hastalıklı, sayrı.

marîz-âne مريضانه (a. f. zf.) : marizcesine; hastalıklı.

marpîç مارپيچ (f. i.) : marpuç.

mârr مار (a. s. mürûr'dan) : mürûr eden, geçen.

mârr-ül-beyân : beyânı (yukarıda) geçmiş olan.

mârr-üz-zikr : zikri (yukarıda) geçmiş olan.

mârre ماره (a. i.) : **fık.** herkesin gittiği yoldan gidenler.

mârrîn مارين (a. s. c.) : geçenler.

mârrîn ve âbirîn : gelip geçenler, gelen giden.

ma'rûf معروف (a. s. irfân'dan) : **1.** herkesçe bilinen, tanınmış, belli. **2.** meşhur, ünlü. **Kavl-i ma'rûf :** meşhur, ünlü söz. **3.** şerîatın emrettiği, uygun gördüğü. **Emri bi-l-ma'rûf nehyi an-il-münker :** şerîatın emirlerini ve yasaklarını halka bildirme.

ma'rûf-i cihân : cihânın bildiği, dünyâca tanınan.

ma'rûfât معروفات (a. i. c.) : **1.** bilinen şeyler. **2.** şerîatçe (kanunca) yapılması istenilen şeyler.

ma'rûfiyyet معروفيت (a. i.) : ma'rufluk, meşhurluk, tanınmışlık, ünlülük.

ma'rûr معرور (a. s.) : uyuz.

ma'rûş معروش (a. i.) : üstü çardak ve kameriye şeklinde yapılmış binâ.

Mârût ماروت (a. h. i.) : arkadaşı "Hârût" ile meşhur olan bir melek olup büyü ile uğraştıklarından dolayı kıyâmete kadar kalmak üzere Bâbil'de bir kuyu içerisinde hapsedilmişlerdir. (bkz : Hârût).

ma'rûz, ma'rûze : معروض ، معروضه (a. i. c. : ma'rûzât) : **1.** arzolunmuş, arzolunan. **2.** bir şeyin karşısında, te'sîr altında bulunan. **3.** serilmiş, yayılmış. **4.** verilmiş, sunulmuş. **5.** söylenilmiş, anlatılmış, denilmiş. **El-ma'rûz :** akrandan akrana yayılabilecek olan şey. **Evrâk-ı mâ'rûza :** sunulan kâğıtlar. **Hedâyâ-yi ma'rûza :** sunulan armağanlar.

ma'rûz-ı bendegânemdir : büyük bir makama yazılan dilekçelerin başına konurdu; ben kulunuzun dileğidir.

ma'rûz-ı bendeleridir : ulemânın dışında bulunanlar tarafından şeyhislâmlıkta bulunmuş olanlara hitâben yazılan kâğıtlarda resmî elkap olarak kullanılan bir tâbir. [ulemâ tarafından bunun yerine "ma'rûz-ı dâîleridir" denilirdi].

ma'rûz-ı bende-i dîrîneleridir : ulemânın dışında bulunanlar tarafından şeyhislâma hitâben yazılan kâğıtlarda resmî elkap olarak kullanılan bir tâbir.

ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir : hiç bir değeri olmıyan ben kulunuzun dileğidir.

ma'rûz-ı dâî-i dîrîneleridir : ulemâ tarafından şeyhislâma hitâben yazılan kâğıtlarda resmî elkap

olarak kullanılır bir tâbir olup "ben eski [sâdık, yakın] duâcınızın dileğidir" anlamındadır.

ma'rûz-ı dâi-i kemîneleridir : ulemâ tarafından sadrâzama hitâben yazılan kâğıtlarda resmî elkap olarak kullanılan bir tâbir olup "değersiz duâcınızın dileğidir" anlamındadır.

ma'rûz-ı dâiyânemdir : ben duâcınızın dileğimdir.

ma'rûzât معروضات (a. i. ma'rûz'un c.) : **1.** küçükten büyüğe bildirilen, sunulan şeyler. **2.** Cevdet Paşa'nın meşhur eseri.

marzî مرضى (a. i. rızâ'dan) : rızâ gösterilmiş, beğenilmiş; hoşnutluk. (bkz : pesendîde, rızâ-dâde). **Gayr-i marziyye, Nâ-marzî** : hoşa gitmemiş, beğenilmemiş.

ma's معص (a. i.) : **hek.** adalenin tutulması, büzülmesi, **fr. crampe.**

ma's-ı adalî : adaleye (* kasa) giren sancı, kramp.

mâ-sabak ماسبق (a. s.) : geçmiş şey, geçmiş. **Hikâye-i mâ-sabak** : geçmişi hikâye etmek. (bkz : ser-güzeşt).

mas'ad مصعد (a. i. c. : masâid) : suud yeri, yukarı çıkacak yer.

mâ-sadak ماصدق (a. b. i.) : tasdik edilen, olunan husus, uygun, tıpkı. [aslı : **"mâ-sadaka aleyh** : sadık olan şey üzerine" demektir].

masâdır مصادر (a. i. masdar'ın c.) : **gr.** masdarlar, isim-fiiller.

masaff مصف (a. i. c. : masâff) : **ask.** saf, taburun toplandığı yer.

masâff مصاف (a. i. masaff'ın c.) : harb, savaş. (bkz : ceng, cidâl, pürhâş).

masâif مصائف (a. i. masîf'in c.) : sayfiyeler, yazlıklar, yazın oturacak yerler.

masâk مصاق (a. i.) : darlık.

masâle مصاله (a. i.) : sızıntı.

masan مصان (a. i.) : eşya saklanacak yer.

masâni' مصانع (a. i. masna'ın c.) : su mahzenleri, sarnıçlar.

ma'sar معصر (a. i.). (bkz : ma'sara).

ma'sara معصره (a. i. c. : maâsır) : üzüm, susam ve sâireyi sıkacak yer.

masâri' مصارع (a. i. mısra'ın c.) : **1.** mısra'lar. **2.** (a. i. masra'ın c.) : güreş meydanları.

masârif مصارف (a. i. masraf'ın c.) : harcanan paralar, harcamalar, giderler.

masârif-i umûmiyye : umûmî masraflar, giderler.

masârîf مصاريف (a. i. masrûf'un c.) : sarfolunanlar, harcananlar.

masârifât مصارفات (a. i. masârif'in c.) : harcanan paralar, giderler.

masârîn مصارين (a. i. c.) : bağırsaklar. (bkz : em'â).

masâtıb مصاطب (a. i. mastaba ve mıstaba'nın c.) : **1.** peykeler, sedirler, sekiler. **2.** meyhâne peykeleri.

masbah مصبح (a. i. c. : masâbih) : doğacak yer; doğacak zaman.

masbû' مصبوع (a. s.) : kendini beğenmiş, kibirli.

masbûg مصبوغ (a. s. c. : masâbîg) : boyanmış, boyalı. (bkz : mülevven).

masbûret مصبورة (a. i. c. : masâbîr) : **huk.** kendisine yemin düşen kimsenin hapsine sebebolan yemin.

masda' مصدع (a. i.) : taşlık yerlerden geçen düz yol.

masdar مصدر (a. i. sudûr'dan. c. : masâdır) : **1.** bir şeyin sudûr ettiği, çıktığı yer, kaynak, temel. **2. gr.** fiillerin şahıs ve zaman göstermiyen, fakat müspet (*olumlu) ve menfî

(* olumsuz) halleri bulunabilen ismi şekli, isim-fiil : "gelmek, gelmemek, gelmeklik, gelme, geliş.." gibi.

masdar-ı binâ'-i merre : a. gr. arapça mastarların sülâsîlerinde birinci harfi fetha (üstün) okunan ve sonuna iki üstünlü yuvarlak **t** (ö) getirilen şekli : **ketbeten..** gibi.

masdar-ı binâ'-i nevi' : a. gr. : arapça mastarlarda birinci harfi kesreli okunan, sonuna iki üstünlü yuvarlak **t** (ö) getirilen şekli : **kitbeten..** gibi.

masdar-ı mîmî : a. gr. başında **m** harfi bulunan mastar. [meselâ : **ketb** = yazmak, **mikteb** yazmak mîmî mastar şekli].

masdarî, masdariyye مصدری ، مصدریه (a. s.) : masdarla ilgili, masdara âit, masdarlık.

masdariyye مصدریه (a. i.) : Tanzîmat'tan önce şarap ve sâire gibi usâre maddelerinden alınan vergi.

masdariyyet مصدریت (a. i.) : mastarın anlattığı oluş mânâsı. **Edât-ı masdariyyet** : gr. sıfatların sonuna gelen : **yyet** edâtı : insânî = insâni + yyet.. gibi.

masdû' مصدوع (a. s.) : baş ağrısına tutulmuş olan.

masduk مصدوق (a. s.). (bkz : mısdak).

masdûka مصدوقه (a. s. c. : masdûkat) : doğru söz, gerçek [lâkırdı].

masdûm مصدوم (a. s.) : kendisine vurulmuş, çarpılmış.

masdûr مصدور (a. s.) : **1.** yollanmış, gönderilmiş olan. **2.** göğsünde ağrısı olan.

mâ-sebak ماسبق (a. s.) : sebkat eden, geçen, geçmiş.

mâ-selef ماسلف (a. s.) : geçmiş, evvelki.

ma'sere, ma'seret معسره ، معسرت (a. i.) : güclük, zorluk.

masfûf, masfûfe مصفوف ، مصفوفه (a. s.) : saflanmış, saf bağlamış, sıra ile dizilmiş.

mashara مسخره (a. s.) : **1.** maskara, soytarı.

mashara-i âlem : âlemin maskarası, rezil, kepâze. **2.** gülünç, komik. **3.** eğlenme, zevklenme.

mashûb مصحوب (a. s. c. : mesâhîb) : beràber alınmış, birlikte götürülmüş, kucaklanmış.

mashûben مصحوباً (a. zf.) : birlikte olduğu halde, berâberce. (bkz : maan).

mâsî ماسی (f. s.) : korkusuz, pervâsız.

masîf مصیف (a. i. sayf'dan c. : masâif) : sayfiye, yazlık, yazın oturulacak yer.

mâsik ماسك (a. s.) : **1.** yapışkan. **2.** tutan, zapteden.

mâsik-ül-inân : astr. semânın kuzey yarım küresinde bulunan çok parlak yıldızlardan müteşekkil bir burç, [Auriga].

masîr مصیر (a. i. sayrûret'den c. : masâyir) : **1.** suyun aktığı yer. **2.** karargâh. **3. s.** sürüp giden.

ma-sivâ ماسوی (a. i.) : **1.** bir şeyden başka olan şeylerin hepsi; Allahtan mâada bütün varlıklar. **2.** dünyâ ile ilgili olan şeyler. **Terk-i mâ-sivâ** : dünyâdan geçmek, Allah'dan başka herşeyle ilgisini kesmek.

ma'siyet معصیت (a. i. sül. asâ. c. : maâsî) : âsîlik, itâatsizlik; isyan, günah.

maskat, maskıt مسقط ، مسقط (a. i. sükut'dan. c. : mesâkıt) : düşecek yer, düşülen yer.

maskat-i re's : insanın doğduğu yer.

maskat-üt-tâir : kuşun kanadı.

maskul مصقول ("ku" uzun okunur. a. i.) : saykal vurulmuş, cilâlanmış. (bkz : mücellâ).

masl مصل (a. i.) : kanın ve yoğurdun içinde bulunan tabîî su. **Agşiye-i masliyye** : vücûdun, dimağ, ciğer, kalb ve bağırsaklar gibi mühim organlarını örten ince, şeffaf (saydam) zarlar.

masl-ı leben : yoğurdun yeşilimtırak suyu.

masl-üd-dem : **hek.** serom; kanın sulu kısmı.

maslahat مصلحت (a. i. sulh'dan c. : mesâlih) : **1.** iş, emir, husus, madde, keyfiyet. **2.** ehemmiyetli iş. **3.** barış, dirlik düzenlik.

maslahat-bîn مصلحت بين (a. f. b. s.) : iş gören, iş görmesini bilen.

maslahat-güzâr مصلحتگذار (a. f. b. s.) : **1.** iş bitiren, iş bilir. **2. i.** elçi nâmına işleri tâkiple vazîfeli kimse.

maslahat-şinâs مصلحت شناس (a. f. b. s.) : iş bilen, işden anlıyan.

maslâk مصلاق (a. i.) : **1.** dâimâ akan su borusu. **2.** su yolu üzerinde bulunan su haznesi. **3.** büyük yalak.

maslî, masliyye مصلى ، مصليه (a. s.) : **hek.** masl'a âit, seromla ilgili.

maslûb مصلوب (a. s. sulb'dan) : salbolunmuş, asılmış, asılarak öldürülmüş.

maslûben مصلوباً (a. zf.) : salbedilerek, asılmış olduğu halde, asılma sûretiyle, asılarak.

maslûbiyyet مصلوبيت (a. i.) : maslublük.

masna', masnaa مصنع ، مصنعه (a. i. c. : masâni') : sarnıç, su mahzeni.

masnû' مصنوع (a. s. sun'dan c. : masnûât) : **1.** san'atle yapılmış. **2.** sahte, düzme, uydurma, yapma.

masnûât مصنوعات (a. s. masnû'nun c.) : **1.** san'atle yapılmış şeyler. **2.** uydurma, düzme şeyler.

masra' مصرع (a. i. c. : masâri') : musâraa edilecek yer, güreş meydanı.

masraf مصرف (a. i. sarf'dan c. : masârif) : harcanan para, *gider.

masraf nâzırı : askerlik dâiresinde muhâsebe reisi.

masrif مصرف (a. i. sarf'dan) : sarf, harcama mahalli.

masrû' مصروع (a. s.) : sar'alı, sar'a hastalığına tutulmuş.

masrûan مصروعاً (a. zf.) : sar'alı olarak.

masrûf, masrûfe مصروف ، مصروفه (a. s. sarf'dan) : **1.** sarf olunmuş, harcedilmiş. **Nakd-i masrûf** : harcanan para. **Mebâliğ-i masrûfe, Mesâî-i masrûfe** : sarfolunan, harcanan paralar, mesâîler. **2.** çevrilmiş, döndürülmüş.

masrûfî, masrûfiyyet مصروفى ، مصروفيت (a. i.) : masrufluk, harcedilmişlik.

mass مص (a. i.) : emme, emerek çekme, soğurma.

mâss, mâssa ماص ، ماصه (a. s.) : massedici, emici. **Hayvânât-ı mâssa** : pire ve benzeri gibi hortumiyle emen hayvanlar.

mâst ماست (f. i.) : yoğurt.

mastaba, mıstaba مصطبه ، مصطبه (a. i. c. : masâtıb) : **1.** peyke, sedir, seki. **2.** meyhâne peykesi.

mastakî مصطكى (a. i.) : sakız.

mastûb مصطوب (a. s.) : damarlardan taşmış [kan].

masûbe مصوبه (a. s.) : isâbet etmiş [musîbet, felâket, keder].

masûg مصوغ (a. s.) : **1.** kalıba dökülmüş. **2.** düz. **3.** örneğe uygun.

ma'sûm معصوم (a. s. ismet'den) : **1.** suçsuz, kabahatsiz. **2. i.** küçük çocuk. (bkz : sabî). [müen : **ma'sûme**]. **İmâm-ı ma'sûm** : **1**) İmâmiye Mezhebinde günahsız sayılan ehl-i beyt mensûbu; **2**) İmâm-ı Rabbânî'nin oğlu.

ma'sûm-üd-dem : **huk.** [eskiden] kısası müstelzim bir cinâyette bulunmamış olan herhangi bir Müslim veyâ Zımnî.

ma'sûm-âne معصومانه (a. f. zf.) : ma'sumcasına, ma'sum olana yakışacak sûrette.

ma'sûmiyyet معصوميت (a. i.) : ma'sumluk, suçsuzluk, kabahatsizlik. (bkz : ismet).

masûn مصون (a. s. savn'dan) : **1.** saklanmış. (bkz : mahfûz). **2.** sıyânet olunmuş, korunmuş, korunan. **3.** sâlim, sağlam.

masûniyyet مصونيت (o. i.) : **1.** mahfuzluk, eminlik, sağlamlık. **2.** korunma. **3.** * dokunulmazlık.

masûniyyet-i şahsiyye : huk. kişi dokunulmazlığı, **fr. inviolabilité personnelle.**

masûniyyet-i teşrîiyye : meb'usluk dokunulmazlığı.

ma'sûr معسور (a. s. c. : ma'sûrâf) : zor, güç.

mâsûr ماسور (f. s.) : birbirine katılmış [şey]. (bkz : mümtezic).

ma'sûr معصور (a. s.) : sıkılmış, suyu veyâ yağı alınmış şey.

masvât مصوات (a. s.) : çok bağıran.

mâ-şâ-Allah ماشاء الله (a. n.) : **1.** Allah'ın istediği **gibi. 2.** Allah nazardan saklasın, ne güzel. **3.** nazar değmemesi için çocukların üzerlerine iliştirilen ve üstünde bu söz bulunan altın veyâ başka şeyden yapılmış nazarlık. **4.** hayret ve memnunluk anlatır.

mâşe ماشه (f. i.) : maşa.

ma'şer معشر (a. i. işret'den c. : maâşir) : cemaat, topluluk, birlikte yaşıyan cemâat.

ma'şerî معشرى (a. s.) : topluluğun olan, ortaklaşa.

mâşıta ماشطه (a. i.) : kadınlara tuvalet yapan kadın. (bkz : meşşâta).

mâşî, mâşiyye ماشى ، ماشيه (a. s. meşy'den c. : müşşât) : yürüyen, yürüyücü.

mâşî-alel-esâbi' : zool. parmaklarının uçları üzerinde yürüyen ve et yiyen sınıfına dâhil olan hayvanlar [köpek, şırtlan... gibi].

mâşî-alel-keff : zool. ayaklarının tabanına basan ve et yiyen sınıfına dâhil olan hayvanlar. [ayı.. gibi].

mâşiye ماشيه (a. i. c. : mevâşî) : deve, koyun, keçi gibi hayvan.

mâşiyen ماشياً (a. zf.) : yürüyerek, yaya olarak. (bkz : meşyen).

maşrık مشرق (a. i. şark'dan. c. : meşârık) : Güneş'in doğduğu taraf, doğu. (bkz : hâver).

maşrıkî مشرقى (a. s.) : 1. şark'a, doğu'ya mensup, şark ile, doğu ile ilgili. **2.** şark tarafı.

ma'şûk معشوق (a. s. ışk'dan) : **1.** sevilen, sevilmiş [erkek]. **2. i.** erkek adı.

ma'şûka معشوقه (a. s. ışk'dan) : sevilen, sevilmiş [kadın, kız].

ma'şûkıyyet معشوقيت (a. i.) : ma'şukluk, sevilme hâli, sevilmiş kimsenin hâli.

mâşûre ماشوره (f. i.) : **1.** masura, elemye. **2.** lüle, emzik; oluk.

ma'şûş معشوش (a. s.) : zayıf, arık [adam]. (bkz : lâgar).

mât مات (f. i.) : satranç oyununda yenilme.

matâbi' مطابع (a. i. matbaa'nın c.) : *basımevleri.

matâbîh مطابيخ (a. i. tabh'dan. matbûh'un c.) : tabholunmuş, pişirilmiş şeyler.

matâf مطاف (a. i. tavâf'dan. **c. :** matâif) : tavâf edilecek, etrâfı dolaşıp ziyâret edilecek yer.

matâhir مطاهر (a. i. mathare'nin c.) : **1.** içinde yıkanıp tahâret olunacak yerler, gusülhâneler. **2.** mataralar, su kapları.

matâif مطائف (a. i. tavaf'tan. matâf'ın c.) : tavâf edilecek, etrâfı dolaşıp ziyâret edilecek yerler.

matâim مطاعم (a. i. mat'am'ın c.) : taâm edilecek, yemek yenilecek yerler, yemek odaları.

matâim مطاعيم (a. s. mıt'âm'ın c.) : **1.** başkalarını beslemeler. **2.** doymakbilmezler, oburlar.

matâin مطائن (a. i. matîn'in c.) : balçıkla sıvanmış [yerler].

matâin مطاعن (a. i. mat'an'ın c.) : ta'n edilecek, sövülecek yerler.

matâîn مطاعين (a. i. mıt'ân'ın c.) : mızrakla yaralamakta mâhir olan.

matâlîl مطاليل (a. s. matlûl'ün c) : yaş, ıslak [nesneler].

mat'am مطعم (a. i. c. : matâim) : taâm edilecek, yemek yenilecek yer, yemek odası.

matâmih مطامح (a. i. matmah'ın c.) : göz dikilen, göz konulan şeyler.

matâmîr مطامير (a. i. matmûre'nin c.) : **1.** toprakaltı yerler. **2.** mezarlar.

mat'an مطعن (a. i. c. : matâin) : ta'n edilecek, sövülecek yer.

matar مطر (a. i. c. : emtâr) : yağmur. (bkz : bârân, gays).

matara مطره (a. i.) : yolculukta boyuna veyâ bele asılı olarak taşınan, ekseriyâ üzeri aba kaplı su kabı.

matâre مطاره (a. i.) : kuşu çok olan yer.

matârık مطارق (a. i. mıtrak ve mıtraka'nın c.) : demirci çekiçleri.

matârid مطارد (a. i. mıtred'in c.) : mızraklar, zıpkınlar.

matârih مطارح (a. i. matrah'ın c.) : **1.** tarhedilecek yerler. **2.** bir şey atılan yerler.

matâvî مطاوى (a. i. matvâ, matvî'nin c.) : dürülmüş, bükülmüş şeyler; kıvrımlar.

matâyâ' مطايا (a. i. matiyye'nin c.) : binek hayvanları. (bkz : devâbb).

matbaa مطبعه (a. i. tab'dan. c. : matâbı') : matbaalar, *basımevleri.

matbaa-i âmire : devlet matbaası.

matbah مطبخ (a. i. tabh'dan. c. : matâbih) : mutfak. (bkz : tâb-hâne).

matbah-ı âmire : saray mutfağı.

matbah-ı şerîf : **1)** Mevlevî tekkelerinde yemek pişirilen yer; **2)** Mevlevî tekkelerinde dervişin ilk terbiye yeri.

matbû' مطبوع (a. s.) : **1.** tab'olunmuş, basılmış [kitap, gazete]. **2.** hoş, lâtif, makbul, güzel. **Suhen-i matbû'** : hoş, güzel söz.

matbûât مطبوعات (o. i. matbû'un c.) : basılmış şeyler; kitaplar; [en çok] gazeteler.

matbûât müdîriyyet-i umûmiyyesi : basın yayın umum müdürlüğü.

Matbûat Umûm Müdürlüğü : Basın, Yayın (ve Turizm) Umum Müdürlüğü.

matbûh مطبوخ (a. s. tabh'dan c. : matâbîh) : **1.** tabholunmuş, pişirilmiş. **Taâm-ı matbûh** : pişmiş yemek. **2.** kaynatılmış, haşlanmış [ilâç].

matbûhât مطبوخات (a. i. matbûh'un c.) : **1.** pişirilmiş yemekler. **2.** kaynatılmış ilâçlar.

mâ-tekaddem ما تقدم (a. i.) : **1.** geçmiş zaman. (bkz : mâzî). **2.** geçen şey. (bkz : sâbık). **3.** önceleri.

mâtem ماتم (a. i.) : **1.** hüzün, keder ve musîbet zamânındaki ağlayış, yas; yaslı, kederli bulunma. (bkz : şîven). **2.** Muharrem ayının ilk on gününde Hz. İmâm-ı Hüseyin için yas tutarak mersiyeler okuma âdeti.

mâtem-dâr ماتمدار (a. f. b. s.) : mâtemli, yaslı, acılı.

mâtem-engîz ماتم انگيز (a. f. b. s.) : mâtem koparan, mâtemi, yası gerektiren.

mâtem-fezâ ماتم فزا (a. f. b. s.) : mâtemi, yası artıran.

mâtemî ماتمى (a. s.) : mâtemli, yaslı.

mâtem-kede ماتم كده (a. f. b. s.) : mâtem, yas evi. (bkz : beyt-ül-hazen, mâtem-serâ).

mâtem-künân ماتم كنان (a. f. zf.) : mâtem ederek, yas tutarak.

mâtem-serâ ماتم سرا (a. f. b. s.) : mâtem, yas evi, yeri. (bkz : beyt-ül-hazen, mâtem-kede).

mâtem-zede ماتمزده (a. f. b. s.) : mâtem'e, yasa tutulmuş, mâtemli, yaslı.

mâtır ماطر (a. s. matar'dan) : yağan, yağıcı.

matfâ مطفى (a. s. ıtfâ'dan) : ıtfâ edilmiş, söndürülmüş.

mathare مطهره (a. i. c. : matâhir) : **1.** içinde yıkanıp tahâret olacak yer, gusülhâne. **2.** matara, su kabı.

mathûm مطحوم (a. i.) : dolu, dolmuş.

mathûn مطحون (a. s. tahn'dan) : tahnolunmuş, üvütülmüş.

matiyye مطيه (a. i. c. : matâyâ) : binek hayvanı. (bkz : dâbbe).

matiyye-i nefs : binek atını andıran nefs. [nefsüke matiyyetüke, ferfik biha = nefsin binek atındır, onu hoş tut! - Hadîs-i Şerîf].

matiyye-rân مطيه ران (a. b. s.) : bindiği hayvanı yola süren.

matl مطل (a. i.) : **1.** geçirme, atlatma, defetme. **2.** çekme.

matla' مطلع (a. i. tulû'dan c. : matâli') : **1.** tulû' edecek, doğacak yer. **2.** Güneş ve sâir yıldızların doğması. **3. ed.** kasîde veyâ gazelin kafiyeli olan ilk beyti. **Hüsn-i matla' : ed.** gazelde matla'dan sonra gelen güzel renkli beyit.

matla'-ı garrâ : ed. her iki mısrâında kafiye bulunan beyit.

matlab, matlabe مطلب ، مطلبه (a. s. taleb'den. c. : matâlib) : **1.** talebolunan, meram, maksat, istenilen şey, istek. **2.** bahis, mesele.

matlab-ı dil-hâh : gönlün istediği arzu, maksat.

matlub مطلوب (a. i. taleb'den c. : matlûbât) : **1.** talebedilen, istenilen, aranılan şey. **2.** alacak, **fr. crédit. 3. müz.** Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup, zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

matlûbât مطلوبات (a. i. matlûb'un c.) : **1.** talebedilen, istenilen, aranılan şeyler. **2.** alacaklar, **fr. crédits.**

matlûbek مطلوبك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

matlûl مطلول (a. s. c. : matâlil) : yaş, ıslak [nesne].

matma', matmaa مطمع ، مطمعه (a. i.) : tamah edilecek, istenilecek şey.

matmah مطمح (a. i. c. : matâmih) : göz dikilen şey, göz konulan yer, gözü kaldırıp bakacak yer.

matmû' مطموع (a. s. tama'dan) : tama' olunmuş; hırsla istenen [şey].

matmûr مطمور (a. s.) : toprak altına konulmuş, gömülmüş. (bkz : medfûn).

matmûre مطموره (a. i. c. : matâmîr) : **1.** mahzen gibi toprak altında öteberi saklanan yer. **2.** mezar, kabir.

matmûre-i fenâ : mezar, kabir.

matmûs مطموس (a. s.) : gözü sonradan kör olmuş [adam].

matrah مطرح (a. i. tarh'dan c. : matârih) : **1.** tarh edilecek; tarh olunacak nesne,

miktar. **2.** yer. (bkz : mahal). **3.** bir şey atılan yer.

matrâk مطراق (a. i.). (bkz : mıtrak).

matrân مطران (a. i.) : taç giymiş piskopos. [mıtrân şekli de vardır].

matrûd مطرود (a. s. tard'dan c. : matrûdîn) : tardolunmuş, kovulmuş, vazîfesinden çıkarılmış, kovuntu.

matrûdîn مطرودين (a. s. matrûd'un c.) : tard olunmuşlar, kovulmuşlar.

matrûdiyyet مطروديت (a. i.) : matrutluk, kovuntuluk.

matrûh مطروح (a. s. tarh'dan) : **1.** tarh edilmiş, çıkarılmış. **2.** belirtilmiş, konulmuş [vergi]. **3.** temeli atılmış [binâ].

matrûh-ün-minh مطروح منه (a. b. s.) : **mat.** eksilen, kendisinden başka bir sayı çıkarılan.

matrûk مطروق (a. s.) : **1.** gevşek, sölpük [adam]. **2.** kuruduktan sonra yağmurun tarâvetlendirdiği yer.

matrûş مطروش (o. s.) : sakalsız, sakalı tıraş edilmiş. (bkz : mahlûk).

mattâl, mattâle مطال ، مطاله (a. s.) : dâimâ vâdini veyâ borcunu uzatıp geciktiren.

ma'tûf معطوف (a. s. atf'dan) : **1.** eğilmiş, bir tarafa doğru çevrilmiş. **2.** birine isnâdolunmuş, yöneltilmiş.

ma'tûfün aleyh : bir rabıt edâtı ile (*bağlaç) kendisine bağlı olan kelime.

ma'tûh, ma'tûhe معتوه ، معتوهه (a. s. ateh'den) : ateh getirmiş, bunamış, bunak. (bkz : fertût).

ma'tûh-âne معتوهانه (a. f. zf.) : bunamışçasına, bunakçasına.

ma'tûk, ma'tûka معتوق ، معتوقه (a. s. atâk'dan. c. : maâtîk) : azatlı, azat olunmuş. (bkz: atîk[2]).

ma'tûka معتوقه (a. s. c. : maâtîk) : azatlı, azat olunmuş [kadın, kız].

mat'ûm مطعوم (a. s. c. : mat'ûmât) : yenecek yemek.

mat'ûmât مطعومات (a. i. c.) : yenecek şeyler.

mat'ûn مطعون (a. s. ta'n'dan) : **1.** ta'n olunmuş, ayıplanmış. **2.** (tâûn'dan) : taûn'a, vebâya tutulmuş.

mat'ûnen مطعوناً (a. zf.) : taûn'a, vebâya tutularak.

matvâ مطوى (a. i. c. : matâvî). (bkz : matvî).

matvî مطوى (a. i. tayy'dan c. : matâvî) : dürülmüş, bükülmüş şey; kıvrım. (bkz : matvâ).

matviyyen مطوياً (a. zf.) : bir şeyin içine sararak, dürerek; sarılı, dürülü olduğu halde.

maûl معول (a. s.) : üstün gelinmiş. (bkz : mağlûb).

maûl-ün-aleyh : kendisi için ağlanılan kimse.

mâûn ماعون (a. i.) : **1.** malın zekâtı. **2.** kendisinden faydalanılacak şey. **3.** eve lâzım olan şeyler.

maûn معون (a. i.) : yardım, imdat.

mâûne ماعونه (a. i.) : mavna. [yük taşıyan büyük kayık (kürekli ve motorludur)].

maûne معونه (a. i.) : mavna.

maûnet معونت (a. i. avn'den. c. : maâvin) : **1.** yardım. (bkz : imdâd). **2.** azık, yol yiyeceği. **3. huk.** masârif.

mâ-vaka' ماوقع (a. s.) : vuku' bulmuş, olup geçmiş [şey]. (bkz : ser-güzeşt).

mâverâ ماوراء (a. i.) : ard, geri, bir şeyin ötesinde, arkasında bulunan.

mâverâ-ün-nehr (nehrin ötesi) : **1.** Orta Asya'da Ceyhun, (Amuderyâ) nehrinin şimâlinde (kuzey) bulunan ülkeye Araplar tarafından verilen coğrafî bir isimdir. Bu coğrafî sâhaya eski garp (batı) kaynakları Trans oksiyana (Transoxiana) demişlerdir. **2. müz.** Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı. Biri devr-i kebîr, öteki fahte usûlünde iki tâne müellifi belli olmıyan peşrev ile bir tâne yine müellifi bilinmiyen saz semâîsi makama misaldir.

mâverâ-üt-tabîa : fizikötesi, metafizik.

mâverâî ماورائی (a. s.) : öteye mensup, öteki âlemle ilgili.

mavtın موطن (a. i. vatan'dan c. : mevâtın) : vatan, yurt edilen yer.

mâye مایه (f. i.) : **1.** maya, asıl ve lüzumlu madde; asıl, esas. **2.** para, mal. **3.** iktidar, güc. **4.** bilgi. **5.** dişi deve.

mâye-i şeb : gece karanlığı.

mâye-i zevk ü sürûr : eğlence ve sevinç mayası, mevzuu.

mâye-büzürg مایه بزرگ (f. b. i.) : Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-dâr مایه‌دار (f. s.) : mayalı, kudretli; paralı.

mâye-hicâz مایه حجاز (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-hüseynî مایه حسینی (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-ırâk مایه عراق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-ısfahân مایه اصفهان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

maye-i atîk : **müz.** Türk müziğinin en az üç asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-i kebîr : **müz.** Türk müziğniin en az beş asırlık bir mürekkep makamıdır. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-kevser مایه کوثر (f. a. b.) : **müz.** Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-kûçek مایه کوچك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-nevâ مایه نوا (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâ-yen-kasemiyyetماینقسمیت (a. b. i.) : bölünebilme, **fr. divisibilité.** (bkz : kabil-i taksîm).

mâye-pûselik مایه پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-râst مایه راست (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-rehâvî مایه رهاوی (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı Nümûnesi kalmamıştır. [aslı "mâye-ruhâvî" dir].

mâ-yetehallel مایتحلل (a. b. s.) : hallolunabilir.

mâye-uşşâk مایه عشاق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâye-zengûle مایه زنگوله (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Nümûnesi kalmamıştır.

mâyi' مایع (a. i. c. : mâyiât) : su gibi akan, su hâlinde bulunan şey, * sıvı.

mâyiât مایعات (a. i. mâyi'in c.) : su gibi akan, su hâlinde bulunan şeyler, sıvılar.

mâyiiyyet مايعيت (a. i.) : mâyi'lik, mâyi' hâlinde olma vasfı, niteliği.

ma'yûb معيوب (a. s. ayb'dan. c. : maâyîb) : **1.** ayıplanmış; ayıplanan. **2.** bir eksiği, kusûru olan.

ma'yûbât معيوبات (a. i. ma'yûbe'nin c.) : **1.** ayıp sayılan, ayıplanan şeyler. **2.** kusurlar, noksanlar.

ma'yûben معيوباً (a. zf.) : ayıplanarak, ayıp, kusur sayılarak.

mâ-yuhdes ما يحدث (a. b. s.) : sonradan olan.

ma-yu'kal ما يعقل (a. b. s.) : anlaşılır.

mâ-yu'kes ما يعكس (a. b. s.) : aksedebilir; **mant.** *evrilir.

mâ-yu'ref ما يعرف (a. b. s.) : **1.** bilinmez. **2. i.** minder altında saklanan mal.

mâ-yu'refiyyet ما يعرفيت (a. b. i.) : bilinirlik, **fr. cognoscibilité.**

mâ-yüfhemiyyet ما يفهميت (a. b. i.) : kavranabilirlik, **fr. concevabilité.**

ma'z معز (a. i.) : keçi; karaca. (bkz : üm'ûz).

mazâ' مضاء (a. fi.) : geçti.

mazâ mâ mazâ : geçen geçti, olan oldu.

mazâcı' مضاجع (a. i. mazca'ın c.) : mezarlar, kabirler, sinler. (bkz : medâfin, makabir).

mazâcir مضاجر (a. i. mazcer'in c.) : gönül daralacak, sıkılacak yerler.

mazâhir مظاهر (a. i. mazhar'ın c.) : **1.** bir şeyin göründüğü, çıktığı yerler. **2.** nâil olmalar, şereflenmeler.

mazâin مظائن (a. i. mazanne, mazınne'nin c.). (bkz : mazanne, mazınne).

mazâk مضاق (a. i.) : darlık. (bkz : madâk).

mazâll مظال (a. i. mazalle'nin c.). (bkz : mazalle).

mazâlim مظالم (a. i. mazleme, mazlime'nin c.) : **1.** zulümler, can yakmalar, haksızlıklar. **2.** adâlet dâiresi.

mazalle مظله (a. i. zıll'dan. c. : mazâll) : gölgelik. (bkz : sâyegâh, sâye-zâr, zılâle).

mazalle-nişîn مظله نشين (a. f. b. s.) : gölgelikte oturan.

mazâmîn مضامين (a. i. mazmûn'un c.) : **1.** ödenmesi lâzımgelen şeyler. **2.** mânâlar, mefhumlar, *kavramlar. **3.** nükteli, cinaslı, san'atlı sözler.

mazanne مظنه (a. i. zann'den. c. : mazâin, mazânn) : **1.** bir şeyin vücudunun zannolunduğu yer, zan götüren. **2.** ermiş sanılan.

mazanne-i hayr : kendisinden ancak iyilik beklenen kimse.

mazanne-i kirâm'dan... : ermiş sanılanlar'dan.

mazanne-i sû' : kendisinden ancak fenâlık beklenen kimse.

mazârîb مضاريب (a. i. mızrâb'ın c.) : mızraplar.

mazârr مضار (a i. mazarrat'ın c.) : zararlar, ziyanlar.

mazarrat مضرت (a. i. zarar'dan c. : mazârr) : zarar, ziyan; zarar verme, dokunma.

mazarrât مضرات (a. i. mazarrat'ın c.) : zararlar, ziyanlar. (bkz : mazârr).

mazâyık مضايق (a. s. mazîk'ın c.) : **1.** dar, sıkıntılı yerler. **2.** zor, sıkı, güç [işler].

mazaz مضض (a. i.) : **1.** acıma, kederlenme. **2.** musîbet, felâket acısı.

mazbata مضبطه (a. i. zabt'dan. c. : mazâbıt) : kararnâme; *tutanak.

mazbût مضبوط (a. s. zabt'dan) : **1.** zabtolunmuş, ele geçirilmiş. 2. yazılmış, kaydedilmiş. **3.** hatırda tutulmuş. **4.** derli toplu. **5.** muhâfazalı, korunmuş. **6.** belli, belirtilmiş. **7.** sağlam.

mazbûtât مضبوطات (a. i. mazbût'un c.) : mazbut olan şeyler.

mazca' مضجع (a. i. c. : madâcı'; mazâcı') : mezar, kabir, sin. (bkz : madca').

mazcer مضجر (a. i. c. : mazâcir) : gönül daralacak, sıkılacak yer.

ma'zeret معذرت (a. i. özr'den) : istenilmeyen bir hâlin oluşuna yol açan kaçınılmaz sebep, özür; bahâne. [aslı : "ma'ziret" dir].

ma'zeret-hâh معذرت خواه (a. f. b. s.) : mâzeret, özür dileyen.

ma'zeret-hâhî معذرت خواهى (a. f. b. i.) : mâzeret, özür dileyicilik.

ma'zeret-mend معذرتمند (a. f. b. s.) : özürlü.

ma'zeret-mendâne معذرتمندانه (a. f. zf.) : mâzeretli, özürlü olarak.

ma'zeret-mendî معذرتمندى (a. f. b. i.) : özürlülük.

mazg مضغ (a. i.) : ağızda çiğneme. (bkz : madg).

mazhar مظهر (a. i. zuhûr'dan. c. : mazâhir) : **1.** bir şeyin göründüğü, çıktığı yer. **2.** nâil olma, şereflenme. **3.** bâzı tekkelerde oturarak uyunurken dayanılan kısa değnek. **4.** erkek adı. **5.** bir çeşit tef.

mazhariyyet مظهريت (a. i.) : elde etme, nâil olma. (bkz : muvaffakıyyet).

mâzıg ماضغ (a. s.) : çiğneyici, çiğneyen. **Hayvânât-ı mâzıga** : geviş getiren hayvanlar.

mazınne مظنه (a. i. c. : mazâin). (bkz : mazanne).

mâzır ماضر (a. s.) : ekşi. (bkz : hâmız, mazîr).

mâzî, mâziyye ماضى ، ماضيه (a. i.) : **1.** geçmiş zaman. **El-mâzî lâ yüzker** : geçmiş şey zikrolunmaz. **Ezmine-i mâziyye** : geçmiş zamanlar. **2. gr.** geçmiş zamanda olan bir hâdiseyi anlatan fiil **Fi'l-i mâzî** : mâzî sîgası (kipi).

mâzî-i naklî : **gr.** yalnız işitilen bir şeyi anlatan fiil sîgası (kipi) : "Ahmet gelmiş.." gibi.

mâzî-i şâd : mes'ut, neşeli mâzi.

mâzî-i şühûdî : **gr.** gözle görülen veyâ görmüş gibi bilinen bir şeyi anlatan fiil sîgası (kipi) : "Ahmet geldi.." gibi.

mazîf مضيف (a. i.) : **1.** ziyâfet evi. **2.** herkese kapısı, sofrası açık ev.

mazîfe مضيفه (a. i.) : **1.** izâfe olunmuş. (bkz : mazûfe). **2.** gam, keder, tasa.

mazille مظله (a. i.) : kıldan yapılma büyük çadır.

mazîm مضيم (a. s. mazâim). (bkz : mazlûm).

mazîr مضير (a. s.) : ekşi. (bkz : hâmız, mâzır).

mazîz مضيض (a. s.) : musîbet, felâket acısına uğramış.

malzeme مظلمه (a. i. c. : mazâlim) : zulüm, can yakma, haksızlık.

mazlime مظلمه (a. i. c. : mazâlim) : (bkz : mazleme) .

mazlûm مظلوم (a. s. zulm'den) : **1.** zulüm görmüş. **2.** halim selim, sâkin, sessiz [insan veyâ hayvan]. **3. i.** erkek adı. [müennesi "mazlûme"].

mazlûmâne مظلومانه (a. zf.) : **1.** mazlûm'a, zulüm görmüşe yaraşır sûrette. **2.** sessizce, sessizlikle.

mazlûmîn مظلومين (o. s. mazlûm'un c.) : zulüm görmüş kimseler.

mazlûmiyyet مظلوميت (a. i.) : 1. mazlumluk, zulüm görmüşlük. 2. sessizlik, yavaşlık.

mazmaza مضمضه (a. i.) : abdest alırken ağıza su alma, ağız çalkalama. (bkz : gargara).

mazmûm مضموم (a. s. ve i. zamm'dan) : 1. zamme ile, ötüre ile okunan, ötüreli. 2. zammolunmuş, ilâve olunmuş. (bkz : mansûb).

mazmûn مضمون (a. i. zımn'dan. c. : mazâmîn) : 1. ödenmesi lâzımgelen şey. 2. mânâ, *kavram. 3. nükteli, san'atlı, ince söz. **Bikr-i mazmûn** : ilk defa söylenmiş mazmun.

mazmûn-perdâz مضمون پرداز (a. f. b. s.) : mazmûn düzen, mazmûn söyleyen.

mazmûn-tırâz مضمون تراز (a. f. b. s.) : mazmun söyliyen, nükteli sözler söyliyen.

maznûk مضنوك (a. s.) : nezleli, nezle olmuş. (bkz : mezkûm).

maznûn مظنون (a. s. zann'dan c. : mazânîn) : 1. zannolunmuş. 2. zan altında bulunan, kendisinden şüphe edilen. 3. **huk.** bir suç dolayısiyle sorguya çekilen, *sanık.

maznûnîn مظنونين (o. s. maznûn'un c.) : zan altında bulunanlar.

mazreb, mazrıb مضرب ، مضرب (a. i. zarb'dan c. : mazârıb) : 1. zarbedecek yer. (bkz : madreb, madrıb). 2. çakma, kakma yeri.

mazrûb مضروب (a. s. zarb'dan) : 1. zarbolunmuş, dövülmüş, vurulmuş, çarpılmış. 2. basılmış, damgalanmış. 3. **mat.** çarpılan. (bkz : madrûb).

mazrûbun fih : **mat.** *çarpan, **fr. multiplicateur.**

mazrûbât مضروبات (a. i. mazrûb'un c.). (bkz : mazrûb).

mazrûbata tefrik : **mat.** çarpanlara ayırma.

mazrûbeyn مضروبين (a. i. c.) : **mat.** birbirine çarpılan iki sayıdan herbiri. (bkz : madrûbeyn).

mazrûf مظروف (a. s. zarf'dan) : 1. zarflanmış, zarfa konmuş; kalıplı, kılıflı. 2. zarflı kâğıt. (bkz : melfûf).

mazrûfât مظروفات (a. i. mazrûf'un c.) : zarflı şeyler.

mazrûfen مظروفاً (a. zf.) : zarf içinde olarak, zarflı.

mazrûr مضرور (a. s. c. : mazârir) : zarar, ziyan görmüş.

mazrûs مضروس (a. s.) : örülerek yapılmış, örülmüş şey. (bkz : madrûs).

mâzû مازو (f. i.) : 1. mazı, servi cinsinden, gövdesi düz ve dipten dallanan bir süs ağacı ve bunun kozalağı olup tabaklıkta kullanılır, **lât. thuya.** 2. mazı böceği denilen bir haşere, **fr. cynips.**

maz'ûf مضعوف (a. s.) : zayıflamış, zayıf.

mazûfe مضوفه (a. i.) : izâfe olunmuş.

ma'zûl معزول (a. s. azl'den) : azledilmiş, işinden çıkarılmış.

ma'zûlân معزولان (s. ma'zûl'ün c.). (bkz: ma'zûlîn).

ma'zûlen معزولاً (a. zf.) : azledilmiş, işinden çıkarılmış olarak.

ma'zûlî, ma'zûliyyet معزولی ، معزوليت (a. i.) : ma'zullük, azledilmiş olma, işinden çıkarılmış olma.

ma'zûlîn معزولين (a. i. ma'zûl'ün c.) : azledilmişler, işinden çıkarılmışlar.

ma'zûr معذور (a. s. özr'den) : özürlü, özürü olan.

ma'zûriyyet معذوريت (a. i.) : mâzurluk, özürlülük.

mazyefe مضيفه (a. i. c. : mazâyif) .

-meâb مآب (a. i. iyâb'dan) : **1.** geri dönülecek yer. **2.** sığınılacak yer. **Fazîlet-meâb :** fazîletin barındığı yer, vücut, kimse. **3. Şevket-meâb:** şevketin barındığı yer, vücut, kimse; pâdişah.

meâbız مآبض (a. i. me'bız'ın c.) : **anat.** dizkapaklarının arkasındaki çukurlar.

meâd معاد (a. i.) : **tas.** âhiret.

meâdib مآدب (a. i. me'debe'nin c.) : ziyâfetler.

meâhiz مآخذ (a. i. me'haz'ın c.) : bir şeyin alındığı, çıktığı yerler, kaynaklar.

meâkil مآكل (a. i. me'kele'nin c.) : eklolunacak, yenilecek şeyler. (bkz : erzâk).

meâl مآل (a. i.) : **1.** meydana gelen şey, netîce. **2.** mânâ, kavram, mefhum. **Bî-meâl :** mânâsız, saçma. **Hakîkat-meâl :** gerçek, içten. **Hulâsa-i meâl :** mânânın özü.

meâlen مآلاً (a. zf.) : mânâ bakımından, harfi harfine olmıyarak.

meâl-perver مآلپرور (a. f. b. s.) : mânâ anlatan; mânâlı.

meârib مآرب (a. i. me'rebe'nin c.) : hâcetler, istekler; hizmetler.

meâric معارج (a. i. ma'rec'in c.) : çıkacak yerler, merdivenler.

meâsim مآثم (a. i. me'sem'in c.) : günah edilecek yerler; günahlar.

meâsir مآثر (a. i. me'sere'nin c.) : güzel eserler, nişanlar, izler.

meâsir-i ber-güzîde : güzel, seçme eserler.

meâsir-i i'tidâl : îtidal eserleri.

meâzib مآزب (a. i. mi'zâb'ın c.) : oluklar.

meâzîb مآزيب (a. i. mîzâb'ın c.) : su yolları, oluklar.

meâzin مآذن (a. i. me'zene'nin c.) : ezan okunan yerler.

meâzir مآزر (a. i. mi'zer'in c.) : peştemallar.

mebâd, mebâdâ مباد ، مبادا (f. n.) : sakın, olmıya ki...

mebâdî مبادى (a. i. mebde'in c.) : evveller, başlangıçlar ; prensipler, ilk unsurlar.

mebâdî-i ahvâl : hallerin başlangıçları.

mebâdî-i âliye : felekleri hareket ettiren ruhlar.

mebâdî-i i'tikad : îtikada âit ilk bilgiler.

mebâdî-i ûlâ : ilk prensipler; başlangıçlar, hilkate âit meseleler.

mebâdî-i ulûm : ilk bilgiler, ilk ilim başlangıçları.

mebâdî-yün-nihâyât : tas. namaz, oruç, zekât ve hac gibi farz olan ibâdetler.

mebâhis مباحث (a. i. mebhas'in c.) : **1.** bir şeyin bahsolunduğu yerler. **2.** araştırma, arama yerleri; münâkaşa mevzûları.

mebâhis-i ilmiyye : ilmî bahisler.

mebâl مبال (a. i. bevl'den) : **anat.** sidiğin çıktığı yer. (bkz : ferc, kadîb).

mebâliğ مبالغ (a. i. meblağ'ın c.) : paralar, akçeler.

mebânî مبانى (a. i. c.) : binâlar, yapılar; temeller. [arapçada : sözün yapıldığı yer mânâsına gelen "mebnî" nin cem'idir].

mebânî-i kelâm : sözün esâsını teşkîl eden şeyler.

meb'as مبعث (a. i. c. : mebâis) : gönderilme, yollanma.

mebde' مبدأ (a. i. c. : mebâdî) : evvel, başlangıç, prensip, ilk unsur; ilmin ilk kısmı.

mebde'-i sukut : düşüş başlangıcı.

mebde'-i tûl : **jeod.** tul dâirelerinin (*boylam) başlangıç kabûl edildiği Londra'da Grenwich'den geçen tul dâiresi.

mebdeiyyet مبدأيت (o. i.) : başlangıç olma işi.

meberrât مبرات (a. i. meberre'nin c.) : hayır için, sevap kazanmak üzere yapılan işler.

meberre مبره (a. i. c. : meberrât) : hayır için, sevap kazanmak üzere yapılan iş.

mebguz مبغوض ("gu" uzun okunur. a. s. buğz'dan) : buğzedilmiş, nefret edilmiş, sevilmemiş. (bkz : menfûr).

mebhas مباحث (a. i. c. : mebâhis) : **1.** bir şeyin arandığı yer. **2.** arama, araştırma yeri. **3.** bâb, fasıl. **4.** "-logie : **ilim, bilim**" sözünün karşılığıdır.

mebhas-i vücud : fels. fr. ontologie.

mebhas-ül-ezhâr : çiçekler ilmi, bilgisi.

mebhas-ül-urûk : ırkbilim.

mebhûr مبهور (a. s. buhr'dan) : soluyan, solugan, tıknefes illetine uğramış olan [insan veyâ hayvan].

mebhûs مبحوث (a. s.) : bahsolunmuş, sözü geçmiş. (bkz : mezkûr).

mebhûs-ün-anh : bahsolunmuş, sözü geçmiş [nesne].

mebhût مبهوت (a. s. beht'den) : hayrette kalmış, şaşmış. (bkz : mütehayyir).

me'bız مأبض (a. **i.** c. : meâbız) : **anat.** diz kapağının arkasındaki çukur.

mebî' مبيع (a. s. bey'den) : satılmış şey.

mebît مبيت (a. i. beyt'den) : geceliyecek yer.

mebîz مبيض (a. i. beyz'den c. : mebâyiz) : **hek.** rahmin sağında ve solunda olmak üzere, iki tarafında bulunan guddeler, bezler, bezeler.

meblağ مبلغ (a. i. c. : mebâliğ) : para, akçe.

meblû', meblûa مبلوع ، مبلوعه (a. s. bel'den) : bel'olunmuş, yutulmuş. **Lokma-i meblûa** : yutulmuş lokma.

meblûl مبلول (a. s.) : ıslanmış, ıslak; nemli, yaş.

mebnâ مبنى (a. i. c. : mebânî) : **1.** yapı yeri, binâ yeri. **2.** yapı, binâ.

mebnî مبنى (a. s.) : **1.** binâ olunmuş, yapılmış, kurulmuş. **2.** bir şeye dayanan. **3.** ....den dolayı, ...den ötürü. **4. a. gr.** son harfi hiç bir şekilde değişmiyen, sâbit harekeli kelime.

mebnî-ale-l-hikâye : bir hikâyeden çıkarılmış veyâ bir hikâyeye dayanılarak söylenilen söz.

mebrûd مبرود (a. s.) : soğumuş, soğuk.

mebrûk مبروك (a. s.) : tebrîke şâyeste [kimse, şey]; kutlu.

mebrûke مبروكه (a. i.) : **1.** [mebrûk'ün müennesi]. **2.** kadın adı.

mebrûr, mebrûre مبرور ، مبروره (a. s. birr'den) : **1.** hayırlı, makbûl, beğenilmiş [iş, şey]. (bkz : mergub). **2. i.** [ikincisi] kadın adı.

mebrûs مبروص (a. s.) : baras hastalığına tutulmuş olan. (bkz : baras).

mebrûz مبروز (a. s.) : **1.** ibrâz olunmuş, gösterilmiş. **2.** açılmış [mektup].

mebsûs مبثوث (a. s.) : yayılmış, dağılmış, saçılmış; herkese yayılmış, herkesçe duyulmuş.

mebsût, mebsûta مبسوط ، مبسوطه (a. s.) : **1.** bastolunmuş, yayılmış, açılmış. **Zamme-i mebsûta** : "o" sesi. **2.** uzun uzadıya anlatılan. **3. gs.** bir yazı sitili.

mebsûten مبسوطاً (a. zf.) : mebsût olarak.

mebsûten mütenâsib : mat. biri, ötekinin sayısına göre büyüyen veyâ küçülen iki adedin aralarındaki nispet.

mebşûre مبشوره (a. s.) : yüzü, boyu bosu yerinde, güzel [kadın].

mebşûş مبشوش (a. s. c. : mebâşîş) : silinmiş.

mebtûn مبطون (a. s.) : ölümü intâceden ve -Buhârî-i Şerîf'deki bir hadîse nazaran- tutulanı hükmen şehit sayılan salgın dizanteriye tutulmuş kimse.

mebtûte مبتوته (a. i.) : **fık.** üç talâk ile boşanmış olan kadın.

me'bûn مأبون (o. s.) : ibnelik hastalığına tutulmuş olan, ibne.

meb'ûs مبعوث (a. s. c. : meb'ûsân) : **1.** ba's olunmuş, gönderilmiş. (bkz : mürsel). **2. i.** peygamber olarak gönderilmiş kimse. **3. i.** halk tarafından seçilerek parlamentoda yer alan kimse, milletvekîli. **4.** öldükten sonra diriltilmiş olan [kimse].

meb'ûsân مبعوثان (a. i. meb'ûs'un c.) : meb'uslar, milletvekilleri. **Meclis-i meb'ûsân :** âzâsı halk tarafından seçilmiş olan millî meclis.

mebyet مبيت (a. i.) : geceliyecek yer.

mebzûl مبذول (a. s. bezl'den) : ibzâl olunmuş, bol, çok.

mebzûlî مبذولى (a. i.) : çokluk, bolluk. (bkz : kesret, mebzûliyyet).

mebzûliyyet مبذوليت (a. i.) : bolluk, çokluk. (bkz : kesret, mebzûlî).

mebzûliyyet-i elvân : renk bolluğu.

mecâ' مجاع (a. i.) : açlık. (bkz : mecâet).

mecâdîf مجاديف (a. i. micdâf'ın c.) : kayık, sandal kürekleri.

mecâdil مجادل (a. i. micdel'in c.) : köşkler, kasırlar.

mecâe, mecâet مجاعه ، مجاعة (a. i.) : acıkma; açlık. (bkz : cû').

mecâl مجال (a. i.) : **1.** güc, kuvvet, tâkat. **2.** fırsat, imkân. **Bî-mecâl :** kuvvetsiz, tâkatsız.

mecâlî مجالى (a. i. meclâ'nın c.) : aynalar. (bkz : merâyâ).

mecâlis مجالس (a. i. meclis'in c.) : meclisler, toplantılar, toplantı yerleri. (bkz : meclis).

mecâlis-i seb'a : Mevlânâ'nın meşhur eseri.

mecâmi' مجامع (a. i. mecma'ın c.) : toplanılacak yerler, toplantı yerleri.

mecâmî' مجاميع (a. i. mecmûa'nın c.) : dergiler.

mecâmir مجامر (a. i. micmer' ve micmere'nin c.) : buhurdanlar, içinde tütsü yakılan kaplar.

mecânık مجانق (a. i. mencenık'ın c.). (bkz : mecânîk).

mecânîk مجانيق (a. i. mencenîk'in c.) : [eskiden] mancınıklar, savaşlarda büyük taşları atmakta kullanılan sapanlar. (bkz : mencenikat).

mecânîn مجانين (a. s. mecnûn'un c.) : deliler, çılgınlar, aklından zoru olanlar. **Dar-ül-mecânîn** (mecnunlar yurdu) : akıl hastahânesi, tımarhâne.

mecârî مجارى (a. i. mecrâ'nın c.) : suyolları, akıntı yerleri, su yatakları.

mecârî-i hevâiyye : zool. balina, gergedan, yunus balığı gibi bâzı hayvanların başlarının üst tarafında açılmış bulunan bir veyâ iki delik.

mecârî-i teneffüsiyye : anat. teneffüs boruları.

mecâz مجاز (a. i. cevâz'dan. c. : mecâzât) : **1.** yol, geçecek yer. **2.** hakîkatin, gerçeğin zıddı. **3. ed.** kendi öz mânâsiyle kullanılmayıp, benzerlikle, benzetme yolu ile başka bir mânâda kullanılan söz : "arslanlar ilerliyor" derken, **arslan** kelimesinin Türk askeri mânâsına gelişi gibi.

mecâz-i mürsel : ed. bir kelimeyi hakikî mânâdan mecâzî mânâya naklederken aradaki alâka ve münâsebetin müşâbehetinden (benzeyişinden) başka bir hâle istinâd etmesi'dir.

mecâzen مجازاً (a. zf.) : mecaz yoliyle, mecaz olarak.

mecâzî مجازى (a. s.) : mecâza âit, mecazla ilgili olan. **Ma'nâ-yi mecâzî** : mecaz, gerçek olmıyan mânâsı. **Aşk-ı mecâzî** : dünyâdaki güzelleri ve dolayısiyle Allah'ı sevmek. **Mülk-i hakîkî ve mecâzî** : Allah'ın hakikat ve ruh âlemi.

mecâzîb مجاذيب (a. s. ve i. meczûb'un c.) : meczuplar, cezbeye tutulmuş olanlar, dîvâneler, abdallar; sevgiden aklını kaybetmiş olanlar.

mecâz-istân مجازستان (a. f. b. i.) : mecaz yeri.

mecbûb مجبوب (a. s.) : zekeri, husyeleri kesilmiş.

mecbûl مجبول (a. s. cibillet'den) : **1.** yaratılmış. (bkz : âferîde). **2.** yaratılışında bir hal ve sıfat bulunan. [arapçada : "yaradılışı iri olan" mânâsı vardır].

mecbûr مجبور (a. s. cebr'den) : **1.** icbâr edilmiş, zor görmüş, zorla bir işe girişmiş. (bkz : nâ-çâr, muztar. **2.** [eski] hatırı, gönlü alınmış. [asıl mânâsı : "kırıldıktan sonra bütünlenmiş" tir].

mecbûren مجبوراً (a. zf.) : mecbur olarak, zorla, zorâki.

mecbûrî, mecbûriyye مجبورى ، مجبوريه (a. s.) : yapma zorunda bulunanlar, ister istemez, zor altında. **Hizmet-i mecbûriyye** : mecbûrî, yapma zorunda bulunulan hizmet.

mecbûriyyet مجبريت (a. i.) : mecburluk, zor, zora tutulma.

meccân مجان (a. s.) : bedâva, parasız, ücretsiz.

meccânen مجاناً (a. zf.) : bedâva, parasız, ücretsiz olarak.

meccânî مجانى (a. s.) : parasız, bedâvacı. **Leylî meccânî** : parasız yatılı.

meccâniyyet مجانيت (o. i.) : meccânîlik, ücretsizlik.

mecd مجد (a. i.) : büyüklük, ululuk; şan ve şeref. **Dâme mecdühû** : ululuğu, büyüklüğü devam etsin! **Sûre-i mecd** : Kur'ân'ın ilk sûresi. (bkz : seb'ül-mesânî, sûret-ül-hamd, sûret-üş-şükr).

mecdûd مجدود (a. s.) : **1.** rızkı bol, nasîbi açık, bahtiyar. **2.** erkek adı.

mecdûl مجدول (a. s.) : **1.** sağlam [şey]. (bkz : muhkem). **2.** bükülmüş. [arapçada : 'kemikli ve yapısı sağlam kimse" mânâsınadır].

mecdûr مجدور (a. s.) : çiçek çıkarmış [kimse].

mecellât مجلات (a. i. mecelle'nin c.) : kitaplar, mecmûalar, dergiler.

mecelle مجله (a. i.) : **1.** kitap, mecmûa, dergi. **2.** fıkıh ilminin muâmeleye âit olan kısmına dâir Tanzimat'tan sonra te'lif edilmiş meşhur eser.

mecenn مجن (a. i.). (bkz : mecenne).

mecenne مجنه (a. i.) : **1.** cinni çok olan yer. (bkz : dîvlâh). **2.** delilik, dîvânelik. **3.** kalkan, siper.

mecerre مجره (a. i.) : **astr.** samanyolu. (bkz : keh-keşân).

mechel مجهل (a. s. c. : mecâhil) : **1.** nişansız, belirtisiz. **2.** yolu izi olmıyan çöl.

mechele مجهله (a. i.) : birini câhilliğe sevkeden şey.

mechûd مجهود (a. s. cehd'den) : **1.** cehdolunmuş, çalışılmış, uğraşılmış. **2.** kudret, kuvvet, güç. **Bezl-i mechûd, Sarf-ı mechûd** : olanca kuvveti ile.

mechûl, mechûle مجهول ، مجهوله (a. s. cehl'den) : **1.** bilinmiyen, meçhûl. **2.** **gr.** edilgen [bilmekten : "bilindi", çalışmaktan : "çalışıldı.." gibi].

mechûl-ül-ahvâl : neyin nesi olduğu bilinmiyen kimse.

mechûl-ün-neseb : kimin çocuğu olduğu bilinmiyen.

mechûlât مجهولات (a. s. mechûl'ün c.) : meçhul olan, bilinmiyen şeyler.

mechûliyyet مجهوليت (a. i.) : meçhullük, bilinmezlik.

mecî' مجئ (a. i.) : geliş, gelme.

mecîd مجيد (a. s. mecd'den) : **1.** Allah adlarındandır. **Abd-ül-mecîd** : Allah kulu. **2.** şan ve şeref sâhibi, büyük, ulu. **3. i.** Abd-ül-mecid'den bozularak erkek adı.

mecîdî, mecîdiyye مجيديه ، مجيدى (a. s.) : Mecit'le ilgili. **Sîm mecîdiyye** : yirmi kuruş değerinde gümüş para.

mecîdiyye altını : Abdülmecit zamânında çıkakarılmış altın lira.

mecîdiyye nişanı : Abdülmecit zamânında çıkarılmış nişan.

mecîdiyye çeyreği : beş kuruşluk gümüş para.

mecîdiyye مجيديه (a. i.) : Sultan Abdülmecid'in tahta çıkışının altıncı yılında (1260 = 1844) onun adına kesilmiş olan altın ve gümüş sikkeler. [daha ziyâde 20 kuruşluk gümüş sikkelere verilen bir addır].

meclâ مجلا (a. i. c. : mecâlî) : **1.** çıkma yeri, görünme yeri. **2.** ayna. (bkz : mir'ât, secencel).

meclis مجلس (a. i. cülûs'dan. c. : mecâlis): **1.** oturulacak, toplanılacak yer. **2.** görüşülecek bir mes'ele için bir araya gelmiş insan topluluğu. **3.** devlet işlerini görüşmek üzere milletvekillerinin toplanması ve bu milletvekillerinin toplandıkları büyük binâ. **Def'-i meclis** : bir toplantıya son verme. **Sadr-i meclis** : bir toplantıdaki başkanlık yeri.

meclis-i âlî-i hazâin : mâliye işlerini yoluna koymak üzere teşkîl olunan hey'et.

meclis-i âlî-i Tanzîmât : Tanzîmât'ın îcâbettirdiği kanun ve nizamnâmeleri hazırlamak, memleketin ıslah ve îmârı için alınacak tedbirleri müzâkere ve karar ittihâz etmek, mevcut nizamnâmelerden ıslâha muhtaç görülenler hakkında mutâlaa bildirmek ve bunların tâdillerini hazırlamak, nâzırların vazîfelerinden dolayı mes'ûliyetleri hâlinde muhâkemelerini bidâyeten yapmak vazîfeleriyle mükellef olmak üzere (1270) (1854) târihinde kurulan meclis.

meclis-i â'yân : **1)** Osmanlı imparatorluğu'nda iki millet meclisinden, üyeleri hükûmetçe seçilmiş olanı; **2)** [bugün] senato, cumhûriyet senatosu.

meclis-i bey' : pazarlık için bir araya toplanma.

meclis-i emânet : **huk.** İstanbul'da ilk belediye teşkîlâtı yapıldığı zaman şehremânetinde ihdâs edilen, Hükûmet tarafından tâyin edilmiş altı âzâdan olma meclis idi.

meclis-i hâss-ı vükelâ : kabîne toplantısı.

meclis-i kebîr-i maârif : maarif işleri heyeti. [bugünkü Millî Eğitim Bakanlığı "Ta'lim ve Terbiye Dâiresi" karşılığı].

meclis-i mâliyye : mâliye nezâreti danışma kurulu.

meclis-i meb'ûsân : Osmanlı imparatorluğunda iki millet meclisinden, üyeleri, halk tarafından seçilmiş olanı.

meclis-i meşâyih : [eskiden] tekkelerin işleriyle meşgul olmak üzere meşîhat dâiresinde kurulmuş olan bir teşekkül.

meclis-i şer' : şeyhislâm kapısında veyâ kadıların yanında kanun hükmü alınmak üzere yapılan toplantı.

meclis-i şükûfe : **tar.** lâle yetiştiricilerinin lâle cinsleri, bakımı ve sâire üzerine tertîbettikleri kongre.

meclis-i tedkîkat-ı şer'iyye : mülga Meşîhat Dâiresi'nde bir reisin riyâseti altında müteşekkil hey'et-i âliye idi ki, 21 Muharrem 1290 târihli tâlîmatnâme ve zeyillerinde yazılı olduğu üzere kendisine tevdî olunan işlerle fetvâhâneden havâle olunan îlâmların vakii hâle ve zabıtnâmelerine uygun olup olmadığını tetkik ederdi.

meclis-i ülfet : konuşma meclisi.

meclis-i vâlâ-yi ahkâm-ı adliyye : ıslahat hareketlerinin îcâbettirdiği yeni nizamnâmeleri hazırlamak, me'murların muhâkemeleriyle meşgul olmak, lüzum gösterilen devlet işlerinde rey vermek üzere 1253 (1837) yılında teşkîl olunan meclis.

meclis-i vükelâ : kabîne toplantısı. [bugünkü bakanlar kurulu"].

meclis-ârâ مجلس آرا (a. f. b. s.) : meclisi süsliyen, hoşsohbet kimse.

meclis-efrûz مجلس افروز (a. f. b. s.) : **1.** meclisi aydınlatan, parlatan. (bkz : meclis-fürûz). **2. müz.** Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

meclis-fürûz مجلس فروز (a. f. b. s.) : meclisi aydınlatan, ışıklandıran. (bkz : meclis-efrûz).

meclisî مجلسى (a. s.) : **1.** meclise âit, meclisle ilgili. **2. müz.** hâlen Âzerî müziğinde kullanılmakta olan bir makamdır.

meclisiyân مجلسيان (a. i.) : meclis ehli.

meclûb مجلوب (a. s. celb'den) : **1.** celbolunmuş, başka yerden getirilmiş olan. **2.** tarafdarlığı kazanılmış bulunan. **3.** tutkun. (bkz : meftûn).

meclûbîn مجلوبين (a. s. meclûb'un c.). (bkz : meclûb).

meclûbiyyet مجلوبيت (a. i.) : meclubluk, tutkunluk.

meclüvv مجلو (a. s.) : cilâlı, parlak. (bkz : mücellâ).

mecmâ' مجمع (a. i. c. : mecâmi') : **1.** toplanılacak yer. **2.** kavuşulan yer, nokta.

mecma-ı bahreyn, mecma'-ül-bahreyn : 1) iki deniz veyâ büyük bir suyun kavuştuğu nokta, kavuşağı; **2) tas.** kabe kavseyn mertebesi.

mecma'ül-ezdâd : mutlak hürriyet.

mecmaa مجمعه (a. i.). (bkz : mecmûa).

mecmece مجمجه (a. i.) : **1.** kalbindekini söylemek isteyip de yine gizleme. **2.** yazının karışık olması.

mecmede مجمده (a. i.) : buzluk, karlık.

mecmû, mecmûa مجموع ، مجموعه (a. s. cem'den) : **1.** cem' olunmuş, toplanmış, bir araya getirilmiş şey, top, tüm. **Min hays-il-mecmû'** : toptan, hepsi. **2. i.** bir yazı sitili.

mecmûa مجموعه (a. i. c. : mecâmi') : **1.** toplanıp biriktirilmiş, tertip ve tanzîm edilmiş şeylerin hepsi. **2.** seçilmiş yazılardan meydana getirilen yazma kitap. **3.** dergi. (bkz : risâle).

mecmûan مجموعاً (a. zf.) : toplu olarak, toptan, birden; hep.

mecmûiyyet مجموعيت (a. i.) : topluluk, bütünlük, tamlık.

mecniyyün-aleyh مجنى عليه (a. s.) : kendisi üzerine cinâyet vuku bulan, öldürülen kimse.

mecnûb مجنوب (a. s.) : cenup (güney) rüzgârı alan [adam].

mecnûn مجنون (a. s. cinn'den c. : mecânîn) : **1.** cin tutmuş, çıldırmış, deli; dîvâne. **2.** delice seven, tutkun. (bkz : âşık).

mecnûn-ı gayr-ı mutbik : huk. [eskiden] kâh mecnûn olup kâh iyileşen kimse.

mecnûn-ı mutbik : huk. [eskiden] cünûnu, bütün zamânını kaplıyan kimse.

Mecnûn مجنون (a. h. i.) : Leylâ ile Mecnûn hikâyesinin erkek kahramânı, Kays.

mecnûn-âne مجنونانه (a. f. zf.) : delice, delicesine; dîvânelere yakışır yolda.

mevnûniyyet مجنونيت (a. i.) : delilik.

mecrâ مجرى (a. i. cereyân'dan. c. : mecârî) : **1.** suyun cereyan ettiği, aktığı yatak, su yolu, akıntı yeri. **2.** bir işin gidiş, oluş yolu. **3.** bir havâdisin, bir haberin yayılma yolu. **4.** bedendeki ahlâtın akıştığı yol.

mecrâ-yi bevl : fizy. sidiğin aktığı yol.

mecrâ-yi tabiî : bir şeyin tabîî yollardan geçişi.

mecrûh مجروح (a. s. cerh'den) : **1.** cerholunmuş, yaralanmış. [bu mânâda **c.** : mecrûhîn]. **2. huk.** inandırıcı sözlerle çürütülmüş [fikir, mevzu', dâvâ].

mecrûhîn مجروحين (a. s. mecrûh[1] in c.) : cerh olunmuşlar, yaralanmışlar.

mecrûr مجرور (a. s. cerr'den c. : mecrûrât) : **1.** cerrolunmuş, çekilmiş, sürüklenmiş. **2. a. gr.** harf-i cerr veyâ îzâfet hallerinde, son harfi **i**

ile okunan kelimenin hâli : **min külli'l-umûri..** gibi. "min" cer harfi; "külli" : min ile mecrûr; "umûri" de : muzâfün-ileyh hâlinde mecrûr.

mecrûrât مجرورات (a. s. mecrûr'un c.) : mecrurlar, mecrûr olanlar.

mecûbe مجوبه (a. i.) : cevap.

me'cûc مأجوج (a. i.). (bkz : ye'cûc).

mec'ûl مجعول (a. s.) : meydana çıkarılmış, yapılmış olan. (bkz : masnû'1).

me'cûr مأجور (a. s. ecr'den) : **1.** ecr ve sevâbı verilmiş olan. **2.** kirâya verilen [şey]. (bkz : mûcer).

mecûs مجوس (a. i.) : zerdüşt dîninde bulunan halk; ateşe tapanların bağlı bulundukları din.

mecûsî مجوسی (a. s. ve i. c. : mecûsiyân): mecûs dîninde bulunan, ateşe tapan kimse veyâ mecûs dinine mensup, bu dinle ilgili olan.

mecûsiyân مجوسیان (a. s. ve i. mecûsî'nin c.) : mecûsîler, ateşe tapanlar.

mecûsiyyet مجوسیت (a. i.) : mecûsîlik, ateşe taparlık.

meczûb مجذوب (a. s. i. cezb'den c. : meczûbîn) : **1.** cezbolunmuş, çekilmiş. **2.** Allah sevgisinden dolayı cezbeye tutularak kendinden geçmiş [olan]. (bkz : şeydâ). **3.** deli, dîvâne, mecnûn.

meczûbîn مجذوبين (a. s. i. meczûb'un c.) : meczuplar.

meczûbiyyet مجذوبيت (a. i.) : [birine doğru] gönül akması.

meczûm مجزوم (a. s. cezm'den) : **1.** cezmolunmuş, niyet edilmiş, kat'î karar verilmiş. **2.** **a. gr.** cezimli, son harfi harekesiz olarak okunan kelime : "ilm, cezb.." gibi.

meczûm مجذوم (a. s. cüzâm'dan) : cüzamlı, miskin illetine tutulmuş [kimse].

meczûr مجذور (a. s.) : **mat.** cezrî, kare kökü alınmış [sayı] : **on sayısı yüz sayısının kare köküdür.**

medâ مدى (a. i.) : **1.** mesâfe. **2.** nihâyet, son. (bkz : gaye, müntehâ).

mede-d-dühûr : dünyânın sonuna kadar.

mede-l-a'vâm : yılların sonuna kadar.

mede-l-basar : gözün görebildiği kadar, göz irimi.

mede-l-eyyâm : günlerin sonuna kadar.

medâfi' مدافع (a. i. medfa'ın c.) : **ask.** toplar.

medâfin مدافن (a. i. medfen'in c.) : defnolunacak yerler, mezarlar, kabirler.

medâhil مداخل (a. i. medhal'in c.) : girilecek yerler, girişler.

medâih مدائح (a. i. mid'hat'ın c.) : medhetmeler, övmeler.

medâin مدائن (a. i. medîne'nin c.) : şehirler. (bkz : büldân).

Medâin مدائن (a. h. i.) : eski Îrân'ın Dicle civârında yedi şehrin adı olup, İslâm fetihleri sırasında başkent'i teşkîl ediyordu.

medâmi' مدامع (a. i. medma'ın c.) : **1.** gözyaşları. **2.** gözler.

medâmi'-i hicrân : ayrılık gözyaşları.

medâr مدار (a. i. devr'den) : **1.** bir şeyin döneceği, devredeceği, üzerinde hareket edeceği yer, etrâfında dönülen nokta. **2.** **astr.** *yörünge, bir seyyârenin (*gezeğen) Güneş etrâfında dönerken çizdiği dâire.

medâr-ı cedî : **coğr.** oğlak *dönencesi, ekvatorun iki cihetinde varsayılan iki dâireden güneyde bulunanı.

medâr-ı ibret : ibret almıya yarıyan.

medâr-ı mahz-i mübâhât : tam övünme vesîlesi.

medâr-ı mâişet : geçim vâsıtası.

medâr-ı seretân : coğr. ekvatorun iki cihetinde varsayılan iki dâireden kuzeyde bulunanı, yengeç *dönencesi. **3.** vesîle, sebep, vâsıta. **4. s.** yardımcı. (bkz : muîn).

medâreyn مدارين (a. i. c.) : **coğr.** oğlak *dönencesi ile yengeç *dönencesi.

medârîc مدارج (a. i. medrec ve medrece'nin c.) : **1.** meslekler, tarîkatler, yollar. **2. mec.** merdivenler: **Âric-i medârîc-i feyz ü ikbâl** : yükselme merdivenlerine çıkan.

medâris مدارس (a. i. medrese'nin c.) : medreseler.

medâris-i sahn, --i semâniyye : İstanbul'da, Fâtih câmii etrâfında kurulan sekiz medrese.

medâr-ül-ayn مدار العين (a. b. i.) : **hek.** göz çukuru.

medâyih مدايح (a. i. medîha'nın c.) : övülmiye lâyık olan işler ve hareketler.

medâyin مداين (a. i. medîne'nin c.). (bkz : medâin).

medâyîn مداينين (a. s. midyân'ın c.) : borca garkolanlar, dâimâ borç eden kimseler.

medbûg مدبوغ (a. i.) : dibâgat olunmuş, tabaklanmış, sepilenmiş.

medbûr مدبور (a. s.) : **1.** yaralı. **2.** zengin.

medd مد (a. i.) : **1.** uzatma, çekme. **2.** yayma, döşeme.

medd-i âh : âhı çekip uzatma.

medd-i basar : hek. uzağı görme, presbit, **fr. presbyte.**

medd-i bisat : halı, kilim yayma.

medd-i nazar : uzağa bakma, gözün görebildiği kadar göz alımı, göz irimi.

medd-i yed : el uzatma. **3. gr.** bir harfi lüzûmundan fazla uzatarak telâffuz etme. **4.** deniz veyâ nehir sularının yükselip kabarması.

medd ü cezr : coğr. *gelgit, suların kabarması ve çekilmesi. **5.** elifi uzun okuma. **Harf-i medd** : [arapçada] hemze ile elifin birleşmesi. Harf-i med üçtür : **vav, ya, elîf. 6.** şer'iye nâiblerinin hizmet zamanlarının uzatılması.

meddâh مداح (a. s. medh'den) : **1.** daha (pek, en, çok) medheden. **2. i.** taklitler yaparak hoş hikâyeler anlatıp halkı eğlendiren kimse.

medde مده (a. i.) : met (~) işâreti.

meded مدد (a. i.) : **1.** yardım, imdat. (bkz : nusret). **2. n.** aman, eyvah!

meded-Allah مدد الله (a. n.) : aman Allah!

meded-cû مددجو (a. f. b. s.) : medet, yardım arayan.

meded-cûyâne مدد جويانه (a. f. zf.) : medet, yardım arıyana yakışacak sûrette.

meded-cûyî مدد جويى (a. f. b. i.) : medet, yardım arayıcılık.

meded-hâh مدد خواه (a. f. s.) : medet, yardım isteyen; sığınan.

meded-hâh-âne مدد خواهانه (a. f. zf.) : medet, yardım istercesine.

meded-hâhî مدد خواهى (a. f. b. i.) : medet, yardım isteyicilik.

meded-kâr مدد كار (a. f. s.) : yardımcı. (bkz : muîn, nasîr).

meded-kârâne مدد كارانه (a. f. zf.) : yardım edercesine.

meded-kârî مدد كارى (a. f. i.) : yardımcılık

meded-res, meded-resân مدد رس ، مدد رسان (f. b. s.) : medet, yardım eriştirici, yardıma yetişen, yardımcı.

meded-resânî مدد رسانى (a. f. b. i.) : yardım edicilik, yardımcılık.

medenî, medeniyye مدنى ، مدنيه (a. s. medîne'den) : **1.** medîneye, şehre mensup, şehirli, şehir halkından olan. **2.** bir memleketle ilgili olan. **3.** Arabistan'daki Medîne şehrine âit olan. **4. mec.** terbiyeli, görgülü, kibar, nâzik. **Ak-**

vâm-ı medeniyye : medenî kavimler. **Hukuk-ı medeniyye** : medenî haklar. (bkz : hukuk). **Kanûn-i medenî** : medenî kanun. **Kavânîn-i medeniyye** : medenî esaslar kanunları. **Vazâif-i medeniyye** : yurttaşlık vazîfeleri (*görevleri).

medeniy-yüt-tab' : yaradılışı îtibâriyle berâberce toplulukla yaşamıya mecbur olan kimse. **5.** [medenî] : Kur'ân-ı Kerîm'in Medîne şehrinde nâzıl olan sûre ve âyetleri.

medeniyyet مدنيت (a. i.) : medenîlik, şehirlilik, uygarlık.
medeniyyet-i hâzıra : şimdiki medeniyet.

medenk مدنك (f. i.) : **1.** kapı sürgüsü. **2.** ağaç anahtar; kilit damağı.

meder مدر (a. i.) : **1.** kuru çamur, kuru balçık; kerpiç. **2.** köy; mahalle.

medfâ' مدفع (a. i. c. : medâfi') : **ask.** top.

medfen مدفن (a. i. defn'den. c. : medâfin) : defnolunacak yer, mezar, kabir.

medfû' مدفوع (a. s.) : **1.** def' olunmuş, dışarı çıkarılmış. **2.** verilmiş, vezneden çıkarılmış.

medfûât مدفوعات (a. i. medfû'un c.) : **1.** sarfedilmiş, verilmiş paralar, kasadan çıkan paralar. **2.** verilen, harcanan paranın, hesap defterinde kaydedildiği hâne, kolon.

medfûn مدفون (a. s. defn'den) : defnolunmuş, gömülmüş. (bkz : melhûd).

medh مدح (a. i.) : övme, birinin iyi şeylerini söyleme. (bkz : senâ, sitâyiş). [zıddı : "kadh, zemm" dir].

medhal مدخل (a. i. dühûl'den): **1.** dâhil olacak, girecek yer, kapı, antre, **fr. entrée. 2.** başlangıç. **3.** giriş.

medhal-i kavâid : gramere giriş. **4.** karışma. **5.** parmak [bir işte]. **Zî-medhal** : bir işe karışmış olan, bir işte parmağı olan. (bkz : medhal-dâr).

medhal-dâr مدخلدار (a. f. s.) : bir işe karışmış olan, bir işte parmağı olan. (bkz : zî-medhal).

medhiyyât مدحيات (a. i. medhiyye'nin c.) : övmeler.

medhiyye مدحيه (a. i. c. : medhiyyât) : **ed.** birini övmek için yazılmış şiir. (bkz : senâiyye).

medhûl مدخول (a. s. dahl'den) : **1.** dahl edilmiş, ayıplanacak bir kusur işlemiş. **2.** dile düşmüş. **3.** kendisine bir şey girmiş olan. **Zevce-i medhûletün bihâ** : gerdeğe girmiş zevce. **Zevce-i gayr-i medhûletün bihâ** : henüz gerdeğe girmemiş zevce.

medhûn مدهون (f. i.) : tabaklanmış deri. (bkz : medbûğ).

medhûr مدحور (a. s.) : kovulmuş, uzaklaştırılmış (bkz : matrûd).

medhûş مدهوش (a. s. dehşet'den) : dehşete uğramış, şaşırmış; korkmuş, ürkmüş.

medhûş-âne مدهوشانه (a. f. zf.) : ürkmüş bir halde; ürkmüş gibi.

medîd, medîde مديد ، مديده (a. s. medd'den) : çekilmiş, uzatılmış; uzun, çok uzun süren. **Müddet-i medîde** : pek çok zaman.

medîd-ül-basar : uzaktan gören.

medîh مديح (a. i. c. : medh'den. c. : medâyih): medhetmiye, övmiye sebebolan şey; övme mevzuu.

medîha مديحه (a. i.) : **1.** övme mevzûlu kasîde, manzûme. **2.** kadın adı.

medîha-gû مديحه گو (a. f. s.) : medheden öven, övücü. (bkz : medîha-serâ).

medîha-senc مديحه سنج (a. f. b. s.) : medihnâme yazan, övme yazısı yazan. (bkz : mâdih).

Medîne مدينه (a. h. i.) : Hicaz'da Hz. Muhammed'in türbesinin bulunduğu şehir. (bkz : Yesrib).

medîne مدينه (a. i. c. : medâin, müdn, müdün) : şehir. (bkz : belde).

medînet-üs-selâm : Bağdat şehri.

medînet-ün-Nebî : eski adı Yesrib olan şimdiki Medîne şehri.

medînî مدینى (a. s.) : **1.** şehre mensup [hayvan]. **2.** Osmanlılar zamânında Mısır'da basılan bir gümüş para.

medkuk مدقوق ("ku" uzun okunur. a. s.) : döğülmüş, inceltilmiş, toz hâline getirilmiş.

medlûl مدلول (a. s. delâlet'den) : **1.** delîl getirilmiş şey. **2.** delâlet olunan, gösterilen şey. **3.** bir kelimeden veyâ bir işâretten anlaşılan. **Maânî-i medlûle** : anlaşılan mânâlar.

medma' مدمع (a. i. c. : medâmi') : **1.** göz. **2.** gözyaşı. (bkz : eşk, sirişk).

medmuğ مدموغ (a. s.) : dimağı yaralanmış kimse.

medre مدره (f. i.) : matra, med, mut, kile.

medrec, medrece مدرج ، مدرجه (a. i. c. : medâric) : **1.** derece ile adım adım ileri gidilen yol, meslek. **2.** basamaklı yol; merdiven. **3.** dar yol, keçi yolu.

medrese مدرسه (a. i. ders'den c. : medâris) : **1.** eskiden, içinde dînî dersler okutulan yer. **2.** ders gören talebenin, içinde yatıp kalktıkları binâ.

medrese-nişîn مدرسه نشين (a. f. b. s.) : medresede oturan, medreseli.

medrûk مدروك (a. s.) : derk olunmuş, anlaşılmış.

medrûs مدروس (a. s.) : **1.** ders olarak okunmuş. **2.** eskimiş. (bkz : fersûde).

medsûs مدسوس (a. s.) : **1.** gömülerek saklı bulunan; gizli bulunan. **2.** içine desîse karışmış şey.

med'uvv مدعو (a. s. da'vet'den c. : med'uvvîn) : dâvet olunmuş, çağrılmış, dâvetli. (bkz : makrû').

med'uvven مدعواً (a. zf.) : dâvetli olarak, dâvet olunarak, çağrılarak.

med'uvvîn مدعوين (a. s. med'uvv'un c.): dâvet olunmuşlar, çağrılmışlar, dâvetliler.

me'dübe مأدبه (a. i.) : ziyâfet; düğün.

medyun مديون (a. s. deyn'den) : borçlu, verecekli.

medyûn-i müflis : **huk.** [eskiden] borcu malına müsâvî, yâhut ziyâde olan borçlu.

medyûn-i mümâtıl : **huk.** [eskiden] kudretî varken borcunun edâsını uzatp geciktiren borçlu.

medyûn-i şükrân : şükran borçlusu.

mefâhîm مفاهيم (a. i. fehm'den. mefhûm'un c.) : mefhumlar.

mefâhir مفاخر (a i. mefhar ve mefharet'in c.) : iftihar edilecek, övünülecek şeyler.

mefâhis مفاحص (a. i. mefhas'ın c.) : kuş yuvaları.

mefâîl مفاعيل (a. i. mef'ûl'ün c.) : yapılmış, işlenmiş işler; aruz vezni cüzü'lerinden.

mefâlîc مفاليج (a. s. meflûc'ün c.) . (bkz : meflûc).

mefâlîs مفاليس (a. s. müflis'in c.) : iflâs edenler.

mefârig مفارغ (a. i. mefrag'ın c.) : dökülecek yerler, yollar.

mefârik مفارق (a. i. mefrak ve mefrik'in c.) : başın tepe kısımları.

mefâsıl مفاصل (a. i. mafsal'ın c.) : **1.** oynak yerleri, *eklemler.

mefâsıl-ı beyn-el-fıkarât : **anat.** amûdu fıkarî (omurga) yi meydana getiren fıkralar arasındaki mafsallar.

mefâsıl-ı gayr-i müteharrike : **anat.** kafatası ve yüzün muhtelif kemikleri gibi hareket etmiyen mafsallar, oynamaz *eklemler.

mefâsıl-ı müteharrike : anat. hareket eden mafsallar, oynar eklemler. **2.** her köyün reâyâsı ile öşür ve rüsûme tâbi mahsullerinin yazılı bulunduğu defter.

mefâsid مفاسد (a. i. mefsedet'in c.) : fesatlıklar, münâfıklıklar, bozgunculuklar.

mefâtîh مفاتيح (a. i. miftâh'ın c.) : anahtarlar.

mefâtîr مفاطير (a. i. muftır'ın c.) : iftar edenler, oruç açanlar.

mefâviz مفاوز (a. i. mefâzenin c.) : çöller, sahrâlar. (bkz : sahârî).

mefâze مفازه (a. i. c. : mefâviz) : çöl, sahra. (bkz : beyâbân).

meferr مفر (a. i. firâr'dan) : firâr edecek yer. **Eyn-el-meferr** : kaçacak yer yok mu? [**meferr,** Kur'ân'da mîmî masdardır ve "firâr" mânâsına gelir].

mefhar مفخر (a. i. fahr'den) : **1.** fahirlenme, övünme. **2.** övünmeye sebebolan, övünmeyi gerektiren.

mefhar-i kâinât,-i mevcûdât : Hz. Muhammed.

mefharet مفخرت (a. i. fahr'den. c. : mefâhir) : **1.** iftihar duyma, övünme, koltukları kabarma. **2.** kadın adı.

mefhas مفحص (a. i. c. : mefâhis) : kuş yuvası.

mefhûm مفحوم (a. s.) : fahim hâline geçmiş, kömürleşmiş, kömür olmuş.

mefhûm مفهوم (a. s. fehm'den. c. : mefâhîm) **1.** fehmolunmuş, anlaşılmış. **2.** sözden çıkarılan mânâ, *kavram.

mefhûm-i tasnîf : huk. [eskiden] bir şeyin başka aksâm ve envâı bulunmadığı, zikredilen aksâm ve envâiyle sâbit olması.

mefhûmiyye مفهوميه (a. i.) : **fels.** *kavramcılık, **fr. conceptualisme.**

mefirr مفر (a. i.). (bkz : meferr).

mefkad مفقد (a. i.) : kaybolacak yer.

mefkaret مفقرت (a. i.) : zarûret, ihtiyaç. (bkz : iftikâr).

mefkud مفقود ("ku" uzun okunur. a. s. fakd'den) : **1.** kayıb, yok, olmıyan, bilinmiyen. **2. fık.** ölü veyâ diri olduğu bilinmiyen, kayıp kimse.

mefkudiyyet مفقوديت ("ku" uzun okunur. a. i.) : **1.** mefkudluk, yokluk, bulunmama.

mefkûk مفكوك (a. s. c. : mefâkîk) : fekkolunmuş, ayrılmış, sökülmüş, çıkarılmış.

mefkur مفقور ("ku" uzun okunur. a. s. c. : mefâkîr) : omurga kemikleri kırılmış olan [insan veyâ hayvan].

mefkûre مفكوره (o. i. fikr'den) : ülkü, **fr. idéal.** [Ziya Gökalp'in yaptığı kelimelerden].

meflûc مفلوج (a. s. felc'den c. : mefâlîc): felcolmuş, inmeli, kımıldamaz, oynamaz hâle gelmiş olan. (bkz : menzûl).

meflûcen مفلوجاً (a. zf.) : meflûç olarak, felce uğramış olarak.

meflûk مفلوك (a. s.) : yoksun, miskin.

meflûl مفلول (a. s.) : **1.** kilitli, kapalı. **2.** kınında bulunan (kılıç). **Seyf-i meflûl :** kınından çıkmamış kılıç. [zıddı : "meslûl].

mefrag مفرغ (a. i. ferâğ'dan c. : mefârig) : dökülecek yer, yol. (bkz : mecrâ).

mefrak مفرق (a. i. c. : mefârik) : başın tepesi, tepe kısmı.

mefrat مفرط (a. s.) : pek büyük.

mefred مفرد (a. s.) : kocaman, iri, büyük.

mefreş مفرش (a. i.) : meşinden veyâ çadır bezinden yapılmış harar. [göç sırasında yatak ve şilte taşımaya yarar].

mefrik مفرق (a. i. c. : mefârik). (bkz : mefrak).

mefrûg مفروغ (a. s. ferâğ'dan c. : mefârîg) : ferâgat edilmiş, başkasına bırakılmış.

mefrûgün bih : bir kimseye ferağ edilen, bırakılan şey.

mefrûgün leh : kendisine bir şeyin tasarruf hakkı ve mülkiyeti ferağ olunmuş, bırakılmış kimse.

mefrûk مفروق (a. s. fark'dan. c. : mefârîk) : tefrîk edilmiş, ayrılmış, araya başka bir şey girmiş. **Lefîf-i mefrûk** : (bkz : lefif).

mefrûk مفروك (a. s.) : **1.** uğulmuş. **2.** safranla boyanmış şey.

mefrûş مفروش (a. s. ferş'den) : ferşolunmuş, döşenmiş.

mefrûşât مفروشات (o. i. mefrûş'un c.) : kilim, seccâde, koltuk, kanape ve sâire gibi ev döşemeye yarıyan eşyâ. (bkz : esâsât-ı beytiyye).

mefrûşât-ı beytiyye : ev eşyâsı. (bkz esâs-ı beytiyye).

mefrûz مفروز (a. s. c. : mefrûzât) : ifrâz olunmuş, ayrılmış, bölünmüş.

mefrûz مفروض (a. s. farz'dan) : **1.** farz kılınmış, boyun borcu olmuş.

mefrûz-ül-edâ : ödenmesi farzolmuş. **2.** farzolunan, varsayılan.

mefsah مفسح (a. i.) : **1.** feshedecek, bozacak yer. **2.** bozma.

mefsaka مفسقه (a. i. fısk'dan) : fısk, günah işlenen yer.

mefsedet مفسدت (a. i. fesâd'dan. c. : mefâsid) : fesatlık, münafıklık, bozgunculuk.

mefsûd مفصود (a. s.) : fasdolunmuş, kan alınmış, kan alınan.

mefsûh, mefsûha مفسوخ ، مفسوخه (a. s. fesh'den) : **1.** fesholunmuş, hükümsüz bırakılmış, yürürlükten kaldırılmış. **2.** iptâl edilmiş, çalışmaz bir hâle getirilmiş.

mefsûhiyyet مفسوخيت (a. i.) : mefsuhluk, hükümsüzlük, yürürlükten kaldırılma hâli.

meftah مفتح (a. i.) : hazîne. (bkz : gencîne, kenz).

meftûh مفتوح (a. s. feth'den. c. : meftûhât) : **1.** fethedilmiş, açılmış, açık. (bkz : güşâde). **2.** raptedilmiş, ele geçirilmiş. **3. gr.** fetha ile, üstün ile, **e** ile okunan : [elem kelimesindeki **e** meftuhdur].

meftuk مفتوق (a. s.) : fıtıklı.

meftûl مفتول (a. s. fetl'den) : fitil hâline getirilmiş, bükülmüş, kıvrılmış. **Kâkül-i meftûl** : kıvrılmış kahkül.

meftûm مفطوم (a. s.) : memeden sütten kesilmiş [çocuk].

meftûn مفتون (a. s. fitne'den) : **1.** fitneye düşmüş, sihirlenmiş. **2.** gönül vermiş, tutkun, vurgun. (bkz : meclûb[3]). **3.** hayrân olmuş, şaşmış.

meftûn-âne مفتونانه (a. zf.) : meftuncasına, tutkuncasına, kendinden geçmiş olarak; hayrancasına, şaşarak.

meftûniyyet مفتونيت (a. i.) : tutkunluk, gönül verme, vurgunluk; hayranlık, aşırı derecede beğenme.

meftûr مفطور (a. s. fıtret'den) : **1.** fıtretlenmiş, yaratılmış. (bkz : âferîde). **2.** tabiî, cibillî.

meftûr مفتور (a. s. fütûr'dan) : bezgin, bezmiş, kederli, ümitsiz. (bkz : me'yûs, nâ-ümîd, nevmîd).

meftûr-âne مفتورانه (a. f. zf.) : bezmişcesine, bezginlikle, bitkin bir halde.

meftûriyyet مفتوريت (a. i.) : bezginlik, bıkkınlık.

meftût مفتوت (a. s.) : ufalanmış; parçalanmış, parça parça edilmiş.

mef'ûl مفعول (a. s. fi'l'den. c. : mefâîl) : **1.** işlenmiş, yapılmış, kılınmış. **2.** bir fâilin yaptığı, işlediği iş üstünde belli olan. **3. gr.** *tümleç. **İsm-i mef'ûl** : ortaç, sıfat fiil.

mef'ûl-i anh, mef'ûl-i minh : **gr.** -den hâli, **fr. ablatif.**

mef'ûl-ün bih : **gr.** -i hali, **fr. accusatif.**

mef'ûl-ün fih : **gr.** -de hâli, **fr. locatif.**

mef'ûl-ün-gayr-i sarîh : **gr.** *dolaylı *tümleç, **fr. complément indirect.**

mef'ûlün ileyh : **gr.** -e hâli, **fr. datif.**

mef'ûlün leh : **gr.** için, **fr. postposition.**

mef'ûlün maa. gr. -le, -ile hâli, **fr. instrumental.**

mef'ûlün sarîh : **gr.** düz *tümleç, *nesne, **fr. complément direct. 4.** ibne (bkz : me'bûn).

mefzaha مفضحه (a. i.) : rezilliğe sebebolan şey.

mefzûl مفضول (a. s.) : fazla gelmiş olan, üstün gelen.

megafir مغافر ("ga" uzun okunur. a. i. miğfer'in c.) : [eskiden] savaşta başa giyilen demir taslar.

megak مغاك ("ga" uzun okunur. f. i.) : çukur, mezar. (bkz : hufre).

megalik مغاليق ("ga" uzun okunur. a. i. miglâk'ın c.) : kilitler, mandallar.

megavil مغاول ("ga" uzun okunur. a. i. migvel'in c.) : hançerler, ince kılıçlar.

megazil مغازل ("ga" uzun okunur. a. i. migzel'in c.) : iğler, iplik eğirecek âletler.

meger مگر (f. e.) : meğer, oysa ki, halbuki.

meges مگس (f. i.) : sinek.

meges-i engübîn (bal sineği) : arı. (bkz : nahl).

meges-gîr مگس گير (f. b. i.) : örümcek ağı.

meges-rân مگسران (f. b. i.) : yelpâze. (bkz : mirvaha).

meges-vâr مگسوار (f. b. s.) : sinek şeklinde, sinek gibi.

meh مه (f. i.). (bkz : mâh).

mehâbb مهاب (a. i. mehebb'in c.) : rüzgârın estiği yerler.

mehâbet مهابت (a. i. heybet'den) : azamet, ululuk, korkunçluk; büyük görünme.

mehâbil مهابل (a. i. mehbil'in c.) : **anat.** rahim yolları, döl yolları.

mehâcim محاجم (a. i. mihcem'in c.) : **1.** çekip emmeye yarıyan organlar veyâ âletler. **2.** hacamat şişeleri.

mehak مهق (a. i.) : durgun suyun yeşilliği.

mehâl مهال (a. i.) : **1.** korku yeri. **2.** süre, vâde, mehil.

mehâlik مهالك (a. i. mehleke'nin c.) : helâk olacak yerler, tehlikeli yerler veyâ işler.

mehâmm مهام (a. s. mühimm'in c.) : **1.** ehemmiyetli şeyler. **2.** düşündürücü şeyler. **3.** lüzumlu, gerekli şeyler.

mehâmm-şinâs مهام شناس (a. f. b. s.) : işden anlıyan, iş ehli.

mehân مهان (a. s.) : küçümsenmiş, küçük görülmüş.

mehânen مهاناً (a. zf.) : küçümsenerek.

mehânet مهانت (a. i.) : hakirlik, horluk; küçümsenme, küçük görülme.

mehâr مهار (f. i.) : **1.** devenin burnuna geçirilen burunluk. **2.** yular, dizgin. **Güsiste-mehâr** : salıverilmiş, gevşetilmiş yular.

me'haz مأخذ (a. i. ahz'den. c. : meâhiz) : bir şeyin alındığı, çıkarıldığı yer; kaynak.

mehbil مهبل (a. i. c. : mehâbil) : **anat.** rahim yolu, döl yolu. **İltihâb-ı mehbil : hek.** döl yolunun iltihaplanması.

mehbilî مهبلى (a. s.) : mehbile, rahim yoluna âit, döl yolu ile ilgili.

mehbit مهبط (a. i. hübût'dan) : hübût edecek, inecek yer.

mehbit-i envâr : nurların ineceği yer.

mehbit-i ilhâm : ilhâmın ineceği yer.

mehbût مهبوط (a. s.) : korkudan şaşırmış.

meh-cebîn مه جبين (f. a. b. s.) : ay alınlı, parlak alınlı.

mehcûr, mehcûre مهجور ، مهجوره (a. s. hicr'den.) : **1.** hecrolunmuş, terk olunmuş, bırakılmış, kullanılmaz olmuş, unutulmuş. (bkz : metrûk). **2.** uzaklaşmış, ayrılmış.

mehcûriyyet مهجوريت (a. i.) : **1.** uzaklık, ayrılık. **2.** bırakılma, unutulma. (bkz : metrûkiyyet).

mehcüvv مهجو (a. s.) : hicvolunmuş, yerilmiş, sözle taşlanmış.

meh-çe مهچه (f. i.) : bayrak direği, minâre ve kubbe üstüne konulan küçük hilâl, ay. (bkz : mâh-çe).

mehd مهد (a. i. c. : mühûd.) : beşik. (bkz : gehvâre).

mehd-i âsmânî : gökyüzüne mensup beşik, gökyüzü beşiği.

mehd-i ulyâ : pâdişah anası.

mehd-i zuhûr : meydana çıkma beşiği.

mehd-ârâ مهد آرا (a. f. b. s.) : beşik süsleyen.

mehd-ârâ-yi vücûd olmak : doğmak, dünyâya gelmek.

mehdî مهدى (a. s. hedy'den.) : **1.** hidâyete eren, doğru yolu tutan. **2. h. i.** (bkz : İmâm-ı Mehdî). [Şîîlerin îtikadına göre yaşamakta olup kıyâmeti beklemektedir; sâhib-üz-zemân].

mehdiyye مهديه (a. i.) : hediye, armağan.

mehdûm مهدوم (a. s.) : hedmolunmuş, yıkılmış. **Binâ-yi mehdûm** : yıkılmış binâ.

mehebb مهب (a. i. c. : mehâbb) : rüzgârın estiği yer.

mehekk محك (a. i.) : mehenk taşı, âyar taşı. [aslı : "mihekk" dir].

mehere مهره (a. s. mâhir'in c.) : hünerliler, elinden iş gelen kimseler, becerikliler.

mehîb مهيب (a. s. heybet'den.) : **1.** heybetli, azametli; korkunç. (bkz : mehûb). **2. i.** arslan. (bkz : esed, gazanfer, haydar, şîr).

mehîl مهيل (a. s.) : korkunç [yer].

mehîn مهين (a. s.) : hor, hakir; zaif.

mehîr مهير (f. i.) : **astr.** Ay. (bkz : Kamer, Mâh).

mehîre مهيره (a. i.) : **1.** nikâh bedeli pek çok olan kadın. **2. s.** usta, mâhir, eliuz [adam].

mehist مهست (f. s.) : ağır. (bkz : sakîl).

mehl مهل (a. i.) : vâde, vakit verme, bir işi muayyen bir zamâna kadar bırakma. **Alâ-mehlin** : vaktinde, yavaş. (bkz : mühlet).

mehleke مهلكه (a. i. c. : mehâlik) : helâk olacak yer, tehlikeli yer, iş. (bkz : girdâb[2]).

mehlika مهلقا (f. b. s.) : ay yüzlü, güzel. (bkz : mâh-lika, mâh-rû, meh-rû).

mehlike مهلكه (a. i. c. : mehâlik). (bkz : mehleke).

meh-mâ-emken مهما امكن (a. zf.) : mümkün olduğu kadar, olabildiği kadar.

mehmûm مهموم (a. s.) : endîşeli, düşünceli.

mehmûs مهموس (a. s.) : gizli.

mehmûsen مهموساً (a. zf.) : gizli olarak.

mehmûz مهموز (a. s.) : **1.** hemzeli. **2. gr.** ana harflerinden herhangi biri **hemze** olan [kelime] : "ahz, se'l, bed'.." gibi.

mehmûz-ül-ayn : gr. aynı "orta harfi" hemze olan mehmûz : "re'y" gibi.

mehmûz-ül-fâ : gr. fâ sı "ilk harfi" hemze olan mehmuz : "esed.." gibi.

mehmûz-ül-lâm : gr. lâmı "son harfi" hemze olan mehmuz : "bed', gibi. **3.** ayıplanmış. (bkz : ma'yûb). **4. i.** çizmenin veyâ ayakkabının topuğu arkasına takılan ve hayvanı dürtüp hızlandırmaya yarıyan demir, mahmûz. (bkz : mihmâz, mihmîz). **5. i.** horozun ve başka kuşların ayakları arkasında bulunan boynuz gibi sivri şey, **fr. ergot. 6. i.** harb gemilerinde su kesimi altında ileriye doğru uzanan omurga dirseği. **7. i.** köprü ayaklarında suların geldiği ve gittiği taraflara doğru yapılan eşeksırtı duvar. (bkz : mihmâz, mihmîz).

mehmûze مهموزه (a. i.) : çavdarda hastalık sebebiyle meydana gelen bir nevî mantar.

meh-pâre مهپاره (f. b. i.) : **1.** ay parçası. **2. mec.** çok güzel kimse. (bkz : mâh-pâre). **3.** kadın adı.

meh-perest مهپرست (f. b. s.) : Ay'a tapan; **mec.** âşık. ["mâh-perest" in hafifletilmişi].

meh-peyker مه پیکر (f. b. s.) : yüzü ay gibi parlak, nurlu, güzel olan. (bkz : mâh-peyker).

mehr مهر (a. i. c. : emhâr, mühûr) : **huk.** [eskiden] mihir, evlenirken erkek tarafından kadına verilen nikâh bedeli.

mehr-i muaccel : nikâhta kız tarafına verilen ağırlık, para, başlık; kalın.

mehr-i müeccel : boşanma veyâ ölüm hâlinde, kız tarafına verilmesi, nikâhta kararlaştırılmış olan bedel.

mehr-i müsemmâ : huk. [eskiden] karı için iki tarafın rızâsiyle ve nikâh akdi sırasında tâyin olunan mehr.

mehreb مهرب (a. i.) : **1.** ürküp kaçma. **2.** sığınacak yer.

meh-rû مهرو (f. b. s. c. : mehrû-yân) : ay yüzlü, güzel (bkz : mâh-lika, mâh-rû).

mehrû-yân مهرویان (f. b. s. mehrû'nun c.) : ay yüzlüler, güzeller

meh-sitâre مهستاره (f. b. s.) : ay tâlihli; tâlihinin yıldızı ay gibi parlak olan.

meh-şîd مهشید (f. b. i.) : **1.** Ay. **2.** ayışığı. (bkz : meh-tâb).

meh-tâb مهتاب (f. b. i.) : ayışığı. [mâh-tâb" ın hafifletilmişi]. (bkz : mâh-tâb).

meh-tâbî مهتابی (f. i.) : mehtâbı seyretmek için yapılan etrâfı açık küçük çadırımsı köşk. (bkz : kameriyye). [yapma kelimelerdendir].

mehtâbiyye مهتابیه (f. i.) : **1.** maytap. **2.** mehtap için yazılmış şiir.

mehter مهتر (a. i. f.)["mihter" kelimesinden]. **1.** yüksek rütbeli hizmetkâr. **2.** çadırlara bakan uşak. **3.** at uşağı. **4.** mızıkaçı. **5.** kavas, Bâbıâlî çavuşu. **6.** rütbe, nişan müjdecisi, çaylak.

mehterân مهتران (f. i. mehter'in c.) :

mehterân-ı alem : bir vezîrin alemiyle berâber bulunan bando takımı.

mehterân-ı hayme : çadır uşakları. [aslı : "mihterân" dır].

mehter-hâne مهترخانه (f. b. i.) : yeniçeriler zamânında, davul, mekkâre, zil, zurna ve borulardan meydana getirilen bando takımı olup, her vezîrin tuğu sayısına (kat) göre yedi katlı, sekiz katlı gibi vasıflarla anılırdı.

mehtûk مهتوك (a. s. hetk'den.) : hetkolunmuş, yırtılmış. **Perde-i mehtûk** : yırtık perde.

mehûb مهوب (a. s.) : **1.** heybetli, azametli; korkunç. (bkz : mehîb). **2. i.** arslan. (bkz : esed, gazanfer, haydar, şîr).

me'hûz مأخوذ (a. s. ahz'den. c. : me'hûzât) : **1.** ahz olunmuş, alınmış; çıkarılmış, tutulmuş. **2.** ödünç olarak başka bir yerden alınmış.

me'hûza مأخوذه (a. i.) : **fels. fr. récept.**

me'hûzât مأخوذات (a. s. me'hûz'un. c.) : ahzolunan, alınan para ve bu paranın defterde yazıldığı hâne.

mehvâ مهوى (a. i.) : yar, uçurum.

meh-vâr مهوار (f. s.) : **1.** ay gibi. (bkz : mâh-vâr, meh-veş). **2.** (farsçada) aylık, maaş. (bkz : mehvâre). ["mâh-vâr" ın hafifletilmişi].

meh-vâre مهواره (f. i.) : aylık, maaş. (bkz : meh-vâr[2]).

meh-veş مهوش (f. b. s.) : ay gibi. (bkz : mâh-vâr, meh-vâr), **mec.** güzel. (bkz : mahbûbe).

mehyûm مهيوم (a. s.): şaşmış, şaşakalmış.

mehzûl مهزول (a. s.) : zayıf, arık. (bkz : lâgar).

mehzûm مهزوم (a. s.) : hezîmete uğramış, mağlûbolmuş, yenilmiş. (bkz : münhezim). **Leşker-i mehzûm** : bozulmuş asker.

mein مئن (a. i.) : ağlanacak ve inlenecek yer.

mejdek مژدك (f. h. i.) : Nûşîrevân'ın babası Kubâdı Sâsânî zamanında peygamberlik iddiâ eden Nîşâburlu zekî ve âlim bir adam. (bkz : mezdek).

mejeng مژنگ (f. i.) : **1.** keder, gam, tasa. **2.** nefret edilen, hoş olmıyan.

mekâhil مكاحل (a. i. mikhal, mikhel ve mükhüle'nin c.) : sürmelikler; göze sürme çekecek âletler, miller.

mekâid مكائد (a. i. mekîde'nin c.) : hîleler, düzenler, dalavereler, aldatmalar. **mekâid-i a'dâ** : düşmanların hîleleri.

mekâmin مكامن (a. i. mekmen'in c.) : pusular, gizlenilecek yerler.

mekân مكان (a. i. kevn'den. c. : emâkin ve emkine) : **1.** yer, mahal. (bkz : câ). **2.** ev, oturulan yer. (bkz : hâne, mesken).

mekânen مكاناً (a. zf.) : mekân, mahal ve yer bakımından.

mekânen muhâyee : fık. iki kişi arasında müşterek olan bir meskenin bir kısmında biri, bir kısmında diğeri veyâ müşterek iki hânenin birinde biri, ötekinde diğeri oturmak üzere muhâyeeleri (= taksim olunmıyan şeyi nöbetle kullanmaları).

mekânet مكانت (a. i.) : **1.** kuvvet, metânet, güc. **2.** ağırbaşlılık. (bkz : mekînet).

mekânis مكانس (a. i. miknese'nin c.) : süpürgeler.

mekâre, mekârî مكاره ، مكارى (a. i. c. : mükârûn) : mekkâre, kirâ ile tutulan hayvan, yük hayvanı. [aslı : "mükârî" dir].

mekârib مكارب (a. i. mikreb'in c.) : çift sürülen sabanlar.

mekârih مكاره (a. i. mekrehet'in c.) : tiksinilecek şeyler; dertler, sıkıntılar.

mekârim مكارم (a. i. kerem, mekrüm ve mekremet'in c.) : keremler, cömertlikler, elaçıklıkları; iyi ahlâklar.

mekârim-kâr مكارمكار (a. f. b. s.) : kerem sâhibi, cömert, eliaçık.

mekârim-penâh مكارمپناه (a. f. b. i.) : sığınağı mekârim olan.

mekârim-perver مكارمپرور (a. f. b. s.) : mekârime sâhibolan.

mekarîs مقاريص ("ka" uzun okunur. a. i. mıkrâs'ın c.) : kesecek âletler, makaslar. (bkz : mekarîz).

mekarîz مقاريض ("ka" uzun okunur. a. i. mikrâz'ın c.) : kesecek âletler, makamlar. (bkz : mekarîs).

mekâsib مكاسب (a. i. mekseb ve meksib'in c.) : kesbedilen, kazanılan yerler, kazanç yerleri, kazanç vâsıtaları, kazançlar.

mekâtib مكاتب (a. i. mekteb'in c.) : mektepler, *okullar.

mekâtib-i âliye : yüksek mektepler, *okullar.

mekâtib-i husûsiyye : husûsî mektepler (*özel okullar).

mekâtib-i ibtidâiyye : ilk mektepler, *ilk okullar.

mekâtib-i i'dâdiyye : rüştiye'den sonra gidilen ve yüksek mekteplere hazırlayan mektepler, lise.

mekâtib-i leyliyye : yatılı mektepler (yatılı *okullar).

mekâtib-i rüşdiyye : bugünkü ortaokulların derecesinde bulunan altı sınıflık eski mektepler (*okullar).

mekâtib-i sıbyâniyye : sıbyan mektepleri.

mekâtib مكاتيب (a. i. mektûb'un c.) : mektuplar.

mekâtib-i vâride : gelen mektuplar.

mekâyid مكايد (a. i. mekîde'nin c.) : hîleler, aldatmalar, düzenler.

mekâyîl مكاييل (a. i. mikyâl'in. c.) : ölçekler, tahıl ölçekleri.

mekbir مكبر (a. i.) : kocalma, ihtiyarlama.

me'kel مأكل (a. i. ekl'den.) : eklolunacak yer, geçim yeri, nâ-meşrû' yiyimevi.

me'kele مأكله (a. i. c. : meâkil) : eklolunacak, yenilecek şey. (bkz : rızk).

mekfere مكفره (a. i.) : setredecek, örtecek yer.

mekfûf مكفوف (a. s.) : keffolunmuş, yasak edilmiş. (bkz : memnû').

mekfûf-ül-ayn : kör.

mekfûl مكفول (a. s. kefâlet'den.) : kefil olunmuş, kefil olmuş.

mekfûl-ün anh : kendisine kefillik edilen kimse.

mekfûl-ün bih : kefâlet olunan şey veyâ kimse.

mekfûl-ün leh : kefâletle alacağı te'mîn edilmiş olan alacaklı.

mekhûl مكحول (a. s. kûhl'den.) : sürmeli, sürme çekilmiş.

mekîde مكيده (a. i. c. : mekâid) : hîle, düzen, aldatma, dubârâ.

mekîdet مكيدت (a. i.) : hîle, düzen, dubârâ.

mekîl مكيل (a. s. c. : mekîlât) : **1.** ölçme. **2.** kile ile ölçülen [şey].

mekîlât مكيلات (a. s. mekîl'in c.) : arpa, buğday.. gibi kile ile ölçülen şeyler.

mekîn مكين (a. s. mekân ve mekânet'den. c. : mükenâ) : **1.** temekkün eden, oturan, yerleşen. **Şeref-ül-mekân bi-l-mekîn** : mekânın şerefi mekîn (oturan) iledir **2.** vakarlı, temkinli, vakar, iktidar sâhibi. **3. i.** erkek adı.

mekînet مكينت (a. i.) : vakar, onur, ağırbaşlılık. (bkz : mekânet).

mekîs مكيث (a. s.) : vakar, gurur, onur sâhibi, ağırbaşlı [kimse].

mekkâr مكار (a. s. mekr'den) : çok mekreden, hîleci, düzenbaz. [müen. "mekkâre"].

mekkârî مكارى (a. i.) : hîlekârlık, hîle.

mekkâs مكاس (a. i.) : **huk.** [eskiden] tüccarın emvâlinden öşür ve baç denilen vergileri cibâyete me'mur olan kimse, gümrükçü.

Mekke مكه (a. h. i.) : Hicaz'da Hz. Muhammed'in doğduğu ve Kâbe'nin bulunduğu şehir. (bkz : Bekke).

Mekkî مكى (a. s.) : **1.** Mekke'ye âit, Mekke ile ilgili. **2.** Mekke'li.

meklûm مكلوم (a. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh).

mekmen مكمن (a. i. c. : mekâmin) : pusu yeri, gizlenilip pusu kurulan yer.

mekmene مكمنه (a. i.) : **1.** gizlenecek yer, pusu. **2.** hazîne, defîne.

mekmûn مكمون (a. s.) : gizli, saklı. (bkz : mahfî, nihân).

mekmûre مكموره (a. i.) : cimâ edilmiş kadın.

meknûn مكنون (a. s.) : 1. dizilmiş. **Dürr-i meknûn** : dizilmiş, dizi inci. 2. saklı, gizli, örtülü.

meknûs مكنوس (a. s.) : süpürülmüş.

meknûz, meknûze مكنوز ، مكنوزه (a. s. kenz'den) : yere gömülü; hazînede saklı.

mekr مكر (a. i. c. : mükûr) : 1. hîle, düzen, dubârâ 2. hîle ile aldatma, maksadından vazgeçirme [birini].

mekr-i mahmûd : bir kimseyi, iyi niyetlerle, maksadından vazgeçirmek üzere yapılan hîle.

mekr-i mezmûm : mekr-i mahmûd'un aksi.

mekremet مكرمت (a. i. kerem'den. c. : mekârim) : 1. kerem, izzet, şeref, onur. 2. cömertlik, ağırlama, saygı. [aslı : "mekrümet" olduğu halde, "mekremet" şekli yaygındır].

mekremet-güster مكرمت گستر (a. f. b. s.) : merhamet yayan, merhamet dağıtan. [aslı : mekrümet-güster].

mekremet-lü مكرمتلو (a. t. s.) : ilmiyede sadreyn pâyesinin resmî ünvânı. [aslı : "mekrümetlü" dür].

mekrûb مكروب (a. s.) : kederli, gamlı, tasalı.

mekrûbiyyet مكروبيت (a. i.) : tasalı, kederli, gamlı olma.

mekrûh مكروه (a. s. kerh'den. c. : mekrûhât) : 1. iğrenç, tiksinti veren. (bkz : kerîh). 2. yapılması şerîatçe hoş görülmiyen hal.

mekrûha مكروهه (a. i.) : mihnet, keder, şiddet.

mekrûhât مكروهات (a. i. c.) : mekruh olan şeyler.

mekrûhiyyet مكروهيت (a. i.) : mekruhluk, iğrençlik.

mekrüm مكرم (a. i. c. : mekârim). (bkz : mekremet).

mekrümet مكرمت (a. i. kerem'den. c. : mekârim). (bkz : mekremet).

meks مكث (a. i.) : durma, bekleme, bir yerde kalma, eğlenme. (bkz : ârâm, tavakkuf).

meks مكس (a. i. c. : mükûs) : 1. öşür, bâç, vergi. 2. öşür, bâç, cibâyet etme.

mekseb, meksebe مكسب ، مكسبه (a. i. kisb'den. c. : mekâsib) : 1. kesbedilen, kazanılan yer, kazanç yeri, kazanç vâsıtası. 2. kazanç.

meksib مكسب (a. i. c. : mekâsib). (bkz : mekseb).

meksûb, meksûbe مكسوب ، مكسوبه (a. s. kisb'den.) : 1. kesbolunmuş, kazanılmış. 2. öğrenilmiş, elde edilmiş.

meksûf مكسوف (a. s. küsûf'dan.) : küsûfa uğramış, küsuflanmış, ziyâsı, aydınlığı tutulmuş [Güneş].

meksûr مكسور (a. s. kesr'den.) : 1. kesrolunmuş, kırılmış. **Kâse-i meksûr** : kırılmış kâse. 2. **gr.** kesre ile, esre ile, yani **i** sesi ile okunan harf : ["irfân" daki ilk harf meksûr dur].

mekşûf, mekşûfe مكشوف ، مكشوفه (a. s. keşf'den.) : 1. keşfolunmuş, meydana çıkarılmış. **Gayr-i mekşûf** : henüz keşfedilmemiş. **Maâdin-i** mekşûfe : keşfedilmiş mâdenler. 2. açılmış, açık, belli.

makşûf-ül-avre : görünmemesi lâzımgelen yeri açık kimse.

mekşûf-ür-re's : başı açık.

mekteb مكتب (a. i. c. : mekâtib) : 1. yazı yazacak yer. 2. *okul.

mekteb-i âlî : yüksek mektep, yüksek *okul.

mekteb-i fünûn-i harbiyye-i şâhâne : Harbokulu.

mekteb-i harbiyye-: harbokulu.

mekteb-i harbiyye-i şâhâne : Harbokulu.

mekteb-i husûsî : husûsî mektep, *özel *okul.

mekteb-i ibtidâî : ilk mektep, *ilk okul.

mekteb-i i'dâdî : rüştiyeden sonra gidilen ve yüksek mekteplere hazırlıyan mektep, lise.

mekteb-i aklâm : rüştiye tahsîlinden üstün bilgili me'mur yetiştirmek üzere açılan mektep. [maarif nâzırı Kemal efendinin (paşa) teşebbüsiyle 23 muharrem 1279 ve 8 temmuz 1278 (1862) de açılmıştır].

mekteb-i nüvvâb : kadı yetiştirmek üzere açılan mektep. [bu mektep yeniden kurulmuş olmayıp aynı maksatla hicrî 1270 (1853) yılında açılan "muallimhâne-i nüvvâb" ın hicrî 1302 (1884) yılında adının bu sûretle değiştirilmesiyle meydana gelmiştir].

mekteb-i Osmânî : askerlik tahsîl etmek üzere Avrupa'ya gönderilen talebe için Pâris'de açılan bir mektep.

mekteb-i leylî : yatılı mektep, yatılı *okul.

mekteb-i rüşdî : bugünkü ortaokulların derecesinde bulunan altı sınıflı eski mektepler.

mekteb-i sultani : Galatasaray lisesi.

mekteb-i tıbbiyye-i şahâne : askerî tıp okulu.

mektûb مكتوب (a. i. c. : mekâtîb) : **1.** yazılmış. (bkz : merkum). **2.** mektup. (bkz : nâme). [müen. "mektûbe"].

mektûb-ı sâmî : sadâret makamından yazılan resmî mektuplar.

mektûbât مكتوبات (a. s. c.) : yazılı şeyler, yazılar; mektuplar.

mektûbî مكتوبى (a. i.) : mektupçu, nezâret, vilâyet veyâ diğer resmî dâirelerde yazı işlerini idâre etmekle vazîfeli bulunan en büyük me'mur.

mektûbî kalemi : nezâretlerle vilâyetlerde yazı işlerine bakan kalem.

mektûbî-i sadr-i âlî : sadrâzam mektupçusu.

mektûf مكتوف (a. s.) : iki eli arkasına bağlanmış.

mektûm, mektûme مكتوم ، مكتومه (a. s. ketm'den.) : **1.** ketmolunmuş, gizli, saklı. **2.** hükûmetten gizli tutulan. **Emvâl-i mektûme** : vergiden kaçırılan mallar. **Mâl-i mektûm** : gizli, saklı mal. **Nüfûs-i mektûme** : kütüğe kaydolunmamış kimseler. **Vâridât-ı mektûme** : deftere geçirilmiyerek şahıs elinde kalan devlet geliri.

mektûmât مكتومات (a. i. mektûme'nin c.) : hükûmetten kaçırılarak, gizli tutulan, yazdırılmıyan vergi, gelir, nüfus, mal. ["mektûmat" evvelce, ekseriyâ me'murlar tarafından "ihtilâsat" mânâsına kullanılırdı].

mekûk مكوك (f. i.) : mekik, dokumacılıkta "atkı" veyâ "argaç" denilen ve enine olan iplikleri uzunlamasına olanların arasından geçirmeye yarıyan masuralı âlet.

me'kûl مأكول (a. i. c. : me'kûlât) : ekolunmuş, yenmiş şey; yiyecek.

me'kûlât مأكولات (o. i. me'kûl'ün c.) : yiyecekler.

mekyûl مكيول (a. s.) : kile ve benzeri gibi ölçekle ölçülmüş.

mekzebe مكذبه (a. i.) : yalan söz, palavra. (bkz : mekzûbe, ükzûbe).

mekzûbe مكذوبه (a. i.) : yalan söz, palavra. (bkz : mekzebe, ükzûbe).

mekzûm مكظوم (a. s.) : gamlı, kederli, tasalı. (bkz : endûhgîn, endûh-nâk).

melâ ملا (a. i.) : sahrâ, ova.

melâ' ملاء (a. i.) : cemaat.

mel'ab ملعب (a. i. c. : melâib) : oyun oynayacak yer, eğlence yeri.

mel'abe ملعبه (a. i. la'b'dan. c. : melâib) : oyun, oyuncak. (bkz : bâzîce).

mel'abe-i sıbyân : çocuk oyuncağı. [aslı : "mil'abe" dir].

melâbis ملابس (a. i. melbes ve milbes'in c.) : giyecekler, elbiseler.

melâcî' ملاجى (a. i. melce'in c.) : ilticâ edecek, sığınacak yerler.

melâfîh ملافيح (a. i. melfûha'nın c.) : ana karnındaki oğlan çocuklar.

melâgım ملاغم (a. i.) : ağız çevresi.

melâh ملخ (f. i.) çekirge. (bkz : cerâd). **Pây-i melâh** (çekirge ayağı) : bir karıncanın Hz. Süleyman'a götürdüğü armağan. [eski edebiyatta : "çam sakızı çoban armağanı" atasözünün yerine kullanılır].

melâh-ı âbî : teke denilen deniz böceği.

melâhat ملاحت (a. i.) : **1.** güzellik, yüz güzelliği. (bkz : hüsn ü ân). [arapçada "tuzluluk" mânâsına kullanılır]. **2.** kadın adı.

melâhî ملاهى (a. i. milhâ' ve milhât'ın c.) : oyunlar, eğlenceler, cünbüşler. **Âlât-ı melâhî :** sazlar, çalgılar.

melâhide ملاحده (a. i. lâhd'den. mülhid'in c.) : Allah'ı inkâr edenler, dinsizler, îmansızlar. (bkz : mülhidîn).

melâhif ملاحف (a. i. milhaf ve milhafe'nin c.) : bürünecek, sarınacak şeyler, yorganlar.

melâhim ملاحم (a. i. melhame'nin c.) : büyük, kanlı savaşlar.

melâib ملاعب (a. i. mel'ab ve mel'abe'nin c.) : **1.** oyun oynanacak yerler. **2.** oyunlar, oyuncaklar.

melâib-ür-rîh : [Araplarca] müdâhil, giren rüzgâr.

melâik ملاعق (a. i. mil'aka'nın c.) : tahta kaşıklar.

melâik, melâike ملائكه ، ملائك (**a. i.** melek'in c.) : melekler.

melâik-pey ملائك پى (a. f. b. s.) : ayağı uğurlu.

melâik-sıfât ملائك صفات (a. b. s.) : melek sıfatlı, melek huylu, huyu melek gibi.

melâin ملاعن (a. i. mel'ane ve mel'anet'in c.) : lânete sebebolanlar, lânet edilmeye değer işler, hareketler.

melâîn ملاعين (a. ş. mel'ûn'un c.) : mel'unlar, herkesin lânet ve nefretini kazanmışlar.

melak ملاق (a. i.) : mala.

melâl ملال (a. i.) : **1.** usanç, usanma, bıkma. **2.** sıkılma, sıkıntı. (bkz : melel, melûl).
melâl-i hasret ü gurbet : hasret ve gurbet hüznü.

melâl-i hüsrân : zararın, ziyânın hüznü.

melâl-âver ملال آور (. f. b. s.) : usanç veren, usandıran, sıkan.

melâlet ملالت (a. i.). (bkz : melâl).

melâm ملام (a. s.) : zemmolunmuş, çekiştirilmiş.

melâmet ملامت (a. i. levm'den) : ayıplama, kınama; azarlama, çıkışma.

melâmetî ملامتى (a. i. ve s.). (**bkz :** melâmî).

melâmetiyye ملامتيه (a. i.) : zikir, fikir, husûsî giyiniş, tekke gibi râsimeleri kabûl etmiyen bir tarîkat.

melâmet-keş ملامتكش (a. f. b. s.) : melâmet çeken; rüsvâlık sıkıntısına katlanan.

melâmet-keş-i ışk : aşk melâmeti çeken; aşk yüzünden dile düşen, halkın sövüp saymasına mâruz kalan.

melâmet-zede ملامتزده (a. f. b. s. c. : melâmet-zedegân) : ayıplanmış, kınanmış, azarlanmış, melâmete uğramış.

melâmet-zedegân ملامتزدگان (a. f. b. s. melâmet-zede'nin c.) : melâmete uğramışlar, ayıplanmışlar, kınanmışlar, azarlanmışlar.

melâmi' ملامع (a. i. lem'a'hın c.) : parıltılar, aydınlıklar.

melâmî ملامی (a. s. i. melâmet'den. c. : melâmiyyûn) : melâmiyye tarîkatinden olan. [sofiye mesleklerinden biridir bunun Halvetî, Rufâî, Mevlevî gibi bir tarîkat olduğunu söyliyenler olduğu gibi, bir tarîkat olmadığını ileri sürenler de vardır].

melâmih ملامح (a. i. lemha'nın c.) : **1.** lemhalar. **2.** bir şeyin başka bir şeye benzeme noktaları. **3.** güzellik veyâ çirkinlik eserleri.

melâmiyyûn ملاميون (a. s. i. melâmî'nin c.) : melâmiyye tarîkatından olanlar. (bkz : kelbiyyûn).

mel'ân ملآن (a. s.) : dolu, taşkın. **(bkz :** leb-rîz).

mel'ane ملعنه (a. i. c. : melâin) : lânete sebebolan, lânet edilmiye değer iş, hareket.

mel'anet ملعنت (a. i. lâ'n'den. c. : melâin) : mel'unluk, lânete sebebolan, lânet edilmiye değer iş, hareket.

mel'anet-kârâne ملعنتكارانه (a. f. zf.) : lânet etmiye müstahak olacak sûrette.

mel'anet-pîş ملعنت پيش (a. f. b. s.) : işi gücü mel'unluktan ibâret olan.

melâset ملاست (a. i.) : yumuşaklık, sert olmayış. [zıddı : "huşûnet"].

melassa ملصه (a. i.) : hırsız, haydut yatağı.

melâz ملاذ (a. i.) : sığınacak yer. (bkz : melce', penâh).

melâz-ı hulyâ : hulyâ sığınağı.

melâze ملازه (f. i.) : **anat.** küçük dil. (bkz : lüseyn).

melâzîb ملازيب (a. s. milzâb'ın c.) : çok cimri, çok tamahkâr olanlar.

melbes ملبس (a. i. c. : melâbis) : giyecek şey, elbise.

melbes ü me'kel : giyecek ve yiyecek.

melbûs ملبوس (a. s.) : **1.** giyilmiş, kullanılmış. **2.** libaş, esvap giymiş. **3.** (a. i. c. : melbûsât) : giyilecek şey, esvap.

melbûsât ملبوسات (a. i. melbûse'nin c.) : libaslar, giyecek şeyler, elbiseler, esvaplar.

melce' ملجأ (a. i. c. : melâci') : ilticâ edecek, sığınacak yer. (bkz : melâz, penâh).

meldâ ملدا (a. s.) : **1.** [daha, en, pek, çok] genç, körpe ve nâzik (vücud veyâ dal). **2. i.** kadın adı. [emled'in müennesi].

meldûg ملدوغ (a. s. ledg'den.) : zehirli bir hayvan tarafından ısırılmış, sokulmuş.

mele' ملاء (a. i.) : **1.** doldurma. **2.** dolma, dolu olma, doluluk. **3.** halk, kalabalık, topluluk. (bkz : cemâat, gürûh).

mele'-i a'lâ : büyük ve ileri gelen meleklerin toplandığı yer.

melek ملك (a. i. c. : melâik, melâike) : **1.** Allah'ın, halleri diğer canlılara benzemiyecek şekilde nurdan yarattığı varlıklar. (bkz : firişte). **2. mec.** yüzü ve huyu pek güzel, çok temiz olan kimse. **3.** kadın adı.

melek-i mukarreb : [Allah'a yakınlığı îtibâriyle] Cebrâil Aleyhisselâm.

melek-ül-mevt (ölüm meleği) : Azrâil.

melek-üs-sıyâne : koruyucu melek.

melek-âne ملكانه (a. f. zf.) : melekçesine.

melekât ملكات (a. i. meleke'nin c.) : melekeler, *yetiler, **fr. facultés.**

melekât-ı akliyye : akıl melekeleri, **fr. facultés intellectuelles.**

melekât-ı fâzıla : ahl. "cömertlik, yiğitlik, doğruluk ve nâmus" denilen dört şey.

melek-çehre ملك چهره (a. f. b. s.) : melek yüzlü. (bkz : melek-rû, melek-sîmâ). [aslı : "melek-çihre" dir].

meleke ملكه (a. i.) : **1.** tekrarlıya tekrarlıya meydana gelen alışıklık, yatkınlık, yordam. **2. ruh.** *yeti, **fr. faculté.** (bkz : iktidâr, mahâret, mümârese).

melek-haslet ملك خصلت (a. b. s.) : melek huylu, huyu melek gibi olan.

melekî, melekiyye ملكى ، ملكيه a. s.) : 1. meleğe mensup, melekle ilgili. 2. i. temizlik, pâklık. (bkz : ismet). 3. melîk'e, hükümdâra âit, melikle ilgili.

melek-per ملك پر (a. f. b. s.) : 1. melek kanatlı. 2. i. kadın adı.

melek-rû ملك رو (a. f. b. s.) : melek yüzlü. (bkz : melek-çehre, melek-sîmâ).

melek-sîmâ ملك سيما (a. f. b. s.) : melek yüzlü. (bkz : melek-çehre, melek-rû).

melekût ملكوت (a. i.) : 1. hükümdarlık, saltanat, azamet. 2. ruhların ve meleklerin âlemi. (bkz : âlem-i bâtın, âlem-i gayb, âlem-i ulvî).

melekûtî ملكوتى (a. s. c. : melekûtiyân) : ruhların ve meleklerin âlemine mensûbolan, bu âlemle ilgili.

melekûtiyân ملكوتيان (a. i. melekûtî'nin c.) : ruh âlemine mensûbolanlar.

melel ملل (a. i.) : usanç, bıkma. (bkz : melâl, melûl).

meleng ملنگ (f. s.) : yalınayak başıkabak bir halde dünyâ ile alâkasını kesmiş olan hakikî aşk ile sarhoş olmuş [kimse].

meles ملس (a. s.) : 1. melez, iki ayrı cinsten meydana gelen. 2. kanı karışık.

melevân ملوان (a. i. c.) : gece ile gündüz. **Mâ-dâm-el-melevân :** gece ve gündüz devam ettikçe. **Mâ-teâkab-el-melevân :** gece ile gündüz birbiri ardı sıra geldikçe..

melfûf ملفوف (a. s. leff'den. c. : melfûfât) : leffedilmiş, sarılmış, dürülmüş; bir zarf veyâ mektup içine konulmuş. (bkz : mazrûf).

melfûfât ملفوفات (a. i. melfûf'un c.) : mektûba iliştirilmiş, sarılı evrak.

melfûfen ملفوفاً (a. zf.) : melfûf olarak, sarılı, ilişik olduğu halde.

melfûha ملفوحه (a. i. c. : melâfîh) : ana karnındaki oğlan çocuk.

melfûz, melfûza ملفوظ ، ملفوظه (a. s. lâfz'dan. c. : melfûzât) : telâffuz olunmuş, okunmuş, söylenmiş, söylenilen. **Gayr-i melfûz :** telâffuz olunmıyan, bir kelimenin içinde bulunup da okunmıyan [harf].

melfûzât ملفوظات (a. i. melfûz'un c.) : birinin söylediği sözler.

melfûzât-ı Timûriyye : Timûr adına yazılan bir hal tercümesi.

melhad ملحد (a. i.) : lâhid yeri.

melhame ملحمه (a. i. c. : melâhim) : kanlı savaş.

melhame-i kübrâ : büyük kanlı savaş.

melhûb ملهوب (a. s. lehb'den.) : alevlenmiş, alevli.

melhûd ملحود (a. s. lahd'den.) : lâhitlenmiş, lâhit içine konulmuş, mezara sokulmuş. (bkz : medfûn).

melhûf ملهوف (a. s.) : kederli, tasalı, kaygılı.

melhûf-ül-kalb : gönlü tasalı.

melhûfân ملهوفان (a. f. s. melhûf'un c.) : tasalılar, kaygılılar.

melhûk ملحوق (a. s. lâhk'dan) : iltihak etmiş, kavuşmuş, karışmış.

melhûz ملحوظ (a. s.) : mülâhaza edilen, düşünülebilen, hatıra gelen; olabilen. (bkz : me'mûl, muhtemel).

melhûzât ملحوظات (a. i. melhûz ve melhûze'nin c.) : hatıra gelen şeyler; olabilir şeyler. (bkz : ihtimâlât).

melîh, melîha مليح ، مليحه (a. s.) : 1. melâhat sâhibi, güzel, şirin, sevimli. 2. i. erkek ve kadın adı. [arapçada : "tuzlu" mânâsı da vardır].

melik ملك (a. i. c. : mülûk) : **1.** pâdişah, hâkan, hükümdar. (bkz : melîk). **2.** Allah adlarındandır.

melîk مليك (a. s. c. : mülekâ) : **1.** Allah adlarındandır. (bkz : melik[2]). **2.** mal sâhibi. **3.** pâdişah, hâkan, hükümdar.

melîk-âne مليكانه (a. f. zf.) : hükümdâra mensup, onunla ilgili.

melike ملكه (a. i.) : **1.** kadın hükümdar. **2.** hükümdar karısı.

Melikşâh ملكشاه (f. h. i.) : sultan Sencer'in babası olan Büyük Selçuk hükümdârı.

melîl مليل (a. s.) : kederli. (bkz : melûl).

melkut ملقوط ("ku" uzun okunur. a. s.) : **1.** yerden kaldırılıp alınan şey. **2.** buluntu, sokağa, virâneliğe veyâ câmi kapısına bırakılmış [çocuk]. (bkz : lakît).

mellâh ملاح (a. i. c. : mellâhan, mellâhîn ve mellâhûn) : gemici, kaptan, denizci.

mellâhân ملاحان (a. mellâh'ın c.) : gemiciler, kaptanlar, denizciler. (bkz : mellâhîn, mellâhûn).

mellâhe ملاحه (a. i.) : tuzla. (bkz : memlaha).

mellâhîn ملاحين (a. i mellâh'ın c.) : gemici, kaptan. (bkz : mellâhân, mellâhûn).

mellâhûn ملاحون (a. i. mellâh'ın c.) : gemici, kaptan, denizci. (bkz : mellâhân, mellâhîn).

mellâse ملاسه (a. i.) : yer düzeltecek sürgü, âlet.

melmûs ملموس (a. s. lems'den. c. : melâmîs) : lemsolunmuş, el ile dokunulmuş.

melmûsât ملموسات (a. i. melmûs'un c.) : el ile dokunmalar.

melsâ' ملساء (a. s.) : **1.** düz, pürüzsüz [yer]. **Arz-ı melsâ :** otsuz yer, toprak. **Sâha-i melsâ :** pürüzsüz, düz yer. **2.** şarap. (bkz : bâde, hamr). **Hamr-ı melsâ :** tatlı şarap.

melsân ملسان (a. s.). (bkz : melsâ).

melsûk ملصوق (a s.) : ilsâk edilmiş, bitiştirilmiş, yapıştırılmış.

melsûn ملسون (a. s. c. : melâsîn) : yalancı. (bkz : kezzâb).

meltafa ملطفه (a. i.) : lâtiflik, güzellik yeri olan şey veyâ vasıf.

mel'ûb ملعوب (a. s.) : salyeli ağız.

me'lûf مألوف (a. s. ülfet'den.) : ülfet edinilmiş, alışılmış, alışmış; huy edilmiş. (bkz : me'nûs).

me'lûfiyyet مألوفيت (o. i.) : alışıklık. (bkz : ilf, üns).

melûl ملول (a. s. melâl'den.) : **1.** melâlli, usanmış, bıkmış, bezmiş. (bkz : melâl, melel). **2.** mahzun. **3. i.** erkek adı.

melûl-âne ملولانه (a. f. zf.) : mahzun ve acıklı bir halde.

melûm ملوم (a. s. levm'den.) : levmolunmuş, azarlanmış.

mel'ûn, mel'ûne ملعون ملعونه (a. s. lâ'nden. c. : melâîn) : **1.** lânetlenmiş. **2.** tardolunmuş, kovulmuş. **İblîs-i mel'ûn :** kovulmuş şeytan. **3.** herkesin lânet ve nefret ettiği kimse.

melyân مليان (a. s.). (bkz : mel'ân).

melzûm ملزوم (a. s.) : lüzumlu kılınmış.

melzûmiyyet ملزوميت (a. i.) : melzumluk, lüzumlu kılınma.

memâlik ممالك (a. i. memleket'in c.) : **1.** memleketler; ülkeler. **2.** bir devletin toprağı. (bkz : hıtat).

memâlik-i hârre : sıcak memleketler.

memâlik-i mahrûse, memâlik-i mahrûse-i şâhâne, memâlik-i Osmâniyye, memâlik-i şâhâne : Osmanlı ülkesi, Türkiye.

memâlîk مماليك (a. i. memlûk'ün c.) : köleler, kullar. (bkz : bende-gân, ibâd).

memât ممات (a. i.) : ölüm. **Ba'd-el-memât :** ölümden, öldükten sonra.

memdûd ممدود (a. s. medd'den.) : **1.** meddolunmuş, çekilmiş, uzatılmış, uzamış, uzatılan. **2. Zıll-ı memdûd :** uzamış gölge. **3.** medli, üzerinde med (uzatma) işâreti bulunan [harf].

memdûh, memdûha ممدوح ، ممدوحه (a. s. medh'den. c. : memdûhât) : **1.** medholunmuş, övülmüş; övülecek. (bkz : meşkûr). **2. i.** erkek ve kadın adı.

memdûhât ممدوحات (a. s. memdûh ve memdûha'nın c.) : övülecek şeyler.

memdûhiyye ممدوحيه (a. i.) : Sultan Abdülmecîd'in tahta çıkışı sırasında bastırılan altın para.

memdûhiyyet ممدوحيت (a. i.) : memduhluk, makbullük.

me'men مأمن (a. i. emn'den.) : **1.** emîn, güvenilir, sağlam yer. **2.** sığınılacak yer.

me'men-i rızâ : Kâ'be.

memerr ممر (a. i. mürûr'dan.) : mürûr edilecek, geçilecek yer, yol, geçit, cadde, sokak.

memerr-i nâs : herkesin geçtiği yol, geçit.

memhûr ممهور (o. s. mühr'den.) **1.** mühürlü, mühürlenmiş. (bkz : mahtûm). [yapma kelimelerdendir]. **2. tar.** Yeniçerilerle kale muhâfazasına me'mûr olanlara tahsîs olunan ulûfeyi göstermek üzere verilen vesîka.

memhûre ممهوره (a. s.) : mehri, nikâh bedeli verilmiş kadın.

memhûs ممحوص (a. s.) : **1.** pası çıkarılmış, parlatılmış, cilâlanmış. **2.** etine dolgun [insan ve hayvan].

memhuvv ممحو (a. s. mahv'dan) : mahvolmuş.

memîl مميل (a. i.) : meyletme, eğilme. (bkz : meyelân).

memkûr ممكور (a. s. c. : memâkîr) : **1.** kızıla boyanmış. **2.** av kaniyle kirlenmiş.

memkûre ممكوره (a. s.) : yakışıklı, uysal.

memlaha مملحه (a. i. milh'den.) : tuzla, tuz çıkan yer. (bkz : mellâhe).

memleket مملكت (a. i. c. : memâlik) : **1.** ülke, devlet toprağı. **2.** şehir, kasaba, il. **3.** bir kimsenin doğup büyüdüğü yer. (bkz : diyâr, hıtta).

memleketeyn مملكتين (a. i. c.) : **1.** iki memleket. **2.** Eflâk ve Buğdan'ın ikisine birden verilen ad.

memlû, memlû' مملو ، مملوء (a. s.) : doldurulmuş, dolu. (bkz : lebâleb, pür).

memlûh مملوح (a. s. milh'den.) : tuzlanmış, tuzlu; tuzlama.

memlûhât مملوحات (a. i. memlûh'un c.) : tuzlu, tuzlanmış şeyler.

memlûk مملوك (a. s. c. : memâlîk) : **1.** birinin malı olan. **2. i.** kul, köle. (bkz : abd, bende).

memlûk-âne مملوكانه (a. f. zf.) : kölece, köleye yakışır bir sûrette. [evvelce, büyüğe sunulan yazılarda, kendinden bahsederken kullanılırdı].

memlûkiyyet مملوكيت (a. i.) : kulluk, kölelik. (bkz : bendegî).

memlûl مملول (a. s.) : melâl vermiş, usanılmış, bıkılmış.

memnû' memnûa ممنوع ، ممنوعه (a. s. men'den. c. : memnûât) : menedilmiş, yasak edilmiş, yasak. **Esliha-i memnûa :** yasak silâhlar. **Mıntaka-i memnûa :** yasak* bölge.

memnûât ممنوعات (a. i. memnû', memnûa'-nın c.) : yasak şeyler.

memnûât-ı şer'iyye : huk. [eskiden] işlenmesi şer'an men' ve nehyedilmiş olan şeyler.

memnûiyyet ممنوعيت (a. i.) : memnû'luk, yasaklık, yasak edilme.

memnûn ممنون (a. s.) : **1.** minnet altında bulunan. **2.** sevinmiş, sevinçli. **3.** râzı, hoşnut. (bkz : dil-şâd, mahzûz, mesrûr).

memnûnen ممنوناً (a. zf.) : memnun olarak, sevinerek.

memnûniyyet ممنونيت (a. i.) : memnunluk, râzılık; sevinç duyma. (bkz : dil-şâdî, mahzûziyyet, mesrûriyyet).

memsûh, memsûha ممسوح ، ممسوحه (a. s. mesh'-den.) : mesholunmuş, el ile sıvanmış.

memsûh, memsûha ممسوخ ، ممسوخه (a. s. mesh'den) : mesholunmuş, suratı, daha çirkin bir şekle sokulmuş.

memsûn ممثون (a. s.) : mesâne hastalığına tutulmuş [kimse].

memsûs ممسوس (a. s.) : mesolunmuş, dokunulmuş.

memsûs ممصوص (a. s.) : massolunmuş, emilmiş, sorulmuş. **2. i.** baldır, incik.

memşâ ممشى ، ممشا (a. i. meşy'den.) : ayakyolu.

memşûk ممشوق (a. s.) : meşkolunmuş, yazılmış.

memtûl ممطول (a. s.) : çekiçle döğülmüş, işlenmiş.

memtûr ممطور (a. s.) : üzerine yağmur yağmış. **Arz-ı memtûr** : yağmurlu toprak.

me'mûl مأمول (a. s. emel'den.) : **1.** emel edinilen, ümit olunan, umulan, beklenilen. (bkz : muhtemel, mümkin). **2.** ümit, umut. **Gayr-i me'mûl** : umulmadık.

me'mûn مأمون (a. s. emn'den.) : **1.** emin bulunan, korkusuz, tehlikesiz, sağlam.

me'mûn-ül-âkıbe : sonu emin, korkusuz. **2. a. h. i.** Abbâsî halîfelerinden Harûnürreşîd'in kendisinden ve kardeşi Emin'den sonra hükümdar olan oğlunun adı.

me'mûr, me'mûre مأمور ، مأموره (a. i. emr'den. c. : me'mûrîn, meâmîr) : **1.** emir almış olan kimse. **2.** bir işle vazîfelendirilen kimse; devlet hizmetinde maaş veyâ ücretle çalıştırılan kimse, * görevli. **3. s.** emrolunan, emirle yaptırılmış olan [iş, şey]. **Hidmet-i me'mûre** : yapılması emrolunan hizmet, iş. **Umûr-i me'mûre** : yapılması emrolunan işler.

me'mûr-ün-bih : huk. [eskiden] emrolunan şey.

me'mûren مأموراً (a. zf.) : me'murlukla, me'mur olarak, bir işle vazîfelendirilerek.

me'mûrîn مأمورين (a. i. me'mûr'un c.) : me'murlar, devlet hizmetinde bulunan kimseler.

me'mûrîn-i askerîyye : askerî me'murlar.

me'mûrîn-i mülkiyye : mülkiye me'murları.

me'mûriyyet مأموريت (a. i.) : me'murluk, hizmet, vazîfe.

memzûc ممزوج (a. s. mezc'den) : **1.** mezcolunmuş, karıştırılmış, karışmış, karışık. **2. i. g. s.** bir yazı sitili.

men من (f. z.) : ben.

men من (a. z.) : o kimse ki, kim, kim ki. **Ol babda emr ü fermân hazret-i men leh-ül-emrindir** : [büyük kimselere yazılan yazılarda : "emir sizindir" mânâsına olarak bir klişe hâlinde kullanılırdı].

men aleyh-id-diye : huk. [eskiden] üzerine diyet verilmesi lâzımgelen kimse.

men aleyh-il-kısas : huk. [eskiden] üzerine kısas icrâsı icâbeden kimse. (katil gibi).

men aleyh-in-nafaka : huk. [eskiden] diğer bir şahsın nafakası kendi üzerine vâcibolan kimse.

men lâ-yüreddü aleyh : fer. kendilerine red yapılmıyan vârisler ki, karı ve kocadan ibârettir.

men leh-üd-diye : huk. [eskiden] diyete müstehik olan kimse : maktûlün veresesi gibi

men leh-ül-hakk : huk. [eskiden] hak sâhibi olan kimse.

men leh-ül-hıdâne : huk. [eskiden] hidâna hakkına mâlik olan kimse.

men leh-ül-istiglâl : huk. [eskiden] bir vakıf mahallin gallesi kendine meşrût olan kimse.

men leh-ün-nafaka : huk. [eskiden] nafakası diğer kimse üzerine lâzımgelen kimse. meselâ : [baba üzerine oğlunun nafakası lâzım geldikte, oğula : "men leh-ün-nafaka" denir].

men leh-üs-süknâ : huk. [eskiden] bir vakıf akarın süknâsına müstehik olan kimsedir ki, o akarda bizzat oturur, onu başkasına îcâr edemez ve o akarı lüzum görüldükçe - vakfiyede hilâfına bir şart yoksa- kendi malından tâmir eder.

men yüreddü aleyh : fer. muayyen hisselerden artan miktar kendilerince reddolunan vârislerdir ki, bunlar karı ve kocadan maada muayyen sehim sâhibi olanlardır.

men' منع (a. i.) : yasak etme, bırakmama; durdurma; esirgeme, vermeme, önleme.

men'â' منعاء (a. i.) : ölüm haberi.

men'â منعى (a. i. c. : menâî) : ölüm haberi, kara haber.

menâat مناعت (a. i.) : çetinlik, sarplık, güçlük.

menâat-i mevkiiyye : arâzî sarplığı.

menâb مناب (a. i.) : **1.** birinin yerini tutma, vekîl olma. **2.** vekillik yeri.

menâbi' منابع (a. i. menba'ın c.) : menba'lar, kaynaklar.

menâbi'-i servet : zenginlik kaynakları.

menâbi'-i tabîiyye : tabîî kaynaklar.

menâbir منابر (a. i. minber'in c.) : minberler.

menâbir-i cevâmi' : câmi'lerin minberleri.

menâbit منابت (a. i. menbet ve menbit'in c.) : otlaklar, çayırlar.

menâcîk مناجيق (a. i. mencenîk'in c.). (bkz : mencenikat).

nenâcil مناجل (a. i. mincel'in c.) : ekin orakları.

menâcim مناجم (a. i. mencem'in c.) : terâzi kolları.

menâdif منادف (a. i. mindef'in c.) : hallaç yayları.

menâdîl مناديل (a. i. mindîl = mendil in c.) : **1.** mendiller. **2.** küçük havlular, peçeteler, yağlıklar.

Menâf مناف (a. h. i.) : İslâm'dan evvel Arapların putu. **Abd-i menâf.**

men'af منعف (a. i. c. : menâif) : dağın sivri tepesi.

menâfi' منافع (a. i. menfaat'in c.) : menfaatler, yararlar, çıkarlar.

menâfi-i kesîre : bol menfaatler.

menâfi-i umûmiyye : umûmî menfaatler.

menâfi-i umûmiyyeye hâdim : umûmun menfaatine hizmet eden, faydalı, yararlı olan.

menâfîh منافيخ (a. i. minfâh'ın c.) : körükler.

menâfiz منافذ (a. i. menfez'in c.) : menfezler, geçecek delikler, yarıklar.

menâh مناخ (f. s.) : **1.** bol, geniş. (bkz : ferâh). **2.** dar. (bkz : dayyik).

menâhe مناحه (a. i. nevha'dan. c. : menâih) : ölü için ağlanacak yer. (bkz : mâtem-gâh, mâtem-gede, matem serâ).

menâhî مناهى (a. i. menhî'nin c.) : harâm olmuş, yapılması şer'an menedilmiş şeyler.

menâhic مناهج (a. i. menhec'in c.) : açık, geniş, boş yollar.

menâhîc مناهيج (a. i. minhâc'ın c.) : açık, geniş yollar.

menâhil مناهل (a. i. menhel'in c.) : **1.** hayvan sulanan, suvarılan yerler. **2.** konulacak, durulacak sulak yerler.

menâhir مناحر (a. i. menhar'ın c.) : hayvan kesilecek yerler, salhâneler.

menâhir مناخر (a. i. menhir'in c.) : **anat.** burun delikleri.

menâhis مناحس (a. i. minhas'ın c.) : uğursuz şeyler.

menâhit مناحت (a. i. minhât'ın c.) : [taş ve tahta] yontma âletleri.

menâhiz مناخز (a. i. minhaz'in c.) : burun delikleri.

menâî مناعى (a. i. men'â'nın c.) : ölüm haberleri, kara haberler.

menâif منا‌عف (a. i. men'af'ın c.) : dağların sivri tepeleri.

menâif-i cibâl : dağların sivri tepeleri.

menâih مناءح (a. i. menâhe'nin c.) : ölü için ağlanacak yerler.

menâir مناءر (a. i. menâre'nin c.) : minâreler. (bkz : menâvir).

menâkıb مناقب (a. i. menkabe'nin c.) : menkabeler, övünülecek vasıflar.

menâkib مناكب (a. i. menkib'in c.) : **anat.** omuz ile kol kemiğinin birleştiği yerler.

menâkîr مناقير (a. i. minkar'ın c.) : **1.** yırtıcı kuşların gagaları. **2.** taşçı kalemleri.

menâkir مناكر (a. i. münker'in c.) : günah ve kötü şeyler.

menâl منال (a. s.) : **1.** nâil olunan, sâhip olunan, ele geçirilen şey. **2.** yetiştirme, nâil olma. **Mâl ü menâl** : varı yoğu, bütün varlığı. **Asîr-ül-menâl, Sab'-ül-menâl** : elde edilmesi güç.

menâm منام (a. i. nevm'den.) : **1.** uyunacak yer, yatak odası. (bkz : hâb-gâh). **2.** uyku. **3.** rüya. **4.** düş.

menâme منامه (a. i.) : döşek, yatak.

menâr منار (a. i. nûr'dan.) : **1.** nur, ışık yeri. **2.** fener kulesi. **3.** yol işâretleri.

menâre مناره (a. i. nûr'dan. c. : menâir, menâvir) : minâre.

menâs مناص (a. i.) : kaçıp sığınılacak yer. (bkz : melâz, melce', penâh). **Cây-ı menâs** : sığınacak yer.

menâsıb مناصب (a. i. mansıb'ın c.) : pâyeler, makamlar, rütbeler, dereceler.

menâsıb-ı kalemiyye : mülkî ve mâlî hizmetler.

menâsıb-ı seyfiyye : askerlik hizmetleri.

menâsıb-ı tevcîhî : devlet hizmetine tâyin.

menâsik مناسك (a. i. mensek ve mensik'in c.) : ibâdet yerleri.

menâsik-i hâcc : **1)** hacı olmak üzere Mekke'ye gidenlerin Kâbe'yi ziyâret etmeleri. (bkz : tavâf). Arafat'ta vakfeye durma. (bkz : vakfe), kurban kesme. (bkz : nahr), ihram giyme. (bkz : ihrâm), muayyen bir yerden bir yere kadar yürüme. (bkz : sa'y) gibi yapılan ibâdet rükünleri; **2)** bunların yolunu, usûlünü gösteren kitap.

menâsim مناسم (a. i. mensim'in c.) : **1.** eserler, alâmetler, izler. **2.** yollar, meslekler.

menâsir مناسر (a. i. minser'in c.) : **1.** yırtıcı kuşların gagaları. **2.** taşçı kalemleri. (bkz : menâkîr[1,2]).

menassa منصه (a. i.) : çeyiz odası.

menâşîr مناشير (a. s. menşûr'un c.) : **1.** **tar.** pâdişâhın verdiği vezirlik veyâ müşirlik fermanları. **2.** **mat.** menşurlar, *biçmeler, prizmalar. **3.** (minşâr'ın c.) : destereler.

Menât منات (a. h. i.) : [Câhiliyye devrinde] Kâ'be'de "Hüzeyl" ve "Huzâa" kabîlelerinin ma'bûdu olmak üzere konulan sanem.

menât مناط (a. i.) : asma yeri, ilişip asılacak yer.

menâtık مناطق (a. i. mıntaka'nın c.) : *bölgeler.

menâtık-ı baîde : uzak bölgeler.

menâtık-ı dûşîze : bâkir mıntakalar, insan ayağı basmamış yerler.

menâtık-ı dûşîze-i tahayyül : hulyâ kurmanın bâkir mıntakaları.

menâtık-ı mütesâvi-l-harâre : [aynı nısıf küre-de] harâretleri müsâvî olan *bölgeler.

menâvir مناور (a. i. mînâre'nin c.) : minâreler. (bkz : menâir).

menâyâ منايا (a. i. meniyye'nin c.) : ölümler.

menâzım مناظم (a. i. manzam'ın c.) : diziler, sıralar.

menâzım-ül-cevâhir (cevher dizileri) : XVII. asır dilci ve şâirlerinden Tireli Mustafa Hâkî'nin 1632 (H. 1042) de üç dil üzerine (türkçe - arapça - farsça) yazdığı manzum lûgat kitabıdır.

menâzır مناظر (a. i. manzar ve manzara'nın c.) : manzaralar, görünüşler, **fr. perspectives.**

menâzi' منازع (a. i. minza'ın c.) : niza, kavga edilecek yerler.

menâzil منازل (a. i. menzil'in c.) : menziller, duraklar, konak yerleri. (bkz : merâhil).
menâzil-i kamer : **astr.** Ay'ın üzerinde hareket ettiği farzolunan mahrek üstünde varsayılan noktalardan herbiri.

menba' منبع (a. i. nebeân'dan. c. : menâbi') : **1.** kaynak. **2.** pınar.

menbel منبل (a. s.) : tenbel.

menbet, menbit منبت منبت (a. i. c. : menâbit) : otlak, çayır.

menbûş منبوش (a. s.) . soyulmuş, açılmış. **Meyt-i menbûş** : soyulmuş ölü.

menbûz منبوذ (a. s.) : piç. (bkz : lakît, veled-i zinâ).

mencâ منجا (a. i.) : **1.** necat, kurtuluş yeri. **2.** necat bulma, kurtulma.

mencât منجات (a. i.) : necat bulma, kurtulma. (bkz : halâs).

mencem منجم (a. i. c. : menâcim) : terâzi kolu.

mencenik منجنق (a. i. c. : mecânîk, mecânik) : [eskiden] mancınık, savaşlarda büyük taşları atmakta kullanılan sapan.

mencenîk منجنيق (a. i. c. : mecânik, mecânîk, mencenikat) : mancınık, düşmana taş atmak üzere kullanılan büyük sapan. [farsçası : "mencenîk" dir].

mencenikat منجنيقات ("ka" uzun okunur. a. i. mencenîk'in c.) : mancınıklar.

mencûd منجود (a. s.) : gamlı, kederli, tasalı.

mencûk منجوق (f. i.) : **1.** bayrak direklerinin başına takılan küçük ay. (bkz : meh-çe). **2.** şemsiye. **3.** sancak, bayrak.

mend مند (f. e.) : -lî. **Derd-mend** : dertli, hasta. **Hired-mend** : akıllı. **Sûd-mend** : faydalı.. gibi.

mendeb مندب (a. i.) : **1.** şamata ile ağlama. **2.** tehlike; ölüm.

mendel مندل (f. i.) : **1.** afsuncuların afsun yaparken etraflarına çizdikleri dâire. **2.** ödağacı, Hint ödağacı.

mendeme مندمه (a. i.) : **1.** pişman olma **2.** pişman olacak yer.

mendîl منديل (a. i. c. : menâdîl) : **1.** mendil. **2.** küçük havlu, peçete, yağlık. [aslı : "mindîl" dir].

mendûb مندوب (a. s.) : **1.** şerîatçe yapılması uygun görülen. **2.** iyilikleri sayılarak arkasından ağlanan ölü.

mendûf مندوف (a. s.) : didilmiş, atılmış. (bkz : menfûş).

menea منعه (a. s. mâni'in c.) : **1.** menedenler , geri bırakanlar, engel olanlar. **2.** engeller, özürler. **3. i.** cemaat ve kuvvet.

menend منند (f. i.). (bkz : mânend).

menend-i mürg-i bâl-şikeste : kırık kanatlı kuş misâli, kanadı kırık kuş gibi.

menevî منوى (a. s.) : menî'ye mensup, menî ile ilgili. **Huveynât-ı meneviyye. fizy.** nutfe (*döl suyu) deki mikroskopik hayvancıklar, spermalar. **Hüceyrât-ı meneviyye : fizy.** nutfe (*döl suyu) deki hüceyreler, odacıklar. **Sâil-i menevî : fizy.** nutfe, *dölsuyu.

menfâ منفى (a. i.) : nefyedilen, sürülen yer, sürgün yeri.

menfaat منفعت (a. i. nef'den. c. : menâfi') : fayda, kâr, çıkar, yarar.

menfaat-bahş منفعت بخش (a. f. b. s.) : menfaat, fayda veren, menfaatli, yararlı.

menfaat-dâr منفعتدار (a. f. s.) : menfaat, fayda gören.

menfaat-perest منفعت پرست (a. f. b. s.) : kendi menfaatini düşünen, çıkarına bakan.

menfer منفر (a. i.) : nefret edilecek yer; geri kaçılacak yer.

menfes منفس (a. i. nefes'den.) : nefes alacak yer, nefes deliği.

menfez منفذ (a. i. nüfûz'dan. c. : menâfiz) : nüfûz edecek yer, delik, yarık, ağız.

menfî منفى (a. s. nefy'den) : **1.** nefyedilmiş, sürgün edilmiş, sürgün. **2.** her şeyin olmıyacak tarafını, aksini, tersini düşünen, ileri süren. **3. gr.** *olumsuz. **4. fiz.** ve **mat.** negatif.

menfiyyen منفياً (a. zf.) : menfî, sürgün olarak.

menfûh منفوخ (a. s. nefh'den) : **1.** nefholunmuş, üfürülmüş. **2.** büyük karınlı, şişman.

menfûr منفور (a. s. nefret'den.) : nefret edilen, iğrenç. (bkz : mebguz).

menfûş منفوش (a. s.) : atılmış, didilmiş. [elfâz-ı Kur'âniyye'dendir]. (bkz : mendûf).

mengûş منگوش (f. i.) : küpe. (bkz : gûş-vâre).

menh منح (a. i.) : verme. (bkz : i'tâ, atiyye, ihsân, in'âm).

menhar منحر (a. i. c. : menâhir) : hayvan kesilecek yer, salhâne.

menhec منهج (a. i. c. : menâhic) : geniş, açık yol.

menhec-i sedâd : doğruluk yolu. (bkz : sırât-ı mustakîm).

menhel منهل (a. i. c. : menâhil) : **1.** hayvan sulanan, suvarılan yer. **2.** konulacak, durulacak sulak yer.

menhî منهى (a. i. c. : menâhî) : harâm olmuş, yapılması şer'an menedilmiş şey.

menhir, menhar, minhir, munhur منخر ، منخر ، منخر ، منخر (a. i. c. : menâhir) : **anat.** burun deliği.

menhiyyât منهيات (a. i. menhî'nin c.) : dînin yasak ettiği şeyler.

meniyye منيه (a. i.) : **1.** ölüm. **2.** Sultan Azîz'in saltanatının ilk devirlerinde İngiltere'den alınan tüfeklerin adı.

menhûb, menhûbe منهوب ، منهوبه (a. s. nehb'den.) : nehbolunmuş, yağma edilmiş, talanlanmış. **Emvâl-i menhûbe** : yağma, talan edilmiş mallar.

menhûs منحوس (a. s. nahs'dan) : nuhûsetli, uğursuz. (bkz : meş'ûm).

menhûs منخوس (a. s.) : kuyruğunun yanları uyuz olan [deve].

menhûş منهوش (a. s.) : yılan, akrep gibi hayvanlar tarafından sokulmuş.

menhût, menhûta منحوت ، منحوته (a. s. naht'-den) : naht olunmuş, yontulmuş, tıraş edilmiş, kazılarak yonulmuş. **Kelime-i menhûte** : iki kelimeden meydana gelen bir kelime : ["elhamdülillâhi" demek yerine : **hamdele;** "sallallâhü aleyhi ve sellem" yerine : **sal'ame;** "salavât getirmek" yerine : **salvele..** gibi]

menî منى (a. i.) : **biy.** dölsuyu, belsuyu, sperma. (bkz : nutfe).

menî' منيع (a. s. menâat'den.) : sarp, el erişmez, zaptı zor [yer]. **Mevki-i menî'** : sarp, çetin yer.

menî منى (f. i.) : benlik.

menîha منيحه (a. i.) : bahşiş; hediye, armağan.

menîn منين (a. i.) : toz. (bkz : gubâr).

meniş منش (f. i.) : huy, tabîat. **Bed-meniş** : kötü huylu. **Har-meniş** : eşek tabîatli.

meniyye منيه (a. i. c. : menâyâ) : ölüm.

menkabe منقبه (a. i. c. : menâkıb) : çoğu tanınmış veyâ târihe geçmiş kimselerin ahvâline (*durumuna) âit fıkralar, hikâyeler.

menkabet منقبت (a. i. c. : menâkıb). (bkz : menkabe).

menkabet-hân منقبت خوان (a. f. b. s.) : menkabet okuyan.

menkase منقصه (a. i.) : eksiklik. (bkz : naks).

menkel منكل (a. i.) : ayak bileziği, kadınların süs olarak ayaklarına taktıkları bilezik.

menkib منكب (a. i. c. : menâkib) : **ant.** omuz ile kol kemiğinin birleştiği yer.

menku', menkua منقوع ، منقوعه ("ku" uzun okunur. a. s.) : suda kaynatılmış, haşlanmış.

menkuât منقوعات ("ku" uzun okunur. a. i. menkua'nın c.) : haşlanmış nebat suları.

menkub منقوب ("ku" uzun okunur. a. s. nakb'den.) : delinmiş, oyulmuş. (bkz : süfte).

menkûb منكوب (a. s. nekbet'den.) : **1.** nekbete düşmüş, tâlihsiz. **2.** gözden ve mevkiden düşmüş.

menkûbiyyet منكوبيت (a. i.) : menkûpluk, düşkünlük. [yapma kelimelerdendir].

menkûha منكوحه (a. i.) : nikâhlı kadın. (bkz : halîle, zevce).

menkul, menkule منقول ، منقوله ("ku" lar uzun okunur. a. s. nakl'den.) : **1.** nakledilmiş, bir yerden bir yere taşınmış, taşınan. **Emvâl-i menkule:** bir yerden bir yere taşınabilen mallar : "iskemle, masa.." gibi. **Emvâl-i gayr-i menkule** : nakli, taşınması mümkün olmıyan mallar : "ev, tarla.." gibi. **2.** ağızdan ağıza geçmiş (söz, haber, hikâye..].

menkulât منقولات ("ku" uzun okunur. a. i. menkule'nin c.) : **1.** ağızdan ağıza yayılarak duyulan, bilinen şeyler. **2.** hadîs, tefsîr bilgileri. ["ma'kulât"ın zıddı].

menkur منقور ("ku" uzun okunur. a. s. nakr'den.) : delinmiş, oyulmuş.

menkûr منكور (a, s. nekr'den. c. : menâkîr) : inkâr olunmuş.

menkus منقوص ("ku" uzun okunur. a. s. naks'dan) : eksik olan.

menkûs منكوس (a. s. nüks'den.) : **1.** baş-aşağı çevrilmiş, tersine dönmüş. (bkz : ma'kûs, zîr ü zeber). **2.** hastalığı nüksetmiş, tepmiş. **3.** sol ön ayağında beyaz bulunan ve Araplarca makbûl sayılmıyan [at].

menkuş منقوش ("ku" uzun okunur. a. s. nakş'dan) : **1.** nakış olunmuş, işlenmiş, resim yapılmış, boya ile süslenmiş. **2. i. g. s.** nakışlı pencere, alçı pencere.

menkut منقوط ("ku" uzun okunur. a. s. nokta'dan.) : **1.** noktalanmış, noktalı. **Hurûf-i menkuta** : noktalı harfler. **2.** "ebced" hesâbiyle ve noktalı harflere göre tertîbedilmiş târih.

menkuz منقوض ("ku" uzun okunur. a. s. nakz'dan.) : nakzedilmiş, bozulmuş, hükümsüz bırakılmış. **Karâr-ı menkuz : huk.** nakzolunmuş, bozulmuş karar.

men leh-üd-diye من له الديه (a. b. i.) : **fık.** diyete müstehik olan kimse.

men leh-ül-hakk من له الحق (a. b. i.) : **fık.** hak sâhibi olan kimse.

men leh-ül-hidâne من له الحضانه (a. b. i.) : **fık.** hidâne hakkına mâlik olan kimse.

men leh-ül-istiglâl من له الاستغلال (a. b. i.) : **fık.** bir vakıf yerin gallesi kendine meşrût olan kimse.

men leh-ün-nafaka من له النفقه (a. b. i.) : **fık.** nafakası başka kimse üzerine lâzım olan kimse.

men leh-üs-süknâ من له السكنا (a. b. i.): bir vakıf akarın süknâsına müstahik olan kimse.

menmûl منمول (a. s.) : üzerine karınca üşüşmüş [şey].

menn من (a. i.) : **1.** kudret helvası. **2.** ihsân etme, iyilik etme, bağışlama. **3.** batman. **4.** edilen iyiliği başa kakma.

menn-i kıttîs : anber balığından çıkarılıp ve mum yapmakta kullanılan yağlı bir madde.

mennâ' مناع (a. s. men'den) : **1.** menedici, önleyici. **2.** yaptırmıyan, alıkoyan.

mennâ-ül-hayr : hayıra, iyiliğe mânî olan, iyiliği önliyen.

mennâc مناج (a. s.) : çok bahşiş veren.

mennân منان (a. s.) : **1.** [Allah adlarındandır] çok ihsân eden, veren, ihsânı bol. **2. i.** erkek adı.

mennâne منانه (a. i.) : yalnız malı, mülkü, zenginliği için kendisiyle evlenilen kadın. [kocasını dâimâ minnet altında bıraktığı için bu ad verilmiştir].

mensec منسج (a. i.) : nescolunan, bez dokunulan yer, dokuma evi, trikotaj mağazası.

mensek منسك (a. i. c. : menâsik) : **1.** ibâdet yeri. (bkz : ibâdet-gâh). **2.** kurban kesecek yer.

mensî منسى (a. s. nisyân'dan.) : unutulmuş. **Nesyen mensiyyen** : büsbütün unutulmuş.

mensic منسج (a. i.). (bkz : mensec).

mensik منسك (a. i. c. : menâsik). (bkz : mensek).

mensim منسم (a. i. c. : menâsim) : **1.** deve tırnağı. **2.** eser, alâmet. **3.** yol.

mensiyyât منسيات (a. s. mensî'nin c.) : unutulmuş şeyler.

mensiyyet منسيت (a. i.) : unutulma.

mensûb منسوب (a. s. nisbet'den. c. : mensûbîn) : bir kimseye, bir şeye nisbeti olan, bir şeyle ilgisi bulunan. (bkz : merbût, müteallik). **İsm-i mensûb : gr.** kelimenin sonuna : türkçede **-li,** arapça ve farsçada, kelime sessiz harfle bitiyorsa bir "-î"; sesli harfle bitiyorsa, yerine göre, sesli harf atılarak veyâ atılmıyarak : "-î, -yî veyâ -vî getirilerek yapılan sıfat : "Tebrîz - Tebrîzî, Ruhâ- Ruhâlı, Ruhâvî; Mekke - Mekkeli, Mekkevî.." gibi.

mensûbât منسوبات (a. i. mensûb'un c.) : mensuplar, bir yerle ilişiği olanlar.

mensûbîn منسوبين (a. i. mensûb'un c.) : mensuplar, nispeti olanlar.

mensûbiyyet منسوبيت (a. i.) : mensupluk, mensûbolma hâli, ilgililik.

mensûc منسوج (a. s. nesc'den.) : nescolunmuş, dokunmuş, örülmüş.

mensûcât منسوجات (o. i. mensûc'un c.) : nescolunmuş, dokunmuş şeyler, dokumalar.

mensucât-ı harîriyye : ipek dokumalar.

mensûh منسوخ (a. s. nesh'den.) : nesholunmuş, hükümsüz bırakılmış, hükmü kaldırılmış.

mensûhât منسوخات (a. i. c.) : **tar.** yaya ve müsellem teşkîlâtının kaldırılması, mülkî ve askerî me'mûriyetlerin lağv olunması üzerine hükûmete intikal eden timarlar.

mensûk منسوق (a. s. nesk'den.) : neskolunmuş, düzgün olarak dizilmiş, dizili olan.

mensûr منثور (a. s. nesr'den.) : **1.** saçılmış, dağılmış. **2. ed.** manzum olmıyan, vezinsiz, kafiyesiz söz.

menşe' منشأ (a. i. neş'et'den.) **1.** bir şeyin neşet ettiği, çıktığı yer, esas, kök. **2.** yetişilen yer, bitirilen mektep.

menşe'-i küttâb-ı askerî : [eskiden] Bâbıseraskerî'de askerî kâtip yetiştirmek üzere açılmış mektep. [1292 (1875) da bir mektep şeklini almıştır].

menşed منشد (a. i.) : isteme. (**bkz :** taleb).

menşele منشله (a. i.) : küçük parmağın yüzük takılan yeri.

menşer منشر (a. i.) : neşredilen, dağıtılan yer.

menşûr منشور (a. s. c. : menâşîr) : **1.** neşrolunmuş, dağıtılmış, yayılmış. **2. i.** pâdişâhın verdiği vezirlik, müşürlük veyâ kazilkuzatlık rütbelerinin tevcîhini hâvî ferman. **3. i. mat.** biçme, *prizma, **fr. prisme.**

menşûr-i kaim ("ka" uzun okunur) : **mat.** dik prizma, dik biçme, **fr. prisme droit.**

menşûr-i mâil : mat. eğik prizma, eğik biçme, **fr. prisme oblique.**

menşûr-i muhammesi : mat. beşgen prizma, beşgen biçme, **fr. prisme pentagonal.**

menşûr-i münharifî : mat. dörtgen prizma, dörtgen biçme, **fr. prisme quadrangulaire.**

menşûr-i müseddesi : mat. *altıgen prizma, **fr. prisme hexagonal.**

menşûrî منشوری (a. s.) : **mat.** prizmatik, *biçmesel, **fr. prismatique.**

menûn منون (a. i.) : vakit, zaman, **Reyb-ül-menûn :** zamânın hâdiseleri.

me'nûs مأنوس (a. s.) : ünsiyet olunmuş, alışılmış; alışık. (**bkz :** me'lûf).

me'nûsiyyet مأنوسيت (a. i.) : alışılma, alışılmış olma.

men'ûş منعوش (a. s.) : **1.** yukarı kaldırılmış. **2.** fakir düştükten sonra sevindirilmiş. **3.** hayır ile anılan ölü. **4.** tabuta konulmuş.

men'ût منعوت (a. s.) : medhedilmiş, iyiliği, güzelliği söylenmiş.

menût منوط (a. s.) : **1.** asılı, asılmış, raptedilmiş. (**bkz :** merbût). **2.** bağlı. (**bkz :** vâbeste).

menvî منوى (a. i. niyyet'den.) : niyet edilen şey, meram, maksat, gayç.

menvî-i zamîr : içindeki niyet, maksat.

menzehe منزهه (a. i.) : gezinti yeri.

menzil منزل (a. i. nüzûl'den **c. : me**nâzil) : **1.** yollardaki konak yeri. **2.** ev. **3.** bir günlük yol, konak. **4.** mesâfe. **5. astr.** benâtünna'ş yıldızı.

menzil-i Kamer : astr. Ay'ın, Arz'ın etrafındaki mahreki ve bu mahrekte aynî noktaya tekrar gelebil mek için sarfettiği zaman.

menzil-i küllî : mahrekin en son noktasına kadar olan mesâfe.

menzile منزله (a. i.). (**bkz :** menzilet).

menzilet منزلت (a. i.) : **1.** derece, rütbe, yükseklik derecesi. (**bkz :** pâye). **2.** inecek yer, konak yeri; ev; hâne.

menzil-gâh منزلگاه (a. f. b. i.) : menzil yeri, konak. (**bkz .** menzilgeh, menzil-hâne). [aslında menzil, konak yeri demek olduğuna göre "gâh" ekinin eklenmesi yanlış olmakla berâber osmanlıcada eklenip kullanılmıştır].

menzil-geh منزلگه (a. f. b. i.). (**kz :** menzli-gâh, menzil-hâne).

menzil-hâne منزلخانه (a. f. b. i.) :konak yeri; hayvan değiştirilen yer. [aslında menzil, konak yeri demek olduğuna göre "hâne" kelime-

sinin eklenmesi teşkîle aykırı olmakla berâber kullanılır olmuştur].

menzû' منزوع (a. s. nez'den) : nezolunmuş, koparılmış.

menzûf منزوف (a. s.) : **1.** kan kaybı yüzünden dermansız kalmış [kimse]. **2.** susuzluktan dili damağı kurumuş [kimse].

menzûl منزول (i. s. nüzûl'den.) nüzûllü, inmeli. (bkz : meflûc). [yapma kelimelerdendir].

menzûr منذور (a. s.) : nezrolunmuş, va'dedilmiş, adanmış.

mer' مرء (a. i.) : adam, erkek, kişi. (bkz : merdüm). [müen. : "mer'e"].

mer مر (f. s.) : elli [sayı]. (bkz : hamsîn, hamsûn, pençâh).

mer'â مرآ (a. i. c.) : aynalar. (bkz : merâî).

mer'a مرعا ، مرعى (a. i. ra'y'dan. c. : merâî) : çayırlık, otlak.

mer'abe مرعبه (a. i.) : **1.** tenha ve korkunç yer. **2.** birdenbire korkutma.

merâbi' مرابع (a. i.) : **1.** (mürabba'ın c.) : mürabbalar, *kareler. **2.** (merba'ın c.) ilkbaharda oturulan evler.

merâbih مرابح (a. i. ribh'in c.) : ticâret kazançları.

merâci' مراجع (a. i. merci'in c.) : rücû edilecek, dönülecek yerler, müracaat edilecek başvurulacak yerler, kimseler.

merâdet مرادت (a. i.) : kuvvetlilik. (bkz : salâbet).

merâfık مرافق (a. i. mirfak'ın c.) : **1.** dirsekler. **2.** mutfaklar. **3.** kilerler.

merâh مراح (a. i.) : **1.** rahat edecek yer. **2.** yer, mekân (bkz : mekân, me'vâ). **3.** Arapça nahv cümlesinden meşhur eser.

merah مرح (a. i. c. : merahân) : çok aşırı sevinme.

merâhil مراحل (a. i. merhale'nin c.) : konaklar, mesâfeler, menziller, duraklar. (bkz : **merâhil-i baîde** : uzak konaklar, duraklar.

merâhil-peymâ مراحل پيما (a. f. b. s.) : yolcu, seyyah. (bkz : merhale-nişîn).

merâhim مراحم (a. i. merhamet'in c.) : merhametler, acımalar.

merâhim مراهم (a. i. merhem'in c.) : merhemler.

merâî مرائى (a. i. mir'at'ın c.) : aynalar. (bkz : mer'â, merâyâ).

merâî مراعى (a. i. mer'a'nın c.) : çayırlıklar, otlaklar.

merâir مرائر (a. i. merâre'nin c.) : **anat.** öd keseleri.

merâk مراق (a. i.) : **1.** bir şeyi anlamak veyâ öğrenmek için duyulan arzu. **2.** bir şeyi edinmek, yapmak, bir şeyle uğraşmak arzusu. **3.** heves, istek, düşkünlük. **4.** iç darlığı. **5.** kuruntu, telâş. **6.** kaygı, tasa. **7.** kara sevdâ, dalgınlık.

merak مرق (a. i.) : çorba; etsuyu.

meraka مرقه (a. i.) : **1.** koyu etsuyu. **2.** terbiye [yemek].

merâkıd مراقد (a. i. merkad'ın c.) : mezarlar, kabirler.

merâkım مراقم (a. i. mirkam'ın c.) : kalemler, yazacak âletler.

merâkî مراقى (a. s.) : **1.** kuruntu, vesvese içinde bulunan [kimse]. **2.** (i. mirkat'ın c.) merdivenler, basamaklar; dereceler.

merâkib مراكب (a. i. merkeb'in c.) : rükûbedilecek, binilecek şeyler.

merâkib-i bahriyye : vapurlar, gemiler, kayıklar gibi deniz nakil vâsıtaları.

merâkib-i berriyye : at, araba, otomobil gibi kara nakil vâsıtaları.

merâkib-i cesîme : yüz tonilâtodan yukarı olan gemiler.

merâgib-i sagîre : yüz tonilâtoya kadar olan gemiler.

merâkiz مراكز (a. i. merkez'in c.) : merkezler. (bkz : merkez).

merakk مرق (a. i.) : **1.** sağrı [atta]. **2. astr.** Dübb-i ekber adlı yıldız kümesinin dörtgeninde bulunan parlak yıldız, **fr. ing. merak. Lât. Beta Ursus Majoris.** [yedili kümenin ikinci derecedeki parlak yıldızıdır].

merâm مرام (a. i.) : **1.** istek, maksad, niyet. **2.** Konya'nın meşhur sayfiye yeri.

merâm-bahş, merâm-bahşâ مرام بخش ، مرام بخشا (a. f. b. s.) : birine istediğini veren.

merânet مرانت (a. i.) : **1.** yumuşaklık. (bkz : nuûmet). **2. fiz.** bir maddenin, çekiçle dövüldüğü zaman yayılması vasfı.

merâre مراره (a. i. c. : merâir) : **anat.** öd kesesi.

merâret مرارت (a. i.) : acılık, tatsızlık.

merâret-i esâret : esirliğin acılığı.

merâsıd مراصد (a. i. mersad'ın c.) : rasat yerleri.

merâsî مراثى (a. i. mersiye'nin c.) : mersiyeler, ağıtlar.

merâsî مراسى (a. i mersâ'nın c.) : limanlar, gemilerin barındığı yerler.

merâsid مراصد (a. i. mirsâd ve mirsad'ın c.) : rasat yerleri, gözetme yerleri.

merâsim مراسم (a. i. resm'in c.) : **1.** resmî muâmeleler; resmî törenler, seremoniler.

merâsim-i teşrîfâtiyye : protokol seremonisi.

merâşid مراشد (a. i. merşed'in c.) : maksada ulaştıran doğru yollar.

merâti' مراتع (a. i. merta'ın c.) : çayırlar, otlaklar.

merâtib مراتب (a. i. mertebe'nin c.) : rütbeler, dereceler.

merâvîh مراويح (a. i. mirvaha'nın c.) : **1.** ovalar, çöller. **2.** etrâfı açık ve rüzgârlı yerler.

merâvih مراوح (a. i. mirvaha'nın c.) : yelpâzeler.

merâyâ مرايا (a. i. mirât'ın c.) : aynalar. (bkz : mecâlî, merâî).

merâyâ-yi huzûz : hazların aynaları.

merâzibe مرازبه (a. i. merzûbân'ın c.) : hudut muhâfızlar, serhat beylerbeyleri.

merba' مربع (a. i. rebî'den. : merâbi') : ilkbaharda oturulan ev.

merba'-nişîn مربع نشين (a. f. b. s.) : yazlıkta oturan.

merbat مربط (a. i.) : koyun, keçi bağlanacak yer; ahır; ağıl.

merbû' مربوع (a. i.) : kul, köle. (bkz : memlûk).

merbûb مربوب (a. i.) : kul, köle. (bkz : memlûk).

merbût مربوط (a. s. rabt'dan.) : **1.** raptolunmuş, bağlanmış, bağlı. **2.** ulaşmış, bitişmiş, bitişik. **3.** iliştirilmiş, eklenmiş. **4.** bağlı. (bkz : vâ-beste).

merbûtât مربوطات (a. i. ve s. merbût'un c.) : raptolunmuş şeyler, ekli, bağlı şeyler.

merbûtât-ı hâdise : huk. [eskiden] eskiden beri tapu ile tasarruf olunagelirken sonradan bir takrîb ile ruhban eline geçmiş ve manastıra merbût olmak üzere tapusuz tasarruf olunmakta bulunmuş olan arâzî demektir ki, bunlarda arâzî-i emîriye hükümleri tatbîk olunur manastır nâmına tasarrufa müsâade edilmez.

merbûtât-ı kadîme : huk. [eskiden] bir manastıra eskidenberi merbût olan ve merbûtiyeti defterhânede mukayyet bulunan arâzî olup tapu ile tasarruf olunmaz ve alınıp satılmaz.

merbûten مربوطاً (a. zf.) : raptedilerek, bağlanmış olarak.

merbûtiyyet مربوطيت (a. i.) : merbutluk, bağlılık, eklilik.

merc مرج (a. i. c. : mürûc) : çayır, çayırlık. (bkz : mertâ').

merc مرج (f. s.) : "herc" ile birlikte kullanılır. **Herc ü merc :** karmakarışık, altüst.

mercân مرجان (a. i.) : mercan, **fr. corail.**

mercâne مرجانه (a. i.) : mercan tânesi.

merci' مرجع (a. i. rücû'dan. c. : merâci') : **1.** rücû edilecek, dönülecek yer. **2.** mürâcaat olunacak, başvurulacak yer, kimse.

merci'-i küll : bütün işler için başvurulacak makam.

merci'-i resmî : bir idârenin veyâ bir me'mûrun bağlı bulunduğu üstün yer.

merci'-i rü'yet : huk. bir işin görülmesi için başvurulan yer.

mercû مرجو (a. s. recâ'dan.) : **1.** umulan. **2.** ricâ olunan. [aslı : "mercûv" dur].

mercûh, mercûha مرجوح ، مرجوحه s. rüchân'dan.) : **1.** başka bir şeyin kendisine üstün tutulduğu şey. **2.** hasmından önce iddiâsını ispâta salâhiyeti olmıyan.

mercûl مرجول (a. s.) : **1.** kıllı, kıllanmış, başında saçı bitmiş. **2. zool.** ayak yerinde olan kanatları karnında veyâ başında bulunan hayvan.

mercûl-ül-batn : zool. karından ayaklı.

mercûm مرجوم (a. s. recm'den.) : recm-olunmuş, taşlanmış.

merd مرد (f. i.) : **1.** adam, insan. **2.** erkek. **3.** özü, sözü doğru, kabadayı, yiğit. **Nâ-merd :** korkak; alçak, kancık [kişi].

merd-i garîb : yabancı, gurbete düşmüş kişi.

merd-i Hüdâ (Allah adamı) : ermiş kişi.

merd-i kıbtî : çingenenin merdi, özü sözü doğru ve cesur olanı.

merdân مردان (f. i. merd'in c.) : mertler, insanlar, erkekler, yiğitler.

merd-âne مردانه (f. zf.) : ere, erkeğe yakışacak yolda, mertçe, erkekçe. (bkz : bahâdır-âne).

merdânegî مردانگى (f. i.) : mertlik, yiğitlik, cesurluk.

merdâne-ser-gerdan مردانه سرگردان (f. b. i.) : bir çeşit terlik.

merdâne-zenâne مردانه زنانه (f. b. i.) : bir çeşit kadın terliği.

merdân-hüdâ مردان خدا (f. b. s.) : erenler.

merd-beçe مرد بچه (f. b. i.) : mert oğlu mert, yiğit oğlu yiğit.

merdî مردى (f. i.) : **1.** mertlik, erkeklik, erlik. **2.** cesurluk. **3.** hamiyet, insanlık.

merdûd مردود (a. s. redd'den.) : **1.** reddolunmuş, kovulmuş. **2.** geri döndürülmüş, geri çevrilmiş.

merdûdiyyet مردوديت (a. i.) : merdudluk, kovulmuşluk, geri çevrilmişlik.

merdüm مردم (f. i. c. : merdümân) : **1.** insan, adam. (bkz : mer'). **2.** gözbebeği.

merdüm-i çeşm : gözbebeği.

merdümân مردمان (f. i. merdüm' ün c.) : insanlar, adamlar.

merdûm-âzâr مردم آزار (f. b. s.) : insan inciten. (bkz : dil-şiken).

merdüme مردمه (f. i.) : gözbebeği. (bkz : merdümek).

merdümek مردمك (f. i.) : **1.** küçük adam. **2.** mercimek, gözbebeği. (bkz : merdüm).

merdümek-i çeşm : gözbebeği.

merdüm-girîz مردمگريز (f. b. s.) : insanlara karışmaktan hoşlanmıyan, insanlardan kaçan, **fr. misanthrope.**

merdüm-giyâ مردم گيا (f. b. s.) : **bot.** kankurutan, adamotu.

merdüm-giyâh, merdüm-giyeh مردم گیاه ، مردم گیه (f. b. i.) : **bot.** kankurutan, ab-düsselâm denilen müshil, adamotu.

merdüm-hâr مردم خوار (f. b. s.) : **1.** insan yiyen [vahşî hayvan]. **2.** yamyam.

merdümî مردمی (f. i.) : insanlık, adamlık.

merdüm-küş مردم کش (f. b. s.) : adam öldüren. (bkz : katil).

merdüm-zâd مردم زاد (f. b. i.) : insan oğlu. (bkz : benî Âdem).

mer'e مرأة (a. i. c. : nisâ') : kadın. (bkz : zen).

merec مرج (a. i.) : **1.** kararsız olma. **2.** zorunlu olma.

merede مردة (a. i. mârid'in c.) : direnenler, inatçılar. (bkz : anede).

merehân مرحان (a. i.) : **1.** ferah, sevinç. **2.** zayıf olma.

meremmet مرمت (a. i.) : tâmir, onarma; üstünkörü tâmir.

meremmet-i gayr-i müstehleke : **huk.** [eskiden] çürük tahtanın yerine başkasını koymak yâhut çürümüş merdiveni yeniden yapmak gibi sonradan sökülüp alınabilmesi kabil olan ilâve.

meremmet-i müstehleke : **huk.** [eskiden] duvara badana, boya vurmak gibi sökülüp alınması kabil olmıyan fazlalık.

merfû' مرفوع (a. s. ref'den.) : **1.** ref'olunmuş, kaldırılmış, yükseltilmiş.

merfû-ül-vezâre : vezirlerden işlediği bir suçtan veyâ devletçe görülen herhangi bir sebepten dolayı vazîfesinden azlile berâber vezirlik rütbesi alınmış olanlar. **2.** hükümsüz bırakılmış. **3. a. gr.** zamme (o, ö, u, ü) ile harekelenmiş [harf]. (bkz : mazmûm). **4. mat.** ifâde edilen bir kuvvete yükseltilen miktar.

merfûât مرفوعات (a. i. merfû'nun c.) : **1.** bir yerde kullanılmak üzere kaldırılmış eski eşyâ. **2.** zamme ile harekeli kelimeler.

merfûd مرفود (a. s.) : armağan olarak verilen [nesne].

merg مرغ (f. i.) : **1.** çayır, çimen. (bkz : merta'). **2.** sebze.

merg مرگ (f. i.) : ölüm. (bkz : irtihâl, mevt).

merg-a-mergî : umûmî ölüm [hastalıktan].

merg-i şâdî : sevinç ölümü.

mergâ merg مرگا مرگ (f. b. i.) : umumî vebâ hastalığı.

mergub, mergube مرغوب ، مرغوبه ("gu"-lar uzun okunur. a. s. rağbet'den.) : **1.** rağbet edilmiş, beğenilmiş, herkesce sevilip aranılmış. **2.** istenilen, sevilen. (bkz : makbûl). **3. i.** [ikincisi] kadın adı.

mergul, mergule مرغول ، مرغوله ("gu" lar uzun okunur. a. s.) : **1.** bükülmüş, kıvrılmış [saç]; kıvırcık [saç]. **Zülf-i mergul** : kıvrılmış, kıvırcık saç. **2.** kuş sesi. **3.** âhenkli ses.

merg-zâr مرغزار (f. b. s.) : çayırlık, çimenlik, sulak [yer].

merhabâ مرحبا (a. n.) : **1.** "genişlenin", "rahat oturun!" mânâsına bir selâmlaşma sözü. **2.** günaydın, hoş geldiniz. **3.** nazımda övülen kimseye hitâbolarak kullanılır.

merhale مرحله (a. i. rihlet'den. c. : merâhil) : **1.** menzil, konak. **2.** iki menzil, konak arası. **3.** bir günlük yol.

merhale-nişîn مرحله نشین (a. f. b. i.) : yolcu, seyyah, turist.

merhamet مرحمت (a. i. rahm'den. c. : merâhim) : şefkat gösterme, acıma; birini esirgeme. **Bî-merhamet** : merhametsiz, acımaz.

merhamet-bahş مرحمت بخش (a. f. b. s.) : merhamet eden, merhametli.

merhameten مرحمةً (a. zf.) : merhamet ederek, acıyarak.

merhamet-güster مرحمت گستر (a. f. b. s.) : merhamet yayıcı, merhametli. (bkz : merhamet-perver, merhamet-şiâr).

merhamet-güsterî مرحمت گستری (a. f. b. i.) : merhamet yayıcılık, merhametlilik. (bkz : merhamet-perverî, merhamet-şiârî).

merhamet-penâh مرحمتپناه (a. f. b. s.) : merhametli. (bkz : merhamet-güster, merhamet-perver, merhamet-şiâr).

merhamet-perver مرحمت پرور (a. f. b. s.) : merhametli, esirgeyici. (bkz : merhamet-güster, merhamet-penâh, merhamet-şiâr).

merhamet-perverâne مرحمت پرورانه (a. f. zf.): merhametlilikle, esirgeyicilikle.

merhamet-perverî مرحمت پروری (a. f. b. i.): merhametlilik, esirgeyicilik. (bkz : merhamet-şiârî).

merhamet-şiâr مرحمت شعار (a. f. b. s.) : âdeti, merhamet olan, merhametli. (bkz : merhamet-güster, merhamet-penâh, merhamet-perver).

merhamet-şiârî مرحمت شعاری (a. b. i.) : merhametlilik. (bkz : merhamet-perverî).

merhem مرهم (a. i. c. : merâhim) : **1.** melhem, deriye içirilerek veyâ sürülerek kullanılan tereyağı kıvamında yağlı ilâç. **2. mec.** acıyı, sertliği giderecek ve avunduracak olan sebep.

merhem-sâ[y] [ی] مرهمسا (a. f. b. s.): merhem sürücü, çâre bulucu, bulan.

merhem-sâz مرهمساز (a. f. b. i.) : çâre bulan.

merhem-sâzî مرهمسازی (a. f. b. i.) : çâre buluculuk.

merhûb مرهوب (a. i.) : **1.** arslan (bkz : esed, gazanfer, haydar, şîr). **2. s.** korkunç şey.

merhûm, merhûme مرحوم ؛ مرحومه (a. s. rahm'den.) : **1.** Allah'ın rahmetine kavuşmuş, Allah'ın rahmetiyle müjdelenmiş. (bkz : mağfûr). **2.** ölmüş, ölü. [Müslümanlar hakkında]. (bkz : müteveffâ). **Ümmet-i merhûme** : Müslümanlar.

merhûn مرهون (a. s. rehn'den) : **1.** rehin edilmiş, ödünç alınan bir şeye karşı, garanti olarak verilen şey. **2.** muayyen zaman, bir şeye bağlı. **Umûr-i merhûne** : zamânı beklenen işler.

merhûnün-bih : **huk.** [eskiden] rehnedilen malın mukabili olan hak.

merhûz مرحوض (a. s.) : yıkanmış. (bkz : magsûl).

merî مری (a. i.) : **anat.** mîde ile bül'ûm arasında bulunan yemek borusu.

mer'î, mer'iyye مرعی ، مرعیه (a. s. riâyet'den.) : **1.** riâyet edilen, saygı gösterilen. **2.** gözetilen, yürürlükte olan. (bkz : cârî).

mer'iyy-ül-hâtır : hatırlı, îtibarlı, sözü geçer.

mer'î, mer'iyye مرئی ؛ مرئیه (a. s. rü'yet'den): gözle görülen. **Gayr-i mer'î** : gözle görülmez.

merîd مرید (a. s.) : başı sert, inatçı. (bkz : anûd, musırr).

Merîh مریخ (a. h. i.) : **astr.** Dünyâ'dan sonra Güneş'e en yakın olan seyyâre (*gezeğen), Sakıt, Mars. [Merih'de su ve hava vardır, sathının yarısı karlarla kaplıdır; Güneş'in etrâfındaki devresini 687 günde tamamlar]. (bkz : Mirrîh).

mer'iyyât مرئیات (a. s. mer'î'nin c.) : gözle görülen şeyler.

mer'iyyet مرعیت (a. i.) : hükmü yürürlükte olma.

merkab, merkabe مرقب ، مرقبه (a. i. c. : merâkıb) : **1.** gözetleme, gözleme yeri kulesi. **2. astr.** semânın kuzey yarımküresinde Feres-i Ekber (Pegasus) burcunun büyük dörtgeninin büyük kenarının sağ köşesinde bulunan yıldız, markab, **lât. Beta Pegasus.**

merkad مرقد (a. i. c. : merâkıd) : mezar, kabir. [aslı : "yatacak, uyuyacak yer" demektir].

merkeb مرکب (a. i. rükûb'dan. c. : merâkib) : **1.** rükûbedilecek, binilecek şey, binek. **2.** vapur, gemi, kayık gibi şeyler. **3.** eşek. [dilimizde yalnız "eşek" mânâsına kullanılır].

merkez مركز (a. i. rekz'den. c. : merâkiz) : 1. yuvarlak bir çizginin (çenberin) her noktasından aynı uzaklıkta bulunan nokta. **Kuvve-i an-il-merkeziyye : fiz.** *merkezkaç kuvvet, bir merkezin etrâfında hareket eden bir cismi, o merkezden uzaklaştıran kuvvet, **fr. force centrifuge. Kuvve-i ile-l-merkeziyye : fiz.** *merkezcil kuvvet, muhitten merkeze doğru yönelen kuvvet, **fr. force centripète. 2.** bir şeyin en işlek yeri, orta yeri, işlek yer. **3.** kollara ayrılan bir teşkîlâtın, bir kuruluşun umûmî idâre yeri. **4.** en yüksek dereceli polis karakolu. **5.** tarz, sûret, şekil, yol.

merkez-i âlem : astr. Güneş.

merkez-i Arz : jeol. Arz'ın, Dünyâ'nın merkezi,

merkez-i dâhilî : jeol. iç merkez, hareketin (*deprem) yer içindeki merkezi.

merkez-i devr : fiz. hareket eden bir cismin etrâfında devrettiği nokta.

merkez-i hâk : toprağın, dünyânın merkezi.

merkez-i kemâl : mükemmellik merkezi.

merkez-i küre-i semâ : astr. küre-i semânın merkezi ki, aynı zamanda arzın merkezidir.

merkez-i mîh-i nuhâî : anat. dimağda cümle-i asabiyye kısmının tamâmen toplandığı nokta.

merkez-i siklet : ağırlık merkezi.

merkez-i tazyîk : fiz. tazyik, ağırlık noktası.

merkez-i teşrî : kanun yapma merkezi.

merkezî, merkeziyye مركزى ، مركزيه (a. s.) : merkeze mensup, merkezle ilgili, merkezde, işlek yerde bulunan. **Devâir-i merkeziyye** : merkezde, işlek yerde bulunan dâireler.

merkeziyyet مركزيت (a. i.) : bütün işlerin, emirlerin bir merkezden çıkması, merkezleştirilmesi. **Adem-i merkeziyyet** : bir idâreye bağlı olan bölümlerin, kendi kendilerini idâre sistemi. **Usûl-i merkeziyyet** : merkeziyyet usûlü, bütün işlerin merkezleştirilmesi usûlü, bir merkezden idâre edilmesi usûlü, sistemi.

merkûb مركوب (a. s. rükûb'dan.) : **1.** üzerine binilmiş; bindirilmiş. **2.** sarı meşinden yapılan bir çeşit ayakkabı.

merkum, merkume مرقوم ، مرقومه ("ku" lar uzun okunur. a. s. ve i. rakam'dan.) : **1.** yazılmış, adı geçmiş. (bkz : mezkûr). **2.** bayağı, âdî, işsiz gücsüz, aşağılık kimse.

merkuman مرقومان ("ku" uzun okunur. a. i. c.) : iki kişi hakkında kullanılır.

merkûz مركوز (a. s. rekz'den) : **1.** rekzolunmuş, dikilmiş, saplanmış. **2. mec.** tabîatında, yaradılışında bulunan.

merkûziyyet مركوزيت (a. i.) : merkûzluk, dikilme, saplanma.

mermer مرمر (a. f. i.) : mermer. [aslı : Yunancadır].

mermer şâhî : çok ince dokuma pamuklu.

mermî مرمى (a. s. i. remy'den. c. : mermiyât) : **1.** remyolunmuş, atılmış. **2.** ateşli silâhlarda atılan tâne, kurşun, fişek, gülle.

mermiyât مرميات (a. i. ve s. mermî'nin c.) : **1.** remyolunmuş, atılmış nesneler. **2.** ateşli silâhlarda atılan tâneler, kurşunlar, fişekler.

mermûz مرموز (a. s. remz'den.) : remzolunmuş, işâretle anlatılmış, îmâ edilmiş.

mermûzât مرموزات (a. s. c.) : remiz ve işâretle anlatılan şeyler.

mermûzât-ı Mısriyye : Mısır hiyeroglifi.

merrât مرات (a. i. merre'nin c.) : defalar, kerreler, bir çok defalar. (bkz : kerrât).

merre مره (a. i.) : defa, kerre.

merre-i vâhide : bir defa.

merret-en-bâ'de uhrâ : birbiri ardınca birkaç defa.

merreten ba'de merretin : tekrar tekrar.

mersâ مرسى ، مرسا (a. i. c. : merâsî) : liman, geminin demir attığı yer.

mersâ-yi Kostantiniyye : İstanbul limanı.

mersad مرصد (a. i. rasad'dan. c. : merâsid) : rasat yeri, gözetleme yeri. (bkz : mirsâd).

mersâd مرصاد (a. i. c. : merâsid) : rasat yeri, gözetleme yeri. (bkz : mirsâd).

mersiye مرثيه (a. i. c. : merâsî) : ağıt, birinin ölümü üzerine duyulan teessürü anlatmak için yazılan manzûme.

mersiye-hân مرثيه خوان (a. f. b. s.) : ağıt okuyan, ağıtçı. (bkz : nevvâhe).

mersiye-hânî مرثيه خوانى (a. f. b. i.) : ağıt okuyuculuk, ağıtçılık.

mersiye-kâr مرثيه كار (a. f. s.) : ağıtçı, ağıt okuyan.

mersûd مرصود (a. s. rasad'dan) : rasadolunmuş; hesaplanmış, ölçülüp biçilmiş.

mersûm مرسوم (a. s. resm'den.) : **1.** resmolunmuş, yazılmış, çizilmiş. **2.** bahsi geçmiş, adı geçmiş. (bkz : mezkûr). **3.** [evvelce] Müslüman olmıyan kimseler için : "merkum" mânâsına kullanılan bir söz idi. **4.** an'ane, *gelenek.

mersûs مرصوص (a. s. resâs'dan) : **1.** kurşun mâdeniyle sağlamlaştırılmış şey. **2.** sağlam. (bkz : metîn, muhkem). **Bünyân-ı mersûs** : sağlam yapı.

merşed مرشد (a. i. c. : merâşid) : maksada ulaştıran doğru yol.

mert مرت (f. s.) : çevik, hareketli. (bkz : zinde).

merta' مرتع (a. i.) : mer'a, otlak, çayır. (bkz : merc).

mertebânî مرتبانى (a. s.) : Merteban'da yapılan bir cins çanak çömlek.

mertebe مرتبه (a. i. c. : merâtib) : **1.** derece, basamak. **2.** rütbe; pâye. **3.** mikdar.

mertebe-i âliye : yüksek derece.

mertebe-i bâlâ : üst derece.

mertebet مرتبت (a. i.). (bkz : mertebe).

mertûb مرطوب (a. s. ratb'dan.) : rütûbetli, nemli, ıslak, yaş.

mertûm مرتوم (a. s.) : kırılmış, ufalanmış.

mer'ûb مرعوب (a. s. ru'b'dan) : korkmuş, ürkmüş.

mer'ûben مرعوباً (a. zf.) : korkarak, ürkerek, korku ile.

mervaha مروحه (a. i. c. : merâvîh) : ova, çöl; her tarafından rüzgâr esen yer.

Merve مروه (a. h. i.) : Mekke'de bir dağın adı olup, hacılar bununla Safâ Ovası'nda sa'y ederler, yâni 7 defa gidip gelirler ki hac farîzasının rükünlerindendir.

mervî مروى (a. s. rivâyet'den.) : rivâyet olunan, birinden işiterek söylenen, sağlam olarak bilinmiyen.

Meryem مريم (a. h. i.) : Hz. Îsâ'nın annesi. **Buhûr-i Meryem : bot.** siklamen, tavşankulağı da denilen çuhaçiçeğigillerden yaprak ve çiçek sapları kökten sürme, çiçekleri başaşağı dönmüş bir süs çiçeği.

Meryem-âne مريمانه (a. f. zf.) : Meryemcesine, Meryem gibi nezîhâne.

meryemiyye مريميه (a. i.) : **bot.** adaçayı, **lât. salvia ceratophylloides.**

merz مرز (f. i.) : **1.** yer, toprak. **2.** sınır. (bkz : hadd, merzbûm).

merzâ مرضاء، مرضى (a. s. marîz'in c.) : hastalar, hastalıklar, sayrılar.

merzaga مرزغه (a. i.) : bataklık, kokulu su birikintisi olan yer.

merzagî مرزغى (a. s.) : bataklığa âit, fenâ kokan su birikintisi olan yerlerle ilgili.

merzât مرضات (a i.) : rızâ, râzı olma, hoşnutluk. **İbtigaen li-merzâti'llâh, Taleben li-merzâti'llâh** : Allah rızâsı için.

merz-bân مرزبان (f. b. i.) : **hudut muhâfızı**, sınır beyi. (bkz : merz-vân).

merzbûm مرزبوم (f. i.) : hudûdu belli memleket, ülke.

merzencûş مرزنجوش (a. i.) : **bot.** mercanköşk, sıçankulağı [otu], **lât.** **origanum maiorana.** (bkz : merzengûş).

merzengûş مرزنگوش (f. i.) : **bot.** mercanköşk denilen fesleğene benzer bir çiçek, sıçankulağı [otu], **lât.** **origanum maiorana.** (bkz : merzencûş).

merz-gûn مرزگون (f. b. i.) : tenâsül âleti. (bkz : kadîb, kîr, lâ-yukal).

merzî مرضی (a. i. rızâ'dan) : râzılık, hoşnutluk. **Gayr-i merziyye** : beğenilmemiş.

merzûk مرزوق (a. s. rızk'dan.) : **1.** rızklanmış, rızkı verilmiş. **2.** bahtiyar, mutlu. [müennesi "merzûka" kadın adıdır].

merzûl مرذول (a. s.) : rezîl, rüsvâ edilmiş.

merzübân مرزبان (a. b. i.). (bkz : merzbân, merz-vân).

merzübûm مرزبوم (f. i.) : iklîm.

merz-vân مرزوان (f. b. i.) : hudut muhâfızı, sınır beyi. (bkz : marz-bân)

mesâ' مساء (a. i.) : akşam. **Subh ü mesâ** : sabah akşam.

mesâ' مصاع (a. i.) : kuyumcu eşyâsı.

mesâb مثاب (a. i.) : **1.** geri dönülecek yer. **2.** suyun biriktiği, insanların toplandığı yer. (bkz : mecma').

mesâbe مثابه (a. i.) : derece, rütbe; kadar.

mesâbîh مصابیح (a. i. misbâh'ın c.) : kandiller, çırağlar, aydınlatma âletleri.

mesâbîr مسابیر (a. i. misbâr'ın c.) : **1. hek.** yara fitilleri. **2.** sondalar.

mesâcid مساجد (a. i. mescid'in c.) : **1.** mescidler. **2.** içinde cumâ ve bayram namazları kılınması şer'an câiz olmıyan küçük câmiler.

mes'adet مسعدت (a i. sa'd'den) : saâdet, bahtiyarlık, kutluluk.

mesâet مساءت (a. i.) : fenâlık etme, fenâ iş yapma.

mesâfât مسافات (a. i. mesâfe'nin c.) : aralar, uzaklıklar.
mesâfât-ı baîde : uzak mesâfeler.

mesâfe مسافه (a. i. c. : mesâfât, müsâf.) : ara, uzaklık. **Kat'-ı mesâfe** : yol alma. **jeod.** bir nevî arâzî ölçme ve hesaplama metodu.

mesâfe-i semt-ür-re's : herhangi bir yıldızın mevkii ile semt-ür-re's noktasının, râsıdın gözünde teşkîl ettiği açı.

mesaff مصف (a. i. saff'dan. c. : mesâff) : sıra sıra dizilme yeri; harb safları yeri.

mesâg مساغ (a. i. sevg'den.) : izin. (bkz : ruhsat, cevâz).

mesâg-i kanûnî ("ka" uzun okunur) : kanûnen izin verilmiş.

mesâg-i şer'î : şerîatin verdiği izin.

mesâha, mesâhat مساحه،مساحت (a. i.): ölçme [yer]. [aslı : "misâha, misâhat" dır].

mesâhif مصاحف (a. i. mushaf'ın c.) : **1.** sahife hâline getirilmiş şeyler, kitaplar. **2.** Mushaflar, Kur'anlar. **Tedkîk-i mesâhif** : basılan veyâ elle yazılan Kur'ân-ı Kerim'leri imlâ, hareke bakımından gözden geçirme.

mesâhin مساخن (a. i. meshane'nin c.) : öteberi ısıtacak şeyler.

mesâî مساعی (a. i. c.) : çalışmalar. **İbzâl-i mesâî** : bol çalışma.

mesâî-i cemîle : güzel çalışmalar.

mesâib مصاعب (a. i. mus'ab'ın c.) : zor işler, müşküller.

mesâib مصائب (a. i. musîbet'in c.) : **1.** felâketler. **2. s. mec.** uğursuzlar.

mesâib-i dünyeviyye : dünyâ felâketleri.

mesâib-penâh مصائب پناه (a. f. b. i.) : musîbetlerin, belâların sığınağı.

mesâid مصاعد (a. i. mas'ad'ın c.) : yukarı çıkacak yerler.

mesâid مصائد (a. i. sayd'dan. masîd'in c.) : av yerleri.

mesâil مسائل (a. i. mes'ele'nin c.) : meseleler.

mesâil-i amîka : derin meseleler.

mesâil-i hukuk : hukuk meseleleri.

mesâil-i müteahhire : **huk.** görülen veyâ görülecek olan bir dâvâyı te'hîr etme, ileriye bırakma.

mesâil-i mütekaddime : **huk.** bir dâvâ görülmezden önce yapılması îcâbeden işler.

mesâil-i şettâ : dağınık meseleler, maddeler.

mesâir مساعر (a. i. mis'ar'ın c.) : ateş küsküleri, ateş karıştırmıya yarıyan demirler.

mesâk مساق (a. i.) : sevk edilecek yer, sürücek yer.

meşâkıb مشاقب (a. i. miskab'ın c.) : matkaplar, delme âletleri.

mesâkıl مصاقل (a. i. mıskal'ın c.) : 1. cilâlıyan, parlatan âletler. 2. ince, zarif hatipler.

mesâkıt مساقط (a. i. maskat ve maskıt'ın c.) : düşecek yerler.

mesâkîl مثاقيل (a. i. miskal'in c.) : miskallar, 1,43 dirhemlik ağırlık ölçüleri.

mesâkin مساكن (a. i. mesken'in c.) : meskenler, oturulacak yerler. (bkz : büyût).

mesâkîn مساكين (a. s. miskîn'in c.) : 1. ziyâdesiyle fakir olanlar. 2. miskinler, uyuşuklar; miskin hastalığına tutulmuş kimseler.

mes'al مسعل (a. i.) : **hek.** boğazda öksürecek yer.

mesâlib مثالب (a. i. meslebe'nin c.) : ayıplar, eksiklikler, kusurlar. (bkz : nakais).

mesâlih مصالح (a. i. maslahat'ın c.) : işler. **Eshâb-ı mesâlih, Erbâb-ı mesâlih** : hükûmet dâirelerinde bitecek işleri olan kimseler.

mesâlih-i mescit : **huk.** [eskiden] mescitten maksûdolan gayenin tahakkuku için imam, hatip, müezzin, kayyum tâyîni ve mescidin tenvîr ve tefrîşi için gereken malların mübâyaası gibi şeyler.

mesâlih-i vâkıa-i yevmiyye : her gün vâki olan işler.

mesâlik مسالك (a. i. meslek'in c.) : sülûk edilen, tutulan yollar.

mesâlis مثالث (a. i.) : **müz.** üç telli sazlar.

mesâm, mesâmet مصام ، مصامت (a. i.) : duracak yer.

mesâmi' مسامع (a. i. misma'ın c.) : 1. işitme âletleri. 2. kulaklar.

mesâmîr مسامير (a. i. mismâr'ın c.) : çiviler, mıhlar.

mesâmîr-i nisyân'a ta'lîk (unutma çivisine asma) : ehemmiyet vermeksizin geleceğe ta'lîk, asıntıda bırakma.

mesâmm مسام (a. i. mesemm'in c.) : cilt üzerindeki küçük delikler.

mesâmm-ül-cild : **hek.** cilt üzerindeki küçük delikler.

mesâmmât مسامات (a. i. mesâmm'ın c.) : cilt üzerindeki küçük delikler. **Zû-mesâmm,-mesâmmât** : mesâmâtı olan cisimler. **Zû-mesâmmiyyet** : **fiz.** her cismin zerreleri arasında mesâmâtı bulunması.

mesâmmât-ı mahsûse, -zâhire : **fiz.** cisimlerin zerreleri arasında olup gözle görülemiyen aralıklar.

mesâmmât-ı mahsûse, - -ı zâhire fiz. cisimlerin zerreleri arasında olup gözle veyâ mikroskopla görülebilen delikler. [kelime bizde şeddesiz olarak kullanılır].

mesâne مثانه (a. i.) : sidik kavuğu.

mesânî مثانى (a. i. mesnâ'nın c.) : bir şeyin tekrârı. **Seb'ül-mesânî** : yedi âyetten meydana gelen ve Kur'ân'ın ilk sûresini teşkîl eden "Fâtiha" sûresi. [iki rekâtta iki defâ okunduğu için bu ad verilmiştir].

mesânid مساند (a. i. mesned'in c.) : rütbeler, dereceler; mevkîler.

mesânid-i âliyye : yüksek rütbeler, mevkîler.

mesâni-yül-ûd مثانى العود (a. b. i.) : **1.** tanburun, lağutanın ikinci teli. **2.** iki telli tanbur; bulgari.

mesârib مسارب (a. i. mesrebe'nin c.) : **1.** çayırlar, otlaklar. **2.** göğüsten karına kadar olan yerde biten kıllar.

mesârih مسارح (a. i. mesrah'ın c.) : otluklar, çayırlıklar.

mesârr مسار (a. i. meserret'in c.) : sevinçler, zevkler. (bkz : meserrât). [dilimizde çok zaman müfret (*tekil) gibi kullanılır]. **Maal-mesârr** : meserretle, sevinçle; zevkle.

mesâs مساس **(a. i.)** : asıl, esas, kök.

mesâtır مساطر (a. i. mistâr'ın c.) : **1.** çizgi çizme âletleri, cetveller. **2.** mastarlar [inşâatta kullanılır].

mesâvî مثاوى (a. i. mesvâ'nın c.) : meskenler, hâneler, evler.

mesâvî مساوى (a. i. sû'ün c.) : fenâlıklar, kötülükler. [zıddı : mahâsin].

mesâvik مساويك (a. i. misvâk'ın c.) : misvaklar.

mesbaa مسبعه (a. i.) : yırtıcı hayvanı çok olan yer.

mesbûk مسبوق (a. s. sebkat'den.) : **1.** sebk etmiş, geçmiş, başkalarından geri kalmış, arkada bırakılmış. **2.** önde bulunan, ondan evvel geçmiş. **Gayr-i mesbûk, Nâ-mesbûk** : benzeri olmıyan, hiç görülmemiş.

mesbûk-ül-emsâl : benzerleri görülmemiş.

mesbûk-ül-hidme : hizmeti, emeği geçmiş.

mesbûk-üz-zikr : zikri, adı geçmiş.

mesbûk مسبوك (a. s. sebk'den.) : kalıba dökülmüş. **Maâdin-i mesbûke** : kalıba dökülmüş mâdenler. **Tibr-mesbûk** : kalıba dökülmüş altın.

mescen مسجن (a. i.) : hapishâne, cezâevi, zindan. (bkz : mahbes).

mescid مسجد (a. i. sücûd'dan. c. : mesâcid) : secde edilecek, namaz kılınacak yer, küçük câmi.

mescid-i aksâ : Kudüs'deki meşhur büyük câmi.

mescid-ül-harâm : Mekke'de Kâbe'nin bulunduğu en büyük ma'bed.

mescûd مسجود (a. s.) : secde edilmiş, kendisine tapılmış; Allah. **Hâlik-ı mescûd** : Zâtına secde edilen Allah.

mescûm مسجوم (a. s.) : dökülmüş, saçılmış. **Dem'-i mescûm, Eşk-i mescûm** : dökülmüş gözyaşı.

mescûn مسجون (a. s. sicn'den.) : hapsedilmiş, zindana atılmış.

mescûr مسجور (a. i.) : **1.** taşkın su, deniz. **1.** alevli ateş; kızgın fırın.

mesdûd مسدود (a. s. sedd'den.) : seddolunmuş, kapanmış, kapalı, tıkanmış, tıkalı. **Bâb-ı mesdûd** : kapalı kapı.

mesed مسد (a. i.) : sağlam bükülmüş ip. [hurma lifinden de olur].

mesel مثل (a. i. c. : emsâl) : **1.** örnek, benzer, nümûne. **(bkz : mânend, nazîr, şibîh). 2.** dokunaklı ve mânâlı söz. **3.** terbiye ve ahlâka faydalı, yararlı olan hikâye. **Darb-ı mesel** : atasözü, **fr. proverbe.**

meselâ مثلا (a. zf.) : misal olarak, şunun gibi, söz gelişi. (bkz : meselen).

mes'ele مسأله (a. i. suâl'den. c. : mesâil) : **1.** sorulup karşılığı istenilen şey **2.** çözülmesi istenilen şey, problem, **fr. problème. 3.** ehemmiyetli iş. **4.** savaş, cenk.

mes'ele-i müstehhire : **huk.** esas dâvânın tatbîki sırasında meydana çıkıp halli o mahkemenin vazîfesi dışında ve esas dâvânın halline te'sîri olan nizâlar, ihtilâflar.

mes'ele-i nâs : **huk.** [eskiden] nâsdan tese'ül edilerek alınan mal.

mes'ele-i zâile : geçen savaş.

meselen مثلا (a. zf.) : misal olarak, söz gelişi, şunun gibi. (bkz : meselâ).

mesemm مسم (a. i. c. : mesâmm) : cilt üzerindeki küçük delik.

mesemme مسمه (a. i. c. : mesâmm, mesâmmât) : ufak delikler.

me'sere مأثره (a. i. c. : meâsir) : güzel eser, nişan, iz.

meser مسر (f. i.) : **1.** buz. (bkz : yah). **2.** soğuk. (bkz : berd, serd).

meserrât مسرات (a. i. meserret'in c.) : sevinçler, şenlikler.

meserret مسرت (a. i. sürûr'dan. c. : meserrât) : sevinç, şenlik.

meserret-âver مسرت آور (a. f. b. s.) : meserret, sevinç getiren, sevindiren, sevindirici. (bkz : meserret-engîz).

meserret-bahşâ مسرت بخشا (a. f. b. s.) : meserret, sevinç bağışlıyan.

meserret-efzâ مسرت افزا (a. f. b. s.) : meserreti, sevinci artıran.

meserret-engîz مسرت انگیز (a. f. b. s.) : meserret meydana getiren, sevindiren, sevindirici. (bkz : meserret-âver).

mesfû' مسفوع (a. s.) : nazar değmiş.

mesfû'-ül-ayn : gözü çukurlanıp içine batmış.

mesfûh مسفوح (a. s.) : **1.** dökülmüş, akıtılmış. **2. i. coğr.** dağ eteği.

mesfûk, mesfûke مسفوك ، مسفوكه (a. s.) : sefkedilmiş, dökülmüş, akıtılmış. **Hûn-i mesfûk** : akıtılmış kan.

mesfûr مسفور (a. s.) : yazılmış, adı geçmiş. (bkz : mezkûr). [bu kelime, hakaret görmesi îcâbeden aşağılık kimseler, daha çok düşmanlar hakkında kullanılırdı].

mesh مسح (a. i.) : **1.** silme, sığama. **2.** bir şeyi el ile sığama. **3.** abdest alırken ıslak eli, başın dört bölüğünden bir bölüğüne sürme.

mesh مسخ (a. s.) : şeklini değiştirerek çirkin bir hâle getirme.

meshâ' مسحاء (a. i.) : düz yer, düzlük.

meshane مسخنه (a. i. c. : mesâhin) : öteberi ısıtacak şey.

meshûf مسهوف (a. s.) : susamış, suya kanamamış. (bkz : atşân, teşne).

meshûk مسحوق (a. s. sahk'dan.) : sahkolunmuş, döğülüp toz hâline getirilmiş. **Sükker-i meshûk** : toz şeker.

meshûn مسخون (a. s.) : ısıtılmış.

meshûr مسحور (a. s. sihr'den.) : sihirlenmiş, sihire uğramış, büyülenmiş, büyülü gibi tutkun.

meshût مسخوط (a. s.) : beğenilmiyen [iş].

mesîh مسيح (a. s.) : üzerine yağ sürülmüş.

mesîh مسيخ (a. s. mesh'den.) : **1.** mesholunmuş, başka bir şekle, hayvan kılığına girmiş olan [insan]. **2.** acîbe, garîbe, **fr. monstre.**

Mesîh مسيح (a. h. i.) : Hz. Îsâ. [elini sürdüğü hastaların derhal iyileşmesinden kinâye olarak].

mesîhâ-dem مسيحادم (a. b. i.). (bkz : mesîhâ-nefes).

mesîhâ-nefes مسيحا نفس (a. b. s.) : Hz. Îsâ gibi nefesinde hayat bulunan, nefesi şifâ veren, nefesi te'sirli. (bkz : mesîhâ-dem).

mesîhî, mesîhiyye مسيحى ، مسيحيه (a. s.) : **1.** Hz. Îsâ'ya âit olan, onunla ilgilî bulunan. **2.** Hıristiyan, Nasrânî.

mesîhiyyûn مسيحيون (a. i. mesîhî'nin c.) : Hıristiyanlar.

mesîk مسيك (a. s.) : hasis, pinti.

mesîl مثيل (a. s.) : benzer. (bkz : mânend, misl, nazîr, şibîh).

mesîl مسيل (a. i. seyelân'dan.) : suyun aktığı, geçtiği yer. (bkz : reh-güzâr).

mesîr, mesîre مسير ، مسيره (a. i. seyr'den.) : seyir edilecek, gezilecek yer, gezinti yeri. (bkz : teferrüc-gâh).

mesîre-gâh مسيره گاه (a. f. b. i.) : mesîre yeri. [aslında "gâh" fazladır; çünkü "mesîre" : seyrangâh" demektir. Bununla berâber osmanlıcada kullanılır olmuştur].

mesken مسكن (a. i. sükûn'dan. c. : mesâkin) : sâkin olacak, oturulacak yer, oturulan ev. (bkz : beyt, hâne, ikamet-gâh, menzil, me'vâ).

mesken-i şer'î : huk. [eskiden] ikamete elverişli, mutfak ve sâire gibi teferruâtı hâvî olan mesken.

mesken ü medfen : oturacak ve gömülecek yer.

meskenet مسكنت (a. i.) : **1.** miskinlik; fakirlik, yoksulluk. **2.** beceriksizlik.

meskenet-fiken مسكنت فكن (a. f. b. s.) : miskinliği gideren .

meskub مثقوب ("ku" uzun okunur. a. s. sakb'dan.) : sakbolunmuş, delinmiş, delikli. (bkz : süfte). **Lü'-lü'-i, dürr-i meskub** : delinmiş, delikli inci.

meskûb مسكوب (a. s. sükûb'dan.) : kalıba dökülmüş, akıtılmış.

meskûk مسكوك (a. s.) : sikkeli, damgası vurulmuş, para hâline getirilmiş.

meskûkât مسكوكات (a. i. meskûk'ün c.) : sikke hâline getirilmiş mâdenî paralar, akçeler.
meskûkât-ı cedîde : yeni paralar.
mekûkât-ı ecnebiyye : yabancı devletlerin paraları, **fr. monnaies étrangères.**

meskum مسقوم ("ku" uzun okunur. a. s.) : hasta ve yoksul [kimse].

meskûn مسكون (a. s. sükûn'dan.) : **1.** içinde insan oturan yer. **2.** insan bulunan, şenelmiş yer. **Gayr-i meskûn** : içinde insan bulunmıyan, ıssız, tenha yer. **Rub'-i meskûn** : Dünyâ'nın insan bulunan (dörtte bir) kısmı.

meskûr مسكور (a. s.) : sarhoş. (bkz : mest).

meskût مسكوت (a. s. sükût'dan) : sükût edilmiş, söylenmemiş.

meslah مسلخ (a. i. selh'den.) : salhâne, kanara, hayvan kesilen yer.

meslaha مسلحه (a. i.) : derbent, sınır kalesi.

meslebe مثلبه (a. i c. : mesâlib) : ayıp, eksik, kusur. (bkz : nakîsa).

meslek مسلك (a. i. sülûk'dan. c. : mesâlik) : **1.** sülûk edilen yer, yol; gidiş. **2.** geçim için tutulan yol. **3.** sistem, **fr. système.**
meslek-i muzırr : zarar veren meslek.
meslek-i şûhâne : neşeli meslek, şen tutum.

meslekî مسلكى (a. s.) : mesleğe âit, meslekle ilgili.

meslekî tedrîsât : meslekle ilgili olan dersler.

meslû' مسلوع (a. s.) : vücudunda ur bulunan kimse.

meslûb مسلوب (a. s. selb'den.) : selbolunmuş, soyulmuş, alınmış, giderilmiş.

meslûb-ül-akl : aklı alınmış, deli edilmiş.

meslûb-üş-şuûr : şuursuz, anlayışsız.

meslûc مسلوج (a. s.) : bel'olunmuş, yutulmuş.

meslûh مسلوخ (a. s.) : teslîh edilmiş, derisi yüzülmüş.

meslûl مسلول (a. s. sell'den.) : **1.** selledilmiş, kınından çıkarılmış, kınından sıyrılmış. **Seyf-i meslûl** : kınından sıyrılmış kılıç. **2.** dîn uğruna nefsini fedâ eden kahraman. **3.** verem.

meslûs مثلوث (a. s.) : **1.** üçte biri alınmış. **2. i.** üç kat bükülmüş ip.

meslût مسلوط (a. s.) : **1.** yenilmiş. (bkz : mağlûb). **2.** zayıf, arık.

meslût-ül-lihye : sakalı hafif adam.

mesmû' مسموع (a. s. sem'den) : **1.** işitilmiş, duyulmuş, haber alınmış. **2.** dinlenen, işitilen.

mesmûât مسموعات (a. i. mesmû'un c.) : işitilen, duyulan, haber alınan şeyler.

mesmûm مسموم (a. s. semm'den.) : zehirlenmiş, ağılanmış, zehirli.

mesmûmen مسموماً (a. zf.) : mesmûm olarak, zehirlenmiş olarak, zehirlenme sûretiyle.

mesmûr مسمور (a. s.) : ufak tefek olmakla berâber sinirleri kuvvetli [adam].

mesnâ مثنى (a. zf.) : ikişer ikişer.

mesnâî مثنائى (a. i.) : ikizli bitki.

mesned مسند (a. i. c. : mesânid) : **1.** isnâdedilen, dayanılan şey. **2.** rütbe, derece, pâye, makam.

mesned-i meşîhat : şeyhislâmlık mertebesi, mevkii.

mesned-i sadâret-i uzmâ : sadrâzamlık mevkii.

mesned-ârâ مسند آرا (a. f. b. s.) : mesnede süs veren, o mesnedde bulunan.

mesnediyyet مسنديت (a. i.) : **fels. fr. imputabilité.**

mesned-nişîn مسند نشين (a. f. b. s.) : bir mesned veyâ makamda bulunan.

mesnevî مثنوى (a. i.) : **1. ed.** her beyti başlı başına kafiyeli ve başından sonuna kadar aynı vezinde olan manzûme. **2. h. i.** Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî'nin, bu şekilde yazmış olduğu farsça meşhur eseri.

mesnevî-hân مثنوى خوان (a. f. b. s.) : mesnevî okumıya ve okutmıya icâzet almış âlim.

mesneviyyât مثنويات (a. i. c.) : mesnevî tarzında yazılmış eserler.

mesnûn مسنون (a. s. sünnet'den.) : **1.** bilenmiş [bıçak, çakı]. **2.** sünnet olan şey. **3.** âdet edilen şey. **4.** yıllanmış şey.

mesrâ مسرى (a. i.) : gece vakti yola çıkma.

mesrah مسرح (a. i. c. : mesârih) : otluk, çayırlık,

mesrebe مسربه (a. i. c. : mesârib) : **1.** çayır, mer'a, otlak. **2.** göğüsten karına kadar uzanan kıllı yer.

mesrece مسرجه (a. i.) : kandil konulan zarf, şişe.

mesrûd مسرود (f. i.) : büğü, sihir. (bkz : efsûn).

mesrûd مسرود (a. s. serd'den.) : serdolunmuş, söylenmiş, bildirilmiş. (bkz : mezkûr).

mesrûdât مسرودات (a. i. c.) : söylenenler.

mesrûk مسروق (a. s. sirkat'den) : sirkat olunmuş, çalınmış. **Mâl-i mesrûk** : çalınmış mal. **Nakd-i mesrûk** : çalınmış para.

mesrûr مسرور (a. s. sürûr'dan) : sürurlu, memnun, sevinmiş; merâmına ermiş. (bkz : dil-şâd, mahzûz, şâdân).

mesrûriyyet مسروريت (a. i.) : mesrurluk, sevinme; merâmına erme. **İ'lân-ı mesrûriyyet** : sürûrunu, sevincini açığa vurma.

mess مس (a. i.) : **1.** yapışma, değme, dokunma. (bkz : temâs). **2.** meydana gelme. (bkz : vâki').

mess-i hâcet : lüzum görülme, gerekme.

messâh مساح (a. s.) : 1. (mesâhet'den) çok ölçen, çok ölçüp biçen. 2. (mesh'den) uğuşturan, masaj yapan. (bkz : dellâk).

mest مست (o. i.) : mesh verilen ve üzerine pabuç giyilen, kısa konçlu hafif ve yumuşak ayakkabı. ["mesh" den bozulma olsa gerek].

mest ser-gerdân : bir çeşit ayakkabı.

mest مست (f. s. c. : mestân) : sarhoş. **Bed-mest** : sarkıntılık eden cıvık sarhoş. **Ser-mest, Siyeh-mest** : fazla sarhoş.

mest-i bî-riyâ : riyâsız sarhoş.

mest-i elest : ezel meclisinde hitâb-ı ilâhî ile sarhoş olan.

mest-i harâb : harâbolmuş sarhoş, yıkılasıya içmiş adam.

mest-i müdâm : devamlı, her zaman sarhoş.

mest-i nâz : 1) s. naz sarhoşu; 2) süzgün bakışlı, nazlı güzel; 3) i. kadın adı.

mest-i ser-şâr : haddinden fazla sarhoş.

mest-i temâşâ : bakma, seyretme sarhoşu; seyretmekten sarhoş olmuş olan.

mestân مستان (f. s. mest'in c.) : sarhoşlar.

mest-âne مستانه (f. zf. ve s.) : sarhoşa yakışacak şekilde, sarhoşca, sarhoşcasına. **Çeşm-i mest-âne** : mahmur, baygın göz. **Na'ra-i mest-âne** : sarhoş na'rası.

mestî مستی (f. i.) : sarhoşluk.

mestî-âver مستی آور (f. b. s.) : sarhoş edici, bayıltıcı. (bkz : gaşy-âver, mugşî).

mestî-bahş مستی بخش (f. b. s.) : bayıltıcı, sarhoşluk veren.

mestûr مسطور (a. s. satr'dan.) : satırlanmış, yazılmış, çizilmiş. **Ber-vech-i mestûr** : yazılmış olduğu gibi (bkz : muharrer).

mestûr, mestûre مستور ، مستوره (a. s. setr'den) : 1. setrolunmuş, örtülü, kapalı, gizli. 2. açık saçık gezmiyen, nâmuslu kadın. (bkz : muhaddere).

mestûre مستوره (a. i.) : **huk.** şâhitleri gizli olarak temize çıkarmak üzere hâkim tarafından âit oldukları makama yazılan yazı. **Tahsîsât-ı mestûre** : örtülü ödenek, devletin mâlî formalitelere tâbî tutmaksızın, gizli siyasî işler için bütçede tahsîs ettiği para.

mesûbat مثوبات (a. i. mesûbe'nin c.) : 1. iyiliğe karşı Allah tarafından verilen mükâfatlar. 2. edilen ibâdetlerin kıyâmette göreceği mükâfatlar.

mesûbe مثوبه (a. i. c. : mesûbât) : 1. iyiliğe karşı Allah tarafından verilen mükâfat. 2. edilen ibâdetlerin kıyâmette göreceği mükâfat.

mes'ûd مسعود (a. s. sa'd'den) : saâdetli, bahtlı, bahtiyar, kutlu.

mes'ûdâne مسعودانه (a. zf.) : mes'utçasına, kutlu olana yakışacak sûrette, kutlulukla.

mes'udiyyet مسعوديت (a. i.) : mes'utluk, bahtiyarlık, kutluluk.

mes'ûl مسئول (a. s. : sûâl'den) : 1. suâl olunmuş, kendisinden sorulmuş 2. * sorumlu. **Müdîr-i mes'ûl** : *sorumlu müdür. **Is'âf-ı mes'ûl** : istenileni yerine getirme. 3. cezâya çarptırılmış.

mes'ul-bi-l-mâl : para ile mes'ûl, sorumlu ve kefîl olan.

mes'ûl-bi-n-nefs : şahsan mes'ûl, sorumlu ve kefîl olan.

mes'uliyyet مسئوليت (a. i.) : mes'ûl olma hâli, * sorumluluk.

me'sûm مأثوم (a. s.) : günahlı, suçlu. (bkz : maznûn).

me'sûr مأسور (a. s.) : esîr edilmiş tutsak, yolu kesilmiş.

me'sûre مأثوره (a. s.) : rivâyet sûretiyle öğrenilmiş olan meşhur ve mühim haberler. **Ed'iye-i me'sûre** : Hz. Muhammed'le sahâbelerden naklolunan te'sirli duâlar.

mesvâ مثوى (a. i. c. : mesâvî) : mesken, hâne, ev. (bkz : me'vâ).

meşâ' مشاع (a. i.) : 1. açıklanan, duyulan. 2. bölünmeyip karışık ve müşterek olan.

meşâ' مشاء (a. i.) : ishal verici ilâç.

meşâcir مشاجر (a. i. meşcer, meşcere, meşcire'nin c.) : ağaçlık yerler, korular.

meşâet مشائت (a. i.) : dileme. (bkz : taleb).

meşâgil مشاغل (a. i. meşgale'nin c.) : meşguliyetler.

meşâgıl-i dünyeviyye : dünyâ meşgaleleri.

meşâgıl-i kesîre : aşırı meşguliyetler.

meşâhid مشاهد (a. i. meşhed'in c.) : şehitlikler.

meşâhir مشاهر (a. i. meşher'in c.) : teşhîr olunacak yerler, sergiler.

meşâhîr مشاهير (a. s. meşhûr'un c.) : ünlü kimseler.

meşâhîr-i üdebâ : meşhur edipler.

meşâil مشاعل (a. i. meş'al ve meş'ale'nin c.) : meş'aleler.

meşâim مشائم (a. i. meşîme'nin c.) : **anat.** dölyatakları, sonlar.

meşâîm مشائم (a. i. meş'ûm'un c.) : uğursuzlar.

meşâin مشائن (a. i. şeyn'in c.) : lekeler, ayıplar.

meşâir مشاعر (a. i. meş'ar'ın c.) : 1. hacı olmadan evvel durulması îcâbeden mühim yerler. 2. hasseler, *duyular.

meşâkî مشاكى (a. i. mişkât'ın c.) : içine kandil, lâmba gibi şeyler koymak üzere duvarda yapılan oyuklar, hücreler.

meşâkk مشاق (a. i. meşakkat'in c.) : zahmetler, mihnetler, sıkıntılar.

meşâkk-ı hayât : hayâtın mihnetleri, sıkıntıları.

meşakkat مشقت (a. i. c. : meşâkk) : zahmet, sıkıntı, güçlük, zorluk.

meş'al, meş'ale مشعل ، مشعله (a. i. şu'l'den. c. : meşâil) : 1. aydınlatıcı âlet, lâmba, kandil. 2. ucunda, alev çıkarak yanan bir madde bulunan değnek, sopa.

meş'ale-i dil : gönül meş'alesi.

meş'ale-i kârbân : kervan meş'alesi.

meş'al-keş مشعلكش (a. f. b. s. ve i.) : meş'ale çeken, meş'aleci.

meşâmm مشام (a. i. şemm'den.) : burun, koku alacak yer. **Şâm-ı cennet-meşâmm** : cennet kokulu Şam. **Ta'tîr-i meşâmm** : güzel kokularla burnu koku alma.

meş'ar مشعر (a. i.) : 1. hacı olmadan evvel durulacak yerlerden herbiri. 2. hasse, *duyu.

meş'ar-ül-harâm : hac zamânında Kâbe'de ziyâret edilecek muayyen yer.

meşâre مشاره (a. i.) : tarla; bostan.

meşârık مشارق (a. i. maşrak'ın c.) : Güneş'in doğduğu taraflar, doğular.

meşâri' مشارع (a. i. meşra'ın c.) : 1. yollar, caddeler. (bkz : turuk). 2. su olukları.

meşârib مشارب (a. i. meşreb'in c.) : 1. içecek yerler. 2. mizaçlar, tabîatlar, ahlâklar, huylar.

meşârît مشاريط (a. i. mişrât ve mişrat'ın c.) : neşterler, hekim bıçakları; keskin bıçaklar.

meşâtî مشاتى (a. i. meştâ'nın c.) : kışlıklar, şitâ, kış mevsiminde barınılacak yerler.

meşâvib مشاوب (a. i. müşâveb'in c.) : şişe kılıfı.

meşâvîz مشاويذ (a. i. mişvâz'ın c.) : sarıklar.

meşâyih مشايخ (a. i. şeyh'in c.) : şeyhler. [şeyh'in gayri kıyâsı cemidir].

meşâyim مشايم (a. i. meşîme'nin **c.**). (bkz : meşâim).

meşbû' مشبوع (a. s. şib', şiba'dan) : **1.** doymuş, tok. **2.** ağzına kadar dolu; hâl-i işbâa gelmiş.

meşbûb مشبوب (a. i. c. : meşâbîb) : **1.** iki ayağı ak olan at. **2. s.** güzel [şey].

meşcer, meşcere, meşcire مشجر ، مشجره ، مشجره (a. i. c. : meşâcir) : ağaçlık [yer], koru. (bkz : şecer-istân).

meşcû' مشجوع (a. s.) : şecaat bakımından mağlûbolan.

meşcûc مشجوج (a. s.) : yüzü gözü yaralanmış olan.

meşdûd مشدود (a. s.) : şeddolunmuş, sıkı, sıkıca bağlı.

meşdûh مشدوه (a. s.) : ürküp korkmuş; şaşırmış.

meş'emet مشأمت (a. i.). (bkz : şeâmet).

meşfer مشفر (a. i. c. : meşafir) : sarkık hayvan dudağı.

meşfû' مشفوع (a. s.) : şüf'alı, müşterek sınırlı gayrimenkul.
meşfûün bih : fık. şüf'alı, müşterek sınırlı mülk.

meşgale مشغله (a. i. şugl'den. c. : meşâgıl) : iş, iş güç, uğraşılan iş. (bkz : meşguliyyet).
meşgale-i dehr-i bî-direng : kararsız dünyânın işi.

meşgel مشگل (f. i.) : haydut, yol kesen. (bkz : râh-zen, reh-zen).

meşguf, meşgufe مشغوف ، مشغوفه ("gu" lar uzun okunur. a. s. şagaf'dan.) : âşık, tutkun; aklı başında olmıyan dîvâne.

meşgul مشغول ("gu" uzun okunur. a. s. şugl'den) : **1.** bir işle uğraşan, iş görmekte olan. **2.** işgal edilmiş, doldurulmuş, tutulmuş. **3.** tutuk, dalgın; dolgun.

meşguliyyet مشغوليت ("gu" uzun okunur. a. i.) : meşgul olma, uğraşılan şey; iş güç. [yapma kelimelerdendir].

meşhed مشهد (a. i. şehâdet'den. c. : meşâhid) : **1.** bir adamın şehit olduğu veyâ bir şehîdin gömüldüğü yer. **2.** İran'da ziyâretgâh olan meşhur şehir.

meşher مشهر (a. i. c. : meşâhir) : teşhir yeri, sergi.

meşhud, meşhûde مشهود ، مشهوده (a. s. şuhûd'dan. c. : meşhûdât) : gözle görülmüş, görülen. **Cürm-i meşhûd :** *suçüstü.

meşhûd-ün-aleyh : huk. aleyhinde şahâdet edilen kimse.

meşhûd-ün-bih : huk. şâhitlikle ispat olunacak hak ve bu hakla ilgili bulunan mal.
meşhûd-ün-leh : huk. şâhitlikten faydalanan kimse ve şâhitlikle ispât edilecek hakkın sâhibi, lehine şahâdet olunan kimse.

meşhûdât مشهودات (a. i. meşhûde'nin c.) : gözle görülen şeyler.

meşhûm مشهوم (a. s. c. : meşâhîm) : cesur, yürekli.

meşhûn مشحون (a. s.) : doldurulmuş, dolu. (bkz : memlû).

meşhûr مشهور (a. s. şöhret'den. c. : meşâhîr) : şöhretli, şöhret kazanmış, ün almış, ün salmış. **Galat-ı meşhûr :** yanlış olduğu halde, halk arasında kullanılan söz.
meşhûr-ül-kavîl : astr. semânın kuzey yarım küresinde Andromeda ve Persus burçları arasında parlak bir yıldız. [Beta Perseus].
meşhûr-ün-aleyh : huk. üzerine silâh çekilen.

meşhûrât مشهورات (a. s. meşhûre'nin c.) : şöhretliler, şöhret kazanmış kimseler.

meşîb مشيب (a. i.) : ihtiyar olma, saç sakal ağarma, yaşlılık.

meşîd مشيد (a. i.) : harçla yapılmış binâ.

meşîhat مشيخت (a. i.) : **1.** şeyhlik. **2.** şeyhislâmlık pâyesi, makamı. **Bâb-ı meşîhat** : şeyhislâmlık kapısı; şeyhislâmlık dâiresi.

meşîhat-ı islâmiyye : şeyhislâmlık makamı.

meşîme مشيمه (a. i. c. : meşâim) : **anat.** dölyatağı, son. (bkz : zâk, zâk-dân).

meşîme-i dehâ : dehâ meşîmesi.

meşiyyet مشيت (a. i.) : **1.** İrâde. **meşiyyet-i ilâhiyye** : Allah'ın irâdesi. **2.** arzu, dilek, istek. (bkz : hâhiş). **3.** yürüyüş, yürütme.

meşk مشق (a. i.) : **1.** yazı örneği, yazı nümûnesi. **2.** alışmak, öğrenmek için yapılan çalışma; alışma, alıştırma. [en çok : **yazı** ve **müzik** hakkında].

meşk مشك (f. i.) : tulumdan yapılmış su kabı, saka kırbası.

meşk-hâne مشقخانه (a. f. b. i.) : mûsiki öğretilen yer.

meşkuk مشكوك (a s. şekk'den.) : şekk-olunmuş, şüpheli. **Mâ-i meşkûk** : köpek artığı gibi temizliği şüpheli su.

meşkûk-ül-ahvâl : kim olduğu şüpheli, ne idüğü belirsiz.

meşkuk مشقوق ("ku" uzun okunur. a. s. şakk'dan.) : yarılmış, yarık.

meşkûkiyyet مشكوكيت (a. i.) : şüphelilik.

meşkûl مشكول (a. i.) : bileklerine kadar üç ayağı beyaz olan at.

meşkûr مشكور (a. s. şükr'den.) : şükre, teşekküre değer, makbul, beğenilmiş, övülmüş. (bkz : memdûh').

meşküvv مشكو (a. s.) : kendinden şikâyet olunan.

meşlah مشلح (a. i.) : maşlah, altı üstü bir olan ve kol yerine yarıkları bulunan bir çeşit giyecek.

meşmûl مشمول (a. s. şümûl'den) : şümullenmiş; kaplanmış, etrâfı çevrilmiş; bir şeyin içinde bulunan.

meşmûle مشموله (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, habûk, handerîs, rahîk, sahbâ).

meşmûm مشموم (a. s.) : **1.** koklanmış. **2. i.** misk, ıtır gibi güzel kokulu şey.

meşra' مشرع (a. i. c. : meşâri') : **1.** yol. (bkz : râh, tarîk). **2.** su oluğu. (bkz : mîz-âb).

meşreb مشرب (a. i. c. : meşârib) : **1.** içecek yer. **2.** yaradılış tabîat, mizâç; huy, ahlâk. **Hafif-meşreb** : serbest hareketleriyle iffeti şüpheli görülen [kadın]. **Rind-meşreb** : derviş tabîatlı, kalender.

meşrebe مشربه (a. i. c. : meşârib) : maşrapa. [aslı : "mişrebe" dir].

meşrû', meşrûa مشروع ، مشروعه şer'den.) : şer'an câiz olan, şerîatın izin verdiği, şerîata, kanuna uygun. **Emr-i meşrû'** : şerîata, kanuna uygun iş. **Gayr-i meşrû'** : şerîatça, kanunca yasak edilen. **Ma'zeret-i meşrûa** : meşrû mâzeret, haklı, yerinde bir özür. **Nâ-meşrû'** : şerîata, kanuna uymıyan. **Veled-i meşrû'** : meşrû nikâhtan meydana gelen çocuk. **Veled-i gayr-i meşrû** : meşrû olmıyan evlenmeden meydana gelen çocuk. (bkz : veled-i zinâ).

meşrûb مشروب (a. s. şürb'den) : **1.** içilmiş. **2.** içilecek şey.

meşrûbât مشروبات (o. i. meşrûb'un c.) : içilecek şeyler.

meşrûbât-ı küûliyye : alkollü içkiler.

meşrûh, meşrûha مشروح ، مشروحه (a. s. şerh'den.) : **1.** şerh olunmuş, açıklanmış. (bkz : mufassal). **2.** uzun uzadıya anlatılan. **Bervech-i meşrûh** : uzun uzadıya anlatıldığı üzere. **İbâre-i meşrûha** : açıklanan ibâre. **Madde-i meşrûha, Mes'ele-i meşrûha** : uzun uzadıya anlatılan, açıklanan madde, iş.

meşrûhât مشروحات (a. i. meşrûh'un c.) : şerhler, açıklamalar, bir işin, bir maddenin açıklanması için yazılan şeyler. (bkz : der-kenâr, tafsîlât).

meşrûiyyet مشروعيت (a. i.) : meşru'luk, meşrû olma, kanuna uygun bulunma.

meşrûm مشروم (a. s.) : yarılmış. (bkz : meşkuk).

meşrût, meşrûta مشروط ، مشروطه (a. s. şart'dan.) : şart koşulmuş, şartlı, şarta bağlı. **Hükûmet-i meşrûta** : Meşrûtiyetle, meclisle idâre olunan hükûmet.

meşrûtün leh : **fık.** vakfeden tarafından vakfın menfaatine vakfı şart koşulmuş olan kimse veyâ cihet.

meşrûta مشروطه (a. i.) : ilk sâhibi tarafından satılmamak şartiyle mirasçılara bırakılmış olan ev, tarla gibi gayr-i menkul.

meşrûtî, meşrûtiyyet مشروطی ، مشروطيت (a. i.) : bir hükümdârın başkanlığı altında bulunan parlâmento idâresi. **İdâre-i meşrûta** : hukukî müsâvât, (*eşitlik), hürriyet ve millî hâkimiyet esaslarına dayanan kanun ile idâre olunma usulü.

meşşâiyyûn مشائيون (a. i. meşşâî'nin c.) : derslerini gezinerek veren Aristo felsefî yolunda olanlar, **fr. péripatéticiens.** [cemî şekli kullanılır].

meşşât مشاط (a. i.) : tarak yapan, tarakçı. (bkz : şâne-sâz).

meşşâta مشاطه (a. i. : gelini süsliyen, gelin tuvaleti, kadın tuvaleti yapan kadın. (bkz : mâşıta).

meştâ مشتى (a. i. şitâ'dan. c. : meşâtî) : kışlak, şitâ, kış mevsiminde barınılacak yer. (bkz : meştât).

meştât مشتات (a. i. c. : meşâtî) : kışlak. (bkz : meştâ).

meştiyât مشتيات (a. i.). (bkz : meştâ, meştât).

meştûm مشتوم (a. s.) : şetm olunmuş, sövülmüş, sövülüp sayılmış.

meşûm مشوم (a. i.) : **1.** vücudu benekli adam. **2. s.** meş'um, şom.

meş'ûm مشئوم (a. s. c. : meşâim) : uğursuz. (bkz : menhûs).

meş'ûn مشعون (a. s.) : dağınık [saç].

meş'ûr مشعور (a. s. c. : meş'ûrât) : şuurlanmış, şuur hâline geçmiş.

meş'ûrât مشعورات (a. s. meş'ûr'un c.) : şuurlanmış, şuur hâline geçmiş şeyler.

meş'ûrât-ı sammâ : **fels. fr. subconscients.**

meşveret مشورت (a. i.) : müşâverede bulunma, danışma. (bkz : müşâvere). **Usûl-i meşveret** : parlamento sistemi.

meşy مشى (a. i.) : yürüme.

meşy-i askerî : askerî yürüyüş.

meşyen مشياً (a. zf.) : yürüyerek, yayan olarak. (bkz : mâşiyen).

meşyûm مشيوم (a. s.) : benli [adam]. (bkz : hâl-dâr).

metâ متى (a. i.) : **fels. fr. quand, quando.**

metâ' متاع (a. i. c. : emtia) : **1.** satılacak mal, eşyâ. **2.** sermâye, elde bulunan varlık.

metâ'-i cân : can malı.
metâ'-i derd ü belâ : dert ve belâ malı.
metâ'-ül-gurûr : **1)** gurur metaı. **2) mec.** bâkire olarak evlenen kızın gerdek gecesinde lekelenen bezi. [bu mânâ Kur'ân'da da geçer].

met'abe متعبه (a. i. c. : metâib) : yorgunluk, meşakkat.

metâbi' مطابع (a. i. matbaa'nın c.) : matbaalar, basımevleri.

metâbih مطابخ (a. i. matbah'ın c.) : mutvaklar.

metâib مطائب (a. s. c.) : seçilmiş, güzel (şeyler). [müfretsiz cemilerdendir].

metâib متاعب (a. i. met'abe'nin c.) : meşakkatler, yorgunluklar.

metâib-i sefer : yol veyâ savaş yorgunlukları.

metâli' مطالع (a. i. matla'ın c.) : **1.** tulû' edecek, doğacak yerler. **2. astr.** her hangi bir yıldızın metâlii, i'tidâl-i rebîî noktasından geçmek üzere mebde îtibâr olunan her hangi bir dâire-i sıa ile bu yıldızın dâire-i istivâ-i semâvî üzerindeki ara kesitleri arasında kalan kavis. **3. ed.** kasîde veyâ gazelin ilk beyitleri.

metâlib مطالب (a. i. matlab'ın c.) : talebolunan, istenen şeyler.

metâlib-i istikbâl : gelecek için olan istekler.

metânet متانت (a. i.) : metinlik, sağlamlık, muhkemlik; sağlam; kuvvetli olma, dayanıklılık. (bkz : rasânet).

metânet-i kalbiyye : kalb sağlamlığı.

metârık مطارق (a. i. mıtrak, mıtraka'nın c.) : demirci çekiçleri, demirci tokmakları, değnekler, sopalar; mızraklar; tokmaklar; çekiçler.

metâvî' مطاويع (a. i. mıtvâ'ın c.) : çok mutîler, itaatliler.

metbû', metbûa متبوع ، متبوعه (a. s. teba'dan.) : kendisine tâbî olunan, uyulan. **Hükûmet-i metbûa** : birinin tâbî olduğu hükûmet.

metbû-i müfahham : hükümdar.

metbûiyyet متبوعيت (a. i.) : kendisine tâbî olunan, uyulan kimsenin hâli.

meters مترس (f. i.) : **1.** kapının açılmaması için arkasına konulan ağaç. **2.** savaşta, korunmak üzere yapılan toprak tümsek, siper. [tersîden mastarından nehyi hâzır olarak "korkma!" demektir].

methaf متحف (a. i.) : müze. (bkz : nûmûne-hâne).

metîn متين (a. s. metânet'den.) : **1.** metânetli, sağlam, dayanıklı [müen. : "metîne" dir]. (bkz : muhkem, rasîn). **2. i.** erkek adı.

metîn-âne متينانه (a. f. zf.) : metânetle, sağlamlıkla.

metn متن (a. i. c. : mütûn) : bir yazıyı şekil ve noktalama husûsiyetleriyle birlikte meydana getiren kelimelerin topu.

metrûk, metrûke متروك ، متروكه (a. s. terk'den) : **1.** terk edilmiş, bırakılmış, kullanılmaktan vazgeçilmiş; battal. **Emvâl-i metrûke :** sâhipleri tarafından terkedilmiş, bırakılmış mallar. **Etfâl-i metrûke** : [sokağa] bırakılmış çocuklar.

metrûkât متروكات (a. i. metrûk'un c.) : bırakılan şeyler, miraslar.

metrûkât-ı kalemiyye : bir muharririn yazıp, kendinden sonrakilere bıraktığı eserler.

metrûke متروكه (a. s. i. terk'den) : **1.** kocası tarafından ortada bırakılmış [kadın]. **2.** boşanmış [erkekten-].

metrûkiyyet متروكيت (a. i. terk'den.) : **1.** metruklük, bırakılmışlık; kullanılmazlık. **2.** terk edilme, boşanmış olma.

mette متّه (f. i.) : burgu. (bkz : mâhe, miskab).

met'ûb متعوب (a. s. ta'b'dan) : yorgun, bitkin; bitik.

meûnet مئونة (a. i.) : **1.** ölmiyecek kadar yiyecek, içecek. (bkz : kût). **2.** zahmet, meşakkat, sıkıntı.

me'vâ مأوى (a. i.) : yurt, mesken, yer, makam, sığınacak yer.

mevâcib مواجب (a. i.c.) : maaşlar, aylıklar; **tar.** Yeniçeri maaşı.

mevâcib-i leşker : asker aylıkları.

mevâcibât مواجبات (a. i. mevâcib'in c.) : mevâcibler.

mevâdd مواد (a. i. madde'nin c.) : **1.** fezâda, boşlukta yer dolduran varlıklar, cisimler. **2.** işler, hususlar. **3.** kanunlar, nizamlar, hususlar. **4.** kanun, lûgat gibi metinlerde herbiri, başlı başına bir hüküm veyâ bir mevzû (*konu) bildiren kısımlar. **5.** maddeler.

mevâdd-i ibtidâiyye : *ilkel maddeler, ham maddeler, **fr. matières premières.**

mevâdd-ı lâhkiyye : suların sürüklediği teressübât, dibe çöken nesneler.

mevâdd-ı mürekkibe : terkîbeden maddeler.

mevâdd-ı nâfia : yararlı maddeler.

mevâdd-ı nişâiyye : nişastalı maddeler.

mevâdd-ı şahmiyye : yağlı, yağdan yapılmış maddeler.

mevâdd-ı zülâliyye : azotlu maddeler.

mevâhîb مواهيب (a. s. mevhûb'un c.). (bkz : mevhûb).

mevâhib مواهب (a. i. mevhibe'nin c.) : ihsanlar, bahşişler.

mevâhib-i kudret : kudret mevhibeleri, ihsanları.

mevâhib-i subhâniyye : Allah'ın ihsanları.

mevâız مواعظ (a. i. mev'ıza'nın c.) : nasîhatler, öğütler.

mevâız-ı hakîmâne : feylezofca öğütler.

mevâid موائد (a. i. mâide'nin c.) : sofralar.

mevâid مواعد (a. i. mev'id'in c.) : söz verilen yerler, vaidler, söz vermeler.

mevâîd مواعيد (a. i. mev'ûd ve mîâd'ın c.) : **1.** va'dolunmuş şeyler. **2.** muayyen, belirli zamanlar.

mevâîd-i kâzibe : yerine getirilmiyen vaitler.

mevâkıf مواقف (a. i. mevkif'in c.) : durak yerleri, oturulacak yerler.

mevâkıt مواقت (a. i. mevkıt'ın c.) : evvelden belirtilmiş vakitler.

mevâki' مواقع (a. i. mevki'in c.) : mevkiler, yerler.

mevâki'-i baîde : uzak yerler.

mevâki'-i harbiyye : savaş yerleri.

mevâki'-i mühimme : mühim yerler.

mevâkib مواكب (a. i. mevkib'in c.) : alaylar, güruhlar, cemaatler, kalabalıklar.

mevâkin مواكن (a. i. mevkin'in c.) : kuş yuvaları.

mevâkît مواقيت (a. i. mîkat'ın c.) : **1.** bir iş için ta'yîn edilen vakitler. **2.** hacıların ehrâma büründükleri yerler.

mevâlî موالى (a. i. mevlâ'nın c.) : **1.** mevleviyyet pâyesine ulaşmış olan sarıklı âlimler.

mevâlî-i kiram : yüksek rütbeli kadılar, hâkimler. **2.** köleler. **Mevl-el-mevâlî** : kölelerin efendisi.

mevâlid موالد (a. i. mevlid'in c.) : mevlitler, doğulan yerler.

mevâlîd مواليد (a. s. mevlûd'un c.) : **1.** yeni doğmuş çocuklar. **2.** mevcutlar.

mevâlîd-i selâse : mâden, nebat, hayvan olmak üzere tabîatın üç âleminden bahseden ilim, tabîat ilmi.

mevâni' موانع (a. i. mâni' ve mânia'nın c.) : mânîler, engeller.

mevânî-i hissiyye : **huk.** [eskiden] küçüklük veyâ zararlı hastalık gibi sebepler ile karı kocanın mukarenetine mânî olan haller.

mevânî-i şer'iyye : **huk.** [eskiden] karı ile kocadan birinin hac için ihrâma girmesi, ramazanda oruçlu olması, farzolan namazda bulunması ve karının hayz ve nifâs hâlinde olması gibi hallerdir ki eşler arasında mukarenete mânî olur.

mevârid موارد (a. i. mevrid'in c.) : vürûdedecek, gelecek, varacak şeyler.

mevârîs مواريث (a. i. mîrâs'ın c.). (bkz : mîrâs).

mevâsık مواثق (a. i. mevsik ve mîsâk'ın c.) : yeminler, sözleşmeler).

mevâsîk مواثيق (a. i. mîsâk ve mevsûk'un c.). (bkz : mevâsık).

mevâsim مواسم (a. i. mevsim'in c.) : mevsimler.

mevâsim-i erbaa : dört mevsim. [rebî (ilkbahar), sayf (yaz), harîf (güz), şitâ (kış)].

mevâşî مواشى (a. i. mâşiye'nin c.) : davar (koyun, keçi) ve mal (öküz, inek) gibi hayvanlar.

mevât موات (a. s. mevt'den.) : **1.** cansız

şeyler. **2.** sâhipsiz, işlenmemiş toprak. **Arâzî-i mevât** : işlenmemiş, sâhipsiz, boş toprak.

mevâtın مواطن (a. i. mavtın'ın c.) : yurtlar, yurtlandırılmış, şenlendirilmiş, bayındır yerler.
mevâtın-ül-harb : savaş yerleri, cenk meydanları.

mevâtî مواطئ (a. i. mevtî'nin c.) : ayak basılan yerler.

mevâtî مواتى (a. s.) : mevât'a, cansız şeye âit, bununla ilgili; işlenmemiş toprağa âit.

mevâzı' مواضع (a. i mevzi'in c.) : mevzîler, yerler.

mevâzîn موازين (a. i. mîzân'ın c.) : terâziler, ölçü âletleri, ölçekler. (bkz : mîzân).

mevbik موبق (a. i.) : **1.** Cehennem'de bir yer adı. **2.** (c. : mevbikat) korkulu yer.

mevbikat موبقات ("ka" uzun okunur. a. i. mevbik [2] nin c.) : korkulu yerler.
mevbikat-ı seb'a : insanı ma'nen uçuruma sürükleyen yedi büyük günah. [şirk (Allaha eş koşma); adam öldürme; tefecilik; yetim malı yeme; savaştan kaçma; nâmuslu kadınlara iftirâ atma; sihirbazlık].

mevc موج (a. i. c. : emvâc) : dalga.
mevc-i deryâ : denizin dalgası.

mevc-â-mevc موجا موج (a. zf.) : dalga ile.

mevce موجه (a. i. c. : mevecât) : [bir] dalga. (bkz : mevc).
mevce-i deryâ : deniz dalgası.
mevcet-üş-şebâb : gençlik çağı.

mevce-dâr موجه دار (a. f. b. s.) : mevceli, dalgalı.

mevce-nümûd موجه نمود (a. f. b. s.) : dalga gibi.

mevc-hîz موج خيز (a. f. b. s.) : dalga kaldıran.

mevcûb موجوب (a. s.) : kendisine bir şey vâcip kılınmış.

mevcûd, mevcûde موجود ، موجوده (a. s. vücûd'dan. c. : mevcûdât) : **1.** var olan, bulunan. **2.** hazır olan, hazır bulunan. **3.** bir topluluğu meydana getiren fertlerin hepsi. **Nâ-mevcûd:** yok.

mevcûd-i ma'nevî : mânevî varlık.

mevcûdât موجودات (a. i. mevcûd'un c.) : var olan şeyler, mahlûklar. (bkz : kâinât, mükevvenât). **Mefhar-ül-mevcûdât** : Hz. Muhammed.

mevcûden موجوداً (a. zf.) : mevcut olarak, kendisi berâber olarak.

mevcûdîn موجودين (a. s. mevcûd'un c.) : mevcutlar, var olan şeyler, bulunan şeyler.

mevcûdiyyet موجوديت (a. i.) : mevcut olma, varlık.

mevc-zen موج زن (a. f. b. s.) : dalga vuran, dalgalanan, dalgalı [deniz].

mevdû', mevdûa مودوع ، مودوعه (a. s.) : tevdî olunan, emânet edilmiş, üstüne verilmiş. **Emvâl-i mevdûa** : tevdî edilmiş, emânet bırakılmış mallar.

mevdûât مودوعات (a. i. c.) : **1.** emânet bırakılan şeyler. **2.** *yatırım.

mevdûd مودود (a. s.) : sevilmiş, kendisine muhabbet edilmiş.

mevecât موجات (a. i. mevce'nin c.) : dalgalar.

meveddet مودت (a. i.) : sevme, sevgi. **İzhâr-ı meveddet** : sevgi gösterme.

meveddetlü مودتلو (a. t. i.) : rütbesi olmıyan kadı.

mevfûr موفور (a. s.) : çoğaltılmış, çok, bol. (bkz : kesîr, vefîr).

mevhibe موهبه (a. i. c. : mevâhib) : **1.** bahşiş, ihsan, bağış. (bkz : atiyye). **2.** kadın adı.
mevhibe-i İlâhiyye-i kudret : Allah vergisi.

mevhibet موهبت (a. i.). (bkz : mevhibe).

mevhil موحل (a. s. vahl'den) : çamurlu [yer].

mevhûb موهوب (a. s. vehb'den. c. : mevâhîb) : hibe olunmuş, ihsân edilmiş, verilmiş. **fık.** karşılıksız olarak birine verilmiş.

mevhûb-ün leh : lehine bir mal hibe olunan, bağışlanan; hibeyi, ihsânı, bahşişi kabûl eden.

mevhûbât موهوبات (a. i. mevhûb'un c.) : ihsanlar, bahşişler, bağışlar.

mevhûm موهوم (a. s. vehm'den.) : vehmolunmuş, aslı, esâsı yokken zihinde kurulmuş olan, kuruntuya dayanan.

mevhûmât موهومات (a. s. c.) : kuruntuya dayanan, zihinde kurulmuş, vehim ve hayal kabîlinden olan şeyler.

mevhûme موهومه (a. i.) : vehim, hayal, kuruntu nevinden şey.

mevhûn موهون (a. s.) : arık, zayıf [adam].

mev'id موعد (a. i. va'd'den. c. : mevâid) : **1.** va'dedilen, söz verilen yer. **2.** söz verme, vaid.

mev'id-i mülâkat : buluşma yeri, **fr.** "rendez--vous" yeri.

mev'il موئل (a. i.) : **1.** sığınacak yer, sığınak. (bkz : melâz, melce', penâh). **2.** sel suyunun biriktiği yer.

mev'ize موعظه (a. i. va'z'dan. c. : mevâiz) : öğüt.

mev'ize-i dîniyye : dîne âit öğüt.

mev'ize-kâr موعظه كار (a. f. b. s.) : öğütçü, öğüt veren.

mev'izet موعظت (a. i.). (bkz : mev'ize).

mevki' موقع (a. i. c. : mevâki') : **1.** yer. **2.** nakil vasıtalarında yer sınıfı.

mevki'-i iktidâr : hükûmet başı.

mevki'-i müstahkem : **ask.** istihkâmlarla sağlamlaştırılmış yer.

mevkib موكب (a. i. c. : mevâkib) : atlı veyâ yaya olarak maiyette yürüyen alay, kafile.

mevkib-i hâcc : hacılar kafilesi.
mevkib-i humâyûn : pâdişah alayı.

mevkid موقد (a. i. c. : mevâkid) : ateş ocağı.

mevkif موقف (a. i. vukûf'dan. c. : mevâkif) : **1.** durak, duracak yer, istasyon. **2. astr., top.** her hangi bir astronomi ve topoğrafya âletinin belli bir maksâtla rasat yapmak için kurulduğu nokta, istasyon, durak noktası.

mevkin موكن (a. i. c. : mevâkin) : kuş yuvası.

mevkit موقت (a. i. c. : mevâkit) : kararlaştırılan, tâyin ve tespit edilen zaman veyâ yer.

mevkud موقود ("ku" uzun okunur. a. s. îkad'dan.) : îkadolunmuş, yakılmış.

mevkuf, mevkufe موقوف ، موقوفه ("ku"lar uzun okunur. a. s. vakf'dan.) : **1.** vakfedilmiş. **Arâzî-i mevkufe** : vakfolunmuş toprak. vakıf toprağı. **2.** durdurulmuş, alıkonulmuş. **3.** tutulmuş, hapsedilmiş, *tutuklu. **4.** âit, bağlı. (bkz : vâbeste).

mevkuf-ün-aleyh : **huk.** vâkıf tarafından kendisine vakfın menfaatleri şart oluhan cihet. (bkz : meşrût-ün-leh).

mevkufât موقوفات ("ku" uzun okunur. a. i. mevkuf'un c.) : (bir zaman için) tutulmuş, bekletilmiş [mal veyâ para].

mevkufâtî موقوفاتى ("ku" uzun okunur. a. i.) : vakfolunmuş mülklerin idâresiyle meşgul me'mur.

mevkufen موقوفاً ("ku" uzun okunur. a. zf.) : mevkuf olarak, mevkuf olduğu halde.

mevkufîn موقوفين ("ku" uzun okunur. a. s. mevkuf'un c.) : tevkif edilmiş kimseler, *tutuklular.

mevkufiyyet موقوفيت ("ku" uzun okunur. a. i.) : **1.** hüküm giyinciye kadar hapsedilme. **2.** vakfolunma. **3.** âit, bağlı olma.

mevkûl موكول (a. s. vekâlet'den) : bir vekîle emânet edilen.
mevkûlün ileyh : kendisine bir iş bırakılan adam, vekil.

mevkut, mevkute موقوت ، موقوته ("ku" lar uzun okunur. a. s. vakt'den.) : vakti, zamânı belli olan. **Risâle-i mevkuta** : muayyen, belirli günlerde çıkan mecmûa.

mevlâ مولا (a. s. c. : mevâlî) : **1.** efendi, sâhip, mâlik. **2.** Allah. **3.** kul, köle azât eden. (bkz : mu'tik). **4.** velâyeti olan, velî, karışmıya hakkı olan. **5.** şanlı, şerefli [adam]. **6.** yardımcı. **7.** mürebbî, terbiye eden.
mevle-l-atâk : bir köle veyâ câriye azât etmiş olan kimse.
mevle-l-müvalât : **huk.** [eskiden] akdi velâ' eden şahıslardan "mevlâ-yi a'lâ'dır" [bâzı ulemâya göre nesebi meçhûl olan bir kimse bir şahsa hitâben : "sen benim evlâdım ol!, vefât ettiğimde malıma vâris ol!, bir cinâyet işlersen âkilem olup tarafıma lâzımgelen ma'kuleyi (borcu) tesviye et!" diyip o da kabûl etse velâ-i müvâlât mün'akit olur. O şahıslardan îcabda bulunan şahsa : "mevlâ-yi esfel", kabûl edene : "mevlâ-yi a'lâ" denir.

mevlânâ مولانا (a. s.) : **1.** "efendimiz" mânâsınadır. **2.** bâzı sarıklı ilim adamlarının ve şeyhlerin lâkabı. **3.** "hazret" mânâsına kullanılan bir hitap.

Mevlânâ Muhammed Celâl-üd-dîn-i Rûmî مولانا محمد جلال الدين رومى (a. b. h. i.) : mutasavvıf bir Türk şâiri ve mevlevî tarîkatının kurucusudur. Belh'de doğmuş, Konya'da ölmüştür. Eserleri dîvan, gazel ve rübâilerden meydana gelmiştir. En meşhuru **Mesnevî** sidir. Bu büyük mistik ve diadaktik eser altı defterden meydana gelmiş olup 25.585 beyti ihtivâ eder. Divân-ı Kebîr'i 97.000 beyittir. (d. : 1207 - ö. : 1273).

mevlevî, mevleviyye مولوى ، مولويه (a. s. ve i.) : **1.** mevlâya mensup. **2.** Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî'nin tarîkatı, yolu ve bu tarîkatten olan kimse. **Tarîk-i Mevlevî, Tarîkat-ı mevleviyye** : Mevlevî tarîkatı.

mevleviyyet مولويت (a. i.) : **1.** mevlevîlik. **2.** mollalık. **3.** müderrislikten sonraki ilmiye pâyesi.

mevlid مولد (a. i. velâdet'den. c. : mevâlid) : **1.** insanın doğduğu yer. **2.** doğma, dünyâya gelme. **3.** doğulan zaman. **4.** Hz. Muhammed'in doğumunu anlatan manzum eser. [en yaygın olanı : Süleyman Çelebi'nin yazdığı eserdir].

mevlûd مولود (a. i. velâdet'den. c. : mevâlîd) : **1.** yeni doğmuş [çocuk]. **2.** [galat olarak] mevlid.

mevlûdât مولودات (a. i. c.) : muayyen bir zaman içinde doğanlar.

mevrid مورد (a. i. vürûd'dan. c. : mevârid) : varacak yer, varacak yol.

mevrûd مورود (a. s. vürûd'dan.) : gelmiş, gelen.

mevrûdât مورودات (a. i. mevrûde'nin c.) : gelen şeyler.

mevrûde مورودة (a. s. c. : mevrûdât) : gelmiş, ulaşmış. **Evrâk-ı mevrûde** : gelmiş evrak.

mevrûs, mevrûse موروث ، موروثه (a. s. verâset'den) : miras kalmış, ana babadan geçmiş

mevsık موثق (a. i. c. : mevâsık) : yemin, sözleşme.

mevsil موصل (a. i. vusûl'den.) : kavşak, kavuşacak yer; ek yeri. [Irak'da bir şehir adı olan Musul kelimesinin aslıdır].

mevsim موسم (a. i. c. : mevâsim) : **1.** yılın dört bölümünden herbiri.
mevsim-i behâr : ilkbahar devresi.
mevsim-i sayf : yaz devresi.
mevsim-i harîf : sonbahar, güz devresi.
mevsim-i şitâ : kış devresi. **2.** bir şeyin muayyen zamânı. **Nâ-be-mevsim** : mevsimsiz, zamansız, vaktinde, zamânında olmıyan.

mevsûf موصوف (a. s. vasf'dan.) : **1.** vasfolunmuş, vasıflanmış. **2.** **gr.** *belirtilen [sıfat takımlarında].

mevsûk موثوق (a. s. vüsûk'dan.) : vesîkaya dayanan, sağlam, inanılır.
mevsûk-ül-kelim : sözlerine inanılır, güvenilir.

mevsûkan موثوقا (a. zf.) : mevsuk olarak, inanılır, güvenilir şekilde, gerçek olarak.

mevsûkıyyet موثوقيت (a. i.) : mevsukluk, gerçeklik, sağlamlık.

mevsûl موصول (a. s. vusûl'den.) : vaslolunmuş, bitiştirilmiş; birleşmiş, kavuşmuş. **İsm-i mevsûl : a. gr.** " o şey ki, o kimse ki" mânâlarını anlatan" mâ, men, ellezî" gibi kelimeler.

mevsûm موسوم (a. s. vesm'den) : **1.** vesimlenmiş, nişanlanmış, damgalanmış, işâretlenmiş, imlenmiş. **2.** isimlendirilmiş, ad verilmiş.

mevsûme موسومه (a. i.) : **1.** bahar yağmuru yağmış toprak. **2.** baştan aşağı süslü zırh.

mevt موت (a. i.) : ölüm; **tas.** benliği öldürme.

mevt-i ahdar. (bkz : mevt-i ahzar).

mevt-i ahmer : meşakkatli, kanlı ölüm. **tas.** nefse karşı koyma.

mevt-i ahzar : az yiyeceğe, eski, yamalı giymeye râzı olma.

mevt-i ebyaz : **1)** ânî ölüm; **2) tas.** açlık.

mevt-i esved : gırtlağı sıkılmak veyâ suya atılmak sûretiyle husûle gelen ölüm, **fr. mort noir.** Halkın ezâ ve cefâsına katlanma.

mevt-i hâil : korkunç ölüm.

mevt-i hükmî : huk. mefkut olan yânî kaybolup hayat ve memâtı mâlûm olmıyan kimsenin vefâtına yargıç tarafından hükmolunması.

mevt-i takdîrî : huk. iskatı hâlinde gurre lâzımgelen cenînin sanki sağken öldürülmüş gibi sayılması hâli.

mevtâ موتا (a. i. meyt ve meyyit'in c.) : ölüler, ölmüşler.

mevtâ' موطاء (a. i.) : ayağın bastığı yer.

mevtâî موتائى (a. s.) : ölüye benzer, ölü gibi.

mevt-âlûd موت آلود (a. f. b. s.) : ölüm karışığı, ölü gibi.

mevtân موتان (a. s.) : **1.** baygın. **2.** cansız. ["mevetân" şekli de vardır].

mevtın موطن (a. i. c. : mevâtın) : tevattun edilen, yerleşilip oturulan, yurd edinilen yer.

mevtî موتى (a. s.) : mevte mensup, ölü ile ilgili.

mevtûa موطوئه (a. i. ve s.) : cimağ edilmiş kadın.

mev'ûd موعود (a. i. va'd'den. c. : mevâîd) : **1.** va'dolunmuş, söz verilmiş. **Arz-ı mev'ûd** : -Hz. Mûsâ'nın dîninde olanlar için- vâdedilmiş toprak. **fr. terre promise. Ecel-i mev'ûd :** tabîî ölüm. **2.** vâdeli, zamânı belli.

mevvâc مواج (a. s. mevc'den.) : çok dalgalanan, pek dalgalı. (bkz : zehhâr). **Bahr-î mevvâc** : çok dalgalı deniz. **Ziyâ-yi mevvâc** : çok dalgalanan ışık.

mevz موز (a. i.) : **bot.** muz.

mevzi' موضع (a. i. vaz'dan. c. : mevâzi'): bir şey konulacak yer, yer.

mevziî, mevziiyye موضعى ، موضعيه (a. s.) : bir yere mahsus, bir yerde olan, sınırı dar, yayılmamış, **fr. local.** (bkz : mahallî). **Evcâ-ı mevziiyye** : bir yerde olan, bir yere mahsus ağrılar.

mevzû' موضوع (a. s. vaz'dan.) : **1.** vaz'olunmuş, konulmuş. **2.** işlemekte olan, geçer olan. **3.** doğru olmıyan, uydurma, sonradan düzme.

mevzû' موضوع (a. i.) : *konu, **fr. sujet.**

mevzû-i bahs : bahis konusu, kendisinden bahsedilen.

mevzûa موضوعه (a. i.) : **fels.** *konut, **fr. postulat.**

mevzûat موضوعات (a. i. c.) : **1.** bahsolunan maddeler, kanun, nizamnâme (tüzük), kararnâme, ve tâlîmatnâmelerin ihtivâ ettiği hükümler. **2.** sandık, çuval, teneke gibi içerisine ticâret malı konulan şeyler.

mevzûât-ı beşer : insanların koyup kabûl ettikleri şeyler.

mevzûât-ül-ulûm : Taşköprülü Zâde Kemâlettin Mehmet merhûmun Arapça'dan meşhur tercüme eseri.

mevzûn, mevzûne موزون ، موزونه (a. s. vezn'den) : **1.** vezinli, tartılı, tartılmış. **2.** vezinli, vezinle yazılmış olan. **Kelâm-ı mevzûn** : vezinli söz.

3. biçimli, yakışıklı, güzel, uygun, düzgün. **Kamet-i mevzûn** : biçimli, yakışıklı, düzgün boy.

mevzûnât موزونات (a. i. mevzûn ve mevzûne'nin c.) : vezinli, tartılı tartılmış şeyler.

mevzûniyyet موزونيت (o. i.) : 1. mevzûn olma hâli. 2. hesaplı, düzgün, düzenli.

mey مى (f. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, hâniye).
mey-i nâb : hâlis şarap.
mey-i nahvet : gurur şarabı.

mey' ميع (a. i.) : eriyip akma.

mey'a ميعه (a. i.) : **bot.** karagünlük.

mey'a, mey'at ميعه ، ميعت (a. i.) : 1. bir şeyin tâzelik zamânı. 2. yere dökülen nesnenin akıp gitmesi.

meyâdîn ميادين (a. i. meydân'ın c.) : meydanlar, alanlar.
meyâdîn-i harb : savaş meydanları.

meyâmin ميامن (a. i. meymenet'in c). : uğurlar, bereketler, mutluluklar.

meyâmîn ميامين (a. i. meymûn'un c.) : uğurlular, bereketliler; kutlular.

meyâsir مياسر (a. i meysere'nin c.) : 1. zenginlikler. 2. **ask.** sol cenahlar, ordunun sol kanadları.

meyâsîr مياسير (a. s. meysûr'un c.). (bkz : meysûr).

mey-âşâm مى آشام (f. b. s.) : mey, şarap içen.

meyâzîb ميازيب (a. i. mîzâb'ın c.) : oluklar, su yolları.

meyâzir ميازر (a. i. mi'zer'in c.). (bkz : meâzir).

meydân ميدان (a. i. c. : meyâdîn) : 1. geniş, açık, düz yer, alan. 2. yarışma veyâ karşılaşma yeri. **At meydanı** : hipodrom; [İstanbul'da, Sultan Ahmed camii önündeki meydan]. **Et meydanı** : İstanbul'da, Aksaray'da, Horhor'da bulunan ve Yeniçerilerin tâlim yeri olan ve et de dağıtılan meydanın adı.
meydân-ı hamiyyet : hamiyet meydanı.
meydân-ı harb : savaş alanı. 3. ortaklık. 4. âyin yeri [Bektâşi tekkelerinde]. 5. fırsat, imkân.
meydân-ı mahşer : mahşer meydanı.

meyelân ميلان (a. i.). (bkz : meyl).

meyezd ميزد (f. i.) : düğün veyâ işret meclisi.

mey-fürûş مى فروش (f. b. s.) : şarap satan, şarapçı; meyhâneci.

mey-gûn مى گون (f. b. s.) : şarap renginde olan, kırmızıya çalan. (bkz : şarâbî).

mey-güsâr ميگسار (f. b. s. ve i.) : birlikte şarap içen, içki arkadaşı.

mey-hâne ميخانه (f. b. i.) : şarap, içki içilen ve satılan yer. (bkz : mey-kede).

mey-hâr, mey-hâre مى خوار ، مى خواره (a. b. s.) : şarap içen; içkici, ayyaş.

mey-hôr مى خوار (f. b. s.). (bkz : mey-hâr).

mey-hôş ميخوش (f. s.) : mayhoş, ekşimtrak.

mey-kede ميكده (f. b. i.). (bkz : mey-hâne).
mey-kede-i âlem-i cân : can âleminin meyhânesi.

mey-keş ميكش (f. b. s.) : şarap içen.

meyl ميل (a. i. c. : müyûl) : 1. eğilme, eğiklik; akıntı. 2. sevme, tutulma. 3. gönül akışı. (bkz : meyelân).
meyl-i Arz : **astr.** Arz'ın mihveri ile mahrek müstevîsi (yörünge düzlemi) arasındaki 23 derece 27 dakîkalık açı.
meyl-i dil : gönül arzusu.
meyl-i ibtisâm : gülümseme meyli.
meyl-i tabîî : tabîî istek. 4. **astr.** bir yıldızın meyli o yıldızın geçtiği farzolunan dâire-i sıa'nın, dâire-i istivâ-i semâî üzerindeki kesişme noktası ile o yıldız arasındaki kavis.

meylen ميلاً (o. zf.) : meylederek, eğilerek; o taraftan olarak.

meyliyyât ميليات (a. i. c.) : bir tarafa meyleden istekler.

meymene ميمنه (a. i.) : **ask.** ordunun sağ cenahı, sağ kanadı.

meymenet ميمنت (a. i. yümn'den. c. : meyâmin) : bereket, saâdet, mutluluk, uğurluluk. [zıddı : nühûset].

meymûn ميمون (a. i. yümn'den. c. : meyâmîn) : uğurlu, bereketli, kutlu.

meyn مين (a. i. c. : müyûn) : yalan söyleme; yalan

mey-perest مى پرست (f. b. s. c. : mey-perestân) : sürekli şarap içen. (bkz : ayyâş).

mey-perestân مى پرستان (f. b. s. mey-perest'in c.) : sürekli olarak şarap içenler, içkiciler.

mey-perestî مى پرستى (f. b. i.) : sürekli olarak şarap içme, içkicilik.

meysere ميسره (a. i. c. : meyâsir) : **1.** zenginlik. **2. ask.** sol cenah, ordunun sol kanadı.

meysir ميسر (a. i.). (bkz : kûmar).

meysûr, meysûre ميسور ، ميسوره (a. s. c. : meysûrât) : kolaylanmış, kolaylatılmış; kolay. (bkz : âsân).

meysûrât ميسورات (a. i. meysûr, meysûre'nin c.) : kolaylanmış, kolaylatılmış şeyler.

meyt ميت (a. i c. : emvât) : ölü. (bkz : meyyit).

meyte ميته (a. i.) : hayvan leşi. (bkz : lâşe, meyyite).

meyte-hâr ميته خوار (f. b. s.) : leş yiyen.

me'yûs, me'yûse مأيوس ، مأيوسه (a. s. ye's'den.) : yeise düşmüş, ümîdi kesilmiş, ümitsiz. (bkz : meftûr).

me'yûs-âne مأيوسانه (a. f. zf.) : ümitsizlikle, ümitsizce.

me'yûsiyyet مأيوسيت (a. i.) : me'yusluk, ümitsizlik.

meyve ميوه (f. i. c. : meyvecât, mey-ve-hâ) : meyva, yemiş.
meyve-i dil (gönül meyvası) : evlâd.
meyve-i fazl : ilim ve ma'rifet meyvası.
meyve-i huşk : kuru yemiş.
meyve-i ter : tâze yemiş. [doğrusu : "mîve" dir].

meyve-bâr ميوه بار (f. b. s.) : yemişli, yemiş veren. (bkz : meyve-dâr).

meyve-cât ميوه‌جات (f. i. meyve'nin c.) : meyvalar, yemişler. (bkz : meyvehâ, semerât).

meyve-dâr ميوه‌دار (f. b. s.) : meyvalı, yemişli, yemiş veren. (bkz : meyve-bâr).

meyve-fürûş ميوه فروش (f. b. s.) : meyva, yemiş satan, manav.

meyve-hâ ميوه ها (f. i. meyve'nin c.) : meyvalar, yemişler. (bkz : meyve-cât, semerât).
meyve-hâ-yi gûnâ gûn : türlü türlü yemişler.

meyve-huşk ميوه خشك (f. b. i.) : meyvahoş, kuru yemiş satılan yer.

meyyâl ميال (a. s. meyl'den.) : **1.** çok meyleden, eğilen. **2.** çok istekli, düşkün.
meyyâl-i inhidâm : yıkılmak üzere bulunan. (bkz : mâil-i inhidâm).
meyyâl-i i'tilâ : yükselmeye çok meyilli, istekli.

meyyit ميت (a. i. mevt'den c. : emvât) : ölmüş. (bkz : meyt).
meyyit-i mütehârik : **mec.** ölmüş de duruyor, hareketsiz, tenbel.

meyyitâne ميتانه (a. f. zf.) : ölü gibi, ölüyü andırırcasına.

meyyite ميته (a. i.) : hayvan leşi. (bkz : lâşe, meyte).

meyzer ميزر (a. i. c. : meâzir). (bkz : mi'zer).

mezâ مضى (a. fi.) : geçti. (bkz : mazâ).

mezâ mâ mezâ : geçen geçti, olan oldu; olup biteni hoş görme.

mezâbıt مضابط (a. i. mazbata'nın c.) : c.) : mazbatalar, *tutanaklar.

mezâbih مذابح (a. i. mezbah ve mezbaha'nın c.) : mezbahalar, hayvan kesilen yerler, kanaralar, salhâneler.

mezâbil مزابل (a. i. mezbele'nin c.) : süprüntülükler, süprüntü dökülen yerler.

mezâbir مزابر (a. i. mizber'in c.) : kamışlar, kalemler.

mezâd مزاد (a. i.) : arttırma ile yapılan satış. (bkz : müzâyede).

mezâde مزاده (a. i.) : dağarcık, tulum.

mezâhib مذاهب (a. i. mezheb'in c.) : mezhepler, tutulan yollar.

mezâhib-i erbaa (dört mezhep) : Hanefî, Şâfiî, Mâlikî, Hanbelî.

mezâhim مزاحم (a. i. zahmet'in c.) : eziyetler, sıkıntılar. [yapma kelimelerdendir].

mezâhir مزاهر (a. i. mizher'in c.) : **1. müz.** utlar. **2.** çiçekli yerler.

mezâk مذاق (a. i. zevk'den.) : **1.** zevk alma, tad duyma, tadma. **2.** zevk, lezzet. **3.** tad duyulan yer, damak. **Hulv-ül-mezâk** : tadı damağında kalma, tatlı. **Mürr-ül-mezâk** : acılığı damağında kalma, acı.

mezâlik مزالق (a. i. mezlaka'nın c.) : ayak kayacak yerler, kaygan yerler.

mezâm مذام (a. i.) : zemmetme; ayıplama. (bkz : ta'yîb).

mezâmîr مضامير (a. i. mızmar'ın c.) : koşu meydanları.

mezâmîr مزامير (a. i. mizmâr ve mezmûr'un c.) : **1.** düdükler. **2.** Zebûr'ün sûreleri.

mezâr مزار (a. i. ziyâret'den. c. : mezârât) : **1.** ziyâret yeri. (bkz : ziyâret-gâh). **2.** kabir, ölünün gömüldüğü yer, sin. (bkz : lahd, makber). **Kitâbe-i seng-i mezâr, Levh-i mezâr** : üzerinde yazı bulunan mezar taşı.

mezâr-ı zâr : ağlıyan mezar.

mezârât مزارات (a. i. mezâr'ın c.) : mezarlar, kabirler, sinler.

mezâret مزارت (a. i.) : kalbin şiddeti.

mezârî' مزارع (a. i. mezraa'nın c.) : ziraat olunacak yerler, tarlalar.

mezârî'-i münbite : verimli tarlalar.

mezârî مزاريع (a. s. mezrû'nun c.) : ziraat olunmuş, çiftle sürülüp tohum atılmış yerler.

mezârîb مضاريب (a. i. mızrâb'ın c.) : mızraplar, çalgı çalacak âletler [ud, kanun.. gibi].

mezârîk مزاريق (a. i. mızrâk'ın c.) : mızraklar, kargılar.

mezâr-istân مزارستان (a. f. b. i.) : mezarlık.

mezârr مضار a. s.). (bkz : mazarr).

mezâyâ مزايا (a. i. meziyyet'in c.) : meziyetler, üstünlük vasıfları. (bkz : meziyyât).

mezâyık مضايق (a. i. mazîk'in c.) : dar, sıkıntılı yerler.

mezbah, mezbaha مذبح ، مذبحه (a. i. c. : mezâbih) : hayvan kesilen yer, salhâne, kanara.

mezbele مزبله (a. i. zibl'den. c. : mezâbil) : süprüntülük, süprüntü dökülen yer.

mezbûb مذبوب (a. s.) : sinekli.

mezbûbe مذبوبه (a. i.) : sineği çok yer.

mezbûh مذبوح (a. s. zebh'den) : **1.** zebh olunmuş, boğazlanmış. (bkz : zebîh). **2.** kurban edilmiş. **3. i.** İsmâil veyâ İshak peygamber.

mezbûh-âne مذبوحانه (a. f. zf.) : **1.** boğazlanır gibi, boğazlanmışcasına. **2. mec.** son ümit ve son kuvvetle [çırpınış].

mezbûl مذبول (a. s.) : zayıf, arık.

mezbûr, mezbûre مزبور ، مزبوره (a. s.) : adı geçen, yukarıda söylenmiş olan. (bkz : mezkûr). **Meblağ-ı mezbur** : adı geçen meblâğ, para.

mezc مزج (a. i.) : katma, karıştırma.

mezcen مزجاً (a. zf.) : mezc sûretiyle, karıştırarak.

mezcî مزجى (a. s.) : mezce mensup, katıp karıştırmakla ilgili.

mezcûc مزجوج (a. s.) : süngü ile dürtülmüş, süngülenmiş.

Mezdek مزدك (f. h. i.) : Nûşirevân zamânında (IV. asır) bir mezhep çıkaran kimse.

mezdekî مزدكى (f. s.) : Mezdek taraflısı.

meze مزه (f. i.) : **1.** tad, lezzet, çeşni. **Bî-meze** : tatsız, lezzetsiz. **Hôş-meze** : tatlı, lezzetli. **2.** içki içilirken yenilen şey, çerez. **3. mec.** alay, eğlence.

mezellet مذلت (a. i.) : zelillik, horluk, hakirlik; alçaklık, îtibarsızlık.

mezemmet مذمت (a. i.) : **1.** kınama, yerme. **2.** yerilecek, kınanacak iş. ["mezimmet" şeklinde de kullanılır].

mezen مزن (a. i.) : âdet, usûl, yol. (bkz : örf).

me'zene مأذنه (a. i. c. : meâzin) : ezan okunan yer.

mezheb مذهب (a. i. zehâb'dan. c. : mezâhib) : **1.** gidilen, tutulan yol. **2.** felsefe çığırı. **3.** din. **4.** bir dînin, şûbelerinden her biri, **fr. doctrine, école, système.**

mezheb-i kelâmî : **ed.** kelâm ilmine mevzû teşkil eden teolojik yol.

mezhere مزهره (a. i. c. : mezâhir) : çiçekli yer.

mezîd مزيد (a. i. ziyâde'den) : **1.** artma, arttırma, çoğalma. **2. s.** artmış, arttırılmış, büyümüş, çoğaltılmış. **3. gr.** aslına harf ilâve olunmuş fiil. **Rübâî mezîdün fîh** : **gr.** kendisine zâit harf ilâve edilmiş aslî dört harfli mastar. **Sülâsî mezîdün fîh** : kendisine zâit harf ilâve edilmiş aslî üç harfli mastar.

mezîdün-fîh : **gr.** kendisine zâit harf ilâve edilmiş aslî mastar.

mezillet مزلت (a. i.) : **1.** ayak kayacak yer. **2.** yanlışlığa sebebolacak şey.

meziyy مذى (a. i.) : **fizy.** kamıştan idrardan evvel gelen menîye benzer koyuca beyaz su.

meziyyât مزيات (a. i. meziyyet'in c.) : meziyetler, üstünlük vasıfları. (bkz : mezâyâ).

meziyyet مزيت (a. i. c. : mezâyâ, meziyyât) : üstünlük vasfı, artam.

meziyyet-i ifâde : ifâde meziyeti.

mezk مزق (a. i.) : yırtma, yarma. (bkz: çâk, şakk).

mezkûm مزكوم (a. s.) : zükâmlı, zükâma tutulmuş, nezle olmuş, nezleli.

mezkûr, mezkûre مذكور ، مذكوره (a. s. zikr'den) : zikrolunmuş, adı geçmiş, anılmış. (bkz : mebhûs).

mezlaka مزلقه (a. i. c. : mezâlık) : ayak kayacak yer, kaypancak yer, **mec.** yanlışlığa düşmeye sebebolan hal.

mezlaka-i akdâm : ayakların kayması.

mezmûm, mezmûme مذموم ، مذمومه (a. s. zemm'den) : **1.** zemmolunmuş, yerilmiş. **2.** beğenilmemiş; ayıp.

mezmûr مزمور (a. i. c. : mezâmîr) : **1.** kavalla söylenen ilâhi **2.** Hz. Dâvûd'a inen "Zebûr" un sûrelerinden herbiri.

mezra', mezraa مزرع ، مزرعه (a. i. zer'den. c. : mezâri') : ziraat olunacak, ekilecek tarla, yer. **Ed-dünyâ mezraat-ül-âhire** (dünya, âhiretin ekeneğidir) : dünyâda ne ekersen, âhirette onu biçersin.

mezrû' مزروع (a. s. zer'den. c. : mezâri') : ziraat olunmuş, ekilmiş, çift sürülüp tohum atılmış.

mezrû' مذروع (a. s. c. : mezrûât) : arşınla ölçülmüş.

mezrûât مزروعات (a. i. c.) : ekilip bitmiş tohumlar, ekinler.

mezrûât مذروعات (a. i. mezrû'un c.) : arşınla ölçülmüş nesneler.

me'zûn, me'zûne مأذون ، مأذونه (a. s. izn'den. c. : me'zûnîn) : **1.** izinli, izin almış. **2.** ders veyâ meşk vermiye veyâ bir san'at işlemiye salâhiyetli. **3.** bir okuldan diplomalı, lisansiye. (bkz : mücâz).

me'zûnen مأذوناً (a. zf.) : izinli olarak.

me'zûnîn مأذونين (a. s. me'zûn'un c.) : me'zunlar.

me'zûniyyet مأذونيت (a. i.) : me'zun bulunma, izinli olma; bitirme.

me'zûniyyet-i kat'iyye : kat'î (* kesin) izin.

me'zûniyyet-i resmiyye : resmî izin.

mezveng مزونگ (f. i.) : **bot.** balıkotu, mercimek büyüklüğünde, çitlenbikten biraz küçük, ceviz gibi dört kaklı, dış kısmı siyah ve kolay kırılan, kabuklu bir tohum, **lât. anamirta menispermaceae.** [içi dövülüp un ve sığır ödü ile karıştırılarak hamur hâline getirilir; bundan kopartılan küçük parçacıklar balıklı yerde suya atılır, yutan balıklar sersemliyerek yüze çıkar ve kolaylıkla elle de tutulur].

mezzâh مزاح (a. s.) : lâtîfeci, şakacı.

mıgtas مغطس (a. i.) : göz, burun çanağı.

mıhkan, mıhkana محقن ، محقنه (a. i.) : **hek.** intikan tulumbası, şırınga, tenkıye âleti.

mıhtab محطب (a. i.) : balta vesâire gibi odun kesecek âlet.

mıhtât مخطاط (a. i.) : cetvel tahtası.

mıkatta مقطه (a. i.) : makta', üzerinde kamış kalemin ucu kesilen, kemik, sedef, maden, ağaç veyâ fil dişinden yapılan âlet.

mıklâd مقلاد (a. i. c. : makalîd) : **1.** kilit dili; anahtar. **2.** hazîne.

mıkleb مقلب (a. i.) : kitap cildinin kulağı. [ekseriyâ Kur'ân'larda bulunan bu kulak, okunacak veyâ okunmuş sahifelerin belli olması için aralarına sokulur].

mıkmaa مقمعه (a. i. c. : makamî) : **1.** yarıcı, parçalayıcı bir silâh. [topuz, gürz.. gibi]. **2.** bir fil binicisinin demir kancası.

mıkna', mıknaa مقنع ، مقنعه (a. i. c. : makani) : başörtüsü.

mıknâtîs مقناطيس (a. i.) : demir ve benzeri mâdenleri çekmek hassası bulunan demir çubuk. [Yunancadan, Arapçaya geçmiştir].

mıknâtîsî, mıknâtîsiyye مقناطيسى ، مقناطيسيه (a. s.) : mıknatısa âit, mıknatısla ilgili, magnetik. **İbre-i mıknâtîsiyye** : mıknatısli ibre, iğne, **fr. aiguille aimantée.**

mıknâtîsiyyet مقناطيسيت (a. i.) : mıknatıs kuvvet ve hassası.

mıknâtîsiyyet-i Arziyye : **jeod.** Arz'ın hâiz olduğu mıknatısiyet hassası.

mıkra' مقرع (a. i.) : vücudu dinleyecek hekim âleti.

mıkrame مقرمه (a. i.) : makrama, mahrama, nakışlı başörtüsü; mendil; havlu, peştemal.

mıkrâz مقراض (a. i. c. : mekarîz) : kesecek âlet, makas. (bkz : mıkrâs).

mıkta' مقطع (a. i.). (bkz : mıkatta').

mıkzâf مقذاف (a. i.) : gemi ve kayık küreği.

mınkarî منقارى ("ka" uzun okunur. a. s.) : **1.** gaga ile ilgili. **2.** gaga biçiminde, gagaya benzer olan.

mıntak, mıntaka منطق ، منطقه (a. i. c. : menâtık) : **1.** kuşak, kenar. **2.** yer yuvarlağının üstündeki bölge.

mıntaka-i bâride : coğr. kutup kuşağı.

mıntaka-i bürûc : çoğr. on iki burcun (Koç, Boğa, İkizler, Yengeç, Arslan, Başak, Terâzi, Akrep, Yay, Oğlak, Kova, Balık) bulundukları tutulma dâiresi, zodyak. **3. biy.** bölge.

mıntaka-i hârre : coğr. ekvator bölgesi, *ısı kuşak.

mıntaka-i küre : coğr. küre kuşağı.

mıntaka-i memnûa : yasak bölge.

mıntaka-i mu'tedile : coğr. *ortakuşak, *ılıman bölge.

mıntîk منطيق (a. s.) : çok hatip, pek düzgün konuşan. (bkz : natûk).

mınzar منظر (a. i.) : **1.** bakma âleti. **2.** röntgen.

mınzâr منظار (a. i.) : **1.** ayna. (bkz : mir'ât). **2.** röntgen.

mıs'âd مصعاد (a. i.) : suûdedecek, yükseğe çıkacak âlet, asansör; merdiven.

mısbâh مصباح (a. i. c. : mesâbîh) : **1.** kandil, çıra, meşale; az ışıklı kandil.

mısbâh-ül-meshûr : sabahlamış, sabahlıyan. **2.** sabah vakti şarap içilecek büyük kâse.

mısbâh-üs-sürûr : şarap. (bkz : bâde, hamr).

mısdaga مصدغه (a. i.) : yüz yastığı. (bkz: bâlin).

mısdâk مصداق (a. i. sıdk'dan.) : bir şeyin doğru olduğunu ispât eden şey; **fels. critérium.**

mısdâkıyyât مصداقيات (a. i. c.) : mısdak bilgisi, **fr. critériologie.**

mısfâh مصفاح (a. i.) : mâdenleri, yaprak hâline getirmiye yarıyan âlet.

mısfât مصفات (a. i. c. : mesâfî) : tasfiye edecek âlet, süzgeç.

mıskab مثقب (a. i. sakb'dan) : delme âleti, matkap.

mıskal مصقل (a. i. c. : mesâkıl) : **1.** cilâlıyan, parlatan âlet. **2.** ince, zarif bir hatip.

mıskale مصقله (a. i.) : maskala, kılıç, ayna, kösele ve sâireyi parlatmıya yarıyan cilâ âleti.

mıskat مسقات ("ka" uzun okunur. a. i.) : su kovası.

mısr مصر (a. i. c. : emsâr) : şehir, ülke.

Mısr مصر (a. h. i.) : **1.** Mısır şehri. **2.** [Mısır'daki] Kahire şehri.

mısrâ' مصراع (a. i. c. : masâri') : **1.** kapı kanadı. **2. ed.** manzum bir parçayı meydana getiren satırlardan herbiri.

mısrâ-i âzâde : ed. başlıbaşına mânâsı bulunan mısrâ : **mâr-ı sermadîdeye Rabbim Güneş göstermesin...** gibi.

mısrâ-i ber-ceste : ed. en kuvvetli, en güzel olan mısrâ : **"Değil nâmerde, hattâ merde muhtaç etme Allahım!** gibi.

Mısrân مصران (a. h. i. c.) : Kûfe ile Basra şehirleri.

Mısrî, Mısriyye مصرى ، مصريه (a. s.) : **1.** Mısır ülkesiyle ilgili. **2. i.** Mısırlı.

mıstaba مصطبه (a. i. c. : masâtıb) : peyke, sed.

mıstaba-nişîn مصطبه نشين (a. f. b. s.) : peykede, sedirde oturan.

mıstar مسطر (a. i. satr'dan) : **1.** satırları doğru gösterebilmek için gerekli çizgileri yapmıya yarıyan âlet. **2.** mastar, sıvacıların ve duvarcıların sıvayı, betonu düzeltmek üzere kullandıkları ensiz, uzun ve düz tahta.

mısvât مصوات (a. i.) : **1.** ses kuvveti **2.** çok haykıran.

mısyed, mısyede مصيد ، مصيده (a. i.) : av avlanmıya mahsus âlet.

mışât مشاط (a. i. mışt'ın c.) : taraklar.

mışmış مشمش (a. i.) : zerdâli. [eriğe, kayısıya da denilir].

mışrâk مشراق (a. i.) güneşi bol olan yer. (bkz : şems-âbâd).

mıt'ân مطعان (a. i. c. : metâîn) : at sürücüsü.

mıt'ân مطآن (a. i.) : hayvan sürücüsü.

mı'târ معطار (a. s. c. : maâtîr) : dâima güzel koku sürünen.

mıthan مطحن (a. i.) : değirmen. (bkz : âsyâb).

mıthana مطحنه (a. i.). (bkz : mıthan).

mıthere مطهره (a. i.) : matara, su kabı.

mıtlâk مطلاق (a. s.) : çok kadın boşayan [erkek].

mıtmar مطمار (a. i.) : mîmarın çırpı ipi.

mıtrâb مطراب (a. i.) : neşesi bol [adam].

mıtrak, mıtraka مطرق ، مطرقه (a. i. c. : mıtârık) : **1.** matrak. **2.** değnek, sopa. **3.** mızrak. **4.** tokmak. **5.** çekiç.

mıtrak مطرق (a. i. c. : matârık). (bkz : mıtraka).

mıtraka مطرقه (a. i. c. : matârık) : matrak, demirci çekici.

mıtvâ' مطواع (a. s. c. : metâvî') : çok muti', pek itaatli.

mızfâr مظفار (a. s.) : **1.** zafer kazanan. **2. i.** asmanın çubuğuna sarmaşık gibi sarılan filiz.

mızmâr مضمار (a. i. c. : mezâmîr) : koşu meydanı.

mızrâb مضراب (a. i. darb, zarb'dan. c. : mazârîb) : çalgıç, telli çalgıları çalmıya yarıyan ağaç, kemik, mâden veyâ kiraz ağacından yapılan âlet. (bkz : tâziyâne, zahme).

mızrâk مزراق (a. i. c. : mezârîk) : uzun saplı, ucu sivri demirli harp âleti, kargı.

mızreb مضرب (a. i.) : **1.** (bkz : mızrâb). **2.** oba, büyük çadır.

mızyâ' مضياع (a. s.) : malını çok zâyî eden adam.

miâ' معاء (a. i. c. : em'â') : **anat.** bağırsak.
miâ-i a'ver : **anat.** körbağırsak, **fr. apendice.**
miâ-i galîz : **anat.** kalınbağırsak, **fr. gros intestin.**
miâ-i isnâ-aşer : **anat.** oniki parmak bağırsağı, **fr. duodénum.**
miâ-i müstakim : **anat.** kalın bağırsak, **fr. gros intestin.**
miâ-i rakîk : **anat.** ince bağırsak, **fr. intestin grêle.**

miad معد (a. i.mîde'nin c.): mîdeler, kursaklar.

mîâd ميعاد (a. i. va'd'den. c. : mevâîd) : va'dedilen, belirtilen zaman (yıpranma müddeti) veyâ yer. **Yevm-i mîâd** : kıyâmet günü. (bkz : rûz-i mahşer, rûz-i restahîz).

miâî معائى (a. s. miâ'dan) : barsakla ilgili.

miât مآت (a. s. mie'nin c.) : yüzler [sayı]. **Aşerât, miât** : **mat.** onlar, yüzler. [sayı].

mi'ber معبر (a. i.) : [suyu geçmeye yarıyan] kayık, sal, köprü gibi şeyler.

mi'ber, mi'bere مئبر ، مئبره (a. i.) : iğne kabı, iğne kutusu.

mibla' مبلع (a. s. bel'den) : obur.

miblag مبلغ (a. i.) : mablak.

mibred مبرد (a. i.) : **1.** eğe. **mibred-i hasât : hek.** mesâne taşlarını ufaltarak düşüren âlet. **2.** eğe nev'inden bir yazı âleti. [kalemin elyâfı (içinden çıkan teller) ile başka kısımların temizlenmesinde kullanılırdı].

mibree مبرأه (a. i.) : kalemtraş. [hattat ve kâtipler kullanırdı].

mibvel, mibvele مبول ، مبوله (a. i.) : sidik kabı, ördek; küçük aptes edilecek delikli taş veyâ oluk, **fr. pissoir.**

mibza' مبضع (a. i.) : neşter, kan alacak âlet. (bkz : mibzag).

mibzag مبزغ (a. i.) : **hek.** nişter, kan alacak âlet. (bkz : mibza').

mibzer مبزر (a. i.) : tohum ekecek âlet. (bkz : mübezzir).

micdâf مجداف (a. i. c. : mecâdîf) : kayık, sandal küreği.

micdâr مجدار (a. i.) : korkuluk, bostan korkuluğu.

micdel مجدل (a. i. c. : mecâdil) : köşk, kasır. (bkz : kâh, kâşâne, mâlikâne).

mi'cer معجر (a. i.) : bir çeşit kadın başörtüsü.

micesse مجسه (a. i.) : mumun yanan fitilini koparmıya mahsus bir âlet.

micestî مجسطى (a. i.) : Batlemyus'un riyâzî ilimlerden geometri üzerine tasnîf ettiği kitap.

michâr مجهار (a. s.) : yüksek sesle konuşan.

micmer, micmere مجمر ، مجمره (a. i. c. : mecâmir) : buhurdan, içinde tütsü yakılan kab.

micred مجرد (a. i.) : **1.** diş pasını temizliyen bir âlet, dişçi âleti. **2.** cerrah bıçağı, kemik kazıyacak âlet.

micredo مجرده (a. i.) : divitin temizlenmesinde kullanılan bir âlet.

micvâd مجواد (a. i.) : güzel şiir söyliyen şâir.

miczâm مجزام (a. i.) : pek keskin kılıç.

midâd مداد (a. i.) : yazı mürekkebi; yazı yazmıya mahsus siyah veyâ renkli sulu madde.

midâk مداك (a. i.) : sürh (kırmızı boya) ezmeye yarıyan âlet. [aslı : "medâk" dir].

midaka مدقه (a. i.) : kendisiyle bir şey dövülen şey, havan eli.

midfa' مدفع (a. i. c. : medâfi') : **ask.** top.

midde مده (a. i.) : irin, cerahat.

mi'de معده (a. i. c. : miad) : mîde, kursak. **Tevessü'-i mi'de : hek.** mîdenin genişlemesi, elestikiyyetini kaybetmesi.

mi'devî معدوى (a. s.) : **1.** mîde ile ilgili. **2.** mîdeyi düzelten, mîdeye yarıyan.

midhane مدخنه (a. i.) : buhurdan.

midhat مدحت (a. i. c. : medâih) : **1.** medhetme, övme. **2.** erkek adı.

midhat-ger مدحتگر (a. f. b. s.) : medhedici, övücü.

midhat-gerî مدحتگرى (a. f. b. i.) : medhedicilik, övücülük.

midrâr مدرار (a. s.) : çok su döken. **Ebr-i midrâr** : çok yağmur yağdıran bulut.

midrâs مدراس (a. i.) : okuma yeri.

midyân مديان (a. s. c. : medâyîn) : borca garkolan, dâima borç eden kimse.

midyeniyye مدينيه (a. b. i.) : **tas.** Ebû Midyen Şuayb-ül-Magribî tarafından kurulan Tarîkat.

mie مائة (a. s.) : yüz. **Tis'a mie :** dokuz yüz.

mieteyn مأتين (a. s.) : iki yüz.

mifcer مفجر (a. i.) : yaraya konulan oluk.

miferr مفر (a. i.). (bkz : meferr).

mifreşe مفرشه (a. i. c. : mefâriş) : kamış kalemlerin birbirine ve mahfazaya çarparak bozulmalarını önlemek için divitin kalem koymıya mahsus kısmına veyâ kalemdâna konulan örtü.

mifrez مفرز (a. i.) : kamış kalemi ayırmak için kullanılan bir çeşit kalemtraş.

mifsad مفصد (a. i.) : neşter, kan alacak âlet. (bkz : mibza').

miftâh مفتاح (a. i. c. : mefâtîh) : **1.** anahtar. **2.** şifre cetveli. **3.** dil öğrenirken yapılacak tercüme ve mes'elelerin halledilmiş şekillerini gösteren kitap.

miftâh-ül-Cenne (Cennetin anahtarı) : XV. asır şâir ve bilginlerinden Ahmed Dâî'nin arapçadan dilimize çevirdiği bu eser; İslâmın şartlarından bâzı ay ve günlerle bu ay ve günlerde yapılan ibâdetlerin fazîletlerinden; Cennetin nîmetlerinden, Cehennemin korkunç azâbından bahseden bir eserdir.

miftâh-ül-kütüb : Ankara kütüphânesi müdürü Remzi Dede'nin, Bursalı Tâhir Beyin "Osmanlı Müellifleri" adlı üç ciltlik eseri için, hazırladığı fihrist.

miftâh-ül-lûgâ (lûgatin anahtarı) : Amasyalı Şeyh Mahmûd bin İbrâhîm Edhem'in 1491 (H. 897) de II. Bayezid adına kaleme aldığı farsçadan türkçeye lûgat kitabıdır.

miftele مفتله (a. i.) : **1.** öreke denilen ağaç. **2.** yün eğirecek çatal değnek.

mifzal مفضل (a. i.) : gündelik iş elbisesi.

mifzâl مفضال (a. i.) : şeref ve fazîlet sâhibi.

mîg میغ (f. i.) : **1.** kara bulut. (bkz : ebr, sehâb). **2.** duman, sis. (bkz : duhân).

miğfer مغفر (a. i. c. : magafir). [eskiden] savaşta başa giyilen demir tas, miğfer, çelik başlık, tulga.

miğferî مغفری (a. s.) : **1.** miğfere mensup, miğferle ilgili. **2.** miğfer şeklinde olan.

miğfir مغفیر (a. s. c. : megafîr) : Allah tarafından günahı affedilmiş olması için duâ edilen [kimse], ölmüş yarlıganmış [kimse]. (bkz : mağfûr, merhûm).

miğlâk مغلاق (a. i. c. : megalîk) : kilit, mandal.

mîg-nâk میغناك (f. b. s.) : bulutlu, dumanlı.

migsel مغسل (a. i.) : kendisiyle birşey gusledilecek âlet, tas, ibrik.

migvel مغول (a. i. c. : megavil) : hançer, ince kılıç.

migzel مغزل (a. i. c. : megazil) : iğ, iplik eğirecek âlet.

mîh میخ (f. i.) : mıh, çivi, enser; kazık. **Çâr-mîh** (dört çivi) : put biçiminde olan îdam âleti.

mih مه (f. s. c. : mihân) : büyük, ulu. (bkz : azîm, kebîr, mihîn, mihîne). **Kih-ü mih :** küçük ve büyük.

mihâd مهاد (a. i. c. : mühüd) : yatak, döşek. **Bi'ș-el-mihâd** (ne fena döşek) : cehennem.

mihaffe محفه (a. i.) : mahfe, deve veyâ katırın sırtına konulan ve iki kişi oturabilecek büyüklükte olan sepet. (bkz : mahaffe, mihmel[1]).

mihâh مخاخ (a. i. muhh'un c.) : **1. anat.** ilikler. **2. anat.** beyinler.

mihâk محاق (a. i.) : her arabî ayının son üç gecesi. (bkz : mahâk, muhâk). [kelimeyi, üç harekesiyle de kullanmak câizdir].

mihan محن (a. i. mihnet'in c.) : sıkıntılar.

mihân مهان (f. s. mih'in c.) : büyükler, ulular. **Kihân ü mihân :** büyükler ve küçükler. (bkz : sigar ü kibâr).

mihâr مهار (a. i. mühür'ün c.) : taylar, at yavruları.

mihatta محطه (a. i.) : g. s. hattatların kalemin ucundaki kılların alınmasında kullandıkları bir âlet.

mihbeb محجب (a. i.) : tâne tâne kesecek âlet.

mihcem, mihceme محجم ، محجمه (a. i. c. : mehâcim) : **biy.** **1.** çekip emmeye yarıyan organ veyâ âlet. **2.** hacamat şişesi, **fr. ventouse.**

mihcen محجن (a. i.) : çomak.

mîhek میخك (f. i.) : **1.** karanfil. **2.** küçük çivi.

mihekk محك (a. i.) : **1.** mehenk, altın veyâ gümüşün ayârını anlamıya yarıyan taş. **2.** **mec.** birinin kadrini, kıymetini ve ahlâkını anlamıya yarıyan şey, vâsıta. (bkz : mi'yâr).

mihen محن (a. i. mihnet'in c.) : eziyyetler, meşakkatler, sıkıntılar.

mihfer, mihfere محفر ، محفره (a. i. c. : mahâfir) **1.** hattatların yanlışı kazımakta kullandıkları bir çeşit kalemtraş. **2.** bel; kazma.

mîhî میخی (f. s.) : çiviye âit, çivi şeklinde.

mihîn, mihîne مهین ، مهینه (f. s.) : büyük, ulu. (bkz : mih).

mîh-kadem میخ قدم (f. a. b. s.) : ayağı kırık.

mihleb محلب (a. i. c. : mahâlib) : yırtıcı hayvan pençesi.

mihmân مهمان (f. i.) : misâfir, konuk. (bkz : dayf).

mihmân-dâr مهماندار (f. s.) : **1.** misâfir, konuk ağırlıyan kimse. **2.** ağırlaması için resmî bir misâfirin yanına verilen kimse (bkz : mihmân-nüvâz).

mihmân-dârî مهمانداری (f. i.) : mihmandarlık, misâfir ağırlayıcılık.

mihmân-hâne مهمانخانه (f. b. i.) : misâfirhane, otel.

mihmân-hâne-i âlem (dünyâ misâfirhânesi) : (bu) Dünyâ.

mihmânî مهمانی (f. i.) : mihmanlık, misâfirlik, konukluk.

mihmân-nüvâz مهماننواز (f. b. s.) : misâfire ikrâm eden, misâfir ağırlıyan. (bkz : mihmân-dâr).

mihmân-nüvâzâne مهماننوازانه (f. zf.) : misâfirpervere, konuksevere yakışacak sûrette. (bkz : mihmân-perverâne).

mihmân-nüvâzî مهماننوازی (f. b. i.). (bkz : mihmân-perverî).

mihmân-perver مهمان پرور (f. b. s.) : misâfir seven, misâfir ağırlıyan. (bkz : misâfir-perver).

mihmân-perverâne مهمان پرورانه (f. zf) : misâfirpervere, misâfir ağırlıyana yakışacak sûrette. (bkz : mihmân-nüvâzâne).

mihmân-perverî مهمان پروری (f. b. i) : misâfirseverlik, misâfir ağırlayıcılık. (bkz : mihmân-nüvâzî).

mihmân-serây مهمانسرای (f. b. i.) : misâfirhâne, otel.

mihmâz, mihmîz مهماز ، مهمیز (a. i. c. : mahâmîz) : mahmuz. (bkz : mehmûz[4]).

mihmel محمل (a. i. c. : mahâmil) : **1.** mahmil, deve üzerine konulan -iki kişinin bineği- sepet. (bkz : mahmil[1], mihaffe). **2.** her yıl Haremeyn'e hacı kafilesiyle gönderilen armağanlar.

mihmez مهمز (a. i.). (bkz : mihmâz).

mihmeze مهمزه (a. i.) : üvendire.

mihnet محنت (a. i. c. : mihen) : **1.** zahmet, eziyet. **2.** gam, keder, sıkıntı, dert. **3.** belâ, musîbet.

mihnet-âbâd محنت آباد (a. f. b. i.) : gam, keder dolu olan yer; **mec.** dünya.

mihnet-dîde محنتديده (a. f. b. s.) : mihnet görmüş, musîbete uğramış.

mihnet-gâh محنتگاه (a. f. b. i.) : gam, kasâvet, eziyet çekilen yer. (bkz : mihnet-kede).

mihnet-kede محنتكده (a. f. b. i.) : mihnet, gam, kasâvet, eziyet çekilen yer. (bkz : mihnet-gâh).

mihnet-keş محنتكش (a. f. b. s. c.) : mihnet-keşân) : mihnet çeken, eziyet çeken.

mihnet-keşân محنتكشان (a. f. b. s. c. : mihnet-keş'in c.) : mihnet, eziyet çekenler.

mihnet-keşâne محنتكشانه (a. f. zf.) : eziyet çekene yaraşır bir sûrette.

mihnet-keşî محنتكشى (a. f. b. i.) : mihnetkeşlik, eziyet çekerlik.

mihnet-zede محنتزده (a. f. b. s.) : mihnete, gam, keder, musîbete uğramış.

mihr مهر (f. i.) : **1.** Güneş. (bkz : âf-tâb, hûrşîd, şems).

mihr-i cihân-ârâ : cihânı süsliyen Güneş.

mihr-i dirahşân : parlıyan Güneş.

mihr-i mâder-âne : anaya yakışırcasına sevgi.

mihr ü mâh : Güneş ile Ay. **2.** sevgi. (bkz : mahabbet). **3.** eylül ayı.

mihrâb محراب (a. i.) : **1.** câmilerde, mescidlerde yönelinen taraftaki duvarda bulunan ve imamlık edene ayrılmış olan oyuk, girintili yer. **2. mec.** ümit bağlanan yer. **3. mec.** sevgilinin kaşları. **4. g. s.** halının bordür çerçevesi içinde yalnız bir tarafta bulunan, kemer görünüşlü motif.

mihrâb-ı Cemşîd : Güneş.

mihrâf محراف (a. i.): doktorun yarayı muâyene ettiği âlet.

mihrâk محراق (a. i.) : **fiz.** odak, küre içi biçiminde bir aynaya. [veyâ konveks (dışbükey) bir merceğe] muvâzî (paralel) olarak gelen ışınların aksettikten veyâ kırıldıktan sonra toplandıkları nokta, odak noktası.

mihrâk محراك (a. i.) : çok hareket eden.

mihrâs مهراس (a. i. c. : mehârîs) : elvan yapmakta kullanılan şeyleri ezmeğe mahsus bir âlet.

mihr-bân مهربان (f. b. s.) : şefkatli, merhametli, muhabbetli, güleryüzlü, yumuşak huylu.

mihr-bânî مهربانى (f. b. i.) : sevgi, dostluk.

mihr-can مهرجان (a. b. i.). (bkz : mihre-gân).

mihre مهره (f. i.) : acemi ördekleri avlamak için su kenarlarına bağlanan ördek.

mihrgân مهرگان (f. b. i.) : **1.** sonbahar. **2.** eski İranlıların iki büyük bayramlarından birinin adı olup yedinci Güneş ayının onaltıncı gününe rastlar. Bu gün, İran Mecûsîlerinin nevruz'dan sonra gelen en büyük bayramlarıdır. Ayın onaltısından başlıyarak, yirmi birinci gününe kadar altı gün devam eder. Başlangıcına : **mihregân-ı âmme,** sonuncu gününe : "mihregân-ı hâssa" denir. (bkz : mihr-cân).

mihr-nâz مهر ناز (f. b. s.) : **1.** "naz güneşi" : çok nazlı. **2. i.** kadın adı.

mihsad محصد (a. i.) : ekin orağı.

mihtab محطب (a. i.) : balta.

mihtât مخطاط (a. i.) : cetvel tahtası.

mih-ter مهتر (f. s. c. : mihterân) : **1.** daha büyük. **2. i.** (bkz : mehter).

mih-terân مهتران (f. s. mihter'in c.) : daha büyükler.

mihterî مهترى (f. i.) : büyüklük, ululuk.

mihver محور (a. i. c. : mahâvir) : 1. *eksen, durduğu yerde dönmekte olan bir şeyin, dolayında döndüğü varsayılan doğru çizgi. 2. mat. üzerinde bir pozitif cihet varsayılan sonsuz hat. 3. kağnı arabasının dingili.

mihver-i âlem : **astr.** Arz'ın merkezinden geçerek semâ küresini her iki taraftan kesen hat.

mihver-i arz : **astr.** Arz'ın kutup noktalarını birleştiren doğru.

mihver-i deverân : **fiz.** bir cismin berâber etrâfında döndüğü mihver.

mihver-i harekât : askerî harekâtın yapıldığı yer.

mihver-i kebîr : **astr.** Arz'ın Güneş etrâfındaki mahrekinde 21 hazîran ve 21 aralıkta bulunduğu iki noktayı birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçen nazarî büyük mihver. [bu mihverin iki ucuna "inkılâbeyn" denilir].

mihver-i nebât : **bot.** kök, yaprak ve gövdenin hepsi.

mihver-i sagîr : **astr.** 22 eylül ve 20 mart târihlerinde Arz'ın Güneş etrâfında çevirdiği mahrek üzerindeki iki noktayı birleştiren ve Güneş'in merkezinden geçen nazarî küçük mihver. [bu mihverin Güneş'e göre iki tarafta kalan parçaları eşit uzaklıktadır].

mihyat مخيط (a. i.) : iğne. (bkz : sûzen).

mihzâr مهذار (a. s.) : mânâsız, saçma konuşan. **Külli miksarün mihzâr** : her çok söyliyen saçmalayıcıdır.

mîk ميك (f. i.) : çekirge.

mik'âb مكعب (a. i.) : **mat.** *küp, **fr. cube.**

mîkâil ميكائيل (a. i.) : dört büyük melekten rızkların taksîmine me'mur olan biri.

mîkat ميقات ("ka" uzun okunur. a. i. vakt'den. c. : mevâkît) : bir iş için belirtilen vakit, zaman veyâ yer.

Mîkat ميقات ("ka" uzun okunur. a. h. i.) : Mekke yolu üzerinde hacıların ihrâma girdikleri yer. (bkz : Harem, Hill).

mikdaha مقدحه (a. i.) : çakmak demiri.

mikdâm مقدام (a. i. c. : makadîm) : 1. çok ikdâm eden, çok çabalıyan. 2. s. pek kıdemli. 3. s. çok ayaklı.

mikdâr مقدار (a. i. c. : mekadîr) : 1. parça, kısım, bölük. 2. kıymet, değer. 3. düze, **fr. dose.** 4. derece. **Bî-mikdâr** : ehemmiyetsiz.

mikdâr-ı kâfî : yeter derecede.

mikhâl, mikhel مكحال ، مكحل (a. i. c. : mekâhil) : sürmelik, göze sürme çekecek âlet, mil.

mîkatî ميقاتى ("ka" uzun okunur. a. i.) : hac mevsimini beklemek üzere Mekke-i Mükerreme'de kalan kimse.

mikleb مقلب (a. i.) : **g. s.** eski ciltli kitapların sol tarafındaki fazla parçanın adı.

mikleme مقلمه (a. i.) : **g.s.** kalem konacak âlet. (bkz : kalem-dân).

miknese مكنسه (a. i. c. : mekânis) : süpürge. (bkz : cârûb).

miknet مكنت (a. i.) : kuvvet, kudret, güc, zor.

mikrâm مكرام (a. s.) : pek çok kerem eden, bağışlıyan.

mikrâs, mikrâz مقراص ، مقراض (a. i. c. : mekarîs) : kesecek âlet, makas. (bkz : mıkrâz).

mikreb مكرب (a. i. c. : mekârib) : çift sürülen saban.

miksaha مكسحه (a. i. c. : mekâsih) : süpürge.

miksâr مكثار (a s.) : 1. sözü uzatan, geveze, çok konuşan. 2 teksir eden, çoğaltan. (bkz : miksîr).

miksefe مكثفه (a. i. kesâfet'ten) : kondansatör, içine elektrik enerjisi yığılan âlet, **fr. condensateur.** (bkz : mükessife).

miksîr مكثير (a. s.). (bkz : miksâr).

mikşat مكشط (a. i.) : g.s. hattatların kamış kalemin kabuğunu soymak için kullandıkları âlet.

mikval مقوال (a. s.) : çok konuşan.

mikvel مقول (a. i. c. : makavîl) : dil. (bkz : lisân).

mikyâl مكيال (a. i. keyl'den. c. : mekâyîl) : ölçek, tahıl ölçeği.

mikyâs مقياس (a. i. kıyâs'dan.) : **1.** kıyas edecek âlet, ölçek, ölçü âleti. **2.** uzunluk ölçeği. **3. astr., coğr. mat.** ölçek.

mikyâs-ı amûdî : fiz. iki nokta arasındaki şâkulî uzaklığı tâyin etmeye yarıyan âlet.

mikyâs-ı gaz : fiz. *gazölçer, manometre.

mikyâs-ı hamz : fiz. asidölçer, asidemetre.

mikyâs-ı hiss : psik. *duyumölçer.

mikyâs-ı hurdebînî : fiz. mikrometre.

mikyâs-ı inhinâ veyâ **meyl : jeod.** meyilölçer, bir sathın (* düzey) inhinâ ve meyil derecesini ölçen tesviye âleti.

mikyâs-ı kalevî : kim. *alkolölçer, alkalimetre.

mikyâs-ı klor : kim. *klorölçer, klorimetre.

mikyâs-ı kuvvet : fiz. kuvvetölçer, dinamometre.

mikyâs-ı küûl : kim. alkollü bir mâyide (sıvı) yüzde ne kadar alkol bulunduğunu gösteren âlet.

mikyâs-ı leben : fiz. sütün kesâfetini (yoğunluğunu) tâyin etmiye yarıyan âlet.

mikyâs-ı mâ : kim. hidrometre.

mikyâs-ı meyl : mat. *eğim ölçüsü.

mikyâs-ı rütûbet : fiz. havanın rütûbet derecesini ölçen âlet.

mikyâs-ı saffet-i hevâ : kim. odyometre.

mikyâs-ı sedâ : sedânın âhengini, şiddetini ölçmeye yarıyan âlet.

mikyâs-ı zelâzil : fiz. yer sarsıntısının şiddetini ve istikametini gösteren âletler.

mikyâs-ül-harâre : fiz. termometre.

mikyâs-ül-hevâ : fiz. (bkz : mikyâs-ür-riyâh).

mikyâs-ül-levn : kim. renkölçer, kolorimetre.

mikyâs-ül-matar : fiz. bir yılda yağan yağmurların miktârını gösteren âlet.

mikyâs-ül-mâyiât : fiz. mâyilerin (sıvı) kesâfet (yoğunluk) derecesini ölçen âlet.

mikyâs-ür-riyâh : fiz. rüzgârların hızını tâyin eden âlet.

mîl ميل (a. i. c. : emyâl, müyûl) : **1.** göze sürme çekmeye mahsus bir âlet. **2.** yollardaki mesâfeyi tâyin için dikilen nişan. **3.** iğne gibi ince ve uzun bir âlet. **4.** ucu sivri çelik kalem. **5.** sivri dağ tepesi. **6.** bir kilometreye yakın bir uzaklık. **7.** bir çarkın, üzerinde döndüğü mihver, eksen.

mîl-i bahrî (deniz mili) : 1852 metre.

mîlâd ميلاد (a. i. velâdet'den.) : **1.** doğum günü. **2.** Hz. Îsâ'nın doğum günü. **Ba'd-el-mîlâd :** mîlâd'dan sonra. **Kabl-el-mîlâd :** mîlâd'dan önce.

mîlâd-ı Îsâ : Îsâ yortusu, Îsâ'nın doğduğu yıl (24/25 aralık).

mîlâdî, mîlâdiyye ميلادى ، ميلاديه (a. s.) : milâtla, Hz. Îsâ'nın doğum yılı ile ilgili. **Sene-i mîlâdiyye :** mîlad yılı. **Târîh-i mîlâdî :** mîlâd târihi.

milâh ملاح (a. i. milh'in c.) : tuzlar.

milah ملح (a. i. milh'in c.) : tuzlar.

milâhat ملاحت (a. i.) : gemicilik; gemicilik bilgisi.

mil'aka ملعقه (a. i. c. : melâik) : tahta kaşık; **g.s.** hattatların kullandığı küçük kaşık.

mil'aka-tırâş ملعقه تراش (a. f. b. s.) : tahta kaşık yapan.

milel ملل (a. i. millet'in c.) : **1.** milletler, uluslar. **2.** bir dinde veyâ mezhepte olan topluluklar. **Beyn-el-milel :** milletler arası. **Hukuk-i beyn-el-milel :** milletlerarası hukuk.

milel-i erbaa (dört topluluk) : Müslüman, Yahudi, Ermeni, Rum.

milel-i muhtelife-i mütegallibe : galebe etmiş muhtelif milletler.

milel-i mütemeddine : medenîleşmiş milletler.

Milel ve Nihâl : Şehristânî'nin mezheplere dâir meşhur eseri.

milh ملح (a. i. c. : emlâh, milah, milâh, milha) : tuz. (bkz : nemek).

milha ملحه (a. i. milh'in c.) : tuzlar.

milhâ, milhât ملهى ، ملهات (a. i. c. : melâhî) : oyun, eğlence, cünbüş.

milhafe ملحفه (a. i.): yorgan, bürünecek şey. [halk ağzında : "melhafe" şeklindedir].

milhez ملهز (a. i.) : **g. s.** mürekkep karıştırmakta kullanılan bir âlet.

milhî ملحى (a. s.) : tuza âit, tuzla ilgili; tuzdan.

mîlî میلی (f. i.) : kedi. (bkz : gürbe, hirre, sinnevr).

milk ملك (a. i.) : birinin tasarrufu altında bulunan şey. (bkz : mülk).

milk bî-sebebin : huk. [eskiden]. (bkz : milk-i mukayyed).

milk-i mukayyed : huk. [eskiden] irs ve şirâ gibi esbâb-ı milkten biriyle takyîd ve beyân olunan milkiyet. ["bu mal bana babamdan miras kaldı" yolundaki iddiâda olduğu gibi].

milk-i mutlak : huk. [eskiden] irs ve şirâ gibi esbâb-ı milkten biriyle takyîd ve beyân edilmiyen milkiyet. ["bu saat benim milkimdir" yolundaki iddiâda olduğu gibi].

milk-i yemin : köle, câriye.

milka ملقا (a. i.) : **g. s.** ham iplik. [mürekkep hokkalarına konulurdu].

milkat ملقاط (a. i.) : cerrah maşası.

milkat ملقط (a. i.) : **1.** yerden bir şey alacak âlet. **2.** lavta, rahimdeki çocuğu alacak âlet.

milk-dâr ملکدار (a. f. b. s.) : mülk sâhibi, hükümdar.

milk-dârî ملکداری (a. f. b. i.) : mülk sâhipliği, hükümdarlık.

millet ملت (a. i. c. : milel) : **1.** din, mezhep. **2.** bir dinde veyâ mezhepte bulunanların topu. **3.** sınıf, topluluk. **4.** makule, kategori.

millet-i beyzâ : Müslümanların hepsi.

millet-i hâkime : hâkim millet.

millet-i mesîhiyye : Hıristiyanların hepsi.

millî, milliyye ملی ، ملیه (a. s.) : din ve millete âit, milletle ilgili, * ulusal. **Âdâb-ı milliyye** : millete uygun olan edeb ve terbiyeler. **A'yâd-ı milliyye** : millî bayramlar.

milliyyet ملیت (a. i.) : aynı kavim ve cinsten olma, cinsiyyet, tâifiyyet, kavmiyyet.

milzâb ملزاب (a. s. c. : melâzîb) : cimri, çok hasis.

mim م (a. f. ha.) : **1.** Osmanlı alfabesinin yirmi yedince harfi olup "ebced" hesâbında kırk sayısının karşılığıdır. **2.** bir kitap veyâ ibârenin altına, sonuna : temme (=bitti) yerine veyâ "mâlûm oldu", "görüldü" makamına konulan bir harftir. **3.** muharrem ayını bildiren bir işârettir; belli mânâsına : "ma'lûm" ve gelmiş, hazır mânâsına : "mevcûd" kelimelerinin kısaltılmışıdır.

mi'mâr معمار (a. i. umrân'dan. c. : mi'mârân) : inşâat plânlarını yapan ve bunların kurulmasına bakan san'atkâr, **fr. architecte.**

mi'mâr-ı kâr-hâne-i kudret : Allah.

mi'mârân معماران (a. i. mi'mâr'ın c.) : mîmarlar.

mi'mârî, mi'mâriyye معماری ، معماریه (a. s.) : mîmarlığa âit, mîmarlıkla ilgili. **Fenn-i mi'mârî** : mîmarlık bilgisi, **fr. architecture. Usûl-i mi'mâriyye** : üslûp, sitil.

mi'mâriyye معماریه (a i.) : bir yapı için mîmara verilen para.

mîmî, mîmiyye میمی ، میمیه (a. s.) : mim harfiyle ilgili; içinde mim harfi bulunan [kelime]. **Masdar-ı mîmî** : arapçada başında **m** bulunan masdar şekli. Meselâ, **firâr**'ın masdar-ı mîmîsi : **meferr** gibi..

mimrâz ممراض (a. s.) : hastalıklı. (bkz : miskam).

min من (a. e.) : -den, -denberi. **Anhâ minhâ** : şundan bundan.

mînâ مینا (f. i.) : **1.** şarap şişesi. **2.** şişe; cam; billûr. **3.** mine, kuyumcuların gümüş üzerine nakşettikleri lâcivert veyâ yeşil renkli sırça. **Kasr-ı mînâ** : gök kubbesi.

mînâ مینا (a. i. c. : miyânî) : liman.

mînâ-fâm مینا فام (f. b. s.) : mina renkli, sırça renkli, cam mavisi. (bkz : mînâ-reng).

mînâ-kâr مینا کار (f. b. s.) : mine işleyen, mine işçisi.

mînâ-kârî مینا کاری (f. b. i.) : mine işçiliği, mine işleyicilik.

min'âm منعام (a. s.) : çok in'am eden, çok bağışta bulunan.

minârât منارات (a. i. menâre [=minâre] nin c.) : minâreler. [aslı : "menârât" dır).

mînâ-renk مینا رنگ (f. b. s.) : mine renkli, gök mâvisi.

minassa منصه (a. i.) : gelin sandalyesi, gelinin süslenmiş olarak oturup göründüğü yüksekçe yer.

minassa-pîrâ منصه پیرا (a. f. s. ve i.) : "gelin sandalyasını süsliyen" : gelin.
minassa-pîrâ-yi nâz ü edâ (nazlanma ve kırıtma sandalyesini süsliyen) : gelin.

min ba'd من بعد (a. zf.) : bundan böyle, bundan sonra.

minbaz منبض (a. i.) : hallaç tokmağı.

minber منبر (a. i. c. : menâbir) : câmilerde hatîbin çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.

minber-i nüh-pâye (dokuz basamaklı minber) : dokuz felek üstünde Allah'ın tahtı.

mincel منجل (a. i. c. : menâcil) : ekin orağı.

mincem منجم (a. i. c. : menâcim) : terâzi kolu.

min cihetin من جهة (a. zf.) : bir cihetten.

mindef مندف (a. i. c. : menâdif) : hallaç yayı.

mindel مندل (a. s.) : **1.** yırtıcı, harîs, açgözlü, doymaz. [kimse]. **2.** zorba.

mindîl منديل (a. i. c. : menâdîl). (bkz : mendîl).

min-el-evvel من الاول (a. zf.) : evvelden beri, öteden beri.

min-el-ezel من الازل (a. zf.) : ezelden beri.

min-el-kadîm من القديم (a. zf.) : eskiden beri, çok evvelden.

minen منن (a. i. minnet'in c.) : minnetler. (bkz : minnet).

minfâh, minfah منفاخ ، منفخ (a. i. c. : menâfîh) : körük.

minfâk منفاق (a. s.) : çok nafaka veren.

min gayri haddin من غير حد (a. zf.) : had. [edep] dışı olarak.

minh, minhü منه ، منه (a. e. c. : minhüm) : ondan. [müzekker hâli].

minhâ منها (a. e. c. : minhünn) : **1.** ondan, bundan. **2. i.** çıkarma ve indirme sembolu [inşaat keşif hesaplarında hesâba katılmıyacak boşluklar (pencere, kapı. v.b..)].

minhâc منهاج (a. s. c. : menâhic) : açık, geniş yol. (bkz : şâh-râh).
minhâc-i hidâyet : hidâyet yolu, doğru yol.

minhâr منحار (a. i.) : misâfir kabûl eden, misâfirsever.

minhas منحس (a. i. c. : menâhis) : uğursuz şey.

minhât, minhat منحات ، منحت (a. i. c. : menâhit) : taş ve tahta yontma âleti.

minhüm منهم (a. e. minh'in c.) : onlardan.

min... ilâ من ... الى (a. zf.) : -den ...-ye kadar.

min-el-bâb il-el-mihrâb (kapıdan mihrâba kadar) : kapı kapamacasına, baştan aşağı, hepsi, bütün.

min-es-serâ il-es-Süreyyâ. [yerden Süreyya (Ülker yıldızı) ya kadar] : yerden göğe kadar.

min evvel ilâ âhirihi : başından sonuna kadar.

minka', minkaa منقع ، منقعه (a. i.) : küçük cerrah şırıngası.

minkab منقب (a. i.) : 1. cerrah burgsu. 2. yiv açtıkları oluklu kalem.

minkale منقله (a. i.) : **geo.** *iletki, yarım dâire şeklinde dereceli hendese (geometri) âleti.

minkar منقار ("ka" uzun okunur. a. i. c. : menâkîr) : 1. yırtıcı kuş gagası. 2. taşçı kalemi. (bkz : minser).

minkar-ı âteşîn : ateşten gaga.

minkar-ı mahrût : gagaları kuvvetli ve mahrut (koni) şeklinde olan kuşlar : [serçe, arıkuşu, karga.. gibi].

minkar-ı meşkuk : gagaları kısa ve çok yarık olan kuşlar. [kırlangıç, çobanaldatan.. gibi].

minkar-ı rakîk : gagaları uzun ve ince, düz veyâ eğri olan kuşlar : [çavuş kuşu, sinek kuşu.. gibi].

minkarî منقارى ("ka" uzun okunur. a. s.) : gaga biçiminde; gagayı andırır yolda.

minkaş منقاش ("ka" uzun okunur. a. i.) : cımbız. (bkz : mûçîne).

min-kıbel-ir-rahmân من قبل الرحمن (a. zf.) : Allah cânibinden.

min küll-il-vücûh من كل الوجوه (a. b. zf.) : her cihetle, her yönden.

minnet منت (a. i. c. : minen) : 1. bir iyiliğe, bir iyilik yapana karşı kendini borçlu görme. 2. görülen iyiliğe karşı teşekkürde bulunma. 3. yapılan iyiliği başa kakma. **Bî-minnet** : minnetsiz, ettiği iyiliği başa kakmıyan. 4. şükür, teşekkür etme. **Veliyyün-ni'-meti bî-minnet** : pâdişah.

minnet-dâr منتدار (a. f. b. s.) : birinden gördüğü iyiliğe karşı mahcup ve müteşekkir kalan.

minnet-dârâne منتدارانه (a. f. zf.) : minnet eder sûrette, minnetli olarak.

minnet-dârî منتدارى (a. f. b. i.) : minnettarlık.

minnet-dîde منتديده (a. f. b. s.) : minnet görmüş, iyilik görmüş.

minnet-keş منت كش (a. f. b. s. c. : minnet-keşân) : minnet çeken, minnet altında bulunan.

minnet-keşân منت كشان (a. f. b. s. minnet-keş'in c.) : minnet çekenler, minnet altında bulunanlar.

minnet-şinâs منت شناس (a. f. b. s. c. : minnet-şinâsân) : minnet bilir, iyilik tanıyan.

minnet-şinâsân منت شناسان (a. f. b. s. minnet-şinâs'ın c.) : minnet bilirler, iyilik tanıyanlar.

minnet-şinâsâne منت شناسانه (a. f. zf.) : minnetşinascasına, minnet bilirlikle.

minnet-şinâsî منت شناسى (a. f. b. i.) : minnetşinaslık, minnetbilirlik, iyiliktanıyıcılık.

minser منسر (a. i. c. : menâsir) : 1. yırtıcı kuşların gagası. 2. taşçı kalemi. (bkz : minkar).

minşaa منشعه (a. i.) : çulha mekiği.

minşakka منشقه (a. i.) : **anat.** çukur, yarık, oyuk.

minşakka-i müşerrihîn (teşrihçilerin çukuru) : **anat.** el başparmağı ile bilek mafsalı arasındaki çukurluk. [eski teşrihçiler (anatomistler), bu çukurluğa enfiye döküp kokladıkları için bu adı vermişlerdir].

minşâr منشار (a. i. c. : menâşîr) : destere, bıçkı. (bkz : erre).

minşefe منشفه (a. i.) : su silecek nesne; bez; sünger.

min-taraf-illâh من طرف الله (a. zf.) : Allah cânibinden. (bkz : min kıbel-ir rahmân).

mînû مینو (f. i.) : **1.** cennet. (bkz : adn, bihişt, firdevs). **2.** şişe, sırça. **3.** zümrüt, zebercet.

mînû-yi-hâk : kabir, mezar.

Mînû-çihr مینو چهر (f. b. s.) : **1.** Cennet yüzlü, güzel **2.** **h. i.** İran mitolojisinde Ferîdûn'un büyük oğlu.

minvâl منوال (a. i.) : **1.** çulhaların tezgâh âletlerinden üstüne bez sardıkları ağaç. **2.** tarz, yol, sûret, şekil. **Ber-minvâl-i meşrûh** : açıklandığı, anlatıldığı üzere. **Ber-minvâl-i sâbık** : eskisi gibi.

minzâr منظار (a. i.) : ayna. (bkz : âyîne, mir'ât, secencel).

mîr میر (f. i. c. : mîrân) : âmir, baş; kumandan; bey; vâli.

mîr-i kelâm : güzel, zarif konuşan.

mîr-i mîran : **tar.** beğlerbeği.

mirâ' مراء (a. i. riyâ'dan) : riyâ etme, mürâyi olma.

mîr-âb میرآب (f. b. i.) : bir şehrin su işlerine bakan kimse.

mîrâbâd kasrı میر آباد قصری (f. a. b. i.) : sadrâzam Nevşehirli İbrâhîm Paşa tarafından III. Sultan Ahmet için Kanlıca tepesinde yaptırılan kasır.

mi'râc معراج (a. i. c. : maârîc) : **1.** merdiven. (bkz : mirkat, süllem). **2.** göğe çıkma. **Leyle-i mi'râc.** (bkz : leylet-ül-isrâ) : mi'rac gecesi, Hz. Muhammed'in göğe çıktığı gece ki, Receb ayının yirmi yedisine rastlıyan kandil gecesidir.

mi'râc-ün-nebiyy : Hz. Muhammed'in göğe ağmasiyle meydana gelen büyük mu'cize.

mi'râciyye معراجیه (a. i.) : **1.** Hz. Muhammed'in mi'râc-ı şerîflerinden bahseden eser, Mîrac münâsebetiyle yazılan manzûme. **2. müz.** Türk müziğinde, câmi müziğinin en tantanalı forme'udur. Bugün, elde bulunan yegâne mîrâciye Nâyî Osman Dede'nin şaheseridir ki, bütün Türk müziğinin hâl-i hâzırda en büyük eseri bulunmaktadır. Bu eser de emsâli gibi unutulmak üzere iken Dr. Suphi Ezgi tarafından H. Saadettin Arel ve Ahmet Irsoy'un da yardımlariyle büyük bir çalışma ile kurtarılmış ve bozuk şeklinden aslî şekline döndürülmüştür.

mîr-âhûr میر آخور (f. b. i.) : imrahor, sarayın ahır müdürü. ["mî'r-i âhûr"dan bozma].

mîr-alây میر آلای (f. b. i.) : **ask.** "alay beyi" : albay. [yazıda : "izzetlü" lâkabı ile hitâbedilirdi].

mîrân میران (f. i. mîr'in c.) : beyler.

Mîr-i mîrân : beylerbeyi; eyâlet vâlisi; mülkiyede paşa ünvânını kazanan rütbelerin ikincisi olup ûlâ sınıf-ı sânîsine karşılıktır.

mirâr مرار (a. i. merre'nin c.) : kerreler, def'alar kezler.

mirâren مراراً (a. zf.) : defalarca.

mirâren ve kirâren : birçok defalar.

mîrâs میراث (a. i. verâset ve irs'den c. : mevârîs) : ölenin hısımlarına veyâ kanunen verilmesi gereken kimseye bıraktığı mal, mülk, para.

mîrâs-ül-mükâteb : **huk.** [eskiden] kitâbete kesilmiş olan memlûke âit terekenin veresesine intikali, ki şu veçhile olur : mükâtebin terekesinden evvelâ yabancılara âit borcu varsa o tesviye olunur. Sonra mevlâsına borcu varsa bu verilir, daha sonra kitâbet bedelinden artan kısım te'diye olunur, bundan sonra ne kalırsa o da veresesine kalır.

mîrâs-hâr میراثخوار (a. f. b. s.) : mirasyedî. [halk dilinde : "mîrâs-hôr" sûretinde kullanılır].

mir'ât مرآت (a. i. c. : merâî, merâyâ) : **1.** ayna. (bkz : minzâr, secencel). **2.** meşhur bir çeşit lâle.

mir'ât-ı muhaddeb : bombeli ayna.

mir'ât-ül-ayn : (bir şeyin) dış görünüşü.

mirbat مربط (a. i.) : davar bağlanacak bağ.

mi'râz معراض (a. i. c. : maârîz) : sözün gizli mânâsı.

mircel مرجل (a. i. c. : merâcil) : kazan.

mirfak مرفق (a. i. c. : merâfık) : **1.** dirsek. **2.** mutvak. **3.** kiler. **4. astr.** semânın kuzey

yarım küresinde El-fâris burcunda bulunan bir yıldız.

mirfaka مرفقه (a. i.) : dirsek yastığı.

mirfed مرفد (a. i.) : büyük kâse.

mîrî میری (f. s.) : **1.** beğlik, devlet hazînesine âit. **2. i.** devlet hazînesi. [arapçaya benzetilerek : "mîriyye" demek yanlıştır].

mîrilû میریلو (i.) : uzayan harpte ve askerin kifâyetsizliği zamânında aylıkla toplanan asker.

mirkam مرقم (a. i. c. : merâkım) : kalem, yazacak âlet.

mirkak مرقاق (a. i.) : oklava.

mirkat مرقات ("ka" uzun okunur. a. i. c. : merâkî) : merdiven, basamak; derece. (bkz : mi'râc[1], süllem).

mîr-livâ میرلوا (f. a. b. i.) : **ask.** tuğgeneral.

Mirrîh مریخ (a. h. i.). (bkz : Merîh). [kelimenin aslı : "Mirrîh" olduğu halde, "Merîh" şekli yaygındır].

mirsâd, mirsad مرصاد ، مرصد (c. : merâsid) : rasat yeri, gözetme yeri.

mirsâd-i ibret : ibretle seyretme yeri.

mirsât مرسات (a. i. c. : merâsî) : gemi demiri, lenger.

mirşah, mirşaha مرشح ، مرشحه (a. i.) : süzgeç, süzgü.

mirtâz مرتاض (a. s.) : dinin yasağından kaçınan. (bkz : perhizkâr).

mirvaha مروحه (a. i. rîh'den. c. : merâvih) : yelpâze. (bkz : meges-rân).

mirvaha-cünbân مروحه جنبان (a. f. b. s.) : yelpâze sallayan.

mirvaha-cünbânî مروحه جنبانی (a. f. b. i.) : yelpâze sallayıcılık.

mîr-zâ, mirzâ میرزا ، مرزا (f. b. i.) : **1.** Îranlılara mahsus bir asâlet ünvânı, beyzâde, [kelimenin sonuna getirilirse : (**Haydar Mirza..** gibi) nesebçe büyüklüğe delâlet eder; kelimenin başına getirilirse (**mirza Hüseyin..** gibi) alelâde, efendi, bey mânâsına gelir]. **2. astr.** Dübb-i Ekber yıldız kümesinin kuyruk ortasındaki çukurda bulunan, kümenin altıncı derecede parlak yıldızı, **lât. zeta Ursus Majoris.**

mis مس (f. i.) : **bakır.**

misâha, misâhat مساحه ، مساحت (a. i.). (bkz : mesâha, mesâhat).

mîsâk میساق (a. i.) : sürme, sevketme.

mîsâk میثاق (a. i. vüsûk'dan. c. : mevâsîk) : sözleşme, andlaşma. **Rûz-i mîsâk :** kıyamet günü.

mîsâk-ı millî : Türk istiklâl dâvâsının temel taşını teşkîl eden ve Atatürk'ün reisliği altında toplanan Erzurum, Sivas kongrelerinde tesbît edilip Osmanlı meb'ûsân meclisince 28 Kânûnusânî (Ocak) 1920 târihinde kabûl ve bütün milletçe son haddine kadar tatbîkine azmedilen 6 maddelik millî ahitnâme.

mi'sâl معصال (a. i.) : gelberi, ucu uzun ağaç.

misâl مثال (a. i. c. : emsîle) : **1.** örnek. **2.** masal. **3.** rüyâ, düş. **4. s.** benzer, andırır. (bkz : müşâbih). **5. a. gr.** yalnız **fâsı** (ilk harfi) harf-i illet olan kelime. Misal : "vasl, vâiz; yümün, meysûr.." gibi.

misâl-i meymûn : tuğra.

misâl-i vâvî : ilk harfi **vav** olan kelime : "vücûd, va'z.." gibi

misâl-i yâyî : ilk harfi **ye** olan kelime : **yüsr, yümün..** gibi. **Adîm-ül-misâl :** eşi, örneği, benzeri olmıyan. **Âlem-i misâl :** rü'yâ. **Bedr-i misâl :** Ay gibi. **Bî-misâl :** eşsiz, örneksiz. **Deryâ-misâl :** deniz gibi, pek çok.

mi'sam معصم (a. i.) : bilek, nabız yeri.

mis'ar, mis'âr مسعر ، مسعار (a. i. c. : mesâir) : ateş küsküsü, ateş karıştırmıya yarıyan demir.

mi'sâr, mi'sar, mi'sara معصار ، معصر ، معصره (a. i.) : mengene.

misâs مساس (a. i.) : değip dokunma; el sürme. **Lâ-misâs** : tâbû, dokunulmaz şey [inanma bakımından].

misbah مسبح (a. i.) : **biy.** *yüzgeç.
misbah-ı batnî : **biy.** karın yüzgeci.
misbah-ı sadrî : **biy.** göğüs yüzgeci.
misbah-ı şercî : **biy.** anus yüzgeci.
misbah-ı zahrî : **biy.** sırt yüzgeci.
misbah-ı zenebî : **biy.** balıkların kuyruğu.
misbahiyy-ür-ricl : **biy.** *yüzgeç ayaklılar.

misbâr مسبار (a. i. c. : mesâbîr) : **hek.** **1.** yara fitili. **2.** sonda.

misbeke مسبكه (a. i.) : mâden eritilip dökülecek kap.

mis'ele مسعله (a. i. asel'den) : arı kovanı.

misenn مسن (a. i.) : bileği taşı.

misfât مصفات (a. i. c. : mesâfî) : su arıtmaya mahsus süzgeç.

mishal مسحل (a. i.) : **1.** keser, törpü, eğe gibi yontacak âlet. **2.** Kur'ân-ı okumakta mâhir olan adam.

misk مسك (a. i.) : misk, Asya'nın yüksek dağlarında yaşıyan bir cins ceylânın erkeğinin karın derisi altındaki bir bezden çıkarılan güzel kokulu madde. (bkz : müşk).

miskab مثقب (a. i. sakb'dan. c. : mesâkıb) : matkap, tahta, mâden, kemik gibi şeyleri delmeye yarıyan âlet.

miskal مثقال ("ka" uzun okunur. a. i. c. : mesâkil) : yirmi dört kıratlık bir ağırlık ölçüsü. [on dört kırat bir şer'î dirhemin karşılığıdır].

miskam مسقام ("ka" uzun okunur. a. s.) : hastalıklı. (bkz : mimrâz).

miskata مسقطه (a. i.): düşürücü sebep ve ilâç.

miskîn مسكين (a. s. meskenet'den. c. : mesâkîn) : **1.** âciz, zavallı, beceriksiz, hareketsiz [adam]. **2.** cüzzam hastalığına tutulmuş olan. **3.** miskli [misk + in].

miskîn-âne مسكينانه (a. f. zf.) : miskincesine, tenbelcesine.

miskîn-hâne مسكينخانه (a. f. b. i.) : miskin hastalığına tutulmuşların yurdu, cüzzamlıların hastahânesi.

miskîy مسكى (a. s.) : miske mensup, misk ile ilgili, misk kokulu. **Hitâmühu misk** : güzellikle sona erdi.
miskiyy-ül-hitâm : mükemmel bir şekilde sona erme.

mislak مسلاق (a. s.) : uzdilli [kimse].

misma' مسمع (a. i. sem'den. c. : mesâmi') : **1.** kulak. (bkz : üzn). **2.** **hek.** hastanın, kalbini, göğsünü ve ciğerlerini dinlemiye yarıyan âlet.

mismaa مسمعه (a. i.). (bkz : misma').

mismâr مسمار (a. i. c. : mesâmîr) : **1.** çivi, mıh. (bkz : mîh). **2.** kazık.
mismâr-ı âhenîn : demir kazık.

mismârî مسمارى (a. s.) : **1.** mismâr'a, çiviye mensup, çivi ile ilgili. **2.** çivi şeklinde olan. **Hatt-ı mismârî** : çivi yazısı. (bkz : hatt-ı mîhî).

misl مثل (a. i. c. : emsâl) : **1.** benzer, eş. **Mukabele-bi-l-misl** : tıpkısını, benzerini yaparak karşılık verme, misilleme. **2.** miktar. **3.** kat.
misl-i müşterek : **mat.** *ortak kat, birtakım tam sayıların katı olabilen sayı. [40 sayısı : 5, 8, 10 sayılarının ortak katı'dır].

mislî مثلى (a. s.) : misil ile ilgili.

misred مسرد (a. i.) : biz, tığ.

missîk مسيك (a. s.) : çok cimri.

misvâk مسواك (a. i. c. : mesâvîk) : Erâk ağacının ucu dövülüp fırça hâline getirilen ve diş temizliğinde kullanılması sünnet olan ince dalları.

miş ميش (f. i.) : koyun. (bkz : ganem, kûsfend).

mi'şâb معشاب (a. i.) : otu, çayırı bol olan yer.

mi'şâr معشار (a. i.) : **mat.** ondabir (1/10).

mîşe-zâr میشه زار (t. f. i.) : meşelik, küçük koruluk. [yapma kelimelerdendir].

mişhat مشحط (a. i.) : manivelâ.

mîşîn میشین (f. i.) : meşin.

mişkât مشکات (a. i. c. : meşâkî) : içine kandil, lâmba gibi şeyler koymak için duvarda yapılan oyuk, hücre.

mişmaa مشمعه (a. i.) : şamdan.

mişrât, mişrat مشراط ، مشرط (a. i. c. : meşârît) : **1.** neşter, hekim bıçağı. **2.** keskin bıçak.

mişvâr مشوار (a. i.) : **1.** tarz, tavır, hareket, gidişat. **2.** gümeçten bal peteği sağılan âlet.

mişvare مشواره (a. i.) : çömlek, testi.

mişvâr-gâh مشوارگاه (a. f. b. i.) : at pazarı.

mişvâz مشواذ (a. i. c. : meşâvîz) : sarık.

mişvel مشول (a. i.) : orak.

mişvel-i muh : **anat.** beyni ikiye ayıran yarığın içine giren örtü.

mit'âm مطعام (a. s. c. : matâim) : yemeği bol olan; çok yemek yiyen.

mithara مطهره (a. i. tahâret'den) : matara.

mişyâ' مشياع (a. s.) : boşboğaz.

mîtîn میتین (f. i.) : külünk, taşları kayaları parçalamakta kullanılan büyük çekiç.

mîv میو (f. i.) : kıl. (bkz : mûy).

mi'vaz معوذ (a. i.) : nüsha, muska.

mîve میوه (f. i.) : [meyve'nin aslıdır]. (bkz : meyve).

mîve-dâr میوه دار (f. b. s.). (bkz : meyve-dâr, şemere-dâr).

mi'vel معول (a. i. c. : maâvil) : külünk, taşları, kayaları parçalamıya yarıyan sivri kazma.

miyâh میاه (a. i. mâ'ın c.) : sular. **Hatt-ı ictimâ-i miyâh** : **coğr.** suları bir yere toplanan arâzînin sınırı. **Hatt-ı taksîm-i miyâh** : suları başka başka taraflara akan arâzîyi ayıran sırtlar.

miyâh-ı câriye : akar sular.

miyâh-ı hârre : kaplıca, ılıca suları gibi sıcak sular.

miyâh-ı hârre : kaplıca, ılıca suları gibi sıcak sular.

miyâh-ı kilsiyye : kilsli sular.

miyâh-ı mâlihe : tuzlu sular.

miyâh-ı merre : acı sular.

miyân میان (f. i.) : **1.** orta. (bkz : vasat). **2.** meyan, ara, aralık. **Der-miyân** : ortada, arada.

miyân-ı güft ü gû : lâf arası. **3.** bel, kemer yeri. **Mû-miyân** (kıl belli) : ince belli. **4.** şarkı ve bestelerin üçüncü mısraı.

miyân-bend میان بند (f. b. i.) : kuşak, kemer.

miyân-beste میان بسته (f. b. s.) : "bel bağlamış" : hemen işe hazır.

miyân-dâr میاندار (f. s.) : meyancı, aracı. (bkz : dellâl).

miyân-dârâne میاندارانه (f. zf.) : meyancıya, aracıya yakışacak sûrette.

miyân-dârî میانداری (f. i.) : meyancılık, aracılık.

miyâne میانه (f. i.) : **1.** orta. (bkz : vasat). **2.** ara. **3.** meyâne, kıvam [helva pişiriminde]. **4.** gerdanlığın ortasındaki büyük inci. **5. g. s.** ortaya serilen halı.

miyân-ger میانگر (f. s.) : doğramacılık, semercilik gibi işlerde kullanılan avadanlık.

miyân-hâne میانخانه (f. b. i.) : **müz.** orta ses.

miyânî میانی (a. i. mînâ'nın c.) : limanlar.

miyân-ser میانسر (f. b. i.) : yarısı değerli taşlarla süslü olan bir çeşit tâç.

miyân-serâ میانسرا (a. i.) : ev meydanı, avlu.

mi'yâr معیار (a. i. iyar'dan.) : **1.** ölçü. **2. kim.** *ayıraç, bir şeyin hâlislik derecesini anlamıya yarıyan âlet.

mîz میز (f. i.) : **1.** sofra. (bkz : mâide). **2.** misafir, konuk. **3. s.** temiz.

mîzâb میزاب (a. i. c. : meâzîb) : su yolu, oluk.
mîzâb-ı bârân : yağmur oluğu.

mîzâbiyye میزابیه (a. i.) : **fiz.** birbirlerine eşit olan ve hepsinin satıhları (düzey) bir doğru çizgiye amut (dikey) olan bir takım dâirevî ceryanların oluk şeklindeki umûmî heyeti, **fr. selenoïde.**

mizâc مزاج (a. i. mezc'den. c. : emzice) : **1.** bir şeyle karıştırılmış olan başka şey. **2.** huy, tabîat. **Bed-mizâc** : kötü huylu. **Hadîd-ül-mizâc** : çabuk kızan, osuruğu cinli. **Asabiy-yül-mizâc** : yaradılışı îtibâriyle asabî olan kimse. (bkz : serî-ül-infiâl). **Demeviyy-ül-mizâc** : çok kanlı. **Lenfâviyy-ül-mizâc** : lenfâsı galip, lenfâvî guddeleri faaliyet hâlinde bulunan kimse. **Nâ-mizâc** : rahatsız, keyifsiz. **Safraviyy-ül-mizâc** : safrası galip kimse. **3.** sıhhat. **Sû-i mizâc** : sıhhat bozukluğu.
mizâc-ı nâzik : nâzik tabîat; ince yaradılış.

mizâc-dân مزاجدان (a. f. b. s.) : mizaç bilici, bilen.

mizâc-gîr مزاجگیر (a. f. b. i.) : keyfe göre hizmet eden, her nabza şerbet vermesini bilen.

mizâc-gîrâne مزاجگیرانه (a. f. zf.) : herkesin mizâcını okşıyacak, hoşuna gidecek yolda.

mizâc-gîrî مزاجگیری (a. i.) : keyfe göre hizmet etme, her nabza şerbet vermesini bilme.

mi'zâd معضاد (a. i.) : **1.** tahra, ağaç budama bıçağı. **2.** kolçak, pazvant.

mîzâd میزاد (a. i.) : sevinç, sürûr, neşe.

mi'zed معضد (a. i.). (bkz : mi'zâd).

mizâh مزاح (a. i.) : şaka, lâtife, eğlence. [aslı : "müzâh" dır].

mizâhî مزاحی (a. s.) : mizahlı, eğlenceli. [aslı : "müzâhî" dir].

mizâh-nüvîs مزاحنویس (a. f. b. s.) : mizâha dâir, eğlenceli yazı yazan. [aslı "müzâh-nüvîs" dir].

mîzân میزان (a. i. vezn'den. c. : mevâzîn) : **1.** terâzi, ölçü âleti, tartı; ölçek.
mîzân-ül-harâre : **fiz.** termometre. (bkz : mikyâs-ül-harâre).
mîzân-ül-hevâ : **fiz.** (bkz : mikyas-ül-hevâ).
mîzân-ül-matar : **fiz.** (bkz : mikyâs-ül-matar).
mîzân-ür-rîh : **fiz.** (bkz : mikyâs-ür-riyâh).
mîzân-ür-rütûbe : **fiz.** (bkz : mikyâs-ı rütûbet). **2.astr.** terâzi burcu, semânın kuzey yarım küresinde görülebilen ve sünbüle (başak) burcunun yanında bulunan bir yıldız kümesi olup belli başlı dört yıldızdan müteşekkil küçük bir burç, **lât. Libra; fr. la Balance.** [mîzan burcunun en parlak yıldızına (alpha) **Kiffa Australis,** ikinci derecede parlak yıldızına (Beta) **Kiffa Borealis** denilir]. **3. mat.** yapılan hesâbın doğru olup olmadığını ölçmiye yarıyan bir başka hesap, **fr. épreuve.**

mi'zâr معذار (a. i. c. : meâzîr) : perde. (bkz : hicâb).

mizbah مذبح (a. i.) : bıçak.

mîz-bân میزبان (f. b. i. c. : mîz-bânân) : misâfiri, konuğu ağırlıyan; ev sâhibi. (bkz : mîz-mân, muzîf).

mîz-bânân میزبانان (f. b. i. mîz-bân'ın c.) : misâfiri, konuğu ağırlıyanlar, ev sâhipleri.

mîz-bânî میزبانی (f. b. i.) : misâfiri, konuğu ağırlayıcılık; ev sâhibilik.

mizber مزبر (a. i. c. : mezâbir) : kamış kalem.

mizebbe مذبه (a. i.) : sinek yelpâzesi.

mîzek میزك (f. i.) : sidik. (bkz : idrâr).

mi'zer مئزر (a. i. c. : meâzir) : peştemal.

mizher مزهر (a. i. c. : mezâhir) : **müz.** ut.

mizkâr مذكار (a. i.) : dâimâ erkek doğuran dişi.

mîz-mân میزمان (f. b. i.) : misâfiri, konuğu ağırlıyan; ev sâhibi. (bkz : mîz-bân).

mizmâr مزمار (a. i. c. : mezâmîr) : **1.** ney, düdük, kaval, flüt. **2.** zebûr'un her bir sûresi. **3. hek.** nefes borusu, hançere.

mizmâr-zen مزمارزن (a. f. b. s.) : mizmar, düdük çalan.

mizraka مزرقه (a. i.) : küçük şırınga.

mizvâc مزواج (a. i.) : çok kocalı kadın; çok koca değiştiren.

mizvâce مزواجه (a. i.) : **bot.** küçük küçük çiçeklerden meydana gelen ve kendisinde hem dişilik, hem de erkeklik uzvu (organı) bulunan çiçek. [nerkis çiçeği gibi].

molla ملا ، منلا (a. i. mevlânâ'dan.) : **1.** [eskiden] büyük kadı, büyük âlim. **2.** [sonradan] medrese talebesi.

mollâ-yi rûm : Mevlâna Celâleddîn-i Rûmî.

mollâ-yâne منلایانه (i. zf.) : mollaca, mollaya yakışır yolda.

mû [y] مو [ی] (f. i.) : kıl. (bkz : mîv, şa'r). **Ser-i mû 1)** kılbaşı, kılucu; **2)** kıl kadar, pek az.

mû-yi ser (baş kılı) : saç.

muabber معبر (a. s.) : tâbir edilmiş, yorulmuş düş. (bkz : müevvel[2]).

muabbir معبر (a. s. i. ibâret'den) : rüyâ tâbir eden, görülen rüyâlardan mânâ çıkaran [adam]. (bkz : müevvil[2]).

muabbirîn معبرین (a. s. i. muabbir'in c.) : rüyâ tâbir edenler, görülen rüyâlardan mânâ çıkaranlar.

muaccel معجل (a. s. acele'den) : **1.** ta'cîl edilmiş, acele olunmuş. **2.** peşin, önden verîlen. **3. müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış usullerden biri.

muaccel-âne معجلانه (a. f. zf.) : acele, peşin olarak.

muaccelât معجلات (a. i. muaccel'in c.) : peşin ödemeler.

muaccele معجله (a. i.) : beylik ve evkaf kirâlarından peşin alınan kısım.

muaccelen معجلاً (a. zf.) : **1.** acele, çabuk olarak. **2.** peşin olarak.

muaccib معجب (a. s. aceb'den). (bkz : mu'cib).

muacciz معجز (a. s. acz'den) : **1.** tâciz eden, sıkıntı veren, sıkıcı, bıktırıcı, usandırıcı. **2.** yapışkan, sırnaşık [kimse].

muâd معاد (a. s.) : iâde edilmiş, geri çevrilmiş.

muâdadat معاضدت (a. i.) : yardım etme. (bkz : muâzadat, müzâheret).

muâdât معادات (a. i. udvân'dan) : karşılıklı düşmanlık. ["muâdâ" şeklinde de kullanılır].

muadd معد (a. s. add'den) : îdâdolunmuş, hazırlanmış.

muaddün-li-l-istiglâl : kirâya verilmek üzere hazırlanmış olan.

muaddel معدل (a. s. adl'den) : tâ'dîl edilmiş, eski hâli değiştirilmiş.

muaddid معدد (a. s. i.) : sayaç.

muaddil معدل (a. s. adl'den) : tâdîl eden, müsâvî ve berâber kılan, düzelten, denkleştiren.

muaddil-ün-nehâr : *güntün eşitliği, **fr. (équinoxe)** çizgisi olup bir ucu "hamel" burcunun başında, öteki ucu "sünbüle" burcunun sonundadır.

muâdelât معادلات (a. i. adl'den. muâdele'nin c.) : **1.** müsâvîlikler, müvâzîlikler, berâberlikler. **2. fels., mat.** *denklemler, **fr. équations.**

muâdele معادله (a. i. adl'den. **c. : muâdelât**) : **1.** müsâvîlik, muvâzîlik, berâberlik. **2. fels. mat.** *denklem, **fr. équation. 3. mec.** anlaşılmaz iş. (bkz : muammâ).

muâdelet معادلت (a. i. adl'den) : **1.** müsâvîlik, denklik. **2. geo., fiz.** * eşdeğerlik.

muâdil معادل (a. s. adl'den) : **1.** müsâvî, denk. **2. fiz.** *eşdeğer.

muâf معاف (o. s. afv'den) : **1.** affolunmuş, bağışlanmış. **2.** ayrı tutulmuş. (bkz : müstesnâ, mümtâz). **3.** serbest. **4. biy.** *bağışık. [aslı : "muâfî" dir].

muâfiyyet معافيت (o. i.) : **1.** affedilmiş olma. **2. biy.** *bağışıklık.

muâf-nâme-i hümâyûn معافنامۀ هايون (a. f. b. i.) : bir köy veyâ kasaba halkının yâhut bir şahsın vergi ve başka devlet tekliflerinden affedilmiş olduğuna dâir yazılan ferman veyâ emir.

muâhât معاهات (a. i.) : kardeşlik edinme.

muâhede معاهده (a. i. ahd'den c. : muâhedât) : **1.** karşılıklı andiçme. **2.** andlaşma.

muâhede-i bî-tarafî : bâzı devletlerin başka bir devleti tarafsız olarak tutmıya karar vermiş ve o devletin bîtaraflığının mer'î tutulacağını taahhüdetmiş olduklarını bildiren andlaşma.

muâhede-i himâyet : bir devlet, diğer bir hükûmeti himâye ile düşmanlarının hepsine karşı muhâfaza edeceğine dâir yapılan andlaşma.

muâhede-i ittifâkıyye : d. huk. : bir harp çıktığı zaman birbirlerini desteklemek üzere iki veyâ daha çok devletler arasında yapılan andlaşma.

muâhede-i müzâheret : bir devletin iki devlet arasında yapılan muhârebeye doğrudan doğruya katılmaksızın savaşanlardan birine nakdî yardımda bulunacağına veyâ para karşılığında bir mikdar asker veyâ harb gemisi vererek yardım edeceğine dâir yapılan andlaşma.

muâhede-i sulhiyye : iki veyâ daha çok savaşan devletler arasında harb hâlinin kaldırılmasiyle dostâne münâsebetlerin iâdesi husûsunda yapılan andlaşma.

muâhede-i te'mîniyye : bir devletin istiklâline hariçte bir tasallut vukuunda başka bir devlet tarafından yardım göreceğine dâir iki taraf arasında yapılan andlaşma.

muâhede-i ticârî : yalnız ticâret işleriyle ilgili olmak üzere devletler arasında yapılan andlaşma.

muâhedât معاهدات (a. i. muâhede'nin c.) : andlaşmalar.

muâhede-nâme معاهده نامه (a. f. b. i.) : andlaşma şartlarının yazıldığı kâğıt.

muâhez مؤاخذ (a. s.) : muâhaze olunan, çekiştirilen; tenkîdedilen.

muâhezât مؤاخذات (a. i. ahz'den. muâheze'nin c.) : **1.** azarlamalar, paylamalar, çıkışmalar, darılmalar. **2.** tenkîdler. (bkz : i'tirâzât).

muâheze مؤاخذه (a. i. ahz'dan c. : muâhezât) : **1.** azarlama, paylama, çıkışma, darılma. (bkz : itâb). **2.** tenkîd. (bkz : i'tirâz).

muâheze-kâr مؤاخذه‌كار (a. f. zf.) : **1.** muâheze edici, azarlayıcı, paylayıcı. **2.** tenkîdedici.

muahhar مؤخر (a. s. te'hîr'den) : **1.** te'hîr edilmiş, sonraya, geriye bırakılmış; sonraki. **2. i. mec.** kıç.

muahharen مؤخراً (a. zf.) : muahhar olarak, sonradan. (bkz : bi-l-âhare).

muâhid معاهد (a. i. ahd'den) : **1.** antlaşma yapanlardan herbiri. **2.** İslâm hükûmetine bir para ödeyerek kendini himâye ettiren [Hıristiyan veyâ bir başka dinden kimse].

muâhiz مؤاخذ (a. s. ahz'dan) : muâhaze eden, çekiştiren; tenkîdeden.

muâkab معاقب (a. s.) : cezalandırılmış.

muâkabe معاقبه (a. i.) : cezalandırma [birini].

muâkade معاقده (a. i. akd'den) : akid, mukavele yapma, anlaşma.

muâkıb معاقب (a. s.) : cezâlandıran.

muâkıd معاقد (a. s. akd'den) : birbiriyle akid yapan, anlaşan, sözleşen.

muakkab معقب (a. s. akab'dan) : tâkîb-olunmuş, ardı sıra gelinmiş, ardına düşülmüş.

muakkad معقد (a. s. ukde'den) : **1.** tâkîdedilmiş, düğümlenmiş, düğümlü; **mec.** karışık, kapalı [söz]. (bkz : muğlâk). **2. ed.** kolay kolay mânâ çıkmıyan şiir.

muakkib معقب (a. s. i. akab'dan. **c.** : muakkibîn) : tâkipçi, arkasından koşan, ardından gelen.

muakkibât معقبات (a. i. c.) : **1.** gece ve gündüz melâikesi. **2.** namazdan sonra otuz üçer defa tekrarlanan tespih.

muakkibîn معقبين (a. s akab'dan. muakkib'in c.) : tâkipçiler, arkasından koşanlar, ardından gelenler.

muâlecât معالجات (a. i. muâlece'nin c.) : ilâç yapmalar, ilâçla tedâvîler.

muâlece معالجه (a. i. ilâc'dan. c. : muâlecât) : ilâç yapma, ilâç kullanma.

muallâ معلى (a. s. ulüvv'den) : **1.** yüce, yüksek. (bkz : âlî, bülend). **2.** makamı, rütbesi yüksek. (bkz : bülend-pâye). **Dergâh-ı muallâ :** pâdişah sarayı. **Makam-ı muallâ :** yüce kat [sadrâzam ve şeyhislâmlar için kullanılırdı]. **3.** kadın adı. **4. g. s.** bir yazı sitili.

muallâk معلق (a. s. alâka'dan) : **1.** ta'lîk edilmiş, asılmış, asılı. **2.** havada, boşta duran [bir yere dayanmadan]. **3.** sürüncemede kalmış [iş]. **4.** bağlı. **5. ed.** açık hece, yânî bir vokal vâsıtasiyle okunan tek harf : "bâ" hecesi gibi. **6. g. s.** bir yazı sitili.

muallâk bi-ş-şart : huk. [eskiden] tâlikteki cezâ.

muallâk-un-aleyh : huk. [eskiden] üzerine tâlik vâki olan şart. ["borçlun gelirse kefîlim" gibi. Burada borçlunun gelmesi muallak-un-aleyh, yânî şarttır].

muallâka معلقه (a. i. c. : muallâkat) : İslâmdan önce Arap şâirlerinin beğenilip Kâbe duvarına asılmış olan meşhur kasîdeleri ki yedî veyâ dokuz tânedir.

muallâkat معلقات ("ka" uzun okunur. a. i. muallâka'nın c.) : İslâmdan önce Arap şâirlerinin beğenilip Kâbe duvarına asılmış olan meşhur kasîdeleri.

muallâkat-ı seb'a : İslâm'dan önceki Arap şâirlerinin, beğenilip Kâbe duvarına asılmış bulunan meşhur yedi kasîdesi.

muallâkıyyet معلقيت (a. i.) : muallâk olma. (bkz : muallâk).

muallel معلل (a. s. illet'den) : ta'lîl edilmiş, sakat, eksik.

muallel-ün-bi-l-garaz : garazla sakat, eksik gösterilmiş.

muallem معلم (a. s. ilm'den) : tâlim görmüş, tâlimli. **Muallem asker :** tâlim görmüş asker.

muallî معلى (a. s.) : yücelten, yükselten.

muallil معلل (a. s. illet'den) : **ta'lîl** eden, sebep, bahâne ileri süren.

muallim معلم (a. s. ve i. ilm'den **c.** : muallimîn) : tâlim eden, öğreten, *öğretmen, **hoca.**

muallim-i evvel : Aristo.

muallim-i sânî : Fârâbî.

muallimât معلمات (a. s. ve i. ilm'den. **muallime**'nin c.) : kadın * öğretmenler, kadın hocalar. **Dâr-ül-Muallimât :** Kız * Öğretmen Okulu [1870 de ilk defa İstanbul'da açılmıştır].

muallime معلمه (a. s. i. ilm'den. c.) : muallimât) : kadın *öğretmen, kadın hoca.

muallim-hâne-i nüvvâb معلمخانۀ نواب (a. it.) : hicrî 1270 (1853) yılında ve şeyhislâm Meşreb Efendi hafîdi Mehmed Ârif Efendi'nin zamânında kadı yetiştirilmek üzere açılmış olan mektep (*okul).

muallimîn معلمين (a. s. i. ilm'den. muallim'in c.) : tâlim edenler, * Öğretmenler, * Öğretenler, hocalar. **Dâr-ül-muallimîn :** Erkek Öğretmen Okulu. [1848 de ilk defa İstanbul'da açılmıştır].

muâmelât معاملات (a. i. muâmele'nin c.) : **1.** dâirelerde yapılan kayıt, tâkip ve sâire gibi işler.

muâmele معامله (a. i. amel'den c. : muâmelât) : **1.** davranma, davranış. **Hüsn-i muâmele :** iyi muâmele, iyi davranış. **2. yol, iz. 3.** dâirede ya-

pılan kayıt ve sâire. **4.** alışveriş, sarraflık, para işleri. **5. kim.** karşılaşma.

muâmele-i cemîlekâr-âne : yaranmak üzere yapılan muâmele.

muâmil معامل (a. s. amel'den) : muâmele, iş yapan.

muammâ معما ، معمى (a. s. ve i. amâ'dan. c. : muammeyât) : **1.** usûlüne göre tertîbolunmuş bulunan ve çok defa ismine delâlet eden bilmece, yanıltmaca. (bkz : lûgaz). **2. mec.** anlaşılmaz iş. [mânâsı : "gizli ve güç anlaşılır söz, şekil.. v. b. demektir]. (bkz : muakkad). **3. g. s.** bir yazı sitili.

muammem معمم (a. s. imâme'den) : İmâmelenmiş, imâmeli, başı sarıklanmış, sarıklı olan.

muammer معمر (a. s. ömr'den c. : muammerîn) : **1.** ömür süren, yaşıyan, yaşamış. **2. i.** erkek ve kadın adı.

muammerîn معمرين (a. s. ömr'den. muammer'in c.) : ömür sürenler, uzun yaşamışlar, yaşıyanlar.

muammeyât معميات (a. i. muammâ'nın c.). (bkz : muammâ).

muânaka معانقه (a. i. unk'dan) : birbirinin boynuna sarılma, sarmaşma, kucaklaşma.

muânât معانات (a. i.) : **1.** bir şeyin zahmetini çekme. **2.** bir şeyi dikkatle göz altında bulundurma.

muanber معنبر (a. s. anber'den) : anberleşmiş, güzel kokan, güzel kokulu.

muânede معانده (a. i. anûd'dan) : anutluk, inatçılık, ayak direme.

muânid معاند (a. s. anûd'dan) : inatçı, kimseye uymıyan, dediği dedik. (bkz : muannid).

muânik معانق (a. s. unk'dan) : birbirinin boynuna sarılan, sarmaşan, kucaklaşan.

muannid معند (a. s.) : inatçı. (bkz : muânid). [yanlış bir kelimedir].

muannif معنف (a. s.) : ta'nîf eden, şiddetle azarlıyan.

muanven معنون (a. s. ünvân'dan) : **1.** ünvanlı. **2.** debdebeli, tantanalı.

muâr معار (a. s.) : iâre olunan, ödünç, eğreti alınan [şey].

muâraza معارضه (a. i. arz'dan) : **1.** birbirine karşı gelme. (bkz : muhâlefet). **2.** kavga, çekişme.

muârefe معارفه (a. i. irfân'dan) : bilişme, tanışma, bildiklik, birbirini bilip tanıma. (bkz : âş-nâ).

muârekât معارکات (a. i. ark'den. muâreke'nin c.) : kavgalar, vuruşmalar; savaşlar.

muâreke معارکه (a. i. c. : muârekât) : kavga, vuruşma; savaş.

muârız معارض (a. s. arz'dan) : muâraza eden, karşı gelen. (bkz : muhâlif).

muârızîn معارضين (a. s. muârız'ın c.) : muârızlar, karşı gelenler. (bkz : muhâlifîn).

muarrâ معرى (a. s. ury'dan.) : çıplak, soyulmuş. (bkz : ârî, müberrâ).

muarreb معرب (a. s. Arab'dan) : arapçalaştırılmış, Araplaşmış, Araplaştırılmış.

muarref معرف (a. s. irfân'dan) : **1.** târîfedilmiş, etrâfiyle bildirilmiş. **2.** bildik, belli, bilinen. (bkz : ma'rûf). **3. a. gr.** harf-i **ta'rif** (=el) bulunan. **4. fels.** * tanımlı. **5. mat.** sınırlı, târiflenmiş. **Edviye-i muarrefe : hek.** bilhassa ciltte te'sîrini göstermek ve cildin tabîî ifrâzâtını (salgısını) çoğaltmak ve içinde, hastalık hâlini tabîî hâle getirmek hassası bulunan ilâçlar.

muarrefün bi-l-lâm معرف باللام (a. b. i.) : **a. gr.** harf-i târif almış kelime.

muarrık معرق (a. s. arak'dan) : **hek.** terletici [ilâç].

muarrız معرض (a. s.) : ta'rîz eden, dokunaklı söz söyleyen, taş atan. (bkz : mu'riz). [kelime aslında : "sünnetçi" demektir].

muarrif معرف (a. s. irfân'dan) : **1.** târîfeden, etrâfiyle anlatan, bildiren. **2.** câmi ve tekkelerde hayır sâhiplerinin adlarını sayan müezzin veyâ derviş.

muarrifân معرفان (a. i. muarrif'in c.) : **1.** belirticiler. **2.** selâtin câmilerinde cumhur müezzinliği edenler.

muarriye معريه (a. i.) : hekim bıçağı [eti, kemikten ayırmağa yarar].

muâsara, muâsarat معاصره ، معاصرت (a. i. asr'dan) : çağdaşlık, bir asırda yaşamış bulunma, başkalariyle bir asırda yaşama.

muâsât معاصات (a. i.) : itâatsizlik etme.

muâsere معاسره (a. i.) : **1.** güçlük. **2.** fakirlik.

muâsır معاصر (a. s. asr'dan. c. : muâsırîn) : çağdaş, bir asırda yaşıyanlardan her biri, **fr. contemporain, e.**

muâsırîn معاصرين (a. s. asr'dan. muâsır'ın c.) : çağdaşlar, bir asırda yaşamış olanlar.

muâsî معاصى (a. s.) : itaatsiz.

mu-asker معسكر (a. i. asker'den.) : **1.** asker karargâhı **2.** askerî yığnakta genel kurmay heyetinin bulunduğu yer. (bkz : karargâh).

muassel معسل (a. s. asel'den) : ballı, içine bal katılmış.

muâşaka معاشقه (a. i. ışk'dan) : sevişme, birbirini sevme.

muâşeret معاشرت (a. i.) : birlikte yaşayıp iyi geçinme. **Âdâb-ı muâşeret** : görgü, **fr. savoir vivre. Hüsn-i muâşeret** : iyi geçinme.
muâşeret-i nisvân : kadınlarla düşüp kalkma.

muâşık معاشق (a. s. ışk'dan) : âşık olan, seven.

muâşır معاشر (a. s. c. : muâşırân) : muâşeret eden, birlikte yaşiyan.

muâşırân معاشران (a. s. muâşır'ın c.) : muâşeret edenler, birlikte yaşıyanlar.

muaşşer معشر (a. s. uşr'dan) : **1.** onlu, onluk, on kısma bölünmüş. **2. geo.** * ongen, on dılı'lı, on köşeli şekil, **fr. décagone. 3. ed.** her kıt'ası on mısrâlı şiir.

muaşşir معشر (a. i. uşr'dan) : âşar me'muru, öşürcü, ondalıkçı.

muâtât معاطات (a. i. atâ'dan) : verme.

muâteb معاتب (a. s. itâb'dan) : tekdîr olunan, azarlanan, paylanılan.

muâtebe معاتبه (a. i. itâb'dan) : itâbetme, azarlama, paylama, çıkışma.

muâtib معاتب (a. s. itâb'dan) : tekdîr eden, azarlıyan, paylıyan, çıkışan.

muattal معطل (a. s. atal'dan) : **1.** tâtil edilmiş, bırakılmış; kullanılmaz, battal. **2.** boş, işsiz.

muattar معطر (a. s. ıtr'dan) : **1.** ıtırlı, güzel kokulu. **2. i.** kadın adı. **3. i.** meşhur bir çeşit lâle.

muattar-sâz معطر ساز (a. f. b. s.) : güzel kokulandıran [bir şeyi].

muattış معطش (a. s. atş'dan) : ta'tîş eden, susatan, susatıcı.

muattis معطس (a. s. ats'dan) : ta'tîs eden, aksırtan, aksırtıcı.

muâvaza معاوضه (a. i. ivaz'dan) : **1.** değiştokuş, trampa. (bkz : mübâdele). **2.** hîleli, dalavereli iş, danışıklı dövüş.

muâvazatan معاوضةً (a. zf.) : **1.** değiştokuşla, trampa ile. **2.** hîleli, dalavereli, danışıklı dövüş olarak.

muâvedet معاودت (a. i. avdet'den) : **1.** geri dönme, dönüş. (bkz : avdet). **2.** âdet, tabîat edinme.

muâveme معاومه (a. i.) : **1.** bir yıllığına tutma. **2.** ağaç, bir sene yemiş verip bir sene vermeme.

muâvenât معاونات (a. i. muâvenet'in c.) : yardımlar, yardım etmeler; yardımcılıklar.

muâvenet معاونت (a. i. avn'den. c. muâvenât) : yardım, yardım etme; yardımcılık. **muâvenet-i nakdiyye** : para yardımı.

muâvid معاود (a. s.) : **1.** geri dönen. **2.** ...âdetinde olan.

muâvin, muâvine معاون ، معاونه (a. s. ve i. avn'den) : **1.** muâvenet, yardım eden, yardımcı. **2.** bir me'murun işlerine veyâ kendi bulunmadığı zaman yerine geçerek yardım eden kimse. **Asâkir-i muâvine : ask.** savaşta başıbozuk'lardan kurulan ordu. **Ef'âl-i muâvine : gr.** yardımcı fiiller : [etmek, olmak.. gibi].

Muâviye معاويه (a. h. i.) : Emevî devletinin ilk hükümdârı olup Hind'in ve Ebû Sufyân'ın oğludur. VII. asırda Mekke'de doğmuştur. Hz. Peygamber'in kayın birâderi ve vahî kâtibidir.

muavvak معوق (a. s. avk'dan) : ta'vîk edilmiş, geriye bırakılmış, askıda bırakılmış [iş].

muavvec معوج (a. s. avec, ivec'den) : ta'vîcedilmiş, eğilmiş, eğik, eğri, kemerli. **Sath-ı muavvec** : engebeli satıh, yüz.

muavvece معوجه (a. i.) : inbiğin deve boynu gibi eğri şişesi.

muavvez معوذ (a. i.) : gerdanlık geçirilecek yer, nüsha (muska), nazarlık yeri.

muavvezetân معوذتان (a. i. c.). (bkz : muavvezeteyn).

muavvezeteyn معوذتين (a. i. c.) : Kur'ân-ı Kerîm'in 113 ve 114. **Felak** ve **Nâs** sûreleri.

muavvik معوق (a. s. avk'dan) : ta'vîk eden, geriye bırakan, oyalıyan [bir işi].

muâyede معايده (a. i. îd'den) : bayramlaşma.

muâyene معاينه (a. i. ayn'den) : gözden geçirme, yoklama.

muâyene-hâne معاينه خانه (a. f. b. i.) : hekimlerin hastalarını kabûl ettikleri yer.

muâyere معايره (a. i.) : ayarlama.

muâyin معاين (a. s. ayn'dan) : görülmüş olan; kat'î olarak belli olan.

muayyeb معيب (a. s. ayb'dan. c. : muayyebât) : ta'yîbedilmiş, ayıplanmış (bkz : ma'yûb).

muayyebât معيبات (a. i. muayyeb'in c.) : ayıp ve iğrenç şeyler.

muayyen معين (a. s. ayn'den) : **1.** tâyin edilmiş, belli, belirli. **2.** kararlaştırılan.

muayyenât معينات (a. i. muayyen'in c.) : asker, me'mur v. b. kimselere hükûmetçe bağlanmış erzak ve sâire.

muayyenât-ı askeriyye : asker erzâkı.

muayyin معين (a. s. ayn'dan) : tâyin eden, belirten.

muâzadat معاضدت (a. i.) : yardım etme. (bkz : muâdadat, müzâheret).

muâzala معاظله (a. i.) : bir beytin mânâsını başka beytle tamamlaması.

muâzere معاذره (a. i. özr'den) : mâzeret, özür dileme.

muâzıd معاضد (a. i.) : yardım eden.

muazzam, muazzama معظم ، معظمه (a. s. azm'den) : **1.** kocaman, koca. **2.** ulu, koskoca. **Düvel-i muazzama** : büyük devletler. **3.** mühim, ağır. **Umûr-i muazzama** : mühim, ağır işler.

muazzamât معظمات (a. i. c.) : büyük ve ağır işler. (bkz : mu'zamât).

muazzeb معذب (a. s. azâb'dan) : azâb içinde bulunan, eziyet çeken, çok sıkıntı gören.

muazzel معذل (a. s.) : ta'zîl edilmiş, ayıplanmış; paylanmış, azarlanmış.

muazzez معزز (a. s. izzet'den) : **1.** ta'zîz edilmiş, izzetlendirilmiş. (bkz : izzet). **2.** izzet ve şeref sâhibi. **3.** ikrâm ve îzaz olunan, ağırlanan, hürmetle, saygı ile kabûl olunan. **4.** kıymetli, değerli, azîz. **5.** kadın adı.

muazzezen معززا (a. zf.) : izzet ve ikrâm ile, ikrâm olunarak, ağırlanarak.

muazzib معذب (a. s. azâb'dan) : **1.** tâzîbeden, azap ve eziyet veren. **2.** mûzip, takılgan.

muazzir معذر (a. s. özr'den) : ta'zîr eden, sahte özür ileri süren.

mubâh مباح (a. s. ibâha'dan. c. : mubâhât) : işlenmesinde sevap ve günah olmıyan şey, iş : **su içme, nefes alma..** gibi.

mubâhât مباحات (a. i. mubâh'ın c.) : günâhı, sevâbı olmıyan, işlemesi ne haram, ne de helâl olan şeyler.

mubahhal مبخل (a. s.) : tebhîl olunmuş, bahîl, cimri, pinti.

mubahhar مبخر (a. s.) : **1.** buharlaşmış, buhar hâline gelmiş. **2.** tütsülenmiş.

mubâhiyyet مباحيت (a. i.) : mubahlık.

mubâsaka مباصقه (a. i.) : tükürme.

mubâsara مباصره (a. i.) : görme yarışına çıkma [hangimiz önce görürüz diye].

mubassır مبصر (a. i. basar'dan.) : **1.** gözetici, bekleyici, bakıcı. **2.** mekteplerde talebenin durumu ile yakından ilgilenen, düzenliği sağlıyan kimse. (bkz : muîd). **3.** gümrüklerde arayıcı katibi.

mubâtaşa مباطشه (a. i.) : [iki kişi] elleriyle birbirini kucaklamıya çalışma.

mubattın مبطن (a. s.) : **1.** kin tutan, içinden pazarlıklı. **2.** karnı zayıf ve içine çökük olan.

mûbed موبد (f. i. c. : mûbedân) : ateşperestlerin reisi, büyük âlimi, hakîmi, filozofu.

mûbedân موبدان (f. i. mûbed'in c.) : ateşperestlerin reisleri, büyük âlimleri, filozofları.

mû-be-mû موبمو (f. b. zf.) : kıl kıl, tel tel, birer birer, çok dikkatle, inceden inceye.

mû-bend موبند (f. b. i.) : saç bağı. (bkz : mûy-bend).

mûbez موبذ (a. i.). (bkz : mûbed).

mûbid موبد (a. i.) : **1.** Mecûsîlerin büyük mezhep me'muru. **2.** hakîm, feylezof. **3.** tedbirli; akıllı adam.

mûceb موجب (a. s vücûb'dan) : **1.** îcâbetmiş, lâzımgelmiş. **2.** bir söz veyâ emrin îcâbettiği şey, netîce. **3. i.** büyük bir me'mûrun, kendisine sunulan evrâkı tasdîk için ettiği işâret, paraf.

mûceb-i akd : huk. akit sebebiyle lâzım olan şey. [bir aşçı istîcâr olunduğunda o aşçının yemek pişirmesi îcâr akdinin mûcebidir].

mûceb-i cinâyet : huk. cinâyetin hükmü demektir ki, üzerine terettübeden kısas, diyet, hükûmet-i adl gibi şeylerden ibârettir.

mu'cem, mu'ceme معجم ، معجمه (a. s.) : **1.** i'câm edilmiş, noktalanmış, noktalı. **Cim-i mu'ceme** : noktalı cim. **Târîh-i mu'cem** : bir mısrâ beyit veyâ cümledeki noktalı harflerin **ebced** hesabiyle yekûnunun delâlet ettiği târih. **2. ed.** "ebced" hesâbında noktalı harfleri hesâbedilerek düşürülen târih. **3.** bir ilmi, müfredâtiyle belirten eser.

mûcer موجر (a. s. ecr'den) : îcar edilen, kirâya verilen şey. (bkz : me'cûr).

mûcez موجز (a. s. veçz ve vücûz'dan) : **1.** îcaz yoliyle, kısa, derlitoplu yazılmış olan. (bkz : muhtasar, mücmel). **2. i. g. s.** bir yazı sitili.

mûcî موجى (a. s. vecâ'dan) : ağrıtan, acıtan.

mûci' موجع (a. s. veca'dan) : vecâ, elem veren.

mu'cib معجب (a. s. aceb'den) : i'câbeden, taaccübe, hayrete düşüren, şaşkınlık veren. (bkz : muaccib).

mûcib, mûcibe موجب ، موجبه (a. s. vücûb'dan) : **1.** îcâbeden, lâzımgelen, gereken gerektiren. **2. i.** sebep, vesîle. **Bilâ-mûcib :** sebepsiz, hiç yoktan. **Esbâb-ı mûcibe :** gerektiren sebepler, *gerekçe. **Kazıyye-i mûcibe : mant.** *olumlu *önerme.

mûcib-i tahallî : süslenme sebebi.

mûcib-i tahrîr-i tereke : huk. [eskiden] mirasçılar arasında gaip, merkut, sagir bulunduğu veyahut mirasçılardan biri tarafından talep vuku bulduğu takdirde şer'iye mahkemesi mârifetiyle yazılması îcâbeden tereke.

mûcib-i teyakkuz : uyanıklığı icâbettiren.

mûcibât موجبات (a. i. mûcib'in c.) : sebepler.

mûcibe موجبه (a. s.) : **mant.** *olumlu. (bkz : müsbet). **fr. affirmatif.**

mu'cibe معجبه (a. i.) : taaccübolunacak, şaşılacak şey.

mûcid موجد (a. s. vücûd'dan) : **1.** vücut veren, îcâdeden, yeni bir şey meydana getiren. **2.** fikir ve mânâ yaratan.

mûcid-i hakîkî : Allah.

mu'cir معجر (a. i.) : bir çeşit kadın başörtüsü.

mûcir موجر (a. s. ecr'den) : îcâr eden, kirâya veren [kimse].

mucîz مجيز (a. s. vecz ve vücûz'dan) : icâzet veren, izin veren.

mu'ciz معجز (a. s. acz'den) : îcâzeden, acze düşüren, başkaları, -bir şey yapmada- geri bırakan; kimsenin yapamıyacağı yolda olan.

mûciz موجز (a. s. vecz ve vücûd'dan) : **1.** îcâz eden, kısaltan. **2.** kısa, toplu.

mu'cizât معجزات (a. i. mu'cize'nin c.) : tansıklar, mûcizeler.

mu'ciz-beyân معجزبيان (a. b. s.) : anlatışı herkese benzemiyen. [şâir, muharrir, kitap].

mu'ciz-dem معجزدم (a. f. b. s.) : nefesi mu'cize te'sirli olan.

mu'cize معجزه (a. i. acz'den. c. : mu'cizât) : tansık, tansuk, dîni teyit maksadiyle ve Allah'ın emriyle peygamberler tarafından yapılan ve halkı hayrette bırakan hârikulâde işler, hareketler, haller. (bkz : kerâmet).

mu'ciz-edâ معجز أدا (a. b. s.) : edâsı, tavrı başkalarının yapamıyacağı kadar üstün olan.

mu'cize-gû [y] [ى] معجزه گو (a. f. b. s.) : mu'cize gibi söz söyliyen.

mu'cize-nümâ معجزه نما (a. f. b. s.) : mûcize gösteren, mûcize derecesinde bir iş ortaya koyan.

mû-çîne موچينه (f. b. i.) : cımbız. (bkz : minkaş).

mûd مود (f. i.) : tavşancıl [kuş].

mûda' مودع (a. s. ved'den) : kendisine emânet olarak verilmiş.

mudârebât مضاربات (a. i. darb'den. mudârebe'nin c.). (bkz : mudârebe).

mudârebe مضاربه (a. i. darb'den. c. : mudârebât) : **1.** dövüşme, vuruşma. **2. tic.** bir yandan sermaye, öte yandan emek konularak kurulan şirket.

mudârebe-i mukayyede : tic. zaman ve mekânla ve bir çeşit ticâretle ve alıcı ve satıcı ile kayıtlı bulunan mudârebe. ["filân vakit veyâ filân yerde yâhut filân cins mal al, sat, yâhut filân kimselerle veyâ filân belde ahâlîsi ile alış veriş et" gibi].

mudârebe-i mutlaka : tic. zaman ve mekânla ve bir çeşit ticâretle ve alıcı ve satıcı ile kayıtlı bulunmıyan mudârebe.

mudârib مضارب (a. s. darb'dan) : **1.** darbeden [birbirini], dövüşen. **2.** mudârebe şirketinde, yânî bir yandan sermâye, öte yandan çalışmak üzere kurulan şirkette sermâyeyi kullanan adam.

mudcir مضجر (a. s. ducret'den) : sıkıntıda bulunan, sıkılmış, kaygılı.

mudhak مضحك (a. s. dahk ve dehik'den) : gülünecek adam, soytarı.

mudhik مضحك (a. s. dahk ve dehik'den) ; güldüren, güldürücü.

mudhikât مضحكات (a. i. dıhk'den. mudhike'nin c.) : gülünecek şeyler, komediler, **fr. comédies.**

mudhikât-ı dehr : zamânın gülünecek şeyleri.

mudhike مضحكه (a. i. dıhk'den. c. : mudhikât) : gülünecek şey, komedi. **fr. comédie.**

mûdi' مودع (a. s. ved'den) : tevdî eden, emânet olarak bırakan, veren.

mudî, mudîe مضئ ، مضيئه (a. s. ziyâ'dan). (bkz : muzî').

mudîk مضيق (a. s. dîk'den). (bkz : muzîk).

mu'dil معضل (a. s. c. : mu'dilât) : güç, zor, çetin; **fels. fr. complexe.**

mu'dilât معضلات (a. i. mu'dil'in c.) : büyük, ağır, güç ve çetin olan işler.

mudill مضل (a. s. dalâlet'den) : dalâlete düşüren, doğru yoldan çıkarıp eğri yola saptıran.

mudille مضله (a. i. dalâlet'den) : doğru yoldan sapıtan, azdıran, baştan çıkaran.

mu'dim معدم (a. s.) : îdâmeden, yokeden, öldüren.

mufaddile مفضله (a i.) : Hz. Ali'ye, diğer eshâba tafdîledenler hakkında kullanılan bir tâbir.

mufâgame مفاغمه (a. i.). (bkz : müfâgame).

mufahham مفخم (a. s. fahâmet'den) : saygı, büyüklük, ululuk kazanmış, kerem sâhibi, îtibarlı.

mufahham مفحم (a. s. fahm'den) : kömürleşmiş, kömür hâlini almış.

mufarrit مفرط (a. s. fart'dan) : aşırı giden; eksik işleyen, kusur yapan.

mufâsala مفاصله (a. i.) : ayrılma.

mufassal مفصل (a. s. fasl'dan) : tafsilli, tafsîlâtlı, uzun uzadıya anlatılan.

mufassalan مفصلاً (a. zf.) : mufassal olarak, uzun uzadıya, sözü uzatarak, etraflıca.

mufassıl مفصل (a. s.) : tafsîl eden, uzun uzadıya anlatan.

mufâz مفاض (a. i.) : taşkın, çok, bol; feyizli, bereketli.

mufâz-ül-batn : göğsü ile karnı bir düzlükte olan kimse.

mufâzala مفاضله (a. i.) : fazl ve meziyette birbiriyle yarışma.

mufazzal مفضل (a. s. fazl'dan) : tafdîl edilmiş, başkalarına üstün tutulmuş.

mufazzaz مفضض (a. s.) : gümüşlü, gümüş kaplı. **Seyf-i mufazzaz** : gümüş kaplı kılıç.

mufazzih مفضح (a. s.) : tafzîh eden, rezîl eden.

mûfî موفى (a. s.) : ifâ eden, yerine getiren, ödeyen.

mufsih مفصح (a. s.) : fasâhatle, uzdillilikle konuşan.

muftır مفطر (a. s. fıtr'dan) : iftar eden, oruç açan, oruç bozan.

mug مغ (f. i. c. : mugan) : ateşe tapan. (bkz : âteş-perest, mecûsî, zerdüşt.).

mugabene مغابنه ("ga" uzun okunur. a. i. gabn'den) : aldatışma, birbirini aldatma.

mugaddî مغذى (a. s. gıdâ'dan) : besleyici, besliyen.

mugaderet مغادرت ("ga" uzun okunur. a. i.) : salıvermek, bırakmak.

mugalata مغالطه ("ga" uzun okunur. a. i. galat'dan. c. : mugalatât) : yanıltmak için, yanıltacak yolda söz söyleme.

mugalatât مغالطات ("ga" uzun okunur. a. i. mugalata'nın c.) : yanıltmacalar.

mugalaza مغالظه (a. i.) : düşmanlık. (bkz : adâvet).

mugalebe مغالبه ("ga" uzun okunur. a. i. galebe'den) : **1.** galebe çalmıya, üstün gelmiye uğraşma [birbirine]. **2. s.** galip, üstün.

mugallat مغلط (a. s. galat'dan) : yanlış telâffuz edilmiş. [müen. mugallata].

mugallî مغلى (a. s. galeyân'dan) : **1.** galeyan hâline getirilmiş, iyice kaynatılmış. **2. hek.** papatya, ıhlamur, hatmi gibi çiçeklerin kaynatılmış suyu.

mugamere مغامره ("ga" uzun okunur. a. i.) : nefsini şiddete ve sarp işe zorlama.

mugameze مغامزه ("ga" uzun okunur. a. i.) : birini göz işâretiyle zemmetme.

mugammed مغمد (a. s. gamd'den) : örtülü, kılıflı, kınına konmuş. (bkz : mugmed).

mugan مغان ("ga" uzun okunur. f. i. mug'un c.) : ateşe tapanlar. **Pîr-i mugan** : meyhânecilerin miçosu, en eskisi, yaşlısı.

mugane مغانه ("ga" uzun okunur. a. i.) : ateşe tapanların âyini.

muganni̇̂ مغنى (a. s. i. gınâ'dan) : **1.** şarkıcı, **fr. chanteur.** (bkz : hânende). **2.** güzel öten kuş.

muganniyye مغنيه (a. s. i. gınâ'dan.) : şarkıcı [kadın], **fr. chanteuse.**

mugarrak مغرق (a. s.) : **1.** gümüşle süslü. **2.** (gark'dan) suya daldırılmış.

mugarrid مغرد (a. s.) : **1.** tagrîdeden, yüksek sesle gönül okşayıcı şarkı söyliyen [hânende]. **2.** pek güzel öten [kuş].

mugaşşî مغشى (a. s. gaşy'den) : bayıltan, bayıltıcı.

mugattî مغطى (a. s.) : örtülmüş, perdelenmiş, üstü örtülü.

mugavere مغاوره ("ga" uzun okunur. a. i.) : çapul, yağma. (bkz : garet).

mugayebe مغايبه ("ga" uzun okunur. a. i.) : **1.** kaybolma. **2.** birini arkadan zemmetme.

mugayeret مغايرت ("ga" uzun okunur. a. i. gayr'den) : aykırılık, uymazlık, başkalık. (bkz : adem-i muvâfakat).

mugayir مغاير ("ga" uzun okunur. a. s. gayr'dan) : aykırı, uymaz, başka türlü. (bkz : gayr-i muvâfık).

mugaylân مغيلان (f. i.) : **bot.** deve dikeni, **fr. acacia Arabica.**

mugaylân-gâh مغيلانگاه (f. b. i.) : [bu] Dünyâ. (bkz : mugaylân-stân, mugaylân-zâr).

mugaylân-stân مغيلانستان (f. b. i.) : [bu] Dünyâ. (bkz : mugaylân-gâh, mugaylân-zâr).

mugaylân-zâr مغيلانزار (f. b. i.) : **1.** [bu]. Dünyâ. (bkz : mugaylân-gâh, mugaylân-stan) **2.** deve dikeni biten yer, dikenlik.

mugayyeb مغيب (a. s. gayb'dan, c. : mugayyebât) : tagyîbedilmiş, kaybedilmiş, kayıp.

mugayyebât مغيبات (a. i. mugayyeb'in c.) : gizli, görünmez şeyler. (bkz : ledünniyyât).

mugayyebât-ı hams (bilinmiyen beş şey) : [Kur'ân-ı Kerîm'in 34. âyetinde Lokman sûresinde bildirildiğine göre] : **1)** kıyâmetin kopacağı zaman; **2)** yağmurun yağacağı zaman; **3)** ana karnında olanlar; **4)** yarın başa ne geleceği; **5)** insanın nerede öleceği.

mugayyebe مغيبه (a. i.) : gizli, görünmeyen bir şey.

mugayyer مغير (a. s. gayr'den) : tagyîr edilmiş, değiştirilmiş, başkalaştırılmış.

mugazebe مغاضبه ("ga" uzun okunur. a. i.) : birbirini gazaplandırma, kızdırma.

mugazele مغازله ("ga" uzun okunur. a. i.) : âşıkane lâtîfeleşme.

mugazzî مغذى (a. s. gızâ'dan). (bkz : mugaddî).

muğ-beçe مغبچه (f. b. i. c. : mug-beçegân) : **1.** mecûsî çocuğu. **2.** meyhâneci çırağı.

muğ-beçegân مغبچگان (f. b. i. mug-beçe'nin c.) : **1.** mecûsî çocukları. **2.** meyhâne çırakları.

muğberr مغبر (a. s. gubâr'dan) : **1.** tozlu, tozlanmış. **2.** gücenmiş, gücenik, küskün.
mugberr-ül-hâtır : hatırı kalmış, gücenik.

mugfel مغفل (a s. gufûl'den) : iğfâl olunmuş, aldatılmış.

muğfil مغفل (a. s. gufûl'den) : iğfâl eden, aldatan.

mugîs مغيث (a. s. gıyâs'dan) : yardım eden, yardıma koşan.

muğ-kede مغكده (f. b. i.) : **1.** meyhâne. **2.** ateşe tapanların ibâdethânesi.

muğlak مغلق (a. s. galak'den) : **1.** kapalı, kilitli. **2.** çapraşık, anlaşılmaz [öz]. [arapçadaki asıl mânâsı : "kapanmış, kapalı" demektir].

muğlakat مغلقات ("ka" uzun okunur. a. i. muğlak'ın c.) : anlaşılmaz şeyler, zor şeyler.

muglim مغلم (a. i.) : oğlancı.

mugliyy مغلى (a. s.) : kaynamış, ot, çiçek, papatya, ıhlamur şerbeti.

mugmed مغمد (a. s. gamd'den). (bkz : mugammed)

mugnâ مغنى (a. s.). (bkz : müstağnî).

mugnî مغنى (a. s. gınâ'dan) : **1.** ignâ eden, zengin eden. **2.** doyuran, gönlünü tok kılan. **3. müz.** eski çalgılardan birinin adı. [otuz dokuz kirişli, rübâb ve kanun ortası bir saz idi].

muğrak مغرق (a. s. gark'den) : gark edilmiş, batmış, batırılmış [suya].

muğşâ مغشى (a. s. gaşy'den) : örtülmüş, bürünmüş ["mugaşşâ" şekli de kullanılır].

muğâşiyâne مغشيانه (a. f. zf.) : baygıncasına, kendinden geçercesine.

muğtâriyyet مغتاريت (a. i.) : *yaderklik, **fr. hétéronomie.**

muğtasıb مغتصب (a. s. gasb'dan) : igtisâbeden, zor ile alan.

muğtedî مغتدى (a. s. gıdâ'dan) : gıdâlanan, gıdâ alan.

muğtenem مغتنم (a. s. ganîmet'den) : ganîmet olarak alınmış.

muğtemiz مغتمز (a. s.) : gammazlıyan.

muğtenim مغتنم (a. s. ganîmet'den) : ganîmet olarak alan, ganîmet bilen.

muğterib مغترب (a. s. gurûb'dan) **1.** gurûbeden, batan. **2.** (gurbet'den) gurbete çıkan. **3.** gurûb.

muğterif مغترف (a. s.) : elini daldırıp avucu ile su alan.

muğterik مغترق (a. s. gark'dan) : iğtirâk eden, suda boğulan.

muğtesil مغتسل (a. s. gusl'den) : iğtisâl eden, yıkanan.

mugtezî مغتذى (a. s. gızâ'dan). (bkz : mugtedî).

mugzib مغضب (a. s. gazab'dan) : mûzip, gazebe getiren, hiddetlendiren, kızdıran.

muh مخ (a. i.). (bkz : muhh).

muhâb مهاب (a. s.) : kendisinden korkulan, ürkülen.

muhâbâ محابا (a. i.) : korku, ihtiraz, çekingenlik. (bkz : pervâ). **Bî-muhâbâ** : korkusuz, çekinmeden. (bkz : bî-pervâ).

muhabbet محبت (a. i.) : [doğrusu : "mahabbet" dir]. (bkz : mahabbet).

muhabbet-ârâ محبت آرا (a. f. b. s.) : sevgi beziyen. [aslı : "mahabbet-ârâ" dır].

muhabbet-kâr محبتكار (a. f. b. s.) : muhabbetli, sevgiyi gösteren. [aslı : "mahabbet-kâr" dır].

muhabbet-nâme محبتنامه (a. f. b. i.) : **1.** sevgi mektubu. **2.** dostça mektup. [doğrusu : "mahabbet-nâme" dir].

muhâberât مخابرات (a. i. muhâbere'nin c.): haberleşmeler.

muhâbere مخابره (a. i. haber'den. c. : muhâberât) : haberleşme; mektuplaşma. **Hutût-i muhâbere** : telgraf hatları.

muhâbere me'muru : telgrafçı.

muhâbir مخابر (a. s. haber'den) : haberci, haber veren kimse; bir yerden gazeteye haber, havâdis gönderen kimse.

muhâcât محاجات (a. i.) : bulmaca, bilmece üzerinde birbirleriyle zekâ yarışına çıkma.

muhâcât مهاجات (a. i. hecv'den) : birbirini hicvetme, yerme.

muhâcce محاجه (a. i. : hüccet'den) : **huk.** iddiâ edip münâkaşa ederek delililer ve ispatlar gösterme.

muhacceb محجب (a. s.) : perde ile ayrılan, perdelenmiş. (bkz : tecrîd).

muhaccel محجل (a. s.) : **1.** zifafhâneye, gerdeğe konulmuş. **2. i.** ayağı sekili, beyazlı at.

muhaccil مخجل (a. s. haclet'den) : tahcîl eden, utandıran.

muhâcemât مهاجمات (a. i. hücûm'dan. muhâceme'nin c.) : hücûmlar, saldırışlar.

muhâceme مهاجمه (a. i. hücûm'dan. c. : muhâcemât) : **1.** hücûm etme, saldırma. **2.** her taraftan birden saldırma.

muhâceret مهاجرت (a. i. hicret'den) : muhâcırlık, göç etme, göç.

muhâceret-i akvâm : **1)** kavimlerin muhâcereti, göçü; **2) tar.** Mîlâdî IV. asırda, Avrupa doğusunda Hunların tazyîki ile meydana gelen kavimler göçü.

muhâcet مهاجت (a. i. hecv'den) : birbirini hicvetme.

muhâceze مهاجزه (a. i.) : fısıldamak.

muhâcim مهاجم (a. s. hücûm'dan) : saldıran, hücûmeden.

muhâcimîn مخاجين (a. s. muhâcim'in c.) : saldıranlar; üşüşenler.

muhâcir مهاجر (a. s. ve i. hicret'den. c. : muhâcirîn) : göçmen, göç eden, bir ülkeden kalkıp bir başka ülkede yerleşen.

muhâcirîn مهاجرين (a. s. ve i. muhâcir'in c.) : **1.** göçmenler, göç edenler, bir ülkeden kalkıp bir başka ülkede yerleşenler. **2.** Hz. Peygamber'in emriyle Mekke'den Medîne'ye göç edenler. (bkz : ensâr).

muhâdaa, muhâdaat مخادعه ، مخادعت (a. i. had'dan) : hîle etme, oyun etme, aldatma.

muhâdara محاضره (a. i.). (bkz : muhâzara).

muhâdarât محاضرات (a. i. muhâdara'nın c.). (bkz : muhâzarât).

muhâdât مهادات (a. i.) : hediyeleşmek.

muhaddab مخضب (a. s.) : tahdîbolunmuş, boyanmış. (bkz : muhazzab).

muhaddar مخضر (a. s.) : tahdîr olunmuş, yeşil renk verilmiş, yeşile boyanmış. (bkz : muhazzar).

muhadde محده (a. s. hadde'den) : **1.** sınırlanmış. **2.** bilenmiş.

muhaddeb محدب (a. s. hadeb'den) : **1.** kanburlu, tümsekli. **2. geo.** *dışbükey, konveks, **fr. convexe.**

muhaddeb-üt-tarafeyn : iki yanı tümsekli, bombeli dürbün camı.

muhadded محدد (a. s.) : tahdîdedilmiş, sınırı çizilmiş, sınırlanmış.

muhadded مخدد (a. s.) : eti buruşmuş olan.

muhadder, muhaddere مخدر ، مخدره (a. s. c. : muhadderât) : kapalı, örtülü, nâmuslu kadın; Müslüman kadını.

muhadderât مخدرات (a. s. muhaddere'-nin c.) : kapalı, örtülü, nâmuslu kadınlar; Müslüman kadınları.

muhaddes محدث (a. s. hads'den) : **1.** tahdîs olunmuş, haber verilmiş. **2.** şükranla bildirilmiş.

muhaddid محدد (a. s.) : **1.** tahdîdeden, sınırını çizen, sınırlıyan. **2.** bileyici, keskinleştirici.

muhaddir, muhaddire مخدر ، مخدره (a. s. hadr'den) : tahdîr eden, hissi uyuşturucu, uyuşturan, **fr. narcotique. Edviye-i muhaddire : hek.** uyuşturucu ilâçlar.

muhaddir محدر (a. s.) : kabartan, şişiren. **Darbe-i muhaddire** : kabartıp şişiren vuruş.

muhaddirât مخدرات (a. i. muhaddire'-nin c.) : uyuşturucu ilâçlar.

muhaddis محدث (a. s. hadîs'den. c. : muhaddisîn) : hadîs ile meşgul olan, Hz. Muhammed'in sözlerini bildirmiş olan kimse.

muhaddisîn محدثين (a. s. muhaddis'in c.) : hadîs ile meşgul olanlar, Hz. Muhammed'in sözlerini toplamış olan kimseler.

muhaddiş مخدش (a. s. hadş'den) : tahdîş eden, kulağı tırmalıyan.

muhâdenet مخادنت (a. i.) : dostluk, yakın ahbaplık.

muhâdenet مهادنت (a. i.) : barışma, barışık olma. (bkz : musâlaha).

muhâdese محادثه (a. i. hadis'den) : konuşma; hikâye söyleme [birbirlerine].

muhâdeşe مخادشه (a. i.) : tırmalama, zahmet, sıkıntı verme.

muhâdi' مخادع (a. s. had've hıd'den) : hîle yapan, aldatan.

muhâdi-âne مخادعانه (a. f. zf.) : hîle ile, aldatarak.

muhâdiş مخادش (a. s.) : tırmalayıcı, zahmet ve ıztırap verici.

muhadremîn مخضرمين (a. i. : muhadrem'-in c.) : Câhiliyeti ve İslâmı idrâk eden ve ikinci derece îtibâr olunan Arap şâirleri.

muhâfaza محافظه (a. i. hıfz'dan) : hıfzetme, saklama, koruma, kayırma. (bkz : vikaye).

muhâfaza-kâr محافظه كار (a. f. zf.) : tutucu, bir şeyi olduğu gibi, değiştirmeden tutmak istiyen, eskiye bağlı, **fr. conservateur.**

muhâfazat محافظت (a. i.) : muhâfızlık.

muhâfete مخافته (a. i.) : yavaş okuma; söyleme.

muhaffef مخفف (a. s. hiffet'den) : **1.** tahfîf olunmuş, hafifletilmiş, hafiflendirilmiş. **2. g. s.** bir yazı sitili.

muhaffif مخفف (a. s. hiffet'den) : hafifleten, hafifletici. **Esbâb-ı muhaffife** : hafifletici sebepler [suçu].

muhâfız محافظ (a. s. hıfz'dan) : **1.** muhâfaza eden, değiştirmiyen saklıyan, koruyan. **2. i.** bekçi.

muhâfızîn محافظين (a. i. muhâfız'ın c.) : muhâfaza edenler, bir yeri koruyup bekliyenler.

muhâk محاق (a. i.) : her arabî ayının son üç gecesi. [kelimeyi, üç harekesiyle de kullanmak câizdir]. (bkz : mahâk, mihâk).

muhâkât محاكات (a. i.) : birbirine hikâye söyleme.

muhâkât مهاكات (a. i.) : ahmak yerine koyma [birini].

muhâkemât محاكمات (a. i. muhâkeme'nin c.) : muhakemeler.

muhâkeme محاكمه (a. i. hükm'den. c. : muhâkemât) : **1.** dâvâ için iki tarafın mahkemeye başvurması. **2.** iki tarafı dinleyip hüküm verme. **3.** bir hüküm çıkarmak için bir işi zihinde inceleme. **4.** yargılama. **5. fels.** *uslamlama, *usa vurma.

muhâkeme-i gıyâbiyye : huk. gıyab karârı, dâvâcılardan biri veyâ ikisi hazır bulunmadıkları halde mahkemece verilen hüküm.

muhâkî محاكى (a. s.) : benziyen, benzer olan.

muhakka محقه (a. i.) : **1.** hak iddiâ etme. **2.** çekişme.

muhakkak, muhakkaka محقق ، محققه (a. s. hakk'dan) : **1. tahkîk olunmuş, hakîkati, gerçekliği, doğruluğu belli olmuş; doğru. 2. her halde, ne olursa olsun. (bkz : mutlaka).**

muhakkar محقر (a. s. hakaret'den) : tahkîr olunmuş, hakarete uğramış, hor ve hakir tutulmuş.

muhakkem محكم (a. s. hükm'den). (bkz: muhkem).

muhakkık محقق (a. s. hakk'dan c. : muhakkıkîn) : **tahkîk eden, hakîkati, gerçeği ara**yıp meydana çıkaran; soruşturucu.

muhakkık-âne محققانه (a. f. zf.) : **hakîkati, gerçeği araştırana yakışacak yolda.**

muhakkıkîn محققين (a. s. muhakkık'ın c.) : muhakkıklar, hakîkati, gerçeği bulup meydana çıkaranlar.

muhakkir محقر (a. s. hakaret'den) : tahkîr eden, hakir ve hor gören.

muhakkir-âne محقرانه (a. f. zf.) : tahkîr edercesine.

muhâl محال (a. s.) : mümkün olmıyan, olamaz, olmaz, olmıyacak.

muhâle ta'lîk : olmaza bağlama.

muhâlaa مخالعه (a. i.) : birbirlerinden resmen ayrılma [karıkoca].

muhâlât محالات (a. s. c.) : muhâl olan, mümkün olmıyan, olamaz, olmaz, olmıyacak şeyler.

muhâlata مخالطه (a. i. halt'dan. c. : muhâlatât) : **1.** karışma. (bkz : ihtilât). **2.** güzel uyuşma, anlaşma. (bkz : hüsn-i imtizâc).

muhâlatât مخالطات (a. i. muhâlata'nın c.) : **1.** karışmalar. **2.** güzel anlaşmalar.

muhâlefet مخالفت (a. i. sül. : halefe'den) : muhâlifIik, uygunsuzluk, aykırılık; düşmanlık. (bkz : zıddıyyet).

muhâlefetün li-l-havâdis : mahlûkatın (*yaratıkların) hiçbirine benzememek sıfatı ve hâli. [Allah'ın sıfatlarındandır].

muhâleset مخالصت (a. i. hulûs'dan) : **birbiriyle dostça geçinme, dostluk ve iyi muâmele etme.**

muhalhil مخلخل (a. s.) : **havayı hafifleten.**

muhâlif مخالف (a. s. muhâlefet'den) : **1.** muhâlefet eden, aykırılık gösteren, uymıyan, uygun olmıyan. **2.** birinin düşüncesine zıt düşüncede bulunan.

muhâlif-i ırâk : müz. Türk müziğinin pek eski bir mürekkep makamı olup XVIII. asır ortalarına kadar kullanılmış, sonra terkedilmiştir. [Gazî Giray'ın XVI. asır sonlarından kalma peşrev ve saz semâîsi, makama misâldir].

muhâlifîn مخالفين (a. s. muhâlif'in c.) : aykırılık gösterenler, zıt düşüncede olanlar.

muhallâ محلى (a. s. halâ'dan) : tahliye olunmuş, süslenmiş, süs yapılmış, donatılmış.

muhallâ مخلى (a. s. halâ' ve hâlî'den) : **1.** tahliye olunmuş, boşaltılmış. **2.** süslenmiş, süs yapılmış.

muhallak محلق (a. s.) : **1.** tıraş olmuş. **2.** hacıların Mina'da tıraş oldukları yer.

muhalled مخلد (a. s. huld'den. c. muhalledîn ve muhalledûn) : tahlîd olunan, dâimî, sürekli olarak kalan. (bkz : ebedî).

muhalledât مخلدات (a. s. muhalled'in c.) : **1.** kalacak şeyler. **2.** şaheserler.

muhalledîn مخلدين (a. s. muhalled'in c.) : dâimî, sürekli olarak kalan şeyler.

muhalledûn مخلدون (a. s. muhalled'in c.). (bkz : muhalledîn).

muhallef مخلف (a. s.) : **1.** geride kalan. **2. i.** ölenin bıraktığı mal. (bkz : tereke).

muhallefât مخلفات (a. i. muhallefe'nin c.): ölen bir kimsenin bıraktığı şeyler. (bkz : metrûkât).

muhallefe مخلفه (a. i.) : ölen bir adamın dul kalan karısı.

muhallel-ün-leh : محلل له (a. b. i.) : **huk.** [eskiden] üç talâk ile boşadığı kadını, mahzâ kendisine helâl olmak üzere başkasına tezvîce râzı olan.

muhallil محلل (a. s. hall'den) : **1.** tahlîl eden, analiz yapan. **2. hek.** yumruları, şişleri veyâ bir iltihâbı iyi eden ilâç.

muhalles مخلص (a. s.) : tahlîs olunmuş, kurtarılmış.

muhallî مخلى (a. s. halâ'dan) : tahliye eden, boşaltan.

muhallid مخلد (a. s. huld'den) : devamlı, sürekli kılan, ebedîleştiren.

muhallil محلل (a. i.) : **huk.** [eskiden] üç talâk ile boşanan bir kadını, mahzâ eski kocasına helâl kılmak için, bu kadınla evlenen kimse. [bu hareket kötü sayılır].

muhallilât محللات (a. i. muhallile'nin c.): **hek.** iltihapları, şişleri, yumruları iyi eden ilâçlar.

muhallim محلم (a. s.) : halîm eden, sâkin, yavaş kılan.

muhallis مخلص (a. s. halâs'dan) : tahlîs eden, kurtaran.

muhallit مخلط (a. s. halt'dan) : tahlît eden, karıştıran.

muhalliye مخليه (a. i.) : **fiz.** *boşaltaç.
mualliyet-ül-hevâ : fiz. hava boşaltma tulumbası.

muhallün-leh محل له (a. b. s.) : **1.** kendisine helâl olan. **2. fık.** boşadığı karısı, başka birisiyle evlenip boşandıktan ve bir iddet devresi bekledikten sonra tekrar kendisine dönmesi şer'an kabûl edilen koca.

muhâlün aleyh محال عليه (a. s.) : **fık.** "aleyhine gönderilen" : havâleyi kabûl eden kimse.

muhâlün bih محال به (a. s.) : **fık.** birine havâle olunan mal.

muhâlün leh محال له (a. s.) : "lehine gönderilen" **fık.** alacaklı olan kimse. (bkz : dâyin).

muhâmât محامات (a. i.) : **1.** koruma. **2.** avukatlık etme.

muhâmese مهامسه (a. i.) : fısıldaşma.

muhâmî محامى (a. i.) : avukat.

muhammas مخمس (a. s.). (bkz . muhammes).

Muhammed محمد (a. h. i.) : bir çok defalar hamd ü senâ olunmuş, tekrar tekrar övülmüş mânâsına gelen bu kelime, Peygamberimizin adıdır. [Kendisi'nden evvel de bu adı almış kimse yoktur].

Muhammedî محمدى (a. s. hamd'den) : 1. Hz. Muhammed'e âit, onunla ilgili. 2. (a. c. Muhammediyyûn) : Muhammed ümmetinden olan, Müslüman.

Muhammediyye محمديه (a. s.) : 1. (bkz : Muhammedî). 2. i. Hz. Muhammed'in hayâtına dâir Hacıbayram-ı Velî'nin halîfesi Gelibolulu Muhammed efendi tarafından yazılmış olan meşhur manzum eser.

Muhammediyyûn محمديون (a. s. Muhammedî[2] nin c.) : Hz. Muhammed'in ümmetinden olanlar, Müslümanlar.

muhammen مخمن (a. s. hamn'den) : tahmîn edilmiş veyâ edilen, sanılmış, sanılan.

muhammer محمر (a. s. himâr'dan) : tahmîr olunmuş, eşeğe benzetilmiş, kendisine eşek denilmiş.

muhammer مخمر (a. s. hamr'dan) : 1. tahmîr olunmuş, mayalanmış, ekşiyip kabarmış. 2. yuğurulmuş; şarap gibi kaynayıp kıvâmını bulmuş. (bkz : muhmer).

muhammes محمس (a. s.) : tahammüs etmiş, ateş üzerinde kızdırılıp kurutulmuş. (bkz : muhammas).

muhammes مخمس (a. s. hums'dan) : 1. tahmîs edilmiş, beşli, beş katlı. 2. ed. [i. s.] her bendi beş mısrâlı olan manzûme. 3. geo. beşgen, fr. pentagone.

muhammes-i muntazam : geo. düzgün beşgen.

muhammes-i mütekerrir : ed. beşinci mısraı tekrarlanan muhammes.

muhammes-i müzdevic : ed. beşinci mısraı tekrarlanmış muhammes.

muhammez محمض (a. s. hamz'dan) : hamızlanmış, oksitlenmiş, paslanmış.

muhammıs محمص (a. s.) : 1. tava. 2. kahve, mısır gibi şeyleri kavuran, kavurup satan [kimse].

muhammin مخمن (a. s. hamn'den) : 1. tahmîn eden, sanan. 2. i. karar veren, değer biçen kimse, eksper.

muhammir مخمر (a. s. hamr'dan) : 1. tahmîr eden, mayalıyan, ekşitip kabartan, 2. yuğuran; şarap gibi kaynatıp kıvâmını bulduran. (bkz : muhmir).

muhammir محمر (a. s.) : kızdırıcı ilâç.

muhân مهان (a. s. hevn'den) : 1. ihânet olunmuş. 2. alçak kişi.

muhannâ محنى (a. s.) : 1. eğri, çarpık, bükük, dolambaç. 2. kınalanmış.

muhannes مخنث (a. s.) : korkak, alçak, kadın tabîatli, kalleş. (bkz : nâ-merd).

muhannet محنط (a. s.) : tahnît olunmuş, mumyalanmış. (bkz : muhnat).

muhannit محنط (a. s.) : tahnît eden, mumyalıyan.

muhârât مهارات (a. i.) : sakalına gülerek biriyle alay etme.

muhârebât محاربات (a. i. harb'den. muhârebe'nin c.) : harbetmeler, savaşmalar; harbler, savaşlar.

muhârebe محاربه (a. i. harb'den. c. : muhârebât) : harbetme, savaşma; harb, savaş, savaşta yapılan çarpışmalardan her biri. (bkz : ceng, cidâl, perhâş, vega).

muhârese, muhâreset محارسه ، محارست (a. i. hirâset'den) : muhâfaza, koruma.

muhâreşe مهارشه (a. i.) : kışkırtma, halkı birbirine düşürme.

muhâreşe محارشه (a. i.) : fit verip kavga çıkartma.

muhârib محارب (a. i. harb'den) : 1. muhârebe eden, savaşan. 2. harb tekniğini iyi bilen.

muhâribeyn محاربين (a. s. c.) : iki muhârib, iki savaşçı. **Tarafeyn-i muharibeyn** : savaşan iki taraf.

muharrak محرق (a. s. harîk'den) : tahrîk olunmuş, yakılmış, yanmış.

muharref محرف (a. s. harf'den) : tahrîf edilmiş, değiştirilmiş, kalem oynatılmış [üzerinde].

muharef مخرف (a. s.) : tahrîf olunmuş, bunak denilmiş [kendisine-].

muharrefât محرفات (a. s. muharref'in c.) : tahrîf edilmiş, değiştirilmiş şeyler.

muharrem محرم (a. s. i. c. : muharremât) : **1.** tahrîm olunmuş, haram kılınmış. **2.** kamer takvîminin birinci ayı, aşûre ayı. [Müslümanlıktan önce bu ayda savaş haram olduğu için muharrem adı verilmiştir. Bu ayın ilk on gününde, Kerbelâ vak'asının yıldönümü olarak mâtem yapılır ve onuncu günü de aşûre pişirilir]. **3.** erkek adı.

muharremât محرمات (a. i. muharrem'in c.) : şerîatça haram ve yasak olan şeyler.

muharremiyye محرميه (a. i.) : **1.** muharrem'in ilk günü verilmesi âdet olan bahşiş, yılbaşı bahşişi [hicret yılı hesâbiyle]. **2.** yeni yıl için söylenilen kasîde; muharrem ayından bahseden şiir.

muharrer محرر (a. i.) : tahrîr olunmuş, yazılmış, yazılı.

muharrerât محررات (a. s. muharrer'in c.) : yazılmış şeyler, yazılı kâğıtlar; mektuplar. **muharrerât-ı resmiyye** : resmî yazılar, mektuplar.

muharrib مخرب (a. s. harab'dan. c. : muharribîn) : harâbeden, yıkan, yok eden. (bkz : muhrib).

muharribîn مخربين (a. s. muharrib'in c.) : harâbedenler, yıkanlar, yok edenler .

muharrif محرف (a. s.) : tahrîfeden, bozan, silen; hîlecilik yapan.

muharrik محرق (a. s. harîk'den) : tahrîk eden, yakan.

muharrik محرق (a. s. hark'dan) : **1.** tahrîk eden, çok yakan. **2.** çok harâret veren, pek susatan.

muharrik, muharrike محرك ، محركه (a. s. hareket'den) : **1.** tahrîk eden, harekete getiren, oynatan. **2.** kışkırtan, ayartan, dürten. **3.** **fels.** *devitken. **4.** **kim.** *karmaç.

muharrir محرر (a. s. ve i. c. : muharrirîn) : **1.** tahrîr eden, yazı yazan, kâtib, yazar, bir mevzu (*konu) yu yazı ile anlatan. **2.** te'lif eser sâhibi. (bkz : müellif).

muharrirîn محررين (a. s. i. muharrir'in c.) : **1.** muharrirler, yazarlar. **2.** te'lîf, eser sâhipleri .(bkz : müellifîn).

muharris محرص (a. s. hırs'dan) : tahrîs eden, hırslandıran, hırs ve tamah arttıran.

muharris-âne محرصانه (a. f. zf.) : hırslandırırcasına; hırs ve tamahı arttırırcasına.

muharriş محرش (a. s.) : tahrîş eden, tırmalıyan; azdıran.

muharrit مخرط (a. s.) : ishal verici bir ilâç.

muharriz محرض (a. s.) : tahrîz ve teşvîk eden, kışkırtan.

muhâsama مخاصمه (a. i. husûmet'den. c. : muhâsamât) : iki taraf arasındaki düşmanlık. (bkz : husûmet).

muhâsamât مخاصمات (a. i. muhâsama'nın c.) : düşmanlık. **İ'lân-ı muhâsamât** : **ask.** harb ilânı.

muhâsamet مخاصمت (a. i. husûmet'den) : düşmanlık. (bkz : muhâsama).

muhâsara محاصره (a. i. hasr'dan) : kuşatma, etrâfını çevirme, **fr. siège. Ref'-i muhâsara** : muhâsarayı kaldırma.

muhâsebât محاسبات (a. i. muhâsebe'nin c.): hesap işleri, hesap görmeler; hesap dâireleri. **Dîvân-ı muhâsebât** : *Sayıştay.

muhâsebe محاسبه (a. i. hisâb'dan. c. : muhâsebât) : **1.** hesap işi. **2.** hesaplaşma, hesap görme. **3.** bir dâire veyâ ticârethânenin hesap işleriyle meşgul olan kısmı, *saymanlık.

muhâsede محاسده (a. i. hased'den) : hasedleşme; birbirini çekememe.

muhâsım مخاصم (a. s. husûmet'den) : hasım, düşman olarak karşılaşanlardan her biri.

muhâsımîn مخاصمين (a. i. muhâsım'ın c.) : düşmanlar. (bkz : a'dâ).

muhâsır محاصر (a. s. hasr'dan. c. : muhâsırîn, muhâsırûn) : muhâsara eden, etrâfını kuşatan, saran, **fr. assiégeant.**

muhâsırîn محاصرين (a. s. muhâsır'ın c.) : muhâsara edenler, etrâfını kuşatanlar. (bkz : muhâsırûn).

muhâsırûn محاصرون (a. s, muhâsır'ın c.). (bkz : muhâsırîn).

muhâsib محاسب (a. s. ve i. hisâb'dan.) : muhâsebe, hesap işlerini iyi bilen, *sayman.

muhâsibiyye محاسبيه (a. h. i.) : Ebî Abdullah-il-Hâris bin Esed-ül-Muhâsibî tarafından kurulan tarîkat.

muhassal محصل (a. s. husûl'den) : **1.** tahsîl olunmuş, hâsıl edilmiş, elde edilmiş. **2. zf.** hâsılı, hulâsa, sözün kısası, işin sonu.

muhassal-ı kelâm : sözün kısası.

muhassala محصله (a. i. husûl'den.) : **1.** elde edilen netîce. **2. fiz.** *bileşke.

muhassan محصن (a. s. hısn'dan) : kuvvetlendirilmiş, istihkâmlanmış.

muhassas مخصص (a. s. husûs ve hâss'dan. c. : muhassasât) : tahsîs olunmuş, tâyin edilmiş, ayrılmış [birine].

muhassasât مخصصات (a. s. muhassas'ın c.) : **1.** bir kimseye verilmiş olan maaş, tayın.. v. b. **2.** bütçeden, devlet dâireleri için ayrılan para, ödenek.

muhassenât محسنات (a. i. muhassene'nin c.) : **1.** güzel, faydalı, hayırlı işler. **2.** üstünlük sebepleri.

muhasser محسر (a. s.) : tahsîr olunmuş, hasret kalmış.

muhassıl محصل (a. s. husûl'den) : **1.** husûle getiren, hâsıl eden, meydana getiren. **2. i.** vergi tahsildârı [Tanzîmat'tan önce]. **3.** [eskiden] mutasarrıftan küçük, kaymakam ve müdürler derecesinde bir me'mur.

muhassın محصن (a. s.) : **1.** kale gibi korunaklı ve sağlam kılan. **2.** nâmahremden saklıyan.

muhassin محسن (a. s. hasen'den) : tahsîn eden, güzel kılan, güzelleştiren.

muhassir مخسر (a. s. : hasar'dan. c. : muhassırîn) : hasâra, zarâra, ziyâna uğratan.

muhassirîn مخسرين (a. s. muhassir'in c.) : hasâra, zarâra, ziyâna uğratanlar.

muhassis مخصص (a. s. husûs'dan) : tahsîs eden, has kılan.

muhaşşâ محشا ، محشى (a. s.) : tahşiye olunmuş, hâşiye yazılmış.

muhaşşem مخشم (a. s.) : sarhoş. (bkz : mest).

muhaşşi محشى (a. s.) : hâşiye yazan, hâşiyeliyen.

muhaşşi' مخشع (a. s.) : kibirlinin, kibrini, burnunu kıran.

muhaşşî مخشى (a. s. haşyet'den) : haşyete düşüren, korkutan.

muhaşşid محشد (a. s.) : tahşîdeden, bir yere toplıyan.

muhaşşim محشم (a s.) : keskinliği dolayısiyle sarhoş edici şey.

muhaşşin محشن (a. s.) : gücendiren, öfkelendiren.

muhât محاط (a. s.) : **1.** ihâta olunmuş, etrâfı çevrilmiş, kuşatılmış. **2.** bir şeyin içinde bulunan. (bkz : mazrûf).

muhât مخاط (a. i.) : **biy.** sümük; sümüğe benziyen yapışkanlı nesneler.
muhât-üş-şeytân : öğle sıcağında tel tel gibi görünen Güneş'in ışığı.

muhâtab مخاطب (a. s. hutbe'den) : **1.** hitâbolunan, kendisine söz söylenilen. **2. gr.** ikinci şahıs.

muhâtaba مخاطبه (a. i. hutbe'den. c. : muhâtabât) : **1.** birbirine hitâbetme, söyleşme, konuşma. **2. mec.** çekişme.

muhâtabât مخاطبات (a. i. muhâtaba'nın c.): konuşmalar.

muhâtara مخاطره (a. i. hatar'dan. c. : muhâtarât) : **1.** tehlike. **2.** zarar, ziyan, korku. **Şirket-i muhâtara** : kâr ve zarâra ortak olmak üzere kurulan şirket.
muhâtara-i izmihlâl : dağılma tehlikesi.

muhâtarât مخاطرات (a. i. muhâtara'nın c.) : **1.** tehlikeler; korkular. **2.** zararlar, ziyanlar.

muhâtıb مخاطب (a. s. hutbe'den) : hitâbeden, birine söz söyliyen.

muhâtî مخاطی (a. s. muhât'dan) : **biy.** *sümüksel, sümüğümsü.

muhattat مخطط (a. s. hatt'dan) : tahtît olunmuş, çizilmiş, resmi yapılmış.

muhattıt مخطط (a. s. hatt'dan) : tahtît eden, çizen; resmini yapan.

muhâvele محاوله (a. i.) : isteme. (bkz : taleb).

muhâverât محاورات (a. i. muhâvere'nin c.) : konuşmalar [karşılıklı].

muhavere محاوره (a. i. c. : muhâverât) : konuşma [iki kişi karşılıklı olarak].

muhavvef محوف (a. s. havf'den) : korkutulmuş.

muhavvel محول (a. s. havl'den) : **1.** tahvîl olunmuş, değiştirilmiş. **2.** havâle edilmiş, gönderilmiş; ısmarlanmış, bırakılmış.

muhavvelât محولات (a. i. muhavvel'in c.) : havâleler, devlet borcu olarak ödenmesi bir vilâyet veyâ dâireye havâle edilen paralar.

muhavvelün aleyh محول عليه (a. b. s.) : üzerine (poliçe ve sâire) havâle edilen.

muhavven مخون (a. s.) : tahvîn edilen, hâinleşen.

muhavvet محوط (a. s.) : tahvît olunmuş, duvar çekilmiş.

muhavvıt محوط (a. s.) : tahvît eden, duvar çeken.

muhavvif مخوف (a. s. havf'den) : havf veren, korkutan.

muhavvil محول (a. s. havl'den) : tahvîl eden, değiştiren, başka şekle sokan. **Cenâb-ı muhavvil-ül-havli ve-l-ahvâl** : havli, kuvvetli ve halleri başka şekle sokan, Allah.

muhavvile محوله (a. i. havl'den) : **fiz.** transformatör, **fr. transformateur.**

muhâyâ مهايا (a. i.) : bölünemiyen bir şeyi nöbetleşe kullanma.

muhâyee مهايئه (a. i.) : bölüşmesi kabil olmıyan bir şeyi sıra ile kullanma.

muhâyene محاينه (a. i.) : muayyen bir zaman için kirâlama.

muhayyeb مخيب (a. s.) : mahrum kılınmış, yoksun bırakılmış.

muhayyeben مخيباً (a. zf.): mahrum, yoksun bırakarak.

muhayyel مخيل (a. s. hayâl'den) : tahayyül olunmuş, hayal kurulmuş.

muhayyelât مخيلات (a. i. muhayyile'nin c.) : muhayyel olan, hayâl edilmiş şeyler.

muhayyem مخيم (a. s. hayme'den) : **1.** kurulmuş çadır. **2.** çadırı kurulmuş ordugâh.

muhayyem-gâh مخيمگاه (a. f. b. i.) : ordu yeri, ordugâh. (bkz : mu-asker).

muhayyer مخير (a. s. hayr'dan.) : **1.** seçmeli, beğenmeye bağlı, beğenmece. **2. i. müz.** Türk müziğinin en eski ve en çok kullanılan makamlarındandır. 6 numaralı basit makam olan hüseynî'nin inici şekline verilen bir addır. Basit bir makamdır. Durağı dügâh (lâ) ve güçlüsü de beşinci derecede olan hüseynî (mi) dir. İnici olan dizisinin "fa" bakıyye diyezi ve "si" koma bemolü ârızaları, donanımında gösterilir. Hüseynî beşlisinin tizine uşşak dörtlüsü getirilerek dizisi teşkîl olunan muhayyer'in niseb-i şerîfe miktarı 8, yâni mülâyemeti hâizdir. Orta sekizlisindeki sesleri, tîzden peste doğru olmak üzere şöyledir : muhayyer, gerdâniye, evic, hüseynî, nevâ, çargâh, segâh ve dügâh.

muhayyer-kürdî مخير كردى (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahmînen bir buçuk asır evvel terkîbedilmiştir. Muhayyer makamına bir kürdî dörtlüsü ilâvesinden ibârettir. Durak ve güçlü -aynen muhayyer-de olduğu üzere- dügâh ve hüseynî perdeleridir. Donanımına muhayyer'in "si" koma bemolü ve "fa" bakıyye diyezi ârızaları konulur; kürdî dörtlüsü için "si" bekar ve "si" küçük - mücenneb bemolü değişikliği yapılır.

muhayyer-pûselik مخير پوسه‌لك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarından olup, tahmînen dört asır önce terkîbedilmiştir. Muhayyer makamına bir pûselik beşlisi veyâ sekizlisi ilâvesinden ibârettir. Durak ve güçlü -aynen muhayyer makamında olduğu üzere- dügâh (lâ) ve hüseynî (mi) dir. Donanımına muhayyer'in "si" koma bemolü ve "fa" bakıyye diyezi ârızaları konulur. Pûselik dizisi için "si" bekar, "fa" bekar ve "sol" diyez değişiklikleri yapılır.

muhayyer-sünbüle مخير سنبله (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. En eski terkiplerden biridir. Eskiden sâdece "sünbüle" denilirdi. Makam, acem-aşîran, sabâ dizisinden birkaç ses ilâvesinden mürekkeptir. Sabâ ile, onun durağı olan dügâh (lâ) perdesinde kalır. Güclüler birinci derecede sabâ'nın tiz durağı olan muhayyer (ince lâ), ikinci derecede hem acem-aşîrân'ın hem de sabâ'nın güçlüsü olan çârgâh (do) üçüncü derecede de acem-aşîran'ın durağı olan acem-âşîran veyâ acem "fa" dır. Dizisi umûmiyetle inici olarak seyreder. Donanımına, sâbâ'nın "si" koma ve "re" bakıyye bemolleri ârızaları konulur. Acem-aşîran için, "si" küçük mücenneb bemolü, "re" bekar değişiklikleri yapılır. Fakat muhayyer-sünbüle eserlerin bir çoğunda evic perdesinin ziyâdece kullanıldığı görülüyor ki, bundan da, makamda bir muhayyer geçkisi yapmanın âdet olduğu mânâsı çıkarılabilir. Şu halde, sâdece "sünbüle" denilen makamın bu fark dolayısiyle muhayyer-sünbüle'den biraz başka olduğu ihtimal dâhilindedir.

muhayyer-zengûle مخير زنگوله (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mürekkep makamlarındandır. Tahmînen bir buçuk asır evvel terkîbedilmiştir. Muhayyer ve zengûle makamlarından ibârettir. Zengûle ile dügâh (la) perdesinde kalır. Her iki makamın da güçlüsü olan hüseynî (mi), burada da güçlüdür. Donanımına muhayyer'in "si" koma bemolü ve "fa" bakıyye diyezi ârızaları konulur. Zengûle için "si" bekar ve "si" bakıyye bemolü, "do" bakıyye-diyezi "fa" bekar ve "sol" bakıyye diyezi değişiklikleri yapılır. Umûmiyetle inici bir seyir tâkîbeder.

muhayyer-zîr-keş مخير زيركش (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı yedi asırlık bir mürekkep makamı olup, son asırlarda hiç kullanılmamıştır; zamânımıza makama nümûne olarak bir eser intikal etmemiştir. **3. g. s.** güzel sanatlarda kullanılan **moirée** bir kâğıt cinsi.

muhayyib مخيب (a. s.) : mahrum kılan, yoksun bırakan.

muhayyib-âne مخيبانه (a. f. zf.) : mahrum, yoksun bırakırcasına.

muhayyil مخيل (a. s. hayâl'den) : tahayyül eden, hayal kuran.

muhayyile مخيله (a. i. hayâl'den. c. ; muhayyelât) : **psik.** hayâl etme gücü, *imgelem, **fr. imagination.**

muhayyir محير (a. s. hayret'den) : hayret veren, hayrette bırakan, şaşırtan.

muhayyir-ül-ukul : **1.** akıllara şaşkınlık veren, akılları durduran. **2.** meşhur bir lâle cinsi.

muhayyir مخير (a. s. hayr'den) : iki şey arasında seçim yapılmasını serbest bırakan.

muhâzara محاضره (a. i. huzûr'dan. c. : muhâzarât) : **1.** hatırda tutulan şeyler. **2.** edebî, târihî fıkralar, hikâyeler anlatma, bu mevzû üzerinde konuşma.

muhâzarât محاضرات (a. i. muhâzara'nın c.) : akılda tutulan hikâyeler, faydalı bilgiler.

muhâzât محازات (a. i.) : yüz yüze gelme.

muhâzât محاذات (a. i. hizâ'dan) : ayni hizâda bulunma, karşı durma, karşı olma.

muhâzele مخاذله (a. i.) : hakirlik, aşağılık.

muhâzere محاذره (a. i.) : birbirini korkutma.

muhâzî محازى (a. s. hizâ'dan) : **1** birbirinin karşısında ve bir hizâda bulunan. **2. mat.** paralel.

muhâzî محاذى (a. s. hizâ'dan) : birbirinin karşısında bulunan, karşı hizâda bulunan.

muhazzab مخضب (a. s.) : tahzîbolunmuş, boyanmış. (bkz : muhaddab).

muhazzar مخضر (a. s.) : tahzîr olunmuş, yeşil renk verilmiş, yeşile boyanmış. (bkz : muhaddar).

muhazzi' مخزع (a. s.) : ot ve saman kesmeğe yarıyan bir çeşit ziraat makinesi, **fr. hache-paille.**

muhazzil مخذل (a. s.) : tahzîl eden, alçaklık, bayağılık içinde bırakan.

muhazzil-âne مخذلانه (a. f. zf.) : alçaklıkla, bayağılıkla.

muhazzir محذر (a. s.) : tahzîr eden, sakındıran.

muhbir مخبر (a. s. i. haber'den) : **1.** haber veren, haberci. **2.** bir gazete için haber toplayıp ulaştıran.

muhbir-i sâdık : sâdık haberci; **mec.** mes'ul olmaktan kaçınarak imzâsız mektup yazan kimse.

muhcil مخجل (a. s. haclet'den). (bkz : muhaccil).

muhdes محدث (a. s.) : **1.** ihdâs edilmiş, sonradan meydana gelmiş, eskiden olmıyan **2. i. g. s.** bir yazı sitili.

muhdis محدث (a. s.) : ihdâs eden, yeniden meydana getiren, icâdeden, kuran.

muheyh مخيخ (a. i.) : **anat.** beyincik.

muhh مخ (a. i. c. : mihâh) : **1. anat.** ilik.

muhh-i azmî : **anat.** kemik iliği.

muhh-i şevkî : **anat.** murdar ilik. **2. anat.** beyin. **3.** madde, cevher.

muhıkk-ane محقانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : haklı olarak; haklı olana, doğruya yakışacak sûrette.

muhibb محب (a. s. hubb'dan.) : **1.** seven, sevgi besliyen, dost.

muhibb-ül-kils : **coğr.** *kireççil.

muhibb-ül-milh : **coğr.** *tuzcul.

muhibb-ül-yubûse : **coğr.** *kurakçıl.

muhibb-ür-rütûbe : **coğr.** *nemcil.

2. i. erkek adı.

muhibbân محبان (a. s. muhibb'in c.) : **1.** sevenler, sevgi besliyenler, dostlar. **2.** bir tarîkatın taraflısı olanlar [tarîkattan olmadıkları halde]. (bkz : yârân).

muhibb-âne محبانه (a. zf.) : **1.** sevene, sevgi besliyene, dosta yakışır sûrette. (bkz : dost-âne). **2.** tarîkatsever kimseye yakışır sûrette.

muhibbe محبه (a. s.) : kadın dost, kadın sevgili.

muhibbî محبى (a. s.) : **1.** muhibbe âit, muhib ile ilgili. **2.** Kanûnî'nin nazımda kullandığı mahlas.

muhîf, muhîfe مخيف ، مخيفه (a. s. havf'den) : korkutucu, korkunç. **Kıyâfet-i muhîfe** : korkunç kıyâfet.

muhikk محق (a. s. hakk'dan) : **1.** ihkak eden, hakkı yerine getiren. **2.** haklı, doğru.

muhîl محيل (a. s.) : **1.** ihâle eden, havâle eden. **2.** **fık.** borcunu başkasının borcuna nakleden.

muhîlî محيلى (a. i.) : hîle, hîlekârlık.

muhill مخل (a. s. halel'den) : ihlâl eden, dokunan, sakatlıyan, bozan.

muhill-i âsâyiş : âsâyişi, güvenliği bozan.

muhill-i nâmûs : nâmusa dokunan, nâmusa zarar veren.

muhiss محس (a. s. hiss'den) : **hissettiren,** duyuran.

mûhiş موحش (a. s. vahşet'den) : korku ve dehşet veren, korkutan, ürküten. (bkz : muvahhiş).

muhît محيط (a. s. ve i. havt'dan. c. : muhîtât) : **1.** ihâta eden, etrâfını çeviren, kuşatan. **2.** **mat., sosy.** çevre. **3.** Allah adlarındandır.

muhît-i Arz : **coğr.** Dünyâ'nın çevresi.

muhît-i dâire : **geo.** çenber, dâire çevresi. **Bahr-i muhît** : Okyanus.

muhîtât محيطات (a. s. ve i. : muhît'in c.) : çevreler.

muhkem محكم (a. s. hükm'den) : tahkîm edilmiş, sağlam kılınmış, sağlam, berk, sağlamlaştırılmış, kuvvetli.

muhkemât محكمات (a. i. muhkeme'nin c.) : içinde hüküm bulunan, mânâsı açık olan âyetler.

muhkemât-ı Kur'âniyye : mânâsı sarîh, açık olan âyetler. [zıddı : "müteşâbihât" dır].

muhkim محكم (a. s.) : ihkâm eden, kuvvet veren, kuvvetleştiren, sağlam kılan.

muhlif محلف (a. i.) : şöyle idi veyâ böyle idi diye halkın yemin etmesine sebebolan şey.

muhlis مخلس (a. s.) : saç ve sakalına kır düşmüş [kimse].

muhlis مخلص (a. s. hulûs'dan) : **1.** hâlis, katkısız. **2.** dostluğu, samîmiliği ve her hâli içten, gönülden olan. [eskiden, büyükten küçüğe yazılan resmî yazılarda bir nezâket dili olarak "ben" mânâsına gelen "muhlisiniz" kelimesi kullanılırdı]. **3.** **i.** erkek adı.

muhlis-âne مخلصانه (a. f. zf.) : samîmî olarak, içten gelerek, dostlukla. (bkz : hâlis-âne).

muhmer مخمر (a. s.). (bkz : muhammer).

muhmid مخمد (a. s.) : ihmâdeden, ateşin alevini bastıran.

muhmir مخمر (a. s.) (bkz : muhammir).

muhnat محنط (a. s.). (bkz : muhannet).

muhnik مخنق (a. s. hank'dan) : boğan, boğucu.

muhnis محنث (a. s.) : birine verdiği sözü geri aldıran.

muhnit محنط (a. s.). (bkz : muhannit).

muhrec مخرج (a. s. hurûc'dan) : **1.** ihrâcolunmuş, dışarı çıkarılmış. **2.** bir şeyin sûreti çıkarılmış.

muhrez محرز (a. s.) : **1.** ihrâz olunmuş, elde edilmiş, kazanılmış. **2.** sudaki balık, akan su gibi kimsenin malı olmayıp herkesce faydalanılan bir şeyin ele geçirilmesi.

muhrib محرب (a. i.) : torpidoları avlamıya yarıyan ve çok hızlı giden bir çeşit küçük harb gemisi.

muhrib مخرب (a. s. harâb'dan. c. : muhribîn) : harâbeden, yıkıp yuğuran. (bkz : muharrib).

muhribîn مخربين (a. s. muhrib'in c.) : harâbedenler, yıkıp yuğuranlar.

muhrice مخرجه (a. i.) : çıkrıkçı.

muhrik, muhrika محرقه ، محرق (a. s. hark'-dan) : 1. ihrâk eden, yakan, yakıcı. **Edviye-i muhrika** : yakıcı ilâçlar. 2. yanık [ses].

muhrik-dem محرق دم (a. f. b. s.) : nefesi yakıcı olan; âşık.

muhriz محرز (a. s. ihrâz'dan) : ihrâzeden, elde eden, kazanan.

muhsan محصن (a. i.) : **huk.** [eskiden] akıl, bülûğ, İslâmiyet, hürriyet, nikâh-ı sahîh ile teehhül gibi evsâfı câmî olan kimse.

muhsenât محصنات (a. i. muhsene'nin c.) : haramdan sakınan temiz, nâmuslu kadınlar.

muhsene محصنه (a. i. c. : muhsenât) : haramdan kaçınan temiz, nâmuslu kadın.

muhsın محصن (a. s.). (bkz : muhassın [1], [2]).

muhsî محصی (a. s.) : ıhsâ eden, sayan [sayı].

muhsin محسن (a. s. hasen'den) : 1. ihsân eden, iyilikte, bağışta bulunan. 2. i. erkek adı. [müen. muhsine = kadın adı].

muhtâc محتاج (a. s. hâcet ve havc'den. c. : muhtâcîn) : 1. ihtiyâcı olan, kendisine bir şey lâzım olan, bir eksiği olup onu tamamlamak istiyen. 2. yoksul, fakir.

muhtâc-ı ta'rîf : anlatmıya muhtaç.

muhtâcîn محتاجين (a. s. muhtâc'ın c.) : ihtiyaç sâhipleri; fakirler, yoksullar.

muhtâciyyet محتاجيت (a. i.) : muhtaçlık, ihtiyaç, yoksulluk; fakirlik .

muhtâl محتال (a. s. hîle'den) : hîleci, dalavereci, dubârâcı. (bkz : dessas, muhtedî').

muhtâl مختال (a. s.) : kibirli, büyüklük taslıyan. (bkz : mütaazzım, mütekebbîr).

muhtâle محتاله (a. s.) : hîleci, dalavereci [kadın].

muhtân مختان (a. s.) : 1. hâin. 2. kendisine hâinlik edilen [kimse].

muhtâr مختار (a. s. hayr'dan. c. : muhtârân) : 1. ihtiyâr eden, seçilmiş, seçkin [Hz. Muhammed hakkında kullanılır]. 2. hareketinde serbest olan, istediği gibi davranan, dilediğini yapan. 3. i. köy veyâ mahalle işlerine bakmak üzere halkın seçtiği kimse.

muhtârân مختاران (a. s. i. muhtâr'ın c.). (bkz : muhtâr).

muhtâriyyet مختاريت (a. i.) : muhtarlık, *erkinlik, irâdesi ve idâresi kendi elinde olma, kendi kendine hareket edebilme.

muhtasar مختصر (a. s. hasr'dan) : ihtisâr edilmiş, kısaltılmış, kısaltma, kısa.

muhtasaran مختصرا (a. zf.) : muhtasar, kısaltılmış, kısa olarak.

muhtasıd مختصد (a. s. hasad'dan) : ihtisâdeden, ekin biçen, ekinci.

muhtasım مختصم (a. s.) : husûmet, düşmanlık eden.

muhtasıra مختصره (a. i.) : hülâsa, kısaltma.

muhtass مختص (a. s. husûs'dan. c. : muhtassîn) : bir kimseye veyâ şeye mahsus olan, ...-e vergi.

muhtassan مختصا (a. zf.) : bilhassa, ençok.

muhtassîn مختصين (a. s. husûs'dan. muhtass'nın c.) : bir kimseye veyâ şeye mahsus olan şeyler, ...-e vergi olanlar.

muhtatıb مختطب (a. s.) : ihtitâbeden, nikâhla isteyen.

muhtatıf مختطف (a. s.) : 1. ihtitâf eden, kapıp götüren. 2. göz kamaştıran. **Eşi'a-i muhtatife** : göz kamaştıran ışıklar.

muhtazar محتضر (a. s. huzûr'dan) : hazırlanmış, ölüme hazır. (bkz : muhtazır).

muhtazı' مختضع (a. s.) : alçak gönüllülük gösteren; boyun eğen.

muhtazı-âne مختضعانه (a. f. zf.) : alçakgönüllülükle; boyun eğerek.

muhtazıb مختضب (a. s.) : ihtizâbeden, renklenen, boyanan.

muhtazır محتضر (a. s. huzûr'dan) : ihtizar halînde bulunan, can çekişen.

muhtazır-âne محتضرانه (a. f. zf.) : can çekişiyormuşçasına.

muhtebes محتبس (a. s. habs'den) : hapsedilmiş.

muhtebir مختبر (a. s.) : ihtibâr eden, yoklıyan, deneyen.

muhtebir-âne مختبرانه (a. f. zf.) : yoklarcasına, denercesine.

muhtebis محتبس (a. s.) : ihtibâs eden, kapanıp kalan.

muhtecib محتجب (a. s. hicâb'dan) : örtülü, örtünmüş, saklanan, gizlenen.

muhtedd محتد (a. s. hadd'den) : **1.** keskinleşmiş, keskin. **2.** hiddetlenmiş, kızmış, hiddetli.

muhtedi' مختدع (a. s.) : hîlekâr, dalavereci. (bkz : muhtâl).

muhtedi-âne مختدعانه (a. f. zf.) : hîlecilikle, dalaverecilikle.

muhtefî مختفى (a. s. hafî'den) : ihtifâ eden, saklanan, gizlenen; saklanmış, gizlenmiş.

muhtekır محتقر (a. s.) : ihtikar eden, hakir, aşağı, hor gören.

muhtekir محتكر (a. s. c. : muhtekirîn) : ihtikâr yapan, yolsuz kazanç elde eden, vurguncu, istifçi.

muhtekir-âne محتكرانه (a. f. zf.) : vurgunculukla, istifçilikle.

muhtekirîn محتكرين (a. s. muhtekir'in c.) : ihtikâr yapanlar, yolsuz kazanç elde edenler, vurguncular, istifçiler.

muhtelef مختلف (a. s. half'den) : ihtilâf olunmuş, birbirine uymamış; uyuşmamış.

muhtelefün-fîh مختلف فيه (a. b. s.) : üzerinde ihtilâf olunmuş mesele.

muhteli' مختلع (a. s.) : ihtilâ eden, kocasından boşanan [kadın].

muhtelib مختلب (a. s.) : aldatıcı, hîleci.

muhtelic مختلج (a. s. halecân'dan) : ihtilâceden, titreyen [elinde olmıyarak].

muhtelif, muhtelife مختلفه ، مختلف (a. s. sül. : halefe) : **1.** ihtilâf eden, biribirine uymıyan, zıt. **2.** türlü, çeşitli; çeşit çeşit. **Emsile-i muhtelife : a. gr.** bir kökün ayrı zamanlara göre tasrîf edilmiş, çekilmiş şekilleri.

muhtelik مختلق (a. s.) : ihtilâk eden, tıraş eden.

muhtelik مختلق (a. s.) : yalancı, uydurucu.

muhtelim محتلم (a. s.) : ihtilâm olmuş, düşü azmış.

muhtelis مختلس (a. s.) : ihtilâs eden, çalan, çalıp çırpan. [resmî yerlerden].

muhtelis-âne مختلسانه (a. f. zf.) : çalıp çırparcasına.

muhtelit, muhtelite مختلطه ، مختلط (a. s. halt'dan) : karışık, *karma. **Adele-i muhtelite : anat.** boyunun arkasındaki adale. **Hey'et-i muhtelite :** türlü devlet delegelerinden olma hey'et (*kurul).

muhtell مختل (a. s. halel'den) : ihlâl edilmiş, bozulmuş, bozuk; karışmış.
muhtell-üs-sıhha : sıhhati, sağlığı bozulmuş.

muhtemel محتمل (a. s. haml'den) : **1.** ihtimâli olan, umulur, beklenir, olabilir, olmıyacak şey değil. **2. mant.** *olası, **fr. probable.**

muhtemel-üz-zıddeyn : ed. bir sözün iki taraflı, yânî hem medih, hem zem olabilecek sûrette söylenilmesi. [Meselâ : **"âb-ı hayvandır efendim artığın"** mânâsındaki (âb-ı hayvan) hem **âb-ı hayât,** hem **hayvan suyu** mânâsına gelir ki : efendim senin artığın **âb-ı hayât'** tır, yâhut : efendim senin artığın hayvan suyudur. Yânî : "sen hayvansın, senden artan su da hayvanın içtiği bir sudur" demek olur].

muhtemelât محتملات (a. s. muhtemel'in c.) : beklenir, umulur, olabilir şeyler.

muhtemî محتمى (a. s.) : ihtimâ eden, perhîz eden.

muhtemir مختمر (a. s. hamr'dan) : **1.** ihtimâr eden, mayalanarak ekşiyip kabaran. **2.** örtüye bürünen, yaşmaklanan.

muhtenik مختنق (a. s. hank'dan) : ihtinâk eden, nefes alamayıp boğulan; boğulmuş, boğuk.

muhtera' مخترع (a. s.) : **1.** ihtirâ olunmuş, îcâdedilmiş. **2.** uydurulmuş, uydurma [şey, söz].

muhtereât مخترعات (a. s. muhterea'nın c.) : **1.** uydurma, yalan, düzme [sözler]. **2.** yeni çıkarılmış, yoktan meydana getirilmiş [şeyler].

muhterem, muhtereme محترم ، محترمه (a. s. hürmet'den) : **1.** ihtirâm olunmuş *saygıdeğer, sayın. **Zevât-ı muhtereme** : saygıdeğer kimseler **2. i.** erkek adı.

muhteri' مخترع (a. s.) : **1.** ihtirâ eden, icâdeden, yepyeni bir şey meydana getiren. **2.** yalandan havâdisler uydurarak iftirâda bulunan. [bkz : müfterî].

muhteri-âne مخترعانه (a. f. zf.) : **1.** îcâdederek. **2.** iftirâda bulunarak.

muhterib محترب (a. s. harb'den. c. : muhteribîn) : harbeden, savaşan. (bkz : muhârib).

muhteribîn محتربين (a. s. muhterib'in c.) : harbedenler, savaşanlar.

muhterif, muhterife محترف ، محترفه (a. i. hiref'den) : iş sâhipleri, sanatkârlar.

muhterik محترق (a. s. hark'dan) : ihtirâk eden, tutuşup yanan, yanmış, yanık.

muhteris محترس (a. s.) : sakınan, çekinen. (bkz : muhteriz, muhtezir).

muhteris محترص (a. s. hırs'dan) : **1.** hırs sâhibi. **2.** çok istekli. **3.** ateşli.

muhteriz محترز (a. s. hırz'dan) : ihtirâz eden, sakınan, çekinen. (bkz : muhteris, muhtezir).

muhteriz-âne محترزانه (a. f. zf.) : sakınarak, sakına sakına, çekinerek, çekine çekine.

muhtesib محتسب (a. s. hisâb'dan) : **1.** [eskiden] belediye işlerine bakan me'mur, belediye me'muru. **2.** [eskiden] polis ve belediye işlerine bakan me'mur. (bkz : şahne, şıhne)

muhteşem محتشم (a. s. haşmet'den) : **1.** ihtişamlı, tantanalı, debdebeli, görkemli. **2. i.** erkek adı. [aslı : "muhteşim" dir].

muhteşi' محتشع (a. s.) : kendisini alçak tutan.

muhteşid محتشد (a. s.) : ihtişâd eden, biriken, toplanan. (bkz : mütehaşşid).

muhtetıb محتطب (at. s. hatab'dan) : **1.** ihtitâbeden, odun toplıyan. **2. i.** baltalık, koru, orman.

muhtetin مختتن (a. s.) : sünnet olmuş. (bkz : mahtûn).

muhtevâ محتوى (a. s.) : bir şeyin içinde bulunan; içteki şey.

muhtevî محتوى (a. s.) : ihtivâ eden, içine alan, içinde bulunduran, kavrıyan.

muhteviyyât محتويات (a. i. c.) : içindekiler. [doğrusu : "muhteveyât" dır].

muhtezen مختزن (a. s.) : biriktirilip hazîneye, anbara konmuş.

muhtezin محتزن (a. s.) : hüzünlü, kederli. (bkz : mahzûn, mükedder).

muhtezin مختزن (a. s.) : hazîneye koyan [biriktirip], biriktirip toplayıp saklıyan, anbara atan.

muhtezir محتذر (a. s.) : sakınan, çekinen. (bkz : muhteris, muhteriz).

muhtır مخطر (a. s. hatr'dan) : hatıra getiren, hatırlatan.

muhtıra مخطره (a. i.) : **1.** hatırlatmak üzere yazılan ve sunulan tezkere. **2.** hatıra gelen bir şeyin -unutmamak için- içine yazıldığı kâğıt, defter... v.b. **fr. mémoire.**

muhtî مخطى (a. s. hatâ'dan) : **1.** hatâya düşüren, yanıltan **2.** hatâ eden, yanılan.

muhyî محي (a. s hayât'dan.) : ihyâ eden, dirilten, canlandıran, hayat veren [maddî, mânevî].

muhzır محضر (a. i. huzûr'dan) : [eskiden] şerîat mahkemelerinde mübâşir hizmetini gören kimse.

muhzıriyye محضریه (a. i.) : **huk.** aleyhine açılan dâvâ münâsebetiyle "muhzır" veyâ "mübâşir" gönderilmek sûretiyle getirilenlerden alınan para.

muhzin محزن (a. s. hüzn'den) : hüzün verici; acıklandırıcı.

muîd معيد (a. s. i.) : inzibat te'mînine me'mur muallim yardımcısı. (bkz : mubassır).

muidd معد (a. s. add'den) : îdâdeden, hazırlıyan.

muîl معيل (a. s.) : çoluğu çocuğu ve müteallikatı çok olan kimse.

muill معل (a. s.) : alîl eden, hasta eden.

muîn معين (a. s. avn'den) : **1.** iâne eden, yardımcı. **2.** yardımcı.

muîr معير (a. s.) : iâre eden, ödünç veren.

muizz معز (a. s.) : izzet ve ikrâm edici, ağırlayıcı; Allah.

mûje موژه (f. i.) : **1.** gam, kaygı, tasa. **2.** belâ, musîbet.

mûk موق (a. i.) : göz pınarı.

mûk موك (f. i.) : diken.

muka'ar مقعر (a. s. ka'r'dan) : **1.** çukur, oyuk. **2. geo.** *içbükey, **fr. concave.**

muka'ar-ı muhaddeb : geo. bir yanı çukur, öteyanı bombeli olan şekil, **fr. concavo-convexe.**

muka'ariyyet مقعریت (a. i.) : çukurluk.

mukabbeb مقبب (a. s. kubbe'den) : kubbeli. **Binâ-yi mukabbeb :** kubbeli binâ.

mukabbel مقبل (a. s. kabl'den) : takbîl edilmiş, öpülmüş.

mukabbız مقبض (a. s. kabz'dan) : daraltan, sıkan.

mukabbil مقبل (a. s. c. : mukabbilîn) : takbîl eden, öpen.

mukabbilîn مقبلين (a. s. mukabbil'in c.) : takbîl edenler, öpenler.

mukabele مقابله ("ka" uzun okunur. a. i. sül. : kabile) : **1.** karşılık verme, karşılama. **2.** karşı gelme. **3.** birbiriyle karşılaştırma; karşılıklı yapılan okuma. **4.** câmilerde halka karşı Kur'an okuma. **Cebr ü mukabele : mat.** [evvelce muâdele adını alan] cebir. **5. tas.** Mevlevî âyinlerinde tarîkat mensuplarının cezbe hâliyle ayakta dönmesi (bkz : semâ').

mukabele-bi-l-misl مقابله بالمثل ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : misilleme, yapılan muâmeleyi aynen tekrarlama.

mukabil مقابل ("ka" uzun okunur. a. s. sül. : kabile) : **1.** karşı karşıya gelen, bir şeyin karşısında bulunan. **2.** bir şeye karşı, bir şeye karşılık yapılan. **3. i.** karşılık. **4. zf.** karşılığında.

mûkad موقد (a. s.) : ağır yüklü.

muk'ad مقعد (a. s.) : kötürüm, yatalak.

mukaddem مقدم (a. s. kıdem'den) : **1.** takdîm edilen, sunulan [küçükten büyüğe-]. **2.** önde olan, önden giden. **3.** önce gelen, önceki [zamanca-]. **4.** değerli, üstün. **5. mant.** *önerti. **6. ask.** redif askerinin ayrıldığı iki kısımdan birincisi.

mukaddem-ül-ayn : hek. gözün kenarı, pınarı.

mukaddemâ مقدما (a. zf.) : önce, eskiden.

mukaddemât مقدمات (a. i. kıdem'den. mukaddeme'nin c.) : **1. mant.** *öncüller. **2.** *öncüler, ordunun ilerisinde bulunan askerler.

mukadder مقدر (a. s. kader'den) : **1.** takdîr olunmuş, kıymeti biçilmiş; kadri, değeri bilinmiş, beğenilmiş. **2. i.** yazılı, alında yazılı. (bkz : kader). **3. ed.** yazılı olmayıp, sözün gelişinden anlaşılan. **4. i.** kadın adı.

mukadderât مقدرات (a. i. mukadder'in c.) : **1.** alın yazısı. (bkz : mukadder [2]). **2. fık.** ölçüsü, kile, okka, sayı gibi şeylerle belirtilen şeyler.

mukaddes, mukaddese مقدس ، مقدسه (a. s. kuds'den) : **1.** takdîs edilmiş, mübârek, kutsal; temiz. **Kütüb-i mukaddese :** mübârek, kutsal kitaplar : [Kur'ân, Tevrât, Zebûr, İncil]. **2. i.** kadın adı.

mukaddesât مقدسات (a. s. mukaddes'in c.) : kutsal şeyler.

mukaddim مقدم (a. s. kıdem'den) : **1.** takdîm eden, sunan [küçük, büyüğe-]. **2.** öne, ileri geçiren.

mukaddimât مقدمات (a. s. i.) : mukaddime'nin c.). (bkz : mukaddime).

mukaddimat-ı ilm : fels. fr. propédeutique.

mukaddime مقدمه (a. s. kıdem'den. c. : mukaddimât) : **1.** öne geçen, önde giden. (bkz : pîş-rev). **2.** i. başlangıç, giriş, önsöz [kitapta-]. **fr. préface.**

mukaddime-i beyyine : huk. "beyyine başlangıcı" : hasımdan sâdır olan bir varakadır ki iddiâ edilen şeyi tamâmen ispât etmemekle berâber bu şeyin vukuuna delâlet eyler, **fr. commencement de preuve.**

mukaddime-i darb ü cerh : yaralama ve dövme başlangıcı.

mukaddime-i kübrâ : büyük başlangıç.

mukaddimet-ül-ceyş : ask. ordunun ilerisinde bulunan asker. (bkz : pîş-dâr).

mukaddimet-ül-edeb : Arap edebiyâtına âit meşhur bir eser.

mukaddir مقدر (a. s. kader'den. c. : mukaddirîn) : takdîr eden, kıymet biçen; kadrini bilen, beğenen. [Allah adlarındandır].

mukaddir-âne مقدرانه (a. f. zf.) : takdîr edercesine, kıymetini bilircesine.

mukaddirîn مقدرين (a. s. mukaddir'in c.) : takdîr edenler, kıymet biçenler; kendini bilenler, kendi beğenenler.

mukaffâ مقفى (a. s.) : kafiyeli, kafiyelenmiş.

mukaffel مقفل (a. s. kufl'den) : kilitli, kilitlenmiş. **Bâb-ı mukaffel :** kilitli kapı.

mukahhir مقهر (a. s. kahr'den) : tahkîr eden, kahreden, yok eden.

mukalkal مقلقل (a. s.) : **1.** kararsız. **2. i.** şarap. (bkz : bâde, hamr, sahpâ).

mukalkale مقلقله (a. i.) : surâhi; şişe.

mukalled مقلد (a. s. kald'den) : **1.** boynuna gerdanlık takılmış. **2.** taklîdedilen, örnek tutulan.

mukallef مقلف (a. s.) : taklîf edilmiş, kalafatlanmış.

mukallib مقلب (a. s. kalb'den) : kalbeden, çeviren, başka şekle sokan.

mukallid مقلد (a. s. kald'den. c. : mukallidîn) : **1.** bir şeyi takan, kuşatan, boynuna asan. **2.** taklitçi.

mukallid-âne مقلدانه (a. f. zf.) : taklitçiye yakışır sûrette.

mukallidîn مقلدين (a. s. mukallid'in c.) : **1.** takınanlar, kuşananlar, boynuna takanlar. **2.** taklitçiler.

mukamere مقامره ("ka" uzun okunur. a. i.) : kumar oynama, oynaşma.

mukamir مقامر ("ka" uzun okunur. a. s. ve i.) : kumarbaz.

mukanfez مقنفذ (a. s.) : **zool.** üzeri yumuşak dikenlerle örtülü olan hayvan, kirpi.

mukanna' مقنع (a. i.) : peçeli.

mukanned مقند (a. s.) : şekerle terbiye olunmuş.

mukannen مقنن (a. s. kanûn'dan. c. : mukannenât) : belli belirli, şaşmaz. (bkz : muayyen).

mukannenât مقننات (a. s. mukannen'in c.) : âdet olan tahsîsat.

mukannin مقنن (a. s. kanun'dan) : kanun yapan. (bkz : kanûn-şinâs).

mukantar, mukantara مقنطر ، مقنطره (a. s. kantara'dan) : kemerli, kemer şeklinde olan; köprü.

mukantarât مقنطرات (a. i. mukantara'nın c.) : kemer şeklinde olan şeyler; köprüler.

mukaraa مقارعه ("ka" uzun okunur. a. i. kur'a'dan) : **1.** ad çekişme. **2.** çekişme, vuruşma.

mukaraza مقارضه ("ka" uzun okunur. a. i.) : kazanca ortak olup zararı sermâyeye âit olmak üzere birine bir miktar sermaye verme.

mukarebe مقاربه ("ka" uzun okunur. a. i. kurb'dan). (bkz : mukarebet).

mukarebet مقاربت ("ka" uzun okunur. a. i. kurb'dan) : yakınlık; akrabâlık.

mukarenet مقارنت ("ka" uzun okunur. a. i. karn'dan) : **1.** bitişiklik; yaklaşma, kavuşma, bitişme. (bkz : telâkkî) : 2. uygunluk.

mukarib مقارب ("ka" uzun okunur. a. s. kurb'dan) : karîb, birbirine yakın olan.

mukarin مقارن ("ka" uzun okunur. a. s. karn'dan) : bitişik, ulaşmış, erişmiş, yaklaşmış, bir yere gelmiş.

mukarnes مقرنس (a. s.) : **1.** merdiven şeklinde dereceleri olan çatma tavan, kubbe. **2.** kubbe biçiminde olan. **3.** bir çeşit serpuş. **4.** nakışlı, işlemeli, rengârenk olan. **Seyf-i mukarnes :** [eskiden] "kırk merdiven" denilen ve ağzı derece derece olan bir çeşit kılıç. [bu kelime, dağdan burun gibi çıkan sivrilik veyâ kalkık ve yüksek hörgüclü deve mânâlarına olan "kurnâs" kelimesinden türemiştir].

mukarr مقر (a. s. karâr'dan) : ikrâr olunmuş, "vardır, evet öyledir" denilmiş.

mukarreb مقرب (a. s. kurb'dan c. : mukarrebân, mukarrebîn) : takrîbedilmiş yaklaşmış, yakın. **Melek-i mukarreb :** Allah'a yakın, yaklaşmış olan melek.

mukarrebân مقربان (a. s. kurb'dan, mukarreb'in c.). (bkz : mukarrebîn).

mukarrebîn مقربين (a. s. mukarreb'in c.) : yakınlaşma, yaklaşmış olanlar, yakınlar. **Melâike-i mukarrebîn :** Allah'a yakın, yaklaşmış olan melekler.

mukarrebûn مقربون (a. s. mukarreb'in c.) : Allah'a yakın olan büyük melekler. (bkz : mukarrebân, mukarrebîn).

mukarrer مقرر (a. s. karâr'dan. c. : mukarrerât) : **1.** kararlaşmış. **2.** şüphesiz, sağlam. **3.** anlatılmış, bildirilmiş.

mukarrerât مقررات (a. i. mukarrer'in c.) : kararlaştırılan şeyler; kararlar.

mukarrız مقرظ (a. s.). (bkz : mukarriz).

mukarri' مقرع (a. s. : takri' eden, başa bakan; azarlıyan, paylıyan.

mukarrib مقرب (a. s. kurb'dan) : takrîbeden, yaklaştıran; yakınlaştıran.

mukarrih مقرح (a. s. c. : mukarrihât) : yara açan ilâç.

mukarrihât مقرحات (a. s. mukarrih'in c.) : yara açmıya mahsus olan te'sirli ilâçlar.

mukarrin مقرن (a. s.) : takrîn eden, birlikte bulunduran.

mukarrir مقرر (a. s. karâr'dan. c. : mukarrirîn) : **1.** takrîr eden, yerleştiren, sâbit kılan. **2.** anlatan, bir maddeyi etraflıca anlatan. **3. i.** medresede, dersi tekrar ederek anlatan müderris (profesör) muâvini. **4. i.** huzur hocası [ramazanda pâdişâhın huzûrunda ders vermek, Kur'ân'ı tefsir etmekle vazîfeli bulunan müderris, ders-i âmm].

mukarrirîn مقررين (a. s. mukarrir'in c.). (bkz : mukarrir).

mukarrün-bih مقربه (a. b. i.) : ikrâr olunan hak, başkasına âit bulunduğu, bir kimse tarafından haber verilen hak.

mukarrün-leh مقرله (a. b. i.) : kendisine âit bulunan bir hak, başkası tarafından îtirâf olunan hakîkî veyâ (vakıf gibi) mânevî şahıs.

mukarrün-leh bi-n-neseb مقرله بالنسب (a. b. i.): neseb bakımından mîrâsa hakkı olduğu ikrâr olunan kimse.

mukarrün-leh bi-n-nesebi ale-l-gayr : fer. nesebce başkasına karâbeti iddiâ edilerek mîrâsa hakkı bulunduğu ikrâr olunan kimse.

mukarriz مقرض (a. s. karz'dan. c. : mukarrizîn) : takrîz eden, medheden; medih yollu yazı yazan.

mukarrizîn مقرضين (a. s. mukarriz'in c.) : takrîz edenler, medhedenler; medih yollu yazı yazanlar.

mukasât مقاسات ("ka" uzun okunur. a. i.) : zahmet çekme.

mukaseme مقاسمه ("ka" uzun okunur. a. i. kısm'dan) : taksîm etme, paylaşma, bölüşme.

mukasım مقاسم ("ka" uzun okunur. a. s. kısm'dan) : taksîm eden, paylaşan, bölüşen.

mukassat مقسط (a. s. kıst'dan) : taksitli.

mukassatan مقسطاً (a. zf.) : taksitle, taksitli olarak.

mukassem مقسم (a. s. kısm'dan) : taksim edilmiş, ayrılmış, bölünmüş.

mukassır مقصر (a. s. kasr'dan) : **1.** taksîr eden, yapabilir iken yapmayıp çekinen. **2.** yapmıya gücü yetmediği için bırakan. **3.** kusur işliyen. (bkz : mütekasır).

mukassî مقسى (a. s. kasvet'den) : kasvet verici, kasvetli, sıkıntılı, sıkıcı; dar.

mukassim مقسم (a. s. kısm'dan) : taksim eden, ayıran, bölen. **Kıyâs-ı mukassim : mant.** *ikilem, **fr. dilemme.**

mukaşşer مقشر (a. s. kışr'dan) : takşîr edilmiş, kabuğu soyulmuş. **Bâdâm-ı mukaşşer :** kabuğu soyulmuş bâdem.

mukataa مقاطعه ("ka" uzun okunur. a. i. kat'dan. c. : mukataât) : **1.** arâzînin kesime verilmesi, muayyen bir kirâ karşılığında birine bırakılması. **2.** bağ, bahçe, arsa hâline getirilen ekim toprağı için verilen vergi.

mukataât مقاطعات ("ka" uzun okunur. a. i. mukataa'nın c.). (bkz : mukataa).

mukatele مقاتله ("ka" uzun okunur. a. i. katl'den. c. : mukatelât) : **1.** birbirini öldürme, vuruşma. (bkz : kıtâl). **2.** savaş; kavga.

mukatelât مقاتلات ("ka" uzun okunur. a. i. katl'den. mukatele'nin c.) : **1.** öldürüşmeler, birbirini öldürmeler, vuruşmalar. **2.** savaşlar; kavgalar.

mukatil مقاتل ("ka" uzun okunur. a. s. katl'den) : birbiriyle vuruşan, birbirini öldüren.

mukatilûn مقاتلون (a. i. mukatil'in. c.) : düşmanla savaşan mücâhitler.

mukatta', mukattaa مقطعه ، مقطع (a. s. kat'dan. c. : mukattaât) : kat'edilmiş, kesilmiş; kesik, ayrı. **Hurûf-i mukattaa** : ayrı ayrı yazılan, bitişik olmıyan harfler.

mukattaât مقطعات (a. s. mukatta'ın c.) : 1. kat'edilmiş, kesilmiş, kesik şeyler. 2. ed. matla'sız şiir parçaları. 3. türlü gazel ve kasîdelerden seçilmiş beyitler. 4. herbiri bir kelimeye delâlet eden harfler ve tamamlanmamış cümleler. 5. kısaltmalar, **fr. abréviation.**

mukattar مقطر (a. s. katr'dan. c. : mukattarât) : taktîr edilmiş, inbikten çekilmiş; *damıtılmış. **Mâ-i mukattar** : *damıtık su.

mukattarât مقطرات (a. s. mukattar'ın c.) : taktîr edilmiş, inbikten çekilmiş nesneler.

mukattıb مقطب (a. s.) : **hek.** buruşturucu, yapışkan [şey].

mukavelât مقاولات ("ka" uzun okunur. a. i. kavl'den. mukavele'nin c.) : mukaveleler, sözleşmeler; yazılı sözleşmeler.

mukavelât muharriri : noter. (bkz : kâtib-i adl).

mukavele مقاوله ("ka" uzun okunur. a. i. kavl'den. c. : mukavelât) : 1. sözleşme. 2. yazılı sözleşme.

mukavele-nâme مقاوله نامه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : mukavele, sözleşme senedi; sözleşmenin yazıldığı kâğıt; kontrat.

mukavemet مقاومت ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâm'dan) : karşı durma, dayanma, karşı koyma.

mukavemet-sûz مقاومتسوز ("ka" uzun okunur a. f. b. c.) : mukavemeti yok eden; dayanılmaz hâle getiren.

mukavemet-şiken مقاومت شكن ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : mukavemeti kıran.

mukavim مقاوم ("ka" uzun okunur. a. s. kıyâm'dan. c. : mukavimîn) : 1. mukavemet eden, karşı duran, dayanan, direnen. 2. dayanıklık.

mukavimîn مقاومين (a. s.) : muhavim'in c.) : karşı koyanlar.

mukavvâ مقوى ، مقوا (a. s. kuvvet'ten) : 1. kavîleştirilmiş, sağlamlaştırılmış. 2. i. mukavva.

mukavver مقور (a. s.) : 1. yuvarlak kesilmiş. 2. ziftle karışık veyâ ziftle kaplı. 3. g. s. bir yazı sitili.

mukavves مقوس (a. s. kavs'den) : 1. yay gibi eğri. 2. kavisli, bükülmüş, kemerli.

mukavvî, mukavviyye مقويه ، مقوى (a. s. kuvvet'den. c. : mukavviyyât) : 1. takviye eden, kuvvet veren, kuvvetlendiren. 2. kuvvet için verilen [ilâç], **fr. tonique. Edviye-i mukavviyye** : kuvvet ilâçları.

mukavvim مقوم (a s.) : 1. kıvâma getiren. 2. eğriyi doğrultan, düzelten.

mukavviyyât مقويات (a. s. mukavviyye'nin c.). (bkz : mukavvî).

mukayaza مقايضه ("ka" uzun okunur. a. i.) : trampa etme, değişme. (bkz : mübâdele).

mukayesât مقايسات ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâs'dan, mukayese'nin c.) : 1. kıyaslamalar, ölçmeler, ölçüler. 2. fels., gr. karşılaştırmalar.

mukayese مقايسه ("ka" uzun okunur. a. i. kıyâs'dan. c. : mukayesât) : 1. kıyâs etme, ölçme, ölçü. 2. fels., gr. karşılaştırma.

mukayese-i rûhiyye : **psik.** ruh ölçümü, psikometri, **fr. psychométrie.**

mukayyed مقيد (a. s. kayd'dan) : 1. kayıtlı, bağlı, bağlanmış. 2. ayağında zincir ve pranga bulunan. 3. bir işe ehemmiyet (*önem) veren. 4. kaydolunmuş, deftere geçmiş.

mukayyi' مقيئ (a. s. kay'dan. c. : mukayyiât) : kay ettiren, kusturan, kusturucu.

mukayyiât مقيئات (a. s. i. mukayyi'in c.) : kay ettirici, kusturucu ilâçlar.

mukayyiât-ı ma'deniyye : **hek.** mâdenî kusturucu ilâçlar.

mukayyiât-ı ma'deniyye : **hek.** mâdenî kusturucu ilâçlar.

mukayyid مقيد (a. s. kayd'dan. c. : mukayyidîn) : 1. kaydeden. 2. i. kayıt me'muru.

mukayyidîn مقيدين (a. s. ve i. mukayyid'in c.) : mukayyitler, kayıt me'murları.

mukbil مقبل (a. s. kabl'den. c. : mukbilân, mukbilîn) : 1. ikballi, kutlu, mutlu. (bkz : mes'ûd, bahtiyâr). 2. i. erkek adı.

mukbilân مقبلان (a. f. s. kabl'den. mukbil'in c.) : kutlular, mutlular. (bkz : mukbilîn).

mukbilîn مقبلين (a. s. kabl'den. mukbil'in c.) : kutlular, mutlular. (bkz : mukbilân).

mukdim مقدم (a. s. kıdem'den) : ikdâm eden, gayret ve devamlılıkla çalışan, işine düşkün.

mukdim-âne مقدمانه (a. f. zf.) : dikkat ve gayretle.

mukhem مقحم (a. i.) : cümle arasındaki fazla ve lüzumsuz kelime.

mûkıd موقد (a. s.) : îkadeden, ateş yakan.

mûkın موقن (a. s.) : îkan eden, şüphesiz, kat'î olarak bilen.

mûkır موقر (a. s.) : yemişinin çokluğu dolayısiyle dalları sarkmış ağaç.

mukırr مقر (a. s. karâr'dan) : 1. ikrâr eden, doğruyu söyliyen, "vardır, evet öyledir" diyen, kusûrunu, kabahatini gizlemiyen. 2. fık. birinin, kendisinde hakkı olduğunu haber veren [kimse].

mukîm مقيم (a. s. kıyâm'dan) : ikamet eden, oturan. (bkz : ârâm-sâz, sâkin).

mûkiz موقظ (a. s. yakaza'dan) : 1. îkazeden, uyandıran. 2. gafletten, dalgınlıktan kurtaran.

mukle مقله (a. i.) : anat. gözbebeği.

mukmir, mukmire مقمر ، مقمره (a. s. Kamer'den) : mehtaplı [gece].

mukni', muknia مقنع ، مقنعه (a. s. kanâat'den) : iknâ eden, kanaat getiren, inandırıcı. **Edille-i muknia** : inandırıcı deliller.

muknia مقنعه (a. i.) : **zool.** kurbağa yavrusunun yumurtadan çıktığı ilk hâli.

mukraz مقرض (a. s. karz'dan) : ikrâz olunmuş, ödünç verilmiş.

mukrî مقرى (a. s. kırâat'den) : [Kur'ân] okuyan.

mukriz مقرض (a. s. karz'dan) : ikraz eden, ödünç veren.

muksâ مقصى (a. s.) : uzak kalınmış, uzaklaştırılmış.

muksem مقسم (a. s. kasem'den) : kasem edilmiş, yemin edilmiş.

muksem-ün-bih : **huk.** [eskiden] üzerine yemin edilen isim veyâ sıfat. [İslâm hukukunda Cenâbı Hakk'ın ismi, zâtı veyâ sıfatları üzerine yemin edilir ki bu takdirde isim, zat veyâ sıfat muksem-ün-bih olur].

muksır مقصر (a. s.). (bkz : mukassır).

muksim مقسم (a. s. kasem'den) : 1. kasem eden, yemin eden, andiçen. 2. i. yemin edilecek yer.

muksit مقسط (a. s.) : 1. iksât eden, doğru hareket eden, iş gören. 2. Allah.

mukşairr مقشعر (a. s.) : ıkşı'râr eden, ürperen.

muktasır مقتصر (a.s.) : iktisâr eden, kısa kesen.

muktataf مقتطف (a. s. ıktitâf'dan, c. : muktatafât) : ıktitaf edilmiş, devşirilmiş, toplanmış, derlenmiş, derleme.

muktatafât مقتطفات (a. s. ıktitâf'dan) : derlemeler, derlenmiş şeyler, antoloji.

muktatıf مقتطف (a. i ıktitâf'dan) : ıktitâf eden, derliyen, toplıyan.

muktebes مقتبس (a. s. kabs'dan. c. : muktebesât) : iktibâs edilmiş, faydalanmak üzere aynen alınmış, aktarılmış.

muktebesât مقتبسات (a. i. kabs'dan. muktebes'in c.) : muktebes olan, faydalanmak üzere alınan, aktarılan şeyler.

muktebis مقتبس (a. s. kabs'den. c. : muktebisîn) : iktibâs eden, faydalanmak üzere alan, aktaran. [arapçadaki asıl mânâsı : "ateş yakmak üzere birinden ateş alan" demektir].

muktebisîn مقتبسين (a. s. kabs'den. muktebis'in c.) : iktibâs edenler, faydalanmak üzere alanlar, aktaranlar.

muktedâ, muktedâ-bih مقتدى ، مقتدا ، مقتدا به (a. s. kadv'dan) : **1.** iktidâ edilen, uyulan; örnek tutulan. **2.** önde bulunan, kendisine uyulan [imam, reis.. v. b.].

muktedî مقتدى (a. s.) : iktidâ eden, uyan, arkadan gelen. (bkz : tâbi').

muktedir مقتدر (a. s. kudret'den) : iktidarlı, gücü yeten, becerebilen.

muktedirîn مقتدرين (a. s. muktedir'in c.) : iktidarlılar, gücü yetenler, becerebilenler.

muktefâ مقتفى (a. s. kafâ'dan) : ıktıfâ edilmiş, ardı sıra, izinden gidilmiş; örnek tutulmuş, uyulmuş [birine].

muktefî مقتفى (a. s. kafâ'dan) : ıktıfâ eden, ardı sıra, izinden giden; örnek tutan, uyan [birine].

muktehim مقتحم (a. s.) : iktihâm eden, göğüs geren, yorulmak bilmiyen.

muktelâ' مقتلع (a. s. kal'den) : kökünden koparılmış.

mukteli' مقتلع (a. s. kal'den) : kökünden koparan.

mukterib مقترب (a. s. kurb'dan). (bkz : mütekarrib).

mukterih مقترح (a. s.) : iktirâh eden, düşünmeden, aklına geldiği gibi söyleyen.

mukterin مقترن (a. s. iktirân'dan) : iktirân eden, yaklaşan, yakın gelen.

mukteriz مقترض (a. s. karz'dan). (bkz : istikrâz, müstakriz).

muktesid مقتصد (a. s. iktisâd'dan. c. : muktesidân) : tutumlu, **fr. économiste.**

muktesidân مقتصدان (a. s. muktesid'in c.) : tutumlular, tutumlu kimseler, **fr. économistes.**

muktesir مقتصر (a. s.) : **1.** iktisâr eden, kısa kesen. **2.** (bkz : kanaat-kâr).

mukteza مقتضى (a. s. kazâ'dan) : **1.** iktizâ etmiş, lâzımgelmiş. **2.** kanun îcâbına göre yazılan yazı, derkenar.

mukteza-yi hâl ü makam : ed. sözde hâlin, makamın îcâbettiği gibi konuşma tarzına bağlı kalma, yerinde ve adamına göre söyleme.

mukteza-yi hilkat : yaradılış îcâbı.

muktezayât مقتضيات (a. i. muktezî'nin c.) : **1.** iktizâ eden, lâzımgelen, îcâbeden şeyler. **2.** netîceler.

muktezî مقتضى (a. s. kazâ'dan) : iktizâ eden, lâzımgelen, îcâbeden, îcâbettiren, gereken; gerektiren.

muktir مقتر (a. s.) : kocasını nafaka bakımından sıkıştıran.

mukzî مقضى (a. s.) : **1.** hüküm ve kazâ olunmuş. **2.** gerekli görülmüş. **3.** tamamlanmış.

mûlâ-minhâ مولا منها (a. b. i.) : **huk.** [eskiden] îlâ olunan zevce. (bkz : îlâ).

mu'lem معلم (a. s ilm'den) : işâretlenmiş, belirtilmiş.

mûlî مولى (a. i.) : îlâ eden zevç.

mu'lim مؤلم (a. s. elem'den). (bkz : müellim).

mu'lin معلن (a. s. alenden) : îlân eden, umûma bildiren, haber veren.

mûm موم (f. i.) : **1.** mum. **2. s.** yumuşak.

mûmâ-ileyh مومااليه، مومى اليه (a. b. zm. c. : mumâ-ileyhüm) : îmâ edilen, adı geçen, yukarıda anılan [adam].

mûmâ-ileyhâ مومى اليها (a. b. zf. c. : mûmâ-ileyhün) : îmâ edilen, adı geçen, yukarıda anılan [kadın, kız].

mûmâ-ileyhüm مومى اليهم (a. b. zm. mûma-ileyh'in c.) : îmâ edilenler, adı geçenler, yukarıda anılanlar.

mûmâ-ileyhümâ مومى اليهما (a. b. zm.) : îmâ edilen, adı geçen, yukarıda anılan [kadın, kız, erkek].

mûmâ-ileyhün مومى اليهن (a. b. zm. mûmâ-ileyhâ'nın c.) : îmâ edilenler, adı geçenler, yukarıda anılanlar [kadın, kız].

mûmesât مومسات (a. i.). (bkz : umûm-hâne).

mûmiyân موميان (f. s. c.) : kıl belli, beli kıl gibi ince olan güzeller.

mumyâ موميا (f. i.) : **1.** tahnît edilmiş, hiç çürümemek üzere ilâçlanmış ölü. **2.** her türlü derde devâ olduğu rivâyet olunan bir masal ilâcı. **3.** çok zayıf [kimse].

mumzâ ممضا (a. s. mazâ'dan) : imzâ edilmiş olan.

munassab منصب (a. s. nasb'dan) : birbirinin üzerine tertiplenmiş olan.

munazzaf منظف (a. s. nazîf'den) : tanzîf edilmiş, temizlenmiş, arınmış.

munazzım منظم (a. s. nazm'dan) : tanzîm eden, düzenliyen.

mundak مندق (a. s.) : dövülüp ufaklanmış.

munfasıl منفصل (a. s. fasl'dan. c. : münfasılîn) : **1.** infisâl eden, ayrılan, ayrılmış, ayrı; bitişik olmıyan. **2.** işinden ayrılmış, me'murluktan çıkmış. (bkz : ma'zûl). **Zamîr-i munfasıl : a. gr.** başka kelimeye bitişik olmıyan zamir : [**hüve, ente, ene** gibi].

munfasılan منفصلاً (a. zf.) : munfasıl olarak, ayrı, ayrılmış olarak. (bkz : ma'zûlen).

munfasım منفصم (a. s.) : infisâm eden, kırılan, eksilen.

munfasî منفصى (a. s.) : bir şeyden ayrılıp kurtarılan.

munfatır منفطر (a. s.) : infitâr eden, yazılan.

munfazih منفضح (a. s.) : fazâhate uğramış, rezîl olmuş.

mûnis مونس (a. s. üns'ten) : **1.** ünsiyetli, alışılan, yadırganmaz, alışılmış. **2.** cana yakın, sevimli. **3.** insandan kaçmıyan. **4. i.** erkek adı. [müen. : mûnise].

mûnise مونسه (a. i.) : can yoldaşı, hayat yoldaşı.

munkabız منقبض (a. s. kabz'dan) : **1.** toplanmış, çekilmiş, büzülmüş. **2.** sıkılmış. **3.** inkıbâza uğramış, pekliğe tutulmuş.

munkalib منقلب (a. s. kalb'den) : inkılâbeden, dönen, dönmüş, değişen, başka bir şekle, kılığa girmiş, giren.

munkarız منقرض (a. s. karz'dan) : inkırâz bulan, biten, arkası gelmiyen, sönen, zürriyeti, dölü tükenmiş, kesilmiş olan.

munsabb منصب (a. s.) : insıbâbeden, dökülen, karışan, kavuşan. [bir denize, bir ırmağa....].

munsabig منصبغ (a. s. sıbg'dan) : insibâg eden, boyanan.

munsalih منصلح (a. s.) : sulh üzere olan.

munsamî منصمى (a. s.) : dökülüp akıtılmış.

munsarım منصرم (a. s.) : insirâm eden, kesilen. (bkz : munkatı').

munsarif منصرف (a. s. sarf'dan) : **1.** insirâf eden, geri dönen. **2. a. gr.** yerine göre her türlü hareke alabilen kelime.

munsarih منصرح (a. s. sarâhat'den) : açık, meydanda.

munsif منصف (a. s. nasafet'den) : **1.** insâf eden, insaflı. **2.** kötülükte ileri gitmiyen.

munsif-âne منصفانه (a. f. zf.) : insaflılıkla.

muntabı' منطبع (a. s. tab'dan) : **1.** intıbâ' eden, basılan, basılmış, damgalanmış. (bkz : matbû'). **2.** yaradılıştan olan. **3.** hoş görünen, güzel.

muntabıh منطبخ (a. s. tabh'dan) : intibâh eden, pişen, pişmiş. (bkz : matbûh).

muntabık منطبق (a. s. tıbk'dan) : intıbâk eden, birbirine tam uyan; uygun. (bkz : mutâbık).

muntafî منطفى (a. s. tufû'dan.) : **1.** ıntıfâ eden, sönen; sönük. **2. fiz.** *sönümlü, **fr. amorti.**

muntalik منطلق (a. s. talâk'dan) : intilâk eden, giden, bırakılmış, koyuverilmiş, salıverilmiş. (bkz : âzâd).

muntamıs منطمس (a.s.) : intımâs eden, belirsiz olan.

muntasıf منتصف (a. s. nısf'dan) : **1.** yarılanmış, yarıya varmış. **2. i.** yarı, orta.

muntasıf-ı sene : senenin yarısı, tam ortası.

muntasıh منتصح (a. s. nush'dan) : nasîhat kabûl eden, öğüt dinliyen.

muntasıh-âne منتصحانه (a. f. zf.) : öğüt dinliyerek.

muntasır منتصر (a. s.) : öc alan.

muntavî منطوى (a. s. tayy'den) : intivâ eden, dürülüp bükülen, toplanmış, devşirilmiş.

muntavi' منطوع (a. s.) : sözdinler. (bkz : mutî).

muntazam, muntazama منتظم ، منتظمه (a. s. nizâm'dan) : **1.** intizamlı, sıralanmış, düzgün, derlitoplu. **2.** tertipli. **3. mat.** düz gün. [aslı : "muntazım" dır].

muntazaman منتظماً (a. zf.) : **1.** muntazam, intizamlı olarak. **2.** devamlı, sürekli olarak, dâimâ.

muntazar منتظر (a. s. nazar'dan) : intizâr edilmiş, beklenmiş, beklenilen, gelmesi umulan.

muntazır منتظر (a. s. nazar'dan. c. : muntazırîn) : intizâr eden, gözliyen, bekliyen.

muntazır-ı rahmet-i Hüdâ : Allah'ın merhametini bekliyen.

muntazıran منتظراً (a.. zf.) : intizâr ederek, bekliyerek.

muntazır-âne منتظرانه (a. f. zf.) : intizâr ederek, bekliyerek.

muntazırîn منتظرين (a. s. muntazır'ın c.) : intizâr edenler, gözliyenler, bekliyenler.

munzacır منضجر (a. s.) : yüreği sıkılmış.

munzalim منظلم (a. s.) : inzılâm eden, -istiyerek veyâ istemiyerek- zâlimin zulmüne boyun eğen.

munzamm منضم (a. s. zamm'dan) : inzimâmeden, üste konan, katılan; ek.

munzar منظر (a. s.) : inzâr edilmiş, te'hîr edilmiş, geciktirilmiş.

munzicât منضجات (a. s. i.) : yaranın iltihâbını yok edici, irinini akıtıcı [ilâçlar].

munzic منضج (a. s.) : **1.** inzâceden, kemâle eren. **2. hek.** cerahatlendiren, irinlendiren, olduran [yara ve çıbanı]. **3.** hazmettirici, sindirici.

mûr مور (f. i. c. : mûrân) : karınca. (bkz : neml).

murâbaa مرابعه (a. i.) : yazlığa çıkmak üzere mukavele yapma.

murâbaha مرابحه (a. i.) : **1.** malı kâr ile satma. **2.** tefecilik, kanûnen verdiği izin sınırından aşkın fâiz alma.

murâbata مرابطه (a. i. rabt'dan) : **1.** bağlamak. **2.** düşmanı, saldıracağı yerlerde durup bekleme.

murabba' مربع (a. s. rub'dan) : **1.** terbi' olunmuş, dörde çıkarılmış. **2.** dörtlü, dört şeyden olma. **3.** dört köşeli. **4.** **i. geo.** kare, **fr. carré**
murabba-i tâmm : geo. tam kare.

murabbâ مربا ، مربى (a. s.) : **1.** terbiye edilmiş. **2.** (i. c. : murabbayât) : kaynayıp kıvâma geldikten sonra dondurulmuş meyva suyu tatlısı.

murabba'-nişîn مربع نشين (a. f. b. s.) : bağdaş kurup oturan.

murabbayât مربيات (a. i. murabbâ[2] nin c.) : kaynayıp kıvâma geldikten sonra dondurulmuş meyva suyu tatlıları.

murâbıt مرابط (a. s. ve i. rabt'dan. murâbıtîn) : **1.** ibâdete bağlı kimse. (bkz : zâhid). **2.** [Fas'ta] şeyhlerin, dervişlerin ünvânı.

murâbıtîn مرابطين (a. s. i. murâbıt'ın c.) : ibâdete bağlı olanlar; şeyhler, dervişler.

murâd مراد (a. i. revd'den) : **1. arzu,** istek, dilek. **2.** maksat, meram. **Lâfzı murâd :** mânâsı için değil, lâfzı için söylenmiş söz : "tenbel bir çocuğa mektep talebesi demek" gibi.
murâd-ı hakk : Allah'ın isteği. **3.** erkek adı.

murâfaa مرافعه (a. i. ref'den) : **1.** mahkemeye verme; mahkemeye getirtme; ***duruşma**, yüzleşerek mahkeme olunma.

murâfakat مرافقت (a. i. rıfk'dan) : **1.** refâkat etme, yol arkadaşlığı, yoldaşlık. **2.** berâber bulunma, **fr, accompagnement.**

murâfık مرافق (a. 1. refâkat'den) : **1.** refâkat eden, yol arkadaşı olan, yoldaş. (bkz : hem-râh). **2.** bir şeyle berâber bulunan.

murâfi' مرافع (a. s. ve i. ref'den) : **murâfaa** eden.

murâgabet مراغبت (a. i.) : **dileme, arzu** etme.

murâgıb مراغب (a. s.) : rağbet eden.

murahham مرخم (a. s.) : **1. terhîn** olunmuş, son harfleri veyâ heceleri düşürülmüş : **Zeyn-el-âbidîn :** yerine "zeynel" demek gibi. **2. i.** kısaltma, **fr. abréviation.**

murahhas مرخص (a. s. ve i. ruhsat'dan) : **1.** ruhsatlı, izinli. **2.** delege, devlet veyâ bir teşekkül, bir kurum adına salâhiyetli olarak bir yere, birinin makamına gönderilen kimse **fr. délégué.**

murahhasa مرخصه (a. i.): Ermeni piskoposu.

murahhasîn مرخصين (a. i. ruhsat'dan). (bkz : murahhas).

murahhasiyyet مرخصيت (a. i.) : murahhaslık, delegelik.

murahhil مرحل (a. s. rıhlet'den) : terhîl eden, bir yerden bir yere göçüren.

murâî مراعى (a. s. riâyet'den) : **riâyet** eden, saygı gösteren.

murâkabe مراقبه (a. i. rükuk'dan.) : **1.** bakma, gözetme, göz altında bulundurma. **2. tas.** kendi iç âlemine bakma, dalıp kendinden geçme. **3.** *denetleme, kontrol. **4. fels.** sansur.

murâkasa مراقصه (a. i. raks'dan) : dans.

murâkıb مراقب (a. s. rukub'dan) : **1.** murâkabe eden, koruyan. **2.** Allah'a bağlanmış. **3.** *denetçi, kontrolör, **fr. contrôleur.**

murakka' مرقع (a. s. ruk'a'dan) : terkî' edilmiş, yamanmış, yama vurulmuş, yama-

II. **Câme-i murakka'** : yamalı elbise. **Delk-i murakka'** : ikiyüzlülerin -kendilerini derviş gibi göstermek üzere- giydikleri yamalı hırka.

murakka' germek : pabuç ve sâire üzerine deriye işlenecek motifler için patron kesmiye hazırlanmak.

murakkaa مرقعه (a. i. c. : murakkaât): hattat meşknâmesi, birbiri üstüne yapıştırılarak mukavva gibi olmuş bir kâğıt üzerine yazılan meşk, güzel yazı örneği.

murakkaât مرقعات (a. i. murakka'ın c.) : meşk, güzel yazı örnekleri.

murakkak مرقق (a. s. rikkat'den) : incelmiş, ince.

murakkam مرقم (a. s. rakam'dan) : 1. yazılmış, yazılı. 2. terkîn edilmiş, rakkam, sayı konulmuş; numaralanmış, numaralı.

murakkan مرقن (a. s.) : terkîn edilmiş, bozulmuş, aradan çıkarılmış.

murakkım مرقم (a. i. : rakam'dan) : pusulanın iğnesi.

mûrân موران (f. i. mûr'un c.) : karıncalar.

mûr-âne مورانه (f. zf.) : 1. karıncavâri, karıncaya yakışacak sûrette. 2. (bkz : âciz-âne, fakîr-âne, nâçiz-âne).

murâsade مراصده (a. i. rasad'dan) : gözetleme, dikkatle bakma.

murassa' مرصع (a. s.) : 1. kıymetli taşlarla bezenmiş. 2. **ed.** iki mısraı veyâ iki fıkrası kelime kelime birbiriyle aynı vezin ve kafiyede olan [söz, beyit]. 3. **g. s.** bir yazı sitili.

murassas مرصص (a. s.) : 1. kalay veyâ kurşunla kaplanmış. 2. lehimlenmiş. (bkz : mersûs).

murâvaga مراوغه (a. i.) : güreşme. (bkz : musâraa).

murâvaza مراوضه (a. i.) : 1. bir kimseyi hîle veyâ kahır sûretiyle iknâ etme, kandırma. 2. **huk.** [eskiden] sulh mükâlemesi.

murâzaa مراضعه (a. i. rızâ'dan) : emzirme.

mûrçe مورچه (f. i.) : küçük karınca.

mûrd مورد (f. i.) : mersin ağacı.

murdâr مردار (f. s.) : 1. mundar, kirli, pis. (bkz : mülevves, münecces, nâ-pâk). 2. İslâmî şerîat hükümlerine göre kesilmemiş [hayvan].

murdâr-hâr مردار خوار (f. b. s. ve i.) : "murdar yiyen" : karga; çaylak.

murdia مرضعه (a. i. rıdâ'dan). (bkz : murzia).

mu'reb معرب (a. s. Arab'dan) : i'raplı, i'raplanmış; sonu her türlü harekeyi almaya müsâit kelime. (bkz : i'râb).

murg مرغ (a. i.). (bkz : mürg).

murg-âne مرغانه (f. zf.) : kuşlar gibi, kuşlara yakışacak şekilde.

mu'rib معرب (a. s. Arab'dan) : meşhur bir kitabın îrâbını (bkz : i'rab) bildiren kitap. **mu'rib-ül-avâmil** : avâmil adlı eserin şerhi.

mûris مورث (a. s. verâset'den) : 1. îrâseden, getiren, veren, kazandıran. 2. miras bırakan.

mu'riz معرض (a. s. arz'dan) : i'râz' eden, yüz çeviren, başka tarafa dönen; ta'rîz eden, dokunaklı söz söyleyen, taş atan.

murtâdd مرتاد (a. s. redd'den) : İslâm dînini bırakıp başka bir dine giren.

murtâz مرتاض (a. s.) : alıştırılmış, tâlimli [hayvan].

murtazâ مرتضى (a. s. rızâ'dan) : 1. irtizâ edilmiş, beğenilmiş, seçilmiş. (bkz : güzîde, müntehab, nuhbe, pesendîde). 2. (h. i.) Hz. Alî'nin lâkabı. 3. erkek adı.

murtazavî مرتضوى (a. s.) : Hz. Ali'ye mensup, Hz. Ali ile ilgili.

murtazı' مرتضع (a. s. rızâ'dan) : irtizâ' eden, süt emen.

murzı' مرضع (a. s. rızâ'dan) : ırza' eden, çocuk emziren.

murzia مرضعه (a. i. rızâ'dan) : çocuğa süt veren, süt emziren, sütnine, bebeğe süt vermek üzere para ile tutulmuş kadın.

mûs موس (a. i.) : bıçak. (bkz : kârd, sikkîn).

Mûsâ, Mûsî موسى ، موسى (a. h. i.) : **1.** Sînâ yarımadasında Eymen vâdîsinde Tûr dağında Allahın lûtfuna mazhar olarak kavmine "Evâmir-i aşere (on emir)" adı altında ahlâk ve prensip kaidelerini bildiren peygamber. [Mısır'da Firaunların İsrâil oğullarına zulmettikleri sırada dünyâya gelmiş ve ölümden kurtulması için bir sepet içinde Nil Nehri'ne atılmış, kurtarılıp büyüdükten sonra Firauna, asasını (asâyi Mûsa'yı) yılan şekline sokmak mûcizesini göstermiş ve bu sûretle kavmini Mısır'dan dışarı çıkarmak müsaadesini almıştır. Kızıldeniz kıyısına gelince asâsiyle denizi yararak kavmini geçirmiş ve arkadan gelen Firaun ve adamları tekrar birleşen su içinde kalmıştır]. **2.** erkek adı.

mûsâ موصى (a. s. vesâyet'den) : **1.** vasiyet olunan mal ve menfaat.
mûsâ-bih : vasiyet olunan şey.
mûsâ-leh : kendisine bir şey vasiyet olunan [adam]. **2.** tavsiye olunmuş, tavsiye edilmiş.

mû-sâ [y] موسا [ى] (f. b. i.) : ustura.

musa'ad مصعد (a. s.) : kaynatılmış şarap.

musâare مصاعره (a. i.) : büyüklük taslıyarak birinin yüzüne bakmayıp başını çevirme.

musâb مصاب (a. s. savb'dan. c. : musâbîn) : **1.** isâbet etmiş, rastlamış, üzerine düşmüş. **2.** musîbete uğramış. (bkz : duçâr, giriftâr).

musabbag مصبغ (a. s.) : boyanmış, boyalı.

musâbere, musâberet مصابره ، مصابرت (a. i. sabr'dan) : sabretme, katlanma.

musâbîn مصابين (a. s. musâb'ın c.). (bkz : musâb).

musâbiyyet مصابيت (a. i.) : bir kötülüğe yakalanma, bir hastalığa tutulma.

musâdaka ale-l-istihkak مصادقه على الاستحقاق (a. b. i.) : **huk.** [eskiden] muayyen bir hakka hangisinin mâlikiyeti husûsunda iki kimsenin ittifâk etmesi. [bir vakfiye mûcibince kendisine galle-i vakıftan şu kadar sehim verilmesi îcâbeden (A), bu sehmin hiçbir kimseye âit olmayıp yalnız (B) ye âit bir hak olduğunu onun tasdîkine mukarin olarak ve karşılığında bir ivaz almıyarak ikrâr etse aralarında musâdaka bulunmuş olur].

musâdakat مصادقت (a. i. sıdk'dan) : karşılıklı dostluk.

musâdat مصادات (a. i.). (bkz : mudârâ).

musadda' مصدع (a. s. sad'dan) : tasdî' edilmiş, başı ağrıtılmış.

musaddak مصدق (a. s. sıdk'dan) : tasdîk ol muş, gerçekliği, geçerliği resmî olarak yazı ile bildirilmiş.

musaddar مصدر (a. s. sudur'dan) : sudûr etmiş, çıkmış.

musaddık مصدق (a. s. sıdk'dan) : tasdîk eden, gerçekliğini, geçerliğini resmî olarak yazı ile bildiren.

musaddi' مصدع (a. s. sad'dan) : tasdî' eden, baş ağrıtan.

musâdefe, musâdefet مصادفه ، مصادفة (a. i. sudûf'dan. (bkz : müsâdefe).

musâdif مصادف (a. s. sudûf'dan). (bkz : müsâdif).

musâfaa مسافعه (a. i.) : **1.** birbirinin boynuna sarılma. **2. fizy.** gözün, her uzaklıkta bulunan eşyâyı görebilme hassası.

musâfaha مصافحه (a. i. safh'dan) : el sıkışma, tokalaşma.

musâfât مصافات (a. i. safvet'den) : samîmî ve hâlis dostluk.

musaffâ مصفى (a. s. safvet'den) : tasfiye edilmiş, süzülmüş, yabancı maddelerden ayrılmış.

musaffaf مصفف (a. s. saff'dan) : tasfîf edilmiş, saf saf, sıra sıra dizilmiş.

musaffî مصفى (a. s. safvet'den) : tasfiye eden, süzen, sızıran.

musaffir مصفر (a. s.) : tasfîr eden, ıslık çalan, seslenen.

musâfih مصافح (a. s.) : musâfaha eden, el sıkışanlardan herbiri.

musaggar مصغر (a. s. sagir'den) : küçültülmüş, "-cık, -cak" lı mânâsı verilmiş.

musâhabât مصاحبات (a. i. sohbet'den. musâhabe'nin c.) : sohbetler, konuşup görüşmeler.

musâhabât-ı ahlâkıyye : 1) ahlâkî konuşup görüşmeler; **2)** [eskiden] ilkokullarda okutulan bir kitap.

musâhabe, musâhabet مصاحبه ، مصاحبت (a. i. sohbet'den. c. : musâhhâbât) : sohbet etme, konuşma, görüşme.

musâhere, musâheret مصاهره ، مصاهرت (a. i. sıhr'dan) : evlenme ile meydana gelen akrabâlık.

musahhaf مصحف (a. s.) : yanlışlıkla değiştirilmiş.

musahhah مصحح (a. s. sıhhat'den) : tashîh olunmuş, yanlışı düzeltilmiş, yanlışsız.

musahhar مسخر (a. s.) : ele geçirilmiş.

musahhih مصحح (a. s ve i. sıhhat'den. c. : musahhihîn) : tashîh eden, yanlış düzelten, düzeltici.

musahhihîn مصححين (a. s. ve i. musahhih'in c.) : tashîh edenler, yanlış düzeltenler, düzelticiler.

musahhin مسخن (a. s. sahn'den) : teshîn eden, ısıtan, ısıtıcı, kızdıran.

musahhir مسخر (a. s. sahr'dan) : teshîr eden, zapteden, boyun eğdiren; elde eden.

musâhî مصاحى (a. s.) : bir şeyin hâlisi, seçilmişi.

musâhib مصاحب (a. s. sohbet'den. c. : musâhibân) : **1.** biriyle musâhabe eden, sohbette bulunan, konuşan, arkadaş. **2.** büyük bir zâtın yanında bulunarak onu söziyle sohbetiyle eğlendiren. **3.** pâdişahların husûsî işlerinde bulunanlardan herbiri.

musâhibân مصاحبان (a. f. s. musâhib'in c.). (bkz : musâhib).

musâhibe مصاحبه (a. i.) : kadın mûsâhip. (bkz : nedîme).

musahrac مصهرج (a. s.) : horasan ve kireç ile sıvanmış sahrınç.

musakka مسقى ("ka" uzun okunur. a. s. saky'den) : **1.** sakyedilmiş, sulanmış. **2.** musakka [yemek].

musakkab مثقب (a. s. sakb'dan) : teskîb olunmuş, delinmiş. **Lü'lü-i musakkab** : delinmiş, delik inci.

musâlaha مصالحه (a. i. sulh'den. c. : musâlahât). (bkz : müsâlaha).

musâlahât مصالحات (a. i. sulh'den. musâlaha'nın c.) : barışlar.

mûsâ-leh موصى له (a. b. i.) : **fık.** lehine vasiyet olunan kimse.

musâleh-ün-aleyh مصالح عليه (a. b. i.) : sulh bedeli.

musâlehün-anh مصالح عنه (a. b. s.) : **huk.** iddiâ edilen ve istenen şey.(bkz : müddeâ-bih).

musâlih مصالح (a. s. sulh'den) : sulh yapan, barışan.

musallâ مصلا ، مصلى (a. i.) : **1.** namaz kılmağa mahsus açık yer. (bkz : namâz-gâh). **2.** câmi civârında cenâze namazı kılınan yer. **Seng-i musallâ** : musalla taşı.

musallat مسلط (a. s. salâtet'den) : teslît olunmuş, birinin üzerine düşmüş, sataşmış, ilişmiş; sataşan, rahat bırakmıyan.

musalleb مصلب (a. s. sulb'den) : taslîbedilmiş, salâbet verilmiş, katılaştırılmış.

musallî مصلى (a. s. salât'dan) : namaz kılan, beş vakit namazına devâm eden.

musallit مسلط (a. s. salâtet'den) : taslît eden, birini başkasına sataştıran.

musammat مسمت (a. i.) : **ed.** beyitleri kafiyeli ve dört kısımdan ibâret manzûme.

musammem مصمم (a. s. samm'dan) : tesmîm olunmuş, kat'î olarak karar verilmiş. (bkz : mukarrer).

musammet مصمت (a. s. ve i. sammet'den) : **1.** içi boş, kof olmıyan şey. **2. gr.** Arap alfabesinde (m, r, b, n, f, l) den başka bütün harfler.

musanna' مصنع (a. s. sun'dan) : **1.** tasnî edilmiş, sanat eseri olarak meydana getirilmiş, usta elinden çıkmış, **fr. objet d'art. 2.** çok süslü. **3.** uydurulmuş.

musannef مصنف (a. s. sınf'dan) : **1.** tasnîf edilmiş, sıraya konmuş. **2.** te'lif edilmiş, yazılmış; kitap.

musannefât مصنفات (a. s. c. : sınf'dan) : tasnîf edilmiş kitaplar.

musannif مصنف (a. s. sınf'dan. c. : musannîfîn) : kitap yazan, müellif.

musannifân مصنفان (a. i. musannif'in c.) : kitap yazan kadınlar. (bkz : musannifîn).

musannifîn مصنفين (a. i. musannif'in c.) : kitap yazanlar. (bkz : müellifin) .

musâraa مصارعه (a. i. sar'dan) : güreşme, pehlivanlık.

musâraha مصارحه (a. i.) : işi meydanda görme.

musârahaten مصارحةً (a. zf.) : âşikâr olarak.

musâri' مصارع (a. s. ve i. sar'dan) : güreşçi, pehlivan.

musarra' مصرع (a. s. sar'dan.) : **ed.** iki mısraı kafiyeli olan beyit.

musarrah مصرح (a. s. sarâhat'den) : tasrîh olunmuş, açık söylenmiş, belirtilmiş, apaçık.

musarrahan مصرحاً (a. zf. sarâhat'den) : sarih, açık olarak, açıkca. (bkz : mufassalân, muvazzafan).

musattah, musattaha مسطح ، مسطحه (a. s. sath'dan) : satıhlandırılmış, düz, yassı hâle sokulmuş. **Hendese-i musattaha : geo.** *düzlem geometri, **fr. géométrie plane. Küre-i musattaha : coğr.** *düzlemküre, **fr. planosphère.**

musattar مسطر (a. s. satr'dan) : tastîr edilmiş, yazılmış.

musâvele مصاوله (a. i.) : savlet etme, döğüşmek için birinin üzerine atlama.

musavver مصور (a. s. sûret'den) : **1.** tasvirli, resimli. **2.** tasarlanmış, düşünülmüş. **Rûh-i musavver** : cisimlenmiş ruh.

musavvir, musavvire مصور ، مصوره (a. s. ve i. sûret'den. c. : musavvirân, musavvirîn) : tasvîr, resim yapan, ressam, figürist. **Madde-i musavvire : anat.** protoplazma.

musavvirân مصوران (a. f. s. musavvir'in c.). (bkz : musavvirîn).

musavvir-âne مصورانه (a. f. zf.) : tasvîr edene, resim yapana yaraşır yolda.

musavvirîn مصورين (a. s. musavvir'in c.). (bkz : musavvir).

musavvit مصوت (a. s. savt'dan) : tasvît eden, seslenen, ses çıkaran.

musâyaha مصايحه (a. i. sayha'dan) : haykırışma.

musâyefe مصايفه (a. i. sayf'den) : yazlığına, bir yaz tutulmak üzere pazarlık etme.

musaykal مصيقل (a. s. saykal'dan) : cilâlı, parlak, yaldızlı, perdahlı.

mûse موسه (f. i.) : arı. (bkz : nahl.)

mûsel موصل (a. s. vusûl'den) : îsâledilmiş, vardırılmış, yetiştirilmiş, ulaştırılmış.

mûsevî موسوى (a. s. ve i.) : Yahudi, Hz. Mûsâ'nın din ve şerîatinden olan kimse.

mushaf مصحف (a. s. sül. : sahafe. c. mesâhif) : **1.** sahîfe hâline getirilmiş şey, kitap. **2. i.** Kur'an. (bkz : Fürkan, Hüdâ, Hitâb, Kitâb, Necm, Nûr, Zikr).

mûsî موصى (a. s. vesâyet'den) : **1.** vasiyet eden; birini vasî gösteren. **2.** tavsiye eden. [müen. : "mûsiye"].

musîb, musîbe مصيب ، مصيبه (a. s. sevab'-dan) : isâbet eden, rastgelen; yanılmıyan. **Akvâl-ı musîbe** isâbetli sözler.

musîbet مصيبت (a. i. c. : mesâib) : **1.** felâket, ansızın gelen belâ, sıkıntı. **2. mec.** uğursuz.

musîbet-nâme مصيبتنامه (a. f. b. i.) : Îrân edebiyâtının tanınmış mutasavvıf şâirlerinden Ferîd-üd-dîn-i Attâr'ın eseridir.

musîbet-zede مصيبت زده (a. f. b. s.) : musîbete, felâkete, belâya, kazâya uğramış.

mûsîkal موسيقال ("ka" uzun okunur. f. i.). (bkz : mûsîkar).

mûsikar موسيقار ("ka" uzun okunur. f. i.) : **1.** mizmar çeşidinden sıra, kalem, düdük; kaval; dervişlere mahsus bir saz. **2.** rüzgâr estikçe gagasındaki deliklerden türlü türlü ses çıkardığı için "mûsikî" sözünün de bundan alındığı rivâyet olunan mevhum bir kuş. (bkz : diğerân).

mûsikî, mûsikıyye موسيقى ، موسيقيه (o. i.) : müzik. **Âlât-ı mûsikiyye** : müzik âletleri.

mûsikî-i figan ("ga" uzun okunur) : feryâdın mûsikisi.

mûsikî-i sükût : sessizliğin mûsikîsi.

mûsikî-şinâs موسيقى شناس (a. f. b.) : müzikçi, **fr. musicien.**

mûsil موصل (a. s. vusûl'den) : îsâleden, ulaştıran, yetiştiren, vardıran.

mûsile موصله (a. i.) : müderrislikte ikinci yüksek derece.

mûsile-i sahn ,- -i Süleymâniyye : "Fatih ve Süleymaniye müderrislikleri olan en yüksek derecedeki basamak.

mûsir موسر (a. s.) : zengin.

musirr مصر (a. s. sarr'dan) : ısrâr eden, direnen, ayak direyen.

musirr-âne مصرانه (a. f. zf.) : ısrâr ve inatla, ayak direyerek.

mûsiye موصيه (a. i.) : vasiyet eden kadın.

muskıt مسقط (a. s. ve i. sukut'dan. c. : muskıtât) : **1.** iskat eden, düşüren. **2.** çocuk düşürücü ilâç.

muskıtât مسقطات (a. i. ve s. muskıt'ın c.) : iskat edenler, düşürenler, çocuk düşürücü ilâçlar.

muskıtât-ı cizye : huk. [eskiden] cizyenin edâsını ba'delvücup ıskat eden sebepler [mükellefin İslâmlığı kabûlü, kableledâ vefâtı, kableledâ tam bir senenin geçip diğer senenin girmesi gibi].

muskıtât-ı hudûd : huk. hudûdu bâdelvücup iskat eden sebepler.

muskıtât-ı kısas : huk. [eskiden] kısası ıskat eden sebepler. [kısas olunacak nefis veyâ uzvun fevt olması veliyyi cinâyetin cânîyi affetmesi gibi].

muslih مصلح (a. s. sulh'dan. c. : muslihîn, muslihûn) : **1.** islâh eden, iyileştiren, düzeltici, arabulucu. **2. i.** erkek adı.

muslih-âne مصلحانه (a. f. zf. sulh'den) : arabuluculukla, aracılıkla.

muslihîn مصلحين (a. s. muslih'in c.) : islâh edenler, iyileştirenler, düzelticiler, arabulucular.

Muslihiyye-i Halvetiyye مصلحيهٔ خلوتيه (a. b. i.) : **tas.** Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu, Mûslih'in galatı olup. "Mûsilî" lâkabiyle tanınan Şeyh Mustafâ Muslihüddin Efendi'ye nispetle bu adı almıştır; Tekirdağ'da doğmuştur. Ölümü : 1099 (1697 - 98) dir].

muslihûn مصلحون (a. s. muslih'in c.). (bkz : muslihîn).

musmet مصمت (a. s. ve i.). (bkz : musammet).

musrif مصرف (a. i.) : **hek.** kan hücûm eden yeri iyi etmek için kullanılan kuru hacamat, hardal yakısı gibi şeyler.

mustabır مصطبر (a. s. sabr'dan) : sabreden.

mustaf مصطف (a. s.) : saf ve tabur hâlinde dizilmiş.

mustafâ مصطفى (a. s. safvet'den) : **1.** ıstıfâ edilmiş, seçilmiş. (bkz : güzîde, müntehab). **2. h. i.** Hz. Muhammed'in adlarından. **3. i.** erkek adı.

mustafâvî, mustafâviyye مصطفوى ، مصطفويه (a. s. safvet'den) : Hz. Muhammed Mustafâ'ya mensup, onunla ilgili. **Ahlâk-ı mustafâviyye** : Hz. Muhammed Mustafâ'nın ahlâkı. **Ahâdîs-i Mustafâviyye** : Hz. Muhammed Mustafâ'nın hadîsleri.

mustalah مصطلح (a. s. sulh'den. c. : mustalahât) : ıstılahlı, içinde çok ıstılah ve terim olan, ağdalı.

mustalahât مصطلحات (a. i. mustalah'ın c.) : ıstılah hâline getirilmiş kelimeler.

mustalahî مصطلحى (a. s.) : ıstılahlı, ağdalı konuşan. (bkz : ıstılâh-perdâz, mustalih).

mustalih مصطلح (a. s. sulh'den). (bkz : mustalahî).

mustani' مصطنع (a. s.) : **1.** ziyâfet veren, yedirip içiren. **2.** birini yetiştirip adam eden.

mustâr مسطار (a. i.) : çok sert ve keskin şarap.

mustarıf مصطرف (a. s.) : çıkarı için her yana başvuran.

mustashib مستصحب (a. sahâbet'den) : birini yanına alan, berâberinde götüren.

mustashiben مستصحباً (a. zf.) : yanında olarak, birlikte.

mustatâb مستطاب (a. s. tayyib'den) : iyi, âlâ. **Kitâb-ı mustatâb** : güzel kitap.

mustatîl مستطيل (a. s. tûl'den) : **1.** istitâle eden, uzıyan. **2. i.** geo. *dik dörtgen, **fr. réctangle.**

mustazill مستظل (a. s. zıll'dan) : **1.** istizlâl eden, gölgede oturan, gölgelenen. **2.** birinin himâyesi, koruması altında [bulunan], korunan, gölgesine sığınmış. (bkz : mahmî).

mustazref مستظرف (a. s.) : **1.** zariflik, nükte. **2.** hâvî; muhit.

mûş موش (f. i.) : fâre.

mûş-i hurmâ : **zool.** hurma sıçanı. [kediden biraz küçüktür].

muşamma' مشمع (a. i. şem'den) : muşamba.

muşamma-i ticârî : **tic.** balyalara sarılan ziftli kalın bez.

muşâta مشاطه (a. i.) : tararken dökülen saç, sakal teli.

mûşek موشك (f. i.) : fâre yavrusu.

mûş-gîr موشگير (f. b. s. ve i.) : "sıçan tutan" : çaylak [kuş]. (bkz : mûş-hâr).

mûş-hâr موشخوار (f. b. s. ve i.) : "sıçan yiyen" : çaylak [kuş]. (bkz : mûş-gîr).

mû-şikâf موشكاف (f. b. s. c. : mû-şikâfân) : kılı kırk yaran, inceden inceye araştıran.

mû-şikâfân موشكافات (f. b. s. mû-şikâf'ın c.) : kılı kırk yaranlar, inceden inceye araştıranlar.

mû-şikâf-âne موشكافانه (f. zf.) : kılı kırk yararcasına, inceden inceye.

mû-şikâfî موشكافى (f. b. i.) : kılı kırk yarma, inceden inceye araştırma.

muşt مشط (a. i. mışât) : tarak. (bkz : şâne).

muşt-ül-kadem : anat. ayak tarağı.

muşt-ül-yed : anat. elin tarağı.

muşt مشت (f. i.) : **1.** yumruk; tokat. **2. mec.** avuç. (bkz : müşt, müşte[1]).

muşta مشطه (a. i.) : saç tarağı.

muşt-zen مشتزن (f. b. s.) : yumruk vuran, yumrukçu; boksör. (bkz : müşt-zen).

mutâ', mutâa مطاع ، مطاعه (a. s. tav'-dan) : itâat olunan, boyun eğilen, başkalarının kendisine itâat ettikleri. **Cihân-mutâ' :** dünyânın boyun eğdiği, âleme hükmü geçen. **Evâmir-i mutâa :** itâat edilen, boyun eğilen emirler.

mu'tâ معطى (a. s. atâ'dan) : **1.** îtâ olunmuş, verilmiş. **2. fels.** *veri, verilmiş, **fr. donnée.**

mutâame مطاعمه (a. i.) : güvercinlerin öpüşmesi.

mutaassıb متعصب (a. s. asab'dan. c. : mutaassıbân, mutaassıbîn) : **1.** kendi tarafını aşırılıkla tutan. **2.** kendi dînini, eski gelenek ve görenekleri aşırı tutan, onların dışındakilere düşman olan, hiçbir yenilik kabûl etmiyen.

mutaassıb-âne متعصبانه (a. f. zf. asab'dan) : mutaassıpça; körükörüne.

mutaassıbîn متعصبين (a. s. asab'dan. mutaassıb'ın c.) : taassubu olanlar. (bkz: mutaassıb).

mutaattıl متعطل (a. s. sül. atele) : taattul eden, işsiz kalan. (bkz : muattal).

mutaattır متعطر (a. s. ıtr'dan) : **1.** taattur eden, güzel koku ile koklanan. **2.** güzel koku sürünen.

mutâbakat مطابقت (a. i. tıbk'dan) : mutâbıklık, muvâfıklık, uygunluk.

mutabassır متبصر (a. s.) : açıkgöz.

mutabbak مطبق (a. s. tabk ve tabak'-dan) : **1.** tatbîk olunmuş, uydurulmuş. **2.** kapak gibi kapanmış.

mutâbık مطابق (a. s. tıbk'dan) : uyan, uygun [birbirine].

mu'tâd, mu'tâde معتاد ، معتاده (a. s. i.) : îtiyad edilmiş, âdet olunmuş, alışılmış.

mu'tâden معتاداً (a. zf.) : alışıldığı üzere.

mu'tâdî معتادى (a. s.) : alışılmış, her vakitki.

mutafattın متفطن (a. s. fatânet'den) : hemen anlayıp farkına varan.

mutaffif مطفف (a. s.) : noksan mal veren dalavereci.

mutâher مطاهر (a. s.) : temizlenmiş.

mutâhere مطاهره (a. i.) : temizleme.

mutahhar, mutahhara مطهر ، مطهره (a. s. tahâret'den) : **1.** tathîr edilmiş, temizlenmiş, temiz. **Libâs-ı mutahhar :** temiz elbise. **2.** temiz, mubârek. **Ravza-i mutahhara :** mubârek, kutsal türbe.

mutahhir مطهر (a. s. tahâret'den) : tathîr eden, temizliyen.

mutâhir مطاهر (a. s.) : temizleyici.

mu'tak, mu'taka معتق ، معتقه (a. s. atak'-dan) : i'tâk olunmuş, azâdedilmiş, azatlı [köle]. **Abd-i mu'tak :** azâdedilmiş köle. **Câriye-i mu'taka :** azâdedilmiş câriye, halayık.

mu'tak-ül-ba'z : tamâmen değil, kısmen azâdedilmiş köle veyâ câriye.

mutâlebât مطالبات (a. i. taleb'den. mutâlebe'nin c.) : istenilen şeyler, istekler.

mutâlebe مطالبه (a. i. taleb'den. c. : mutâlebât) : **1.** talepte bulunma, hakkını isteme. **2.** dâvâ.

mutâli' مطالع (a. s. tulû'dan. c. : mutâliîn) : mutâlâa eden, kitap okuyan.

mutâliîn مطالعين (a. s. mutâli'in c.) : mutâlâa edenler, kitap okuyanlar.

mutallâ مطلى (a. s. tılâ'dan) : tılâlanmış, yaldızlanmış, yaldızlı.

mutallâka مطلقه (a. s. talâk'dan) : bırakılmış, boşanmış [kadın].

mutalsam مطلسم (a. i. tılsım'dan) : tılısımlı, büyülü.

mutalsım مطلسم (a. s. tılsım'dan) : tılısımlıyan, tılısım ve büyü yapan.

mut'am مطعم (a. s.) : yiyeceği içeceği çok olan.

mutammis مطمث (a. s.) : **hek.** kadınlarda âdet hâlini tanzîm eden ilâç.

mutantan مطنطن (a. s. tantana'dan) : **1.** tantanalı, debdebeli; gürültülü, patırdılı. **2.** şatafatlı, gösterişli; çok parlak.

mutâraha مطارحه (a. i.) : birbirine söz söyleme.

mutarassıd مترصد (a. s.) : tarassut eden, gözliyen.

mutarassıdâne مترصدانه (a. f. zf.) : tarassut edene yaraşır yolda.

mutâredât مطاردات (a. i. mutârede'nin c.) : vuruşmalar, çarpışmalar.

mutârede مطارده (a. i. tard'dan. c. : mutâredât) : saldırışma [savaşta].

mutarrâ مطرى (a. s. tarâvet'den) : tarâvetli, tâze.

mutarraz مطرز (a. s. tırâz'dan) : tarazlandırılmış, zînetlendirilmiş, süslendirilmiş, nakışlı, işlenmiş; kenarlı, işlemeli.

mutarred مطرد (a. i.) : cemaati usandıracak derecede okumayı uzatan imam.

mutarrız مطرز (a. s.) : elbiseye kenar işliyen.

mutarrid مطرد (a. zf.) : bir düziye.

mutarriden مطرداً (a. zf.) : bir teviye, bir düziye.

mutasaddı' متصدع (a. s. sad'dan) : **1.** dağılan. **2.** yarılıp çatlıyan.

mutasaddık متصدق (a. s. c. : mutasaddıkîn) : **1.** tasadduk eden, sadaka veren. **2.** sâdık, doğru olduğu anlaşılan.

mutasaddık-ün-aleyh : sadakayı kabûl eden kimse.

mutasaddikîn متصدقين (a. s. mutasaddık'ın c.) : tasadduk edenler, sadaka verenler. **2.** sâdık, doğru olduğu anlaşılanlar.

mutasaddır متصدر (a. s. sadr'dan. c. : mutasaddırîn) : tasaddur eden, baş sedire geçip oturan, baş köşeye kurulan.

mutasaddır-âne متصدرانه (a. f. zf.) : baş köşeye geçip kurulana yakışacak sûrette.

mutasaddırîn متصدرين (a. s. mutasaddır'ın c.) : tasaddur edenler, baş sedire geçip oturanlar, baş köşeye kurulanlar.

mutasaddî متصدى (a. s. sadv'dan) : **1.** tasaddî eden, bir işe girişen. **2.** başkasına saldıran.

mutasaffî متصفى (a. s.) : tasaffî eden, saflık, temizlik peydâ eden, saflaşan. [maddî, mânevî]. **Mâ-i mutasaffî** : saf, temiz su. **Kalb-i mutasaffî** : saf, temiz gönül.

mutasallib متصلب (a. s. sulb'den) : **1.** tasallübeden, sertleşen, katılaşan; sert, sağlam. **2.** salâbetli, din işlerinde gayret gösteren.

mutasallib-âne متصلبانه (a. f. zf.) : salâbet, kuvvet sâhibi olana yakışacak sûrette.

mutasallif متصلف (a. s. c. : mutasallifîn) : haddinden fazla bilgiçlik ve incelik taslıyan, şarlatan.

mutasallif-âne متصلفانه (a. f. zf.) : mutasallif olana, nezâket, bilgiçlik taslıyana yakışır sûrette.

mutasallifîn متصلفين (a. s. mutasallif'in c.) : haddinden fazla bilgiçlik ve incelik taslıyanlar, şarlatanlar.

mutasanni' متصنع (a. s. c. : mutasanniîn) : tasannî eden, kendini güzel, süslü göstermek isteyen, yapmacıklı.

mutasanni-âne متصنعانه (a. f. zf.) : tasannu' ederek, yapmacıklı olarak.

mutasanniîn متصنعين (a. s. mutasanni-in c.) : tasannu' edenler, kendini güzel, süslü göstermek isteyenler, yapmacıklılar.

mutasarrıf متصرف (a. s. sarf'dan) : **1.** tasarruf eden, kendinde kullanma hakkı ve salâhiyeti bulunan. **2.** bir sancağın en büyük idâre âmiri [Tanzîmat'tan sonra].

mutasarrıfiyyet متصرفيت (a. i.) : **1.** mutasarrıflık, tasarruf etme hakkı. **2.** mutasarrıfın vazîfesi.

mutasarrım متصرم (a. s. c. : mutasarrımîn) : tasarrum eden, kahramanlık, yiğitlik gösteren.

mutasavver متصور (a. s. sûret'den) : **1.** tasavvur edilmiş, tasarlanmış, düşünülmüş. **2** akla gelebilir, olabilir. (bkz : mümkin). **Umûr-i mutasavvere** : tasarlanmış işler.

mutasavvıt متصوت (a. s.) : tasavvut eden, ses çıkaran, ses veren, seslenen.

mutasavvif متصوف (a. s. sof'dan. c. : mutasavvifîn) : **1.** sôfî olan. **2.** tasavvufla uğraşan. **3.** ilâhiyatla uğraşan ve bunu yaymıya çalışan.

mutasavvif-âne متصوفانه (a. f. zf.) : sofuca, mutasavviflere yakışacak sûrette.

mutasavvife متصوفه (a. i.) : mutasavvifler, sofular. (bkz : sûfiyyûn).

mutasavvifîn متصوفين (a. s. i mutasavvif'in c.) : sofîler, sofular.

mutasavvir متصور (a. s. sûret'den.) : tasavvur eden, tasarlıyan, zihninde kurup karar veren.

mutasayyif متصيف (a. s.) : tasayyûf eden, bir yerde yazlıyan, yazı geçiren.

mu'tasım معتصم (a. s.) : **1.** i'tisâm eden, eliyle tutan, yapışan. **2.** günahtan çekinen.

mutatabbib متطبب (a. s. tıbb'dan) : hekim taslağı, hekimlik taslıyan.

mutatâbık متطابق (a. s.) : tatâbuk eden, münâsip gelen, birbirine uyan, uygun.

mutataffil متطفل (a. s.) **1.** tatafful eden, tufeylî, parazit olan, **fr. parasite. 2.** uyan, arkasından giden.

mutata'ım متطعم (a. s.) : tata'um eden, tadan, tadına bakan.

mutatarrib متطرب (a. s. c. : mutatarribîn) : tatarrubeden, şevke gelen, sevinen, çoşup sıçrıyan.

mutatarrib-âne متطربانه a. f. zf.) : şevke gelip, coşup sıçrıyarak.

mutatarribîn متطربين (a. s. mutatarrib'in c.) : tatarrubedenler, şevke gelip sevinen, coşup sıçrıyanlar.

mutatarrif متطرف (a. s.) : tatarruf eden, bir yana çekilen.

mutatarrik متطرق (a. s.) : tatarruk eden, tarik, yol bulan, geçen.

mutatâvil متطاول (a. s.) : **1.** tatavül eden, uzun olan, uzanan. **2.** uzatmak sûretiyle yükselen.

mutatavvı' متطوع (a. s. tav'dan) : tatavvu' eden, nâfile namaz kılan.

mutatavvıa متطوعه (a. i.) : **huk.** [eskiden] askerî dîvandan hâriç olup mahzâ Allah rızâsı için cihâda iştirâk eden şehir, köy, bâdiye ahâlîsi.

mutatavvık متطوق (a. s.) : tatavvuk eden, gerdanlık ve başka süs eşyâsı takınan.

mutatavvif متطوف (a. s.) : tavâf eden, ziyâret maksadiyle bir şeyin etrâfını dolanan.

mutatavvis متطوس (a. s.) : tatavvus eden, tavus gibi rengârenk giyinen.

mutatayyir متطير (a. s.) : bir şeyi uğursuz sayan, o şeyden kendisine uğursuzluk geliyor sanan.

mutâvaat مطاوعت (a. i. tav'dan) : **1.** itâat etme, başeğme. **2. gr.** *dönüşlü öze dönüşlü fiil, fâili (*öznesi) ile nesnesi (objesi) bir olan fiillerin sıfatı : [dövünmek, sevinmek.. gibi].

mutavassıl متوصل (a. s. vasl'dan) : kavuşan, ulaşan, eren.
mutavassıl ilallah : Allah'a kavuşan.

mutavassıt, mutavassıta متوسط ، متوسطه (a. s. vasat'tan. c. : mutavassıtîn) : **1.** tavassut eden, vâsıta olan, aracılık eden, aracı. **2.** orta, ortalama.
mutavassıt-ül-kame : orta boylu. **3.** orta halli, **fr. bourgeois.**

mutavassıtîn متوسطين (a. s. mutavassıt'ın c.) : **1.** tavassut edenler, aracılar. **2.** orta halliler.

mutavattın متوطن (a. s.) : (bkz : mütevattın).

mutavazzıh متوضح (a. s. vuzûh'dan) : tavazzuh eden, açıklanan, açık olan.

mutâvele مطاوله (a. i. tûl'den) : sürüncemede bırakma, işi uzatma.

mutâvi' مطاوع (a. s. tav'dan) : itaat eden, itaatli.

mutavvak مطوق (a. s. tavk'dan) : **1.** boynu halkalı, zincirli. **2.** boynuna gerdanlık ve sâire takılmış.

mutavvaka مطوقه (a. i.) : boynu kudretten halkalı güvercin.

mutavvel, mutavvele مطول ، مطوله (a. s. tûl'den) : **1.** tatvîl edilmiş, uzatılmış, tafsil edilmiş. (bkz : mufassal). **Makale-i mutavvele :** mufassal makale. **2. h. i.** evvelce medreselerde okutulan Arap edebiyâtına dâir yazılmış meşhur bir kitap.

mutavvelât مطولات (a. s. mutavvele'nin c.). (bkz : mutavvel).

mutavves مطوس (a. s.) : renkli, lâtif, güzel.

mutavvi' مطوع (a. s.). (bkz : mutâvi').

mutâyebât مطايبات (a. i. mutâyebe'nin c.) : eğlenceli hikâyeler, fıkralar.

mutâyebe مطايبه (a. i. tayyib'den c. : mutâyebât) : lâtîfe etme, şakalaşma.

mutayyeb مطيب (a. s. tayyib'den. c. : mutayyibîn, mutayyibûn) : **1.** tatyîbedilmiş, güzel kokular sürünmüş olan. **2.** gönlü hoş edilmiş, taltîf olunmuş, sevindirilmiş.

mutayyiben مطيباً (a. zf.) : **1.** güzel kokular sürünmüş olarak. **2.** gönlü hoş edilerek, sevindirilerek.

mutayyibîn مطيبين (a. s. mutayyeb'in c.). (bkz : mutayyeb).

mutayyibûn مطيبون (a. s. mutayyeb'in c.). (bkz : mutayyibîn).

mutazaccı' متضجع (a. s.) : üşengeç.

mutazaccır متضجر (a. s.) : tazaccur eden, içi sıkılan; sıkıntılı.

mutazallil متظلل (a. s. zıll'den) : **1.** tazallül eden, gölgede bulunan, gölgelenen. **2.** korunan. (bkz : mahmî).

mutazallim متظلم (a. s. zulm'den. c. : mutazallimîn) : tazallüm eden, yapılan haksızlıktan şikâyet eden, sızlanan. (bkz : müştekî).

mutazallim-âne متظلمانه (a. f. zf. zulm'den): tazallüm edene, sızlanana yakışır yolda.

mutazallimîn متظلمين (a. s. zulm'den mutazallim'in c.) : tazallüm edenler, yapılan haksızlıktan şikâyet edenler, sızlananlar.

mutazammın متضمن (a. s. zımn'dan) : **1.** tazammun eden, içine alan. (bkz : muhtevî). **2.** kefil olan, üstüne alan.

mutazannî, mutazannin متظنى ، متظنن (a. s. zann'den) : zan ile iş gören.

mutazarrı' متضرع (a. s. c. : mutazarrîn) : tazarru' eden, yalvarıp yakaran.

mutazarrı-âne متضرعانه (a. f. zf.) : tazarru' edene, yalvarıp yakarana yakışır sûrette.

mutazarrıf متظرف (a. s. zarf'dan. c. : mutazarrıfîn) : tazarruf edenler, zarâfet taslıyan, zarâfet satan.

mutazarrıf-âne متظرفانه (a. f. zf. zarf'dan): zarâfet taslıyana, zarâfet satana yakışacak sûrette.

mutazarrıfîn متضرفين (a. s. zarf'dan. mutazarrıf'ın c.) : tazarruf edenler, zarâfet taslıyanlar, zarâfet satanlar.

mutazarrıîn متظرعين (a. s. mutazarrı'ın c.) : tazarru' edenler, yalvarıp yakaranlar.

mutazarrır متضرر (a. s. zarr ve zurr'dan) : zarar gören, zarara uğrıyan.

mutazavvı' متضوع (a. s.) : tazavvu' eden, güzel kokusu etrâfa yayılan.

mu'tazıb معتضب (a. i.) : birbirine yardım eden.

mutbik, mutbika مطبق ، مطبقه (a. s. tıbk'dan) : **1.** bir şeyi örten, etrâfını örten, bürüyen. **2.** bütün, tam. **Cünûn-i mutbik** : sürekli delilik. **Hümmâ-yi mutbika** : iyileşmeyip sürüncemede kalan hümmâ. **Hurûf-ı mutbika** : **leng. fr. enfatique.** ["sad, dad, tı, zı" harfleri].

mu'teber, mu'tebere معتبر ، معتبره (a. s. ubûr'dan. c. : mu'teberân) : **1.** itibarlı, hatırı sayılır, saygın. **2.** inanılır, güvenilir. **3.** yürürlükte olan, geçer. **4. i.** kadın adı.

mu'teberân معتبران (a. s. mu'teber'in c.) : **1.** itibarlı, şerefli, haysiyetli kimseler. **2.** bir yerin, bir mesleğin, bir sınıfın ileri gelenleri.

mu'teberât معتبرات (a. s. mu'teber'in c.) : itibarlı, geçer şeyler.

mu'teberiyyet معتبريت (o. i.) : **1.** güvenilirlik. **2.** saygınlık. **3.** yürürlükte olma; geçerlik.

mû'tecir مؤتجر (a. s.) : sadaka veren.

mu'tedd معتد (a. s. add'den) : adedlendirilmiş, sayılmış.
mu'teddün-bih : **fık.** gerçek değerden, ihtilâfı mûcip derecede kat kat üstün takdîr edilen bedel.

mu'tedil, mu'tedile معتدل ، معتدله (a. s. adl'den) : **1.** ne az, ne çok, orta halde bulunan. **2.** yavaş, mülâyim, sert olmıyan, işi pek ileriye götürmemiş olan. **3.** münâsip, uygun, biçimli. **4. coğr.** ılıman. **5. fiz.** nötr.

mu'tedil-âne معتدلانه (a. f. zf.) : mu'tedil sûrette, orta halde.

mu'tekadât معتقدات (a. i. mu'tekid'in c.) : itikadolunan, inanılan hususlar. (bkz : akaid).

mu'tekal-ül-lisân معتقل اللسان (a. b. i.) : **huk.** [eskiden] evvelce söyler olduğu halde sonradan bir hastalıktan dolayı söylemiye muktedir olmıyacak sûrette dili tutulan kimse.

mu'tekıl معتقل (a. s.) : **1.** devenin dizini büküp bağlıyan. **2.** güreşte sarmaya getirip yıkan. **3.** sağmak için koyunun ayaklarını iki bacağı arasına çekip alan. **4.** mızrağını paçası ile üzengisi arasına sokup tutan binici.

mu'tekid معتقد (a. s. akd'den) : itikadeden, inanan, dîni bütün [kimse].

mu'tekif معتكف (a. s. akf'den. c. : mu'tekifîn) : 1. bir ibâdethâneye çekilip namaz, niyaz ve ibâdetle meşgul olan. 2. ramazanda, câmide îtikâfa çekilen.

mu'tekifîn معتكفين (a. s. mu'tekif'in c.) : bir ibâdethânede usûlüne göre ibâdetle vakit geçirenler.

mu'tekis معتكس (a. s. aks'den) : aksolunmuş, tersine çevrilmiş.

mu'tell معتل (a. s. illet'den) : 1. illetli, alîl, hasta, sakat. 2. a. gr. asıl harfleri içinde harf-i illet (elif, vav, ye) den biri bulunan.

mu'tell-ül-ayn : a. gr. sülâsînin orta harfi harf-i illetten (elif, vav, ye) biri olan kelime.

mu'tell-ül-fâ : a. gr. sülâsînin birinci harfi harf-i illetten (elif, vav, ye) biri olan kelime.

mu'tell-ül-lâm : a. gr. sülâsînin son harfi, harf-î illetten (elif, vav, ye) biri olan kelime.

mu'temed معتمد (a. s. ve i. umde'den) : 1. kendisine îtimâdedilen, inanılıp güvenilen kimse. 2. avans para alıp, muayyen miktardaki istihkak sâhiplerine usûlüne göre veren muhâsip (*sayman).

mu'temedün-aleyh معتمد عليه (a. b. s.) : kendisine îtimâdolunan, güvenilen kimse.

mu'temil معتمل (a. s.) : zoru göze alarak tek başına iş gören.

mu'tenâ معتنا ، معتنى (a. s. uniyy'den) : Itinâlı, özenilmiş, özenle yapılmış.

mu'tenî معتنى (a. s.) : îtinâ eden.

mu'tenik معتنق (a. s.) : birinin boynuna sarılan.

mu'teref معترف (a. s. irfân'dan) : îtirâf olunmuş, gizlenmeyip söylenmiş.

mu'terif معترف (a. s. irfân'dan) : îtiraf eden, kendi kusur ve kabahatini gizlemiyerek söyleyen, anlatan.

mu'teriz معترض (a. s. arz'dan. c. : mu'terizîn) : 1. îtirâz eden, karşı gelen, karşı söyliyen. 2. beğenmiyerek bir şeyin bozulmasını istiyen.

mu'terize معترضه (a. i.) : parantez : ( ), [ ].

muterizîn معترضين (a. s. mu'teriz'in c.) : îtirâz edenler.

mu'terizün-fîh معترض فيه (a. b. s.) : îtirâz olunan hüküm, karar, şey.

mu'terr معتر (a. s.) : dilenmiyen fakir.

mu'tesif معتسف (a. s. asf'dan) : i'tisâf eden, doğru yoldan ayrılıp haksızlık yoluna sapan; zulüm eden.

mu'teşî معتشى (a. s.) : akşam vakti yola çıkan.

mu'teyât معطيات (a. i. c.) : **fels.** *veriler, **fr. données.**

mu'tezî معتزى (a. s.) : intisâbını ileri süren.

mu'tezil معتزل (a. s. azl'den) : îtizâl eden, cemaatten ayrılıp bir tarafa çekilen.

mu'tezile معتزله (a. s.) : kaderi inkâr edip "kul, ettiklerinin yaratıcısıdır" diyen ve Allah sıfatlarını kadîm saymakta ehl-i sünnet'den ayrılan ve Vâsıl bin Atâ yolunda olan kimseler ki, "Kaderiyye" de bunun kollarındandır.

mu'tezim معتزم (a. s.) : i'tizâm eden, giden.

mu'tezir معتذر (a. s. özr'den) : özür dileyen.

mu'tezir-âne معتذرانه (a. f. zf.) : özür dileyerek; özür diler gibi.

mutfî مطفى (a. s.) : ıtfâ eden, söndüren.

mutfiy-yül-cemr : berdelacuz (kocakarı soğuğu)-un altıncı günü.

muthef متحف (a. s.) : ithâf olunan şey, hediye.

muthif متحف (a. s.) : ithâf eden, hediye veren.

mutî, mutîa مطيع، مطيعه (a. s. tâat'den) : 1. itaat eden, boyun eğen. (bkz : münkad). 2. bağlı. (bkz : tâbi'). 3. rahat. 4. i. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

mu'tî معطى (a. s. atâ'dan) : îta eden, veren.

mu'tik معتق (a. s.) : i'tâk eden, azâdeden, [köle] azâdeden.

mut'im مطعم (a. s. taâm'dan.) : it'âm eden, yemek yediren. (bkz : fukara-perver).

mutlak, mutlaka مطلق ، مطلقه (a. s. talâk'dan) : 1. ıtlak olunmuş, salıverilmiş, başıboş bırakılmış. 2. kayıtsız, şartsız. 3. yalnız, tek, salt. **Cehd-i mutlak, Hayr-i mutlak** : tek iyilik. **Hükûmet-i mutlaka** : kayıtsız şartsız, bir hükümdârın idâresi altında bulunan hükûmet. **Vekîl-i mutlak** : dilediği işi yapmakta serbest olan vekil (sadrâzam).
mutlak-ül-inân : yuları salıverilmiş, başıboş.
Vücûd-i mutlak, Zât-i mutlak : Allah.

mutlaka مطلقا ("ka" uzun okunur. a. zf.) : her halde, ne olursa olsun, ille, illâ, illâki. (bkz : behemehal).

mutlakıyyet مطلقيت (a. i.) : kayıtsız şartsız bir hükümdârın idâresi altında bulunan hükûmet şekli.
mutlakıyyet-i idâre : bir kişinin arzusuna bağlı olan idâre sistemi.

mutmain مطمئن (a. s.) : gönlü kanmış, içi rahat, şüphesi yok [kimse]. (bkz : emîn).

mutrib مطرب (a. s. tarab'dan) : 1. ıtrâb eden, çalgı çalan, çalgıcı. (bkz : sâzende). 2. şarkıcı, şarkı okuyan. (bkz : hânende).

muttali' مطلع (a. s. tulû'dan) : öğrenmiş, haber almış, bilgili, haberli [olan].

muttarid مطرد (a. s. tard'dan) : ıttıratlı, bir düziye giden, sıralı, düzgün.

muttariden مطرداً (a. zf.) : ıttıratlı olarak, bir düziye, bir tevliye.

muttasıf متصف (a. s. vasf'dan) : ittisâf eden, vasıflanan, kendisinde bir hal, bir sıfat, bir vasıf bulunan.

muttasıl متصل (a. s. vasl'dan) : 1. ittisâl eden, ulaşan, kavuşan, bitişen. 2. aralıksız, hiç durmadan, biteviye. (bkz : dem-be-dem, lâ-yenkati').

muttasılan متصلاً (a. zf.) : 1. bitişik olarak. 2. bir düziye.

muvâade مواعده (a. i.) : va'dleşme, sözleşme.

muvâaza مواعظه (a. i. va'z'dan) : vaaz ve nasîhat etme.

muvâcehât مواجهات (a. i. muvâcehe'nin c.) : yüzleşmeler, yüz yüze gelmeler.

muvâcehe مواجهه (a. i. vech'den) : 1. yüzleşme, yüz yüze gelme. 2. karşı, ön. **Bi-l-muvâcehe** : yüzleştirerek.

muvâceheten مواجهةً (a. zf.) : yüz yüze, karşı karşıya. (bkz : rû-be-rû).

muvâdaa موادعه (a. i. sül. : adâ) : düşmanlığı bırakıp barışma.

muvâfakat موافقت (a. i. vefk'den) : 1. uygunluk, uyma. (bkz : mutâbakat, münâsebet). 2. uzlaşma, râzı olma, peki deme. **Bi-l-muvâfakat** : râzı olarak.

muvâfakat-ı tarafeyn : iki tarafın râzı olması.

muvâfât موافات (a. i.) : sözünün eri olma.

muvaffak موفق (a. s. vefk'den) : 1. Allah'ın yardımına ulaşmış, işi rast gitmiş [kimse]. 2. başaran, beceren. 3. i. erkek adı.

muvaffakıyyât موفقيات (a. i. vefk'den. muvaffakıyyet'in c.) : başarılar.

muvaffakıyyet موفقيت (a. i. vefk'den. **c.** : muvaffakıyyât) : **1.** Allah'ın yardımiyle başarı gösterme. **2.** ele geçirme, başarma.

muvaffık موفق (a. s. vefk'den) : muvaffak eden, başarı kazandıran [Allah]. **Cenâb-ı muvaffık-ül-umûr** : işlerde muvaffakıyyet kazandıran [Allah].

muvâfık موافق (a. i. vefk'den) : uygun, yerinde. (bkz : münâsib).

muvâhât مواخات (a. i. uhuvvet'den) : kardeş etme, kardeşliğe kabûl etme [birbirini].

muvâhebe مواهبه (a. i.) : çok bağışlama.

muvahhad, muvahhade موحد ، موحده (a. s. ve i. vahdet'den) : **1.** tevhîdedilmiş, bir ve tek hâle konmuş. **Düyûn-i muvahhade : birleştirilmiş** borçlar. **2. gr.** bir noktalı. **Bâ-i muvahhade : be** harfi [tek noktalı-].

muvahhid موحد (a. s. vahdet'den. **c.** : muvahhidîn) : tevhîdeden, Allah'ın birliğine inanan.

muvahhidân موحدان (a. i. vahdet'den. muvahhide'nin c.). (bkz : muvahhidîn[1]).

muvahhid-âne موحدانه (a. f. zf.) : muvahhid'e yakışır sûrette.

muvahhidîn موحدين (a. s. vahdet'den) : **1.** tevhîdedenler, Allah'ın birliğine inananlar. **2.** Fas ve İspanya'da hüküm sürmüş olan bir hânedan.

muvahhiş موحش (a. s. vahşet'den) : tevhîş eden, korkutup ürküten. (bkz : mûhiş).

muvâkebe مواكبه (a. i.) : bir işte gayret ve sebat gösterme.

muvâkere مواكره (a. i.) : tarlanın mahsûlünden bir kısmını almak şartiyle berâberce ekme.

muvakkar موقر (a. s. vekar'dan) : **1.** tevkir edilmiş, ağırlanmış, saygı gösterilmiş olan. **2.** vakarlı, ağırbaşlı. **3. i.** erkek adı.

muvakkaran موقراً (a. zf.) : **1.** ağırlanmış, saygı gösterilmiş olarak. **2.** vakarla, ağırbaşlılıkla.

muvakkat, muvakkate موقت ، موقته (a. s. vakt'den) : **1.** tevkît edilmiş olan, muayyen bir vakite mahsus, süreksiz, geçici. **2.** eğreti. **Hükûmet-i muvakkate** : geçici hükûmet.

muvakkaten موقتاً (a. zf.) : muvakkat, geçici olarak, eğreti olarak.

muvakkıf موقف (a. s. vukuf'dan) : tevkîf eden, durduran, alıkoyan.

muvakki' موقع (a. i.) : fermanlara tuğra çeken kimse.

muvakkir موقر (a. s. vekar'dan) : tevkir eden, ağırlıyan, saygı gösteren; ululıyan.

muvakkit موقت (a, s. ve i. vakt'den) : **1.** tevkît eden, vakti tâyin eden kimse. **2.** tam ayarlı saat, **fr. chronomètre.**

muvakkit-hâne موقتخانه (a. f. b. i.) : muvakkit'in bulunduğu oda. [ekseriyâ, muvakkitle ve zamânı ta'yin eden âlet ve saatlerle birlikte, büyük câmilerin yanında bulunur].

muvâlât موالات (a. i.) : dostluk, karşılıklı sevgi, koruma, yardım.

muvâneset موانست (a. i. üns'den) : **1.** ünsiyet peydâ etme, birbirine alışıp berâber yaşama. **2.** insandan kaçmayış, insana alışma.

muvânis موانس (a. i. üns'den) : **1.** ünsiyet peydâ eden, birbirine alışıp birlikte yaşıyan. **2.** insandan kaçmıyan, insana alışan.

muvârât موارات (a. i.) : bir şeyi örtüp gizleme.

muvâredât مواردات (a. i. vürûd'dan. muvârede'nin c.) : **1.** gelen şeyler, gelen eşyâ, **fr. provenances.** (bkz : idhâlât). **2.** ilhamlar, akla gelen şeyler.

muvârede موارده (a. i. vürûd'dan. c. muvâredât) : **1.** gidip gelme. **2.** iki şâirin, birbirlerinden habersiz olarak, tesâdüfen aynı beyitleri söylemeleri.

muvârese موارثه (a. i. mîrâs'dan) : miras yeme [birbirinden].

muvâsaka مواثقه (a, i.) : birbirine söz verip anlaşma.

muvâsala, muvâsalat مواصله ، مواصلت (a. i. vusûl'den) : vâsıl olma, varma, ulaşma; yetişme. (bkz : vusûl).

muvâsât مواسات (a. i.) : **1.** yardım, iyilik, dostluk etme. **2.** ölen bir me'murun âilesine maaş bağlama.

muvâsebe مواثبه (a. i.) : atlama, zıplama, sıçrama [bir birinin üstüne].

muvassâ موصى (a. s.) : tavsiye olunan.

muvassî موصى (a. s.). (bkz : mûsî).

muvassile موصله (a. i.). (bkz : mûsile).

muvaşşah موشح (a. s. vişâh'dan) : **1.** süslenmiş, süslü, giyinip kuşanmış. **2. ed.** akrostiş, mısrâlarının ilk harfleri bir kelime meydana getiren manzûme. **3. müz. i.** eski Arap halk şiir ve müziğinde müşterek bir şekil olup, sonradan klâsik bir mâhiyet arzetmiye başlamıştır. Bugün elde besteleriyle birçok muvaşşah mevcuttur.

muvaşşahan موشحاً (a. zf.) : muvaşşah olarak.

muvât موات (a. i.) : ölüm. (bkz : mevt).

muvâtât مواطات (a. i.). (bkz : muvâfakat).

muvâyese موايسه (a. i.) : yeise, kedere düşürme.

muvâzaa مواضعه (a. i. vaz'dan) : **1.** bir meselede bahse girişme. **2. mec.** danışıklı dövüş.

muvâzaaten مواضعةً (a. zf.) : danışıklı dövüşle.

muvâzabet مواظبت (a. i.) : bir işe durmadan çalışma, bir işle dâimâ uğraşma.

muvâzât موازات (a. i. vezy'den) : **1.** muvâzî, paralel olma. **2.** mukavemet, dayanma.

muvâzâtiyye موازاتيه (a. i.) : **fels.** *koşutluk, paralellik, **fr. parallélisme.**

muvâzene موازنه (a. i. vezn'den) : **1.** iki şey, vezince, ağırlıkça birbirine denk olma. **2.** karşılıklı iki şeyin denkliği, uygunluğu. **3.** gelir ile giderin bir gelmesi. **4.** kıyas, ölçü. **5. fiz.** *denge. **6. top. jeod.** ölçülen açı ve tullerin ölçü hatâlarının giderilmesini sağlamak üzere tatbîk edilen hesap ameliyesi.

muvâzene-i düveliyye : devletlerin tarafça bir gelmesi, bir kararda bulunması, statüko.

muvâzene-i kısmiyye : **jeod., top.** bir çok üçgen ve dörtgenle bir kaç bazdan meydana gelmiş bir nîrengi şebekesinin muvâzene hesaplarının doğruluk veyâ yanlışlık ameliyesinin sonunda kontrol edilebileceğinden bu mahzûru önlemek üzere şebekeyi gruplar hâlinde ele alarak her grubun kontrolünü sağlıyan ve geri dönmiye mânî olan hesap sistemi, **Boltz Grup** muvâzenesi.

muvâzene-i mâliyye : devletin geliriyle giderinin bir olması.

muvâzene-i şebekiyye : **jeod., top.** bir takım üçgenler, dörtgenlerden teşekkül eden bir nîrengi şebekesinin kül hâlinde ölçme hatâlarının giderilmesi için tatbîk edilen hesap ameliyesi.

muvâzene-i umûmiyye : vekâletler bütçesinin bütünü. [mülhak, katma bütçeler buna dâhil değildir].

muvâzene-i zâviye : **jeod., top,** herhangi bir nîrengi şebekesinde ölçü hatâlarını gidermek için yalnız zâviye rasatlarına dayanan hesap sistemi.

muvâzene-i zû erbaat-il-adlâ : **jeod., top.** birinci derece, ikinci derece şebekelerindeki zincirlerde ve bir nîrengi şebekesinin baz sisteminde kullanılan ve her köşesinden bütün köşelere rasat yapılan dörtgenin ölçü hatâlarını gidermek için kullanılan hesap sistemi.

muvâzenet موازنت (a. i. vezn'den) : **1.** denkleşme, denk gelme. (bkz : muvâzene). **2. fiz.** *denge.

muvâzenet-i gayr-i mütehavvile : **fiz.** bozulmaz *denge.

muvâzenet-i mâyiât : **fiz.** hidrostatik, **fr. hydrostatique.**

muvâzenet-i müstakırre : **fiz.** kararlı *denge.

muvâzenet-i mütehavvile : **fiz.** kararsız *denge.

muvâzıb مواظب (a. s.) : bir işe durmadan çalışan, bir işle dâimâ uğraşan.

muvâzî موازى (a. s.) : **geo.** paralel. **fr. parallèle.**

muvâzin موازن (a. s. vezn'den) : **1.** vezince, ağırlıkça birbirine denk olan. (bkz : muâdil). **2.** uygun, denk.

muvazza' موضع (a. s.) : îtibarsız [kimse].

muvazzaf, muvazzafa موظف ، موظفه (a. s.) : **1.** tavzîf edilmiş, kendisine vazîfe verilmiş. **2.** maaşla ta'yin edilmiş **3. i.** ilk yapılan askerlik hizmeti.

muvazzafan موظفاً (a. zf.) : vazîfeli olarak.

muvazzafîn موظفين (a. s. muvazzaf'ın c.). (bkz : muvazzaf).

muvazzah موضح (a. s. vuzûh'dan) : tavzîh edilmiş, îzâh olunmuş, açıklanmış etraflıca anlatılmış.

muvazzahan موضحاً (a. zf.) : vâzıh olarak, açıktan açığa.

muvazzıf موظف (a. s.) : tavzîf eden, vazîfelendiren; maaşlandıran.

muvazzih موضح (a. s. vuzûh'dan) : îzâh eden, açıklıyan.

mûyân مويان (f. i. mûy'un **c.**) : kıllar.

mûy-bend موى بند (f. b. i.) : saç bağı. (bkz : mû-bend).

mûye مويه (f. i.) : hıçkıra hıçkıra ağlama.

mûye-ger مويه گر (f. b. s.) : hıçkıra hıçkıra ağlıyan.

mûyî, mûyîn موين ، موى (f. s.) : **1.** kıldan. **2.** kürkten.

mûyîne موينه (f. i.) : kürk.

mûyîne-dûz موينه دوز (f. b. i.) : kürkçü.

mûy-tâb مويتاب (f. i. c. : mûy-tâbân) ; mutaf, kıl dokuyan, kıldan eşyâ yapan.

mûy-tabân مويتابان (f. i. mûy-tâb'ın c.) : mutaflar, kıldan eşyâ yapanlar.

muza'af مضعف (a. s.) : taz'îf edilmiş, bir o kadar daha çoğaltılmış, bir kat daha artmış.

muzâaf مضاعف (a. i. zıf'dan.) : **1.** iki kat, kat kat, katmerli. **Cezr-i muzâaf** : iki kat kök.

muzâaf usûl : (bkz : usûl-i muzâafa). **2. a gr.** aynı "orta harfi" ile lâmı "son harfi" aynı harfin tekerrüründen ibâret olan kelime. [musrir : musirr; müdrir : müdirr; hâdid : hadd.. gibi].

muzâaf-ı devr-i kebîr : **müz.** devr-i kebîr usûlünün velvele esnâsında aldığı şekil.

muzâdd مضاد (a. s. zıdd'dan) : karşı, zıt. [fransızcadaki : **-anti** karşılığı].

muzâdd-i iltihâb : **hek.** iltihâbı yokeden ilâç.

muzâdd-i klor : **kim.** antiklor.

muzâdd-ı mürtecif : **hek.** kurtulma ümîdi kesilen bir hayvana, tecrübe için, geniş ölçüde verilen ilâç.

muzâdd-ı taaffün (taaffünü gideren, mikropkıran) : **kim.** antiseptik.

muzâdd-ı tahammür : **kim.** mayabozan.

muzâdd-ı teşennüc : **hek.** tutya, bizmut, kâfurî, kediotu gibi, bir organın teşennücünü (büzülme, spazm) önleyici ilâç.

muzâf مضاف (a. s. zayf'den. **c.** : **mu**zâfât) : **1.** izâfe olunmuş, katılmış, bağlanmış, bağlı. **2. gr.** [isim takımlarında] *belirtilen, başka bir isme katılmış ve onu tamamlamış olan isim.

muzâfun-ileyh : **gr.** [terkiplerde] *belirten, muzâfın (*belirtilen) bağlı bulunduğu isim **[-in** **hâli,** muzâfunileyh hâlidir; türkçede muzâfunileyh önce, muzaf sonra gelir, ikisine birden : "terkîb-i izâfî" denir : "Kapının köşesi.." gibi].

muzâfât مضافات (a. i. zayf'dan. muzâf'ın c.) : bir şeyin ilâveleri, ekleri; bir merkezin şubeleri, kolları. (bkz : ilâvât, mülhakat).

muza'fer مزعفر (a. s.) : **1.** safran renginde, sarı renkte. **2.** safranlı [pilâv]. **Çilâv-ı muza'fer** : safranlı pilâv.

muzaffer مظفر (a. s. zafer'den) : **1.** zafer, üstünlük kazanmış, üstün. **2. i.** erkek ve kadın adı.

muzaffer-âne مظفرانه (a. f. zf.) : muzaffer olana yakışır sûrette.

muzafferen مظفراً (a. zf.) : muzaffer olarak, üstünlük kazanarak, üstün gelerek.

muzafferiyyet مظفریت (a. i.) : muzafferlik, üstünlük, düşmana üstün gelme; bir işi gereği gibi başarma.

muzâhât مضاهات (a. i.) : bir şeye benzeme. (bkz : müşâbehet).

muzâhî مضاهی (a. s.) : benzeyen, benzeyici. (bkz : mânend, şebîh).

muzallel مظلل (a. s. zıll'dan) : gölgeli, gölgelenmiş, gölge altında bulunan.

mu'zam معظم (a. s. c. : maâzım, mu'zamât) : **1.** bir şeyin en büyük kısmı. **2.** îzâm edilmiş, büyütülmüş.

mu'zamât معظمات (a. s.) : mu'zam'ın c.) : büyütülmüş, büyük görülmüş şeyler. (bkz : muazzamât).

mu'zamât-ı umûr : işlerin büyütülmüş halleri.

muzâraa مذارعه (a. i.) : arşınla satma.

muzâri' مضارع (a. i.) : **1.** ortak. **2.** arkadaş. **3. gr.** geniş zaman. **4. ed.** aruz bahirlerinden birinin adıdır. Bizde kullanılmış olan vezinleri şunlardır : **1)** mef'ûlü fâilâtün mef'ûlü fâilâtün; **2)** mef'ûlü fâilâtü mefâîlü fâilün.

muzâriat مضارعت (a. i.) : muzârîlik.

muzcer مضجر (a. s.) : ıztıraplı, sıkıntılı.

muzcir مضجر (a. s.) : ıztırap, sıkıntı veren.

mûze موزه (f. i.) : çizme.

mûze-dûz موزه دوز (f. b. i. c. : mûze-dûzân) : çizmeci, çizme dikici.

mûze-dûzân موزه دوزان (f. b. i. mûze-dûz'un c.) : çizmeciler.

mûze-dûzî موزه دوزی (f. b. i.) : çizmecilik.

muzga مضغه (a. i.) : bir parça et.

muzırr, muzırre مضر ، مضره (a. s. zarar'dan) : zararlı, zarar veren, zarara sokan. **Haşerât-ı muzırre** : zararlı böcekler.

muzî' مذیع (a. s.) : izâa eden, meydana çıkaran, açığa vuran.

mûzî مؤذی (a. s. ezâ'dan) : îzâ eden, inciten, eziyet veren, rahat bırakmıyan.

muzî' مضیع (a. s. zâyi'den) : zâyi' eden, kaybeden.

muzî, muzîe مضیٔ ، مضیئه (a. s. ziyâ'dan) : ziyâlandıran, ışık veren, parlıyan, parlak. (bkz : münîr, ziyâ-dâr). **Ecsâm-ı muzîa** : **astr.** ışık veren gök cisimleri.

mu'zib معذب (a. s. azâb'dan) : azap veren, eziyet eden, takılgan, mûzip. (bkz : muazzib).

muzîf مضیف (a. s.) : misâfir kabûl eden. (bkz : mîz-bân).

mûzih موضح (a. s. vuzûh'dan). (bkz : muvazzih).

muzîk مضیق (a. s. zîk'dan) : sıkan, darlaştıran, darlaştırıcı, sıkıştırıcı. (bkz : mudîk).

muzill مذل (a. s.) : zelîl kılan, zillete düşüren, aşağılaştıran, bayağılaştıran.

mûziyât مؤذیات (a. i. ezâ'dan) : insanı rahatsız eden küçük şeyler, hayvancıklar. [tahtakurusu, pire, sivrisinek.. gibi].

muzlim مظلم (a. s. zulmet'den) : **1.** karanlık. **Beyt-i muzlim** : karanlık oda, **fr. chambre**

noire. 2. bilinmiyen, şüpheli. (bkz : mechûl). **3.** dehşetli; kara, uğursuz.

muzmahill مضمحل (a. s.) : çökmüş, çöküntüye uğramış, darmadağan olmuş, yok olmuş. (bkz : nâbûd).

muzmer مضمر (a. s. zımâr'dan. **c.** : muzmerât) : ızmâr edilmiş, gizli, saklı örtülü, dışarı vurulmamış, içde saklı.

muzmerât مضمرات (a. s. muzmer'in **c.**) : gizli, saklı, örtülü, dışarı vurulmamış, içde saklı şeyler.

muzmir مضمر (a. s. zımâr'dan) : ızmâr eden, içinde saklıyan, gizliyen.

muztacı' مضطجع (a. s.) : ıztıcâ eden, yan üstü yatan, yan tarafına uzanan.

muztacıan مضطجعاً (a. zf.) : ıztıcâ ederek, yan üstü yatarak, yan tarafına uzanarak.

muztarım مضطرم (a. s.) : ıztırâm eden, alevlenen.

muztarib مضطرب (a. s. darb'dan) : ıztırâbı, sıkıntısı olan; rahatsız, çırpınıp duran.

muztarib-âne مضطربانه (a. f. zf. darb'-dan) : ıztırapla, rahatsızlık, sıkıntı çekerek.

muztarr مضطر (a. s. zarûret'den) : çâresiz kalmış, ... zorunda kalmış; zorlanmış.

mübâade, mübâadet مباعده ، مباعدت (a. i. bu'd'dan.) : **1.** [iki kişi] birbirinden uzaklaşma. (bkz : müfârakat[1]). **2.** birbirini sevmeyip soğuk ve uzak durma. (bkz : istikrâh).

mübâale مباعله (a. i.) : cilveleşme, oynaşma [karı koca]. (bkz : mülâabe).

mübâdât مبادات (a. i.) : düşmanca davranış; saldırganlık.

mübâdelât مبادلات (a. i. mübâdele'nin **c.**). (bkz : mübâdele).

mübâdele مبادله (a. i. bedel'den. **c.** : mübâdelât) : **1.** trampa, değiştokuş, bir şeyin başka bir şeyle değiştirilmesi. **2.** ulemânın kadılık ve medrese değiştirmeleri. [1654 den sonra bu söz yerine "mesâfe" kullanılmıştır].

mübâdere, mübâderet مبادره ، مبادرت (a. i. büdûr'dan.) : bir iş yapmıya girişme.

mübâdî مبادى (a. s.) : meydana çıkaran, ortaya koyan.

mübâdil مبادل (a. i. s.) : mübâdele olunmuş, başkasının yerine getirilmiş; bir şeye bedel tutulmuş.

mübâdir مبادر (a. s.) : bir işe hemen girişen.

mübâgame مباغمه (a. i.) : tatlı dillilik.

mübâgat مباغات ("ga" uzun okunur. a. i.) : kanunsuz evlenme.

mübâgate مباغته (a. i.) : birdenbire oluş; sataşma.

mübâgaze مباغضه (a. i. buğz'dan) : düşmanlık etme, kin besleme.

mübâgî مباغى (a. s.) : bâgî olma; isyân etme, ayaklanma.

mübâhasât مباحثات (a. i. mübâhase'nin **c.**) : **1.** bir iş hakkında iki veyâ daha çok kimse arasında edilen sözler, konuşmalar. **2.** iddiâlı, karşılıklı konuşmalar, bahse girişmeler.
mübâhasât-ı edîb-âne : terbiyelice mübâhaseler.

mübâhase مباحثه (a. i. bahs'den. **c.** : mübâhasât) : **1.** bir iş hakkında iki veyâ daha çok kimse arasında edilen söz, konuşma. **2.** iddiâlı, karşılıklı konuşma, bahse girişme. (bkz : münâkaşa).

mübâhât مباهات (a. i.) : övünme. (bkz : tefâhür). **Sermâye-i mübâhât** : haklı olarak övünme sebebi.

mübâhele مباهله (a. i.) : **1.** birbirine beddua etme, ilenme. **2.** birbirinden nefret etme. (bkz : mülâane).

mübâhî مباهى (a. s.) : övünen (bkz : müftehir[1]).

mübâhis مباحث (a. s. bahs'den. c. : mübâhisîn) : bir mesele üzerinde konuşan, münâkaşa eden.

mübâhisîn مباحثين (a. s. mübâhis'in c.) : mübâhisler, bir mesele üzerinde konuşanlar, münâkaşa edenler.

müba'id, müba'ide مبعد ، مبعده (a. s.) : teb'îdeden, uzaklaştıran. **Kuvve-i müba'ide** : Arz'ın merkezinden gelen te'sir.

mübâlâga مبالغه (a. i. bülûğ'dan) : **1.** işi, bir şeyi çok büyütme, pek ileri vardırma. **2.** pek fazla, çok aşırı. **3.** küçük bir şeyi büyük gösterme, **fr. exagération.**

mübâlâga-i Acemâne : Acemlere yaraşır sûrette yapılan mübâlâğa.

mübâlâga ile ism-i fâil : a. gr. "fa'al" kalıbına uyan kelimelerin ifâde ettiği : "en, pek, çok" mânâsını taşıyan şekli : ["bevvâl, halâl, cevvâl, gaddâr.." gibi].

mübâlâgat مبالغات ("ga" uzun okunur. a. i. mübâlâga'nın c.) : mübâlâgalar.

mübâlât مبالات (a. i. belv'den.) : **1.** kayırma. (bkz : himâye). **2.** dikkat, îtina. **Adem-i mübâlât** : dikkatsizlik, aldırış etmeme. **3.** dikkat ve düşünce ile kaygılanma.

mübâlât-kâr مبالاتكار (a. f. zf.) : mübâlâtlı; dikkat, îtinâ ve düşünce ile kaygılanan.

mübâlât-kârâne مبالاتكارانه (a. f. zf.) : mübâlâtkâr olana, dikkat, îtinâ ve düşünce ile kaygılanana yaraşır sûrette.

mübâne مبانه (a. i.) : **huk.** [eskiden] telâk-ı bâinle boşanmış olan kadınlar.

mübârât مبارات (a. i.) : **1.** bir kimsenin, karısından veyâ iş ortağından anlaşarak ayrılması, ayrılma. **2.** misillemede bulunma. ["mübârâ" Acem şeklidir].

mübârek مبارك (a. s. bereket'den.) : **1.** bereketli, feyizli. **Nîl-i mübârek** : verimli Nil. **2.** Uğurlu, hayırlı, mutlu, kutlu. (bkz : ferruh). **İd-i mübârek** : kutsal bayram. **3.** beğenilen, sevilen, kızılan, şaşılan kimse veyâ şey hakkında söylenir.

mübârek-bâd مبارك باد (a. f. b. s.) : **1.** "mübarek olsun, kutlu olsun!" **2.** tebrîk etme, kutlama.

mübâreke مباركه (a. s. ve i.) : **1.** mübârek, kutlu. **2.** karşılıklı birbirini tebrik. **Emâkin-i mübâreke** (mübârek yerler) : Mekke, Medîne, Kudüs, Necef, Kerbelâ.. v. b. **Leyâlî-i mübâreke** (mübârek geceler) : ramazan, kandil.. v.b. **Eyyâm-ı mübâreke** : ramazan, bayram ve kandil günleri.

mübârekî مباركى (a. f. i.) : mübâreklik; tebrik, kutlama, gözaydın.

mübâreze مبارزه (a. i. bürûz'dan.) : cenk, kavga, uğraşma. **Meydân-ı mübâreze** : harb meydanı.

mübârezet مبارزت (a. i.). (bkz : mübâreze).

mübâriz مبارز (a. s. c. : mübârizân, mübârizîn) : **1.** döğüşe, güreşe kalkışan. **2.** kuvvetli münâkaşaya girişen.

mübârizân مبارزان (a. s. mübâriz'in c.) : **1.** döğüşe, güreşe kalkışanlar. **2.** kuvvetli münâkaşaya girişenler.

mübâriz-âne مبارزانه (a. f. zf.) : döğüşe, güreşe, münâkaşaya kalkışana yakışırcasına.

mübârizîn مبارزين (a. s. mübâriz'in c.). (bkz : mübârizân).

mübâsele مباسله (a. i.) : savaşta saldırma, ileri atılma.

mübâsete مباسطه (a. i.) : biriyle teklifsiz görüşme.

mübâsil مباسل (a. s.) : kahramanlık, yiğitlik gösteren.

mübâşeret مباشرت (a. i. beşr'den) : bir işe başlama, girişme.

mübâşereten itlâf : fık. bir şeyi bizzat öldürme.

mübâşir مباشر (a. i.) : **1.** bir işe başlıyan. **2.** mahkemede evrâkı getirip götürmek ve mahkemeye girecekleri ve şâhitleri yüksek sesle

çağırmakla vazîfeli adliye m'muru. 3. muvakkat bir vazîfe olarak merkezden bâzı emirleri götüren ve icrâ salâhiyeti de olan kimse.

mübâşiriyye مباشريه (a. i.) : devletçe bir işi yapmıya me'mur edilenlerin masraflarına karşılık olmak üzere, gittikleri yerlerdeki halktan tahsîl olunan para.

mübâtana مباطنه (a. i.) : bir mevzû (*konu) üzerinde karşılıklı çekişme.

mübâyaa مبايعه (a. i. bey'den. c. : mübâyaât) : satın alma.

mübâyaât مبايعات (a. i. bey'at'dan. mübâyaa'nın c.) : satın almalar.

mübâyenet مباينت (a. i. beyn'den) : 1. ayrılık, başkalık. 2. zıddiyet; tutmazlık.

mübâyin مباين (a. s.) : 1. başka türlü, ayrı. 2. zıt.

mübdi' مبدع (a. s. bid'at'dan) : 1. ibdâ eden, îcâdeden, yeni şeyler bulan, söyliyen. 2. din işlerinde bid'at ehlinden olan. 3. benzeri görülmemiş şiir söyliyen.

mübeccel مبجل (a. s. becl ve bücûl'den): 1. yüceltilmiş, saygı gösterilmiş, yüce, ulu. 2. i. kadın adı.

mübeddel مبدل (a. s. bedel'den) : tebdîl edilmiş, değişmiş, değiştirilmiş.

mübeddil مبدل (a. s. bedel'den) : tebdîl edici, değiştirici.

mübehhic مبهج (a. s.) : tebhîceden, güzelleştiren.

mübekkî مبكى (a. s.) : ağlatıcı. (bkz : mübkî).

mübellig مبلغ (a. s. bülûğ'dan) : 1. teblîg eden, haber veren, bildiren. 2. i. büyük câmilerde imamın söylediğini tekrarlıyan kimse.

müberhen مبرهن (a. s. bürhân'dan) : 1. bürhanlı, vesîka, delil ile ispât edilmiş. 2. âşikâr, belli.

müberkaa مبرقعه (a. i.) : 1. başı beyaz olan kara dişi koyun, marye. 2. **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır. Zamânımıza kalmış bir tek peşrev vardır ki sâhibi meçhuldür. [Itrî'nin bu makamdan eserleri eski mecmûalarda görüldüğüne göre XVIII. asra kadar kullanıldığı anlaşılmaktadır].

müberrâ مبرا (a. s. berâ'dan) : berî kılınmış, temize çıkmış, aklanmış.

müberred مبرد (a. s. berd'den.) : tebrîdolunmuş, soğutulmuş.

müberrer مبرر (a. s.) : yemînî tasdik olunmuş.

müberrid مبرد (a. s.) : 1. tebrîd eden, soğutan, soğutucu. 2. i. karlık, su soğutan damacana. (bkz : mübrid).

mübeşşer مبشر (a. s. beşâret'den) : 1. tebşîr olunmuş, kendisine müjde verilmiş. (bkz : mübşer). **Aşere-i mübeşşere.** (bkz : aşere). 2. i. kadın adı.

mübeşşir مبشر (a. s. beşâret'den. c. : mübeşşirîn) : tebşîr eden, müjdeci, muştucu. (bkz : beşîr, mübşir).

mübeşşirât مبشرات (a. s. mübeşşir'in c.) : hayırlı alâmetler.

mübeşşirîn مبشرين (a. s. mübeşşir'in c.) : tebşîr edenler, müjdeciler, muştucular.

mübettel مبتل (a. s.) : ıslanmış.

mübevvil مبول (a. s. bevl'den) : bevlî, idrârı, sidiği çoğaltan, idrar veren. (bkz : müdrir). **Edviye-i mübevvile : hek. idrar söktürücü ilâçlar.**

mübeyyen مبين (a. s. beyân'dan) : tebeyyün etmiş, meydana çıkarılmış, açıkca söylenmiş, açıklanmış, açıklıyan, bildiren.

mübeyyez, mübeyyeze مبيض، مبيضه (a. s.) : tebyîz olunmuş, beyaza çekilmiş. **Evrâk-ı mübeyyeze** : beyaza çekilmiş evrak.

mübeyyin مبين (a. s. beyân'dan) : bildiren, açıklıyan, meydana koyan.

mübeyyiz مبيض (a. s. beyâz'dan. i. c. : mübeyyizîn) : tebyîz eden, müsveddeleri beyaza çeken kalem kâtibi. (bkz : müstensih).

mübeyyiza مبيضه (a. i.) : Horasanlı İbnü Mukanna' tarafdârı. [beyaz elbise giydiklerinden dolayı bu adı almışlardır. Kara elbise giyen muârızlarına : "müsevvide" denir].

mübeyyizât مبيضات (a. i. c.) : beyaza çekilmiş müsveddeler.

mübeyyizîn مبيضين (a. s. ve i. mübeyyiz'in c.) : tebyîz edenler, müsveddeleri beyaza çeken kalem kâtipleri.

mübezzir مبزر (a. i.) : tohum ekecek âlet. (bkz : mibzer).

mübezzir مبذر (a. s. c. : mübezzirîn) : tebzîr eden, lüzumsuz, yersiz harcıyan, isrâf eden.

mübezzirîn مبذرين (a. s. mübezzir'in c.) : tebzîr edenler, lüzumsuz harcıyanlar, isrâfedenler.

mübhem, mübheme مبهمه ، مبهم (a. s.) : 1. ibhâm olunmuş, belirsiz, bellisiz, örtülü, kapalı, anlaşılmaz. 2. gr. *belgesiz. (bkz : gayr-ı muayyen).

mübhem-ül-meâl : meâli, mânâsı anlaşılmıyan.

mübhemât مبهمات (a. i. c.) : 1. müphem olan şeyler. 2. gr. belgisiz sıfatlar, zamirler, edatlar.

mübhemiyyet مبهميت (a. i.) : belirsizlik, bellisizlik, örtülülük, anlaşılmazlık.

mübhic مبهج (a. s.) : sevinç, ferahlık veren.

mübî' مبيع (a. s. bey'den) : satılmış şey.

müb'id مبعد (a. s.) : ib'âdeden, uzaklaştıran.

mübîh مبيح (a. s.) : ibâha eden, izin veren, müsâade eden.

mübîn مبين (a. s. beyn ve beyân'dan) : 1. hayrı, şerri, iyiyi ve kötüyü ayıran. 2. açık, besbelli. (bkz : ayân, aşkâr). **Dîn-i mübîn** (açık, meydanda olan din) : İslâm dîni. **Kur'ân-ı mübîn** (iyiyi, kötüyü, hayrı, şerri bildiren kitap) : Kur'ân-ı Kerîm.

mübkî مبكى (a. s.) : ağlatıcı. (bkz : mübekkî).

mübrem مبرم (a. s.) : kaçınılmaz, vazgeçilmez, önlenemez. **Belâ-yi mübrem** : kaçınılmaz belâ. **Kazâ-yi mübrem** : önlenemez kader.

mübrez مبرز (a. s.) : ibrâz olunmuş, gösterilmiş, meydana çıkarılmış.

mübrid مبرد (a. s.). (bkz : müberrid).

mübrim مبرم (a. s.) : 1. ibrâm eden, zorlıyan, zorlayıcı. 2. mânâsız sözlerle can sıkan [adam].

mübriz مبرز (a. s. bürûz'dan) : ibrâz eden, gösteren, meydana çıkaran.

mübşer مبشر (a. s.) : ibşâr olunmuş, müjdelenmiş. (bkz : mübeşşer).

mübşir مبشر (a. s.) : ibşâr eden, müjdeliyen. (bkz : mübeşşir).

mübtedâ' مبتداء (a. i.) : 1. başlangıç, baş. 2. gr. *özne [isim cümlelerinde].

mübtedâ-bih مبتدا به (a. b. s.) : kendisiyle başlanılan.

mübtede' مبتدع (a. s.) : aslında yok iken yeni çıkmış olan şey.

mübtedî مبتدى (a. s. bed'den. c. : mübtediîn, mübtediyân) : [bir şey öğrenmiye] yeni başlıyan, acemi.

mübtedi' مبتدع (a. s.) : ibdâ' eden, yeni bir şey peydâ eden, bir yenilik ortaya koyan. **Tâife-i mübtedia** : bir İslâmî mezhebin adı.

mübtediîn مبتدئين (a. s. mübtedî'nin c.). (bkz : mübtediyân).

mübtediyân مبتديان (a. s. mübtedî'nin c.) : [bir işe] yeni başlıyanlar, acemiler,

mübtediyâne مبتديانه (a. zf.) : acemicesine.

mübtega مبتغى ("ga" uzun okunur. a. s. c. : mübtegıyyat) : arzu edilen, istenen.

mübtegıyyât مبتغيات (a. s. mübtega'nın c.) : arzu edilen şeyler, istenenler.

mübtehic مبتهج (a. s. behcet'den) : sevinen, sevinmiş. (bkz : memnûn, mesrûr, şâdân).
mübtehic-ül-kalb : gönlü şen, sevinçli.

mübtehil مبتهل (a. s.) : yalvaran, duâ edip yalvaran. (bkz : niyâz-kâr, niyâz-mend).

mübtel مبطل (a. s.) : iptâl olunmuş, hükümsüz bırakılmış, bozulmuş.
mübtel-i hiss : **hek.** hissi iptâl olunmuş. **fr. anesthésique.**

mübtelâ' مبتلع (a. s. bel'den) : yutulmuş; yenilmiş.

mübtelâ مبتلى (a. s. belâ'dan) : **1.** düşkün [fenâ şeylere]. **2.** tutkun, tutulmuş.
mübtelâ-yi aşk : aşka tutulmuş.
mübtelâ-yi maraz : hastalığa tutulmuş.

mübteli' مبتلع (a. s. bel'den) : bir şeyi yutan; yiyen.

mübtenâ مبتنى (a. s.). (bkz : mübtenî).

mübtenî مبتنى (a. s. binâ'dan) : **1.** ibtinâ eden, kurulu, kurulmuş olan. **2.** dayanan. (bkz : müstenid).

mübtesim مبتسم (a. s. tebessüm'den) : ibtisâm eden, gülümsiyen.

mübtezel مبتذل (a. s. bezl'den) : **1.** pek bol ve ucuz [şey]. **2.** orta malı, ortaya düşmüş [kadın, kız]. **3.** değersiz, hor kullanılan.

mübtî' مبطى (a. s.) : ağır hareket eden, ağır davranıp geciken.

mübtil مبطل (a. s.) : iptâl eden, hükümsüz bırakan, bozan.
mübtil-i hiss : **huk.** hissi iptâl eden.

mübzi' مبضع (a. i.) : kârı tamâmen kendisine kalmak üzere birine sermâye veren.

müca'ad مجعد (a. s. ca'd'dan) : **kıvırcık,** kıvrılmış, lülelenmiş [saç]. **Zülf-i müca'ad** : kıvırcık kahkül. (bkz : mûy-i mergul).

mücâb مجاب (a. s. cevâb'dan) : **1.** kabûl cevâbı almış olan. **2.** duâsı kabûl olunan. (bkz : müstecâb).

mücâdele مجادله (a. i. cedel'den. c. : mücâdelât) : **1.** iki kişi bir mesele üzerinde çekişme. **2.** uğraşma, savaşma, savaş.

mücâdele-i milliyye (millî mücâdele) : Kurtuluş savaşı (1919 - 1922).

mücâdelât مجادلات (a. i. cedel'den. mücâdele'nin c.) : mücâdeleler, savaşmalar.

mücâdil مجادل (a. s. cedel'den) : mücâdele eden, çekişen, uğraşan, savaşan.

mücâhedât مجاهدات (a. i. mücâhede'nin c.): mücâhedeler.

mücâhede مجاهده (a. i. cehd'den) : **1.** uğraşma, savaşma. **2.** nefsi yenmiye olan çalışma. **3.** din düşmanlariyle savaşma.

mücâhere, mücâheret مجاهره ، مجاهرت (a. i.) : karşılıklı olarak bir şeyi meydana çıkarma, ortaya çıkarma.

mücâhereten مجاهرةً (a. zf.) : meydana çıkararak, ortaya koyarak.

mücâhid مجاهد (a. s. cehd'den c. : mücâhidîn) : **1.** cihâd eden, din düşmanlariyle savaşan. **2.** savaşan, uğraşan, savaşçı. **3. i.** erkek adı.

mücâhid-âne مجاهدانه (a. f. zf.) : mücâhit olana yakışacak sûrette.

mücâhidîn مجاهدين (a. s. mücâhid'in c.) : mücâhitler; din düşmanlariyle savaşanlar; uğraşanlar, savaşanlar.

mücâlede مجالده (a. i.) : harb âletiyle vuruşma.

mücâlese, mücâleset مجالسه ، مجالست (a. i. cülûs'dan) : birlikte, berâber oturma.

mücâlis مجالس (a. s. cülûs'dan) : birlikte oturan.

mücâmaa, mücâmaat مجامعه ، مجامعت (a. i. cem'den) : cimâ etme, cinsî münâsebette bulunma.

mücâmele, mücâmelet مجامله ، مجاملت (a. i.) : dirlik düzenlik, karşılıklı iyi muâmelede bulunma, güzel geçinme.

mücânebet مجانبت (a. i. cenb'den) : bir şeyden sakınma, çekinme, çekilme, uzak durma. (bkz : ihtirâz, tevakkî).

mücâneset مجانست (a. i. cins'den) : benzeme, hemcins olma, hemcinslik, **fr. homogénéité.** (bkz : tecânüs).

mücânib مجانب (a. s.) : çekinen; **mat.** *sonuşmaz.

mücânis مجانس (a. s. cins'den) : aynı cinsten olan. (bkz : mütecânis).

mücâraha مجارحه (a. i. cerh'den) : karşılıklı birbirini yaralama.

mücârât مجارات (a. i.) : yürümekte yarış etme.

mücâreze مجارزه (a. i.) : **1.** açık saçık sözlerle lâtîfede bulunma. **2.** eşek şakası yapma.

mücârre مجاره (a. i.) : birinin hakkını uzatıp süründürme, sürüncemede bırakma.

mücâseret مجاسرت (a. i. cesâret'den) : cesâret etme.

mücâsir مجاسر (a. s. cesâret'den) : cesâret eden.

mücâvebe مجاوبه (a. i. cevâb'dan) : cevaplaşma, birbirine cevap verme; mektuplaşma.

mücâvedet مجاودت (a. i.) : birine karşı kerem ve ihsân etme.

mücâveret مجاورت (a. i. civâr'dan) : mücâvirlik, komşuluk. (bkz : hem-sâyegî).

mücâveze مجاوزه (a. i.) : **1.** sınırı aşma. **2.** bağışlama, göz yumma.

mücâvir مجاور (a. s. civâr'dan) : **1.** komşu. **2.** mâbet veyâ bir tekke yakınlarına çekilip oturan. **3.** yurdunu ve diyârını terkederek zamânını Harameyn-i Şerîfeyn'de ibâdetle geçiren.

mücâviz مجاوز (a. s.). (bkz : mütecâviz).

mücâz مجاز (a. s. cevâz'dan) : **1.** câiz, uygun görülmüş. **2.** icâzet almış, icâzetnâme, izin verilmiş [kendisine], diplomalı.

mücâzât مجازات (a. i. cezâ'dan) : **1.** karşılık. **2.** bir suça karşı cezâ çektirme.

mücâzât-ı te'dîbiyye : huk. bir haftadan ziyâde hapis, muvakkat sürgün, me'mûriyetten çıkarma ve para cezâsı gibi cezâlar.

mücâzât-ı tekdîriyye : huk. yirmi dört saatten bir haftaya kadar hapis ve yüz kuruşa kadar para cezası.

mücâzât-ı terhîbiyye : huk. î'dam, kürek, kalebendlik, müebbet sürgün, rütbe ve me'murluktan mahrûmiyet, medenî hukuktan ıskat gibi cezâlar.

mücâzâten مجازاتاً (a. zf.) : cezâ olarak.

mücâzebe مجاذبه (a. i.) : iki kişi birbirini çekme, çekişme.

mücâzefe مجازفه (a. i.) : **fık.** götürü satma.

mücber مجبر (a. s. cebr'den) : icbâr olunan, olunmuş, zorlanılmış, zorlanılan.

mücbir, mücbire مجبر ، مجبره (a. s. cebr'den) : İcbâr eden, zorlıyan, zorlayıcı. (bkz : câbir). **Âmir-i mücbir :** korkutan, yıldıran âmir. **Kuvve-i mücbire :** zorlıyan kuvvet. **Esbâb-i mücbire : huk.** zorlayıcı sebepler.

mücebbir مجبر (a. i.) : çıkıkçı.

mücedded مجدد (a. s.) : tecdîdolunmuş, yenilendirilmiş, yeni, yepyeni.

müceddeden مجدداً (a. zf.) : yeni olarak, yeni baştan.

mücedder مجدر (a. s.) : **1.** çiçek çıkarmış. **2.** çiçekbozuğu [adam].

müceddid مجدد (a. s.) : **1.** tecdîdeden, yeniliyen, yeniliyici, yeni bir şekil ve sûret veren. **2.** dîne yeni bir veche veren zat.
müceddid-i elf-i sânî : Hicrî ikinci bin yılının müceddidi İmam-ı Rabbânî.

müceddid-âne مجددانه (a. f. zf.) : tecdîdedene, yeniliyene, yenilik yapana yakışır bir yolda.

müceddidîn مجددين (a. s. müceddid'in **c.**) : yenilik yapanlar.

müceff مجف (a. s.) : cevfli, içi boş.

müceffef مجفف (a. s.) : tecfîf olunmuş, kurutulmuş; suyu çekilmiş, nemi kalmamış, kurumuş.

müceffif مجفف (a. s.) : tecvîf edici, kurutucu.

mücehhel مجهل (a. s. cehl'den) : bilinmez bir hâle getirilmiş.

mücehhelen مجهلاً (a. zf.) : mücehhel olarak, bilinmiyerek.

mücehhez مجهز (a. s. cihâz'dan) : techîz olunmuş, donanmış, donatılmış, hazırlanmış.

mücehhiz مجهز (a. s. cihâz'dan) : techîz eden, donatan.

mücelcel مجلجل (a. s.) : çıngıraklı, çıngırağı olan. **Ester-i mücelcel** : çıngıraklı katır.

mücellâ مجلا ، مجلى (a. s. cilâ'dan) : cilâlı, parlatılmış, parlak. **Mir'ât-ı mücellâ** : parlak ayna.

mücelled مجلد (a. s. cild'den) : teclîdolunmuş, ciltlenmiş.

mücelledât مجلدات (a. i. mücelled'in **c.**) : ciltlenmiş, ciltli kitaplar.

mücellî مجلى (a. s.) : **1.** cilâ veren; cilâcı. **2.** açıp temizleyici.

mücellid مجلد (a. s. ve i. cild'den, **c.** : mücellidîn) : teclîdeden, kitap ciltliyen, ciltçi.

mücellidîn مجلدين (a. s. i. mücellid'in **c.**) : teclîdedenler, kitap ciltliyenler, ciltçiler.

mücelliyyât مجليات (a. i. mücelli'nin **c.**) : çıban, sivilce gibi şeyleri giderip cilde güzellik, tâzelik veren ilâçlar.

mücemmed مجمد (a. s.) : dondurulmuş.

mücennah مجنح (a. s. cenâh'dan) : cenahlı, kanadlı.

mücennebe مجنبه (a. i.) : savaşıcı asker.

mücenneb-üz-zeyl مجنب الزيل (a. b. i.) : **müz.** hâlen mağribde (batı İslâm âlemi) kullanılan bir mürekkep makam.

mücenned مجند (a. i.) : sıralanmış asker.

mücerreb مجرب (a. s. tecribe'den) : tecrübe olunmuş, denenmiş, sınanmış.

mücerrebân مجربان (a. s. mücerreb'in **c.**) : denenmişler, denenmiş olanlar.

mücerrebât مجربات (a. s. mücerreb'in **c.**) : tecrübe olunmuş, denenmiş, sınanmış şeyler; görgü.

mücerrebât-ı yakîniyye : iyice edinilmiş tecrübeler.

mücerred, mücerrede مجرد ، مجرده (a. s. cered'den. **c.** : mücerredât) : **1.** tecrîdedilmiş, soyulmuş, çıplak. **2.** tek, yalnız. **3.** karışık ve katışık olmıyan. **4. gr.** yalın, *soyut, **fr. abstrait. 5.** eski yazıda noktasız harflerle yazılmış manzûme yâhut mensûre. (bkz : mühmel). **6. fels., mat.** *soyut, **fr. abstrait. Bu'd-i mücerred** : *soyut uzaklık. **7.** bekâr, **fr. célibataire. 8. zf.** yalnız, ancak, fakat. **Pâye-i mücerrede** : ulemâya mahsus mühim ve me'mûriyetsiz bir rütbe.

mücerredât مجردات (a. s. mücerred'in c.): mücerred, *soyut mefhumlar.

mücerrib مجرب (a. s. tecribe'den. c. : mücerribîn) : tecrübe eden, deniyen, sınayan.

mücerribân مجربان (a. f. s. mücerreb'in c.) : tecrübe edenler, deniyenler, sınayanlar. (bkz : mücerribîn).

mücerribîn مجربين (a. s. mücerrib'in c.). (bkz : mücerribân).

mücessem, mücesseme مجسم ، مجسمه (a. s. cism'den) : **1.** tecessüm etmiş, cisimlenmiş, cisimli. **2.** üç boyutlu (uzunluğu, enliliği, kalınlığı) olan cisim. **Hendese-i mücesseme :** *uzay geometri. **İstihkâmât-ı mücesseme :** yerli, esaslı istihkâmlar. **Küre-i mücesseme :** *yerküre. **Nâmûs-ı mücessem :** çok nâmuslu. **Nûr-i mücessem :** canlı kılığa girmiş olan nur; çok parlak ve güzel.

mücessemât مجسمات (a. s. cism'den. mücesseme'nin c.) : **1.** cisimler, katı nesneler. **2.** üç buutlu (*boyutlu) olan geometri cisimleri.

mücessemât-ı eflâtûniyye : Eflâtûn'un beş düzgün şekli. [dörtyüzlü, altıyüzlü, sekizyüzlü, onikiyüzlü, yirmiyüzlü].

mücessime مجسمه (a. i. cism'den) : **fels.** *insanbiçimlilik, antropomorfizm, **fr. anthropomorphisme.** (bkz : müşebbihe).

mücevher مجوهر (a. s. cevher'den) : **1.** cevher ile süslenmiş, elmaslı. **2. gr.** yalnız noktalı olan harfleri "ebced" hesâbına göre sayıldığı zaman târih çıkan beyt veyâ mısrâ. **3. i. g. s.** geometrik tezhip (süsleme) motifi.

mücevherât مجوهرات (a. i. c.) : elmas, zümrüt, yâkut ve benzerleri gibi süs taşlariyle bezenmiş olan takımlar, zînet eşyâsı.

mücevvef مجوف (a. s. cevf'den) : tecvîf-olunmuş, oyuk, içi boş [şey].

mücevver مجور (a. s. cevr'den) : tecvîr olunmuş, zor ve sıkı altında bulundurulmuş; çevrilmiş.

mücevvez مجوز (a. s. cevâz'dan) : tecvîz olunmuş, câiz görülmüş, izin verilmiş.

mücevveze مجوزه (a. i.) : [eskiden] başa giyilen, üstü bombeli bir çeşit kavuk, büyük sarık. (bkz : ersûsa).

mücevvid مجود (a. s. tecvîd'den) : Kur'ân'ı tecvit usûlüne göre yoliyle okuyan, tecvîdi iyi bilen.

mücîb مجيب (a. s. cevâb'dan) : icâbet eden, teklîfi kabûl eden, istenileni yapan, sorulana cevap veren.

mücidd مجد (a. s. cidd'den) : çok çalışan.

mücidd-âne مجدانه (a. f. zf.) : çok çalışırcasına, büyük bir çalışkanlıkla.

mücîz مجيز (a. s. icâzet'den) : icâzet veren, izin veren.

müclâ مجلى (a. s. iclâ'dan) : iclâ olunmuş, sürülmüş, sürgün edilmiş.

mücmel مجمل (a. s. cümle'den) : icmâl olunmuş, kısa ve az sözle anlatılmış, öz. (bkz : hulâsa, muhtasar).

mücmelen مجملا (a. zf.) : mücmel, kısa olarak, kısaltarak, az sözle. (bkz : hulâsatan, muhtasaran).

mücrim مجرم (a. s. cürm'den. c. : mücrimîn) : cürüm işlemiş, suçlu (*sanık).

mücrimîn مجرمين (a. s. mücrim'in c.) : cürüm işlemiş olanlar, suçlular. **İâde-i mücrimîn :** suçluların geri gönderilmesi.

müctebâ مجتبى (a. s.) : **1.** seçilmiş, seçkin. (bkz : ber-güzîde). **2. i.** erkek adı.

müçtehed مجتهد (a. s.) : içtihâdolunmuş.

müctehedün-fîhâ : üzerinde ictihâdedilen mesele.

müctehez مجتهز (a. s. cihâz'dan) : techîz olunmuş, tertîp ve tanzîm olunmuş, donatılmış.

müctehid مجتهد (a. s. ve i. cehd'den. c. : müctehidîn) : **1.** içtihâdeden, gücü yettiği kadar

çalışan. **2.** âyet ve hadislerden şer'î hükümler çıkaran din allâmesi : İmâm-i A'zam gibi. [İran'da bütün Şiî âlimlere verilen bir addır].

müctehid fi-l-mes'ele : huk. [eskiden] herhangi bir mezhepte karşılaşılan ve daha önce o mezhebin imâmı tarafından hükme bağlanmamış olan meselelere dâir ictihadda bulunmıya muktedir fakih. [meşâyih-i hanefiyeden : Tahavî-Ebû-Hasan-il Kerhî, Şems-ül-eimmet-il-Hulvânî, Şems-ül-eimmet-is-Serahsî, Fahr-ül-İslâm Pezdevî ve emsâli gibi].

müctehid fi-l-mezheb : huk. [eskiden] doğrudan doğruya şer'î delillere mürâcaatla ahkâm istinbâtı iktidar ve ehliyetini hâiz olmakla berâber sâhib-i mezhebin te'sîs ettiği usûl ve kavâid üzerine hareket eden müçtehit. [İmâm-ı A'zam'ın talebesinden : İmâm-ı Ebû Yûsuf, İmâm-ı Muhammed, İmâm-ı Züfer ve emsâli gibi].

müctehid fi-ş-şer' : huk. [eskiden] ne fürûda, ne de usûlde başka bir müctehidi taklîd etmeyip usul kaideleri te'sis ve fürûun hükümlerini şer'î delillerden istinbât eden zevât. [İmâm-ı A'zam Ebû Hanîfe, İmâm-ı Mâlik, İmâm-ı Şâfiî, İmâm-ı Ahmed ve bunların emsâli gibi].

müctehid-i muhtî : fık. içtihâdında hatâ eden fakih.

müctehid-ün-fîh : fık. hakkında kat'î delil bulunmıyan mesele.

müctehidîn مجتهدين (a. s. ve i. müctehid'in c.). (bkz : müctehid[2]).

müçtelib مجتلب (a. s.) : sürüp götüren.

müctemi', müctemia مجتمع ، مجتمعه (a. s. cem'den) : ictimâ eden, toplanan, toplanmış, toplu; birikmiş, birleşmiş. **Memâlik-i müctemia :** Amerika Birleşik Devletleri. (bkz : Cemâhîr-i müttehide).

müctemian مجتمعاً (a. zf.) : cemaatle, toplu bir halde.

müctenâ مجتنى (a. s.) : ictinâ olunmuş, devşirilmiş, toplanılmış.

müctenib مجتنب (a. s. cânib'den) : ictinâbeden, sakınan, çekinen, uzak duran, bir şeye karışmıyan. (bkz : mütecânib).

müctenib-ül-kils : coğr. *kireçyeren.

müctenih مجتنح (a. s. cenâh'dan) : **1.** ictinâh eden, meyillenen, bir tarafa eğilen. **2.** secdede, usûlüne göre ellerini yere koyup dirseklerini açarak kollarını kanad şeklinde tutan. **Sâcid-i müctenih :** bu yolda secdeye kapanan.

mücterî مجترى (a. s. ictirâ'dan) : cür'et eden, cesâret eden.

mücterin مجترن (a. s.) : mesleğinde tecrübeli, mâhir olan, **fr. expérimenté. Tabîb-i mücterin :** tecrübeli, değerli hekim.

mücterr مجتر (a. s.) : ictirâr eden, geviş getiren, **fr. ruminant.**

mücterre مجتره (a. s.) : **zool.** geviş getiren. **Hayvânât-ı mücterre :** geviş getiren hayvanlar, **fr. ruminants.**

müctess مجتث (a. i.) : **ed.** aruzda bir bahrin adıdır. Bizde kullanılmış olan vezinleri şunlardır : **1)** mefâilün feilâtün mefâilün feilâtün (az kullanılır); **2)** mefâilün feilâtün mefâilün feilün; **3)** mefâilün fâilâtün mefâilün fa'lün.

müctevir مجتور (a. s. civâr'dan) : ictivâr eden, komşu olan.

müdâabe مداعبه (a. i.) : şakalaşma. [şiirde : "müdâabet" şeklinde geçer].

müdâbere مدابره (a. i. dübr'den) : birbirine arkasını dönme.

müdâfaa مدافعه (a. i. def'den. c. : müdâfaât) : **1.** def'etme, bir saldırışa karşı durma. **2.** koruma, korunma. **3. huk.** *savunma.

müdâfaa-i hukuk (cemiyeti) : tar. kurtuluş savaşından önce Atatürk tarafından kurulmuş olan bir cemiyet.

müdâfaa-i milliyye : millî müdâfaa, millî *savunma.

müdâfaa-i meşrûa : huk. cana ve ırza karşı yapılan haksız ve sert bir saldırışın, başka türlü önlenmesi kabil olmadığı takdirde kuvvetle önlenmesinden ibâret tabîî bir hak.

müdâfaa-i nefs : nefsini müdâfaa etme, kendini koruma.

müdâfaât مدافعات (a. i. def'den. müdâfaa'nın c.) : korunmalar, *savunmalar.

müdâfaaten مدافعةً (a. zf.) : müdâfaa, *savunma, korunma yoliyle.

müdâfi' مدافع (a. i. duhûl'den. c. : müdâfiîn) : müdâfaa eden, koruyan, *savunan, dayanan. **Vekîl-i müdâfi'** : suçlunun avukatı.

müdâfiîn مدافعين (a. s. müdâfi'in c.) : müdâfaa edenler, koruyanlar, *savunanlar, dayananlar.

müdâhalât مداخلات (a. i. müdâhale'nin c.) : karışmalar, araya girmeler, el katmalar, sokulmalar.

müdâhale مداخله (a. i. duhûl'den. c. müdâhalât) : karışma, araya girme, el katma, sokulma.

müdâhane مداهنه (a. i. dehen'den) : dalkavukluk, koltuklama. ["müdâhanet" şeklinde de kullanılır].

müdâhane-kâr مداهنه كار (a. f. b. s.) : dalkavuk, koltukçu.

müdâhane-kârâne مداهنه كارانه (a. f. zf.) : dalkavuklukla, koltuklıyarak.

müdâhere مداهره (a. i.) : sakınmadan, çekinmeden mukavele yapma.

müdahhan مدخن (a. s. duhan'dan) : dumanlı, tütmüş.

müdâhil مداخل (a. s. duhûl'den. c. : müdâhilân, müdâhilîn) : dâhil olan, karışan.

müdâhilân مداخلان (a. s. müdâhil'in c.) : müdâhil olanlar, karışanlar. (bkz : müdâhilîn).

müdâhilîn مداخلين (a. s. müdâhil'in c.) : dâhil olanlar, karışanlar. (bkz : müdâhilân).

müdâhin مداهن (a. s. dehen'den) : müdahene eden, yüze gülen, dalkavuk.

müdâhin-âne مداهنانه (a. f. zf.) : yüze gülene yakışır sûrette, dalkavukça.

müdâm مدام (a. s. devâm'dan) : **1.** devâm eden, süren, sürekli. **2.** devâm eden, arası kesilmiyen. **Mest-i müdâm** : durmadan şarap içen, şarap ayyaşı. **3. i.** şarap. (bkz : bâde, hamr, mey, sahbâ).

müdâme مدامه (a. i.) : şarap. (bkz : mey, bâde, hamr, müdâm, sahbâ).

müdâmele مدامله (a. i.) : yüzü gülme, idâre etme.

müdâmere مدامره (a. i.) : mihnet ve sıkıntı ile sabahlama.

müdâmî مدامى (a. s.) : durmadan şarap içen.

müdâm-kâre مدامكاره (a. f. b. s.) : her zaman yapan, işliyen.

müdânî مدانى (a. s.) : yakın eş, benzer. **Bî-müdânî** : eşsiz, benzersiz.

müdârâ مدارا (f. i.) : yüze gülme, dost gibi görünme.

müdârât مدارات (a. i. dery'den) : yüze gülme, dost gibi görünme.

müdârese مدارسه (a. i. ders'den) : ders verme, ders alıp verme.

müdâvâ, müdâvât مداوا ، مداوات (a. i. devâ'dan) : devâ arama, hastaya bakıp ilâç verme.

müdâvele مداوله (a. i. devlet'den) : **1.** devrettirme, elden ele gezdirme. **2.** döndürme, çevirme. **3.** fikir verme, konuşma.
müdâvele-i efkâr : düşüncelerini birbirine söyleme, bir mesele üzerinde konuşma.

müdâvemet مداومت (a. i. devâm'dan) : **1.** devâm etme, bir yere her vakit gidip gelme. **2.** bir işe aralıksız çalışma.

müdâvere مداوره (a. i. devr'den) : tedvîr etme, idâre etme, döndürme.

müdâvî مداوى (a. s. devâ'dan) : devâ bulan, ilâç veren; iyileştiren. **Tabîb-i müdâvî** : tedâvi eden doktor.

müdâvim مداوم (a. s. devâm'dan. c. : müdâvimîn) : **1.** devâm eden [bir yere], bir işe aralıksız çalışan. **2.** bir yere devamlı olarak gidip gelen [kimse].

müdâvimîn مداومين (a. s.) : **1.** devâm edenler [bir yere], bir işe aralıksız çalışanlar. **2.** bir yere devamlı olarak gidip gelenler.

müdâyene مداينه (a., i.) : ödünç alıp verme.

müdbir مدبر (a. s. dübûr'dan) : idbâra uğrama, tâlihsiz, düşkün.

müdcine مدجنه (a. i.) : **müz.** Câhiliyye devrinden başlıyarak, eski Arap müziğinde, muganniyelere verilen bir ad.

müdd مد (a. i.) : mut, kara mut, batman nevinden bir ölçek.

müddahar مدخر (a. s.) : biriktirilmiş, toplanıp saklanmış.

müddahir مدخر (a. s.) : biriktiren, toplayıp saklıyan.

müddeâ مدعى (a. s. da'vâ'dan) : **1.** iddiâ olunmuş, iddiâ olunan şey. **2.** dâvâ olunan şey. **3.** asılsız iddiâ edilen şey. **Nakîz-i müddeâ** : antitez. **4. fels.** *sav, tez.

müddeâ aleyh : **huk.** aleyhinde dâvâ açılan.

müddeâ bih : **huk.** dâvâcının dâvâ ettiği, dâvâya sebebolan şey.

müddeayât مدعيات (a. i. c.) : iddiâlar, iddiâ olunan şeyler.

müddeî مدعى (a. s. da'vâ'dan) : **1.** iddiâ eden, dâvâcı. **2.** bir hükümde ayak direyen. **3.** inatçı.

müddeî-i umûmî : **huk.** *savcı, umûmî haklar adına dâvâ açan hâkim.

müddehin مدهن (a. s.) : idhân eden, güzel kokulu yağ sürünen.

müddessir مدثر (a. s.). (bkz : mütedessir, mütezemmil).

müddet مدت (a. i.) : **1.** zaman, vakit. **2.** bir şeyin uzayıp sürdüğü zaman. **3.** muayyen vakit.

müddet-i iddet : **fık.** boşanmış bir kadının tekrar evlenebilmesi için beklemek zorunda kaldığı müddet. [boşanmış kadın için üç ay (üç hayız müddeti), dul kadın için dört ay on gündür; hâmile kadınlar için bu müddet, doğum ile kayıtlıdır].

müddet-i istînâf : **huk.** cezâ sebeplerinden, kabahat, suç işlemede on; hukukî sebeplerden altmış bir günlük müddettir.

müddet-i ma'lûme : bilinen zaman.

müddet-i i'tirâz : **huk.** gıyâbî hükümler için cezâî maddelerde kabahat için üç, cünha için beş; hukukî maddelerde otuzbir günlük müddet.

müddet-i malûme : bilinen zaman.

müddet-i medîde : uzun zaman.

müddet-i sefer : **huk.** [eskiden] mûtedil bir seyr ile üç günlük, yânî on sekiz saatlik mesâfe.

müddet-i temyîz : **huk.** cezâî maddelerde sekiz ve hukukî maddelerde doksan günlük müddet.

müddî مدى (a. i.) : **fels. fr. protensif.**

müdebbag مدبغ (a. s.) : debâgat olmuş, tabaklanmış.

müdebber مدبر (a. s. dübûr'dan) : **1.** tedbîr alınmış, düşünce ile hareket edilmiş. **2. huk.** ıtkı (azâdı) efendisinin ölümüne bağlı bulunan köle. [müen. : müdebbere].

müdebbir مدبر (a. s. dübûr'dan. c. : müdebbirân, müdebbirîn) : **1.** tedbir alan, tedbirli, düşünce ile hareket eden, düşünceli. **2. huk.** [eskiden] menkulünün ıtkını kendisinin ölümüne tâlik etmiş olan mevlâ.

müdebbirân مدبران (a. s. müdebbir'in c). (bkz : müdebbirîn).

müdebbirân-ı felek : yedi seyyâre (*gezeğen).

müdebbir-âne مدبرانه (a. zf.) : tedbirli olana yakışır sûrette.

müdebbire مدبره (a. i.) : **fık.** azatlığı mevlâsının (efendisinin) ölümüne bağlı bulunan câriye.

müdebbirîn مدبرين (a. s. dübûr'dan. müdebbir'in c.) : tedbirli, düşünceli olanlar. (bkz : müdebbirân).

müdebdeb مدبدب (a. s.) : debdebeli. (bkz : mutantan).

müdehhen مدهن (a. s.) : tedhîn edilmiş, güzel kokulu yağ sürülmüş.

müdehhiş مدهش (a. s. dehşet'den). (bkz : müdhiş).

müdekkik مدقق (a. s. dikkat'den. c. : müdekkikîn) : tetkik eden, inceden inceye araştıran; en ufak gizli şeyleri gören.

müdekkik-âne مدققانه (a. f. zf.) : tedkik ederek, inceden inceye araştırarak; en ufak gizli şeyleri görerek.

müdekkikîn مدققين (a. s. müdekkik'in. c.) : tedkîk edenler, inceden inceye araştıranlar, en ufak gizli şeyleri görenler,

müdellel مدلل (a. s. delâlet'den) : delil, şâhit ile ispat edilmiş.

müdellelen مدللاً (a. zf.) : delil, şâhit ile ispat edilerek.

müdellis مدلس (a. s.) : tedlîs eden, sattığı şeyin ayıbını müşteriden saklıyan.

müdemmag مدمغ (a. s.) : aptal, budala.

müdemmeç مدمج (a. s.) : düzgün olarak birbiri içine dürülmüş yuvarlak şey.

müdemmer مدمر (a. s.) : tedmîr edilmiş, mahvolmuş, yokedilmiş.

müdemmir مدمر (a. s.) : tedmîr eden, mahveden, yok eden.

müdennes مدنس (a. s.) : tednîs edilmiş, kirletilmiş.

müdennis مدنس (a. s.) : tednîs eden, kirleten.

müderhem مدرهم (a. s.) : paralı, zengin.

müderris مدرس (a. s. ve i. ders'den. c. : müderrisîn) : **1.** ders veren, ders okutan; medrese dersi okutan. **2.** profesör.

müderrisîn مدرسين (a. i.) : **1.** medrese dersi okutanlar. **2.** profesörler.

müdessî مدسى (a. s.) : yolunu şaşırtan, baştan çıkaran.

müdevven مدون (a. s. dîvân'dan c. : müdevvenât) : **1.** tedvîn olunmuş, dîvan, kitap hâline konulmuş. **2.** bir araya getirilip çeki düzen verilmiş.

müdevvenât مدونات (a. i. müdevven'in c.) : tedvîn olunmuş, sıralanmış, bir araya getirilmiş eserler. (bkz : müellefât).

müdevver مدور (a. s. devr'den) : **1.** tedvîr olunmuş, döndürülmüş. **2.** yuvarlak, tekerlek, değirmi.

müdevveriyyet مدوريت (o. i.) : yuvarlaklık. [yapma kelimelerdendir].

müdevvin مدون (a. s. dîvân'dan) : tedvîn eden, bir araya getirip kitap hâline koyan.

müdevvir مدور (a. s. devr'den) : tedvîr eden, döndüren, çeviren.

müdevvir-i fahiz : **hek.** uyluk kemiğinin yukarı ucunda bulunan iki çıkıntıdan herbiri.

müdgam مدغم (a. s. dağm'dan) : **a. gr.** arka arkaya gelen iki kelimeden birincisinin son, ikincisinin baş harflerinin aynı olması : **femâ rabihat ticâretuhu..** gibi.

müdgamün-fîh مدغم فيه (a. b. s.) : **gr.** birbirine girmiş iki harften ikincisi : **femâ rabihat ticâretühüm** âyetindeki **rabihat** kelimesinin sonundaki **t** ile "ticâretühüm" kelimesinin başındaki **t** nin birbirine girmesi gibi.

müdhal مدخل (a. s.) : idhâl olunmuş, dâhil edilmiş, girdirilmiş, sokulmuş.

müdhâmme مدهامه (a. i.) : ağacının ve bitkisinin çok ve tâzeliği dolayısiyle uzaktan koyu yeşil görünen bahçe.

müdhar مدخر (a. s.) : idhâr olunmuş, hor, hakir görülmüş.

müdhil مدخل (a. s. dahl'den) : idhâl, dâhil eden, girdiren, sokan. (bkz : müdmic).

müdhin مدهن (a. s.). (bkz : müddehin).

müdhir مدخر (a. s.) : idhâr eden, hor, hakir gören.

müdhiş مدهش (a. s. dehşet'den) : **1.** dehşet veren, ürküten, korkutan; korkunç. **2.** şaşılacak; aşırı.

müdhün مدهن (a. i.) : içine güzel kokulu yağ, ıtır gibi şeyler konulan kap, şişe.

müdîr مدير (a. s. ve i. devr'den. c. : müdîrân) : **1.** idâre eden, çeviren, bakan. **2.** idâreden anlıyan. **3.** idâre me'muru. **4.** direktör, **fr. directeur.** **5.** nâhiyede en büyük me'mur.

müdîrân مديران (a. i. müdîr'in c.) : müdürler, direktörler; idâre âmirleri.

müdîre مديره (a. i.) : bayan müdür.
müdîre-i umûr : işleri idâre eden kadın, eski kâhya kadının derece ve vazîfesi.

müdîriyyet مديريت (a. i.) : müdürlük, müdürün makam ve vazîfesi.

müdirr مدر (a. s.) : idrar veren, idrar verici.

müdirrât مدرات (a. s. müdirr'in c.) : idrar verici şeyler, ilâçlar.

müdlî مدلى (a. s.) : delil, tanık gösteren.

müdmec مدمج (a. s.) : idmâç edilmiş, içine girdirilmiş.

müdmic مدمج (a. s.) : idmâc eden, içine girdiren, sızdıran. (bkz : müdhil).

müdmin مدمن (a. s. idmân'dan) : idmân eden, devâm eden.
müdmin-i hamr : gece gündüz sarhoş [olan]. (bkz : şârib-ül-leyl ve-n-nehâr).

müdn مدن (a. i. medîne'nin c.) : şehirler. (bkz : medâin, müdün, şühûr).

müdrec مدرج (a. s. derc'den) : idrâc olunmuş, içerisine konulmuş.

müdrî مدرى (a. s.) : idrâ eden, bildiren.

müdrik مدرك (a. s. derk'den) : idrâk eden, anlıyan; anlamış, aklı ermiş. **Kuvve-i müdrike** (idrak kuvveti) : akıl.

müdrikât مدركات (a. i. müdrik'in c.) : akıllar.

müdrike مدركه (a. i. c. : müdrikât) : **fels.** *anlık, **fr. intellect, percept.**

müdrir مدرر (o. s.). (bkz : müdirr).

müdün مدن (a. i. medîne'nin c.) : şehirler. (bkz : medâin, müdn, şühûr).
müdün-i cesîme : büyük şehirler.

müebbed, müebbede مؤبد ، مؤبده (a. ebed'den) : **1.** ebede kadar süren, sonsuz. (bkz : ebedî). **2.** ömür boyunca süren, sürecek olan.

müebbeden مؤبداً (a. zf.) : **1.** müebbet, sonsuz olarak. **2.** ömrü oldukça.

müeccel مؤجل (a. s. ecel'den) : te'cîl edilmiş, ileriye bırakılmış, peşîn olmıyan, ileride yapılmak üzere vakti belirtilen, *ertelenmiş.

müeccelen مؤجلاً (a. zf.) : müeccel olarak, te'cîl edilerek, *ertelenerek.

müeccil مؤجل (a. s. ecel'den'): te'cîl eden, ileriye bırakan, *erteliyen.

müeddâ' مؤدى،مؤدا (a. s. edâ'dan): **1.** te'diye olunmuş, edâ olunmuş. **2. i.** mânâ, mefhum.

müeddeb مؤدب (a. s. edeb'den) : te'dîbedilmiş, edeplendirilmiş, edepli, terbiyeli.

müeddeben مؤدباً (a. zf.) : müeddep, edepli olarak.

müeddî مؤدى (a. s. edâ'dan) : **1.** te'diye eden, edâ eden. **2.** sebebolan, doğuran, meydana getiren.
müeddî-i nizâ : kavgaya sebebolan.

müeddib مؤدب (a. s. edeb'den. c. : müeddibîn) : te'dîbeden, edeplendiren, terbiye eden, bilgi ve terbiye veren.

müeddibîn مؤدبين (a. s. müeddib'in c.) : te'dîbedenler, edeplendirenler. terbiye edenler, bilgi ve terbiye verenler.

müekked مؤكد (a. s. ekked ve vekked'den) : **1.** te'kîdedilmiş, sağlamlaştırılmış, **2.** tekrâr edilmiş, bir daha haber verilmiş, tenbih

müekkeden مؤكداً (a. zf.) : te'kîdedilerek, tekrarlanarak.

müekkid مؤكد (a. s. ekked ve vekked'-den) : **1.** te'kîdeden, sağlamlaştıran. **2.** tekrâr eden, bir daha haber veren, tenbih eden.

müekkil مؤكل (a. s. i. vekâlet'den) : vekil tâyin eden, vekil yapan, birini vekil eden kimse.

müellef, müellefe مؤلف . مؤلفه (a. s. ülfet'den) : **1.** te'lîf edilmiş, kitap olarak meydana getirilmiş. **2.** yazılmış, toplanmış. **3. i. g. s.** bir yazı stili.

müellefât مؤلفات (a. s. müellefe'nin c.) : te'lif olunmuş, yazılmış kitaplar, eserler.

müellem مؤلم (a. s. elem'den) : elemli, kederli. **Dil-i müellem : elemli gönül.**

müellif مؤلف (a. s. ve i. ülfet'den. c. : müellifîn) : **1.** te'lîf eden, kitap yazan, eser sâhibi. **Li-müellifihi** : yazarı tarafından. **2.** imtizâc ettiren.

müellifîn مؤلفين (a. s. ve i. ülfet'den, müellif'in c.) : te'lîf edenler, kitap yazanlar, eser sâhipleri.

müellihe مؤلهه (a. i.) : Hz. Ali'ye ulûhiyyet isnâdedenler hakkında kullanılan bir tâbir. [şîiyeden olan bu mezhep sâlikleri İbn-i Sebe'nin ehass-ı eshâbından idiler].

müellim مؤلم (a. s. elem'den) : elem veren, inciten; ağrıtan, sızlatan. [yapma kelimelerdendir].

müennes مؤنث (a. s. ünûset'den) : **1.** dişi. **2. a. gr.** hakikî, itibârî veyâ söylenişi itibâriyle dişi olan kelime. **Cem-i müennes-i sâlim** : **-ât** ile nihâyetlenen kelimeler : [mü'min : mü'minât (= mü'minler), Müslim : Müslimât (= Müslimler.. gibi].

müennes-i hakikî : a. gr. müzekker (*eril) kelimenin sonuna "-e" katılarak yapılan veyâ sonunda başka bir müenneslik alâmeti bulunan kelime : [sâlih : sâliha; mûmâileyh : mûmâileyhe, mûmâileyhâ.. gibi].

müennes-i semâî : a. gr. söylenişi itibâriyle müennes (dişi) sayılan kelime : [şems, yed... gibi].

müesser مؤثر (a. s.) : kendisine bir şey te'sir etmiş olan.

müesses مؤسس (a. s. esâs'dan) : te'sîs edilmiş, kurulmuş, kurulu.

müessesât مؤسسات (a. i. esâs'dan. müessese'nin c.) : **1.** yapılmış binâlar. **2.** dâireler.

müessesât-ı husûsiyye : husûsî (*özel) dâireler.

müessesât-ı resmiyye : resmî dâireler.

müessese مؤسسه (a. i. esâs'dan. **c.** : müessesât) : binâ, kuruluş; *kurum.

müessif, müessife مؤسف ، مؤسفه (a. s. esef'den) : esef ettiren, keder veren, verici; acı, acınacak **Ahvâl-i müessife** : keder verici haller.

müessir مؤثر (a. s. eser'den) : **1.** te'sir yapan, iz bırakan. **2.** işleyen, hükmünü yürüten. **3.** çok hissedilen, içe işliyen. **4.** dokunan, dokunaklı. **5.** eser sâhibi.

müessis مؤسس (a. s. esâs'dan. c. : müessisin) : **1.** te'sîs eden, kuran, temel atan. **2.** kuran, kurucu.

müessis-i devlet : devlet kuran.

müessisîn مؤسسين (a. s. esâs'dan. müessis'in c.) : te'sîs edenler, meydana getirenler, kuranlar, kurucular.

müevvel مؤول (a. s.) : **1.** te'vîl edilmiş, başka mânâ verilmiş; kaçamaklı. **2.** tâbir edilmiş [rüyâ]. (bkz : muabber).

müevvil مؤول (a. s.) : **1.** te'vîl eden, başka mânâ veren, başka mânâ ile îzâh eden. **2.** rü'yâ tâbir eden. (bkz : muabbir).

müeyyed مؤيد (a. s. eyd'den) : **1.** te'yîdedilmiş, kuvvetlendirilmiş, sağlam. **2.** doğrulanmış. **3.** yardım gören. **4. i.** kadın ve erkek adı.

müeyyid مؤيد (a. s. eyd'den) : **1.** te'yîdeden, kuvvetlendiren. **2.** doğrulıyan. **3.** yardım eden.

müeyyide مؤيده (a. i.) : *yaptırım, **fr. sanction.**

müeyyis مؤيس (a. s.) : me'yûs eden, kederlendiren, **üzen.**

müezzî مؤذى (a. s. ezâ'dan). (bkz : mûzî).

müezzin مؤذن (a. s. ve i. ezân'dan. c. : müezzinîn) : ezan okuyan.

müezzinîn مؤذنين (a. s. ve i. ezân'dan. müezzin'in c.) : ezan okuyanlar.

müfâcât مفاجات (a. i. füc'e den) : oluverme, ansızın erişme. **Mevt-i müfâcât : hek.** kalbin durması. (bkz : sekte-i kalb).

müfâce مفاجه (a. i. füc'e'den). (bkz : müfâcât).

müfâd مفاد (a. i.) : mânâ, kavram. (bkz : meâl, mefhûm).

müfâdât مفادات (a. i. fidâ'dan) : bir fidye-i necâtı (kurtulmalığı) ödeme veyâ kabûl etme.

müfâdât-i üserâ : huk. [eskiden] iki muhârip kavmin esirlerini -karşılıklı- mübâdele etmesi.

müfâgame مفاغمه (a. i.) : **1.** öpme. (bkz : takbîl, telsîm). **2. anat.** *ağızlaşma.

müfâhare مفاخره (a. i. fahr'den) : övünme [karşılıklı].

müfâharet مفاخرت (a. i. fahr'den) : övünme [karşılıklı]. **(bkz : müfâhare).**

müfâheme مفاهمه (a. i. fehm'den) : anlaşma.

müfâhir مفاخر (a. s. fahr'den) : fahreden, övünen.

müfâkehe مفاكهه (a. i.) : şakalaşma.

müfakkar مفقر (a. i.) : kırk merdiven denilen, arkası düz çentikli bir kılıç.

müf'am مفعم (a. s.) : yükselmiş, kabarmış [su].

müfârekat مفارقت (a. i. fark'dan) : **1.** ayrılma, uzaklaşma. (bkz : mübâade). **2.** bir yerden ayrılma. **3.** boşanma [kocasından].

müfâreze مفارزه (a. i.) : bir şeyden kesilip ayrılma.

müfârık مفارق (a. s. fark'dan) : müfârakat eden, ayrılan, ayrılmış. **Lâzım-ı gayr-i müfârık** : ayrılamaz, onsuz olamaz.

müfâvaza مفاوضه (a. i.) : **1.** müsâvîlik (*eşitlik). **2.** ortaklık, işbirliği.

müfâvazatan مفاوضةً (a. zf.) : **1.** müsâvîlikle, *eşitlikle. **2,** ortaklıkla, işbirliği ederek.

müfâvız مفاوض (a. i.) : müfâvaza şirketinde ortak olan kimse.

müfâz مفاض (a. s. feyz'den) : bol, bereketli.

müfâz-ül-batn : göğsü ile karnı bir düzlükte olan kimse.

müfcir مفجر (a. s.) : tefeccür eden, birden kaynayıp akıtan.

müfecci' مفجع (a. s.) : tefeccü' eden, acıtan, üzen; dertli eden.

müfehhim مفهم (a. s. fehm'den) : tefhîm eden, anlatan.

müfekkir مفكر (a. s. fikr'den) : **1.** düşünen. **2.** fikir işleten. **3.** düşündüren.

müfekkire مفكره (a. i.) : düşünme gücü, kuvveti.

müferrağ مفرغ (a. s.) : dökülmüş.

müfelles مفلس (a. i.) : **huk.** iflâsına hükmedilen kimse.

müferrak مفرق (a. s. fark'dan) : tefrîk edilmiş, ayrılmış.

müferrec مفرج (a. s.) : **1.** meydanı olan, geniş. **2.** keder gideren. [Tanrı vasıflarından].

müferres مفرس (a. s.) : farsçalaştırılmış.

müferreş مفرش (a. s.) : tefrîş edilmiş, döşenmiş.

müferri' مفرع (a. s. fer'den) : tefrî eden, dal budak salan.

müferric مفرج (a. s.). (bkz : müferrih).

müferrid مفرد (a. s.) : kendini din işlerine kaptırarak, bir yana çekilip Allaha ibâdet etmekle meşgul olan.

müferrig مفرغ (a. s.) : **1.** tefrîg eden, dolu kabı boşaltan. **2.** yemeği kurtaran.

müferrih مفرح (a. s. ferah'dan) : **1.** ferahlık veren, iç açan, iç açıcı. **2. hek.** ferahlık veren ilâç.

müferrihât مفرحات (a. i. ve s.) : ferahlık verici, iç açıcı şeyler.

müferrik مفرق (a. s. fark'dan) : tefrîk eden, taksîr eden, kısaltan.

müferrit مفرط (a. s. fart'dan) : tefrît eden, teksîr eden, kısaltan.

müfesser مفسر (a. s. fesr'den) : tefsîr edilmiş, açıklanmış, mânâsı ancak açıklama ile anlaşılmış âyet veyâ hadîs.

müfessir مفسر (a. s. fesr'den. c. : müfessirîn) : **1.** tefsîr eden, açıklıyan, kısa bir şeyi genişletip mânâsını meydana çıkaran. **2.** Kur'ân'ı yorumlıyan din âlimi.

müfessirân مفسران (a. s. fesr'den. müfessir'in c.). (bkz : müfessirîn).

müfessirîn مفسرين (a. s. fesr'den. müfessir'in c.) : **1.** tefsîr edenler, açıklıyanlar, kısa bir şeyi genişleterek mânâsını verenler. **2.** Kur'â'nı yorumlıyan din âlimleri.

müfettah مفتح (a. s. feth'den) : **1.** açılmış. **2. i. g.s.** bir yazı sitili.

müfettel مفتل (a. s. fetl'den) : teftîl edilmiş, fitilleştirilmiş, fitil gibi bükülmüş. **Gîsû-y-i müfettel** : örülmüş saç.

müfetten مفتن (a. s.) : açıkgöz fitneci.

müfettih مفتح (a. s. feth'den) : **1.** fethe-den, açan, açıcı. **Yâ müfettih-el-ebvâb** : ey kapıları açan.... Allah'a hitap. **2.** tıkanık yeri açan [ilâç v. b.]. **3.** geğirtici, geğirten.

müfettil مفتل (a. s. fetil'den) : teftîl eden, büken, bükücü.

müfettin مفتن (a. s. fitne'den) : **1.** fitne düşüren. **2.** meftûn, hayrân eden, şaşkın bir hâle getiren.

müfettiş مفتش (a. s. ve i. fetş'den) : **1.** araştıran. **2.** teftîş eden, bir işin düzenli, yolunda olup olmadığını anlamak için o işin etraflıca üzerinde durmakla vazîfeli bulunan kimse.

müfettiş-i hükkâm (hâkimlerin müfettişi) : [evvelce] hâkim ve nâiblerin durumunu teftiş için her vilâyette bulundurulan büyük şer'î me'mur.

müfettit مفتت (a. s. fett'den) : teftik eden, kıran, ezen, ufalıyan [âlet, ilâç].

müfettit-ül-haşât : **hek.** taşkıran [âlet]. **fr. lithotriteur.**

müfettitât مفتتات (a. s. fett'den. müfettite'nin c.) : kıran, ezen, ufalıyan [âletler, ilâçlar].

müfevvaza مفوضه (a. i.) : **huk.** [eskiden] velîsi tarafından mehir tesmiye edilmeksizin tezvîc edilen kadın.

müfevvez مفوض (a. s. tefvîz'den) : ihâle ve sipâriş olunmuş.

müfevvız مفوض (a. s. tefvîz'den) : ihâle eden, sipâriş eden.

müfevvıza مفوضه (a. i.) : nikâhını velîsine teffîz edip de mehir tesmiye olunmaksızın tezvîç olunan kadın.

müfezzi' مفزع (a. s.) : tefzî' eden, hayretle, şaşkın şaşkın baktıran.

müfham مفحم (a. s.) : ifhâm edilmiş, susturulmuş, yıldırılmış.

müfhim مفحم (a. s.) : ifhâm eden, ağız açtırmıyan, susturan, yıldıran [bir bahiste-].

müfhiş مفحش (a. s.) : kötü söz söyliyen.

müfîd مفيد (a. s. feyd'den) : **1.** ifâde eden, anlatan; mânâlı. **2.** faydalı. **3. i.** erkek adı.

müfîk مفيق (a. s.) : ifâkat bulan, iyileşen [hasta].

müfîz مفيض (a. s. feyz'den) : feyizlendiren, feyiz veren [Allah adlarındandır]. (bkz : feyz).

müfkir مفقر (a. s. fakr'den) : ifkar eden, fakîrleştiren.

müflic مفلج (a. s. felc'den) : felçli. (bkz : meflûc).

müflih مفلح (a. s. felâh'dan. c. : müflihîn, müflihûn) : iflâh olan, selâmete çıkan.

müflih-âne مفلحانه (a. f. zf.) : felâh bularak, selâmete çıkarak.

müflihîn مفلحين (a. s. müflih'in c.) : iflâh olanlar, selâmete çıkanlar. (bkz : müflihûn).

müflihûn مفلحون (a. s. müflih'in c.) : iflâh olanlar, felâh bulanlar, selâmete çıkanlar. (bkz : müflihîn).

müflik مفلق (a. s.) : birinci sınıf [şâir].

müflis مفلس (a. s. iflâs'dan. c. : müflisân ve müflisîn) : **1.** iflâs etmiş, parasız, züğürt. **2.** top atmış [ticârette].

müflisân مفلسان (a. s. müflis'in c.) : **1.** iflâs etmişler, parasızlar, züğürtler. **2.** top atanlar [ticârette]. (bkz : müflisîn).

müflisen مفلساً (a. zf. füls'den) : müflis olarak, iflâs ederek, top atarak.

müflisîn مفلسين (a. s. füls'den) : **1.** iflâs etmişler, parasızlar, züğürtler. **2.** top atanlar. [ticârette]. (bkz : müflisân).

müfnî مفنى (a. s. fenâ'dan) : ifnâ eden, mahveden, yok eden.

müfrag مفرغ (a. s.) : ifrâğ olunmuş, dökülmüş.

müfred مفرد (a. s. ve i. ferd'den) : **1.** tek, yalnız. **2.** basit [mürekkep olmıyan]. **3. gr.** *tekil. **4. ed.** başı ve sonu olmıyan tek beyit.

müfrat مفرط (a. s.) : terk olunup unutulmuş.

müfredât مفردات (a. i. c.) : **1.** basit şeyler [mürekkep olmıyanlar]. **2.** toptan bilinen şeylerin ayrıntıları, dökümleri.

müfrez, müfreze مفرز ، مفرزه (a. s. ferz'den) : ifrâz olunmuş, ayrılmış. **Arsa-i müfreze:** ifrâz olunmuş, ayrılmış arsa.

müfrez-ül-kalem hazîne : Tanzîmat'tan önce Mısır, Bağdat, Şam ve Yemen hazîneleri hakkında kullanılan bir tâbir.

müfreze مفرزه (a. i. ferz'den) : bir askerî birlikten ayrılan kol.

müfreze-i askeriyye : **ask.** asker kolu.

müfrid مفرد (a. s. ferd'den) : tek başına bırakan; izolatör.

müfrig, müfriga مفرغ ، مفرغه (a. s.) : ifrâğ eden, döken, dökücü. **Edviye-i müfriga : hek.** müshil te'sîri yapan, söktürücü ilâçlar.

müfrig-i safrâ : hek. safra döken, dökücü.

müfrit, müfrite مفرط ، مفرطه (a. s. fart'dan): ifrât eden, sınırı geçen, ileri vardıran, aşırı. **Muhabbet-i müfrite :** aşırı sevgi.

müfriz مفرز (a. s.) : **1.** ifrâz eden, ayıran. **2. i.** virgül [,].

müfsid مفسد (a. s. fesâd'dan. c. : müfsidîn) : **1.** ifsâdeden, bozan.

müfsid-i mi'de : mîde bozan, mîde bozucu. **2.** fesatlık eden, ara açan.

müfsid-âne مفسدانه (a. f. zf.) : fesatlıkla, ara bozuculukla.

müfsidîn مفسدين (a. s. müfsid'in c.) : ifsâdedenler, bozanlar; fesatlık edenler, ara açanlar.

müft مفت (f. s.) : bedâva, beleş. (bkz : bilâ-bedel).

müftaal مفتعل (a. s.) : sahte, uydurma, düzme.

müftasıd مفتصد (a. s.) : iftisâdeden, kan alan, kan alıcı.

müftazıh مفتضح (a. s.) : rezîl olmuş [adam].

müftedî مفتدى (a. s.) : bedel verip esirlikten kurtarılan.

müfteh مفتح (a. i.) : hazîne. (bkz : gencîne).

müftehir مفتخر (a. s. fahr'den) : **1.** iftihâr eden, övünen. (bkz : mübâhî). **2.** şanlı şerefli. **3.** parasız [iş gören]. (bkz : fahrî).

müftehir-âne مفتخرانه (a. f. zf.) : iftiharla, övünerek.

müftekır مفتقر (a. s. fakr'den) : **1.** iftikar eden, fakir, züğürt. **2.** muhtaç.

müftelit مفتلت (a. s.). (bkz : mürtecil).

müfterâ-aleyh مفترى عليه (a. b. s.) : kendisine iftirâ edilen.

müftereyât مفتريات (a. i. c.) : başkasının üzerine atılan suçlar, kabahatler, kara çalmalar. (bkz : azv).

müfterî مفترى (a. s. feriyy'den) : iftirâ atan, kara çalıcı. (bkz : muhteri'[2]).

müfterih مفترح (a. s. ferah'dan) : şen, keyifli.

müfterik مفترق (a. s. fark'dan) : **1.** iftirâk eden, ayrılan. **2.** dağılan, perîşan olan.

müfteris, müfterise مفترس ، مفترسه (a. s. fers'den) : yırtıcı [hayvan]. **Hayvânât-ı müfterise** : yırtıcı hayvanlar.

müfteris مفترص (a. s.) : fırsat bulan, fırsat bilen.

müfteriş مفترش (a. s.) : secdede iki kolunu yere koyan.

müfteri-yâne مفتريانه (a. f. zf.) : iftirâ edercesine.

müfti مفتى (a. s. ve i. fetvâ'dan) : **1.** fetvâ veren. **2.** vilâyet ve kazâlarda dîn işlerine bakan kimse, müftü.
müfti-i kanun : **tar.** nişancı.

müfti-l-enâm : şeyhislâm.

müfzî مفضى (a. s.) : ulaştıran, yetiştiren.

mühâdene مهادنه (a. i. hıdn'dan) : sulh yapma, barışma.

mühdâ مهدى (a. s.) : ihdâ edilmiş, hediye verilmiş, hediye gönderilmiş.

mühdâ-ileyh مهدى اليه (a. b. s.) : **huk.** kendisine hediye verilen kimse.

mühder مهدر (a. s.) : ihdâr edilen, dökülen, akıtılan.

mühder-üd-dem : **huk.** [eskiden] kanı heder olup kısası, diyeti müstelzim bulunmıyan kimse. [savaşta gayrımüslimler arasında bulunan ve onlara atılan kurşunla telef edilen bir Müslim gibi].

mühdi مهدى (a. s. hediye'den) : ihdâ eden, hediye veren, hediye gönderen.

mühdir مهدر (a. s. heder'den) : ihdâr eden, heder eden, döken, akıtan.

müheddeb مهدب (a. s.) : **1.** kirpikli. **2.** saçakla süslü.

müheddid مهدد (a. s.) : tehdîdeden, korkutan.

mühelhel مهلهل (a. s.) : **1.** zarif, şık elbise. **2.** güzel şiir, söz.

mühelhil مهلهل (a. s.) : **1.** bir şeyi nâzik ve lâtif yapan. **2.** nâzik ve lâtif söz söyliyen.

mühellik مهلك (a. s.). (bkz : mühlik).

mühellil مهلل (a. s.) : tehlîl eden, "lâ ilâhe ill-Allah" diyen. (bkz : tehlîl-hân).

mühendis مهندس (a. i. hendese'den. c. : mühendisîn) : hendese (geometri) bilen, mühendis.

Mühendis-âne مهندسخانه (a. f. b. i.) : mühendis yetiştirmek üzere açılan "Hendesehâne" nin sonraki adı.

Mühendis-hâne-i Bahrî-i Hümâyûn : den. deniz subayı yetiştirmek üzere açılan mektep [1187 (1773) de Haliç'te, Tersâne'de açılmıştır].

Mühendis-hâne-i Berrî-i Hümâyûn : ask. topçu subayı yetiştirmek üzere açılan mektep. [1187 (1773) yılında Haliç'te Tersâne'de açılmış olan Mühendis-hâne-i Bahrî-i Hümâyûn'un genişletilmesi sûretiyle 1210 (1795 - 96) yılında kurulmuştur].

Mühendis-hâne-i Sultanî : III. Selim tarafından 1207 (1792 - 93) yılında Eyüp'te, Bahâriyedekî sarayda fennî bilgiler öğretilmek üzere açtırılmış olan mektep.

mühendisîn مهندسين (a. i. mühendis'in c.) : mühendisler.

mühenned مهند (a. s. ve i.) : Hind demirinden yapılan kılıç.

mühevvil مهول (a. s.) : korkunç.

müheykel مهيكل (a. s. heykel'den) : heykelleşmiş, heykel gibi.

müheymin مهيمن (a. s.) : birini korkudan koruyan [Allah adlarındandır].

müheyyâ مهيا (a. s. hey'et'den). (bkz : âmâde).

müheyyi' مهيئ (a. s. hey'et'den) : **1.** tehîe eden, hazırlıyan. **2.** bir hastalığı hazırlıyan.

müheyyic مهيج (a. s. heyecân'dan) : heyecan veren.

mühezzeb مهذب (a. s.) : tehzîbolunmuş, düzeltilmiş, yoluna koyulmuş.

mühezzib مهذب (a. s. hezb'den) : tehzîbeden, düzelten, yoluna koyan, terbiye eden.

mühîb مهيب (a. s. heybet'den) : **1.** heybetli, korkunç, korkutan. **2.** tehlikeli.

mühimm مهم (a. s. hemm'den) : **1.** ehemmiyetli (*önemli). **2.** düşündüren, düşündürücü. **3.** lüzumlu, gerekli.

mühimmât مهمات (a. i. mühimme'nin c.) : **1.** lüzumlu şeyler. **2.** harb malzemesi.
mühimmât-ı askeriyye : askerî malzeme.

mühimme مهمه (a. s.) : düşündüren, uğraştıran.

mühimme kalemi : [eskiden] Hâriciyede hâriçle muhâbere işlerinin görüldüğü dâire.

mühim-sâz مهمساز (a. f. b. s.) : mühim, (*önemli) lüzumlu işler gören.

mühim-ter مهمتر (a. f. b. s.) : çok mühim (*önemli).

mühim-terîn مهمترين (a. f. b. s.) : pek (daha, çok, en) mühim (*önemli). (bkz : ehemm).

mühîn مهين (a. s. hevn'den) : **1.** ihânet eden, hor gören. **2.** hor, hakir, alçak. **3.** hayın.

mühlet مهلت (a. i.) : bir işin yapılması için verilen zaman; bir işi belli bir zaman için geri bırakma.

mühlik, mühlike مهلك ، مهلكه (a. s. helâk'den) : helâk eden, öldüren, öldürücü.
illet-i mühlike : öldürücü hastalık.

mühmel مهمل (a. s. heml'den) : **1.** ihmâl edilmiş, boşlanmış, bakılmamış, bırakılmış. **2. a.** alfabede : noktasız harf. **3.** mânâsız, boş [söz, cümle].

mühmel-âne مهملانه (a. f. zf.) : ehemmiyet vermeksizin, baştan savarcasına.

mühmelât مهملات (a. s. mühmel[3] ün c.) : mânâsız, boş sözler.

mühmil مهمل (a. s. heml'den) : ihmâl eden, boşlıyan, bırakmıyan, savsaklıyan.

mühr مهر (f. i.) : mühür; imzâ. **Fekk-i mühr :** bir şeyin mühürünü bozarak açmak. **mühr-i nübüvvet :** "Peygamber'in mührü" : **mec.** Hz. Muhammed'in iki omuz başı (kürek) arasındaki et beni.

mühr-i Süleymân : Hz. Süleymân'ın mühründe bulunduğu söylenilen birbirine girmiş iki müselles (*üçgen) şekli.

mühr-bend مهر بند (f. b. s.) : mühürlü.

mühr-dâr مهردار (f. b. s.) : [eskiden] bir dâire veyâ nezâretin resmî mührünü kullanmakla vazîfeli olan kimse; husûsî kalem müdürü.

mühr-dehân مهردهان (a. s.) : **1.** ağzı mühürlü; kapalı. **2.** oruçlu.

mühre مهره (f. i.) : **1.** bir çeşit yuvarlak şey. **2.** cam boncuk. **3.** deniz böceği kabuğu. **4.** çekiç. **5. anat.** omurga kemiği. **6.** kâğıt ve sâire cilâlamak için kullanılan billûr top. **7. g. s.** altın ve gümüş ezmek için kullanılan ve ekseriyâ yeşimden yapılan ucu kıvrıkça, havan tokmağı gibi bir âlet.

mühre-i zer : Güneş.

mühre-dâr مهره دار (f. b. s.) : mühreli, cilâlı.

mühtecî مهتجی (a. i.) : hicveden. (bkz : heccâv).

mühtecin مهتجن (a. i.) : pek küçük yaşta kocaya verilmiş kız.

mühtedî مهتدی (a. s. hidâyet'den) : ihtidâ eden, hidâyete erişen, İslâm dînini kabûl eden. [müen : "mühtediye" dir].

mühtelik مهتلك (a. s.). (bkz : mütehâlik).

mühtevir مهتور (a. s.). (bkz : mütehevvir).

mühtezz مهتز (a. s. ihtizaz'dan) : **1.** ihtizâz eden, titreyen. **2.** sevinçten oynıyan.

mühûd مهود (a. i. mehd'in c.) : beşikler.

mühûr مهور (a. i. mehr'in c.) : mehirler, evlenirken erkek tarafından verilen nikâh bedelleri.

mühüd مهد (a. i. mihâd'ın c.) : yataklar, döşekler.

müj مژ (f. i.) : **1.** kirpik. **2.** kör duman.

müje مژه (f. i. c. : müj-gân) : kirpik. **Tîg-i müje :** kirpiğin kılıncı.

müjde مژده (f. i.) : **1.** muştu, sevinç haberi. (bkz : beşâret, büşrâ). **2.** hayırlı, sevinçli bir haber getirene verilen bahşiş.

müjde-âver مژده آور (f. b. s.) : müjde getiren, muştucu. (bkz : müjde-res).

müjde-fermâ مژده فرما (f. b. s.). (bkz : müjde-resân).

müjde-gân مژدگان (f. i.) : müjdeye karşılık verilen hediye, bahşiş.

müjde-gâne, müjde-gânî مژدگانه ، مژدگانی (f. b. i.) : **1.** müjdeye karşı verilen bahşiş. (bkz : müjde-gân). **2. müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

müjde-res مژده رس (f. b. s.) : müjde eriştiren, müjde veren.

müjde-resân مژده رسان (f. b. s.) : muştulıyan, müjdeliyen, müjde eriştiren.

müjde-resânî مژده رسانی (f. b. i.) : müjdeleyicilik, müjde eriştiricilik.

müjek مژك (f. i.) : kirpikçik.

müjgân مژگان (f. i. müje'nin c.) : **1.** kirpikler, kirpik. **2.** kadın adı.

mükâ'ab مكعب (a. s. ve i.) : **geo.** mikâp, küb, **fr. cube.**

mükâbele مكابله (a. i.) : **huk.** satılık olan komşu evinin satın alınmasını tehir ederek satıldıktan sonra şüf'a yoliyle müşteriden alma.

mükâbere مكابره (a. i. kibr'den) : sözünün mânâsız ve kendinin haksız olduğunu bildiği halde ağız kalabalığı ile karşısındakini susturmıya çalışma; kendini büyük görme.

mükâfaha مكافحه (a. i.) : yüzyüze **gelme;** karşılaşma; savaşma.

mükâfât مكافات (a. i. kifâyet'den) : **1.** berâberlik. (bkz : müsâvât). **2.** bir hizmet ve iyiliğe karşı edilen iyilik. **3.** çalışkan talebeye hocasının verdiği takdir, beğenme kâğıdı.

mükâfât-ı nakdiyye : para mükâfâtı.

mükâfâten مكافاةً (a. zf.) : mükâfât, karşılık olarak.

mükâfele مكافله (a. i.) : birbirine kefil olma.

mükâfî مكافى (a. s. kifâyet'den) : **berâber,** *eşit. (bkz : müsâvî). **Kat'-ı mükâfî** : **geo.** parabol, **fr. parabole.**

mükâfil مكافل (a. s.) : birbirini korumayı birbirine yardım etmeyi taahhüt edenlerden her biri.

mükâhhal مكحل (a. s. kûhl'den) : sürmeli, sürme çekilmiş [göz].

mükâlebe مكالبه (a. i. kelb'den) : dalaşma [köpekler gibi].

mükâleme مكالمه (a. i. kelâm'dan. c. : mükâlemât) : **1.** konuşma. **2.** antlaşma [devlet arasında]. (bkz : muhâvere, müzâkere).

mükâlemât مكالمات (a. i. kelâm'dan. mükâleme'nin c.) : konuşmalar.

mükârât مكارات (a. i.) : kirâ ile **tutma,** kirâya verme.

mükârehe مكارهه (a. i.) : tiksinme.

mükâreme مكارمه (a. i.) : kerem, elaçıklığı, azizlik husûsunda yarışma.

mükârî مكارى (a. i. kirâ'dan) : **mekârî,** katırcı, kirâ ile hayvan işleten.

mükârî-i müflis : huk. [eskiden] parası ve hayvan tedârikine kudreti olmadığı halde kirâlık binek veyâ yük hayvanım vardır diye yolcuları aldatarak paralarını alan kimse.

mükâşefe مكاشفه (a. i. keşf'den) : **1. tas.** hakikat ehline Allah sırlarının görünmesi, kendileri Allah nûrunu görmeleri. **2.** meydana çıkarma.

mükâşif مكاشف (a. s. keşf'den) : mükâşefede bulunan. (bkz : mükâşefe).

mükâteb مكاتب (a. s.) : **huk.** [eskiden] tamamladığı zaman azâdedilmek üzere bedele bağlanan köle. [müen. : mükâtebe].

mükâteb-i me'zun : huk. [eskiden] ticârete me'zun olan memlûkü kitâbete kesme. [bu câizdir. Şu kadar var ki memlûk borçlu bulunduğu takdirde guremâ kitâbeti reddedebilirler].

mükâtebet-ül-mükâteb : huk. [eskiden] mükâteb'in kendi kölesini kitâbete kesmesidir ki bu muvâzaa kabîlinden olduğundan câizdir.

mükâtebet-ül-vasî : huk. [eskiden] vasîsinin vesâyeti altındaki yetîme âit memlûkü kitâbete kesmesi.

mukâtebet-üs- sagîr : huk. [eskiden] henüz bâliğ olmıyan rakikın kitâbete kesilmesi.

mükâtebât مكاتبات (a. i. mükâtebe'nin c.) : mektuplaşmalar, yazışmalar.

mükâtebe مكاتبه (a. i. ketb'den. c. : mükâtebât) : mektuplaşma, yazışma.

mükâteme مكاتمه (a. i. ketm'den) : gizleme.

mükâtib مكاتب (a. s. ve i. ketb'den) : **1.** mektup yazan, mektuplaşan. **2.** kölesini kitâbete kesmiş olan mevlâ.

mükâvaha مكاوحه (a. i.) : üstün gelme, altetme [savaşta].

mükâyede مكايده (a. i. keyd'den) : hîle tertip etme, düzen düzme.

mükâyele مكايله (a. i.) : sözle, işle karşılığına karşılık verme.

mükâyese مكايسه (a. i.) : akıl ve zariflikte çokluk iddiâsında bulunma.

mükâzebe مكاذبه (a. i. kezb'den) : yalan söyleme [karşılıklı-].

mükebbire مكبره (a. i.) : büyük câmilerde müezzinlerin son cemaat yerlerinde namaz kılan halka imamın tekbirlerini tekrarlamak üzere bulunduğu çıkıntılı balkon.

mükedder مكدر (a. s. keder'den) : **1.** bulandırılmış, bulanık. **Mâ-i mükedder :** bulanık su. **2.** tekdîr edilmiş, azarlanmış. **3.** kederli, üzüntülü, tasalı.

mükedder-âne مكدرانه (a. f. zf.) : mükedder olana yakışacak yolda.

mükeddir مكدر (a. s. keder'den) : **1.** bulandıran. **2.** keder veren.

mükeffen مكفن (a. s. kefen'den) : tekfîn edilmiş, kefene sarılmış.

mükeffer مكفر (a. s.) : iyilikleri inkâr edilip kendisine şükr olunmıyan adam.

mükellâ' مكلاء (a. i.) : **1.** sâhil, nehir kenarı. **2.** yanaşılır kıyı.

mükelleb مكلب (a. s.) : bukağı ve benzeri şeylerle bağlı.

mükellef مكلف (a. s. külfet'den. c. : mükellefîn) : **1.** bir şeyi yapmıya, bir şeyi ödemeye mecbûr olan. **2.** külfetle süslenmiş, mükemmel şekilde hazırlanmış olan.

mükellefîn مكلفين (a. s. mükellef'in c.) : bir şeyi yapmak, bir şeyi ödemek zorunda bulunanlar. **Ef'âl-i mükellefîn :** farz, vâcip, sünnet, müstahab, mubah, mekruh, müfsid, haram.

mükellefiyyet مكلفيت (a. i.) *yüküm, mecbûriyet, yapmaktan kaçınılamıyan iş veyâ bir işi yapmaktan kaçınılamama hâli'.

mükellel مكلل (a. s. iklîl'den) : **1.** taçlı, taç giymiş, başında taç bulunan. **2.** süslü, parlak. (bkz : müzeyyen).

mükemmel مكمل (a. s. kemâl'den) : **1.** kemâle erdirilmiş, kemâl bulmuş, tekmîl, tam, olgun, kusursuz, eksiksiz. **2.** güzel, âlâ.

mükemmelen مكملاً (a. zf.) : mükemmel olarak.

mükemmil مكمل (a. s. kemâl'den) : ikmâl eden, tamamlıyan, tamamlayıcı.

mükenâ' مكناء (a. s. mekîn'in c.) : **1.** oturanlar, yerleşenler. **2.** iktidar ve vakar sâhipleri.

mükennâ مكنى (a. s. künye'den) : künyelenmiş, künyeli.

mükennef مكنف (a. s.) : etrâfı sınırlanmış.

mükerrem مكرم (a. s. kerem'den) : **1.** muhterem, aziz, sayın, saygıdeğer, sayılan; ululandırılan, hürmet ve ta'zîme erişmiş. **2. i.** erkek ve kadın adı. **Mekke-i mükerreme :** azîz Mekke şehri.

mükerremen مكرماً (a. zf.) : ikrâm ile; saygı ile.

mükerrer مكرر (a. s. kerr'den. c. : mükerrerât) : tekrarlı, tekrarlanmış, tekrar olunmuş.

mükerrerât مكررات (a. i. mükerrer'in c.) : mükerrer, tekrarlanmış şeyler.

mükerreren مكرراً (a. zf.) : tekrar olarak, bir daha.

mükerrir مكرر (a. s. kerr'den) : **1.** tekrâr eden. **2. huk.** birden çok suç işliyen.

mükesser مكسر (a. s. kesr'den) : teksîr edilmiş, kırılmış, kırık. **Cem'-i mükesser : a. gr.** kaideye uymıyan, kaide ile yapılmıyan cemiler.

mükessib مكسب (a. s. kesb'den) : teksî-beden, kazandıran.

mükessif مكثف (a. s. kesâfet'ten) : kesîf hâle koyan, koyulaştıran.

mükessife مكثفه (a. s. kesâfet'ten) : **fiz.** kondansatör, içine elektrik enerjisi yığılan âlet, **fr. condensateur.** (bkz : miksefe).

mükessir مكسر (a. s. kesr'den) : teksîr eden, kıran.

mükevkeb مكوكب (a. s. kevkeb'den) : yıldızlı.

mükevven مكون (a. s. kevn'den. c. : mükuvvenât) : tekvîn edilmiş, yapılmış, meydana getirilmiş, yaratılmış.

mükevvenât مكونات (a. i. mükevven'in c.) : mahlûkların, *yaratıkların hepsi. (bkz : kâinât, mevcûdât).

mükevver مكور (a. s. kevr'den) : sarılmış [sarık].

mükevvin مكون (a. s. kevn'den) : tekvîn eden, yapan, meydana getiren, yaratan, **fr. créateur.**

mükeyyes مكيس (a. s.) : keselenmiş, kese şeklinde toplanıp kalmış şey.

mükeyyif مكيف (a. s. keyf'den) : keyif verici, neşelendirici; sarhoşluk veren [şey].

mükeyyifât مكيفات (o. i. keyf'den) : keyif veren, sarhoşluk getiren ve tiryâkilik kabîlinden olan şeyler. [yapma kelimelerdendir].

mükezzib مكذب (a. s. kizb'den) : tekzî-beden, yalanlıyan, yalancı çıkaran [birini, bir haberi].

mükfehirr مكفهر (a. s.) : **1.** asık suratlı [adam]. **2. i.** üstüste yığılmış karabulut.

mükhüle مكحله (a. i. c. : mekâhil) : sürme kutusu. (bkz : sürmedân).

mükibb مكب (a. s. kebb'den) : bir şeyin üzerine düşüp gayretle çalışan.

mükid مكد (a. s.) : zahmeti ihtiyarla bir işte çalışan.

mükrâ مكرا (a. s.) : kirâya verilen eşyâ. (bkz : mükterâ, müstekrâ).

mükreh مكره (a. s. kerh'den) : zorlanan [kimse].

mükrehen مكرهاً (a. zf.) : zorla.

mükreh-ün-aleyh مكره عليه (a. b. i.) : bir kimsenin işlemek üzere icbâr edildiği iş.

mükreh-ün-bih مكره به (a. b. i.) : ikrahta korkuyu gerektiren şey.

mükrem مكرم (a. s. kerem'den) : ikrâm olunmuş, ağırlanmış.

mükrî مكرى (a. s.). (bkz : mükârî).

mükrih مكره (a. s. kerh'den) : ikrâh eden, zorlıyan.

mükrim, mükrime مكرم ، مكرمه (a. s. kerem'den) : **1.** ikramcı, ikrâm eden, edici; ağırlıyan, ağırlayıcı; misâfirsever. (bkz : mihmân-nüvâz). **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

mükrim-âne مكرمانه (a. f. zf.) : ikrâm ederek, ağırlıyarak; misâfirseverlikle.

müksif مكثف (a. s.) : kalınlaştırıcı; tortu çöktürücü.

müksir مكثر (a. s. kesret'den) : **1.** iksâr eden, çoğaltan. **2.** çok mala sâhip olan.

müktefî مكتفى (a. s. kifâyet'den) : iktifâ eden, kâfî, yeter bulan. (bkz : kani').

müktehil مكتحل (a. s. kuhl'den) : iktihâl eden, sürme çeken [gözlerine].

mükterâ مكترا (a. s.) : kirâya verilen eşyâ. (bkz : mükrâ, müstekrâ).

mükterî مكترى (a. s.) : iktirâ eden, kirâ ile tutan. (bkz : müste'cir, müstekrî).

mükterib مكترب (a. s. iktirâb'dan) : iktirâbeden, gamlı, tasalı, kaygılı.

mükteseb, müktesebe مكتسب ، مكتسبه (a. s. kisb'den. c. : müktesebât) : iktisâbolunmuş, kazanılmış, edinilmiş, elde edilmiş. **Hakk-ı mükteseb** : kazanılmış hak, **Ma'lûmât-ı müktesebe** : kazanılmış, edinilmiş mâlûmat.

müktesebât مكتسبات (a. i. mükteseb'in c.) : edinilen bilgiler.
müktesebât-ı ilmiyye : ilim kazancı.

müktesib مكتسب (a. s. kisb'den) : iktisâbeden, kazanan, edinen; elde eden.

müktinn مكتن (a. s.) : iktinân eden, gizlenen, saklanan.

mükûr مكور (a. i. mekr'in c.) : hîleler, düzenler, dubârâlar.

mükûs مكوس (a. i. meks'in c.) : öşürler, baçlar, vergiler ve bunları cibâyet etmeler.

mülâabe ملاعبه (a. i. la'b'dan) : oynaşma, oynayıp eğlenme. (bkz : mübâale).

mülâane ملاعنه (a. i.). (bkz : mübâhele).

mülâbese ملابسه (a. i. lebs'den) : **1.** birbirine benziyen iki şeyin birbirinden ayırdedilemiyerek karıştırılması. **2.** münâsebet, yakınlık. ["mülâbeset" şeklinde de kullanılır].

mülâbis ملابس (a. s. lebs'den) : **1.** karışan. **2.** münâsebet kuran; yakınlık gösteren.

mülâemet ملائمت (a. i. le'm'den). (bkz : mülâyemet).

mülâhaza ملاحظه (a. i. lâhz'den. c. : mülâhazât) : **1.** dikkatle bakma. **2.** iyice düşünme. **3.** düşünce.

mülâhazât ملاحظات (a. i. mülâhaza'nın c.) : düşünceler.

mülâhham ملحم (a. s. lâhm'den) : etli, şişman, semiz. [yapma kelimelerdendir].

mülâhhas ملخص (a. s.) : telhîs edilmiş, hulâsâsı (*özeti) çıkarılmış.

mülâhık ملاحق (a. s. lâhk'dan) : bitişik, yapışık.

mülâhid ملاحد (a. s. c. : mülâhide) : hak mezhepten bâtıl mezhebe kayan.

mülâib ملاعب (a. s. lû'b'dan) : oynıyan, oynaşan.

mülâim ملائم (a. s. le'm'den). (bkz : mülâyim).

mülâkat ملاقت ("ka" uzun okunur. a. i. lika'dan) : **1.** kavuşma; buluşma; birleşme. **2.** görüşme.

mülâkî ملاقى (a. s. lika'dan) : buluşan, kavuşan; görüşen.

mülâkkab ملقب (a. s. lâkab'dan) : telkibolunmuş, lâkablanmış, lâkablı.

mülâm ملام (a. i.) : azarlama, azar. (bkz : itâb).

mülâmese ملامسه (a. i. lems'den) : lems etme, el ile tutma, yoklama; birbirine dokunma. (bkz : temâs).

mülâsaka ملاصقه (a. i.) : **1.** iltisâk etme, bitişme, yapışma. **2.** ulaşma, yanaşma.

mülâsık ملاصق (a. s. lûsûk'dan) : iltisaklı, bitişik, yapışık; yanyana bulunan.

mülâtafa ملاطفه (a. i. lûtf'dan. c. : mülâtafât) : **1.** lâtîfe etme, şakalaşma. **2.** lûtfetme, güzel muâmele.

mülâtafât ملاطفات (a. i. mülâtafa'nın c.) : lâtîfe etmeler, şakalaşmalar.

mülâtama ملاطمه (a. i.) : şamarlaşma, tokatlaşma.

mülâtıf ملاطف (a. s.) : lâtîfe eden, edici.

mülâttıf, mülâttıfa ملطف ، ملطفه (a. s. lûtf'dan) : **1.** taltîf eden, bir iyilikle gönül alan. **2. hek.** yumuşatıcı [ilâç]. (bkz : müleyyin). **Edviye-i mülâttıfa :** yumuşatıcı ilâçlar.

mülâttıfât ملطفات (a. s. mülâttıf²nin c.) : yumuşatıcı ilâçlar.

mülâveme ملاومه (a. i.) : birbirini çekiştirme.

mülâyemet ملاءمت (a. i. le'm'den) : **1.** uygunluk. (bkz : muvâfakat). **2.** yumuşak huyluluk, yavaşlık. **3.** bağırsakların yumuşaklığı [kabz'ın zıddı].

mülâyenet ملاينت (a. i.) : lînet, yumuşaklık.

mülâyim ملائم (a. s. le'm'den) : **1.** uygun. (bkz : muvâfık). **2.** yumuşak huylu, yavaş [kimse]. **3.** pekliği olmıyan. **4. i.** erkek adı.

mülâzeme ملازمه (a. s.) : lüzumlu, gerekli; ayrılmaz.

mülâzemet ملازمت (a. i. lüzûm'dan) : **1.** bir yere veyâ kimseye sımsıkı bağlanma. **2.** gidip gelme. **3.** bir işle devamlı meşgul olma. **4.** staj görme.

mülâzemeten ملازمةً (a. zf.) : mülazım² olarak, staj görerek, maaşsız, aylıksız.

mülâzık ملاذق (a. s.) : yapışmış; yapışmış olma. (bkz : mülâsık).

mülâzım ملازم (a. s. lüzûm'dan. c. : mülâzımîn, mülâzımân) : **1.** bir yere veyâ kimseye sarılıp ayrılmıyan, tutunup kalan. **2. i.** stajyer, bir yere maaşsız olarak gidip gelen **3. i. ask.** *teğmen.

mülâzım-ı evvel : ask. *üsteğmen.

mülâzım-ı sânî : ask. *teğmen.

mülâzımân ملازمان (a. s. mülâzım'ın c.). (bkz : mülâzımîn).

mülâzımîn ملازمين (a. s. mülâzım'ın c.) : **1.** bir yere tutunup kalanlar, bir kimseye sarılıp ondan ayrılmıyanlar. **2. i.** stajyerler, bir yere maaşsız olarak gidip gelenler. **3. i. ask.** *teğmenler.

mülâzime ملازمه (a. i.) : **müz.** peşrev, saz semâîsi, oyun havaları gibi saz eserlerinden, her hânenin sonunda tekrarlanan, aynı nağme cümlelerinden yapılmış kısım.

mülcem ملجم (a. s.) : gemli, yularlı.

mülcî ملجى (a. s.) : ilcâ eden, zorlıyan, zorla yaptıran.

mülebbes ملبس (a. s. lebs' ve libs'den) : **1.** giyilmiş. **2.** iltibaslı, karışık.

müleffaka ملفقه (a. i.) : **1.** *seçmeciler, **fr. Les éclectiques. 2. s.** düzme, sahte. **3.** yaldızlı söz.

müleffef ملفف (a. s. leff'den). (bkz : melfûf).

mülekâ ملكا (a. i. melîk'in c.). (bkz : melîk).

mülemma' ملمع (a. s. lem'den) : **1.** telmi' edilmiş, parlak. (bkz : revnak-dâr). **2.** alaca, renk renk. **3.** (**i.** ed. : c. mülemmaât) bir kısmı türkçe, bir kısmı arapça veyâ farsça söylenmiş olan manzûme. **4.** bulaşmış, sıvanmış. **Mürg-i mülemma-beden :** Güneş.

mülemma' şemse : g. s. ciltli kitaplarda kabın ortasında bulunan şemse ile köşebentlerin arası tezhiple doldurulmuş ise bu çeşit şemseye verilen bir ad.

mülemmaât ملمعات (a. i. mülemma'³ün c.) : bir kısmı türkçe, bir kısmı arapça veyâ farsça söylenmiş olan manzûmeler.

mülemma'-kâr ملمعكار (a. f. b. s.) : mürâyî, riyâkâr.

mülessen ملسن (a. s.) : ucu dil şeklinde mahrûtî.

mülevven مـلون (a. s. levn'den) : **1.** renkli, renk renk, türlü türlü. (bkz : reng-â-reng). **2.** boyalı, boyanmış. **Sem-i mülevven : psik.** renkli işitme, **fr. audition colorée.**

mülevves مـلوث (a. s. levs'den) : **1.** telvîs edilmiş, kirli, pis. **2.** intizamsız, karışık.

mülevvin مـلون (a. s. levn'den) : **1.** telvîn eden, renk veren. **2.** boyayan.

müleyyen ملين (a. s. lînet'den) : telyîn edilmiş, yumuşatılmış.

müleyyin ملين (a. s. lînet'den) : telyîn eden, lînet veren, yumuşatan, yumuşatıcı. (bkz : mülâttıf[2]).

mülga ملغى ("ga" uzun okunur. a. s. lağv'dan) : ilga olunmuş, lağvedilmiş, kaldırılmış.

mülhak ملحق (a. s. lühûk'dan) : **1.** ilhâk edilmiş, sonradan takılmış, katılmış. **2. i.** bir asker karargâhında emir subayı yardımcısı.

mülhakat ملحقات ("ka" uzun okunur. a. i. mülhak'ın c.) : **1.** katmalar, ekler. **2.** bir merkeze bağlı olan yerler. (bkz : muzâfât).

mülhem ملهم (a. s. lehm'den. c. : mülhemûn) : ilhâm edilmiş, [birinin] içine doğmuş.

mülhem ü belîğ : ilhâm edilmiş ve güzel, iyi ifâde edilmiş.

mülhemûn ملهمون (a. s. ilhâm'dan. mülhem'in c.) : ilhâm olunanlar, içe doğanlar : **El-mülûkü mülhemûn :** pâdişahlar, ilhâmına mazhar olmuş kimselerdir.

mülhid ملحد (a. s. lâhd'den. c. : melâhide, mülhidîn) : Allah'ı inkâr eden, dinsiz, îmansız.

mülhidîn ملحدين (a. s. lâhd'den, mülhid'in c.) : Allah'ı inkâr edenler, dinsizler, îmansızlar. (bkz : melâhide).

mülhid-âne ملحدانه (a. f. zf.) : dinsiz, îmansızcasına.

mülhik ملحق (a. s.) : ilhâk eden, katan.

mülhim ملهم (a. s. lehm'den) : ilhâm eden, [birinin] içine doğduran. [müen. : mülhime].

mülimme ملمه (a. i.) : felâket.

mülk ملك (a. i. c. : emlâk) : **1.** ev, dükkân, arâzî gibi taşınmaz ve gelir getiren mal. (bkz : gayr-i menkûl). **2.** bir devletin ülkesi. **Dâr-ül-mülk :** paytaht, başşehir. **3.** vakıf olmayıp -doğrudan doğruya- birinin malı olan [toprak veyâ akar, yapı]. (bkz : milk). **Nefy-i mülk : fık.** bir kimse malını başkasına bağışlama.

mülk-i mukayyed : huk. irs ve şirâ gibi mülk sebeplerinden biriyle takyîd ve beyân olunan mülkiyet.

mülk-i mutlak : huk. irs ve şirâ gibi mülk sebeplerinden biriyle takyîd ve beyan edilmiyen mülkiyet.

mülk-i saâdet : saâdet ülkesi.

mülk-i suhan : söz ülkesi, şiir diyârı.

mülk-i yemîn : fık. bir kimsenin temellükünde bulunan köle ve câriye.

mülk-dâr ملكدار (a. f. b. s.) : pâdişah.

mülk-dârâne ملكدارانه (a. f. zf.) : pâdişâha yaraşır yolda.

mülk-dârî ملكدارى (a. f. b. i.) : pâdişahlık.

mülket ملكت (a. i.) : ülke.

mülket-i Osmâniyye : Osmanlı ülkesi.

mülk-gîr ملكگير (a. f. b. i.) : hükümdar.

mülkî ملكى (a. s.) : **1.** bir ülkeye âit, ülke ile ilgili. **2.** ülke idâresine âit, onunla ilgili. **3.** asker ve sarıklı sınıfının dışındaki me'murlar. (bkz : milkî).

mülkiyye ملكيه (a. i.) : asker ve sarıklı sınıfının dışındaki me'murlar sınıfı. **Mekteb-i mülkiyye :** *Siyasal Bilgiler Okulu, idâre me'muru yetiştirmek üzere kurulmuş olan mektep.

mülkiyyet ملكيت (a. i.) : mülk sâhipliği.

müllâk مـلاك (a. s. mâlik'in c.). (bkz : mâlik).

mülsak ملصق (a. s.) : ilsâk edilmiş, bitiştirilmiş, kavuşturulmuş.

mültebis ملتبس (a. s. lebs'ten) : iltibaslı, benziyen, başka bir şeyden ayırdedilemez. **fels. fr. confus.**

mültecâ ملتجى (a. s. lec'den) : ilticâ edilecek, sığınılacak yer. (bkz : melce', penâ-gâh, melâz).

mülteci ملتجى (a. s. lec'den) : iltica eden, yabancı diyardan gelip sığınan.

mültefet ملتفت (a. s. left'den) : **1.** iltifat edilmiş, bakılmış. **2.** güler yüz gösterilmiş, hoş davranılmış. **3.** ehemmiyet verilmiş.

mülteff, mültefte ملتفه ، ملتف (a. s.) : birbirine sarılmış, karışmış. **Eşcâr-ı mülteffet-ül-ag-sân : bot.** dalları birbirine karışmış ağaçlar; **fels. fr. concomitant.**

mültefit ملتفت (a. s. left'den) : **1.** iltifat eden, yüzünü çevirip bakan. **2.** güler yüz gösteren, hoş davranan. **3.** ehemmiyet veren.

mültefit-âne ملتفتانه (a. f. zf.) : mültefitçe, iltifatlılıkla.

mültehî ملتحى (a. s. lihye'den) : sakalı çıkmış olan genç.

mültehib ملتهب (a. s. lehb'den) : **1.** iltihâbetmiş, alevlenmiş, tutuşmuş. **2.** iltihaplı, şişmiş, kızarmış.

mültehif ملتحف (a. s.) : yorgan gibi bir şeye bürünüp sarılan.

mültehif ملتهف (a. s.) : **1.** alevli. **2. mec.** kederle yanan, çok üzgün.

mültehik ملتحق (a. s. lühûk'dan) : ilhâk etmiş, ilhâk olunmuş, katılmış.

mülteim ملتئم (a. s. le'm'den) : iltiyam bulan, onulan, iyileşen [yara]. (bkz : iltiyâm-pezîr).

mülteka ملتقى ("ka" uzun okunur. a. s. lika'dan) : kavuşak, kavuşma; buluşma; birleşme yeri.
mülteka-l-ebhür : coğr. 1) denizlerin kavuşup birleştiği yer; **2)** İslâm fıkhına âit ünlü eser.

mülteka-yi neseb ("ka" uzun okunur) : **fer.** iki veyâ daha çok kimsenin neseplerinin birleştiği şahıs.

mültekım ملتقم (a. s. lâkm'den) : iltikam eden, yutan.

mültekım-âne ملتقمانه (a. f. zf.) : yutarcasına.

mültekıt ملتقط (a. s. lâkt'dan) : iltikat eden, yerden alan; toplıyan.

mültekî ملتقى (a. s. lika'dan) : iltika eden, kavuşan; birleşen; buluşan.

mültemes ملتمس (a. s. lems'den. c. : mültemesât) : iltimaslı, kayırılan.

mültemesât ملتمسات (a. s. mültemis'in c.) : iltimaslılar, kayırılanlar.

mültemi' ملتمع (a. s. lem'den) : iltimâ eden, parıldıyan; parlıyan.

mültemis ملتمس (a. s. lems'den. c. : mültemisîn) : iltimas eden, kayıran.

mültemisîn ملتمسين (a. s. mültemîs'in c.) : iltimas edenler, kayıranlar.

mültesem ملتثم (a. s.) : öpülür.

mültesık ملتصق (a. s. lüsûk'dan) : **1.** bitişik, yapışık. **2.** birbirine bağlanmış.
mültesık-ül-esbâ' : zool. iki parmağı bitişik olan kuşlar.
mültesık-ül-vüreyka-i tüveyciyye : bot. bitişik *taçyapraklılar.

mültesim ملتثم (a. s.) : yaşmaklı.

mültevî ملتوى (a. s. leviy'den) : iltivâ eden, bükülen, sarılan, eğilen; eğrilmiş, eğri büğrü. (bkz : müntavî).

mültezem ملتزم (a. s. lüzûm'dan) : **1.** iltizâm olunmuş, lüzumlu, gerekli görülen. **2.** kayırılan.

mültezim ملتزم (a. s. lüzûm'dan. c. : mültezimîn) : **1.** iltizâm eden, bir şeyi veyâ kimse-

yi lüzumlu sayıp taraflık gösteren. **2. i.** iltizamcı, kesenekçi, kesimci, devlete âit bir geliri götürü olarak üstüne alıp toplıyan [eskiden].

mültezimîn ملتزمين (a. s. mültezim'in c.) : **1.** iltizâm edenler bir şeyi veyâ kimseyi lüzumlu sayıp taraflılık gösterenler. **2. i.** iltizamcılar, kesenekçiler, kesimciler. (bkz : mültezim²).

mültezim-âne ملتزمانه (a. f. zf.) : iltizâm edercesine.

mülûhyâ ملوخيا (a. i.) : **bot.** mülhiye, ebegümeciye benziyen bir sebze. [yunancadan].

mülûk ملوك (a. i. melik'in c.) : hükümdarlar. (bkz : hükümdâr-ân). **Kelâm-ül-mülûk mülûk-ül-kelâm :** hükümdarların sözü, sözün hükümdarlarıdır.

mülûk-i selâse : astr. Elcebbâr denilen burcun dörtgeni içinde bir sıraya dizilmiş üç parlak yıldızın müşterek ismi, **fr. les Trois Rois.**

mülûk-âne ملوكانه (a. f. zf.) : hükümdar gibi, hükümdara yakışacak yolda. **Zât-ı mülûkâne :** pâdişah.

mülzem ملزم (a. s. lüzûm'dan) : **1.** ilzâm edilen, baskın çıkarak susturulan, susturulmuş kimse [bir bahiste]. **2.** lüzumlu görülmüş, gerektirilmiş.

mülzim ملزم (a. s. lüzûm'dan) : **1.** ilzâm eden, baskın çıkarak susturan, susturucu kimse [bir bahiste]. **2.** lüzumlu gören, gerektiren.

mülzim-âne ملزمانه (a. f. zf.) : sustururcasına, susturmıya zorlıyarak [sözle].

mülzime ملزمه (a. i.) : masa üzerindeki kâğıdın dağılmaması, uçmaması için üzerine konulan bir âlet.

mümâcede مماجده (a. i.) : övünme.

mümâdehe ممادحه (a.i. medh'den) : övülmiye hak kazanmak husûsunda birbiriyle çekişme.

mümâhade ممهاده (a. i.) övünme.

mümahhas ممحص (o. s.) : temhîs edilmiş, tecrübe, imtihan edilmiş, sınanmış.

mümâl ممال (a. i.) : bir yana eğrilme, meyletme.

mümâlaka ممالقه (a. i.). (bkz : **temelluk**).

mümâlata ممالطه (a. i.) : **iki şâirin ayrı** mısrâlarla birbirlerine şiir söylemesi.

mümânaat ممانعت (a. i. men'den) : menetme, engel olma, önleme.

mümârât ممارات (a. i.) : mücâdele.

mümâresât ممارسات (a. i.mümârese'nin c.) : alışmalar, alışıklıklar, yatkınlıklar, el yatkınlıkları.

mümârese ممارسه (a. i. c. : mümâresât) : alışma, alışıklık, yatkınlık, el yatkınlığı. bkz : meleke).

mümâreset ممارست (a. i. c. : mümâresât). (bkz : mümârese).

mümârete ممارته (a. i.) : uğraşma, çabalama. (bkz : mücâdele).

mümâsaha ممامسحه (a. i.) : birbirine yumuşak hareket etme [sözle].

mümâselet مماثلت (a. i. misl'den) : **1.** benzeme, benzeyiş, andırma. **2. fels.** benzeşim, **fr. similitude.** (bkz : müşâbehet). **3. mat.** homoteti, **fr. homothétie.**

mümâsil مماثل (a. s. misl'den) : **1.** benziyen, andıran. (bkz : mânend, müşâbih, nazîr). **2. mat.** homotetik, **fr. homothétique.**

mümâss مماس (a. s. mess'den) : **1.** temâs eden, dokunan, ilişen. **2. geo.** *teğet. **3. trig.** *tangent, **fr. tangent.**

mümâsse مماسه (a. i.) : temâs etme, birbirine değme.

mümâşât مماشات (a. i. meşy'den) : **1.** yoldaşlık, berâber gitme. **2.** suyunca gitme, uysallık gösterme, göz yumma.

mümâtale مماطله (a. i. matl'den) : savsaklama, uzatma [bir işi, vâdeyi, borcu].

mümazaha ممازحه (a. i.) : şakalaşma.

mümâzaka ممازقه (a. i.): dostluk husûsunda riyâ gösterme.

mümâzece ممازجه (a. i.) : övünme.

mümâzık ممازق (a. s.) : gerçek dost olmıyan [kimse].

mümazzak ممزق (a. s.) : yırtılmış, parça parça olmuş.

mümecced ممجد (a. s. mecd'den) : temcîdedilmiş, medhedilerek ululanmış, şereflendirilmiş.

mümehhed ممهد (a. s. mehd'den) : **1.** yayılmış, döşenmiş. **2.** düzenlenmiş.

mümehhid ممهد (a. s. mehd'den) : **1.** yayan, döşeyen. **2.** düzeyliyen.

mümehhil ممهل (a. s. mehl'den). (bkz : mümhil).

mümellah مملح (a. s.) : tuzlu.

mümellek مملك (a. s.) : temlîk **edilmiş,** mülk olarak verilmiş.

mümellek-ün-leh : **huk.** kendisine bir şey temlîk olunan, mülk olarak verilen kimse.

mümellik مملك (a. s.) : **huk.** temlîk eden, mülk olarak veren kimse.

mümerred ممرد (a. s.) : 1. yüksek. (bkz : mürtefi'). **2.** duvarları yalçın kaya gibi düz binâ.

mümessek ممسك (a. s. misk'den) : misklenmiş, misk kokulu.

mümessel ممثل (a. s. mesl'den) : **1.** temsîl edilmiş, misal getirilmiş, misal olarak söylenmiş. **2.** tab'edilmiş, basılmış. (bkz : matbû').

mümessil ممثل (a. s. mesl'den) : **1.** temsîl eden, benzeten. **2.** kitap bastıran, **fr. éditeur. 3. i.** temsilci, birinin veyâ bir dâirenin adına hareket eden. **4. i.** aktör. **5. hek.** gıdâyı eriterek kan ve et yapan, **fr. assimilateur. 6.** sınıfta yoklama yapan ve inzibâtı te'min eden talebe.

mümevveh, mümevvehe مموه ، مموهه (a. s. c. : mümevvehât) : hayâlî, görünüşte haklı olan.

mümevvehât مموهات (a. s. mümevveh'in c.) : hayâlî, görünüşte haklı olanlar.

mümevvel ممول (a. s. mal'dan) : zengin.

mümeyyez مميز (a. s. meyz'den) : temyîz edilmiş, seçilmiş, ayrılmış.

mümeyyiz مميز (a. s. meyz'den) : **1.** temyîz eden, seçen, ayıran. **2. i.** bir dâirede yazıcıların yazdıkları yazıları düzelten kâtip. **3. i.** imtihanda bulunup talebenin (*öğrenci) bilgisini yoklıyan kimse.

mümeyyize مميزه (a. i.) : **gr.** tırnak. [" "] işâreti.

mümhil ممهل (a. s. mehl'den) : mühlet, mehil veren, bekliyen.

mümidd ممد (a. s. meded'den) : **1.** imdâdeden, yardım eden. **2.** temdîdeden, uzatan, uzatıcı.

mümill ممل (a. s. melâl'den) : melâl veren, usandıran, bıktıran. **Itnâb-ı mümill : ed.** usanç verecek kadar sözü uzatma.

mü'min مؤمن (a. s. ve i. emn'den. c. : mü'minîn, mü'mînûn) : îmân etmiş, İslâm dînine inanmış, İslâm, Müslüman.

mü'minât مؤمنات (a. s. i. emn'den. mü'mine'nin c.) : îmân etmiş, İslâm dînine inanmış, Müslüman [kadınlar, kızlar].

mü'mine مؤمنه (a. s. ve i. emn'den. c. : mü'minât) : îmân etmiş, İslâm dînine inanmış, İslâm, Müslüman [kadın, kız].

mü'minîn مؤمنين (a. s. ve i. emn'den. mü'min'in c.) : îmân etmiş, İslâm dînine inanmış olanlar, İslâmlar, Müslümanlar. (bkz : mü'minûn). **Emîr-ül-mü'minîn** (mü'minlerin emîrleri) : İslâm halîfesi.

mü'minûn مؤمنون (a. s. ve i. emn'den. mü'min'in c.). (bkz : mü'minîn).

mümît مميت (a. s. mevt'den) : imâte eden, öldürücü, öldüren.

mümkin ممكن (a. s. mekn. ve mekânet'den. c. : mümkinât) : mümkün, olabilir, olabilen.
mümkin-ül-vücûd : varlığı mümkün olan.
mümkin-ül-vuku' : olağan.

mümkinât ممكنات (a. i. mümkin'in c.) : olabilen, olabilir şeyler. (bkz : hadsiyyât).

mümles مملس (a. s.) : düz.

mümsiha ممسحه (a. i.) : hattatların ve kâtiplerin kalemin mürekkebini silmek için kullandıkları bez.

mümsik ممسك (a. s. mesk'den) : imsâk eden, cimri, eli sıkı. (bkz : bahîl, hasîs).

mümtâz ممتاز (a. s. meyz'den) : **1.** imtiyazlı, ayrı tutulmuş, üstün tutulmuş. **2.** seçkin. **3. i.** erkek adı.

mümtâziyyet ممتازيت (a. i.) : **1.** imtiyazlılık, ayrı, üstün tutulmuşluk. **2.** seçkinlik. **3. ed.** ifâdenin başka sözlerden farklı ve güzel olması

mümtedd ممتد (a. s. medd'den) : imtidâdeden, uzıyan, uzanan, süren; sürekli.

mümtehan ممتحن (a. s. mehn'den) : imtihan edilmiş, denenmiş, sınanmış.

mümtehin ممتحن (a. s. mehn'den) : imtihan eden, deneyen, sınayan.

mümtelî ممتلى (a. s. melâ'dan) : **1.** imtilâ eden, mîde dolgunluğuna uğramış. **2.** dolu, dolgun; dolmuş.

mümteni' ممتنع (a. s. men'den) : **1.** imtinâ eden, çekinen. **2.** olamaz. (bkz : gayr-i mümkin). **3. mant.** *olamazlı.
mümteni-ül-hall : halli, çözülmesi veyâ erimesi güç [şey].
mümteni-ül-husûl : olması mümkün değil, olamaz.
mümteni-üt-tahsîl : tahsîli, elde edilmesi mümkün olmıyan.

mümtesil ممتثل (a. s. misl'den): imtisâl eden, aldığı emre uyan, boyun eğen.

mümtezic ممتزج (a. s. mezc'den) : **1.** imtizâc eden, uyan, uyuşan, uysal, uyuşmuş, bağdaşmış. **2.** kaynaşmış.

mümtır ممطر (a. s.) : imtâr eden, yağdıran.

mümzâ ممضى (a. s. mazâ'dan) : imzâlı, imzâ edilmiş.

mümzî ممضى (a. s. mazâ'dan) : imzâ eden, imzâ sâhibi.

münâ منى (a. i. münye'nin c.) : arzu edilen, istenilen şeyler.

müna'am منعم (a. s. ni'met'den) : nîmetlendirilmiş, refâha ulaşmış.

münâcât مناجات (a. i. necv'den) : **1.** Allah'a duâ etme, yalvarma. **2.** Allah'a duâ mevzu'lu manzûme : **Hak taâlâ azamet âleminin pâdşehî *lâmekândır, olamaz devletinin tahtgehî..** gibi.

münâdâ منادى (a.s. nidâ'dan) : **1.** nidâ edilmiş, seslenilmiş, çağırılmış. **2. a. gr.** başına nidâ harfi getirilmiş olan kelime : **Yâ Alî..** gibi. [burada : **yâ** nidâ harfi, **Alî** münâdâ'dır].

münâdat منادات (a. i.) : bağrışma.

münâdeme منادمه (a. i. nedm'den). (bkz : münâdemet).

münâdemet منادمت (a. i. nedm'in) : nedimlik etme, bir arada bulunup konuşma, eğlenme.

münâdî منادى (a. s. nidâ'dan) : **1.** nidâ eden; tellâl. **2.** müezzin. [Kur'an tâbirlerindendir].

mün'adil منعدل (a. s. adûl'den) : in'idâl eden, doğru yoldan sapan, sapmış.

münâdim منادم (a. s. nedîm'den) : nedimlik eden, meclis arkadaşı. (bkz : musâhib).

mün'adim منعدم (a. s. adem'den) : in'idâm eden, yok olan. (bkz : ma'dûm).

münâdimîn منادمين (a. s. münâdim'in c.) : nedimler, büyük bir kimseyi hoş söz ve hikâyelerle eğlendirenler.

münâfaka منافقه (a. i. nifâk'dan) : münâfıklık, ikiyüzlülük.

münâfât منافات (a. i. nefy'den) : **1.** birbirine zıt olma, uymama. (bkz : mugayeret, muhâlefet). **2. fels. fr. exclusion.**

münâferât منافرات (a. i. nefret'in c.) : nefret etmeler, sevişmezlikler, soğukluklar [aralarında].

münâferet منافرت (a. i. nefret'den. c. : münâferât) : nefret etme, sevişmezlik, soğukluk [aralarında].

münâfesât منافسات (a. i. nefs'den. münâfese'nin c.) : çekememezlikler, gizli düşmanlıklar.

münâfese, münâfeset منافسه ، منافست (a. i. nefs'den. c. : münâfesât) : haset, kin, çekememezlik, gizli düşmanlık.

münâfık منافق (a. s. nifâk'dan. c. : münâfıkîn) : **1.** nifak sokan, ikiyüzlülük eden, iki yüzlü. (bkz : mürâî). **2.** Hz. Muhammed zamânında, kâfirlikte devâm ettiği halde kendisini Müslüman gösteren.

münâfık-âne منافقانه (a. f. zf.) : münâfıklıkla.

münâfıkîn منافقين (a. s. münâfık'ın c.) : münâfıklar, ikiyüzlüler.

münâfî منافى (a. s. nefy'den) : zıt, uymaz, aykırı. (bkz : mugayır, muhâlif).

münaggas منغص (a. s. gussa'dan) : gussalı, kederli, safâsız yaşayışlı.

münaggasan منغصاً (a. zf. gussa'dan) : gussalı, tasalı olarak.

münâh مناح (a. i.) : ağıt yakma.

münâhebe مناهبه (a. i.) : malı, yağma edip kapışma.

münâime مناعمه (a. i.) : naz ve nâm içinde büyüyen kadın.

münâkalât مناقلات (a. i. nakl'den. münâkale'nin c.) : nakil, trafik, ulaştırma işleri.

münâkale مناقله (a. i. nakl'den. c. : münâkalât) : **1.** taşıma. **2.** ulaştırma. **3.** aktarma. [arapçadaki asıl mânâsı : "sıra ile birbirine fıkra, hikâye anlatmak" dır].

münâkasa مناقصه (a. i. noksân'dan. c. : münâkasât) : eksiltme [alışveriş, ihâle gibi işlerde].

münâkasât مناقصات (a. i. naks'dan. münâkasa'nın c.) : münâkasalar, eksiltmeler.

münâkaşa مناقشه (a. i. nakş'dan. c. : münâkaşât) : **1.** atışma, çekişme. (bkz: münâzaa). **2.** *tartışma, **fr. critique.** (bkz : mübâhase). **3. mat.** *irdeleme.

münâkaşât مناقشات (a. i. münâkaşa'nın c.) : **1.** atışmalar, çekişmeler. (bkz : münâzaât). **2.** *tartışmalar, **fr. critiques.** (bkz : mübâhasât). **3. mat.** *irdelemeler.

münâkaza مناقضه (a. i. nakz'dan) : iki sözün birbirini tutmaması; bir önceki sözün aksi olan söz.

münâkehe مناكحه (a. i. nikâh'dan. c. : münâkehât) : nikâhlanma, nikâh kıyışma.

münâkehât مناكحات (a. i. münâkehe'nin c.) : **1.** nikâhlanmalar, nikâh kıyışmalar. **2.** fıkıh ilminin nikâhla ilgili olan bahisleri.

münâkere مناكره (a. i.) : kavga. (bkz : nizâ).

münâkız مناقض (a. s. nakz'dan) : nakzeden, birbirini tutmıyan. (bkz : muhâlif, zıdd).

mün'akid منعقد (a. s. akd'den) : **1.** in'ikadeden; düğümlenmiş, bağlanmış, bağlı. **2.** iki taraf arasında resmî olarak kabûl olunmuş. **3.** teşkîl olunmuş. **4.** kurulan, içtimâ eden.

mün'akis منعكس (a. s. aks'den) : **1.** in'ikâs eden, tersine dönmüş, çevrilmiş. **2.** bir yere çarpıp geri dönmüş [ışık, ses].

münakkah منقح (a. s. nakh'den) : **1.** tenkîh edilmiş, soyulmuş, ayıklanmış, temizlenmiş. **2.** en iyisi seçilmiş. (bkz : güzîde, müntehab). **3.** idâre maksadiyle fazlası kesilmiş [masraf]. **4.** **ed.** haşivsiz söz.

münakkahiyyet منقحيت (a. i.) : **1.** soyulma, ayıklanma; en iyileri seçilme. **2.** **ed.** ifâde tarzının îcâz, ıtnâb diye ayrılan iki haddinin ortası. Lâfzı, mânâsından çok olmamak üzere söyleme ve yazma. Meselâ : **"Türkiye Büyük Millet Meclisi Orduları, İlk Hedefiniz Akdenizdir, ileri!-** Mustafa Kemal.." gibi.

münakkas منقص (a. s. noksân'dan) : tenkîs edilmiş, eksiltilmiş.

münakkaş منقش (a. s. nakş'dan) : **1.** nakşedilmiş, nakışlı, resimli, işlemeli. **2.** **i.** renkli dokuma motiflerle süslü kumaşların umûmî adı.

münakkat, münakkata منقط ، منقطه (a. s. naket'den) : tenkît edilmiş, noktalanmış, noktalı. **Hurûf-ı münakkata** : noktalı harfler.

münakkayât منقيات (a. i. c.) : temizlenmiş şeyler.

münakkıs منقص (a. s.) : tenkîs eden, eksilten.

mun'am منعم (a. s.) : çok kıymetli olarak büyütülmüş.

mün'amit منعمد (a. s.) : direğe dayanmış.

münâsafa مناصفه (a. i. nısf'dan) : yarı yarıya bölüşme; iki müsâvî parçaya ayırma.

münâsafeten مناصفةً (a. zf.) : yarı yarıya bölüşmek sûretiyle, yarı yarıya olarak.

münâsaha مناصحه (a. i.) : nasîhatta bulunma, nasîhat.

münâsaha مناسخه (a. i.) : **1.** **huk.** bir vârisin, kendine kalan mirâsı alamadan ölmesi. **2.** [bir çok kimselerin] ortadan kaldırarak birbirlerinin yerine geçmeleri.

münâsara مناصره (a. i.) : birbirine yardım etme.

münâsât مناسات (a. i.) : unutma. (bkz : nisyân).

münâsebât مناسبات (a. i. münâsebet'in c.) : ilgiler, yakınlıklar, ilişikler; uygunluklar.

münâsebet مناسبت (a. i. nisbet'den) : **1.** münâsiplik, uygunluk; ilişik. **2.** ilgi, yakınlık, bağ. **3.** yanaşma, vesîle.

münâsib مناسب (a. s. nisbet'den) : **1.** uygun, yerinde **2.** yakışık, yaraşık. (bkz : çespân, şâyeste).

münâşede مناشده (a. i. neşîde'den) : karşılıklı, şiir manzûme söyleme.

münâtaha مناطحه (a. i.) : süsüşme, boynuzla vuruşma.

mün'atıf منعطف (a. s. atf'dan) : in'itâf eden, sapan, bir tarafa doğru dönen, meyillenen, bir yana yönelen.

münâvebe مناوبه (a. i. nevbet'den) : nöbetleşme, nöbetle iş görme, nöbetleşe.

münâvebeten مناوبةً (a. zf.) : münâvebe, nöbet ile, nöbetleşerek.

münâvehe مناوحه (a. i. nevh'den) : avaz avaz ağlama.

münâvele مناوله (a. i. nevl'den) : sunma, sunuşma, uzatıp verme.
münâvele-i akdâh : kadehleri sunuşma.

münâveme مناومه (a. i. nevm'den) : uyku husûsunda yarışma.

münâzaa منازعه (a. i. nez'den. c. : münâzaât) : ağız kavgası, çekişme.

münâzaât منازعات (a. i. münâzaa'nın c.) : ağız kavgaları, çekişmeler.

münâzara مناظره (a. i. nazar'dan) : **1.** kaideye uygun olarak karşılıklı konuşma. **2.** ilmî münâkaşa, ilmî *tartışma. (bkz : ilm-i cedel).

münâzaun-fîh منازع فيه (a. b. s.) : hakkında münâzaa olunan, ihtilâflı, dâvâlı, kavgalı. [müen. : "münâzaatün-fîhâ" dır].

münâzır مناظر (a. s. nazar'dan. c. : münâzırîn) : münâzara, münâkaşa eden, *tartışan.

münâzırîn مناظرين (a. s. münâzır'ın c.) : münâzara, münâkaşa edenler, *tartışanlar.

münâzi' منازع (a. s. nez'den) : nizâ', ağız kavgası eden, çekişen, kavgacı.

mün'azil منعزل (a. s. azl'den. c. : mün'azilîn) : **1.** in'izâl eden, ayrılan, elini eteğini çeken. **2.** azledilen, me'murluktan çıkarılmış [olan]. (bkz: ma'zûl).

mün'azilen منعزلاً (a. zf.) : azledilerek, vazîfesinden çıkarılmış olarak.

mün'azilîn منعزلين (a. s. mün'azil'in c.) : **1.** in'izâl edenler, elini eteğini çekenler. **2.** azledilenler, me'murluktan çıkarılanlar. (bkz: ma'zûlîn).

münbagi منبغى (a. s. bugye'den) : yakışan, lâyık. (bkz : bercâ, sezâ, şâyân, şâyeste, çespân).

münbais منبعث (a. s. ba's'den) : **1.** inbiâs eden, gönderilen. **2.** ilerigelen, doğan. (bkz : mütevellid).

münbasit منبسط (a. s. bast'dan) : **1.** inbisât eden, yayılan, açılan, genişliyen. **2.** şen, gönlü açık.

münbit منبت (a. s. nebât'dan) : inbât eden, ekileni güzel yetiştiren, verimli. **Gayr-i münbit** : verimsiz [toprak].

müncelî منجلى (a. s. cilâ'dan) : **1.** incilâ eden, parlıyan, parlak. **Seyf-i müncelî** : parlak kılıç. **2.** meydanda, besbelli olan.

müncemid منجمد (a. s. cümûd'dan) : **1.** incimâdetmiş, donmuş, donan, donuk. **2.** buz hâlinde olan. (bkz : yah-beste).

müncerr منجر (a. s. cerr'den) : **1.** bir tarafa çekilip sürüklenen, sürülen, kayıp bir tarafa giden. **2.** varıp sona eren. **3.** netîcelenen.

müncez منجز (a. s.) : incâz edilmiş, sözü yerine getirilmiş.

müncezib, müncezibe منجذب ، منجذبه (a. s. cezb'den) : incizâbeden, beriye çekilen. **Mevâdd-ı müncezibe** : cezbolunan, çekilen maddeler.

müntezir منجذر (a. s.) : kesilen. (bkz : münkatı').

müncî منجى (a. s. necât'dan) : incâ eden, kurtaran. (bkz : halâskâr).

müncî-i a'zam (en büyük kurtarıcı) : Atatürk.

münciz منجز (a. s.) : incâz eden, sözünü yerine getiren.

mündefi' مندفع (a. s. def'den) : indifâ etmiş, geçmiş, atlatılmış, savuşturulmuş [hastalık, harb, sıkıntı v.b..]

mündefiât مندفعات (a. i. c.) : **hek.** yaralardan çıkan cerahat, irin v.b.. gibi şeyler.

mündekk مندك (a. s.) : düz, düzleşmiş.

mündell مندل (a. s.) : **1.** yol gösterilmiş, kılavuzluk edilmiş. **2. i.** akma, kabarma [su hakkında].

mündemic مندمج (a. s. dümûc'dan) : **1.** indimâceden, dürülüp sarılan, içine yerleşen, içine sokulmuş. (bkz : münderic). **2. fels.** *içkin, **fr. immanent.**

münderic, münderice مندرج ، مندرجه (a. s. derc'den) : indirâceden, içinde bulunan, yer almış [içinde]. **Mevâdd-ı münderice** : içinde bulunan maddeler.

mündericât مندرجات (a. i. münderic'in c.) : içindekiler [kitap, gazete, mecmûa gibi şeylerin-].

münderis, münderise مندرس ، مندرسه (a. s. dürûs'dan) : eseri, izi, nişanı kalmamış. **Evkaf-ı münderise** : eseri kalmamış vakıflar.

münderisât مندرسات (a. s. münderis'in c.) : yıkılıp mahvolmuş olan [harâbeler].

mündib مندب (a. s.) : yarayı onduran ilâç.

münebbih, münebbihe منبه ، منبهه (a. s. nebeh'den) : **1.** tenbîh eden, uyandıran; uykudan kaldıran. **2.** dalgınlıktan kurtaran. **3.** uyuşukluğu gideren. **Edviye-i münebbihe : hek.** tenbîh edici, uyuşukluğu giderici ilâçlar, **fels. fr. stimulus.**

münebbihât منبهات (a. i. münebbihe'nin c.): tenbîh edici, uyarıcı, uyuşukluğu giderici ilâçlar.

münecces منجس (a. s.) : mundar, kirli, pis. (bkz : mülevves, nâ-pâk).

münеccî منجی (a. s. necât'dan) : kurtarıcı. (bkz : halâskâr).

müneccim منجم (a. s. ve i. necm'den. c. : müneccimîn) : **1.** yıldızların hareket ve vaziyetlerinden ahkâm çıkaran, yıldız falına bakan kimse, falcı. **2. astrologie** ile uğraşan kimse, **fr. astrologue.**

müneccim-âne منجمانه (a. f. zf.) : müneccime yakışacak şekilde.

müneccimîn منجمين (a. s. ve i. müneccim'in c.) : **1.** yıldız falına bakanlar. **2. atrologie** ile uğraşanlar, **fr. astrologues.**

müneddeb مندب (a. s. nedbe'den) : iyileşmiş, onulmuş, kapanmış [yara].

münekka منق ("ka" uzun okunur. a. s.) : temizlenmiş.

münekker منكر (a. s. nekr'den) : **1.** tenkîr edilmiş, bilinmiyen, belli olmıyan bir şeye delâlet eden. [muarref'in zıddı]. **2.** bkz : münkir[3]).

münekkes منكس (a. s.) : başaşağı edilmiş.

münekkıd منقد (o. i.) : tenkidci. (bkz : müntekid).

münekki منق (a. s.) : temizleyici.

münekkib منكب (a. s.) : inkılâbeden, kapanan, yüzüstü düşen.

münessak منسق (a.s.) : **1.** pek düz. **2.** sıralı dizilmiş.

münessim منسم (a. s.) : **1.** ruh, hayat veren; Allah. **2.** köle azâdeden. **3.** lâyık olana maaş bağlıyan kimse.

münevver منور (a. s. nûr'dan) : **1.** tenvîr edilmiş, nurlandırılmış, parlatılmış, aydınlatılmış; ışıklı. **2.** *aydın [kimse]. **3. i.** kadın adı.

münevveriyyet منوريت (a. i. nûr'dan) : münevverlik, aydınlık.

münevveriyyet-i efkâr : fikir aydınlığı.

münevvim منوم (a. s. nevm'den) : **hek.** tenvîm eden, uyutan, uyku veren, uyutucu [ilâç]. [zıddı : münebbih].

münevvir منور (a. s. sûr'dan) : tenvîr eden, nurlandıran, parlatan, aydınlatan.

münezzeh منزه (a. s. nezâhat'den) : tenzîh edilmiş, temiz, arı; uzak. (bkz : tenzîh).

münezzel منزل (a. s. nüzûl'den). (bkz : münzel).

münezzil منزل (a. s. nüzûl'den). (bkz : münzil).

münfail منفعل (a. s. fi'l'den) : **1.** infiâl eden, gücenen, gücenmiş. yüreğine işlemiş, alınmış. **2. fels.** *edilgin, **fr. passif. 3. kim.** *edingin; **fr. passif.**

münfailen منفعلا (a. zf.) : münfail olarak, gücenerek, alınarak. (bkz : münkesiren[2]).

münfail-âne منفعلانه (a. f. zf.) : münfailcesine, gücenmiş olarak, alınmış olarak.

münfasılîn منفصلين (a. s. münfasıl'ın c.). (bkz : munfasıl).

münfecir منفجر (a. s.) : **1.** inficâr eden, açılan, söken. **2.** yerden kaynayıp akan.

münfedî منفدى (a. s.) : bedel verilip kurtarılan esir.

münfehim منفهم (a. s. fehm'den) : infihâm eden, anlaşılan, kavranılan.

münfekk منفك (a. s. fekk'den) : infikâk eden, ayrılan, ayrılmış, çıkmış; sökülmüş. **Gayr-i münfekk :** ayrılmaz, bitişik. (bkz : muttasıl[2]).

münfelık منفلق (a. s. felâk'dan) : infilâk eden, açılan, yayılan.

münferic, münferice منفرج ، منفرجه (a. s. ferc'den) : infirâceden, arası geniş, açık olan; iki tarafı birbirinden uzak. **Zâviye-i münferice : geo.** geniş *açı, **fr. angle obtus.**

münferid منفرد (a. s. ferd'den) : **1.** infirâdeden, yalnız olan, tek, ayrı, kendi başına, **fr. isolé. 2.** tektük. **3. i.** hapishânede bir kişilik hücre.

münferiden منفرداً (a. zf.) : **1.** yalnız, tek olarak. **2.** ayrı ayrı, birer birer.

münferik منفرق (a. s. fark'dan) : infirak eden, ayrılan. **Hatt-ı münferik :** ayrılan çizgi.

münfesih منفسح (a. s. füshat'den) : infisâh eden, bollaşan, genişliyen.

münfesih, münfesiha منفسخ ، منفسخه (a. s. fesh'den) : infisâh eden, bozulan, hükmü kaldırılmış. (bkz : mefsûh). **Madde-i münfesiha :** hükümsüz madde. **Nikâh-ı münfesih :** bozulan nikâh.

münfetih منفتح (a. s. feth'den) : infitâh eden, açılan, açılmış, açık. (bkz : meftûh).

münfik منفق (a. s. nafaka'dan) : nafaka veren, besliyen.

müngazz منغض (a. s.) : zindeliği kalmamış, hayâtı bozuk olan.

müngazzen منغضاً (a. zf.) : müngaz olarak.

münhâ منهى (a. s.) : teblîğ edilmiş, bildirilmiş.

mühadar منحدر (a. s.) : inhidâr edecek, inecek yer, iniş.

münhadi' منخدع (a. s. had'den) : birinin hîlesine düşme.

münhadib منحدب (a. s. hadeb'den) : kanburlaşmış; eğri.

münhadir منحدر (a. s.) : inhidâr eden, inişe doğru, yokuş aşağı inen; inişli. (bkz : mâil, mütehaddir).

münhafız منخفض (a. s.) : inhifâz eden, alçalan. **Arâzî-i münhafıza :** alçalan arâzî.

münhall منحل (a. s. hall'den) : **1.** inhilâl eden, açılan, çözülen. **2.** boş kalan, açık olan, me'muru bulunmıyan [yer]. **3. kim.** erir; erimiş; eriyik.

münhallât منحلات (a. s. münhall'in **c.**) : açık me'murluklar.

münhanî منحنى (a. s.) : **1.** inhinâ eden, eğilen eğrilen; eğri, kanburlu. **2. geo.** eğri, eğrili.

münhanik منخنق (a. s. hank'dan) : inhinâk etmiş, boğulmuş; boğuk.

münhaniyyât منحنيات (a. i. münhanî'nin c.) : münhanî, eğri olan şeyler, şekiller.

münharıt منخرط (a. s.) : ipliğe dizilmiş.

münharif منحرف (a. s. harf'den) : **1.** inhirâf eden, sapan, doğru gitmiyen. **2.** çarpık, sapa. **3.** sağlam olmıyan.

münharif-ül-mizâc : keyifsiz, rahatsız. **4. geo.** iki kenarı paralel dörtgen, **fr. quadrilatère.**

münhasır منحصر (a. s. hasr'dan) : **1.** inhisâr eden, sınırlanmış, her yanı çevrili. **2.** yalnız bir kimseye veyâ bir şeye mahsus olan.

münhasıran منحصراً (a. zf.) : husûsî olarak (*özellikle), sâdece, yalnız olarak.

münhasif منخسف (a. s. husûf'dan) : **1.** inhisaf eden, sönükleşen, sönük, ışıksız kalan. **Kamer-i münhasif** : sönükleşmiş Ay. **2.** kör olan. **Ayn-ı münhasif** : kör olmuş göz. **3.** yere geçen; yerde sürünen.

münhaşi' منخشع (a. s.) : kibiri, burnu kırılma.

münhatt منحط (a. s.) : inhitât eden, aşağı inen; alçak; çukur.

münhazı' منخضع (a. s.). (bkz : münhaşi').

münhazim منهضم (a. s. hazm'den) : hazmolunan, sinen.

münhebit منهبط (a. s. hübût'dan) : hübût eden, yukarıdan aşağı inen, inmiş, düşen; düşmüş.

münhedil منهدل (a. s.) : aşağı salıverilmiş, sarkmış, sarkık.

münhedim منهدم (a. s. hedm'den) : inhidâmeden, yıkılan, yıkılmış, harâbolmuş.

münhemik منهمك (a. s. hemk'den) : inhimâk eden, bir işin üstüne çok düşen.

münhezim منهزم (a. s. hezîmet'den. c. : münhezimîn) : inhizâm eden, hezîmete uğrıyan, bozguna uğrıyan, uğramış, bozgun.

münhezimen منهزماً (a. zf.) : münhezim olarak, bozularak, bozguna uğrıyarak. (bkz : mağlûben).

münhezimîn منهزمين (a. s. münhezim'in c.) : inhizâm edenler, hezîmete uğrıyanlar, bozgunlar.

münhî منهى (a. s. nehy'den. c. : münhiyân) : haber ulaştıran; haberci. (bkz : kasıd).

münhiyân منهيان (a. s. münhî'nin c.) : haber ulaştıranlar, haberciler.

münîb منيب (a. s. nevb'den) : **1.** inâbe eden, âsîlliği, azgınlığı bırakarak Allah'a yönelen. **2.** güzel yağan, faydalı yağmur. **3.** tâze ve verimli bahar. **4. i.** erkek adı.

münîf, münîfe منيف ، منيفه (a. s.) : **1.** yüksek, ulu, büyük. (bkz : âlî, bülend). **Ahkâm-ı münîfe** : yüksek, büyük hükümler. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

mün'im منعم (a. s. ni'met'den) : **1.** in'âm eden, nîmet veren, yedirip içiren; Allah. **2.** velînîmet.

mün'im'âne منعمانه (a. f. zf.) : velînîmet olan kimseye yakışır sûrette.

münîr منير (a. s. nûr'dan) : **1.** nurlandıran, ışık veren, parlak. (bkz : ziyâdâr). **2. i.** erkek adı. [müen : münîre].

münkad منقاد ("ka" uzun okunur. a. s. kavd'den) : inkıyâdeden, boyun eğen. (bkz : mutî').

münkali' منقلع (a. s. kal'den) : kal'edilen, kökünden sökülen.

münkalib منقلب (a. s. kalb'den). (bkz : munkalib).

münkasım منقسم (a. s. kısm'dan) : kısım kısım bölünen, bölük bölük olan, bölünmüş.

münkaşır منقشر (a. s. kışr'dan) : inkışâr eden, kabuğu soyulan.

münkatı' منقطع (a. s. kat'dan) : **1.** inkıtâ eden, kesilen, kesilmiş, kesik; aralıklı. **2.** arkası gelmiyen; son bulan. **3.** arada bağ kalmıyan, ayrılmış. **4.** herkesten ayrılıp bir kişiye bağlı kalan. **5. geo.** *süreksiz. **6. mat.** *kesikli. **Gayr-i münkatı'** : fâsılasız, sürekli. (bkz : muttasıl).

münkazî, münkaziyye منقضى . منقضيه (a. s.) kazâ'dan) : inkızâ eden, biten, bitmiş, ardı kesilmiş, sona ermiş. **Va'de-i münkazıyye** : sona ermiş vâde.

münker منكر (a. s. nekr'den) : **1.** inkâr edilmiş, edilen, kabul ve tasdîk edilmiyen, reddedilen. **2.** şerîatçe yapılması câiz görülmiyen. **Gayr-i münker** : inkâr olunamaz. (bkz : musaddak, müsellem). **Nehy an-il-münker** : menedilen, meşrû olmıyan şeylerden kaçınma.

münkerât منكرات (a. s. c.) : şerîatça yapılması yasak edilen şeyler.

münkesif منكسف (a. s. küsûf'dan) : inkisâfeden, küsûfa uğrıyan, tutulan, tutulmuş [Güneş]. **Mihr-i münkesif** : küsûfa uğramış, tutulmuş Güneş.

münkesir منكسر (a. s. kesr'den) : **1.** inkisâr eden, kırılan, kırılmış, kırık. **Hatt-ı münkesir** : **geo.** kırık çizgi. **2.** kırgın, gücenmiş.

münkesir-ül-kalb : kalbi kırılmış. (bkz : münkesir-ül-bâl).

münkesiren منكسراً (a. zf.) : **1.** münkesir, kırık olarak. **2.** kırgınlıkla. (bkz : münfailen).

münkeşif, münkeşife منكشف ، منكشفه (a. s. keşf'den) : **1.** inkişâfeden, açılan, açılmış, meydana çıkmış; açık, görünen. **2.** keşfolunmuş, yeni bulunmuş. **Ezhâr-ı münkeşife** : açılmış çiçekler.

münkir منكر (a. s. nekr'den. c. : münkirîn) : **1.** inkâr eden, kabûl etmeyen.

münkir-i hakîkat : hakîkatı inkâr eden. **2.** îmansız, inanmıyan, dinsiz. (bkz : mülhid). **3. h. i.** mezarda sual soracak olan iki melekten biri. (bkz : nekîr).

münkir-âne منكرانه (a. f. zf.) : münkircesine, inkâr edercesine.

münkirîn منكرين (a. s. nekr'den. münkir'in c.) : münkir olanlar. (bkz : münkir).

münsâk منساق (a. s.) : **1.** birine bağlı olan ve peşinden giden. **2.** gönderilmiş olan.

münsakib منثقب (a. s.) : insikâbeden, delinen.

münsebik منسبك (a. s. sebk'den) : kalıba dökülmüş olan.

münsecil منسجل (a. s. sicill'den) : sicile geçmiş, mahkeme defterine yazılmış.

münsecim منسجم (a. s.) : insicamlı, düzgün; **fels. fr. cohérent.**

münsedd منسد (a. s. sedd'den) : insidâdeden, kapanan, tıkanan, kapalı.

münsedil منسدل (a. s.) : salıverilmiş, sarkık.

münsekib منسكب (a. s.) : dökülüp akan.

münselib منسلب (a. s. selb'den) : insilâbeden, kaçmış, kaçırılmış, kalmamış [rahat, huzur, emniyet hakkında].

münselih منسلخ (a. s. selh'den) : **1.** insilâh eden, sıyrılıp çıkan, soyunan, soyulmuş; derisi çıkarılmış. **2.** son gününe ermiş. **Şehr-i münselih** : son gününe varmış olan ay.

münselik منسلك (a. s. silk'den) : insilâk eden, yola giren; bir tarîkata girmiş, bir meslek tutmuş. (bkz : sâlik).

münserih منسرح (a. s.) : **1.** hızlı hızlı giden [hayvan]. **2. i. ed.** aruz bahirlerinden birinin adı. Bizde kullanılan vezni şudur : müfteilün fâilün müfteilün fâilün.

münşaib منشعب (a. s. şa'b'dan) : inşiâbeden, şûbelenen, dallanan, çatallanan, kollara ayrılan, ayrılmış.

münşakk منشق (a. s. şakk'dan) : inşikak eden, yarılan, yarılmış; yarma.

münşeât منشآت (a. i. c.) : kaleme alınan şeyler; nesir yazılar; mektuplar.

münşeil منشعل (a. s. şa'l'den) : alevli, parlıyan. (bkz : müştail).

münşell منشل (a. s.) : inşilâl eden, şelâle hâlinde atılarak akan.

münşerih منشرح (a. s. şerh'den) : inşirâhlı, gönlü açık, sıkılmıyan, eğlenen.

münşerih-ül-bâl : gönlü neşeli.

münşett منشت (a. s.) : inşitât eden, dağınık, perîşan.

münşî منشى (a. s. ve i. neş'et'den) : **1.** inşâ eden, yapan. **2.** yapısı, üslûbu güzel olan, iyi kâtip.

münşid منشد , (a. s. neşîde'den) : inşâdeden, şiir okuyan.

münşif منشف (a. s.) : su ve benzeri şeyleri sünger gibi çeken.

münşife منشفه (a. i.) : bir sünger gibi suyu emecek nesne.

münşiyâne منشيانه (a. f. zf.) : iyi kâtiplere yaraşır yolda.

müntahab منتخب (a. s. nahb'dan) : intihâbedilmiş, seçilmiş; seçkin. (bkz : güzîde, mümtâz).

müntahab-ül-lûga : küçük kıt'ada 218 sahifelik arapçadan türkçeye bir lûgat kitabıdır.

müntahab-üş-şifâ : Anadolu'da yetişen Hacı Paşa (Celâleddin Hızır) ın hekimliğe âit eseridir.

müntahabât منتخبات (a. i. müntahab'ın c.) : seçme eserler, yazılar dergisi, **fr. anthologie.**

müntahib منتخب (a. s. nahb'den) : intihâbeden, seçen; *seçmen.

müntahib-i evvel : iki dereceli seçimde müntahib-i sânîleri seçen.

müntahib-i sânî : iki dereceli seçimde müntahib-i evvellerin seçtikleri kimse.

müntahil منتحل (a. s. nahl'den. c. : müntahilîn) : intihâl eden, eser çalan, başkasının eserini kendisininmiş gibi gösteren.

müntahilîn منتحلين (a. s. nahl'den. müntahil'in c.) : intihâl edenler, eser çalanlar, başkasının eserini kendisininmiş gibi gösterenler.

müntakız منتقض (a. s. nakz'dan) : intikazeden, bozulan.

müntakil منتقل (a. s. nakl'den) : **1.** intikal eden, geçen. **2.** miras kalmış. **3.** ölmüş, göçmüş, göçen **4.** karîne ile, sözün gelişinden anlıyan.

müntakim منتقم (a. s. nakm'den) : intikam alan, öc alan; Allah.

müntakim-âne منتقمانه (a. f. zf.) : öc alırcasına.

müntasıb منتصب (a. s. nasb'dan) : direk gibi dikilmiş.

müntavî منطوى (a. s.). (bkz : mültevî).

müntebih منتبه (a. s.) : intibâh eden, uyanık. (bkz : âgâh, bîdâr, habîr).

müntefaun-bih منتفع به (a. b. s.) : kendisinden faydalanılan.

müntefi' منتفع (a. s. nef'den) : intifâ eden, menfaatlenen, yararlanmış.

müntefî منتفى (a. s. nefy'den) : intifâ
müntehâ-yi istikbâl : istikbalin sonu.

müntefih منتفخ (a. s. nefh'den) : intifâh eden, kabaran, şişen; şişkin, hava ile doldurulmuş.

müntefil متنفل (a. s.) : intifâl eden, nâfile namaz kılan.

müntehâ منتهى (a. s. nihâyet'den) : **1.** nihâyet bulmuş; bir şeyin varabildiği en uzak yer, son derece, son kerte. **2.** son uc.

müntehâ-yi âmâl : emellerin sonu.

müntehâ-yi istikbâl : istikbâlin sonu.

müntehâ-yi kitâb : kitabın sonu.

müntehî منتهى (a. s. nihâyet'den) : **1.** nihayet bulan, sona eren, biten. **2.** son, en son. **3.** bir şeyi tamamlıyan.

müntehib منتهب (a. s. nehb'den) : intihâbeden, yağma eden, çapul eden, talanlıyan, yağmacı, talancı.

müntehik منتهك (a. s.) : halsiz, yorgun bırakan.

müntehir منتهر (a. s.) : intihâr eden, dâimâ akan.

müntehir منتحر (a. s. nahr'den. c. : müntehirîn) : intihâr eden, kendini öldüren.

müntehir-âne منتحرانه (a. f. zf.) : intihâr ederek, kendini öldürerek.

müntehirîn منتحرين (a. s. nahr'den. müntehir'in c.) : intihâr edenler, kendini öldürenler.

müntehiz منتهز (a. s. nehz'den) : intihâz eden, vakit ve fırsatı kaçırmıyan.

müntekid منتقد (a. s.). (bkz : münekkid).

müntekis منتكس (a. s.) : intikâs eden, başaşağı dönen.

müntekış منتقش (a. s. nakş'dan) : intikaş eden, nakşolunan.

müntemî منتمى (a. s.) : intimâ eden, yakınlık ve ilgi peydâ eden.

müntemis منتمس (a. s.) : gizli, gizlenen.

müntesib منتسب (a. s. nisbet'den. c. : müntesibîn) : **1.** intisâbeden, giren, kapılanan. **2.** alâkası, ilgisi olan.

müntesibîn منتسبين (a. s. müntesib'in c.) : **1.** intisâbedenler, girenler, kapılananlar. **2.** alâkası, ilgisi olanlar.

müntesic منتسج (a. s. nesc'den) : dokunmuş.

müntesik منتسق (a. s. nask'dan) : **1. bir** sıraya dizilmiş, düzgün. **2. fels.** *düzenleşik.

müntesir منتثر (a. s. nesr'den) : intisâr eden, saçılan, yayılan, dağılan.

münteşir, münteşire منتشر ، منتشره (a. s. neşr'den) **1.** intişâr etmiş, yayılmış, açılmış; dağınık. (bkz : müteneşşir). **2.** duyulmuş, etrâfa yayılmış. **Ahbâr-ı münteşire :** yayılmış haberler. (bkz : şâyi'). **3.** basılmış ve yayılmış.

müntevî منتوى (a. s.) : bir şey yapmıya niyetlenen.

müntezi' منتزع (a. s. nez'den) : bir şeyi söken, yerinden çekip koparan.

müntic منتج (a. s. nitâc'dan) : **1.** intâceden, netîce veren. **2.** sebebiyet veren; meydana getiren.

müntif منتف (a s. netf'den) : **hek.** kıldöken, kılları düşüren. **Devâ-yi müntif :** kıldöken ilâç.

müntin, müntine منتن ، منتنه (a. s. netânet'den) : pis kokan, kokmuş; bozuk. (bkz : mütaaffin). **Bahr-i müntin :** Azak denizi. **Miyâh-ı müntine :** pis kokan sular.

münye منيه (a. i. c. : münâ) : arzu edilen, istenilen şey.

münzecir منزجر (a. s.) : men'edilmiş, yasak edilmiş, alıkonulmuş.

münzel, münzele منزل ، منزله (a. s. nüzûl'den) : inzâl olunmuş, aşağı indirilmiş, gökten indirilmiş. **Kütüb-i münzele :** gökten indirilmiş kitaplar. [Kur'ân-ı Kerîm, Tevrât, Zebûr, İncil].

münzelık منزلق (a. s.) : kaygan, kaypak.

münzevî منزوى (a. s. zuvviyy ve zeyy'den) : **1.** inzivâ eden, çekilip bir köşede oturan. **2. i.** köşesine çekilip kimse ile görüşmiyen.

münzeviyâne منزويانه (a. f. zf.) : inzivâya, bir köşeye çekilircesine, çekilerek.

münzil منزل (a. s. nüzûl'den) : inzâl eden, aşağı indiren, gökten indiren.

münzir منذر (a. s. nezr'den) : âkıbetinin kötülüğünü söyliyerek korkutan. (bkz : nezîr). [mübeşşir'in zıddı].

münzirât منذرات (a. i. münzir'in c.) : haber verip kötülüğünü söyliyerek korkutanlar, ürkütenler.

mürâât مراعات (a. i. riâyet'den) : **1.** hıfzetme, saklama. **2.** göz uciyle bakma. **3.** gözetme, koruma. (bkz : himâye, vikaye).

mürâât-ı nazîr : ed. mânâ bakımından birbirine uygun kelimeleri bir cümlede toplama.

mürâcaat مراجعت (a. i. rücû'dan. c. : mürâcaât) : **1.** geri dönme. (bkz : muâvedet). **2.** başvurma, danışma; yardım isteme.

mürâcaât مراجعات (a. i. mürâcaat'ın c.) : 1. geri dönmeler. 2. başvurmalar, danışmalar; yardım istemeler.

mürâcaat-gâh مراجعتگاه (a. f. b. i.) : mürâcaat olunacak, başvurulacak yer.

mürâcaha مراجحه (a. i.) : [iyilikte] üstün gelmek için yarışma.

mürâdefe مرادفه (a. i. redf'den) : 1. mürâdiflik, bir mânâda olma [kelime]. 2. arkadaşlık, berâber yolculuk. ["mürâdefet" şekli de kullanılır].

mürâdif مرادف (a. s. redf'den) : 1. bir mânâda olan [kelime], *eşanlam, **fr. synonyme.** (bkz : müterâdif). 2. arkadaş. (bkz : refîk).

mürâhaka مراهقه (a. i.) : bülûğ çağına yânî oniki yaşına yaklaşma.

mürâhene مراهنه (a. i. rehn'den) : 1. rehine koyma. 2. bahse girişme [bir şeyine].

mürahhim مرحم (a. s. rahmet, merhamet, ruhm ve ruhum'dan) : terhîm eden, rahmetle anan.

mürâhik مراهق (a. i.) : bülûğ çağına ermiş, on iki yaşına basmış erkek çocuk.

mürâhika مراهقه (a. i.) : dokuz yaşına basıp da bâliğ olmıyan kız çocuğu.

mürâî مرائى (a. s. rü'yet'den) : ikiyüzlü [kimse].

mürâi-yâne مرائيانه (a. f. zf.) : ikiyüzlülükle, ikiyüzlülüğe yaraşır yolda.

mürâkasat مراقصات (o. i. c.) : rakslar, oyunlar. [yapma kelimedir].

mürâmât مرامات (a. i. remy'den) : atışma, birbirine atma.

mürâselât مراسلات (a. i. mürâsele'nin c.) : 1. mektuplaşmalar. 2. resmî kadı mektupları.

mürâsele مراسله (a. i. resel'den. c. : mürâselât) : 1. haberleşme, mektuplaşma. 2. resmî kadı mektubu.

mürâvede مراوده (a. i. revd'den) : isteme. (bkz : taleb).

mürâyât مرايات (a. i. rü'yet'den) : 1. gösteriş. 2. ikiyüzlülük.

mürci' مرجع (a. s. rücû'dan) : **kim.** *indirgen, redüktör, **fr. réducteur.**

mürcia مرجعه (a. i.) : sonunda sevâbı ve çıkarı gerektiren şey.

mürcie مرجئه (a. i.) : ehl-i sünnet akîdesine muhâlefet eden din fırkalarından biri.

mürd مرد (f. s.) : 1. ölmüş. (bkz : maktûl). 2. gebermiş.

mürdâd مرداد (f. i.) : 1. güneş yılının beşinci ayı. 2. her ayın yedinci veyâ sekizinci günü. [kablel-İslâm eski İranlıların dînî yortu günleridir]. 3. bu ay ve günü idâreye me'mur sayılan melek.

mürdâ-senc مردا سنج (f. b. i.) : **kim.** tabiî kurşun oksidi olup sarı toz hâlinde veyâ kırmızı sarı pulcuklar şeklinde bulunur ve gümüşlü kurşunun kal'edilmesiyle elde edilir. (bkz : mürdeseng).

mürde مرده (f. s. ve i. c. : mürde-gân) : ölü, ölmüş. (bkz : mevtâ, meyyit, mürd).

mürde-dil مرده دل (f. b. s.) : gönlü ölmüş, katı yürekli, hissiz, duygusuz; **tas. kal** den **hâl** e geçmemiş ham kişi.

mürde-gân مردگان (f. s. mürde'nin c.) : ölüler, ölmüşler. (bkz : emvât, maktûlîn).

mürde-seng مرده سنگ (f. b. i.) : **kim.** tabiî kurşun oksidi, **fr. litharge.** (bkz : mürdâ-senc).

mürde-şû, mürde-şûy مرده شو ، مرده شوى (f. b. s. ve i.) : ölü yıkayıcı. (bkz : gassâl).

mürebbâ مربا (a. s.) : terbiye olunmuş, terbiye görmüş. (bkz : perveriş-yâb).

mürebbeb مربب (a. s.) : **1.** bülûğa kadar beslenmiş. **2.** güzel kokulu şeylerle hoş olmuş.

mürebbî مربى (a. s. ve i. terbiye'den) : **1.** terbiye eden; çocuk terbiye eden [adam]. **mürebbî bi-z-zât :** kendi kendini terbiye eden; kendi kendini yetiştiren [kimse], **fr. autodidacte. 2.** besliyen.

mürebbib مربب (a. s.) : çocuğu bülûğa kadar besliyen.

mürebbiye مربيه (a. i.) : çocuk terbiyesiyle uğraşan [kadın], **fr. institutrice.**

müreccah مرجح (a. s. rüchân'dan) : tercîh edilen, üstün tutulan.

müreccahiyyet مرجحيت (a. i. rüchân'dan) : müreccahlık, üstünlük.

mürecceb مرجب (a. s.) : mübârek, kutlu [bizde yalnız receb ayı için : **receb-i mürecceb** terkîbinde geçer].

müreccih مرجح (a. s. rüchân'dan) : tercîh eden, üstün tutan.

müredâ مردا (a. i. rud'dan. mürîd'in c.). (bkz : mürîdân).

müreddef مردف (a. s.) : **1.** terdîf edilmiş, ardısıra yürütülmüş. **2. i. ed.** redifli gazel.

müreffeh مرفه (a. s. rüfûh'dan) : terfîh edilmiş, refâha, rahata, bolluğa kavuşturulmuş.

müreffehen مرفهاً (a. zf.) : refâh, rahat, ve bolluk içinde olarak.

müreffih مرفه (a. s. rüfûh'dan) : terfîh eden, refâha, rahata, bolluğa kavuşan.

mürehheb مرهب (a. s.) : terhîbedilmiş, korkutulmuş.

mürehhib مرهب (a. s.) : terhîbeden, korkutan.

mürehhib-âne مرهبانه (a. f. zf.) : korkuturcasına.

mürekkeb مركب (a. s. rükûb'dan. c. : mürekkebât) : **1.** terkîbedilmiş, iki veyâ daha çok şeylerin karışmasından meydana gelen. (bkz : halîta). **2. kim., fels., gr.** *bileşik, **fr. composé. Cehl-i mürekkeb** : bilmediğini bile bilmemek sûretiyle olan câhillik. **Fâiz-i mürekkeb. (bkz :** fâiz). **3.** yazı mürekkebi, **fr. encre.** (bkz : midâd).

mürekkebât مركبات (a. i. mürekkeb'in c.): **kim.** *bileşikler, **fr. composés.**

mürekkebe مركبه (a. i.) : **bot.** *bileşikgiller.

mürekkez مركز (a. s. rekz'den) : rekzolunmuş, dikilmiş.

mürekkib مركب (a. s. rükûb'dan) : terkîbeden, bir *bileşiği meydana getiren, **fiz.** *bileşen.

müressem مرسم (a. s. resm'den) : **1.** tersîm edilmiş, resmolunmuş, resmi yapılmış; yapılmış, çizilmiş. **2.** çiçeklerle süslenmiş.

müressil مرسل (a. s.) : tersîl eden, güzel, yavaş ve ihtiyatla okuyan.

müressim مرسم (a. s. resm'den) : tersîm eden, resmini yapan.

müreşşah مرشح (a. s.) : **1.** terşîh edilmiş, damla damla süzdürülmüş. **2.** terbiye olunmuş.

müretteb مرتب (a. s. retb'den) : **1.** tertîbolunmuş, dizilmiş, yerli yerine konulmuş. **2.** tâyin edilmiş, bir şey, bir yer için ayrılmış. **3.** sonradan kurulmuş. **4.** danışıklı, uydurma, yalandan tertîbolunmuş.

mürettebât مرتبات (a. i. c.) : **1.** bir yer için ayrılmış, düzenlenmiş kimseler. **2.** gemi tâifesi, gemi personeli.

mürettib مرتب (a. s. retb'den c. : mürettibîn) : **1.** tertîbeden, nizâma, sıraya koyan. **2. i.** yazı dizicisi [atbaada]. **Sehv-i mürettib :** mürettibin yaptığı harf veyâ kelime yanlışlığı.

mürettibîn مرتبين (a. i. rüteb'den. mürettib'in c.) : mürettipler, yazı dizicileri.

mürettil مرتل (a. s.) : tertîl eden, Kur'ân-ı ağır ağır tecvît üzere okuyan.

mürevva' مروع (a. s.) : aklı, fikri, düşünüşü, görünüşü sağlam [kimse].

mürevvak مروق (a. s.) : tervîk edilmiş, süzülmüş, tortusu giderilmiş. (bkz : mürteşih).

mürevvec مروج (a. s. revâc'dan) : revaçlandırılmış, îtibâr edilmiş, propagandası yapılmış.

mürevveh مروح (a. s.) : râyihalandırılmış, kokulandırılmış [güzel].

mürevvic مروج (a. s. revâc'dan) : **1.** tervîceden, taraflısı olan [bir fikrin]. **2.** geçiren, sürüm kazandıran. **3.** îtibâr eden, yürüten; propagandasını yapan.

mürevvih مروح (a. s.) : **1.** râyihalandıran, kokulandıran [güzel]. **2.** rahatlandıran.

mürg مرگ (f. i.) : sümük.

mürg مرغ (f. i. c. : mürgan) : kuş. (bkz : tayr).

mürg-i bâg : bülbül.

mürg-i bâl-şikeste : kırık kanatlı kuş.

mürg-i bâm : bülbül.

mürg-i bismillâhî : kuş biçiminde yazılan besmele.

mürg-i çemen : bülbül.

mürg-i dil : gönül kuşu.

mürg-i hakk-gû : ishak kuşu. (bkz : mürg-i şeb-âvîz).

mürg-i heş-hân : bülbül.

mürg-i ilâhî : rûh, can, nefes.

mürg-i nâme-ber (mektup götüren kuş) : güvercin.

mürg-i rûz : Güneş.

mürg-i seher : bülbül.

mürg-i sidre : Cebrâil Aleyhisselâm.

mürg-i subh : bülbül.

mürg-i süleymân : çavuşkuşu. (bkz : hüdhüd).

mürg-i şeb-âheng, mürg-i şebhân, mürg-i şeb-hîz: bülbül.

mürg-i şeb-âvîz : ishak kuşu. (bkz : mürg-i hakk-gû).

mürg-i şeb ü rûz : Ay ve Güneş

mürg-i tarab : **1)** hânende, şarkı okuyucu; **2)** bülbül; **3)** güvercin.

mürg-i zer : Güneş.

mürg-i zerrîn : sülün.

mürg-i zerrîn-bâl : Güneş.

mürg-i zerrîn-per : Güneş.

mürg-âb مرغاب (f. b. i.) : **1.** su kuşu. **2.** ördek. **3.** kurbağa. (bkz : dıfda', guk).

mürgak مرغاك ("ga" uzun okunur. f. i.): **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

mürgan مرغان ("ga" uzun okunur. f. i. mürg'ün c.) : kuşlar. (bkz : tuyûr).

mürgan-ı sidre : büyük melekler.

mürgane مرغانه ("ga" uzun okunur. f. i.) : kuş yumurtası.

mürgane مرغانه ("ga" uzun okunur. f. zf) : kuşlar gibi, kuşlara yakışacak şekilde.

mürg-bâz مرغ باز (f. b. i.) : kuşçu, kuş yetiştiren. (bkz : kuş-bâz).

mürg-dil مرغ دل (f. b. s.) : "kuş yürekli" : tavşan yürekli, korkak.

mürgek مرغك (f. i.) : kuşcağız, küçük kuş.

mürg-zâr مرغزار (f. b. i.) : kuş yatağı, kuşu bol olan yer.

mürhiye مرخيه (a. i.) : hafif müshil.

mürîb مريب (a. s.) : şüphelendirici, şüpheli.

mürîd مريد (a. s. revd'den. c. : mürîdân) : **1.** irâde eden, emreden buyuran. **2. i.** bir şeyhe bağlı olan kimse.

mürîdân مريدان (a. s. mürîd'in c.) : **1.** irâde edenler, emredenler, buyuranlar. **2. i.** bir şeyhe bağlı olan kimseler. (bkz : müredâ').

mürîd-âne مريدانه (a. f. zf.) : mürîd olana yakışacak yolda.

mürkıd مرقد (a. i.) : uyutucu ilâç.

mürr مر (a. s.) : acı. (bkz : telh). **El-hakku mürrün** : doğru söz acıdır.

mürrâne مرانه (a. i.) : süngü.

mürsel مرسل (a. s. resel'den. c. : mürselîn): **1.** irsâl olunmuş, gönderilmiş, yollanılmış. **2.** peygamber. **Seyyid-ül-mürselîn** "gönderilenlerin büyüğü, ulu'su olan": Hz. Muhammed. **3.** salıverilmiş saç. **4. i. g.s.** bir yazı sitili
mürsel-ün-ileyh : huk. 1) ona gönderilen; **2)** söz kendisine tebliğ olunan kimse; **3)** nakliyat mukavelesi gereğince malı tesellüm etmiye yetkili kimse.

mürselât مرسلات (a. i. mürsele'nin. c.) : **1.** irsâl olunan, gönderilen şeyler. **2.** melekler. **3.** Kur'ân-ı Kerîm'de bir sûrenin adı.

mürsele مرسله (a. i.) : **1.** mektup, kâğıt, pusula. **2.** gönderilen şey.

mürselîn مرسلين (a. s. mürsel'in c.) : peygamberler.

mürselün ileyh مرسل اليه (a. b. s.) : kendisine bir şey gönderilmiş olan.

mürsil مرسل (a. s. resel'den) : **1.** irsâl eden, gönderen, yollıyan.
mürsil-i mektub : mektup gönderen. **2.** resûl (peygamber), elçi gönderen.

mürşid مرشد (a. s. rüşd'den. c. : mürşidîn) : **1.** irşâdeden, doğru yolu gösteren, kılavuz. **2. i.** tarîkat pîri, şeyhi [müridlerine yol gösterdiği için]. **3.** gafletten uyandıran.
mürşid-i a'zam : Hz. Muhammed.

mürşid-âne مرشدانه (a. f. zf.) : mürşid olana yakışır sûrette.

mürşidîn مرشدين (a. s. ve mürşid'in c.) : mürşitler, doğru yol gösterenler; pirler.

mürtagib مرتغب (a. s. rağbet'den) : irtigabeden, rağbet eden, istek gösteren.

mürtakî مرتقى (a. s.) : **1.** irtika eden, yukarı çıkan, yükselen. **2.** ilerileyen. (bkz : müterakkî, müteâlî, mütesâid).

mürtebit مرتبط (a. s. rabt'dan) : **1.** irtibât eden, bağlanan. **2.** ilgili, bağlantılı.

mürtecâ مرتجى (a. s. recâ'dan) : irticâ olunmuş, umulmuş, ümîd edilmiş.

mürtecel مرتجل (a. s.) : irticâlen, hemen, düşünmeden söylenilmiş söz veyâ şiir.

mürtecî مرتجى (a. s. recâ'dan) : irticâ eden, umucu, uman, ümitli.

mürteci' مرتجع (a. s. rücû'dan) : **1.** irticâ eden, geri dönen. **2.** gerilik, geriye dönmek taraflısı, **fr. réactionnaire.**

mürtecil مرتجل (a. s.) : hazırcevap, irticâlen, düşünmeden hemen şiir veyâ söz söyliyen.

mürtecil-âne مرتجلانه (a. f. zf.) : irticâlen söz veyâ şiir söyliyene yaraşır sûrette.

mürtecilen مرتجلا (a. zf.) : düşünmeden, hemen söz veyâ şiir söyliyerek.

mürtecim مرتجم (a. i.) : birbiri üzerine istiflenmiş.

mürtedd مرتد (a. s. redd'den) : irtidâdeden, İslâm dîninden dönen.

mürtedi' مرتدع (a. s.) : irtidâ eden, yasak olan şeylerden kaçınan.

mürtedif مرتدف (a. s.) : irtidâf eden, ardına düşen, arkasından giden.

mürtefi', mürtefia مرتفع ، مرتفعه (a. s. ref'den) : irtifâ eden, yükselen, yükselmiş, yüksek; yüce. **Cibâl-i mürtefia** : yüksek dağlar.
mürtefi' olmak : kaybolmak.

mürtefid مرتفد (a. s.) : irtifâdeden, kazanan, edinen.

mürtehaf مرتحف (a. i.) : hastalığı şaşırtan tedâvî usûlü.

mürtehen مرتهن (a. s. rehn'den) : rehin olarak alınan, ipotek edilen.

mürtehil مرتحل (a. s. rıhlet'den) : **1.** irtihâl eden, dünyâdan göçen, ölen. **2.** göç eden.

mürtehin مرتهن (a. s. rehn'den) : rehin olarak, ipotek olarak alan.

mürtehis مرتخص (a. s.) : irtihâs eden, ucuz sayan.

mürtehiz مرتحض (a. s.) : irtihâz eden, rezîl olan.

mürteî مرتعی (a. s.) : irtiâ eden, otlıyan.

mürteib مرتعب (a. s. ru'b'dan) : irtiâbeden, korkan.

mürteid مرتعد (a. s. ra'd'den) : irtiâdeden, korkup titreyen. (bkz : mürteiş, ra'şedâr).

mürteiş مرتعش (a. s. ra'ş'den) : irtiâş eden, titreyen. (bkz : mürteid).

mürtekıb مرتقب (a. s.) : irtikabeden, bekliyen, göz hapsine alan. (bkz : müterakkıb).

mürtekış مرتقش (a. s.) : irtikaş eden, savaşta birbirine giren, karmakarışık olan.

mürtekib مرتکب (a. s. rükûb'dan. c. : mürtekibîn) : irtikâbeden, kötü, yakışıksız iş yapan; rüşvet alan, rüşvet yiyen. (bkz : mürteşî).

mürtekibîn مرتکبین (a. s. mürtekib'in c.) : irtikâbedenler, kötü, yakışıksız iş yapanlar, rüşvet alanlar, rüşvet yiyenler.

mürtekiz مرتکز (a. s. rekz'den) : yerli yerinde, dikili duran, sağlam duran.

mürtemî مرتمی (a. i.) : keşif kolu, karakol.

mürtes مرتث (a. i) : **huk.** harpte yaralandıktan sonra harp meydanı dışına nakledildikten biraz sonra ölen İslâm mücâhidi.

mürtesem مرتسم (a. s. resm'den) : **1.** resmolunmuş, resimlenmiş. **2. mat.** *izdüşüm.

mürtesih مرتسخ (a. s.) : sıkı, sağlam ve sâbit olan.

mürtesim مرتسم (a. s. resm'den) : irtisâm eden, resmi çıkan.

mürtess مرتس (a. s.) : irtisâs etmiş, duyulmuş, işitilmiş. (bkz : mesmû', şâyi').

mürteşî مرتشی (a. s. rişvet'den) : irtişâ eden, rüşvet alan. (bkz : mürtekib, müsterşî).

mürteşif مرتشف (a. s.) : yudum yudum içen.

mürteşih مرتشح (a. s. reşh'den) : süzülmüş. (bkz : mürevvak).

mürtevî مرتوی (a. s.) : irtivâ etmiş, suya kanmış.

mürtezık مرتزق (a. s. rızk'dan) : rızıklanan, azıklanan.

mürtezika مرتزقه (a. i. rızk'dan) : ulûfe (maaş) sâhipleri.

mürûc مروج (a. i. merc'in c.) : çayırlar, çayırlıklar.

mürûdet مرودت (a. i.) : son derece taşkınlık, âsîlik, dikbaşlılık gösterme.

mürûr مرور (a. i.) : **1.** geçme, bir yandan girip öteyandan çıkma. **2.** geçip gitme. **3.** sona erme.

mürûr-i süflâ : astr. Kutup yıldızı aslında "éphémèride" denilen bir münhanî (*eğri) çizerek hareket etmekte iken, bu eğri astronomlarca pratik maksatlarla bir elips olarak kabûl edilmiştir. Hakikî kuzey (pôle) bu elipsin büyük ve küçük çaplarını kesişme noktasındadır. Polaris (Kutup yıldızı) elipsin küçük çapının **altında** bulunduğu anda mürûr-i sülfâ'dadır. [elipsin büyük çapı, hatt-ı istivâ (ekvator) düzlemine paraleldir].

mürûr-i ulyâ : astr.. *yücelim. Kutup yıldızı aslında "éphémèride" denilen bir münhanî (*eğri) çizerek hareket etmekte iken, bu eğri astronomlar-

ca pratik maksatlarla bir elips olarak kabûl edilmiştir. Hakîkî kuzey (pôle) bu elipsin büyük ve küçük çaplarının kesişme noktasındadır. Polaris (Kutup yıldızı) elipsin küçük çapının **üstünde** bulunduğu anda mürûr-i ülyâ'dadır. [elipsin büyük çapı hatt-ı istivâ düzlemine paraleldir].

mürûr-i va'de-i yâr : sevgilinin verdiği sözün geçip gitmesi.

mürûr-i zemân : huk. *zaman aşımı, bir dâvânın açılması veyâ bir hükmün yerine getirilmesi için kanûnen muayyen, belli olan zamanların geçmesi, **fr. prescription.**

mürûriyye مروريه (a. i.) : geçmelik, bir köprüden, bir yabancı ülkeden geçerken verilen para.

mürüvvet مروت (a. i.) : **1.** insâniyet, mertlik, yiğitlik. **2.** cömertlik, iyilikseverlik. **3.** kadın adı.

mürüvvet-mend مروتمند (f. b. s.) : **1.** insâniyetli. **2.** cömert, iyiliksever.

mürvârîd مرواريد (f. i.) : inci. (bkz : dürr, lü'lü).

müsâadât مساعدات (a. i. müsâade'nin c.) : **1.** yardımlar. **2.** izinler.

müsâade مساعده (a. i. c. : müsâadât) : **1.** yardım. (bkz : muâvenet). **2.** izin. **3.** elverişli bulunma. [şiirde : "müsâadet" şeklinde de kullanılır].

müsâafe مساعفه (a. i.). (bkz : müsâade, müsâmaha), **fr. tolérence.**

müsâb مثاب (a. s. sevâb'dan) : sevap kazanmış, sevap kazanan.

müsâbaka مسابقه (a. i. sebk'den) : birbirinden ileri olmıya, birbirini geçmiye çalışma.

müsâbakat مسابقت (a. i.) : yarış, yarışma.

müsâberet مثابرت (a. i.) : **1.** devamlı, sürekli olarak uğraşma. **2.** bir şey yapmıya hemen girişme. (bkz : mübâderet).

müsâbık مسابق (a. s. ve i. sebk'den) : yarışan, yarışçı, müsâbakaya katılan kimse.

müs'ad مسعد (a. s.) : is'âd edilmiş, bahtiyar, mes'ut, mutlu kılınmış.

müsâdefe, müsâdefet مصادفه ، مصادفة (a. i. sudûf'dan) : tesâdüf etme, rasgelme.

müsâdemât مصادمات (a. i. müsâdeme'nin c.) : çarpışmalar, tokuşmalar.

müsâdeme مصادمه (a. s. sadm'den. **c.** : müsâdemât) : **1.** çarpışma, tokuşma, birbirine çarpma.

müsâdeme-i sefâin : gemilerin çarpması.

Bârika-i hakikat müsâdeme-i efkârdan çıkar. - **N. Kemâl** : hakikat şimşeği, hakikatın ışığı, fikirlerin çarpışmasından çıkar. **2.** silâhlı çarpışma.

müsâdere مصادره (a. i. sudûr'dan. c. : müsâderât) : **1.** Tanzîmat'tan önce, herhangi kabahatli bir kimsenin malının hükûmetçe, pâdişah adına zaptedilmesi. **2.** memnû, yasak bir şeyin kanûna uygun olarak zabtı, **fr. confiscation.**

müsâdere ale-l-matlûb : mant. *savı *kanıtsama, bir şeyi yine kendisiyle delil göstermiye kalkma işi.

müsâdif مصادف (a. s. sudûf'dan) : tesâdüf eden, raslıyan, rasgelen.

müsâf مساف (a. i. mesâfe'nin c.) : mesâfeler, uzaklıklar.

müsâfât مسافات (a. s.) : **1.** birbirine kötü muâmele etme. **2.** hastayı tedâvî etme.

müsâferet مسافرت (a. i. sefer'den) : **1.** seyahat, yolculuk. **2.** misâfirlik, konukluk.

müsâfir مسافر (a. i. sefer'den. c. : müsâfirîn) : **1.** misâfir, yoldan gelen, yolcu. (bkz : ibn-üs-sebîl). **2.** yolculuk sırâsında birinin evine inen konuk. (bkz : mihmân, dayf). **3.** komşuya giden kimse. **4. hek.** gözün saydam tabakasında herhangi bir şebepten dolayı meydana gelen beyaz leke.

müsâfir-hâne مسافرخانه (a. f. b. i.) : **1.** yolcu konağı, otel. **2. mec.** (bu) Dünyâ.

müsâfirîn مسافرين (a. i. sefer'den. müsâfir'in c.) : **1.** yolcular. **2.** misâfirler, konuklar.

müsâfir-perver مسافر پرور (a. f. b. s.) : konuksever.

müsâg مساغ (a. s. sevg'den) : isâga olunmuş, boğazdan kolaylıkla geçirilmiş, kolay yutulmuş.

müsâg مصاغ (a. i. isâga'dan) : akıtılmış, kalıba dökülmüş olan.

müsâhele مساهله (a. i. sehl'den) : **1.** incelik ve uysallık gösterme. **2.** kolaylık gösterme. **3.** kolay sanma.

müsâhele-kâr مساهله كار (a. f. b. s.) : **1.** incelik ve uysallık gösteren. **2.** kolaylık gösteren. **3.** kolay sanan.

müsâhele-kârâne مساهله كارانه (a. f. zf.) : nezâket ve uysallık gösterene yaraşır yolda.

müsâheme مساهمه (a. i.) : kur'a çekme.

müsâhere مساهره (a. i.) : gece uyuyamayıp uyanık durma.

müsahhan مسخن (a. s. sahan ve suhûnet'den) : teshîn edilmiş, ısıtılmış, kızdırılmış.

müsahhar مسحر (a. s. sihr ve sehhar'dan) : büyülenmiş, büyülü; büyü ile aldanmış.

müsahhar مسخر (a. s. sihriyy'den) : **1.** teshîr olunmuş, elde edilmiş, ele geçirilmiş. **2.** tutkun, itâat etmiş, boyun eğmiş. **3. huk. Vekîl-i müsahhar :** maznun (sanık) için mahkemece tâyin olunan avukat.

müsahhir مسخر (a s. sihriyy'den) : teshîr eden, ele geçiren.

müsâhim مساهم (a. s.) : kur'a atan, kur'a çeken.

müsâid مساعد (a. s. süûd'dan) : **1.** yardım eden. **2.** elverişli, uygun. (bkz : muvâfık). **3.** müsâade eden, izin veren. **Gayr-i müsâid :** elverişsiz; müsâade vermiyen.

müsâif مساعف (a. s.) : müsâafe eden, iş bitiren, uygunluk gösteren.

müsâkat مساقات ("ka" uzun okunur. a. i. sevk'den) : **fık.** meyvasının bir kısmını almak şartiyle bir bağı veyâ ağaçları birine verme.

müsâkata مساقطه (a. i.) : **1.** düşürme. **2.** peyderpey düşürme.

müsakkab مثقب (a. s.). (bkz : musakkab).

müsakkaf مسقف (a. s. sakf'dan. c. : müsakkafât) : taskîf edilmiş, tavanlanmış, üstü tavanla örtülmüş, tavanı, damı olan.

müsakkafât مسقفات (a. s. sakf'dan. müsakkaf'ın c.) : müsakkaf olan, üzeri dam ile örtülü olan yerler : [ev, han, dükkân.. gibi].

müsakkal مثقل (a. s.) : ağırlandırılmış, ağırlandırılan.

müsakkıl مثقل (a. s. siklet'den) : sakıl kılan, ağırlaştıran.

müsakkib مثقب (a. s. sakb'dan) : teskibeden, delen.

müsâl مثال (a. i.) : sakal. (bkz : lihye).

müsâlaha مصالحه (a. i. sulh'den. c. : müsâlahât) : **1.** barışma, uzlaşma. **2.** barış, güvenlik. (bkz : müsâlemet).

müsâlâha-nâme مصالحه نامه (a. f. b. i.) : barış andlaşması.

müsâlebe مسالبه (a. i.) : yağma, talan.

müsâlefe مسالفه (a. i.) : **1.** biriyle birlikte seyretme. **2.** bir mes'elede berâberleşme. **3.** birine yol arkadaşı olma. **4.** ileri geçme, ileride, önde bulunma [birinden].

müsâleme, müsâlemet مسالمه ، مسالمت (a. i. silm'den) : barış içinde olma, barışlık, barışıklık. (bkz : müsâlâha²).

müsâlemet-kâr مسالمتكار (a. f. s.) : barışçı.

müsâlif مسالف (a. s.) : **1.** biriyle berâber seyreden. **2.** berâber olan, berâberleşen [bir işde-]. **3. yol** arkadaşı **4.** ilerde, önde bulunan [birinden-].

müsâlih مصالح (a. s. sulh'den). (bkz : musâlih).

müsâmaha مسامحه (a. i. semâhat'den. c. : müsâmahat) : 1. görmemezliğe gelme, göz yumma, hoş görme. 2. aldırış etmeme. 3. savsaklama.

müsâmaha-kâr مسامحه كار (a. f. b. s.) : 1. görmemizliğe gelen, göz yuman, hoş gören. 2. aldırış etmiyen. 3. savsaklıyan.

müsâmaha-kârâne مسامحه كارانه (a. f. zf.) : 1. görmemezliğe gelerek, göz yumarak, hoş görerek. 2. aldırış etmiyerek. 3. savsaklıyarak.

müsâmahât مسامحات (a. i. semâhat'den. müsâmaha'nın c.) : göz yummalar, hoş görmeler, aldırış etmemeler.

müsâmerât مسامرات (a. i. müsâmere'nin c.) : akşam, gece toplantıları, eğlenceleri.

müsâmere مسامره (a. i. semr'den c. : müsâmerât) : 1. akşam, gece toplantısı, eğlencesi. 2. okullarda talebeler tarafından oynan piyes.

müsâmih مسامح (a. s. semâhat'den) : göz yuman, hoş gören, aldırış etmiyen.

müsânât مساناة (a. i.) : yıllık iş görme.

müsânede, müsânedet مسانده ، مساندت (a. i.) : yardım etme, arka çıkma.

müsâneha مسانحه (a. i.) : sânih olma, akla, hatıra gelme.

müsânehe مسانهه (a. i.). (bkz : müsânât).

müsâraat مسارعت (a. i. sür'at'den) : 1. sür'at ve acele etme. 2. teşebbüs, girişme.

müsâraaten مسارعةً (a. zf.) : sür'atli, acele olarak.

müsârakat مسارقت (a. i. sirkat'den) : çalma, hırsızlık.

müsâtere مساتره (a. i. setr'den) : 1. örtünme. 2. örtme.

müsâvât مساوات (a. i. sevâ'dan) : müsâvîlik, *eşitlik, aynı halde ve derecede olma.

müsâvâten مساواةً (a. zf.) : müsâvî *eşit olarak.

müsâveme مساومه (a. i.) : pazarlık etme.

müsâvî مساوى (a. s.) : *eşit, denk, birinin ötekinden farksız olanı, aynı halde ve derecede bulunan.

müsâvim مساوم (a. s.) : sıkı pazarlık eden.

müsâvim bi-n-nazar : huk. [eskiden] görmek veyâ göstermek üzere aldığı malı götüren kimse.

müsâvim bi-ş-şirâ : huk. [eskiden] iştirâ etmek üzere aldığı malı götüren kimse.

müsâyefe مسايفه (a. i. seyf'den) : birbirine kılıç çekme, birbirine kılıçla vurma.

müsâyere مسايره (a. i. seyr'den) : yol arkadaşı olma [birine].

müsbet, müsbete مثبت ، مثبته (a. s. sübût'dan) : 1. tesbît edilmiş, delîl gösterilmiş. 2. **gr.** *olumlu. 3. **fiz mat.** pozitif, **fr. positif. Ulûm-ı müsbete** : pozitif ilimler.

müsbig مسبغ (a. s.) : isbâg edici, tamamlayıcı.

müsbit, müsbite مثبت ، مثبته (a. s. sübût'dan) : isbât edici, eden. **Evrâk-ı müsbite** : delil, vesîka olabilir kâğıtlar.

müsbit مسبت (a. i.) : yara ve hastalıktan dolayı pek halsiz kalan.

müsebba' مسبع (a. s. seb'den) : 1. yedili, yedi kısımdan meydana gelen. 2. **geo.** yedigen, **fr. heptagone.** 3. **ed.** her beytine aynı vezinde ve tek sayılı mısraıyle aynı kafiyede beş mısrâ ilâve edilen gazel, kasîde.

müsebbaa مسبعه (a. i.) : yedi kere okunması gereken duâ.

müsebbeb مسبب (a. s. sebeb'den) : sebebolunarak meydana getirilen.

müsebbet مثبت (a. s.) : tespît olunmuş, sâbit kılınmış.

müsebbib مسبب (a. s. sebeb'den) : **1.** sebebolan. **2.** îcâdeden.

müsebbib-ül-esbâb, müsebbib-i hakîkî : Cenâb-ı Hak.

müsebbih مسبح (a. s. sebh ve sibâhet'den c. : müsebbihân) : tesbîh eden, subhânallah diyen.

müsebbiha مسبحه (a. i.) : şahâdet parmağı, sağ elin ikinci **parmağı**.

müsebbihân مسبحان (a. s. müsebbih'in c.): tesbîh edenler, subhânallah diyenler.

müsebbihân-ı felek : melekler.

müsebbihân-ı mele-il-a'lâ : melekler.

müsebbih-âne مسبحانه (a. f. zf.) : tesbîh ederek, subhânallah diyerek.

müsebbihîn مسبحين (a. i. müsebbih'in c.): (bkz : müsebbihân).

müsebbit مثبت (a. s. sübût'dan) : tesbît edici, sâbit kılan, devamlı kılan.

müsebbitât مثبتات (a. i. c.) : donduruçu, uyuşturucu, bayıltıcı ilâçlar.

müsecca', müseccaa مسجع ، مسجعه (a. s. sec'den) : **ed.** seci'lendirilmiş, cümlelerinin sonu kafiyeli olan [söz, nesir]. **İbâre-i müseccaa** :seci'li, kafiyeli söz.

müseccel, müseccele مسجل ، مسجله (a. s. secl'den) : **1.** tescîl edilmiş, sicile, deftere geçirilmiş. **2.** mahkeme defterine geçirilmiş. **Vukuât-ı müseccele** : sicile, mahkeme defterine geçirilmiş vukuat.

müseccil مسجل (a. s. secl'den) : **1.** tescîl eden, sicile, deftere geçiren. **2.** mahkeme defterine geçiren.

müsedded مسدد (a. s. sedâd'dan) : tesdîdedilmiş, uzunluğuna doğrultulmuş.

müseddes مسدس (a. s. süds'den) : **1.** tesdîs edilmiş, altıya çıkarılmış. **2.** altı kısımdan meydana gelmiş. **3. geo.** *altıgen, **fr. hexagone**.

müseddes-i muntazam : **geo.** düzgün *altıgen, **fr. hexagone régulier. 4. ed.** her kıt'asında altı mısrâ bulunur. İlk kıt'anın mısrâları aralarında kafiyeli olup, diğer kıt'alarda ise ilk dört mısra' aralarında, son ikisi ise ilk kıt'a ile kafiyelidir.

müseddes-i mükerrer : **ed.** son iki mısrâı her kıt'ada -nakarat hâlinde- aynen tekrar edilen müseddes.

müseddid مسدد (a. s. sedâd'dan) : **1.** tesdîdeden, doğrultan, doğru yola sevkeden. **2.** (sedd'den) tıkıyan, sed ve büğet yapan. **3.** tıkanmış, sed ve büğet yapılmış. (bkz : mesdûd).

müsekkin, müsekkine مسكن ، مسكنه (a. s. sükûn'dan) : teskîn edici, uyuşturucu, yatıştırıcı [ilâç]. **Edviye-i müsekkine** : teskîn edici, uyuşturucu ilâçlar.

müsellâh, müsellâha مسلح ، مسلحه (a. s. silâh'dan) : silâhlanmış, silâhlı. **Kuvâ-yi müsellaha** : silâhlı kuvvetler. **Sulh-i müsellâh** : silâhlı sulh, silâhlanarak muhâfaza edilen sulh.

müsellahan مسلحاً (a. zf. silâh'dan) : silâhlı olarak.

müsellem مسلم (a. s. selm'den. c. : müsellemât) : **1.** teslîm edilmiş, verilmiş. **2.** su götürmez, doğruluğu, gerçekliği herkesce kabûl edilmiş olan.

müsellemân مسلمان (a. i. selm'den) : yeniçeri devrinde, yol işleriyle vazîfeli olan asker.

müsellemât مسلمات (a. i. c. : selm'den. müsellem'in c.) : umûmiyetle kabûl edilmiş, meydanda olan **meseleler.**

müselleme مسلمه (a. i.) : yardımcı teorem.

müselles مثلث (a. s. selâse'den) : **1.** üçleştirilen, üçlü, üç. **İttifâk-ı müselles** (üçlü pakt) : birinci dünyâ harbine kadar Almanya, Avusturya - Macaristan, İtalya arasındaki anlaşma. **2. i.** üç kere tasfiye olunarak çekilmiş bir cins şarap. **3. i. geo.** *üçgen, **fr. triangle. 4. müz.** üç mısrâlı güfte. **5. i. g. s.** bir yazı sitili.

müselles-i kaim-üz-zâviye ("ka" uzun okunur.) : **geo.** dik *üçgen, **fr. triangle rectangle.**

müselles-i muhtelifül-adlâ' : **geo.** çeşitkenar *üçgen, **fr. triangle scalène.**

müselles-i münferic-üz-zâviye : **geo.** geniş *açılı *üçgen, **fr. triangle obtusangle.**

müselles-i mütesâvi-l-adla' : **geo.** * eşkenar * üçgen, **fr. triangle équilatéral.**

müselles-i mütesâvi-s-sâkayn : **geo.** *ikizkenar *üçgen, **fr. triangle isocèle.**

müselles-i şimâlî : **astr.** kuzey yarım küresinde bulunan üç parlak yıldızdan meydana gelen bir yıldız kümesi, **lât. triangulum; fr. Triangle Bauréal.**

müselles muvâzenesi : **jeod., top.** tek bir *üçgenin ölçü hatâlarını gidermek için tatbîk edilen hesap sistemi.

müsellesât مثلثات (a. i. c.) : **mat.** trigonometri, **fr. trigonométrie.**

müsellese مثلثه (a. i.) : **kim.** oksijen, idrojen ve karbondan olma nesne.

müsellesî مثلثی (a. s.) : müselles, üçgen biçiminde olan.

müsellim مسلم (a. s. selm'den) : **1.** teslîm eden, veren. **2. i.** [vaktiyle] mülkiye kaymakamlarına ve nâhiye müdürlerine verilen bir ünvan.

Müselmân مسلمان (f. i.). (bkz : Müslim).

müselsel, müselsele مسلسل ، مسلسله (a. s. silsile'den) : **1.** teselsül eden, zincirleme, ardı ardına. **İbâre-i müselsele** : araları kesilmeden, zincirleme giden ibâre, cümle. **2. i. ed.** bütün mısrâları kafiyeli manzûme. **3. i. g. s.** bir yazı sitili.

müselselen مسلسلاً (a. zf. silsile'den) : teselsül ederek, zincirleme, birbirine bağlı olarak.

müsemmâ مسمى ، مسما (a. s. semv ve sümüvv'den) : **1.** tesmiye olunan, bir ismi olan, adlanmış, adlı. (bkz : benâm). **2.** muayyen, belirli [zaman].

müsemmâ bi-n-nakiz : adiyle, hâli ve hareketleri arasında tezad olan. **Bî-müsemmâ** : adsız, bilinmeyen. **Ecel-i müsemmâ** : eceliyle gelen, normal ölüm.

müsemmen مثمن (a. s. semn'den) : **1.** sekiz renkli. **2.** sekizli, sekiz parçadan meydana gelen. **3. geo.** sekizgen, **fr. octogone. 4. fık.** kıymet biçilmiş veyâ biçilen kıymet karşılığında satılmış şey. **5. ed.** sekizer mısrâlı bendlerden müteşekkil nazım.

müsemmim مسمم (a. i. semm'den) : zehirleyici, ağulıyan.

müsennâ مثنی (a. s.) : **1.** iki kat, iki katlı, ikili, iki kısımdan meydana gelmiş. **2. i. gr.** iki şahsa veyâ iki şeye delâlet eden kelime. **3. i. gr.** iki noktalı harf. **Tâ-i müsennâ** : iki noktalı **t. 4. i. g. s.** bir yazı sitili.

müsennâiyyet مثنائیت (a. i.) : **fels.** ikili *bölü.

müsennât مثنات (a. s. müsennâ[3]'ün c.) : iki noktalı harfin sıfatı. **Tâ-i müsennât** : iki noktalı **t.** (bkz : müsennâ[3]).

müsennât مسنات (a. i. c. : müsenneyyât): su bentlerinin, arkların kenarı.

müsennede مسنده (a. i.) : **1.** arka yastığı. **2.** arkaya dayanılacak yer.

müsennem مسنم (a. s.) : **1.** ev çatısı şeklinde olan. **2.** kabartma, kabartmalı olarak hakkedilmiş olan.

müsenneyyât مسنیات (a. i. müsennât'ın c.) : su bentlerinin, arkların kenarları.

müserrah مسرح (a. s.) : tesrîh edilmiş, boşanmış, bırakılmış. (bkz : tatlîk).

müserrec مسرج (a. s. serc'den) : tesrîc edilmiş, eyer vurulmuş, eyerlenmiş, eyerli. **Esb-i müserrec** : eyerli at.

müserrer مسرر (a. i.) : **bot.** göbekli bitki.

müserri' مسرع (a. s. sür'at'den) : tesrî' eden, sür'atlendiren.

müsevvedât مسودات (a. i. sevvâd'dan. müsevvede'nin c.). (bkz : müsveddât).

müsevvede مسوده (a. i. seved'den. c. : müsevvedât). (bkz : müsvedde).

müsevveg مسوغ (a. s. c. : müsevvegat) : izin verilmiş, râzı olunmuş.

müsevvegat مسوغت ("ga" uzun okunur. a. s. müsevveg'in **c.**) : izin verilmiş, râzı olunmuş şeyler.

müsevvem مسوم (a. s.) : **1.** nişan ile nişanlı. **2.** süslü.

müsevver مسور (a. s.) : etrâfına sur, duvar çekilmiş.

müsevvid مسود (a. s. seved'den. c. : müsevvidîn) : tesvîdeden, müsvedde, karalama, taslak yapan.

müsevvidîn مسودين (a. s. müsevvid'in c.): tesvîdedenler, müsvedde, karalama, taslak yapanlar.

müsevvif مسوف (a. s. sevf'den. c. : müsevvifîn) : geciktiren, atlatan, savsaklıyan.

müsevvifîn, müsevvifûn مسوفين ، مسوفون (a. s. müsevvif'in c.) : geciktirenler, atlatanlar, savsaklıyanlar. **Helek-el-müsevvifûn** : atlatmacılar helâk buldu - hadîs.

müseyyeb مسيب (a. s. seyb'den) : teseyyübeden, tenbel, üşengen, ihmalci.

müshil مسهل (a. s. ve i. sehl'den c. : müshilât) : **1.** kolaylaştıran. **Müshil-ül-umûr** : işleri kolaylaştıran; Allah. **2.** ishal veren, bağırsakları temizliyen, kazûrâtı kolaylıkla dışarı attıran ilâç, **fr. purgatif.**

müshilât مسهلات (a. s. ve i. müshil'in **c.**) : ishal veren, bağırsakları temizliyen ilâçlar, **fr. purgatifs.**

mü'sî مؤسى (a. s.) : kederli kimseyi avutan.

müsî مسى (a. s. sev'den) : isâet eden, kötülükte bulunan.

müs'id مسعد (a. s.) : is'âdeden, bahtiyar eden, mes'ud, mutlu kılan.

müsîl مسيل (a. s. seyelan'dan) : isâle eden, akıtan.

müsinn مسن (a. s. sinn'den) : yaşlı, geçkin, kocamış, ihtiyar.

müskıtât-ı hudûd مسقطات حدود (a. it.) : **fık.** had cezâlarını ıskat ve izâle eden sebepler.

müskıtât-ı kısâs مسقطات قصاص (a. it.) : **fık.** gereken bir kısası ıskat ve izâle eden sebepler.

müskir مسكر (a. s. sekr'den) : iskâr eden, sarhoş eden, sarhoşluk veren. **Küllü müskirin harâm** : bütün müskir olan, sarhoş edici şeyler haramdır.

müskirât مسكرات (a. s. sekr'den) : sarhoş eden, sarhoşluk veren şeyler.

müskit مسكت (a. s. sükût'dan) : iskât eden, susturan, susturucu. **Cevâb-ı müskit** : susturucu cevap.

müskitâne مسكتانه (a. f. zf.) : sustururcasına.

Müslim مسلم (a. s. ve i. selâmet'den. c. : Müslimîn, Müslimûn) : İslâm dîninde olan.

Müslimân مسلمان (a. s. ve i. selâmet'den. c. : Müslimânân) : İslâm dîninde olan. (bkz : dîn-dâr, Muhammedî, mü'min, mütedeyyin).

Müslimânân مسلمانان (a. f. s. ve i. selâmet'den. Müslimân'ın c.) : Müslümanlar, İslâm dîninde olanlar.

Müslimât مسلمات (a. s. ve i. silm'den) : İslâm dîninde olan, Müslüman [kadınlar, kızlar].

Müslime مسلمه (a. s. ve i. silm'den : Müslüman [kadın, kız], İslâm dîninde olan [kadın, kız].

Müslimîn مسلمين (a. s. ve i. silm'den) : Müslümanlar. (bkz : Müslimûn). **İmâm-ül-Müslimîn** : İslâm halîfeleri.

Müslimûn مسلمون (a. s. ve i. silm'den). (bkz : Müslimîn.

müsmin مسمن (a. s. semen'den) : **1.** şişman, semiz. **2.** semirten [ilâç].

müsmir, müsmire مثمر ، مثمره (a. s. semer'den) : **1.** semereli, yemiş veren, yemiş

verici, yemişli. 2. netîce veren, netîceli. 3. faydalı, verimli. (bkz : semere-dâr). **Gayr-i müsmir :** verimsiz, boş, faydasız. **Eşcâr-ı müsmire :** meyva ağaçları.

müsned مسند (a. s. sened'den) : **1.** isnâdedilmiş, nisbet edilmiş. **2. gr.** *yüklem, **fr. prédicat.**

müsnedün-ileyh مسند اليه (a. b. i.) : "ona isnâdolunan, dayanılan" : **gr.** *özne, **fr. sujet.** (bkz : mübtedâ).

müsnid مسند (a. i.) : **1.** söyliyene isnâdolunan söz. **2.** zaman, dehr.

müsri' مسرع (a. s. sür'at'den) : tesrî' eden, sür'at, hız veren, sür'atlendiren, hızlandıran.

müsrif مسرف (a. s. serf'den) : isrâf eden, malını, parasını boş yere yok eden, tutumsuz, savurgan, har vurup harman savuran.

müsrif-âne مسرفانه (a. f. zf. serf'den) : malını, parasını boşuna yok ederek, harcıyarak, tutumsuzlukla, savurganlıkla.

müsta'bid مستعبد (a. s. abd'dan) : istib'âdeden, kul edinen.

müsta'bir مستعبر (a. s. c. : müsta'birîn) : isti'bâr eden, rüyâ tâbir ettiren.

müsta'birîn مستعبرين (a. s. müsta'bir'in c.): isti'bâr edenler, rüyâ tâbir edenler.

müsta'ceb مستعجب (a. s. aceb'den) : şaşılacak olan.

müsta'cel مستعجل (a. s. acele'den) : acele, tez, hemen yapılması gereken [şey].

müsta'celen مستعجلاً (a. zf. acele'den) : müsta'cel, acele olarak, çabucak, çarçabuk. (bkz : ale-l-acele).

müsta'cib مستعجب (a. s. aceb'den) : isti'câbeden, şaşan, şaşakalan.

müsta'ciben مستعجباً (a. zf.) : şaşarak, şaşa kalarak.

müsta'cil مستعجل (a. s. acele'den) : **1.** isti'câl eden, acele eden, çabuk, tez olmasını isteyen. **2.** acele giden.

müsta'fî مستعفى (a. s. afv'den) : **1.** istifâ eden, işinden kendi arzusiyle çekilen. **2.** suçunun bağışlanmasını isteyen.

müstafzıl مستفضل (a. s.) : bir şeyden arta kalan.

müstagall مستغل (a. i. galle'den. c. : müstagallât) : üstü kapalı îratlardan başka, zahîre, tahıl gibi îrat getiren vakıf malı.

müstagallât مستغلات (a. i. galle'den. müstagall'in c.) : musakkafat (üstü kapalı) îratlardan başka, zahîre, tahıl gibi îrat getiren vakıf mallar.

müstagfir مستغفر (a. s. gufrân'dan) : istiğfar eden, günahlarının bağışlanmasını Allah'tan dileyen.

müstagîsîn مستغيثين (a. s. müstagîs'in c.) : istigâse edenler, yardım dileyenler. **Ya gıyâs-el-müstagîsîn** (ey yardım dileyenlerin yardımcısı) : Allah.

müstagnî مستغنى (a. s. ganî'den) : **1.** doygun, gönlü tok. **2.** çekingen, nazlı [davranan]. **3.** lüzumlu, gerekli bulmıyan.

müstagni-yâne مستغنيانه (a. f. zf. ganî'den) : müstagnî olanlara yakışacak sûrette.

müstagreb مستغرب (a. s. garâbet'den) : istigrâbedilmiş, garip, tuhaf görülmüş.

müstagrık مستغرق (a. s. gark'dan) : **1.** gark olmuş, dalmış, daldırılmış, batmış. **2.** kendini bilmiyecek derecede dalgın, düşüngen.

müstagrık-ı hûn : kana batmış.

müstagrık-ı ziyâ : ışığa batmış, ışıkla dolu.

müstagrib مستغرب (a. s. garâbet'den. c. : müstagribîn) : istigrâbeden, garîbine giden, şaşakalan.

müstagrib-âne مستغربانه (a. f. zf. garâbet'den) : garîbine giderek, şaşıp kalarak.

müstagribîn مستغربين (a. s. garâbet'den. müstagrib'in c.) : istigrâbedenler, garîbine gidenler, şaşakalanlar.

müstagşî مستغشى (a. s.) : örtünüp bürünen.

müstagzir مستغزر (a. s.) : kaz gelen yerden tavuğu esirgemiyen.

müstahakk مستحق (a. s. hakk'dan) : [aslı "müstahikk" dir]. (bkz : müstahikk).

müstahber مستخبر (a. s. haber'den. c. müstahberât) : istihbâr olunmuş, haber alınmış, duyulmuş, işitilmiş.

müstahberât مستخبرات (a. i. haber'den. müstahbere'nin c.) : alınmış, öğrenilmiş haberler.

müstahbir مستخبر (a. s. haber'den) : istihbâr eden, haber alan, duyan, işiten.

müstahcer مستحجر (a. s. hacer'den) : sertleşip taşlaşmış, taş hâline gelmiş.

müstahdem مستخدم (a. s. ve i. hidmet'den. c. : müstahdemîn) : istihdâm olunmuş, hizmette bulunan, kullanılan, ücretle çalışan.

müstahdemîn مستخدمين (a. s. ve i. hidmet'den. müstahdem'in c.) : istihdâm olunmuşlar, müstahdemler, çalışanlar.

müstahdes مستحدث (a. s.) : yeni bulunmuş, yeni ortaya atılmış.

müstahdim مستخدم (a. s. ve i. hidmet'den. istihdâm eden, hizmette kullanan.

müstahdis مستحدث (a. s.) : yeni bir şey bulan, bulucu.

müstahfaz مستحفظ (a. s. ve i. hıfz'dan. c. : müstahfazîn) : **1.** hıfzeden, koruyan. **2.** [Tanzîmat'tan sonra] kırk yaşını aşmış olan yurttaşların muvazzaf ve rediflikten sonraki askerlik hizmeti.

müstahfazîn مستحفظين (a. s. ve i. hıfz'dan. müstahfaz'ın c.) : müstahfazlar.

müstahikk مستحق (a. s. hakk'dan. c. : müstahikkîn) : hak etmiş, hak kazanmış, lâyık.

müstahikk-ı kısas : kuh. [eskiden] câniyi kısas sûretiyle cezâlandırmak hakkına mâlik olan kimse.

müstahikkîn مستحقين (a. s. hakk'dan. müstahikk'in c.) : hak etmiş olanlar, hak kazanmışlar; lâyık olanlar.

müstahîl مستحيل (a. s. c. : müstahîlât): imkânsız, mânâsız, boş, saçma şey.

müstahîlât مستحيلات (a. i. müstahîl'in c.): imkânsız, mânâsız, boş, saçma şeyler.

müstahkar مستحقر (a. s. hakaret'den) : istihkar edilen, hakir, hor görülen, küçümsenen.

müstahkem مستحكم (o. s. hükm'den) : istihkâm edilmiş, istihkâmlı, sağlamlaştırılmış, sağlam. (bkz : kavî, muhkem). **Mevki-i müstahkem : ask.** etrâfına kale, siper gibi şeyler yapılarak sağlamlaştırılmış yer.

müstahkır مستحقر (a. s. hakaret'den) : istihkâr eden, hakir, küçük gören, küçümsiyen.

müstahkim مستحكم (a. s. hükm'den) : istihkâm eden, sağlamlaştıran.

müstahlas مستخلص (a. s. halâs'dan) : istihlâs olunmuş, kurtarılmış.

müstahleb مستحلب (a. s.) : **hek.** süt hâline getirilmiş, süt gibi beyaz ve sübye tarzında yapılmış olan ilâç.

müstahlef مستخلف (a. s. halef'den) : istihlâf edilmiş, kendi yerine geçirilmiş; başkasının yerine konulmuş.

müstahlib مستخلب (a. s. halb'den) : istihlâbeden, tırmalıyan.

müstahlib مستحلب (a. s. halb'den) : istihlâbeden, sağan.
müstahlib-i leben : süt sağan.

müstahlif مستخلف (a. s. halef'den) : istihlâf eden, kendi yerine geçiren; başkasının yerine koyan.

müstahlis مستخلص (a. s. halâs'dan) : istihlâs eden, kurtaran, kurtarıcı.

müstahmil مستحمل (a. s. haml'den) : istihmâl eden, yüklenen.

müstahrec مستخرج (a. s. hurûc'dan) : istihrâç edilmiş, çıkarılmış; bir şeyden çıkarılmış, alınmış, bir kitaptan alınmış.

müstahric مستخرج (a. s. hurûc'dan) : **1.** istihrâç eden, çıkaran. **2.** ibâreden mânâ çıkarmak kudretinde olan.

müstahsal مستحصل (a. s. ve i. hâsıl'dan. c. : müstahsalât) : istihsâl edilmiş, hâsıl olmuş, yetiştirilmiş, üretilmiş. [yapma kelimelerdandir].

müstahsen, müstahsene مستحسن ، مستحسنه (a. s. hasen'den) : **1.** istihsân edilmiş, güzel sayılmış, beğenilmiş. (bkz : makbûl, pesendîde). **Umûr-i müstahsene** : beğenilmiş işler. **2. müz.** Türk müziğinde diapaza **la** sırrı (dügâh) **fa** (acem) olarak kabûl eden âhenk.

müstahsen mâbeyni : müz. aynı sesi evic kâbûl eden âhenk; aynı esâssa dayanan ney çeçidi.

müstahsil مستحصل (a. s. hâsıl'dan. c. : müstahsilîn) : istihsâl eden, husûle getiren, yetiştiren, yetiştirici, üretici.

müstahsilîn مستحصلين (a. s. müstahsil'in c.) : istihsâl edenler, husûle getirenler, yetiştiriciler, üreticiler.

müstahsir مستحسر (a. s.) : yorulup halsiz düşen.

müstahyî مستحيى (a. s. hayâ'dan) : istihyâ eden, utanan, utangaç. (bkz : şerm-sâr).

müstahzar مستحضر (a. s. huzûr'dan. c. : müstahzarât) : **1.** huzûra getirilmiş, istihzar edilmiş, hazırlanmış, hazır. **2.** zihinde tutulmuş.

müstahzarât مستحضرات (a. s. huzûr'dan. müstahzar'ın c.) : **1.** hazır, hazırlanmış şeyler. **2.** zihinde hazır tutulmuş şeyler.

müstahzarât-ı tıbbiyye : hek. hazır yapılmış ilâçlar.

müstahzır مستحضر (a. s. huzûr'dan) : istihzâr eden, hazırlıyan.

müstaidd مستعد (a. s. uddet'den c. : müstaiddân) : **1.** istîdadlı, kabiliyetli, bir şeye kabiliyeti olan. **2.** akıllı, anlayışlı. (bkz : fehîm, zekî).

müstaidd-i ilm ü kemâl : olgunluğa ve ilme istîdatlı olan.

müstaiddân مستعدان (a. s. müstaidd'in c.) : müstait, istîdatlı kimseler.

müstaiddâne مستعدانه (a. f. zf.) : müstaid olana yakışacak sûrette.

müstaiddîn مستعدين (a. s. müstaidd'in c.). (bkz : müstaiddân).

müstaîn مستعين (a. s. avn'den) : istiâne eden, yardım istiyen.

müstaînen مستعيناً (a. zf. avn'den) : istiâne ederek, yardım dileyerek.

müstâînen bi-llâhi teâlâ : Allah'ın yardımına sığınarak.

müstaîr مستعير (a. s. âriyet'den) : istiâre eden, ödünç alan.

müstakarr مستقر (a. s. karâr'dan) : **1.** istikrar bulunan, yerleşilen, durulan yer. **2.** karargâh.

müstakbeh مستقبح (a. s. kubh'dan) : beğenilmiyen, tiksinilen.

müstakbel مستقبل (a. s. kabl'den) : **1.** istikbal edilen, karşılanan. **2.** önde bulunan, ilerideki, gelecek. **3. i. gr.** istikbal sîgası, gelecek zaman, **fr. futur.**

müstakbelât مستقبلات (a. i. müstakbel'in c.) : gelecek zamanlar.

müstakbih مستقبح (a. i. kubh'dan) : beğenmiyen, tiksinen.

müstakbil مستقبل (a. s. kabl'den. c. : müstakbilîn) : **1.** istikbâl eden, karşılıyan. **2.** kıbleye dönen.

müstakbilîn مستقبلين (a. s. kabl'den. müstakbil'in c.) : **1.** istikbâl edenler, karşılayıcılar. **2.** kıbleye dönenler.

müstakdim مستقدم (a. s. kıdem'den) : **1.** istikdâm eden, takaddüm eden, ileride, önde bulunan. **2.** (kadem'den) çok ayaklı olan.

müstakırr مستقر (a. s. karâr'dan) : istikrar bulmuş, karar kılmış; durulmuş; yerleşmiş, sâbit. [bu kelimeyi, çok zaman ve yanlış olarak : "müstakarr" şeklinde okurlar].

müstakıss مستقص (a. s.) : istıksâs eden, kısas istiyen.

müstakîl مستقيل (a. s.) : pazarlığın bozulmasını isteyen.

müstakill مستقل (o. s. kıllet'den) : başlıbaşına, kendi başına; kendi kendine, ayrıca, *bağımsız.

müstakillen مستقلا (a. zf. kıllet'den) : **1.** kendi başına, başlı **başına** olarak. **2.** ancak, yalnız.

müstakîm مستقيم (a. s. kıyâm'dan) : **1.** doğru, düz, dik. **Sırât-ı müstakîm** : hakk yol. **müstakîm-ül-cenâh** : **zool.** düzkanadlılar : **çekirge.**. gibi. **2.** temiz, nâmuslu, doğru.

müstakîm-âne مستقيمانه (a. f. zf. kıyâm'dan) : nâmuslulukla, doğrulukla.

müstakraz, müstakraza مستقرض ، مستقرضه (a. s. karz'dan. c. : müstakrazât) : istikrâz olunmuş, borç alınmış. **Mebâlig-i müstakraza** : borç alınan paralar.

müstakrazât مستقرضات (a. i. karz'dan. müstakraz'ın c.) : istikrazlar, borç alınmış paralar.

müstakrib مستقرب (a. s. kurb'dan) : yaklaştıran, yaklaştırıcı.

müstakriz مستقرض (a. s. karz'dan. c. : müstakrizîn) : istikrâz eden, borç eden. (bkz : medyûn).

müstakrizîn مستقرضين (a. s. müstakriz'in c.) : istikrâz edenler, borç alanlar.

müstaksî مستقصى (a. s. kusv'dan) : **1.** istiksâ eden, nihâyetine, sonuna varmak istiyen. **2.** dikkatle araştıran.

müstaksim مستقسم (a. s. kısm'dan) : **1.** taksîm eden, bölüşen. **2.** (kasem'den) : yemin isteyen.

müstakteb مستقطب (a. s. kutb'dan) : **fiz.** *polarılmış. **fr. polarisé.**

müstaktıb مستقطب (a. s. kutb'dan) : **fiz.** *polargı, **fr. polariseur.**

müstaktır مستقطر (a. s. katre'den) : istiktar eden, damlatan.

müstaktil مستقتل (a. s. katl'den) : istıktal eden, ölüme karşı göğüs geren.

müsta'lî, müsta'liye مستعليه ، مستعلى (a. s. isti'lâ'dan) : istîlâ eden, yükselen, üstün gelen, üste çıkan. **Hurûf-i müsta'liye : leng.** "hı, sad, dad, tı, zı, ayın, kaf" harfleri, **fr. sons emphatiques.**

müsta'lim مستعلم (a. s. ilm'den) : isti'lâm eden, mâlûmat, bilgi istiyen.

müsta'mel مستعمل (a. s. amel'den) : **1.** kullanılmış. **2.** eski, köhne.

müsta'mer مستعمر (a. s. umrân'dan) : muhâcir yerleştirerek ma'mur, şen, bayındır bir hâle getirilen [yer], **fr. colonie.**

müsta'merât مستعمرات (a. i. umrân'dan. müsta'mere'nin c.) : sömürgeler, **fr. colonies.** (bkz : müstemlekât).

müsta'mere مستعمره (a. i. umrân'dan. c. : müsta'merât) : muhâcir yerleştirerek ma'mur, şen, bayındır bir hâle getirilen yer, sömürge, **fr. colonie.** (bkz : müstemleke).

müsta'mil مستعمل (a. s. amel'den) : isti'mâl eden, kullanan.

müsta'mir مستعمر (a. s. umrân'dan) : bir yere muhâcir yerleştirerek orasını ma'mur, şen, bayındır bir hâle getiren, sömüren, sömürgeci, **fr. colonisateur.**

müstansır مستنصر (a. s. nusret'den) : istinsâr eden, yardım istiyen.

müstantak مستنطق (a. s.) : istintak olunmuş.

müstantik مستنطق (a. s. nutk'dan) : **1.** istintak eden, söyletmek isteyen. **2. huk.** sorgu hâkimi.

müsta'raz مستعرض (a. s.) : **geo.** enine, **fr. transversal, e.**

müsta'rib مستعرب (a. s. arab'dan) : Araplaşmış, aslen Arap olmadığı halde sonradan Araplaşmış olan. **Arab-ı müsta'rib** : Araplaşmış Arap.

müsta'rik مستعرق (a. s. arak'dan) : isti'râk eden, terlemek için yatan.

müstasfî مستصفى (a. s. safâ'dan) : istisfâ eden, hâlisini, safını alan.

müstasgir مستصغر (a. s. sagîr'den) : istisgar eden, küçük gören, küçümsiyen.

müstasgir-âne مستصغرانه (a. f. zf.) : küçük görerek, küçümsiyerek.

müstashab مستصحب (a. s. sohbet'den) : istishâf olunan, birine yanında arkadaş olarak bulundurulan.

müstashib مستصحب (a. s. sohbet'den) : istishâbeden, yanına alan, berâber bulunduran.

müstashiben مستصحباً (a. zf. sohbet'den) : müstaship olarak, berâber olarak, yanında bulundurarak.

müstas'ib مستصعب (a. s. suûbet'den) : güç sayan, her şeyi zor gören.

müstasveb مستصوب (a. s. savâb'dan) : istisvâbedilmiş, savap, mâkul, doğru görülmüş.

müstasvib مستصوب (a. s. savâb'dan) : istisvâbeden, savap, mâkul, doğru gören.

müstatıbb مستطب (a. s. tıbb'dan) : istıtbâb eden, devâ, çâre arıyan.

müsta'tıf مستعطف (a. s. âtıfet'den) : isti'tâf eden, şefkat, sevgi istiyen.

müsta'tıf-âne مستعطفانه (a. f. zf.) : şefkat, sevgi talebedercesine.

müsta'tî مستعطى (a. s.) : bahşiş istiyen.

müstatraf مستطرف (a. s.) : istıtrâf edilmiş, turfa, nâdîde sayılmış.

müstatrib مستطرب (a. s. tarab'dan) : eğlence, neş'e, âhenk istiyen.

müstatrib-âne مستطربانه (a. f. zf.) : müstatrib olana, eğlence, neş'e, âhenk istiyene yakışacak yolda.

müstatrif مستطرف (a. s. turfa'dan) : istitrâf eden, turfa, nâdîde sayılan.

müstavsıla مستوصله (a. s.) : takma saç kullanan [kadın].

müstavtın مستوطن (a. s. vatan'dan). (bkz : mutavattın).

müstavzı' مستوضع (a. s.) : pazarlık eden.

müstavzih مستوضح (a. s.) : istîzah eden, izâhat istiyen.

müstazhir مستظهر (a. s. zahr'den) : istizhâr eden, dayanan, arka veren.

müstazhiren مستظهراً (a. zf. zahr'den) : müstazhir olarak, dayanarak, arka vererek.

müstazıll مستظل (a. s. zıll'dan) : gölgelenen, gölge altında bulunan; **mec.** birinin himâyesi altında bulunan.

müsta'zım مستعظم (a. s. azm'den) : **1.** isti'zam eden, büyük gören, büyük tutan. **2.** (azamet'den) : kibirli, gururlu.

müstazî مستضىء (a. s. ziyâ'dan) : **1.** ziyâ, ışık alan, ışıklanan, ışıklı. **2.** makbul, âlâ, iyi.

müstaz'if مستضعف (a. s. za'f'dan) : istiz'âf eden, zayıf gören.

müstazraf مستظرف (a. s. zarf'dan) : içine almış, etrâfı kuşatılmış.

müstazrıf مستظرف (a. s. zarf'dan) : içine alan, etrâfını kuşatan, kuşatmış olan.

müsteân مستعان (a. s. avn'den) : kendisinden yardım beklenen, yardım istenen [Allah'ın sıfatlarındandır].

müsteâr مستعار (a. s. âriyyet'den) : **1.** eğreti [alınmış], takma [ad]. **Nâm-ı müsteâr** : takma ad, eğreti ad [kendini belli etmemek üzere alınır]. **Hayât-ı müsteâr** : [muvakkat olan] dünyâ ömrü. **2. müz.** Türk müziğinin tahmînen iki buçuk ve nihâyet üç asırlık bir mürekkep makamıdır. Segâhdan yegâne farkı, "müstear dörtlüsü" denilen segâh perdesindeki uşşak dörtlüsü (segâh, nim-hicaz, nevâ, dik-hisar) ı kullanmasındadır. Segâh perdesinde durur; güçlüsü segâh gibi nevâ (re) dir. Aynen segâh'ta olduğu gibi şu ârızalarla donanır : "si" koma bemolü, "mi" koma bemolü, "fa" bakıyye diyezi. Segâh'ın "lâ" bakıyye diyezi ve segâh perdesindeki uşşak dörtlüsünün "do" bakıyye diyezi, nota içinde gösterilir; müsteâr'ı segâh'dan ayıran işte bu "do" bakıyye diyezidir (nim-hicaz perdesi). Orta derecede kullanılmış makamlardır.

müsteârek مستعارك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin tahmînen iki asırlık bir mürekkep makamı. Pek az kullanılmış ve zamânımıza bir nümûnesi intikal etmemiştir.

müsteârün-leh مستعار له (a. b. s.) : **ed.** istiârede müşebbeh (benzetilen) in mânası.

müsteârün-minh مستعار منه (a. b. s.) : kendisinden eğreti olarak bir şey alınmış kimse.

müsteb'ad مستبعد (a. s. bu'd'dan) : baîd, uzak görülen, olacağı sanılmıyan.

müstebân مستبان (a. s. beyân'dan) : **1.** meydanda, açık [olan]. (bkz : âşkar, ayân, vâzıh, zâhir). **2.** açık olarak anlaşılan.
müstebân buyurulacağı vechile : anlaşılacağı üzere.

müstebdel, müstebdele مستبدل ، مستبدله (a. s. bedel'den) : istibdâl edilmiş, değiştirilmiş. **Efrâd-ı müstebdele** : askerliğini bitirerek tezkere almış olan kimseler.

müstebdı' مستبضع (a. s.) : **fık.** kazancı kendine yânî verene âit olmak üzere sermâye verilen kimse.

müstebdi' مستبدع (a. s.) : eşi emsâli pek az bulunur sanan.

müstebdi-âne مستبدعانه (a. f. zf.) : müstebdi' olana yakışacak sûrette.

müstebdil مستبدل (a. s. bedel'den) : istibdâl eden, değiştiren.

müstebgi مستبغی (a. s.) : olması için yardımda bulunan.

müstebhir مستبحر (a. s. bahr'den) : istibhâr eden, deniz gibi geniş olan [kimse]. (bkz : mütebahhir).

müstebî مستبی (a. s.) : esir eden.

müsteb'id مستبعد (a. s. bu'd'dan) : istib'âd eden, uzak gören, uzak sayan.

müstebidd مستبد (a. s. istibdâd'dan) : istibdâdda bulunan, hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve hareket serbestliği vermiyen; despot.

müstebidd-âne مستبدانه (a. f. zf.) : müstebitçe, istibdat yaparak, hükmü altında bulunanlara söz hakkı ve hareket serbestliği vermiyerek.

müstebik مستبق (a. s.) : istibak eden, yarışa çıkan.

müstebîn مستبین (a. s.) : açık, meydanda. (bkz : âşkâr, vâzıh).

müstebkî مستبقی (a. s. beka'dan) : istibka eden, bâki olmasını istiyen.

müstebrî مستبری (a. s.) : istibrâ eden, uzvunda sidik damlası bırakmıyan.

müstebşir مستبشر (a. s.) : **1.** istibşâr eden, müjdeliyen. **2.** müjde ile sevinen.

müstebtın مستبطن (a. s. batn'dan) : istibtân eden, iç yüzüne vâkıf olan.

müstecâb مستجاب (a. s. cevâb'dan) : isticâbe edilmiş, kabûl olunmuş [dileği]. (bkz : mucâb).

müstecâb-üd-da've : duâsı kabûl olunan, duâsı makbûl olan.

müste'cel مستأجل (a. s.) : muayyen vakte kadar geciktirilen.

müste'cer مستأجر (a.s.) : istîcâr edilen, kirâ ile tutulan.

müste'cerün-fîh مستأجر فيه (a. b. i.) : kirâlama maksadı.

müstechil مستجهل (a. s.) : istichâl eden, câhil sayan.

müstechil-âne مستجهلانه (a. f. zf. cehl'den) : câhil sayarak.

müste'cir مستأجر (a. i. ecr'den. c. : müste'cirîn) : **1.** istîcar eden, kirâ ile tutan [bir şeyi]. **2.** kirâcı. (bkz : mükterî).

müstecîr مستجير (a. s.) : isticâre eden, aman dileyen, himâye bekleyen.

müstecîr-âne مستجيرانه (a. f. zf) : müstecîrcesine, aman dileyerek.

müste'ciren مستأجراً (a. zf.) : kirâcı olarak.

müste'cirîn مستأجرين (a. i. müste'cir'in c.) : **1.** kirâ ile tutanlar. **2.** kirâcılar.

müsteclib مستجلب (a. s. celb'den) : isticlâbeden, çeken [kendine doğru].

müstecmi' مستجمع (a. s. cem'den) : toplıyan; toplanan.

müstecmi'-i haslet-i cemîle : güzel huyu toplıyan; güzel huya sâhip olan.

müstecmi-'ül-mecdi ve-ş-şeref : şân ü şeref ve büyüklüğü kendinde toplıyan.

müstecvib مستجوب (a. s. cevâb'dan) : isticvâbeden, sual sorup cevâbını istiyen.

müsted'â مستدعى ، مستدعا (a. s. da'vâ'dan. c. : müsted'ayât) : istidâ edilen, istenen, dilenen; istidâ (*dilekçe) ile istenilen [şey].

müsted'â-aleyh مستدعى عليه (a. b. s. da'vâ'dan) : kendisinden dâvâ ve şikâyet olunan [kimse].

müstedâm مستدام (a. s. devâm'dan) : **1.** devâmı istenilen. **2.** devamlı, sürekli, sürüp giden. (bkz : bâkî, dâim).

müsted'ayât مستدعيات (a. s. da'vâ'dan. müsted'â'nın c.) : dilenen, istenilen şeyler; istidâ (*dilekçe) ile istenilen [şeyler].

müstedbir مستدبر (a. s. dübr'den) : istidbâr eden, arkasını döndüren, yüz çeviren.

müstedell مستدل (a. s. delâlet'den) : istidlâl olunmuş, bir delil ile ispât edilmiş. ["müstedlel" kelimesi yanlıştır]. (bkz : müstenbat).

müsted'î مستدعى (a. s. da'vâ'dan) : istidâ eden, dilekçe veren [kimse].

müste'dî مستأدى (a. s.) : **1.** yardım ve korunma istiyen. **2.** birinin zorla malını alan.

müste'dib مستأدب (a. s.) : bilgi ve edep öğrenen.

müstedill مستدل (a. s. delâlet'den) : delîl ile ispât edilen.

müstedîm مستديم (a. s. devâm'dan) : **1.** istidâme eden, devâmını istiyen. **2.** devamlı, sürekli. (bkz : dâimî), **fels. fr. rémanent.**

müstedîn مستدين (a. s. deyn'den) : istidâne eden, borç alan. (bkz : müsteîr).

müstedîr مستدير (a. s. devr'den) : dâire şeklinde olan, değirmilenen, değirmi. (bkz : kürevî).

müstedrek مستدرك (a. i.) : arapçada bir vezin.

müstedrik مستدرك (a. s. derk'den) : istidrâk eden, anlamak istiyen.

müstefâd مستفاد (a. s. feyd'den) : **1.** kazanılmış, kâr edilmiş. **2.** anlaşılmış. (bkz : münfehim).

müstefâz مستفاض (a. s.) : dağılıp yayılmış.

müstefhem مستفهم (a. s. fehm'den) : anlaşılan.

müstefhim مستفهم (a. s. fehm'den) : anlamak istiyen, soran.

müstefîd مستفيد (a. s. feyd'den. c. : müstefîdân) : istifâde eden, faydalanan.

müstefîdân مستفيدان (a. s. müstefîd'in c.) : istifâde edenler, faydalananlar.

müstefîd-âne مستفيدانه (a. f. zf.) : istifâde ederek, faydalanarak.

müstefîz مستفيض (a. s. feyz'den) : istifâze eden, feyiz alan, feyizlenen.

müstefîz-âne مستفيضانه (a. f. zf.) : feyiz alarak, feyizlenerek.

müstefreşe مستفرشه (a. i. firâş'dan) : odalık, câriye. (bkz : kenîzek).

müstefrig مستفرغ (a. s. ferâğ ve fürûğ'dan) : **1.** istifrağ eden, kusan. **2. hek.** gaseyan ettiren, kusturan. **Devâ-yi müstefrig** : kusturucu ilâç.

müstefsir مستفسر (a. s. fesr'den. c. : müstefsirîn) : bir şeyin tefsîrini, îzâhını, geniş anlatılmasını istiyen.

müstefsirîn مستفسرين (a. s. müstefsir'in c.): istifsâr edenler, bir şeyin tefsîrini, îzâhını, geniş anlatılmasını istiyen.

müsteftî مستفتى (a. s. fetvâ'dan) : **1.** istiftâ eden, müftüden fetvâ istiyen **2.** bir müşkülün hallini, çözülmesini istiyen.

müsteftih مستفتح (a. s. feth'den) : istiftâh eden, açan, başlıyan.

müstegas مستغاث ("ga" uzun okunur. a. s. gıyâs'dan) : istigase edilmiş, kendisinden yardım istenmiş, istenen; Allah.

müstegîs مستغيث (a. s. gıyâs'dan. c. : müstegisîn) : istigase eden, yardım dileyen.

müstehabb مستحب (a. s. hubb'dan) : **1.** sevilen, beğenilen. (bkz : makbûl, mergub). **2.** farz ve vâcibden başka olarak sevap kazanılan iş. **Sadaka vermek; oruç tutmak** [mübarek günlerde-] gibi.

müstehâm مستهام (a. s.) : şaşırmış, şaşa kalmış. (bkz : hayrân).

müstehân مستهان (a. s.) : alçak, değersiz, âdî.

müstehâs مستحاث (a. s.) : toprak altında saklı bulunan.

müstehâsât مستحاثات (a. i. müstehâse'nin c.) : *taşıllar, fosiller, **fr. fossilles. Mebhas-ül-müstehâsât** : paleontoloji, **fr. paléontologie.**

müstehâse مستحاثه (a. i. c. : müstehâsât) : *taşıl, fosil, **fr. fossile.**

müstehâza مستحاضه (a. i.) : aybaşı gören kadın.

müstehcen مستهجن (a. s. hücnet'den) : istihcân edilmiş, açık saçık, edepsizce [olan]. (bkz : bî-edebâne, perde-bî-rûnâne).

müstehcin مستهجن (a. s. hücnet'den) : istihcân eden, çirkin, kötü, fenâ gören.

müstehdî مستهدى (a. s. hedy ve hidâyet'den) : istihdâ eden, doğru yolu, hak olan Müslümanlık yolunu istiyen.

müstehdif مستهدف (a. s. hedef'ten) : istihdâf eden, hedef tutan; hedef gibi dikilip duran.

müstehiff مستخف (a. s.) : istihfaf eden, aşağı, bayağı sayarak alay edip eğlenen.

müstehîl, müstehîle مستحيل ، مستحيله (a. s. havl'den. c. : müstehîlât) : **1.** mümkün ve kabil olmıyan [şey]. **2.** mânâsız, saçma şey. **Umûr-i müstehîle** : mânâsız, saçma işler.

müstehîlât مستحيلات (a. s. havl'den. müstehîl'in c.) : **1.** mümkün ve kabil olmıyan şeyler . **2.** mânâsız, saçma şeyler.

müstehill مستحل (a. s. helâl'den) : **1.** istihlâl eden, helallık dileyen. **2.** helallaşan.

müste'hir, müste'hire مستأخر ، مستأخره (a. s.) : teehhür eden, geciken. **Mes'ele-i müste'-hire : huk.** bir dâvâ görülürken, bu dâvâdan önce ve bu dâvâ ile ilgili olarak görülmesi icâbeden başka bir mesele.

müstehlek, müstehleke مستهلك ، مستهلكه (a. s. helâk'den) : istihlâk edilmiş, yiyip içilerek tüketilmiş, bitirilen. **Erzâk-ı müstehleke** : sarf edilen erzak.

müstehlik مستهلك (a. s. helâk'den) : istihlâk eden, yiyip içerek tüketen, bitiren, **fr. consommateur.**

müstehvî مستهوى (a. s.) : istihvâ eden, hayrân eden, aklını alan.

müstehzî مستهزى (a. s.) : istihzâ eden, biriyle eğlenen, herkesle eğlenmek âdetinde olan.

müstehziyâne مستهزيانه (a. f. zf.) : istihzâ ederek, eğlenerek, alay yollu.

müsteîr مستعير (a. s. âriyyet'den) : istiâre eden, ödünç alan. (bkz : müstedîn).

müstekbir مستكبر (a. s. kibr'den. c. : müstekbirîn) : kibirlenen, kendini büyük gören, büyüklenen. (bkz : mütekebbir).

müstekbir-âne مستكبرانه (a. f. zf.) : kendini büyük görerek, büyüklenerek.

müstekbirîn مستكبرين (a. s. müstekbir'in c.) : kibirlenenler, kendini büyük görenler, büyüklenenler. (bkz : mütekebbirîn).

müstekfî مستكفى (a. s.) : yetecek kadarını istiyen.

müstekif مستكف (a. s.) : **1.** dilenmek için elini uzatan. **2.** bakarken gözünü korumak için elini kaşının üstüne koyan.

müstekîn مستكين (a. s.) : alçak gönüllülük gösteren.

müstekinn مستكن (a. s. kenn'den) : istiknân eden, gizlenen, saklanan.

müstekinne مستكنه (a. i.) : içteki kin.

müstekmil مستكمل (a. s. kemâl'den) : istikmâl eden, tam, olgun bir hâle getiren, eksiksiz olarak bitiren.

müstekmin مستكمن (a. s. kemn ve kümûn'-dan) : gizlenen, saklanan.

müsteknih مستكنه (a. s. künh'den) : istiknâh eden, künhünü, esâsını, doğrusunu araştıran.

müstekrâ مستكرا (a. s.) : kirâya verilen eşyâ. (bkz : mükterâ, mükrâ).

müstekreh مستكره (a. s. kerâhet'den. c. : müstekrehât) : istikrâh edilmiş, kerîh görülmüş, tiksinilen, iğrenilen, iğrenç.

müstekrehât مستكرهات (a. s. kerâhet'den. müstekreh'in c.) : istikrâh edilen, tiksinilen, iğrenç şeyler.

müstekrî مستكرى (a. s. kirâ'dan) : istikrâ eden, kirâ ile tutan. (bkz : mükterî, müste'cir).

müstekrih مستكره (a. s. kerâhet'den) : istikrâh eden, tiksinen, kerîh gören, iğrenen, nefret eden.

müsteksir مستكثر (a. s. küsr ve kesret'-den) : istiksâr eden, çok gören, çok sayan.

müstekşif مستكشف (a. s. keşf'den) : istikşâf eden, keşfetmiye çalışan.

müs'tektib مستكتب (a. s.) : istiktâbeden, söyleyip yazdıran, dikte eden.

müstelezz مستلذ (a. s. lezzet'den. c. : müstelezzât) : lezzet alınmış, tadına varılmış.

müstelezzât مستلذات (a. i. lezzet'den. müstelezz'in c.) : lezzet alınan şeyler.

müstelîm مستليم (a. s. levm'den) : beğenilmiyecek iş gören.

müstelizz مستلذ (a. s. lezzet'den) : lezzet alan, tad alan, tadına varan.

müstelkî مستلقى (a. s.) : istilka eden, arka üstü yatan.

müstelzim مستلزم (a. s. lüzûm'dan) : istilzâm eden, gerektiren; gereken.

müstemedd مستمد (a. s.) : kendisine yardım edilen, edilmiş olan.

müste'men مستأمن (a. s. emn'den) : **1.** kendisine aman verilmiş olan. **2.** ecnebî tebaasından olan kimse.

müstemhil مستمهل (a. s. mehl'den) : mühlet, zaman, muayyen bir vakit istiyen.

müstemi' مستمع (a. s. sem'den. c. : müstemiîn) : **1.** istimâ eden, dinliyen, dinleyici, işiten. (bkz : sâmi'). **2.** bir okula yalnız dinleyici olarak devâm eden.

müstemian مستمعاً (a. zf. semi'den) : dinleyici olarak; işiterek, duyarak.

müstemidd مستمد (a. s. meded'den) : istimdâd eden, yardım istiyen.

müstemidd-âne مستمدانه (a. f. zf.) : istimdâdederek, yardım istiyerek.

müstemiîn مستمعين (a. s. sem'den. müstemi'in c.) : dinleyiciler, **fr. auditeurs.**

müste'min مستأمن (a. s. emn'den) : **1.** istimân eden, aman dileyen. **2.** vaktiyle ecnebî tebaasına verilen bir ünvan, **3.** sığınan, canını kurtarmak şartiyle teslîm olan.

müstemirr مستمر (a. s. mürûr'dan) : **1.** istimrâr eden, bir düziye uzayıp giden. **2.** sürekli, devamlı; bir düziye, dâimâ.

müstemirren مستمراً (a. zf.) : müstemir olarak, sürekli, aralıksız. (bkz : dâimî).

müstemît مستميت (a. s.) : savaşta ölümden yılmıyan yürekli [kimse].

müstemlek مستملك (o. s. mülk'den) : **1.** satın alınmış mülk. **2.** (bkz : müsta'mer). [yapma kelimelerdendir].

müstemlekât مستملكات (a. i. mülk'den. müstemleke'nin c.) : sömürgeler, **fr. colonies.** (bkz : müsta'mere).

müstemleke مستملكه (a. i. mülk'den. c. : müstemlekât) : sömürge, **fr. colonie.** (bkz : müsta'mere).

müstemlî مستملى **(a. s.).** (bkz : müstektib).

müstemsik مستمسك (a. s.) : salıvermemek üzere sıkı tutan.

müstemti' مستمتع (a. s.) : istimtâ eden, temettü' eden, faydalanan.

müstemzic مستمزج (a. s. mezc'den) : istimzâceden, yoklıyan, soran [düşüncesini, reyini, hatırını].

müstenbat مستنبط (a. s.) : istinbât olunmuş, zımnen anlaşılmış. (bkz : müstedell).

müstenbi' مستنبئ (a. s.). (bkz :müstahbir).

müstenciz مستنجز (a. s.) : istincâzeden, va'dini yerine getirilmesini istiyen.

müste'nefün-aleyh مستأنف عليه (a. b. s.) : **huk.** aleyhinde, istînaf sûretiyle dâvâ açılan kimse.

müstenfik مستنفق (a. s.) : şunu bunu beslemek için malını tüketen.

müstenfir مستنفر (a. s.) : istinfâr eden, ürken, ürküp kaçan.

müstenhic مستنهج (a. s.) : birinin mesleğine giren.

müstenhir مستنهر (a. s. nehr'den) : aka aka yeri oyan, nehir yapan.

müstenid مستند (a. s. sened'den. c. : müstenidât) : **1.** istinâdeden, dayanan, yaslanan; güvenen. **2.** bir delîli, şâhidi olan.

müsteniden مستنداً (a. zf. sened'den) : **1.** istinâdederek, dayanarak, yaslanarak; güvenerek. **2.** bir delîl, şâhid (* tanık) göstererek.

müste'nif مستأنف (a. s.) : 1. istinâf eden, yeniden başlıyan. 2. bidâyet mahkemesinden (dâvâların ilk görüldüğü mahkemeden) verilen hükmü kabûl etmeyip, dâvâsına, bir üst derecede bulunan başka mahkemede bakılmasını istiyen [kimse].

müstenîm مستنيم (a. s. nevm'den) : yalandan uyuyan, uyur gibi görünen.

müstenîr مستنير (a. s. nûr'dan) : istinâre eden, nûr, ışık alan, parlak.

müste'nis مستأنس (a. s. üns'den) : istînâs eden, ünsiyet peydâ eden, yabâniliği kalmıyan, alışık.

müstenker مستنكر (a. s.) : inkâr edilmiş. (bkz : münker).

müstenkıh مستنقه (a. s.) : idrâk eden, anlıyan.

müstenkıs مستنقص (a. s. naks'dan) : istinkas eden, fiyatı kısmak, indirmek istiyen.

müstenkif مستنكف (a. s. nekf'den) : istinkâf eden, kabûl etmiyen, geri duran, el, çeken, *çekimser.

müstenkih مستنكه (a. s.) : 1. ağız koklıyan. 2 inceliyen, araştıran.

müstenkir مستنكر (a. s.) : inkâr eden. (bkz : münkir).

müstensih مستنسخ (a. s. nesh'den) : 1. istinsâh eden, bir yazının, sûretini, kopyesini çıkaran. 2. teksîr, çoğaltma makinesi, şapirograf.

müstenşıkk مستنشق (a. s. şakk'dan) : burnuna su çeken [temizlik için].

müstenşid مستنشد (a. s. neşîde'den) : istinşâdeden, birisinin şiir okumasını istiyen.

müstentic مستنتج (a. s. netîce'den) : istintâceden, netîce çıkaran.

müsterâh مستراح (a. i. râhat'dan) : 1. rahat edecek yer. 2. aptesâne. (bkz : pây-hâne).

müsterak, müsteraka مسترق ، مسترقه (a. s. sirkat'den) : sirkat olunmuş, çalınmış. (bkz : mesrûk). **Hamse-i müsteraka** : celâlî senenin sonuna ilâve edilen beş gün.

müstercâ مسترجى ؛ مسترجاه (a. s. recâ'dan) 1. ricâ edilmiş. 2. umulmuş, umulan. [yapma kelimelerdendir].

müsterci' مسترجع (a. s.) : istircâ eden, "innâ lillâh ve innâ ileyhi râciûn (= biz Allah'ın kuluyuz, O'na râciiz, O'na döneceğiz)" diyen.

müsteredd مسترد (a. s. redd'den) : istirdâdedilmiş, geri alınmış.

müsterfih مسترفه (a. s. refâh'den) : refah, bolluk, rahatlık istiyen.

müsterham مسترحم (a. s. rahm ve ruhum'dan) : 1. istirhâm olunmuş, niyâz olunmuş, yalvarılmış, yalvarılan. 2. birinin merhameti istenilen.

müsterhî مسترخى (a. s. rehâ'dan) : istirhâ eden, gevşek, sarkık, sölpük.

müsterhib مسترهب (a. s.) : istirhâbeden, korkutan.

müsterhim مسترحم (a. s. rahm'den) : 1. istirhâm eden; niyâz eden, yalvaran. 2. merhamet dileyen.

müsterhim-âne مسترحمانه (a. f. zf. ruhm'dan) : istirhâm edene, yalvarana; merhamet dileyene yaraşır yolda.

müsterhin مسترهن (a. s. rehn'den) : istirhân eden, rehin alan; rehin istiyen.

müsterhis مسترخص (a. s. ruhs'dan) : istirhâs eden, ucuz sayan.

müster'î مسترعى (a. s.) : istir'â eden, birinden bir şeyin korunmasını ve saklanmasını istiyen.

müste'rib مستأرب (a. s.) : borçlu (bkz : medyûn).

müsterîh مستريح (a. s. râhat'dan) : istirâhat eden, rahat bulan, gönlü rahat, kaygısız. **müsterîh-ül-bâl** : içi, gönlü rahat.

müsterîh-âne مسترحانه (a. f. zf. râhat'dan) : içi rahat olarak, gönül rahatlığı ile.

müsterkı' مسترقع (a. s.) : yamaya, tâmire muhtaç.

müsterşî مسترشی (a. s. rüşvet'den) : istirşâ eden, rüşvet istiyen. (bkz : mürteşî).

müsterşid مسترشد (a. s. rüşd'den. c. : müsterşidîn) : istişâdeden, irşâd edilmesini, doğru yolun gösterilmesini istiyen.

müsterşid-âne مسترشدانه (a. f. zf.) : müsterşide, doğru yolun gösterilmesini istiyene yaraşır yolda.

müsterşidîn مسترشدين (a. s. müsterşid'in c.) : irşâdedilmesini, doğru yolun gösterilmesini istiyenler.

müsterşiyâne مسترشيانه (a. f. zf.) : rüşvet istercesine.

müstervih مستروح (a. s. râhat'dan) : istirahat eden, dinlenen.

müsterzı' مسترضع (a. s. rızâ'dan) : para ile sütnine tutan.

müsterzil مسترذل (a. s. rezîl'den) : istirzâl eden, rezîl sayan.

müstes'ad مستسعد (a. s. sa'd'den) : istisâdedilen, uğurlu sayılmış, uğurlu sayılan.

müste'sal مستأصل (a. s.) : istîsal olunmuş, kökünden koparılmış.

müsteshil مستسهل (a. s.) : istishâl eden, kolay sayan.

müsteshil-âne مستسهلانه (a. f. zf.) : kolay sayarcasına.

müsteshir مستسخر (a. s.) : istishâr eden, alay eden.

müste'sıl مستأصل (a. s.) : istîsal eden, kökünden koparan.

müstes'id مستسعد (a. s. sad'dan) : istisâdeden, uğurlu sayan, uğur sayan.

müstesinn مستسن (a. s. sinn'den) : istisnân eden, yaşlanan, ihtiyarlıyan.

müsteskal مستثقل (a. s. sıklet'den) : istiskal edilen, kendisine, kovarcasına muâmelede bulunulan.

müsteskıl مستثقل (a. s. sıklet'den) : istiskal eden, kovarcasına muâmele eden.

müsteskıl-âne مستثقلانه (a. f. zf.) : istiskal edene yakışacak sûrette.

müsteskî مستسقى (a. s. saky'den) : **hek.** istiska olmuş, karnı su toplamış.

müsteslim مستسلم (a. s. c. : müsteslimîn) : **1.** istislâm eden, boyun eğen. **2.** İslâm dînini kabûl eden.

müsteslimîn مستسلمين (a. s. müsteslim'in c.) : **1.** istislâm edenler, boyun eğenler. **2.** İslâm dînini kabûl edenler.

müstesnâ مستثنى ، مستثنا (a. s.) : **1.** istisnâ edilen, kural dışı bırakılan, bırakılmış. **2.** üstün. **3.** ayrı tutulan, *ayrık. **4.** benzerlerinden baskın.

müstesneyât مستثنيات (a. s. müstesnâ'nın c.). (bkz : müstesnâ).

müsteşâr مستشار (a. i. meşveret'den) : **1.** kendisiyle müşâverede bulunulan, kendisine iş danışılan. **2.** vekâletlerde vekilden sonraki âmir.

müsteş'ar مستشعر (a. s. şuûr'dan) : bildirilen, haberli.

müsteşârî مستشارى (a. f. meşveret'den) : müsteşarlık.

müsteşfi' مستشفع (a. s. şefâat'den) : şefâat dileyen, bağışlanmasını istiyen.

müsteşfî مستشفى (a. s. şifâ'dan) : **1.** şifâ dileyen, iyilik istiyen. **2.** kendisine baktıran.

müsteşfi-âne مستشفيانه (a. f. zf.) : şefaat dilercesine.

müsteşhed مستشهد (a. s. c. : müsteşhedât) : şâhit tutulan, şâhit olarak gösterilen.

müsteşhedât مستشهدات (a. s. müsteşhed'in c.) : şâhit tutul anlar, şâhit olarak gösterilenler.
müsteşhedât-ı edebiyye : ed. kelimelere misal olarak gösterilen cümle veyâ şiirler.

müsteşhid مستشهد (a. s.) : istişhâdeden, şâhit tutan.

müsteş'ir مستشعر (a. s. iş'âr'dan) : istiş'âr eden, bildirilmesini istiyen [yazı ile-].

müsteşrik مستشرق (a. s. ve i. şark'dan. **c.** : müsteşrikîn) : şark topluluklarının târihini, dilini ve edebiyâtını ve folklorunu araştırmakla meşgul olan âlim, **fr. orientaliste.**

müsteşrikîn مستشرقين (a. s. ve i. şark'dan. müsteşrik'in c.) : müsteşrikler, **fr. orientalistes.**

müstetâb مستطاب (a. s. tayyib'den) : istitâbe edilen, hoş, güzel bulunan. **Kitâb-ı müstetâb :** güzel kitap.

müstetim مستتم (a. s.) : istitâm eden, tamamlanmasını istiyen.

müstetir مستتر (a. s. setr'den) : istitâr eden, gizlenen, gizli, saklı.

müstevâ مستوى (a. s.) : müzekker (*eril) ile münennesi (*dişil) içine alan.

müstevcib مستوجب (a. s. vücûb'dan) : **1.** lâyık. (bkz : sezâ, şâyan). **2.** icâbeden, gereken.

müstevda' مستودع (a. s. ved'den) : **1.** emânet bırakılan. **2.** emânet olarak bir malı kabûl eden.

müstevdi' مستودع (a. s. ved'den) : **1.** emânet bırakan. **2.** emânet bırakılan yer.

müstevfâ, müstevfî مستوفى ، مستوفى (a. s. vefâ'dan) : kâfî derecede, yeteri kadar, tam, mükemmel; dolgun.

müstevfik مستوفق (a. s.) : Allah'tan yardım dileyen.

müstevfir مستوفر (a. s.) : borçludan alacağını tamâmen alan.

müstevhib مستوهب (a. s.) : bahşiş istiyen.

müstevî مستوى (a. s. sevî'den) : **1.** düz, her tarafı bir. **2. geo.** *düzlem. **3. gr.** erkeği ile dişisi bir olan veyâ hem erkek, hem dişi olan [isim, sıfat].

müstev'ib مستوعب (a. s. va'b'den) : **1.** istiâbeden, içine alan, kapsıyan. **2.** kaplıyan, tutan.

müstevki' مستوقع (a. s.) : **1.** istîka eden, olmasını bekliyen. **2.** olacak diye kaygılanan.

müstevkid مستوقد (a. s.) : **1.** yanıp alevlenmiş. **2.** yakıp alevlendirici.

müstevlî, müstevliye مستولى ، مستوليه (a. s. vely'den) : **1.** istilâ eden, ele geçiren idâresi altına alan. **2.** yayılan, her tarafı kaplıyan. **3. hek.** salgın, **fr. épidémique. Maraz-ı müstevlî : hek.** salgın hastalık, **fr. maladie épidémique. Nezle-i müstevliye : hek.** salgın nezle, nezle salgını.

müstevsi' مستوسع (a. s.) : bollaşan, genişliyen.

müstevsik مستوثق (a. s.) : birinden senet, vesîka alan.

müstevzi' مستوزع (a. s.) : hak dergâhından ilham istiyen.

müsteykın مستيقن (a. s. yakîn'den) : istîkan eden, yakînen, kat'î olarak bilen.

müsteykız مستيقظ (a. s. yakaz'dan) : istîkazeden, uykudan uyanan. (bkz : bî-dâr).

müsteymin مستيمن (a. s.) : **1.** aman dileyen. **2.** birinin yemînini istiyen. **3.** mübârek sayan.

müsteyser مستيسر (a. s.) : kolaylanmış, hazır.

müsteysir مستيثر (a. s.) : istîsar eden, nefsine ayıran.

müstezâd مستزاد (a. s. ziyâde'den) : **1.** ziyâdeleşmiş, artmış, çoğalmış. **2. i. ed.** bahr-i hecez vezinlerinden: [mef'ûlü mefâîlü mefâîlü faûlün] vezninde söylenmiş mısra'lara : [mef'ûlü faûlün] parçalarına müsâvî birer parça katmak sûretiyle meydana getirelen manzûme : Meselâ :

Ey şûh-i kerem pîyşe dil-i zâr senindir

Yok minnetin aslâ

Ey kân-ı kerem anda ne kim vâr senindir

Pinhân ü hüveydâ

(Nedim)

müste'zen مستأذن (a. s. izn'den) : izin istenilmiş.

müstezill مستذل (a. s. zelîl'den) : istizlâl eden, birini zelîl, hor, hakîr gören.

müste'zin مستأذن (a. s. izn'den) : izin istiyen.

müstezkir مستذكر (a. s. zikr'den) : istizkâr eden, hatırlıyan.

müstmend مستمند (f. s. c. : müstmendân) : mahzun, kederli; bîçâre, zavallı.

müstmendân مستمندان (f. s. müstmend'in c.) : mahzun, kederli, üzgün kimseler; biçâreler, zavallılar.

müstmendâne مستمندانه (a. f. zf.) : mahzunlukla, zavallılıkla.

müsûl مثول (a. i.) : ayakta durma [saygıdan dolayı].

müs'ut مسعط (a. i.) : enfiye kutusu.

müsül مثل (a. i. misâl'in c.) : **1.** örnekler. **2. fels.** Eflâtun'un "idées" sözü karşılığı.

müsveddât مسودات (a. i. sevvâd'dan) : karalamalar, taslaklar.

müsvedde مسوده (a. i. seved'den. c. müsveddât) : karalama, taslak, beyaz edilmek üzere ilk yazılan ve üzerinde düzeltmeler yapılan yazı.

müşâ' مشاع (a. s. şüyû'dan) : **1.** işâa olunmuş, şuyû bulmuş, yayılmış, herkese duyurulmuş. **2.** hissedarlar, ortaklar arasında berâberce kullanıldığı halde hisselere ayrılmamış olan şey, yer.

müşâabe مشاعبه (a. i.) : uzaklaşma.

müşâare مشاعره (a. i. şi'r'den) : karşılıklı şiir söyle(ş)me, birbirine şiir söyleme; şiir yarışı.

müşââtt مشاآت (a. i.) : **1.** yarış etme. **2.** ileri geçme.

müşâbehet مشابهت (a. i. şebeh ve şibh'den. c. : müşâbehât) : benzeyiş, benzeme.

müşa'bid, müşa'biz مشعبد ، مشعبذ (a. i.) : hokkabaz.

müşâbih مشابه (a. s. şebeh ve şibh'den) : benziyen, benzer. (bkz : mümâsil, nazîr).

müşâcerât مشاجرات (a. i. müşâcere'nin c.) : kavgalar, dövüşmeler.

müşâcere مشاجره (a. i. şecer'den. c. : müşâcerât) : **1.** kavga etme, çekişme. (bkz : nizâ). **2.** ağaç ile birbirine vurma.

müşâfehât مشافهات (a. i. şefe'den. müşâfehe'nin c.) : ağız ağıza, yüzyüze, karşı karşıya konuşmalar.

müşâfehe مشافهه (a. i. şefe'den. c. : müşâfehât) : ağız ağıza, yüzyüze, karşı karşıya konuşma.

müşâgabe مشاغبه (a. i.) : **fels. fr. éristique.**

müşâgare مشاغره (a. i.) : mehir alıp vermemek için iki kişi birbirinin hısımlarından birer kadınla evlenme.

müşâhed مشاهد (a. s. şuhûd'dan) : müşâhede olunmuş, görülmüş, görülen.

müşâhedât مشاهدات (a. i. şuhûd'dan. müşâhede'nin c.) : **1.** gözle görülen şeyler. **2. fels.** *gözlemler.

müşâhede مشاهده (a. i. şuhûd'dan. c. : müşâhedât) : **1.** bir şeyi gözle görme. (bkz : rü'yet). **2. tas.** Allah âlemini görme.

müşâhede-i mücerrebât-ı fi'liyye : işlenerek elde edilmiş tecrübelerin görülmesi.

müşâhere مشاهره (a. i. şehr'den) : aylıkla tutma.

müşâhere-hârân مشاهره خواران (a. f. b. i.) : aylıklılar.

müşâhereten مشاهرةً (a. zf.) : aylıklı olarak.

müşahhas مشخص (a. s. şahs'dan) : **1.** teşhîs edilmiş, tanınmış, nev'i ve cinsi anlaşılmış. **2.** şahıslanmış, şahıs sûretine girmiş. **3. fels.** *somut, **fr. concret.**

müşahhasât مشخصات (a. s. şahs'dan) : *somut bilgiler, **fr. sciences concrètes.**

müşahhıs مشخص (a. s. şahs'dan) : teşhîs eden, taslağın adını koyan.

müşâhid مشاهد (a. s. ve i. şuhûd'dan. c. : müşâhidîn) : müşâhede eden, gören, bakan.

müşâhidîn مشاهدين (a. s. ve i. müşâhid'in c.) : müşâhede edenler, görenler, bakanlar.

müşâkat مشاقت ("ka" uzun okunur. a. i.) : sıkıntıya dayanma husûsunda yarışma.

müşâkat مشاقت (a. i.) : düşmanlık; aykırılık.

müşâkele مشاكله (a. i. şekl'den) : **1.** şekilce bir olma, benzeme. **2. ed.** birinin söylediği bir sözü, diğerinin az çok evvelki mânâya zıt olarak kullanması. [meselâ : kaleme devâm edip etmediği sorulan havâî bir adam hakkında : "kendi bâzan gelir ammâ, sözü gelmez kaleme" denilmesi gibi].

müşâkil مشاكل (a. s. şekl'den) : şekilce bir olan, benziyen.

müşâr مشار (a. s. şevr'den) : işâret olunan, işâretle gösterilen.

müşârün bi-l-benâm, müşârün bi-l-enâmil : parmakla gösterilen. (bkz : meşhûr, mümtâz, nâm-dâr).

müşârata مشارطه (a. i.) : şartlaşma.

müşârebe مشاربه (a. i. şürb'den) : birlikte içme.

müşârefe مشارفه (a. i.) : **1.** yüksek yere çıkma. **2.** şan ve şeref husûsunda biriyle övünme.

müşâreket مشاركت (a. i. şirket'den) : **1.** şeriklik, ortaklık, ortaklaşma, birine ortak olma. **2. gr.** *işteşlik [sevişme : birbirini sevme; anlaşma : birbirini anlama.. gibi].

müşâreze مشارزه (a. i.) : huysuzluk, geçimsizlik.

müşârik مشارك (a. s. şirket'den) : **1.** ortak, bir iş berâberliğinde bulunan. (bkz : şerîk). **Bilâ müşârik** : ortaksız. **2.** ortaklardan, berâber iş yapanlardan her biri.

müşâriz مشارز (a. s.) : kavgacı, huysuz.

müşârün-ileyh مشار اليه (a. s. şevr'den. c. : müşârün-ileyhümâ) : "kendisine işâret olunan" : adı geçen, adı anılan. [Tanzîmat'tan sonra, bahsedilen en yüksek rütbe için bu kelime kullanılmıştır].

müşârün-ileyhâ مشار اليها (a. s. şevr'den) : "kendisine işâret olunan" : adı geçen, adı anılan [kadın, kız].

müşârün-ileyhümâ مشار اليهما (a. s. şevr'den. müşârün-ileyh'in c.). (bkz : müşârün-ileyh).

müşâ'şa' مشعشع (a. s. şa'şaa'dan) : **1.** şa'şaalı, parlak, parlıyan, parıldayan. (bkz: rûşen). **2.** debdebeli, tantanalı, gösterişli.

müşâtara مشاطره (a. i.) : biriyle bir şeyi yarı yarıya bölüşme.

müşâteme مشاتمه (a. i. şetm'den) : sövüşme, birbirine sövme, atışma.

müşattar مشطر (a. i.) : **ed.** teştîr edilmiş, mısrâları arasına ilâveten ayrıca mısrâlar getirilmiş gazel veyâ kasîde.

müşattar-ı murabba' : ed. araya iki mısrâ ilâve edilmiş gazel veyâ kasîde.

müşattar-ı muhammes : ed. araya üç mısrâ ilâve edilmiş gazel veyâ kasîde. [meselâ şâir Büyük Nedim, Nedîm-i Kadîm'in : "derdin nedir gönül sana bir hâlet olmasın *sad el hazer ki sevdiği o! âfet olmasın" beytiyle başlıyan gazelini taştîr ederken bu beyti şu müşattar hâle getirmiştir : Nedîm-i Kadîm'in : "Derdin nedir gönül sana bir hâlet olmasın" mısrâından sonra ve sad-el-hazer ki sevdiğin ol âfet olmasın" mısraından evvel "Büyük Nedîm'in ilâveleri : "Bîmâr eden bu gûne seni râhat olmasın * Bizden tesettür etme abes külfet olmasın * Bî-câ tabîbe varmağa hiç hâcet olmasın"dır.

müşattar-ı müseddes : ed. araya dört mısrâ ilâve edilmiş gazel veyâ kasîde.

müşâvere مشاوره (a. i. meşveret'den) : danışma, bir iş üzerinde konuşma, **fr. consultation** : ["müşâveret" şeklinde de kullanılır].

müşâvir مشاور (a. s. ve i. meşveret'den. **c.** : müşâvirîn) : istişâre edilen, -kendisine- danışılan.

müşâvirîn مشاورين (a. s. ve i. müşâvir'in **c.**) : istişâre edilenler, -kendisine- danışılanlar.

müşâyaa مشايعه (a. i.) : **1.** dostluk etme [biriyle-]. **2.** uyma [birine-].

müşbi' مشبع (a. s.) : doyurán.

müşebba' مشبع (a. s. şeb'den) : **1.** işbâ' olunmuş, doymuş, tok, **fr. saturé.**

müşebbeh, müşebbehe مشبه ، مشبهه (a. s. şebeh ve şibh'den) : benzetilen. **Sıfat-ı müşebbehe** : tâzım (*geçişsiz) fiillerden, türlü vezinlerde başlıca **fail** vezninde gelen ve dâimî bir vasfı gösteren sıfat : [**alîm** (çok bilen); **şefîk** (şefkatli)... gibi].

müşebbehün-bih مشبه به (a. b. s. şibh'den) : kendisine benzetilen. [cesur adamı arslana benzetirken; cesur = müşebbeh, arslan = müşebbehün-bih'dir].

müşebbek مشبك (a. s. şebek'den) : **1.** şebeke şekline sokulmuş, ağ ve kafes gibi örülmüş olan. **2. i. g. s.** küçük ağaç parçalarından yapılan oymalı pano. **3. i.** muşabak, tersi ve yüzü ayrı ayrı kullanılabilen sîm ve renkli ipliklerle yapılmış hesap işi nakış.

müşebbi' مشبع (a. s. şib'den) : teşbî' eden, karnını doyuran.

müşebbihe مشبهه (a. i. şibh'den) : **1. fels.** *insanbiçimcilik, **fr. anthropomorphisme.** (bkz : mücessime). **2.** Allah'ı insan biçiminde tasvîr ve tasavvur edenlerin mensup bulundukları Kelâmî mezhep.

müşeccer مشجر (a. s. şecer'den) : **1.** ağaç gibi dallı budaklı [resim, yazı]. **2.** üstü çubuklu, dallı budaklı [kumaş].

müşedded, müşeddede مشدد ، مشدده (a. s. şiddet'den) : **1.** şiddetlendirilmiş, şiddet verilmiş, kuvvetlendirilmiş. **2. a. gr.** şeddeli, şeddesi olan [harf, kelime]. **Hurûf-i müşeddede** : şeddeli harfler.

müşeddid, müşeddide مشدد ، مشدده (a. s. şiddet'den) : şiddetlendiren, kuvvetlendiren, şiddetini artıran, azdıran. **Esbâb-ı müşeddide : huk.** suçlu hakkında bir cezânın şiddetini artırıcı sebepler.

müşeddide مشدده (a. i. şiddet'den) : **fiz.** *yükselteç. **fr. amplificateur.**

müşekkek مشكك (a. s. şekk'den) : teşkîk olunmuş, şekke düşürülmüş, şüpheli.

müşekkel مشكل (a. s. şekl'den) : **1.** şekle konulmuş, şekil verilmiş. **2.** şekli, kalıbı, kıyâfeti yerinde, gösterişli.

müşellel مشلل (a. s.) : lekeli.

müşemmes مشمس (a. s. şems'den) : güneşe gösterilmiş, güneş görmüş, güneşlemiş; çok güneşli.

müşemmet مشمت (a. s.) : hayır ile yâd olunan kimse.

müşennef مشنف (a. s.) : teşnîf edilmiş, küpeli, küpe takınmış, küpe takarak süslenmiş.

müşerrah مشرح (a. s. şerh'den) : teşrîh olunmuş, açılmış.

müşerref مشرف (a. s. şeref'den) : **1.** şereflendirilmiş, kendisine şeref verilmiş, şerefli. **2. i.** kadın adı.

müşerrez مشرز (a. s.) : şîrâzesi olan.

müşerrih مشرح (a. s. şerh'den. c. müşerrihîn) : 1. teşrîh yapan [doktor], **fr. anatomiste.** 2. şerheden, açıklıyan.

müşevvek مشوك (a. s. şevk'den) : dikenli, diken şeklinde olan.

müşevveş, müşevveşe مشوش ، مشوشه (a. s. şevâş'den) : teşvîr edilmiş, belirsiz, karışık, düzensiz, karmakarışık. **Umûr-ı müşevveşe** : karmakarışık işler.

müşevveşiyyet مشوشيت (a. i.) : karışıklık, karmakarışık vaziyet.

müşevvik مشوق (a. s. şevk'den. c. : müşevvikîn) : 1. şevk ve gayrete getiren, arzusunu, isteğini artıran. 2. teşvîk eden, fenâlığa sevk eden, ayartan, kışkırtan, önayak olan.

müşevvikîn مشوقين (a. s. müşevvik'in c.). (bkz : müşevvik).

müşeyyed مشيد (a. s. şîd'den) : teşyîdedilmiş, yüksek, sağlam, muhkem, yapılmış, kunt yapı.

müşeyyid مشيد (a. s. şîd'den) : yüksek, sağlam, kunt yapı yapan.

müşfik مشفق (a. s. şefakat'den) : şefkatli, merhametli, acıyan; seven.

müşfik-âne مشفقانه (a. f. zf. şefakat'den) : şefkatle, merhametle, acıyarak.

müşg مشك (f. i.) : misk.

müşg-âlûd مشك آلود (f. b. s.) : müşke, miske bulanmış.

müşg-bâr مشكبار (f. b. s.) : misk yağdıran.

müşg-bîd مشك بيد (f. b. i.) : **bot.** sultânî söğüt ağacı, Acem söğüdü.

müşg-bû مشكبو (f. b. s.) : misk kokulu.

müşg-efşân مشك افشان (f. b. s.) : müşk, misk saçıcı, misk saçan. (bkz : müşg-feşân).

müşg-fâm مشكفام (f. b. s.) : müşk, misk renkli, siyah.

müşg-feşân مشكفشان (f. b. s.) : müşk, misk saçıcı, misk saçan. (bkz : müşg-efşân).

müşg-fürûş مشكفروش (f. b. s. c. : müşg-fürûşân) : müşk, misk satan.

müşg-fürûşân مشكفروشان (f. b. s. müşg-fürûş'un c.) : müşk, misk satanlar.

müşgîn مشكين (f. s.) : 1. miskli, misk kokulu. 2. siyah, kapkara şey. **Zülf-i müşgîn** : siyah saç.

müşgîn-çâh مشكين چاه (f. b. i.) : bâzı güzellerin yüzlerinde bulunan siyah ben. (bkz : müşgîn-çeh).

müşgîn-çeh مشكين چه (f. b. i.). (bkz : müşgîn-çâh).

müşgîn-külâh مشكين كلاه (f. b. i.) : güzelin siyah saçları.

müşgîn-küleh مشكين كله (f. b. i.). (bkz : müşgîn-külâh).

müşgîn-sinân مشكين سنان (f. b. i.) : uzun siyah kirpik.

müşg-sâ مشكسا (f. b. s.) : misk gibi.

müşhid مشهد (a. s. şehâdet'den) : işhâdeden, şâhit (*tanık) getiren.

müş'ir مشعر (a. s. şuûr'dan) : iş'âr eden, haber veren, bildiren [yazı ile].

müşîr مشير (a. s. şevr'den. c. : müşîrân) : 1. emir ve işâret eden. 2. i. mareşal.

müşîrân مشيران (a. f. müşîr'in c.) : mareşaller.

müşîr-âne مشيرانه (a. f. zf.) : müşîre, mareşale yakışacak sûrette.

müş'ire مشعره (a. i. şuûr'dan) : **fiz.** *gösterge, buhar ve hava tazyık (*basınç) ının şiddet derecesini gösteren âlet.

müşîrî مشیری (a. f. i.) : müşürlük, mareşallik. (bkz : müşîriyyet).

müşîriyyet مشیریت (a. i.) : **1.** müşürlük, mareşallik. **2.** müşürün, mareşalin makamı.

müşkek مشکك (f. i.). (bkz : müşg).

müşkil, müşkile مشکله ، مشکل (a. s. şekl'den. c. : müşkilât) : **1.** güç, zor, çetin. **2. i.** engel, güçlük, zorluk, çetinlik. **Mesâil-i müşkile** : çetin meseleler.

müşkilât مشکلات (o. i. müşkil'in c.) : güçlükler, zorluklar. **Hallâl-i müşkilât** : zorlukları, güçlükleri halleden, çözen.

müşkile مشکله (a. i.) : zor olan iş.

müşkil-güşâ مشکلگشا (a. f. b. s. c. : müşkil-güşâyân) : müşkül, güç, çetin şeyleri halleden.

müşkil-güşâyân مشکلگشایان (a. f. b. s. müşkil-güşâ'nın c.) : müşkül, güç, çetin şeyleri halledenler.

müşkil-pesend مشکلپسند (a. f. b. s.) : güç beğenen, herşeyi beğenmiyen.

müşkil-pesendân مشکلپسندان (a. f. b. s. müşkil-pesend'in c.) : güç beğenenler, her şeyi beğenmiyenler.

müşkil-pesendâne مشکلپسندانه (a. f. zf.) : güç beğenene, bir şey beğenmiyene yakışacak sûrette.

müşkil-ter مشکلتر (a. f. b. s.) : çok müşkül, çok zor, çok çetin.

müşkil-terîn مشکلترین (a. f. b. s.). (bkz : müşkil-ter).

müşmeiz مشمئز (a. s. işmi'zâz'dan) : sıkılan, ikrâh ederek sıkılan; nefret eden.

müşrif مشرف (a. s. şeref'den) : **1.** yükselen, çıkan. **2.** ölüme pek yakın bulunan. **3.** etrâfa bakan, etrâfı gören. **4.** bir hal almıya yüz tutmuş olan. **5.** vakıf malı muhâfaza eden kimse. [bâzı yerlerde "nâzır" mânâsına da kullanılır].

müşrif-i harâb : yıkılmıya yüz tutmuş. (bkz : mâil-i inhidâm).

müşrif-i vakf : mütevellinin tasarrufunu murâkabe altında bulundurmak üzere tâyin edilen kimse. [buna : "nâzır-ı vakf" da denir].

müşrik مشرك (a. s. şirk'den. c. : müşrikîn) : Allah'a şerik, ortak koşan.

müşrikîn مشرکین (a. s. şirk'den. müşrik'in c.) : Allah'a şerik, ortak koşanlar.

müşşât مشات (a. i. mâşî'nin c.) : ayak üstü yürüyen [insan, hayvan].

müşt مشت (f. i.) : **1.** yumruk, muşta. (bkz : müşte[1]). **2.** avuç. (bkz : muşt).

müştagil مشتغل (a. s. şugl'den) : iştigal eden, bir işle meşgul olan, uğraşan.

müştail مشتعل (a. s. şa'l'den) : iştiâl eden, yanan, tutuşan, ateş alan, alevlenen. (bkz : münşeil).

müştâk مشتاق (a. s. şevk'den. c. : müştâkîn) : **1.** iştiyaklı, özliyen, göreceği gelen, can atan. (bkz : arzûmend, hasret-keş). **2. i.** erkek adı.

müştâkan مشتاقان ("ka" uzun okunur. a. f. müştâk'ın c.). (bkz : müştâkîn).

müştâkane مشتاقانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf. şevk'den) : iştiyakla, arzu ile, çok istiyerek, can atarak.

müştakk مشتق (a. s. şakk'dan. c. : müştakkat) : **1.** iştiyak etmiş, başka bir kelimeden çıkmış, türemiş, türeme.

müştakk-ı feyz ü nûr : feyzin ve nûrun has retlisi. **2. mat.** *türev.

müştakkat مشتقات ("ka" uzun okunur. a. i. şakk'dan. müştakk'ın c.) : türemiş kelimeler.

müştakkun-minh مشتق منه (a. b. s. şakk'-dan) : **gr.** kendisinden, başka bir kelime türemiş olan asıl kelime.

müşte مشته (f. i.) : **1.** muşta, yumruk. (bkz : müşt[1]). **2.** kunduracıların deriyi vurarak inceltmekte kullandıkları mâden tokmak. **3.** muşta, birine vurmak için ele veyâ parmaklara geçirilen demir âlet.

müştebeh مشتبه (a. s.) : karışık, zor.

müştebih مشتبه (a. s. şebeh ve şibh'-den) : iştibâh eden, şüphelenen, şüpheci.

müştebik مشتبك (a. s.) : **1.** pencere gibi örülü. **2.** karışık.

müştedd مشتد (a. s. şiddet'den) : iştidâd-eden, şiddetlenen, şiddetlenmiş, azan.

müştehâ مشتهى (a. s. şehvet'den) : iştihâyı gerektiren, arzu olunan, istenilen.

müştehât مشتهات (a. i.) : erkeklik hissini tahrîk edecek hâle gelmiş olan kız.

müşteheyât مشتهيات (a. s. şehvet'den c.) : iştahı çeken, iştah veren şeyler, lezzetli şeyler.

müşteheyât-ı menfaat-perestâne : menfaat göstercesine hırslar.

müştehî مشتهى (a. s. şehvet'den) : iştehâsı olan, iştahlı, istekli. (bkz : hâhiş-ger).

müştehir مشتهر (a. s. şöhret'den) : iştihâr eden, şöhret bulan, meşhur. (bkz : nâm-dâr).

müştekâ مشتكى (a. s. şekvâ'dan) : **1.** şikâyet olunan. **2. i.** şikâyet.

müştekâ-anh : kendisinden şikâyet olunan kimse.

müştekî مشتكى (a. s. şekvâ'dan) : iştikâ, şikâyet eden.

müştekiyâne مشتكيانه (a. f. zf.) : şikâyet edercesine.

müştemel مشتمل (a. s. şümûl'den) : bir şeyin içinde bulunan, bir şeyin kavrandığı, içine aldığı. [bizde kelimenin cemî şekli kullanılır].

müştemelât مشتملات (a. i. şümûl'den. müştemel'in c.) : eklentiler, bir şeyin içinde bulunduğu, ona bağlı olan şeyler.

müştemil مشتمل (a. s. şümûl'den.) : iştimâl eden, kavrıyan, saran, içine alan.

müşterâ مشترى (a. s. şirâ'dan) : iştirâ olunmuş, satın alınmış. **Mâl-i müşterâ** : satın alınmış mal.

müşterek, müştereke مشترك ، مشتركه (a. ş. şirket'den. c. : müşterekîn) : **1.** iştirâk eden, ortak [olan], ortaklaşa. **2.** birlik; elbirliğiyle yapılan. **Fasl-ı müşterek : mat.** *arakesit, iki sathın (düz) birleştiği yer. **Mahrec-i müşterek : mat.** paydaları eşit olan bayağı kesirler.

müşterek-ül-hayât : biy. *ortakyaşar.

müşterek-ül-menfaa : ortaklaşa, berâberce faydalanma.

müşterek-ül-mikyâs adetler : mat. ortak ölçülü sayılar.

müştereken مشتركاً (a. zf. şirket'den) : ortaklaşa, ortak olarak.

müşterekîn مشتركين (a. s. şirket'den. müşterek'in c.). (bkz : müşterek).

müşterî مشترى (a. s. ve i. şirâ'dan. c. : müşterîîn) : **1.** iştirâ eden, satın alan, alıcı. **2.** alışverişte bulunan **3.** istekli. (bkz : hâhiş-ger).

Müşterî مشترى (a. h. i.) : **astr.** Sakıt, Erendiz, Jüpiter, Mars. (bkz : sa'd-i ekber).

müşterik مشترك (a. s.) : kendi kendine söylenen [kimse]. **Farîzat-ül-müşterike** : mirasla ilgili şer'î bir mesele.

müştî مشتى (a. s.) : bir avuç dolusu.

müşt-zen مشتزن (f. b. s.) : muştu, yumruk vuran, boksör. (bkz : muşt-zen).

müşvike مشوكه (a. i.) : dikenli ağaç.

müt'a متعه (a. i.) : **1.** muvakkat kazanç. **2.** Şîîlere mahsus geçici nikâh. **3.** mehr tesmiye olunmıyan ve duhul ve halvet vâkı olmıyan mütallakaya verilen bir takım elbise. [her şehrin örfüne göre değişir].

mütâbaat متابعت (a. i. teba'den) : ittibâ etme, birine tâbi olma, arkasından gitme, uyma.

mütâbi' متابع (a. s. c. : mutâbiîn) : tâbî olan, uyan.

mütâbiîn متابعين (a. s. mütâbi'in **c.**) : tâbî olanlar, uyanlar.

mütâcere متاجره (a. i.) : birbiriyle ticâret yapma.

mütâemet متآمت (a. i.) : ikiz doğurma.

mütâlaa مطالعه (a. i. tulû'dan. c. : mütâlaât) : **1.** okuma. **2.** tetkik. **3.** düşünce.

mütâlaât مطالعات (a. i. mutâlaa'nın c.) : **1.** okumalar. **2.** tetkikler. **3.** düşünceler.

mütâli' مطالع (a. s. mütalaa'dan. c. : mütaliîn) : okuyan.

mütâliîn مطالعين (a. s. mütâli'in c.) : okuyanlar.

mütâreke متاركه (a. i. terk'den) : **ask.** ateşkes, iki tarafın muvakkat bir zaman için ateşi durdurması, **fr. armistice.**

mütâreke-i husûsiyye : ask. husûsî (*özel), dar ölçüde ateş kes.

mütâreke-i umûmiyye : ask. umûmî, geniş ölçüde ateş kes.

mütâreke-nâme : mütâreke yapılması için tarafların müştereken imzâladıkları vesîka.

mütârik متارك (a. s.) : karşılıklı terkeden, bırakan. **Leşker-i mütârik :** mütâreke eden, silâhı bırakan, ateşi kesen asker.

müteabbid متعبد (a. s. ibâdet'den. c. : müteabbidîn) : taabbüdeden, ibâdet eden, tapınan, kulluk eden [Allah'a].

müteabbidîn متعبدين (a. s. müteabbid'in c.) : taabbüdedenler, tapınanlar [Allah'a].

müteabbid-âne متعبدانه (a. f. zf.) : tapınırcasına, kulluk edercesine [Allah'a].

müteabbis متعبس (a. s. c. : müteabbisîn): taabbüs eden, yüzünü ekşiten.

müteabbis-âne متعبسانه (a. f. zf.) : taabbüs ederek, yüzünü ekşiterek.

müteabbisîn متعبسين (a. s. müteabbis'in **c.**): taabbüs edenler, yüzünü ekşitenler.

müteaccib متعجب (a. s. ucb'dan) : taaccübeden, şaşakalan, şaşan (bkz : mütehayyir).

müteaccib-âne متعجبانه (a. f. zf.) : şaşarak, şaşkın şaşkın. (bkz : mütehayyir-âne).

müteaccil متعجل (a. s. acele'den c.) : aceleci, acele eden.

müteaccil-âne متعجلانه (a. f. zf.) : acelecilikle.

müteaccilîn متعجلين (a. s. müteaccil'in c.) : aceleciler, acele edenler.

müteaccin متعجن (a. s.) : taaccün eden, hamurlaşan, hamur hâline gelen.

müteaddî متعدى (a. s. udvân'dan) : **1.** taaddî eden, zulmeden; saldıran. **2. gr.** *geçişli (fiil) : **[düşündürmek, anlatmak...** gibi]. **3. müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı. Zamânımıza kalmış bir numûnesi yoktur.

müteaddid, müteaddide متعدد ، متعدده (a. s. aded'den) : taaddüdeden, çoğalan, çok, birçok, birkaç, türlü türlü. **Evrâk-ı müteaddide :** türlü türlü, birçok evrak, kâğıtlar.

müteâdî متعادى (a. s. adû'dan) : teâdî eden, düşmanlık eden. (bkz : müteaddî[1]).

müteâdid متعاضد (a. s.) : taâdut eden, kol kola dokunan.

müteâdil متعادل (a. s.) : teâdül eden, birbirine denk gelen. (bkz : mütekabil).

müteaffif متعفف (a. s. c. : müteaffifîn) : iffetli, şerefli, nâmuslu.

müteaffif-âne متعففانه (a. f. zf.) : iffetlilikle, nâmuslulukla.

müteaffifîn متعففين (a. s. müteaffif'in c.) : iffetli, şerefli, nâmuslu [kimseler].

müteaffin متعفن (a. s. ufûnet'den) : taaffün eden, bozulup fenâ kokan; kokmuş, çürük.

müteahhid متعهد (a. s. ve i. ahd'den. c. : müteahhidîn) : taahhüt eden, bir işi sözle, imzâ ile üzerine alan.

müteahhidîn متعهدين (a. s. ve i. ahd'den. müteahhid'in c.) : taahhüt edenler, bir işi sözle, imzâ ile üzerine alanlar.

müteahhir متأخر (a. s. âher'den) : teahhür eden, sonrıya kalan, geciken.

müteahhirîn متأخرين (a. i. c.) : son zamanlarda gelenler, yetişenler.

müteahhirîn-i ulamâ : âlimlerin son zamanlarda yetişenleri.

müteahid متعاهد (a. s.) : taâhüt eden, bir işi üzerine alan. (bkz : müteahhid).

müteâkıb متعاقب (a. s. akab'dan) : 1. taâkubeden, birbiri ardından gelen [sıra ile]. 2. ardından gelen, arkası sıra beliren.

müteâkıben متعاقباً (a. zf.) : sonra; ardı sıra, arkası sıra, arka arkaya.

müteâkıd متعاقد (a. s. akd'den) : akit, anlaşma yapan iki kişiden her biri.

müteâkıdeyn متعاقدين (a. s. c.) : alıcı ile satıcı.

müteakkıd متعقد (a. s. akd'den) : taakkudeden, düğümlenen, karışık, çapraşık olan.

müteakkıl متعقل (a. s. c. : müteakkılîn) : taakkul eden, biraz düşünerek anlıyan.

müteakkıl-âne متعقلانه (a. f. zf.) : taakkul edene, anlıyana yakışır sûrette.

müteakkılîn متعقلين (a. s. müteakkıl'ın c.) : taakkul edenler, anlıyanlar.

müteakkis متعكس (a. s. aks'den) : taakküs eden, ma'kûs olan, tersine dönen.

müteâl متعال (a. s. ulüvv'den) : 1. yüksek, yüce. (bkz : bülend). 2. **fels.** *deneyüstü, tecrübe ile elde edilen bilginin sınırlarını aşan. [aslı : "müteâlî" dir].

müteâlî متعالى (a. s. ulüvv'den) : yükselen, yüksek olan. (bkz : müteallî).

müteâlim متعالم (a. s. alem'den ve ilm'den) : taâlüm eden, herkesçe bilinen.

müteallî متعلى (a. s.) : taallî eden, yükselen, yüksek olan. (bkz : müteâlî).

müteallik متعلق (a. s. alaka'dan) : 1. asılı, bağlı. 2. taallûk eden, ilgili, ilişiği olan. (bkz : âid, dâir, merbût).

müteallikat متعلقات ("ka" uzun okunur. a. i. müteallik'in c.) : 1. yakın kimseler; akrabâ 2. **gr.** bir cümlenin mânâsını tamamlıyan, açıklıyan kelimeler.

müteallikat-ı fi'l : **gr.** fi'lin âilesi.

müteallil متعلل (a. s.) : taallül eden, bahâne ile herhangi bir işin yapılmasını geciktiren, özür ve bahâne ile vakit geçiren.

müteallim متعلم (a. s. ve i. ilm'den. c. : müteallimîn) : taallüm eden, ilim, bilgi edinen, öğrenen; okuyan, talebe (*öğrenci).

müteallimîn متعلمين (a. s. ve i. ilm'den. müteallim'in c.) : ilim öğrenenler, bilgi edinenler, talebeler (*öğrenciler).

müteallim-âne متعلمانه (a. f. zf. ilm'den) : taallüm ederek, bilgi edinerek, öğrenerek.

müteallin متعلن (a. s.) : taallün eden, alenî, âşikâr, meydanda olan.

müteâmı متعامى (a. s. amâ'dan) : taâmî eden, görmemezlikten gelen, görmezlenen.

müteâmiyâne متعاميانه (a. zf.) : görmemezlikten gelerek.

müteammî متعمى (a. s. amâ'dan) : a'mâ olan, kör olan.

müteammid متعمد (a. s. amd'den. c. : müteammidîn) : taammüdeden, bilerek, tasarlıyarak yapan. **Gay-i müteammid** : tasarlamadan yapan.

müteammid-âne متعمدانه (a. f. zf. amd'den) : taammüden, bilerek, tasarlıyarak.

müteammidîn متعمدين (a. s. amd'den. müteammid'in c.) : taammüden, bilerek, tasarlıyarak yapanlar.

müteammik متعمق (a. s. umk'dan) : taammuk eden, derinleşen, derine giden.

müteammim متعمم (a. s. umûm'dan) : taammüm etmiş, yayılmış, yaygın.

müteânık متعانق (a. s.) : teânuk eden, birbirinin boynuna sarılan.

müteannî متعنى (a. s.) : taannî eden, zahmet çeken, zahmetli bir işi üzerine alan.

müteannid متعند (a. s. inâd'dan. c. : müteannidîn) : taannüdeden, inâdeden, dediğinden dönmiyen, direnen. (bkz : muannid).

müteannid-âne متعندانه (a. f. zf. inâd'dan) : inatçılıkla, direngenlikle.

müteannidîn متعندين (a. s. inâd'dan. müteannid'in c.) : taannüdedenler, inâdedenler, dediğinden dönmiyenler, direnenler.

müteannit متعنت (a. s.) : taannüt eden, yanlış arıyan, şunun bunun yanlışını bulmak merâkında olan.

müteannit-âne متعنتانه (a. f. zf.) : yanlış arıyana, yanlış çıkarmıya çalışana yakışır sûrette.

müteanniyâne متعنيانه (a. f. zf.) : zahmetle, sıkıntı çekerek.

müteâref متعارف (a. s. örf'den) : herkesin bildiği, ünlü. (bkz : meşhûr).

müteârız متعارض (a. s.) : taâruzeden, birbirine zıd, muhâlif olan.

müteârif متعارف (a. s. örf'den) : **1.** birbirini tanıyan, tanışan. **2.** bilinen, bilinir. (bkz : ma'rûf, meşhûr).

müteârife متعارفه (a. i. örf'den) : **mant., mat.** gerçekliği apaçık, meydanda olduğundan isbâtı îcâbetmiyen söz, aksiyon.

mütearrık متعرق (a. s.) : taarruk eden, terliyen.

mütearrız متعرض (a. s. arz'dan) : **1.** taarruz eden, saldıran, sataşan. **2.** başkasının hakkına, hudûduna geçen.

mütearrî متعرى (a. s. ury ve uryet'den) : **1.** taarrî eden, soyunan, çıplak. **2.** bir şeyden alâkasını kesen.

mütearribe متعربه (a. s. arab'dan) : melez Arap, sonradan Araplaşan.

mütearrif متعرف (a. s.) : ârif olan, irfan sâhibi [olan].

mütearris متعرس (a. s.) : tearrüs eden, karısına sevgisini bildiren.

müteâsir متعاسر (a. s. usr'dan) : teâsür eden, güçleşen. (bkz : müteassir).

müteassıb متعصب (a. s. asab'dan. c. : müteassıbân, müteassıbîn) : **1.** taassubeden, tarafdarlık eden. **2.** kendi dîninden ve milletinden başkasına kin ve düşmanlık besliyen; hiç bir yeniliği kabûl etmiyen.

müteassıb-âne متعصبانه (a. zf.) : müteassıbça.

müteassif متعسف (a. s.) : teassüf eden, doğru yoldan sapan, yolsuzluk eden.

müteassir, müteassire متعسر ، متعسره (a. s. usr'den) : teassur eden, güçleşen, güç, zor, çetin. (bkz : müteâsir). **Umûr-i müteassire** : çetin işler.

müteâşır متعاشر (a. s.) : muâşeret eden, birbiriyle iyi geçinen.

müteaşşık متعشق (a. s.) : taaşşuk eden, âşık olan, delicesine seven.

müteâtıf متعاطف (a. s. atf'dan) : **1.** teâtuf eden, birbirini seven. **2.** kendisine atfolunan, bağlanan.

müteâtî متعاطى (a. s.) : teâtî eden, birbirine veren, verişen.

müteattıf متعطف (a. s. atf'dan) : taattuf eden, esirgeyen, şefkat eden, bağışlıyan.

müteattıf-âne متعطفانه (a. f. zf. atf'dan) : esirgiyerek, şefkat göstererek, bağışlıyarak.

müteattıs متعطس (a. s.) : aksıran.

müteâvin متعاون (a. s. avn'den) : birbirine yardım eden, yardımlaşan.

müteavvık متعوق (a. s.) : taavvuk eden, eğlenen, geciken, oyalanan.

müteavvız متعوض (a. s. ıvaz'dan) : ıvaz, bedel alan.

müteavvic متعوج (a. s.) : taavvüceden, eğrileşen, eğri. **Nihâl-i müteavvic** : eğri fidan.

müteavvid متعود (a. s.) : taavvüdeden, âdet edinen, alışılmış.

müteavviz متعوذ (a. s.) : istiâze eden, sığınan.

müteayyin متعين (a. s. ayn'dan. c. : müteayyinân) : **1.** taayyün eden, belli, meydanda olan, meydana çıkan. **2.** karar verilmiş. **3.** eşraftan, belli, ileri gelen kimse.

müteayyinân متعينان (a. s. ayn'dan) : **1.** taayyün edenler, belli, meydanda olanlar. **2.** karar verilmişler. **3.** eşraftan, ileri gelen kimseler.

müteayyiş متعيش (a. s. ayş'dan) : taayyüş eden, yaşıyan, yiyip içen, geçinen.

müteâzıd متعاضد (a.s. adad'dan) : kol kola tutunan, birbirine kol veren, yardım eden.

müteâzım متعاظم (a. s.) : taâzum eden, gözde büyüyen, göze büyük görünen. (bkz : mütekâbir, mütekebbir).

müteazzım متعظم (a. s. azamet'den) : taazzum eden, benlik satan, büyüklük taslıyan. (bkz : mütekebbir, azamet-furûş).

müteazzım-âne متعظمانه (a. f. zf. azamet'den) : büyüklük taslıyarak, benlik satarak.

müteazzî متعضى (a. s. uzv'dan) : organlaşmış, **fr. organisé.**

müteazzib متعذب (a. s. c. : müteazzibîn) : taazzübeden, evlenmiyen, bekâr kalan.

müteazzib-âne متعذبانه (a. f. zf.) : evlenmiyene, bekâr kalana yakışacak yolda.

müteazzibîn متعذبين (a. s. müteazzib'in c.) : taazzübedenler, evlenmiyenler, bekârlar.

müteazzil متعزل (a. s. azl'den) : taazzül eden, ma'zul olan, azledilmiş, işinden çıkarılmış.

müteazzir متعذر (a. s. özr'den) : **1.** taazzür eden, özürlü, özürü bulunan. **2.** mümkün olmıyan, güç, zor.

müteazziz متعزز (a. s.) : taazzüzeden, izzet, kuvvet, kudret, kıymet, yücelik kazanan.

mütebâdil متبادل (a. s. bedel'den) : **1.** tebâdül eden, birbirinin yerine geçen. **2. geo.** karşılıklı.

mütebâdir متبادر (a. s. büdûr'dan) : tebadür eden, birdenbire akla gelen.

mütebaggız متبغض (a. s.) : buğz, kin gösteren.

mütebâgız متباغض (a. s.) : tebâguz eden, buğz, kin güden.

mütebahhir متبخر (a. s. buhâr'dan) : tebahhur eden, buharlaşan, buğu hâline gelen, dumanlanan, tütsülenen.

mütebahhir متبحر (a. s. bahr'den. c. : mütebahhirîn) : bilgisi, deniz gibi geniş ve engin olan. (bkz : allâme).

mütebahhir-âne متبحرانه (a. f. zf.) : mütebahhir, bilgisi deniz gibi geniş ve engin olana yakışacak yolda.

mütebâhî متباهى (a. s.) : övünen. (bkz : mubâhî, mütefâhir).

mütebahhirîn متبحرين (a. s. mütebahhir'in c.) : bilgileri, deniz gibi geniş ve engin olanlar.

mütebahhirîn-i ulemâ : âlimlerin en geniş bilgilileri.

mütebâhiyâne متباهيانه (a. f. zf.) : övünerek. (bkz : mütefâhir-âne).

mütebahtır متبختر (a. s.) : kibirle, gururla, kendini beğenmiş olarak yürüyen.

mütebahtır-âne متبخترانه (a. f. zf.) : kibirle sallana sallana yürüyene yakışacak yolda.

mütebâid متباعد (a. s. bu'd'dan) : tebâüd eden, uzaklaşan, birbirinden uzak bulunan.

mütebâkî متباقى (a. s. beka'dan) : bâkî kalan, geri kalan, artan.

mütebâkî متباكى (a. s. bükâ'dan) : tebâkî eden, ağlar gibi görünen, yalandan ağlıyan.

mütebâlî متبالى (a. s.) : birini sınayan.

mütebâlih متباله (a. s.) : ebleh gibi görünen, eblehlik, bönlük tavrı takınan.

mütebâriz متبارز (a. s. bürûz'dan) : tebârüz eden, meydana çıkan, beliren, bâriz, âşikâr. (bkz : müteberriz).

mütebârizîn متبارزين (a. s. mütebâriz'in. c.) : tebârüz edenler, meydana çıkanlar, belirenler.

mütebasbıs متبصبص (a. s. basbasa'dan. c. : mütebasbısîn) : tabasbus eden, yaltaklanan.

mütebasbıs-âne متبصبصانه (a. f. zf.) : tabasbus ederek, yaltaklanarak.

mütebasbısîn متبصبصين (a. s. mütebasbıs'ın c.) : tabasbus edenler, yaltaklananlar.

mütebassır متبصر (a. s. basar'dan) : tabassur eden, basîretli, gözü açık, iyice düşünen, ilerisini gören.

mütebassır-âne متبصرانه (a. f. zf.) : basîretle, iyice düşünerek, ileriyi görerek.

mütebassıt متبسط (a. s.) : yayılmış, serilmiş olan.

mütebâyiân متبايعان (a. i. c.) : alıcı ile satıcı. (bkz : âkıdeyn).

mütebâyin, mütebâyine متباين ، متباينه (a. s. beyn'den) : zıt, birbirine uymıyan, uyuşmaz.

Ef'âl-i mütebâyine : birbirine uymıyan, zıt işler.

mütebeddi' متبدع (a. s.) : sünnet ehli iken bid'at ehli olan.

mütebeddil متبدل (a. s. bedel'den) : **1.** tebeddül eden, değişen, başka hâle giren. (bkz: mütehavvil). **2.** kararsız.

mütebehhic متبهج (a. s.) : şen, keyifli.

mütebekkim متبكم (a. s. bekem'den) : dilsizlenen, söz söylerken tutulup kalan. (bkz : lâl).

mütebekkim-âne متبكمانه (a. f. zf.) : söz söylerken tutulup kalarak, tutularak.

mütebellid متبلد (a. s.) : tebellüdeden, ağır davranan, tenbel.

mütebellil متبلل (a. s.) : **1.** tebellül eden, ıslanan, nemlenen [şey]. **2.** altını ıslatan. (bkz : selîs-ül-bevl).

mütebellir متبلر (a. s. billûr'dan) : **1.** tebellür eden billurlaşan. **2. kim.** billûrlaşmış. **3. mec.** beliren, belirgin.

mütebennî متبنى (a. s.) : birini oğuledinen.

müteberkı' متبرقع (a. s.) : teberku' eden, peçelenen, maskelenen.

müteberrî متبرى (a. s.) : teberrî eden, yüz çeviren, uzaklaşan.

müteberri' متبرع (a. s.) : teberru' eden, bağışlıyan, bağışta bulunan.

müteberrid متبرد (a. s.) : teberrüdeden, soğuyan. **Mâ-i müteberrid** : soğuyan su.

müteberrik, müteberrike متبرك، متبركه (a. s. bereket'den) : teberrük eden, mübârek sayılan, uğurlu.

müteberriken متبركاً (a. zf.) : uğurluluk-la, uğurlu sayılarak.

müteberrir متبرر (a. s.) : teberrür eden, Allah'a derinden itâat eden.

müteberriz متبرز (a. s.) : teberrüz eden, meydana çıkan, beliren. (bkz : mütebâriz).

mütebessil متبسل (a. s.) : tebessül eden, kızgınlık veyâ cesâretten dolayı yüzünü ekşiten.

mütebessim متبسم (a. s. besm'den) : tebessüm eden, gülümsiyen, gülen.

mütebessim-âne متبسمانه (a. f. zf.) : mütebessim olarak, gülümsiyerek, gülerek.

mütebessir متبثر (a. s.) : tebessür eden, sivilce çıkaran.

mütebeşbiş متبشبش (a. s.) : tebeşbüş eden, güler yüz gösteren.

mütebettil متبتل (a. s. betl'den) : tebettül eden, Allah'a yönelen.

mütebettilen متبتلاً (a. zf.) : Allah'a yönelerek.

mütebevvil متبول (a. s.) : tebevvül eden, işiyen. [yapma kelimelerdendir].

mütebeyyin متبين (a. s. beyân'dan) : tebeyyün eden, meydana çıkan, anlaşılan.

mütecâdil متجادل (a. s. cedl'den) : mücâdele eden, savaşan, uğraşan.

mütecâhil متجاهل (a. s. cehl'den) : tecâhül eden, câhil gibi görünen, bilmemezlikten gelen, bilmez görünen. (bkz : mütenâkir).

mütecâhil-âne متجاهلانه (a. f. zf.) : bilmemezlikten gelerek, bilmez görünerek.

müteca'id متجعد (a. s. ca'd'dan) : teca'üd eden, kıvırcık olan, kıvrık.
müteca'id-ül-eş'âr : saçları kıvırcık olan, kıvırcık saçlı.

mütecânib متجانب (a. s. cenb'den) : ictinâbeden, sakınan, çekinen, uzaklaşan, kendini bir yana çeken, karışmıyan. (bkz : müctenib).

mütecânis متجانس (a. s. cins'den) : **1.** bir cinsten olan. (bkz : hem-cins). **2. fels.** bir cinsten. **3. fiz. kim.** *homogen, **fr. homogène. 4. gr.** *eşsesli.

mütecâsir متجاسر (a. s. cesâret'den. c. : mütecâsirîn) : tecâsür eden, cür'et gösteren, ...e kalkışan, yeltenen; küstah.

mütecâsir-âne متجاسرانه (a. f. zf.) : küstahçasına.

mütecâsirîn متجاسرين (a. s. mütecâsir'in c.): cür'et edenler, cesâretlenenler; ...e kalkışanlar, yeltenenler; küstahlar.

mütecavib متجاوب (a. s.) : tecâvübeden, cevap veren.

mütecâvil متجاول (a. s.) : cevelân eden, dolaşan.

mütecâvir متجاور (a. s. civâr'dan) : bir civarda olan, komşu. **Zâviyetân-ı mütecâviretân : geo.** *yöndeş *açılar.

mütecâviz متجاوز (a. s. cevâz'dan. c. : mütecavizîn) : **1.** tecâvüz eden, geçen, aşan. **2.** sataşan, saldıran; sarkıntılık eden. **3.** fazla, çok.

mütecâvizâne متجاوزانه (a. f. zf.) : mütecâviz olana yaraşır sûrette; tecâvüz ederek, sarkıntılıkla.

mütecâvizîn متجاوزين (a. s. mütecâviz'in c.) : tecâvüz edenler, saldıranlar, sarkıntılık edenler.

mütecâzib متجاذب (a. s.) : cezbeden, çeken.

mütecebbir متجبر (a. s. cebr'den) : **1.** tecebbür eden, zorbalaşan, cebir ve zor kullanan. **2.** kibirlenen.

mütecebbir-âne متجبرانه (a. f. zf.) : zorbalıkla. (bkz : cebren).

müteceddid متجدد (a. s. cedd'den. **c.** : müteceddidîn) : teceddüdeden, yenilenen, yenileşen.

müteceddid-âne متجددانه (a. f. zf.) : müteceddid olana, yenileşene yakışacak sûrette.

müteceddidîn متجددين (a. s. müteceddid'in c.) : teceddüdedenler, yenilenenler, yenileşenler.

müteceffif متجفف (a. s.) : teceffüf eden, kuruyan, içi boşalan, koflaşan. [kabuklu meyve]. (bkz : mütecevvif, müteyebbis).

mütecehhiz متجهز (a. s. cihâz'dan) : techîzatlı, donanmış.

mütecellî متجلى (a. s. celâ' ve celv'den) : **1.** tecellî eden, görünen, meydana çıkan. **2.** parlak. (bkz : rûşen).

mütecellid متجلد (a. s. c. : mütecellidîn): tecellüdeden, celâdet, kahramanlık, yiğitlik gösteren.

mütecellid-âne متجلدانه (a. f. zf.) : celâdetle, kahramanlıkla, yiğitlikle.

mütecellidîn متجلدين (a. s. mütecellid'in c.) : celâdet gösterenler, kahramanlar, yiğitler.

mütecemmi' متجمع (a. s. cem'den. c. : mütecemmiîn) : tecemmü' eden, toplanan, biriken, yığılan.

mütecemmid, mütecemmide متجمد ، متجمده (a. s.) : donan, donmuş. (bkz : müncemid). **Enhâr-ı mütecemmide :** donmuş nehirler.

mütecemmiîn متجمعين (a. s. mütecemmi'in c.) : tecemmü' edenler, toplananlar, birikenler, yığılanlar.

mütecemmil متجمل (a. s. cemâl'den. c. : mütecemmilîn) : tecemmül eden, süslenen, bezenen; donanan.

mütecemmil-âne متجملانه (a. f. zf.) : süslenerek, bezenerek, donanarak.

mütecemmilîn متجملين (a. s. mütecemmil'in c.) : tecemmül edenler, süslenenler, bezenenler; donananlar.

mütecennî متجنى (a. s.) : **1.** meyva toplıyan. **2.** iftirâ eden, suç atan. (bkz : müfterî).

mütecennib متجنب (a. s.) : ictinâbeden, sakınan, kaçınan, çekinen. (bkz : müctenib).

mütecennin متجنن (a. s. cenn ve cünûn'dan) : tecennün eden, delirmiş olan, çıldırmış. (bkz : mecnûn).

mütecennin-âne متجننانه (a. f. zf.) : delirerek, delicesine, çıldırmışçasına.

mütecerri' متجرع (a. s.) : tecerrü' eden, yudumlıyarak içen.

mütecerrid متجرد (a. s. cered'den) : **1.** tecerrüt eden, soyunan, çıplak olan. **2.** evli olmıyan. **3.** tek başına kalan. **4. tas.** dünyâ işlerinden vazgeçip Allah'a yönelen.

mütecessid متجسد (a. s. cesed'den) : tecessüt eden, ceset hâline gelen, vücut peydâ eden.

mütecessim متجسم (a. s. cism'den) : tecessüm eden, cisimlenen, gözle görünen.

mütecessis متجسس (a. s. cess'den c. : mütecessisîn) : **1.** tecessüs eden, gizliyi arıyan, gizliyi gözetliyen. **2.** meraklı.

mütecessis-âne متجسسانه (a. f. zf.) : gizli şeyleri öğrenmiye çalışarak; merakla..

mütecessisîn متجسسين (a. s. mütecessis'in c.) : tecessüs edenler, gizliyi arıyanlar, gizliyi gözetliyenler; meraklılar.

mütecevşin متجوشن (a. s.).(bkz : mütederri').

mütecevvif متجوف (a. s.) : tecevvüf eden, içi boşalan, kof olan; kovuk olan. (bkz : mütehallî).

mütecevviz متجوز (a. s.) : **1.** câiz olmıyan şeyi câiz gören. **2.** mecazlı söz söyliyen.

mütecevviz-âne متجوزانه (a. f. zf.) : **1.** câiz olmıyan şeyi câiz görürcesine. **2.** mecazlı söz söyliyerek.

mütecevvizîn متجوزين (a. s. mütecevviz'-in c.) : **1.** câiz olmıyan şeyleri câiz görenler. **2.** mecazlı söz söyliyenler.

mütecezzî متجزى (a. s. cüz'den) : **1.** cüz cüz, parça parça ayrılan. **2.** **jeol.** ufalanmış. **Gayr-i mütecezzî** : ayrılamıyan, bölünemiyen.

mütedâfi' متدافع (a. s.) : **1.** tedafü' eden, itişen, kakışan. **2.** düşmanı defeden.

mütedâfian متدافعاً (a. zf.) : **1.** itişerek, kakışarak. **2.** düşmanı defederek.

mütedâfiâne متدافعانه (a. f. zf.) : itişir kakışırcasına; düşmanı defedercesine.

mütedâhik, mütedâhike متضاحك ، متضاحكه (a. s.) : tedâhük eden, karşılıklı gülüşen. **Etfâl-i mütedâhike** : gülüşen çocuklar [karşılıklı].

mütedâhil متداخل (a. s. dühûl'den) : **1.** tedâhül eden, birbirine geçen, karışan. **2.** gecikmiş, ödenmemiş [maaş].

mütedâir متدائر (o. s. devr'den) : ..... dâir, ...le ilgili; âit, için, dolayı, üzerine.

mütedârib متضارب (a. s. darb'dan) : tedârübeden, birbirine vuran, vuruşan. (bkz : mütezârib).

mütedârik متدارك (a. s. derk'den) : tedârik eden, bulup hazırlıyan. **Bahr-i mütedârik** : (bkz : bahr).

mütedâvî متداوى (a. s. devâ'dan) : tedâvî eden, kendi kendine ilâç yapan ve bakan.

mütedâvil, mütedâvile متداول ، متداوله (a. s. devlet'den) : tedâvülde bulunan, elden ele gezen; geçen, kullanılan. **Nukud-ı mütedâvile** : tedâvülde bulunan, kullanılan paralar.

mütedebbir متدبر (a. s.) : tedbirli, ilerisini gören, ölçülü hareket eden.

mütedebbir-âne متدبرانه (a. f. zf.) : tedbirli olarak, ilerisini görerek, ölçülü olarak.

mütedeffin متدفن (a. s.) : defnedilen, gömülen.

mütedehhî متدهى (a. s.) : dehâ, üstün zekâ ve anlayış sâhibi gibi harekette bulunan.

mütedehhin متدهن (a. s. dehn'den) : tedenhün eden, bağlanan.

mütedehhiyâne متدهيانه (a. f. zf.) : dehâ sâhibine, üstün zekâ ve anlayış sâhibi gibi harekette bulunana yaraşır yolda.

mütedellî متدلى (a. s.) : tedellî eden, nazlanan.

mütedelliyâne متدليانه (a. f. zf.) : tedellî edene, nazlanana yaraşır yolda, nazlanırcasına.

mütedennî متدنى (a. s.) : tedennî eden, geriliyen, aşağılıyan.

mütedennis متدنس (a. s.) : tedennüs eden, kir peydâ eden, kirlenen.

mütederri' متدرع (a. s.) : tederri' eden, zırhlanan, zırh giyen. (bkz : mütecevşin).

mütederris متدرس (a. s.). (bkz : müteallim).

mütedessir متدثر (a. s.) : libâsa bürünme, elbise giyme. (bkz : müddessir, mütezemmil).

mütedeyyin متدين (a. s. dîn'den) : **1.** dîne bağlı. (bkz : dîn-dâr). **2.** borç edilen, borçlanılan.

müteeddî متأدى (a. s.) : edâ edici, eden, ödiyen, ödeyici.

müteeddib متأدب (a. s. edeb'den. c. : müteeddibîn) : teeddübeden, edeplenen, utanç duyan, utanan.

müteeddibâne متأدبانه (a. f. zf.) : edepli, terbiyeli olana yakışacak sûrette, edeplenerek, utanç duyarak.

müteeddibîn متأدبين (a. s. müteeddib'in c.) : teeddübedenler, edeplenenler, utanç duyanlar, utananlar.

müteehhib متأهب (a. s.) : kendi kendini yetiştirmiş [kimse].

müteehhil متأهل (a. s. ehl'den) : teehhül etmiş, evlenmiş, evli.

müteekkid متأكد (a. s. te'kid'den) : te'kidedici, tekrarlanan, sağlamlaşan.

müteellif متألف (a. s. ülfet'den) : ülfet peydâ eden, alışmış, alışkın.

müteellih متأله (a. s. c. : müteellihîn) : Allah'ın birliğine inanan.

müteellihîn متألهين (a. s. c.) : Allah'a tapınanlar, İslâm âlimleri.

müteellim متألم (a. s. elem'den) : teellüm eden, elemlenen, içi sızlıyan, acı duyan.

müteellim-âne متألمانه (a. f. zf.) : içi sızlıyarak, acı duyarak.

müteemmil متأمل (a. s. emel'den) : teemmül eden, derin düşünen, dalgın.

müteemmil-âne متأملانه (a. f. zf.) : teemmül edene, derin düşünene yaraşır sûrette.

müteemmir متأمر (a. s.) : teemmür eden, âmirlenen, âmirlik eden.

müteennî متأني (a. s. eny'den) : teennî eden, acele etmiyen, ağır davranan, temkinli, sakıngan.

müteenniyâne متأنيانه (a. f. zf.) : temkinli olarak, sakınarak, çekinerek.

müteessif متأسف (a. s. esef'den) : teessüf eden, eseflenen, kederlenen.

müteessifâne متأسفانه (a. f. zf.) : müteessif olarak, eseflenerek, kederlenerek.

müteessifen متأسفا (a. zf.) : teessüf ederek, müteessif olarak, üzüntü duyarak.

müteessir متأثر (a. s. esr ve esâret'den): **1.** teessüre kapılan, hüzünlü, kederli, üzüntülü. **2.** birinin acısiyle acılanan. **3. psik.** *duygulanmış. [müteessir olma : *etkilenme].

müteessirâne متأثرانه (a. f. zf.) : teesürle, üzüntü ile.

müteeyyid متأيد (a. s. te'yîd'den) : teeyyüdeden, kuvvetlenen.

müteezzî متأذى (a. s. ezâ'dan) : eziyet çeken, sıkılan, incinen; üzgün, üzülmüş.

mütefahhıs متفحص (a. s. fahs'dan): tefahhus eden, içyüzünü dikkatle araştıran.

mütefahhir متفخر (a. s. fahr'den) : tefahhür eden, gururlanan, övünen. (bkz mütefâhir).

mütefahhir-âne متفخرانه (a. f. zf.) : tefahhür ederek, övünerek, kurularak.

mütefâhir متفاخر (a. s. fahr'den) : tefâhür eden, övünen, kurulan, kurum satan. (bkz : mütefahhir).

mütefakkıh متفقه (a. s. fıkh'dan. c. : mütefakkıhîn) : fıkıh âlimi (*bilgini); fıkıhla uğraşan.

mütefakkıhîn متفقهين (a. s. mütefakkıh'ın c.) : fıkıh âlimleri (*bilginleri); fıkıhla uğraşanlar.

mütefakkid متفقد (a. s. fakd, fıkdân ve fukud'dan) : araştırıp soran. (bkz : müdekkik).

mütefassım متفصم (a. s.) : **1.** infisâm eden, kırılan, üzülen. **2.** sütten kesilen.

mütefattın متفطن (a. s. fatn'dan) : tefattun eden, derhal farkına varan.

mütefattır متفطر (a. s.) : infitâr eden, yarılan.

mütefâvit, mütefâvite متفاوت ، متفاوته (a. s. fevt'den) : birbirinden farklı, çeşitli olan, aralarında fark bulunan. (bkz : mütenevvi').

mütefâyid متفايد (a. s.) : faydalanan [birbirinden].

mütefâzıl متفاضل (a. s. fazl'dan) : **1.** fazîlet ve bilgi yarışına çıkan. **2.** fazla, artık.

mütefazzıl متفضل (a. s. fazl'dan. c. : mütefazzılîn) : fazîlet, meziyet ve bilgi yarışına çıkan. (bkz : mütefâzıl[1]).

mütefazzıl-âne متفضلانه (a. f. zf.) : fazîlet, meziyet ve bilgi yarışına çıkana yakışır sûrette.

mütefazzılîn متفضلين (a. s. mütefazzıl'ın c.) : fazîlet ve meziyet yolunda yarış edenler.

mütefecci' متفجع (a. s.) : acıklanan, acınan, dertli olan.

mütefeccir متفجر (a. s. fecr'den) : tefeccür eden, açılan, görünen.

mütefehhim متفهم (a. s.) : tefehhüm eden, anlıyan.

mütefe'il متفأل (a. s. fâl'den. c. : mütefe'ilîn) : **1.** fal açan, fala bakan. **2.** hayra yoran, hayrın başlangıcı, uğur sayan.

mütefe'il-âne متفألانه (a. f. zf.) : fal açarcasına; hayra yorarak.

mütefe'ilin متفألين (a. s. mütefe'il'in c.) : **1.** fal açanlar, fala bakanlar. **2.** hayra yoranlar.

mütefekkik متفكك (a. s. fekk'den) : dalgın [adam].

mütefekkir متفكر (a. s. fikr'den. c. : mütefekkirîn) : tefekkür eden, düşünen, *düşünür, düşünce sâhibi. **Kuvve-i mütefekkire :** düşünme kuvveti.

mütefekkir-âne متفكرانه (a. f. zf.) : tefekkür ederek, düşünüp taşınarak.

mütefekkire متفكره (a. i. fikr'den). (bkz : müfekkire).

mütefekkirîn متفكرين (a. s. mütefekkir'in c.) : *düşünürler, düşünce sâhipleri.

mütefellik متفلق (a. s.) : infilâk eden, patlıyan, yarılan, açılan.

mütefellis متفلس (a. s.) : müflis olan.

mütefelsif متفلسف (a. s. felsefe'den) : filozoflaşan; felsefe yapan.

mütefennin متفنن (a. s. fenn'den) : tefennün eden, teknik bilgi sâhibi, fen âlimi.

mütefennin-âne متفننانه (a. f. zf.) : mütefennin olana yaraşır yolda.

mütefer'in متفرعن (a. s.) : **1.** firavnlaşan, firaun tavrı takınan, firaun kesilen. **2.** kibirli. (bkz : mağrûr, müteazzım).

müteferri' متفرع (a. s. fer'den) : **1.** teferru' eden, bir kökten ayrılan; dal budak salan. **2.** bir kökle ilgili olan.

müteferriât متفرعات (a. i. müteferri'in c). (bkz : teferruât).

müteferric متفرج (a. s. ferc'den. c. : müteferricîn) : teferrüceden, gezinen, hava almıya, gezmiye, eğlenmiye giden.

müteferricîn متفرجين (a. s. müteferric'in c.) : teferrücedenler, gezinenler, hava almıya, gezmiye, eğlenmiye gidenler.

müteferrid متفرد (a. s. ferd'den. c. : müteferridîn) : teferrüdeden, tek ve yalnız olan, eşi emsâli olmıyan.

müteferrid-âne متفردانه (a. f. zf.) : teferrüdederek, tek ve yalnız kalarak.

müteferridîn متفردين (a. s. müteferrid'in c.) : teferrüdedenler, tek ve yalnız olanlar, eşi emsâli olmıyanlar.

müteferrig متفرغ (a. s.) : ferâgat eden, vaz geçen.

müteferrih متفرح (a. s. ferah'dan) : ferahlanan, içi açılan.

müteferrik متفرق (a. s. fark'dan) : teferruk eden, dağınık, ayrı ayrı.

müteferrik-ul-vüreykat-ı ke'siyye : bot, *ayrı çanakyapraklılar.

müteferrika متفرقه (a. i.) : **1.** ufak tefek masraflar için ayrılan para. **Masârif-i müteferrika:** ufak tefek masraflar. **2.** çeşitli işler gören. **3.** pâdişah, sadrâzam ve vezirlerin emirlerini götüren kimse. **4.** emniyet teşkîlâtında, hırsız, dilenci, mecnun, esrarkeş ve benzeri gibi kimselerin ilgili makamlara sevk edilmek üzere barındırıldıkları kısım.

müteferris متفرس (a. s. ferâset'den) : teferrüs eden, anlıyan, anlayışlı, sezişli.

müteferriş متفرش (a. s.) : teferrüş eden, mefrûş olan, döşenen.

müteferriz متفرز (a. s.) : teferrüz eden, ayrılan. (bkz : müfrez).

mütefessih متفسخ (a. s. tefessüh'den) : tefessüh etmiş, çürümüş, bozulmuş, kokmuş.

mütefessih متفسح (a. s. füshat'den) : bollaşan, genişliyen.

mütefettit متفتت (a. s.) : tefettüt eden, ufak ufak parçalanan.

mütefevvih متفوه (a. s.) : **1.** tefevvüh eden, ağzına alan, söyliyen. **2.** dil uzatan.

mütefevvik متفوق (a. s. fevk'den. c. : mütefevvikîn) : tefevvuk eden, üstün gelen, üstün.

mütefevvik-âne متفوقانه (a. f. zf.) : üstün gelerek, üstünlükle.

mütefevvikîn متفوقين (a. s. mütefevvik'in c.) : tefevvuk edenler, üstün gelenler, üstün olanlar.

mütefevviz متفوض (a. s. c. : mütefevvizîn) : **1.** tefevvuz eden, uhdesine, üzerine alan. **2.** gayrimenkul malların tasarruf, sâhip olma, kullanma hakkını satın alan.

mütefevvizîn متفوضين (a. s. mütefevviz'in c.). (bkz : mütefevviz).

mü'tefik مؤتفك (a. s.) : tersine dönen, dönmüş.

mü'tefikât مؤتفكات (a. i. c.) : Lût kavminin darmadağın olan şehirleri.

mütegabî متغابى ("ga" uzun okunur. a. s.) : kendini gabî gösteren, ahmak tavrı takınan.

mütegabin متغابن ("ga" uzun okunur. a. s. gabn'den) : tegabün eden, birbirini aldatan.

mütegabiyâne متغابيانه ("ga" uzun okunur. a. f. zf.) : gabîcesine, ahmakçasına.

mütegaddî متغدى (a. s.) : tagaddî eden, gıdâlanan, gıda alan. (bkz : mütegazzî).

mütegaffil متغفل (a. s.) : tegaffül eden, gaflette bulunan, bilmiyor görünen.

mütegafil متغافل ("ga" uzun okunur. a. s. gaflet'den) : tegafül eden, gafil görünen, gafil gibi davranan.

mütegafil-âne متغافلانه ("ga" uzun okunur. a. f. zf. gaflet'den) : gafil gibi davranarak.

mütegalib متغالب ("ga" uzun okunur. a. s. galebe'den) : -sıra ile- birbirine galip olan, üstün gelen.

mütegallî متغلى (a. s.) : tegallî eden, galiye (misk ve amberden meydana gelen güzel koku) sürünen.

mütegallib متغلب (a. s. galebe'den. c. : mütegallibîn) : zorba.

mütegallib-âne متغلبانه (a. f. zf.) : zorbacasına.

mütegallibe متغلبه (a. i.) : zorba takımı, derebeyi .

mütegallibîn متغلبين (a. s. mütegallib'in c.) : zorbalar.

mütegallif متغلف (a. s.) : gılaflanmış, kılıflı, kın içinde bulunan. (bkz : mütegammid).

mütegallit متغلط (a. s.) : tegallüt eden, galata, yanlışa düşen, yanılan.

mütegamız متغامز ("ga" uzun okunur. a. s. c. : mütegamızîn) : göz ucu ile işâret eden [birbirine].

mütegamizîn متغامزين ("ga" uzun okunur. (a. s. mütegamiz'in) : göz ucu ile işâret edenler [birbirlerine].

mütegammid, mütegammide متغمد ، متغمده (a. s. gamd'den) : kınlı; örtülü. (bkz : mütegallif).

mütegammide متغمده (a. i.) : **zool.** kın kanadlılar.
mütegammidet-ül-cenâh : kınkanadlı böcekler.

müteganni متغنى (a. s. gınâ'dan) : teganni eden, nağme eden, ırlıyan. (bkz : müterennim).

müteganniç متغنج (a. s. ganc'den) : tegannüceden, nazlanan, naz gösteren.

müteganniyâne متغنيانه (a. f. zf.) : teganni ederek.

mütegarrib متغرب (a. s. gurbet'den. c. : mütegarribîn) : gurbete çıkan.

mütegarribîn متغربين (a. s. mütegarrib'in) : c.) : gurbete çıkanlar.

mütegarrid, mütegarride متغرد ، متغرده (a. s.) : tegarrüdeden, güzel nağmeler çeviren [çok zaman kuş hakkında söylenir]. **Bülbül-i mütegarrid** : güzel öten bülbül. **Tuyûr-i mütegarride** : güzel öten kuşlar.

mütegarrir متغرر (a. s.) : igtirâr eden, gururlanan, güvenilmiyecek şeye güvenen.

mütegassil متغسل (a. s.) : **1.** gusl eden, yıkanan. **2.** gasl eden, yıkayan.

mütegaşşî متغشى (a. s. gaşy'den) : **1.** tegaşşî eden, bürünen, örtünen. **2.** gaşyolan, kendinden geçen.

mütegavvil متغول (a. s.) : **1.** tegavvül eden, uğraşan. **2.** bir şeyin rengine giren. (bkz : mütelevvin).

mütegavvir متغور (a. s.) : tegavvür eden, derine dalan.

mütegayir متغاير (a. s.) : mugayir, zıt olan [birbirine].

mütegayyib, mütegayyibe متغيب ، متغيبه (a. s. gayb'den) : tagayyübeden, gözden kaybolan, uzaklaşan, görünmez olan. **Eşhas-ı mütegayyibe** : kaybolan, kaybolmuş kimseler.

mütegayyim متغيم (a. s. gaym'den) : tegayyüm eden, bulutlu [hava].

mütegayyir متغير (a. s. gayr'den) : **1.** tagayyür eden, değişen, başkalaşan. **2.** bozulmuş, bozuk.

mütegayyir-âne متغيرانه (a. f. zf.) : değişmiş, bozulmuşçasına.

mütegayyiz متغيظ (a. s. gayz'dan) : tagayyüz eden, kızan, kızmış, kızgın [kimse].

mütegazzi متغذى (a. s.) : tagazzî eden, gızâlanan, gıdalanan. (bkz : mütegaddî).

mütegazzib متغضب (a. s.) : tegazzûbeden, gazabe gelen, hiddetlenen.

mütegazzil متغزل (a. s.) : **1.** gazel söyliyen, gazel okuyan. (bkz : gazel-hân, gazel-serâ). **2.** gazel yazan. (bkz : gazel-nüvîs).

mütehâbb, mütehâbbe متحاب ، متحابه (a. s. hubb'dan) : birbirini dost sayan. **Düvel-i mütehâbbe** : birbirlerini dost sayan devletler.

mütehabbir متخبر (a. s.) : iyi bilen, kökten bilen.

mütehabbis متحبس (a. s.) : kendini kaybeden, bir yere kapanan.

mütehabbis-âne متحبسانه (a. f. zf.) : kendini hapsedene, bir yere kapanana yaraşır yolda.

mütehaccim متحجم (a. s.) : hacimlenmiş, hacimli, cüsseli.

mütehaccir متحجر (a. s. hacer'den) : tahaccür etmiş, taş hâline gelmiş, taşlaşmış.

mütehâcî متهاجى (a. s. hecv'den) : birbirini hicveden, birbirini yeren; hicveden.

mütehâcim متهاجم (a. s. hücûm'dan. c. : mütehâcimîn) : tehâcüm eden, birbirine hücûm eden, saldıran.

mütehâcim-âne متهاجمانه (a. f. zf.) : hücûm edercesine, saldırırcasına.

mütehâcimin متهاجمين (a. s. mütehâcim'-in c.) : tehâcüm edenler, birbirine hücûm edenler, saldıranlar.

mütehâciyâne متهاجيانه (a. f. zf.) : hicvedercesine.

mütehaddır متخضر (a. s.) : tahaddur eden, yeşillenen, yeşil renk bağlıyan. (bkz : mütehazzır).

mütehaddi' متخدع (a. s. hud'a'dan) : tahaddu' eden, bilerek aldanan.

mütehaddî متحدى (a. s.) : tahaddî eden, çekişen.

mütehaddib متحدب (a. s.) : tahaddüb eden, kanbur olan, kanburlaşan.

mütehaddir, mütehaddire متخدر ، متخدره (a. s.) : tahaddür eden, örtünen, bürünen; **mec.** nâmuslu. **Nisvân-ı mütehaddire :** örtülü, nâmuslu kadınlar.

mütehaddir متحدر (a. s.) : yokuş aşağı giden, hızla aşağı doğru inen, yuvarlanan. (bkz : münhadir).

mütehaddis, mütehaddise متحدث ، متحدثه (a. s. hudûs'dan) : tehaddüs eden, meydana gelen veyâ çıkan, peydâ olan. **Vakayi'-i mütehaddise :** ortaya çıkan vak'alar.

mütehaddiş متخدش (a. s.) : tahaddüş eden, tırmalanan; ıztırap çeken.

mütehâdı' متخادع (a. s.) : aldanmamış iken aldanmış gibi görünen.

mütehaffız متحفظ (a. s. hıfz'dan. c. : mütehaffızîn) : tahaffuz eden, korunup sakınan.

mütehaffızîn متحفظين (a. s. mütehaffız'ın c.) : tahaffuz edenler, korunup sakınanlar.

mütehaffif متخفف (a. s.) : **1.** tahaffüf eden, hafifliyen. **2.** ayağa mest, çizme gibi konçlu bir şey giyen.

mütehâfit متهافت (a. s. heft'den) : bir şeyin üzerine istekle saldıran.

mütehâfit-âne متهافتانه (a. f. zf.) : bir şeyin üzerine istekle saldırırcasına.

mütehakkık متحقق (a. s. hakk'dan) : tahakkuk eden, doğruluğu meydana çıkan.

mütehakkid متحقد (a. s.) : tahakkudeden, kin tutan. (bkz : kîn-dâr).

mütehakkim متحكم (a. s. hükm'den. c. : mütehakkimîn) : **1.** tahakküm eden, hâkimlik takınan. **2.** zorba.

mütehakkim-âne متحكمانه (a. f. zf.) : tahakkümle; zorbalıkla.

mütehakkimîn متحكمين (a. s. mütehakkim'-in c.) : **1.** tahakküm edenler, hâkimlik takınanlar. **2.** zorbalar.

mütehalhıl متخلخل (a. s.) : açılıp parçaları ayrılmış olan; kabarık, kabartılmış olan.

mütehâlif متحالف (a. s. half'den) : iki düşmandan ikisine de yemin veren.

mütehâlif متخالف (a. s. hulf'den) : tehâlüf eden, birbirine uymıyan.
mütehâlif-ül-merkez : merkezi bir olmıyan. **Devâir-i mütehâlifet-ül-merâkiz :** merkezî yerler olmıyan dâireler.

mütehâlik متهالك (a. s. helâk'dan) : tehâlük eden, kendini tehlikeye düşürecek kadar acele ile bir işe koşan.

mütehâlik-âne متهالكانه (a. f. zf.) : büyük bir acele ile, çabuklukla.

mütehallî متحلى (a. s. haly'den) : tahallî etmiş, süslenmiş, donanmış [maddî, mânevî].

mütehallî متخلى (a. s.) : tahallî eden, boşalan, boş kalan. (bkz : mütecevvif).

mütehallid متخلد (a. s.) : tahallüd-eden, bir yerde daîmî olarak kalan. (bkz : ebedî, hâlid, sermedî).

mütehallif متخلف (a. s.) : tahallût eden, uygun gelmiyen, uymıyan.

mütehallik متخلق (a. s. hulk'dan) : ahlâk peydâ eden, huy edinen, yeni bir huy kazanan.

mütehallil متخلل (a. s.) : **1.** tahallül eden, bozulan. **2.** araya giren, araya sokulan.

mütehallil متحلل (a. s. hall'den) : tahallül eden, hallolmuş, erimiş, çözülmüş.

mütehallim متحلم (a. s. hilm'den) : **1.** yumuşak huylu imiş gibi görünen. **2. anat.** meme-leşen, meme gibi yuvarlaklaşan.

mütehallis متخلص (a. s. hulûs'dan) : **1.** halâs bulan, kurtulan. **2.** mahlâs alan, [ikinci] ad takınan.

mütehallit متخلط (a. s.) : tahallut eden, karışan, karışık olan.

mütehâmî متحامى (a. s.) : kendini himâye eden, sakınan, korunan. (bkz : mütehammî).

mütehâmik متحامق (a. s. humk'dan) : kendini ahmak gösteren. (bkz : mütehammik).

mütehâmik-âne متحامقانه (a. f. zf.) : ahmakcasına.

mütehâmiyane متحاميانه (a. f. zf.) : kendini himâye edercesine; sakınarak, korunarak.

mütehammız متحمض (a. s. humz'dan) : tahammüz eden, ekşiyen. (bkz : mütehammir).

mütehammî متحمى (a. s.) : kendini himâye eden; korunan. (bkz : mütehâmî).

mütehammik متحمق (a. s. humk'dan) : ahmaklaşan, ahmak gibi davranan veyâ konuşan. (bkz : mütehâmik).

mütehammil متحمل (a. s. haml'den. c. : mütehammilîn) : tahammül eden, dayanan; yük altında bulunup ses çıkarmıyan [maddî, mânevî].

mütehammil-âne متحملانه (a. f. zf.) : **1.** tahammül ederek, dayanarak. **2.** yüklenerek.

mütehammilîn متحملين (a. s. mütehammil'in c.) : tahammül edenler, dayananlar; yük altında bulunup ses çıkarmıyanlar.

mütehammir متخمر (a. s.) : tahammür eden, mayalanan, ekşiyen, **fr. fermenté.** (bkz : mütehammız).

mütehannî متحنى (a. s.) : münhanî olan, eğrilen.

mütehannin متحنن (a. s.) : çok göreceği gelen, özliyen. (bkz : mütehassir).

mütehârib, mütehâribe متحارب ، متحاربه (a. s. harb'den) : harbeden, savaşan. **Düvel-i mütehâribe** : birbiriyle savaşan devletler.

mütehârim متهارم (a. s. c. : mütehârimîn) : tehârüm eden, ihtiyar gibi görünen, yalandan ihtiyarlık gösteren.

mütehârim-âne متهارمانه (a. f. zf.) : yalandan ihtiyar gibi görünerek.

mütehârimîn متهارمين (a. s. mütehârim'in c.) : tehârüm edenler, ihtiyar gibi görünenler, yalandan ihtiyarlık gösterenler.

mütehâriş متخارش (a. s.) : tehârüş eden, hırıldaşıp dalaşan.

müteharrık متخرق (a. s.) : taharruk eden, yırtılan.

müteharrî متحرى (a. s.) : taharrî eden, araştıran.

müteharrik متحرك (a. s.) : **1.** hareket eden, kımıldıyan, oynıyan. **2. fels., fiz.** hareketli, işler.
müteharrik bi-z-zât (kendi işler) : otomobil, otomat. **3. a. gr.** harekesi olan, harekeli [harf].

müteharrim متحرم (a. s.). (bkz : mütehazzir).

müteharrim-âne متحرمانه (a. f. zf.). (bkz : mütehazzir-âne).

müteharriş متخرش (a. s.) : taharrüş etmiş, tırmalanan, tırmık yiyen.

müteharrişiyyet متخرشيت (a. i.) : irkiticilik, **fr.irritabilité.**

müteharriyâne متحريانه (a. f. zf.) : taharrî edene, araştırana yaraşır yolda.

müteharriz متحرز (a. i.) : **sakınan,** korunan.

mütehâsım متخاصم (a. s. husûmet'den. c. : mütehâsımîn) : **1.** birbirlerine hasım olan, karşılıklı düşmanlık eden. **2.** karşılıklı dâvâ edenlerden her biri.

mütehâsımîn متخاصمين (a. s. mütehâsım'ın c.) : birbirlerine hasım olanlar, karşılıklı düşmanlık edenler; karşılıklı dâvâ edenler.

mütehâsid متحاسد (a. s.) : biri birine hasededen, biri birini kıskanan, çekemiyen.

mütehassıl متحصل (a. s. husûl'den) : hâsıl olan, meydana gelen.

mütehassın, mütehassına متحصن ، متحصنه (a. s. hısn'dan) : tahassun eden, kaleye, istihkâmlı bir yere kapanmış. **Asâkir-i mütehassına :** kaleye, istihkâmlı bir yere kapanmış askerler, erler.

mütehassıs متخصص (a. s. husûs'dan) : ihtisâsı olan, bir işin bir şûbesini çok iyi bilen, *uzman.

mütehassir متخثر (a. s. hasr'den) : tahassür eden, pıhtılaşmış. **Dem-i mütehassir :** pıhtılaşmış kan.

mütehassir متحسر (a. s. hasr'den) : hasret çeken, özliyen. (bkz : mütehannin).

mütehassir-âne متحسرانه (a. f. zf.) : hasret çekerek, özliyerek.

mütehassis متحسس (a. s. hiss'den) : hislenen, duygulanan.

mütehassis-âne متحسسانه (a. zf.) : hislenerek, duygulanarak.

mütehâşî متخاشى (a. s. huşû'dan) : haşyet gösteren, korkup çekinen.

mütehâşî متحاشى (a. s. haşy'den) : tehâşî eden, sakıngan, çekingen. (bkz : mütehaşşî).

mütehâşi' متخاشع (a. s. huşû'dan) : huşû ile eğilen.

mütehâşiyâne متحاشيانه (a. f. zf.) : sakınganlıkla, çekingenlikle; kaçınırcasına.

mütehaşşî متخشى (a. s.) : tehâşî eden, korkan, saygı ile karışık korkup çekinen. (bkz : mütehâşî).

mütehaşşi' متخشع (a. s. huşû'dan) : tahaşşu' eden, alçakgönüllü. (bkz : mütevâzî).

mütehaşşib متخشب (a. s. haşeb'den) : odunlaşan, odunlaşmış.

mütehaşşid, mütehaşşide متحشد ، متحشده (a. s. haşd'den. c. : mütehaşşidîn) : tahaşşüd eden, biriken, toplanan. **Asâkir-i mütehaşşide :** biriken, toplanan asker [bir yerde-].

mütehaşşidîn متحشدين (a. s. mütehaşşid'in c.) : tahaşşüdedenler, birikenler, toplananlar.

mütehaşşin متخشن (a. s.) : hüşûnet, sertlik gösteren. (bkz : haşîn).

mütehaşşiyâne متخشيانه (a. f. zf.) : mütehaşşî'ye, saygı ile karışık korkana yaraşır yolda.

mütehâtıb متخاطب (a. s.) : birbirine hitâbeden, söyleşen.

mütehâtir متهاتر (a. s.) : birbirini tekzîbeden, yalanlıyan.

mütehattır متخطر (a. s. hutûr'dan) : tahattur eden, hatırlıyan.

mütehattır-ı eyyâm-ı mâzî : geçmiş günleri hatırlıyan.

mütehattî متخطی (a. s.) : **1.** atlayıp geçen. **2.** hatâ işliyen, yanılan.

mütehattim متحطم (a. s. hatm'den) : lüzumlu, gerekli.

mütehâvin متهاون (a. s. hevn'den) : bir işi mühimsemiyen, işinde gevşek ve kayıtsız davranan. (bkz : mütekâsil).

mütehâvir متحاور (a. s.) : tehâvür eden, birbiriyle konuşan.

mütehavvif متخوف (a. s.) : havfe düşen, korkak.

mütehavvif-âne متخوفانه (a. f. zf.) : korkakcasına, korkarak.

mütehavvil متحول (a. s. havl'den) : **1.** tahavvül eden, değişen, değişmiş, değişik, kararsız. **2. mat.** *değişken.

mütehayyil متخيل (a. s. hayâl'den) : tahayyül eden, hayâle dalan, hayal kuran.

mütehayyil-âne متخيلانه (a. f. zf.) : hayal kurarak, hayâle, düşünceye dalarak.

mütehayyile متخيله (a. i. hayâl'den) : hayal kurma merkezi, **fr. imagination.** (bkz : muhayyile).

mütehayyir متحير (a. s. hayret'den. c. : mütehayyirîn) : hayrette kalan, şaşmış, şaşırmış. (bkz : mebhût).

mütehayyir-âne متحيرانه (a. f. zf.) : şaşkın şaşkın, şaşkınca, şaşırarak.

mütehayyirîn متحيرين (a. s. mütehayyir'in c.) : hayrette kalanlar, şaşmışlar, şaşırmışlar.

mütehayyiz متحيز (a. s. hayz'den. c. : mütehayyizân, mütehayyizîn) : **1.** tehayyüz eden, yer tutan. **2.** îtibarlı, mühim, ileri gelen [kimse].

mütehayyizân متحيزان (a. s. mütehayyiz'in. c.). (bkz : mütehayyizîn).

mütehazzı' متخضع (a. s.) : huzû' gösteren, alçak gönüllülük eden. (bkz : mütevâzı').

mütehazzı-âne متخضعانه (a. f. zf.) : alçakgönüllülükle.

mütehazzır متخضر (a. s.) : tahazzur eden, yeşillenen, yeşil renk bağlıyan. (bkz: mütehaddır).

mütehazzır متحضر (a. s.): huzurda bulunan, hazır [olan].

mütehazzib متحزب (a. s.) : hizip hizip, küme küme toplanan.

mütehazzin متحزن (a. s.) : hüzünlü, kederli.

mütehazzir متحذر (a. s. hazer'den) : dikkatli davranan, sakınan, çekinen.

mütehazzir-âne متحذرانه (a. f. zf.) : sakınarak, çekinerek.

müteheccî متهجی (a. s. hecâ'dan) : heceliyen.

müteheccid متهجد (a. s.) : teheccüdeden, gece uyanıp namaz kılan.

müteheddî متهدی (a. s. hedy ve hidyet'den) : **1.** ihtidâ eden, doğru yola giren, İslâm dînini kabûl eden. **2.** hediye gönderen.

müteheddim متهدم (a. s. hedm'den) : teheddüm eden, inhidâm eden, yıkılan. (bkz : münhedim).

mütehekkim متهكم (a. s. tehekküm'den) : tehekküm eden, alay eden.

mütehekkim-âne متهكمانه (a. f. zf.) : alay edercesine.

mütehellil متهلل (a. s.) : tehellül eden, sevinçten yüzü gülen.

mütehennic متهنج (a. s.) : tehennüceden, ansızın karnında canlanıp kımıldamıya başlıyan çocuk.

mütehettik متهتك (a. s. hetk'den) : **1.** tehettük eden, yırtılan. **2.** utanmaz, edepsiz, yırtık.

mütehevvid متهود (a. s.) : tehevvüdeden, Yahudi olan.

mütehevvir متهور (a. s. hevr'den) : tehevvür eden, birdenbire hiddetlenen, osuruğu cinli, öfkeli, kızgın.

mütehevvir-âne متهورانه (a. zf.) : ânî öfke ile, hiddet ile saldırarak [sonunu düşünmeden].

mütehevviren متهوراً (a. zf.) : öfke ile, kızgınlıkla [sonunu düşünmeden].

müteheyyi' متهيء (a. s.) : hazırlanan, hazırlanmış, hazır.
müteheyyi'-i hareket : harekete, gitmeğe hazırlanmış.

müteheyyib متهيب (a. s.) : teheyyübeden, heybetli, korku ve saygı duygusunu veren.

müteheyyic متهيج (a. s. heyecân'dan) : teheyyüceden, heyecâna gelen, coşan, coşkun.

müteheyyic-âne متهيجانه (a. f. zf.) : heyecâna gelerek, coşarak, coşkunlukla.

müteheyyim متهيم (a. s. c. : müteheyyimîn). (bkz : mütehayyir).

müteheyyim-âne متهيمانه (a. f. zf.). (bkz : mütehayyir-âne).

müteheyyimîn متهيمين (a. s. mütehayyim'in c.). (bkz : mütehayyirîn).

mütehezzic متهزج (a. s. c. : mütehezzicîn) : tehezzüceden, makamla şarkı söyliyen.

mütehezzic-âne متهزجانه (a. f. zf.) : makamla şarkı söylercesine.

mütehezzicîn متهزجين (a. s. mütehezzic'in c.) : tehezzüc edenler, makamla şarkı söyliyenler.

mütehezziz متهزز (a. s.) : ihtizâz eden, titreyen, zıngırdıyan.

mütekabbız متقبض (a. s. kabz'dan) : **1.** asık suratlı. **2.** toplanıp çekilen. **3.** buruşup kasılan [adale].

mütekabbil متقبل (a. s. kabûl ve kubûl'den) : kabûl eden, üstüne alan.

mütekabil, mütekabile متقابل ، متقابله ("ka"-lar uzun okunur. a. s. kabl'den) : **1.** tekabül eden, biri, ötekinin karşısında olan. **Muâmele-i mütekabile** : (bkz : mukâbele bi-l-misl). **2. mat.** *karşıt.

mütekabil-ül-kadem : **bot.** antipot.

mütekabilen متقابلا ("ka" uzun okunur. a. zf.) : **1.** karşılıklı olarak. **2. mat.** *karşıt olarak.

mütekabiletân متقابلتان ("ka" uzun okunur. a. i. c.) : birbirine mütekabil (*karşıt) olan iki şey. **Zâviyetân-ı mütekabiletân** : **geo.** birbirine mütekabil (*karşıt) olan zâviyeler (*açılar).

mütekabiliyyet متقابليت ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** karşılıklı vaziyet. **2. fels.** *karşıtlık.

mütekâbir متكابر (a. s. kibr'den) : kendini büyük gören.

mütekaddim, mütekaddime متقدم ، متقدمه (a. s. kadm' ve kudûm'den. c. : mütekaddimîn) : **1.** tekaddüm eden, öne geçen, ileri geçen, önde bulunan, baştaki. **2.** geçmiş, eskimiş, eski. **Ezmine-i mütekaddime** : eski zamanlar, evvel zamanlar. **3.** takdîm olunan, sunulan.

mütekaddimîn متقدمين (a. s. mütekaddim'in c.) : evelden gelip geçenler, eskiler, eski insanlar.

mütekaddimîn-i şuarâ : eski şâirler.

mütekaddis متقدس (a. s. kuds'den) : takaddüs eden, kutsal olan, çok temiz olan.

mütekadim متقادم ("ka" uzun okunur. a. s.) : tekadüm eden, geçmiş bulunan.

mütekâfî, mütekâfiyye متكافى ، متكافيه (a. s.) : birbirine küfüv, akran, denk olan, berâberleşen. **Nisbet-i mütekâfiyye** : aynı ölçüde olan.

mütekâfiyen متكافياً (a. zf.) : birbirine küfüv, akran, denk olarak.

mütekâfiyen mütenâsib : **fiz.** münâsebeti olan veyâ nisbet olunan şeyin çoğalmasiyle bir şeyin azalması veyâ münâsebeti bulunan şeyin azalmasiyle bir şeyin çoğalması.

mütekâhil متكاهل (a. s.) : üşengeç, tenbel.

mütekaid متقاعد ("ka" uzun okunur. a. s. ve i. kuûd'dan c. : mütekaidîn) : tekaüt olup oturan, emekliye ayrılmış, emekli.

mütekaidîn متقاعدين ("ka" uzun okunur. a. s. ve i. mütekaid'in c.) : tekaüt olanlar, emekliye ayrılmışlar, emekliler.

mütekâlib متكالب (a. s. kelb'den. c. : mütekâlibîn) : tekâlübeden, köpek gibi birbirinin üzerine sıçrıyan.

mütekâlib-âne متكالبانه (a. f. zf.) : birbirinin üzerine sıçrıyarak [köpek gibi].

mütekâlibîn متكالبين (a. s. kelb'den. mütekâlib'in c.) : köpek gibi birbirinin üstüne sıçrayanlar.

mütekallib متقلب (a. s.) : takallübeden, dönen, değişen.

mütekallid متقلد (a. s. kılâde'den. c. : mütekallidîn) : **1.** takallüdeden, boynuna takan. **2.** takınan, kuşanan. **3.** üzerine alan [bir işi].

mütekallidîn متقلدين (a. s. mütekallid'in c.). (bkz : mütekallid).

mütekallil متقلل (a. s. kıllet'den) : az, azalmış olan.

mütekallis, mütekallise متقلص ، متقلصه (a. s. kulûs'den) : tekallüs eden, gerilen, çekilip toplanan, gerilmiş, gerilen. **Adalât-ı mütekallise** : tekallüs etmiş, gerilmiş adaleler, *kaslar.

mütekamir متقامر ("ka" uzun okunur. a. s.) : kumar arkadaşı, birbiriyle kumar oynıyan.

mütekâmil متكامل (a. s. kemâl'den. c. : mütekâmilîn) : olgun. (bkz : mütekemmil).

mütekâmil-âne متكاملانه (a. f. zf.) : olgunlukla, olgunluk göstererek.

mütekâmilîn متكاملين (a. s. kemâl'den. mütekâmil'in c.) : olgun kimseler.

mütekammis متقمص (a. s.) : takammüs eden, kamîs, gömlek giyen.

mütekarib متقارب ("ka" uzun okunur. a. s. kurb'dan) : **1.** tekarübeden, yaklaşan, yakın, gittikçe birbirine yaklaşan. **2. ed.** (bkz: bahr-i mütekarib). **3. fiz.** ve **mat.** yakınsak, gittikçe birbirine yaklaşarak uzanan [şuâlar, ışınlar, çizgiler].

mütekarin متقارن ("ka" uzun okunur. a. s. karn'den) : **1.** tekarün eden, yakınlaşmış, yaklaşmış. **2.** birbirine bitişmiş.

mütekarrib متقرب (a. s. kurb'dan. c. : mütekarribîn) : takarrübeden, yaklaşan, yakın [olan].

mütekarrib-ül-hulûl [olan] : girmesi yaklaşan [ay].

mütekarribîn متقربين (a. s. mütekarrib'in c.) : takarrübeden, yaklaşan, yakın [olanlar].

mütekarrih متقرح (a. s. karh'tan) : karhalı, yaralı, çıbanlı, cerahatli [yara, çıban].

mütekarrir متقرر (a. s. karâr'dan) : takarrür eden, kararlaşan; yerleşip kuvvet bulan. (bkz : mukarrer).

mütekasım متقاسم ("ka" uzun okunur. a. s. kısm'dan. c. : mütekasımîn) : **1.** tekasüm eden, paylaşan, bölüşen. **2.** andlaşan.

mütekasımîn متقاسمين ("ka" uzun okunur. a. s. mütekasım'ın c.) : bir şeyi aralarında bölüşüp paylaşanlar ve andlaşmalar.

mütekasır متقاصر ("ka" uzun okunur. a. s. kasr'dan. c. : mütekasırîn) : **1.** tekasür eden, elinden geldiği halde iş yapmıyan. **2.** kısalık gösteren. (bkz : mukassır).

mütekasır-âne متقاصرانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : mütekasır olana, iş yapmıyana; kısalık gösterene yakışır sûrette.

mütekasırîn متقاصرين ("ka" uzun okunur. a. s. mütekasır'ın c.) : **1.** ellerinden geldiği halde iş yapmıyanlar. **2.** kısalık gösterenler.

mütekâsif متكاثف (a. s. kesâfet'den) : tekâsüf eden sıklaşan, koyulaşan, yoğunlaşan.

mütekâsil متكاسل (a. s. kesel'den. c. : mütekâsilîn) : tekâsül gösteren, üşenen, üşengeç, tenbelce davranan.

mütekâsil-âne متكاسلانه (a. f. zf.) : üşengeçlikle, tenbelce davranarak.

mütekâsilîn متكاسلين (a. s. kesl'den. mütekâsil'in c.) : tekâsül gösterenler, üşenenler, tenbelce davrananlar.

mütekâsiliyye متكاسليه (a. i.) : dilencilik etmek sûretiyle eline geçeni yiyerek can beslemek üzere dünyâya gelmiş olduklarına inanan bir tarîkat.

mütekâsir متكاثر (a. s. kesret'den) : **1.** tekâsür eden, çoğalan, çoğalmış, çok. **2. ed.** aruz ölçüsü.

mütekassî متقصى (a. s.) : tekassî eden, dikkatle araştıran.

mütekaşşi' متقشع (a. s. kaş'dan) : **1.** balgam söktüren [ilâç]. **2.** balgam çıkaran [hasta].

mütekatı' متقاطع ("ka" uzun okunur. a. s. kat'dan) : **1.** tekatu' eden, birbirini kesen. **2. geo.** kesişen, birleşen. **Hatteyn-i mütekatıeyn :** kesişen, birbirini kesen iki çizgi.

mütekatil متقاتل ("ka" uzun okunur. a. s.) : [karşılıklı olarak] birbirini katleden, öldüren.

mütekatır متقاطر ("ka" uzun okunur. (a. s. katr, kutûr ve katarân'dan) : katre katre dökülen; damlıyan.

mütekattı' متقطع (a. s. kat'dan) : **1.** bir düziye olmıyan, kesik. **2. coğr.; fels.** kesiklik.

mütekattır متقطر (a. s.) : takattur eden, katre katre dökülen, damlıyan.

mütekavvem متقوم (a. s.) : toplanmış, biçilmiş, kesilmiş.

mütekavvî متقوى (a. s. kuvvet'den) : kuvvet bulan, kuvvetlenen. **Marîz-i mütekavvî :** kuvvetlenen hasta.

mütekavvil متقول (a. s. kavl'den. c. : mütekavvilîn) : tekavvül eden, kendiliğinden -mecbur olmadan- yalan söyliyen.

mütekavvil-âne متقولانه (a. f. zf.) : mütekavvil olana, mecbûr olmadan yalan söyliyene yaraşır yolda.

mütekavvilîn متقولين (a. s. kavl'den. mütekavvil'in c.) : tekavvül edenler, kendiliğinden -mecbur olmadan- yalan söyliyenler.

mütekavvim متقوم (a. s.) : **1.** takavvüm eden, eğri iken, bozuk iken düzelen, doğrulan. **Nihâl-i mütekavvim :** doğrulan dal. **2.** gerekli ıttırâdı îcâbettiren. **3.** teşkîl edilmiş, kurulmuş; müesses; sağlam. **4.** iyi idâre edilen.

mütekavvis متقوس (a. s. kavs'den) : kavislenen, yay şekline giren; yay gibi eğri; eğrilmiş, bükülmüş.

mütekavvit متقوت (a. s.). (bkz : mütegaddî).

mütekâyid متكايد (a. s. c. : mütekâyidîn) : tekâyüdeden, birbirine hîle eden. (bkz : hîle-bâz).

mütekâyid-âne متكايدانه (a. f. zf.) : hîle ile, düzenbazlıkla.

mütekâyidîn متكايدين (a. s. mütekâyid'in c.) : tekâyüdedenler, birbirine hîle edenler.

mütekayyid متقيد (a. s. kayd'dan. **c. :** mütekayyidîn) : takayyüdeden, kayıtlı bulunan, dikkatli davranan.

mütekayyid-âne متقيدانه (a. f. zf.) : kayıtlı bulunarak, dikkatli davranarak.

mütekayyidîn متقيدين (a. s. kayd'dan. mütekayyid'in c.) : takayyüdedenler, kayıtlı bulunanlar, dikkatli davrananlar.

mütekayyih, mütekayyiha متقيح ، متقيحه (a. s. kayh'dan) : takayyuh eden, irinli, cerâhatli. **Cürûh-i mütekayyiha :** irinli, cerahatli yaralar

mütekazî متقاضى ("ka" uzun okunur. a. s. takaza'dan) : tekazî eden, borçluyu -ödemesi için- sıkıştıran.

mütekebbir متكبر (a. s. kibr'den. c. : mütekebbirîn) : tekebbür eden, kibirlenen, kibirli, kendini beğenmiş. (bkz : müstekbir, müteazzım).

mütekebbir-âne متكبرانه (a. f. zf.) : kibirlilikle, kendini beğenmişlikle.

mütekebbirîn متكبرين (a. s. mütekebbir'in c.) : tekebbür edenler, kendini beğenmişler. (bkz : müstekbirîn).

mütekeddir متكدر (a. s. keder'den. c. : mütekeddirîn) : **1.** tekeddür eden, kederlenen, kederli. **2.** bulanan, bulanık. **Mâ-i mütekeddir :** bulanık su.

mütekeddir-âne متكدرانه (a. f. zf.) : **1.** kederli bir halde. **2.** bulanarak.

mütekeddirîn متكدرين (a. s. mütekeddir'in c.) : **1.** tekeddür edenler, kederlenenler, kederliler. **2.** bulananlar, bulanık şeyler.

mütekeffil متكفل (a. s. kefâlet'ten. c. : mütekeffilîn) : tekeffül eden, kefil olan.

mütekeffil-âne متكفلانه (a. f. zf.) : tekeffül ederek, kefil olarak.

mütekeffilîn متكفلين (a. s. mütekeffil'in c.) : tekeffül edenler, kefil olanlar.

mütekehhil متكحل (a. s. c. : mütekehhilîn) : tekehhül eden, gözüne sürme çeken.

mütekehhilîn متكحلين (a. s. mütekehhil'in c.) : tekehhül edenler, gözüne sürme çekenler.

mütekehhin متكهن (a. s. kehânet'den. c. : mütekehhinîn) : kâhinlik, falcılık eden, gaipten bilen. (bkz : kâhin).

mütekehhin-âne متكهنانه (a. f. zf.) : kâhincesine, falcılıkla.

mütekehhinîn متكهنين (a. s. mütekehhin'in c.) : kâhinlik, falcılık edenler.

mütekellif متكلف (a. s. külfet'den. c. : mütekellifîn) : tekellüf eden, külfetli, zahmetli bir iş tutan.

mütekellif-âne متكلفانه (a. f. zf.) : külfetli, zahmetli iş tutanlara yakışacak yolda.

mütekellifîn متكلفين (a. s. mütekellif'in c.) : tekellüf edenler, külfetli, zahmetli iş tutanlar.

mütekellim متكلم (a. s. kelâm'dan. c. : mütekellimîn, mütekellimûn) : **1.** tekellüm eden, söyliyen, konuşan. (bkz : mütelâffız). **2. gr.** birinci şahıs. **3.** nutuk söyliyen.

mütekellim ale-l-vakf : [eskiden] mütevelli.

mütekellimîn متكلمين (a. i. c.) : İslâmî ilimlerle meşgul olanlar, ilm-i kelâm âlimleri.

mütekellis متكلس (a. s. kils'den) : kireçleşmiş, kireçlenmiş.

mütekemmil متكمل (a. s. kemâl'den) : tekemmül eden, olgunlaşan, olgun. (bkz : mütekâmil).

mütekemmil-âne متكملانه (a. f. zf.) : tekemmül ederek, olgunlaşarak.

mütekemmilîn متكملين (a. s. kemâl'den. mütekemmil'in c.) : tekemmül edenler, olgunlaşanlar, olgunlar.

mütekemmin متكمن (a. s. kemîn'den) : tekemmün eden, gizlenen, pusuya giren, pusuya yatmış olan, pusuda. **Leşker-i mütekemmin :** pusuya yatmış asker.

mütekerrih متكره (a. s.) : **1.** tekerrüh eden, kerîh gören, tiksinen. **2.** surat asan.

mütekerrih-âne متكرهانه (a. f. zf.) : tiksinircesine; surat asarcasına.

mütekerrir, mütekerrire متكرر ، متكرره (a. s. kürûr'dan) : **1.** tekerrür eden, tekrarlanan, birden fazla vuku' bulan, birkaç kere olan. **İfâdât-ı mütekerrire :** tekrarlanan ifâdeler. **2. ed.** murabbâ, muhammes, müseddes gibi bendli manzûmelerin birinci bendi sonunda mısraın tekrar edilmiş olanı.

mütekessir متكسر (a. s. kesr'den) : tekessür eden, kırılan; parçalanan. **Peymâne-i mütekessir :** kırılan bardak, kadeh.

mütekessir متكثر (a. s. kesret'den) : tekessür eden, çoğalan, artan, çok.

mütekeşşif متكشف (a. s.) : tekeşşüf eden, açılan, açılmış.

mütekevvin متكون (a. s. kevn'den) : tekevvün eden, hâsıl olan, mevcut bulan, vâr olan.

mütekeyyif متكيف (a. s.) : tekeyyüf eden, bir keyfiyetle vasıflandıran, keyfiyetlenen.

mütekeyyis متكيس (a. s. c. : mütekeyyisîn) : tekeyyüs eden, zekî, akıllı görünen, akıllılık taslıyan.

mütekeyyis-âne متكيسانه (a. f. zf.) : akıllılık taslıyana yakışacak yolda.

mütekeyyisîn متكيسين (a. s. mütekeyyis'in c.) : tekeyyüs edenler, akıllılık taslıyanlar.

mütelâffız متلفظ (a. s. lâfz'dan) : telâffuz eden, bir sözü ağzından çıkaran, söyliyen. (bkz : mütekellim).

mütelâfî متلافى (a. s. lefâ'dan) : telâfî eden, kaybını, zararını karşılıyacak başka bir şey kazanan.

mütelâhhız متلحز (a. s.) : telâhhuz eden, ekşi bir şey yiyenin yanında ağzı sulanan.

mütelâhız متلاحظ (a. s.) : telâhuz eden, gözucu ile birbirine bakan.

mütelâhî متلاهى (a. s. lehv'den) : sazla, oyunla uğraşan, oynıyan. (bkz : mütelehhî).

mütelâhik متلاحق (a. s. lühûk'dan) : telâhuk eden, birbirine mülhak olan, birbiri ardından gelen, birbiri ardından yetişip birleşen, birbirine katılan, katışan.

mütelâhime متلاحمه (a. i.) : deri ile berâber epeyce de et kesilmiş olan bir yara.

mütelâhiyâne متلاهيانه (a. f. zf.) : sazla, oyunla uğraşarak, oynıyarak.

mütelâhiz متلاحظ (a. s. c. : mütelâhizîn): telâhuz eden, gözucu ile bakışanlardan herbiri.

mütelâhizîn متلاحظين (a. s. mütelâhiz'in c.): telâhuz edenler, gözucu ile bakışanlar.

mütelâib متلاعب (a. s. lâ'b'dan) : oynıyan, oyun ile meşgul olan.

mütela'ib متلعب (a. s. lâ'b'dan) : telâ'ub eden, oynıyan, oyunla meşgul olan.

mütelâin متلاعن (a. s.) : telâun eden, lânetleşen, uğursuzlaşan.

mütelâkî متلاقى (a. s. lika'dan) : telâkî eden, kavuşan, kavuşmuş, ulaşmış.

mütelâkim متلاكم (a. s.) : telâküm eden, birbirine yumruk atan.

mütelâkkıb متلقب (a. s. lâkab'dan. c. : mütelâkkıbîn) : telâkkubeden, lâkab alan, lâkab takınan.

mütelâkkıbîn متلقبين (a. s. mütelâkkıb'ın c.) : telâkkubedenler, lâkab alanlar, lâkab takınanlar.

mütelâkkım متلقم (a. s.) : telâkkum eden, lokma yutan.

mütelâkkıt متلقط (a. s.) : iltikat eden, şurdan burdan dürüp devşiren.

mütelâkkî متلقى (a. s.) : telakkî eden, kabûl eden, alan, ...nazariyle bakan.

mütelâkkib متلقب (a. s. lâkab'dan) : lâkaplanmış.

mütelâl, mütelâlî متلال ، متلالى (a. s.) : parıldıyan, ışıldıyan [şimşek gibi çakarak].

mütelâsık, mütelâsıka متلاصق ، متلاصقه (a. s. lusûk'dan) : telâsuk eden, birbirine bitişen, bitişik. **Hutût-ı mütelâsıka** : birleşmiş hatlar, çizgiler.

mütelâsık-ül-fekkeyn : **zool.** yapışık çeneliler.

mütelâsık-ül-vüreykat-ı ke'siyye : **bot.** bitişik *çanakyapraklılar.

mütelâ'sim متلعثم (a. s. c. : mütelâ'simîn) : telâ'süm eden, kemküm eden, saçmasapan cevap veren.

mütelâ'sim-âne متلعثمانه (a. f. zf.) : kemküm ederek, saçmalıyarak.

mütelâ'simîn متلعثمين (a. s. mütelâ'sim'in c.) : kemküm edenler, saçmalıyanlar.

mütelâssıs متلصص (a. s. lüss'den) : hırsızlık eden.

mütelâşî متلاشى (o. s.) : telâş eden, acele eden, aceleci.

mütelâşiyâne متلاشيانه (o. f. zf.) : telâş ile, acele ile.

mütelâtıf متلاطف (a. s. lûtf'dan) : lûtf ile muâmele eden, muâmelesi kibar ve nâzik olan. (bkz : mültefit).

mütelâtım, mütelâtıma متلاطم ، متلاطمه (a. s.) : telâtum eden, birbirine çarpan, çalkalanan, dalgalanan, çırpıntılı; dalgalı. **Deryâ-yi mütelâtım** : dalgalı deniz. **Emvâc-ı mütelâtıma** : birbirine çarpan dalgalar.

mütelâttıf متلطف (a. s. lûtf'dan) : telâttuf eden, ince, nâzik davranan.

mütelâttıf-âne متلطفانه (a. f. zf.) : incelikle, nâziklikle.

mütelattıh متلطخ (a. s.) : telâttuh eden, bulaşan, bulaşık olan [çamur, yağ v.b.].

mütelâzzî متلظى (a. s.) : telâzzî eden, alev çıkaran, alevlenen.

mütelebbis متلبس (a. s. libâs'dan) : telebbüs eden, giyinen, giyinmiş.

müteleclic متلجلج (a. s.) : teleclüç eden, dilini çiğneyerek, basık basık konuşan.

müteleffif متلفف (a. s.) : teleffüf eden, sarılıp bürünen.

müteleffit متلفت (a. s.) : teleffüt eden, iltifat eden.

müteleffit-âne متلفتانه (a. zf.) : iltifat edercesine.

mütelehhî متلهى (a. s. lehv'den) : sazla, oyunla vakit geçiren. (bkz : mütelâhî).

mütelehhib متلهب (a. s. leheb'den) : telehhübeden, alevlenen, alev çıkaran.

mütelehhif متلهف (a. s. lehef'den. c. : mütelehhifîn) : telehhüf eden, hasret çeken, hüzünlü olan, yanıp yakılan.

mütelehhif-âne متلهفانه (a. f. zf.) : hasret çekerek, tasalı, kaygılı olarak, yanıp yakılarak.

mütelehhifîn متلهفين (a. s. mütelehhif'in c.) : hasret çekenler, kederli, tasalı olanlar, yanıp yakılanlar.

mütelemmi' متلمع (a. s. lem'den) : telemmü' eden, parıldıyan. **Seyf-i mütelemmi'** : parıldıyan kılıç.

mütelemmis متلمس (a. s. lems'den) : telemmüs eden, dokunan [el ile].

mütelemmiz متلمذ (a. s. c. : mütelemmizîn) : telemmüz eden, talebelik etmek sûretiyle öğrenen.

mütelemmiz-âne متلمذانه (a. f. zf.) : talebelik etmek sûretiyle, öğrenene yakışacak yolda.

mütelemmizîn متلمذين (a. s. mütelemmiz'in c.) : telemmüz edenler, talebelik etmek sûretiyle öğrenenler.

mütelessim متلثم (a. s. c. : mütelessimîn) : telessüm eden, yüzü peçeli; yaşmaklı.

mütelevvin متلون (a. s. levn'den) : **1.** televvün eden, renkli, boyalı. **2.** renkten renge giren, bir halde durmiyan, sebatsız, kararsız.
mütelevvin-ül-mizâc : gelgeç [kimse].

mütelevvin-âne متلونانه (a. f. zf.) : mütelevvin olana, renkten renge girene yakışacak sûrette.

mütelevvis متلوث (a. s. levs'den) : televvüs eden, kirli, pis, mundar. (bkz : mütevessih).

müteleyyin متلين (a. s. leyyin'den) : teleyyün eden, yumuşak olan, yumuşıyan.

• **müteleyyis'** متليث (a. s.) : arslan yürüyüşlü, arslan yürekli.

müteleyyis-âne متليثانه (a. f. zf.) : arslancasına, arslan gibi. (bkz : şîrâne).

mütelezzic متلزج (a. s.) : telezzüceden, lüzûcetli, yapışkan olan, yapışkan.

mütelezziz متلذذ (a. s. lezzet'den) : telezzüz eden, lezzet bulan, tad alan, hoşlanan.

mütelezziz-âne متلذذانه (a. f. zf.) : tad alarak, hoşlanarak.

mü'telif مؤتلف (a. s. ülfet'den) : **1.** ülfet eden, alışan, alışık. **2.** uygun, denk. (bkz : muvâfık). [zıddı : muhtelif].

mütemâcid متماجد (a. s.) : şeref ve haysiyeti ile övünen.

mütemâdî متمادى (a. s. temâdî'den) : **1.** temâdî eden, uzayan, süren. **2.** fâsılasız, arasız.

mütemâdiyen متمادياً (a. zf.) : temâdî ederek, arkası kesilmiyerek, devamlı, sürekli olarak. (bkz : bilâ-fâsıla, bilâ-inkıta').

mütemâdiyyet متماديت (a. i.) : devamlılık, *sürerlik.

mütemahhıt متمخط (a. s.) : temahhut eden, sümküren.

mütemahhız متمحض (a. s. c. : mütemahhızîn) : inanarak can ve gönülden çalışan.

mütemâlik متمالك (a. s.) : nefsine hâkim olan, nefsine sözü geçen.

mütemârız متمارض (a. s. maraz'dan. **c.** : mütemârizîn) : temâruz eden, hasta gibi görünen, yalandan hasta olan.

mütemârız-âne متمارضانه (a. f. zf.) : yalandan hastalanarak.

mütemârızîn متمارضين (a. s. mütemârız'ın c.) : temâruz edenler, hasta gibi görünenler, yalandan hasta olanlar.

mütemâsik متماسك (a. s.). (bkz : mütemessik).

mütemâsil متماثل (a. s. mesl'den) : **1.** temâsül eden, birbirine benziyen. **2. mat.** homolog, **fr. homologue.**

mütemâss متماس (a. s.) : temâs eden, değen, dokunan.

mütemâşî متماشى (a. s.) : **1.** seyre çıkan. **2.** sebeplenip çıkan.

mütemaşşıt متمشط (a. s.) : temaşşut eden, saçını, sakalını tarıyan.

mütemattır متمطر (a. s.) : tamattur eden, -serinlemek gibi bir maksatla- yağmura çıkan.

mütemâyil متمایل (a. s. meyl'den) : **1.** temâyül eden, meyillenen, istekli görünen, gönlü yatmış. **2.** tarafdar görünen, yönelen.

mütemâyil-âne متمایلانه (a. f. zf.) : temâyül ederek, tarafdarcasına, gönlü yatmış olarak.

mütemâyiz متمایز (a. s.) : **1.** temâyüz eden, sivrilen, kendini gösteren. **2.** (Tanzîmat'tan sonra) sâniye rütbesinin birinci sınıfı [askerlikte : mirâlay (albay) karşılığı].

mütemâzih متمازح (a. s.) : mizahlanan, birbiriyle şaka, lâtîfe eden, şakalaşan.

müt'eme متأمه (a. i.) : ikiz doğma.

mütemeccid متمجد (a. s. mecd'den) : temeccüdeden, ululanan.

mütemeccis متمجس (a. s.) : temeccüs eden, mecûs, zerdüşt olan.

mütemeddih متمدح (a. s. medh'den. c. : mütemeddihîn) : temeddüh eden, kendini öven, övünen.

mütemeddih-âne متمدحانه (a. f. zf.) : övünerek, kendini medhederek.

mütemeddihîn متمدحين (a. s. mütemeddih'in c.) : övünenler, kendini medhedenler.

mütemeddin, mütemeddine متمدن ، متمدنه (a. s. medden'den) : temeddün eden, medenî bir halde bulunan, medenî. **Akvâm-ı mütemeddine :** medenî kavimler.

mütemehdî متمهدى (a. s. mehd''den) : mehdîlik iddiâsına kalkışan.

mütemehdiyâne متمهديانه (a. f. zf.) : mehdilikle, mehdilik iddiâsında bulunarak.

mütemehhid متمهد (a. s. mehd'den) : temehhüdeden, yayılıp döşenen, yayılmış, serilmiş.

mütemehhil متمحل (a. s.) : **1.** hîle eden. **2.** bir kimsenin hakkını ve isteğini vermek husûsunda onu külfet ve zahmete sokan.

mütemehhir متمهر (a. s. c. : mütemehhirîn) : temehhür eden, mâhir olan, eli uz, uzelli.

mütemehhirîn متمهرين (a. s. mütemehhir-in c.) : mâhirler, eliuzlar, uzelliler.

mütemekkin متمكن (a. s. mekânet'den) : temekkün eden, mekânlanan, yerleşen, yerleşmiş [bir yere], oturan.

mütemelli متملى (a. s.) : uzun ömürlü ve rahat yaşıyan.

mütemellik متملق (a. s. melık'dan) : temelluk eden, yaltaklanan, alçakçasına yalvaran.

mütemellik-âne متملقانه (a. f. zf.) : yaltaklanarak, alçakçasına yalvararak.

mütemellik متملك (a. s. melk ve mülk'-den) : temellük eden, mülk edinen, malın sâhibi olan.

mütemellil متملل (a. s. millet'den) : temellül eden, bir milletten (dinden) olan.

mütemelmil متململ (a. s.) : **psik.** taşkın.

mü'temen مؤتمن (a. s. emn'den) : emniyetli, güvenilir, inanılır.

mütemennâ متمنا ، متمنى (a. s.) : temennî olunan, istenilen, istenen, dilenir olan [dilemekten].

mütemennî متمنى (a. s.) : temennî eden, istiyen, dileyen.

mü'temer مؤتمر (a. i.) : kongre, **fr.** **congré.**

mütemerkiz متمركز (a. s. merkez'den) : merkezlenmiş, bir yere toplanmış.

mütemerrık متمرق (a. s.) : temerruk eden, idman eden, alışmak üzere çalışan.

mütemerrid متمرد (a. s. merâdet'den. c. : mütemerridîn) : temerrüdeden, dikbaşlılık eden, dikkafalı.

mütemerrid-âne متمردانه (a. f. zf.) : dikbaşlılıkla, dikkafalılıkla.

mütemerridîn متمردين (a. s.) : temerrüdedenler, dikkafalılık edenler.

mütemerrin متمرن (a. s.) : öğrenmek, alışmak için temrin, ekzersiz yapan.

mütemeshir متمسخر (a. s.) : maskaralık eden, eğlenen.

mütemeshir-âne متمسخرانه (a. f. zf.) : maskaralıkla.

mütemeshirîn متمسخرين (a. s. mütemeshir'in c.) : maskaralık edenler, eğlenenler.

mütemeskin متمسكن (a. s.) : miskinleşen, miskinlik gösteren.

mütemessel متمثل (a. s.) : bir şeye benzetilen.

mütemessih متمسح (a. s.) : **1.** temessüh eden, mesheden, bir şeye el süren, sıvazlıyan. **2.** bir şeye sürünen.

mütemessih متمسخ (a. s.) : temessüh eden, çirkin kılığa giren.

mütemessik متمسك (a. s. mesâket'den) : **1.** temessük eden, bir şeyi sımsıkı tutan. **2.** bir şeyi delil ve şâhid gösteren, dayanan [ona].

mütemessil متمثل (a. s. misl'den) : **1.** temessül eden, bir şeyin şekline giren. **2.** cisimlenen, cisimlenip görünen. (bkz : mütecessim). **3.** bir sözü mesel olarak söyliyen.

mütemeşşık متمشق (a. s.) : temeşşuk eden, meşk alan, meşk eden.

mütemeşşî متمشى (a. s. meşy'den) : temeşşî eden, yürüyen.

mütemetti' متمتع (a. s. mütû'dan) : temettu'eden, faydalanan, kâr eden, kazanan.

mütemevvic متموج (a. s. mevc'den) : **1.** temevvüceden, dalgalanan, dalgalı. **Bahr-i mütemevvic** : dalgalı deniz. **2.** kararsız, bir kararda durmıyan, hercâi tabîatlı. (bkz : zehhâr).

mütemevvil متمول (a .s. mâl'den. c. : mütemevvilîn) : temevvül eden, mal sâhibi; zengin.

mütemevvil-âne متمولانه (a. f. zf.) : zengin, mal sâhibi olana yakışır yolda.

mütemevilîn متمولين (a. s. mütemevvil'in c.) : temevvül edenler, mal sâhibi bulunanlar; zenginler.

mütemeyyi' متميع (a. s. mey'den) : temeyyü' eden, mâyi hâline gelen, sıvık olan, sıvıklaşan; sulanıp akan.

mütemeyyiz متميز (a. s. c. : mütemeyyizîn) : **1.** temeyyüz eden, seçilen, seçkin. **2. fels.** *seçik.

mütemeyyizân متميزان (a. s. mütemeyyiz'in c). (bkz : mütemeyyizîn).

mütemeyyizîn متميزين (a. s. mütemeyyiz'in c.) : seçilen, seçkin kişiler.

mütemezzik متمزق (a. s.) : temezzuk eden, yırtılan, paralanan.

mü'temin مؤتمن (a. s.) : emniyet eden, güvenen.

mütemmem متمم (a. s. temâm'dan) : tamamlanmış, eksiği kalmamış.

mütemmim, mütemmime متمم ، متممه (a. s. temâm'dan) : **1.** itmâm eden, tamamlıyan, bitiren. **2. gr.** *tümleç, herhangi bir kelimenin mânâsını tamamlıyan. **3. fels.** *tümleç. **4. geo.** *bütünler, tamam, bütün hâline getiren.

mütenâcî متناجى (a. s.) : tenâcî eden, fısıldaşan.

mütenâciyâne متناجيانه (a. zf.) : tenâcî edene, fısıldaşana yakışır yolda.

mütenâdd متناد (a. s.) : birbirinden ürken.

mütenâdî متنادى (a. s. nidâ'dan) : birbirine nidâ eden, birbirini çağıran.

mütenâdim متنادم (a. s. nedem'den) : tenâdüm eden, nedîmlik eden, içki meclisinde arkadaşlık eden.

mütenâdir متنادر (a. s. nedret'den) : az bulunur. (bkz : nâdir).

mütenâfî متنافى (a. s. nefy'den) : birbirine zıt olan.

mütenâfir متنافر (a. s. nefret'den) : tenâfür eden, birbirinden nefret eden, birbirinin yüzünü görmek istemiyen.

mütenâfis متنافس (a. s.) : birbiriyle münâkaşa eden, ağız dalaşı yapan.

mütenaggım متنغم (a. s. nağme'den) : şarkı söyliyen.

mütenahhî متنخى (a. s.) : alarga duran, bir tarafa çekilen.

mütenahhim متنخم (a. s.) : balgam çıkaran.

mütenâhî متناهى (a. s. nihâyet'den) : **1.** nihâyet bulan, biten, sona eren. **Gayr-i mütenâhî, Nâ mütenâhî** : sonu olmıyan, uçsuz bucaksız, bitmez tükenmez. **2. mat.** sonsuz.

mütenâhiz متناهض (a. s.) : erişip ulaşan.

mütenahnih متنحنح (a. s. c. : mütenahnihîn) : tenahnuh eden, hırıltı ile ses çıkaran, soluyan [boğazından-].

mütenahnih-âne متنحنحانه (a. f. zf.) : hırıltı ile ses çıkararak, soluyarak.

mütenahnihîn متنحنحين (a. s. mütenahnih'in c.) : hırıltı ile ses çıkaranlar, solüyanlar. [boğazından-].

mütena'im متنعم (a. s. ni'met'ten. c. : mütena'imîn) : tena'üm eden, varlık içinde ve nazlı büyüyen.

mütena'im-âne متنعمانه (a. f. zf.) : naz ve naîm içinde büyüyerek.

mütena'imîn متنعمين (a. s. mütena'im'in c.) : tena'üm edenler, nazlı ve varlık, bolluk içinde büyüyenler.

mütenâkıs متناقص (a. s. noksân'dan) : tenâkus eden, gittikçe azalan, eksilen.

mütenâkız متناقض (a. s. nakz'dan) : **1.** tenâkuz eden, birbirine muhâlif, zıt olan. **2.** ikinci sözü birinci sözüne zıt olan, uymıyan. **3. mant.** *çelişik.

mütenâkih متناكح (a. s.) : nikâhlanan, birbirine karı veyâ koca olan.

mütenâkir متناكر (a. s.) : bilmemezlikten gelen, bilmez görünen. (bkz : mütecâhil).

mütenakkıl متنقل (a. s.) : tenakkul eden, bir yerden bir yere nakleden, göçen. (bkz : müntakıl).

mütenâsık متناسق (a. s. nesak'dan) : bir boyda, benzeşen.

mütenâsır متناصر (a. s. nâsır'dan) : yardımlaşan, birbirine yardım eden.

mütenâsib, mütenâsibe متناسب ، متناسبه (a. s. nisbet'den) : **1.** münâsip, uygun olan, her bakımdan birbirine uygun, denk.
mütenâsib-ül-a'zâ : vücut âzâsı birbirine uygun olan. **2. mat.** *orantılı, **fr. proportionnel. Ma'kûsen mütenâsib : mat.** ters *orantılı, **fr. inversement proportionnel. Mebsûten mütenâsib : mat.** doğru orantılı, **fr. directement proportionnel.**

mütenâsil متناسل (a. s. nesl'den) : tenâsül eden, doğup büyüyen. (bkz : mütevâlid).

mütenâsir متناثر (a. s. nesr'den) : intisâr eden, saçılan.

mütenassıb متنصب (a. s.) : tanassubeden, dikilen, dikilip duran [ayakta].

mütenassıh متنصح (a. s. nush'dan) : tenassuh eden, nasîhat kabûl eden, öğüt dinleyip uslanan.

mütenassıh-âne متنصحانه (a. f. zf.) : nasîhat, öğüt dinleyerek.

mütenassır متنصر (a. s. nasr'dan) : tenassur eden, Hıristiyanlığı kabûl eden, Hıristiyan olan.

mütenassıs متنصص (a. s.) : **1.** delil ile sâbit olan. **2.** incelendikten sonra karar verilen.

mütenâşid متناشد (a. s.) : tenâşüd eden.

mütenâtıh متناطح (a. s.) : tenâtuh eden, süsüşen, birbirini süsen.

mütenâvib متناوب (a. s. nevbet'den) : **1.** nöbetleşe. **2. mant. alternative.**

mütenâvil متناول (a. s. nevl'den. c. : mütenâvilîn) : tenâvül eden, alıp yiyen.

mütenâvilîn متناولين (a. s. mütenâvil'in c.) : tenâvül edenler, alıp yiyenler.

mütenâvim متناوم (a. s. nevm'den. c. : mütenâvimîn) : tenâvüm eden, uyur gibi görünen, yalandan uyuyan.

mütenâvim-âne متناومانه (a. f. zf.) : uyur gibi yaparak, uyur gibi görünerek.

mütenâvimîn متناومين (a. s. mütenâvim'in c.) : uyur gibi görünenler, yalandan uyuyanlar.

mütenâzır متناظر (a. s. nazar'dan) : **1.** tenâzur eden, birbirinin karşısında bulunan, birbirine bakan. **2. mat.** *bakışık, simetrik, **fr. symétrique. 3. kim.** bakışık. **4. sosy.** karşılık.

mütenâzıran متناظراً (a. zf.) : bakışık olarak, simetrik olarak, **fr. symétriquement.**

mütenâzi' متنازع (a. s. nez'den) : münâzaa, kavga eden.

mütenâziayn متنازعين (a. i. c.) : **huk.** nizâlaşan müddeî ile müddeâaleyh.

mütenazzım متنظم (a. s.) : muntazam, düzgün olan.

mütenazzır متنظر (a. s.) : düşünerek dikkatle bakan, dikkatle bakarak düşünen.

mütenazzır-âne متنظرانه (a. f. zf.) : dikkatle bakıp düşünerek.

mütenazzif متنظف (a. s.) : tenazzuf eden, temizlenen, paklanan [maddeten].

mütenebbî متنبي (a. s. nebe'den) : **1.** nübüvvet iddiâsında bulunan, peygamberlik taslıyan; yalancı peygamber. **2. h. i.** Arap şâirlerinden Ebuttayyib Ahmed.

mütenebbic متنبج (a. s.) : **hek.** üfürülmüş, şişirilmiş [vücut].

mütenebbih متنبه (a. s. nübh'den) : intibâh eden, uyanan, uyanık; uslanan, aklını başına toplıyan.

mütenebbit متنبت (a. s.) : tenebbüt eden, yerden biten [ot gibi].

müteneddim متندم (a. s. c. : müteneddimîn) : teneddüm eden, nedâmet duyan, pişmân olan.

müteneddim-âne متندمانه (a. f. zf.) : nedâmetle, pişmanlıkla.

müteneddimîn متندمين (a. s. müteneddim'in c.) : nedâmet duyanlar, pişmân olanlar.

müteneffih متنفخ (a. s.) : **1.** teneffüh eden, övünen. **2.** şişmiş, kabarmış, şişen, uru olan. **3. i.** armut şeklinde çiçek kadehi.

müteneffil متنفل (a. s.) : nâfile namaz kılan.

müteneffir متنفر (a. s. nefret'den) : nefret eden, iğrenen, tiksinen.

müteneffir-âne متنفرانه (a. f. zf.) : nefret edercesine, tiksinerek, iğrenç.

müteneffis متنفس (a. s. nefes'ten) : **1.** teneffüs eden, nefes, soluk alan, soluyan. **2.** yorgunluk alan, dinlenen.

müteneffiz متنفذ (a. s. c. : müteneffizân) : nüfuzlu, sözü geçen [kimse]. (bkz : nâfiz).

müteneffizân متنفذان (a. s. müteneffiz'in c.) : nüfuzlu, sözü geçen, hatırlı kimseler.

mütenekkıd متنقد (a. s.). (bkz :münekkıd).

mütenekkir متنكر (a. s. nekre'den) : tenekkür eden, kıyâfet değiştiren, tanınmıyacak kılığa giren; [takma bir adla] kendini tanıtmak istemiyen.

mütenekkir-âne متنكرانه (a. f. zf.) : mütenekkire, kıyâfet değiştirip kendini tanıtmıyana yakışır sûrette.

mütenekkiren متنكراً (a. zf.) : mütenekkir olarak, kıyâfet değiştirip kendini tanıtmıyarak.

mütenekkis متنكس (a. s.) : tenekküs eden, başaşağı olan, ters dönen [kimse, canbaz].

mütenemmil متنمل (a. s.) : karınca gibi kaynaşan.

mütenemmir متنمر (a. s.) : **1.** tenemmür eden, kaplanlaşan, kaplan huylu olan. **2.** sert bir dille korkutan.

mütenemmir-âne متنمرانه (a. f. zf.) : **1.** kaplanlaşarak. **2.** sert bir dille korkutarak.

mütenessic متنسج (a. s. nesc'den) : **1.** tenessüceden, dokunan, örülen. **2.** kumaş, zar, perde gibi tel tel örülmüş, dokunmuş şey.

mütenessik متنسق (a. s. nask'dan) : tenessuk eden, yeknasak, biteviye olan.

mütenessik متنسك (a. i.) : kulluk eden.

mütenessim متنسم (a. s. nesim'den) : tenessüm eden, rüzgâr koklıyan, rüzgâr kokusu alan.

mütenessim-âne متنسمانه (a. f. zf.) : rüzgâr koklıyarak, rüzgâr kokusu alarak.

mütenessir متنثر (a. s. nesr'den) : tenessür eden, saçılan.

müteneşşıt متنشط (a. s.) : neşat (sevinç, neş'e) elde eden.

müteneşşib متنشب (a. s.) : teneşşübeden, bir şeye ilişip tutulan.

müteneşşif متنشف (a. s.) : teneşşüfeden, suyu, rutûbeti çeken, emen; **kim.** hidroskobik.

müteneşşir متنشر (a. s.) : intişar eden, dağılan, yayılan. (bkz : münteşir).

mütenevvi', mütenevvia متنوع ، متنوعه (a. s. nev'den) : tenevvü' eden, nevîlenen; türlü, çeşitli, çeşit çeşit değişik. (bkz : gûnâ-gûn). **Mesâil-i mütenevvia** : değişik işler. **Nebâtât-ı mütenevvia** : türlü türlü nebatlar (*bitkiler).

mütenevvih متنوح (a. s.) : tenevvüh eden, feryâdeden; ağlıyan.

mütenevvim متنوم (a. s. nevm'den) : uyuklıyan, uyuyan; rüyâ gören.

mütenevvir متنور (a. s. nûr'dan) : tenevvür eden, nurlanan, parlıyan.

mütenezzih متنزه (a. s. c. : mütenezzihât) : **1.** tenezzüh eden, gezintiye çıkan, gezip eğlenen. **2.** temize çıkan aklanan.

mütenezzih-âne متنزهانه (a. f. zf.) : mütenezzihcesine.

mütenezzihât متنزهات (a. s.) : **1.** tenezzühe, gezintiye çıkanlar. (bkz : mütenezzihîn). **2.** temize çıkanlar, aklananlar.

mütenezzihîn متنزهين (a. s. mütenezzih'in c.) : gezintiye çıkanlar. (bkz : mütenezzihât[1]).

mütenezzil متنزل (a. s. nüzûl'den. c. : mütenezzilîn) : **1.** tenezzül eden, aşağı inen; alçalan. **2.** gönül alçaklığı gösteren, alçak gönüllü. (bkz : mütevâzı').

mütenezzil-âne متنزلانه (a. f. zf.) : mütenezzil olana, alçalana yaraşır yolda.

mütenezzilen متنزلاً (a. zf.) : tenezzül ederek, alçalarak.

mütenezzilîn متنزلين (a. s. mütenezzil'in c.). (bkz : mütenezzil).

müterabbıs متربص (a. s.) : tarabbus eden, bekliyen.

müterabbi' متربع (a. s.) : bağdaş kurup oturmuş.

müterâdif, müterâdife مترادف ، مترادفه (a. i. ridf'den) : **1.** terâdüf eden, birbirine tâbî bağlı olan; birinin ardı sıra giden. **2. gr.** yazılışı ayrı, mânâsı bir olan [kelime], *eşanlamlı, *anlamdaş, **fr. synonyme. Elfâz-ı müterâdife :** *eşanlamlı kelimeler; [esed, şîr, gazanfer, haydar.. gibi]. (bkz : mürâdif).

müterâfık مترافق (a. s.) : **1.** refâkat, arkadaşlık eden, berâber bulunan. **2.** karışık, karışmış, bir arada.

müterâfi' مترافع (a. s.) : mürâfaaya giden, duruşma için hâkime giden.

müterâfiân مترافعان (a. i. c.) : mürâfaa, duruşma istiyen iki taraf.

müterahhil, müterahhile مترحل ، مترحله (a. s.) : terahhül eden, göç eden, bir yerden bir yere göçen. **Kavâfil-i müterahhile :** göç eden kafileler.

müterahhim مترحم (a. s. rahm'den) : merhamet eden, acıyan.

müterahhim-âne مترحمانه (a. f. zf.) : merhamet ederek, acıyarak.

müterahhir مترخر (a. s.) : deniz gibi dolup taşan; dolup taşan.

müterâhi متراخى (a. s.) : terâhî eden, geri çekilen, ağır davranan, yavaş hareket eden.

mütera'id مترعد (a. s.) : irtiâdeden, titreyen.

müterâkib متراكب (a. s. rükûb'dan) : kiremit gibi bir biri üstüne binmiş olan.

müterâkim, müterâkime متراكم ، متراكمه (a. s.) : terâküm eden, biriken, birikmiş, toplanmış, yığılmış. **Evrâk-ı müterâkime:** birikmiş evrak. **Nukud-ı müterâkime :** birikmiş paralar.

müterakkıb مترقب (a. s. rükub'dan) : terakkubeden, bekliyen, gözliyen, uman.

müterakkıs مترقص (a. s.) : bir düziye yukarı çıkıp aşağı inen, bir düziye sallanıp raks ve hareket eden.

müterakkıyâne مترقيانه (a. f. zf.) : terakki edene, ilerileyene yaraşır yolda.

müterakkî, müterakkiye مترقى ، مترقيه (a. s. raky'den) : terakkî eden, ilerileyen, ileri, ilerilemiş. **Milel-i müterakkiye :** ileri milletler.

müterâsıf متراصف (a. s.) : terâsuf eden, saf sûretinde birbirine yanaşıp sıkışmış olan.

müterâsil متراسل (a. s.) : terâsül eden, haberleşen, mektuplaşan.

müterassıd مترصد (a. s. rasad'dan) : tarassudeden, dikkatle gözeten, bekliyen, kollıyan.

müterassıdîn مترصدين (a. s. müterassıd'ın c.) : tarassudedenler, dikkatle gözetenler, bekliyenler, kollıyanlar.

müterâzî متراضى (a. s. rızâ'dan) : karşılıklı olarak birbirinden râzı ve hoşnut olan.

mütercem مترجم (a. s. ve i. terceme'den.) tercüme olunmuş, bir dilden başka bir dile çevrilmiş.

mütercim مترجم (a. s. ve i. terceme'den. c. : mütercimîn) : tercüme eden, bir dilden başka bir dile çeviren [yazı ile].

mütercimîn مترجمين (a. s. ve i. mütercim'in c.) : tercüme edenler, bir dilden başka bir dile çevirenler [yazı ile].

müterecci مترجى (a. s. recâ'dan) : **1.** ümîdeden, uman. **2.** yalvaran.

mütereddî متردى (a. s. redy ve redeyân'dan) : soysuzlaşmış.

mütereddid متردد (a. s. redd'den) : **1.** bir yere gidip gelen. **2. mec.** tereddüdeden, karar veremiyen, kararsız, ikircimli.

mütereddid-âne مترددانه (a. f. zf.) : **1.** bir yere gidip gelerek. **2. mec.** tereddüdederek, kararsızlıkla.

mütereddidîn مترددين (a. s. mütereddid'-in c.) : **1.** bir yere gidip gelenler. **2.** tereddüd-edenler, karar veremiyenler, kararsızlar.

mütereffi' مترفع (a. s. ref'den) : **1.** te-reffu'eden, yukarı kalkan, yükselen. **2.** ululuk gösteren.

mütereffih مترفه (a. s. refh'den) : refah bulan, rahat ve bolluk içinde yaşıyan.

mütereffih-âne مترفهانه (a. f. zf.) : refah bulana, rahat ve bolluk içinde yaşıyana yaraşır yolda.

mütereffihîn مترفهين (a. s. mütereffih'in c.) : refah bulanlar, rahat ve bolluk içinde yaşı-yanlar.

mütereffik مترفق (a. s. c. : mütereffi-kîn) : teraffuk eden, sükûnetle, yumuşaklıkla davranan.

mütereffik-âne مترفقانه (a. f. zf.) : sükû-netle, yumuşaklıkla davranana yaraşır sûrette.

mütereffikîn مترفقين (a. s. mütereffik'in c.) : teraffuk edenler, sükûnetle, yumuşaklıkla davrananlar.

müterehhib مترهب (a. s. c. : müterehhi-bîn) : terehhübeden, râhip olan, râhip gibi ibâdet-le meşgul bulunan.

müterehhib-âne مترهبانه (a. f. zf.) : râhip gibi ibâdetle meşgul olarak.

müterehhibîn مترهبين (a. s. müterehhib'in c.) : râhip gibi ibâdetle meşgul olanlar.

müterekkib متركب a. s. rükûb'dan) : terek-kübetmiş, bir şey başka bir şeyle birleşmiş. (bkz : müteşekkil).

müterekkin متركن (a. s.) : **1.** terekkün eden, erkândan olan. **2.** ma'nen kuvvet bulan.

müteremrim مترمرم (a. s. c. : müterem-rimîn) : teremrüm eden, bir şey söyliyecekmiş gibi davrandığı halde susan.

müteremrim-âne مترمرمانه (a. f. zf.) : mü-teremrimcesine, bir şey söyliyecekmiş gibi davran-dığı halde susana yakışır yolda.

müteremrimîn مترمرمين (a. s. müterem-rim'in c.) : teremrüm edenler, bir şey söyliyecek-miş gibi davrandığı halde susanlar.

müterennih مترنح (a. s.) : sarhoşluktan veyâ başka bir hâlinden dolayı iki tarafa salla-narak yürüyen.

müterennih-âne مترنحانه (a. f. zf.) : sar-hoşluktan veyâ başka bir hâlinden dolayı iki tarafa sallanarak yürüyene yaraşır yolda, böyle yürüyerek.

müterennim مترنم (a. s. renîm'den. **c.** : müterennimîn) : terennüm eden, güzel sesle ya-vaş yavaş şarkı söyliyen. (bkz : mütegannî).

müterennim-âne مترنمانه (a. f. zf.) : terennüm edene, şarkı söyliyene yakışır sûrette, şarkı söyliyerek.

müterennimîn مترنمين (a. s. müterennim'-in c.) : terennüm edenler, güzel sesle yavaş yavaş şarkı söyliyenler.

müteressib مترسب (a. s. rüsûb'dan) : te-ressübeden, dibe çöken, durulan, tortulanan.

müteressim مترسم (a. s. resm'den) : teressüm eden, resmeyliyen.

müteresşif مترشف (a. s.) : irtişâf eden, emerek azar azar içen.

müteresşih مترشح (a. s. reşh'den) : **1.** tereşşüh eden, ter gibi sızan, terliyen. **2. mec.** işitilen. (bkz : mesmû').

mütereţtib مترتب (a. s. retb'den) : **1.** sıralanmış. **2.** âit olan, ... üstüne düşen. **3.** îcâ-beden, gereken. **4.** meydana gelen, dolayı.

müterevvih مترّوح (a. s.) : terevvüh eden, bir şeyden râyiha, koku alan, kokulanan. (bkz : müteşemmim).

mütesabbır متصبر (a. s.) : sabreden.

mütesabbî متصبي (a. s.) : sabîleşen, çocuk tavrı takınan, çocuklaşan.

mütesabbiyâne متصبيانه (a. f. zf.) : çocuklaşarak, çocuk tavrı takınarak.

mütesâbık متسابق (a. s.) : musâbaka yapan, birbirini yarışta geçmeğe çalışan, birbiriyle yarışan.

mütesâbî متصابى (a. s.) : tesâbî eden, bir kadına, aşkından, sevgisinden bahseden.

mütesâbiyâne متصابيانه (a. f. zf.) : aşkından, sevgisinden bahsederek [bir kadına].

mütesâdif متصادف (a. s. tesâdüf'den. c. : mütesâdifîn) : tesâdüfeden, rast gelen. (bkz : mütesâdim).

mütesâdifîn متصادفين (a. s. mütesâdif'in c.) : tesâdüf edenler, rastgelenler.

mütesâdim متصادم (a. s. sadme'den) : tesâdüm eden, birbirine çarpan, birbiriyle çarpışan.

mütesâfih متصافح (a. s.) : musâfaha eden, selâm ve dostluk için elele veren.

mütesâğır متصاغر (a. s.) : tesâgur eden, küçük görünen, küçülen.

mütesahhin متسخن (a. s.) : tesahhun eden, ısınan, kızan.

mütesâhib متصاحب (a. s. c. : mütesâhibîn) : tesâhübeden, sâhip çıkan, arka olan.

mütesâhibîn متصاحبين (a. s. mütesâhib'in c.) : tesâhübedenler, sâhip çıkanlar, arka olanlar.

mütesâhil متساهل (a. s. c. : mütesâhilîn) : tesâhül eden, yumuşak muâmelede bulunan.

mütesâhil-âne متساهلانه (a. f. zf.) : tesâhül edene, yumuşak muâmelede bulunana yakışır sûrette, böyle muâmele ederek.

mütesâhilîn متساهلين (a. s. mütesâhil'in c.) : tesâhül edenler, yumuşak muâmelede bulunanlar.

mütesâib متثائب (a. s.) : tesâübeden, esniyen.

mütesa'ib متصعب (a. s.) : güç olan, güçleşen.

mütesâid متصاعد (a. s. suûd'dan) : suûdeden, yukarı çıkan, yükselen, ağan. (bkz : mütesa'id).

mütesa'id متصعد (a. s.). (bkz : mütesâid). yukarı çıkan, yükselen.

mütesâil متسائل (a. s.) : tese'ül eden, dilenen, dilenci.

mütesâkıl متثاقل (a. s.) : **1.** tesâkul eden, üşenip ağırlaşan **2.** savaşa girmiye teşvîk edilmiş iken oyalanıp kalan.

mütesâkıt متساقط (a. s.) : birbiri ardınca dökülüp düşen. **Katarât-ı mütesâkıta** : birbiri arkasından dökülen damlalar.

mütesakkıb متثقب (a. s.) : tesakkubeden, deliklenen, delinen.

mütesakkıf متسقف (a. s.) : **1.** tesakkuf eden, bir Hıristiyan papazlığı takınan; papaz olan. **2.** tavanlanan, tavan olan.

mütesâlib, mütesâlibe متصالب ، متصالبه (a. s. salb'den) : çapraz, haçvâri, **fr. crucial.**

mütesâlif متسالف (a. s.) : birbiriyle bacanak olan.

mütesâlih متصالح (a. s. sulh'den) : tesâlüh eden, sulh yapan.

mütesâlih متصالخ (a. s.) : tesâlüh eden, sağır gibi görünen, sağırlık gösteren.

mütesâlihîn متصالخين (a. s. mütesâlih'in c.) : tesâlüh edenler, sağır gibi görünenler, sağırlık gösterenler.

mütesâlik متسالق (a. s.) : **1.** tırmanıcı, tırmanan. **2.** uçucu, uçan. (bkz : tâir, tayyâr).

mütesallik متسلق (a. s.) : **bot.** etrâfındaki şeylere dolanarak yukarı doğru çıkan, tırmanan.

mütesallika متسلقه (a. i.) : **zool.** ayakları çengelli kuşlar [papağan, dudu.. gibi].

mütesallit متسلط (a. s. c. : mütesallitîn) : tasallut eden, musallat olan, sırnaşan, peşini bırakmıyan.

mütesallit-âne متسلطانه (a. f. zf.) : tasallut edercesine, musallat olarak.

mütesallitîn متسلطين (a. s. mütesallit'in c.) : tasallut edenler, musallat olanlar, sırnaşanlar, peşini bırakmıyanlar.

mütesâmih متسامح (a. s.) müsâmaha eden, göz yuman, hoş gören.

mütesâri' متسارع (a. s.) : çabucak.
mütesâri-ül-fesâd : çabucak bozulan şeyler. [et, balık, tâze sebze ve meyvalar gibi].

mütesâvî متساوى (a. s. sivâ'dan) : birbirine müsâvî (*eşit), eş olan.

mütesâviyen متساوياً (a. zf.) : birbirine eş değerde.

mütesâyif متسايف (a. s.) : tesâyüf eden birbirine kılınçla vuran.

mütesebbib متسبب (a. s.) : tesebbüb-eden, sebebolan, bir şeyin olmasına yol açan/

mütesebbit متثبت (a. s.) : sebat eden, sebat gösteren, dayanan.

müteseccid متسجد (a. s.) : secde eden, secdeye kapanan.

müteseffih متسفه (a. s.) : teseffüh eden, sefih, zevk ve eğlenceye düşkün.

müteseffil متسفل (a. s. c. : müteseffilîn): teseffül eden, sefîl, aşağı, bayağı olan, bayağılaşan.

müteseffil-âne متسفلانه (a. f. zf.) : sefil, aşağı, bayağı olana yaraşır yolda, bayağılaşırcasına.

müteseffilîn متسفلين (a. s. müteseffil'in c.): teseffül edenler, sefil, aşağı, bayağı olanlar, bayağılaşanlar.

mütesehhir متسهر (a. s. c. : mütesehhirîn) : gece uyuyamayıp sabahlıyan. **Âşık-ı mütesehhir** : uyuyamıyan âşık.

mütesehhir-âne متسهرانه (a. f. zf.) : gece uyuyamıyarak, sabahlıyarak.

mütesehhirîn متسهرين (a. s. mütesehhir'in c.) : gece uyumayıp sabahlıyanlar.

mütese'il متسائل (a. s.) : tesâül eden, dilenen, dilenci.

mütese'il-âne متسائلانه (a. f. zf.) : dilencicesine, dilenerek.

mütese'ilîn متسائلين (a. s. mütese'il'in c.) : tesâül edenler, dilenenler, dilenciler.

mütesekkin متسكن (a. s.) : **1.** sükûnet bulan, yatışan. **2.** teskîn edici, yatıştırıcı. (bkz : müsekkin).

mütesekkir متسكر (a. s.) : tesekkür eden, sarhoş olan.

müteselli متسلى (a. s. sülvân'dan) : teselli bulan, avunan, acıyı, kederi unutur gibi olan.

mütesellib متسلب (a. s.) : tesellübeden, kocasının ölümü dolayısiyle siyah giyip yas tutan.

mütesellih, mütesellihа متسلح ، متسلحه (a. s. c. : mütesellihîn) : silâh kuşanan, silâhlanan. **Cüyûş-i mütesellihа** : silâhlı askerler.

mütesellihîn متسلحين (a. s. mütesellih'in c.) : silâh kuşananlar, silâhlananlar.

mütesellim متسلم (a. s. selm'den) : **1.** teslîm eden, teslîm edileni alan. **2. i.** vergi tahsîldarı. **3. i.** [eskiden mülkî teşkîlâtta] kaymakam.

müteselliyâne متسليانه (a. f. zf.) : tesellî bulmuşcasına, avunurcasına, avunarak.

müteselsil, müteselsile متسلسل ، متسلسله (a. s. silsile'den) : teselsül eden, zincir gibi birbirine bağlı olan, zincirleme, zincirleme giden. **Cibâl-i müteselsile** : sıra dağlar.

müteselsilen متسلسلا (a. zf.) : sıra ile, birbiri peşi sıra.

mütesemmî متسمى (a. s.) : müsemmâ olan, bir ad ile adlanan.

mütesemmim متسمم (a. s. semm'den) : tesemmüm eden, zehirlenen.

mütesemmin متسمن (a. s.) : tesemmün eden, semen kazanan, semiren.

mütesennih متسنه (a. s.) : tesennüh eden, küflenen, küflü.

müteserrî متسرى (a. s.) : teserrî eden, odalık edinen.

müteserri' متسرع (a. s. sür'at'den) : teserrü' eden, sür'at gösteren, koşan.

mütesettir متستر (a. s.) : tesettür eden, örtünen, gizlenen.

mütesevvî متسوى (a. s. sivâ'dan) : tesevvî eden, düzlenen, düz olan.

mütesevvib متثوب (a. s.) : **1.** sevap kazanan. **2.** farzdan sonra nâfile namaz kılan.

mütesevvik متسوك (a. s.) : misvak kullanan.

müteseyyib متثيب (a. s.) : teseyyübeden, dul kalan kadın. (bkz : seyyibe).

müteseyyib متسيب (a. s. c. : müteseyyibîn) : teseyyübeden, kayıtsız davranan, aldırış etmiyen.

müteseyyib-âne متسيبانه (a. f. zf.) : teseyyübeden, kayıtsız davranana, aldırış etmiyene yaraşır yolda, kayıtsız davranarak, aldırış etmiyerek.

müteseyyibîn متسيبين (a. s. müteseyyib'in c.) : teseyyübedenler, kayıtsız davrananlar, aldırış etmiyenler.

müteseyyid متسيد (a. s.) : seyyidlik taslıyan, seyyid olmadığı halde kendini seyyid gibi gösteren.

müteşâbih متشابه (a. s. şebeh ve şibh'den. c. : müteşâbihât) : **1.** teşâbüh eden, birbirine benziyen. **2.** Kur'ân-ı Kerîm'in mecâzî mânâya elverişli âyeti. (bkz : muhkem).

müteşâbihât متشابهات (a. i. müteşâbih'in c.) : **1.** birbirine benziyenler. **2.** Kur'ân-ı Kerîm'in mecâzî mânâya elverişli âyetleri. (bkz: muhkemât).

müteşâcir متشاجر (a. s. c. : müteşâcirîn) : teşâcür eden, ağaçla, sopa ile birbirine vuran.

müteşâcir-âne متشاجرانه (a. f. zf.) : ağaçla sopa ile birbirine vururcasına.

müteşâcirîn متشاجرين (a. s. müteşâcir'in c.) : teşâcür edenler, ağaçla, sopa ile birbirine vuranlar.

müteşaddık متشدق (a. s.) : **1.** avurt çatlatarak konuşan. **2.** ıstılahlı konuşan.

müteşahhıs متشخص (a. s. şahs'dan) : **1.** teşahhus eden, şahıslanan, gözle görünür hâle gelen. **2.** şahsını tanıyan. **3.** şahsı farkedilmiş olan.

müteşa'ib متشعب (a. s. şa'b'dan) : **1.** teşâ'ubeden, şûbelenen, dallanan, kollara ayrılan. **2.** çatallı, dallı budaklı.

müteşa'ir متشعر (a. s. şaar'dan) : saçlı, kıllı, kılı çok olan.

müteşâir متشاعر (a. s. şi'r'den : c. : müteşâirîn) : şâirlik taslıyan, tavuk pazarı şâiri.

müteşâir-âne متشاعرانه (a. f. zf.) : şâirlik taslıyana yaraşır yolda, tavuk pazarı şâirlerine yaraşırcasına.

müteşâirîn متشاعرين (a. s. müteşâir'in c.) : şâirlik taslıyanlar, tavuk pazarı şâirleri.

müteşâiriyyet متشاعريت (a. i.) : şâirlik taslama, tavuk pazarı şâirliği.

müteşâkî متشاكى (a. s.) : hallerinden şikâyet edenlerden herbiri [birbirine-].

müteşâkil متشاكل (a. s. şekl'den) : **1.** bir şekilde olan, şekli birbirine benziyenlerden herbiri.

2. **ed.** aruz bahirlerinden, **fâilâtün mefâilün mefâilün** vezni.

müteşârik متشارك (a. s.) : müşârekette bulunan, birbiriyle ortak olan.

müteşa'şı' متشعشع (a. s.) : 1. teşa'şu' eden, şa'şaalanan, parıldıyan. 2. gösterişli.

müteşâtim متشاتم (a. s.) : teşâtüm eden, sövüşen, birbirine söven.

müteşâvir متشاور (a. s.) : teşâvür eden, danışan [birbirine].

müteşebbek متشبك (a. s. şebk'den) : ağ gibi birbirine geçen.

müteşebbih متشبه (a. s. şebeh ve şibh'den. c. : müteşebbihîn) : teşebbüh eden, benziyen, andıran.

müteşebbih-âne متشبهانه (a. f. zf.) : teşebbüh edene, benziyene, andırana yakışır yolda.

müteşebbihîn متشبهين (a. s. müteşebbih'in c.) : teşebbüh edenler, benziyenler, andıranlar.

müteşebbik متشبك (a. s.) : teşebbük eden, şebeke şeklinde bulunan, ağ gibi birbirine geçen.

müteşebbis متشبث (a. s. şebes'den. c. : müteşebbisîn) : teşebbüs eden, bir işe girişen.

müteşebbis-âne متشبثانه (a. f. zf.) : teşebbüs ederek, bir işe girişerek.

müteşebbisîn متشبثين (a. s. müteşebbis'in c.) : teşebbüste bulunanlar, bir işe girişenler.

müteşecci' متشجع (a. s. c. : müteşecciîn): şeci', yiğit, yürekli gibi görünen. (bkz : mütecessir).

müteşecci-âne متشجعانه (a. f. zf.) : yiğit, yürekli olana yaraşır yolda.

müteşecciîn متشجعين (a. s. c. : müteşecci'in c.) : şeci', yiğit, yürekli gibi görünenler.

müteşeccir متشجر (a. s.) : ağaçlanan kaba ot.

müteşeddid متشدد (a. s. şiddet'den): 1. şiddetlenen, hızlanan. 2. katılaşmış, sertleşmiş olan. 3. işini sert ve hiddetli tutan.

müteşeddik متشدق (a. s. c. : müteşeddikîn) : teşedduk eden, söz ebeliği eden.

müteşeddik-âne متشدقانه (a. f. zf.) : müteşeddikcesine, söz ebeliği edercesine.

müteşeddikîn متشدقين (a. s. müteşeddik-in c.) : teşedduk edenler, söz ebeliği edenler.

müteşeffî متشفى (a. s. şifâ'dan) : 1. şifâ bulan, iyileşen. 2. öcünü alarak yüreği rahat eden.

müteşehhî متشهى (a. s.) : iştahlanan, iştahlı.

müteşehhid متشهد (a. s.) : namazın ka'delerinde "ettehiyyâtü" duâsını okuyan.

müteşe'im متشأم (a. s.) : teşe'üm eden, uğursuz sayan, üzerine uğursuzluk geliyor gibi sanan.

müteşekkî متشكى (a. s. şekvâ'dan) : şikâyette bulunan, şikâyetçi, sızlanan. (bkz : müştekî).

müteşekkik متشكك (a. s.) : şek ve şüphede kalan, şüpheden kurtulamıyan.

müteşekkil متشكل (a. s. şekl'den) : 1. teşekkül etmiş, şekillenmiş, şekillenen. 2. meydana gelmiş, kurulmuş, olmuş, olma.

müteşekkir متشكر (a. s. şükr'den) : teşekkür eden, iyilik bilen, iyiliğe karşı nâzik davranan.

müteşekkir-âne متشكرانه (a. f. zf.) : teşekkürle, iyilikbilirlikle, iyiliğe karşı nâzik davranışla.

müteşelşil متشلشل (a. s.) : teşelşül eden, şarıl şarıl akıp çağlıyan.

müteşemmil متشمل (a. s.) : teşemmül eden, ihrâma bürünen.

müteşemmim متشمم (a. s.) : teşemmüm eden, koklıyan. (bkz : müterevvih).

müteşemmir متشمر (a. s. şemer'den) : teşemmür eden, işe hazırlanan, kollarını sıvayan.

müteşemmis متشمس (a. s. şems'den) : teşemmüs eden, güneşe çıkan, güneşlenen.

müteşennic متشنج (a. s.) : **1.** teşennüç eden, buruşan. **2.** azan [yara]. **3. hek.** büzülen, daralan, kasılan, spazm yapan [adale, sinir].

müteşennif متشنف (a. s.) : teşennüf eden, küpe takınan.

müteşerri' متشرع (a. s. şer'den) : **1.** teşerru' eden, şerîat işleriyle uğraşan. **2.** şerîat ve fıkıh işlerinde geniş bilgisi olan.

müteşerri-âne متشرعانه (a. f. zf.) : şerîat işleriyle uğraşana ve bu yolda geniş bilgisi olana yakışır yolda.

müteşerrif متشرف (a. s.) : teşerrüf eden, şereflenen, şeref duyan.

müteşettî متشتى (a. s.) : teşettî eden, bir yerde kışlıyan, kışı geçiren.

müteşettit, müteşettite متشتت ، متشتته (a. s.) : teşettüt eden, dağılan, karışan, perîşân olan. **Ârâ-yi müteşettite :** dağılan reyler.

müteşevvik متشوق (a. s. şevk'den. c. : müteşevvikîn) : teşevvuk eden, çok istekli. (bkz : hâhiş-kâr).

müteşevvik-âne متشوقانه (a. f. zf.) : teşevvuk edene, çok istekli olana yaraşır yolda.

müteşevvikîn متشوقين (a. s. müteşevvik'in c.) : teşevvuk edenler, çok istekliler.

müteşevviş متشوش (a. s. teşevvüş'den) : teşevvüş eden, karmakarışık, anlaşılmaz, içinden çıkılmaz. **Umûr-ı müteşevvişe :** karmakarışık işler.

müteşeytın متشيطن (a. s.) : şeytanlık eden, şeytanca hareketlerde bulunan.

müteşeyyi' متشيع (a. s. ve i.) : şîâ'dan c. : müteşeyyiîn) : teşeyyü' eden, Şîî mezhebine girmiş olan, Şîî, Şîîlik taslıyan.

müteşeyyid متشيد (a. s.) : teşeyyüdeden, yükselten, sağlamlaştıran.

müteşeyyih متشيخ (a. s.) : teşeyyüh eden, şeyh gibi görünen, şeyh tavrı takınan, sahte şeyh veyâ ihtiyar.

müteşeyyiîn متشيعين (a. s. i. müteşeyyi'in c.) : teşeyyü' edenler, Şîî mezhebine girmiş olanlar, Şîîler; Şîîlik taslıyanlar.

mütetabbı' متطبع (a. i.) : tatabbueden, tabîatlenen.

mütetabbib متطبب (a. s. ve i.). (bkz : mutatabbib).

mütetâbi', mütetâbia متتابع ، متتابعه (a. s. teba'dan) : tetâbu' eden, birbiri ardınca gelen, peyderpey olan. (bkz : mütetâlî, mütevâlî).

İzâfât-i mütetâbis : arka arkaya sıralanan izâfetler. (bkz : tetâbu-i izâfât).

mütetâbian متتابعاً (a. zf.) : birbiri ardınca.

mütetâbi'-ül-vürûd متتابع الورود (a. b. s.) : ardı arkası kesilmiyen.

mütetahhir متطهر (a. s. tahâret, tuhr ve tuhur'den) : tetahhur eden, temizlenen [maddî, mânevî].

mütetâlî متتالى (a. s.) : birbiri ardınca giden. (bkz : mütetâbi').

mütetayyib متطيب (a. s.) : tetayyüb eden, güzel kokulu şey sürünen.

mütetayyir متطير (a. s. tayr'dan. c. : mütetayyirîn) : tetayyur eden, uğursuz sayan; üzerine uğursuzluk geliyormuş gibi bir hisse kapılan.

mütetayyir-âne متطيرانه (a. zf. tayr'dan) : üzerine uğursuzluk geliyormuş gibi bir hisse kapılarak.

mütetayyirîn متطيرين (a. s. tayr'den) : tetayyur edenler, uğursuz sayanlar; üzerine uğursuzluk geliyormuş gibi bir hisse kapılanlar.

mütetebbi' متتبع (a. s. tib'den) : tetebbu' eden, dikkatle araştıran.

mütetevvec متتوج (a. s. tâc'dan) : taç giydirilmiş.

mütetevvic متتوج (a. s. tâc'dan) : **1.** taç giymiş, taçlı. **2. bot.** *taçyapraklı.

mütevâcid متواجد (a. s.) : sahte, yapma olarak vecde gelen.

mütevâcih متواجه (a. s.) : yüzleşen, yüz yüze gelen.

mütevâcihen متواجهاً (a. zf.) : yüz yüze gelerek; karşılaşarak, karşı karşıya.

mütevâdd متوادّ (a. s.) : birbirine sevgi gösteren.

mütevâdi' متوادع (a. s.) : tevâdu' eden, düşmanlığı bırakarak barışan.

mütevâfık متوافق (a. s. vefk'den) : tevâfuk eden, birbirine uygun; uyan, uygun olan.

mütevâfir, mütevâfire متوافر ، متوافره (a. s. vüfûr'dan) : tevâfür eden, çoğalan, bollanan. **Mâ-i-mütevâfire** : çoğalan, bollanan su.

mütevaggıl متوغل (a. s. vügul'den. c. : mütevaggılîn) : tevaggul eden, çok meşgul olan, fazla uğraşan; bir şeyin ilerisine, derinliğine varan.

mütevaggılîn متوغلين (a. s. mütevaggıl'ın c.) : tevaggul edenler, çok meşgul olanlar, fazla uğraşanlar; bir şeyin ilerisine, derinliğine varanlar.

mütevahhid متوحد (a. s.). (bkz : müteferrid).

mütevahhiş متوحش (a. s. vahş'den) : tevahhuş eden korkan, ürken, ürkek, yadırgıyan.

mütevahhiş-âne متوحشانه (a. f. zf.) : tevahhuş ederek, korkarak, ürken, yadırgıyarak.

mütevâid متواعد (a. s. va'd, den. c. : mütevâidîn) : vaidleşen, sözleşen, birbirine söz veren.

mütevâidîn متواعدين (a. s. mütevâid'in c.) : vaidleşenler, sözleşenler, birbirine söz verenler.

mütevâkil متواكل (a. s.) : birbirini vekil eden.

mütevakkı' متوقع (a. s. vak'dan) : tevakku' eden, medet eyliyen, bekliyen, uman.

mütevakkı-âne متوقعانه (a. f. zf.) : mütevakki olana, ümîd edene yakışacak sûrette.

mütevakkıd متوقد (a. s.) : tevakkud eden, tutuşup yanan. **Âteş-i mütevakkıd** : tutuşan, yanan ateş.

mütevakkıf متوقف (a. s. vukûf'dan) : **1.** tevakkuf eden, duran, bekliyen, eğlenen. **2.** bir şeye bağlı olan, ancak onunla olabilen. (bkz : vâbeste).

mütevakkır متوقر (a. s. vakar'dan. c. : mütevakkırîn) : vakarlanan, onurlanan.

mütevakkırîn متوقرين (a. s. mütevakkır'ın c.) : vakarlananlar, onurlananlar.

mütevakkî متوقى (a. s. vikaye'den) : tevakkî eden, kendini gözeten, sakınan, çekinen.

mütevâlî متوالى (a. s. verâ'dan) : tevârî eden, birbiri ardınca giden; art arda gelen, üstüste, bir düziye olan.

mütevâlid متوالد (a. s.) : birbirinden doğup üreyen. (bkz : mütenâsil).

mütevâliyen متوالياً (a. zf.) : art arda, üst üste, bir düziye, aralık vermeden.

mütevârî متوارى (a. s. verâ'dan) : tevârî eden, gizlenen; gizli, saklı.

mütevârid, mütevâride متوارد ، متوارده (a. s. vürûd'dan) : tevârüdeden, gelen. **Mekâtîb-i mütevâride** : gelen mektuplar.

mütevâris متوارث (a. s. verâset'den) : 1. tevârüs eden, birinden birine miras kalan. 2. babadan oğula geçen. [maddî, mânevî].

mütevâsık متواثق (a. s.) : tevâsuk, birbirine güvenmek sûretiyle anlaşan.

mütevâsıl, mütevâsıla متواصل ، متواصله (a. s. vasl'dan) : birbirine vâsıl olan, gelen; birbirine bitişmiş. **Hutût-ı mütevâsıla** : birbirine bitişmiş çizgiler.

mütevâsî متواصى (a. s.) : birbirine teveccüh eden, yönelen, birbirine tavsiye eden.

mütevâsib متواثب (a. s.) : birbirinin üzerine sıçrıyan.

mütevassıl متوصل (a. s.) : 1. vâsıl olan, kavuşan. 2. münâsebet ve yakınlık kuran.

mütevaşşih متوشح (a. s.) : süslenen, takıp takıştıran.

mütevâtî متواطى (a. i.) : 1. birbirine benziyen. 2. **fels.** *tekanlamlı, **fr. univoque.**

mütevâtir متواتر (a. s. vetr'den) : tevâtür eden, ağızdan ağıza dolaşan, halk arasında söylenilen.

mütevâtiren متواتراً (a. zf.) : tevâtür edilerek, ağızdan ağıza dolaşarak, halk arasında söylenerek.

mütevattın متوطن (a. s. vatan'dan) : tavattun etmiş, bir yeri vatan edinmiş, yurt tutmuş, yurtlanmış.

mütevâzı' متواضع (a. s. vaz'dan. c. : mütevâzıîn) : 1. tevâzu eden, alçakgönüllü, kibirsiz. 2. gösterişsiz.

mütevâzı-âne متواضعانه (a. f. zf.) : 1. tevâzû, alçakgönüllülükle, kibirsizlikle. 2. gösterişsiz olarak.

mütevâzıîn متواضعين (a. s. mütevâzı'ın c.) : tevâzû edenler, alçakgönüllüler, kibirsizler.

mütevâzî متوازى (a. s. vezy'den) : 1. birbirine muvâzî (paralel) olan. 2. **geo.** paralel, **fr. parallèle.**

mütevâzi-l-adlâ' : **geo.** paralelkenar, **fr. parallélogramme.**

mütevâzi-s-sütûh : **geo.** paralelyüz, **fr. parallélépipède.** 3. **ed.** vezin ve kafiye bakımından birbirine uygun seci'ler. Meselâ : **sen**[1] darülfün**ûnun**[2] bütün **fünûniyle**[3] **mütefennin**' oluncıya kadar, **ben**[1] darül**cünûnûn**[2] bütün **cünûniyle**[3] **mütecennin**' olacağım.. gibi.

mütevâzin متوازن (a. s. vezn'den) : tevâzün eden, tartıları bir olan, ikisinin ağırlığı birbirine denk, uygun olan; denk.

mütevâziyen متوازياً (a. zf.) : muvâzî, paralel olarak.

mütevazzıh متوضح (a. s. vuzûh'dan) : tevazzuh eden, açıklanan, açıklık peydâ eden.

mütevazzî متوضى (a. s.) : tevazzu' eden, abdest alan.

müteveccı' متوجع (a. s.) : 1. veca'lanan, ağrı duyan. 2. sıkıntılı, dertli.

müteveccı-âne متوجعانه (a. f. zf.) : ağrı duyarak; sıkıntı ile.

müteveccid متوجد (a. s.) : vecde gelen, kendinden geçecek derecede dalgınlık gösteren; **tas.** kendinden geçerek Allah sevgisine dalan.

müteveccih متوجه (a. s. vech'den. c. : müteveccihîn) : 1. teveccüh eden, bir cihete, bir tarafa dönen, yönelen. 2. birine karşı sevgisi ve iyi düşünceleri olan. 3. bir tarafa gitmiye kalkan.

müteveccih-âne متوجهانه (a. f. zf.) : teveccüh ederek, bir yana dönerek, yönelerek.

müteveccihen متوجهاً (a. zf.) : 1. teveccüh ederek, yönelerek. 2. gitmek üzere [bir yere doğru]. 3. niyetlenerek.

müteveccihîn متوجهين (a. s. müteveccih'in c.) : teveccüh edenler, bir yana dönenler, yönelenler.

müteveddid متودد (a. s.) : dostluk, muhabbet gösteren, kendini sevdiren.

müteveffâ متوفى (a. s. vefât'dan) : vefât etmiş olan, ölen, ölmüş, ölü.

müteveffât متوفاة (a. s. vefât'dan) : vefât etmiş, ölmüş [kadın, kız].

müteveffık متوفق (a. s.) : muvaffak olan.

mütevehhim متوهم (a. s. vehm'den. c. : mütevehhimîn) : tevehhüm eden, vehimlenen, kuruntulu.

mütevehhim-âne متوهمانه (a. f. zf.) : vehimlenircesine.

mütevehhimîn متوهمين (a. s. vehm'den. mütevehhim'in c.) : tevehhüm edenler, vehimlenenler, kuruntulular.

mütevekkil متوكل (a. s. vekl'den) : tevekkül eden, işini Allah'a veyâ oluruna bırakan, kadere boyun eğin.

mütevekkil-âne متوكلانه (a. f. zf.) : tevekkül ile, kadere boyun eğerek, işi oluruna bırakarak.

mütevekkilen متوكلا (a. zf.) : mütevekil olarak, kadere boyun eğmiş, işi oluruna bırakmış olarak.

mütevekkilen al-Allah متوكلا على الله (a. b. zf.) : Allah'a tevekkül ederek, Allah'a sığınarak.

mütevellî متولى (a. s. ve . vely'den) : **1.** birinin yerine geçen. **2.** bir vakfın idâresi, kendisine verilmiş olan kimse.

mütevellid متولد (a. s. vilâdet'den) : **1.** tevellüdeden, doğan, dünyâya gelen. **2.** meydana gelmiş, doğmuş. **3.** ilerigelmiş.

mütevellih متوله (a. s.) : tevellüh eden, hayran olan, olmuş, şaşan, şaşmış, aklı başından giderek sersem ve hayrân olan.

mütevellih-âne متولهانه (a. f. zf.) : sersem ve hayranlıkla.

mütevelvil متولول (a. s.) : tevelvül eden, velvele, gürültü, patırdı, şamata eden.

müteverrık متورق (a. s.) : teverruk eden, yapraklanan, yapraklı, **Şecer-i müteverrık** : yapraklanmış, yapraklı ağaç.

müteverri' متورع (a. s. verâdan) : teverrü' eden, dînin emrettiği şeylere sımsıkı bağlı kalan. (bkz : perhîz-kâr).

müteverri-âne متورعانه (a. f. zf.) : müteverri' olana, dînine sımsıkı bağlı kalana yaraşır sûrette.

müteverrid متورد (a. s.) : teverrüdeden, gül gibi kızaran.

müteverrik متورك (a. s.) : teverrük eden, namazda kaynağını sağ ayağı üzerine koyup oturan veyâ kaynakların birini veyâ ikisini yere koyan.

müteverrim متورم (a. i. verem'den. c. : müteverrimîn) : **1.** şiş, kabarık. **2. s.** teverrüm etmiş, veremli, ince hastalıklı.

müteverrimen متورما (a. zf.) : teverrüm ederek, verem olarak, ince hastalığa tutularak.

müteverrimîn متورمين (a. s. müteverrim'in c.) : veremliler.

müteverris متورث (a. s.). (bkz : mütevâris).

müteverrit متورط (a. s.) : tevarrut eden, zor bir işe rastlıyan.

mütevessi' متوسع (a. s. vüs'at'den) : tevessü' eden, genişliyen,geniş.

mütevessib متوثب (a. s.) : tevessübeden, sıçrıyan, atlıyan.

mütevessid متوسد (a. s.) : tevessüd-eden, yastığa dayanan.

mütevessiden متوسدا (a. zf.) : yastığa dayanarak.

mütevessih متوسخ (a. s.). (bkz : mütedenniş).

mütevessik متوثق (a. s. sikat ve vüsûk'-dan) : bir işe sımsıkı sarılan.

mütevessik-âne متوثقانه (a. f. zf.) : bir işe sımsıkı sarılarak.

mütevessil متوسل (a. s. vesîle'den) : **1.** tevessül eden, sarılan; inanan. **2.** sebep tutan. **3.** başvuran, girişen.

mütevessilen متوسلاً (a. zf.) : **1.** tevessül ederek, sarılarak; inanarak. **2.** sebep tutarak. **3.** baş vurarak, girişerek.

mütevessim متوسم (a. s.) : tevessüm eden, bir şeyi çözmiye çalışan.

mütevettir, mütevettire متوتر ، متوتره (a. s. vetr ve vitret'den) : tevettür eden, gerilen, gergin olan. **A'sâb-ı mütevettire** : gergin sinirler.

müteveyyil متويل (a. s. veyl'den) : teveyyül eden, vâveylâ çağıran, çığlık atan, feryâd-eden.

mütevezza' متوزع (a. s.) : tevzi' olunmuş, dağıtılmış.

mütevezzi' متوزع (a. s.) : tevzi' eden, dağıtan. (bkz : müvezzi').

müteyakkın متيقن (a. s. yakin'den) : teyakkun eden, yakîn, kat'î olarak bilen.

müteyakkız متيقظ (a. s. yakaz'dan) : **1.** teyakkuz eden, uyanık bulunan, uyanmış, tetikde. **2.** gözü açık olan.

müteyakkız-âne متيقظانه (a. f. zf.) : teyakkuzla, uyanık bulunarak, uyanıklıkla, göz açıklığı ile.

müteyebbis متيبس (a. s.) : teyebbüs eden, kuruyan, kuru olan. (bkz : müteceffif).

müteyemmen متيمن (a. s. yümn'den) : meymenetli, uğurlu, mübarek, kutlu.

müteyemmim متيمم (a. s.) teyemmüm eden. (bkz : teyemmüm).

müteyemmim-âne متيممانه (a. f. zf.) : teyemmüm edercesine.

müteyemmimen متيمماً (a. zf.) : teyemmüm ederek.

müteyemmin متيمن (a. s. yümn'den) : teyemmün eden, meymenetli, uğurlu sayan.

müteyessir متيسر (a. s. yüsr'den) : müyesser olan, kolaylıkla meydana gelen; kolay yapılan, yapılması kolay.

mütezâdd, mütezâdde متضاد ، متضاده (a. s. zıdd'dan) : birbirine zıt olan, birbirinin zıdd olan. **Efkâr-ı mütezâdde** : birbirine zıt düşünceler.

mütezahhir متظهر (a. s. zahr'dan) : **1.** karısına, nikâhı bozacak bir söz söyliyen. **2.** biri tarafından yardım edilen, taraflısı olan.

mütezâhif متزاحف (a. s. c. : mütezâhifîn) : savaşta birbirinin üzerine yürüyüp çatan.

mütezâhif-âne متزاحفانه (a. f. zf.) : savaşta birbirinin üzerine yürüyüp çatana yaraşır yolda.

mütezâhim متزاحم (a. s. zihâm'dan. c.: mütezâhimîn) : kalabalıktan sıkışan, birbirinin üstüne çıkan.

mütezâhimîn متزاحمين (a. s. mütezâhim'in c.) : kalabalıktan sıkışanlar, birbirinin üstüne çıkanlar.

mütezâhir متظاهر (a. s.) : tezâhür eden, görünen, çıkan.

mütezâif متضاعف (a. s. zı'f'dan) : tezâüf eden, kat kat artan, iki veyâ daha çok katı olan. [maddî, mânevî].

mütezakkım متزقم (a. s. c. : mütezakkımîn) : tezakkum eden, güçlükle yutan.

mütezakkım-âne متزقمانه (a. f. zf.) : tezakkum ederek, güçlükle yutarak.

mütezakkımîn متزقين (a. s. mütezakkım'-ın c.) : tezakkum edenler, güçlükle yutanlar.

mütezârib متضارب (a. s.). (bkz : mütedârib).

mütezâvil متزاول (a. s.) : **1.** tezâvül eden, bir şeyi bir şeye yaklaştıran. **2.** bir şey meydana getirmiye çalışan.

mütezâvir متزاور (a. s. c. : mütezâvirîn) : birbirini ziyâret eden, birbirini gidip gören.

mütezâvirîn متزاورين (a. s. mütezâvir'in c.) : birbirini ziyâret edenler, birbirini gidip görenler.

mütezâyid متزايد (a. s. ziyâde'den) : tezâyüdeden, ziyâdeleşen, çoğalan, artan.

mütezâyif متضايف (a. s.) : **fels. fr. connotatif.**

mütezayyık متضيق (a. s.) : tazayyuk eden, darlaşan.

mütezebbid متزبد (a. s.) : **1.** tezebbüdeden, köpüklenen, köpüren. **2.** kaymak bağlıyan. **Leben-i mütezebbid** : kaymaklı süt.

mütezebzib متذبذب (a. s.) : tezebzübeden, kararsız. (bkz : mütereddid).

mütezehhid متزهد (a. s. c. : mütezehhidîn) : zâhit olan, dîne son derecede bağlı bulunan.

mütezehhid-âne متزهدانه (a. f. zf.) : zâhid olana, dîne son derecede bağlı bulunana yaraşır yolda.

mütezehhidîn متزهدين (a. s. mütezehhid'in c.) : zâhit olanlar, dîne son derece bağlı bulunanlar.

mütezehhir متزهر (a. s.) : **1.** parlıyan. **2.** çiçeklenen, çiçekli. (bkz : müzehher).

mütezekkî متزكى (a. s.) : tezekkî eden, temize çıkan [kimse].

mütezekkir متذكر (a. s.) : **1.** tezekkür eden, hatırlıyan. **2.** bir işe dâir söyleşen.

mütezellik متزلق (a. s.) : tezelluk eden, kayan, sürçen. **Pây-i mütezellik** : kayan, sürçen ayak.

mütezellil متذلل (a. s. zillet'den) : tezellül eden, kendini zelil gösteren, zillete, alçaklığa katlanan.

mütezellil-âne متذللانه (a. f. zf.) : zelîl, alçak olana yakışacak sûrette, alçakcasına.

mütezelzil متزلزل (a. s. zelzele'den) : tezelzül eden, titriyen, ırgalanan, sarsılan, sallanan, oynıyan, zıngırdıyan. **Arz-ı mütezelzil** : titriyen, sarsılan toprak. **Binâ-yi mütezelzil** : sallanan binâ.

mütezemmil متزمل (a. s.) : tezemmül eden, elbiseye, örtüye bürünen. (bkz : müddessir, mütedessir, müzzemmil).

mütezenbir متزنبر (a. s.) : tezenbür eden, kibirlenen, büyüklenen, kurulan; can sıkıcı bir tavır takınan. (bkz : mütekebbir).

mütezendik متزندق (a. s.) : tezenduk eden, zındık olan, kâfir olan.

mütezevvic متزوج (a. s. zevc'den c. : mütezevvicîn) : tezevvüceden, zevce edinen, evlenen, evli, evlenmiş. (bkz : zât-üz-zevc).

mütezevvicîn متزوجين (a. s. mütezevvic'-in c.) : tezevvücedenler, zevce edinenler, evlenenler, evliler, evlenmişler.

mütezevvid متزود (a. s. zâd'dan. c. : mütezevvidîn) : tezevvüdeden, yanına erzak, azık alan.

mütezevvidîn متزودين (a. s. mütezevvid'-in c.): tezevvüdedenler, yanına erzak, azık alanlar.

mütezevvik متذوق (a. s. zevk'den) : **1.** tadını tadan. **2.** zevk ve safâ eden.

mütezeyyin متزين (a. s. zînet'den) : zînetlenen, süslenen, bezenen.

müt'ib متعب (a. s. ta'b'dan) : it'âbeden, yorgunluk veren, yoran.

mütimm متمم (a. s. temâm'dan) : tamamlıyan, tamamlayıcı, tamamlamıya yarıyan.

mütlif متلف (a. s. telef'den) : **1.** telef eden, öldüren, yok eden. (bkz : mühlik). **2.** tehlikeli.

müttakî متقى (a. s. vaky ve vikaye'den) : **1.** ittika eden, sakınan, çekinen. **2.** Allah'dan korkan. (bkz : âbid, zâhid).

müttebi' متبع (a. s.) : ittibâ eden, tâbî olan, uyan. (bkz : muktedî).

müttefikun-aleyh متفق عليه (a. b. s.) : üzerine ittifâk edilmiş, anlaşılmış olan.

müttefik, müttefika متفقه ، متفق (a. s. vefk'den) : **1.** bağlaşmış, birleşmiş, anlaşmış. (bkz: müttehid). **2.** fikirce berâber olan. (bkz : hem-fikr, hem-rey). **Düvel-i müttefika** : bağlaşmış, anlaşmış devletler.

müttefik-ül-kavl : söz birliği.

müttefik-ül-menfaa : menfaatleri bir olan, birleşen.

müttefikan متفقاً (a. zf.) : elbirliğiyle, hep berâber, birlikte.

müttehaz, müttehaza متخذه ، متخذ (a. s. ahz'dan) : ittihâz olunan, kabûl edilen; kullanılmakta, yürürlükte bulunan. **Usûl-i müttehaza** : tutulan kaideler.

müttehem متهم (a. s. vehm'den) : kabahatli, suçlu. (bkz : müttehim).

müttehemiyyet متهميت (o. i.) : suçluluk, suçlandırılma. [yapma kelimelerdendir].

müttehid, müttehide متحده ، متحد (a. s. vahdet'den) : ittihâdetmiş, birleşmiş, birlik olmuş, birleşik. (bkz : müttefik). **Memâlik-i müttehide** : birleşmiş memleketler.

müttehiden متحداً (a. zf.) : ittihâdederek, birlikte, berâber olarak.

müttehim متهم (a. s. vehm'den) : töhmetli, kabahatli, suçlu görülen, suçlanan.

müttehiz متخذ (a. s. ahz'den) : ittihâz eden, kabûl eden; sayan.

müttekâ متكا (a. i.) : ittikâ olunacak, dayanılacak âlet; koltuk değneği; asâ.
müttekâ-yi zer-keş : altın kakmalı asâ.

müttekın متقن (a. s.) : iyice bilen, bir şeyin bir türlü olmasına aklı yatan.

müttekî متكى (a. s.) : ittikâ eden, dayanan, dayanmış.

müttesi' متسع (a. s.) : tevessü' eden, genişliyen.

müttesim متسم (a. s.) : vesimli, kızgın damga vurulmuş; husûsî bir âlameti veyâ nişanı olan.

müttezih متضح (a. s.) : ittizâh eden, açık, meydanda olan.

mütûn متون (a. i. metn'den. c.) : bir yazıyı şekil ve noktalama husûsiyetleriyle birlikte meydana getiren kelimeler. **Şerh-i mütûn** : metinlerin şerhi, açıklanması.

müvâkil مواكل (a. s.) : yapamadığı işi başkasına yaptıran.

müvecceh موجه (a. s. vech'den) : **1.** tevcîh edilmiş, yüzü bir tarafa döndürülmüş. **2.** herkesin teveccüh ettiği, makbul, münâsip, uygun. **3. mant. fr. modales.**

müveffer موفر (a. s.) : tevfîr edilmiş, çoğaltılmış.

müvekkel موكل (a. s. vekâlet'den) : vekil tâyin edilen, vekil edilen kimse [biri tarafından].

müvekkelün-bih موكل به (a. b. s.) : müekkil tarafından, müekkele (vekîle) bildirilen şey.

müvekkil موكل (a. s. ve i. vekâlet'den). (bkz : müekkil).

müvellâ مولى (a. i. velî'den) : **1.** bir iş tâkibi için şerîatçe vazîfelendirilen me'mur. **2. huk.** bir kazâda vâkı bâzı muayyen dâvaları o kazâ hâ-

kiminin görmesinde mahzur veyâ mânî bulunduğu sûrette yalnız mezkûr dâvâları istimâ ve fasletmek üzere tâyin olunan hâkim [yargıç].

müvelled, müvellede مولد ، مولده (a. s. vilâdet'den) : **1.** tevlîdedilmiş, doğmuş, doğurulmuş, doğma. **2.** melez, kanı karışık **3.** aslında yok iken sonradan meydana gelmiş. **Kelimât-ı müvellede :** yapma kelimeler.

müvelledât مولدات (a. s. c.) : **1.** doğmakla meydana gelmiş canlılar. **2.** yapma kelimeler.

müvellid مولد (a. s. vilâdet'ten) : **1.** tevlîdeden, doğuran. **2.** doğurtan, doğurtucu, ebe. **kim.** meydana gelen, meydana getiren.

müvellide مولده (a. i. vilâdet'den) : ebe [kadın].

müvellid-ül-humûza مولد الحموضه (a. b. i.) : **kim.** oksijen, **fr. oxygène.**

müvellid-ül-mâ' مولد الماء (a. b. i.) : **kim.** hidrojen, **fr. hydrogène.**

müverrah مورخ (a. s. îrâh'dan) : târihli, târihi atılmış.

müverrahan مورخاً (a. zf.) : târihli olarak.

müverrih مورخ (a. s. ve i. îrâh'dan. c. : müverrihîn) : **1.** târih yazan, târihçi. **2.** "ebced" hesâbına göre manzûm olarak târih düşüren kimse [bir hâdise hakkında].

müverrihîn مورخين (a. s. ve i. târih'den. müverrih'in c.) : **1.** târih yazanlar, târihçiler. **2.** "ebced" hesâbına göre manzûm olarak târih düşürenler [bir hâdise hakkında].

müvessah موسخ (a. s.) : tevsîh edilmiş, kirli, kirletilmiş.

müvessi' موسع (a. s. vesü' ve saat'den) : tevsi' eden, genişleten.

müvessih موسخ (s. s.) : tevsîh eden, kirleten.

müvesvis موسوس (a. s. vesvese'den) : kuruntucu, kuruntu eden.

müvezzi' موزع (a. s. vez'den. c. : müvezziîn) : **1.** tevzi' ve taksîm eden, dağıtan. **2. i.** postacı, posta, mektup, telgraf gibi şeyleri ev ev dağıtan kimse. **3.** gazeteci, evlere gazete dağıtan kimse.

müvezziîn موزعين (a. s. ve i.). (bkz : müvezzi').

müyâdât میادات (a. i.) : **1.** mükâfat. **2.** elden ele verme.

müyâveme میاومه (a. i. yevm'den) : günlüğüne tutma, gündelik ile muâmele.

müyemmen میمن (a. s.) : yümünlü, bereketli.

müyesser میسر (a. s. yüsr'den) : kolayı bulunup yapılan; kolay gelen, kolaylıkla olan.

müyessir میسر (a. s. yüsr'den) : kolayını bulup yapan; kolaylıkla meydana getiren.

müyûl میول (a. i. meyl'in c.). (bkz : meyl).

müyûn میون (a. i. meyn'in c.) : yalan söylemeler; yalanlar.

müzâb مذاب (a. s. zevebân'den) : **izâbe** edilmiş, eritilmiş, erimiş. **La'l-i müzâb :** şarap. (bkz : bâde, hamr, sahbâ).

müzâd مزاد (a. s. ziyâde'den) : çoğaltılmış, artırılmış.

müza'fer مزعفر (a. s.) : safranlanmış, sarı renge boyanmış.

müzâh مزاح (a. i.). (bkz : mizâh). [aslı "müzâh" olduğu halde "mizâh" şekli yaygındır].

müzâhaf مزاحف (a. s.) : **ed.** zihaflı, şiirde vezin zarûretinden, bir harfi düşürülmüş, okunmamış veyâ memdut (uzun) iken kısa okunmuş olan kelime.

müzâhame مزاحمه (a. i. zahm'den) : **1.** zahmet, sıkıntı verme. **2.** kalabalık; itişe kakışa hücûm etme [bir yere]. (bkz : izdihâm).

müzâhe مزاحه (a. i.). (bkz : mizâh).

müzâheret مظاهرت (a. i. zahr'den) : arkalama, yardım etme, koruma.

müzâh-gû مزاحگو (a. f. s.). (bkz : mizâh-gû).

müzâh-gû-yâne مزاحگويانه (a. f. zf.) : mizâhgû olana yakışır sûrette.

müzâhim مزاحم (a. s.) : **1.** zahmet, sıkıntı veren. **2.** aykırı gelen.

müzâhir مظاهر (a. s. zahr'dan) : **1.** zahîr olan, arka, taraflı çıkan, yardım eden, koruyan. **2. i.** erkek adı.

müzahref مزخرف (a. s.) : **1.** yalancı, sahte yaldız, tel, pul, boya gibi şeylerle süslü. **2.** (c. : müzahrefât) : süprüntü, pislik.

müzahrefât مزخرفات (a. s. müzahref[2] nin c.) : süprüntüler, pislikler.

müzâkerât مذاكرات (a. i. müzâkere'nin c.) : müzâkereler.

müzâkere مذاكره (a. i. zikr'den. c. : müzâkerât) : **1.** bir iş hakkında konuşma, danışma. **2.** talebenin dersini hazırlıyabilmek için çalışması. **3. fels.** *oylaşım, **fr. délibération.**

müzâl مذال (a. i.) : **1.** etek, kuyruk. **2.** ek, ilâve. (bkz : zeyl).

müzâraa مذارعه (a. i.) : zira' ile satma. [zira, 75 - 90 santimlik bir uzunluk ölçüsü].

müzâraa مزارعه (a. i.) : **1.** ekincilik üzerine yapılan işler. **2. fık.** toprağa, çalışmıya ve kazanca ortak olmak üzere kurulan şirket.

müzâvece مزاوجه (a. i. zevc'den) : **1.** evlenme. **2.** çift olma.

müzâvele مزاوله (a. i.) : **1.** bir şeyi, başka bir şeye yaklaştırma. **2.** bir şey meydana getirmek için çalışma.

müzâyaka مضايقه (a. i. zîk, zayk ve dîk, dayk'dan) : sıkıntı, darlık, parasızlık; yokluk.

müzâyede مزايده (a. i. ziyâde'den) : artırma.

müzâyele مزايله (a. i.) : birbirinden ayrılma.

müzcât مزجات (a. s.) : az, az nesne. (bkz : endek, kalîl).

müzd مزد (f. i.) : **1.** ücret, karşılık. **2.** kirâ. **3.** mükâfât.
müzd-i dendân : diş kirâsı.

müzdâd مزداد (a. s. ziyâde'den) : **1.** ziyâdeleşmiş, artmış, çoğalmış. **2. i.** kadın adı.

müzdecir مزدجر (a. s.) : edilen yasağı kabûl eden ve o yolda davranan.

müzdeham مزدحم (a. s. zahm'den) : izdihamlı, kalabalık.

müzdehim مزدحم (a. s. zahm'den) : izdihamlı, kalabalıklı.

müzdehim-gâh مزدحمگاه (a. f. b. i.) : kalabalık yer.

Müzdelife مزدلفه (a. h. i.) : Kâbe'de, "Arafat" ile "Minâ" arasında bulunan kutsal bir yer.

müzdevic مزدوج (a. s.) : **1.** izdivâceden, evlenen. **2.** bir kelimeye kafiye olan. (bkz : mukaffâ).

müzdevice مزدوجه (a. i.) : **bot.** kavuşur suyosunları.

müzd-ver مزدور (f. b. i.) : ücretle çalışan.

müzebbak مزبق (a. s.) : zîbaklanmış, üstüne civa sürülmüş.

müzebzeb مذبذب (a. s. zebzebe'den) : **1.** bir şeye karar veremiyen, ikircimli; beceriksiz. **2.** karmakarışık.

müzebzib مذبذب (a. s. zebzebe'den) : **1.** karıştıran, karmakarışık eden. **2.** (bkz : müzebzeb[1]).

müzeffet مزفت (a. s.) : ziftli, ziftlenmiş, zift sürülmüş.

müzehheb مذهب (a. s. zeheb'den) : **1.** tezhibolunmuş, altın suyuna batırılmış. (bkz : müzerkeş). **2.** yaldızlanmış.

müzehhib مذهب (a. s. zeheb'den) : **1.** tezhîbeden, altın suyuna batıran, tezhipçi. **2.** yaldıza batıran, yaldızcı.

müzehher مزهر (a. s. zühre'den) : **1.** çiçekli; çiçeklenmiş, çiçek açmış. **2. i.** kadın adı.
müzehher kûfî : i. g. s. bir yazı sitili.

müzekkâ مزكى ، مزكا (a. s. zekât'dan) : **1.** tezkiye edilmiş, paklanmış, aklanmış. **2.** Allah'ın adı anılarak kesilmiş hayvan. **3.** zekât verilmiş.

müzekker مذكر (a. s. ve i. zikr'den) : **1.** erkek, er. **2. a. gr.** *eril, kelimeyi erkek gösteren [isim, zamir, sıfat, fiil].
müzekker-i semâî : gr. erkeklere mahsus olduğu kulaktan duyulan **kelîme.**

müzekkî مزكى (a. s. zekât'dan) : **1.** tezkiye eden, temizliyen, aklıyan. **2.** şâhitlerin vaziyetini inceliyerek şâhitlerinin kabûl edilebileceğini ispat eden. **3.** cenâze töreninde tezkiye eden.
müzekki-n-nüfûs : 1) nefisleri arıtan; **2)** 1469 (874) da ölen Şeyh Eşrefoğlu Abdullah'ın öğütleri hâvî dînî bir eseri.

müzekkir مذكر (a. s. zikr'den) : **1.** zikr ettiren, hatıra getiren, andıran. **2.** zikreden, ibâdet eden.

müzekkire مذكره (a. i. zikr'den) : bir iş için üstün makama yazılan resmî kâğıt.

müzellak مزلق (a. s.) : ayağı kaydırılmış.

müzellef مزلف (a. s.) : yüzünde yeni yeni tüyler çıkan. (bkz : şâbb-ı emred). [yapma kelimelerdendir].

müzellil مذلل (a. s. züll ve zillet'den) : zelilleştiren, hakirleştiren.

müzemmele مزمله (a. i.) : soğuk su testisi.

müzemmem مذمم (a. s.) : bayağı, aşağılık, fenâ, küstah [adam].

müzemmil مزمل (a. s.) : tezemmül etmiş, bir şeye sarılmış, sargılanmış.

müzenned مزند (a. i.) : **1.** dar yer. **2.** tamahkâr, elisıkı.

müzennid مزند (a. s.) : çakmak ile ateş çakan.

müzerkeş مزركش (a. f. b. s.) : altın sırmalı, altın sırma ile işlenmiş. (bkz : müzehheb).
Seccâde-i müzerkeş : altın sırma ile işlenmiş seccâde.

müzerri' مزرع (a. s. zer'den) : tohum eken [makine].

müzevvâ مزوى (a. s. zâviye'den) : zâviyeli, köşeli.

müzevveb مذوب (a. s.) : tezvîbedilmiş, eritilmiş.

müzevvec مزوج (a. s. zevc'den) : tezvîc edilmiş, çiftleştirilmiş.

müzevvek مزوق (a. s.) : civa ile yaldızlanmış.

müzevver مزور (a. s. zever'den) : tezvîr olunmuş, uydurulmuş, düzme [söz, haber..].

müzevvib مذوب (a. s. zevebân'dan) : tezvîbeden, eriten.

müzevvir مزور (a. s. zever'den. c. : müzevvirîn) : tezvîr eden, yalanı telleyip pullıyan, arabozucu. (bkz : müfsid).

müzevvir-âne مزورانه (a. f. zf.) : tezvircilikle, arabozuculukla.

müzevvirîn مزورين (a. s. müzevvir'in c.) : tezvirciler, arabozucular.

müzeyyel مذيل (a. s. zeyl'den) : **1.** zeyli, ilâvesi, katılmış nesnesi olan. **2.** eklentisi olan. **3.** cevâbı altına yazılıp geri gönderilen [tezkere].

müzeyyelât مذيلات (a. i. c.) : katılmış şeyler, eklentiler.

müzeyyelen مذيلاً (a. zf.) : kâğıdın altına, ek karşılığı yazılarak.

müzeyyen مزين (a. s. zînet'den. c. : müzeyyenât) : **1.** zînetlendirilmiş, süslenmiş, süslü. **2. i.** kadın adı.

müzeyyenât مزينات (a. s. müzeyyen'in c.) : zînetlendirilmiş, süslenmiş şeyler, süslü şeyler.

müzeyyif مزيف (a. s.) : **1.** tezyîf eden, kalp olduğunu gösteren. **2.** eğlenen.

müzeyyif-âne مزيفانه (a. f. zf.) : **1.** tezyif ederek, alay ederek, eğlenerek, eğlenircesine. **2.** aşağı görürcesine.

müzeyyin مزين (a. s. zînet'den) : tezyîn eden, süsliyen.

müzhere مزهره (a. i. c. : mezâhir) : çiçekli yer, çiçek bahçesi.

müz'ic مزعج (a. s. za'c'dan) : iz'âceden, rahatsızlık veren, usandıran.

müzîl مزيل (a. s. zevâl'den) : izâle eden, yok eden, gideren.
müzîl-ül-levn : kim. renk gideren.

müzill مذل (a. s.) : izlâl eden, zelil kılan.

müzill مزل (a. s. zelle'den) : **1.** ayak kaydırıcı. **2.** yanlış yaptıran, yanlış iş gördüren.

müzmen مزمن (a. s.) : müzmin hâle gelmiş. **mec.** zayıflamış, halsiz düşmüş.

müzmin, müzmine مزمن ، مزمنه (a. s.) : **hek.** üzerinden zaman geçmiş, eskimiş, süreğen [hastalık], **fr. chronique. İllet-i müzmine** : süreğen hastalık.

müznib مذنب (a. s. zeneb'den. c. : müznibîn) : günah, suç işliyen, suçlu. (bkz : günâh-kâr).

müznibîn مذنبين (a. s. müznib'in c.) : günah işliyenler, suç işliyenler.

müzzemmel مزمل (a. s.) : tezmîl edilmiş, elbise içine sarılmış.

müzzemmil مزمل (a. s.) : tezmîl eden, elbise içine saran. (bkz : mütezzemmil).

N

nâ- – نا (f. e.) : başa gelerek kelimeyi menfîleştiren bir edat : **Nâ-bedîd** : gözükmiyen. görünmiyen. **Nâ-pâk** : temiz olmıyan, pis. **Nâ-puhte** : pişmemiş, ham [adam]. [farsçada "nâ" ile "bî" edatları arasında fark vardır. "Bî" kat'î nefy edâtıdır. "Nâ" ise nefy fiilinin vukuunu bildirir. "Bî" isimlerin başına gelir; "nâ" fiilerden türeme kelimelerle sıfatların başına konur].

nâ-âgaz نا آغاز ("ga" uzun okunur. f. b. s.) : geçmişin başlangıcı olmıyan gün.

nâ-âşnâ نا آشنا (f. b. s.) : bilinmiyen, yabancı. (bkz : bî-gâne). [bâzan nazımda: "nâşnâ" şeklinde de kullanılır].

nâb ناب (a. i. c. : enyâb) : **1.** azı dişi. **2.** yaşlı deve.

na'b نعب (a. i.) : karga veyâ horoz gibi ötmek.

nâb ناب (f. s.) : **1.** hâlis, saf, arı. **2.** katıksız. **3.** berrak. **4. i.** oluk.

nâ-bâlig نا بالغ (f. a. b. s.) : bâliğ olmıyan, henüz bülûğa ermemiş.

nabazân نبضان (a. i.) : damar vurması, nabız atması.

nâ-becâ نا بجا (f. b. s.) : yersiz, yolsuz, yerinde değil, münâsebetsiz, uygunsuz. (bkz : nâ-bercâ).

nâ-bedîd نا بديد (f. b.s.) : görünmez, belirsiz, kayıp.

nâ-be-hengâm نا بهنگام (f. b. s.) : mevsimsiz, vakitsiz, zamânından önce.

nâ-behre نابهره (f. b. s.) : **1.** ulu. (bkz : azîm). **2.** soysuz. (bkz : fürûmâye). **3.** karışık. (bkz : mağşûş).

nâ-be-hencâr نابهنجار (f. b. s.) : usûlsüz, yolsuz.

nâ-be-kaide نابقاعده ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : kaideye uymıyan, kurala aykırı, kaidesiz.

nâ-bekâr نابكار (f. a. b. s.) : **1.** işsiz, işe yaramaz. **2.** haylaz, yaramaz, hayırsız.

nâ-be-mahal نابمحل (f. a. b. s.) : mahalsiz, yersiz, yolsuz, yerinde olmıyan.

nâ-bercâ نابرجا (f. b. s.) : yersiz, yolsuz. (bkz : nâ-becâ).

nâ-besî نابسى (f. i.) : yokluk. (bkz : adem).

nâ-be-sûd نابسود (f. b. s.) : el değmemiş, el dokunmamış, yeni şey. **Câme-i nâ-be-sûd** : yeni elbise.

nâbız نابض (a. s.) : nabazan eden, vuran.

nâbıza نابضه (a. i. c. : nevâbız) : **anat.** nabız damarı.

nâbî نابى (a. i.) : **1.** haberci, haber veren. (bkz : muhbir). **2. i.** erkek adı.

nâbi', nâbia نابع ، نابعه (a. s. nebeân'dan) : yerden çıkıp fışkıran, kaynıyan, akan.

Nâbî نابى (a. h. i.) : büyük Türk şâiridir; 1626 da Urfa'da doğmuştur. Dördüncü Sultan Mehmed devrinde (1648 - 1687) İstanbul'a gelerek Musâhib-i Şehriyârî Mustafa Paşa dâiresine intisab ile onun dîvan kâtipliğini yapmış ve bir ara Hicaz'a da gitmiştir. Mustafa Paşa ölünce Haleb'e çekilerek uzun müddet orada yaşamıştır; Halep Vâlîsi Baltacı Mehmet Paşa ile birlikte yeniden İstanbul'a gelmiştir (1710). İstanbul'da hayâtının son yıllarında baş muhâsebecilik vazîfesi görmüş ve 1712 de ölmüştür. Başlıca eserleri şunlardır : Mürettep Divan, Hayriyye, Hayr-âbâd, Surnâme, Zeyl-i Siyer-i Veysî, Tuhfet-ül-Harameyn, Münşeât. Vâdî sâhibi büyük bir şâirdir; şiirleri daha çok hikemîdir. Ebü-l-Hayr ve Emin adlı iki oğlu olmuştur. Âlimdir, müzikte Seyyid Nuh müstear adiyle besteleri vardır; yazısı da pek güzeldir.

nâbiga نابغه (a. s. c. : nevâbig) : **1.** şanı, şöhreti büyük adam. **2.** sonradan şâir olan. **3.** büyük Arap şâiri Nâbıgatü-z-Zübyânî.

nâ-bînâ نابينا (f. b. s. c. : nâ-bînâyân) : a'mâ, gözü görmez, anadan doğma kör. (bkz : a'mâ, darîr, kûr).

nâ-bînâ-yân نابينايان (f. b. s. nâ-bînâ'nın c.) : a'mâlar, gözü görmezler, anadan doğma körler. (bkz : adırrâ, azırrâ).

nâ-bînâyî نابينايى (f. b. i.) : körlük, a'mâlık.

nâbit نابت (a. s. nebât'dan) : yerden biten, yerden çıkıp büyüyen. [müen. : "nâbite"].

nâbite نابته (a. i.) : bir kabilede yeni çıkan küçük evlât.

nâbiz نابذ (a. i.) : savaşan, savaşçı. (bkz : muhârib).

Nabt نبط (a. h. i.) : Arap yarımadasının kuzeyinde oturan Suryânîlerden bir kısım.

Nabtî نبطى (a. s.) : Nabt kavmine mensup, onunla ilgili.

nâ-bûd نابود (f. b. s.) : **1.** yok olan, bulunmıyan. (bkz : ma'dûm). **2.** sonradan yok olan. **3.** iflâs etmiş, perîşan olmuş. (bkz : muzmahil).

nâ-bûd-mend نابودمند (f. b. s.) : fakir, yoksul.

nabz نبض (a. i.) : **1. biy.** atar damar, vurur damar. **2. mec.** hâlet-i rûhiyye, psikoloji.

nabza نبضه (a. i.) : damarın bir kere atması.

nabz-âşnâ نبض آشنا (a. f. b. s.) : nabızdan anlıyan, mizaç bilen.

nabz-gîr نبض گير (a. f. b. s.) : nabza, mizâca göre davranmasını bilen, yaranmasını bilen [birine-].

nabzî نبضى (a. s.) : damarın atmasiyle ilgili.

nâ-câiz ناجائز (f. a. b. s.) : câiz değil, yapılmaz.

na'cât نعجات (a. i. na'ce'nin c.) : dişi koyunlar. (bkz : niâc).

na'ce نعجه (a. i. c. : niâc, na'cât) : dişi koyun.

nâcî ناجى (a. s. necât'dan) : **1.** necat bulan, kurtulan, selâmete kavuşan. **2.** cehennemden kurtulmuş, cennetlik. **3. i.** erkek adı. [müen. : nâciye].

Nâcî ناجى (a. h. i.) : İstanbul'da saraç esnâfından Ali ağa adında nâmuslu bir adamın oğlu olup meşhur muharrirlerden Ahmed Midhat Efendi'nin dâmâdıdır. Babasının ölümünden sonra Rumeli'ye gidip Varna medreselerinde sağlam bir tahsil görmüş, yine orada rüştiye hocalığında bulunmuş, sonra İstanbul'a gelerek "Tercemân-ı hakîkat" gazetesine intisâbetmiştir. Arapça, Farsça ve Fransızcayı çok iyi bilen Naci 1893 de kırk dört yaşında iken İstanbul'da vefât etmiştir. Manzum eserleri şunlardır : Âteşpâre, Şerâre, Fürûzân, Hamiyyet, Zâtünnitâkayn, Ertuğrul Gazi, Terkîb-i bend, Yadigâr-ı Nâci, Takti' yâhut Aruz nümûnesi, Mesnevî-i Muallim Nâci. Nesir olarak yazdıkları : İcâz-ı Kur'ân, Muammâ-yi İlâhî, Sânihât-ül-Arab, Sânihât-ı Acem, Emsâl-i Alî, Hikm-ür-rufâî, Nevâdir-ül-ekâbir, Sâib'de söz, Hulâsat-ül-ahlâs, Ubeydiyye, Mütercim, Medrese hâtıraları, Mecmûa-i Muallim, Istılâhât-ı edebiyye, Numûne-i suhen, Esâmî, Osmanlı şâirleri, Muhammed Muzaffer mecmûası, Muhâberât, Mektuplarım. [Lûgat-i Nâcî, "fetvâ" kelimesine kadar kendi tarafından hazırlanmış, alt tarafı, Müstecâbîzâde İsmet Bey tarafından tamamlanmıştır].

nâci' ناجع (a. s.) : hazmı kolay yiyecek.

nâcil ناجل (a. s.) : soyu sopu temiz olan [insan, hayvan].

nâcins ناجنس (f. a. b. s.) : **1.** cinsi bozuk. **2.** aynı cinsten olmıyan.

nâcir ناجر (a. i.) : ağaçlarda yaprak saplarının dibindeki filiz.

nâcis ناجس (a. i.) : onulmaz hastalık.

nâciş ناجش (a. i.) : avı ürkütüp avcı tarafına kovalıyan adam.

nâciz ناجذ (a. i. c. : nevâciz) : azı dişi.

nâcû ناجو (f. i.) : çam ağacı. (bkz : nâ-cüv).

nâcûd ناجود (f. i.) : büyük kadeh. (bkz : peymâne).

nâ-cünbân ناجنبان (f. b. s.) : kımıldanmaz, duragan.

nâ-cüsbân ناجسبان (f. b. s.). (bkz nâ-çeşpân).

nâ-cüv ناجو (f. i.) : çam ağacı. (bkz : nâcû).

nâ-çâr ناچار (f. b. s.) : **1.** çâresiz, ister istemez. **2.** .. zorunda kalmış. (bkz : mecbur, muztar). **3.** zavallı. (bkz : bî-çâre). **Çâr-nâ-çâr** : ister istemez. (bkz : mutlaka).

nâ-çârî ناچارى (f. b. i.) : çâresizlik.

nâ'çe ناعچه (a. f. i.) : yumuşak yer.

nâ-çespân ناچسپان (f. b. s.) : yaraşmaz, lâyık, uygun olmıyan.

nâ-çîz ناچيز (f. b. s.) : hiç hükmünde olan, değersiz, ehemmiyetsiz, çok küçük [şey].

nâ-çîzâne ناچيزانه (f. zf.) : pek küçük, ehemmiyetsiz bir şey olarak.

nâ-çîzî ناچيزى (f. b. i.) : nâçizlik, değersizlik, ehemmiyetsizlik.

nâ-dân نادان (f. b. s.) : **1.** bilmez. (bkz : câhil). **2.** nobran, kaba, terbiyesi kıt.

nâdânî نادانى (f. b. i.) : **1.** bilmezlik. (bkz : cihâlet). **2.** nobranlık, kabalık.

nâ-dânist, nâ-dâniste نادانست، نادانسته (f. b. s.) : bilmez, câhil.

nadar, nadâret نضر ، نضارت (a. i.) : altın. (bkz : zeheb, zer).

nâ-dâşt ناداشت (f. b. s.) : utanmaz, havâsız. (bkz : halî-ül-izâr).

nadc نضج (a. i.). (bkz : nazc).

nâdd ناد (a. i.) : rızk, azık.

nâ-dem-saz نادمساز (f. b. s.) : âhenksiz, uygunsuz.

nâ-derîde نادریده (f. b. s.) : delinmemiş, delik açılmamış. (bkz : gayr-ı meskub, nâ-süfte).

nadh نضح (a. i.). (bkz : nazh).

nâdıc ناضج (a. s. c. : nevâdıc) : kıvâma gelmiş, olgunlaşmış.

nâdî نادی (a. s. nidâ'dan) : **1.** nidâ eden, haykıran, çağıran. (bkz : münâdî). **2. a. i. c. :** nevâdî. meclis, encümen, toplantı. (bkz : bezm). **3. i.** erkek adı.

nâdib نادب (a. i.) : ağıt yakan, ağıt ağlıyan. (bkz : nâiha, nevvâh).

nâdic نادج (a. s.) : **1.** iyi pişmiş et. **2.** olgun meyva.

nâ-dîde نادیده (f. b. s.) : **1.** görülmemiş, görülmedik. **2.** pek seyrek bulunan, çok değerli. **3. i.** kadın adı.

nâdim نادم (a. s. nedâmet'den. c. : nâdimân) : nedâmet duyan, pişmân olan.

nâdimân نادمان (a. s. nâdim'in c.) : nedâmet duyanlar, pişmân olanlar.

nâdim-âne نادمانه (a. f. zf.) : pişmân olarak, pişmanlıkla.

nâdimiyyet نادمیت (a. i.) : pişmanlık.

nadîr نضیر (a. s.). (bkz : nazîr).

nâdir نادر (a. s. nedret'den. c. : nâdirât, nevâdir) : **1.** seyrek, az, ender bulunur. **En-nâdirü ke-l-ma'dûm :** nâdir olan, az bulunan şey, yok gibidir. (bkz : mütenâdir). **2. i.** erkek adı.
nâdir-ül-vücûd : benzeri pek az bulunan [insan].

nâdirât نادرات (a. s. nâdir'in c.) : seyrek, az, az bulunan şeyler. (bkz : nevâdir).

nâdire نادره (a. i. ve s.) : **1.** nâdir olan şey. **2.** kadın adı.

nâdire-dân نادره دان (f. b. s.) : âlim, zarîf. (bkz : hurde-dân).

nâdire-gû نادره گو (f. b. s.). (bkz : nâdire-senc).

nâdire-kâr نادره کار (f. b. s.) : nâdir işler, san'atler yapan.

nâdiren نادراً (a. zf.) : nâdir olarak, az olarak, pek az bulunur, çok aralıklı.

nâdire-perdâz نادره پرداز (f. b. s.) : güzel ve ince söz söyliyen.

nâdire-senc نادره سنج (f. b. s. c. : nâdire-sencân) : güzel fıkralar anlatan, nükteli sözler söyliyen, zarif [kimse]. (bkz : nâdire-gû, nükte-dân).

nâdire-sencân نادره سنجان (f. b. s.) : güzel fıkralar anlatanlar, nükteli söz söyliyenler, zarif kimseler.

nadret نضرت (a. i.). (bkz : nazret).

nâ-dürüst نادرست (f. b. s.) : **1.** doğru olmıyan, eğri. **2.** sağlam, gerçek olmıyan. **3.** haksız, yanlış.

nâ-dürüstî نادرستی (f. b. i.) : doğru, gerçek olmama.

nâ-ehl نا اهل (f. a. b. s. c. : nâ-ehlân) : ehil olmıyan, ehliyetsiz.

nâ-ehlân نا اهلان (f. b. s. na-ehl'in c.) : ehil olmıyanlar, ehliyetsizler.

nâ-encâm نا انجام (f. b. s.) : geleceğin sonu olmıyan gün.

nâ-endâm نا اندام (f. b. s.) : biçimsiz, gayrımuntazam.

nâ-endîş نا انديش (f. b. s.) : uzun uzadıya düşünmeye değmez, açık, mutlak, muhakkak, düşünmiyen. **Âkıbet-nâ-endîş** : sonu düşünmiyen.

nâ-endîşîde نا انديشيده (f. b. s.) : düşünülmemiş.

nâevs ناأوس (f. i.) : kilise, manastır.

nâf ناف (f. i.) : **1.** göbek. (bkz : sürre). **2. mec.** orta. (bkz : nâh, vasat).
nâf-i âlem : Mekke-i Mükerreme.
nâf-i şeb : gece yarısı. (bkz : nısf-ül-leyl).
nâf-i zemîn : Mekke-i Mükerreme.

nafaka نفقه (a. i. c. : nafakat) : **1.** yiyecek parası, geçimlik. **2.** birinin kanûnen geçindirmek mecbûriyetinde bulunduğu kimselere mahkeme kararîyle bağlanan aylık.
nafaka-i iddet : **huk.** [eskiden] kadın'ın iddeti içinde lâzımgelen nafaka. [çünkü koca boşadığı karısını iddeti bitinciye kadar infakla mükelleftir].
nafaka-i makziyye : **huk.** hâkim tarafından takdîr olunan nafaka.
nafaka-i marziyye : **huk.** nafaka alacaklısı ile nafaka borçlusunun rızâlariyle aralarında kararlaştırdıkları nafaka.
nafaka-i mefrûza : **huk.** kazâ veyâ rızâ ile takdîr ve tâyin olunan nafaka.
nafaka-i memâlîk : **huk.** [eskiden] köle ve câriye nafakaları.
nafaka-i muaccele : **huk.** işlemeden verilen nafaka.
nafaka-i müstedâne : **huk.** borç ile tedârik olunan nafaka. [veresiye mal almakla olabileceği gibi ödünç para almakla da olur].

nafakat نفقات ("ka" uzun okunur. nafaka'nın c.) : nafakalar.

nafata نفطه (a. i.) : **hek. 1.** çocuklarda çıkan çiçek. **2.** vücutta çıkan sivilce, kabarcık.

nâfe نافه (f. i.) : **1.** misk âhûsu denilen hayvanın göbeğinden çıkarılan bir çeşit misk, koku. **2.** derisinden kürk yapılan hayvan postlarının karnı altındaki deri kısmı. **3. mec.** güzelin, sevgilinin saçı.

nâ-fercâm نافرجام (f. b. s.) : sonu çıkmaz, boş, faydasız [şey, iş].

nâfe-rîz نافه ريز (f. b. i.) : **1.** göbek düşüren. **2.** koku saçan.

nâfıa نافعه (a. i.) : **1.** bayındırlık işleri. **2.** kadın adı.

nâfî نافى (a. s. nefy'den) : gideren, giderici, yok eden, yok edici.

nâfi' نافع (a. s. nefy'den) : **1.** menfaatlı, faydalı, kârlı. **2. i.** Allah adlarındandır. [**Abd-ün-nâfi'** : Hz. Muhammed'in kölesinin adı]. **3. h. i.** "Abd-ün-nâfi" adından bozularak erkek adı. **4.** Zemahşerî'nin "mutavvel" adlı edebî eserini şerheden, vâlîliklerde bulunmuş Adanalı âlim.

nâfic نافج (a. i. c. : nevâfic) : kaburga kemiklerinin sonu, eğe.

nâfice نافجه (a. i.) : mis göbeği. (bkz : nâfe).

nâfih نافخ (a. s. nefh'den): nefh edici, eden, üfüren, üfürücü, üfleyici.

nâfile نافله (a. s. c. : nevâfil) : **1.** lüzumlu değil iken yapılan iş. **2.** farzların dışında kılınan namaz. **3.** faydasız, işe yaramaz, boş [şey].

nâfir نافر (a. s. nefret'den) : **1.** nefret eden. **2.** korkan, ürken.

nâfiz نافذ (a. s. nüfûz'dan) : **1.** delen, delip geçen. **2.** içeriye giren, işleyen. **3.** te'sir yapan, sözü geçen. **Hükm-i nâfiz** : te'sir edici hüküm. (bkz : müteneffiz).
nâfiz-ül-emr : **1)** emri geçen, sözü dinlenilen; **2)** kendisine boyun eğilen.
nâfiz-ül-kelim : sözü geçen.
nâfiz-ül-kelimeteyn : "olsun", "olmasın" şeklindeki sözü ve emri geçen [kimse]. **4. i.** erkek adı.

nâfiziyyet نافذيت (a. i.) : nâfizlik, sözü geçerlik.

nâfûr, nâfûre نافور ، نافوره (a. i.) : fıskıye. (bkz : fevvâre).

nâ-gâh ناگاه (f. b. s.) : **1.** vakitsiz. **2. zf.** ansızın, birdenbire. (bkz : nâ-geh). **Gâh ü nâ-gâh** : vakitli - vakitsiz.

nagam نغم (a. i. nağme'nin c.) : âhenkler, ezgiler, güzel sesler.

nagamât نغمات (a. i. nağme'nin c.) : âhenkler, ezgiler, güzel sesler.
nagamât-ı aşk : aşk nağmeleri.

nagam-kâr نغمكار (a. f. b. s.) : ezgici, nağmeler söyliyen.

nagam-perver نغم پرور (a. f. b. s. c. : nagam-perverân) : **1.** nağme seven, nağme besliyen. **2.** nağmeci, türkü söyliyen.

nagam - perverân نغم پروران (a. f. b. s. nagam-perver'in c.) : **1.** nağme sevenler. **2.** nağmeciler, türkü söyliyenler.

nâ-geh ناگه (f. b. s. zf.). (bkz : nâ-gâh).

nâ-gehân, nâ-gehâne, nâ-gehânî ناگهان ، ناگهانه ، ناگهانى (f. zf.) : ansızın, birdenbire. **Kazâ-yi nâ-gehânî :** ansızın gelen kazâ.

nâgeh-zuhûr ناگه ظهور (f. a. b. s.) : ansızın olan, oluveren.

nâgız ناغض (a. s.) : **1.** hayret eder gibi başını sallıyan. **2.** sallıyan.

nağme نغمه (a. i. c. : nagamât) : âhenk, ezgi, güzel ses.
nağme-i kâbil : **müz.** Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nağme-ger نغمه گر (a. f. b. s.) : öten, türkü söyliyen.

nağme-hân نغمه خوان (a. f. b. s.) : şarkı söyliyen, türkü söyliyen. (bkz : nağme-keş, nağme--perdâz, nağme-sâz, nağme-zen).

nağme-hânî نغمه خوانى (a. f. b. i.) : şarkı, türkü söyleyicilik. (bkz : hânende-gî).

nağme-hîz نغمه خيز (a. f. b. s.) : nağme kaldıran, âhenk uyandıran, türkü, şarkı söyliyen.

nağme-keş نغمه كش (a. f. b. s.) : şarkı söyliyen, türkü söyliyen. (bkz : nağme-hân, nağme--perdâz, nağme-sâz, nağme-zen).

nağme-perdâz نغمه پرداز (a. f. b.s.) : şarkı söyliyen, türkü söyliyen. (bkz : nağme-hân, nağme-keş, nağme-sâz, nağme-zen).

nağme-sâz نغمه ساز (a. f. b. s.) : şarkı söyliyen. (bkz : nağme-hân, nağme-keş, nağme-perdâz, nağme-zen).
nağme-sâz-ı hevâ : heves ve arzu türküleri söyliyen.

nağme-serâ نغمه سرا (a. f. b. s.) : türkü söyliyen, şarkı okuyan.

nağme-zen نغمه زن (a. f. b. s.) : şarkı söyliyen, türkü söyliyen. (bkz : nağme-hân, nağ--perdâz, nağme-sâz, nağme-zen).

nâ-güşade ناگشاده (f. b. s.) : açılmamış, kapalı. (bkz : gayr-i meftûh).

nâ-güvâr, nâ-güvâre ناگوار ، ناگواره (f. b. s.) : **1.** mîdede zor hazmedilen [şey]. **2.** içilmesi, yenilmesi acı olan [şey]. (bkz : nâ-hoş-güvâr).

nagz نغز (f. s.) : güzel, iyi, göze hoş görünen. **Şi'r-i nagz :** güzel, hoş şiir.

nâh ناخ (f. i.) : göbek. (bkz : nâf,sürre)

nah' نخع (a. i.) : kesme, boğazlama. (bkz : nahr, zebh).

nah نخ (f. i.) : **1.** tel. **2.** ip. (bkz :rişte).

nahâfet نحافت (a. i.) : zayıflık, cılızlık, arıklık.

nahâfet نخافت (a. i.) : aksırma.

nâ-hâh ناخواه (f. zf.) : istemiyerek, zorâki. **Hâh-nâ-hâh** : ister istemez. (bkz : tav'an ve kerhan). (bkz : kerhan).

nâ-hakk ناحق (f. a. b. s.) : **1.** haksız. **2.** bîhûde, boş.

nâ-halef ناخلف (f. a. b. s.) : soyuna çekmiyen hayırsız evlâd.

nâ-hânde ناخوانده (f. b. s.) : okumamış, câhil. (bkz : ümmî).

nahârîr نحارير (a. i. nihrîr'in c.) : bilgili, tecrübeli, âlim, fâzıl, mâhir kimseler.

nâ-hâst ناخاست (f. b. s.) : kötürüm.

nahâset نخاست (a. i.) : **1.** canbazlık. **2.** esircilik.

nâ-hâst ناخواست (f. b. s.) : istenilmemiş, isteksiz; zf. istemeden.

nahb نحب (a. i.) : ölüm, ecel.

nahb نخب (a. i.) : **1.** çekip çıkarma. **2.** şerefe içilen kadeh.

nahçîr نخچير (f. i.) : **1.** av. (bkz : sayd). **2.** yaban keçisi. **3.** av yeri.

nahçîr-gâh نخچيرگاه (f. b. i.) : avlak, av yeri. (bkz : mısyed, mısyede).

nahçîr-gîr نخچيرگير (f. b. i.) : avcı. (bkz : nahçîr-vân, sayyâd).

nahçîr-vân نخچيروان (f. b. i.) : avcı. (bkz : nahçîr-gîr).

nâ-hemtâ ناهمتا (f. b. s.) : müsâvî olmıyan, eş ve denk olmıyan.

nâ-hem-vâr ناهموار (f. b. s.) : **1.** düz olmıyan, eğri. **2.** uygunsuz. **3.** uymıyan. (bkz : gayr-i mutâbık).

nâ-hemvârî ناهموارى (f. b. i.) : **1.** düz olmama, eğrilik. **2.** uygunsuzluk; uymazlık.

nâ-hencâr ناهنجار (f. b. s.) : yolsuz, doğru olmıyan.

nahham نحام (a. s.) : **1.** çok balgam çıkaran adam. **2.** tamahkâr, cimri, pinti. (bkz : bahîl, hasîs).

nahhâs نخاس (a. s. i.) : **1.** hayvan alıp satan, canbaz. **2.** esirci, esir satıcısı.

nahhâs نحاس (a. i.) : bakırcı.

nahhât نحات (a. i.) : kereste kesicisi, doğramacı; marangoz; tahta, ağaç oymacısı

nahhât نخاط (a. s.) : kibirli, gururlu.

nâhî ناهى (a. s. nehy'den) : men'eden, yasak eden, önliyen.

nâhî ناحى (a. i. c. : nuhat) : nahiv (syntaxe) âlimi.

nâhib ناهب (a. s. nehb'den) : yağma eden, talanlıyan, yağmacı, talancı, çapulcu. (bkz : yağmâ-ger).

nahîb نخيب (a. s.) : korkak. (bkz : cebîn).

nahîb نحيب (a. i.) : avaz avaz ağlama.

nâhidât ناهدات (a. s. nâhide'nin c.). (bkz : nevâhid).

nâhîd, nâhîde ناهيد ، ناهيده (f. i.) : **1.** Venüs (Zühre) gezeğeni, Çulpan. **2.** yeni yetme kız. (bkz : nâhid, nâhide).

nâhid, nâhide ناهد ، ناهده (a. s. c. : nevâhid) : **1.** turunç memeli kız. **2.** **i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

nahîf نخيف (a. i.) : genizden gelen ses.

nahîf نحيف (a. s. nehâfet'den) : zayıf, arık. (bkz : lâgar, zebûn).

Nahîfî نحيفى (a. h. i.) : Süleyman Nahîfî İstanbul'da doğmuştur. Çeşitli devlet hizmetlerinde bulunmuş 1738 de İstanbul'da ölmüştür. Nahîfî iyi bir gazel şâiri olmakla berâber, ona ün kazandıran asıl eseri Mesnevî Tercümesi'dir. Mevlânâ'nın 6 ciltlik bu büyük eserini 1712 de aynen ve manzum olarak tercümeye başlamış, 1730 da tamamlamıştır. Bundan başka bir dîvânı ile bir kaç eseri daha vardır.

nâhik ناهق (a. s. nehak'dan) : merkep gibi anıran, eşek sesli.

nâhika ناهقه (a. i. c. : nevâhik) : dudaklı hayvanların göz pınarı.

nahîl نخيل (a. i.) : **1.** hurma ağacı. **2.** (nahl'in c.) : hurma ağaçları, hurmalık.

nâhil, nâhile ناحله ، ناحل (a. s.) : ince, zayıf, arık.

nâhil ناهل (a. s.) : susuz, suyu olmıyan. (bkz : beyâbân).

nâhil ناخل (a. i.) : kalburcu.

nahîle نخيله (a. i.) : huy, tabîat.

nâhir ناحر (a.i.) : **1.** çürüyüp ufalanmış kemik. **2.** hayvan kırımında kemikleri kırıp, eritip çerviş yağı yapan kasap.

nahîr نحير (a. s. nahr'den) : boğazlanmış, kesilmiş. (bkz : mezbuh). **Üştür-i nahîr** : boğazlanmış deve.

nahîr نخير (a. i.) : burundan hırlama.

nâhire ناحره (a. i.) : **1.** ayın birinci günü. **2.** ayın sonu, son gecesi.

nahîre نحيره (a. i.) : ayın ilk günü veyâ son gecesi.

nâhis ناحس (a. i.) : kıtlık yılı.

nahîs نحيس (a. s.) : **1.** uğursuz, yümünsüz. **2. i.** kıtlık : **Sâl-i nahîs** : kıtlık yılı.

nahît, nahîte نحيته ، نحيت (a. i.) : inilti.

nâhiye ناحيه (a. i. c. : nevâhî) : **1.** yan taraf, kenar, yan. **2.** civar, çevre. **3.** küçük yer; bölge. **4.** mülkî taksîmatta kazâdan küçük, köyden büyük yurt parçası.

nâhiye-i ıbtiyye : **anat.** koltukaltı bölgesi.

nâhiye-i katâniyye : **anat.** bel bölgesi.

nâhiye-i rakabiyye : **anat.** ense nâhiyesi.

nâhiye-i zahriyye : **anat.** arka nâhiyesi.

nâhiye-i us'ûsiyye : **anat.** kuyruk sokumu nâhiyesi. **5.** (c. : nevâhî) *bucak.

nahîz نخيز (f. s.) : pusu. (bkz : kemîn).

nahîz-gâh نخيزگاه (f. b. i.) : pusu yeri. (bkz : kemîn-gâh).

nahl نحل (a. i. c. : nühûl) : arı, bal arısı. (bkz : ya'sûb, zünbûr).

nahl نخل (a. i.) : **1.** hurma ağacı. **2.** gümüş veyâ mumdan yapılarak gelinlerin önünde götürülmesi ve sonra gelin odasına konulması, vaktiyle âdet olan süs ağacı.

nahl-i ergvân : meşhur bir çeşit lâle.

nahl-i Meryem : Hz. Îsâ'nın doğumu sıralarında Hz. Meryem'in doğum sancılarından ıztıraplı bir halde tutunduğu, altında oturduğu hurma ağacı.

nahl-i mâtem, nahl-i tâbût : evvelce Îran'da, ölen pek yaşlı kimselerin tabutu üzerine konulan bir çeşit süslü tâç.

nahl-i tûr : Hz. Mûsâ'nın Eymen Vâdîsi'nde, üzerinde tecellî eden İlâhî nurları görmüş olduğu mukaddes ağaç. (bkz : şecer-i tûr).

nahl-bend نخلبند (a. f. b. i.) : **1.** ağaç budayıp tanzîm eden kimse. **2.** balmumundan taklit süs ağacı yapan kimse, balmumcu. (bkz : kalem-kâr).

nahle نخله (a. i.) : **1.** bir fidan. **2.** bir tâne hurma ağacı.

nahle نحله (a. i.) : bir tek arı.

nahliyye نخليه (a. i.) : **bot.** hurmalar, **fr. palmiers.**

nahl-sitân نخلستان (a. f. b. i.) : **1.** hurmalık, hurma fidanlığı. **2.** fidanlık, ağaçlık. (bkz : nahl-zâr).

nahl-zâr نخلزار (a. f. b. i.). (bkz : nahl-istân).

nahme نحمه (a. i.) : göğüsten çıkan ses.

nahnaha نحنحه (a. i.) : **1.** öksürük. **2.** hırıltılı soluma.

nâ-hôş ناخوش (f. b. s.) : hoşa gitmiyen, beğenilmiyen.

nâ-hôşî ناخوشى (f. b. i.) : fenâlık, iğrençlik.

nâ-hoşnûd ناخشنود (f. b. s.) : hoşnut olmıyan, râzı olmıyan. (bkz : gayr-i memnûn).

nâ-hoş-güvâr ناخوشگوار (f. b. s.) : hazmi zor, tatsız. (bkz : nâ-güvâr).

nâ-hoşnûdî ناخشنودى (f. b. i.) : hoşnutsuzluk.

nahr نحر (a. i.) : boğazlama, kesme. **Yevm-ün-nahr :** kurban bayramının ilk, zilhiccenin onuncu günü. (bkz : nah, zebh).

nahs نحس (a. i.) : **1.** uğursuzluk, yümünsüzlük. **2. s.** uğursuz, bahtsız.
nahs-i asgar : astr. Merih (Mars) gezeğeni.
nahs-i ekber : astr. Zühal (Satürn) gezeğeni.
nahs-i felek : astr. Zuhal ve Merrih gezeğenleri.

nahs نحس (a. i.) : zayıflama.

naht نحت (a. i.) : **1.** yonma, yonulma, oyma, oyulma, tahta, ağaç oymacılığı. **2.** iki kelimeden tek kelime meydana getirme : **"Elhamdülillâhi, Bismillâhi"** yerine "hemdele, besmele" gibi. (bkz : menhût).

nâ-hudâ ناخدا (f. b. s.) : **1.** Allahsız, Allahtan korkmaz. **2.** gemi kaptanı.
nâ-hudâ-yi Hudâ-nâ-şinâs : Allah'ı tanımıyan gemici : [Süleyman Nazif'in kullandığı cinaslı bir tâbir]. (aslı : **"nâv-ı hudâ :** tekne sahibi" dir).

nâhun ناخن (f. i.) : tırnak. (bkz : zıfr).
nâhun-ı âf-tâb : ateş.
nâhun-ı hâme : kalemin ucu, burnu.

nâhun-âftâb ناخن آفتاب (f. b. i.) : ateş.

nâhun-be-dendân ناخن بدندان (f. b. s.) : kederden veyâ hayretten dolayı parmağını dişleri arasına kıstırmış olan.

nâhun-bür ناخن بر (f. b. i.) : tırnak makası veyâ çakısı. (bkz : nâhun-bürâ, nâhun-gîr).

nâhun-bürâ [y] ناخن برا [ى] (f. b. i.) : tırnak makası, tırnak çakısı. (bkz : nâhun-bür, nâhun-gîr).

nâhune ناخنه (f. i.) : **1.** tanbur mızrabı. **2.** tırnak.

nâhun-gîr ناخن گير (f. b. s.). (bkz : nâhun-bür, nâhun-bürâ).

nâhun-hâre ناخن خواره (f. b. i.) : **hek.** dolama. (bkz : nâhun-pâl).

nâhun-pâl ناخن پال (f. b. i.) : **hek.** dolama. (bkz : nâhun-hâre).

nâhun-pîrâ ناخن پيرا (f. b. i.). (bkz : nâhun-tırâş).

nâhun-tırâş ناخن تراش (f. b. i.) : tırnak çakısı veyâ makası. (bkz : nâhun-gîr).

nahv نحو (a. i.) : **1.** (c. : enhâ) yan, yön, taraf, cihet. **2.** yol. **3. e.** gibi, benzer. (bkz : mânend). **4.** *sözdizimi, sintaks, **fr. syntaxe.**

nahve نحوه (a. i.) : çörek otu. (bkz : habbe-i sevdâ).

nahvet نخوت (a. i.) : kibir, gurur, büyüklenme, ululanma, kurulma, böbürlenme. (bkz : taazzum, tekebbür).
nahvet-i cündiyâne : binicilik gururu.

nahvet-fürûş نخوت فروش (a. f. b. s.) : büyüklük satan, böbürlenen. (bkz : nahvet-pîşe).

nahvet-pîşe نخوت پيشه (a. f. b. s.). (bkz : nahvet-fürûş).

nahvî نحوى (a. s.) : *sözdizimi, sintaksla ilgili, **fr. syntaxique.**

nahviyyûn نحويون (a. s. ve i.) : gramerciler, gramer uzmanları.

nahz نحز (a. i.) : **1.** bir şeyle dürtme. **2.** biber gibi şeyleri havanda dövme.

nahz نحض (a. i.) : **1.** kemiğin etini ayıklama. **2.** cerrahlıkta ameliyâtta kesilecek kemiği açma.

nâî ناعى (a. s.) : kara haberci, şom ağızlı.

naîb نعيب (a. i.) : karga ve çirkin sesli kuşların ötüşü.

nâib نائب (a. s. ve i. nevb'den. c. : nüvab) : **1.** vekil, birinin yerine geçen. **2.** kadı vekîli. **3.** kadı, şerîat hükümlerine göre hüküm veren hâkim. **4.** nöbet bekliyen, nöbetle gelen.

nâib-i fâil : gr. meçhul (*edilgen) fiil mevzûu olan kelime. Meselâ : **kuddise sirruhu'da,** kuddise : meçhul fiil, sirruhu : nâib-i fâil. [arapçada nâib-i fâil'in harekesi merfû (mazmum) olur].

nâibât نائبات (a. i. nâibe'nin c). (bkz : mesâib).

nâibe نائبه (a. i. c. : nâibât, nevâib) : **1.** nâib'in müennesi. **2.** belâ, kazâ, musîbet. **3.** nöbetle gelen. **Hummâ-yi nâibe : hek.** nöbetli sıtma.

nâibe-i leyâl : Ay'dan veyâ yıldızlardan kinâye.

naîf نعيف (a. s.) : zayıf. [zaif ile birlikte kullanılır].

nâiha نائحه (a. i. c. : envâh, nevh) : ağıt yakan, ağıt ağlıyan [kadın].

naîk نعيق (a. s.) : **1.** karga ötüşü. **2.** horoz sesi.

nâil نائل (a. s. neyl'den) : **1.** murâdına eren, ermiş, ele geçiren. **2. i.** erkek adı.

Nâilî نائلى (a. h. i.) : Divan Edebiyâtı şâirlerinden olup asıl adı Sâlih'tir. Manastır'da doğmuştur. Mısırlı zengin bir âile yanında hocalık için gittiği Mısır'da 1876 da ölmüştür.

Nâilî-i Kadîm نائلى قديم (a. h. i.): değerli Türk şâirlerinden olup İstanbul'ludur; ismi Mustafa'dır. Şâir Nef'î ile çağdaş yaşamış ve (1077) de vefât etmiştir. Sebk-i Hindî tarzında şiirleri yazmıştır.

nâiliyyet نائليت (o. i.) : murâda erme, ele geçirme [yapma kelimelerdendir].

nâim نائم (a. s. nevm'den. c. : nâimîn, niyâm, nüvvâm, nüvvem, nüyyem.) : uyuyan, uykuda bulunan **Dil-ber-i nâim** : uyuyan güzel. **Tıfl-ı nâim** : uyuyan çocuk. (bkz : hâbîde, hufte).

nâim ناعم (a. s.) : **1.** tâze, körpe, kılçıksız nebat (*bitki). **2.** etli sebze. **3.** yumuşak, kemiksiz [şey].

naîm نعيم (a. i.) : **1.** bollukta yaşayış. **2. h. i.** cennetin bir kısmı. **Dâr-ün-naîm** : cennet **3.** erkek adı.

Naîmâ نعيما (a. h. i.) : Haleb'de doğmuştur, asıl adı Mustafa Naim'dir. Kendisini tanıtan; **Ravzat-ül-Hüseyn fî Hulâsa-ı Ahbâr-il-Hâfikayn** dır. Hicri 1000 yılından 1070 yılına kadar olan vakalardan bahseder. Naîmâ'nın şâirliği de vardır. Fazla olmıyan şiirlerinin çoğu güzel sayılabilir. (d. : 1652 - ö. : 1715).

nâimât ناعمات (a. s. nâime'nin c.). (bkz : nâime).

nâime ناعمه (a. s.) : **1.** nazlı büyütülmüş [kadın, kız]. 2. **i. zool.** *yumuşakçalar, **fr. mollusques.**

nâime-i mücerrede : zool. kabuksuz nâimeler.
nâime-i sedefiyye : zool. kabuklu nâimeler.

nâimîn نائمين (a. s. naim'in c.) : uyuyanlar, uykuda bulunanlar. (bkz : hâbîdegân, huftegân, niyâm, nüvvâm, nüvvem, nüyyem).

nâ-insâf نا انصاف (f. a. b. s.) : insafsız. [daha çok "bî-insâf" şekli kullanılır].

naîr نعير (a. s.) : haykıran, na're atan.

nâire نائره (a. i. c. : nevâir) : **1.** ateş, alev. **2.** sıcaklık. (bkz : harâret).

nâiz ناعظ (a. s.) : kuvvetlendiren; kaldıran. (bkz : intiâz).

-nâk ناك — (f. e.) : isimlere takılarak sıfat meydana getiren bir edat olup "-li, -lü" mânâsını verir. [**derd-nâk** : dertli, **elem-nâk** : elemli.. gibi].

nak' نقع (a. i.) : **1.** suda ıslanma. **2.** sıcak suda haşlama. **3.** ilâç olarak çıkarılan su. **4.** hayvanın yiyeceğini soğuk su ile ıslatma. **5.** toz. (bkz : gubâr).

naka' نقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : temiz olma, pâklenme.

nâka ناقه (a. i.) : dişi deve, maya.

nâ-kabil نا قابل ("ka" uzun okunur. f. a. b. s. c. : nâ-kabilân) : **1.** olmıyacak, olamıyacak. **2.** kabiliyetsiz, câhil.

nâ-kabûl نا قبول (f. a. b. s.) : istîdatsız, kabiliyetsiz.

nâ-kâfî ناكافى (f. a. b. s.) : kâfi değil, yetmez. (bkz : gayr-ı kâfî).

nakale نقله (a. s. nâkıl'in c.) : nakledenler, haberciler.

nâ-kâm ناكام (f. b. s.) : maksadına erişememiş. (bkz : bed-baht, mahrûm).

nâ-kâmî ناكامى (f. b. i.) : bahıtsızlık, mahrûmiyet.
nâ-kâmî-i düşmen : düşmanın murâdına nâil olmaması, düşmanın mahrûmiyeti.

nakarât نقرات (a. i. nakra'nın c.) : **1.** **müz.** bir müzik parçasında (güfteli eserlerde) güftenin tekrar edilen kısmı. **2.** **mec.** usanç verecek kadar sık sık tekrarlanan söz.

nakare نقاره ("ka" uzun okunur. f. i.) : **1.** davul, kös. [nazımda "nakkare" şeklinde de geçer]. **2.** dümbelek.

nâ-ka'ryâb ناقعرياب (f. a. b. s.) : dibi bucağı bulunmıyan, dipsiz. **Bahr-i nâ-ka'ryâb** : dibi bucağı bulunmıyan deniz.

nâ-kâste ناكاسته (f. b. s.) : noksansız, eksiksiz.

nakb نقب (a. i.) : **1.** delme. **2.** delik veyâ lağam açma.

nakb-zen نقبزن (a. f. b. i.) : lağamcı, lağam açıcı.

nakd نقد (a. i. c. : nukud) : **1.** akçe, mâden para. **2.** para olarak bulunan servet. **3.** peşin para.
nakd-i cân : en kıymetli şey.
nakd-i mevcûd : elde bulunan para.
nakd-i tevfîr etmek : parayı bol bol harcamak.

nakden نقداً (a. zf.) : **1.** para olarak, para ile. **2.** peşin, elden.

nakdî نقدى (a. s.) : nakde mensup, nakitle ilgili, para bakımından olan, paraca.

nakdîne نقدينه (f. i.) : **1.** hazır ve peşin para. **2.** kıymetli mal.
nakdîne-i hayât : hayâtın kıymeti.

nâ-kerde ناكرده (f. b. s.) : yapılmamış, olmamış.

nâ-kes ناكس (f. b. s. c. : nâ-kesân) : **1.** nekes, cimri, pinti. **2.** insâniyetsiz, alçak.

nâ-kesân ناكسان (f. b. s. nâ-kes'in c.) : **1.** nekesler, cimriler, pintiler. **2.** insâniyetsizler, alçaklar.

nâ-kesâne ناكسانه (f. zf.) : **1.** nekeslikle. **2.** alçakçasına.

nâ-kesî ناكسى (f. b. i.) : nekeslik.

nâkıd ناقد (a. s.) : **1.** paranın kalbını anlıyan. **2.** bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran. **3.** **i.** dirhem, dinar.

nâkıl ناقل (a. s. nakl'den. c. : nâkılân) : **1.** taşıyan. **2.** geçiren. **3.** çeviren [bir dilden-]. **4.** işittiğini anlatan. **5.** **fiz.** *iletken, **fr.** **conducteur.**
nâkıl-i ahbâr : haberler nakledici. [müen. : "nâkıle"].

nâkıliyyet ناقليت (a. i.) : **1.** geçirme vasfı. **2.** **fiz.** *iletkenlik, **fr.** **conductibilité** [yapma kelimelerdendir].

nâkıl-meclis ناقل مجلس (a. b. s.) : söz taşıyan. (bkz : münâfık, gammâz).

nakımet نقمت (a. i.). (bkz : nakmet).

nâkır ناقر (a. i.) : nişana isâbet eden ok.

nâkıs, nâkısa ناقص ، ناقصه (a. s.) : **1.** noksan, eksik; tam olmıyan. **2.** kusûru olan, kusurlu. (bkz : kem). **3.** **mat.** *eksi [—] işâreti.

Mahrût-i nâkıs : kesik koni. **4. a. gr.** yalnız **lâm-ül-fi'li** "son harfi" harf-i illet olan kelime : **remy**, sehv.. gibi.

nâkısat-ül-akl (aklı kısa) : **mec.** kadın.

nâkıs-ül iyâr : ayârı eksik, bozuk.

nâkısât ناقصات (a. s. nâkıs'ın c.) : eksiği olanlar.

nâkısât-ül-akl (aklı kısa olanlar) : **mec.** kadınlar.

nâkız ناقض (a. s. nakz'dan) : bozan, bozucu.

nakî نقى (a. s.) : **1.** temiz, pâk. **2. i.** erkek adı.

nakî' نقيع (a. s.) : kandırıcı, kandıran.

nakîa نقيعه (a. i.) : ziyâfet; dâmat için hazırlanan yemek [zifaf gecesinde].

nakîb نقيب (a. s. ve i. nakabet'den. c. : nukabâ) : **1.** bir kavim veyâ kabîlenin reisi veyâ vekîli. **2.** bir tekkede, şeyhin yardımcısı olan en eski derviş veyâ dede.

nakîb-i imâret : imâret şeyhinin (âmirinin) yardımcısı.

nakîb-ül-eşrâf : Peygamber soyundan olanların işlerini görmek üzere içlerinden hükûmetçe tâyin olunan me'mur.

nakîb-ül-eşrâf kaymakamı : taşralarda bu işle vazîfeli olan kimseler.

nakîbe نقيبه (a. i.) : **1.** insan ruhu. **2.** akıl. (bkz : hûş).

nakîh نقيه (a. s. nekahet'den) : hastalıktan yeni kalkıp henüz zayıf olan [kimse].

nakîiyye نقيعيه (a. i.) : **zool.** *haşlamlılar, **fr. infusoires.**

nakîk نقيق (a. s.) : kurbağa, tavuk, kedi gibi hayvanların boğuk sesi.

nâkîl ناكل (a. s.) : **1.** nükûl eden, dönen. **2.** kaçınan, çekinen. (**bkz** : **muhteriz**).

nakîme نقيمه (a. i.) : nefis, kendi; asıl, cevher.

nakîr نقير (a. i.) : **1.** hurma çekirdeğinin arkasındaki beyaz çukur. **2.** pek küçük, ehemmiyetsiz şey.

nakîr ü kıtmîr : takımiyle, hepsi, iğneden ipliğe kadar.

nakîs نقيص (a. s. noksân'dan) : eksik. (bkz : nâ-temâm).

nâkis ناكس (a. s. c. : nevâkis) : başını dâimâ öne eğen [adam].

nakîse نقيصه (a. i. c. : nekais) : eksiklik, kusur; kabahat, ayıp.

nakîse-dâr نقيصه دار (a. f. b. s.) : kusurlu, **eksiği** olan.

nakîz نقيض (a. s. nakz'dan) : zıt, karşı. **Müsemmâ bin-nakîz** : adı, vaziyetine ve hareketine uymıyan.

nakîz-i müddeâ : **mant.** antitez, karşı iddiâ.

nakîza نقيضه (a. s. c. : nakâiz) : birbirine karşı, zıt olan şey, iş.

nakîzeyn نقيضين (a. b. s.) : birbirine zıt olan iki şey.

nakkab نقاب ("ka" uzun okunur. a. s. nakb'den c. : nakkabân) : delik açıcı, delici.

nakkabân نقابان ("ka" uzun okunur. a. s. nakkab'ın c.) : delik açıcılar, deliciler.

nakkad نقاد ("ka" uzun okunur. a. s. nakd'den. c. : nakkadân) : **1.** nakd eden, paranın kalpını sağlamından ayıran. **2.** bir şeyin iyisini kötüsünden ayıran. **3.** tenkidçi. **4.** imam, hatip; kayyûm.

nakkad-ı erz : imârette pişirilen pilâvın pirincini ayıklıyan hademe.

nakkadân نقادان ("ka" uzun okunur. a. s. nakkad'ın c.). (bkz : nakkad).

nakkaf نقاف ("ka" uzun okunur. a. s.): iyi niyet sâhibi, temkinli kimse.

nakkal نقال ("ka" uzun okunur. a. s. nakl'den) : nakledici, hikâyeci, masalcı.

nakkar نقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** çalgı; müzik. **2.** taş oyma sanatkârı. **3. s.** gagalıyan.

nakkare نقاره ("ka" uzun okunur. a. i.) : çiftenâra, dümbelek.

nakkar-hâne نقار خانه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : çalgı takımı, çalgı yeri. (bkz : mehter-hâne).

nakkaş نقاش ("ka" uzun okunur. a. i. nakş'dan) : yağlı boya ile duvar nakışları yapan usta, süsleme sanatkârı.

nakkaş-ı ezel : Allah.

nakl نقل (a. i.) : **1.** bir şeyi başka bir yere götürme. **2.** taşıma, aktarma, geçirme.

nakl-i hümâyûn : pâdişâhın taşınması.

nakl-i şahâdet. (bkz : kitâb-ı hükmî).

nakl-üd-dem : **fizy.** kan aktarma. **3.** aynını başka bir şey üzerine alma. **4.** anlatma, söyleme [hikâye, masal..]. **5.** tercüme etme.

nakl-bend نقلبند (a. f. b. s.) : hikâyeci, masal, hikâye bağlıyan, uyduran.

naklen نقلاً (a. zf.) : **1.** nakil yoliyle. **2.** anlatma veyâ hikâye yoliyle.

naklî نقلى (a. s.) : **1.** taşıma ile ilgili. **2.** akla değil, nakle dayanan, yânî, söylenen [hakikat]. **Mâzî-i naklî gr. -miş'li** geçmiş : sevmiş, gitmiş.. gibi.

nakliyyât نقليات (a. i. nakliyye'nin c.) : **1.** taşıma işleri. **2.** anlatılanlardan öğrenilen şeyler.

nakliyye نقليه (a. i. c. : nakliyyât) : **1.** eşyâ taşıma işi. **2.** taşıma parası, taşımalık. **Masârif-i nakliyye** : taşıma parası.

nakm نقم (a. i.) : intikam, öc alma, ezâ vererek cezâlandırma.

nakmet نقمت (a. i.) : intikam, öc alma, ezâ vererek cezalandırma.

nakr نقر (a. i.) : **1.** vurma. **2.** kuşun yem toplaması. **3.** oyma, kazma, taş oyma, heykel yapma, taş oymacılığı. **Fenn-i nakr** : heykeltıraşlık, **fr. sculpture.**

naks نقص (a. i.) : **1.** noksan, eksiklik. **2.** eksiltme, azaltma.

nakş نقش (a. i.) : **1.** resim. **2.** duvarlara, tavanlara yapılan yağlı veyâ sulu boya resim, süsleme sanatı. **3.** ipekle, sırma ile işleme. **4. mec.** hîle, renk.

nakş-ı ber-âb : devamsız, süreksiz şey.

nakş-ı cebîn : alın yazısı. (bkz : ser-nüvişt).

nakş-ı dil-firîb : gönül aldatıcı sûret.

nakş-ı kadem,-ı pâv : ayak izi. **5. müz.** beste ve semâî **forme** larının husûsî bir şekline verilen isim.

nakş-ı peleng : **gs.** bir kumaş ve çini motifi.

nakş-bend نقشبند (a. f. b. i.) : kumaşların nakışlarını bağlayıp ipek tellerle tezgâha hazırlıyan kimse, süslemeli dokuma sanatkârı. (bkz : nakkaş, ressâm).

nakş-bendî نقشبندى (a. f. b. i.) : **1.** nakışbendîlik, ressamlık; süslemeli dokuma sanatı. **2.** Şeyh Muhammed Bahâüddîn Nakşbend'in kurduğu zühde, mürâkabeye ve hafî zikre dayanan tarîkatine girmiş kimse.

nakş-beste نقش بسته (a. f. b. i.) : **müz.** iki hâneli beste şekli olup nâdir kullanılmıştır. Nakış bestelerde, bir gelenek olarak hemen dâimâ lenk-fâhte usûlü kullanılmıştır.

nakş-perdâz نقش پرداز (a. f. b. s. ve i.) : nakış yapan, ressam.

nakş-perdâzî نقش پردازى (a. f. b. i.) : ressamlık.

nakş-semâî نقش سماعى (a. b. i.) : **müz.** iki hâneli beste veyâ semâî.

nakş-tırâz نقش طراز (a. f. b. i.) : süslü işlemeler.

nâkur ناقور ("ku" uzun okunur. a. i.) : **1.** düdük. **2.** boru.

nâkus ناقوس ("ku" uzun okunur. a. i. c. nevâkîs) : Hıristiyanlarda ibâdet vaktini bildirmek üzere kilisede çalınan çan.

nakvet نقوت (a. i. ve i.) : bir şeyin seçkini.

nakz نقض (a. i.) : 1. bozma, çözme; kırma. 2. bir sözleşmeyi yok sayma.
nakz-i sinn : çürüyüp kırılan dişin çukurunda kalan kök parçası.

nakzen نقضاً (a. zf.) : nakzederek, bozarak.

nâl نال (f. i.) : 1. kamış düdük. (bkz : mizmâr). 2. kamış. 3. kamış kalemin içindeki saz. 4. şeker kamışı. 5. s. inliyen, inleyici.

na'l نعل (a. i.) : 1. ayakkabı, papuç. 2. nal. 3. oturacak yerlerin en aşağısı.

nâlân نالان (f. s.) : inleyici, inliyen.

nâ-lâyık نالایق (f. a. b. s.) : lâyıksız, lâyık değil. (bkz : nâ-revâ, nâ-sezâ).

na'l-bend نعلبند (a. f. b. i.) : nalbant.

na'l-bur نعلبر (a. f. b. i.) : nalbur, nal, çivi gibi şeyler yapan kimse.

na'lçe نعلچه (a. f. b. i.) : nalça.

nâle ناله (f. i.) : inleme, inilti. (bkz : feryâd).
nâle-i bülbül : bülbülün feryâdı.

nâle-kâr ناله کار (f. b. s.) : inliyen. (bkz : nâle-senc, nâle-zen).

nâle-künân ناله کنان (f. zf.) : inliyerek, feryâdederek.

nâlende نالنده (f. s.) : inleyen, inleyici.

nâle-senc ناله سنج (f. b. s.) : inliyen, inildiyen. (bkz : nâle-zen).

nâle-sencî ناله سنجی (f. b. i.) : feryâdedicilik.

na'leyn نعلین (a. i. c.) : 1. bir çift ayakkabı. 2. bir çift nalın.

na'leyn-tırâş نعلینتراش (a. f. b. s. ve i.) : nalıncı.

nâle-zen ناله زن (f. b. s.) : inliyen, inildiyen. (bkz : nâle-senc).

nâle-zenân ناله زنان (f. zf.) : inliyerek, inildiyerek.

nâle-zenî ناله زنی (f. b. i.). (bkz : nâle-sencî).

na'lî نعلی (a. s.) : nal biçiminde olan.

nâliş نالش (f. i.) : inleyiş, inleme, inilti.

nâliş-kâr, nâliş-ker نالشکار ، نالشکر (f. b. s.) : inleyen, inildiyen.

nâliş-zen نالشزن (f. b. s.) : inildiyen.

na'l-tırâş نعلتراش (a. f. b. i.) : 1. ağaç ayakkabı yapan sanatkâr. 2. nalıncı.

nâm نام (f. i. c. : nâmân) : 1. isim, ad. 2. ün, lâkab. 3. adres. 4. yerine, vekillik.
nâm-ı müsteâr : kendi adından başka eğreti alınan ad.
nâm-ı şerîf : şerefli isim, mubarek ad.

na'mâ نعماء (a. i.) : ihsan, bahşiş, nîmet, insanı refâha kavuşturucu şey.

nâ-ma'dûd نا معدود (f. a. b. s.) : sayılmaz, sayısız, çok.

nâ-mahdûd نا محدود (f. a. b. s.) : hudutsuz, sınırsız.

nâ-mahrem نا محرم (f. a. b. s.) : 1. mahrem olmıyan. 2. nikâh düşmiyen. 3. yabancı erkek tarafından görülmesi câiz olmakla kendisinden kaçılan. 4. yabancı. (bkz : bîgâne).

nâ-mahremiyyet نا محرمیت (f. a. b. i.) : namahremlik.

nâ-mahsûr نا محصور (f. a. b. s.) : sonu olmıyan, sonsuz, sınırlanmamış.

nâ-makbûl نا مقبول (f. a. b. s.) : makbûl olmıyan, kabûl olunmamış, beğenilmemiş.

nâ-ma'kul نا معقول ("ku" uzun okunur. f. a. b. s.) : ma'kul olmıyan, akla uygun gelmiyen.

nâ-ma'lûm نا معلوم (f. a. b. s.) : bilinmiyen, bilinmemiş. (bkz : mechûl).

nâmân نا مان (f. i. nâm'ın c.) : isimler, adlar.

nâ-ma'rûf نا معروف (f. a. b. s.) : ma'rûf olmıyan, tanınmıyan, bilinmiyen.

nâ-marzî نا مرضى (f. a. b. s.) : arzuya, isteğe uygun olmıyan.

nâ-matbû نا مطبوع (f. a. b. s.) : **1.** tabîata uygun olmıyan. **2.** basılmamış olan [yazı].

nâm-âver نام آور (f. b. s. c. : nâm-âverân) : ad salmış, ünlü. (bkz : meşhûr, nâm-berde, nâm-dâr, nâm-ver).

nâm-âverân نام آوران (f. b. s. nâm-âver'in c.) : ad salmış olanlar, ünlüler. (bkz : meşâhîr, nâm-verân).

namâz نماز (f. i.) : namaz. (bkz : salât).
namâz-ı şâm : akşam namazı.

namâz-gâh نمازگاه (f. b. i.) : [çok zaman] açıkta namaz kılmak üzere yapılan yer olup kıble tarafında mihrap yerine bir dikili taşı bulunur, üstü açık mescid.

namâz-güzâr نمازگذار (f. b. s.) : namazlarını edâ eder olan.

nâm-ber-dâr نام بردار (f. b. s.) : namlı, adlı sanlı. (bkz : meşhûr, nâm-âver, nâm-berde, nâm-dâr, nâm-ver).

nâm-berde نام برده (f. b. s.). (bkz : meşhûr, nâm-âver, nâm-dâr, nâm-ver).

nâm-cû [y] نامجو [ى] (f. b. s. c. : nâm-cûyân) : **1.** nam arıyan, ün arıyan. **2.** yiğit.

nâm-cûyân نامجويان (f. b. s. nâm-cû'nun c.) : **1.** nam arıyanlar, ün arıyanlar. **2.** yiğitler.

nâm-dâr نامدار (f. b. s. c. : nâm-dârân) : namlı, ünlü. (bkz : meşhûr, müştehir, nâm-ber-dâr, nâm-ver).

nâm-dârân نامداران (f. b. s. : nâm-dâr'ın c.) : namlılar, ünlüler. (bkz : meşâhîr, nâm-âverân, nâm-verân).

nâm-dârî نامدارى (f. b. i.) : namdarlık, şöhret, ünlülük.

nâme نامه (f. i.) : **1.** mektup. **2.** sevgiye ve aşka dâir yazılmış mektup. **3.** kitap, mecmûa.
nâme-i hicrân : ayrılık mektubu.
nâme-i hümâyûn : [eskiden] pâdişah tarafından bir hükümdara gönderilen mektup.
nâme-i siyahlika : kara yüzlü, felâket haberli mektup.

-nâme ـ نامه (f. s.) : "yazılı, yazılmış, küçük kitap" mânâlarına gelerek mürekkep (*birleşik) kelimeler meydana getirir : [emir-nâme, kanûn-nâme, karar-nâme.. gibi].

nâme-âver نامه آور (f. b. s.) : mektup götüren. (bkz : nâme-ber).

nâme-ber نامه بر (f. b. s.) : mektup götüren **Kebûter-i nâme-ber** : posta güvercini. (bkz : nâme-âver).

nâ-mefhûm نا مفهوم (f. a. b. s.) : mânâsız, anlaşılmaz.

nâ-me'mûl نا مأمول (f. a. b. s.) : umulmadık, beklenmedik.

nâme-nüvîs نامه نويس (f. b. i.) : **tar.** Bâbıâlî'de, dîvân me'murluklarından biri.

nâ-merbût نا مربوط (f. a. b. s.) : râbıtasız, mânâsız, saçmasapan.

nâ-merd نا مرد (f. b. s.) : **1.** merd olmıyan, alçak [kimse]. **2.** korkak. (bkz : cebîn).

nâ-merd-âne نا مردانه (f. zf.) : nâmertlikle, insâniyetsizlikle, alçaklıkla.

nâ-merdî نا مردی (f. b. i.) : **1.** nâmertlik, insâniyetsizlik, alçaklık. **2.** korkaklık.

nâme-res, nâme-resân نامه رس، نامه رسان (f. b. s.) : nâme eriştiren, mektup ulaştıran.

nâme-resânî نامه رسانی (f. b. i.) : nâme, mektup eriştiricilik.

nâ-mergub نا مرغوب ("gu" uzun okunur. f. a. b. s.) : rağbet olunmıyan, beğenilmiyen.

nâ-mer'î نا مرئی (f. a. b. s.) : görülmez.

nâ-mesbûk نا مسبوق (f. a. b. s.) : sebketmemiş, geçmemiş.

nâ-mesmû' نا مسموع (f. a. b. s.) : **1.** işitilmemiş. **2.** işitilmiye değmez.

nâ-mestûr نا مستور (f. a. b. s.) : **1.** örtülmemiş. (bkz : uryân). **2.** açık, meydanda. (bkz: iyân).

nâ-mes'ûd نا مسعود (f. a. b. s.) : mes'ud ve mübârek olmıyan, kutsuz.

nâ-mevzûn نا موزون (f. a. b. s.) : **1.** vezinsiz, ölçüsüz. **2.** **ed.** vezni bozuk [manzûme].

nâ-meysûr نا میسور (f. a. b. s.) : **1.** işi kolaylaştırılmamış. **2.** elde edememiş, ele geçirememiş.

nâmık نامق (a. i.) : **1.** yazıcı, kâtip (bkz : nüvîsende). **2.** erkek adı.

nâmî نامی (f. s. nâm'dan) : **1.** namlı, şöhretli, ünlü. **2.** **i.** erkek adı.

nâmî نامی (a. s. nümüvv'den) : yerden biten, yetişen, büyüyen, artan. [müen. : "nâmiye"]. (bkz : nâbit).

nâ-mihr-bân نا مهربان (f. b. s.) : muhabbetsiz, vefâsız, sevgisiz.

nâ-mihr-bânî نا مهربانی (f. b. i.) : muhabbetsizlik, vefâsızlık, sevgisizlik.

nâmiye نامیه (a. i.) : olma, yerden bitme kuvveti. **Kuvve-i nâmiye** : olma, yerden bitme kuvveti.

nâmiye-bâr نامیه بار (a. f. b. s.) : hayat verici.

nâ-mizâc نا مزاج (f. a. b. s.) : mizaçsız, keyifsiz, rahatsız, hasta.

nâ-mizâcî نا مزاجی (f. a. b. i.) : mizaçsızlık, keyifsizlik, rahatsızlık, hastalık.

nâ-murâd نا مراد (f. b. s.) : **1.** murâdına erişememiş. **2.** **i.** **müz.** Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nâmûs ناموس (a. i. c. : nevâmîs) : **1.** kanun, nizam. **2.** ar, edep, hayâ, ırz. **3.** temizlik, doğruluk. **4.** Allah'a yakın olan büyük melek. [arapçada : "esrâr sâhibi" mânâsına da gelir; aslı : yunancadır].

nâmûs-i dilberî : dilberlik nâmusu, güzellik şeref ve haysiyeti.

nâmûs-i ekber : Cebrâil.

nâmûsiyye ناموسیه (a. i.) : **1.** yatanların görülmemesi için yatağın etrâfına çekilen perde **2.** cibinlik.

nâmûs-kâr ناموسکار (a. f. b. s.) : **1.** nâmuslu. **2.** doğru. [adam].

nâmûs-kârâne ناموسکارانه (a. f. zf.) : nâmuslulukla. (bkz : nâmûs-perverâne).

nâmûs-perver ناموس پرور (a. f. b. s.) : nâmuslu.

nâmûs-perverâne ناموس پرورانه (a. f. zf.) : nâmuslulukla. (bkz : nâmûs-kârâne).

nâmûs-perverî ناموس پروری (a. f. b. i.) : nâmusluluk.

nâ-mutasavver نا متصور (f. a. b. s.) : hatıra ve hayâle gelmiyen.

nâ-muvâfık نا موافق (f. a. b. s.) : muvâfık, uygun olmıyan, uymaz.

nâ-mübârek نا مبارك (f. a. b. s.) : uğursuz, meymenetsiz.

nâ-mühezzeb نا مهذب (f. a. b. s.) : ıslah edilmemiş, terbiye görmemiş.

nâ-mülâyim نا ملايم (f. a. b. s.) : **1.** uymaz, uygunsuz. **2.** sert, çetin.

nâ-münâsib نا مناسب (f. a. b. s.) : uygun olmıyan, münâsebetsiz, yakışıksız, uygunsuz.

nâ-müsâid نا مساعد (f. a. b. s.) : müsâit olmıyan, bir işi güç bir hâle sokan.

nâ-müstahikk نا مستحق (f. a. b. s.) : **1.** istihkakı olmıyan. **2.** istihkak olunmamış, hakedilmemiş.

nâ-müstaidd نا مستعد (f. a. b. s.) : istîdatsız, kabiliyetsiz.

nâm-müsteâr نام مستعار (f. a. b. i.) : **tak**ma ad [kendini belli etmemek için alınan-].

nâ-mütenâhî نا متناهى (f. a. b. s.) : sonsuz, uçsuz bucaksız. **Fezâ-yi nâ-mütenâhî** : sonsuz gibi görünen boşluk.

nâ-müvecceh نا موجه (f. a. b. s.) : tevcîh edilmemiş, yöneltilmemiş.

nâ-müyesser نا ميسر (f. a. b. s.) : müyesser olmıyan, elden gelmiyen.

nâm-ver نامور (f. b. s. c. : nâm-verân) : namlı, adlı, ünlü. (bkz : meşhûr, nâm-âver, nâmberdâr, nâm-dâr).

nâm-verân ناموران (f. b. s. nâm-ver'in c.) : namlılar, adlılar, ünlüler. (bkz : meşâhîr, nâm-âverân, nâm-dârân).

nâm-zed نامزد (f. b. s.) : **1. nişanlı,** sözlü, yavuklu. **2.** *aday.

nân نان (f. i.) : ekmek. (bkz : hubuz).

nân-ı azîz : ekmek.

....nân-ı azîziyle perverde olmak : birinin ekmeğiyle beslenmek.

nân-ı cevîn : arpa ekmeği.

nân-ı gülâc : ekmek kadayıfı, güllaç baklavası.

nân-ı huşk : kuru ekmek.

nân-ı keşkîn : buğdaydan başka hubûbatla yapılan ekmek.

nân-ı telh : acı ekmek.

nân ü nemek : tuz ve ekmek [hakkı].

nân ü ni'met : iyilik, bağış. (bkz : âtıfet, ihsân).

na'nâ' نعناع (a. i.) : nâne. (bkz : na'na').

na'na' نعنع (a. i.) : nâne.

nân-cû [y] [ى] نانجو (f. b. s. ve i.) : "ekmek arıyan" : dilenci. (bkz : gedâ, nân-hôr).

nân-hâh نان خواه (f. b. s.) : "ekmek isteyen" : dilenci.

nân-hâr نان خوار (f. b. i.) : **tar.** ölen Yeniçerilerin çocukları.

nân-hôr نان خوار (f. b. s. ve i.) : dilenci. (bkz : gedâ, nân-cû [y], nân-hâh).

nân-kör نانكور (f. b. s.) : gördüğü iyiliği unutan; tuz, ekmek hakkını bilmiyen.

nân-pâre نانپاره (f. b. i.) : **1.** ekmek parçası, bir lokma ekmek. **2.** geçime yarıyan iş, me'murluk.

nân-püz نانپز (f. b. i.) : ekmekçi, ekmek pişirici. (bkz : habbâz).

nânû نانو (f. i.) : ninni.

nâ-pâk ناپاك (f. b. s. c. : nâ-pâkân) : pis, murdar.

nâ-pâkân ناپاكان (f. b. s. nâpâk'in c.) : pisler, mundarlar.

nâ-pâkî ناپاكى (f. b. i.) : pislik, murdarlık. (bkz : hubs).

nâ-paydâr ناپايدار (f. b. s.) : sebatsız, kararsız; süreksiz.

nâ-pervâ ناپروا (f. b. s.) : **1.** pervâsız, korkusuz, çekinmez, aldırışsız. (bkz : bî-pervâ). **2.** sersem.

nâ-pesend, nâ-pesendîde ناپسند ، ناپسندیده (f. b. s.) : beğenilmez.

nâ-peydâ ناپیدا (f. b. s.) : **1.** bellisiz, görünmiyen, gizli. **2.** kaybolmuş. (bkz : nâ-bûd). **Peydâ vü nâ-peydâ** : belli belirsiz.

nâ-pezîr ناپذیر (f. b. s.) : **1.** kabûl etmez. **2.** olamaz, olmaz.

nâ-puhte ناپخته (f. b. s.) : **1.** pişmemiş, çiğ. **2.** **mec.** tecrübesiz, acemi.

nâr نار (f. i.) : **bot.** nar.

nâr نار (a. i.) : **1.** ateş, od. **2.** cehennem. **Ehl-i nâr** : cehennemlik olan. **El-intizârü eşeddü min-en-nâr** : bekleme, ateşten daha şiddetlidir. **İhrâk-bi-n-nâr** : ateşle yakma. **3.** yakıcı şey [ateş gibi]. **Küre-i nâr** : **jeol.** ateş küre.
nâr-ı beyzâ : **kim.** akkor.

nâ-râst ناراست (f. b. s.) : doğru olmıyan, eğri.

nâr-bün ناربن (f. b. i.) : nar ağacı.

nârcîl نارجيل (a. i.) : Hindistan cevizi.

nârçîl نارچيل (f. i.) : Hindistan cevizi. (bkz : nârgîl).

nârdâ ناردا (f. b. s.) : lâyık değil. (bkz : nâ-çespân).

nâr-dân ناردان (f. b. i.) : **1.** nar tâneleri. **2.** göz yaşı damlaları.

nârdenkناردنك (f.i.) : nâr, erik, kızılcık, elma gibi meyvalardan çıkarılan ekşimsi pekmez.

nâr-dînناردين (f. i.) : **bot.** sünbül-i rûmî denilen bir çiçek.

na're نعره (a. i.) : nâra, yüksek sesle bağırma.
na're-i hayyâk Allah : "Allah canını bağışlasın!" tarzındaki bağırma.
na're-i mestâne : sarhoş gibi nâra atma.

na're-endâz نعره انداز (a. f. b. s.) : nâre atan.

nâ-refte نارفته (f. b. s.) : gidilmemiş, geçilmemiş, kimsenin geçmediği [yer].

nârenc نارنج (f. i.) : **1.** turunç. **2.** portakal.

nârencî نارنجى (f. s.) : turuncu, turunç renginde.

nârenciyye نارنجيه (a. i.) : **bot.** turunçgiller [portakal, mandalina, limon gibi şeyler].

nâreng نارنگ (f. i.). (bkz : nârenc).

nârengî نارنگى (f. i.). (bkz : nârencî).

nâ-resâ نارسا (f. b. s.) : **1.** münâsip, uygun olmıyan. **2.** yetişmemiş, ham.

nâ-resâyî نارسايى (f. b. i.) : **1.** hamlık. **2.** uygunsuzluk. [aslı : "nâ-resâî"dir].

nâ-resîde نارسيده (f. b. s.) : **1.** olmamış, ham. **2.** bülûğa ermemiş. (bkz : nâ-bâliğ).

nâ-reşîd نارشيد (f. a. b. s.) : olgunlaşmamış, kemâle ermemiş.

nârevâ ناروا (f. b. s.) : yakışmaz. (bkz : nâ-sezâ).

na're-zen نعره زن (a. f. b. s.) : nâre atan, kuvvetli bağıran.

nârgîl نارگيل (f. i.) : hindistan cevizi. (bkz : nârçîl).

nârgile نارگله (f. i.) : nargile.

nârgile-keş نارگله كش (f. b. s.) : nargile içen.

narh نرخ (f. i.) : nark, çarşıda, pazarda satılan şeyler için resmî makamlarca gösterilen fiat. [kelimenin aslı "nirh" dir].

narh-ı metâ-i derd ü belâ : dert ve belâ malının narhı, değeri.

nârî نارى (a. i.) : **1.** ateşe mensup; ateşle ilgili. **2.** cehennemlik. (bkz : dûzehî). **3.** **i.** cin, peri.

nâr s نارس (f. i.) : ham meyva.

nâr-pistân نارپستان (f. b. i.) : **1.** nar gibi top olan meme. **2. s.** memesi nar gibi top olan [kız veyâ kadın].

nârven نارون (f. i.) : **bot.** karaağaç.

nâs ناس (a. i. ins'in c.) : insanlar, halk, herkes. **Alâ mele-in-nâs :** herkesin içinde, herkesin karşısında. **Beyn-en-nâs :** halk arasında. **Hayr-ün-nâs men yenfau-n-nâs :** insanların hayırlısı, halka faydası dokunanıdır.

na's, na'se نعس ، نعسه (a. i.) : uykusu gelme, uyku bastırma, ımızganma. (bkz : sine).

nâ-sâf ناصاف (f. a. b. s.) : saf olmıyan hâlis olmıyan karışık.

nasaf نصف (a. i.) : uşak, hizmetçi.

nasafet نصفت (a. i.) : [bu şekli asıl olmakla berâber; "nasfet" şekli yaygındır]. (bkz : nasfet).

nasâib نصائب (a. i. nasîbe'nin c.) : dikili taşlar.

na'sân نعسان (a. s.) : uykusu gelmiş, uyku bastırmış [adam].

nasârâ نصارى (a. i. nasrânî'nin c.) : Hıristiyanlar.

nâ-savâb ناصواب (f. a. b. s.) : doğru olmıyan, yanlış, haksız. **Cevâb-ı nâ-savâb :** yanlış, haksız cevap.

nasâyih نصايح (a. i. nasîhat'ın c.) : öğütler.
nasâyih-i pederâne : babacasına öğütler. [aslı : "nasâih" dir].

nâ-sâz ناساز (f. b. s.) : uymaz, uygunsuz. **Tâli'-i nâ-sâz :** uygunsuz tâlih.

nâ-sâzî ناسازى (f. b. i.) : uymazlık, uygunsuzluk.

nâ-sâz-kâr ناسازكار (f. b. s.) : **1.** uygun görmiyen, muhâlif. **2.** münâsebetsiz işle uğraşan. **3.** işitilmemiş, beklenmemiş.

nâ-sâz-kârî ناسازكارى (f. b. i.) : **1.** uygunsuzluk, zıtlık. **2.** uygunsuz, münâsebetsiz iş görme.

nasb نصب (a. i.) : **1.** dikme, saplama.
nasb-ı hıyâm : çadırları dikme.
nasb-ı nigâh : göz dikme. **2.** bir me'murluğa tâyin. **3. a.gr.** ismin i'râbı, harfin üstün (e) okunması.
nasb-ı ayn [etmek] : gözü dikme [k].

nâ-sencîde ناسنجيده (f. b. s.) : **1.** tartılmamış, ölçülmemiş. **2.** değerlenmemiş. **3.** iyi düşünülmemiş.

nâsere ناسره (f. i.) : ayârı bozuk [para].

nâ-sezâ ناسزا (f. b. s.) : yakışmaz. (bkz : nâ-revâ).

nasfet نصفت (a. i.) : insaf, haklılık, doğruluk. [aslı : "nasafet" dir].

nâsıb ناصب (a. s. nasb'dan) : **1.** nasbeden, (bir yere) diken. **2. a. gr.** harfi üstün (e) okutan.

nâsıf ناصف (a. i.) : **geo.** açı ortay, açıyı iki eşit parçaya bölen *doğru, **fr. bissectrice.**

nâsıh, nâsıha ناصح ، ناصحه (a. s. nush'dan) : **1.** nasîhat eden, öğüt veren. (bkz : pend-kâr, vâiz). **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.
nâsıh-ül-ceyb : kalbi temiz [adam].
nâsıh-i emîn : Hz. Nûh.

nâsıh-âne ناصحانه (a. f. zf.) : nasîhat ederek, öğüt vererek.

nâsır ناصر (a. s. nasr'dan c. : nâsırîn): **1.** yardımcı, yardım eden. (bkz : muîn). **Hayr-ün-nâsır** (yardım edicinin en hayırlısı) : Allah. **2. i.** erkek adı.

nâsırîn ناصرين (a. s. nâsır'ın c.) : yardımcılar, yardım edenler.

nâsıye ناصيه (a. i. c. : nevâsî) : alın. (bkz : cebîn, pîşânî).

nâsıye-i hâl : yüzün gösterişi, tavır, vaziyet.

nâsıye-pîrâ ناصيه پيرا (a. f. b. s.) : alnı süsliyen.

nâsıye-sâ ناصيه سا (a. f. b. s.) : alnını yere süren.

nâsıye-sâzî ناصيه سازى (a. f. b. s.) : alnını yere sürme.

nâsî ناسى a. s.) : nisyân edici, eden, unutan, unutucu.

nasîb نصيب (a. i) : **1.** pay, hisse. **2.** birinin elde edebildiği şey. **3.** Allah'ın kısmet ettiği şey.

nasîb almak : [Bektaşilikte] tarîkata girme töreni yapılmak.

nasîb-dâr نصيبدار (a. f. b. s.) : hissedâr. (bkz : behre-mend).

nasîb-dâş نصيبداش (a. f. b. s.) : hissede berâber, nasipde eş olan. (bkz : hem-hisse).

nasîbe نصيبه (a. i. c. : nasâib) : dikili taş, yollara nişan için dikilen taş.

nâsic ناسج (a. s. nesc'den) : **1**. nesceden, dokuyan. **2.** sıralıyan, düzenliyen.

nâsih ناسخ (a. s. nesh'den) : **1.** nesh ve ibtâl eden, battal eden. **2.** istinsâh eden, kopyasını çıkaran.

nasîh نصيح (a. s. c. : nusahâ) : nasîhat, öğüt veren.

nasîhat نصيحت (a. i. c. : nasâyih) : öğüt. (bkz : ıza, pend, va'z).

nasîhat-âmîz نصيحت آميز (a. f. b. s.) : kendisinden öğüt alınacak söz.

nasîhat-ger نصيحتگر (a. f. b. s.) : öğüt veren.

nasîhat-kâr نصيحتكار (a. f. b. s.) : öğüt veren.

nasîhat-nâ-pezîr نصيحت ناپذير (a. f. b. s.) : öğüt dinlemez.

nasîhat-pezîr نصيحت پذير (a. f. b. s.) : öğüt dinler.

nâsik ناسق (a. s. nesak'dan) : **tertîb**eden, düzenliyen.

nâsik ناسك (a. s.) : Allah yolunda ibâdet eden, dîne bağlı. (bkz : âbid, zâhid).

nâsil ناسل (a. i.) : kıl dökücü ilâç.

nâ-sipâs ناسپاس (f. b. s.) : şükretmiyen, nankör.

nâsir ناثر (a. s. nesr'den) : **1.** yayan, saçan. **2.** nesir yazan.

nasîr نصير (a. s. nasr'dan) : nusret eden, yardımcı. (bkz : meded-kâr, muîn).

nasl نصل (a. i. c. : nisâl, nusûl) : temren, ok, kargı gibi şeylerin ucundaki sivri demir.

nasr نصر (a. i.) : **1.** yardım. **2.** üstünlük. (bkz : zafer). **Sûre-i nasr** : Kur'ân'ın 110. sûresi.

nasr ullah : Allah'ın yardımı.

nasrun-min-Allahi ve fethün karîb : "yardım Allah'dandır, fetih de yakındır." mânâsına gelen bir "âyet-i kerîme".

nasr-üd-dîn : **1)** dîne yardımı dokunan; **2)** dilimizde "nasreddin" şeklinde kullanılan erkek adı.

nasrânî نصرانى (a. i. c. : nasârâ) : Hıristiyan. [Hz. Îsâ'nın oturduğu "Nasıra" köyüne mensup demektir].

nasrâniyyet نصرانيت (a. i.) : Hıristiyanlık.

nasrî نصرى (a. s.) : Allah yardımı ile üstünlük ve ülke almakla ilgili.

nass نص (a. i. c. : nusûs) : **1.** sarihlik, açıklık, kat'îlik. **2.** mânâsında sarihlik, kat'îlik bulunan Kur'an âyetinin delil olarak gösterileni.

nass-ı katı' : mânâsı sarîh, açık olan Kur'ân âyetlerinden delil olarak gösterilen âyet.

nassiyye نصيه (a. i.) : *inakçılık, doğmatizm, **fr. dogmatisme.**

nâ-sûde ناسوده (f. b. s.) : istirâhat etmemiş, dinlenmemiş.

nasûh نصوح (a. s. nush'dan) : **1.** nasîhatçı, öğütçü. **2.** hâlis, temiz. **Tevbe-i nasûh** : bozulması imkânsız tövbe. **3. i.** erkek adı.

nasûhî نصوحى (a. s.) : **1.** bozulmaz şekilde tövbe edici. **2.** erkek adı. [müen. : "nasûhiyye"].

Nasûhiyye-i Halvetiyye نصوحيت خلوتيه (a. st.) Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden biri.

nâsûr ناسور (a. i. c. : nevâsîr) : bâsûr deliği, **fr. fistule.**

nâsûr-i bevlî : hek. idrar yolları dokularının marazî olarak sertleşmesi.

nâsûr-i dem'i : hek. kanlı bâsûr.

nâsûr-ı şercî : hek. bâsur.

nâsût ناسوت (a. i.) : insanlık, mahlûkıyet, insanlık câmiası, insanlığa âit şeyler. **Âlem-i nâsût :** insanlık âlemi. [lâhût'un zıddı].

nâsûtî ناسوتى (a. s.) : dünyâya, insanlığa mensup, dünyâ ile, insanlıkla ilgili.

nâsûtiyân ناسوتيان (a. i. c.) : insanlar.

nâ-süfte ناسفته (f. b. s.) : delinmemiş. **Dürr-i nâ-süfte** : delinmemiş inci (bkz : lü'lü-i gayr-i meskub). **mec.** evlenmemiş güzel kız.

na'ş نعش (a. i.) : içinde ölü bulunan tabut, cenâze, kefene sarılıp tabuta konmuş ölü. (bkz : cenâze, meyyit).

nâ-şâd ناشاد (f. b. s.) : hüzünlü, gamlı, kederli, tasalı.

nâ-şâdî ناشادى (f. b. i.) : gamlılık.

nâ-şâyeste ناشايسته (f. b. s.) : lâyık olmıyan, lâyık değil. (bkz : nâ-sezâ).

nâ-şekîb, nâ-şekib ناشكيب، ناشكب (f. b. s.). (bkz : nâ-şikîb, nâ-şikib).

nâ-şekîbâne ناشكيبانه (f. zf.). (bkz : nâ-şikîb-âne).

nâ-şekibânî ناشكبانى (f. b. i.). (bkz : nâ-şikibânî).

nâ-şekibî ناشكبى (f. b. i.). (bkz : nâ-şikibî).

nâşıt ناشط (a. s.) : şen, neşeli [adam].

nâşî ناشى (a. s. neş'et'den) : **1.** neşet eden, edici, ileri gelen. **2. zf.** ötürü, dolayı, sebebiyle.

nâşid, nâşide ناشد ، ناشده (a. s. neşîde'den) : **1.** şiir okuyan, şiir söyliyen, şiir yazan. **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

nâ-şikîb ناشكيب (f. b. s.) : sabırsız.

nâ-şikib ناشكب (f. b. s.) : sabırsız. **Âşık-ı nâ-şikib** : sabırsız âşık. [şiirde "nâ-şikîbâ" şeklinde de kullanılır].

nâ-şikîb-âne ناشكيبانه (f. zf.) : sabırsızlıkla.

nâ-şikibânî ناشكبانى (f. b. i.) : sabırsızlık. (bkz : nâ-şekibî).

nâ-şikibî ناشكبى (f. b. i.) : sabırsızlık. (bkz : nâ-şekibânî).

nâ-şinâs ناشناس (f. b. s.) : **1.** bilmez. (bkz : câhil). **2.** tanımaz olan. **Hakk-nâ-şinâs** : hak bilmez, hak tanımıyan.

nâ-şinîde ناشنيده (f. b. s.) : işitilmemiş, duyulmamış. **Kavl-i nâ-şinîde** : işitilmemiş söz.

nâşir ناشر (a. s. neşr'den) : **1.** neşreden, dağıtan, saçan, yayan, açan. **2.** bir kitap neşreden, *yayınlıyan.

nâşir-ül-harâre : kim. *ısıveren.

nâşire ناشره (a. i.) : **anat.** kolu açan adale.

nâ-şitâ ناشتا (f. b. i.) : sabahtanberi bir şey yememiş olma.

nâşiz ناشز (a. s.) : **1.** dâîma kalkmış, kabarmış, atan [damar]. **2.** karısına karşı çok zâlim olan [koca]. **3.** heyecanla coşma [kalb].

nâşize ناشزه (a. s.) : itaatsizlikte direnen [kadın].

nâ-şüküfte ناشکفته (f. b. s.) : açılmamış. **Zühre-i nâ-şüküfte** : açılmamış çiçek.

nâ-şüste ناشسته (f. b. s.) : yıkanmamış.

nat' نطع (a. i. c. : entâ', nutû') : **1.** sofra bezi. **2.** meşinden yapılan döşek, **fr. natte.**

nat'-ı zemîn : yer yüzü. (bkz : rû-yi zemîn).

na't نعت (a. i. c. : nuût) : **1.** bir şeyi medhederek anlatma, vasıflandırma. **2. ed.** Hz. Muhammed'i övmek üzere yazılan şiirler.

nâ-temâm نا تمام (f. a. b. s.) : tamamlanmamış, bitmemiş.

nâ-temâmî نا تمامی (f. a. b. i.) : noksanlık, eksiklik.

na't-gû نعت گو (a. f. b. s.) : na't söyliyen.

nath نطح (a. i.) : süsme, boynuzla vurma.

na't-hân نعت خوان (a. f. b. s.) : **1.** na't, kasîde okuyan. **2.** cumâ günleri bâzı selâtin câmileriyle tekkelerde güzel sesle "na't-i şerîf" okuyan adam.

nâtıh ناطح (a. s. c. : nevâtıh) : **1.** süsen, boynuziyle vuran [hayvan]. **2.** sıkıntı, keder. (bkz : elem, mihnet).

nâtık ناطق (a. s. nutk'dan) : **1.** söyleyen, konuşan, lâkırdı eden. (bkz : gûyâ, gûyende, suhan-senc). **Gayr-i nâtık** : konuşma ve düşünceden mahrum. **2.** idrâk eden, düşünen. **3.** bir ifâdesi olan. **4.** bir şeyi gösteren. **5.** beyân eden, bildiren, bildirici. **Hayvân-ı nâtık** (konuşan hayvan) : insan. **6.** erkek adı. [müen. "nâtıka"].

nâtıka ناطقه (a. i.) : **1.** düşünüp söyleme hassası, kuvveti. **2.** düzgün, dokunaklı söz söyleme.

nâtıka-i cem'iyyet : cemiyetin nâtıkası, söz söyleme kudreti.

nâtıka-perdâz ناطقه پرداز (a. f. b. s.) : düzgün ve dokunaklı söz söyliyen.

nâtıka-pîrâ ناطقه پیرا (a. f. b. s.) : sözünü, dokunaklı, düzgün kelimelerle süsliyen.

nâtıkıyyet ناطقیت (a. i. nutk'dan) : nâtıklık, konuşmaklık, söz söylemeklik. [yapma kelimelerdendir].

nâtır ناطر (a. i. c. : natare, nuttâr, nüterâ) : **1.** bağ, bahçe bekçisi. **2.** hamam natırı, hizmetçisi. [bizde cemi şekilleri kullanılmamıştır].

nâ-tırâş, nâ-tırâşîde ناتراش ، ناتراشیده (f. b. s.) : yontulmamış, tıraş olmamış, terbiye görmemiş, ham kaba.

nâtıs ناطس (a. s.) : bilgili, fazîletli [adam]. (bkz : dânâ).

natîh نطیح (a. i.): **1.** çifteli at. **2. mec.** şom.

natîş نطیش (a. i.) : kuvvet ve hareket.

natrûn نطرون (a. i.) : **1.** güherçile. **2.** boraks.

nats نطس (a. i.) : nadas.

natş نطش (a. i.) : bünye ve yaradılışın kuvvetli, şiddeti.

natûh نطوح (a. s.) : çok süsen, süseğen [hayvan].

natûk نطوق (a. s. nutk'dan) : güzel, düzgün söz söyliyen.

nâtûr ناطور (a. i. c. : nevâtîr). (bkz : nâtır).

nâ-tüvân ناتوان (f. b. s.) : zayıf, kuvvetsiz. (bkz : zebûn).

nâ-tüvânî ناتوانى (f. b. i.) : zayıflık, kuvvetsizlik.

nâûr ناعور (a. s.) : **1.** kanı kesilmiyen [damar]. **2. i.** değirmen kanadı.

nâûre ناعوره (a. i. c. : nevâîr) : bostan dolabı.

nâûs ناوس (f. i.) : kilise, manastır; mecûsî ateşkedesi. (bkz : deyr, sûmnât). ["nâvûs" şekli de vardır].

nâ-ümîd نا اميد (f. b. s.) : ümitsiz, ümidi kırılmış. (bkz : nev-mîd).

nâ-ümîdî نا اميدى (f. b. i.) : ümitsizlik, ümitkırıklığı. (bkz : kunût, me'yûsiyyet, n evmîdî).

nâ-üstüvâr نا استوار (f. b. s.) : **1.** sağlam olmıyan, dayanıksız. **2.** münâsebetsiz.

nâ-üstüvârî نا استوارى (f. b. i.) : **1.** sağlam olmama. **2.** münâsebetsizlik.

nâv ناو (f. i.) : **1.** içi kovuk, oyuk şey. **2.** küçük gemi; kayık.

nâv-dân ناودان (f. b. i.) : oluk. (bkz : mîzâb).

nâv-dân-ı hâme : kalem oyuğu.

nâve ناوه (f. i.) : çamur ve hamur teknesi.

nâvek ناوك (f. i.) : ok. (bkz : nebl, sehm, tîr).

nâvek-i kalbî : içten çekilen âh.

nâvek-i seherî : seher vaktinde edilen bedduâ (ilenç).

nâvek-endâz ناوك انداز (f. b. s.) : ok atıcı, okçu. (bkz : kemân-keş, tîr-endâz).

nâvek-endâzî ناوك اندازى (f. b. i.) : ok atıcılık.

nâvek-müjgân ناوك مژگان (f. b. s.) : **1.** ok gibi olan kirpik. **2.** kirpiği ok gibi olan dilber.

nâver ناور (f. s. c. : nâverân) : mümkün, kabil, olabilir.

nâverân ناوران (f. s. nâver'in c.) : mümkün olan, olabilir şeyler. (bkz : mümkinât).

nâverd ناورد (f. i.) : savaş; döğüş. (bkz : ceng, harb, heycâ, neberd, perhâş, vega).

nâverd-gâh ناوردگاه (f. b.i.) : savaş meydanı.

nâverd-hâh ناورد خواه (f. b. s.) : savaş istiyen. (bkz : ceng-cû).

nâvî ناوى (f. s.) : **1.** içi oyuk şey **2. i.** üç direkli gemi.

nâvîce ناويچه (f. s.) : pis, murdar, mülevves. (bkz : habîs).

nây ناى (f. i.) : **1.** kamış. **2. müz.** ney, kamıştan yapılan düdük.

nây-i enbân : **müz.** gayda, tulumlu boru.

nây-i gülû : **anat.** boğaz. (bkz : hülkum).

nây-i rûyîn, nây-i rûyîne : **müz.** eski savaşlarda çalınan tunçtan yapılmış bir boru.

nây-i türkî : **müz.** zurna.

-nây ناى – (f. e.). (bkz : nâ-).

na'y نعى (a. i.) : ölüm haberi getirme.

nâ-yâb نایاب (f. b. s.) : **1.** bulunmaz. **Ka'r-ı nâ-yâb** : dibi bulunmaz. **2.** benzeri olmaz. (bkz : ender, nâdir).

nây-bân نايبان (f. b. s.) : ney çalan. nây-bân, nây-zen, ney-zen).

nây-çe نايچه (f. b. i.) : küçük ney.

nâ-yeste نايسته (f. b. s.) : lâyık olmıyan. (bkz : nâ-şâyeste).

nâyî نايى (f. i.) : ney çalan. (bkz : nây-bân, nây-zen, ney-zen).

nâyiha نايحه (a. i. c. : nâyihat) : para ile ölüye ağlıyan kadın, sağucu. (bkz : nevvâha).

nâyîn نايين (f. s) : kamıştan yapılma, sazdan.

nây-veş نايوش (f. b. s.) : ney gibi.

nây-zen نايزن (f. b. s. ve i.) : neyzen, ney çalan. (bkz : nây-bân, nâyî, ney-zen).

nâz ناز (f. i.) : **1.** kendini beğendirmek için takınılan yapmacık. (bkz : cilve, işve, şîve). **2.** bir şeyi beğenmiyormuş gibi gözükme. **3.** şımarıklık. **4.** yalvarma, ricâ.

na'z نعظ (a. i.). (bkz : intiâz).

nâ-zâd, nâ-zâde نازاد ، نازاده (f. s.) : **1.** doğmamış. **2.** olmıyacak.

nazâif نظائف (a. s. nazîf'in c.) : nazîf, nezâfetli, temiz, pâk olanlar.

nazâir نظائر (a. i. nazîre'nin c.). (bkz : nazîre).

nâzân نازان (f. s.): **1.** nazlı. **2. i.** kadın adı.

nazar, nazâret نضر ؛ نضارت (a. i.) : **1.** altın. (bkz : zeheb, zer). **2.** tâzelik. (bkz : nadar).

nazar نظر (a. i. c. : enzâr): **1.** bakma, göz atma. **2.** düşünme. (bkz : mülâhaza). **3.** göz değme. (bkz : isâbet-i ayn). **4.** iltifat. **5.** îtibar. **6.** yan bakış. **Atf-ı nazar:** bakma. **Câ-yi nazar** : düşünme. **Hüsn-i nazar** : iyi gözle görme. **İm'ân-ı nazar** : bakıp süzme. **Nûr-i nazar** : göz nuru. **Sarf-ı nazar** : şöyle dursun. **Sarf-ı nazar etmek** : vazgeçmek.

nazar-ı istihcân : müstehcen telâkkî etme bakışı.

nazar-ı istîlâ-kârâne : istilâcılara yaraşan bakış.

nazar-ı şekk ü tedkik : şüphe ve tetkik bakışı.

nazar-ı takdîr : kıymet biçme bakışı.

nazaran نظراً (a. zf.) : **1.** göre,.. bakıma göre, bakarak, bakılırsa. **2.** nisbeten, nisbetle, kıyaslıyarak.

nazar-bâz نظرباز (a. f. b. s.) : şuhlukla, neşe ile bakan.

nazar-bâzî نظربازى (a. f. b. i.) : şuhlukla, neşe ile bakış.

nazar ber kadem نظر بر قدم (a. b. i.) : **tas.** nakşî tarîkatında bulunan on iki tâbirden biri [diğerleri : hoşderdem, sefer der vatan, halvet der encümen, yad kerd, bâz keşt, nigâh dâşt, yâd-dâşt, vukuf-ı zamanî, vukuf-ı adedî, vukuf-i kalbî'dir].

nazar-endâz نظر انداز (a. f. b. s.) : göz atan, bakan.

nazar-firîb نظر فريب (a. f. b. s.) : göz aldatan.

nazar-ı firîb-i efkâr : fikirlerin gözünü aldatıcı.

nazar-gâh نظرگاه (a. f. b. i.) : nazar edilen, bakılan veyâ bakılacak yer.

nazar-geh نظرگه (a. f. b. i.). (bkz : nazar-gâh).

nazarî نظرى (a. s.) : **1.** nazar'a, bakışa âit, nazarla, bakışla ilgili. **2.** yalnız görüş hâlinde bulunan, tatbik edilmemiş, teorik, **fr. théorique.**

nazariyyât نظريات (a. i. nazariyye'nin c.) : ilmî görüşler, düşünüşler.

nazariyyât-ı hikemiyye : nazarî (teorik) fizik, **fr. théories physique.**

nazariyye نظريه (a. i. c. : nazariyyât) : **1. mat.** teori, **fr. théorie.**

nazariyye-i kıyâmet : **biy.** kıyâmet teorisi. **2.** ilmî görüş, ilmî düşünüş.

nazar-rübâ نظر ربا (a. f. b. s.) : göz çeken.

nâz-bâlîn ناز بالين (f. b. i.) : yastık. (bkz : nâz-bâliş).

nâz-bâliş ناز بالش (f. b. i.) : yastık. (bkz : nâz-bâlîn).

nazc نضج (a. i.) : **1.** pişme, olma, kıvam bulma, olgunluk. **2.** bülûğa erme.

nazc-ı kabl-el-vakt : zamânından önce bülûğa erme.

nâz-dâr نازدار (f. b. s.) : **1.** nazlı. **2. i.** meşhur bir çeşit lâle.

nâzekî نازکی (f. i.) : naziklik, incelik [aslı : "nazükî" dir].

nâzende نازنده (f. s.) : naz edici, nazlı, hoş edâlı. (bkz : işve-bâz, işve-kâr).

nâzende-âl : meşhur bir çeşit lâle.

nâzende-i tannâz : alaycı, nazlı güzel.

nâzenîn نازنين (f. s.) : **1.** cilveli, oynak. **2.** çok nazlı yetiştirilmiş, şımarık. **3.** nârin, ince yapılı. **4.** mahut. **Tarîk-ı nâzenin :** Bektâşi tarîkatı.

nâzenîn-i dil rübâ-yi temeddün : medenîleşme nin gönül çeken güzeli.

nazh نضح (a. i.) : su çekme. (bkz : nadh).

nâzıc ناضج (a. s.) : olgun, yetişmiş, pişmiş, kıvâma gelmiş [et, meyva].

nâzım ناظم (a. s. c. : nâzımîn) : **1.** tanzîm eden, nizâma koyan, düzenliyen. **2. ed.** nazım hâline koyan, manzûme yazan.

nâzım-i menâzım-i umûr-i cumhûr : halkın işlerini sıraya koyan, düzenliyen. **3. fiz.** düzengeç, **fr. régulateur. 4. mat.** normal. **5. i.** erkek adı. [müen. nâzıme, kadın adı olarak da kullanılır].

nâzım-âne ناظمانه (a. f. zf.) : nâzım olana yakışacak yolda.

nâzımîn ناظمين (a. s. nâzım'ın c.) : tanzîm edenler, nizâma koyanlar, düzenliyenler.

nâzır ناظر (a. s. nazar, nezâret'den. c. : nuzzâr) : **1.** nazar eden, nezâret eden, bakan, gözeten. **2. i.** (eskiden) vekîl, bakan [kabînede]. (bkz : vezîr). **3.** bir yüzü bir tarafa olan.

nâzır-ı vakf : huk. [eskiden] mütevelliye vakfa âit işlerde nezâret etmek ve bu işlerde rey bakımından mütevelliye mercî olmak üzere nasbolunmuş olan zat.

nâzıra ناظره (a. s.) : **1.** nâzır'ın müennesi. **2. i.** göz. (bkz : çeşm, dîde).

nâzıra-hân ناظره خوان (a. f. b. s.) : bakarak taklîdeden.

nazîc نضيج (a. s.) : pişmiş, yetişmiş, kemâlini bulmuş.

nazîd, nazîde نضيد ، نضيده (a. s.) : **1.** yerli yerinde, tertipli. **2.** yastık, minder, şilte gibi ev eşyâsı.

nazîf نظيف (a. s. nezâfet'den) : **1.** temiz. (bkz : pâk, pâkize, tâhir). **2. i.** erkek adı. [müen.: "nazîfe"].

nâzik نازك (f. s.) : **1.** ince. (bkz : nârin, rakîk). **2.** terbiyeli, saygılı. **3.** güzel, zarif. [kelimenin aslı : "nâzük" dür].

nâzik-âne نازكانه (f. zf.) : nezâketle, incelikle, kibarlıkla.

nâzik-beden نازك بدن (f. a. b. s.) : bedeni, vücûdu nâzik olan.

nâzik-edâ نازك أدا (f. b. s.) : nâzik davranışlı.

nâzik-endâm نازك اندام (f. b. s.) : nâzik endamlı, güzel vücutlu. (bkz : nâzik-ten).

nâzik-güzîn نازك گزين (f. b. s.) : çok nâzik. (bkz : nâzik-ter).

nâzik-hayâlân نازك خيالان (f. a. b. s.) : **1.** Allah'ın yarattıklarını düşünenler, ârifler. **2.** şâirler.

nâzik-hulk نازك خلق (f. a. b. s.) : tabîatı, yaradılışı nâzik olan.

nâzikî نازكى (f. i.) : nâziklik. (bkz: nezâket).

nâzik-mizâc نازك مزاج (f. a. b. s.) : nâzik tabîatlı.

nâzik-ten نازك تن (f. b. s.) : nâzik vücutlu. (bkz : nâzik-endâm).

nâzik-ter نازك تر (f. b. s.) : fazla nâzik. (bkz : nâzik-güzîn).

nâzik-terîn نازكترين (f. b. s.) : daha nâzik, en nazik.

nâzik-vücûd نازك وجود (f. a. b. s.) : vücûdu nâzik ve lâtif olan.

nâzil نازل (a. s. nüzûl'den) : **1.** yukarıdan aşağı inen, inici. **2.** bir yere konan, bir yerde konaklıyan.

nâzile نازله (a. i.) : **1.** belâ, sıkıntı. (bkz : mihnet, dâhiye). **2.** inme. (bkz : nüzûl). **3.** nezle.

nazîm نظيم (a. i.) : **1.** sıra sıra, dizi dizi olan şey. **2.** XVIII. asırdaki büyük şâirlerimizden biri.

nazîr نضير (a. s.) : **1.** tâze. (bkz : âb-dâr). **2.** altın. (bkz : nazar, zeheb, zer).

nazîr نظير (a. s. nazar'dan) : benzer, eş. (bkz : küfv, şebîh, mânend, mesîl).

nazîre نظيره (a. i. c. : nazâir) : **1.** örnek, karşılık. **2. ed.** bir şâirin manzum bir eserine (çok zaman gazeline) başka bir şâir tarafından aynı vezin ve kafiyede olmak üzere yapılan benzer. **3.** kadın adı.

nazîre-gû نظيره گو (a. f. b. s.) : nazîre söyliyen.

nâziş نازش (f. i.). (bkz : nâz).

nazm نظم (a. i.) : **1.** dizme, tertîbetme, sıraya koyma. **2.** sıra, tertip. **3. ed.** vezinli, kafiyeli söz.

nazm-ı cihângîr : cihânı tutan nazım, dünyâya yayılan şiir.

nazm-ı garrâ : parlak nazım.

nazmen نظماً (a. zf.) : manzum olarak, nazım ile. [zıddı : "nesren"].

nazmiyyât نظميات (a. i. nazm'ın c.) : manzum yazılar.

nâz-perdâr ناز پردار (f. b. s.) : birinin nazını çeken.

nâz-perdârî ناز پردارى (f. b. i.) : naz çekme.

nâz-perver ناز پرور (f. b. s.) : naz eden.

nâz-perver-âne ناز پرورانه (f. zf.) : nazlanarak.

nâz-perverd, nâz-perverde ناز پرورد ، ناز پرورده (f. b. s.) : naz içinde büyümüş, terbiye olmuş, nazlı.

nâz-perverî ناز پرورى (f. b. i.) : naz ederlik, nazlanma.

nazra نظره (a. i.) : [bir tek] bakış.

nazra-gâh نظره گاه (a. f. b. i.) : bakış yeri; gözle bakılan yer; göz önü.

nazra-künân نظره كنان (a. f. zf.) : bakarak, seyrederek.

nazret نضرت (a. i.). (bkz : nezâret).

nâzük نازك (f. s.). (bkz : nâzik).

nâzükî نازكى (f. i.) : nâziklik, incelik.

nâzük-âne نازكانه (f. zf.). (bkz : nâzik-âne).

nâzük-beden نازك بدن (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-beden).

nâzük-edâ نازك أدا (f. b. s.). (bkz : nâzik-edâ).

nâzük-endâm نازك اندام (f. b. s.). (bkz : nâzik-endâm).

nâzük-güzîn نازك گزين (f. b. s.). (bkz : nâzik-güzîn).

nâzük-hayâlân نازك خيالان (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-hayâlân).

nâzük-hulk نازك خلق (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-hulk).

nâzükî نازكى (f. i.). (bkz : nâzikî).

nâzük-mizâc نازك مزاج (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-mizâc).

nâzük-ten نازك تن (f. b. s.). (bkz : nâzik-ten).

nâzük-ter نازك تر (f. b. s.). (bkz : nâzik-ter).

nâzük-terîn نازكترين (f. b. s.). (bkz : nâzik-terîn).

nâzük-vücûd نازك وجود (f. a. b. s.). (bkz : nâzik-vücûd).

ne نه (f. e.) : değil, yok.

neâb نعاب (a. i.) : **1.** karga yavrusu. **2.** karga veyâ horoz gibi ötme.

neâim نعائم (a. i. neâme'nin c.) : deve kuşları. (bkz : neâmât).

ne'al نعال (a. i.) : nalbant.

neam نعم (a. e.) : **1.** evet, pek güzel, hay hay; öyledir. **Lâ ve neam** : evet ve hayır; evet ve hayır demeyip susma. **2.** (c. : en'âm) deve, öküz, koyun gibi dört ayaklı hayvan.

neâmât نعامات (a. i. neâme'nin c.) : **zool.** deve kuşları. (bkz : neâim).

neâme نعامه (a. i. c. : neâmât) : **zool.** deve kuşu.

ne'âr نعار (a. s.) : kafa tutan, baş kaldıran. (bkz : âsî, ser-keş).

ne'âre نعاره (a. s. i.) : fâhişe, orospu.

neb' نبع (a. i.). (bkz : nebeân).

nebâgat نباغت (a. i.) : âşikar olma, meydana çıkma

nebâhat نباهت (a. i.) : **1.** şan, şeref, onur. **2.** şan ve şeref sâhibi. **3.** kadın adı.

nebâil نبائل (a. s. nebîle'nin c.) : yüceler, yüksekler.

nebâir نبائر (a. i. nebîre'nin c.) : torunlar. (bkz : esbât). [yapma kelimelerdendir].

nebâlet نبالت (a. i.) : **1** zekîlik. **2.** büyüklük, ululuk. **3.** cömertlik.

nebât نبات (f. i.) : nöbet şekeri.

nebât نبات (a. i. c. : nebâtât) : topraktan biten, çıkan her türlü şey, bitki.

nebâtât نباتات (a. i. nebât'ın c.) : **1.** nebat (*bitki) lar. **2.** botanik, **fr. botanique.**

nebâtât-ı ibtidâiyye : **bot.** bir hücreli *bitkiler, **fr. protophytes.**

nebâtât-ı kesîr-ül-hücerât : **bot.** çok hücreli *bitkiler, **fr. métaphytes.**

nebâtât-ı müteşebbise : **bot.** sarmaşan, sarılıcı *bitkiler, **fr. liane.**

nebâtât-ı süfliyye : **bot.** aşağı *bitkiler, **fr. plantes inférieures.**

nebâtât-ı zât-ül-büzûr : **bot.** tohumlu *bitkiler, **fr. spermatophytes.**

nebâtî نباتى (a. s.) : **1.** nebâta (*bitkiye) mensup, nebat (*bitki) ile ilgili. **2.** nebat (*bitki)-dan yapılmış. **3. coğr.** biktisel, **fr. végétal.**

nebâtiyyûn نباتيون (a. i. c.) : botanik âlimleri (*bilginleri).

nebbâc نباج (a. s.) : sesi sert olan.

nebbâh نباح (a. s.) : havlayıcı.

nebbâl نبال (a. i.) : okçu, ok yapan ve satan adam.

nebbâş نباش (a. s.) : mezar soyucu, kefen soyucu.

nebe' نبأ (a. i. c. : enbâ) : haber. (bkz : peygam).

nebeân نبعان (a. i.) : pınar suyunun yerden kaynaması.

nebe'-âver نبأ آور (a. f. b. s.) : haber getiren. (bkz : peyâm-âver, peygam-âver).

neberd نبرد (f. i.) : harp, savaş. (bkz : ceng, cidâl, perhâş).

neberd-azmâ نبرد آزما (f. b. s.) : çok savaşlara girmiş çıkmış tecrübeli kimse.

neberde نبرده (f. i.) : savaşçı. (bkz : ceng-cû, cidâl-cû).

neberd-gâh نبردگاه (f. b. i.) : savaş yeri.

neberd-pîşe نبرد پیشه (f. b. s.) : savaşçı, savaşı sanat edinmiş kimse.

nebevî نبوی (a. s.) : nebî'ye, peygambere âit, onunla ilgili. **Hadîs-i nebevî** : peygambere âit hadîs.

nebî نبی (a. i. nebe'den. c. : enbiyâ) : **1.** haberci. **2.** peygamber. [birinci mânâ, hemen hemen hiç kullanılmaz].

nebîh, nebîhe نبیه ، نبیهه (a. s.) : namlı, şerefli. (bkz : necîb).

nebîl, nebîle نبیل ، نبیله (a. s.) : **1.** yüksek meziyet ve onur sâhibi. **2.** akıllı, anlayışlı. **3.** bilgili ve fazîletli [kimse]. **4. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

nebîr نبیر (a. i.) : torun. [erkek]. (bkz : hafîd).

nebîre نبیره (a. i.) : torun [kız]. (bkz : hafîde, nebîse).

nebîse نبیسه (a. i.) : torun [kız]. (bkz : hafîde, nebîre).

nebîz نبیذ (a. i.) : hurma veyâ arpadan yapılan bir çeşit içki.

nebk, nebık, nıbk نبق ، نبق ، نبق (a. i.) : **bot.** yaban kirazı.

nebl نبل (a. i.) : **1.** ok. (bkz : nâvek, sehm, tîr). **2.** ok yapma.

nebş نبش (a. i.) : **1.** gömülü şeyi eşip yerden çıkarma. **2.** bir şeyi başka bir şey ile meydana çıkarma.

nebt نبت (a. i.) : **1.** yerden çıkma, bitme. **2.** ot. (bkz : giylâh).

nebz نبذ (a. i.). (bkz : ilka', i'lâm).
nebz-i ahd : **huk.** [eskiden] muâhedeyi feshetme.

nebze نبذه (a. i.) : **1.** az şey, bir parça. **2.** bir şeyin artığı.

necâbet نجابت (a. i.) : soyluluk, soy temizliği.

necâbetlü نجابتلو (a. t. b. s.) : **1.** soylu, soyu temiz. **2.** "devletlü" kelimesiyle birlikte şehzâdeler için kullanılan bir ünvan idi.

necâdet نجادت (a. i.) : kahramanlık, yiğitlik, efelik. (bkz : necdet).

necâh نجاح (a. i.) : **1.** isteğine ulaşma. **2.** kurtulma. (bkz : felâh, halâs).

necâib نجائب (a. s. necîbe'nin c.) : necip, asîl, şerefli, temiz kimseler veyâ şeyler.
necâib-ül-Kur'ân : Kur'ân'ın ihlâs, En'âm sûreleriyle Âyet-ül-Kürsî gibi ruhlara ufuk açıcı kısımları.

necâset نجاست (a. s.) : **1.** pislik, murdarlık. **2.** ters, kazûrat.

necâşî نجاشی (a. i.) : Habeş imparatorunun ünvânı.

necât نجات (a. i.) : kurtulma, kurtuluş. (bkz : halâs, rehâ, selâmet). **En-necâtü fi-s-sıdk** : selâmet, kurtuluş doğruluktadır.

necâtî نجاتی (a. s.) : **1.** necâta, kurtulmıya mensup, kurtuluşla ilgili. **2. i.** XV. asrın meşhur Osmanlı şâiri olup asıl adı Îsâ'dır, 1508 de ölmüştür. Bir Dîvânı vardır. **3. i.** erkek adı.

neccâd نجاد (a. i.) : yorgancı, yatak, yorgan yastık gibi şeyler yapan.

neccâh نجاه (a. i.) : yorgancı.

neccâm نجام (a. s.) : astronomi âlimi, **fr. astronome.**

neccâr نجار (a. i.) : **1.** dülger. **2.** marangoz.

neccâş نجاش (a. i.) : hayvan sürücüsü.

necd نجد (a. s. c. : encâd, nicâd, nücûd) : **1.** yüksek yer. **2. i.** yiğitlik hâli. **3. i.** gamlılık. **4. i.** yol.

Necd نجد (a. h. i.) : Arap yarımadasının orta bölgesi.

necdet نجدت (a. i. necd'den) : **1.** kahramanlık, yiğit lik, efelik. (bkz : necâdet). **2.** erkek adı.

necef, necefe نجف ، نجفه (a. i.) : yüksek, tümsek yer, sırt, tepe.

Necef نجف (a. h. i.) : Kûfe cıvârında Hz. Alî'nin türbesi olan yer.

necefe نجفه (a. i.) : büyük askı kandil.

neces نجس (a. i.) : pislik, murdarlık. (bkz : necâset).

necîb نجيب (a. s. c. : encâb, necâib, nücebâ) : **1.** soyu sopu temiz, nesli pâk olan kimse. **2.** erkek adı.

necîbe نجيبه (a. s.) : **1.** [necîb'in müennesi]. (bkz : necîb). **2.** kadın adı.

necîd نجيد (a. s.) : **1.** yürekli [adam]. **2. i.** arslan. (bkz : esed, gazanfer, haydar, leys, şîr).

necîl نجيل (a. s.) : **1.** soylu, soyu sopu temiz, kişizâde. **Necl-i necîl** : soyu temiz, asîl çocuk. **2. i.** erkek adı.

necîliyye نجيليه (a. i.) : **bot.** (bkz : necliyye).

necîre نجيره (a. s.) : üstü örtülü tahta sofa.

necis نجس (a. s.) : pis, murdar. (bkz : nâ-pâk).

necîs نجيس (a. s.) : **1.** necâsetli, pis, murdar, kirli. **2.** onulmaz hastalık.

neciyy نجى (a. i.) : sırdaş. (bkz : hem-râz).

necl نجل (a. i. c. : encâl) : **1.** oğul, evlât, çocuk. (bkz : ferzend).

necl-i necîb : soyu temiz çocuk. **2.** nesil, sülâle, kuşak.

neclî نجلى (a. s.) : necle; oğula, sülâleye mensup, bunlarla ilgili.

necliyye نجليه (a. i.) : **bot.** *buğdaygiller, **fr. graminées.**

necm نجم (a. i. c. : encâm, encüm, nücûm) : **1.** yıldız. (bkz : ahter, kevkeb, sitâre). **2.** Kur'ân. (bkz : Fürkan, Hüdâ, Hitâb, Kitâb, Mushaf, Nûr, Zikr).

necm-i gîsu-dâr : **astr.** kuyruklu yıldız.

necmî نجمى (a. s.) : **1.** yıldızla ilgili **2. i.** erkek adı. [müen. : "necmiyye"].

necm-üd-dîn نجم الدين (a. b. i.) : **1.** dînin yıldızı. **2.** erkek adı olup dilimizde "necmettin" şekli yaygındır.

necş نجش (a. i.) : avı yatağından çıkarma.

necvâ نجوى (a. i.) : fısıltılı, gizli söz.

necve نجوه (a. i.) : tümsek ve yüksek yer.

nedâ ندى (a. i.) : çiy; nem, rütûbet. (bkz : şeb-nem).

nedâid ندائد (a. i. nedîd ve nedîde'nin c.) : eşler, emsaller, akranlar.

nedâlet ندالت (a. i.) : **1.** kir, pislik. **2.** çalma, aşırma.

nedâmet ندامت (a. i.) : pişmanlık. (bkz : nedâmet-kârî, nedem).

nedâmet-gâh ندامتگاه (a. f. b. i.) : nedâmet, pişmanlık yeri.

nedâmet-kâr ندامتكار (a. f. b. s.) : pişman olan.

nedâmet-kârâne ندامتكارانه (a. f. zf.) : pişmanlıkla.

nedâmet-kârî ندامتكارى (a. f. b. i.) : pişmanlık. (bkz : nedâmet).

-nedân ندان – (f. s.) : "bilmez, bilmiyen" mânâlariyle kelimelere eklenir.

nedâret نضارت (a. i.) : tâzelik, parlaklık. (bkz : letâfet, nezâret, tarâvet).

nedâvet نداوت (a. i.) : yaşlık, nemlilik. (bkz : rütûbet).

nedb ندب (a. i.) : ağıt ağlama. (bkz : nüdbe).

nedbe ندبه (a. i. c. : nedeb, nüdûb) : yara izi. [aslı : "nedebe" dir].

neddâb نداب (a. i.) : ölü ağlayıcısı. (bkz : nevha-ger).

neddâf نداف (a. i.) : hallâç.

nedeb ندب (a. i. nedebe'nin c.). (bkz : nedbe).

nedebe ندبه (a. i.) : yara yeri, kırık yeri.

nedem ندم (a. i.) : pişmân olma, pişmanlık. (bkz : nedâmet). **Yevm-i nedem :** kıyâmet günü.

nedf ندف (a. i.) : pamuk atma, pamuk ditme.

nedfî ندفى (a. s.) : nedfolunmuş, didilmiş yün topağı.

nedîb نديب (a. i.) : yara eseri kalan organ.

nedîbe نديبه (a. i.) : **fizy.** yumurtanın en mühim, tohumu teşkîl eden kısmı.

nedîd, nedîde نديد ، نديده (a. i. c. : nedâid) : eş, emsal, akran. (bkz : hem-tâ).

nedîf نديف (a. i.) : atılmış pamuk; yün.

nedîm نديم (a. i. c. : nedmân, nüdemâ) : **1.** meclis arkadaşı, sohbet arkadaşı. (bkz : hem-bezm, hem-sohbet). **2. s.** büyükleri, fıkra ve hikâyeleriyle eğlendiren. **3. s.** güzel hikâye anlatan, tatlı konuşan. **4.** erkek adı.

Nedîm نديم (a. h. i.) : Osmanlı şâirleri arasında en çok değer kazananlardan biridir. Adı Ahmed'dir. Sultan İbrâhim zamânında kazasker bulunan Mustafa Efendi'nin torunudur. Mahmud Paşa mahkemesinde hâkimlik etmiştir. Meşhur Damat İbrâhim Paşa'nın kitapçısı ve nedîmi idi. 1730 da ölmüş ve İstanbul'da Karaca Ahmed mezarlığına gömülmüştür. Dîvânı ile Sahâif-ül-ahbâr tercümesi olan "Müneccimbaşı târihi" başlıca eserlerindendir.

nedîme نديمه (a. i.) : **1.** kadın nedîm. **2.** zengin veyâ îtibarlı bir kadının arkadaşı. **3. i.** kadın adı.

Nedîm-i Kadîm نديم قديم (a. h. i.) : asıl adı Mehmed'dir. İstanbul'da doğmuştur. Medrese tahsîli gördükten sonra müderris olmuş ve 1670 yılında İstanbul'da ölmüştür. Türkçe, arapça, farsça şiirleri vardır. [Şâir Halil Nihad Boztepe, sonraki Nedîm'in dîvânını bastırırken bu nedîm'in şiirlerinden bir kısmını da dîvânın sonuna ilâve etmiştir].

nediyy ندى (a. s.). (bkz : nâdî).

nedmân ندمان (a. i.) : **1.** pişmân olma, pişmanlık. (bkz : nedâmet). **2.** şarap, kadeh arkadaşı.

nedret ندرت (a. i.) : **1.** azlık; seyreklik, az bulunma. **2.** erkek ve kadın adı.

nedve ندوه (a. i.) : görüşme; konuşma. **Dâr-ün-nedve :** Câhiliyet zamânında Mekke'de kabîle işlerini konuşmak için yapılmış olan meşhur ev.

nef' نفع (a. i.) : menfaat, fayda, kâr, çıkar.
nef'-i hazîne : devlet hazînesinin çıkarına.

nef'ü zarar : kâr ve zarar.

nefâd نفاد (a. i.) : bitme, tükenme. **Bî-nefâd :** tükenmez.

nefâis نفائس (a. s. nefîse'nin c.) : nefis, güzel, beğenilir şeyler.

nefâis-perest نفائسپرست (a. f. b. s.) : nefis güzel şeyleri seven.

nefâis-perestî نفائس پرستى (a. f. b. i.) : güzel şeyleri sevme, güzelliklere olan düşkünlük.

nefâset نفاست (a. i.) : **1.** nefislik, nefis olma hâli. **2.** kıymetlilik.

nefâz نفاذ (a. i.) : **1.** geçme, işleyip öteye geçme. **2.** sözü geçme. **3. huk.** hukukî tasarruflar üzerine o tasarruf hükmünün terettübetmesi.

nefed نفد (a. i.) : bitirme, bitirilme, tükenme. (bkz : infâd).

nefehât نفحات (a. i. nefha'nın c.) : üfürmeler; esintiler.
nefehât-ül-üns : tas. XV. asırda Îrân'ın büyük mutasavvıf şâir ve mütefekkirlerinden Molla Câmî'nın evliyâ menâkibine dâir yazdığı farsça eser ki Bursalı Osman Lâmiî tarafından türkçeye tercüme edilmiştir.

nefel نفل (a. i.) : **1.** düşmandan alınan mal. (bkz : ganîmet). **2.** ülül-emrin müsaadesini almadan düşmana karşı çıkan sayısı az bir cemaat.

nefer نفر (a. i. c. : enfâr, neferât) : **1.** bir adam, tek kişi. **2.** er, asker. **3.** insan sayısı bildiren sözler için kullanılır.

neferât نفرات (a. i. nefer'in c.) : askerler, erler.

neferiyye نفريه (a. i.) : **bot.** bir çeşit küçük salkımlı üzüm.

nefes نفس (a. i. c. : enfâs) : **1.** soluk.
Dîk-i nefes : tıknefes, nefes darlığı. **2.** soluk alacak kadar geçen zaman, an. **3.** okuyup üfleme. **4. ed.** bektâşi tekkelerinde okunan manzum söz.
nefes-i vâpsîn : son nefes.

neffâ' نفاع (a. s. nef'den) : çıkarı çok olan [kimse].

neffâc نفاج (a. s.) : **1.** kendini beğenmiş. (bkz : mağrur, mütekebbir). **2.** şişkin.

neffâh نفاح (a. s.) : **1.** hayırlı kimse, hayır ve iyilik sâhibi kimse. **2.** kokusu çok.

neffâs نفاث (a. s.) : büyü yapan, büyücü [adam]. (bkz : râib, rukye-hân, sâhir).

neffâsât نفاثات (a. i. neffâse'n'in c.) : büyücü karılar.

neffâse نفاثه (a. s. c. : neffâsât) : büyücü karı. (bkz : sâhire).

neffâta نفاطه (a. i.) : "yağlı paçavra" denilen bir harb âleti.

nefh نفح (a. i.) : **1.** güzel kokunun yayılması. **2.** rüzgâr esme.

nefh نفخ (a. i.) : **1.** üfürme. **2.** boru ve sâireyi üfleme.
nefh-i sûr : İsrâfil'in kıyâmette çalacağı borunun üflenmesi, kıyâmet kopması.

nefha نفحه (a. i. c. : nefehât) : **1.** güzel koku. **2.** bir esim yel, rüzgârın bir kere esmesi. **3.** üfürük, nefes üfürme.
nefhat-ül-fer' : İsrâfil'in, sûr'u birinci defa üflemesi.
nefhat-ül-ba's : İsrâfil'in, sûr'u ikinci defa üflemesi.

nefha نفخه (a. i.) : **1.** üfürük. **2.** karın şişmesi, şişkinlik. [kelimenin : "nifha, nüfha" şekilleri de vardır].

nef'î نفعى (a. s.) : çıkar ile ligili; faydacı.

Nef'î نفعى (a. h. i.) : Dîvân Edebiyâtı'nın en yüksek kasîdecisi ve en muvaffakiyetli bir şâiri olup asıl adı Ömer'dir. Erzurumun Hasankale kazâsında doğmuştur. Birinci Sultan Ahmed zamânında Kuyucu Murad Paşa tarafından İstanbul'a gönderildiği rivâyet edilir. İyi bir tahsil görmüştür. Farsçayı çok iyi bilen şâir İstanbul'da dört pâdişâhın zamânına yetişmiş asıl şöhreti ve kudreti dördüncü Murad zamânında görülmüştür. Nefî'nin meşhur türkçe dîvânı, bir de farsça şiirlerinden meydana gelen bir dîvançesi vardır. **Sihâm-ı Kazâ** adındaki kitapta toplanmış olan hicivler içinde çok şiddetlileri vardır. Bâzı nesir yazıları varsa da bunlar ehemmmiyetsizdir. Doğum târihi belli değildir. 1634 yılında yaşı elliye yakın olduğu halde bir hicviyesinden dolayı IV. Murat devrinde Bayram Paşa tarafından boğdurtularak Sarayburnundan denize attırılmıştır.

nefîr نفير (a. i.) : **1.** cemaat, topluluk.
nefîr-i âmm : cemaati toplama, halkı askere sürme. **Yevm-i nefîr** : hacıların Mînâ'dan Mekkeye dönmeleri. **2.** boynuzdan yapılan boru. **3.** çığıltı, bağırtı. (bkz : figan, nâle). **4.** canlarına, mallarına, çoluk ve çocuklarına, saldırmak üzere düşmanın gelmekte olduğunu belde halkına bildirme.

nefîrî نفيرى (a. i.) : nefir çalan kimse.

nefîr-i hâss : muhârebe için yalnız bir kısım efrâdın seferber hâle gelmesi.

nefis نفس (a. i. c. : enfüs, nüfûs). (bkz : nefs).

nefîs, nefîse نفيس ، نفيسه (a. s.) : pek hoş, çok hoşa giden, en güzel, çok beğenilen. **Sanâyi-i nefîse** : güzel san'atlar.

nef'iyye نفعيه (a. i.) : **fels.** *faydacılık, **fr. utilitarisme.**

nefl نفل (a. i.) : vâcib olmıyan ibâdet, fazladan ibâdet.

nefr نفر (a. i.) : ürküp kaçma.

nefret نفرت (a. i.) : **1.** ürküp kaçma. **2.** tiksinme, iğrenme.

nefret-i teceddüd : **psik.** yenilik korkusu.

nefret-bahş نفرت بخش (a. f. b. s.) : insana nefret veren, verici.

nefrîn نفرين (f. i.) : **1.** ilenç. (bkz : bed-duâ). **2.** lânet okuma, sövüp sayma.

nefrîn-hân نفرين خوان (f. b. s.) : sövüp sayan.

nefrîn-künân نفرين كنان (f. zf. s.) : ilenerek, ilenen, lânet okuyan, sövüp sayan.

nefs نفث (a. i.) : tükürükle üfleme, üfleme.

nefs-üd-dem : **hek.** gırtlakta sümüksel zarın kanamasiyle kan tükürme.

nefs نفس (a. i. c. : enfüs, nüfûs) : **1.** ruh, can, hayat. **2.** insanın yeme içme gibi biyolojik ihtiyaçları. **3.** kendi, şahıs. **Bi-n-nefs** : bizzat. **4.** asıl, maya, cevher. **5.** bir şeyin tâ kendisi. **6.** döl-suyu.

nefs-i emmâre (çok zorlıyan nefis) : insanı kötülüğe sürükliyen nefis.

nefs-i hayvânî (canlılık nefsi) : canlılardaki hareket ve kuvvetler. **7.** iç, iç taraf.

nefs-i Ankara : Ankara'nın içi.

nefs-i kudsîyye : kudse mensup, ilâhî nefis.

nefs-i küll (bütün nefis) : "arş-ı a'lâ" dan kinâye.

nefs-i levvâmme (azap verici nefis) : kötülükten sonra içe huzursuzluk, rahatsızlık veren nefis.

nefs-i mutmaine : iyilikle kötülüğü ayırdeden, temizlenerek kişiyi Allah'a yaklaştıran kuvvet.

nefs-i mütekellim : **gr.** birinci şahıs.

nefs-i mütekellim vahde : **gr.** birinci şahıs müfredi.

nefs-i mütekellim maa-l-gayr : **gr.** birinci şahıs sîgasının tesniye (ikilik) ve cemi (*çoğulu).

nefs-i nâtıka : insan ruhu, insanın canlılar arasındaki yerini belli eden cevher.

nefs-i rahmânî : rahmân'a, Tanrı'ya mensup nefs.

nefsâ' نفساء (a. i. c. : nefsâvât, nevâfis, nifâs, nüfûs) : loğusa, yeni doğurmuş kadın.

nefsânî نفسانى (a. s.) : **1.** canlılığın uyandırdığı arzularla ilgili. **2.** kin ve garezle ilgili.

nefsâniyyet نفسانيت (a. i.) : gizli düşmanlık, kin, garez.

nefsî نفسى (a. s.) : **1.** nefisten doğan şeyle ilgili. **2.** kişiye, kendisine âit, onunla ilgili.

nefs-perest نفس پرست (a. f. b. s.) : nefsini seven, nefsine düşkün.

nefs-ül-emr نفس الامر (a. b. i.) işin hakikatı, aslı.

neft نفت (f. i.) : neft yağı.

neft نفط (a. i.). (bkz : neft : نفت) [arapçada : "nift" şekli fasihtir].

neftî نفتى (f. s.): nefti, neft yağı renginde olan, koyu yeşil ile kahve rengi arasında bir renk, siyaha yakın koyu yeşil.

nefûr نفور (a. s.) : **1.** ürken, ürkek. **2.** herkese iyiliği olan kimse.

nefy نفى (a. i.) : **1.** sürme, sürgün etme.

nefy an-il-beled : şehirden sürme.

nefy-i âlem : **fels. fr. acosmisme.**

nefy-i ebed : bir daha dönmemek üzere sürme.

nefy-i mülk : bir malın başkasına âit olduğunu söyleme. **2. gr.** nefî (*olumsuzluk). **Edât-ı nefy** : **gr.** nefî (*olumsuzluk) edâtı.

nefz نفض (a. i.) : saçma, yayma. (bkz : neşr).

negûhîde نكوهيده (f. b. s.) : kötü, çirkin.

ne-güfte نگفته (f. b. s.) : söylenmemiş.

nehâbîr نهابير (a. i. nühbûr'un c.) : kum tepeleri, kum yığınları.

nehâk نهاق (a. i.) : eşek anırtısı.

nehâr نهار (a. i. c. : enhür, nühûr) : gündüz. (bkz : rûz). **Leyl ü nehâr** : gece - gündüz. **Mu'dil-ün-nehâr : coğr.** ekvator. **Nısf-ün-nehâr : coğr., astr.** meridiyen.

nehâren نهاراً (a. zf.) : gündüzün, gündüz vakti.

nehârî نهارى (a. s.) : **1.** gündüzle ilgili, gündüzcü. **2.** yatısız [mektep, talebe].

nehb نهب (a. i. c. : nihâb) : yağma, çapul. (bkz : garet).

nehc نهج (a. i.) : **1.** doğru yol. **2.** yol, usûl. **Ber nehc-i şer'î :** şerîat yolunda olarak.

nehc-ül-ferâdîs (cennetlerin yolu) : XIV. asırda yaşamış Çağatay şâirlerinden Mahmut bin Alî tarafından mensur olarak yazılmıştır. XIV. asrın en önemli eserlerinden sayılan bu eser o devrin nesrine âit en güzel ve zengin bir örnektir.

nehem نهم (a. i.) : **1.** yemeğe şiddetli arzu duyma. **2.** deve homurtusu.

neheng نهنگ (f. i. c. : nehengân) : **zool.** timsah.

nehengân نهنگان (f. i. neheng'in c.) : **zool.** timsahlar.

neher نهر (a. i.) : **1.** nehir. **2.** genişlik, bolluk.

nehhâb نهاب (a. s. nehb'den) : çapulcu, yağmacı.

nehhâc نهاج (a. i. nehc'den) : kılavuz, doğru yol gösterici. (bkz : mürşid).

nehîb نهيب (a. s. nehb'den) : **1.** yağmacı, çapulcu. (bkz : gasıb, yağma-ger). **2.** dehşet, korku.

nehîk نهيق (a. i.) : eşek anırması, anırtı.

nehîm نهيم (a. i.) : **1.** arslan kükremesi ve fil sesi. **2. s.** aç gözlü, doymaz. **3.** yırtıcı.

nehk نهق (a. i.) : eşek anırtısı.

nehme نهمه (a. i.) : çocukların ve hastaların yiyeceğe karşı olan olan hırsı, oburluğu.

nehmet نهمت (a. i.) : yüksek himmet.

nehr نهر (a. i. enhâr, enhür, nühûr) : akarsu, çay; ırmak. **Mâ-beyn-en-nehreyn** "Dicle ile Fırat arasındaki yer" : Mezapotamya, Elcezîre. (bkz: nehreyn).

nehr-i âmm : fık. suyu umûma âit olan nehir ki, bunda şüf'a câri olmaz.

nehr-i dûr : uzak nehir.

nehr-i hâss : fık. suyu, muayyen kimselerin arâzîsine taksîm olup o arâzînin sonuna varınca kaybolan akar su.

nehren نهراً (a. zf.) : nehir yoliyle, nehirden.

nehreyn نهرين (a. i. c.) : iki nehir. **Mâ-beyn-en-nehreyn** (iki nehir arası) : Fırat ve Dicle arası, Mezopotamya. (bkz : nehr).

nehrî, nehriyye نهريه ، نهرى (a. s.) : nehire mensup, nehirle ilgili. **İdâre-i nehriyye :** nehirde işliyen vapurlar idâresi.

nehs, nehş, nehşe نهشه ، نهش ، نهس (a. i.) : **1.** yılan sokması. **2.** öndişiyle ısırır gibi tutma.

nehûd نخود (f. i.) : nohut. (bkz : hummus).

nehûdî نخودى (f. s.) : nohûdî, nohut renginde.

nehy نهى (a. i.) : **1.** yasak etme. **2. gr.** emir sîgasının (kipinin) menfîsi (*olumsuzu) : [gelmesin!, yapmasın! gibi]. **Emr ü nehy :** emretme ve yasak etme.

nehy an-il-münker : şerîatın yasakettiği şeyleri yaptırmama.

nehz, nehzât نهض، نهضات (a. i.) : davranma, kalkışma.

nehzat نهضت (a. i.) : hareket, yola çıkma.

nejâd نژاد (f. i.) : **1.** [aslı : "nijâd" dır]. (bkz : nijâd). **2.** erkek adı.

nekabet نقابت ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** nakiblik, ululuk, bir topluluğun vaziyetine nezâret eden büyük kimselerin hâli, vasfı. **2.** muayyen zümrelerin başları.

nekabet-i eşrâf : eşrâfın başı olma.

nekabet-i ulemâ : ulemânın başı olma.

nekâbet نكابت (a. i.) : dönme, vazgeçme, cayma.

nekahet نقاهت ("ka" uzun okunur. a. i.) : hastalıktan sonraki zayıflık.

nekais نقائص ("ka" uzun okunur. a. s. nakîsa'nın c.) : noksanlar, eksiklikler. (bkz : nevâkıs).

nekaiz نقائض ("ka" uzun okunur. nakîza'nın c.) : birbirine zıt olan, birbirini çelen şeyler.

nekâl نكال (a. i.) : azap, işkence. (bkz : ukubet).

nekarîs نقاريس ("ka" uzun okunur. a. i. nikrîs'in c.) : nikrisler, **fr. gouttes.** (bkz : nikris, nikrîs).

nekave نقاوه ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** her şeyin iyisi. **2.** temizlik, pâklık. (bkz : nukave[1, 2]).

nekavet نقاوت ("ka" uzun okunur. a. i.) : pâklık, temizlik.

nekavet-i vicdân : vicdan temizliği.

nekayi' نقايع ("ka" uzun okunur. a. s. nakîa'nın c.) : ziyâfetler.

nekb نكب (a. i.) : kedere, musîbete uğrama.

nekbet نكبت (a. i. c. : nekebât, nükûb) : **1.** tâlihsizlik, bahtsızlık. **2.** düşkünlük. **3.** felâket, musîbet. **Dâr-ı nekbet** : mihnethâne, musîbete uğrıyanın evi.

nekbet-hâne نكبتخانه (a. f. b. i.) : tâlihsizlik yuvası; **mec.** (bu) Dünyâ.

nekbetî نكبتى (a. f. s.) : uğursuz; tâlihsiz.

nekbet-zede نكبتزده (a. f. b. s.) : tâlihsiz, felâket görmüş.

nekebât نكبات (a. i. nekbet'in c.). (bkz : nükûb).

neked نكد (a. i.) : sıkıntı, dert; belâ.

nekes نكس (o. s.) : cimri, elisıkı. [farsça : "nâ+kes" den bozma].

nekir نكير (a. s.) : bilinmemiş şey ["ma'ruf" un zıddı].

Nekîr نكير (a. h. i.) : mezarda ölüleri sorguya çekecek olan iki melekten birinin adı. [ötekinin adı : "Münkir" dir]. (bkz : Münkir[3]).

nekkâd نكاد (a. s. neked'den) : acıklı, kederli.

nekl نكل (a. i.) : **1.** ezâ cefâ ve işkenceye yarıyan şey. **2.** at gemi, yular. (bkz : licâm).

nekre نكره (a. s. ve i.) : **1. gr.** belirsiz isim : [oda kapısı gibi. Odanın kapısı olursa ma'rifedir]. **2.** tuhaf sözler, garip ve gülünç hikâyeler anlatan [kimse]. **3.** garip ve gülünç fıkralar.

nekre-gû نكره گو (a. f. b. s.) : gülünç sözler söyliyen, tuhaf fıkralar, hikâyeler anlatan.

neks نكس (a. i.) : çok çekinme, kaçınma [bir şeyden-].

nekz نكظ (a. i.) :çok çabalama, gayret etme.

nem نم (f. i.) : **1.** hafif ıslaklık, az yaşlık. (bkz : rutûbet).

nem-i dîde : göz yaşı. **2.** havada, yeni yapılarda ve duvarlardaki yaşlık. **3.** çiğ. (bkz : şeb-nem).

nemâ نما (a. i.) : **1.** artma, çoğalma. **2.** büyüme, uzanma. **Neşv ü nemâ** : nebatların (*bitki) gelişmesi. **3.** fâiz. (bkz : ribâ, ribh).

nemâ-dâr نمادار (f. b. s.) : **1.** artan, büyüyen. **2.** çoğalan. **3.** fâiz getiren, **fr. lucratif.**

nemâik نمائق (a. i. nemîka'nın c.) : mektuplar.

nemâim نمائم (a. i. nemîme'nin c.) : koğuculuklar, çekiştiricilikler, dedikoduculuklar.

nemârık نمارق (a. i. nemraka'nın c.) : yastıklar.

nemat نمط (a. i. c. : nimât) : **1.** usûl, yol, tarz.
nemât-ı takrîr : söyleme tarzı. **2.** örtü; ihram; keçe.

nemâyim نمايم (a. i. nemîme'nin c.). (bkz : nemâim).

Nemçe نمچه (o. i.) : Avusturya, Avusturyalı.

nem-dâr نمدار (f. b. s.) : nemli, yaş. (bkz : nem-nâk, râtıb).

nemed نمد (f. i.) : keçe, kebe.

nemedîn نمدين (f. s.) : keçeden, kebeden yapılma.

nemed-pâre نمد پاره (f. b. i.) : keçe parçası.

nemed-pûş نمد پوش (f. b. s. ve i.) : keçe veyâ kebe giyen; derviş.

nemed-zîn نمدزين (f. b. i.) : teğelti, at eğeri altına konulan keçe. (bkz : bergüstvân).

nemek نمك (f. i.) : **1.** tuz. (**bkz :milh**). **Bî-nemek** : tuzsuz. **2.** tat, lezzet. **3.** hak, bağlılık.

nemek-be-harâm نمك بحرام (f. a. b. s.) : (bkz : nemek-harâm).

nemek-çeş نمكچش (f. b. i.) : tatma, tadına bakma.

nemek-dân نمكدان (f. b. i.) : **1.** tuzluk. **2. mec.** sevgilinin dudağı.

nemek-efşân نمك افشان (f. b. s.) : **1.** tuz serpen. **2.** tat veren.

nemek-harâm نمكحرام (f. a. b. s.) : "tuz hâini" : nankör.

nemek-harâmî نمكحرامى (f. a. b. i.) : "tuz hâinliği" : nankörlük.

nemek-helâl نمكحلال (f. a. b. s.) : tuz hakkı tanıyan, sâdık, bağlı kimse.

nemekîn نمكين (f. s.) : **1.** tuzlu, tadı yerinde, lezzetli. **2.** tuzlu [gözyaşı]. **3.** tatlı [dudak].

nemek-pâş نمكپاش (f. b. s.) : tuz eken.

nemek-perver نمكپرور (f. b. s.) : sâdık, bağlı kimse.

nemek-sâr نمكسار (f. b. i.) : tuzla. (bkz : nemek-zâr, memlaha).

nemek-sûd نمكسود (f. b. s.) : **1.** tuzlu şey. **2. i.** pastırma.

nemek-şinâs نمكشناس (f. b. s.) : iyilik bilen.

nemek-zâr نمكزار (f. b. i.) : tuzla. (bkz : nemek-sâr, memlaha).

nemf نمف (a. i.) : küçük kurt. [böcek].

nemîka نميقه (a. i. c. : nemâik) : **1.** mektup. (bkz : nâme). **2.** kadın adı.

nemîm نميم (a. i.) : **1.** fısıltı. **2.** koğucu. (bkz : nemmâm).

nemîme نميمه (a. i. c. : nemâim) : koğuculuk, çekiştiricilik, dedikoduculuk. (bkz : gıybet).

nemîme-kâr نميمه كار (f. b. s.) : koğucu, münâfık, arabozan. (bkz : nemmâl, nemmâm,

nemmâs, zemmâm).

nemîn نمين (a. i.) : **1.** fısıltı. **2.** koğucu.

nemîr نمير (a. s.) : tatlı su. (bkz : âb-ı şîrîn).

neml نمل (a. i.) : **1.** karınca. (bkz : mûr). **2.** kaşındırıcı bir ot.

nemle نمله (a. i.) : **1.** (bkz : neml[1]). **2.** bir tek karınca. **3. hek.** vücutta olan karıncalanma.

nemliyye نمليه (a. i.) : **zool.** karıncalar, **fr. formicidées.**

nemm نم (a. i) : söz getirip götürme, koğuculuk etme.

nemmâl نمال (a. s.) : koğucu, münâfık, ara bozan. (bkz : nemmâm, nemmâs, zemmâm).

nemmâm نمام (a. s.) : koğucu, ara bozan. (bkz : nemmâl, nemmâs, zemmâm).

nemmâs نماس (a. s.) : koğucu, münâfık, ara bozan. (bkz : nemîn[2], nemmâl, nemmâm, zemmâm).

nem-nâk نمناك (f. b. s.) : nemli, yaş. (bkz : nem-dâr, râtıb).

nem-nâkî نمناكى (f. b. i.) : nemlilik, yaşlılık. (bkz : rutûbet).

nem-keşîde نم كشيده (f. b. s.) : nemli, ıslak.

nemreka نمرقه (a. i. c. : nemârık) : yastık.

Nemrûd نمرود (a. h. i.) : Bâbil'in kurucusu denilen hükümdâr (M. Ö. 2640) olup Hz. İbrâhim'i ateşe attırmıştır. [Bâbil Kulesi'nin bunun zamânında yapıldığı söylenir].

nemş نمش (f. i.) : hîle, dalavere, dek. (bkz : desîse, hud'a).

neng ننگ (f. i.) : **1.** ayıp, utanma. **Perde-i neng** : utanma perdesi. (bkz : âr). **2.** şöhret, ün. **Bî-neng** : nâmussuz, utanmaz. **Nâm ü neng** : ad ve ün.

ner نر (f. s.) : er, erkek. **Engüşt-i ner** : baş parmak. **Şîr-i ner** : erkek arslan [nerre şekli de vardır].

nercis نرجس (a. i.) : nergis. (bkz : nergis).

nerd نرد (f. i.) : tavla, tavla oyunu. **Mühre-i nerd** : tavla taşı. **Tahta-i nerd** : tavla tahtası.

nerd-bân نردبان (f. b. i.) : merdiven. (bkz : mıs'âd).

nerd-bâz نردباز (f. b. s.) : tavla oynıyan.

nerd-bâzî نردبازى (f. i.) : tavla oynayıcılığı.

nere نره (f. i.) : **1.** dalga. **nere-i âb** : su dalgası. **2.** erkek.

nergis نرگس (f. i.) : **1.** *nergisgillerden, çiçekleri ayrı veyâ bir kökşap üzerinde şemsiye vaziyetinde bulunan ve beyaz, sarı nevileri de olan bir süs çiçeği, **lât. narcissus.** (bkz : nercis). **2. mec.** güzelin gözü.

nergis-i fettân : fettan göz, gönlü allak bullak eden göz.

nergis-i şehlâ : şehlâ göz, güzel ve baygın bakışlı göz.

nergis-dân نرگسدان (f. b. i.) : nergis saksısı.

nergise نرگسه (f. i.) : **1.** nergis şeklinde, fil ve başka hayvanların kemiklerinden yapılıp tavanlara süs olarak asılan yapma çiçek. **2.** içine nergis konulan şişe. **3. h. i. astr.** Ülker. (bkz : Süreyyâ).

nergisî نرگسى (f. s.) : nergis şeklinde kesilip yapılan bir çeşit hamur işi.

nergisiyye نرگسيه (f. a. i.) : *nergisgiller, **fr. amaryllidacées.**

nerîm, nerîmân نریمان · نریم (f. s.) : pehlivan, yiğit. (bkz : bahâdır).

Nerîman نریمان (f. h. i.) : **1.** Rüstem'in dedesi olan Sâm'ın babası. **2.** kadın adı.

nerîmânî نریمانی (f. i.) : nerîmanlık, kahramanlık, yiğitlik.

nerm نرم (f. s.) : yumuşak. (bkz : lâtîf, mülâyim).

nerm-âhen نرم آهن (f. b. s.) : gevşek şey.

nerm-dil نرم دل (f. b. s.) : "yüreği yumuşak" : merhametli.

nerm-gû نرمگو (f. b. s.) : yumuşak sözlü.

nermî نرمی (f. i.) : yumuşaklık, gevşeklik.

nermîn نرمين (f. s.) : **1.** yumuşak. **2.** **i.** kadın adı.

nermiyyet نرميت (o. i.) : yumuşaklık.

nerm-ligâm نرم لگام (f. b. s.) : **1.** başı sert olmıyan at. **2.** itaatli, söz dinler. (bkz : mutî, munkad).

nerm nerm نرم نرم (f. zf.) : yavaş yavaş. (bkz : âheste âheste).

nerm-sâz نرم ساز (f. b. s.) : yavaş, yumuşak [adam].

nerrâd نراد (a. s.) : çok güzel tavla oynıyan.

nerre-şîr نره شیر (f. b. i.) : erkek arslan. (bkz : şîr-i ner).

nes' نسأ (a. i.) : "eşhür-ül-hurum" un muayyen vaktini geciktirme.

nesâ نسا (a. s.) : **hek.** kalça kemiğinden ayakların ucuna kadar uzanan sinir. **Arak-un-nesâ : hek.** siyatik.

nesâic نسائج (a. i. nesîce'nin c.) : dokunmuş şeyler, dokumalar.

nesâik نسائك (a. i. nesîke'nin c.) : kesilen kurbanlar.

nesâim نسائم (a. i. nesîm'in c.) : hafif ve lâtif rüzgârlar.

nesâis نسائس (a. i. nesîse'nin c.) : fiskoslar, fesatlık için edilen fısıltılar.

nesak نسق (a. i.) : tarz, şekil, üslûp, yol. **Yek-nesak :** birteviye.

nesak-ı vâhid : tek tarzda, tek şekilde.

nesak-sâz نسقساز (a. f. b. s.) : tertîbeden, düzenliyen; düzen veren.

nesc نسج (a. i. c. : ensâc) : **1.** dokuma, örme, dokunuş. **2. anat.** *doku.

nesc-i adalî : anat. *kas doku, **fr. tissu musculaire.**

nesc-i asabî : anat. *sinir doku, **fr. tissu nerveux.**

nesc-i azmî : anat. *kemik doku, **fr. tissu osseux.**

nesc-i beşere-i muhatiyye : anat. epitelyum, **fr. épithélium.**

nesc-i dâimî : anat. *değişmez doku, **fr. tissu permanent.**

nesc-i demevî : anat. kan doku, **fr. tissu sanguin.**

nesc-i gudrûfî : anat. kıkırdak doku, **fr. tissu cartilagineux.**

nesc-i isfencî : anat. sünger doku, **fr. tissu spongieux.**

nesc-i kavî : anat. pek doku, **fr. collenchyme.**

nesc-i kesîf : anat. tıkız doku, **fr. tissu compact.**

nesc-i muhâtî : anat. sümük doku, **fr. tissu muqueux.**

nesc-i muîn : anat. destek doku, **fr. tissu de soutient.**

nesc-i rasafî : anat. kaldırımsı doku, **fr. tissu pavimenteux.**

nesc-i temessül : anat. *özümleme dokusu, **fr. tissu d'assimilation.**

nescî نسجی (a. s.) : dokuma ile, doku ile ilgili.

nes'e نسئه (a. i.) : veresiye alma.

neseb نسب (a. i. c. : ensâb) : nesil, soy.

neseb-bi-l-amûd : huk. [eskiden] aşağı doğru inen neseptir ki, çocuklar ve torunlar ve bunların çocukları arasındaki hısımlık gibi.

neseb-bi-l-arz : huk. [eskiden] arzan olan neseptir ki, kardeşler ve oğulları ve amcalar ve oğulları arasında olan hısımlık.

neseb-bi-t-tûl : huk. [eskiden] yukarıya doğru uzanan neseptir ki, babalar ve dedeler arasında olan ittisal.

neseb-i vâkıf : vakfedenin çocukları ve torunları.

neseben نسباً (a. zf.) : soyca, soy bakımından.

nesebî نسبی (a. s.) : soya, kuşağa âit, onunla ilgili.

nesem نسم (a. i.) : **1.** soluma, soluk alıp verme. **2.** rüzgârın hafif hafif esmesi. **3.** nefes, ruh.

nesevî, neseviyye نسوی، نسویه (a. s.) : nisâ'ya, kadına mensup, kadınla ilgili, kadınlık. **Fazâil-i neseviyye** : kadınlık fazîletleri.

neseviyyet نسویت (o. i.) : kadınlık. [yapma kelimelerdendir].

nesf نسف (a. i.) : bir binâyı temelinden yıkma. (bkz : hedm).

nesg نسغ (a. i. c. : nüsûg) : **bot.** ağaçlara su yürümesi.

nesh نسخ (a. i.) : **1.** fesih ve lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma. **2.** Kur'ân-ı Kerîm'in sonda gelen bir âyetinin, önce gelmiş bir âyetteki hükmü değiştirmesi, kaldırması. **3.** bir şeyin sûretini, aynını çıkarma, bir şeyi kopye etme. (bkz : istinsâh). **4.** hoca İmâdüddîn-i Yakut-i Müs'tasamî'nin îcâdettiği yazı usulü. (bkz : hatt-ı nesh).

nesh hurdası : g. s. bir yazı sitili.

neshî نسخی (a. s.) : **1.** nesih'e âit, nesihle ilgili. **2. s.** bir yazı sitili.

nesî نسئی (a. s.) : câhiliyet devrinde muayyen vakti geciktirilmiş eşhür-ülhurum.

nesî نسی (a. s.) : unutkan.

nesîb نسیب (a. s. neseb'den) : **1.** soylu, soyu temiz [babadan-], soydan. (bkz : âlî-neseb). **2. ed.** kasîdenin başlangıcındaki tasvir kısmı. (bkz: teşbîb).

nesîc نسیج (a. s. nesc'den. c. : nüsüc) : nescolunmuş, dokunmuş.

nesîce نسیجه (a. s. c. : nesâyic) : nescolunmuş, dokunmuş şey. ["nesîc"in müennesi]. (nesâyic'in aslı : "nesâic" dir).

nesîe نسیئه (a. i.) : veresiye alış veriş. (bkz: pesâdest).

nesîf نسیف (a. i.) : iki kişi arasında olan sır.

nesik نسیق (a. s.) : nizamlı, düzenli; bezenmiş, süslü.

nesîke نسیکه (a. i. c. : nesâik) : kesilen kurban.

nesîm نسیم (a. i.) : **1.** hafif rüzgâr.

nesîm-i galiye : güzel kokulu bir maddenin rüzgârı.

nesîm-i nev-bahâr : ilkbahar rüzgârı.

nesîm-i seher : tan yeli, lâtif sabah rüzgârı.

nesîm-i subh : sabah rüzgârı.

nesîm-i subh-dem : sabah rüzgârı, sabah vakti esen rüzgâr. **2. s.** hoş, mülâyim. **3. müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur. [müen. : "nesîme", kadın adı olarak kullanılır].

nesîmî نسیمی (a. s.) : nesîm ile, hafif ve lâtif esen rüzgârla ilgili. **Havâ-yi nesîmî** : hava, **fr. atmosphère.**

Nesîmî نسیمی (a. h. i.) : XIV. asrın en büyük Türk şâirlerinden olup Hurûfî akîdesindendir. Rivâyete göre Bağdâd'ın **Nesîm** kasabasında doğduğu için **nesîmî** mahlâsını kullanmıştır. Şerîata aykırı söz ve hareketlerinden (belki de siyâsî te-

mâyüllerinden) dolayı, şerîat ulemâsının verdiği fetvâ üzerine 1417-1418 yılında Halep'de derisi yüzülerek öldürülmüştür, kabri adı geçen şehirde Kalealtı'ndadır. Asıl adı Ömer İmâdüddîn'dir.

nesîr نثير (a. i.) : hayvan aksırması.

nesîs نسيس (a. i.) : **1.** çok açlık. **2.** insanın en son tâkati. **3.** son nefes. (bkz : nefes-i vâpsîn).

nesîse نسيسه (a. i. c. : nesâis) : fesatlık için edilen fısıltı.

nesl نسل (a. i. c. : ensâl) : **1.** nesil, kuşak. (bkz : batn). **2.** soy, döldöş.

nesl-i vâkıf : **huk.** vâkıfın, çocuklarını ve torunlarını ifâde eder. (bkz : zürriyyet).

nesme نسمه (a. i. c. : nesemât). (bkz : nesem).

nesnâs نسناس (a. i.) : **1.** yarısı insan, tek elli ve tek ayaklı olup sıçrıyarak yürüyen efsânevî bir hayvan. **2.** goril, şempanze, urangutan gibi büyük maymun cinslerinin adı.

nesr نسر (a. i. c. : ensür, nüsûr, nisâr) : **1.** akbaba [kuş]. **2.** kartal. **3.** Nûh kavminin putlarından biri.

nesr-i tâir veyâ **nesr-üt-tâir** : **astr.** batı yönünde görülen parlak bir yıldız. Kartal burcunun T şeklindeki yapısında iki hattın birleşme yerinde bulunan bu burcun en parlak yıldızı, (alpha Aquila). **fr. Altaïr.**

nesr-i vâkı' : **astr.** Güney yönünde görülen parlak bir yıldız.

nesr نثر (a. i.) : **1.** yayma, saçma. **2.** manzum olmıyan söz.

nesre نثره (a. i.) : **1. anat.** geniz. **2.** üst dudağın üstünde, burun deliklerinin ortasına doğru olan çukur. **3. astr.** bir yıldızın adı.

nesren نثراً (a. zf.) : nesir olarak, nesir ile, nazımsız, vezinsiz.

nesrîn نسرين (f. i.) : **1.** yaban gülü, Ağustos gülü. **2.** mısır gülü. **3.** Van gülü. **4.** kadın adı. [nisrin şekli de vardır].

nessâb نساب (a. i. neseb'den) : ilm-ül-ensâb mütehassısı, silsilenâme yapan adam, **fr. généalogiste.**

nessâbûn نسابون (a. i. c.) : silsilenâme yapan âlimler, **fr. généalogistes.**

nessâc نساج (a. i. nesc'den) : çulha, dokumacı.

nessâr نثار (a. s. nesr'den) : nesreden, saçan, dağıtan.

nesta'lik نستعليق (f. b. i.): tâlik yazı. [İranlılar, nisih ile tâlik'den bozma olan bu yazıya "nesta'lik" demişlerdir].

nester, nesteren, nesterûn, nesterîn نستر ، نسترن ، نسترون ، نسترين (f. i.) : Ağustos gülü, yaban gülü.

nesterîn-zâr نسترين زار (f. b. i.) : güllük, gül bahçesi.

nestûrî, nestûriyye نسطورى ، نسطوريه (a. s. ve i) : Suryânî papazlarından Nastorius'un kurduğu mezhepte olan ve onlarla ilgili.

nesy نسى (a. i.) : **1.** unutma. **2. s.** unutulmuş. (bkz : ferâmûş, nisyân).

nesyen mensiyyen نسياً منسياً (a. b. s.) : tamâmiyle unutulmuş.

neşâ نشا (a. i.) : nişasta.

neşâbet نشابت (a. i.) : okçuluk san'atı.

neşâid نشائد (a. i. neşîde'nin **c.**) : **1.** manzûmeler, şiirler. **2.** atasözü derecesinde kullanılan meşhur beyitler veyâ mısrâlar.

neşak نشق (a. i.) : burna çekme [su, v. b.].

neşâstec نشاستج **(a. i.) : nişasta.**

neşât نشاط (a. i.) : sevinç, neşe, şenlik. (bkz : sürûr).

neşât-âver نشاط آور (a. f. b. s.) : sevinç getiren.

neşât-bahş نشاط بخش (a. f. b. s.) : sevinç, neşe bağışlıyan.

neşât-efzâ نشاط افزا (a. f. b. s.) : sevinç artıran. (bkz : neşât-engîz).

neşât-engîz نشاط انگیز (a. f. b. s.) : sevinç uyandıran. (bkz : neşât-efzâ).

neşb نشب (a. i.) : batma. [iğne ve diken gibi şeyler].

neş'e نشئه (a. i.) : **1.** yeniden meydana gelme. **2.** neşe, keyif, sevinç. **3.** az sarhoşluk, çakırkeyif.
neş'e-i uhrâ. (bkz : neş'et-i uhrâ).

neş'e-i ûlâ : rûhun bedene girmesi. [doğrusu "neşve" dir].

neş'e-nisâr نشأة نثار (a. f. b. s.) : neş'e dağıtan.
neş'e-nisâr-ı tarab : âhenk neşeleri dağıtan.

neş'et نشأت (a. i.) : **1.** meydana gelme, ileri gelme. **2.** çıkma, yetişme.

neş'et-i uhrâ : rûhun vücuttan çıkışı. **3.** erkek adı.

neş'et-i ûlâ : rûhun vücûda girmesi.

neş'e-yâb نشئه یاب (a. f. b. s.) : neşeli, keyifli.

neşf نشف (a. i.) : **1.** suyu çekip emme, soğurma. (bkz : mass). **2.** sızma.

neşîd نشيد (a. i.). (bkz : neşîde).

neşîde نشيده (a. i. c. : neşâid) : **1.** [bir toplulukta okunmıya değer]manzûme, şiir. **2.** atasözü derecesinde kullanılan meşhur beyit veyâ mısrâ. **3. müz.** eski Arap müziğinde, usullü olmak şartiyle, irticâlen veyâ hazırlanarak söylenen güfteli müzik eseri.

neşîde-hân نشیده خوان (a. f. b. s.) : neşîde okuyan.

neşîde-hânî نشیده خوانی (a. f. b. i.) : neşîde okuyuculuk.

neşît نشيط (a. s.) : sevinçli, neşeli, şenlikli. (bkz : mesrûr).

neşk نشق (a. i.) : buruna çekme. (bkz : istinşâk).

neşr نشر (a. i. c. : nüşûr) : **1.** yayma, dağıtma, saçma, açma. **2.** herkese duyurma. (bkz : işâa). **3.** gazeteye yazma, yazdırma. **4.** kıyâmette bütün insanların dirilmesi. **Yevm-ün-neşr** : herkesin dirileceği kıyâmet günü.

neşren نشراً (a. zf.) : neşir yoliyle, gazeteye vererek.

neşrî نشرى (a. s.) : neşr'e mensup, neşir ile ilgili.

neşriyyât نشریات (a. i.) : **1.** *yayın, matbûatın yazdığı şeyler. **2.** basılıp dağıtılan yazılar, eserler, makaleler.

neşriyyât-ı kâzibe : yalandan, uydurma sözler.

neşş نش (a. i.) : **1.** karıştırma. **2.** kaynama. (bkz : galeyân).

neşşâb نشاب (a. i.) : okçu, ok atan.(bkz : tîr-endâz).

neşşâf نشاف (a. s.) : **1.** çok neşf eden, emen, soğuran. **2.** bir şeyi kendine çeken.

neşşâl نشال (a. s.) : pişmemiş yemeğe saldıran.

neşter نشتر (f. i.) : hekim bıçağı. [aslı : "nîşter" dir].

neşûr نشور (a. s. neşr'den) : çok neşreden, dağıtan, saçan.

ne-şüküfte نشکفته (f. b. s.) : açılmamış. (bkz : nâ-şüküfte).

neşv نشو (a. i.) : canlının büyümesi, boy atması; yeniden peydâ olup hayâta gelme.
neşv ü nemâ : yetişip büyüme, sürüp çıkma.

neşvân نشوان (a. s.) : çakırkeyif, sarhoş. (bkz : bed-mest, sekrân).

neşvât نشوات (a. i. neşvet'in c.) : keyifler, sevinçler.

neşve نشوه (a. i.) : sevinç, hafif sarhoşluk, keyif, neş'e. [bizde yanlış olarak "neş'e" şekli yaygındır].

neşve-bahş نشوه بخش (a. f. b. s.) : neş'elendiren, keyif veren.

neşve-bahşâ نشوه بخشا (a. f. b. i.) : neş'elendirici, keyif verici.

neşve-dâr نشوه دار (a. f. b. s.) : neş'eli, keyifli.

neşve-dârâne نشوه دارانه (a. f. zf.) : neş'elilikle, keyiflilikle.

neşve-gâh نشوه گاه (f. b. i.) : neş'e yeri, keyif yeri.

neşve-mend نشوه مند (f. b. s.) : neş'eli, keyifli,

neşve-rübâ نشوه ربا (a. f. b. s.) : neş'e çekici, neş'e verici.

neşvet نشوت (a. i.) : keyif, sevinç sarhoşluk. (bkz : neşve).

neşve-yâb نشوه ياب (f. b. s.) : keyifli, neş'eli.

netâc نتاج (a. i.) : hayvanın kendi kendine doğurması.

netâic نتائج (a. i. netîce'nin c.) : netîceler, *sonuçlar.

netâyic نتايج (a. i. netîce'nin c.) : [aslı : "netâic" dir]. (bkz : netâic)

netâyic-i ef'âl : işlerin netîceleri.

netf نتف (a. i.) : kıl yolma.

neth نتح (a. i.) : **fizy.** ter.

netha نتحه (a. i.) : **hek.** vücuttaki kan suyunun veyâ başka bir sıvının bulunduğu yerden dışarıya sızması, **fr. exsudat.**

nethavî نتحوى (a. s.) : **hek.** netha yoliyle olmuş, sızıntı ile ilgili.

netîce نتيجه (a. i. c. netâic) : **1.** *sonuç, son. (bkz : âkıbet, nihâyet). **2.** öz, *özet. (bkz : hulâsa). **3. fels.** *sonurgu, **fr. conséquence. 4.** yemiş.

netîce-i hayât : ömrün netîcesi, yaşamaktan hâsıl olan şey.

netîce-i istidlâl : **fels.** *vargı, **fr. conclusion.**

netîce-i kelâm : sözün kısası.

netîce-bahş نتيجه بخش (a. f. b. s.) : netîce veren, netîcelendiren.

netîce-pezîr نتيجه پذير (a. f. b. s.) : netîcelenmiş, son bulmuş.

netn نتن (a. i.) : fenâ kokma; kokma, çürüme.

neûzü-b-illâh نعوذ بالله (a. n.) : **1.** "Allah'a sığınırız". **2.** Allah korusun.

nev نو (f. s.) : **1.** yeni. **2.** yeni, son zamânlarda çıkmış. **3.** tâze, körpe. **Tarz-ı nev** : yeni tarz.

nev' نوع (a. i. c. : envâ') : **1.** çeşit, türlü. **2.** cins. **3.** sınıf. **Benî-nev'** : kendi nevinden, sınıfından. (bkz : hem-cins).

nev'-i beşer : insan soyu, insanlar.

nev-i teşhîr : teşhir çeşidi, teşhir tarzı.

nevâ [y] نواى (f. i.) : **1.** ses, sadâ, makam, âhenk, nâme. **Mürg-i hoş-nevâ** : güzel sesli kuş.

nevâ-yi bülbül : bülbül nağmesi. **2.** refah. **3.** levâzım, kuvvet, zenginlik. **4.** nasîp, behre : **Bî-nevâ** : behresiz, mahrum. **5. müz.** Türk müziğinin 7 numaralı basit makamı olup en eski makamlardan biridir. Uşşak dörtlüsüne rast beşlisinin ilâvesinden meydana gelmiştir. Seyri çıkıcıdır (inicisine **tâhir** denilir). Durak dügâh (lâ) ve güçlü-dörtlü ile beşlinin birleştikleri dördüncü derece olan-nevâ (re) dir. Donanımına **si** koma bemolü ve **fa** bakıyye diyezi konulur (ilk ârıza uşşak dörtlüsü, ikincisi rast beşlisi için). Orta sekizlideki sesleri pestden tîze doğru olmak üzere şöyledir : dügâh, segâh, çargâh, nevâ, hüseynî, evic, gerdâniye ve muhayyer. Dizisinde niseb-i şerîfe'den 8 tâ-

ne bulunur; mülâyimdir. Bâzı eserlerde inici-çıkıcı olarak da kullanılmıştır; makamlar arasında sıra îtibâriyle 22 nci gelmektedir.

nevâ-yi Husrevânî : meşhur Bârbed'in Husrev-i Pervîz'in meclisinde okuduğu bir şarkı.

nevâ-yi sünbüle : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından olup bir nümûnesi kalmamıştır.

nevâ-yi uşşâk : müz. Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nevâ-aşîrân نوا عشیران (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nev-âbâd نو آباد (f. b. s.) : yeni şenelmiş.

nev-âbâd kasrı : IV. Murad tarafından Kandilli-de 1042 (1632-33) de yaptırılan kasır.

nevâbız نوابض (a. i. : nâbıza'nın c.) : nabız damarları.

nevâbig نوابغ (a. s.) : nâbiga'nın c.) : **1.** ulu, şerefli kimseler. **2.** sonradan şâir olanlar.

nevâbit نوابت (a. s. nâbite'nin c.) : yerden bitenler, yerden çıkıp büyüyenler.

nevâciz نواجذ (a. i. nâciz'in c.) : azı dişlerinin sonundaki altlı üstlü bulunan dişler.

nevâd نواد (f. i.) : **1.** mahzen. **2.** zarar ziyan. (bkz : hasâr). **3.** dil. (bkz : zebân).

nevâde نواده (a. i.) : torun. (bkz : hafîd).

nevâdıc نواضج (a. s. nâdıc'ın c.). (bkz : nevâzıc).

nevâdî نوادی (a. i. nâdî'nin c.) : meclisler, toplantılar.

nevâdî-i üdebâ : ediplerin toplantıları.

nevâdir نوادر (a. s. nâdire'nin c.) : nâdir olan, az bulunan şeyler. (bkz : nâdirât).

nevâfic نوافج (a. i. nâfic'in c.). (bkz : nâfic).

nevâfil نوافل (a. i. nâfile'nin c.) : farz ve vâcib'den mâdâ yapılan ibâdetler.

nevâfis نوافس (a. i. nefsâ'nın c.) : loğusalar.

nevâger نواگر (f. i.) : hânende, okuyucu.

nevâ-gerdâniyye نواگردانیه (f. b. i.) **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nevâ-geveşt نوا گوشت (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nevâhî نواحی (a. i. nâhiye'nin c.) : **1.** yanlar, taraflar. **2.** nâhiyeler, bucaklar.

nevâhî-i kazâ : bir kazâ'ya bağlı olan nâhiyeler.

nevâhî-i muhterika : jeol. eski devirlerde sönmüş yanardağların etrâfında volkan eserleri görülen yerler.

nevâhî نواهی (a. i. nehy'in c.) : yasak şeyler.

nevâhid نواهد (a. s. nâhid'in c.) : turunç memeli kızlar.

nevâhik نواهق (a. i. nâhika'nın c.) : dudaklı hayvanların göz pınarları.

nevâht نواخت (f. i.) : **1.** okşama. **2.** saz çalma.

nevâhte نواخته (f. s.) : **1.** okşanmış. **2.** saz çalmış.

nevâî نوائی (f. s.) : **1.** makam, âhenk ve nasip ile ilgili. **2. h. i.** Ali Şîr'in lâkabı.

Nevâî (Ali Şîr-) (علی شیر) نوائی (f. h. i.) : İlk Çağatay lehçesini kullanan büyük Türk şâiridir. Herat'da doğmuştur; çocukluğunda Hüseyin Baykara ile süt kardeş olmuş ve aynı mektepte okumuştur. Baykara, Herat hükümdarı olunca eski mektep arkadaşı ve süt kardeşi Nevâî'yi yanına almış evvelâ mühürdarlığına, sonra da nedîmliğine tâyin etmiştir. Sultandan sonra devletin en yüksek resmî şahsiyeti olarak yaşamış ve altmış yaşında iken Herat'da ölmüştür. Başlıca eserleri şunlardır : Muhâkemet-ül-lûgateyn, Ferhâd ve Şîrîn, Mecnûn ve Leylî, Münşeât-ı Türkî, Mecâlis-ün-nefâis. (d. : 1441 - ö. : 1501).

nevâib نوائب (a. i. nâibe'nin c.) : musîbetler, kazâlar, belâlar. (bkz : mesâib, nâibât).
nevâib-i eyyâm : günlerin musîbetleri.

nevâir نوائر (a. i. nâire'nin c.) : ateşler, alevler.

nevâîr نواعير (a. i. nâûre'nin c.) : bostan dolapları.

nevâkıl نواقل (a. i. nâkıle'nin c.). (bkz : nâkil).

nevâkıs نواقص (a. i. nakîsa'nın c.) : noksanlar, eksikler. **İkmâl-i nevâkıs** : eksiklikleri tamamlama.

nevâkis نواكس (a. s. nâkis'in c.) : başlarını dâimâ önüne eğen adamlar.

nevâkîs نواقيس (a. i. nâkus'un c.) : ibâdet zamanlarında kilisede çalınan çanlar. **Tanîn-i nevâkîs** : çan sesleri.

nevâ-kürdî نوا كردى (f. a. b. i.) : **müz.** III. Selim tarafından terkîbedilmiş mürekkep makamlardan biridir. (şu halde 1,5 asırlık veyâ birkaç sene daha eskidir). Nevâ makamına kürdî dörtlüsü ilâvesinden meydana gelmiştir. Kürdî dörtlüsü ile -nevâ'nın da, durak perdesi olan- dügâh "lâ" da kalır. Güçlüler, birinci derecede de nevâ'nın güçlüsü olan nevâ, "re" ve ikinci derecede çargâh "do" dur. Nevâ gibi "si" küçük mücenneb bemolü kullanılır.

nevâl نوال (a. i.) : **1.** tâlih, kısmet. **2.** bahşiş, bağış. **Deryâ-nevâl** : bağışı deniz gibi çok olan.

nevâle نواله (a. i.) : **1.** vergi, bağış. (bkz : nevâl[2]). **2.** nasib, tâlih, kısmet. (bkz : nevâl[1]). **3.** yiyecek, içecek; bir tek porsiyon.

nevâle-çîn نواله چين (a. f. b. s.) : kısmetini alan, yiyecek toplıyan.

nevâ-mâye نوامايه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir örneği yoktur.

nev-âmed, nev-âmede نو آمد ، نو آمده (f. b. s.) : yeni gelmiş, yeni yetme.

nevâmîs نواميس (a. i. nâmus'un c.) : kanunlar, şerîatler.
nevâmîs-i ilâhiyye : ilâhî kanunlar.
nevâmîs-i tabîat : tabîat kanunları.
nevâmîs-i tabîiyye : tabiî kanunlar.

nev-âmûz نو آموز (f. b. s.) : yeni alışan, acemi.

nev'an نوعاً (a. zf.) : **1.** nevi, çeşit bakımından, cinsce. **2.** biraz.

nev-â-nev نو آنو (f. zf.) : yeni yeni.

nevâ-nevrûz نوا نوروز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir eseri yoktur.

nev'an-mâ نوعاً ما (a. zf.) : bir türlü, bir sûretle, bir dereceye kadar, bir bakıma göre.

nevâ-pûselik نوا پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam. III. Selim tarafından terkîbedilmiş olan mürekkep makamlardan biridir. (1,5 asırlık veyâ bir kaç sene daha eskidir). Nevâ makamına pûselik beşlisi veyâ tam dizisi ilâvesinden meydana gelmiştir : Pûselik ile dügâh "lâ" perdesinde kalır : Güçlüler birinci derecede nevâ'nın güçlüsü nevâ "re", ikinci derecede de pûselik'in güçlüsü hüseynî (mi) perdeleridir : Donanımına nevâ gibi si koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Pûselik için nota içinde "si" bekar "fa" bekar, yedende de "sol" bakıyye diyezi kullanılır. Bu makamın yerine ikinci şekli olan tâhir-pûselik çok kullanılmıştır.

nev-arûs نو عروس (f. a. b. s. c. : nev-arûsân) : yeni gelin.

nev-arûsân نوعروسان (f. a. b. s. : nev-arûs'un c.) : yeni gelinler.

nevâ-sâz نوا ساز (f. b. s.) : çalgıcı, okuyucu. (bkz : hânende, mugannî).

nevâ selmek نوا سلمك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nevâsıb نواصب (a. i. nâsıb'dan) : **a. gr.** dâhil oldukları isim veyâ fiili mansup kılan harfler.

nevâsî نواصى (a. i. nâsiye'nin c.) : 1. alınlar. 2. ilerigelenler, ulular.

nevâsîr نواسير (a. i. nâsûr'un c.) : bâsur delikleri, fr. **fistules**.

nevâ-şehnâz نوا شهناز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nevât نوات (a. i. c. : nevey, neveyât) : 1. hurma çekirdeği. 2. çekirdek. 3. s. çekirdek şeklinde ve hâlinde olan [şey]. 4. **bot.** besler çekirdek.

nevâtıh نواطح (a. i. nâtıh'ın c.). (bkz : nâtıh).

nevâtî نواتى (a. i. nûtî'nin c.) : gemiciler.

nevâtîr نواطير (a. i. nâtûr'un c.) : 1. natırlar, hamam hizmetlileri. 2. bostan bekçileri.

nev-âyende نو آينده (f. b. s. c. : nev-âyendegân): yeni gelmiş olan.
nev-âyendegân نو آيندگان (a. b. s. nev-âyende'nin c.) : yeni gelmiş olanlar.

nev-âyîn نو آيين (f. b. s.) : 1. yeni üslûp 2. yeni üslûp çıkaran.

-nevâz نواز – (f. s.) : "okşıyan, okşayıcı" mânâlariyle kelimelere eklenir. [**nevâhten** mastarından]. **Dil-nevâz** : gönül okşıyan. **Ruh-nevâz** : okşayıcılık.. gibi

nevâzende نوازنده (f. s.) : okşıyan, okşayıcı.

nevâzıc نواضج (a. s. nâzıc'ın c.) : kıvama gelmişler, olgunlaşmışlar.

-nevâzî نوازى – (f. i.) : nevaz "okşama" ile yapılan kelimeleri isimleştirir : **Bende-nevâzî** : bendeye, köleye iltifat edicilik. **Dil-nevâzî** : gönül okşayıcılık, gibi.

nevâzil نوازل (a. i. nâzile'nin ve nezle'nin c.) : 1. hâdiseler. 2. belâlar. 3. nezleler.

nevâziş نوازش (f. i.) : okşama, gönül alma, iltifat.

nevâziş-gâr نوازشگار (f. b. s.) : okşıyan, gönül alan, iltifat eden.

nevâziş-gârâne نوازشگارانه (f. zf.) : okşıyarak, gönül alarak, iltifat ederek.

nevâziş-ger نوازشگر (f. b. s.). (bkz : nevâziş-gâr).

nev-bâde نو باده (f. b. i.) : tâze şarap.

nev-bahâr نو بهار (f. b. i.) : 1. İlkbahar. (bkz : rebî, evvel bahar).
nev-bahâr-ı ömr : ömrün ilkbaharı.
nev-bahâr-ı vuslat : kavuşma baharı. 2. **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nev-bahârî نو بهارى (f. b. s.) : ilkbaharla ilgili.

nev-bâre نو باره (f. b. s. ve i.). (bkz: nev-bâve).

nev-bâve نو باوه (f. b. s. ve i.) : 1. turfanda yemiş. 2. yeni yeşillik. 3. hediye.

nev-be-nev نو بنو (f. zf.) : yeniden yeniye, tâzeden tâzeye.

nevber نوبر (f. i.) : 1. turfanda çıkan meyve ve çiçek. 2. memeleri yeni gelişen kız.

nevbet نوبت (f. i.) : resmî yerlerde muayyen vakitlerde çalıan davul, dümbelek gibi şeyler, bando mızıka. (bkz : gülbâng).

nevbet نوبت (a. i. c. : nüveb) : 1. sıra; sıra ile görülen iş.
nevbet-i mürettep : **müz.** birbiriyle ilgisi olan dört parçadan olma güfteli bir müzik.
nevbet-i sultânî : [eskiden] muayyen vakitlerde sarayla muhtelif yerlerde mızıka çalınması.
nevbet-i telebbüs : giyilme sırası. 2. hastalık ateşi. 3. **hek.** vakit vakit ortaya çıkan aynı cinsten fizyolojik bozuklukların hepsi. 4. karakol, nokta hizmeti.

nevbet-hâne نوبتخانه (a. f. b. i.) : nöbet çalan mûsikî takımının yeri. (bkz : mehter-hâne).

nevbet-zen نوبتزن (a. f. b. s.) : nöbet çalan, muayyen vaktin geldiğini bildiren.

nevbetî نوبتى (f. i.) : mehter başı [bando zâbiti].

nev-bünyân نوبنيان (f. b. s.) : yeni yapılmış, yeni yapılı.

nev-bürîde نوبريده (f. b. s.) : yeni kesilmiş, yeni koparılmış.

nev-câh نوجاه (f. b. i.) : bir makama veyâ me'mûriyete yeni geçmiş olan.

nevcet نوجت (i.) : **1.** erâtın yatak bandıralarını bağladıkları ince ip. **2.** (a. i. c. : nevc) : fırtına.

nev-civân نوجوان (f. b. s.) : tâze, genç delikanlı. [aslı : "nev-cüvân" dır].

nev-civânî نوجوانى (f. b. i.) : tâzelik, gençlik, delikanlılık. [aslı : "nev-cüvânî" dir].

nev-devlet نو دولت (f. a. b. s. c. : nev-devletân) : yeni görmüş, sonradan görmüş, sonradan görme, büyüklüğü sindirememiş.

nev-devletân نودولتان (f. a. b. s. nev-devlet'in c.) : sonradan görmeler, büyüklüğü sindirememiş olanlar.

neve نوه (f. i.) : torun. (bkz : hafîd).

neved نود (f. s.) : doksan : 90. (bkz : tis'în, tis'ûn).

nev-edâ نو أدا (f. a. b. i.) : **1.** yeni tarz, yeni edâ. **2. müz.** notacı Hacı Emin Ef. tarafından tahmînen altmış sene evvel terkîbedilmiş bir mürekkep makam olup Emin Ef. tarafından bir peşrev ile saz semâîsi ve "sâz-ı âhım dinleyin.." güfteli bir şarkı bestelenmiş, başka bir bestekâr tarafından kullanılmıştır.

nevend, nevende نوند ، نونده (f. i.) : **1.** hızlı giden at. **2.** postacı, atlı postacı.

-neverd - نورد (f. s.) : "dönen, dolaşan, gezen" mânâlariyle kelimelere katılır. **Reh-neverd :** yolda gezen, dolaşan.

nevesân نوصان (a. i.) : hareket etme, kımıldama. (bkz : nevs).

nev-eser نو أثر (f. a. b. i.) : **müz.** Dede Ef. tarafından tahmînen 1,5 asır önce veyâ biraz daha sonra terkîbedilmiş bir mürekkep makamdır. Dizisi bir sekizli içinde ifâde edilebilen basit görünüşlü bir terkîbolan nev-eser, nikriz beşlisine hicaz dörtlüsünün ilâvesinden mürekkeptir. Durağı rast (sol) ve güçlüsü -beşlinin dörtlü ile birleştiği beşinci derece olan- nevâ (re) dir. Dizisi inici -çıkıcı olarak seyreder. Donanımına "si" ve "mi" bakiyye bemolleri ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konur. "Si" bemol ile "do" diyez nikriz beşlisi, "mi" bemol ile "fa" diyez de hicaz dörtlüsü içindir (aynı donanım şedaraban makamında da görülür ve esâsen bu iki makam birbirine pek benzer). Orta sekizlideki sesleri, pestden tîze doğru olmak üzere şöyledir : rast, dügâh, dik-kürdî, nim-hicâz, nevâ, hisar evic ve gerdâniye. Bu dizide niseb-i şerîfeden 6 tâne olduğu için, gizli mütenâfir îtibâr edilir : Nev-eser pek çok kullanılmamakla berâber, çok güzel, hayâl ve "mélancolie" tasvirlerine müsâit bir makamdır.

nevey, neveyât نوى ، نويات (a. i. nevât'ın c.) : çekirdekler.

nevfel نوفل (a. i.) : **1.** deniz. (bkz : deryâ, bahr). **2. i.** erkek adı.

nev-güşâde نوگشاده (f. b. s.) : yeni açılmış.

nevh نوح (a. i. nâiha'nın c.) : ağıt yakan, ağıt ağlıyan kadınlar. (bkz : envâh).

nevh نوح (a. i.) : **1.** ölüye avaz avaz ağlama. **2.** güvercinin nağme ile ötmesi.

nevha نوحه (a. i. c. : nevhât) : ölüye sesle ağlama.

nevha-gâh نوحه گاه (a. f. b. i.) : ölüye ağlanacak yer.

nevha-geh نوحه گه (a. f. b. i.). (bkz : nevha-gâh).

nevha-ger نوحه گر (a. f. b. s. c. : nevha-gerân) : ölü ağlayıcısı.

nevha-gerî نوحه گرى (a. f. b. i.) : ölü ağlayıcılığı.

nev-hâst نوخاست (f. b. s.) : genç, tâze hayvan.

nevhât نوحات (a. i. nevha'nın c.) : ölüye yüksek sesle ağlamalar.

nev-hatt نوخط (f. a. b. s.) : sakal başı yeni çıkmıya başlamış [genç].

nev-heves نو هوس (f. b. s. c. : nev-hevesân) : **1.** bir işe yeni ve büyük bir hevesle başlıyan. **2.** çabuk hevesi geçen, maymun iştahlı.

nev-hevesân نو هوسان (f. b. s. nev-heves'in c.) : **1.** bir işe yeni ve büyük bir hevesle başlıyanlar. **2.** çabuk hevesi geçenler, maymun iştahlılar.

nev-hîz نوخيز (f. b. s.) : **1.** yeni yetişmiş, yeni çıkmış. **2.** genç, tâze. **Nihâl-i nev-hîz : genç,** tâze fidan.

nevî نوى (f. i.) : yenilik.

nev'î نوعى (a. s. nev'den) : nevi ile, çeşitle, cinsle, sınıfla ilgili.

Nev'î نوعى (a. h. i.) : 1533 de Malkara'da doğmuştur. Asıl adı Yahyâ'dır; medrese tahsîlinden sonra müderrislik, kadılık, kazaskerlik gibi vazîfelerde bulunmuş, 1599 da ölmüştür. Bir dîvânı, edebî risâleleri ve bâzı ilmî eserleri vardır.

nev-îcâd نو ايجاد (f. a. b. s.) : yeniden meydana getirilmiş, evvelce yok iken sonradan yapılmış.

nevîd نويد (f. i.) : iyi, sevinçli haber, müjde. (bkz : beşâret).

nevîn نوين (f. s.) : **1.** yepyeni, yeni şey, yeni olma. **2. i. kadın** adı.

nev-inân نوعنان (f. a. b. s.) : bineğe yeni alıştırılan at, acemi, torlak at.

nev'iyyet نوعيت (a. i.) : **fels.** *özgüllük, türsellik, **fr. spécificité.**

nevk نوك (f. i.) : sivri uc.

nevk-i kalem : kalemin sivri ucu.

nevk-i müjgân : kirpiklerin ucu.

nev-kâr نوكار (f. b. s.) : yeni işe başlamış, acemi.

nevl نول (a. i.) : **1.** bahşiş. (bkz : atiyye). **2.** navlun, gemi kirâsı; yolcuların verdiği vapur parası.

nevm نوم (a. i.) : **1.** uyku. (bkz : hâb, nüâs, sine). **2.** rüyâ. **En-nevm uhuvv-ül-mevt :** uyku ölümün kardeşidir. **Beyn-en-nevm-ve-l-yakaza :** uyku ile uyanıklık arası.

nevm-i müstecleb : fels. fr. provoqué (somnambulisme).

nevm-i sınâî : psik. hipnoz, sözle, bakışla telkin yapılarak meydana getirilen bir çeşit uyku, **fr. hypnose.**

nevmî, nevmiyye نوميه ، نومى (a. s.) : uykuya mensup, uyku ile ilgili.

nevmîd نوميد (f. s. : "nâ-ümîd-'den) : ümitsiz, ümîdi kırık. (bkz : kanût, me'yûs).

nevmîd-âne نوميدانه (f. zf.) : ümitsizcesine, ümitsizlikle. (bkz : me'yûsâne).

nevmîdî نوميدى (f. i.) : ümitsizlik. (bkz : kunût).

nev-nihâl نو نهال (f. b. s.) : tâze fidan, ağacın tâze sürgünü.

nev-niyâz نو نياز (f. b. s.) : **1.** işe yeni başlıyan, yeni meşk alan [çocuk]. **2. tas.** müptedî sâlik hakkında kullanılır, Mevlevî tâbirlerindendir. [bunlar bin bir günden ibâret olan çile müddetini matbahta (mutvakta) doldururlardı].

nev-peydâ نو پيدا (f. b. s.) : yeni çıkma.

nevr نور (a. i. c. : envâr) : **1.** parlaklık. **2.** ağaç çiçeği.

nev-râh نوراه (f. b. i.) : **1.** yeni yolcu, ilk olarak yolculuğa çıkan. **2.** yeni yol.

-nevred نورد –(f. s.) : "gezen, dolaşan, yol alan" mânâlarında *birleşik sıfat yapar. **Reh-nevred :** yol alan. **Sahrâ-nevred :** sahrâlarda gezen, göçebe.

nevregân نورگان (f. i.) : mukavva ve deri oymakta kullanılan bir mücellit âleti.

nev-res نورس (f. b. s.) : 1. yeni yetişen, yeni biten. 2. i. kadın, bâzen erkek adı.

nev-resîd نورسيد (f. b. s.) : yeni yetişme, yeni yetişmiş.

nev-resîde نورسيده (f. b. s. c. : nevresîde-gân): yeni yetişmiş, yeni olgunlaşmıya başlamış, genç, tâze.

nevresîde-gân نورسيدگان (f. b. s. nev-resîde'-nin c.) : yeni yetişmişler, yeni olgunlaşmıya başlamış olanlar, gençler, tâzeler.

nev-resm نو رسم (f. a. b. i.) : 1. [yeni çıkma] yakası büyük, kolsuz, harmânî gibi, kırmalı bir çeşit kaput. 2. yeni moda.

nev-reste نورسته (f. b. s. c. : nev-restegân) : yeni bitmiş, yeni yetişmiş, yeni meydana gelmiş.

nev-restegân نورستگان (f. b. s. nevreste'nin c.) : yeni bitmişler, yeni yetişmişler, yeni meydana gelmiş olanlar.

nev-restegân-ı maârif : bilgide yeni yetişenler.

nev-rûz نوروز (f. b. i.) : 1. yeni gün. 2. Güneş'in koç burcuna girdiği gün olup rûmî martın dokuzuna rastlar, ilkbahar başlangıcı ve Celâlî takvîmine göre yılbaşıdır. 3. müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biridir. Ürmiyeli Safiyüddîn'in kitabına yazmış olduğu arapça güfteli bir remel beste bu makama misaldir. Son zamanlarda İ. Hakkı Bey, bu makamdan darbeyn ve hafif besteler ile aksak ve yürük semâîler, 2 de şarkı bestelemiştir.

nevrûz-i Acem : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

nevrûz-i Arab : **müz.** 3 - 4 asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-i asl : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-i beyâtî : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nevrûz-i büzürg : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nevrûz-ı hârâ : **müz.** Türk müziğinin en az 3 - 4 asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-i hicâz : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nevrûz-i hüseynî : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nevrûz-i ırak : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nevrûz-i ısfahân : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nevrûz-i rûmî : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-i sultânî : 1) Sultan Celâlüddîn Melîkşâh'ın takvimindeki nevrûz; 2) **müz.** Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-i uşşâk : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

nevrûziyye نوروزيه (f. b. i.) : nevruz günü için hazırlanan bir çeşit mâcun, o gün için hazırlanan kasîde. [fasâhat kaidelerine aykırıdır].

nevrûz-kûçek نوروز كوچك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nevrûz-nevâ نوروز نوا (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi zamânımıza kalmamıştır.

nevrûz-pûselik نوروز پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-râst نوروز راست (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-rehâvî نوروز رهاوى (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş-altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nevrûz-sabâ نوروز صبا (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az 5-6 asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nevrûz-zengûle نوروز زنگوله (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nev-rüste نورسته (f. b. i.) : yeni yetişme.

nevs نوص (a. i.) : asılı olan bir nesnenin, öteye beriye sallanması, hareket etmesi, kımıldanma, hareket etme. (bkz : nevesân).

nev-sâle نوساله (f. b. s.) : genç; tâze; küçük.

nev-sefer نو سفر (f. a. b. s.) : yeni yolculuğa çıkan.

nev-sefer-i nûr-tal'at : parlak yüzlü yolcu.

nev-şâh نوشاخ (f. b. i.) : **1.** yeni dal. **2.** yeni bitmiş geyik boynuzu.

nev-şüküfte نوشکفته (f. b. s.) : yeni açılmış [çiçek]. **Gonce-i nev-şüküfte** : yeni açılmış gonca.

nevt نوط (a. i. c. : envât, niyât) : asma [bir yere-]. (bkz : ta'lîk).

nevtî نوتى (a. i.) : gemici. (bkz : keştî-bân, nûtî).

nev-ummâ نوعما (a. zf.) : bir sûretle, bir derece.

nevvâb نواب (a. s.) : nâiplik eden, vekillik eden.

nevvâh نواح (a. s. nevh'den) : **1.** ağlıyan, çığlık koparan. **2.** ölünün arkasından ağlamak üzere para ile tutulan [adam].

nevvâhe نواحه (a. s. nevh'den) : **1.** ağlıyan, çığlık koparan [kadın, kız]. **2.** ölünün arkasından ağlamak üzere para ile tutulan [kadın, kız].

nev-zâd نوزاد (f. b. s.) : **1.** yeni doğmuş, yeni doğan. **Tıfl-ı nev-zâd** : yeni doğmuş çocuk. **2. i.** erkek adı.

nev-zemîn نو زمين (f. b. s.) : yeni tarz, yeni çeşit.

nev-zuhûr نو ظهور (f. a. b. s.) : yeni çıkma.

ney نى (f. i.). (bkz : nây).

ney-i bezm-i gam : gam meclisinin neyi.

ney-çe نيچه (f. i.) : küçük ney. (bkz : nây-çe).

neyelân نيلان (a. i.) : isteğe ulaşma.

ney-istân نيستان (f. b. i.) : kamışlık, sazlık. (bkz : maksebe, ney-zâr).

neyl نيل (a. i.) : **1.** merâma erişme; isteğine ulaşma. **2. s.** ulaşılan şey.

ney-pâre نى پاره (f. b. i.) : kamış parçası.

neyrenc نيرنج (a. i. c. : neyrencât) : tılsım. (bkz : nîreng).

neyrencât نيرنجات (a. i. neyrenc'in c.) : tılsımlar.

neyrûz نيروز (f. i.). (bkz : nev-rûz).

ney-sitân نيستان (f. b. i.) : kamışlık, sazlık. (bkz : maksebe, ney-zâr).

ney-şeker نيشكر (f. b. i.) : şeker kamışı.

neytal نيطل (a. i.) : **1.** musîbet, belâ. (bkz : dâhiye, meşakkat). **2.** koğa.

neyy نى (a. s.) : çiğ, pişmemiş [et v. b.].

neyyir نير (a. s. nûr'dan) : **1.** nurlu, parlak. (bkz : ziyâ-dâr). **2.** ışıklı cisim; cisimlenmiş nur. **3.** Güneş. (bkz : Âftâb, Hûrşîd, Mihr, Şems).

neyyir-i asgar : **astr.** Ay.

neyyir-i a'zam : **astr.** Güneş.

neyyireyn نيرين (a. i. c.) : "cisimlenmiş iki nur" : Güneş ile Ay.

ney-zâr نیزار (f. b. i.) : kamışlık; sazlık. (bkz : ney-sitân).

ney-zen نی زن (f. b. i.). (bkz : nây-zen).

ney-zenâne نیزنانه (f. zf.) : neyzene yakışacak yolda. **Nigâh-ı neyzenâne** : neyzen gibi yan bakış.

nez' نزء (a. i.) : bozma; halkı birbirine düşürme. (bkz : ifsâd).

nez' نزع (a. i.) : **1.** bir şeyi yerinden koparma, sökme. **2.** kaldırma, yok etme. **3.** can çekişme. **Hâlet-i nez'** : can çekişme. (bkz : hâl-i ihtizâr).

nezâfet نظافت (a. i.) : temizlik, pâklık. **En-nezâfetü nin-el-îmân** : temizlik îmândan gelir.

nezâhet نزاهت (a. i.) : **1.** temizlik, paklık. **2.** incelik. (bkz : **rikkat**). **3.** kadın adı.

nezâket نزاكت (o. i.) : **1.** nâziklik. **2.** zariflik, incelik. **3.** **terbiye.** (bkz : edeb). **4.** ehemmiyet. [yapma kelimelerdendir].

nezâre نظاره (a. i.) : bakma, seyir.

nezâret نضارت (a. i.) : tâzelik, parlaklık. (bkz : letâfet, nedâret, tarâvet).

nezâret نظارت (a. i. nazar'dan) : **1.** bakma, bakış, etrâfı görme, seyir. (bkz : manzara). **2.** gözetme, gözden geçirme. **3.** idâre; reislik. **4.** nâzırlık, vekillik.

nezd نزد (f. zf.) : **1.** yan, kat. (bkz : **ind**). **2.** göre, nazarında, fikrince.

nezdîk نزديك (f. s.) : yakın. (bkz : **karîb**).

nezevân نزوان (a. i.) : sıçrama, atlama.

nezf نزف (a. i.) : **1.** kuyunun suyunu tamâmen boşaltma.

nezf-i çâh : kuyuyu boşaltma. **2.** **hek.** kan gitme, kanama, **fr. hémorragie.**

nezf-i rahm : **hek.** kadınların aybaşı hallerinde fazla hayiz görmeleri.

nezf-ül-enf : **hek.** burun kanaması.

nezfî نزفى (a. s.) : kanamakla ilgili.

nezîf نزيف (a. s.) : fazla kan kaybından bitkin hâle gelen [kimse].

nezîh نزيه (a. s.) : **1.** temiz, pâk. **2.** **i.** erkek adı.

nezîhe نزيهه (a. s.) : **1.** [nezîh'in müen.] temiz, pâk. **2.** **i.** kadın adı.

nezîl نزيل (a. i.) : misâfir, konuk.

nezîr نذير (a. i. nezr'den. c. : nüzerâ, nüzür) : **1.** birini, doğru yola sokmak için gözdağı vererek korkutma. **2.** Hz. Muhammed'in adlarındandır.

nezîre نذيره (a. i.) : nezredilen şey, adak.

nezle نزله (a. i.) : **hek.** nezle, burun akması.

nezle-i müzmine : **hek.** yerleşmiş, kronik nezle.
nezle-i sadriyye : **hek.** göğüse inen nezle, göğüs nezlesi.
nezle-i süfliyye : **hek.** belsoğukluğu.

nezlî نزلى (a. s.) : **hek.** nezleye âit, nezle ile ilgili.

nezr نذر (a. i. c. : nüzûr) : adak, adama.

nezzâm نظام (a. s. nizâm'dan) : nizam veren, tertipliyen, düzenliyen.

nezzâre نظاره (a. i.) : **1.** seyirci. **2.** bir şeye bakma. (bkz : nezâret).

nıkmet نقمت (a. i.). (bkz : nakmet).

nısâf نصاف (a. i.) : bir şeyi tam olarak ikiye bölme.

nısf نصف (a. s. c. : ensâf) : **1.** yarım, yarı. **2.** **i. g. s.** bir yazı sitili.
nısf-ıl-cenâh : **zool.** yarımkanadlılar.
nısf-ı kutr : **geo.** yarı çap, **fr. rayon.**
nısf-ı kutr-ı kaim : **geo.** **1.** *içyarıçap, **fr. apothème.** **2.** yanal yükseklik, **fr. apothème.**

nısf-ı kutr-ı zâhiri : **geo.** görünüm yarıçapı, **fr. diamètre apparent.**
nısf-ı küre : **astr.** kürenin yarısı; yarımküre; **coğr.** yarıküre, **fr. hémisphère.**
nısf-ı müstakîm : **geo.** yarım doğru, **fr. demi droite.**
nısf-ül-leyl : gece yarısı.

nısf-ün-nehâr **astr., coğr.** 1. günün ortası, öğle vakti. 2. meridyen, **fr. méridien.**
nısf-ün-nehâr dâiresi : **astr., coğr.** meridyen dâiresi.
nısf-ün-nehâr müstevîsi : **astr.** meridyen *düzlemi, **fr. plan méridien.**

nısfet نصفت (o. i.) : yarımlık. [yapma kelimelerdendir].

nısfıyye نصفيه (a. i.) : bir çeşit kısa ney.

nısfıyyet نصفيت (a. i.) : yarımlık, yarı yarıya bölme.

nısfıyye-zen نصفيه زن (a. f. b. s.) : nısfıye çalan sanatkâr. (bkz : ney-zen).

nısıf küre-i cenûbî نصف كرهٔ جنوبى (a. b. i.) : Arz'ın hatt-ı istivanın (ekvator) güneyinde kalan yarısı.
nısıf küre-i semavî-i cenûbî : **astr.** hatt-ı istivâ-i semâvî'nin güneyinde kalan semâ yarım küresi.
nısıf küre-i semavî-i şimali : **astr.** hatt-ı istivâ-i semavînin kuzeyinde kalan semâ yarım küresi.

nısıf küre-i şimâlî نصف كرهٔ شمالى (a. b. i.) : **astr.** Arz'ın, hatt-ı istivânın (ekvator) kuzeyinde kalan yarısı.

nıt' نطع (a. i.) : **anat.** ağız tavanının pütür yerleri.

nî- نى – (f. e.) : nefy edatı. (bkz : bîlâ).

niâç نعاج (a. i. na'ce'nin c.) : dişi koyunlar. (bkz : na'cât).

niâl نعال (a. i. na'l'in c.) : 1. nallar. 2. ayakkapları. **Saff-ı niâl** : 1) papuçluk, ayakkapların brakıldığı yer; 2) bir yerde oturulacak yerlerin en aşağısı.

niam نعم (a. i. ni'met'in c.) : nimetler. **Veliyy-ün-niam** : lûtufta bulunan insan.

nibâh نباح (a. i.) : köpek havlaması. (bkz : av'ave, nübâh).

nibâl نبال (a. i. nebl'in c.) : oklar.

nicâd نجاد (a. i.) : kılıç bağı. **Tavîl-ün-nicâd** : uzun boylu adam.

nidâ نداء (a. i.) : 1. çağırma, bağırma, seslenme. 2. ses verme. 3. **gr.** *ünlem, **fr. interjection.**
nidâ-yi hayşûmî : genizden gelen bağırtı.

nidd ند (a. i. c. : endâd) : benzer, eş. (bkz : mânend, nazîr).

nifâ' نفاع (a. i.): menfaat, çıkar, fayda.

nifâk نفاق (a. i.) : münâfıklık, iki yüzlülük, ara bozukluğu, bozuşukluk.

nifâkî نفاقى (a. s.) : nifakla, iki yüzlülükle ilgili.

nifâr نفار (a. i.) : 1. korkma, ürkme. 2. nefret gösterme.

nifâs نفاس (a. i.) : loğusalık hâli. [Hanefî mezhebinde 40, Şâfiî mezhebinde 60, diğer mezheplerde 30 gündür].

nifâsî نفاسى (a. i.) : loğusalığa âit, loğusalıkla ilgili. **Hummâ-i nifâsî** : **hek.** albastı, doğumdan sonra meydana gelebilen ve ekseriyâ tehlikeli olan bir hastalık.

nifha نفخه (a. i.). (bkz : nefha نفخه)

nigâh نگاه (f. i.) : 1. bakış, bakma. **Âhû-nigâh** : âhû bakışlı, ceylân bakışlı. **Atf-i nigâh:** bakıverme. (bkz : nazar, nigeh).

nigâh-ı gazab : kızgınlık bakışı, öfkeli bakış.
nigâh-ı intihâb : seçme, beğenme bakışı.
nigâh-ı işve : güzel, sevinçli ve hareketli bakış.
nigâh-ı nâz : naz bakışı.
nigâh-ı pür-fen : hîlekâr bakış.
nigâh-ı tegafül : tegafül bakışı, maksadı ve hâli anlamazlıktan gelen bakış.
nigâh-ı tedkîk : araştırma bakışı. 2. göz. (bkz : ayn, çeşm).

nigâh-bân نگاهبان (f. b. s. ve i.) : **1.** gözcü; bekçi. (bkz : hâris, nigeh-bân). **2.** kadın adı.

nigâh-bânî نگاهبانى (f. b. i.) : gözcülük, bekçilik. (bkz : harâset).

nigâh-dâr نگاهدار (f. b. s. ve i.) : **1.** gözcü, bekçi. **2.** saklayıcı, koruyucu. (bkz : hâfız, hâmî).

nigâl نگال (f. i.) : ateşli kömür parçası.

nigâr نگار (f. i.) : **1.** resim. **2.** (resim gibi güzel) sevgili. **3. s.** resmedilmiş, resmi yapılmış. **Hâtır-nigâr** : hatırda resmolunmuş gibi yerleşen. **4.** put. (bkz : sanem). **5. müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır (muradnâme). Bir zamanlar unutulmuş olduğu III. Selîm'in **sûz-i dil-ârâ** ismiyle aynı terkipte fakat başka adla bir makam yapmasından anlaşılmıştır. **6.** kadın adı.

nigâr-ı nîk : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nigâr-ı nîk-acem : **müz.** en az iki üç asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

Nigâr نگار (f. h. i.) : meşhur kadın şâirlerimizdendir. Osman Paşa'nın kızıdır. Avrupa edebiyâtını iyice tetkik etmiş ve Tanzîmat'tan sonra yetişen büyük şahsiyetlerin bilhassa Abdülhak Hâmid ve Recâizâde Ekrem'in te'sîri altında kalmıştır. İmzâsını dâima (Nigâr bint-i Osman) diye atardı. **Aks-i sadâ, Efsûs, Nîran** adında eserleri vardır. (d. : 1856 - ö. : 1918).

nigâr-çek نگار چك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az üç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nigârek نگارك (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

nigârende نگارنده (f. i.) : [eskiden] ressâm. [insan resimleri yapardı].

nigâr-hâne نگارخانه (f. b. i.) : **1.** resim ve heykellerle süslenmiş olan yer; resim ve heykel sergisi. **2.** puthâne. **3.** güzelleri çok olan yer. **4.** resim yapanların çalıştıkları atölye. (bkz : nigâr-istân [1], [2], [3]).

nigârî نگارى (f. i.). (bkz : nigârende).

nigârîn نگارين (f. s.) : **1.** resimlerle, nakışlarla süslü. **2. i.** resim gibi güzel sevgili.

nigâr-istân نگارستان (f. b. i.) : **1.** resim ve heykellerle süslenmiş olan yer; resim ve heykel sergisi. **2.** puthâne. **3.** güzelleri çok olan yer. (bkz : nigâr-hâne [1], [2], [3]). **4.** Gaffârî'nin meşhur eseri.

nigâriş نگارش (f. i.) : resim yapma.

nigâşte نگاشته (f. s.) : **1.** resmolunmuş. (bkz : musavver). **2.** yazılmış. (bkz : muharrer, mektub[1], merkum[1]).

nigeh نگه (f. i.) : bakış, bakma. (bkz : nazar, nigâh).

nigeh-i çeşm-i yâr : sevgilinin (gözünün) bakışı.
nigeh-i hayret : hayret bakışı.

nigeh-bân نگهبان (f. b. s. ve i.). (bkz : nigâh-bân).

nigeh-bânî نگهبانى (f. b. i.). (bkz : nigâh-bânî).

nigeh-dâr نگهدار (f. b. s. ve i.). (bkz : nigâh-dâr).

nigeh-endâz نگه انداز (f. b. s.) : bakıveren. (bkz : nigerân).

nigeh-fürûz نگهفروز (f. b. s.) : bakışı göz nurlandırıcı olan.

nigerân نگران (f. s.) : bakıveren, bakıcı, bakan, baka kalan.

nigîn نگين (f. i.) : **1.** mühür. (bkz : hâtem[1]). **2.** yüzük. (bkz : engüşter).

nigîn-dân نگيندان (f. b.) : yüzük kutusu, yüzük mahfazası.

nigîn-sây نگينساى (f. b. i.) : hakkâk, mühür kazıcı.

nigû نگو (f. s.) : güzel, iyi. (bkz : hasen, hûb, nîgû).

nigû-hâh نكو خواه (f. b. s.) : iyilik istiyen, hayır diliyen.

nigûhende نكوهنده (a. s.) : çekiştirici, yerici.

nigûhîde نكوهيده (f. s.) : çekiştirilmiş, yerilmiş. (bkz : mezmûm).

nigûhiş نكوهش (f. i.) : çekiştirme, yerme. (bkz : gıybet[2], zemm).

nigûn نكون (f. s.) : **1.** tersine dönmüş, altüst olmuş. **2.** ters, aksi, uğursuz. **Ser-nigûn :** başaşağı olmuş, altı üstüne gelmiş.

nigûn-baht نكون بخت (f. b. s.) : tâlihsiz. (bkz : bed-baht).

nigûn-sâr نكون سار (f. b. s.) : başaşağı. [şiirde. "nigû-sâr" şeklinde de geçer].

nigûn-taşt نكون طشت (f. b. i.) : **1.** taştı, leğeni tersine dönük. **2.** **mec.** gökyüzü. (bkz : asmân, semâ).

-nih نه (f. i.) : **1.** şehir, belde. **2.** **fi. nihâden** mastarından emr-i hâzır : "koy!"

-nih نه — (f. s.) : "koyan" mânâsiyle *birleşik kelimeler yapar. **Kadem-nih :** ayak koyan, ayak basan. (bkz : kadem-nihâde).

nihâb نهاب (a. i. nehb'in c.) : yağmalar, çapullar. (bkz : garât).

nihâd نهاد (f. i.) : **1.** tabîat, huy, yaradılış. **Bed-nihâd :** aslı kötü, yaradılışı fenâ. **2.** erkek adı.

nihâde نهاده (f. s.) : konmuş, konulmuş, koymuş, komuş. **Fürû-nihâde :** aşağı indirilmiş, çıkarılmış. **Kadem-nihâde :** ayak koymuş, ayak basmış.

nihâdî نهادى (f. s.) : yaradılışta olan. (bkz : cibillî, fıtrî, hılkî, tabîat, mizâc).

nihâf نحاف (a. s. nahîf'in c.) : zayıflar, cılızlar.

nihâî نهائى (a. s.) : son ile ilgili, sonuncu.

nihâl نهال (f. i. c. : nihâlân) : **1.** tâze, düzgün fidan, sürgün. **Nev-nihâl :** tâze fidan. (bkz: nihale[1]). **2.** kadın adı.

nihâl-i çemen : gül bahçesinin fidanı.
nihâl-i işve : naz fidanı.
nihâl-i serv-i ser-efrâz : başı yüksek servi fidanı.
nihâl-i zarîf : ince, güzel dal.

nihâlân نهالان (f. i. nihâl'in c.) : tâze, düzgün fidanlar, sürgünler.

nihâle نهاله (f. .i) : **1.** yeni yetişmiş düzgün fidan. (bkz : nihâl). **2.** Avcı korkuluğu. **3.** döşeme, döşenecek şey. **4.** sahan altlığı.

nihâlî نهالى (f. i.) : nihâli, sahan altlığı. (bkz : nihâle[4]).

nihâl-istân نهالستان (f. b. i.) : fidanlık.

nihân نهان (f. s.) : **1.** gizli, saklı. (**bkz :** mahcûb[1], mahfî, mestûr). **2.** bulunmıyan; görünmiyen. **3. i.** sır.

nihân-hâne نهانخانه (f. b. i.) : saklanılacak yer; mağara; mahzen; bodrum.

nihânî نهانى (f. i.) : **1.** gizlilik, saklılık. **2.** **s.** gizli, saklı.

nihân-peykerân نهان پيكران (f. b. i.) : büyük melekler.

nihân-sû نهانسو (f. b. i.) : yüce âlem.

Nihâvend نهاوند (f. h. i.) : Îran'ın batısında bulunan meşhur bir şehir.

nihâvend نهاوند (f. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir makam. En eski makamlardan olup eskiden nihâvend-i kebîr'den ayırmak için nihâvend-i rûmî diye de adlandırılmıştır. Fakat son bir asırdan beri pek büyük bir rağbetle kullanılmıştır. Nihâvend, garb müziğindeki sol minör'dür. Yânî pûselik makamının bir perde peste göçürülmüş şeddidir. Rast perdesinde durur. Güçlüsü -beşinci derece olan- nevâ (re) dir. Donanımına "si" ve "mi" için iki küçük mücenneb bemolü konulur; yedeninin "fa" bakiyye diyezi, nota içinde ilâve

edilir. Çıkıcı-inici bir seyri vardır. Orta sekizlideki sesleri, pestden tîze doğru olmak üzere şöyledir : rast, dügâh, kürdî, çargâh, nevâ, nim-hisar, evic, gerdâniye. Dizisinde niseb-i şerîfeden 7 tâne olmakla mülâyım sayılır. Elimizde, makamlar arasında sayı îtibâriyle 7 olarak nihâvend'den eser bulunmaktadır.

nihâvend-i cedîd : müz. Türk müziğinin mürekkep makamlarından olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

nihâvend-i kebîr : müz. Türk müziğinin en az dört asırlık bir mürekkep makamıdır; pûselik'in iki şeddi olan nihâvend ile sultânî-yegâhîden mürekkeptir ve bundan dolayı nihâvend-i kebîr denilmiştir. İnici-çıkıcı olarak her iki makamda karışık gezinen nihâvend-i kebîr, nihâvend ile rast (sol) perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede nihâvendin güçlüsü ve sultanî-yegâh'ın durağı olan re (nevâ), ikinci derecede de sultanî-yegâh'ın güçlüsü olan dügâh (lâ) dır. Donanımına nihâvend gibi **si** ve **mi** için iki tâne küçük mücenneb bemolü konulur. Nihâvend'in yeden **fa** bakiyye diyezi gibi sultanî-yegâh'ın "mi" bekar ve "do" bakiyye diyezi de ("si" bemol müşterektir) nota içinde kullanılır.

nihâvend-i rûmî : müz. nihâvend'e vaktiyle verilen bir ad.

nihâvend-i sagir : müz. Türk müziğinin eski bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nihavendî نهاوندى (f. s.) : **1.** Nihâvend şehrine âit, ora ile ilgili, oralı. **2.** i. müzikte bir perde.

nihâye, nihâyet نهايه، نهايت (**a. i. c.** : nihâyât) **1.** son, uc. (bkz : âkıbet). **2.** son derece. **Bî-nihâye** : nehâyetsiz, sonsuz. **İlâ-nihâye** : son dereceye kadar.

nihâyet-i azm : anat. kemik ucu.

nihâyet-i şiddet-i sermâ : ikinci kânûn (ocak) yirmi dördüncü günü olan ve karla berâber çıkan bir fırtına.

nihâyet-ül-emr : netîce, işin sonunda. (bkz : gayet-ül-gaye).

nihâyet-ün-nihâye : âkıbet, en sonunda.

nihle نحله (a. i.) : mezhep, din şûbesi.

nihrîr نحرير (a. s. c. : nahârîr) : bilgili, tecrübeli, âlim, fâzıl, mâhir kimse.

nihvâr نخوار (**f. s.**) : kendini beğenmiş, kibirli, gururlu [adam].

nijâd نژاد **(f. i.) : 1.** soy; nesil, neseb. **Pâk-nijâd** : soylu, soydan. **2.** tabîat, cibilliyet. **Âlî-nijâd** : yüksek tabîatlı.

nijm نژم **(f. i.) :** bâzı kış sabahları inen koyu sis.

nîk نيك (f. s. c. : nîkân) : iyi, hoş, güzel, beğenilen. (bkz : hûb).

nîk ü bed : iyi, kötü.

nikab نقاب ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** peçe, yüz örtüsü. (bkz : bürka', lesme).

nikab-ı zulmânî : karanlık peçe. **2.** perde, örtü. (bkz : hicâb).

nikâb نكاب (f. i.) : kuşçu eldiveni. (bkz: nikâf).

nikabet نقابت ("ka" uzun okunur. a. i.) : nakib'lik. (bkz : nakîb).

nikâbet نكابت (a. i.) : rüzgârın ters yönlerden esmesi.

nikâf نكاف (f. i.). (bkz : nikâb).

nikâh نكاح (a. i.) : nikâh, kanûnî evlenme töreni. [asıl mânâsı : **vaty** dır. (bkz : vaty)].

nikâh-bi-l-kitâbe : huk. şâhitlerin münderecâtını işitmeleri veyâ maznûnuna muttalî bulunmaları şartiyle gaip hakkında mektupla aktedilen nikâh.

nikâh-ı dâhili : sosy. içerden evlenme, akrabâdan kız alma, **fr. indogamie.**

nikâh-ı hâricî : sosy. dışardan evlenme, akrabâ hâricinden evlenme, **fr. exogamie.**

nikâh-ı hezl : huk. [eskiden] hakikî veyâ mecâzî mânâ kasdolunmıyarak lâtîfe sûretiyle yapılan nikâhtır ki gerçekten yapılan nikâh gibi sahihtir.

nikâh-ı fâsid : huk. [eskiden] sıhhat şartlarını câmî olmıyan nikâh. [şâhitsiz veyâ bir şâhitle veyâ hürmet (haramlık) sebeplerinden biri mevcut iken akdedilen nikâhlar gibi].

nikâh-ı füzûlî : huk [eskiden] asîl veyâ velî veyâ vekîl olmıyan kimsenin başkası nâmına akdettiği nikâh.

nikâh-ı gayr-i lâzım : huk. [eskiden] sahih olmakla berâber feshi kabil olan nikâh.

nikâh-ı bâtıl : huk. [eskiden]. (**bkz : nikâh-ı** fâsid).

nikâh-ı lâzım : huk. [eskiden] feshi kabil olmıyan nikâh.

nikâh-ı mevkuf : huk. [eskiden] başkasının icâzetine bağlı olan nikâh.

nikâh-ı muallak : huk. [eskiden] şarta ta'lik edilen nikâh.

nikâh-ı muvakkat : huk. [eskiden] müddet bildirilerek akdedilen nikâh olup câiz değildir.

nikâh-ı müt'a : huk. [eskiden] müt'a veyâ temettü gibi intifâ mânâsına olan bir lâfız ile icrâ edilen nikâh. [bu nikâh bâtıldır].

nikâh-ı nâfiz : huk. [eskiden] sıhhat ve şartlarını tamâmen câmî olup icâzete mevkuf olmıyan nikâh.

nikâh-ı rakik : huk. [eskiden] köle ve câriyenin nikâhı. [nâfiz olması, mâlikinin icâzetine mevkuftur].

nikâh-ı sahîh : huk. [eskiden] sıhhat şartlarını câmî olan nikâh.

nikâh-ı tenezzühî : huk. [eskiden] mevlânın câriyesini kendisine nikâh etmesi. [buna : "nikâh-ı ihtiyârî" de denir].

nîk-ahter نيك اختر (f. b. s.) : yıldızı iyi, tâlihli, mutlu. (bkz : nîk-baht).

nikâl نكال (f. i.) : ateşli kömür parçası.

nikam نقم (a. i. nakmet, nakımet ve nıkmet'in c.) : intikamlar, öcalmalar.

nikân نيكان (f. s. nîk'in c.) : iyiler, hoşlar, iyi kimseler.

nikar نقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : kin; inat.

nikât نكات (a. i. nükte'nin c.) : **1.** herkesin anlıyamadığı ince mânâlar [yazıda, resimde, sözde, harekette]. (bkz : ânât). **2.** ince mânâlı, zârif ve şakalı sözler. (bkz : nüket).

nikat نقاط ("ka" uzun okunur. a. i. nokta'nın c.) : noktalar. (bkz : nukat).

nikat-ı cihât : koz. rüzgârların yönünü göstermek için bâzı harita ve pusulaların üzerinde bulunan resim.

nikat-ı müzdevice : ikizli noktalar.

nikâyet نكايت (a. i.) : düşmanı kırıp geçirme, kılıçtan geçirme.

nîk-baht نيكبخت (f. b. s.) : bahtı iyi, tâlihli. (bkz : nîk-ahter).

nîk-bâz نيكباز (f. b. s.) : davranışları, işleri iyi olan.

nîk-bîn نيكبين (f. b. s.) : *iyimser, işleri iyi tarafından olan, iyi gören, **fr. optimiste.** [zıddı : *kötümser, **fr. pessimiste** dir].

nîk-bînî نيكبينى (f. b. i.) : nikbinlik, *iyimserlik, **fr. optimisme.**

nîk-endîş نيك انديش (f. b. s.) : iyilik düşünen, herkesin iyiliğini istiyen. (bkz : hayr-hâh, nîk-hâh).

nîk-fâl نيكفال (f. b. s.) : falı hayırlı olan, uğurlu, uğura alâmet olan.

nîk-fercâm نيكفرجام (f. b. s.) : âkıbeti, sonu hayırlı olan, sonu iyi.

nîk-hâh نيك خواه (f. b. s.). (bkz : hayr-hâh, nîk-endîş).

nîk-haslet نيكخصلت (f. a. b. s.) : ahlâkı, huyu iyi olan.

nîk-hû نيكخو (f. b. s.) : iyi huylu, huyu güzel.

nîkî نيكى (f. i.) : iyilik; iyi olma.

nîk-kirdâr نيك كردار (f. b. s.) : hareketi hoşa giden, beğenilen.

nîk-manzar نيكمنظر (f. a. b. s.) : görünüşü güzel olan.

nikmet نقمت (a. i. c. : nakım, nakımet) : şiddetli cezâ.

nîk-nâm نيكنام (f. b. s.) : iyi nam kazanmış, iyi adlı, iyi ünlü.

nîk-nâmî نيكنامى (f. b. i.) : iyi nam, iyi ün sâhibi olma, hayırla anılma.

nîk-nihâd نيكنهاد (f. b. s.) : yaradılışı, aslı, mayası iyi olan.

nikris, nikrîs نقریس ، نقرس (a. i. c. : nekarîs) : **hek.** nikris, ayak parmaklarında, topuklarda ve mafsallarda meydana gelen ağrılı hastalık, **fr. goutte.**

nîkrîz نیکریز (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. (eskiden "nîrîz" denilirdi). Dizisi bir sekizli içinde gösterilebilen (yânî bir dörtlü ile bir beşli'den yapılmış olan) basit görünüşlü mürekkep makamlardandır. Nikriz beşlisi ile rast dörtlüsünden, ikinci şekli ise, gene nikriz beşlisi ile pûselik dörtlüsünden müteşekkildir. (mevzûu bahs pûselik dörtlüsü, nevâ (re) perdesindedir : nevâ, hüseynî, acem ve gerdâniye). Çıkıcı-inici olarak seyreder; umûmiyetle sona doğru inici bir karakter olarak nikriz beşlisi ile rast (sol) perdesinde karar eder. Güçlüsü-beşli ile dörtlünün birleştikleri yer olan-nevâ (re) perdesidir. Donanımına "si" bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konulur (Hicaz gibi); eğer pûselik dörtlüsü kullanılıyorsa "fa" bekar yapılır (hümâyun gibi). Dizisinde niseb-i şerîfe'den 5 tâne bulunmakla, gizli mütenâfir îtibâr edilir. Orta sekizlideki sesleri, pestden tîze doğru olmak üzere şöyledir : rast, dügâh, dik kürdî, nim hicaz, nevâ, hisar, evic (veyâ acem) ve gerdâniye. Kederli bir azamet, esrarlı bir hüzün taşıyan nikriz, orta derecede kullanılmıştır.

nîkrîz-i kebîr : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nîkrîz-i segâh : müz. müstear makamının bir başka adı.

nîkrîz-i sagîr : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

niks نکس (a. s.) : **1.** zayıf [adam]. **2.** ters doğan [çocuk].

nîkter نیکتر (f. b. s.) : çok iyi, ziyâde beğenilmiş.

nîk-terîn نیکترین (f. b. s.) : çok iyi, hepsinden iyi olan.

nîkû نیکو (f. s.) : iyi, hoş. (bkz : tayyib).

nîkû-baht نیکو بخت (f. b. s.) : bahtı açık.

nîkû-kâr نیکو کار (f. b. s.) : iyi işli, işleri iyi ve doğru olan.

nîkû-hârî نیکو کاری (f. b. i.) : nîkû-kâr'lık.

nikûyî نیکویی (f. i.) : iyilik, güzellik.

nikz نقض (a. i. c. : enkaz) : binâ yıkıntısı, binâ bozuntusu.

nîl نیل (f. i.) : çivit otu.

Nîl نیل (a. h. i.) : Mısır'dan geçen, Akdenize dökülen meşhur nehir.

Nîl-i ebyaz : Nil'in başı.

Nîl-i ezrak : Habeş Nîli.

Nîl-i zenc : Sudan'da Cavala nehri.

nîle نیله (f. i.) : çivit.

nîlec نیلج (a. i.) : çivit. (bkz : nîle).

Nîleyn نیلین (a. h. i. c.) : "iki nil" : Seyhun ve Ceyhun nehirleri; Fırat ve Dicle nehirleri.

nîl-fâm نیلفام (f. b. s.) : çivîdî, çivit renginde, lâcivert.

nîl-gûn نیلگون (f. b. s.). (bkz : nîl-fâm).

nîlî نیلی (f. s.) : çivîdî, mâvi.

nîlî-perde', nîlî hokka : gökyüzü.

nîlû-berg نیلوبرگ (f. b. i.) : nilüfer. (bkz : nîlû-per).

nîlûfer نیلوفر (f. i.) : **bot.** nilüfer, **lât. nymphea.**

nîlûper نیلوپر (f. i.) : **bot.** (bkz : nîlûfer).

nîm نیم (f. s.) : **1.** yarı, yarım, buçuk. (bkz : nısf, nîme).

nîm-bismil : yarı boğazlanmış, usûlüne göre kesilmemiş hayvan.

nîm-hilâl : **mec.** güzelin dudağı. **2. müz.** Türk müziğinde birbirinden farklı üç mânâda kullanılır : **1)** usul isimlerinin başına gelirse o usûlün yarısına müsâvî bir usûl teşkîl eder : nîm-berefşan, nîm-çenber, nîm-devir, nîm-evsat, nîm-hafif, nîm-sakil, nîm-sofyan, nîm-fahte ki, bu usuller berefşân, çenber, evsat, hafif, sakil, sofyan, fâhte usulleri-

nin yarısıdırlar; yalnız nîm-devir, devr-i kebîr'in yarısı değildir. Ekseriyâ lenk-fâhte denilen nîm-fahte de, fahte'nin yarısıdır; **2)** perde isimlerinin başına gelirse o perdenin bir koma pestindeki perdeyi işâret eder : nîm-hicaz, nîm-hisar ve nîm-zengûle ile nîm-şehnaz.

nîm kavî : usulde, kavî zaman ile zaif zaman arasında orta kuvvette bulunan zaman.

nîm berefşân نیم برافشان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. 16 zamanlı ve 12 darblıdır; berefşân'ın yarısıdır; yâni her darbı, berefşandaki mukabilinin yarı kıymetindedir ve son "te ke te ke" burada sâdece bir "te ke" şeklinde bulunur 16 zamanlı diğer usuller şunlardır : 13 darblı nîm-hafif, 12 darblı fer', 8 darblı çifte-düyek ki bu 16 zamanlı usuller, en küçük büyük usuldürler. Bu usul ile peşrev ve besteler ölçülmüş 16/8 yürük nîm-berefşan mertebesi de kullanılmıştır. Son asırlarda kullanılmamış, yerine tamâmen berefşan kaim olmuştur. Bu usul sırasiyle semâî, Türk aksağı, sofyan, ge sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (2 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), düm (1 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), düm (1 zaman, nîm kavi), düm (1 zaman, zaif), tâhek (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nim kavi), ke (1. zaman, zaif).

nîm-bismil نیم‌بسمل (f. b. s.) : iyice boğazlanmamış, yarı kesilmiş olan.

nîm-çehre نیم چهره (f. b. i.) : nesnas da denilen korkunç masal hayvanı [aslı "nîm-çihre" dir].

nîm-çenber نیم چنبر (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir; 12 zaman ve 7 darblıdır; yâni çenber'in yarısı olup, onun yarı yarıya sâdeleştirilmiş şeklidir. 12 zamanlı diğer usuller şunlardır : ikiz aksak, firenkçin, devr-i remel. Bu usul ile birkaç asır evvel peşrev ve besteler ölçülmüştür; bugün elde bir nümûnesi yoktur. Türlü şekillerde vaz edilmiş 2 adet yürük semâîden mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm kavi), ke (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), tâhek (4 zaman, kavi), te (1 zaman, nim kavi), ke (1 zaman, zaif).

nîm-devir نیم دور (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. 18 zamanlı ve 9 darblıdır. Devr-i kebîr'den farkı son dört küçük zamanlı darbdan evvelki üç uzun darbın, burada bulunmamasıdır; başka bir farkı yoktur. 18 zamanlı olarak, bir de 3 darb-ı Türkî vardır ki, bu iki usul birbirine çok benzer. Nîm devir ile peşrev, beste, ilâhi gibi şekiller ölçülmüştür. Bir yürük semâîsi ile -iki muhtelif şekilde konulmuş- 3 tâne sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (2 zamanlı, kavi), tek (2 zamanlı, nîm kavi), tek (2 zamanlı, nîm kavi), düm (4 zamanlı, kavi), te (1 zamanlı, kavi), ke (1 zamanlı, zaif), te (1 zamanlı, nîm kavi), ke (1 zamanlı, zaif).

nîm-düyek نیم دویك (f. b. i.) : **müz.** nîm sofyana verilmiş bir addır ki, nazariyet bakımından doğru değildir; çünkü usul, düyek'in değil, sofyan'ın yarısıdır.

nimâl نمال (a. i. neml'in c.) : karıncalar.

nimâr نمار (a. i. nimr'in c.) : kaplanlar. (bkz : enmâr, nümûr).

nimât نماط (a. i. nemat'ın c.) : örtüler, ihramlar.

ni'me نعم (a. e.) : ne güzel, ne âlâ. ["bi'se"nin zıddı].

ni'me-l-matlûb : tam aradığımız.

ni'me-t-tesâdüf : ne güzel tesâdüf.

ni'me-l-vesîle : ne güzel vesîle.

nîme نیمه (f. i.) : yarı, yarım, buçuk. (bkz : nısf, nîm) **Dü-nîme :** ikiye bölünmüş.

nîme-i rûz : gün ortası, yarım gün.

nîme nîme نیمه نیمه (f. zf.) : yarım yarım, parça parça.

nîme-rûz نیمه روز (f. b. i.) : gün ortası, yarım gün. [aslı : "nîme-i rûz"dur].

ni'met نعمت (a. i. c. : niam) : **1.** iyilik, lûtuf, ihsan, bahşiş. **2.** azık, yiyeceğe, içeceğe dâir şeyler; ekmek. **3.** saâdet, mutluluk. **Veliyy-i ni'met:** velînîmet, nîmet sâhibi, besliyen, yedirip içiren.

ni'met-i İlâhiyye : Allah'ın bahşettiği her türlü rızık. **4.** kadın ve nâdiren erkek adı.

ni'met-şinâs نعمت شناس (a. f. b. s.) : iyilikbilir. (bkz : kadr-şinâs).

nîm-evsat نیم اوسط (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir; 13 zamanlı ve 6 darblıdır. Evsat'ın şu şekilde yarısıdır ki, evsat'daki ilk dört darb ile son üç darb arasındaki yedi

darp burada mevcut değildir. 13 zamanlı olarak bir de şarkı devr-i revânı usûlü vardır. Eskiden ilâhi, beste, peşrev gibi şekillerde kullanılmış, sonraları yerini evsata terketmiştir; bu usûlden elde yalnız birkaç nümûne vardır. Bir Türk aksağı ile iki tâne sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : te (1 zaman, kavi), ke (1 zaman, zaif, te (1 zaman, nîm-kavi), (kâ (2 zaman, kavi), düm (4 zaman, kavi), düm (4 zaman, kavi).

nîm-germ نیم گرم (f. b. s.) : pek sıcak olmıyan, ılık.

nîm-hâb نیم خواب (f. b. s.): yarı uykulu, mahmur. (bkz : nuâs, sine).

nîm-hafîf نیم خفیف (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. 16 zamanlı ve 13 darblıdır. Hafif'in şu şekilde yarısıdır ki, hafifdeki 8 adet sofyan'dan ortada bulunan 4 tânesi burada yoktur; yalnız ilk ve son ikişer sofyan muhâfaza edilmiştir. 16 zamanlı diğer usuller şunlardır : 12 darblı nîm-berefşan, 12 darblı fer' ve 8 darblı çifte düyek. Eskiden peşrev, beste, ilâhi gibi şekillerin ölçülmesinde kullanılan bu usulden bugün bir nümûne kalmamıştır; fakat darb-ı fetih ve hâvî usullerinin son kısmında nîm-hafif aynen mevcuttur. Üç muhtelif şekilde vazedilmiş 4 tâne sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (1 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), tek (2 zaman, kavi), düm (1 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), tek (2 zaman, kavi), düm (1 zaman, kavi), tek (1 zaman, zaif), düm (1 zaman, nîm-kavi), düm (1 zaman, zaif), tek (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nim-kavi), he (1 zaman, zaif).

nîm-hande نیم خنده (f. b. i.) : yarım gülüş, gülümseme. (bkz : tebessüm).

nîm-küşte نیم کشته (f. b. s.) : yarı kesilmiş, yarı öldürülmüş.

nîm-lâhza نیم لحظه (f. a. b. i.) : **1.** yarım bakış, gözuciyle bakış. (bkz : nîm-nigâh). **2.** çok kısa zaman.

nîm-manzûr نیم منظور (f. a. b. s.) : yarı görülen, bulanık görülen.

nîm-mest نیم مست (f. b. s.) : sarhoşça, biraz sarhoş.

nîm-muzlim نیم مظلم (f. a. b. s.) : yarı karanlık. (bkz : nîm-zulmet).

nîm-mürde نیم مرده (f. b. s.) : ölüm derecesinde olan.

nîm-nigâh نیم نگاه (f. b. i.) : yarı bakış, gözuciyle bakma. (bkz : nîm-lâhze[1]).

nimnime نمنمه (a. i.) : **1.** birbirine yakın çizgiler. **2.** tırnakta olan beyazlık.

nimnimeteyn نمنمتین (a. i. c.) : tırnak, giyme " " işâreti.

nîm-puhte نیم پخته (f. b. s.) : yarı pişmiş, yarı çiğ [olan].

nimr نمر (a. i. c. : enmâr, nimâr, nümûr) : kaplan. (bkz : peleng).

nimre نمره (a. i.) : dişi kaplan.

nîm-res نیم رس (f. b. s.) : yarı yetişmiş, yarı ham olan.

nîm-ruh نیم رخ (f. b. i.) : kadınların başörtüsü dışında kalan saçlarını alnından kulaklara doğru açık bıraktıkları kısım.

nîm-rûz نیم روز (f. b. i.) : yarı gün, öğle. (bkz : nîme-rûz).

nims نمس (a. i.) : Fireun fâresi.

nîm-sakîl نیم ثقیل (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. 24 zamanlı ve 16 darblıdır. Sakîl usûlünün yarısı çıkarılarak elde edilmiştir. 24 zamanlı olarak, bir de 14 darplı çenber vardır. Kâr, beste, ilâhi, peşrev gibi eserler ölçülmüştür. Türlü şekillerde vazedilmiş olan sırasiyle sofyan, yürük semâî, sofyan, sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir : düm (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm-kavî), ke (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), te (1 zaman, nîm-kavî), te (1 zaman, nîm-kavî), ke (1 zaman, zaif), te (1 zaman, nîm-kavî), ke (1 zaman, zaif), düm (2 zaman, kavi), tek (2 zaman, nîm-kavî), tâhek (4 zaman, kavi), te (1 zaman, kavi), ke (1 zaman, zaif), te (1 zaman, nîm-kavî), ke (1 zaman, zaif).

nîm-sofyân نیم صوفیان (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir. 2 zamanlı ve 2 darblıdır. Nîm sofyan, en küçük usul olup, aynı zamanda, 2 basit usulden biridir. Sofyan'ın

yarısıdır. Tabîî mertebesi 2/4 ile yazılır; 2/8 yürük nîm sofyan sayılır. Bu usul ile oyun havaları ve nâdiren de şarkılar ölçülmüştür. Darbları şöyledir : düm (1 zamanlı, kavi), tek (1 zamanlı, nim kavi).

nîm-süfte نيمسفته (f. b. s.) : yarım olarak denmiş, söylenmiş.

nîm-şeb نيم شب (f. b. i.) : gece yarısı. (bkz : nısf-ül-leyl).

nîm-ten نيمتن (f. b. i.) : mintan.

nîm-zencir نيم زنجير (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin büyük usullerindendir. 60 zamanlı ve 36 darblıdır. Zencîr'in yarısıdır : zencir'deki çifte düyek yerine burada düyek, fahte yerine lenk-fahte, çenber yerine nîm-çenber, devr-i kebîr yerine devr-i revân, berefşan yerine nîm berefşan kaim olmuştur. 60/8, yürük nîm zencir mertebesi olur. 60 zamanlı olarak bir de, 26 darblı (devr-i kebîr + berefşan) şeklindeki darbeyn usulü mevcuttur. Eskiden bu usûl ile peşrev, beste, ilâhi gibi şekiller ölçülmüş, sonradan yerini zencir'e terketmiştir. Muzaffer'in bu usul ile olan bir hüseynî peşrevi, bugün de elimizdedir ve nîm zencir'in yegâne nümûnesidir. Darbları şöyledir : Düm (1 zaman, zaif), te (2 zaman, kavi), tek (1 zaif), düm (2 zaif), tek (2, nîm kavi; düyek bitti), düm (2, nîm kavi), tek (3, kavi), düm (1, zaif), tek (2, kavi), te (1, nîm kavi), he (1, zaif; lenk-fahte bitti), düm (2, kavi), te (1, nîm kavi), ke (1, zaif), düm (2, nîm kavi), tek (4 kavi), te (1, nîm kavi), ke (1, zaif; nîm çenber bitti), düm (3, kavi), düm (2, kavi), tek (2, nîm kavi), düm (3, kavi), tek (2 kavi), tek (2 nîm kavi; ağır devr-i revan bitti), düm (2, kavi), tek (1, zaif), düm (2, kavi),tek (1, zaif), düm (2, kavi), düm (1, kavi), tek (1, zaif), düm (1 nîm kavi), (1, zaif), tek (2, kavi), te (1, nîm kavi), ke (1, zaif; nîm berefşan bitti).

nîm-zulmet نيم ظلمت (f. a. b. s.) : yarı karanlık. (bkz : nîm-muzlim).

nînân نينان (a. i. nûn'un c.) : balıklar. (bkz : esmâk, simâk).

nîrân نيران (a. i. nâr ve nûr'un c.) : **1.** aydınlıklar, parıltılâr, ışıklar. **2.** cehennem, tamu. (bkz : dâr-üs-saîr, dûzah).

nîrenc نيرنج (a. i. c. : nîrencât) : **1.** hîle, düzen. **2.** afsun, büyü. **3.** resim, taslak. (bkz : nîreng).

nîreng نيرنگ (f. i.) : **1.** hîle, düzen. **2.** afsun, büyü. **3.** resim, taslak. (bkz : nîrenc).

nîrengî نيرنگى (f. i.) : **jeod.** haritasını çıkarmak üzere bir sâhayı üçgenlere bölme işi, nîrengi şebekesi kurma.

nîrengi noktası. jeod. nîrengi ve muvâzene hesaplariyle diğer noktalarla olan mesâfeleri ve râkımı ölçülmüş yer. [1, 2, 3, 4 derece olurlar].

nîrîzî نيريزى (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

nîrû نيرو (f. i.) : zor, kuvvet, güc. (bkz : zûr).

nîrû-mend نيرومند (f. b. s.) : zorlu, kuvvetli, güçlü.

nîrû-mendî نيرومندى (f. b. i.) : güçlülük, kuvvetlilik.

nisâ نساء (a. i. mere'nin c.) : kadınlar. (bkz : nisvân, zenân).

nisâb نصاب (a. i.) : **1.** asıl, esas. **2.** bir malın zekâtını vermek üzere varılması gereken miktar. **3.** sermâye, mal. **4.** derece, istenilen had.
nisâb-i ekseriyyet : *çoğunluk derecesi. **5.** hissə, nasib.
nisâb-ı rüşd : rüşt çağı.
nisâb-ı sirkat : **huk.** [eskiden] bir dinar veyâ hâlis gümüşten on dirhem sikke. [kıymetçe bu miktardan az olan bir malı çalmak hadd-i sirkati îcâbetmez].

nisâcet نساجت (a. i.) : dokumacılık, çulhalık.

nisâl نصال (a. i. nasl'ın c.) : temrenler, ok, kargı gibi şeylerin uçlarındaki sivri demirler.

nîsân نيسان (i.) : nisan ayı. **Ebr-i nîsân :** (nisan bulutu) = **mec.** bolluk, bereket, cömertlik.

nisâr نثار (a. i.) : **1.** saçma, serpme **2.** saçı, düğünde saçılan para.

-nisâr نثار — (a. s.) : "saçan, saçıcı" mânâsına kelimeleri sıfatlandırır. **Pertev-nisâr** : ışık saçan. **Zer-nisâr** : altın saçan.. gibi.

nisâr-çîn نثار چين (a. f. b. s.) : saçılan şeyleri toplıyan.

nisbet نسبت (a. i.) : **1.** bağlılık, ilgi. (bkz : mensûbiyyet, merbûtiyyet). **2.** kıyaslama, ölçü. **3. mat., fels.** *oran, **fr. rapport. 4.** inat olsun diye yapılan iş. **5. zf.** inat olarak. (bkz : rağmen).

nisbet-i a'dâd : mat. adetler arasında olan mukayese, ölçü.

nisbet-i inşâiyye : mant. doğru ve yalan ihtimâlini düşünmiye ihtiyaç olmıyan söz.

nisbet-i muzâafa : mat. herhonisiz oran, **fr. rapport anharmonique.**

nisbet-i nâkısa : mant. arkasının beklenmesi gerekli olan söz.

nisbet-i tâmme-i haberiyye : mant. arkasının beklenmesi gerekli olmıyan söz.

nisbeten نسبةً (a. zf.) : **1.** göre, yanında. **2.** öncekine göre, bir dereceye kadar, şöyle böyle.

nisbî نسبى (a. s. nisbet'den) : **1.** nisbetle olan, kıyaslama ile olan, *göreli. (bkz : izâfî). **2.** birbirine göre, öncekine göre, **fr. proportionnel.**

niseb نسب (a. i. nisbet'in c.) : nisbetler.

niseb-i a'dâd : huk. [eskiden] adetlerin nisbeti, adetler arasında mukayese. [iki adet birbiriyle mukayese edilince dört nisbet hâsıl olur : temâsül, tedâhül, tevâfuk, tebâyün].

niseb-i şerîfe : 1) şerefli nisbetler; **2) müz.** bir sekizlideki, tam sekizli (5 T, 2 B), tam beşli (3 T, 1 B) ve tam dörtlü (2 T, 1 B) sayısının yekûnuna Türk müziğinde verilen bir ad ["şu makamların niseb-i şerîfe'si 6 dır veyâ şu makamda niseb-i şerîfeden 6 tâne vardır." demek o makamın sekizlisindeki tam sekizli, tam beşli ve tam dörtlü sayısının yekûnu 6 dır demektir].

nîst نيست (f. e.) : yoktur, değildir.

nîstî نيستى (f. i.) : yokluk. (bkz : adem). **Âlem-i nîstî** : yokluk âlemi. **Hestî vü nîstî** : varlık ve yokluk.

nisûn نسون (a. i. nisvân'ın c.) : kadınlar.

nisvân نسوان (a. i. c. : nisûn) : kadınlar (bkz : nisâ, zenân).

nisve نسوه (a. i.). (bkz : nisvân).

nisvî نسوى (a. s.) : nisâ tâifesine mensup.

nisyân نسيان (a. i.) : unutma. (bkz : ferâmûş).

nisyân-ı ebedî : ebedî unutma.

nîş نيش (f. i.)) : **1.** iğne [arı, akrep gibi böceklerde-]. **2.** diken. **3.** zehir, ağı.

nişâ نشا (f. i.) : nişasta.

nişâbur نيشابور (**f. i.**) : **müz.** Türk müziğinin en az beş asırlık bir mürekkep makamıdır. Sultânî-yegâh makamının pest tarafına (pûselik, nim hicaz ve nevâ) perdelerinden müteşekkil bir (nişabur ölçüsü) ilâvesinden mürekkeptir (ki bu, bir küçük üçlüdür). Makam bu üçlü ile pûselik (si naturel) perdesinde karar eder (ki bu perdede kalan yegâne klasik Türk müziği makamıdır). Donanımına gerek sultânî yegâh'da, gerekse mevzuubahs üçlüde bulunan do bakiyye diyezi konulur; sultânî-yegâh'ın si küçük mücennep bemolü, îcâbeden yerlerde nota içinde ilâve edilir (Dr. Suphi Ezgiye göre). Nişâbur, aşağıdaki dizilerde karışık olarak seyreder; çargâh beşlisi, pûselik sekizlisi, kürdî dörtlüsü ve uşşak dörtlüsü. Pûselik (si) perdesinde kalır. Güçlüsü re (nevâ) perdesidir.

nişâburek نيشابورك (f. b. i.) : **1.** küçük nişâbur. **2. müz.** Türk müziğinin tamâmen üç asırlık bir mürekkep makamıdır. Rast makamının dügâh (lâ) perdesindeki şeddi ile, uşşak makamının pûselik "si" perdesindeki şeddinden mürekkeptir. Rast dizisi ile dügâhta kalır. Umûmiyetle inici olarak seyreder. Güçlüleri birinci derecede -terkîbindeki her iki makamın da güçlüsü olan- hüseynî (mi), ikinci derecede de - pûselik'de uşşak'ın durağı olan - pûselik (si) dir. Donanımına fa küçük mücenneb, do bakiyye ve sol bakiyye diyezleri konulur; bu ârızalar, terkîbindeki her iki dizide de müşterektir. Pûsek'de uşşak makamı şudur (tîzden peste) : tîz pûselik, muhayyer, nîm-şehnaz, mâhur, hüseynî, nevâ, nîm-hicaz ve pûselik. Dügâh'da rast makamı da şudur (tîzden peste) : muhayyer, nîm şehnâz, mâhur, hüseynî, nevâ, nîm-hicaz, pûselik ve dügâh. Nîşâbûrek, orta derecede kullanılmış makamlardandır.

nişâdir, nişâdur نشادر ، نشادور (a. i.) : nişadır.

nişân نشان (f. i.) : **1.** nişan, iz, belirti. (bkz : alâmet). **2.** işâret, fabrika işâreti. **3.** yara izi. **4.** amaç, hedef, vurulması istenilen nokta. **5.**

vurulacak noktaya silâhı çevirme. **6.** yavukluluk işâreti. **7.** bu işâreti takmak üzere yapılan tören. **8.** hâtıra için dikilen taş. **9.** tuğra. **10.** taltif için verilen madalya. **11.** ferman.
nişân-ı tîr-i sitem : zulüm okunun nişanı, hedefi.

nişânde نشانده (f. s.) : nişan, hedef olarak dikilmiş şey.

nişâne نشانه (f. i.) : iz, alâmet, belirti.

nişân-gâh نشانگاه (f. b. i.) : **1.** nişan tahtası, hedef yeri. **2.** silâh namlısının üstündeki nişan alınacak kısım [arpacık ve gez].

nişân-gîr نشانگیر (f. b. i.) : çizgi çizmeye mahsus marangoz âleti.

nişân-keş نشانکش (f. b. i.) : marangoz ve dülgerlerin rendeliyecekleri tahtalara işâret çekmek üzere kullandıkları bıçaksız âlet.

nişâpur نیشاپور (f. i.) : **müz.** (bkz : nişâbur).

nişâste نشاسته (f. i.) : nişasta, **fr. amidon.**

nişdet نشدت (a. i.) : **1.** kaybolan şeyi arama. **2.** araştırıp sorma. (bkz : cüst ü cû).

nîşe نیشه (f. i.) : kaval, çoban düdüğü. (bkz : mizmâr, nây-çe, ney, ney-çe).

nişest نشست (f. i.) : oturan. ["nişesten" mastarından]. (bkz : mekîn, mukîm, nişîn).

nişeste نشسته (f. i. c. : nişeste-gân) : oturmuş, oturan.

nişeste-gân نشستگان (f. b. s. nişeste'nin c.) : oturmuşlar, oturanlar.

nişest-gâh, nişest-geh نشستگاه ، نشستگه (f. b. i.) : oturacak yer.

nîş-hâr نیشخار (f. b. s.) : diken batmış.

nişîb نشیب (f. i.) : iniş, iniş aşağı. [yokuşun zıddı].
nişîb ü firâz : iniş ve yokuş.

nişîb-gâh نشیبگاه (f. b. i.) : çukur yer.

nişîmen نشیمن (f. i.) : oturacak yer.

nişîmen-gâh — - geh نشیمنگاه ، نشیمنگه (f. b. i.) : yurt, durak; toplanılacak yer.

-nişîn ـنشین (f. s.) : "oturan, oturmuş" mânâsiyle kelimeleri sıfatlandırır. **Kûşe-nişîn** : köşede oturan. **Medrese-nişîn** medresede oturan. **Sâhil-nişîn** : sâhilde, kıyıda oturan. **Tekye nişîn** : tekke şeyhi.

nişînende نشیننده (f. s.) : oturucu, oturan.

nişter نشتر (f. i.) : neşter. [nîşter'in muhaffefi].

nîşter نیشتر (f. i.) : neşter, hekim bıçağı.

nitâ' نطاع (a. i. c. : nutû') : deri döşek.

nitâc نتاج (a. i.) : yavru doğurma, yavrulama.

nitâf نطاف (a. i. nutfe[2]'nin c.) : duru sular, saf sular. (bkz : nutfe).

nitâh نطاح (a. i.) : tos vurma, boynuzla vurma.

nitâk نطاق (a. i.) : **1.** kuşak, kemer. **2.** peştemal. **3.** kuşak yeri. **4.** bir çeşit Arap elbisesi.
nitâk-ül-cevzâ : Hz. Ebûbekir'in kızının ünvânı. (bkz : zât-ün-nitâkayn). [Mekke'den Medîne'ye hicret gününde Hz. Ebûbekir'in kızı Esmâ'nın Hz. Peygamberle birlikte göç edecek olan babasına yükleri bağlamak üzere ikiye bölüp verdiği kuşak ki, kendisine cennette iki kuşak verileceği müjdelenmiştir].

nitâkayn نطاقین (a. i.) : bir nitâk'ın ikiye bölünmüş parçalarından herbiri. **Zât-ün-nitâkayn :** Hz. Ebûbekir'in kızı Esma'nın ünvânı ki, Hz. Peygamber, Ebûbekir'le Mekke'den hicrete hazırlanırken bağlamak üzere kuşağını ikiye bölmesi üzerine Hz. Peygamber tarafından : "Allah sana yarın Cennette iki kuşak verecektir" denilmiştir.

nitâset نطاست (a. i.). (bkz : tabâbet).

nitâsî نطاسی (a. i.) : anlayışlı hekim, doktor.

nîvâr نیوار (f. i.) : yerle gök arası, boşluk. (bkz : fezâ).

nîve نيوه (f. i.) : ağlama, inleme, sızlanma. (bkz : bükâ, nevha).

nîvend نيوند (f. i.) : akıl, idrâk, anlayış. [bizde kullanılmıyan bir mânâsı da : "üzerlik tohumunun kırmızısı" dır].

nîver نيور (f. i.) : âlemde meydana gelen haller, hâdiseler.

niyâ نيا (f. i. c. : niyâgân) : dede. (bkz : cedd).

niyâb نياب (a. i. nâb'ın c.). (bkz : nâb).

niyâbe نيابه (a. i.) : nöbet.

niyâbet نيابت (a. i.) : 1. nâiblik, vekâlet, vekillik. 2. kadı vekilliği, kadılık.

niyâgân نياگان (f. i. niyâ'nın c.) : dedeler. (bkz : ecdâd).

niyâh, niyâhat نياح،نياحت (a. i.) : ağıt, ölü üzerine, iyiliklerini sayıp dökerek, ağlama.

niyâm نيام a. s. nevm'den. nâim'in c.) : 1. (bkz : nâimîn, nüvvâm, nüvvem, nüyyem). 2. uyuyanlar, uykuda olanlar. (bkz : hâbîde-gân).

niyâm نيام (f. i.) : kın, kılıç kını; kılıf.

niyâm-ger نيامگر (f. b. i. c. : niyâm-gerân) : kın yapan sanatkâr.

niyâm-gerî نيامگرى (f. b. i.) : kın yapıcılık.

niyâr نيار (a. i. nâr'ın c.) : ateşler. (bkz : niyere).

niyât نياط (a. i. nevt'in c.) : asmalar [bir yere].

niyâz نياز (f. i.) : 1. yalvarma, yakarma. 2. duâ. 3. bâzı tarîkatlarda küçüğün büyüğe karşı olan selâm, saygı ve duâsı. 4. ihtiyaç, muhtaçlık. 5. bektâşı edebiyâtında ricâ ve duâyı muhtevî manzum veyâ mensur sözler. 6. **müz.** Şeyh Abdülbâki Dede Ef. tarafından tertîbedilmiş mürekkep makamlardan biridir, 1,5 asırlık olacaktır.

niyâzî نيازى (f. s. c. : niyâziyân) : 1. niyazla ilgili; niyaz edici, yalvarıcı. 2. i. erkek adı. 3. sevgili. (bkz : mahbûb). 4. h. i. XVIII. asrın vahdet-i vücûda kail olan, bu yüzden tâkibata mâruz kalan büyük Türk mutasavvıfı, Niyazî-i Mısrî.

Niyâzî نيازى (a. h. i.) : XV. asrın dîvan şâirlerindendir. Bursa'da bulunmuş ve Ahmed Paşa'nın zamânında yaşamıştır. Hayâtı hakkında etraflı mâlûmat olmıyan bu şâirin epeyce kasîdesi bulunduğunu arapça, farsça ve Türkçe üzerine mürettep dîvânı varsa da sonradan kaybolduğunu Lâtîfî yazmaktadır.

niyâz-kâr نيازكار (f. b. s.) : 1. yalvaran. 2. ihtiyâcı olan. (bkz : niyâz-mend).

niyâz-kârâne نيازكارانه (f. zf.) : 1. yalvararak. 2. muhtaçlıkla, muhtaç olarak. (bkz : niyâz-mendâne[1,2]).

niyâz-mend نياز مند (f. b. s. c. : niyâz-mendân) : 1. yalvaran. 2. ihtiyâcı olan, muhtaç. (bkz : niyâz-kâr).

niyâz-mendân نياز مندان (f. b. s. niyâz-mend'in c.) : 1. yalvarmalar. 2. ihtiyâcı olanlar, muhtaçlar.

niyâz-mendâne نياز مندانه (f. zf.) : 1. yalvararak. 2. ihtiyaçla, muhtaçlıkla. (bkz : niyâz-kârâne).

niyere نيره (a. i. nâr'ın c.) : ateşler. (bkz : niyâr).

niyet نيت (a. i.). (bkz : niyyet).

niyyât نيات (a. i. niyyet'in c.) : niyetler.

niyyet نيت (a. i. c. : niyyât) : 1. niyet, meram, kurma. 2. namazdan, oruçtan önce başlama duâsını okuma. [namazın ve orucun şartlarındandır]. 3. kuşların çektiği veyâ karamela şekerlerinin sarılı bulunduğu kâğıtlardaki, fal yerine geçen, yazılar.

nizâ' نزاع (a. i. nez'den) : çekişme, kavga. (bkz : münâzaa). **Kat'-ı nizâ' :** kavgayı yatıştırma. **nizâ-i lâfzî :** boşuna çene yarıştırma.

nizâm نظام (a. i. c. : nizâmât) : 1. dizi, sıra. 2. düzen, usul, tertip yol; kaide. 3. zamâ-

nın îcablarına göre konulan esaslar. **4.** Hindistan'da müstakil küçük devletler hâlindeki ülkelerin hükümdarlığı.

nizâm-ı cedîd : "yeni kanun, yeni sistem asker": III. Selim zamânında kurulmuş olan yeni askerlik.

nizâm-üd-dîn : **1**) dînin nizâmı, düzeni; **2**) dilimizde : "nizâmettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılır.

nizâmât نظامات (a. i. nizâm'ın c.) : nizâmlar, düzenler; kanun hükümleri.

nizâmât-ı lâzime : gereklî nizamlar.

nizâmen نظاماً (a. zf.) : nizâma, kanuna uyarak, nizâma, usûle göre, yolunca.

nizâmî نظامى (a. s.) : **1.** usûlüne uygun, tertipli, düzenli. **2.** kanun ve nizâma âit, onunla ilgili. **3.** Îran'ın en büyük şâirlerinden olup Gence'lidir. **4. i.** erkek adı.

nizâmiyye نظاميه (a. i.) : **1.** ilk askerlik devresi. **2.** bu türlü askerlik işleriyle uğraşan dâire.

nizâmiyye hazînesi : [eskiden] Harbiye Nezâreti veznesi, hazînesi.

nizâmiyye kapısı : kışlalarda veyâ garnizonlarda, umûmun girip çıkmasına mahsus büyük kapı, cümle kapısı.

nizâmiyye karakolu : nizâmiye kapısında nöbet tutan askerî karakol.

nizâm-nâme نظامنامه (a. f. b. i.) : *tüzük, konulan nizam ve usûlü içine alan ve ne yolda hareket edileceğini bildiren resmî hükümler. [ilgili vekâlet veyâ dâirece tesbit, Devlet Şûrâsınca (Danıştay) tetkik, İcrâ Vekilleri Heyetince kabûl edilir].

nizam-nâme-i dâhilî : *İçtüzük.

nizâm-şâhî نظامشاهى (a. f. b. i.) : **g. s.** güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, hat, minyatür v. b.].

nizâr نزار (f. s.) : zayıf, arık, lâgar.

nizâret نذارت (a. i.) : korkutup, uygunsuz şeylerden vazgeçirmek için söylenilen söz.

nîze نيزه (f. i.) : kargı, mızrak; süngü, harbe.

nize-i gül-gûnî : meşhur bir çeşit lâle.

nîze-i rummânî : meşhur bir çeşit lâle.

nize-i sinân : meşhur bir çeşit lâle.

nîze-dâr نيزه دار (f. b. s.) : kargılı, mızraklı; süngülü.

nîzek نيزك (f. i.) : **1.** câriye. (bkz : kenîzek). **2.** küçük mızrak, süngü.

nîze-zen نيزه زن (f. b. i.) : **1.** mızrakçı. **2.** mızrakla vuran.

noksân نقصان (a. i.) : **1.** eksiklik, azalma, azlık. **2. s.** eksik, kusurlu. (bkz : nâkıs). **3.** yokluk. (bkz : fıkdân).

noksân-ı arz : fık. bir yerin ekilmeden önceki değeriyle ekildikten sonraki değeri arasındaki ücret farkı.

noksân-ı fâhiş : fık. bir şeyin dörtte bir değeri ölçüsünde veyâ daha çok olan kısmı.

noksân-ı semen : huk. [eskiden] bigaraz bilirkişinin ihbâriyle mâlûm olan semen noksânı.

noksân-ı yesîr : fık. bir şeyin dörtte bir değerini bulmıyan noksânı.

noksânî نقصانى (a. s.) : eksiklikle ilgili.

noksâniyyet نقصانيت (o. i.) : eksiklik. [yapma kelimelerdendir].

nokta نقطه (a. i. c. : nikat, nukat) : **1.** nokta. **2.** benek, leke. **3. mat.** hiç bir buut (boyut) u olmıyan işâret. **4.** yer. **5.** mevzu, *konu. **6.** tek nöbetçi, tek polis me'muru bulunan küçük kulübe, gözcü.

noktacı : [eskiden] imârethânelerde, medreselerde inzibat işlerine bakan me'mur.

nokta-i avrâ : anat. körbağırsak noktası, **lât. punctum coecum.**

nokta-i biniş : gözbebeği.

nokta-i feyz : feyiz ve bereket noktası.

nokta-i harîfî : coğr. güz noktası.

nokta-i in'itâf : mat. büküm noktası.

nokta-i irtifâ : mermi mahrekinin en yüksek noktası.

nokta-i galeyân : suyun buhara çevrildiği harâret derecesi.

nokta-i hendese : geo. kendisinde üç buut (*boyut) dan hiçbiri tasavvur olunmıyan şey.

nokta-i incimâd : fiz. *damıtık suyun donduğu harâret derecesi.

nokta-i maddiyye : fiz. madde noktası.

nokta-i mevhûme : görünüşte hissedilmeyip farzedilen nokta.

nokta-i nazar : görüş.

nokta-i rebîî : **coğr.** bahar noktası.

nokta-i sukut : merminin düştüğü nokta.

nokta-i tatbîk : **fiz.** uygulama noktası.

nokta-i temâs : **geo.** değme noktası.

nokta-i zemîn : **jeod.** üzerine âlet kurulması mümkün olmıyan herhangi bir nîrengi noktasını kullanılabilecek bir hâle getirmek için yerde tesis edilen ve bu nîrengiye rasat ve ölçülerle bağlanan nokta.

nokta-i zerrîn : Güneş.

noktateyn نقطتين (a. i. c.) : iki nokta (:)

noktateyn-i mütekabileyn : **astr.** karşılıklı iki yıldızın bulunduğu noktalar.

nuara نعره (a. i.) : eşek sineği.

nuâs نعاس (bkz : nüâs).

nûf نوف (f. i.) : yankı, **fr. accoustique.** (bkz : sadâ).

nufâha نفاخه (a. i.) : su üzerindeki kabarcık.

nûfe نوفه (f. i.) : çığıltı.

nûger نوگر (f. i.) : kul, köle. (bkz : abd, bendegî, çâkerî).

nûgerî نوگرى (f. i.) : kulluk kölelik. (bkz : bendegî, çâkerî).

Nûh نوح (a. h. i.) : Nûh Peygamber, Kur'an'daki kronolojik sıraya göre yirmibeş peygamberin baştan üçüncüsü. **Sefîne-i Nûh** (Nûh'un gemisi) : Hz. Nûh'un Tûfân'dan korunmak üzere bütün canlılardan birer çift aldığı gemi; **mec.** her çeşit insanın bir araya geldiği toplantı yeri.

nuhâ' نخاع (a. i.) : **anat.** mundar ilik.

nuhâ-i şevkî : **anat.** omurilik, **fr. moelle épinière.**

nuhâme نخامه (a. i.) : balgam.

nuhâs نحاس (a. i.) : **1.** bakır. **2.** bakır para.

nuhâsî نحاسى (a. s.) : bakırla ilgili, bakırlı, bakırdan.

nuhât نحات (a. i. nâhî'nin c.) : nahiv (syntaxe) âlimleri.

nuhât نحاط (a. i.) : hıçkırma.

nuhbe نخبه (a. i.) : **1.** herşeyin iyisi, seçkini. **2.** seçkin, seçilmiş. (bkz : güzîde, müntahab).

nuhbe-i âmâl : emellerin en sonu, ideal. **3.** meclis (içki) arkadaşı; sıkı fıkı arkadaş. **4.** Sünbülzâde Vehbî'nin lûgata âit manzum eseri.

nûhî نوحى (a. s.) : **1.** Nûh'a âit, Nûh ile ilgili. **2.** pek eski.

nuhre نخره (a. i.) : kemik dokusunun çürümesi.

nuhûset نحوست (a. i.) : uğursuzluk. (bkz : şeâmet).

nuhust نخست (f. s.) : ilk, birinci. (bkz : evvel, nuhustîn, vâhid).

nuhustîn نخستين (f. s.) : ilk, birinci. (bkz : evvel, nuhust, vâhid).

nuhust-zâd, nuhust-zâde نخستزاد ، نخستزاده (f. b. s.) : evvel doğan, ilk doğmuş olan.

nôk نوك (f. i.) : **1.** kuş gagası. **2.** gaga gibi ucu sivri olan şey. **3.** okun ucu, temren.

nukaa نقاعه ("ka" uzun okunur. a. i.) : içinde ilâç ıslatılan su.

nukab نقب (a. i. nukbe'nin c.). (bkz : nukbe).

nukaba' نقباء (a. s. i. nakîb'in c.) : nakîbler. (bkz : nakîb).

nukat نقط (a. i. nokta'nın c.) : noktalar. (bkz : nikat). **Bî-nukat** : "ebced" hesâbında noktasız harf. (bkz : mühmel).

nukave نقاوه ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** herşeyin iyisi. **2.** temizlik, pâklık. (bkz : nakave).

nukbe نقبه (a. i. c. : nukab) : **1.** renk. (bkz : levn). **2.** pas. (bkz : jeng, jengâr). **3.** paçasız don. **4.** yırtık, astar yırtığı. **5.** yol.

nukl نقل (a. i.) : meze, çerez.

nukre نقره (a. i.) : **1.** külçe hâlinde gümüş.

nukre-i hâm : işlenmemiş, ham gümüş külçesi. **2.** ense çukuru.

nukre-i kafâ : ense çukuru.

nukud نقود ("ku" uzun okunur. a. i. nakd'in c.) : nakitler, paralar. **Fıkdân-ı nukud** : para yokluğu, para darlığı.

nukud-ı mevkufe : **huk.** vakfolunan paralar.

nukul نقول ("ku" uzun okunur. a. i. nakl'in c.) : nakiller, hikâyeler, rivâyetler.

nukuş نقوش ("ku" uzun okunur.a. i. nakş'ın c.) : nakışlar, resimler.

nukz نقض (a. i. c. : enkaz) : binâ yıkıntısı.

nûl نول (f. i.) : kuş gagası. (bkz : minkar).

nu'mân نعمان (a. i.) : **1.** kan. (bkz : dem). **Şakayık-un-nu'mân** : **bot.** gelincik. **2. ha. i.** (büyük "n" ile) İmâm-ı A'zam'ın adı. **3.** erkek adı.

numruka نمرقه (a. i. c. : nemârik) : küçük yastık.

nun ن (a. h.) : **1.** Osmanlı alfabesinin yirmi sekizinci harfi olup "ebced" hesâbında elli sayısının karşılığıdır. **2.** arabî târihlerde ramazana işârettir. **3.** farsçada, fiillerde nefy (*olumsuz) edâtıdır : [hudâne-kerde : Allah göstermesin.. gibi]. **4.** (i. c. : envân, nînân) balık. (bkz : semek). **Zün-nûn** : Hz. Yûnus. **5.** Kur'ân-ı Kerîm'in 68. sûresinin kalemden başka adı. **6.** aynı sûrenin başındaki müteşâbih harf ki, mürekkep hokkası diye tefsîr edilir.

nûr نور (a. i. envâr, nîrân) : **1.** aydınlık, parıltı, parlaklık. **Cebel-i nûr, Cebel-ün-nûr** (Nur dağı) : Mekke'deki Harra dağı. **Zün-nûreyn** : iki nur sâhibi, [Hz. Peygamberin iki kızını almış olması dolayısiyle] Hz. Osman. **Sûret-ün-nûr** : Kur'an'da bir sûre.

nûr-i ayn, —-i çeşm, —-i dîde : pek sevgili kimse. [en çok evlât için kullanılır].

nûr-i cenân : meşhur bir çeşit lâle.

nur-i ilâhî : ilâhî nûr, Allah'a âit nur.

nûr-i îmân : îman aydınlığı.

nûr-i mübîn, —-i nuhustîn : Hz. Muhammed'in rûhâniyeti.

nûrün alâ nûr (nur üstü nur) : daha iyi, daha âlâ.

nûr-üs-semâvâti ve-l-arz : Cenâbı Hak. **2.** Kur'an-ı Kerîm. (bkz : Furkan, Hitâb, Hüdâ, Kitâb, Mushaf, Necm, Zikr).

nûrânî نورانى (a. s.) : **1.** nurlu, ışıklı. (bkz : münevver, rûşen). **2.** saygı uyandıran bir yüz.

nûrâniyyet نورانيت (o. i.) : **1.** nurluluk, parlaklık. **2.** parlak, nurlu olanın hâli.

nûr-bahş نور بخش (a. f. b. s.) : nur veren, etrâfı aydınlatan.

Nûr-bahşiyye نور بخشيه (a. f. h. i.) : **tas.** Kibreviyye tarîkatı şûbelerinden biri : [kurucusu : Muhammed'ün Nurbahş-ün-Neccâr'a nispetle bu adı almıştır].

nûr-efşân نور أفشان (a. f. b. s.) : nur saçan, etrâfı aydınlatan.

nûr-feşân نور فشان (a. f. b. s.). (bkz : nûr-efşân).

Nûriyye نوريه (a. h. i.) : Rufâî tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu : Nûreddîn Habîbullah-i Hadîsî'dir].

nûr-pâş نور پاش (f. b. s.) : nûr saçıcı, nûr saçan.

nûr-tal'at نور طلعت (a. b. s.) : nur yüzlü.

nusahâ نصحا (a. s. nasîh'in c.) : öğüt verenler.

nusarâ نصرا (a. s. nasîr'in c.) : yardımcılar. (bkz : avene, ensâr, nussâr).

Nusayrî نصيرى (a. s. ve i.) : Nusayr'e mensup, yezîdîliğin bir kolu olan, Nusayr'ın mezhebinden olan.

nush نصح (a. i.) : nasîhat verme, öğüt. (bkz : pend, va'z).

nusret نصرت (a. i.) : **1.** yardım. **2.** Allah'ın yardımı. **3.** başarı, üstünlük. **4.** erkek adı.

nussâh نصاح (a. s. nâsih'in c.) : nasîhat edenler, öğüt verenler. (bkz : vu'âz).

nussâr نصار (a. s. nâsır'ın c.) : yardımcılar. (bkz : avene, ensâr, nusarâ).

nusûl نصول (a. i. nasl'ın c.) : temrenler, mızrağın ucundaki sivri demirler.

nusûs نصوص (a. i. nass'ın c.) : naslar, **fr. dogmes.** (bkz : nass.).

nûş نوش (f. i.) : **1.** tatlı; bal. **2.** içki, işret. **Îş ü nûş :** zevk ve safâ, cünbüş.

-nûş نوش- (f. s.) : "içen, içici" mânâlariyle kelimelere takılır. **Bâde-nûş :** şarap içen.. gibi ["nûşîden" mastarından].

nûşâbe نوشابه (f. i.) : içene ebedî hayat sağlıyan efsânevî su, bengisu. (bkz : âb-ı câvidânî, âb-ı hayât, âb-ı hızır, âb-ı zinde-gânî...).

nûşâdur نوشادر (f. i.) : nişadır.

nûş-â-nûş نوشانوش (f. zf.) : içtikçe içerek, içe içe, tekrar tekrar içerek.

nûş-dârû نوشدارو (f. b. i.) : **1.** tiryak. **2.** panzehir. **3.** şarap. (bkz : bâde, hamr, sahbâ, mey).

nûşende نوشنده (f. i. c. : nûşende-gân) : içki içen, içki düşkünü.

nûşende-gân نوشندگان (f. i. nûşende'nin c.) : içki içenler, içki düşkünleri. (bkz : müdmin-i hamr, şârib-ül-leyl ve-n-nehâr).

nûş-hand نوش خند (f. b. s.) : tatlı gülüşlü.

nûşîn نوشین (f. s.) : tatlı, lezzetli.

nûşîne نوشینه (f. i.) : tatlı şarap.

Nûşirevân نوشروان (f. h. i.) : Îran'da 531 den 579 yılına kadar hükümdarlık etmiş ve doğruluğiyle şöhret bulmuş olan Sâsânî şâhı ki "âdil" lâkabiyle anılır.

nutfe نطفه (a. i. c. : nutuf) : **1. fizy.** döl suyu, atmık, sperma, **fr. sperme.** (bkz : menî). **2.** (c. : nitâf) duru, saf su.

nûtî نوتى (a. i. c. : nevâtî) : gemici. (bkz : nevtî).

nutk نطق (a. i.) : **1.** söz, lâkırdı; konuşma. **2.** nutuk, söylev, bir kalabalığa karşı söylenilen söz. **3.** söyleyiş, söyleme kuvvet ve hassası. **4. ed.** eski dervişlerce büyük bilinen kimselerin manzum sözleri.

nutk-i iftitâhî : açış nutku.

nutku müteazzir olmak : ne söyliyeceğini şaşırmak.

nutû' نطوع (a. i. nat'ın c.) : **1.** sofra bezleri. **2.** meşinden yapılan döşekler, **fr. nattes.**

nutuf نطف (a. i. nutfe'nin c.) : **fizy.** döl-suları, atmıklar, spermalar, **fr. spermes.**

nuûmet نعومت (a. i.) : yumuşaklık.

nuût نعوت (a. i. nat'ın c.) : **1.** medhederek anlatılan şeyler, vasıflandırmalar. **2. ed.** Hz. Muhammed'i övmek üzere yazılan şiirler. [Hz. Alî için yazılan şiirlere de "na't" dendiği olur].

nuûz نعوظ (a. i.). (bkz : intiâz). **fr. érection.**
nuûz-i mü'lim : hek. fr. priapisme.

nuûziyyet نعوظيت (a. i.) : intiâz olma, **fr. érectilité.** (bkz : intiâz).

nûyân نويان (f. i.) : pâdişah oğlu; şehzâde.

nuzerâ نظرا (a. i. nazîr'in c.) : eşler, akranlar.

nuzzâr نظار (a. i. nâzır'ın c.). (bkz : dîde-bânân, nâzır).

müâme نعامه (a. i.) : çark ve çıkrık ortasındaki mihver, eksen.

nüâmî نعامى (a. i.) : güney rüzgârı.

nüâs نعاس (a. i.) : uyuklama, pinekleme, ımızganma.

nüâsî نعاسى (a. s.) : **1.** uyuklama ile ilgili. **2. fels. fr. hypnagogique.**

nübâh نباح (a. i.) : havlama. (bkz : nibâh).

nübeâ نبآ (a. i. nebî'nin c.) : peygamberler. (bkz : enbiyâ).

nübüvvet نبوت (a. i.) : nebîlik, peygamberlik, Tanrı haberciliği. (bkz : risâlet, peygamberî).

nübüvvet-penâh نبوتپناه (a. f. b. i.) : peygamber. (bkz : nebî).

nücebâ نجبا (a. s. necîb'in c.) : soyu sopu temiz, nesli pâk olan kimseler; ricâl-i gaybın bir zümresi. (bkz : encâb, necâib).

nücme نجمه (a. i.) : **bot.** ayrık otu.

nücûm نجوم (a. i. necm'in c.) : yıldızlar. (bkz : kevâkib). **Ehl-i nücûm : fr. astrologue. İlm-i nücûm : fr. astrologie.**

nücûmî نجومى (a. s.) : **astr. 1.** yıldızlarla ilgili. **2.** yıldızla uğraşan, **fr. astrologue.** (bkz : elh-i nücûm).

nüdbe ندبه (a. i.) : ölüye ağlama, ağıt. (bkz : nedb).

nüdemâ ندما (a. i. nedîm'in c.) : nedîmler. (bkz : nedîm).

nüdûb ندوب (a. i. nedebe'nin c.) : nedbeler, yara izleri.

nüfesâ´ نفساء (a. i.) : lohusa. (bkz : nefsâ).

nüfha نفخه (a. i.). (bkz : nefha نفخه).

nüfûr نفور (a. i.) : **1.** ürküp kaçma, dağılma. **2.** hacıların Mînâ'dan Mekke'ye doğru süratle yola çıkmaları.

nüfûs نفوس (a. i. nefs'in c.) : **1.** ruhlar, canlar.

nüfûs-i kudsiyye : kutsal melekler.

nüfûs-i zekiyye : arınmış ruhlar. **2.** insanlar, kimseler. (bkz : eşhâs). **Kesâfet-i nüfûs** : her metrekareye düşen nüfûs adedi, nüfûs sayısı.

nüfûz نفوذ (a. i.) : **1.** içe geçme, işleme. **2.** sözü geçme, sözü dinlenme.

nüh نه (f. s.) : dokuz.

nühfelek, — kubbe, — tak : dokuz gök.

nühâ نهى (a. i. nühye'nin c.) : akıl, us (bkz : hired, hûş). **Ulü-n-nühâ** : akıllı kimseler; akıl sâhipleri.

nühâk نهاق (a. i.) : eşek anırtısı. (bkz : nahik).

nühbe نهبه (a. i.): akıl, müdrike.

nühbûr نهبور (a. i. c. : nehâbîr) : kum tepe, kum yığını.

nühûl نحول (a. i. nahl'in c.) : **1.** arılar, bal arıları. (bkz : zenâbîr). **2.** çok zayıflık, arıklık, lâgarlık.

nühûr نحور (a. i. nahr'in c.) : kurbanlar.

nühûr نهور (a. i. nahr'in c.) : akarsular, çaylar, ırmaklar. (bkz : enhâr, enhür).

nühûr نهور (f. i.) : göz. (bkz : ayn, basar, çeşm).

nühûz نهوض (a. i.) : hareket etme.

nühüft نهفت (f. s.) : **1.** gizli, saklı. [nühüften mastarından]. (bâzı lûgatlerde "nihüft" şeklinde de geçer. **2. müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır (Murâdnâme'de ve ondan eski kitaplarda mevcut). Nühüft, yegâh mürekkep makamına "mi" perdesine **hüseynî-aşîran** nakledilmiş bir uşşak dörtlüsü (tîzden peste : dügâh, rast, ırak ve hüseynî-aşîran) ilâvesinden mürekkeptir. Bu dörtlü ile hüseynî-aşîran (mi) perdesinde durur. Güçlüleri -yegâhda olduğu gibi- birinci derecede nevâ (re) ve ikinci derecede de dü-

gâh (lâ) perdeleridir. Umûmiyetle inici olarak seyreder. Donanımına yegâh gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur. İkinci ârıza olan "fa" diyez, hüseynî-aşîran'daki uşşak dörtlüsünde de mevcuttur. Yegâh'ın terkîbindeki nevâ üzerine göçürülmüş rast için, nota içinde "si" bekar ve "do" bakiyye diyezi kullanılır.

nühüft-i kadîm : müz. Türk müziğinin eski mürekkep makamlarından biri olup zamânımıza bir nümûnesi kalmamıştır.

nühüfte نهفته (f. s.) : gizli, saklı. (bkz : mahfî). [bâzı lûgatlerde : "nihüfte" şeklinde de geçer].

nü hüfte-gî نهفتگی (f. i.) : gizlilik, saklılık.

nühüm نهم (f. s.) : dokuzuncu. (bkz : tâsi').

nühye نهيه (a. i. c. : nühâ) : akıl. (bkz : hired). **Eshâb-ı nühye** : akıl sâhipleri.

nükâs نكاس (a. i.). (bkz : nüks).

nükbe نكبه (a. i. c. : nükeb) : yığılmış buğday harman.

nüket نكت (a. i. nükte'nin c.) : nükteler, herkesin anlıyamıyacağı ince, zarif, mânâlı sözler. (bkz : nikât).

nükhet نكهت (a. i.) : koku. (bkz : bû [y], fâyiha, galiye, nefha). ["nekhet" şekli de vardır].

nüks نكس (a. i.) : hastalığın geri dönmesi, tepreşmesi.

nükte نكته (a. i. c. : nikât, nüket) : **1.** herkesin anlıyamadığı ince mânâ, **fr. esprit.** [yazıda, sözde, resimde, harekette]. **2.** ince mânâlı, zarif ve şakalı söz.

nükte-âmîz نكته آميز (a. f. b. s.) : nükte karıştıran.

nükte-bîn نكته بين (a. f. b. s.) : nükteyi, inceliği gören, anlıyan, anlayışlı, kavrayışlı.

nükte-dân نكته دان (a. f. b. s.) : nükte bilen, zarif, ince [kimse]. (bkz : nükte-şinâs).

nükte-dânî نكته دانى (a. f. b. i.) : nüktedanlık, nüktecilik.

nükte-dâr نكته دار (a. f. b. s.) : nükteli.

nükte-gû نكته گو (a. f. b. s.) : nükteli söz söyliyen.

nükte-gûyî نكته گويى (a. f. b. i.) : nükteli söz söyleme. (bkz : nükte-perdâzî).

nükte-perdâz نكته پرداز (a. f. b. s. c. : nükte-perdâzân) : nükteli söz bulup söyliyen. (bkz : nükte-gû).

nükte-perdâzân نكته پردازان (a. f. b. s. nükte-perdâz'ın c.) : nükteli söz söyliyenler.

nükte-perdâzî نكته پردازى (a. f. b. i.) : nükteli söz bulup söyleme. (bkz : nükte-gûyî).

nükte-senc نكته سنج (a. f. b. s. c. : nükte-sencân) : nükte tartıcı, nükteyi değerlendiren.

nükte-sencân نكته سنجان (a. f. b. s. nükte-senc'in c.) : nükte tartanlar, nükteyi değerlendirenler.

nükte-şinâs نكته شناس (a. f. b. s. c. : nükte-şinâsân). (bkz : nükte-dân).

nükte-şinâsân نكته شناسان (a. f. b. s. nükte-şinâs'ın c.) : nükte anlıyanlar.

nükte-şinâsî نكته شناسى (f. b. i.) : nükte anlayıcılık. (bkz : nükte-dânî).

nükte-ver نكته ور (a. f. b. s.) : nükte bilen, nükteyi anlamakta mâhir olan.

nükûb نكوب (a. i. nekbet'in c.) : tâlihsizlikler; düşkünlükler, felâketler, musîbetler; yoldan sapmalar.

nükûl نكول (a. i.) : vazgeçme, kaçınma, geri dönme, cayma.

-nümâ نما (f. s.) : "gösteren, bildiren" mânâlariyle kelimelere katılır. **Reh-nümâ** : yol gösteren. **Rû-nümâ** yüz gösteren.. gibi. ["nümûden" mastarından].

nümâyân نمايان (f. b. s.) : görünücü, görünen; meydanda. (bkz : âşkâr, peydâ, zâhir).

nümâyân-ter نمايانتر (f. b. s.) : en çok görünen.

nümâyende نماينده (f. b. s.) : gösterici, görünücü.

nümâyiş نمايش (f. i.) : **1.** gösteriş; gösteri; görünüş. **2.** yalandan gösteriş, göz koyma.
nümâyiş-i âb (su gösterişi) : serap, ılgım.

nümâyiş-gâh نمايشگاه (f. b. i.) : gösteri yeri.

nümâyiş-geh نمايشگه (f. b. i.). (bkz : nümâyiş-gâh).

nümâyiş-kâr نمايشكار (f. b s.) : gösterişli.

-nümûd نمود – (f. s.) : "gösteren, görünen, benziyen" mânâlariyle kelimeleri sıfatlandırır. **Çihre-nümûd** : surat gösteren. **Kerem-nümûd** : kerem gösteren. **Zafer-nümûd** : zafer gösteren.

nümû-dâr نمودار (f. s.) : **1.** görünen, görünücü. **2. i.** örnek. (bkz : nümûne).

nümûde نموده (f. s.) : gösterilmiş, görünmüş, gözükmüş.

-nümûn نمون – (f. s.) : "gösteren" mânâsiyle kelimelere katılır. **Reh-nümûn** : yol gösteren, kılavuz. **Zafer-nümûn** : zafer gösteren.

nümûne نمونه (f. i.) : örnek. (bkz : nümûdâr[2]).
nümûne-i imtisâl : misal getirilecek örnek.

nümûne-hâne نمونه خانه (f. b. i.) **1.** örneklik şeylerin konulduğu yer. **2.** müze. (bkz : methaf).

nümûr نمور (a. i. nimr'in c.) : kaplanlar. (bkz : enmâr, nimâr).

nümûzec نموذج (a. i.) : örnek. (bkz : enmûzec, nümûne).

nümür نمر (a. i. nimr'in c.) : kaplanlar.

nümüvv نمو (a. i.) : büyüme, yetişme, bitme, gelişme. (bkz : neşv, nemâ).

nüsâfe نسافه (a. i.) : buğdaydan ayrılan saman.

nüsah نسخ (a. i. nüsha'nın c.) : nüshalar. (bkz : nüsha). **Tekmîl-i nüsah etmek** : medresede takîbedilmesi şart olan bütün dersleri okuyup bitirmek.

nüsâl نسال (a. i.) : hayvandan dökülen tüyler.

nüsâle نساله (a. i.) : tiftik.

nüsâre نثاره (a. i.) : **1.** saçıntı, saçılan şey. **2.** yemek döküntüsü.

nüsg نسغ (a. i.) : **bot.** *besisuyu, **fr. sève.**
nüsg-i kebîr : **bot.** ilkbaharda devran eden besisuyu.
nüsg-i sagîr : **bot.** yaz sonuna doğru devran eden besisuyu.
nüsg-i sâid : **bot.** kökten başlayıp yapraklara kadar çıkan besisuyu.

nüsha نسخه (a. i. c. : nüsah) : **1.** yazılı, yazılmış şey, yazılı bir şeyden çıkarılan sûret. **2.** gazete ve dergilerde sayı. **3.** muska. (bkz : nüşre).

nüshateyn نسختين (a. i.) : iki nüsha.

nüsk نسك (a. i.) : Allah'a yolunca ibâdet etme. [Kur'an'daki şekli "nüsük" dür].

nüsû' نسوع (a. i.) : diş etleri sıyrılarak dişlerin sırıtması.

nüsûl نسول (a. i.) : tüy dökme.

nüsûr نسور (a. i. nesr'in c.) : **1. zool.** akbabalar [kuş]. **2. zool.** kartallar.

nüsük نسك (a. i.). (bkz : nüsk).

nüşâb نشاب (a. i. nüşâbe'nin c.) : temrenli oklar.

nüşâbe نشابه (a. i. c. : nüşâb) : temrenli ok.

nüşâre نشاره (a. s.) : biçilen ağaçtan dökülen talaş, yonga.

nüşbe نشبه (a. i.) : sırnaşık, yapışkan adam.

nüş-hâr نشخوار (f. b. i.) : geviş. (bkz : ictirâr).

nüşre نشره (a. i.) : muska, efsun, büyü. (bkz : nüsha[3]).

nüşû' نشوء (a. i.). (bkz : neşv).

nüşuk نشوق (a. i.) : **1.** buruna çekme. **2.** buruna çekilen toz, ilâç, enfiye.

nüşûr نشور (a. i. neşr'in c.) : **1.** neşretmeler, dağıtmalar, yaymalar. **2.** öldükten sonra dirilmeler. **Yevm-i nüşûr** : kıyâmet, mahşer günü.

nüşût نشوط (a. i.) : tohumun uc göstermesi, baş vermesi. (bkz : intâş).

nüşûz نشوز (a. i.) : kadının, kocasından nefret edip kaçması.

nüşüvv نشو (a. i.) : **fels. fr. développement.**

nütû' نتوء (a. i.) : kemik çıkıntısı; yumru. (bkz : nütüvv).
nütû-i azm : **biy.** kemik çıkıntısı, **fr. apophyse.**
nütû-i gurâbî : **biy.** kargaburun çıkıntısı, **fr. coracoïde.**
nütû-i şevkî : **biy.** *dikensi çıkıntı, **fr. apophyse épineuse.**

nütüvv نتو (a. i.). (bkz : nütû').

nüvâh نواح (a. i.) : ağıt ağlama. (bkz : nevha).

nüvaht نوخت (f. i.) : çalgı çalma. ["nevaht" şekli de vardır].

nüve نوه (a. i.) : **bot.** çekirdek [hücre].
nüve-i müvellide : **bot.** döller çekirdek.

nüveb نوب (a. i. nevbet'in c.). (bkz : nevbet).

nüveyt نويت (a. i.) : çekirdekçik.

nüvîd نويد (f. i.) : **1.** müjde, muştu. (bkz : beşâret).
nüvîd-i cânân : sevgilinin müjdesi. **2.** hayırlı haber. **3.** erkek adı. [müen. : "nüvîde"].

-nüvîs نويس -(f. s.) : "yazan, yazıcı" mânâlariyle kelimelere eklenir. **Dûr-nüvîs** (uzak yazan): telgraf [bir ara "-graphe" sonekini karşılamak üzere kullanılmışsa da tutmamıştır]. **Vak'a-nüvîs** (vak'aları, hâdiseleri yazan) : resmî târihçi.

nüvîsende نويسنده (f. i.) : yazıcı, kâtip. (bkz : nâmık).

-nüvişt نوشت -(f. s.) : "yazılı, yazılmış" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Ser-nüvişt** : alın yazısı.. gibi.

nüvişt, nüvişte نوشت ، نوشته (f. s.) : **1.** yazılı, yazılmış. **Ser-nüvişt** : alın yazısı. (bkz : kader). **2. i.** mektub. [cemi olan **nüviştecât** : yanlış bir teşkildir].

nüviştecât نوشتجات (f. s. nüvişte'nin c.) : mektuplar, yazılmış nesneler. [galat olmakla beraber kullanılmıştır].

nüvvâb نواب (a. s. ve i.nevb'den. nâib'in c.) : (bkz : nâib). **Mekteb-i nüvvâb** : nâip yetiştiren mektep (*okul). (bkz : mekteb-i kuzât).

nüvvâm نوام (a. s. nevm'den. nâim'in c) : (bkz : huftegân, hâbîdegân, nâimîn, niyâm, nüvvem, nüyyem).

nüvvem نوم (a. s. nevm'den. nâim'in c.) : (bkz : nâimîn, niyâm, nüvvâm, nüyyem).

nüyûb نيوب (a. i. nâb'ın c.) : azı dişleri. (bkz : enyâb).

nüyyem نيم (a. s. nevm'den. nâim'in c.) : (bkz : nâimîn, niyâm, nüvvâm, nüvvem).

nüzerâ نذرا (a. i. nezîr'in c.) : doğru yola getirmek üzere gözdağı vermeler, korkutmalar.

nüzhe نزهه (a. i.) : **müz.** [eski] kanuna benzer bir sâz.

nüzhet نزهت (a. i.) : **1.** neşe, eğlence, eğlenecek yerleri gidip gezme. **2.** tâzelik; sevinç; ferahlık. (bkz : teferrüc). **3.** erkek ve kadın adı.

nüzhet-efzâ نزهت افزا (a. f. b. s.) eğlenceli, gönül açan. (bkz : nüzhet-fezâ).

nüzhet-fezâ نزهت فزا (a. f. b. s.). (bkz : nüzhet-efzâ).

nüzhet-gâh, nüzhet-geh نزهتگاه ، نزهتگه (a. f. b. i.) : gezinti yeri. (bkz : teferrüc-gâh).

nüzhet-gede نزهتگده (a. f. b. i.).(bkz : nüzhet-gâh).

nüzhet-pezîr نزهتپذير (a. f. b. s.) : safâ, neşe bulmuş olan.

nüzl نزل (a. i. c. : enzâl) : **1.** konak yeri. **2.** misâfir için hazırlanan yemek.

nüzül emîni : **tar.** konakçı başı.

nüzûl نزول (a. i.) : **1.** aşağı inme. **2.** konağa inme, konaklama. **3. hek.** nüzül inme.

nüzûl an-il-vezâif : **huk.** [eskiden] mütevelli, nâzır, câbî, gibi cihât sâhiplerinin uhdelerindeki hizmetlerden başkalarına verilmek üzere istifâ etmeleri. [bu sûretle cihetin kendisine verilmesi matlubolan kimseye "menzûl-ün-leh" denir].

nüzûl-i hüccâc : hacıların Mekke-i Mükerreme civârında (Mînâ) denilen yere inmeleri.

nüzûl-i sefîne : geminin denize inişi.

nüzûr نذور (a. i. nezr'in c.) : adaklar, adamalar.

nüzür نذر (a. i. nezîr'in). (bkz : nüzerâ).

O

O او، ع (a. ha.) : Osmanlı alfabesinde **elif** ve **ayın** harflerinin kalın zamme (ötre) lilerinin sesini karşılar.

Ocak اوجاق (t. i.) : [kelime türkçe olmakla berâber osmanlıca kelimelerle birleştirilerek terkipler meydana getirilmiştir : **ocâg-ı mihmân-nevâz** : misâfir ağırlıyan ocak (hânedan). **Serâmedân-ı ocâg** : ocağın ileri gelenleri.. gibi].

okka اوقه (o. i.). (bkz : ûkıyye).

Okyânûs اوقيانوس (a. h. i.) : **1.** (bkz : Bahr-i muhît). **2.** Osean, **fr. Océan.**

ordu اردو (t. i.) : [kelime türkçe olmakla berâber osmanlıca kelimelerle birleştirilerek terkipler ve *birleşik kelimeler meydana getirilmiştir : **Ordû-yi hümâyûn** = pâdişah ordusu. **Ordû-gâh** : ordunun konakladığı yer.. gibi].

ordu-gâh اردوگاه (t. f. b. i.) : ordunun konakladığı yer. (bkz : muasker).

Osman عثمان (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in dâmâdı, üçüncü halîfe. [Hz. Muhammed'in : Rukıyye ve Zeyneb adında iki kızıyle evlendiği için "Osmân-ı Zi-n-nûreyn" lâkabiyle anılır].

Osmânî, Osmâniyye عثمانى، عثمانيه (a. s. c. : Osmaniyân) : Osmanlı Devleti'ne mensup, Osmanlılar'a âit, Osman Oğullari'yle ilgili. **Devlet-i Osmâniyye** : Osmanlı Devleti. **Kavâid-i Osmâniyye** : Osmanlıca gramer.

osmâniyân عثمانيان (a. s. osmânî'nin c.) : Osmanlılar, Osman Oğulları.

otâg اوتاغ (t. i.) : [çok eskiden dilimize toharcadan geçtiği ileri sürülen bu kelime türkçe kabûl edilegelmiş ve osmanlıca kelimelerle birleştirilerek terkipler yapılmıştır : **otâg-ı hümâyûn** : pâdişah çadırı.. gbii].

otâg-gerân اوتاغ گران (t. f. b. i. c.) : otağ, çadır yapanlar.

otâga اوتاغه (f. i.) : sorguç.

Ö

ö ا ، ع (a. ha.) : Osmanlı alfabesinde **elif** ve **ayın** harflerinin hafif zamme (ötre) lilerinin sesini karşılar.

Ömer عمر (a. h. i.) : **1.** ikinci halîfe Hz. Ömer. [haklıyı haksızdan ayırdederek, adâleti tam yerine getirmekte kazandığı için **Fârûk** kelimesiyle adlandırılmıştır]. (bkz : ibn-ül-hattâb). **2.** erkek adı.

Ömereyn عمرين (a. h. i.) : "iki Ömer-ler" ; **1.** birinci halîfe Hz. Ebûbekir ile ikinci halîfe Hz. Ömer. **2.** ikinci halîfe Ömer ile Ömer bin Abdülazîz.

ömr عمر (a. i.) : ömür, yaşama, yaşayış, hayat.

ömr-i câvid : ebedî hayat.

ömr-i güzeşte : geçmiş ömür.

ömr-i hazîn : hüzünlü ömür.

ömr-i me'yûs : yeisli ömür.

ömr-i pür-şitâb : acele geçen ömür.

ömr-i sefîl : sefâletli ömür.

ömr-i tavîl : uzun ömür.

[arapçada doğrusu "umür" dür].

örf عرف (a. i.) : **1.** âdet, hüküm; gelenek. **2.** sarıklıların giydikleri bir çeşit kavuk [Tanzîmat'-tan önce] (arapçadaki okunuş şekli "urf" dur).

örf-i âmm : huk. [eskiden] vâzıı müteayyen (taayyün etmiş) olmayıp beldelerinin hepsinde veyâhut ekserîsinde cârî olan örf.

örf-i hâss : huk. [eskiden] bir meslek müntesiplerine yâhut bir kavme veyâ bir belde ahâlîsine mahsus olan örfler.

örf-i kavlî : huk. [eskiden] bir cemâatin bir lâfzı bir mânâda kullanmalarıdır ki, o lâfzı işiten kimsenin aklına başka mânâ gelmez. Meselâ : ["sobayı veyâ lâmbayı yak!" denilmesinde olduğu gibi].

örf-i târî : huk. [eskiden] örf ve âdete hamlolunacak şeyin vukuu zamânında ve ondan önce bulunmayıp sonradan hâdis olan örf.

örfen عرفا (a. zf.) : âdet üzere.

örfî, örfiyye عرفى ، عرفيه (a. s. ve i.) : örfle, âdetle ilgili, -icâbettiği zaman- sivil idâre yerine askerî idâre. **İdâre-i örfiyye.** sıkı *yönetim.

örfiyyât عرفيات (a. i. c.) : âdete, geleneğe bağlı olan şeyler.

öşr عشر (a. i. c. : a'şâr) : öşür, onda bir, ondalık, onda biri alınan vergi [esâsı, şerîattan alınmıştır].

özr عذر (a. i. c. : a'zâr) : **1.** bir kusur veyâ suçun hoş görülmesini gerektiren sebep. (bkz: ma'zeret). **2.** suçun bağışlanması. **3.** engel. **4.** kusur, eksiklik.

özr-hâh عذر خواه (a. f. b. s.) : özür diliyen, özür bildirerek af istiyen.

P

pâ پا (f. ha.) : "**pe**" harfinin bir adı.

pâ-yi fârisî : farsca pe, **Fars** pe'si.

pâ-yi müsellese : "pe" harfinin bir adı. [üç noktalı olmasından kinâye olarak].

pâ پا (f. i.) **1.** ayak. (bkz : pây). **2.** [farsçada] tâkat, mukavemet; iz.

pâ-bend پابند (f. b. i.) : **1.** ayak bağı, pay-

vant. **2.** köstek. **3.** mânî, engel. (bkz : pây-bend, ıkal).

pâ-ber-câ پا برجا (f. b. s.) : ayağı yerde; yerinde duran. (bkz : dâim, kaim, sâbit).

pâ-ber-câ-yi hareket : hâreket etmek üzere bulunan. (bkz : âmâde, müheyyâ).

pâ-be-rikâb پا برکاب (f. b. s.) : ayağı üzengide, hareket etmek üzere bulunan. (bkz : âzim, pâ-be--rikâb, pâ-der-rikâb).

pâ-ber-rikâb پا بررکاب (f. b. s.) : ayağı üzengide, hareket etmek üzere bulunan. (bkz : âzim, pâ-be-rikâb, pâ-der-rikâb).

pâ-beste پا بسته (f. b. s.) : ayağı bağlı, hareketsiz. (bkz : pây-beste).

pâ-bûs پا بوس (f. b. s.) : **1.** ayak öpen, ayak öpücü. **2.** ayak öpme töreni.

pâ-bûsî پا بوسی (f. b. i.) : ayak öpme (klik).

pâ-bürehne پا برهنه (f. b. s.) : yalın ayak.

pâ-câme پا جامه (f. b. i.) : **1.** don, şalvar, çakşır. **2.** pijama.

pâçân پاچان (f. s.) : saçıcı, saçan. (bkz : pâşân).

pâçâvre پاچاوره (f. i.) : paçavra, kirli bez.

pâ-çe پاچه (f. i.) : **1.** küçük ayak. (bkz : pây-çe). **2.** paça, pantolon, şalvar gibi şeylerin dizden aşağı olan kısmı. **3.** koyun, keçi, sığır ayağı. **4.** koyun, keçi sığır ayağından yapılan yemek.

pâçek پاچك (f. i.) : tezek, mayıs.

pâçeng پاچنگ (f. i.) : küçük pencere, delik, baca. (bkz : menfez).

pâ-çîle پاچیله (f. b. i.) : selbûr, karda yürüyüp yol açmak üzere ayağa giyilen kalburumsu bir çeşit ayakkabı.

pâç-nâme پاچنامه (f. b. i.). (bkz : lâkab).

pâd پاد (f. s.) : **1.** hıfzeden, saklıyan. (bkz : hâfız). **2.** koruyan, bekliyen. (bkz : muhâfız). **3.** büyük, ulu.

pâ-dâm پادام (f. b. i.) : tuzak, kuş tuzağı (ayaktan tutan).

pâdâş پاداش (f. i. c. : pâdâşân) : **1.** mükâfat. (bkz : ecr, ivaz). **2.** ayakdaş. (bkz : hem--râh, refîk).

pâdâşân پاداشان (f. i. pâdâş'ın c.) : **1.** mükâfatlar. **2.** arkadaşlar, ayakdaşlar. (bkz : hem--râhân, rüfeka).

pâ-dâşt پاداشت (f. b. i.). (bkz : pâ-deş).

pâdâv پاداو (f. i.) : kocakarı. (bkz : pârâv, pârû, pârûb).

pâde پاده (f. i.) : **1.** hergele, eşek ve sığır sürüsü. (bkz : hayl[2]). **2.** yayla. **3.** çoban sopası.

pâ-der-gil پادر گل (f. b. s.) : "ayağı çamurda" **mec. 1.** davranamaz. **2.** sıkıntıda. (bkz : pây-der-gil).

pâ-der-havâ پادر هوا (f. b. s.) : "ayağı havada" : **mec.** çürük, temelsiz. (bkz: pây-der-havâ).

pâ-der-ikal پادر عقال ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : ayağı köstekli, ayağı bağlı, hareketsiz.

pâ-der-rikâb پادر رکاب (f. a. b. s.). (bkz : pâ-be-rikâb, pâ-ber-rikâb).

pâ-der-pâ پادر پا (f. zf.) : ayak ayağa, yanyana.

pâ-deş پادش (f. b. s.) : mükâfât.

pâdgâne پادگانه (f. i.) : **1.** yüksek dam. **2.** kapı içinde olan yüksek pencere ve kapı.

pâd-şâh پادشاه (f. b. i.) : pâdişah, hükümdar. (bkz : melik).

pâd-şâhâne پادشاهانه (f. zf.) : pâdişâha yakışacak sûrette.

pâd-şâhî پادشاهی (f. b. i.) : pâdişâha âit, pâdişah ile ilgili.

pâd-şeh پادشه (f. b. i.). (bkz : pâd-şâh).

pâdzehr پادزهر (f. i.) : panzehir. (bkz : pâjîr).

pâ-fersûd پافرسود (f. b. s.) : ayağı incinmiş, aşınmış olan. (bkz : pây-fersûd).

pâgand پاغند (f. i.). (bkz : pâgande).

pâgande پاغنده (f. i.) : **1.** atılmış pamuk. **2.** atılmış pamuktan yapma yumak.

pâgar پاغر (f. i.) : taban, kiriş direği.

pâguş پاغوش ("gu" uzun okunur. f. i.) : dalga çarpma; suya dalma.

pâh پاخ (f. i.) : derinin tıraşından çıkan parça.

pâ-hâst پاخاست (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş olan. (bkz : pây-mâl).

pâjeh پاژخ (f. i.) : inilti, inleme.

pâjîr پژیر (f. i.) : panzehir. (bkz : pâdzehr).

pâk پاك (f. s.) : **1.** temiz, arık, pâk. (bkz : tâhir). **Âb-ı pâk** : temiz su. **2.** saf, hâlis; hîlesiz.**3.** kutsal, mubârek.

pâkân پاکان (f. s. pâk'ın c.) : **1.** temizler, arıklar. **2.** **mec.** velîler, ermişler, evliyâ.

pâkâr پاکار (f. i.) : tahsildar.

pâkârî پاکاری (f. i.) : tahsildarlık. (bkz : câbî).

pâk-bâz پاکباز (f. b. s. c. : pâk-bâzân) : "temiz oynayıcı, oynıyan" : **mec.** sadâkatli âşık.

pâk-bâzân پاکبازان (f. b. s. pâk-bâz'ın c.) : "temiz oynayıcılar" : **mec.** sadakatli âşıklar.

pâk-bâzâne پاکبازانه (f. zf.) : pâk-bâz olana yakışır sûrette.

pâk-bâzî پاکبازی (f. b. i.) : "temiz oynayıcılık" : sâdık âşıklık.

pâk-dâmân پاکدامان (f. b. s.). (bkz : pâk-dâmen).

pâk-dâmânî پاکدامانی (f. b. i.). (bkz : pâk-dâmenî).

pâk-dâmen پاکدامن (f. b. s.) : "eteği temiz" : nâmuslu. (bkz : afîf).

pâk-dâmenî پاکدامنی (f. b. i.) : "eteği temizlik" : nâmusluluk.

pâkend پاکند (f. i.) : **1.** yakut. **2.** şarap. (bkz : bâde, sahbâ, mey).

pâkî پاکی (f. i.) : **1.** ustura. **2.** temizlik, arılık.

pâkîze پاکیزه (f. b. s.) : **1.** temiz, lekesiz. **2.** hâlis, saf. **3. i.** kadın adı.

pâk-meşreb پاك مشرب (f. a. b. s.) : yaradılışı, gidişâtı temiz, iyi olan.

pâ-kûb پاکوب (f. b. i.) : çengi. (bkz : pây-kûb).

pâk-zâd پاك زاد (f. b. s.) : temiz asıllı.

pâlâ پالا (f. i.) : **1.** yedek at. **2.** süzgeç. **3. s.** asılı, asılmış.

pâlâd, pâlâde پالاد ، پالاده (f. i.) : yedek at.

pâlâde پالاده (f. s.) : ayıp arıyan, kötü söyliyen. (bkz : ayb-cû).

pâlâheng پالاهنگ (f. i.) : **1.** dizgin, yular, **2.** bir çeşit büyük kement.

pâlân پالان (f. i.) : palan, semer; eğer.

pâlân-dûz پالاندوز (f. b. i.) : palancı, semer dikici, semerci.

pâlân-dûzî پالاندوزی (f. b. i.) : palancılık, kaba saraçlık.

pâlânî پالانى (f. i.) : semerci.

pâlâr پالار (f. i.) : çatı direği.

pâlâs پالاس (f. i.). (bkz : pelâs).

pâlâs-pâre پالاسپاره (f. b. s.). (bkz : pelâs-pâre).

pâlâs-pûş پالاسپوش (f. b. s.). (bkz : pelâs-pûş).

pâlâvân, pâlâven پالاوان ، پالاون (f. i.) : süzgeç, helvacı süzgeci.

pâlây پالاى (f. i.) : **1.** yedek at. **2.** süzgeç. (bkz : pâlâ [1], [2]).

pâldüm پالدم (f. i.) : paldum, hayvanın, semerinin ileri kaymaması için arka ayaklarının kaba etleri üzerinden geçirilen kayış.

pâleheng پالهنگ (f. i.). (bkz : pâlâheng).

pâleng پالنگ (f. i.) : **1.** postal. **2.** çarık.
pâleng-i fersûde : eski çarık.

pâlheng پالهنگ (f. i.). (bkz : pâlâheng).

pâlî پالى (hintçe - f. i.) : **leng.** Budda dînindeki mukaddes kitapların yazılmış olduğu orta Hindû dili.

pâlîde پاليده (f. s.) : **1.** süzülmüş, durulmuş. **2.** büyümüş, ziyâde olmuş. ["pâlîden" mastarından].

pâlikâne پالكانه (f. i.) : enik kapı, büyük han kapılarının ortasındaki küçük kapı.

pâlû پالو (f. i.) : **fizy.** siğil.

pâlûde پالوده (f. s.) : **1.** saf hâle getirilmiş, süzülmüş. **2.** **i.** pâlûze, pelte.

pâlûş پالوش (f. s.) : karışık. (bkz : mağşûş).

pâlvâne پالوانه (f. i.) : dağ kırlangıcı, **lât. cypselus alpinus.** (bkz : pâlvâye).

pâlvâye پالوايه (f. i.) : dağ kırlangıcı, **lât. cypselus alpinus.** (bkz : palvâne).

pâ-mâl پامال (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş. (bkz : pây-mâl, pâ-zede, pây-zede).
pâ-mâl-i adû : düşmanların ayakları altında çiğnenmiş.

pâ-müzd پامزد (f. b. i.). (bkz : pây-müzd).

pâ-nihâde پانهاده (f. b. s.) : **1.** ayak basmış, ayak koymuş; vâsıl olmuş, gelmiş. **2.** tevellüdetmiş, doğmuş. (bkz : kadem-nihâde).

pânzde پانزده (f. b. s.) : onbeş.

pâpez پاپز (f. i.) : inişli yokuşlu yer.

pâpûre پاپوره (f. i.) : iki çift öküz koşulan bir çeşit ağır saban.

pâ-pûş پاپوش (f. b. s. i.) : "ayak örten" : pabuç, ayakkabı. (bkz : na'leyn[1]).

pâr پار (f. i.) : **1.** geçen yıl, bıldır. (bkz : pâr-sâl). **2.** para. **3.** sepilenmiş deri.

pârâv پاراو (f. i.) : kocakarı. (bkz : acûze, fertûte, pâdâv).

pâr-çe پارچه (f. i.) : ufak, küçük şey, parça.

pâr-dûz پاردوز (f. b. i.) : eskici, yamacı. (bkz : pâre-dûz, pîne-dûz).

pârdüm پاردم (f. i.) : paldum.

pâre پاره (f. i.) : **1.** parça, **Dü-pâre** : iki parça. **2.** sayı, bölük. **3.** para.

-pâre پاره – (f. i.) : "parça" mânâsiyle *birleşik kelimeler yapar. **Meh-pâre** : ay parçası; güzel. **Şems-pâre** : güneş parçası; güzel. **Yek-pâre** : bir parça, tek parça, blok.. gibi.

pâre-dûz پاره دوز (f. b. s. i.) : eskici, yamacı. (bkz : pâr-dûz, pîne-dûz).

pâre-dûzî پاره دوزی (f. b. i.) : eskicilik mesleği.

pâre-kâr پاره كار (f. b. s.) : şîveli olan, şen, şuh.

pâ-renc پارنج (f. i.) : **1.** ayak teri, ücret. **2.** parsa.

pâre pâre پاره پاره (f. zf.) : parça parça.

pârgî پارگی (f. i.) : **1.** orospuluk. **2.** banyo ve mutfak sularının biriktiği çukur.

pârîn, pârîne پارين ، پارينه (f. s.) : geçen seneki, geçen yıl olan, bıldırki.

pârîr پارير (f. i.) : direk, dayak, destek.

pârs پارس (f. i.) : **zool.** pars, **fr. panthère.**

Pars پارس (f. h. i.) : Îran, Fars iklimi, Acemistan.

parsâ پارسا (f. s.) : **1.** sofu, dîne bağlı [kimse]. (bkz : âbid, zâhid). **2.** iffetli, nâmuslu, temiz, doğru [kimse].

parsâî پارسائی (f. i.) : **1.** sofuluk, dîne bağlılık. **2.** iffetlilik, nâmusluluk.

pâr-sâl پارسال (f. b. i.) : geçen yıl, bıldır. (bkz : pâr).

pârse پارسه (f. i.) : **1.** parsa. **2.** dilencilik. (bkz : deryûze, su'âl[3], tese'ül).

pâr-seng پارسنگ (f. i.) : persenk, terâziyi denkleştirmek için kefesine konulan şey.

pârsî پارسی (f. s.) : **1.** fârisî, farsça. **2.** Îran ülkesine âit, Îran ile ilgili; Îran'da konuşulan dil.

pârû پارو (f. i.) : kocakarı .(bkz : acûze, fertûte, pârûb).

pârûb پاروب (f. i.) : kocakarı. (bkz : pâdâv, pârâv, pârû, pârûb).

pârûle پاروله (f. i.) : **1.** yonga. **2. s.** lâtîfeci, şakacı. (bkz : mizâh-gû). **3. s.** hayırsız, işe yaramaz [kimse].

pâr-yâ پاريا (f. b. i.). (bkz : pâr-yâb).

pâryâb پارياب (f. i.) : çay ve ırmak suyu ile sulanan ekin. (bkz : fâr-yâb[1]).

pâr-yâv پارياو (f. b. i.). (bkz : pâr-yâb).

pârzede پارزده (f. i.) : **bot. 1.** kasnı. **2.** çocuk göğüslüğü.

pâs پاس (f. i.) : **1.** gecenin sekizde biri. **2.** bekleme, gözetleme. **3.** gam, keder, gönül üzüntüsü, iç sıkıntısı.

pâ-sâr پاسار (f. i.) : tepme, tekme. (bkz : pâs-dâr).

pâs-bân پاسبان (f. b. i.) : gece bekçisi. (bkz : pâs-dâr, hâris).

pâs-bânı felek, —-ı târüm : astr. Zuhal (Satürn) gezeğeni.

pâsbânî پاسبانی (f. i.) : **1.** bekçilik. (bkz : hırâset). **2. müz.** Türk müziğinin eski ve nümûnesi zamânımıza kalmamış mürekkep makamlarındandır.

pâsdâr پاسدار (f. i.) : gece bekçisi. (bkz : pâs-bân, pâs-vân).

pâs-dârî پاسداری (f. b. i.) : bekçilik, gözcülük. (bkz : hırâset).

pâ-sebük پاسبك (f. b. s.) : ayağına hafif, işine sarılmış.

pâsek پاسك (f. i.) : esneme, esneyiş. (bkz : hamyâze).

pâ-seng پاسنگ (f. b. i.). (bkz : pâr-seng).

pâ-sitâde پاستاده (f. b. s.) : ayakta duran. (bkz : kaim).

pâs-pâr پاسپار (f. b. i.) : tekme. (bkz : pâ-sâr).

pâsuh پاسخ (f. i.) : cevap, karşılık.

pâsuh-güzâr پاسخ گذار (f. b. s.) : cevap veren. (bkz : mücîb).

pâsuh-şinev پاسخ شنو (f. b. s.) : cevâbı dinliyen.

pâ-süvâr پاسوار (f. b. i.) : yaya, piyâde.

pâsvân پاسوان (f. i.) : gece bekçisi. (bkz : pâs-bân, pâs-dâr).

-pâş پاش - (f. s.) : "serpen, saçan, dağıtan" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar : **Eşk--pâş** : gözyaşı saçan. **Hûn-pâş** : kan serpen. **Ziyâ--pâş** : ışık saçan.

paşa پاشا (t. i.) : general. [kelime türkçe olmakla berâber yabancı kelimelerle birlikte ve terkîp hâlinde kullanılır olmuştur].

pâşâ-yi-bî-karîne : eşi olmıyan paşa.

pâşân پاشان (f. s.) : saçıcı, saçan. (bkz : pâçân).

paşa-vât پاشاوات (o. i. paşa'nın c.) : paşalar. [yapma kelimelerdendir].

pâşende پاشنده (f. s.) : saçıcı, saçan.

pâşeng, pâşenge پاشنگ ، پاشنکه (f. i.) : kurumuş üzüm hevengi.

pâşîb پاشیب (f. i.) : merdiven, basamak. (bkz : pâye[3]).

pâşîde پاشیده (f. s.) : saçılmış, serpilmiş, dağılmış.

pâşnâ پاشنا (f. i.) : ökçe, topuk. (bkz : akab[1]).

pâşne پاشنه (f. i.). (bkz : pâşinâ).

pâşnîn پاشنین (f. i.) : tahta ve ağaç parçaları.

pâş pâş پاش پاش (f. s.) : **1.** dağınık. **2. zf.** parça parça, ufak ufak.

pâtîle, pâtile پاتیله ، پاتله (f. i.) : tencere.

pâtînî پاتینی (f. i.) : harman yabası.

pây پای (f. i.) : **1.** ayak. (bkz : kadem, pâ, ricl). **2.** kök, dip.

pây-i draht : ağaç dibi.

pây-i hum : küp dibi.

pây-i hum-i mey : şarap küpünün ayağı, dibi. **3.** esas, kaide.

pây-i dâr : darağacının dibi.

pây-i semend : at ayağı.

pây-i tarab : şenliğin, eğlencenin ayağı.

pâ-yâb پایاب (f. b. i.) : **1.** kuvvet, tâkat. **2.** havuzun dibi **3.** pınarın ayağı. **4.** su birikintisi. **5.** kuyu basamağı. **6.** son, nihâyet. **Bî-pâ-yâb** : dipsiz, derin.

pâyân پایان (f. i.) : **1.** son, nihâyet. (bkz : âkıbet, gayet). **2.** uc, kenar. **3. tas.** sofînin ulaşacağı birlik âlemi. **Bî-pâyân** : sonsuz.

pây-bâf پای باف (f. b. i.) : çulha. (bkz : cüllâh).

pây-bend پای بند (f. b. i.) : **1.** ayakbağı, payvant. **2.** köstek. (bkz : ıkal). **3.** mânî, engel. (bkz : pâ-bend).

pây-bend-i dâm-geh-i hayât-ı nâm u neng : nâm ve şan kaydının tuzağının esiri.

pây-beste پای بسته (f. b. s.) : ayağı bağlı, hareketsiz. (bkz : pâ-peste).

pây-bûs پای بوس (f. b. s.). (bkz : pâ-bûs).

pây-çe پای چه (f. b. i.). (bkz : pâ-çe).

pây-dâm پایدام (f. b. i.). (bkz : pâdâm).

pây-dâr پایدار (f. b. s.) : iyice yerleşmiş, sağlam, devamlı, sürekli. (bkz : dâim, bâkî, bedî, kaim, muhkem, sâbit, sermedî).

pây-dârî پایداری (f. b. i.) : devamlılık, süreklilik. (bkz : devâm, temâdî).

pây-der-gil پاى درگل (f. b. s.) : "ayağı çamurda" : **1. mec.** davranamaz. **2.** sıkıntıda. (bkz : pâ-der-gil).

pây-der-havâ پاى درهوا (f. b. s.) : "ayağı havada" : **mec.** çürük, temelsiz. (bkz : pâ-der--havâ).

pây-der-ikal پاى درعقال ("ka" uzun okunur. f. b. s.) : ayağı köstekli.

pâye پايه (f. i.) : **1.** rütbe, derece. **2.** ilmiyenin, sarıklıların bir rütbesi. **Bâ-pâye-i** .... : .. rütbe ile **3.** basamak, merdiven basamağı. (bkz : pâşîb).

pâye-dâr پايه‌دار (f. b. s.) : pâyeli, rütbeli, îtibarlı.

pâye-dârî پايه‌دارى (f. b. i.) : pâyedarlık, rütbelilik, îtibarlılık.

pây-efzâr پاى افزار (f. b. i.) : ayakkabı. (bkz : pây-zâr).

pây-endâz پاى انداز (f. b. s.) : **1.** ayak atan, ayak atmış. **2. i.** büyük kimselerin geçeceği yerlere serilen halı ve benzeri gibi şeyler. **3.** duvar ve möbleleri kaplamak için kullanılan bir çeşit kumaş.

pâyende پاينده (f. s. c. : pâyendegân) : **1.** duran, sürekli. (bkz : dâimî). **2. i.** payanda, destek, dayak. (bkz : râbıta).

pâyendegân پايندگان (f. s. pâyende'nin c.) : öteki dünyâda bâkî kalacak olan şeyler, öbür dünyâ insanları.

pâyende-gî پايندگى (f. i.) : süreklilik. (bkz : beka, devâm).

pây-fersûd پاى فرسود (f. b. s.) : ayağı incinmiş, aşınmış. (bkz : pâ-fersûd).

pây-gâh پايگاه (f. b. i.) : **1.** derece, rütbe. (bkz : mertebe). **2.** pabuçluk.

pây-geh پايگه (f. b. i.). (bkz : pây-gâh).

pây-hâne پايخانه (f. b. i.) : ayakyolu. (bkz : halâ[2], kenîf, memşâ, müsterah[2]).

pây-ı taht پايتخت (f. b. i.) : başşehir, başkent.

pâyîn پايين (f. i.) : **1.** aşağı, aşağı taraf. (bkz : taht, zîr). **2.** merdivenin ilk basamağı.

pâyîz پاييز (f. i.) : **1.** sonbahar, güz. (bkz : harîf). **2.** köhne, eski, yıpranmış. (bkz : fersûde). **Behâr-ı pâyîz** : köhne bahar; sonbahar, güz.

pây-kûb پاى كوب (f. b. s.) : "ayak vuran" : **mec.** rakseden; köçek.

pây-mâl پايمال (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş. (bkz : pâ-mâl, pâ-zede, pây--zede).

pây-müzd پايمزد (f. b. i.) : ayak teri, bahşiş.

pây-süvâr پاى سوار (f. b. s.). (bkz : pâ-süvâr).

pây-vend پايوند (f. b. i.) : köstek. (bkz : ikal, pâ-bend, pây-bend).

pây-zâr پايزار (f. b. i.) : ayakkabı. (bkz : pây-efzâr).

pây-zede پايزده (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş. (bkz: pâ-mâl, pây-mâl, pâ-zede).

pây-zen پايزن (f. i.) : **1.** payzan, hapsedilmiş; ayağına pranga vurulmuş. (bkz : mahbûs). **2.** hizmetçi, uşak. **3.** esir. **4.** suçlu. **5.** rençper.

pây-zen-i sabâ : müz. Türk müziğinin en az iki üç asırlık bir mürekkep makamı olup, zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pâzâc پازاج (f. i.) : **1.** ebe kadın. (bkz : kabile). **2.** sütnine, dadı. (bkz : dâye).

pâ-zede پازده (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş. (bkz : pâ-mâl, pây-mâl).

pâ-zede-i huyûl : atların ayakları altında ezilmiş, mahvolmuş.

pâzen پازن (f. s.) : pezevenk. (bkz : kavvâd, pâzeng).

Pâzend پازند (f. h. i.) : Mecûsîlerin din kitabı olan Zendavesta'ya Zerdüşt tarafından pehlevî dilinde yazılan tefsir.

pâzeng پازنگ (f. s.) : pezevenk. (bkz : kavvâd, pâzen).

pâzîn پازين (f. i.) : gecenin bir kısmı.

pâzîr پازير (f. i.) : payanda, destek.

pe پ (f. ha) : Acem ve Türk alfabesinin üçüncü harfi olup "ebced" hesâbında "b" gibi iki sayısının karşılığıdır. [Arap alfabesinde yoktur, İbrânî'de, Habeşçe'de vardır].

peçe پچه (f. i.) : **1. bot.** sarmaşık. **2.** (c. : peçegân) insan veyâ hayvan yavrusu. **3.** çocuk, oğlan. **Mug-peçe :** meyhâneci çırağı, meyhâne miçosu.

peçe-gân پچگان (f. i. peçe[2]'nin c.) : insan veyâ hayvan yavruları.

peçel پچل (f. s.) : üstü başı pis, iğrenç adam.

pede پده (f. i.) : **1.** kavak ağacı. **2.** kav, çakmak.

pedender پدندر (f. i.) : babalık, üvey baba.

peder پدر (f. i.) : baba. (bkz : eb).
peder-i âile : âile babası.

peder-âne پدرانه (f. zf.) : babaya yakışacak yolda, babacasına.

pederî پدرى (f. i.) : pederlik, babalık. (bkz : übüvvet).

peder-şâhî پدر شاهى (f. b. i.) : **sosy.** *ataerkil, âilede babanın kayıtsız şartsız hâkimiyeti esâsına dayanan yaşama tarzı, **fr. patriarcat.**

pederze پدرزه (f. i.) : bohça, çıkın.

pedîd پديد (f. s.) : görünür, açık, belli. (bkz : aşkâr, ayân, hüveydâ, zâhir).

pedîdâr پديدار (f. s.). (bkz : bedîdâr).

pedme پدمه (f. i.) : hisse, pay, nasîp, kısmet.

pedrûd پدرود (f. i.) : vedâ, vedâlaşma.

pehîn پهين (f. s.) : çok enli.

pehle پهله (f. i.) : mezar sandukalarının yan taşlarına verilen bir ad.

pehlev پهلو (f. i.) : **1.** şehir. (bkz : belde). **2. s.** kahraman, yiğit. **3.** (bkz : Pehlevi).

pehlevân پهلوان (f. i.) : pehlivan, güreşçi, yiğit.

pehlevân-âne پهلوانانه (f. zf.) : pehlivanlıkla, pehlivancasına, yiğitlikle, yiğitçesine.

pehlevânî پهلوانى (f. i.) : pehlivanlık, güreşme; yiğitlik.

Pehlevî پهلوى (f. s.) : İran'da İsfahan ile havâlîsindeki bölge halkı ve bu bölgenin dili.

pehlû پهلو (f. i.) : vücudun iki yanından biri, yan. (bkz : cenb). **Lezzet-i pehlû :** yan lezzeti, yanyana bulunma lezzeti.

pehn پهن (f. s.) : **1.** enli, yassı, geniş. (bkz : vâsi'). **2.** enlilik, genişlik. (bkz : vüs'at).

pehnâ پهنا (f. s.) : geniş, enli, yaygın. (bkz : vâsi').

pehnâne پهنانه (f. i.) : **1.** bir nevî maymun. **2.** beyaz pide.

pehnâ-ver پهناور (f. b. s.) : **1.** solmuş, soluk. **2.** (bkz : pehnâ).

pehnâ-verî پهناورى (f. i.) : genişlik, enlilik. (bkz : vüs'at).

pehnâ-yî پهنايى (f. i.). (bkz : pehnâ-verî).

pehn-gîr پهنگير (f. b. s.) : **1.** tahtanın enini almak için doğramacıların kullandıkları bir âlet. **2.** bir nevi çıkrıkçı âleti.

pehpeh په په (f. e.) : beğenme bildirir bir edat.

pejgâle پژگاله (f. i.) : **1.** hisse, pay. **2.** parça, yırtık, yama.

pejm پژم (f. i.) : duman, sis.

pejmân پژمان (f. s.) : **1.** pişman. (bkz : nâdim). **2.** hüzünlü, kederli, solgun.

pejmürde پژمرده (f. b. s.) : **1.** eski püskü, yırtık. **2.** dağınık. **3.** süflü, perîşan.

pejmürde-hâl پژمرده‌حال (f. a. b. s.) : üstü başı pis bir halde olan. (bkz : pejmürde-kıyâfet).

pejmürde-kıyâfet پژمرده قيافت (f. a. b. s.) : kılığı kıyâfeti pis olan. (bkz : pejmürde-hâl).

pejûh پژوه (f. i.) : soruşturma, araştırma.

pejûhende پژوهنده (f. s.) : meraklı, gizli şeyleri arıyan. (bkz : mütecessis).

pejûhîde پژوهيده (f. s.) : çok akıllı, bilgili, olgun.

pejûlîde پژوليده (f. s.) : solmuş, bozulmuş, karışmış, dağılmış.

pejvîn پژوين (f. s.) : pis, kirli, çirkin. (bkz : pelîd).

pelâde پلاده (f. s.) : fesatçı. (bkz: müfsid).

pelâs پلاس (f. i.) : **1.** eski kilim, keçe. **2.** aba, çul.

pelâs-pâre پلاسپاره (f. b. s.) : palaspâre, eski püskü, yırtık pırtık [giyecek].

pelâs-pûş پلاسپوش (f. b. s.) : eski abaya, çula bürünen, fakir.

pele پله (f. i.) : terâzi kefesi.

peleng پلنگ (f. i. c. pelengân) : **zool.** panter, **fr. léopard.**

pelengâne پلنگانه (f. zf.) : pars gibi, parsçasına.

pelengîn, pelengîne پلنگين ، پلنگينه (f. s.) : **zool.** parsa âit, parsla ilgili.

pelîd پليد (f. s.) : **1.** pis, mundar. (bkz: pejvîn). **2.** alçak, rezil [kimse].

pelîte پليته (f. i.) : **1.** fitil, lâmba, kandil fitili. **2.** yaralarda kullanılan fitil.

pelle پله (f. i.) : **1.** (bkz : pele). **2.** derece. **3.** merdiven basamağı. (bkz : pâşîb, pâye[3]).

pelme پلمه (f. i.) : yazı tahtası.

pelûs پلوس (f. s.) : hîleci.

pelvâs پلواس (f. i.) : yaltaklanma. (bkz : temelluk).

penâ-gâh پناگاه (f. b. i.) : sığınacak yer; sığınak. (bkz : melce').

penâ-geh پناگه (f. b. i.). (bkz : penâ-gâh).

penâh پناه (f. i.) : sığınma, sığınacak yer. (bkz : melâz, melce).

-penâh ـ پناه (f. i.) : [bir şeyin] sığınağı, koruyucusu, dayanağı mânâlariyle birleşik kelimeler yapar. **Adâlet-penâh :** adâletin sığındığı yer. **Cihân-penâh :** dünyânın koruyucusu olan.. gibi.

penâh-âverde پناه‌آورده (f. b. s.) : sığınmış. (bkz : mültecî).

penâh-bürde پناه‌برده (f. b. s.). (bkz : penâh-âverde).

penâhende پناهنده (f. s.) : sığınan, sığınıcı. (bkz : mültecî).

penâh-gâh پناهگاه (f. b. i.) : sığınacak yer. (bkz : melce').

penâhî پناهى (f. s.) : sığınma. **Zemân-ı vezâret penâhîlerinde...:** vezirlik zamanlarında.

penâhîde پناهیده (f. s.) : iltica etmiş, sığınmış.

penâm پنام (f. s.) : gizli, örtülü.

penbe پنبه (f. i.) : **1.** pamuk.

penbe-der-gûş (kulağı pamuk tıkalı) : lâf anlamaz, söz dinlemez, câhil. **2. s.** açık kırmızı. **3. i.** kadın adı.

penbe-zâr پنبه زار (f. b. i.) : **1.** pamuk tarlası. **2.** altı pamukla bürümcük, üstü bütün bürümcük dokunmuş gömleklik bez.

penbe-zen پنبه زن (f. b. i.) : hallaç.

penc پنج (f. s.) : **1.** beş. (bkz : hamse).

penc-berg (beş yaprak) : **g. s.** tezhipte (süslemede) kullanılan beş petalli bir çiçek motifi.

penc-erkân : (İslâmın beş şartı) : tevhit, namaz, oruç, hâc, zekât. **2. i. g. s.** süslemede beş petal'den mürekkep sitilize bir çiçek motifi.

pencâh پنجاه (f. s.) : elli [sayı].

pencâhe پنجاهه (f. s.) : papasların elli günlük bir yere kapanıp ibâdetleri.

pencâh-sâle پنجاه ساله (f. b. s.) : elli yaşında.

pence پنجه (f. i.) : **1.** pençe, yırtıcı hayvanların ön ayaklarının parmaklariyle tırnakları. **2. mec.** zorlu el. **3.** meşhur bir çeşit lâle.

pence-i âl-i abâ : Hz. Muhammed, Hz. Alî, Hz. Fâtıme, Hz. Hasan ve Hüseyin isimlerinin el pençesi şeklinde yazılan levhalara verilen bir ad.

pence-i girye : **bot.** salkım söğüt.

pence-i Meryem : **bot.** meryemeli, buhurumeryem.

pencere پنجره (f. i.) : pencere. (bkz : revzen).

pence-zen پنجه زن (f. b. s.) : **1.** pençesiyle vuran, pençe atan. **2.** el uzatan; saldıran. **3.** imzâ atan, işâretliyen.

penc-gâne پنجگانه (f. b. s.) : beşten ibâret, beşli. **Nemâz-ı penc-gâne** : beş vakit namaz. (bkz : evkat-ı hamse).

penci پنجی (f. i.) : **g. s.** fildişi oyma ve kakmalarda görülen *beşgen motif.

penciş پنجش (f. i.) : **1.** üzenme, üzeniş. **2.** incinme.

penc-kûşe پنج کوشه (f. b. s.) : beş köşeli. (bkz : muhammes).

penc-pâ [y] [ی] پنج پا (f. b. i.) : "beş ayaklı" : yengeç.

penc-rûze پنج روزه (f. b. s.) : "beş günlük" : pek az, süreksiz.

penc-sâle پنج ساله (f. b. s.) : beş yaşında.

pencşenbih پنجشنبه (f. i.) : "beşinci gün" : perşenbe.

penc ü dü پنج و دو (f. b. s.) : beş (ile) iki [zar oyununda].

pencüm پنجم (f. s.) : beşinci. (bkz : hâmis, pencümîn). **Sipihr-i pencüm** : beşinci kat gök.

pencümîn پنجمين (f. s.) : beşinci. (bkz : hâmis, pencüm).

penc ü se پنج و سه (f. b. s.) : beş (ile) üç [zar oyununda].

penc ü yek پنج و یك (f. b. s.) : beş (ile) bir [zar oyununda].

pençâh پنجاه (f. s.) : elli sayısı. (bkz : hamsîn, hamsûn, mer).

pençe پنجه (f. i.). (bkz : pence).

pençe-i âhen-destâne : demir el gibi pençe.

pençe-i igtisâb : gasp pençesi.

pençe-i kahr : kahir pençesi, mahveden el.

penç-gâh پنجگاه (f. b. s.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Asırlarca önce rağbetle kullanılırken, sonra îtibar-

dan düşmüştür. Makam, rast ve beyâtî dizileri ile pençgâh beşlisinden ibârettir. Pençgâh beşlisi ile rast'ın da durağı olan, sol (rast) perdesinde kalır. Güçlüler, birinci derecede rast ve beyâtî'nin güçlüleri olan re (nevâ), ikinci derecede de beyâtî'nin durağı olan lâ (dügâh) dır. Makam inici-çıkıcı olarak seyreder. Donanımına rast dizisinin si koma bemolü ile fa bakıyye diyezi konulur. Beyâtî için "fa bekar", pençgâh beşlisi için de "si bekar" ile "do bakiyye diyezi" kullanılır (mevzuubahis beşlide fâ sesi geçmez).

penç-gâh beşlisi : müz. rast dörtlüsünün dügâh (lâ) perdesindeki şeddinin başına bir ses ilâvesi ile yapılmış olan ve pençgâh makamının terkîbinde bulunup dörtlüsü kullanılmamıştır.

penç-gâh-ı asl : müz. Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Pençgâh beşlisinin sadece bir geçki mâhiyetinde bulunup rast ile karar veren pençgâh nevidir.

penç-gâh-ı zâid : müz. Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Pençgâh beşlisi ile karar veren ve bu beşlinin kuvvetli rolü bulunan pençgâh nevidir.

pend پند (f. i.) : nasîhat, öğüt. (bkz : ıza, nush, va'z).

pend-kâr پندكار (f. b. s. c. pend-kârân) : nasîhat eden, öğüt veren.

pend-nâme پندنامه (f. b. i.) : öğüt kitabı.
Pend-nâme-i Attâr : Ferîdüddin Attâr'ın manzum kitabı.

pendûz پندوز (f. i.) : çuvaldız.

penîr پنير (f. i.) : peynir. **Nân ü penir** : peynir ekmek.

pepe په په (f. e.) : alay makamında kullanılan bir beğenme edâtı.

per پر (f. i.) : **1.** kanad. (bkz : bâl, cenâh). **2.** yelek, kuş kanadının büyük tüyleri. (bkz : rîş). **Şeb-per** : gece uçan; yarasa. (bkz : huffâş, şeb-pere).

perahş پرخش (f. i.) : sağrı.

perâkende پراكنده (f. s.) : **1.** dağınık, darmadağan; dağıtma. **2.** azar azar (yapılan, satılan) [zıddı : "toptan"]. [Îranlılar "perâgende" derler].

perâkende-gû پراكنده كو (f. b. s.) : saçmalıyan, saçma konuşan. [Îranlılar "perâgende-gû" derler].

perandâh پرانداخ (f. i.) : sahtiyan, sepilenmiş deri.

per-âver پرآور (f. b. s.) : kanad açıcı, keskin uçucu. (bkz : per-güşâ).

perazvâne پرازوانه (f. i.) : kalemtıraş, bıçak, kılıç gibi şeylerin saplariyle ağzını birleştirip pekitmek için pirinç, gümüş veyâ altından yapılan bilezik.

perçem پرچم (f. i.) : **1.** kâkül. **2.** tepede bırakılan saç. **3.** yele. **4.** mızrak, bayrak gibi şeylerin başlarına konulan püskülümsü şeyler. (bkz : ca'd, ferhâl, zülf).

perçîn پرچين (f. i.) : perçin.

perd پرد (f. i.) : kıvrık, kat, büklüm.

perdâ پردا (f. zf.) : yarın. (bkz : ferdâ).

perdâht پرداخت (f. i.) : **1.** cilâ, parlaklık, parlama. **2.** perdah.

perdâhte پرداخته (f. s.) : **1.** tertiplenmiş, düzenlenmiş. **2.** cilâlanmış, parlatılmış. (bkz : mücellâ).

-perdâz پرداز – (f. s.) : "tertipliyen, düzenliyen, düzeltici", mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Galat-perdâz** : yanlış söyliyen. **Nükte-perdâz** : nükteli, kinâyeli söz söyliyen. **Suhen-perdâz** : güzel söz söyliyen. (bkz : fasîh, belîğ).

perde پرده (f. i.) : **1.** kapı, pencere gibi yerlere asılan örtü.

perde-i nîlgûn : gökyüzü. **2.** iki yeri birbirinden ayıran şey, gergi. (bkz : hâil, hicâb, mâni'). **3. müz.** bir müzik parçasını meydana getiren seslerden herbiri. **4.** bir sahne eserinin büyük kısımlarının herbiri. **5.** ekran. **6. hek.** aksu. **7.** hakikatı görmeyi engelliyen şey. **8. mec.** nâmus. **Ehl-i perde** : nâmuslu.

perde-ber-dâr پرده بردار (f. b. s.) : perde açıcı, perde kaldırıcı.

perde-ber-endâz پرده بر انداز (f. b. s.) : perdeyi kaldırıp atan, utanmayı bırakan, hayâsız. (bkz : bî-edeb, bî-hayâ).

perde-ber-endâzâne پرده بر اندازانه (f. zf.) : hayasızcasına, utanmıyana yakışacak sûrette.

perde-bîrûn پرده بيرون (f. b. s.) : utanmaz, açık saçık konuşan.

perde-bîrûnâne پرده بيرونانه (f. zf. ve s.) : utanmazcasına; açık saçık [söz].

perde-dâr پرده دار (f. b. s.) : **tar.** perdeci, büyük bir kimsenin kapısında bekleyip içeri gireceklere kapı perdesini açmakla vazîfeli kimse. (bkz : hâcib).

perde-dâr-i felek : astr. Ay. (bkz : Kamer).
perde-dâr-ı harem : tar. haremin perdecisi, haremi yabancılardan saklıyan.

perde-dârî پرده دارى (f. b. i.) : perdedarlık. (bkz : hicâbet[1]).

perde-der پرده در (f. b. s.) : perde yırtan, hayâsız. (bkz : halî-ül-ızâr).

perdegî پردگى (f. i. c. perdegiyân) : iyi örtünmüş, nâmuslu kadın.

perdegiyân پردگيان (f. s. perdegî'nin c.) : kapalı, nâmuslu kadınlar.

perde-kâr پرده كار (f. b. s.) : perdeli, perde ile örtülü [yer].

perde-keş پرده كش (f. b. s.) : perde çekici, örtücü; engel.

perde-nişîn پرده نشين (f. b. s.) : perde ardında oturan, temiz, nâmuslu.

perde-pûş پرده پوش (f. b. s.) : örtücü, örten.

perde-serâ پرده سرا (f. b. s.) : **1.** saz çalan, çalgıcı. **2.** şarkı söyliyen, şarkıcı. **3. i.** küçük çadır. (bkz : perde-serây[1]).

perde-serây پرده سراى (f. b. i.) : **1.** küçük çadır. (bkz : perde-serâ[3]). **2.** saz çalan, çalgıcı. (bkz : sâzende). **3.** şarkıcı, şarkı söyliyen. (bkz : hânende).

perde-şinâs پرده شناس (f. b. s.) : şarkıcı, okuyucu. (bkz : hânende).

pere پره (f. i.) : kenar, uç.
pere-i bînî : burun ucu.
pere-i deşt : **1.** ovanın kenarı. **2.** ufuk.
pere-i kûh : dağ eteği.

peren پرن (f. i.) : **astr.** Ülker yıldızı. (bkz : Pervin, Süreyyâ).

perend پرند (f. i.) : **1.** ipekten dokunmuş, düz, nakışsız kumaş, atlas. **2.** kılınç veyâ hançer cevheri.

perend-âver پرند آور (f. b. i.) : çok keskin kılıç, hançer, pala. (bkz : tîg-i bürrân).

perende پرنده (f. i.) : **1.** uçucu, uçan. (bkz : tâir, tayyâr). **2.** av kuşu. **3.** perrende, çark gibi dönerek atılan takla [nazımda : "perrende" şeklinde kullanılabilir]. **4.** semâ hâlinde Mevlevî dervişi.

perende-bâz پرنده باز (f. b. s. ve i.) : perende, takla atan oyuncu, canbaz.

perendek پرندك (f. i.) : küçük tepe, büyük yığın.

perendîn پرندين (f. i.) : ipek kumaş; ipek elbise, mendil, kuşak v.b. (bkz : pernûn).

perendû پرندو (f. i.). (bkz : perendûn).

perendûn پرندون (f. i.) : evvelki gece. (bkz : perendûş, perendvâr).

perendûş پرندوش (f. i.) : evvelki gece. (bkz : perendûn, perendvâr).

perendûşîne پرندوشينه (f. b. s.) : dün geceki şey.

perendvâr پرندوار (f. i.) : evvelki gece. (bkz : perendûn, perendûş).

pereng پرنگ (f. i.) : suyu iyi verilmiş kılıç.

-perest پرست – (f. s. c. : perestân) : "tapan, tapınan, taparcasına seven" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapılır. **Âteş-perest** : ateşe tapan, **Hod--perest** : kendini beğenen. **İkbâl-perest** : dalkavuk. **Menfaat-perest** : menfaatine düşkün.

perestân پرستان (f. i.) : **1.** tavus gibi güzel tüylü bir kuş. **2.** ocak, fırın. **3.** (f. s. perest'in c.) tapanlar, tapınanlar, taparcasına sevenler.

perestâr پرستار (f. i. c. : perestârân) : **1.** hizmetçi, besleme. **2.** kul. (bkz : bende). **3. s.** dalkavuk. **4.** tapan, tapıcı. (bkz : perestiş-kâr).
perestâr-ı hayâl : şâir, ozan.

perestârân پرستاران (f. i. perestâr'ın c.) : **1.** hizmetçiler, beslemeler. **2.** kullar, köleler. (bkz : bendegân). **3. s.** dalkavuklar. **4.** tapanlar, tapıcılar.

perestâr-âne پرستارانه (f. zf.) : hizmetçiye, kula yakışacak şekilde.

perestârî پرستاری (f. i.) : **1.** perestarlık, hizmetçilik. **2.** kulluk. **3.** dalkavukluk. **4.** tapıcılık.

pereste پرسته (f. i.) : **1.** Tanrı, Çalap. (bkz : ilâh, ma'bût). **2. s.** tapılmış, tapılmağa lâyık görülmüş.

perestende پرستنده (f. s.). (bkz : perestiş--kâr).

perestîde پرستیده (f. s.) : sevgili, sevilen. (bkz : mahbûb).

perestiş پرستش (f. i.) : tapınış; şiddetli sevgi, gönül akışı.

perestiş-kâr پرستشکار (f. b. s. perestiş-kârân) : **1.** tapan, tapınan, tapınırcasına seven. **2.** çok seven saygı besliyen. (bkz : perestar[1]).

perestiş-kârân پرستشکاران (f. b. s. perestiş-kâr'ın c.) : tapınanlar, tapınırcasına sevenler.

perestişkâr-âne پرستشکارانه (f. zf.) : taparcasına, tapınırcasına.

perestiş-kârî پرستشکاری (f. b. i.) : perestiş-kârlık, tapınırcasına sevme, düşkünlük. (bkz : meftûniyyet).

pergâl پرگال (f. i.) : **geo.** pergel. (bkz : pergâr).

pergâle پرگاله (f. i.) : **1.** parça. **2.** kaba iplikten yapılan bir çeşit dokuma.

pergâle-pâş پرگاله پاش (f. b. s.) : "parça saçan" : yuvarlak tahta kesmiye mahsus testere.

pergâle pergâle پرگاله پرگاله (f. zf.) : parça parça.

pergâm پرگام (f. i.) : döl yatağı. (bkz : rahm).

pergâr پرگار (f. i.) : **geo.** pergel. (bkz : pergâl).

pergâr-vâr پرگار وار (f. b. s.) : pergel gibi.

pergaze پرغازه ("ga" uzun okunur. f. i.) : kuş kanadının vücûda yapışık olan kısmı.

pergem پرگم (f. s.) : işsiz güçsüz, boşta gezen [adam].

pergende پرگنده (f. s.). (bkz: perâkende).

pergul پرغول ("gu" uzun okunur. f. i.) : **1.** bulgur. **2.** bulgur pilâvı. **3.** un helvası.

pergune پرغونه ("gu" uzun okunur. f. s.) : çirkin, yakışıksız.

per-güşâ پرگشا (f. b. s.) : **1.** kanad açıcı, (bkz : tâir). **2.** keskin uçucu. (bkz : per-âver).
per-güşâ-yi şitâb : acele gitmek için kanat açan.

perh پرخ (f. i.) : **1.** hisse. **2.** değersiz mal. **3.** evbark. (bkz : hânmân).

perhâş پرخاش (f. i.) : harb, savaş; kavga. (bkz : ceng, cidâl, erdeb, nez').
perhâş-ı dil-hırâş : çok acıklı savaş.

perhâş-cû [y] پرخاشجو[ی] (f. b. s.) : kavgacı.

perhâş-hâh پرخاشخواه (f. b. s.) : kavga istiyen, kavgacı (bkz : perhâş-cû, perhâş-hôr).

perhâş-hôr پرخاشخور (f. b. s.). (bkz : perhâş-hâh).

perhîde پرخیده (f. s.) : işâret olunmuş.

perhîz پرهیز (f. i.) : **1.** pehriz. **2.** dince yasak edilen şeylerden tamâmiyle uzak kalma.

perhîz-kâr پرهیزکار (f. b. s.) : mahrem olan şeylerden kaçınan, sofu. (bkz : zâhid).

perhîz-kârâne پرهیزکارانه (f. zf.) : sofucasına. (bkz : zâhidâne).

perhîz-kârî پرهیزکاری (f. b. i.) : sofuluk.

perhûde پرهوده (f. i.) : **1.** saçma, saçmasapan söz. (bkz : hezeyân). **2.** ateşten sararmış eşyâ.

perhûn پرهون (f. i.) : pergelle çizilmiş dâire, halka, çenber.

perî پری (f. i.) : cinlerin çok güzel ve alımlı olarak farzedilen dişilerine verilen bir ad.

perî-çihre پری چهره (f. b. s.) : peri yüzlü, güzel yüzlü.

perî-dâr پریدار (f. b. s.) : perili, kendini cin tutmuş [kimse].

perîde پریده (f. s.) : **1.** uçmuş; **mec.** soluk solmuş. **2. i.** kadın adı.

perîde-reng پریده رنگ (f. b. s.): rengi uçmuş, solmuş, soluk.

perî-duht پری دخت (f. b. s.) : Îran mitolojisinde Fağfûr-ı Çîn'in kızı ve San bin Nerîman'ın sevgilisi olup meşhur Zal, bundan hâsıl olmuştur.

perî-efsâ [y] پری افسا [ی] (f. b. s.) : efsuncu, büyücü.

perî-girifte پری گرفته (f. b. s.). (bkz : perî-dâr).

perî-hân پری خوان (f. b. s.) : efsuncu, büyücü, perileri dâvet eden.

perî-hân پریخان (f. b. i.) : **1.** peri pâdişâhı. **2.** kadın adı.

perî-peyker پری پیکر (f. b. s.) : peri yüzlü, peri suratlı, çok güzel.

perî-ruh پری رخ (f. b. s.) : peri yanaklı.

perîr پریر (f. zf.) : evvelki gün, öteki gün.

perî-rû پری رو (f. b. s.) : peri yüzlü, çok güzel. (bkz : perî-ruhsâr).

perî-ruhsâr پری رخسار (f. b. s.) : peri yanaklı, çok güzel. (bkz : perî-rû).

perîşân پریشان (f. s.) : **1.** dağınık, karışık, dağınık sac. **Gîsûy-i-perîşân :** dağınık sac. **Kakül-i perîşân, Zülf-i perîşân :** karışık, dağınık sac. **Hâb-ı perîşân :** karışık rü'yâ, sevgilisinin açık saçık yatması. **2.** bozuk, düzensiz. **3.** kederli, kaygılı.

perîşân-hâl پریشان حال (f. a. b. s.) : hâli perîşan olan, acınacak halde bulunan, gamlı, kasâvetli.

perîşânî پریشانی (f. i.) : **1.** perîşanlık, dağınıklık. **2.** bozgunluk, düzensizlik. **3.** yoksulluk. **4. tar.** subaşı, şehir kadısının kethüdâsı gibi aşağı derecedeki me'murların giydikleri başlık.

perîşân-hâtır پریشان خاطر (f. a. b. s.) : düşünceli, dalgın.

perîşân-rüzgâr پریشان روزگار (f. b. s.)düşkün.

perî-şekl پری شکل (f. a. b. s.) : peri kıyâfetli, periye benziyen.

perî-vâr پری وار (f. b. s.) : peri gibi.

perî-veş پری وش (f. b. s.) : peri gibi, çok güzel.

perîz پریز (f. i) : **1.** bağırma, haykırma. (bkz : feryâd). **2.** su kenarında yetişen yeşil saz, ot.

perî-zâd پری زاد (f. b. i.) : **1.** peri çocuğu, peri çocuğu olacak kadar güzel, çok güzel. **2.** kadın adı.

perîze پریزه (f. i.) : **1.** kırmızı altın. **2.** ateşte pişirilen ekmek.

permer پرمر (f. i.) : umma, bekleme. (bkz : intizâr).

permûn پرمون (f. i.) : bezek, süs.

pernîh پرنیخ (f. i.) : ince, düz taş.

perniyân پرنیان (f. i.) : ipekten dokunmuş, bir nevi işlemeli kumaş, nakışlı atlas.

perniyân-hû [y] [پرنیان خو[ی (f. b. s.) : güzel, nâzik huylu.

pernû پرنو (f. i.). (bkz : pernûn).

pernûn پرنون (f. i.) : ince ve şık dokunmuş, nakışlı zarif ipek kumaş. (bkz : perendîn).

perr پر (f. i.). (bkz : per, tâir, tayyâr).

perrân پران (f. s.) : uçan, uçucu.

perre پره (f. i.). (bkz : pere).

perseng پرسنگ (f. i.). (bkz : pâr-seng).

pertâb پرتاب (f. i.) : **1.** atılma, sıçrama. **2.** geriden koşarak hız alıp atılma. **3.** uzağa düşen ok. **4.** uzağa düşen şey.

pertâv پرتاو (f. i.). (bkz : pertâb).

pertev پرتو (f. i.) : **1.** ışık, parlaklık, yalım. (bkz : revnak, ziyâ). **2.** erkek adı.

pertev-i mihr : Güneş ışığı, parlaklığı.

pertev-efşân پرتو افشان (f. b. s.) : ziyâ saçan, ışık saçan. (bkz : pertev-endûz, pertev-feşân, pertev-nisâr, pertev-pâş, pertev-rîz).

pertev-endâz پرتو انداز (f. b. s.) : nurlandıran, ziyâ veren, ışık veren. (bkz : münîr, ziyâ-dâr).

pertev-endâzî پرتو اندازی (f. b. i.) : ışık saçma, ışık verme.

pertev-feşân پرتو فشان (f. b. s.). (bkz : pertev-endâz, pertev-efşân, pertev-nisâr, pertev-pâş, pertev-rîz).

pertev-nisâr پرتو نثار (f. b. s.). (bkz : pertev-endâz, pertev-efşân, pertev-feşân, pertev-pâş, pertev-rîz).

pertev-pâş پرتو پاش (f. b. s.). (bkz : pertev-endâz, pertev-efşân, pertev-feşân, pertev-nisâr, pertev-rîz).

pertev-rîz پرتو ریز (f. b. s.) : (bkz : pertev-endâz, pertev-efşân, pertev-feşân, pertev-pâş, pertev-nisâr).

pertev-sûz پرتو سوز (f. b. s.) : pertavsız.

perûş پروش (f. i.) : sivilce, küçük çıban. (bkz : bisre).

pervâ پروا (f. i.) : **1.** korku. (bkz : havf). **2.** çekingenlik. (bkz : ihtirâz). **3.** ilgi, bağ. (bkz : alâka). **Bî-pervâ** : korkusuz. **Bilâ-pervâ** : korkmadan; çekinmeden.

pervâne پروانه (f. i.) : **1.** (c. pervâne-gân) geceleri ışığın etrâfında dönen küçük kelebek. **2.** fırıldak. **3.** çark. **4.** haberci, kılavuz.

pervâne-gân پروانگان (f. b. i. pervane[1]'in c.) : gece kelebekleri.

pervânek پروانك (f. i.) : **1.** karakulak denilen hayvan. **2. ask.** öncü. (bkz : pîş-dâr).

pervâne-vâr پروانه وار (f. b. s.) : pervâne gibi.

pervâr پروار (f. s.) : besili, beslenmiş. **Gâv-ı pervâr** : besili öküz. (bkz : pervâre, pervârî).

pervâre پرواره (f. s.). (bkz : pervâr, pervârî).

pervârî پرواری (f. s.). (bkz : pervâr, pervâre).

pervâs پرواس (f. i.) : el ile dokunma, el ile yoklama. (bkz : lems).

pervâz پرواز (f. i.) : **1.** uçma, uçuş. (bkz : tayerân). **2.** saçak [dam ve elbisede]. **3.** hücre. **4.** ayna. **5.** dolap. **6.** aynalı ince uzun tahta.

-pervâz پرواز – (f. s.) : "uçan, uçucu" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Bâlâ-pervâz** (yüksekten uçan) : atıp tutan. **Bülend-pervâz** : iddiâcı, inatçı.. gibi.

pervâze پروازه (f. i.) : **1.** kır, gezinti için hazırlanan yemek. **2.** gece eğlentisi ışığı. **3.** altın ve gümüş yaprakların kırıntısı. (bkz : rîze-i sîmîn, rîze-i zer).

pervâze-ger پروازه گر (f. b. s.) : altın ve gümüş yaprağı yapan.

pervâz-gâh پروازگاه (f. b. i.) : uçacak, uçulacak yer, tayyâre meydanı, *uçak alanı.

pervâz-geh پروازگه (f. b. i.). (bkz : pervâz-gâh).

pervâzî پروازی (f. i.) : [eskiden] Dîvân-ı hümâyûn ve Defter-i hâkanî kalemlerine devâm ve hizmet etmeden ve hâcegândan olmadan yolunu bularak bu kalemlerden birinde ketebeden olduğuna dâir kayıtlarına şerh verilen kimse.

-perver پرور – (f. s. c. : perverân) : "besliyen, besleyici, büyüten, yetiştiren, yetiştirici, koruyan, terbiye eden" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Dehâ-perver** : dehâ öğreten, dâhî yetiştiren. **Figan-perver** : figana, acıya sebebolan. **Fukarâ-perver** : fukarâ besliyen, gözeten. **Hamiyyet-perver** : hayal ile yetiştirilmiş. **Maârif-perver** : maârifi koruyan, ilerlemesine çalışan.. gibi.

perverân پروران (f. s. perver'in c.) : besliyenler, yetiştirenler, koruyanlar, terbiye edenler.

perverd پرورد (f. i.). (bkz : perver).

perverde پرورده (f. s.) : **1.** beslenmiş, terbiye edilip yetiştirilmiş, büyütülmüş. **2. f. i.** üzüm şırasından yapılan bir çeşit tatlı.

perverd-gâr پروردگار (f. b. s.) : "besleyici, terbiye edici, rızıklandırıcı" : Allah.

perverende پرورنده (f. s.) : **1.** terbiye edici, yetiştirici. **2.** besleyici, büyütücü.

perverî پروری (f. i.) : besleyicilik, büyütücülük; terbiye.

perveriş پرورش (f. i.) : **1.** besleyiş, besleme; beslenme. **2.** terbiye etme, yetiştirme. **3.** İlerileme. (bkz : terakkî). **4.** kadın adı.

perveriş-yâb پرورش یاب (f. b. s.) : **1.** beslenen. **2.** terbiye gören, terbiye edilen, yetiştirilen.

perveriş-yâfte پرورش یافته (f. b. s.) : büyütülmüş, terbiye edilmiş, bakımlı, terbiyeli.

pervez پروز (f. i.) : pervaz.

pervîn پروین (f. i.) : **1. astr.** Ülker yıldızı. (bkz : Süreyyâ). **2.** kadın adı.

pervîz پرویز (f. s.) : **1.** üstün. (bkz : galib, muzaffer). **2.** elek. **3.** süzgeç. **4.** balık. (bkz : mâhî). **5.** güzellik. **6. h. i.** İran hükümdârı Husrev'in lâkabı. **7.** cilve.

pervîz-i felek : Güneş.

pervîzen پرویزن (f. i.) : elek, kalbur. (bkz : gırbâl).

pes پس (f. i.) : **1.** ard, arka, geri. **Pîş ü pes** : arka ve ön. **2. zf.** öyle ise; imdi.

pes-i dîvâr : duvarın arkası.

pes-i perde : perde arkası.

pes ü pîş : arka ve ön.

pesâdest پسادست (f. b. i.) : veresiye alış veriş. (bkz : nesîe).

pesâvend پساوند (f. i.) : kafiye.

-pesend پسند – (f. s.) : "beğenen, beğenmiş" mânâsiyle *birleşik kelimeler yapar. **Avâm-pesend** : herkes tarafından beğenilen. **Hod-pesend** : kendini beğenmiş, kendini beğenen. **Müşkil-pesend** : güc beğenir.. gibi.

pesend پسند (f. i.) : **1.** beğenme, seçme. **2.** bir çeşit iğne işi. **3. g. s.** esmerleşmiş altın, mat altın. **4. g. s.** mushaflarla yazmaların ilk sahifalariyle sûre veyâ bahis başlarında boya ile perdâh olunarak altınla karışık yapılmış olan şekiller.

pesend-âne پسندانه (f. zf.) : beğenecek yolda.

pesende پسنده (f. s.). (bkz : pesendîde).

pesendîde پسندیده (f. s.) : **1.** beğenilmiş, seçilmiş. (bkz : mergub, müntehab). **Nâ-pesendîde** : beğenilmemiş. (bkz : gayrı makbûl). **2. i. müz.** Türk müziğinin bir mürekkep makamıdır. III. Selim tarafından terkîbedilmiştir. Aşağı yukarı bir buçuk asırlıktır.

pesîn پسین (f. s.) : sonraki, en son. **Sadâ-yi pesîn** : en son seda.

pes-mânde پسمانده (f. b. s.) : **1.** geri kalmış, geride bulunan. **2.** artık, artmış. (bkz : bakıyye).

pes-mânde-hor پسمانده خور (f. b. s.) : artık yiyen.

pes-perde پس پرده (f. b. s.) : perde arkası, gizli [iş].

pes-rev پس رو (f. b. s.) : "arkadan gelen" : uşak.

pest پست (f. s.) : **1.** alçak, aşağı. **2.** hafif sesle söylenen.

pest-baht پست بخت (f. b. s.) : bahtsız, kısmetsiz.

pestenkirânî پستنکرانی (f. s.) : saçmasapan söz.

pest-fıtret پست فطرت (f. a. b. s.) : yaradılışı alçak. (bkz : pest-tînet).

pestî پستی (f. i.) : alçaklık, âdîlik.

pest-pâye پست پایه (f. b. s. c. : pest-pâyegân) : pespâye, pâyesi, derecesi aşağı, bayağı olan.

pest-pâyegân پستپایگان (f. b. s. pest-pâye'nin c.) : pespâyeler, pâyesi, derecesi aşağı, bayağı olanlar. (bkz : evbâşân, hazele).

pest-perde پست پرده (f. zf.) : alçak, hafif sesle.

pest-sadâ پست صدا (f. b. i.) : hafif ses.

pest-tînet پست طینت (f. a. b. s.) : yaradılışı alçak, âdî. (bkz : pest-fıtret).

pest-zinde پست زنده (f. b. i.) : arta kalma, **fr. surviance.**

peş پش (f. i.) : stalaktit şeklindeki sütun başlıklarında en altta bulunan motif parça **fr. queu.**

peşe پشه (f. i.) : sivrisinek. (ekseriyâ "peşşe" şeklinde kullanılır).

peşe-gîr پشه گیر (f. b. s.) : **1.** sinek avlıyan. **2. mec.** işsiz, güçsüz, boş gezenin boş kalfası.

peşe-hâne پشه خانه (f. b. i.) : cibinlik. (bkz : peşşe-bend).

peşeng پشنگ (f. b. s.). (bkz : pîş-âheng).

Peşeng پشنگ (f. h. i.) : Efrasyâb'ın babası.

peşîmân پشیمان (f. s.) : pişman. (bkz : nâdim).

peşîmânî پشیمانی (f. i.) : pişmanlık. (bkz : nedâmet). **Rûz-i peşîmânî** : mahşer günü. (bkz : yevm-i haşr, yevm-i kıyâmet).

peşîn پشین (f. s.). (bkz : pişîn).

Peşîn پشین (f. h. i.) : **tar.** Keykubad'ın üçüncü oğlu.

peşînât پشینات (o. i. c.) : peşin verilen paralar.

peşîz, peşîze پشیز ، پشیزه (f. i.) : **1.** pul, akçe, mangır. **2.** balık pulu. **3.** peçiç oyunu.

peşleng, peşeng پشلنگ ، پشنگ (f. s.) : **1.** geri kalmış, geri kalan. **2.** tereke.

peşm پشم (f. i.) : **1.** yün, yapağı. (bkz : sûf). **2.** keten helvası.

peşm-i devât : [eskiden] mürekkep hokkasına konulan lif.

peşmek پشمك (f. i.) : ufak yapağı.

peşmîn, peşmîne پشمينه ، پشمين (f. i.) : **1.** yünden, yapağıdan yapılma. **2.** sof elbise; sofuların giydiği sâde, süssüz elbise.

peşrev پيشرو (f. b. i.) : **1. müz.** Türk müziğinin en mâruf saz eseri forme'dur. Klâsik fasılda bu eserin yeri -eğer baş taksimi yapılmışsa- ilk öncedir. Peşrev, umûmiyetle 4 hâne, nâdiren 3,5 çok nadiren 2 hâne olur. Her hâne "mülâzime" denilen kısımla son bulur ve bu kısım aynı nağmelerden yapılmıştır ve değişmez. [aslı : "pîş-rev" dir]. **2.** güreşten önce pehlivanların ellerini birbirine ve dizlerine çarparak ve biraz sıçrıyarak yaptıkları oyun. **3. tar.** binyüzcüler, yanî yalnız binyüz gezlik menzil atışlarına katılan kemankeşlerin kullandığı bir çeşit ok.

peşşe پشه (f. i.) : sivrisinek. (bkz. peşe).

peşşe-gir : "sinek avlıyan" : işsiz güçsüz [kimse].

peşşe-bend پشه بند (f. b. i.) : cibinlik. (bkz : peşe-hâne).

peş-tahta پشتخته (f. b. i.). (bkz : pîş-tahta).

peştemâl پشتمال (f. b. i.) : [aslı : "püşt-mâl"-dir]. (bkz : püşt-mâl).

peter پتر (f. i.) : düz mâden levha.

petgîr پتگير (f. i.): kıl elek.

pey پى (f. i.) : **1.** (bkz : pâ, pây). **2.** iz, işâret. **3.** ard, arka. (bkz : akab). **4.** pey, pey akçesi.

peyâm پيام (f. i.) : haber, başkasından alınan bilgi. (bkz : nebe', peygam).

peyâm-âver پيام آور (f. b. s. c. : peyâm-âverân) : haber getiren. (bkz : peygam-âver, nebe'-âver).

peyâm-âverân پيام آوران (f. b. s. peyâm-âver'-in c.) : haber getirenler. (bkz : peyâm-âverdegân).

peyâm-âverde پيام آورده (f. b. s. c. : peyâm-âyerdegân) : haber getiren. (bkz : peyam--âver, nebe'-âver, peyâm-ber).

peyâm-âverdegân پيام آوردگان (f. b. s. peyâm-âverde'nin c.) : haber getirenler. (bkz : peyâm-âverân).

peyâm-ber پيامبر (f. b. s. ve i.) : haber getiren, peygamber. (bkz : nebî', resûl).

pey-â-pey پياپى (f. zf.) : **1.** birbiri ardınca. **2.** azar azar. (bkz : pey-der-pey, pey-ender-pey, tedrîcen).

peydâ پيدا (f. i.) : **1.** meydanda, açıkta. **Nâ-peydâ** : görünmez, bulunmaz. (bkz : âş-kâr, zâhir). **2.** hazır, mevcut.

pey-der-pey پيدرپى (f. zf.) : birbirinin ardı sıra, yavaş yavaş. (bkz : pey-â-pey, pey-ender-pey).

peyem پيم (f. i.). (bkz : peyâm).

peyem-ber پيمبر (f. b. s. ve i.). (bkz : peyâm--ber).

peyem-res پيمرس (f. b. s.) : haber ulaştıran, haber getiren, haberci. (bkz : peyâm-ber, peyem-ber, peyâm-âver, peygam-âver).

pey-ender-pey پى اندر پى (f. zf.) : arka arkaya, ardısıra, durmadan; azar azar. (bkz: pey-â-pey, pey-der-pey).

peygam پيغام ("ga" uzun okunur. f. i.) : haber. (bkz : peyâm).

peygam پيغم (a. i.) : haber. (bkz : nebe', peygam).

peygam-âver پيغام آور ("ga" uzun okunur. f. b. s.) : haber getiren. (bkz : peyâm-âver).

peygam-ber پيغامبر ("ga" uzun okunur. f. b. i. c. : peygam-berân) : peygamber, Allah tarafından haber getiren, Allah'ın emirlerini insanlara haber veren. (bkz : resûl).

peygam-berân پيغمبران (f. i. peygam-ber'in c.) : peygamberler.

peygam-berâne پيغمبرانه (a. f. zf.) : peygamberlere yakışır sûrette.

peygam-berî پیغامبری ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : 1. peygamberlik. 2. s. peygamberle ilgili. (bkz : nübüvvet, risâlet).

peygam-güzâr پیغامگذار (f. b. s.) : peygam (haber) getirici.

peygâr پیگار (f. i.) : savaş,kavga. (bkz : ceng, cidâl, perhâş).

peygare پیغاره ("ga" uzun okunur. f. i.) : iftirâ.

peygem-ber پیغمبر (f. b. i.) : peygamber. (bkz : nebî, resûl).

peygem-berî پیغمبری (f. b. i.) : peygamberlik. (bkz : nübüvvet, risâlet).

peygule پیغوله ("gu" uzun okunur. f. i.) : köşe, bucak. (bkz : zâviye).
peygule-i nisyân : unutulma köşesi.

peygule-güzîn پیغوله گزین ("gu"uzun okunur. f. b. s.) : köşeye çekilmiş, bir köşede oturan, (bkz : peygule-nişîn).

peygule-nişîn پیغوله نشین ("gu" uzun okunur. f. b. s.) : dünyâ ile ilgisini kesip bir köşeye çekilen. (bkz : peygule-güzîn).

peygule-nişînî پیغوله نشینی ("gu" uzun okunur. f. b. i.) : köşede oturuculuk.

peygun پیغون ("gu" uzun okunur. f. i.) : and, şart. (bkz : ahd, peymân).

peyk پیك (f. s.) : 1. haber ve mektup getirip götüren.

peyk-i ecel : Azrâil. **2. i. astr.** *uydu, **fr. satellite. 3. mec.** her hareketinde birine bağlı bulunan. **4. i.** Yeniçeri teşkîlâtında atlıların yanıbaşında koşarak giden kimse.
peyk-i felek : **astr.** Ay.

peykân پیکان (f. i.) : temren, başak, okun ucundaki sivri demir.

peyke پیکه (f. i.) : tahta sedir, kuru kanape. [aslı : "pây-kâh" tır].

peyker پیکر (f. i.) : yüz, surat. (bkz : çehre). **Zen-peyker** : kadın çehreli.

peym پیم (f. i.) : haber. (bkz : peyâm).

-peymâ پیما – (f. s.) : "ölçen, ölçücü" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Bâd-peymâ : 1)** rüzgârı ölçen, pek çabuk giden; **2)** serseri, başıboş. **Bâde-peymâ** (şarap ölçen) : sarhoş, bekri.. gibi.

peymân پیمان (f. i.) : yemin, and. (bkz : ahd).

peymâne پیمانه (f. i.) : büyük kadeh; şarap bardağı. (bkz : nâcûd).

peymâne-i muhabbet : aşk kadehi.

peymâne-keş پیمانه کش (f. b. s. c. : peymâne-keşân) : içki içen.

peymâne-keşân پیمانه کشان (f. b. s. peymâne-keş' in c.) : içki içenler.

peymâne-peymâ پیمانه پیما (f. b. s.) : şarap içen. (bkz : bâde-nûş).

peymâne-şiken پیمانه شکن (f. b. s.) : kadeh kıran, sofu.

peymâne-şikest پیمانه شکست (f. b. s.) : kadehi kırık.

peymân-şiken پیمان شکن (f. b. s.) : andını bozan.

peymân-şikenî پیمان شکنی (f. b. i.) : yeminbozarlık.

peymây پیمای (f. s.) : ölçücü, tartıcı.

peymûde پیموده (f. s.) : ölçülmüş.

pey-rev پی رو (f. b. s.) : arkası sıra giden; izinden giden, uyan.

pey-revî پی روی (f. b. i.) : birinin izinden gitme, birine uyma.

pey-siper پی سپر (f. b. s.) : ayak altında kalmış, çiğnenmiş.

peyûg پیوگ (f. i. c. : peyûgân) : gelin. (bkz : arûs).

peyûgân پیوگان (f. i. peyûg'ün c.) : gelinler. (bkz : arûsân).

peyvend پیوند (f. i.) : **1.** ulaşma, varma. **2.** bağ, ilgi.

-peyvest پیوست – (f. s.) : "ulaşma, kavuşma" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Dest-i kerem-peyvest** : keremle dolu olan el, cömert eli.. gibi.

peyveste پیوسته (f. s. c. : peyveste-gân) : **1.** ulaşmış, bitişik. (bkz : muttasıl). **2. zf.** dâimâ. (bkz : hemîşe).

peyveste-gân پیوستگان (f. s. peyveste'nin c.). (bkz : peyveste).

peyvestegî پیوستگی (f. i.) : ulaşma, bitişme, bitişiklik.

-pezîr پذیر – (f. s.) : "kabûl eden, edici, alan; kabûl edebilir" mânâlariyle arapça ve farsça kelimelere eklenerek *birleşik kelimeler yapar. **Hitâm-pezîr** : hitam bulan, sona eren. **Şifâ-pezîr** : şifâ bulan. **Terbiye-pezîr** : terbiye edebilir.. gibi.

pezîrâ پذیرا (f. s.) : kabûl eden. **Nâ-pezîrâ** : kabûl etmiyen. (bkz : pezîr).

pezîrây-hitâm پذیرای ختام (f. b. s.) : hitam bulan, sona eren. (bkz : hitâm-pezîr).

pezîre پذیره (f. i.) : karşılama, karşılayış. (bkz : istikbâl).

pezîriş پذیرش (f. s.) : kabûl edilmiş, kabûl ediş.

pîç پیچ (f. i.) : **1.** büklüm, kıvrım, dolaşık.
pîç ender pîç : pek dolaşık, karmakarışık.
pîç ü tâb : ıztırap, sıkıntı, endîşe, telâş, şaşkınlık.

pîç-â-pîç پیچاپیچ (f. zf.) : pek dolaşık, karma karışık, kıvrım kıvrım.

pîçân پیچان (f. s.) : büklüm büklüm, kıvrım kıvrım olan.

pîçîde پیچیده (f. s.) : karışmış, bükülmüş, kıvrılmış.

pîçîde-mûy پیچیده موی (f. b. s.) : saçı kıvrılmış. **Hâme-i piçide-muy** : **1)** ucuna kıl dolaşmış kalem; **2) mec.** âcizlik, beceriksizlik.

pîçiş پیچش (f.) : kıvrım, büklüm.

pîç-pâ پیچ پا (f. b. i.) : **zool.** yengeç.

pîçtâb پیچتاب (f. i.) : telâş, sıkıntı; şaşkınlık.

pîh پیه (f. i.) : içyağı. (bkz : şahm).

pîh پیخ (f. i.) : göz çapağı.

pîh-sûz پیهسوز (f. b. s. ve i.) : "yağ yakıcı" : toprak kandil.

pijuh پژوه (f. s.) : soruşturma, araştırma. (bkz : pejûh).

pil پل (f. i.) : **1.** ökçe, topuk. **2.** çadır eteği tutturmada kullanılan küçük ağaç parçaları. **3.** çelik çomak oyunu.

pîl پیل (f. i.) : **zool.** fil.

pîl-bân پیلبان (f. b. i.) : filci, file bakan, fil besliyen. (bkz : feyyâl).

pîle پیله (f. i.) : ipek kozası, ipek. **Kirm-pîle** : ipekböceği.

pîleste پیلسته (f. i.) : fildişi.

pîle-ver پیله ور (f. b. i.) : çerçi.

pîle-veri پیله وری (f. b. i.) : çerçilik.

pîl-ten پیل تن (f. b. s.) : fil vücutlu, fil gibi.

pîlvâye پیلوایه (f. i.) : **zool.** kırlangıç. (bkz : piristû, piristûk).

pîl-zûr پیل زور (f. b. s.) : fil kuvvetinde, fil gibi zorlu.

pindâr, pindâre پندار ، پنداره (f. i.) : **1.** sanma, sanış. (bkz : zann). **2.** böbürlenme. [asıl : mânâsı "piç, veledizinâ" dır].

pindârî پنداری (f. i.) : böbürlenme, (bkz : pindâr, pindâre²).

pîne پينه (f. i.) : yama.

pîne-dûz پينه دوز (f. b. s.) : eskici, ayakkabı tâmir eden, yamacı. (bkz : pâr-dûz, pâre-dûz).

pîne-dûzî پينه دوزى (f. b. i.) : yamacılık, eskicilik.

pingân پنگان (f. i.) : fincan, tas. (bkz : fincân).

pingân-çe پنگانچه (f. i.) : fincancık, küçük fincan.

pinhân پنهان (f. s.) : gizli. (bkz : hafî, mahfî, mestûr, muhtefî, müstetir).

pîr پير (f. s. c. : pîrân) : **1.** yaşlı, ihtiyar. (bkz : sâl-hûrde).

pîr-i fânî : pek yaşlı ve zayıf adam. **2. i.** bir tarîkatın ilk kurucusu. **Hazret-i pîr Mevlânâ. 3.** her meslek ve sanatın kurucusu, öncüsü. **Pîrimiz üstâdımız...**

pîr-i mugan : meyhaneci. **4. zf.** adamakıllı, iyice.

pîr ü bernâ : ihtiyar ve genç.

-pîrâ پيرا (f. s.) : "donatıcı, süsleyici, düzenleyici" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Belâgat-pîrâ** : belâgate süs veren, süslü söz söyliyen. **Nazar-pîra** : bakışı süsliyen, bakışa süs veren.. gibi.

pîrâhen پيراهن (f. i.) : gömlek. (bkz : kamîs, pîrehen).

pîrâhen-i ismet : nâmus perdesi.

pîrâhen-i mesmûm (zehirli gömlek) : idâm edileceklere giydirilen gömlek.

pîrâmen پيرامن (f. i.) : etraf, yan, çevre. (bkz : pîrâmûn).

pîrâmen-gerd پيرامن گرد (f. b. s.) : etrâfında, çevresinde dolaşan.

pîrâmûn پيرامون (f. i.) : etraf, yan, çevre. (bkz : pîrâmen).

pîrân پيران (f. s. pîr'in c.) : ihtiyarlar, yaşlılar, ulu erenler; ermişler.

pîr-âne پيرانه (f. zf.) : yaşlılara yakışır sûrette.

pîrâste پيراسته (f. s.) : tertiplenmiş; düzenlenmiş, donatılmış, süslü.

pîrâstegî پيراستگى (f. i.) : intizam, düzen.

pîrâye پيرايه (f. i.) : **1.** süs. (bkz : zînet). **2.** kadın adı.

pîrâye-bahş, pîrâye-bahşâ پيرايه بخش، پيرايه بخشا (f. b. s.) : süs veren, süsleyici.

pîrâyende پيراينده (f. s.) : donatıcı, süsleyici. (bkz : pîrâyişde).

pîrâye-sâz پيرايه ساز (f. b. s.). (bkz : pîrâye-bahş).

pîrâyiş پيرايش (f. i.) : **1.** tertip, düzen. (bkz : intizâm, nizâm). **2.** süs. (bkz : zînet).

pîrâyişde پيرايشده (f. s.) : donatıcı, süsleyici. (bkz : pîrâyende).

pîrehen پيرهن (f. i.) : gömlek. (bkz : kamîs, pîrâhen).

pîre-zen پيرەزن (f. b. i.) : kocakarı. (bkz : acûze, fertût, fertûte, pîr-zen).

pîrî پيرى (f. i.) : ihtiyarlık. (bkz : şeyhûhet). **Hırs-ı pîrî** : ihtiyarlığın verdiği bir hırs.

pirinc برنج (f. i.) : **bot.** pirinç. (bkz : erz).

piristû, piristûk پرستو ، پرستوك (f. i.) : kırlangıç [kuş]. (bkz : pîlvâye).

piristû-beçe پرستو بچه (f. b. i.) : kırlangıç yavrusu.

piristük پرستك (f. i.) : kırlangıç. (bkz : piristû, piristûk).

pîr-sâl پيرسال (f. b. s.) : kocamış, yaşlı.

pîrûz پيروز (f. s.) : kutlu, hayırlı, uğurlu. **Rûz-i pîrûz** : uğurlu gün. (bkz : fîrûz).

pîrûze پيروزه (f. i.) : firûze, mâvi renkli ve değerli bir süs taşı.

pîrûzî پيروزى (f. i.) : bahtlılık, uğurluluk.

pîr-zen پيرزن (f. b. i.) : kocakarı. (bkz : pîre-zen).

pîs پيس (f. i.) : **hek.** vücutta yer yer beyaz veyâ kırmızımtrak siyah lekeler bırakan bir hastalık. (bkz : baras).

pîse پيسه (f. s.) : **1.** alaca [renk]. **2. i.** saksağan.

pistân پستان (f. i.) : meme. (bkz : sedy).
pistân-ı mâder : ana memesi.

piste پسته (f. i.) : fıstık.
piste-i handân : ağzı açık fıstık.

pister پستر (f. i.) : yatak, döşek. (bkz : bister).

pîş پيش (f. i.) : ön, ileri, ön taraf. (bkz : huzûr).
pîş-i nazar : göz önü.

pîşâdest پيشادست (f. b. i.) : **1.** peşin para ile alış veriş. **2.** işçiye çalıştıktan sonra verilen para.

pîş-âheng پيش آهنگ (f. b. s.) : öne düşen, önde giden. (bkz : pîş-dâr).

pîşân پيشان (f. s.) : en ileri, en ön.

pîşânî پيشانى (f. i.) : alın. (bkz : cebhe, cebîn, nâsiye). **Fersûde-pîşânî** : alnının damarı çatlamış, yüzsüz. (bkz : halî-ül-izâr). **Güşâde-pîşânî** : alnı açık.

pîşânî-dâr پيشانى دار (f. b. s.) : yüzsüzlükle işini beceren.

pîş-bîn پيش بين (f. b. s.) : ilerisini gören, ihtiyatlı, basîretli.

pîş-dâr پيشدار (f. b. s.) : önden giden, öne düşen, ön tarafı emniyete alan, tutan, öncü [asker]. (bkz : pîş-âheng, mukaddimet-ül-ceyş).

pîşe پيشه (f. i. c. : pîşe-gân) : **1.** san'at, meslek. (bkz : hirfet). **2.** iş. (bkz : amel). **3.** huy, tabîat, âdet, alışkanlık.

-pîşe پيشه – (f. s.) : "alışmış, huy edinmiş" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Fesâd-pîşe** : fenâlık peşinde olan. **Hasenât-pîşe** : iyi şeyleri âdet etmiş olan.. gibi.

pîşe-gâh پيشه گاه (f. b. i.) : iş yeri, fabrika.

pîşe-gân پيشگان (f. i. pîşe'nin c.) : **1.** san'atlar, meslekler; işler. **2.** huylar; tabîatlar, âdetler.

pîşe-geh پيشه گه (f. b. i.). (bkz : pîşe-gâh).

pîşe-ger پيشه گر (f. b. i.) : sanatkâr, işçi.

pîşe-gerî پيشه گرى (f. b. i.) : sanatkârlık. (bkz : pîşe-verî).

pîşe-kâr پيشه كار (f. b. i.) : **1.** sanatkâr, oyuncu. (bkz : peşe-kâr). **2.** orta oyununda kavuklu ile konuşarak oyunu açan oyuncu.

pîşe-ver پيشه ور (f. b. i.) : sanat ehli, işçi. (bkz : sanat-kâr).

pîşe-verî پيشه ورى (f. b. i.) : sanatkârlık, işçilik. (bkz : pîşe-gerî).

pîş-gâh پيشگاه (f. b. i.) : ön. (bkz : kuddâm, huzûr).

pîş-geh پيشگه (f. b. i.) : ön. (bkz : huzûr, pîş-gâh, kuddâm).

pîş-gîr پيشگير (f. b. i.) : peşkir, havlu.

pîş-hân پیشخان (f. b. i.) : sofrabaşı.

pîş-hâne پیشخانه (f. b. i.) : **1.** balkon **2.** bir yere gidileceği zaman önden gönderilen çadır ve eşyâ.

pîş-hayme پیش خیمه (f. b. i.) : pâdişah veyâ vezirlerin dîvan çadırı.

pîşî پیشی (f. i.) : ilerileme, üstünlük. (bkz : tefevvuk).

pîşîn پیشین (f. zf. ve s.) : **1.** peşin, önden, önce. (bkz : akdem, mukaddem). **2. s.** önden verilen.

pîşîne پیشینه (f. s.). (bkz : pîşîn).

pîşînî پیشینی (f. i. c. : pîşîniyân) : evvel zaman adamı. (bkz : mütekaddim).

pîşîniyân پیشینیان (f. i. c.) : evvel zaman adamları. (bkz : mütekaddimîn).

pîş-kadem پیش قدم (f. a. b. i.) : tekkelerde âyin için önayak olan ve şeyhin muâvini sayılan derviş.

pîş-keş پیشکش (f. b. i. : peşkeş, hediye, armağan. (bkz : hediyye, hîbe, tuhfe).

pîş-müzd پیش مزد (f. b. i.) : pey, pey akçesi.

pîş-nemâz پیشنماز (f. b. i.) : imam.

pîş-nihâd پیش نهاد (f. b. i.) : **1.** temel. **2.** usul, kanun.

pîş-rev پیشرو (f. b. s.) : **1.** önden giden. **2. i. müz.** (bkz : peşrev[1]). **3.** bkz : peşrev[2]).

pîş-tahta پیشتخته (f. b.) : çekmece, küçük sandık.

pîşvâ پیشوا (f. i. c. : pîşvâyân) : reis, başkan. (bkz : muktedâ).

pîşvâyân پیشوایان (f. i. pîşvân'ın c.) : reisler, başkanlar.

pîve پیوه (f. i.) : güve.

piyâde پیاده (f. i.) : **1.** yaya. **2.** paytak, satranç taşlarından biri. **3. ask.** bir sınıf.

piyâle پیاله (f. i.) : kadeh, şarap bardağı.

piyâle-keş پیاله کش (f. b. s.) : içki içen. (bkz : mey-hâr, piyâle-nûş).

piyâle-keşî پیاله کشی (f. b. i.) : şarap içicilik, içkiye düşkünlük.

piyâle-nûş پیاله نوش (f. b. s.) : içki içen. (bkz : mey-hâr).

piyâle-nûşî پیاله نوشی (f. b. i.). (bkz : piyâle-keşî).

piyâz پیاز (f. i.) : **1.** soğan. (bkz : basal). **2.** zeytinyağlı ve sirkeli fasulye haşlaması.
piyâz-ı kûhî : **bot.** dağ soğanı.

pôst پوست (f. i.) : **1.** tüylü hayvan derisi. **2. mec.** makam, mevki, sandalye.

pôstîn پوستین (f. i.) : kürk. (bkz : ferve).
pôstîn-i bâz-gûne : **1)** ters kürk; **2)** münâsebetsizlik.

pôstîn-dûz پوستین دوز (f. b. s.) : kürk diken.

pôstîn-pûş پوستین پوش (f. b. s.) : kürk giyen.

pôst-nişîn پوست نشین (f. b. s.) : **1.** post'da oturan, post'a geçen. **2.** tekke şeyhi.

pôst-pîrâ پوست پیرا (f. b. s.) : tabak. (bkz : debbâğ).

pû [y] پو [ی] (f. i.): **1.** araştırma, arama. **2.** koşma. (bkz : şitâb).

pûç پوچ (f. i.) : **1.** boş, faydasız şey, hiç. **2.** çirkin, kaba. **Va'de-i pûç** : boş, faydasız şeyler vâdetme. **3.** içi boş, kavlak. (bkz : cefîf).

pûç-magz پوچ مغز (f. b. s.) : boş kafalı, beyinsiz.

pûd پود (f. i.) : argaç, dokumada enilemesine atılan atkı. **Târ u pûd** : arış ile argaç.

puhte پخته (f. s. c. : puhtegân) : pişmiş, pişkin; olgun, gün görmüş adam. **Nâ-puhte : 1)** pişmemiş, çiğ; **2)** tecrübesiz, toy [kimse]. **Nân-ı puhte** : güzel pişmiş ekmek.

puhtegân پختگان (f. s. puhte'nin c.) : pişmiş, olgun kişiler.

puhte-gî پختگی (f. i.) : pişkinlik olgunluk.

puhtî پختی (f. s.) : pıhtı.

pûjîne پوژینه (f. i.) : kantar.

pûl پول (f. i.) : para. (bkz : nakd).

pûlâd پولاد (f. i.) : polat, çelik. (bkz : fûlâd).
pûlâd-ı zer-efşân : g. s. oyularak içine altın teller kakmak sûretiyle yapılan çelik işleri.

pûlâd-bâzû پولاد بازو (f. b. s.) : "çelik pazulu" : kuvvetli; pehlivan.

pûlâd-reg پولاد رگ (f. b. s. i. : sert damarlı, dayanıklı at.

pûlâd-senc پولاد سنج (f. b.) : iyi dövüşen, güzel silâh atan.

pûr پور (f. i. c. : pûrân) : oğul. (bkz : veled, ibn, ferzend, püser).
pûr-i a'râbî : Hz. Muhiddîn-i Arabî.
pûr-i Âzer : Hz. İbrâhim.
pûr-i duht : hemşîrezâde, yeğen.
pûr-i Hâcer : Hz. İsmâil.
pûr-i Meryem : Hz. Îsâ.

pûrân پوران (f. i. pûr'un c.) : oğullar. (bkz : ebnâ, evlâd, ferzendân, püserân).

pûr-mend پور مند (f. b. s.) : evlât sâhibi.

pûselik پوسه‌لك (f. t. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin 2 numaralı basit makamı ve garb müziğindeki "mineur"ün mukabili. En eski makamlardandır. Pûselik beşlisi ile hicaz dörtlüsünden ibârettir. Durağı dügâh (lâ), güçlüsü beşinci derece olan hüseynî (mi) dir. Dizisi çıkıcıdır; inici şekli şehnâz-pûselik adını alır. Orta sekizlisindeki sesleri pestden tîze doğru şöyledir : dügâh, pûselik, çârgâh, nevâ, hüseynî-acem, nim-zengûle ve muhayyer. Dizisi mülâyim ve 9 niseb-i şerîfelidir. Donanımı, çargâh gibi boştur; yedeninin diyezi, nota içinde kullanılır. Makamın türlü şedleri Türk müziğinde çok kullanılmıştır. Nihâvend (sol mineur), Sultânî yegâh (re-mineur), ruhnevâz (mi-mineur), çargâh'da pûselik (do mineur). Pûselik, orta derecede kullanılmış makamlardandır.

pûselik-aşîran پوسه‌لك عشيران (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Aşîran-pûselik de denilen bu makama, aşîran'da uşşak ile pûselik makamlarından mürekkeptir. Pûselik beşlisi veyâ sekizlisi ile dügâh (lâ) da kalır. Güçlüleri birinci derecede aşîran'da uşşak durağı olan hüseynî-aşîran (mi), ikinci derecede de lâ ve mi'nin muhtelif sekizlileridir. Pûselik'in güçlüsü mi, aşîran'da uşşakınki lâ'dır. Donanımına aşîran'da uşşak için fa bakiyye diyezi konulur. Pûselik için nota içinde fa bekar ile sol bakıyye diyezi kullanılır. Makam inici olarak seyreder.

pûselik-gerdâniyye پوسه‌لك گردانیه (f. t. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pûselik-geveşt پوسه‌لك گوشت (f. t. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pûselik-mâye پوسه‌لك مایه (f. t. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pûselik-selmek پوسه‌لك سلمك (f. t. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pûselik-şehnâz پوسه‌لك شهناز (f. t. b. i.) **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

pûsîde پوسیده (f. s.) : **1.** çürümüş, çürük. **Meyve-i pûsîde** : çürük yemiş. **Üstühân-ı pûsîde** : çürümüş kemik. (bkz : azm-i remîm). **2.** paslanıp çürümüş. **Tîğ-i pûsîde** : paslanıp çürümüş kılıç.

-pûş پوش — (f. s.) : "örten; giyen, giyinmiş" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Pâ-pûş** (ayağı örten) : papuç. **Ser-pûş** (başı örten) : serpuş.. gibi.

pûş پوش (f. i.) : **1.** örtü, örtünecek şey; elbise. **2.** zırh.

pûşe پوشه (f. i.) : örtü; perde. (bkz : pûş[1]).

pûşende پوشنده (f. s.) : örtücü, örten.
pûşende-i hatâ : ayıp örten.

pûşîde پوشیده (f. s.) : **1.** örtülmüş. (bkz : mestûr). **2.** örtü. **Râz-pûşîde** : sır gizliyen.
pûşîde-i Beyt-i Muazzam : Kâbe örtüsü.

pûşîde-çeşm پوشیده چشم (f. b. s.) : habersiz, dikkatsiz. (bkz : gafil).

pûşîdenî پوشیدنی (f. i.) : **1.** örtü. **2.** giyecek, örtünecek şey.

pûşîde-râz پوشیده راز (f. b. s.) : sırrı gizli.

pûşiş پوشش (f. i.) : örtü, örtecek şey.

pûte پوته (f. i.) : **1.** içinde mâden eritilen tava. **2.** nişan tahtası.

pûyâ پویا (f. s.) : koşan. [en çok at hakkında]. (bkz : serî-üs-seyr).

pûyân پویان (f. s.) : koşan. [en çok insan hakkında].

pûye پویه (f. i.) : seğirtme, koşma. (bkz : şitâb).

pûye-ger پویه گر (f. b. s.) : seğirtici, koşucu. (bkz : pûyende).

pûyende پوینده (f. s.) : seğirtici, koşucu. (bkz : pûye-ger).

pûzen پوزن (f. i.) : nadas edilmiş, sürülmüş tarla.

pûzîne پوزینه (f. i.) : maymun. (bkz : kırd).

pûziş پوزش (f. i.) : mâzeret, özür.

pûziş-pezîr پوزش پذیر (f. b. s.) : mâzeret, özür, kabûl eden, affeyliyen.

püf پف (f. i.) : bir şeyi söndürmek için dudaklar büzülerek çıkarılan nefes, püf.

püf-kerde پف کرده (f. b. s.) : söndürülmüş.

pül پل (f. i.) : köprü. (bkz : cisr, kantara)

pülpül پلپل (f. i.) : karabiber. (bkz : fülfül).

pünçüşk پنجشك (f. i.) : serçe. (bkz : usfûr)

pür- پر (f. s.) : **1.** dolu. (bkz : memlû, leb-â-lep). **2.** çok fazla. **3.** sâhip, mâlik. [bu kelime ile *birleşik kelimeler yapılır]. **Pür-dil** : yürekli, cesur. **Pür-sûz** : çok yanık; çok yakıcı.. gibi.

pür-âmâl پر آمال (f. a. b. s.) : emellerle, isteklerle dolu.

pür-bâd پرباد (f. b. s.) : **1.** çok rüzgârlı. **2.** kibirli.

pür-bâr پربار (f. b. s.) : **1.** yüklü. **2.** üzerinde yemişi çok olan.

pür-bîm پربیم (f. b. s.) : korkmuş.
pür-bîm-i bî-vefâ-yi ahbâb : dostların vefâsızlığından korkmuş olan.

pür-çîn پرچین (f. b. s.) : çok bükülmüş, çok buruşuk ve karışık.

pür-dil پردل (f. b. s. c. : pür-dilân) : yürekli, cesur.

pür-dilân پردلان (f. s. pür-dil'in c.) : yürekliler, cesurlar.

pür-dilî پردلی (f. b. i.) : yüreklilik. (bkz : cesâret).

pür-dûd پردود (f. b. s.) : çok tüten, çok dumanlı.

pür-fer پرفر (f. b. s.) : çok parlak, aydınlık.

pür-füsûn پرفسون (f. b. s.) : çok sihirli, büyü ile dolu.

pür-gazab پرغضب (f. a. b. s.) : kızgın, hırslı.

pür-gû پرگو (f. b. s.) : çok söyliyen, bol konuşan, çalçene.

pür-gubâr پرغبار (f. a. b. s.) : çok tozlu, toz içinde.

pür-hayâl پرخيال (f. a. b. s.) : hayâl ile dolu, hülyalı.
pür-hayâl-i ümîd : hülyâlı ve ümitli.

pür-hazân پرخزان (f. b. s.) : sonbahara uğramış, solup sararmış.

pür-heyecân پرهيجان (f. a. b. s.) : heyecan dolu.

pür-hûn پرخون (f. b. s.) : kan içinde.

pür-kîne پركينه (f. b. s.) : düşmanlık ve gazap dolu.

pür-pâye پرپايه (f. b. i.) : **zool.** kırkayak.

pürsâ, pürsân پرسا، پرسان (f. s.) : soran, sorucu. (bkz : sâil[1]).

pür-sâle پرساله (f. b. s.) : yaşı dolgun, yaşlı.

pürsiş پرسش (f. i.) : suâl ediş, soruş.
pürsiş-i hâtır : hatır sorma.

pür-sûz پرسوز (f. b. s.) : **1.** çok yanık. **2.** fazla yakıcı.

pürz پرز (f. i.) : kumaş havı.

püsen-der پسندر (f. b. i.) : üvey oğul.

püser پسر (f. i. c. : püserân) : oğul, erkek çocuk. (bkz : ferzend, ibn, pûr, veled).

püserân پسران (f. i. püser'in c.) : oğullar, erkek çocuklar. (bkz : ebnâ, evlâd, ferzendân, pûrân).

püşt پشت (f. i.) : arka, sırt. (bkz : zahr).
püşt-i pâ : taban.
püşt-i pâzen : **1)** ayağiyle nîmetini tepen; **2)** bozularak, sıngın olarak kaçan.

püşt-ber-divâr پشت بر ديوار (f. b. s.) : "hayreti duvarda" : **mec.** şaşırmış. (bkz : mütehayyir).

püşte پشته (f. i.) : yığın, tepe. (bkz : tûde).
püşte-i bâğ : çayırlık, çimenlik.

püşter پشتر (f. i.) : arka, sırt. (bkz : zahr).

püştîbân پشتيبان (f. i.) : **1.** dayanak, destek, payanda. (bkz : püştîvân). **2. s.** yardımcı. (bkz : muîn, nasîr, zahîr).

püştîvân پشتيوان (f. i.) : **1.** dayak, destek, payanda. (bkz : püştîbân) : **2. s.** yardımcı. (bkz : müîn, nasîr, zahîr).

püşt-mâl پشتمال (f. b. i.) : "arka örten şey" : peştemal.

püşt-pâ پشت پا (f. b. i.) : ayak tabanı.

püşt-vâre پشتواره (f. b. i.) : bir arkalık yük, bir hamal yükü.

R

râ را (a. ha.) : Rebîülevvel ayına işârettir. **r** sesini verir.

râ' راء (a. ha.) : "rı" harfinin bir adı.
râ-î mühmele : [noktalı "ze" den ayırmak için] "rı" harfine verilen bir ad.

ra'âd رعاد (a. i.) : **1. zool.** uyuşturan balığı, torpil balığı, **lât. gymnotus electricus, raia torpedo. 2. s.** geveze, çalçene [adam].

ra'âde رعاده (a. i.) : torpil. (bkz : ra'diyye).

rab' ربع (a. i.) : avlulu ev.

rabb رب (a. i.) : efendi, sâhib.
rabb-üd-dâr : ev sâhibi.

rabb-ül-mâl : sermâye, mal sâhibi.

rabb-üs-selem : **huk.** (bkz : sâhib-üs-selem).

Rabb رب (a. h. i.) : Allah. **Yâ-Rabb** : Allahım! (bkz : rabbî) [Yâ-Reb şeklinde de kullanılır].

râbb راب (a. i.) : sütbaba; üveybaba.

rabbânî, rabbâniyye ربانى ، ربانيه (a. s. rab'dan. c. : rabbâniyyûn) : **1.** Rab'la ilgili. (bkz : ilâhî). **2.** kendini olanca güciyle Rabb'e, veren. **Aşây-ı Rabbânî** (Allah'ın yemeği) : kuddas âyînnide şarapla ekmek yeme ve bu sırada okunan ilâhî. (bkz : kuddâs).

rabbâniyyîn ربانيين (a. s. rabbâni'nin c.). rabbâniyyûn).

rabbâniyyûn ربانيون (a. s. rabbânî'nin c.) : kendilerini olanca güçleriyle Rabbe, Allah'a vermiş olanlar, vesenî (putla ilgili) akideye sâlik olmıyanlar.

rabbât ربات (a. i. c.) : kadınların kocaları.

rabbât-ül-hicâl : güveyiler.

râbbe رابه (a. i.) : üveyana.

Rabbî ربى (a. h. i.) : Rabbim. **Yâ-Rabbî!** : Ey Rabbim! (bkz : Rabb).

Rabb-ül-erbâb رب الارباب (a. b. h. i) : Allah.

râbıt رابط (a. s. rabt'dan) : **1.** rapteden, bağlıyan, bitiştiren. **2.** nefsini dünyâdan menedip âhirete bağlamış olan. (bkz : mürâbit, zâhid).

râbıta رابطه (a. i. rabt'dan) : **1.** iki şeyi birbirine bağlıyan şey, bağ. **2.** münâsebet, ilgi. (bkz : alâka). **3.** bağlılık, mensûbolma. (bkz : mensûbiyyet). **4.** sıra, tertîp, usûl, düzen.

râbıta-bend رابطه بند (a. f. b. s.) : raptedici, bağlayıcı.

râbi' رابع (a. s.) : dördüncü. (bkz : çihârüm, çârüm).
râbi'-i aşer : ondördüncü.

râbia رابعه (a. s.) : **1.** râbi'in müennesi. **2. i.** saatteki sâlisenin altmışta biri. **3. i.** [Tanzîmat'tan sonra] kolağası derecesinde olan sivil me'murlukta bir rütbe. [elkabı : "fütüvvetlü" dür]. **4. i.** kadın adı.

Râbiat-ül-Adeviyye : İslâmın ilk devirlerinde yetişmiş meşhur kadın velî.

râbian رابعاً (a. zf.) : dördüncü olarak.

râbih, râbiha رابح ، رابحه (a. s. rihb'den) : kârlı, kazançlı, faydalı, alışverişte kazanan. **Ticâret-i râbiha** : kazançlı alışveriş.

rabît ربيط (a. s.) : bağlanmış, bağlı. (bkz : merbût).

rabîta ربيطه (a. i.) : eski yazma kitaplarda sahife numarası yerine kaim olmak üzere soldaki sahîfenin, sağdaki sahifenin altına yazılan ilk kelimesi. (bkz : rakîb, pâyende).

rabt ربط (a. i.) : **1.** bağlama, bağlanma, iliştirme. **2. ed.** cümleleri lüzumlu harf ve edatlarla birbirine bağlıyarak yoliyle sıralama. **Edât-ı rabt** (bağlama edâtı) : **gr.** *bağlaç, **fr. conjonction. 4.** tamâmiyle bir şeye bağlanma. **Zabt-ü-rabt** : memleketin düzen ve güveni, **ask.** disiplin.

rabt-ı kalb : gönül bağlama.

rabtî, rabtiyye ربطى ، ربطيه (a. s.) : bağ'a ve bağlamıya âit, bunlarla ilgili. **Sîga-i rabtiyye** : *ulaç, bağ-fiil, **fr. gérondif.**

rabtiyye ربطيه (a. i.) : raptiye, pünez; bağlıyacak şey.

râc راج (f. i.) : mîde.

râci', râcia راجع ، راجعه (a. s. rüchân'dan) : **1.** geri dönen. **2.** münâsebeti, ilgisi olan. (bkz : âid, dâir). **3. gr.** bir şahıstan kinâye olan zamir.

râcî راجى (a. s. recâ'dan) : **1.** ricâ eden, yalvaran. (bkz : niyâzmend). **2.** ümitli. (bkz : ümmîd-vâr). **3. i.** erkek adı.

râcif راجف (a. s.) : titretici [ısıtma].

râcife راجفه (a. i.) : sûr'un kıyâmette bütün canlıları öldürecek olan ilk üflenişi.

râcih راجح (a. s. rüchan'dan) : 1. değerinden evvel, üstün, önce. (bkz : fâik, mu'teber, müreccah). 2. **fık.** bürhan ve delillerin tercîhinde, delîli önce ve makbul olan taraf.

râcih-i mercûh : **fık.** bürhan ve delillerin tercih, üstünlük esasları.

râcil راجل (a. s.) : 1. yaya. (bkz : piyâde). 2. **mec.** bilgisiz.

râcilen راجلاً (a. zf.) : yaya olarak, yürüyerek. (bkz : mâşiyen).

râciyâne راجيانه (a. f. zf.) : yalvarırcasına, yalvarır yollu.

ra'd رعد (a. i.) : gök gürlemesi.

ra'd ü berk : gök gürlemesi ve şimşek.

râd راد (f. s.) : 1. cömert, eliaçık. (bkz : sahî). 2. fazîletli, erdemli, üstün, değerli.

râdd راد (a. s.) : reddeden, geri döndüren, geri çeviren, geri bırakan.

râd-üs-selâm : başkasının verdiği selâmı alan.

râdde راده (a. i.) : 1. sır, mertebe, derece, kerte. 2. çizgi. (bkz : hatt). 3. aşağı yukarı tahmîn edilen miktar veyâ zaman. [arapçada : "fayda, menfaat ve araba oku" mânâlarına da gelir].

ra'de رعده (a. i.). (bkz : ra'şe).

ra'd-endâz رعدانداز (a. f. b. s.) : gürleyici, gök gürültüsü gibi ses veren.

radh رضح (a. i.) : 1. az bir şey verme; az verilen şey. 2. **mec.** cihâda katılan kadınlara, çocuklara, kölelere, zimmîlere ganîmet malından verilen bir miktar mal.

radî' رضيع (a. i. redâ'dan. c. : ruzaâ') : 1. süt emen çocuk. 2. süt kardeş.

râdî, râdiyye راضى، راضيه (a. s.) : 1. rızâ gösteren, kabûl eden, boyun eğen. 2. [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın ad. (bkz : râzî, râziyye).

râdife رادفه (a. i.) : 1. kıyâmette üfürülecek sûr'un ikincisi. 2. kadın adı.

ra'dîn رعدين (a. s.) : gürültülü, gürliyen.

radiye رضى (a. f.) : râzı olsun!

radiyallahü anh : Allah ondan râzı olsun. [aslında "râzı oldu" mânâsındadır].

ra'diyye رعديه (o. i.) : torpil. [yapma kelimelerdendir]. (bkz : ra'âde).

râfız رافض (a. s.) : bırakan, salıveren.

râfıza رافضه (a. i. rafz'dan) : bir şîî fırkası. [Hz. Alî'nin çocuklarına şerîat ve târihî hakikat dışı muhabbet gösterip tarafdâr olmakla ayrılır].

râfıziyyûn رافضيون (a. s. i. râfızî'nin c.) : râfızîler.

râfızî رافضى (a. s. ve i. c. : râfıziyyûn) : râfıza fırkasından olan, Hz. Ebûbekir ile Ömer'in halîfeliğini kabûl etmiyen, onlara dil uzatan.

râfi' رافع (a. s. ref'den) : 1. kaldıran, yükselten. 2. **i.** Allah adlarındandır. 3. **anat. i.** göz kapağı gibi bâzı uzuvları yukarı kaldırmıya yarıyan [adale, sinir]. 4. **i.** erkek adı.

râfia رافعه (a. i.) : 1. her çeşit ayaklık ve destek. 2. kadın adı.

râfih رافه (a. s.) : refah ve rahat ile yaşıyan. (bkz : refîh).

râfihen رافهاً (a. zf). (bkz : müreffehen).

rafz رفض (a. i.) : 1. bırakma. 2. râfızîlik. (bkz : râfizî).

râg راغ (f. i.) : 1. dağ eteği. 2. çayırlık, çimenlik, bağlık, bahçelik. **Bâg u râg** : güzel. (bkz : seyrân-gâh).

ragabât رغبات (a. i. rağbet'in c.) : istekle karşılamalar.

ragad رغد (a. i.) : **1.** refah, genişlik, kolaylık. **2.** geçim kolaylığı.

rağbet رغبت (a. i. c. : ragabât) : **1.** istekle karşılama. **2.** istek, arzu. **3.** iyi kabûl edilme.
rağbet-i umûmiyye : herkes tarafından istenme, beğenilme.

rağbeten رغبةً (a. zf.) : rağbet ederek, istekle, dileyerek.

râgıb راغب (a. s. rağbet'den) : **1.** istekli, istiyen, rağbet eden. (bkz : arzû-mend). **2. i.** erkek adı [müen. : "râgıba" kadın adı olarak kullanılır].

ragîbe رغيبه (a. i. c. : ragaib) : **1.** rağbet olunan, rağbetle istenilen şey. **2.** bol hediye.

ragîf رغيف (a. i.) : yufka, pide.

rağm رغم (a. i.) : aksine yapma, inadına, zıddına davranma; körlük ve nisbet. **Alâ rağm-il--adû** : düşmanın inâdına, düşmanı müteessir etmek üzere.

rağmen رغماً (a. zf.) : **1.** rağmolarak, inâdına, zıddına. **2.** -diği halde, ise de, amma, yine de.
rağmen alâ enfihi : tahkir maksadiyle, birinin burnunu kırmak için.

rağmiyyât رغميات (a. i. c.) : inâdına, aksine, zıddına yapılan işler.

râh راه (f. i.) : **1.** yol. (bkz : sırât, tarîk). **2.** tutulan yol, meslek, usul.
râh-ı aşk : aşk yolu.
râh-ı vatan : vatan yolu.
râh-ı hakk : hak yolu, Allah yolu.
râh-ı râst, —-ı savâb : doğru yol.

râh راخ (f. i.) : **1.** kaygı, keder. **2.** zan, sanma.

râh راح (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, mey, sahbâ).

rahâ رحى (a. i.) : değirmen. (bkz : âsyâb). **Feres-ür-rahâ** : değirmen beygiri.

rahal رحل (a. i. c. : rihâl) : semer; palan.

rahamût رحموت (a. i.) : büyük merhamet.

râhat راحت (a. i.) : **1.** üzüntüsüz, tasasız, kedersiz bir halde bulunma. **2.** gönlü rahat. (bkz : müsterîh).
râhat-ı dil : gönül rahatı.
râhat-ı hulkum: lâtilokum.

râhat-efzâ راحت افزا (a. f. b. s.) : **1.** rahat artıran. **2. i. müz.** Türk müziğinin bir mürekkep makamı olup, Hicaz-aşîran da denilen bu makamı pek kuvvetli bir tahmîn ile İsmet Ağa terkîbetmiştir; aşağı yukarı bir asırlıktır. Makam hümâyun veyâ hicaz yâhut en çok uzzâl makamı ile aşîran'da Uşşak'dan mürekkeptir. İnici olarak ikinci makam ile aşıran (mi) perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede dügâh (lâ) ki birinci makamın durağı ve ikincisinin de güçlüsüdür; ikinci derecede nevâ (re) dir. Donanımına uzzâl veyâ hicaz'ın si bakiyye-bemolü ile fa ve do bakiyye diyezleri (hümâyun'da fa bakar) konulur. Aşîran'da uşşak için "si" ve "do" bekar yapılır. (fa bakiyye diyezi müşterektir).

râhat-nişîn راحت نشين (a. f. b. s.) : rahat oturan, rahat eden.

râhat-ül ervâh راحة الارواح (a. b. i.) : **1.** ruhların rahatı. **2. müz.** Türk müziğindeki mürekkep makamlardan biridir. En eski terkiplerden olmakla berâber son asırlarda az kullanılmıştır; hicaz veyâ hümâyun yâhut daha çok uzzâl makamı ile Irak'dan veyâ Irak dizisinin bir parçasından (meselâ pest dörtlüsünden) mürekkeptir. İnici olarak Irak makamiyle Irak perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede dügâh (lâ) (hicaz'ın durağı ve Irak'ın güçlüsü) ikinci derecede de nevâ'dır. Donmımına hicaz ve uzzâl'in "si" bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri (Hümâyun'da fa bekar'dır) konulur. Irak için "si" bekar ve koma bemolü ile de bekar kullanılır. **3.** XVI. asır bilginlerinden Burdurlu Mahmut Raûfî bin a'mâ vâiz Murad'ın, İslâm ahlâkından ve dînin âdâb ve erkânından bahseden mensûr kitabı.

râh-ber راهبر (f. b. s. ve i.). (bkz : delîl, rehber).

râh-dân راهدان (f. b., s.) : yol bilen.

râh-dâr راهدار (f. b. s.) : dar geçitlerde oturan gümrükçü, kolcu.

râhe راحه (a. i.) : el ayası, avuç içi. (bkz : keff).
râhet-ül-kadem : anat. ayak ayası.

râhet-ül-yed : anat. el ayası.

râhî راحى (a. s.) : **1.** rahat yürüyüşlü [binek]. **2.** rahat, sâkin.

râhî راهى (f. s. râh'dan) : yola âit, yolla ilgili.

rahîb رحيب (a. s.) : geniş, bol. (bkz : vâsi').

rahîb-ür-râhe : eli geniş, cömert. (bkz : sahî).

râhib راهب (a. i. c. : râhibân, rehebân, ruhbân) : evlenmez papaz.

râhibân راهبان (a. i. râhib'in c.) : evlenmiyen papazlar. (bkz : rehebân, ruhbân).

râhibe راهبه (a. i.) : Manastırda yaşıyan kadın râhip.

rahîk رحيق (a. i.) : [kızıl renkli] duru ve temiz şarap. (bkz : bâde habûk, hamr, mey, sahbâ).

râhil راحل (a. s. rihlet'den) : **1.** göçen, göç eden. **2.** ölen.

rahîl رحيل (a. i.) : göçme göç. **Kûs-i rahîl : 1)** göç davulu; **2)** ölüm.

râhile راحله (a. i. c. : revâhil) : **1.** yük devesi. **2.** yük hayvanı.

râhile-zen راحله زن (a. f. b. s.) : yük hayvanını süren.

rahim رحم (a. i. c. : erhâm) : **anat. 1.** dölyatağı. **2.** hısımlık, akrabâlık [ana tarafından]. **Sıla-i rahim** : gurbetten memleketine dönüp akrabâsına kavuşma. **Zî-rahim** : hısımlık, akrabâlık.

rahîm رحيم (a. s. rahmet'den. c. : ruhamâ) : merhametli, esirgiyen, koruyan, acıyan, âhirette mü'min kullarına keremiyle muâmelede bulunan Cenâb-ı Hak [Allah adlarındandır].

rahîm, rahîme رخيم ، رخيمه (a. i.) : hafif sesli, lâtif sözlü kız.

râhim راحم (a. s. rahm'den. c. : râhimîn, râhimûn) : merhametli, acıyan, acıyıp esirgiyen.

rahîm-âne رحيمانه (a. f. zf.) : merhametli olana mensup, onunla ilgili; acıyarak.

rahime رحمه (a. f. i.) : rahmet eylesin.
rahim-Allah! : Allah merhamet eylesin!

rahimî رحمى (a. s.) : **anat.** dölyatağına mensup, bununla ilgili.

râhimîn راحمين (a. s. râhim'in c.) : merhametliler, acıyanlar, acıyıp esirgiyenler. (bkz : râhimûn) : **Yâ erham-er-râhimîn** : ey merhametlilerin en merhametlisi olan [Allah!].

râhimûn راحمون (a. s. râhim'in c.) : merhametliler, acıyanlar, acıyıp esirgiyenler. (bkz : râhimîn, ruhamâ).

râhin راهن (a. s.) : malını rehine koyan ipotek eden.
râhin-i müsteîr : fık. başkasından eğreti aldığı malı rehin eden adam.

rahîs رخيص (a. s.) : **1.** ehven, ucuz. **2.** yumuşak elbise. **3.** ansızın ölüm. **Mevt-i rahîs** : ansızın ölüm. (bkz : mevt-i müfâcât). [müen. : "rahîse" dir].

râhiye راهيه (a. i. c. : revâhî) : bal arısı. (bkz : nahl).

râhiyye راهيه (o. s.) : yolluk. **Masârif-i râhiyye** : yol harçlığı, yolluk.

rahl رحل (a. i. c. : rihâl) : **1.** semer; palan. **Şedd-i rahl** : yola çıkma, yolcu olma. **2.** yağmurluk ve sâire gibi yol levâzımı.

rahle رحله (a. i.) : üzerinde kitap okumak, yazı yazmak için yapılmış küçük ve dar masa.
rahle-i tedrîs : ders görme masası.

rahm رحم (a. i.) : acıma, esirgeme, koruma. [doğrusu : "ruhm" ve "ruhum" dur].

Rahmân رحمان ، رحمن (a. i.) : dünyâda her canlıya, mü'min, kâfir ayırdetmeksizin herkese merhamet eden Allah [Allah adlarındandır].

Rahmânî رحمانی (a. s.) : Allah'a mensup, Allah'dan gelen ve hayırlı olan. [zıddı : şeytânî].

rahmâniyyûn رحمانیون (a. i. c.) : **tas.** evliyâ tabakalarından birini teşkîl edenler.

rahmet رحمت (a. i.) : **1.** acıma, esirgeme, koruma, yarlıgama. (bkz : merhamet).
rahmet-i Hüdâ : Allah'ın ihsânı.
rahmet-ullahi aleyh : Allah'ın rahmeti -onun--üzerine olsun! **2.** Hz. Muhammed. **3.** Kur'ân-ı Kerîm. **4.** yağmur. (bkz : bârân, gays, matar).

rahmî رحمی (a. s.) : **1.** rahmete mensup, rahmetle ilgili. **2. i.** erkek adı.

râh-nâme راهنامه (f. b. i.) : yol târifesi, yolları gösteren kâğıt, harita.

rahne رخنه (f. i.) : **1.** gedik, yarık, yırtık ve bozuk yer. **2.** zarar, ziyan, bozukluk.

rahne-dâr رخنه دار (f. b. s.) : **1.** gediği, yıkığı olan. **2.** eksiği, bozuğu olan **3.** zarara uğramış.

râh-nümâ راهنما (f. b. s.) : yol gösteren, kılavuz.

râh-rev راهرو (f. b. i.) : yolcu. (bkz : reh-rev).

rahş رخش (f. s.) : **1.** gösterişli, yürük ve güzel [at].
rahş-i bahâr : baharın devamlı ve bulutlu rüzgârı.
rahş-i gayret : ateşli gayretlenme.
rahş-i hûrşîd : güneşin aydınlığı.
rahş-i sabâ-reftâr : çok hızlı giden at. **2. i.** Zal oğlu Rüstem'in atı.

rahşâ, rahşân رخشا ، رخشان (f. s.) : parlak. (bkz : tâbân, ziyâ-dâr). **Necm-i rahşân** : parlak yıldız.

rahşende رخشنده (f. s.) : parıldıyan, parıldayıcı. (bkz : rahşâ, rahşân, tâbân).

rahşiş رخشش (f. i.) : parlayış.

rahşiyye رخشیه (f. i.) : **ed.** at için yazılan kasîde ve mersiye.

raht رهط (a. i.). (bkz : reht).

raht رخت (f. i. arapça c. : ruhût) : **1.** at takımı. **2.** yol levâzımı. **3.** döşeme ve ev takımı. **4.** kapı ve pencere kanatlarının menteşe takımı.

raht-ı arûs : gelin eşyâsı.

raht-ı hümâyun : pâdişâhın mücevherli eyer takımı.

rahtî رهطی (a. s.) : cinsî, **fr. sexuel.**

raht-lamak رختلامق (f. t. m.) : ata raht ve takım takmak.

raht-vân رختوان (f. b. i.) : at gaşiyesinin (eğer örtü, haşa) sırmalı kaytanı.

raht-vân-ı evvel, raht-vân-i hâss : **tar.** pâdişâhın mücevherli eyer takımlarına bakanların başı.

raht-vân-ı sânî : **tar.** pâdişâhın mücevherli eyer takımına bakanlardan ikinci derecedeki me'mur.

rahv رخو (a. s.) : rahâvetli, gevşek, sölpük. (bkz : rihv).

râh-vâr راهوار (f. b. i.) : **1.** atın rahvan, eşkin sarsmadan yürüyüşü. **2.** rahvan, eşkin, sarsmadan yürüyen at, rahvan at.

rahyân رحیان (a. i.) : **anat.** kaburganın omuz kemiği ile bitişmesi.

rahye رحیه (a. i.) : düz meydan.

râh-zen راهزن (f. b. s. ve i.) : yol vuran (kesen) eşkıyâ. (bkz : kuttâ-ı tarîk).

râh-zenî راهزنی (f. i.) : yol kesicilik, haydutluk.

râî, râiye راعی ، راعیه (a. s. ra'y'den) : **1.** çoban, sığırtmaç. **2. ed.** *çobansı, çoban ve kır hayâtını anlatan [şiir]. **Eş'âr-ı râiye** : çobansı şiirler, **fr. poésies pastorales.**

râî, râiyye راَئى ، راَئيه (a. s.) : **1.** rü'yeteden, görücü, gören. **2.** "r" harfine mensup, "r" ile ilgili. **Kâsîde-i râiyye** : "r" kafiyeli kasîde.

râib راعب (a. s.) : büyücü, göz bağlayıcı. (bkz : neffâs, sâhir).

raîb رعيب (a. s.) : korkmuş. (bkz : mer'ûb).

râic رائج (a. s. i.) : revaçta olan, sürümü olan, sürüm değeri.

râic-i mâl : malın pahası, değeri.

râic-i vakt : bir şeyin hâlihâzırdaki değeri, pahası.

râid راعد (a. s. ra'd'den) : gürliyen, gürüldiyen.

râide راعده (a. i. c. : revâid) : gürliyen bulut.

râif, râife رائف ، رائفه (a. s.) : **1.** re'fetli, merhametli. **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

râik, râika رائق ، رائقه (a. s. revk'den) : **1.** sâde, sâf, hâlis. **Leben-i râik** : saf süt. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

râiş رائش (a. s. rîş'den) : **huk.** rüşvet alanla rüşvet veren arasında aracılık eden [adam] [müen. : "râişe" dir].

râiyâne راعيانه (a. f. s.) : çobanlığa âit, çobanca.

raiyye, raiyyet رعيه ، رعيت (a. i.) : **1.** sürü, otlatılan hayvan sürüsü. **2.** bir hükümdar idâresi altında bulunan ve vergi veren halk.

raiyyet-perver رعيت پرور (a. f. b. s.) : tebasına, halkına iyi bakan [hükümdar].

raiyyet-perverâne رعيت پرورانه (a. f. zf.) : raiyyetperver olana yakışacak yolda.

râiz, râyiz رائض ، رايض (a. s.) : kızgın, öfkeli.

rak' رقع (a. i.) : yama vurma.

rakabât رقبات (a. i. rakabe'nin c.) : **1.** ense kökleri, boyunlar. **2.** kullar, köleler, câriyeler.

rakabe رقبه (a. i. c. : rakabât, rikab, rikbân) : **1.** ense kökü, boyun. (bkz : unk). **2.** kul, köle, câriye. **Fekk-i rakabe** : kul azâdetmek. **3.** bir malın sâhipliği.

rakabî رقبي (a. s.) : **fık.** boyuna âit, boyunla ilgili.

rakadân رقدان (a. i.) : oynayıp sıçrama.

rakadân-ı sıbyân : çocukların oynayıp sıçramaları.

rakam رقم (a. i. c. : erkam, rukum) : **1.** yazı yazma. **2.** yazı ile işâret. **3. mat.** sayıları göstermek için kullanılan işâretlerden her biri.

rakamî رقمى (a. s.) : rakama, sayıya âit, bununla ilgili.

rakam-keş رقمكش (a. f. b. s.) : rakam atan; yazan çizen.

rakam-zede رقمزده (a. f. b. s.) : yazılmış, söylenen, yazılan.

rakam-zen رقمزن (a. f. b. i.) : yazan, yazıcı; kayıt ve işâret eden.

rakd رقد (a. i.) : uyumak üzere bulunma, henüz dalar gibi olma. (bkz : nüâs, sine).

rakde رقده (a. i.) : uyku.

râkıb راقب (a. s.) : **1.** gözeten, bekliyen. **2. i.** erkek adı.

râkım راقم (a. s. rakm'dan) : **1.** yazan, çizen.

râkım-ı hurûf, râkım-ül-hurûf (eserin muharriri, müellifi). [eskiden bir şey yazanlar, tevâzû yoliyle çok defa kendilerinden böyle bahsederlerdi]. **2. i.** kot, bir yerin denizden olan yüksekliği, **fr. cote. 3. i.** erkek adı.

râki' راكع (a. s. rükû'dan) : namazda rükû eden, ellerini dizlerine dayıyarak eğilen.

râkian راكعاً (a. zf.) : rükû hâlinde, iki büklüm olarak.

râkiâne راكعانه (a. f. zf.) : rükû eder gibi, iki büklüm olarak.

rakib رقيب (a. i.). (bkz : pâyende, rabîta).

râkib راكب (a. s. rükûb'dan. c. : rükbân) : **1.** binici, binen, binmiş. (bkz : süvâr). **2.** bir nakil vâsıtasına binmiş olan.

rakîb رقيب (a. s. ve i. rekabet'den. c. : rakîbân, rukabâ) : **1.** her hangi bir işte birbirinden üstün olmıya çalışanlardan her biri. **2.** bekçi. (bkz: hâris). **3.** Allah adlarından olup : "görüp gözeten" demektir.

rakîbân رقيبان (a. f. s. ve i. rakîb'in c.) : **1.** rakîpler. **2.** bekçiler. (bkz : rukabâ).

râkiben راكباً (a. zf.) : binmiş olarak, binerek.

râkid, râkide راكد، راكده (a. s. rükûd'dan) : hareketsiz, durgun. **Mâ-i râkid** : durgun su. **Miyâh-ı râkide** : durgun sular.

rakîk, rakîka رقيق ، رقيقه (a. s. rikkat'den. c. : rikak) : **1.** ince. **Em'â-yi rakîka** : ince bağırsaklar. **2.** köle veyâ câriye. **3.** yufka yürekli.

rakîk-ül-kalb : kalbi yufka, çok merhametli.

rakîk ü nizâr : ince ve zayıf.

rakîm رقيم (a. i.) : yazı yazacak levha.

rakîme رقيمه (a. s.) : yazılmış şey, mektup, kâğıt. **Hâmil-i rakîme** : yazıyı getiren. (bkz : hâmil-i varaka).

rakk رق (a. i. c. : rukuk) : üzerine yazı yazılan tabaklanmış ince deri.

rakka' رقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : büyük ve mâhir büyücü.

rakkas رقاص ("ka" uzun okunur. a. s. raks'dan) : **1.** oynıyan, danseden, köçek. **2. fiz.** *sarkaç.

rakkase رقاصه ("ka" uzun okunur. a. s. ve i. raks'dan) : dans eden [kadın], çengi, **fr. danseuse.**

raks رقص (a. i.) : hora tepme, sıçrıyarak oynama, dans etme. **Dâ-ür-raks : hek.** vücûdun bir yerine musallat olan ve orayı dâimî harekette bulunduran asabî bir hastalık.

raks-ı mükerrer : tekrar tekrar yapılan raks, döne döne oynama.

raks-aksağı رقص اقصاغى (a. t. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin küçük usûllerindendir; 9 zamanlı ve 4 darblı olup çok güzel ve kıvrak bir husûsiyete mâliktir; eskiden bu usul ile raks havaları bestelendiği, isminden anlaşılıyorsa da, böyle bir eser zamânımıza kalmış değildir. 9 zamanlı diğer usuller şunlardır : hepsi 6 darblı olmak üzere aksak, evfer ve oynak. Raks-aksağı ile birkaç şarkı ve oyun havasından başka bir şey ölçülememiştir. Darbları şöyledir : düm. (2 zamanlı, kavi), tek. (3 zamanlı, kavi), düm, (2 zamanlı, kavi), tek (2 zamanlı, zayıf). Bir Türk aksağı ile bir sofyan'dan mürekkeptir (yanî aksak bir evfer'in tersi oluyor).

raksân رقصان (a. i.) : **1.** rakseden, oynıyan, danseden. **2. müz.** Türk müziğinin küçük usullerindendir. 15 zamanlı ve 10 darblıdır. Bâzı türkülerde görülmüştür. 15 zamanlı olarak bir de 9 darblı Bektâşi raksânı vardır. Usul semâî, aksak semâî ve nim-sofyan'dan mürekkeptir. Darbları şöyledir. Düm (1 zamanlı, kavi), tek (1 zamanlı, nim kavi), tek (1 zamanlı, zayıf), düm (2 zamanlı, kavi), te (1 zamanlı, zayıf) kâ (2 zamanlı, nim kavi), (2 zamanlı, kavi), tek (2 zamanlı kavi), te (1 zamanlı, zayıf), kâ (2 zamanlı, kavi).

raks-künân رقص كنان (a. f. b. s.) : raksederek, raksede ede, oynıya oynıya.

rakş رقش (a. i.) : nakşetme, renkli boyalarla boyama, süsleme. (bkz : nakş).

raktâ' رقطاء (a. i.) : **1. ed.** her kelimesinin bir harfi noktalı, öteki noktasız olarak söylenen söz. **2. s.** alacalı hayvan mânâsına gelen "erkat" ın müennesi.

râm رام (f. s.) : itâat eden, boyun eğen, kendini başkasının emirlerine bırakan. (bkz : ferman-ber, mutî, münkad).

ramak رمق (a. i.) : **1.** hayat kalıntısı, ancak nefes alacak kadar vücutta kalan hayat. **2.** pek az şey. **Sedd-i ramak** : ölmiyecek kadar şeyle geçinme.

ramas رمص (a. i.) : **hek.** göz çapağı.

ramazân رمضان (a. i.) : **1.** kamer takvîminin dokuzuncusu, üç ayların sonuncusu, oruç ayı. **2.** erkek adı. [çok defa bu ayda doğmuş olanlara verilir].

ramazâniyye رمضانيه (a. i.) : **ed.** eski şâirlerin ramazanlarda pâdişâha ve sâir devlet ricâline sundukları, başlangıç kısmını ramazan mevzuuna tahsîs ettikleri kasîde.

Ramazâniyye-i halvetiyye : tas. Halvetî tarîkatinin üçüncü şûbesini teşkîl eden "Ahmediyye-i Halvetiyye"nin kollarından birinin adıdır. [kurucusu : Şeyh Ramazânüddîn-i Mahfî efendidir. d. : 949 (1542-43) - ö. : 1025 (1616)].

râmî رامى (f. s.) : çok itâatlı ve boyun eğici. (bkz : mutî', münkad).

râmî رامى (a. s. remy'den) : atan, atıcı. [ok, mermi v.b...].

râmih رامح (a. s.) : süngü batıran, mızrak saplıyan. **Semâk-i râmih : astr.** sığırtmaç takım yıldızının baş yıldızı.

râmiş-ger رامشگر (f. b. s. ve i.) : **çalgıcı.** (bkz : mutrib, sâzende).

râmiş-gerî رامشگرى (f. b. i.) : sâzendelik, çalgıcılık.

râmişî رامشى (f. s. ve i.). (bkz : **râmiş-ger**).

ramt رمط (a. i.) : ayıplama. (bkz : ta'n).

rân ران (f. i.) : **anat.** oyluk. (bkz : fahz).

-rân ران - (f. s.) : "süren, sürücü, hükmeden" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Esb-rân** : at süren, at koşturan. **Hüküm-rân** : hüküm sürücü, süren. **Kâm-rân** : safâ süren.

ra'nâ رعنا (a. s.) : **1.** güzel; lâtif, hoş görünen. **2. i.** kadın adı [erkek adı olarak da kullanılmıştır]. (arapçada "er'an" kelimesinin müennesi olup : "ahmak, sünepe kadın mânâsınadır).

rânîn رانين (f. s.) : şalvar; pantolon; don.

râs راس (f. i.). (bkz : râh, reh, sırât, tarîk).

rasad رصد (a. i.) : **1.** gözetme, bekleme, pusu tutma. **2. astr., jeod.** gözleme, ölçme (rasad âleti ile).

rasad-gâh رصدگاه (a. f. b. i.) : **1.** gözetme, bekleme yeri. **2. astr.** *gözlemevi.

rasad-hâne رصدخانه (a. f. b. i.) : **astr.** *gözlemevi.

rasadî, rasadiyye رصدى ، رصديه (a. s.) : rasada mensup, rasatla ilgili.

rasaf رصف (a. i.) : **1.** kaldırım. **2.** kaldırım, döşeme.

rasafe رصفه (a. i. c. : rasafât). (bkz : rasaf).

rasâfet رصافت (a. i.) : sağlamlık dayanıklılık. (bkz : rasânet).

rasafî رصفى (a. s.) : **hek.** kaldırım taşı gibi dizilmiş olan uzvî hücrelerin nesiç (doku) hâli.

rasânet رصانت (a. i.) : sağlamlık, dayanıklılık. (bkz : metânet, rasâfet).

rasâs رصاص (a. i.) : **1.** kurşun. **2.** kalay.

rasâs-ı ebyaz : beyaz kalay.

rasâs-ı esved : kurşunlu kalay.

rasâs-ı müzâb : eritilmiş kalay.

rasâsî رصاصى (a. s.) : **1.** kurşun renginde olan. **2. i.** kalaycı. (bkz : rassâs).

rasf رصف (a. i.) : kaldırım döşeme, döşenme, kaldırımlanma.

râsıd راصد (a. s. rasad'dan. c. : râsıdan) : **1.** gözeten, dikkatle bakan, gözliyen. **2. astr.** gözleyici.

râsıdân راصدان (a. s. râsıd'ın c.) : **1.** gözetenler, dikkatle bakanlar, gözliyenler. **2. astr.** *gözleyiciler.

râsî راسى (a. s.) : **1.** kımıldamıyan, oynamıyan, sâbit. **2.** lenger atmış olan, demir üzerinde bulunan gemi.

rasîa رصيعه (a. i.c. : rasâi') : **1.** kabara. **2.** kabara gibi yer yer konulan süs.

râsib, râsibe راسب،راسبه (a. s.) : dibe çöken, tortulaşan. **Ecsâm-ı râsibe** : dibe çöken, tortulaşan cisimler.

rasîf رصيف (a. s.) : **1.** sağlam, dayanıklı. (bkz : rasîn). **2. i.** denizin yüzüne çıkmış kayalar. **3. i.** taş temel, rıhtım.

rasîfe رصيفه (a. i.) : rıhtım, su içinde yapılan sed.

râsih راسخ (a. s. rüsûh'dan. c. : râsihîn, râsihûn) : **1.** sağlam, temeli kuvvetli. **2.** bilgisi (din bilgisi) çok geniş olan. **3. i.** erkek adı.

râsihîn راسخين (a. s. râsih'in c.) : **1.** sağlam, temeli kuvvetli olanlar. **2.** bilgisi (din bilgisi) çok geniş olanlar.

râsihûn راسخون (a. s. râsih'in c.). (bkz : râsihîn).

râsim راسم (a. s. resm'den) : **1.** resim yapan, çizgi çizen. **2. i.** erkek adı.

râsime راسمه (a. i.) : **1.** âdet, eskiden kalma âdet. **2.** [Tanzîmat'tan önce] merâsim, tören. (bkz : ihtifâl).

rasîn رصين (a. s. rasânet'den) : sağlam, dayanıklı. (bkz : rasîf[1]).

râsiye راسيه (a. i. c. : revâsî) : büyük dağ.

rassa' رصع (a. i.) : benekli ve noktalı yapma, **fr. marqueter.**

rassâd رصاد (a. s. rasad'dan) : rasatta bulunan. (bkz : râsıd).

rassâs رصاص (a. i.) : kalaycı. (bkz : rasâsî[2]).

râst راست (f. s.) : **1.** doğru. (bkz : müstakîm). **Reh-i râst** : doğru yol. **2.** sağ. **Çep ü râst:** sağ ve sol. **3.** c. râstân : haklı, doğru, gerçek. **4.** uygunluk. (bkz : muvaffakiyyet. **5. i. müz.** Türk müziğinin en eski makamlarındandır. 4 numaralı basit makam olan rast, rast beşlisi ile rast dörtlüsünden müteşekkildir. Durağı rast (sol) ve güçlüsü -beşli ile dörtlünün birleşmiş olduğu beşinci derece- nevâ (re) dir. Makam çıkıcıdır. Mülâyim olup dizisinde niseb-i şerîfe'den 8 tâne vardır. Donanımına si koma bemolü ile fa bakiyye diyezi konulur. Orta sekizlisindeki sesleri pestten tîze doğru olmak üzere şöyledir : rast, dügâh, segâh, çargâh, nevâ, hüseynî, evic ve gerdâniyye. Rast en çok kullanılmış makamlardandır; en eski devirlerden zamânımıza kadar bu ehemmiyetini ve rağbetini muhâfaza etmiştir.

rast-ı cedîd : **müz.** tahmînen III. Selim tarafından terkîbedilmiş ve az kullanılmış bir mürekkep makam. Yegâh'ta hicaz ile rast'dan ibârettir. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır ve onun gibi si koma bemolü ve fa bakiyye diyezi ile donanır. Yegâh'da hicazın işâretleri nota içinde gösterilir (mi bakiyye bemolü; diğer iki ârıza müşterektir). Güçlüler birinci derecede nevâ (re) (ilk makamın durağı ve rast'ın güçlüsü), ikinci derecede evic'dir (rast aynı zamanda ilk makamın güçlüsüdür). Bu şekilde, yalnız mi perdesini değiştirerek geçki yapılmış demek oluyor ve geçki, makamı rast'dan ayırıyor.

râstân راستان (f. s. râst[3]ün c.) : doğru olanlar, haklılar.

râst-bîn راست بين (f. b. s.) : her şeyin doğrusunu gören.

râst-gerdâniyye راست گردانيه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

râst-geveşt راست گوشت (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

râst-gû راستگو (f. b. s. c. : râst-gûyân) : doğru söyliyen. (bkz : sâdık-ül-kavl, sâdık-ül-kelâm).

râst-gûyân راستگويان (f. b. s. râst-gû'nun c.) : doğru söyliyenler.

râst-gûyî راست گويى (f. b. i.) : doğru sözlülük.

râstî راستی (f. i.) : doğruluk, gerçeklik. (bkz : istikamet).

râst-kâr راستکار (f. b. s.) : doğru adam.

râst-kürdî راست کردی (f. a. b. i.) : **müz.** kemânî Serkis efendinin terkîbettiği bir mürekkep makamdır (aşağı yukarı yarım asırlık). Rast'a kürdi dörtlüsü ilâvesinden ibârettir. Bu dörtlü ile dügâh (lâ) perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede rast'ın durağı olan rast (sol), ikinci derecede de güçlüsü olan nevâ (re) dir. Donanımına rast'ın (si) koma bemolü ile (fa) bakiyye diyezi konulur; kürdî dörtlüsü için (si) bekarı müteâkip (si) küçük mücenneb bemolü kullanılır. [Kemânî Serkis'in peşrevi makama nümûnedir].

rast-mâhûr راست ماهور (f. b. i.) : **müz.** rast ile mâhûr'dan mürekkeptir. Mâhûr ile rast (sol) da kalır. Güçlüsü -iki makamın da güçlüsü olan- nevâ (re) dir (rast, aynı zamanda rast'ın durağıdır). Donanımına mâhûr'un küçük mücenneb diyezi (fa için) konulur, rast için nota içinde (si) koma bemolü ile, (fa) bekar ve (fa) bakiyye diyezi kullanılır.

râst-mâye راست مایه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. En az beş altı asırlık olmalıdır. Rast-mâye, uşşak, segâh (yânî mâye) ile rast'dan ibârettir. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır. Donanımına rast gibi (si) koma bemolü ile (fa) bakiyye diyezi konulur; mâyenin işâretleri nota içinde kullanılır.

râst-nevrûz راست نوروز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup, nümûnesi yoktur.

râst-selmek راست سلمك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır.

râst-şehnâz راست شهناز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

râsuht راسخت (f. i.) : rastık. (bkz : hidâb, hizâb).

râsûht راسوخت (f. i.). (bkz : râsuht).

ra'şân رعشان (a. i.) : titreme, titreyiş.

ra'şe رعشه (a. i.) : titreme, titreyiş, [korku veyâ soğuktan] ürkme.

râ'şe-i dest : el titremesi. (bkz : hüzâl).

ra'şe-âver رعشه آور (a. f. b. s.) : titretici.

ra'şe-dâr رعشه دار (a. f. b. s.) : titriyen, ürken. (bkz : ra'şe-nâk).

ra'şe-nâk رعشه ناك (a. f. b. s.). (bkz : ra'şe-dâr).

ra'şe-ver رعشه ور (a. f. b. s.) : titretici.

râşî راشی (a. s. rüşvet'den) : rüşvet veren.

râşid راشد (a. s. rüşd'den. c. : râşidîn, râşidûn) : **1.** akıllı. **2.** doğru yola giden, hak yolunu kabûl etmiş olan. (bkz : reşîd). **3. i.** erkek adı.

râşidîn راشدین (a. s. râşid'in c.) : **1.** akıllılar. **2.** doğru yolu bulanlar, hak yolunu kabûl etmiş olanlar. **Hulefâ-i râşidîn** : Hz. Ebubekir, Hz. Ömer, Osman, Hz. Alî. (bkz : çihâr-dost, çihâr-ı yâr-i güzîn).

râşidûn راشدون (a. s. rüşd'den). (bkz : râşidîn).

ratâbet رطابت (a. i. ratb'dan) : rutûbet, yaş, nem.

ratânet رطانت (a. i.) : arapçadan başka bir dille konuşma.

ratb رطب (a. s.) : **1.** tâze, yeşil, yaş [yemiş]. **Meyve-i ratb** : yaş, sulu yemiş. **2.** mülâyim, yumuşak.

ratb-ül-lisân : yumuşak sözlü.

ratb ü yâbis : kurudan yaştan, münâsebetli münâsebetsiz söz. **3.** yanlış doğru ağza geleni söyleme.

ratbe رطبه (a. i. c. : ritâb) : **1.** ratb'ın müennesi. **2. bot.** yonca otu. **3. s.** genç, güzel sevgili.

râtıb راطب (a. s.) : rutûbetli, ıslak, nemli, yaş. [kelimenin arapçadaki aşlı : "ratîb" dir].

râtık راتق (a. s.) : bir şeyin yarığını, yırtığını kavuşturup bitiştiren.

ratîb رطيب (a. s.). (bkz : ratb).

râtib راتب (a. s.) : **1.** tertîbeden, sıraya koyan. **2. i.** erkek adı.

râtibe راتبه (a. i. c. : revâtib) : **1.** maaş; vazîfe; ta'yîn. **2. i.** kadın adı.

râtibe-hâr راتبه خوار (a. f. b. s.) : maaş ve ta'yin sâhibi, vazîfeli.

râtîn راتين (a. i.) : çam sakızı, reçine. (bkz : râtînc).

râtînec راتينج (a. i.) : reçine.

râtîneciyye راتينجيه (a. i.) : zamklı, sakızlı ağaçlar nevi, **fr. gluciacées.**

râtîneciyyât راتينجيات (a. i. c.) : reçine nevinden olan şeyler, *birleşikler.

râtiyân, râtiyâne راتيان ، راتيانه (f. i.) : çam sakızı, reçine. (bkz : râtiyânec).

râtiyânec راتيانج (f. i.) : çam sakızı, reçine. (bkz : râtiyân, râtiyâne).

ratl رطل (a. i.) : **1.** bir litre kadar olan bir mâyi (sıvı) ölçeği. **2.** büyük kadeh. (bkz : piyâle).

ratl-ı girân : büyük, ağır ve dolu kadeh.

raûf رؤف (a. s. re'fet'den) : **1.** pek esirgeyen, çok merhamet eden. **2.** Allah'ın adlarından biri. **3.** [Abdürraûf'dan kısaltma olarak] erkek adı.

Raûfiyye رؤفيه (a. h. i.) : **tas.** Halvetî tarîkatinin üçüncü şûbesini teşkîl eden "Ahmediyye-i Halvetiyye" nin kollarından "Ramazâniyye-i Halvetiyye"nin ayrı bir kolu. [kurucusu Şeyh Seyyid Ahmet Rifâî'ye nispetle bu adı almıştır].

râvend راوند (f. i.) : **bot.** kökleri ve sapları ilâç olarak kullanılan karabuğdaygillerden bir nebat (*bitki), **lât. rheum.**

râvendiyye راونديه (a. i.) : **bot.** karabuğdaygiller, **fr. polygonacées.**

râvî راوى (a. s. rivâyet'den. c. : râviyân, ruvât) : rivâyet eden, söyliyen, hikâye eden, anlatan.

râvî-i hadîs : hadis rivâyet eden.

râvî-i kıssa : hikâye anlatan, bir hâdiseyi hikâye eden. (bkz : kassâs).

râviyân راويان (a. f. s. râvî'nin c.) : rivâyet edenler, söyliyenler, hikâye anlatanlar.

râviyân-ı ahbâr : haberleri rivâyet edenler.

ravz روض (a. i.) : bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler. (bkz : riyât).

ravza روضه (a. i. c. : ravzât, riyâz) : ağacı, çayırı, çimeni bol olan yer, bahçe.

ravza-i mutahhara : Hz. Muhammed'in kabri.

ravza-i Rıdvân : Cennet. (bkz : Adn, Firdevs).

ravzat-ül-envâr : İslâm dünyâsının büyük bilginlerinden olan İznikli Ahmet Hayâlî'nin ahlâk ve tasavvuftan bahseden manzum eseri. [1449 (H. 853) yılında yazılmış ve Fâtih Sultan Mehmed'e sunulmuştur].

ravzât روضات (a. i. ravza'nın c.) : bahçeler, suyu ve çimeni bol bahçeler.

rây راى (a. i.) : **1.** rey, fikir, *oy. [nazımda "râ" şeklinde kullanılır]. **Hod-râ, Hod-rây :** bildiğinden şaşmıyan. **2.** Raca, Hint hükümdârı. **3.** (râyet'in c.) : sancak, bayrak. (bkz : râyât).

ra'y رعى (a. i.) : **1.** otlama. **2.** otlatma, gütme. **3.** teslîm olma.

râyât رايات (a. i. râyet'in c.) : sancaklar, bayraklar. (bkz : rây).

râyet رايت (a. i. c. : râyât) : sancak, bayrak.

râyet-i istîlâ : istîlâ bayrağı.

râygân رايگان (f. s.) : **1.** bedâva, parasız. **2.** pek çok, pek bol.

râyic رايج (a. s.). (bkz : râic).

râyiha رایحه (a. i.) : koku. [aslı : "râiha" dır, c. : revâih gelir].

râyiha-dâr رایحه‌دار (a. f. b. s.) : kokulu.

râyiha-nisâr رایحه نثار (a. f. b. s.) : koku saçan.

râyiş رایش (a. s.) : rüşvet verenle rüşvet alan arasında vasıta olan kimse.

râyiz رایض (a. i.) : seyis. (bkz : sâyis).

raz رض (a. i.). (bkz : razz).

râz راز (f. i.) : sır, gizlenilen şey. **İfşâ-yi râz :** sır söyleme, sırrı yayma. **Keşf-i râz :** gizli bir şeyin farkına varma. **Ketm-i râz :** sır vermeme, sır saklama.

râz-ı derûn : içteki gizli şey, sır.

râz-ı nihân : gizli tutulan sır.

râz-âşnâ راز آشنا (f. b. s.) : bir sırrı bilen.

râz-dân رازدان (f. b. s.) : sırrı bilen [dost].

râzıa راضعه (a. s. ve i.) : emzikli, çocuklu kadın.

râzık رازق (a. s. rızk'dan) : rızık veren. **Râzık-i hakîkî :** Allah. (bkz : Rezzâk).

râzıkî رازقی (a. i.) : razakî üzümü.

Râzî رازی (a. s.) : **1.** "Rey" şehrine mensup, bu şehirle ilgili olan. **2.** Îran'ın "Rey" şehrinden olan. **3.** râza (sırra) mensup.

râzî, râziyye راضی، راضیه (a. s. rızâ'dan) : 1. rızâ gösteren, kabûl eden, boyun eğen. (bkz : kail). **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı. (bkz : râdî, râdiyye).

razî' رضیع (a. i. c. : ruzâa). (bkz : radî).

râziyâne رازیانه (f. i.) : **bot.** rezene, **lât. foeniculum dulce.**

râziyânec رازیانج (a. i.) : **bot.** rezene, **lât. foeniculum dulce.**

râz-pûş راز پوش (f. b. s.) : sır gizliyen.

razz رض (a. i.) : **1. hek.** berelenme, bere [organda]. **2.** bir şeyi döküp bulgur gibi ufaltma.

râzz راض (a. s.) : kesmez âlet.

râzze راضه (a. s. razz'dan) : ezici, ezen. **Âlet-i râzze :** -tokmak gibi- ezici âlet.

reâyâ رعایا (a. i. raiyye, raiyyet'in c.) : **1.** bir hükümdar idâresi altında bulunan ve vergi veren halk. **2.** bütün halk. **3.** Hıristiyan tebaa. (bkz : zımmî).

reb' ربع (a. i. c. : ribâ', rübû', erbu', erbâ') : **1.** ev [bahçesiyle birlikte]. **2.** barınılan yer. **3.** arâzî.

rebâb, rebâbe رباب ، ربابه (a. i.) : **müz.** bir çeşit kemançe. (bkz : rübâb).

rebâbî ربابی (a. i.) : **müz.** rebab çalan adam.

rebâze ربازه (a. s.) : zeki, anlayışlı, zarif [kimse].

rebî' ربیع (a. i.) : bahar. **Ebû-r-rebî' :** çavuş kuşu. (bkz : hüdhüd). **Nokta-i rebî' :** Rûmî martın 9 uncu günü Güneş'in burçlar üzerinde bulunduğu nokta.

rebî-i evvel : ilkbahar.

rebî-i sânî : sonbahar. (bkz : rebî-ül-âhır).

rebîb ربیب (a. i.) : üvey oğul. (bkz: rebûb).

rebîbe ربیبه (a. i.) : **1.** üvey kız. **2.** dadı. (bkz : dâye).

rebîi ربیعی (a. s.) : **1.** bahara âit, baharla ilgili. **2. i.** erkek adı.

rebîiyye ربیعیه (a. i.) : **1.** kış sonlarında yapılan ekim. **2. bot.** çuhaçiçeğigiller. **3. ed.** eskiden şâirlerin, bahar mevsiminin girmesi vesîlesiyle büyüklere sundukları kasîde. (bkz : bahâriyye).

rebî-ül-âhır ربيع الآخر (a. b. i.) : "sonbahar" : arabî ayların dördüncüsü. (bkz : rebî-i sânî).

rebî-ül-evvel ربيع الاول (a. b. i.) : "ilkbahar" : arabî ayların üçüncüsü.

rebûb ربوب (a. i.) : **1.** üvey oğul. **2.** üvey baba.

rebûbî ربوبى (a. s. rab'dan) : Allah'a âit, Allah ile ilgili. **İlm-i rebûbî** : ilham tarîkiyle verilen ilim, bilgi.

rebûn ربون (a. i.) : pey akçesi.

rec' رجع (a. i.) : geri döndürme. (bkz : ircâ).

rec'a رجعه (a. i. c. receât) : öldükten sonra dünyâya geliş.

recâ' رجاء (a. i.) : **1.** ümit, umma. **Münkati'-ür-recâ** : ümîdi kesilmiş. **2.** yalvarma. (bkz : niyâz). **3.** istek, dilek. (bkz : arzû).

recâî رجائى (a. s.) : **1.** ricâya mensup; ricâcı. **2. i.** erkek adı.

recc رج (a. i.) : sallayıp sarsma, sallanıp sarsılma.

receât رجعات (a. i. rec'a'nın c.) : öldükten sonra dünyâya gelişler.

receb رجب (a. s.) : **1.** heybetli, gösterişli, azametli. **2. i.** arabî ayların yedincisi ve kutsal sayılan üç ayların birincisi.
receb-ül-ferd : recep ayı. **3. i.** erkek adı.

recebân رجبان (a. i. c.) : recep ile şâban ayları.

recefân رجفان (a. i.) : **1.** şiddetle sarsılma, sallanma. **2.** şiddetle gürüldeme. **3. hek.** bir organın sarsılması.

recefân-i dimâğ : dimağın sarsılmasından meydana gelen hastalık.

recez رجز (a. i.) : **1.** ürcûze. (bkz : bahr-i recez). **2.** kasîde tarzında ve recez vezninde yazılan şiir.

recf رجف (a. i.). (bkz : recefân).

recfe رجفه (a. i. c. : recefât) : **jeol.** deprem. (bkz : zelzele). **Amûdî recfe** : **jeol.** aşağıdan yukarıya vuran *deprem. **Ufkî recfe** : **jeol.** yandan gelen *deprem.

recîl رجيل (a. s.) : çok yürüyen.

recîm رجيم (a. s. recm'den) : **1.** taşlanmış. **2.** lânetlenmiş, mel'un [şeytan hakkında].

recm رجم (a. i. c. : rücûm) : **1.** taşa tutma, taşlama. **2.** birine atılan taş. **3. fık.** suçluyu beline kadar toprağa gömüp taşlıyarak îdâm etme. **4.** lânetleme, söğme. **5.** zan üzerine konuşma.

recrece رجرجه (a. i.) : titreme, sarsılma, sallanma.

recs, recse رجس ، رجسه (a. i.) : **1.** şiddetli ses. **2.** şiddetli gök gürültüsü.

recûlet رجولت (a. i.). (bkz : recûliyyet).

recûliyyet رجوليت (a. i.). (bkz: recüliyyet).

recül رجل (a. i. c. : ricâl) : **1.** ergin, yetişmiş erkek, insan. **2.** ehil, becerikli, elinden iş gelir.

recül-i hâssa, recül-i kâmil : bir kısım mânevî kuvvet sâhipleri hakkında kullanılan bir tâbir.

recül-ül-ankebût : **zool.** örümcek ayağı.

recüliyyet رجليت (a. i.) : erkek olma, erkeklik.

red' ردع (a. i.) : reddetme, geri verme.
red'-i ceyb : **mec.** içinden sıkıntıyı atma.

redâ' رداء (a. i.) : önleme, yasak etme. (bkz : men').

redâ' رضاع (a. i.) : süt emme. (bkz : rezâ').

redâat رضاعت (a. i.) : süt emme. (bkz : rezâat).

redâet رداءت (a. i.) : 1. kötülük, fenâlık, bayağılık.

redâet-i ahlâk : ahlâk bayağılığı, kötülüğü. 2. **hek.** hastalık ve yara azgınlığı.

redâî رضاعی (a. s.) : süt emmekle ilgili.

redâne ردانه (a. i.) : tentelerin kenarlarında açılan ufak deliklerin yırtılmaması için o deliklere geçirilen mâden halka.

redd رد (a. i.) : 1. geri döndürme, döndürülme, geri çevirme, çevirilme; kabûl etmeme; kabûl edilmeme. 2. tanımama, inkâr etme. 3. **huk.** çürütme, cerhetme, iptâl etme.

redd-i cevâb : cevab verme, karşılık verme.

redd-i fıtık : kasık çıkığını yerine koyma.

redd-i hâkim : **huk.** hâkimi istememe, kabûl etmeme, reddetme.

redd-i kelâm : söze îtirâz etme, karşılık verme.

redd-i selâm : verilen selâmı alma, selâma karşı selâm verme.

redd-i matla' : **ed.** matlaın bir mısrâını gazelin sonunda tekrarlama.

redd-i mısrâ : **ed.** gazel maktaındakilerden başka bir mısrâı maktâda tekrarlama.

redd-ül-acz al-es-sadr : **ed.** bir fıkra veyâ mısraın sonunda zikrolunan ikinci kelimeyi, fıkranın veyâ mısraın evvelinde söyleme san'atı. Meselâ : "ey vücûd-i kâmilin esrâr-ı hikmet (masdarî)* (masdarı) zâtin olan eşyâ sıfâtın (mazharı)* (mazharı) her hikmetin...." gibi.

reddet ردت (a. i.) : 1. güzellikler arasında göze batan çirkinlik. 2. bir kerre reddediş.

reddiyye ردیه (a. i.) : 1. bir fikri reddetmek için yazılan yazı. 2. sehimler mecmûunun mahreçten eksik çıkması hâli.

reddiyye-i temessük : taahhütlerini yerine getiren hazîne sarraflarından kefâlet senetleri geri verilirken alınan harç.

rede رده (a. i.) : sıra; bir duvarın tuğla veyâ taş sırası.

redî, redîe ردیئه ، ردئ (a. s.) : 1. kötü, fenâ; bayağı. 2. **hek.** azgın, vahim.

redî-üt-tabia : **hek.** 1. tabîatı aşağı, bayağı, âdî tabîatlı. 2. frengi, seretan gibi sonu vahim olan hastalıklar sınıfı.

redîf ردیف (a. s.) : 1. hayvanda birinin arkasına binen. 2. arkadan gelen, birinin ardından giden. 3. terhîs edilerek ihtiyata geçirilen kur'a askerlerine verilen bir ad. 4. **ed.** her beytin sonunda kafiyeden sonra tekrarlanan kelime. Meselâ : "Merhabâ ey cân-ı cânân merhaba* merhaba ey derde derman merhabâ" beytindeki sonda merhaba kelimeleri rediftir. (bkz : reviyy).

redîg ردیغ (a. s.) : 1. yere vurulmuş. 2. ahmak, nâdan.

redm ردم (a. i. c. : rüdûm) : 1. kapı, pencere ve delik gibi şeyleri güzelce kapama, tıkama. 2. bir şeyin önüne sed yapma. 3. sed, bend. **Hedm-i redm** : yıkma, açma. **Red-i redm** : sed ve bend etme.

ref' رفع (a. i.) : 1. kalkındırma, yüceltme. 2. yukarı kaldırma. 3. lağvetme, kaldırma, hükümsüz bırakma. 4. arapça bir kelimenin sonunu ötreli okuma.

ref-i cidâl, —-i nizâ' : çekişmiye, kavgaya son verme.

ref'-i zevâid : **hek.** yaranın çürük etlerini yoketme.

refâgat رفاغت (a. i.) : bolluk içinde geçinme.

refâgıyet رفاغیت (a. i.). (bkz : refâgat).

refâh, refâhet, refâhiyet رفاه ، رفاهت ، رفاهیت (a. i.) : bolluk, rahatlık, bollukta geçiniş.

refâid رفائد (a. i. rifâde'nin. c.) : **hek.** kompresler, yara üzerine konulan bez baskılar.

refâkat رفاقت (a. i.) : 1. refiklik, arkadaşlık, yoldaşlık.

Hasb-er-refâka : arkadaşlık, yoldaşlık hasebiyle. (bkz : hem-râhî). 2. **müz.** eşlik.

refârif رفارف (a. i. refref'in c.). (bkz : refref).

re'fet رأفت (a. i.) : 1. merhamet etme [k], acıma [k], esirgeme [k].

re'fet-lü : serdarlara, kumandanlara mahsus resmî ünvan. 2. erkek adı.

re'fet-meâb رأفتمآب (a. f. b. s.) : ziyâde merhametli.

re'fet-meâbî رأفتمآبى (a. f. b. i.) : ziyâdesiyle merhametlilik.

reff رف (a. i.) : raf.

refhân رفهان (a. i. refâh'dan) : varlık içinde yaşıyan. (bkz : mütemevvil).

refî' رفيع (a. s. rif'at'den) : **1.** yüksek, yüce. (bkz : âlî, bülend).

refî'-üd-derecât : derecesi, îtibârı yüksek olan. (bkz : âlî-şân, bülend).

refî'-ül-kadr : şânı, değeri yüce olan. (bkz : âlî-kadr). **2. i.** erkek adı. [müen. : "refîa"].

refîg رفيغ (a. s.) : rahat ve bolluk içinde geçinen adam.

refîh رفيه (a. s.) : refah ve rahat ile yaşıyan. (bkz : râfih).

refîk رفيق (a. i. rıfk'dan. c. : rüfeka) : **1.** arkadaş, yoldaş.

refîk-i a'lâ : Cenâb-ı Hak.

refîk-i râh : yol arkadaşı. **2.** ortak. (bkz : şerîk). **3.** yardak, yamak. (bkz : muâvin). **4.** koca. (bkz : zevc). **5. s.** uslu, izanlı. **6. i.** erkek adı.

refîka رفيقه (a. i.) : **1.** kadın eş. (bkz : halîle, zevce). **2.** kadın arkadaş. **3.** kadın adı.

ref'iyyet رفعيت (o. i.). (bkz : ref').

ref'iyyet hakkı : huk. bir gayrimenkulün mâliki veyâ zilyedi bulunan kimsenin bu vaziyeti bir başkası tarafından herhangi bir sebeple ihlâl edildiği takdirde eski hâle iâdesi için mâlikin idârî yolla tecâvüzün ref'ini istemesi hakkı. (2311 No. lu kanun ve 25 Kânûnuevvel 1933 tarihli Nz.].

refîz رفيض (a. s. rafz'dan) : bırakılmış, atılmış. (bkz : metrûk).

refref رفرف (a. i. c. : refârif) : **1.** ince, yumuşak kumaş. **2.** kenar saçağı. **3.** döşek; döşeme, minder, yastık. **4.** kuşu çok olan çimenlik. **5.** dalları salkım salkım olan ağaç.

refrefe رفرفه (a. i.) : kuşun, kanatlarını oynatması, açıp yayması.

refs رفث (a. i.) : **1.** edep dışı söz söyleme. **2.** kadınlara söz atma. [refs : Kur'ân'da zevcî münâsebetten kinâye olarak geçer].

refş رفش (a. i.) : **zir. 1.** çapa; küçük kazma. **2.** bir nevi nehir kaplumbağası [Fırat ve Dicle'de bulunur]. **3.** büyük kulaklık, kulağı büyük olma.

reft رفت (a. i.) : bir şeyi ufaklama, kırıntı hâline getirme. (bkz : fett).

reft رفت (f. i.) : **1.** gitme, gidiş. **Âmed ü reft** : gelip gitme. **2. tar.** Yeniçeri ocağiyle sonraları askerlik dâirelerinde efrat için tutulan künye defterlerinde "ayrıldı" yerinde kullanılan bir kelime. ["reft" veyâ "reftî" şeklinde kullanılırdı.].

reftâr رفتار (f. i.) : gidiş, yürüyüş, hareket; salınarak edâlı yürüyüş.

refte رفته (f. s.) : gitmiş, geçmiş

Nâ-refte : gitmemiş, gidilmemiş.

refte refte رفته رفته (f. zf.) : gitgide, gide gide, azar azar.

reftiyye رفتيه (a. i.) : [eskiden] memleketten çıkarılan eşyâdan alınan vergi.

refûşe رفوشه (f. i.) : **1.** şaka, lâtîfe. **2.** günah, suç.

reg رگ (f. i.) : damar. (bkz : viâ').

Bed-reg : damarsız, huysuz.

reg-i cân : anat. can damarı, şah damarı. (bkz : şiryân-ı sübâtî).

regad رغد (a. i.) : varlık, genişlik.

regaib رغائب ("ga" uzun okunur. a. i. ragîbe'nin c.) : **1.** rağbet olunan, rağbetle istenilen şeyler. **2.** bol hediyeler. **Leyle-i regaib** : Hz. Âmine'nin Hz. Muhammed'e gebe kaldığı, kamer aylarından receb'in ilk cumâ gecesidir ki kandildir.

regaibiyye رغائبيه ("ga" uzun okunur. a. i.) : regaip gecesi münâsebetiyle yazılan manzûme.

reg-zen رگزن (f. b. s. ve i.) : kan alıcı, hacamatcı, operatör. (bkz : fessâd).

reh ره (f. i.) : yol. (bkz : sebîl[1], sırât, tarîk). ["râh"ın hafifletilmişi].
reh-i aşk : aşk yolu.
reh-i beka : bâkîlik yolu.
reh-i cennet : cennet yolu.
reh-i mihr-i tal'at : güzellik güneşinin yolu.
reh-i seng-sâr : taşlık yol.

rehâ' رخاء (a. i.) : **1.** bolluk, genişlik. **2.** varlık içinde bulunma. **3.** gevşeklik, sölpüklük.

rehâ رها (f. i.) : **1.** kurtulma, kurtuluş. (bkz : halâs). **2.** erkek adı.

rehâbîn, rehâbine رهابين، رهابنه (a. i. ruhbân'ın c.) : râhipler, papazlar.

rehâ [bulmak] [بولمق] رها (f. t. m.) : kurtulma[k].

rehâ-feşân رها فشان (f. b. s.) : kurtarıcı.

rehâin رهائن (a. i. rehîne'nin c.) : rehîneler, bir şeye garanti olarak elde tutulanlar.

rehak رهق (a. i.) : suç, günah.

rehâ-kâr رهاكار (f. b. s. c. rehâ-kârân) : kurtarıcı.

rehâ-kârân رهاكاران (f. b. s. rehâ-kâr'ın c.) : kurtarıcılar. (bkz : halâs-kârân).

rehâmet رخامت (a. i.) : sesin, sözün ince, yavaş ve tatlı olması.

rehâset رخاصت (a. i.) : **1.** tâzelik, yumuşaklık. **2.** ucuzluk.

reh-âverde ره آورده (f. b. s.) : yolcunun getirdiği hediye. (bkz : tuhfe).

rehâvet رخاوت (a. i.) : **1.** gevşeklik, sölpüklük. **2.** tenbellik, dikkatsizlik, ihmâlkârlık.

rehâvî رهاوى (f. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup en eski terkiplerdendir. Makam, beyatî ve rast dizilerinden mürekkeptir. Dizisi inici-çıkıcı olarak seyreder. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede her iki makamın da güçlüsü bulunan nevâ (re), ikinci derecede de beyâtî'nin durağı olan dügâh (lâ) dır. Rast'ın (si) koma bemolü ile (fa) bakiyye diyezi ârızalarını alarak donanır. Beyâtî için fa bekar yapılır. [kelimenin aslı : "ruhâvî" dir].

rehâvî-gerdâniyye رهاوى گردانيه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin zamânımıza nümûnesi kalmamış en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır. [aslı : "ruhâvî-gerdâniyye" dir].

rehâvî-geveşt رهاوى گوشت (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık, zamânımıza nümûnesi kalmamış bir mürekkep makamıdır. [aslı : "ruhâvî-geveşt" dir].

rehâvî-mâye رهاوى مايه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "rühâvî-maye" dir].

rehâvî-nevrûz رهاوى نوروز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : rühâvî-nevrûz" dur].

rehâvî-selmek رهاوى سلمك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "rühâvî-mâye" dir].

rehâvî-şehnâz رهاوى شهناز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "rühâvî-şehnâz" dır].

rehâ-yâb رهاياب (f. b. s.) : kurtulan, kurtulucu; yolcu olan.

rehâ-yâfte رها يافته (f. b. s.) : kurtulmuş.

rehâyî رهايى (f. i.) : kurtulma. (bkz : necât, halâs).

rehb رهب (a. i.). (bkz : reheb).

rehbâniyyet رهبانيت (a. i.) : râhiplik, keşişlik. (bkz : ruhbâniyyet).

reh-ber رهبر (f. b. s. ve i.) : yol gösterici, kılavuz. (bkz : delîl).

reh-berî رهبرى (a. i.) : kılavuzluk. (bkz : hidâyet, hüdâ).

rehbet رهبت (a. i. c. : rehbât) : korku, çekingenlik, yılgınlık.

reheb رهب (a. i.) : korku. (bkz : havf, hirâs, ters).

rehebân رهبان (a. i. râhib'in c.). (bkz : ruhbân).

rehbeten رهبةً (a. zf.) : korka korka, çekingenlikle.

rehc رهج (a. i.) : 1. toz. (bkz : gubâr). 2. s. fitne.

rehd رهد (a. i.) : bastırarak ezme.

rehebât رهبات (a. i. rehbet'in c.): korkular, çekingenlikler, yılgınlıklar.

rehf رهف (a. i.) : bilemek, keskinletmek.

reh-güzâr رهگذار (f. b. i.) : geçit, geçecek yol.

reh-güzâr-ı kalb : kalb geçidi; gönül yolu.

reh-güzer رهگذر (f. b. i.). (bkz: reh-güzâr).

rehîde رهيده (f. s.) : dert ve sıkıntıdan kaçmış olan.

rehîn, rehîne رهين ، رهينه (a. s. rehâin) : rehin edilmiş; bir şeye garanti olarak tutulmuş.

rehk رهق (a. i.) : 1. yürüme. 2. arkadan yetişip yaklaşma. 3. kötü şeylere düşkünlük. 4. şaşa kalma.

rehket رهكت (a. i.) : zayıflık, güçsüzlük, kuvvetsizlik.

rehl رهل (a. i.) : hek. 1. doğumdan önce gelen sarı bir su. 2. doğumda, çocuğun içinde yüzdüğü mayi, amniyus mâyii. **Gışâ-i rehl** : amniyus zarı, doğumda çocuk ile içinde yüzdüğü mâyiin iç mahfazası.

rehle رهله (a. i.). (bkz : rehlet).

rehlet رهلت (a. i.) : şişme, şişkinlik.

rehmet رهمت (a. i.) : rahmet, yağmur.

rehn رهن (a. i. c. : rihân, rühûn, rühn, rühün) : tutu, ödünç alınan eşyâ, para karşılığında gösterilen şey, ipotek.

rehn-i müsteâr : **fık.** birinin malını ödünç alıp kendisinin izniyle rehin etme.

reh-neverd رهنورد (f. b. i.) : "yol tutan, yola çıkan" : yolcu. (bkz : ibn-üs-sebîl, reh-rev).

reh-nümâ رهنما (f. b. s.) : yol gösteren, kılâvuz. (bkz : delîl, râh-ber, râh-nümâ).

reh-nümûn رهنمون (f. b. s.). (bkz : reh-nümâ).

reh-nümûnî رهنمونى (f. b. i.) : kılavuzluk. (bkz : hidâyet, hüdâ).

reh-peymâ رهپيما (f. b. s.) : yol ölçen.

reh-peymâyî رهپيمايى (f. b. i.) : yolculuk.

reh-rev رهرو (f. s.) : yola giden, yolcu. (bkz : ibn-üs-sebîl, râh-rev, reh-neverd, reh-revân).

reh-revân رهروان (f. b. s.) : yolcu, yola giden. (bkz : reh-rev).

reh-revî رهروى (f. b. i.) : yolculuk.

rehs رهس (a. i.) : bir şeyi ayakla çiğniyerek ezme.

reht رهط (a. i. c. : erhât) : 1. cemaat, kalabalık. 2. kabîle.

reh-vâr رهوار (f. b. i.). (bkz : râh-vâr).

reh-yâb رهياب (f. b. s.) : yolunu bulabilen; girebilen.

reh-zen رهزن (f. b. i.) : yol kesen. (bkz : kutta-i tarîk, râhzen).

reh-zenî رهزنى (f. b. i.) : haydutluk, hırsızlık.

reîs رئيس (a. s.) : baş, başkan. (bkz : re's).

reîs-i kabîle : kabîle reisi.

reîs-i vükelâ (vekillerin başı) : başvekil (*başbakan).

reîs-ül küttâb : eskiden Osmanlı Hariciye vekillerinin ünvânı.

rekabet رقابت ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. gözleme, gözetleme. 2. rekîbolma hâli, birbirini çekememe. 3. kıskanma. 4. benzerleriyle yarışa çıkma, **fr. concurrence.**

rekaik رقائق ("ka" uzun okunur. a. s. rakîk, rakîka'nın c.) : ince nâzik olan şeyler.

rekâket ركاكت (a. i.) : 1. gevşeklik, zayıflık, dermansızlık. 2. **ed.** sözün kusurlu, bağlantısız olması. ["selâset"in zıddı]. 3. kekemelik, pepemelik, tutukluk.

rekânet ركانت (a. i.) : ağırbaşlılık; gururluluk.

rek'at ركعت (a. i. c. : rekeât) : namazda bir kıyam (ayakta durma), bir rükû (ayakta iken eğilme) ve iki sücûd (yere kapanma) dan ibâret hareket. [aslı : beli eğip yüzüstü kapanmak'tir; "rük'at" okunuşu da vardır].

rek'at-i sâniye : ikinci rek'at.

rek'at-i ûlâ : birinci rek'at.

rek'ateyn ركعتين (a. i. c.) : iki rek'ât.

rekayık رقايق ("ka" uzun okunur.a. s. rakîk, rakîka'nın c.). (bkz : rekaik).

rekb ركب (a. i. râkib'in c.) : 1. süvâri takımı, atlılar alayı. 2. **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rekb-i nevrûz : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rekd ركد (a. i.) : kımıldamama, durgun ve sessiz olma.

rekeât ركعات (a. i. rek'at'ın c.) : rekâtlar.

rekîk ركيك (a. s. rekâket'den) : kekeme, pepeme, tutuk; kusurlu.

rekîk-ül-lisân : dili tutuk.

rekîn ركين (a. s.) : 1. gururlu, ağırbaşlı. 2. yüksek. (bkz : âlî, bülend). 3. i erkek adı.

rekîz ركيز (a. s. rekz'den) : 1. gizli, gömülü [defîne]. 2. sağlam, adamakıllı.

rekm ركم (a. i.) : yığma, biriktirme.

reks ركس (a. i.) : geri döndürme, çevirme. (bkz : redd).

rekûb, rekûbe ركوب ، ركوبه (a. i.) : binek hayvanı. (bkz : matiyye).

rekud رقود ("ku" uzun okunur. a. s.) : uyumuş. (bkz : hâbîde).

rekz ركز (a. i.) : yere saplama, dikme, kurma.

rekz-i hiyâm : çadır kurma.

rekz-i alem : bayrağı bir yere dikme.

rekz ركض (a. i.) : 1. tepme, tepinme.

rekz-i arz : toprak üzerinde tepinme. 2. hayvanı yürütmek, koşturmak için tepme.

rem رم (f. i.) : 1. ürkme. 2. titreme. (bkz : ra'şe). 3. sürü.

remâd رماد (a. i.) : kül.

remâdet رمادت (a. i.) : insan veyâ hayvan kırımı.

remâdî, remâdiyye رمادى ، رماديه (a. s.) : 1. küle mensup, kül ile ilgili. 2. kül renginde olan, gri.

remân رمان (f. i.) : sürü.

reme رمه (a. s.) : ürken, ürkek. (bkz : remende). **Esb-i reme** : ürkek at.

remed رمد (a. i.) : göz ağrısı, göz ağrıması. (bkz : sâd).
remed-i mütekayyih : **hek.** irinli göz nezlesi.

remel رمل (a. i.). (bkz : bahr-i remel).
remel-i kasîr : **müz.** vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış bir usul olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.
remel-i tavîl : **müz.** vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış bir usul olup, zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

remende رمنده (f. s.) : ürkücü, ürkek. (bkz : remân).

remes رمث (a. i. c. : ermâs) : sal.

rem-gerde رمگرده (f. b. s.) : **1.** ürkmüş, ürkek. **2.** titremiş. (bkz : mürteiş).

remîde رميده (f. s.) : ürkmüş, korkmuş

remîm, remîme رميم ، رميمه (a. s.) : çürümüş, çürük [en çok kemiğin, bilhassa ölmüş insan kemiğinin sıfatıdır]. **Azm-i remîm** : çürümüş kemik. **İzâm-ı remîme** : çürümüş kemikler. (bkz : rüfât).

reml رمل (a. i. c. : rimâl, c. c. : erâmil) : **1.** kum. (bkz : rîg). **2.** bir takım nokta ve çizgilerle kayıptan haber verme dolandırıcılığı, remil.

remm رم (a. i.) : onarma.

remmâh رماح (a. s.) : mızrakçı, süngücü.

remmâl رمال (a. s.) : remil döken, fal açan, kayıptan haber vermek iddiâsında bulunarak dolandırıcılık eden [adam].

remmâz رماز (a. s. remz'den) : işâretlerle konuşan.

rems رمس (a. i. ç. : rumûs) : sin, mezar, kabir. (bkz : gûr[1], medfen, merkad).

remy رمى (a. i.) : atma, tüfek atma. (bkz : endâht).

remz رمز (a. i. rümûz, rümûzât). **1.** işâret, işâretle anlatma. (bkz : îmâ). **2.** gizli ve kapalı bir sûrette söyleme. **3.** **müz.** müzikte perdelerin veyâ aralıkların yerine, onları anlatmak üzere kullanılan işâretler.

remz-âşnâ رمزآشنا (a. f. b. s.). (bkz : remz-şinâs).

remzî, remziyye رمزى ، رمزيه (a. s.) : **1.** remze mensup, remiz ile ilgili. **2.** **i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

remz-şinâs رمز شناس (a. f. b. s.) : **1.** gizli kapaklı anlatılan şeyleri ve işâretleri bilen. **2.** bir maksat anlatan resim şekil ve saire. (bkz : muammâ).

renânet رنانت (a. i.) : inleme, sesle inleme.

renc رنج (f. i.) : **1.** ağrı, sızı. **2.** zahmet, eziyet, sıkıntı. **Bî-renc** : sıkıntısız, kolayca.
renc-i sefer : sefer zahmeti; yolculuk meşakkatı. **3.** hışım, öfke, gazab.

renc-ber رنجبر (f. b. i.) : rençper, ırgat, [renc : sıkıntı + ber : çeken = sıkıntı çeken, meşakkatli, ağır işlerde bulunan].

rence رنجه (f. i.). (bkz : rencûr).

rencîde رنجيده (f. s.) : incinmiş, kırılmış.

rencîdegî رنجيدگى (f. i.) : **1.** incinmiş, hatırı kırılmış olma, güceniklik. **2.** kederlilik, dertlilik. (bkz : âzürdegî, rencûrî).

rencîde-hâtır رنجيده خاطر (f. a. b. s.) : hatırı kırılmış, gücenmiş. (bkz : âzürde-hâtır).

renciş رنجش (f. i.) : inciniş, sızlanış, eziyet veriş; azar; keder.

rencûr رنجور (f. s.) : sıkıntılı, incinmiş; rahatsız, hasta, dertli. **Dil-i rencûr** : incinmiş, hasta gönül. (bkz : âzürde).

rencûrî رنجورى (f. i.) : incinmiş olma, rahatsızlık, dertlilik, hastalık. (bkz : rencîdegî, âzürdegî).

rende رنده (f. i.) : rende.

rendîde رنديده (f. s.) : rendelenmiş.

reng رنك (f. i.) : **1.** renk. (bkz : levn). **2. müz.** türlü sazların ses benzerliği; meselâ : nefesli sazlardan flüt ile trombon ayrı ayrı reng arzederler. Ney ile girift yakın rengde sese mâliktirler. Soprano, alto v. b. klarnetler, aynı rengin nüanslarıdır. **3.** hîle, oyun. **4.** sûret, şekil.

reng-i dil : müz. Türk müziğinde bir makam. Muâsır müzisyenlerden mühendis Hâlis bey tarafından nev-eser makamının bir derece pesti olan acem-aşîran (fa) perdesindeki şeddine verilmiş isimdir. Güçlü, beşinci derece olan çârgâh (do) dır. Donanımına "si" ve "mi" koma, "lâ" ve "re" bakiyye bemolleri konulur. İnici-çıkıcı olarak seyreder. Dizisi gizli 'mütenâfir'dir (niseb-i şerîfe sayısı : 6). Orta sekizlisindeki sesleri, pestten tîze doğru olmak üzere şöyledir : acem-aşîran, rast, zengûle, segâh, çârgâh, hicaz, dik-hisar ve acem.

reng-âmîz رنكاميز (f. b. s.) : renk renk, türlü renkli. (bkz : mülevven).

reng-â-reng رنكارنك (f. b. s.) : çeşit çeşit, renkli. (bkz : gûnâ-gûn, mülevven).

reng-â-reng-i âheng : âhengin bin bir türlü renkleri.

reng-âver رنك آور (f. b. s.) : hîleci, dalavereci. (bkz : haddâ', hayyâl).

rengîn رنكين (f. s.) : **1.** renkli, parlak renkli; boyalı. (bkz : mülevven). **2.** güzel, lâtif, hoş. **3.** süslü.

renîn رنين (a. i.) : **1.** haykırma, bağırma. **2.** inilti, inleme.

rennân رنان (a. s.) : çok ses çıkaran, inleyip duran; çınlıyan. (bkz : tanîn-endâz, tannân).

re's رأس (a. i.) : **1.** baş, kafa. (bkz : ser). **Ale-r-re's :** bâşüstüne. **Bi-re'sihi :** kendi başına. **Maskat-i re's :** bir kimsenin doğduğu yer, vatan. **2.** baş, başkan.

re's-i cumhûr : cumhurreisi, cumhur başkanı. **3.** baş, başlangıç. **4. coğr.** burun. **5.** uç, tepe. **6.** koyun, keçi gibi canlı hayvan. **7. anat.** baş. **8. geo.** tepe. **9. bot.** nebatların (*bitkilerin) kökten en uzak olan noktası.

re's-i kâr : iş başı, devleti idâre mevki.

re's-i sene-i efrenciyye (efrencî senenin başı) : 1 ocak. [bugünkü Türk takvîmine göre de 1 ocak].

re's-i sene-i hicriyye (hicrî senenin başı) : 1 Muharrem.

re's-i sene-i mâliyye (mâlî senenin başı) : 1 Mart.

re's-i sene-i mîlâdiyye (mîlâdî senenin başı) : 1 veyâ 14 ocak.

re's-i sene-i rûmiyye (rûmî senenin başı; garplı Efrencî takvîmini kabûl etmemiş olan Şark Hıristiyanları için) : 1. ocak. [bugünkü Türk takvîmine göre 14 ocak]. (Türklerde re's-i sene-i rûmiyye "= rûmî sene başlangıcı" : 1 mart idi).

re's-ül-hikmeti mahâfet-ullah veyâ **mahabbet-ullah :** hikmetin (düşüncenin) başı, Allah korkusudur veyâ sevgisidir.

-res رس – (f. s. c. : -resân) : "erişen, yetişen, ulaşan" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar : **Dest-res :** el yetiştirici, elli, isteğine ulaşan. **Feryâd-res :** feryâde yetişen. **Nev-res :** yeni yetişme.. gibi.

-resâ رسا – (f. s.) : yetişen, yetiştiren, erişen. **Müjde-resâ :** müjde yetiştiren, müjdeci. **Nâ-resâ :** yetişmez, elvermez.

resâil رسائل (a. i. risâle'nin c.) : **1.** mektuplar. **2.** küçük kitaplar. **3.** mecmûalar, dergiler.

resâlet رسالت (a. i.) : **1.** (bkz : risâlet). **2.** deveyi eşkin yürütme. **3.** saçı salıverme.

-resân رسان – (f. s. -res'in c.) : "erişenler, yetişenler, ulaşanlar" mânâlariyle birleşik kelimeler yapar : **Şeref-resân :** şerefe ulaşanlar.. gibi.

resâne رسانه (f. i.) : **1.** hasret. (bkz : iştiyâk, tahassür). **2.** teessüf. (bkz : telehhüf).

resâne-hâr رسانه خوار (f. b. s.) : hasret çekici.

resânende رساننده (f. s.) : getirici, ulaştırıcı.

resâset رثاثت (a. i.) : eskilik, köhnelik, yıpranmış olma.

resâtîk رساتيق (a. i. rustâk'ın c.) : köyler. [farsçadan arapçaya geçmiştir].

resâye رثايه (a. i.) : ağıtlama.

resâyi' رصايع (a. i. resîa'nın c.) : kabaralar, kabara gibi bir yere konulan süsler.

resed رسد (f. i.) : lâyık. (bkz: cedîr, çespân, sezâ, şâyân, şâyeste).

resen رسن (f. i.) : ip, urgan, halat. (bkz: habl).

re'sen رأساً (a. zf.) : kendi kendine, kendi başına, kimseye danışmadan. (bkz: müstakill).

re'sen mukabil zâviye : geo. ters açı, **fr. angle opposé par le sommet.**

resen-bâz رسن باز (f. b. s.) : "iple oynıyan" : ip canbazı.

resen-bend رسن بند (f. b. s.) : halat atmış, bağlı.

resîa رصيعه (a. i. c. : resâyi') : kabara, kabara gibi bîr yere konulan süs.

resîd رسيد (f. fi.) : **1.** yetişti, erişti. **2. i.** alınan bir paranın iâdesiyle kaydının silinmesi, hesâbın hükümsüzlüğüne dâir edilen **işâret** [resîden mastarından].

resîde رسيده (f. s. c. : resîdegân) : erişmiş, yetişmiş, olgunlaşmış. **Nâ-resîde :** erişmemiş, pişmemiş, körpe. **Nev-resîde : 1)** yeni yetişmiş; **2)** genç.

resîde-i hitâm : hitâma ermiş, bitmiş.

resîl رسيل (a. i. c. : rüsül, rüselâ) : elçi. (bkz: resûl).

resîs, resîse رسيس ، رسيسه (a. i.) : **hek.** hastalık başlangıcı.

resîs, resîse رثيث ، رثيثه (a. s.) : eskimiş, yıpranmış, eski, köhne.

resiyy رسى (a. s.) : **1.** hayırda veyâ şerde ısrar eden, direnen. **2.** çatıyı ayakta tutan direk.

resm رسم (a. i.) : **1.** yazma, çizme; desen, pentür. **2.** eser iz, nişan, alâmet. **3.** sûret. **4.** tertip, plân, taslak. **5.** resim, fotoğraf resmi. **6.** tarz, uslûp. **7.** âdet, usul; tavır, davranış. **8.** alay, tören. (bkz: merâsim).

resm-i geçit : geçit resmi.

resm-i güşâd, —- iftitâh : açılış töreni.

resm-i kadîm : eski usul.

resm-i selâm : selâm resmî, askerî protokola göre yapılan tören. **9. s.** resmî : **Min-gayr-i resm :** resmî olarak, *özel olarak. **10.** vergi.

resm-i gümrük : gümrük vergisi.

resmen رسماً (a. zf.) : **1.** resmî olarak, devlet adına, devlet tarafından. **2.** âdet yerini bulsun diye; nezâket îcâbı olarak, görünüşte. **3.** bile bile, isteye isteye. **4.** kat'î olarak, anlaşıldığına göre.

resmî, resmiyye رسمى ، رسميه (a. s. c. : resmiyyât) : **1.** devlet tarafından veyâ devlet adına olan **2.** alayla, merâsimle olan. **3.** resme, yazıya, çizgiye âit. **4.** çok ciddî, çok sert. **5.** teklifli. **Gayr-i resmî :** resmî olmıyan. **Nîm-resmî:** yarı resmî, bir dereceye kadar resmiyeti olan. **Sûret-i resmiyyede :** resmî olarak. **Hâ-i resmiyye :** kelimenin sonunda olup fetha (üstün), yı sağlamlaştıran **he** [bende kelimesindeki **he** gibi].

resmiyyât رسميات (a. i. c.) : resmî olan, husûsî olmıyan **işler.**

resmiyyet رسميت (a. i.) : resmîlik.

ress رس (a. i.) : **1.** içi taşla örülmüş kuyu. **2.** Semûd kavminin peygamberleri Hanzale bin Safvan'ı içine attıkları kuyu. **Benî ress, Eshâb-ür-ress :** Semûd kavmi.

ressâm رسام (a. i. resm'den) : resim yapan, resim çizen san'atkâr; artist; desinatör; illüstratör.

reste رسته (f. s. c. : restegân) : kurtulmuş.

restegân رستگان (f. s. reste'nin c.) : kurtulmuş olanlar.

rest-gâr رستگار (f. b. s.) : kurtulucu, kurtulan.

rest-gârî رستگارى (f. b. i.) : kurtulma. (bkz: halâs, necât).

resûl رسول (a. i. c. : rüsül, rüselâ, ersül) : **1.** elçi. **2.** peygamber, yalavaç. (bkz: mürsel, resîl, nebî).

Resûl-i Ekrem : Hz. Muhammed.

Resûl-ullah : Hz. Muhammed. **3. huk.** tasarrufta hakkı olmaksızın birinin sözünü olduğu gibi bir başkasına bildiren kimse.

re's-ül-mâl رأس المال (a. b. i.) : ana para. **fr. capital.** (bkz : sermâye).

resy رثى (a. i.) : ağıt ağlama.

resye رثيه (a. i.) : **hek.** romatizma.

resye-i adaliyye : **hek.** adale romatizması.

resye-i mafsaliyye : **hek.** mafsal romatizması.

resye-i cenbiyye : **hek.** satlıcan, zatülcenb.

reşâd رشاد (a. i.) : **1.** mânevî doğru yolu bulup o yola girme, hak yolunda yürüme. **2.** Sultan Reşad adına basılan altın. **3.** erkek adı.

reşâdetlü رشادتلو (a. s.) : şeyhler. [tahsîsen çelebiler] hakkında kullanılan resmî lâkab.

reşâkat رشاقت (a. i.) : **1.** bel inceliği. **2.** davranma ve kımıldanıştaki hoşluk ve incelik.

reşâş, reşâşe رشاش ، رشاشه (a. i.) : çisenti, serpinti, toz gibi ince yağmur.

reşâşe-pâş رشاشه پاش (a. f. b. s.) : serpinti saçıcı.

reşehât رشحات (a. i. reşha'nın c.) : sızıntılar, damlalar.

reşehât-ı kalem (kalem damlaları, sızıntıları): kalemden dökülen fikir mahsulü.

reşehâtü ayn-il-hayât : İran'ın büyük mutasavvıf şâirlerinden Molla Hüseyin Kâşifî'nin evliyâ menâkıbine âit eserinin adı.

reşen رشن (i.) : Yeniçeri mevâcibinin üçüncü üç aylığı.

reşf رشف (a. i.) : suyu emerek içme, suyun, emilerek içilmesi.

reşh رشح (a. i.) : sızma, sızıntı, terleme. (bkz : tereşşüh).

reşha رشحه (a. i. c. : reşehât) : **hek.** sızıntı, damla, **fr. transsudat.**

reşha-pâş رشحه پاش (a. f. b. s.) : damla saçan, saçıcı.

reşha-rîz رشحه ريز (a. f. b. s.) : damla döken, dökücü.

reşha-yâb رشحه ياب (a. f. b. s.) : sızıntı bulmuş.

reşîd رشيد (a. s. rüşd'den) : **1.** doğru yol tutan. **2.** iyi hareket eden, akıllı. **3.** ergin. (bkz : âkıl, bâliğ). **4. i.** erkek adı. [mürşid "doğru yolu gösteren" mânâsına Allah sıfatlarındandır]. (müen. : "reşîde" kadın adıdır).

reşîdiyye رشيديه (a. s.) : **1.** reşîd olanla ilgili. **2. i.** nişasta ve şekerle yapılan bir çeşit tatlı.

reşîh رشيح (a. i.) : ter. (bkz : arak).

reşîk رشيق (a. s.) : boyu uzun ve biçimli olan [adam]. (bkz : bülend-kadd, serv-endâm).

reşk رشك (f. i.) : **1.** kıskanma, hased günü. **2. s.** kıskanılmış.

reşk-i âlem : herkesi kıskandıracak kadar üstün durumda olan.

reşk-âver رشك آور (f. b. s.) : hasede düşüren, kıskanmayı uyandıran.

reşk-endâz رشك انداز (f. b. s.) : gıpta ettirici, imrendirici.

rek-engîz رشك انگيز (f. b. s.). (bkz : reşk-âver).

reşkîn رشكين (f. s.) : hasetçi, kıskanç. (bkz : hâsid, hasûd).

reşk-sâz رشك ساز (f. b. s.) : gıpta saçan, gıpta ettiren.

reşş رش (a. i.) : **1.** serpme, püskürtme. **2.** serpinti yağmur, çisenti.

retâim رتائم (a. i. retîme'nin c.) : bir şeyi hatırlamak üzere parmağa bağlanan iplikler. (bkz : ritâm).

retel رتل (a. s.) : hoş, muntazam; gönül çeken.

retîme رتيمه (a. i. c. : retâim) : bir şeyi hatırlamak üzere parmağa bağlanan iplik.

retk رتق (a. i.) : yırtığı ve yarığı yapıştırıp tâmir etme.

retk ü fetk : iyi idâre etme.

retka' رتقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : üreme organında cimağa mânî olacak sûrette bitişiklik olan [kadın].

retm رتم (a. i.) : **bot.** katırtırnağı.

retme رتمه (a. i.). (bkz : retîme).

retve رتوه (a. i.) : adım. (bkz : hatve).

-rev رو – (f. s.) : "giden, yürüyen" mânâları ile *birleşik kelimeler yapar. **Âheste-rev** : ağır giden. **Pîş-rev** : önden giden. (bkz : pîş-dâr). **Tîz-rev** : çabuk giden.. gibi. **Kalem-rev** : bir kimsenin sözünün veyâ bir hükümdârın emrinin geçtiği yer.

rev', rev'a روع ، روعه (a. i.) : **1.** korku. (bkz : havf, hirâs). **2.** halecan.

revâ روا (f. s.) : yakışır, uygun, yerinde. (bkz : ahrâ, cedîr, ecder, hariyy, lâyık, şâyân, şâyeste).

revâbıt روابط (a. i. râbıta'nın c.) : **1.** bağlar. **2.** münâsebetler, ilgiler. **3.** bağlılıklar. **4.** tertipler, sıralar, usuller, düzenler.

revâc رواج (a. i.) : **1.** sürüm, geçerlik. **2.** kıymet, değer. **Bî-revâc** : sürümsüz, îtibarsız.

revâc-dâr رواجدار (a. f. b. s.) : revaçlı, sürümlü. îtibarlı [mal].

revâ-dâşte رواداشته (f. b. s.) : uygun bulmuş.

revâfız روافض (a. i. râfıza'nın c.) : Şîa mezhebinin ifrâta kaçan koluna mensup kimseler.

revâh رواح (a. i.) : **1.** bir şeyi elde etmeden doğan neşe. **2.** güneş battıktan sonra gece oluncıya kadar geçen zaman.

revâhî رواهی (a. i. râhiye'nin c.) : bal arıları.

revâhil رواحل (a. i. râhile'nin c.) : **1.** yük develeri. **2.** yük hayvanları.

revâid رواعد (a. i. râide'nin c.) : gürliyen bulutlar.

revâk رواق (a. i. c. : ervika) : **1.** üstü örtülü, önü açık yer. **2.** kemeraltı; sundurma; saçak altı; çardak.

revâk-ül-ayn : kaş.

revâk-ül-leyl : gecenin öncesi.

revâkıyyûn رواقیون (a. i. c.) : eski Yunan feylesoflarından bir fırkanın adı, **fr. Stoïciens.** [Zenon adında bir feylesofun, kapılarından birinin revâkı altında ders vermesinden kinâye olarak takılan bir ad].

revâkî رواقی (a. s. c. : revâkıyyûn) : **1.** revâka âit, revâkla ilgili. **2. i.** Zenon yolunda olan feylesof.

revâkid رواكد (a. s. râkid'in c.) : duran, durgun olan şeyler.

revâkiyye رواقیه (a. i.) : **fels.** Zenon felsefesinin adı. **fr. portique, stoïcisme.**

revân روان (f. s.) : **1.** yürüyen, giden, akan, su gibi akıp giden [söz]. **Âb-ı revân** : akar su. (bkz : mâ-i cârî). **Taht-ı revân** : tahtaravan. (bkz : mahfe). **2. i.** ruh, can; nefs-i nâtıka.

revân-ı pâk : temiz ruh. **3. i. müz.** vaktiyle Türk müziğinde kullanılıp zamânımıza nümûnesi intikal etmemiş usullerden biri.

revân-bahş, revân-bahşâ روان بخش، روان بخشا (f. b. s.) : canlandırıcı, can bağışlayıcı.

revâne روانه (f. s.) : giden, yürüyen.

revânî روانی (f. s.) : **1.** revaçlı, rağbetli, değerli. **2. o.** revâni tatlısı. (bkz : revganî).

revânî-furûş روانی فروش (f. b. i.) : revâni satan, revânici.

revâsî رواسی (a. i. râsiye'nin c.) : büyük dağlar.

revâsib رواسب (a. i. rüsûb'un c.) : tortular.
revâsib-i remliyye : kum tortuları.

revâtib رواتب (a. i. râtibe'nin c.) : **1.** vazifeler. **2.** maaşlar.

revâyih روایح (a. i. râyiha'nın c.) : kokular. (bkz : fevâyih). [aslı : "revâih" dir].

revâzin روازن (a. ve f. revzen'in c.) : pencereler.

revende رونده (f. s.) : **1.** gidici, giden. **2.** çok yürüyen. **Âyende vü revende** : gelen giden.

revende-gân روندگان (f. i. revende'nin c.) : gidenler, yürüyenler.

revgan روغن (f. i.) : **1.** yağ.
revgan-ı gül : gül yağı.
revgan-ı hûş : susam yağı.
revgan-ı sâde : sağ yağ.
revgan-ı zeyt : zeytin yağı. **2.** rugan, parlak deri. **3.** üstü yağ gibi kayan parlak şey. **4.** hafif hafif esen rüzgârın verdiği serinlik.

revgan-dân روغندان (a. f. b. i.) : yağ kandili. (bkz : kandîl).

revganî روغنی (f. i.) : revâni tatlısı.

revh, revha روح ، روحه (a. i.) : **1.** rahat, gönül rahatlığı.
revh-i rûh : can rahatı. **2.** rahmet.
revh-ullah : Allah'ın rahmeti.
revh ü reyhân : rahat ile rızık. **3.** hafif esen rüzgârın verdiği tatlılık, canlılık.

revhânî روحانی (a. s.) : gönüle ferahlık veren, gönül açan, güzel görünüşlü, havadar [yer].

revhâniyyet روحانیت (a. i.) : revhânîlik, gönül açıcılık, güzel görünüşlülük.

reviş روش (f. i.) : **1.** gidiş, yürüyüş. **2.** tarz, üslûp. **3.** tutum, yol. **4.** geçiş, oluş.

reviyy روی (a. i.) : **ed.** kafiye olan kelimenin son harfi.
reviyy-i mutlak : **ed.** isim hâlinde kelimelere dayanan revî.
reviyy-i müfîd : **ed.** sıfat ve fiil hâlinde kelimelere dayanan revî.

reviyyet رویت (a. i. c. : reviyyât) : bir işin her tarafını iyice düşünüp taşınma. **Bilâ-reviyyet** : düşünmeksizin.

revk روق (a. i. c. : ervâk) : **1.** perde. (bkz : hicâb, sütre). **2.** ev önü. **3. s.** saf, hâlis. **4.** boynuz.
revk-üş-şebâb : gençlik başlangıcı.

revm روم (a. i.) : **1.** meram, maksat. **2.** kelimede sükûndan ayırdedilemiyecek derecede gizli ve belirsiz olan hareke.

revnak رونق (a. i.) : parlaklık, güzellik, tâzelik, süs.
revnak-ı bahâr : bahârın güzelliği, tâzeliği.
revnak-ı cemâl : yüzün güzelliği, parlaklığı.

revnak-bahş رونقبخش (a. f. b. s.) : **1.** parlaklık, güzellik, tâzelik veren. **2. i.** meşhur bir çeşit lâle.

revnak-dâr رونقدار (a. f. b. s.) : parlak.

revnak-efzâ رونق افزا (a. f. b. s.) : bir şeyin güzelliğini, zenginliğini artıran.
revnak-efzâ-yi mevkı-i i'tibâr : îtibar mevkiinin zenginliğini artıran.

revnak-nümâ رونقنما (a. f. b. i.) : **1.** parlaklık, tâzelik, güzellik gösteren. **2. müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam. Tahmînen bir asır evvel tertîbedilmiş ve pek az kullanılmıştır, müstear ile ırak makamlarından mürekkeptir. Irak ile ırak perdesinde kalır. Güçlüsü birinci derecede segâh (müsteâr'ın güçlüsü), ikinci derecede de dügâh (lâ) (Irak'ın güçlüsü) perdeleridir. Donanımına müstear gibi "si" ve "mi" koma bemolleri ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konulur (müstear'ın "lâ" bakiyye diyezi, Irak'ın "mi" ve "do" bekarı nota içinde kullanılır). Bu makamın terkîbi hüzzâm-ı cedit ve rû-yi ırak makamlarında olduğu tarzdadır.

revse روثه (a. i.) : **1.** tezek, mayıs, fışkı. **2.** pislik. (bkz : neces, rics[2]).

revzen روزن (f. i. a. c. : revâzin) : pencere. (bkz : derîçe).
revzen-i mahlû : indirilmiş pencere.

revzene روزنه (a. i.) : pencere. (bkz : revzen).

rey' ريع (a. i.) : nemâ, galle.

re'y رأى (a. i. c. : ârâ) : **1.** görme, görüş.
re'y-el-ayn : kendi göziyle görerek. **2.** fikir, düşünce. **3.** oy, **fr. vote.**
re'y-i âmm : umûmun reyi, *genel oy.
re'y-i hôd : kendi reyi.
re'y-i sâlim : doğru fikir, doğru düşünce.

reyâhîn رياحين (a. i. reyhân'ın c.) : **bot.** fesleğenler.

rey'ân ريعان (a. i.). (bkz : reyeân).

reyb ريب (a. i.) : şüphe. (bkz : gümân, şekk). **Bilâ-reyb** : şüphesiz.

reyb ü gümân : şüphe ve zan.

reyb-ül-menûn : dünyâ hâdiseleri.

reybî ريبى (a. s.) : **fels.** şüpheci, **fr. sceptique.**

reybiyyûn ريبيون (a. s. reybî'nin c.) : **fels.** şüpheciler.

reyeân ريعان (a. i.) : **1.** her şeyin evveli, tâzelik zamânı.
reyeân-ı şebâb : gençlik çağı. **2.** artma, bereketlenme.

reyhân ريحان (a. i. c. : reyâhîn) : **1. bot.** fesleğen. **2.** kadın adı.

reyhâne ريحانه (a. i.) : **1.** bir demet fesleğen. **2.** rızık, geçinecek şey.

reyhânî ريحانى (a. s.) : **1.** fesleğen gibi ince nakışlı. **2. i.** (bkz : hatt-ı reyhânî).

reyhukan ريهقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : **bot.** safran. (bkz : za'ferân).

reyn رين (a. i.) : **1.** kir pas. (bkz : vesah). **2.** gönül sıkıntısı, iç üzüntüsü [işlenen bir günahtan dolayı].

reyyâ ريا (a. i.) : güzel koku. (bkz : galiye).
reyyâ-yi karanfil : karanfilin güzel kokusu.

reyyân ريان (a. s. c. : rivâ) : suya kanmış.

rez رز (f. i.) : asma, bağ kütüğü. **Duht-i** veyâ **Duhter-i rez** (üzüm ağacının kızı) : şarap. (bkz : bâde, hamr, sahbâ şerâb).

rezâ' رضاع (a. i.) : süt emme. (bkz : rezâat).

rezâat رضاعت (a. i.) : süt emme.

rezâî رضاعى (a. s.) : süt emmekle ilgili.

rezâil رذائل (a. i. rezîle'nin c.) : utanılacak alçakça işler, ayıp hareketler. **Umm-ür-rezâil** (utanılacak, alçakça işlerin anası) : bilgisizlik.

rezâlet رذالت (a. i.) : **1.** rezillik, alçaklık. **2.** utanılacak hal, utanç verici şey. **3.** arsızlık. **4.** maskaralık.

rezân رزان (a. s.) : **1.** ağır, ağırbaşlı, vakarlı, temkinli [kimse]. **2. i.** kadın adı.

rezânet رزانت (a. i.) : vakarlılık, temkinlilik, ağırlık, ağırbaşlılık.

rezâyâ رزايا (a. i. rezîe'nin c.) : belâlar, musîbetler, felâketler.

rez-bân رزبان (f. b. i.) : bağcı; bağ bekçisi. (bkz : bâğ-bân).

rezîe رزيئه (a. i. c. : rezâyâ) : belâ, musîbet, felâket.

rezîl رذيل (a. s. c. : rüzelâ) : **1.** alçak, bayağı, soysuz, hayâsız, utanmaz. (bkz : fürûmâye pespâye). **2.** maskara.

rezîle رذيله (a. i. c. : rezâil) : kötü, fenâ huy.

rezîn رزين (a. s.) : **1.** vakarlı, temkinli, ağır, ağırbaşlı. **2.** **mec.** sağlam. **Re'y-i rezîn** : sağlam fikir.

rezm رزم (f. i.) : kavga, savaş, cenk. (bkz: cidâl, perhâş).

rezm-gâh رزمگاه (f. b. i.) : savaş meydanı.

rezm-geh رزمگه (f. b. i.). (bkz : rezm-gâh).

rezmî رزمى (f. s.) : savaşa mensûp, savaşla ilgili.

rezm-yûz رزم يوز (f. b. s.) : kavgacı, savaşçı. (bkz : ceng-cû, muhârib).

rezzâk رزاق (a. s. rızk'dan) : **1.** bütün mahlûkların rızkını veren Allah. **2.** **i.** [Abdürrezzak'dan kısaltarak] erkek adı.

rezzâk-ı âlem : dünyânın rızkını veren Allah.

rezze رزه (a. i.) : **1.** reze, kapıyı açıp kapamıya yarıyan ve baş parmakla basılarak işletilen kapı demiri. **2.** ufak çengel.

rı ر (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin on ikinci harfi olup, "ebced" hesâbında ikiyüz sayısının karşılığıdır. Arabî aylarında da Rebîülâhire işârettir; "re" harfinin karşılığıdır.

rıdâî رضاعى (a. s.). (bkz : redâî).

rıdvân رضوان (a. i.) : **1.** râzı olma, hoşnutluk. (bkz : rızâ).

rıdvân-Allahü aleyh, rıdvân-Allahü teâlâ : Allah râzı olsun! **2.** erkek adı.

Rıdvân رضوان (a. h. i.) : Cennet'in kapıcısı olan büyük melek.

rıfk رفق (a. i.) : yumuşaklık, yavaşlık, tatlılık.

rıfkı رفقى (a. s.) : **1.** yumuşaklığa, yavaşlığa, tatlılığa mensup, onunla ilgili. **2.** **i.** erkek adı. [müen. : "rıfkıyye"].

rıhlet رحلت (a. i.). (bkz : rihlet).

rıhvet رخوت (a. i.) : gevşek, sölpük olma. (bkz : rahâvet).

rık'a رقعه (a. i.). (bkz : hatt-ı rık'a).

rık'a dîvânî : **g. s.** bir yazı stili.

rik'a kırma : **g. s.** bir yazı sitili.

rıka' رقاع ("ka" uzun okunur. a. i. ruk'a'nın c.) : **1.** üzerine yazı yazılan kâğıt ve deri parçaları. **2.** kısa mektuplar. **3.** yamalar. **4.** dilekçeler.

rıkk رق (a. i.) : **fık.** kulluk, esirlik, kölelik. **Kayd-ı rıkk** : kölelik kaydı, bağı. **2.** kul köle.

rıkk-ı nâkıs : kendisine bir nevi azatlık bahis mevzuu olan köle, câriye.

rıkk-ı vâfir : azâdedilmesi mevzûbahs olmıyan köle, câriye.

rıkk u fıtk : işlerin düzenlenmesi.

rıkkıyyet رقيت (a. i.) : **fık.** kulluk, kölelik. (bkz : memlûkiyyet).

rıtl رطل (a. i.). (bkz : ratl).

rızâ' رضاع (a. i.). (bkz : rezâ).

rızâ' رضاء (a. i.) : **1.** hoşnutluk, memnunluk. **Rızâen-li-llâh** : Allah'ı hoşnut etmek için. **2.** râzı olma, pekiy deme. **3.** istek, kendi isteği.

rızâ-i Bârî : Allah'ın isteği.

rızâ-i tarafeyn : iki tarafın isteği.

rızâat رضائت (a. i.). (bkz : rezâat).

rızâ-cû رضاجو (a. f. b. s.) : râzı etmeyi gaye edinen, Allah'ın rızâsını arıyan.

rızâ-cûyâne رضاجويانه (a. f. zf.) : râzı etmeye çalışırcasına.

rızâ-cûyî رضاجويى (a. f. b. i.) : râzı etmeye çalışma.

rızâ-dâde رضاداده (a. f. b. s.) : râzı olmuş. (bkz : marzî).

rızâî رضاعى (a. s.). (bkz : rıdâî).

rızâm رضام (a. i.) : büyük kaya parçası.

rızâm-ı seyyâre, —-ı dâlle : jeol. bâzı geniş ovaların ortasında bulunan 100 ve 150 bin kantar ağırlığındaki muazzam taşlar.

rızk رزق (a. i. c. : erzâk) : **1.** azık, yiyecek içecek şey. **2.** Allah'ın herkese bahşettiği nîmet.

rızk-ı maksûm : Allah'ın ayırdığı kısmet.

rızk-ı mukadder : Allah'ın takdîr edip ayırdığı nîmet.

rızvân رضوان (a. i.). (bkz : rıdvân).

riâ' رئاء (a. i.). (bkz : riyâ).

riâset رئاست (a. i.). (bk : riyâset).

riât رئات (a. i. rie'nin c.) : akciğerler.

riâyet رعايت (a. i.) : **1.** gütme, gözetme. **2.** sayma; saygı. (bkz : hürmet, i'tibâr). **3.** ağırlama.

riâyeten رعايةً (a. zf.) : sayarak, saygı göstererek.

riâyet-kâr رعايتكار (a. f. zf.) : saygı gösteren, sayan.

riâyet-kârâne رعايتكارانه (a. f. zf.) : saygı göstererek, sayarak.

ribâ رباء (a. i.) : **1.** bir şey artma, çoğalma. **2.** tefecilikle alınan fâhiş fâiz.

ribâ' رباع (a. i. reb'in c.) : **1.** evler [bahçesiyle birlikte]. **2.** barınılan yerler. **3.** arâzîler.

ribâc رباج (a. i.) : kanadlarının ortasında küçük kapısı olan büyük kapı.

ribâh رباح (a. i. ribih'in ç.) : **tic.** kârlar, kazançlar.

ribâ-hâr رباخوار (a. f. b. s.) : tefeci, fâhiş fâizle para işleten.

ribâ-hôr رباخور (a. f. b. s.) : fâizci. (bkz : ribâ-hâr).

ribât رباط (a. i. c. : ribâtât) : **1.** bağ, ip. **2.** sağlam yapı. **3.** konak han; tekke. **4. anat.** (c. : erbita, rubut) : sinirler.

ribât-ı arîz : anat. enli bağ, **fr. ligament large.**

ribât-ı beyn-el-mafsal : anat. *eklem bağı, **fr. ligament interarticulaire.**

ribât-ı muallik : anat. asıcı bağ, **fr. ligament suspenseur.**

ribât-ı müdevver : anat. yuvarlak bağ, **fr. Ligament rond.**

ribâtet رباطت (a. i.) : **1.** kalbi sağlam olma. **2.** kalb kuvveti. **3.** sabır, tahammül.

ribâtî رباطى (a. i.) : hancı, odacı.

ribbî ربى (**a.** i. c. : ribbiyyûn) : büyük kalabalık.

ribbiyyûn ربيون (a. i. ribbî'nin c.) : büyük kalabalıklar.

rîbet ريبت (a. i. c. : riyeb) : şüpheye düşme, şüphelilik.

ribh ربح (a. i. c. : ribâh) : **tic.** kâr, kazanç, fâiz.

ribka ربقه (a. i.) : kemend, kemend bağı, ilmekli ip.

ricâ رجا (a. i.). (bkz : recâ).

ric'a رجعه (a. i.) : **fık.** bir veyâ iki defâ boşayan erkeğin tekrar karısına dönmesi.

ricâl رجال (a. i. recül'ün c.) : **1.** erkekler. **2.** (râcil'in c.) : yayan, yaya olanlar. **3.** belli mevki sâhibi kimseler.

ricâl-i ayn-üt-tahakküm ve-z-zevâid : tas. bir kısım evliyâ.

ricâl-i devlet : devlet ricâli, devletin ileri gelenleri.

ricâl-i dudmân-ı bektâşiyan : tar. Yeniçeri ocağının yüksek rütbeli subayları.

ricâl-i gayb, —-ül-gayb : her devirde olan fakat görülmiyen ve Allah'ın emirlerine göre insanları idâreye çalışan mübârek kimseler.

ricâl-i ilâhiyye : tas. mânevî kudret ve kuvvet sâhibî olan evliyâ.

ricâl-ullah : **tas.** mânevî kudret ve kuvvet sâhibi olan evliyâ.

ricâl-ül-feth : **tas.** bir kısım mânevî kudret sâhipleri.

ricâl-ül-mennân : **tas.** evliyânın bir kısmı.

ricâl-üt-taht-el-esfel : **tas.** evliyânın bir kısmı.

ric'at رجعت (a. i.) : **1.** geri dönme. **2.** gerileme, çekilme; geri kaçma. **Hatt-ı ric'at** : geri çekilme hattı, yolu.

ric'at-ı illet : **hek.** hastalığın geri dönmesi. (bkz: nüks).

ric'at-i kahkariyye : **ask.** intizamsızlık ve başarısızlıkla geri dönme.

ric'at-i kevâkib : **astr.** yıldızların mihverinden geri dönmesi.

ric'î رجعى (a. s.) : geri dönmeye âit, onunla ilgili. **Talâk-ı ric'î** : tekrar karısına dönmesi mümkün ve câiz olacak şekilde erkeğin karısını boşaması; **fels. fr. rétospéotif (-regard); récurrence.**

ricl رجل (a. i. c. : ercâl, ercül) : ayak. (bkz : kadem).

ricl-ül-bahr : **coğr.** körfez.

ricl-ül-cebbâr : **astr.** elcebbar (orion) burcunun ikinci dereceden parlak yıldızı olup dörtgenin sağ alt köşesinde bulunur, (Rigel), **lât. Beta Orion.**

rics رجس (a. i. c. : ercâs) : **1.** dînin yasak ettiği şey, günah. **2.** pislik, murdarlık. (bkz : neces, revse[2]).

ricz رجز (a. i. c. : ercâz) : **1.** azap. **2.** puta tapma. **3.** pislik [maddî, mânevî].

rîçâl ريچال (f. i.) : reçel. (bkz : rîçâr), rîsâr).

rîçâr ريچار (f. i.) : reçel. (bkz : rîçâl, rîsâr).

ridâ' رداء (a. i.) : **1.** belden yukarı örtülen örtü. **2.** hırka. **3.** dervişlerin omuzlarına attıkları post.

ridâ-yi memât : ölüm örtüsü.

ridâyî ردائى (a. i.) : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

riddet ردت (a. i.) : islâm dîninden dönme. (bkz : irtidâd).

ridf ردف (a. i. c. : erdâf) : **1.** arka. **2.** rediften önce gelen "elif, he, ye" harfleri.

ridfân ردفان (a. i.) : gece ve gündüz. (bkz : leyl ü nehâr, rûz u şeb).

rie رئه (a. i. c. : riât) : akciğer. **İntifâh-ı rie: hek.** **Sill-ür-rie** : verem. **Haşîşet-ür-rie** : **bot.** civan perçemi, ciğerotu. **Zât-ür-rie** : akciğer zarı iltihâbı, **fr. pneumonie.**

rieteyn رئتين (a. i. c.) : [sağlı ve sollu] iki akciğer.

rievî, rieviyye رئوى ، رئويه (a. s.) : akciğere âit, akciğerle ilgili. **Sekte-i rieviyye** : **hek.** akciğer nezlesi.

rieviyye رئويه (a. i.) : **zool.** akciğerliler.

rifâde رفاده (a. i. c. : refâid) : **hek.** yaraların üzerine konulan bez baskı, kompres.

rifâiyye رفاعيه (a. h. i.) : sofiyenin büyüklerinden Ahmed-ür-Rifâî tarafından kurulan bir tarîkat. [Ahmed-ür-Rifâî. d. : 512 (1118-19) - ö. : 578 (1182-83)].

rif'at رفعت (a. i.) : **1.** yükseklik, yücelik, büyük ve büyük rütbe. **2.** erkek adı.

rif'atlü رفعتلو (a. t. s.) : askerlikte binbaşılarla mülkiyede üçüncü rütbe sâhiplerinin ünvânı [eskiden].

rifd رفد (a. i. c. : erfâd, rufûd) : bahşiş.

rîg ريگ (f. i.) : **1.** toz. (bkz : gubâr). **2.** rıh, yazı kurutmıya yarıyan ince kum. **3.** kum. (bkz : reml).

rîg-i beyâbân-ı gamm : gam çölünün kumu.

rîg-i revân : akar kum.

rîg-dân ريگدان (f. b. i.) : rıh hokkası.

rîh ريح (a. i. c. : eryâh, riyâh) : **1.** yel, rüzgâr. (bkz : bâd). **2.** romatizma, yel, ağrı.

rîh-i cenûbî : **coğr.** "güney rüzgârı" : lodos.

rîh-i şimâlî : coğr. "kuzey rüzgârı" : poyraz.

rîh-i tayyâr : romatizma, yel.

rihâl رحال (a. i. rahl'in c.) : deve palanları.

rihâle رحاله (a. i.) : eyer, at semeri.

rihân رهان (a. i. rehn'in c.) : (bkz : mürâhene, rehn).

rihlet رحلت (a. i.) : **1.** göç, göçme. **2.** ölme. (bkz : vefât).

rîhte ريخته (f. s.) : dökülmüş, akıtılmış.

rîhteciyân ريخته‌جيان (f. b. c.) : **tar.** top döken sanatkârlar.

rîhte-gân ريختگان (f. b. i. c.) : **tar.** top döken sanatkârlar.

rîhte-ger ريخته گر (f. b. i. c. : rîhte-gerân) : dökmeci.

rîhte-gerân ريخته گران (f. b. i. rîhte-ger'in c.) : dökmeciler.

rîhtım ريختم (f. i.) : rıhtım. (rîh = kum) demektir), rîh+tım = [aslında] kumsal demektir.

rihv رخو (a. s.) : rahâvetli, gevşek, sölpük. (bkz : rahv).

rîk ريق (a. i.) : **fizy.** salya, ağız suyu. **Ale-r-rîk** : aç karnına.

rîk-ul-habîb : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık mürekkep makamı olup, zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rikab رقاب ("ka" uzun okunur. a. i. rakabe'nin c.) : boyun, ense kökü. (bkz : rakabât).

rikâb ركاب (a. i. c. : rükûb) : **1.** üzengi. **2.** büyük bir kimsenin katı, önü. **3. müz.** vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış usullerden biri olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rikâb-dâr ركابدار (a. f. b. s.) : üzengi tutan [hükümdârın ata binerken üzengisini tutan].

rikâbiyye ركابيه (a. i.) : sadrâzâm, vezirler ve bâzı devlet ricâli tarafından muayyen zamanlarda pâdişâha verilen hediyeler.

rikâz ركاز (a. i.) : yer altında tabiî olarak bulunan mâdenler ve defîneler.

rikbân رقبان (a. i. rakabe'nin c.). (bkz : rakabât).

rikkat رقت (a. i.) : **1.** rakiklik, yufkalık, incelik. **2.** merhamet, acıma.
rikkat-i kalb : gönül yufkalığı.

rikkat-âmîz رقت آميز (a. f. b. s.) : kalbe hüzün verecek olan.

rikkat-âver رقت آور (a. f. b. s.) : merhamet, acıma uyandıran.

rikkat-efzâ رقت افزا (a. f. b. s.) : rikkat artıran, merhamet uyandıran.

rikkat-engîz رقت انگيز (a. f. b. s.) : acıklı; dokunuklu.

rikkat-fezâ رقت فزا (a. f. b. s.). (bkz : rikkat-efzâ).

rikkat-yâb رقتياب (a. f. b. s.) : acıyan. merhamet eden, incelik gösteren.

rim رم (a. i.). (bkz : rimm).

rîm ريم (f. i.) : **1.** irin. **2.** Roma'nın bir adı.

rîm-i âhen : demir boku.

rîm-i asel : bal mumu.

rimâh رماح (a. i. rumh'un c.) : mızraklar, süngüler, kargılar.

rimâh-ül-cin : **hek.** taun.

rimâhat رماحت (a. i.) : mızrakçılık san'atı.

rimâl رمال (a. i. reml'in c.) : kumlar.

rimâyet رمايت (a. i.) : atıcılık, ok, kurşun, gülle gibi şeyleri atmada mâhir olma.

rîme ريمه (f. i.) : çapak.
rîme-i çeşm : göz çapağı.

rimm, rimme رم ، رمه (a. i.) : çürümüş kemik. (bkz : rüfât).

rîm-nâk ريمناك (f. b. s.) : **1.** irinli. **2.** pis, murdar.

rind رند (f. s. c. : rindân) : kalender, dünyâ işlerini hoş gören kimse, aldırışsız.

rindân رندان (f. s. rind'in c.) : kalenderler, dünyâ işlerini hoş görenler.
rindân-ı Hüdâ : hak erenler.

rindâne رندانه (f. zf.) : rind olana yakışır yolda.

rindek رندك (f. s.) : rintliği taklîdeden, sahte rint, sahte kalender.

rindî رندى (f. i.) : rintlik, kalenderlik.

rîs ريس (f. i.) : öfke. (bkz : gayz, gazab).

risâ', risâyet رثاء ، رثايت (a. i.). : ağıt ağlama.

risâle رساله (a. i. c. : resâil) : **1.** mektup. (bkz : nâme). **2.** kısa yazılmış küçük kitap. **3.** mecmûa, dergi.
risâle-i nâme : **tar.** (bkz : lâle-nâme).

risâlet رسالت (a. i.) : **1.** elçilik, sefâret. **2.** peygamberlik.

risâlet-meâb رسالتمآب (a. b. i.) : **1.** elçilik eden. **2.** Hz. Muhammet.

risâlet-penâh رسالتپناه (a. f. b. i.) : Hz. Muhammet.

rîsâr ريصار (a. i.) : reçel. (bkz : rîçâl, rîçâr).

risâyet رثايت (a. i.) : ağıt yakma, ağıt söyleme, ağıtlama.

rismân, rîsmân رسمان ، ريسمان (f. i.) ip; halat. (bkz : habl). **Âsmân ü rîsmân** : akıllı sözü ile saçma söz.

rîsmân-bâz ريسمان باز (f. b. s.) : "ip oynıyan" : canbaz.

rîş ريش (f. i.) : **1.** yara. **2. s.** yaralı. **Dil-rîş** : yüreği yaralı. (bkz : mecrûh-ül-fuâd). **3.** sakal. (bkz : lihye). **4.** tüy, kıl. **5. anat.** telek.

rişâ رشا (a. i. rişvet'in c.) : rüşvetler. (bkz : rüşâ).

rişâş, rişâşe رشاش ، رشاشه (a. i.) : döküntü, serpinti.

rîş-büz ريش بز (f. b. i.) : keçi sakalı gibi sivri olan sakal.

rîş-dâr ريشدار (f. b. s.) : sakallı.

rişdet رشدت (a. i.) : dürüstlük, doğruluk, temizlik.

rîşe ريشه (f. s.) : **1.** saçak, püskül. **2. bot.** ince, saçaklı kök.

rîşe-gîr ريشه گير (f. b. s.) : kök tutmuş, kökleşmiş.

rîş-hand ريشخند (f. b. i.) : bıyık altından gülme, alay.

rîş-sâz ريشساز (f. b. i.) : cerrah.

rîş-tâb ريشتاب (f. b. i.) : kıvırcık saç ve sakal.

rişte رشته (f. i.) : **1.** iplik, tire. **Ser-rişte** : ip ucu, tutamak. **2.** ilgi, bağ. (bkz : alâka). **3. g. s.** sanatkârâne yapılmış bir yazıyı veyâ yapılmış bir minyatürü çevreliyen tezhîbin iç kısmına sınır olarak tek, çift, eşit veyâ farklı kalınlıklarda çekilen çizgi. [fiili : rişte çekmek].
rişte-i cân : can ipliği, can bağı.
rişte-i eşk : gözyaşı ipliği.

rişte-fürûş رشته فروش (f. b. s.) : iplikçi, iplik satan. (bkz : habbâl).

rişvet رشوت (a. i. c. : rişâ, rüşâ) : rüşvet.

rişvet-hâr رشوتخوار (a. f. b. s.) : rüşvet yiyen. (bkz : rüşvet-hâr).

rişvet-hôr رشوتخور (a. f. b. s.) : rüşvet yiyen. (bkz : rişvet-hâr).

ritâm رتام (a. i, retîme'nin c.) : bir şeyi hatırlamak üzere parmağa bağlanan iplikler. (bkz : retâim).

ritic رتج (a. i.) : **1.** haram, memnû olan şey. **2.** çıkmaz yol.

ritic-i kebîr : anat. mîdenin boğaz borulariyle birleştiği yerde ve sol tarafta bulunan büyük çukur.

ritic-i sagîr : anat. mîdenin barsaklara açıldığı yerde ve sağ tarafta olan küçük çöküntü.

ritl رتل (a. s.) : hoş, lâtif, güzel.

rîv ريو (f. i.) : dek, düzen, hîle. (bkz : hud'a).

rivâ روا (a. s. reyyân'ın c.) : suya kanmışlar.

rivâk رواق (a. i.). (bkz : revâk).

rivâkî رواقى (a. s. c. : rivâkıyyûn). (bkz : revâkî).

rivâyât روايات (a. i. rivâyet'in c.) : rivâyetler, *söylentiler.

rivâyet روايت (a. i. c. : rivâyat) : **1.** *söylenti, bir haber, söz veyâ hâdisenin hikâyesi. **2.** hikâye edilen bir haber, söz veyâ hâdise.

rivâyet-kerde روايت كرده (a. f. b. s.) : rivâyet edilen, söylenilen.

riyâ' رياء (a. i.) : özü, sözü bir olmama, iki yüzlülük. (bkz : sâlûsî).

riyâh رياح (a. i. rîh'in c.) : **1.** rüzgârlar. **Mürsil-ür-riyâh** (rüzgârlar gönderen) : Allah. **2.** yeller, ağrılar, romatizmalar.

riyâh-ı gayr-i muntazama : coğr. istikametleri ekseriyâ değişik olan ve ne zaman tekrar esecekleri belli olmıyan rüzgârlar.

riyâh-ı muntazama : coğr. altı ay bir cihetten, altı ay aksi cihetten esen rüzgârlar, mevsim rüzgârları.

riyâ-kâr رياكار (a. f. b. s.) : ikiyüzlü.

riyâ-kârâne رياكارانه (a. f. zf.) : ikiyüzlülükle.

riyâset رياست (a. i.) : reislik, başlık, baş olma, başkanlık.

riyâset-penâh رياست پناه (a. f. b. s.) : reislik, başkanlık makamında bulunan, başkan olan, başkanlık eden.

riyâset-penâhî رياست پناهى (a. f. b. i.) : **1.** reise, başkana âit, onunla ilgili. **2.** reis, başkan olmaklık.

riyâz رياض (a. i. ravza'nın c.) : bahçeler, ağaçlık, çimenlik yerler.

riyâz-ı Cennet, riyâz-ı Rıdvân : Cennet bahçeleri.

riyâzet رياضت (a. i.) : nefsi kırma, dünyâ lezzetlerinden ve rahatından sakınma, perhizle, kanaatle yaşama.

riyâzet-i bedeniyye : cimnastik.

riyâzî, riyâziyye رياضى، رياضيه (a. s.) : **1.** hesapla, matematikle ilgili. **Ulûm-i riyâziyye :** riyâzî ilimler, matematik. **2. i. g. s.** bir yazı sitili.

riyâziyyat رياضيات (a. i. c.) : matematik bilgisi.

riyâziyyât-ı âliye : yüksek matematik.

riyâziyye رياضيه (a. i.) : hesap ilmi, matematik bilgisi.

riyâziyyûn رياضيون (a. i. riyâzî'nin c.) : matematik âlimleri (*bilginleri).

riyeb ريب (a. i. rîbet'in c.) : şüpheye düşmeler, şüphelilikler.

riz رز (a. i.). (bkz : rizz).

-rîz ريز – (f. s.) : "döken, akıtan, saçan" mânâlariyle *bileşik kelimeler yapar. **Eşk-rîz** : gözyaşı döken. **Hûn-rîz** : kan döken. **Şeref-rîz** : şeref saçan.

rizâm رزام (a. s.) : serkeş adam veyâ at.

rîzân ريزان (f. s.) : dökülen, akan.

rîze ريزه (f. i.) : kırıntı, döküntü, saçıntı, ufak parça.

rîze-i âhen : harârete gösterilen demirin yüzünde meydana gelip, soğuduktan sonra çekiçle vurulduğu zaman kolaylıkla ayrılabilen küçük küçük parçalar.

rîze-i elmâs : pek küçük elmas parçaları.

rîze-i sîmîn : **1)** gümüş döküntüsü; **2)** yıldızlardan kinâye.

rîze-i zer : altın kırıntısı. (bkz : pervâze).

rîze-çîn ريزه چين (f. b. s.) : döküntü; kırıntı toplıyan.

rîze-hâr ريزه خوار (f. b. s.) : döküntü; kırıntı yiyen. (bkz : rîze-hôr, lukata-hâr).

rîze-hôr ريزه خور (f. b. s.) : döküntü, kırıntı yiyen. (bkz : rîze-hâr).

rîze rîze ريزه ريزه (f. zf.) : ufak ufak; parça parça.

rîziş ريزش (f. i.) : dökülüş, akış.

rizz رز (a. i.) : gizli ses.

-rû رو – (f. s.) : "biten, olan" mânâlarına gelerek *bileşik kelimeler yapar. **Hod-rû** : kendiliğinden.. gibi.

rû [y] رو [ى] (f. i.) : yüz, çehre.

rû-yi aşîrân : **müz.** Türk müziğinin en az beş, altı asırlık mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rû-yi deryâ : denizin yüzü.

rû-yi hicâz : **müz.** Türk müziğinin yeni mürekkep makamlarından biri.

rû-yi hûb : güzel yüz.

rû-yi ırâk : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamıdır. Segâh'a ırak makamındaki bir dörtlünün (ırak'da segâh dörtlüsünün) ilâvesinden mürekkeptir. Bu dörtlü ile ırak perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede -segâh'ın durağı olan- segâh, ikinci derecede- ırak'ın güçlüsü olan- dügâh, üçüncü derecede de -segâh'ın güçlüsü olan -nevâdır-. Umûmiyetle çıkıcı olarak seyreder. Donanımına ırak'ın (si) koma bemolü ile (fa) bakıyye diyezi yazılır, segâh'ın (mi) koma bemolü (lâ) bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır (donanımındaki ârızalar, segâh'da da vardır). Bu terkip hüzzâm-ı cedîd'e pek benzemektedir.

rû-yi lâle-reng : lâle renkli, kırmızı, sıhhatlî yüz.

rû-yi nigâr : **1)** sevgilinin yüzü; **2)** penbe tâneli bir cins üzüm; **3)** bir çeşit zanbak.

rû-yi zemîn : Yeryüzü, Dünyâ.

rû-yi zerd : sarı, solgun yüz.

rû-yi zerd-i sefâlet : sefâletin sarı yüzü.

rû-yi zişt : çirkin yüz.

ruâf رعاف (a. i.) : **hek.** burun kanaması.

ruâm رعام (a. i.) : **hek.** sakağı (mankafa) hastalığı.

ruât رعات (a. i. râî'nin c.) : çobanlar.

ru'b رعب (a. i.) : **1.** korku. (bkz : havf, rehb). **2. fels. fr. cataplexie.**

rûb روب (f. i.) : **1.** süpürme. **2.** süpürge. **Reft ü rûb** (silip süpürme) : **mec.** gezip tozma.

rub' ربع (a. s. c. : erbâ', rubû') : dörtte bir, çeyrek, bir şeyin dört kısımdan bir kısmı.

rub'-ı ceyb : **astr.** İslâm âleminin kullandığı, Türkler tarafından îcâdedilen ve eski bir astronomi âleti olan rubu' tahtasının bir çeşit logaritmik abak veyâ trigonometrik hesap cetveli mâhiyetindeki bir yüzü.

rub'-i dâire : dâirenin dörtte biri.

rub'-i meskûn : dünyânın kara olan dörtte bir kısmı.

rub'-i mukantara : **astr.** İslâm âleminin kullandığı, Türkler tarafından icâdedilen ve eski bir el astronomi âleti olan rubu' tahtasının üstüne semânın irtisâmı çizilmiş bulunan bir yüzü.

rûbâh, rûbeh روباه ، روبه (f. i.) : **1.** tilki. **2. mec.** hîlekâr, kurnaz.

rubb رب (a. i.) : meyva suyu.

rubbân ربان (a. i.) : kaptan. (bkz : keştî-bân, nâ-hüdâ).

rubbe رب (ha. cerr) : öylesi var ki...

rûbeh-âne روبهانه (f. zf.) : tilkicesine, kurnazca.

rûbehî روبهی (f. i.) : tilkilik; kurnazlık.

rû-be-râh روبراه (f. b. s.) : yüzü yola doğru; gitmiye hazır.

rû-be-rû روبرو (f. b. s.) : yüzyüze.

rub'iyye ربعیه (a. i.) : **1.** çeyrek altın, [eskiden] kullanılan bir altın liranın dörtte biri. **2. bot.** öküzgözü.

rubû' ربوع (a. s. rub'un c.) : dörtte birler.

rubûbî ربوبی (a. s.) : **1.** sâhib'e, efendiye mensup. **2.** Allah'a mensup. **İlm-i rubûbî.** (bkz : ilâhiyyât).

rûd رود (f. i.) : **1.** ırmak, çay. (bkz : nehr). **2.** kemençe. **3.** saz kirişi, saz teli.

rudaâ رضعا (a. i. radî'nin c.) : **1.** süt kardeşler **2.** süt emen çocuklar.

rûd-âverd رود آورد (f. b. i.) : nehir sularının etraftan alarak getirdiği ağaç, dal gibi şeyler.

rûd-bâr رودبار (f. b. i.) : **1.** büyük ırmak. **2.** ırmak kenarı.

rûde روده (f. i. c. : rûde-gân) : **anat.** bağırsak.

rûde-bîn روده بين (f. b. s.) : hayvanın bağırsağına bakarak gûya gayıptan haber veren falcı.

rûde-gân رودگان (f. i. rûde'nin c.) : **anat.** bağırsaklar.

rûd-sâz رودساز (f. b. i.) : çalgıcı. (bkz : sâzende).

rufûd رفود (a. i. rifd'in c.) : bahşişler.

ruga' رغاء ("ga" uzun okunur. a. i.) : ses, sadâ.

rûganîn, rûganîne روغنين ، روغنينه (f. i.) : "kadı lokması" denilen bir hamur işi, gözleme; poğaça

rû-gerdân روگردان (f. b. s.) : yüz çeviren, yüz döndüren.

rû-gerdânî روگردانی (f. b. i.) : yüz çeviricilik, yüz döndürücülük.

rûh روح (a. i. c. : ervâh) : **1.** can, nefes. **2.** canlılık, his, duygu. **3.** en mühim nokta, öz. **Merkez-i rûh-i hayvânî** : kalb. **Merkez-i rûh-i nefsânî** : dimağ. **Merkez-i rûh-i tabiî** : kan. **kim.** esans. **5.** ispirto gibi uçucu gaz.

rûh-ullah : Hz. Îsâ.

rûh-ül-emîn, — ül-kudüs : Cebrâil. **6. müz.** Türk müziğinde en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

ruh رخ (f. i.) : **1.** yanak, yüz, çehre. (bkz : hadd, izâr, ruhsâr, ruhsâre).

ruh-i dil-dâr : sevgilinin yanağı.

ruh-i yâr-i dil-sitân : gönül alan sevgilinin yanağı. **2.** anka kuşu. **3.** bu kuşun adına verilen satranç taşlarından biri.

ruh-üş-şatranç (şatranc taşı) : îtibarlı, saygılı. **4.** dizgin. **5.** taç. (bkz : efser, iklîl). **6.** taraf, yön. (bkz : cânib). **7.** hasırotu.

ruhâm رخام (a. i.) : mermer.

ruhâm-ı hâm : işlenmemiş mermer.

ruhamâ رحماء (a. i. rahîm'in c.) : rahîm olanlar. (bkz : râhimîn, râhimûn).

ruhâmî رخامی (a. s.) : **1.** mermere âit, mermerle ilgili. **2.** mermerden yapılmış.

rûhânî روحانی (a. s. rûh'dan) : **1.** rûha âit, ruh ile ilgili. **2.** gözle görülemiyen, cismi olmıyan. **3.** mezhep işlerine âit, âhiretle ilgili olan.

Meclis-i rûhâni : Hıristiyanların, mezheplerine âit işlerin tetkikiyle vazîfeli bulunan hey'etleri. **Reis-i rûhâni** : papas, piskopos. **4. i.** ruhtan meydana gelmiş olan melek.

rûhâniyân روحانيان (a. i. rûhânî'nin c.) : ruhtan meydana gelmiş olan melekler.

huhâniyyât روحانيات (a. i. rûhânî'nin c.) : (bkz : rûhâniyân, rûhâniyyûn).

rûhâniyyet روحانيت (a. i.) : **1.** rûhânîlik, ruhtan ibâret olanın hâli. **2.** ölmüş bir kimsenin devâm etmekte olan rûhunun kudreti.

rûhâniyyûn روحانيون (a. i. rûhânî'nin c.) : (bkz : rûhâniyân, rûhâniyyât).

ruhas رخص (a. i. ruhsat'ın c.) : izinler, müsaadeler.

ruhb رهب (a. i.). (bkz : reheb, rehb).

ruhbân رهبان (a. i. râhib'in c.) : evlenmiyen papazlar. (bkz : râhibân, rehebân).

ruhbâniyyet رهبانيت (a. i.) : ["rehbâniyyet" şekli doğrudur]. (bkz : rehbâniyyet).

rûh-efzâ روح افزا (a. f. b. s.) : **1.** rûha tâzelik veren, cana can katan. **2. müz.** Türk müziğinde en az iki asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

rûh-firîb روح فريب (a. f. b. s.) : ruh avlayıcı; ruh eğlendirici.

rûhî روحى (a. s.) : rûha âit, ruhla ilgili, ruhca.

Rûhî روحى (a. h. i.) : XVI. asırda yetişen vâdî sâhibi büyük Osmanlı şâiri Rûhî-i Bağdâdî.

rûhiyyât روحيات (a. i.) : **psikoloji, *ruh-bilim, fr. psychologie.**

rûhiyye روحيه (a. i.) : **1. fels.** *tinselcilik, **fr. spritualisme. 2. hek.** dibi iltihaplı ve yassı bir takım kabarcıklar ile meydana gelen bir nevî cilt hastalığı.

rûh-nevâz روح نواز (a. f. b. i.) : **1.** ruh okşıyan. **2. müz.** Türk müziğinde bir makam. Dr. Suphi Ezgi tarafından, pûselik'in aşîran (mi) perdesindeki şeddine verilmiş isimdir. Güçlü - beşinci derece olan -si (pûselik) perdesidir. Donanımına (fa) için bir küçük mücennep diyezi konulur (yâni mi "mineur" ün aynıdır). Yedenine "re" diyezi, nota içinde kullanılır. Sesleri, pestden tîze doğru şöyledir : hüseynî-aşîran, mâhur, rast, dügâh, çârgâh, nevâ, nim hisar (veyâ hisar) ve hüseynî. Niseb-i şerîfe'den 9 adedine mâliktir (mülâyim). Umûmiyetle çıkıcı olarak seyreder.

rûh-perver روح پرور (a. f. b. s.) : ruh besliyen, rûha kuvvet ve ferahlık veren.

ruhsâr, ruhsâre رخسار ، رخساره (f. i.) : **1.** yanak. (bkz : ruh[1], hadd, izâr). **2.** yüz, çehre. (bkz : ruh[2]). **Hatt-ı ruhsâr** : yüzde sakaldan önce çıkan ayva tüyleri.

ruhsat رخصت (a. i. c. : ruhas, ruhsât) : izin, müsaade.

ruhsat-ı nezzâre : bakma izni, bakmıya müsâade etme.

ruhsat-ı niyâz : yalvarma izni.

ruhsât رخصات (a. i. ruhsat'ın c.) : izinler, müsaadeler.

ruhsatiyye رخصتيه (a. i.) : izin kâğıdı [ticâret veyâ sanat için verilen-].

ruhsat-nâme رخصتنامه (a. f. b. i.) : izin kâğıdı.

ruhsat-yâb رخصتياب (a. f. b. s.) : izin alma.

ruh-sûde رخسوده (f. s.) : yanağını, yüzüne süren, yüzünü sürmüş.

ruh-sûdegî رخسودگى (f. b. i.) : "ruh-sûde"-lik, yüz sürmüşlük.

ruk'a رقعه (a. i. c. : ruka', rıka') : **1.** üzerine yazı yazılan kâğıt, deri parçası. **2.** kısa mektup. (bkz : şukka). **3.** yama. **4.** dilekçe.

ruka' رقع (a. i. ruk'a'nın c.) : (bkz : rıka').

rukabâ' رقباء (a. s. rakîb'in c.) : **1.** rakîpler; ricâl-i gayb'den bir zümre. **2. i.** bekçiler. (bkz : rakîbân).

rukad رقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : uyuma, uyku. (bkz : nevm).

rukbâ رقبى (a. i. irtikab'dan) : **huk.** [eskiden] "ben senden önce ölürsem senin olsun, sen benden önce ölürsen benim olsun" diyerek bir şeyi hibe etme.

rukud رقود ("ku" uzun okunur. a. i.) : uyuma. (bkz : nevm, rukad).

rukum رقوم ("ku" uzun okunur. a. i. rakam'ın c.) : rakamlar.

rukye رقيه (a. i.) : büyücü ve üfürükçülerin okudukları şey, afsun. (bkz : nefs).

rukye-hân رقيه خوان (a. f. b. s.) : afsuncu, üfürükçü. (bkz : neffâs, neffâse, sihr-bâz).

rûm روم (a. .) : **1.** Romalı. **2.** Arap ilinden başka ilden olan kimse. **3.** Anadolu. **4.** Osmanlı. **Mollâ-yi Rûm** : Mevlânâ Celâlüddîn-i Rûmî .

rû-mâl رومال (f. b. s.) : yüz süren, yüz sürücü.

rûmâlî رومالى (f. b. i.) : yüz sürücülük.

rûmî رومى (a. s.) : **1.** (bkz : rûm[2]) **2. i.** rum ülkesinden; Anadolulu. **3. i. g. s.** süslemede (tezhip) sitilize edilmiş yaprakları andıran ve umûmiyetle zıd kıvrımlı iki parçacıktan, bâzan tek parçadan ibâret olan motiflerle bir göbeğe bağlı olarak spiral kıvrımları hâlinde yapılan süsleme nev'i ve süslemedeki motiflerden her biri.

Rûmiyye روميه (a. h. i.) : **tas.** Abdülkadir-i Geylânî tarafından kurulan "Kadirî" tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu Şeyh İsmâil Rûmî'ye nispetle "İsmâiliyye" de dendir].

rumûs رموس (a. i. rems'in c.) : sinler, mezarlar, kabirler. (bkz : kubûr).

rumûz رموز (a. i. remz'in c.) : remizler, işâretler; mânâsı gizli olan sözler.

rumûz-i istiklâl : İstiklâl remizleri.
rumûz-i milliyyet : milliyyet remizleri, işâretleri.

rumûzât رموزات (a. i. rumûz'un c.) : rumuzlar, işâretler.

rû-nümâ رونما (f. b. s.) : **1.** yüz gösteren, meydana çıkan. **2. i.** yüz görümlüğü.

rû-nümâyî رونمايى (f. b. i.) : yüz göstericilik, meydana çıkma.

rû-nümûn رونمون (f. b. s.) : yüz gösterici, meydana çıkan. (bkz : rû-nümâ).

rû-pûş روپوش (f. b. s. ve i.): **1.** yüz örtüsü. **2.** yüz örtücü, yüz örten.

rusg رسغ (a. i.) : **anat.** bilek.
rusg-ül-kadem : **anat.** ayak bileği.
rusg-ül-yed : **anat.** el bileği.

rû-siyâh روسياه (f. b. s.) : kara yüzlü, yüzü kara, ayıbı olan.

rû-siyeh روسيه (f. b. s.). (bkz : rû-siyâh, siyeh-rû).

rûspî روسپى (f. i.) : orospu. (bkz: fâhişe).

rûstâ روستا (f. i.) : köy. (bkz: dih, karye, rustâk).

rûst-â-hîz روستا خيز (f. i.) : kıyâmet günü. (bkz : rüst-â-hîz, rüst-e-hîz, yevm-i kıyâmet).

rustâî, rustâyî روستائى،روستايى (f. i.) : köylü. (bkz : rüstâî, rüstâyî).

rustâk رستاق (a. i. c. : resâtîk) : köy. (bkz : dih, karye, rûstâ).

rustâkî رستاقى (a. s.) : köylü. (bkz : dîhkan).

rûşen روشن (f. s.) : **1.** aydın, parlak. **2.** belli, meydanda. (bkz : ayân, âşkâr, müşa'şa'[1], zâhir). **3. i.** erkek adı.

rûşenâ روشنا (f. s.). (bkz : rûşen).

rûşenâyî روشنايى (f. i.). (bkz : rûşenî [1,2]).

rûşen-beyân روشن بيان (f. a. b. s.) : açık söyliyen, fasih konuşan.

rûşen-dil روشن دل (f. b. s. c. : rûşen-dilân): gönlü aydınlık, hakikatleri bilen. (bkz : rûşen-zâmir).

rûşen-dilân روشن دلان (f. b. s. rûşen-dil'in c.) : gönlü aydınlık olanlar, hakîkatleri bilenler.

rûşen-fuâd روشن فؤاد (f. a. b. s.) : aydın yürekli.

rûşen-gîr روشنگير (f. b. s. ve i.) parlatıcı, cilâcı, cilâ veren.

rûşenî روشنى (f. i.) : **1.** aydınlık, açıklık **2.** belli olma. **3.** bir tarîkatın adı. **4.** Halvetiye'nin Rûşenî kolunun kurucusu olan Aydınlı Ömer dede.

Rûşeniyye روشنيه (a. h. i.) : **tas.** Halvetiyye tarîkati şûbelerinden **biri.** [kurucusu Şeyh Dede Ömer Rûşenî'ye nispetle bu adı almıştır].

rûşen-zamîr روشن ضمير (f. a. b. s.). (bkz : rûşen-dil).

rû-şinâs روشناس (f. b. s.) : bilen, tanıyan.

rû-şinâsî روشناسى (f. b. i.) : âşinâlık, tanırlık.

rutab رطب (a. i.) : hurma, olgun hurma.

rutûbet رطوبت (a. i.) : yaşlık, nem. (bkz : bell).

ruûnet رعونت (a. i.) : **1.** bönlük, sünepelik. **2.** insana ağır gelecek hallerde bulunma.

ruvât روات (a. s. râvî'nin c.) : rivâyet edenler, hikâye edenler. (bkz : peyâm-âverân, peyâm-âverdegân, râviyân).

rûy روى (f. i.) : tunç.

rûyâ رويا (f. s.) : yerden biten, bitici. (bkz : nâbit).

rûyîn روين (f. s.) : **1.** tunçtan. **2. i.** tunç.

rûyîn-ten روين تن (f. b. s.) : tunç vücutlu, güçlü kuvvetli.

rûy-ver رويور (f. s.) : tunçtan.

rûz روز (f. i. c. : rûzân) : **1.** gün. (bkz : yevm). **2.** gündüz. (bkz : nehâr).

rûz-i cezâ, —-i haşr, —- hisâb : Kıyâmet günü. (bkz : mahşer).

rûz ü şeb : gece ve gündüz. (bkz : Leyl ü nehâr).

ruzaâ' رضعاء (a. i. razî'in c.) : **1.** süt kardeşler. **2.** süt emen çocuklar.

rûzân روزان (f. i. rûz'un c.) : günler; gündüzler. (bkz : eyyâm).

rûzâne روزانه (f. i.) : gündelik. (bkz : rûzîne, yevmiyye).

rûz-bân روزبان (f. b. i.) : kapıcı.

rûz-be-rûz روز بروز (f. zf.) : günden güne. (bkz : yevmen-fe-yevmen).

rûze روزه (f. i.) : oruç. (bkz : savm, sıyâm).

rûze-dâr روزه دار (f. b. s.) : oruçlu. (bkz : sâim).

rûz-efrûz روز افروز (f. zf.). (bkz : rûz-be-rûz).

rûz-efzûn روز افزون (f. b. s.) : **1.** uzun ömürlü. **2.** ömür uzatan.

rûze-güşâ روزه گشا (f. b. s.) : oruç açan, oruç bozan, iftar eden.

rûze-hâr روزه خوار (f. b. s.) : oruç yiyen, oruçsuz.

rû-zerd روزرد (f. b. s.) : sarı yüzlü, sararmış.

rûzgâr روزگار (f. i.). (bkz : rüzgâr).

rûzî روزى (f. s.) : **1.** gündüze âit, gündüzle ilgili. **2. i.** rızık, azık; nasip, kısmet.

rûzî-dih روزى ده (f. b. i.). (bkz: rûzî-resân).

rûzî-hâr روزى خوار (f. b. s.) : rızık, azık yiyici; mahlûk, canlı.

rûzîne روزينه (f. i.) : gündelik. (bkz: rûzâne, yevmiyye).

rûzîne-dâr روزينه دار (f. b. s. ve i.) : gündelikçi.

rûzî-resân روزى رسان (f. b. s.) : rızık ulaştıran, Allah.

rûz-merre روز مره (f. s.) : her günkü, her günlük. (bkz : yevmî).

rûz-nâmçe روز نامچه (f. b. i.) : "vukuât-ı yevmiye defteri", günlük hâdiselerin yazıldığı defter.

rûz-nâme روز نامه (f. b. i.) : **1.** yevmiye defteri. **2.** takvim. **3.** günlük hâdiselerin yazıldığı kâğıt, gazete. **4.** *gündem.

ruznâme-i havâdis : vaktiyle Çörçil adında bir İngiliz'in türkçe olarak İstanbul'da çıkardığı gazetenin ismi.

-rübâ ربا – (f. s.) : "kapan, kapıcı" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Âhen-rübâ** : demir kapıcı, mıknatıs. **Dil-rübâ** : gönül kapan.. gibi.

rübâb رباب (a. i.) : **müz.** (bkz : rebâb).

rübâb-ı şikeste (kırık rübap, saz) : şâir Tevfik Fikret'in manzum şiir kitabı.

rübâb-nâme ربابنامه (a. f. b. i.) : Sultan Veled'in tasavvufî fikirlerini ifâde etmek için yazdığı eser.

rübâî رباعى (a. s. c. : rübâiyyât) : **1.** dört'e mensup, dörtle ilgili. **2. i. ed.** aynı esasta 24 şekilli vezinle yazılan dört mısrâlık şiir. **3. i.** mastarı dört harfli fiil.

rübâi-l-adlâ : **geo.** dört kenarlı şekil.

rübâi-l-büzûr : **bot.** dört çekirdekli meyve.

rübâ-il-cenâh : **zool.** dört kanatlı haşerat.

rübâi-l-esâbî' : **bot.** dört yapraklı [çiçek, ağaç].

rübâi-l-ezhâr : **bot.** dört çiçekli nebat (*bitki).

rübâî-mezîd-ün-fih : **gr.** mastarını meydana getiren dört harften üçü aslî olup biri veyâ ikisi sonradan katılarak meydana getirilen kelimeler : ["tedahrec.." gibi].

rübâi-t-terkîb : azot, oksijen, hidrojen, karbondan olma.

rübâî-mücerred : **gr.** mastarını meydana getiren dört harfden hepsi de aslî olan kelimeler : [dahrec.. gibi].

rübâî-yi musarra' : **gr.** üçüncü mısrâı da kafiyeli olan rübâî.

rübâi-l-vücûh : **geo.** dört yüzlü [şekil].

rübâi-z-zevâyâ : **geo.** dört köşeli şekil.

rübâiyyât رباعيات (a. i. rübâî'nin c.) : rübâîler.

rübâiyyât-ı Hayyâm : Hayyâm'ın rübâîleri.

rübâiyye رباعيه (a. i.) : ön dişler ile azı dişleri arasında ve ikisi altta bulunan dört diş.

rübbemâ ربما (a. zf.) : ba'zan, bâzı kere.

rübû ربوع (a. i. reb'in c.). (bkz : ribâ).

rübûbiyyet ربوبيت (a. i. rabb'den) : **1.** efendilik. **2.** tanrılık, ulûhiyyet.

rübûde ربوده (f. s.) : kapılmış, kapılan. (bkz : mübtelâ). **Dil-rübûde** : gönlü kapılmış. (bkz : meftûn).

rüchân رجحان (a. i.) : üstünlük, üstün olma. (bkz : efdaliyyet, fâikiyyet). **Esbâb-ı rüchân** : üstünlüğe sebebolan şeyler. [aslı : **recehân** olup : terâzinin bir kefesi ağır basmak mânâsınadır.].

rüchâniyyet رجحانيت (o. i.) : üstün olmaklık. (bkz : fâikıyyet).

rücû' رجوع (a. i.) : **1.** dönme, geri dönme. **2.** cayma, sözünden dönme, sözünü geri alma.

rücû-i bahr : **coğr.** denizin çekilmesi.

rücûm رجوم (a. i. recm'in c.) : **1.** taşlamalar, taşa tutmalar. **2.** akan yıldızlar.

rücûm رجم (a. i.) : akan yıldız, meteor. (bkz : şihâb).

rücz رجز (a. i.). (bkz : ricz).

rüdûm ردوم (a. i. redm'in c.) : sedler, bendler.

rüseâ' رؤساء (a. i. reîs'in c.) : reisler, başkanlar.

rüfât رفات (a. i.) : çürümüş, unufak olmuş şey. **Azm-i rüfât** : çürümüş kemik.

rüfedân رفدان (a. i.) : rafadan yumurta.

rüfeka' رفقاء ("ka" uzun okunur. a. i. refîk'in c.) : arkadaşlar. (bkz : hem-râhân, pâdâşân).

rüft رفت (f. i.) : süpürme.

rüft ü rûb (süpürüp temizleme) : **mec.** gezip tozma.

rüfû رفو (f. i.) : dikişi bellisiz yama; örgü.

rüfû-gâri رفوگاری (f. b. i.) : örücülük.

rüfû-ger رفوگر (f. b. i.) : örücü, örgücü.

rühâvî رهاوی (f. i.) : **1.** ruha (Urfa) halkından olan. **2.** kurulunca kendi kendine çalan sandıklı bir çalgı. [müzikte "rehâvî" şeklinde kullanılmıştır].

rühn رهن (a. i. rehn'in c.). (bkz : rühûn).

rühûn رهون (a. i. rehn'in c.) : rehinler. (bkz : rehn).

rühün رهن (a. i. rehn'in c.). (bkz : rühûn).

rükbân ركبان (a. s. râkib'in c.) : binenler, binmişler, biniciler. (bkz : fürsân).

rükbe ركبه (a. i. c. : rükeb, rükebât) : **anat.** diz, dizkapağı.

rükeb ركب (a. i. rükbe'nin c.) : **anat.** dizler, dizkapakları. (bkz : rükebât).

rükebât ركبات (a. i. rükbe'nin c.) : **anat.** dizler, dizkapakları. (bkz : rükeb).

rükn ركن (a. i. c. : erkân) : **1.** bir şeyin en sağlam tarafı, temel direği. **2.** kolon, direk. (bkz : sütûn). **3.** nüfuzlu, ehemmiyetli, kuvvetli kimse.

rükn-ül-bey' : **fık.** satış şartı.

rükn-üd-dîn ركن الدين (a. b. i.) : erkek adı olarak biz de "**rükneddîn**" şeklinde kullanılan bu kelime : "dînin en sağlam olanı, dînin temel direği" demektir.

Rükniyye ركنيه (a. h. i.) : **tas.** Kibreviyye tarîkatı şûbelerinden biri. [Firdevsiyye de denilir. Kurucusu Rükneddîn-ül-Firdevsî'ye nispetle bu adı almıştır].

rükû' ركوع (a. i.) : **1.** öne doğru eğilme. **2.** namazda dizlere tutunarak vücudun belden yukarısı yere müvâzî gelecek şekilde eğilme hareketi.

rükûb ركوب (a. i.) : **1.** binme. **2.** bir vasıtaya binme.

rükûd ركود (a. i.) : râkidlik, râkid olma, durulma, durgunluk. (bkz : rükûdet).

rükûd-i hevâ : durgun hava.

rükûdet ركودت (a. i.) : durulma, durgunluk. (bkz : rükûd). [yapma kelimelerdendir].

rükûn ركون (a. i.) : can ve gönülden meyil.

rükûnet ركونت (a. i.) : ağırbaşlılık, gururluluk. (bkz : rekânet, vakar).

rüküb ركب (a. i. rikâb'ın c.) : üzengiler.

rümh رمح (a. i. c. : rimâh) : **1.** kargı, mızrak, süngü. **2. mec.** fıkarâlık, yoksulluk.

rümhî رمحی (a. s.) : **1.** kargıya, mızrağa, süngüye mensup, bunlarla ilgili. **2. i.** yaprağının ucu sivri olan nebat (*bitki).

rümis رمث (a. s.) : ipi çürük [kimse], sözüne güvenilmiyen [adam].

rümmân رمان (a. i.) : **bot.** nar. (bkz : enâr).

rümmânî رمانى (a. s.) : **1.** nar çiçeği renginde olan. **2.** kır ile doru arasında bir donu olan at.

rümmâniyye رمانيه (a. i.) : *nargiller.

rüselâ رسلاء (a. i. resûl'ün c.) : peygamberler. (bkz : rüsül).

rüsl رسل (a. i. resûl'ün c.). (bkz : rüselâ, rüsül).

rüst-â-hîz رستاخيز (f. i.) : kıyâmet, mahşer. **Rûz-i rest-â-hîz** : kıyâmet günü. (bkz : yevm-i kıyâmet).

rüstâî, rüstâyî رستائى ، رستايى (f. s.) : **1.** köy ile ilgili. **2.** **i.** köylü. (bkz : rustâî, rustâyî). **3.** **ed.** pastoral nevi.

-rüste رسته – (f. s.) : "bitmiş, çıkmış, yetişmiş" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Nev-rüste** : yeni yetişmiş [nebat (*bitki)].

rüst-e-hîz رستخيز (f. i.). (bkz : rest-â-hîz).

Rüstem رستم (f. h. i.) : **1.** İran'ın ünlü pehlivanı ve savaşçısı. **2.** erkek adı.

rüstî رستى (f. i.) : **1.** yiğitlik. (bkz : fütüvvet). **2.** üstünlük. (bkz : muvaffakıyyet). **3.** kuvvet. (bkz : nîru).

rüsûb رسوب (a. i. c. : rüsûbât) : tortu, çöküntü. (bkz : dürdî).
rüsûb-ül-hamr : şarap tortusu

rüsûbât رسوبات (a. i. rüsûb'un c.) : tortular, çöküntüler.

rüsûbî رسوبى (a. s.) : **jeol.** *tortusal.

rüsûh رسوخ (a. .) : **1.** muhkem, sağlam olma. **2.** bir ilmin derinliğine, inceliğine varma. **3.** mahâret, meleke.

rüsûhiyyet رسوخيت (o. i.) : **1.** sağlamlık. (bkz : metânet). **2.** mahâret; meleke, hazâkat; incelik.

rüsûm رسوم (a. i. resm'in c.) : **1.** vergiler, gümrük vergileri. **2.** usûl, merâsim.

rüsûm-i lütf ü kerem : lütuf ve kerem âdetleri; iyilik ve ihsan usulleri.
rüsûm-i sitte : "ipek, tütün, balık avı, tuz, içki ve pul" dan alınan vergiler.

rüsûmât رسومات (a. i. rüsûm'un c.) : gümrük idâresi.

rüsûmî رسومى (a. s.) : rüsûm'a âit, rüsum, vergi ile ilgili.

rüsül رسل (a. i. resûl'ün c.) : peygamberler. (bkz : rüselâ). **Hâtem-ür-rüsül** (peygamberlerin en son geleni, son peygamber) : Hz. Muhammed.

rüsvâ [y] رسوا[ى] (f. s.) : rezil, îtibarsız, haysiyetsiz. (bkz : hazûl).
rüsvây-i âlem : en bayağı, çok aşağılık adam.

rüsvâyî رسوايى (f. i.) : rezillik, haysiyetsizlik, îtibarsızlık. (bkz : hiz.).

rüşâ رشا (a. i. rişvet'in c.) : rüşvetler. (bkz : rişâ).

rüşd رشد (a. i.) : **1.** doğru yolu bulup gitme, doğru yolda gitme. **2.** doğru düşünme, akıl sâhibi olma. **3.** bâliğ olma, bülûğa erme, erginlik. **Hadd-i rüşd** : erginlik çağı. **İsbât-i rüşd** : erginliğini şer'an ve resmen isbât ettirme.

rüşdî, rüşdiyye رشدى ، رشديه (a. s.) : **1.** rüşd'e, erginliğe âit, erginlikle ilgili. **2.** **i.** ortaokul. [eskiden iptidaî ile i'dâdî arasında -üçü ilk, üçü orta olmak üzere- altı sınıflık bir mektep idi]. **3.** **i.** birincisi erkek adı.

rüşeym رشيم (a. i.) : **biy.** oğulcuk, **fr.** **embryon.** **2.** **bot.** embriyon.

rüşvet رشوت (a. i.). (bkz : rişvet).

rütbe رتبه (a. i. c. : rüteb) : **1.** sıra, derece, basamak.
rütbe-i akl : aklın derecesi. **2.** me'murluk mevkii, derecesi.

rütbe-şinâs رتبه شناس (a. f. b. s.) : rütbe tanır, derece bilir.

rütbet رتبت (a. i.). (bkz : rütbe).

rütbetlü رتبتلو (a. t. s.) : Hıristiyan, rûhânî reislere ve patriklere verilen ünvan.

rütbî, rütbiyye رتبی ، رتبیه (a. s.) : rütbeye mensup, derece, rütbe ile ilgili.

rüteb رتب (a. i. rütbe'nin c.) : rütbeler, dereceler.

rüteb-i askeriyye : askerlik rütbeleri.

rüteb-i ilmiyye : sarıklılar sınıfında bulunanların rütbeleri.

rüteb-i mülkiyye : sivil memurlara mahsus rütbeler, dereceler.

rüteylâ رتیلا (a. i.) : zehirli ve iri bir cins kır örümceği.

rüûs رؤس (a. i. re's'in c.) : **1.** başlar. **2.** sadrâzam'ın verebileceği küçük rütbeler için verilen resmî yazı. **3.** ilmiye, sarıklı ulemâ derecelerinden biri.

rüvâk رواق (a. i.). (bkz : revâk).

rüvâkî رواقی (a. s. c. : rüvâkıyyûn). (bkz : revâkî).

rüveyde رویده (a. s.) : **1.** hoş, ince, nâzik. **2.** kadın adı.

rüveyha رویحه (a. i.) : **1.** incelik, zariflik. **2. fels. fr. élégance.**

rü'yâ رؤيا (a. i.): düş.

rü'yet رؤیت (a. i.) : **1.** görme, bakma, görülme. **Cihâz-ı rü'yet : hek.** görme cihâzı. **2.** idâre etme, çevirme, yönetme. **3.** araştırma.

rü'yet-i muhâsebe : huk. vasiye âit hesâbın hâkim (yargıç) tarafından görülmesi.

rüzelâ رذلاء (a. s. rezîl'in c.) : reziller. (bkz : evbâşân, hazele).

rüzgâr روزگار (f. i.) : **1.** zaman, devir. (bkz: hengâm, vakt). **2.** dünyâ. (bkz : âlem). **3.** yel. (bkz : bâd, rîh).

rüzgâr-ı küllî : koz. (bkz : nikat-ı cihât).

S

sâ' ثاء (a. ha.) : "se" harfinin arapça adı.

sâ-i müsellese : üç noktalı "se" harfi.

-sâ ـسا (f. s.) : benzetme edâtı olan "âsâ" nın hafifletilmişi **Anber-sâ :** anber gibi. **Gayr-sâ** : gayır gibi.

-sâ [y] ـسا[ى] (f. s.) :"süren, sürücü" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Cebhe-sâ :** yüz süren. **Cebîn-sâ [y] :** alın süren., gibi.

sâ' صاع (a. i. c. : esvâ) : bin dirhemlik bir hubûbat ölçeği.

saa سعه (a. i.).(bkz : sia).

saâde, saâdet سعادة ، سعادت (a. i.) : mutluluk. **Bâb-ı saâdet** (Bâb-üs-saâde) : İstanbul'da, Topkapı Sarayında karaağaların beklediği kapı. **Asr-ı saâdet, Vakt-i saâdet, Zemân-ı saâdet :** Hz. Muhammet zamânı.

saâdet-i uzmâ : fels. *üsmut, **fr. béatitude.**

saâdet-bahş سعادت بخش (a. f. b. s.) : saâdet verici.

saâdet-hâne سعادتخانه (a. f. b. i.) : büyük bir zâtın evi.

saâdetlü سعادتلو (a. t. s.) : askerlikte mîralay (albay) ile birinci ferik (korgeneral), sivilde vezir ile mîrülümerâlık rütbeleri arasındaki kimselerin resmî ünvânı.

saâdet-meâb سعادتمآب (a. f. b. s.) : saâdet sâhibi.

saâdet-mend سعادتمند (a. f. b. s.) : mutlu. (bkz : bahtiyâr, mes'ûd).

saâdet-mendî سعادتمندی (a. f. b. i.) : bahtiyarlık, mutluluk.

saâdet-nâme سعادتنامه (a. f. b. i.) : **1.** Îranlı Hüseyin Vâız'ın Kerbelâ fâciasını hikâye eden "Ravzat-üş-şühedâ" adlı eserinin çevirmesidir. Çeviren 1505 (H. 911) de İstanbul'da ölen Balıkesirli Mehmed Muhiddin Câmî'dir. **2.** XVI. asrın şâir ve bilginlerinden Pirizrenli Şem'î'nin III. Murad'ın yakınlarından Zeyrek Ağa adına Ferîdüddîn-i Attâr'ın Pendnâmesi üzerine yaptığı muhtasar şerhdir.

saâlib ثعالب (a. i. sa'leb'in c.) : tilkiler.

saâlik صعالك (a. i. su'lûk'ün c.) : **1.** dilenciler; dervişler; kalenderler. **2.** serseriler.

sâat ساعت (a. i. c. : sâât) : **1.** saat. **2.** vakit, zaman. **3.** muayyen vakit. **4.** kıyâmet. **Eşrât-ı sâat** : kıyâmet alâmetleri. **Eşref-i sâat** : uğurlu zaman.

saat-i hakikî : astr. Güneş'ten irtifâ alınmak sûretiyle bulunan saat ki, bu, ölçünün yapıldığı mahallin hakikî saatidir.

sâat-i muhtâr : uğurlu vakit.

sâat-i nücûmî : astr. bir yıldızın i'tidâl-i rebîî noktasından veyâ mahallin nısf-ün-nehâr'ından (meridiyen) arka arkaya iki geçişi arasındaki zamanın 24 de biri : (cideral time).

sâat-i vasatî : astr. hakîkî Güneş'e tâbî olmamak üzere muntazam hareket ettiği tasavvur olunan mevhum bir güneşin, mahallin nısf-ün-nehâr'ından (meridiyen) arka arkaya iki defa geçişi arasındaki zamânın 24 de biri. (mean time).

saat zâviyesi : astr. her hangi bir yıldızın saat zâviyesi, o yıldızın mürûr-i ulyâ'dan nısf-ün-nehar (meridiyen) dâiresine kadar hareketi sırasında meydana gelen açının saat cinsinden ifâdesidir. (1 saat 15 derecedir). (bkz : mürûr-i ulyâ).

sââat ساعات (a. i. sâat'in c.) : saatler.

sa'b, sa'be صعب ، صعبه (a. s. suûbet'den c. : sıâb) : **1.** güç, zor, çetin. **Umûr-ı sa'be** : zor, çetin işler. (bkz : asîr).

sa'b-ül-fehm, sa'b-ül-meâl : anlaşılması güç olan.

sa'b-ül-husûl : meydana gelmesi güç olan.

sa'b-ül-mürûr : geçilmesi güç olan. [en çok yalçın dağlar hakkında kullanılır]. **2.** kuvvetli, zorlu.

sabâ صبا (a. i.) : **1.** gün doğusundan esen hafif ve lâtif rüzgâr. **Esb-i sabâ-reftâr** : rüzgâr gibi uçan at. **2. müz.** Türk müziğinin en eski ve mâruf makamlarındandır. Türk müziğinin en orijinal ve karasteristik makamlarından biri olan sabâ, yürekler parçalayıcı, gönüller yakıcı bir hüzün, elem, zühd ve pişmanlık duygusunu gayet net olarak bildirir. Rağbetle kullanılmış bir makamdır. Çargâh'da zengûle (ki bu makam şekv-efzâ'nın terkîbinde de mevcuttur) ile sabâ dörtlüsünden mürekkeptir. Bu dörtlü ile dügâh (lâ) perdesinde kalır. Zengûle'nin durağı çargâh perdesi, sabâ'da çok mühim bir rolü olan güçlüdür. Çargâh'da zengûle'nin güçlüsü olan rast (sol) perdesi gibi ikinci bir güçlünün, fazla kıymeti yoktur. Donanımına "si" koma bemolü ile "re" bakiyye bemolü konulur. Çargâh'da zengûle'nin "lâ" bakiyye bemolü; nota içinde kullanılır.

sabâ-aşîrân صبا عشیران (a. f. b. i.) : **müz.** elde yalnız nümûnelik fahte usûlünde "lâ" bir peşrevle "lâ" bir saz semâîsi bulunan mürekkep makam. Sabâ ile aşîran'da uşşak'dan ibârettir. Umûmiyetle inici olarak seyrettikten sonra, ikinci dizi ile aşîran (mi) perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede sabâ'nın güçlüsü çargâh (do), ikinci derecede de aşîran'da uşşâk'ın güçlüsü ve sabâ'nın durağı dügâh (lâ) perdeleridir. Donanımına sabâ gibi "s" koma bemolü ile "re" bakıyye bemolü konulur. Sabâ'nın "lâ" bakiyye bemolü, aşîran'da uşşak'ın iki bekar ile "fa" bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır.

sabâ-berâber صبا برابر (a. f. b. s.): sabâ rüzgârı gibi hafif ve lâtif.

sabâbet صبابت (a. i.) : âşıklık, sevgi.

sabâh صباح (a. i.) : sabah. **Ale-s-sabâh** : sabahleyin erkenden.

sabâh-ı mahşer : kıyâmet sabahı.

sabâhat صباحت (a. i.) : **1.** güzellik, lâtiflik, yüz güzelliği.

sabâhat-i sîmâ : yüz güzelliği. **2.** kadın adı.

sabâh-gâh صباحگاه (a. f. b. i.): sabah vakti. (bkz : bâm-dâd).

sabâh-ül-hayr صباح الخير (a. b. i.) : bâzı atların alnında bulunan beyaz leke. [bu beyazlık, alnından burnunun üstüne kadar uzarsa buna "akıtma" derler].

sabâ-pûselik صبا پوسه‌لك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Tahmînen bir buçuk asır evvel veyâ biraz daha yakın bir zamanda Dede Ef. tarafından terkîbedilmiştir. Makam, sabâ'nın sonuna pûselik beşlisi veyâ tam

dizisi ilâvesinden ibârettir. Pûselik ile dügâh (lâ) perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede sabâ'nın güçlüsü çargâh (do), ikinci derecede de pûselik'in güçlüsü hüseynî (mi) perdeleridir. Umûmiyetle çıkıcı olarak seyreder. Donanımına sabâ'nın "si" koma ve "re" bakiyye bemolleri konulur. Sabâ'nın "lâ" bakiyye bemolü ile pûselik'in iki bekarı ve "sol" bakiyye diyezi nota içinde kullanılır.

sabâ-reftâr صبا رفتار (a. f. b. s.) : rüzgâr gibi hafif ve çabuk giden [en çok at hakkında kullanılır].

sabâret صبارت (a. i.). (bkz : **kefâlet**).

sabâ-uşşâk صبا عشاق (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sabâvet صباوت (a. i.) : sabîlik, çocukluk.

sabâyâ صبايا (a. i. sabiyye'nin c.) : küçük kızlar, kız çocukları.

sabâ-zemzeme (veyâ **sabâ kürdî**) صبا زمزمه ، صبا كردى (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır : sabâ ile kürdî dörtlüsünden mürekkeptir. Bu dörtlü ile dügâh "lâ" perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede sabâ'nın güçlüsü olan çargâh (do), ikinci derecede de nevâ (re) perdeleridir. Donanımına sabâ gibi "si" koma ve "re" bakiyye bemolleri konulur. Sabâ'nın "lâ" bakıyye bemolü, kürdî dörtlüsünün iki bekarı ile "si" küçük mücennep bemolü, nota içinde kullanılır.

sabb صب (a. i.) : dökme, dökülme; boşaltma boşaltılma.

sabbâg صباغ (a. s. ve i.) : **1.** boyayan; boyacı. **2.** deri altındaki boyalı madde.

sabbâr صبار (a. i.) : **bot. 1.** atlas çiçeği (kaktüs). **2.** frenk inciri.

sabbâr صبار (a. s.) : çok sabırlı, sabrı çok olan. (bkz : **sabûr**).

sabbâriyye صباريه (a. i.) : **bot.** atlasçiçeğigiller, **fr. cactées.**

Sâbbe سابه (a. h. i.) : **tas.** bid'at ve delâlet ehli arasındaki "Şîa" şûbelerinden biri.

sabg صبغ (a. i.) : **1.** boyama, boyanma. **2.** bâzı nebat köklerine ispirto, eter gibi şeyler karıştırılarak yapılan ilâç.

sâbık, sâbıka سابق ، سابقه (a. s. sebk'den) : **1.** geçici, geçen, geçmiş. **Sene-i sâbıka** : geçen yıl. **2.** şimdikinden bir evvel me'mûriyette bulunmuş olan. **3.** ilerde bulunan, zamanca, rütbece önde bulunan.

sâbık-ül-beyân, sâbık-üz-zikr : zikri geçmiş, yukarıda söylenilmiş.

sâbıka سابقه (a. i. c. : sâbıkat, sevâbık) : **1.** geçmiş şey, geçmiş hal ve vak'a. **2.** geçmişte işlenmiş suç.

sâbıka-i mükerrere : birden fazla suç işleme.

sâbıka-i mükerrere eshâbından : birkaç kerre mahkûm ve suçlu olmuş kimse.

sâbıkan سابقا (a. zf.) : evvelce, bundan önce.

sâbıkîn سابقين (a. s. sâbık'ın c.) : sâbıklar, geçmişler, önce gelmiş olanlar. (bkz : **sâbikun**).

sâbıkîn-i İslâm : en önce İslâm olan kırk zat. (bkz : **sâbıkun-i evvelûn**).

sâbi' صابئ (a. i. ve s.) : yıldızlara tapanlardan sebea'lı.

sabî صبى (a. i. c. : asbiye, sıbyân, sıbvân, sabye, sıbye, subye) : **1.** henüz memeden kesilmemiş erkek çocuk. **2.** üç yaşını tamamlamıyan erkek çocuk.

sabî-i muabbir : **huk.** [eskiden] söyliyen ve söylediğini bilen çocuk.

sâbi', sâbia سابع ، سابعه (a. s.) : yedinci. (bkz : **heftüm**). **Bâb-ı sâbi'** : yedinci bab.

sâbi'-aser : on yedinci.

sâbian سابعا (a. zf.) : yedinci olarak, yedinci olmak üzere.

sâbig, sâbiga سابغ ، سابغه (a. s.) : tam, uzun, tafsîlâtlı.

sabîh, sabîha صبيح ، صبيحه (a. s. subh'dan) : **1.** güzel, lâtif, şirin. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

sâbih سابح (a. s. sibâhat'den) : yüzen, yüzücü. **Havz-ı sâbih:** yüzer havuz.

sâbiha سابحه (a. i. c. : sâbihât) : gemi. (bkz : keştî, sefîne).

sâbihât سابحات (a. i. sâbiha'nın c.) : **1.** gemiler. **2.** yıldızlar. **3.** îmanlıların ruhları.

sâbiîn صابئين (a. i. sâbi'in c.) : yıldıza tapanlar.

sâbikun سابقون ("ku" uzun okunur. a. s. sâbık'ın c.) : geçmişler, öne gelip geçmiş olanlar. (bkz : sâbıkîn).

sâbikun-i evvelûn : ilk defâ Müslüman olanlar. [40 kişdir ki ilki erkeklerden Hz. Ebûbekir; kadınlardan Hz. Hadîce çocuklardan Hz. Alî; sonuncusu Hz. Ömer'dir].

sâbir صابر (a. s. sabr'dan) : sabreden, dayanan, acelesiz bekliyen, dişini sıkan. (bkz : sabûr).

sâbirîn صابرين (a. s. sâbir'in c.) : sabırlılar. **Fukarâ-i sâbirîn :** yoksulluğun ıztıraplarına katlanan fakirler.

sâbit ثابت (a. s. sebât, sübût'dan) : **1.** hareketsiz, kımıldamıyan, yerinde duran. **2.** ispât edilmiş, anlaşılmış. **3. i.** erkek adı.

Sâbit ثابت (a. h. i.) : meşhur Türk şâirlerindendir Bosna'da Öziçe kasabasında doğmuştur; asıl adı Alâeddin'dir; Şâir Nâbi ile muasırdır. Şiirlerinde tâbir ve atasözü kullanmıya çok merak salmıştır. İstanbul'da tahsil görerek Bosna, Konya, Diyarbekir mevleviyetlerine eriştikten sonra (H. 1124) de ölmüştür. Dili tutuk olduğundan doğru dürüst konuşamadığı için münâsebet düştükçe : "ben konuşamıyorum, bereket versin kalemim biraz konuşuyor, o da konuşmazsa çatlardım" dermiş. Mürettep dîvânı vardır ve yazmadır. Bilhassa "Derenâme" adlı eserinde Argoya da yer vermiştir.

sâbitât ثابتات (a. s. sâbite'nin c.) : seyyar (gezeğen) olmıyan, yerinde durur gibi görünen yıldızlar. [seyyârâtın zıddı].

sâbite ثابته (a. s. c. : sâbitât, sevâbit) : **1.** seyyar (gezeğen) olmıyan ve yerinde durur gibi görünen yıldız [seyyâre'nin zıddı]. **2.** kadın adı.

sâbit-kadem ثابت قدم (a. b. s.) : **1.** ayağına sağlam. **2.** yerinde veyâ sözünde duran.

sabiyye صبيه (a. i. c. : sabâyâ) : küçük kız, kız çocuğu.

sabr صبر (a. i.) : **1.** sabır.

sabr-i cemîl : Allah'dan gelen bir acıya dayanma.

sabr-i Eyyûb : Hz. Eyyûb'un -dillere destân olan- -sabrı. **2. bot.** Sokatra adasında çıkan, sarı sabır da denilen ve özü hekimlikte kullanılan bir nebat (*bitki).

sabûh صبوح (a. i.) : **1.** sabahleyin sağılan süt. **2.** sabah vakti içilen şarap. **3.** mahmurluk bozan içki.

sabûhî صبوحى (a. s.) : sabah içkisiyle ilgili.

sâbûn صابون (a. i.) : sabun.

sâbûnî, sâbûniyye صابونى ، صابونيه (a. s.) : **1.** sabuncu, sabun yapan ve satan. **2.** sabunlu, sabun karışık. **3.** sabun çeşidinden.

sâbûniyye صابونيه (a. i.) : nişasta helvasının bir çeşidi.

sabûr صبور (a. s. sabr'dan) : çok sabırlı. (bkz : sabbâr). [Allah adlarındandır].

sabûr-âne صبورانه (a. f. zf.) : sabırlı olana yakışacak yolda, sabırla.

sabye صبيه (a. i. sabî'nin c.) : küçük erkek çocukları, oğlancıklar. (bkz : sıbyân) [kelimenin : "sıbye, subye" şekilleri de vardır]. (bkz: sıbyân).

sâc ساج (a. i.) : Hindistan'dan gelen, kerestesi makbul ve sert bir ağaç.

sâci' ساجع (a. s.) : **1.** seci'li, kafiyeli söz söyliyen. **2.** (bkz : mukaddem).

sâcid ساجد (a. s. secde'den c. : sücced) : **1.** secde eden, alnını yere koyan. **2. i.** erkek adı. [müen. : "sâcide" dir].

sad ص (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin on yedinci harfi olup, "ebced" hesâbında doksan sayısının karşılığıdır; "s" sesini verir.

sad-ı mühmele : "sad" harfinin bir adı. [noktasızlığından dolayı].

sad صد (f. s.) : yüz [sayı]. (bkz : mie).

sa'd سعد (a. i.) : **1.** kutluluk. **2.** uğur. **3. s.** kutlu; uğurlu.

sa'd-ı asgar : **astr.** Venüs (Zühre, Nâhid) gezeğeni.

sa'd-ı ekber : **astr.** Jüpiter (Müşteri) gezeğeni.

sa'd-üd-dîn : dilimizde "sâdettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılan bu kelime : dînin mübârekliği, dîni uğurlu, kutlu kılan demektir.

sa'd-ullah : **1)** Allah'ın kutlu, tâlihli kıldığı "mânâsınadır"; **2)** erkek adı.

sâd ساد (a. i.) : göz ağrısı, göz hastalığı. (bkz : remed).

sadâ صدا (o. i.) : **1.** ses. (bkz : savt âvâz). **2. a.** yankı.

sadâ-yi basît : sesin bir defâ tekrârı.

sadâ-yi mürekkeb : sesin bir çok defâlar tekrârı.

sadaka صدقه (a. i. c. : sadakat). **1.** sadaka. **2.** zekât.

sadaka-i fıtr : fitre, şeker bayramında aynen 1667 gram buğday, buğday unu; 3334 gram arpa, arpa unu, kuru üzüm, hurma veyâ râyîce göre bunların bedelleri üzerinden yoksullara verilen sadaka.

sadaka-i mahbûse : **huk.** [eskiden] (bkz : sadaka-i mevkufe).

sadaka-i mevkufe : **huk.** [eskiden] vakfı inşâ için kullanılan sarih sözlerdendir. "Vakfettim, hapseyledim" gibi "sadaka-ı mevkufe kıldım" da denilebilir ve bu sözle de vakıf inşâ edilmiş olur.

sadaka-i muharreme : [eskiden] (bkz : sadaka-i mevkufe).

sadaka-i muhbese : **huk.** [eskiden] (bkz : sadaka-i mevkufe).

sadaka-i müebbede : **huk.** [eskiden] (bkz : vâkıf).

sadakat صدقات ("ka" uzun okunur. a. i. sadaka'nın c.) : sadakalar.

sadâkat صداقت (a. i. sıdk'dan) : dostluk, vefâlılık, içten bağlılık; doğruluk, yürek doğruluğu.

sadâkat-kâr صداقتكار (a. f. b. s.) : sadâkatli, hakikatli, sâdık, doğru.

sa'dân سعدان (a. i. c.). (bkz : sa'deyn).

sadâret صدارت (a. i. sadr'dan) : **1.** başta bulunma, öne geçme. **2.** sadrâzamlık, sadrâzamın işi ve makamı. **3.** Rumeli ve Anadolu kazaskerliği.

sadâret hatt-ı hümâyunu : **tar.** sadrâzamın değişmesi münâsebetiyle pâdişah tarafından çıkarılan ferman.

sadâret-penâh صدارتپناه (a. f. b. s.) : sadrâzam bulunan [kimse].

sadâret-penâhî صدارتپناهى (a. f. b. s.) : sadrâzama âit, sadrâzamla ilgili.

sâdât سادات (a. i. seyyid'in c.) : **1.** seyyitler, ulular. **2.** Hz. Hasan neslinden gelmek üzere Hz. Muhammed'in soyundan olanlar. [Hz. Hüseyin neslinden gelenlere de "şürefâ" derler].

sâdât-ı kabîle : kabîlenin ileri gelenleri.

sad-bâr صدبار (f. z. f.) : yüz kere.

sad-berg صدبرك (f. b. s. ve i.) : yüz yapraklı, katmerli. **Gül-i sad-berg** : yüz yapraklı sanılan, katmerli, makbul bir gül çeşidi.

sâdd ساد (a. s. sedd'den) : **1.** kapıyan, örten, engel olan. **2. hek.** aksu denilen göz perdesi.

sâde ساده (a. i. seyyid'in c.) : seyyidler.

sâde ساده (f. s.) : **1.** düz, basit, yalın, gösterişsiz. **2.** süssüz. **3.** karışıksız, katkısız. **4.** derin düşünemiyen, bön, saf [adam]. **5. zf.** yalnız, ancak.

sâdec سادج (a. i.) : "sâde"nin arapçalaştırılmışı.

saded صدد (a. i.) : **1.** yakınlık, civar. **2.** fikir, niyet, kasid; teşebbüs. **3.** konuşulan madde, asıl mevzu. **Hâric-ez-saded** : mevzû dışı. **Sadede gelmek** : mevzûa dönmek, mevzû dışı sözleri bir yana bırakmak.

sâde-dil ساده دل (a. f. b. s. c. : sâde-dilân): **1.** temiz yürekli. **2.** saf, bön. (bkz : sâde-levh).

sâde-dilân ساده دلان (a. f. b. s. sâde-dil'in c.) : temiz yürekliler, saflar, bönler.

sâde-dilâne ساده دلانه (f. zf.) : saflıkla, bönlükle. **Hissiyyât-ı sâde-dilâne : ed.** saf, laübâlî sözlerle dolu olan ibâre.

sâde-dilî ساده دلی (a. f. b. i.) : saflık, bönlük.

sadef صدف (a. i. c. : esdâf) : sedef, inci kabuğu.

sedef-çe صدفچه (a. f. b. i.) : küçük sedef.

sâdegî سادگی (f. i.) : sâdelik, düzlük, süssüzlük.

sâdegî-i ifâde : ifâde sâdeliği.

sâdegî-i libâs : giyim sâdeliği.

sâde-kâr ساده‌کار (a. f. b. i.) : kuyumcu taslakçısı.

sâde-levh ساده لوح (a. b. s.) : saf, bön. (bkz : sâde-dil[2]).

sademât صدمات (a. i. sadme'nin c.) : **1.** çarpmalar, tokuşmalar, çatmalar. **2.** ansızın başa gelen belâlar. **3. kim.** patlamalar.

sâde-rû ساده رو (a. f. b. s. c. : sâde-rûyân): yüzü tüysüz, genç delikanlı.

sâde-rûyân ساده رویان (a. f. b. s. sâde-rû'nun c.) : sakalı, bıyığı çıkmamış gençler.

sâdet سادت (a. i.) : **hek.** üzerine aksu denilen perde gelmiş göz.

sa'deyn سعدين (a. i. c.) : **astr.** "iki uğurlular" : Venüs (Zühre) ile Jüpiter (Müşteri) gezeğenleri. **Kırân-ı sa'deyn :** Venüs ile Jüpiter'in aynı durumda olması ki, kutluluk işâreti sayılır.

sad-gûne صدگونه (f. b. s.) : yüz türlü, çeşitli.

sad-hezâr صد هزار (f. b. s.) : yüz bin.

sâdık صادق (a. s. sıdk'dan. c. : asdika) : **1.** doğru, gerçek. (bkz : sahîh). **2.** sadâkati, içten bağlılığı olan. (bkz : vefâ-kâr).

sâdık-ül-kavl : doğru sözlü. (bkz : râst-gû, sâdık-ül-kelâm).

sâdık-ül-kelâm : doğru söyliyen. (bkz : râst-gû, sâdık-ül-kavl).

sâdık-ül-va'd : va'dinde, sözünde duran. **3. i.** erkek adı.

sâdıkan صادقان ("ka" uzun okunur. a. s. sâdık'ın c.) : **1.** doğru kimseler. **2.** sadâkatli, içten bağlılığı olan kimseler.

sâdıkan-ı aşk : aşkta sâdık olanlar.

sâdıkane صادقانه ("ka" uzun okunur. a. zf.) : sâdık olana yaraşır yolda.

sâdır, sâdıre صادر، صادره (a. s. sudûr'dan) : çıkan. **Şeref-sâdır** : şerefle çıkan [pâdişah emri]. **Kelimât-ı sâdıre** : çıkan kelimeler.

sa'dî سعدی (a. s.) : **müz. 1.** saâdete, uğura mensup. **2. i.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. **3. i.** erkek adı. **4.** Îrân'ın büyük mutasavvıf ve mütefekkir şâiri (Şeyh Sa'di).

sâdic سادج (a. s.). (bkz : sâde).

sadîd صديد (a. i.) : **hek.** irin, yaradan akan sarı su.

sadîd-i seretânî : **hek.** seretan denilen yaradan akan irin.

sadîk صديق (a. s. c. : asdika, sudeka, sudkan) : **1.** doğru, gerçek dost.

sadîk-ı kadîm : esk dost. **2.** doğru sözlü [adam]. (bkz : rast-gû).

sâdin سادن (a. i. c. : sedene) : kapıcı; perdedar; Kâbe-i Mükerreme kapıcısı.

sâdir سادر (a. s.) : hayrette kalan, şaşan. (bkz : hâir, hayrân, mütehayyir, velhân).

sâdis سادس (a. s.) : altıncı. (bkz : şeşüm). **Dâire-i sâdise :** altıncı dâire [Beyoğlu Belediye Dâiresi].

sâdis-aşer : onaltıncı, onaltı.

sâdisen سادساً (a. zf.) : altıncı olarak, altıncı olmak üzere, altıncı derecede.

sa'diyye سعديه (o. i.) : **bot.** papirüsgiller, **fr. cypéracées.**

Sa'diyye سعديه (a. h. i.) : **tas. Sâ'düddîn-i** Cevâbî tarafından kurulmuş olan tarîkat.

sadme صدمه (a. i. c. : sademât) : **1.** çarpma, tokuşma, çatma. **2.** ansızın başa gelen belâ. **3. kim.** patlama.

sadme-i inkılâb : inkılâp sadmesi, hayattaki değişiklik darbesi

sadme-i mün'akise : fiz. bir te'sirden sonra onun zıddına aksi taraftan çıkan te'sir.

sad-pâ صد پا (f. b. s.) : yüz ayaklı [olan].

sad-pâre صدپاره (f. b. s.) : yüz parça; parça parça olmuş. (bkz : rîze rîze).

sadr صدر (a. i. c. : sudûr) : **1.** göğüs. (bkz : ber, sîne). **2.** yürek. **3.** herşeyin önü, başı, ilerisi, en yukarı, en baş. **4.** oturulacak en iyi yer. **5.** baş, başkan. (bkz : reis). **6.** kazasker. **7.** sadrâzam sözünün kısaltılmışı.

sadre şifâ vermek : gönül ferahlatmak.

sadr-ı âlî : vezirlerin, vekillerin başı, sadrâzam.

sadr-ı Anatolu : Anadolu kazaskeri.

sadr-ı a'zam : "sadrâzam" : [saltanat devrinde] başvekil.

sadr-ı cehân : dünyânın en îtibarlı mevkiinde bulunan.

sadr-ı Rûm : Rumeli kazaskeri.

sadreyn صدرين (a. i. c.) : "iki sadır" : Rumeli ve Anadolu kazaskerliği.

sadr-gâh صدرگاه (a. f. b. i.) : en mühim yer; tam orta yer.

sadrî, sadriyye صدرى،صدريه (a. s.) : göğüse âit, göğüsle ilgili. **Emrâz-ı sadriyye :** göğüs hastalıkları.

sadriyye صدريه (a. i.) çocuğun anaya nispetinde kullanılan bir kelime. [babaya nispetinde sulbî, sulbiyye denildiği gibi].

sadr-nişîn صدر نشين (a. f. b. s.) : baş sedirde, üst başta oturan [toplantıda-].

sad-sâl صد سال (f. b. i.) : yüzyıl, asır.

saf صف (a. i.). (bkz : saff).

sâf, sâfî صاف ، صافى (a. s. safâ, sarvet'den): **1.** temiz, hâlis, katkısız, karışık olmıyan. **2.** bön, kolay aldatılabilen, kurnazlığa aklı ermiyen. [mü-en. : "sâfiyye"]

safâ' صفاء (a. i.) : **1.** saflık, berraklık. (bkz : safvet). **2.** gönül şenliği, kedersizlik, eğlence. **Ehl-i safâ :** safâ adamı, keyif adamı. **3. müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

safâ-yi bâtın : iç saflığı; rûhun kedersizliği.

safâ-yi gülşen : gülşen safâsı; gül bahçesi eğlencesi.

safâ-yi hilkat : yaradılışın zevki. **4.** erkek adı.

Safa صفا (a. h. i.) : Mekke civârında bir yer olup hacılar, burası ile Merve denilen yer arasında Hz. Hacer'in gidiş geliş hareketini remzederek dört defa gidip, üç defa gelirler.

safâ-bahş صفا بخش (a. f. b. s.) : safâ veren, eğlendiren, rahatlandıran.

safâ-cû صفاجو (a. f. b. s. c. : safâ-cûyân): rahat, eğlence arıyan.

safâ-cûyân صفاجويان (a. f. b. s. safâ-cû'nun c.) : rahat, eğlence arıyanlar.

safahât صفحات (a. i. safha'nın c.) : **1.** safhalar. **2.** Mehmet Âkif'in meşhur eserinin adı [7 kitaptan ibârettir].

safâih صفائح (a. i. safîha'nın c.) : düz, yassı şeyler; mâdenî levhalar.

safâ-perver صفا پرور (a. f. b. s.) : safâlı, safâ veren, iç açan.

saf-ârâ صف آرا (a. s.). (bkz : saff-ârâ).

safâ-yâb صفاياب (a. f. b. s.) : safâlanmış, safâ bulmuş.

saf-beste صف بسته (a. s.).(bkz : saff-beste).

saf-der صف در (a. f. b. s.). (bkz : saff--der).

saf-derân صف دران (a. s.). (bkz saff-derân).

saf-derâne صف درانه (a. zf.). (bkz saff--derâne).

saf-derî صفدری (a. s.). (bkz : saff-derî).

sâf-derûn صافدرون (a. f. b. s. c. : sâf-derûnân) : bön, kalbitemiz, içi saf, kolay aldatılabilen.

sâf-derûnân صافدرونان (a. f. b. s. c. : sâf--derûn'un c.) : bönler, kalbi temiz, içi saf olanlar.

sâf-derûnâne صافدرونانه (a. f. zf.) : bönlükle, saflıkla. (bkz : sâf-dilâne).

sâf-dil صافدل (a. f. b. s.) : kolay aldatılan, saf, bön. (bkz : sâf-derûn).

sâf-dilâne صافدلانه (a. f. zf.) : yürek saflığıyle, bönlükle. (bkz : sâf-derûnâne).

sa'fe سعفه (a. i.) : **hek.** kel.

safer صفر (a. i. c : esfâr). (bkz : sefer).

Safevî صفوی (a. s. c. : safeviyyân) : Safî adındaki kimsenin soyundan olan; Fars hükümdârı şah İsmâil'in soyu.

Safeviyyân صفویان (a. s. safevî'nin c.) : safevîler.

Safeviyye صفویه (a. h. i.) : **tas.** Safiyüddîn-i Erdebîlî tarafından kurulmuş olan tarîkatın adı. [kurucusuna nispetle : "Erdebîliyye" de denilir].

saff صف (a. i. c. : sufûf) : **1.** dizi, sıra; câmide cemâatin sırası.

saff-i düşmenân : düşmanların safı. **2.** bir sıraya dizilmiş asker.

saff-ı harb : ask. : savaş hattını meydana getiren asker dizisi.

saff-ı niâl : ayakkabıların dizildiği sıra, papuçluk; meclisin en aşağı yeri.

saff-ı sipâh : asker safı, dizisi.

saff-ârâ صف آرا (a. f. b. s.) : sırayı, asker saflarını süsliyen.

saff-beste صف بسته (a. f. b. s.) : saf bağlamış, sıra sıra dizilmiş.

saff-der صفدر (a. f. b. s. c. : sarff-derân): düşman saflarını yaran yiğit. (bkz : saff-zen).

saff-der-i yegâne : biricik, eşsiz kahraman.

saff-derân صفدران (a. f. b. s. saff-der'in c.) : düşman saflarını yırtan yiğitler.

saff-derâne صفدرانه (a. f. zf.) : yiğitcesine.

saff-derî صفدری (a. f. b. s.) : saf-der'e düşman saflarını yırtan kimseye âit, bununla ilgili.

saffet صفت (a. i.). (bkz : safvet).

saffeyn صفين (a. i. c.) : **1.** iki sıra. **2.** savaşta karşılaşılan iki taraf.

saff saff صف صف (a. zf.) : sıra sıra, dizi dizi.

saff-şikâf صف شكاف (a. f. b. s.) : düşman saflarını yaran, bozan [yiğit].

saff-şiken صف شكن (a. f. b. s. c. : saff--şikenân). (bkz : saff-şikâf).

saff-şikenân صف شكنان (a. f. b. s. saff-şiken'in c.) : düşman saflarını yırtan yiğitler.

saff-zen صفزن (a. f. b. s.) : düşman saflarını vuran, yaran yiğit. (bkz : saff-der).

safh صفح (a. i.) : **1.** yüz çevirme. **2.** affetme, suç bağışlama. (bkz : afv).

safha صفحه (a. i. c. : safahât) : **1.** bir şeyin düz yüzü. **2.** bir cismin görünen tarafları. **3.** yazılmış veyâ yazılabilir sahife. **4.** ince, yassı ve geniş cisim, levha; yufka. **5.** bir hâdisede birbiri ardınca görülen hallerin her biri.

safîh صفيح (a. i.) : 1. gökyüzü.2. yassı, düz olan şey.

safîha صفيحه (a. i. c. : safâih) : 1. düz, yassı yüz. 2. mâdenî levha.

sâfil سافل (a. s.) : aşağı, alçak. **Merd-i sâfil:** alçak adam. **Taraf-ı sâfil :** aşağı taraf.

şâfil ثافل (a. s.) : çökelek, tortu. (bkz : rüsûb, dürdî).

sâfile سافله (a. i.) : dip, alt, bir şeyin aşağısı, altı, alt tarafı.

sâfiliyyet سافليت (a. i.) : aşağılık, alçaklık.

sâfin صافن (a. i. c. : sâfinât) : cins at, soy at.

sâfinât صافنات (a. i. sâfin'in c.) : cins, soy atlar.

sâfir, sâfire سافر ، سافره (a. s. sefer'den c. : süffâr) : yola çıkmıya hazır, yolcu. **Asâkir-i sâfire :** sefere hazır askerler.

safîr, safîre صفير ، صفيره (a. i.) : 1. ıslık. 2. ince, güzel ses. 3. **leng.** ıslığımsı [ses]. **Hurûf-ı safîre :** ıslık harfleri "j, ş" gibi. **fr. sifflant.** 4. gök yakut.

safîri, safîriyye صفيرى ، صفيريه (a. s.) : ıslığımsı [soluk]. **Harâhir-i safîriyye : hek.** ciğer hastalarında, nefes alırken duyulan ıslığımsı hırıltılar.

safiyy صفى (a. s.) : temiz, pâk, saf, arı.
safiyy-üd-dîn (dîni temiz, dîni pâk) : erkek adı.

safiyy-ül-kalb : kalbi temiz.

safiyy-ullah : Hz. Âdem.

sâfiyyet صافيت (a. i.) : 1. saflık. 2. bönlük.

safka صفقه (a. i.) : 1. bir satış sırasında satıcı ile müşterinin tokalaşarak hayrını gör demeleri. 2. yapılan satış.

safka-i vâhide : bir pazarlık sonunda karar verildi diye satıcı ile alıcının el sıkışması.

safrâ صفرا (a. i.) : **hek.** 1. öd. 2. [eskilerin] "ahlât-ı erbaa" dedikleri şeylerden biri olup esası, öddeki yeşilimsi sarı mâyi (sıvı) dir. 3. **s.** sarı. 4. safra.

safrâvî صفراوى (a. s.) : 1. **hek.** safraya, öde mensup, öd ile ilgili. 2. safra'ya âit. 3. atik, hırçın, zayıf ve esmer olanların yaradılışına verilen bir sıfat [eski hekimlikte].

saf-sâf صفصاف (a. i.) : **bot.** söğüt ağacı. **lât. salix.** (bkz : bîd).

saf-saf صف صف (a. zf.). (bkz : saff-saff).

safsâfîn صفصافين (a. i.) : **hek.** söğüt ağacının hazim güçlüğüne karşı kullanılan te'sirli bir cevheri.

safsâfiyye صفصافيه (a. i.) : **bot.** söğütgiller, **fr. salicinées.**

safsata سفسطه (a. i.) : 1. görünüşte doğru gibi göründüğü halde gerçekte yanlış olan kıyas, *tasım. 2. **fels.** *bilgicilik, **fr. sophisme.**

safsata-perdâz سفسطه پرداز (a. f. b. s.) : safsata kabîlinden söz söyliyen [adam].

saf-şikâf صف شكاف (a. f. b. s.). (bkz : saff-şikâf).

saf-şiken صف شكن (a. f. b. s.). (bkz : saff-şiken).

saf-şikenân صف شكنان (a. f. b. s.). (bkz : saff-şikenân).

safvet صفوت (a. i.) : 1. saflık, hâlislik, temizlik, paklık, arılık. 2. erkek adı.
safvet-i vicdân : vicdan saflığı.
safvet-ullah : Hz. Muhammed.

saf-zen صفزن (a. i.). (bkz : saff-zen).

sagaîr صغائر ("ga" uzun okunur. a. s. sagîre'nin c.) : küçük günahlar.

sâgar ساغر (f. i.) : kadeh, içki bardağı. (bkz : nâcûd, piyâle).
sâgar-ı gerdân : dönen kadeh [elden ele-].

sâgar-ı keşîde : çekilmiş, içilmiş kadeh.
sâgar-ı sahbâ : şarap kadehi.

sagîr صغير (a. s. c. : sigar) : **1.** küçük, ufak. (bkz : hurd) : **2.** bülûğa ermemiş, erginlik çağına gelmemiş çocuk.
sagîr-i gayr-i mümeyyiz : alıma, satıma aklı ermiyen, alışverişte aldanan çocuk.
sagîr-i mümeyyiz : alıma satıma aklı eren, alışverişte aldanmıyan çocuk.
sagîr ü kebîr : küçük ve büyük.
sagîr-üs-sinn : yaşı küçük. (bkz : hurd-sâl).

sagîre صغيره (a. s. c. : sagair) : **1.** küçük. **2.** [öldürme, zinâ, hırsızlık çeşidinden olmıyan] küçük günah.

sagr ثغر (a. i. c. : sugur) : sınır, düşman ağzı olan yer.

sah ساح (a. i. sahâ'nın c.). (bkz : sâhât).

sah صح (a. i.). (bkz : sahh).

sahâ' سخاء (a. s.) : cömertlik, elaçıklığı. (bkz : sahâvet, semâhat).

sâha ساحه (a. i. c. : sâh, sâhât) : meydan, avlu, alan.
sâha-i mıknatısiyye : **fiz.** magnetik alan.
sâha-i zuhûr : görünme meydanı.

sahâbe صحابه (a. i. sâhib'in c.) : **1.** sâhipler, sâhip çıkanlar, tutanlar. (bkz : eshâb). **2.** (bkz : sahâbî).

sahâbet صحابت (a. i.) : **1.** sâhip çıkma. **2.** koruma, arka olma, yardım etme.

sahâbet-kâr صحابتكار (a. f. b. s.) : sâhip çıkan, koruyan.

sahâbî صحابى (a. i.) : Hz. Muhammed'i görmüş ve Kendilerinin sohbetlerinde bulunmuş olan mü'min kimse. [müen. : "sahâbiyye" dir].

sahâfet سخافت (a. i.) : **1.** zayıflık; bozukluk. **2.** hafiflik, akılsızlık.

sahâif صحائف (a. i. sahîfe'nin c.) : sahifeler, yapraklar. (bkz : suhuf).

sahâif-i ikbâl : bahtiyarlık sahifeleri.

sahâ-kâr سخاكار (a. f. b. s.) : cömert, eliaçık. (bkz : sahî)

saham صخم (a. i.) : güneşde yanma [biri].

sahanân سخنان (a. s.). (bkz : sahnân, suhnân).

sahânet سخانت (a. i.) : sıcaklık, kızgınlık. (bkz : suhûnet).

sahar صخر (a. i. sahre'nin c.). (bkz : suhûr).

sahârâ صحارى (a. i. sahrâ'nın c.) : sahrâlar, kırlar; çöller. (bkz : sahârî).

saharât صخرات (a. s. sahre'nin c.). (bkz : suhûr).

saharî صخرى (a. s.) : kaya ile ilgili; kaya cinsinden.

sahârî صحارى (a. i. sahrâ'nın c.) : sahrâlar, kırlar; çöller. (bkz : sahârâ; sahrâvât).

sâhât ساحات (a. i. sâha'nın c.) : açık yerler, meydanlar, avlular, alanlar.

sahâvet سخاوت (a. i.) : **1.** cömertlik, elaçıklığı. (bkz : sahâ, semâhat). **2.** kadın adı.

sahâvet-kâr سخاوتكار (a. f. b. s.) : cömert, eliaçık. (bkz : cevâd, sahî).

sahâvet-kârâne سخاوتكارانه (a. f. zf.) : cömertlikle, cömertçesine.

sahb صحب (a. s. sâhib'in c.) : sâhipler, yakın dostlar. (bkz : eshâb).

sahb صخب (a. i.) : gürültü, patırdı etme. (bkz : tevelvül).

sahbâ صهبا (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, mey). [asıl mânâsı : "ashab" ismi tafdîlinin müennesi olup "al, kızıl" mânâsına gelir].

sahh صح (a. fi. sıhhat'den) : "doğrudur, yanlışsızdır" mânâsına resmî yazılara konulan bir işâret.

sahhâf صحاف (a. i. sahf'den) : (eski) kitap alıp satan kimse, kitapçı.

sahhâka سحاقه (a. i.) : sevici kadın. (bkz : sâhika[2]).

sâhıt ساخط (a. s.) : kırgın, dargın.

sahî سخى (a. s.) : cömert, eliaçık. (bkz : fetâ[2], sahâ-kâr).

sâhî ساهى (a. s. sehv'den) : hatâ işliyen, yanılan.

sâhib صاحب (a. s. ve i. sahb'den. c. : eshâb): **1.** sâhip. (bkz : mâlik). **2.** bir vasfı olan. (bkz : hâiz). **3.** koruyan. (bkz : hâmî). **4.** bir iş yapmış olan. (bkz : müellif, musannif).

sâhib-i arz : devlet; devleti temsîl eden zat.

sâhib-i hâne : ev sâhibi. (bkz : sâhib-ül-beyt).

sâhib-i hayrât : hayırlı işler yapmış olan kimse [câmi gibi, çeşme gibi].

sâhib-i imtiyâz : imtiyaz sâhibi.

sâhib-i mâide : "sofra sâhibi" : **huk.** [eskiden] evinde yemek pişirip ehil ve ıyâline yediren kimse. [sâhib-i mâide olmak için, nafakası üzerine vâcip olmıyanları beslemek şart değildir].

sâhib-i menzil : eskiden ok atışlarında birincilik alarak, oku düşürdüğü yere kendi adına kitabe diktiren atıcı.

sâhib-ül-beyt : ev sâhibi. (bkz : sâhib-i hâne).

sâhib-ül-mekasım : huk. [eskiden] ganîmet mallarını mücâhitler arasında tâyin ve tevzîa me'mur olan kimse.

sâhib-üs-selem : selemde para veren müşteri.

sâhibât صاحبات (a. i. sâhibe'nin c.) : sâhibeler, kadın sâhipler.

sâhibe صاحبه (a. i. c. : sâhibât) : : **1.** sâhib'in müennesi.

şâhibe-i cemâl : güzelliği olan kadın.

sâhibet-ül-beyt : ev sâhibesi, kadın ev sâhibi. **2.** kadın adı.

sâhib-fırâş صاحبفراش (a. f. b. s.) : yatağa düşmüş, hasta.

sâhib-hurûc صاحب خروج (a. f. b. s.) : ayaklanarak idâreyi ele geçirmiş [kimse]; ayaklanmış, âsî.

sâhib-kemâl صاحبكمال (a. b. s.) : kemal sâhibi, olgun [kimse].

sâhib-kırân صاحبقران (a. f. b. i.) : **1.** her zaman başarı, üstünlük kazanan hükümdar. **2.** meşhur bir çeşit lâle.

sâhib-nazar صاحبنظر (a. b. s.) : tecrübesi, görüşü, düşüncesi kuvvetli olan.

sâhib-vücûd صاحب وجود (a. b. s.) : mevki sâhibi, varlığı sayılır, sözü geçer [kimse].

sâhib-zuhûr صاحب ظهور (a. b. s.) : ayaklanan, baş kaldıran, başa geçen.

sahîf سخيف (a. s. sahâfet'den) : **1.** zayıf, hafif. **2.** gevşek, boş. **3.** seyrek dokunmuş bez.

sahîfe صحيفه (a. i. c. : sahâif, suhuf) : sayfa.

sahîfe-i hâliyye : boş sahife.

sahîh, sahîha صحيح ، صحيحه (a. s. sihhat'den. c. : sihâh) : **1.** gerçek, doğru. **2.** hâlis, kusursuz, ayıpsız. **Efkâr-ı sahîha :** gerçek fikirler. **3. ed.** lafzî ve mânevî nakîselerden ârî üslûp. **4. a. gr.** kelimenin ana harfleri (hurûf-ı asliye). **1)** hemze (başta "elif", orta veyâ sonda hamze) den; **2)** tazîf (iki aynî harf yanyana geldiği zaman yalnız biri yazılıp üzeri şeddelenmek) den; **3)** harf-i illet (değişmeyi kabûl eden "ve", "ye" ile bunlardan kalbolunan "elif") den sâlim bulunursa kelime sahihtir. Meselâ : şerk, şâkir "şükr", ma'kul "akl", efdal "fazl", mezâhib "mezheb".. gibi.

sahîhan صحيحاً (a. zf.) : gerçekten. (bkz : cidden, hakîkaten).

sahîk سحيق (a. s.) : **1.** uzak. (bkz : baîd). **2.** çok karışık anlaşılmaz söz.

sâhik ساحق (a. s.) : ezip döğen.

sâhika ساحقه (a. s.) : **1.** sâhik'in müennesi. **2. i.** sevici kadın.

şâhil صاهل (a. s.) : kişneyici, kişneyen.

sahîl صهيل (a. s.) : at kişnemesi. (bkz : şîhe).

sâhil ساحل (a. i. c. : sevâhil) : deniz, nehir, göl kenarı, yalı, kıyı.

sâhil-hâne ساحلخانه (a. f. b. i.) : yalı evi.

sâhil-resîde ساحلرسيده (a. f. b. s.) : kıyıya ulaşmış.

sâhil-serây ساحلسراى (a. f. b. i.) : büyük yalı kasrı.

sahîn, sahîne سخين ، سخينه (a. s. suhûnet'-den) : sıcak, kızgın, ısınmış. **Mâyiât-ı sahîne** : sıcak sular.

sahîn, sahîne ثخين ، ثخينه (a. s. sihan'den) : **1.** kalın. **2.** sik. **3.** katı, pek. **Abâ-i sahîn** : kalın aba.

sâhir ساحر (a. s. sihr'den. c. : sâhirîn, sâhirûn, sehere) : **1.** büyücü (bkz : efsûn-ger, füsûn-kâr, sihr-bâz). **2.** büyüleyici te'sir yapan güzel.

sâhir ساهر (a. s. seher'den) : **1.** gece uyumıyan, uykusuz. **2.** erkek adı. [müen. sâhire].

sâhir ساخر (a. s.) : maskaralık eden. (bkz : mashara).

sâhir-âne ساحرانه (a. f. zf.) : büyülercesine; büyüleyici gibi.

sâhirât ساحرات (a. s. sâhire'nin c.) : büyücü kadınlar. (bkz : sevâhir).

sâhire ساهره (a. i.) : **1.** yer yüzü. **sâhire-i gabrâ** : yer yüzü. **2.** çöl. (bkz : beyâbân).

sâhire ساحره (a. s. c. : sâhirât, sevâhir) : büyücü kadın.

sâhiret-ün-nisâ : **1)** kadınların sihirbazı; **2)** kadınların erkekleri kendine en ziyâde bağlıyanı.

sâhirîn ساحرين (a. s. sâhir'in c.) : büyücüler büyüleyiciler (bkz : sâhirûn).

sâhir-pîşe ساحر پيشه (a. f. b. s.) : **1.** sihirbaz huylu; sihirbazlığı iş edinmiş olan. **2.** güzelliğiyle insanı büyüliyen dilber.

sâhirûn ساحرون (a. s. sâhir'in c.) : büyücüler, büyüleyiciler. (bkz : sâhirîn).

sahk سحق (a. i.) : **1.** döğme, döğülme, ezme, kırma, kırılma, döğüp yumuşatma. **2.** sürtme.

sahl صحل (a. i.) : ses boğukluğu, ses kısıklığı.

sahleb سحلب (a. i.) : sâlep, **lât. orchis.**

sahlebî سحلبى (a. i.) : sâlepçi, sâlep satan.

sahlebiyye سحلبيه (a. i.) : **bot.** sâlepgiller, **fr. orchidacées.**

sahn سخن (a. i.) : sıcaklık, harâret.

sahn صحن (a. i. c. : suhûn, sıhân) : **1.** avlu. **2.** evin ortasındaki açıklık. **3.** oyuk, boşluk, boş yer. **4.** orta, meydan, aralık; câmi ve medreselerde umûmun toplanmasına mahsus üstü kubbeli, örtülü yer. **5.** büyük kâse. **6.** sahan. **7.** sahne. **8.** zil.

sahn-i dûreng : Dünyâ [gece ve gündüz olması îtibâriyle].

sahn-i çemen : bahçenin ortası, meydanı.

sahn-i gülşen : gül bahçesinin ortası.

sahn-i lâle-zâr : lâle bahçesinin ortası.

sahn-i seman [ibtidâ-yi hâric ve ibtidâ-yi dâhil kısımlarından sonra gelen] (sekiz medrese meydanı). Fâtih medresesi, Fâtih câmiinin iki tarafındaki kârgir ve kurşunlu sekiz medrese İlmiye (sarıklıların) medrese tedrîsâtında bir derece.

sahn سحن (a. i.) : kırma. (bkz : kesr).

sahnân سخنان (a. s.). (bkz : sahanân, suhnân).

sahnân صحنان (a. i. c.) : çifte zil. (bkz : sahneyn).

sahne صحنه (a. i. c. : sahanât) : sahne, şano. [aslı : taşlık tepelerdeki "düzlük" demektir].

sahneyn صحنين (a. i. c.) : çifte zil. (bkz : sahnân).

sahr صخر (a. i. c. : suhûr) : kaya.

sahr صخر (a. i. sahre'nin c.). (bkz : suhûr).

sahrâ صحراء (a. i. c. : sahârâ, sahârî, sahrâvât) : kır, ova, çöl. (bkz : bâdiye, deşt, feyfâ).
sahrâ-yi adem : yokluk çölü; ölüm.
sahrâ-yi kebîr : güneyde Çat gölü hizâsından doğuya doğru ve kuzeyde Cezâyir, Tunus, Libya altına kadar uzanan Afrika'nın en büyük çölü.

sahrâî صحرائى (a. i.) : sahrâya, kıra, ovaya âit.

sahrâ-neverd صحرا نورد (a. f. b. s.) : çölde, kırda dolaşan.

sahrâ-nişîn صحرا نشين (a. f. b. s.) : kırda, çölde oturan. (bkz : bedevî).

sahrâvât صحراوات (a. i. sahrâ'nın c.) : ovalar, kırlar; çöller. (bkz : sahârî).

sahre [t] صخره (a. i. c. : sahr, sahar, suhûr, saharât) : **1.** kaya. **2.** **jeol.** külte.
sahre-i indifâiyye : **jeol.** püskürme külte.
sahre-i mültesika : **jeol.** yapışık külte.
sahre-i müştaile : **jeol.** yanar külte.

sahret-ullah صخرة الله (a. b. i.) : Beyt-i Mukaddes (Beyt-ül-Makdis) de Benîisrâil peygamberlerinin ibâdet ettikleri meşhur kaya ki Hz. Peygamber Mîrac gecesinde semâya buradan urûc etmiştir.

sahrınc صهريج (a. i.) : sarnıç.
sahrınc-ı peke : **anat.** peke sarnıcı.

sahrîc صهريج (a. i.). (bkz : sahrınc).

saht سخت (f. s.) : **1.** katı, sert, çetin, pek. **2.** kuvvetli, güçlü, sağlam. **3.** güç, zor.
saht-bâzû سخت‌بازو (f. b. s.) : kolu kuvvetli.

saht-dil سختدل (f. b. s.) : katı yürekli.

sâhte ساخته (f. s.) : **1.** düzme, düzmece, yapmacık; yalandan; taklit **2.** kalp; karışık.

sâhtegî ساختگى (f. i.) : sahtelik, kalplık; yalan, düzme.

sâhte-kâr ساخته‌كار (f. b. s.) : **1.** sahteci. **2.** kalpazan. (bkz : hîle-kâr).

sâhte-kârî ساخته‌كارى (f. b. i.) : sahtekârlık, hîlekârlık.

sahte-vekâr ساخته وقار (f. a. b. s.) : yapma tavırlar takınan, kendini satmıya çalışan.

saht-gîr سخت‌گير (f. b. s.) : bir şeyi sıkıca tutan.

sahtî سختى (f. i.) : **1.** katılık, sertlik. **2.** güçlük, sıkıntı.

sahtiyân سختيان (f. i.) : **1.** sepilenerek boyanmış ve cilâlanmış deri. **2.** **s.** bu deriden yapılmış. [aslında "sahtyân" dır].

sahtiyânî سختيانى (f. s.) : sahtiyan (deri) yapan veyâ satan.

saht-ligâm سخت لگام (f. b. s.) : başı sert, gem almaz [at].

saht-rû سخت رو (f. b. s.) : **1.** pek yüzlü. **2.** dargın, suratı asık.

sahûr سحور (a. i.) : sahur, temcit yemeği.

sâhûr ساهور (a. i.) : **1.** gece uyanıklığı, uykusuzluk. **2.** ay ağılı. (bkz : hâle).

sâhûr صاهور (a. i.) : Dünyâ'nın Ay'a düşen, husûfu (Ay'ın tutulmasını) meydana getiren gölgesi.

sahûrî سحورى (a. i.) : **1.** sahur davulcusu. **2.** sahurdaki davul gürültüsü.

sahv صحو (a. i.) : **1.** ayılma, ayıklık, kendine gelme. **2.** hastanın iyileşmesi. **3.** **tas.** sekr (kendinden geçme) hâlinin zıddı olup bîhudluk (kendinden geçme) hâlinden sonra his âlemine tekrar dönme.

sahve صحوه (a. i.) : ayıklık, uyanıklık.

sâî ساعى (a. s. sa'y'den. c. : sâûn) : **1.** çalışan. **2.** hızlı yürüyen. **3.** haberci; haber götüren; koğuculuk eden.

sâî-bi-l-fesâd : ortalığı birbirine katan fesatçı.

sâib سائب (a. s.) : bir yerle, bir şeyle ilişiği olmıyan.

sâib صائب (a. s. sevâb'dan) : **1.** yanlışsız, doğru, yanlışlık yapmıyan. **2.** maksada, hedefe uygun. **3.** hedefe doğru ulaşan. **Sehm-i sâib :** hedefe ulaşan ok. **4. i.** erkek adı.

sâib ثائب (a. i.) : yağmur getiren bora.

sâib-ül-bahr : denizin med ve cezr'den sonra kıyıyı basıp doldurduğu su.

sâibe سائبه (a. i.) : başı boş bırakılmış hayvan.

sâibî صائبى (a. i. c. : sâibiyyûn) : yıldızlara tapan.

sâibiyyûn صائبيون (a. i. sâibî'nin c.) : yıldızlara tapanlar.

saîd سعيد (a. s.) : **1.** mutlu, uğurlu. (bkz : ferhunde, mes'ûd, mubârek). **2.** âhiretini hazırlamış [kimse]. **3. i.** erkek adı.

sâid صاعد (a. s. suûd'dan) : yukarı çıkan, yükselen, kalkan, kalkıcı.

saîd صعيد (a. s. suûd'dan) : **1.** yüksek. **2.** yukarı çıkan.

sâid ساعد (a. i. c. : sevâid) : kolun dirsekle bilek arasındaki kısmı. (bkz : mirfak).

sâid-i billûr : bembeyaz kol.

sâid-i sîmîn : gümüş gibi kol.

sâidân ساعدان (a. i. c.) : kol ve bacak. [her ikisi birden].

sâig, sâiga سائغ ، سائغه (a. s.) : kolay yutulan [yiyecek ve içecek].

sâik سائق (a. i. c. : sâka) : **ask.** ardçı.

sâik, sâika سائق ، سائقه (a. s. sevk'den) : **1.** sevkeden, götüren. **2.** süren, sürücü.

sâika صاعقه (a. i. c. : savâik) : yıldırım. **Siper-i sâika :** yıldırımsavar, paratoner, **fr. paratonnerre.**

sâika سائقه (a. s.) : sevkeden, sürükliyen, götüren hal; sebep.

sâika-zede صاعقه زده (a. f. b. s.) : yıldırım çarpmış.

sâil صائل (a. s. savlet'den) : saldırcı, saldıran. (bkz : mütecâviz).

sâil سائل (a. s. suâl'den) : **1.** suâl eden, soran. **2. i.** dilenci. (bkz : deryûze-ger, gedâ). **3.** (seyelân'dan) akıcı, akan.

sâiliyyet سائليت (o. i.) : akıcılık, akan şeylerin hâli. **2.** dilencilik.

sâim صائم (a. s. savm'den. c. : sâimîn, sâimûn, suvvâm) : **1.** oruç tutan, oruçlu. **2. i.** erkek adı. [müen. : "sâime" kadın adıdır].

sâime سائمه (a. i. c. : sevâim) : çayıra başıboş olarak salıverilen hayvan.

sâimîn صائمين (a. s. sâim'in c.) : oruç tutanlar. (bkz : sâimûn, suvvâm, suvvem).

sâimûn صائمون (a. s. sâim'in c.) : oruç tutanlar. (bkz : sâimîn, suvvâm, suvvem).

saîr سعير (a. i.) : **1.** ateş, alevli ateş. **2.** Tamu, Cehennem. **Azâb-ı saîr :** Cehennem azâbı.

sâir سائر (a. s. seyr'den) : **1.** seyreden, harekette olan, yürüyen. (bkz : câil). **2.** bir şeyden kalan başka şey. **3.** geçen, dolaşan. **4.** diğer, başka, gayri.

sâire سائره (a. s.) : **1.** "sâir" in müennesi. **2.** seyr ve hareket eden.

sâir-fi-l-menâm سائر فى المنام (a. b. s.) : uyurgezer, **fr. somnambule.**

sâis سائس (a. i. siyâset'den). (bkz : sâyis, râyiz).

sâit ضائت (a. s. savt'dan) : **1.** sesli; ses çıkartan. **2. gr.** sesli [harf], **fr. voyelle.**

sâiyân ساعيان (a. f. s. sâî'nin c.) : **1.** çalışanlar. **2.** haberciler, haber götürenler. (bkz: sâûn).

sâk ساق (a. i. c. : sikan, sûk) : **1. anat.** baldır, incik. **2. bot.** sap.
sâk-ı cezrî : **bot.** köksap.
sâk-ı mültesık : **bot.** yapışık sap.
sâk-ı mütehâfit : **bot.** sarılgan sap.
sâk-ı zâhif : **bot.** sürüngen sap.
sâk-ül-esved : **bot.** baldırıkara denilen nebat (*bitki). **3. geo.** kenar.

sak صك (a. i.). (bkz : sakk).

sa'ka صعقه (a. i.) : **hek.** bayılma, baygınlık. (bkz : gaşy).
sa'ka-i hafîfe : hafif baygınlık.
sa'ka-i şedîde : şiddetli baygınlık.

sâka ساقه (a. i. sevk'den. sâik'ın c.) : **ask.** ardçılar, ordunun gerisinde bulunan askerler.
sâkat-ül-ceyş : ardçılar, ordunun gerisinde bulunan askerler.

sakalân ثقلان (a. i. c.). (bkz : sakaleyn).

sakaleyn ثقلين (a. i. c.) : insan ve cin.
Resûl-üs-sakaleyn, Seyyid-üs-sakaleyn : [ins ve cinnin Peygamberi olması hasebiyle] : Hz. Muhammed.

sakalibe صقالبه ("ka" uzun okunur. a. h. i. sıklâb'ın c.) : İslâvlar.

sakam سقم (a. i. c. : eskam) : hastalık, illet. (bkz : sakam, maraz).

sakam سقام ("ka" uzun okunur. a. i. c. : eskam) : hastalık, illet.

sakamet سقامت ("ka" uzun okunur. a. i.) : sakimlik, bozukluk, noksanlık, sakatlık; yanlışlık.

sakankur سقنقور (a. i.) : **1.** Mısır'da bulunan kum kertenkelesi. **2.** sahangur denilen bir tülbent; sargı; bir çeşit ince tül.

sakar سقر (a. i.) : cehennem, tamu. (bkz : dûzah).

sakar-makarr سقر مقر (a. b. s.) : mekânı cehennem olan, cehenneme giden.

sakat سقط (a. s.) : **1.** bir şeyin düşük ve işe yaramaz kısmı. **2.** fenâ ve faydasız şey. **3.** yanlış. **4.** bir tarafı hasta veyâ eksik olan. (bkz : alîl). **5.** bozuk, yanlış.

sakatât سقطات (a i. sakta'nın c.) : **1.** düşük yerler, eksikler, yanlışlar (sözde, konuşmada). **2.** eti yenen hayvanların paça, ciğer, işkenbe, baş gibi uzuvları.

sakatî سقطى (a. s.) : **1.** kötü, fenâ mal satan. **2.** yanlışları çok olan [muharrir, şâir].

sakatiyyûn سقطيون (a. s. sakatî'nin c.) : çok yanlış yapan muharrirler, şâirler.

sâkayn ساقين (a. i. c.) : *ikizkenar.
sâkayn-i şibhi münharif : **geo.** *ikizkenar *yamuk, **fr. trapèze isocèle.**

sakb ثقب (a. i. c. : sukub) : **1.** delme, delinme. **2.** bir taraftan öteki tarafa kadar açık olan delik. (bkz : sukb).

sakb-ı müteşârî : **hek.** vücûdun türlü organlarını delmiye mahsus âlet.

sakf سقف (a. i. c. : sukuf) : tavan, çatı, dam.

sâkıb ثاقب (a. s. sakb'dan) : **1.** delen, delik açan, bir taraftan öbür tarafa delip geçen. **2.** parlak ışıklı. **Necm-i sâkıb** : parlak yıldız. **3. i.** erkek adı.

sâkıt ساقط (a. s. sukut'dan) : **1.** düşen, düşücü, düşmüş. **2.** hüküm ve îtibardan düşmüş, hükümsüz. **3.** düşük, vakitsiz rahimden düşen çocuk. [müen. : "sâkıta"].

sâkıye ساقيه (a. saky'den. c. : sâkıyât) : **1.** içki dağıtan kadın. **2.** (c. : sevâkî) su dolabı, su arkı.

sakî صقيع (a. i.) : kırağı, çiy. (bkz : jâle, şeb-nem).

sâkî ساقى (a. s. saky'dan. c. : sukat) : **1.** su veren. su dağıtan. **2.** kadeh, içki sunan. **3.** (sak'dan) baldıra veyâ baldır kemiğine âit, onunla ilgili.

sâkib, sâkibe ساكب ، ساكبه (a. s.) : dökülen, dökücü. **Dem'-i sâkib** : dökülen gözyaşı. **Miyâh-ı sâkibe** : dökülen sular.

sakîl ثقيل (a. s. siklet'den c. : sikal, sukalâ) : **1.** ağır. (bkz : girân). **2.** sıkıntılı, can sıkan. **3.** çrkin. **4. gr.** ağır ve kalın okunan [hece].

sakîl-i remel : müz. Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış bir büyük usul.

sakîl-ür-rûh : rûhu ağır, kanı ağır, insana sıkıntı veren [kimse]. (bkz : girân-cân).

sâkîl-ül-hezec ثقيل الهزج (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış bir büyük usul.

sakîm سقيم (a. s. sakamet'den) : **1.** hasta, hastalıklı. (bkz : marîz). **2.** yanlış. **3.** rivâyeti doğru, sağlam olmıyan [hadîs].

sâkin, sâkine ساكن، ساكنه (a. s. sükûn'dan): **1.** hareketsiz olan, oynamıyan. **2.** uslu, kendi hâlinde olan, yavaş. **3.** (c. : sâkinân) oturan (bir yerde). (bkz : mukîm). **a. gr.** hareke ile okunmıyan [harf]. **Hurûf-i sâkine** : sâkin harfler, harekesiz harfler.

sâkî-nâme ساقى نامه (a. f. b. i.) : **ed.** sâkî ve şarabı överek, sâkîden şarap istemiye dâir dîvan şâirlerinin yazmış oldukları manzûme.

sâkinân ساكنان (a. f. s. sâkin[3]ün c.) : sâkinler, oturanlar [bir yerde-].

sâkinâne ساكنانه (a. f. zf.) : sessizce; sâkin olana yaraşır yolda.

sâkit, sâkite ساكت، ساكته (a.s. sükût'dan) : susan, ses çıkarmıyan. (bkz : hâmûş).

sâkit-âne ساكتانه (a. f. zf.) : sessizce, ses çıkarmıyarak. (bkz : sâmit-âne)

sakk صك (a. i. c. : sikâk sukûk) : **1. huk.** şer'î mahkemeden verilen îlâm, berat, kadı hücceti ve bu gibi yazılardaki tâbirler, *deyimler. **2. huk.** vesîkalar.

sakka سقا ("ka" uzun okunur. a. i. saky'dan) : su dağıtan; saka.

sakkâk صكاك (a. s. sakk'den) : i'lâm, berat, hüccet yazmada mahâreti olan, şerîat mahkemesi kâtibi.

sakl صقل (a. i.) : törpü ile eğeleme; cilâlama.

sakmûniya سقمونيا (a. i.) : **hek.** bir gözotu, müshil gibi kullanılan bir madde. [aslı yunancadır].

sakr صقر (a. i. c. : sıkar, sukur) : **zool.** tepeli doğan.

sakta سقطه (a. i. c. : sakatât) : sözdeki yanlışlık, bozukluk.

saky سقى (a. i.) : sulama, su içirme. (bkz : irvâ; iska).

saky-i mâ' : su dağıtma.

sal' صلع (a. i.) : baş tepesinin dazlaklığı, kılsızlığı.

sâl سال (f. i.) : yıl. (bkz : âm, sene).

sâl-i hâl : içinde bulunulan yıl.

salâ' صلاء (a. i.) : **1.** cumâ namazına ve bâzı yerlerde cenâzeye çağırmak için minârelerde okunan salavât. **2.** meydan okuma, "kendine güvenen varsa çıksın!" diye bağırma. **3.** bir mahalle çocuklarının, başka bir mahalle çocuklariyle taş kavgalarına çıkmaları. ["es-salâ" şeklinde de kullanılır].

salâbet صلابت (a. i. sulb'den) : **1.** peklik, katılık, sağlamlık. **2.** mânevî kuvvet, dayanma. (bkz : sebât).

salâbet-i dîniyye : dîn sağlamlığı. **3.** bir mâdeni başka bir mâdene sürterek çizmek için sarfolunan kuvvete karşı çizilen mâdenin gösterdiği mukavemet.

salâh صلاح (a. i.) : **1.** düzelme, iyileşme, iyilik. **2.** rahatlık, barış. **3.** dîne olan bağlılık.

salâh-ı hâl : hâlin, durumun düzelmesi.

salâh-üd-dîn : salâhaddîn şeklinde yaygın olan bu kelime "dîne bağlı" mânâsına gelen bir erkek adıdır.

salâ-hân صلاخوان (a. f. b. s.) : **1.** minârede salat veren, cumâ veyâ cenâze namazına dâvet için salavat okuyan müezzin. **2.** meydan okuyan, "kendine güvenen varsa çıksın!" diye bağıran.

Salâhiyye-i Halvetiyye صلاحيۀ خلوتيه (a. h. i.): **tas.** Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu, Balıkesirli Abdullah Salâhaddin efendiye nispetle bu adı almıştır].

salâhiyyet صلاحيت (o. i.) : **1.** yetki, bir işe karışmıya veyâ vazîfe îcâbı bir iş yapmıya, bir harekette bulunmıya haklı olma. **2.** bir dâvâyâ bakabilme. **Adem-i salâhiyyet** : salâhiyetsizlik (*yetkisizlik).

salâhiyyet-dâr صلاحيتدار (o. b. s.) : salâhiyetli (*yetkili). (bkz : vazîfe-dâr).

sal'am صلعم (a. cü) : "sallallahü aleyhi ve sellem" cümlesinin kaynaştırılıp, kısaltılmış şekli.

sâlâr سالار (f. i.) : baş, kumandan, başbuğ, en büyük âmir. **Kafile-sâlâr** : kafilenin başı.
sâlâr-ı tâife : tâifenin büyüğü.

salât صلات، صلاة، صلوة (a. i. c. : salâvât) : **1.** namaz.

salât-ı aşâ : akşam namazı.
salât-i fecr : sabah namazı.
salât-ı hamse (beş vakit namaz) : sabah, öğle, ikindi, akşam ve yatsı namazları.
salât-ı havf : muhârebeden evvel kılınan iki rekât namaz.
salât-ı îd : bayram namazı.
salât-i istiska : yağmur duâsına çıkıldığı zaman kılınan namaz.
salât-ı işrak : güneş çıktıktan sonra kılınan namaz.
salât-ı sefer : yola çıkıldığı zaman kılınan iki rekât namaz.
salât-ı vitr : yatsı namazının son iki rekâtlik sünnetinden sonra (Hanefîlerce vâcip, diğer mezheplerce sünnet) olarak kılınan üç rekâtlık namaz. **2.** Hz. Muhammed'e : **aleyhisselâtı vesselâm, salavâtullahi aleyh, sallallahü aleyhi ve sellem** duâlarından birini okuma.

salât-ı ümmiyye : **müz.** salât'ın bir nev'ine Türk müziğinde verilen ad. Bâzı dînî âyinlerde muayyen dînî günlerde Hz. Muhammed'e âit eşyânın merâsim ile ziyâretinde okunur. Câmi mûsikisine âit şekillerdendir. [bugün elimizde bulunan "salât-ı ümmiyye", Itrî'nin olup segâh makamında semâi usulündedir ve Türk dînî müziğinin en beliğ şaheserlerinden biridir].

salavât صلوات (a. i. salât²nin c.) : Hz. Muhammed'e edilen duâlar.

salb صلب (a. i.) : **1.** asma, darağacına çekme. **2.** çarmıha germe.

salben صلباً (a. zf.) : asarak, asmak sûretiyle [îdam].

sâl-dîde سالديده (f. b. s.) : ihtiyar, yaşlı; tecrübeli. (bkz : sâl-hûrde).

sâle ساله (f. s.) : **1.** senelik, yıllık. **Sad-sâle** : yüz senelik. **2.** (bkz : sâka).

sa'leb ثعلب (a. i. c. : saâlib) : tilkî. **Dâ-üs-sa'leb** : **hek.** saç, sakal, kıl dökülmesi, **fr. alopécie. İneb-üs-sa'leb** : itüzümü.

salhâ سالها (f. i. sâl'in c.) : yıllar. (bkz : a'vâm, senevât, sinîn).

sâl-hûrde سالخورده (f. b. s.) : pek ihtiyar, çok yaşlı. (bkz : sâl-dîde).

salîb صليب (a. i. c. : sılâb) : haç. (bkz : çelîpâ). **Ehl-i salîb** : haçlılar, **fr. croisades. İlka-üs-salib fi-l-mâ** : haçı suya atma.
salîb-i ahmer : kızılhaç.
salîb-i cenûbî (cenup haçı) : Cenup (güney) kutup yıldızı, Beta Croix Austral; **ing.** : **southern Cross.**

sâlib سالب (a. s. selb'den) : **1.** kapıp götüren, alan, alıp yok eden. **2.** menfîleştiren. **3.** inkâr eden. [müen. : "sâlibe"].

sâlibe سالبه (a. i.) : **fels. négatif.**

salîbî صليبي (a. s.) : **1.** salîbe, haça mensup, putla ilgili. **2.** salîb, haç şeklinde olan. **3.** Hıristiyan. **4.** haçlılardan olan.

salîbiyye صليبيه (a. i.) : **bot.** turpgiller.

salibiyyûn صليبيون (a. i. c.) : Hıristiyanlar.

sâlif سالف (a. s. selef'den) : geçen, geçmiş.

sâlife سالفه (a. s. selef'den) : **1.** [sâlif'in müen.] geçen, geçmiş. **2. anat.** kulak memesinden köprücük kemiğinin çukuruna kadar olan kısım.

sâlif-ül-beyân سالف البيان (a. b. s.) : beyânı geçmiş, bildirilmiş.

sâlif-üz-zikr سالف الذكر (a. b. s.) : zikri geçen, bildirilen. (bkz : mezkûr).

salîh صليح (a. s. c. : sulehâ). (bkz : sâlih).

sâlih, sâliha صالح ، صالحه (a. s. salâh'den. c. : sâlihûn, sulehâ) : **1.** yarar, elverişli, iyi, uygun, yakışır. **2.** salâhiyeti (yetkisi) ve hakkı olan. **3.** dînin emrettiği şeylere uygun harekette bulunan. **A'mâl-i sâliha** : dince makbul olan işler. **4. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

sâlihât صالحات (a. i. sâliha'nın c.) : **1.** şerîatın emrettiği, ahlâk ve insâniyetçe beğenilen işler. **2.** hayır ve hasenat sâhibi Müslüman kadınlar.
sâlihât-ı nisvân : dindâr, iffetli, temiz Müslüman kadınlar.
sâlihât-ı ümmet : Allah'ın emirlerine uyarak hayırlı işlerde bulunan İslâm kadınları.

sâlihûn صالحون (a. s. sâlih'in c.) : sâlihler, günahkâr olmıyanlar. (bkz : sulehâ).

sâlik سالك (a. s. sülûk'den. c. : sâlikân, sâlikîn) : **1.** bir yola giren, bir yolda giden. (bkz : münselik). **2.** bir tarîkata girmiş bulunan. (bkz : mürîd).

sâlikân سالكان (a. f. s. sâlik'in c.) : sâlikler, bir tarîkata bağlanmış, bir şeyhe uymuş olanlar. (bkz : sâlikîn).
sâlikân-ı arş : büyük melekler.

sâlikîn سالكين (a. s. sâlik'in c.) : sâlikler, bir tarîkata veyâ bir mesleğe bağlanmış olanlar. (bkz : sâlikân).

sâlim سالم (a. s. silm'den. c. : sâlimîn): **1.** sağ; sağlam. **2.** eksiksiz, sakatı, noksanı olmıyan. **3.** korkusuz, emîn. (bkz : mutmain, müsterîh. **4. a. gr.** içinde illet harflerinden biri (elif, vav, ye) bulunmıyan kelime.

sâlimen سالماً (a. zf.) : **1.** sağ, sağlam, sıhhatte olarak. **2.** emniyetle, güvenle.

sâlimîn سالمين (a. s. sâlim'in c.) : sağ ve sağlam olanlar.

sâlis ثالث (a. s.) : üçüncü. **Şahs-i sâlis :** bir işle ilgili karşılıklı iki tarafın dışında kalan bir üçüncü şahıs.

sâlisât ثالثات (a. s. sâlise'nin c.) : sâliseler.

sâlise ثالثه (a. s. c. : sâlisât, sevâlis) : **1.** üçüncü ["sâlis" in münnesi]. **2. i.** sâniyenin altmışta biri. **3. i.** binbaşılık derecesinde mülkî bir rütbe olup elkabı : "rif'atlü" dür. **4. i.** kadın adı.

sâlisen ثالثاً (a. zf.) : üçüncü olarak.

sâliyye ساليه (f. i.) : **ed.** yeni yılın kutlanmasını ve târihini ele alarak muharremde yazılıp sunulan medhiye. [yapma kelimelerdendir].

sallâ صلى (a. n.). (bkz : sal'am).
sallallahü teâlâ : Allah onun şânını yüceltsin!

sâl-nâme سالنامه (f. b. i.) : yıllık. [muayyen mevzûlara dâir yıldan yıla çıkarılan dergi, kitap].

salsâl صلصال (a. i.) : **jeol. 1.** kumla karışık ince çamur. **2.** lüleci çamuru.

salsâlî صلصالى (a. s.) : salsal'la ilgili, lüleci çamuru hâlinde olan.

saltanat سلطنت (a. i.) : **1.** sultanlık; pâdişahlık, hükümdarlık. **2.** bolluk ve zenginlik, şatafatlı hayat. (bkz : dârât, debdebe, tantana).
saltanat-ı seniyye : Osmanlı imparatorluğunun bir adı.

sâlûs سالوس (f. s.) : riyakâr, ikiyüzlü. (bkz : münâfık, zerrâk). **Merd-i sâlûs** : riyâkâr adam.

sâlûs ثالوث (a. i.) : **fels. fr. trivium.**

sâlûsî سالوسى (f. i.) : riyâkârlık, ikiyüzlülük. (bkz : riyâ).

salvele صلوله (a. i.) : Hz. Muhammed'e okunan : "besmele, hamdele" ile birlikte "vesselâtü vesselâmü alâ seyyidinâ Muhammedin ve alâ âlihi ve sahbihi ecmaîn" şeklindeki duâ.

salyân, salyâne ساليان ، ساليانه (f. i.) : yılda bir alınan vergi; Tanzîmat'tan önce bir kısım me'murlarla müstahdemlere yıllık olarak verilen vazîfe (ücret).

sâm سام (f. i.) : **1.** eleğimsağma, gök kuşağı. (bkz : âdyende, âlâim-i semâ, kavs-i kuzah). **2.** ateş, od. **3.** sersemlik hastalığı.

Sâm سام (f. h. i.) : Hz. Nûh'un oğlu ki semitik kavimler bunun neslindendir.

sâmân سامان (f. i.) : **1.** servet, zenginlik. **2.** rahat; dinçlik. **3.** düzen. (bkz : âsâyiş). **Bî-ser ü sâmân** : perîşan hal.

Sâmân سامان (a. h. i.) : Sâmânî devletinin kurucusu.

samânî صمانى (t. a. s.) : saman renginde, açık sarı.

sâmân-sûz سامانسوز (f. b. s.) : rahatı, huzûru bozan.

samed صمد (a. s.) : **1.** pek yüksek, ulu, dâim. **2.** (h. i.) : kimseye ve hiç bir şeye muhtaç olmıyan Allah. **3. i.** (Abdüssamed'den) erkek adı.

samedânî, samedâniyye صمدانى ، صمدانيه (a. s.) : Allah'a ve O'nun ezelî kuvvet ve kudretine mensup, Allah ile ilgili olan. **Avn-i samedânî :** Allah'ın yardımı. **Eltâf-ı samedâniyye :** İlâhî lûtuflâr.

samedâniyyet صمدانيت (a. i.) : samedânîlik, Tanrılık. (bkz : ulûhiyyet).

samem صمم (a. i.) : sağırlık.

samg صمغ (a. i. c. : sumûg) : zamk.

samgî صمغى (a. s.) : zamk hâlinde veyâ zamk gibi olan.

sâmî سامى (a. s. sümüvv'den) : **1.** yüksek, yüce. (bkz : âlî). [sadrâzamla ilgili olan ve o makamdan çıkan işler için kullanılırdı]. **Emir-nâme-i sâmî** : sadâret makamından çıkan yüksek emir kâğıdı. **2. i.** erkek adı. [müen. : "sâmiye"-dir].

sâmi' سامع (a. s. sem'den. c. : sâmiîn, sâmiûn.) : **1.** işiten. **2.** dinliyen, dinleyici. **Üzn-i sâmi'** : işiten, dinliyen kulak.

Sâmî سامى (a. s.) : Sâm soyundan olan.

sâmî صامى (a. i.) : katılık, sertlik; kuruluk.

Sâmî سامى (a. h. i.) : XVIII. asırda yaşamış Osmanlı şâirlerinden biri olup Arpa Emîni Zâde diye meşhurdur.

Sâmî سامى (a. i.) : **1.** beyaz ırkın Asurca, İbranca, Habeşçe gibi dilleri konuşan çeşitli kavimlerinin toplandığı kol. **2. s.** bu koldan olan.

sâmia سامعه (a. s.) : **1.** sâmi'in müennesi. **2.** kulaktaki işitme kuvveti, **biy.** *işidim. **Kuvve-i sâmia** : işitme kuvveti.

sâmih سامح (a.s. semâhat'den) : **1.** cömert, eliaçık. (bkz : sahî). **2. i.** erkek adı.

sâmiîn سامعين (a. s. sâmi'in c.) : **1.** işitenler. **2.** dinliyenler, dinleyiciler.

samîm, samîme صميم ، صميمه (a. i.) : **1.** iç, öz, asıl; merkez, göbek [insan hakkında]. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı. **An samîm-il-kalb** : can ve gönülden.
samîm-ül-kalb : kalbin, gönülün içi.

samîmâne صميمانه (a. f. zf.) : samîmî olarak, içten, gönülden gelerek.

samîmî صميمى (a. s.) : **1.** içten, candan, gönülden. **2.** içli dışlı, senli benli.

samîmiyyet صميميت (a. i.) : samîmîlik, senli benli, içli dışlı olma hâli.

sâmin سامن (a. s.) : yağlı, semiz.

sâmin ثامن (a. s.) : sekizinci. (bkz : heştüm). **Cild-i sâmin** : sekizinci cild. [müen. : "sâmine"].

sâminen ثامناً (a. zf.) : sekizinci olarak, sekizinci derecede.

sâmir سامر (a. i.) : gece toplantıları.

sâmir ثامر (a. s.) : meyvalı, meyva tutmuş. (bkz : mîve-dâr). **Diraht-i sâmir** : meyvalı ağaç.

Sâmirî سامری (a. h. i.) : yaptığı bir buzağıya, Hz. Mûsâ Tûr-i Sînâ'da Allahla konuşurken, halkı taptırmıya kalkışan herif. (bkz: icl-i sâmirî).

sâmit صامت (a. s. samt'dan) : **1.** sesi çıkmıyan, susan. (bkz : sâkit). **2.** sessiz, ses çıkarmaz, sağır. **3.** cansız [mal]. **4. gr.** sessiz harf, **fr. consonne.**

sâmit ü lerzân : susmuş ve titrek.

sâmit-âne صامتانه (a. f. zf.) : sessizce, ses çıkarmaksızın. (bkz : sâkit-âne).

sâmiûn سامعون (a. i.). (bkz : sâmiîn).

saml صمل (a. i.) : katılık, sertlik, kuruluk, diklik. (bkz : sumûl).

samlâh صملاح (a. i.) : **1.** kulak deliği. **2.** kulak pası, kulak kiri.

sâmm, sâmme سام ، سامه (a. s. sem'den) : zehirliyen, ağılı. **Nebâtât-ı sâmme** : zehirli otlar.

sammâ صما (a. s.) : **1.** sağır ve dilsiz. [esamm'ın müennesi]. **2.** sesi çıkmıyan **3.** katı ve som kaya. **4. anat.** mîdeye yakın bağırsaklar.

sâmme سامه (a. s. c. : sevvâm) : (yılan, akrep gibi) zehirli [hayvan].

samsâm صمصام (a. i.) : keskin kılıç. (bkz : seyf-i bürrân).

samsâme صمصامه (a. i.) : Amr'ın kılıcı. [Zülfekar'dan sonra gelen meşhur kılıç].

samt صمت (a. i.) : susma. (bkz : hâmûşî, sükût).

samû صمو (a. i.) : iyi olma, âfiyet bulma. (bkz : ifâkat)

samût صموت (a. s. samt'dan) : **1.** az konuşan. **2.** susmuş; surat asarak susan.

-sân ـ سان (f. s.) : "benzer, andırır" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Yek-sân:** bir gibi; bir düziye.

sanâcık سناجق (o. i. c.) : Türkçe "sancak" kelimesinin arapça cemî şekli.

sanâdîd صناديد (a. i. sındîd'in c.) : başkanlar; ileri gelenler.

sanâdîd-i Arab : Câhiliyet devri Araplarının büyükleri, başları.

sanâdîd-i Bektâşiyân : **ask. tar.** ocak ağaları.

sanâdîk صناديق (a. i. sundûk'un c.) : sandıklar.

sanâi' صنائع (a. i. şanîa'nın c.) : düzme, tertipli işler, hîleler, tuzaklar.

san'at صنعت (a. i. c. : san'ât) : sanat, ustalık; hüner, mârifet.

san'ât صنعات (a. i. san'at'ın c.) : sanatlar, ustalıklar, hünerler, mârifetler.

san'at-ger صنعتگر (a. f. b. s.) : sanatçı.

san'at-kâr صنعتكار (a. f. b. i.) : **1.** sanatçı, usta. **2.** artist.

san'at-kârâne صنعتكارانه (a. f. zf.) : sanatkârca, bir sanatkâra yakışacak yolda.

sanâyi' صنايع (a. i. sınâat'in c.) : san'atler, zanaatlar. (bkz : sınâat). [aslı : "sınâi'" dir].

sanâyi'-i lâfziyye : **ed.** cinas ve sâire gibi şekil hünerleri.

sanayi'-i ma'neviyye : teşbih ve istiâre gibi mânâ şekilleri.

sanâyi'-i nefîse : güzel san'atlar, **fr. beaux-arts.**

sanâyi' ü hiref : sanatlar ve rızka, geçinmiye yarıyan işler.

sancâk سنجاق (t. i.) : **ask.** alay bayrağı. [kelime Türkçe olmakla berâber **sancâk-ı şerîf** gibi terkip hâlinde kullanılmış ve Osmanlıcada "sanâcık" şeklinde cemîlendirilmiştir].

sancâk-dâr سنجاقدار (t. f. b. s.) : sancak taşıyan. (bkz : alem-dâr).

sand, sandal صند ، صندل (a. i.) : Hindistan'dan getirilir kuvvetli ve güzel kokulu sert bir ağaç.

sandel, sandelî صندل ، صندلى (a. s.) : **1.** sandal ağacı ile ilgili. **2. i.** sandal ağacından yapılmış sandalye, iskemle. **3. i.** Avrupa hükümdarlarının oturdukları hükûmet kürsüsü.

sandûk صندوق (a. i. c. : sanâdîk) : sandık. [aslı : "sundûk" dur].

sandûka صندوقه (a. i.) : mermerden veyâ çuhadan yapılmış mezar üstü.

sandûka-i tabl : **anat.** orta kulak. (bkz : üzn-i mutavassıt).

sandûk-çe صندوقچه (a. f. b. i.) : küçük sandık.

sandûk-kâr صندوقكار (a. f. b. i.) : veznedar.

sanem صنم (a. i. c. : esnâm) : **1.** put. (bkz : büt, cibt, çelîpâ, salîb). **2.** güzel kimse.

sanem-i mahlika : Ay yüzlü güzel.

sanem-hâne صنمخانه (a. f. b. i.) : puthâne, tapınak. (bkz : büt-hâne).

sanevber صنوبر (a. i.) : **1.** çam fıstığı ağacı. **2.** çam fıstığı kozalağı. **3.** sevgilinin boyu bosu

sanevberî صنوبرى (a. s.) : kozalak şeklinde, koni biçiminde.

sanevberiyye صنوبريه (a. i.) : **bot.** kozalaklılar, **fr. conifères.**

sânevî ثانوى (a. s.) : ikinci. **Keyfiyyât-ı sâneviyye : fels. fr. qualités secondaires.**

sanî' صنيع (a. i.) : görülen iş. (bkz : amel).

sânî ثانى (a. s. seny'den) : ikinci. (bkz : düvüm). **Cild-i sânî :** ikinci cilt.

sânî aşer : on ikinci.

sâni' صانع (a. s. sun'dan) : **1.** yapan, işliyen, yapıcı. **2.** yaradan, san'at eseri olarak meydana getiren. **3.** (h. i.) Allah.

sâni'-i hakîkî, —-i lem-yezel : Allah.

sâni'-i hakîm : hikmet sâhibi olan yaratıcı; Allah.

sâni-i kâinât : **fels.** epitken, demiurgos (halk için çalışan) **fr. démiurge.**

sâni-üs-semâvâti ve-l-arz : gökleri ve yeri yaratan Allah.

sanîa صنيعه (a. i. c. : sanâi', sanîât) : düzme, uydurma iş, tuzak, hîle.

sanîât صنيعات (a. i. sanîa'nın c.). (bkz : sanâi').

sânih, sâniha سانح ، سانحه (a. s. sünûh'dan): zihin ve fikirde hâsıl olup çıkan, fikre doğan. **Şeref-sânih** (pâdişahın irâdesi hakkında kullanılır) : şerefle çıkan. **Efkâr-ı sâniha :** doğan fikirler.

sâniha سانحه (a. i. c. : sânihât) : çok düşünmeden fikre doğan, akla gelen şey.

sâniha-ârâ سانحه آرا (a. f. b. s.) : sünûh eden, akla, hatıra gelen.

sânihât سانحات (a. i. sâniha'nın c.) : çok düşünmeden fikre doğan, akla gelen şeyler.

sânihât-ı Seyrânî : Seyrânî'nin içinden gelen duyguları ifâde eden şiirleri.

sâniye ثانيه (a. i. c. : sâniyât, sevânî) : **1. s.** sânî'nin müennesi. **2.** dakikanın altmışta biri. **3.** yarbaylık derecesinde mülkî bir rütbe olup elkabı : "izzetlü" dür. **4.** kadın adı.

sâniyen ثانياً (a. zf.) : ikinci derecede, ikinci olarak.

sar' صرع (a. i.) : **hek.** (bkz : sar'a).

-sâr ـسار (f. s.) : "yer" bildirerek *birleşik kelimeler yapar. **Çeşme-sâr** : çeşmeleri çok olan yer. **Kûh-sâr** : dağlık yer.

sâr ثار (a. i.) : öc, intikam. **Ahz-i sâr** : öcalma. [aslı : "se'r" dir].

sar'a صرعه (a. i.) : **hek.** tutarık, tutarak, bayıltıcı, ağız köpürtücü ve çırpındırıcı bir sinir hastalığı.

sârâ سارا (f. s.) : hâlis, katkısız. **Anber-i sârâ** : hîlesiz, katkısız anber.

sarâhat صراحت (a. i.) : açıklık, ibârede açıklık.

sarâhaten صراحةً (a. zf.) : açıkça, açıkdan açığa, açık olarak.

sarâih صرائح (a. s. sarîh[4]ün c.) : hâlis Arapkanı [atlar]. (bkz : sarîh[4]).

sarâmet صرامت (a. i.) : yiğitlik.

sarâsır صراصر (a. i. sarsar'ın c.) : şiddetli gürültülü rüzgârlar.

saray سرای (f. i.). (bkz : serây).

sâr-bân ساربان (f. b. i.) : deveci, deve sürücüsü. (bkz : sütür-bân, üştür-bân).

sâr-çe سارچه (f. b. i.) : serçe [kuş]. (bkz: usfûr).

sarf صرف (a. i.) : **1.** (c. : sarfiyât) harcama, masraf etme, gider. **2.** para bozma. **3.** çevirme, döndürme.
sarf-ı mehâret : mahâret sarfetme.
sarf-ı nazar : vazgeçme. **4.** vazgeçme. **5.** değişme. **6.** (c. : surûf) gramer, *dilbilgisi.
sarf-i zihn : akıl sarfetme.
sarf ü nahv : **gr.** *dilbilgisi, **fr. grammaire.**

sarfe صرفه (a. i.) : **1. astr.** menâzil-i kamerden biri. (bkz: menâzil-i kamer). **2.** boncuk.

sarfî, sarfiyye صرفی ، صرفیه (a. s.) : **1.** harcama ile, giderle ilgili. **2.** gramerle, *dilbilgisi ile ilgili.

sarfiyât صرفیات (a. i. sarf [1,2]'nin c.) : **1.** harcamalar, masraf etmeler, giderler. **2. biy.** vücutça sarf edilen, vücudun çıkarttığı şeyler, salgılar. (bkz : ifrâzât).

sarfiyyûn صرفیون (a. i. c.) : gramerle uğraşanlar, gramerciler. (bkz : nahviyyûn).

sarh صرح (a. i. c. : surûh) : köşk. (bkz : kâh, kasr kâşâne).

sar'î صرعی (a. s.) : sar'a hastalığı ile ilgili.

sârî ساری (f. s.) : sürücü, süren.

sarî' صریع (a. s.) : [yere yıkılmış] sar'alı kimse.

sârî, sâriye ساری ، ساریه (a. s. sirâyet'den): bulaşan, bulaşıcı, **fr. contagieux. Emrâz-ı sâriye : hek.** bulaşıcı hastalıklar, **fr. maladies contagieuses.**

sârif صارف (a. s. sarf'dan) : **1.** sarfeden, harcıyan. **2.** değiştiren.

sârife صارفه (a. i. c. : savârif) : değişiklik, değişme.

sarîh صریح (a. i. sarâhat'den) : **1.** açık, meydanda. **2.** belli. (bkz : aşkâr, hüveydâ). **3.** (c. : sürehâ) saf, hâlis [ırk]. **4.** (c. : sarâih) hâlis Arapkanı [at]. (müen. : "sâriha").

sarîhan صریحاً (a. zf.) : açıkca, açık, meydanda olarak.

sârik سارق (a. s. sirkat'den) : **1.** çalan, hırsızlık eden. **2. i.** hırsız, uğru. (bkz : düzd, lass).

sârim, sârime صارم ، صارمه (a. s.) : keskin, kesici. (bkz : bürrân). **Seyf-i sârim** : keskin kılıç. **Suyûf-ı sârime** : keskin kılıçlar.

sarîr صریر (a. i.) : cızırtı, gıcırtı. [kalem, kapı gibi şeylerde).
sarîr-i hâme : kalem cızırtısı.
sarîr-ül-bâb : kapı gıcırtısı.

sârr, sârre سار ، ساره (a. s. sürûr'dan) : sevindirici, sevinçli : **Peyâm-ı sârr** : sevinçli haber. **Âsâr-ı sârre** : sevindirici eserler.

sarrâf صراف (a. s. c. : sarrâfân) : **1.** sarfeden. **2. i.** sarraf.

sarrâfân صرافان (a. i. sarrâf'ın c.) : sarraflar.

sarrâfiyye صرافيه (a. i.) : **1.** sarraflık hakkı. **2.** sarraflığa âit, sarraflıkla ilgili.

sarsar صرصر (a. i. c. : sarâsır) : şiddetli, gürültülü rüzgâr.

sa'ter سعتر (a. i.) : **bot.** zater, kekik.

sa'ter-i berrî : **bot.** kekik otu, **lât. thymus serpyllum.**

sa'teri سعترى (a. i.) : **1.** soytarı. **2.** şen, keyifli kimse. **3.** kekik otu ile ilgili.

satevât سطوات (a. i. satvet'in c.) : satvetler.

sath سطح (a. i. c. : sutûh) : **1.** ev damı. (bkz : bâm). **2.** bir şeyin dış tarafı, dış yüzü. **3.** üstten görünen kısım. **4. geo.** *yüzey.

sath-ı arz : **coğr.** Yeryüzü. (bkz : rûy-i zemîn).

sath-i cânibî : **geo.** *yanal yüzey, **fr. surface latérale.**

sath-ı dâhilî : kamerin, altından görünen yüzü.

sath-ı deryâ : denizin yüzü.

sath-ı mâil : **coğr.** *aklan, dağ yamacı, **fr. versant.**

sath-ı mâil-i hevesât : **ed.** heveslerin eğik satıı, heves uçurumu.

sath-ı muhaddeb : **geo.** yüzü kabarcık, çıkıntılı olan satıh.

sath-ı muka'ar : **geo.** üzeri çöküntülü olan cisim.

sath-ı münhanî : **geo.** eğri *yüzey, **fr. surface courbe.**

sath-ı müstevî : **geo.** *düzlem, **fr. plan.**

sathen سطحاً (a. zf.) : dıştan, dış yüzden.

sathî سطحى (a. s.) : **1.** dışyüzeyle ilgili. **2. mat.** *yüzeysel, **fr. superficiel. Mesâha-i sathiyye** : yüz *ölçümü. **3. zf.** üstünkörü.

sathiyyât سطحيات (a. i. c.) : sathî, âdî şeyler.

sathiyyen سطحياً (a. zf.) : **1.** dış yüzden, dıştan. **2.** üstten, derinleştirmeden, sudan.

sâtı', sâtıa ساطع ، ساطعه (a. s. sutû'dan) : yükselip meydana çıkan, yükselen, yükseldikçe yükselen. **Alem-i sâtı'** : yükselen bayrak. **Envâr-ı sâtıa** : yükselen ışıklar.

sâtıh ساطح (a. s.) : yer yüzünü açan Allâh.

sâtir ساتر (a. s. setr'den) : örten, kapatan. **Lihâf-ı sâtır** : kabuk, zar, deri.

sâtir-ül-uyûb : ayıpları (günahları) örten Allah. [settâr-ül-uyûb, daha yaygındır].

satl سطل (a. i.) : **1.** tas, kova. **2.** küçük leğen. **3.** at sulama koğası.

satr سطر (a. i. c. : sutûr) : yazı sırası.

sâtur ساطور (a. i. c. : sevatîr) : satır [bıçak].

satvet سطوت (a. i. c. : satevât) : **1.** birinin üzerine şiddetle sıçrama. **2.** ezici kuvvet; zorluluk.

satvet-medâr سطوت مدار (a. b. s.) : satvet sebebi, satvet vesîlesi.

sâûn ساعون (a. s. sâî'nin c.). (bkz : sâî).

sâûr ساعور (a. i.) : ocak; fırın. (bkz : tennûr).

saût سعوط (a. i.) : enfiye gibi buruna çekilen toz ilâçlar.

savâb صواب (a. i.) : **1.** doğruluk, dürüstlük; doğru hareket, doğru davranış, doğru düşünce. **2. s.** doğru, dürüst.

savâb-dîde صوابديده (a. f. b. s.) : doğru, haklı görülmüş; beğenilmiş.

savâb-endîş صواب انديش (a. s.) : düşüncesi, görüşü doğru olan.

savâb-nümâ صوابنما (a. f. b. s.) : doğruyu gösteren; doğruya benzer.

savâik صواعق (a. i. sâika'nın c.) : yıldırımlar.

savâlic صوالج (a. i. savlecân'ın c.) : çevgânlar, cirit oynanılan eğri sopalar.

savâmi' صوامع (a. i. savmaa'nın c.) : ibâdet yerleri, tekkeler, *özel tapınaklar. (bkz : biya').

savârım صوارم (a. i. sârım'ın c.) : keskin kılıçlar.

savârif صوارف (a. i. sârife'nin c.) : değişiklikler, değişmeler.
savârif-i dehr : dünyâ değişiklikleri.

sa'vât صعوات (a. i. sa've'nin c.) : kuyruk sallıyan kuşları. (bkz : sıâ).

savb صوب (a. i.) : taraf, cihet, yön.
savb-ı âlî : yüksek taraf.

sa've صعوه (a. i. c. : sa'vât, sıâ) : kuyruk sallıyan [kuş].

Sâviye-i Halvetiyye صاوية خلوتيه (a. h. i.) : Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden, Dürdiriyye-i Halvetiyye kollarından biri. [kurucusu Şeyh Seyyid Ahmed bin Muhammed-ül-Mâlikiy-yüs-Sâvî'ye nispetle bu adı almıştır].

savl صول (a. i.) : saldırış, atılış. (bkz : savlet).

savlecân صولجان (a. i. c. : savâlic) : çevgân, cirit oynanılan eğri sopa.

savlet صولت (a. i.) : şiddetli hücum, saldırma.
savlet-i seyf ü kalem : kılıcın ve kalemin saldırışı.

savm صوم (a. i. c. : sıyâm) : oruç.
Şehr-i savm : oruç ayı, ramazan.
savm-ı Dâvûd : bir gün oruç tutup, bir gün iftar etme.

savmaa صومعه (a. i. c. : savâmi') : **1.** ibâdet yeri, tekke, *özel tapınak. **2.** Nesârâ râhiplerinin halktan inkıta' ve inzivâsı için te'sis edilmiş olan hücre.

savmaa-nişîn صومعه نشين (a. f. b. s.): tekkede, *özel ibâdet yerinde, tapınakta oturan.

savn صون (a. i.) : koruma. (bkz : muhâfaza, siyânet, vikâye).

savt صوت (a. i. c. : esvât) : ses, sadâ.
Meleke-i savt fiz. suda ses çıkarmak hassası bulunan bir âlet.

savt-i bülend : yüksek ses.

savt-i hazîn : hüzünlü ses.

savt-ı taklîdî : yansıma, **fr. onomatopée.**

savt سوط (a. i. c. : esvât, siyât) : kamçı, kırbaç. (bkz : tâziyâne).

savtî, savtiyye صوتى ، صوتيه (a. s.) : sese âit, sesle ilgili; ses çıkaran harf. **Hurûf-i savtiyye :** sesli harfler.

savtiyyât صوتيات (a. i. c.) : **leng.** *sesbilimi, fonetik, **fr. phonétique.**

savvâg صواغ (a. i.) : kuyumcu. (bkz : sayyâg).

sa'y سعى (a. i. c. : mesâî) : **1.** çalış, çabalama, gayret, emek. **2.** geçinmek için iş işleme. **3.** koşma, yürüme [hac'da "safâ" ile "Merve" arasında].
sa'y-i belîğ : emek harcayıp gereği gibi çalışma.
sa'y-i mîrî : devlet adına alınan eşyâ ile mütahitlerin taahhüt bedellerinden indirilen kısımlar.

sayâkıle صياقله (a. i. saykal'ın c.) : **1.** cilâcılar. **2.** cilâ âletleri.

sayd صيد (a. i.) : **1.** av. (bkz : şikâr). **2.** avlama, avlanma.
sayd-i mâhî : balık avı.

sayârif صيارف (a. s. sayrefî'nin c.) : **1.** işini bilir, kurnaz kimseler. **2. i.** sarraflar.

saydelânî صيدلانى (a. i.) : **1.** eczâcı; ispençiyar. **Fenn-i saydelânî :** eczâcılık ilim ve fenni, ispençiyâri. **2. s.** eczâcılıkla ilgili.

saydele صيدله (a. i.) : eczâcılık.

sayd-gâh صیدگاه (a. f. b. i.) : avlak, av yeri. (bkz : şikâr-istân).

sayd-ger صیدگر (a. f. b. i.) : avcı. (bkz : sayyâd).

sâye سایه (f. i.) : **1.** gölge. (bkz : zıll). **2.** koruma, sâhip çıkma. (bkz : himâye, siyânet). **3.** yardım. (bkz : muâvenet).

sâye-i bîcân : cansız gölge.

sâye-i feyz-i hamiyyet : hamiyet feyzinin sâyesi.

sâye-i lûtf ü kerem : iyilik ve ihsan gölgesi.

sâye-i medîd : uzun gölge.

sâye-bân سایبان (f. b. i.) : **1.** sayvan, gölgelik. (bkz : sâye-gâh). **2.** büyük çadır. **3. s.** koruyan. (bkz : hâfız, hâmî).

sâye-dâr سایه‌دار (f. b. s.) : **1.** gölgeli, gölgesi olan, gölge eden. **2.** koruyan, sâhip çıkan. (bkz : hâmî).

sâye-endâz سایه انداز (f. b. s.) : gölge salan, **mec.** koruyuculuk eden.

sâye-gâh سایه‌گاه (f. b. i.) : gölgelik, gölgeli yer. (bkz : sâye-bân[1]).

sâye-güster سایه گستر (f. b. s.) : **1.** gölge eden, gölge salan. **2.** koruyan. (bkz : sâye-dâr[1,2]).

sâye-hâh سایه‌خواه (f. b. s.) : himâye, koruma istiyen.

sâye-nişîn سایه نشین (f. b. s.) : **1.** gölgede oturan. **2.** bir şeyin gölgesine sığınan, korunan. (bkz : mahmî).

sâye-nişîn-i emân : emniyet gölgesi altında oturan.

sâye-perver سایه پرور (f. b. s.) : gölgelendiren, gölge veren; koruyan.

sâye-zâr سایه زار (f. b. s.) : gölgelik. (bkz : mazalle).

sayf صیف (a. i. c. : esyâf, suyûf) : yaz [mevsim].

sayfî صیفی (a. s.) : yaza âit, yazla ilgili.

sayfiyye صیفیه (a. i.) : yazlık, yazlık ev.

sayha صیحه (a. i. c. : sıyâh) : bağırma, nâra atma.

sayha-i ümîd : ümit haykırışı.

sâyîde ساییده (f. s.) : **1.** sürülmüş; ezilmiş. **2.** eskimiş, yıpranmış.

sâyis سایس (a. i. siyâset'den) : seyis, at uşağı. [aslı : "sâis" dir]. (bkz : râyiz).

sâyis-hâne سایسخانه (a. f. b. i.) : üzerine yük konulup yolcunun da bindiği hayvan.

saykal صیقل (a. i. c. : sayâkıle) : **1.** cilâcı. **2.** cilâ âleti.

saykal-kâr صیقلکار (a. f. b. i.) : yaldızcı. (bkz : saykal-zen, tılâ-kâr).

saykal-kârî صیقلکاری (a. f. b. i.) : yaldızcılık. (bkz : saykal-zenî, tılâ-kârî).

saykal-zede صیقلزده (a. f. b. s.) : cilâlı, cilâlanmış. (bkz : musaykal).

saykal-zen صیقلزن (a. f. b. i.) : yaldızcı. (bkz : saykal-kâr, tılâ-kâr).

saykal-zenî صیقلزنی (f. b. i.) : yaldızcılık. (bkz : saykal-kârî, tılâ-kârî).

sayref, sayrefî صیرف ، صیرفی (a. s. c. : sayârif, sayârife) : **1.** işini bilir, kurnaz. **2. i.** sarraf.

sayrûret صیرورت (a. i.) : olma, edilme, kılınma, bir halden başka bir hâle değişme.

sayvân صیوان (a. i.) : **1.** kırma, pervaz kıvrım.

sayvân-i üzn : kulak kepçesi, **fr. pavillon de l'oreille. 2. bot.** şemsiye.

sayyâd صیاد (a. i.) : avcı. (bkz : sayd-ger).

sayyad-ı bî-insâf : insafsız avcı.

Sayyâdiyye صیادیه (a. h. i.) : **tas.** Rifâiyye tarîkatı kollarından biri. [Ahmed İzzettin-üs-Sayyâd tarafından kurulmuş ve bu sebeple adına

nispet edilmiştir. (d. : 508 (1114) - ö. : 620 (1223)].

sayyâg صیاغ (a. i. sıyâgat'den) : kuyumcu. (bkz : savvâg).

sâz ساز (f. i.) : **1. müz.** çalgı. **2.** silâh. **3.** at takımı. **4.** sıra, düzen. **5.** kuvvet, kudret. **6.** öğrenme. **7.** ustalık. **8.** hîle. **9.** eş, benzer. **10.** menfaat.

-sâz ـساز (f. s.) : "yapan, uyduran, düzen" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Çâre-saz :** çâre bulan. **Hâtır-sâz :** hatır, gönül yapıcı. **Nâ-sâz :** münâsebetsiz, uygunsuz.

sâzec ساذج (a. s. c. : sevâzic) : sâde. (bkz : basît).

sâzende سازنده (f. i. c. : sâzende-gân) : **1.** çalgıcı. (bkz : mutrib). **2. s.** yapıcı, düzenleyici.

sâzende-gân سازندگان (f. b. i. sâzende'nin c.) : **1.** çalgıcılar. **2. s.** yapıcılar, düzenleyiciler.

sâzî سازی (f. i.) : yapıcılık, düzenleyicilik.

sâz-kâr سازکار (f. b. s.) : **1.** uygun. (bkz : muvâfık). **2. müz. i.** saz çalan sanatkâr. (bkz : sâzende). **3. müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. En az altı asırlıktır. Fakat son asırlarda az kullanılmıştır. Segâh, uşşak dörtlüsü ve rast'dan mürekkeptir. Son makam ile rast (sol) perde durur Güçlüler, birinci derecede -her üç dizinin de güçlüsü olan- nevâ (re), ikinci derecede -segâh'ın durağı- olan- segâh, üçüncü derecede de -uşşak dörtlüsünün durağı olan- dügâh (lâ) dır. Yalnız her üç dizinin müşterek ârızası olan "si" koma bemolü ile donanır. Segâh için "mi" koma bemolü, "fa" ve "lâ" bakiyye diyezleri, rast için "fa" bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır.

sâz-kâri سازکاری (f. b. i.) : uygunluk. (bkz : muvâfakat).

saz-semâîsi ساز سماعیسی (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin mâruf saz eseri "forme"udur. Vaktiyle semâîlere **beste semâîsi** buna mukabil **aksak semâî, yürük semâî** gibi semâî usulleriyle yazılan peşreve de "saz semâîsi" denilirdi. Bu **forme** pek eskidir. En eski bir nümûne olarak Sultan Veled'in 7 asırlık bir saz semâîsi elimizdedir. Saz semâîsi klâsik asrın son eseridir. (bâzan ondan sonra bir oyun havası da çalınabilir; fakat bu klâsik fasılda yapılmaz). Vaktiyle saz semâîleri aksak semâîsi gibi sengin semâî (veyâ bir mertebe yürüğü olan yürük semâî) curcuna (aksak semâînin bu mertebe yürüğü) usulleri ile de ölçülmüşse de artık yalnız 10/8 aksak semâî kullanılmaktadır. Saz semâîleri umûmiyetle 4 hâne olur. 3 hâneliler nâdirdir. 5 hâneliler ise pek azdır.

se ث (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin beşinci harfi olup "ebced" hesâbında beşyüz sayısının karşılığıdır; **s** sesini verir.

se سه (f. s.) : **1.** üç. (bkz : selâs, selâse). **2.** tavla zarının üzerindeki üç nokta. **Penc ü se :** beş (ile) üç [zar oyununda].

sea سعه (a. i.) : **fels.** güc, iktidar, **fr. capacité.**

seâbîb ثعابيب (a. i.) : salya.

seâbîb سعابيب (a. i. su'bûb'un c.) : saf su akan yerler.

seâbîn ثعابين (a. i. su'bân'ın c.) : büyük yılanlar, ejderhalar.

seâlîl ثآليل (a. i. sü'lûl'ün c.) : **1.** memeler. **2.** vücutta meydana gelen siğiller.

seb' سبع (a. s.) : yedi [sayı]. (bkz : heft).

seb'a سبعه (a. s.) : yedi [sayı]. (bkz : heft).

seb'a-i iklîm : iklimlerin yedisi, yedi diyar.
seb'a-i seyyâre (yedi gezeğen) : Utârid (Merkür), Zühre (Venüs), Mirrih (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zühal (Satürn), Neptün, Plüton.

Sebâ سبا (a. h. i.) : Hz. Süleyman'ın zevcesi Belkîs'in Yemen'de hükmü altında bulundurduğu mâmur olan şehri.

se-bâ-dü سه بادو (f. b. s.) : üç (ile) iki [zar oyununda].

sebâhat سباحت (a. i.) : [aslı : "sibâhat"-dir]. (bkz : sibâhat).

se-bahr سه بحر (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebâik سبائك (a. i. sebîke'nin c.) : eritilip kalıba dökülmüş mâdenler, külçeler.

sebak سبق (a. i. c. : esbâk) : **1.** ders. **2.** öndül.

sebak-âmûz سبق آموز (a. i.) : muallim (*öğretmen).

sebak-dâş سبقداش (a. f. b. i.) : ders arkadaşı.

sebak-gâh سبقگاه (a. f. b. i.) : mektep, medrese.

sebak-hân سبقخوان (a. f. b. i.) : ders okuyan.

sebât ثبات (a. i.) : yerinde durma, kımıldamama, sözünden, kararından vazgeçmeme. **Bî-sebât :** sebatsız. **Bî-sebâtî :** sebatsızlık.

sebât-ı kadem : ayak direme; dayanma.

sebât-ı pây-i erbâb-ı metânet : metânet sâhiplerinin ayak diremesi.

sebâtî ثباتى (a. i.) : **1.** sebatlılık, sözünde, kararında durma. **2.** erkek adı.

sebât-kâr ثباتكار (a. f. b. s. c. : sebât-kârân) : sebât eden, sözünde, kararında duran. (bkz: mukdim).

sebât-kârân ثباتكاران (a. f. b. s. sebât-kâr"ın c.) : sebât edenler, sözünde, kararında duranlar.

sebât-kârâne ثباتكارانه (a. f. zf.) : sebât ederek, sözünde durarak; yılmadan, yorulmadan.

sebât-kârî ثباتكارى (a. f. i.) : sebatkârlık.

sebâyâ سبايا (a. i. sebî'nin c.) : savaşta esir düşenler. [ekseriyâ kadınlar hakkında kullanılır].

sebâ yü dü (sebâidü) سهباى و دو (f. b. s.) : üç (ile) iki [zar oyununda].

sebb سب (a. i) : sövme, sövüp sayma. (bkz : düşnâm, şetm, ta'n).

sebbâb سباب (a. s. sebb'den) : çok küfür eden. (bkz : küfr-bâz, şâtim, şettâm).

sebbâbe سبابه (a. i.) : şehâdet parmağı. başparmağın yanındaki parmak.

sebbâbe-gezâ سبابه گزا (a. f. b. s.) : şaşarak parmağını ısıran. (bkz : engüşt ber-dehân).

sebbâh سباح (a. s. sibâhat'den) : **1.** suda yüzen, yüzücü. (bkz : sâbih). **2. i.** yüzgeç.

sebbâhe سباحه (a. i.) : yüzücü kuşlar sınıfı.

sebbak سباق (a. i.) : yüğrük at.

sebbâk سباك (a. s.) : eritici, eritip kalıba döken.

sebbî سبى (a. s. seby'den) : esir edilmiş, esir olan.

sebbûre سبوره (a. i.) : yazı tahtası; yazboz tahtası.

Sebe' سبأ (a. h. i.). (bkz : Sebâ).

sebeb سبب (a. i. c. : esbâb) : **1.** sebep. **Bilâ-sebeb :** sebepsiz, hiç yoktan. **Li-sebebin :** bir sebepden, bir maksattan dolayı. **2.** bahâne. **3.** alâka, ilgi. **4.** vâsıta. **5.** âlet. **6. ed.** harekeli bir harf ile sâkin bir harfden veyâ iki harekeli harfden meydana gelen parça.

sebeb-i hafîf : ed. iki harften, harekeli bir harfle sâkin bir harfden ibâret olan ["ben, ten, sen.." gibi].

sebeb-i hayât : 1) ana ve baba. **2)** hayâtına, yaşamasına sebebolan kimse.

sebeb-i sakîl : iki harekeli harften ibâret olan : ["hareket", "azamet..." gibi].

sebeb-i terk-i cân : can verme sebebi.

sebeb-i vücûd : varlık sebebi.

sebebî, sebebiyye سببى سببيه (a. s.) : sebeple ilgili.

sebebiyyet سببيت (o. i.) : sebebolma, icâbettirme. [yapma kelimelerdendir].

sebed سبد (a. i.) : sepet.

sebel سبل (a. i.) : **hek.** göze inen perde, dumanlı, bulanık görme hastalığı. (bkz : sadd).

sebele سبله (a. i.) : bıyık. (bkz : şârib).

sebel-nâk سبلناك (a. f. b. s.) : sebel hastalığına tutulmuş, gözü perdeli.

se-berg سه برگ (f. b. i.) : **g. s.** tezhipte kullanılan sitilize üç petallı bir çiçek motifi. [aslı : "si-berg"].

sebh سبح (a. i.) : yüzme [suda]. (bkz : sibâhat).

sebhale سبحله (a. n.) : "sübhân-Allah" demek.

sebî سبي (a. i. c. : sebâyâ) : savaşta esir düşen kimse.

seb'î سبعي (a. i.) : **hek.** yedi günde bir gelen sıtma.

sebîha سبيحه (a. i.) : gecelik, gecelik elbisesi.

sebîke سبيكه (a. i. c. : sebâik) : eritilerek kalıba dökülmüş şey, külçe

sebîke-i zehebiyye : altın külçesi.

sebîl سبيل (a. i. c. : sübül, sübûl) : **1.** yol, büyük cadde. **2.** sebil, su dağıtılan yer. **3.** hayrat olarak, parasız dağıtılan su. **Ebnâ-yi sebîl :** yolcular, yola gidenler. **Fî-sebîl-illâh** : Allah yolunda, hayrat olarak. **İbn-üs-sebîl** : yolcu. **Tahliye-i sebîl :** kapıp salıverme.

sebîl-hâne سبيلخانه (a. f. b. i.) : sebil, hayrat olarak gelip geçenlerin su içmesine mahsus yer.

seb'în سبعين (a. s.) : yetmiş sayısı. (bkz : seb'ûn, heftâd).

sebît ثبيت (a. s.). (bkz : sâbit).

seb'iyye سبعيه (a. i.) : Şia'nın 7 imama inanan kısmı.

sebk سبق (a. i.) : **1.** ileri geçme, ilerileme, evvelce geçme, vâki olma. **2.** koşuda kazanan hayvan.

sebk سبك (a. i.) : **1.** bir şeyi eritme, kalıba dökme. **2. ed.** ibârenin tarz ve tertîbi.
sebk-i mefsûl : **ed.** ayrı ayrı, kesik kesik yazma tarzı.
sebk-i mevsûl : **ed.** cümleleri bağlıyarak birleştirme tarzı.
sebk-i mürekkeb : **ed.** hem kısa, hem uzun cümleli ifâde tarzı.

sebkat سبقت (a. i.) : geçme, ilerleme.

seblâ' سبلاء (a. s.) : **1.** uzun kirpikli [göz] **Ayn-i seblâ** : uzun kirpikli göz. **2.** kadın adı.

seblet سبلت (a. i.). (bkz : sebele).

sebr سبر (a. i.) : **fels. fr. résidus (méthode des-).**

sebsebiyye سبسبيه (a. h. i.) : Rifâiyye tarîkatı kollarından biri. [kurucusu : Şeyh Süleymân Sebsebî'dir].

sebt ثبت (a. i.) : yazma, kaydetme, deftere geçirme.
sebt-i defter : deftere geçirme.

sebt سبت (a. i.) : cumartesi. (bkz : yek-şenbih). **Eshâb-üs-sebt** : Mûsevîler. **Yevm-üs-sebt** : cumartesi günü.

sebtiyyûn سبتيون (a. i. c.) : Hıristiyanlıkta "cumartesi gününü" kutsal sayan bir mezhep, cumartesiciler.

sebû سبو (f. i.) : **1.** testi. **2.** şarap kabı.
sebû-yi tehî : boş testi.

sebû' سبع (a. i. c. : sibâ') : yırtıcı hayvan, canavar.

sebûçe سبوچه (f. i.) : **1.** küçük kap. **2.** küçük testi.

sebûh سبوح (a. s. sibh'den) : yüzgeç.

sebuî سبعى (a. s.) : yırtıcıya mensup, canavarla ilgili.

sebuiyyet سبعيت (a. i.) : yırtıcılık.

seb'ûn سبعون (a. s.) : yetmiş : 70. (bkz : heftâd, seb'în).

sebük سبك (f. s.) : **1.** hafif, yeğni. **2.** çabuk. **3.** ağırlığı, ağırbaşlılığı olmıyan.

sebük-bâr سبكبار (f. b. s.) : yükü hafif, eşyâsı az olan.

sebük-endîş سبك انديش (f. b. s.) : sathî düşünen, derin düşünemiyen.

sebük-hîz سبك خيز (f. b. s.) : çabuk kalkan, hareket eden.

sebükî سبكى (f. i.) : hafiflik, yeğnilik.

sebük-inân سبكعنان (f. a. b. s.) : çabuk koşan.

sebük-magz سبكمغز (f. b. s.) : beyinsiz, akılsız. (bkz : sebük-sâr).

sebük-magzâne سبكمغزانه (f. zf.) : akılsızca.

sebük-mâye سبكمايه (f. b. s.) : değersiz. îtibarsız.

sebük-mizâc سبكمزاج (f. a. b. s.) : hafif mizaçlı, hoppa [adam].

sebük-pây سبكپاى (f. b. s.) : ayağına çabuk olan. (bkz : bâd-pâ).

sebük-pervâz سبكپرواز (f. b. s.) : çabuk uçucu.

sebük-rev سبكرو (f. b. s.) : çabuk giden. (bkz : çâbük-pâ).

sebük-re'y سبك رأى (f. b. s.) : hafif fikirli, düşüncesiz. (bkz : sebük-magz).

sebük-rûh سبكروح (f. a. b. s.) : **1.** hafif ruhlu, içi tez. **2.** hoşsohbet, zarif, şen olan; **mec.** lâübâlî.

sebük-sâr سبكسار (f. b. s.) : beyinsiz, akılsız. (bkz : sebük-magz).

sebük-ser سبكسر (f. b. s.) : **1.** hafif düşünceli. **2.** aşağılık, sefîh.

seby سبى (a. i.) : harbde esir olma, alınma.

sebz سبز (f. s.) : yeşil, yeşil renkli. (bkz : ahdar). **Berg-i sebz : 1)** yeşil yaprak; **2)** gönül almak üzere verilen ufacık hediye **Hatt-ı sebz :** delikanlılarda sakal ve bıyıktan önce çıkan ince tüy.

sebz-i hisâr : müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebz-i tâze : müz. Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebze سبزه (f. i. c. : sebze-vât) : **1.** yeşillik, çimen. **2.** yemeği yapılan yeşillik.

sebze-vât سبزوات (f. a. i. sebze'nin c.) : zerzevat. [farsça olan bu kelimeyi Arap kaidesine göre cemîlendirmek yanlış bir teşkil olmakla beraber kullanılır olmuştur].

sebze-zar سبزه زار (f. b. i.) : **1.** yeşillik, çayırlık, çimenlik. **2.** sebze tarlası, bostan.

sebz-ender-sebz سبز اندر سبز (f. b. i.) : **1.** yeşillik içinde yeşillik. **2. müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

sebz-ender-sebz-i hisâr : müz. Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebz-ender-sebz-i kadîm : müz. Türk müziğinin en az üç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebz-fâm سبز فام (f. b. s.) : yeşil renkli. (bkz : sebz-reng).

sebzî سبزى (f. s.) : **1.** yeşille ilgili, yeşilli. **2. müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sebzîn سبزين (f. s.) : yeşil renkli, rengi yeşil. (bkz : ahdar).

sebz-pûş سبز پوش (f. b. s.) : yeşil örtülü, yeşil elbiseli.

sebz-renq سبز رنگ (f. b. s.) : yeşil renkli. (bkz : sebz-fâm).

sec' سجع (a. i. c. : escâ') : **1.** nesirde yapılan kafiye. **2.** ibârenin kafiyeli olan cümle sonlarından her biri. **3.** kumru, güvercin gibi kuşların ötüşü.

sec'-i murassa' : ed. her iki fâsılanın kelimeleri sayıca ve her bir kelime, karşılığı olan kelime ile vezin ve harf adedi îtibâriyle uygun düşmesi : **Zübde-i**[1] **vâkıfân-ı**[2] **rumûz-ı**[3] **dekayık**[4] * **ve umde-i**[1] **sâkinân-ı**[2] **künûz-ı**[3] **hakayık..**[4] gibi.

sec'-i mutarref : ed. hiç bir şarta mânî olmaksızın yalnız fâsılaları kafiyeli olan seci' : **andelîb-i hoş-efrâz, nagamatiyle sâmia-nevâzdır..** gibi.

sec'-i müvâzî : ed. sayıca müsâvî olmıyan, mütekabil kelimeleri kâmilen kafiyeli olmıyan, yalnız vezin ve kafiyelerde birleşen seci' : **hamd-i nâ ma'dûd** ve **senâ-yi nâ-mahdûd..** gibi.

secâhat سجاحت (a. i.) : yumuşak huyluluk.

secâvend سجاوند (f. i.) : Kur'ân-ı mânâya uygun doğru okumak için konulan işâret. [Meselâ : "kaf : durmayı", "sad" : geçmeye ruhsatı", "cim : durma veyâ geçmenin câiz olduğunu", "mim : muhakkak sûrette durmayı" gösterir; kelime, bu işâretleri koyan zâtın memleketi olan "Secâvend" şehrinden alınmıştır].

secâyâ سجايا (a. i. seciyye'nin c.) : seçiyyeler, huylar, tabîatler, karakterler.

secc سج (a. i.) : akma [su-].

seccâc ثجاج (a. i.) : çağlıyan.

seccâde سجاده (a. i. secde'den c. : secâcîd) : **1.** seccâde, üzerinde namaz kılınan küçük kilim, küçük halı. **2.** yazmalarda görülen belli başlı bir motifin adı.

seccâde-nişîn سجاده نشين (a. f. b. s.) : "seccâdede oturan" : şeyh; imam.

seccân سجان (a. i. sicn'den) : gardiyan, hapishâne me'muru.

secde سجده (a. i. c. : secdât) : namazda alını, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere dayamaktan ibâret ibâdet vaziyeti.

secde gülü : g. s. bir çeşit süsleme olan halkârda görülen gül motifinin bir nev'i.

secde-i sehv : namazda yapılan bir yanlış için secde etme.

secde-i şükrân : büyük bir sevince karşılık yapılan secde.

secde-i tilâvet : Kur'ân-ın 14 yerindeki secde âyetlerini okuyunca, okuyan ve işiten için yapılması lâzımgelen secde.

secde-gâh سجده گاه (a. f. b. i.) : ibâdet edilecek, namaz kılınacak yer. (bkz : mescid).

secde-geh سجده گه (a. f. b. i.). (bkz : secde-gâh).

secede سجده (a. s. sâcid'in c.) : secde edenler. (bkz : süccâd, sücced, sücûd).

secencel, secencele سجنجل، سجنجله (a. i.) : ayna. (bkz : mir'ât).

sech سجح (a. i.) : **1. hek.** bir şeyin derisini, kabuğunu soyup sıyırma. **2.** tırmalama.

secîr ثجير (a. i.) : cibre, posa. (bkz : asîre).

secîr-i ineb : üzüm posası.

seciyye سجيه (a. i. c. : secâyâ) : huy, tabîat, karakter (bkz : meşreb).

secl سجل (a. i. c. : sicâl) : içi su dolu kova.

sedâ ثدى (a. i. c. : sedâyâ). (bkz : sidy, sedy).

sedâb سداب (a. i.) : **bot.** sedefotu.

sedâcet سداجت (a. i.) : sâdelik.

sedâcet-i kelâm : söz sâdeliği.

sedâd سداد (a. i.) : **1.** doğruluk, hatâsızlık; doğru ve haklı şey. **2.** erkek adı.

sedâ-nüvîs صدا نويس (f. b. i.) : gramofon plâğı; teyp.

sedâil سدائل (a. i. sedîl'in c.) : askılar; perdeler, zarlar, örtüler.

sedâyâ ثدايا (a. i. sedâ, sedy, sidy'in c.) : memeler. **Zât-üs-sedâyâ** : **zool.** memeliler, **fr. mammifères.**

sedd سد (a. i.) : **1.** kapama, tıkama; kapanma, tıkanma, engel olma. **2.** mânia, perde. (bkz : hâciz, hâil) **3.** set, tümsek. **4.** baraj, büğet. **5.** rıhtım.
sedd-i âhenîn : demir duvar, demir perde.
sedd-i bâb : kapı örtme.
sedd-i hâil : araya giren, engel olan set.
sedd-i nutk : susma.
sedd-i rahne : gediği kapama, tıkama.
sedd-i ramak : ölmiyecek kadar yiyip içme.

seddâd سداد (a. i.) : **1.** şişe tıpası. **2.** tampon.

sedeb سدب (a. i.). (bkz : sedab).

sedebiyye سدبيه (a. i.) : **bot.** sedefotugiller, **fr. rutacées.**

sedefe صدفه (a. i.) : **1.** bir tek sedef kabuğu. **2. anat.** kulak kepçesi.
sedefe-i üzniyye : **hek.** kulak sayvanı, **fr. pavillon de l'oreille.**

sedefî صدفى (a. s.) : sedefe mensup, sedefle ilgili.

sedene سدنه (a. i. sâdin'in c.) : kapıcılar, perdedarlar, Kâbe-i Mükerreme kapıcıları.

sedg ثدغ (a. i.) : **1.** baş yarma. **2.** baş yarığı.

sedîd سديد (a. s. sedâd'dan) : doğru, hak. (bkz : sedâd).

sedîl سديل (a. i. c. : sedâil) : askı; perde, zar, örtü.

sedin ثدن (a. s.) : etli, vücutlu, toplu, cüsseli [kimse].

sedîr سدير (o. i.) : **1.** odanın baş tarafına konulan döşenmiş kerevet. **2.** karyola.

sedm سدم (a. i.) : dik fışkıran su.

sedn سدن (a. i.) : **1.** puthâne. **2.** tapınak.

sedn ثدن (a. i.) : vücut âzâlarının anormal şekilde gelişmesi.

sedy ثدى (a. i. c. : sedâyâ) : meme, emcik. (bkz : pistân).
sedy-i kesir-ül-leben : çok sütlü meme.

seele سئله (a. i. sâil'in c.) : dilenciler.

sefâh سفاه (a. i.). (bkz : sefâhat).

sefâhat سفاهت (a. i.) : **1.** zevk ve eğlenceye -aşırı derecede- düşkünlük. **2.** akılsızlık. **3.** har vurup harman savurma.

sefâin سفائن (a. i. sefîne'nin c.) : gemiler. (bkz : süfün).
sefâin-i harbiyye : harb gemileri.

sefâlet سفالت (a. i.) : **1.** sefillik, hakirlik, düşkünlük, aşağılık. **2.** yoksulluk.

sefâret سفارت (a. i. c. : sefârât) : sefirlik, elçilik. [aslı : "sifâret" dir].

sefâret-hâne سفارتخانه (a. f. b. i.) : elçilik konağı, elçilik.

sefâric سفارج (a. i. sefercel'in c.) : ayvalar.

sefat سفط (a. i.) : **1.** sepet, sele. **2.** balık ve ağaç pulu.

sefâtic سفاتج (a. i. süftece'nin c.) : **tic.** poliçeler.

sefeh سفه (a. i.) : akılsızlık.

sefele سفله (a. s. sâfil'in c.) : aşağı kimseler, alçaklar.

sefen ثفن (a. i.) : nasır.

sefer صفر (a. i. c. : esfâr) : arabî aylarının ikincisi [yılbaşı Muharrem olmak îtibâriyle-].

sefer سفر (a. i. c. : esfâr) : **1.** yolculuk. **2.** savaşa gitme. **3.** savaş. **4.** askerin savaş hâlinde veyâ savaşa hazır bulunması hâli. **5.** defâ, kerre, kez.

sefer in'âmı : ask. tar. harb dolayısıyle Yeniçeri ocağı asker ve subaylarına verilen bahşiş.

sefer-ber سفربر (a. f. b. i.) : savaşa gönderilmiş veyâ gönderilmek üzere bulunan [asker]; savaşa hazırlanmış devlet.

sefercel سفرجل (a. i. c. : sefâric) : ayva.

sefer-güzîn سفرگزین (a. f. b. s.) : yolculuk eden, yol giden.

seferî, seferiyye سفری ، سفریه (a. s.) : **1.** şeferle, yolculukla ilgili olan. **2.** savaş ile ilgili. **3.** şer'an en az 18 saatlik yere gitmek üzere yola çıkan kimse, yolcu. ["hazerî" nin zıddı].

seff سف (a. i. c. : süfûf) : **1.** ilâcı toz hâline getirme. **2.** toz hâline getirilmiş ilâç.

seffâh سفاح (a. s.) : **1.** hatîp, güzel söz söyliyen. **2.** cömert, eliaçık. (bkz : civân-merd). **3.** kan dökücü, gaddar.

seffâk سفاك (a. s. sefk'den) : **1.** kan dökücü. (bkz : hûn-rîz). **2.** (bkz : seffâh[1]).

sefîd سفید (f. s.) : ak. (bkz : beyzâ, ebyaz). **Bahr-i-sefîd** : Akdeniz. **Rîş-i sefîd** : ak sakal.

sefîd ü siyâh : akla kara.

sefîdâ, sefîdâc سفیدا ، سفیداج (f. i.) : üstübec.

sefîdî سفیدی (a. i.): aklık, beyazlık.

sefîh سفیه (a. s. c. : süfehâ) : zevk ve eğlenceye düşkün, parasını pulunu isrâf eden akılsız.

sefîl, sefîle سفیل ، سفیله (a. s. sefâlet'den. c. : sefîlân, süfelâ) : **1.** sefâlet çeken, yoksul. **2.** alçak. **3.** uslu tabîatlı. [kelimenin doğrusu "sâfil" dir].

sefîlân سفیلان (a. s. sefîl'in c.). (bkz : süfelâ).

sefîle سفیله (o. s.) : **mec.** orospu. (bkz : fâhişe, zâniye).

sefîne سفینه (a. i. c. : sefâin, süfün) : gemi, vapur. (bkz : keştî).

sefîne-i Nûh : 1) Nûh'un gemisi; **2) astr.** semânın güney yarım küresinde bulunan bir burcun adı.

sefînet-üş-şuârâ : ed. dîvan şâirlerinden toplanan şiir mecmûası.

sefîr سفیر (a. i. sefâret'den. c. : süferâ): elçi.

sefîr-i kebîr : büyük elçi.

sefk سفك (a. i.) : dökme, akıtma.

sefk-i dimâ' : kan dökme, kan dökücülük.

sefl ثفل (a. i.). (bkz : kazûrât).

sefsefe سفسفه (a. i.) : un, nişasta gibi toz hâlindeki şeyleri eleme.

seftece سفتجه (a. i. c. : sefâtic) : poliçe.

seg سگ (f. i.) : köpek, it. (bkz : kelb).

segabet سغابت ("ga" uzun okunur. a. i.) : açlık. (bkz : cû').

seg-âbî سگابی (f. i.) : **zool.** kunduz. [seg-i âbî'den].

segâh سگاه (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Kuvvetli bir zühd ve açık bir hüzün bildirir. En eski devirlerden beri rağbetle kullanılmıştır. Segâh beşlisi ile hicaz dörtlüsünden mürekkeptir. (şu halde, dizisi bir sekizli dâhilinde ifâde edilebilen mürekkep makamlardan olmuş oluyor). Donanımına "si" ve "mi" koma bemolleri ile "fa" bakiyye diyezi konulur, hicaz dörtlüsünün "lâ" bakiyye diyezi, nota içerisinde kullanılır. Makam dizisi niseb-i şerîfeden 5 tânesini içine aldığından, gizli mütenâfir sayılır. Durağı segâh, güçlüsü -üçüncü derecesi olan- nevâ (re) perdeleridir. Umûmiyetle çıkıcı olarak seyreder. Orta sekizlisindeki sesleri -pestden tîze doğru olmak üzere- şöyledir : segâh, çârgâh, nevâ, dik hisar, evic, gerdâniye, sünbüle ve tiz segâh.

segâh-acem سگاه عجم (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

segâh-mâye سگاه مایه (f. b. i.) : **müz.** mâye makamının, segâh ile segâh perdesinde kalan nev'ine -dügâh perdesinde kalandan tefrik maksadiyle- bâzan verilen bir adı.

segâh muhayyer سگاه مخیر (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış numûnesi yoktur.

seg-bân سگبان (f. i.) : **1.** seymen, yeniçeri ocağına bağlı bir sınıf asker. **2.** Osmanlı saraylarında av köpeklerine bakan kimse.
seg-bân-ı cedîd : tar. eski sekban teşkîlâtının lâğvından sonra kurulan yeni sekban teşkîlâtı.

seg-cân سگ جان (f. b. s.) : it canlı

seg-peçe سگ بچه (f. b. i.) : köpek yavrusu, it eniği.

segrî سغری (f. i.) : sağrı, hayvanın beli ile kuyruğu arasındaki dolgunca yer.

sehâ' سحاء (a. i. c. : eshiye) : **anat.** beyin zarı.

sehâb سحاب (a. i.) : **1.** bulut. (bkz : ebr, gays[2], mîg). **2.** karanlık. **3.** bulut gibi uçuşan böcekler.
sehâb-ı matîr : yağmur bulutu.
sehâb-ı rahmet : rahmet bulutu.

sehâb-âlûd سحاب آلود (a. f. b. s.) : bulutlu. (bkz : ebr-âlûd).

sehâbe سحابه (a. i.) : tek bulut.

sehâbî سحابی (a. s.) : bulutumsu, bulutla ilgili.

sehâî سحائی (a. s.) : beyin zarına âit, onunla ilgili.

sehâib سحائب (a. i. sahâbe'nin c. : bulutlar.
sehâib-i meftûr : durgun, ağır bulutlar.

sehânet ثخانت (a. i.) : **1.** kalınlık. (bkz : sihan). **2.** sıklık. **3.** katılık, peklik.

sehâyâ سحایا (a. i. sehâ'nın c.) : beyin zarları. ["sehâ"nın asıl cemi : "eshiye" olup "sehâyâ" kelimesi, Cemiyyet-i Tıbbıyye-i Osmâniyye tarafından kabûl edilmiş ise de yanlıştır]. **İltihâb-ı sehâyâ hek.** beyin zarı iltihâbı, menenjit. **Nezf-i sehâyâ hek.** beyin zarı kanaması.

seher سحر (a. i. c. : eshâr) : **1.** tan yeri ağırmadan biraz önceki vakit. **Ale-s-seher :** sabah erkenden. **2.** kadın adı.

seher سهر (a. i.) : **hek.** uykusuzluk, gece uyuyamama hastalığı. **İllet-i seher :** uykusuzluk hastalığı.

sehere سحره (a. s. sâhir'in c.). (bkz : sâhir).

seher-gâh, — -geh سحرگاه : سحرگه (a. f. b. i.) : seher vakti, sabahın erken saati.

seher-hîz سحرخیز (a. f. b. s.) : **1.** erkenci, sabahları erken kalkan. **2.** sabahleyin esen.

seherî, seheriyye سحری، سحریه (a. s.): sabah ve şafakla ilgili. **İbâdet-i seheriyye :** seher vakti ibâdeti. **Mürg-i seherî :** bülbül.

sehhâka سحاقه (a. s.) : sevici kadın.

sehhâr سحار (a. s. sihr'den) : **1.** (pek) büyücü. (bkz : sâhir, sihr-bâz). **2.** büyü gibi bir kuvvetle çeken, büyüleyici.

sehhâre سحاره (a. s.) : **1.** sehhâr'ın müennesi. **2. i.** büyüleyici, çok güzel mânâsına kadın adı.

sehî سهی (f. i.) : **1.** düz, doğru. **2.** fidan gibi [boy].

sehî-kamet سهی قامت ("ka" uzun okunur. f. a. b. s.) : düz, düzgün boy.

sehîm سهیم (a. s.) : hisse sâhibi.

sehl سهل (a. i.) : **1.** kolay. (bkz : âsân). **2.** sâde.

sehl-i mümtenî : ed. kolay ve sâde göründüğü halde, bulunup söylenmesi ve taklidi zor olan söz.

sehl-ül-me'haz : kolay olarak alınacak ve elde edilecek şey.

sehlen سهلاً (a. zf.) : kolaylıkla, kolay olarak. **Ehlen ve sehlen :** safâ geldiniz, hoş geldiniz.

sehl-ter سهلتر (f. b. s.) : çok kolay, en kolay.

sehm سهم (a. i. c. : sihâm) : **1.** ok. (bkz : tîr). **2.** yay. **3.** (c. : eshâm) aksiyon, hisse bedeli. **4.** kısım, hisse, pay. **5. or.** eğrilik payı [tomruklarda].

sehm سهم (f. i.) : korku, dehşet. (bkz : bîm).

sehm-gîn سهمگین (f. b. s.) : korkunç; korkulu. (bkz : sehm-nâk)

sehm-nâk سهمناك (f. b. s.) : korkunç, korkulu. (bkz : sehm-gîn).

sehrân سهران (a. s.) : geceleri uyanık duran.

sehtâr سه تار (f. b. i.) : **müz.** telli sazlardan üç telli bir saz.

sehv سهو (a. i. c. : sehviyyât) : **1.** yanlış. (bkz : hatâ). **2.** yanılma. (bkz : gaflet).
sehv-i kalem : yanlışlıkla yazma.
sehv-i mürettib : mürettip yanlışı.
sehv-i sarîh : pek açık yanlış.
sehv-i tertîb : tertip, dizme yanlışı.

sehven سهواً (a. zf.) : yanlışlıkla, yanılarak.

sehviyyât سهويات (a. i.) : sehv'in c.) : yanlışlar.

sekam سقم (a. i. c. : eskam) : hastalık, illet.

sekârâ سكارى (a. s. sekrân'ın c.). (bkz : sükârâ).

sekb سكب (a. i.) : suyu dökme; su dökülme.

sekbe سكبه (a. i. c. : sekebât) : **1.** baştaki kepek. **2.** takke.

sekebât سكبات (a. i. sekebe'nin c.) : **1.** baştaki kepekler. **2.** takkeler.

sekenât سكنات (a. i. sekne'nin c.) : durma [lar], duruş [lar]. **Harekât ü sekenât** (kımıldamalar ve duruşlar) : davranış. [kelime dilimizde müfret gibi kullanılır].

sekene سكنه (a. s. sâkin'in c.) : sâkin olanlar, oturanlar.
sekene-i karye : köy sâkinleri, köyde oturanlar.

sekerât سكرات (a. i. c.) : sarhoşluklar.
sekerât-ül-mevt : can çekişirken gelen baygınlık, dalgınlık. (bkz : ihtizâr).

sekîne, sekînet سكينه ، سكينت (a. i. c. : sekâin) : **1.** karar; rahat, sâkinlik, dinlenme. **2.** gönül rahatlığı. **3.** İsrâil oğullarına ihsan olunan bir mûcize. [abutla gezdirilir, kendilerine güven, düşmanlarına korku verirmiş].

sekkâk سكاك (a. i.) : bıçakçı, çakıcı.

sekr سكر (a. i.) : sarhoşluk. (bkz : bed-mestî).

sekrân سكران (a. s. sekr'den. c. : sükârâ) : sarhoş. (bkz : bed-mest, mest, ser-hoş, ser-mest).

sekr-âver سكرآور (f. b. s.) : sarhoşluk veren, sarhoş eden, baş döndüren. (bkz : müskir).

sekre سكره (a. i.) : **1.** sarhoşluk. **2.** şaşma. (bkz : hayret). **3.** şiddet.

sekt سكت (a. i.) : **1.** sesini soluk almadan durdurma. **2. ed.** şiirde bir harekenin düşmesinden meydana gelen âhenk kırıklığı.
sekt-i melîh : ed. hafif âhenk kırıklığı : "mef'ûlü mefâilün faûlün" veznini "mef'ûlün fâilün faûlün" hâline koyma.

sekte سكته (a. i.) : **1.** durma; durgunluk. **2.** kesilme. **3.** bozukluk, zarar. **4.** kanın bir denbire durması. **5.** (bkz : sekt).

sekte-i dimâgıyye : hek. beyin inmesi.

sekte-i kalb : kalb sektesi, kalbin durması.

sekte-i reeviyye : hek. akciğere kan hücûmu.

sekte-dâr سكته دار (a. f. b. s.) : **1.** sekteye uğramış, bozulmuş, zarara uğramış. **2.** âhengi, düzeni bozulmuş.

sel سيل (a. i.).(bkz. : **seyl**).

sel'a سلعه (a. i. seleât sila') : **hek. 1.** hıyarcık. **2.** ur. **3.** başta olan yarık.

selâ' سلاء (a. i.) : **anat.** cenin torbası, son.

selâcika سلاجقه (a. i. selçûk'un c.) : selçuklular. **Selâtîn-ı selâcika** : selçuklu sultanları.

selâhif سلاحف (a. i. sulhafât, sulahfât'ın c.) : **zool.** kaplumbağalar.

selâik سلائق (a. i. selîka'nın c.) : selîkalar, güzel söyleme ve yazma istîdatları.

selâlim سلالم (a. i. süllem'in c.) : merdivenler.

selâm سلام (a. i.) : **1.** barış, rahatlık. **2.** sonu iyi ve hayırlı çıkma. **3.** fânî, gelip geçici olmama, zevalsizlik. [Allah adlarından biri]. **4.** âşinâlık, bildik. **5.** selâm. **Dâr-üs-selâm** : Cennet. **Medînet-üs-selâm** : Bağdat **Aleyh-is-selâm** : onun üzerine selâmet olsun.

selâme, selâmet سلامه ، سلامت (a. i.) : **1.** sâlimlik, eminlik, korku ve endîşeden uzak olma. **2.** selâmete çıkma, kurtulma. **3.** iyi netîce. **4.** kurtulma. (bkz : halâs, necât, rehâ). **5. ed.** cümlenin düzgün ve doğru olması.

Selâmiyye سلاميه (a. h. i.) : **tas.** Celvetiyye tarîkatı şûbesinden biri. [kurucusu : Selâmi Ali efendidir 1103 (1691) de ölmüştür].

selâmün-aleyküm سلام عليكم (a. cü.) : "selâmet üzerine olsun!" mânâsına bir selâmlama sözü.

selâs ثلاث (a. s.) : üç. (bkz : se).

selâse ثلاثه ، ثلاثة (a. s.) : üç. **Şuhûr-i selâse** : üç aylar.

selâse-aşer : on üç.

selâse-i gassâle : şarabı üçleme, üçüncü bardağı içme.

selâset سلاست (a. i.) : **ed.** [sözün] akıcı olma hâli, akıcılık.

selâsil سلاسل (a. i. silsile'nin c.) : **1.** zincirler. **2.** zincirleme giden şeyler. **3.** sıradağlar.

selâsil-i müşgîn : sevgilinin saçı.

selâsîn ثلاثين (a. s.) : otuz. (bkz : selâsûn).

selâsîn سلاسين (a. i.) : selâsîniye fasîlesinden yaprakları pek küçük bir ağaççık.

selâsûn ثلاثون (a. s.) : otuz. (bkz : sî, selâsîn).

selâtîn سلاطين (a. i. sultân'ın c.) : sultanlar.

selâtîn-nâme سلاطين نامه (a. f. b. i.) : Edirne Hasköy'ünde Adnî Mahmud Paşa medresesi müderrisi Sarıca Kemal'in 1489 (H. 895) yılında kaleme aldığı 3600 beyitlik manzum Osmanlı târihidir. [bir adı da "Tevârih-i Âl-i Osmân" dır].

selb سلب (a. i.) : **1.** kapma zorla alma. **2.** kaldırma, giderme. (bkz : ibtâl, izâle). **3.** menfîleştirme, olumsuzlaştırma. **4.** inkâr etme. **5. fels. fr.négation.**

selben سلباً (a. zf.) : **1.** kaldırarak, yok ederek, gidererek. **2.** inkâr yoliyle.

selbî سلبى (a. s.) : menfîlikle (*olumsuzlukla) ilgili.

selc ثلج (a. i. c. : sülûc) : kar. (bkz : berf).

selce سلجه (a. i.) : **zool.** istiridye.

selcem سلجم (a. i.) : **bot.** şalgam.

selcûkî سلجوقى (a. s.) : selçuklu.

seleât سلعات (a. i. sel'a'nın c.) : **hek.** hıyarcıklar; urlar.

seleb سلب (a. i. c. : eslâb) : **1.** birinden kapılıp alınan şey. **2.** soyularak birinden alınan şey. **3.** savaş âleti.

selef سلف (a. i. c. : eslâf, süllâf) : **1.** bir yerde, bir işte, bir vazîfede başka birinden önce bulunmuş olan kimse. ["halef" in zıddı]. **2.** eski adam. (bkz : cedd).

Selefiyye سلفيه (a. h. i.) : sahâbe ile Tâbi'in mezhebinde bulunan fukahâ muhaddisîn. [bunun yerine Eseriyye de kullanılır; Selefiyyenin yolu Kur'an yoludur].

selem ثلم (a. i.) : diş gediği.

selem سلم (a. i.) : peşin para ile veresiye mal alma.

selh سلخ (a. i.) : **1.** yüzme, soyma, derisini çıkarma. **2.** her arabî ayının son günü. [ilk gününe "gurre" denilir].

selh-hâne سلخخانه (a. f. b. i.) : salhâne. (bkz : mezbaha).

selîb سليب (a. s.) : **1.** soyulmuş, alınmış, giderilmiş. **2.** aklı başından alınmış. **3.** traş olunmuş.

selîha سليخه (a. s.) : **1.** soyulmuş, bozulmuş şey. **2.** kabuk.

selîka سليقه (a. i. c. : selâik) : güzel söyleme ve yazma istîdâdı.

selîkî, selîkiyye سليقى ، سليقيه (a. s.) : selîkaya mensup, bunu ilgili. **Letâfet-i selîkiyye :** selîka güzelliği.

selîl سليل (a. i.) : **1.** yeni doğmuş erkek çocuğu. **2.** netîce. (bkz : semere).
selîl-i meyyit : ölü doğmuş çocuk.

selîle سليله (a. i.) : yeni doğmuş kız çocuğu.

selîm سليم (a. s. selâmet'den) : **1.** sağlam, kusursuz, doğru. (bkz : sahîh). **Akl-ı selîm:** *sağduyu. **Zevk-i selîm :** güzel tabîat, güzel zevk sâhibi. **2. i.** erkek adı.

selîm-ül-kalb : temiz yürekli adam.

selîmî سليمى (a. i.) : **tar.** bir çeşit başlık. [Yavuz Sultan Selîm'e nispetle bu adı almıştır; 65 santim boyunda, yukarısı ağzından genişçe, tepesi yarık değil düzdür ve üzerine tülbent sarılır].

selîmiyye سليميه (a. i.) : eski ve zarif kumaşlardan birinin adı. [Üsküdar'da Selimiye'de dokunduğu için III. Selim'e nispet edildiği kayıtlardan anlaşılmıştır].

selis سلس (a. s.) : **1.** kolay, yumuşak. **2.** bağlı, boyun eğmiş.
selis-ül-bevl : **hek. 1)** sidiğin dâimî akıntısı; **2)** sidiğini tutamıyan [adam].

selîs سليس (a. s. selâset'den) : **1.** düzgün, akıcı [ibâre, anlatış]. **2. müz.** Türk (Anadolu) halk şiiri ve müziğinin XIX. asır başlarında meydana çıktığı anlaşılan bir şeklidir. Arûz'un "**feilâtün - feilâtün - feilâtün - feilün**" vezni ile yazılır; "forme" olarak gazel, bâzan murabbâ, muhammes ve müseddes kullanılır. Şehirli âşıklar tarafından seyrek olarak yazılmıştır.

selît سليط (a. s.) : **1.** ağzı bozuk. **2. i.** zeytin yağı.

selîta سليطه (a. i.) : **1.** içine zeytinyağı konulan salata. **2. s.** selît[1]'in müennesi.

sell سل (a. i.) : **1.** sıyırma, sıyrılma. **2.** çıkarma, çıkarılma; çekme, çekilme.
sell-i seyf : kılıç çekme.

sellâc ثلاج (a. i.) : buz ve kar satan adam.

sellâh سلاخ (a. i. selh'den) : kasaplık hayvan kesen, yüzen.

sellât سلات (a. i. selle'nin c.) : seleler, sepetler.

selle ثله (a. i.) : koyun, keçi sürüsü.

selle سله (a. i. c. : sellât, silâl) : sele, sepet.

selle-bâf سله باف (a. f. b. i.) : sele, sepet, küfe, zenbil ören kimse, sepetçi.

sellem سلم (a. f. i.) : "selâmete erdirsin!" mânâsıyla duâlarda geçer

selm سلم (a. i.). (bkz : silm).

selmânî سلمانى (a. i.) : niyaz kabûl eden derviş. [Selmân-ı Fârisî'ye nispetle bu adı almıştır; bektâşilikle mevlevîlikte sadaka kabulü, dilencilik câiz değildir. Yapılan yardım "niyaz" adı altında kâbûl edilir].

selme ثلمه (a. i.) : gedik, rahne.

selmek سلمك (f. i.) : **müz.** Türk müziğinde en eski bir mürekkep makamdır. Az kullanılmış, son asırlarda hiç rağbet edilmemişken, R. Fersan 1948 de -makamın mâhiyetini H. Saadettin Arel'den bilvasıta öğrenerek- bir saz semâîsi yazmıştır; elimizde başka bir nümûnesi yoktur. Selmek, hüseynî geçkili bir rast makamdır. Rast ile rast (sol) perdesinde kalır. Güçlüleri birinci derecede rastın güçlüsü -nevâ (re), ikinci derecede- hüseynînin durağı- dügâh (la), üçüncü derecede de -hüseynînin güçlüsü- hüseynî (mi) perdeleridir. Donanımına rast ve hüseynînin müşterek ârızaları olan "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur. Esâsen her iki dizinin ortak seslerinden istifâde edilerek terkîbedilmiştir. Hüseynî, rastın her yerinde geçki olarak kullanılabilmekle berâber selmek'in gerdâniye makamının tersi olduğu görülüyor.

selmek-i kebîr : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-i sagîr : müz. Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-büzürk سلمك بزرك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-hicâz سلمك حجاز (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-hüseynî سلمك حسينى (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-ırâk سلمك عراق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-ısfahân سلمك اصفهان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-kûçek سلمك كوچك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-râst سلمك راست (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selmek-rehâvî سلمك رهاوى (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "selmek-ruhâvî"dir].

selmek-zengûle سلمك زنگوله (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

selsâl سلسال (a. i.) : tatlı, **lezzetli;** hafif su.

selsebîl سلسبيل (a. i.) : **1.** tatlı ve hafif su. **2.** Cennette bir çeşmenin adı. **3.** (bkz : sebîl). **4. g. s.** suyunun aktığı yer kademeli olan bir çeşit çeşme, **fr. fontaine à cascades.**

selûkiyye سلوقيه (a. i.) : kaptan kamarası.

selûl سلول (a. s.) : ölü olarak doğmuş çocuk.

selvâ سلوى (a. i.) : **1.** bal. (bkz : asel). **2.** İsrâiloğullarının Tih sahrâsında bulunduğu müddetçe "menn" ile Allah'ın ihsân ı olan (bıldırcına benzer) bir kuş.

selvet سلوت (a. i.) : gönül rahatı.

sem' سمع (a. i.) : **1.** işitme, işitiş. **2.** dinleme, kulak verme. **3.** (c. : esmâ') kulak. (bkz : gûş, üzn).

sem-i mülevven : psik. renkli işitme, **fr. audition colorée.**

semâ' سماء (a. i. c. : semâvât) : gökyüzü. (bkz : âsmân).

semâ-yi lâciverdî : lâcivert renkte gökyüzü.

semâ' سماع (a. i.) : **1.** işitme, duyma. **2.** mevlevî âyinlerinde tarîkat mensuplarının cezbe hâliyle ayakta dönmesi, zikretmesi. (bkz : mukabele).
semâ-i râh : tas. yolda yapılan semâ. [mevlevî tâbirlerindendir].

semâcet سماجت (a. i.) : **1.** çirkinlik, fenâ görünüş. **2.** söz çirkinliği :
semâcet-i ibtidâ' : sözün başlangıcındaki çirkinlik.
semâcet-üt-tahallüs : ed. kasîde başlangıcı demek olan "nesîb" veyâ "teşbîb" ile girizgâhın çirkin olması.

semâen سماعاً (a. zf.) : **işiterek.**

semâ-hâne سماعخانه (a. f. b. i.) : mevlevî tekkesinin semâ edilen geniş divanhânesi.

semâhat سماحت (a. i.) : **1.** cömertlik, elaçıklığı; iyilikseverlik. (bkz : sahâ). **2.** erkek ve kadın adı.

semâhat-lü سماحتلو (a. t. b. s.) : eskiden din âlimleri arasında kazaskerlik pâyesinde bulunanlara mahsus resmî lâkab.

semâî سماعى (a. s.) : **1.** semâ'a mensup, hiç bir kaideye bağlı kalmadan, işitilerek öğrenilen. **2. müz.** Türk (Anadolu) halk şiirinde (yânî klâsik şiirin te'sîri altında olmıyan veyâ pek az olan asıl halk şiirinde) bir "forme" un adıdır. Saz şâiri tarafından bestelenir ve **semâî** adı altında okunur Şekil îtibâriyle aynen koşma gibidir; ondan farkı hecenin 4+4=8 vezni ile yazılmasındandır. Mevzuu îtibâriyle de koşmadan farklıdır; semâîde âdeta bir takım tekerlemeler vardır; fakat bunlar oldukça bir mânâ arzederler, mânîde olduğu gibi mânâsız değildirler.

semâî (müzik "forme" u) سماعى(موزيك فورمى) (a. i.) : **müz.** Türk müziğinin mâruf "composition forme'u". Lâdînî ve güfteli eserlere mahsus bir şekildir. ("saz semâîsi" "forme" unun dışında kalır). Güfte, 4 mısrâ ile birtakım "terennüm" denilen lâfızlardan ibâret olur. Her mısrâı müteakip gelen terennüm, hâneleri karakterize eder ve şarkının "nakarat"ı, peşrevin "mülâzime"si rolünde bulunur. Eğer iki mısrâ arka arkaya okunup da sonra terennüm gelirse, semâîye "nakış semâî" denilir. Bu şekilde eserin sâdece 2 hâne olacağı tabîîdir. Şu halde, 2 hâneli semâiye "nakış semâî" denilir. İki hâneli eserde ise mülâzime dört defâ değil, fakat sâdece iki defâ tekrar edildiği için, uzun, süslü ve hattâ bâzan bir takım mısrâlardan ibâret olabilir; bunun için "nakış" denilmiş olacaktır. Nakış semâî, semâîden (yânî 4 hânelisinden) daha çok kullanılmıştır. Semâînin yegâne denilecek başka hiçbir "forme" da bulunmıyan husûsiyeti, sâdece semâî usulleri (aksak semâî, yürük semâî ve bunların mertebeleri) ile ölçülebilmesidir.

semâî (usul) (اصول) سماعى (a. i.) : **müz.** Türk müziğindeki iki basit usulden biri ve nîm sofyandan sonra en küçüğü. Bütün diğer usuller, bu ikisinin muhtelif şekillerde terkîbinden ibârettir Semâî usûlü 3 zamanlı ve 3 barblıdır. Darbları şöyledir : düm (1 zamanlı, kavî), tek (1, nim kavî) ve tek (1, zayıf). Şarkıda ve başka yerlerde kullanılmış bir usuldür (saz semâîlerinde son hâne, muhtelif fantazi eserler, Itrî'nin salât-ı ümmiyyesi v.s.). Bu usul ile ölçülmüş hiç bir yürük veyâ sengin semâî yoktur; onun için bâzı noktalar da -diğer birkaç usul gibi basit oldukları halde- 6/8 veyâ 6/4 usullerinin ikiye bölünerek yazılması cehâlet eseridir; bu şekilde, esas usûlün husûsiyet ve mâhiyetindeki mânâ bozulmuş olur.

semân ثمان (a. s.) : sekiz. (bkz : heşt, semâniye). **Sahn-i semân :** eski medreselerdeki tahsil sonunda elde edilen ders-i âm'dan evvelki ilmî rütbe.

semân-aşere : on sekiz.

sem'an سمعاً (a. zf.) : **1.** işiterek. **2.** dinliyerek.
sem'an ve tâaten : bâşüstüne.

semân سمان (f. i.) : **1.** (bkz : âsmân). **2.** güneş ayının yirmi yedinci günü. **3.** bıldırcın.

semâne سمانه (f. i.) : **1.** tavan. **2.** bıldırcın.

semânet سمانت (a. i.) : semizlik, besililik.

semânîn ثمانين (a. s.) : seksen. (bkz : semânûn).

semâniye ثمانيه (a. s.) : sekiz. (bkz : semân).

Semâniyye-i Halvetiyye سمانية خلوتيه (a. b. h. i.) : **tas.** Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden Bekriyye-i Halvetiyye kollarından biri. [kurucusu Şeyh Muhammed bin Abdülkerîm-ül-Medenî-üs-Semânî'ye nispetle bu adı almıştır. (d. : 1132 (1719) - ö. : 1189 (1775)].

semânûn ثمانون (a. s.) : seksen. (bkz : heştâd, semânîn).

semâ-pâre سما پاره (a. f. b. i.) : gök parçası.

semâr ثمار (a. i.) : meyva. (bkz : semere).

semâsire سماسره (a. s. simsâr'ın c.) : komisyoncular, tellâllar.

semâvât سماوات، سموات (a. i. semâ'nın c.) : gökler.

semâvî, semâviyye سماوى، سماويه (a. s.) : **1.** semâya mensup, semâ ile ilgili. **2.** Allah'dan olan. (bkz : İlâhî), Allah'ın işi. **Kütüb-i semâviyye :** Tevrat, Zebur, İncil, Kur'an.

semâviyyât سماويات (a. i. c.) : semâvî olan şeyler, gökcisimleri.

semâ'-zen سماعزن (a. f. b. s.) : semâ yapan, törenle dönen [mevlevî]. **Ser-semâ'-zen** : semâzenlerin dönüşlerine nezâret eden zat.

semek سمك (a. i. c. : esmâk, simâk) : balık. (bkz : mâhî).

semeke سمكه (a. i. c. : esmâk, simâk) : (bkz : semek).

semen سمن (a. s.) : semizlik, yağlılık. [aslı : "semn" ve "simen" olduğu halde bu şekli yaygındır]. (bkz : semn).

semen سمن (f. i.) : yâsemin. **Berg-i semen :** yâsemin yaprağı.

semen ثمن (a. i. c. : esmân) : baha, kıymet, değer, tutar.

semen-i hâl : **huk.** peşin olan semen, kıymet.

semen-i misl : bilirkişi tarafından hakikî kıymetini tâyin etme.

semen-i müsemmâ : iki tarafın isteğiyle değerlendirilen kıymet.

semen-i râyic : geçer değer, sürümü olan kıymet.

semen-ber سمنبر (f. b. i.) : göğsü yâsemin gibi beyaz olan, yâsemin göğüslü [sevgili].

semen-bû سمنبو (f. b. s.) : yâsemin kokulu.

semend سمند (f. i.) : **1.** kula at. **2.** çevik ve güzel at.

semend-i hâme : kalemi, çevik ve güzel bir ata benzetme.

semender سمندر (f. i.) : **1. zool.** kurbağagillerin kuyruklu takımından bir hayvan **lât. salamandra maculosa. 2.** ateşte yaşar bir masal hayvanı. [kelimenin "sam+ender" in muhaffefi olduğu lûgatlerde yazılıdır].

semen-fâm سمنفام (f. b. i.) : yâsemin renkli.

semenî سمنى (a. i.) : tereyağı.

semen-sâ سمنسا (a. f. b. s.) : **1.** yasemin döşiyen. **2.** yâseminimsi.

semer ثمر (a. i. c. : esmâr, simâr) : **1.** meyva, yemiş. **2.** mahsul, verim. **3.** netîce. **Bî-semer :** meyvasız; netîcesiz. **Şecer-i bî-semer, Diraht-ı bî-semer :** meyvasız ağaç. **İktitâf-ı semer :** netîce elde etmek .

semer-i ar'ar : **bot.** ardıc.

semer-i baklî : **bot.** baklamsı meyva.

semer-i fakîr : **bot.** kapçık meyva. **fr. akène, achene.**

semer-i inebî : **bot.** üzümsü meyva.

semer-i mücevvez : **bot.** buğdaysı meyva.

semerât ثمرات (a. i. semere'nin c.) : **1.** yemişler, meyvalar. **2.** faydalar, verimler. **3.** netîceler. **4.** devlete âit mülk ve akarlarla topraklarından ve mukataalardan alınan îrat, gelir.

semere ثمره (a. i. c. : semerât) : **1.** meyva, yemiş. **2.** fayda, verim. **3.** netîce.

semere-i fuâd (gönül meyvası) : evlât.

semere-dâr ثمره دار (a. f. b. s.) : **1.** yemiş veren. **2.** verimli, kârlı. (bkz : mîve-dâr, müsmir).

semî' سميع (a. s. sem'den) : **1.** işiten, işitme kuvveti olan. **2.** Allah adlarındandır.

semî-üd-duâ (duâyı işiten) : Allah.

semîc سميج (a. s.) : çirkin.

semîle ثميله (a. i.) : **1.** artmış, artık şey. **2.** dere içinde kalan su artığı.

semîn سمين (a. s. c. : simân) : semiz, şişman, besli, yağlı.

semîn, semîne ثمين ، ثمينه (a. s.) : **1.** pahalı, kıymetli. **Dürr-i semîn** : kıymetli inci. **2. i.** [ikincisi] kadın adı.

semîr ثمير (a. s.) : meyva veren, meyvalı. (bkz : zât-ül-esmâr).

semîr سمير (a. i.) : arkadaş. (bkz : hem-dem, musâhib, refîk). [arapçada : "gece vakti birlikte sohbet eden" mânâsınadır].

semiyy سمى (a. i.) : adaş, adları bir olan. (bkz : hem-nâm).

semm سم (a. i. c. : simâm, sümûm) : zehir, ağı.

semm-i katl : öldürücü te'siri olan zehir.

semm-ül-fâr : sıçanotu.

semm-üs-semek : **bot.** balıkotu denilen nohut büyüklüğünde zehirli bir nebat, *bitki.

semmâk سماك (a. i.) : balıkçı.

semmân سمان (a. i.) : hâlis, süzme yağ yapan veyâ satan [kimse].

semm-dâr سمدار (a. f. b. s.) : zehirli. (bkz : zehr-nâk).

semmî, semmiyye سمى ، سميه (a. s.) : zehirli, zehirle ilgili.

semmûr سمور (a. i. c. : semâmîr) : **zool.** samur.

semmûriyye سموريه (a. i.) : **zool.** susamurugiller, **fr. mustélidés.**

semm-üs-semekiyye سم السمكيه (a. b. i.) : semmüssemek (balıkotu) denilen nebâtın bağlı olduğu sınıf.

semn سمن (a. b.) : **1.** tereyağı. **2.** semizlik, yağlılık.

sempati [fr. olan bu kelime : (**sempati-i kebîr** : büyük sempatik, **fr. grand sympathique**) şeklinde yanlış bir terkip olarak hekimlik diline girmiştir].

semrâ سمرا (a. s.) : **1.** esmer. **2. i.** kadın adı. ["esmer"in müennesi].

semt سمت (a. i. c. : sumût) : **1.** taraf, cihet, yön. **2. astr.** açıklık.

semt açısı : **jeod.** rasat hattının kuzey-güney istikametiyle yaptığı açı. [doğu ve batı olmak üzere iki türlüdür].

semt-i kadem : **astr.** ayakucu.

semt rasadı : **top., jeod.** her hangi bir yerde üzerinde rasat âleti bulunan belli bir nokta ile koordinatları bilinen ikinci bir noktanın hakîkî kuzey istikametiyle teşkîl ettiği açıyı, yânî semt açısını bulmak için kutup yıldızına veyâ başka yıldızlara, yâhut Güneş'e yapılan rasatlara dayanan hesap ameliyesi.

semt-ün-nazîr : **astr.** bir şâkulî hat her iki tarafa doğru sonsuz olarak uzatılırsa, bu mevhum hattın semâ küresini biri ufkun altında, diğeri üstünde iki noktadan keser -râsıdın bulunduğu yere göre- alttaki noktanın adı semt-ün nazîr'dir.

sem-ür-ré's : **astr.** başucu. **fr. zenith.**

semt-ür-re's dâiresi : **astr.** her hangi bir yerin semt-ür-re's noktası ile Arz'ın merkezini içine alan düzlemlerden her hangi birinin semâ küresi ile ara kesiti.

semt-ür-re'sî : **astr.** *başucul, **fr. zenithal.**

semûh سموح (a. s. semâhat'den) : çok cömert. **Nasûh-i semûh** : çok öğüt veren.

semûm سموم (a. i.) : **1.** sam yeli, sıcak rüzgâr. **2.** zehirli şey.

senâ' ثناء (a. i. c. : esniye) : övme, övüş. (bkz : medh).

senâ' سناء (a. i.) : **1.** meyva ve yapraklarının karışmasından meydana gelen baklagillerden iç sürdürücü bir ot.

senâ-i Hindî : Hindistan'dan gelen senâ.

senâ-i kâzib : yabâni sinâmeki.

senâ-i mekkî : sinâmeki. [sürgün vermesi için kullanılır].

senâ-i Mısrî : Mısır'dan gelen senâ. **2.** şimşek parıltısı.

senâbik سنابك (a. i. sünbük'ün c.) : at, katır gibi tek tırnaklı hayvanların tırnakları.

senâbil سنابل (a. i. sünbüle'nin c.) : **bot.** başaklar. (bkz : sünbülât).

senâ-gû ثناگو (a. f. b. s.) : medheden, öven. (bkz : senâ-hân, senâ-kâr, senâ-ver).

senâ-gûyâne ثناگویانه (a. f. zf.) : övercesine. (bkz : senâ-kârâne).

senâ-gûyî ثناگویی (a. f. b. i.) : medhetme, övme, övücülük.

senâ-hân ثناخوان (a. f. b. s.) : [birini] öven, medheden. (bkz : senâ-gû, senâ-kâr, senâ-ver).

senâî ثنائی (a. i.) : mecûs. (bkz : vesenî).

senâiyye ثنائیه (a. i.) : **ed.** birini övmek için yazılan manzûme. (bkz : medhiyye).

senâ-kâr ثناكار (a. f. b. s.) : öven, medheden. (bkz : senâ-gû, senâ-hân, senâ-ver).

senâ-kârâne ثناكارانه (a. f. zf.) : övene, medhedene yakışacak yolda, övercesine.

senâ-kârî ثناكاری (a. f. b. i.) : senâkârlık, övücülük.

senâm سنام (a. i. c. : esnâm) : deve hörgücü. **Sûre-i senâm-ül-Kur'ân** : Kur'ân'ın ilk sûresi; Fâtiha.
senâm-ün-naka : devenin hörgücü.

senân سنان (a. s.) : ışıklı, parlak. (bkz : rûşen, ziyâ-dâr).

senânîr سنانیر (a. i. sinnevr'in c.) : kediler.

senâ-ver ثناور (a. f. b. s.) : medheden, öven. (bkz : senâ-gû, senâ-hân, senâ-kâr).

senâ-verâne ثناورانه (a. f. zf.) : birini övene âit, onunla ilgili.

senâ-verî ثناوری (a. f. b. s.) : birini medhedene, övene âit, onunla ilgili.

senâyâ ثنایا (a. i. seniyye'nin c.) : ön dişler, önlerdeki dört diş [ler].

-senc سنج - (f. s.) : "tartan, ölçen, değerlendiren" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Nükte-senc** : nükteyi yerinde kullanan; nükteden anlıyan. **Suhan-senc** : söylediği sözün mânâsını hakkiyle bilen, sözün mâhiyetini takdîr edebilen.

sencîde سنجیده (f. s.) : **1.** tartılı, ölçülü, yerinde [söz]. **Suhan-i sencîde** : ölçülü, tartılı söz. **2. i. g. s.** tezhipte (süslemede) bir kıvrıma bağlı yaprak motifinin kıvrımın mukabil tarafına konulan ikinci motifin adı.

sendânî سندانی (a. s.) : örse benziyen, örsü andıran. **Azm-i sendânî** : **anat.** kulağın içinde bulunan ve örse benziyen bir kemik.

sendel سندل (f. i.) : **1.** sandal. **2. bot.** sandal ağacı.

senderûs سندروس (f. a.) : sandalos, kehlibar nevinden, kupal ağacından çıkan bir zamk.

sene سنه (a. i. c. : senevât, sinîn) : yıl. (bkz : âm, sâl). **Re's-i sene** : yılbaşı.
sene-i avâm : kesirsiz yıl. [365 veyâ 366 gün].
sene-i efrenciyye (efrencî takvîmine göre sene). (bkz : re's-i sene-i efrenciyye).
sene-i hicriyye : Hz. Muhammed'in Mekke'den Medîne'ye hicreti, başlangıç sayılan sene. [Muharrem ayı, buna başlangıç sayılmıştır].
sene-i kameriyye (kamer yılı) : on iki kamer ayından ibâret zaman olup Muharremin birinde başlar, Zilhicce ile biter ve 354 veyâ 355 gün sürer.
sene-i kebîse : **astr.** artık yıl. [dört yılda bir gelen 366 günlük yıl].
sene-i mâliyye (mâlî yıl) : 1 Marttan îtibâren başlaması mâliyece kabûl edilen yıl.
sene-i mîlâdiyye : Hz. Îsâ'nın doğum târihi, başlangıç olarak kabûl edilen yıl. (bkz : re's-i sene-i mîlâdiyye).
sene-i rûmiyye (rûmî takvîmine göre sene) : (bkz : re's-i sene-i rûmiyye).
sene-i şemsiyye : 22 Marttan, müteâkip 21 Marta kadar süren yıl. (Îranlılar'ın millî takvimi).

sene-be-sene سنه بسنه (a. zf.) : seneden seneye, yıldan yıla, yıllar geçtikçe.

sened سند (a. i. c. : senedât) : **1.** dayanılacak şey. **2.** *belgit. **3.** tapu. **4.** kuvvetli delil olabilecek söz.

sened-i âdî : âdî senet, tasdik edilmemiş senet.

sened-i bahrî : den. bir geminin kime âit olduğunu gösteren senet.

sened-i hâkanî : tapu senedi.

sened-i müsbit : ispât edici senet.

sened-i resmî : resmî senet, resmen tasdîk edilmiş senet.

seneteyn سنتين (a. i. c.) : iki sene, iki yıl.

senevât سنوات (a. i. sene'nin c.) : seneler, yıllar. (bkz : sinîn).

senevî, seneviyye سنوى ، سنويه (a. s.) : seneye mensup, sene ile ilgili, bir yıllık. **Vâridât-ı seneviyye :** yıllık gelir.

senevî ثنوى (a. i. sünâî'den) : biri hayr, öteki şer için olan iki yaratıcının bulunduğuna inanan mecûsî tâifesinden olan kimse.

seneviyye ثنويه (a. i.) : mecûsî tâifesi.

seng سنگ (f. i.) : **1.** taş. (bkz : hacer).

seng-i as-yâb : değirmen taşı.

seng-i felâhan : saban taşı.

seng-i hârâ : mermer taşı, pek sert taş.

seng-i ibret : tar. Topkapı Sarayı'nın ikinci kapısı olan orta kapının önündeki dikili taş. [İdâm edilenlerin başları bunun üzerine konulup teşhîr edildiği için bu adı almıştır. Tanzîmat'tan sonra kaldırılmıştır].

seng-i kabîr : mezar taşı.

seng-i melâmet : birini kınarken sözle atılan taş.

seng-i mihek : mehenk taşı.

seng-i sebük (hafif taş) : küfeği taşı. **2.** tartı, ölçü; ağırlık.

seng-a-seng سنگا سنگ (f. b. i.) : türlü türlü taşlık.

seng-dil سنگدل (f. b. s.) : taş yürekli.

seng-dil-âne سنگدلانه (f. zf.) : katı yüreklilere yakışacak **yolda, katı yüreklilikle.**

seng-endâz سنگ انداز (f. b. s.) : taş atan, donunaklı söz söyliyen, dokunduran.

senger سنگر (f. i.) : **1.** büyük oklu kirpi. **2.** istihkâm.

sengîn سنگين (f. s.) : taştan, taştan yapılmış. **Dil-i sengîn :** taştan yürek, katı kalb.

sengin devr-i hindi سنگين دور هندى (f. a. b. i.) : **müz.** başka usullerin muayyen mertebelerine "ağır" denilirken, "sengin" ismi bâzı teknik mecbûriyetler dolayısiyle de yalnız "yürük semâî" usûlünün ağır mertebesine mahsus iken İ. Hakkı Beyin bastırmış olduğu binlerce notada 7/4 ağır devr-i hindî usûlünün bu isim altında olduğu görülür (salâhiyet sâhibi olmıyan ve mevzûda bilgileri tam bulunmıyanlar, işte böyle bir ismin Türkî'si yerine Farisîsini ikame etmekle bile yanılmış olurlar).

sengin semâî سنگين سماعى (f. a. b. i.) : **müz.** ağır semâîlerden 6/4 usûlü ile ölçülmüş olanlara -aksak semâîlerden tefrîk maksadiyle- verilen isim; 6/2 usûlü ile ölçülmüşse, "ağır sengin semâî" denilir.

sengîn semâî (usûlü) سنگين سماعى (اصولى) f. a. b. i.) : **müz.** yürük semâî usûlünün bir ağır mertebesine (6/4) verilen isimdir; bir mertebe daha ağrına "ağır sengin semâî" (6/2) denilir. Bu usuller, aynı zamanda kendileri ile ölçülmüş bulunan semâî "forme"undaki eserleri de işâret ederler; onun için sengin semâî yerine "ağır semâî veyâ "semâî" denilemez ve bu husustaki kaide bozulmuş olur. (çünkü "ağır semâî", semâî forme'unun muayyen bir çeşitinin umûmî ismi olduğu gibi "semâi" de bambaşka bir usûlün ismidir).

seng-istân سنگستان (f. b. i.) : taşlık, taşı çok olan yer. (bkz : seng-lâh[1], seng-zâr).

seng-lâh سنگلاخ (f. b. i.) : **1.** taşlık, taşı çok olan yer. (bkz : seng-istân seng-zâr). **2.** Afşarlı Nâdir Şâh'ın kâtibi olan Mirza Mehmed Mehdî Hân'ın -başlıca Ali Şîr Nevâî'nin eserlerine dayanarak- Çağatay Türkçesi'nin lûgat ve gramerini veren eseri.

seng-pâre سنگپاره (f.b. i.) : taş parçası.

seng-sâr سنگسار (f. b. i.) : taşı bol yer.

seng-traş سنگتراش (f. b. i.) : taş yontucu (sanatkâr).

seng-traşî سنگتراشی (f. b. i.) : taş yontmacılık.

seng-zâr سنگزار (f. b. i.) : taşlık, taşlı yer. (bkz : seng-istân, seng-lâh).

seniyy, seniyye سنی ، سنیه (a. s.) : yüksek, yüce. **İrâde-i seniyye :** yüce buyruk.

seniyy-ül-cevânib : her yanı yüceliklerle dolu olan.

seniyye ثنیه (a. i. c. : senâyâ) : öndeki dört diş.

se-pâ سه پا (f. i.) : üç ayaklı. (bkz : seh-pâ).

seped سپد (f. i.) : sepet.

sepîd سپید (f. s.) : beyaz, ak. (bkz : beyzâ, ebyaz, sefîd).

sepîde سپیده (f. i.) : tan vakti.

sepîde-dem سپیده دم (f. b. i.) : sabah aydınlığı.

sepîdî سپیدی (f. i.) : beyazlık, aklık.

ser سر (f. i.) : **1.** baş, kafa, kelle. (bkz : re's). **2.** baş, başkan. (bkz : reis). **3.** tepe, doruk. (bkz : zirve). **4.** uç, kenar. **5.** nihâyet, son.

ser-i dâr : darağacının başı, üstü.

ser-i eşcâr : ağaçların başı.

ser-i kûy : sevgilinin bulunduğu yer.

ser-i mû [y] : 1) kılucu; **2)** pek az şey.

ser- — سر (f. s.) : "baş, başkan" mânâlariyle başa gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Ser-kâtib :** başkâtip. **Ser-muharrir :** başmuharrir, *başyazar.. gibi.

serâ سرا (f. i.). (bkz : serây).

-serâ سرا — (f. s.) : "şarkı söyliyen" mânâsiyle *birleşik kelimeler meydan getirir. **Nağme-serâ :** türkü, şarkı söyliyen.. gibi.

serâ ثری (a. i.) : toprak. (bkz : arz. türâb). **Eyn-es- Süreyyâ ve-s-serâ :** aralarında yerle gök kadar fark vardır. **Fevk-as-serâ :** yer yüzü, toprak üstü. **Baht-es-serâ :** yer altı, mezar.

serâb سراب (a. i.) : **1.** ılgım, **fr. mirage. 2. mec.** öteki dünya. **3.** kadın adı.

serâbî سرابی (a. s.) : **1.** serapla ilgili. **2.** serap gibi.

serâbîl سرابیل (a. i. sirbâl'in c.) : gömlekler. (bkz : akmise).

serâb-istân سرابستان (a. f. b. i.) : **1.** serap görünen yer. **2.** bu dünyâ.

serâ-çe سراچه (f. b. i.) : saraycık, küçük saray, küçük konak; evceğiz.

ser-âgaz سرآغاز ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : yeniden, baştan başlama.

serâh سراح (a. i.) : boşama [eşini-]. (bkz : tatlîk).

ser-âheng سرآهنگ (f. b. i.) : çalgıcıların başı, orkestra **şefi.**

serâhîn سراحین (a. i. sirhân'ın c.) : kurtlar [yırtıcı hayvan].

serâid ثرائد (a. i.) : serîde'nin c.) : tiritler.

serâir سرائر (a. i. serîre'nin c.) : gizli şeyler.

serâir-hâne سرائرخانه (a. f. b. i.) : sırlar evi.

serâir-hâne-i tabîat : tabîat sırlarının toplandığı yer.

serâmâc سراماج (f. i.) : boyunduruk.

ser-âmed سرآمد (f. b. s. c. : ser-âmedân): başta bulunan, ileri gelen (bkz : sındîd).

ser-âmedân سرآمدان (f. b. s. ser-âmed'in c.) : başta bulunanlar, ileri gelenler.

ser-â-pâ سراپا (f. zf.) : baştan ayağa kadar, baştan başa, bütün, hep. (bkz : ser-tâ-pâ, ser-tâ-ser).

serâ-perde سراپرده (f. b. i.) : **1.** saray perdesi, harem dâiresinin önüne çekilen büyük perde. **2.** otağ, pâdişah çadırı.

serâr, sirâr سرار ، سرار (a. i. c. : esirre) : ayın son gecesi.

serârî سراری (a. i. süriyye'nin c.) : câriyeler, odalıklar.

ser-â-ser سراسر (f. zf.) : **1.** baştan başa, büsbütün. **2.** altın veyâ gümüş telle dokunmuş bir çeşit kıymetli kumaş.

ser-â-ser şalvâr : eskiden kullanılan bir çeşit şalvar.

serâsîme سراسیمه (f. s.). (bkz : serâsime).

serâsime سراسمه (f. s.) : sersem.

serâsîme-gi سراسمگی (f. b. i.) : sersemlik.

ser-asker سرعسکر (f. a. b. i.) : **1.** asker ve ordu kumandanı. **2.** harbiye nâzırı (millî müdâfaa vekîli) [Tanzîmat'tan sonra].

ser-askerî سر عسکری (f. a. b. s.) : ser askerlikle ilgili, millî müdâfaa vekilliğine âit [Tanzîmat'dan sonra]. **Bâb-i ser-askerî** (serasker kapısı) : serasker dâiresi, Harbiye Nezareti. [Bayezıt yangın kulesinin dibindeki -şimdiki Üniversite binası- idi].

serâvîl سراويل (a. i. c. : serâvîlât) : **1.** şalvar. **2.** don.

serâvîlât سراويلات (a. i. sirvâl'in c. olan. serâvîl'in c.) : **1.** şalvarlar. **2.** donlar.

serây سرای (f. i.) : **1.** saray. **2.** büyük konak. (bkz : kâh, kasr). **3.** hükûmet konağı.

serây-i âsafî : **tar.** sadrâzam dâiresi.

serây-i atîk-i âmire : **tar.** Sultan Fâtih Mehmed tarafından Bayezit'te yaptırılan sarayın adı.

serây-i cedîd, serây-i cedîd-i âmire : Topkapı sarayının Fâtih devrindeki adı.

serây-ı hümâyûn : pâdişah sarayı.

serây-i serâir-i mahabbet : muhabbet sırlarının sarayı.

serâyâ سرايا (a. i. seriyye'nin c.) : düşman üzerine gönderilen küçük süvâri müfrezeleri.

serây-dâr سرايدار (f. b. i.) : ayvaz; büyük yerlerde yemek ve sofra işlerine bakan kimse. [bunlar ekseriyâ Vanlı Ermeni veyâ Kürd uşağından olurdu].

serâyende سراينده (f. b. s.) : şarkı söyliyen.

ser-âzâd سرآزاد (f. b. s.) : **1.** serbest, hür, başı boş. **2.** rahat, dertsiz.

serb ثرب (a. i. c. : sürûb) : **1.** içyağı, bağırsakları saran yağ. **2.** azarlama; çekiştirme, beğenmeme.

ser-bâlîn سربالين (f. b. i.) : baş yastığı. (bkz : bâlîn-i ser'den).

ser-bâz سرباز (f. b. s. c. : ser-bâzân) : **1.** cesur, yiğit. **2.** İran'da bir sınıf asker.

ser-bâzân سربازان (f. b. s.) : serbâzlar.

ser-bâzî سربازی (f. b. i.) : cesurluk, yiğitlik.

ser-be-ceyb سر بجيب (f. b. s.) : düşünceden, utanmaktan veyâ kederden başını göğsünün üzerine sarkıtmış olan.

ser-behâ سر بها (f. b. i.) : baş pahası; diyet, haraç.

ser-bend سربند (f. b. i.) : başa sarılan veyâ bağlanan şey

ser-berg سربرگ (f. b. i.) : usûle göre tezhipte (süslemede) motiflerin çıkmasına yarıyan yaprak şekilli ilk motif, ana motif.

ser-be-ser سربسر (f. zf.) : başbaşa; baştan başa, büsbütün.

ser-best سربست (f. b. s.) : **1.** başı boş; kayıtsız. **2.** istediği gibi hareket eden. **3.** sıkılmıyan. **4.** engelsiz.

ser-bestâne سربستانه (f. zf.) : serbestçe.

ser-beste سربسته (f. b. s.) : **1.** başı bağlı. **2.** örtülü, gizli, kapalı.

ser-bestî سربستی (f. b. i.) : serbestlik.

ser-bestiyyet سربستیت (f. b. i.) : serbestlik. (bkz : ser-bestî).

serbest-nazm سربست نظم (f. a. b. i.) : **ed.** beyitlerin tertîbi ya muntazam veyâ gayri muntazam olan, muntazam tertipli beyitler, mütenâzır bir şekilde sıralanan, gayri muntazam tertipdeki beyitler ise türlü ölçülerde olan ve çok defa kafiyesi de bulunmıyan şiir şekli ki son 30 - 40 yıl içinde moda olmuştur, **fr. vers libres.**

ser-be-sücûd سربسجود (f. a. b. s.) : secde edici, başını yere değdirici.

ser-be-zemîn سربزمین (f. b. i.) : başı yere eğilmiş olan. (bkz : ser-zemîn).

ser-bülend سر بلند (f. b. s. c. : ser-bülendân) : **1.** başı yüksek; yüce. **2. müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

ser-bülendân سر بلندان (f. b. s. ser-bülend'in c.) : başı yüksek olanlar; yüceler.

ser-bülendî سر بلندی (f. b. i.) : başı yükseklik; yücelik.

serc سرج (a. i. c. : sürûc) : eyer, at takımı. (bkz : bergüstvân).

serc-i feres : at eyeri.

serc-i terekî : **anat.** ense kemiğinin üstündeki çukur.

ser-cümle سرجمله (f. a. zf.) : bütün, hepsi. (bkz : bi-l-cümle).

ser-cümle-i âlem : âlemin hepsi, herkes.

ser-çeşme سر چشمه (f. b. i. c. : ser-çeşmegân) : **1.** çeşme başı, pınar, su başı. **2.** yardımcı askerlerin maaş ve sâire gibi işlerine bakan kimse [Tanzîmat'tan önce]. **3.** pîr [şeyh]; baş.

ser-çeşme-i cân : can pınarı.

ser-çeşmegân سر چشمگان (f. b. i.) : serçeşmeler.

ser-çînî سر چینی (f. b. i.) : baş pişirici.

serd سرد (f. s.) : **1.** soğuk. (bkz : bârid). **Âb-ı serd** : soğuk su. **2.** sert, haşîn, çirkin. **3.** sert, kaba, hoyrat.

serd سرد (a. i.) : [sözü] düzgün ve münâsebetli söyleme.

serd ثرد (a. i.) : doğrama, doğranma.

serdâb سرداب (f. i.) : **1.** sıcak memleketlerde çok sıcak günlerde barınılan derin yer altı odası. **2. tar.** pâdişah saraylarının sağ ve sol taraflarında bir yâhut birer oda bulunan üç köşe sofa.

serdâbe سردابه (f. i.). (bkz : serdâb).

ser-dâde سرداده (f. b. s.) : baş vermiş, baş göstermiş olan.

ser-dâr سردار (f. b. i. c. : ser-dârân) : **1.** asker başı, kumandan, *komutan.

ser-dâr-ı ekrem : başkumandan, *başkomutan; başbuğ.

ser-dâr-ı galib : galip kumandan, *komutan.

ser-dâr-ı ulemâ : **tar.** zamânın en yaşlı ve bilgili âlimi **2.** pâdişah hocaları.

ser-dârân سرداران (f. b. i. ser-dâr'ın c.) : kumandanlar, *başkomutanlar.

ser-dârî سرداری (f. b. i.) : serdarlık, başkumandanlık.

ser-defter سر دفتر (f. a. b. i.) : defterin başında yazılı olan, en başta bulunan, en ileri geçen.

serdî سردی (f. i.) : **1.** sertlik, kabalık, hoyratlık **2.** soğukluk. (bkz : bürûdet).

serdî-i hevâ : havanın sertliği.

serdî-i tabîat : huy, tabîat sertliği.

ser-dûz سردوز (f. b. i.) : kenarında altın veyâ gümüş tellerle işlenmiş motifler bulunan bez kaplamalı mukavva cilt.

seref سرف (a. i.) : lüzumsuz harcama. (bkz : isrâf).

ser-efgende سر افگنده (f. b. s. c. : ser-efgendegân) : başını eğen.

ser-efgendegân سر افگندگان (f. b. s. ser-efgende'nin c.) ; başını eğenler.

ser-efrâz سر افراز (f. b. s.) : başını yukarı kaldıran, yükselten, benzerlerinden üstün olan.

sereka سرقه (a. s. sârik'in c.) : hırsızlar.

serem ثرم (a. i.) : ağızdaki dişin kökünden kırılması.

ser-encâm سر انجام (f. b. i.) : **1.** bir işin sonu. **2.** başına gelen. **3.** vak'a.

ser-endâz سر انداز (f. b. s. c. : ser-endâzân) : **1.** çekinmez, korkusuz, fedâkâr, pervâsız. **2. müz.** vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış bir usul olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

ser-endâzân سر اندازان (f. b. s. ser-endâz'ın c.) : fedakârlar, serdengeçtiler, pervâsızlar, korkusuzlar.

ser-endâzî سر اندازی (f. b. i.) : pervâsızlık, fedâkârlık, çekinmezlik.

ser-engüşt سر انگشت (f. b. i.) : parmak ucu. [aslı : ser-i engüşt].

seretân سرطان (a. i.) : **1.** yengeç, çağanoz. **seretân-ı bahrî : zool.** deniz yengeci. **2. hek.** yenirce. **3. astr.** Güneş'in (22) hazîranda girdiği Yengeç burcu ki "cevzâ" burcu ile "esed" burcunun arasındadır.
seretân-medârı : Yengeç *dönencesi (burcu).

sereyân سریان (a. i.) : dağılma, yayılma. (bkz : sirâyet).

ser-firâz سر فراز (f. b. s.). (bkz : ser-efrâz).

ser-firâzî سر فرازی (f. b. i.) : serfirâzlık.

serfürû سر فرو (f. i.) : başeğme, söz dinleme. (bkz : inkıyâd, itâat).

ser-fürû-bürde سرفروبرده (f. b. s.) : **1.** baş eğmiş. **2.** düşünceye dalmış.

ser-gerdân سرگردان (f. b. s.) : **1.** başı dönen, sersem, şaşkın. (bkz : ser-geşte). **2.** perîşan.

ser-gerdânî سر گردانی (f. b. i.) : sergerdanlık, başı dönme, sersemlik.

ser-germ سر گرم (f. b. s.) : **1.** kafası kızmış, kızgın. **2.** sarhoş; neşeli. (bkz : mest).

ser-geşte سرگشته (f. b. s.). (bkz : ser-gerdân[1]).

ser-geştegân سرگشتگان (f. b. s. ser-geşte'nin c.) : başı dönenler; sersemler; şaşkınlar.

ser-geştegî سرگشتگی (f. b. i.) : sergeştelik, şaşkınlık.

sergîn سرگین (f. i.) : gübre, fışkı.

ser-girân سرگران (f. b. s.) : "başı ağır" : çok sarhoş.

ser-girânî سرگرانی (f. b. i.) : çok sarhoşluk.

ser-güzeşt سرگذشت (f. b i.) : serüven, birinin başından gelip geçen şey. (bkz : mâcerâ).

ser-hadd سرحد (f. a. b. i. c. : ser-haddât) : serhat, hudut, sınır.

ser-hadd-dâr سرحد دار (f. a. b. i.) : sınır muhâfızı.

ser-haddât سرحدات (f. a. b. i. ser-hadd'in c.) : serhatler, hudutlar sınırlar.

serhaddî سرحدی (a. b. i.) : kısa, serâser kaplı samur kürk.

serhân سرحان (a. i.) : kurt, canavar.

serhas سرخس (a. i.) : sivri uçlu nebat (*bitki).

serhas-ı müzekker : bot. eğreltiotu, **fr. fougère mâle.**

serhasiyye سرخسيه (a. i.) : **bot.** eğreltiotugiller.

serhasiyye-i kebîre : bot. kıral otu, **lât. peucedanum ostruthium.**

ser-hayl سرخيل (f. a. b. i.) : **1.** kervan ve kafile başı. (bkz : sâr-bân). **2.** baş, başkan. (bkz : sındîd).

serheng سرهنگ (f. i. c. : serhengân) : **1.** çavuş; kavas; yasakçı. **2. müz.** Türk müziğinde bir kaç asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış **nümûnesi** yoktur.

serhengân سرهنگان (f. i. serheng'in c.) : çavuşlar; **kavaslar;** yasakçılar.

ser-hôş سرخوش (f. b. s.) : sarhoş. (bkz : bed-mest, mest, sekrân).

ser-hôşâne سرخوشانه (f. zf.) : sarhoşça, sarhoşçasına. (bkz : mest-âne).

serî', serîa سريع ، سريعه (a. s. sür'at'den. c. : sırâ') : **1.** çabuk, hızlı. **2. ed.** aruzda âhengi hızlıca bir vezin olup bizde kullanılmış şekli şudur : "müfteilün müfteilün fâilün".

serî-ül-hareke, — -üs-seyr : hızlı giden.

serî-ül-infiâl, — -üt-teessür : çabuk gücenen.

serî-ül-intikal : çabuk anlıyan, pek zeki.

serî-üz-zevâl : çabuk kaybolan, süreksiz.

serîan سريعاً (a. zf.) : sür'atle, çabuk, hemen, çarçabuk. (bkz : aceleten).

serîd ثريد (a. i.) : tirit denilen yemek.

serika سرقه (a. i.) : çalınmış, çalınmış şey. (bkz : mesrûk).

serikat سرقت (a. i.) : çalınmış nesne.

serikat-ı muhtelife : huk. gerek bir kimseye ve gerek başka başka kimselere âit olup muhtelif hırzlarda bulunan mallar hakkındaki şirketler.

serikat-ı müttehide : huk. başka başka kimselere âit olduğu halde bir mahallî hırzda bulunan mallar hakkındaki sirkatler.

serikûy سركوى (f. i.). (bkz : ser-kûy).

serîr سرير (a. i. c. : esirre sürür) : **1.** taht. (bkz : erîke). **2.** yatacak yer.

serîr-i mecrûhîn : yaralı hasta yatağı.

serîr ü efser : taht ve taç.

serîr-ârâ سرير آرا (a. f. b. s.) : "tahtı süsliyen" : pâdişah. (bkz : serîr-nişîn).

serîre سريره (a. i. c. : serâir) : **1.** gizli şey, sır; gizli **fikir ve hal.** **2.** yatak.

serîre-dân سريره دان (f. b. s.) : içteki sırrı bilen.

serîrî سريرى (a. s.) : yatırarak hastaya bakma, klinik, **fr. clinique.**

serîriyyât سريريات (a. i. serîre'nin c.) : **1.** yataklar. **2.** klinikler, hekim yetişeceklerin hasta başında ders gördükleri hasta koğuşları; hasta bakılan yerler, klinikler.

serîriyyât-ı dâhiliyye : hek. iç hastalıkları kliniği.

serîriyyât-ı hâriciyye : hek. dış hastalıkları kliniği.

serîr-nişîn سرير نشين (a. f. b. s.) : "tahtta oturan" : pâdişah. (bkz : serîr-ârâ).

serî-ül-hezec سريع الهزج (a. b. i.): **müz.** Türk müziğinin vaktiyle kullanılmış usullerinden biri olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

seriyye سريه (a. i. c. : serâyâ) : düşman üzerine gönderilen küçük süvâri müfrezesi.

ser-kâr سركار (f. b. i.) : işbaşı, müdür; kâhya.

ser-karîn سرقرين (f. a. b. i.) : baş mâbeyinci. (bkz : ser-kurenâ).

ser-kâtib سركاتب (f. a. b. i.) : baş kâtip, mâbeyn kâtiplerinin başı, hükümdarların başkâtipleri [Tanzîmat'tan sonra].

ser-kehhâl سركحال (f. a. b. i.) : pâdişahın baş gözhekimi.

ser-kerde سرکرده (f. b. i.) : bir gürûhun başı, bir takımın başı, baş. [fenâ mânâda].
ser-kerde-i eşkıyâ : çete reisi.

ser-keş سرکش (f. b. s.) : dikbaşlı, başkaldıran; inatçı; itâatsiz.

ser-keşâne سرکشانه (f. zf.) : itâatsizlikle, inatla, dikbaşlılıkla.

ser-keşî سرکشی (f. b. i.) : serkeşlik, inatçılık, itaatsizlik, dikbaşlılık.

ser-kûb سرکوب (f. b. s.) : **1.** başa vuran, başa kakan. **2.** başa vuracak şey.

se-kûçe سرکوچه (f. b. i.) : sokak başı.

ser-kudûmû سرقدومی (f. a. b. i.) : **tas.** Mevlevî âyinlerini idâre eden kimse, orkestra şefi.

ser-kurenâ سرقرنا (f. a. b. i.) : baş mâbeyinci. (bkz : ser-karîn).

ser-kûy سرکوی (f. b. i.) : mahalle, sokak başı.

ser-levha سرلوحه (a. f. b. i.) : başlık [yazıda].

serm ثرم (a. i.) : birinin dişlerini kırma.

sermâ سرما (f. i.) : kış, soğuk. (bkz : şitâ).

sermâ-dîde سرمادیده (f. b. s.): çok üşümüş, donmuş. **Mâr-ı sermâ-dîde** (kış geçirmiş yılan) : **mec.** eski kurt, tecrübeli kurnaz adam.

ser-mâye سرمایه (f. b. i.) : **1.** anamal. **2.** anapara. **3.** bilgi, ustalık. **4.** genelev kadını. **Mütedâvil sermâye** (döner sermâye) : bir ticâret işini çevirmek ve yaşatmak için bütçede ayrılan sermâye.

sermâye-dâr سرمایه‌دار (f. b. s.) : sermâyesi olan. (bkz : mâl-dâr).

sermed سرمد (f. s.) : **1.** dâimî, sürekli. (bkz : câvid, câvidân, dâim, ebedî). **2. i.** erkek adı.

sermedî سرمدی (f. s.). (bkz : sermed).

sermediyyet سرمدیت (f. i.) : **1.** dâimîlik, dâimlik, sürerlik, süreklilik. (bkz : beka, ebediyyet). **2. fels. éternité.**

ser-menzil سرمنزل (f. a. b. i.) : durak yeri.

ser-mest سرمست (f. b. s.) : sarhoş. (bkz : bed-mest, ser-hoş, sekrân).

ser-mest-i gurûr : gurur sarhoşu.

ser-mestî سرمستی (f. b. i.) : sarhoşluk.

ser-muharrir سرمحرر (f. a. b. i.) : başmuharrir, *başyazar.

ser-mücellid سر مجلد (f. a. b. i.) : **1.** başmücellit. **2.** saray mücellitlerinin başı.

ser-müneccim سر منجم (f. a. b. i.) : müneccimbaşı; vaktiyle saraylarda yıldıza bakarak hüküm çıkaran vazîfeli kimse.

ser-nâme سرنامه (f. b. i.) : **1.** mektup başlığı. **2.** bir tâifenin başı.

ser-nigûn سر نگون (f. b. s.) : **1.** başaşağı olmuş, ters dönmüş. (bkz : ma'kûs). **2.** tâlihsiz, bahtsız.

ser-nüvişt سرنوشت (f. b. s.) : **1.** başa yazılan, alın yazısı. (bkz : mukadderât). **2.** yazı başlığı. (bkz : ser-nâme, ünvân).

serpâş سر پاش (f. i.) : **1.** çomak; gürz. **2.** [eskiden] savaşta giyilen demir başlık.

ser-penâh سر پناه (f. b. i.). (bkz : bühtân).

ser-pençe سرپنجه (f. b. i.) : güçlü kuvvetli kimse.

ser-pençegî سرپنجگی (f. b. i.) : serpençelik, güçlülük, kuvvetlilik.

ser-pûş سرپوش (f. b. i.) : başa giyilen şey, başlık.

ser-pûşe سرپوشه (f. b. i.) : başörtüsü. (bkz : bürka').

ser-pûşene سرپوشنه (f. b. i.) : başörtüsü. (bkz : ser-pûşe).

serrâ' سراء (a. i.) : genişlik, kolaylık.
serrâ' ve darrâ : genişlik ve darlık (sıkıntı).

serrâc سراج (a. i.) : saraç.

serrâc-hâne سراجخانه (a. f. b. i.) : saraçhâne, saraçların bulunduğu çarşı.

ser-rişte سررشته (f. b. i.) : ipucu, tutamak.

ser-sâm سرسام (f. b. i.) : sersem; insana sersemlik veren bir hastalık.

sersâr ثرثار (a. s.). (bkz : herze-gû).

serserî سرسری (f. s.) : **1.** serseri, ötede beride başı boş gezen. **2.** boş, beyhûde söz.

serseriyâne سرسریانه (f. zf.) : serserice.

ser-şâr سرشار (f. s.) : **1.** ağzına kadar dolu, taşkın. (bkz : leb-â-leb). **2.** sınırı aşan, ileri giden.

ser-şârî سرشاری (f. i.) : doluluk, taşkınlık.

ser-şikeste سرشکسته (f. b. s.) : başı kırık; ucu kırılmış olan.

ser-tâb سرتاب (f. b. s.): inatçı. (bkz : anûd).

sertâb سرتاب (f. i.) : cildin tamamlayıcısı olarak yapılan ve kitabın üst kısmını örten miklab'ın açıkta duran üst kısmı.

ser-tabbâl سرطبال (f. a. b. i.) : **tar.** baş davulcu.

ser-tâ-be-pâ سرتا بپا (f. b. s.) : baştan ayağa, baştan başa. (bkz : ser-â-pâ, ser-â-ser, ser-tâ-pâ, ser-tâ-ser).

ser-tâc سرتاج (f. b. s.) : baş tâcı olan, çok sevilen, sayılan.

ser-tâk سرطاق (f. b. i.) : evin üstünde bulunan etrâfı açık oda, dâire.

ser-tâ-pâ سرتا پا (f. zf.) : baştan ayağa, baştan aşağı, baştan başa. (bkz : ser-â-pâ, ser-â-ser, ser-tâ-ser).

ser-tarîk سرطریق (f. a. b. i.) : **tar.** çelebi efendinin muâvini ve Konya Mevlevîhânesinin şeyhi yerindeki kıdemli dedenin ünvânı. [Mevlevî tâbirlerindendir].

ser-tâ-ser سرتا سر (f. zf.) : baştan başa, hep, bütün. (bkz : ser-â-pâ, ser-tâ-pâ).

ser-te-ser سرتسر (f. zf.). (bkz : ser-â-ser, ser-tâ-ser).

ser-tîz سرتيز (f. b. s.) : ucu, baştarafı sivri olan; keskin. **Tîg-i ser-tîz** : keskin kılıç. (bkz : seyf-i bürrân).

serû سرو (f. i.) : **1.** boynuz. (bkz : karn). **2.** şarap kadehi.

ser ü pâ [y] سروپای (f. i.): **tas.** derşivin tarîkat ve mevlevîhâne ile bâğını kesme. [Mevlevî tâbirlerindendir].

serv سرو (f. i.) : **1.** servi, selvi. **2. mec.** sevgilinin boyu bosu.
serv-i âzâd : çok uzayan düz bir selvi.
serv-i çemân : naz ve edâ ile salına salına yürüyen sevgili.
serv-i hırâmân : 1) nazlı sallanan selvi; **2) mec.** (bkz : serv-i çemân).
serv-i nâz : dalları yana sarkan selvi; **mec.** uzun boylu sevgili.
serv-i revân : yürüyen selvi; **mec.** uzun boylu sevgili.
serv-i sehî : doğru büyümüş iki daldan ibâret selvi. [güzellerin boyu buna benzetilir].
serv-i ser-efrâz : başı yüksek selvi; baş çeken selvi.
serv-i sîmîn (gümüş selvi) : ayışığının denizde yaptığı ışık yol.

servâ سروا (f. i.) : söz; masal.

ser-vakt سر وقت (f. i.) : kimse bulunmıyan boş oda, dâire; yalnız görüşülecek yer.

serv-endâm سرو اندام (f. b. s.) : servi boylu, boyu uzun ve biçimli olan [kimse]. (bkz : reşîk).

server سرور (f. i. c. : serverân). **1.** baş, başkan, reis, ulu.

server-i enbiyâ, —-i kâinât (Peygamberlerin başı, kâinâtın en büyüğü) : Hz. Muhammed. **2.** erkek adı.

serverân سروران (f. i. server'in c.) : başlar, başkanlar, reisler; ulular.

serverî سروری (f. i.) : **1.** başlık, başkanlık. (bkz : riyâset). **2.** ululuk.

servet ثروت (a. i.) : **1.** zenginlik, varlık. (bkz : gınâ). **İlm-i servet** : iktisat, **fr. économie.**

servet-i akl : akıl zenginliği, akıllılık.

servet-i ilmiyye : ilim zenginliği, bilgililik. **2.** erkek veyâ kadın adı.

servistân سروستان (f. b. i.) : servilik, selvilik.

serviyye سرويه (f. a. i.) : **bot.** servigiller.

serv-kadd سروقد (f. a. b. s.) : servi boylu.

ser-zagarî سرزغرى (f. b. i.) : **tar.** Yeniçeri cemâat ortalarından atmış dördüncü ortanın kumandanı.

ser-zede سرزده (f. b. s.) : baş göstermiş, uc vermiş, çıkmış.

ser-zemîn سر زمين (f. zf.) : başını yere koyarak. (bkz : ser-be-zemîn).

ser-zeniş سرزنش (f. b. i.) : başa kakma, takaza.

ser-zeniş-kâr سرزنشكار (f. b. s.) : başa kakan, sitem eden, çıkışan.

ser-zergerân سرزرگران (f. b. i.) : **tar.** kuyumcu başı.

ser-zevvâkin-i hâssa سر ذواقين خاصه (f. a. b. i.) : **tar.** çeşnigirbaşı.

setâ ستا (f. i.) : **müz.** üç telli saz; tanbur. [aslı : "seh-tâ" dır].

setâir ستائر (a. i. sitâre'nin c.) : örtünülecek, perdelenecek şeyler.

se-târe سه تاره (f. b. i.) : **müz.** üç telli saz. **2.** düzen, uyum.

setîr ستير (a. s. setr'den) : örtülmüş, kapalı. (bkz : mestûr).

setîre ستيره (a. s.) : **1.** setîr'in müennesi. **2. i.** örtü.

setr ستر (a. i.) : örtme, kapama, gizleme.

setr-i avret : ayıp yerlerini kapama.

setr-i hüsn : güzelliği örtüp gizleme.

setrî سترى (a. i.) : düz yakalı, önü tek ilikli, çuhadan yapılmış elbise.

settâr ستار (a. s. setr'den) : **1.** örten; Allah.

settâr-ül-uyûb : ayıpları (günahları) örten, bağışlıyan Allah; **mec.** ayıpları örten eski püskü elbise. **2. i.** [abdüssettar'dan kısaltma olarak] erkek adı.

sevâ' سواء (a. i.) : berâber olma, berâberlik, denk, *eşit. (bkz : müsâvî).

sevâb ثواب (a. i.) : **1.** Allah tarafından mükâfatlandırılan hareket. **2.** hayırlı hareket, hayır işleme.

sevâbık سوابق (a. i. sâbıka'nın c.) : geçmiş şeyler, geçmiş haller; geçmişte işlenmiş suçlar.

sevâbit ثوابت (a. i. sâbite'nin c.) : seyyar (*gezeğen) olmıyan ve yerinde durur gibi görünen gök cisimleri, yıldızlar.

sevâd سواد (a. i.) : **1.** karalık, siyahlık, karartı. **2.** yazı, karalama. **Teksîr-i sevâd** : boş yere yazı yazma. **3.** uzaktan karartı hâlinde gö-

rülen kalabalık. **4.** bir şehrin çevresindeki karartı hâlinde görünen bağ, bahçe ve bostanlar. **5. s.** kara, siyah.
sevâd-ı a'zam : "ulu şehir" : Mekke-i Mükerreme.
sevâd-ı batn : **anat.** karaciğer.
sevâd-ı Müslimîn : İslâm cemâati.
sevâd-ül-ayn : **hek.** gözbebeği.
sevâd-ül-kalb : yüreğin ortasında -var sayılan- kara benek.
sevâd-ül-vech fi-d-dâreyn : **tas.** bilkülliye fenâ fi-llâhdan ibârettir. Bir şekildeki sâhibinin aslen ve kat'en, zâhiren ve bâtınen, dünyâ ve âhireten vücudu yoktur. Bu mertebe fakr-i hakiki makamı olup adem-i aslî'ye rücû' neşesidir. Bunun için

اذا تم الفقر فهوالله demişlerdir.

sevâd-hân سواد خوان (f. b. s.) : yazı okuyabilen, söktürebilen.

sevâfil سوافل (a. s. sâfil'in c.) : alçaklar [insan ve yer hakkında].

sevâhil سواحل (a. i. sâhil'in c.) : yalılar, kıyılar.
sevâhil-i bahr-i siyâh : Karadeniz kıyıları.

sevâhir سواحر (a. s. sâhire'nin c.) : büyücü kadınlar. (bkz : sâhirât).

sevâî سوائی (i.) : ipek [kumaş].

sevâid سواعد (a. i. sâid'in c.) : dirsekten bileğe kadar olan kısımlar. (bkz : merâfık[1]).

sevâim سوائم (a. i. sâime'nin c.) : **1.** çayıra başı boş olarak salıverilen hayvanlar; otlak hayvanı. **2.** üzerine zekât terettübeden koyun, keçi, sığır, deve gibi çift tırnaklı hayvanlar.

sevâkıb ثواقب (a. i. sâkıbe'nin c.) : parlak yıldızlar.

sevâkıt سواقط (a. i. sâkıta'nın c.) : düşükler, düşmüşler.
sevâkıt-ı fâtiha : fâtiha sûresinde bulunmıyan harfler.

sevâkî سواقی (a. i. sâkıye'nin c.) : sâkıyeler, su yerleri. (bkz : sukat).

sevâkin سواکن (a. s. sâkin'in c.) : **1.** sâkin olanlar, oturanlar. **2.** atmıyan damarlar.

sevâlif سوالف (a. i. sâlif, sâlife'nin c.) : geçmişler, geçmiş insanlar.

sevâlis ثوالث (a. s. sâlise'nin c.). (bkz : sâlisât).

sevâmm سوام (a. i. sâmme'nin c.) : zehirli hayvanlar.

sevânî ثوانی (a. i. sâniye'nin c.) : **1.** sâniyeler. **2.** ikinci derece şeyler. (bkz : sâniyât).

sevânih سوانح (a. i. sâniha'nın c.) : içe doğan şeyler.

sevâtı' سواطع (a. i. sâtı'ın c.) : belli ve yüksek olan şeyler.

sevâtîr سواطیر (a. i. sâtûr'un c.) : satırlar [bıçak].

sevâzic سواذج (a. s. sâzec'in c.) : sâde, basit şeyler.

sevb ثوب (a. i. c. : sevâb, siyâb) : **1.** bez. **2.** elbise. (bkz : câme).

sevdâ' سوداء (a. s. c. : sûd) : **1.** çok kara, çok siyah. ["esved" in müennesi]. **2. i.** eskilerin insan mizâcında kabûl ettikleri dört hılttan biri. **3.** (bkz : sevâd-ül-kalb).

sevdâ سودا (f. i.) : **1.** aşk, sevgi. **2.** aşırı sevgiden doğan bir çeşit hastalık. **3.** istek, heves, arzu.
sevdâ-ül-kalb : yürekte olan siyah nokta. (bkz : süveydâ-ül-kalb).

sevdâ-fezâ سودا فزا (f. b. s.) : sevdâ artıran.

sevdâ-ger سوداگر (f. b. s.) : sevdâlı, âşık. (bkz : meftûn, sevdâ-zede).

sevdâ-gerî سوداگری (f. b. i.) : sevdâlılık, âşıklık.

sevdâ-kâr سوداكار (f. b. s.) : sevdâlı.

sevdâ-perest سوداپرست (f. b. s.) : **1.** tamahkâr. **2.** pek düşkün, tutkun.

sevdâvî سوداوى (f. b. s.) : meraklı, kuruntulu.

sevdâ-zede سودا زده (f. b. s.) : sevdâlı, âşık. (bkz : meftûn, sevdâ-ger).

sevebân ثوبان (a. i.) : sağalma, hastanın iyileşmesi.

severân ثوران (a. i.) : tozun, dumanın kalkması, tozup kalkma.

sevgend سوگند (f. i.) : and, yemin, kasem.

sevik سويق (a. i.) : **bot.** kavut, kavrulmuş un.

seviyy سوى (a. s.) : **1.** düz, doğru. **2.** berâber, bir.

seviyye سويه (a. s.) : **1.** müsâvîlik, berâberlik. **2.** düzlük, doğruluk. **Hem seviyye :** bir düzlükte, bir yükseklikte.

seviyye-i mâ' : su seviyesi, suların yüzündeki düzlük.

seviyye-i zihniyye : **psik.** zihin seviyesi.

seviyyen سوياً (a. zf.) : **1.** bir düziye. **2.** müsâvî olarak, hep bir olmak üzere.

seviyyet سويت ، سوية (o. i.) : müsâvîlik, *eşitlik, denklik.

sevk سوق (a. i.) : **1.** önüne katıp sürme, ileri sürme. **2.** (sebebolup) bir netîceye bağlama. **3.** yollama, gönderme. (bkz : irsâl).

sevk-ı tabîî : **psik.** *içgüdü, **fr. instinct.**

sevkıyât سوقيات (a. i.) : asker gönderme işi ve dâiresi.

sevk-ül-ceyş سوق الجيش (a. b. i.) : askerî birliklerin hazır bulunması gereken yerleri kararlaştırıp bu birlikleri oralara sevketme işi ve bu işi araştıran ilim, stratejî, **fr. stratégie.**

sevm سوم (a. i.) : satılık bir şeye paha biçme.

sevm-i nazar : bir malı görüp göstermek üzere alıp senet verme.

sevm-i şirâ : bir malın değeri tâyin edilerek satın alma yolu.

sevr ثور (a. i. c. : esvâr, sivere, sîrân, sîre, siyere, siyâr, siyâre) : **1.** öküz, boğa. (bkz : gâv, gâve). **2. astr.** boğa burcu, semânın kuzey yarım küresinde bulunan bir burç. [Dübb-i Ekber'in "alpha" yıldızını Ayyuk'a birleştirdikten sonra hemen ona yakın bir mesâfe ile mâilen gidilecek olursa kırmızı renkli bir yıldıza tesâdüf olunur ki, bu yıldız sevr burcunun en parlak yıldızı olan "Ayn-üs- sevr" veyâ "E-d-deberân" dır], **lat. : Taurus; fr. Taureau.** [arapçada : "reis" mânâsında da kullanılır.]

sevret سورت،سورة (a. i.) **1.** öfke, kızgınlık. **2.** tezlik. **3.** hücûm; dövüş. **4.** hükümdârın şiddeti, kudreti.

sevsen سوسن (a. i.) : **bot.** susam. (bkz : sûsen).

sevsenivye سوسنيه (a. i.) : **bot.** süsengiller, **fr. iridacées.**

se vü yek سه و يك (f. b. s.) : (se yek) üç (ile) bir [zar oyununda].

sevvâb ثواب (a. s. ve i.) : esvap satan, elbiseci.

sevvâm سوام (a. i. sâmme'nin c.) : (yılan, akrep gibi) zehirli hayvanlar.

seyâhat سياحت (a. i.) : yolculuk, gezi. [aslı "siyâhat" olduğu halde bu şekli yaygındır].

seyâhat-nâme سياحتنامه (a. f. b. i.) : [aslı : "siyâhat- nâme" dir]. (bkz : siyâhat-nâme).

seyehân سيحان (a. i.) : **1.** seyâhat, gezi. **2.** gölgenin güneşle berâber dönmesi.

seyehân سيخان (a. i.) : batma [vapur v.b.].

seyelân سيلان (a. i.) : **1.** akma. (bkz : cereyân).

seyelân-ı dem : **hek.** kan akma, **fr. hémorragie.**

seyelân-ı ebyaz : **hek.** (bkz : seyelân-ı menî).

seyelân-ı leben : sütün, çokluğundan dolayı, memeden kendi kendine akması.

seyelân-ı menî : **hek.** menî'nin durmadan akması, menî akıntısı.

seyelân-ı üzn : **hek.** müzmin kulak iltihâbındaki cerahatli akıntı. **2. fiz.** *akı, **fr. flux. 3. coğr.** sellenme, **fr. ruissellement.**

seyf سيف (a. i. c. : esyâf, süyûf) : kılıç. (bkz : tîğ).

seyf-üd-dîn : **1)** dînin kılıcı, dînin askeri; **2)** seyfeddin şeklinde kullanılan erkek adı.

seyf-ullah : **1)** Allah'ın kılıcı yâni askeri; **2)** erkek adı.

seyfî, seyfiyye سيفى ، سيفيه (a. s.) : **1.** kılıçla ilgili, askerliğe âit. **2.** kılıç şeklinde. **3. i.** asker zümresi.

seyh سيح (a. i. c. : süyûk ve esyâh) : **1.** akar su. (bkz : mâ-i cârî). **2.** çizgili elbise.

Seyhân سيحان (a. h. i.) : **1.** Ürdün'ün ötesinde, Hz. Mûsâ'nın mezarı bulunduğu şehir. **2.** Adana ovasını yararak İskenderun körfezine dökülen nehir. **3.** erkek ve kadın adı.

seyl سيل (a. i. c. : süyûl) : **1.** sel. **2.** şiddetle gelen şey.

seyl-i belâ : belâ seli.

seyl-i sirişg-i dîde : gözyaşı seli.

seyl-ül-arim : Sebâ şehrini batıran meşhur sel âfeti.

seylâb, seylâbe سيلاب ، سيلابه (f. i.) : sel, sel suyu.

seylâbe-i hûn : kan seli.

seyl-hîz سيلخيز (a. f. b. s.) : taşkın, coşkun [su].

seyr سير (a. i.) : **1.** yürüme, yürüyüş; gitme, hareket. **2.** yolculuk. **3.** gezme, gezinme. (bkz : teferrüc). **4.** eğlenmek üzere bakma. (bkz : temâşâ). **5.** uzaktan bakıp karışmama. **6.** gezilecek, görülecek şey.

seyr-fi-l-menâm : *uyurgezerlik, **fr. somnambulisme.**

seyr-i sefâin (gemilerin yürümesi) : Akay idâresi iken şimdi Denizbank olan müessese. **7. müz.** Türk müziğinde makamların karakteristik yürüyüşü.

seyrân سيران (a. i.) : **1.** gezinme. (bkz : teferrüc). **2.** bakıp seyretme. (bkz : temâşâ). [aslı : "seyerân" dır].

seyrân-gâh سيرانگاه (a. f. b. i.) : seyir yeri, eğlence yeri, gezme yeri.

seyr maallah سير مع الله (a. b. i.) : **tas.** sâlikin her mertebede Allah ile olan seyri. [seyr ü sülûk'ün dört mertebesinden üçüncü mertebesi hakkında kullanılır].

seyr ü sülûk سيروسلوك (a. b. i.) : **tas.** tarîkatte tâkîbolunan usûl. [dört mertebesi vardır : Seyr-illallah; seyr-fillâh; seyr-maallah; seyr-anillâh].

seyr ü sefer سير و سفر (a. b. i.) : gidiş geliş, trafik.

seyyâf سياف (a. s. ve i. seyf'den) : **1.** kılıç yapan, kılıççı. **2.** kılıçlı. **3.** cellât.

seyyâh سياح (a. s. ve i. siyâhat'den c. : seyyahûn, seyyâhîn) : yolcu; gezici, **fr. touriste.**

seyyâhîn سياحين (a. i. seyyâh'ın c.) : seyyahlar, turistler.

seyyâhûn سياحون (a. i. seyyâh'ın c.) : seyyahlar. (bkz : seyyâhîn).

seyyâl سيال (a. s. seyelân'dan) : **1.** akıcı, akan. (bk : mâyi'). **2. fiz.** *akışkan, **fr. fluide.**

seyyâlât سيالات (a. i. seyyâle'nin c.) : seyyâleler.

seyyâle سياله (a. i.) : su gibi akan şey; mâyi, sıvı; akıntı.

seyyâle-i berkiyye : elektrik akımı, cereyânı.

seyyâr سيار (a. s. seyr'den) : **1.** gezici; gezen, dolaşan. **2.** yerli olmayıp, istenilen tarafa taşınabilen, **fr. portatif. 3. astr.** bir yerde durmayıp dolaşan, yer değiştiren gök cismi.

seyyârât سيارات (a. i. seyyâre'nin c.) : **astr.** *gezeğenler.

seyyârât-ı gayr-i mer'iyye : gözle görülemiyen ve ancak büyük rasat dürbünleri ile görülebilen seyyareler.

seyyâre سياره (a. i. c. : seyyârât) : **1. astr.** Güneş'in etrâfında dolaşan *gezeğen. **2.** kervan, kafile. [modern arapçada "otomobil"dir].

seyyi' سيء (a. s.) : fenâ, kötü. (**bkz :** bed).

seyyiât سيئات (a. i. seyyie'nin c.) : **1.** fenâlıklar, kötülükler. **2.** suçlar, günahlar. **3.** kölüğe karşılık çekilen sıkıntılar.

seyyib, seyyibe ثيب ، ثيبه (a. i. c. : seyyibât) : dul kadın. [seyyibe, yanlış olmakla berâber kullanılır olmuştur].

seyyibât ثيبات (a. i. seyyib'in c.) : dul kalmış kadınlar. (**bkz :** seyyibûn).

seyyibûn ثيبون (a. i. seyyib'in c.) : dul kalmış kadınlar. (bkz : seyyibât).

seyyid سيد (a. i. c. : sâdât) : **1.** efendi, bey; ağa; ileri gelen, baş, başkan. **2.** Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hasan'ın soyundan olan kimse.

seyyid-i nev'-i beşer : insanların efendisi, ulusu: Hz. Muhammed. **3.** bizde "seyit" şeklinde erkek adı olarak kullanılır.

seyyid-ül-enâm : bütün halkın efendisi.

seyyid-üs-sakaleyn (iki cihânın efendisi) : Hz. Muhammed.

seyyidân سيدان (a. i. c.) : Hz. Hasan ve Hüseyn.

seyyide سيده (a. i.) : [muhterem] kadın. (bkz : bânû, sitt).

seyyidî سيدى (a. s.) : **1.** seyyide mensup, seyyid'le ilgili. **2. n.** "ey benim efendim!" hitâbı.

seyyie سيئه (a. i. c. : seyyiât) : **1.** fenâlık, kötülük. **2.** suç, günah. (bkz : hatîa). **3.** kötülük karşılığı çekilen sıkıntı.

sezâ سزا (f. s.) : münâsip, uygun, yaraşır. (bkz : çespân, lâyık, şâyân, şâyeste).

sezâ-yi sîne : göğüse yakışan, göğüste taşımıya lâyık olan.

sezâ-yi takrîz : öğmeye lâyık.

sezâ-yi tezlîl : alçak görülmiye, tahkir edilmiye lâyık olan.

sezâb سزاب (f. i.) : **bot.** su teresi.

sezâb سذاب (a. i.). (bkz : sedâb).

sezâbiyye سذابيه (a. i.) : **bot.** sedefotugiller.

sezâiyye سزائيه (a. i.) : **tas.** Halvetiyye tarîkatinin Gülşeniyye şûbesi kollarından biri. [kurucusu, Morevî Hasan Şezâî bin Aliy-yür-Râmî'ye nispetle bu adı almıştır].

sezâ-vâr سزاوار (f. b. s.) : münâsip, uygun, yaraşır. (**bkz : çespân**, lâyık, sezâ, şâyân, şâyeste).

sezâ-vârî سزاوارى (f. b. i.) : münâsiplik, uygunluk, yaraşırlık. (bkz : liyâkat, şâyestegî).

sıâ صعا (a. i. sa've'nin c.) : kuyruk sallıyan kuşları. (bkz : sa'vât).

sıâb صعاب (a. s. sa'b'ın c.) : güç, zor, çetin [şeyler].

sıbâğ صباغ (a. i. c. : esbiga) : **1.** boya. **2.** yaradılış.

sıbg, sıbga صبغ ، صبغه (a. i.) : **1.** içine kumaş ve sâire batırılan boya. **2.** Hıristiyanların vaftizi. **3.** din, mezhep.

sıbgat-ullah : Allah'ın yaratıcı kuvveti, İslâm'ın yaratılışı. **4.** ispirto ve lokman ruhu içinde eritilmiş boya maddeleri, **fr. teinture.**

sıbt سبط (a. i. c. : esbât) : torun. (bkz : nebîre, hafîd).

sıbtân سبطان (a. i. c.). (bkz : sıbteyn).

sıbteyn سبطين (a. i. c.) : iki torun.

Sıbteyn-i Mükerremeyn : Hz. Muhammed'in iki torunu : Hz. Hasan ile Hüseyn.

sıbvân صبوان (a. i. sabî'nin c.). (bkz : sıbyân) :

sıbye صبيه (a. i. sabî'nin c.). (bkz : sabye, sıbyân, subye).

sıbyân صبيان (a. i. sabî'nin c.) : çocuklar.

sıdâk صداق (a. i.) : nikâh akçesi, kalın. (bkz : kâbîn, mehr).

sıddîk صديق (a. s. sıdk'dan. c. : sıddîkun) : **1.** pek doğru, sözünün eri [kimse]. **2.** İslâm âleminin ilk halîfesi ve Hz. Muhammed'in vefâlı dostlarından Hz. Ebûbekr'in lâkabı. [Hz. Ebûbekir, yaşlı erkeklerden ilk Müslüman olan ve Aşere-i Mübeşşere'den birincisidir (571 - 634)]. **3. i.** erkek adı. [müen. : "sıddîka" dilimizde "sıdıka" şeklinde kadın adı olarak kullanılır].

Sıddîka صديقه (a. h. i.) : "dosdoğru kadın" : **1.** Hz. Âişe. **2.** Hz. Meryem. **3.** kadın adı.

sıdk صدق (a. i.) : **1.** doğruluk, gerçeklik. (bkz : hakîkat). **2.** iç, yürek temizliği. (bkz : hâlisiyyet, muhâlasat).

sıdk-ı derûn : yürek temizliği.

sıdk u kizb : doğruluk ve yalan.

sıdk u sebât : doğruluk ve sebat.

Sıfahân صفهان (f. h. i.) : Isfahan şehri.

sıfâk صفاق (a. i. c. sıfâkat) : **hek.** adaleleri (*kasları) örten ve koruyan ince zarlar.

sıfâr صفار (a. i.) : **1.** kene. **2. s.** sarı.

sıfat صفت (a. i. vasf'dan. c. : sıfât) : **1.** hal, keyfiyet, sûret, şekil, varlık. (bkz : vasf).

sıfat-ı ârıza : ticâret, kâr, ayıp ve ilel gibi mevsûfa sonradan ârız olan hâlet.

sıfat-ı asliyye : Allah'ın vücut sıfatı. **2.** nişan, alâmet. (bkz : şiâr). **3.** yüz ve kılık. (bkz : kisve, kisvet). **4.** bir şahıs veyâ şeyin hâli. **5.** lâkab, ünvan. **6. gr.** sıfat, bir şahsın veyâ şeyin hal ve şânını, renk veyâ sayısını, derecesini gösteren kelime, **fr. adjectif. 7. gr.** [terkiplerde] *belirten. (bkz : mevsûf).

sıfât صفات (a. i. vasf'dan, sıfat'ın c.) : sıfatlar, vasıflar.

sıfât-ı adediyye : **gr.** sayı sıfatları

sıfât-ı cemâliyye : **tas.** lûtuf ve merhamet ile ilgili vasıflar.

sıfât-ı ilâhiyye : **tas.** kendisini ve zıddını Cenâb-ı Hakk'a nispet câiz olan vasıflar. [rızâ, rahmet, sıhhat, gazap.. gibi].

sıfât-ı istifhâmiyye : **gr.** soru sıfatları.

sıfât-ı işâriyye : **gr.** işâret sıfatları.

sıfât-ı kıyâsiyye : **gr.** bir kaideye (*kurala) bağlı ve uygun olarak meydana gelen sıfatlar.

sıfât-ı mübheme : **gr.** *belgisiz (mübhem) sıfatlar.

sıfât-ı semâiyye : **gr.** bir kaideye (*kurala) bağlı olmayıp işitilmekle öğrenilen sıfatlar.

sıfât-ı selbiyye : **tas.** mânâsında selb mümkün olan sıfatlar : kıdem, beka, vahdâniyyet, muhâlefetün lilhavâdis, kıyam binefsihi. (bkz : sıfât-ı zâtiyye).

sıfât-ı subûtiyye : **tas.** Allah'ın sıfatları : hayat, ilim, semi', basar, irâde, kudret, kelâm, tekvîn.

sıfât-ı tavsîfiyye : **gr.** *niteleme sıfatları, **fr. adjectifs qualificatifs.**

sıfât-ı ta'yîniyye : **gr.** belirtme sıfatları, **fr. adjectifs déterminatifs.**

sıfat terkibi : **gr.** sıfat takımı.

sıfât-ı zâtiyye : **tas.** (bkz : sıfât-ı selbiyye).

Sıffîn صفين (a. h. i.) : Fırat havâlisinde, Rıkka yakınında bir yer olup Hz. Ali ile Muâviye arasında geçen savaştan dolayı ün kazanmıştır.

sıfr صفر (a. i. c. : asfâr) : sıfır, hiç.

sıfr-ül-yed : eli boş; mahrum.

sıhâf صحاف (a. i. sahfe'nin c.) : geniş, düz kablar.

sıhha صحه (a. i.). (bkz : sıhhat). **Hıfz-ıs-sıhha** : sağlık koruma bilgisi.

sıhhat صحت (a. i.) : **1.** sâhihlik, doğruluk, gerçeklik. **2.** sağlamlık, sağlık. **3. ed.** sözün yanlış ve eksik olmaması. (bkz : hakîkat).

sıhhat-nâme صحتنامه (a. f. b. i.) : **ed.** hastalanan birinin iyileşmesi dolayısiyle yazılan manzûme.

sıhhî صحى (a. s.) : **1.** sıhhatle, sağlıkla ilgili, sıhhate, sağlığa yarar. **2.** hekimliğe âit.

sıhhiyye صحيه (a. i.) : **1.** hekimlik işleriyle, sağlık işleriyle uğraşan dâire. **2.** sağlık işleri.

sıhhiyyûn صحيون (a. i.) : [eskiden] hekimlerin, sağlık işlerine çok ehemmiyet veren kısmı, **fr. hygiénistes.**

sıhr صهر (a. i. c. : eshâr, suharâ) : **1.** kız alıp kız vermekle akrâbadan olan kimse. **2.** evlenmekle meydana gelen yakınlık.

sıhrî صهرى (a. s.) : evlenmelerden meydana gelen [akrabâlık].

sıhriyyet صهريت (a. i.) : evlenmek yoliyle olan akrabâlık.

sikar صقار ("ka" uzun okunur. a. i. sakr'ın c.) : **zool.** tepeli doğanlar.

sıkl ثقل (a. i. c. : eskal). (bkz : sıklet).

sıklâb صقلاب (a. h. i. c. : sakalibe) : İslâv.

sıklet ثقلت (a. i.) : **1.** ağırlık, yük. **2.** sıkıntı.
sıklet-i izâfiyye : fiz. cisimlerin bir santimetre küpünün ağırlığı, yoğunluk (kesâfet).

sıkt سقط (a. i.) : **hek.** düşük, ölü düşen çocuk.
sıkt-üz-zend : **1**) çakmaktan çıkan kıvılcım; **2**) Ebü-l-Alâ-il Maarrî'nin meşhur şiir mecmûası.

sıla صله (a. i. vasl'dan. c. : sılât) : **1.** memleketine gitme, akrabâsına ulaşma.
sıla-ı rahm : ana, baba ve akrabâsını ziyâret vazîfesini yapma. [bunu terke : "kat'ı rahm" denir]. **2.** bahşiş, hediye. **3. gr.** rabıt sîgası, *bağ-fiil, ulaç, **fr. gérondif.**

sılât صلات (a. i. sıla'nın c.) : **1.** sılalar. **2.** armağanlar, bahşişler.

sıle صله (a. i.) : bir şâire, yazdığı medhiye karşılığı olarak verilen para.

sımâd صماد (a. i.) : şişe tıpası, tıkacı. (bkz : sımâm).

sımâh صماخ (a. i.) : **1.** kulak. (bkz : gûş, üzn). **2.** kulak deliği.
sımâh-ı bevlî : anat. kadîbin ucundaki delik.
sımâh-ı cân : can kulağı.

sımâm صمام (a. i.) : şişe tıpası. (bkz : sımâd).

sımâme صمامه (a. i.) : kan damarlarında tıkanıklık yapan kan pıhtısı.

sımlâh صملاح (a. i.) : kulak kiri.

sımt سمط (a. i.) : dizi, dizilmiş şey.
sımt-ı lü'lü' : inci dizisi.

sımtî سمطى (a. i.) : **ed.** üçüncü, dördüncü mısrâları kafiyeli olup diğerleri bir kafiyede olmıyan şiir.

sınâât صناعات (a. i. sınâat'ın c.) : san'atler, zanaatler. (bkz : sanâyi').

sınâat صناعت (a. i. c. : sınâât, sanâyi') : san'at, zanaat, ustalık, mahâret.

sınâb صناب (a. i.) : hardal.

sınâî, sınâiyye صناعى، صناعيه (a. s.) : **1.** sanatle ilgili. **2.** tabîatten olmıyan, insan yapısı. **Ezhâr-ı sınâiyye** : yapma çiçekler.

sınâât-ı seb'a صناعات سبعه (a. b. i) : **fels. arts libéraux.**

sınâiyyât صناعيات (a. i. sınâî'nin c.) : **1.** sanatle ilgili olan şeyler. **2.** insan yapısı şeyler.

sınâr صنار (a. i.) : **bot.** çınar.

sındîd صنديد (a. i. c. : sanâdîd) : baş, başkan, ileri gelen.

sınf صنف (a. i. c. : esnâf, sunûf) : sınıf.

sınv صنو (a. i.) : dal, budak, bir kökten çatallanan dallar. **El-veledü alâ-sınvi ebîh :** erkek evlâd babanın budağı üzerinde, onun hâlindedir.

sırât صراط (a. i.) : **1.** yol. (bkz : râh, tarîk).

sırât-ı müstakîm : **1)** doğru yol; **2)** vaktiyle İstanbul'da çıkan (1909) ve Mehmet Âkif'in yazılarını yayan bir dergi. **2.** sırat köprüsü, üstünden geçip Cennete gitmek üzere Cehennem'in üzerine kurulacak olan çok dar ve güç geçilir köprü.

sırf صرف (a. s. ve zf.) : **1.** sâde, yalnız, ancak. **2.** tamâmiyle, büsbütün, baştan aşağı kadar. (bkz : kâmilen).

sırr سر (a. i. c. : esrâr) : **1.** gizli tutulan, kimseye söylenmiyen şey. **İfşâ-yi sırr :** gizli şeyi herkese söyleme. (bkz : râz). **2.** Allah'ın akıl ermiyen hikmeti.

sırr-ı îcâd : îcat sırrı, yaradılışın gizli sebebi.

sırr-ı istivâ : **tas.** siyah bir şerit adı olan istivâ, yüksek bir alâmet sayılırdı. Cenâb-ı Mevlânâ'dan kalmış olup iki yollu olan külâh-ı seyfî veyâ kılıcî tâç yollarına takılan şerif. [Mevlevî tâbirlerindendir, bu tâcı ancak cezbe-i Rahmân ile istivânın sırrına vâkıf olan mümtaz zatlar giyebilirdi].

sırr-ı rübûbiyyet : **tas.** rübûbiyyetin merbûb üzerindeki nişanı. [tasavvufî eserlerde : sırr-ı rübûbiyyet, bir sırdır ki eğer zâhir olsa, mütevakkıf--ün-aleyh olduğu şeyin butlânı sebebiyle bâtıl olur].

sırr-ı tecelliyyât : **tas.** "kalbe tecellî-i evvel'in inkişâfiyle meydana gelen ve cem'-i esmâ beyninde ehâdiyyet-i cem'iyyeyi izhâr eden şuhûd ve zuhûr.

sırr-us- sırr : **tas.** icmâl ve cem'-i ehâdiyyette hakaikın tafsîlât-ı kâmilesine ve hakayıkın müştemil olduğu kâffe-i mütaallikata hakikatleri veçhile ilim gibi hakkın âbidden teferrüdüne bâis olan şey.

sırr-daş سرداش (a. t. b. s.) : **1.** sırları bir olan, birbirinin sırrını bilen. **2.** sır saklıyan.

sırrî, sırriyye سری ، سریه (a. s.) : **1.** sır ile, gizlilikle ilgili. **2. i.** [birincisi] erkek adı.

sırran سراً (a. zf.) : gizlice, gizli olarak. (bkz : hafiyyen).

sırran tezkiye : [eski **huk.**] kadı'nın, mestûre denilen varaka (yazılı kâğıt) ile bir şâhidin âdil olup olmadığının mensûbolduğu yerden tahkik etmesi.

sıyag صیغ (a. i. sîga'nın c.) : **gr.** sîgalar, *kipler.

sıyag-ı muhtelife : mâzî, muzârî, emir v.b. gibi türlü sîgalar.

sıyâgat صیاغت (a. i.) : kuyumculuk.

sıyâh صیاح (a. i. sayha'nın c.) : bağırmalar, haykırışlar.

sıyâh-ı mâtem : mâtem haykırışları.

sıyâl, sıyâlet صیال ، صیالت (a. i.) : hamle etme, saldırma, üzerine atılma. (bkz : savlet).

sıyâm صیام (a. i.) : oruç. **Hâl-i sıyâm :** oruç hâli. **Şehr-i sıyâm** : oruç ayı, ramazan.

sıyânet صیانت (a. i.) : koruma, korunma. (bkz : hıfz, himâye, muhâfaza).

sıyâs, sıyâsî صیاص ، صیاصی (a. i. sıysa' nın c.) : **1.** kaleler. **2.** köşkler. **3.** sığınacak yerler.

sıysâ صیصه (a. i. c. : sıyâs, sıyâsî) : **1.** kâle. **2.** köşk. **3.** sığınacak yer.

sî سی (f. s.) : otuz.

sî vü dü : otuz iki. [Hurûfîlere göre eski alfabeyi teşkîl eden 32 harfin ifâde ettiği insânî hüviyet].

sia سعه (a. i. vüs'at'den) : genişlik, bolluk.

sia-i hâl : genişlik, rahatlık, bolluk.

sia-i magrib : **astr.** Güneş'in ufuk üzerinde battığı nokta ile hakikî batı noktası arasındaki uzaklık.

sia-i maşrık : **astr.** Güneş'in ufuk üzerinde doğduğu nokta ile hakikî doğu noktası arasındaki uzaklık.

siâye سعایه (a. i.) : **huk.** [eskiden] mükâtebin kitâbet bedelini te'diye edebilmesi için çalışması.

siâye-i milk : **huk.** [eskiden] kazancı mevlâsının milki sayılan memlûkün çalışması. [müdebber gibi ki bunun kisbi mevlâsına âittir. Hattâ mevlâsının vefâtından sonra borcu için kıymeti nispetinde çalışmıya mecbur olur].

siâye-i zamân : **huk.** [eskiden] kazancı mevlâsının milki sayılmıyan ve yalnız kendi borcunu ödemek için çalışan memlûkün sâyidir. [mükâtep gibi ki bu, mevlâsına karşı yalnız zâmin olduğu bedel-i kitâbeti te'diye için çalışır].

siâyet سعايت (a. i.) : koğuculuk, adam çekiştiricilik, dedikodu. (bkz : gıybet).

sîb سيب (f. i.) : elma. (bkz : sîv, tuffâh).
sîb-i zenahdân : sevgilinin elmayı andıran çenesi.

sibâ' سباع (a. i. sebu'un c.) : yırtıcı hayvanlar, canavarlar.

sibâb سباب (a. i.) : sövme, küfür etme.

sibâhat سباحت (a. i.) : suda yüzme ["sabâhat" şekli daha yaygındır].

sibâk سباق (a. i. sebk'den) : **1.** bir şeyin üst tarafı, geçmişi. **2.** bağ, bağlantı.
sibâk u siyâk. (bkz : siyâk u sibâk).

sicâl سجال (a. i. secl'in c.) : içi su ile dolu olan kovalar. (bkz : sücûl).

sicill سجل (a. i. c. : sicillât) : **1.** resmî vesîkaların kaydedildiği kütük. **2.** me'murların durumu için tutulan dosya.
sicill-i ahvâl : me'murların hal tercümelerinin resmî işlerle ilgili bulunan hususları.

sicillât سجلات (a. i. sicill'in c.) : **1.** resmî vesîkaların kaydedildiği kütükler. **2.** me'murların durumunu gösteren dosyalar. **3. g. s.** bir yazı sitili.

sicn سجن (a. i. c. : sücûn) : hapishâne, cezâevi. (bkz : mahbes, zindân).

sidâd سداد (a. i.) : **1.** şişe tıpası. (bkz : sımâd). **2.** delik, yarık kapatacak şey. **3. hek.** tıkaç, tampon.

sidirât سدرات (a. i. sidre'nin c.). (bkz : sidrât).

sidr سدر (a. i. sidre'nin c.) : Arabistan kirazları. (bkz : sidrât).

sidrât سدرات (a. i. sidre'nin c.) : Arabistan kirazları. (bkz : sidr).

sidre سدره (a. i. c. : sidr, sidrât) : **bot.** Arabistan kirazı.

sidret-ül-müntehâ : arşın sağ yanında bir ağaçtır ki ötesine hiç bir mahlûk geçemez. [sidret-ül-müntehâ" yi, beşerî ilmin son haddi olarak îzah edenler vardır; ötesi Allah'ın zât âlemidir].

sidre-nişînân سدره نشينان (a. i. c.) : sidret-ül-müntehâ hudûdunda duran melekler.

sidy ثدى (a. i. c. : sedâyâ). (bkz : sedâ, sedy).

sifâd سفاد (a. i.) : hayvanların çiftleşmesi. **Mevsim-i sifâd** : hayvanların çiftleşme zamânı.

sifâl, sifâle سفال ، سفاله (f. i.) : **1.** testi ve saksı parçaları. **2.** çanak, çömlek. **3.** fıstık, ceviz, bâdem kabuğu. **4.** orak.

sifâlîn سفالين (f. i.) : çanak çömlek gibi şeyler; çamurdan yapma şey. **Kûze-i sifâlîn** : toprak testi.

sifânet سفانت (a. i.) : marangozluk. (bkz : dürûgerî).

sifâriş سفارش (f. i.). (bkz : sipâriş).

sifle سفله (a. s.) : alçak, âdî; terbiyesiz.

sifle-kâm سفله كام (a. f. b. s.) : âdîlerin, bayağıların işine yarıyan.

sifle-perver سفله پرور (f. b. s.) : alçak, âdî kimseleri tutan, koruyan ve kullanan.

sifr سفر (a. i. c. : esfâr) : **1.** yazılı şey; kitap, cüz; mektup. **2.** tevrâtın beş kitabından her biri.

sîga صيغه (a. i. c. : sıyag) : **gr.** *kip, fiilin çekiminden meydana gelen türlü şekillerden her biri.
sîga-i ihbâriyye : **gr.** bildirme *kipi, **fr. indicatif**
sîga-i inşâiyye : **gr.** dilek *kipleri, **fr. subjonctif.**
sîga-i iltizâmiyye : **gr.** istek *kipi, **fr. optatif-subjonctif.**
sîga-i rabtiyye : **gr.** ulaç, bağ-fiil, **fr. gérondif.**
sîga-i şartiyye : **gr.** şart sîgası (*kipi). ["gelirse söylerim.." gibi].

sigâl سگال (f. i.) : **1.** fikir, düşünce. **2.** kuruntu. (bkz : endîşe). **Bed-sigâl** : fenâ fikirli.

sigâliş سگالش (f. i.) : düşünüş, kuruş.

sigar صغار ("ga" uzun okunur. a. s. sagîr'in c.) : küçükler.
sigar ü kibâr : küçükler ve büyükler.

sigar صغر (a. i.) : küçüklük, ufaklık.
sigar-i cirm : cüsse küçüklüğü.
sigar-i cürm : suç küçüklüğü.
sigar-i sinn : yaş küçüklüğü, çocukluk. (bkz : sabâvet).

sîh سيخ (f. i.) : **1.** demir şiş. **2.** kebap şişi.

sihâm سهام (a. i. sehm'in c.) : **1.** oklar.
sihâm-ı kazâ (mukadderât okları) : şâir Nef'î'nin meşhur hiciv mecmûası. **2.** sehimler, hisseler.
sihâm-ı mefrûza : **huk.** [eskiden] takdîr ve tâyin olunan sehimler.

sihan ثخن (a. i.) : kalınlık, içi boş olan şeylerin kalınlığı. (bkz : sehânet).

sihr سحر (a. i.) : **1.** büyü; gözbağcılık, büyücülük. (bkz : efsûn). **2.** büyü kadar te'sîri olan şey, fettanlık. **3.** şiir ve güzel söz söyleme gibi insanı meftûn eden hüner, sanat.
sihr-i helâl (helâl olan büyücülük) : **ed.** her iki tarafa bağlanması mümkün olan bir ara cümle veyâ kelimeyi muhtevî mısrâ veyâ beytin rûha hoş gelmesi hâli. [Meselâ, Nedîm'in : "gizlice arasam ağzın lebin emsem sorsam* hiç bir çâre bilir mi dil-i bîmâre aceb" beytindeki "sorsam" kelimesi sihr-i helâl'dir].

sihr-âmîz سحر آميز (a. f. b. s.) : büyü gibi te'sirli olan, büyüleyici.

sihr-bâz سحرباز (a. f. b. s.) : büyü yapan, büyücü. (bkz : **neffâs, neffâse, sâhir**).

sihr-bâzâne سحربازانه (a. f. zf.) : büyücülükle, büyücü gibi, fettanlıkla.

sihr-bâzî سحربازى (a. f. b. i.) : sihirbazlık, büyücülük.

sihrî, sihriyye سحرى ، سحريه (**a. s.**) : büyü ile ilgili.

sihr-sâz سحرساز (a. f. b. s.) : büyücü. (bkz : sihr-bâz).

sika' سقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : kırba, sakaların içine su koydukları köseleden yapılmış kab.

sika ثقه (a. i. vüsûk'dan. c. : sikat) : **1.** güven, emniyet. **2.** inanılır, güvenilir kimse.

sikâk صكاك (a. i. sakk'in c.) : şer'î mahkemelerden verilen hüccetler, îlâmlar, beratlar. (bkz : sukûk).

sikal ثقال ("ka" uzun okunur. sakîl'in c.) : **1.** ağır şeyler. **2.** ağırcanlı kimseler.

sikâliş سكالش (f. i.) : düşünüş, kuruş.

sîkan سيقان ("ka" uzun okunur. a. i. sak'ın c.) : saklar.

sikat ثقات ("ka" uzun okunur. a. i. sika'nın c.) : inanılır kimseler.

sikaye سقايه ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** su içecek kab. **2.** içilecek suyun toplanması için yapılan yer, büğet.

sikayet سقايت ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** birine içecek su verme. **2.** Kâ'be sakalığı, Mekke'de hacılara zemzem dağıtma işi.

sikek سكك (a. i. sikke'nin c.) : sikkeler.

sikencübîn سكنجبين (**a. i.**) : **bal ile sirkenin karıştırılmasından meydana gelen bir şerbet.**

Sikender سكندر (**f. h. i.**). (**bkz** : **İskender**).

sikengübîn سكنگبين (f. i.). (bkz : siken cübîn).

sikke سكه (**a. i. c. : sikek**) : **1. para** üzerine vurulan damga. **2. mâdenî para, akçe. 3.** düz sokak, düz yol. **4.** mevlevî külâhı.

sikke-i hâlise : hâlis altın veyâ gümüş akçe.
sikke-i hasene : para.
sikke-i şerîfe : Mevlevî tarîkatı mensuplarının başlarına giydikleri külâh.
sikket-ül-hadîd : demiryolu.

sikke-hâne سكه خانه (a. f. b. i.) : para basılan yer.

sikke-ken سكه كن (a. f. b. s.) : mâdenî paranın kalıbını hakkeden, kazan; para ressamı.

sikke-pûş سكه پوش (a. f. b. i.) : sikke denilen başlığı giyen.

sikke-sûret سكه صورت (a. b. i.) : para gibi kendini parlak gösterme, yüzünü gözünü boyama.

sikke-şinâs سكه شناس (a. f. b. s.) : nümismat, meskûkât uzmanı.

sikke tekbîri سكه تكبيرى (a. b. i.) : **tas.** tarîkata yeni girenlerin başına sikke giydirilirken yapılan duâ. [Mevlevî tâbirlerindendir].

sikke-zen سكه زن (a. f. b. s.) : mâdenî para basan.

sikkîn سكين (a. i.) : bıçak.

silâ' سلع (a. i. c. : seleât) : **hek.** hıyarcıklar; urlar.

sil'a سلعه (a. i.) : **1.** ticâret malı. **2.** vücutta olan ur. **3.** sülük.

silâh سلاح (a. i. c. : esliha) : silâh.

silâh-dâr سلاحدار (a. f. b. s.) : silâhları muhâfaza eden me'mur.

silâh-endâz سلاح انداز (a. f. b. s.) : îcâbında karaya çıkarılan tüfekli deniz eri.

silâh-hâne سلاحخانه (a. f. b. i.) : silâhların saklandığı yer, askerî depo.

silâh-şôr سلاحشور (a. f. b. i.) : silâhlı adam, silâh eri, savaşçı.

silâl سلال (a. i. selle'nin c.) : seleler, sepetler.

silî سيلى (f. i.) : şamar, tokat.

silif سلف (a. i.) : bacanak.

silih سلح (a. i.). (bkz : silâh).

silî-hâr سيلى خوار (f. b. s.) : şamar yiyen, tokat yiyen. (bkz : silî-hôr).

silih-dâr سلحدار (a. f. b. s.). (bkz : silâh-dâr).

silî-hôr سيلى خور (f. i.) : sille, şamar, tokat yiyen. (bkz : silî-hâr).

silih-şôr سلحشور (a. f. b. s.). (bkz : silâh-şôr).

silî-zen سيلى زن (f. b. s.) : tokat vuran.

silk سلق (a. i.) : **bot.** pancar.

silk سلك (a. i.) : **1.** iplik. **2.** sıra, dizi. **3.** yol; meslek, tutulan yol.
silk-i askerî : askerlik mesleği.
silk-i leâlî : inci dizisi.

sill سل (a. i.) : **1.** erime. (bkz : zevebân). **2.** **hek.** verem.
sill-i hanâzîr. (bkz : dâ-ül-hanâzîr).
sill-ür-rie : verem, akciğer veremi.

silm سلم (a. i.) : barış, barışıklık. (bkz : âsâyiş, sulh).

silsile سلسله (a. i. c. : selâsil) : **1.** zincir, zincirleme olan şey. **2.** art arda gelen şeylerin meydana getirdiği sıra. **3.** soysop, ocak. **4.** babadan oğula sıra ile yazılarak meydana gelen kuşak, soy defteri. **5.** **jeol.** sıradağ. **6.** **mat.** seri, dizi, **fr.** **série.**
silsile-i ale-l-vilâ : **mat.** dizi, **fr.** **progression.**
silsile-i cibâl : **coğr.** sıradağ.
silsile-i merâtib : büyükten küçüğe veyâ küçükten büyüğe doğru [rütbe sırasına göre]; **sosy.** *koram, hiyerarşi, **fr.** **hiérarchie.**
silsilet-üz-zeheb : **tas.** "On İki İmam'ı tasdik etmek, candan sevmek" yerinde kullanılan bir tâbir.

silsile-nâme سلسله نامه (a. f. b. i.) : meşhur bir kimsenin silsilesini gösteren cetvel.

silta سلطه (a. i.) : şilte.

sîm سيم (f. i.) : **1.** gümüş. (bkz : fıdda). **2.** gümüş para. **3. s.** gümüşten, sırmadan. **4. s.** gümüş taklidi sırma veyâ mâden tel.
sîm ü zer : gümüş ve altın.

sîmâ سيما (f. i.) : **1.** yüz, çehre, beniz. (bkz : vech). **2.** kimse. **Şeçer-i sîmâ** : **bot.** aylanduz, **lât. ailanthus glandulosa.**

simâ' سماع (a. i.) : çalgı dinleme; çalgılı tören.

sîm-âb سيماب (f. i.) : cıva. (bkz : zîbak).

simâk سماك (a. i.) : **1.** bir şeyi yükseltip kaldıracak âlet; vâsıta, sebep.
simâk-i a'zel : **astr.** semânın kuzey yarım küresinde bulunan sünbüle burcunun en parlak yıldızı, **fr. l'Epi.** [alpha Virgo].
simâk-i râmih : **astr.** semânın kuzey yarım küresinde bulunan el-Avvâ burcunun en parlak yıldızı, Arcturus. [alpha Boötes]. **2.** (a. i. semek'in c.) : balıklar. (bkz : esmâk).

simâkân سماكان (a. i. c.) : **astr.** simâk-ı a'zel ile simâk-i râmih.

simâm سمام (a. i. semm'in c.) : zehirler, ağılar. (bkz : sümûm).

simân سمان (a. s. semîn'in c.) : semizler, besliler, yağlılar.

simâr ثمار (a. i. semer'in c.) : meyvalar, yemişler.
simâr-ı bakliyye : **bot.** bakla, fasulya gibi *bitkiler.
simâr-ı cerâbiyye : **bot.** kuru tohumlu *bitkiler.
simâr-ı harnûbiyye : **bot.** keçiboynuzu ve benzeri gibi çok çekirdekli *bitkiler.
simâr-ı hayvâniyye : **bot.** tek hücreli ve yuvarlak bir çizgi üzerinde açılan meyvalar.
simâr-ı mücennaha : **bot.** ekseriyâ bir tohumlu ve kanat biçiminde olan meyvalar.
simâr-ı mültesika : **bot.** bir kütle içinde birçok kendine kıvrılmış yaprakların birleşmesiyle meydana gelen meyvalar.
simâr-ı nevâiyye : çok çekirdekli meyvalar.
simâr-ı tuffâhiyye : elma cinsinden meyvalar.

simât سماط (a. i.) : **1.** sofra, yemek masası. (bkz : mâide). **2.** sofraya gelmiş yemekler. **3.** ziyâfet.
simât-ut-taâm : sofraya dizilmiş yemekler.

sîmât سمات (a. i.) : nişan, alâmet; damga, iz.

-simât سماط – (a. i. sime'nin c.) : damgalar, işâretler, izler. **Fazâil-simât** : alâmetleri fazîletten ibâret olan.

sîm-ber سيمبر (f. b. s. c. : sîm-berân) : göğsü gümüş gibi olan.

sîm-berân سيمبران (f. b. s. sîm-ber'in c.) : göğsü gümüş gibi olanlar.

sime سمه (a. i. c. : simât) : damga, işâret, iz; **fels. fr. schème.**

simen سمن (a. i.) : semen, semizlik.

sîm-endûd سيم اندود (f. b. s.) : gümüş kaplı, gümüş yaldızlı.

simeviyye سمويه (o. i.) : sime'ye mensup, **fr. schématique.**

simhâk سمحاق (a. i.) : **anat.** kemikleri örten ince deri veyâ zar.

sîmîn سيمين (f. s.) : gümüşten, gümüş gibi, gümüşe benzer. **Piyâle-i sîmîn** : gümüş kadeh.

sîmîn-ber سيمين بر (f. b. s.) : gümüş vücutlu, vücudu gümüş gibi olan.

sîmîn-fevvâre سيمين فواره (f. a. b. s.) : Ay. (bkz : Kamer, Mâh).

sîmîn-ten سيمين تن (f. b. s.) : gümüş tenli, gümüş gibi parlak ve beyaz vücutlu. (bkz : sîm-ten).

simiyâ سيميا (a. i.) : eski, bâtıl kimyâ ilmi.

sîm-keş سيم كش (f. b. i. c. : sîm-keşan) : haddeden gümüş tel çeken sanatkâr.

sîm-keşân سیم کشان (f. b. i. sîm-keş'in c.) : gümüş tel çekenler, sırma işleyiciler.

sîm-keş-hâne سیم کش خانه (f. b. i.) : sırma tel işlenilen yer.

simsâr سمسار (a. i. c. : semâsire) : simsar, tellal, komisyoncu.

simsâriyye سمساریه (a. i.) : simsarın, alıcıdan veyâ satıcıdan aldığı para.

simsim سمسم (a. i.) : susam. (bkz : sûsen).

sîm-ten سیمتن (f. b. s.) : gümüş tenli. (bkz : sîmîn-ten).

sîmürg سیمرغ (f. i.) : anka kuşu, masal kuşu.

sîn س (a. ha.) : **1.** Osmanlı alfabesinin on beşinci harfi olup "ebced" hesâbında altmış sayısının karşılığıdır; **s** sesini verir.
sîn-i mühmele : "sin" harfinin bir adı. [noktasızlığından dolayı]. **2.** "sual" kelimesinin kısaltılmış şekli.

sin سن (a. i.). (bkz : sinn).

Sîn صين (a. h. i.) : Çin.

Sînâ سينا (a. h. i.) : Arap Yarımadası'nın Mısır ile birleştiği yerde bir müselles (*üçgen) teşkîl eden yarımada. [İsrâiloğulları Hz. Mûsâ ile kırk sene yol bulamayıp burada dolaşmışlar ve Hz. Mûsâ buradaki Tûr-i Sînâ'da Allah'ın hitâbına nâil olmuştur].

sinân سنان (a. i. c. : esinne) : **1.** mızrak, süngü. **2.** erkek adı.

Sinâniyye سنانيه (a. h. i.) : **tas.** Ahmediyye-i Halvetiyye'nin kollarından biri. [kurucusu İbrâhim bin Abdurrahman-ül-Halvetî'nin mahlası olan "Ümmî Sinan" a nispetle bu adı almıştır].

sincâb سنجاب (f. i.) : sincap, teyin, çökelez.

sincâbî سنجابى (f. s.) : sincap renginde olan, kahve rengi ile kurşûni arasında bir renk.

sincerf سنجرف (f. i.) : sülüğen boya.

sindân سندان (f. i.) : örs. ["sendân" şeklinde arapçalaştırılmıştır].

sindiyân سنديان (a. i.) : **bot.** pelit ağacı.

sine سنه (a. i. c. : sinevât) : uyuklama, uyku bastırma, ımızganma. (bkz : na's, na'se).

sîne سينه (f. i.) : **1.** göğüs. **2.** yürek (kalb).
sîne-i billûr : çok beyaz göğüs.
sîne-i pür hırs : hırs dolu göğüs, yürek.
sîne-i pür-kîne : kin ile dolu yürek.
sîne-i sâf : temiz göğüs.
sîne-i sîmîn : gümüş gibi beyaz olan göğüs.
sîne-i ter : tâze göğüs.

sîne-bend سينه بند (f. b. i.) : göğüs bağı sutyen.

sîne-çâk سينه چاك (f. b. s.) : göğsü, yüreği yaralı. (bkz : mecrûh-ül-kelb).

sîne-gâh سينه گاه (f. b. i.) : göğüs.

sîne-güşâ سينه گشا (f. b. s.) : göğüs açan.

sîne-sâf سينه صاف (f. a. b. s.) : sarılıp kucaklaşmış.

sîne-sûz سينه سوز (f. b. s.) : yürek yakan.

sinevât سنوات (a. i. sine'nin c.) : uyuklamalar, ımızganmalar.

sîne-zen سينه زن (f. b. s.) : göğüs döven, göğsünü döverek yas tutan.

sinh سنخ (a. i. c. : esnâh, sünûh) : diş yuvası, diş çukuru.

sinî سنى (f. i.). (bkz : sînî).

sînî سينى (f. i.) : sini, büyük tepsi.

Sînî صينى (a. h. i.) : Çinli.

Sinimmâr سنمار (a. h. i.) : Nu'man İbn-i Münzir'in Havernak adiyle yaptırdığı köşkün mi'marı. [köşk bittikten sonra bir benzerini daha yapmasın diye sarayın damından atılarak öldürülmüştür].

sinîn سنين (a. i. sene'nin c.) : yıllar. (bkz : a'vâm, sâlhâ, senevât).

sinîn-i sâlîfe : geçen yıllar.

Sînîn سينين (a. h. i.) : Sînâ dağı. (bkz : Tûr-i Sînâ).

sinn سن (a. i. c. : esinne, esnân, esünn) : **1.** diş. (bkz : dendân). **2.** yaş, ömrün derecesi. **Cezr-üs-sinn** : diş kökleri. **Hadâset-i sinn** (yaş tâzeliği) : gençlik. **İnficâr-ı sinn** : ağızda ilk dişlerin çıkışı. **Lebb-üs-sinn** : **hek.** dişin hassas olan kısmı. **Tahdîd-i sinn** : yaş haddi. **Tâc-üs-sinn** : **hek.** dişin, etden dışarı çıkmış kısmı. **Unk-üs-sinn** : dişin kökü ile, etten dışarı çıkan kısmı arasındaki yer.

sinn-i buhrân. (bkz : sinn-i ye's).

sinn-i cevânî : onbeş yaşından otuz yaşına kadar geçen ömür.

sinn-i kühûlet : otuz yaş ile elli yaş arasındaki zaman.

sinn-i lâhime : **zool.** *etobur dişi.

sinn-i nâbî : köpek dişi.

sinn-i sabâvet : doğduğu zamandan erginlik çağına kadar geçen onbeş yıllık zaman.

sinn-i sâmit : **gr.** *dişsel, diş sessizi, **fr. dentale.**

sinn-i şebâb : yedi yaşından onbeş veyâ yirmi yaşına kadar olan zaman.

sinn-i şeyhûhet : elli yaşından sonraki zaman.

sinn-i temyîz : ayırdetme yaşı.

sinn-i tufûliyyet : süt dişlerinin düşmesiyle onların yerine sâbit dişlerin çıkmıya başladığı zaman. [insanlarda hayâtın yedinci senesidir].

sinn-i vukuf : duraklama yaşı.

sinn-i ye's : kadınların âdetten kesildiği yaş. [en çok 45 - 50 yaş arasında olur].

sinnen سناً (a. zf.) : yaşça, yaş bakımından.

sinnevr سنور (a. i. c. : senânîr) : kedi. (bkz : gürbe, hirre, kıtt).

sinnevr-i cebelî : dağ kedisi.

sinnî سنى (a. s.) : dişe âit, dişle ilgili.

sipâh سپاه (f. i. c. : sipâhân) : **1.** asker. (bkz : ceyş, leşker, sipeh). **2.** ordu. (bkz : cünd)

sipâh-dâr سپاهدار (f. b. i.) : en büyük asker. (bkz : ser-asker).

sipâhî سپاهى (f. i. c. : sipâhiyân) : timar sâhibi süvâri askeri. [eski Osmanlı ordusunda bir sınıf süvâri olup, öşrünü aldıkları arâziye karşılık, savaşa kendi yetiştirdikleri hayvanlariyle katılırlar, fakat cephâneyi hükûmetten alırlardı].

sipâhiyân سپاهيان (f. i. sipâhî'nin c.) : sipâhiler, timar sâhibi süvâri askerleri.

sipâhiyâne سپاهيانه (f. zf.) : sipâhice, sipâhiye yakışır sûrette.

sipâh-sâlâr سپاهسالار (f. b. i.) : askerlerin en büyüğü. (bkz : sipâh-dâr, ser-asker).

-sipâr سپار - (f. s.) : "fedâ eden, veren" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar : **Cân-sipâr** : canını fedâ eden.. gibi.

sî-pâre سى پاره (f. b. i.) : **1.** Kur'ân'ın her bir cüzü. **2.** mecmûa, küçük kitap. [30 cüz demektir].

sipâriş سپارش (f. i. c. : sipârişât) : **1.** ısmarlama, ısmarlayış. **2.** bir şeyin yapılmasını ısmarlama. **3.** birinin, başka yerde bulunan akrabâsından birine kendi aylığından ayırtıp verdirdiği para.

sipârişât سپارشات (f. i. sipâriş'in c.) : siparişler.

sipâs سپاس (f. i.) : şükretme, duâ etme. **Hamd ü sipâs** : Allah'a şükür.

sipâs-dâr سپاسدار (f. b. s.) : hamdeden, şükreden.

sipâs-dârî سپاسدارى (f. b. i.) : şükrederlik, şükretme. (bkz : sipâs-güzârî).

sipâs-güzâr سپاسگذار (f. b. s.) : şükreden, Allah'a duâ eden.

sipâs-güzârî سپاسگذارى (f. b. i.) : şükrederlik, şükretme. (bkz : sipâs-dârî).

sipeh سپه (f. i.) : **1.** asker. (bkz : ceyş, leşker, sipâh). **2.** ordu. (bkz : cünd).
sipeh-i belâ : belâ askeri; belâ ordusu.

sipah-büd سپهبد (f. b. i.) : başbuğ, başkumandan. ["sipeh-bed" şekli de var]

sipeh-dâr سپهدار (f. b. i.). (bkz : sipâh-dâr).

sipeh-dârî سپهدارى (f. b. i.) : seraskerlik, *başkomutanlık.

sipeh-keş سپهکش (f. b s.) : "er güder" : başkumandan (*başkomutan).

sipeh-sâlâr سپهسالار (f. b. i.). (bkz : sipâh-sâlâr).

sipeh-sâlârî سپهسالارى (f. b. i.). (bkz : sipeh-dârî).

sipenc سپنج (f. i.) : **1.** misâfirhane, otel. **2.** misâfir. **3.** (bu) Dünyâ. **Serây-i sipenc :** Dünyâ.

sipend سپند (f. i.) : üzerlik tohumu [tütsü olarak kullanılır].

siper سپر (f. i.) : **1.** arkasına saklânılacak şey. **2.** koruyucu engel. **3.** gizlenilip savaşılacak yer veyâ şey. **4. s.** kuytu, korunulabilen [yer]. **5.** şapka kenarı, önü.
siper-i sâika : yıldırımsavar, paratoner, **fr. paratonnerre.**

siper-i şems, şems-i siper : şapka kenarı.

sipergam سپرغم (f. i.) : **bot.** fesleğen, **lât. ocymum basilicum.**

sipihr سپهر (f. i.) : **1.** (bkz : asmân, semâ). **2.** tâlih. **3. müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup en az altı asırlıktır; az kullanılmıştır. İki çeşidi vardır. Birinci nevi şehnaz ile hisardan mürekkeptir. İkinci nev'i ise hisar ile kûçekten müteşekkildir. Birinci çeşite "eski sipihr" diyebiliriz; çünkü eskiden kullanılmıştır ve muahhar eserler ikinci nev'e dâhildir. Her iki çeşit de dügâh (lâ) perdesinde kalır (ilki hisar, ikincisi kûçek ile). Güçlü, birinci derecede her ikisinde de hüseyni (mi) perdesidir, ikinci derecede güçlü, eski sipihr'de nevâ, diğerinde ise çargâh'dır. Donanıma hisar'ın "sol" ve "re" bakiyye diyezleri konulur; hisarda mevcut hüseynî için, bu iki perde bekar yapılarak "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi kullanılır. Şehnaz ve diğer sipihr'deki kûçek için îcâbeden işâretler, nota içerisinde kullanılır. (ikinci bir donanım açılabilir). Mâmâfih, makamı terkîbeden dizilerin bâzan tamâmı değil, bir parçası kullanılır.

sipihr-hüseynî سپهر حسينى (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sipihr-uşşâk سپهر عشاق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sipürde سپرده (f. i.) : **müz.** Türk müziğinde diapazon'un **lâ**'sını hüseynî (mi) olarak alan ahenk ki, "ahterî" de denilir.

sîr سير (f. s.) : **1.** tok, doymuş. **Dil-sîr:** gönlü tok, kanmış. **2.** sarmısak. (bkz : fûm).
sîr ü piyâz : sarmısak ve soğan.

si'r سعر (a. i. c. : es'âr) : **nark.**

sîr-âb سيرآب (f. b. s.) : **1.** suya kanmış. **2.** tâze, körpe. **Gül-i sîr-âb** : tâze gül.

sirâc سراج (a. i. c. : sürüc) : ışık, kandil, mum.
sirâc-ı râh-ı hidâyet : doğru yolun ışığı; Hz. Muhammed.
sirâc-üd-dîn : 1) dînin kandili; 2) [sıraceddin şeklinde kullanılan] erkek adı.

sirâce سراجه (a. i.) : **hek.** sıraca. (bkz : dâ-ül-hanâzîr).

sirâd سراد (a. i.) : ayakkabıcı bizi. (bkz : bîz).

sîrân سيران (a. i. sûr'un c.) : kaleler, hisarlar.

sirâyet سرايت (a. i.) : geçme, bulaşma; yayılma; dağılma.

sirâyet-fi-l-cinâye : **huk.** işlenen bir cinâyet neticesinde çıkan şecce (baş yarığı) veyâ cerâhatin dâiresini genisletmesi veyâ vefâta müeddî olması.

sirbâl سربال (a. i. c. : serâbîl) : gömlek. (bkz : kamîs, pîrâhen).

si-reng سرنگ (f. b. s.) : **1.** üç renk üç renkli. **2.** XV., XVI. asırlardan, XVIII. asra kadar kullanılan bir çeşit ipekli kumaş.

sîreng سیرنگ (f. i.) : **1.** anka denilen hayâli kuş. **2. müz.** Türk müziğinin en az iki üç asırlık mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

sîret سیرت (a. i. c. : siyer) : **1.** bir kimsenin içi, hâli, tavrı, gidişi, ahlâkı. **2.** hal tercümesi, **fr. biographie.**

sîret-i hasene : güzel, iyi ahlâk.

sirhân سرحان (a. i. c. : serâhîn) : kurt [yırtıcı hayvan]. (bkz : gürg, zi'b).

sirişk سرشك (f. i.) : gözyaşı. (bkz : dem', eşk).

sirişt سرشت (f. i.) : yaradılış, tabîat, huy. (bkz : hilkat, tabîat).

sirişt-i hûb : güzel tabîat, ahlâk.

sirişte سرشته (f. s.) : yuğrulmuş; karıştırılmış.

sirkat سرقت (a. i.) : hırsızlık, çalma, çalınma.

sirke سركه (f. i.) : sirke.

sirke-i dih-sâle (on yıllık sirke) : kin, düşmanlık.

sirke-furûş سركه فروش (f. b. s.) : **1.** sirke satan, sirkeci. **2. mec.** ekşimiş yüzlü [kimse].

sirke-furûşî سركه فروشى (f. b. i.) : sirke satıcılık, sirkecilik.

sirkencübîn سرکنجبين (a. i.) : bal ile sirkenin karıştırılmasından meydana gelen bir şerbet.

sirkengübîn سرکنگبين (f. i.). (bkz : sirkencübîn).

sirvâl سروال (a. i. c. : serâvîl) : şalvar. (bkz : servâl).

sîsâ سيساء (a. i.) : **hek.** omurga kemiklerinin dizildiği yer.

sîsâî, sîsâiyye سيسائى، سيسائيه (a. s.) : sîsaya âit. **Basala-i sîsâiyye** : **hek.** soğan ilik.

sît صيت (a. i.) : **1.** ün, iyi şöhret. (bkz : zikr-i cemîl). **2.** çatırdı, patırdı.

sît-i safâ : neş'e sesi.

sitâd ستاد (f. i.) : alma, alış. **Dâd ü sitâd** : alış, alım satım. (bkz : ahz ü i'tâ).

sitâm ستام (f. i.) : altınla, gümüşle işlemeli at başlığı.

-sitân ستان ـ (f. e.) : yer adı yapmıya yarıyan ek. (bkz : -istân). **Gül-sitân** : gül yeri, gül bahçesi, güllük. **Seng-sitân** : taşlı yer, taşlık. (bkz : seng-lâh).

-sitân ستان ـ (f. s.) : "alan, alıcı" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar : **Cân-sitân** : can alan. **Dil-sitân** : gönül alan.

sitâre ستاره (a. i. setr'den. c. : setâir) : örtünülecek, perdelenecek şey.

sitâre ستاره (f. i. c. : sitaregân) : **astr.** yıldız. (bkz : ahter, kevkeb, necm).

sitâre-i rahşân : parlak yıldız.

sitâregân ستارگان (f. i. sitâre'nin c.) : **astr.** yıldızlar. (bkz : kevâkib, nücûm).

sitâre-şinâs ستاره شناس (f. b. i.). (bkz : müneccim).

sitâyiş ستايش (f. i.) : **1.** övme, övüş. (bkz : medh, senâ). **2. s.** öven.

sitâyiş-kâr ستايشكار (f. b. s.) : medheden, öven. (bkz : senâ-hân).

sitâyiş-nâme ستايشنامه (f. b. i.) : **ed.** medhiyye.

sitebr ستبر (f. s.) : kalın, yoğun; kaba.

sited ستد (f. i.). (bkz : sitâd).

sitem ستم (f i.) : **1.** zulüm, haksızlık. **2.** eziyet. **3.** çıkışma.

sitem-âlûd, sitem-âlûde ستم آلود ، ستم آلوده (f. b. s.) : sitemle bulaşmış; sitemle karışık, sitemli.

sitem-âmîz ستم آميز (f. b. s.) : işine zulüm karıştıran, hâin; haksız, insafsız.

sitem-dîde ستمديده (f. b. s. c. : sitem-dîdegân) : haksızlık görmüş, zulme uğramış.

sitem-dîdegân ستمديدگان (f. b. s. sitem-dîde'nin c.) : haksızlık görmüş olanlar, zulme uğramış kimseler.

sitem-gâr ستمگار (f. b. s.) : zulmeden, haksızlık eden; zâlim. (bkz : sitem-ger, sitem-kâr).

sitem-ger ستمگر (f. b. s. c. : sitem-gerân) : zulmeden, haksızlık eden; zâlim. (bkz : sitem-gâr, sitem-kâr).

sitem-gerân ستمگران (f. b s. sitem-ger'in c.) : zulmedenler haksızlik edenler.

sitem-gerî ستمگری (f. b. i.) : zulüm, eziyet, zorbalık.

sitem-kâr ستمكار (f. b. s. c. : sitem-kârân) : zulüm ve haksızlık eden.

sitem-kârân ستمكاران (f. b. s. sitem-kâr'ın c.) : zulüm ve haksızlık edenler.

sitem-keş ستمكش (f. b. s.) : zulüm çeken, zulme uğrıyan (bkz : sitem-dîde).

sitem-reside ستمرسيده (f. b. s.) : siteme (zulme) uğramış.

sitîz, sitîze ستيز ، ستيزه (f. i.) : kavga, çekişme. (bkz : cidâl, gavga, perhâş). **Pür-sitîz :** çok kavgacı.

sitîze-cû ستيزه جو (f. b. s.) : kavga arayan, kavgacı.

sitîze-kâr ستيزه كار (f. b. s.) : kavgacı.

sitîz-ger ستيزگر (f. b. s.) : kavgacı; inatçı.

sitr ستر (a. i. c. : estâr, sütûr) : **1.** perde. **2.** örtü.

sitt ست (a. i.) : **1.** hanım. (bkz : bânû, seyyide). **2.** s. altı [sayı]. (bkz : sitte, şeş).

sitte ستة (a. s.) : **1.** altı [sayı]. (bkz : şeş). **2. i.** altılık. **Cihât-ı sitte :** doğu (şark), batı (garp), kuzey (şimal), güney (cenup), başucu (yukarı), ayakucu (aşağı), **Rüsûm-i sitte :** Osmanlı idâresindeki Düyûn-ı Umûmiye'ye bırakılmış olan altı vergi.

sitte-i sevr : Güneş'in sevr (boğa) burcunda bulunduğu nisan ayında fırtınalariyle meşhur olan altı gün. **3.** ilmiye rütbesi.

sittî ستی (a. n.) : "benim hanımım!" mânâsına bir nidâ.

sittîn ستين (a. s.) : altmış.

sittîn-sene ستين سنه (a. zf.) : altmış sene (pek uzun zamandan kinâye). (bkz : ilâ-nihâye).

sittûn ستون (a. s.) : altmış. (bkz : sittîn).

sîv سيو (f. i.) : elma. (bkz : sîb, tuffâh).

sivâ سوا (a. i.): başka, gayri. **Mâ-sivâ :** (bkz : mâ-sivâ).

sivâg سواغ (a. i.) : kuruyu, yumuşatarak veyâ eriterek suluyu da koyulaştırarak istenilen kıvama getiren kimyevî bir madde.

sivâr سوار (a. i. c. : esâvir, esâvire, suûr, esvire) : bilezik. (bkz : berencen, berencîn, ebrencen, yâre).

sivâr-ı zerrîn : altın bilezik

Sivâsiyye-i Halvetiyye سواسيۀ خلوتيه (a. h. i.): **tas.** Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden Şemsiyye-i Halvetiyye'nin kollarından birinin adı. [kurucusu Şeyh Abdülehad-ün-Nûrî-i Sivâsî'ye nispetle bu adı almıştır].

siyâb ثياب (a. i. sevb'in c.) : giyecekler.

siyâbî ثيابى (a. i.) : hamamda çıkarılan elbiseleri muhâfaza eden kimse, esvapçı.

siyâdet سيادت (a. i.) : **1.** seyyidlik, efendilik, beğlik, sâhiplik. **2.** Hz. Hasan vâsıtasiyle Hz. Muhammed'in soyundan olma hâli. (bkz : şerâfet).
siyâdet-lü : Hz. Muhammed'e intisâb şerefinde bulunan zat.

siyâh سياه (f. s.) : **1.** kara. (bkz : esved). **Bahr-i siyâh** : Karadeniz. **Baht-ı siyâh** : kötü tâlih. **Zülf-i siyâh** : kara saç. **2.** (i. c. : siyâhân) : zencî.

siyâhân سياهان (f. i. siyâh²'nin c.) : zencîler.

siyâhat سياحت (a. i.). (bkz : seyâhat).

siyâhat-nâme سياحتنامه (a. f. b. i.) : **1.** bir seyyahın (turist) gezip gördüğü yerlere âit yazdığı kitap, **2.** Evliya Çelebi'nin on ciltlik ünlü eseri.

siyâh-baht سياه بخت (f. b. s.) : kara bahtlı, tâlihsiz. (bkz : siyâh-rûz).

siyâh-çerde سياه چرده (f. b. s.) : esmer, karayağız olan. (bkz : siyeh-çerde).

siyâh-dil سياه دل (f. b. s.) : fenâ yürekli.

siyâh-fâm سياه فام (f. b. s.) : siyah renkli.

siyâh-gûş سياهگوش (f. b. i.) : **zool.** karakulak denilen hayvan.

siyâhî سياهى (f. s.) : **1.** siyaha mensup, siyahla ilgili. **2.** **i.** siyahlık. **3.** **i.** zencî.

siyâh-kâr سياهكار (f. b. s.) : günahlı, suçlu.

siyâh-kede سياهكده (f. b. s.) : kapkara yer. (bkz : siyeh-kede).

siyâh-lika سياهلقا ("ka" uzun okunur. f. b. s.) : kara yüzlü.

siyâh-pûş سياهپوش (f. b. s.) : **1.** karalar giymiş **2.** yaslı, mâtemli.

siyâh-reng سياه رنگ (f. b. s.) : kara renkli.

siyâh-rû سياهرو (f. b. s.) : kara yüzlü, yüzü kara; ayıbı olan. (bkz : rû-siyâh, siyeh-rû).

siyâh-rûz سياه روز (f. b. s.) : tâlihi kara, bahtsız. (bkz : siyâh-baht).

siyâk سياق (a. i. sevk'den) : sözün gelişi, ifâde şekli.
siyâk u sibâk : sözün gelişi, sözün (öncesinin sonrasına olan) uygunluğu.

siyâkat سياقت (a. i.) : **1.** binek hayvanını arkasından sürme. **2.** (bkz : hatt-ı siyâkat).
siyâkat-ül-a'dâd : **ed.** bir fıkrada bahsedilen birkaç ismi, bir münâsebetle birbirine bağlamaktan ibâret bir san'at.
siyâkat vavı : **mec.** kanbur.

siyâset سياست (a. i.) : **1.** seyislik, at idâre etme, at işleriyle uğraşma. **2.** memleket idâresi. **3.** **huk.** cezâ; îdâm cezâsı. **4.** politika. **5.** diplomatlık. **Erbâb-ı siyâset** : siyâset adamları, diplomatlar. **Meydân-ı siyâset** : idâm cezâsının tatbik edildiği meydan.
siyâset-i âmme : **huk.** bütün bir cemiyetin salâh ve intizâmı için iltizâm olunan bir kısım hükümler.

siyâset-i hâssa : **huk.** bâzı cürüm işliyenler hakkında, velev katil sûretiyle olsun, vuku bulacak zecir ve te'dip. [nehb ve garet gibi, fisk ve fücur gibi memnû fiillere mükerreren cüret edenlerin kahr ve tenkîl edilmesi bu kabildendir].

siyâset-i şer'iyye : **huk.** [eskiden] beşeriyetin salâh ve intizâmı için İslâmiyetin kabûl ve iltizam ettiği hükümler.

siyâseten سياسةً (a. zf.) : siyâset bakımından; diplomatlıkça.

siyâset-gâh سياستگاه (a. f. b. i.) : siyâset bakımından öldürülmesi gereken kimselerin öldürüldüğü yer.

siyâsî سیاسی (a. s.) : **1.** siyâset îcâbı olan. **2.** diplomatça olan, politik **3.** siyâset adamı.

siyâsiyyât سیاسیات (a. i.) : politika, siyâset işleri.

siyâsiyyûn سیاسیون (a. i. c.) : diplomatlar, politikacılar.

siyât سیاط (a. i. savt'ın c.) : kamçılar, kırbaçlar.

siyeh سیه (f. s.). (bkz : siyâh).

siyeh-baht سیهبخت (f. b. s.) : kara tâlihli.

siyeh-çerde سیهچرده (f. b. s.). (bkz : siyâh-çerde).

siyeh-dil سیهدل (f. b. s.) : kötü yürekli.

siyeh-fâm سیهفام (f. b. s.). (bkz : siyâh-fâm, siyeh-reng).

siyeh-kâr سیهکار (f. b. s.) : kötü işler yapan, günaha giren (bkz : fâsık, siyâh-kâr).

siyeh-kede سیهکده (f. b. s.) : kapkara yer. (bkz : siyâh-kede).

siyeh-mest سیهمست (f. b. s.) : fazla sarhoş. (bkz : bed-mest, sekrân).

siyeh-neş'e سیهنشئه (f. b. s.) : kötü, kara neşeli.

siyeh-pûş سیهپوش (f. b. s.) : karalar giyinmiş; mâtemli. (bkz : siyâh-pûş).

siyeh-reng سیهرنگ (f. b. s.). (bkz : siyeh-fâm, siyâh-reng).

siyeh-rû سیهرو (f. b. s.) : yüzü kara olan, rezîl. (bkz . rû-siyeh).

siyeh-rûz سیهروز (f. b. s.) : bahtı kara. (bkz : siyâh-rûz).

siyemmâ سیما (a. zf.) : "lâ-siyemmâ velâ siyemmâ" şekilleriyle : "hele, husûsiyle, bâhusus, her şeyden önce" mânâlarına gelir.

siyer سیر (a. i. sîret'in c.) : **1.** ahlâk ve yüksek vasıflar. **2.** mevzuu Hz. Muhammed'in hayâtı olan kitap. **3.** (bkz : hadîs). **Ehl-i siyer :** Hz. Muhammed'in hayâtını yazan kimse.

siyer-i darîr : Erzurumlu Mustafa Darîr bin Yûsuf'un 1388 (H. 790) yılında Mısır hükümdârı Berkok nâmına Ebü-l-Hasen-il-Bekrî ile Abdülmelik bin Hişâm'ın siyer kitaplarından birbirini tamamlar şekilde seçerek dilimize çevirdiği 5 ciltlik mensur siyer-i nebevî'dir.

siyyân سیان (a. i. siyy'in c.) : birbirine denk (*eşit). (bkz : müsâvî). [müfredi "siyy" bizde kullanılmaz].

siyyânen سیاناً (a. zf.) : birbirine denk, müsâvî (*eşit) olarak.

sofyân صوفیان (f. i.) : **1.** Îran Azerbeycanında küçük bir şehrin adı. **2. müz.** Türk müziğinde bir küçük usul; mürekkep usullerin en küçüğü olup, 2 tâne nim sofyandan mürekkeptir. 4 zamanlı ve 3 darblıdır. Darbları şöyledir : düm (2 zamanlı, kavi), te (1, nim kavi), ke (1, zayıf). Tabîî mertebesi 4/4 olup, 4/2 ağır sofyan ile 4/8 yürük sofyan nâdir kullanılmıştır. Garb müziğindeki sofyan olmayıp, 4 darblı (kavi, zayıf, kavi, zayıf) bir usûldür. Sofyan ile ilâhiler, şarkılar, peşrevler, oyun havaları, tevşîhler hattâ besteler v.b. ölçülmüştür.

sofyân-ı kule : **tar.** saray kapıcılarının bir kısmı.

sohbet صحبت (a. i.) : görüşüp konuşma; arkadaşlık. **Âdâb-ı sohbet** : konuşmanın yolu yordamı.

sohbet-i yârân : dostlar sohbeti.

sû' سوء (a. i.) : **1.** kötülük, fenâlık. **2.** kötü, fenâ.

sû-i ahlâk : ahlâk kötülüğü, kötü ahlâk.
sû-i hâl : hal kötülüğü, fenâ, kötü hal.
sû-i hareket : fenâ davranış
sû-i idâre : kötü idâre.
sû-i hazm : hazım bozukluğu.
sû-i isti'mâl : kötüye kullanma.
sû-i i'tiyâd : alışıklık fenâlığı.
sû-i kasd : cana kıymıya hazırlanma.

sû-il-kınye : **hek.** umûmî halsizliğe yol açan, ishal (sürgün) ve benzerleri gibi hastalık.
sû-i muâmele : fenâ muâmele.
sû-i niyyet : kötü, bozuk niyet.
sû-i telâkki : kötüye çekme.
sû-i teşekkül : vücut yapısının kötü kuruluşu.
sû-i zann : fenâ, kötü sanış.

sû [y] [ی] سو (f. i.) : taraf, cihet, **yan.** (bkz : cânib).

suâl سؤال (a. i. c. : es'ile, suâlât) : **1.** sorma, sorulma, soruşturma, soru. **2.** (c. es'ile) sorulan şey. **3.** dilenme, dilencilik.

suâl سعال (a. i.) : öksürük. (bkz : sürfe).
suâl-i dîkî : boğmaca öksürüğü.
suâl-i kelbî : durup durup gelen şiddetli öksürük.

suâlât سؤالات (a. i. suâl'in c.) : sualler. (bkz : es'ile).

sub' سبع (a. r.) : yedide bir : 1/7.

su'bân ثعبان (a. i. c. : saâbîn) : **1.** büyük yılan, ejderhâ. (bkz : bürsân). **Haşeb-i su'bân: bot.** baklagillerden bir *bitki. **Lûf-i su'bân : bot.** yılanotu. **2. astr.** semânın kuzey yarım küresinde bulunan Tınnîn burcunun çevirdiği büyük kavsin ortasında ve Küçükayı dörtgeninin tam karşısında bulunan en parlak yıldız. **(Alpha Draco).**

subât سبات (a. i.) : **1.** uyku, hafif uyku. **2.** soğuk sıtma denilen uzun uyku, koma.

subbâh سباح (a. s. sâbih'in c.) : yüzenler, yüzücüler [suda-].

sû-be-sû سوبسو (f. zf.) : taraf taraf, her tarafa, her yana, her tarafta, her yanda.

subh صبح (a. i. c. : esbâh) : sabah, sabah vakti. **Salât-ı subh** : sabah namazı.

subh-i behâr : meşhur bir çeşit lâle.

subh-i kâzib : fecirden önce, geçici olarak, tan yerinin ağarması.

subh-i sâdık : tan yerinin ağarması.
subh ü mesâ : sabah ve akşam.

subha صبحه (a. i.) : **tas.** binefsihi âşikâr mevcut olmayıp fakat eşyânın sûreti ile vuzûh bulduğu için heyûla denilen (hebâ) güneşin ışığında görülen ince toz.

subh-dem صبحدم (a. f. zf.) : sabah vakti (bkz : ale-s-sabâh).

subh-gâh صبحگاه (a. f. b. i.) : sabah vakti. (bkz : subh-dem).

subre صبره (a. i.) : yığın, birikinti.

subu' سبع (a. s.). (bkz : sub').

su'bûb سعبوب (a. i. c : seâbîb) : saf su akan yer.

subye صبایه (a. i. sabî'nin c.). (bkz : sabye, sıbye, sıbyân).

sûd سود (f. i.) : fayda, kâr, kazanç. **Bî-sûd** : faydasız, kârsız. **Çi-sûd** : ne fayda, neye yarar.

sûd سود (a. s. ve i. sevdâ'nın c.) : sevdâlar.

sudâ' صداع (a. s.) : **1.** baş ağrısı. **2.** rahatsız etme, rahatsızlık.

sûdâ-ger سوداگر (f. b. i.) : tüccar, bezirgân.

sudâ-gerî سوداگری (f. b. i.) : ticâret.

sûde سوده (f. s.) : **1.** sürmüş, sürülmüş. **Ruh-sûde** : yüzünü sürmüş. **2.** ezilmiş, dövülmüş.

sudeka' صدقاء ("ka" uzun okunur. a. s. sadîk'in c.) : doğru, hakiki dostlar. (bkz : sudkan).

sûde-rû سوده رو (f. b. s.) : sürülmüş yüz.

sudfe صدفه (a. i.) : **fels.** tesâdüf, **fr. hasard.**

sudg صدغ (a. i. esdâg) : **1.** şakak. **2.** şakaklardan sarkan saç.

sudgî صدغی (a. s.) : şakağa âit, şakakla ilgili. **Azm-ı sudgî** : şakak kemiği.

sudkan صدقان ("ka" uzun okunur. a. s. sadîk'ın c.) : doğru, hakikî dostlar. (bkz : sudeka).

sûd-mend سود مند (f. b. s.) : faydalı, kârlı, kazançlı.

sudûr صدور (a. i. sadr'ın c.) : **1.** göğüsler. **2.** sadrâzamlar. **3.** kazaskerler.

sudûr صدور (a. i.) : sâdır olma, meydana çıkma, olma. (bkz : vuku' zuhûr).

sûf صوف (a. i. c. : esvâf) : **1.** sof, yün, yapağı. **2.** yün dokuma.

sûfâr سوفار (f. i.) : **1.** iğne deliği. **2.** ok gezi.

sufef صفف (a. i. sofa'nın c.) : sofalar.

sufeyha صفیحه (a. i.) : levhacık.

sufeyha-i azmiyye : **anat.** kemik levhacığı, **fr. lamelle osseuse.**

suffe صفه (a. i. c. : sufef) : sofa. **Çemen-i suffe** : çimenlik, çimenli yer.

sûfî صوفی (a. i. ve s. c. : sûfiyyûn) : **1.** tasavvuf ehli. **2.** sofu. (bkz : mutasavvıf).

sûfiyye صوفیه (a. s. ve i.) : tasavvufçular.

sûfiyyûn صوفیون (a. s. ve i. sûfî'nin c.) : **1.** tasavvuf ehli olanlar. **2.** sofular.

sufr صفر (a. i.) : bakır, pirinç, tunç.

sufret صفرت (a. i.) : **1.** sarılık, sarı renk. **2.** beniz solukluğu.

sufûf صفوف (a. i. saff'ın c.) : sıralar, diziler.

sugrâ صغری (a. s.) : **1.** daha (pek, en, çok) küçük ["asgar"ın müennesi]. **2. i. mant.** küçük *önerme, **fr. mineure.**

sûgvâr سوگوار (f. s.) : acılı, kederli.

suhâf سحاف (a. i.) : akciğer veremi.

suhan سخن (f. i.). (bkz : kavl, kelâm, sühan). ["suhun" şekli de vardır].

sûhân سوهان (f. i.) : törpü.

sûhân-ı rûh : ömür törpüsü.

suhan-serâ سخنسرا (f. b. s. c. : suhan-serâyân) : âhenkli söz söyliyen.

suhan-serâyân سخنسرایان (f. b. s. suhan-serâ'nın c.) : âhenkli söz söyliyenler.

suharâ صهرا (a. i. sıhr'ın c.). (bkz : sıhr).

suhnân سخنان (a. s.) : **1.** sıcak gün. **2.** sıcak, kızgın. **Âsâr-ı suhnân** : **fiz.** ütü ve soba gibi çok kızdırılmış bir mâdenî satıh üzerine serpilen mâyiin derhal ufak küre şeklinde bir takım kısımlara ayrılarak herbirinin döner bir harekette bulunması hal ve keyfiyeti, **fr. phénomènes de caléfaction.**

suhre سخره (a. i.) : biriyle alay etme; maskaralık.

suhre-kâr سخره کار (a. f. b. s.) : maskaralık eden, maskara.

sûhte سوخته (f. s.) : **1.** yanmış, tutuşmuş, yanık. (bkz : mahruk). **Dil-sûhte** : gönlü yanmış, kederli. **2. i.** (c. : sûhte-gân) softa, medrese talebesi.

sûhte gân سوختگان (f. i. sûhte'nin c.) : softalar, medrese talebeleri.

sûhtevân سوختوان (f. i. sûhte'nin c.) : softalar, kaba sofular.

suhub سحب (a. i. sehâbe'nin c.) : bulutlar. (bkz : sehâib).

suhuf صحف (a. i. sahîfe'nin c.) : sahifeler, yapraklar. (bkz : sahâif). [Allah'ın dört kitaptan başka Cebrâil vâsıtasiyle bâzı peygamberlere yolladığı emirler ki yüz tânedir : 10 Hz.

Âdem'e; 50 Hz. Şît'e; 30 Hz. İdrîs'e; 10 Hz. İbrâhîm'e].

suhun سخن (f. i.). (bkz : suhan).

suhûn صحون (a. i. sahne'nin c.) : sahneler. (bkz : sahanât).

suhûr صخور (a. i. sahr ve sahre [t]'nin c.) : büyük taşlar; kayalar; mâden kütleleri.
suhûr-i bürkâniyye, — -i indifâiyye : jeol. volkanik taşlar, kayalar.

sûk سوق (a. i. sâk'ın c.). (bkz : sîkan).

sûk سوق (a. i. c. : esvâk) : çarşı, pazar, alım satım yeri
sûk-ı sultânî : mezat yeri.
sûk-ı Ukâz : İslâmdan önce, Arap Yarımadasında bulunan ve Arap şâirlerinin toplanıp şiir yarışı yaptıkları Nahle ile Tâif arasında kurulan meşhur bir panayırın adı.

sûka سوقا ("ka" uzun okunur. a. s.) : çarşı mensûbu, esnaf.

sukab ثقب (a. i. sukbe'nin c.) : delikler. (bkz : sukabât, sukub).

sukabât ثقبات (a. i. sukbe'nin c.) : delikler. (bkz : sukab, sukub). ["sukubât" şekli de vardır].

sukat سقات ("ka" uzun okunur. a. s. saky'den) : sâkîler. (bkz : sevâkî).

sukata سقاطه ("ka" uzun okunur. a. i.) : kırıntı, döküntü; artık. (**bkz : rîze**).

sukata-çîn سقاطه چين ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : kırıntı, artık toplıyan. (bkz : **rîze-çîn**).

sukata-hâr سقاطه خوار ("ka" uzun okunur. a. f. b. s.) : kırıntı, artık yiyen. (bkz : rîze-hâr).

sukaybe ثقيبه (a. i.) : delikçik.
sukaybe-i külliyye : bot. kapıcık, **fr. micropyle.**

sukb ثقب (a. i c. : sukub). (bkz : sakb).

sukbe ثقبه (a. i. c. : sukub, sukab, sukabât) : delik.
sukbe-i fıkariyye : biy. anat. omur deliği, **fr. trou vertébral.**

sûkî سوقى (a. s.) : **1.** çarşı, pazar ile ilgili. **2.** çarşılı, pazarlı.

sukub ثقب (a. i. sukbe'nin c.) : delikler. (bkz : **sukab, sukabât**).

sukub ثقوب ("ku" uzun okunur. a. i. sakb'ın ve sukb'un c.) : **1.** delmeler, delinmeler. **2.** bir taraftan öteki tarafa kadar açık olan delikler.

sukuf سقوف ("ku" uzun okunur. a. i. sakf'ın c.) : damlar, tavanlar, çatılar.
sukuf-i büyût : evlerin damları.
sukuf-i münakkaşa : nakışlı, süslü tavanlar.

sukûk صكوك (a. i. sakk'in c.) : şerîat mahkemesinden verilen ilâmlar, beratlar, hüccetler ve bunlarda geçen *terimler, tâbirler, *deyimler.

sukur صقور ("ku" uzun okunur. a. i. sakr'ın c.). (**bkz : sıkar**)

sukut سقوط ("ku" uzun okunur. a. i.) : **1.** düşme, aşağı inme. **2.** sarkma. **3.** büyük bir vazîfeden ayrılma. **4.** çocuğun eksik veyâ ölü olarak doğması.
sukut-ı hakk : hakkın sukutu, hakkın düşmesi, kaybolması.

sukutiyye سقوطيه ("ku" uzun okunur. a. i.) : paraşüt.

sulahfât سلحفات (a. i. c. : selâhif) : kaplumbağa.

sulb صلب (a. i. c. : aslâb) : **1.** omurga kemiği, bel kemiği. **2.** döldöş. (**bkz : zürriyyet**). **3.** döl. **4.** (s. salâbet'den) sert, katı. **5. s. fiz.** katı. **6. s.** taş gibi.

sulbî صلبى (a. s.) : birinin sulbünden gelme, kendi evlâdı, oğlu.

sulbiyye صلبيه (a. i.) : birinin sulbünden gelme.

sulbiyyet صلبيت (o. i.) : **1.** katılık, sertlik. **2.** cisimlerin katı ḥâli. **3.** duygusuzluk, taş gibi olma.

sulehâ صلحاء (a. s. sâlih ve salîh'in c.) : sâlih, iyi, yarar, selâhiyetli, günah işlemiyen kimseler.

sulh صلح (a. i.) : **1.** barış, barışma, barışıklık. (bkz : musâlaha, müsâlemet). **2.** rahatlık. (bkz : âsâyiş). **3.** uyuşma, uzlaşma.

sulh-âmîz صلح آميز (a. f. b. s.) : barıştırıcı, ara bulucu.

sulhen صلحاً (a. zf.) : sulh, barış yoliyle, uzlaşarak.

sulhî, sulhiyye صلحى، صلحيه (a. s.) : **1.** sulha, barışa âit, barışla ilgili. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

sulhiyye صلحيه (a. i.) : **ed.** savaştan barışıklığa geçilmesi münâsebetiyle yazılan şiir.

sulh-nâme صلحنامه (a. f. b. i.) : sulh, barış kâğıdı.

sulta سلطه (a. i.) : baskı, **fr. autorité.**

sultân سلطان (a. s. c. : selâtîn) : **1.** pâdişah, hükümdar. **2.** hükümdar âilesinden olan [anne, kız kardeş, kız çocuk gibi] kadınlardan her biri. **Hanım sultan** : sultan kızı.

sultânî, sultâniyye سلطانى ، سلطانيه (a. s. selâtet'den) : sultana, hükümdâra âit, sultanla, hükümdarla ilgili. **Mekâtib-i sultâniyye :** liseler. **Mekteb-i sultânî :** Galatasaray lisesi.

sultânî سلطانى (a. i.) : Mısır, Trablus, Tunus ve Cezâyir darphânelerinde basılan Osmanlı altınları hakkında oralarca alem olmuş bir tâbir.
sultânî cedîd : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Ûdî Cemil Ef. tarafından terkîbedilerek bir peşrev ile bir saz semâîsi bestelenmiştir. Şedaraban ile ferahnümâ makamlarının karışık olarak kullanılmasından ibârettir. Şederaban ile yegâh (re) perdesinde kalır (bu perde, ferahnümâ'nın da durağıdır). Güçlüler, birinci derecede -şedaraban güçlüsü olan- dügâh (lâ), ikinci derecede de -ferahnümânın güçlüsü olan- rast (sol) dur. Şederabanın "si" ve "mi" bakiyye bemolleri ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri donanımına konur. Ferahnümâ için nota içerisinde bu dört ârıza bekar yapılarak "si" ve "mi" küçük mücenneb bemolleri kullanılır.

sultânî-hüzzâm سلطانى هزام (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [galibâ bir asır kadar veyâ az daha önce terkîbedilip hemen unutulmuştur].

sultânî-ırak سلطانى عراق (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Tahmînen üç asırlık olup az kullanılmıştır (elimizde 17 kadar eser vardır). Isfahan ile ırak makamından bir dizinin (meselâ makamın pest dörtlüsü olan ırak'da segâh dörtlüsünden) birleşmesinden mürekkeptir. Mevzuubahis dörtlü ile ırak perdesinde kalır. Güçlü birinci derecede ısfahanın durağı ve ırakın güçlüsü olan- dügâh (lâ), ikinci derecede de -Isfahânın güçlüsü olan- nevâ (re) perdeleridir. Donanımına ırak gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakıyye diyezi konulur. Isfahan için nota içerisinde "si" bekar, "fa" bekar, "do" bakiyye diyezi gibi değişiklikler yapılır, böylece, bu makamın, beste-ısfahandan pek az farklı olduğu anlaşılmış olur.

sultânî-nevâ سلطانى نوا (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Nümûne olarak yalnız elimizde Kantemiroğlu'nun bir aksak semâîsi vardır. Sultanî nevâ ile bir rast beşlisinden müteşekkildir. Bu rast beşlisi çıkıcı bir şekilde icrâ edilerek, tiz durağı olan nevâ (re) perdesinde karar verilir. Güçlü, makamın terkîbindeki her iki dizinin de durağı olan dügâh (la) perdesidir. Donanımına nevâ gibi "si' koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur (ki ilk ârıza rast beşlisinde de müşterek olup ikinci ârıza bulunmaz).

sultânî-segâh سلطانى سگاه (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Galibâ bir asır önce terkîbedilmiştir (Arap müziğinde de kullanılır). Segâh ve müstear ile şedaraban makamlarının birleşmesinden doğmuştur. Şedaraban ile yegâh (re) perdesinde kalır (ki bu perde, diğer iki makamın da güçlüsüdür). Güçlüler birinci derecede -ilk iki makamın durağı olan- segâh ikinci derecede de -şedarabanın güçlüsü olan dügâh (lâ) dır. Donanımına segâh "si" ve"mi" koma bemolleri ile "fa" bakiyye diyezi konulur. Segâh'ın "lâ" bakiyye diyezi, müstear'ın "do" bakiyye diyezi, nota içerisinde kullanılır. Şedaraban için donanım değiştirilerek, "si" bekar, "mi" bekar, "si" ve "mi" bakiyye bemolleri, "do" ba-

kiyye diyezi ilâve edilir ("fa" bakiyye diyezi müşterektir). Umûmiyetle inici olarak seyreder.

sultânî-yegâh سلطانى يگاه (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir makamdır. Dede ef. tarafından -II. Sultan Mahmud'a ithâfen- tesmiye edilmiştir (ki 4 parçalık faslı, pâdişah vasfında medhiyedir) [şu halde tahmînen 130 seneliktir], Sultânî-yegâh, pûselik makamının **re** (yegâh) perdesindeki şeddidir (re **mineur**). Güçlüsü -beşinci derece olan- dügâh (lâ) perdesidir. Umûmiyetle inici olarak seyreder. Donanımına "si" için bir küçük mücenneb bemolü konulur; yeden'in "do" bakiyye diyezi, nota içerisinde kullanılır. Dizisinde niseb-i şerîfeden -pûselikte olduğu üzere- 9 tânesi mevcuttur (hepsi) ve şu halde "mülâyim" dir. Orta sekizlisindeki sesleri -tîzden peste olmak üzere- şöyledir : hevâ, nim hicaz, kürdî, dügâh, rast, acem-aşîran, hüseynî-aşîran ve yegâh. Makam, rağbetle kullanılmıştır (elimizde 149 kadar eser vardır). Gayet güzel bir diziye mâlik olup, hayal dolu "lyrique" ve şuh aşk parçaları için tercîh edilebilir. Bir zamanlar, makamın ismi "millî-yegâh (?!)" diye değiştirilerek, zamânın "tragi-comique" timsallerinden biri yaratılmıştır.

Sultan Veled (Mehmed Behâüddîn-) سلطان ولد (محمد بهاء الدين) (a. b. h. i.) : meşhur Mevlânâ Celâlüddîn-i Rûmî'nin oğludur. 1226 yılında doğan Sultan Veled, babasının mevlevî tarîkatini bir kaide ve sistem altına almıştır. Dîvânından baska **İbtidânâme, İntihânâme, Rebâbnâme** adında üç manzum ve **Maarif** adında da bir mensûr eseri vardır. Sultan Veled, on üçüncü asrın ikinci yarısında Anadolu Oğuz lehçesi edebiyâtında mühim bir varlık olarak kendini tanıtmıştır. Şiirleri daha ziyâde didaktiktir. (d. : 1226 - ö. : 1312).

su'lûk صعلوك (a. i. c. : saâlik) : **1.** fakir. **2.** serseri. **3.** dilenci.

sûm ثوم (a i.) : sarmısak. (bkz : fûm, sîr[2]).

summ صم (a. s. asamm'ın c.) : sağırlar.

summâkî سماقى (a. i.) : ebrûli, gayet sert, parlak ve değerli bir taş.

summân صمان (a. i. asamm'ın c.). (bkz : summ).

sumnât سومنات (f. i.) : puthâne, kilise. (bkz : deyr, nâûs).

Sûmnât سومنات (a. h. i.) : Hindistan'da Gücerat diyârında bulunan meşhur bir puthânenin adı. [Mahmûd-i Gaznevî'nin fethi sıralarında yıkıldığı rivâyet edilir].

sumûg صموغ (a. i. samg'ın c.) : zamklar.

sumûl صمول (a. i.) : sertlik, kuruluk, katılık, diklik.

sumûl-i meyyitî : ölünün dimdik olması, katılması.

sumût صموت (a. i.) : **1.** susma. (bkz : sükût). **2.** somurtma.

sun' صنع (a. i) : **1.** yapış, yapma, (bkz : eser). **2.** te'sir, kudret.

sun'-i bedi' : güzel eser.

sun'-i beşer : insan işi, insanın elinde olan şey.

sun'-ullah : **1)** Allah'ın kudreti, te'siri; **2)** erkek adı.

sun'î صنعى (a. s.) : yapma, takma. (bkz : ma'mûl, masnû').

sunûf صنوف (a. i. sınf'ın c.) : sınıflar.

sunûf-i âliye : yüksek sınıflar.

sûr سور (a. i. c. : esvâr, sîrân) : şehrin etrâfına çekilen yüksek duvar, kale, hisar. **Dâhil-i sûr** : şehir içi. **Hâric-i sûr** : şehir dışı.

sûr-i sultânî : Topkapı sarayını karadan çeviren ve Bizans surlarına bitişen sûr.

sûr سور (f. i.) : **1.** düğün. (bkz : velîme). **2.** ziyâfet. **3.** şenlik.

sûr-i hümâyûn : **tar.** pâdişahların erkek çocuklarının sünnetleri, kızlarının da evlendirilmeleri münâsebetiyle yapılan düğün.

sûr صور (a. i.) : **1.** boynuzdan yapılmış büyük boru. (bkz : nâkur). **2.** Kıyâmette Hz. İsrâfîlin üfliyeceği boru.

su'r سؤر (a. i. c. : es'âr) : artık [yiyecek, içecek hak.].

sûrâh سوراخ (f. i.) : delik, gedik. (bkz : rahne, sukbe).

surâhî صراحى (a. i.) : surâhi, su şişesi.

sûre سوره (a. i. c. : süver) : Kur'ân'ın ayrıldığı 114 bölümünden her biri.

sûre-i fâtır : Kur'ân'ın otuz beşinci sûresi.

sûre-i Fürkan : Kur'ân'ın yirmi beşinci sûresi.

sûre-i hucerât : Kur'ân'ın kırk dokuzuncu sûresi... v. b. [sûre, aslında İbranca olup : **1)** duvarda, dizilmiş bir taş tabakası; **2)** yazı satırı; **3)** yazılmış nesne mânâlarına gelir].

suredân صردان (a. i.) : **hek.** dil altında bulunan iki siyah kan damarı.

sûret صورت (a. i. c. : suver) : **1.** biçim, görünüş, kılık. **2.** tarz, yol, gidiş. **3.** çâre.

sûret-i hâl : hâlin nasıl olduğu.

sûret-i husûl : meydana geliş yolu.

sûret-i suûd : yükselme tarzı.

sûret-i tesviye : hal çâresi. **4.** yazı veyâ resim kopyası. **5.** resim. **6.** surat, aksilik, yüz ekşiliği. **7.** **mat.** pay, **fr.** **numérateur.**

sûretâ صورتا (a. zf.) : görünüşte. (bkz : zâhiren).

sûret-bend صورتبند (a. f. b. s.) : tasfir yapan; resimci.

sûret-ger صورتگر (a. f. b. s. ve i.) : sûret, resim yapan, ressam.

sûret-nümâ صورتنما (a. f. b. s.) : şekil ve sûretini gösteren, meydana gelen. (bkz : sûret-yâb, sûret-pezîr).

sûret-perest صورتپرست (a. f. b. s.) : sûrete tapan, sûrete ehemmiyet veren.

sûret-pezîr صورت پذير (a. f. b. s.) : hâsıl olan, meydana çıkan. (bkz : sûret-nümâ, sûret-yâb).

sûret-yâb صورتياب (a. f. b. s.) : şekil ve sûret bulan, meydana gelen. (bkz : sûret-nümâ, sûret-pezîr).

sûrî سورى (f. s.) : düğüne âit, düğünle ilgili.

sûrî صورى (a. s.) : **1.** görünürde olan, hakikî ve içten olmıyan. (bkz : zâhirî). **2.** gösterişten ibâret olan, gösterişlik.

sûriyye سوريه (f. i.). (bkz : sûr-nâme).

sûr-nâ [y] سورنا [ى] (f. b. i.) : zurna.

sûr-nâî سورنائى (f. b. i.) : zurnacı.

sûr-nâme سورنامه (f. b. i.) : **ed.** düğün, ziyâfet, şenlik gibi şeyleri tasvîr için yazılan manzum, mensur yazı.

surnâ-pâ سرناپا (f. b. i.) : **zool.** **zürâfa.**

surnây سرناى (f. i.) : **müz.** zurna. (bkz : sûr-nâ).

surnâ-zen سرنازن (f. b. i.) : zurnacı.

surre صره (a. i. c. : surer) : **1.** para kesesi, para çıkını. **2.** Hac zamanlarında pâdişah tarafından Mekke ve Medîneye her yıl gönderilen para ve sâire.

surre emîni : bu parayı göndermekle vazîfelendirilen kimse.

surre-i hümâyûn : **tar.** Hac münâsebetiyle harameyn'e gönderilen para ve hediyeler.

surûf صروف (a. i. sarf[6]nın c.) : **gramer**ler, dilbilgisi kitapları.

surûh صروح (a. i. sarh'ın c.) : köşkler, yüksek binâlar. (bkz : kusûr).

sûs سوس (a. i.) : **1.** tabîat, huy. (bkz : tînet). **2.** miyan kökü.

sûs سوس (f. i.) : **1.** güve. **2.** kurtçuk. (bkz: sürfe).

sûsen سوسن (f. i.) : **bot.** susam, **lât.** **sesamum.** (bkz : sevsen, simsim).

sûsmâr سوسمار (f. i.) : keler, kertenkele. (bkz : yerbû').

sutû' سطوع (a. i.) : **1.** yükselme, yukarı çıkma. (bkz : suûd). **2.** belli olma, yayılma [koku, toz v.b..].

sutûh سطوح (a. i. sath'ın c.) : **geo.** *yüzeyler, **fr.** **surfaces.**

sutûh-ı yesâriyye : **geo.** açılmıyan satıhlar, *yüzeyler.

sutûr سطور (a. i. satr'ın c.) : satırlar, yazı dizileri. (bkz : estâr).

suturlâb سطرلاب (f. i.) : **fiz.** usturlab.

suûbet صعوبت (a. i.) : güçlük, zorluk.

suûbet-i telaffuz : psik. dil tutukluğu, anartri, **fr. anarthrie.**

suûd سعود (a. i. sa'd'ın c.) : **1.** mübârek sayılan yıldızlar. **2.** erkek adı.

suûd صعود (a. i.) : **1.** yukarı çıkma, yükselme. **2.** erkek adı.

suûr سؤور (a. i. sivâr'ın c.) : bilezikler.

suût سعوط (a. i) : enfiye.

suvâ' سواع (a. i.) : Câhiliyet devrinde Hüzeyl kabîlesinin taptığı put.

suver' صور (a. i. sûret'in c.) : sûretler.

suver-i âlem : âlemin sûretleri; mevcûdâtın görünüşleri; dünyâ manzaraları ve halleri.

suvvâm صوام (a. s. sâim'in c.) : oruç tutanlar. (bkz : sâimîn, sâimûn, suvvem).

suvvem صوم (a. s. sâim'in c.) : oruç tutanlar. (bkz : sâimîn, sâimûn, suvvâm).

sûy سوى (f. i.) : taraf, cihet, yön. (bkz : cânib).

suyûf صيوف (a. i. sayf'ın c.) : yaz mevsimleri.

sûz سوز (f. i.) : yanma, tutuşma; ateş, sıcaklık.

sûz-i ciger : ciğerin yanması; ciğer yanıklığı.
sûz u güdâz : yanıp yakılma.
sûz ü tâb-ı girye : ağlamanın ateşi ve harâreti.

-sûz سوز - (f. s.) : "yakan, yakıcı" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir : **Dil-sûz** : gönül yakan, yakıcı. **Vicdân-sûz** : vicdan yakan.

sûzân سوزان (f. s.) : **1.** yakan, yakıcı. **2.** yanan, yanıcı. **3. i.** kadın adı.

sûzen سوزن (f. i.) : iğne. **Çeşm-i sûzen** : iğne gözü, iğne deliği.

sûzen-dân سوزندان (f. b. i.) : iğnelik, iğnedanlık.

sûzende سوزنده (f. s.) : yakan; yakıcı. (bkz : sûzân).

sûzen-ger سوزنگر (f. b. s.) : iğneci, iğne yapan.

sûzenî سوزنى (f. s.) : **1.** iğne ile ilgili. **2. i.** ince iğne işi, bir çeşit ince nakış, kasnak işi (nakış).

sûzî سوزى (f. s.) : **1.** yanma, tutuşma ile ilgili. **2. i.** erkek adı.

sûz-i dil سوزدل (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir şed makamdır. Tahmînen Abdülhalim Ağa'nın ihtirâı ve 180 seneliktir. Çok kudretle ve bâriz olarak his tebliğ eden sûz-i dil'de aşk ıztırâbı, mâzî hasreti gibi duygular sezilir. Rağbetle kullanılmıştır (elimizde 178 kadar eser vardır ki, makamlar arasında 19. olur). Zengüle'nin hüseynî-aşîran (mi) perdesindeki şeddidir. Güçlüsü -beşinci derecede olan- pûselik (si) dir. Umûmiyetle inici olarak seyreder. Niseb-i şerîfe'den -Zengüle gibi- 7 tânesine sâhip olmakla "mülâyim" dir.

sûz-i dil-ârâ سوزدل آرا (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. III. Selim tarafından terkîbedilmiştir (şu halde, tahmînen 160 senelik). Az kullanılmıştır (elimizde 30 kadar eser vardır). Murad-nâmede'de bildirildiğine göre en az altı asırlık bulunması lâzımgelen nigâr makamının terkîbi, sûz-i dilâra ile aynıdır; sonradan nigâr makamının tamâmiyle unutulmuş olduğu III. Selîm'in sûz-i dilârâ'yı terkîbinden anlaşılmaktadır. Gene Abdülkadir Merâgî'nin Câmi'-ül-elhân'ında "çargâh-mâhûr" makamı geçmektedir ki, bu da aynı terkîpte bulunsa gerektir. Sûz-i dilârâ, çargâh ile şeddi olan mâhur'dan mürekkeptir. Mâhur ile rast perdesinde (sol) kalır (ki bu aynı zamanda çârgâh'ın güçlüsüdür). Güçlüsü birinci derecede -çârgâhın durağı olan- çârgâh (do), ikinci derecede de -mâhûr'un güçlüsü olan- nevâ (re) dir. İnici-çıkıcı karışık bir şekilde seyreder. Donanımına mâhûrun "fa" küçük mücenneb diyezi ârızası konulur ve çârgâh için bu perde, nota içerisinde bekar yapılır. Bâzı bestekârlar sûz-i dilârâ'da hüseynî geçkisi yapmağı

âdet edinmişlerse de, bu, makamın terkîbinde mevcut değildir.

sûzis سوزش (f. i.) : **1.** yanma, yakma. **2.** te'sîr etme, dokunma. **3.** yürek yanması, büyük acı.

sûziş-i nihân : gizli yanma; için için yanma.

sûz-nâk سوزناك (f. b. s.) : **1.** yakan, yakıcı. **2.** dokunaklı. (bkz : müessir). **3. müz.** Türk müziğinin 13 numaralı (sonuncu) basit makamıdır. Basit makamlardan yegâne yeni olanı olup, bütün diğerleri pek eskidir. Sûz-nâk, tahmînen 1780 senelerinde Abdülhalim Ağa, Ahmet Ağa, Mehmet Ağa"dan biri tarafından îcâdedilmiştir. O zamandan beri, en ziyâde rağbet edilen makamlardan biridir (sûznâk ve zengüle'li sûznâk'den elimizde 462 kadar eser var ki makamlar arasında 8. gelmektedir). Net olarak içli bir hüzün telkin eder. Sûznâk, rast beşlisi ile hicaz dörtlüsünden yapılmıştır. Rast beşlisi ile rast (sol) perdesinde durur. Güçlüsü, beşli ile dörtlünün birleştiği beşinci derecede olan nevâ (re) dir. İnici - çıkıcı karışık bir şekilde seyreder. Donanımına "si" koma bemolü, "mi" bakiyye bemolü ve "fa" bakiyye diyezi konulur (ilki rast beşlisi ve son ikisi de hicaz dörtlüsü için). Niseb-i şerîfe'den dizisinde 7 tâne bulunmakla "mülâyim" sayılır. Orta sekizlisindeki sesleri pestden tîze doğru olmak üzere şöyledir : rast, dügâh, segâh, çârgâh, nevâ, evic ve gerdâniye. Bu asıl sûznâk'dır. Bir de durak üstü olarak dügâh perdesi yerine zengüle kullanan sûznâk vardır ki, buna "zengüleli sûznâk" derler ve zengüle makamının rast (sol) perdesindeki şeddi (hicazkâr) gibidir. Hicazkârdan farkı, dâima değil, fakat ancak karara doğru karakteristik olarak zengüle perdesini bir nevi üst-yeden olmak üzere kullanmasıdır.

sübâî سباعى (a. s.) : yedi harfli, yedizli, yedili [kelime v.b.].

sübât سبات (a. i.) : **1. hek.** dalgınlık, hastanın dalması, koma, **fr. léthargie. 2.** uyku, hafif uyku.

Sübbûh سبوح (a. h. i.) : Allah. (bkz : Rabb).

sübha سبحه (a. i.) : **1.** çekilen tesbih. **2.** tesbih tânesi.

sübha-i zâkir : zikredenin tespihi.

sübha-dâr سبحه دار (a. f. b. s.) : tespihli.

sübha-gerd, sübha-gerdân سبحه گرد ، سبحه گردان (a. f. b. s.) : tespih devr eden, edici.

sübha-keş سبحه كش (a. f. b. s.) : tesbih çeken. (bkz : sübha-şümâr).

sübhale سبحله (a. i.) : "suphânallah" demek.

sübhân سبحان (a. h. i.) : Allah.

sübhâne سبحانه (a. n.). (bkz : sübhân-Allah).

sübhân-Allah سبحان الله (a. i. n.) : **1.** "Allah'ı her türlü arazlardan, kusur, ayıp ve eksikliklerden tenzîh ederim" mânâsınadır. **2.** şaşma anlatmak için kullanılır.

sübhânî, sübhâniyye سبحانى ، سبحانيه (a. s.) : Allah'a âit, Allah ile ilgili. (bkz : rabbânî).

sübha-şümâr سبحه شمار (a. f. b. s.) : tespih çeken. (bkz : sübha-keş).

sübûl سبول (a. i. sebîl'in c.). (bkz : sübül).

sübûr ثبور (a. i.) : azap, sıkıntı; mahvolma.

sübût ثبوت (a. i.) : sâbit olma, gerçekleşme, meydana çıkma. ["bulmak" fiili ile kullanılır].

sübût سبوت (a. i. sebt'in c.) : cumartesiler, cumartesi günleri.

sübül سبل (a. i. sebîl[1] in c.): sebiller, yollar, caddeler. (bkz : sebîl). **Hâdi-s-sübül** : hayır ve şer gösteren; Hz. Muhammed.

süccâd سجاد (a. s. sâcid'in c.) : secde edenler. (bkz : secede, sücced, sücûd).

sücced سجد (a. s. sâcid'in c.) : secde edenler, secde edip yere kapananlar. (bkz : secede, süccâd, sücûd).

sücûd سجود (a. s. sâcid'in c.) : secde edenler, secde edip yere kapananlar. (bkz : secede, süccâd, sücced).

sücûd سجود (a. i.) : secde etme, namazda alnı, el ayalarını, dizleri ve ayak parmaklarını yere getirerek alınan vaziyet.

sücûf سجوف (a. i. secf'in c.) : perdeler, örtüler.

sücûl سجول (a. i. secl'in c.) : içi su ile dolu olan kovalar. (bkz : sicâl).

sücûn سجون (a. i. sicn'in c.) : hapishâneler, cezâ evleri, zindanlar.

südâsî سداسی (a. s.) : **1.** altılı. **2.** altılık.
südâsi-l-adlâ : altı kenarlı.
südâsi-l-büzûr : altı tohumlu nebat (*bitki).
südâsi-l-vücûh : **geo.** altı yüzlü.
südâsi-l-vüreykat : **bot.** altı yapraklı çiçek.

südde سده (a. i. c. : süded) : **1.** kapı. (bkz : bâb). **2.** eşik. (bkz : âstân, atebe, vasîd). **3. biy.** vücuttaki tutkunluk.

südde-i devlet-meâb : devletlinin, pâdişâhın kapısı.

süded سدد (a. i. südde'nin c.) : kapılar; eşikler.

süds سدس (a. s.) : altıda bir : 1/6. (bkz : südüs).

südüs سدس (a. s.) : altıda bir : 1/6. (bkz : süds).

süedâ' سعداء (a. s. saîd'in c.) : **1.** kutlu, uğurlu kimseler. **2. i.** kadın adı.

süfehâ سفها (a. s. sefîh'in c.) : sefîhler.

süfelâ' سفلاء (a. i. sefîl'in c.) : sefiller.

süferâ سفراء (a. i. sefîr'in c.) : elçiler. **Reîs-üs-süferâ** : bir memlekette bulunan sefirlerin kıdemlisi.

süferâ-yi ecnebiyye : yabancı devlet elçileri.

süffâr سفار (a. s. sâfir'in c.) : yolcular.

süfl ثفل (a. i.) : çöküntü, tortu. (bkz : dürdî, rüsûb).
süfl-i şerâb : şarap tortusu.

süflâ سفلی (a. s. sâfil'den) : daha (en, pek, çok) alçak, aşağı olan. ["esfel"in müennesidir].

süflî, süfliyye سفلی ، سفليه (a. s.) : **1.** aşağıda bulunan. (bkz : tahtânî). **2.** alçak, bayağı. (bkz : denî). **Hidemât-ı süfliyye** : çöpçülük, süprüntücülük gibi şeyler. **3.** kılıksız kıyâfetsiz. **4. i. astr.** Utarit (Merkür) ile, Venüs (Zühre) gezeğenleri.

süflî ثفلی (a. s.) : **1.** tortuya, döküntüye âit. **2. i.** çıkartı. (bkz : gaita). **Hummâ-yi süfliyye** : gaitanın bağırsaklarda emilmesinden meydana gelen sıtma, ateş, nöbet.

süfliyyât سفليات (a. i. c.) : **tas.** dünyâ ile ilgili bayağı işler, hususlar, şeyler.
süfliyyât-ı maddiyye : maddî bayağılıklar, aşağılıklar.

süfliyyeyn سفليين (a. i. c.) : "iki süflü" : Utarit (Merkür) ile Venüs (Zühre) gezeğenleri.

süfliyyet سفليت (a. i.) : süflülük, alçaklık, bayağılık.

süfre سفره (a. i.) : sofra. (bkz : hân, mâide).
süfre-i ziyâfet : ziyâfet sofrası.

süfte سفته (f. s.) : delinmiş, delikli. (bkz : meskub). **Dürr-i süfte** : delinmiş inci.

süftece سفتجه (a. i. c. : sefâtic) : **tic.** poliçe.

süfte-gûş سفته گوش (f. b. s.) : **1.** kulağı delinmiş. **2. mec.** kulağı delik. (bkz : ârif, vâkıf).

süfûf سفوف (a. i. seff'in c.). (bkz : seff).

süfün سفن (a. i. sefîne'nin c.) : gemiler. [en çok harp gemileri]. (bkz : sefâin).

sügûr ثغور ("gu" uzun okunur. sagr'-ın c.) : sınırlar, düşman ağzı olan yerler.

Sühâ سها (a. i.) : **1. astr.** Büyükayı yıldız kümesinden en küçük yıldız. [eskiden, gözlerin görüş derecesi bu yıldızla tecrübe olunurmuş]. **2.** erkek adı.

sühan سخن (f. i.) : söz, lâkırdı. (bkz : kavl, kelâm, lâfz).

sühan-ârâ سخن آرا (f. b. s.) : güzel, düzgün söz söyliyen.

sühan-ârâyî سخن آرایی (f. b. i.) : güzel, düzgün söz söyleyicilik.

sühan-çîn سخن چین (f. b. s.) : söz topluyan, söz getirip götüren, dedikoducu.

sühan-dân سخندان (f. b. s.) : sözbilen, güzel söz söyliyen.

sühan-dânî سخندانی (f. b. i.) : sözbilirlik, güzel söz söyleyicilik.

sühan-fehm سخن فهم (f. a. b. s.) : sözün değerini takdîr eden.

sühan-gû سخن گو (f. b. s.) : söz söyliyen, söz söyleyici.

sühan-güzâr سخنگذار (f. b. s.) : güzel söz söyliyen.

sühan-perdâz سخن پرداز (f. b. s.) : düzgün, güzel söz söyliyen.

sühan-perdâzî سخن پردازی (f. b. i.) : düzgün, güzel söz söyleyicilik.

sühan-pîrâ سخن پیرا (f. b. s.) : süslü söz söyliyen.

sühan-rân سخنران (f. b. s.) : güzel söyliyen.

sühan-rânî سخنرانی (f. b. i.) : güzel söyleyicilik.

sühan-senc سخن سنج (f. b. s. c. : sühan-sencân) : hesaplı, ölçülü konuşan.

sühan-sencân سخن سنجان (f. b. s. sühan-senc'in c.) : hesaplı, ölçülü konuşanlar.

sühan-sencî سخن سنجی (f. b. i.) : hesaplı, ölçülü konuşma.

sühan-şinâs سخن شناس (f. b. s.) : söz bilir, sözün kıymetini takdîr eden.

sühan-ver سخنور (f. b. s.) : düzgün konuşan.

sühan-verî سخنوری (f. b. i.) : düzgün konuşma.

süheyl سهیل (a. i.) : **1.** semânın güney yarım küresinde bulunan sefîne-i Nûh burcundaki parlak ve büyük bir yıldızın adı, **fr. canopus.** Yemen'den daha iyi göründüğü için buna "süheyl-i yemânî" de derler. **2.** erkek adı.

süheyl-i ferd veyâ Şam : Astr. şücâ' burcunun bir yıldızı. (bkz : şücâ').

süheyl-i Huzzâr : astr. Sefîne-i Nûh ile "süheyl-i rakkaş" arasına çekilen hat üzerinde bulunan ve "Sefîne-i Nûh"a yakın olan yıldız.

Süheyl-i Mahlef : astr. "Sefîne-i Nûh" ile "Süheyl-i Rakkaş" arasına çekilen hat üzerinde bulunan ve "süheyl-i Huzzâr"dan sonraya kalan yıldız.

Süheyl-i Rakkaş : astr. "Sefîne-i Nûh" ile "Süheyl-i Mahlef"den geçen hat üzerinde "Süheyl-i Mahlef"den sonra gelen yıldız.

Süheyl-i Yemânî : astr. "Sefîne-i Nûh" ile "Recül-i Yesâr-i Cevzâ" arasına çekilen hat üzerinde "Sefîne-i Nuh"dan sonra gelen yıldız. [Süheyl doğduğu zaman Yemen'de çıkan akik taşı, rengini ondan alırmış].

Süheyl ü Nev-bahâr : XIV. asır Anadolu türkçesinin şiir dilindeki ilk güzel örneklerini veren Ferhenknâme-i Sa'dî mütercimi Hoca Mes'ud Gülşehrî tarafından farsçadan türkçeye tercüme edilmiş, Çin Hükümdârının kızı Nevbahar'a âşık olan Yemen hükümdârının oğlu Süheyl'in Çin'e seyâhatini ve bir çok mâcerâlarını anlatan manzum bir hikâye kitabıdır.

süheylâ سهیلا (a. i.) : **1.** yumuşacık huylu kadın. **2.** kadın adı.

sühre سحره (a. i.) : yalancı fecir.

sühreverdiyye سهروردیه (a. h. i.) : **tas.** Şeyh Ömer Şahâbettin Sühreverdî tarafından kurulan tarîkat.

sühûlet سهولت (a. i.) : **1.** kolaylık. **2.** kolaylık vasıtası. **3.** yavaşlık, usul; nâzik muâmele. **4. s.** elverişli, kullanışlı. **5.** paraca kolaylık.

sühûlet-bahş سهولتبخش (a. f. b. s.) : kolaylık veren, kolay kullanılan, pratik.

sühûmet سهومت (a. i.) : hısımlık, akrabâlık. (bkz : karâbet).

sühûnet سخونت (a. i.) : sıcaklık, kızgınlık. (bkz : harâret).

sühûnet ثخونت (a. i.) : katılık, peklik. (bkz : sehânet).

sükalâ' ثقلاء (a. s. sakîl'in c.) : ağırlar; çirkinler; kabalar; sözü sohbeti çekilmiyen kimseler.

sükârâ سکاری (a. s. sekrân'ın c.) : sarhoşlar. (bkz : mestân).

sükkân سکان (a. s. sâkin'in c.) : oturanlar.
sükkân-ı belde : şehir sâkinleri, şehirde oturanlar.
sükkân-ı hâne : hâne sâkinleri, evde oturanlar.
sükkân-ı semâvat ü zemîn : göklerin ve yer yüzünün sakinleri.

sükker سکر (a. i.) : şeker. **Tebevvül-i sükker** : şeker işeme.
sükker-i inęb : glikoz veyâ levüloz.
sükker-i mükerrer : nöbet şekeri.

sükkerî سکری (a. s. ve i.) : **1.** şekerle ilgili. **2.** şekerden yapılan tatlı.
sükkerî mermer : **zool.** şekerimsi mermer.

süknâ سکنی (a. i.) : oturulacak yer, konak. **Kabil-i süknâ** : oturmıya elverişli yer. **Tetimme-i süknâ** : oturmak üzere verilen lüzûmu kadar arsalar.

sükub ثقوب ("ku" uzun okunur. a. i. sakb'ın, sukb'un c.) : delikler.

sükûn سکون (a. i.) : **1.** durma, kımıldamama. **2.** hareketsizlik, durgunluk. **3.** dinme, kesilme. **4. a. gr.** hareketsizlik : [**azm** kelimesindeki **z** harfinin hâli gibi].
sükûn-i dem : soğukkanlılık.
sükûn-i mu'tâdî : her zamanki sessizlik.
sükûn ü hâb : durgunluk ve uyku.

sükûnet سکونت (a. i.) : **1.** durgunluk, dinginlik, dinme, azalma. **2.** rahat.

sükûnet-gâh سکونتگاه (a. f. b. i.) : dinlenme yeri; **mec.** mezar.

sükûnet-perver سکونتپرور (a. f. b. s.) : rahatlandırıcı, dinlendirici.

sükûnet-yâb سکونتیاب (a. f. b. s.) : sükûnet bulan, durgunlaşan, duran; durulan; dinen.

sükût سکوت (a. i.) : susma, söz söylememe. (bkz : samt).
sükût-i istifhâm : sorgu sessizliği.

sükûtî سکوتی (a. s.) : **1.** susmayı seven, az konuşan. **2. i.** erkek adı.

sülâf, sülâfe سلاف ، سلافه (a. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, sahbâ).

sülâle سلاله (a. i.) : soy sop, döl döş, ocak.
sülâle-i tâhire : Hz. Muhammed'in temiz sülâlesi.

sülâm, sülâmî سلام ، سلامی (a. i. c. : sülâmiyât) : **hek.** el ve parmak kemiği.

sülâmiyât سلامیات (a. i. sülâmî'nin c.) : **hek.** el ve parmak kemikleri.

sülâsâ' ثلاثاء ، ثلثاء (a. i.) : salı

sülâsî ثلاثی (a. s. selâse'den) : **1.** üçlü, üç şeyden meydana gelen.
sülâsi-l-ezhâr : **bot.** bir sapta üç çiçeği bulunan *bitki.

sülâsî mezîdün fih : a. gr. zâid harf almış üçlü kelime.

sülâsî mücerred : a. gr. üç harfli aslî kelime kökü.

sülâsi-r-re's : üç kafalı (hayvan). **2. a. gr.** aslı üç harf olan [fiil].

Süleyman Çelebi سليمان چلبی (a. h. i.) : Bursa'da doğmuştur. Babasının adı Ahmet Paşa'dır. Önce Sultan Yıldırım Bayezit'ın, sonra Emir Süleymanın yakınlarından olmuştur. Peygamberimiz hakkında yazdığı Mevlidi ile pek çok İslâm şâirine nasîbolmıyan bir şöhret kazanmış, mevzûunu yüksek bir samîmiyet ve heyecanla ifâde etmeğe çalışmıştır. Eserini Âşık Paşanın "Garibnâme"si ile Kadı Darîr'in "Siyer-i Nebevî tercümesi"nden ilhâm alarak 1409 senesinde tamamlamıştır. Hz. Muhammed'e karşı samimî bağlılığını, derin tahassüsleriyle ve İslâm ümmetinin dînî heyecanlariyle mezcederek nakle muvaffak olduğu için bu manzum eser, bu sâhada yazılmış bütün eserler arasında en çok saygı ve kıymet kazanmıştır. (d. : ? - ö. 1421).

süleymânî سليمانى (a. i.) : **1.** kemer tokası ve sâire yapmakta kullanılan kıymetli bir taş. **2.** süleyman'a âit, süleymanla ilgili. **3. i. g. s.** güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi : [tezhip, hat, minyatür v. b.].

süleyme سليمه (a. i.) : **hek.** el ve ayak parmaklarının ikinci kemiği, **fr. phalange.**

süleyme-i sagîre : anat. parmak üçüncü kemiği, **fr. phalangette.**

sülhafâ سلحفا (a. i.) : kaplumbağa.

sülhafâ-i azb : zool. tatlı su kaplumbağası.

sülhafâ-i bahriyye : zool. deniz kaplumbağası.

sülhafâ-i berriyye : zool. kara kaplumbağası.

sülhafâ-i mezragıyye : zool. nehir, göl ve bataklıkların kenarında yaşıyan, kara kaplumbağasına benzer bir cins kaplumbağa.

sülhafât سلحفات (a. i. c. : selâhif) : **zool.** kaplumbağa. (bkz : sülhafâ)

sülhafiyye سلحفيه (a. i.) : **zool.** kaplumbağalar, **fr. chéloniens.**

süllâ' سلاء (a. i.) : nebatların (*bitki) kabukları üzerinde bulunan ve kolaylıkla kopan dikenler.

süllâf سلاف (a. i. selef'in c.) : selefler, önce gelip geçmişler. (bkz : eslâf).

sülle ثله (a. i.) : **1.** çok para. **2.** insan topluluğu, kalabalık. **Lâ-yüferriku beyne-s-sülle ve-s selle :** koyun sürüsü ile insan kalabalığını farketmez; çok aptal.

süllem سلم (a. i. c. : selâlim) : **1.** merdiven. (bkz : mi'râc[1], mirkat) : **2. hek.** kulağın içindeki merdiven şeklinde olan boşluk.

sülme ثلمه (a. i.) : gedik, çatlak. (bkz : sahre).

sülûc ثلوج (a. i. selc'in c.) : karlar.

sülûk سلوك (a. i. silk'den) : **1.** bir yola girme, bir yol tutma. **2.** husûsî bir sınıfa, bir gruba katılma. **3.** bir tarîkata intisâbetme.

sü'lûl ثؤلول (a. i.) : **1.** meme başı. **2.** vücutta meydana gelen siğil.

sülüs ثلث (a. i.) : **1.** üçte bir. **2.** (bkz : hatt-ı sülüs).

sülüs celîsi : g. s. bir yazı sitili.

sülüs grossi : g. s. bir yazı sitili. [hattat Râkım'ın îcâdıdır].

sülüsân ثلثان (a. s.) : üçte iki, üç kısımda iki kısım. (bkz : sülüseyn).

sülüseyn ثلثين (a. s. c.) : üçte iki, üç kısımda iki kısım. (bkz : sülüsân).

sülüsî ثلثى (a. s.) : **1.** sülüsle, üçte bir ile ilgili. **2. i.** bir yazı sitili.

sülvân, sülvâne سلوان ، سلوانه (a. i.) : yüreğe ferahlık veren ruh; iç açıcı ilâç.

süm سم (f. i.) : dört ayaklı hayvanların tırnağı.

süm'a سمعه (a. i.) : görsünler, işitsinler diye yapılan göstermecilik. (bkz : riyâ).

sümeyre ثميره (a. i.) : **1.** meyva çağalası. **2. bot.** kendi üzerine kıvrılmış yaprak.

sümmâk سماق (a. i.) : somak, kebaba, hamura konulan ekşice ve kırmızı tâneler.

sümme ثُمَّ (a. zf.) : sonra. (bkz : ba'de-, hu, pes).

sümme-t-tedârik ثُمَّ التداركْ (a. b. s. ve zf.) : tedâriktęn sonra, iş olduktan sonra düşünülmüş, sonradan uydurma. [aslı : "sümme-t-tedârük" dür].

sümpâre سمپاره (o. i.) : zımpara. (bkz. sünbâde).

sümre, sümret سمره ، سمرت (a. i. : esmerlik, karayağızlık.

süm-tıraş سمتراش (f. b. i.) : suntraç, nalbantların tırnak kesme âleti.

sümûhat سموحت (a. i.) : elaçıklığı, cömertlik. (bkz : semâhat).

sümûm سموم (a. i. semm'in c.) : zehirler, ağılar. (bkz : simâm).

sümut سمط (a. i. simât'ın c.) : **1.** sofralar, yemek masaları. **2.** sofraya gelmiş yemekler.

sümün ثمن (a. i.) : sekizde bir : 1/8. ("sümn" de denilir).

sümüvv سمو (a. i.) : yükseklik, yücelik. (bkz : rif'at, ulüvv). [maddî, mânevî kullanılır].

sünâî ثنائى (a. s.) : **1.** ikili, ikilik, iki kısımdan olma. **2. gr.** aslî harfi iki olan [kelime]. **s. fels.** *ikincil, **fr. secondaire.**

sünâî-yül-mesken : bot. iki evcikli, **fr. dioïque.**

sünâiyye ثنائيه (a. i.) : **fels. fr. dualisme.** (bkz : isneyniyyet).

sünbâde سنباده (f i.) : zımpara. (bkz : sümpâre).

sünbâdec سنبادج (a. i.). (bkz : sünbâde).

sünbük سنبك (a. i. c. : senâbik) : toynak, at, eşek gibi tek tırnaklı hayvanların tırnağı.

sünbül سنبل (f. i.) : **1.** sünbül. **2.** güzellerin saçı.

sünbül-i müzekker : bot. tırtılımsı, **fr. châton.**

sünbül-i rûmî : bot. hind sünbülü, nardin yağı.

sünbül-i sîr-âb : tâze, tarâvetli sünbül.

sünbülât سنبلات (a. i. sünbüle'nin c.) : başaklar.

sünbüle سنبله (a. i. senâbil, sünbülât) : **1.** başak. **2. astr** başak burcu, semânın kuzey yarım küresinde bulunan yedi parlak yıldızdan müteşekkil bir dörtgen ve iki kuyruklu bir burç, **lât. virgo; fr. vièrge.** [Güneş ağustosta bu burca girer]. **3. müz.** muhayyer sünbüle makamının XIX. asırdan evvel kullanılan ismi [mâmâfih, bu iki makam arasında ehemmiyetsiz bir farkın bulunduğu anlaşılıyor]. Sünbüle en eski makamlardandır.

sünbüle-i kadîm : müz. Türk müziğinde eski bir mürekkep makamdır.

sünbüle-nihâvend سنبله نهاوند (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur; en az iki asırlıktır.

sünbülî سنبلى (f. s.) : **1.** sünbüle mensup, sünbülle ilgili. **2.** yağmursuz kapalı hava. **3.** Halvetiyye tarîkatının Sünbül Sinan Efendi bölümüne mensup. **4. i. g. s.** bir yazı sitili.

Sünbüliyye-i Halvetiyye سنبلية خلوتيه (f. a. h. i.) : **tas.** Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden "Cemâliyye-i Halvetiyye" nin kollarından biri. [Sünbül Sinan adiyle meşhur Sinâneddîn-i Borlovî tarafından kurulduğu için bu adı almıştır].

sündüs سندس (a. i.) : parlak renkli, çiçekli altın veyâ gümüş telle işlemeli, nakışlı olarak dokunmuş ipek kumaş.

sündüsî سندسى (a. s.) : sündüsten yapılmış şey.

sünen سنن (a. i. sünnet'in c.) : sünnetler.

sünen-i seniyye : Hz. Muhammed'in işledikleri kutsal işler.

sünnet سنت (a. i. c. : sünen) : **1.** iyi ahlâk, iyi tabîat. **2.** Hz. Muhammed'in sözleri, işleri ve tasvibleri [misvak kullanma, cemaatle namaz kılma v.b.. gibi]. (bkz : hadîs) **Ehl-i sünnet :**

Şîa'nın hâricindeki İslâm mezheplerine mensup olan çoğunluk.

sünnet-i gayr-i müekkede : Hz. Peygamberin çok defâ edâ edip bâzan terk ettikleri sünnet [namazda uzun okuma, ikindi ve yatsı namazlarının ilk sünnetleri gibi..]

sünnet-i müekkede : Hz. Peygamberin hemen hemen dâimâ edâ ettikleri (sabah, öğle, akşam namazlarındaki) sünnetler. **3.** çocuğu sünnet etme. (bkz : hitân).

sünnet-ullah : Allah'ın koyduğu nizam.

sünnî, sünniyye سنى ، سنيه (a. s.) : sünnet ehlinden olan kimse. [aksi : şîî].

sünûh سنوخ (a. i. c. : sünûhât) : **1.** sağlam ve emîn olma. **2.** adamakıllı bilme. **3.** (sinh'in c.) : diş yuvaları, diş çukurları.

sünûh سنوح (a. i. c. : sünûhât) : **1.** akla, hatıra gelme, içe doğma. **2.** çıkma, zuhûr etme, vâki olma. **Şeref-sünûh** : şerefle akla gelen.

sünûhât سنوحات (a. i. sünûh'un c.) : akla, hatıra gelen, içe doğan şeyler.

sünûhî سنوحى (a. s.) : **1.** içe doğma hâline mensup, hatıra gelmekle ilgili. **2.** erkek adı.

sünûn سنون (a. i. sene'nin c.) : yıllar. (bkz. : sinîn).

-süpâr سپار - (f s.) : (bkz : -sipâr).

süpâre سپاره (f. b. i.) : **1.** Kur'ân'ın her bir cüzü. **2.** mecmûa, küçük kitap. [aslı : "sî-pâre = 30 cüz" dür].

süpürde سپرده (f. s.) : **1.** ısmarlanmış, sipâriş olunmuş. **2.** verilmiş, bırakılmış.

sürâdık سرادق (a. i. c. : sürâdıkat) : **1.** büyük pâdişah çadırı. **2.** saray perdesi. (bkz: serâ-perde).

sürâdikat سرادقات ("ka" uzun okunur a. i. sürâdık'ın c.) : **1.** saray perdeleri, harem dâirelerinin önüne çekilen büyük perdeler. **2.** otağlar, pâdişah çadırları.

sürâğ سراغ (f. i.) : iz, eser, işâret.

sür'at سرعت (a. i.) : çabukluk, hız.

sür'at-i infiâl : çok çabuk gücenen, darılan.

sür'at-i intikal : çabuk anlama, çabuk kavrama.

sür'at-i mümkine : mümkün olan çabukluk.

sür'at-i seyr : gidiş hızı.

sürb سرب (f. i.) : kurşun; kalay; kurşun ve kalay karışımı.

sürbe سربه (a. i. c. : süreb, sürüb) : **1.** sürü. **2.** gürûh, cemâat.

sürehâ' صرحاء (a. s. sarîh'in c.) : saf ırklar.

sürer سرر (a. i. sürre'nin c.) : **anat.** göbekler.

Süreyyâ ثريا (a. h. i.) : **1.** Ülker yıldızı. [semânın kuzey yarım küresinde Sevr burcunun en parlak yıldızı olan Eddeberân'ın ilerisinde ve Feres-i a'zam istikametinde görünen güzel bir yıldız kümesi (Pleiades)]. (bkz : Pervîn). **Ikd-Süreyya. astr.** Ülker [gerdanlığa benzetilmesinden dolayı bu ad verilmiştir]. **2.** erkek ve kadın adı.

sürfe سرفه (a. i) : **biy.** kurtçuk.

sürfe سرفه (f. i.) : öksürük. (bkz : suâl).

sürh سرخ (f. s.) : **1.** kırmızı, kızıl. (bkz : ahmer). **2.** kırmızı mürekkep. **3.** bab veyâ fasıl başlıkları kırmızı mürekkeple yazılmış olan yazma kitap.

sürh-âb سرخ آب (f. b. i.) : kırmızı su [kan ve şarap].

sürh-âbî سرخابى (f. b. i.) : kırmızı ördek.

sürhî سرخى (f. i.) : kırmızılık, kızıllık. (bkz : humret).

sürhî-i hicâb : utançtan doğan kırmızılık.

sürh-ser سرخسر (f. b. s. ve i.) : kızılbaş. (bkz : râfızî).

süriyye سريه (a. i. c. : serârî) : câriye, odalık. (bkz : kenîzek, memlûke).

sürm سرم (a. i.) : **anat.** kalın bağırsağın alt kısmı. **Nezf-i sürm** : bâsur.

sürme سرمه (f. i.) : sürme. (bkz : kûhl).

sürme-çûb سرمه چوب (f. b. s.) : göze sürme çekmek için kullanılan mil.

sürme-dân سرمه دان (f. b. i.) : sürme kabı, sürme hokkası.

sürme-keş سرمه کش (f. b. s.) : sürme çekmiş; sürme çeken, sürme çekici.

sürr سر (a. i.) : **anat.** yeni doğmuş çocuğun kesilmiş göbeği.

sürrâk سراق (a. s. sârik'ın c.) : hırsızlar. (bkz : düzdân).

sürrât سرات (a. i. sürre'nin c.). (bkz: sürer).

sürre سره (a. i. c. : sürer, sürrât) : **1.** göbek (bkz : nâf).
sürre-i bâtına : yumurtanın sarısı, iç göbek, **fr. chalaze.** [tam ortasında bulunmasından kinâye].
sürre-i rie : **anat.** akciğer göbeği, **fr. hile pulmonaire. 2. s.** erkeğin hoşlandığı [kadın].

sürrî سرى (a s.) : göbeğe âit, göbekle ilgili.

sürûb سروب (a. i. serb'in c.) : **1** içyağları **2.** azarlamalar, çekiştirmeler, beğenmeler.

sürûc سروج (a. i. serc'in c.) : eyerler, at takımları.

sürûd سرود (f. i.) : şarkı; türkü.
sürûd-i hezâr : bülbül nağmesi.
sürûd-i husrevânî : **müz.** Îran sâsânî müziğinde halk türkülerine verilen isimlerden biri. [kısaca : **husrevânî** de denilir].

sürûr سرور (a. i.) : sevinç. **Dâr-üs-sürûr** : sevinç evi, sevinçli yer.

Surûrî سرورى (a. h. i.) : XVIII. asrın ikinci yarısında yaşamış olan bu şâirin asıl adı Osman'dır. Adanalıdır. Şiirde önce "Hüznî" sonra da "Sürûrî" mahlasını kullanmıştır. Birçok şiirler yazmış ve bunlardan bir dîvan tertîbetmiştir. Şiirlerinin çoğu hiciv ve mizâha âittir. Zamânı şâirlerinden Sünbülzâde Vehbî ile Şeyh Galibi de hicvetmiştir. Sürûrî'nin asıl şöhret ve muvaffakiyeti "ebced" hesâbiyle tertîbettiği manzum târihlerindedir. Târihlerinden bir kısmı sonradan "Sürûrî Mecmûası" adiyle neşredilmiştir. (d. : ? - ö. : 1813).

sürûş سروش (f. i.) : **1.** (c. : sürûşân) : melek. (bkz : firişte). **2.** Cebrâil.

sürûşân سروشان (f. i. sürûş'un c.) : melekler. (bkz : firiştegân).

sürûşe سروشه (f. i.). (bkz : sürûş).

sürüc سرج (a i. sirâc'in c.) : ışıklar, kandiller, mumlar.

sürür سرر (a. i. serîr'in c.) : **1.** yatacak yerler. **2.** tahtlar.

süryânî سريانى (a. s. ve i.) : eski Suriye (Şam) halkından, onların eski dinlerinden olanlar.

süst سست (f s.) : gevşek, sölpük, **mec.** tenbel.

süstî سستى (f. i.) : gevşeklik, sölpüklük, tenbellik.

süst-peymân سست پيمان (f. b. s.) : sözü, andı gevşek olan, sağlam olmıyan.

sütâ' سطاع (a. i.) : nezle. (bkz : zükâm

sütre ستره (a. i.) : perde, örtü.
sütre-i beyzâ : beyaz perde.
sütre-i hadrâ : yeşil perde.

sütûde ستوده (f. s.) : övülmüş; övülmeye değer.

sütûde-sıfât ستوده صفات (f. a. b. s.) : sıfatı, vasfı övülmüş, iyi vasıflı.

sütûde-şîm ستوده شيم (f. b. s.) : ahlâkı övülmüş, iyi ahlâklı

sütûh ستوه (f. s.) : 1. kederli, sıkıntılı. 2. yorgun. 3. beceriksiz.

sütûn ستون (f. i.) : 1. direk. 2. gazete, kitap veyâ dergi gibi şeylerde sahifenin, yukardan aşağı doğru bölünmüş olduğu kısımlardan herbiri, kolon.

sütûr ستور (f. i.) : binek ve yük hayvanı.

sütûr ستور (a. i. sitr'in c.) : 1. perdeler. 2. örtüler.

sütûr-bân ستوربان (f. b. i.) : seyis, hayvana bakan.

sütûr-dân ستوردان (f. b. i.) : ahır.

sütürde سترده (f. s.) : tıraş edilmiş, yontulmuş.

sütüre ستره (f. i.) : ustura.

sütürg سترگ (f. s.) : büyük, iri. (bkz : muazzam).

süûl سؤل (a. i.) : etbeni.

süvâr سوار (f. s. c. : süvârân) : 1. ata binmiş, binici. 2. "binen, binici" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir : **Esb-süvâr** : ata binen, ata binici. **Ester-süvâr** : katıra binen.. gibi.

süvâri سوارى (f. i.) : 1. atlı. 2. atlı asker. 3. gemi kaptanı.

süver سور (a i sûre'nin c.) : sûreler.

süveydâ سويدا (a. i.) : 1. kalbin ortasında bulunduğu sanılan kara benek. 2. kalbdeki gizli günah. 3. **bot.** *besidoku, **fr. endosperme.** 4. **bot.** besiörü, **fr. albumen.**

süveydâ-ül-kalb : yürekte olan siyah nokta. (bkz : esved-ül-kalb, habbet-ül-kalb, sevdâ-ül-kalb).

süveyk سويق (a. i.) : **bot.** sapçık.

süvüm سوم (f. s.) : üçüncü. (bkz :sâlis).

süyûf سيوف (a. i. seyf'in c.) : kılınçlar. (bkz : esyâf) **Bakıyyet-üs-süyûf** : kılıçtan arta kalanlar, savaştan ölmeden kurtulabilenler. **Ehl-i süyûf** : kılıç ehli, askerler.

süyûh سيوح (a. i. seyh'in c.) : 1. akar sular. 2. çizgili elbiseler. (bkz : esyâh).

süyûl سيول (a. i. seyl'in c.) : seller.

Ş

şaâbîn شعابين (a. i. şa'bân'ın c.) : şa'banlar.

şaâyir شعاير (a. i. şaîre²nin c.) : **hek.** arpacıklar, **fr. orgelets.**

şâb شاب (f. i.) : şap.

şa'b شعب (a. i. c. : şuûb) : 1. cemaat, tâife; kabîle. 2. Kızıldenizden çıkarılan dallı budaklı taşlar.

şa'bân شعبان (a. i. c. : şaâbîn) : 1. arabî aylarının sekizincisi, ramazandan önce gelen ay. 2. erkek adı.

Şa'bâniyye-i Halvetiyye شعبانيۀ خلوتيه (a. b. h. i.) : **tas.** Halvetiyye Tarîkatı aslî şûbelerinden biri. [kurucusu : Şa'bân-ı Velî'dir].

şâbâş شاباش (f. i.) : takdîr etme, beğenme, "âferin!" deme. (bkz : hôşâ).

şâbâş-hân شاباش خوان (f. b. s.) : beğenip alkışlıyan, âferin diyen. (bkz : âferîn-hân, tahsîn-nân).

şâbb شاب (a. s. ve i. şebâb'dan. c. : şübbân) : genç, delikanlı; yiğit. **Şeyh ü şâbb** : ihtiyar ve genç.

şâbb-ı emred : henüz sakalı, bıyığı çıkmamış olan genç.

şa'beze شعبذه (a. i.) : el çabukluğu, hokkabazlık. (bkz : şu'bede).

şa'beze-bâz شعبذه باز (a. f. b. s. ve i.) : hokkabaz.

şâb-hâne شابخانه (f. b. i.) : şap çıkarılan yer.

şâd شاد (f. s.) : sevinçli (bkz : memnûn, mesrûr). **Dil-şâd** : gönlü sevinçli.

şâd-âb شادآب (f. b. s.) : suya kanmış, sulu; tâze. (bkz : reyyân).

şâd-âbî شادآبی (f. b. i.) : suya kanmışlık, sulu olma; tâzelik.

şâd-âb-ter شادآبتر (f. b. s.) : çok, aşırı sulanmış, su verilmiş.

şâdân شادان (f. s.) : **1.** sevinçli, keyifli. **2.** şad kimseler. **3. i.** erkek adı.

şâd-hâb شادخواب (f. b. s.) : uykusu tatlı.

şâdî شادی (f. i.): **1.** memnunluk, sevinçlilik, gönül ferahlığı. (bkz : mesrûriyyet). **2.** erkek adı. **Mürde-i şâdî** : çok sevinçten gelen ölüm. [müen. : "şâdiye"].

şâdî شادی (a. i.) : **1.** mahkeme hademesi; mübâşir. **2. tar.** vaktiyle sultan sarayına odun götüren yeniçeri; odun anbarı me'muru. **3.** nağme ile şiir okuyan. **4.** ilimden, edebiyattan hissesi olan. **5. tar.** torba oğlanı, Acemi Ocağı neferi.

şâd-kâm شادکام (f. b. s.) : çok sevinçli.

şâd-kâmî شادکامی (f. b. i.) : çok sevinçlilik.

şâd-mân شادمان (f. s.) : sevinçli. (bkz : mahzûz, memnûn, mesrûr).

şâd-mânî شادمانی (f. i.) : sevinç. (bkz : mahzûziyyet, mesrûriyyet). **İzhâr-ı şâd-mânî** : sevincini gösterme.

şâd-merg شادمرگ (f. b. i.) : sevinç ölümü, çok sevinmeden doğan ölüm.

şâd-nâk شادناك (f. b. s.) : gönlü memnun. (bkz : mesrûr).

şâdurvân شادروان (f. i.) : şadırvan, en çok câmi avlularında bulunan, etrâfı çok musluklu duvarla çevrili su haznesi.

şâe شاء (a. fi.) : istedi. **İn-şâa-llah** (inşallah) : Allah istedi ise; Allah isterse.

şafak شفق (a. i.) : **1.** gurubdan sonraki alaca karanlık. **2.** Güneş doğmadan önceki alacalık.

şafak-âlûd شفق آلود (a. f. b. s.) : şafak renginde, şafak gibi.

şafak-gûn شفقگون (a. f. b. s.) : şafak renkli, kızıl.

şâfi' شافع (a. s. şefâat'den) : şefâat eden, kabahatli kimsenin afvı için araya girip yalvaran. (bkz : şefî').

şâfi-i rûz-i cezâ (cezâ gününün şefaatçisi) : Hz. Muhammed.

şâfi-i yevm-i arasât [arasat (meydan) gününün şefaatçisi] : Hz. Muhammed.

şâfî, şâfiye شافی ، شافیه (a. s. şifâ'dan) : **1.** şifâ veren, verici, hastayı iyi eden. **Edviye-i şâfiye** : şifâlı ilâçlar. **2.** kifâyet eden, yeter görünen. (bkz : mukni'). **Cevâb-ı şâfî** : yeter görülen cevap.

Şâfiî شافعی (a. h. i.) : İmâm-ı Şâfiî mezhebinden olan kimse.

Şâfiî شافعی (a. h. i.) : sünnet ehlinin sâlik bulundukları dört mezhepten birinin imamı olan zat [Gazzeli olup asıl adı İdris'dir]. (Hicrî : d. : 150 - ö. : 204).

şâfiiyy-ül-mezhep : Şafiî mezhebinden olan kimse.

şâgil شاغل (a. s.) : **1.** meşgul eden, edici. **2.** meşgul olmayı gerektiren. **3.** işgal eden; tutan. **4.** bir mülkte oturan.

şâgird شاگرد (f. i. c. : şâgirdân). (bkz : şâkird).

şâgirdî شاگردی (f. i.) : şakirtlik, çıraklık.

şâh شاخ (f. i.) : **1.** dal, budak. (bkz : gusn).

şâh-ı gül : gül dalı. **2.** geyik ve benzeri gibi hayvanların dallı boynuzu. (bkz : karn).

şâh-ı âhû : ceylân boynuzu. **3.** parça.

şâh şâh : parça parça. **4.** kadeh. **5.** parmak uçlarından koltuğa kadar insan eli. **6.** su arkı. **7.** eğe kemiği. **8.** alın. **9.** elbise tirizi.

şâh شاه (f. i. c. : şâhân) : **1.** pâdişah (bkz : husrev, pâd-şâh, şeh, şehen-şâh). **2.** İran veyâ Efgan hükümdârı. **3.** şatranç taşlarının en mühimi.

şâh-ı gedâ-nihâd : fakir mizaçlı şah, kibirli olmıyan hükümdar.

şâh-ı Kerbelâ (Kerbela şâhı) : Hz. Hüseyin.

şâh-ı Kevneyn : "İki Dünyânın şâhı" : Hz. Muhammed.

şâh-ı Levlâk : Hz. Muhammed.

şâh-ı merdân, şâh-ı velâyet : Hz. Ali.

şâh-ı Risâlet : Hz. Muhammed.

şâh-ı şîr-çeng : arslan pençeli pâdişah.

şâh-ı zü-l-fekar : Hz. Ali.

şâha شاخه (f. i.) : boyunduruk.

şahâdet شهادت (a. i.) : **1.** şâhitlik, şâhitlik etme, *tanıklık. **2.** bir şeyin doğruluğuna inanma. **3.** delâlet, alâmet, işâret. **4.** "eşhedü en lâ ilâhe il lallâh..." cümlesini söyleme. **5.** şehitlik, şehit olma. **6.** gözle görülen şeyler, varlıklar, dünyâ. **Âlem-i şahâdet** : Dünyâ, cihân. **Âlim-ül-gayb ve-ş-şâhâde** (görülen ve görülmiyen şeyleri bilen) : Allah.

şahâdet-nâme شهادتنامه (a. f. b. i.) : **1.** diploma. **2.** vesîka, ***belge.**

şahâmet شحامت (a. i.) : yağlılık, semizlik, şişmanlık, şişman olma.

şâhân شاهان (f. i. şâh'ın c.) : şahlar.

şâhâne شاهانه (f. zf.) : **1.** hükümdâra âit, hükümdarla ilgili. **2.** hükümdara yakışacak şekilde olan, çok mükemmel.

şâh-bâl شاهبال (f. b. i.) : kuş kanadının en uzun tüyü. (bkz : şeh-bâl).

şâh-bâz شاهباز (f. b. i.) : **1.** bir cins iri ve beyaz doğan. **2. s.** yiğit, şanlı, gösterişli [adam].

şâh-bender شاهبندر (f. b. i.). (bkz : şeh-bender).

şâh-beyt شاه بيت (f. a. b. i.) : **ed.** bir şiirin en güzel beyti; gazelde matla'dan sonraki beyit.

şâh-dâne شاهدانه (f. b. i.) : **1.** iri inci tânesi. **2.** kenevir tohumu.

şâh-dâr شاخدار (f. b. s.) : **1.** dallı, budaklı [ağaç]. **2.** dallı boynuzu olan [hayvan].

şâh-dârû شاهدارو (f. b. i.) : şarap. (bkz : bâde, sahpâ).

şâhen-şâh شاهنشاه (f. b. i.) : en büyük pâdişah, şah, pâdişahlar pâdişahı, şahlar şâhı.

şâhen-şâhî شاهنشاهى (f. b. i.) : ulu pâdişahlık, yüce hükümdarlık.

şâhen-şeh شاهنشه (f. b. i.). (bkz : şâhen-şâh, şehen-şeh).

şâh-eser شاه اثر (f. a. b. i.) : **1.** üstün eser, **fr. chef-d'oeuvres. 2.** üstün değerde. (bkz : şâh-kâr). **3. ed.** bir şâirin, bir muharririn en güzel eseri.

şâhıs شاخص (a. i. şahs'dan) : **1.** belirten. **2.** ölçmek için dikilen, bir buçuk metre kadar uzunluğunda bulunan ağac kazıklar.

şâhî شاهى (f. s.) : **1.** şaha, hükümdâra mensup, şah ile ilgili. **2. i.** şahlık, hükümdarlık. **3. i.** yumurtalı, nişastalı bir helva **4. i.** mermerşâhı de denilen ince ve makbul bir patiska. **5. i.** eski topların bir çeşidi. **6. i.** eskiden **gümüşten,** sonraları bakırla nikelden yapılan ve kırân'ın (bkz : kırân) yirmide biri değerinde olan **bir** İran parası.

şâhid شاهد (a. s. ve i. şehâdet'den. c. : şevâhid) : **1.** şâhit (*tanık). **2.** senet yerine geçecek şekilde büyük bir eserden veyâ kimseden alınan örnek.

şâhid-i âdil : doğru sözlü şâhit.

şâhid شاهد (f. s.) : **1.** sevgili. (bkz : mahbûbe). **2.** güzel (bkz : dil-ber).

şâhid-i bâzâr : orta malı güzel [kadın].

şâhid-i devrân : ünlü güzel.

şâhid-i zîbâ : yakışıklı güzel.

şâhide شاهده (a. i.) : mezara dikine dikilen ve üzerinde yazı ve çiçek bulunan mermerden baş ve ayak taşı.

şâhid-zôr شاهد زور (a. f. b. s.) : yalancı şâhit.

şâhik شاهق (a. s.) : yüksek, yüce [dağ, binâ, yapı..].

şâhika شاهقه (a. i. c. : şevâhik) : dağ tepesi, dağ doruğu. (bkz : zirve).

şahîm شحيم (a. s.) : yağlı, semiz, şişman.

şâhîn شاهين (f. i. arapça c. : şevâhîn): **zool.** doğan [kuş], **lât. falco peregrinus.**

şâh-kâr شاهكار (f. b. i.) : baş eser, en güzel eser. (bkz : şâh-eser)

şahm شحم (a. i. c. : şuhûm) : **1.** içyağı, etler arasında bulunan yağ. **2. kim.** katıyağ, don yağı.

şahm-ı ma'denî : mineral yağ.

şahme شحمه (a. i.) : [bir parça] içyağı.

şahmet-ül-üzn : kulak memesi.

şâh-merdân شاهمردان (f. b. s.) : şahmerdan, aşağı yukarı çıkan büyük demir tokmak.

şâh-nâme شاهنامه (f. b. i.) : **1.** hükümdarların biyografisini manzum olarak anlatan eser. **2. h. i.** Tus'lu Firdevsî'in ünlü manzum destanı.

şahne شحنه (a. i.) : **1.** inzibat me'muru, emniyet me'muru. [aslı : "şihne" dir]. **2.** harmanlara nezâret eden kimse.

şâh-nişîn شاهنشين (f. b. i.) : odanın sokak tarafına olan çıkıntısı, dışarıya doğru uzanan kısmı.

şâh-per شاه پر (f. b. i.). (bkz : şâh-bâl).

şâh-râh شاهراه (f. b. i.) : **1.** büyük, işlek yol, ana yol, cadde. **2.** şaşırılması mümkün olmıyan doğru ve açık yol.

şâh-reg شاهرگ (f. b. i.) : şah damar, büyük damar. (bkz : **şiryân-ı ebher**).

şahs شخص (a. i. c. : şihâs, şuhûs, eşhâs) : **1.** kişi, kimse. **2. gr.** şahıs.

şahs-ı ma'nevî : kendisine bir şahıs muâmelesi yapılan banka, şirket v. b. gibi ortaklıklar.

şahs-ı sâlis (üçüncü şahıs) : dâvâda her iki tarafı da tutmıyan.

şâh-sâr شاخسار (f. b. s.) : dallık, ağaçlık, koruluk.

şahsen شخصاً (a. zf.) : **1.** şahıs îtibâriyle, şahısca, cisimce. **2.** kendi [kendim, kendin, kendiniz...]. **3.** yalnız uzaktan görerek.

şâhsî, şahsiyye شخصى، شخصيه (a. s.): şahsa, kişiye, kendine âit, şahısla, kendi ile, kişi ile ilgili. **Ef'âl-i şahsiyye** : şahsî işler. **Zamîr-i şahsî** : şahıs zamîri : ben, sen, o.. gibi.

şahsiyyât شخصيات (a. i. c.) : **1.** kişinin kendine, şahsına âit sözler. **2.** birinin şahsına âit münâsebetsiz sözler.

şahsiyyet شخصيت (a. i.) : **1.** kişilik, kişi husûsiyeti (*özelliği). **2.** kişi, kimse, yüksek kişi.

şahsiyyet-i hükmiyye : **sosy.** *tüzel kişilik.

şah-süvâr شاهسوار (f. b. s.) : ata iyi binen. (bkz : şeh-süvâr).

şah-tere شاهتره (f. b. i.) : şahtere, **lât. fumaria anotolica.** (arapçası "şahterec" dir).

şah-terîciyye شاهتريجيه (a. i.) : **bot.** şahteregiller, **fr. fumariacées.**

şâhûr شاخور (f. i.) : ekmek fırını, ekmek tandırı. (bkz : tennûr).

şâh-vâr شاهوار (f. b. s.) : **1.** şâha, hükümdâra yakışacak sûrette. **2. i.** iri ve iyi cins inci.

şâh-zâde شاهزاده (f. b. i.) : şah oğlu, hükümdar, pâdişah oğlu, prens.

şâibe شائبه (a. i. şevb'den. c. : şevâib) : **1.** leke, kusur; noksan, nakîsa. (bkz : ayb). **2.** kötü eser, iz.

şâibe-i şemsiyye : astr. Güneş'in üzerinde bulunan siyah lekeler. **3.** şüphe. (bkz : gümân).

şâik, şâika شائق ، شائقه (a. s.) : **1.** şevkli, hevesli, istekli. (bkz : arzû-mend). **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

şâik شائك (a. s.) : dikenli.

şâik-ane شائقانه ("ka" uzun okunur. a. f. zf.) : isteklice, şevkli olarak.

şâike شائكه (a. i. şevk'den) : **bot.** dikenliler familyası.

şaîr شعير (a. i.) : arpa. (bkz : cev). **Hubz-i şaîr** : arpa ekmeği.

şâir شاعر (a. i. şi'r'den. c. : şâirân, şuarâ) : şâir, ozan.

şâirân شاعران (a. i. şi'r'den). (bkz : şuarâ).

şâir-âne شاعرانه (a. f. zf.) : **1.** şâirce, **şâire** yakışacak yolda. **2.** s. mevzuu şiir sayılabilecek kadar hoş, lâtif olan şey.

şâire شاعره (a. i. c. : şâirât, şevâir) : kadın şâir.

şaîre شعيره (a. i.) : **1.** arpa tânesi, bir tek arpa. **2.** (a. i. c. : şaâyir) **hek.** arpacık, **fr. orgelet.**

şakaik شقائق ("ka" uzun okunur. a. i. şakîka'nın c.) : şakayık. **Şakaik-ün-nu'mân : bot.** gelincik. [şakîka : arapçada "yarık, çatlak şey; yarım baş ağrısı" mânâlarına gelir].

şakâik-i nu'mâniyye : ed. XVI. asır âlimlerinden Taşköprülü Zâde Ahmed Şemsettin Efendinin arapça olarak yazmış olduğu meşhur biyografya eseridir. [Mecdi Efendi tarafından tercüme edilmiştir. Bu esere yazılmış olan zeyiller arasında Atâî'nin, Şeyhî'nin ve Uşşâkî Zâdeninkiler meşhurdur].

şakayıkıyye شقايقيه (a. i.) : **bot.** deniz şakayıkları, **fr. actinaires.**

şakırrâk شقراق (a. i.) : yeşil, kırmızı ve beyaz renklerle süslü bir kuş. ["şıkırrâk" şekli de kullanılır].

şâkî شاكى (a. s. şikâyet'den) : şikâyetçi, şikâyet eden. (bkz : müştekî).

şâki'-s-silâh : âletleri ve silâhları pek keskin olan kimse.

şakî شقى (a. s. şekavet'den) : **1.** bahtsız, fenâ hareketli, haylaz, habîs. **2.** haydut, yol kesen.

şakîk شقيق (a. s.) : **1.** ikiye bölünmüş bir şeyin her parçası. **2. i.** anabababir olan erkek kardeş.

şakîka شقيقه (a. s. c. : şakaik) : **1.** yarık, çatlak, ortasından yarılmış şey. **2. i.** ana baba bir olan kız kardeş. **3.** yarım baş ağrısı.

şakîkıyye شقيقيه (a. i.) : **bot.** düğünçiçeğigiller, **fr. renonculacées.**

şâkile شاكله (a. i. c. : şevâkil) : **1.** yol, tarîk, mezhep, meslek. **2.** yaradılış. (bkz : tıynet).

şâkir شاكر (a. s. şükr'den) : **1.** şükreden, gördüğü iyiliğe karşı duâ eden. (bkz : müteşekkir). **2. i.** erkek adı.

şâkird شاكرد (f. i. c. : şâkirdân) : **1.** talebe (*öğrenci). **2.** çırak, yamak. **3.** stajyer [aslı : "şâgird" olduğu halde "şâkird" şekli yaygındır].

şâkirdân شاكردان (f. i. şâkird'in c.) : şâkirtler. [aslı : "şâgirdân" dır].

şâkirdân-ı ehl-i hiref : tar. sarayda ehl-i hiref denilen sanatkârların yanında çırak olarak çalışan kimseler.

şakk شق (a. i. c. : şükuk) : **1.** yarma, yarılma, çatlama; yırtma, paralama; kırma. **2.** yarık, çatlak.

şakk-ı şefe : ağız açma, konuşma.

şakk-ı silviyüs : biy. silviyüs yarığı.

şâkk, şâkka شاق ، شاقه (a. s. meşakkat'den) : zahmetli, eziyetli. **Hidemât-ı şâkka :** zahmetli ve kaba işler : [toprak kazmak, taş taşımak gibi-].

şâkk-ı asâ : değneği yarmak; **mec.** topluluktan ayrılmak.

şakrak شقراق (a i.) : sarı asma nevinden bülbül gibi öter bir kuş.

şâkul شاقول ("ku" uzun okunur. a. i.) : **geo.** *çekül, **fr. fil à plomb.**

şâkulî شاقولى ("ku" uzun okunur. a. s.) : **mat. 1.** şâkule mensup, şâkul ile ilgili. **2. geo.** *düşey, **fr. vertcial.**

şâl شال (f. i.) : şal.

şâlâkî شالاكى (f. i.) : şal taklidi kumaş. ["şâl-i hâkî" den bozma olduğu söylenir].

şâlî شالى (f. s.) : **1.** şala mensup, şalla ilgili. **2. i.** şalın ince ve zarif bir çeşidi.

şâm شام (a. i. şâme'nin c.) : benler [vücuttaki]. (bkz : şâmât)

şâm شام (f. i.) : akşam.

şâm-ı muğber : dargın, gamlı akşam.

şâm u seher : akşam sabah.

şâmât شامات (a. i. şâme'nin c.) : benler [vücuttaki-]. (bkz : şâm).

şâme شامه (f. i.) : [kadın] başörtüsü. (bkz : burka', lesme).

şâme شامه (a i. c : şâm, şâmât) : ben [vücuttaki-]. (bkz : hâl).

şâme-geş شامه كش (f. b. s.) : başına örtü alan.

şâme-güşâ شامه گشا (f. b. s.) : başörtüsünü açan kadın.

şâm-gâh شامگاه (f. b. i.) : akşam vakti. (bkz : şâm-geh).

şâm-geh شامگه (f. b. i.) : akşam vakti. (bkz : şâm-gâh).

şâmî شامى (o. s.) : **1.** Şamlı. **2.** Şam şehri ile ilgili. (bkz : Dimişkî).

şâmih, şâmiha شامخ ، شامخه (a. s. c. : şevâmih) : **1.** yüksek (bkz : âlî, mürtefi'). **Cibâl-i şâmiha** : yüksek dağlar. **2.** kibirli, azametli.

şâmiha شامخه (a. i.) : **hek.** beyinde, kemikte ve vücudun başka yerlerinde tabîî olarak görülen çıkıntılar.

şâmil, şâmile شامل ، شامله (a. s. şümûl'den) : **1.** içine alan, kaplıyan, çevreliyen. **2.** [birincisi] erkek adı.

şâmm شام (a. s. şemm'den) : koku alan, koku alıcı; koklıyan. [müen. : "şâmme"]. **Kuvve-i şâmme :** koku alma kuvvet ve hassası.

şân شان (a. i.) : **1.** şan, şöhret, ün. **2.** hal, keyfiyet. **Azîm-üş-şân** : şânı, şöhreti, keyfiyeti büyük olan. **3.** gösteriş, çalım. **4.** âdet, tabîat, huy. (bkz : i'tiyâd).

şân-ı insâf : insafın şânı, insafa yakışan şey.

şâne شانه (f. i.) : tarak. (bkz : muşt).

şâne-sâz شانه ساز (f. b. s. ve i.) : tarak yapan, tarakçı. (bkz : meşşât).

şâne-zede شانه زده (f. b. s.) : tarakla saçları taranmış.

şâne-zen شانه زن (f. b. s.) : **1.** baştarıyan. (bkz : meşşâta). **2. mec.** güçlükleri, zorlukları çözen.

şa'r شعر (a. i. c. : eş'âr, şiâr, şuûr) : kıl. (bkz : mûy).

şa'r-ı şârib : bıyık kılı.

şâr شار (f. i.) : şehir. (bkz : belde).

şarâb شراب (a. i. c. : eşribe) : **1.** içilecek şey. **2.** şarap. (bkz : bâde, hamr, mey, sahpâ).

şarâb-ı bî-gaş : hîlesiz ve katkısız şarap.

şarâb-ı nâb : katkısız şarap.

şarâb-ı nûhî : bin senelik eski şarap.

şarâb-ı rummânî : nar rengindeki sarap.

şarâbet-ür-râiyye شرابة الراعيه (a. b. i.) : **bot.** çobanpüskülügiller, **fr. aquifoliacées.**

şarâb-hâne شرابخانه (a. f. b. i.) : **1.** şarapevi, şarap yapılan veyâ satılan yer. **2.** büyük şarap fıçısı.

şarâb-hâr شرابخوار (a. f. b. s.) : şarap içen.

şarâbî شرابى (a. i.) : **1.** şarapçı. **2. s.** kırmızı şarap renginde olan.

şârık, şârıka شارق ، شارقه (a. s. şark-dan) : doğan, parlıyan, parlayıcı; parlak. **Necm-i şârik** : parlıyan yıldız. **Nücûm-i şârika** : parlıyan, parlak yıldızlar.

şârıka شارقه (a. i. c. : şevârık) : aydınlık, ışık. (**bkz : nûr,** ziyâ).

şâri' شارع (a. s. şer'den) : **1.** şerîat koyan, kanun koyan. (bkz : vâzı-ül-kanûn) : Allah. **2.** Hz. Muhammed.

şa'rî, şa'riyye شعرى ، شعريه (a. s.) : **1.** kıla mensup, kıl ile ilgili. **2. fiz.** kılcal. **Cümle-i şa'riyye : hek.** kırmızı ve siyah kan damarları arasında bulunan saç gibi ince damarlar. **Ev'iye-i şa'riyye** : *kılcal damarlar.

şârib شارب (a. s. şürb'den) : **1.** içen, içici.

şârib-ül-leben : süt içen.

şârib-ül-leyli ve-n-nehâr : gece gündüz içen, içki düşkünü. **2.** (i. c. : şevârib) bıyık.

şârid شارد (a. i.) : tutunmuş, beğenilmiş ve yayılmış şiirler; şiir tarzındaki ata sözleri.

şârih شارح (a. s. ve i. şerh'den. c. : şurrâh) : bir kitabı şerh eden, bir kitaba *açıklama yazan kimse. **Hz. Şârih** : Mesnevî'nin şârihi İsmâil Resûhi Dede. **Kavl-i şârih : mant.** târif.

şa'riyye شعريه (o. i.) : şehriye, çorbalık makarna. **["şa'r : kıl** gibi ince olmasından kinâye].

şa'riyyet شعريت (a. i.) : **fiz.** *kılcallık, **fr. capillarité.**

şark شرق (a. i.) : **1.** Doğu. **2.** Avrupa kültürünün dışında kalan Müslüman ülkeleri. **Şark ve garb** (Doğu ile Batı) : bütün dünyâ.

şark-ı cenûbî : coğr. güney doğu. ["cenûb-î şarkî" şekli yaygındır].

şark-ı şimali : coğr. kuzey doğu. ["şimâl-i şarkî" şekli yaygındır].

şarkan شرقاً (a. zf.) : gün doğusu tarafından; şarkında, doğusunda.

şarkıyyât شرقيات (a. i. şark'dan) : **1.** doğu dili, târihi ve edebiyatlariyle uğraşan ilim kollarına toplu olarak verilen bir ad. **2. müz.** dört, beş, altı ve daha çok mısrâlı şiirlerden terennüm güftesi yapılan ezgilere verilen bir ad.

şarkıyyûn شرقيون (a. i. c.) : şarklılar, doğulular.

şarkî, şarkıyye شرقى ، شرقيه (a. s.) : **1.** şarkla, doğu ile ilgili. **2.** şark, doğu ülkeleriyle ilgili. **Cenûb-i şarkî : coğr.** güney doğu. **Şimâl-i şarkî : coğr.** kuzey doğu. **Elsine-i şarkıyye :** (yaşayan) şark dilleri : [Türk, Arap, Fars, Ordu, Çin, Hin, Kore, Tibet, Japon ve sâire gibi Asya'da kullanılan diller].

şart شرط (a. i. c. : şürût) : **1.** şart. **2.** vaziyet, hal. **3.** yemin.

Şart-ı arz (arz şartı) : **jeod.** herhangi bir yüksek dereceli nîrengi şebekesinde evvelce hesaplanmış bir dıl'a (bâz) dayanan bir nîrengi şebekesi kurulduğu takdirde ölçülerden hareketle bütün şebekeyi dolaşıp tekrar baza dönüldüğünde bazı sınırlıyan noktalarda tahassül edecek arz farkını gidermek için muvâzene hesâbı sırasında kurulan husûsî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı bâtıl : huk. [eskiden] vâkıfın fayda ve maslahattan ârî ve vakfın gayesine muhâlif olan arzusu. [hâin mütevellinin azlolunmaması, mevkuf akarın şu miktardan fazlaya kirâlanmaması gibi].

şart-ı bâz (bâz şartı) : **jeod., astr.** herhangi bir nîrengi şebekesinde birden fazla baz bulunduğu takdirde, birinci bazdan mevcut ölçülere dayanarak ikinci bazın üstüne kadar bütün üçgenler dolaşılarak varıldığında ölçü hatâlarından doğan intibaksızlığı gidermek için kurulan husûsî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı câiz : huk. [eskiden] akd-i bey'in muktezâsından olan, yâhut akdin muktezâsını te'yîdeden, yâhut müteâref, yânî örf ve âdet-i beldede cârî ve şart-ı hıyâr gibi meşrû olan şarttır ki bu şartla beyi' sahih ve mûteberdir.

şart-ı dıl' (dılı' şartı) : **jeod., astr.** herhangi bir nîrengi şebekesinde, şebekenin bir dıl'ından kalkıp bütün üçgenleri dolaştıktan sonra ayın dılı' üzerine kulak yapmaksızın, yâni dıl'ı sınırlıyan noktalar devirden sonra üstüste gelecek şekilde doğru hesaplıyabilmek üzere muvâzenede tatbik edilen muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı lâğv : huk. [eskiden] akd-i bey'in muktezâsından olmayıp ve muhtezây-i akdi teyîd dahî etmeyip, müteâref olmıyan ve akdi yapan taraflardan birine veyâ ma'kud-ün-aleyhe faydası bulunmıyan şarttır ki bu şartla beyi' sahih, lâkin şart lağvolur. [başkasına satmamak, yâhut mer'aya salıvermek şartiyle bir hayvanı satmak gibi].

şart-ı müfsid : huk. [beyide] akd-i bey'in muktezâsından olmayıp ve akdin muktezâsını teyîd dahî etmeyip, müteâref ve meşrû olmıyan ve fakat âkitlerden birini faydalı olan şarttır ki bu şart müfsit ve bu şartla beyi' fâsittir. [arasıra binmek şartiyle bir atı satmak gibi].

şart-ı müteahhir : huk. vakfiyedeki müteârız şartlardan sonraki şart.

şart-ı müteârız : huk. [vakıfta] vâkıfın vakfiyesinde yekdiğerine muârız ve muhâlif zikrolunan şartlara ıtlak olunur ki hepsini îmâl mümkün olmazsa sonrakı şart evvelki şartın hükmünü nesheder.

şart-ı mütekaddim : huk. [vakıfta] vakfiyedeki müteârız şartlardan ilk şart olup buna : şart-ı evvel de denir.

şart-ı nâsih : huk. vakfiyede müteârız şartlardan sonuncusu.

şart-ı sânî : huk. vakfiyede müteârız iki şarttan ikinci şart olup önceki şartın hükmünü kaldırmış sayılır.

şart-ı sarîh : huk. [vakıfta] yekdiğerine atıf sûretiyle kullanılan tâbirleri muttasıl olarak tâkîbedip onlara vuzuh veren kayıt. ["çocuğuma ve çocuğumun çocuğuna ve neslime vakfeyledim" diye sayılan meşrût-un-leh'leri tâkiben zikrolunan "erkek" lâfzı gibi, ki bütün sayılanlar için mûteber bir kayıt addolunur].

şart-ı semt (semt şartı) : **jeod., astr.** evvelce hesaplanmış, binâenaleyh iki ucu arasındaki tul ve semti belli bir dıl'a (baz) dayanan herhangi bir nîrengi şebekesinde ölçülerden hareket sûretiyle bütün üçgenler dolaşıldıktan sonra baza varıldığında tahassül edecek semt farkını gidermek üzere muvâzene hesapları yapılırken kurulan husûsî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı takyîdî : huk. [eskiden] akdi takyîdeden şarttır ki "üzere" ve "şartiyle" gibi lâfızlarla ifâde olunur.

şart-ı tûl (tul şartı) : **jeod.** herhangi bir yüksek dereceli nîrengi şebekesinde evvelce hesaplanmış bir dıl'a (baz) dayanan bir nîrengi şebekesi kurulduğu takdirde ölçülerden hareketle bütün şebekeyi dolaşıp tekrar baza dönüldüğünde bazı sınırlıyan noktalarda tahassül edecek tul farkını gidermek için muvâzene hesâbı sırasında kurulan husûsî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şart-ı vâkıf : vakfedenin, vakfı yapanın koştuğu şart.

şart-ı zû erbaat-il-adlâ (dörtgen şartı) : **jeod.** herhangi bir nîrengi şebekesinde iç açıları toplamı dörtyüz grat olması gereken dörtgenin ölçü hatâlarından doğan grat farkını gidermek üzere muvâzene hesâbı sırasında kurulan husûsî muâdele (denklem) ve bu muâdelenin gösterdiği şart.

şarteyn شرطين (a. i. c.) : **koz.** hamel burcundaki iki yıldızın adı.

şartî, şartiyye شرطى ، شرطيه (a. s.) : şart ile ilgili, şart gibi olan; şartlı. **Sîga-i şartiyye** : şart sîgası (*kipi) ["gelirse söylerim" gibi].

şartiyyet شرطيت (a. i.) : şartlılık, şarta bağlı olmaklık. **fr. conditionnalité.**

şart-nâme شرطنامه (a. f. b. i.) : yerine getirilmesi gerekli olan şartların yazıldığı resmî kâğıt (bkz : mukavele-nâme).

şast شصت (f. i.) : **1.** (bkz : şest[1], [2]). **2. s.** altmış : 60.

şa'şaa شعشعه (a. i.) : **1.** parlaklık, parlama. **2.** gösteriş, yaldız.

şa'şaa-dâr شعشعه دار (a. f. b s.) : şa'şaalı, gösterişli, parlak.

şa'şaa-pâş شعشعه پاش (a. f. b. s.) : parıltı saçan, parıltılı.

şât شات (a. i.) : koyun. (bkz : ganem).

şathiyyât شطحيات (a. i. c.) : **1.** alaylı, eğlenceli hikâyeler. (bkz : hezliyyât). **2. ed.** dudaklarda bir tebessüm uyandırmak maksadiyle söylenen manzûme. [Dertli'nin : girdâb-ı mihnette

kapandın kaldın * vermedin bir yandan ses kara bahtım * anladım gafilsin, uykuya daldın * deli poyraz gibi es kara bahtım.. v.s.].

şathiyyât-ı sôfiyâne : ed. bâzı meczupların sözlerini taklit sûretiyle yazılmış, zâhirde saçma görülen, fakat şerh ve tahlîli hâlinde mânîdâr olduğu anlaşılan manzûmeler hakkında kullanılan bir deyim. [Kaygusuz Abdal'ın şathiyyâtı, dindarlar nazarında küfriyyattan sayılırdı].

şathiyye شطحيه (a. i.) : âhiret ahvâlini alaylı bir dille anlatan daha çok manzum sözler.

şâtıiyye شاطئيه (a. i.) : **zool.** uzunbacaklılar, **fr. échassiers.**

şâtır شاطر (a. s. şetâret'den. c. : şuttâr) : **1.** neş'eli, keyifli, şen. **2. i.** büyük bir kimsenin atı yanında gitmekle vazîfeli ağa.

şâti' شاطئ (a. s. c. : şevâtî) : kıyı, kenar.

şâtim شاتم (a. s. şetm'den) : sövüp sayan, küfür eden.

şatranc شطرنج (a. i.) : **1.** satranç oyunu. (bkz : sad-reng). **2.** fildişi ayna ve kakmalarda oyulan satıhla, kakılan parçanın zigzaklı olarak kareler teşkîl etmesi sûretiyle meydana gelen motif.

şatt شط (a. i. c. : şutût) : büyük nehir.

şatt-ül-Arab : coğr. Dicle ve Fırat nehirlerinin Korna'da birleşmesinden meydana gelen büyük nehir.

şavt شوط (a. i.) : Beyt-i Şerîf ziyâretinde Hacer-i Esved'den başlayıp şartı üzere dolanarak yine Hacer-i Esved'e gelmek üzere yapılan tavâf.

şâyân شايان (f. s.) : yakışır, yaraşır, değer. (bkz : ahrâ, çespân, lâyık, münâsib).

şâyân-ı hayret : şaşmaya değer, şaşılacak, hayret edilecek.

şâyân-ı senâ : öğmeğe lâyık olan

şâyân-ter شايانتر (f. b. s.) : daha (pek, en) lâyık. (bkz : elyak).

şâyed شايد (f. e.) : eğer; olaki, olabilir ki, olur ki.

şâyeste شايسته (f. s.) : yakışır, yaraşır; uygun. (bkz : ahrâ, cedîr, çespân, **lâyık, müstahik,** sezâ, şâyân).

şâyeste-i tevfîk-i Cenâb-ı müteâl : Cenâb-ı Hakk'ın yardımına lâyık olan.

şâyestegî شايستگى (f. i.) : yaraşırlık, uygunluk. (bkz : liyâkat).

şâygân شايگان (f. s.) : **1.** lâyık, yakışır, münâsip, yaraşır. (bkz : çespân, lâyık, sezâ). **2.** ucuz, bol, çok. (bkz : mebzûl, vâsi'). **Genc-i şâygân** : Husrev Pervîz'in hazînesi. **Vasl ü şâygân : ed.** kafiyelerde revî harfinden sonra tekrarlanan zamir veyâ edat. [meselâ : "âbâde, feryâde" kafiyelerinde **a** lar; "işâretimiz, beşâretimiz" kafiyelerinde "mizler" vasl ü şâygândır].

şâygânî شايگانى (f. i.) : **1.** şâyegânlık, ucuzluk, çokluk, bolluk. (bkz : vefret). **2.** lâyıklık, münâsiplik, yakışırlık, uygunluk.

şâyi' شايع (a. s. şüyû'dan) : **1.** duyulmuş, herkesçe bilinmiş. **2.** taksim olunmamış müşterek hisse.

şâyia شايعه (a. i. c. : şâyiât) : şâyi' olmuş, yayılmış haber, yaygın olan *söylenti. **Hisse-i şâyia** : hissedarların, ayrılmamış, bölünmemiş maldaki hisseleri.

şâyian شايعا (a. zf.) : şâyi olarak.

şâyian tasarruf : huk. [eskiden] bir mîrî arâziyi birçok kimsenin müştereken tasarrufu.

şâyiât شايعات (a. i. şâyia'nın c.) : şâyialar.

şâzeliyye شاذليه (a. h. i.) : **tas.** Eb-ül-Hasan Takiyüddîn-i Ali bin Abdullâh-üş-Şâzelî tarafından kurulmuş olan tarîkat. [Ali bin Eb-ül Hasan-üş-Şâzelî, hicrî 593 (Milâdî 1196 - 1197) yılında Afrika'da Septe civârındaki gamâre nâhiyesi köylerinden birinde doğmuştur].

şaziyye شظيه (a. i. c. : şezâyâ) : **1.** yay, kavis. **2. anat.** incik kemiği. **3.** ağaç kıymığı gibi bir şeyden kopmuş parça. **4. hek.** incik denilen baldır kemiğinin yanındaki ince uzun kemik. **5.** kırılan kemikten meydana gelen parçalar.

şâzz, şâzze شاذ ، شاذه (a. s. c. : şüzûz) : kaide (* kural) dışı, kaideye (* kurala) uymıyan.

Kelimât-ı şâzze : kaide (kural) dışı olan kelimeler. (bkz : müstesnâ).

şeâir شعائر (a. i. şâire'nin c.) : âdetler; törenler. [müfredi "şaîre : alâmet, işâret" mânâsınadır].

şeâmât شأمات (a. i. şeâmet'in c.) : uğursuzluklar.

şeâmet شأمت (a. i. c. : şeâmât) : uğursuzluk.

şeb شب (f. i. c. : şebân) : gece. (bkz : leyl, şev). **Rûz ü şeb :** gündüz ve gece.

şeb-i arûs : gelin gecesi; Mevlânâ'nın öldüğü gece.

şeb-i aşk : aşk gecesi.

şeb-i gamm : gam gecesi.

şeb-i hicrân : hicran gecesi, ayrılıkla geçirilen gece.

şeb-i târîk : karanlık gece.

şeb-i yeldâ : yılın en uzun gecesi. [22 Aralık].

şeb ü rûz : gece gündüz.

şebâat شباعت (a. i.) : tokluk, tamamlık, dolgunluk. (bkz : şibâ').

şebâb شباب (a. i.) : gençlik, tâzelik, civanlık.

şebâbet شبابت (o. i.). (bkz : şebâb).

şebah شبح (a. i. c. : eşbâh) : ceset; cüsse, cisim, şahıs.

şebâhet شباهت (a. i.) : benzeme, benzeyiş. (bkz : müşâbehet).

şebâik شبائك (a. i. şebîke'nin c.). (bkz : şebeke).

şebâket شباكت (a. i.) : ağ ve kafes gibi örülme.

şeb'ân شبعان (a. s. şib'den. c. : şibâ') : tok, doymuş. (bkz : sîr). **Batn-ı şeb'ân :** tok karın, karnı tok.

şebân شبان (f. i. şeb'in c.) : geceler.

şebâne شبانه (f. s.) : geceye âit, gece ile ilgili, gecelik, gece vakti olan.

şebân-gâh شبانگاه (f. b. i.) : **1.** geceleyin, gece vakti. **2.** gecelenecek yer.

şebân-geh شبانگه (f. b. i.). (bkz : şebân-gâh).

şebân-rûz شبانروز (f. b. s.) : "gece gündüz" : 24 saatlik zaman.

şeb-âvîz شب آويز (f. b. i.) : ishak kuşu. [ayağından asılarak baş aşağı sarkar ve öter].

şebb شب (a. i.) : şap.

şeb-bûy شببوى (f. b. i.) : **bot.** şebboy, **lât. matthiola incana.**

şeb-çirâg شبچراغ (f. b. i.) : gece parlıyan yakut.

şeb-dîz شبديز (f. b. s.) : "gece renkli" : **1.** karayağız at. **2.** Hüsrev Pervîz'in meşhur atının adı.

şeb-efrûz شب افروز (f. b. s.) : geceyi aydınlatan.

şebeh شبه (a. i.) : benzer, benzeyiş.

şebeke شبكه (a. i. c. : şibâk) : **1.** avcı; balık ağı. **2.** ağ gibi yapılmış, gerilmiş hat ve yolların mecmûu. **3. s.** kafes şeklinde olan. **4.** ıskara. **5. anat.** ağ şeklinde olan nesiçler (*dokular). **6.** kötü niyetlerle gizli kurulan topluluk.

şebekî شبكى (a. s.) : **1.** şebekeye mensup, şebeke ile ilgili. **2. anat.** ağsı, ağımsı.

şeb-engîz شب انگيز (f. b. s.) : gece kuşu, yarasa.

şeb-gerd شبگرد (f. b. i.) : **1.** gece dolaşan kol, bekçi. **2.** Ay. (bkz : Kamer, Mâh).

şeb-gîr شبگير (f. b. s.) : **1.** gece uyumıyan. **2.** gece giden kervan. **3.** sabah vakti. **4.** sabah kuşu.

şeb-gîrî شبگیری (f. b. i.) : gece uyuyamama, uykusuzluk, **fr. agrypnie.**

şeb-gûn شبگون (f. b. s.) : "gece renkli" : kara. (bkz : şeb-reng).

şeb-hân شبخوان (f. b s.) : gece öten bir cins bülbül.

şebhîz شبخیز (f. b. s.) : geceleri uyanıp kalkan ve iş gören.

şeb-hûn شبخون (f. b. i.) : gece baskını. (bkz : şebîhûn).

şebîh شبیه (f. s. şibh'den) : benziyen, benzeyici. (bkz : mânend, mümâsil, müşâbih, nazîr).

şebîhûn شبیخون (f. i.) : gece baskını. (bkz : şeb-hûn).

şebîke شبیکه (f. i.) : **1.** (bkz : şebeke). **2.** batı taraflarında Arapların giydikleri hasırdan örülmüş bir başlık.

şeb-istân شبستان (f. b. i.) : **1.** yatak odası. **2.** gece ibâdetine mahsus oda. **3.** harem dâiresi.

şeb-külâh شبکلاه (f. b. i.) : gecelik külâh.

şeb-nem شبنم (f. b. i.) : çiy. (bkz : nedâ).

şeb-pere شبپره (f. b. i.) : **zool.** yarasa. (bkz : huffâş).

şeb-reng شب رنگ (f. b. s.) : "gece renginde olan" : siyah.

şeb-rev شبرو (f. b. s.) : gece giden, gece yolculuğu eden.

şeb-tâb شبتاب (f. b. i.) : ateş böceği.

şeb-tâ-be-seher شب تا بسحر (f. a. zf.) : geceden sabaha kadar.

şeb-zinde-dâr شب زنده دار (f. b. s.) : **1.** geceleri işle meşgul olan. **2.** gece uyumayıp ibâdet eden. **3.** gece bekçisi.

şeb-zinde-dâr-ı sohbet : sohbetin şepzindedârı; sohbetle sabahlıyan.

şec شج (a. i.) : baş yarma.

şecâat شجاعت (a. i.) : yiğitlik, yüreklilik. (bkz : besâlet, hamâset).

şecc شج (a. i.) : geminin denizi yararak yol alması.

şeccât شجات (a. i. şecce'nin c.) : başta ve yüzde meydana getirilen yaralar.

şecce شجه (a. i. c. : şeccât, şicâc) : **fık.** başa ve yüze vurarak meydana getirilen yara

şecce-i âmme : **hek.** beynin en üstteki zarının yırtılması.

şecce-i bâzıa : **hek.** derisi kesilen yara.

şecce-i dâmia : **fık.** kan çıktığı halde cerâhat yerinde birikip akmıyan yara.

şecce-i dâmiyye : **fık.** kanı akan yara.

şecce-i hârısa : **fık.** derisi yırtıldığı halde kan çıkmıyan yara.

şecce-i muvazzaha : **fık.** kemiği meydana çıkıp görünen yara.

şecce-i münakkale : **fık.** kemik kırılmakla berâber yerinden oynamış olan yara.

şecce-i mütelâhime : **fık.** deri ile etin de kesilmiş olduğu yara.

şecce-i simhâk : **fık.** kemik üzerindeki zar gibi ince deriye kadar yırtılıp fakat o deri yırtılmamış olan yara.

şecen شجن (a. i. c. : eşcân, şücûn) : dal, budak, kol. **Zû-şecen** : dallı, budaklı.

şecer شجر (a. i. c. : eşcâr) : ağaç. (bkz : dıraht).

şecer-i ketira : **bot.** geven.

şecer-i lâden : **bot.** lâden ağacı

şecer-i lisân-ı usfûr : **bot.** dişbudak ağacı.

şecer-i mışmış : **bot.** kayısı ağacı.

şecer-i rummân : **bot.** nar ağacı.

şecer-i süleymân : **bot.** katran ağacı.

şecer-i temr : **bot.** hurma ağacı.

şecer-i tîn : **bot.** incir ağacı.

şecer-i tuffâh : **bot.** elma ağacı.

şecer-i tûr. (bkz : nahl-i tûr).

şecer-ül-bellût : **bot.** meşe ağacı.

şecer-ül bunduk : **bot.** fındık ağacı.

şecer-ül-hubz : **bot.** ekmek ağacı.

şecer-ül-hür : **bot.** kavak.

şecer-ül-levz : **bot.** bâdem ağacı.

şecer-ül-hür-i beyzâ : **bot.** akkavak.

şecer-ül-levz : **bot.** bâdem ağacı.

şecer-ün-neb' : **bot.** kayın ağacı.

şecer-üs-sınâr : **bot.** çınar ağacı.

şecerât شجرات (a. i. şecere'nin c.) : şecereler.

şecere شجره (a. i. c. : şecerât) : **1.** küçük ağaç, bir tek ağaç

şecere-i hayat : **biy.** hayat ağacı. **2.** soy ağacı, bir âilenin soyunu sopunu gösteren cetvel. (bkz : silsile-nâme).

şecerî شجرى (a. s.) : şecerle ilgili, şecere, ağaca âit. **Hatt-ı şecerî.** (bkz : hatt). **Hurûf-i şeceriyye** : ağaç dallariyle çizilen harfler.

şecer-istân شجرستان (a. f. b. i.) : ormanlık, ağaçlık yer. (bkz : meşcere).

şecî, şecîa شجيع ، شجيعه (a. s. şecâat'den. c. : şicâ', şüceâ, şüc'ân) : cesur, yürekli, yiğit.

şecîr شجير (a. i.) : kısa, küçük ağaç.

şedâid شدائد (a. s. şiddet'den; şedîde'nin c.) : zahmetli, meşakkatli, eziyetli haller, sıkıntılar.

şedarabân (şedd-i arabân) شد عربان (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir şed makam olup en az beş asırlıktır. İfâde kudretini hâiz, tahassür, tahattur gibi hissiyâtın tasvîrine pek müsâait bir makamdır. Oldukça rağbetle kullanılmıştır (elimizde 177 kadar eser vardır ki, makamlar arasında 20. gelmektedir). Şedaraban, zengüle makamının yegâh (re) perdesindeki şeddidir. Güçlüsü -beşinci derece olan- dügâh (lâ) perdesidir. Donanımına "si" ve "mi" bakiyye bemolleri ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konulur. Umûmiyetle inici olarak seyreder. Niseb-i şerîfe adedi -zengüledeki gibi- 7 olmakla, mülâyimdir. Orta sekizlisindeki sesleri -tîzden peste doğru olmak üzere- şöyledir : nevâ, nim hicaz, dik kürdî, dügâh, rast, ırak, kaba hisar ve yegâh. Bu makamın bir sekizli tizine (yânî nevâ perdesinde kalanına) araban denilmiştir.

şedd شد (a. i.) : **1.** sıkı bağlama, sıkı bağlanma, sıkma.

şedd-i nitâk-ı himmet : himmet kuşağını kuşanma, işe sıkı başlama.

şedd-i rihâl : hayvanın semerini bağlama, hayvana semer vurma [yolculuk maksadiyle].

2. tasvir. **3. müz.** bir diziyi, bulunduğu yerden başka bir perde üzerine nakletmek. Tabiî aralıkların ayni kalması elzemdir. Ayni aralıkları te'mîn etmek için, bâzı perdelere muhtelif değiştirme işâretleri koymak îcâbeder. Meselâ dügâh (lâ) perdesinde bulunan hüseynî beşlisinin yegâne ârızası "si" koma bemolü'dür; bu beşliyi hüseynî aşîran (mi) perdesine nakledecek olursak, si bekarlaşır.

şedd-i arabân. (bkz : şedarabân).

Şeddâd شداد (a. i.) : Yemen'de Âd kavminin hükümdârı. [büyük binâlarla ve bu arada Cennete benzetmek arzusiyle vaptırdığı "İrem bağı" ile ün almıştır. Bu bağdaki köşke girmek nasîbolmadan Tanrı gazabına uğrıyarak hepsi yer ile bir olmuştur].

şeddâdî شدادى (a. s.) : çok büyük ve sağlam [yapı].

şeddâd-âne شدادانه (a f. zf.) : Şeddâd'ınki gibi, o yolda yapılmış. [en çok, büyük, sağlam yapılar hakkında kullanılır].

şedde شده (a. i.) : **gr.** Arapçada ve Farsça'da iki defâ okunması îcâbeden bir harfin üzerine konulan şu (ّ) işâret : **cerr; bürrân..** gibi.

şedîd, şedîde شديد ، شديده (a. s. şiddet'den. c. : şidâd) : şiddetli, sert, katı; sıkı. **Zârûret-i şedîde** : şiddetli, sıkı ihtiyaç.

şedîde شديده (a. i. c. : şedâid) : belâ, musîbet, büyük sıkıntı.

şef' شفع (a. s.) : çift [tek'in ziddı] (Kur'ân tâbirlerindendir).

şefâat شفاعت (a. i.) : birinin suçundan geçilmesi veyâ dileğinin yerine getirilmesi için edilen aracılık.

şefâfet شفافت (o. i.) : şeffaflık, şeffaf olma, saydamlık.

şefakat شفقت (a. i. c. : eşfâk) : şefkat, acıyarak ve esirgiyerek sevme.

şefakat-ı nişân-ı hümâyûnî : ikinci Sultan Hamîd'in kadınlara verilmek üzere çıkarttığı nişan.

şefakat-ı übüvvet : babalık şefkati.

şefakat-nisâr شفقت نثار (a. f. b. s.) : şefkat saçan, şefkat dağıtan.

şefe شفه (a. i. c. : şefevât, şifâh) : **1.** dudak. (bkz : leb). **Bint-üş-şefe** (dudağın kızı) : söz, lâkırdı. **Şakk-ı şefe** : ağız açmak, lâkırdı etmek. **2.** kenar. **Hurûf-i şefe** (dudak harfleri) : b, p, f, m, v harfleri.

şefet-ül-erneb : tavşan dudağı denilen ve yukardan aşağıya kadar yırtık olan dudak.

şefef شفف (a. i.) : yaradılışı kötü olan kimse.

şefetân شفتان (a. i. c.) : iki dudak. (bkz: şefeteyn).

şefeteyn شفتين (a. i. c.) : iki dudak. (bkz: şefetân).

şefevât شفوات (a. i. şefe'nin c.) : **1.** dudaklar. **2.** kenarlar.

şefevî, şefeviyye شفوى ، شفويه (a. s.) : dudağa mensup, dudakla ilgili. **Hurûf-i şefeviyye** (dudak harfleri) : b, p, f, m, v.

şefeviyye شفويه (a. i.) : **bot.** ballıbabagiller.

şeffâf شفاف (a. s.) : saydam, içinden, bakışın ve ışığın geçmesine mânî olmıyan cisim : **Nîm şeffâf** : yarı şeffaf, yarı saydam.

şefî' شفيع (a. s. şefâat'den. c. : şüfeâ) : şefaat eden, bir suçun bağışlanması için aracılık eden. (bkz : şâfi').

şefî-i câr : **fık.** bitişik komşu evinin satılmasından dolayı aynı para ile bu evi satın alma hakkı üstünlüğüne mâlik olan kimse.

şefî-i müznibîn, —-i rûz-i cezâ (kıyâmet günü günahlılarının şefaatçisi) : Hz. Muhammed.

şefîf, şefîfe شفيف ، شفيفه (a. s.) : (bkz : şeffâf).

şefîk شفيق (a. s. şefakat'den) : **1.** şefkatli, merhametli, acıyıcı, esirgeyici. **2. i.** erkek adı. [müen. "şefîka" kadın adı olarak kullanılır].

şeft-âlû شفتالو (f. b. i.) : **1.** "semiz erik" : şeftâli. **2. mec.** öpücük. (bkz : bûse).

şegab شغب (a. s.) : fitne uyandıran.

şegaf شغاف ("ga" uzun okunur. a. i.) : **hek.** kalb zarı. **İltihâb-ı şegaf** : kalb zarı iltihâbı.

şegaf-ı dâhilî-i kalb : **anat.** iç yürek zarı.

şegaf-ı hâricî-i kalb : **anat.** dış yürek zarı.

şegaf شغف (a. i.) : delicesine sevme.

şegaf-dâr شغفدار (a. f. b. s.) : delirtici.

şegafî شغافى ("ga" uzun okunur. a. s.) : kalb zarına âit, bununla ilgili.

şegal شغال ("ga" uzun okunur. f. i.) : çakal. (bkz : şegâl, va').

şegâl شگال (f. i.) : çakal. (bkz : şegal).

şeh شه (f. i.). (bkz : şâh).

şehâ ! شها (f. n.) : ey şah!, ey pâdişah!

şehâdet شهادت (a. i.). (bkz : şahâdet).

şehâmet شهامت (a. i.) : **1.** zekâ ve akıllılıkla berâber olan cesâret, yiğitlik. **2.** Îrân şâhının bir ünvânı.

şehâmet-lû : Îrân şâhının lâkabı

şehd-âmîz شهد آميز (f. b. s.) : balla karışık; bal gibi tatlı.

şehbâ' شهباء (a. s.) : **1.** kır, akçıl [at donlarından olup "eşheb'in" müennesidir]. **2.** Haleb şehri. **Haleb-üş-şehbâ** : [uzaktan kırçıl görünen] Haleb.

şeh-bâl شهبال (f. b. i.) : kuş kanadının en uzun tüyü. (bkz : şâh-bâl).

şeh-bâz شهباز (f. b. i. ve s.). (bkz: şâh-bâz).

şeh-bender شهبندر (f. b. i.) : konsolos.

şeh-bender-hâne شهبندر خانه (f. b. i.) : şehbenderlik, konsolosluk, konsoloshâne.

şeh-beyt شه بيت (f. a. b. i.). (bkz : şâh-beyt).

şehd شهد (a. i. c. : şihâd) : **1.** bal. (bkz : asel). **2.** gümeç balı.

şehd-âb, şehd-âbe شهداب ، شهدابه (a. f. b. i.) : bal şerbeti.

şeh-dâne شهدانه (a. b. i.). (bkz : şâh-dâne[1, 2]).

şeh-dânec شهدانج (a. b. i.). (bkz : şâh-dâne[1, 2], şeh-dâne).

şehd-hân شهد خان (a. b. i.) : bal sofrası.

şehd-kâm شهد كام (a. f. b. s.) : tadı damağında kalmış.

şehen-şâh, şehen-şeh شهنشاه ، شهنشه (f. b. i.). (bkz : şâhen-şâh).

şehevât شهوات (a. i. şehvet'in c.) : şehvetler, nefis düşkünlükleri, aşırı istekler. (bkz : şehvât).

şehîd شهيد (a. s. ve i. şehâdet'den. c. : şühedâ). **1.** dîn veyâ yüksek bir ülkü uğrunda ölen kimse; savaşta ölen.

şehîd-i hancer-i müjgân : hançere benziyen kirpiklerin şehîdi.

şehîd-i Kerbelâ (Kerbelâ şehîdi) : Hz. Muhammed'in torunu Hz. Hüseyin.

şehîk شهيق (a. i.) : **1.** nefesi içeri alırken seslenme; hıçkırık. **2.** soluk alma.

şehîk-i tenhâyî : yalnızlık nefesi.

şehîm شهيم (a. s. şehâmet'den) : şehâmetli, akıllı ve kurnaz yiğit. [müen. : şehîme"].

şehîr شهير (a. s. şöhret'den) : namlı, ünlü. (bkz : meşhûr, nâm-dâr).

şehiyy, şehiyye شهى ، شهيه (a. s. şehvet'den) : iştahlandıran, isteklendiren. **Et'ıma-i şe-hiyye** : iştah uyandıran yemekler.

şehka شهقه (a. i.) : hıçkırık, keskin çığlık.

şehka-i bükâ : ağıt hıçkırığı.

şeh-kâr شهكار (f. b. s.) : üstün eser, **fr. chef d'oeuvres.** (bkz : şâh-eser).

şehlâ' شهلاء (a. i.) : **1.** elâ göz, koyu mâvi göz. **2. s.** elâ gözlü [kadın]. **3.** tatlı şâşı. ["eşhel" in müennesi]. **Ayn-ı şehlâ, Çeşm-i şehlâ :** elâ göz veyâ tatlı şaşı bakan göz.

şeh-levend شهلوند (f. b. s.) : boylu boslu, şen, güzel genç.

şeh-nâme شهنامه (f. b. i.) : Osmanlı târihine âit muhârebelerin evvelâ manzum, sonra manzum ve mensur olarak karışık yazılmışı (bkz : şâh-nâme).

şehnâz شهناز (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Çok güzel ve karakteristik bir makam olup, hicazkârın daha yumuşağı ve nazlısı, masal edâsına çok müsâit bir nev'idir. Eskiden pek çok kullanılmıştır; son zamanlarda orta derecede kullanılmıştır. (elimizde 148 kadar parça var ki, makamlar arasında 26. gelmektedir). Şehnaz, uzzal veyâ hicaz veyâ hümâyûn makamına, hüseynî aşîran (mi) perdesine göçürülmüş bir hümâyûn ilâvesinden mürekkeptir. Uzzal veyâ hicaz veyâ hümâyûn ile dügâh (lâ) perdesinde kalır. (bu perde, hüseynî aşîran'da hümâyûn'un da güçlüsüdür). Güçlüler, birinci derecede-hümâyûn ile hicâz'ın güçlüleri olan- nevâ (re), ikinci derecede de -uzzal'in güçlüsü ve hüseynî aşîran'da hümâyunun durağı olan- hüseynî (mi) perdeleridir. Karışık ve fakat daha çok inici bir seyri vardır (ve muhayyer perdesini cok kullanır). Donanımına "si" bakiyye bemolü, "fa" koma diyezi, "do" ve "sol" bakiyye diyezleri konulur. (ikinci ve dördüncü ârızaları hüseynî aşîranda hümâyûn içindir; diğer ikisi de hümâyûnun ârızalarıdır). Eğer uzzal veyâ hicaz kullanılmışsa "fa" bakiyye diyezi ("fa" bekardan sonra) ve "sol" bekar yapılır.

şehnaz-büzürk شهناز بزرك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-hâverân شهناز خاوران (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Tahmînen bir, bir buçuk asır veyâ daha evvel terkîbedilmiştir. Dellâl zâde'nin ilâhisi, Musullu hâfız Osman Ef. nin ilâhîsi makama misâldir. Şehnaz ile ırak makamlarından mürekkeptir. Irak ile ırak perdesinde kalır.

şehnaz-hicâz شهناز حجاز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnâz-hüseynî شهناز حسيني (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnaz-ırâk شهناز عراق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnaz-kûçek شهناز كوچك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnaz-nevâ شهناز نوا (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnaz-pûselik شهناز پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde en az altı asırlık bir makamıdır, (elimizde 64 kadar eser vardır). Makamın 2 çeşidi vardır; birinci çeşidi basit, ikincisi mürekkeptir Basit olanı 2 numaralı basit makamımız pûselik'in inici şeklinden ibârettir. Pûselik'de olduğu üzere, pûselik beşlisi ile hicaz dörtlüsünden ibârettir. Güçlüsü- beşli ile dörtlünün birleştiği beşinci derece bulunan -hüseynî (mi) perdesidir. İnici bir şekilde seyrederek dügâh (lâ) perdesinde kalır. Muhayyer perdesi çok mühimdir. Donanımı **-la mineur** gibi -beş olup yedeninin sol bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır. Niseb-i şerîfe'den 9 una (hepsine) mâlik olmakla dizisi mülâyimdir. Orta sekizlisindeki sesleri -tîzden peste doğru olmak üzere -şöyledir : muhayyer nîm şehnâz, acem, hüseynî, nevâ, çargâh, pûselik ve dügâh -İkinci (mürekkep) şekli ise, şehnâz ile pûselik beşlisinden ibârettir. Bu beşli ile dügâh (lâ) perdesinde durur. Güçlüler birinci derecede -şehnâz'ın birinci güçlüsü olan -nevâ(re), ikinci derecede de -şehnazın ikinci güçlüsü ve pûselik beşlisinin en tîz sesi olan -hüseynî (mi) perdeleridir Muhayyer perdesi, çok mühimdir. İnici olarak seyreder. Donanımına şehnaz'ın "si" bakiyye bemolü, "fa" koma diyezi, "sol" ve "do" bakiyye diyezleri konulur (gene şehnâz için eğer îcâbederse "fa" bekar ve "fa" bakiye diyezi, "sol" bekar kullanılır). Pûselik beşlisi için "si" bekar, "do" bekar yapılır).

şehnaz-râst شهناز راست (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnaz-rehâvî شهناز رهاوى (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [aslı : "şehnaz-ruhâvî" dir].

şehnaz-uşşâk شهناز عشاق (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehnaz-zengüle شهناز زنگوله (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şeh-nişîn شهنشين (f. b. i.) : pencere çıkması, balkon. (bkz : şâh-nişîn).

şeh-per شهپر (f. b. i.) : kuş kanadının en uzun tüyü. (bkz : şâh-bâl, şâh-per).

şehr شهر (a. i. c. : eşhür, şühûr) : **1.** yeni ay. (bkz : hilâl). **2.** ay, otuz günlük zaman.
şehr-i ramazân : ramazan ayı.

şehr شهر (f. i.) : şehir, büyük belde, büyük kent, il.
şehr-emâneti : belediye.
şehr-emîni : belediye reisi.

şeh-râh شهراه (f. b. i.) (bkz : şâh-râh).
şeh-râh-ı terakkî : terakkînin, ilerilemenin büyük yolu.

şehr-ârâ شهر آرا (f. b. s.) : şehri süsliyen, şehre süs veren.

şehr-âşûb شهر آشوب (f. b. s.) : şehri fesâda veren.

şehr-âyîn شهر آيين (f. b. i.) : donanma, şenlik.

şeh-reg شهرگ (f. b. i.). (bkz : şâh-reg).

şehr-engîz شهرانگیز (f. b. s.) : "şehir karıştıran" : **ed.** bir yerin tabiî ve sosyal özelliklerinden bahseden bir nazım türü [çoğunlukla bu çeşit eserler, sosyal hayat bakımından bir takım dedikodulara sebebiyet verecek mâhiyette idi; XVI. asır şâirlerimizden Fakîrî'nin şehrengîzi göze çarpar].

şehrî, şehriyye شهری،شهریه (a. s.) : aylık, aya mensup, ayla ilgili.
şehriyye-i dekâkîn : temettü' (kazanç) vergisi.

şehrî شهری (f. s.) : **1.** şehirli : **2.** İstanbullu, İstanbulda doğup büyüme. **3. mec.** ince, kibar.

şehr-i nâz شهرناز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şehr-istân شهرستان (f. b. i.) : büyük şehir.

şeh-rûd شهرود (f. b. i.) : büyük çay, nehir.

şehr-yâr شهریار (f. b. i. c. : şehr-yârân) : pâdişah, hükümdar.

şehr-yârân شهریاران (f. b. i. şehr-yâr'ın c.) : hükümdarlar, pâdişahlar.

şehr-yârâne شهریارانه (f. zf.) : hükümdara, pâdişaha yakışacak sûrette.

şehr-yârî شهریاری (f. b. s.) : **1.** hükümdara, pâdişaha mahsus, hükümdarla, pâdişahla ilgili. **2.** şehriyarlık, hükümdarlık, pâdişahlık.

şeh-süvâr شهسوار (f. b. s.). (bkz : şâh-süvâr).

şeh-süvâr-ı mülk-i saâdet : saâdet ülkesinin ünlü binicisi.

şeh-tâne شهتانه (f. b. i.). (bkz : şâh-dâne).

şeh-tere شهتره (f. b. i.). (bkz : şah-tere).

şehtiye شهتیه (i.) : brik nevinden iki direkli beğlik (devlete âit) gemi.

şehvânî شهوانی (a. s.) : **1.** şehvete mensup, şehvetle ilgili. **2.** şehvete çok düşkün olan [kimse].

şeh-vâr شهوار (f. b. s.). (bkz : şâh-vâr).

şehvât شهوات (a. i. şehvet'in c.) : şehvetler, nefis düşkünlükleri, aşırı istekler. (bkz : şehevât).

şehvet شهوت (a. i. c. : şehvât) : **1.** aşırı istek. **2.** nefis. **3.** * cinsel istek.

şehvet-engîz شهوت انگیز (a. f. b. s.) : şehvet, istek, iştiha uyandıran.

şehvet-perest شهوت پرست (a. f. b. s.) : şehvetine, nefsine çok düşkün [kimse].

şeh-zâde شهزاده (f. b. i. c. : şeh-zâdegân): hükümdar oğlu, prens. (bkz : şâh-zâde).

şeh-zâdegân شهزادگان (f. b. i. şeh-zâde'nin c.) : şehzâdeler, pâdişah, hükümdar oğulları, prensler.

şeka' شقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** bedbahtlık, bahtıkaralık, kutsuzluk. **2.** rezillik, alçaklık. (bkz : denâet).

şekâim شکائم (a. i. şekîme'nin c.) : şekîmeler.

şekavet شقاوت ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** betbahtlık, bahtıkaralık, kutsuzluk. **2.** eşkıyalık, haydutluk.

şeker شکر (f. i.) şeker (nazımda : "şekker" şekli de kullanılır). **Şîr ü şekker** (sütle şeker) : senli benli halde olan; uygun. (bkz : mûnis, muvâfık).

şeker-âb شکرآب (f. b. s.) : dostluk arasına giren soğukluk, kırgınlık [şekerle su gibi uyuşamazlık.] (bkz : şeker-reng[2]).

şeker-bâr شکربار (f. b. s.) : şeker yağdıran, etrâfa şeker saçarcasına tatlı. **Hande-i şeker-bâr** : tatlı gülüş.

şeker-güftâr شکرگفتار (f. b. s.) : sözü şeker gibi tatlı olan.

şeker-güzâr شکر گذار (f. b. s.) : teşekkür eden, iyilik bilen.

şeker-güzârî شکر گذاری (f. b. i.) : teşekkür etme, iyilik bilme.

şeker-hâb شکر خواب (f. b. i.) : otururken gelen tatlı uyku. (bkz : nüâs, sinne).

şeker-hand, şeker-hande شکر خند ، شکر خنده (f. b. s.) : sevgilinin tatlı tatlı gülüşü. [zıddı : "zehr-hand"].

şekerî شکری (f. s.) : şekere âit, şekerle ilgili.

şeker-istân شکرستان (f. b. i.) : şeker kamışı tarlası.

şeker-kand شکر قند (f. b. i.) : nebat şekeri.

şeker-leb شکر لب (f. b. s.) : **1.** dudağı şeker gibi tatlı. **2.** tatlı dudaklı, tatlı sözlü.

şeker-pâre شکر پاره (f. b. i.) : **1.** çok şekerli ve tatlı olan bir kayısı nev'i. **2.** bir çeşit nakış.

şeker-reng شکر رنگ (f. b. s.) : **1.** sarıya çalar beyaz [renk]. **2.** araları açık, bozuşuk, bozuk, pek yolunda olmıyan [ahbaplık]. (bkz : şeker-âb).

şeker-rîz شکر ریز (f. b. s.) : **1.** şeker saçan, pek tatlı. **2.** sevinçten gelen gözyaşı.

şekevât شکوات (a. i. şekve'nin c.) : şikâyetler, sızıltılar. (bkz : şikâ).

şekîb شکیب (b.) : **1.** sabır, tahammül (bkz. sabr). **Nâ şekîb** : sabırsız. **2.** erkek adı. [aslı : "şikîb" dir].

şekîbâ شکیبا (f. s.) : sabırlı. (bkz : mütehammil, sâbır, sabûr, şekî-bende). [aslı : "şikîbâ" dır].

şekîbâî شکیبائی (f. i.) : sabırlılık. [aslı : "şikîbâî" dir].

şekîbende شکیبنده (f. s.). (bkz : şekîbâ). [aslı : "şikîbende" dir].

şekîme شکیمه (a. i. c. : şekâim) : **1.** dayanma. (bkz : mukavemet). **2.** gem. (bkz : licâm). **Kaviyy-üş-şekîme, Şedîd-üş-şekîme** : çok mukavemeti dayanması olan.

şekk شك (a. i. c. : şükûk) : şüphe, zan, tereddüt. (bkz : gümân, reyb, şübhe, zann, zu'm). **Bilâ-şek, Bî-şek** : şüphesiz. **Yevm-üş-şekk** : hilâlin görülmemesi sebebiyle şâban'ın otuzuncu günü mü, yoksa ramazanın birinci günü mü olduğunda tereddüt hâsıl olan gün.

şekkerîn شکرین (f. s.) : tatlı, şekerli.

şekl شکل (a. i. c. : eşkâl) : **1.** şekil, biçim, kılık (bkz : hey'et, sûret). **2.** resim, pilân, taslak. **3.** türlü, cins, nevi, çeşit. **4.** çehre, beniz. **5. ed.** bir manzûmenin mısrâları sayısına ve kafiyeleri sırasına göre aldığı biçim.

şeklen شکلاً (a. zf.) : şekilce, şekil bakımından.

şeklî شکلی (a. s.) : şekle mensup, şekille ilgili.

şekliyyât شکلیات (a. i.) : **leng.** şekil bilgisi, **fr. morphologie.**

şekm شکم (a. i.) : **1.** sertlik. **2.** güç. **3.** kuvvet.

şekûr شکور (a. s. ve i.) : **1.** Allah'ın 99 adından biri. **2.** çok şükreden.

şekvâ شکواء شکوی (a. i.) : şikâyet, sızıltı, hoşnutsuzluk (bkz : şekve).

şekvâ-eser شکوی أثر (a. b. i.) : şikâyetçi, şikâyet uyandıran.

şekve شکوه (a. i. c. : şikâ, şekevât) : (bkz : şekvâ).

şekve-kâr شکوه کار (a. f. b. s.) : şikâyet eden. (bkz : şâkî).

şekve-rîz شکوه ریز (a. f. b. s.) : şikâyet saçan, sızıltı yayan.

şekve-tırâz شکوه طراز (f. b. s.) : şikâyet donatan.

şelâcim شلاجم (a. i. şelcem'in c.) : şalgamlar.

şelâlât شلالات (a. i. şelâle'nin c.) : büyük çağlıyanlar.

şelcem شلجم (a. i c. : şelâcim) : şalgam.

şelel شلل (a. i.) : **1.** (bkz : şell). **2. biy.** vücuttaki renkli lekeler. **3.** iskorbüt. **4. hek.** sarı benek, gözde ağtabakanın en hassas noktası.
şelel-i asfer : biy. sarı benek.
şelel-i intâşiyye : bot. çimlenme beneği.
şelel-i sem'î : anat. işitme beneği.

şeleng شلنگ (f. i.) : oyuncunun, soytarıların sıçramaları, perende atmaları ve ayakları kıçlarını döve döve koşarak idman yapmaları.

şelgam شلغم (f. i.) : şalgam.

şell شل (a. i.) : çolaklık, elin, kolun eğri oluşu.

şellâle شلاله (a. i. c. : şelâlât) : büyük çağlıyan.

şelvâr شلوار (f. i.) : şalvar.

şelvâr-bend شلوار بند (f. b. i.) : uçkur.

Şelyâk شلياق (a. h. i.) : **astr.** Lyra burcu, **lât. : Lyrae; fr. la Lyre.** [Herkül burcunun yanındadır].

şem' شمع (a. i. c. : şümû') : **1.** balmumu. **2.** mum.
şem'-i asel : bal mumu.
şem'-i kâfûr : kâfurdan yapılan beyaz mum.
şem'-i külbe-i ahzân : hüzünler kulübesinin mumu; **mec.** Hz. Yusuf.
şem'-i meclis-ârâ : meclisi süsliyen, meclise zevk veren mum; **mec.** topluluğa neşe veren güzel.
şem'-i şeb-istân : gece mumu, gece kandili.

şem'a شمعه (a. i.) : mumlu fitil, muma batırılmış fitil.

şemâil شمائل (a. i. şimâl'in c.) : huylar, tabîatler, ahlâklar.
şemâil-i şerîfe : Hz. Muhammed'in mübârek tavırları.

şemâim شمائم (a. i. şemîme'nin c.) : kokular. (bkz : revâyih).

şemârîh شماريخ (a. i. şimrâh'ın c.) : **1.** hurma veyâ üzüm budakları, salkımları. **2.** dağ tepeleri.

şemâte, şemâtet شماته ، شماتت (a. i.) : şamata, gürültü, patırdı.

şem'dân شمعدان (a. f. b. i.) : şamdan.

şem-dânî شمعدانی (a. f. b. i.) : şamdancı.

şemelât شملات (a. i. şemle'nin c.) : Arapların baş örtüleri; kıldan yapılmış örtüler; sarıklar.

şem'î شمعی (a. s.) : **1.** şem'a, ışığa mensup. **2. i.** şâir; Hâfız Dîvânı'nın şârihi. **3.** erkek adı.

şemîm شميم (a. s.) : güzel kokan, güzel kokulu; güzel koku.
şemîm-i cibâl : dağların kokusu.
şemîm-i kâkül : kahkülün kokusu.

şemîme شميمه (a. i. c. : şemâim) : güzel kokulu şey. (bkz : nefha, râyiha).

şeml شمل (a. i.) : **1.** örtme, bürüme; kavrama, içine alma. **2.** topluluk, insan yığını.

şemle شمله (a. i. c. : şemelât) : Arapların baş örtüsü; kıldan yapılmış örtü; sarık.

şemm شم (a. i.) : koklama, koklanma, koku alma. **Hiss-i şemm :** koku duyma hassası.

şemmâmât شمامات (a. i. şemmâme'nin c.) : şamamalar.

şemmâme شمامه (a. i. c. : şemmâmât) : şamama, yenmiyen kokulu bir cins kavun.

şemmâs شماس (a. i.) : **1.** başının tepesi tıraşlı olan bir papas sınıfı. **2.** kilise kandilcisi.

şemme شمه (a. i.) : **1.** bir kere koklama. **2.** pek az şey.

şemmî شمى (a. s.) : koklamıya âit, koklama ile ilgili.

şems شمس (a. i. c. : şumûs) : **1.** Güneş. (bkz ; Âftâb, Horşîd, Mihr). **Grûb-i Şems :** Güneşin batması. **Tulû-i Şems :** Güneşin doğması. **Ke-ş--Şems :** Güneş gibi. **Şems ü Kamer :** Güneşle Ay. **Şems-i Münîr :** parlak Güneş. **2. müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şems-âbâd شمس آباد (a f. b. s.) : günlük Güneşlik [yer].

şemse شمسه (a. i.) : **1.** Güneş şeklinde yapılan işleme resim. **2.** yazma kitapların başına yapılan süs; cildin orta kısmında bulunan beyzî süsleme.

Şemseddin Sâmi شمس الدين سامى (a. h. i.) : 1850 yılında Rumelide "Fraşeri" kasabasında doğmuştur. Babasının adı Hâlid'dir. Merhum büyük bir dil âlimi idi. Arapça, Farsça, Fransızca, Rumca ve biraz da İtalyanca bilirdi. İlk eseri "Muhtasar Târih-i Fransa" adlı bir tercümedir. 1872 de "Taaşşuk-ı Tal'at ve Fıtnat" adlı büyük hikâyesini yazdı. sonra "Gâve", "Besâ" piyeslerini, "Hafta" ve "Âile" mecmûalarını neşretti. Onun en büyük hizmeti, altı ciltlik "Kamûs-ul-a'lâm'ı"; "Kamûs-ı Türkî'si, Fransızca'dan Türkçe'ye, Türkçe'den Fransızca'ya olan kamusları iledir. (d. : 1850 - ö. : 1904).

şemseli : g. s. ortasında beyzî (oval) bir göbek bulunan halı.

şemsî شمسى (a. s.) : **1.** Güneşe âit, Güneşle ilgili. **2. i.** erkek adı.

şemsiyye شمسيه (a. i.) : **1.** şemsiye. **2.** Güneşle ilgili. **Hurûf-ı şemsiyye :** (bkz : hurûf). **Manzûme-i şemsiyye : astr.** Güneş sistemi. [Utârid (Merkür), Zühre (Venüs), Arz, Merih (Mars), Müşteri (Jupter), Zuhal (Satürn), Uranüs, Neptün, Plûton].

şems-pâre شمسپاره (a. f. b. i.) : **1.** Güneş parçası. **2. mec.** çok parlak.

şems-siper شمس سپر (f. b. i.) : **1.** Güneşten korunmak üzere başa giyilen en çok beyaz bezden yapılan başlık. **2.** şapka siperi.

şems-üd-dîn شمس الدين (a. b. i.) : **1.** dînin Güneşi. **2.** erkek adı. [yanlış olarak "şemsettin" şekli yaygındır].

şems-ül-mekâtîb (mekteplerin Güneşi) : İstanbul'da, Ortaköyde bulunan bir mektep (* okul).

şemşîr شمشير (f. i.) : kılıç. (bkz : seyf, tîg).

şemşîr-i Hindi : Hindistan'da çelikten yapılan makbul bir kılıç.

şemşîr-i tâb-dâr : parlak kılıç.

şemşîr-i zulm : zulüm kılıçı.

şemşîr-be-dest شمشير بدست (f. b. s.) : elinde kılıç tutan.

şemşîr-ger شمشيرگر (f. b. i. c. : şemşîr-gerân) : kılıççı.

şemşîr-gerân شمشيرگران (f. i. şemşîr-ger'in c.) **1.** kılıççılar. **2. tar.** sarayın kılıççıları.

şemşîr-zen شمشير زن (f. b. s.) : kılıçla vuran, kılıç çeken.

şe'n شأن (a. i. c. : şiân, şüûn) : **1.** iş. (bkz : fi'l, kâr). **2.** yeni iş, yeni çıkan hal, hâdise.

şen شن (f. i.) : **1.** naz ve edâ. **2.** göze ve gönüle hoş görünen hal. **3. s.** ferahlı, sevinçli. **4.** kendir. **5. s.** bayındır. (bkz : ma'mûr).

şenâat شناعت (a. i.) : kötülük, fenâlık. (bkz : habâset).

şenâr شنار (a. i.) : büyük utanc, ayıp.

şenâyi' شنايع (a. i. şenîa'nın c.) : kötü işler, ayıp işler, yakışıksız hareketler. [aslı : "şenâi' " dir].

şenbih شنبه (f. i.) : **1.** gün. **2.** cumartesi. : **Çehâr-şenbih** : Çarşanba. **Dü-şenbih** : pazartesi. **Penc-şenbih** : perşenbe. **Se-şenbih** : salı. **Yek-şenbih** : pazar.

şeng شنگ (f. i.) : **1.** haydut, eşkıyâ. (bkz : şakî). **2. s.** neşeli, kıvrak.

şengare, şengaret شنغره ، شنغرت (a. i.) : kötü huyluluk.

şengerf شنگرف (f. i.) : zincifre denilen boya.

şe'nî شأنى (a. s.) : **fels.** gerçek, **fr. réel.**

şenî' شنيع (a. s. şenâat'den) : fenâ, kötü, ayıp, utanılacak. **Fi'l-i şenî'.** (bkz : zinâ). [müen. : "şenîa"].

şenîa شنيعه (a. i. c. : şenâyi') : kötü iş, ayıp iş, yakışıksız iş.

şe'niyyet شأنيت (a. i.) : **fels.** gerçek, gerçeklik, **fr. réalité.**

şenn شن (a. i. c. : eşnân) : şaraba su karıştırma.

şennâr شنار (a. i. c. : şenâir) : ayıp; utanç; kötülük.

şenşene شنشنه (a. i.) : âdet; usûl.

şenşene-i azamet ve ikbâl : ikbal ve azamet âdeti.

şer' شرع (a. i.) : Allah'ın emri, âyet, hadîs, icmâ-i ümmet ve kıyâs-ı fukahâ esasları üzerine kurulmuş olan din kaideleri. (bkz : şerîat). **Hâkim-üş-şer'** : şer'iye mahkemesi reisi, kadı.

şer'-i şerif : İslâm şerîatı.

şerâfe شرافه (a. i.). (bkz : şerâfet).

şerâfet شرافت (a. i.) : **1.** şerefli olma, şereflilik. **2.** kişizâdelik, soydanlık. **3.** Hz. Muhammed soyundan gelme. (bkz : siyâdet).

şerâfet-i Mekke-i Mükerreme : Mekke şerifliği.

şerâif شرائف (a. i. şerîfe'nin c.) : mutlular, kutlular.

şerâih شرائح (a. i. şerîha'nın c.) : et dilimleri; vücuttan kopmıyarak ayrılmış olan et parçaları.

şerâit شرائط (a. i. şart ve şarîta'nın c.) : şartlar. [aslında "şarîta" nın c. olmakla berâber ancak mânâca büyük bir fark olmadığından bizde "şart" ın c. olarak da kullanılır].

şerâit-i istibdâl : **huk.** [eskiden] istibdal tasarrufunu inşâ için aranan kayıt ve şartlardır ki vakıf akarın intifâ edilemez bir hâle gelmesi, tâmiri için gallenin bulunmaması, hâkimin izni, ülülemr'in emri, bedel alınacak milk akarın mahal ve mevkiinin vakıf akarın mahal ve mevkiinden, şeref ve rağbetçe aşağı olmaması hallerinden ibârettir.

şerâit-i mevkîiyye : **coğr.** *konuş, bir yerin çevresi içindeki duruşu.

şerâket شراكت (a. i.) : **1.** şeriklik, ortaklık. **2.** arkadaşlık. (bkz : refâkat).

şer'an شرعاً (a. zf.) : şerîatça, şerîat hükmünce, şerîata uygun olarak.

şerâre شراره (a. i. c. : şerer) : kıvılcım.

şerâr, şerâre شرار ، شراره (a. i.) : kıvılcım.

şerâre-i elektrîkiyye : **fiz.** müsbet (anot) ve menfî (katot) elektriğin birbirine değmesinden meydana gelen kıvılcım.

şerâre-figen شراره فگن (f. b. s.) : kıvılcım saçan.

şerâret شرارت (a. i.) : şerirlik, şer işleme, fenâlık, kötülük.

şerâset شراست (a. i.) : titizlik, huysuzluk; geçimsizlik.

şerâsif شراسيف (a. i. şersûf'un c.) : **anat.** kaburga kemiklerinin ön taraf uçlarındaki kıkırdaklar.

şerat شرط (a. i. c : eşrât) : **1.** alâmet, nişan, iz, işâret. **2.** bir şeyin en bayağısı, en aşağısı.

şerâyi' شرايع (a. i. şerîat'ın c.) : şerîatlar, şerîat hükümleri [aslı : "şerâi'", dir].

şerâyîn شرايين (a. i. şiryân'ın c.) : **anat.** * atardamarlar, **fr. artères.**

şerâyîn-i harkafiyye : anat. harkafa denilen uyluk kemiğinin içinden ve dışından geçen kırmızı veyâ siyah kan damarları.

şerâyîn-i kilyevî : anat. böbreklere kan dağıtan damarlar.

şerâyîn-i masarıkıyye : anat. bağırsaklara kan dağıtan damarlar.

şerâyîn-i sübâtiyye : anat. şahdamarları, boynun iki tarafında kalbden kafaya çıkan iki kalın atardamar.

şerâzim شراذم (a. i. şirzime'nin c.) : küçük, az olan topluluklar.

şerbet شربت (a. i. şürb'den) : **1.** şerbet, içilecek tatlı şey. **2.** bardakla müshil olarak içilen ilâç. **3.** bâzı maddelerin suda eritilmişi [suda eritilmiş çimento, suda eritilmiş gübre. gibi].

şerc شرج (a. i.) : **anat.** kıç, dübür, anus. [Arapça'da : "ferc" mânâsına da gelir].

şeref شرف (a. i.) : **1.** [ma'nen] büyüklük, yükseklik, ululuk. **2.** övünme. (bkz : iftihâr). **3.** üstünlük. (bkz : mümtâziyyet). **4.** erkek adı.

şeref-i ârızî, —-i izâfî : mevki ve rütbeden gelen büyüklük.

şeref-i hamîdî : müz. sermüezzin Tevfik Beyin terkîbederek II. Abdülhamid'e ithâf ettiği makam ki, ismi sonraları Dr. Suphi Ezgi tarafından "şeref-nümâ" olarak değiştirilmiştir. (bkz : şeref-nümâ).

şeref-i zâtî : kendi öz vasıflarından ve fazîletlerinden doğan büyüklük.

şeref-üd-dîn : 1) dînin şerefi; **2)** dilimizde "şerâfettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılır.

şeref-ül insân : XVI. asır bilginlerinden Bursalı Lâmiî Çelebi'nin Kanunî Sultan Süleyman adına kaleme aldığı eserdir. [insanların yaradılışta hayvanlardan her sûretle üstün olduklarını belirtmek için yazılmıştır].

şeref-ül-mekân bi-limekân : mekânın şerefi mekîn (oturan) ile dir.

şeref-bahş, şeref-bahşa شرف بخش ، شرف بخشا (a. f. b. s.) : şeref veren, şereflendiren.

şerefe شرفه (a. i. c. : şüref, şürefât, şürüfât) : **1.** yüksek bir yerin çıkıntısı. **2.** minârede ezan okunan yer. (bkz : şürfe).

şeref-efzâ شرف افزا (a f. b. s.) : şeref artıran, artırıcı.

şeref-hâh شرفخواه (a. f. b. s.) : şeref dileyen; onur sağlıyan.

şerefiyye شرفيه (a. i.) : bir yerin îmâriyle civarda bulunan mülklerin artan kıymeti gözönünde tutularak bunların sâhiplerinden belediyece alınan vergi veyâ bu emlâkın arasından sokağa terk olunan yer.

şeref-nümâ شرفنما (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Asıl adı "şeref-i hamîdî" olup Dr. Suphi Ezgi tarafından sonradan bu ad verilmiştir. Ser müezzin Tevfik Bey tarafından II. Abdülhamid'in şerefine terkîbedilmiştir; tahmînen 60 senelik kadardır. Hicaz ve aşîran'da beyâtî ile yegâh'da rast makamlarından mürekkeptir. Son makam ile yegâh perdesinde durur (bu perde, hicazın da güçlüsüdür). Güçlüleri, birinci derecede hicazın durağı ve iki makamın da güçlüsü olan düğâh (lâ), ikinci derecede de yegâh'ın sekizlisi bulunan nevâ (re) perdeleridir. Donanımına hicazın "si" bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri konulur. Aşîranda beyâtî için "si" bekar ve "do" bekar (fa diyez müşterektir), yegâhda rast için de "si" bekar (diğer iki ârıza müşterektir) nota içerisinde kullanılır. İnici çıkıcı karışık bir şekilde seyreder.

şeref-pezîr شرف پذير (a. f. b. s.) : şeref ve îtibar bulan.

şeref-resân شرفرسان (a. f. b. s.) : şeref eriştirici, şeref eriştiren, ulaştıran.

şeref-rîz شرفريز (a. f. b. s.) : şeref veren.

şeref-sâdır شرفصادر (a. b. s.) : şerefle çıkan [pâdişah emri]. ("olan" yardımcı fiili ile kullanılır).

şeref-sânih شرفسانح (a. f. b. s.) : şerefle hatırlanan [pâdişah emri]. ("olan" yardımcı fiili ile kullanılır).

şeref-sudûr شرفصدور (a. b. s.). (bkz : şeref-sâdır). ["eden" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-sünûh شرفسنوح (a. f. b. s.). (bkz : şeref-sânih). ["eden" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-tevârüd شرفتوارد (a. b. s.). (bkz : şeref-vârid). ["eden" yardımcı fiil ile kullanılır].

şeref-vârid شرفوارد (a. b. s.). şerefle gelen. ["olan" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-vâsıl شرفواصل (a. b. s.) : şerefle gelen.

şeref-vurûd شرفورود (a. b. s.). (bkz : şeref-vârid) ["eden" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-vusûl شرفوصول (a. b. s.). (bkz : şeref-vâsıl).

şeref-yâb شرفیاب (a. f. b. s.) : şeref bulan, şeref kazanan.

şeref-zâhir شرفظاهر (a. b. s.) : şerefle çıkan. ["olan" yardımcı fiili ile kullanılır].

şeref-zuhûr شرفظهور (a. b. s.). (bkz : şeref-zâhir). ["eden" yardımcı fiili ile kullanılır].

şereh شره (a. i.) : şiddetli hırs, tamahkârlık, açgözlülük.

şereng شرنگ (f. i.) : zehir. (bkz : semm).

şerer شرر (a. i. şerâre ve şerere'nin c.) kıvılcımlar.

şerere شرره (a. i. c. : şerer) (bkz : şerâre).

şerer-feşân شرر فشان (a. f. b. s.) : kıvılcım saçan.

şerer-nâk شرر ناك (a. f. b. s.) : kıvılcım saçan.

şerh شرح (a. i. c. : şürûh) : **1.** açma, ayırma. **2.** açıklama, * açımlama [bir ibâreyi veyâ eseri-]. **3.** bir kitabın ibâresini kelime kelime açıp îzah ederek yazılan kitap. **4.** açık anlatma. (bkz : îzâh, tafsîl).

şerha شرحه (a. i.) : dilim, kesilmiş, dilinmiş şey, parça.
şerha şerha : dilim dilim, parça parça.

şerhân شرهان (a. i.) : çok tamahkâr, açgözlü. (bkz : harîs).

şer'î, şer'iyye شرعی ، شرعیه (a. s.) : şerîata âit, şerîatla ilgili; şerîata uygun. **Hükm-i şer'î** : şerîata uygun hüküm. **Mahkeme-i şer'iyye** : şer'î mahkeme, şerîat hükümlerine göre dâvâlara bakan mahkeme.

şer'iyye vekâleti : 27 Mayıs 1336 târih ve 3 No. Büyük Millet Meclisi İcrâ Vekillerine dâir kanunla teşkîl olunan vekâlet. [3 Mart 1340 târih ve 429 Nolu Şer'iye ve Evkaf ve Erkân-ı Harbiye-i Umûmiye Vekâletlerinin ilgasına dâir olan kanunla ilga edilmiş ve yerine ayni kanunla "Diyânet İşleri Reisliği" makamı tesîs olunmuştur].

şerîat شریعت (a. i. c. : şerâi') : **1.** doğru yol. **2.** Allah'ın emri. **3.** âyet, hadîs ve icmâ-i ümmet esaslarına dayanan din kaideleri. (bkz : şer').
reşîat-ı garrâ : İslâm dîni.
şerîat-ı Îseviyye : Hz. Îsa'nın şerîatı.

şerîat-ı İslâmiyye, —-ı muhammediyye, —-ı Ahmediyye : İslâm şerîatı.

şerîat-ı mûseviyye : Hz. Mûsâ'nın şerîatı.

şerîat-ı sâbie : Hz. İbrâhîm'in şerîatı.

şerîf شریف (a. s. şeref'den. c. : eşrâf) : **1.** şerefli, mubârek, kutsal. **2.** soylu, temiz. **3.** (a. s. c. : şürefâ) Hz. Hüseyin vâsıtasiyle H. Muhammed soyundan olan. **4.** i. erkek ve kadın adı. [müen. "şerîfe"].

şerih شره (a. s.). (bkz : şerhân).

şerîha شریحه (a. i. c. : şerâih) : **1.** et dilimi. **2.** vücuttan kopmıyarak ayrılmış olan et parçası.

şerîk شریك (a. s. ve i. c. : şürekâ) : **1.** ortak. **2.** ders, mektep, medrese arkadaşı.
şerîk-i cürm : **huk.** suç ortağı.

şerîr شریر (a. s. şer'den c. : eşirrâ, eşrâr) : kötü, kötülük işliyen, hayırısz [adam], fesatçı. [aslı : "şirrîr' dir].

şerît, şerîtî شریط ، شریطی (a. i. c. : şerâit) : şerit. **Menkûşât-ı şerîtiyye** : şerit şeklinde olan mîmârî süsler.

şerîta شریطه (a. i. c. : şerâit) : husûsî şart, mukaveleyi, sözleşmeyi meydana getiren maddelerden her biri.

şer'iyyât شرعيات (a. i. c.) : şer'î işlere, islâmî şerîata uygun ve bununla ilgili olan hususlar.

şer'iyyet شرعيت (a. i.) : şerîata uygun olma.

şerm شرم (f. i.) : utanma. **Bî-şerm** : utanmaz. (bkz : hicâb, mahcûbiyyet).

şermende شرمنده (f. s.). (bkz : şerm-gîn, şerm-sâr).

şermendegî شرمندگی (f. i.) : utangaçlık. (bkz : şerm-sârî).

şerm-gîn شرمگین (f. b. s.) : utangaç. (bkz : şerm-sâr).

şerm-nâk شرمناك (f. b. s.) : utangaç, mahcup. (bkz : şermende, şerm-gîn, şerm-sâr).

şerm-sâr شرمسار (f. b. s.) : utangaç. (bkz : mahcûb, müstahyî).

şerm-sârî شرمساری (f. b. i.) : mahcupluk, utangaçlık. (bkz : mahcûbiyyet).

şerr شر (a. i. c. : şürûr) : **1.** kötülük, fenâlık; kötü iş. [zıddı : "hayr" dır]. **2.** kavga, gürültü. (bkz : nizâ').

şerr ü fesâd : kötülük ve bozukluk.

şerr شر (a. s. ve i. c. : eşrâr) : **1.** fenâ, fenâlık eden adam, kötü adam. (bkz : fâsid, fâsik, muzır). **2.** daha (pek, en) kötü.

şerr-ün-nâs : insanların en zararlısı, en kötüsü.

şerrî شری (a. s.) : kötülüğe âit, kötülükle ilgili.

şersûf شرسوف (a. i. c. : şerâsîf) : **anat.** kaburga kemiklerinin ön taraf uçlarındaki kıkırdak.

şersûfî, şersûfiyye شرسوفی ، شرسوفیه (a. s.) : şersûfa âit, şersufla ilgili.

şerûd شرود (a. i.) : **ed.** atasözü yerine geçen güldürücü ve manzum söz.

şerûm شروم (a. s.) : ferci ile şerci birleşip arası kaybolmuş [kadın].

şervâl شروال (a. f. i.) : şalvar. (bkz : sirvâl).

şerze شرزه (f. s.) : kudurmuş, kuduruk. (bkz : akur).

şest شست (f. i.) : **1.** okçuların parmaklarına geçirdikleri yüksük. (bkz : zih-gîr). **2.** balık oltası.

şeş شش (f. s.) : altı [sayı]. (bkz : sitt). **Dü-şeş 1)** 6 (ile) 6, iki zarın 6 sayılı iki yüzünün yanyana gelmesi; **2) mec.** güzel bir tesâdüf, rastgele.

şeş-cihet : altı cihet, altı yön.

şeş-kalem (altı kalem) : İslâmî yazının Türklerce kullanılan sitillerine esas teşkîl eden 6 sitilin müşterek ismi. [şeş kalem : **1)** muhakkak; **2)** reyhânî; **3)** sülüs; **4)** tevkıî; **5)** nesih; **6)** rık'a].

şeş ü beş (şeşbeş) 6 (ile) 5. [zar oyununda].

şeş ü dü (şeşidü) : 6 (ile) 2. [zar oyununda].

şeş ü çihâr (şeşcihar) : 6 (ile) 4. [zar oyununda].

şeş ü se (şeşise) : 6 (ile) 3. [zar oyununda].

şeş ü yek (şeşiyek) : 6 (ile) 1. [zar oyununda].

şeş-arûs شش عروس (f. a. b. i.) : **astr.** "altı gelin" : [Utârid (Arzıtilek), Zühre (Venüs). Arz, Merîh (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zuhal (Satürn)]. (bkz : şeş-bânû).

şeş-bânû شش بانو (f. b. i.) : **astr.** "altı hanım" : [Utârid (Arzıtilek), Zühre (Venüs), Arz, Merîh (Mars), Müşteri (Jüpiter), Zuhal (Satürn)]. (bkz : şeş-arûs).

şeş-berg (altı yaprak) شش برگ (f. b. i.) : **g. s.** fildişi oyma ve kakmalarda görülen ucu sivri 6 petalli çiçek motifi.

şeş-gâh ششگاه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şeş-hâne ششخانه (f. b. i.) : **1.** şişâne, namlısında 6 yivi bulunan tüfek veyâ top. **2. g. s.** tezhîpte kullanılan 6 petalli bir çiçek motifi.

şeşhâne-nokta : g. s. tezhipte (süslemede) kullanılan bir süsleme motifi.

şeş-pâ شـشپا (f. b. s.) : altı ayaklı.

şeş-per ششپر (f. b. i.) : **1.** altı kanat. **2.** eski harp âletlerinden 6 dilimli topuz.

şeş-tâ ششتا (f. b. i.) : 6 telli tanbur.

şeş-târ ششتار (f. b. i.) : **1.** altı telli. **2.** **müz.** Eskiden Türk müziğinde ve umûmiyetle İslâm müziğinde kullanılan bir mızraplı saz olup üç asırdanberi Türk müziğinde tanbur bu çalgıyı unutturmuştur.

şeş-târî ششتاری (f. b. i.) : **müz.** şeştar çalan san'atkâr.

şeşüm ششم (f. s.) : altıncı. (bkz : sâdis). **Mâh-i şeşüm** : altıncı ay.

şetâret شطارت (a. i.) : **1.** neşe, şenlik, sevinç. **2.** bâzı Arap halayıklara verilen bir ad. [Arapça'daki asıl mânâsı : "hilekârlık", "şaklabanlık" dır].

şetîm شتيم (a. s.) : sövülmüş, küfredilmiş [kimse].

şetîme شتيمه (a. i.) : sövüş, sövme, sövüp sayış. (bkz : düşnâm; şetm).

şetît, şetîte شتيت : شتيته (a. s. c. : şettâ) : ayrı, dağınık; çeşitli; türlü. **Eşyâ-yi şetîte** : dağınık eşyâlar.

şetm شتم (a. i. c. : şütûm) : sövme, sövüp sayma. (bkz : düşnâm, sebb). **Sebb ü şetm** : sövüp sayma.
şetm-i galîz : edepsizce sövme.

şett شت (a. i. eştât, şütût) : ayrı, dağınık olma.

şettâ شتى (a. s. şetît'in c.) : **1.** değişik, çeşitli, türlü [şeyler]. **Mevâdd-ı şettâ** : çeşitli maddeler. **Ulûm-ı şettâ** : çeşitli ilimler. **2.** gazetelerin siyasî meselelerden bahsetmiyen husûsî kısmı.

şettâm شتام (a. s. şetm'den) : çok küfür eden. (bkz : sebbâb, şâtim).

şev شو (f. i.) : gece. (bkz : leyl, şeb).

şevâgil شواغل (a. i. şagîle'nin c.) : meşgûliyetler, uğraşmalar.

şevâhid شواهد (a. i. şâhid'in c.) : şâhitler (* tanıklar).

şevâi' شوائع (a. i. şâyi'in c.) : şâyi olanlar, yayılmış bulunanlar.

şevâib شوائب (a. i. şâibe'nin c.) : **1.** lekeler, kusurlar, ayıplar; noksanlar. **2.** eserler, izler. **3.** şüpheler.

şevâhik شواهق (a. i. şâhika'nın c.) : yüksekler, tepeler; dağtepeleri, dağ dorukları.

şevâhîn شواهين (a. i. Farsça : şâhîn'in c.) : şâhinler, doğanlar.

şevâil شواعل (a. i. şâile'nin c.) : ateş alevleri.

şevâir شواعر (a. i. şâire'nin c.) : kadın şâirler.

şevâkil شواكل (a. i. şâkile'nin c.) : yollar, tarikler, mezhepler; meslekler; yaradılışlar.

şevâmih شوامخ (a. s. şâmiha'nın c.) : yüksekler, yüksek şeyler, yüksek tepeler.

şevâmil شوامل (a. s. şâmile'nin c.) : içine alanlar, kaplıyanlar, çevreliyenler.

şevârık شوارق (a. i. şârika'nın c.) : aydınlıklar.

şevâri' شوارع (a. i. şâri'in c.) : şâri'ler.

şevârib شوارب (a. i. şârib'in c.) : bıyıklar.

şevârid شوارد (a. i. şâride'nin c.) : dağılmış, dağınık şeyler.

şevâtî شواطى (a. i. şâtî'nin c.) : kıyılar, kenarlar.

şevâzî شواظى (a. i. c.) : dağların dik tarafları.

şevâzz شواذ (a. i. şâzze'nin c.) : şâzlar, müstesnâlar; kaide dışı olanlar.

şevher شوهر (f. i.) : koca. (bkz : şûy, zevc).

şevk شوك (a. i. c. : eşvâk) : diken. (bkz : hâr).

şevk شـوق (a. i. c. : eşvâk) : şiddetli arzu; keyif, neşe, sevinç. [Türkçe'de : "ışık" mânâsınadır].

şevk-i cedîd : müz. araban kürdî makamının bir adı.

şevk-ı dil : 1) gönül şevki, gönül neş'esi, sevinci; **2) müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup en az bir buçuk asırlıktır (belki Abdullah Ağa tarafından terkîbedilmiştir). Şevk-ı dil, rast ile sûznâk makamlarından mürekkep olup, her iki dizinin müşterek seslerinden istifâde edilmiştir. Sûznâk ile rast (sol) perdesinde kalır (ki bu perde, aynı zamanda rast'ın da durağıdır). Her iki makamın da güçlüsü olan nevâ (re), şevk-ı dil'de de güçlüdür. Donanımına rast gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur ve sûznâk'ın "mi" bakiyye bemolü, nota içerisinde bunlara ilâve edilir(îcâbında zengüle'li sûznâk'ın "lâ" bakiyye bemolü de böyle kullanılır).

şevk-i hüsn : güzelliğin şevki, neş'esi.

şevk-i sûrîde : perîşan neş'e, iki yakası bir araya gelmiyen sevinç.

şevk-i teheyyüc : psik. coşku.

şevk ü tarab شـوق و طرب (a. b. i.) :**1.** neş'e, sevinç ve coşkunluk. **2. müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. III. Selim tarafından terkîbedilmiştir (elimizde 48 kadar eser vardır). Şevk ü tarab, sabâ ve acem aşîran ile hüseynî aşîranda (mi) kürdî dörtlüsünden mürekkeptir. İnici çıkıcı olarak karışık bir şekilde seyreder. Kürdî dörtlüsü ile, hüseynî aşîranda kalır. Bâzan acem-âşîran kullanılmaz, ki, bu şekilde makam, aşîran perdesinde kalan bir sabâ zemzeme manzarası arzeder. Güçlüler, birinci derecede -sabâ ile acem-aşîran güçlüleri olan-çârgâh (do), ikinci derecede-sabâ'nın durağı ve kürdî dörtlüsünün tiz sesi olan -dügâh (lâ), üçüncü derecede de- acem aşîranın durağı olan -acem aşîran (fa) perdeleridir. Donanımına sabâ gibi "si" koma bemolü ile "re" bakiyye bemolü konulur. Sabânın tiz "lâ" bakiyye bemolü, acem aşîranın "si" bekar ve "si" küçük mücenneb bemolü ile "re" bekarı, kürdî dörtlüsünün "si" ve "re" bekarları, nota içerisinde îcâbettikçe kullanılır. Makamın birde ikinci çeşidi vardır ki, bunda kürdî dörtlüsü bulunmaz ve doğrudan doğruya acem aşîran ile acem aşîran perdesinde kalır.

şevk, şevke شوك ، شوكه (a. i. c. : eşvâk) : **bot.** deve dikeni.

şevk-âlûd شوق آلود (a. f. b. s.) : şevkli, keyifli, neşeli, sevinçli.

şevk-âver شوق آور (a. f. b. s.) : **1.** neşe getiren, neş'e veren.

şevk-âver-i derûn : gönüle neşe veren. **2. i. müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup, Arif Mehmet Ağa tarafından terkîbedilmiştir. Çârgâhda rast ve nihâvend ile acem-aşîran makamlarından mürekkeptir. Şu haliyle tarz-ı cedît makamına çok yakındır. Acem aşîran ile acem aşîran (fa) perdesinde durur. Güçlüleri birinci derecede çârgâhda rastın durağı ve acem aşîranın güçlüsü olan-çârgâh (do), ikinci derecede -nihâvendin durağı ve çârgâhda rastın güçlüsü olan -rast (sol), üçüncü derecede de -nihâvendin güçlüsü olan nevâ (re) perdeleridir. Donanımına acem-aşîran'ın "si" küçük mücenneb bemolü konulur. Nihâvend için "mi" küçük mücenneb bemolü ilâve edilir (keza "fa" bakiye diyezi); çârgâhda rast için ise "si" bekar ve "si" koma bemolü ile "mi" koma bemolü kullanılır.

şevk-bahş شوق بخش (a. f. b. s.) : **1.** şevk veren. **2.** meşhur bir çeşit lâle.

şevk-efzâ شوق افزا (a. f. b. s.) : **1.** şevklendiren, neşe arttıran. **2. i. müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup, kuvvetli bir tahmin ile III. Selim tarafından terkîbolunmuştur (tahmînen bir buçuk asırlık). Biraz kasvetli, **lyrique** ve içli bir makamdır. Oldukça rağbetle kullanılmıştır (elimizde 159 kadar eser vardır ki, makamlar arasında 24. cü geliyor). Şevk-efzâ, acem aşîran, çârgâh'da zengüle ve acem aşîran'da nikriz beşlisinden mürekkeptir İnici çıkıcı karışık bir şekilde seyreder. Nikriz beşlisi ile acem aşîran (fa) perdesinde kalır (ki acem aşîran'ın da durağıdır). Güçlüleri, birinci derecede -çârgâhda zengüle'nin güçlüsü olan -gerdâniye (sol), ikinci derecede de -acem aşîran'ın güçlüsü ve çârgâhda zengülenin durağı olan -çârgâh (do) perdeleridir. Donanımına Acem aşîranın küçük mücenneb bemolü (si için) konulur; çârgâhda zengüle için "si" bekar ve "si" koma bemolü, "mi" koma bemolü, "lâ" ve "re" bakiyye bemolleri ile acem aşîranda nikriz beşlisi için de "si" bekar ve "si" koma bemolü, "lâ" bakiyye bemolü, nota içerisinde kullanılır. Bâzı şevkefzâ eserlerin, mevzuubahis nikriz beşlisini kullanmaksızın acem aşîran makamı ile karar verdiği de görülür

şevk-engîz شوق انگيز (a. f. b. s.) : **1.** keyf, neşe, sevinç, arzu koparan, yaratan. **2. i. müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şevkerân شوكران (f. i.) : **bot.** baldıran otu.

şevkerân-ı mâî : bot. su rezene [râziyâne] si veyâ küçük baldıran.

şevket شوكت (a. i.) : **1.** büyüklük, heybet [pâdişahlar için kullanılırdı]. (bkz : azamet, celâl). **2.** erkek adı.

şevket-lü شوكتلو (a. t. b. s.) : şevketli, azamet ve heybet sâhibi [pâdişâhın vasfıdır].

şevket-meâb شوكتمآب (a. f. b. s.). (bkz : şevket-penâh).

şevket-penâh شوكتپناه (a. f. b. s.) : şevketin âit olduğu, şevketin bulunduğu yer, pâdişah.

şevket-ül-yahûd شوكة اليهود (a. b. i.) : **bot.** * tekçeneklilerden * salepgillere mensup, çiçeklerinin zarifliğiyle meşhur bir * bitki.

şevkınize !..... شوقكزه (o. dey.) : **tar.** tîrendazların müsâbakaya başlamadan önce vaziyet alarak seyircilerden büyük rütbede bulunanlara dönüp atış müsaadesi istemek için kullandığı tâbir. [bu tâbirin cevabı : "kuvvet ola!" dır].

şevkî شوقى (a. s.) : **1.** şevkle, neşe ile ilgili. **2. i** erkek adı.

şevkî شوكى (a. s.) : dikene âit, dikenle ilgili. **A'sâb-ı şevkiyye : anat.** fıkraların yan deliklerinden geçerek vücûda yayılan sinirler. **İltihâb-ı muhh-i sevkî-i hâdd : hek.** müzmin omurilik iltihâbı. **İltihâb-ı sehâyâ-yi dimâğî-i şevkî : hek.** menenjit.. **Mihver-i dimâğî-i şevkî : anat.** dimağ, dimağçe, basala-i sîsâiye ve nuhâ-i sevkînin hepsi. **Nütû-i şevkî : anat.** omuriliği teşkîl eden fıkraların yan ve ön kısımlarındaki dikenimsi çıkıntılar.

şevk-istân شوكستان (a. f. b. s.) : dikenlik.

şevlet شولت (a. i.) : **astr. 1.** menâzil-i kamerden birinin adı. (bkz : menâzil-i kamer). **2.** akrep kuyruğunun yukarlak kısmı.

şevne شونه (a. i.) : anbar. [Mısır'da kullanılır].

şevvâl شوال (a. i.) : arabî ayların onuncusu olup, ilk üç günü şeker bayramıdır.

şey شيء (a. i. c. : eşyâ) : şey, nesne.

şeyâtîn شياطين (a. i. şeytân'ın c.) : şeytanlar.

şeyb شيب (a. i.) : saç sakal ağarması, kocama, ihtiyarlık.

şeybiyye شيبيه (a. i.) : likenler, **fr. lichenées.**

şeydâ شيدا (f. s.) : aşktan aklını kaybetmiş, dîvâne, düşkün, şaşkın.

şeydâî شيدائى (f. i.) : sevgiden ileri gelen dîvânelik, şaşkınlık.

şeyh شيخ (a. i. şeyhûhet'den. c. : eşyâh, meşâyih, şüyûh) : **1.** yaşlı adam, ihtiyar. **2.** (c. meşâyih, şüyûh) bir tekke veyâ zâviyede reislik eden ve müritleri bulunan kimse. **3.** kabîle ve aşîret reisi. [Arabistan'da].

şeyh-i fânî : huk. kıtâle, ihbâle, safların iltikası esnâsında sayhaya kadir olmıyan ihtiyar kimse ki katli câiz değildir. Velevki akıl ve şuûru kâmil olsun.

şeyh-i necdî : mec. şeytan, iblis.

şeyh-ül-ekber : Muhyiddîn-i Arabî.

şeyh-ül-harem : Herem-i 'şerîf'e âit kutsal vazîfeyi îfâya me'mur olan heyetin reisi.

şeyh-ül-İslâm : şeyhislâm.

şeyhân شيخان (a. h. i. c.) : **fık.** Hanefiyye fukahâsınca İmâm-ı Ebû Hanîfe ile İmâm-ı Ebû Yûsuf.

şeyhayn شيخين (a. i. c.) : "iki şeyh" : **huk.** siyer kitaplarında : Hz. Ebû Bekr ile Hz. Ömer'e; İslâm hukukunda ise : Hz. İmâm-ı A'zam ile Hz. İmâm-ı Yûsuf'a verilmiş olan ünvan.

Şeyh Galib شيخ غالب (a. h. i.) : 1757 de İstanbul'da doğdu. Dîvânını 1780 de tertîbetti, 1782 de Hüsn ü aşk'ı yazdı. Konya'ya seyâhati vardır. Küçükten mevlevîliğe girmiştir. 1785 de derviş olarak Yenikapı Mevlevîhânesine girdi. 1790 da

Galata Mevlevîhânesi Şeyhi oldu. 1798 de İstanbul'da öldü. Eserleri : Dîvân'ı ile Hüsn ü Aşk'ından ibârettir.

Şeyhî شيخى (a. h. i.) : Germeyanlı olan şâirin asıl adı Sinan'dır. Dîvanından başka "Hüsrev ve Şîrîn", "Harnâme" adında ve mesnevî tarzında iki eseri vardır. 1422 yılında Kütahya'da ölmüştür. Divânı, Türk Dil Kurumu tarafından 1942 de bastırılmıştır.

Şeyhî شيخى (a. h. i.) : Şeyhî, tarihî bilgisi, hal tercümeleri üzerindeki tetkikleri ve araştırmaları ile tanınmıştır. Şeyhî'yi en çok tanıtan eseri Nev'îzâde Atâî'nin "şakayik-i Nu'mâniyye Zeyli" ne zeyil olarak yazdığı "Vekayi-ül-fuzalâ" adındaki tezkiresidir. Şeyhî, bu eserinde (Hicrî : 1044-1143) arasında yetişmiş âlim, şâir ve devlet adamlarının hal tercümelerini yazmaktadır. (d. : 1667 - ö. : 1732).

Şeyhî شيخى (a. h. i.) : Sivas'ta doğmuştur. Asıl adı Abdülhamîd'dir. Halvetiye tarîkatındandır. Dîvânından başka yirmiden fazla eseri vardır. İlmî, târihî bilgisi ve şâirliği ile tanınmış bir şahsiyet idi. 1639 yılında ölmüştür, Dîvânı basılmıştır.

şeyhûhet شيخوخت (a. i.) : şeyhlik, yaşlılık, ihtiyarlık.

şeyhûhiyyet شيخوخيت (a. i.). (bkz : şeyhûhet).

şey'î شيئى (a. s.) : âfâkî, * nesnel, **fr. objectif.** [aksi : enfüsî].

şey'iyyet شيئيت (a. i.) : **fels.** * nesnellik, **fr. objectivité.**

şeyn شين (a. i.) : leke, ayıp, kusur.

şeypûr شيپور (f. i.) : **müz.** Sâsânî ve Arap müziklerinde kullanılmış basit bir nefesli saz.

şeytân شيطان (a. i. c. : şeyâtîn) : şeytan.

şeytanet شيطنت (a. i.) : şeytanlık, kurnazlık, hîlekârlık.

şeytanet-kârâne شيطنتكارانه (a. f. zf.) : şeytanlıkla, hîle ve fesatla.

şeytânî شيطانى (a. s.) : şeytana âit, şeytanla ilgili, şeytana yakışır.

şeytaraciyye شيطرجيه (a. i.) : **bot.** *dişotugiller, **fr. plumbaginées.**

şeyyâd شياد (a. i. şeyd'den.) : **1.** sıvacı. **2.** riyâkâr, yüze gülen. (bkz : mürâî). **3.** helâk eden (kendini-).

şezâ شذا (a. i.) : kokulu şeylerin kokusu.

şezerât شذرات (a. i. şezre'nin c.) : **1.** işlenmeden mâdenin içinden toplanılan altın parçaları. **2.** süs olarak kullanılan inci ve altın tâneleri.

şezr شذر (a. i. c. : şüzûr) : **1.** işlenmeden mâdenin içinden çıkarılan altın. **2.** süs olarak kullanılan inci ve altın.

şezre شذره (a. i. c. : şezerât, şüzûr) : **1.** işlenmemiş ham altın. **2.** süs için asılan inci ve altın.

şıhne شحنه (a. s.) : inzibat me'muru, emniyet me'muru. (bkz : muhtesib, şahne).

şıhnet-ün-necef : Hz. Alî.

şıkk شق (a. i.) : **1.** ikiye bölünmüş şeyin her parçası. **2.** bir işin iki cihetinden her biri. **İki şıktan birini tercih!...** : ya onu, ya bunu yapma.

şıkkayn شقين (a. i. c.) : bir işin iki ciheti.

şın, şun ش (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin on altıncı harfi olup, "ebced" hesâbında üçyüz sayısının karşılığıdır; "ş" sesini verir.

şiâ' شعاع (a. i. şuâ'ın c.). (bkz : şuâât).

şia شيعه (a. i : eşyâ, şiya') : **1.** taraflılar, yardımcılar. **2.** Hz. Ali taraflısı.

şiâb شعاب (a. i. şi'b'in c.) : dar yollar, dağ yolları, patikalar, keçiyolları.

şiâb شعاب (a. i. şu'be'nin c.). (bkz : şuabât).

şiân شئان (a. i. şe'n'in c.). (bkz : şüûn).

şiâr شعار (a. i. şa'r'ın c.) : kıllar. (bkz : şuûr).

-şiâr شعار – (a. s.) : "iyi, üstünlük veren işâret, âdet" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Merhamet-şiâr** : (hep) merhametli. **Şöhret-şiâr** : şöhretli, ünlü, şöhret kazanmış. **Zafer-şiâr** : (dâima) zafer kazanmış, üstün gelmiş.

şiâr شعار (a. i. c. : şaâyir) : **1.** alâmet, işâret, iz. **2.** ayırıcı işâret, ayırdedici âdet.

şib شب (f. i.) : iniş; aşağı doğru eğiklik. (bkz : nişîb).

şi'b شعب (a. i. c : şiâb) : **1.** dar yol, keçiyolu, dağ yolu. **2.** oymak [kabîle].

şib' شبع (a. i.) : doyma, tokluk. (bkz : şiba').

şiba' شبع (a. i.) : doyma, tokluk. (bkz : şib').

şibâ' شباع (a. s. şeb'ân'ın c.) : toklar, karnı doymuşlar.

şibâk شباك (a. i. şebeke'nin c.) : ağlar, tuzaklar, kafesler.

şibh شبه (a. i. c. : eşbâh) : **1.** benzeme, benzeyiş. **2.** bir şeyin benzeri. **3.** benziyen şey.

şibh akd : sözleşme benzeri, **fr. quasi-contrat.**

şibh-i amd : **huk.** katli meşrû olmıyan bir insanı âlât-ı cârihadan sayılmıyan bir şey ile kasden öldürme. [buna : "şibh-ül-hatâ" da denir].

şibh-i beşer. zool. insanımsılar, urangutan, şempanze, goril gibi kısmen insana benziyen maymunlar, **fr. anthropoïde** (bkz : şibh-i insâniyye).

şibh-i beşere : **anat.** üst derimsi, **fr. épidermoïde.**

şibh-i billûrî : billurumsu, **fr. cristaloïde.**

şibh-i cezîre : **coğr.** yarımada, **fr. presqu' île.**

şibh-i cezrî : **bot.** kökümsü, **fr. rhizoïde.**

şibh-i cild : **anat.** cildimsi, **fr. dermoïde.**

şibh-i hüsn-i tâlil : **ed.** bir hadîsenin vukuuna şâirâne olmakla berâber kat'î olmıyan bir sebep göstermek. ["niçin hamîdesin ey çarh; söyle boynunda * birikmiş ahların mı vebâli kalmıştır" beytindeki "birikmiş ahların vebâli" şibh-i hüsn-i tâlil dir].

şibh-i insâniyye : **zool.** (bkz : şibh-i beşer).

şibh-i isfencî : süngerimsi, **fr. spongoïde.**

şibh-i kalevî : **kim.** alkaloit, **fr. alcaloïde.**

şibh-i ma'den : mâdenimsi, **fr. métalloïde.**

şibh-i münharif : **geo.** yamuk, **fr. trapèze.**

şibh-i necliyye : **bot.** buğdayımsılar, **fr. graminidées.**

şibh-i zıll : **fiz.** yarıgölge, **fr. pénombre.**

şibl شبل (a. i.) : arslan yavrusu.

şibr شبر (a. i.) : **1.** karış. **2.** **astr.** gökteki bir derecelik kavis, yay.

şicâ' شجاع (a. s. şecî'in c.) : cesurlar, yiğitler, yürekliler, (bkz : şüceâ).

sicâc شجاج (a. i. şecce'nin c.). (bkz : şeccât).

şic'ân شجعان (a. s. şicâ'ın c.). (bkz şüc'ân).

şîd شید (f. i.) : Güneş, nur, aydınlık.

şidâd شداد (a. s. şedîd'in c.) : sertler, katılar. **Seb'ün şidâd** : Hz. Yûsuf zamânında Mısır'da geçirilen yedi kurak yıl.

şiddet شدت (a. i. c. : şided) : **1.** sertlik, katılık. **2.** fazlalık. **3.** sıkılık.

şiddet-i havâss : **psik.** duyum keskinliği.

şiddet-i şehvet : ihtiras şiddeti.

şiddet-i tazyik : zorlamanın, sıkıştırmanın şiddeti.

şided شدد (a. i. şiddet'in c.) : şiddetler.

şifâ' شفاء (a. i. c. : eşfiye) : hastalıktan kurtulma, iyi olma, sağalma. **Dâr-üş-şifâ** : hastahâne.

şifâ-i âcil : [hastalıktan] çabuk kurtulma.

şifâ-i sadr : öc almış olma, gönlü ferahlama.

şifâ-bahş شفا بخش (a. f. b. s.) : şifâ verici, veren, iyilik veren, iyileştiren.

şifâh شفاه (a. i. şefe'nin c.) : dudaklar. (bkz : şefevât).

şifâ-hâne شفاخانه (a. f. b. i.) : **1.** hastahâne. (bkz : dâr-üş-şifâ).

şifâ-hâne-i mestûrân : kadın hastahânesi. **2.** timarhâne.

şifâhen شفاهاً (a. zf.) : ağızdan, sözle. (bkz : şifâhî).

şifâhî شفاهی (a. s.) : ağızdan, sözlü. (bkz : şifâhen).

şifâhiyyât شفاهیات (a. i. c.) : şifâhî olan, ağızdan alınan, sözlü ifâdeler.

şifâ-nâ-pezîr شفاناپذیر (a. f. b. s.) : şifâ kabûl etmez, tedâvî edilemez, onulmaz.

şifâ-pezîr شفاپذیر (a. f. b. s.) : iyileşebilir, geçebilir, onulur.

şifâ-resân شفارسان (a. f. b. s.) : şifâ ulaştıran, iyi eden.

şifâ-sâz شفاساز (a. f. b. s.) : iyi eden. (bkz : şifâ-bahş, şifâ-resân).

şifâ-yâb شفایاب (a. f. b. i.) : şifâ bulma. ["olmak" yardımcı fiiliyle berâber kullanılır].

şîfte شیفته (f. s.) : kaçık, düşkün, tutkun. (bkz : meftûn, şeydâ).

şîfte-dil شیفته دل (f. b. s.) : gönül vermiş, tutkun.

şîftegî شیفتگی (f. i.) : kaçıklık, düşkünlük, tutkunluk. (bkz : meftûniyyet).

şihâb شهاب (a. i. c. : şihbân, şühüb) : **1.** kıvılcım. **2.** akan yıldız. **3.** erkek adı. [Arapça'da : "cesur, yürekli kimse" mânâsınadır].

şihâb-ı sâkıb : delip geçen kıvılcım.

şihâb-üd-dîn : dînin kıvılcımı. [dilimizde erkek adı olarak "şehâbettin" şeklinde kullanılır].

şihâs شخاص (a. i. şahs'ın c.). (bkz : eşhâs).

şihbân شهبان (a. i. şihâb'ın c.). : **1.** kıvılcımlar. **2.** akan yıldızlar. (bkz : şühüb).

şîhe شیهه (f. i.) : at kişnemesi. (bkz : sahîl).

şiî شیعی (a. s. ve i.): şîa mezhebinde olan, Hz. Ali taraflısı.

şiîyyet شیعیت (a. i.) : şîîlik.

şikâ شکا (a. i. şekve'nin c.) : şikâyetler, sızıltılar. (bkz : şekevât).

-şikâf -شکاف (f. s.) : "yırtan, yaran" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Saf-şikâf** : saf yaran, saf yarıcı. **Mû-şikâf** : kıl yaran; kılı kırk yaran.. gibi.

şikâf شکاف (f. i.) : **1.** yarık, yırtık, çatlak.

şikâf-ı dîvâr : duvar çatlağı, yarığı.

şikâf-ı câme : elbise yırtığı. **2. g. s.** boya ile yaldızın birlikte kullanılması sûretiyle yapılan süslemeler.

şikâfe شکافه (f. i.) : mızrap, çalgıç. (bkz : tâziyâne, zahme).

şikâfe-zen شکافه زن (f. b. i.) : çalgıcı (bk : sâzende).

şikak شقاق ("ka" uzun okunur. a. i.) : uyuşmazlık, anlaşmazlık, bozuşma. (bkz : ihtilâf, muhâlefet).

şikâl شکال (a. i.) : **1.** devenin ayağının bağlandığı ip, bukağı, köstek; el ve ayak zinciri. **2.** devenin palanını bağlıyan ip. **3.** üç ayağı sekili (beyaz) at.

şikâl-gâh : atın ayağına bukağı takılan yer.

şikâr شکار (f. i.) : **1.** av. (bkz : sayd). **2.** avlama. **3.** avlanan hayvan. **4.** ganîmet, düşmandan ele geçirilen mal.

şikâr-i sûret : görünüşe av olma.

şikâr-gâh شکارگاه (f. b. i.) : avlak, av yeri, avı çok olan yer. (bkz : şikâr-istân).

şikârî شکاری (f. s.) : **1.** ava mensup, avla ilgili. **2. i.** [şâhin, doğan gibi] av kuşu. **3. i.** pâdişâhın av hizmetçisi. **4. i.** meşhur Türk târihçisi.

şikâr-istân شكارستان (f. b. i.) : avlak, av yeri, avı çok olan yer. (bkz : sayd-gâh, şikâr-gâh).

şikâyât شكايات (a. i. şikâyet'in c.) : şikâyetler, sızlanmalar.

şikâyet شكايت (a. i. c. : şikâyât) : sızlanma, yanıkma, yakınma.

şikâyet-nâme شكايتنامه (a. f. b. i.) : **1.** şikâyet mektubu, şikâyet yazısı. **2.** Fuzûlî'nin nişancı paşaya gönderdiği meşhur şikâyet yazısı.

şikem شكم (f. i.) : karın. (bkz : batn).

şikembe شكمبه (f. i.) : işkembe.

şikem-bende شكم بنده (f. b. s.) : karnına, miğdesine bağlı, düşkün, çok yiyen, pisboğaz. (bkz : ekûl).

şikem-derd شكم درد (a. b. i.) : karın ağrısı.

şikem-perest شكم پرست (f. b. s.) : boğazını seven, boğazına düşkün, obur. (bkz : şikem-perver).

şikem-perver شكم پرور (f. b. s.). (bkz : şikem-perest).

şiken شكن (f. i.) : büklüm, kıvrım. (bkz : şikence).

şiken-i kâkül : kıvırcık saç.

-şiken شكن (f. s.) : "kıran, kırıcı" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Büt-şiken** : put kıran. **Dil-şiken** : gönül kıran, gönül kırıcı. **Hâtır-şiken** : hatır kıran. **Peymân-şiken** : yemininde durmıyan.

şikenc شكنج (f. i.) : büklüm, kıvrım. (bkz : şiken).

şikenc-i gîsû : saç büklümü.

şikence شكنجه (f. i.) : işkence.

şikest شكست (f. s.) : **1.** kırılmış, kırık. **2. i.** kırma, kırılma. **3. i.** yenilme. (bkz : mağlubiyyet).

şikeste شكسته (f. s.) : **1.** kırık, kırılmış. (bkz : meksûr). **2.** yenilmiş. (bkz : mağlûb, münhezim). **Leşker-i şikeste** : bozulmuş asker. **3.** ta'lîk'i andırır bir yazı şekli.

şikeste beste : kırık dökük, şöyle böyle.

şikeste-i şikeste-tâli' : tâlihsiz dîvâne.

şikeste-bâl شكسته بال (f. b. s.) : kırık kanadlı, kanadı kırık; kederli.

şikeste-dil شكسته دل (f. b. s.) : gönlü kırık, kederli, mahzun.

şikestegî شكستگى (f. i.) : kırıklık. (bkz : inkisâr).

şikeste-pâ شكسته پا (f. b. s.) : ayağı kırık.

şikeste-tâli' شكسته طالع (f. a. b. s.) : tâlihi kırık, tâlihsiz.

şikeste-zebân شكسته زبان (f. b. s.) : peltek.

şikeste-zebânî شكسته زبانى (f. b. i.) : peltekli.

şikîb شكيب (f. i.). (bkz : şekîb)

şikîbâ, şikîbende شكيبا ، شكيبنده (f. s.) : sabırlı. (bkz : sâbır).

şiküfte-ru شكفته رو (f. b. s.) : yüzü açık.

şimâl شمال (a. i.) : **1.** sol, sol taraf. (bkz : yesâr). **2. coğr.** kuzey. **Eshâb-üş-şimâl** : amel defterleri sol taraflarından verilen cehennemlik insanlar.

şimâl-i garbî : **coğr.** kuzey batı.

şimâl-i şarkî : **coğr.** kuzey doğu.

şimâlen شمالاً (a. zf.) : soldan, sol taraftan olarak, şimal, kuzey tarafından.

şimâlî شمالى (a. s.) : şimâle âit, şimal ile, kuzeyle ilgili. **Kutb-i şimâlî** : kuzey kutbu.

şîme شيمه (a. i. c : şiyem) : huy, tabîat. (bkz : haslet).

Şimr شمر (a. h. i.) : Kerbelâ hâdisesinde Hz. Hüseyn'in başını kesen mel'ûn.

şimrâh شمراخ (a. i. c. : şemârîh) : **1.** hurma veyâ üzüm budağı, salkımı. **2.** dağ tepesi. (bkz : tell).

şimrâhiyye شمراخيه (a. i.) : Hz. Ali'ye muhâlefet eden hâricî zümresinin bir kolu.

şimşad شمشاد (f. i.) : şimşir ağacı.

şimşîr شمشير (f. i.) : kılıç. [aslı : "şemşîr" dir]. (bkz : seyf, şemşîr, tîg).

şimşîr-i burrân : keskin kılıç.

şimşîr-ger شمشيرگر (f. b. i.) : kılınççı. (bkz : şemşîr-ger).

şimşîr-zen شمشيرزن (f. b. s.) : kılıçla vuran, kılıç çeken. (bkz : şemşîr-zen).

şinâh شناه (f. i.) : suda yüzme. (bkz : şibâhet). ["şinâ" şeklinde de vardır].

şinâr شنار (f. i.) : yüzme [suda-]. (bkz : sebh).

-şinâs شناس – (f. s.) : "anlıyan, tanıyan, bilen" mânâlarına gelerek * birleşik kelimeler meydana getirir. **Hâtır-şinâs** : hatır sayan, hatır kırmıyan, hatır bilen. **Târih-şinâs** : târih bilen, târihten anlıyan.. gibi.

şinâsi شناسى (f. s.) : **1.** tanımıya mensup, tanımakla ilgili, tanıyıcı. **2.** Tanzîmat devrimizin ünlü şâir ve gazetecisi.

şinâver شناور (f. s.) : suda yüzen, yüzgeç. (bkz : sâbih).

şinâverî شناورى (f. b. i.) : [suda] yüzgeçlik, yüzücülük. (bkz : sibâhet, şinâh).

şinev شنو (f. s.) : işiten, dinliyen. **Dûr-şinev** (uzağı işiten) : telefon.

şinîd شنيد (f. i.) : işitme. (bkz : sem', istimâ').

şinîde شنيده (f. s.) : işitilmiş, duyulmuş. **Nâ-şinîde** : işitilmemiş, duyulmamış. **Nev-şinîde** : yeni işitilmiş. [**fasîhi** : "**şenîde**" dir].

şi'r شعر (a. i. c. : eş'âr) : **1.** anlama. (bkz : fehm, idrâk). **2. ed.** şiir, edebî değeri olan nazımlı ve kafiyeli söz. **Aksâm-ı şi'r : ed.** mısrâ, beyt, gazel, kasîde, rubâî, murabbâ, kıt'a, mesnevî medhiye, hicviye, fahriye, münâcât, tevhîd, tehlîl gibi şi'rin beyan yolları.

şîr شير (f. i.) : **1.** arslan. (bkz : dırgam. esed, gazanfer, haydar, leys).

şîr-i Hudâ (Allah'ın arslanı) : Hz. Alî.

şîr-i jiyân : kızgın, kükremiş arslan.

şîr-i ner : erkek arslan. (bkz : nerre-şîr).

şîr-i Yezdân : Hz. Alî.

şîr ü hûrşîd : İran devletinin en büyük nişanı. **2.** süt. (bkz : şîre [1]).

şîr-i mâder : ana sütü.

şirâ' شراء (a. i.) : satın alma, satın alınma. ["etmek" yardımcı fiili ile kullanılır]. **Bey'ü şirâ** : alım satım. **Sevm-i şirâ : fık.** bir malın satıcı tarafından fiatlandırılıp muhayyer olarak satılması.

şirâ' شراع (a. i.) : yelken, gemi yelkeni. (bkz : bâd-bân).

şi'râ' شعراء (a. i.) : **astr.** iki yıldızın adı.

şi'râ-ül-yemânî, şi'râ-yi yemânî : astr. semânın güney yarım küresinde bulunan Kelbülekber (Büyük Köpek) burcunun ve bütün semânın görünen en parlak yıldızı, Sirius; **lât. alpha Canis Majoris.**

şi'râ-üş-şâmî, şi'râ-yi şâmî : astr. Küçük Köpek, Kelbülasgar, burcunda en parlak yıldız, (Procyon); **lât. alpha Canis Minoris.**

şîr-âne شيرانه (f. zf.) : arslancasına, arslana yaraşır yolda. (bkz : esed-âne, gazanfer-âne, haydar-âne). **Hamle-i şîr-âne** : arslanca saldırış.

şirâ-ül-hanek شراع الحنك (a. b. i.) : **anat.** damak eteği, **fr. voile du palais.**

şîrâz شيراز (f. i.) : **müz.** Türk müziğinde eski bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. [hâlen Âzerî müziğinde de bu isimle bir makam vardır].

şîrâze شيرازه (f. i.) : **1.** kitap ciltlerinin iki ucunda bulunan ve yaprakları muntazam tutan, ibrişimden örülmüş ince şerit. **2.** pehlivan kispetinin paçası. **3. mec.** esas, düzen, nizam.

şîrâze-bend شيرازه بند (f. b. s.) : **1.** şîrâze bağlıyan. **2.** düzen veren, düzenliyen.

şîrâz-sünbüle شيراز سنبله (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde birkaç asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

şirb شرب (a. i.) : su hissesi, suya âit hak; ekin ve hayvan sulama nöbeti.

şirb-i hâss : huk. [eskiden] muayyen kimselere mahsus olan akar sudan su alma hakkı.

şîr-ceng شير جنگ (f. b. s.) : arslan cenkli, arslan gibi savaşan.

şirdân شيردان (f. i.) : şirden, geviş getiren hayvanların ikinci mîdesi, geviş bağırsağı.

şîr-der-zencîr شير در زنجير (f. b. s.) : zincire vurulmuş arslan.

şîr-dil شير دل (f. b. s.) : arslan yürekli, cesur. (bkz : şîr-merd).

şîre شيره (f. i.) : **1.** süt. (bkz : şîr²). **2.** şıra. (bkz : usâre).

şîre-i engûr : üzüm suyu; şarap.

şi'ren شعراً (a. zf.) : şiir olarak, şiir yoliyle.

şîr-gîr شيرگير (f. b. s.) : **1.** arslanı tutacak derecede kuvvetli ve cesur olan. **2.** çakırkeyif, yarı sarhoş.

şîr-hâr شيرخوار (f. b. s.) : **1.** süt içen, henüz memede olan. (bkz : sabî). **2. tar.** acemîliğe alınmıyan veyâ sayısı beşten eksik olan esirlerden bir kısmı.

şi'rî شعرى (a. s.) : şi're mensup, şiirle ilgili.

şîrîn شيرين (f. s.) : **1.** tatlı. **2.** sevimli, cana yakın, sempatik. **3. müz.** Türk müziğinde bir büyük usul olup şeyh Abdülbâki Dede tarafından terkîbedilmiştir. Herhalde zamânında bu usul ile hiç olmazsa bestekârı tarafından birkaç eser yazılmışsa da zamânımıza bir tek numûnesi intikal etmiş değildir. 44 zamanlı ve 22 darblı olup peşrev ve beste gibi şekillere mahsustur. Muhtelif şekillerde vaz edilmiş 11 tâne sofyandan mürekkeptir, darbları şöyledir : düm (4 zamanlı, kavi) : te (1, nim kavi), ke (1, zayıf), te (1, nim kavi), ke (1, zayıf); düm (2, kavi), tek (2, nin kavi); tek (4, kavi), te (2, nim kavi), ke (2, zayıf); te (2, nim kavi), ke (2, zayıf); düm (2, kavi), te (1, nim kavi), ke (1, zayıf); düm (2, kavi), düm (2, nim kavi), tek (4, kavi); te (2, kavi), te (2, nim kavi); te (2, kavi), ke (2, nim kavi).

Şîrîn شيرين (f. h. i.) : Ferhâd (Husrev) ile Şîrîn hikâyesinin kadın kahramanı.

şîrîn-cemâl شيرين جمال (f. a. b. s.) : sevimli yüzlü.

şîrîn-edâ شيرين أدا (f. b. s.) : lâtif edalı.

şîrînî شيرينى (f. i.) : **1.** tatlılık. **2.** sevimlilik, canayakınlık, sempati.

şîrîn-kâm شيرينكام (f. b. s.) : tatlılığı damağında kalmış, tadı damağında kalmış.

şîrîn-kâr شيرينكار (f. b. s.) : tatlı, hoş muâmele eden.

şîrîn-zebân شيرين زبان (f. b. s.) : tatlı dilli, dilitatlı.

şirk شرك (a. i.) : müşriklik, Allah'a şerik, ortak koşma, Allah'dan başka bir Allah bulunduğuna inanma.

şirket شركت (a. i.) : ortaklık.

şirket-i a'mâl : fık. çalışmayı sermâye olarak kabûl eden şirket.

şirket-i ayn : fık. muayyen ve mevcut olan maldaki ortaklık.

şirket-i deyn : huk. [eskiden] alacakta iştirâk.

şirket-i emvâl : huk. [eskiden] şeriklerin ortaya sermâye olmak üzere birer miktar mal koyarak birlikte, yâhut ayrı ayrı, yâhut mutlaka ahz ü îtâ etmek ve hâsıl olacak ribhi aralarında paylaşmak üzere kurdukları şirket.

şirket-i ibâhe : fık. kimsenin malı olmıyan şeylere (su gibi) sâhip çıkmak salâhiyetinde âmmenin ortak olması.

şirket-i ihtiyâriyye : müteşâriklerin fiilleri ile hâsıl olan iştirak. [iştirâ ve ittihap ve kabûl-i vasiyet ile halt-ı emvâl sûretlerinde hâsıl olan iştirâk gibi].

şirket-i inân : huk. [eskiden] şerikler arasında tam müsâvât (eşitlik) şart edilmeksizin akdolunan şirket.

şirket-i milk : huk. [eskiden] esbâb-i temellükten olan iştirâ ve ittihap ve kabûl-i vasiyet ve tecâvüz gibi bir sebeple, yâhut halt ve ihtilât-ı emvâl ile yânî malları kabil-i temyîz ve tefrîk olmıyacak sûrette karıştırmak, yâhut malları o sûrette yekdiğerine karıştırmakla bir şeyin birden fazla kimseler arasında müşterek olması. Meselâ : [bir kimse bir malını iki kişiye hibe veyâ vasiyet edip de onlar da tesellüm ve kabûl etseler, mal, bir iki kişi arasında müşterek olur].

şirket-i mudârebe : fık. bir taraftan sermâye, diğer taraftan emek olmak üzere kurulan şirket.

şirket-i mufâvaza : fık. ortaklık sermâyesi olabilecek malları ve sermâye miktârı ve hisseleri müsâvî olarak bir iki veyâ daha çok kimselerin kurdukları şirket.

şirket-i vücûh : fık. kredi ile mal alıp satmak üzere kurulan şirket.

şîr-merd شیرمرد (f. b. s.) : arslan yürekli, cesur. (bkz : şîr-dil).

şîr-pençe شیرپنجه (f. b. i.) : "arslan eli" **hek.** en çok ensede ve sırtta çıkan, çabuk genişliyen ve tehlikeli bir halde olabilen, çoğu istafilokok mikrobundan ileri gelen bir kan çıbanı.

şirret شرت (a. i.) : **1.** şerirlik, kötülük. **2.** (o. s.) geçimsiz, hırçın, huysuz, kavgacı.

şirrîr شریر (a. s. c. : eşirrâ, eşrâr) : [çok] şerîr, şer işliyen. (bkz : şerîr). ["şirrîr" şekli asıl olduğu halde bizde "şerîr" olarak kullanılır].

şiryân شریان (a. i. c. : şerâyîn) : **anat.** * atardamar.

şiryân-ı âdûdî : anat. bâzû da bulunan damar.

şiryân-ı ebher : anat. temiz, kırmızı kanı yürekten vücûda dağıtan atardamar.

şiryân-ı iklîlî : anat. kalbi besliyen ve kırmızı kanı nakl ve sevk eden damar.

şiryân-ı ku'berî : anat. bilek damarı.

şiryân-ı rievî : anat. akciğerlerin içine dağılan ve kırmızı kanı dağıtan damar.

şiryân-ı sübâtî : anat. şahdamar [boynun iki yanında olan].

şiryân-ı şezen : anat. soluk borusu.

şiryân-ı taht-et-terkova : anat. köprücük altı damarı.

şiryân-ı zülâkî : anat. mîdeye giden damarların hepsi.

şirzime شرذمه (a. i. c. : şerâzim) : küçük, az olan topluluk.

şîşe شیشه (f. i.) : şişe, sırça. (bkz : karûre).

şitâ شتا (a. i.) : kış. (bkz : zemistan). **Mevsim-i şitâ** : kış mevsimi.

şitâb شتاب (f. i.) : acele, sür'at, çabukluk.

şitâbân شتابان (f. i.) : acele eden, çabuk olan, koşan, seğirten. ["olmak" yardımcı fiili ile kullanılır]. (bkz : mütehâlik).

şitâî شتائی (a. s.) : kışa âit, kışla ilgili.

şitâiyye شتائیه (a. s.) : **1.** kışlık. **2. i.** girizgâh kısmı kışdan bahseden veyâ kış tasvîriyle başlıyan kasîde.

şitevî, şiteviyye شتوی ، شتویه (a. s.) : **1.** kışa âit, kışla ilgili. **2. i.** kış sebzesi.

şivâz شواظ (a. i.) : **1.** dumansız ateş. **2.** susama. (bkz : atş, şuvâz).

şive شیوه (f. i.) : **1.** naz, edâ.

şive-i dil-ber : güzelin nazı, edâsı. **2. leng.** söyleyiş, yerli veyâ yabancı konuşma tarzındaki telâffuz husûsiyetlerinin bıraktığı umûmî intibâlar, **fr. accent.**

şîve-i reftâr : yürüyüş tarzı, yürüyüşteki edâ.

şîve-bâz شیوه باز (f. b. s.) : şîveli, cilveli. (bkz : işve-bâz).

şîve-bâzî شیوه‌بازی (f. b. i.) : şîve-bazlık, şîvelilik, cilvelilik.

şîve-ger شیوه گر (f. b. s.). (bkz : şîve-kâr).

şivegî شیوگی (f. b. s.). (bkz : şîve-kâr).

şîve-kâr شیوه‌کار (f. b. s.) : **1.** şîveli, işveli, cilveli. (bkz : gannâc, işve-bâz). **2. i.** kadın ismi.

şîven شیون (f. i.) : mâtem, yas; inleme, sızlanma. (bkz : nevha).

şîven-gâh, şîven-geh شیونگاه ، شیونگه (f. b. i.) : mâtem, yas yeri, mâtem evi.

şîve-nümâ شیوه نما (f. b s.) : **1.** naz gösteren. **2. i. müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup, üç asırlık kadardır. Sabâ ile ferahfezâ'dan mürekkeptir (ferahfezâ, acem aşîran ile sultânî yegâh'dan ibâret olup, sonradan Ahmet Ağa tarafından belki şîvenümâ'dan ilham alınarak -tertîbedilmiştir; sultânî yegâh ise, bundan da sonra müstakil ve isimli makam olarak -Dede Efendi tarafından -kullanılmıya başlanmıştır). Ferahfezâ (yânî sultânî yegâh) ile yegâh (re) perdesinde kalır. Güçlüler, birinci derecede -sabâ'nın durağı ve sultanî yegâh'ın güçlüsü olan -dügâh (lâ), ikinci derecede de -sabâ ile acem aşîran'ın güçlüleri olan -çârgâh (do) perdeleridir. (üçüncü derecede, acem aşîran'ın durağı acem aşîran da gösterilebilir). Donanımına sabâ ile "si" koma bemolü ile "re" bakiye bemolü konulur ve sabâ'nın tiz "lâ" bakiyye bemolü, ferahfezânın "si" bekar, "re" bekar, "si" küçük mücenneb bemolü (ve sultanî yegâh'ın "do" bakiyye diyezi) icâbettikçe nota içerisinde kullanılır.

şiya' شیع (a. i. şîa'nın c.) : şîalar.

şiyem شیم (a. i. şîme'nin c.) : huylar, tabîatlar.

şöhre شهره (a. s.) : şöhretli, ünlü, şöhreti ağızlarda dolaşan.

şöhre-i şehr : bütün şehrin dilinde gezen.

şöhret شهرت (a. i.) : **1.** ün, ad yapma. **2.** ad, san.

şöhret-i âfâk : her tarafça meşhur.

şöhret-i kâzibe : yalancı şöhret.

şöhret-gîr شهرتگیر (a. f. b. s.) : şöhreti yayılmış, ün salmış.

şöhret-şiâr شهرتشعار (a. b. s.) : şöhretli, ünlü. (bkz : meşhûr).

şû [y] شو [ی] (f. i.) : yıkama. **Şüst ü şû** yıkama, temizleme.

-şû, -şûy شو ، شوی (f. s.) : "yıkıyan, temizliyen" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Câme-şûy** : Çamaşır yıkıyan. **Mürde-şûy** : ölü yıkayıcı. (bkz : gassal).

şuâ' شعاع (a. i. c. : eşi'a, şiâ', şuâât) : **1.** ışın, Güneş'ten veyâ başka bir ışık kaynağından uzanan tel tel ışıklar. **Hayt-üş-şuâ'** : Güneş'in iplik iplik olan ışıkları. **2.** vektör, **fr. vecteur.**

şuâât شعاعات (a. i. şuâ'ın c.) : şualar, ışınlar.

şuâât-ı şemsiyye : **fiz.** Güneş ışınları.

şuâb شعاب (a. i. şu'be'nin c.). (bkz : şuabât).

şuabât شعبات (a. i. şu'be'nin c.) : şûbeler, bölükler, kısımlar, takımlar; dallar, budaklar.

şuâî شعاعی (a. s.) : şua'a mensup, şuâ ile, ışınla, vektörle ilgili.

şuâiyye شعاعیه (a. i.) : **zool.** * ışınlılar, **fr. radiolaires.**

şual شعل (a. i. şu'le'nin c.) : alevler, ateş alevleri.

şuarâ شعرا (a. i. şâire'in c.) : **1.** şâirler, ozanlar. (bkz : şâirân).

şuarâ-yi câhiliyye : İslâm dîninden evvel Hicaz'da görünen Arap şâirleri. **2.** Kur'an'da 26 ncı sûre.

şubân شبان (f. i.) : çoban. (bkz : şûbân).

şubân-ı vâdî-i eymen : Hz. Mûsâ.

şûbân شوبان (f. i.) : çoban. (bkz : şubân).

şu'be شعبه (a. i. c. : şiâb, şuab, şuabât) : **1.** şûbe, bölük, kısım, takım, bölüntü. **2.** dal, budak.

şu'bede شعبده (f. i.) : elçabukluğu, hokkabazlık. [Arapça'da : "şa'beze" dir].

şu'bede-bâz شعبده باز (f. b. i.) : hokkabaz.

şu'bede-bâzâne شعبده بازانه (f. zf.) : el çabukluğu ile, hokkabazcasına.

şugl شغل (a. i. c. : eşgal, şugul) : **1.** iş, uğraşacak, meşgul olacak şey; dert, gaile. **2. müz.** Türkler tarafından bestelenmiş Arapça güfteli ilâhî'lere verilmiş bir ad, ilâhîden başka bir dînî eserin güftesi Arapça ise, bu isim verilemez. Eski

Arap müziğinde şugl, bambaşka bir mânâdadır. Buna kıyâsen hangi Türk bestekârının ilâhi şeklinin Arapça güftelerini tefrik için bu ismi verdiğini bilmiyoruz. Pek çok şugl elimizde mevcuttur. Meselâ Zekâi Dede 36şugl bestelemiştir.

şugul شغول ("gu" uzun okunur. a. i. şugl'ün c.) : işler, uğraşacak, meşgul olacak şeyler; dertler, gaileler.

şûh شوخ (f. s.) : **1.** hareketlerinde serbest. **2.** neşeli, şen ve oynak [kadın]. **3.** açık saçık, hayasız [kadın].
şûh-i cefâ-cû : cefâkâr güzel.

şûhî شوخى (f. i.) : şuhluk, oynaklık. (bkz : delâl).

şûh-meşreb شوخ مشرب (f. a. b. s.) : açık meşrepli, şen ve neşeli.

şuhûm شحوم (a. i. şahm'ın c.) : içyağlar; don yağları.

şuhûs شخوص (a. i. şahs'ın c.). (bkz : eşhâs).

şukka شقه (a. i.) : **1.** parça; kumaş veyâ kâğıt parçası. **2.** küçük tezkere, yazı.

şukuk شقوق ("ku" uzun okunur. a. i. şakk'ın c.) : yarıklar, çatlaklar.

şu'le شعله (a. i. c. : şual) : alev, ateş alevi.
şu'le-i bî-ziyâ-yi hüzn-i kamer : Ay'ın hüznünün ışıksız parıltısı.
şu'le-i cihân-sûz : cihânı yakan alev.
şu'le-i şemşîr-i tâb-dâr : parlak kılıcın alevi, parıldaması.

şu'le-bâr شعله بار (a. f. b. s.) : ışıklı. (bkz : şu'le-dâr, şu'le-ver, şu'le-zen).

şu'le-dâr شعله دار (a. f. b. s.) : alevli, alevlenmiş. (bkz : şu'le-bâr, şu'le-ver, şu'le-zen).

şu'le-gîr شعله گير (a. f. b. s.) : alev alan, tutuşan.

şu'le-nümâ شعله نما (a. f. b. s.) : alev gösteren, alevli.

şu'le-perver شعله پرور (a. f. b. s.) : alevlendirici, ışıklandıran.

şu'le-pûş شعله پوش (a. f. b. s.) : alevle örtülü, alev içinde kalmış.

şu'le-reng شعله رنگ (a. f. b. s.) : alev renkli.

şu'le-rîz شعله ريز (a. f. b. s.) : alev saçan, ışıldıyan.

şu'le-ver شعله ور (a. f. b. s.) : ışıklı, aydınlık. (bkz : şu'le-bâr şu'le-dâr, şu'le-zen).

şu'le-zen شعله زن (a. f. b. s.). (bkz : şu'le-bâr, şu'le-dâr, şu'le-ver).

şûm شوم (f. s.) : şom, uğursuz. (bkz : menhûs, meş'ûm).

şun ش (a. ha.).(bkz : şın).

şûr شور (f. s.) : **1.** tuzlu. **2.** kekremsi. **3.** şamata, gürültü.

şûrâ شورى (a. i.) : **1.** konuşmak için toplanma. **2.** konuşma yeri.
şûrâ-yi devlet (devlet şûrâsı) : *danıştay, idâre dâvâlarına bakmak, hükûmetçe hazırlanan kanun tasarıları ve imtiyaz mukaveleleri üzerine düşüncesini bildirmek gibi vazîfeleri olan ve üyeleri Büyük Millet Meclisince seçilen yüksek kurul.
şûrâ-yi saltanat : tar. Sevr muâhedesinin imzâsından önce, İstanbul'da bizzat Sultan'ın riyâseti altında pâdişahlığın büyük me'murlarından ibâret fevkalâde meclis.

şûrâb, şûrâbe شوراب شورابه (f. s.) : kirli, acı su (bkz : ücâc) **mec.** gözyaşı.

şûr-baht شور بخت (f. b. s.) : tâlihsiz, bahtsız. (bkz : bed-baht, bed-tâli', bî-baht).

şûre شوره (f. i. ve. s.) : çorak, verimsiz toprak.

şûr-efgen شور افگن (f. b. s.) : kargaşalık çıkaran, karma karışık eden.

şûr-engîz شور انگيز (f. b. s.) : şamata, gürültü yapan.

şûre-zâr شوره زار (f. b. i.) : çoraklık yer. (bkz : şûr - istân).

şûr-gâh شورگاه (f. b. i.) : kargaşalık yeri, kavga yeri.

şûrî شورى (f. i.) : **müz.** Türk müziğinde eski bir mürekkep makam ve eskiden kullanılmış perde isimlerinden birisi. Kantemir oğlundaki "lâ" bir saz semâîsi makama misaldir. Hâlen Âzerî müziğinde de bu isimde bir makam vardır.

şûrîde شوريده (f. s.) : **1.** karışık, perîşan. **2.** âşık, tutkun. (bkz : meftûn, şeydâ).

şûrîde-baht شوريده بخت (f. b. s.) : bahtsız, tâlihsiz.

şûrîdegî شوريدگى (f. i.) : **1.** karışıklık. **2.** tutkunluk, düşkünlük.

şûrîde-hâl شوريده حال (f. a. b. s.) : hâli perîşan olan.

şûrîde-hâtır شوريده خاطر (f. a. b. s.) : aklı dağınık, fikri perîşan [kimse].

şûr-istan شورستان (f. b. i.) : çorak, verimsiz yer. (bkz : şûre-zâr).

şûriş شورش (f. i.) : karışıklık, kargaşalık.

şûrîş-gâh شورشگاه (f. b. i.) : kavga, karışıklık yeri.

şurrâh شراح (a. s. ve i.) : şârihler, şerhciler, şerh edenler.

şurta شرطه (a. i.) : **1.** önde gidip düşmanla savaşan asker; çarhacı askerî. **Sâhib-i şurta :** inzibat me'muru. **2.** [yelkene] uygun rüzgâr.

şurûb شروب (a. i.) : **1.** şurup, çok kaynatılarak koyulaştırılmış şerbet. **2.** sulu ve şekerli ilâç.

şurût شروط (a. i. c.). (bkz : şerâit).

şurût-ı isticâr : kirâlama şartları.

şurût-ı salât : namazın şartları.

şutût شطوط (a. i. şattın' c.) : büyük nehirler.

şuûb شعوب (a. i. şa'b'ın c.) : **1.** cemaatler, tâifeler; kabîleler. **2.** Kızıldeniz'den çıkarılan dallı budaklı taşlar.

şuûn شئون (a. i. şe'n'in c.) : işler, yeni çıkan işler, hâdiseler (*olaylar), vak'alar.

şuûn-ı dâhiliyye : iç *olaylar...

şuûn-ı hâriciyye : dış *olaylar.

şuûnât شئونات (a. i. şuû'n'un c.) : hâdiseler, olaylar.

şuûr شعور (a. i.) : anlama, anlayış, hissetme, duyma. **Bî-şuûr :** şuursuz.

şuûr شعور (a. i. şa'r'ın c.) : kıllar. (bkz : şiâr).

şuvâz شواظ (a. i.) : **1.** dumansız ateş. **2.** susama. (bkz : atş, şivâz).

şuveyy شوى (a. s.) : yavaş.

şûy شوى (f. i.) : koca. (bkz : şevher, zevc).

şûyîde شوييده (a. s.) : yıkanmış. (bkz : magsûl, merhûz).

şübbân شبان (a. i. şâbb'ın c.) : gençler, delikanlılar, yiğitler.

şubbân-ı vatan : vatan gençleri, vatan yiğitleri.

şübeh شبه (a. i. şübhe'nin c.) : şüpheler, kuşkular.

şübhe شبهه (a. i. c. : şübeh, şübühât) : şüphe, kuşku. (bkz : reyb, şekk, zann).

şübhe-i akd : huk. [eskiden] sûreten mevcut olan bir akdi nikâhtan hâsıl olan şüphedir ki buna şüphe-i nikâh da denir ve bununla had sâkıt dır.

şübhe-i ibâha : huk. [eskiden] bir şeyin alınması mubah olması hakkındaki şüphe.

şübhe-dâr شبهه دار (a. f. b. s.) : şüpheye kapılan, işkilli.

şübühât شبهات (a. i. şübhe'nin c.). (bkz : şübeh).

şücâ' شجاع (a. i.) : **1.** şecâatli, cesur, yiğit. **2. astr.** Aslan ve Yengeç arasında yıldız kümesi, **fr. hydre.** (bkz : eş-Şücâ).

şüc'ân شجعان (a. s. şecî'in c.). (bkz : şicâ', şüceâ).

şüceâ شجعاء (a. s. şecî'in c.) : cesurlar, yürekliler, yiğitler. (bkz : şicâ').

şüceyr شجير (a. i.) : **bot.** (bkz : şüceyre).

şüceyre شجيره (a. i.) : **bot.** ağaççık, çalı. (bkz : nihâl).

şücûn شجون (a. i. şecen'in c.) : dallar, budaklar. (bkz : agsân). **Zû-şücûn** : dallı budaklı; karışık.

şüd شد (f. fi. i.) : gitti, geçti; gitme, gidiş. [dâimâ "âmed" kelimesiyle birlikte kullanılır]. **Amed şüd; Âmed ü şüd** : geldi gitti; gelip gitme.

şüf'a شفعه (a. i.) : **fık.** bir mülk, kaça satın alınmışsa, o mülke o para ile sâhibolma. **Hakk-ı şüf'a** : satılık bir mala ortak veyâ komşu olanın, aynı para ile satın almak üzere başkalarına tercih olunması hakkı, **fr. droit de preemption.**

şüfeâ شفعاء (a. s. şefi'in c.) : şefaat edenler, ediciler, bir suçun bağışlanması için aracılık edenler.

şüfre شفره (a. i. c. : eşfâr) : **1.** yassı bıçak. (bkz : sikkîn). **2.** kılıç ağzı. **3.** kirpik biten yerler.

şühedâ' شهداء (a. i. şehîd'in c.) : şehitler.

şühûd شهود (a. i.) : **1.** (şâhid'in c.) : şâhitler, tanıklar. **2. s.** maddî, mer'î. **3.** vücut bulma, var olma, görünme. **Âlem-i şühûd** : görülen âlem [bu dünyâ]. **4.** görme. (bkz : müşâhede).

şühûdî شهودى (a. s.) : şühûd ile ilgili. **Mâzî-i şuhûdî.** (bkz : mâzî).

şühûr شهور (a. i. şehr'in c.) : aylar. **şühûr-i kameriyye** : kamer ayları, arabî aylar : [muharrem, safer, rebîülevvel, rebîülâhir, cemâziyel evvel (cümâd-el-ûlâ), cemâziyel âhir (cümâd-el--âhire), receb, şa'ban, ramazan, şevvâl, zil'ka'de, zilhicce].

şühûr-i selâse (üç aylar) : receb, şa'ban, ramazan.

şühüb شهب (a. i. şihâb'ın c.) : **1.** kıvılcımlar. **2.** akan yıldızlar. (bkz : şihbân).

şükât شكات (a. i. şâkî'nin c.) : şikâyetciler, şikâyet edenler.

şükr شكر (a. i.) : görülen iyiliğe karşı gösterilen memnunluk, minnettarlık (bkz : teşekkür).

şükrân شكران (a. i.) : **1.** teşekkür etme, iyilik bilme. **2.** kadın adı.

şükrâne شكرانه (a. i.) : şükrân alâmeti, iyilik bilme nişânesi.

şükrâniyyet شكرانيت (o. i.) : şükranlık.

şükr-âvîz شكرآويز (a. f. b. i.) : **tas.** sôfiyenin başlarına giydikleri tâclara sarılan parça. [buna : "risâle"de denilir].

şükr-güzâr شكرگذار (a. f. b. s.) : teşekkür eden, iyilik bilen, iyilik bilir. (bkz : müteşekkir).

şükr-güzârî شكرگذارى (a. f. b. i.) : iyilik bilme.

şükûfe شكوفه (f. i.) : **1.** çiçek. **2. g. s.** süslemede sırf çiçek motiflerine dayanan bir tarzın adı. **3.** kadın adı. [aslı : "şikûfe" dir].

şükûfe-zâr شكوفه زار (f. b. i.) : çiçek yeri, çiçek bahçesi.

şükûh شكوه (f. i.) : ululuk. (bkz : azamet, celâl, mehâbet).

şükûk شكوك (a. i. şekk'in c.) : şekler, şüpheler, zanler.

-şüküfte شكفته – (f. s.) : "açılmış" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Nev-şüküfte:** yeni açılmış.. gibi.

şümâr شمار (f. i.) : **1.** hesap, sayı. **Bî-şümâr** : hesapsız, sayısız. (bkz : lâ-yuad).

-şümâr شمار - (f. s.) : sayan, sayıcı, **eden,** edici" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Hatve-şümâr** : adım sayıcı. **Lokma-şümâr** : herkesin lokmasını sayan.. gibi. **Şükr-güzâr** : şükür ve duâ edici.

şümârende شمارنده (f. s.) : hesâbeden, sayan, sayıcı.

şümû' شموع (a. i. şem'in c.) : **1.** balmumları. **2.** mumlar.

şümûl شمول (a. i.) : **1.** içine alma [ma'nen], kaplama. (bkz : ihâta). **2.** âit olma, delâlet etme; mânâları arasında bir mânâsı daha olma. **3. fels.** * kaplam, **fr. extension.**

şümûs شموس (a. i. şems'in c.) : şemsler, güneşler.

şümürde شمرده (f. s.) : hesâbedilmiş, sayılmış. (bkz : ma'dûd).

şüpüş شپش (f. i.) : bit. (bkz : kaml).

şürb شرب (a. i.) : içme, içilme.

şürb-i hamr : şarap içme.

şürb-i hâss : **fık.** sayılı kimselere mahsus olan akar sudaki içme hakkı.

şürb-i müdâm : devamlı içme.

şürb-ül-habeş شرب الحبش (a. b. i.) : **bot.** hekimlikte kullanılan kurt döküçü bir ilâç.

şüref شرف (a. i. şerefe, şürfe'nin c.) : şerefeler. (bkz : şürefât).

şürefâ' شرفاء (a. s. şerîf[3] ün c.) : Hz. Hüseyn vâsıtasiyle Hz. Muhammed soyundan olanlar.

şürefât شرفات (a. i. şerefe, şürfe'nin c.) : şerefeler. (bkz : şürüfât).

şürekâ شركا (a. i. şerîk'in c.) : şerîkler, ortaklar.

şürfe شرفه (a. i. c. : şüref, şürefât, şürüfât). (bkz : şerefe).

şürû' شروع (a. i.) : başlama. (bkz : mübâşeret).

şürûh شروح (a. i. şerh'in c.) : şerhler, îzahlar, açıklamalar.

şürûr شرور (a. i. şerr'in c.) : şerler, kötülükler, fenâlıklar; kavgalar, gürültüler.

şürût شروط (a. i. şart'ın c.) : şartlar.

şürüfât شرفات (a. i. şerefe, şürfe'nin c.). (bkz : şürefât).

şüs شس (f. i.) : akciğer. (bkz: rie).

şüst شست (f. i.) : yıkama.

şüst ü şû : yıkama.

şüste شسته (f. s.) : yıkanmış. **Nâ-şüste :** yıkanmamış.

şüş شش (f. i.) : karaciğer. (bkz : kebed).

şütûm شتوم (a. i. şetm'in c.) : küfürler, sövmeler, sövüp saymalar.

şütûm-i galîza : kaba küfürler.

şütür شتر (f. i.) : deve. (bkz : cemel).

şütürbân شتربان (f. b. i.) : deveci, deve çobanı. (bkz : cemmâl).

şütür-bâr شتربار (f. b. i.) : bir deve yükü kadar olan ağırlık.

şütür-dil شتر دل (f. b. s.) : deve huylu, kinci. [aslı : "üştür-dil" dir].

şütür-gâv شترگاو (f. b. i.) : zürâfâ.

şütür gürbe شترگربه (f. b. i.) : deve ile kedi, iyi ile kötü; münâsebetsiz, karışık; iyili fenâlı.

şütür-hâr شترخار (f. b. i.) : **bot. deve dikeni.**

şütür-leb شترلب (f. b. s.) : deve dudaklı, dudağı deveninki gibi sarkık.

şütür-mürg شترمرغ (f. b. i.) : **zool.** deve kuşu.

şütür-pâ شترپا (f. b. s.) : **1.** deve ayaklı. **2. i. bot.** kekik otu.

şütür-peçe شتربچه (f. b. i.) : deve yavrusu.

şüûn شئون (a. i. şe'n'in c.) : işler; yeni işler; hâdiseler.

şüûnât شئونات (a. i. şüûn'un c.) : hâdiseler, * olaylar.

şüyû' شيوع (a. i.) : [herkesçe] duyulma, yayılma, bilinme; dağılma.
şüyû-ı aslî : huk. akit yapıldığı sırada mevcut olan şüyû. [bir maldan şâyi bir kısmının hibesindeki şüyû gibi].

şüyû-i târî : hak. akdin başlangıcında mevcut olmayıp sonradan ârız olan şüyû. [tamâmı hibe olunan malın şâyi hissesine bir müstehlik çıkarak zaptetmesiyle hâsıl olan şüyû gibi].

şüyûh شيوخ (a. i. şeyh'in c.) : **1.** şeyhler. (bkz : meşâyih). **2.** yaşlılar.

şüzûr شذور (a. i. şezre'nin c.) : **1.** mâdenin içinden toplanan altın parçaları. **2.** süs olarak kullanılan inci, altın gibi şeyler. **Eş-şüzûr-üz-zehebiyye :** Molla Sâlih'in XVI. asırda yazdığı tâbirler lûgati olup kısmen Osmanlıca, kısmen de Mısır kıpçakçasiyle yazılmıştır.

şüzûr-üz-zeheb : altın kırıntısı.

şüzûz شذوذ (a. s. şâzz'ın c.) : kaide (* kural) dışı olanlar, kâideye (* kurala) uymıyanlar.

şüzûzen شذوذاً (a. zf.) : şâz olarak.

T

t ت (a. h.) : Osmanlı alfabesinin dördüncü harfi olup "ebced" hesâbında dörtyüz sayısının karşılığıdır; "te" harfini karşılar.

tâ تا (f. i.) : kat, büklüm. **Dü-tâ :** iki kat, iki büklüm. **Yek-tâ :** bir kat, tek, birinci. (bkz : bî-hem-tâ, bî- nazîr).

tâ تا (f. e.) : kadar, dek, değin. (bkz : ilâ).
tâ-be-ebed : ebediyen.
tâ-be-key : ne vakte kadar.
tâ-be-sabâh : sabaha kadar.
tâ-be-seher : sabaha kadar.

tâ تا (a. ha.) : Osmanlıca "te" ve "tı" harflerinin Arapça'daki adı. ["te" ince, "tı" kalın t fonemiyle söylenir.] **Kasîde-i tâiyye : ed.** kafiyeleri t ile nihâyetlenen kasîde.
tâ-i fevkaniyye; tâ-i müsennât : iki noktalı te : (bkz : tâ-i tavîl).
tâ-i gird : yuvarlak t .
tâ-i meftûha : üstün (e) okunan te.
tâ-i tavîl : uzun te.

tâ' ط (a. f. h. a.) : "tı" harfinin bir adı.
tâ-i mühmele : noktasız tı ["zı" dan ayırmak için bu ad verilmiştir].

taab تعب (a. i.) : **1.** yorgunluk. **2.** sıkıntı, zahmet, meşakkat, eziyet. **2. hek.** sinirlerin zayıflığı dolayısiyle adalelerde ve başka yerlerde duyulan şiddetli sancı. **İstihkar-ı taab :** yorgunluğu hiçe sayma, çalışkanlık.

taab-âver تعب آور (a. f. b. s.) : yorgunluk veren.

taabbuz تعبض (a. i.) : abaza çekme. (bkz : iśtimnâ-bi-l-yed).

taabbüd تعبد (a. i. abd'den c. : taabbüdât) : ibâdet etme, kulluk etme; tapma, tapınma.

taabbüdât تعبدات (a. i. taabbüd'ün c.) : ibâdetler; tapmalar, tapınmalar.

taabbüs تعبث (a. i.) : **hek.** sayıklama veyâ havadaki bir şeyi tutmıya çalışır gibi ellerini sallıyarak hareket ettirme.

taabbüs تعبس (a. i. c. : taabbüsât) : yüz ekşitme, surat asma.

taabbüsât تعبسات (a. i. taabbüs'ün c.) : yüz ekşitmeler, surat asmalar.

taaccüb تعجب (a. i. aceb'den) : şaşakalma. (bkz : tahayyür).

taaccül تعجل (a. i. acele'den c. : taaccülât) : acele etme; acelecilik.

taaccülât تعجلات (a. i. taaccül'ün c.) : acele etmeler; acelecilikler.

taaccün تعجن (a. i. acn'den) : mâcun gibi olma, hamurlaşma, hamur hâline gelme.

taaddî تعدى (a. i. adû'dan c. : taaddiyât) : **1.** geçme, öteye geçme, saldırma. (bkz : tecâvüz). **2.** zulmetme; adâletsizlik. **3.** örf, âdet ve kanunların sınırını aşma. **4. gr.** fiilin geçer halde olması.

taaddiyât تعديات (a. i. taaddî'nin c.) : taaddîler.

taaddüd تعدد (a. i. add'den) : birden çok olma, çoğalma, sayısı artma.

taaddüd-i ezvâc : çok kocalılık.

taaddüd-i zevcât : birkaç kadınla evlenip nikâhı altında birkaç kadın bulundurma.

taaffüf تعفف (a. i. iffet'den) : iffetli olma, ahlâkdışı şeylerden kaçınma.

taaffün تعفن (a. i. ufûnet'den. c. : taaffünât) : çürüyüp kokma, leş kokma, kötü koku çıkarma.

taaffün-i nefes : nefesin kokması.

taaffünât تعفنات (a. i. taaffün'ün c.) : fenâ, pis kokular. (bkz : tefessühât).

taahhüd تعهد (a. i. ahd'den. c. : taahhüdât) : **1.** üstüne, üzerine alma, yapılması için söz verme. **2.** bir işin yapılması için resmî olarak sözleşme. **3.** postaya verilen bir şeyin yerine ulaşmasını sağlama.

taahhüdât تعهدات (a. i. taahhüd'ün c.) : üstüne alınan işler.

taahhüd-nâme تعهدنامه (a. f. b. i.) : taahhüt kağdı, bir şeyi yapmayı üstüne aldığını bildiren resmî kâğıt.

taakkud تعقد (a. i. ukde'den) : düğümlenme; bağlanma; anlaşılmaz hâle gelme.

taakkud-ı mafsal : **hek.** bir mafsalın, hastalık dolayısiyle, az hareket etmesi veyâ büsbütün hareketsiz kalması.

taakkul تعقل (a. i. akl'dan. c. : taakkulât) : **1.** akıl erdirme, zihin yorarak anlama. **2.** hatırlama, hatıra getirme.

taakkulât تعقلات (a. i. taakkul'ün c.) : **1.** akıl erdirmeler, zihin yorarak anlamalar. **2.** hatırlamalar, hatıra getirmeler.

taalluk تعلق (a. i. alak'dan. c. : taallukat) : **1.** asılı olma, asılma. **2.** ilişiği, ilgisi olma. **3.** sevme. **4.** âit olma. **5. tas.** dünyâ ilgisi.

taallukat تعلقات ("ka" uzun okunur. a. i. taalluk'un c.) : hısımlar, akrabâ. **(bkz : müteallikat).**

taallül تعلل (a. i. illet'den. c. : taallülât) : vesîle ve bahâne arama, yalandan bahânelerle bir işten kaçınma.

taallülât تعللات (a. i. taallül'ün c.) : ağır davranma.

taallüm تعلم (a. i. ilm'den) : öğrenme, öğrenilme, okuyarak, ders alarak öğrenme, elde etme.

taallün تعلن (a. i.) : alenî, âşikâr, meydanda olma.

taâm طعام (a. i. c. : et'ime) : yemek, aş. **Ba'd-et-taâm** : yemekten sonra. **Kabl-et-taâm** : yemekten önce.

taâmiyye طعاميه (a. i.) : **1.** yemeklik, yemek parası. **2.** tekkelere bağlanan yemeklik.

taammî تعمى (a. i. amâ'dan) : kör olma, görmez hâle gelme.

taammuk تعمق (a. i. umk'dan. c. : taammukat) : derinleşme.

taammukat تعمقات ("ka" uzun okunur. a. i. taammuk'unc.) : derinleşmeler.

taammüd تعمد (a. i. amd'den) : bir işi bilerek ve istiyerek yapma. (bkz : amd, kasd).

taammüdât تعمدات (a. i. taammüd'ün c.) : bilerek ve istiyerek yapılan işler.

taammüden تعمداً (a. zf.) : bilerek ve istiyerek, evvelden tasarlayıp kurarak [suç işleme]. (bkz : amden, kasden).

taammüden cürm : huk. bilerek ve istiyerek suç işleme.

taammüdî, taammüdiyye تعمدى ، تعمديه (a. s.) : taammüd ile, kasid ve niyetle olan. (bkz : kasdî).

taammüm تعمم (a. i. umûm'dan) : **1.** umûmî olma, umûmîleşme. **2.** (imâme'den) sarık sarma. **3.** (amm'dan) amca olma.

ta'ân, ta'âne طعان ، طعانه (a. s. ta'n'dan) : çok söven, çok yeren, çok zemmeden, çekiştiren.

taannüd تعند (a. i. inâd'dan. c. : taannüdât) : inâdetme, direnme, ayak direme. (bkz : temerrüd).

taannüdât تعندات (a. i. taannüd'ün c.) : inâtetmeler, direnmeler, ayak diremeler.

taannüf تعنف (a. i. unf'dan) : tekdîr etme, azarlama, darılma.

taannüt تعنت (a. i.) : herkesin yanlışını arama.

taarruk تعرق (a. i. arak'dan) : terleme.

taarrus تعرس (a. i. c. : taarrusât) : kocanın, karısına karşı sevgisini göstermesi.

taarruz تعرض (a. i. c. : taarruzât) : **1.** ilişme, sataşma, takılma. **2.** düşmana saldırma.

taarruzât تعرضات (a. i. taarruz'un c.) : **1.** sataşmalar, takılmalar, ilişmeler. **2.** düşmana saldırmalar.

taarruzî, taarruziyye تعرضى ، تعرضيه (a. s.) : taarruzla ilgili; taarruz yoliyle. **Hareket-i taarruziyye** : saldırma hareketi.

taarrüb تعرب (a. i.) : araplaşma, arap kılığına girme.

taarrüf تعرف (a. i.). (bkz : tearrüf).

taarrüs تعرس (a. i.) : kocanın, karısına sevgi göstermesi.

taassub تعصب (a. i. asab'dan) : **1.** birine tarafdarlık etme. **2.** kendi dînini çok üstün tutarak başka dinden olanlara düşman olma, **fr. fanatisme.**

taassub-kâr تعصبكار (a. f. b. s.) : taassup gösteren. (bkz : müteassıb).

taassub-kârâne تعصبكارانه (a. f. zf.) : taassup gösterircesine.

taassub-kârî تعصبكارى (a. f. b. i.) : taassubkârlık.

taassüf تعسف (a. i. c. : taassüfât). (bkz : i'tisâf).

taassüfât تعسفات (a. i. taassüf'ün c.) : doğru yoldan sapmalar; yolsuzluklar, haksızlıklar.

taassür تعسر (a. i. usr'dan) : güçleşme, güç olma. (bkz : teâsür).

taaşşuk تعشق (a. i. ışk'dan) : âşık olma.

tâat طاعت (a. i.) : Allah'ın emirlerini yerine getirme, ibâdet.

tâat-gâh طاعتگاه (a. f. b. i.) : ibâdet yeri. (bkz : ibâdet-gâh).

taattuf تعطف (a. i. atf'dan. c. : taattufât) : **1.** esirgeme. **2.** acıma, merhamet etme, şefkat gösterme. **3.** verme.

taattufât تعطفات (a. i. taattuf'un c.) : lûtuflar, ihsanlar, bağışlar.

taattul تعطل (a. i.) : işsiz kalma, işlemez olma.

taattur تعطر (a. i. ıtr'dan) : güzel kokular sürünme.

taavvuk تعوق (a. i. avk'dan) : oyalanma, gecikme.

taavvuz تعوض (a. i. ivaz'dan) : bedel alma, bir şeye karşılık alma; bir şey karşılığı olarak alınma.

taavvuz-ı tams : hek. kadınların âdet görmesi.

taavvüc تعوج (a. i.) : eğri olma, eğrilme. (bkz : i'vicâc) :

taavvüd تعود (a. i. âdet'den) : âdet edinme, edinilme. (bkz : i'tiyâd).

taavvüz تعوذ (a. i. iyâz'dan) : "eûzübillâh" deme, Allah'a sığınma. (bkz : istiâze).

taayyün تعين (a. i. ayn'den. c. : taayyünât) : **1.** meydana çıkma, âşikar olma; belli olma; belirme. **2.** âyân sırasına girme, îtibarlanma, belli başlı adam olma,

taayyünât تعينات (a. i. taayyün'ün c.) : meydana çıkmalar, belli olmalar; adam sırasına belli başlı adam olma.

taayyüş تعيش (a. i. ayş'den) : yaşama, geçinme. (bkz : intiâş, maîşet).

taayyüş-gâh تعيشگاه (a. f. b. i.) : yaşama yeri, geçinme yeri.

taâzum تعاظم (a. i.) : gözünde büyüme, büyük görünme.

taazzî تعضی (a. i.) : uzuv, peydâ etme, şekillenme.

taazzum تعظم (a. i. azm'den c. : taazzumât) : **1.** büyüklük satma, kibirlenme. **2.** kemikleşme.

taazzumât تعظمات (a. i. taazzum'un c.) **1.** kibirlenmeler. **2.** kemikleşmeler.

taazzuv تعضو (o. i. uzv'dan). (bkz : taazzî).

taazzüb تعزب (a. i.) : evlenmeyip bekâr kalma.

taazzül تعزل (a. i.). (bkz : i'tizâl).

taazzür تعذر (a. i. özr'den) : **1.** özür bildirme. (bkz : i'tizâr. **2.** güçleşme, güç olma; mümkün olmama.

taazzüz تعزز (a. i.) : **1.** azîz kılma; aziz sayma. **2.** tenezzül etmeme. **3.** çekinme.

tâb تاب (f. i.) : **1.** güc, kuvvet, tâkat. **Bî-tâb** : takatsiz, gücsüz; yorgun. **2.** ışık, parlaklık. (bkz : nûr, ziyâ). **3.** harâret.
tâb-ı Hurşîd : Güneş'in harâreti. **4.** tâzelik. (bkz : tarâvet). **5.** kıvrım, büklüm.
tâb-ı gîsû : yandan sarkan saçın kıvrımı, büklümü.
tâb-ı zülf : perçemin kıvrımı. (bkz : tâ). **6.** sıkıntı, eziyet. **7.** öfke.

-tâb تاب _ (f. s.) : "parlıyan, parlatan, aydınlatan" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Âlem-tâb** : âlemi, dünyâyı aydınlatan. **Cihân-tâb** : cihânı aydınlatan.. gibi. [tâbisten mastarından].

tab' طبع (a. i.) : **1.** tabîat, huy, yaradılış. **2.** mühür, damga basma. **3.** kitap basma. **Bi-t-tabi'** : tabiî olarak, tabîatiyle.
tab'-ı yârân : dostların tabiatı, yaradılışı.

tab'a طبعه (a. i.) : bir kere basılma.
tab'a-i ûlâ : birinci baskı.

tabâbet طبابت (a. i.) : **1.** hekimlik, doktorluk. **2.** tıb ilmi.

tabâhat طباخت (a. i.) : aşçılık, yemek pişirme san'atı.

tabak طبق (a. i. c. : etbâk, tıbâk) : **1.** tabak [kap]. **2.** ince kat.
tabak-ül-arz : yer yüzü.

tabaka طبقه (a. i. c. : tabakat) : **1.** kat, * katman, tabaka.

tabaka-i karniyye : anat. 1) saydam tabaka; **2)** korun tabakası [deride].

tabaka-i kuzâhiyye : anat. iris.

tabaka-i mantâriyye : bot. mantar tabakası.

tabaka-i meşîmiyye : anat. damar tabaka.

tabaka-i müvellide : bot. *büyütken doku, **fr. cambium.**

tabaka-i müvellide-i fellîniyye : bot. mantardoğuran, **fr. phellogène.**

tabaka-i palisadiyye : bot. palisat tabakası.

tabaka-i sulbe : biy. sert tabaka.

tabaka-i şebekiyye : biy. ağtabaka, **fr. retiné. 2.** topluluk, sınıf. **3.** bir veyâ iki yapraklık kâğıt. **4.** sigara paketi.

tabakat طبقات ("ka" uzun okunur. a. i. tabaka'nın c.) : tabakalar.

tabakat-ül-arz : jeoloji, **fr. géologie.**

tabakat-ül-fukahâ : fakîhlerin sınıf ve derecelerine dâir biyografileri.

tabakat-üş-şuarâ : şâirlerin sınıfı, şâirlerin biyografisi.

tabak-çe طبقچه (a. f. b. i.) : küçük tabak.

tabâk-hâne طباقخانه (t. f. b. i.) : sepi yeri.

tab'an طبعاً (a. zf.) : tabiî olarak, kendiliğinden, yaradılıştan.

tâbân تابان (f. s.) : **1.** ışıklı, parlak. **Mâh-i tâbân :** parlak ay. **Necm-i tâbân :** parlak yıldız. **Vech-i tâbân :** parlak yüz. **2. i.** erkek adı.

tabânce طبانچه (f. i.) : avuç içi, el ayası.

tab'âniyye طبعانيه (a. i.) : natüralizm, **fr. naturalisme.**

tabân-keş طبانکش (t. f. b. s.) : taban tepen, yaya yürüyen.

tabasbus تبصبص (a. i. basbasa'dan. c. : tabasbusât) : yaltaklanma, alçakça yalvarma.

tabasbus-ı kelb-âne, —-ı kelbî : köpekçesine yaltaklanma.

tabasbusât تبصبصات (a. i. tabasbus'un c.) : yaltaklanmalar, alçakça yalvarmalar.

tabassur تبصر (a. i. basar'dan) : ilerisini görüş, dikkatle bakıp esâsını kavrama.

tâb-âver تاب آور (f. b. s.) : güc yetiren, dayanan.

tâb-âver-i mukavemet : karşı durmak gücünde olan.

tabâyi' طبايع (a. i. tabîat'ın c.) : tabîatler.

tabâyi-i ahâlî-i âlem : dünyâ halkının tabîatları.

tabâyi-i zî-rûh : insanların yaradılışları.

tabbâh طباخ (a. i. tabh'dan. c. : tabbâhîn) : aşçı. (bkz : aş-pez).

tabbâhîn طباخين (a. i. tabbâh'ın c.) : ahçılar.

tabbâl طبال (a. i.) : davulcu.

tâb-dâde تابداده (f. b. s.) : yandırılmış, parlatılmış.

tâb-dâr تابدار (f. b. s.) : **1.** parlak ışıklı. **Dîdâr-ı tâb-dâr :** parlak yüz. **2.** kıvrımlı, büklümlü. **Gîsû-yi tâb-dâr :** bükülmüş, bükülü saç.

tâb-dârî تابداری (f. b. i.) : parlaklık.

tâb-dih تابده (f. b. s.) : **1.** ışık veren. **2. i.** iplik bükücü.

tâ-be تابه (f. zf.) : "-e kadar' mânâsına gelerek kelimenin başına getirilir.

tâ-be-key : ne zamana kadar, niceye dek.

tâ-be- kıyâmet : kıyâmete kadar.

tâ-be-mahşer : mahşere kadar.

tâ-be-sabah : sabaha kadar.

tâbe طاب (a. cü. tayyib'den) : "iyi ve temiz olsun!" mânâsınadır.

tâbe serâh : "toprağı, kabri iyi ve temiz olsun!" mânâsına ölen için edilen duâ.

tâbe تابه (f. i.) : tava.

tâbe-i zer (altın tava) : **mec.** Güneş.

tâbel, tâbil تابل ، تابل (a. i. c. : tevâbil) : yemeklere konulan bahar.

tâbende تابنده (f. s.) : parlıyan, ışık veren. (bkz : tâb-nâk) :

tâbende-izâr تابنده عذار (f. b. s.) : parlak yanaklı.

tabh طبخ (a. i.) : 1. pişirme, pişirilme. 2. ilâç kaynatma.

tâb-hâne تابخانه (f. b. i.) : 1. ocak veyâ soba ile ısıtılan kışlık yer; çiçek sobası. 2. nekahethâne. (bkz : dâr-üş-şifâ).

tab'-hâne طبعخانه (a. f. b. i.) : matbaa.

tabh-hâne طبخخانه (a. f. b. i.) : mutvak; lokanta.

tabhî طبخى (a. s.) : pişirmekle, pişirilmekle ilgili.

tâbi' تابع (a. s. teb'den. c. : tâbiîn, tâbiûn, tebea, tevâbi') : 1. birinin arkası sıra giden, ona uyan. 2. boyun eğen, bağlı kalan; birinin emri altında bulunan. 3. a. gr. kendinden evvelki kelimeye göre hareke alan [kelime].
tâbi cümle : gr. bağınlı cümle, yan cümle, **fr. proposition subordonnée. 4. i.** Hz. Muhammed'i görmüş olanları (eshâbı) görüp kendisinden hadîs dinlemiş olan.

tâbi' طابع (a. s. tab'dan) : 1. tab'eden, kitap basan; kitap bastıran. 2. i. matbaacı; editör.

tabîat طبيعت (a. i. c. : tabâi') : 1. tabîat, yaradılış, huy, âdet, mizaç. **Hüsn-i tabîat** : zevk güzelliği. 2. kâinat. **Kânûn-i tabîat** : tabîat kanunu, kâinâtın düzenini devâm ettiren kanun. 3. büyük aptes etme kolaylığı veyâ zorluğu.

tabîb طبيب (a. i. tıbb'dan. c. : etibbâ, tabîbân) : hekim, doktor. **Ser-tabîb** : başhekim.

tabîbân طبيبان (a. i. tabîb'in c.) : hekimler, doktorlar.

tâbih طابخ (a. s. tabh'dan) : 1. pişiren, aşçı. (bkz : aşpez). 2. **hek.** ateş yapan, ateşli. **Hummâ-yi tâbih** : ateşli sıtma.

tâbiha طابخه (a. i.) : öğle sıcağı.

tabîî طبيعى (a. s.) : 1. tabîatle ilgili. 2. tabîat îcâbı olan. 3. olağan. [müen. : tabîiyye] [zıddı : "sun'î"].

tâbiîn تابعين (a. s. tâbi'in c.) : Hz. Muhammed'i görmüş olanları görüp kendilerinden hadîs dinlemiş olanlar. **Tebe-i tâbiîn** : tâbiînden birinden, yânî ikinci derecede olarak hadîs nakletmiş olan.

tabîiyyat طبيعيات (a. i. c.) : tabîî ilimler.

tabîiyye طبيعيه (a. i.) : 1. tabîat bilgisi. 2. natüralizm, **fr. naturalisme.**

tâbiiyyet تابعيت (a. i.) : tâbi'lik, tâbî olma; bir devletin tebasından bulunma.
tâbiiyyet-i asliyye : birinin, doğum târihinden îtibâren hâiz olduğu tâbiiyyet.
tâbiiyyet-i meksûbe : daha sonra, değiştirilerek girilen tâbiiyyet.

tabîiyyûn طبيعيون (a. i. c.) : tabîiyyeciler, tabîatı Allah addeden zümre, **fr. naturalistes.**

tâbil تابل (a. i. c. : tevâbil) : nâne, biber, tarçın, karanfil gibi şeyler. [yemeklere konulan-].

ta'bîr تعبير (a. i. ubûr'dan. c. : ta'bîrât) : 1. ifâde, anlatma. 2. bir mânâsı olan söz. 3. * deyim. 4. *terim. 5. rü'yâ yorma. **Hüsn-i ta-bîr** : terbiye ve edep dâiresinde anlatma. **Sû-i ta'bîr** : edep ve terbiye dışı kullanılan sözle anlatma.

ta'bîrât تعبيرات (a. i. ta'bîr'in c.) : tâbirler, * terimler; * deyimler.

ta'bîr-nâme تعبيرنامه (a. f. b. i.) : rü'yâ kitabı, rü'yâların yorumlarını yapan kitap.

tâb-istân تابستان (f. b. i.) : yaz. (bkz : sayf).

tâb-istânî تابستانى (f. b. s.) : yaza mensup, yazla ilgili, yazlık [ekin] (bkz : sayfî).

tâbiş تابش (f. i.) : parlayış, parıldayış. (bkz : revnak).

tâbiş-geh تابشگه (f. b. i.) : parıltı yeri.

tâbiûn تابعون (a. s. tâbi'in c.). (bkz : tâbiîn).

ta'biye تعبیه (a. i.) : [askerî] yerli yerine koyup hazırlama; tertîbetme.

ta'biyet-ül-ceyş : **ask.** strateji.

tabl طبل (a. i.) : **1.** davul. **2. anat.** kulak zarı.

tabl-bâz طبلباز (a. f. b. i.) : davulcu. (bkz : tabl-zen).

table-kâr طبله كار (t. f. b. i.) : **1.** tabla taşıyan; başında tabla ile ufak tefek satan gezici esnaf. **2.** yemek yenirken iş gören hizmetçi.

tabl-hâne طبلخانه (a. f. b. i.) : büyük davul.

tablî طبلى (a. s.) : **1.** davula âit, davulla ilgili. **2.** kulak zarına âit.

tabl-zen طبلزن (a. f. b. i.) : davulcu. (bkz : tabl-bâz).

tâb-nâk تابناك (f. b. s.) : parlak, ışıklı. (bkz : münevver, ziyâ-dâr).

tâb-nümâ تابنما (f. b. i.) : kuvvet ölçer, kuvvet tecrübe âleti.

tabtaba طبطبه (a. i.) : **1.** tıpırtı. **2.** su çağıltısı.

tâbût تابوت (a. i. c. : tevâbît) : **1.** ölü taşınan sandık. **2.** İsrâiloğulları için Hz. Mûsâya gelen mukaddes emirlerin konulduğu sandık.

tâbût-ül-ahd, tâbût-üs-sekîne : Hz. Mûsâ-ya gelen ilâhî emirlerin içine konulduğu mukaddes sandık. **3.** içine yumurta istif edilen uzun sandık.

tâc تاج (a. i. c. : etvâc, tîcân) : **1.** hükimdarların başlarına giydikleri cevahirli başlık. (bkz : dîhîm, efser, iklîl) : **2.** gelinlerin başlarına koydukları cevâhirli süs başlık. **3.** [eskiden] bâzı tarîkat ehli şeyhlerin giydiği başlık, terek. **4.** sorguç, tarak, kuşların başlarındaki uzunca tüy. **5.** eskiden kumaşlarda, en çok sultanların giydiği elbiselerde görülen bir motif şekli. **6. bot.** çiçeklerin *çanakyapraklarından sonraki renkli kısım.

tâc-ı edhem : **ed.** istiğnâ'nın timsâli.

tâc-ı ser : baş tâcı, en çok sevilen, çok îtibâr edilen [şey veyâ kimse].

Tâc-ül-Arûs : **1)** gelin tacı, gelin başlığı; **2)** 1790 yılında ölen Seyyid Mürtezâ ez-Zebîdî'nin Kamûs-ül-Muhît üzerine yaptığı arapça şerhtir. [1306 yılında, Mısır'da, Matbaa-i Hayriyye'de büyük kıt'ada (4973) sahife olarak 10 cilt hâlinde basılmış olan bu eserin tam adı : Tâc-ül-Arûs min Cevâhir-il-Kamus" dur].

Tâc-ül-Edeb : Amasyalı Ali Alâeddin bin Hüseyn'-in 1453 (H. 857) yılında te'lîfettiği ahlâk ve âdabdan bahseden bir eseridir.

tâc ü serîr : tac ve taht.

tâc-üs-sinn : **anat.** diş tacı, **fr. couronne.**

Tâc-üt-Tevârih : Şeyhislâm Haca Saadettin Efendi'nin 2 ciltlik meşhur Osmanlı târihi [I. Selîm'in nedîmi Hasan Cân'ın oğludur]. (d. : ? ö. : 1008 - 1599).

tâc-bahş تاج بخش (f. b. s.) : taç veren, hükümdar yapan. (bkz : tâc-ver).

tâc-beyt تاج بيت (f. b. i.) : **ed.** bir kasîdenin sonlarında nâzımının mahlâsı bulunan beyit.

tâc-dâr تاجدار (a. f. b. s. ve i. c. : tâc-dârân) : taçlı, taç, giyen, pâdişah, şehenşah, hükümdar.

tâc-dârân تاجداران (a. f. b. s. ve i. tâc-dâr'ın c.) : taçlılar, taç giyenler; pâdişahlar, şehinşahlar, hükümdarlar.

tâç-dârâne تاجدارانه (a. f. zf.) : hükümdarca, hükümdara yakışacak yolda.

tâc-dârî تاجدارى (a. f. b. i.) : hükümdarlık, pâdişahlık.

tâc-gâh تاجگاه (a. f. b. i.) : hükûmet merkezi.

ta'cîb تعجيب (a. i. ucb'dan) : şaşdırma, hayrete düşürme.

tâcîk تاجيك (f. i.) : İran'a yakın komşu olan **taî** kabîlesinin acemce telâffuziyle bütün Arapları ifâde eden etnik terim olmuştur; sonra, İslâmiyeti kabûl eden Fars ve Türk'lere de müşrik Türk'ler ve Parslar tarafından "tâcîk" denilmiştir. Türk'ler Müslüman olduktan sonra da Farsça konuşan kavimlere "tâcîk" demişlerdir. Bugün Orta Asya'da Farsça konuşan Buhârâ, Semerkand ehâlîsine Türkler "tâcîk" derler.

ta'cîl تعجيل (a. i. acele'den. c. : ta'cîlât) : acele ettirme, çabuklaştırma.

ta'cîlât تعجيلات (a. i. ta'cîl'in c.) : acele ettirmeler, çabuklaştırmalar.

ta'cîm تعجيم (a. i.) : noktalama, noktalatma.

ta'cîn تعجين (a. i. acn'den) : yuğurma, hamur yapma, hamur hâline getirme, getirilme.

tâcir تاجر (a. i. ticâret'den c. : tüccâr) : ticâretle uğraşan.

Tâcir-hâne تاجرخانه (a. f. b. i.) : sahtiyan tâcirlerinin "lonca" larının bulunduğu Mercan'daki yer.

ta'cîz تعجيز (a. i. acz'den. c. : ta'cîzât) : rahatsız etme, canını sıkma, sıkıntı verme, tedirgin etme.

ta'cîz-i mükâteb : huk. [eskiden] kitâbet bedelini edâdan âciz olduğunu mükâtebin iddiâ ve îtiraf etmesi.

ta'cîzât تعجيزات (a. i. ta'cîz'in c.) : rahatsız etmeler, tedirginlikler.

tâc-ser تاج سر (f. b. i.) : **mec.** baştâci, muhterem, aziz, değerli kıymetli kimse.

tâc-ver تاجور (f. b. i.) : pâdişah, hükümdar. (bkz : tâc-dâr).

tâd طاد (a. s.) : ağı [şey].

tadaccu' تضجع (a. i.) : üşenme, gevşek davranma.

tadaccur تضجر (a. i. ducret'den) : iç sıkılması; sıkıntı. (bkz : tazaccur).

ta'dâd تعداد (a. i.) : **1.** sayma; sayı. **2.** birer birer söyleme, sayıp dökme; sayım.

ta'dâd ve terkîm : sayıları okuma ve yazma; **mat.** sayılama, **fr. : numération.**

tada'du' تضعضع (a. i.) : **1.** alçak gönüllülük gösterme. **2.** hor olma. **3.** vîrân olma. **4.** aklını kaybetme [hasta].

tadarrus تضرس (a. i.) : diş kamaşması.

tadcîr تضجير (a. i.) : yürek daraltma, can sıkma.

ta'dîd تعديد (a. i.) : **1.** hazırlanma, hazırlanılma. **2.** sayma.

ta'dîl تعديل (a. i. adl'den. c. : ta'dîlât) : **1.** doğrultma, doğrulama. **2.** değişiklik.

tâ'dîl-i zemân : astr. gayri muntazam hareket eden şems-i hakîkî ile muntazam hareket ettiği farzolunan şems-i mevhum arasında meydana gelen fark.

ta'dîl mâ beyn-es-satreyn : bir metin arasına, mânâyı değiştiren, tamamlıyan veyâ îzah eden başka kelime ve cümleler sokulması, **fr. : interpolation.**

ta'dîlât تعديلات (a. i. ta'dîl'in c.) : **1.** doğrultmalar, doğrulamalar **2.** değişiklikler.

ta'diye تعديه (a. i.) : geçirme, tecâvüz ettirme. **2. gr.** bir fiili, müteaddî (= *geçişli) hâle koyma. [bakmak'tan : baktırmak, koşmak'tan : koşturmak.." gibi.] **Edât-ı ta'diye :** lâzım (= *geçişsiz) bir fiilin müteaddî (= *geçişli) kılınması için eklenen edat.

tadlîl تضليل (a. i.) : dalâlete düşürme, doğru yoldan çıkarma, azdırma, ayartma.

tadrîs تضريس (a. i.) : **1.** tecrübe görmüş olma. **2.** diş kamaştırma.

tadrîs-i a'sâb : sinirlere tazyîk yaparak ıztırap verme.

tafaddul تفضل (a. i. fadl'dan) : üstünlük taslama. (bkz : tafazzul).

tafarât طفرات (a. i. tafra'nın c.) : ilmiyyede (sarıklılar sınıfında) rütbeler, derece almalar.

tafattun تفطن (a. i. fatânet'den) : anlama, akıl erdirme. (bkz : idrâk, taakkul, tefehhüm).

tafattur تفطر (a. i.) : yarılma, açılma ayrılma. (bkz : infitâr).

tafazzul تفضل (a. i. fazl'dan) : üstünlük taslama. (bkz : tafaddul).

tafdîh تفضيح (a. i.) : rezîl etme. (bkz : tafzîh).

tafdîl تفضيل (a. i. fadl'dan. c. : tafdîlât) : **1.** birini ötekilerinden üstün tutma. **2. gr.** * enüstünlük, **fr. superlatif. İsm-i tafdîl :** mukayese ve üstünlük gösteren sıfat. [Arapça'da "ef'al" vezninde :"ekber, ahmer.." gibi; dilimizde "daha, en, pek, cok" edatlariyle : "daha güzel, en güzel, pek güzel, çok güzel.." gibi, eski Türkçe'de : "-rek, rak" ekleriyle : "küçürek, ufarak.." gibi; Farsça'da : "-ter, -terîn" edatlariyle : "büzürk-ter, büzürk-terin.." gibi.. edatlarla yapılır].

tafdîlât تفضيلات (a. i. tafdîl'in c.) : tafdiller, * enüstünlükler.

tafra طفره (a. i.) : **1.** yukarıya sıçrama, atlama. **2.** yukarıdan atıp tutma. **3.** (c. : tafarât) ilmiyyede (sarıklılarda) rütbe, derece alma.

tafra-endâz طفره انداز (a. f. b. s.). (bkz : tafra-furûş).

tafra-furûş طفره فروش (a. f. b. s.) : yukarıdan atıp tutan.

tafra-furûşâne طفره فروشانه (a. f. zf.) : yukarıdan atıp tutarak.

tafsîl تفصيل (a. i. fasl'dan. c. : tafsîlât) : etrâfiyle, etraflı olarak bildirme, uzun uzadıya anlatma, açıklama.

tafsîlât تفصيلات (a. i. tafsîl'in c.) : etraflı olarak bildirmeler, uzun uzadıya anlatmalar, açıklamalar.
tafsilât-ı mâlâyânî : boş uzatmalar.
tafsîlât-ı meşrûha : îzah edilmiş tafsîlât.

tafsîlen تفصيلاً (a. zf.) : uzun uzadıya. (bkz : mufassalan).

tâfte تافته (f. i.) : tafta, düz ve donuk olan bir çeşit ipekli kumaş.

tâft-hâne تافتخانه (f. b. i.) : matbaa, basımevi.

taftîn تفطين (a. i. fatânet'den) : akıl erdirtme, anlatma. (bkz : tefhîm).

tafzîh تفضيح (a. i. c. : tafzihât) : rezîl etme.

tafzîhât تفضيحات (a. i. tafzîh'in c.) : rezîl etmeler.

tafzîz تفضيض (a. i.) : gümüşleme, gümüşlenme; gümüş kaplama.

tagaddî تغدى (a. i. gıdâ'dan. c. : tagaddiyyât) : gıdalanma, beslenme. (bkz : tagazzî).

tagaddiyyât تغديات (a. i. tagaddî'nin c.) : beslenmeler, gıdâlanmalar. (bkz : tagazziyyât).

tagallüb تغلب (a. i. galebe'den. c. : tagallübât) : zorbalık, zorla hüküm sürme. (bkz : tahakküm).

tagallübât تغلبات (a. i. tagallüb'ün c.) : zorbalıklar. (bkz : tahakkümât).

tagamgum تغمغم (a. i.) : anlaşılmaz söz.

tagannî تغنى (a. i. gınâ'dan. c. : taganniyât) : **1.** zenginleşme. **2.** muhtac olmama; yetinme. **3.** makamla okuma.

taganniyât تغنيات (a. i. tagannî'nin c.) : tagannîler.

tagayyüb تغيب (a. i. gayb'den) : kaybolma, gözden uzaklaşma, görünmeme.

tagayyümât تغيمات (a. i. tagayyüm'ün c.) : bulutlanmalar.

tagayyür تغير (a. i. gayr'den) : **1.** değişme, başkalaşma (bkz : tebeddül). **2.** rengi değişme. **3.** bozulma, kokma.

tagayyürât تغيرات (a. i. tagayyür'ün c.) : **1.** değişmeler, başkalaşmalar. (bkz : tebeddülât). **2.** renk değişmeler. **3.** bozulmalar, kokmalar.

tagayyüzât تغيظات (a. i. tagayyüz'ün c.) : hiddetlenmeler, kızmalar.

tagazzî تغذى (a. i. gızâ'dan. c. : tagazziyyât) : beslenme, gıdâlanma. (bkz : tagaddî).

tagazziyyât تغذيات (a. i. tagazzî'nin c.) : beslenmeler, gıdalanmalar. (bkz : tagaddiyyât).

tagbîr تغبير (a. i. gubâr'dan. c. : tagbîrât) : **1.** toza bulama, bulanma. **2.** muğber etme, gücendirme.

tagbîrât تغبيرات (a. i. tagbîr'in c.) : **1.** toza bulamalar, bulanmalar. **2.** muğber etmeler, gücendirmeler.

tagdiye تغديه (a. i. gıdâ'dan) : gıdâlandırma, gıdâlandırılma, besleme, beslenme. (bkz : iâşe).

tagfîl تغفيل (a. i. gaflet'den. c. : tagfîlât) : gafil avlama, avlanma.

tagfîlât تغفيلات (a. i. tagfîl'in c.) : gafil avlamalar, avlanmalar.

tâgiye طاغيه (a. s.) : **1.** aptal, kibirli ve inatçı [adam]. **2. i.** yıldırım.

tâgî طاغى (a. s. c. : tâgun, tugat) : azgın, isyân eden.

taglîb تغليب (a. i. galebe'den) : **ed.** bir ilişik ve ilgiden dolayı bir kelimeyi,başka bir mânâyı da içine alacak şekilde kullanma : baba ile anneye "ebeveyn" denilmesi gibi.

taglîf تغليف (a. i. gılâf'dan) : kınına koyma. (bkz : tagmîd).

taglîf-i süyûf (kılıçları kınına koyma) : sulh yapma.

taglîk تغليق (a. i. galak'dan c. : tağlîkat) : **1.** kapama, kapanılma. **2.** kilitleme.

taglîk-i ebvâb : kapıların kilitlenmesi. **3. ed.** muğlak, kapalı söz söyleme. (bkz : ibhâm).

taglîkat تغليقات ("ka" uzun okunur. a. i. taglîk'in c.) : kapamalar; kilitlemeler; kapalı sözler söyleme.

taglît تغليط (a. i. galat'dan. c. : taglîtât) : **1.** yanlışlığını çıkarma. **2.** yanıltma; yanıltılma.

taglîtât تغليطات (a. i. taglît'in c.) : **1.** yanlışlığını çıkarmalar. **2.** yanıltmalar, yanıltılmalar.

tagliye تغليه (a. i.) : **1.** kaynatma. **2.** pahalanma. (bkz : iğ[illegible]).

taglîz تغليظ (a. i. [illegible]zet'den.) : kaba ve galiz yapma, kaba söyleme.

tagmîd تغميد (a. i.) : kının[illegible]oyma. (bkz : taglîf).

tagmîs تغميس (a. i.) : batırma, dal[illegible]a.

tağniye تغنيه (a. i. gınâ'dan) : birini zengin etme.

tagrîb تغريب (a. i. gurbet'den) : **1.** birini gurbete gönderme, gönderilme. **2.** memleketten çıkarma, uzaklaştırılma. **3.** kovma.

tagrîd تغريد (a. i.). (bkz : tegarrüd).

tagrîk تغريق (a. i. gark'dan) : suda boğma,

tagrîm تغريم (a. i.) : ödenme, ödenilme; ödetme.

tagrîm-i düyûn : borçların ödenmesi.

tagrîr تغرير (a. i. gurûr'dan. c. : tagrîrât) : müşteriyi aldatma.

tagrîrât تغريرات (a. i. tagrîr'in c.) : müşteriyi aldatmalar.

tagrîs تغريس (a. i. gars'dan) : yere dikme, dikilme.

tagşîş تغشيش (a. i. gış'dan. c. : tagşîşât) : **1.** karıştırma, saflığını giderme. **2.** değerli bir şeyi değersiz bir şeyle karıştırma.

tagşîşât تغشيشات (a. i. tagşîş'in c.) : **1.** karıştırmalar, saflığını gidermeler. **2.** değerli şeyleri değersiz şeylerle karıştırmalar.

tagşiye تغشيه (a. i. gışâ'dan) : **1.** örtme, örtülme, bürünme. **2.** (gayş'den) : kendinden geçirme, geçirilme.

tagtiye تغطيه (a. i.) : örtme, örtülme. (bkz : tagşiye).

tâgun طاغون ("ga" uzun okunur. a. i. tâgi'nin c.) : azılı, azgın kimseler. (bkz : tugat).

tâgut طاغوت ("ga" uzun okunur. a. s. ve i. c. : tavâgî, tavâgît) : 1. kayıptan haber veren, büyücü. 2. şeytan. 3. İslâmdan önce Mekke'deki Lât ve Uzzâ putları.

tagviye تغويه (a. i.) : baştan çıkarma, azdırma. (bkz : igvâ).

tagyîr تغيير (a. i. gayr'den. c. : tagyîrât) : başkalaştırma; değiştirme; bozma. (bkz : tahvîl, tebdîl).

tagyîrât تغييرات (a. i. tagyîr'in c.) : başkalaştırmalar; değiştirmeler; bozmalar.

tagyîz تغييظ (a. i. gayz'den) : hiddetlendirme, kızdırma.

tagzît تضغيط (a. i.) : 1. **fiz.** tazyîk etme, fazla üzerine tazyîk (basınç) yapma. 2. **hek.** çok sıkı bağlama.

tağziye تغذيه (a. i. gızâ'dan). (bkz : tagdiye).

tagziye تغزيه (a. i.) : gazâ ettirme, ettirilme, din uğrunda savaştırma.

tahaccüm تحجم (a. i. hacm'den) : hacimlenme, büyüme, irileşme.

tahaccür تحجر (a. i. hacer'den. c. : tahaccürât) : taşlaşma, taş olma, taş gibi katılaşma.

tahaccürât تحجرات (a. i. tahaccür'ün c.) : taşlaşmalar, taş kesilmeler.

tahaddî تحدى (a. i. c. : tahaddiyât) : meydan okuma.

tahaddiyât تحديات (a. i. tahaddî'nin c.) : meydan okumalar.

tahaddu' تخضع (a. i. hudû', huzû'dan) : (bkz : tahazzu').

tahaddu' تخدع (a. i. hud'a'dan) : bilerek aldanma.

tahaddur تخضر (a. i. hıdr'dan). (bkz : tahazzur).

tahaddüb تحدب (a. i. hadeb'den) : kanburlaşma, dışarıya doğru çıkıntı peydâ etme.

tahaddür تخدر (a. i. hader'den) : 1. örtünmek [kadın]. (bkz : tesettür). 2. **hek.** uyuşma uyuşturulma.

tahaddür تحدر (a. i. hadr'den) : 1. yokuş aşağı inme. (bkz : inhidâr). 2. yukarıdan aşağı akıp gitme.

tahaddür-i miyâh : suların akıp gitmesi.

tahaddüs تحدث (o. i. hads ve hudûs'dan) : 1. **psik.** sezgi, **fr. intuition.** 2. yok iken peydâ olma, ortaya çıkma, meydana çıkma.

tahaddüsî تحدثى (a. s.) : **psik.** sezgili, **fr. fr. intuitif.**

tahaddüsiyye تحدثيه (a. i.) : **psik.** sezgicilik, **fr. intuitionisme.**

tahaddüş تخدش (a. i.) : 1. tırmalanma.
tahaddüş-i ezhân : zihinlerin tırmalanması. 2. üzüntü duyma.

tahâdu' تخادع (a. i.) : aldanmış gibi görünme.

tahâf طخاف (a. i.) : hafif ve şeffaf (saydam) bulut.

tahaffuz تحفظ (a. i. hıfz'dan) : kendini muhâfaza etme, sakınma, korunma.

tahaffuz-hâne تحفظخانه (a. f. b. i.) : karantina yeri.

tahaffuzî تحفظى (a. s.) : korunma ile ilgili.

tahaffuz-kâr تحفظكار (a. f. b. s.) : kendini muhâfaza eden, korunan, sakınan.

tahaffuz-kârâne تحفظكارانه (a. f. zf.) : kendini korumak için.

tahaffüf تخفف (a. i. hiffet'den) : **1.** hafifleme, hafiflenme. **2.** ayağa mest, çizme gibi konçlu bir şey giyme.

tahakkud تحقد (a. i.) : kin tutma, kin gütme. (bkz : tehâsüd).

tahakkuk تحقق (a. i. hakk'dan) : hakîkat olarak meydana çıkma, gerçekliği anlaşılma.

tahakküm تحكم (a. i. hükm'den c. : tahakkümât) : **1.** hâkimlik takınma. **2.** zorbalık etme.

tahakkümât تحكمات (a. i. tahakküm'ün c.) : **1.** hâkimlik takınmalar. **2.** zorbalıklar.

tahalhul تخلخل (a. i. halhal'den) : **1.** ayağa halhal (bilezik) takma. **2.** hava cereyânı olması. **3.** bir cismin, hacminin kabarıp şişmesi.

tahallî تحلى (a. i. hâlâvet ve hulvân'dan. c. : tahalliyât) : kendi kendini donatma, süslenme.

tahallî تخلى (a. i. halâ'dan) : **1.** boşalma, boş kalma. **2.** tenhaya çekilme, yalnız kalma.

tahalliyât تحليات (a. i. tahallî'nin c.) : donatmalar, süslenmeler [kendi kendini-].

tahalluk تخلق (a. i. hulk'dan) : ahlâklanma, bir tabîat, huy edinme.

tahallut تخلط (a. i.) : karışma, karışık olma [eşyâ-].

tahallüb تحلب (a. i.) : **1.** ter ve su sızma, (bkz : tereşşüh).

tahallüb-i rievî : hek. köpeğin dilini çıkararak soluması. **2.** süt peydâ etme, sütlenme.

tahallüd تخلد (a. i. huld'den) : bir yerde dâimî olarak kalma.

tahallüf تخلف (a. i. hilâf'dan) : **1.** geride kalma, arkada bırakılma. **2.** uygun gelmeme.

tahallül تخلل (a. i. halel'den. c. : tahallülât) : **1.** halel bulma, bozulma. **2.** ekşime, sirkeleşme. **3.** araya girme.

tahallül تحلل (a. i. hall'den. c. : tahallülât) : **1.** hallolma, cüzüleri birbirinden ayrılma. **2. kim.** ayrışma.

tahallülât تحللات (a. i. tahallül'ün c.) : **1.** hallolmalar, cüzüleri birbirinden ayrılmalar. **2. kim.** ayrışmalar.

tahallülât تخللات (a. i. tahallül'ün c.) : tahallüller.

tahallüs تخلص (a. i. hulûs'dan) : **1.** halâs olma, kurtulma. **2. ed.** şiirde mahlas kullanma. **Hüsn-i tahallüs** : mahlasın yalnız lâfzını değil, mânâsını da mürâdetme. [meselâ Bâkî'nin : "Minnet Hüdâya, devlet-i dünyâ fenâ bulur * Bâkî kalır sahîfe-i âlemde âdımız" beytindeki **bâkî** kelimesinin kullanılışı gibi].

tahammî تحمى (a. i. hamy, himâyet ve mahmiyet'den) : **1.** kendini himâye etme, korunma. **2.** perhiz etme.

tahammus تحمص (a. i.) : büzülme, büzülüp buruşma.

tahammuz تحمض (a. i. hazm'dan. c. : tahammuzât) : ekşime, oksitlenme.

tahammuzât تحمضات (a. i. tahammuz'un c.) : ekşimeler, oksitlenmeler.

tahammüd تحمد (a. i.) : ateşin sönmiye yüz tutması.

tahammül تحمل (a. i. haml'den. c. : tahammülât) : **1.** yüklenme, bir yükü üstüne alma. **2.** dayanma, katlanma. **3.** kaldırma.

tahammülât تحملات (a. i. tahammül'ün c.) : tahammüller, dayanmalar.

tahammül-fersâ تحملفرسا (a. f. b. s.) : tahammülü yıpratan.

tahammül-gezâ تحملگزا (a. f. b. s.) : dayanılmaz.

tahammül-güdâz تحملگداز (a. f. b. s.) : tahammülü eriten, yok eden. (bkz : tahammül-sûz).

tahammül-sûz تحملسوز (a. f. b. s.) : tahammülü mahveden, yakan. (bkz : tahammül-güdâz).

tahammür تخمر (a. i. hamr'den. c. : tahammürât) : mayalanma, ekşime. (bkz : ihtimâr).

tahammürât تخمرات (a. i. tahammür'ün c.) : mayalanmalar, ekşimeler.

tahânet طحانت (a. i.) : değirmencilik.

tahannî تحنى (a. i. hany'den) : eğilmek, eğrilmek.

tahannüf تحنف (a. i.) : Hanefî mezhebine girme; Hanefî mezhebinden olma.

tahâret طهارت (a. i.) : **1.** temizlik. (bkz : nezâfet). **2.** temizlenme.

taharrî تحرى (a. i. hary'den. c. : taharriyyât) : arama, araştırma, araştırılma; aratma. (bkz : tefahhus, teftîş).

taharrî-i hakîkat : hakikatin aranması, doğruyu arama.

taharriyyât تحريات (a. i. taharrî'nin c.) : aramalar, araştırmalar, araştırılmalar; aratmalar.

taharruk تخرق (a. i.) : **1.** yırtılma. **2.** yarılma.

taharrük تحرك (a. i. hareket'den) : **1.** hareket etme, kımıldama, oynama.

taharrük-i a'sâb : **hek.** sinirleri oynatan bir hastalık, **fr. nervomotilité. 2. a. gr.** harekelenme, hareke alma, bir hareke ile okunma [harf-].

taharrükiyyet تحركيت (a. i.) : **1. fiz.** hareketlilik, kımıldama hâli. **2. fels. fr. motilité.**

taharrüm تحرم (a. i. harâm'dan) : haramdan kaçınma; sakınma, çekinme.

taharrüs تحرس (a. i.). (bkz : taharrüz). ["taharrüs" maddiyatta; "taharrüz" ma'neviyatta kullanılır].

taharrüş تخرش (a. i. c. : taharrüşât) : tırmalanma, örselenme.

taharrüşât تخرشات (a. i. taharrüş'ün c.) : tırmalanmalar, örselenmeler.

taharrüz تحرز (a. i.) : çekinme, sakınma. (bkz : ihtirâz).

tahassul تحصل (a. i. husûl'den) : hâsıl olma, netîce olarak çıkma.

tahassun تحصن (a. i. hısn'dan) : **1.** kale ve hisara kapanma, istihkâma çekilme.

tahassus تخصص (a. i. husûs'dan) : husûsî ve mahsus olma. (bkz : ihtisâs).

tahassür تخثر (a. i.) : **hek.** pıhtılaşma [kan-].

tahassür-i dem : **hek.** kanın pıhtılasması.

tahassür تحسر (a. i. hasret'den. c. : tahassürât) : **1.** hasret çekme. **2.** çok istenilen ve ele geçirilemiyen şeye üzülme.

tahassürât تحسرات (a. i. tahassür'ün c.) : tahassürler.

tahassüs تحسس (a. i. hiss'den c. : tahassüsât) : hislenme, duygulanma, [Arapça'daki asıl mânâsı : **iyi bir haber duyup emin olma**' dır].

tahassüsât تحسسات (a. i. tahassüs'ün c.) : duygulanmalar.

tahaşşî تخشى (a. i. haşyet'den) : ürperme.

tahaşşu' تخشع (a. i. huşû'dan) : alçakgönüllülük gösterme.

tahaşşüd تحشد (a. i. c. : tahaşşüdât) : birikme, yığılma, toplanma [asker hakkında].

tahaşşüdât تحشدات (a. i. tahaşşüd'ün c.) : birikmeler, yığılmalar, toplanmalar [asker hakkında].

tahaşşün تخشن (a. i. huşûnet'den) : sertleşme, katılaşma [maddî ve mânevî].

tahattî تخطّى (a. i. hatve'den c. : tahattîât) : **1.** bir şeyi atlayıp geçme, bir şey atlanıp geçilme; sınırı aşma. **2.** saldırış.

tahattîât تخطّيات (a. i. tahattî'nin c.) : tecâvüzler, saldırışlar.
tahattîât-ı a'dâ : düşmanların saldırışları.

tahattur تخطّر (o. i. c. : tahatturât) : hatırlama, hatıra getirme, getirilme; unutulduktan sonra hatırlanan şey.
tahattur-ı mübhem : **fels. fr. réminiscence.**

tahatturât تخطّرات (a. i. tahattur'un c.) : tahatturlar.

tahattüm تحتّم (a. i. hatm'den) : lâzım olma, lüzumlu olma.

tahattüm تختّم (a. i. hatem'den) : **1.** hatem, yüzük takınma. **2. tas.** âriflerin gönüllerine Allah'ın koyduğu işaret.

tahavvüf تخوّف (a. i. havf'den) : korkuya düşme.

tahavvül تحوّل (a. i. hâl'den. c. : tahavvülât) : değişme, dönme, bir halden bir şekilden, başka bir hâle, şekle girme.

tahavvülât تحوّلات (a. i. tahavvül'ün c.) : değişme [ler], değişiklik [ler].
tahavvülât-ı külliyye : büyük değişiklikler.

tahayyül تخيّل (a. i. hayâl'den. c. : tahayyülât) : hayâle getirme, hayalde canlandırma, canlandırılma, hayâle dalma.

tahayyülât تخيّلات (a. i. tahayyülün c.) : tahayyüller, hayâle getirmeler, hayalde canlandırmalar, hayâle dalmalar.

tahayyülî تخيّلى (a. s.) : tahayyülle ilgili, tahayyül sûretiyle.

tahayyür تحيّر (a. i. hayret'den c. : tahayyürât) : hayrân olma, hayrete düşme, şaşakalma, şaşırma. (bkz : taaccüb).

tahayyürât تحيّرات (a. i. tahayyür'ün c.) : hayrân olmalar, hayrete düşmeler, şaşakalmalar, şaşırmalar.

tahayyüz تحيّز (a. i. hayz'den) : **1.** yer tutma, yer alma. **2.** ehemmiyet kazanma. **3. fiz.** her hangi bir cismin boşlukta yer alması.
tahayyüz-i ecsâm : cisimlerin boşlukta yer alması.

tahazzu' تخضّع (a. i. huzû', hudû'dan) : alçakgönüllülük gösterme. (bkz : tahaddu').

tahazzur تخضّر (a. i. hızr ve hıdr'dan) : yeşilleşme, yeşil renk bağlama.

tahazzur تحضّر (a. i. hâzır'dan) : hazır olma, hazır bulunma.

tahazzüb تحزّب (a. i. hizb'den) : hiziplenme, toplanma, birikme. (bkz : tecemmu').

tahazzün تحزّن (a. i. hüzn'den) : hüzünlenme, kederlenme.

tahazzür تحذّر (a. i. hazer'den) : sakınma, korunma, çekinme.

tahbîr تخبير (a. i. haber'den) : haber verme. (bkz : ihbârât).

tahbîz تحبيذ (a. i.) : "habbezâ" (ne güzel) deme[k].

tahcîl تحجيل (a. i. hacle'den) : **1.** gerdeğe koyma. 2. atların ayağında beyaz siğil bulunması.

tahcîl-i arûs : gelini, gerdeğe koyma.

tahcîl تخجيل (a. i. hacl'den. c. : tahcîlât) : utandırma.

tahcîlât تخجيلات (a. i. tahcîl'in c.) : utandırmalar.

tahcîr تحجير (a. i. hacer'den) : **1.** bir yere taş koyma, yığma. **2. vet.** hayvanı dağlayıp nişanlama. **3. fık.** kimsenin girmemesi için arâzînin etrâfına taştan çit yapma.

tahdîb تخضيب (a. i. hidab'dan). (bkz : tahzîb).

tahdib تحديب (a. i. hadeb'den) : kamburlaştırma, kamburlaştırılma, kubbelendirme, kubbelendirilme.

tahdîd تحديد (a. i. hadd'den c. : tahdîdât) : hudut tâyîn etme, sınır çizme, sınırlama. (bkz : tahtît).

tahdîd-i sinn : yaş haddi, tekaütlük, emeklilik.

tahdîdât تحديدات (a. i. tahdîd'in c.) : sınırlama[lar], kısıntı[lar].

tahdîk تحديق (a. i. hadeka'dan) : gözünü ayırmadan dikkatli dikkatli bakma.

tahdîr تخدير (a. i. hader'den) : örtülendirme, örtülendirilme, örtülü bulundurma.

tahdîr تحضير (a. i.). (bkz : tahzîr).

tahdîs تحديث (a. i. hudus'dan. c. : tahdîsât) : 1. söyleme, anlatma, rivâyet etme. 2. şükür, teşekkür ile bildirme. 3. Hz. Peygamber'in sözünü tekrarlama. [asıl mânâsı : "görülen iyiliği herkese söyleme"].

tahdîsât تحديثات (a. i. tahdîs'in c.) : 1. söylemeler, anlatmalar, rivâyet etmeler. 2. teşekkürle bildirmeler. 3. Hz. Muhammed'in sözünü tekrarlamalar.

tahdîş تخديش (a. i. hadeş'den c. : tahdîşât) : tırmalama, tırmakla incitme; kurcalama.

tahdîş-i ezhân : zihinleri kurcalama.

tahdîşât تخديشات (a. i. tahdîş'in c.) : tırmalamalar; kurcalamalar.

tahfîf تخفيف (a. i. hiffet'den) : 1. hafifletilme. 2. yükünü azaltma.

tahfîf-i kadr-i şer' : şerîatın değerinin hafifletilmesi, düşürülmesi. 3. kolaylaştırma.

tahfîfât تخفيفات (a. i. tahfîf'in c.) : hafifletmeler, hafifletilmeler; yükünü azaltmalar; kolaylaştırmalar.

tahfîr تحفير (a. i. hufre'den. c. : tahfîrât) : çukur kazma.

tahhân طحان (a. s. ve i. tahn'den) : öğüten, değirmenci.

tâhıl طاهل (a. s.) : bayat su, bekliyerek bozulmuş su.

tahille تحله (a. i.) : yeminden kurtulmak için verilen kefâret.

tahillet-ül-kasem : yemin kefâreti.

tahîn طحين (a. i.) : 1. öğütülmüş tahıl. 2. darı unu. 3. şekerle karıştırılarak helvası yapılan öğütülmüş susam.

tâhine طاحنه (a. i. c. : tavâhin) : **hek.** öğütücü diş, azı dişi, **fr. molaire.**

tâhir طاهر (a. s. tahâret'den) : 1. temiz. (bkz : pâk). 2. abdest ve guslü bozan şeylerden biri bulunmıyan. 3. i. erkek adı. 4. i. müz. Türk müziğinde en eski makamlardan biri olup eskiden çok kullanılmıştır; son zamanlarda az kullanılmış bulunuyor. (Bugün elimizde 54 kadar parça vardır.) Tâhir, nevânın inici şeklini teşkîl ettiği cihetle girift bir makamdır. Nevâ gibi uşşak dörtlüsüne râst beşlisinin ilâvesinden yapılmıştır. Uşşak dörtlüsü ile dügâh "lâ" perdesinde kalır. Güçlü -dörtlü ile beşlinin birleştiği müşterek ses olan -dördüncü derece nevâ "re" perdesidir. Donanımına "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur (İlki uşşak dörtlüsü, ikincisi de râst beşlisi içindir). Dizisinde niseb-i şerîfeden 8 tâne bulunmakla mülâyimdir. Ekseriyâ tîz durağı olan muhayyer "lâ" perdesinden başlayıp inici olarak seyseder. Orta sekizlisindeki sesleri -tîzden peste doğru olmak üzere- şöyledir : muhayyer, gerdâniye, eviç, hüseynî, nevâ, çârgâh, segâh, dügâh.

tâhir-i kebîr : **müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

tâhir-i sagîr : **müz.** Türk müziğinin en az iki asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

tâhir-üs-sırr : **tas.** Cenâb-ı Hak'dan bir lâhze gafil olmıyan kimse.

tâhir-üs-sırr ve-l-alâniyye : **tas.** içi dışı temiz kimse; hem hakkın, hem de halkın haklarına tamâmiyle riâyetkâr olan kimse.

tâhir-üz-zâhir : **tas.** dışı temiz; Cenâb-ı Hakk'ın maâsîden koruduğu kimse.

tahirî طاهرى (a. i.) : **g. s.** güzel sanatlarda kullanılan bir kâğıt cinsi. [tezhip, kat, minyatür v. b.].

tâhir-pûselik طاهر پوسه‌لك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Tahmînen iki asır evvel terkîbedilmiş, saf ve rebîî bir makamdır. Oldukça rağbet edilmiştir. (Bugün elimizde 110 kadar parça vardır.) İsminden de anlaşılacağı üzere -tâhir'e bir pûselik beşlisi veyâ tam dizisi ilâvesinden terekküp eder. Bu dizi ile dügâh "lâ" perdesinde kalır. Güçlüler birinci derecede- Tâhir'in güçlüsü olan- nevâ "re", ikinci perdede de- pûselik'in güçlüsü olan- hüseynî "mi" perdeleridir. Donanımına Tâhir'in "si" koma bemolü ile "fâ" bakiyye diyezi konulur; pûselik için si bekar, "sol" bakiyye diyezi kullanılır. İnici olarak seyreder. III. Selîm'in terkîbetmiş olduğu nevâ pûselik makamı, tâhir-pûselik'in çıkıcı şeklidir ve aralarında başkaca bir fark yoktur.

tahiyyât تحيات (a. i. hayy'den) : "Allah ömürler versin!" demeler; selâmlar, hayır duâlar. **2.** namazın ka'delerinde okunan "ettehiyyâtü" duâsı.

tahiyye تحيه (a. i. hayy'den. c. tahiyyât) : **1.** "Allah ömür versin!" deme. **2.** selâm verme, hayır duâ etme. **3.** mülk, mâlikiyyet.

tahiyyet-ül-mescid : sabah, öyle ikindi namazlarından evvel mescide girince henüz namaz vakti girmemişse oturmadan sevap niyetiyle kılınan iki rek'at namaz.

tahkik تحقيق (a. i. hakk'dan. c. : tahkikat) : **1.** doğru olup olmadığını araştırma. **2.** doğru olup olmadığını meydana çıkarma.

tahkikan تحقيقاً (a. zf.) : gerçekten. (bkz : hakikaten, sahîhen).

tahkikat تحقيقات ("ka" uzun okunur. a. i. tahkik'in c.) : araştırmalar, soruşturmalar.

tahkikat-ı ibtidâiyye : huk. ilk soruşturma.

tahkîm تحكيم (a. i. hükm'den. c. : tahkîmât): **1.** hakem tâyin etme [bir dâvâ için-]. **2.** sağlamlaştırma, berkitme.

tahkîm-bi-l-mekân : huk. [eskiden] bâzı hâdiseler hakkında vukû bulduğu mekânın medâr-ı hüküm addedilmesi. [bu, hukuk-ı şer'iyece bir asıldır].

tahkîm-i delâlet-il-hâl : huk. [eskiden] bâzı hususlarda hâlin hakem ittihâz edilmesi. [bu hukuk-ı islâmiyece mûteber bir asıldır].

tahkîm-i hâl : huk. [eskiden] hâl-i hâzırı hakem kılmak demektir ki, istishap kabîlindendir. [bir değirmenin kirâ müddeti bittikten sonra müste'cir müddet-i icâre esnâsında suyun inkıtâından dolayı o müddetin ücretten tenzîlini talebederek mûcir ile aralarında ihtilâf vâki olur. Beyyine dahî olmadığı ve ihtilâfları inkıta keyfiyetinde olduğu takdirde hâl-i hâzır tahkîm olunur. Yânî hakem kılınır. Eğer vakt-i dâvâ ve husûmette su akıyorsa, söz yemin ile berâber müste'cirin olur].

tahkîmât تحكيمات (a. i. tahkîm'in c.) : **ask.** bir yeri düşmanın hücûmuna karşı sağlamlaştırma veyâ düşman saldırmasına karşı sağlamlaştırılmış yer.

takkîm-nâme تحكيمنامه (a. f. b. i.) : **fik.** mevcut bir ihtilâfın halli için tarafların yaptıkları yazılı mukavele.

tahkir تحقير (a. i. c. : tahkirât) : **1.** hakaret etme. **2.** hor görme, küçük görme.

tahkir-âmîz تحقير آميز (a. f. b. s.) : hakaretle karışık. (bkz : muhakkir-âne).

tahkirât تحقيرات (a. i. tahkir'inc.) : hakaret etmeler, hor görmeler, küçük görmeler.

tahkiye تحكيه (o. i.) : hikâye etme, anlatma.

tahlî' تخليع (a. i. hal'den) : söküp çıkarma; koparma.

tahlîât تخليعات (a. i.) : hıl'at giydirilmişler.

tahlîd تخليد (a. i. huld'den) : dâimî olarak oturtma, oturtulma.

tahlîf تخليف (a. i. halef'den) : birini kendi yerine bırakma.

tahlîf تحليف (a. i. half'den. c. : tahlîfât) : yemin ettirme, yemin verme, andiçme, içirilme. **Resm-i tahlîf** : andiçme merâsimi (*töreni).

tahlîf-i şühûd : huk. şâhidlere yemin ettirme [bidliğini olduğu gibi söyliyeceğine dâir-].

tahlîfât تحليفات (a. i. tahlîf'in c.) : yemin ettirmeler, andiçirmeler, içirilmeler.

tahlîk تحليق (a. i.) : tıraş etme, tıraş edilme.

tahlîl تخليل (a. i. hall'den) : ekşitme, sirkeleştirme.

tahlîl تحليل (a. i. hall'den: c. : tahlîlât) : **1.** mürekkep bir cismi tetkik etmek için esas unsurlara ayırma, * çözümleme. **2. kim.** analiz.

tahlîl-i elektrîkî : fiz. elektroliz.

tahlîl-i hacmî : kim. *hacımsal analiz, **fr. analyse volumetrique.**

tahlîl-i hurda-bînî : mikroskopla tahlil.

tahlîl-i kemmî : kim. * nicel analiz, **fr. analyse quantitative.**

tahlîl-i keyfî : kim. * nitel analiz, **fr. analyse qualitative.**

tahlîl-i rûhî : psik. psikanaliz.

tahlîl-i unsurî kim. * elemanter analiz, **fr. analyse élémentaire.**

tahlîl-i veznî : kim. *tartıl analiz, **fr. analyse gravimétrique, analyse pondérale.**

tahlîlât تحليلات (a. i. tahlîl'in c.) : tahliller, analizler.

tahlîm تحليم (a. i.) : halîmleştirme, sâkinleştirme. (bkz : teskîn).

tahlîs تخليص (a. i. halâs'dan) : kurtarma, kurtarılma.

tahlîs-i giribân : yakayı kurtarma, kurtulma.

tahlîsiyye تخليصيه (a. i.) : cankurtaran.
Vesâit-i tahlîsiyye : cankurtaran vâsıtaları.

tahlît تخليط (a. i. halt'dan. c. : tahlîtât) : **1.** karıştırma, karıştırılma. **2.** bir şeyin, hâlisliğini giderecek şekilde, içine başka şeyler karıştırma. **3.** bozma.

tahlîtât تخليطات (a. i. tahlît'in c.) : **1.** karıştırmalar, karıştırılmalar. **2.** bir şeyin, hâlisliğini giderecek şekilde, içine başka şeyler karıştırmalar. **3.** bozmalar.

tahliye تحليه (a. i. haly'den) : **1.** süsleme, donatma, bezeme, donatılma. **2. kim.** bir madde içine, hassasını veyâ kokusunu değiştirmek için, şeker, bahârat ve benzeri gibi şeyler katma.

tahliye تخليه (a. i. halâ', halvet ve halv'den) : **1.** boşaltma, boşaltılma, boş bırakma. **2.** serbest bırakma, salıverme.

tahliye-i sebîl : bir suçluyu salıverme

tahmîd تحميد (a. i. hamd'den. c. : tahmîdât) : hamdetme, elhamdülillâh deme, şükretme.

tahmîdât تحميدات (a. i. tahmîd'in c.) : hamdetmeler, şükretmeler.

tahmîk تحميق (a. i. humk'dan. c. : tahmîkat) : "ahmak" deme, "ahmak" olduğunu söyleme.

tahmîkat تحميقات ("ka" uzun okunur. a. i. tahmîk'in c.) : "ahmak" demeler, "ahmak" olduğunu söylemeler.

tahmîl تحميل (a. i. haml'den. c. : tahmilât) : **1.** yükleme, yükletme, yükletilme. **2.** bir işi, birinin üzerine bırakma.

tahmîl-i minnet : birini minnet altında bırakma.

tahmîl-i zahmet : zor bir işi birine yükletme.

tahmîlât تحميلات (a. i. tahmîl'in c.) : yüklemeler, yükletmeler, yükletilmeler.

tahmîm تحميم (a. i.) : hümmâ vermek. (bkz : hümmâ).

tahmîn تخمين (a. i. hamn'den. c. : tahmînât) : aşağı yukarı bir fikir söyleme.

tahmînât تخمينات (a. i. tahmîn'in c.) : tahminler. (bkz : hadsiyyât).

tahmînen تخميناً (a. zf.) : aşağı yukarı. (bkz : takrîben).

tahmînî, tahmîniyye تخمينى ، تخمينيه (a. s.) : tahmîne âit, tahminle ilgili, aşağı yukarı hesaplanan. **Kıymet-i tahmîniyye** : aşağı yukarı hesaplanan değeri [bir şeyin-].

tahmîr تخمير (a. i. hamr'den. c. : tahmîrât) : **1.** yuğurma, yuğurulma. **2.** mayalandırılma.

tahmîr تحمير (a. i. himâr'dan. c. : tahmîrât) : eşek deme [birine-].

tahmîrât تحميرات (a. i. tahmîr'in c.) : eşek demeler.

tahmîrât تخميرات (a. i. tahmîr'in c.) : 1. yuğurmalar, yuğurulmalar. 2. mayalandırılmalar.

tahmîs تخميس (a. i. hums'dan. c. : tahmîsât) : 1. bir şeyi beş kat veyâ beş köşeli yapma. 2. ed. bir şi'rin her beytinin üstüne üçer mısrâ katarak her beyti beşer mısrâa çıkarma. (bkz : teştîr). **Mutarref tahmîs. ed.** tahmîs edilen gazelin her beytinin birinci ve ikinci mısra'ları arasına üçer mısrâ ilâve etmek sûretiyle vücûda getirilen nazım.

tahmîs تحميس (a. i.) : 1. ateşte kızdırıp kavurma. 2. kahve kavrulan yer; kahve kavrulup satılan yer.

tahmîs تحميص (a. i.) : döğülmüş kahve satılan yer. (bkz : tahmîs[2]).

tahmîsât تحميسات (a. i. tahmîs'in c.) : tahmisler.

tahmîs-hâne تحميسخانه (a. f. b. i.) : kahvenin kavrulup döğülerek satıldığı yer.

tahn طحن (a. i.) : öğütme, öğütülme.

tahnîk تخنيق (a. i. hanek'den) : boğma. (bkz : ihmâk).

tahnît تحنيط (a. i.) : 1. ölüyü, bozulmaması için muayyen formül dâhilinde ilâçlama. 2. [bir cismi] dayanıklığını artırmak için ilâçlama, **fr. imprégner.** [asıl mânâsı : ölünün kefenini buhurla tütsüleme" dir].

tahnît-i meyyit : ölünün ilâçlanması.

tahniyye طحنيه (a. i.) : 1. tahn'a âit, tahınla ilgili. 2. i. öğütme ücreti.

tahrîb تخريب (a. i. harâb'dan. c. : tahrîbât) : harâbetme, edilme, yıkıp bozma.

tahrîbât تخريبات (a. i. tahrîb'in c.) : harâbetmeler, yıkıp bozmalar.

tahrîb-kâr تخريبكار (a. f. b. s.) : yıkıcı.

tahrîc تخريج (a. i. hurûc'dan. c. : tahrîcât) : 1. çıkartma. 2. diploma verme. 3. Hz. Peygamber'in sözünü ilk rivâyet edeni ortaya çıkarma.

tahrîf تخريف (a. i.) : genç bir adama bunaklık isnâdetme.

tahrîf تحريف (a. i. harf'den. c. : tahrîfât) : 1. harflerinin yerini değiştirme, bozma, kalem oynatma, değiştirme. 2. bir ibârenin mânâsını değiştirme.

tahrîfât تحريفات (a. i. tahrîf'in c.) : bozmalar, değiştirmeler, kalem oynatmalar.

tahrîk تخريق (a. i.) : 1. yırtma, yırtılma. 2. yarma, yarılma.

tahrîk تحريق (a. i. hark'den) : 1. çok yakma, yakılma. 2. susatma, susatılma.

tahrîk تحريك (a. i. hareket'den. c. : tahrîkât) : 1. kımıldatma, kımıldatılma, oynatma.

tahrîk-i sevdâ : sevdâ uyandırma, işletme. 2. kışkırtma, azdırma. 3. yola çıkarma. 4. uyandırma. 5. a. gr. meczum (cezimli) bir harfi hareke ile okuma : "ilm" kelimesini "ilim" okuma.. gibi.

tahrîk-âmîz تحريك آميز (a. f. b. s.) : kışkırtıcı.

tahrîkât تحريكات (a. i. tahrîk'in c.) : kışkırtma. [müfret (*tekil) gibi kullanılır].

tahrîm تحريم (a. i. hırmân'dan. c. : tahrîmât) : haram kılma, kılınma.

tahrîmât تحريمات (a. i. tahrîm'in c.) : haram kılmalar, kılınmalar.

tahrîme تحريمه (a. i.) : namaza başlarken "Allahü Ekber" sözüyle iki elinin baş parmaklarını kulak memelerine doğru kaldırarak tekbir alma.

tahrîmî, tahrîmiyye تحريمى ، تحريميه (a. s.) : harâma âit, haramla ilgili. **Kerâhet-i tahrîmiyye :** harâma yakın olan kerâhet [at eti yemek gibi].

tahrîr تحرير (a. i.) : 1. yazma, yazılma.

tahrîr-i nüfûs : nüfus sayımı. **2. ed.** kompozisyon. **3.** kitap yazma. **4.** kaydetme. **5.** hür etme, azâdetme.

tahrîr-i rakabe : köle azâdetme.

tahrirli : **g. s.** kontur çizgileri belirtilmiş süsleme motifi.

tahrîrât تحريرات (a. i. tahrîr'in c.) : bir dâirece yazılan resmî mektup [lar]. [kelime, müfret gibi kullanılır].

tahrîrât-ı vâride : gelen mektuplar, tezkereler.

tahrirât-ı umûmiyye : eski idâre hukukunda "tâmîm = genelge" mânâsınadır.

tahrîren تحريراً (a. zf.) : yazı ile, yazmak sûretiyle.

tahrîrî, tahrîriyye تحريرى، تحريريه (a. s.) : yazı ile, yazı ile ilgili. **İmtihân-ı tahrîrî** : yazılı yoklama. **Hey'et-i tahrîriyye müdîri** : (gazetelerde) yazı işleri müdürü.

tahrîs تحريص (a. i. hırs'dan. c. : tahrîsât) : hırslandırma, hırslandırılma.

tahrîsât تحريصات (a. i. tahrîs'in c.) : hırslandırmalar, hırslandırılmalar.

tahrîş تخريش (a. i. c. : tahrîşât) : tırmalama, tırmalanma. **2.** yakıp kaşındırma, azdırma.

tahrîşât تخريشات (a. i. tahrîş'in c.) : **1.** tırmalamalar, tırmalanmalar. **2.** yakıp kaşındırmalar, azdırmalar.

tahrîz تحريض (a. i. hırz'dan. c. : tahrîzât) : kışkırtma, kışkırtılma. (bkz : tergib, teşvîk).

tahrîzât تحريضات (a. i. tahrîz'in c.) : kışkırtmalar.

tahsîl تحصيل (a. i. husûl'den) : **1.** hâsıl etme, edilme, ele geçme, geçirilme. **2.** vergi veyâ îrat toplama. **3.** ilim öğrenme.

tahsîlât تحصيلات (a. i. tahsîl'in c.) : halktan vergi ve rüsum alımı; para alımı.

tahsîl-dâr تحصيلدار (a. f. b. i. c. : tahsîl-dârân) : halktan vergi ve vâridâtı tahsîl eden me'mur.

tahsîl-dârân تحصيلداران (a. f. b. i. tahsîl-dâr'ın c.) : tahsildarlar.

tahsîliyye تحصيليه (a. i.) : tahsildarlık hakkı, tahsildarlık yüzdesi, topladıkları paradan tahsildarlara verilen hisse.

tahsîn تحسين (a. i. hüsn'den. c. : tahsînât) : **1.** güzel bulup takdîr etme, beğenip alkışlama. **2.** güzelleştirme, güzel kılma.

tahsîn-i lâfz : lâfzı, sözü güzelleştirme. **3.** erkek adı.

tahsîn تحصين (a. i. hısn'dan) : kale gibi sağlamlaştırma. (bkz : tahkîm, takviye, teşyîd).

tahsînât تحسينات (a. i. tahsîn'in c.) : **1.** beğenmeler, alkışlamalar. **2.** güzelleştirmeler, güzel kılmalar.

tahsîn-hân تحسين خوان (a. f. b. s.) : beğenip alkışlıyan, âferin diyen. (bkz : âferîn-hân, şâbâş-hân).

tahsîn-hânî تحسين خوانى (a. f. b. i.) : alkışlayıcılık, âferin diyicilik.

tahsîn-kerde تحسين كرده (a. f. b. s.) : beğenilmiş. (bkz : makbûl, mergub).

tahsîn-nâme تحسين نامه (a. f. b. i.) : takdirnâme, beğeni kâğıdı.

tahsîr تحسير (a. i.) : hasret bırakma, bırakılma, hasret etme, edilme.

tahsîr تخسير (a. i. hasâr'dan) : zarara uğratma.

tahsîs تخصيص (a. i. husûs'dan. c. : tahsîsât) : **1.** bir şeyi birine veyâ bir yere mahsus kılma, ayırma. **Be-tahsîs.** (bkz : bi-l-hassa). **Bi-t-tahsîs** : mahsus, ayrıca, ayırarak. **2.** [aylık] bağlama.

tahsîsât تخصيصات (o. i. tahsîs'in. c.) : **1. sosy.** * ödenek. **2.** bir dâire veyâ bir kimse için ayrılmış para.

tahsîsât-ı mestûre : * örtülü ödenek, devletin, mâlî formalitelere tâbî tutmaksızın gizli siyâsî işler için bütçede tahsîs ettiği para.

tahsîsen تخصيصاً (a. zf.) : tahsîs sûretiyle; hele, en çok.

tahşîd تحشيد (a. i. c. : tahşîdât) : yığma, biriktirme, toplama [en çok asker hakkında kullanılır].

tahşîdât تحشيدات (a. i. tahşîd'in c.) : yığmalar, biriktirmeler, toplamalar [asker hakkında].

tahşîm تحشيم (a. i.) : gazaplandırma, öfkelendirme.

tahşiye تحشيه (a. i. haşy'den) : hâşiye yazma, yazılma. (bkz : der-kenâr).

tahşiye تخشيه (a. i. haşyet'den) : ürpertme, ürpertilme.

taht تخت (f. i.) : **1.** hükümdarların oturduğu büyük koltuk. **2.** hükümdarlık makamı.

tâht تاخت (f. i.) : yağma, çapul, soygun, talan. (bkz : gâret, târâc, târât).

taht تحت (a. i.) : **1.** alt, aşağı. (bkz : zîr) : ["fevk" ın zıddı].

taht-ı beşerevî anat. üstderi altı.

taht-ı edimme-i dâhiliyye : anat. iç deri altı.

taht-ı esâret : esâret altı.

taht-ı fâsıla : bot. *altfamilya.

taht-ı medâr : coğr. * astropika, **fr. subtropique.**

taht-ı medârî : coğr. * astropikal, **fr. subtropical.**

taht-ı mümâs : geo. * teğet altı, **fr. sous-tangente.**

taht-ı mütezât : mant. * altkarşıt, **fr. subcontraîre.**

taht-ı nâzım : anat. *normalaltı, **fr. sous-normale.**

taht-ı revân : dört kişi ve ekseriyâ iki katır tarafından taşınan nakil vâsıtası.

taht-ı sınıf : bot. altsınıf.

taht-ı şûbe : alt şûbe. **2. s.** elde.

taht-ı müzâkere : konuşulmakta olan.

taht-ı râhe : avucun içinde, küçük parmağın altındaki çıkıntı.

tahtânî, tahtâniyye تحتانى ، تحتانيه (a. s.) : 1. altta olan, alttaki. **Dâire-i tahtâniyye** : alt, alttaki dâire. **2.** noktası altta olan [harf].

tâhte تاخته (f. s.) : yağmalanmış, talanlanmış.

tahte تخته (f. i.) : tahta.

tahte تحت (a. zf.) : alt, altta, altında.

tahte-l-arz تحت الارض (a. b. i.) : **coğr.** yeraltı.

tahte-l-bahr تحت البحر (a. b. i.) : **den.** "denizin altı" : denizaltı gemisi.

tahte-l-cild تحت الجلد (a. b. i.) : **biy.** derialtı.

tahte-l-hıfz تحت الحفظ (a. zf.) : muhâfaza altında. (bkz : mahfûzen).

tahte-pûş تخته پوش (f. b. i.) : taraça, tahtaboş.

tahte-s-serâ تحت الثرى (a. b. i.) : toprak altı.

tahte-ş-şuûr تحت الشعور (a. b. i.) : şuur altı, altşuur, **fr. subconscience.**

tahte-z-zemîn تحت الزمين (a. b. i.) : **coğr.** toprak altı. (bkz : taht-es-serâ).

taht-gâh تختگاه (f. b. i.) : **1.** taht yeri. **2.** başşehir. (bkz : dâr-üs-saltana).

taht-gâh-i saltanat : saltanat tahtının bulunduğu yer, idâre merkezi.

taht-geh تختگه (f. b. i.). (bkz : taht-gâh).

tahtıe تخطئه (a. i. hatâ'dan) : yanlışını çıkarma.

tahtîm تختيم (a. i. hatm'den) : mühür basma, mühürleme. (bkz : temhîr).

tahtît تخطيط (a. i. hatt'dan) : **1.** çizme, çizilme, çizgi ile belli etme. **2.** çizgi.

tahtît-i arâzî : topoğrafya.

taht-nişîn تخت نشين (f. b. s.) : "tahtta oturan" : hükümdar, pâdişah.

tâhûn, tâhûne طاحون ، طاحونه (a. i. c. : tavâhîn) : su değirmeni. (bkz : âsyâb).

tâhûne طاحونه (a. i.) : **1.** su değirmeni. (bkz : âsyâb). **2.** en büyük azı dişi.

tahûr طهور (a. s. : tahâret'den) : çok temiz; temizleyici.

tahvîf تخويف (a. i. havf'den. c. : tahvîfât) : korkutma, korkuya düşürme.

tahvîfât تخويفات (a. i. tahvîf'in c.) : korkutmalar, korkuya düşürmeler.

tahvîfen تخويفاً (a. zf.) : korkutarak.

tahvîl تحويل (a. i. havl'den) : **1.** değiştirme, değiştirilme, çevirme, döndürme. **2.** (c. : tahvîlât) : borç senedi; aksiyon.

tahvîlât تحويلات (a. i. tahvîl 2 nin c.) : borç senetleri; aksiyonlar.

tahvîn تخوين (a. i. c. : tahvînât) : birisine hâin deme, denilme.

tahvît تحويط (a. i. havt'dan) : duvar çekme, çekilme.

tahyîb تخييب (a. i. hiybet'den) : mahrum, kederli kılma, kılınma.

tahyîl تخييل (a. i. hayâl'den. c. : tahyîlât) : akla, fikre getirme, getirilme.

tahyîlât تخييلات (a. i. tahyîl'in c.) : akla, fikre getirmeler, getirilmeler.

tahyîr تخيير (a. i. hayr'den. c. : tahyîrât) : birini, iki şey arasından birini seçmek durumunda bırakma, istediğini seçmeyi teklif etme.

tahzî' تخذيع (a. i.) : **1.** kesme, yarma. **2.** **hek.** ameliyat, operasyon yapma.

tahzîb تحزيب (a. i. hizb'den) : takım takım toplama.

tahzîb تخضيب (a. i. hizab'dan) : boyama [saç, sakal-].

tahzîb-i lihye : sakal boyama.

tahzîl تخذيل (a. i.) : alçaltma, bayağılaştırma.

tahzîn تحزين (a. i. hüzn'den) : **1.** kederlendirme, tasalandırma. **2.** hazin hazin Kur'an okuma.

tahzîn تخزين (a. i.) : hazînede saklama.

tahzîr تحذير (a. i. hazer'den c. : tahzîrât) : **1.** sakındırma, sakındırılma. **2.** menetme.

tahzîr تخضير (a. i.) : **1.** hazırlama. **2.** ilâç hazırlama. **3.** yeşillendirme, yeşil renk verme.

tahzîr تحظير (a. i.) : men'etme, önleme, önlenilme. (bkz : men').

tahzîrat تحذيرات (a. i. tahzîr'in c.) : sakındırmalar, sakındırılmalar.

tahzîz تحضيض (a. i.) : rağbet ettirme, isteklendirme. (bkz : tahrîk, teşvîk).

tâî تائى (a. s.) : **t** harfine mensup, **t** ile ilgili. **Masdar-ı tâî** : sonunda t bulunan masdar : **sahâvet, sefâhet..** gibi.

Tâî طائى (a. h. i.) : Tayy kabîlesinden olan, Tayy kabîlesine âit, onunla ilgili.

tâib تائب (a. s. tevbe'den) : **1.** tövbe eden. (bkz : tevbe-kâr). **2. i.** erkek adı. **3.** XVIII. asırda, Lâle Devri'nde şâirlerin reisi sayılan şâir.

tâif طائف (a. s. tavâf'dan) : **1.** tavâf eden, etrâfını dolaşan, dönen. **2.** Arabistan'da Mekke yakınında bir şehir.

tâife طائفه (a. i. c. : tavâif) : **1.** bölük, takım, gürûh, fırka. **2.** kavim, kabîle. **3.** tayfa, gemi işçisi.

tâife-i bâgiyye : isyân eden güruh.

tâil طائل (a. i.) : fayda, yarar. **Bî-tâil** : faydasız, boşuna. **Lâ-tâil** : menfaatsiz, beyhûde, boşuna.

tâir طائر (a. s. tayerân'dan) : **1.** uçucu, uçan. **2. i.** kuş. (bkz : mürg). **Nesr-üt-tâir** : **astr.** nesir burcu, kartal takımyıldızı.

tâir-i hayâl : muhayyile kuvveti.

Tâir-i kudüs : Cebrâil aleyhisselâm.

tâir-i pür-neş'e : neşeli kuş.

tâk طاق (a. i. c. : tâkat, etvâk, tîkan) : **1.** binâ kemeri. **2.** yarım dâire şeklinde kapı ve pencere üstü. **3.** kubbe, künbet. **Nüh-tâk** : dokuz kat gök.

tâk-i ebrû : kaş kemeri, kemer biçimindeki kaş.

tâk-i fîrûze, — -i hadrâ, — -i lâciverdî, — -i kemlî, — -i nîlûfer, — -i târım : gök. (bkz : semâ).

tâk-ı zafer : târihî bir hâdiseyi, zaferi anmak veyâ gelecek olan büyük bir kimseyi karşılamak için kurulan kemerli yapı.

tâk تاك (f. i.) : asma, üzüm kütüğü. (bkz : kerm.)

tâka طاقه (a. i.) : **1.** kubbeli mahfe. **2.** pencere.

tâka طاقه (a. i.). (bkz : tâb, tâkat).

takabbuz تقبض (a. i. kabz'dan c. : takabbuzât) : **1.** büzülme, kısılma; toplanıp çekilme. **2.** kabız, peklik olma.

takabbuzât تقبضات (a. i. takabbuz'un c.) : **1.** büzülmeler, kısılmalar; toplanıp çekilmeler. **2.** kabız, peklik olmalar.

takabbül تقبل (a. i. kabûl'den) : **1.** kabûl etme, alma. **2.** benimseme. **3.** üstüne alma. (bkz : taahhüd). **4.** öpülme.

takaddes تقدس (a. cü.) : "mukaddes olsun!" mânâsına.

takaddüm تقدم (a. i. kıdem'den) : **1.** önce gelme, önce davranma. **2.** ileri geçme, ileride bulunma. **3.** protokola göre öne geçme, daha yukarı oturma. **Hakk-ı takaddüm** : önde bulunma hakkı. **Fazl-ı takaddüm** : önde bulunma meziyeti.

takaddüm-i ahd : **huk.** [eskiden] bir hâdisenin vukuundan îtibâren bir müddetin mürûr etmesi ki bu, bâzı hususlarda dâvânın rüyetine, şahâdetin istimâıma bir mânî teşkîl eder, buna "takaddüm-i zamân" da denir. [meselâ : sirkatten, gayri meşrû mukarenetten dolayı had icrâsı husûsunda takadüm-i zaman; şahâdetin kabûlüne mânidir. Bu müddetin miktârı hakkında muhtelif sözler vardır. Bunun en aşağı haddi altı ay veyâ bir ay, veyâ üç gündür. Bir kavle göre bunun takdir ve tâyîni veliyyülemre muhavveldir].

takaddüs تقدس (a. i.) : mübârek, kutlu kılma.

takallüb تقلب (a. i. kalb'den. c. : takallübât) : **1.** dönme, bir yandan bir yana çevrilme. **2.** değişme, başka kalıba girme (bkz : tahavvül, tebeddül).

takallübât تقلبات (a. i. takallüb'ün c.) : değişmeler. (bkz : tahavvülât, tebeddülât).

takallüd تقلد (a. i. kald'den.) : **1.** takma, takınma, takınılma, gerdanlık gibi boyna geçirme, geçirilme. **2.** (kılıç) kuşanma, kuşanılma. **3.** bir işi üstüne alma.

takallüd-i kazâ : **huk.** hâkimliği kabûl.

takallül تقلل (a. i. kıllet'den) : az olma, azalma.

takallüs تقلص (a. i. kulûs'dan c. : takallüsât) : **1.** kasılma, bir şeyin toplanıp büzülmesi. **2. hek.** bir organın çekilip toplanması.

takallüsât تقلصات (a. i. takallüsün c.) : kasılmalar.

takammus تقمص (a. i. kamîs'den) : gömlek giyme.

takammül تقمل (a. i kaml'den) : bitlenme, bitli olma.

takannün تقنن (a. i.) : kanunlaşma; değişmez, kat'î olarak belirme.

takarîz تقاريض ("ka" uzun okunur. a. i. takrîz'in c.). (bkz : takrîzât).

takarruh تقرح (a. i. karh'dan) : **1.** karhalanma, yara derinleşip büyüme. **2.** yara çıban olma.

takarrüb تقرب (a. i. kurb'dan) : **1.** yaklaşma yanaşma. **2.** vakti yakın olma.
takarrüb-ile-l-arz : jeol. yere yönelme, **fr. géotropisme.**

takarrüm تقرم (a. i.) : tatlı tatlı yeme.

takarrür تقرر (a. i. karâr'dan) : **1.** karar bulma, kararlaşma; karar kılma. **2.** yerleşme.

takasdur تقصدر (a. i.) : **kim.** kalaylanma.

takass تقاص ("ka" uzun okunur. a. i. kass'dan) : takas, ödeşme, hesaplaşma, mahsuplaşma, sayışma.

takassî تقصى (a. i.) : bir şeyin aslını esâsını araştırma. (bkz : istiksâ).

takasur تقاصر ("ka" uzun okunur. a. i. kasr'dan) : esirgeme, elinde iken yapmama. (bkz : dirîg).

takaşşur تقشر (a. i. kışr'dan) : kabuklanma, kabuk tutma.

tâkat طاقات ("ka" uzun okunur. a. i. tâk'ın c.) : **1.** taklar. (bkz : tîkan) : **2.** (a. i. tâkat'in c.) : tâkatler, güçler.

tâkat طاقت (a. i.) : güc, kuvvet.
tâkat-i visâl : kavuşma tâkati; bulunma kudreti.

tâkat-fersâ طاقتفرسا (a. f. b. s.) : tâkat götürmez, dayanılmaz.

tâkat-güdâz طاقتگداز (a. f. b. s.) : tâkati, gücü eriten, yakan mahveden.

tâkat-şiken طاقت شكن (a f. b. s.) : tâkati tüketen.

takattub تقطب (a. i.) : **1. hek.** buruşma. **2.** kaşların çatılması.

takattur تقطر (a. i. katr, kutûr ve kataran'dan) : damlama, damla damla akma.

takatur تقاطر ("ka" uzun okunur. a. i. katre'den) : (bkz : tekatur).

taka'ur تقعر (a. i. ka'r'dan) : muka'ar olma, çukurlaşma.

takavîm تقاويم ("ka" uzun okunur. a. i. takvîm'in c.) : takvimler.

takavvî تقوى (a. i. kuvvet'den) : kuvvetlenme.

takavvül تقول (a. i. c. : takavvülât) : (bkz : tekavvül).

takayyü' تقيوء (a. i.) : kusar gibi olup kusamama.

takayyüd تقيد (a. i. kayd'dan. c. : takayyüdât) : **1.** bağlanma, bağlı olma. **2.** çalışma, çabalama, uğraşma, üstüne düşme. **3.** dikkatli davranma. **Adem-i takayyüd :** kayıtsızlık, üzerine **iş** edinmeme.

takayyüdât تقيدات (a. i. takayyüd'ün c.) : takayyüdler, dikkatler.

takbîb تقبيب (a. i.) : kubbeleme, kubbe gibi yapma.

takbîh تقبيح (a. i. kubh'dan. c. : takbîhât) : çirkin görme, beğenmeme.

takbîhât تقبيحات (a i. takbîh'in c.) : çirkin görmeler, ayıplamalar.

takbîl تقبيل (a. i.) : öpme. (bkz : telsîm).

tâk-çe طاقچه (a. f. b. i.) : **1.** küçük tak, zafer tâkının iki yanındaki küçük kemerler. **2.** küçük pencere.

tâk-dâne تاكدانه (f. b. i.) : üzüm çekirdeği.

takdîh تقديح (a. i.) : beğenmeme, zemmetme.

takdîm تقديم (a. i. kıdem'den. c. : takdîmât) : 1. öne geçirme, geçirilme, öne alma, ileriye sürme, sürülme. 2. büyük bir kimsenin huzûruna bir şey götürme, verme. 3. sunma, küçük büyüğe bir şey verme. 4. birini, bir başkasına tanıtma.

takdîm-ül-ehemm-ale-l-mühimm : pek mühim olanı mühim olandan üstün tutma.

takdîm ü te'hîr : **gr.** metatez, bir ibâredeki sözlerin yerlerini değiştirerek düzeltme, **fr. métathèse.**

takdime تقدمه (a i. c. : tekadîm) : 1. takdîm. 2. kendinden üstün kimseye sunulan armağan.

takdîmât تقديمات (a. i. takdîm'in c.) : büyüğe sunulan şeyler.

takdîr تقدير (a. i. kader'den. c. : takdîrât) : 1. beğenme, değer biçme, değer verme; verilme. 2. [değerini, ehemmiyetini, lüzûmunu] anlama. 3. ezelde Allah'ın olmasını istediği şeyler. (bkz : kader) . **Alâ-kil-et-takdîreyn** : her iki surette. [**-de** hâli son takı olarak kullanıldığı zaman : vakit, vaziyet, şart" anlatır : o takdirde = o halde; geldiği takdirde = gelirse.. gibi].

takdîrât تقديرات (a. i. takdîr'in c. : takdirler.

takdîren تقديرا (a. zf.) : takdîr ederek, değerini anlıyarak.

takdîrî تقديرى (a. s.) : 1. takdîre mensup, takdir ile ilgili, kaderden olan. 2. **gr.** görünürde olmayıp, îtibârî olan, öyle denilen.

takdîr-nâme تقديرنامه (a. f. b .i.) : beğenilen bir işe karşı verilen yazılı kâğıt.

takdîs تقديس (a. i. c. : takdîsât) : 1. mukaddesleştirme, kutsallaştırma, kutsal bilme, kutsal tutma. 2. Allah'a şükretme. 3. ululama, büyük saygı gösterme.

takdîsât تقديسات (a. i. takdîs'in c.) : takdîsler; Allah'a şükretmeler, ululamalar.

tâ-key تاكى (f. zf.) : ne vakte kadar.

takfîl تقفيل (a. i. kufl'den) : kilitleme, kilitlenme.

takfiye تقفيه (a. i. kafâ'dan) : kafiyeleme, kafiyelenme; kafiye bulma.

takhîr تقهير (a. i. kahr'dan. c. : takhîrât) : kahretme.

takhîrât تقهيرات (a. i. takhîr'in c.) : kahretmeler.

takıyye تقيه (a. i.) : 1. sakınma, çekinme. (bkz : ihtirâz). 2. birinin mensûbolduğu mezhebi gizlemesi.

tâkıyye طاقيه (a. i.) : takke.

tâkıyye-dûz طاقيه دوز (a. f. b. s.) : takke diken, takkeci.

takî تقى (a. s.) : 1. günahtan, haramdan kaçınan, dinine bağlı [kimse]. (bkz : müttakî, zâhid). 2. **h. i.** iki imamdan biri.

ta'kîb تعقيب (a. i. akab'dan. c. : ta'kîbât) : 1. arkasına düşme, arkasından gitme veyâ gelme. 2. kovalama. 3. gütme.

ta'kîbât تعقيبات (o. i. ta'kîb'inc.) * kovuşturma.

ta'kîben تعقيبا (a. zf.) : tâkib sûretiyle, tâkibederek.

ta'kîd تعقيد (a. i. akd'den. c. : ta'kîdât) : 1. düğümleme, düğümlenme. 2. **ed.** ibâreyi veyâ cümleyi anlaşılmaz şekilde düzenleme.

ta'kîd-i lâfzî : **ed.** sözün anlaşılmaz halde ifâde edilmesi.

ta'kîd-i ma'nevî : **ed.** mânânın anlatılmaz halde ifâde edilmesi.

ta'kîdât تعقيدات (a. i. ta'kîd'in c.) : ta'kîd'ler, düğümlemeler, düğümlenmeler; karışık, zor anlaşılır cümleler yapmalar.

takîe تقيئه (a. i.) : kayettirici maddeler verme.

takîet-ür-ruhbân : yaprakları ishal verici ve kay ettirici olan bir ot.

ta'kîm تعقيم (a. i. akm ve ukm'dan) : 1. akamete uğratma, kısırlaştırma; netîcesiz bırakma. 2. mikropsuzlaştırma, **fr. stérilisation.**

ta'kîr تعقير (a. i.) : **1. hek.** bir uzvu (organı) yararak sinirleri kesme. **2.** (ka'r'dan) çukurlaştırma.

taklî' تقليع (a. i. kal'den) : kökünden söküp koparma.

taklîb تقليب (a. i. kalb'den. c. : taklîbât) : **1.** tersine çevirme, çevrilme. **2.** bir yandan bir yana döndürme, döndürülme. **3.** bir şeyin şekil ve kalıbını değiştirme.

taklîb-i hükûmet : hükûmetin başındakileri veyâ idâre şeklini -kanunsuz olarak- değiştirme. (bkz : darbe-i hükûmet) **4. hek.** doğumu kolaylaştırmak için ebenin, çocuğu rahimde çevirmesi.

taklîd تقليد (a. i. c. : taklîdât) : **1.** takma, asma, kuşatma.

taklîd-i emâret : **huk.** [eskiden] emâret, yânî emirlik umûrunu bir zâta teffîz ve ihâle etme.

taklîd-i hamâil : muska takma.

taklîd-i kazâ : **huk.** [eskiden] bir kimseyi hâkimliğe nasp ve tâyîn etme.

taklîd-i kelâm : **psik.** * yankıca, ekolali, **fr. écholalie.**

taklîd-i seyf : kılıç kuşatma. **2.** benzemiye veyâ benzetmiye çalışma. **3.** birinin hareketlerini tekrarlıyarak onunla alay etme, öykünme. **4.** bir şeyin sahtesini yapma, çıkarma. **Ehl-i taklîd** : din îcablarını anlıyarak değil, başkalarına bakarak yapanlar. **5. müz.** bir motif veyâ tema'yı eksiltme (diminution), artırma (augmentation), ters hareket (mouvement contraire), çeşitli usuller, uygular, geçkiler ve başka vâsıtalarla tekrarlama san'atı ki, contrepoint'da başlı başına bir bahis teşkîl eder ve pek çok çeşiti vardır (imitation à l'écrevisse, i. canonique, i. à l'unisson, i. par mouvement contraire, i. interrompue, i. simple (ou libre), i. liée, i. par augmentation, i. par diminution v.b.).

taklîdât تقليدات (a. i. taklîd'in c.) : taklitler.

taklîden تقليداً (a. zf.) : **1.** tıpkısını, benzerini yaparak. **2.** gülünç tarafını belirterek.

taklîdî تقليدى (a. s.) : taklitle yapılan. **Savt-i taklîdî** : **leng. fr. onomatopée.**

taklîf تقليف (a. i.) : kalafatlama, kalafatlanma.

taklîf-i sefâin : gemilerin kalafatlanması.

taklîl تقليل (a. i. kıllet'den) : azaltma, azaltılma, indirme. (bkz : tenkîs).

taklîl-i masârif : masrafların azaltılması.

taklîm تقليم (a. i.) : [kalem, kamış, tırnak gibi şeyleri] kesme, yontma; yontulma.

taklîs تقليص (a. i.) : **1.** büzme. **2. hek.** bâzı hastalıklardan sonra adalelerde meydana gelen sertlik, katılık.

takliye تقليه (a. i.) : **hek.** ana rahmindeki çocuğun yedinci aya doğru hareket etmesi, dönmesi.

takmîs تقميص (a. i. kamîs'den) : gömlek giydirme, giydirilme.

taknîn تقنين (a. i. kanûn'dan) : kanun koyma.

takrî' تقريع (a. i. c. : takrîât) : başa kakma, azarlama, paylama.

takrîât تقريعات (a. i. takrî'in c.) : başa kakmalar, azarlamalar, paylamalar.

takrîb تقريب (a. i. kurb'dan) : **1.** yaklaştırma, yaklaştırılma. **2.** tahmîn. **3.** yolunu bulma.

takrîben تقريباً (a. zf.) : aşağı yukarı (bkz : tahmînen, tahmînî).

takrîbî تقريبى (a. s.) : aşağı yukarı. (bkz : tahmînî).

takrîn تقرين (a. i. karîn'den) : yaklaştırma; berâber bulundurma.

takrîr تقرير (a. i. karâr'dan. c. : takrîrât, tekarîr) : **1.** yerleştirme, yerleştirilme. **2.** sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma. **3.** anlatma, anlatış. **4.** *önerge, resmî olarak yazı ile bildirme. **5.** siyâsî nota. **6.** tapuda mülkünü başkasına sattığını söyleme. **7.** [eskiden] resmî dâirelerden, sâdece mühürlenmiş olarak Bâbiâliye gönderilen yazı. **Hüsn-i takrîr** : maksadı, açık ve güzel bir ifâde ile bildirme.

takrîr-i âlî : **tar.** sadrâzam tarafından pâdişaha yazılan yazı.

takrîr-i nebî : Hz. Muhammed'in, ümmetinden bir söz veyâ iş sudûrunu görüp te nehyetmiyerek sükûtetmesi.

takrîr-i sükûn kânûnu : 4 mart 1925 de Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından tahriklere ve tahrikçilere karşı çıkartılan bir kanun.

takrîrât تقريرات (a. i. takrîr'in c.) : ağızdan anlatılan şeyler.

takrîren تقريراً (a. zf.) : ağızdan anlatarak.

takrîz تقريض (a. i. karz'dan. c. : takarîz, takrîzât) : **1.** ödünç verme. (bkz : ikrâz). **2.** bir kitabın başına konulmak üzere tanınmış bir kimseden istenen takdim ve takdir yazısı.

takrîz تقريظ (a. i. c. : takrîzât) : **1.** [bir eseri] tenkîdetme. (bkz : intikad). **2.** (bkz : takrîz تقريض).

takrîzât تقريظات (a. i. takrîz'in c.) : **1.** tenkîdetmeler. **2.** (bkz : takrîzât تقريضات).

takrîzât تقريضات (a. i. takrîz'in c.) : **1.** ödünç vermeler. (bkz : ikrâzât). **2.** kitabın başına konulmak üzere tanınmış kimselerden istenen takdim ve takdir yazıları. (bkz : takarîz).

taksîm تقسيم (a. i. kısm'dan) : **1. mat.** bölme, parçalara ayırma. **2.** bölüm.

taksîm-i a'mâl : iş bölümü. **3. mat.** bölü, **fr. division.**

taksîm-i guramâ : mat. 1) kârı veyâ zararı ortaklar arasında koydukları sermâye nisbetinde taksim etme; **2) fık.** bir borçlunun terekesini alacaklıların borç miktarları nisbetinde aralarında taksim etme.

taksîm-i müsennâ : fels. ikili taksim (*bölü). **4.** savak, akar suların ayrıldığı yer. **5. müz.** şark müziğinde faslın başında ve ortasında yalnız bir çalgıcı tarafından akıldan yapılan bir gezinti.

taksîmât تقسيمات (a. i. taksîm'in c.) : taksimler, bölmeler; bölümler; bölüntüler.

taksîr تقصير (a. i. kasr'dan) : **1.** kısaltma. **2.** bir işi eksik yapma. **3.** bir şeyi yapabilir iken çekinip yapmama. **4.** (c. : taksîrât) kusur etme. **5.** (c. : taksîrât) kabahat, suç, günah. **Pür-taksîr** : kusurlu, kabahatli.

taksîrât تقصيرات (a. i. taksîr[4,5] in c.) : **1.** kusurlar, suçlar. **2.** alın yazısı. (bkz : kader).

taksît تقسيط (a. i. kıst'dan. c. : tekasît) : bir borcun, kısım kısım ve belli zamanlarda ödenmesi gerekli olan parçalarından her biri.

takşîr تقشير (a. i. kışr'dan) : kabuğunu soyma, kabuğu soyulma.

taktî' تقطيع (a. i. kat'dan) : **1.** kesme, kesilme, parça parça etme, parçalara bölme. **2. ed.** (c. : taktîât) manzûmeyi vezin parçalarına göre ayırıp aralıklı okuma. **Meselâ** : merhebâ ey (fâilâtün) **hazret-i sâ** (fâilâtün) **hib-kırân-i** (fâilâtün) **ma'nevî** (fâilün).. gibi.

taktîât تقطيعات (a. i. taktî[2]nin c.) : **ed.** bir şiiri tefâîle ayırmalar, her parçalarını aralıklı olarak okumalar.

taktîb تقطيب (a. i.) : kaş çatıp yüz ekşitme.

taktîl تقتيل (a. i. katl'den) : çok öldürme, öldürülme.

taktîn تقطين (a. i.) : filiz sürme.

taktîr تقطير (a. i. katr, kutur ve katarân'dan. c. : taktîrât) : **1.** damla damla akıtma, dökülme, damlama. **2.** * damıtma, inbikten çekme.

taktîr-i tedrîcî : kim. * ayrımsal *damıtma, **fr. distillation fractionnée.**

taktîr-i yâbis : kim. kuru *damıtma, **fr. distillation sèche.**

taktîrât تقطيرات (a. i. taktîr'in c.) : damla damla akıtmalar, damlamalar; *damıtmalar, inbikten çekmeler.

taktîrî تقطيرى (a. s.) : taktîre mensup, taktir ile ilgili.

takvâ تقوى (a. i. vikaye'den) : Allah'dan korkma, Allah korkusiyle dînin yasak ettiği şeylerden kaçınma. **Ehl-i takvâ** : dînin yasak ettiği şeye sımsıkı bağlı kalan veyâ kalanlar. (bkz : mütteki).

takva-llah : Allah korkusu. (bkz : havf-i Bârî).

takvîb تقويب (a. i.) : **1.** yeri kazma. **2.** bir şeyi yerinden çekip koparma.

takvîd تقويد (a. i.) : yetme, yederek çekme.

takvîl تقويل (a. i. c. : takvîlât) : iftirâ. (bkz : isnâd).

takvîlât تقويلات (a. i. takvîl'in c.) : iftirâlar. (bkz : isnâdât).

takvîm تقويم (a. i. kavm, kıyâm'dan. c. : takavîm) : **1.** eğriyi doğrultma, eğri doğrultulma; düzeltme, kesme, yoluna koyma, biçime koyma. (bkz : tanzîm, tertîb). **2.** takvim. **Ahsen-i takvîm :** en güzel nizam, tertip, şekil ve sûret; **mec.** insan.

takvîm-i arabî : Hicret'den 17 sene sonra görülen lüzum üzerine Hz. Ömer tarafından kamer senesi esas ve hicret târihi başlangıç sayılmak sûretiyle tertiplenen takvim.

takvîm-i bahrî : "deniz takvîmi" : Güneş'in, Ay'ın sâbit ve gezeğenlerin; arz, tûl, meyl ve doğuşlarını ve diğer felekî mes'eleleri halle yardımı olan cetveller bulunan takvim.

takvîm-i celâlî : Hicrî 468 yılında-başlangıcı nevruz olmak üzere-Melikşâh-i Selçûkî devrinde hazırlanan takvim.

takvîm- efrencî (efrencî takvim) : Papa XIII. Gregorius tarafından 1582 de tashih edilip, şimdiye kadar- umûmiyetle- kullanılmakta olan ve 1926 dan beri de Türkiye'de kullanılan takvim.

takvîm-i rûmî (rûmî takvim) : Mîlâttan 46 sene önce Julius Caesar tarafından tesis edilen takvim.

takvîm-i vakayi' : Osmanlı Devleti'nin ilk resmî gazetesi.

takvîm-ü-l-büldân (şehirlerin takvîmi) : şehirlerin adlarından ve kuruluşlarından bahseden meşhur Arapça eser.

takvîm-çe تقويمچه (a. f. b. i.) : küçük takvim.

takvîm-hâne تقويمخانه (a. f. b. i.) : **tar.** Devletin resmî gazetesi olarak neşri kararlaştırılan "Takvîm-i vekayi'in basılması için kurulan matbaa.

takvîs تقويس (a. i. kavs'den) : kavislendirme, yay şekline koyma, konulma.

takvît تقويت (a. i.) : besleme. (bkz : tegaddî).

takviye تقويه (a. i.) : kuvvetlendirme, kuvvetlendirilme, (bkz : takviyet).

takviyet تقويت (a. i.). (bkz : takviye).

takyîd تقييد (a. i. kayd'dan. c. : takyîdât) **1.** kayıt ve şartla bağlama, şart koşma. **2.** bağlama. **3.** harfe nokta ve hareke koyma.

takziye تقضيه (a. i. kazâ'dan) : kazâ etme, eksiği yerine getirme.

tâl تال (f. i.) : **1.** zil [parmaklara takılan]. **2.** gümüş veyâ bakır tepsi.

tal' طلع (a. i.) : **bot.** çiçeklerin üreme organı olan sarı toz. **Gubâr-ı tal' : bot.** çiçektozu, **fr. pollen.**

tâlâc تالاج (f. i.) : **1.** ses, sedâ. **2.** meş'ale. **3.** çığlık. **4.** kavga.

talâk طلاق (a. i.) : boşama, nikâhlı kadını bırakma. **Sûre-i talâk :** Kur'ân'ın 65. sûresi.

talâk-ı bâin : fık. zevcenin iddet müddeti (üç temizlenme devri) sona ermeksizin zevcine dönmiye hakkı olmıyan talâk.

talâk-ı bid'iyy : fık. karısını mukarenet zamânındaki tuhr'da veyâ hayız ânında boşama.

talâk-ı farr : fık. [eskiden] karının talep ve muvâfakati olmaksızın kocanın maraz-ı mevtinde bâinen îka ettiği talâk. [iddet içinde koca vefât edince mutlaka kendisine vâris olur].

talâk-ı muallak : fık. [eskiden] vukuu bir şartın husûlüne tâlik olunan talâk.

talâk-ı müncez : fık. [eskiden] bir şeye muallak ve bir zamana muzâf olmıyan talâk.

talâk-ı ric'î : fık. [eskiden] karının iddeti içinde kocanın vazgeçmeğe hakkı olan talâk. [talâk-ı ric'î, iddet bitmedikçe zevciyeti izâle etmiyen ve iddet içinde zevcin zevcesine mürâcaat hakkı olan talâk].

talâk-ı selâse : fık. "üçten dokuza boş ol!" demek sûretiyle kadın başka erkekle evlenmeden (hulleye girmeden) eski kocasına dönmesine imkân vermiyen talâk.

talâk-ı sünnî : fık. karısını mukarenet olmıyan tuhr'da boşama.

talâkat طلاقت (a. i.) : **1.** dil açıklığı, düzgün sözlülük. **2.** güleryüzlülük.

talâk-nâme طلاقنامه (a. f. b. i.) : boşama kâğıdı, boş kâğıdı.

tâlân تالان (f. i.) : talan, yağma, çapul. (bkz : târâc).

tâlân-ger تالانگر (f. b. s.) : yağmacı, çapulcu.

tâlân-gerî تالانگری (f. b. i.) : yağmacılık, çapulculuk.

tâlâr تالار (f. i.) : **1.** dört direk üzerine yapılan, tahtaboşa benziyen ve geceleri yatılan yer. **2.** büyük oda, salon.

tal'at طلعت (a. i.) : **1.** yüz, surat, çehre. (bkz : dîdâr). **2.** güzellik. **Mihr-i ta'lat :** güzellik güneşi.

tal'at-efrûz طلعت فروز (a. f. b. s.) : parıldatan. (bkz : tal'at-firûz).

tal'at-firûz طلعت فروز f. b. s.) : parıldatan. (bkz : tal'at-efrûz).

talâvet طلاوت (a. i.) : güzellik, şirinlik, zariflik.

talâyi' طلايع (a. i. talîa'nın c.) : **ask.** öncüler. [Arapça'daki şekli "talâî' " dir].

talazzî تلظي (a. i. lazâ'dan) : alevlenme, alev çıkarma.

tâle طال (a. cü. tavl'den) : "uzun olsun!" mânâsınadır.
tâle ömrühû : "Ömrü uzun olsun!" duâsı.

taleb طلب (a. i.) : **1.** isteme, istenme, dileme. **2.** istek. **Arz ü taleb :** aranan [eşyâ] ve piyasaya çıkarılan [eşyâ], **fr. offre et demande.** (bkz : mürâvede).
taleb-i husûmet : huk. [eskiden] taleb-i takrîr ve işhattan sonra şefiin hâkim huzûrunda dâvâ etmesi.
taleb-i müvâsebe : huk. [eskiden] şefiin akd-i bey'i duyduğu mecliste derhal : "ben mebiin şefiiyim", yâhut : "biş-şüf'a talep ederim" demek gibi taleb-i şüf'aya delâlet eder bir söz söylemesi.
taleb-i tahrîr ve işhâd : huk. [eskiden] taleb-i müvâsebeden sonra lâzım olan taleptir ki şefiin iki kişi huzûrunda olarak mebiin yanında : "bu akarı filân kimse iştirâ etmiş" yâhut müşterinin yanında : "sen filân akarı iştirâ etmişsin", yâhut henüz bâyi yedinde iken onun yanında : "sen filân akarını filâna satmışsın ben ise şu cihetle onun şefiiyim, taleb-i şüf'a etmiştim; şimdi dahî talep ederim şâhit olunuz" demesi.

taleb-dâr طلبدار (a. f. b. s.) : alacaklı.

talebe طلبه (a. i. tâlib'in c.) : **1.** istekliler **2.** * öğrenci. (bkz : şâkird). [kelime. "tâlib" in c. olduğu halde "öğrenci" mânâsında müfret gibi kullanılır].
talebe-i ulûm : medrese talebesi.

taleb-kâr طلبكار (a. f. b. s.) : istekli.

talh طلح (a. i.) : **bot.** zamk ağacı.

tâli' طالع (a. i.) : **1.** nişangâhın arkasına düşen ok. **2.** tulû'eden, doğan. **Kamer-i tâli' :** doğan Ay. **3.** tâlih, kısmet, kader, baht.

tâlî, tâliye تالى ، تاليه (a. s.) : **1.** sonradan gelen; bir şeyin arkası sıra giden. **2.** ikinci derecede olan. **Mekâtib-i tâliye :** iptidâîden sonra ve âlî'den önce gelen mektepler. **Mes'ele-i tâliye :** öncekinden sonra çıkan mes'ele. **Ulûm-i tâliye :** i'dâdî mekteplerinde gösterilen dersler. **3.** Kur'ân okuyan. **4. mant.** *sonurtu, **fr. conséquent.**
tâlî cümle : mant. *bağınlı cümle, yan cümle. (bkz : tâbi'cümle).

talîa طليعه (a. i. c. : talâyi') : **ask.** öncü. (bkz : mukaddimet-ül-ceyş).

tâlib طالب (a. s. c. : tullâb, tulleb, talebe) : **1.** istiyen, istekli. (bkz : hâhiş-ger). **2. i.** öğrenci. [müen. tâlibe].

tâlibe طالبه (a. s. c. : tâlibât) : mektepli kız. [tâlib'in müennesi].

tâlid تالد (a. i.) : bir kimsenin evinde bulunan köle, câriye, hayvan.

tâlih طالح (a. s.) : yaramaz, faydasız. ["sâlih" in zıddı].

talîk طليق (a. s.) : **1.** güleryüzlü [adam] (bkz : mütebessim). **2.** düzgün söz söyliyen [adam]. (bkz : fasîh-ül-lisân).

ta'lîk تعليق (a. i. alak'dan. c. : ta'lîkat) : **1.** asma, asılma. **2.** bir şeye bağlı gösterme. **3.** geciktirme, asıntıda bırakma, askıda bırakılma. **4.** belli bir zamâna bırakma. (bkz : te'hîr). **5.** (bkz : hatt-ı ta'lîk).

ta'lîk-ut-takrîr : huk. [eskiden] vakfa âit vazîfe tevcihlerinin hâkim tarafından bir şarta ta'lik edilmesi demektir ki sahihtir.

ta'lîk-ut-takrîr fi-l-vezâif : huk. hâkimin (yargıç) bir zâte hitâben : "şu vazîfenin sâhibi ölürse veyâ şöyle bir vazîfe inhilâl ederse sana tevcîh ettim" demesi.

ta'lîkat تعليقات ("ka" uzun okunur. a. i. ta'lîk'in c.) : bir kitabın açıklaması olarak kenarına veyâ ayrı bir eser olarak yazılan düşünceler, notlar.

ta'lîl تعليل (a. i. illet'den. c. : ta'lîlât) : **1.** sebep, bahâne gösterme, gösterilme. **2. fels.** * tümdengelim, **fr. déduction. Hüsn-i ta'lîl : ed.** güzel, uygun bir sebep bulma.

ta'lîl bâ'd-el-vuku' : bir şeye sonradan uygun bir sebep uydurma.

ta'lîlât تعليلات (a. i. ta'lîl'in c.) : ta'liller, sebep, bahâne göstermeler.

ta'lîm تعليم (a. i. ilm'den. c. : ta'lîmât) : **1.** öğrenme, öğretme, öğretim, öğretilme. **2.** okutma, ders verme, verilme. **3.** meşk ile yetiştirme. **4.** askerlik idmanı. **5.** egzersiz.

ta'lîm ve terbiye : * öğrettim ve * eğitim.

ta'lîmât تعليمات (a. i. ta'lîm'in c.) : bir iş görülmesi için ne yolda davranılacağını gösteren emir, **fr. directif.**

ta'lîmât-nâme تعليماتنامه (a. f. b. i.) : * yönetmelik.

ta'lîm-hâne تعليمخانه (a. f. b. i.) : askerin tâlime alışmasına mahsus yer, meydan.

ta'lîmî تعليمى (a. i.) : öğretici, **fr. didactique.**

ta'lîm-nâme تعليمنامه (a. f. b. i.) : **1.** bir me'mura verilen tenbihleri içinde toplıyan kitap. **2.** Asker tâlîmine dâir yazılmış kitapçık.

ta'lîn تعلين (a. i.) : açığa vurma, vurulma. (bkz : i'lân).

ta'liye تعليه (a. i.) : yükseltme [bir şeyi]. (bkz : i'lâ).

ta'liye-i nâme : mektuba başlık koyma.

talk طلق (a. i.) : mika, ören pulu; deri hastalıklarında kullanılan beyaz bir toz, podra.

taltîf تلطيف (a. i. lûtf'dan. c. : taltîfat) : **1.** gönül okşama, gönülü hoş etme. **2.** yumuşatma; yumuşatacak bir ilâç kullanma. **3.** rütbe, nişan, maaş artırımı gibi şeylerle sevindirme.

taltîfât تلطيفات (a. i. taltîf'in c.) : lûtuflar, ihsanlar, bağışlar.

taltîfât-ı şâhâne : pâdişah tarafından gönderilen mükâfatlar, hediyeler.

taltîfen تلطيفاً (a. zf.) : taltif sûretiyle.

taltîh تلطيخ (a. i.) : bulaştırma, bulaştırılma, bulaşık etme.

talziye تلظيه (a. i. lezâ'dan) : alevlendirme, alevlendirilme.

tam' طمع (a. s. tam'dan) : tama' eden, tama'cı.

ta'm طعم (a. i. c. : tuûm) : **1.** yeme. (bkz : ekl). **2.** tad, lezzet, zevk.

tama' طمع (a. i.) : doymazlık; çok isteme; açgözlülük.

tama'-ı ham : ham tamah, olmıyacak istek.

tama'kâr طمعكار (a. f. b. s.) : **1.** aç gözlü. **2.** tamahkâr, cimri. **(bkz : hasîs, nâkes).**

tamâm تمام (a. i. temm'den) : **1.** tamam, tam, eksiksiz, tam olma. **2.** bitme, bitirme, son. **3.** uygun, münâsip. **4.** ne eksik ne fazla. **Bi-tamâmihi, Bitamâmihâ, Bi-t-tamâm :** tam olarak, eksiksiz. **Nâ-tamâm :** tam değil, eksik.

tamâm-ı ceyb : geo. kosinüs.

tamâm-ı logaritma : mat. her hangi bir adedin logaritmasının sıfırdan farkı.

tamâmen تماماً (a. zf.) : **1.** büsbütün. **2.** tam ve eksiksiz olarak.

tamâmî تمامى (a. s.) : noksan tamamlamıya mahsus, onunla ilgili.

tamâmiyyet تماميت (a. i.) : tamamlık, bütünlük.

tam'an طمعا (a. zf.) : tamah ederek, tamah sûretiyle.

tâmât طامات (f. i.) : uygunsuz, saçmasapan söz.

tâmât-ı cühelâ : câhillerin saçma sapan sözleri.

tâmet-ül-kübrâ طامة الكبرى (a. it.) : kıyâmet günü. (bkz : rûz-i kıyâmet).

tâmi' طامع (a. s. tama'dan. c. : tumeâ) : tamahçı, tamah eden.

ta'mîd تعميد (a. i.) : vaftiz etme.

ta'mîk تعميق (a. i. umk'dan. c. : ta'mîkat) : **1. derinleştirme**, derin kazma. **2.** esâsına varacak şekilde araştırma, inceleme. (bkz : tahkîk, tedkîk).

ta'mîkat تعميقات ("ka" uzun okunur. a. i. ta'mîk'in c.) : derinleştirmeler; araştırmalar, incelemeler. (bkz : tahkikat, tedkikat).

ta'mîm تعميم (a. i. umûm'dan) : **1.** umûmîleştirme, **umûmîleştirilme. 2.** *genelge, **fr. circulaire.**

ta'mîmât تعميمات (a. i. ta'mîm'in c.) : tâmimler.

ta'mîmen تعميما (a. zf.) : tâmim sûretiyle, * genelge ile.

ta'mîr تعمير (a. i. c. : ta'mîrât) : onarma, düzeltme, bozuk şeyi düzeltme, eski şeyi düzeltip yeni hâline getirme. (bkz : termîm).

ta'mîrât تعميرات (o. i. ta'mîr'in c.) : tâmirler, düzeltmeler, onarım.

ta'miye تعميه (a. i. amâ'dan): **1.** körletme, kör etme. **2.** kapalı şekilde anlatma. **3. ed.** "ebced" hesâbiyle düşürülen bir târihin, hesâbı doldurmak için çıkartılacak veyâ eklenecek sayılarını işâret etme. [Meselâ : Sürûrî'nin 1206 sayısını göstermesi gereken : **"rûh-i Îsâ etdi eflâke urûc =** روح عيسى ايتدى أفلاكه عروج mısraı 1205 sayısını gösterdiğinden : "âsmân târîhe kıldı ser-furû" ta'miyesiyle, yânî **â** nın delâlet ettiği **I** sayısının katılmasiyle târih tamamlanmıştır].

tâmm, tâmme تام ، تامه (a. s.) : bütün, eksiksiz, noksansız ; mükemmel, olgun. **Ma'lûmât-ı tâmme** : tam bilgi.

tâmm-ül-a'zâ : her uzvu (*organı) bütün, tamam.

tammâ' طماع (a. i. tama'dan) : son derece tamah eden.

tâmmât طامات (a. i.) : kıyâmet.

tâmme طامه (a. i.) : **1.** kıyâmet. **2.** keskin çığlık.

tams طمث (a. i.) : âdet görme, aybaşı. (bkz : hayz).

tams طمس (a. i.) : yoketme, belirsiz kılma.

ta'n طعن (a. i.) : sövme, yerme; ayıplama.

tanâbîr طنابير (a. i. tunbûr [tanbur] un c.) : **müz.** tanburlar.

tanbûr, tanbûre طنبور ، طنبوره (a. i. c. : tanâbîr) : **müz.** tambur [aslı : "tunbûr" dur].

tanbûr-ı Horasân : **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış bir çeşit tanbur.

tanbûr-i kebîr-i Türkî : **müz.** Türk müziğinde kullanılmış bir çeşit tanbur.

tanbûr-i Türkî : **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış olan bir çeşit tanbur.

tanbûrânî طنبورانى (a. s.). (bkz : tanbûrî).

tanbûrî طنبورى (a. s.) : tanburu çok güzel çalan mûsiki üstâdı. (bkz : tanbûrânî).

ta'ne طعنه (a. i.) : sövme; zemmetme, çekiştirme, yerme.

ta'ne-zen طعنه زن (a. f. b. s.) : söven; zemmeden, çekiştiren, yeren.

ta'nîf تعنيف (a. i. c. : ta'nîfât) : şiddetle azarlama, darılma. (bkz : ta'zîr, tekdîr).

ta'nîfât تعنيفات (a. i. ta'nîf'in c.) : şiddetle azarlamalar, darılmalar.

tanîn طنين (a. i.) : **1.** tınlama, çınlama. **2.** vızlama, vızıltı.

tanîn-endâz طنين انداز (a. f. b. s.) : tınlıyan, çınlıyan.

tannân طنان (a. s.) : tınlıyan, çınlıyan.

tannâne طنانه (o. i.) : **müz.** senfoni.

tannâz طناز (a. s.) : herkesle eğlenen (bkz : müstehzî).

tannâz-âne طنازانه (a. f. zf.) : herkesle eğlenerek, eğlenircesine. (bkz : müstehziyâne).

tansîb تنصيب (a. i.) : yükseğe kaldırma, kaldırılma.

tansîf تنصيف (a i. nısf'dan) : yarı yarıya bölme, iki müsâvî (*eşit) kısma ayırma.

tansîf-i zâviye : **geo.** bir zâviyeyi (*açıyı) iki müsâvî (* eşit) kısma ayırma.

tansîr تنصير (a. i.) : Hıristiyanlaştırma.

tansîs تنصيص (a. i. nass'dan) : **1.** kayıtları ve teferruâtını inceden inceye tedkik etme. **2.** Kur'an veyâ hadisten şâhit göstererek bir dâvâyı müdâfaa etme, savunma.

tansîs-ale-l-esâmî : **huk.** [eskiden] bir zümreden isimleri sayılmak sûretiyle gösterilen meşrût-ün-lehleri ifâde etmek üzere kullanılan bir ıstılah.

tantana طنطنه (a. i.) : **1.** "tan tan" diye seslenme, ses çıkarma. **2.** şa'şaa, debdebe, patırtılı, gürültülü gösteriş.

tantana-i şevket ü iclâl : ululuk ve azamet gürültüsü.

tanz طنز (a. i.) : alay etme, eğlenme. (bkz : istihzâ).

tanzîd تنضيد (a. i.) : istifetme, edilme.

tanzîf تنظيف (a. i. nezâfet'den. c. : tanzîfât) : temizleme.

tanzîfât تنظيفات (a. i. tanzîf'in c.) : temizlik işleri [Belediyece yaptırılan-].

tanzîh تنضيج (a. i.) : gereği gibi pişirme, pişirilme.

tanzîm تنظيم (a. i. nazm'dan. c. : tanzîmât) : **1.** düzeltme, düzenleme, düzen verme, yoluna koyma. **2.** nesir veyâ nazım olarak yazma.

Tanzîmât تنظيمات (a. i. tanzîm'in c.) : **1.** düzeltmeler, düzenlemeler, düzen vermeler, yoluna koymalar; nesir ve nazım olarak yazmalar. **2.** Sultan Abdülmecit zamânında, 1839 yılının 3 Kasım günü Gülhânede okunan ve **Gülhâne Hatt-ı Hümâyunu** adi altında anılan bir pâdişah fermanı olup Büyük Reşit Paşa tarafından îlân edilen ıslâhat tasarısı ve bu ıslahâtın devri. [1877 Rus harbine kadar sürmekle sınırlandırılır. Asıl adı : "Tanzimât-ı Hayriyye" dir].

tanzîr تنضير (a. i.) : tâzelendirme, tâzeleştirme

tanzîr تنظير (a. i. nazardan c. : tanzîrât) : **1.** benzetme, benzetilme. **2.** bir şiirin mânâca, şekilce benzerini yapma.

tanzîrât تنظيرات (a. i. tanzîr'in c.) : **1.** benzetmeler. **2.** benzerleri yapılmalar [şiir hak.].

tanzîren تنظيراً (a. zf.) : nazîre olarak, tanzîr, benzetme sûretiyle.

târ تار (f. s.) : **1.** karanlık. (bkz : muzlim). **Şeb-i târ** : karanlık gece. **2. i.** tel; saç teli.
târ-ı ud : ud teli.
târ-ı zülf : saç teli. **3. i.** iplik.
târ târ : tel tel, iplik iplik. **4.** (dokumada) arş. [zıddı : argaç]. **5. i.** tepe.

târâ تارا (f. i.) : yıldız. (bkz : kevkeb, necm).

tarab طرب (a. i. c. : etrâb) : sevinçlilik, şenlik; sevinçten gelen coşkunluk ve tepinme.

tarab-âmûz طرب آموز (a. f. b. s.) ; tarap öğreten.

tarab-efsâ طرب افسا (a. f. b.) : ferahlığı ve neşeyi artıran.

tarab-engîz طرب انگیز (a. f. b s.) : **1.** neşe uyandıran; sevindirici, coşturucu. **2. i. müz.** vaktiyle Türk müziğinde kullanılmış bir usûl olup zamânımıza nümûnesi kalmamıştır.

tarab-gâh طربگاه (a. f. b. i.) : sevinç, coşkunluk yeri.

tarab-nâk طربناك (a. f. b. s.) : sevinçli, coşkun.

tarab-sâz طربساز (a. f. b. s.) : neşe ve sevinç veren; nağme düzen.

târâc تاراج (f. i.) : **1.** yağma, çapul, talan. (bkz : garet). **2.** yağma etme, talanlama.

târâc-ger تاراجگر (f. b. s. c. : târâc-gerân) : yağmacı. (bkz : yağmâ-ger).

târâc-gerân تاراجگران (f. b. s. târâc-ger'in c.) : yağmacılar.

târâc-kerde تاراجکرده (f. b. s.) : yağma edilmiş.

taraf طرف (a. i. c. : etrâf) : **1.** yan, yön. **2.** bölge, yer, memleket, ülke, kıt'a. **3.** [bir kimsenin] yanı. **4.** tarafdarlık, sâhip çıkma, koruma. **5.** aralarında anlaşmazlık bulunan iki kişiden veyâ iki topluluktan her biri. **Bî-taraf :** tarafsız, hiç bir tarafı tutmıyan.

taraf-dâr طرفدار (a. f. b. s.) : bir tarafı tutan, bir tarafı kayıran. (bkz : taraf-gîr).

taraf-dârî طرفداری (a f. i.) : tarafdarlık, kayırıcılık. (bkz : taraf-gîrî).

tarafeyn طرفين (a. i. c.) : iki taraf.

taraffuz ترفض (a. i.) : râfızî olma, râfızîleşme.

taraf-gîr طرفگیر (a. f. b. s.) : bir tarafı tutan, bir tarafı kayıran. (bkz : taraf-dâr).

taraf-gîrî طرفگیری (a. f. b. i.) : tarafdarlık, kayırıcılık. (bkz : taraf-dârî).

taraf taraf طرف طرف (a. zf.) : yer yer, semt semt her yanda.

tarâif طرائف (a. i. tarîfe'nin c.) : az bulunur şeyler.

tarâik طرائق (a. i. tarîkat'ın c.) : tarîkatler, meslekler.

târân تاران (f. s.) : karanlık. (bkz : muzlim, târîk).

tarassud ترصد (a. i. rasad'dan. c. : tarassudât) : gözetme, bekleme, dikkatle bakma, gözleme.

tarassudât ترصدات (a. i. tarassud'un c.) : tarassutlar, gözlemeler, gözetmeler.

târât تارات (f. i.) : yağma, çapul, talan. (bkz : tâht, târâc).

tarâvet طراوت (a. i.) : tâzelik, tâze olma.

tard طرد (a. i.) : **1.** koğma, sürme, uzaklaştırma. **2.** vazîfeden, mektepten uzaklaştırma.
tard-ı rekib : ed. (bkz : tardiyye).
tard ü aks : ed. bir mısraın iki cüzünü metatez ile başka bir mısrâ meydana getirme ve bu sûretle bir beyit teşkîl etme. [Meselâ : mümkün değil Hüdâ'yi bilmek de bilmemek de *bilmek de bilmemek de mümkin değil Hudâ'yi.. gibi].

tardiyye طرديه (a. i.) : **ed.** beşinci mısrâı, birinci bendin dört mısrâiyle kâfiyeli olmıyan muhammes. [ŞeyhGalib'in Hüsn ü Aşk'ında tardiyelere rastlanır].

târe تاره (a. i.) : defâ, kere. (bkz : **bâr,** bâre).

târek تارك (f. i.) : tepe, başın tepesi.

târem طارم (f. i.) : kubbe, künbet, dam.
târem-i fîrûze-fâm, — -i nil-gûn : gök. (bkz : semâ).

târeten تارةً (a i.) : defa, kerre.
târeten ba'de uhrâ : bir kaç kerre, defalarca.

tareyân طريان (a. i.) : geliverme, oluverme, birdenbire çıkma.

tarf طرف (a. i.) : **1.** bakış. **2.** göz ucu.

tarfe طرفه (a. i.) : göz kapağının bir kerre açılıp kapanması.
tarfet-ül-ayn : bir kerre göz açıp kapayıncıya kadar olan an. (bkz : lemha-i basar).

tarh طرح (a. i.) : **1.** atma, koma, bırakma. **2.** dağıtma, bölme, ta'yin **3.** kurma, tertipleme, düzenleme. **4. mat.** çıkarma, **fr. soustraction. 5. g. s.** süslemeli desen.
tarh-i esâs : temel atma.

tarhânî ترخانى **müz.** Türk - Çağatay klâsik halk şiiri müziğinde XV. asırda kullanılmış bir şekil olup güftenin vezni "müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün" dür. [edebiyatta karşılığı : "müstatref" dir].

tarh-efgen طرح افگن (a. f. b. s.) : kuran, düzenliyen; temel kuran, binâ yapan.

tarh-endâz طرح انداز (a. f. b. s.) : temel atan, düzenliyen.

tarhûn طرخون (a. i.) : tuzla otu, hekimlikte kullanılan ıtırlı bir nebat.

târık طارق (a. i. c. : etrâk, turrâk) : **1.** sabah yıldızı, çulpan, Venüs, (Zühre). **2.** erkek adı.

tarî طرى (a. s. tarâvet'den) : tarâvetli, tâze. **Lâhm-i tarî** : tâze et.

târî طارى (a. s. tarâ'dan) : ansızın çıkan, birdenbire görünen [bir kimsede veyâ şeyde-].

ta'rîb تعريب (a. i. Arab'dan. c. : ta'rîbât) : **1.** Arapçalaştırma, Arapçalaştırılma. **2.** birinin sözünü reddetme.

ta'ribât تعريبات (a. i. ta'rîb'in c.) : **1.** Arapçalaştırmalar, Arapçalaştırılmalar. **2.** (bkz : takbîhât).

ta'rîc تعريج (a. i. c. : teârîc) : **1.** çıkıntı, tümsek peydâ etme **2. anat.** beynin büküntüleri arasındaki çıkıntılar.

târid طارد (a. s. tard'dan) : tardeden, kovan; sürüp çıkartan.
târid-i dîdân, — -i dud : soğulcan düşüren ilâç.
târid-ül-hasât : **hek.** mesâneden taşları çıkaran.

tarîd طريد (a. s.) : kovulmuş, çıkartılmış. (bkz : matrûd).

târif طارف (a. s.) : yeni. (bkz : cedîd, nevresîde).

tarîf, tarîfe طريف ، طريفه (a. s. turfa'dan) : az bulunan, nâdir, zarif şey.

ta'rîf تعريف (a. i. irfân'dan. c. : ta'rîfât) : **1.** etrâfiyle anlatma, anlatılma; etrâfiyle bildirme, bildirilme. **2.** bir maddeyi bütün lüzumlu noktalarını içine alır şekilde bir ibâre ile anlatma. **Harf-i ta'rîf** : **a. gr.** isimlerin mânâsını belirtmiye yarıyan el harfi "el-ma'lûm" gibi.

ta'rîfât تعريفات (a. i. ta'rîf'in c. :) târifler.

ta'rife تعرفه (a. i.) : **1.** fiat veyâ zaman gösteren cetvel. **2.** bir şeyin kullanılışını anlatan kâğıt.

ta'rîf-hân تعريف خوان (a. f. b. i.) : câmi ve tekkelerde namazdan önce Hz. Muhammed ile büyüklerin evsâfına dâir cemâate yüksek sesle îzahlarda bulunan vazîfe sâhipleri.

ta'rîf-nâme تعريفنامه (a. f. b. i.) : bir şeyin yapılışını, kullanılışını anlatan yazı.

tarîh طريح (a. i.) : işe yaramadığından dolayı bir yana atılmış şey.

târih تاريخ (a. i. c. : tevârîh) : **1.** târih.
târih-i edebiyyât : edebiyat târihi,
târih-i husûsî : husûsî (*özel) târih.
târih-i umûmî : umûmî (*özel) târih.
2. "ebced" hesâbiyle düşürülen târih.
târih-i nebeân : çıkış, kaynama zamânı. [nehir hakkında].

târihî, târihiyye تاريخى ، تاريخيه (a. s.) : târihe âit, târihle ilgili.

târîh-nüvis تاریخ نویس (a. f. b. i.) : târih yazan. (bkz : müverrih).

tarîk طریق (a. i. c. : turuk) : **1.** yol. (bkz : râh). **Kuttâ-i tarîk** : yol kesen haydut. **Ulâ-bi-t-tarîk** : en iyi, en âlâ yol.

tarîk-i Ahmed-i muhtâr : Hz. Muhammed'in yolu; Müslümanlık.

tarîk-i âmm, —-i sultânî : geniş yol, cadde. **2.** usûl.

tarîk-ı hâss : bir veyâ birkaç eve mahsus çıkmaz sokak.

tarîk-ı ratîb : **kim.** toz hâline getirilen bir maddde su ile karıştırılarak cins ve nevinin tahlîli usûlü. **3.** meslek. **4.** vâsıta, şebep.

tarîk-ı yâbis : harâretle bir mâdeni tahlîl etme usulü.

târik تارك (a. s. terk'den) : terk eden, bırakan, vaz geçen.

târik-i dünyâ : **1**) dünyâ işlerinden elini ayağını çekip bir köşede oturan; **2**) evlenmiyen papaz.

târik-i salât : namazı terk eden, namaz kılmıyan, beynamaz.

ta'rîk تعریق (a. i. arak'dan) : terletme, tere yatırılma, terletilme.

ta'rîk تعریك (a. i.) : **1.** uğma. **2.** balık ağı çekme.

târîk تاریك (f. s.) : karanlık. (bkz : muzlim). **Şeb-i târîk** : karanlık gece.

tarîka طریقه (a. i.) : **1.** (bkz : tarîkat). **2.** **müz.** "peşrev" isminden önce bu "forme" daki saz eserlerine verilmiş isim ki, bilhassa XVI. asırdan evvel kullanılmıştır.

tarîkat طریقت (a. i. c. : tarâik) : Allah'a ulaşmak arzusiyle tutulan yol; tasavvufî meslek.

târîk-baht تاریك بخت (f. b. s.) : bahtı kara, tâlihsiz.

târîkî تاریكی (f i.) : karanlık. (bkz : zulmet).

ta'ris تعریس (a. i.) : **1.** düğün yapma. **2.** bir kızı gelin etme.

târiye طاریه (a. i.) : ansızın gelen belâ. (bkz : dâhiye).

ta'riye تعریه (a. i.) : soyma, soyulma, çıplaklaştırma.

ta'rîz تعریض (a. i. c. : ta'rîzât) : **1.** dokundurma [sözle-], dokunaklı söz söyleme, taş atma, taşlama, taş.

ta'rîzât تعریضات (a. i. ta'rîz'in c.) : dokundurmalar [sözle-], dokunaklı söz söylemeler, taş atmalar, taşlamalar, taşlar.

târ-mâr تارمار (f. s.) : karmakarışık; dağınık; perîşan. (bkz : târ ü mâr).

tarrâde طراده (a. i.) : dibi düz bir çeşit hafif kayık.

tarrâh طراح (a. s.) : **1.** tarh eden. **2.** **i. g. s.** süslemeli desen çizen sanatkâr **3.** resim, daha çok bahçe resmî yapan kimse.

tarrâka طراقه (a. i.) : gümbürtü.

tarrâr طرار (a. i.) : yankesici.

tarsîf ترصیف (a. i.) : birbirine bitiştirip kuvvetlendirme, sağlamlaştırma.

tarsîf-i cidâr : duvarın sağlamlaştırılması.

tarsîn ترصین (a. i. rasânet'den. **c.** : **tarsînât**). sağlamlaştırma. (bkz : tahkîm, takviye).

tarsînât ترصینات (a i. tarsîn'in c.) : sağlamlaştırmalar.

tarsîs ترصیص (a. i. rasâs'dan) : **1.** kurşunlama, kurşunlaştırma. **2.** sağlamlaştırma. **3.** kadının yalnız gözleri görünecek şekilde örtünmesi.

tarsîs-ül-esnân : çürük dişlerin kurşunla doldurulması.

tartîb ترطیب (a. i. ratâbet'den.) : **1.** rûtûbetlendirme, ıslatma, ıslatılma.

tartîb-i lisân : güzel bir söz söyliyerek dili ma'nen tatlılaştırma. **2.** tarâvet, tâzelik verme. **3.** hoşlandırma, hoşlandırılma.

tartîl ترطيل (a. i. ratl'dan) : saçı, yukarıdan boğarak örgüsünü, kıvırcıklarını açma.

târ ü mâr تارومار (f. b. s.) : karmakarışık; dağınık; perişan. (bkz : târ-mâr).

târ ü pûd تاروپود (f. b. i.) : arşak ile argaç, çözgü ve atkı [dokumacılıkta].

tarz طرز (a. i.) : **1.** şekil, biçim, sûret, kılık. **2.** usul, yol. (bkz : üslûb).

tarz-ı bârid : ed. : soğuk bir üslûb ile yazı yazma.

tarz-ı mefsûl : ed. kesik kesik cümlelerle söz söyleme.

tarz-ı müteallik, — -ı mevsûl : birçok mûnis olmıyan kelimelerden dolayı okunması ve anlaşılması zor olan bir usûl.

tarz-ı cedid : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır, Kazasker Mustafa İzzet Ef. tarafından terkîbedilmiştir. Sultânî yegâh veyâ yegâh ta rast mürekkeptir. İnici, çıkıcı olarak karışık seyrederek bu dizilerde gezinir. Acem-aşîran ile acem-aşîran "fa" perdesinde karar eder. Güçlüleri, birinci derecede sultânî yegâh ile yegâhta rastın durağı ve nev-eser ile nihâvend'in güçlüsü olan nevâ "re", ikinci derecede sultânî-yegâh ile yegâh da rast'ın güçlüsü dügâh "lâ", üçüncü derecede nihâvend ile nev-eserin durağı olan rast "sol", dördüncü derecede de acem- aşîran'ın güçlüsü olan -çârgâh "do" perdeleridir. Donanımına "si" küçük mücenneb bemolü konulur. (Bu ârıza acem-aşîranda, nihâvend'de, nev-eser'de, sultânî yegâh'da bulunur, yânî makamın hemen bütün dizilerinde vardır). Ayrıca îcâbettikçe nota içerisinde şu ârızalar ilâve olunur : sultânî yegâh'ın, yeden "do" bakiyye diyezi, yegâh'da rast'ın "si" bekarı ile fa ve "do" bakiyye diyezleri, nihâvend'in "mi" küçük mücenneb bemolü ile yeden "fa" bakiyye diyezi, nev-eser'in "mi" bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakiyye diyezleri görülüyor ki, müşterek seslerden ve yakın dizilerden istifâde edilmiştir; fakat hiçbir orijinalliği yoktur.

tarz-ı nevîn : müz. Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Haşim Bey tarafından terkîbedilmiştir, (bugün elimizde 43 kadar eser vardır). Tarz-ı nevîn, nikrîz beşlisi kullanmıyan ikinci çeşit şevk-efzâ (ki terkîbi çârgâh'da zengüle ile acem-aşîran'dan ibârettir) ile rast'ta kürdî dörtlüsü ve bâzan da bunun yerine rast' ta uşşak dörtlüsünden mürekkeptir. Sondaki dörtlü ile rast "sol" perdesinde durur. Güçlüleri, birinci derecede -çârgâh'da zengülenin durağı ve acem-aşîran'ın güçlüsü olan -çârgâh "do", ikinci derecede -acem aşîran'ın durağı olan -acem aşîran "fa" perdeleridir. Aynı zamanda tiz durak ve çârgâh'de zengülenin güçlüsü olan -gerdâniye "sol" büyük ehemmiyetle kullanılır (İkinci güçlü, aynı zamanda yedendir). (Birinci güçlü de, ayni zamanda sonda kullanılan mevzui bahs her iki dörtlünün de son sesidir. Donanımına şevk-efzâ gibi "si" küçük mücenneb ve "re" bakiyye bemolleri konulur. Gene şevk-efzâ'nın -çârgâh'da zengüle dizisi için "si" bekar, "si" koma bemolü, "mi" koma bemolü, "lâ" bakiyye bemolü, rastta uşşak dörtlüsünün "lâ" koma bemolü, rastta kürdî dörtlüsünün "lâ" küçük mücenneb bemolü îcâbeden yerlerde nota içerisinde ilâve edilir. (Son iki dörtlüde "re" sesi mevcut olmadığından, donanımın "re" bakiyye bemolünün te'sîri bunlar için yoktur; gene donanımın "si" küçük mücenneb bemolü ise, her iki dörtlüde de müşterektir).

tarziye ترضيه (a. i. rızâ'dan) : **1.** râzı ve hoşnûdetme. **2.** işlenen bir kusûra karşı özür dileme. ["vermek, almak, istemek" yardımcı fiilleriyle kullanılır].

tarzîz ترضيض (a. i.) : **hek.** cildin altındaki nesiçleri (dokuları) ezmek, dokuların ezilmesi.

tas طاس (f. i.) : tas, su kabı.

tasabbî تصبى (a. i. saby'den) : çocuklaşma, çocuk tavrı takınma.

tasabbu' تصبع (a. i.) : parmak parmak ayrılma.

tasabbun تصبن (a. i.) : **1.** sabun gibi köpürme. **2. kim.** sabunlaşma.

tasabbur تصبر (a. i. sabr'dan) : sabırlanma.

tasaddî تصدى (a. i. c. : tasaddiyât) : bir işe girişme, başlama. (bkz : mübâşeret, ibtidar, teşebbüs).

tasaddu' تصدع (a. i.) : **1.** dağılma. **2.** yarılıp çatlama.

tasadduk تصدق (a. i. sadk'dan. c. : tasaddukatt) : sadaka olarak verme, verilme.

tasaddukat تصدقات ("ka" uzun okunur. a. i. tasadduk'un c.) : sadakalar. (bkz : sadakat).

tasaddur تصدر (a. i. sadr'dan) : baş sedre geçme, en başta oturma.

tasaffî تصفى (a. i. sâf'dan) : saflaşma, durulma.

tasaffuh تصفح (a i.) : **1.** levha levha alma; levha hâline konulma. **2.** yaprak yaprak olma.

tasallut تسلط (a. i. salâtet'den c. : tasallûtât) : musallat olma, sataşma, başına ekşime.

tasallutât تسلطات (a. i. tasallut'un c.) : musallat olmalar, sataşmalar.

tasalluten تسلطاً (a. zf.) : tasallut ederek, musallat olarak, sataşarak.

tasallüb تصلب (a. i. sulb'den c. : tasallübât) : **1.** katılaşma, sertleşme. **2.** sağlamlaşma.

tasallüb-i cilt : anat. cildin katılaşması.

tasallüb-i dimağ : anat. beynin katılaşması.

tasallüb-i şerâyîn : anat. damarların sertleşmesi. **3.** din husûsunda fazla gayret ve taassub gösterme.

tasallübât تصلبات (a. i. tasallüb'ün c.) : **1.** katılaşmalar, sertleşmeler. **2.** din husûsunda çok taassub ve gayret göstermeler.

tasallüf تصلف (a. i. c. : tasallüfât) : **1.** övünme, kendi gücünün dışında olan fazîlet ve zarâfet iddiâsında bulunma. **2. ed.** şâirin, fahriye (kendini övme) yolunda yazdığı şiir.

tasallüfât تصلفات (a. i. tasallüf'ün c.) : gösteriş olarak yapılan nezâketler.

tasannu' تصنع (a. i. sun'dan. c. : tasannuât) : **1.** yapmacık. **2.** bir şeyi olduğundan daha süslü, daha değerli gösterme.

tasannuât تصنعات (a. i. tasannu'un c.) : tasannu'lar, yapmacıklar.

tasârîf تصاريف (a. i. tasrîf[1] in c.) : Allah'ın istediği yolda idâre ve irâdeleri.

tasarruf تصرف (a. i. sarf'dan. c. : tasarrufât) : **1.** sâhibolma. **2.** idâre ile kullanma., tutum, ekonomi (bkz : iktisâd). **Bi-t-tasarruf :** tasarrufla. **3.** artırma, artırılma [para, mal-]. **4.** bir "zevce" muâmelesinde bulunma.

tasarruf-ı fi'lî : huk. [eskiden] fiil ile olan tasarruf : bir malı istihlâk etmek gibi.

tasarruf-ı kavlî : huk. [eskiden] beyi', îcâr, kefâlet, havâle, ikrar, hibe, nikâh, talâk gibi söz ile yapılan tasarruflar.

tasarruf-ı müllâk : huk. [eskiden] bir milkte yalnız mal sâhibinin yapması câiz ve sahih olan tasarruf.

tasarruf-ı şer'î : huk. [eskiden] satmak, bağışlamak, vekâlet, kefâlet, havâle teslîmi gibi muâmeleler.

tasarrufan تصرفاً (a. zf.) : idâre, tutum, iktisat maksadiyle.

tasarrufât تصرفات (a. i. tasarruf'un c.) : tasarruflar.

tasarrufât-ı fi'liyye : bir san'atın icrâsı tam bir salâhiyete mâlik olma.

tasarrufât-ı lisâniyye (dil tasarrufları) : dilde, herkesin kabûl edebileceği yenilikleri kullanma.

tasarrufî تصرفى (a. s.) : tasarrufa mensup, tasarrufla ilgili.

tasarrum تصرم (a. i.) : yiğitlenme, cesâretlenme.

tasa'ub تصعب (a. i. suûbet'den. c. : tasa'-ubât) : güçleşme.

tasa'ubât تصعبات (a. i. tasa'ub'un c.) : güçleşmeler.

tasa'ud تصعد (a. i. suûd'dan) : **1.** yukarı çıkma, ağma. **2.** yükselme, kalkma [buhar ve gaz].

tasa'udât تصعدات (a. i. tasa'ud'un c.) : tasa'udlar, buharlaşmalar.

tasa'udâ-ı merzagiyye : bataklık yerlerden yükselen, fenâ kokular.

tasâvîr تصاوير (a. i. tasvîr'in c.) : tasvirler, resimler

tasâvîr-i esâtîr : mitolojiye âit resimler.

tasavvuf تصوف (a. i. sûf'dan c. : tasavvufât) : sofulaşma, gönlünü Allah sevgisine bağlama. **İlm-i tasavvuf :** tasavvuf ilmi, tasavvuf bilgisi.

tasavvufât تصوفات (a. i. tasavvuf'un c.) : tasavvuflar.

tasavvufî تصوفى (a. s.) : tasavvufa âit, tasavvufla ilgili.

tasavvur تصور (a. i. sûret'den. c. : tasavvurât) : **1.** zihinde şekillendirme, kurma. **2.** göz önüne getirme [zihinde]. **3.** istek, arzu.

tasavvurât تصورات (a. i. tasavvur'un c.) . **1.** tasavvurlar. **2. mant.** kaziye (* önerme) lerin zihinde meydana gelişini ve bunların nazariyesini mevzu yapan bahis.

tasavvurî, tasavvuriyye تصورى ، تصوريه (a. s.) : tasavvura âit, tasavvurla ilgili. (bkz : hayâlî).

tasavvut تصوت (a. i.) : **leng.** * sesleme, fonasyon, **fr. phonation.**

tasayyud تصيد (a. i.) : avlanma, ava çıkma. (bkz : istiyâd).

tasayyuf تصيف (a. i., sayf'dan) : yazlama, bir yerde yazı geçirme.

tasdî' تصديع (a. i. sudâ'dan c. : tasdîât) : **1.** baş ağrıtma, baş ağrıtılma. **2.** tâ'cîzetme, can sıkma, rahatsız etme.

tasdîât تصديعات (a. i. tasdî'in c.) : baş ağrıtmalar, can sıkmalar. (bkz : ta'cîzât).

tasdîk تصديق (a. i. sıdk'dan. c. : tasdîkat) : **1.** doğrulama, gerçeklendirme, gerçek olduğunu söyleme. **2.** *onaylama. **Bi-t-tasdîk :** tasdîk ile, tasdîk ederek. **Edât-ı tasdîk :** "evet, öyle, doğru.." gibi tasdîka delâlet eden edat.

tasdîkan تصديقا (a. zf.) : tasdîk sûretiyle, tasdîk için.

tasdîkat تصديقات ("ka" uzun okunur. a. i. tasdîk'in c.) : doğrulamalar, gerçeklendirmeler, * onaylamalar.

tasdîr تصدير (a. i. sadr'dan. c. : tasdîrât) : **1.** başa koyma, başa geçirme. **2.** kitabın başına önsöz koyma, konulma. **3.** yazma, satır dizme. (bkz : tastîr). **4.** çıkarma, çıkartma.

tasdiye تصديه (a. i.) : el çırpma, alkış.

tâse تاسه (f. i.) : tasa, kaygı.

tasfif تصفيف (a. i. saff'dan. c. : tasfîfât) : saf saf dizme, dizilme, sıralama.

tasfîfât تصفيفات (a. i. tasfîf'in c.) : saf saf dizmeler, sıralamalar.

tasfîh تصفيح (a. i. safh'dan c. : tasfîhât) : **1.** el çırpma, alkışlama. **2.** yassıltma, yufka hâline koyma, yaprak yaprak yapma.

tasfîhât تصفيحات (a. i. tasfîh'in c.) : **1.** el çırpmalar, alkışlamalar. **2.** yaprak hâline getirmeler.

tasfîk تصفيق (a. i. c. : tasfîkat) : kanad çırpma.

tasfîk-i esnân : soğuktan dişlerin birbirine çarpması.

tasfîkat تصفيقات ("ka" uzun okunur. a. i. tasfîk'in c.) : kanad çırpmalar.

tasfîr تصفير (a. i. safîr'den. c. : tasfîrât) : **1.** ıslık çalma, ıslıkla seslenme. **2.** sarartma, sarıya boyama.

tasfîrât تصفيرات (a. i. tasfîr'in c.) : **1.** ıslık çalmalar. **2.** sarıya boyamalar.

tasfiye تصفيه (a. i. safv'dan) : saf kılma, kılınma, saflaştırma; temizleme.

tasfiye-i düyûn : borçların fâizlerini ödeyip hesâbını kapama.

tasfiye-i kalb : yüreğini temizleme.

tasgir تصغير (a. i, c. : tasgirât) : **1.** küçültme, küçültülme, ufaltma, ufaltılma. **2. gr.** isim veyâ sıfatı, küçük mânâsiyle kullanma. **Edât-ı tasgir :** küçültme edâtı, **1)** Türkçede : "cak, cek, cağız, ceğiz" : "küçücek, kuşcağız.." gibi; **2)** Farsça'da : "çe, kef (harf)" : merdümek, dîvânçe.." gibi; **3)** Arapça'da : fiilin ikinci harfi ile

üçüncü harfi arasına sâkin bir y : abd'den (= ubeyd); tıfl'dan (= tufeyl).. gibi edatlar getirilerek yapılır].

tasgirât تصغيرات (a. i. tasgir'in c.) : küçültmeler.

tashîf تصحيف (a. i. sahf'dan. c. : tashîfât) : yazı yazarken kelimeyi yanlış yazma, yanılıp yanlış kelime yazma.

tashîfât تصحيفات (a. i. tashîf'in c.) : yanılıp yanlış kelime yazmalar.

tashîh تصحيح (a. i. sıhhat'den. c. : tashîhât) : **1.** sağlığını iâde etme, iyiletme. (bkz : ifâkat).

tashîh be dergâh : **tar.** Yeniçeri ocağı kütüğüne isim yazılması keyfiyeti.

tashîh-i mizâc : sağaltma, hastalığı tedâvî etme. **2.** yanlışı doğrultma, düzeltme; yanlış düzeltilme.

tashîh-i karâr : **huk.** temyîz mahkemesinden verilmiş olan bir karâra îtirâz ile o kararın tashîhini -mezkûr mahkemeden- taleb ve istîdâ etme.

tashîhât تصحيحات (a. i. tashîh'in c.) : tashihler, düzeltmeler.

tashîn تصحين (a. i. sahn'dan) : sahneye koma, sahnede oynanacak şekle koma.

tâsi' تاسع (a. s. tis'a'dan) : dokuzuncu. (bkz : nühüm). **Cild-i tâsi'** : dokuzuncu cild.

tâsian تاسعاً (a. zf.) : dokuzuncu olarak, dokuzuncu derecede, dokuzuncuşu.

tas'îb تصعيب (a. i. suûbet'den. c : tas'ibât) : güçleştirme, güçleştirilme, zorlaştırma, zorlaştırılma.

tas'îbât تصعيبات (a. i. tas'îb'in c.) : güçleştirmeler, zorlaştırmalar. ["teshîlât" ın zıddı].

tas'id تصعيد (a. i. suûd'dan) : **1.** yukarı çıkarma, çıkarılma. **2. kim.** bir cismin ısıtılarak buharlaştırılması, **fr. sublimation.**

ta'sîl تعسيل (a. i. asel'den) : bal katma, ballama, ballandırma.

ta'sîl-i kelâm : sözü ballandırma, tatlılaştırma.

tas'îr تصعير (a. i.) : kibirlilik yüzünden konuşurken, yüzünü başka tarafa çevirip karşısındakinin yüzüne bakmama.

ta'sir تعسير (a. i. usr'dan. c. : ta'sîrât) : güçleştirme, güçleştirilme. (bkz : tas'îb).

ta'sîr تعصير (a. i. asr'dan c. : ta'sîrât) : suyunu sıkma.

ta'sîrât تعسيرات (a. i. ta'sîr'in c.) : güçleştirmeler, güçleştirilmeler. (bkz : tas'îbât).

ta'sîrât تعصيرات (a. i. ta'sîr'in c.) : suyunu sıkmalar, sıkıp suyunu çıkarmalar.

taskil تصقيل (a. i. saykal'dan. c. : taskilât) : cilâ vurma, cilâlama.

taskil-i seyf : kılıcın cilâlanması.

taskilât تصقيلات (a. i. taskil'in c.) : cilâlamalar, cilâ vurmalar.

taslîb تصليب (a. i. salb'den. c. : taslîbât) : **1.** haça, çarmıha gererek îdâm etme. **2.** haç çıkarma **3.** (sulb'den) katılaştırma, katılaştırılma.

taslîbât تصليبات (a. i. taslîb'in c.) : **1.** haça, çarmıha gererek îdâm etmeler. **2.** haç çıkarmalar. **3.** (sulb'den) katılaştırmalar, katılaştırılmalar.

taslît تسليط (a. i. salâtet'den c. : taslîtât) : musallat etme, sataştırma, sataştırılma. [birini bir başkasına-].

tasliye تصليه (a. i. salevât'dan) : "aleyh-is--salavât" veyâ "sallallahü teâlâ aleyhi ve sellem.." duâsını okuma.

tasliye-hân تصليه خوان (a. f. b. s.) : tasliye okuyan, salevât-ı şerîfe getirici.

tâsme تاسمه (f. i.) : tasma, kayış halka.

tasmîm تصميم (a. i. c. : tasmîmât) : tasımlama, tasarlama, kat'î (*kesin) olarak niyetlenme.

tasmîmât تصميمات (a. i. tasmîm'in c.) : tasımlanan, tasarlanan, yapılması kararlaştırılan işler, şeyler.

tasmît تسميط (a i.) : **ed.** gazel veyâ kasîdeyi musammat denilen tarzda tanzîm etme; yânî, kafiyeli beyitleri dört kısım olarak tanzîm etme : [Erdi yine Ürdi-Behişt; oldu havâ anber-sirişt* Âlem Behişt-ender-Behişt; her kûşe bir Bâğ-ı İrem — Nef'î].

tasmît تصميت (a. i.) : susturma. (bkz : iskât).

tasnî' تصنيع (a. i. sun'dan c. : tasnîât) : **1.** yapma. **2.** düzme, uydurma, yakıştırma. **3. fels.** yapıntı, **fr. fiction.**

tasnîât تصنيعات (a. i. tasnî'in **c.**) : yapma, düzme, uydurma, yakıştırma şeyler.

tasnîf تصنيف (a. i. sınıf'dan. c. : tasnîfât) : sınıf sınıf, takım takım ayırma, sınıflama, bölümleme.

tasnîfât تصنيفات (a. i. tasnîf'in c.) : tasnîf edilmiş eserler.

tasrî' تصريع (a. i.) : **ed. 1.** bir beytin iki mısrâını da kafiyeli yapma. (**bkz : musarra'**). 2. bütün mısrâları kafiyeli manzûme yazma.

tasrîf تصريف (a. i sarf'dan) : **1.** (c. : tasârîf) istediği yolda idâre [Allah hak.] **2.** (c. : tasrîfât) : **gr.** bir kelimenin çekimi, * çekim. **İlm-i tasrîf : gr.** gramer.

tasrîfât تصريفات (a. i. tasrîf'in c.) : **gr.** tasrifler, * çekimler.

tasrîh تصريح (a. i. sarh'dan c. : tasrîhât) : açık açık söyleme, söylenme, açıktan açığa bildirme, bildirilme, belirtme, belirtilme. **Bi-t-tasrîh** : tasrih sûretiyle, açıktan açığa bildirerek (bkz : tasrîhen).

tasrîhât تصريحات (a. i. tasrîh'in c.) : açık söylemeler, belirtmeler.

tasrîhen تصريحاً (a. zf.) : açıktan açığa bildirerek.

tastîh تسطيح (a. i. sath'dan) : bir şeyi yassı ve düz etme, yassıltma.

tastîr تسطير (a. i. satr'dan) : satır dizme, yazı yazma, yazılma.

tasvib تصويب (a. i. savâb'dan. c. : tasvîbât). **1.** doğru bulma. **2.** uygun görme.

tasvîbât تصويبات (a. i. tasvîb'in c.) : doğru bulunan, uygun görülen şeyler.

tasvîben تصويباً (a. zf.) : tasvîbederek, doğru bularak, uygun görerek, görülerek.

tasvîb-kerde تصويب كرده (a. f. b. s.) : tasvîb-olunmuş, doğru bulunmuş, uygun görülmüş.

tasvîg تصويغ (a. i. sîga'dan. c. : tasvîgat) : kalıplaştırma, kalıp şekline koyma, konulma; eritip kalıba dökme.

tasvîgat تصويغات ("ga" uzun okunur. a. i. tasvîg'in c.) : kalıplaştırmalar; eritip kalıba dökmeler.

tasvîr تصوير (a. i. sûret'den c. : tasvîrât, tesâvîr) : **1.** resmini yapma. **2.** resim; figür; portre. (bkz : sûret). **3. ed.** yaziyle târif **etme.** (bkz : tavsîf[3]).

tasvîr-i hümâyûn : pâdişâhın resmı.

tasvîr-i mücessem : canlı resim.

tasvîrât تصويرات (a. i. tasvîr'in c.) : tasvirler, resmini yapmalar.

tasvît تصويت (a. i. savt'den) : **seslenme,** seslendirilme, ses çıkarma.

-tâş تاش — (f. e.) : "-daş" mânâsına **gelir.** ["dîn-dâş, sır-daş" da olduğu gibi].

ta'şîr تعشير (a. i. öşr'den c. : ta'şîrât) : **1.** onda birini alma, onda biri alınma. **2.** ona çıkarma. **3.** ona bölme.

ta'şîrât تعشيرات (a. i. ta'şîr'in c.) : **1.** onda birini almalar, onda birleri alınmalar. **2. on'a** çıkarmalar. **3.** on'a bölmeler.

taşt طشت (f. i.) : leğen.

taşt-ı sîmîn : gümüş leğen.
taşt-ı zerrîn : altın leğen.

taşt-gen طشتگن (f. b. i.) : leğen yapan, leğenci.

tât تات (f. i.) : Türk'lerden gayri olanlar. (bkz : tâcîk).

Tâtâr تاتار (f. i. c. : Tâtârân) : Tatar.

Tâtârân تاتاران (f. i. Tâtâr'ın c.) : Tatarlar.

Tâtârî تاتاری (f. s.) : Tatarlara âit, onlarla ilgili. (bkz : Tetârî).

tatarrub تطرب (a. i.) : tarablanma, keyiflenme, neşelenme.

tatarruf تطرف (a. i. tarafdan) : bir yana çekilme.

tatarruk تطرق (a. i. tark ve turûk'den) : **1.** yol bulma; yol bulup gitme. **2.** dövülme.

tatavvur تطور (a. i.) : **fels. fr. modification.**

tatayyub تطيب (a. i.) : güzel koku sürünme.

tatayyur تطير (a. i. tayerân'dan c. : tatayyurât) : kötüye yorma, uğursuz sayma. (bkz : teşe'üm) :

tatayyurât تطيرات (a. i. tatayyur'un c.) : uğursuz saymalar, kötüye yormalar.

tatbîk تطبيق (a. i. tıbk'dan. c. : tatbîkat) : **1.** uydurma, uydurulma, yakıştırma. **2.** benzetme, uydurma. (bkz : temsîl). **3.** karşılaştırma. (bkz : mukabele, mukayese. **4.** bir kanunu, bir maddeyi * uygulama.

tatbîkan تطبيقا (a. zf.) : tatbik suretiyle, * uygulıyarak.

tatbîkat تطبيقات ("ka' uzun okunur. a. i. tatbîk'in c.) : tatbikler, amelî, pratik dersler, tâlimler.

tatbîki تطبيقى (a. s.) : tatbîka âit, tatbik, pratik ile ilgili.

tatbîl تطبيل (a. i.) : davul çalma.

tatbîn تطيين (a. i.) : bir şeye çamur sürme.

tathîn تطحين (a. i. tahn'dan. c. : tathînât) : öğütme, un yapma.

tathîn-ül-hasât : **hek.** mesânedeki taşların bir âletle öğütülerek ameliyatsız düşürülmesi.

tathînât تطحينات (a. i. tathîn'in c.) : övütmeler, un yapmalar.

tathîr تطهير (a. i. c. : tathîrât) : temizleme, paklama.

tathîrât تطهيرات (a. i. tathîr'in c.) : temizlikler.

ta'tîl تعطيل (a. i. atal'den. c. : ta'tîlât) : çalışmıya ara verme, çalışmayı durdurma, durdurma, kesme.

ta'tîlât تعطيلات (a. i. ta'tîl'in c.) : tâtiller.

ta'tîl-nâme تعطيلنامه (a. f. b.) : [Tanzîmat'tan sonra] bir gazetenin muvakkat bir zaman için kapatılması hakkında gazete idârehânesine gönderilen resmî yazı.

ta'tîn تعطين (a. i.) : **1.** kök, yaprak cinsinden ilâç olabilecek şeyleri bir sıvı içine koyarak bir müddet terketme. **2. anat,** hayvanın iskeletinî çıkarmak için etleriyle birlikte suya sokarak etlerin dökülmesini beklemek için yapılan ameliyat.

ta'tîr تعطير (a. i. ıtr'dan) : güzel koku ile kokulandırma.

ta'tîs تعطيس (a i. atse'den) : aksırtma, aksırtılma.

ta'tîş تعطيش (a. i.) : susatma, susatılma.

tatlîk تطليق (a. i. talâk'dan) : **1.** [nikâhlı zevceyi] boşama, bırakma, ayırma. **2.** dişi hurma, incir gibi bâzı ağaçları, erkeklerinin çiçeğini asarak, yemişlendirme.

tatliye تطليه (a. i. tılâ'dan) : sıvama, tıla; cilâ verecek bir şeyi sürüp sıvama.

tatmîn تطمين (a. i. c. : tatmînât) : kalbe emniyet verme, verilme, insanın yüreğini rahatlandırma; doyurma [ma'nen].

tatmînât تطمينات (a. i. tatmîn'in c.) : kalbe emniyet vermeler, verilmeler, insanın yüreğini rahatlandırmalar; ma'nen doyurmalar.

tatrîb تطريب (a. i.) : keyiflendirme, neşelendirme.

tatrîz تطريز (a. i.) : **1.** elbîseye kenar işleme, işlenme. **2.** bir şeyin etrâfına oya yapma, dantele dikme.

tâtûle تاتوله (f. i.) : **bot.** tatula. **(bkz : tâtûre).**

tâtûre تاتوره (f. i.) : hayvan ayağına vurulan köstek, bukağı, payvant.

tâtûre طاتوره (a. i.) : **bot.** tatula. (bkz : tâtûre).

tatvîk تطويق (a. i.) : boyuna gerdanlık takma, takılma.

tatvîl تطويل (a. i. tûl'den. c. : tatvîlât) : uzatma, uzatılma.

tatvîl bilâ tâil : **ed.** faydasız tafsîlât.

tatvîl-i kelâm : **ed.** sözü uzatma.

tatvîlât تطويلات (a. i. tatvîl'in c.) : boş, beyhûde, fazla sözler.

tatvîş تطويش (a. i.) : iğdiş etme, burma.

tatyîb تطييب (a. i. tayyib'den. c. : tatyîbât) : hoş etme, edilme, hoşlandırma, gönlünü hoş etme, gönül hoş edilme, iyi davranma.

tatyîb-i hâtır : gönlünü alma, gönlünü hoş etme.

tatyîbât تطييبات (a. i. tatyîb'in c.) : gönlünü hoş etmeler, iyi davranmalar.

tâûn طاعون (a. i. c. : tavâîn) : **hek.** vebâ, yumurcak denilen salgın hastalık.

tâûnî طاعونى (a. s.) : **hek.** vebâ'ya âit, vebâ ile ilgili. (bkz : vebâî).

tav' طوع (a. i.) : **1.** itâat etme, boyun eğme, dinleme. **2.** istiyerek bir şey yapma.

tavâf طواف (a. i.) : **1.** etrâfını dolaşma. **2.** hacı olmak üzere zamânında ve muayyen usul dâhilinde Kâbe'nin etrâfını dolaşarak ziyâret etme.

tavâgî طواغى (a. i. tâgut'un c.) : putlar.

tavâgît طواغيت (a. i. tâgut'un c.). (bkz : tavâgî).

tavâhin طواحن (a. i. tâhine'nin c.) : öğütücü dişler, azı dişleri.

tavâhîn طواحين (a. i. tâhûn, tâhûne'nin c.) : **1.** su değirmenleri. **2.** öğütülmüş şeyler.

tavâif طوائف (a. i. tâife'nin c.) : taytalar; güruhlar, fıkralar, bölükler.

tavâif-i mülûk : Abbâsî İmparatorluğunun yıkılmasından sonra İslâm âleminde teşekkül eden küçük devletler.

tavâîn طواعين (a. i. tâûn'un c.) : vebâlar, yumurcak denilen salgın hastalıklar.

tavâli' طوالع (a. i. tâli'in c.) : tâlihler, bahtlar, kısmetler.

tavâmîr طوامير (a. i. tûmâr'ın c.) : tomarlar, dürülmüş nesneler.

tav'an طوعا (a. zf.) : istiyerek, kendi isteğiyle.

tav'an ve kerhen : hem istiyerek, hem istemiyerek.

tavârık طوارق (a. i. târık ve târika'nın c.) : **1.** gece gelen belâlar. **2.** tarîkatlar; kabîleler.

tavassub توصب (a. i.) : hastalanıp perîşan olma.

tavassut توسط (a. i. vasat'dan. c. : tavassutât) : araya girme, aracılık, ara bulma, aracılık etme.

tavassutât توسطات (a. i. tavassut'un c.) : araya girmeler, aracılıklar, ara bulmalar, aracılık etmeler.

tavâşî طواشى (a. i. c. : tavâşiye) : hadım ağası, harem ağası.

tavattun توطن (a. i. vatan'dan) : yerleşme, yurt tutma, yurtlanma.

tavâvîs طواويس (a. i. tâvus'un c.) : tavus kuşları.

tavazzû' توضوء (a. i. vuzû'dan) : abdest alma.

tavazzuh توضح (a. i. vuzûh'dan) : açıklanma.

tavd طود (a. i. c. : atvâd) : dağ. (bkz : cebel, kûh).

tavefân طوفان (a. i.). (bkz : tavâf).

tavf طوف (a. i.). (bkz : tavâf).

tav-hâne تاوخانه (t. f. b. i.) : gücsüzler yurdu. (bkz : dâr-ül-aceze, tâb-hâne).

tav'î طوعى (a. s.) : kendiliğinden, içinden; **fels.** **spontané.**

ta'vîc تعويج (a. i.) : eğme; eğilme; eğriltilme; eğriltme.

ta'vîd تعويد (a. i.) : âdet ettirme, ettirilme.

ta'vîk تعويق (a. i. avk'dan c. : ta'vîkat) : oyalandırma, geciktirme, geciktirilme, asıntıya bırakma, asıntı.

ta'vîk-i ihtimâr : **hek.** antiseptik madde kullanarak ekşimesini, bozulmasını önleme.

ta'vîkat تعويقات ("ka". uzun okunur. a. i. ta'vîk'in c.) : oyalamalar, geciktirmeler. (bkz : ta'vîk).

tavîl, tavîle طويل ، طويله (a. s. tûl'den c. : tıvâl) : **1.** uzun. (bkz : dırâz). **2.** çok süren. (bkz : medîd). **3.** **ed.** (bkz : bahr-i tavîl).

tavîlet-ül-ercül : **zool.** incikleri uzun olan kuşlar [leylek, devekuşu gibi].

tavîle طويله (a. i.) : **1.** hayvan katarı, birbiri ardına bağlanmış bir sıra hayvan. **2.** ahır, tavla. **3.** çayıra koyuverilen hayvanın ayağına bağladıkları ip, tavla ipi.

taviyyet طويت (a. i.) : gönülde gizli olan kasid, niyet.

ta'vîz تعويذ (a. i. iyâz'dan) : nazara ve başka kötülüklere karşı takılan muska. (bkz : hamâil, hırz, nüsha).

ta'vîz تعويض (a. i. ivaz'dan. c. : ta'vîzât) : **1.** bedel verme, karşılık olarak bir şey verme, verilme. **2.** **kim.** bir cismin, bir başkası yerine geçmesi.

ta'vîzât تعويضات (a. i. ta'vîz'in c.) : ödünç verilen para; karşılık olarak verilen şeyler.

ta'vîzen تعويضاً (a. zf.) : karşılık alınmak sûretiyle; karşılık olarak; ileride gelirinden kesilmek şartiyle.

tavk طوق (a. i. c. : etvâk) : **1.** gerdanlık.

tavk-ı zerrîn : altın gerdanlık. **2.** halka, tasma. **3.** bâzı kuşların boyunlarındaki tüyden halka. **4.** tâkat, güc.

tavk-ı beşer : insan gücü.

tavr طور (a. i. c. : elvât) : **1.** hal, edâ, gidiş; davranış. **2.** yapmacık; gösteriş, büyüklük. **3.** mûsikîde tutulan şahsî ve üstâdâne tarz.

tavsîf توصيف (a. i. vasf'dan c. : tavsîfât) : **1.** vasıflandırma, * niteleme. **2.** ilim, bilgi.

tavsîf-ül-emrâz : **hek.** hastalıklar ilmi. **3. ed.** bir şeyin yalnız olduğu gibi değil, biraz da şâirce görüldüğü ,ve duyulduğu gibi anlatılması.

tavsîfât توصيفات (a. i. tavsîf'in c.) : vasıflandırmalar, * nitelemeler.

tavsîl توصيل (a. i. vasl'dan) : ulaştırma, ulaştırılma, vardırma, vardırılma. (bkz : îsâl).

tavsît توسيط (a. i vasat'dan c. : tavsîtât) : araya koma, konulma, aracılık ettirme, aracı bulma.

tavsîtât توسيطات (a. i. tavsît'in c.) : araya komalar, konulmalar, aracılık ettirmeler, aracı bulmalar.

tavsiye توصيه (a. i.) : **1.** vasiyet bırakma. **2.** sipâriş etme, ısmarlama. **3.** öğütleme. **4.** kayırmalık.

tavsiye-nâme توصيه نامه (a. f. b. i.) : birinin kayrılması için yazılan yazı.

tavtia توطئه (a. i.) : anlatılacak maksadı destekliyecek yolda önceden bâzı sözler söyleme.

tavtîn توطين (a. i. vatan'dan) : **1.** bir yerde yerleştirme, yurtlandırma. **2.** bir şeye bağlanıp onu netîcelendirme.

tâvus طاوس (a. i. c. : etvâs, tavâvîs) : tavus kuşu. **Çeşm-i tâvus : astr.** tavus sûretinde görünen sâbit bir yıldız.

tâvus-i âteş-per : Güneş.

tâvus-i sidre : Cebrâil aleyhisselâm.

tavvâf طواف (a. s.) : **1.** [daha, pek, çok, en] tavaf eden, etrâfını dolaşan. **2.** Kâbeyi ziyâret eden. **3.** resmî dâirelerde gece bekçisi.

tavvâfiyye طوافيه (a. i.) : resmî dâirelerdeki gece bekçilerine verilen ücret.

tavzîf توظيف (a. i. vazf'dan) : vazîfelendirme, işe alma, iş verme.

tavzih توضيح (a. i. vuzûh'dan. c. : tavzîhât) : açıklama, açık anlatma, aydınlatma.

tavzîhât توضيحات (a. i. tavzîh'in c.) : açıklamalar, açık anlatmalar, aydınlatmalar.

tayâlis طيالس (a. i. taylasân'ın c.) : **1.** başa sarılan sarıkların omuzlar üzerine salıverilen uçları. **2.** başa ve boyna sarılan şallar v. b..

tayâlise طيالسه (a. i. taylasân'ın c.). (bkz : tayâlis).

Taybe طيبه (a. h. i.) : Medîne-i Münevvere. (bkz : Yesrib).

tayerân طيران (a. i.) : **1.** uçma. **2.** havada gaz olma.

tayf طيف (a. i. c. : tuyûf) : **1.** uykuda görünen hayal. **2.** korkudan karanlıkta görünen hayâlet. **3. fiz.** tayf.

tayf-ı munkati' : **fiz.** kesikli tayf, **fr. spectre discontinu.**

tayf-i mütemâdî : **fiz.** kesiksiz tayf, **fr. spectre continu.**

tayf-bîn طيفبين (a. f. b. i) : spektroskop.

Tayfûriyye طيفوريه (a. h. i.) : **tas.** Ebû Zeyd Tayfur bin Îsâ bin Suruşân-il-Bestânî tarafından kurulan tarîkat.

tâyı' طايع (a. s. tav'dan) : bir işi istekle, kendi isteğiyle yapan.

tâyıan طايعاً (a. zf.) : istiyerek.

ta'yîb تعييب (a. i. ayb'dan. c. : ta'yîbât) : ayıplama.

ta'yîbât تعييبات (a. i. ta'yîb'in c.) : ayıplamalar.

ta'yîn تعيين (a. i. ayn'dan) : **1.** ayırma, belli etme. **2.** bir me'mûriyete koyma. **3.** tayın, asker ekmeği. **4.** erzak.

ta'yînât تعيينات (a. i. ta'yîn [3, 4] ün c.) : maaştan başka verilen yiyecek, erzak.

ta'yîn-kerde تعيين كرده (a. f. b. s.) : tâyin edilmiş; belirtilmiş.

ta'yîr تعيير (a. i. c. : ta'yîrât) : kabahati yüze vurarak utandırma.

ta'yîrât تعييرات (a. i. ta'yîr'in c.) : kabahatleri yüzlemeler, yüze vurmalar.

ta'yîş تعييش (a. i.). (bkz : iâşe).

taylasân طيلسان (a. i. c. : tayâlis, tayâlise) : **1.** başa sarılan sarığın omuzlar üzerine salıverilen ucu. **2.** başa ve boyna sarılan şal v. b..

tayr طير (a. i. c. : atyâr, tuyûr) : kuş. (bkz : mürg).

tayriyyûn طيريون (a. i.) : kuşlar üzerinde tetkiklerde bulunan âlimler, **fr. ornithologistes.**
tayr-üd-devle (devlet kuşu) : hümâ.

tayy طى (a. i.) : **1.** dürüp bükme, dürülüp bükülme, sarma, katlama. **2.** atlama, üzerinden geçme.

tayy-i mekân, — -ı mesâfe, — -ı zemân : mekânı, mesâfeyi, zamânı atlarcasına geçme. **2.** çıkarma, kaldırma, yok etme, lâğvetme.

tayyâr طيار (a. i. tayerân'dan) : **1.** uçucu, uçan. **2. fiz.** gaz olan, havada gaza değişen. **Ca'fer-i Tayyâr** : Bi'r-i Maûne savaşında iki kolu kesilerek şehit olan Hz. Ca'fer ibnü Ebî-Tâlib olup, kollarının yerinde kanatlar çıkıp Cennette uçtuğu Hz. Muhammed tarafından görülen zat ki Hz. Alî'nin kardeşi ve Peygamberimizin amcası oğludur. **Rîh-i tayyâr** : yer değiştirerek esen yel, romatizma. **3. i.** erkek adı.

tayyârât طيارات (a. i. tayyâre'nin c.) : havadan, beleşten gelen paralar.

tayyâre طياره (o. i. c. : tayyârât) : havadan, beleşten gelen para. [bizde "uçak" mânâsına gelen bu kelime, Osmanlıca olup, Fazıl Ahmed Aykaç tarafından yapılmıştır].

tayyib, tayyibe طيب ، طيبه (a. s.) : **1. iyi,** güzel, hoş. **Kelimât-ı tayyibe** : hoşa gider, güzel söz. **2. i.** [**birincisi**] erkek, [**ikincisi**] kadın adı.
tayyib-i hâtır : gönül hoşluğu.

tayyibât طيبات (a. i. tayyibe'nin c.) : iyi, güzel işler ve hareketler.

tayyibe طيبه (a. i. c. : tayyibât) : iyi, güzel iş ve hareket.

tâz تاز (f. i.) : koşma, koşuş. ["tek" kelimesiyle **tek ü tâz** olarak kullanılır].

tazaccu' تضجع (a. i.) : üşenme, gevşek davranma. (**bkz** : tadaccu').

tazaccur تضجر (a. i.) : iç sıkılma; sıkıntı. (bkz : tadaccur).

tazallül تظلل (a. i. zıll'dan) : gölgelenme, gölge altına girme, gölgede olma.

tazallüm تظلم (a. i. zulm'den. c. : tazallümât) : sızlanma, yanıp yakılma.

tazallüm-i hâl : hâlinden şikâyet etme, sızlanma.

tazallümât تظلمات (a. i. tazallüm'ün c.) : sızlanmalar, yanıp yakılmalar.

tazammud تضمد (a. i.) : yaranın merhemli bezle bağlanması.

tazammun تضمن (a. i. zımn'dan) : **1.** içine alan, başka şeyler arasında bir şeyi daha hâvî olan. (bkz : indimâc). **2.** (zıman'dan) kefil olma. (bkz : taahhüd, tekeffül).

tazannî تظنى (a. i.). (bkz : tazannün).

tazannün تظنن (a. i. zann'den) : zan ile iş görme.

tazarru' تضرع (a. i. c. : tazarruât) : kendini alçaltarak yalvarma.

tazarruât تضرعات (a. i. tazarru'un c.) : **1.** ricâlar, niyazlar, yalvarmalar. **2.** XV. asır ediblerinden Sinan Paşa'nın meşhur tasavvufî eseri.

tazarruf تظرف (a. i. c. : tazarrufât) : zarâfet, zariflik taslama, satma, incelik gösterme.

tazarrufât تظرفات (a. i. tazarruf'un c.) : zariflik taslamalar, satmalar, incelik göstermeler.

tazarru'-nâme تضرعنامه (a. f. b. i.) : **1.** bir şey istemek için kendini alçaltıp yalvararak yazılan tezkere, mektup, manzûme. **2.** 1486 (H. 891) de ölen Hızırbey Oğlu Sinan Paşa'nın Tanrıya yalvarışlarını ve Peygamberle bâzı din ulularını öğüşlerini içine alan yer yer manzum, yer yer mensur bir eserdir.

tazarrur تضرر (a. i. zarr ve zurr'dan) : zarara, ziyâna uğrama, zarar görme.

tazavvu' تضوع (a. i.) : bir şeyin güzel kokusunun etrâfa yayılması.

tazayyuk تضيق (a. i. zîk,dîk' den) : daralma, sıkışma.

tazayyuk-ı kuddâmî : hek. sünnetsiz kimselerde gulfe (sünnet derisi) nin iltihaptan dolayı daralması; gulfenin sünnetsizlik netîcesi olarak geriye doğru toplanıp daralması.

tâze تازه (f. s.) : **1.** tâze, körpe; sulu, yaş. **2.** genç.

tâzegî تازگى (f. i.) : **1.** tâzelik, körpelik, yenilik. **2.** gençlik.

tâzende تازنده (f. s. ve i.) : koşucu. **Esb-i tâzende** : koşucu at, yarış atı.

tazhîr تظهير (a. i. zahr'dan) : **1.** arkıya atma, atılma, arkıya bırakma, bırakılma. **2.** savsaklama. (bkz : ihmâl).

tâzî تازى (f. i. ve s.) : **1.** (c. : **tâziyân**) : **Arap;** Arapça. **Esb-i tâzî** : Arap atı. **Lisân-ı tâzî** : Arap dili, arapça. **Zebân-ı tâzî** : Arap dili. **2.** tazı, av köpeği [tavşan yakalamak için kullanılır].

ta'zîb تعذيب (a. i. azâb'dan. c. : ta'zîbât) : eziyet etme, boşuna yorma.

ta'zîb-i rûh : can sıkma.

ta'zîbât تعذيبات (a. i. ta'zîb'in c.) : azaplar, eziyetler, boşuna yormalar.

taz'îf تضعيف (a. i. zı'f'dan c. : taz'îfât) : **1.** iki kat etme, bir o kadar daha artırma. **2.** zayıflandırma.

taz'îfât تضعيفات (a. i. taz'îf'in c.) : **1.** iki kat etmeler, bir o kadar daha artırmalar. **2.** zayıflandırmalar.

ta'zîl تعزيل (a. i.) : bir hastanın güzel ve inandırıcı sözlerle teselli edilmesi.

ta'zîl تعذيل (a. i. c. : ta'zîlât) : ayıplama.

ta'zîlât تعذيلات (a. i. ta'zîl'in c.) : ayıplamalar.

ta'zîm تعظيم (a. i. c. : ta'zîmât) : **1.** büyükleme, ululama, büyük sayma. **2.** saygı gösterme, ikrâm etme.

ta'zîmât تعظيمات (a. i. ta'zîm'in c.) : hürmetler, saygılar.

ta'zîmen تعظيماً (a. zf.) : hürmet ve ikrâm ederek.

ta'zîr تعذير (a. i. özr'den. c. : **ta'zîrât**) : esassız özür **bildirme**, vesîle ve bahâne arama.

ta'zîr تعزير (a. i, c. : ta'zîrât) : **1.** tekdîr etme, azarlama. **2.** suçluyu suçuna göre sözle tekdîr etme.

ta'zîr-i ahissâ : huk. [eskiden] içtimâî vaziyetleri düşkün, sefeleden ma'dût kimseler hakkındaki tâzirdir ki hem mahkemeye bilcelp îlâm sûretiyle, hem de darp ve hapis sûretiyle yapılabilir.

ta'zîr-i eşrâf : huk. [eskiden] ümerâ, yüksek tüccar, köy âyânı gibi şerefli kimseler hakkındaki tâzirdir ki ya bilvâsıta îlâm sûretiyle veyâ mahkemeye celbedilerek bilmuvâcehe ihtâr sûretiyle yapılır.

ta'zîr-i evsât : huk. [eskiden] içtimâî mevkileri orta halde bulunan kimseler hakkındaki tâzirdir ki hem mahkemeye bilcelp îlâm sûretiyle hem de hapis sûretiyle yapılır.

ta'zîr-i te'dîb : huk. [eskiden] âkil bâliğ olduğu halde henüz mükellefiyet çağında bulunmıyan bir çocuğun yaptığı bir cürümden dolayı hakkında te'dip ve tekzip maksadiyle yapılan tâzir.

te'zîr-i ukubet : huk. [eskiden] mükellef bir şahıs tarafından irtikâp olunup da şer'an muayyen bir cezâsı bulunmıyan bir cürümden dolayı ukubeten yapılan tâzir, [mücrimin bu hususta Müslim ile gayrimüslim, hür ile abd (kök), erkek ile kadın olması müsâvîdir].

ta'zîrât تعذيرات (a. i. ta'zîr'in c.) : esassız özür bildirmeler, vesîle ve bahâne aramalar.

ta'zîrât تعزيرات (a. i ta'zîr'in c.) : tekdirler, azarlamalar.

tâziyân تازيان (f. i. tâzî'nin c.) : Araplar. (bkz : Urbân).

tâziyâne تازيانه (f. i.) : **1.** kırbaç, kamçı. (bkz : savt). **2. müz.** tezene, mızrap. **3. mec.** vâsıta, sebep.

tâziyâne-i bârân : yağmurun kamçısı.

tâziyâne-i teşvîk : şevklendirme kamçısı [vâsıtası].

ta'ziye تعزيه (a. i. azv'den) : **1.** başsağlığı dileme. **2.** Ca'ferî mezhebinde olanların Muharrem ayında yaptıkları mâtem merâsimi.

ta'ziyet تعزيت (f. i.). (bkz : ta'ziye [1]).

ta'ziyet-nâme تعزيتنامه (f. b. i.) : başsağlığı dileyen yazı, mektup.

ta'zîz تعزيز (a. i. c. : ta'zîz'ât) : izzetleme, izzetlendirme, şerefli, kutlu kılma.

ta'zîzât تعزيزات (a. i. ta'zîz'in c.) : izzetlemeler, izzetlendirmeler, şerefli, kutlu kılmalar.

tazlîl تضليل (a. i.). (bkz : tadlîl).

tazlîl تظليل (a. i. zıll'dan) : gölgelendirme, gölgelendirilme.

tazmîd تضميد (a. i.) : merhemli bezi yaraya bağlama; lâpa vurma.

tazmîn تضمين (a. i. zımn, zımân'dan c. : tazmînât) : **1.** sebebolunan zarar ve ziyânı ödeme; zarar ve ziyan ödeme. **2. ed.** başkasına âit olan bir mısrâ veyâ beyti isim tasrîh ederek veyâ etmiyerek intihal ve tevârüd olmaksızın kendi şiirine alma san'atı.

tazmînât تضمينات (a. i. tazmîn'in c.) : zarar ödemeler.

tazrîr تضرير (a. i.) : zarara uğratma.

tazyî' تضييع (a. i. ziyâ'dan. c. : tazyîât) : bırakıp kaybetme, kaybına sebebolma.

tazyî-i evkat : boş yere vakit geçirme, vakit kaybetme.

tazyîât تضييعات (a. i. tazyî'in c.) : kaybetmeler, kaybına sebebolmalar.

tazyîk تضييق (a. i. zîk, dîk'den c. : tazyîkat) : **1.** daraltma, daralma. **2.** darlaştırma, sıkıştırma. **3.** zorlama, baskı. **4.** sıkıntı verme. **5. fiz.** basınç.

tazyîkat تضييقات ("ka" uzun okunur. a. i. tazyîk'in c.) : tazyikler.

te ت (f. e.) : kadar, dek, değin. (bkz : ta). **Ser-te-ser** : baştan başa.

teâdî تعادى (a. i. adû'dan. c. : teâdiyât) : düşmanlık, ara açılma. (bkz : adâvat, husûmet, muâdât).

teâdiyât تعاديات (a. i. teâdî'nin c.) : düşmanlıklar, ara açılmalar.

teâdud تعاضد (a. i. adud'dan) : **1.** kol kola girme. **2.** birbirini arkalama, birbirine yardım etme. (bkz : teâvün).

teâdül تعادل (a. i. adl'den. c. : teâdülât) : berâberlik, denklik, birbirine denk gelme.

teadülât تعادلات (a. i. teâdül'ün c.) : berâberlikler, birbirine denk gelmeler.

teâhüd تعاهد (a. i. ahd'den. c. : teâhüdât) : **1.** sözleşme. **2.** andlaşma.

teâhüdât تعاهدات (a. i. teâhüd'ün c.) : **1.** sözleşmeler. **2.** andlaşmalar.

teakküs تعكس (a. i. aks'den) : tersine dönme.

teâkub تعاقب (a. i. akab'dan) : **1.** birbiri arkasından gitme, birbirini ta'kîbetme. **2. fels. fr. consécution.**

teâkud تعاقد (a. i. akd'den) : akidleşme, bağlaşma.

teâküs تعاكس (a. i.) : **fels. antagonisme.**

teâlâ تعالى (a. cüm.) : "yüksek olsun!" mânâsına gelen bir söz olup Allah adiyle birlikte kullanılır : Allahü-teâlâ, Hakk- teâlâ ve tekaddes".

teâl-Allah تعالى الله (a. cü.) : Allah yükseltsin!

teâlî تعالى (a. i. ulüvv'den) : yükselme, ululanma.
Teâlî-i İslâm (Cemiyeti) : kurtuluş savaşından önce kurulmuş olan bir cemiyet.

teâlî-perver تعالى پرور (a. f. b. s.) : yükselmeyi istiyen.

teallî تعلى (a. i. c. : tealliyât) : yükselme, yüksek olma. (bkz : i'tilâ).

tealliyât تعليات (a. i. teallî'nin c.) : yükselmeler, yüksek olmalar.

teâlüm تعالم (a. i. ilm'den) : bir şeyi herkesin bilmesi, bir şey herkesçe bilinme. (bkz : teârüf [1]).

teâmî تعامى (a. i. amâ'dan) : görmezlenme, görmez gibi görünme.

teâmül تعامل (a. i. amel'den c. : teâmülât) : **1.** iş. (bkz : **muâmele**). **2.** bir işin oluşu. **3.** öteden beri olagelen muâmele.
teâmül-i kadîm : eskidenberi yapılageldiği için kanûn gibi sağlamlaşan bir usul **4. kim.** * tepkime, **fr. réaction.**

teâmülât تعاملات (a. i. teâmül'ün c.) : teâmüller.

teannî تعنى (a. i.) : zahmet çekme.

teânuk تعانق (a. i. unk'dan) : birinin boynuna sarılma. (bkz : muânaka).

teârîc تعاريج (a. i. ta'rîc'in c.) : **1.** çıkıntılar, tümseklikler. **2. anat.** beynin dış sathındaki çıkıntıları.

tearrî تعرى (a. i. ury ve uryet'den.) : **1.** soyunma, çıplaklaşma. **2.** bir şeyden, bir işten berî ve boş olma.

tearrüf تعرف (a. i.) : bir şeyi araştırarak öğrenme.

teâruz تعارض (a. i. araz'dan. c. : teâruzât): birbirine zıt olma. (bkz : tebâyün, tehâlüf).

teâruzât تعارضات (a. i teâruz'un c.) : birbirine zıt olmalar.

teârüf تعارف (a. i. aref'den. c. : teârüfât) : **1.** bir şeyi herkes bilme, bir şey herkesçe bilinme. (bkz : teâlüm). **2.** birbirini tanıma, tanışma.

teârüfât تعارفات (a. i. teârüf'ün c.) : **1.** herkesçe bilinen şeyler. **2.** birbirini tanımalar, tanışmalar.

teâsür تعاثر (a. i.) : güzel geçinme, dirlik etme [halk ile-].

teâsür تعاسر (a. i. üsr'den) : bir şey güçleşme, güç olma. (bkz : taassür).

teâtî تعاطى (a. i. atâ'dan) : **1.** verişme, birbirine verme.
teâtî-i efkâr : birbirlerine fikir verme.
teâtî-i mekâtîb : birbirlerine mektup verme. **2. tic.** her biri bir tarafta kalmak üzere iki veyâ daha çok nüsha olarak taraflar arasında mukavele yapma. **3. fık.** pazarlıksız, lâkırdısız olarak mal değişme, tırampa etme.

teattus تعطس (a. i.) : aksırma.

teâtuf تعاطف (a. i. âtıfet'den. c. : teâtufât) : **1.** birbirine sevgi, şefkat gösterme. **2.** birbirine bağlanma.

teâtufât تعاطفات (a. i. teâtuf'un c.) : karşılıklı sevgiler.

teâvîz تعاويذ (a. i. ta'vîz'in c.) : boyna asılan muskalar.

teâvîz-i sıbyân : çocukların muskaları.

teâvün تعاون (a. i. avn'den. c. : teâvünât) : yardımlaşma, birbirine yardım etme.

teâvünât تعاونات (a. i. teâvün'ün c.) : yardımlar.

teâzud تعاضد (a. i.) : **1.** kol kola tutunma, birbirine kol verme; **mec.** yardım. **2. fels. fr. mutualisme.**

teb تب (f. i.) : **1.** harâret. **2. hek.** sıtma. (bkz : hummâ, urvâ').

teba' تبع (a. i.) : tâbî olma, uyma.

tebaa تبعه (a. i. tâbi'in c.) : *uyruk, bir devletin hükmü altında bulunan kimse[ler].

tebâb تباب (a. i.) : zarar, ziyan, kayıp. (bkz : hasar, helâk).

tebâbia تبابعه (a. i. tubba'ın c.) : **1.** eski Yemen hükümdarlarının ünvanları. **Dâr-üt-tebâbia** : Mekke'de Hz. Muhammed'in doğduğu ev. **2.** gölgeler. **3.** arı beğleri.

tebâdül تبادل (o. i. bedel'den) : birbirine bedel olma, birbirinin yerini tutma, değişme.

tebâdülât تبادلات (a. i. tebâdül'ün c.) : değişmeler.

tebâdür تبادر (o. i. c. : tebâdürât) : **1.** ansızın akla gelme (bkz : sünûh). **2.** iki şâirin birbirinden habersiz olarak ayni şiiri söylemesi. (bkz : tevârüd [2]).

tebagguz تبغض (a.i. buğz'dan) : sevmeme, kin besleme. (bkz : tebâguz).

tebâguz تباغض (a. i. buğz'dan. c. : tebâguzât) : sevişmeme, gizli düşmanlık besleme. (bkz : tebagguz).

tebâh تباه (f. i. ve. s.) : **1.** bozuk, çürük, berbat, harap, mahvolma. **2.** yıkılmış, yıkıntı; tükenme. (bkz : tebeh).

tebahhur تبحر (a. i. bahr'den) : **1.** deryalanma, denizleşme. **2.** bir şeyin içine dalma ve pek derinine varma. **3.** bir ilimde derin ihtisas kazanma.

tebahhur تبخر (a. i. buhâr'dan. c. : tebahhurât). **1.** buğulanma, buğu hâline girme. **2.** tütsülenme.

tebahhurât تبخرات (a. i. tebahhur'un c.) : buharlar, buğular.

tebâhî تباهی (a. i.) : övünme. (**bkz : te**fâhür, temeddüh).

tebâh-kâr تباهکار (f. b. s. c. : tebâh-kârân) : harâbeden, mahveden, bitiren. (bkz : tebeh-kâr).

tebâh-kârân تباهکاران (f. b. s.) : tebâh-kâr'ın c.) : harâbedenler, mahvedenler, bitirenler. (bkz : tebeh-kârân).

tebâh-kârî تباهکاری (f. b. i.) : tebahkârlık, harâbetme, mahvetme, bitirme. (bkz : tebeh-kârî).

tebahtur تبختر (a. i.) : **1.** kibirli kibirli yürüme. **2.** dalgalanma, dalgalanır olma.

tebaiyyet تبعیت (a. i.) : tâbî olma, uyma.

tebaiyyeten تبعیةً (a. zf.) : tâbî olarak, uyarak

tebâkî تباکی (a. i. bükâ'dan) : yalandan ağlama, ağlar görünme.

tebânçe تبانچه (f. i.) : tokat.

tebâr تبار (f. i.) : asıl, soy. (bkz : neseb, nesl). **Âli-tebâr** : soyu yüksek, asîl.

tebâr تبار (a. i.): yok olma, bitme. (bkz : helâk).

tebârek تبارك (a fi.) : "mübârek etsin!"
tebârek-Allah : Allah mübârek etsin!

tebâreke تبارك (a. i.) : Kur'ân'ın 67. sûresi. (bkz : sûret-ül-mülk).

tebârüz تبارز (a. i. bürûz'dan). **1. iki** düşmanın çarpışmak üzere meydana çıkması. **2. hek.** bir şeyin çıkıntılı olması, meydanda bulunması. **3.** görünme, gözükme. **4.** belirme.

tebâşîr تباشیر (a. i.) : **1.** müjde. **2.** her şeyin ilk zamânı , öncesi.
tebâşîr-i fecr, tebâşîr-i subh : sabahın olduğunu haber veren ilk aydınlık. (bkz : fecr-i kâzib).

tebâşîr تباشير (f. i.) : tebeşir.

tebattun تبطن (a. i.) : bir şeyin içini dışını iyice anlamıya çalışma.

tebâtu' تباطؤ (a. i.) : ağır davranma, batî hareket etme.

teba'uz تبعض (a. i.) : kısım kısım ayrılma, parçalanma.

tebâüd تباعد (a. i. bu'd'dan c. : tebâüdât) : uzaklaşma, birbirinden uzak düşme.

tebâüdât تباعدات (a. i. tebâüd'ün c.) : uzaklaşmalar, uzak düşmeler.

tebâül تباعل (a. i.) : karı koca cilvesi.

tebâyün تباين (a. i. beyn'den. c. : tebâyünât) : iki şey arasındaki zıddiyet, aykırılık. (bkz : teâruz).

tebâyün-i a'dâd : fer. iki adet arasında birden başka kasım-ı müşterek (ortak bölen) bulunmaması [5 ile 7, 9 ile 11 gibi].

tebâyün-i efkâr : düşüncelerin aykırılığı.

tebâyünât تباينات (a. i. tebâyün'ün c.) : iki şey arasındaki zıddıyetler, aykırılıklar.

tebâzül تباذل (a. i.) : [sakınmadan] birbirine verme.

tebb تب (a. i.) : **1.** zarar, ziyan, kayıp. (bkz : tebâb, **hasâr, helâk**). **2.** "zarara uğrasın!" mânâsında bedduâ cümlesi.

tebcîl تبجيل (a. i. becl ve bücûl'den. c. : tebcîlât) : ululama, ağırlama. (bkz : ta'zîm, tekrîm).

tebcîlât تبجيلات (a. i tebcîl'in c.) : ululamalar, ağırlamalar. (bkz : ta'zimât, tekrîmât).

tebcîlen تبجيلاً (a. zf.) : ululıyarak, ağırlıyarak. (bkz : ta'zîmen).

tebdî' تبديع (a. i.) : **1.** birine bid'at isnâdetme. **2.** biri için "dinini değiştirdi" deme.

tebdîl تبديل (a. i. bedel'den. c. : tebdîlât) : değiştirme, değiştirilme, başka bir hâle getirme. (bkz : tagyîr, tahvîl).

tebdîl-i hevâ : hava değişikliği.

tebdîl-i mekân : yer değiştirme.

tebdîlât تبديلات (a. i. tebdîl'in c.) : değiştirmeler, değiştirilmeler.

tebdîlen تبديلاً (a. zf.) : değiştirerek, değiştirilerek.

tebea تبعه (a. s. tâbi'in c.) : tâbî olanlar, uyanlar, * uyruklar.

tebean تبعاً (a. zf.) : tâbî olarak, uyarak.

tebeddü' تبدع (a. i.) : **1.** bid'ate sapma. **2.** dînini değiştirme (bkz : irtidâd). **3.** iyi ahlâkını değiştirme.

tebeddül تبدل (a. i. bedel'den. c. : tebeddülât) : değişme, başka hâle girme. (bkz : tagayyür, tahavvül).

tebeddülât تبدلات (a. i. bedel'den. tebeddül'ün c.) : değişiklikler; değişiklik. (bkz : tagayyürât, tahavvülât).

tebeddülât-ı cesîme : büyük değişiklikler.

tebeh تبه (f. i. ve. s.) : **1.** bozuk, **çürük**, berbat, yıkılmış, harap. **2.** mahvolma; yıkıntı; tükenme. (bkz : tebâh).

tebehhül تبهل (a. i.) : tahsîl için sıkıntı çekme.

tebehhüm تبهم (a. i.) : müphem, şüpheli, belirsiz olma.

tebehhür تبهر (a. i.) : **hek.** kısa ve sık nefes alma.

tebeh-kâr تبهكار (f. b. s. c. : tebeh-kârân) : harâbeden, mahveden, bitiren. (bkz : tebâh-kâr).

tebeh-kârân تبهكاران (f. b. i. tebeh-kâr'ın c.) : harâbedenler, mahvedenler, bitirenler. (bkz : tebah-kârân).

tebeh-kârî تبهكارى (f. b. i.) : harâbetme, mahvetme, bitirme. (bkz : tebâh-kârî).

tebekküm تبكم (a. i. bekem'den) : söz söylerken tutulup kalma, dili tutulma.

tebelbül تبلبل (a. i. c. : tebelbülât) : dilin karışıklığı, anlaşılmaz hâle gelmesi.
tebelbül-i elsine : dillerin anlaşılmaz hâle gelmesi.

tebelbülât تبلبلات (a. i. tebelbül'ün c.) : dil karışıklıkları.

tebellüd تبلد (a. i.) : ağır, hareketsiz, tenbel olma.

tebellüg تبلغ (a. i. c. : tebellügat) : **1.** yetişme, erişme. **2.** anlayıp alma.

tebellügat تبلغات ("ga" uzun okunur. a. i. tebellüg'ün c.) : **1.** yetişmeler, erişmeler. **2.** anlayıp almalar.

tebellüh تبله (a. i. ebleh'den) : ahmaklaşma, ahmaklık gösterme.

tebellül تبلل (a. i.) : ıslanma, nemlenme.

tebellür تبلر (o. i. billûrdan) : billurlaşma, **fr. cristallisation.** [yapma kelimelerdendir].

tebennî تبنى (a. i.) : evlât edinme.

teber تبر (f. i.) : **1.** balta. **2.** dervişlerin taşıdıkları uzun saplı ve yarım ay şeklindeki balta. **3.** meşin bıçağı,

teber-dâr تبردار (f. b. s. ve i. c. : teber-dârân) : teberli, baltacı, baltalı, [Yeniçeriler arasında] baltalı asker; solak sınıfı.

teber-dârân تبرداران (f. b. s. ve i. teber-dâr'ın c.) : baltacılar.

teber-dârân-ı hâssa : **tar.** pâdişah sarayındaki solaklara verilen bir ad.

teber-hûn تبرخون (f. b. i.) : **1. bot.** kızılsöğüt. **2.** hünnap. **3.** tarhun.

teberku' تبرقع (a. i. rub : berkaa) : peçelenme, yüzünü örtme. (bkz : telessüm).

teberku-i nisvân : kadınların örtünmeleri, peçelenmeleri.

teberrâ تبرا ، تبرى (a. i. berâ'dan) : **1.** uzaklaşma, uzak durma, çekilme. **2.** sevmeyip yüz çevirme. [zıddı tevellâ].

teberrî تبرى (a. i. berâ'dan) : sevmeyip yüz çevirme. (bkz : teberrâ).

teberru' تبرع (a. i. burû'dan c. : teberruât) : bağış, bağışlama. (bkz : iâne).

teberrû تبرو (a. i.). (bkz : teberrâ).

teberruan تبرعاً (a. zf.) : bağış yoliyle, bağışlıyarak.

teberruât تبرعات (o. i. teberru'un c.) : bağışlar, bağışlamalar.

teberrüd تبرد (a. i. berd'den. c. : teberrüdât) : **1.** soğuma.
teberrüd-i hevâ : havanın soğuması. **2.** soğuk suya girme.

teberrük تبرك (a. i. bereket'den. c. : teberrükât) : mübârek sayma, uğur sayma.

teberrükât تبركات (a. i. teberrük'ün c.) : mübârek saymalar, uğur saymalar.

teberrüken تبركاً (a. zf.) : uğur sayarak.

teberrür تبرر (a. i.) : Allah rızâsına çalışma.

teberrüz تبرز (a. i.) : meydana çıkma, görünme.

tebertum تبرطم (a. i.) : **1.** hiddetlenme. **2.** büyüklük taslama.

teberzed تبرزد (f. i.) : nebat şekeri.

teberzîn تبرزين (f. i.) : eyer baltası, eyere asılan küçük savaş baltası.

tebessül تبسل (a. i.) : surat asma, somurtma; yüzünü ekşitme.

tebessüm تبسم (a. i. besm'den. c. : tebessümât) : gülümseme. (bkz : ibtisâm).

tebessüm-i memnûniyet : sevinç gülümsemesi.

tebessümât تبسمات (a. i. tebessüm'ün c.) : gülümsemeler.

tebessüm-künân تبسمکنان (a. f. zf.) : gülümsiyerek, gülümser halde.

tebessür تبثر (a. i.) : **hek.** sivilce çıkma.

tebeşbüs تبشبش (a. i.): [küçükten büyüğe] güler yüz gösterme.

tebettül تبتل (a. i.) : dünya işlerinden el ayak çekerek Allah'a yönelme. (bkz : inzivâ, i'tikâf).

tebevvül تبول (a. i. bevl'den) : işeme.

tebevvül-i sükkerî : **hek.** idrarda şeker bulunması.

tebevvül-i zülâl : **hek.** idrarda albümin bulunması.

tebeyyün تبين (a. i. beyân'dan) : belli olma, anlaşılma, meydana çıkma.

tebezzuk تبزق (a. i. büzâk'dan) : tükürme.

tebezzül تبزل (a. i.) : yarılma. (bkz : şakk).

tebhâl, tebhâle تبخال ، تبخاله (a. i.) : **hek.** uçuk, dudak kabartısı.

tebhâle-dâr تبخاله دار (f. b. s.) : uçuklamış, uçuklu.

tebhîc تبهيج (a. i. behîc'den) : güzelleştirme, güzelleştirilme.

tebhîl تبخيل (a. i. bahal ve buhl'den) : biri için hasis, pinti deme.

tebhîr تبخير (a. i. buhâr'dan. c. : tebhîrât) : **1.** buğu hâline getirme. **2.** tütsüleme, tütsülendirilme. **3.** etüvden geçirme.

tebhîrât تبخيرات (a. i. tebhîr'in c.) : tütsüler.

tebî' تبيع (a. i.) : **1.** yardımcı, yardak. (bkz : tâbi'). **2.** sığır yavrusu; mal.

teb'îd تبعيد (a. i. bu'd'dan) : **1.** uzaklaştırma, uzaklaştırılma, uzağa sürme. **2.** kovma.

te'bîd تأبيد (a. i. ebed'den. c. : te'bîdât) : ebedîleştirme, sonsuzlaştırma, sonsuzlaştırılma.

te'bîdât تأبيدات (a. i. te'bîd'in c.) : ebedîleştirmeler, sonsuzlaştırmalar.

te'bîn تأبين (a. i.) : **1.** bir kimseyi yüzüne karşı ayıplama. **2.** ölmüş bir kimsenin iyiliklerini hatırlayıp söyleme.

te'bîr تأبير (a. i.) : aşılama [ağaç]. (bkz : telkîh).

te'bîs تأبيس (a. i.) : hakaret, horlama.

teb'îz تبعيض (a. i.) : kısım kısım ayırma, paralama.

tebkît تبكيت (a. i.) : **1.** vesîka ile birini susturma. (bkz : iskât). **2.** başa kakma.

tebkiye تبكيه (a. i. bükâ'dan) : dokunaklı sözlerle ağlatma, ağlatılma.

teb-lerze تب لرزه (f. b. i.) : sıtma titremesi.

teblîg تبليغ (a. i. bulûğ'dan. c. : teblîgat) : **1.** yetiştirme, eriştirme, bitiştirme. **2.** götürme; taşıma (bkz : iblâğ). **3.** **ed.** mübâlağanın birinci derecesi. (bkz : gulüvv, iğrâk).

teblîgat تبليغات ("ga" uzun okunur. a. i. teblîg'in c.) : tebliğler.

teblîgat-ı resmiyye : resmî tebliğler.

teblîl تبليل (a. i.) : ıslatma, ıslatılma.

tebliye تبليه (a. i.) : eskitme, eskitilme.

tebn تبن (a. i. c. : etbân) : saman. (bkz : tibn) : **Tarîk-üt-tebn : astr.** samanyolu. ["tibn" şekli de kullanılır].

tebnî تبنى (a. s.) : saman renkli. (bkz : tibnî).

tebrîd تبريد (a. i. burûdet'den) : **1.** soğutma, soğutulma. **2. mec.** ara açılma.

tebrie تبرئه (a. i.). (bkz : tebriye).

tebrîk تبريك (a. i. bereket'den. c. : tebrîkât) : "mübârek, kutlu olsun!" deme, kutlama, uğurlu olmasını dileme.

tebrîkât تبريكات (a. i. tebrîk'in c.) : tebrikler, kutlamalar.

tebrîk-nâme تبريكنامه (a. f. b. i.) : tebrik yazısı, kutlama yazısı.

tebriye تبريه (a. i. berâet'den) : **1.** birini temize çıkarma, şüpheden kurtarma. **2.** borçtan kurtarma.

tebriye-i zimmet etmek : zimmetinde hükûmet parası olmadığını, bununla ilişiği bulunmadığını ispat etmek, [aslı : "tebrie" dir].

tebrîzî تبريزى (a. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

tebsıra تبصره (a. i. basar'dan) : **1.** insanın gözünü açacak keyfiyet. **2.** Âkif Paşa'nın meşhur eseri.

tebsîl تبصيل (a. i. basal'dan) : soyup sovana çevirme, soyulup sovana çevrilme.

tebsîr تبصير (a. i.) : târif ve îzah [insanın gözünü açacak şekilde-].

tebşîr تبشير (a. i. beşr'den c. : tebşîrât) : müjde verme, müjdeleme, müjdelenme.

tebşîrât تبشيرات (a. i. tebşîr'in c.) : **1.** müjdelemeler, müjde vermeler. **2.** rüyâda alınan mânevî müjdeler:

teb'tıa تبطئه (a. i. batî'den). : ağırlaşma, yavaşlama.

tebtîl تبتيل (a. i.). (bkz : tebettül).

tebvîb تبويب (a. i. bâb'dan) : bablara ayırma, kısım kısım ayırma.

tebvie تبوئه (a. i.) : bir kadını boş bir evde oturtma.

tebyîn تبيين (a. i. beyân'dan) : meydana çıkarma, belli etme; açıktan açığa anlatma.

tebyîz تبييض (a, i. beyâz'dan) : **1.** beyazlatma, ağartma. **2.** beyaza çekme [müsveddeyi-].

teb-zede تب زده (f. b. s. c. : teb-zedegân) : hümmâya, sıtmaya tutulmuş.

teb-zedegân تبزدگان (f. b. s. teb-zede'nin c.) : hümmâya, sıtmaya tutulmuş olanlar.

tebzîl تبزيل (a. i.) : **1.** yarma, delme. **2. hek.** bir uzvun suyunu boşaltmak üzere o yeri bir âletle delme ameliyesi

tebzîr تبذير (a. i. bezr'den. c. : tebzîrât) : **1.** tohumu saçıp dağıtma. **2.** har vurup harman savurma. (bkz : isrâf).

tebzîrât تبذيرات (a. i. tebzîr'in c.) : **1.** tohum saçmalar. **2.** isrâflar. (bkz : isrâfât).

tecâdül تجادل (a. i. cedel'den). (bkz : mücâdele).

tecâhül تجاهل (a. i. cehl'den. c. : tecâhülât) : câhil gibi görünme, bilmemezlikten gelme.

tecâhül-i ârifâne : ed. bilinen bir şeyi, edebî bir nükte ile bilinmiyormuş veyâ başka türlü biliniyormuş gibi gösterme san'atı.

tecâhülât تجاهلات (a. i. tecâhül'ün c.) : câhil gibi görünmeler, bilmemezlikten gelmeler.

tecâhül-kâr تجاهلكار (a. f. b. s.) : bilmemezlikten gelen.

tecâhül-kârî تجاهلكارى (a. f. b. i.) : bilmemezlikten gelme.

tecâhül-kârâne تجاهلكارانه (a. f. zf.) : bilmemezlikten gelircesine.

tecânüb تجانب (a. i. cenb'den.) : sakınma, çekinme.

tecânüs تجانس (a. i. cins'den) : bir cinsten olma.

tecârib تجارب (a. i. tecribe ve tecrübe'nin c.) : denemeler, deneyişler.

tecârib-i nazariyye : nazarî tecrübeler.

tecâsür تجاسر (a. i. cesâret'den) : cesâretlenme. (bkz : ictisâr).

teca'üd تجعد (a. i. ca'd'den) : kıvırcık, büklüm büklüm olma [saç-].

tecâvez-Allahü an seyyiâtihi تجاوزالله عن سيآته (a. cü.) : Allah günâhını affetsin.

tecâvîf تجاويف (a. i. tecvîf'in c.) : oyuklar, oyuk yerler.

tecâvîf-i dimâğ : **anat.** beynin içindeki boşlukları.

tecâvîf-i kalb : **anat.** kalbin, ikisi sağda ve ikisi solda olmak üzere ayrıldığı dört boşluk.

tecâvüb تجاوب (a. i. cevâb'dan) : cevaplaşma. (bkz : mücâvebe').

tecâvül تجاول (a i. cevelân'dan. c. : tecâvülât) : cevelân etme, dolaşma.

tecâvülât تجاولات (a. i. tecâvül'ün c.) : cevelân etmeler, dolaşmalar.

tecâvür تجاور (a. i.) : komşu olma.

tecâvüz تجاوز (a. i. cevâz'dan. c. : tecâvüzât) : **1.** ötesine geçme, sınırı aşma, atlama. **2.** saldırma, sataşma, sarkıntılık. **3.** el uzatma, başkasının hakkına dokunma.

tecâvüzât تجاوزات (a. i. tecâvüz'ün c.) : tecâvüzler.

tecâvüzî, tecâvüziyye تجاوزى ، تجاوزيه (a. s.) : tecâvüzle ilgili. **Harekât-ı tecâvüziyye : ask.** saldırma hareketi.

tecâvüz-kâr تجاوزكار (a. f. b. s. c. : tecâvüz-kârân) : tecâvüz eden, sataşan, saldıran.

tecâvüz-kârân تجاوزكاران (a. f. b. s. tecâvüz-kâr'ın c.) : sataşanlar, saldıranlar.

tecâvüz-kârâne تجاوزكارانه (a. f. zf.) : tecâvüzkârcasîna, saldırırcasına.

tecâvüz-kârî تجاوزكارى (a. f. i.) : tecâvüzkârlık.

tecâzüb تجاذب (a. i. cezb'den). **(bkz : mücâzebe); fels. fr. sympathie.**

tecâzür تجازر (a. i.) : sövüşme. (bkz : müşâteme).

tecbîn تجبين (a. i.) : korkak sayma, birisine : "korkaksın"! deme.

tecbîr تجبير (a. i. cebr'den) : kırık veyâ çıkık kemiği tâmir etme, sarıp iyi etme, edilme.

tecdî' تجديع (a. i.) : **hek. 1.** vücûdun bir yerini kesme. **2.** çocuğu muzur şeylerle besleme ve gelişmesini önleme **3.** bir kimseye onmasın diye beddûâ etme.

tecdîd تجديد (a. i. cidd'den. c. : tecdîdât) : yenileme, yenilenme, tâzelenme.

tecdîd-i nikâh : nikâh tâzeleme, yenileme.

tecdîd-i matla' : **ed.** kasîdenin orta yerlerine doğru yeni bir matla', söyleme.

tecdîdât تجديدات (a. i tecdîd'in c.) : yenilemeler, yenilenmeler, tâzelemeler.

tecdîden تجديداً (a. zf.) : yenileterek.

tecdîl تجديل (a. i.) : yere vurma, yere yıkma.

tecdîr تجدير (a. i.) : çocuğun çiçek çıkarması.

tecebbür تجبر (a. i. cebr'den. c. : tecebbürât) : kibirlenme, büyüklenme.

tecebbürât تجبرات (a. i. tecebbür'ünc.) : kibirlenmeler, büyüklenmeler.

teceddü' تجدع (a. i.) : **hek.** kötü gıdadan veyâ neşvünemâ inkıtâından dolayı gözdeki meşîme tabakasının arkadan yarılması.

teceddüd تجدد (a. i. cidd'den. c. : teceddüdât) : tâzelenme, yenilenme, yeni olma, **fr. renaissance.**

teceddüdât تجددات (a. i. teceddüd'ün c.) : teceddütler, yenilenmeler, yeni olmalar.

teceffüf تجفف (a. i. ceff'den) : kuruma [yaş şey].

teceffüf-i cülûd : yaş derilerin kuruması.

tecehhüz تجهز (a. i. cihâz'dan) : cihazlanma, hazırlanma; hazır bulunma.

tecehhüz-i arûs : gelinin hazırlanması.

tecellâ تجلا (a. i. cilve'den). (bkz : tecellî).

tecellî تجلی (a. i. celâ ve celv'den. c. : tecelliyât) : **1.** görünme; belirme. **2.** kader, tâlih. **3.** Allah'ın lûtfuna nâil olma. **4. tas.** hak nûrunun tesîriyle makbul kulların kalbinde ilâhî sırların ayân olması hâli. [zıddı : "setr"].

tecellî-i âsâr : **tas.** cismânî sûretteki şahâdet âlemi.

tecellî-i ef'âl : **tas.** Allah'ın fiillerinden bir fi'lin, kulun kalbine münkeşif olması.

tecellî-i esmâ : **tas.** Allah'ın esmâ-i hüsnâsından (Allah adlarından) bir ismin abdin kalbine münkeşif olması.

tecellî-i rahîmî : **tas.** Allah tarafından mü'minlere, sıddîklere ifâza olunan kemâlât.

tecellî-i rahmânî : **tas.** Allah tarafından mevcûdâta ifâza olunan vücut.

tecellî-i sıfât : **tas.** Allah'ın sıfatlarından bir sıfatın kulun kalbinde münkeşif olması.

tecellî-i sıfâtî : **tas.** mebdei, zâtten temeyyüz ve taayyün edecek veçhile ilâhî sıfatlardan bir sıfatla vuku' bulan tecellî.

tecellî-i şuhûdî : **tas.** nur ismi ile müsemmâ (adlanmış) olan vücûdun zuhûru.

tecellî-i zâtî : **tas.** hiçbir sıfat îtibar etmeksizin mebde-i zât olan tecellî.

tecellî-senc تجلی سنج (f. b. s.) : tecellîyi ölçüye vuran, tecellî tartan.

tecelliyât تجليات (a. i tecellî'nin c.) : tecellîler.

tecellî-zâr تجلی زار (a. f. b. i.) : İlâhî cilvelerle dolu yer.

tecellüd تجلد (a. i. c. : tecellüdât) : **1.** yalandan celâdet, yiğitlik gösterme. **2.** inâdetme, ayak direme. (bkz : ısrâr).

tecemmu' تجمع (a. i. cem'den. c. : tecemmuât) : toplanma, yığılma, birikme. (bkz : tehâcüm).

tecemmuât تجمعات (a. i. tecemmu'un c.) : toplanmalar; yığılmalar, birikmeler.

tecemmüd تجمد (a. i. cemâl'den. c. : tecemmüdât) : donma; sertleşme, katılaşma. [yapma kelimelerdendir].

tecemmüdât تجمدات (a. i. tecemmüd'ün c. : c.) : donmalar, sertleşmeler, katılaşmış, donmuş şeyler; buzlar.

tecemmül تجمل (a. i. cemâl'den c. : tecemmülât) : süs, süslenme.

tecemmülât تجملات (a. i. tecemmül'ün) : süslenmek üzere kullanılan eşyâ.

tecemmülât-ı beytiyye : ev eşyâsı, evde bulunan eşyâ (bkz : esâs).

tecemmüm تجمم (a. i.) : büyüme; çoğalma [nebat (* bitki)].

tecennî تجنی (a. i. cenn ve cünûn'dan) : **1.** meyva devşirme, devşirilme. (bkz : ictinâ'). **2.** (cinâyet'den) : birine "sen cânîsin!" deme.

tecennüb تجنب (a. i.) : sakınma, çekinme. (bkz : ictinâb).

tecennün تجنن (a. i. cenn ve cünûn'dan) : delirme, çıldırma.

tecerru' تجرع (a. i. cur'a'dan) : yudum yudum içme, içilme.
tecerru-ı gussa : gam yeme.

tecerrüd تجرد (a. i. cered'den) : **1.** soyunma, çıplak olma.
tecerrüd-i evrâk : yaprakların dökülmesi. **2.** her şeyden boş olma. **3. tas.** her şeyden vazgeçip Allah'a yönelme. **4.** bekâr kalma, evlenmeme.

tecessüd تجسد (a. i. cesed'den) : gövdelenme, gövde peydâ etme.

tecessüm تجسم (a. i. cism'den, c. : tecessümât) : **1.** cisimlenme, görünme, belirme **2.** göz önüne gelme.
tecessüm-i hayâl : hayal görme.

tecessüs تجسس (a. i. c. : tecessüsât) : **1.** yoklama, araştırma, araştırılma. (bkz : tahkik, tedkik). **2.** bir şeyin iç yüzünü araştırıp sırrını çözmiye çalışma; gözetleme.

tecessüsât تجسسات (a. i. tecessüs'ün c.) : yoklamalar, araştırmalar; gözetlemeler.

tecessüs-kâr تجسسکار (a. f. b. s.) : araştırıcı, araştıran, meraklı. (bkz : mütecessis).

tecеşşî تجشی (a. i.). (bkz : teceşşü').

teceşşü' تجشوء (a. i.) : **fizy.** geğirme.

tecevvü' تجوع (a. i. cû'dan) : aç kalma, kendini aç bırakma.

tecevvüf تجوف (a. i. cevf'den) : oyulma, oyuk hâline gelme, içi boş olma; içine işleme.

tecevvüz تجوز (a. i. cevâz'dan. c. : tecevvüzât) : **1.** cevaz verme, câiz görme, yapılmasını uygun görme. **2.** sözü mecaz olarak söyleme.

tecevvüzât تجوزات (a. i. tecevvüz'ün c.) : tecevvüzler, yapılması uygun görülen şeyler.

tecevvüzen تجوزاً (a. zf.) : mecaz yoliyle.

teceyyüş تجيش (a. i. ceyş'den). (bkz : tehaşşüd).

tecezzî تجزی (a. i. cüz'den) : [aslı : "tecezzüv" dür] (bkz : tecezzüv).
tecezzî-i ictihâd : **huk.** [eskiden] müçtehidin bâzı meselelerde müçtehit olup, bâzılarında olmaması. [ekseri ulemâ bunun cevâzına ve bâzıları adem-i cevâzına zâhip olmuşlardır].

tecezzür تجذر (a. i. cezr'den) : **mat.** kökleri bir sıra üzere düzenleme.

tecezzüv تجزو (a. i. cüz'den) : kısım kısım bölünme, doğranma, ufalma.

tecfîf تجفيف (a. i. ceff'den) : kurutma, kurutulma [yaş şey].

techîl تجهيل (a. i. cehl'den. c. : techîlât) : birinin câhilliğini, bilgisizliğini meydana koyma.

techîz تجهيز (a. i. cihâz'dan. c. : techîzât) : cihazlama, lüzumlu şeyleri tamamlama; donatma, * donatım.
techîz-i meyyit : ölünün yıkanıp, temizlenip, kefen, pamuk ve sairesi tedârik edilerek hazırlanması.
techîz-i sefâin : gemilerin donatımı.
techîz ve tekfîn : ölünün yıkanıp kefenlenmesi işi.

techîzât تجهيزات (a. i. techîz'in c.) : donatım.
techîzât-ı askeriyye : **ask.** askerî donatım.

te'cîc تأجيج (a. i.) : tutuşturup alevlendirme.
te'cîc-i nâr : ateşi tutuşturma.

tec'îd تجعيد (a. i. ca'd'dan) : saç kıvırtma, kıvırtılma.

te'cîl تأجيل (a. i. ecl'den. c. : te'cîlât) : sonraya bırakma, geciktirme [belli bir zamana kadar]. (zıddı : "ta'cîl").

te'cîlât تأجيلات (a. i. te'cîl'in c.) : sonraya bırakmalar, geciktirmeler [belli bir zamana kadar].

teclîd تجليد (a. i. cild'den) : **1.** ciltleme, ciltlenme. **2.** (celd'den) hayvanın derisini yüzme.

teclî-gâh تجليگاه (a. f. b. i.) : tecellî yeri.

teclî-geh تجليگه (a. f. b.). (bkz : teclî-gâh).

teclîl تجليل (a. i. cüll'den) : çul örtme, çul örtülme [hayvana-].
teclîl-i feres : ata çul örtme.

tecliye تجليه (a. i. cilâ'dan) : cilâ verme, verilme.
tecliye-i mir'ât : aynayı silip parlatma.
tecliye-i seyf : kılıca cilâ verme.

tecmîd تجميد (a. i.) : dondurma, dondurulma.

tecmîl تجميل (a. i. c. : tecmîlât) : süs. (bkz : tezyîn) :

tecmîlât تجميلات (a. i. tecmîl'in c.) : süsler. (bkz : tezyînât).

tecnîd تجنيد (a. i.) : askerleri sıralama, sıraya koyma.

tecnîs تجنيس (a. i. cinâs'dan) : **ed.** cinas yapma, iki mânâlı söz (veyâ mânî) söyleme.

tecnîz تجنيز (a. i.) : ölüyü tabuta koyma; ölü tabuta konulma.

tecrî' تجريع (a. i. cer' ve cere'den.) : yudum yudum içirme, içirilme.

tecrîb تجرب (a. i.) : deneme, sınama.

tecribe تجربه (a. i c. : tecârib) : **1.** tecrübe, deneme, sınama. (bkz : tecrîb). **2.** görgü. 3. görmüş geçirmişlik. **fr. expérimentation.**

tecribeten تجربةً (a. zf.) : tecrübe ederek, deneyerek, sınayarak. (bkz : bi-t-tecribe).

tecribî تجربى (a. s.) : deneme ile ilgili.

tecrîd تجريد (a. i. c. : tecrîdât) : **1.** soyma, soyulma. **2.** ayırma, bir tarafta tutma. **3. tas.** her şeyden el ayak çekip Allah'a yönelme. **Ehl-i tecrîd** (dünyâsından geçmiş olan) : dervişler. **4. fels.** soyutlama, **fr. abstraction. 5. fiz** * yalıtma, **fr. isolation. 6. ed.** bir şâirin kendini mücerred bir şahıs, yânî ayrı bir adam farzederek ona hitâbetmesi. (bkz : hitâb).

tecrîdât تجريدات (a. i. tecrîd'in c.) : tecritler.

tecrîden تجريداً (a. zf.) : **1.** tecrîdederek; tek olarak, tekliyerek. **2. fels.** * soyutlıyarak.

tecrîh تجريح (a. i. cerh'den) : yaralama.

tecrîm تجريم (a. i. cürm'den. c. : tecrîmât) : birinden cerîme alma, para cezâsı alma, birini cezâlandırma.

tecrîmât تجريمات (a. i. tecrîm'in c.) : tecrimler.

tecrübe تجربه (a. i.) : [aslı : "tecribe"-dir]. (bkz : tecribe).

tecsîm تجسيم (a. i. cism'den) ; cisimlendirme, vücut verme, vücutlu gösterme, gösterilme.

tecsîmât تجسيمات (a. i. tecsîm'in c.) : cisimlendirmeler, vücutlu göstermeler, gösterilmeler.

tecvî' تجويع (a. i. cû'dan) : acıktırma, acıktırılma,

tecvîd تجويد (a. i. cevdet'den) : **1.** bir şeyi güzel yapma. **2.** Kur'ân-ı Kerîm'i usûlüne bağlı kalarak okuma ilmi. **3.** bu okumayı öğreten kitap.

tecvîd-i hurûf : leng. seslerin mahreçlendirilmesi, boğumlandırılması, **fr. articulation.**

tecvîf تجويف (a. i. cevf'den c. : tecvîfât) : **1.** oyma, oyulma, oyuk hâline koyma. **2.** oyuk yer. **3. anat.** kalbin boşluklarından her biri.

tecvîfât تجويفات (a. i. tecvîf'in c.) : **1.** oymalar, oyulmalar, oyuk hâle koymalar. **2.** oyuk yerler. **3. anat.** kalbin boşlukları.

tecvîr تجوير (a. i. cevr'den) : cevretme, zora, sıkıya koyma.

tecvîz تجويز (a. i. cevâz'dan. c. : tecvîzât) : câiz görme, görülme, izin verme, verilme.

tecvîzât تجويزات (a. i. tecvîz'in c.) : câiz görmeler, görülmeler, izin vermeler, verilmeler.

tecyîf تجييف (a. i.) : **1.** vurmak sûretiyle korkutmak. **2.** çok korkmak.

tecyîş تجييش (a. i. ceyş'den). (bkz : tahşîd).

teczî' تجزئ (a. i.). (bkz : teczie).

teczie تجزئه (a. i. cüz'den) : kısım kısım ayırma, bölme, doğrama, ufaltma.

teczîm تجذيم (a. i.) : **1.** kesme [kol, kanad gibi şeyleri-]. **2.** cüzam illetine uğratma.

teczîr تجذير (a. i. cezr'den) : **mat.** cezrini bulma, kare kökünü alma.

tecziye تجزيه (a. i. cezâ'dan) : cezâlandırma.

tedâbîr تدابير (a. i. tedbîr'in c.) : tedbirler, yollar, çâreler.

tedâbîr-i âkıl-âne : akıllıca tedbirler.

tedâfü' تدافع (a. i. def'den. c. : tedâfüât) : **1.** birbirini def'etme, itişme, kakışma. **2.** kendini koruma, * savunma.

tedâfüî, tedâfüiyye تدافعى ، تدافعيه (a. s.) : kendini koruma, *savunma ile ilgili. **Harb-i tedâfüî :** kendini müdâfaa ederek yapılan harb.

tedâhük تضاحك (a. i.) : gülüşme [karşılıklı-].

tedâhül تداخل (a. i. dühûl'den. c. : tedâhülât) : **1.** birbiri içine girme. **2.** geri kalma [iş hakkında]. **3.** bir taksitin ödenmeden ötekinin gelmesi; ödemede gecikme. **4.** yığılıp kalma, birikme. **5.** karışma. (bkz : müdâhale).

tedâhül-fi-l- hudûd : huk. [eskiden] bir cinsten olan müteaddit esbâb-ı huduttan dolayı yalnız bir had ile iktifâ edilmesi hâli : [bir şahıs birkaç defa zinâda veyâ sirkatte bulunsa hakkında yalnız bir had ile iktifâ edilir].

tedâhül-fi-l-kazf : huk. [eskiden] birçok kaziflerden dolayı yalnız bir had ile iktifâ edilmesi hâli. [bir şahıs bir veyâ daha ziyâde kimselere bir lâfz ile veyâ başka başka lâfızlar ile zinâ isnâdında bulunsa bunlardan dolayı hakkında yalnız bir "hadd-i kazf" icrâ edilir].

tedâhül-i a'dâd : fer. iki sayıdan birinin diğeri ile tamâmen yânî kesir bırakmaksızın taksîmi kabil olması. [üç ile dokuz gibi].

tedâhül-i iddeteyn : fer. [eskiden] iki iddetin birbiri içine girmiş olması. [meselâ : bir kimse bâinen tatlîk ettiği bir kadına iddet esnâsında kendisine helâl olur zanniyle mukarenette bulunsa bu mukarenet sebebiyle ikinci olarak lâzımgelen iddet; kadının beklemekte olduğu birinci iddete tedâhül eder. Busûretle kadın; birinci iddeti ikmâl ettikten sonra ikinci iddetin sebebinden îtibâren noksan kalan miktârı tamamlar].

tedâhülât تداخلات (a. i. tedâhül'ün c.) : tedâhüller.

tedâî تداعى (a. i. da'vet'den) : bir şeyi hatıra getirme; **psik.** * çağrışım.

tedârub تضارب (a. i. darb'dan) : dövüşme, vuruşma. (bkz : mudârebe).

tedârük تدارك (a. i. derk'den. c. : tedârükât) : tedârik, hazırlama; araştırıp bulma, ele geçirme, edinme.

tedârükât تداركات (a. i.) : hazırlık[lar].

tedârükât-ı harbiyye, — -ı seferiyye : harb hazırlıkları.

tedârükî تداركى (a. i.) : **hek.** bir hastalığın şiddeti ihtimâline karşı gereken tertîbâtı alma.

tedârüs تدارس (a. i.) : okuma; yazma.

tedâvî تداوى (a. i. devâ'dan. c. : tedâviyât) : ilâç verme, iyileştirmek için bakma. **Berâ-yi tedâvî :** tedâvî için.

tedâvî-bi-l-ineb : üzümle tedâvî; üzüm kürü.

tedâvî-bi-l-mâ' : su ile tedâvî.

tedâvî-bi-n-nazîr : soğuk alan bir hastayı yine soğuk şeylerle tedâvî ederek meydana gelecek aks-i te'sirden faydalanma usûlü.

tedâvî-bi-z-zıdd ve **tedâvî bi-n-nakîz :** bir hastalığa zıddiyle ilâç verme, menfî tedâvîde bulunma.

tedâviyât تداويات (a. i. tedâvî'nin c.) : tedâvîler.

tedâvül تداول (a. i. devlet'den. c. : tedâvülât) : elden ele gezme, dolaşma, kullanılma.

tedâvülât تداولات (a. i. tedâvül'ün c.) : tedâvüller.

tedâvür تداور (a. i. devr'den) : sıra ile yapma; karşılıklı yapma.

tedbîc تدبيج (a. i.) : rükû'da başı çok eğme.

tedbîr تدبير (a. i. dübûr'dan. c. : tedâbîr) : bir şeyi te'min edecek veyâ önliyecek yol, çâre. **Hüsn-i tedbîr** : iyi düşünülerek tutulan yol. **Sû-i tedbîr** : yanlış tutulan yol.

tedbîr-i menzil : ev idâresi ile ilgili hususlardan bahseden ilim, ev idâresi bilgisi, **fr. économie domestique.**

tedbîr-i muallak : **huk.** [eskiden] bir şarta tâlik olunan tedbir. ["sen şu işi yaparsan müdebbersin "denilmesi gibi". Bu halde memlûk o işi mevlâsının hayâtında yaparsa vefâtında malının üçte birinden azat olur].

tedbîr-i mukayyed : **huk.** [eskiden] mevlânın bir kayıt ile mukayyet olarak vefâtına muallâkan yaptığı tedbir. ["ben bu hastalığımdan ölürsem" yâhut "ben bu yolculuğum esnâsında vefât edersem sen hürsün" denilmesi gibi].

tedbîr-i mutlak : **huk.** [eskiden] mevlânın alelıtlak mevtine muzaf olan tedbir. ["ben öldüğüm zaman sen hürsün" denilmesi gibi, "ben seni müdebber kıldım" denilmesi de bu kabildendir].

tedebbür تدبر (a. i. c. : tedebbürât) : **1.** sonunu, hakîkati düşünme. **2.** arkasını dönme.

tedebbürât تدبرات (a. i. tedebbür'ün c.) : sonunu, hakîkati düşünmeler.

tedeffün تدفن (a. i. defn'den) : defnolunma, gömülme.

tedehhî تدهى (a. i.) : dâhîleşme, dehâ eseri gösterme.

tedehhün تدهن (a. i. dehn'den) : yağlanma, yağ sürünme.

tedehhüş تدهش (a. i. deheş'den) : dehşete düşme, korkma, yılma.

tedellâ تدلى (a. i.) : **tas.** mukarriblerin, makamların son mertebesine yükseldikten sonra ifâkatbahş olan bir sahne nüzûlü.

tedellî تدلى (a. i. dell'den. c. : tedelliyât) : nazlanma.

tedelliyât تدليات (a. i. tedellî'nin c.) : nazlanmalar.

tedellük تدلك (a. i.) : sürtme; uğuştuрulma.

tedellül تدلل (a. i.) : nazlanma. (bkz : tegannüc).

tedemmu' تدمع (a. i. dem'den) : **1.** gözün yaşarması. **2. hek.** hastalık dolayısıyle gözden yaş gelme.

tedemmug تدمغ (a. i. dimâğ'dan) : **fels.** beyinleşme, **fr. cérébration.**

tedemmül تدمل (a. i.) : toprağı gübreleme, toprağa gübre dökme.

tedennî تدنى (a. i. denâet'den. c. : tedenniyât) : aşağı inme, aşağılama, gerileme. [zıddı : "terakki"].

tedenniyât تدنيات (a. i. tedennî'nin c.) : aşağılamalar, gerilemeler.

tedennüs تدنس (a. i.) : kirlenme, pislenme.

tedennüs-i câme : elbisenin kirlenmesi.

tederru' تدرع (a. i.) : zırhlanma, zırh giyme.

tederrüb تدرب (a. i.) : alışma. (bkz : ülfet).

tederrüc تدرج (a. i. derece'den) : derece derece, adım adım ilerleme.

tederrün تدرن (a. i.) : bir uzvun, bir organın şişmesi.

tederrüs تدرس (a. i. ders'den c. : tederrüsât) : ders alma, ders olarak okuma.

tederrüsât تدرسات (a. i. tederrüs'ün c.) : ders almalar, ders olarak okumalar.

tedessür تدثر (a. i.) : elbise giyme.

tedeyyün تدين (a. i. dîn'den) : **1.** dîne bağlı olma. **2.** dîninde sımsıkı bağlı kalma. **3.** (deyn'den) borçlanma.

tedfîn تدفين (o. i. defn'den) : defnetme, gömme.

tedhîn تدخين (a. i. duhan'dan) : tütsüleme, dumanlama.

tedhîn تدهين (a. i. dühn'den) : güzel kokulu yağ sürme, sürülme.

tedhîş تدهيش (a. i. c. : tedhîşât) : dehşet verme, dehşete düşürme; şaşırtma, korkutma, yıldırma.

tedhîş-i ezhân : zihinlerde heyecan yaratma.

tedhîşât تدهيشات (a. i. tedhîş'in c.) : tedhişler.

te'dîb تأديب (a. i. edeb'den. c. : te'dîbât) : **1.** edeplendirme, edeplendirilme. **2.** terbiye etme, terbiyesini verme; haddini bildirme. **Hadd-i te'dîb** : bir suç işliyeni, başkalarına örnek olacak şekilde, cezâlandırma [muâhaze, tâzîr, darb gibi].

te'dîbât تأديبات (a. i. te'dîb'in c.) : **1.** edeplendirmeler, edeplendirilmeler. **2.** terbiye etmeler, terbiyesini vermeler.

te'dîben تأديبا (a. zf.) : te'dip için, te'dip sûretiyle; tevbih ve tekdir ederek.

te'diyât تأديات (a. i. te'diye'nin c.) : ödemeler.

te'diye تأديه (a. i. edâ'dan. c. : te'diyât) : **1.** ödeme; ödenilme. **2.** borcunu verme.

te'diye-i deyn : borç ödeme.

tedkik تدقيق (a. i. dikkat'den. c. : tedkikat) : dikkatle araştırma, araştırılma, inceden inceye yoklama, inceleme.

tedkikat تدقيقات ("ka" uzun okunur. o. i. tedkik'in c.) : tetkikler, inceden inceye araştırmalar, incelemeler.

tedkikat-ı şer'iyye : [eskiden] şeyhislâm kapısında, şer'î işlerle ilgili olan hükümlerin karara bağlandığı dâire.

tedlîk تدليك (a. i.) : sürme, uğalama.

tedlîs تدليس (a. i.) : alışverişte satıcının mal kusurunu müşteriden saklaması, hîle.

tedliye تدليه (a. i.) : **1.** sarkıtma, sarkıtılma; yukarıdan aşağı bırakma, bırakılma. **2.** delil, vesîka hazırlama. **3.** şaşırma, dehşete düşme.

tedmîc تدميج (a. i.) : bir şeyi başka bir şeyin içine yerleştirme.

tedmîm تدميم (a. i.) : **hek.** kanın, bâzı sebepten dolayı, ciğerlerde, bağırsaklarda ve damarlarda çoğalması.

tedmîr تدمير (a. i. c. : tedmîrât) : yoketme, mahvetme, tepeleme.

tedmîrât تدميرات (a. i. tedmîr'in c.) : yoketmeler, mahvetmeler, tepelemeler.

tednîs تدنيس (a. i. c. : tednîsât) : kirletme, kirletilme.

tednîsât تدنيسات (a. i. tednîs'in c.) : kirletmeler, kirletilmeler.

tedrî' تدريع (a. i.) : zırh giydirme, giydirilme.

tedrî-i cüyûş : askerlere zırh giydirilme.

tedrîb تدريب (a. i.) : **ped.** * yetiştirim.

tedrîbî تدريبى (a. s.) : **fels. fr. empirique.**

tedrîc تدریج (a. i. durûc'dan c.) : tedrîcât) : **1.** derece derece, basamak basamak ilerleme, ilerletme; azar azar hareket. **Ale-t-tedrîc** : tedrîc üzere. **Bi-t-tedrîc** : azar azar, yavaş yavaş. **2. ed.** ifâdenin derece derece yükselmesi. **3. fels. fr. gradation.**

tedrîc-i sâid : **ed.** İfâdenin yükselmesi.
tedrîc-i hâbit : ifâdenin alçalması.

tedrîcât تدریجات (a. i. tedrîc'in c.) : tedricler.

tedrîcen تدریجاً (a. zf.) : derece derece, yavaş yavaş, azar azar.

tedrîcî, tedrîciyye تدریجی ، تدریجیه (a. s.) : derece derece, yavaş yavaş olan, yapılan.

tedrîs تدریس (a. i. ders'den c. : tedrîsât) : ders verme, verilme, okutma.

tedrîsât تدریسات (o. i. tedrîs'in c.) : tedrisler (* öğretim).

tedrîsât-ı âliye : yüksek * öğretim.
tedrîsât-ı ibtidâiyye : ilk öğretim.
tedrisat-ı taliye : * orta öğretim.

tedsîm تدسیم (a. i.) : nazar değmemesi için küçük çocukların çene çukurlarına siyah benek yapma.

tedsîr تدثیر (a. i.) : kuşun, yuvasını düzenlemesi, düzeltmesi.

tedsiye تدسیه (a. i.) : baştan çıkarma, azdırma.

tedvîn تدوین (a. i. dîvân'dan. c. : tedvînât) : **1. ed.** dîvan şekline sokma [manzûmeleri-]. **2.** kitap hâline getirme.

tedvînât تدوینات (a. i. tedvîn'in c.) : tedvînler, dîvan şekline sokmalar; kitap yapmalar.

tedvîr تدویر (a. i. devr'den. c. : tedvîrât) : **1.** döndürme, döndürülme, çevirme, çevrilme. **2.** değirmi şekle sokma, sokulma.

tedvîr-i âlem : dünyâyı döndürme, idâre etme. **3. ed.** bir mısrâdaki kelimelerin yerini değiştirmekle veznin ve mânânın bozulmaması, yânî, yine aynı mânânın anlaşılması. Meselâ : "şöyle bir fikir geldi aklıma; aklıma şöyle bir fikir geldi.." gibi.

tedviye تدویه (a. i. devâ'dan) : devâ, ilâç verme.

teebbî تأبی (a. i. eb'den) : birini baba edinme.

te'ebbüd تأبد (a. i.) : **1.** ürküp çekinme. **2.** evlenmeme, bekâr kalma.

teebbüh تأبه (a. i.) : **1.** kibirlenme. **2.** âlîcenaplık, göztokluğu ile bir şeyden vazgeçme.

teebbün تأبن (a. i.) : birinin yolundan gitme, izine uyma.

teeccüc تأجج (a. i.) : tutuşma, alevlenme [ateş].

teeccül تأجل (a. i.) : belli bir zamana kadar mehil, müddet isteme.

teeccüm تأجم (a. i.) : öfkelenme.

teeddüb تأدب (a. i. edeb'den. c. : teeddübât) : edeplenme, edebini takınma, edepli davranma, utanma; çekinme.

teeddübât تأدبات (a. i. teeddüb'ün c.) : utanmalar, çekinmeler.

teeddüben تأدباً (a. zf.) : edep ve terbiye kaidesine riâyet ederek, edepli davranarak, utanarak, çekinerek.

teeffüf تأفف (a. i.) : of çekme, oflama.

teehhî تأخی (a. i.) : birisiyle kardeş olma, birini kardeş edinme.

teehhül تأهل (a. i. ehl'den) : **1.** ehlîleşme. **2.** evlenme.

teehhür تأخر (a. i. te'hîr'den. c. : teehhürât) : **1.** sonraya, geriye kalma. **2.** gecikme. **Bilâ-teehhür** : gecikmeden.

teehhürât تأخرات (a. i. teehhür'ün c.) : sonraya kalmalar, gecikmeler.

teekküd تأکد (o. i. ekd'den) : sağlamlaşma, kuvvet bulma.

teekkül تأكل (a. i. ekl'den) : **1. hek.** yaranın, yenik gibi açılıp büyümesi, oyulup açılması. **2.** eklolunma, yenme.

teellüf تألف (a. i. ülfet'den c. teellüfât) : alışma, hoş geçinme; bağdaşma.

teellüfât تألفات (a. i. teellüf'ün c.) : alışmalar, hoş geçinmeler; bağdaşmalar.

teellüm تألم (a. i. elem'den. c. : teellümât) : elemlenme, kederlenme, tasalanma.

teellümât تألمات (a. i. teellüm'ün c.) : kederlenmeler, eseflenmeler, tasalanmalar.

teemmî تأمى (a. i. emet'den) : câriye edinme.

teemmül تأمل (a. i. emel'den. c. : teemmülât) : iyice, etraflıca düşünme. **Bilâ-teemmül** : düşünmeden, düşünmeksizin.

teemmülât تأملات (a. i. teemmül'ün c.) : iyice, etraflıca düşünüp taşınmalar. **teemmülât-ı amîka** : derinden derine düşünüp taşınmalar.

teemmüm تأمم (a. i. ümm'den) : ana edinme.

teemmür تأمر (a. i. emr'den) : âmirlik taslama.

teennî تأنى (a. i. c. : teenniyât) : **1.** yavaş gitme, yavaş hareket etme, yavaşlık; gecikme. **2.** ilerisini düşünerek acelesiz, dikkatli davranma. **Bilâ-teennî** : dikkatsiz, ihtiyatsız olarak.

teenniyât تأنيات (a. i. teennî'nin c.) : acelesiz ve düşünceli davranmalar.

teennüs تأنث (a. i. üns'den) : **1.** müennes olma. **2.** kadın gibi hareket etme, kadınlaşma.

teerrüb تأرب (a. i.) : kendini zekî göstermiye çalışma.

teessî تأسى (a. i.) : **1.** tesellî verme, avutma. **2.** sabretme.

teessüf تأسف (a. i. esef'den. c. : teessüfât) : eseflenme, kederlenme, tasalanma; acıma.

teessüfât تأسفات (a. i. teessüf'ün c.) : teessüfler.

teessüm تأثم (a. i. ism'den.) : günahtan kaçınma.

teessür تأسر (a. i.) : oyalandırma; işten alıkoyma.

teessür تأثر (a. i. esr ve esâret'den) **c.** : teessürât) : **1.** kederli ve üzüntülü olarak hislenme, içlenme. **2.** bir şeyin te'sîrini duyma. **3.** acı, keder duyma. **Mûcib-i teessür** : teessüre sebebolan, **Serî-üt-teessür** : çabuk teessüre kapılan.

teessürât تأثرات (a. i. teessür'ün c.) : teessürler, üzüntüler, üzülmeler, acılar, kederler.

teessür-bahş, teessür-bahşâ تأثر بخش . تأثر بخشا (a. f. b. s.) : hüzün ve keder veren, tasaya düşüren.

teessüs تأسس (o. i. esâs'dan) : **1.** temelleşme, yerleşme, kökleşme. **2.** kurulma.

teevvî تأوى (a. i. evy'den) : oturacak yer edinme, yurtlanma, yurt tutma, bir yerde yerleşme.

teevvüd تأود (a. i.) : eğrilme, iki kat olma, bükülme.

teevvüh تأوه (a. i. c. : teevvühât) : inleme, ah vah etme.

teevvühât تأوهات (a. i. teevvüh'ün c.) : inlemeler, ah vah etmeler.

teevvül تأول (a. i.) : başka mânâya gelme; mânâsı başka olma.

teeyyüd تأيد (a. i.) : kuvvetlenme, kuvvet bulma, sağlamlaşma ; doğru çıkma, gerçekleşme.

teezzî تأذى (a. i. ezâ'dan) : rencîde olma, incinme.

teezzür تأزر (a. i.) : bürünme, örtünme. (bkz : tesettür).

tef تف (f. i.) : **1.** sıcaklık. (bkz : harâret). **2.** buhar.

tefaddul تفضل (a i.). (bkz : tefazzul).

tefâfîh تفافيح (a. i. tuffâh'ın c.) : elmalar.

tefahhum تفحم (a. i. fahm'den) : **kim.** kömürleşme. **fr. carbonisation.**

tefahhur تفخر (a. i. fahr'den. c. : tefahhurât) : övünme, kurulma. (bkz : iftihâr, temeddüh).

tefahhurât تفخرات (a. i. tefahhur'un c.) : övünmeler, kurulmalar.

tefahhus تفحص (a. i. fahs'den. c. : tefahhusât) : inceden inceye araştırma.

tefahhusât تفحصات (a. i. tefahhus'un c.) : inceden inceye araştırmalar.

tefâhür تفاخر (a. i. fahr'den. c. : tefâhürât) : **1.** övünme. (bkz : temeddüh). **2.** övünç. (bkz : iftihâr).

tefâhürât تفاخرات (a. i. tefâhür'ün c.) : **1.** övünmeler. **2.** övünçler.

tefâil تفاعيل (a. i. tef'ile'nin c.) : **ed.** tef'ileler, mısrâ veyâ beytin vezin parçaları.

tefakkud تفقد (a. i. fakd, fıkdân ve fukud'dan. c. : tefakkudât) : arayıp sorma, arayıp sorulma. (bkz : cüst ü cû, tefahhus).

tefakkudât تفقدات (a. i. tefakkud'un c.) : arayıp sormalar, arayıp sorulmalar.

tefakkuh تفقح (a. i.) : gül gibi açılma.

tefakkur تفقر (a. i. fakr'den) : fukarâlaşma.

tefâkum تفاقم (a. i.) : [iş] büyüyüp güçleşme.

tefâküh تفاكه (a. i. fâkihe'den) : **1.** birbirine karşılıklı yemiş atma. **2. mec.** şakalaşma.

tefârîc تفاريج (a. i. tefrice'nin c.) : yırtmaçlar; aralıklar.

tefârîk تفاريق (a. i. tefrîk'in c.) : **1.** ayırmalar, seçmeler. **2.** ufak tefek şeyler. **3.** az değerli hediyeler.

tefâsîl تفاصيل (a. i. tafsîl'in c.) : tafsiller, ayrıntılar. (bkz : tafsîlât).

tefâsîr تفاسير (a. i. tefsîr[3] ün c.) : Kur'ân'ı îzâh eden kitaplar.

tefassum تفصم (a. i.) : kırılma, kesilme. (bkz : infisâm).

tefâsuh تفاصح (a. i.) : fasâhatle söyleme.

tefâvüd تفاود (a. i.) : faydalaşma, birbirinden faydalanma.

tefâvüt تفاوت (a. i. fevt'den) : **1.** iki şeyin birbirinden farklı olması. (bkz : tezâd). **2.** iki şey arasındaki fark. **Bî-tefâvüt, Bilâ-tefâvüt** : farksız.

tefâvüt-i hasene : hicrî yıl ile, mâlî yıl arasındaki 10 gün ve yirmi bir saatlik farktan meydana gelen vâridât (gelir) farkı.

tefâyüd تفايد (a. i.). (bkz : tefâvüd).

tefâzul تفاضل (a. i. fazl'dan. c. : tefâzulât) : **1.** fazîlet ve meziyet yarışına çıkma. **2.** fark, mikdar fazlası.

tefâzul-ı iktidâr : **fiz.** potansiyel farkı.

tefâzul-i irtifâ' : **coğr.** iki noktanın deniz sathından olan yükseklikleri (râkımlar) arasındaki fark.

tefâzulî تفاضلى (a. s.) : **1.** tefâzula âit, tefâzul ile ilgili. **2. î. mat.** iki rakamın arasında miktarca olan farktan doğan nisbet.

tefazzul تفضل (a. i.) : **1.** fazilet, üstünlük satma. **2.** iyilik; bağışlama. (bkz : tefaddul).

tefcî' تفجيع (a. i. c. : tefcîât) : acıtma, canını yakma; dertli kılma.

tefcîr تفجير (a. i.) : **1.** yerden su kaynatıp akıtma. **2.** drenaj. **3. hek.** kanı veyâ cerâhati akıtmak için ameliyattan sonra yaranın içine delikli borular sokma.

tefdiye تفديه (a. i.) : canını başkasına fedâ etme, "canım sana kurban olsun" deme [k].

tefeccu' تفجع (a. i.) : acıma, canı yanma; dertli, kaygılı olma.

tefeccür تفجر (a. i. fecr'den c. : tefeccürât) : **1.** tan yeri ağarma. **2.** yerden su kaynayıp akma. **3. hek.** yarılma, çatlama.

tefeccürât تفجرات (a. i. tefeccür'ün c.) : tefeccürler.

tefehhüm تفهم (a. i. fehm'den c. : tefehhümât) : yavaş yavaş anlama, farkına varma. **Sû-i tefehhüm** : yanlış anlama.

tefehhümât تفهمات (a. i. tefehhüm'ün c.) : yavaş yavaş anlamalar, farkına varmalar.

tefekkuh تفقه (a. i. fıkh'dan) : **1.** fıkıh öğrenme. **2.** fıkıhda çok bilgili olma. **3.** (bkz : taakkul, tefehhüm).

tefekküh تفكه (a. i.) : **1.** hoşlanma; şaşırma. (bkz : hayret). **2.** pişmân olma. **3.** yemiş toplama; yemiş yeme.

tefekkük تفكك (a. i.) : münfek olma, -zincir halkası gibi- birbirinden ayrılma.

tefekkür تفكر (a. i. fikr'den. c. : tefekkürât) : düşünme, zihin yorma; düşünülme.

tefekkürât تفكرات (a. i. tefekkür'ün c.) : düşünmeler, zihin yormalar; düşünülmeler.

tefelluk تفلق (a. i.) : yarılma, çatlama. (bkz : infilâk).

tefellüc تفلج (a. i.) : **1.** yarılıp çatlama. **2. hek.** felc olma, felce uğrama.

tefellüs تفلس (a. i.) : **1.** iflâs etme. **2. hek.** insan cildinin pul pul dökülmesi.

tefelsüf تفلسف (a. i. felsefe'den. c. : tefelsüfât) : feylesoflaşma; felsefe sözleri söyleme.

tefelsüfât تفلسفات (a. i. tefelsüf'ün c.) : feylesoflaşmalar.

tefennün تفنن (a. i. fenn'den) : **1.** değişme. (bkz : tenevvü') **2.** fen öğrenme; birçok şeyler öğrenme. **3.** sözü türlü türlü söyleme.

tefennün fi-l-ibâre تفنن فى العباره (a. cü.) : **ed.** bir defâ söylenilmiş olan bir sözü ikinci defâ söylemek gerekince, o sözü tekrarlamamak için başka türlü ifâde etme. [Meselâ bir sözde Fuzûlî'den bahsolmuşken tekrar zikri îcâbedince : "Leylî vü Mecnûn şâiri" denilmesi gibi].

teferru' تفرع (a. i. fer'den. c. : teferruât) : **1.** dallanma, dal budak salıverme. **2.** bir çok kısımlara ayrılma. **3.** bir kökten çıkıp ayrılma.

teferruât تفرعات (a. i. teferru'un c.) : ayrıntılar, **fr. accessoires.**

teferrug تفرغ (a. i. ferâğ'dan) : **1.** fâriğ olma, vazgeçme. **2.** bir işi bitirip kurtulma. **3.** satın alınan bir mülkün ferağ muâmelesini yaptırma, tapusunu kendi üzerine çevirme.

teferruh تفرح (a. i. ferah'dan) : ferahlanma, içi açılma.

teferruk تفرق (a. i. fark'dan) : ayrılma, dağılma.

teferruk-i ittisâl : hek. herhangi bir sebep veyâ hastalıkla cildin yarılması.

teferrüc تفرج (a. i. c. : teferrücât) : **1.** açılma, ferahlanma. **2.** gezinti. **3.** gezintiye çıkıp gam dağıtma.

teferrücât تفرجات (a. i. teferrüc'ün c.) : **1.** açılmalar, ferahlanmalar. **2.** gezintiler. **3.** gezintiye çıkıp gam dağıtmalar.

teferrüc-gâh تفرجگاه (a. f. b. i.) : eğlence, gezinti yeri. (bkz : mesîre).

teferrüc-geh تفرجگه (a. f. b. i.). (bkz : teferrüc-gâh).

teferrüd تفرد (a. i. ferd'den) : **1.** herkesten ayrılıp tek, yalnız, tenha kalma **2.** eşsiz, emsalsiz, benzersiz olma. **3.** kendi başına kalma, olma. **Dâiye-i teferrüd** : eşi, akrânı olmamak dâvâsı, arzusu.

teferrüs تفرس (a. i ferâset'den c. : teferrüsât) : sezme, anlar gibi olma.

teferrüsât تفرسات (a. i. teferrüs'ün c.) : sezinti.

teferrüş تفرش (a. i. ferş'den) : yayılma, serilme.

teferrüz تفرز (a. i. ifrâz'dan) : ayrılma.

tefer'un تفرعن (a. i. fir'avn'den) : **1.** Firaunlaşma. **2.** son derecede kibirlenme. (bkz : azamet).

tefessüh تفسح (a. i.) : açılma, genişleme. (bkz : inbisât).

tefessüh تفسخ (a. i. fesh'den c. : tefessühât) : **1.** çürüme, çürüyüp dökülme, bozulma. **2. hek.** bir cismin kokup dağılması.

tefessühât تفسخات (a. i. tefessüh'ün c.) : çürümeler, çürüyüp dökülmeler, bozulmalar; cisimlerin kokup dağılması.

tefettüt تفتت (a. i. fett'den) : ufak ufak parçalanma, un ufak olma.

tefe'ül تفأل (a. i. fâl'den. c. : tefe'ülât) : **1.** fal açma, fala bakma. **2.** hayre yorma, uğursama, uğur sayma.

tefe'ülât تفألات (a. i. tefe'ül'ün c.) : **1.** fal açmalar, fala bakmalar. **2.** hayre yormalar, uğur saymalar.

tefevvuk تفوق (a. i. fevk'den) : üste çıkma, üstün olma, yükselme. **Dâiye-i tefevvuk** : üstte bulunma dâvâsı, isteği.

tefevvüh تفوه (a. i. fevh'den c. : tefevvühât) : **1.** ağza alma, söyleme. **2.** münâsebetsiz söz söyleme, dil uzatma.

tefevvühât تفوهات (a. i. tefevvüh'ün c.) : münâsebetli, münâsebetsiz sözler, boş boğazlıklar, dedikodular, cezâya çarptırılmasını gerektiren sözler.

tefevvüz تفوض (a. i.) : **1.** üstüne alma, üzerine alma [bir işi-]. **2. fık.** gayrimenkul'ün tasarruf haklarını satın alma.

tefeyyüz تفيض (a. i. feyz'den c. : tefeyyüzât) : feyiz bulma, ilerileme, yükselme. (bkz : terakki).

tefeyyüzât تفيضات (a. i. tefeyyüz'ün c.) : feyiz bulmalar, ilerilemeler, yükselmeler. (bkz : terakkiyyât).

tefhîm تفحيم (a. i.) : kömürleştirme.

tefhîm تفخيم (a. i. fahm'den) : **1.** büyük sayma. (bkz : ta'zîm). **2. a. gr.** bir harfi kalın okuma : râgıb'daki "r" nin kalın, receb'deki "r" nin ince oluşu.. gibi.

tefhîm تفهيم (a. i. fehm'den. c. : tefhîmât) : anlatma, anlatılma, bildirme, bildirilme.

tefhîm-i merâm : merâmını anlatma.

tefhîmât تفهيمات (a i. tefhîm'in c.) : anlatmalar, anlatılmalar, bildirmeler, bildirilmeler.

te'fîf تأفيف (a. i.). (bkz : teeffüf).

te'fîk تأفيك (a. i. c. : te'fîkât) : **1.** yalan söyleme. **2.** yalan; iftirâ etme.

te'fîkât تأفيكات (a. i. te'fîk'in c.) : yalan söylemeler, yalanlar, iftirâ etmeler.

tef'îl تفئيل (a. i. fâl'den) : fal açtırma, fala baktırma.

tef'ile تفعله (a. i. c. : tefâil) : mısrâ veyâ beytin vezin parçası.

tefkih تفقيه (a. i. fıkh'dan) : **1.** fıkıh öğretme. **2.** öğretme, anlatma.

tefkîh تفكيه (a. i.) : **1.** hoşlandırma; hayrete düşürme. **2.** yemiş yedirme.

tefkîr تفكير (a. i.) : 1. düşündürme, düşündürülme. 2. **fels. fr. idéation.**

teflîs تفليس (a. i.) : 1. birisine "müflis" deme, denilme. 2. **huk.** yargıç tarafından birinin iflâsına hükmedilmesi. [bu hüküm i'lân edilir].

tefrî' تفريع (a. i. fer'den. c. : tefrîât) : fer'lendirme. (bkz : fer').

tefrîc تفريج (a i.). (bkz : tefrîh).

tefrice تفرجه (a. i. c. : tefârîc) : yırtmaç, aralık.

tefrîd تفريد (a. i. ferd'den) : 1. dünyâdan geçip yalnız Allah ile meşgul olma. **Ehl-i tefrîd** : köşeye çekilip ibâdetle meşgul olan kimse. 2. **fiz.** elektriklenmemesi istenilen şeyi elektrik nakleden cisimlerden ayırma. (bkz : tecrîd).

tefrîg تفريغ (a. i. c. : tefrîgat) : 1. dolu kabı boşaltma; dolu kabın boşaltılması. 2. yemeği kotarma, yemek kotarılma. 3. (ferâgat' den) ferâgat ettirme, vazgeçirme.

tefrîgat تفريغات ("ga" uzun okunur. a. i. tefrîg'in c.) : 1. dolu kapları boşaltmalar. 2. yemekleri kotarmalar.

tefrîh تفريح (a. i. ferah'dan) : ferahlandırma, gönül açma.

tefrîh تفريخ (a. i.) : 1. korkusuz kalma. 2. gelişme, filizlenme. 3. yumurtadan çıkma zamânı. **Devr-i tefrîh : biy.** kuluçka devri. **Vakt-i tefrîh : hek.** çiçek hastalığı aşısının yapılmasından te'sîrini gösterinciye kadar geçen zaman.

tefrîk تفريق (a. i. fark'dan) : ayırma, seçme, ayırdetme. **Meclis-i tefrîk** : idâre meclisi âzâsı (yönetim kurulu üyesi) seçimi için yapılan toplantı.

tefrika تفرقه (a. i.) : 1. ayrılma, ayrılık. 2. bozuşma. (bkz : nifâk). 3. gazete veyâ dergilerde kısım kısım çıkarılan uzun yazı.

tefrikaten تفرقةً (a. zf.) : tefrika sûretiyle.

tefrîş تفريش (a. i. ferş'den. c. : tefrîşât) : 1. döşeme, döşenme, yayma. 2. ev eşyâsını düzenleme.

tefrîşât تفريشات (a. i. tefrîş'in c.) : 1. döşemeler, döşenmeler, yaymalar. 2. ev eşyâsını düzenlemeler.

tefrît تفريط (a. i. fart'dan) : tersine aşırılık, ortalamanın çok altında kalma. ["ifrât" ın zıddı].

tefsîde تفسيده (f. s.) : harâretli, kızgın.

tefsîde-dil تفسيده دل (a. b. s.) : yüreği yanık, bağrı yanık.

tefsîde-leb تفسيده لب (f. b. s.) : pek susamış.

tefsîh تفسيح (a. i.) : genişleme. (bkz : tevessü').

tefsîk تفسيق (a i. fısk'den. c. : tefsîkat) : fısk ve fücûra sürükleme, birisine fâsık, kabahatli, günahkâr deme.

tefsîkat تفسيقات ("ka" uzun okunur. a. i. tefsîk'ın c.) : fısk ve fücûra sürüklemeler.

tefsîr تفسير (a. i. fesr'den. c. : tefsîrât) : 1. yorum. 2. Kur'ân-ı Kerîm'in mânâ bakımından îzâhı. 3. (c. : tefâsîr) Kur'ân'ı îzâh eden kitap. **Hüsn-i tefsîr** : bir şeye güzel, münâsıp mânâ verme. **İlm-i tefsîr** : Kur'an'ı îzâh etmenin yollarını, usullerini bildiren ilim **Sû-i tefsîr** : bir şeye fenâ mânâ verme.

tefsîrât تفسيرات (a. i. tefsîr 1, 2 nin c.) : 1. yorumlar 2. Kur'ân'ın mânâsında yapılan yorumlar.

tefsire تفسره (a. i.) : **hek.** 1. doktorun, hastanın idrârına bakması, idrârı muâyene etmesi. 2. hastanın, doktor tarafından muâyene olunan idrârı.

tefte تفته (f. s.) : kızmış, kızgın, harâretli. **Âhen-i tefte** : kızmış demir. **Dil-i tefte** : kızgın gönül.

teftîh تفتيح (a. i. feth'den. c. : teftîhât) : 1. açma. (bkz : güşâd). 2. geğirme.

teftîhât تفتيحات (a. i. teftîh'in c.) : 1. açmalar. 2. geğirmeler.

teftîk تفتيق (a. i. fetk'den) : yarma, yarılma.

teftîk تفتيك (a. i. fetk'den) : ditmek, didilmek, tarayıp açmak [yün, pamuk gibi şeyleri-].

teftîl تفتيل (a. i. fetl'den) : fitil yapma, bükme, bükülme.

teftîn تفتين (a. i. fitne'den) : 1. fitneye, fesâda düşürme. 2. meftûn, vurgun kılma.

teftîr تفتير (a. i. c. : teftîrât) : fütur, usanç, bezginlik verme.

teftîrât تفتيرات (a. i. teftîr'in c.) : usançlar, bezginlikler.

teftîs تفتيث (a. i.) : ufak ufak parçalamak, parçalanmak.

teftîş تفتيش (a. i. fetş'den. c. : teftîşât) : 1. gereği gibi sorup araştırma, sorulup araştırılma; bir şeyin doğrusunu bulmak için her tarafı arayıp tarama. 2. muâyene, kontrol. 3. müfettiş; teftiş ve tahkik me'muru. **Mahkeme-i teftîş : huk.** [eskiden] evkaf nezâretinde, şeyhislâm kapısına bağlı şer'î mahkeme.

teftîşât تفتيشات (a. i. teftîş'in c.) : teftişler.

teftîşî تفتيشى (a. s.) : teftîşe mensup, teftişle ilgili.

teftît تفتيت (a. i.) : parça parça etme, unufak etme, edilme, parçalanma.

teftît-i ahcâr : taşların parçalanması.

teftît-i zücâc : sırçanın unufak olması.

tefvîk تفويق (a. i.) : **tar.** okçulukta, yayın sol el ile yukarıya kaldırılması.

tefvît تفويت (a. i. fevt'den) : geçirme, kaçırma.

tefvît-i salât : namaz vaktini kaçırma.

tefvîz تفويض (a. i.) : 1. ihâle, sipâriş etme, edilme. 2. dağıtım. (bkz : tevzî'). 3. bir gayrimenkulü, bilinen bedeli karşılığında, bir kimsenin üstüne bırakma.

tefvîz-i talâk : fer. [eskiden] kocanın talâkı karısına veyâ üçüncü bir şahsa tevdî etmesi. [meselâ : evvelâ kadın erkeğe hitaben : irâde ettiğim vakit emr-i talâk kendi elimde olmak üzere nefsimi sana tezvîc ettim" deyip erkek de bunu kabûl etse nikâh sahih ve emr-i talâk kadına tefvîz edilmiş olur; dilediği vakit kendisini tatlik edebilir. Fakat erkeğin boşama hakkı bâkıdır].

tefzî' تفزيع (a. i.) : 1. ürkütme. 2. belinletme, hayretle bakdırma.

tegabbür تغبر (a. i. gubâr'dan) : tozlanma.

tegabbür-i menâhir : hek. tifo ve benzeri gibi hastalıklarda hava ile karışık tozların burun deliklerine girerek birikmesi.

tegabün تغابن ("ga" uzun okunur. a. i. gabn'den) : birbirini aldatma [alış verişte]. **Yevm-i tegabün, Yevm-üt-tegabün** : kıyâmet günü. (bkz : yevm-ül-kıyâme).

tegaddüb تغضب (a. i. gadab'dan) : gazebe gelme, hiddetlenme, kızma. (bkz : tegazzüb).

tegadruf تغضرف (a. i. gudrûf'dan) : gudruflanma, kıkırdaklanma.

tegaffül تغفل (a. i. gaflet'den). (bkz : tegafül).

tegafül تغافل ("ga" uzun okunur. a. i. gaflet'den. c. : tegafülât) : anlamamazlıktan gelme.

tegafülât تغافلات ("ga" uzun okunur. a. i. tegafül'ün c.) : anlamamazlıktan gelmeler.

tegallî تغلى (a. i. galiye'den) : galiye denilen-misk ve anberden mürekkep güzel kokulu-siyah mâcunu sürünme.

tegallüf تغلف (a. i. gılâf'dan) : kılıflanma.

tegallüf-i em'â : **hek.** bağırsak dolaşması.

tegallüt تغلط (a. i. galat'dan. c. : tegallütât) : yanlışlığa düşme, yanılma.

tegallütât تغلطات (a. i. tegallüt'ün c.) : yanılmalar.

tegalüb تغالب ("ga" uzun okunur. a. i.). (bkz : mugalebe).

tegalvün تغلون (a. i.) : **fiz.** galvano yapma, pillerden getirilen elektrik ceryâniyle bir cismin elektriklenmesi.

tegamüz تغامز ("ga" uzun okunur. a. gamze'den c. : tegamüzât) : [birbirine] göz ucu ile işâret etme, edişme.

tegamüzât تغامزات ("ga" uzun okunur. a. i. tegamüz'ün c.) : birbirine göz ucu ile işâret etmeler, edişmeler.

tegannüc تغنج (a. i. ganc'dan c. : tegannücât) : nazlanma.

tegannücât تغنجات (a. i. tegannüc'ün c.) : nazlanmalar.

tegarbül تغربل (a. i. gırbâl'den) : kalburdan geçirme.

tegarrüb تغرب (a. i. gurbet'den) : gurbete çıkma. (bkz : igtirâb).

tegarrüd تغرد (a. i. c. : tegarrüdât) : kuşun, lâtif, hoş ve nağmeli bir şekilde ötmesi.

tegarrüd-i hezâr : bülbülün ötmesi.

tegarrüdât تغردات (a i. tegarrüd'ün c.) : kuşların ötmeleri.

tegarrür تغرر (a. i.) : gururlanma. (bkz : igtirâr).

tegarrüs تغرس (a. i. gars'dan) : [ağaç] dikilmiş olma hâli. (bkz : teşeccür).

tegassun تغصن (a. i. gusn'den) : dallanma, dal budak peydâ etme.

tegassül تغسل (a. i. gasl ve gusl'den) : yıkanma.

tegaşşî تغشى (a. i. gışâe'den) : **1.** bürünme, örtünme. **2.** (gaşy'den) kendinden geçme. (bkz : tagşiye [2]).

tegavvut تغوط (a. i. gaita'dan) : büyük aptes bozma.

tegavvül تغول (a. i.) : renkten renge girme.

tegavvür تغور (a. i. gavr'den) : **1.** derin dalma, derine dalma **2.** bir şeyin esâsını arama.

tegayür تغاير ("ga" uzun okunur. a. i. c. : tegayürât) : zıt olma, başka türlü olma, uymama. (bkz : mugayeret).

tegayürât تغايرات ("ga" uzun okunur. a. i. tegayür'ün c.) : zıt olmalar, başka türlülükler, uymamalar.

tegayüz تغايظ ("ga" uzun okunur. a. i. c. : tegayüzât) : karşılıklı kızışma, öfkelenme.

tegayyüm تغيم (a. i. gaym'dan. c. : tegayyümât) : bulutlanma. (bkz : tesehhüb).

tegayyüz تغيظ (a. i. gayz'den. c. : tegayyüzât) : hiddetlenme, kızma. (bkz : tegazzüb).

tegayyüzât تغيظات (a. i. tegazzül'ün c.) : hiddetlenmeler, kızmalar.

tegazzüb تغضب (a. i. gazab'dan) : gazebe gelme, gazeplenme, öfkelenme. (bkz : tegaddüb, tegayyüz).

tegazzül تغزل (a. i gazel'den. c. : tegazzülât) : **1.** gazel söyleme. **2.** **ed.** gazel tarzında şiir yazma.

tegazzülât تغزلات (a. i. tegazzül'ün c.) : **1.** gazel söylemeler. **2.** gazel tarzında şiir yazmalar.

tegerg تگرگ (f. i.) : [yağan] dolu. **Bârân ü tegerg** : yağmur ve dolu.

tegil تگل (f. i.) : sakalı yeni çıkmıya başlıyan genç. (bkz : şâbb-ı emred)

teh ته (f. i.) : **1.** dip. (bkz : bün, ka'r). **teh-i çâh** : kuyunun dibi. **teh-i deryâ** : denizin dibi. **2.** kat, mertebe. **teh-i kâşâne** : köşk katı.

tehâbb تحاب (a. i.) : sevişme, dostluk peydâ etme.

tehabbür تخبر (a. i. haber'den) : iyi bilme, esâsını bilme.

tehabbüs تحبس (a. i. habs'den) : kendini bir yere kapama.

tehâcî تهاجى (a. i. hecâ'dan) : **1.** hicvetme. **2.** hicivleşme.

tehâcüm تهاجم (a. i. hücûm'dan. c. : tehâcümât) : **1.** [birlikte] hücûm etme, saldırma. **2.** üşüşme, toplaşma.

tehâcümât تهاجمات (a. i. tehâcüm'ün c.) : **1.** [birlikte] hücûm etmeler, saldırışlar. **2.** üşüşmeler, toplaşmalar. (bkz : tehâfüt [1]).

tehâdu' تخادع (a. i.) : aldanmamış iken aldanmış gibi görünme.

tehâdüb تحادب (a. i.) : kamburlaşma. (bkz : tahaddüb).

tehâfüt تهافت (a. i.) : **1.** birbiri üstüne atılma. (bkz : tehâcüm). **2.** bir şeyin hırsla üzerine düşme. **3.** kendini peyderpey bir şeye çarpma.

tehâfüt-ül-felâsife (feylesofları hırpalama) : Gazâlî'nin meşhur eseri.

tehallüf تخلف (a. i.) : uygunsuzluk. **fels. différenciation.**

tehallüs تخلص (a. i. hulûs'dan). (bkz : tahallüs).

tehâlüf تحالف (a. i. half'den) : hâkimin iki tarafa da yemin verdirmesi.

tehâlüf تخالف (a. i. hulf'den. c. : tehâlüfât): birbirine zıt olma, birbirine uymama.

tehâlük تهالك (a. i. helâk'dan. c. : tehâlükât) : can atma; birbirini itip çiğniyerek koşuşma; istekle atılma.

tehâlükât تهالكات (a. i. tehâlük'ün c.) : can atmalar; birbirini itip çiğneyerek koşuşmalar; istekle atılmalar.

tehâmî تحامى (a. i. c. : tehâmiyât) : **1.** kendini sakınma. **2.** avukatlık etme.

tehâmiyât تحاميات (a. i. tehâmî'nin c.) : **1.** kendini korumalar, sakınmalar. **2.** avukatlık etme çalışmaları.

tehâmuk تحامق (a. i. humk'dan) : ahmaklığa dökme, kendini ahmak gösterme.

tehannün تحنن (a. i. hanîn'den) : çok arzu, istek gösterme; göreceği gelme. (bkz : tahassür).

tehârüc تخارج (a. i.) : **1.** çıkışma. **2.** **fık.** ortakların, bir kısmı akar, bir kısmı arâzî ve bâzısı da para üzerine yaptıkları anlaşma.

tehârüm تهارم (a. i. herm'den) : genç olduğu halde kendini yaşlı gösterme, ihtiyar gibi görünme.

tehârüş تحارش (a. i.) : hırıldaşıp dalaşma.

tehârüş-i kilâb : köpeklerin hırıldaşarak dalaşması.

tehâsîn تحاسين (a. i.) : **müz.** eski Arap müziğinde esas lâhni güzelleştirmek üzere kullanılan süs notalarının mecmûuna verilen bir ad.

tehassüb تحسب (a. i.) : yastığa dayanma. (bkz : tevessüd).

tehâsum تخاصم (a. i. hasm'dan) : husûmette, düşmanlıkta bulunma. (bkz : muhâsama).

tehâsüd تحاسد (a. i. hased'den) : hasetleşme. (bkz : **muhâsede**).

tehâşâ تحاشا (a. i.). (bkz : tehâşî).

tehâşî تحاشى (a. i. haşy'den) : korkup çekinme, sakınma. (bkz : ihtirâz). **Bî-tehâşî** : çekinmeden, sakınmadan.

tehâtub تخاطب (a. i. hatb'den) : hitaplaşma. (bkz : muhâtaba).

tehâvün تهاون (a. i. hevn'den) : ehemmiyet vermeme, mühimsememe, ağır davranma· hafifseme.

tehâvür تحاور (a. i.). (bkz : muhâvere).

tehâyâ تحايا (a. i. tehiyye'nin c.) : selâmlar; hayır **duâlar.**

tehâzül تخاذل (a. i.) : savaştan kaçıp geri dönme.

tehcîn تهجين (a. i.) : **1.** dedikodu yapma. **2.** müstehcen, açık, edep dışı sayma.

tehcîr تهجير (a. i. hicret'den) : göç ettirme.

tehciye تهجيه (a. i.) : heceleme. (bkz : teheccî)

tehdîd تهديد (a. i. hüdûd'dan. c. : tehdîdât) : birinin gözünü korkutma, gözü korkutulma, göz dağı.

tehdîd-âmiz تهديد آميز (a. f. b. s.) : tehditle karışık.

tehdîdât تهديدات (a. i. tehdîd'in c.) : gözünü korkutmalar, gözdağı vermeler.

tehdîden تهديداً (a. zf.) : korkutarak, korkutmak için.

tehdîd-kârâne تهديدكارانه (a. f. zf.) : tehdit edercesine.

tehdîm تهديم (a. i. hedm'den) : yıkma, yerle bir etme.

tehdîn تهدين (a. i.) : çocuğu avutma, güzel sözlerle susturma; yalandan yüze gülüp medhetme.

tehdiye تهديه (a. i. hedy ve hidyet'den) : hediye verme, bağışlama. (bkz : ihdâ).

teheccî تهجى (a. i. hecâ'dan) : heceleme. (bkz : tehciye).

teheccüd تهجد (a. i. hecd'den) : **1.** gece uyanıp namaz kılma. **2.** gece namazı.

teheccüm تهجم (a. i. hücûm'dan) : hücûm etme, saldırma; acele gitme.

teheddî تهدى (a. i.) : hidâyetlenme, doğru yola girme.

teheddül تهدل (a. i.) : sarkma, sölpüme.

teheddüm تهدم (a. i.) : yıkılma. (bkz : inhidâm).

tehekküm تهكم (a. sül. : hekeme. i. c. : tehekkümât) : **1.** alay, eğlenme. **2.** görünüşte ciddî, hakîkatte alaydan ibâret olan eğlenme. **3. ed.** ta'rîz'in te'sirli olan kısmı Meselâ : "edebiyyâtı tutup boğdu gürûh-i kudemâ * okuyun siz de onun cânına ey genç üdebâ" beytinde olduğu gibi.

tehekkümât تهكمات (a. i. tehekküm'ün c.) : **1.** alaylar, eğlenmeler. **2.** ciddî tavır takınarak eğlenmeler.

tehekkümen تهكماً (a. zf.) : tehekküm sûretiyle, alay için.

tehellül تهلل (a. i.) : yüzü gülme, keyifli olma.

tehemten تهمتن (f. s.) : iriyarı, boylu boslu yiğit.

Tehem-ten تهمتن (f. h. i.) : Eski Îran kahramânı Zaloğlu Rüstem'in lâkabı.

tehennüc تهنج (a. i.) : **hek.** çocuğun, ana rahminde canlanıp kımıldaması.

teherrüş تهرش (a. i.) : **hek.** küçük küçük kabarcıklarla şiddetli kaşıntı yapan bir cilt hastalığı.

tehettük تهتك (a. i. hetk'den) : **1.** yırtılma. **2.** alnının damarı çatlama, utanmazlıktan üzüntü duymama.

tehevvu' تهوع (a. i.) : kusma (bkz : istifrâğ).

tehevvüd تهود (a i.) : yahudi olma.

tehevvüm تهوم (a. i.) : hafif uyku, ımızganma. (bkz : sine, tehvîm).

tehevvür تهور (a. i. c. : tehevvürât) : öfkelenme, köpürme.

tehevvürât تهورات (a. i. tehevvür'ün c.) : öfkelenmeler, köpürmeler.

teheyyuz تهيض (a. i.) : **hek.** kırık kemiğin kaynayıp bitişmesi.

teheyyü' تهيؤ (a. i. c : teheyyüât) : hazırlanma.

teheyyüât تهيؤات (a. i. teheyyü'ünc.) : hazırlanmalar.

teheyyüb تهيب (a. i. heybet'den) : korkutma; korkma.

teheyyüc تهيج (a. i. heyecân'dan. c. : teheyyücât) : heyecanlanma, coşma.

teheyyücât تهيجات (a. i. teheyyüc'ün c.) : heyecanlanmalar, coşmalar.

teheyyücât-ı mütevâliye : devamlı heyecanlanmalar.

teheyyücî تهيجى (a. s.) : **fels. fr. émotionnel.**

teheyyüm تهيم (a. i.) : şaşma, şaşıp kalma. (bkz : tahayyür).

tehezzüc تهزج (a. i.) : makamla şarkı söyleme.

tehezzüz تهزز (a. i.) : hafif titreme, deprenme. (bkz : ihtizâz).

tehî تهى (f. s.) : **1.** boş. (bkz : hâlî). **2. zf.** boşuna.

tehî-dest تهى دست (f. b. s.) : eliboş, züğürt.

tehî-destî تهى دستى (f. b. i.) : züğürtlük.

tehî-gâh تهيگاه (f. b. i.) : boş böğür.

tehî-geh تهيگه (f. b. i.). (bkz : tehî-gâh).

te'hîl تأهيل (a. i.) : **1.** misâfire : "hoş geldiniz!" demek olan "ehlen ve sehlen" cümlesini söyleme. **2.** ehliyetli kılma. **3.** lâyık, müstahak görme, görülme. **4.** ürkekliğini giderme, alıştırma.

tehîm تهيم (a. s. töhmet'den) : kabahatli, suçlu.

tehî-magz تهى مغز (f. b. s.) : boşkafalı, beyinsiz.

tehî-magzî تهى مغزى (f. b. i.) : boşkafalılık, beyinsizlik.

tehî-miyân تهى ميان (f. b. s.) : içi boş.

tehî-miyânî تهى ميانى (f. b. i.) : içi boşluk, içi boş olma.

te'hîr تأخير (a. i. c. : te'hîrât) : sonraya, geriye bırakma, geciktirme, geciktirilme.

te'hîrât تأخيرات (a. i. te'hîr'in c.) : sonraya bırakmalar, geciktirmeler, geciktirilmeler.

tehiyyât تهيات (a. i. tehiyye'nin c.) : hazırlanmalar. [aslı : tehyiât" dır]. (bkz : tehyiât).

tehiyye تهيه (a. i. c. : tehiyyât) : **1.** selâm. **2.** selâm verme. **3.** hayır duâ etme. **4.** beka, mülk, mâlikiyyet.

tehiyyet-ül-mescid : mescide girince oturmadan kılınan iki rekat nâfile namazı. (bkz : tehyie).

tehiyyet تحيت (a. i.).(bkz : tehiyye).

tehlîk تهليك (a. i.) : öldürme (bkz : ihlâk).

tehlîl تهليل (a. i. c. : tehlîlât) : İslâm dîninin tevhit akidesini hulâsa eden "lâilâhe-ill-Allah" sözünü tekrarlama.

tehlîlât تهليلات (a. i. tehlîl'in c.) : "lâilâhe-ill-Allah" sözlerini söylemeler.

tehlîl-hân تهليل خوان (a. f. b. s.) : tehlîleden, "lâilâhe-ill-Allah" sözünü makamla okuyan. (bkz : mühellil).

tehlüke تهلكه (a. i. helâk'dan.) : tehlike.

tehniye تهنيه (a. i.). (bkz : tehniyet).

tehniyet تهنيت (a. i.) : tebrîk etme, kutlama; "hoş geldin!" deme.

tehrîb تهريب (a. i.) : kaçırma, kaçırılma.

tehrîm تهريم (a. i.) : kocaltma.

tehtîk تهتيك (a. i. hetk'den) : **1.** yırtma. **2.** nâmusa halel getirme.

tehvî' تهويع (a. i.) : kusturma, kusturulma.

tehvîd تهويد (a. i.) : yahudileştirme, yahudileştirilme.

tehvîl تهويل (a. i. hevl'den. c. : tehvîlât) : korkuya düşürme.

tehvîlât تهويلات (a. i. tehvîl'in c.) : korkuya düşürmeler.

tehvîm تهويم (a. i.) : ımızganma; hafif uyku. (bkz : tehevvüm).

tehvîn تهوين (a. i. hevn'den. c. : tehvînât) : **1.** ehvenleştirme, ehvenleştirilme, kolaylaştırma, kolaylaştırılma; hafifletme, hafifletilme; ucuzlatma, ucuzlatılma. **2.** alçaltma, alçaltılma.

tehvînât تهوينات (a. i. tehvîn'in c.) : **1.** ehvenleştirmeler, ehvenleştirilmeler, kolaylaştırmalar, kolaylaştırılmalar; hafifletmeler, hafifletilmeler; ucuzlatmalar, ucuzlatılmalar. **2.** alçaltmalar, alçaltılmalar.

tehvîş تهويش (a. i.) : karmakarışık etme. (bkz : teşvîş).

tehviye تهويه (a. i. hevâ'dan) : havalandırma.

tehyî' تهيئ (a. i.). (bkz : tehyie).

tehyiât تهيئات (a. i. tehyie'nin c.) : hazırlamalar, hazırlanmalar.

tehyîb تهييب (a. i. c. : tehyîbât) : heybetli gösterme, gösterilme

tehyîbât تهييبات (a. i. tehyîb'in c.) : heybetli göstermeler, gösterilmeler.

tehyîc تهييج (a. i. heyecân'dan c. : tehyîcât) : heyecanlandırma, çoşturma.

tehyîcât تهييجات (a. i. tehyîc'in c.) : heyecanlandırmalar, coşturmalar.

tehyie تهيئه (a. i. c. : tehyiât) : hazırlama, hazırlanma.

tehzîb تهذيب (a. i. c. : tehzîbât) : ıslâh etme, düzeltme; temizleme.

tehzîb-i ahlâk : ahlâkı düzeltme.

tehzîbât تهذيبات (a. i. tehzîb'in c.) : ıslâh etmeler, düzeltmeler; temizlemeler.

tehzîc تهزيج (a. i. c. : tehzîcât) : makamla şarkı söyleme. (bkz : tehezzüc).

tehzîcât تهزيجات (a. i. tehzîc'in c.) : makamla şarkı söylemeler.

tehzîl تهزيل (a. i. c : tehzîlât) : **1.** zayıflatma. **2.** alaya alma; hezil, alay şekline koyma; hezil, alay şekline koyma. **3. ed.** ciddî bir esere lâtîfe tarzında nazîre yazma. [meselâ : "dağıttın hâb-ı nâz-ı yâri ey feryâd; neylersin? * edip seyrangehim yekser harâb-âbâd, neylersin?" matlaının : "dağıttın arpa-vü-buğdayımı ey bâd, neylersin? * edip harmengehim yekser harâb-âbâd, neylersin "şekline sokulması gibi].

tehzîlât تهزيلات (a. i. tehzîl'in c.) : **1.** zayıflatmalar. **2.** alaya almalar, hezil, alay şekline koymalar.

tehzîm تهظيم (a. i. hazm'den) : **hek. 1.** sıktırma, sıkıştırma. **2.** hülâsası (* özeti) alınacak bir maddeyi 35 - 40 derecede ısıtılmış su içinde bırakma.

tehzîz تهزيز (a. i. c. : tehzîzat) : hareket ettirme, hafif titreme, titretilme.

tehzîzât تهزيزات (a. i. tehzîz'in c.) : hareket ettirmeler, hafif titretmeler, titretilmeler.

tek تك (f. i.) : koşma, seğirtme.

tek ü dû, tek ü pûy, tek ü tâz : öteye beriye koşuşmalar.

tekabbel-Allah تقبل الله (a. cü.) : "Allah kabul etsin!" mânâsına gelir.

tekabbuh تقبح (a. i. kubh'dan) : çirkin görme, kötü sayma.

tekabkub تقبقب (a. i.) : bağırsaklarla gazların yaptığı gurultu.

tekabül تقابل ("ka" uzun okunur. a. i. kabl'den c. : tekabülât) : **1.** karşı karşıya olma, karşı karşıya, yüzyüze gelme, karşılaşma. **2.** karşılık olma, karşılama.

tekabül-i saffeyn : ask. savaşan iki ordunun karşılaşması.

tekabülât تقابلات ("ka" uzun okunur. a. i. tekabül'ün c.) : karşı karşıya, yüzyüze gelmeler; karşılık olmalar, karşılamalar.

tekadîm تقاديم ("ka" uzun okunur. a. i. takdime'nin c.) : sungular, verilen hediyeler, armağanlar.

tekadîr تقادير ("ka" uzun okunur. a. i. takdîr'in c.) : **1.** alınyazıları. (bkz : mukadderât). **2.** İhtimaller.

tekadüm تقادم ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** geçmiş bulunma. **2. fık.** murûr-i zaman (zaman * aşımı) olma.

tekadüm-i zaman : huk. bir hâdisenin vukuundan îtibâren bâzı hallerde dâvânın bakılmasına şahâdetin dinlenmesine mânî teşkîl eden müddet.

tekaffî تقفى (a. i.). (bkz : iktidâ).

tekâfî, tekâfü' تكافى ؛ تكافوء (a. i. küf'den) : birbirinin dengi olma.

tekâfül تكافل (a. i.) : **fels. fr. solidarité.**

tekâhhül تكحل (a. i. kûhl'den) : sürme çekme [göze-]. (bkz : iktihâl).

tekâhül تكاهل (a. i.) : dikkatsizlik, ihmal.

tekalîb تقاليب ("ka" uzun okunur. a. i. taklîb'in c.) : çevirmeler, döndürmeler; içi dışa çevirmeler.

tekâlîf تكاليف (a. i. teklîf'in c.) : **1.** teklifler. **2.** vergiler.

tekâlîf-i emîriyye : hükümdârın kestiği vergi.

tekâlif-i harbiyye : savaş sırasında alınan fevkalâde vergi.

tekâlif-i örfiyye : huk. [eskiden] kanun ve nizâma müstenit olmaksızın idâreten görülen lüzûma mebnî alınan akçe vesâire ve halka yükletilen angarye. [bu paraların tahsîline me'mur olanlar : muhassıl, sipâhi, mültezim, subaşı, koruağası'dır].

tekâlîf-i şâkka : şer'î cevaz bulunmıyan ve tekâlîf kaidelerine de uymıyan vergi.

tekâlîf-i şer'iyye : dînin emrettiği zekât, haraç gibi vergiler. **3.** ibâdetler.

tekâlüb تكالب (a. i. kelb'den) : köpek gibi saldırma.

tekâmül تكامل (a. i. kemâl'den. c. : tekâmülât) : **1.** kemal bulma, olgunlaşma. **2. biy., fels.** *evrim, **fr. évolution.**

tekâmülât تكاملات (a. i. tekâmül'ün c.) : **1.** tekâmüller, olgunlaşmalar. **2.** * evrimler, **fr. évolutions.**

tekâmüliyye تكامليه (a. i.). (bkz : tekâmüliyyet).

tekâmüliyyet تكامليت (a. i.) : **biy. fels.** * evrimcilik, **fr. évolutionnisme.**

tekamür تقامر ("ka" uzun okunur. a. i. kımâr'dan) : kumar oynama.

tekâpû تكاپو (f. i.) : **1.** telâş ile koşarak araştırma. **2.** dalkavukluk, kavuk sallama.

tekarîr تقارير ("ka" uzun okunur. a. i. takrîr'in c.) : takrirler, teklifler, *önergeler, (bkz : takrîrât).

tekarüb تقارب ("ka" uzun okunur. a. i. kurb'dan) : **1.** iki şeyin birbirine yakın olma hâli. **2. fiz.** yakınsama, **fr. convergence.** (bkz : takarrüb).

tekarüb-i mahâric : harflerin mahreçlerinin birbirine yakın olması.

tekârüm تكارم (a. i.) : ayıp ve kusur olacak şeylerden kaçınma.

tekarün تقارن ("ka" uzun okunur. a. i. karn'den) : birbirine yanaşma, birbirinin yanına gelme. (bkz : mukarenet).

tekarün fi-l-hayâl : **ed.** bir şeyin zikri ile ona bağlı bulunan şeyin hatıra gelmesi. Meselâ : **kalem getir** deyince, hokkayı, kâğıdı; bir "iğne istenilince" ipliği hatırlamak.. gibi. (bkz : tedâî).

tekasît تقاسيط ("ka" uzun okunur. a i. taksît'in c.) : taksitler

tekâsüf تكاثف (a. i. kesâfet'den) : sıklaşma, koyulaşma; yoğunlaşma.

tekâsül تكاسل (a. i. kesel'den. c. : tekâsülât) : üşenme, tenbellik; ilgisizlik.

tekâsülât تكاسلات (a. i. tekâsül'ün c.) : üşenmeler, tenbellikler; ilgisizlikler.

tekasüm تقاسم ("ka" uzun okunur. a. i. kasem'den) : **1.** yeminleşme, andlaşma. **2.** bölüşme, bölüşülme. (bkz : mukaseme).

tekâsür تكاثر (a. i. kesret'den) : **1.** çoğalma. (bkz : taaddüd, tekessür). **2.** çok övünme. **Sûre-i tekâsür** : Kur'ân'ın 102. sûresi.

tekâsür تكاسر (o. i. kesr'den) : kırılma; **fiz.** *kırınım, difraksiyon, **fr. diffraction.** [yapma kelimelerdendir].

tekaşşu' تقشع (a. i. kaş'dan.) : **hek.** balgam çıkarma. (bkz : tenahhum [2]).

tekaşşu'-i dem : **hek.** kan tükürme.

tekatîr تقاطير ("ka" uzun okunur. a. i. taktîr'in c.) : damlamalar, *damıtıklar.

tekattu' تقطع (a. i.) : **hek.** bir sıtma nöbetinin muntazam vakitlere ayrılması.

tekattül تقتل (a. i. katl'den) : birbirini kesme, kesişme.

tekatu' تقاطع ("ka" uzun okunur. a. i. kat'den) : kesme, kesişme, çatışma; iki çizginin birbirini kesip geçmesi. **Nokta-i tekatu'** : kesişme noktası.

tekatur تقاطر ("ka" uzun okunur. a. i. katr, kutûr ve katarân'dan) : damlama, damla damla dökülme. (bkz : takattur).

tekâtüb تكاتب (a. i.). (bkz : mükâtebe).

tekatül تقاتل ("ka" uzun okunur. a. i. katlden) : birbirini öldürme, vuruşma (bkz : mukatele).

tekâtüm تكاتم (a. i.) : sır saklama [birbirinden-].

tekaüd تقاعد ("ka" uzun okunur. a. i. kuûd'dan) : **1.** karşılıklı oturma. **2.** emekliye ayrılma. **3.** emeklilik.

tekaüden تقاعداً ("ka" uzun okunur. a. zf.) : emekliye ayrılarak.

tekaüdiyye تقاعديه ("ka" uzun okunur. a. i.) : emekli aylığı.

tekâül تكاؤل (a. i. küûl'den) : **kim.** ispirtolaşma.

tekâver تكاور (f. s. ve i.) : koşucu; seğirtici, yorga yürüyüşlü [at]. **Esb-i tekâver :** koşu atı.

tekavîm تقاويم ("ka" uzun okunur. a. i.) : takvimler.

tekavvül تقول (a. i. c. : tekavvülât) : yalan söyleme.

tekavvülât تقولات (a. i. tekavvül'ün c.) : yalan sözler.

tekavvüm تقوم (a. i.) : doğrulma [eğri iken-].

tekavvüm-i nihâl : körpe fidanın doğrulması.

tekavvüm-i örfî : huk. [eskiden] bir malın muhrez olması.

tekavvüs تقوس (a. i. kavs'den) : kavislenme, yay şekline girme, yay gibi eğilme ve eğri olma.

tekavvüt تقوت (a i. kut'dan) : azıklanma, beslenme; geçinme.

tekâyâ تكايا (a. i. tekye'nin c.) : tekkeler. (bkz : zevâyâ).

tekâyüd تكايد (a. i. keyd'den. c. : tekâyüdât) : birbirine hîle yapma. (bkz : tehâdu').

tekâyüdât تكايدات (a. i. tekâyüd'ün c.) : birbirine hîle yapmalar.

tekayyuh تقيح (a. i. kayh'dan) : irinlenme.

tekayyuhât تقيحات (a. i. tekayyüh'ün c.) : irinlenmeler.

tekaz تقاض ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** karşılaştırma. **2.** birbiriyle ödeşme. **3.** takas, birinin alacağını vereceğine karşılık tutma.

tekazâ تقاضا ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** alacaklının borçluyu sıkıştırması. **2.** sıkışarak söz söyleme.

tekâzüb تكاذب (a. i. kizb'den) : birbirine yalan söyleme, birbirini aldatma.

tekazzu' تقضع (a. i.) : çıbanın irinlenmesi.

tekazzuh تقزح (a. i. kuzah'dan) : (alâim-i semâ', kavs-i kuzah) şeklini gösterme.

tekbîb تكبيب (a. i kebâb'dan) : kebâbetme, edilme.

tekbîr تكبير (a. i. kibr'den. c. : tekbîrât) : "Allahü ekber (= Tanrı uluların ulusudur)" deme [k]. **İftitâh tekbîri :** namaza başlarken iki eli kulak memelerine değdirerek Allahü ekber deme. **2.** "Allahü ekber, Allahü ekber, lâilâhe ill'Allahü v'Allahü ekber, Allabü ekber ve li-llâh-il hamd" deme [k].

tekbîrât تكبيرات (a. i. tekbîr'in c.) : tekbirler, tekbir getirmeler.

tekbîr-hân تكبير خوان (a. f. b. s.) : tekbir getiren.

tekdîr تكدير (a. i. keder'den. c. : tekdîrât) : **1.** bulandırma.

tekdîr-i mâ' : suyu bulandırma. **2.** kederlendirme, kederlendirilme. **3.** azarlama, azarlanma; azar. **4.** öğrenciye verilen ve siciline geçirilen bir cezâ. [tevbinden ağırdır].

tekdîrât تكديرات (a. i. tekdîr'in c.) : tekdirler, azarlamalar.

tekdîrât-ı şedîde : şiddetli azarlamalar, çıkışmalar.

tekdîrî, tekdîriyye تكديرى ، تكديريه (a. s.) : tekdire mensup, tekdirle ilgili. **Mücâzât-ı tekdîriyye : huk.** kabahat nevinden olan suçların gerektirdiği hafif cezâ.

teke تكه (f. i.) : **1.** erkek keçi. **2.** sürü önünde giden kösemen. **3.** bir cilt defter. **4.** tezek, mayıs.

tekebbüd تكبد (o. i. kebed'den) : **1.** katılaşma, sertleşme. **2.** **o.** bir organın kebedleşmesi, karaciğerleşmesi. [yapma kelimelerdendir].

tekebbüd-i rie : hek. zatürrienin ikinci devrinde akciğerin karaciğer gibi katılaşması, **fr. hépatisation.**

tekebbür تكبر (a. i. kibr'den) : kibir gösterme, büyüklük satma. (bkz : taazzum).

tekeddür تكدر (a. i. keder'den) : **1.** bulanma, saflığını kaybetme. **2.** kederlenme.

tekeddür-i hâtır : kederli olma

tekeffüf تكفف (a. i. keff'den) : avuç açma, dilenme. (bkz : tese'ül).

tekeffül تكفل (a. i.) : birine kefil olma, kefâlet etme veyâ verme.

tekehhüf تكهف (a. i. kehf'den) : mağara gibi oyulma, kazılma.

tekehhül تكحل (a. i.) . (bkz : iktihâl).

tekehhün تكهن (a. i.) : kâhinlik, falcılık etme.

• **tekellüf** تكلف (a. i. külfet'den c. : tekellüfât) : **1.** külfetli, zahmetli iş görme. **2.** özenme, bir işi gösterişli bir hâle koymak için uğraşma. **3.** gösteriş, yapmacık. **Bî-tekellüf, Bilâ-tekellüf** .: külfetsiz, sıkıntısız, tabîî olarak.

tekellüfât تكلفات (a. i. tekellüf'ün c.) : tekellüfler.

tekellüfât-ı münşiyâne : münşîlere mahsus zorluklar, külfetler.

tekellüm تكلم (a. i. kelâm'dan) : söyleme, konuşma.

tekellüm-i sâmit : ed. sessiz konuşma.

tekellüs تكلس (a. i. kils'den. c. : tekellüsât) : kireçleşme.

tekellüs-i şerâyîn : hek. yaşlılık dolayısiyle *atardamarların kireçlenmesi.

tekemmül تكمل (a. i. kemâl'den. c. : tekemmülât) : kemâle gelme, kemal bulma, olgunlaşma.

tekemmülât تكملات (a. i. tekemmül'ün c.) : kemâle gelmeler, kemal bulmalar, olgunlaşmalar.

tekemmüm تكمم (a. i. kümm'den) : çarşafa bürünme.

tekemmün تكمن (a. i. kümûn'dan) : pusuya yatma, gizlenme.

tekemmüş تكمش (a. i.) : **1.** acele etme. **2. hek.** adalenin iltihap ve sâire netîcesinde büzülüp çekilmesi.

tekennî تكنى (a. i. künye'den) : künye alma, ad alma.

tekerrüh تكره (a. i. kerh'den.) : iğrenme. (bkz : istikrâh).

tekerrür تكرر (a. i. c. : tekerrürât) : tekrarlanma.

tekerrür-i cürm : huk. bir suçun-hüküm giydikten sonra-yine işlenmesi.

tekerrürât تكررات (a. i. tekerrür'ün c.) : tekrarlanmalar.

tekerrüş تكرش (a. i.) : buruşma.

tekessüf تكسف (a. i.). (bkz : tekâsüf).

tekessür تكثر (a. i. kesret'den) : çoğalma. (bkz : efzâyiş).

tekessür تكسر (a. i. kesr'den) : kısılma.

tekeşşüf تكشف (a. i. keşf'den) : açılma. (bkz : inkişâf).

tekevvün تكون (a. i. kevn'den. c. : tekevvünât) : var olma, meydana gelme, oluş.

tekevvün-i cibâl : jeol. *dağoluş, orojeni, **fr. orogénie.**

tekevvün-i evvel : fels. önoluş, **fr. préformation.**

tekevvün-i ferdi : biy. *bireyoluş, **fr. ontogénie.**

tekevvün-i nev'î : biy. *soyoluş, **fr. phylogénie.**

tekevvünât تكونات (a. i. tekevvün'ün c.) : var olmalar, meydana gelmeler, oluşlar.

tekevvünî تكونى (a. s.) : **fels.** *oluşul, **fr. génétique.**

tekeylüs تكيلس (o. i.) : yemeklerin mîdede ve bağırsaklarda ezilerek lenf damarları tarafından emilmeye elverişli bir hâle gelmesi, kilüs hâlini alması.

tekeymüs تكيموس (o. i.) : yemeklerin mîdede ezilmesi, kimüs hâline girmesi.

tekeyyüf تكيف (a. i. keyf'den) : **1.** keyiflenme; keyiflendirecek bir şey alma. **2.** keyfiyetlenme.

tekeyyüs تكيس (a. i. kiyâset'den) : **1.** kiyâsetli, zekî, uyanık görünme. **2.** zariflik gösterme. **3. hek.** zararlı bir maddenin vücûdun bir tarafına girerek orada bünyenin meydana getirdiği keseye girmesi.

tekfîl تكفيل (a. i.) : kefil etme, edilme, kefil gösterme.

tekfîn تكفين (a. i. kefen'den. c : tekfînât) : kefenleme, kefenlenme.

tekfînât تكفينات (a. i. tekfîn'in c.) : kefenlemeler, kefenlenmeler.

tekfîr تكفير (a. i. küfr'den. **c.) : tek**fîrât) : **1.** birine kâfir deme.

tekfîr-i seyyiât : (kefr'den) suçları, günahları olmamış gibi addetme. **2.** yok etme, ortadan kaldırma.

tekfîr-i yemîn : yemînin kefâretini verme.

tekfîrât تكفيرات (a. i tekfîr'in c.) : **1.** kâfir etmeler. **2.** yok etmeler, ortadan kaldırmalar.

tekhîl تكحيل (a. i. kuhl'den) : sürme çekme, sürme çekilme [gözüne-].

te'kîd تأكيد (a. i. ci. : te'kîdât) : **1.** kuvvetleştirme, sağlamlaştırma. **2.** üsteleme, bir iş için evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlama. **3. gr.** pekiştirme, **fr. intensitif.**

te'kîd-i lâfzî : aynı sözün tekrârı.

te'kîd-i ma'nevî : gr. söylenişi başka, mânâsı müşterek olan kelime, sinonim (*eşanlamlı) kelime, **fr. mot synonyme.**

te'kîd-i münâsebet-i vedâiyye : dostluk münâsebetlerini kavîleştirme.

te'kîdât تأكيدات (a. i. te'kîd'in c.) : te'kitler.

te'kîden تأكيداً (a. zf.) : **1.** te'kit yoliyle, sağlamlaştırarak. **2.** evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlıyarak.

te'kîd-nâme تأكيدنامه (a. f. b. i.) : te'kit yazısı, evvelce yazılan bir yazıyı tekrarlıyan yazı.

te'kîd-ül-medh bimâ yüşbih-üz-zemm : تأكيد المدح بما يشبه الذم (a. cü.) : **ed.** birini zem eder sûrette medhetme. Meselâ, çalışkan bir çocuk için: "durup dinlendiği yok, gece gündüz kitaplariyle uğraşıyor" denilmesi gibi.

te'kîd-üz-zemm bimâ yüşbih-ül-medh : تأكيد الذم بما يشبه المدح (a. c.) : **ed.** birini medheder sûrette zemmetme : Meselâ, haylaz bir çocuk için: "o kadar intizam meraklısı ki sahifeleri dağılmasın diye kitaplarının kenarlarını kesmiyor" denilmesi gibi.

te'kîl تأكيل (a. i.) : yedirme, yedirilme [bir kimseye].

teklîf تكليف (a. i. külfet'den) : **1.** birinden eziyetli, fakat başkası için faydalı olan bir iş isteme. **2.** (c. : teklîfât) içli dışlı olmıyan, çekingen muâmele. **3.** vergi yükleme. **4.** *önerge.

teklîf-i hâm : münâsebetsiz, ağır teklif.

teklîf mâlâ-yutak : ağır ve yapılmıyacak teklif.

teklîfât تكليفات (a. i. teklîf'in c.) : teklifler.

teklîl تكليل (a. i. iklîl'den) : taç giydirme.

teklîs تكليس (a. i. kils'den) : kireçleştirme.

tekmîd تكميد (o. i.) : **hek.** ılık veyâ soğuk su pansumanı. [yapma kelimedir].

tekmîl تكميل (a i. kemâl'den. c. : tekmîlât) : **1.** kemâle erdirme **2.** bitirme, bitirilme, tamamlama, tamamlanma. **3. s.** tam, eksiksiz, bütün, hep.

tekmîl-i enfâs : ölme.

tekmîl-i selâsîn : [Ay görülemediği zaman] (ramazânın ilk gününün tâyîni için) arabî aylarına göre otuz günü tamamlama.

tekmile تكمله (a i. kemâl'den) : **1.** ek, katma gibi eksik için sonradan yapılan şey. **2.** ek.

tekmîn تكمين (a i. kemîn'den) : pusuya, sipere yerleştirme, yatırma.

tekniye تكنيه (a. i. künyeden) : künye koma, künyeleme, künyelenme.

tekrâr تكرار (a. i. kerr'den) : **1.** bir şeyi iki veyâ daha çok defâ yapma. **Be-tekrâr** : bir defâ daha. **2. zf.** yine, bir daha, yeniden.

tekrâr-ı lâfzî : **ed.** yalnız sözün ibârede tekrârı.

tekrâr-ı ma'nevî : **ed.** mânâları bir olan kelimeleri bir arada kullanma : **dikkat ve îtinâ, sabır ve tahammül.. gibi. Kesret-i tekrâr** : **ed.** bir cümlede aynı kelimenin -lüzumsuz olarak- ikiden çok tekrar edilmesi.

tekrâr-ale-t-tekrâr تكرار على التكرار (a. zf.) : çok defa. (bkz : mükerreren).

tekrâren تكراراً (a. zf.) : tekrarlanarak, defalarla.

tekrîh تكريه (a. i. c. : tekrîhât) : kerîh gösterme; sevdirmeme.

tekrîhât تكريهات (a. i. tekrîh'in c.) : kerîh göstermeler; sevdirmemeler.

tekrîm تكريم (a. i. kerem'den. c. : tekrîmât) : saygı gösterme, ululama. (bkz : ta'zîm).

tekrîmât تكريمات (a. i. tekrîm'in c.) : saygı göstermeler, ululamalar. (bkz : ta'zîmât).

tekrîmen تكريماً (a. zf.) : saygı göstererek, ululıyarak. (bkz : ta'zîmen).

tekrîr تكرير (a i. kerr'den) : **1.** tekrarlama, tekrâr etme; bir daha yapma veyâ söyleme. **2. ed.** sözün te'sîrini kuvvetlendirmek için bir sözü bile bile tekrâr etme san'atı : "ey varlığı vârı vâr eden vâr.." gibi.

tekrîrât تكريرات (a. i. tekrîr'in c.) : tekrarlamalar, tekrar etmeler.

teksîb تكسيب (a. i. kesb'den) : kazandırma, kazandırılma.

teksîf تكثيف (a. i. kesâfet'den) : **1.** koyu ve sık yapma, bir sıvıyı koyulaştırma. **2.** dokuma ve sâireyi sıklaştırma. **3.** şeffaflığını (saydamlığını) giderme. **4.** yığma, toplama.

teksîf-i nîrengi : **jeod.** yüksek dereceli nîrengi noktaları arasına daha tafsîlâtlı harita yapmıya esas olmak üzere küçük dereceli nîrengiler ithâl etme ameliyesi.

teksîr تكسير (a. i. kesr'den) : çok kırma [bir şeyi], kırılma.

teksîr تكثير (a. i. kesret'den c. : teksîrât) : çoğaltma, çoğaltılma.

teksîr-i sevâd : faydasız yere çok yazı yazma.

teksîrât تكثيرات (a. i. teksîr'in c.) : çoğaltmalar, çoğaltılmalar.

tekşîf تكشيف (a i.) : çok açma, açılma.

tektîb تكتيب (a. i. ketebe'den) : yazdırma.

tekvîn تكوين (a. i. kevn'den. c. : tekvînât) : **1.** vâr etme. **2.** yaratma. **Âlem-i tekvîn** : vücûd ve hudûs âlemi. **Kitâb-üt-tekvîn** : Tevrat'ın birinci kısmı olup ilkçağ târihine me'hazdir.

tekvînât تكوينات (a. i. tekvîn'in c.) : **1.** var etmeler. **2.** yaratmalar

tekvînî تكويني (a. i.) : **fels.** * oluşul, **fr. génétique.**

tekvîr تكوير (a. i.) : değirmi yapma, yuvarlaklaştırma.

tekye تكيه (a. i. c. : tekâyâ) : **1.** dayanma. (bkz : istinâd). **2.** güvenme. (bkz : i'timâd). **3.** tekke. (bkz : dergâh, hânkah, zâyiye).

tekye-gâh تكيه گاه (a. f. b. i.) : dayanılacak yer. (bkz : istinâd-gâh, mesned).

tekye-geh تكيه گه (a. f. b. i.). (bkz : tekye-gâh).

tekye-nişîn تكيه نشين (a. f. b. s.) : tekkede oturan, derviş.

tekye-zen تكيه زن (a. f. b. s.) : dayanan, istinâdeden.

tekyîl تكييل (a. i. kile'den) : kile ile ölçme.

tekzîb تكذيب (a. i. kizb'den. c. : tekzîbât) : yalanlama, yalan olduğunu söyleme.

tekzîbât تكذيبات (a. i. tekzîb'in c.) : yalanlamalar, yalanını meydana çıkarmak için söylenen sözler.

telaffuz تلفظ (a. i. lâfz'dan. c. : telaffuzât) : söyleyiş, söyleniş.

telaffuzât تلفظات (a. i. telâffuz'un c.) : söyleyişler, söylenişler.

telâfî تلافى (a. i.) : [ziyan olanın] yerini doldurma, ziyanı karşılama. **Gayr-i kabil-i telâfî** : yerine konmaz. **Nâ-kabil-i telâfi** : yerine konmaz.

telâfî-i mâfât : edilen bir ziyânın birazından faydalanma.

telâfîf تلافيف (a. i.) : **anat.** kıvrımlar, büklümler, büküntüler.

telahhum تلحم (a. i. lâhm'den) : etlenme, semirme.

telahhuz تلحز (a. i.) : imrenerek ağız sulanma.

telâhî تلاهى (a. i. lehv'den) : oyunla, oyun âletleriyle vakit geçirme. (bkz : telehhî).

telâhuk تلاحق (a. i. lühûk'dan) : birbiri arkasından gelip birleşme, birbirine katılma.

telâhuz تلاحظ (a. i.) : gözucu ile bakma; gözuciyle bakışma.

telâki تلاق (a. i. lika'dan) : biribirine karşı gelip buluşma, karşılaşma, birbirine ulaşma, birleşme. **Mev'id-i telâki** : buluşup görüşülecek yer, randevu (rendev-yous) yeri. **Yevm-üt-telâki** : kıyâmet günü. (bkz : rûz-i mahşer).

telâki-gâh تلاقيگاه (a. f. b. i.) : buluşma yeri.

telâkki تلق (a i. lika'dan. c. : telakkıyyât) : **1.** alma, kabûl etme. **2.** şahsî anlayış, şahsî görüş. **Hüsn-i telâkki** : anlayış gösterme, iyi niyetle kabûl etme. **Sû-i telâkki** : fenâ anlayış, lâyıkiyle anlıyamama.

telâkki-i mülk : **fık.** bir kimseden bir mülk satın alma.

telâkkiyyât تلقيات (a. i. telâkki'nin c.) : **1.** şahsî almalar, kabûl etmeler. **2.** şahsî anlayışlar, görüşler.

telâkkub تلقب (a. i. lâkab'dan) : lâkaplanma; lâkab alma.

telakkum تلقم (a. i.) : **1.** paralayıp lokma lokma yutma. **2.** karın gurultusu.

telâküm تلاكم (a. i.) : yumruklaşma, boks.

telâmîz, telâmize تلاميذ، تلامذه (a. i. tilmîz'in c.) : çömezler, * öğrenciler.

telâsim طلاسم (a. i. tılısm'ın c.) : tılsımlar. (bkz : tılısmât).

telâssus تلصص (a. i.) : hırsızlık etme.

telâsuk تلاصق (a. i. lüsûk'dan) : **1.** bitişme, bitişiklik. **2. hek.** bir organın bir başkasına bitişip yapışması.

tela'süm تلعثم (a. i.) : **1.** cevap verilecek yerde veremeyip kekeleme. **Bilâ-tela'süm** : kekelemeden, doğrudan doğruya. **2.** saçmasapan cevap verme, kemküm etme. **3.** dil dolaşma.

telâşî تلاشى (a. i.) : **1.** dağılma. **2.** ehemmiyetini (*önemini) kaybetme. **3.** telâş.

telâttuf تلطف (a. i. lûtf'dan. c. : telâttufât) : nâzikâne muâmelede bulunma. (bkz : telâtuf).

telâttufât تلطفات (a. i. telâttuf'un c.) : nâzikâne muâmeleler.

telâttufen تلطفاً (a. zf.) : lûtf ile, nezâketle.

telâttuf-kâr تلطفكار (a. f. zf.) : lûtf ile, nezâketle muâmele eden.

telâttuf-kârâne تلطفكارانه (a. f. zf.) : tatlılıkla, nezâketle davrananlara yakışacak şekilde.

telâttuh تلطخ (a. i.) : bulaşma, bulaşık olma.

telâtuf تلاطف (a. i. c. : telâtufât) : lûtuf ve nezâketle hareket etme. (bkz : telâttuf).

telâtufât تلاطفات (a. i. telâtuf'un c.) : nâzikâne davranmalar.

telâtum تلاطم (a. i. latm'den) : **1.** [dalgalar] çarpışma. **2.** çok dalgalanma.

telâtum-gâh تلاطمگاه (a. f. b. i.) : dalgası çok olan yer, dalgalı yer.

telâub تلاعب (a. i. la'b'dan) : oynama; oynaşma. (bkz : mülâabe).

telâ'ub تلعب (a. i. la'b'dan) : **1.** oynama, oyunla uğraşma, eğlenme. **2.** (luâb'dan) yemeklerin ağızda tükrükle karışması. **3.** **hek.** salyenin akması.

telâun تلاعن (a. i. lâ'net'den) : birbirine karşılıklı lâ'net okuma; söğüşme.

telâvüm تلاوم (a. i. levm'den) : birbirini çekiştirme.

telbîs تلبيس (a. i. lebs'den. c. : telbîsât) : **1.** ayıbını, kusûrunu örterek bir şeyi sahtelendirme. **2.** sûret-i haktan görünerek hîle edip aldatma. **3.** hîle, oyun. **İblîs-i pür-telbîs** : çok hîleli Şeytan.

telbîsât تلبيسات (a. i. telbîs'in c.) : **1.** ayıbını, kusûrunu örterek sahtelendirmeler. **2.** sûret-i haktan görünerek hîle edip aldatmalar. **3.** hîleler, oyunlar.

telbiye تلبيه (a. i.) : hac esnâsında hacıların "lebbeyk Allahümme lebbeyk..." demesi.

telcîm تلجيم (a. i. licâm'dan) : gemleme, gem vurma; gemlenme.

tele تله (a. i.) : tuzak.

telebbüb تلبب (a. i.) : **bot.** meyvanın içlenmesi.

telebbük تلبك (a. i.) : mîde dolgunluğuna uğrama. (bkz : imtilâ).

telebbün تلبن (a. i. leben'den) : **1.** durma, eğlenme. **2.** **hek.** memeden sütün damla damla akması.

telebbüs تلبس (a. i. libâs'dan. c. : telebbüsât) : giyme; giyinme. (bkz : iktisâ).

telebbüsât تلبسات (a. i. telebbüs'ün c.) : giymeler; giyinmeler.

teleclüc تلجلج (a. i.) : şaşkınlıktan dolayı lâkırdıyı ağzında karıştırarak söyleme.

telef تلف (a. i. c. : telefât) : **1.** yok etme, öldürme. **2.** boş yere harcama, yıpratma.

telefât تلفات (a. i. telef'in c.) : can kaybı.

teleffüt تلفت (a. i.) : etrâfına bakınma. (bkz : iltifât).

telehhî تلهى (a. i.) : oynama, oyunla vakit geçirme. (bkz : telâhî, telâ'ub).

telehhüb تلهب (a. i. leheb'den) : **1.** alevlenme, alevlenip yanma, tutuşma. **2.** iltihap, yangı.

telehhüf تلهف (a. i. lehef'den. c. : telehhüfât) :hasret ve kederle yanıp yakılma, mahzûn olma.

telehhüfât تلهفات (a. i. telehhüf'ün c.) : hasretle yanıp yakılmalar, mahzûn olmalar.

telekkun تلقن (a. i.) : **fels. fr. auto-suggestion.**

tele'lü' تلألؤ (a. i. lü'lü'den) : parıldama.

telem تلم (a. i. c. : etlâm) : **1. zir.** pulluğun toprakta bıraktığı iz, çizgi, **fr. sillon. 2. biy.** * çizi, **fr. sillon.**

telemmu' تلمع (a. i. lem'a'dan) : parıldama. (bkz : iltimâ').

telemmüs تلمس (a. i. lems'den) : dokunma [el ile-].

telemmüz تلمذ (a. i.) : talebelik (* öğrencilik), çömezlik etme, öğrenci olarak devâm etme.

telessüm تلثم (a. i.) : yaşmak tutunma, yaşmaklanma. (bkz : teberku').

tele'üv تلألو (a. i.) : parıldama. (bkz : lemeân).

televvün تلون (a. i. levn'den. c. : televvünât) : **1.** renkten renge girme, renk değiştirme. **2.** döneklik, kararsızlık. **3. tas.** temkin hâlinin zıddı.

televvünât تلونات (a. i. televvün'ün c.) : **1.** renkten renge girmeler, renk değiştirmeler. **2.** döneklikler, kararsızlıklar.

televvüs تلوث (a i. levs'den. c. : televvüsat) : kirlenme, pislenme, bulaşıp mundar olma.

teleyyün تلين (a. i. leyn'den) : yumuşama.

teleyyün-i dimâgî : **hek.** beyin sulanması.

teleyyüs تليث (a. i.) : arslan yürüyüşlü, arslan yürekli olma, arslan kesilme.

telezzüc تلزج (a. i. lücûzet'den) : yapışkan olma.

telezzüz تلذذ (a. i. lezzet'den. c. : telezzüzât) : lezzet, tad alma, hoşlanma, hoşa gitme.

telezzüzât تلذذات (a. i. telezzüz'ün c.) : lezzet, tad almalar, hoşlanmalar, hâz etmeler.

telfîf تلفيف (a. i. leff'den) : sarma, bürüme; örtme.

telfîk تلفيق (a. i. c. : telfîkat) : **1.** birleştirme, toplayıp bir arada birleştirme. **2. ed.** (bkz : tenâsüb).

telfîkat تلفيقات ("ka" uzun okunur. a. i. tel'fîk'in c.) : birleştirmeler, bir arada toplamalar. (bkz : müellefât).

telh تلخ (f. s.) : acı. (bkz : mürr).

Güftâr-ı telh : acı söz.

telh-âb, telh-âbe تلخاب ، تلخابه (f. i.) : acı su.

telh-bâr تلخبار (f. b. i.) : meyvesi acı olan, acı olan meyve.

telh-gû تلخگو (f. b. s.) : acı söyliyen. (bkz : telh-güftâr).

telh-güftâr تلخ گفتار (f. b. s.) : acı sözlü. (bkz : telh-gû).

telhî تلخى (a. i.) : acılık. (bkz : merâret).

telhîb تلهيب (a. i. leheb'den. c. : telhîbât) : alevlendirme; alevlendirilme, tutuşturma; tutuşturulma.

telhîbât تلهيبات (a. i. telhîb'in c.) : alevlendirmeler; alevlendirilmeler, tutuşturmalar; tutuşturulmalar.

telhî-çeşîde تلخى چشيده (f. b. s.) : acı tatmış, meşakkat çekmiş.

telhîd تلحيد (a. i. lâhd'den) : **1.** kabire lâhid yapma, kabir lâhidlenme. **2.** gömme. (bkz : defn).

telhîf تلهيف (a. i. c. : telhîfât) : acınma, acıklanma.

telhîfât تلهيفات (a. i. telhîf'in c.) : acınmalar, acıklanmalar.

telhîm تلحيم (a. i. lâhm'den) : semirtme, etlendirme.

telhîn تلحين (a. i. c. : telhînât) : **1.** okurken harf veyâ kelime değiştirme. **2.** nağme ile okuma. **3.** yanlışını çıkarma.

telhînât تلحينات (a. i. telhîn'in c.) : **1.** okurken kelime veyâ harf değiştirmeler. **2.** nağme ile okumalar. **3.** yanlışını çıkarmalar.

telhîs تلخيص (a. i. c : telhîsât) : **1.** * özetleme, hulâsa etme, uzun bir yazıyı kısaltma. **2. tar.** sadrâzam tarafından pâdişaha yazılacak şeylerin kısaltması veyâ bu yolda kısaltılmış yazı.

telhîsât تلخيصات (a. i. telhîs'in c.) : özetlemeler, kısaltmalar, hulâsalar.

telhîsen تلخيصاً (a. zf.) : * özet olarak, kısaltılarak. (bkz : hulâsaten).

telhîsî تلخيصى (a. f. i.) : Bâbıâlî'den pâdişâha yazılacak şeylerin *özetini çıkaran me'mur.

telhiye تلهيه (a. i. lehv'den) : gafil, [birisini] eğlendirme; eğlenme, hoş vakit geçirme.

telh-kâm تلخكام (f. b. s.) : "damağı acı" : kederli.

telh-kâmî تلخكامى (a. b. i.) : kederlilik.

telh-mizâc تلخ مزاج (f. a. b. s.) : kötü huylu. (bkz : bed-ahlâk, bed-tînet).

telh-nâk تلخناك (f. b. s.) : lezzeti acı olan, hoş olmıyan.

tel'îb تلعيب (a. i.) : oynatma, raksettirme, oynatılma. (bkz : terkis).

telîd, telîde تليد ، تليده (a. i. veled'den) : yabancı memlekette doğduğu halde küçük iken İslâm diyârına getirilerek orada büyümüş ve oranın tâbiiyetini kabûl etmiş olan kimse.

te'lîf تأليف (a. i. ülfet'den) : **1.** uzlaştırma, barıştırma. (bkz : müsâleha, müsâlemet).

te'lîf-i beyn : ara bulma, uzlaştırma.

to'lîf-i kulûb : gönülleri çekecek şekilde iyi muâmelede bulunma; hoşnûdetme. **2.** (a. i. c. : te'lîfât) kitap, eser yazma; yazılmış, ortaya konulmuş eser. **Za'f-ı te'lîf : ed.** ifâdede düşüklük.

te'lîfât تأليفات (a. i. te'lîf'in c.) : **1.** te'lîf etmeler. **2.** yazılmış kitaplar, eserler. (bkz : müellefât).

te'lîf-kerde تأليف كرده (a. f. b. s.) : te'lîf edilmiş.

te'lîh تأليه (a. i. ilâh'dan) : tanrılaştırma.

tel'în تلعين (a. i. lâ'n'den. c. : tel'înât) : lâ'net okuma, lâ'netleme, kargıma.

tel'înât تلعينات (a. i. tel'în'in c.) : lâ'net okumalar, lâ'netlemeler, kargımalar.

tel-kârî تل كارى (t. f. b. i.) : tel hâlinde olan gümüşü örerek veyâ bir şey üzerine kakarak yapılan iş, gümüş işleme, gümüş kakma.

telkîb تلقيب (a. i. lâkab'dan. c. : telkibât) : lâkaplandırma, lâkap takma.

telkîbât تلقيبات (a. i. telkîb'in c.) : lâkaplandırmalar, lâkap takmalar

telkîh تلقيح (a. i. c. : telkihât) : **1.** aşı yapma, aşılama; aşılanma.

telkîh-i bakarî : inek memesi kabarcıklarından alınan serumla yapılan aşı [çiçek hastalığına karşı-].

telkîh-i cederî : çiçeğe tutulmuş kimseden alınan serumla yapılan aşı [çiçek hastalığına karşı-]. **2.** erkek hayvan nutfesini usûlüne göre dişi hayvana aşılama. (bkz : ilkah).

telkîhât تلقيحات (a. i. telkîh'in c.) : aşılar.

telkîm تلقيم (a. i.) : lokma verme, verilme, lokma lokma yedirme, yedirilme.

telkîn تلقين (a. i. c. : telkînât) : **1.** [fikir] aşılama, kulağına koyma. **2.** yeniden Müslüman olan kimseye îmân esaslarını anlatma. **3.** ölü gömüldükten sonra mezar başında imamın söylediği dînî sözler.

telkîn-i rücû' : **huk.** zinâ gibi, haddi mûcib bir cürmü irtikâbettiğini hâkimin huzûrunda ikrâr eden şahsa bu ikrârından nükûl etmesini hâkimin işrâbı ve ihsâs etmesi. [meselâ : gayri meşrû münâsebette bulunduğunu ikrâr eden şahsa hâkimin : "zinâ mı yaptın? ben zannetmem ki sen böyle bir şey yapmış olasın", "sen yoksa rü'yâ mı gördün?" veyâ "aranızda bir akd-i nikâh bulunmuş olmasın?" demesi gibi].

telkînât تلقينات (a. i. telkîn'in c.) : **1.** öğretmeler. **2.** öğretilen şeyler.

tell تل (a. i. c. : tilâl) : tepe, küme, yığın. (bkz : şimrâh [2]).

tell-i cebel : dağ tepesi.

tell-i refî' : yüksek tepe.

telmî' تلميع (a. i. lemeân'dan. c. : telmîât) : **1.** parıldatma, parıldatılma. **2.** renk renk yapma, yapılma. **3. ed.** mısrâları, Arapça, Farsça, Türkçe gibi başka başka dillerde olan manzûme yapma. (bkz : mülemma').

telmîât تلميعات (a. i. telmî'in c.) : telmi'ler.

telmîh تلميح (a. i. c. : telmîhât) : **1.** söz arasında kastedilen bir şeyi mânâlı olarak söyleme, açık söylememe, îmâlı konuşma. **2. ed.** ibârede bahsi geçmiyen bir kıssaya, fıkraya, atasözüne veyâ meşhur bir şiire, bir söze işâret etme, Meselâ : "çoktan aşmış o belki İzmit'i de" mısraının "atı alan Üsküdar'ı geçti" ibâresine telmih edilmesi gibi.

telmihât تلميحات (a. i. telmîh'in c.) : telmihler.

telmîhen تلميحاً (a. zf.) : telmih yoliyle, telmih için, îmâlı olarak.

telsîm تلثيم (a. i. c. : telsîmât) : ağzını öpme; öpme. (bkz : takbîl).

telsîmât تلثيمات (a. i. telsîm'in c.) : ağız öpmeler; öpmeler.

telvî' تلويع (a. i. c. : telvîât) : içini yakıp dertlendirme; dertlendirilme.

telvîât تلويعات (a. i. telvî'in c.) : içini yakıp dertlendirmeler, dertlendirilmeler.

telvîh تلويح (a. i. c. : telvîhât) : **1.** açıklama. **2. ed.** lüzumlu şeylerden bahsetmek sûretiyle olan kinâye ["filâncanın mutfağında çok odun sarfolunur" denildiği zaman bundan mutvakta çok yemek piştiğine, ev sâhibinin cömertliğine ve misâfirinin çokluğuna intikal edilir]. **3.** posa hâline getirme.

telvîhât تلويحات (a. i. telvîh'in c.) : telvîhler.

telvîm تلويم (a. i. levm'den. c. : telvîmât) : azarlama, azarlanma, paylama, paylanma, çekiştirme, çekiştirilme.

telvîmât تلويمات (a. i. telvîm'in c.) : azarlamalar, azarlanmalar, çekiştirmeler, çekiştirilmeler.

telvîn تلوين (a. i. levn'den. c. : telvînât) : renk verme, boyama, boyanma.

telvînât تلوينات (a. i. telvîn'in c.) : renk vermeler, verilmeler, boyamalar, boyanmalar.

telvîs تلويث (a. i. levs'den. c. : telvîsât) : **1.** bulaştırma, kirletme, pisletme. **2. mec.** bozma, berbâdetme [bir işi-].

telvîsât تلويثات (a. i. telvîs'in c.) : **1.** bulaştırmalar, kirletmeler, pisletmeler. **2. mec.** [işleri] bozmalar, berbâdetmeler.

telviye تلويه (a. i.) : burma, kıvırma, çevirme.

telyîn تليين (a. i. leyyin'den) : **1.** yumuşatma, yumuşatılma. **2.** liynet verme, içi yumuşatma, kabızlıktan kurtarma.

telzîz تلذيذ (a. i. lezzet'den) : lezzetlendirme, tatlandırma, tatlandırılma.

temâcüd تماجد (a. i. mecd'den) : uluğunu, büyüklüğünü, şerefini çoğaltma.

temâdî تمادى (a. i.) : sürme, sürüp gitme, uzama, devâmedegelme.

tema'dün تمعدن (a. i. ma'den'den) : mâdenleşme, mâden hâline geçme.

temahhut تمخط (a. i.) : sümkürme.

temâhül تماهل (a. i.) : mühlet verme; ağır davranma.

temâlük تمالك (a. i.) : kendine hâkim olma, nefsini tutabilme.

temânü' تمانع (a. i.) : **fels. fr. exclusion.**

temâruz تمارض (a. i. maraz'dan. **c.** : temâruzât) : yalandan hastalanma, kendini hasta gibi gösterme.

temâruzât تمارضات (a. i. temâruz'un c.) : yalandan hastalanmalar, kendini hasta gibi göstermeler.

temâsîh تماسيح (a. i. timsâh'ın **c.**) : timsahlar.

temâsîl تماثيل (a. i. timsâl'in **c.**) : timsaller, sûretler, resimler; semboller.

temass تماس (a. i. mess'den) : **1.** birbirine değme, dokunma. **2.** yan yana bulunma. **3.** münâsebette bulunma; ilişik.

temâsül تماثل (a. i. mesl'den. **c.** : temâsülât) : **1.** benzeme, benzeyiş. (bkz : müşâbehet). **2. mat.** kesirsiz taksim kabûl etme.

temâsül-i a'dâd : **fer.** biri mirasçı adedini, diğeri de mirastaki hisseyi ifâde eden iki sayının birbirine müsâvî (*eşit) olması hâli.

temâsülât تماثلات (a. i. temâsül'ün c.) : **1.** benzemeler, benzeyişler. **2. mat.** kesirsiz taksim kabûl etmeler.

temâşâ تماشا (f. i.) : **1.** bakıp seyretme. **2.** gezme. (bkz : teferrüc[3], tenezzüh). **Şâyân-ı temâşâ** : görülmiye değer.

temâşâ-gâh تماشاگاه (f. b. i.) : **1.** seyir ve gezinti yeri. **2.** tiyatro. **3.** sinema.

temâşâ-geh تماشاگه (f. b. i.). (bkz : temâşâ-gâh).

temâşâ-ger تماشاگر (f. b. i. c. : temâşâ-gerân) : seyirci.

temâşâ-gerân تماشاگران (f. b. i. temâşâ-ger'in c.) : seyirciler.

temâşâ-gerî تماشاگرى (f. b. i.) : seyircilik.

temâşâ-hâne تماشاخانه (f. b. i.) : **1.** etrâfı temâşâ edecek yer. **2. mec.** dünyâ. **3.** tiyatro oynanan yer.

temâşâ-hâne-i garâib : garip şeylerin görülme yeri.

temâşâ-kârî تماشاكارى (f. b. i.) : seyircilik, seyirci vaziyeti.

tematti تمطى (a. i. matiyy'den) : gerinme [vücutta duyulan ağırlıktan dolayı].

temattur تمطر (a. i. matar'dan) : yağmur yağma; sıcak mevsimde serinlemek üzere yağmur altına çıkma.

temâvüt تماوت (a. i.) : kendini ölmüş gibi gösterme.

temâyül تمايل (a. i. meyl'den. **c.** : temâyülât) : **1.** meyletme, eğilme, bir yana çarpılma. **2.** bir yana veyâ bir kimseye fazla tarafdârlık ve sevgi gösterme.

temâyül-i rahim : **hek.** rahim çarpıklığı.

temâyülât تمايلات (a. i. temâyül'ün c.) : meyiller, muhabbetler, sevgiler.

temâyüz تمايض (a. i. c. : temâyüzât) : yükselme, üstün olma.

temâyüzât تمايضات (a. i. temâyüz'ün c.) : yükselmeler, üstün olmalar.

temazmuz تمضمض (a. i. mazmaza'dan) : ağzını su ile çalkalama.

temâzüc تمازج (a. i.) : şakalaşma.

temcîd تمجيد (a. i. mecd'den. c. : temcîdât) : **1.** ululama, ağırlama. **2.** sabah namazı vaktinden evvel minârelerde belli makamlarda söylenen Arapça niyaz ilâhisi [ilkönce Hz. Bilâl-i Habeşî tarafından söylenmiştir].

temcîdât تمجيدات (a. i. temcîd'in c.) : **1.** ululamalar, ağırlamalar. **2.** sabah namazı vaktinden evvel minârelerde söylenen niyaz ilâhileri.

temcîs تمجيس (a. i.) : birisini mecûsî dînine sokma.

temdîd تمديد (a. i. medd'den) : **1.** uzatma, uzatılma; sürdürme. (bkz : tatvîl). **2.** bir harfi uzun okuma, çekme. (bkz : imâle).

temdîh تمديح (a. i. medh'den. c. : dîhât) : çok övme.

temdîhât تمديحات (a. i. temdîh'in c.) : çok övmeler.

temeccüd تمجد (a. i.) : ululaşma, şeref sâhibi olma.

temeddüh تمدح (a. i. medh'den c. : temeddühât) : böbürlenme.

temeddühât تمدحات (a. i. temeddüh'ün c.) : böbürlenmeler.

temeddün تمدن (a. i. medeniyyet'den) : medenîleşme, medenî olma, * uygarlaşma.

temehdî تمهدى (a. i.) : mehdîleşme, mehdîlik dâvâsına kalkışma, mehdîlik dâvâsında bulunma.

temehhüd تمهد (a. i. mehd'den) : **1.** yayılıp döşenme. **2.** mehdîlik satma.

temehhür تمهر (o. i. mahâret'den) : mâhir olma, uz elli olma.

temekkün تمكن (a. i. mekânet'den) : mekânlanma, yerleşme, yer tutma.

temelluk تملق (a. i. c. : temellukat) : yaltaklanma.

temellukat تملقات ("ka" uzun okunur. a. i. temelluk'un c.) : yaltaklanmalar.

temellük تملك (a. i. melk ve mülk'den. c. : temellükât) : mülk edinme, kendine mal etme, sâhip olma.

temellükât تملكات (a. i. temellük'ün c.) : mülk edinmeler, kendine mal etmeler, sâhip olmalar.

temellül تملل (a. i. millet'den) : **1.** milletlenme, bir milletin ferdi olma. **2.** bir dîne mensûbolma. **3.** (melel, melâl'den) **hek.** hastalığın te'sîriyle yatakta rahat yatamayıp, kımıldanıp durma.

temelmül تململ (a. i.) : yatakta rahat olmama.

temennâ تمنى (o. i.) : **1.** (bkz : temennî). **2.** el ile selâm verme.

temennî تمنى (a. i. c. : temenniyyât) : dileme, dilek, istek.

temenniyyât تمنيات (a. i. temennî'nin c.) : dilemeler, dilekler, istekler.

temerküz تمركز (a. i. merkez'den) : **1.** merkez tutma. **2.** toplanma. **3.** birikme, yığılma.

temermür تمرمر (a. i.) : **hek.** devamlı olarak dil ve dudakların titremesinden ibâret bir hastalık.

temerrüd تمرد (a. i. c. : temerrüdât) : dikbaşlılık, inat, direnme.

temerrüdât تمردات (a. i. temerrüd'ün c.) : dikbaşlılıklar, inâdetmeler, direnmeler.

temerrün تمرن (a. i.) : tekrar ettire ettire alıştırma; idman yapma, egzersiz yapma.

temeshur تمسخر (a. i. c. : temeshurât) : maskaralanmak, maskaralık etmek.

temeshurât تمسخرات (a. i. temeshur'un c.) : maskaralıklar.

temeskün تمسكن (a. i.) : miskin olma, miskinleşme.

temessüh تمسح (a. i. mesh'den) : **1.** meshetme, bir şeye el sürme. **2.** bir şeye sürünme.

temessüh تمسخ (a. i.) : mesh olma, şekil değiştirme.

temessühî تمسخى (a. s.) : meshe inanan.

temessük تمسك (a. i. c. : temessükât) : **1.** tutunma, sarılma. **2.** borç senedi.

temessül تمثل (a. i. misl'den. c. : temessülât) : **1.** bir şekil ve sûrete girme, cisimlenme. **2.** benzeşme. **3.** **biy.** *özümleme, **fr. assimilation.**

temessülât تمثلات (a. i. temessül'ün c.) : temessüller.

temeşşî تمشى (a. i. meşy'den) : yürüme. [ma'neviyatta kullanılır].

temeşşuk تمشق (a. i. meşk'den) : meşk alma; meşk yazma

temeşşut تمشط (a. i. muşt'dan) : saçını, sakalını tarama, saç sakal taranılma.

temettu' تمتع (a. i. c. : temettuât) : **1.** kâr etme, kazanma. **2.** kâr, fayda. **Hisse-i temettu'** : bir şirket hissedarlarından her birine isâbet eden kâr.

temettuât تمتعات (a. i. temettu'un **c.)** : kârlar, faydalar.

temevvüc تموج (a. i. mevc'den. c. : temevvücat) : dalgalanma, dalgalı olma, dalga dalga olma. (bkz : telâtum).

temevvücât تموجات (a. i. temevvüc'ün c.) : dalgalanmalar.

temevvül تمول (a. i. mâl'den) : mal edinme, zenginleşme.

temevvüt تموت (o. i. mevt'den) : **hek.** bir organın çürüyüp ölü hâline geçmesi.

temeyyü' تميع (a. i. mey'den. c. : temeyyüât) : mâyi (sıvı) hâline gelme, cıvıklaşma; **kim.** *sıvınma, **fr. liquéfaction.**

temeyyüât تميعات (a. i. temeyyü'ün **c.)** : mâyi (sıvı) hâline gelmeler, cıvıklaşmalar; **kim.** * sıvınmalar, **fr. liquéfactions.**

temeyyüh تميه (a. i.) : sulanma.
temeyyüh-i dem : **hek.** kanın sulanması.

temeyyüz تميز (a. i. c. : temeyyüzât) : kendini gösterme, sivrilme, benzerlerinden farklı olma. **Mâ-bihi-t-temeyyüz** : kendisiyle temeyyüz edilen şey.

temeyyüzât تميزات (a. i. temeyyüz'ün c.) : temeyyüzler.

temezzuk تمزق (a. i.) : yırtılma, parça parça olma.

temhîd تمهيد (a. i. mehd'den. c. : temhîdât) : **1.** yayma; döşetme. **2.** düzeltme; düzenleme.

temhîdât تمهيدات (a. i. temhîd'in c.) : mukaddimeler, ağız yapmalar; ifâdeler.

temhîk تمحيق (a. i.) : iptâl etme.

temhîl تمهيل (a. i. mehl'den. c. : temhîlât) : mühlet, mehil verme, sonraya bırakma, * erteleme; zaman ve fırsat verme.

temhîlât تمهيلات (a. i. temhîl'in c.) : mehil vermeler, sonraya bırakmalar, * ertelemeler.

temhîr تمهير (o. i. mühr'den) : mühürleme.

temhîriyye تمهيريه (a. i.) : mühür parası, bir kâğıdın resmî şekil alması için gereken mühürün basılması işinde ödenecek ücret.

temhîs تمحيص (a. i. c. : temhîsât) : tecrübe, imtihân etme.

temhîsât تمحيصات (a. i. temhîs'in c.) : tecrübeler, imtihan etmeler.

temîme تميمه (a. i.) : nazar boncuğu, nazarlık.

te'mîn تأمين (a. i. emn'den) : **1.** güvenlik hissi verme **2.** sağlamlaştırma. **3.** elde etme. **4.** * sağlama.

te'mînât تأمينات (a. i. te'mîn'in c.) : * inanca, * güvence, sağlamlık bakımından gösterilen kefil, verilen söz veyâ para.

temînen تأميناً (a. zf.) : te'mîn sûretiyle.

te'mît تأميت (a. i.) : zihnen tahmîn etme. (bkz : tahmîn, takdîr).

temkîn تمكين (a. i. mekânet'den) : **1.** ağır başlılık. **2. hek.** hastalığın bir yere yerleşmesi. **3.** ihtiyat, tedbir. **Ehl-i temkîn : 1)** ağırbaşlı; **2) tas.** televvünden kurtulup huzur ve sükûna mazhar olmuş kimse. **Pür-temkîn** : çok ağırbaşlı.

temlie تملئه (a. i. mel'den) : ağız ağıza doldurma.

temlîh تمليح (a. i. milh'den) : **1.** tuzlama, içine tuz katma; tuza yatırma. **2. ed.** söz arasında güzel bir mazmun (nükteli, cinaslı, güzel söz) söyleme.

temlîhât تمليحات (a. i. temlîh'in c.) : temlihler, nükteli, cinaslı, güzel sözler.

temlîk تمليك (a. i. melk ve mülk'den. c. : temlîkât) : mülk olarak verme.

temlîkât تمليكات (a. i. temlîk'in c.) : mülk olarak vermeler.

temlîken تمليكاً (a. zf.) : mülk olarak vermek sûretiyle.

temlîk-nâme تمليكنامه (a. f. b. i.) : ârâzî-i emîriye menfaatlerinin bir cihete tahsîsi veyâ muktazî şartlarına mukarin olarak rakabenin temlîkini tazammun eden vesîka.

temlîs تمليس (a. i melis'den) : düzleme, pürüzlerini giderme.

temliye تمليه (a. i.) : doldurma, doldurulma.

temmâr تمّار (a. i.) : hurmacı, hurma satan.

temme تمّ (a. fi.) : "bitti, tamam oldu" mânâsınadır. [kitapların sonuna yazılmak âdet idi].

temmet تمّت (a. fi.) : "temme" nin müennesidir]. (bkz : temme).

temmûziye تموزيه (o. i.) : **ed.** yazdan ve sıcaktan bahs ile medhe dâir yazılan kasîde.

temr تمر (a. i.) : hurma. (bkz : nahl).

temr-i Hindî : Hind hurması, demirhindi. [meyvasiyle şerbeti yapılır].

temre تمره (a. i.) : bir tek hurma.

temrî تمرى (a. i.) : hurmayı seven.

temrîh تمريخ (a. i.) : hafifçe sürme, uğuşturma.

temrîn تمرين (a i. c. : temrînât) : alıştırma, idman yaptırma, yaptırılma, egzersiz, idman.

temrînât تمرينات (a. i. temrîn'in c.) : temrinler, egzersizler, idmanlar.

temrîr تمرير (a. i.) : acılık verme, verilme.

temrîz تمريض (a. i. maraz'dan) : zayıf gösterme, gösterilme [daha çok söz hak.].

temsîh تمسيخ (a. i. mesh'den) : Allah'ın insanın maymun kılığına sokması.

temsîh تمسيح (a. i.). (bkz : mesh).

temsîl تمثيل (a. i. mesl'den. c. : temsîlât) : **1.** benzetme. (bkz : teşbîh). **2.** bir şeyin aynını yapma. **3.** örnek söz; söz gelişi. **4.** **tiyatro** oyunu. **5.** *özümleme, alınan gıdanın uzviyete dâhil edilmesi, **fr. assimilation. 6.** [birinin veyâ bir to pluluğun] adına hareket.

temsîlât تمثيلات (a. i. temsîl'in c.) temsiller.

temsîlî تمثيلى (a. s.) : temsîle âit, temsil ile ilgili.

temsîliye تمثيليه (a. i.) : **ed.** bir yığının bir yığına, birkaç şeyin birkaç şeye benzetilmesi.

temsîr تمصير (a. i. mısr'dan) : bir yeri şehirlendirme, şehir hâline getirme.

temsiye تمسيه (a i.) : "akşamınız hayırlı olsun, tün aydın!" gibi akşam selâmı verme, [Arapçası : mesâküm bi-l-hayr'dır].

temşît تمشيط (a. i. muşt'dan) : tarama, taranma.

temşiyet, temşiye تمشيت ، تمشيه (a. i. meşy'den.) : **1.** yürütme, yürütülme. **2.** meydana gelmesini kolaylaştırma.

temtî' تمتيع (a. i.) : faydalandırma, faydalandırılma, kâr ettirme, kâr ettirilme.

temvîh تمويه (a. i. ma'dan. c : temvîhât) : **1.** sulandırma, su katma. **2. ed.** sözü yaldızlama. **3.** haksız bir şeyi telleyip pullıyarak haklı gösterme. **2.** başka bir mâdeni, altın veyâ gümüş suyuna daldırma, galvano plasti, **fr. galvanoplastie.**

temvîhât تمويهات (a. i. temvîh'in c.) : **1.** sulandırmalar, su katmalar. **2. ed.** sözü yaldızlamalar. **3.** haksızlıkları haklı göstermeler.

temvîl تمويل (a. i. mâl'den) : mal sâhibi etme, edilme.

temyî' تمييع (a. i. mey'den) : mâyî (sıvı) hâline getirme; **fiz., kim.** *sıvındırma [k] **fr. liquéfier.**

temyî-i hevâ : fiz. havayı tazyikle, mâyî (sıvı) hâline getirme, sıvı hava.

temyîz تمييز (a. i. meyz'den.) : **1.** ayırma, ayrılma, seçme, seçilme. **2.** iyiyi kötüden ayırdetme. **3.** [Tanzîmat'tan sonra] bir dâvânın üçüncü ve son görülme derecesi. **Mahkeme-i temyîz :** temyiz mahkemesi (*yargıtay). **Dîvân-ı temyiz :** temyiz mahkemesinin kuruluşundan önce bu mahkemenin işini gören dîvân. **4. a. gr.** sayıları ve belirsiz isimleri belirten kelime. Meselâ : **"işrûne dirhemen** = yirmi dirhem" ve **"ratle zeyten** = bir ratıl zeytinyağı" tâbirlerinde : "dirhemen" ve "zeyten" gibi :

temyîzen تمييزاً (a. zf.) : temyîz sûretiyle, temyiz yoliyle.

temzîc تمزيج (a. i. mezc'den). (bkz : mezc).

temzîk تمزيق (a. i. c. : temzîkat) : yırtma, paralama.

temzîkat تمزيقات ("ka" uzun okunur. a. i. temzîk'in c.) : yırtmalar, paralamalar.

ten تن (f. i.) : **1.** insan vücudunun dış yüzü. **2.** gövde, vücut, beden. **Âhen-ten :** demir bünyeli, bünyesi demir gibi sağlam olan. **Nerm-ten :** yumuşak vücutlu.

tenâcî تناجى (a. i.) : fısıldaşma, fısıltı ile konuşma.

tenâdd تناد (a. i. nidâd ve nedd'den.) : **1.** birbirinden ürkme. **2.** dağılma, perîşan olma. **Yevm-üt-tenâdd :** kıyâmet günü. (bkz : rûz-i mahşer).

tenâdî تنادى (a. i. nidâ'dan) : birbirine nidâ etme, bağırma. **Yevm-üt-tenâdî :** kıyâmet günü.

tenâdüm تنادم (a i. nedem'den) : konuşma. (bkz : musâhabet).

tenâdür تنادر (a. i.) : nâdirleşme, az bulunur olma.

tenaffut تنفط (a. i.) : **1.** çok hiddetlenme, ateş püskürme. **2. hek.** yakı yapıştırmakla cildin kabarması.

tenâfî تنافى (a. i.) : birbirine zıt ve muhalif olma.
tenâfî-i akvâl : fels. antilogie.

tenâfür تنافر (a. i nefret'den) : **1.** birbirinden nefret etme, birbirinden ürküp kaçma. **2. ed.** kulağa hoş gelmiyen hece veyâ kelimelerin bir arada bulunması.
tenâfür-i hurûf : ed. kulağa hoş gelmiyen harflerin bir arada bulunması. [Meselâ Nâbî'nin : "letâfet kat kat olmuş ârızında nesterenlenmiş" mısraındaki "nesterenlenmiş" kelimesi gibi].
tenâfür-i kelimât : ed. kulağa hoş gelmiyen kelimelerin bir arada bulunması. [Meselâ Âmidli Hâmi'nin "ey andelîb; o gül uyumuşmuş ses istemez" mısraındaki "uyumuşmuş" kelimesi gibi].

tenâfüs تنافس (a. i. c. : tenâfüsât) : haset etme, çekememe.

tenâfüsât تنافسات (a. i. tenâfüs'ün c.) : haset etmeler, çekememeler.

tenaggum تنغم (a. i. nağme'den. c. : tenaggumât) : şarkı söyleme. [alay makamında kullanılır].

tenahhî تنحى (a. i.) : alarga durma, bir yana çekilme.

tenahhum تنخم (a. i.) : **1.** asık suratlı olma. **2.** balgam çıkarma. (bkz : tekaşşu').

tenâhî تناهى (a. i. nihâyet'den) : bitme, tükenme. **Bî-tenâhî :** bitmez-tükenmez, sonsuz.

tenahnuh تنحنح (a. i. nahnaha'dan c. : tenahnuhât) : gırtlağını temizlemek üzere hırıltılı ses çıkarma ve çıkarılan bu ses; öksürme.

tenahnuhât تنحنحات (a. i. tenahnuh'un c.) : gırtlağını temizlemek üzere hırıltılı sesler çıkarmalar ve böyle çıkarılan sesler; öksürmeler.

tenâî تنائى (a. i.) : uzaklık.

tenakkud تنقد (a. i.). (bkz : **intikad**).

tenakkul تنقل (a. i. nukl'den) : **1.** bir yerden bir yere geçme. **2.** meze yeme.

tenakkut تنقط (a. i. nokta'dan) : nokta nokta olma, benek benek olma.

tenâkus تناقص (a. i. naks'dan. c. : tenâkusât) : azalma, eksilme.

tenâkusât تناقصات (a. i. tenâkus'un c.) : azalmalar, eksilmeler.

tenâkuz تناقض (a. i. nakz'dan. c. : tenâkuzât) : çelişme, insanın bir sözü ötekini çürütmesi, bir sözü ötekine uymaması, * karşıtlık, zıddiyyet. (bkz : mübâyenet).

tenâkuzât تناقضات (a. i. tenâkuz'un c.) : tenâkuzlar, çelişmeler.

tenâküh تناكح (a. i. nikâh'dan) : nikâhlanma.

tenâkür تناكر (a. i. nekr'den) : **1.** bilmezlenme, bilmezlikten gelme. **2. psik.** * karşıtduygu, antipati, **fr. antipathie.**

tenânîr تنانير (a. i. tennûr'un c.) : **1.** tandırlar, ocaklar, fırınlar. **2.** su pınarları.

ten-âsân تن آسان (f. b. s.) : rahatını düşünen [adam].

ten-âsânî تن آسانى (f. b. i.) : rahatını düşünme.

tenassub تنصب (a. i.) : dikilip durma. (bkz : intisâb).

tenassuh تنصح (a. i.) : aklı başına gelme; öğüt alma.

tenassuk تنسق (a. i.) : düzenleme, sıralanma, nizâmına konma.

tenassur تنصر (a. i. nasrân'dan) : Hıristiyan olma.

tenâsur تناصر (a. i. nasr'dan) : yardımlaşma. (bkz : teâvün).

tenâsüb تناسب (a. i. nisbet'den) : uyma, uygunluk; birbirini tutma; yakışma; **mat.** * oranti, **fr. proportion. İyhâm-ı tenâsüb : ed.** birçok mânâsı olan bir sözün bir mânâsiyle diğer bir kelimenin mânâsı arasında münâsebet bulunması. [Meselâ Nâbî'nin : "pek uçurma bildiğim kuştur benim ey bâğbân * bülbülün gülzâr-ı âlemde hezârın görmüşüz" beytinde : **"uçurma"** ile **"kuş"** ve **"bülbül"** ile **"hezâr"** kelimelerinin bir arada bulundurulması gibi].

tenâsübî تناسبي (a. s.) : **1.** tenâsübe mensup, tenâsüple ilgili. **2. mat.** sayılar arasındaki tenâsüple, * oranla ilgili.

tenâsüh تناسخ (a. i. nesh'den) : **1. fels.** *ruh göçümü, ruh sıçraması, rûhun bir cisimden ötekine, bâzan da insandan hayvana ve hayvandan insana geçmesi inancı, **fr. métempsycose. 2. fık.** mirasçının, mirastan önce ölümiyle miras malın onun mirasçılarına kalması.

tenâsühî تناسخى (a. s. c. : tenâsühiyyûn) : **1.** ruh göçümüne âit, ruh göçümü ile ilgili. **2.** ruh güçümüne inanan.

tenâsühiyyûn تناسخيون (a. i.) : ruh göçümüne inananlar.

tenâsül تناسل (a. i. nesl'den) : birbirinden doğup üreme; türeme; üretme. **Âlât-ı tenâsül : anat.** üretme organları.

tenâsül-i bikrî : biy. partenojenez, **fr. parthénogénèshe.**

tenâsül-i gayr-i mütecânis : iki ayrı cins hayvanın çiftleştirilmesiyle melez bir cins yetiştirme.

tenâsülleri beyzî : biy. yumurtlıyanlar, **fr. ovipares.**

tenâsülleri tevellüdî : biy. doğuranlar, **fr. vivipares.**

tenasül-bi-nefsihi تناسل بنفسه (a. b. i.) : **biy.** kendiliğinden türeme.

tenâsülî تناسلى (a. s.) : tenâsül ile, nesil yetiştirmekle ilgili.

tenâsür تناثر (a. i.) : **1.** saçılma, serpilme. **2.** püskürme.

tenâşîr تناشير (a. i. c.) : çocuk yazısı, acemi yazısı.

tenâşüd تناشد (a. i. neşîde'den) : karşılıklı şiir okuma. (bkz : münaşede).

tenattuf تنطف (a. i.) : küpe takma.

tenâtuh تناطح (a. i.) : süsüşme, birbirini süsme [hayvanlar].

tena'um تنعم (a. i. ni'met'den. c. : tena'umât) : nîmet içinde, bolluk içinde bulunarak rahat etme.

tena'umât تنعمات (a. i. tena'um'un c.) : nîmetler.

ten-âver تن آور (f. b. s. c. : ten-âverân) : etine dolgun, etli canlı.

ten-âverân تن آوران (f. b. s. ten-âver'in c.) : etine dolgun, etli canlı kimseler.

tenâvüb تناوب (a. i. nevbet'den) : nöbetleşme.

tenâvül تناول (a. i. nevl'den) : alıp yeme, alınıp yenilme.

tenâvüm تناوم (a. i. nevm'den) : uyur gibi görünme, yalandan uyuma.

tenâvür تناور (a. i.) : iri vücutlu kimse.

tenâzu' تنازع (a. i. nez'den) : çekişme, uğraşma.

tenâzu'bi-l-eydî : fık. iki kişinin zilyet oldukları, ellerinde bulundurdukları bir gayrimenkul için kavga etmeleri.

tenâzu-ı fi'leyn : gr. iki fiilin bir birinden türemesi.

tenâzur تناظر (a. i nazar'dan) : **1.** birbirinin karşısında olma, birbirine bakma. **2. mat.** * bakışım, simetri, **fr. symétrie.**

tenâzurî تناظرى (a. s.) : **mat.** * bakışık, simetrik, **fr. symétrique.**

tenazzuf تنظف (a. i.) : temizlenme, pâklanma.

tenazzum تنظم (a. i.). (bkz : intizâm).

tenazzur تنظر (a. i.) : düşünerek, dikkatle bakma.

tenbâkû تنباكو (f. i.) : tömbeki, nargile ile içilen tütün.

tenbâl تنبال (a. s.) : kısacık boylu, bodur [adam].

tenbân تنبان (f. i.) : don, iç donu, tuman.

tenbel تنبل (f. s.) : tenbel, üşengeç; ağır davranan [işte].

tenbel-hâne تنبلخانه (f. b. i.) : iş görülmiyen yer, miskinler yeri.

tenbelît تنبليت (f. i.) : hayvan yükü, küçük yük.

tenbîh تنبيه (a. i. c. : tenbîhât) : **1.** uyandırma, uyarma. **2. psik.** *uyarım, **fr. excitation.** **3.** bir işin yapılmasını, bırakılmasını, veyâ o işten vazgeçilmesini tekrar tekrar hatırlatma.

tenbîhât تنبيهات (a. i. tenbîh'in c.) : tenbihler.

tenbûl تنبول (f. i.) : Hindistan halkının, dişlerini temizlemek, dudaklarını kızartmak için çiğnedikleri bir yaprak.

tencîm تنجيم (a. i. necm'den. c. : tencîmât) : yıldız ilmi ile uğraşma.

tencîmât تنجيمات (a. i. tencîm'in c.) : yıldız ilmi ile uğraşmalar.

tencîs تنجيس (a. i. necâset'den) : pisleme, pis etme.

tenciye تنجيه (a i. necât'dan) : kurtarma. (bkz : tahlîs).

tenciz تنجيز (a. i.) : sona erdirme; sonuç.

tendiye تنديه (a. i.) : ıslatma, nemleme, nemlenme.

ten-dürüst تندرست (f. b. s.) : vücudu sağlam, sağlam vücutlu, sağlam, kuvvetli.

ten-dürüstî تندرستى (f. b. i.) : vücut sağlığı, sağlamlık, **kuvvetlilik.**

tene تنه (f. i.) : **1.** vücut, beden, gövde, cüsse. **2.** örümcek ağı. (bkz : beyt-ül-ankebut).

tenebbî تنبى (a. i. nübüvvet'den) : peygamberlik iddiâsına kalkışma. (bkz : tenebbü').

tenebbü' تنبؤ (a. i. nübüvvet'den) : peygamberlik iddiâsına kalkışma. (bkz : tenebbî).

tenebbü' تنبع (a. i. nebeân'dan) : yerden kaynama.

tenebbüh تنبه (a. i.) : **1.** uyanma, uykudan kalkma. **2.** gafletten kurtulma, kendine gelme, aklını başına toplama. **3. psik.** *uyarım, **fr: excitation.** (bkz : intibâh).

tenebbüt تنبت (a. i. nebât'dan c. : tenebbütât) : bitkilenme, yerden bitme; çimlenme.

tenebbütât تنبتات (a. i. tenebbüt'ün c.) : bitkilenmeler, yerden bitmeler, çimlenmeler.
tenebbütât-ı lâhmiyye : hek. vücûdun bâzı yerlerinde dut tânesi şeklinde meydana gelen fazla et kabarcıkları.

teneddüb تندب (a. i. nedbe'den) : [yara] kapanma.

teneddüm تندم (a. i. nedâmet'den) : pişmân olma.

teneffu' تنفع (a. i. nef'den c. : teneffuât) : faydalanma.

teneffuât تنفعات (a. i. teneffu'un c.) : faydalanmalar.

teneffuh تنفح (a. i. nefh'den) : **1.** şişme, kabarma. **2.** üflenerek şişme. **3.** urlanma.

teneffuh تنفخ (a. i.) : boş lâflarla gururlanma.

teneffül تنفل (a. i.) : nâfile namaz kılma veyâ oruç tutma.

teneffür تنفر (a. i. nefret'den) : iğrenme, tiksinme.

teneffüs تنفس (a. i. nefes'den) : **1.** nefes, soluk alma. **2.** yorgunluk almak için dinlenme. **3.** okulda ders araları verilen dinlenme. **4.** tan yeri ağarma. **5.** deniz suyunun dalga ile sâhile vurması.

teneffüs-i safîrî : hek. havanın teneffüs borularına girdiği veyâ çıktığı sırada işitilen gayri tabiî ses.

teneffüs-i sınâî : hek. boğazdan açılan sun'î bir delik vâsıtasiyle hastanın teneffüs etmesi.

teneffüsât تنفسات (a. i. teneffüs'ün c.) : teneffüsler.

teneffüs-hâne تنفسخانه (a. f. b. i.) : okullarda ders hâricî dinlenme yeri.

teneffüz تنفذ (a. s. nefz'den) : nüfuzlu, nüfuz sâhibi, sözü geçer olma.

tenekkür تنكر (a. i. nekr'den) : bilinmiyecek, tanınmıyacak kılığa girme; kendini bildirmeme; tebdîl gezme.

tenekküs تنكس (a. i. nüks'den) : başaşağı olma.

tenemmî-i nev'î تنمى نوعى (a. b. i.) : **fels. fr. philogénie.**

tenemmül تنمل (a. i. neml'den) : **1.** karınca gibi kaynama. **2. hek.** vücûdun bir tarafı, bir organı uyuşup karıncalanma.

tenemmür تنمر (a. i. nimr'den. c. : tenemmürât) : **1.** kaplanlaşma, kaplan huylu olma. **2.** birini korkutmak için günbürtülü ses çıkarma. **3.** korkutma. (bkz : tehdîd).

tenemmürât تنمرات (a. i. tenemmür'ün c.) : **1.** kaplanlaşmalar. **2.** korkutmak için gürültülü ses çıkarmalar. **3.** korkutmalar. (bkz : tehdîdât).

tenemmüv تنمو (a. i. nemâ ve nümüvv'den) : gelişip büyüme.

tenessüh تنسخ (a. i.) : pek güzel, eşsiz, çok az bulunur olma.

tenessüm تنسم (a. i. nesîm'den. c. : tenessümât) : hava teneffüs etme.

tenessümât تنسمات (a. i. tenessüm'ün c.) : hava teneffüs etmeler.

tenessür تنشر (a. i.) : açılma, serpilme, yayılma. (bkz : intişâr).

teneşşî تنشى (a. i.) : neşvelenme, sarhoş olma.

teneşşut تنشط (a. i. neşat'dan) : keyiflenme, şenlenme, ferahlanma.

teneşşüb تنشب (a. i.) : bir şeye ilişip tutulma. (bkz : intişâb).

teneşşüf تنشف (a. i.) : emme, çekme, soğurma [suyu, rutûbeti].

teneşşür تنشر (a. i.). (bkz : intişâr).

tenevvuh تنوح (a. i. nevha'dan. c. : tenevvuhât) : feryâdederek ağlama [ölünün arkasından].

tenevvuhât تنوحات (a. i. tenevvuh'un c.) : feryâdederek ağlamalar [ölü için].

tenevvü' تنوع (a. i. nev'den c. : tenevvüât) : çeşitlenme, çeşit çeşit olma, çeşitlilik.

tenevvüât تنوعات (a. i. tenevvü'ün c.) : çeşitlenmeler, çeşit çeşit olmalar.

tenevvüm تنوم (a. i. nevm'den) : uyuklama, pinekleme.

tenevvür تنور (a. i. nûr'dan) : nurlanma, parlama, ışıldama, aydınlık olma.

tenezzehe تنزه (a. i.) : "berî ve uzaktır" mânâsına Allah hakkında kullanılır.

tenezzüh تنزه (a. i. nüzhet'den) : gezinti. (bkz : teferrüc).

tenezzül تنزل (a. i. nüzûl'dan) : **1.** inme, aşağılama. **2.** gönül alçaklığı, kibirsizlik. **3.** düşme, inme [fiyat].

tenezzülen تنزلاً (a. zf.) : gönül alçaklığıyle, alçak gönüllülükle, kibirsizlikle.

tenfîh تنفيخ (a. i. nefh'den. c. : tenfîhât) : **1.** çok üfleme, üfletme. **2.** üfleyip şişirme, üflenip şişirilme.

tenfîhât تنفيخات (a. i. tenfîh'in c.) : **1.** çok üflemeler, üfletmeler. **2.** üfleyip şişirmeler, üflenip şişirilmeler.

tenfîl تنفيل (a. i.) : **huk.** [eskiden] ülülemr tarafından harbe tergîb ve teşvîk için bir kısım gazîlere fazla sehim veyâ bâzı şeyler tahsîs ve îtâ edilmesi.

tenfîr تنفير (a. i. nefret'den. c. : tenfîrât) : **1.** nefret ettirme, ettirilme, iğrendirme, iğrendirilme, tiksindirme, tiksindirilme. **2.** (nefîr'den) : savaşa toplama; asker toplama.

tenfîrât تنفيرات (a. i. tenfîr'in c.) : nefret ettirmeler, ettirilmeler, iğrendirmeler, iğrendirilmeler, tiksindirmeler, tiksindirilmeler.

tenfîs تنفيس (a. i. nefes'den c. : tenfîsât) : nefeslendirme, nefeslendirilme, soluklandırma, soluklandırılma, ferahlandırılma.

tenfîsât تنفيسات (a. i. tenfîs'in c.) : nefeslendirmeler, nefeslendirilmeler, soluklandırmalar, soluklandırılmalar, ferahlandırılmalar.

tenfîş تنفيش (a. i. tenfişât) : pamuk atma, atılma; yün ditme, ditilme.

tenfîşât تنفيشات (a. i. tenfîş'in c.) : pamuk atmalar, atılmalar; yün ditmeler, ditilmeler.

tenfîz تنفيذ (a. i. nüfûz'dan. c. : tenfîzât) : nâfiz kılma, hükmünü yürütme.

tenfîzât تنفيذات (a. i. tenfîz'in c.) : nüfuzlu kılmalar, hükmünü yürütmeler.

teng تنگ (f. s.) : **1.** dar, sıkıntılı [şey, yer]. (bkz: dayyık). **Dehân-ı teng:** küçük ağız. **2. i.** denk, eşyâ, yük dengi.

Tengâr تنگار (f. b. i.) : **1.** Allah. **2.** yanına girilmesi zor olan kimse. **3.** az bulunur ve değerli olması bakımından ele geçirilmesi kolay olmıyan şey.

teng-çeşm تنگچشم (f. b. s.) : açgözlü.

teng-çeşmî تنگ چشمی (f. b. i.) : açgözlülük.

teng-dest تنگدست (f. b s.) : elidar, züğürt.

teng-destî تنگدستی (f. b. i.) : eldarlığı, züğürtlük.

teng-dil تنگدل (f. b. s.) : yüreği dar, içi sıkıntılı. (bkz : dil-teng).

teng-dilî تنگدلی (f. b. i.) : daryüreklilik. (bkz : dil-tengî).

teng-havsala تنگ حوصله (f. a. b. s.) : havsalası dar, tahammülsüz [kimse]. (bkz : tenük havsala).

tengî تنگی (f. i.) : **1.** darlık. **2.** züğürtlük.

tengis تنغيص (a. i. nags'dan) : hayâtını kederli, tasalı kılma.

tengîz تنغيض (a. i.) : zindeliğini sarsma, zindeliği sarsılma.

tengnâ تنگنا (f. i.) : **1.** dar yer; geçit, boğaz. (bkz : derbend). **2.** mezar.

teng-târ تنگتار (f. b. i.) : küçük, dar çadır.

tenhâ تنها (f. s.) : **1.** yalnız, ıssız, boş. **2.** yalnız, tek. (bkz : münferid, vahîd).

tenhâ-nişîn تنها نشين (f. b. s.) : yalnız oturan.

tenhâ-rev تنهارو (f. b. s.) : yalnız giden.

tenhâyî تنهايى (f. i.) : tenhalık, yalnızlık, ıssızlık.

tenhîl تنخيل (a. i.) : eleme, elenme [elek ile-].

tenhît تنحيت (a i.). (bkz : naht).

tenîde تنيده (f. s.) : **1.** dokunmuş, örülmüş. (bkz ; mensûc). **2. i.** örümcek ağı.

ten'îl تنعيل (a. i.) : **1.** nallama, nallanma. **2.** [eski kimyâda demir mâdeni ile başka bir mâdeni karıştırma mânâsında kullanılırdı].

ten'îm تنعيم (a. i. ni'met'den) : **1.** nîmetlendirme, nîmetlendirilme. **2.** "evet" diye cevap verme.

te'nîs تأنيث (a. i. ünûset'den) : **a. gr.** (bir kelimeyi) müennes, dişi kılma, kılınma. [kelimenin sonuna bir **t** getirilerek yapılır].

te'nîs تأنيس (a. i. üns'den) : **1.** mûnis kılma, alıştırma, alıştırılma. **2.** bir hayvanı terbiye edip kullanılır, işe yarar hâle getirme.

ten'îş تنعيش (a. i.) : **1.** yukarı kaldırma. **2.** sürçüp düşen kimseye kalkması için duâ etme.

tenîze تنيزه (f. i.) : uç, etek.
tenîze-i kûh : dağ eteği.

tenkâr تنكار (f. i.) : **kim.** boraks, bor asidi ile bir oksidin birleşmesinden meydana gelen tuz.

tenkıye تنقيه (a. i.) : **1.** ayıklayıp temizleme. **2.** kalın bağırsağa su verme ve bu iş için kullanılan alet. (bkz : hukne, ihtikan).

tenkid تنقيد (o. i. c. : tenkidât) : bir konuya âit yazıyı veyâ eseri değer bakımından gözden geçirme, * eleştirme, **fr. critique**. [doğrusu : "intikad" dır].

tenkidât تنقيدات (a. i. tenkid'in c.) : tenkidler, **fr. critiques.**

tenkîh تنكيح (o. i. nikâh'dan. c. : tenkîhât) : nikâh etme, edilme, nikâh kıyma, kıyılma, evlendirme, evlendirilme.

tenkih تنقيح (a. i. c. : tenkihât) : **1.** bir şeyin fazla ve lüzumsuz kısımlarını çıkartıp düzeltme, ayıklama, arıtma. **2.** hubûbatın taşını, toprağını ayıklama. **3.** me'mur maaşlarından indirme.

tenkihât تنقيحات (a. i. tenkih'in c.) : bütçeyi düzenlemek üzere me'mur maaşlarından yapılan indirmeler.

tenkîhat تنكيحات (a. i. tenkîh'in **c.)** : nikâh etmeler, edilmeler, nikâh kıymalar, kıyılmalar, evlendirmeler, evlendirilmeler.

tenkîl تنكيل (a. i. c. : tenkîlât) : **1.** uzaklaştırma. (bkz : teb'îd). **2.** örnek olacak bir cezâ verme. **3.** [birini] tepeleme.

tenkîlât تنكيلات (a. i. tenkîl'in c.) : **1.** uzaklaştırmalar. **2.** örnek olacak şekilde cezâlandırmalar. **3.** tepelemeler [düşmanları-].

tenkîr تنكير (a. i. nekr'den. c. : tenkîrât) : **1.** bilinmiyecek, tanınmıyacak hâle getirme. **2. a. gr.** bir ismi nekre yapma, yânî harf-i târif'siz, eliflâmsız kullanma.

tenkîrât تنكيرات (a. i. tenkîr'in c.) : **1.** bilinmiyecek, tanınmıyacak hâle getirmeler. **2. gr.** isimleri nekre yapmalar.

tenkîs تنكيس (a. i. nüks'den) : **1.** başaşağı etme, edilme **2.** boşaltma.

tenkis تنقيص (a. i. noksân'dan. c. : tenkisât) : azaltma, kısma, indirme, eksiltme, eksiltilme.

tenkisât تنقيصات (a. i. tenkis'in c.) : azaltmalar, indirmeler, eksiltmeler, eksiltilmeler.

tenkiş تنقيش (a. i. nakş'dan. c. : tenkişât) : nakşetme, nakışlama, nakışlanma, işleme, resim yapma.

tenkişât تنقيشات (a. i. tenkiş'in c.) : nakşetmeler, nakışlamalar, resim yapmalar, işlemeler.

tenkit تنقيت (a. i.) : fenâsını atma, temizleme. (bkz : tenkıye).

tenkit تنقيط (a. i. nakt'den) : 1. noktalama; noktalanma [harf-]. 2. cümle içinde (, ; ! ? : . v.b..) gibi işâretler kullanma, fr. ponctuation.

tenkiz تنقيذ (a. i.) : kurtarma. (bkz : inkaz).

tenmîk تنميق (a. i. nemk'den) : 1. güzel yazı ile yazma. 2. yazma, yazılma.

tenmîr تمير (a. i.). (bkz : tenemmür).

tenmiye تنميه (a. i. nemâ'dan) : nemâlandırma, nemâlandırılma, artırma, artırılma.

tennûb تنوب (a. i.) : çam ağacı.
tennûb-i kâzib : **bot.** katran ağacı.

tennûbiyye تنوبيه (a. i.) : **bot.** çamgiller, **fr. abiétinées.**

tennûbiyyet تنوبيت (o. i.) : **kim.** hâmız-ı tennûb'un esaslarla karışmasından meydana gelen tuzlar.

tennûr تنور (a. i. c. : tenâhîr) : 1. fırın, 2. tandır. 3. etüv, **fr. étuve.**

tennûre تنوره (a. i.) : mevlevî dervişlerinin semâ âyîni sırasında giydikleri geniş eteklik.

tennûre-pûş تنوره پوش (a. f. b. s.) : tennure giyen derviş.

ten-perver تنپرور (f. b. s.) : kendini beslemeğe, rahatına düşkün. (bkz : keslân).

ten-perverî تنپرورى (f. i.) : tenperverlik, tenbellik. (bkz : kesel).

ten-perverâne تنپرورانه (f. zf.) : tenpervercesine, tenbelcesine.

tensîb تنسيب (o. i.) : münâsip görme, uygun bulma.

tensîk تنسيق (a. i. nesak'dan. c. : tensîkat) : 1. düzene, yoluna koyma, düzenleme, sıralama; düzeltme. 2. **ed.** bir isme birçok sıfat sıralama.
tensîk-i irtikaî : **ed.** bir ibârede zikredilen bir kaç şeyin sıra tertîbine göre mânâsının yükselmesi; alçalırsa : **tensîk-i inkitâtî** : denilir.
tensîk-i sıfât : **ed.** bir şahsı, yâhut bir şeyi birçok sıfatla zikretme. [Meselâ sevgiliye : "sıhhatim, ömrüm, hayât-ı câvidânımsın benim" şeklinde ifâde ediş gibi].
tensîk-us-sıfât : **gr.** bir ismin sıfat adedini çoğaltma san'atı.

tensîkat تنسيقات ("ka" uzun okunur. a. i. tensîk'in c.) : düzen verme[ler], düzenleme[ler]. (bkz : ıslâh).

tensîr تنثير (a. i.) : 1. saçma, serpme. 2. **ed.** nazmı nesre tahvîletme.

tensîr تنصير (a. i. nasrân'dan) : Hıristiyan yapma [birini-].

tensîs تنصيص (a. i. c. : tensîsât) : tetkîk ederek karar verme, verilme.

tensîsât تنصيصات (a. i. tensîs'in c.) : tetkîk edildikten sonra verilen kararlar (bkz : mukarrerât).

tensiye تنسيه (a. i.) : unutturma. (bkz : insâ).

ten-sûh تنسوخ (f. b. s. c. : tensûhât) : 1. pek az bulunan güzel şey. 2. türlü şekillerde yapılan güzel koku yuvarlağı.

tenşîb تنشيب (a. i.) : 1. saplama, sokma. 2. rüzgâr esme.

tenşîf تنشيف (a. i.) : emdirme, emdirilme, içirme, içirilme [suyu, rütûbeti-].

tenşîm تنشيم (a. i.) : 1. bozulup kokma [et-]. 2. bir işe başlama.

tenşîr تنشير (a. i.) : yayma; serpme. (bkz : neşr).

tenşît تنشيط (a. i. neşât'dan. c. : tenşîtât) : şenlendirme, keyiflendirme, ferahlandırma.

tenşîtât تنشيطات (a. i. tenşît'in c.) : şenlendirmeler, keyiflendirmeler, ferahlandırmalar.

ten-şûy تنشوى (f. b. i.) : 1. ölü yıkayıcı. (bkz : gassâl) : 2. teneşir.

tente تنته (f. i.) : örümcek ağı.

tentîf تنتيف (a. i.) : **hek.** kılları düşürme [ilâçla-].

tenû-mend تنومند (f. b. s.) : irikıyım, gövdeli, vücutlu [kimse]. (bkz : lendûhâ).

tenû mendî تنومندى (f. b. i.) : irikıyımlık, gövdeli olma, vücutluluk.

tenük تنك (f. s.) : 1. yufka, ince, nârin. (bkz : **rakik**). 2. **hafif, az.** 3. zayıf, dayanıksız, kuvvetsiz. (bkz : nahîf, **zaîf**). 4. yumuşak. (bkz : nerm, nuûmet).

tenük-havsala تنك حوصله (a. f. b. s.) : tahammülsüz, sabırsız [adam].

tenük-mizâc تنك مزاج (f. a. b. s.) : mizâcı yumuşak, yavaş [kimse].

tenük-rû تنك رو (f. b. s.) : yüzü tutmıyan, yüzü yumuşak [adam].

tenvî' تنويع (a. i. nev'den. c. : tenvîât) : hevîlendirme, çeşitlendirme, türlü türlü etme.

tenvîât تنويعات (a. i. tenvî'in c.) : nevîlendirmeler, çeşitlendirmeler.

tenvîm تنويم (a. i. nevm'den. c. : tenvîmât) : uyutma, uyutulma. **Usûl-i tenvîm** : hipnotizma, **fr. hypnotisme.**

tenvîm-i ıztırâb : ıztırâbı uyutma, dindirme.

tenvîm-i sınâî : **hek.** bâzı küçük operasyonlarda acı duyurmamak ve fakat söylenilene cevap vermek ve söylediğini daha sonra hatırlamamak için hastayı cilâlı bir satha (* düzeye) baktırarak muvakkaten düşünme kuvvetini iptal etme.

tenvîmât تنويمات (a. i. tenvîm'in c.) : uyutmalar, uyutulmalar.

tenvîn تنوين (a. i. nûn'dan. c. : tenvînât) : **a. gr.** kelimenin sonunu **nun** gibi okutmak üzere konulan iki üstün **(-en)**, iki esre **(-in)**, iki ötre (-ün) : "âzimet**en**, bihakk**ın**, rabb**ün**.." gibi.

tenvîn-i galî : **a. gr.** sâkin olan kafiyeye eklenen tenvin. Meselâ : evvelen.. gibi.

tenvîn-i ivaz : **a. gr.** muzâfün-ileyhden karşılık olan tenvîn.

tenvîn-i mukabele : **a. gr.** cem-i müzekker-i sâlim'in müennesi karşılıyanıdır.

tenvîn-i temekkün : **a. gr.** medhûlünün isim olduğunu bildiren tenvîn.

tenvîn-i tenkîr : **a. gr.** ma'rife ile nekre arasını ayıran **tenvin.**

tenvîn-i terennüm : **a. ed.** mısrâların sonundaki iki üstünün vakıf hâliyle "â" okunması hâli meselâ "ebeden, ebedâ" gibi.

tenvînât تنوينات (a. i. tenvîn'in c.) : tenvinler.

tenvîr تنوير (a. i. nûr'dan. c. : tenvîrât) : ışıklandırma, aydınlatma.

tenvîrât تنويرات (a. i. tenvîr'in c.) : 1. ışıklandırmalar, aydınlatmalar. 2. donanma.

tenvîrî, tenvîriyye تنويرى ، تنويريه (a. s.) : 1. ışıklandırma, aydınlatma ile ilgili. 2. evleri, sokakları aydınlatma ile ilgili. **Mesârif-i tenvîriyye** : ışıklandırma masrafları.

ten-zede تنزده (f. b. s.) : sessiz, susmuş. (bkz : sâkin, sâkit).

tenzîh تنزيه (a. i. nüzhet'den. c. : tenzîhât) : 1. kusur kondurmama, kabahat ve kusûru yok etme. 2. Allah'ın, her türlü eksik ve noksandan uzak bulunduğuna ve insan vasfında olmadığına inanma.

tenzîhât تنزيهات (a. i. tenzîh'in c.) : tenzihler.

tenzîl تنزيل (a. i. nüzûl'den. c. : tenzîlât) : 1. indirme, azaltma, aşağı düşürme. 2. Kur'ân-ı Kerim. (bkz : Fürkan, Kur'ân, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr).

tenzîlât تنزيلات (o. i. tenzîl'in c.) : fiat indirme.

tenzîr تنذير (a. i.) : [fenâ bir haber vererek] korkutma. (bkz : inzâr).

tepîde تپيده (f. s.) : sıkıntıda, rahatsız.

-ter تر — (f. e.) : tafdîl ve mübâlaga edâtı olarak kelimelerin sonuna gelir : **Müşkil-ter** = daha (en, pek, çok) müşkül; **Nazük-ter**= daha (en, pek, çok) nâzik.. gibi.

ter تر (f. s.) : yaş, ıslak, rütûbetli, **Çeşm-i ter** : yaş, ıslak göz. 2. tâze : **Gül-i ter** : tâze gül; **Meyve-i ter** : tâze yemiş.. gibi.

terabbu' تربع (a. i.) : bağdaş kurup rahat oturma.

terabbus تربص (a. i.) : 1. durup bekleme. (bkz : terakkub, intizar). 2. vakıf arsaya izinsiz binâ yaptıran kimseye engel olma ve yıkılıncıya kadar o binâda parasız oturmasını önleme.

terâcim تراجم (a. i. terceme'nin c.) : tercümeler, çevîrmeler.
terâcim-i ahvâl : hal tercümeleri, biyografiler.

terâcu' تراجع (a. i. rücû'dan) : 1. birinden ayrılma. 2. bir yere, bir kimseye dönme. 3. vazgeçme, dönme.

terâdüf ترادف (a. i. redf'den) : 1. birbiri arkasından gitme, birbirini tâkîbetme. 2. **ed.** iki ve daha ziyâde kelimenin bir mânâya gelmesi, **fr. synonymie** [arslan mânâsına : dırgam, esed, gazanfer, haydar, leys, şîr.. gibi].

terâfu' ترافع (a. i. ref'den) : * duruşmaya girme. (bkz : mürâfaa)' **Bi-t-terâfu', Led-e-t-terâfu'**, mürâfaa ile, duruşarak.

terâfuk ترافق (a. i.) : 1. arkadaş olma. 2. yardım etme; yardımlaşma.

terâfüd ترافد (a. i.) : yardımlaşma, birbirine yardım etme. (bkz : teâvün, tenâsur).

terah ترح (a. i.) : gam, tasa, acı, keder. **Me-d-dünyâ lâ ferah ü terah** : dünyâ ferah ve terah'dan başka bir şey değildir.

terahhul ترحل (a. i. c. : terahhulât) : bir yerden bir yere göçme.

terahhulât ترحلات (a. i. terahhul'ün c.) : bir yerden bir yere göçmeler.

terahhum ترحم (a. i. rahm'den. c. : terahhumât) : merhamet etme, acıma.

terahhumât ترحمات (a. i. terahhum'un c.) : merhamet etmeler, acımalar.

terahhumen ترحماً (a. zf.) : merhamet ederek, acıyarak.

terahhus ترخص (a. i.) : 1. müsâade, ruhsat bulma. 2. ucuzlama.

terâhî تراخى (a. i. rahvet'den) : 1. gevşeme, gevşeklik gösterme [bir işde]. 2. geri çekilme, geri durma. 3. gecikme.

terâ'i ترعى (a. i.) : otlama, çayıra çıkma.

terâib ترائب (a. i. terîbe'nin c.) : **hek.** göğüs kemikleri.

terâk تراك (f. i.) : 1. çatlak, yarık. (bkz : rahne, sukbe). 2. çatırtı, gürültü.

terâkîb تراكيب (a. i. terkîb [2] nin c.) : 1. terkipler, birkaç şeyden meydana getirilen şeyler. 2. **gr.** * tamlamalar; takımlar.

terakki ترقى (a. i. c. : terakkiyât) : 1. yukarı kalkma, yükselme. 2. ilerleme.

terakki-cû ترقى جو (a. f. b. s.) : terakki arıyan, istiyen, ilerleme tarafdârı.

terakki-cûyâne ترقى جويانه (a. f. zf.) : ilerlemek istiyene yakışacak sûretle.

terakki-cûyi ترقى جويى (a. f. b. i.) : terakki-cûluk.

terakki-dâr ترقى دار (a. f. b. s.) : terakki hassası olan.

terakki-perver ترقى پرور (a. f. b. s.) : ilerlemeyi seven.

terakki-perverâne ترقى پرورانه (a. f. zf.) : ilerleme istiyene yakışacak sûrette.

terakki-şiken ترقى شكن (a. f. zf.) : terakkiyi kıran, terakkînin aleyhinde bulunan, terakkiyi önliyen.

terakki-şikenâne ترقى شكنانه (a. f. zf.) : ilerlemeye mânî olurcasına, mânî olarak.

terakkiyât ترقيات (a. i. terakki'nin c.) : 1. yukarı kalkmalar, yükselmeler. 2. ilerlemeler.

terakku' ترقع (a. i.) : emek ve sıkıntı ile kazanma.

terakkub ترقب (a. i. rükub'dan. c. : terakkubât) : bekleme, gözetme. (bkz : intizâr).

terakkubât ترقبات (a. i. terakkub'un c.) : beklemeler, gözetmeler.

terakkuk ترقق (a. i.) : acıma, merhamete gelme.

terakkus ترقص (a. i.) : 1. durmadan aşağı inip yukarı çıkma. 2. raksetme, dansetme.

terâkus تراقص (a. i.) : raksetme, oynaşma, [karşı karşıya-]. (bkz : telâub).

terâküb تراكب (a. i.) : 1. birbirinin üzerine binme. 2. birbirine bağlanıp kenetlenme.

terâküm تراكم (a. i. c. : terâkümât) : birikme, yığılma, toplanma.

terâkümât تراكمات (a. i. terâküm'ün) : birikmeler, yığılmalar, toplanmalar.

terâne ترانه (f. i.) : 1. nağme, âhenk, makam. 2. ed. rubâî. (bkz : dübeyt).
terâne-i îd : bayram şarkısı.

terâne-kâr ترانه كار (f. b. s.) : 1. öten, ötücü. 2. (bkz : müterennim).

terâne-perdâz ترانه پرداز (f. b. s. c. terâne-perdâzân) : makamla şarkı söyliyen.

terâne-perdâzân ترانه پردازان (f. b. s. terâne-perdâz'ın c.) : makamla şarkı söyliyenler.

terâne-perdâzî ترانه پردازى (f. b. i.) : terâne-perdazlık, makamla şarkı söyleme.

terâne-sâz ترانه ساز (f. b. s.) : öten, ötücü. (bkz : nağme-sâz).

terâne-zâr ترانه زار (f. b. s.) : âhenkli, cümbüşlü yer.

terâne-zen ترانه زن (f. b. s.) : şarkı söyliyen. (bkz : müteganni̇̂).

terârîh ترارية (a. i. türrehe'nin c.) : saçmasapan sözler. (bkz : türrehât).

terâset تراست (a. i.) : kalkancılık.

terâsuf تراصف (a. i.) : [kaldırım taşları gibi] birbirine yanaşıp sıkışma, istif olma.

terâsül تراسل (a. i. c. : terâsülât) : haberleşme, mektuplaşma.

tera'ud ترعد (a. i. ra'd'den) : titreme. (bkz : irtidâd).

terâvîh تراويح (a. i. tervîha'nın c.) : 1. ramazanda yatsı namazı ile salât-i vitir arasında kılınan yirmi rek'atlık namaz. [sünnet-i müekkede olan bu namazın cemaatle kılınması, Hz. Ömer zamanında âdet olmuştur].

terâzî تراضى (a. i. rızâ'dan) : birbirini râzı etme, uyuşma. **Ale-t-terâzî** : birbirini râzı ederek uyuşma üzerine. **Bi-t-terâzî** : iki tarafın rızâsiyle, uyuşarak.

terâzî-i tarafeyn : huk. iki tarafın muvâfakatı.

terâzû ترازو (f. i.) : terâzi. (bkz : mîzân).

terbî' تربيع (a. i. c. : terbîât) : **1.** dörtleme, dörde çıkarma. **2.** dörde bölme. **3.** dört köşelendirme. **4. astr.** * dördün, **fr. quartier. 5. ed.** bir mısraa üç veyâ bir beyte iki mısrâ katarak dörtlü bentler yapma.

terbî-i ahîr : her arabî ayının yirmi birinci günü. [Ay, bu sırada terbî-i evvel'e mukabil olarak yine yarım Ay şeklindedir].

terbî-i evvel : her arabî ayının yedinci günü. [Ay, tam bu sırada yarım Ay şeklinde bulunur].

terbîan تربيعاً (a. zf.) : **1. murabbâ,** (kare) olarak. **2.** dört köşeli olarak.

terbîât تربيعات (a. i. terbî'in c.) : **1.** dörtlemeler, dörde çıkarmalar. **2.** dörde bölmeler. **3.** dört köşelendirmeler. **4. ed.** dörtlü bentler yapmalar.

terbiye تربيه (a. i.) : **1.** besleyip büyütme, beslenip büyütülme. **2.** * eğitim. **3.** görgü. **4.** alıştırma.

terbiye-i bedeniyye : beden terbiyesi, jimnastik. **5.** hafif cezâlandırma. **6.** bâzı yemeklere konulan yumurta, limon, sirke salça gibi şeyler. **7.** alıştırma [hayvan-]. **8.** araba hayvanlarının dizginleri.

terbiye-kerde تربيه كرده (a. f. b. s.) : terbiye olmuş.

terbiyet تربيت (f. i.). (bkz : terbiye).

terbiyet-kerde تربيت كرده (a. f. b. s.) : (bkz : terbiye-kerde).

terbiyevî تربيوى (a. s.) : terbiyeli, * eğitimli, terbiye ile, eğitimle ilgili, **fr. éducatif.**

terceman ترجمان (a. i. terceme'den. **c.** : terâcim) : tercüman; dilmaç.

terceme ترجمه (a. i. c. : terâcim) : tercüme, çevirme [dilden dile-].

terceme-i hâl : hal tercümesi, **fr. biographie.**

terceme-i ahvâl-i ricâl : büyük adamların hal tercümesi.

tercî' ترجيع (a. i. rücû'dan. c. : tercîât) : geri çevirme, döndürme.

tercî-i bend : ed. kafiyeleri başka başka olan, birkaç kısımdan meydana gelen ve her parçanın sonunda tekrarlanan kafiyeli bir beyti bulunan nazım şekli. (bkz : terkîb-i bend)

tercîât ترجيعات (a. i. tercî'in c.) : geri çevirmeler, döndürmeler.

tercîb ترجيب (a. i. c. : tercîbât) : **1.** ululama. (bkz : ta'zîm). **2.** yemişi çok olan bir ağacın altına destek koyma.

tercîh ترجيح (a. i. rüchân'dan. c. : tercîhât) : üstün tutma, daha çok beğenme.

tercîh-bilâ müreccah : sebepsiz tercih, üstün tutma.

tercîh-i beyyinât : fık. mürâfaa olanların bir madde hakkında ikame edecekleri delillerden birini, işitme husûsunda diğerinden mukaddem görme.

tercî'-hâne ترجيعخانه (a. f. b. i.) : **ed.** tercî-i bend teşkîl eden bendlerden her biri.

tercîhât ترجيحات (a. i. tercîh'in **c.**) : tercihler, üstün tutmalar.

terciye ترجيه **(a. i.)** : umma, ümitli olma.

ter-dâmen تردامن (f. b. s.) : "eteği yaş" : nâmussuz; bulaşık.

ter-dâmenî تردامنى (f. b. i.) : nâmussuzluk.

ter-dest تردست (f. b. s. ve i. c. : ter-destân) : eli işe yatkın; usta. (bkz : mâhir).

ter-destân تردستان (f. b. s. ve i. terdest'in c.) : eli işe yatkın olanlar; ustalar.

ter-destî تردستى (f. b. i.) : el yatkınlığı; ustalık. (bkz : mahâret).

terdîd ترديد (a. i. redd'den. c. : terdîdât) : **1.** reddetme, geri çevirme, geriletme. **2. ed.** bir fikri iki ihtimalle anlatma; bir sözü, muhâtabın beklemediği bir sûrette bitirme. [Meselâ : "erbâb-ı teşâür çoğalıp şâir azaldı" mısrâını işiten bir kimse, daha birkaç şâir varmış zannına düş-

tüğü halde : "Yok öyle değil, şâirin ancak adı kaldı" mısrâını duyunca beklemediği bir netîceyi almış olur].

terdîdât تردیدات (a. i. terdîd'in c.) : terdîtler.

terdîf تردیف (a. i. redf'den. c. : terdîfât) : **1.** arkası sıra yürütme, yürütülme. (bkz : ta'kib). **2. ed.** ardı sıra söyleme. **3.** terkiye alma.

terdîfât تردیفات (a. i. terdîf'in c.) : terdîfler.

terdîfen تردیفاً (a. zf.) : arkasından yürüterek; katarak. (bkz : ilâveten).

terdiye تردیه (a. i. ridâ'dan) : örtü ile kapatma, örtme.

tere تره (f. i.) : tere.

tereccî ترجی (a. i. recâ'dan) : **1.** ricâ etme, yalvarma. **2.** umma, ümîdetme.

tereccuh ترجح (a. i.) : bir tarafı tutma, taraflı olma.

tereddî تردی (a. i. redy ve redeyân'dan) : soysuzlaşma.

tereddiyât تردیات (a. i. tereddî'nin c.) : soysuzlaşmalar.

tereddüd تردد (a. i. redd'den. c. : tereddüdât) : **1.** bir yere gidip gelme. **2.** kararsızlık, duraksama. **3.** nöbetli hastalıkların tekrarlaması. **Bî-tereddüd, Bilâ-tereddüd :** düşünmeksizin, hemen karar vererek.

tereddüdât ترددات (a. i. tereddüd'ün c.) : tereddütler.

teref ترف (a.i.) : **1.** yumuşaklık. (bkz : nuûmet) : **2.** iyi, güzel yemek. **3.** ince, güzel şey, biblo.

tereffu' ترفع (a. i. ref'den. c. : tereffuât) : yükselme, yukarı kalkma.

tereffuât ترفعات (a. i. tereffu'un c.) : yükselmeler, yukarı kalkmalar.

tereffuk ترفق (a. i. rıfk'dan) : yumuşaklıkla muâmele etme, tatlı dil, güler yüz gösterme.

tereffüh ترفه (a. i. refâh'dan) : refah bulma, geçimde bolluğa kavuşma.

terehhüb ترهب (a. i.) : râhip olma, râhipleşme.

terekât ترکات (a. i. tereke'nin c.) : terekeler, ölen kimsenin bıraktığı şeyler.

tereke ترکه (a. i. c. : terekât) : ölen kimsenin bıraktığı şey. (bkz : metrûkât, muhallefât).

terekküb ترکب (a. i. rükûb'dan. c. : terekkübât) : **1.** karışıp birleşme, meydana gelme [bir şey bir şeyle-]. **2. fels., kim.** *bileşim, **fr. composition.**

terekkübât ترکبات (a. i. terekküb'ün c.) : terekküpler, karışıp birleşmeler, meydana gelmeler.

terekkün ترکن (a. i. rükn'den) : **1.** rükünleşme, erkândan olma. **2.** ma'nen kuvvet bulma.

teremrüm ترمرم (a. i.) : birşey söyliyecek gibi davranmakla berâber söylemeyip kalma.

teren ترن (f. i.) : nesteren denilen gül.

terencübîn ترنجبین (a. i.) : kudret helvası.

terennüh ترنح (a. i. c. : terennühât) : sarhoşluk veyâ başka bir sebepten dolayı sallanarak, sendeliyerek yürüme.

terennühât ترنحات (a. i. terennüh'ün c.) : sarhoş gibi sallanarak, sendeliyerek yürümeler.

terennüm ترنم (a. i. c. : terennümât) : **1.** yavaş ve güzel bir sesle şarkı söyleme. **2.** şakıma. (bkz : tegannî).

terennümât ترنمات (a. i. terennüm'ün c.) : terennümler; şakımalar.

terennüm-sâz ترنمساز (a. f. b. s.) : terennüm eden, şarkı söyliyen. (bkz : mütegannî).

terennüm-sâzî ترنمسازى (a. f. b. i.) : terennüm edicilik, şarkı söyleyicilik.

terennüm-senc ترنم سنج (a. f. b. s.) : (bkz : terennüm-sâz).

terennüm-sencî ترنم سنجى (a. f. b. i.). (bkz : terennüm-sâzî).

teressüb ترسب (a. i. rüsûb'dan. c. : teressübât) : tortulanma; dibe çökme; durulma.

teressübât ترسبات (a. i. teressüb'ün c.) : tortulanmalar; dibe çökmeler; durulmalar.
teressübât-ı hevâiyye : meteor. yağış.

teressül ترسل (a. i.) : **1.** yavaş yavaş, dikkatle görme. **2.** harflerin mahreçlerine ve kısaltılıp uzatılmalarına riâyet etme.

teressüm ترسم (a. i. resm'den. c. : teressümât) : resimleşme, resim gibi şekillenme.

teressümât ترسمات (a. i. teressüm'ün c.) : resimleşmeler, resim gibi şekillenmeler.

tereşşuh ترشح (a. i. reşh'den. c. : tereşşuhât) : **1.** sızma, sızıntı yapma, terleme. **2. coğr.** sızım, sızıntı.

tereşşuhât ترشحات (a. i. tereşşuh'un c.) : **1.** sızmalar, sızıntı yapmalar, terlemeler. **2.** kulaktan gelme haberler.

tereşşüf ترشف (a. i.) : suyu emme.

terettüb ترتب (a. i. rütûb'dan) : **1.** sıralanma, sırasında olma, sırası gelme. **2.** âit olma, îcâbetme, gerekme. **3.** düşme [bir iş birinin üzerine-].

terettüm ترتم (a. i.) : unutmamak için parmağa iplik bağlama.

terevvu' تروع (a. i.) : korkma.

terevvuh تروح (a. i.) : bir şeyden koku alma.

terezzün ترزن (a. i.) : vakar gösterme.

terfend, terfende ترفند ، ترفنده (f. s.) : turfanda.

terfî' ترفيع (a. i. ref'den) : 1. yükseltme, yükseltilme, yukarı kaldırma, kaldırılma. **2.** rütbe verme, rütbe alma. **3.** öğrencinin sınıf geçmesi.

terfîan ترفيعاً (a. zf.) : terfî ederek, rütbe alarak, rütbesi yükseltilerek.

terfîât ترفيعات (a. i. terfî'in c.) : **1.** yükseltmeler, yükseltilmeler, yukarı kaldırmalar. **2.** rütbe vermeler, rütbe almalar.

terfîd ترفيد (a. i.). (bkz : ta'zîm, tekrîm).

terfie ترفئه (a. i.) : dirlik düzenlik temennîsinde bulunma.

terfîh ترفيه (a. i.) : refâh verme, bollukta yaşatma, rahat yaşamasını sağlama.

terfîk ترفيق (a. i. refîk'den) : arkadaş etme, birinin yanına katma, katılma.

terfîkan ترفيقاً (a. zf.) : birinin yanına katarak, katılarak.

terfîl ترفيل (a. i.) : **1.** ululama. (bkz : ta'zîm). **2.** uzatma. **3. ed.** Arap arûzunda mütefâilün vezninin "n" sini "elif" yapıp sonuna bir "ten" katarak "mütefâilâtün" yapma.

tergib ترغيب (a. i. rağbet'den. c. : tergibât) : arzu ettirme, istek verme, isteklendirme.

tergibât ترغيبات (a. i. tergib'in c.) : isteklendirmeler, istek vermeler.

tergim ترغيم (a. i.) : yere sürtme. sürtülme. (bkz : irgam).
tergim-i enf : burnunu yere sürtme.

ter-hâne ترخانه (f. i.) : tarhana. (bkz : terhîne).

terhîb ترحيب (a. i. c. : terhîbât) : birine "merhaba" deme, hal ve hatır sorma.

terhîb ترهيب (a. i. rehb'den. c. : terhîbât) : çok korkutma, korkutulma.

terhîbât ترحيبات (a. i. terhîb'in c.) : hal ve hatır sormalar.

terhîbât ترهيبات (a. i. terhîb'in c.) : çok korkutmalar, korkutulmalar.

terhîbât-ı şedîde : şiddetli korkutmalar.

terhîben ترهيباً (a. zf.) : korkutarak, korkutmak sûretiyle.

terhîbî, terhîbiyye ترهيبى ، ترهيبيه (a. s.) : çok korkmıya âit, çok korkma ile ilgili, çok korkutucu. **Mücâzât-ı terhîbiyye** : [öldürme, kürek cezâsı, sürgün, me'murluktan çıkarılma veyâ me'mur olmama, medenî haklardan uzaklaştırılma gibi] ağır cezâlar.

terhîl ترحيل (a. i.) : bir yerden bir yere göç ettirme, nakletme.

terhîm ترخيم (a. i. rahm, rahum ve rahâmet'den.) : bir ismi kısaltma, **fr. abréviation** : Zeynel âbidîn'den "Zeynel" yapmak gibi.

terhîm ترحيم (a. i. rahmet, merhamet, ruhm ve ruhum'dan. c. : terhîmât) : "Allâh rahmet eylesin!" cümlesini söyleme.

terhîmât ترحيمات (a. i. terhîm'in c.) : rahmetle yâdetmeler, "Allah rahmet eylesin!" demeler.

terhîn ترهين (a. i. rehn'den) : rehin olarak verme; emânet bırakma.

terhîne ترخينه (f. i.) : tarhana. (bkz : ter-hâne).

terhîs ترخيص (a. i. ruhsat'dan. c. : terhîsât) : **1.** ruhsat verme, izin verme. **2.** askerlik görevini bitirenleri koyuverme.

terhîsât ترخيصات (a. i. terhîs'in c.) : terhisler.

terhûn ترخون (f. i.) : **bot.** mürekkebe (*bileşikgiller) fasîlesinden ekşi usâreli bir nebat (* bitki).

ter'îb ترعيب (a. i.) : çok korkutma. (bkz : tahvîf, terhîb).

te'rîk تأريق (a. i.) : gece uykusuz bırakma, bırakılma.

terîke تريكه (a. i.) : **1.** kalık, evlenme çağı geçmiş, evde kalmış kız. **2.** etfâiye askerlerinin başlarına giydikleri tas.

terike تركه (a. i. c. : terikât). [aslı "terike" olmakla berâber "tereke" şekli kullanılır olmuştur]. (bkz : tereke).

terînân ترينان (f. i.). (bkz : terniyân, teryân).

ter'îş ترعيش (a. i.) : titretme, titretilme.

terît تريت (f. i.) : tirit, et suyuna ekmek doğruyarak yapılan bir yemek. [Arapça : "serîd" den bozma].

terk ترك (a. i.) : **1.** bırakma, bırakılma, koyuverme, salıverme; vazgeçme, vazgeçilme. **2.** boşama. (bkz : tatlîk). **3.** ihmâl.

terk-i dünyâ : dünyâdan vaz geçip bir köşeye çekilme.

terk-i edeb : hürmetsizlik, saygısızlık.

terk-i hayât : **1.** ölüm. (bkz : vefât). **2.** ölme.

terkend, terkende تركند ، تركنده (f. i.) : yalan; hîle, dolap. (bkz : hud'a, kizb, dürûğ).

terkeş تركش (f. i.) : sadak, ok kuburu, ok çantası, ok mahfazası. ["tîrkeş" in hafifletilmişi].

terkî' ترقيع (a. i. rık'a'dan) : yamama, yamanma, yamavurma, yama vurulma.

terkib تركيب (a. i. rükûb'dan. c. : terkîbât) : **1.** birkaç şeyi birleştirip karışık bir şey meydana getirme. **2.** (c. : terâkîb) birkaç şeyden meydana getirilmiş şey. **2. gr.** birleştirme, **fr. composition. 4.** takım. **5. kim.** sentez.

terkîb-i atfî : **gr.** bağlaç grupu.

terkîb-i bend : **ed.** kafiyeleri başka başka birkaç kısımdan meydana gelen ve her parçanın sonunda

ayrı kafiyeli bir beyti bulunan bir nazım şekli. (bkz : tercî-i bend).

terkîb-i intikal : müz. peşrev ve saz semâîsinde hâneye veyâ mülâzimeye götüren mükerrer saz parçası. Ya mülâzime ile bağlı olduğu hâneye raptecder veyâ mülâzimenin sonu ile yeni hâneyi bağlar; ikisi de bulunabilir veyâ ikisi de olmıyabilir. Terkîb-i intikal, umûmiyetle her hânede aynı olmakla berâber, bu ayniyet, mülâzimedeki gibi mutlak olmayıp, bir iki notada-hazırlayıcı mâhiyettetâdîlât yapılabilir. Terkîb-i intikal, bir kaç notadan ve çok kısa bir nağmecikten ibârettir.

terkîb-i izâfî : gr. izâfet terkîbi (isim tamlaması). [muzaf ve muzâfunileyhten meydana gelen bir terkip : "odanın tavanı" gibi.

terkîb-i sabâ : müz. Türk müziğinde bir kaç asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış. nümûnesi yoktur.

terkîb-i tavsîfî : gr. sıfat terkîbi (sıfat tamlaması). [bir sıfat ve bir isimden meydana gelen terkip : "beyaz kitap" gibi].

terkib-hâne تركيبخانه **(a. f. b. i.) : ed.** terkîb-i bend teşkil eden bendlerden her biri.

terkîbî تركيبى (a. s.) : **1.** terkîbe âit, terkip ile ilgili. **2. fels.** *birleşimsel, **fr. synthétique.**

terkik ترقيق (a. i. rikkat'den) : **1.** inceltme; ince döğme. **2.** yumuşatma. **3.** nâzikâne anlatma.

terkîk تركيك (a. i.) : zayıflatma; dili veyâ ibâreyi kusurlu, bozuk kullanma.

terkim ترقيم (a. i. rakm'dan) : **1.** rakam atma, atılma. **2.** yarma **3.** yazma. (bkz : tahrîr) : **Ta'dâd ve terkîm** : sayma ve yazma.

terkin ترقين (a. i.) : **1.** boyama, yazma. **2.** yazılı bir şeyi bozma, çizme, silme.

terkin-i kayd : kaydını silme.

terkîn تركين (a. i.) : belli bir yerde ve saatte buluşma sözleşmesi. (bkz : mîkat).

terkis ترقيص (a. i. raks'dan) : raksettirme, oynatma, oynatılma. (bkz : tel'îb).

terkiş ترقيش (a. i. c. : terkişât) : **ed.** kelimeyi süsleme, güzelleştirme.

terkişât ترقيشات (a. i. terkiş'in c.) : **ed.** kelimeleri süslemeler, güzelleştirmeler.

terkîz تركيز (a. i. rekz'den.) : dikme. (bkz : rekz).

terkova ترقوه (a. i.) : **anat.** köprücük kemiği, **fr. clavicule.**

termîd ترميد (a. i.) : nebâtî maddeleri ayrılmak için uzvî bir cismi yakma.

termîm ترميم (a. i. c. : termîmât) : **1.** tâmir etme, onarma. **2. hek.** iyi etme [kırık kemiği-].

termîmât ترميمات (a. i. termîm'in c.) : **1.** tâmir etmeler, onarmalar. **2. hek.** iyi etmeler [kırık kemikleri-].

ter-mizâc ترمزاج (f. a. b. s.) : pek çabuk alınan, buluttan nem kapan.

terniyân ترنيان (f. i.) : ince çit veyâ sazdan örme sepet. (bkz : terînân, ter·ân).

ter-pûş ترپوش (t. f. b. i.) : püsküllü, fese benzer bir çeşit başlık.

terrâs تراس (a. s.) : kalkancı, kalkan kullanan.

ters ترس (f. i.) : korku. (bkz : bîm, havf, hirâs).

tersâ ترسا (f. i. c. : tersâyân) : Hıristiyan. (bkz : Îsevî, Nasrânî).

tersâ-beçe ترسا بچه (f. b. i. c. : tersâ-beçegân) : **1.** Hıristiyan çocuğu. **2. tas.** mürşid-i kâmil.

tersâ-beçegân ترسا بچگان (f. b. i. tersâ-beçe'nin c.) : Hıristiyan çocukları.

tersân ترسان (f. s.) : korkan, korkak. (bkz : hâif).

tersân tersân ترسان ترسان (f. zf.) : korka korka, korkarak.

tersâyân ترسايان (f. i. tersâ'nın c.) : Hıristiyanlar.

ters-engîz ترس انگيز (f. b. s.) : korku veren, korkutan.

tersî' ترصيع (a. i. c. : tersîât) : **1.** mücevherler kakarak süsleme; oymacılık, **fr. marqueterie. 2. ed.** iki fıkranın kelimelerini vezin ve kafiyece denk getirme : "münhasırdır sözlerim evsâfına * muntazırdır gözlerim eltâfına.." gibi.

tersîb ترسيب (a. i. c. : tersîbât) : tortuyu dibine çöktürme, tortusunu durultma.

tersîbât ترسيبات (a. i. tersîb'in c.) : tortuyu dibine çöktürmeler, tortusunu durultmalar.

tersîl ترسيل (a. i.). (bkz : tertîl).

tersîm ترسيم (a. i. resm'den. c. : tersîmât) : resmetme, resmedilme, resmini yapma, yapılma, resmini çizme, çizme.

tersîm-i harîta : haritasını çizme.

tersîm-bi-z-ziyâ'; tersîm-bi-ş-şems : fotoğraf.

tersîmât ترسيمات (a. i. tersîm'in c.) : resmetmeler, resmedilmeler, resmini yapmalar, çizmeler.

tersîmî ترسيمى (a. s.) : **fels.** * çizgeli, **fr. graphique.**

ters-nâk ترسناك (f. b. s.) : korkan, korkak. (bkz : hâif).

terşîf ترشيف (a. i.) : yudum yudum içme, yudumlama.

terşîh ترشيح (a. i. c. : terşîhât) : **1.** süzme, sızdırma. (bkz : irtişâh). **2.** besleyip terbiye etme. **3. ed.** sözü özlü söyleme san'atı.

terşîş ترشيش (a. i. reşş'den) : serpme, saçma.

tertîb ترتيب (a. i. rütûb'dan. c. : tertîbât) : **1.** dizme, sıralama, hazırlama, düzene koyma. **2.** [matbaa işlerinde] dizgi. **3.** sıra, dizi, düzen. **4. top; geo.** bir düzlem üzerinde birbirine dik olarak tasavvur edilen kemiyyât-ı vaz'iyye (koordine eksenleri, absis-ordine) mihverlerinden ufuk hattına paralel olana aynı düzlem üzerindeki bir noktadan indirilmiş dikmenin uzunluğu. [topoğrafyada bu sistem 90 derece farklı olduğundan geometrinin tertîbi topografyanın faslası olur. (**top.** da, **geom.** nin aksine x. yerine y., y. yerine x. ekseni alınır)], **fr. ordiné.**

tertîb-i sehvî : yanlış dizgi [matbaacılıkta]. **5. ed.** fikrin ve ifâdenin sıralanması, hâdiselerin oluş tarzına göre anlatılması.

tertîbât ترتيبات (a. i. tertîb'in c.) : **1.** düzen, düzenleme. **2.** karşılayıcı hazırlıklar.

tertîbiyye ترتيبيه (a. i.) : harf dizme ücreti [matbaacılıkta-].

tertîb-kerde ترتيب كرده (a. f. b. s.) : tertîbedilmiş, düzenlenmiş.

tertîb-sâz ترتيب ساز (a. f. b. s.) : tertîbeden, düzenliyen.

tertîb-sâzî ترتيب سازى (a. f. b. i.) : tertîbedicilik, düzenleyicilik.

tertîl ترتيل (a. i.) : yoliyle, usûliyle okuma. (bkz : tersîl).

tertîl-i Furkan-ı azîm-üş-şân : Kur'ân-ı kerîm'i usûlüne, kaidesine göre okuma.

ter ü tâze ترو تازه (f. b. s.) : pek lâtif, pek körpe.

tervîc ترويج (a. i. revâc'dan. c. : tervîcât) : **1.** kıymet ve itibârını artırma **2.** geçirme. (bkz : infâz). **3.** tutma, destekleme [bir fikri-].

tervîcât ترويجات (a. i. tervîc'in c.) : **1.** değer ve itibârını artırmalar. **2.** geçirmeler. **3.** tutmalar, desteklemeler [düşünceleri-].

tervîh ترويح (a. i. c. : tervîhât) : **1.** râyiha,koku verme, verilme, kokusunu artırma. **2.** rahatlandırma, rahatlandırılma. **Yevm-i tervîh :** zilhiccenin sekizinci günü olup arefeden bir gün evveldir. O gün hacılar arefede Mînâ'ya giderler. **3. müz.** eskiden çalınan sazlardan biri : [Meragalı Abdülkadir'in oğlu Abdülaziz tarafından îcâdedilmiş olan bu saz, birbiri arkasına konmuş iki kanundan müteşekkil idi].

tervîha ترويحه (a. i. c. : terâvîh) : terâvih namazının her dört rek'atı.

tervîhât تروحات (a. i. tervîh'in c.) : **1.** koku vermeler, verilmeler, kokusunu artırmalar. **2.** rahatlandırmalar, rahatlandırılmalar.

tervik ترويق ("ki" uzun okunur. a. i.) : süzme, durultma, saflaştırma.

terviye ترويه (a. i. reyy, riyy ve rivâ'-dan.) : **1.** iyiden iyiye, derin derin düşünme. **2.** suya kandırma. **Yevm-i terviye, Yevm-üt-terviye :** zilhicce'nin sekizinci günü, arefeden evvelki gün. [hacıların o gün suyu olmıyan "Mînâ"ya gittikleri gün olup, gitmezden önce nefisleriyle binek hayvanlarını suya kandırdıkları veya Hz. İbrâhim'in kesilme rü'yâsını o gece görüp, gündüz gereği gibi derin derin düşündükleri için bu ad verilmiştir].

teryân تريان (f. i.). (bkz : terînân, terniyân).

ter-zebân ترزبان (f. b. s.) : "yaş dilli" : **1.** hazır cevap. **2.** kalem.

ter-zebânî ترزبانى (f. b. i.) : hazır cevaplık.

terzîk ترزيق (a. i. rızk'dan) : besleme, rızık verme.

terzîl ترذيل (o. i. c. : terzîlât) : rezîl etme, edilme.

terzîliyyât ترذيليات (a. i. terzîl'in c.) : rezîl etmek için söylenilen sözler.

tesâbî تصابى (a. i.) : aşkını meydana vurma.

tesâbuk تسابق (a. i.) : yarış etme. (bkz : müsâbaka).

tesâbür تشابر (a. i.) : bir şeyi devamlı olarak yapma, bir şeye devam üzere çalışma.

tesâdüf تصادف (a. i. c. : tesâdüfât) : rasgelme, aramadan bulma. **Ale-t-tesâdüf :** raslama üzerine. **Bi-t-tesâdüf :** raslıyarak, aramadan.

tesâdüfât تصادفات (a. i. tesâdüf'ün. c.) : rasgelmeler, aramadan bulmalar.

tesâdüfen تصادفاً (a. zf.) : rasgele. (bkz : tesâdüfî).

tesâdüfî تصادفى (a. s.) : rasgele-olan. (bkz : tesâdüfen).

tesâdüm تصادم (a. i. sadm'dan) : çarpışma, tokuşma. (bkz : müsâdeme).

tesâfuh تصافح (a. i.) : elele tutuşma. (bkz : musâfaha).

tesâgur تصاغر (a. i.) : küçük görünme, küçülme.

tesahhun تسخن (a. i. c. : tesahhunât) : ısınma, kızma.

tesahhunât تسخنات (a. i. tesahhun'un c.) : ısınmalar, kızmalar.

tesahhur تسخر (a. i.) : **1.** maskaralanma. **2.** zevklenip alay etme. **3.** âleme gülünç olma.

tesâhub تصاحب (a. i. c. : tesâhubât) : **1.** arkadaşlık etme. **2.** sâhib çıkma, koruma.

tesâhubât تصاحبات (a. i. tesâhub'un c.) : **1.** arkadaşlıklar. **2.** sâhib olmalar, korumalar.

tesâhül تساهل (a. i. sehl'den. c. : tesâhülât) : **1.** yumuşak muâmele etme. **2.** kolay görerek ihmâl etme.

tesâhülât تساهلات (a. i. tesâhül'ün c.) : yumuşak muâmeleler; kolay görüp ihmâl etmeler.

tesakkub تثقب (a. i. sakb'dan. c. : tesakkubât) : delinme; deliklenme.

tesakkub-ı lü'lü' : incinin delinmesi.

tesakkubât تثقبات (a. i.) : **hek.** organizmada bulunan tabîî ve ârızî delikler.

tesakkuf تسقف (a. i.) : **1.** bir Hıristiyanın tahsîlini tamamlıyarak papas olması. **2.** binânın tavanlanması.

tesâkul تثاقل (a. i.) : **1.** üşenip ağırlaşma, tenbellik etme. **3.** savaşa girmiye niyet etmişken oyalanıp geri kalma.

tesâkut تساقط (a. i.) : birbiri ardına düşme, düşüşme.

tesâluh تصالح (a. i.). (bkz : musâlaha).

tesâluh تصاخ (a. i.) : sağır gibi görünme.

tesâlüb تصالب (a. i.) : **1.** iki şeyin -haç gibi- birbiri üzerine binmesi. **2. hek.** sinir ve damarların birbirinin üzerinden çaprazvâri geçmesi.

tesâlüb-i ırkî : zool. bir cinsin türlü nesillerini birleştirerek, hayvan yetiştiricilikte o cinsin islahına hizmet etme.

tesâlüf تسالف (a. i. selfden) : iki erkek birbiriyle bacanak veyâ iki kadın birbiriyle elti olma.

tesâmu' تسامع (a. i. sem'den) : işitme; kulaktan duyma.

tesâmuh تسامح (a. i. semâhat'den. c. : tesâmuhât) : **1.** musâmaha etme, hoş görme, * hoşgörü. **2.** dikkatsiz, kayıtsız davranma.

tesâmuhât تسامحات (a. i. tesâmuh'un c.) : **1.** müsâmahalar, hoş görmeler. **2.** dikkatsizlikler, kayıtsızlıklar.

tesâmum تصامم (a. i. sum'dan) : sağırlaşma; sağır görünme.

tesânîf تصانيف (a. i. tasnîf'in c.) : kitaplar, eserler. (bkz : tasnîfât).

tesânüd تساند (a. i.) : **sosy.** * dayanışma, **fr. solidarité.**

tesânüdiyye تساندیه (a. i.) : **fels.** *dayanışçılık, **fr. solidarisme.**

tesârîf تصاريف (a. i. tasrîf'in c.) : **1.** Allah'ın istediği gibi hüküm ve irâdesi.

tesârîf-i dehr : dünyâ halleri. **2. gr.** tasrifler, çekimler.

tesâru' تصارع (a. i.) : güreşme. (bkz : musâraa).

tesâruf تصارف (a. i.) : emir ve hükmetme.

tesâud تصاعد (a. i. suûd'dan. c. : tesâudât) : **1.** yukarı çıkma, ağma. **2. fiz., kim.** * sublimleşme. **fr. sublimation.**

tesâudât تصاعدات (a. i. tesâud'un c.) : **1.** yukarı çıkmalar. **2. fiz.,** kim. *sublimleşmeler, **fr. sublimations.**

tesâüb تثائب (a. i.) : **1.** esneme. **2.** gaflette bulunma.

tesâül تسائل (a. i. suâl'den) : birbirine sorma, soruşturma.

tesâvî تساوى (a. i. sevî'den) : **1. bir** ve müsâvî (* eşit) olma, berâber ve bir derecede bulunma. **2. sosy.** * eşitlik.

tesâvî-i kuvâ : iki kuvvetin bir raddede bulunuşu.

tesâvî-i leyl ü nehâr : asrt. gece ile gündüzün bir oluşu, gün-tün * eşitliği, **fr. équinoxe.**

tesâvî-i nâkizeyn : mant. *çatışkı, **fr. antinomie.**

tesâvî-i şekl : kim. *eşbiçimlik, **fr. isomorphie.**

tesâvî-i terkîb : kim. izomeri, **fr. isomérie.**

tesâvîr تصاوير (a. i. tasvîr'in c.) : resimler.

tesâyüf تسايف (a. i. seyf'den) : kılıçla vuruşma. (bkz : müsâyefe).

tesbî' تسبيع (a. i. seb'den) : **1.** yedileme, yediye çıkarma. **2. ed.** evelden söylenmiş bir manzûmenin her beytini matla'da her iki mısrâı ile aynı kafiyede olmak üzere beş mısrâ ilâve edilerek yedi mısrâa çıkarılması.

tesbîan تسبيعاً (a. zf.) : yediye ayırarak, yediye ayırmak sûretiyle.

tesbîh تسبيح (a. i. sebh'den) : **1.** (c. : tesbîhât) "sübhânallah" kelimesini söyliyerek Allah'a ta'zîm etme. **2.** tespih. (bkz : sübha).

tesbîhât تسبيحات (a. i. tesbîh[1] in c.) : "sübhânallah" diyerek Allah'ı kutsallaştırmalar.

tesbîhiyye تسبيحيه (a. i.) : **bot.** tespihağacıgiller, **fr. méliacées, lât. meliaceae.**

tesbîk تسبيك (a. i. sebk'den. c. : tesbîkât) : eritip kalıba dökme, eritilip kalıba dökülme.

tesbîkât تسبيكات (a. i. tesbîk'in c.) : eritip kalıba dökmeler, eritilip kalıba dökülmeler.

tesbîl تسبيل (a. i. sebîl'den) : **1.** Allah yoluna bağlama. **2.** yola çıkarma, yolcu etme. [asıl mânâsı : "bir şeyi Allah için vakfetme ve mübah kılma" dır].

tesbît تثبيت (a. i. sübût'dan) : **1.** sağlamca yerleştirme, yerinden oynamaz hâle sokma. **2.** bir hâli şüpheye yer bırakmıyacak şekilde görüp gösterme.

tescî' تسجيع (a. i. sec'den. c. tescîât) : **ed.** nesirde kafiye kullanma, cümleleri kafiyelendirme.

tescîât تسجيعات (a. i. tescî'in c.) : tesci'ler, nesirde kafiye kullanmalar, cümleleri kafiyelendirmeler.

tescîf تسجيف (a. i.) : bir şeyi örtme.

tescîl تسجيل (a. i. secl'den. c. : tescîlât) : sicile geçirme, kütüğe geçirme.

tescîlât تسجيلات (a. i. tescîl'in c.) : sicile geçirmeler, kütüğe geçirmeler.

tescîn تسجين (a. i. sicn'den) : zindana koyma, hapsetme.

tescîr تسجير (a. i.). (bkz : tefcîr).

tesciye تسجيه (a. i. seciyye'den) : seciyye (üstün ahlâk) kazandırma.

tesdîd تسديد (a. i. sedd'den) : **1.** uzunluğuna doğrultma, doğrultulma. **2.** hayırlı işe doğru yöneltme.

tesdîs تسديس (a. i. süds'den. c. : tesdîsât) : **1.** altıya çıkarma, altılama. **2. ed.** bir şiirin beyitlerine aynı vezin ve kafiyede dörder mısrâ katılarak her beytin altı mısraa çıkarılması.

tesdîsât تسديسات (a. i. tesdîs'in **c.**) : tesdîsler, altıya çıkarmalar, altılamalar.

tesebbüb تسبب (a. i.) : sebebolma.

tesebbüben تسبباً (a. zf.) : sebebolmak sûretiyle.

tesebbüben cerh : **huk.** bir kimsenin, alelâde yaralanmasına sebebolan işi ortaya koyması. [meselâ : izinsiz kazılan kuyuya birinin düşmesi... gibi].

tesebbüben katl : **huk.** bir insanın ölmesine sebebiyet verme, yânî hâdiselerin tabiî cereyanlarına göre bir adamın ölümünü intâc edecek bir fiili ihdâs etme.

tesebbüben sirkat : **huk.** birkaç şahsın birden mahfuz yere gizlice girip aldıkları malları içlerinden birine yükleterek hârice çıkarmaları ki, şerâiti mevcut olunca cümlesi hakkında had icrâ edilir.

tesebbüt تثبت (a. i. sebât'dan) : sebat gösterme, sabretme, dayanma.

teseccüd تسجد (a. i. secde'den. **c.** : teseccüdât) : secde etme, secdeye kapanıp Allah'ı takdîs etme.

teseddüd تسدد (a. i.) : **hek.** vücutta bulunan mâyi veyâ kimyevî cisimlerin katılaşarak tabiî mecrâlarından birini kapaması.

teseffüh تسفه (a. i.) : sefîhleşme.

teseffül تسفل (a. i.) : sefilleşme, bayağılaşma, aşağılaşma.

tesehhur تسخر (a. i.) : maskaraya alma, alay etme.

tesehhur-kâr تسخركار (a. i.) : maskara. (bkz : suhra).

tesehhur-kârâne تسخركارانه (a. f. zf.) : maskaraya yakışacak sûrette.

tesehhüb تسحب (a. i.) : bulutlanma. (bkz : tegayyüm).

tesehhür تسهر (a. i. sehr'den) : gece uyuyamama, uyanık kalma.

tesekkün تسكن (a. i. sükûn'dan) : sükûn bulma, yatışma.

teesekkün-i deryâ : denizin sâkinleşmesi.

tesekkün-i nizâ' : kavganın yatışması.

tesekkür تسكر (a. i.) : **1.** sarhoş olma. **2. hek.** şekerlenme, şeker bağlama; şeker hastalığına tutulma. **3.** şeker hastalığı.

tesellâ تسلى (a. i.). (bkz : **tesellî**).

tesellî تسلى (a. i. c. : teselliyyât) : avutma, avundurma.

tesellî-âmîz تسلى آميز (a. f. b. s.) : tesellî edici, avutucu. (bkz : tesellî-bahş).

tesellî-bahş تسلى بخش (a. f. b. s.) : tesellî verici, avutucu. (bkz : teselli-âmîz, tesliyet-bahş).

tesellî-nâ-pezîr تسلى ناپذير (a. f. b. s.) : avutulamaz.

tesellî-pezîr تسلى پذير (a. f. b. s.) : tesellî kabûl edici, avutulabilir.

tesellî-yâb تسليياب (a. f. b. s.) : tesellî bulucu, bulan, avunan.

teselliyyât تسليات (a. i. tesellî'nin c.) : avutmalar, avundurmalar.

teselluh تسلح (a. i. silâh'dan) : silâhlanma, silâh kuşanma.

tesellüb تسلب (a. i.) : **1.** soyunma. **2.** kocası ölen kadının mâtem elbisesi giymesi.

tesellüc تثلج (a. i.) : **fiz.** su buharının kar hâline gelmesi.

tesellül تسلل (a. i. sell'den) : **1.** içinden sıyrılıp çıkma. **2.** verem olma.

tesellüm تسلم (a. i. sül. : seleme.) : **1.** teslîm edilen, verilen bir şeyi alma. **2.** İslâm dînini kabûl etme, Müslüman olma. **Teslîm ve tesellüm :** bir şeyi teslim etme ve o şey teslim alınma. **3. müz.** fasıl müziğinde peşrevin ve saz semâîsinin her hânesi sonunda tekrarlanacak parça.

tesellüm تثلم (a. i.) : diş diş, çentik çentik olma.

teselsül تسلسل (a. i. silsile'den. c. : teselsülât) : zincirleme, zincirleme gitme. **Kâide-i teselsül :** me'murların sıra ile ilerileyebilmesi.

teselsülât تسلسلات (a. i. teselsül'ün c.) : zincirlemeler, zincirleme gitmeler.

tesemmî تسمى (a. i. ism'den) : adlanma, isimlenme.

tesemmüm تسمم (o. i. semm'den. c. : tesemmümât) : zehirlenme.

tesemmümât تسممات (a. i. tesemmüm'ün c.) : zehirlenmeler.

tesemmün تسمن (a. i. semen'den) : semirme, şişmanlama.

tesemmür تسمر (a. i.) : **hek. bir** uzvun aynı cinsten başka bir uzvun içerisine bir miktar girmesi ve cenîn (ana rahmindeki çocuk) in havsala boşluklarından birinin derinliği içine girmesi.

tesennî تثنى (a. i.) : eğilip bükülme, iki kat olma.

tesennüh تسنه (a. i.) : küflenme.

tesennün تسنن (a. i sinn'den) : diş çıkarma. **Devr-i tesennün :** çocukların ve hayvanların diş çıkardıkları mevsim.

teserrî تسرى (a. i.) : **fık.** odalık edinme, câriye alma.

teserru' تسرع (a. i. sür'at'den) : koşma, çabuk davranma.

tesettür تستر (a. i. setr'den) : örtünme, gizlenme, saklanma, kapanma [kadınlar hak.].

tesettür-i nisvân : kadınların -erkeklerden- örtünmesi.

tese'ül تسأل (a. i. suâl'den) : dilenme, dilencilik etme.

tesevvî تسوى (a. i.) : tesviye etme, düzeltme, düzleme, düzlenme.
tesevvî-i arâzî : toprağı düzleme.

tesevvüb تثوب (a. i. sevâb'dan) : **1.** sevaplanma, sevap kazanma. **2.** farz olan namazdan sonra nâfile namaz kılıp sevap kazanma.

teseyyüb تثيب (a. i. seyyib'den) : dul kalma [kadın-].

teseyyüb تسيب (a. i. c. : teseyyübât): kayıtsızlık, ihmalcilik, üşenme, tenbellik. (bkz : keslân, tekâsül).

teseyyübât تسيبات (a. i. teseyyüb'ün c.) : kayıtsızlıklar, ihmalcilikler, üşenmeler, tenbellikler.

tesfîd تسفيد (a. i.) : eti kebâbetmek için şişe dizme.

tesfîf تسفيف (a. i.) : dövüp toz hâline getirme, getirilme.

tesfîh تسفيه (a. i. sefâhat'den) : sefih görme, sefih sayma.

tesfîl تسفيل (a. i. süfl'den. c. : tesfîlât) : sefilleştirme, bayağılaştırma, bayağılaştırılma, aşağılaştırma.

tesfîr تسفير (a. i. sefer'den) : sefere gönderme, gönderilme.

teshîk تسحيق (a. i.) : ezme, dövme, dövüp ezme.

teshîl تسحيل (a. i.) : öksürtme.

teshîl تسهيل (a. i. sühûlet'den. c. : teshîlât) : **1.** kolaylaştırma. **2.** Müntehab-üş-şifâ sâhibi Hacı Paşa'nın hekimliğe dâir olan bir eseri.

teshîlât تسهيلات (o. i. teshîl'in c.) : kolaylıklar.

teshîlen تسهيلاً (a. zf.) : kolaylık olmak üzere.

teshîn تسخين (a. i. sahn'den. c. : teshînât) : ısıtma, ısıtılma, kızma, kızdırılma.

teshînât تسخينات (a. i. teshîn'in c.) : ısıtmalar, kızdırmalar.

teshîr تسخير (a. i. sihriyy'den.) : zapt ve istîlâ etme, ele geçirme, elde etme.

teshîr تسحير (a. i. sihr ve sehhar'dan. c. : teshîrât) : büyü yapma, büyüleme, aldatma, aldatılma.

teshîrât تسخيرات (a. i. teshîr'in c.) : zapt ve istîlâ etmeler, ele geçirmeler, elde etmeler.

teshîrât تسحيرات (a. i. teshîr'in c.) : büyü yapmalar, büyülemeler, aldatılmalar, aldatılmalar.

tes'îd تسعيد (o. i. sa'd'den) : tebrîk etme, kutlama. (bkz : is'âd).

te'sîm تأثيم (a. i. ism'den) : günahkâr sayma, birine : "günahkâr oldun!" deme.

tes'îr تسعير (a. i. sa'r'den) : **1.** narh koyma, kıymet, değer koyma. **2.** ateşi yakıp alevlendirme.

te'sîr تأثير (a. i. isr'den. c. : te'sîrât) : **1.** alâmet, nişan bırakma. **2.** işleme, dokunma; içe işleme. **3.** kederlendirme. **Serî-üt-te'sîr** : çabuk te'sîr eden.

te'sîrât تأثيرات (a. i. te'sîr'in c.) : te'sirler.
te'sîrât-ı hasene : iyi te'sirler.

tesirre تسره (a. i.). (bkz : tesrîr).

te'sîs تأسيس (a. i. üss'den. c. te'sîsât) : esas koma, temel atma, kurma; kuruluş.
te'sîs-i ilâhî : Allah'a âit yapı.

te'sîsât تأسيسات (a. i. te'sîs'in c.) : **1.** kurmalar, kuruluşlar. **2.** cemiyetler (*kurumlar). **3.** *döşem, **fr. installation.**

te'siye تأسيه (a. i.) : tesellî verme, avutma.

teskiye تسقيه (a. i. saky'den) : **1.** su verme, suvarma. **2.** sulama, sulanılma. (bkz : irvâ, iska).

teskib تثقيب (a. i. sakb'dan) : delme, delik açma.

teskîf تسقيف (a. i.) : **1.** birini Hıristiyanı papaz yapma. **2.** binâya tavan yapma, binâya tavan yapılma.

teskîl تثقيل (a. i. sakl'den) : ağırlaştırma, ağırlaştırılma; ağırlığını artırma; ağırlığı artırılma.

teskîm تسقيم (a. i. sakm'dan) : **1.** hasta etme. **2.** sakîm, bozuk, yanlış eksik sayma.

teskîn تسكين (a. i. sükûn'dan) : **1.** sâkin kılma, kılınma, yatıştırma, yatıştırılma. **2. a. gr.** bir harfi sâkin okuma : **emr, farz,** gibi.

teskîr تسكير (a. i. sekr'den) : sarhoş etme.

teskît تسكيت (a. i. sükût'dan) : susturma (bkz : iskât).

teslîf تسليف (a. i.) : kahvaltı etme.

teslîh تسليح (**a. i.** silâh'dan. **c. :** teslîhât) : silâhlandırma, silâhlandırılma.

teslîh تسليخ (a. i. selh'den) : derisini yüzüp çıkarma, derisi yüzülme.

teslîhât تسليحات (a. i. teslîh'in c.) : silâhlandırmalar, silâhlandırılmalar. **Adem-i teslîhât** : silâhsızlandırma.

teslîhât-ı askeriyye : askerin silâhlandırılması.

teslîl تسليل (a. i. sell'den) : **1.** sıyırıp çekme, sıyrılıp çekilme. **2.** verem etme.

teslîm تثليم (a. i.) : çentme, diş diş etme.

teslîm تسليم (a. i. sül. seleme. c. : teslîmât) : **1.** bir emâneti yerine verme. **2.** bir şeyi yeni sâhibine verme. **3.** hakikat olduğunu söyleme. **4.** (bkz : i'tirâf). **5.** dayanamayıp pes deme. **6. tas.** kendini Allah'ın kaderine bırakma. **7. müz.** bir saz eserinde, asıl hâne ile mülâzimeyi bağlıyan nağmeler olup bu nağmeler her hânede tekrar edilmekle berâber mülâzimeye dâhil edilmez. Eskiden buna "terkîb-i intikal" de denilirdi. Fakat terkib-i intikal'in yalnız hâneleri bağlıyan ve az çok tâdîlât ile tekrâr edilen nağmeciklere verilen bir ad olup mülâzime ile hâne arasındaki nağmeye tevsî edilmemiş olmak ihtimâli de vardır. **8.** selâm verme; selâmetle duâ etme. **9.** âfetten masûn kılma.

teslîm-i cân, — -ı rûh : ölme.

teslîmât تسليمات (a. i. teslîm'in c.) : teslîm edilen eşyâ veyâ yatırılan para.

teslîm-kerde تسليم كرده (a. f. b. s.) : teslim edilmiş olan.

teslîmiyyet تسليميت (a. i.) : teslîm olma, boyun eğme.

teslîs تثليث (a. i. süls'den) : **1.** üçleme, üçe çıkarma. **2.** şarabı, üçte biri uçuncıya kadar kaynatma. **3.** Hıristiyanlıkta Allah'ın üç olduğuna inanma. **Erbâb-ı teslîs. Eshâb-ı teslîs :** Allah'ın üç (baba, oğul, mukaddes ruh) olduğuna inananlar, Hıristiyanlar.

teslîs-i zevâyâ : mat. bir zâviyeyi (*açıyı) üç müsâvî (*eşit) kısma bölme.

tesliye تسليه (a. i.) : tesellî verme, avutma. (bkz : tesliyet).

tesliye-i hâtır : gönül alınma.

tesliyet تسليت (a. i.) : tesellî verme, verilme, avutma, avutulma. **(bkz : tesliye).**

tesliyet-bahş تسليت بخش (a. f. b. s.) : avutucu, avundurucu. (bkz : tesellî-âmîz, tesellî-bahş).

tesliyet-kâr تسليتكار (a. f. b. s.) : avutucu, **tesellî** edici.

tesliyet-sâz تسليت ساز (a. f. b. s.) : teselli edici, avutucu.

tesmî' تسميع (a. i. sem'den. c. : tesmîât) : işittirme, işittirilme, duyurma.

tesmîât تسميعات (a. i. tesmî'in c.) : işittirmeler, işittirilmeler, duyurmalar.

tesmîm تثميم (o. i.) : **hek.** mafsalların yüzlerini birbirinden ayırma işi; bir uzvu mafsal yerinden kesip atma.

tesmîm تسميم (a. i. semm'den) : zehirleme, zehirlenme.

tesmîmen تسميماً (a. zf.) : zehirlenerek; zehirliyerek.

tesmîn تثمين (a. i. sümn'den) : **1.** sekizleme, sekize çıkarma. **2.** sekize bölme. **3.** bir şeye baha biçme, biçtirme.

tesmîn تسمين (a. i. semen'den) : semirtme, semirtilme; yağlatma.

tesmîr تثمير (a. i. semer'den) : **1.** ağaçların-çiçeklerini döküp-yemiş bağlaması. **2.** [tasarrufla] malın çoğalması.

tesmîr تسمير (a. i.) : çivileme, çivilenme, mıhlama, mıhlanma.

tesmît تسميت (a. i.) : aksıranlara ("yerhamüh, Allah=Allah sana merhamet etsin; çok yaşa") deme.

tesmiye تسميه (a. i.) : **1.** ad koyma, adlandırma, isim verme. **2.** besmele çekme. **Ba'd-e-t-tesmiye** : besmeleden sonra.

tesnîm تسنيم (a. i.) : **est.** kabartma, kubbeli yapma, yapılma.

Tesnîm تسنيم (a. h. i.) : Cennet'teki ırmaklardan birinin adı. **Mâ-i Tesnîm** : Tesnîm ırmağının suyu, Cennet suyu.

tesniye تثنيه (a. i.) : **a. gr.** ikilenen, ikilik cem'ini gösteren ve kelimenin sonuna "-an" veya "-eyn" getirilerek yapılan kelime : **Zâviyetân** : iki zâviye. **Ahaveyn** : iki kardeş. **Tarafeyn** : iki taraf.. gibi.

tesrî' تسريع (o. i. sür'at'den. c. : tesrîât) : hızlandırma; hızlandırılma; çabuklaştırma.

tesrîan تسريعاً (a. zf.) : hızlandırarak, çabuklaştırmak için.

tesrîât تسريعات (a. i. tesrî'in c.) : hızlandırmalar, çabuklaştırmalar.

tesrîb تثريب (a. i.) : **1.** ayıplama; darılma. **2.** başa kakma.

tesrîb تسريب (a. i. sürûb'dan) : yollama, gönderme, gönderilme. [en çok asker hak.].

tesrîc تسريج (a. i.) : [hayvana] eğer vurma.

tesrîc-i feres : ata eyer vurma.

tesrîh تسريح (a. i.) : **1.** salıverme, bırakma. **2.** boşama [eşini-]

tesrîh-i lihye : sakal salıverme.

tesrîk تسريق (a. i. sirkat'den : c. : tesrîkat) : birine hırsız demek.

tesrîkat تسريقات ("ka" uzun okunur. a. i. tesrîk'in c.) : hırsız yapmalar.

tesrîr تسرير (o. i. sürûr'dan c. : tesrîrât) : sevindirme, sevindirilme.

tesrîrât تسريرات (o. i. tesrîr'in c.) : sevindirmeler, sevindirilmeler.

tesriye تسريه (a. i.) : sıkıntıyı, gamı, kederi yok etme.

testîr تستير (a. i.) : örtme, gizleme.

tesvîb تثويب (a. i.) : mükâfat verme.

tesvîd تسويد (a. i. sevâd'dan) : **1.** karartma, karartılma. **2.** (ç. tesvîdât) : müsvedde yapma; karalama yapma; müsvedde.

tesvîdât تسويدات (a. i. tesvîd [2] nin c.) : karalamalar, müsveddeler.

tesvîf تسويف (a. i. sevf'den. c. : tesvîfât) : [sebepsiz] geciktirme, atlatma. (bkz : tehîr).

tesvîfât تسويفات (a. i. tesvîf'in c.) [sebepsiz] geciktirmeler; atlatmalar.

tesvîğ تسويغ (a. i.) : mesâğ gösterme, cevaz verme. (bkz : tecvîz).

tesvîk تسويق (a. i. sevk'den) : sürme, ileri gitme.

tesvîk تسويك (a. i. misvâk'den) : misvâklenme; dişleri misvâkleme.

tesvîl تسويل (a. i. c. : tesvîlât) : fenâ bir şeyi güzel göstererek aldatma.

tesvîr تسوير (a. i.) : **1.** toz kaldırma. **2.** bâtınî mânâsını araştırma.

tesvîlât تسويلات (a. i. tesvîl'in c.) : fenâ bir şeyi güzel göstererek aldatmalar.

tesvîr-i mahmûl تسوير محمول (a. it.) : **fels. fr. quantification du prédicat.**

tesviye تسويه (a. i. sevt'den) : **1.** beràber etme, düz etme, düzleme. **2.** ödeme. **3.** hükûmetçe bir yere gönderilen erlere bilet yerine geçmek üzere verilen kâğıt. **4.** netîceye bağlama. **Sûret-i tesviye :** uylaşmanın sebepleri.

tesviye-i deyn : borç ödeme.

tesviye-i turuk : yol yapma fenni.

tesviye-i türâbiyye : toprağın düzlenmesi.

tesviye-i umûr : işlerin görülüp netîcelendirilmesi.

tesyâr تسيار (a. i.) : gönderme, gönderilme.

tesyîl تسييل (a. i. seyl'den) : **1.** sel gibi akıtma, akıtılma. **2. kim.** sert bir cismi akıcı hâle getirme.

tesyîr تسيير (a. i. seyr'den) : **1.** yürütme, yürütülme **2.** gönderme, gönderilme, yollama, yollanma.

teşâbüh تشابه (a. i. şibh'den. c.: teşâbühât) : **1.** birbirine benzeme, benzeşme. **2. fels.** benzerlik. **3. mat.** homologi. (bkz : müşâbehet).

teşâbüh-i etrâf : ed. müşebbehin garip bir şeye benzetilmesi hâlidir ki "istitrâf" da denir. Meselâ : "bûy-i gül taktîr olunmuş, nâzın işlenmiş ucu* biri olmuş huy, biri de destmâl olmuş sana-Nedîm" beytindeki "nâz" ın destmâle (havluya) benzetilmesi gibi.

teşâbühât تشابهات (a. i. teşâbüh'ün c.) : **1.** birbirine benzemeler, benzeşmeler. **2.** Kur'ânı Kerîm'in bâzı âyetlerinin mecâzî mânâları olması halleri.

teşâcür تشاجر (a. i. şecer'den) : sopalarla birbirine girme, dövüşme. (bkz : müşâcere).

teşadduk تشدق (a. i.) : [avurt çatlatarak] konuşma; lûgat paralama.

teşahhum تشحم (a. i. şahm'dan) : yağlanma, yağ bağlama, semirme, şişmanlama.

teşahhus تشخص (a. i. şahs'dan. c. : teşahhusât) : **1.** şahıslanma. **2.** birinin şahsını hâtıra getirme, birinin şahsı hatıra getirilme **3.** taayyün etme, tanıma.

teşahhusât تشخصات (a. i. teşahhus'un c.) : **1.** teşahhuslar, şahıslanmalar.

teşâkî تشاكى (a. i. şekvâ'dan) : **1.** birbirinden şikâyet etme. **2.** dertleşme, halleşme.

teşakkuk تشقق (a. i. şakk'dan) : yarılma, ikiye ayrılma; parça parça olma.

teşâkül تشاكل (a. i. şekl'den) : şekil ve sûretce bir olma, birbirine uyma, biri ötekinin şekline, hâline girme,

teşârük تشارك (a. i. şirk'den) : ortak olma, ortaklık, **fr. association.** (bkz : müşâreket).

teşa'şu' تشعشع (a. i. şa'şaa'dan) : şa'şaalanma, parıldama.

teşâtüm تشاتم (a. i. şetm'den) : sövüşme.

teşa'u' تشعع (a. i.) : **fiz.** ışığın, merkezden etrâfa doğru dalgalanması.

teşa'ub تشعب (a. i. şa'b'dan. c. : teşa'ubât) : şûbelenme, dallanma, dal budak peydâ etme, çatallanma.

teşa'ubât تشعبات (a. i. teşa'ub'un c.) : şûbeler.

teşa'ul تشعل (a. i. şu'l'den) : parlama, tutuşma.

teşa'ur تشعر (a. i. şa'r'dan) : kıllanma, tüylenme.

teşâur تشاعر (a. i. şi'r'den) : şâir tavrı takınma, şâirlik taslama.

teşâvür تشاور (a. i. şûrâ'dan) : birbirine danışma. (bkz : müşâvere).

teşaytun تشيطن (a. i. şeytân'dan) : şeytanlaşma, şeytanca davranma.

teşbî' تشبيع (a. i.) : karnını doyurma, karnı doyurulma. (bkz : işbâ').

teşbî-i fukarâ : yoksulların karınlarının doyurulması.

teşbîb تشبيب (a. i. şebâb'dan) : **1.** ateş yakma **2. ed.** bir kadının güzelliğini şiirle medhetme. **3.** kasîdeye bir güzeli överek başlama.

teşbîh تشبيه (a. i. şibh'den. c. : teşbîhât) : benzetme, benzetilme. **Lâ-teşbîh :** teşbihsiz, benzetmeksizin, benzetme gibi olmasın. **Edât-ı teşbih** (benzetme edâtı) : "gibi, âsâ, misillü, mânend, veş, gûne, gûyâ, sanki, meğer ki, tek, tırak, nasıl, nitekim.." gibi. **Erkân-ı teşbîh : ed.** şu dört şeydir : "müşebbeh, müşebbehün-bih, vech-i şebeh, edât-ı teşbih". [..köşkü cennet gibidir" terkîbinde **köşk** = müşebbeh, **cennet** = müşebbehün--bih, **gibidir** = edât-ı teşbih dir].

teşbîh-i belîğ : ed. edâtı hazfedilmiş ve pek çok parlak, göz alıcı olan teşbih. Meselâ : "az zaman içre çok iş etmiş idi* sâyesi olmuş idi âlemgîr *şems-i asr idi asrda şemsin * zıllı memdûd olur, zamânı kasîr" gibi.

teşbîh-i mûcez : ed. en kısa kelimelerle geniş mânâya gelmek sûretiyle yapılan teşbih, benzetme. Misâl : "hâl kâfir, zülf kâfir, çeşm kâfir, el'amân* serbeser iklîm-i hüsn'ün kâfiristan oldu hep" beytindeki "iklîm-i hüsn'nün" terkîbi gibi.

teşbîhât تشبيهات (a. i. teşbîh'in c.) : teşbihler, benzetmeler, benzetilmeler.

teşbîk تشبيك (a. i. şebeke'den) : şebekeleştirme, ağ şekline koyma, koyulma.

teşbîr تشبير (a. i.) : **1.** karışlama, karışlanma. **2.** endâze ve sâire ile ölçme.

teşcî' تشجيع (a. i. şecâat'den. c. : teşcîât) : secâatlendirme, şecâat ve cesâret verme, verilme, gayrete getirme, getirilme.

teşcîât تشجيعات (a. i. teşcî'in c.) : şecâat ve cesâret vermeler, gayretlendirmeler, gayretlendirilmeler.

teşcîr تشجير (a. i.) : ağaçlandırma.

teşdîd تشديد (a. i. şiddet'den) : **1.** şiddetlendirme, şiddetlendirilme, şiddet ve kuvvet verme, verilme. **2.** şeddeleme, şeddelenme. **3. a. gr.** bir harfi çift okutan ve şedde(ّ) denilen işâretin adı.

teşebbüb تشبب (a. i.) : **kim.** şaplaşma, şap hâline girme.

teşebbüh تشبه (a. i. şibh'den. c. : teşebbühât) : benzeme, andırma; kendini benzetmiye özenme, zorla benzemiye çalışma.

teşebbühât تشبهات (a. i. teşebbüh'ün c.) : benzemeler, andırmalar, kendini benzetmiye özenmeler, zorla benzemiye çalışmalar.

teşebbük تشبك (a. i. c. : şebeke'den) : şebekeleşme, ağ şeklini alma.

teşebbük-i agsân-ı eşcâr : ağaç dallarının birbirine karışması.

teşebbüs تشبث (a. i. c. : teşebbüsât) : **1.** [işe] girişme, el atma. **2.** girişkenlik. **3.** önce davranış.

teşebbüs-i cürm : bir suç işlemiye başlayıp da herhangi çıkan bir mâni ile bu suçu netîcelendirememe.

teşebbüsât تشبثات (a. i. teşebbüs'ün c.) : teşebbüsler, işe girişmeler, el atmalar; girişkenlikler; önce davranışlar.

teşeccü' تشجع (a. i. şecâat'den) : sahte şecâat gösterme, şecî görünme.

teşeccür تشجر (a. i.) : **1.** ağaçlaşma, ağaçlanma. (bkz : tegarrüs). **2. kim.** billur cisimlerin ağaç şeklinde birleşmesi.

teşeddüd تشدد (a. i. şiddet'den) : **1.** şiddetlenme. **2.** keskinleşme.

teşeffî تشفى (a. i. şifâ'dan) : **1.** şifâ bulma, iyi olma. **2.** rahatlanma. **3.** öcalma.

teşeffî-i sadr : öcaldıktan sonra gönlün rahatlaması.

teşehhî تشهى (a. i. iştehâ'dan) : **1.** iştahlanma; hırsla isteme. **2.** **fels.** **appétition.**

teşehhüd تشهد (a. i. şahâdet'den) : namazda oturarak "ettehiyyâtü" duâsını okuma.

teşehhüd mikdârı : ettehiyyâtü okuyacak kadar zaman; gayet kısa bir zaman, az zaman.

teşekkî تشكى (a. i. şekvâ'dan) : şikâyet etme. (bkz : iştikâ).

teşekkük تشكك (a. i. şekk'den.) : şüphelenme, şüpheye düşme.

teşekkül تشكل (a. i. şekl'den. c. : teşekkülât) : **1.** şekillenme. **2.** kurulma, kuruluş, meydana geliş. **3.** *oluşum, **fr.** **formation.** **4.** *yoğrum, **fr.** **formation.** **5.** **jeol.** oluş, **fr.** **formation.**

teşekkülât تشكلات (a. i. teşekkül'ün c.) : teşekküller.

teşekkür تشكر (a. i. şükr'den. c. : teşekkürât) : şükr etme, yapılan bir iyilikten memnun kalındığını anlatmak için "sağ ol!", "var ol!", "ömrüne bereket!" gibi söylenen minnet sözleri.

teşekkürât تشكرات (a. i. teşekkür'ün c.) : teşekkürler.

teşellül تشلل (a. i.) : şiddetle atılarak akma.

teşelşül تشلشل (a. i. c. : teşelşülât) : **1.** atılarak akma, suyun yüksek bir yerden aşağı şarıltı ile dökülmesi, çağlıyan meydana getirmesi. **2.** duş yapma, soğuk su banyosu yapma.

teşelşülât تشلشلات (a. i. teşelşül'ün c.) : **1.** atılarak, şarıltı ile dökülmeler, akmalar. **2.** duş yapmalar.

teşemmü' تشمع (a. i. şem'den) : mumlaşma, mum bağlama, muşamba gibi olma; üzerine bal mumu sürülme.

teşemmü-i kebed : **hek.** karaciğerin muşambalaşması, siroz.

teşemmül تشمل (a. i.) : ihrâma bürünme.

teşemmüm تشمم (a. i. şemm'den) : koklama.

teşemmür تشمر (a. i.) : işe hazırlanma, sıvanma.

teşemmüs تشمس (a. i. şems'den) : **1.** güneşleme, güneş'e çıkma. **2.** **hek.** güneş çarpması.

teşennüc تشنج (a. i. şenc'den. c. : teşennücât) : **1.** buruşma, buruşuk olma. **2.** **hek.** adalelerin kasılması, gerilip büzülmesi, ispazmoz, **fr.** **spasme.**

teşennüc-i mizmâr : anat. hançerenin büzülüp kapanması.

teşennücât تشنجات (a. i. teşennüc'ün c.) : teşennüçler.

teşennücî تشنجى (a. s.) : teşennüce, ispazmoza âit, bununla ilgili.

teşennüf تشنف (a. i.) : **1.** küpe takınma. **2.** süslenme.

teşerru' تشرع (a. i. şer'den) : şerîat hükümlerine göre hareket etme.

teşerrüf تشرف (a. i. şeref'den. c. : teşerrüfât) : şereflenme, şeref duyma, şeref bulma; saygı gösterme.

teşerrüfât تشرفات (a. i. teşerrüf'ün c.) : şereflenmeler, şeref duymalar, şeref bulmalar; saygı göstermeler.

teşettî تشتى (a. i. şitâ'dan) : bir yerde kışlama, kışı geçirme.

teşettüt تشتت (a. i.) : bir çok şubelere ayrılma; çatallaşma; dağılma, perîşan olma.

teşe'üm تشأم (a. i.) : uğursuz sayma, şom görme.

teşevvuk تشوق (a. i. şevk'den) : şevklenme; arzu etme, istek gösterme, heveslenme.

teşevvüş تشوش (a. i. sül. şeveşe. c. : teşevvüşât) : karışma, karmakarışık olma, karışıklık.

teşevvüş-i kelimât : **psik.** kelime karışıklığı, **fr. paraphasie.**

teşevvüş-i tahattur : **psik.** hâfıza (*bellek) karışıklığı, **fr. paramnésie.**

teşevvüş-i teheyyücî : **psik.** heyecan çarpısı, **fr. ictus émotif.**

teşevvüş-i zihnî: psik. zihin bulanıklığı, **fr. confusion mentale, obnubilation mentale.**

teşevvüşât تشوشات (a. i. teşevvüş'ün c.) : teşevvüşler, karışmalar, karışıklıklar, karmakarışık olmalar.

teşeyyu' تشيع (a. i. şîa'dan) : Şîîlik taslama, Şîî olma.

teşeyyüb تشيب (a. i. c. : teşeyyübât) : kayıtsızlık, ihmalcilik.

teşeyyübât تشيبات (a. i. teşeyyüb'ün c.) : kayıtsızlıklar, ihmalcilikler.

teşeyyüd تشيد (a. i.) : **1.** yükseltme. **2.** sağlam olma.

teşeyyüh تشيخ (a. i. şeyh'den) : **1.** ihtiyarlama. **2.** şeyhlik taslama.

teşezzüb تشذب (a. i.) : dağılma, dağınık olma.

teşfiye تشفيه (a. i. şifâ'dan) : şifâlandırma, iyileştirme.

teşfiye-i sadr : gönlü rahatlandırma.

teşhîr تشهير (a. i. şöhret'den. c. : teşhîrât) : **1.** şöhretlendirme, şöhretlendirilme. **2.** gösterme **3.** sergiye koyup herkese gösterme. **4.** [bir mahkûmu] hakarete uğratmak için halka gösterme. **5.** dillere düşürme, ortalığa duyurma. **6.** çekme, çekilme.

teşhîr-i silâh : silâh çekme.

teşhîrât تشهيرات (a. i. teşhîr'in c.) : teşhirler.

teşhîs تشخيص (a. i. şahs'dan. c. : teşhîsât) : **1.** ayırma, seçme, farketme, tanıma. **2. hek.** hastalığın hangi hastalık olduğunu bilme. **3. ed.** eşyâya şahsiyet verme, onları adam yerine koyma ve onlara hitâbetme.

teşhîs ve intâk : **ed.** duygusu, hareketi, konuşması olmıyan şeyleri, insan gibi duyar, hareket eder, konuşur olarak anlatma, canlılaştırma.

teşhîs-i tefrîkî : **hek.** birbirine benziyen iki hastalığı yekdiğerinden ayırma.

teşhîsât تشخيصات (a. i. teşhîs'in c.) : teşhisler.

teşhîz تشحيذ (a. i. şahz'dan. c. : teşhîzât) : **1.** sivriltme, keskinletme, keskinlendirilme. **2.** bileme, bilenme. **3.** uyandırma, kuvvet ve te'sirini artırma.

teşhîz-i zihn : zihin açma, zihne cilâ verme.

teşhîzât تشحيذات (a. i. teşhîz'ın c.) : teşhizler.

teş'îb تشعيب (a. i. şa'b'dan c. : teş'îbât) : şûbelendirme, şûbelendirilme; dallandırma, dallandırılma.

teş'îbât تشعيبات (a. i. teş'îb'in c.) : şûbelendirmeler, şûbelendirilmeler, dallandırmalar, dallandırılmalar.

teş'îl تشعيل (a. i. şu'l'den) : şûlelendirme, parlatma, tutuşturma, alevlendirme. (**bkz :** iş'âl).

teş'îl-i kanâdîl : kandilleri yakma.

te'şîr تأشير (a. i.) : gedik etme.

teşkik تشقيق (a. i. şakk'dan) : yarma, yarılma, ikiye ayırma; parça parça yarma.

teşkîk تشكيك (a. i. c. : teşkîkât) : şüpheye düşürme, düşürülme; şüphede bırakma, bırakılma.

teşkîkât تشكيكات (a. i. teşkîk'in c.) : şüpheye düşürmeler, şüphede bırakmalar.

teşkil تشكيل (a. i. şekl'den. c. : teşkîlât) : **1.** bir şeye şekil, sûret verme. **2.** meydana getirme. **3.** *yapım, kuruluş, **fr. formation.**

teşkîlât تشكيلات (a. i. teşkîl'in c.) : teşkiller, kuruluşlar; örgütler.

teşkîlât-ı adliyye : adlî teşkîlât.

teşkîlât-ı esâsiyye : anayasa.

teşkîlât-ı mahâkim : mahkemelerin teşkîlâtı.

teşmî' تشميع (a. i. şem'den) : bal mumuna batırma, batırılma, mumlama.

teşmîl تشميل (a. i.) : yayma, içine aldırma.

teşmîm تشميم (a. i. şemm'den) : koklatma, koklatılma.

teşmîr تشمير (a. i. şemr'den.) : sıvama, sıvanma.

teşmîr-i sâid : kolları sıvama, **mec.** bir işe adamakıllı girişme.

teşmîr-i sâk : paçaları sıvama, **mec.** bir işe adamakılılı girişme.

teşmîs تشميس (a. i. şems'den) : **1.** güneşe serme, serilme, güneşe tutma, tutulma. **2.** güneşe tutup hasta etme, edilme.

teşmît تشميت (a. i.) : aksıran kimseye "Allah sana merhamet etsin!" deme.

teşne تشنه (f. s. c. : teşne-gân) : **1.** susamış. **2.** çok istekli (bkz : atşân).

teşne-i dîdâr : yüze susamış, bir güzel yüzü görmiye susamış olan.

teşne-dil تشنه دل (a. b. s.) : can ve gönülden istekli.

teşne-dilî تشنه دلى (f. b. i.) : can ve gönülden isteklilik.

teşne-gân تشنگان (f. s. teşne'nin c.) : **1.** susamışlar. **2.** istekliler.

teşnegî تشنگى (f. i.) : susama. (bkz : atş.).

teşne-leb تشنه لب (f. b. s.) : dudağı kurumuş, çok susamış; susuz, yanık.

teşne-lebî تشنه لبى (f. b. i.) : dudağı kurumuşluk, çok susamışlık.

teşnî' تشنيع (a. i. şenâat'den. c. : teşnîât) : çok ayıp ve çirkin bulma; ayıplama.

teşnîât تشنيعات (a. i. teşnî'in c.) : çirkin bulmalar; ayıplamalar.

teşnîf تشنيف (a. i.) : **1.** küpe takma, takınma. **2.** küpe ile süsleme, süslenme.

teşnîf-sâz تشنيفساز (a. s.) : süsleyici.

teşrî' تشريع (a. i. şer'den) : **1.** Hz. Muhammed'in şerîata dâir olan emirleri. **2.** kanun yapma.

teşrîd تشريد (a. i.) : **1.** ürkütüp kaçırma, ürkütüp kaçırılma. **2.** kovup uzaklaştırma.

teşrîf تشريف (a. i. şeref'den) : **1.** şereflendirme, şereflendirilme, şeref verme, verilme. **2.** gelmesiyle bir yere şeref verme, gelme; gitme.

teşrîfât تشريفات (a. i. teşrîf'in c.) : protokol, büyük, resmî olan ziyâretlerde, kabûl resimlerinde ve törenlerdeki uyulması gereken âdetler, usuller.

teşrîfât-ı mülûkâne : birini taltîf için pâdişah tarafından gönderilen hil'at ve hediyeler.

teşrîfâtî تشريفاتى (a. i.) : teşrîfatçı, protokol me'muru.

teşrîh تشريح (a. i. şerh'den. c. : teşrîhât) : **1.** açma, yayma, etrâfiyle şerhetme, edilme. **2.** dilim dilim, parça parça kesme. **3.** otopsi, bir ölü gövdesini kesip parçalara ayırma. **4.** anatomi. **5.** iskelet.

teşrîh-i beşerî : **hek.** insan teşrîhi, insan anatomisi ilmi.

teşrîh-i hayvânî : **hek.** hayvan anatomisi ilmi.

teşrîh-i marazî : **hek.** hasta organların teşrîhini bildiren ilim, **fr. anatomie pathologique.**

teşrîh-i nebâtî : **bot.** botanik anatomisi ilmi.

teşrîh-i tatbîkî : **anat.** mukayeseli anatomi, türlü hayvanların veyâ nebatların (*bitkilerin) bünye ve

*dokularının birbirleriyle olan mukayesesi ilmi, **fr. anatomie comparée.**

teşrîh-i tavsîfî : anat. insan, hayvan ve nebatların (*bitkilerin) tabiî hallerindeki teşrîhî, anatomisi ilmi, **fr. anatomie descriptive.**

teşrîhat تشريحات (a. i. teşrîh'in c.) : teşrihler.

teşrîh-hâne تشريح خانه (a. f. b. i.) : otopsi salonu, anatomi dersi görülen yer.

teşriî تشريعى (a. s.) : **huk.** kanun ile, kanun yapma ile ilgili. **Kuvve-i teşrîiyye** (kanun yapma kuvveti) : millet meclisleri [meb'ûsan, âyân].

teşrîk تشريق (a. i.) : **1.** (şark'dan) : pastırmanın güneşde kurutulması. **Eyyâm-üt-teşrîk** : çöl Araplarının kurban etlerini kuruttukları zilhiccenin on, on bir, on iki ve on üçüncü günleri. **2.** ışıklandırıp parlatma. **Tekbîr-i teşrîk** : teşrîk günlerinde namazların farzlarından sonra vâcibolarak tekrarlanan "Allâhü ekber Allahü ekber lâ ilâhe ill-Allâhü v'Allahü ekber Allahü ekber ve l-illâhi-l-hamd".

teşrîk تشريك (a. i. şirk'den) : **1.** şerîk etme, ortak etme. **2.** Allah'a ortak koşma.

teşrîk-i mesâî : işbirliği.

teşrîn تشرين (a. i.) : eskiden yılın onuncu ve onbirinci aylarına verilen ortak ad.

teşrîn-i evvel : ekim ayı.

teşrîn-i sânî : kasım ayı. [kelime suryânîce olup aslı "tişrîn" dir].

teştîr تشطير (a. i.) : **ed.** mürabbâ hâline getirilmek istenilen bir gazelin her beyit mısrâlaı rı arasına ikişer mısrâ' ilâve etme.

teştit تشتيت (a. i.) : dağıtma, dağıtılma; perişan etme, edilme.

teştiye تشتيه (a. i.) : kışın uyuyacak olan hayvanların uykusu.

teşvîk تشويق (a. i. şevk'den. c. : teşvîkat) : **1.** şevke ve gayrete getirme, şevklendirme, isteklendirme. **2.** kışkırtma.

teşvîkat تشويقات ("ka" uzun okunur. a. i. teşvîk'in c.) : şevke getirmeler, isteklendirmeler; kışkırtmalar.

teşvîr تشوير (a. i.) : **1.** satılık hayvanı pazara çıkarıp gösteriş yapma. **2.** içine alıp gizleme; içinde bulunma, içine alma. (bkz : istiâb).

teşvîş تشويش (a. i. sül. : şeveşe. c. : teşvîşât) : karıştırma, karmakarışık etme.

teşvîşât تشويشات (a. i. teşvîş'in **c.**) : karıştırmalar, karmakarışık etmeler.

teşyî' تشييع (a. i. şiyâ'dan) : **1.** selâmetleme, uğurlama. **2.** ramazandan son altı gün yânî şevvalin birinden altısına kadar oruç tutma.

teşyîd تشييد (a. i. c. : teşyîdât) : **1.** yükseltme, yükseltilme. **2.** sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma.

teşyîdât تشييدات (a. i. teşyîd'in **c.**) : **1.** yükseltmeler, yükseltilmeler. **2.** sağlamlaştırmalar, sağlamlaştırılmalar.

teşzîb تشذيب (a. i.) : **bot. 1.** arza yakın olarak bir çok fidan veren bir cins nebat. **2.** ağacın kabuklarını soyma ve fazla dallarını budama.

tetabbu' تطبع (a. i. c. : tetabbuât) : tabîatlenme.

tetabbub تطب (a. i. tıbb'dan) : hekimlik etme [hekim olmadığı halde].

tetâbu' تتابع (a. i. teba'dan. c. : tetâbuât) : aralıksız birbiri ardından gelme.

tetâbu'-i izâfât : gr. zincirleme isim takımı : **ihtizâzât-ı esvât-ı beşeriyye...** gibi.

tetâbuât تتابعات (a. i. tetâbu'un **c.**) : tetâbu'lar, bir biri ardından gelmeler.

tetâbuk تطابق (a. i. tıbk'dan. c. : tetâbukat) : uyma, uygun gelme, uygun düşme.

tetâbukat تطابقات ("ka" uzun **okunur.** a. i. tetâbuk'un c.) : uymalar, uygun gelmeler, uygun düşmeler.

tetafful تطفل (a. i. tufl'dan) : dalkavukluk, çanakyalayıcılık.

tetahhul تطحل (o. i.) : **hek.** dalak şişmesi.

tetahhur تطهر (a. i. tahâret, tuhr ve tuhur'den. c. : tetahhurât) : temizlenme.

tetahhurât تطهرات (a. i. tetahhur'un c.) : temizlenmeler.

tetâlî تتالى (a. i.) (bkz : tetâbu').

tetallu' تتلع (a. i.) : boynunu uzatıp başını kaldırma.

Tetâr تتار (a. i.) : Tatar.

Tetârî تتارى (f. s.) : Tatarlara âit, onlarla ilgili. (bkz : Tâtârî).

teta'um تطعم (a. i. ta'm'dan) : tatma, tadılma, tadına bakma, bakılma.

tetâvül تطاول (a. i. tûl'den. c. : tetâvülât) : **1.** uzanma, uzama, uzun olma. **tetâvül-i leyl** : gecenin uzaması. **2. hek.** bir organda anormal olarak meydana gelen uzunluk. **3. hek.** ağrıları dindirmek için sinirleri uzatma ameliyâtı. **4.** zulüm.

tetavvu' تطوع (a. i.) : farzolmıyan ibâdette bulunma. [nâfile namaz kılma, kurban bayramının arefe gününde oruç tutma gibi].

tetavvuan تطوعاً (a. zf.) : nâfile olarak.

tetavvuf تطوف (a. i.) : tavâf etme, ziyâret maksadiyle bir şeyin veyâ bir yerin etrâfını dolanma.

tetavvuk تطوق (a. i.) : boyuna gerdanlık gibi şeyler takma, takınma, takınılma.

tetavvus تطوس (a. i.) : tavus gibi rengârenk elbise giyme.

tetâyür تطاير (a. i. tayerân'dan) : **1.** uçma, uçuşma, uçuşup dağılma **2. kim.** mâyilerin (sıvıların) gaz hâline geçmesi, **fr. volatilisation.**

tetbî' تتبيع (a. i.) : **1.** ardını bırakmayıp gereği gibi araştırma. **2.** tâbi olma, uyma.

tetbît تتبيت (a. i.) : zarar ve ziyan yapma.

tetebbu' تتبع (a. i. c. : tetebbuât) bir şeyi etraflıca tetkik etme, mâhiyetini anlamıya çalışma, etraflıca inceleme, bir şey hakkında geniş bilgi edinme.

tetebbuât تتبعات (a. i. tetebbu'un c.) : tetebbu'lar, tetkikler, *incelemeler.

teterrüb تترب (a. i.) : toza, toprağa bulanma.

tetevvüc تتوج (a. i.) : taclanma, taç giyme. **Resm-i tetevvüc** : **taç giyme merâsimi.**

tetimmât تتمات (a. i. tetimme'nin c.) : tetimmeler, eksiğin tam olması için katılan şeyler.

tetimme تتمه (a. i. temâm'dan. c. : tetimmât) : bir eksiği tamamlamak üzere katılan şey; bir şeyin tam olması için lüzumlu şey.

tetimme medreseleri : **tar.** medrese müştemilâtından olan binâlar.

tetliye تتليه (a. i.) : **1.** nezretme. **2.** farzdan sonra nâfile namaz kılma.

tetmîm تتميم (a. i. temâm'dan. c. : tetmîmât) : **1.** tamamlama, bitirme. (bkz : ikmâl). **2. ed.** bir şi'ri, bir ifâdeyi tamamlama.

tetmîmât تتميمات (a. i. tetmîm'in c.) : tamamlamalar, bitirmeler. (bkz : ikmâlât).

tetrîb تتريب (a. i.) : toza, toprağa bulaştırma.

tetvîc تتويج (a. i. c. : tetvîcât) : taç giydirme, giydirilme.

tetvîcât تتويجات (a. i. tetvîc'in c.) : giydirmeler, giydirilmeler.

tevâbi' توابع (a. i. tâbi'in c.) : **1.** bir kimsenin hizmetinde bulunanlar, birinin adamları. (bkz : maiyyet). **2.** bir kimsenin mesleğini tutanlar, fikir bakımından ona bağlı olanlar. **3.** uşaklar. **4.** bir merkeze bağlı olan yerler. **5. astr.** peykler.

6. a. gr. evvelindeki kelimeye göre harekelenen kelimeler. Meselâ : **keşf-üz-zünûn, kitâbü keşf-iz-zünûn..** gibi.
tevâbi'-i muttasıla-i müstakırre : fık. evin, yerli dolap, yerli kütüphâne gibi ayrılması kabil olmıyan kısımları.
tevâbi-i süknâ : fık. evin, mutfak, kiler gibi tamamlayıcı kısımları.

tevâbil توابل (a. i. tâbel ve tâbil'in c.) : nâne, biber, tarçın, karanfil gibi şeyler, bahârat [yemeklere konulan-].

tevâbit توابيت (a. i. tâbût'un c.) : tabutlar; sandıklar.

tevâcüd تواجد (a. i. vecd'den) : **tas.** kendine vecid dâvet etme.

tevâcüh تواجه (a i. vech'den) : yüz yüze, karşı karşıya gelme. (bkz : muvâcehe).

tevâdu' توادع (a. i.) : iki tarafın düşmanlıktan vazgeçerek barışması.

tevaffuk توفق (a. i. vefk'den) : muvaffak olma, başarma.

tevâfuk توافق (a. i. vefk'den. c. : tevâfukat) : uyma, uygun gelme.
tevâfuk-ı a'dâd : fer. iki sayıdan birinin diğeri ile tamâmen taksîmi kabil olmamakla berâber her iki sayının üçüncü bir aded ile, -ki bu adede kasım-ı müşterek (ortak bölen) denir-taksîmi mümkün olması. [meselâ : ortak bölen, 2 ise bu iki sayı arasında muvâfakat bin-nısf bulunur. 4 ile 10 gibi ortak bölen 3 ile sayılar arasında muvâfakat bis-sülüs vardır, 62 9 gibi].

tevâfukat توافقات ("ka" uzun okunur. a. i. tevâfuk'un c.) : uymalar, uygun gelmeler.

tevâfür توافر (a. i. vefret ve vüfûr'dan. c. : tevâfürât) : çoğalma, artma.

tevâfürât توافرات (a. i. tevâfür'ün c.) : çoğalmalar, artmalar.

tevaggul توغل (a. i. c : tevaggulât) : devamlı olarak uğraşma [bir işle-].

tevaggulât توغلات (a. i. tevaggul'ün c.) : tevaggüller, devamlı olarak uğraşmalar.

tevahhud توحد (a. i. vahdetden) : tek olma. (bkz : teferrüd).

tevahhuş توحش (a. i. vahşet'den) : **1.** yalnızlıktan korkma, **ürkme. 2.** vahşî hayvanlar gibi korkma, ürkme; emîn olmıyarak bakma.

tevâki' تواقيع (a. i. tevki'in c.) : fermanlar.

tevakki توقى (a. i. vikaye'den) : sakınma, çekinme, korunma. (bkz : ihtirâz).

tevakku' توقع (**a. i.** vuku'dan. **c. :** tevakkuât) : **bekleme, umma, umulma; arzu etme,** isteme.

tevakkuât توقعات (a. i. tevekku'un c.) : beklemeler, ummalar, umulmalar; arzu etmeler istemeler.

tevakkud توقد (a. i.) : tutuşup yanma.

tevakkuf توقف (a. i. vukuf'dan. c. : tevakkufât) : **1.** durma, eğlenme, bekleme. **2.** (-e) bağlı olma. **Bî-tevakkuf : durmadan.**

tevakkufât توقفات (a. i. tevakkuf'un c.) : durmalar, eğlenmeler, **beklemeler.**

tevakkur توقر (a. i. vekar'dan) : vakarlanma, vakar peydâ etme.

tevâkül تواكل (a. i. vekl'den) : birbirini vekil etme.

tevâlî توالى (a. i. vely'den) : **birbiri** arkasından gelme, arası **kesilmeksizin devâm etme,** sürme. **Ale-t-tevâlî : durmadan birbiri ardınca,** arası kesilmeksizin, bir düziye. (bkz : mütevâliyen).

tevâlüd توالد (a. i. veled'den) : doğma; doğurma. (bkz : tenâsül).

tevân توان (f. i.). (bkz : tüvân).

tevânâ توانا (f. s.): (**bkz : tüvânâ**).

tevân-ger توانگر (f. b. s.). (bkz : tüvân-ger).

tevân-gerî توانگری (f. b. i.). (bkz : tüvân-gerî).

tevânî توانى (a. i.) : gevşeklik, gevşek davranma; bir işte bezginlik gösterme.

tevârî توارى (a. i. verâ'dan) : bir şeyin arkasına saklanıp görünmez olma, gizlenme.

tevârîh تواريخ (a. i. târih'in c.) : târihler. **Ehl-i tevârîh** : târihçiler. (bkz : müverrihîn).
tevârîh-i selef : bizden öncekilerin, dedelerimizin târihleri.

tevârüd توارد (a. i. vürûd'dan. c. : tevârüdât). **1.** arka arkaya gelme, her yandan gelip birikme. **2. ed.** iki şâirin, birbirlerinden habersiz olarak aynı mısrâ veyâ beyit söylemeleri.

tevârüdât تواردات (a. i. tevârüd'ün c.) : tevârütler.

tevârüs توارث (a. i. verâset'den. c. : tevârüsât) : **1.** mirâsa konma. **2.** birinden, diğerine irsen geçme.

tevârüsât توارثات (a. i. tevârüs'ün **c.**) : **1.** mirâsa konmalar. **2.** irsen geçmeler.

tevâsî تواصى (a. i. vasiyyet'den) : birbirine tavsiye etme.

tevassul توصل (a. i. vasl'dan) : ulaşma, kavuşma, birleşme. (bkz : tevâsul).

tevâsuk تواثق (a. i. vüsûk'dan) : **birbirine** güvenerek andlaşma.

tevâsul تواصل (a. i. vasl'dan. c. : tevâsulât) : kavuşma, ulaşma, birleşme.

tevâsulât تواصلات (a. i. tevâsul'un c.) : kavuşmalar, ulaşmalar, birlşmeler.

tevâsüb تواثب (a. i. vesb'den) : birbiri üzerine sıçrama, birbiri üzerine atlama.

tevâtür تواتر (a. i. vitr'den. c. : tevâtürât) : **1.** bir haberin ağızdan ağıza dolaşarak yayılması. **2.** bir hadîs-i şerîf'in bir cemaat tarafından rivâyet edilmesi hâli.

tevâtürât تواترات (a. i. tevâtür'ün **c.**) : ağızdan ağıza yayılan haberler.

tevâtüren تواتراً (a. zf.) : ağızdan ağıza yayılarak **[söz, haber..].**

tevâüd تواعد (a. i. va'd'den) : vaitleşme, birbirine söz verme.

tevâüdât تواعدات (a. i. tevâüd'ün **c.**) : vaitleşmeler, sözleşmeler. **[bir biriyle-].**

tevâzî توازى (a. i. vezy'den) : iki çizginin birbirine değmemek üzere sonuna kadar yanyana uzanıp gitmesi.

tevâzu' تواضع (a. i. vaz'dan. c. : tevâzuât) : alçakgönüllülük gösterme. **Ehl-i tevâzu'** : alçakgönüllüler.

tevâzuât تواضعات (a. i. tevâzu'un **c.**) : alçakgönüllülükler.

tevâzu'-kâr تواضعكار (a. f. b. s.) : alçakgönüllü. (bkz : **mütevâzi'**).

tevâzu'-kârâne تواضعكارانه (a. f. zf.) : alçakgönüllülükle.

tevâzu'-kârî تواضعكارى (a. f. b. i.) : alçakgönüllülük.

tevâzün توازن (a. i. vezn'den. c. : tevâzünât) : tartıda bir olma, vezinde bir gelme, denk olma.

tevâzünât توازنات (a. i. tevâzün'ün c.) : tartıda bir olmalar, vezinde bir gelmeler, denk olmalar.

tevâzüniyyet توازنيت (a. i.) : **fels., fiz.** istatik, statik, **fr. statique.**

tevazzu' توضع (a. i.) : konulma, konuluş.

tevbe توبه (a. i.) : tövbe, işlenmiş **bir** günah veyâ suçun bir daha işlenmiyeceğine dâir verilen söz.
tevbe-i mey : şarap tövbesi.

tevbe-i nasûh : bir daha bozmamak üzere edilen tövbe.

tevbe-i şikeste : bozulmuş tövbe.

tevbe-kâr توبه كار (a. f. b. s.) : tövbe edici, tövbe eden. (bkz : tâib).

tevbe-kârî توبه كارى (a. f. b. i.) : tövbekârlık, tövbe edicilik.

tevbe-şiken توبه شكن (a. f. b. s.) : **1.** tövbe bozan. **2.** tövbe bozduran.

tevbîh توبيخ (a. i. c. : tevbîhât) : tekdir, azarlama.

tevbîhan توبيخاً (a. zf.) : tevbih sûretiyle, tevbih için.

tevbîhât توبيخات (a. i. tevbîh'in c.) : tekdirler, azarlamalar.

tevbîhât-ı şedîde : şiddetli tekdirler, azarlamalar.

tevcîb توجيب (a. i. vücûb'dan) : vâcip kılma, kılınma.

tevcîh توجيه (a. i. vech'den. c. : tevcîhât) : **1.** çevirme, yöneltme, döndürme. **2.** söz atma, bakma [bir kimseye-]. **3.** mânâ verme, yorumlama. (bkz : tefsîr, te'vîl). **4.** rütbe, mevki verme. **5. ed.** iki mânâya gelebilen ve mânâca birbirinin zıddı olan kelime kullanma. Meselâ : "âb-ı hayvândır efendim artığın" mısrâındaki âb-ı hayvan, hem âb-ı hayât, hem de hayvan suyu mânâsını ifâde ettiğinden mısra'ın mânâsı : "efendim senin artığın hayvan suyudur; yânî sen hayvansın senden artan su da hayvanın içtiği bir sudur" demek olur.

tevcîhât توجيهات (a. i. tevcîhin c.) : rütbe vermeler, verilmiş rütbeler.

tevcîhât-ı mu'tâde : her yıl şevval ayının ilk haftasında me'murlar arasında yapılan değişiklik.

tevcîhât-ı umûmiyye : devlet me'murlarının tâyinlerine dâir olan kararlar.

tevdî' توديع (a. i. ved'den. c. : tevdîât) : **1.** bırakma, emânet etme. **2.** vedâlaşma.

tevdîan توديعاً (a. zf.) : bırakarak, vererek, emânet ve teslim ederek, emânet olarak vermek sûretiyle.

tevdîât توديعات (a. i. tevdî'in c.) : **1.** yatırma, koma [bir bankaya]. (bkz : teslîmât). **2.** emânet bırakma. **3.** emânetler.

teveccu' توجع (a. i. vea'dan. c. : teveccuât) : vecâlanma, ağrıma.

teveccuât توجعات (a. i. teveccu'un c.) : vecâlanmalar, ağrımalar.

teveccüd توجد (a. i. vecd'den) : vecde gelme, hallenme, coşma.

teveccüh توجه (a. i. vech'den. c. : teveccühât) : **1.** çevrilme, yönelme, doğrulma. **2.** bir yere doğru hareket etme. **3.** güler yüz gösterme, yakınlık duyma; hoşlanma, sevgi. **4.** nasip ve müyesser olma.

teveccüh ile-z-ziyâ : bot. ışığa **doğrulum, fr. phototropisme.**

teveccüh ile-z-ziyâ-iş-şems : bot. güne **doğrulum, fr. héliotropisme.**

teveccühât توجهات (a. i. teveccüh'ün c.) : teveccühler.

teveccühât-ı kalbiyye : gönülden duyulan yakınlıklar.

teveddüd تودد (a. i. vüdd'den) : sevişme, sevgi; dostluk etme.

teveffî توفى (a. i. vefât'dan) : ölme.

tevehhül توهل (a. i. vehle'den) : yanıltmıya çalışma.

tevehhüm توهم (a. i. vehm'den. c. : tevehhümât) : kurma, kuruntuya düşme.

tevehhümât توهمات (a. i. tevehhüm'ün c.) : kurmalar, kuruntuya düşmeler.

tevehhüs توحس (a. i.) : bir işe dikkatle koyulma.

tevekan توقان ("ka" uzun okunur. a. i.) : istekli olma.

tevekkül توكل (a. i.) : işi Allah'a bırakıp kadere râzı olma.

tevellâ تولا (a. i.). (bkz : tevellî).

tevellî تولى (a. i. vely'den) : **1.** birine yanaşma. (bkz : takarrüb). **2.** birini dost tutma. **3. tas.** ehl-i beyt'i, Hz. Ali'yi sevme, onlardan medet ve şefâat isteme, kendilerine olan yakınlık, bağlılık.

tevellu' تولع (a. i.) : sevme, aşk ve alâka peydâ etme.

tevellüd تولد (a. i. vilâdet'den. c. : tevellüdât) : **1.** doğma [maddî, mânevî]. **2.** doğum.

tevellüd bi-nefsihi : bir hayvan veyâ nebâtın (*bitki) kendi kendine doğması.

tevellüd kabl-el-mîâd : hek. vaktinden önce doğma.

tevellüdât تولدات (a. i. tevellüd'ün c.) : **1.** doğmalar, nüfus miktarı. **2. sosy.** *doğarlık, doğum, **fr. natalité.**

tevellüh توله (a. i. veleh'den. c. : tevellühât) : şaşakalma.

tevellühât تولهات (a. i. tevellüh'ün **c.**) : şaşakalmalar.

tevelvül تولول (a. i. velvele'den. c. : tevelvülât) : gürültü, patırdı etme. (bkz : sahb).

tevelvülât تولولات (a. i. tevelvül'ün c.) : gürültüler, patırtılar.

tev'em توأم (a. i.) : **1.** ikiz. **2. mec.** eş, benzer. (bkz : mümâsil).

tev'em-i muahhar : astr. cevzâ burcunun en parlak yıldızı, **lât. : alpha geminus, Pollux-alpha.**

tev'em-i mukaddem : astr. Cevzâ burcunun ikinci dereceden parlak olan yıldızı, **(Castor Beta), lât : Beta Geminus.**

tev'em-i müsennâ : bot. bir sap üzerinde çiçeklerin ikişer ikişer dikilmesi.

tev-emân توأمان (a. i. c.) : **1.** [çift] ikizler. **2.** bir yazı sitili.

tev'eme توأمه (a. i.) : ikiz kız. [tev'em'in müennesi].

tev'emî توأمى (a. i.) : ikizlik.

tev'emiyyet توأميت (a. i.) : ikizlik.

teverru' تورع (a. i. verâ'dan) : din işlerine bağlanma, dînin yasak ettiği şeylerden kaçınma, perhizkâr olma.

teverruk تورق (a. i. varak'dan. c. : teverrukat) : yapraklanma.

teverrukat تورقات ("ka' uzun okunur. a. i. teverruk'un c.) : yapraklanmalar.

teverrut تورط (a. i.) : vartaya düşme, zor bir işe rastlama.

teverrüd تورد (a. i.) : **1.** vâridolma, gelme. **2. e.** gül gibi kızarma.

teverrük تورك (a. i. verek'den.) : namazda kaynağını sağ ayak üzerine koyup oturma; kaynakların birini veyâ ikisini yere koyma.

teverrüm تورم (a. i. verem'den) : verem olma, vereme tutulma. [asıl mânâsı : "şişmek"-dir].

teverrüs تورث (a. i. verâset'den) : vâris olma, mirasçı olma.

tevessuh توسخ (a. i. vesah'den) : **kirlen**me, paslanma.

tevessuk توثق (a. i. sikat ve vüsûk'den) : inanarak, güvenerek dayanma.

tevessü' توسع (a. i. vüs'et'den. c. : tevessüât) : genişleme.

tevessü-i mi'de : mîde genişlemesi.

tevessüât توسعات (a. i. tevessü'ün c.) : genişlemeler.

tevessüb توثب (a. i. vesb'den) : sıçrama, atlama. (bkz : vüsûb).

tevessüd توسد (a. i. visâde'den) : **1.** yastığa dayanma. **2.** dayanma. **(bkz : istinâd, ittika).**

tevessüen توسعاً (a. zf.) : genişleme sûretiyle.

tevessül توسل (a. i. vesîle'den. c. : tevessülât) : 1. sarılma. 2. inanma. 3. sebep tutma. 4. başvurma, girişme.

tevessülât توسلات (a. i. tevessül'ün c.) : 1. tevessüller, sebep tutmalar. 2. başvurmalar, girişmeler.

tevessülen توسلاً (a. zf.) : sebep tutarak; başvurarak, girişerek.

teveşşuh توشح (a. i. c. : teveşşuhât) : 1. kadın, gerdanlığını takma. 2. takıp takıştırma, süslenme.

teveşşuhât توشحات (a. i. teveşşuh'un c.) : takıp takıştırmalar, süslenmeler.

tevettür توتر (a. i. vetr ve vitret'den) : 1. gerilme, gerginleşme. 2. **fiz.** *gerilim, germe.

tevettür-i a'sâb : **hek.** sinirlerin gerilmesi [hastalık dolayısiyle-].

teveyyül تويل (a. i. c. : teveyyülât) : vâveylâ etme, çığlık koparma.

teveyyülât تويلات (a. i. teveyyül'ün c.) : vâveylâ etmeler, çığlık koparmalar.

tevezzü' توزع (a. i. vez'den) : 1. dağılma. 2. yer tutma.

tevezzüî توزعى (a. s.) : **fels. fr. distributif.**

tevfîk توفيق (a. i. vefk'den. c. : tevfîkat) : 1. uydurma, uydurulma, uygunlaştırma. 2. Allah'ın yardımına kavuşma. 3. **hek.** bir kırılmada kırılan parçaları birbirine tatbik etme. 4. erkek adı.

tevfîk-i hareket : hareketi uydurma, o sûrette hareket etme.

tevfîk-i îmân : îmân uygunluğu.

tevfîkan توفيقاً (a. zf.) : uyarak, uygun olarak, (-e) göre.

tevfîr توفير (a. i. vefret'den) : çoğaltma, artırma; tasarrufla artırma.

tevhîd توحيد (a. i. vahdet'den. c. : tevhîdât) : 1. bir kılma, bir etme, birleştirme, birleştirilme. 2. bir sayma, bir olarak bakma, birliğine inanma. 3. Allah'ın birliğine inanma. 4. "lâilâhe-ill--Allah" sözünü tekrarlama. **Ehl-i tevhîd** : Allah'ın birliğine inananlar. **Kelime-i tevhîd** : lâilâhe-ill-Allah" sözü. (bkz : muvahhidîn). **Sûre-i tevhîd** : Kur'ân'ın 112. sûresi (bkz : İhlâs). 5. **ed.** Allah'ın varlığına ve birliğine dâir yazılan manzûme. 6. **müz.** klâsik Türk dînî şiir müziğinde bir şekildir. Güftesinin mevzuu Allah'ın birliğidir. Aynı mâhiyetteki münâcât'tan şu fark ile ayrılır ki münâcât gibi Allah'a yalvarıp yakarış tarzında olmayıp, O'nun tevhîd ve azameti hakkındadır. Klâsik şiirde şekil îtibâriyle kasîdedir; şu kadar ki memduh Allah olur. Câmi müziğinde de bu mevzûdaki şiirler bestelenip a capella olarak okunur.

tevhîd-i ictihâd : **huk.** Yargıtay'ın iki dâiresi veyâ bir dâirenin iki kararı arasında aynı meselede tezat ve mubâyenet mevcut olması veyâ takarrür etmiş bir ictihâdın değiştirilmesine ihtiyaç görülmesi hâlinde mümâsil hâdiselerde tatbik edilmek, adlî kanunların tefsîrini tazammun etmek üzere verilen karar. [Yargıtay'ın bütün dâirelerinin iştirâkiyle teşkîl olunan heyetin üçte ikisinin ittifakiyle ittihâz olunur. Temyiz dâirelerince aynı hâdiselerde misâl teşkîl eder; taraflara te'sîr etmez].

tevhîdât توحيدات (a. i. tevhîd'in c.) : tevhîdler.

tevhîd-hâne توحيد خانه (a. f. b. i.) : **tas.** bâzı tekkelerde semâî âyini yapılan yer. [Mevlevî tâbirlerindendir].

tevhîm توهيم (a. i. vehm'den. c. : tevhîmât) : vehme, kuruntuya düşürme.

tevhîmât توهيمات (a. i. tevhîm'in c.) : kuruntuya düşürmeler.

tevhîn توهين (a. i. c. : tevhînât) : zayıf düşürme, düşürülme, zayıflatma, zayıflatılma.

tevhînât توهينات (a. i. tevhîn'in c.) : zayıf düşürmeler, düşürülmeler, zayıflatmalar, zayıflatılmalar.

tevhîş توحيش (a. i. vahşet'den. c. : tevhîşât) : ürkütme, ürküp kaçmasına sebebolma.

tevhîşât توحيشات (a. i. tevhîş'in c.) : ürkütmeler, ürküp kaçmasına sebebolmalar.

te'vîd تأويد (a. i.) : eğriltme, eğritilme.

tev'îd توعيد (a. i. c. : tev'îdât) : korkutma [sözle-]. (bkz : tahvîf, tehdîd).

tev'îdât توعيدات (a. i. tev'îd'in c.) : korkutmalar [sözle-].

te'vîl تأويل (a. i. meâl'den. c. : te'vîlât) : sözü çevirme, söze ayrı mânâ vermiye kalkışma.

te'vîl-i akd : fık. bilinmeden satın alınan bir gasbedilmiş malın meşrû sâhibi çıkarak geri almıya teşebbüs etmesi hâlinde önceden tasarruf edenin ücret vermemek için : "bu malı ben satın aldım" demesi.

te'vîl-i milk : fık. mûris (miras bırakan) tarafından satın alınan bir gasbedilmiş malın sâhibi çıkarak geri almıya teşebbüs etmesi hâlinde, mirasçının ücret vermemek için : "bu mal benim miras kalmış malımdır" demesi.

te'vîl-i Kur'ân : Kur'ân-ı Kerîm'e sarâhatten hâriç mânâ verme.

te'vîlât تأويلات (a. i. te'vîl'in c.) : sözü çevirmeler, ayrı mânâ vermiye kalkışmalar.

te'vîlât-ı Kur'âniyye : Kur'ân'ın âyetlerine sarahat hâricinde verilen mânâlar.

tevki' توقيع (a. i. vuku'dan) : **1.** pâdişah buyruklarına çekilen nişan. **2.** pâdişâhın nişanlı buyruğu.

tevki-i refî-i hümâyûn : pâdişâhın yüce buyruğu.

tevkîd توكيد (a. i. ekd'den) : sağlamlaştırma. (bkz : te'kîd).

tevkid توقيد (a. i. c. : tevkidât) : tutuşturup yakma, tutuşturup yakılma.

tevkidât توقيدات (a. i. tevkid'in c.) : tutuşturup yakmalar, tutuşturup yakılmalar.

tevkiî توقيعى (a. i.) : tevki'ci, pâdişah buyruklarına nişan işâretini yapan me'mur.

tevkiî-i dîvân-ı hümâyûn : dîvân-ı hümâyûn'un nişan me'muru, fermanlara nişan işâretini koyan me'mur.

tevkif توقيف (a. i. vukuf'dan. c. : tevkifât) : **1.** durdurma, durdurulma. **2.** alıkoyma. **3.** mevkuf (*tutuklu) hâlinde bekletme.

tevkif müzekkeresi : huk. birinin tevkif edilmesi için müddeiumûmi (savcı) tarafından yazılan resmî kâğıt.

tevkifât توقيفات (a. i. tevkif'in c.) : kesinti [ler] (para hakkında).

tevkif-hâne توقيفخانه (a. f. b. i.) : *tutuklu evi.

tevkîl توكيل (a. i. vekâlet'den) : vekil etme, edilme.

tevkir توقير (a. i. vekar'dan. c. : tevkirât) : güzel karşılama, ağırlama; ululama.

tevkirât توقيرات (a. i. tevkir'in c.) : saygılar, ululamalar. (bkz : ta'zîmât).

tevkirât-ı kalbiyye : gönülden saygılar, ululamalar.

tevkit توقيت (a. i. vakt'den) : vakti, saati belli etme.

tevlîd توليد (a. i. vilâdet'den. c. : tevlîdât) : **1.** doğurma. doğurulma; doğurtma. **2. mec.** meydana getirme, sebebolma.

tevlîdât توليدات (a. i. tevlîd'in c.) : **1.** doğurmalar, doğurulmalar; doğurtmalar. **2.** sebebolmalar, meydana getirmeler.

tevlîh توليه (a. i.) : şaşırtma; sersemleştirme.

tevliye توليه (a. i.). (bkz : tevliyet).

tevliyet توليت (a. i.) : **1.** mütevellilik, vakıf işlerine bakma vazîfesi. **2.** yüz çevirme, yüz döndürme. **3. fık.** sâhip olunan malı peşin değeri ile başkasına tevcih etme.

Tevrât تورات (a. h. i.) : dört mukaddes kitaptan Hz. Mûsâ'ya ineni.

tevrîh توريخ (a. i. îrâh'dan. c. : tevrîhât) : târihleme, târih atma.

tevrîh kabl-el-hulûl : zamânı gelmeden târih atma.

tevrîhât تورىخات (a. i. tevrîh'in c.) : târihlemeler, târih atmalar.

tevrîk توريق (a. i. varak'dan. c. : tevrîkat) : yapraklandırma, yapraklandırılma.

tevrîkat توريقات ("ka" uzun okunur. a. i. tevrîk'in c.) : yapraklandırmalar, yapraklandırılmalar.

tevrîm توريم (a. i.) : **1.** şişirme, şişkinletme. **2.** verem etme, verem edilme.

tevrîs توريث (a. i. verâset'den) : miras bırakma.

tevriye توريه (a. i. verâ'dan) : **1.** merâmını gizleme. **2. ed.** birkaç mânâsı olan bir kelimenin en uzak mânâsını kasdetme. [Meselâ : "savurur ne varsa âhir; buna **rüzgâr** derler" beytindeki "rüzgâr" kelimesinin yakın mânâsı yel, maksûdolan uzak mânâsı zaman demektir].

tevsen توسن (f. i.) : başı sert at; **mec. s.** dikbaşlı adam.

tevsen-i zîbâ : güzel, yakışıklı at.

tevsî' توسيع (a. i. vesü' ve saat'den. c. : tevsîât) : genişletme, genişletilme.

tevsî-i intikal : **huk.** bir vakıf malın intikal hakkını ve haddini büyültme, genişletme.

tevsî-i hudûd : hüküm ve tasarruf sınırlarını genişletme.

tevsîât توسيعات (a. i. tevsî'inc.) : genişletmeler, genişletilmeler.

tevsîd توسيد (a. i.) : **1.** yastığa dayandırma, yastığa dayandırılma. **2.** dayandırtma, dayatma.

tevsîh توسيخ (a. i. vesah'dan) : **1.** kirletme, pisletme. **2.** paslandırma.

tevsîk توثيق (a. i. vüsûk'dan) : **1.** sağlamlaştırma, sağlamlaştırılma. **2.** *belgeleme, bir şeyin, bir hâdisenin doğruluğunu vesîka (*belge) ile ispât etme.

tevsîm توسيم (a. i. vesm'den. c. : tevsîmât) : **1.** tenin üzerine barutla veyâ dağlıyarak işâret koyma. **2.** adlandırma, ad verme. **3.** hacıların hac zamânı toplanmaları. ["bir mevsime yetişmek" mânâsı bizde kullanılmaz].

tevsîmât توسيمات (a. i. tevsîm'in c.) : **1.** barutla veyâ dağlıyarak yapılan işâretler. **2.** adlandırmalar, ad vermeler.

tevşî' توشيع (a. i.) : süsleme.

tevşîh توشيح (a. i. vişâh'dan c. : tevşîhât) : **1.** süsleme, süslendirme; süslü elbise giydirme. **2. ed.** mukayyed kafiye ile şiir yazma; çifte kafiye. **3.** Kur'ân-ı usul, âdâb ve erkânı ile okuma. **4.** mevlid bahirleri arasında dînî ve tasavvufî mâhiyette kasîde ve beste okuma. [aslı : mücevheratlı kuşak kuşatmadır]. **5. müz.** Türk dînî müziğinde bir şekildir ki Na't-ı Peygamberî'ye verilmiş bir addır. Yalnız na't tekkelerde ve başka yerlerde okunduğu halde **tevşîh** denilenler mevlid ve mi'râciyye arasında tegannî edilir. (Binâenaleyh "mevlid tevşîhi" demek, hatâdan sâlim değildir, çünkü mevlidde okunması âdet olmamış na'te sadece na't denilmiştir). Tevşîhler, Türk müziğinde pek çoktur; bir külliyat şeklinde de tab' olunmuştur; durak evferi, devr-i kebir, çenber, zincir gibi büyük ölçülerle ölçülür. Güfte farsça ve arapça da olur. Mısrâlar müteaddid olup istenildiği kadar uzatılabilir. Mevzû bakımından da na't den hiçbir farkı yoktur ve onun gibi peygamberimiz vasfındadır. Tevşîh, muvaşşah gibi klâsik Arap müziğinin en zengin şekillerinden biri olup, hâlen elimizde bu şekilde yüzlerce tevşîh vardır. Fakat Türk müziğindeki gibi dînî câmi müziğine mahsus bir şekil olmayıp beste forme'unun bir çeşit mukabili mâhiyetindedir.

tevşîhât توشيحات (a. i. tevşîh'in c.) : **1.** süslemeler, süslendirmeler. (bkz : tezyînât). **2.** çifte kafiyeler.

tevşîm توشيم (a. i. veşm'den. c. : tevşîmât) : vücuda döğme yapma; iğne ile yazı yazma veyâ şekil yapma.

tevşîmât توشيمات (a. i. tevşîm'in c.) : vücuda döğme yapmalar; iğne ile yazı yazmalar veyâ şekil yapmalar.

tevtîd توتيد (a. i.) : kazık kakma.

tevtîr توتير (a. i. vetr'den) : 1. kazık kakma. 2. yay gibi germe.

tevvâb تواب (a. i. tevbe'den) : 1. kulların tövbesini kabûl eden Allah. 2. çok tövbe eden.

Tevvâbîn توابين (a. h. i.) : tas. Kerbelâ hâdisesinde Hz. Hüseyne yardım edilmemesinden doğan pişmanlık esâsına dayanarak kurulan fırka. [Eshaptan Süleyman b. Sadr-ül-Huzaî, fırkanın başına geçmişti].

tevyîl تويل (a. i. c. : tevyîlât) : birisine (veylün leke : yazık sana!) deme; bedduâ etme, ilenme, Allah belâsını versin! deme.

tevyîlât تويلات (a. i. tevyîl'in c.) : ilenmeler, bedduâ etmeler, Allah belâsını versin! demeler.

tevzî' توزيع (a. i. vez'den. c. : tevzîât) : 1. dağıtma, dağıtılma. 2. herkese payını dağıtma, üleştirme.

tevzîât توزيعات (a. i. tevzî'in c.) : 1. dağıtmalar, dağıtılmalar. 2. herkese payını dağıtmalar, üleştirmeler.

tevzîî, tevzîiyye توزيعي ، توزيعيه (a. s.) : dağıtma, üleştirme ile ilgili. **A'dâd-ı tevzîiyye** (dağıtma sayıları) : birer, ikişer, üçer... gibi.

tevzin توزين (a. i. vezn'den) : 1. tartma. 2. denkleştirme.

tevzin-i mesâî : **fels. fr. socialisation du travail.**

teyakkun تيقن (a. i. yakin'den. c. : teyakkunât) : tam olarak, iyiden iyiye bilme; iyi, tam bilinme.

teyakkunât تيقنات (a. i. teyakkun'un c.) : tam olarak, iyiden iyiye bilmeler; iyi, tam bilinmeler.

teyakkuz تيقظ (a. i. yakaz'dan. c. : teyakkuzât) : 1. uyanma, uykudan kalkma. 2. **mec.** uyanıklık, açıkgözlük. (bkz : intibâh).

teyakkuzât تيقظات (a. i. teyakkuz'un c.) : 1. uyanmalar, uykudan kalkmalar. 2. **mec.** uyanıklıklar, açıkgözlülükler.

teybîs تيبيس (a. i.) : kurutma, kurutulma, kurulama.

teyebbüs تيبس (a. i. c. : teyebbüsât) : kuruma, kuru olma.

teyebbüsât تيبسات (a. i. teyebbüs'ün c.) : kurumalar, kuru olmalar.

teyemmüm تيمم (a. i. c. : teyemmümât) : su bulunmıyan yerlerde, su bulunmasına imkân olmıyan hallerde niyet ederek abdest veyâ gusül yerine kaim olmak üzere (kum, toprak, tuğla gibi) arz cinsinden bir şeye iki defâ ellerin iç kısmını sürerek fazla tozu silkeledikten sonra birinci defâsında yüzü, ikinci defâsında sol elin içile sağ kolu, sağ elin içile de sol kolu sığama. [sağa, sola, ileriye, geriye dörder bin adımlık mesâfede su bulunmadığı takdirde teyemmüm câiz olur].

teyemmümât تيممات (a. i. teyemmüm'ün c.) : teyemmümler.

teyemmün تيمن (a. i. yümn'den. c. : teyemmünât) : uğur sayma.

teyemmünât تيمنات (a. i. teyemmün'ün c.) : uğur saymalar.

teyemmünen تيمناً (a. zf.) : uğur sayarak.

teyessür تيسر (a. i. yüsr'den. c. : teyessürât) : 1. kolaylaşma, kolay olma. 2. başarı ile bitme.

teyessürât تيسرات (a. i. teyessür'ün c.) : 1. kolaylaşmalar, kolay olmalar. 2. başarı ile bitmeler.

te'yîd تأييد (a. i. c. : te'yîdât) : 1. kuvvetlendirme, kuvvetlendirilme, sağlamlaştırma. 2. doğru çıkarma, doğrulama; destekleme.

te'yîdât تأييدات (a. i. te'yîd'in c.) : kuvvetlendirmeler, sağlamlaştırmalar.

te'yîdât-ı samedâniyye : Cenâb-ı Hakk'ın bir husus te'yîdi zımmında tazammun eden tecellileri.

te'yîs تأييس (a. i. ye's'den) : ye'se düşürme, me'yûs etme.

teykin تيقين (a. i. c. : teykinât) : tam olarak iyiden iyiye bildirme, bildirilme.

teykinât تيقينات (a. i. teykin'in c.) : tam olarak bildirmeler, bildirilmeler.

teykîz تيقيظ (a. i.). (bkz : îkaz).

teymîm تيميم (a. i.) : teyemmüm ettirme, ettirilme.

teymîn تيمين (a. i.) : "yümünlü, uğurlu olsun!" deme [k].

teys تيس (a. i. c. : etyâs, tiyese, tüyûs) : teke, erkek keçi. (bkz : büz).

teysîr تيسير (a. i. yüsr'den. c. : teysîrât) : kolaylaştırma, kolaylaştırılma.

teysîrât تيسيرات (a. i. teysîr'in c.) : kolaylaştırmalar, kolaylaştırılmalar.

teyyâr تيار (a. s.) : hazırlanmış.

teyyâr تيار (a. i. c. : teyyârât) : **1.** dalga. (bkz : mevc, mevce). **2. s.** hazır, tamâmı, bitmiş [şey].

tezâdd تضاد (a. i. zıdd'dan) : **1.** birbirine zıd olma, birbirinin aksine olma. **2. ed.** cümlede birbirine zıd iki mânâ bulunma **3.** terslik, aksilik.
Îhâm-ı tezâdd : bir mânâsı, diğer bir kelimenin mânâsiyle zıt bir lâfzın o kelime ile birlikte söylenmesi. [Meselâ : "eline geçeni biraz da sakla* ak akça kara gün içindir derler" beytindeki (atasözündeki) **ak** ve **kara** kelimelerinin birlikte söylenmesi gibi].

tezâhüf تزاحف (a. i.) : savaşta iki taraf askerlerinin çatışması, karşılaşması.

tezâhüm تزاحم (a. i. zahm'den. c. : tezâhümât) : kalabalıktan sıkışma; toplanma, yığılma, etrâfını kalabalıkla çevirme. (bkz : izdihâm).

tezâhümât تزاحمات (a. i. tezâhüm'ün c.) : kalabalıktan sıkışmalar; toplanmalar, yığılmalar, etrâfını kalabalıkla çevirmeler.

tezâhür تظاهر (a. i. zuhûr'dan c. : tezâhürât) : **1.** meydana çıkma, belirme, [birbirine] görünme, gözükme. **2.** belirti. **3.** birbirine yardım etme, arka verme.

tezâhürât تظاهرات (o. i. tezâhür'ün c.) : **1.** yardımlar. **2.** *gösteri, bir şey hakkında toplu bir halde yapılan gösteri.

tezâkir تذاكر (a. i. tezkire'nin c.) : tezkereler.
tezâkir-i vâride : gelen tezkereler.

tezakkum تزقم (a. i.) : zahmetle yutma, yutulma. [hakaret olarak kullanılır].

tezârüf تظارف (a. i.) : zarif olmak isteme.

tezâuf تضاعف (a. i. zı'f'dan) : iki kat olma, iki misli olma.
tezâuf-i şahsiyyet : **psik.** benlik, ikileşmesi.

tezâvül تزاول (a. i.) : bir şeyi meydana getirme.

tezâvür تزاور (a. i. c. : tezâvürât) : birbirini ziyâret etme.

tezâvürât تزاورات (a. i. tezâvür'ün c.) : birbirini ziyâret etmeler.

tezâyuk تضايق (a. i. ziyâdet'den c. : tezâyüdât) : artma, çoğalma, ziyâdeleşme.

tezâyüd تزايد (a. i.) : sıkışma.

tezâyüdât تزايدات (a. i. tezâyüd'ün c.) : artmalar, çoğalmalar, ziyâdeleşmeler.

tezâyüf تضايف (a. i.) : **fels. fr. connoter.**

teza'zu' تزعزع (a. i.) : **1.** önleme, engel olma. **2.** deprenme.

tezbîb تزبيب (a. i.) : **1.** yaş meyvayı kurutma. **2.** bir şeyin içine kuru üzüm koyma.

tezbîh تذبيح (a. i.). (bkz : zebh).

tezbîl تزبيل (a. i.) : gübreleme [toprağı-].

tezbîr تزبير (a. i. zebr'den. c. : tezbîrât) : yazma, yazılma.

tezbîrât تزبيرات / (a. i. tezbîr) : yazmalar, yazılmalar.

tezebbüd تزبد (a. i.) : **1.** köpüklenme, köpürme. **2.** kaymak bağlama, kaymaklanma.

tezebbüd-i leben : sütün kaymaklanması.

tezebzüb تذبذب (a. i. zebzebe'den. c. : tezebzübât) : **1.** kararsızlık. **2.** karışıklık.

tezebzübât تذبذبات (a. i. tezebzüb'ün c.) : **1.** kararsızlıklar. **2.** karışıklıklar.

tezebzübât-ı beytiyye : evin karışıklığı.

tezehhur تزخر (a. i.) : denizin köpürüp taşması.

tezehhüd تزهد (a. i. zühd'den) : zâhid olma ibâdete dalma.

tezehhür تزهر (a. i. c. : tezehhürât) : **1.** çiçeklenme. **2. kim.** çiçeksime, **fr. efflorescence. 3. hek.** üst derinin üstünde görünen ufak ufak kabarcıklar.

tezehhürât تزهرات (a. i. tezehhür'ün c.) : tezehhürler, çiçeklenmeler.

tezekkî تزكى (a. i.) : temizlenme, temize çıkma.

tezekkür تذكر (a. i. zikr'den. c. : tezekkürât) : **1.** hatıra getirme. **2.** bir meseleyi konuşma, bir mesele konuşulma.

tezekkürât تذكرات (a. i. tezekkür'ün c.) : tezekkürler.

tezelluk تزلق (a. i.) : kayma, sürçme.

tezelluk-ı akdâm : ayakların kayması.

tezellül تذلل (a. i. zillet'den. c. : tezellülât) : zillete katlanma, kendini hor ve hakir gösterme, alçalma, küçülme.

tezellülât تذللات (a. i. tezellül'ün c.) : tezellüller, zillete katlanmalar, alçalmalar, küçülmeler.

tezelzül تزلزل (a. i. zelzele'den. c. : tezelzülât) : sarsılma, sallanma, ırgalanma.

tezelzül-i esnân : dişlerin sallanması.

tezelzülât تزلزلات (a. i. tezelzül'ün c.) : sarsılmalar, sallanmalar, ırgalanmalar.

tezelzülât-ı arziyye : yer sarsıntıları.

tezemmül تزمل (a. i.) : bürünme, sarınma, örtünme.

tezemmül-i nebevî : Hz. Muhammed'e Hira'da ilk vahy nâzil olduktan sonra titreyerek hânesine döndüğü zaman, refîkası Hadîcet-ül-Kübrâ tarafından üzerinin örtülmüş olması keyfiyeti.

tezenbür تزنبر (a. i.) : kibirlenme, kurulma.

tezenduk تزندق (a. i.) : zındıklaşma, hak yolundan ayrılma.

tezerrür تزرر (a. i.) **hek. 1.** polipler, halkaviyeler gibi hayvanların vücutlarında meydana gelen tomurcuğun yavaş yavaş büyüyerek olduğu yerden ayrılıp yeni bir hayvanın doğması. **2. bot.** bir tohumdan başka bir tohumun çıkması.

tezerrürî تزررى (a. s.) : **1.** tezerrüre mensup, tezerrürle ilgili. 2. tezerrür sûretiyle. **Tenâsül-i tezerrürî** : tezerrür yoliyle olan üreme, üretme.

tezerv تذرو (f. i.) : **zool.** sülün.

tezerv-i zerrîn-per : **1)** altın kanatlı sülün; **2) mec.** Güneş.

tezervî تذروى (f. i.) : **zool.** sülüne âit, onunla ilgili.

tezevvuk تذوق (a. i. zevk'den. c. : tezevvukat) : **1.** zevk alma, tad alma. **2.** tatma.

tezevvukat تذوقات ("ka" uzun okunur. a. i. tezevvuk'un c.) : zevk almalar, tad almalar.

tezevvüc تزوج (a. i. zevc'den. c. : tezevvücât) : zevce edinme, edinilme, evlenme.

tezevvücât تزوجات (a. i. tezevvüc'ün c.) : zevce edinmeler, evlenmeler.

tezevvüd تزود (a. i.) : yol için yanına, azık, yiyecek alma.

tezeyyün تزين (a. i. zeyn'den. c. : tezeyyünât) : zînetlenme, süslenme.

tezeyyünât تزينات (a. i. tezeyyün'ün c.) : zînetlenmeler, süslenmeler.

tezfît تزفيت (a. i.) : ziftleme, ziflenme, zift sürme.

tezhîb تذهيب (a. i. zeheb'den. c. : tezhîbât) : **1.** altın sürme, sürülme. **2.** yaldızlama, yaldızlanma. **3.** süsleme. **4.** **hek.** çürümüş dişleri altınla doldurma, altın dolgu yapma.

tezhîbât تذهيبات (a. i. tezhîb'in c.) : tezhîbler.

te'zîn تأذين (a. i.) : ezan okutma.

tezkâr تذكار (a. i.) : hatırlama, anma, anılma. ["tizkâr" şekli galattır].

tezkere تذكره (a. i.). (bkz : tezkire).

tezkere-i sâmiye : **huk.** [eskiden] sadâret makamından resmî olarak yazılan varakanın adı.

tezkîr تذكير (a. i. zikr'den. c. : tezkîrât) : **1.** hatıra getirme, hatırlatma, hatırlatılma. **2.** **gr.** bir kelimeyi müzekker (erkek) kılma. **3.** vaaz ve nasîhat etme.

tezkîrât تذكيرات (a. i. tezkîr'in c.) : tezkirler.

tezkire تذكره (a. i. zikr'den. c. : tezâkir): **1.** tezkere, pusula. **2.** hükûmetten alınan izin kâğıdı. **3.** bâzı meslek sâhibi kimseler için yazılan biyografi.

tezkire-i sâmiyye : sadrâzamlık makamından yazılan tezkere.

tezkiret-ül-evliyâ : velîlerden birçoğunun biyografisinden bahseden kitab.

tezkiret-üş-şuarâ : şâirlerden bir kısmının biyografisini ve şiirlerini içine alan kitap. **4.** hatırlamıya vesîle olan şey.

tezkîrî تذكيرى (a. s.) : **bot.** erkeklik organıyle ilgili.

tezkiye تزكيه (a. i. zekât'dan) : **1.** temiz etme [kusurdan], temize çıkarma, aklama. **2.** soruşturarak birinin iyi halli olduğunu meydana çıkarma.

tezkiye-i meyyit : ölüyü kefenledikten sonra orada hazır bulunanlardan cenâzenin ahvâlini sorma.

tezkiye-i şuhûd : **huk.** şâhitlerin adâletli ve makbul olup olmadıklarını tahkik etme. **3.** malın zekâtını verme.

tezkiye-nâme تزكيه نامه (a. f. b. i.) : bir şâhidin durumunu öğrenebilmek için mahkemelerden o şâhidin bulunduğu yere veyâ muhtara gönderilen yazı.

tezlîk تزليق (a. i.) : kaydırma, kaydırılma, sürçtürme, sürçtürülme.

tezlîl تذليل (a. i. zillet'den. c. : tezlîlât) : zelîl etme, edilme, tahkir etme, hor ve hakir görme, görülme.

tezlîlât تذليلات (a. i. tezlîl'in c.) : zelîl etmeler, edilmeler, tahkir etmeler, hor ve hakir görmeler, görülmeler.

tezmîl تزميل (a. i.) : örtü, sargı içine sarma, sarılma.

tezmîm تزميم (a. i.) : yular takma.

teznîb تذنيب (a. i. zeneb'den. c. : teznîbât) : **1.** kuyruk takma. **2.** ekleme, ilâve etme. **3.** ek. (bkz : ilâve, zeyl).

teznîbât تذنيبات (a. i. teznîb'in c.) : **1.** kuyruk takmalar; ilâveler, eklemeler. **2.** ekler.

teznîd تزنيد (a. i.) : çakmakla ateş çakma.

tezvîb تذويب (a. i. c. : tezvîbât) : eritme, eritilme.

tezvîb-bi-t-tahvîl : **kim.** kül içinde yıkıyarak kalevî tuzları ayırmak.

tezvîbât تذويبات (a. i. tezvîb'in c.) : tezvibler, eritmeler, eritilmeler.

tezvîc تزويج (a. i. zevc'den. c. : tezvîcât) : kocaya verme, evlendirme.

tezvîcât تزويجات (a. i. tezvîc'in c.) : kocaya vermeler, evlendirmeler.

tezvîd تزويد (a. i.) : yol için azık, yiyecek verme, azıklandırma.

tezvîk تذويق (a. i.) : 1. zevk aldırma. 2. tattırma, tattırılma.

tezvîr تزوير (a. i. c. : tezvîrât) : 1. yalan dolan. 2. ara bozmak ve bilhassa fenâlık kasdiyle yapılan kovuculuk.

tezvîrât تزويرات (a. i. tezvîr'in c.) : tezvirler, yalan dolan şeyler, kovuculuklar.

tezvîren تزويراً (a. zf.) : tezvir yoliyle.

tezyîd تزييد (a. i. ziyâde'den. c. : tezyîdât) : ziyâdeleştirme, ziyâdeleştirilme, arttırma, artırılma.

tezyîd-i gayret : gayreti artırma.

tezyîdât تزييدات (a. i. tezyîd'in c.) : ziyâdeleştirmeler, ziyâdeleştirilmeler, artırmalar, artırılmalar.

tezyîf تزييف (a. i. zeyf'den. c. : tezyîfat) : 1. züyûfa çıkarma, kalp, sahte, değersiz olarak gösterme. 2. eğlenme, alay etme.

tezyîfât تزييفات (a. i. tezyîf'in c.) : tezyif yollu sözler.

tezyîl تذييل (a. i. zeyl'den. c. : tezyîlât) : 1. ekleme, katma, ilâve etme. 2. altına devâm etme, ilâve sûretiyle yazma.

tezyîn تزيين (a. i. zînet'den) : zînetlendirme, süsleme, süslenme.

tezyînât تزيينات (a. i. tezyîn'in c.) : süs[ler], bezek[ler].

tezyînât-ı mi'mâriyye : mîmârî süsler, nakışlar.

tı ط (a. f. ha.) : Osmanlı alfabesinin on dokuzuncu harfi olup "ebced" hesâbında dokuz sayısının karşılığıdır, t harfini karşılar.

tıbâ' طباع (a. i. tab'ın c.) : tabîatler, yaradılışlar, âdetler.

tıbâa, tıbâat طباعه ، طباعت (a. i.) : 1. kılıç yapma san'atı. 2. kitap ve sâire basma işi. **Dâr-üt-tıbâa** : matbaa, basımevi. **Dâr-üt-tıbâat-il-âmire** : devlet matbaası. [sonraları : "matbaa-i âmire" olmuştur].

tıbâbet طبابت (a. i.) : [aslı : böyle olmakla berâber bizde "tabâbet" şekli kullanılmıştır]. (bkz : tabâbet).

tıbâhat طباخت (a. i.) : [aslı böyle olmakla berâber bizde "tabâhat" şekli kullanılır olmuştur]. (bkz : tabâhat).

tıbâk طباق (a. i.) : 1. uygunluk, uyma. (bkz : mutâbakat). 2. kat, tabaka. **Sipihr nüh tıbâk** : dokuz kat gök.

tıbâk-ı îcâb : **ed.** aralarında mutâbakat olan kelimelerin îcap mânâsını kapalı sûrette anlatma. Meselâ : "güller safâda hurrem ü handân ve şâdmân* bülbül belâda bencileyin zâr ü bî karâr".

tıbâk-ı selb : **ed.** aralarında mutâbakat olan kelimelerin selb mânâsını îmâ etmesi. Meselâ : "açıldı gonceler bâğ-ı cehanda* neler oldu açılmaz oldu gönlüm."

tıbb طب (a. i.) : hekimlik, tabiplik, doktorluk. **İlm-i tıbb** : hekimlik ilmi.

tıbben طباً (a. zf.) : hekimliğe uygun olarak, hekimliğin gösterdiği yolda.

tıbbî طبى (a. s.) : 1. hekimliğe, doktorluğa âit, hekimlikle, doktorlukla ilgili. 2. hekimce.

tıbb-ı nebevî : Hz. Muhammed'in emir buyurmuş ve tatbik etmiş oldukları sıhhat kaideleri.

tıbbiyye طبيه (a. i.) : tıb mektebi, tıp okulu.

Tıbhâne-i âmire ve Cerrah-hâne-i ma'mûre طبخانۀ عامره و جراحخانۀ معموره (a. b. i.) : [eskiden] tıp tahsili için açılmış olan mektep. [II. Sultan Mahmud'un hekimbaşısı Mustafa Behçet efendi'nin gösterdiği lüzum ve verdiği takrir üzerine 1242 (1827) de açılmıştır].

tıbk طبق (a. i.) : tıpkı, aynı.

tıfl طفل (a. i. c. : etfâl) : küçük çocuk. (bkz : gûdek).

tıfl-ı nev-zâd : yeni doğmuş çocuk.

tıfl-ı sirrişk : gözyaşı çocuğu. [akıtılan gözyaşlarının çocuğa benzetilmesi].

tıfl-âne طفلانه (a. f. zf.) : çocukca, çocuk gibi.

tıfliyyet طفليت (a. i.) : çocuk sapaklığı, **fr. infantilisme.**

tıhâl طحال (a. i.) : **hek.** dalak.

tıhl طحل (a. s.) : **1.** dalağı büyük adam. **2.** hiddetli [adam].

tıksâr تقصار (a. i.) : halka şeklinde tâc.

tılâ' طلاء (a. i.) : **1.** sürülecek şey. **2.** mâdeni parlatacak mâyi (sıvı) yaldız. **3.** sürülecek merhem, yağ, ilâç. **4.** cilâ verecek boya. **Zer-i tılâ'** : yaldız altını. (bkz : saykal).

tılâ-dûz طلا دوز (a. f. b. s. ve i.) : sırmacı, altın yaldızla nakış yapan.

tılâ-kâr طلاكار (a. f. b. s.) : yaldızlı. (bkz : saykal-kâr; saykal-zen).

tılâ-kârî طلاكارى (a. f. b. i.) : yaldızcılık. (bkz : saykal-kârî, saykal-zenî).

tılısm طلسم (a. i. c. : telâsim, tılısmât) : **1.** tılsım, esrarlı bir kuvvet taşıdığına inanılan şey, kimse. **2.** çâre, tedbir. **3.** sihir, büyü. (bkz : efsûn, rukye).

tılısmât طلسمات (a. i. tılısm'ın c.) : tılsımlar. (bkz : telâsim).

tınâb طناب (a. i. c. : tunub) : kazığa bağlanan çadır ipi.

tınnet طنت (a. i.) : çınlama.

tırâd طراد (a. i.) : kısa mızrak, harbe.

tırâz طراز (a. i.) : **1.** ipek ve sırma ile işleme. **2.** elbiselere nakışla yapılan süs. **3.** süs. **4.** üslûp, tutulan yol. **5.** döviz, **fr. devise.**

-tırâz - تراز (f. s.) : "donatan, süsliyen" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar : **Şükûfe-tırâz** : çiçek süsliyen. **Yâve-tırâz** : yalanla süsliyen.. gibi.

tırâzende طرازنده (f. s.) : süsliyen, süsleyici, donatan, donatıcı, bezeyici.

tırâzende-i arûsân : gelinleri süsliyen.

tırcihâle طرجهاله (a. i.) : **anat.** hançerenin yukarı ve arka tarafında bulunan iki küçük kıkırdağın herbiri.

tırcihâlî, tırcihâliyye طرجهالى ، طرجهاليه (a. s.) : tırcihâleye mensup, bununla ilgili.

tırrîh طريخ (a. i.) : tuzlu balık, sardalye.

tırs طرس (a. i.) : âbâdî ve âharlı yazı kâğıdı.

tıvâl طوال (a. s. tavîl'in c.). (bkz : tavîl).

tıyere طيره (a. i.) : uğursuz sayılan şey.

tıyn طين (a. i.) : çamur, balçık.

tıyn-i ahmer : kızıl aşıboyası.

tıyn-ı asfer : **jeol.** sarı aşıboyası.

tıyn-ı hadîdî : **jeol.** aşıboyası.

tıyn-ı hikmet : tebeşir. [eskiden] hattatların verdiği bir ad.

tıynet طينت (a. i.) : yaradılış, mizâc, maya.

tıynet-i pâk : temiz yaradılış; saf tabîat.

tıynî طينى (a. s.) : **1.** tabîî, yaradılıştan.. **2.** çamurla, balçıkla ilgili.

tıyre طيره (a. i.) : **1.** gücenme, darılma. **2.** gücenen, darılan.

tîb طيب (a. i. c. : etyâb) : güzel koku, güzel kokulu nesne, güzel kokusu için sürülen şey. (bkz : galiye).

tibn تبن (a. i. c. : etbân) : saman. (bkz : tebn).

tibnî تبنى (a. s.) : saman renkli. (bkz : tebnî).

tibr تبر (a. i.) : 1. toz hâlinde altın, altın tozu. 2. altın külçesi.

tibyân تبيان (a. i.) : açık anlatma, bildirme.

tîc تيج (a. i. tâc'ın c.) : taçlar. (bkz : tîcân).

tîcân تيجان (a. i. tâc'ın c.) : taçlar. (bkz : tîc).

Tîcânî تيجانى (h. i.) : şimâlî (kuzey) Afrika'da gelişen bir muahhar tarîkat.

ticâret تجارت (a. i.) : ticâret, alım-satım.

ticâret-gâh تجارتگاه (a. f. b. i.) : ticâret yeri, ticârete elverişli olan yer.

ticâret-geh تجارتگه (a. f. b. i.). (bkz : ticâret-gâh).

ticâret-hâne تجارتخانه (a. f. b. i.) : ticâret yeri, ticâret edilen yer.

ticârî, ticâriyye تجارى ، تجاريه (a. s.) : ticârete âit, ticâretle ilgili.

tîg تيغ (f. i.) : kılıç. (bkz : husâm, seyf).
tîg-i bend : tas. Bektâşî tarîkine girecek olan tâlibin intisap günü kurban edilmek üzere gönderdiği koyunun tüylerinden, mensup kadınlar, muhibbeler tarafından örülmüş ince bağ. [Bektâşî tâbirlerindendir].
tîg-i bürrân : keskin kılıç.
tîg-i gûştîn : (etten kılıç) : dil.
tîg-i kûh : dağın tepesi.

tîg-bend تيغ بند (f. b. s.) : kılıç bağlıyan, kılıç kuşanan.

tîg-dâr تيغ دار (f. b. s.) : kılıçlı, kılıç taşıyan.

tîg-zebân تيغ زبان (f. b. s.) : dili kılıç gibi olan, te'sirli söz söyliyen.

tîg-zen تيغ زن (f. b. s. c. : tîg-zenân) : iyi kılıç kullanan.

tîg-zenân تيغ زنان (f. b. s. tîg-zen'in c.) : iyi kılıç kullananlar.

tîh تيه (a. i. c. : etyâh. c. : etâviye) : 1. çöl. (bkz : beyâbân). 2. (h. i.). Mısır ile Şam arasında, Sînâ dağının bulunduğu yarımadada bir çöl. [Hz. Mûsâ, Mısır'dan çıktıktan sonra halkı ile birlikte bu çölde kırk yıl dolaşmıştır]. 3. biy. dolambaç.

Tihâme تهامه (a. h. i.) : Mekke-i Mükerreme'nin bir adı. **Arz-ı tihâme** : Hicaz toprağı.

tîhû تيهو (f. i.) : çil kuşu.

tîkan طيقان ("ka" uzun okunur. a. i. tak'ın c.): taklar. (bkz : tâkat).

tilâl تلال (a. i. tell'in c.) : tepeler, kümeler, yığınlar.

tilâmîz تلاميذ (a. i. tilmîz'in c.). (bkz : tilâmize).

tilâmize تلامذه (a. i. tilmîz'in c.) : talebeler, *öğrenciler. (bkz : tilâmîz).

tilâvet تلاوت (a. i.) : Kur'ân-ı, güzel sesle ve usûlüne göre okuma, okunma.

tilka' تلقاء ("ka" uzun okunur. a. i.) : 1. taraf, yön; hizâ. 2. görüşme; buluşma.

tille تله (a. i.) : 1. basamak. 2. sıradağ.

tille تله (f. i.) : işlenmemiş altın.

tilmîz تلميذ (a. i. c. : telâmîz, telâmize) : talebe (*öğrenci).

tilmîz-âne تلميذانه (a. f. zf.) : talebeye (*öğrenciye) yakışacak yolda.

tilmîziyyet تلميذيت (a. i.) : talebelik (*öğrencilik).

tîmâr تيمار (f. i.) : 1. yara bakımı. 2. ağaç bakımı. 3. hayvanı temizleme. 4. tar. beslediği sipâhilerle harbe giden beylere -öşrünü almak üzere- ayrılan arâzî.

tîmâr-hâne تيمارخانه (f. b. i.) : tımarhâne, akıl hastahânesi.

timsâh تمساح (a. i. c. : temâsîh) : timsah.

timsâhiyye تمساحيه (a. i.) : **zool.** timsahlar, **fr. crocodiliens.**

timsâl تمثال (a. i. c. : temâsîl) : **1.** sûret, resim. **2.** sembol.

timsâl-i mücessem : 1) heykel; **2)** örnek.

timsâl-i kehkeşân-sâkin : kehkeşanda oturan sembol.

tîn تين (a. i.) : incir.

tinbâl تنبال (a. s.) : kısa, bodur [kimse].

tinnîn تنين (a. i.) : **1.** büyük yılan, ejderhâ. **2. astr.** yedi burç boyunca uzanan hafif beyâzlık. **3. astr.** Ejderhâ burcu, semânın kuzey yarım küresinde Küçükayı burcunu çepeçevre saran ve S gibi kıvrılıp bir yıldız dörtgeniyle nihâyet bulan zincirvârı bir burç, Draco; **fr. Dragon.**

tinnîn-i felek : astr. samanyolu. (bkz : kehkeşân). [bu ad, yanlış olarak verilmiştir].

tîr تير (f. i.) : **1.** ok.

tîr-i kazâ : [ok gibi gelen]. kaza ve kader.

tîr-i mâh : hazîran.

tîr-i seher, — -i seherî : seher vakti çekilen ah, edilen inkisar.

tîr ü kemân : ok ile yay [sevgilinin kirpiği ve bakışı]. **2. astr.** Utarit (Merkür, Arzıtilek).

tîrâje تيراژه (f. i.) : gökkuşağı, eleğimsağma. (bkz : âdyende, alâim-üs-semâ, kavs-i kuzah).

tirâs تراس (a. i. türs'ün c.) : **ask.** kalkanlar [âlet]. (bkz : etrâs, tirâse, türûs).

tirâse تراسه (a. i. türs'ün c.) : **ask.** kalkanlar. (bkz : etrâş, tirâs, türûs).

tirâş تراش (f. i.) : **1.** tıraş. **2.** üstten ve düz olarak yontma. **3. s.** üstten yontan ve yontarak düzelten. **Büt-tirâş** : put yontan, put yapan. **Ser-tirâş** : berber. (bkz : hallâk). **Seng-tirâş** : taş yonucu [aslı : "terâş"dır].

tirâşe تراشه (f. i.) : yonga, talaş. [aslı : "terâşe" dir].

tirâşende تراشنده (f. s.) : tıraş edici, tıraş eden. [aslı : "terâşende" dir].

tirâşîde تراشيده (f. s.) : **1.** tıraş olmuş, tıraş edilmiş. (bkz : mahlûk). **2.** yontulmuş. **Nâ-tırâşîde** : yontulmamış; **mec.** kaba saba (kimse). [aslı : "terâşîde" dir].

tirbân تربان (a. i. türâb'ın c.) : topraklar. (bkz : türbân).

tîr-dân تيردان (f. b. i.) : sadak, ok mahfazası, ok kabı. (bkz : tîr-keş).

tîre تيره (f. s.) : bulanık; kara; karanlık. **Şeb-i tîre** : karanlık gece.

tîre-baht تيره بخت (f. b. s.) : kara bahtlı, tâlihsiz.

tîre-dil تيره دل (f. b. s.) : kalbi kara, fenâ kalbli.

tîre-dilî تيره دلى (f. b. i.) : kara kalblilik.

tîregî تيرگى (f. i.) : **1.** bulanıklık. **2.** karalık.

tîre-gûn تيره گون (f. b. s.) : rengi bulanık, bulanık renkli, kara renkli.

tîr-endâz تيرانداز (f. b. s.) : ok atıcı, ok atan.

tîr-endâzân تيراندازان (f. b. s. ve i. tîr-endâz'ın c.) : ok atıcılar, ok atanlar.

tîr-endâzî تيراندازى (f. b. s.) : **okçuluk, ok** atıcılık.

tîre-re'y تيره رأى (f. a. b. s.) : tedbirsiz.

tîre-re'yî تيره رأيى (f. a. b. i.) : tedbirsizlik.

tîre-şeb تيره شب (f. b. s.) : karanlık gece.

tîr-ger تيرگر (f. b. i.) : ok yapan san'atkâr.

tirhâl ترحال (a. i.) : yola çıkma; göç etme.

tîr-keş تيركش (f. b. i.) : ok kabı, okluk, kuburluk, sadak. (bkz : tîr-dân).

tiryâk ترياق (a. i. c. : tiryâkat) : **1.** zehirlenmiye ve bâzı hastalıklara karşı kullanılan mâcun. **2.** panzehir. **3.** afyon

tiryâk ترياك (f. i.). (bkz : tiryâk).

tiryâkat ترياقات ("ka" uzun okunur. a. i. tiryâk'ın c.) : **1.** tiryaklar, zehirlenmiye ve bâzı hastalıklara karşı kullanılan mâcunlar. **2.** panzehirler. **3.** afyonlar.

tiryâkî ترياكى (a. s.) : **1.** afyon düşkünü. **2.** keyif verici şeylerden birine düşkün olan. **3.** **mec.** huysuz, titiz, aksi [türkçe şekli : "tiryâki"].

tîr-zen تيرزن (f. b. s. ve i. c. : tîr-zenân) : ok vuran, okçu.

tîr-zenân تيرزنان (f. b. s. i. tîr-zen'in c.) : ok vuranlar, okçular.

tis'a تسعه (a. s.) : dokuz. **Âbâ-i tis'a. Eflâk-i tis'a** : **astr.** Güneş manzûmesini meydana getiren seyyâreler (*gezegenler) ile Ay.

tis'în تسعين (a. s.) : doksan : 90. (bkz : neved, tis'ûn).

tis'ûn تسعون (a. s.) : doksan : 90. (bkz : neved, tis'în).

tîşe تيشه (f. i.) : **1.** balta, nacak, külünk. **2.** keser.

tîşe-i Ferhâd : Ferhad'ın dağ açmada kullandığı külüngü.

tiyese تيسه (a. i. teys'in c.) : tekeler, erkek keçiler.

tiyîs تييس (a. i.) : **hek.** kokan bir keçi hastalığı.

tîz تيز (f. s.) : **1.** tez, çabuk. **2.** keskin. **3.** sık.

tîz-âb تيزاب (f. i.) : kezzap.

tîz-çeşm تيزچشم (f. b. s.) : gözü keskin.

tîz-dest تيزدست (f. b. s.) : eline çabuk, çabuk iş gören.

tîzî تيزى (f. i.) : **1.** keskinlik. **2.** çabukluk.

tîz-meşreb تيزمشرب (f. a. b. s.) : titiz; aceleci.

tîznâ تيزنا (f. b. i.) : bıçak, kılıç gibi şeylerin ağzı, keskin tarafı.

tîz-pâ [y] [ى] تيزپا (f. b. s.) : ayağına çabuk.

tîz-per تيزپر (f. b. s.) : çabuk, hızlı uçan.

tîz-pervâz تيزپرواز (f. b. s.) : hızlı uçan.

tîz-reftâr تيزرفتار (f. b. s.) : çabuk yürüyüşlü, yürüyüşü çabuk. (bkz : tîz-rev).

tîz-rev تيزرو (f. b. s.) : yürüyüşü çabuk, çabuk yürüyüşlü. (bkz : tîz-reftar).

töhem تهم (a. i. töhmet'in c.) : töhmetler, suçlar, kabahatler. (bkz : tühem).

töhmet تهمت (a. i. c. : töhem) : birine isnâdolunan suç, işlenildiği sanılan fakat gerçekliği henüz meydana çıkmamış olan suç, kabahat. **İsnâd-ı töhmet** : suçlama.

töhmet-i zâhire : **huk.** ispâtına lüzum görülmiyecek kadar âşikâr olan töhmet, suç.

töhmet-i zinâ : **huk.** zinâ şüphesini uyandıran vaziyet.

tû [y] [ى] تو (f. i.) : kat, katmer. **Sad-tû [y]** : yüz katlı, çok katmerli.

tuam طعم (a. i. tu'me'nin c.) : **1.** yiyintiler, azıklar. **2.** tadlar, çeşniler.

tûb طوب (a. i.) : **1.** tuğla. **2.** kiremit.

tûbâ طوبى (a. i.) : **1.** güzellik, iyilik, hoşluk. **2.** rahat.
tûbâ-leke : ne mutlu sana!

Tûbâ طوبا (a. h. i.) : Cennet'de Sidre'de bulunan ve dalları bütün Cenneti gölgeliyen ilâhî ağaç.

tub'ân طبعان (a. i.) : mühür mumu.

tubba' تبع (a. i. c. : tebâbia) : eski çağlarda yemen kıtasında saltanat süren eski Arap hükümdarlarının ünvânı.

tû-ber-tû تو برتو (a. b. s.) : kat kat. (bkz : tûy-ber-tûy).

tubûl طبول (a. i. tabl'in c.) : **1.** davullar. **2.** trampetler. **Darb-ı tubûl** : davul çalma, çalınma.

tûde توده (f. i.) : yığın, küme.
tûde-ber-tûde : yığın yığın üstüne.
tûde-be-tûde : yığın yığın.

tûf توف (f. i.) : akseden ses, sedâ; yankı, **fr. écho.** (bkz : aks-i savt).
tûf-i tesliyet : avunma aksisedâsı.

Tûfân طوفان (a. h. i.) : **1.** Hz. Nûh zamânında yoldan çıkmışları tedîbetmek için Allah tarafından hem gökten yağdırılan, hem de yerden kaynıyarak bütün dünyâyı kaplıyan su. [bunun netîcesinde yer yüzündeki bütün canlılar yok olmuş, ancak Hz. Nûh'un qemisine alınmış olan çiftlerden ikinci defa olarak canlılar türemiştir]. **Ba'de-t-tûfân** : Nûh tûfânından sonraki zaman. **Kable-t-Tûfân** : Nûh Tûfânından önceki zaman. **2.** erkek adı.

tûfân-zede طوفانزده (a. f. b. s.) : tûfâna tutulmuş, tûfân görmüş.

tufeyl طفيل (a. i.) : dalkavuk zümresinin pîri sayılan kimsenin adı.

tufeylâniyyet طفيلانيت (a. i.) : başkasının sırtından geçinme. **fr. commensalisme.**

tufeylât طفيلات (a. i. c.). (bkz : tufeyliyyât).

tufeylî طفيلى (a. s.) : **1.** dalkavuk, çanakyalayıcı. (bkz : kâselîs). **2.** ekti, sığıntı. **2. bot.** *asalak, parazit, **fr. parasite.**

tufeyliyyât طفيليات (a. i. c.) : kendi başlarına beslenemeyip başkalarının kökleriyle veyâ kanlariyle beslenen nebatlar (*bitkiler) hayvanlar, **fr. parasitologie.**
tufeyliyyât-ı nebâtiyye : **bot.** kara yosunları.
tufeyliyyât-ı hayvâniyye : **zool.** kehle, uyuz böceği, soğulcan ve benzerleri gibi hayvanlar.

tuffâh تفاح (a. i. c. : tefâfîh) : elma.
tuffâh-i Lübnân : Cebel-i Lübnan'da yetişen çok nefis bir elma.
tuffâh-ül-arz : yer elması.

tuffâhî, tuffâhiyye تفاحى ، تفاحيه (a. s.) : elmaya âil; elma cinsine mensup, elma ile ilgili.

tuffâhiyyet تفاحيت (a. i.) : **kim.** tuffah asidinin esaslardan biriyle birleşmesinden meydana gelen bir tuz.

tufû تفو (f. n.) : **1.** "tuh!" mânâsında kullanılır. **2. I.** tükrük.

tufû' طفوء (a. i.) : ateşin sönmesi.

tufûh طفوح (a. i.) : ağız ağıza dolma [kab].

tufûl طفول (a. i.) : güneşin gurûba yaklaşması.

tufûl طفول (a. i. tıfl'ûn c.) : çocuklar.

tufûl-âne طفولانه (a. f. zf.) : çocukcasına (bkz : gûdek-âne, tıfl-âne).

tufûlet طفولت (a. i.) : çocukluk, küçüklük. (bkz : tufûliyyet).

tufûliyyet طفوليت (a. i.) : **1.** çocukluk, küçüklük. (bkz : sabâvet).
tufûliyyet-i sâniye : çocuğun bir buçuk yaşından on iki veyâ on beş yaşına kadar olan zamânı. **2.** tâzelik, körpelik.
tufûliyyet-i ûlâ : çocuğun doğduktan bir buçuk yaşına kadar olan zamânı.

tufû-zen تفوزن (f. b. s.) : birisinin tû! diye yüzüne tüküren.

tûğ توغ (f. i.) : tuğ

tûg-i şâhî : bir lâle çeşidi.

tugat طغات ("ga" uzun okunur. a. i. tâgî'nin c.) : âsîler, azgınlar, serkeşler. (bkz : tâgun).

tuğrâ طغرا (t. i.) : tura.

tuğrâ-yi garrâ : parlak tuğra.

tuğrâ-yi hümâyûn : pâdişah tuğrası.

tuğrâî طغرائى (t. a. s.) : **1.** tuğraya mahsus, tuğra ile ilgili. **2.** "Lâmiyyet-ül-Acem" diye anılan arapça kasîdeyi yazan Türk şâiri ve vezîri.

tuğrâ-keş طغراكش (t. f. b. i.) : tuğra işâreti yapan me'mur; nişancı vekîli.

tuğra-nüvis طغرانويس (t. f. b. i.) : beraat, ferman v. b. vesîkalara tuğra çeken me'mur.

tuğrâvî طغراوى (a. i.) : tuğra işâreti yapan me'mur.

tuğyân طغيان (a. i.) : taşma, taşkınlık; azgınlık, coşkunluk. **Ehl-i tuğyân** : Allah'ın emirlerine aykırı harekette bulunan günahkârlar.

tuhaf تحف (a. i. tuhfe'nin c.) : **1.** hediyeler. **2.** az bulunur, hoşa giden şeyler. **3.** garip iş, şey. **4. s.** gülünç, eğlenceli. **5. s.** münâsebetsiz, hoşa gitmiyen [hal].

tuhfe تحفه (a. i. c. : tuhaf) : **1.** hediye, armağan. (bkz : bergüzâr). **2.** yeni çıkma, hoşa gider, güzel şey.

tuhfet-ül-letâif : XV. asır bilginlerinden Abdülcebbar Oğlu Ahmed adında bir zâtın eseridir; mevzuu, ahlâk ve mev'izeden ibârettir.

tuhla طحله (a. s.) : gökçil, boz ile kara arasındaki renk.

tuhm تخم (f. i.) : tohum.

tuhm-i mürg : yumurta.

tuhm-i ömr-i câvid : ebedî hayat tohumu.

tuhm-dân تخمدان (f. b. i.) : tohum döşeği, fidanın başka yere alınmazdan önce ilk dikildiği yer.

tuhme تخمه (a. i.) : mîde dolgunluğu, hazimsizlik. (bkz : imtilâ-i mi'de).

tuhr طهر (a. i.) : **1.** temizlik, paklık. (bkz : tahâret). **2. huk.** [eskiden] kadının iki hayiz arasındaki temizlik devresi. [en azı 15 gündür. En çoğu için müddet yoktur. "Temizlik" tâbir olunur].

tukye تقيه (a. i.) : sakınma. (bkz : ihtirâz).

tûl طول (a. i.) : **1.** uzunluk, boy. **2.** zaman çokluğu, uzun müddet. **3. astr.** *boylam, **fr. longitude.**

tûl-i belde : **astr.** herhangi bir yerin üstünden geçen tul dâiresi.

tûl-i belde ta'yîni : **jeod.; top.** her hangi bir mahalde kronometrik ölçülere dayanan hesaplarla o mahallin tûlünün tâyini.

tûl-i emel : hırs, tamah, tükenmez arzu.

tûl-i hayât : ömür uzunluğu.

tûl-i mevc : **fiz.** a) dalga boyu; **coğr.** b) aynı tul derecesi üzerinde olma hâli.

tûl-i müddet : uzun zaman.

tûl-i ömr : ömür uzunluğu.

tûlâ طولى (a. s.) : daha (pek, çok, en) uzun. ["atvel"in müennesi]. **Yed-i tûlâ** : tam ihtisas ve vukuf, büyük kudret.

tulâ' طلاء (a. i.) : **hek.** ense kökü.

tûlânî طولانى (a. s. tûl'den) : boyuna, uzunluğuna.

tûlen طولاً (a. zf.) : **1.** boyca, boyuna, uzunluğuna. **2. coğr.** *boylam bakımından, *boylamca.

tul-hâne طلخانه, süthâne, yağhâne.

tullâb طلاب (a. s. ve i. tâlib'in c.) : **1.** tâlipler. **2.** *öğrenciler.

tulleb طلب (a. s. tâlib'in c.) : tâlipler, istiyenler, istekliler.

tulû' طلوع (a. i. c. : tulûât) : doğma, doğuş.

tulû-i fecr : tan atması.

tulû-i galle : **huk.** [eskiden] vakıf vâridâtının husûle gelmesi demek olup vakfına göre değişir. [şöyle ki : mezrûattan olan gallenin tulûu zerin yetişip tâne bağlaması veyâ mûtekavvim bir hâle gelmesiyle olur].

tulû-i haşr : kıyâmetin doğması; kıyâmet kopması.

tulû-i zihn : zihne, akla doğma.

tulûât طلوعات (a. i. tulû'un c.) : doğmalar, doğuşlar.

tu'm طعم (a. i.) : **1.** yiyinti; azık. **2.** tad, çeşni. (bkz : çâşnî).

tuma'nînet طمأنينت (a. i.) : gönlü rahat olma, emîn olma, inanma. (bkz : ıtmi'nân, itmînân).

tûmâr طومار (a. i. c. : tavâmîr) : tomar, dürülmüş nesne.

tu'me طعمه (a. i. c. : tuam) : **1.** yiyinti, azık. **2.** tad, çeşni. **3.** lokma [bir].

tumeâ طمعا (a. i. tâmi'in c.) : tamahkârlar.

tumturak طمطراق (f. i.) : gösteri, depdebe; söylenişi parlak görünen [ibâre].

tumûh طموح (a. i.) : yüksek bir şeye göz dikip bakma.

tumûm طموم (a. i.) : su baskını.

tumûr طمور (a. i.) : göz kapağı gibi uzuvların seğirmesi.

tumûs طموس (a. i.) : bir şeyin mahvolması.

tunbûr طنبور (a. i. c. : tenâbîr) : [kelimenin aslı bu olduğu halde, bizde : "tanbur" şeklinde kullanılır]. (bkz : tanbûr).

tunbûrî طنبورى (a. s.). (bkz : tanbûrî).

tûnî تونى (f. i.) : **1.** külhanbeyi. **2.** s. sefih, rezil, alçak. (bkz : evbâş). **3.** s. hırsız. (bkz : sârık).

tunub طنب (a. i. tınâb'ın c.) : çadır ipleri.

tûr طور (a. i.). (bkz : cebel, kûh).

Tûr-ı Sînâ : Sînâ dağı. [Sînâ yarımadasında Allah'ın tecellî ve Hz. Mûsâ ile tekellüm ettiği dağ].

Tûrân توران (f. h. i.) : **1.** eski Îranlılar tarafından Türk diyârına verilen ad. **2.** erkek adı.

Tûrânî تورانى (f. h. i.) : Tûranlı.

turfe طرفه (a. s.) : **1.** turfa; görülmemiş, yeni, tuhaf, şaşılacak şey. **2.** Yahudilerce yenmesi harâm olan.

turfe-kâr طرفه‌كار (a. f. b. s.) : garip, şaşılacak işler yapan.

turre طره (a. i.) : **1.** alın saçı. **2.** kıvırcık saç lülesi. (bkz : ca'd). **3.** kumaşın etrâfına çekilen kılaptandan süs.

turş ترش (f. s.) : ekşi. (bkz : hâmız, turuş, türş, türüş).

turuk طرق (a. i. tarîk'ın c.) : tarîkler, yollar.

turuk-i aliyye : ma'nevî yollar, tarîkatlar.

turunc ترنج (f. i.) : **bot.** turunç.

turuncî ترنجى (f. s.) : **1.** turunca mensup, turunçla ilgili. **Çin turuncu** : mandalina. **2.** turuncu renk.

turuncî şeyh : meşhur bir çeşit lâle.

turuncî uşşâkî zâde : meşhur bir çeşit lâle.

turuş ترش (f. s.) : ekşi. (bkz : hâmız, turş).

tûsen توسن (f. s.) : serkeş, sert, harın [at].

tûşe توشه (a. i.) : ölmiyecek kadar yenecek şey, azık. (bkz : kut-i lâ-yemût).

tûşe-i râh : yol yiyeceği, yol azığı.

tût توت (f. i.) : dut.

tût-i şevkî : bot. böğürtlen.

tûtî طوطى (f. i. c. : tûtiyân) : dudu, papağan cinsinden taklit yapan bir kuş.

tûtî-i mu'cize-gûy : mu'cize söyliyen papağan.

tûtî-i şekker-hâ (şeker çiğniyen papağan) : güzel söz söyliyen sevgili.

tûtî-nâme طوطى نامه (f. b. i.) : **1.** tûtî hikâyelerinden bahseden manzum veyâ mensur eser. **2.** asılsız mânâsız uydurma sözler, hikâyeler.

tûtiyâ توتيا (a. i.) : **kim.** çinko.

tûtiyân طوطيان (f. i. tûtî'nin c.) : dudular.

tutuk تتق (a. i.) : perde, örtü, peçe. (bkz : bürka').

tuûm طعوم (a. i. ta'm'ın c.) : **1.** yemeler. **2.** tadlar, lezzetler, zevkler.

tuveys طويس (a. i.) : küçük tavus kuşu.

tûy-ber-tûy توى بر توى (f. b. s.) : kat kat. (bkz : tû-ber-tû).

tuyûf طيوف (a. i. tayf'ın c.) : **1.** uykuda görünen hayaller. **2.** korkudan karanlıkta görünen hayâletler. **3. fiz.** tayıflar, **fr. spectres.**

tuyûr طيور (a. i. tayr'ın c.) : kuşlar. (bkz : mürgan).

Tübbet تبت (a. h. i.) : Tibet ülkesi.

tücâh, tecâh, ticâh تجاه، تجاه، تجاه (a. i.) : karşı yön, karşı taraf.

tüccâr تجار (a. i. tâcir'in c.) : tâcirler, satıcılar.

tüccârân تجاران (a. i. tüccâr'ın c. tâcir'in cc.) : tâcirler.

tüfeng تفنگ (i.) : tüfek.

tüfeng-endâz تفنگ انداز (f. b. s. ve i.) : tüfek kullanan.

tüfeng-hâne تفنگخانه (f. b. i.) : silâh deposu.

tühem تهم (a. i. töhmet'in c.) : töhmetler, suçlar, kabahatler. (bkz : töhem).

tükme تكمه (f. i.) : düğme.

tünbân تنبان (f. i.) : tuman, don, iç donu.

tünbek تنبك (f. i.) : dümbelek; darbuka.

tünbek-zen تنبك زن (f. b. i.) : darbukacı.

tünd تند (f. s.) : sert, şiddetli, haşin.

tünd-bâd تند باد (f. b. i.) : kasırga, sert rüzgâr.

tünd-çihre تند چهره (f. b. s.) : asık suratlı. (bkz : tünd-rû).

tünd-hû[y] تند خو [ى] (f. b. s.) : sert huylu, titiz. (bkz : tünd-meşreb, tünd-mizâc).

tündî تندى (f. i.) : sertlik, katılık, hiddet ve şiddet.

tünd-inân تند عنان (f. a. b. s.). (bkz : tünd-reftâr).

tünd-licâm تند لجام (f. b. s.) : başı sert [hayvan]. (bkz : tünd-ligâm).

tünd-ligâm تند لگام (f. b. s.) : başı sert [hayvan]. (bkz : tünd-licâm).

tünd-meşreb تند مشرب (f. b. s.) : sert tabîatlı, titiz. (bkz : tünd-hû [y], tünd-mizâc).

tünd-mizâc تند مزاج (f. a. b. s.) : sert huylu. (bkz : tünd-hû, tünd-meşreb).

tünd-reftâr تند رفتار (f. b. s.) : çabuk giden.

tünd-rev تند رو (f. b. s.). (bkz : tünd-reftâr).

tünd-rû [y] [ى] تند رو (f. b. s.) : sert yüzlü, yüzü gülmez. (bkz : tünd-çihre).

tünd-zebân تند زبان (f. b. s.) : düzgün söz söyliyen.

tünte تنته (f. i.) : eşek arısı. (bkz : zünbûr).

türa' ترع (a. i. tur'a'nın c.) : **1.** suyun taştığı yerler. **2.** kanallar. (bkz : türüât).

tür'a ترعه (a. i. c. : tura', türüât) : **1.** suyun taştığı yer. **2.** kanal.

türâb تراب (a. i. c. : etribe, tirbân): toprak. : **Ebû-türâb** : Hz. İmâm-ı Alî'nin lâkabı.

türâbî, türâbiyye ترابى ، ترابيه (a. s.) : **1.** toprağa mensup, toprakla ilgili. **2.** topraktan. **Evânî-i türâbiyye** : topraktan yapılmış kap, kacak.

türb ترب (f. i.) : turp.

türb ترب (a. i.). (bkz : türâb).

türbân تربان (a. i. türâb'ın c.) : topraklar. (bkz : tirbân).

türbe تربه (a. i.) : **1.** mezar. **2.** mezar üzerine çatılmış yapı.

türbe-dâr تربه دار (a. f. b. i.) : türbeyi bekliyen ve ona hizmet eden kimse.

türbe-dârî تربه دارى (a. f. b. i.) : türbedarlık.

türbet تربت (f. i.) : türbe. [nazımda kullanılır].

Türk ترك ، تورك (t. h. i.) : Türk. [bu kelime Araplara ve Farslara Türk ترك şeklinde geçmiş. Araplar, kelimeyi "etrâk", Farslar ise "Türkân" olarak cemîlendirmişlerdir].

Türkân تركان (t. f. i. Türk'ün c.) : **1.** Türkler. **2.** kadın adı.

türkânî تركانى (a. i.) : [eskiden] Türk kadınlarının giydikleri bir çeşit ferâce.

türkcûş ترك جوش (f. b. s.) : yarı pışmiş et.

Türkî, Türkiyye تركى ، تركيه (t. f. s.) : **1.** Türke mensup, Türkle ilgili. **2.** Türkçe yazılmış [eser, makale..].

Türk-istân توركستان (t. f. b. i.) : Türklerin anayurdu olan ve Taşkend, Hîve, Fergana, Semerkand, Buhârâ, Kırgız şehirlerini içine alan büyük bölge.

Türkiyyât تركيات (t. a. i.) : türkoloji, Türk kültürünü (dil, edebiyat, târih ve etnografyasını) tetkîk eden ilim.

Türkmân تركمان (f. h. i.) : Türkmen, Türkistan'da dağınık halde yaşıyan ve bir zamanlar Azerbaycan'da saltanat sürmüş olan bir Türk boyu olup bir kısmı bugün memleketimizin Toros havâlîsinde göçebe sûretinde yaşarlar.

türktâz ترك تاز (f. i.) : **1.** koşup seğirterek yağma etme; **koşma. 2.** çapul, çapulcu.

türktâzî تركتازى (f. i.) : çapul, yağma için yapılan ansızın **hücum,** baskın.

türmüs ترمس (a. i.) : **bot.** acı bakla.

türrehât ترهات (a. i. türrehe'nin c.) : saçmasapan sözler. (bkz : terârîh).
türrehât-ı bî-ma'nâ : mânâsız, saçma sözler.

türrehe ترهه (a. i. c. : terârîh, türrehât) : saçmasapan söz.

türs ترس (a. i. c. : etrâs, tirâs, tirâse, türûs) : **ask.** kalkan [âlet].

türşî ترشى (a. i.) : **1.** ekşilik. **2.** turşu.

türûs تروس (a. i. türs'ün c.) : **ask.** kalkanlar [âlet]. (bkz : etrâs, tirâs, tirâse, türs).

türüât ترعات (a. i. tür'a'nın c.) : **1.** suyun taştığı yerler. **2.** kanallar. (bkz : tür'a).

türüş ترش (f. s.) : ekşi. (bkz : hâmız, turş, turus, türüş). **Rûy-i türüş** : **mec.** ekşi yüz. asık surat.

türüşe ترشه (f. i.) : **bot.** kuzukulağı.

türüş-rû [y] [ى] ترش رو (f. b. s. c. : türüş-rûyân) : ekşi yüzlü, asık suratlı, suratı asık.

türüş-rûyân ترش رویان (f. b. s. türüş-rû'nun c.) : ekşiyüzlüler, suratı asıklar, asık suratlılar.

türüş-rûyî ترش رویی (f. b. i.) : ekşi yüzlülük, asık suratlılık.

tüs' تسع (a. s. c. : etsâ') : dokuzda bir : 1/9.

tütuk تتق (f. i.) : çadır, büyük perde; örtü.

tüvân توان (f. i.) : güç, tâkat. **Tâb ü tüvân** : güç. **Nâ-tüvân** : güçsüz, tâkatsiz. **Nâ-tüvân** : gücsüz, tâkatsız.

tüvânâ توانا (f. s.) : güçlü, kuvvetli. ["tevânâ" şekli de vardır].

tüvân-ger توانگر (f. b. s.) : zengin, paralı. ["tevân-ger" şekli de vardır].

tüvân-gerî توانگرى (f. b. i.) : zenginlik, paralılık. ["tevân-gerî" şekli de vardır].

tüveyc تويج (a. i. c. : tüveycât) : **1.** küçük tac, taccık. **2. bot.** çiçek tacı, **fr. corolle.**

tüveyc-i ceresî : **bot.** çan şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i cülcülî : **bot.** çıngırak şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i firâşî : **bot.** sedir şeklinde olan çiçek tacı.

tüceyc-i kam'î : **bot.** huni şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i karanfülî : **bot.** yaprağının uçları kertikli olan çiçek tacı.

tüveyc-i miğferî : **bot.** miğfere benziyen çiçek tacı.

tüveyc-i munfasılat-ül-vüreykat : **bot.** birbirinden ayrılabilen iki veyâ daha çok yaprakçığı olan çiçek tacı.

tüveyc-i salîbî : **bot.** put şeklinde olan çiçek tacı.

tüveyc-i şefevî : **bot.** birbirinden ayrı iki dudak şeklinde olan çiçek tacı. **Hâmil-üt-tüveyc** : **bot.** tüveyici olan, taclı. **Zât-üt-tüveyc** : tüveyici olan. (bkz : hâmil-üt-tüveyc). **Vahîd-üt-tüveyc** : **bot.** tek tac yapraklı. **Zât-üz-zehret-it-tüveyciyye** : **bot.** taçyapraklılar.

tüveycât تويجات (a. i. tüveyc'in c.) : tüveyiçler, çiçek taçları.

tüveycî تويجى (a. s.) : **1.** tüveyice, çiçek taçına mensup, tüveycle ilgili. **2.** tüveyice, çiçek tacına benziyen.

tüyûs تيوس (a. i. teys'in c.) : tekeler, erkek keçiler. (bkz : etyâs, tiyese).

U

u ع ، ا (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin "elif" ve "ayın" ile başlıyan kelimelerinden kalın zammelilerinin sesini verir.

ubâb عباب (a. s.) : **1.** pek taşkın, coşkun, **2.** pek taşkın sel suyu.

ûbâr اوبار (f. i.) : inilti, ağlama.

ubûd ابود (a. i. ebed'in c.) : ebedler, sonsuzluklar.

ubûdiyyet عبوديت (a. i.) : **1.** kulluk, kölelik. **2.** aşırı bağlılık [birine]. **Arz-ı ubûdiyyet** : bağlılığını bildirme.

ubûr عبور (a. i.) : **1.** bir suyun öte yakasına geçme. **2.** bir başka tarafa geçme, geçilme, atlama. **Mürûr ü ubûr** : gelip geçme. **3. astr.** "Şi'râ-yi yemânî" denilen çok parlak bir yıldız.

ubûs عبوس (a. i.) : yüz ekşiliği, çatık çatıklığı, somurtkanlık.

ubûset عبوست (a. i.) : yüz ekşiliği, çehre çatıklığı; somurtkanlık.

ucâb, uccâb عجاب ، عجّاب (a. s.) : çok şaşılacak, fazla gülünç şey.

ucâlet عجالت (a. i.). (bkz : icâlet, ucle).

ucâm عجام (a. i.) : çekirdek.

ucb عجب (a. i.) : kendini beğenmişlik.

ucbe عجبه (a. i.) : şaşılacak şey. (bkz : acîb).

ucle عجله (a. i.) : acele ile, çabucak yapılan iş. (bkz : icâlet, ucâlet).

ucm عجم (a. s. acmâ'ın c.) : dilinde tutukluk olanlar.

ucme عجمه (a. i.) : dil tutukluğu; tutuk tutuk konuşma.

u'cûbe اعجوبه (a. i. c. : eâcîb) : pek acâyip şey, garip, şaşılacak şey.

u'cûbet-ül-garâib : Ayasluğ'da müderris bulunduğu sırada Malkara'lı Bahâeddin tarafından, arapça ve farsçadan türkçeye çevrilmiş 400 beyitlik manzum bir lûgat kitabıdır.

ûd عود (a. i. c. : a'vâd, îdan) : **1.** ağaç, odun. (bkz : haşeb). **2.** ödağacı. **3. müz.** ut.

ûd-ül-karh : **hek.** bir çeşit yara.

udâl عضال (a. i.) : **hek.** çâresiz, tedâvî edilemiyen [hastalık]. **Dâ-i udâl. Derd-i udâl** : çâresiz dert.

udhiyye اضحیه (a. i. c. : edâhî) : **1.** kuşluk vakti kesilen kurban. **2.** kurban. **Îd-i udhiyye** : kurban bayramı. (bkz : îd-i adhâ).

udhûk, udhûke اضحوك ، اضحوكه (a. i. dahk ve dıhik'den) : gülünç şey, gülünecek şey, komedi.

udhûke-perdâz اضحوكه پرداز (a. f. b. s.) ; güldürücü, komik.

udhûme اضحومه (a. i.) : bohça, yastık. [eskiden bâzı kadınlar, bellerini ince göstermek için kıçlarının üzerine bağlarlarmış].

ûdî عودى (a. s.) : **1. müz.** ut çalan. **2. bot.** ut biçiminde olan yapraklar, *bitkiler.

udlûle اضلوله (a. i.) : doğru yoldan sapma, sapıtma ["hidâyet" in zıddı].

udûl عدول (a. i.) : **1.** sapma, yoldan çıkma. **2.** geri dönme, vazgeçme. (bkz : **nükûl**). **3.** (âdil'in c.) âdil, adâlet sâhibi olanlar, hakdan ayrılmıyanlar, hakkı yerine getirenler.

udvân عدوان (a. i.) : **1.** düşmanlık. (bkz : adâvet, zahl). **2.** haksızlık, zulüm.

ufka افقه (a. i.) : **1.** ince deri. **2.** sünnet edilen deri. (bkz : gulfe).

ufki افقى (a. s.) : *yatay, bir satha muvâzî olan, **fr. horizontal.**

ufki zelzele : **jeol.** *yatay deprem. **fr. séisme horizontal.**

ufuk افق (a. i.) : **1.** ufuk. **2. astr., top.** her hangi bir yerin şâkul hattına amut (*dikey) olan ve rasat âletinin "objectif" merkezi seviyesinde bulunan mevhum düzlemle ona paralel olan düzlemler. [arapçadaki asıl mânâsı : "nahiye, taraf" dır].

ufk-ı a'lâ : **tas.** ruh makamının son mertebesi. [Hazret-i vâhidiyye ve Hazret-i ülûhiyye'den ibârettir].

ufk-i hakîkî : **astr.., top.** Arz'ın merkezinden geçmek üzere her hangi bir yerin şâkulî hattına amut (*dikey) düzlemin semâ küresi ile ara kesiti.

ufk-i hissî : **astr., top.** râsıdın bulunduğu noktadan Arz sathına "tangente" olarak geçen ufuk düzleminin semâ küresi ile ara kesitidir.

ufk-i mer'î : **astr.** râsıdın gözünden çıkan ışık hatlarının Arz sathiyle temâs ettiği noktalardan geçip şâkulî hatta amut (*dikey) bulunan mevhum düzlemin semâ küresi ile ara kesiti.

ufk-i mübîn : **tas.** kalb makamının son mertebesî

ufk-i şâm : akşamın ufku.

ufk-i zâhirî : **astr.** (bkz : ufk-i mer'î).

ufûnet عفونت (a. i.) : **1.** pis koku. **2.** iltihap, yangı.

ufûset عفوصت (a. i.) : kekrelik.

uglûta اغلوطه (a. i. c. : egalît, uğlûtât) : yanıltmaca, bilmece, bulmaca (bkz : uhciyye, uhcüvve).

uglûtât اغلوطات (a. i. uglûta'nın c.) : yanıltmacalar, bilmeceler, bulmacalar. (bkz : egalît).

ugniyye اغنيه (a. i. c. : eganî) : şarkı, türkü; nağme, ilâhi.

ugniyyet-ül-eganî : Hz. Süleyman'ın kitabı.

uğtûbe اعتوبه (a. i.) : azar, tevbîh tekdir.

ugviye اغويه (a. i.) : belâ, musîbet. (bkz : beliyye, dâhiye).

uhbûşe احبوشه (a. i.) : türlü kabîlelerden meydana gelen cemaat.

uhciyye احجيه (a. i.) : bilmece, yanıltmaca. (bkz : lugaz, uglûta, uhcüvve).

uhcüvve احجوه (a. i.) : bilmece; yanıltmaca. (bkz : lugaz, uğlûta, uhciyye).

uhde عهده (a. i.) : **1.** söz verme, bir işi üzerine alma. (bkz : taahhüd, tekeffül, va'd). **2.** vazîfe, birinin üzerinde bulunan iş. **3.** yapma, becerme. **4.** *sorumluluk. (bkz : mes'ûliyet). **El-uhdetü ale-r-râvî** : doğru olup olmaması mes'uliyeti, rivâyet edene âittir.

uhdûd اخدود (a. i.) : hendek, yarık. (bkz : uhkuk).

uhdûse احدوثه (a. i.) : şaşılacak derecede uydurma haber.

uhkuk اخقوق ("ku" uzun okunur. a. i.) : hendek, yarık. (bkz : uhdûd).

uhrâ اخرى (a. s.) : başka, diğer. ["âhar"ın müennesi]. **Merreten ba'de uhrâ** : birkaç defâ, tekrar tekrar. **Neş'e-i uhrâ** : âhiret hayatı, öbür geliş. **Zâde fi-t-tunbûri nağmeten** uhrâ (tanburda bir nağme daha arttı) : **mec.** yeni bir fikir daha katıldı.

uhre اخره (a. i.) : **1.** bir şeyin sonu. **2.** gözucu, gözün kuyruğu. **3.** eğerin arkasındaki sivri ucu.

uhrevî, uhreviyye اخروى ، اخرويه (a. s.) : âhirete âit, âhiretle ilgili.

uhreviyyât اخرويات (a. i. c.) : âhiretle ilgili işler; âhiret bahsi.

uhrûn اوهرون (f. s.) : kısır, doğurmıyan [kadın veyâ hayvan]. (bkz : ukre).

uht اخت (a. i. c. : ahavât) : kızkardeş.
uht li-eb : **fer.** ölünün baba bir kız kardeşi.
uht li-ümm : **fer.** ana bir kızkardeş.

uhteyn اختين (a. i. c.) : iki kızkardeş. **Cem'-i uhteyn** : biri öldükten sonra diğerini nikâhlamak sûretiyle iki kız kardeşle evlenme.

uhûd عهود (a. i. ahd'ın c.) : ahidler; yeminler; anlaşmalar [ağızdan veyâ yazılı-].
uhûd-i atîka : eski anlaşmalar.
uhûd-i mer'iyye : yürürlükteki anlaşmalar.

uhuvvet اخوت (a. i.) : **1.** kardeşlik. **2. mec.** dostluk, bağlılık.
uhuvvet-i efkâr : fikir kardeşliği.

uhuvvet-kâr اخوتكار (a. f. b. s.) : kardeş gibi davranan.

uhuvvet-kârâne اخوتكارانه (zf.) : kardeşçesine.

ukab عقاب ("ka" uzun okunur. a. i. c. : akabe, ıkbân) : **1.** karakuş, kartal, tavşancıl kuşu. **2.** Hz. Muhammed'in alem (**bayrak, sancak**) lerinden birinin adı. **3. astr.** Nesir **burcu**, Kartal takım yıldızı.

ukâb عكاب (a. i.) : toz, duman. (bkz : gubâr).

ukad عقد (a. i. ukde'nin c.) : **1.** düğümler. **2. anat.** bezler. **Hallâl-ül-ukad** : bütün düğümleri çözen, müşkülleri yenen. **3.** Cenâb-ı Hak.
ukad-ı lenfâviyye : **hek.** koyunda (sıraca), koltuk altında (köpek memesi), kasıklarda (hıyarcık) bulunan şişler.

ukadât عقدات (o. i. ukde'nin c.) : **1. anat., biy.** boğumlar.
ukadât-ı asabiyye : **anat.** sinir boğumları.
ukadât-ı lanfâviyye : **anat.** lenf boğumları. **2. bot., fiz.** düğümler.
ukadât-ı şibh-muhiyye : **anat.** *beyinsi boğumlar.

ukalâ' عقلاء (a. i. âkıl'in c.) : **1.** akıllılar, akıllı olanlar. **2.** [bizde "ukala dünbeleği"nden kinâye olarak ve müfret şeklinde, bir şey bilmediği halde : "akıllılık, bilmişlik taslıyan, akıllı geçinmek istiyen" mânâlarına kullanılır olmuştur].

ukam عقام ("ka" uzun okunur. a. s.) : pek şiddetli, çok sert.

ukamâ' عقماء (a. s. akîm'in c.) : kısırlar, zürriyeti olmıyanlar.

ukar عقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** şarap. (bkz : bâde, habûk, handerîs, rahîk, sahbâ). **2.** lüks mobilya.

Ukâz عكاظ (a. h. i.) : Mekke-i Mükerreme'nin yakınında bulunan ve Arap tâifesinin her yıl bir ay kadar burada yiyip içip, alışverişten sonra karşılıklı şiir okudukları pazar yeri. ["İkâz" okunuşu da vardır].

ukbâ عقبى (a. s.) : **1.** cezâ **2.** âhiret, öbür dünyâ.

ukde عقده (a. i. : ukad) : **1.** düğüm.

ukde-i a'râs : nikâh düğümü.

ukde-i hayâtiyye : **bot.** yaprakların sak (sap) üzerinde çıktığı yer. **2. mec.** zor, karışık iş. **3.** istenip de ulaşılamadığından dolayı içe dert olan şey.

ukde-i derûn : gönül derdi. **4. anat. biy.** bez, boğum. **5. astr.** bir seyyare (*gezeğen) mahrekinin (*yörüngesinin) zodyak üstündeki iki ucundan her biri.

ukde-gîr عقده گير (a. f. b. s.) : **1.** düğümlü. **2.** müşkül, **zor. 3.** şüpheli.

ukde-güşâ عقده گشا (a. f. b. s.) : zorluğu yenen. (bkz: hallâl-i müşkilât, hallâl-ül-ukad).

ukdetân عقدتان (a. i. c.). (bkz : ukdeteyn).

ukdeteyn عقدتين (a. i. c.) : **astr.** bir seyyârenin (*gezeğenin) zodyak üstündeki mahrekinin (*yörüngesinin) iki ucu. [birine : "ukde-i re's", ötekine : "zeneb" denir].

ukdevî عقدوى (a. s.) : ukde, düğüm, yumak biçiminde olan.

ukdî عقدى (a. s.) : **anat.** beze mensup; bez gibi.

ukdiyy-üş-şekl : bez şeklinde olan.

ukhuvan اقحوان (a. i.) : **bot.** papatya, **lât. anthemis nobilis.**

ukm عقم (a. i.) : **1.** kısırlık, çocuk yapmama. **2.** verimsizlik.

ukne اقنه (a. i.) : **1.** taş oda veyâ kulübe, kümes. **2.** dağ tepelerinde taştan yapılmış kilise.

uknûm اقنوم (a. i. c. : ekanîm) : asıl, unsur, rükün; Hıristiyanlığın bir arada "üç Allah" inancının ayrı ayrı unsurları : eb (baba), ibn (oğul), rûh-ül-kudüs. **[fels. fr. hypostase].**

ukr عقر (a. i.) : **1.** kısırlık. **2.** doğurmaz kadının veyâ dişi hayvanın hâli. **3. mec.** netîce alamama. **4. ed.** manzûmenin en parlak olan beyti.

ukre عقره (a. s.) : kısır, doğurmıyan [kadın veyâ hayvan]. (bkz : uhrûn).

uksûme اقسومه (a. i. c. : ekasîm) : kısmet, hisse, nasîp, pay.

uktûa اقطوعه (a. i.) : ilgiyi kesmek üzere gönderilen, verilen şey.

ukubât عقوبات ("ku" uzun okunur. a. i. ukubet'in c.) : **1.** cezâlar. **2.** eziyetler, işkenceler, azaplar.

ukubet عقوبت ("ku" uzun okunur. a. i. c. : ukubât) : **1.** cezâ. **2.** eziyet, işkence, azap.

ukud عقود ("ku" uzun okunur. a. i. akd'in c.) : akitler, bağlar, şartlar, taraflarca yapılması kararlaştırılıp kabûl edilen şeyler. **Sûre-i ukud** : Kur'ân'ın 5. sûresi.

ukud-i ticâriyye : ticârî akitler.

ukud-ül-cevâhir : mücevher dizileri.

ukûf عكوف (a. i.) : bir şeye devâm etmek üzere ikbal gösterme, gösteriş.

ukuk عقوق ("ku" uzun okunur. a. i.) : anaya bayaya âsî olma. (bkz : akk).

ukul عقول ("ku" uzun okunur. a. i. akl'ın c.) : akıllar, zihinler, uslar.

ukul-i aşere : Aristo taksîmine göre aklın on mertebesi.

ukul-i zaîfe erbâbı, eshâbı : akılca zayıf olanlar. **Ehl-i ukul** : akıllılar.

ukûs عكوس (a. i. aks'in c.) : akisler, çarpmalar, yankılar.

ûlâ اولى (a. s.) : birinci, ilk [evvelin müennesi]. **Rütbe-i ûlâ** : mülkiyede bir pâye olup resmî ünvânı : "saâdetlü efendim hazretleri" dir.

ulâ علی (a. s.) : şan ve şeref sâhibi [kimse].

ulbe علبه (a. i. c. : ilâb, uleb) : **1.** büyük kutu. **2.** fıçı. **3.** sandık.

uleb علب (a. i. ulbe'nin c.) : **1.** büyük kutular. **2.** fıçılar. **3.** sandıklar.

ulemâ' علماء (a. i. âlim'in c.) : âlimler, ilim sâhipleri, *bilginler. [evvelce müderris, kadı gibi ilmiye mensuplarına denirdi].

ulemâ-yi âmilîn : ilmi, bilgisi gereğince hareket eden bilgili kimseler.

ulguze الغوزه ("gu" uzun okunur a. i.) : kapalı söz; bilmece, yanıltmaca. (bkz : uğlûta, uhcüvve).

ûlî اولى (a. i. zû'nun c.) : sâhip.

ulü-l-ebsâr : görüş kabiliyetinde olan kimseler.

ulü-l-emr : pâdişah, kanun vâzıı.

ulleyk عليق (a. i.) : **bot.** çit sarmaşığı, kahkaha çiçeği.

ulû اولو (a. i. sâhipler. (bkz : ulî).

ulü-l-emr : pâdişah, kanun vâzıı.

ulü-l-elbâb : akıllı kimseler.

ulü-l-azm : Allah'ın emirlerine en ziyâde dikkat gösteren büyük peygamberler. Bunlar (Hz. Nûh, İbrâhîm, Mûsâ, İsâ, Hz. Muhammed].

ulü-l-ebsâr : görüş kabiliyetinde olan kimseler. **Fa'tebiru yâ uli-l-ebsâr** : ey dikkatle görenler, ibret alın!

ulü-n-nühâ : akılı kimseler.

ulûf علف (a. i. ulûfe'nin c.) : **1.** ulûfeler, yemler. **2.** Sipâhî, Yeniçeri maaşları.

ulûf الوف (a. s. elf'in c.) : binler. **Âhâd-i ulûf, Aşerât-ı ulûf, Miât-ı ulûf** : **mat.** binler evinin birinci, ikinci, üçüncü rakamları.

ulûfe علوفه (a. i. c. : alâif, ulûf) : **1.** hayvan yemi. **2.** Sipâhilere, Yeniçerilere (üç ayda bir) verilen maaş.

ulûfeciyân-ı yemîn علوفه‌جيان يمين (a. f. b. i.) : **tar.** kapı kulu süvârîsini teşkîl eden atlı bölüğün "ulûfeciyân" denilen ikisinden ilkinin adı.

ulûfeciyân-ı yesâr علوفه‌جيان يسار (a. f. b. i.) : **tar.** kapı kulu süvârîsini teşkîl eden atlı bölüğün "ulûfeciyân" denilen ikisinden ikincisinin adı.

ulûfe-hâr علوفه خوار (a. f. b. s. c. : ulûfe-hârân) : ulûfeci, ulûfesi olan.

ulûfe-hârân علوفه خواران (a. f. b. s. ulûfe-hâr'ın c.) : ulûfeciler, ulûfesi olanlar.

ulûhiyyet الوهيت (a. i.) : Allahlık sıfatı, Tanrılık vasfı.

ulûm علوم (a. i. ilm'in c.) : ilimler, bilgiler. **Dâr-ül-ulûm** (ilimler yurdu) : medrese, mektep, dershâne.. gibi yerler.

ulûm-i akliyye : tabîat ve matematik gibi akıl esâsına dayanan bilgiler.

ulûm-i âliye آليه : gramer-sintaks gibi, başka bilgilerin öğrenilmesine yarıyan bilgiler.

ulûm-i âliye عاليه tefsir ve hadîs ilimleri.

ulûm-i dîniyye : din bilgisi.

ulûm-i garîbe : gaybden haber verme, fala bakma gibi bilgiler.

ulûm-i hikemiyye : ahlâk ve eşyâ hakikatını mevzû yapan bilgiler.

ulûm-i müteârefe : herkesin bildiği, tanınmış bilgiler.

ulûm-ı nakliyye : hadîs, tefsir, fıkıh gibi nakil ve rivâyet üzerine kurulmuş olan bilgiler.

ulûm-i nefsâniyye : noosluk ilimler (*bilimler).

ulûm-i riyâziyye : matematik bilgiler.

ulûm-i siyâsiyye : siyâsî ilimler.
ulûm-i tabîiyye : tabîat bilgileri.
ulûm-i tâliye : i'dâdî mekteplerinde öğretilen bilgiler.
ulûm u fünûn : ilimler ve fenler, teorik ve pratik bilgiler.

u'lûme اعلومه (a. i. c. : eâlîm) : nişan, alâmet, işâret.

ulüvv علو (a. i.) : yükseklik, büyüklük, yücelik. (bkz : vâlâyî).
ulüvv-i cenâb : âlîcenaplık, kerem, cömertlik.
ulüvv-i himmet : gayretin, himmetin büyük olması.
ulüvv-i şân : şan ve şerefin yüksek olması.
ulüvv-i tînet : yaradılış yüksekliği.

ulvân علوان (a. i.) : **1.** övünme. (bkz : tefâhür). **2.** mektup ve yazı başlığı.

ulvî, ulviyye علوى ، علويه (a. s.) : **1.** yüksek, yüce. (bkz : âlî, bülend, refî').
ulvî nihâdân : yüksek yaradılışlılar. **2.** göğe veyâ mânevî âleme mensup. **3. astr.** Güneş'ten uzaklıkları, Dünyâ'nınkinden çok olup devr-i mer'îlerinde bütün gökyüzünü dolaşır gibi görünen gezeğenler : **Merîh** ve **Müşteri** gibi. **4. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

ulviyyân علويان (a. i. c.) : **1.** büyük melâikeler. **2. h. i.** Erendiz, Müşteri (Jüpiter) ile Sekendiz, Zuhal (Satürn).

ulviyyât علويات (a. i. ulviyye'nin c.) : ma'nevî yükseklikler, yücelikler.

ulviyyet علويت (a. i.) : yükseklik, yücelik, büyüklük.

ulyâ عليا (a. s.) : pek (daha, en, çok) yüce. **Atebe-i ulyâ :** pâdişah katı. **Mehd-i ulyâ :** pâdişah anası. **Mısr-ı ulyâ :** yukarı Mısır. [**a'lâ** nın müennesidir].

umde عمده (a. i.) : **1.** dayanılacak, güvenilecek şey, kimse, yer; dayak, dayanak, destek. **2.** ilke, prensip. **3.** herkesin güvendiği, îtimâdı olan kimse.
umdet-ül-İslâm : büyük islâm âlimi İmâm-ı Gazzâlî.
umdet-ül-ma'nevî : tas. semâvâtın mâbih-it-temessükü yânî semâları mürtefi' ve âlî tutan şey.

umk عمق (a. i.) : derinlik. (bkz : gavr).

umkan عمقاً (a. zf.) : derinliğine.

ummâl عمال (a. i. âmil'in c.) : idâre me'murları; vâlîler, mutasarrıflar.

ummân عمان (a. i.) : ulu, büyük, engin deniz, okyanus.
ummân-ı adem : yokluk denizi.

Ummân عمان (a. h. i.) : Arap Yarımadasının güney-doğu köşesi olan geniş kıt'a ve bu kıt'anın kıyısından Hind kıyılarına ve güneye doğru uzanan açık deniz. **Bahr-i Ummân :** Hind Okyanusu.

umrân عمران (a. i.) : **1.** ma'murluk, bayındırlık, bayındırlaşma. **2.** medeniyet, ilerleme, refâh ve saâdet, mutluluk.

umrânî عمرانى (a. i.) : **1.** ma'murluk, bayındırlığa ve medeniyete âit, ma'murlukla, bayındırlıkla ve medeniyetle ilgili.

umrâniyyet عمرانيت (a. i.). (bkz : umrân).

umre عمره (a. i. c. : umurât) : hac mevsiminin dışında Kâbeyi ve Mekke-i Mükerreme'nin mübârek yerlerini ziyâret etme.
umre-i nebevî : Hz. Muhammed'in hac farzolmadan evvelki haccı.

umûhet عموهت (a. i.) : yapılacak işde, tutulacak yolda tereddüdetme, duraksama.

umûm عموم (a. i.) : **1.** umûmî (*genel) olma. **2.** hep, bütün, cümle, herkes. **3.** bütün insanlar, bütün halk.
umûm ve husûs-ı mutlak : mant. yalnız biri ötekinin bütün efrâdını câmî olan iki kelime arasındaki nisbet : "her insan canlı olma bakımından hayvandır, fakat her hayvan insan değildir.." gibi.
umûm ve husûs min vech : mant. bir maddede toplanıp, iki maddede ayrılan iki kelime arasındaki nisbet : "insan", "beyaz" gibi.

umûmen عموماً (a. zf.) : bütün, hep; herkese olduğu gibi.

umûmet عمومت (a. i.) : amca olma, amcalık.

umûmî, umûmiyye عمومى ، عموميه (a. s) : umûma, herkese âit, herkesle ilgili. **Afv-i umûmî** (Umumî aff) : bütün suçluların salıverilmesi. **Ahvâl-i umûmiyye** : umûmî vaziyet (*genel durum). **Emniyyet-i umûmiyye** (umûmî emniyet) : polis kuvvetleri genel müdürlüğü. **Harb-i umûmî** (umûmî harp) : dünyâ savaşı. **Müdîr-i umûmî** : umum (*genel) müdür. **Müdîriyyet-i umûmiyye** : umum müdürlük (*genel müdürlük). **Târih-i umûmî** : umumî (*genel) târih.

umûmiyyat عموميات (a. i. umûmiyyet'in c.) : umûmî (*genel) mevzular (*konular).

umûmiyyet عموميت (o. i. c. : umûmiyyât) : umûmîlik, bir şeyin herkese âit olması, *genellik.

umûmiyyetle : umûmî (*genel) olarak.

umûr امور (a. i. emr'in c.) : işler, hususlar, maddeler, şeyler. **Müshil-ül-umûr** : işleri kolaylaştıran; Allah.

umûr-i askeriyye : askerlik işleri.
umûr-i beytiyye : ev işleri.
umûr-i dünyeviyye : dünyâya âit işler.
umûr-i hayriyye : hayır işleri.
umûr-i me'mûre : yapılması emrolunmuş işler.
umûr-i mühimme : ehemmiyetli işler.
umûr-i mülkiyye : halka âit işler; [Tanzîmat'tan önce] içişleri.
umûr-i müsbite : sâbit olmuş işler.
umûr-i nâfia : bayındırlık işleri.
umûr-i siyâsiyye : politika işleri.
umûr-i tevliyet : **huk.** [eskiden] mütevelli tarafından yapılması lâzımgelen işler.
umûr-i zâtiyye : şahsa mahsus işler.

umûr-âşnâ امور آشنا (a. f. b. s. c. : umûr-aşnâyân) : işbilir, işten anlar. (bkz : kâr-âşnâ).

umûr-aşnâyân امور آشنايان (a. f. b. s. umûr-âşnâ'nın c.) : işbilirler.

umurât عمرات (a. i. umre'nin c.) : hac mevsiminin dışında Kâ'beyi ve Mekke-i Mükerreme'nin mübârek yerlerini ziyârette bulunmalar.

umûr-dîde امور ديده (a. f. b. s. c. : umûr-didegân) : işten anlar, tecrübeli [kimse].

umûr-dîdegân امور ديدگان (a. f. b. s. umûr-dîde'nin c.) : işten anlıyanlar, tecrübeli olanlar.

umyân عميان (a. s. a'mâ'nın c.) : körler. (bkz : nâ-bînâyân).

umye عميه (a. s.) : azgın, gümrah.

unât عنات (a. i. ânî'nin c.) : 1. esirler, tutsaklar. 2. âdî, aşağılık kimseler.

unayk عنيق (a. i.) : 1. boyuncuk, gerdancık. 2. **hek.** dişin **tac** kısmı ile **kök** ü arasındaki küçük düğüm.

unf عنف (a. i.) : şiddet, sertlik, kabalık.

unfen عنفاً (a. zf.) : şiddetle, sertlikle, kabalıkla; zorla.

unfî, unfiyye عنفى ، عنفيه (a. s.) : şiddetli, sert, kaba.

unfuvân عنفوان (a. i.) : 1. gençliğin ve güzelliğin başlangıcı; bir şeyin tâzelik zamânı. 2. tâzelik, parlaklık.
unfuvân-i şebâb : gençlik çağı, tâzelik.

unk عنق (a. i. c. : a'nâk) : boyun, gerdan. **Darb-ı unk** : boynunu vurma.
unk-üd-decâce : **astr.** decâce sûretinin meşhur beş yıldızından biri.
unk-ül-hayye (yılan boynu) : **astr.** yılan şeklindeki yirmi beş yıldızın en meşhuru.

unkua انقوعه ("ku" uzun okunur. a. i.) : su oluğu sandığı, suyun akarken irkilip biriktiği yer.

unkud عنقود ("ku" uzun okunur. a. i. c. : anâkıd) : salkım, meyva salkımı.
unkud-i heremî : üzüm salkımı, üzüm salkımı gibi.

unnâb عناب (a. i.) : **bot.** hünnap.

unnâbî عنابى (a. s.) : hünnap renginde.

unnâbiyye عنابيه (a. i.) : **bot.** hünnapgiller.

unsul عنصل (a. i.) : **bot.** adasoğanı. [şurubu : kalb hastalıklarına, kan bozukluğuna ve zatülcenbe karşı kullanılır].

unsur عنصر (a. i. c. : anâsır) : **1.** mürekkep cisimleri meydana getiren basit cisimlerin her biri, eleman. **2.** bir bütünden ayrılıp ayrı bir fırka, hey'et meydana getiren kısım. **3.** madde, esas, kök.

unsur-ı a'zam : tas. Hazret-i ehadiyyetten nâzil olan mertebeler.

unûşe انوشه (a. i.) : **1.** huzur, refah, rahatlık. **2.** şarap. (bkz : bâde, sahpâ). **3.** mecûsî âyîni. **4.** merhamet; adâlet. **5.** beğenme, âferin. [nazımda "ünûşâ" denilebilir].

unve عنوه (a. i.) : zor, kuvvet gösterme.

unveten عنوةً (a. zf.) : zorla, cebirle.

ûr عور (a. s. a'ver, avrâ'nın c.) : **1.** tek gözlüler. (bkz : yek-çeşmân). **2.** silâhsız, mühimmatsız olanlar.

urâ عرى (a. i.) : çıplaklık.

urât عرات (a. s. ârî'nin c.) : çıplaklar, soyunmuşlar.

urâza عراضه (a. i.) : **1.** hediye, armağan. **2.** misâfire çıkarılan yiyecek.

urbân عربان (a. i. c.) : çöl Arapları, aşîretler.

urcân عرجان (a. s. a'rec'in c.) : topallar, aksaklar.

urcûn عرجون (a. i. c. : arâcîn) : **1.** kurumuş hurma dalı. **2. bot.** akot.

urefâ عرفا (a. s. ârif'in c.) : ârifler, irfan sâhibi kimseler.

urfa-mâhûr اورفه ماهور (a. f. b. i.) : **müz.** Urfa gibi klâsik şark müziğinde son zamanlarda terkîbedilmiş ve mâhurlu bir mürekkep makamdır.

urkub عرقوب ("ku" uzun okunur. a. i. c. : arâkib) : ökçe siniri.

urkubî عرقوبى ("ku" uzun okunur. a. s.) : urkub adlı birine mensup, onunla ilgili. **A'zâr-ı urkubiyye :** çerden çöpten sebeplere dayanan özürler, mâzeretler.

urne عرنه (a. i.) : **hek.** bıcılgan hastalığı. [atların topuklarına yakın yerlerin cerahatlenmesi].

urret عرت (a. i.) : uyuz hastalığı. (bkz : cereb).

urs, urus عرس ، عرس (a. i. : a'râs, urusât) : düğün yemeği.

urûc عروج (a. i.) : yukarı çıkma, yükselme, ağma.

urûc-i Îsâ : Hz. Îsâ'nın göğe çıkışı, ağması.

urûk عروق (a. i. ırk'ın c.) : ırklar, kökler, damarlar.

urûk-ı beşer : insan ırkları.

urûm, urûme اروم ، ارومه (a. i.) : **1.** nişâne, alâmet. **2.** başın tepesi. **3.** Ad kavminin mezarları. **4.** dip, kök.

urûs عروص (a. i.) : ekin veyâ meyva mahsullerinin zekâtı.

urusât عرسات (a. i. urs ve urus'un c.) : düğün yemekleri.

urûş عروش (a. i. arş'ın c.) : arşlar, gökler; tavanlar.

urûz عروض (a. i. arz'ın c.) : **1.** arzlar, keyfiyetler, bildirmeler. **2.** ârız olma, gelme.

urvâ عرواء (a. i.) : **hek.** sıtma, sıtmaya tutulma. (bkz : teb).

urve عروه (a. i.) : testi, kova ve benzerleri gibi şeylerin kulpu; kulp.

urve-i vuska, urvet-ül-vuska (sağlam sap) : Müslümanlık.

uryân عريان (a. i.) : çıplak. (bkz : bürehne).

uryân-ül-büzûr : bot. açık tohumlular.

uryânî عریانی (a. i.) : **1.** çıplaklık. **2.** kabuğu pek ince olan bir cins erik.

urza عرضه (a. i.) : hedef.

usâre عصاره (a. i.) : **1.** özsu, sıkılan şeylerden çıkan su. **2.** *besisuyu, **fr. sève.**

usâre-i hâss : bot. acı mârul denilen bir ottan elde edilen hulâsa olup asabî hastalıklarda kullanılır.

usâre-i hücreviyye : bot. hücre özsuyu.

usâre-i ineb (üzüm suyu) : şıra.

usâre-i mi'deviyye : anat. mîde salgısı.

usâre-i müstahzara : bot. ongun besisuyu, **fr. sève élaboré.**

usâre-i nevâtiyye : bot. çekirdek özsuyu, **fr. suc nucléaire.**

usât عصات (a. s. âsî'nin c.) : **1.** âsîler, itaatsizler, zorbalar. **2.** günahkârlar.

usefâ عسفاء (a. i. asîf'in c.) : **1.** ırgatlar. **2.** rençberler.

useybât عصیبات (a. i. useybe'nin c.) : **bot.** küçük damarlar.

useybât-ı ûlâ : bot. yaprağı iki kısma ayıran damarlar.

useybât-ı sâniye : bot. yaprağı iki kısma ayıran damarların iki yanından çıkan damarlar.

useybât-ı sâlise : bot. useybât-ı sâniyenin iki yanından çıkan damarlar.

useybe عصیبه (a. i. c. : useybât) : **bot.** damar, yaprağı bir takım kısımlara ayıran liflerden her biri.

useyle عسیله (a. i.) : **1.** bal kadar tatlı olan küçük bir şey. **2.** cinsî münâsebet, çiftleşme.

useyye عصیه (a. i.) : **fels.** çomak, **fr. bâtonnet.**

uslûc عسلوج (a. i. c. : assâlîc) : yeni belirmiş ağaç budağı.

Usmân عثمان (a. h. i.) : Osman.

Usmânî عثمانی (a. s.) : **1.** Hz. Osmanla ilgili. **2.** Osmanlılara âit, Osmanlılarla ilgili.

Usmâniyân عثمانیان (a. h. i. c.) : Osmanlılar, Osman Oğulları.

usmûh اصموخ (a. i.) : **1.** kulak. (bkz : sımâh, üzn). **2.** kulak deliği.

usr عسر (a. i.) : **1.** güçlük, zorluk; zor iş. **2.** sıkıntı, darlık, kıtlık.

usr-ül-bevl : sidik zorluğu.

usr-ün-nefes : nefes darlığı. (bkz : zîk-i sadr).

usret عسرت (a. i.) : zor, güçlük, zahmet, sıkıntı, zorluk.

usret-i bel' : hek. yutkunma zorluğu.

usret-i hazm : hek. hazım (*sindirim) güçlüğü.

usret-i teneffüs : hek. nefes darlığı.

usret-i hayz : hek. regl bozukluğu [kadınlarda].

ûstâd اوستاد (f. i.). (bkz : üstâd).

ûstâh اوستاخ (f. s.). (bkz : üstâh).

ûstâm اوستام (f. i.) : **1.** altın veyâ gümüşten yapılmış at eğeri, üzengi. (bkz : üstâm). **2. s.** emîn, güvenilir.

ûstâz اوستاذ (f. i.). (bkz : üstâz).

ustuble اصطبله (a. i.) : üstüpü.

ustumme اصطمه (a. i.). (bkz : uztumme).

usturlâb اسطرلاب (a. i.) : **astr.** [eskiden] yıldızların Arz'a nazaran yükseklik derecesini bulmakta kullanılan âlet.

usûl اصول (a. i. : asl'ın c.) : **1.** asıllar, kökler. **2.** bir ilmin veyâ tekniğin asıl mevzûundan önce öğrenilmesi gereken esas, başlangıç bilgi. **3.** başlangıç. **4.** yol, yöntem, tertip, metod, nizam, kaide, düzen, **fr. méthode.**

usûl-i aşere : tas. seyr ve sülûke giren mürit için kabûl edilen on esas: [**1.** tövbe; **2.** zühd: dünyâ nîmetlerinden, şehvetten nefsini kesme; **3.** Allah'a tevekkül; **4.** kanaat; **5.** uzlet : halkla temâsı kesme; **6.** zikir; **7.** Allah'a yönelme; **8.** mürâkabe; **9.** kendi nefsinin rızâsından çıkıp Allah'ın rızâsına girme. **10.** takvâ].

usûl-i fıkıh : fıkıh ilminin prensiplerinden bahseden ilim; fıkıh metodolojisi.

usûl-i hadîs : hadîs ilminin dayandığı prensipler; hadîs metodolojisi.

usûl-i muzâafa : muhâsebede yevmiye defterine borçlu hesâbının karşılığı olan alacaklı hesâbının da, birisi aktif, diğeri pasif tablolarında olmak üzere, aynı zamanda kaydedilmesi hâlidir. [bu metoda âit ilk bilgiler 1294 yılında râhip Lukas Paçiolo'nun : "Summa de Aritmetica Geometri Proportioni et Proportinalita" adlı eserinde görülmüş ve bu usûle "İtalyan usûlü" de denilmektedir].

usûl ve fürû : **fık.** bir kimsenin kendinden öncekileriyle sonrakileri, ataları ve çocukları.

usûlî, usûliyye اصولى ، اصوليه (a. s.) : usûle ait, usulle ilgili, **fr. méthodique.**

usûliyyât اصوليات (a. i. c.) : usul, metot bilgisi, **fr. méthodologie.**

usûliyyûn اصوليون (a. i. c.) : **1.** usûl-i fıkıh veyâ usûl-i hadîs bilginleri. **2.** metoda bağlı kalanlar, **fr. méthodistes.**

us'us عصعص (a. i.) : **anat.** kuyruk sokumu.

uşak اشق (f. i.) : **kim.** amonyak.

uşb عشب (a. i.) : tâze ot.

uşeyyâ اشيا (a. i. eşyâ'dan) : eşyâcıklar, küçük şeyler.

uşîr عشير (a. i.) : tâze ot, tâze çayır.

uşş عش (a. i.) : kuş yuvası.

uşşâk عشاق (a. i. âşık'ın c.) : **1.** âşıklar.

uşşâk-ı dil-figâr : yüreği yaralı âşıklar. **2. müz.** Türk müziğinde 5 numaralı basit makam (inici şekline beyâtî denmiştir). Çok tabiî bir dizi arzeden uşşak, en eski ve esas makamlardandır. Aşk, garâm, tasavvufî hissiyet için iyi kullanılırsa en yüksek bir ifâde vâsıtası olabilir. Asırlardanberi en çok kullanılmış olan uşşak, bugün elimizdeki Türk müziği eserleri içerisinde birinci gelmektedir. (917 parça uşşak eserin notası tesbît edilmiştir). Makam, uşşak dörtlüsüne pûselik beşlisi ilâvesinden ibârettir. Durak dügâh "lâ" ve güçlü dörtlü ile beşlinin birleştikleri dördüncü derece olan neva "re" perdeleridir. Makam çıkıcı olarak seyreder. Donanımına "si" için koma bemolü konulur (uşşak dörtlüsünün segâh perdesi için). Dizisinde niseb-i şerîfe'den 8 tâne olmakla mülâyimdir. Pestden tîze doğru orta sekizlisindeki sesleri şöyledir : dügâh, segâh, çârgâh, nevâ, hüseynî, acem, gerdâniye ve muhayyer.

uşşâk-aşîrân عشاق عشيران (a. b. i.) : **müz.** makamıdır. Kantemiroğlu'nun darb-ı fetih peşrevi elimizdeki tek nümûnesidir. Uşşâk ile onun şeddin-Türk müziğinin tahmînen üç asırlık bir mürekkep den bir parçanın birleşmesinden ibârettir.

uşşâk-gerdâniyye عشاق گردانيه (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşşâk-gevest عشاق گوشت (a. f. b. i.) : Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

Uşşâkıyye عشاقيه (a. h. i.) : **tas.** Halvetiyye tarîkatı şûbelerinden biri. [Hasan Hüsâmettîn-il-Buhârî tarafından kurulmuştur. (d. : 880 - (1475) - ö. : 1001 (1592)].

uşşâk-mâye عشاق مايه (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşşâk-nevrûz عشاق نوروز (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşşâk-selmek عشاق سلمك (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşşâk-şehnâz عشاق شهناز (a. f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

uşve عشوه (a. i.) : geceleyin uzaktan görünen ateş.

Utârid عطارد (a. h. i.) : **astr.** Arzıtilek (Merkür). **Kalem-i utârid-rakam** : Utârid gibi yazan kalem. [Bu seyyâreye (*gezeğen) pazar gecesi ile çarşanba hâkimdir. Bunun altında doğanlar, anlayışlı, kavrayışlı, zekî, kurnaz olurlar].

utât عتات (a. i. âtî'nin c.) : âsîler, serkeşler.

uteka عتقا ("ka" uzun okunur. a. s. atîk'in c.) : azatlılar, azat olmuş köleler, câriyeler.

utm, utüm عتم (a. i.) : **bot.** yabânî zeytin ağacı.

utme عتمه (o. i.) : **bot.** zeytinimsi meyve. [hünnap, iğde.. v. b. gibi].

utrûfe اطروفه (a. i. turfe'nin c.) : tuhaf, az bulunur şey.

utrûş اطروش (a. s.) : sağır. (bkz : ker[1]).

utûfet عطوفت (a. i.) : lûtuf, nezâket; şefkat.

utum اطم (a. i.) : **1.** köşk. (bkz : kâh, kasr). **2.** taş duvar; taş yapı.

utüvv عتو (a. i.) : **1.** kibir ve azametle karışık serkeşlik. **2.** ayaklanma. (bkz : isyân).

uvvâr عوار (a. i. c. : avâvîr) : **1.** dağ kırlangıcı. **2.** **s.** korkak [adam].

uyûb عیوب (a. i. ayb'ın c.) : ayıplar, kusurlar. **Setr-i uyûb** : ayıpları örtme, gizleme. **Settâr-ül-uyûb** (ayıpları örten) : Allah.

uyûn عیون (a. i. ayn'ın c.) : **1.** gözler. **2.** pınarlar, kaynaklar.

uyûn-ül-bakar : iri ve siyah tâneli bir çeşit üzüm.

uzbet عزبت (a. i.) : bekârlık, ergenlik. (bkz : uzûbet).

uzemâ' عظماء (a. s. azîm'in c.) : büyükler, şeref ve mevki bakımından büyükler.

uzemâ-yi devlet : devletin büyük adamları.

uzeym عظیم (a. i. c. : uzeymât) : kemikcik.

uzeymât عظیمات (a. i. uzeym'in c.) : kemikcikler.

uzeymât-ı sem'iyye : **anat.** kulaktaki sandûka-i tabl'ın (davul sandığının) etrâfında bulunan dört küçük kemik.

uzeyvât عضیوات (o. i. uzeyve'nin c.) : uzuvcuklar, küçük uzuvlar.

uzeyvât-ı hurde-bîniyye : **hek.** hurdebinle (mikroskop) görülebilen uzuvlar; bakteriler.

uzfûr اظفور (a. i.) : **1.** tırnak. (bkz : zufr). **2.** asma filizi.

uzîmâ اوذیما (a. i.) : **hek.** vücudda bir yerin, ağrısız ve ateşsiz olarak şişmesi.

uzîmâ-i mizmâr : **anat.** nefes borusunun yukarıki deliğinin şişmesi.

uzlet عزلت (a. i.) : bir yana çekilip kendi kendine tenhada yaşama, yalnızlık köşesine çekilme. (bkz : inzivâ).

uzlet-gâh عزلتگاه (a. f. b. i.) : yalnızlık köşesi, tenhada oturulan yer.

uzlet-geh عزلتگه (a. f. b. i.). (bkz : uzlet-gâh).

uzlet-güzîn عزلتگزین (a. f. b. s.) : yalnızlık köşesine çekilen, tehada yaşıyan. (bkz : uzlet-nişîn).

uzlet-nişîn عزلت نشین (a. f. b. s.) : tenhaya çekilip yalnız yaşıyan. (bkz : uzlet-güzîn).

uzlûfe اظلوفه (a. i.) : yalçın kaya, kayalık.

uzm عظم (a. i. c. : a'zâm) : kibirlenme; ululanma.

uzmâ عظمی (a. s. a'zam'dan) : daha (en, pek, çok) büyük. [a'zam'ın müennesi]. **Beliyye-i uzmâ** : çok büyük dert. **Sadâret-i uzmâ** : yüce sadrâzamlık mevkii.

uzme عزمه (a. i.) : **1.** birinin mensûb olduğu âile. **2.** akrabâ. **3.** aşîret.

uzret عذرت (a. i.) : önde olan perçem, saç. (bkz : perçem).

uztumme اضطمه (a. i.) : **1.** her şeyin aslı. **2.** insanın ırk ve nesebi. (bkz : ustumme).

uzûbet عذوبت (a. i.) : tatlılık, şirinlik, lâtiflik.

uzûbet-i lisân : dil tatlılığı, tatlı dillilik.

uzûbet عزوبت (a. i.) : bekârlık, ergenlik. (bkz : uzbet).

uzv عضو (a. i. c. : a'zâ) : *organ, vücûdun müstakil parçası.
uzv-i te'nîs : **bot. 1**) dişi organ; **2**) arkegon.
uzv-i tezkîr : **bot.** erkek organ.

uzvâniyye عضوانيه (a. i.) : **fels.** örgencilik, **fr. organicisme.**

uzvî, uzviyye عضوى،عضويه (a. s.) : uzva âit, uzuvla ilgili, canlı, organik. **Kimyâ-yi uzvî** : uzvî organik kimya, **fr. chimie organique. Gayr-i uzvî** : cansız inorganik, **fr. inorganique.**

uzviyyet عضويت (a. i.) : canlılık.

uzzâl عزال (a. i.) : **müz.** Türk müziğinde 10. basit makam. Hicaz âilesi denilen 4. basit makamdan biridir. Hicaz ile pek yaklaşır (Uzzâl'den başlıca eserler de hicaz'da gösterilmiştir). Uzzâl, hicaz beşlisine uşşak dörtlüsü ilâvesinden ibârettir. Umûmiyetle çıkıcı, nâdiren inici olarak kullanılmıştır. Dügâh "lâ" perdesinde durur. Güçlüsü -beşli ile dörtlünün birleştiği beşinci derece olan- hüseynî "mi" perdesidir. Niseb-i şerîfe'den dizisinde 7 tâne olmakla mülâyım'dır. Donanımına "si" bakiyye bemolü ile "fa" ve "do" bakıyye diyezleri konur. Orta sekizlisindeki sesleri -pestden tîze doğru olmak üzere- şöyledir: dügâh, dik kürdî, nim hicaz, nevâ, hüseynî, evic, gerdâniyye ve muhayyerdir.

uzzâl-acem عزال عجم (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış bir nümûnesi yoktur.

uzzâl-hüseynî عزال حسينى (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin birkaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamanımıza kalmış bir nümûnesi yaktur.

Ü

ü ع ، ا (a. ha.) : Osmanlı alfabesinin "elif" ve "ayın" ile başlıyan kelimelerinden hafif zammelilerin sesini verir.

übâb اباب (a. i.) : şiddetli, taşkın sel suyu.

übbehet ابهت (a. i.) : büyüklük, ululuk. (bkz : azamet mehâbet, übhet).
übbehetlü : sadrâzamlıktan ayrılmış olanların resmî ünvânı.

übeyd عبيد (a. i. abd'den) : **1.** kulcağız, kölecik. **2.** erkek adı. **Umm-i übeyd** : kurak çöl.

übeyd-âne عبيدانه (a. f. zf.) : değersiz kula yakışır sûrette. **Ma'rûzât-ı übeyd-âne** : değersiz kulunuzun bir ma'rûzâtı olarak..

übhet ابهت (a. i.) : büyüklük, ululuk. [aslı : "übbehet"dir]. (bkz : übbehet).

übüvvet ابوت (a. i. eb'den) : babalık, atalık. (bkz : pederî).

übüvveten ابوة (a. zf.) : babalık cihetiyle, atalık sıfatiyle.

ücâc اجاج (a. i.) : acı su, tuzlu su. (bkz : âb-ı şor[1], şûrâb, şûrâbe).

ücem اجم (a. i. ecme'nin c.) : sık ağaçlıklar. **Şîr-i ücem** : gayet kükremiş yırtıcı arslan.

ücret اجرت (a. i. c. : ücûrât) : **1.** hizmet karşılığı verilen para veyâ mal. **Bilâ-ücret** : parasız. (bkz : meccânen).
ücret-i kademiyye : ayakteri adı altında verilen para. **2.** nakliye, posta, telgraf, demiryolu ve sâireye verilen para.
ücret-i sukûk : [eskiden] kadılar tarafından alınan harç ve resim. [hüccetten 25 akçe, sicilden 7 akçe, nikâhtan 12 akçe, ölünün taksim edilen terîkesinden binde yirmi olması kanun ile tâyin olunmuştu].

ücûm اجوم (a. i.) : kale, palanka.

ücûn اجون (a. i.) : suyun rengi ve tadının bozulması.

ücûr اجور (a. i. ecr'in c.) : ecirler, sevaplar.
ücûr-i cezîle : bol sevaplar.

ücûrât اجورات (a. i. ücret'in c.) : ücretler.

üdebâ' ادباء (a. i. edîb'in c.) : edîbler.

üdre ادره (a. i.) : **anat.** kasık yarığı.

üfçe افچه (f. i.) : bostan korkuluğu.

üff اف (a. n.) : of!

üfhûd افهود (a. i.) : yetişmiş, serpilmiş çocuk.

üfkûhe افكوهه (a. i.) : şaşılacak, şaşıp kalınacak şey. (bkz : u'cûbe).

üfnûn افنون (a. i. c. : efânîn) : **1.** hal, nevi, çeşit, cins. **2.** saçmasapan söz, dedikodu. **3.** karışık dallar.

üftâde افتاده (f. s. c. : üftâde-gân) : **1.** düşmüş, düşkün; biçâre. **2.** âşık. **3. i.** kadın adı.

üftâde-gân افتادگان (f. s. üftâde'nin c.) : **1.** düşmüşler, düşkünler; biçâreler. **2.** âşıklar.

üftâde-gî افتادگی (f. i.) : üftâdelik, düşkünlük.

üftân افتان (f. s.) : düşen; düşerek.

üftân ü hîzân : düşe kalka [gitme].

üfûl افول (a. i.) : **1.** batma, kaybolma, görünmez olma. **2. mec.** ölme.

üf'ûle افعوله (a. i.) : vazîfe, *görev, **fr. fonction.**

üf'ûlevî افعولوى (a. s.) : vazîfeye âit, vazîfe ile ilgili. **fr. fonctionel.**

ühbe اهبه (a. i.) : yolculuğa veyâ askere mahsus elbise, malzeme.

ühciyye اهجيه (a. i.) : hicvetmiye, yermiye sebebolan şey; yerme. (bkz. : ühcüvve).

ühcüvve اهجوه (a. i.) : hicvetmiye, yermiye sebebolan şey; yerme. (bkz : ühciyye).

ühkûme اهكومه (a. i.) : alaycı hal ve söz.

ükâf اكاف (a. i.). (bkz : ikâf).

ükel اكل (a. i. ükle'nin c.) : lokmalar.

ükeyrâh اكيراه (a. i.) : ayazma, [Hıristiyanlarca makbul olan] su kaynağı.

ükl اكل (a. i.) : **1.** meyva. **2.** yiyecek, azık. **3.** zekâ. (bkz : ükül).

ükle اكله (a. i. c. : ükel) : lokma.

ükre اكره (a. i.) : **1.** çukur. (bkz : hufre). **2.** top, yuvarlak şey.

ükrûme اكرومه (a. i.) : kerem, lûtuf; bahşiş.

üksûm اكسوم (a. i.) : çayırı, çimeni çok güzel olan bahçe.

üksûs اكشوث (a. i.) : **bot.** sarmaşık.

ükşûş اكشوش (a. i.) : bağ sarmaşığı, tohumsuz sarmaşık. [Araplar, hırsızı buna benzetirler].

ükül اكل (a. i.) : **1.** meyva. **2.** rızık, azık; nasip. **3.** zekâ. (bkz : ükl). **Zû-ükül** : zekâ sâhibi, zekî.

ükzûbe اكذوبه (a. i.) yalan, uydurma söz.

ülbe البه (a. i.) : **1.** açlık. (bkz : cû'). **2.** kıtlık.

ülbûb البوب (a. i.) : kiraz çekirdeği.

ülfet الفت (a. i.) : **1.** alışma, kaynaşma. **2.** görüşme, konuşma. **3.** ahbaplık, dostluk. **4.** huy etme. **Germ-ülfet** : sıkı fıkı, içli dışlı.

ülfet-ger الفتگر (a. f. b. s.) : ülfet edici, eden.

ülfet-gerî الفتگرى (a. f. b. i.) : ülfetgerlik, ülfet edicilik.

ülhiyye الهيه (a. i.) : oyuncak, çocuk oyuncağı. (bkz : bâzîçe, ülhüvve).

ülhüvve الهوه (a. i.) : oyuncak, çocuk oyuncağı. (bkz : bâzîçe, ülhiyye).

ül-in-nühâ اولى النها (a. b. i.) : akıllı kimseler.

ül'ûbe العوبه (a. i.) : oyun, piyes.

ül'übân العبان (a. i.) : oyuncu aktör.

ülü-l-ebsâr اولى الابصار (a. b. i.) : görüş kabiliyetinde olan kimseler.

ülü-l-elbâb اولو الالباب (a. b. i.) : sağduyu sâhibi olan kimseler.

ülü-l-emr اولى الامر (a. b. i.) : **1.** pâdişah, kanun vâzıı. **2.** Müslümanların yetkili olan âmirleri. [halîfelere, kadılara, kumandanlara şâmildir].

ülüm الم (f. i.) : bölük, cemaat, takım. **ülüm ülüm** : bölük bölük, takım takım.

üm ام (a. i.). (bkz : ümm).

ümdûd امدود (a. i.) : âdet, usul, görenek.

ümdûha امدوحه (a. i.) : övülmeye sebeb olan şey, iş, hal.

ümem امم (a. i. ümmet'in c.) : ümmetler. **Hayr-ül-ümem** : Müslümanlar. (bkz : ümmet-i Muhammed). **Şefî-ül-ümem** : Hz. Muhammed.

ümem-i kadîme, — - i sâbıka : eski, geçmiş zaman ümmetleri.

ümenâ' امناء (a. s. emîn'in c.) : **1.** güvenilir kimseler. **2.** emînler, alay hesaplarının veyâ sandık muâmelelerinin kendilerine bırakıldığı kimseler.

ümenâ-yi kavm : bir kavmin emniyet ve güvenini kazanmış olan büyük kimseler.

ümerâ امرا (a. i. emîr'in c.) : **1.** emirler, beğler. **2. ask.** binbaşı, yarbay, albay rütbelerinde bulunan fermanlı subaylar. [bu rütbelerin altında bulunanlara: "zâbitân", üstündekilere: "erkân" denirdi]. **Emîr-ül-ümerâ : tar.** beylerbeyilerin lâkabı [Tanzîmat'tan önce], [Tanzîmat'tan sonra ıstabl-i âmire ile mîr-miranların arasında sivil rütbe olup ünvânı : "izzetlü paşa" dır].

ümhûd امهود (a. i.) : **1.** çömlek. **2.** tuzluk.

ümîd امید (f. i.) : **1.** umut, umma. **Kat'i ümîd** : ümit kesme.

ümîd-i cânân : sevgilinin ümîdi, onun gelmesi, ona kavuşma ümîdi.

ümîd-i istikbâl : yarının ümidi. **2.** erkek ve kadın adı.

ümîd-bahş امید بخش (f. b. s.) : ümit veren, ümitlendiren.

ümîd-bahşâ امید بخشا (f. b. s.) : ümitlendirecek sûrette.

ümîd-bahşâne امید بخشانه (f. zf.) : ümid-bahş olana, ümit verene, ümitlendirene yakışacak sûrette.

ümîd-bahşî امید بخشی (f. b. i.) : umdurma, ümitlendirme.

ümîd-beste امید بسته (f. b. s.) : ümit bağlamış, ümitlenmiş.

ümîd-gâh امیدگاه (f. b. i.) : ümit yeri, bir şey umulan yer, makam.

ümîd-geh امیدگه (f. b. i.). (bkz : ümîd-gâh).

ümîd-vâr امیدوار (f. b. s.) : uman, ümitli.

ümîd-vârâne امیدوارانه (f. zf.) : ümitli olana yakışacak sûrette.

ümîd-vârî امیدواری (f. b. i.) : ümitvarlık, ümitlilik.

ümlûc املوج (a. i.) : **1.** selvi yaprağına benziyen uzun, karışık bir ot. **2.** yaprak. (bkz : berg).

ümlûd املود (a. i.). (bkz : ümüldân, ümüldânî).

ümm ام (a. i: c. : ümmât, ümmehât). ana, anne. **Li-ümm** : ana tarafından. (bkz : mâder, vâlide).

ümm-i dünyâ : Mısır, Kahire.

ümm-i sulbe : **anat.** beyin zarlarından en kalını ve en dışta bulunanı, **fr. dure-mère.**

ümm-i veled : çocuk anası bulunan satılmaz câriye.

ümm-üd-dem : **anat.** kırmızı kan damarlarında görülen şişme, kabarma.

ümm-üd-dünyâ. (bkz : ümm-i dünyâ).

ümm-ül-bilâd : Mekke-i Mükerreme.

ümm-ül-fazâil : ilim.

ümm-ül-habâis : şarap, içki.

ümm-ül-kitâb : **tas. 1)** akl-ı evvel; **2)** arşın üstündeki kazâ ve kader levhası. (bkz : levh-i mahfûz); **3)** Kur'an'da Fâtiha sûresi. (bkz : seb'ül--mesânî).

ümm-ül-kurâ : Mekke-i Mükerreme.

ümm-ül-Kur'an : Fâtiha sûresi.

ümm-ül-mü'minîn : Hz. Muhammed'in zevceleri. (bkz : ezvâc-ı tâhirât).

ümm-ün-nücûm : **astr.** saman uğrusu. (bkz : kehkeşân).

ümm-ür-re's : dimağ.

ümm-ür-rezâil : bilgisizlik, cehâlet.

ümmehât امهات (a. i. ümm'ün c.) : **1.** analar, anneler. **2.** esaslar, asıllar. **3.** değerli, ilmî kitaplar.

ümmehât-ı mu'minîn : Hz. Muhammed'in refîkaları. (bkz : ezvâc-ı tâhirât).

ümmehât-ül-evlâd : [ümmül-veled'in c.] **huk.** [eskiden] müstevledeler; mevlâlarının firâşından ikrarlarına mukarin olarak çocuk doğurmuş olan câriyeler.

ümmet امت (a. i. c. : ümem) : **1.** bir peygambere inanıp bağlanan cemaat, tâife. **2.** bir dille konuşan insanların hepsi.

ümmet-i cemâat, —-i icâbet : bir tâifenin kendilerine gönderilen peygambere inanan kısmı.

ümmet-i da'vet : bir tâifenin kendilerine gönderilen peygambere inanan kısmı.

ümmet-i icâbet : ümmetin, peygamberine inanan kısmı.

ümmet-i Muhammed : İslâm dîninde bulunanlar.

ümmî امی (a. s. ümm'den) : anasından nasıl doğmuş ise öyle kalıp okuma yazma öğrenmemiş [kimse].

ümmî-i sâdık : Hz. Muhammed.

ümmîd امید (f. i.). (bkz : ümîd).

ümmîd-i nîm-hande : gülümseme ümidi.

ümmiyye امیه (a. s.) : anaya, anneye âit, ana ile ilgili. **Salât-ı ümmiyye** : salavâtın bir nev'i.

ümmiyyet امیت (a. i.) : ümmîlik, okuyup yazma bilmezlik.

Ümmühânî ام هانی ، امهانی (a. h. i.) : Hz. Ali'nin ablası. [Mi'rac gecesi Hz. Muhammed, bunun evinde bulunuyordu].

ümniyye امنیه (a. i. c. : emânî) : **1.** ümit, umut. **2.** istek, arzu. **3.** niyet, kuruntu.

ümsûle امثوله (a. i.) : **ed.** örnek olarak verilen beyit, mısrâ.

ümûmet امومت (a. i. ümm'den) : analık, annelik. **Hukuk-ı ümûmet** : analık hakları.

ümûmet ve übüvvet : analık ve babalık sıfatları.

üm'ûz امعوز (a. i.) : **1.** keçi; karaca. (bkz : ma'z). **2.** keçi ve karaca sürüsü.

ümüldân, ümüldânî املدان ، املدانی (a. i.) : **1.** tâze fidan, dal. **2.** ince, nârin vücut. **3. s.** güzel; genç.

ünân انان (a. i.) : inleme.

ünâs اناس (a. i. nüs'den) : halk. (bkz : nâs).

ünbûb, ünbûbe انبوب ، انبوبه (a. i. c. : enâbîb) : **1.** boğum, kamış boğumu. **2. anat.** ince boru, borucuk.

ünbûbe-i bevliyye : **anat.** sidik borucukları.

ünbûbe-i hazmiyye : **anat.** ağızdan kalın bağırsağın nehâyetine kadar uzanan hazim borusu.

ünbûbe-i şa'riyye : **anat.** *kılcal boru, **fr. tube capillaire.**

ünbûb-ı mi'devî : **hek.** mîde yıkamak veyâ mîde tübajı yapmak üzere kullanılan lâstik boru.

ünbûb-ül-habl : ince yol, patika yolu.

ünbûbî انبوبی (a. s.) : borumsu, boruya benzer.

ünbûse انبوثه (a. i.) : çocukların oyunu.

ünbûş, ünbûşe انبوش ، انبوشه (a. i.) : **bot.** nebat kökü, kökü yerden takımiyle çıkarılan fidan, ağaç.

ünmâ انمى (a. i.) : içi saman, ot doldurulmuş şey.

üns انس (a. i.) : **1.** alışıklık, alışkanlık, alışma.

üns tutmak : alışmak; düşüp kalkmak. **2. tas.** kalbde, Cemâl-i Hazret-i İlâhiyye müşâhedesinin eseri.

ünsâ انثى (a. s. i. c. : inâs) : dişi, kadın, kız.

ünsâ-üns انسا انس (a. i.) : sıkıfıkı konuşma.

ünsî, ünsiyye انسى ، انسيه (a. s.) : **1.** alışmış, sokulgan. **2. i.** arkadaş. **3.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı. **4.** ünsî, [eskiden] kamış kalemin iki kısımdan meydana gelen kesik kısmının alt parçası. [üst parçasına : "vahşî" denilirdi].

ünsiyyet انسيت (o. i.) : alışkanlık, ahbaplık, arkadaşlık.

ünşûde انشوده (a. i. c. : enâşîd) : okunmuş, söylenmiş şiir.

ünşûta انشوطه (a, i.) : ilmik, düğüm.

ünûf انوف (a. i. enf'in c.) : **anat.** burunlar. **Tergim-i ünûf** : **1)** burunlarını kırmak, kibirlerini kırmak; **2)** hakaret etmek.

ünûset انوثت (a. i.) : dişilik.

ünvân عنوان (a. i.) : **1.** kitâp, mecmûa, makale başlığı. (bkz : ser-levha). **2.** ad, isim, lâkab. **Sâhib-i ünvân** : yüksek mevki sâhibi.

ünzûha انزوهه (a. i.) : kibir, gurur; büyüklük.

ürbe اربه (a. i.) : **1.** düğüm. (bkz : ukde). **2.** büklüm. **3.** hîle.

ürbûn عربون (a. i.) : pey akçesi.

ürcûfe ارجوفه (a. i. c. : erâcîf) : yalan, uydurma söz.

ürcûha ارجوحه (a. i.) : salıncak.

ürcûze ارجوزه (a. i. recez'den) : **ed.** mısrâları kafiyeli, kısa vezinli nazım.

ürd ارد (f. e.) : gibi.

ürd-i Behişt : "cennet gibi, cennete benzer" : Nisan.

ürmûle ارموله (a. i. c. : erâmil, erâmîl) : ergen [delikanlı].

ürûme ارومه (a. i.) : **1.** (bkz : erûme). **2.** Ad kavminin mezarları.

üs اس (a. i.). (bkz : üss).

üsârâ اسارى (a. i. esîr'in c.) : esirler. (bkz : üserâ).

üsbû' اسبوع (a. i. c. : esâbî') : hafta.

üsbûbe اسبوبه (a. i. c. : esâbîb) : küfür, sövme.

üsbûî, üsbûiyye اسبوعى ، اسبوعيه (a. s.) : haftalık. **Cerîde-i üsbûiyye** : haftalık gazete.

üsbüş اسبش (f. i.) : kehle.

üserâ' اسراء (a. i. esîr'in c.) : **1.** esirler, tutsaklar. **2.** kullar, köleler.

üskûb اسكوب (a. s.) : **1.** eşik bekliyen, papuççu, kunduracı. **2. i.** dökülüp akan, dökülmüş olan su. **3. i.** sıra ile dikili ağaçlar. **4. i.** demirci.

üskûbe اسكوبه (a. i.) : ağırşak, tapa.

üskuf اسقف (a. i.) : papas. (bkz : râhib).

üskutuss اسقطس (a. [rumcadan]. **i. c.** : üskutussât) : asıl, cevher, madde, unsur.

üskutussât اسقطسات (a. [rumcadan] i. üskutuss'un c.) : üskutuslar.

üsküffe اسکفه (a. i.) : eşik tahtası.

üskür اسکر (f. i.) : kirpi. (bkz : uşgur).

üslûb اسلوب (a. i. c. : esâlîp) : **1.** tarz, yol, biçim, usul. **2.** ifâde yolu. (bkz : selîka).
üslûb-i âdî : ed. alelâde ifâde tarzı.
üslûb-i âlî : ed. üstün ifâde tarzı.
üslûb-i hakîm : ed. hikmetli söz söyleme tarzı.

üsr اسر (a. i.) : sidik zoru, sidik tutulması.

üsre اثره (a. i.) : **1.** söz ve hadîs nakletme. **2.** seleflerden gelen şan ve şeref.

üsrûş اسروش (f. i.) : **1.** güzel ses. **2.** melek. **3.** her Güneş ayının on yedinci günü.

üsrüb اسرب (f. i.) : kurşun.

üsrübî اسربی (f. i.) : **tar.** binâ ve kubbeler için lâzım olan kurşunları döküp hazırlıyan san'atkâr.

üss اس (a. i. c. : esâs) : **1. ask.** üs, herhangi bir saldırışa esas olmak üzere önceden donatılmış olan yer. **2.** esas, asıl, kök, temel.
üss-i bahrî : ask. deniz üssü.
Üss-i zafer : ask. Yeniçeri ocağının lağvı hakkında Esad Efendi'nin yazdığı kitap ["Ebced" hesâbına göre onun zamânına rastlıyan 1241 (1825) yılını gösterir].
üss-ül-hareke : ask. askerî harekâtın başlangıcına esas olan yer. **3. mat.** üs, bir sayının kaçıncı kuvvete yükselebileceğini gösteren ve o sayının biraz yukarı sağında yer alan sayı : 7^3 gibi.
üss-i mîzân : mat. talebenin (*öğrenci), sınıf geçmek için bütün derslerden almak zorunda kaldığı notların ortalama miktârı.

üstâ استا (f. i.). (bkz : üstâd) : [nazımda kullanılır].

üstâd استاد (f. i.) : **1.** muallim, *öğretmen; usta, sanatkâr. **2.** bir ilim veyâ san'at alanında üstün yeri olan kimse. **3.** üniversite profesörü. **4.** mason locasının başkanı.
üstâd-ı a'zam : 1. en büyük üstad, en büyük usta. **2.** üstadlar teşkîlâtının başkanı.
üstâd-ı küll : birçok şeyleri çok iyi bilen.

üstâd-âne استادانه (a. f. zf.) : üstâda yakışır yolda; usta elinden çıkmış olarak; ustaca.

üstâdî استادی (a. f. i.) : üstadlık, ustalık.

üstâh استاخ (f. s.) : hayâsız, edepsiz kimse. (bkz : küstah).

üstâh-âne استاخانه (f. zf.). (bkz : küstâh-âne)

üstâm استام (f. i.) : **1.** altın veyâ gümüşten yapılmış at eyeri, üzengi. (bkz : ûstâm). **2. s.** emin, güvenilir.

üstâz استاذ (a. i. c. : esâtîz, esâtize). (bkz : üstâd).

üstâziyyet استاذيت (a. i.) : üstâzlık, üstadlık, ustalık.

üstûdân استودان (f. i.) : mecûsî mezarı.

üstûn استون (f. i.) ; direk. (bkz : sütûn).

üstûr استور (f. i.) : davar, at ve katır gibi dört ayaklı hayvan.

üstûre اسطوره (a. i. c. : esâtîr) : **1.** efsâne, yalan, bâtıl söz. **2.** uydurma, masal, söz.

üstühân استخوان (f. i.) : kemik. (bkz : [üstühvânrübâ, üstühvânrend, üstühvânrenk: masal kuşu olan "hümâ"nın adı].

üstühân-pâre استخوانپاره (f. b. i.) : kemik parçası.

üstükus اسطقس (a. i. c. : üstükusât) : **1.** madde, cevher, asıl. **2.** gök cisimleri. **3.** geometri.

üstükusât اسطقسات (a. i. üstükus'un c.) : **1.** maddeler, asıllar, cevherler. **2.** gök cisimleri. **3.** geometriler.

üstüre استره (f. i.) : ustura.

üstüvân استوان (f. s.). (bkz : üstüvâr).

üstüvâne اسطوانه (a. i.) : **1.** direk; içi boş direk. **2. geo.** silindir.

üstüvânî اسطوانى (a. s.) : üstüvâne, silindir biçiminde.

üstüvâr استوار (f. s.) : **1.** sağlam, kuvvetli, dayanıklı. **2.** güvenilir.

üstüvârî استوارى (f. s.) : kuvvetli, sağlam, emniyetli.

üsür اثر (a. i.) : yara izi. (bkz : nedbe).

üsve اسوه (a. i.) : imtisal nümûnesi, örnek olacak insan.

üşâbe اشابه (a. i.) : **1.** karışık cemaat. **2.** nesebi, ırkı karışık adam. **3.** hırsızlık, rüşvet gibi şeylerle elde edilen kazanç. **4.** (c. : eşâib) ilâçlı şerbet.

üşbe اشبه (a. i.) : kurt, böcek. **(bkz :** dûd).

üşgule اشغوله ("gu" uzun okunur. a. i.) : uğraşılacak iş. (bkz : meşguliyyet).
üşgule-i hasene : iyi, güzel işler.

üşgur اشغر (f. i.) : [oklu] kirpi. (bkz : üskür).

üşkûfe اشكوفه (f. i.): çiçek. (bkz : şükûfe).

üşkûh اشكوه (f. i.) : büyüklük, ululuk, şan ve şeref. (bkz : şükûh).

üşküfte اشكفته (f. i.) : açılmış [çiçek].

üşnân اشنان (a. i.) : **bot.** çöğenotu. [bir kök olarak sabun yerine kullanılır.].

üşne اشنه (a. i.) : **bot.** yosun, ağaç yosunu.
üşne-i karnî : boynuza benziyen yosun.
üşne-i kasabî : hek. suda boğulanların akciğerlerinde meydana gelen beyaz veyâ gül renkli kabarcıklar.
üşne-i şeybî : [sakal gibi] salkımsaçak görünüşlü yosun.

üşniyye اشنيه (a. i.) : **bot.** suyosunları.
üşniyye-i berriyye : bot. yapraklı karayosunları.
üşniyye-i hadrâ : bot. diyatome, silisli alkler, **fr. diatomées, lât. basillariophta..**

üştülüm اشتلم (f. i.) : kavga, gürültü.

üştülüm-kâr اشتلمكار (f. b. s.): kavgacı, gürültücü.

üştür اشتر (f. i.) : deve. (bkz : cemel).

üştür-bân اشتربان (f. b. i.) : deveci (bkz : sâr-bân, şütür-bân).

üştür-dil اشتردل (f. b. s.) : kinci; hasetci.

üştürek اشترك (f. i.) : dalga. (bkz :mevc).

üştür-gâv اشترگاو (f. b. i.) : zurâfa.

üştür-gaz اشترغاز ("ga" uzun okunur. f. b. i.) : **bot.** deve otu.

üştür-hâr اشترخوار (f. b. i.) : **bot** deve dikeni, deve otu.

üştür-hû اشترخو (f. b. s.) : deve huylu, kinci.

üştür-mürg اشترمرغ (f. b. i.) : deve kuşu.

ütrüc, ütrücce اترج ، اترجه (a. i.) : **bot.** ağaç kavunu.

ütûb اتوب (a. i.). (bkz : itâb).

üvel اول (a. s.) : **fels. fr. primaire.**

üveyl اويل (a. i.) : vâveylâ, çığlık.

üzânî اذانى (a. s. ve i.) : büyük kulaklı adam. [merkepten kinâye olarak].

üzeyn اذين (a. i.) : **1.** kulakçık. **2. anat.** kulakçık.

üzeyn-i eymen : anat. kalbin taban kısmında bulunan ve sağdaki ana toplardamarlardan kanı alıp karıncıklara veren (sağdaki) boşluk.

üzeyn-i eyser : anat. kalbin taban kısmında bulunan ve soldaki ana toplardamarlardan kanı alıp karıncıklara veren (soldaki) boşluk.

üzeyn-i ma'denî : hek. hastalıktan dolayı kalbin üzeyin (kulakçık) lerinden işitilen ses.

üzn اذن (a. i. c. : âzân) : **1.** kulak. (bkz : gûş). **2.** telli çalgılarda akord etmiye yarıyan burgu, mandal.

üzn-i dâhilî : anat. içkulak.

üzn-i feres (at kulağı) : he (ه) nin altındaki ekleme uzantısı, he'nin kuyruğu.

ünz-i hâricî : anat. dışkulak.

ünz-i mutavassıt : anat. ortakulak.

üzn-ül-himâr : bot. eşek kulağı, karakafes denilen nebât (*bitki).

V

vâ وا (a. n.) : "vâh, yazık!" mânâsına gelerek esef, hayıf, hasret gibi kelimelerle kullanılır. **Vâ-hayfâ** : eyvah, yazık! **Vâ-hasretâ** : âh ayrıldı!.. gibi.

vâ وا (f. e.) : "geri, arkada" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar : **Vâ-mânde** : geride kalmış geride. **Vâ-pesîn** : en gerideki, en sonraki.. gibi.

va' وع (a. i.) : çakal. (bkz : şegal, şegâl).

vâ-beste وابسته (f. b. s. c. : vâ-bestegân) : ...e bağlı. (bkz : muallak, mukayyed, mütevakkıf, menût).

vâ-bestegân وابستگان (f. b. s. vâ-beste'nin c.) : ...e bağlı olanlar.

vâbil وابل (a. i.) : iri damlalı yağmur.

vâcib واجب (a. s. vücûb'dan) : **1.** terki câiz olmıyan, yapılması gerekli. **2.** yapılması şer'an lüzumlu olan, farz derecesine yakın bulunan. [Kur'an'da zımnî delille emredilen : bayram namazları, adaklar gibi]. **3. fels.** zorunlu.

vâcib li zâtihi : tas. adem-i mümteni olan mevcuttur ki vücut kendisinden olup başkasından olmadığı için mâdûmiyyetin imtinâı zarûret hâlinde olduğu yerinde kullanılır bir tâbirdir.

vâcib-ül-îfâ : yapılması gerekli olan.

vâcib-ül-vücûd : varlığı lüzumlu olan, Allah.

vâcib-ür-riâye : 1) riâyet edilmesi gerekli olan; **2) tar.** sadrâzam, vezir, nişancı ve beğlerbeğilerin oğulları gibi hürmet ve riâyet edilmesi lâzımgelen kimseler.

vâcibât واجبات (a. i. vâcibe'nin c.) : vâcip olan, yapılması gerekli olan şeyler.

vâcibe واجبه (a. i.) : yapılması vâcip derecesinde lüzumlu şey. (bkz : vecîbe).

vâcid, vâcide واجد ، واجده (a. s.) : **1.** vücûda getirici, getiren. **2.** zengin. ["vâcid": Allah-ın sıfatıdır]. **3. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vâciz, vâcize واجز ، واجزه (a. s.) : kısa. (bkz : vecîz, vecîze).

vâd واد (f. i.) : oğul. (bkz : ferzend, pûr, mahdûm).

va'd وعد (a. i. c. : mevâîd, vuûd) : **1.** söz verme, üstüne alma. (bkz : taahhüd). **2.** yapılmasına söz verilen şey. **El-va'dü ke-d-deyn** : vait, borç gibidir.

va'd-i muallak : huk. "filân adam senin alacağını vermezse ben veririm" demek gibi sözdür ki "kefâlet" olur.

va'd-i mücerred : huk. "filân kimsenin borcunu öderim" demek gibi bir söz.

vâ-dâde واداده (f. b. s.) : geri çevrilmiş, reddolunmuş. (bkz : merdûd).

va'de وعده (a. i.) : **1.** bir iş için önden belirtilen zaman. **2.** bir işi geciktirmek için belirtilen zaman. **3.** ecel.

va'de-i ferdâ : yarın için verilmiş olan söz.

va'de-i yâr : yârın vâdesi, sevgilinin söz vermesi.

vâdî وادى (a. i. c. : evdiye) : **1.** iki dağ arasındaki uzun çukur, dere. **2.** bir nehrin aktığı yer, yatak. (bkz : mecrâ).

vâdî-i Eymen : Hz. Mûsâ'nın Tûr dağında Allah'ın tecellîsine mazhar olduğu yer, Tur dağı civârında bir dere. [Hz. Mûsâ zevcesiyle berâber buraya gitmiş ve zevcesi burada doğum yapmıştır]. **3.** yol, tarz, usul, alan. (bkz : sâha).

vâdi-i hâmûşân : mezarlık, kabristan.

vâdî-i kadîm : eski tarz, eski usul [şiir veyâ nesir].

vâfî, vâfiye وافى ، وافيه (a. s. vefâ'dan) : **1.** yeter, tam, elverir. **2.** sözünde duran, sözünün eri.

vâfî ve kâfî : bol bol yeter.

vâfid وافد (a. i. c. : evfâd, vefd, vüffed, vüfûd) : elçi; temsilci. (bkz : resûl).

vâfir, vâfire وافر ، وافره (a. s. vefret'den) : **1.** çok, bol. **Emvâl-i vâfire** : bol, çok mal. (bkz : bisyâr, firâvân, kesîr). **2. ed.** aruzda **müfâaletün müfâaletün** vezni.

vagd وغد (a. s.) : **1.** alçak, âdî. (bkz : denî). **2.** hasis, tamahkâr.

vagl وغل (a. i.). (bkz : vegadet).

vâh واه (a. n.) : vâh, yazık, ay. **Âh ü vâh** : inleyip sızlanma.

vah vah : yazık, acırım.

vâh واح (a. i. c. : vâhât) : çöl ortasında suyu ve yeşilliği olan yer. (bkz : vâha).

vâha واحه (a. i.) : çöl ortasında suyu ve yeşilliği olan yer.

vahal وحل (a. i. c. : evhâl, vuhûl) : bataklık, batak, çamurlu yer.

vahal-gâh وحلگاه (a. f. b. i.) : bataklık.

vahal-nâk وحلناك (a. f. b. s.) : çamurlu.

vaham وحم (a. i.) : gebe kadının aş yermesi.

vahâmâ وخامى (a. s. vahîm'in c.) : vahîm, ağır, tehlikeli, çok korkulu olan şeyler. (bkz : vihâm).

vahâmet وخامت (a. i.) : **1.** hazim güçlüğü, zor hazmedilen şeyin hâli. **2.** güçlük, ağırlık. **3.** tehlikeli vaziyet, korkulacak hal.

vahâmet-i havâ : havanın vahimliği, tehlikeliliği.

vâ hasretâ واحسرتا (a. n.) : eyvah, yazık. (bkz : vâ-hayfâ).

vâhât واحات (a. i. vâh'ın c.) : çöl ortasında suyu ve yeşilliği olan yerler.

vâ-hayfâ واحيفا (a. n.) : eyvâh, yazık.

vahdânî وحدانى (a. s.) : Allah'ın birliğine âit; Allah ile ilgili.

vahdâniyye وحدانيه (a. i.) : **fels.** *tektanrıcılık, **fr. monothéisme.**

vahdâniyyet وحدانيت (a. i.) : birlik, Allah'ın bir oluşu.

vahdet وحدت (a. i.) : **1.** yalnızlık, teklik, birlik. **2. tas.** Allah'a yakınlık, Allah'a ulaşma.

vahdet-i fikir : **fels.** tek düşüncelik, **fr. monoïdeisme.**

vahdet-i vücûd : varlığın tek oluşu; tasavvuf mesleği. **3.** ifâde sırasında mevzûun dışına çıkılmaması, yânî maksat ne ise yalnız ondan bahsedilmesi, sözün dallandırılıp budaklandırılmaması.

vahdet-ârâm وحدت آرام (a. f. b. s.) : dinlendirici, rahat yer.

vahdet-gâh وحدتگاه (a. f. b. i.) : yalnız kalınacak yer.

vahdet-güzîn وحدت گزين (a. f. b. s.) : yalnızlığa çekilen.

vahdetiyye وحدتيه (a. i.) : **fels.** bircilik, **fr. monisme.**

vahdet-nâme وحدتنامه (a. f. b. i.) : XV. asır bilgin ve sôfîlerinden Afyonkarahisarlı Abdürrahîm Efendi'nin 1460 (H. 865) de yazdığı manzum tasavvufî eserdir.

vâhi, vâhiye واهى ، واهيه (a. s.) : boş, mânâsız, faydasız, ehemmiyetsiz [şey].

vâhib, vâhibe واهب ، واهبه (a. s. vehb'den) : **1.** hibe eden, bağışlıyan, bağışlayıcı.

vâhib-ül-âmâl : istekleri gerçekleştiren, Allah. **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vâhib-ül-atâyâ, — -ül-idrâk : Allah. (bkz : vehhâb).

vahîd وحيد (a. s.) : yalnız, tek. (bkz : yektâ).

vahîd-üd-dehr; — -ül-asr, — -üz-zemân : zamânın; devrin tek insanı.

vahîd-ül-cins : **bot.** erkeklik ve dişilik organlarından yalnız bir tânesi bulunan zümre.

vahîd-ül-filka : **bot.** (bkz : vahîd-ül-filka nebâtât).

vahîd-ür-rahîm : **zool.** en çok bir yavru yapan hayvanlar.

vâhid, vâhide واحد ، واحده (a. s. vahdet'den) : **1.** tek, bir. **Ba'de vâhidün** : birbirinden sonra, birer birer. (bkz : bî-nazîr, münferid, yektâ).

vâhide ircâ : **mat.** bire indirme. **fr. réduction à l'unité.**

vâhide karîb fazlalı hâric-i kısmet : **mat.** bire yakın artıkla bölüm, **fr. quotient à une près par exés.**

vâhide karîb noksanlı hâric-i kısmet : **mat.** bire yakın eksikle bölüm, **fr. quotient à une près par défaut.**

vâhiden ba'de vâhidin : birer birer, birbirinden sonra.

vâhid-i kıyâsî : **mat.** *birim, **fr. unité.**

vâhid-i kıyâsî-i nârî : **kim.** kalori.

vâhid-ül-filka nebâtat : **bot.** *birçenekliler, **fr. monocotylédones.**

vâhid-ül-firâş : **jeol.** ortoklaz.

vâhid-ül-levn : **fiz.** tekrenkli, **fr. monochromatique.**

vâhid-ül-levn : **fiz.** tekanlamlı, **fr. univoque.**

vâhid-ül-mesken : **bot.** *birevcikli, **fr. monoïque.**

vâhid-üs-sukbe : **zool.** tekdelikliler, **fr. monotrèmes. 2. i.** erkek adı.

vâhîden واحداً (a. zf.) : tek olarak.

vâhim, vâhime واهم ، واهمه (a. s. vehm'den) : kuran, kuruntulu.

vahîm وخيم (a. s. c. : vihâm, vahâmâ) : ağır, sonu tehlikeli, çok korkulu.

vâhime واهمه (a. i.) : kuruntu kurma hassası.

vâhin واهن (a. s.) : zayıf [kimse]. (bkz : zebûn).

vâhir واخر (a. i.) : **1.** diken. **2.** iğne.

vahîş وحيش (a. s.). (bkz : vahş).

vâhiyât واهيات (a. s. vâhiye'nin c.) : boş, mânâsız, faydasız, ehemmiyetsiz [şey].

vahl وحل (a. i. c. : evhâl, vuhûl). (bkz : vahal).

vahl-gâh وحلگاه (a. f. b. i.) : bataklık.

vahmâ وحمى ، وحما (a. i.) : aş yeren gebe kadın.

vahş وخش (a. i.) : dört ayaklı hayvanlara ârız olan bir hastalık.

vahş وحش (a. s. c. : vahşân, vuhûş) : **1.** yabâni, ürkek, insandan kaçan [hayvan]. **2.** ıssız, tenha [yer].

vahşân وحشان (a. s. vahş'ın c.) : **1.** yabâni [hayvanlar]. **2.** ıssız, tenha [yerler]. (bkz : vuhûş).

vahşet وحشت (a. i.) : **1.** vahşîlik, yabânilik. **2.** ıssızlık, tenhalık. **3.** korku, ürküntü.

vahşet-âbâd وحشت آباد (a. f. b. i.) : ıssız, korku ve ürkeklik veren yer.

vahşet-âgîn وحشت آگين (a. f. b. s.) : çok ıssız, korkunç.

vahşet-âmîz وحشت آميز (a. f. b. s.) : vahşetle karışık.

vahşet-âver وحشت آور (a. f. b. s.) : vahşet, ürküntü getiren, korku veren.

vahşet-engîz وحشت انگيز (a. f. b. s.) : korkunç. (bkz : mahûf).

vahşet-gâh وحشتگاه (a. f. b. i.) : korku yeri, ıssız yer. (bkz : vahşet-nâk).

vahşet-nâk وحشتناك (a. f. b. s.) : korku veren yer, ıssız yer. (bkz : vehşet-gâh).

vahşet-zâr وحشت زار (a. f. b. i.) : yabâni, ıssız yer.

vahşî, vahşiyye وحشى ، وحشيه (o. s.) : 1. yabâni, insandan kaçan. 2. ürkek, korkak. 3. merhametsiz, duygusuz.

Vahşî وحشى (a. h. i.) : Uhud Gazâsı'nda Hz. Hamza'yı öldüren köle. [kanı heder edilmişken Mekke'nin fethinden sonra Hz. Peygamber tarafından affedilmiştir].

vahşiyyâne وحشيانه (a. f. zf.) : vahşîcesine, vahşîlikle.

vahşûr وخشور (f. i.) : peygamber. (bkz : nebî, resûl).

vahy وحى (a. i.) : bir fikrin veyâ bir emrin Allah tarafından bir peygambere bildirilmesi, **fr. révélation. Emîn-ül-vahy :** Cebrâil Aleyhisselâm [Allah tarafından peygamberlere vahiy getirmiye me'mur büyük melek].

vahy-i münzel : Kur'an.

vahz وخز (a. i.) : 1. çimdikleme. 2. sivri bir şey batırarak acıtma. 3. ısırma; sokma.

vaîd وعيد (a. i.) : birini iyiliğe sevk ve kötülükten uzaklaştırmak için korkutma, yıldırma. **Va'd ü vaîd :** iyi ve yıldırıcı, ürkütücü şeyler vâdetme.

vâiye واعيه (a. i.). (bkz : feryâd).

vâiz واعظ (a. s. ve i.va'z'dan. c. : vâizân, vu'âz) : dinî öğütlerde bulunan [ibâdet yerlerinde-].

vâizân واعظان (a. i. vâiz'in c.) : dînî öğütlerde bulunanlar [ibâdet yerlerinde-] (bkz : vâizîn, vu'âz).

vâizîn واعظين (a. i. vâiz'in c.) : dînî öğütlerde bulunanlar [ibâdet yerlerinde-]. (bkz : vâizân, vu'âz).

vâiziyye واعظيه (a. i.) : vâzedenlere, gördükleri vazîfe karşılığı olarak verilen para.

vâj-gûn, vâj-gûne واژگون ، واژگونه (f. b. s.) : ters, tersine dönmüş, uğursuz. **Baht-ı vâj-gûn :** ters tâlih. (bkz : vârûn).

vâjûn, vâjûne واژون ، واژونه (f. b. s.) : (bkz : vâj-gûn, vâj-gûne).

vak' وقع (a. i.) : 1. ağırlık, ağırbaşlılık. 2. yüksek yer.

vak'a وقعه (a. i.) : 1. olup geçen şey, hâdise, olay. 2. savaş. (bkz : harb, ceng, perhâş).

vak'a-i hayriyye : tar. Yeniçeri ocağının kaldırılması.

vak'a-i vakvâkıyye : tar. 1066 (1655) ısyânında Avcı Sultan Mehmed'e zorla öldürttükleri saray ağalarının Sultan Ahmet'deki şecer-i vakvâk (**bkz:** vakvâk) denilen çınar ağacına başaşağı asılması hâdisesine verilen bir ad.

vakahat وقاحت ("ka" uzun okunur. a. i.) : arsızlık; utanmazlık; küstahlık.

vak'a-nüvîs وقعه نويس (a. f. b. s.) : zamânın hâdiselerini kayıtla vazîfeli bulunan resmî devlet târihçisi.

vakar وقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : ağırbaşlılık, temkinlilik. **Sahte-vakar :** yalandan, yersiz ağırbaşlılık gösteren. (bkz : rekânet, rükûnet).

vakayi' وقايع ("ka" uzun okunur. a. i. vâkıa, vakia'nın c.) : vak'alar, hâdiseler, *olaylar.

vakayi'-i acîbe : acâyip vak'alar.

vakayi'-nâme وقايعنامه (a. f. b. i.) : **ed.** günlük vak'a ve hâdiselerin kayıtlı bulundukları eser. (bkz : rûz-nâme).

vakd, vakdân وقد ، وقدان (a. i.) : ateşin yanması, tutuşması.

vakf وقف (a. i. c. : evkaf) : 1. durdurma, alıkoyma. 2. duruş, durma; kımıldanmama. 3. ayırma, bağlama. 4. bir malı veyâ mülkü-satılmamak kaydiyle- bir hayır işine bağışlama, bırakma.

Vakf bi-s-süknâ : huk. [eskiden] süknâsı meşrût olan vakıf.

vakf bi-z-zarûre : huk. [eskiden] vakfı câiz olmıyan bir şeyin vakfedilmesinden diğer şeyin mevkuf sayılması.

vakf-ı ebnâiyye : huk. [eskiden] meşrût-ün-lehi erkek çocuklarla erkek çocukların erkek çocukları olan vakıf.

vakf-ı ehlî : huk. [eskiden] kavm-i mahsûre âit vakıf.

vakf-ı evlâdiyye : huk. [eskiden] meşrût-ün-lehi evlât olan vakıf.

vakf-ı fâsid : huk. [eskiden] aslen sahih olup da bâzı hâricî vasıfları îtibâriyle meşrû olmıyan vakıf.

vakf-ı fuzûlî : huk. [eskiden] bir kimsenin mâlik olmadığı bir şeyi sâhibinin iznini almaksızın bir cihete vakfetmesidir ki, sâhibinin icâzetine mevkuf olur. [meselâ : bir kimse karısı ile müştereken mâlik olduğu bir akarın tamâmını kendi kendine bir cihete vakfetse karısının hissesine âit vakıf, karısının icâzetine mevkuf bulunur. Binâenaleyh icâzet vermediği takdirde bu hisse hakkındaki vakıf nâfiz olmaz].

vakf-i gayr-i lâzım : huk. [eskiden] feshi kabil olan vakıf.

vakf-ı gayr-i sahîh : huk. [eskiden] aslen sahih olup vasfen sahih olmıyan yânî zâten mün'akit olup bâzı hâricî vasıfları îtibâriyle meşrû olmıyan vakıf.

vakf-ı hayât : ömrünü bağlama.

vakf-ı lâzım : huk. [eskiden] feshi kabil olmıyan vakıf.

vakf-ı marîz : huk. [eskiden] bir kimsenin maraz-ı mevtinde yapmış olduğu vakıf. [vasiyet hükmünde olup sülüs-i maldan mûteber olur].

vakf-ı mevkuf : huk. [eskiden] bir vakit ile takyît edilen vakiftır ki sahih olmaz. Çünkü vakıflarda te'bîd (ebedîlik) şarttır.

vakf-ı muallak : huk. [eskiden] bir şarta ta'lik sûretiyle yapılan vakıf ki sahih olmaz. ["filan işim görülürse şu mülküm vakıf olsun!" denilmesi gibi].

vakf-ı muzâf : huk. [eskiden] gelecek bir zamâna izâfe sûretiyle yapılan vakıftır ki sahih değildir.

vakf-ı müneccez : şarta muallak, istikbâle muzâf, bir vakit ile mukayyet olmaksızın hemen yapılan vakıf.

vakf-ı müstesnâ : huk. [eskiden] Vakıflar İdâresi'nin müdâhale ve mürâkabesi olmaksızın doğrudan doğruya mütevellileri tarafından idâre olunan vakıf.

vakf-ı müşâ' : huk. [eskiden] bir kimsenin başkasiyle müştereken mâlik olduğu bir yerdeki hisse-i şâyiasını bir cihete vakfetmesi.

vakf-ı müşterek : huk. [eskiden] iki veyâ daha çok kimsenin müştereken mâlik oldukları bir yeri bir cihete vakfetmeleri. [şeriklerden biri bir cihete, diğeri de başka bir cihete vakfederek bir veyâ iki mütevelliye teslim etmeleri de bu kabildendir].

vakf-ı müteâref : huk. [eskiden] menkulün asâleten vakfı sahih değildir. Bir menkulün vakfolunması hakkında bir beldede örf ve âdet cereyân etmiş ise o beldede o gibi menkulün vakfı sahih olur. [meselâ : okutmak üzere kitap, düğünlerde gelinlere iâre olunmak üzere hulliyat vakfedilmek âdet olan beldelerde o nevi memleketlerin vakfı sahihtir; buna : "müteâref vakıf" denir].

vakf-ı sahîh : huk. [eskiden] zâten ve vasfen meşrû olan vakıf.

vakfe وقفه (a. i.) : **1.** durak, durulacak yer. **2.** hacıların Arefat'ta durmaları. **3.** duraklama ânı.

vakfe-i hayret : hayret duraklaması.

vakfe-gâh وقفه گاه (a. f. b. i.) : durak yeri. (bkz : mevkıf).

vakfî, vakfiyye وقفى ، وقفيه (a. s.) : vakfa âit, vakıfla ilgili.

vakfiyye وقفيه (a. i.) : bir vakfın şartlarını bildiren resmî senet.

vakfiyyet وقفيت (a. i.) : mülkün, vakıf olma keyfiyeti.

vakf-nâme وقفنامه (a. f. b. i.). (bkz : vakfiyye).

vâkıâ واقعا (a. zf.) : gerçek, gerçi, her nekadar. (bkz : fi-l-vâki').

vâkıa واقعه (a. i. c. : vâkıât) : **1.** vuku' bulmuş, olmuş bir iş, gerçek. **2.** rü'yâ, düş. **3.** cenk, savaş.

vâkıa-i erd-şîr-i ceng : cenk erinin, kükremiş cenk arslanının başına gelen hal. **4.** hâdise, musîbet.

vâkıa-ı şâh-ı şîr-ceng : arslan gibi döğüşen pâdişahın vâkıası, onun başına gelen hal, ölümü.

vâkıât واقعات (a. i. vâkıa'nın c.) : başagelen, baştan geçen hâdiseler (*olaylar).

vâkıât-ı Üftâde : Üftâde hazretlerinin rü'yâları [bir eserin adıdır].

vâkıf واقف (a. s. vakf ve vukuf'dan) : **1.** duran, ayakta duran. **2.** Arafat'da vakfeye duran. **3.** bir şeyi elde eden; bir işten haberli olan. **4.** bir şey vakfeden. **Şart-ı vâkıf** : vakfı yapanın koştuğu şart.

vâkıf-ı ahvâl : durumdan, işlerden haberli.

vâkıf-ı esrâr : gizli şeyleri, sırları bilen.

vakıyye وقيه (a. i.) : okka, dörtyüz dirhemlik tartı.

vakıyye-i a'şârî : [eski] üçyüz on iki dirhemlik bir ağırlık ölçüsü.

vâkî, vâkıye واقى ، واقيه (a. s. vikaye'den) : **1.** koruyan, saklıyan. **2.** önleyici [tedbir, ilâç], **fr. prophylactique.**,

vâki', vâkıa واقع ، واقعه (a. s. vuku'dan) : **1.** vuku' bulan, olan, düşen; olagelen, raslıyan **2.** geçen, geçmiş olan. **Fi-l-vâki'** : gerçi; gerçekten. (bkz : vâkaa). **Kemâ-hüve-l-vâki'** : olageldiği üzere.

vakia وقيعه (a. i. c. : vakayi') : vak'a, hâdise (*olay). (bkz : vâkıa).

vakid وقيد (a. i.). (bkz : vakud).

vakih وقيح (a. s.) : edepsiz, hayâsız, utanmaz.

vakkad وقاد ("ka" uzun okunur. a. s.). (bkz : vekkad).

vakkas وقاص ("ka" uzun okunur. a. s.) : savaşçı; okçu. (bkz : ceng-cû).

vakr وقر (a. i.) : kulak ağırlığı.

vakt وقت (a. i. c. : evkat) : **1.** vakit, zaman. **2.** saat, günün muhtelif saatleri. **3.** mevsim. **4.** münâsip, uygun zaman. **5.** boş zaman. **6.** geçim. **7.** çağ, zaman. **8.** fırsat. **9.** muayyen, belirtilen zaman.

vakt-i asr : ikindi zamânı.

vakt-i fecr : tan yerinin ağarma vakti.

vakt-i fursat : fırsat zamânı; fırsatın ele geçtiği zaman.

vakt-i gurûbî : alaturka saat; ezânî saat de denilen Güneş'in batmasiyle hesaplanan vakit.

vakt-i hâcet : lüzumlu vakit, ihtiyaç zamânı.

vakt-i hazar : barış zamânı.

vakt-i merhûn : beklenen çağ ve zaman.

vakt-i muhtâr : düğün, ziyâfet, muhârebede hücûma geçme gibi hallerde uygun bir zaman tâyîni.

vakt-ı nücûmi : yıldızlara göre düzenlenen vakit.

vakt-i sefer : savaş zamânı.

vakt-i zevâlî : Güneş'in öyle zamânından hesaplanan vakit, alafranga saat.

vakt-ü hâl : paraca olan vaziyet.

vakt-i zuhr : öğle zamânı.

vaktâ ki وقتا كه (a. e.) : ne vakit ki, o vakit ki, olduğu vakit.

vakten وقتاً (a. zf.) : vakit ve zamanca.

vakten min el evkat : günlerden bir gün, bir zaman, vaktiyle.

vakud وقود ("ku" uzun okunur. a. i.) : odun, kömür gibi ateş olacak, yakılacak şeyler. (bkz : mahrûkat).

vakur وقور ("ku" uzun okunur. a. s. vakar'dan) : ağırbaşlı, temkinli [kimse].

vakur-âne وقورانه ("ku" uzun okunur. a. f. zf.) : ağırbaşlılıkla, temkinlilikle.

vakvâk وقواق (a. i.) : yemişleri insan biçiminde olduğu rivâyet edilen bir masal ağacı. **Şecer-i vakvâk** : İstanbul'da Atmeydanı'nda bir çınara verilen ad. [öldürülen bâzı büyüklerin başı bu çınara asılmıştı].

vakvaka وقوقه (a. i.) : kurbağa sesi.

vâlâ والا (f. s.) : yüksek, yüce. (bkz : âlî, bâlâ, bülend). **Kamet-i vâlâ:** boyu yüksek olan.

vâlâ-câh والا جاه (f. b. s.) : mevkii, rütbesi yüksek olan.

vâlâ-kadd والا قد (f. a. b. s.) : boyu yüksek, uzun boylu.

vâlâ-kadr والا قدر (f. a. b. s.) : kadri, değeri yüce.

vâlâ-şân والا شان (f. b. s.) : şânı yüce.

vâlâyî والايى (f. i.) : yükseklik, yücelik. (bkz : ulüvv).

vâle واله (f. i.) : **1.** ılgımsalgım, serap. **2.** bir çeşit ipek kumaş. **3.** nâle.

vâlî والى (a. i. velâyet'den. c. : vülât) : bir vilâyeti idâre eden en büyük me'mur.

vâlid والد (a. s. ve i. vilâdet'den) : baba.

vâlid-i kesîr-ül-mahâmid : övülecek halleri çok olan baba.

vâlide والده (a. s. ve i.) : doğuran; ana. (bkz : ümm).

vâlideyn والدين (a. i. c.) : ana ile baba.

vâlidiyyet والديت (o. i.) : annelik ve babalık vasfı.

vâlih, vâlihe واله ، والهه (a. s. veleh'den) : şaşakalmış. (bkz : mütehayyir-).

vâlihâne والهانه (a. f. zf.) : şaşkınca.

vâliyân واليان (a. f. b. i. vâlî'nin c.) : vâlîler.

v'Allahi والله (a. e.) : "Allah için, Allah hakkı için" mânâsına gelen büyük yemin. (bkz : billâhi t'Allahi).

vâm وام (f. i.) : borç. (bkz : deyn).

vâ-mânde وامانده (f. b. s.) : geride kalmış, geride.

vâm-cû وامجو (f. b. s.) : borç arıyan.

vâm-dâr وامدار (f. b. s.) : borçlu.

vâm-hâh وامخواه (f. b. s.) : alacaklı.

vâmık, vâmıka وامق ، وامقه (a. s.) : **1.** seven, âşık, sevdâlı. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

Vâmık وامق (a. h. i.) : Vâmık ile Azrâ hikâyesinin erkek kahramânı.

vâmî وامى (f. s.) : borçlu. (bkz : medyûn).

vamk ومق (a. i.) : sevme. (bkz : muhabbet).

-vân ـ وان (f. s.). (bkz : -bân).

vâ-pes واپس (f. s.). (bkz : vâ-pesîn).

vâ-pesîn واپسين (f. b. s.) : son, en sondaki, en gerideki. **Nefes-i vâ-pesîn** : son nefes.

-vâr ـ وار (f. e.) : **1.** benzetme edâtı, gibi. (bkz : âsâ, mânend, -vâre, -vârî, veş). **Âvâre-vâr :** âvâre gibi. **Bülbül-vâr :** bülbül gibi. **2. i.** kerre, def'a. **Yek-vâr** : bir defâ, bir kerre. **3. s.** -li. **Ümîd-vâr** : ümitli. **4. s.** mâlik, sâhip. **Mâl-vâr :** mal sâhibi, zengin. (bkz : -dâr, zû-). **5.** lâyıklık, uygunluk anlatır. **Gûş-vâr** : kulağa takılmıya lâyık küpe.

varak ورق (a. i. c. : evrâk, vırâk) : **1.** yaprak. (bkz : berk). **2.** kâğıt veyâ kitap yaprağı. **3.** yazılmış kâğıt. **4.** altın, gümüş ve sâir mâdenlerden dövülerek yapılan ince yaprak.

varak-ı keffî : **bot.** eldamarlı yaprak, **fr. feuille palmée.**

varak-ı ke'sî : **bot.** çanakyaprağı, **fr. sépale.**

varak-ı mefsûs : **bot.** oymalı yaprak, **fr. feuille lobée.**

varak-ı mihr ü vefâ : sevgi ve vefâ, yânî, sözde, sevgide sadâkatin kâğıdı.

varak-ı minşârî : **bot.** kenarındaki dişleri destere gibi sivri ve kısa olan yaprak.

varak-ı mürekkebe : **bot.** *bileşik yaprak, **fr. feuille composée.**

varak-ı rişi : **bot.** *telekdamarlı yaprak, **fr. feuile pennée.**

varak-ı sümeyrî : **bot.** meyvayaprak, **fr. carpelle.**

varak-ı tüveycî : **bot.** *taçyaprağı, **fr. pétale.**

varak-ı zehre : **bot.** çiçek yaprağı, **fr. bractée.**

varak-ı zû-zeneb : **bot.** kuyruklu yaprak.

varaka ورقه (a. i.) : **1.** tek yaprak, tek kâğıt. **2.** yazılı kâğıt.

varaka-i sahîha : senet, istidâ gibi şeyler yazmıya mahsus resmî damgalı kiymetli kâğıt.

Varaka ورقه (a. h. i.) : **1.** ilk vahy'in gelmesi üzerine Hz. Hadîce'nin Hz. Peygamberi alıp götürdüğü meşhur kâhin. **2.** Varaka ile Gülşâh hikâyesinin erkek kahramânı.

varaki ورقى (a. s.) : **1.** yaprağa âit, yaprakla ilgili. **2.** yaprak biçiminde.

varak-kerdân ورق كردان (a. f. b. s.) : olmıyacak, boş işlerle meşgul olan [kimse].

varak-pâre ورقپاره (a. f. b. i.) : **1.** yaprak parçası. **2.** kâğıt parçası. **3.** ehemmiyetsiz, âdî kâğıt, pusula, tezkere.

-vâre واره — (f. e.). (bkz : -vâr).

vâreste وارسته (f. s.) : 1. kurtulmuş. **2.** serbest, rahat. (bkz : âzâde). **3.** ilişiksiz.

vârestegî وارستگى (f. i.) : **1.** vârestelik, kurtulma. (bkz : halâs). **2.** serbestlik, rahatlık. **3.** ilişiksizlik.

-vârî وارى — (f. s.) : benzer, gibi. **Efrenc-vârî** : frenk gibi. **Minkar-vârî** : gaga gibi. (bkz : -vâr [1]).

vârid, vâride وارد ، وارده (a. s. vürûd'dan. c. : vâridîn) : **1.** gelen, vâsıl olan, erişen. **Evrâk-ı vâride** : bir dâireye başka dâirelerden gelen evrak.

vârid-i hâtır : hatıra gelen, akla gelen. **2.** bir şey hakkında çıkan, söylenen.

vâridât واردات (o. i. vâride'nin c.) : **1.** gelir [yıllık, aylık...]. **2.** hatıra gelen, içe doğan şeyler.

vâridât-ı gayr-ı melhûza : devlet gelirleri arasında gösterilmiş olmayıp sonradan her hangi bir vesîle ile meydana çıkan gelir.

vâride وارده (a. i. c. : vâridât) : **1.** gelmiş olan şey. **2.** akla gelen şey, düşünce. **3.** resmî dâireye gelen evrak.

vâridîn واردين (a. s. vârid'in c.) : gelenler.

vâris وارث (a. i. verâset'den. c. : verese) : **1.** mirasçı, kendisine miras düşen. **2.** Allah adlarından biri.

varta ورطه (a. i.) : **1.** kuyu gibi oyuk ve derin yer; uçurum. **2. mec.** tehlike.

vârûn, vârûne وارون ، وارونه (f. s.) : ters, aksi, uğursuz. (bkz : ma'kûs, menhûs). **Baht-ı vârûn** : ters tâlih. (bkz : vâj-gûn).

vasab وصب (a. i. c. : evsâb) : hastalık; ağrı.

vasat وسط (a. i. c. : evâsıt) : **1.** orta, iki şeyin arası. **2.** ikisinin ortası olan şey. **Lâ-hayre illâ fi-l-vasat** : hayır ancak vasattadır, hayır îtidaldedir. **3.** cemiyet muhîti, iç. (bkz: dâhil). **4.** bel, sırtın alt kısmı.

vasat-ı mütenâsib : mat. *orantılı orta, **fr. moyenne proportionnelle.**

vasat-ül-hâl : orta halde, orta halli.

vasat-ül-kame : orta boylu.

vasat-ür-re's : başın ortası.

vasateyn وسطين (a. i. c. :) : **mat.** ortalar, **fr. moyens.**

vasatî وسطى (a. s.) : orta; ortalama, ikisi ortası, orta halde.

vasatî hatâ : mat. her hangi bir şeyin müteaddit ölçülerinin vasatîsi olan rakamı beher ölçü miktârını temsîl eden rakamdan çıkarmak sûretiyle elde edilen farklar toplamının ölçü adedine bölümünden elde edilen ± hatâ miktârı, **lât.** : **Error medius.**

vasatî mürabbaî hatâ : mat. her hangi bir şeyin müteaddit ölçülerinin vasatîsi olan rakamı beher ölçü miktarını temsîl eden rakamdan çıkarmak sûretiyle elde edilen farkların kareleri toplamının kökünün ölçü adedine taksîminden elde edilen ± hatâ miktârı, **lât. error medius metuendus**

vasf وصف (a. i. c. : evsâf) : **1.** *nitelik, bir kimsenin veyâ şeyin taşıdığı hal, sıfat. **2.** bir kimsenin veyâ şeyin durumunu anlatarak târif etme. **3.** övme. **4. gr.** sıfat.

vasf-ı tahsînî : ed. bir şeyin mâhiyetini beyân etmekten ziyâde lâfzını süslemek için kullanılan sıfatlar. Meselâ : "bu şi'r-i teri okurken ol mah*bir savt-i garîp işitti nâgâh" beytindeki **ter** ve **garîb** sıfatları gibi.

vasf-ı terkîbî : gr. *birleşik sıfat, bir ismin sonuna Farsça bir emir eklenerek yapılan terkip. **Zevk-efzâ** : zevk artıran... gibi.

vasfî, vasfiyye وصفى ، وصفيه (a. s.) : **1.** vasıfla, nitelikle ilgili, beyan ve târife âit. **2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vâsıb واصب (a. s.) : sürekli; yerinde duran.

vasıb وصب (a. s.) : hasta. (bkz : marîz).

vâsıf واصف (a. s. vasf'dan) : **1.** vasfeden, bildiren; öven. **2. i.** erkek adı.

vâsık واثق (a. s. vüsûk'dan) : **1.** güvenen. **2.** Abbâsî halîfelerinden birinin ünvânı.

vâsık billâh : Allah'a güvenen.

vâsıl واصل (a. s. vüsûl'den) : **1.** erişen ulaşan, kavuşan. **2.** (c. : vâsılîn) : **tas.** Hakk'a eren. ["vâsıl-ı Hakk" şeklinde de kullanılır].

vâsıla واصله (a. s.) : **fels.** dıştan, **fr. adventice.**

vâsılîn واصلين (a. s. vâsıl[2]'nin c.) : **tas.** Hakka erenler. **Gavs-ül-vâsılîn** : hakîkate, mârifete ermiş olan kâmillerin başı, Hz. Abdülkadir-il-Geylânî.

vâsıt واسط (a. s. vasat'dan) : ortada bulunan, ikisi ortası.

vâsıta واسطه (a. i. c. : vesâit) : **1.** iki şeyi birbirine bitiştiren üçüncü. **2.** aracı, arada bulunan, araya giren, meyancı. **3.** âlet, araç. **4.** soy, soy kuşağının her biri. **Bilâ-vâsıta** : vâsıtasız, doğrudan doğruya. **Bi-l-vâsıta** : vâsıta ile, birinin aracılığı ile. **5. ed.** tercî ve terkîb-i bendleri teşkîl eden parçaları birbirine bağlıyan beyit. [terci'lerde tekrarlanır, terkiplerde değişir].

vâsıti واسطى (a. i.) : **tas.** iyi cins bir kamış kalemi.

vâsi', vâsia واسعه ، واسع (a. s. vüs'at'den) : **1.** geniş; açık; enli; bol. **Arz-ullahi vâsia** : Allah'ın yeri geniştir. **2.** Allah adlarından biri.

vâsi'-ül-mağfire : yarlıgaması bol olan Allah.

vasî وصى (a. i. vesâyet'den. c. : evsıyâ') : **1.** bir ölünün vasiyetini yerine getirmiye me'mur edilen kimse. **2.** bir yetimin veyâ akılca zayıf ve hasta olan bir kimsenin malını idâre eden kimse. **3.** (İmâmiye mezhebine göre) Hz. Ali.

vasî-i guremâ : **fık.** borçları terikesinden fazla olduğu halde vefât eden borçlunun terikesine yargıç tarafından tâyin olunan vasî.

vasî-i mansûb : **fık.** yetim için hâkim (yargıç) tarafından tâyîn edilen vasî.

vasî-i muhtâr : **fık.** ölünün hayatta iken tâyîn ettiği vasî olup, vasiyeti yerine getirmekle vazifelidir.

vasîd وصيد (a. i.) : kapı eşiği. (bkz : südde).

vasîf وصيف (a. i. c. : vesâif, vusafâ) : uşak, hizmetçi.

vasîl وصيل (a. s.) : birinden aslâ ayrılmaz [kimse].

vasît وسيط (a. s.) : aracı, hakem.

vasiyyet وصيت (a. i. c. : vesâyâ) : bir kimsenin öldükten sonra yapılmasını istediği şey. **Rükn-i vasiyyet** : vasiyete delâlet eden şeyler.

vasiyyet-bi-l-galle : **huk.** [eskiden] bir kimsenin birine bir mülkünün, meselâ akarının gallesini vasiyet etmesi. [bu vasiyet, hem mûsînin hîn-i vefâtındaki mevcut galleye, hem de musâleh sağ oldukça tahaddüs edecek gallelere masrûf olur].

vasiyyet-bi-l-hacc : **huk.** [eskiden] bir kimsenin vefâtından sonra nâmına haccedilmesi için yaptığı vasiyet. [sülüs-i mâlinden mûteber olur].

vasiyyet-bi-l-muhâbât : **huk.** [eskiden] bir malı değer fiyatından noksan ile satılmak üzere yapılan vasiyet [dörtyüz lira kıymetinde olan bir evin muayyen bir şahsa üç yüz liraya satılmasını vasiyet gibi].

vasiyyet-bi-s-sehm : **huk.** [eskiden] bir kimsenin bir şahsa veyâ bir cihete terikesinden lâalettâyin bir sehim vasiyet etmesi ki vereseden hiç birinin sehimden zâit olmamak üzere terikenin altıda biri musâleh'e âit olur.

vasiyyet-bi-s-semere : **huk.** [eskiden] bir kimsenin birine bağ ve bahçe gibi bir mülkünün semeresini vasiyet etmesi.

vasiyyet-bi-s-süknâ : **huk.** [eskiden] bir akarın süknâsını muayyen bir kimseye vasiyet etme. [terekenin üçte birinden mûteber olur].

vasiyyet-bi-sülüs-il mâl : **huk.** [eskiden] bir kimse tarafından : "malının üçte birini filân kimseye veyâ filân cihete vasiyet ettim" diye yapılan vasiyet.

vasiyyet-bi-ş-şart : **huk.** [eskiden] bir şart ile mukayyet olan vasiyet. [meselâ : bir kimsenin : "âilemin nezdinde ikamet etmek üzere filân kadına yüz lira veriniz" diye vasiyet etmesi gibi.

vasiyyet-i gayr-i mürsela : **huk.** [eskiden] nısıf ve sülüs gibi bir kesir ile mukayyet olarak vuku' bulan vasiyet. [terikenin dörtte birini vasiyet gibi.].

vasiyyet-i muallaka : **huk.** [eskiden] şarta tâlik olunan vasiyet. [meselâ hasta olan bir kimse : "eğer ben bu hastalıktan ölürsem filân zâta şu kadar lira veriniz" demesi gibi].

vasiyyet-i mukayyede : **huk.** muayyen bir hâdise ile veyâ bir vakit ile yâhut bir mekân ile takyîd-edilen vasiyet.

vasiyyet-i mutlaka : **huk.** muayyen bir hâdise ile, bir vakit veyâ mekân ile takyîd edilmiyen vasiyet.

vasiyyet-i mürsele : **huk.** [eskiden] musâbih'in miktârı muayyen olan yânî sülüs ve rubu' gibi bir kesirle mukayyet olmıyan vasiyet. [muayyen bir evi vasiyet gibi].

vasiyyet-li-l-ecnebî : **huk.** [eskiden] bir kimsenin vârisinden gayrî bir şahsa yaptığı vasiyet. [bu vasiyet mûsînin vârisleri bulunduğu takdirde terikenin sülüsünden, bulunmadığı takdirde tamâmından mûteber olur].

vasiyyet-li-l-vâris : **huk.** [eskiden] bir kimsenin kendi vârislerinden birine yaptığı vasiyet. [diğer veresenin icâzetine mevkuf bulunur].

vasiyyet-nâme وصيتنامه (a. f. b. i.) : bir kimsenin, vasiyetini yazmış olduğu kâğıt, yazılı vasiyet.

vasl وصل (a. i.) : **1.** [bir şeyi başka bir şeye] ulaştırma, birleştirme; ulaşma, birleşme. **2.** kavuşma. (bkz : vuslat). **3. gr.** ulama, **fr. liaison. Leylet-ül-vasl** : ayın son gecesi. **4. g. s.** sayfaları yapışan yazılı bir kitabı ayırma san'atı.
vasl-ı dil-dâr : sevgiliye kavuşma hâli.

vasl ve sâyagân : **ed.** revî harfinden sonra tekrar eden zamir veyâ edat.

vasle واصله (i.) : **tar.** Mevlevî tarîkatine mahsus bir ceşit elbise.

vasm, vasme وصم ، وصمه (a. i.) : ayıp, utanacak şey; eksiklik.

vasmet وصمت (a. i.) : **1.** bir şeyi çarçabuk bağlama. **2.** halsizlik, kırıklık. **3.** eksiklik, ayıp.

vasmet-i cehâlet : bilgisizlik eksikliği.

vassâd وصاد (a. s. ve i.) : örücü, ören, dokuyucu, dokuyan, çulha. (bkz : nessâc).

vassâf وصاف (a. s. vasf'dan) : **1.** vasıflarını bildirerek anlatan veyâ öven. **2. i.** erkek adı.

vassâl وصال (a. s.) : **1.** vasleden, ulaştıran, birleştiren. **2. i. g. s.** sayfaları yapışan eski yazılı bir kitabın sahifalarını ayıran sanatkâr. **3. i. tar.** Ortaçağ'da Derebeylerine bağlı olan halk veyâ kendisinden daha büyük bir Derebeyine bağlı olan Derebeyi.

vassâle وصاله (a. i.) : [eskiden] yazma kitapların kenarlı kısmına kâğıt ilâvesi sûretiyle yapılan tâmir şekli.

vâş واش (f. s.) : düşman; gammaz.

vâşüde واشده (f. s.) : geri çekilmiş, defolunmuş.

vatâ' وطاء (a. i.) : bir şeyi ayakla çiğneme.

vatan وطن (a. i. c. : evtân) : yurt.
vatan-ı sânî (ikinci vatan) : sonradan yerleşilen yer.

vatan-dâş وطنداش (a. t. b. i.) : yurttaş, hemşeri.

vatanî, vataniyye وطنى ، وطنيه (a. s.) : vatana âit, vatanla ilgili.

vatan-perver وطنپرور (a. f. b. s.) : yurtsever.

vatan-perverâne وطنپرورانه (a. f. zf.) : yurtsevere yakışır yolda, yurtsevercesine.

vatar وطر (a. i. c. : evtâr) : iş. **Ba'd-i kazâ-yi vatar** : abdest bozduktan sonra. **Kazâ-yi vatar** : abdest bozma.

vatâvît وطاويط (a. i. vatvât'ın c.) : **1.** dağ kırlangıçları. **2.** yarasalar. **3.** korkak ve geveze kimseler.

vâter واتر (f. s.) : çok uzak; sonundaki.

vatîd وطيد (a. s.) : sağlam, kunt.

vatm وطم (a. i.) : **1.** ayakla çiğneme. **2.** perdeyi salıverme.

vatnî وطنى (a. i.) : üzerine basma, çiğneme.

vatvât وطواط (a. i, c. : vatâvît) : **1.** dağ kırlangıcı. **2.** yarasa. **3.** korkak ve geveze adam.

vatvata وطوطه (a. i.) : gece göz görmemesi.

vaty وطى (a. i.) : **1.** ayak altında çiğneme, basma. **2.** çiftleşme. (bkz : cimâğ).

vav واو (a. f. ha.) : Osmanlı alfabesinin yirmi dokuzuncu harfi olup "ebced" hesâbında altı sayısının karşılığıdır; v harfinin adı.

vâv-ı âtıfa : gr. atıf vavı, *bağlaç, **fr. conjonction.** [bu harf, Arapça veyâ Farsça iki kelimeyi birbirine bağlarken ilk kelimenin son harfi konsonla bitmiş ise bu harfi ü gibi okutur : **ilim ve irfan** (= ilm ü irfân); vokal ile bitmiş ise, iki kelimeyi birbirine bağlıyan "vav" harfi ortada-Farsça kaidesine göre-vü okunur : **kazâ ve kader** (= kaza vü kader).. gibi. (Arapça'da **ve** olduğu gibi okunur].

vâv-ı kasem : a. gr. her hangi bir kelimenin, çok defâ Allah kelimesinin evveline gelerek : **için, hakkı için** mânâlarını verir : **V'Allahi :** Allah için, Allah hakkı için. **Ve-l-kalemi :** kalem hakkı için. **Ve-n-necmi :** yıldız hakkı için.. gibi. (bkz : bî-(billâhi), te- (t'Allahi)].

vâ-veyl واويل (a. n.) : yazık, eyvâh!

vâ-veylâ واويلا (a. n.) : **1.** eyvâh, yazık! (bkz : dirîg, dirîga). **2. i.** çığlık, yaygara, feryâd. **3. i.** Nâmık Kemâl'in meşhur vatanî şiiri.

vâvî واوى (a. s.) : **1.** "vav" harfine mensup, "vav" harfi ile ilgili. **Ecvef-i vâvî.** (bkz : ecvef). **2.** tilki. (bkz : sa'leb)

vâye وايه (f. i.) : nasîp, kısmet. (bkz : behre). **Bî-vâye :** nasipsiz, mahrum. (bkz : bî-behre).

vâye-dâr وايه دار (f. b. s.) : nasîbi olan, kısmetli. (bkz : vâye-mend, zû-hazz).

vâye-gîr وايه گير (f. b. s.) : nasiplenmiş; elde etmiş.

vâye-mend وايه مند (f. b. s.) : kısmetli, nasîbi olan. (bkz : vâye-dâr).

vâz واز (f. i.) : bırakma, terk. (bkz : ferâgat).

va'z وعظ (a. i) : **1.** bir kimseye, kalbini yumuşatacak, kendisini iyiliğe sevk edecek sûrette söz söyleme. **2.** dînî öğüt.

vaz' وضع (a. i. c. : evzâ') : **1.** koyma, konulma.

vaz'-ı esâs : esas koyma, temel atma.

vaz'-ı yed : el koyma. **2.** tâyin etme. **3.** kurma, îcâdetme. **4. mant.** bir şeye ad koyma. **5.** meydana getirme.

vaz'-ı haml : doğurma. **6.** duruş, tavır, hareket.

vaz'-ı kadîm : bir yerin eskidenberi bulunduğu hal.

vazâat وضاعت (a. i.) : alçaklık, bayağılık.

vazâh وضاح (a. i.) : beyaz, güzel yüzlü adam.

vazâhat وضاحت (o. i.) : vâzıhlık, açıklık.

vazâif وظائف (a. i. vazîfe'nin c.) : vazîfeler (*ödevler).

vazâif-i kanûniyye : kanûnî vazîfeler.

vazâif-i milliyye : millî, ulusal vazîfeler.

vazâif-i sagîre : huk. boş kalan, inhilâl eden veyâ muattal bırakılan vazîfeler.

vaz'an وضعاً (a. zf.) : vaziyeti, durumu îtibâriyle; asıl lûgat mânâsı bakımından.

vâzgûn, vâzgûne وازگون ، وازگونه (f. b. i.) : ters, dönük; uğursuz. (bkz : bâz-gûn, bâz-gûne).

vâzı', vâzıa واضع ، واضعه (a. i. ve s. vaz'dan) : 1. koyan.

vâzı'-ı imzâ : imzâ koyan. 2. temelini koyan kuran; yapan, hazırlıyan.

vâzı-ı kânûn : kanunu yapan, koyan, hazırlıyan.

vâzı'-ül-yed : el koyan, eline alan.

vâzıh, vâzıha واضح ، واضحه (a. s.) : açık, meydanda, belli, kapalı olmıyan [söz, cümle..].

vâzıhan واضحاً (a. zf.) : açık olarak, açık açık.

vâzıhât واضحات (a. i. vâzıh'ın c.) : açık, meydanda olan şeyler. (bkz : bedîhiyyât).

vazî', vazîa وضيع ، وضيعه (a. s. vaz'dan) : alçak, bayağı, âdî, aşağı.

vaz'î, vaz'iyye وضعى ، وضعيه (a. s.) : vaz'a mensup, onunla ilgili.

vazîfe وظيفه (a. i. c. : vazâif) : 1. *ödev, *görev, bir kimsenin yapmak zorunda bulunduğu iş. 2. yapılması, birine havâle edilen iş. 3. ehemmiyet verilen iş. 4. birine, her gün veyâ muayyen günlerde verilmesi kararlaştırılan iş ücreti.

vazîfe-i mukaddes : kutsal vazîfe (*görev).

vazîfe-i mütehattime : **fels. fr. droit étroit.**

vazîfe-i zimmet : borç olan vazîfe. ["vazîfe" aslında, Arapça'da "maaş" karşılığıdır].

vazîfe-dâr وظيفه‌دار (a. f. b. s. c. : vazîfe-dârân) : 1. vazîfeli (*görevli). 2. i. me'mur.

vazîfe dârân وظيفه داران (a. f. b. s.) : vazîfedâr'ın c.) : 1. vazîfeliler. 2. i. me'murlar.

vazîfe-hâr وظيفه خوار (a. f. b. s. c. : vazîfe-hârân) : tahsîsâtı olan, ücret alan.

vazîfe-hârân ظيفه خواران (a. f. b. s. vazîfe-hâr'ın c.) : maaşı, tahsîsâtı olanlar, ücret alanlar.

vazîfe-nâ-şinâs وظيفه ناشناس (a. f. b. s.) : vazîfesini bilmiyen.

vazîfe-şinâs وظيفه شناس (a. f. b. s.) : vazîfesini, işini dikkatli yapan.

vazîfe-şinâsâne وظيفه شناسانه (a. f. zf.) : vazîfeşinâs olana yakışacak sûrette.

vazîfe-şinâsî وظيفه شناسى (a. f. b. i.) : vazîfeşinaslık.

vazîfeten وظيفةً (a. zf.) : vazîfe olarak, vazîfe ile.

vazîh, vazîha وضيح ، وضيحه (a. s. vuzûh'dan) : apaçık, besbelli, meydanda.

vazîme وضيمه (a. i.) : 1. toplantı [iki üçyüz kişilik-]. 2. misâfirler topluluğu. 3. sefere çıkanlar topluluğu. 4. cenâzeden sonra fıkarâlara ve ahbaplara verilen yemek.

vaz'iyyet وضعيت (o. i.) : durum, duruş.

vazzâh وضاح (a. s.) : çok açık, meydanda, belli.

vazzâh-ül-cebîn : alnı açık.

ve و (a. i.) : dahî, de, hem, ile.

ve و (f. e.) : çok defa "ü" gibi ve vokalle (sesli) biten kelimeden sonra "vü" olarak okunur. **Kazâ vü kader** : kaza ve kader.. gibi.

vebâ' وباء (a. i.) : **hek.** 1. vebâ, tâun, yumurcak. 2. salgın hastalık.

ve ba'dü و بعد (a. zf.) : imdi, ondan sonra. [Allah ve Peygambere edilen duâlardan sonra maksada giriş için kullanılırdı.]. (bkz : ammâ ba'dü).

vebâî, vebâiyye وبائى ، وبائيه (a. s.) : **hek.** vebâya âit, vebâ ile ilgili.

vebâl وبال (a. i.) : 1. şiddet, ağırlık, azap. 2. günah.

vebâlet وبالت (a. i.). (bkz : vebâl).

veber وبر (a. i.) : 1. ısırgan otunda olduğu gibi bâzı ot ve yaprakların üzerindeki ince dikencikler. 2. hav, tüy.

vebr وبر (a. i. c. : vibâr, vibâre, vubûr) : **zool.** aktavşan; Arabistan tavşanı.

veca' وجع (a. i. c. : evcâ', vicâ') : ağrı, sızı, acı.

vecâ-i batn : karın ağrısı, kuru buruntu.

vecâ-i mefâsıl : mafsal ağrıları.

vecâhet وجاهت (a. i.) : **1.** güzel yüzlülük, gösterişlilik, güzel yüz. **2.** îtibar, haysiyet; onur, şeref. **3.** kadın adı.

vecâib وجائب (a. i. vecîbe'nin c.) : vecîbeler, boyna borç olan şeyler.

vecâr وجار (a. i. c. : evcire, vücür) : **1.** kurt, arslan gibi yırtıcı hayvan yatağı; in. **2.** sel suyunun oyduğu yer.

vecâzet وجازت (a. i.) : sözün veciz, kısa oluşu. (bkz : muhtasar).

vecd وجد (a. i.) : **1.** kendinden geçecek derecede dalgınlık. **2. tas.** kendini kaybedercesine ilâhî aşka dalma. **3.** aşırı heyecan. **4.** kederlenme.

vecd-âver وجد آور (a. f. b. s.) : büyük heyecan veren.

vecd-efzâ وجد افزا (a. f. b. s.) : vecdi, büyük heyecanı artıran.

vecdî وجدى (a. s.) : **1.** vecde mensup, vecidle ilgili. **2. i.** erkek adı.

vecel وجل (a. i.) : korkma, ürkme.

vecenât وجنات (a. i. vecne'nin c.) : yanak yumruları; elmacıklar.

veceni وجنى (a. s.) : **hek.** yanağa âit, yanakla ilgili.

vech وجه (a. i. c. : vücûh) : **1.** yüz, surat, çehre. **2.** üst, satıh, düz, yüz.

vech-ül-arz : yer yüzü. **3.** ön, alın. (bkz : cebhe). **4.** üslûp, tarz. **5.** sebep, vesîle, münâsebet. **Ber-vechi muharrer** : yazıldığı veçhile. **6.** vâsıta.

vech-i âhar : başka sebepten.

vech-i ahsen : en iyi yol.

vech-i arazbâr : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Kemânî Hızır Ağa tarafından terkîbedilmiş olduğuna göre iki asırlıktır. Tanbûrî İsak'ın devr-i kebîr peşrevi ile saz semâisi, Ahmet Ağa'nın hafif bestesi ile ağır aksak semâîsi ve bir ağır düyek şarkı, balıkçı Hafız Ef. nin ağır aksak şarkısı makama misaldir. Vech-i arazbar, arazbar makamının ilk iki dizisi olan yegâh'da beyâtî ve çârgâh'da rast beşlisi ile segâh dörtlüsünden ibârettir. Donanımına "si" ve "mi" koma bemolleri yazılır. Yegâh'da beyâtî için "si" bekar ve "si" küçük mücenneb bemolü nota içerisinde kullanılır. Segâ dörtlüsü ile segâh perdesinde durur. Güçlüsü, terkîbindeki birinci dizinin güçlüsü olan gerdâniye (sol beyâtî nevâ'ya nakledilmiş olduğuna göre) perdesidir; aynı dizinin durağı olan nevâ (re) da ikinci derecede güçlü'dür (segâh'ın da güçlüsü bu perdedir).

vech-i hüseynî : **müz.** hüseynî aşîran makamına bâzı eski eserlerde (meselâ muradnâme'de) verilen isimdir.

vech-i mülâhaza : nokta-i nazar, **fr. point de vue. Min vechin** : bir bakımdan.

vech-i maîşet : geçim vasıtası.

vech-i pûselik : **müz.** Türk müziğinin bir kaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış numûnesi yoktur.

vech-i şebeh : **ed.** teşbîhin dört rüknünden biri olup müşebbehün-bih ile müşebbeh arasında müşterek olan ma'nevî emir. [meselâ : "şu bağ cennet gibidir" cümlesindeki **bağ** müşebbeh, **cennet** müşebbehün-bih olup aralarındaki müşterek olan ma'nevî emir de : "letâfet, zînet" dir].

vech-i şehnâz : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. Sûz-i dil, şehnaz, evic ve araban makamlarından veyâ bu makamların muhtelif dizi parçalarından ibâret karışık bir mürekkeptir. Dügâh (lâ) perdesinde kalır. A. A. Konuk'un kâr-ı nâtık'ının 52 numaralı ağır düyek parçası makama misâldir.

vech-ül-hakk : **tas.** her şeyin hakikati.

veche وجهه (a. i.) : **1.** yüz. (bkz : rûy). **2.** yan, taraf, semt. (bkz : cânib). [kelimenin aslı : "viche" dir].

veche-i azîmet : gidiş tarafı.

veche-i maksûd : kasdolunan, varılmak istenilen yer.

vechen وجهاً (a. zf.) : **1.** bir veçhile, bir sûretle; yüzce, yaz bakımından. **2.** bir yönden, bir bakımdan.

vechen min-el-vücûh : vecihlerden biri olarak; her ne sûretle olursa olsun.

vecheyn وجهين (a. i. c.) : iki yan, iki yüz, iki taraf, **Zü-l-vecheyn** : **1)** iki yüzlü, iki cihetli; **2)** mürâî.

vechî, vechiyye وجهى، وجهيه (a. s.) yüze mensup, yüz ile ilgili. **Zâviye-i vechiyye** : alın zâviyesi, *açısı.

vecî, vecîa وجيع ، وجيعه (a. s. : vecâ'dan) : ağrıtıcı, sızlatıcı.

vecîbe وجيبه (a. i. c. : vecâib) : vâcip olan şey, borç hükmünde olan vazife.

vecîbe-i nezâket : nezâket borcu.

vecîbe-i zimmet : boyun borcu.

vecîh, vecîhe وجيه، وجيهه (a. i. c. : vücehâ) : **1.** bir kavmin ulu'su, büyüğü, başkanı. **2. s.** güzel, hoş, lâtif. **3.** uygun, münâsip. **Tevcîh-i vecîh :** iyiye, güzele yorma. **Vech-i vecîh** : en, en uygun şekil. **4.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vecîhî وجيهى (a. s.) : **1.** veçhe âit, vecihle ilgili. **2. i.** erkek adı.

vecîz, vecîze وجيز، وجيزه (a. s. vecâzet'den) : kısa, derlitoplu. (**bkz** : **muhtasar**).

vecîze وجيزه (a. i.) : **ed.** özdeyiş, îcazlı söz, lâfzı az, **mânâsı** çok ifâde.

vecne وجنه (a. i. c. : vecenât) : yanak yumrusu; elmacık.

vecr وجر (a. i. c. : evcâr) : mağara. (bkz : kehf).

vecûr وجور (a. i.) : **hek.** hayvanların boğazına dökülen bir çeşit ilâç.

veda' ودع (a. i.) : beyaz boncuk.

vedâ' وداع (a. i.) : ayrılma, ayrılış Allah'a ısmarladık, Allah'a emânet olun!

El-vedâ : Allah'a ısmarladık, Allah'a emânet olun!. [kelimenin aslı : "vidâ',, dır].

vedâ-ı mülk-i vücûd : varlık ülkesine vedâ etmek, ölmek.

vedâd وداد (a. i.) : **1.** (bkz : vidâd). **2.** erkek adı.

vedâ-nâme وداعنامه (a. f. b. i.) : kendisinin veyâ selefinin vazîfesinin sona erdiğini bildirmek için devlet başkanına elçi tarafından sunulan mektup, **fr. lettres de rappel.**

vedâyi' ودايع (a. i. vedîa'nın c.) : vedîalar, emânetler. [aslı : "vedâi'" dir].

vedd ود (a. i.) : dostluk. (bkz : vidd, vüdd).

ve'd-duâ والدعا (a. cü.) : "duâlarımız sizinle berâberdir" mânâsına gelen bu kelime evvelce mektupların altına yazılırdı.

vedî ودى (a. i.) : **1.** küçük aptes bozulduktan sonra çıkan su. **2.** Arabistan'ın bâzı yerlerinde alınan vergi.

vedî' وديع (a. i.) : başkasının malını saklamıya me'mur kimse.

vedîa وديعه (a. i. c. : vedâyi') : emânet.

vedîat-ullah (Allah'ın emâneti) : ruh, can.

vedîd, vedîde وديد، وديده (a. i. c. : eviddâ) : **1.** dost. **2.** [birincisi] **erkek,** [ikincisi] kadın adı.

vedûd ودود (a. i.) : çok muhabbetli, çok şefkatli. [Allah'ın sıfatlarındandır].

vedûk ودوق (a. s.) : kösnük, kösnümüş, çiftleşme **zamânı** gelmiş [hayvan] .

vefâ وفا (a. i.) : **1.** sözünde durma, sözünü yerine getirme. **2.** dostluğu devâm ettirme. **3.** yetişme, yetme, kâfi gelme. **4.** ödeme. **Bey'bi-l-vefâ** : bir malı, alınan para ödenince geri vermek üzere satma. **Bî-vefâ** : vefâsız, sözünde, sevgisinde durmıyan. **5.** erkek adı.

vefâ-bîgâne وفا بيگانه (a. f. b. s.) : vefâsız, sözünde sevgisinde **durmıyan.**

vefâ-dâr وفادار (a. f. b. s.) : vefâlı, sözünde, sevgisinde duran.

vefâ-dârâne وفادارانه (a. f. zf.) : vefâdar olana, sözünde sevgisinde durana yakışacak yolda.

vefâ-dârî وفادارى (a. f. b. i.) : vefâdarlık, vefâlılık, sözünde, sevgisinde durma.

Vefâiyye وفائيه (a. h. i.) : **tas.** Şâzelî tarîkati şûbelerinden biri. [kurucusu : Muhammed Vefâ bin Muhammed bin Necmüddîn-ül-magribîy-yil-İskenderî'dir].

vefâ-kâr وفاكار (a. f. b. s. c. : vefâ-kârân) : vefâlı. (bkz : vefâ-dâr).

vefâ-perver وفا پرور (a. f. b. s.) : sözünde, sevgisinde duran.

vefâ-perverâne وفا پرورانه (a. f. zf.). (bkz : vefâ-dârâne).

vefâ-peyvest وفا پيوست (a. f. b. s.). (bkz : vefâ-dâr, vefâ-perver).

vefâ-şiâr وفا شعار (a. b. s.) : vefâ huylu, vefâlı.

vefâ-şiârî وفا شعارى (a. b. i.) : vefâlılık, vefâ huyluluk.

vefât وفات (a. i.) : ölüm, ölme. [yalnız insan hakkında].

vefd وفد (a. i. vâfid'in c.) : elçiler; temsilciler. (bkz : vüffed; vüfûd).

vefd وفد (a. i.) : **1.** gelme, varma, ulaşma, erişme. (bkz : vürûd, vusûl). **2.** husûsî bir iş ile birinin yanına gitme; elçi gibi gönderilen insan topluluğu. **Nezd-i maalî-vefd** : yüceliklerin toplandığı yer.

vefî وفى (a. s.) : **1.** vefâlı. **2.** tam, mükemmel.

vefîk, vefîka وفيق، وفيقه (a. s.) : **1.** uygun, kafadengi, aynı fikirde. **2. 1.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

vefîr, vefîre وفير ، وفيره (a. s. vefret'den) : çok, bol. (bkz : kesîr). **Sinîn-i vefîre** : çok yıllar.

vefk وفق (a. i.) : **1.** uyma, uygun gelme, uygunluk. **2. s.** uygun. (bkz : muvâfık). **3.** tılsımlı duâ. **Ber-vefk** : göre, uygun olarak. **Ber--vefk-i merâm** : merâma, isteğe uygun olarak. **Ber--vefk-i dil-hâr** : isteği gönlüne uygun olarak.
vefk-i murâd : dileğe uygun.

vefret وفرت (a. i.) : çokluk, bolluk. (bkz : kesret).

vega وغا ("ga" uzun okunur. a. i.) : gürültü, patırdı, kavga; savaş.

vegadet وغادت ("ga" uzun okunur. a. i.) : **1.** alçaklık, bayağılık, âdîlik. **2.** akılsızlık.

ve gayrühâ و غيرها (a. zf.) : ondan gayri, ondan başka. [müfret müennes için].

ve gayrühû و غيره (a. zf.) : ondan gayri, ondan başka. [müferet müzekker için].

ve gayrühümâ و غيرهما (a. c. zf.) : ikisinden gayri.

ve gayrühüm و غيرهم (a. c. zf.) : ondan gayri olanlar, ondan başkaları.

veh وه (a. n.) : vâh!, yazık, ay. (bkz : vâh).

vehak وهق (a. i.) : kemend.

vehb وهب (a. i.) : vergi; bağışlama; hediye, bağış. (bkz : atîyye, ihsân).

vehbî, vehbiyye وهبى ، وهبيه (a. i.) : **1.** Allah vergisi. **2.** erkek adı. **3. fels. fr. inné, innéisme.**

vehbiyyet وهبيت (a. i.) : **fels. fr. innéité.**

vehc وهج (a. i.) : ateşin alevlenmesi.

vehd, vehde وهد، وهده (a. i. c. : vihâd) : uçurum, derin vâdî.

vehecân وهجان (a. i.). (bkz : vehc).

ve helümme cerrâ و هلم جرا (a. cü.) : ötekileri de buna kıyas eyle, onlar gibi çek.

vehf وهف (a. i.) : nebâtın (*bitki) yapraklanması; çoğalma; uzama.

vehhâb وهاب (a. s. vehb'den) : çok hîbe eden, fazla bağışlıyan. [Allah'ın sıfatlarındandır]. (Abdülvehhâb'dan kısaltılmış erkek adı).

vehhâbî وهابى (a. i. c. : vehhâbiyyûn) : Abdülvehhâb adında birinin, bir buçuk asır kadar evvel Arabistan'da kurduğu mezheb ve bu mezhebten olan kimse.

vehhâbiyyet وهابيت (a. i.) : vehhâbîlik, Abdülvehhâb'ın kurduğu mezhebten olma.

vehhâbiyyûn وهابيون (a. i. vehhâbî'nin c.): vehhâbîler.

vehhâc وهاج (a. s. vehc'den) : **1.** çok, parıltılı. **2.** çok alevli.

vehhâm وهام (a. s.) : çok vehimli, pek kuruntulu.

vehîc وهيج (a. i.) : ateşin sıcaklığı.

vehle وهله (a. i.) : **1.** dakika, an, lâhza. **vehle-i ûlâ** : ilk başlangıç, birdenbire. **2.** irkilme, ürkme.

vehleten وهلةً (a. zf.) : birdenbire, ansızın; ilkin.

vehm وهم (a. i. c. : evhâm) : kuruntu, yersiz korku.
vehm-i havass : psik. *yanılsama, **fr. illusion.**

vehm-âlûd وهم آلود (a. f. b. s.) : vehim dolu, vehimle karışık.

vehmî, vehmiyye وهمى ؛ وهميه (a. s.) : gerçekte olmıyan, fakat olduğu sanılan, kurulan, kuruntu ile ilgili olan.

vehmiyyât وهميات (a. i. vehmiyye'nin c.) : gerçekte olmayıp var sanılan şeyler, kuruntular.

vehm-nâk وهمناك (a. f. b. s.) : kuruntulu.

vehn وهن (a. i.) : gevşeklik, kuvvetsizlik.
vehn-i umûmî : hek. umûmî dermansızlık.

vehs وهص (a. i.) : **1.** ayak altında çiğneme. **2.** kırma. (bkz : kesr).

vehûb وهوب (a. s.) : vergisi, verimi çok.

vehy وهى (a. i.) : yıprama, gevşeme; yırtma.

ve-illâ و الا (a. e.) : olmadığı halde, olmazsa, yoksa.
ve-illâ felâ : böyle olmazsa olmaz.

vekahat وقاحت ("ka" uzun okunur. a.i.) : hayâsızlık, utanmazlık, edepsizlik.

vekâlet وكالت (a. i.) : **1.** vekillik, başkasının işini görmiye me'mur olma. **2.** biri, başkasını kendi yerine geçirme. **3.** birinin yerini tutma. **4.** nezâret, bakanlık. **5.** vekîlin vazîfe gördüğü binâ. **Da'vâ vekâleti** : avukatlık. **Ders vekâleti :** Şeyhislam kapısında öğretim işleriyle uğraşan dâire [imparatorluk zamânında-].
vekâlet fi-d-nâm : huk. nefis hakkında vuku bulan bir cinâyeti ispât için müddeî ve müddeâaleyh tarafından bir kimseye verilmiş olan vekâlet.

vekâlet-i devriyye : bir başkasına devredilecek, yânî bir başkasını vekîl edecek şekilde birine vekîl olma, her azl edildikçe yenilenen vekâlet.

vekâlet-i hümâyûn : tar. pâdişahların nikâhlı haremleri ile hasekilerin yâhut müstefrişelerin çocuk doğurmaları

vekâlet-i muallaha : huk. [eskiden] şarta muallak olan vekâlet. [meselâ : "filân tâcir buraya gelirse benim şu ineğimi satmak üzere seni vekil ettim" gibi].

vekâlet-i mukayyede : huk. bir kayıt ile mukayyet olan vekâlet [meselâ : "şu saatimi bin kuruşa satmıya seni vekil ettim" gibi].

vekâlet-i mutlaka : 1) sadrâzamlık [Osmanlı İmparatorluğu'nda-]. **2)** bir kayıt ile mukayyet olmıyan vekâlet; "şu kadar liraya sat" demek gibi bir kayıtla bağlı olmıyan vekâlet.

vekâlet-i muzâfa : huk. bir vakte muzâf olan vekâlet. [meselâ : "nisan ayında benim hayvanlarımı satmıya seni vekîl ettim" gibi].

vekâlet-i umûmiyye : bir kimsenin umûmî vekilliğini üzerine alma.

vekâlet-i uzmâ : sadrâzamlık (başvekâlet).

vekâleten وكالةً (a. zf.) : vekil olarak, başkasının adına.

vekâlet-nâme وكالتنامه (a. f. b. i.) : vekillik kâğıdı, verilen **vekâletin** noterce tasdik edildiği kâğıt [birine-].

vekâlet-penâh وكالتپناه (a. f. b. i.) : sadrâzam (= başvekil).

vekâlet-penâhî وكالتپناهى (a. f. b. i.) : **1.** sadrâzamlık (= başvekillik). **2.** sadrâzama mensup, onunla ilgili.

vekeb وكب (a. i.) : bir işe üzenme.

ve-kıs وقس (a. e.) : "var kıyâs et!" mânâsına.

ve-kıs-alâ-hâzâ : buna kıyâs eyle!

vekîl وكيل (a. i.) : **1.** birinin işini görmesi için yerine bıraktığı veyâ yetki verdiği kimse.

vekîl-i devlet. tar. vezîr-i a'zam, sadrâzam, başvekil.

vekîl-i harc : vekilharç, masraf görmekle vazîfeli kimse.

vekîl-i musahhar : mahkemeye gelmiyen, getirilemiyen hakkında dâvâ olunan kimse için hâkim tarafından tâyîn olunan vekil. **2.** vekâlet makamının en üstün âmiri; *bakan. **Baş-vekil** : *başbakan. **Da'vâ vekîli** : avukat.

vekîl-i mukayyed : **huk.** vekilliği bir kayıt ve şarta bağlı olan vekil.

vekîl-i mutlak : **huk.** vekilliği hiç bir kayıt ve şarta bağlı olmıyan vekil.

vekîre وكيره (a. i.) : yeni yapılan veyâ satın alınan binâ için eşe dosta verilen ziyâfet.

vekkad وقاد ("ka" uzun okunur. a. s.) : parlak, aydınlık, ışıklı. **Fikr-i vekkad** : parlak bir fikir. [aslı : "pek alevli" mânâsınadır].

vekn وكن (a. i. c. : vükûn) : kuş yuvası. (bkz : vekr).

vekr وكر (a. i. c. : evkâr, vükûr) : kuş yuvası. (bkz : vekn).

vekz وكز (a. i.) : vurma, kakma.

velâ ولا (a. i.) : **1.** yakınlık, sâhiplik. **2.** efendisinin, azat ettiği köle ve câriyesi ile olan münâsebeti ve onlar üzerindeki hakkı.

velâ-yi atâka : **huk.** [eskiden] mevlâ ile memlûkü arasında azat netîcesi olarak vücûda gelen bir velâ'dan, bir tenâsurdan ibârettir ki, azâdedilen bir cinâyet îka ettiği takdirde diyetini mevlâsı verir. Vefât edip de derecesi mukaddem vâris bırakmadığı takdirde mirâsına mevlâsı nâil olur.

velâ-yi mevkuf : **huk.** [eskiden] mu'tıkı taayyün etmiyen memlûk hakkındaki velâ'dır. [meselâ : bir kimse satın aldığı bir kölenin evvelki mevlâsı tarafından azledilmiş olduğunu iddiâ ve ikrâr, mevlâ ise inkâr eylese vâki olan ikrâra binâen köle azâd olursa da velâsı bu iki mevlâdan hiç birine âit olmayıp mevkuf bulunur].

velâ-yi müvâlât : **huk.** [eskiden] nesebi meçhul olan bir şahsın şerâiti dâhilinde başkasiyle akdetmiş olduğu bir velâ'dan bir tenâsur râbıtasından ibârettir. [nesebi mâlum olmıyan bir şahıs bir kimseye : "sen benim velâ'msın, ben bir cinâyet işlersem diyetini sen verirsin, vefât ettiğimde de vârisim olursun!" dese, o kimse de bunu kabûl etse aralarında müvâlât mün'akit olur].

velâ-yi nâfiz : **huk.** [eskiden] mu'tıkı ma'lûm olan memlûk hakkındaki velâ.

velâ-yi ni'met : **huk.** [eskiden]. (bkz : velâ-yi atâka).

velâdet ولادت (o. i.). (bkz : vilâdet).

velâdet-i hümâyûn : **tar.** pâdişahın doğum günü.

velâdî ولادى (o. s.). (bkz : vilâdî).

velâid ولائد (a. i. velîde'nin c.) : câriyeler.

velâim ولائم (a. i. velîme'nin c.) : **1.** düğün ziyâfetleri. **2.** evlenmeler, düğünler.

velâ-kârâne ولاكارانه (a. f. zf.). (bkz : dost-âne, muhibb-âne).

velâ-perver ولاپرور (a. f. zf.) : dostluk besliyen, gösteren.

velâyâ ولايا (a. i. : veliyye'nin c.) : ermiş kadınlar.

velâyet ولايت (a. i.) : **1.** velîlik, ermişlik. **2.** velî ve ermiş olan kimsenin hâli ve sıfatı. **3.** başkasına sözünü geçirme. **4.** dostluk, sa-

dâkat. **5. tas.** Tanrı dostluğu. **Şâh-ı velâyet:** Hz. Alî.

velâyet-i âmm : huk. [eskiden] umum mallara ve fertlere şâmil olan velâyet. [yargıç ve vâli misillü devlet uzuvlarının velâyetleri gibi].

velâyet-i cerâim : huk. [eskiden] halk arasında tahaddüs eden cürümler, cinâyetler hakkında idârî, siyâsî bâzı zecrî tedbirler alınmasına mezûniyet ve salâhiyettir (*yetki) ki buna : "velâyet-i mezâlim" de denir.

velâyet-i gayr-i zâtiyye : huk. [eskiden] velînin zâtından çıkmayıp hâricî bir muâmele ile vücûda gelen velâyet. [vekîl, vasî, mütevelli, yargıç ve vâlînin velâyetleri bu kabildendir].

velâyet-i hâssa : huk. [eskiden] husûsî mâhiyeti (*özel niteliği) hâiz olan velâyet [babanın çocukları ve vasînin kasırlar ve mütevellinin vakıf malları üzerindeki velâyeti gibi].

velâyet-i kazâ : huk. [eskiden] dâvâcılar arasında şer'î usûlü dâiresinde hüküm ve teffîze me'zûniyet ve yetki.

velâyet-i kısâs : huk. [eskiden] kısâs ettirmek hakkına mâlikiyet.

velâyet-i te'dib : huk. [eskiden] bir kimsenin başka bir kimseye karşı hâiz olduğu te'dîb salâhiyeti.

velâyet-i zâtiyye : huk. [eskiden] velînin zâtından çıkan velâyet. [babasının evlât üzerindeki velâyeti gibi].

veled ولد (a. i. c. : evlâd) : **1.** çocuk, erkek evlâd. **2.** oğul. (bkz : ibn, püser). [eskiden Hıristiyan künyelerinde oğul yerine kullanılan bir kelime idi].

veled-i benât : huk. kız çocukların erkek ve kız çocukları.

veled-i benîn : huk. erkek çocukların kız ve erkek çocukları.

veled-i gayr-i meşrû, —-i mâder-bî-hatâ, —-i zinâ : nikâhsız evlenmeden dünyâya gelen çocuk. **Bilâ-veled** : evlât bırakmadan, evlâtsız olarak. **Ümm-i veled** : sâhibinden azâdedilmeden çocuğu olan câriye.

veled-i hâdis : vak. vakfın vukuundan sonra meşrût-ün-leh olarak doğan çocuk.

veled-i kul : tar. Yeniçeri, topçu, top arabacı, kumbaracı, kul oğlu, lâğamcı vesâir kapı kulu ocağı mensuplarının çocukları.

veled-i ma'nevî : 1) evlâdlığa kabûl edilen ahret evlâdı; **2)** [şeyhe göre] mürit.

veled-i mülâane : huk. [eskiden] mülâaneden sonra nesebinin babasından nef'ine hüküm olunan çocuk.

veled-i müvâlât : fık. nesebi meçhûl olan bir şahsın şerâiti dâhilinde başkasiyle akdetmiş olduğu velâ.

veled-i sulbî : öz oğul.

veleh وله (a. i.) : [kederden gelen] şaşkınlık, sersemlik.

veleh وله (f. i.) : kahır ve hışım.

ve lehu وله (a. cü) : bu da onun.

veleh-zâ ولهزا (a. s.) : şaşırmış.

veleh-zede ولهزده (f. b. s.) : sevgilinin hışmına uğrıyan ve kahır çeken âşık.

velev ولو (a. e.) : olsa da, bile, hattâ, ister, isterse.

velev süllim : öyle olduğu teslim ve kabûl olunsa bile.

velhân ولهان (a. s.) : şaşkın, sersem.

ve-l-hâsıl والحاصل (a. s.) : sözün kısası, kısacası. (bkz : el-hâsıl, hâsıl-ı kelâm).

velî ولى (f. e.) : velâkin, ammâ, fakat. (bkz : lîk).

velî, veliyy ولى (a. i. c. : evliyâ) : **1.** Allah'ın 99 adından biri. **2.** sâhip. **3.** bir çocuğun her türlü hareketinden ve hâlinden sorumlu olan kimse. **4.** ermiş, eren. **5.** erkek adı.

veliyy-i akreb : huk. velâyet altında bulunan kimseye hısımlık derecesi en yakın olan kimse.

veliyy-i eb'ad : huk. velâyet altında bulunan kimseye hısımlık derecesi en uzak olan kimse.

veliyy-i ni'met : nîmet sâhibi, velînîmet, besliyen.

veliyy-üd-dîn : 1) dîne sımsıkı bağlı; **2)** dilimizde "veliyettin" şeklinde erkek adı olarak kullanılır.

veliyy-ül-emr : emir sâhibi, âmir.

veliyy-ül-hakk, velî-d-dem, velî-l-kasâs : fık. kasas veyâ diyet istemiye hakkı olan.

veliyy-ün-niam : şeyhislâm.

velî-ahd ولى عهد (a. b. i.) : bir hükümdardan sonra hükümdar olacak kimse. [aslı : veliyy-i ahd'dır].

velîd ولید (a. i. c. : vildân) : 1. yeni doğmuş çocuk. (bkz : sabî). 2. köle, kul. **Ümm-ül-velîd** : tavuk.

velîde ولیده (a. i. c. : velâid) : câriye.

velîk, velîkin ولیك ، ولیکن (f. e.) : lâkin, amma, fakat.

velîme ولیمه (a. i. c. : velâim) : 1. düğün ziyâfeti. 2. evlenme, düğün.

veliyye ولیه (a. i. c. : velâyâ) : ermiş kadın.

veliyy-ullah ولی الله (a. b. i.) : ermiş kimse; Allah'ın sevgili kulu.

velsân ولسان (a. i.) : birbirlerinin boyunlarına el atarak yürüme.

velû' ولوع (a. i.) : bir şeye fazla düşkün olan. (bkz : harîs).

velûd ولود (a. s.) : 1. doğurgan, çok doğuran. 2. mec. çok eser veren.

velvâl ولوال (a. i.) : ağlayıp inleme.

velvele ولوله (a. i.) : 1. şaşkınlık. (bkz : hayret). 2. gürültü, patırdı, yaygara. (bkz : gulgule). 3. müz. Türk müziğinde usûlün darp parçacıklarına ayrılarak vurulma şekli. Meselâ : "düm te ke düm tek tek" şeklinde vurulan aksak, velveleli olursa her darbı bir kaç darp halinde olur. Bu şekilde usûlün fazla hareket ve canlılık kazandığı muhakkaktır. Yalnız gelişi güzel velvele yapılamaz; ince bir zevk-i selîm'e ve derin bir bilgiye müstenid olması lâzımdır. Velvele, hassaten Mevlevî âyîn-i şerîflerinde kullanılır; kudüm, usulleri velveleli olarak vurur, semâ böylece fevkalâde bir hareket ve halâvet kazanır.

velvele-endâz ولوله انداز (a. f. b. s.) : gürültücü, yaygaracı.

velvele-engîz ولوله انگیز (a. f. b. s.) : gürültü çıkaran, gürültü koparan.

vely ولی (a. i.) : birbiri ardı sıra gelme, çıkma, olma. (bkz : taâkub, tevâlî).

vemîz ومیض (a. i.) : bulut arasından görünen ışık. (bkz : vemz).

vemye ومیه (a. i.) : sıkıntı, meşakkat; belâ.

vemz ومض (a. i.) : hafifçe çakma, parlama [şimşek].

veny ونی (a. i.) : iş husûsunda gevşeklik gösterme.

ver ور (f. e.) : ve, eğer; "ve er" den kısaltma. (bkz : er).

-ver ور – (f. s.) : "sâhib, mâlik; usta" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Dâniş-ver** : âlim; **Suhan-ver** : şâir, edip.. gibi.

verâ' وراء (a. i.) : 1. arka, geri, öte. **Mâ-verâ** : bir şeyin arkasında, ötesinde bulunan şey.

verâ-i cebel : dağın arkası. 2. başka, gayri. 3. kıç, geri, dübür.

ver'a ورعه (a. i.) : korkaklık. (bkz : bîm, havf, ru'b, ters).

verâ وری (a. i. c. : verâyâ) : halk, mahluk; âlem, kâinat. **Ahkar-ül-verâ** : halkın en âcizi. **Efkâr-ül-verâ** : halkın en fakiri. **Hayr-ül-verâ** (mahlûkların hayırlısı) : Hz. Muhammed.

vera' ورع (a. i.) : haramdan kaçınma. **Ehl-i vera'** : dîne bağlı, dindar. (bkz : mütteki, verâ' verâat, zâhid).

verâ, verâat وراع،وراعت (a. i.). (bkz : vera').

verâkı وراق (a. i. verka'ın c.) : güvercinler.

verâset وراثت (a. i.) : vârislik, mirascılık, mirasta hak sâhibi olma. [aslı : "virâset" dir].

verâset-i ırkıyye : doğanın ecdâdına benzemesi.

verâset-i selefiyye : geçmişlerin irsî kudreti.

verâset-i şahsiyye : iki canlının yaklaşmasından doğan yavrunun, ya anasının veyâ babasının vasıflarından bâzısını almış olması.

verâyâ' ورايا٠ (a. i. verâ'nın c.). (bkz : mahlûkat).

verb ورب (a. i.) : yabâni hayvan ini.

verd ورد (a. i. c. : evrâd, virâd, vürd) : **bot.** gül. **Mâ-ül-verd** : gül suyu.
verd-i nâz : **1)** naz gülü, nazların gülü; **2)** kadın adı.

verdâne وردانه (a. i.) : **1.** toplu oklava. **2.** koca başlı kertenkele.

verdene وردنه (f. i.) : **1.** börekçi merdânesi, oklava. **2.** dolap oku.

verdî وردى (a. s.) : **bot.** güle âit, gül ile ilgili.

verdiyye ورديه (a. i.) : **bot.** *gülgiller, **fr. rosacées.**

verek ورك (a. i. c. : evrâk) : **anat.** kalça kemiği.

verekî وركى (a. s.) : kalçaya âit, kalça ile ilgili.

verem ورم (a. i. c. : evrâm) : **1.** şiş, yumru. **2.** şişme. **3. hek.** verem.
verem-i ebyaz : **hek.** büyük mafsallarda cildin rengini değiştirmeksizin meydana gelen şişkinlik.

verese ورثه (a. i. vâris'in c.) : mirasçılar. **Beyn-el-verese** : mirasçılar arasında.

verîd وريد (a. i. c. : evride, vurûd) : **hek.** siyah kan damarı, *toplardamar, **fr. veine.**
verîd-i bâb : **anat.** kapı *toplardamarı, **fr. veine porte.**
verîd-i ecvef-i süflâ : **anat.** alt ana *toplardamar, **fr. veine cave inférieure.**
verîd-i ecvef-i ulyâ : **anat.** üst ana *toplardamar, **fr. veine cave supérieure.**
verîd-i fevk-al-kebed : **anat.** karaciğer üstü *toplardamarı, **fr. veine sus-hépatique.**
verîd-i keylûsî : **anat.** kilus damarı, **fr. veine chylifère.**
verîd-i vidâcî : **anat.** boyun *toplardamarı, **fr. veine jugulaire. Habb-ül-verîd** : **anat.** ensedeki iki kalın sinirden her biri.
verîd-i taht-ı terkova : **anat.** kürek kemiğinin altından geçen siyah kan damarı (toplardamar).

verîdî, verîdiyye وريدى ، وريديه (a. s.) : **anat.** *toplardamarla ilgili. **İmtisâs-ı verîdî** : **anat.** *toplardamar vâsıtasiyle olan emilme.

verîk وريق (a. i.) : **1.** sık yapraklı ağaç. **2. s.** gür sakallı [kimse].

verîze وريزه (a. i.) : **anat.** mîdeden ciğere giden damar.

verka' ورقاء ("ka" uzun okunur. a. i. c. : verâki') : **1.** yabâni güvercin, üveyk; güvercin. **2. s.** açık boz renk.
verka-yi nâme-ber : posta güvercini.

verrâk وراق (a. i.) : kâğıtçı.

verta ورطه (a. i. c. : vırât) : **1.** varta, çukur yer; uçurum. **2.** içinden çıkılması güç iş.

verz ورز (f. i.). (bkz : **verziş**).

verze ورزه (f. i.) : iş, san'at, meslek.

verz-ger ورزگر (f. b. i.).(bkz : **verz-kâr**).

verzîde ورزيده (f. s.) : ekilmiş. (**bkz** : mezrû').

verziş ورزش (f. s.) : **1.** çalışma; işletme. **2. s.** çalışmış.

verziş-kâr ورزشكار (f. b. s.) : çalışkan.

verziş-kârâne ورزشكارانه (f. zf.) : çalışkanlıkla.

verziş-kârî ورزشكارى (f. i.) : çalışkanlık.

verz-kâr ورزكار (f. b. i.) : çiftçi, rençber; işçi.

vesâfet وصافت (a. i.) : vasîflik, hizmetkârlık, işçilik.

vesah وسخ (a. i. c. : evsâh) : kir, pas; pislik, mundarlık. (bkz : **reyn**[1]).

vesâid وسائد (a. i. visâde'nin c.) : yastıklar; döşekler, şilteler.

vesâif وصائف (a. i. vasîf'in c.) : uşaklar, hizmetçiler. (bkz : vusafâ).

vesâik وثائق (a. i. vesîka'nın c.) : vesîkalar (*belgeler).

vesâil وسائل (a. i. vesîle'nin c.) : vesîleler.
vesâil-i vâzıha ve **fi'liyye** : açık ve fi'lî sebepler.

vesâit وسائط (a. i. vâsıta'nın c.) : vâsıtalar.
vesâit-i harbiyye : harb vâsıtaları.
vesâit-i nakliyye : nakil vâsıtaları, *taşıtlar.

vesâk وثاق (a. i. c. : vüsuk) : **1.** bağ. (bkz : râbıta). **2.** antlaşma, yeminle söz verme [birbrilerine]. **3.** sözleşme yeri. [Kur'anda "vesak" şekli geçer].

vesâm, vesâmet وسام ، وسامت (a. i.) : güzellik, güzel olma.

vesâtet وساطت (a. i.) : araya girme, vâsıta olma, aracılık etme.

vesâvis وساوس (a. i. vesvese'nin c.) : vesveseler, kuruntular.
vesâvis-i şeytâniyye : şeytanca kuruntular.

vesâyâ وصايا (a. i. vasiyyet'in c.) : vasiyetler, bir kimsenin, öldükten sonra yapılmasını istediği şeyler.
vesâyâ-yi müctemia : **huk.** bir zat tarafından yapılmış olan birçok vasiyetler.

vesâyet وصايت (a. i.) : **1.** vesîlik. **2.** vasiyet. **3.** emir, tenbih; tavsiye.

vesbe وثبه (a. i.) : bir sıçrayış, bir atlama.

veseb وثب (a. i.) : sıçrama, atlama.

vesebân وثبان (a.i.).(bkz : veseb).

vesen وثن (a. i. c. : evsân) : put. (bkz : çelîpa, salîb, sanem).

vesen وسن (a. i.) : uyku ağırlığı, uyuklama. (bkz : sine, vesne).

vesene وسنه (a. i.). (bkz : vesen, vesne).

vesenî وسنى (a. s.) : **fels. fr. hypnagogique.**

vesenî, veseniyye وثنى ، وثنيه (a. s.) : **1.** puta mensup, putla ilgili. **2.** puta tapan. (bkz : sünâî). [Zerdüştlükte iki elle tapmaları dolayısiyle "sünâî" denilmiştir].

veseniyyûn وثنيون (a. i. c.) : putperest tâifesi.

vesî, vesîa وسيع ، وسيعه (a. s.) : geniş, bol. (bkz : vâsi').

vesîc وسيج (a. i.) : hızlı yürüyen deve.

vesîk وثيق (a. s. c. : visâk) : çok sağlam, kuvvetli. (bkz : vüska).

vesîka وثيقه (a. i. c. : vesâik) : **1.** inanılacak sağlam delil. **2.** *belge.

vesîle وسيله (a. i. c. : vesâil) : **1.** yol, vâsıta. **2.** bahâne, sebep. **3.** fırsat, elverişli vaziyet. **Bîlâ-vesîle, Bî-vesîle** : ortada bir sebep ve bahâne yok iken.
vesîle-i cemîle, —-i hasene : güzel sebep, güzel fırsat.
vesîle-i sa'y : çalışma vesîlesi.

vesîle-cû وسيله جو (a. f. b. s.) : vesîle, bahâne, sebep arıyan.

vesîle-cûyâne وسيله جويانه (a. f. zf.) : sebep ve bahâne ararcasına.

vesîle-dâr وسيله دار (a. f. b. s.) : vesîleli.

vesîle-hâh وسيله خواه (a. f. b. s.) : vesîle istiyen.

vesîle-hâhâne وسيله خواهانه (a. f. zf.) : vesîle isteyene yakışır sûrette.

vesîlet-ün-necât وسيلة النجاة (a. b. i.) :"kurtulma tutamağı" : mevlid.

vesîm, vesîme وسيم ، وسيمه (a. s. c. : visâm, vüsemâ) : **1.** güzel yüzlü. **2.** rastıklı. **3.** damgalı.

vesm وشم (a. i.) : döğüp toz hâline getirme.

vesm وسم (a. i.) : dağlama, damgalama.

vesme وسمه (a. i.) : **1.** hayvana vurulan kızgın damga. **2.** rastık.

vesme-dâr وسمه‌دار (a. f. b. s.) : **1.** damgalı, dağlı, dağlanmış. **2.** rastıklı.

vesnân وسنان (a. s.) : uykusu gelmiş olan, uyuklıyan.

vesne وسنه (a. i.). (bkz : vesen).

ve-s-selâm والسلام (a. n.) : işte o kadar, son söz budur, artık bitti.

vestâ وستا (f. i.) : ateşe tapanların din kitabı olan Zend'in şerhi.

vestî وستى (f. i.) : şerh, tercüme.

vesvâs وسواس (a. i.) : şeytan. (bkz : iblîs).

vesvese وسوسه (a. i.) : işkil, şüphe; kuruntu.

vesvese-dâr وسوسه‌دار (a. f. b. s.) : vesveseli, kuruntulu.

vesvese-hîz وسوسه‌خيز (a. f. b. s.) : **vesvese** kaldıran; vesvese koparan.

veş وش (f. e.) : gibi mânâsını veren bir benzetme edâtı. (bkz : mânend). **Bülbül-veş :** bülbül gibi. **Deryâ-veş** : deniz gibi. **Mah-veş** : Ay gibi..

veşak وشق (f. s.) : vaşak.

veşel وشل (a. i.) : az su.

veşelân وشلان (a. i.) : suyun akışı.

veşîa وشيعه (a. i. c. : vesâi') : **1.** elemye, üzerine iplik sarılan ağaç. **2. fiz.** üzerine elektrikli teller sarılan âlet.

veşîce وشيجه (a. i.) : **1.** ağaç kökü. (bkz : cezr). **2.** lif.

veşl وشل (a. i.) : az miktarda olan su.

veşm وشم (a. i. c. : vişâm, vuşûm) : döğme, iğne ile ve renkli tozla vücuda yapılan türlü şekiller.

veşme وشمه (a. i.) : yağmur tânesi.

veşt وشت (f. s.) : güzel. (bkz : hûb).

veşy وشى (a. i.) : **1.** bir çeşit elbise. **2.** kumaş işlemeleri, kumaş alacalığı. **3.** kumaşı renklerle, resimlerle süsleme. **4.** kılıç çeliğinin suyundaki özlülük. **5.** söze yalanlar katıp yakıştırma. **6.** gammazlık etme.

vetâir وتائر (a. i. vetîre'nin c.) : yollar, meslekler.

veted وتد (a. i. c. : evtâd) : **1.** ağaç kazık. **2. ed.** aruzda üç harften meydana gelen nazım.

veted-i mecmû' : ed. iki harekeli harfle bir sâkin (harekesiz) harften ibâret olan kelime : "faûl, benim, senin.." gibi.

veted-i mefrûk : ed. iki harekeli harfin arasında bulunan bir sâkin (harekesiz) harften ibâret olan kelime : "fâle, kâne.." gibi. **3. anat.** ense kemiği.

veter وتر (a. i. c. : evtâr) : **1.** yay çilesi, kiriş. **2.** saz teli, saz kirişi, çalgı teli. **3. geo.** kiriş.

veter-i kaime : geo. hipotenüs. **4.** adaleleri hareket ettiren kalın sinir.

vetîre وتيره (a. i c. : vetâir) : **1.** dar yol, keçi yolu. **2.** yol, üslûp, tarz.

vetîre-i necât : kurtuluş yolu. **3. anat.** burnun iki deliğini ayıran zar. **4. fels.** *süreç, **fr. processus.**

vey وى (f. e.) : "ve ey!" yerinde "ey" karşılığı olarak şiirde kullanılır.

veyh ويح (a. n.) : heyhât!

veyl ويل (a. n.) : **1.** vay!, yazık. **2. i.** cehennemde bir derenin adı.

veyle ويله (a. i.) : rezillik, küstahlık.

vezâif وظائف (a. i. vazîfe'nin c.). (bkz : vazâif).

vezâil وذائل (a. i. vezîle'nin c.). (bkz : vezîle).

vezân وزان (f. s.) : esici, esen. ["olmak" yardımcı fiili ile kullanılır].

vezânet وزانت (a. i.) : 1. ölçülü olma. 2. düşünüş ve görüş isâbeti.
vezânet-i efkâr : düşüncelerin isâbeti.

vezânî وزانی (f. i.) : esinti zamânı.

vezâret وزارت (a. i.) : vezirlik, paşalık.
vezâret-i uzmâ : sadrâzamlık, başvekillik.

vezb وزب (a. i.) : su gibi akma.

vezega وزغه (a. i.) : bir çeşit büyük keler.

vezîden وزیدن (f. fi.) : 1. yel esmek. (bkz : hübûb). 2. sıçramak, atılmak, seğirtmek.

vezîle وذیله (a. i. : vezâil) : 1. parlak, cilâlı para. 2. parlak mâdenî ayna.

vezîme وذیمه (a. i. c. : vezâim) : Beytullâh'a gönderilen hediye, armağan.

vezîr وزیر (a. i. c. : vüzerâ) : vâlilik, vekillik gibi yüksek rütbelerde bulunan "paşa" ünvânını taşıyan kimse.
vezîr-i a'zam (en büyük vezir) : sadrâzam, başvekil.
vezîr-i sâhî : ikinci vezir.
vezir kellesi : şeker, pirinç ve kavrulmuş soğanla bütün olarak pişirilen bal kabağı.

vezîrâne وزیرانه (a. f. zf.) : vezirce, vezire yakışacak yolda.

vezme وزمه (a. i.) : kış sonu.

vezn وزن (a. i. c. : evzân) : 1. tartma, tartılma; tartı. 2. ağırlık.
vezn-i mahsûs : **fiz.** *özgül ağırlık, **fr. poids spécifique. 3. ed.** nazmın belli kalıplarından herbiri, nazım âhenginin ölçüsü. [bizde "hece" ve "aruz" olmak üzere iki türlüdür].

vezne وزنه (a. i.) : 1. tartı. 2. terâzi. 3. para alınıp verilen yer. 4. ateşli silâhlarda barıtlık, barıt yuvası.

vezne-dâr وزنه‌دار (a. f. b. i.) : vezne me'muru; sandık emîni.

veznî وزنی (a. s.) : 1 vezne âit, vezinle ilgili. 2. i. fık. tartılan şey.

vezniyyât وزنیات (a. i. c.) : tartılan şeyler.

vezzân وزان (a. s. vezn'den) : 1. vezneden, tartan. 2. i. kantarcı.

vırâk وراق (a. i. varak'ın c.) : yapraklar. (bkz : evrâk).

vırât وراط (a. i. verta'nın c.) : 1. vartalar, çukurlar; uçurumlar. 2. içinden çıkılması güç işler.

vıtâ' وطاع (a. i.) : uygun görme, râzı olma.

viâ' وعاء (a. i. c. : ev'iye) : 1. kab, mahfaza. **İsm-i viâ : a. gr.** kab ismi [şekerlik, tuzluk gibi]. 2. **biy.** damar. (bkz : reg).

viâiyyet وعائیت (a. i.) : kab hâlinde olma.

vibâr وبار (a. i. vebr'in c.) : **zool.** aktavşanlar; Arabistan tavşanları. (bkz : vibâre, vubûr).

vibâre وباره (a. i. vebr'in c.). (bkz : vibâr, vubûr).

vicâ' وجاء (a. i.) : iğdiş etme, burma [hayvanı].

vicâ' وجاع (a. i vecâ'ın c.) : ağrılar, sızılar.

vicâh وجاه (a. i. vech'den) : yüzleşme, yüz yüze gelme. (bkz : muvâcehe.

vicâhen وجاهاً (a. zf.) : yüzyüze gelerek, yüzüne karşı. (bkz : muvâceheten).

vicâhî, vicâhiyye وجاهى ، وجاهيه (a. s.) : yüzyüze olan. **Muhâkeme-i vicâhiyye** : yüzyüze olan mahkeme, duruşma.

vicâr وجار (a. i. c. : evcire, vücûr) : **1.** kurt, arslan gibi yırtıcı hayvan yatağı; in. **2.** sel suyunun oyduğu yer.

vicd وجد (a. i.) : zengin olma.

vicdân وجدان (a. i.) : **1.** bulma, bir şeyi bir halde görme. **2.** duyma, duygu. **3.** kendinden geçme, dalma. **4.** insanın içindeki iyi ile kötüyü ayırdeden duygu. **5.** din, inanç. **Hürriyyet-i vicdân** : dînî inançta, din töreni yapmada serbestlik. **6.** kadın adı.

vicdânen وجدانا (a. zf.) : **1.** vecd ile, kendinden geçip dalarak. **2.** vicdanca, içten, yürek duygusu ile.

vicdânî, vicdâniyye وجدانى ، وجدانيه (a. s.) : **1.** vecd ile, kendinden geçip dalmakla ilgili. **2.** kalbî his ile, yürek duygusu ile ilgili.

vicdâniyyet وجدانيت (a. i. c.) : vicdâna âit haller, hususlar, nitelikler.

vicdân-sûz وجدانسوز (a. f. b. s.) : vicdâna acı veren, yürek yakan.

vidâc وداج (a. i.) : **anat.** boyun damarlarından biri.

vidâd وداد (a. i.) : **1.** sevme, sevgi. **2.** dostluk. (bkz : vidd).

vidd ود (a. i.) : sevme, sevgi, dostluk. (bkz : muhabbet, vedd, vüdd).

vifâdet وفادت (a. i.) : elçilik.

vifâk وفاق (a. i.) : **1.** uygunluk, aynı düşüncede olma. (bkz : muvâfakat). **2.** barış.

vihâd وهاد (a. i. vehd, vehde'nin c.) : uçurumlar, derin vâdîler.

vihâm وحام (a. i.) : gebe kadının aş yermesi.

vihâm وخام (a. s. vahîm'in c.) : vahîm olan şeyler. (bkz : vahâmâ).

vika' وقاع ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** (bkz : cimâ'). **2.** savaş. (bkz : ceng, harb, perhâş).

vikân وكان (a. i.) : eşek palanı.

vikaye وقايه ("ka" uzun okunur. a. i.) : **1.** kayırma, koruma, esirgeme. **2. hek.** herhangi bir hastalık için önleyici tedbir alma. [nazımda "vikayet" şeklinde de kullanılır].

vikaye harfi : **gr.** kaynaştırma harfi.

vikayet وقايت ("ka" uzun okunur. a. i.) : koruma, sâhip çıkma.

vikr وقر (a. i. c. : evkar) : ağır yük. [at, katır ve eşek yükü için kullanılır].

vilâ' ولاء (a. i.) : **1.** birbirinin ardı sıra gelme. **2.** ahbaplık, dostluk, yakınlık. (bkz : vedd, vidd, vüdd).

vilâd ولاد (a. i.) : doğurma.

vilâdet ولادت (a. i.) : **1.** doğurma. **2. o.** doğma.

vilâdet-i hümâyûn : pâdişahın doğumu.

vilâdî, vilâdiyye ولادى ، ولاديه (a. s.) : **fels.** anadan doğma, **fr. congénital.**

vilâ-kâr ولاكار (a. f. b. s.) : dost, ahbap. (bkz : vilâ-perver).

vilâ-perver ولاپرور (a. f. b. s.) : dost. (bkz : muhibb).

vilâyât ولايات (a. i. vilâyet'in c.) : vilâyetler, iller.

vilâyet ولايت (a. i. c. : vilâyât) : **1.** bir şeyi kudretle elde etme. **2.** birine kefil olma. **3.** dostluk, muhabbet. **4.** il.

vildân ولدان (a. i. velîd'in c.) : **1.** yeni doğmuş çocuklar. **2.** kullar, köleler. **3.** erkek ve kadın adı.

vilde ولده (a. i. veled'in c.) : çocuklar, erkek evlâtlar, oğullar. (bkz : evlâd).

vîle ويله (f. i.) : yüksek ses. (bkz : feryâd).

vîn وين (f. i.) : 1. renk, boya. 2. siyah üzüm.

virâd وراد (a. i. verd'in c.) : **bot.** güller. (bkz : vürd).

vîrân ويران (f. s.) : 1. yıkık, yıkılmış. (bkz : harâb). 2. kederli, üzgün.

vîrâne ويرانه (f. i.) : yıkılmış veyâ pek harâbolmuş yer, yapı.

vîrânî ويرانى (f. i.) : viranlık, haraplık.

virâset وراثت (a. i.) : [kelimenin aslı bu olduğu halde "verâset" şekli yaygındır]. (bkz : verâset).

vird ورد (a. i. c. : evrâd) : belli zamanlarda okunması âdet olan Kur'ân cüzleri, duâları.

vird-i zebân : diline dolama.

visâb وثاب (a. i.) : 1. atlama, sıçrama. 2. döşek, yatak. (bkz : serîr).

visâd, visâde وساد، وساده (a. i.) : yastık; şilte. **Arîz-ül-visâd** : tenbel adam.

visâde-nişîn وساده نشين (a. f. b. s.) : yastığa yaslanıp oturan.

visâk وثاق (a. i.) : 1. bağ, râbıta. (bkz : vesâk). 2. andlaşma, sözleşme [yeminle-].

visâk وثاق (a. i. vesîk'in c.) : 1. çok sağlam ve kuvvetli bağlar. 2. andlaşmalar, yemin etmeler.

visâl وصال (a. i. vasl'dan) : 1. ulaşma, bitişme. 2. sevgiliye kavuşma. (bkz : vuslat). 3. **müz.** Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

visâm وسام (a. s.) : damgalı, nişanlı.

visâm وسام (a. s. vesîm'in c.) : 1. güzel yüzlüler. 2. rastıklılar. 3. damgalılar. (bkz : vüsemâ).

vişâh وشاح (a. i. c. : veşâih, evşiha) : boyuna çapraz takılan üstü sırma ve mücevherle işlenmiş muska.

vişâm وشام (a. i. veşm'in c.) : dövmeler. (bkz : veşm).

vişn-âb وشناب (f. b. i.) : ["vişne-âb" dan]. vişne şurubu, vişne şerbeti.

vitr وتر (a. s.) : 1. tek, yalnız, tenha. 2. **Selât-i vitr** (vitir namazı) : yatsı namazından sonra kılınan üç rek'at namaz. 3. **i.** kurban bayramından bir gün önceki gün.

vizr وزر (a. i. c. : evzâr) : 1. günah, suç. (bkz : ism, zenb). 2. ağırlık, yük. (bkz : sıklet).

vu'âz وعاظ (a. i. vâiz'in c.) : vâizler. (bkz : vâizân).

vubûr وبور (a. i. vebr'in c.) : **zool.** aktavşanlar; Arabistan tavşanları. (bkz : vibâr, vibâre).

vufûd وفود (a. i.) : gelme, geliş. (bkz : vurûd).

vufûr وفور (a. i.) : çokluk, bolluk. (bkz: kesret, vefret).

vuhûfet وحوفت (a. i.) : 1. çok kıllılık. 2. kılın çok siyah ve yumuşak olması.

vuhûl وحول (a. i. vahal, vahl'in c.) : batak yerler, çamurlu yerler.

vuhûş وحوش (a. s. vahş'ın c.) : 1. yabâni [hayvanlar].

vuhûş-i berrî : karaya mahsus, karada yaşıyan yabâni hayvanlar. 2. ıssız, tenha [yerler]. (bkz : vahşân).

vuku' وقوع ("ku" uzun okunur. a. i.) : 1. düşme. (bkz : sukut). 2. rastlama, isâbet etme. 3. olma, oluş. 4. bir hâdisenin çıkış şekli, ceryânı. **Adîm-ül-vuku'** : hiç olmıyan, olması imkânsız. **Kesîr-ül-vuku'** : çok olan, sık sık olan. **Nâdir-ül-vuku'** : seyrek rastlanan.

vuku'-i hâl : bir hâdisenin çıkış ve oluş şekli.

vukuât وقوعات (a. i. vak'a'nın c.) : 1. olanlar, olan bitenler. 2. polisi ilgilendiren hâdiseler. (bkz : hâdisât).

vukud وقود ("ku" uzun okunur. a. i. vakd'in c.) : yanmalar, tutuşmalar, alevlenmeler. [ateş hakkında].

vukuf وقوف ("ku" uzun okunur. a. i.) : 1. durma, duruş, (bkz : tevakkuf). 2. bir halde, olduğu gibi kalma, ilerileyip veyâ gerilememe. 3. anlama, bilme, öğrenme, haberli olma, bilgi. **Ehl-i vukuf** : *bilirkişi. **Erbâb-ı vukuf** : bir şey hakkında mükemmel bilgisi olanlar, bilirkişiler. **Kesb-i vukuf** : haberi olma, öğrenme. **Sinn-i vukuf** : olgunluk haddi.

vukuf-ı adedî : **tas.** Nakşî tarîkatindeki on bir tâbirden biri. [diğerleri : hûş der dem; nazar ber kadem; sefer der vatan; halvet der encümen; yâd-gerd; bâz-keşt; nigâh daşt; yâd daşt; vukuf-ı kalbî; vukuf-ı zemân].

vukuf-ı kalbî : **tas.** 1) kalbin Allah'tan âgâh olması; 2) nakşî tarîkatindeki on bir tâbirden biri. (bkz : vukuf-ı adedî).

vukuf-ı zamânî : **tas.** 1) her anda hâlinden haberdâr olma: 2) Nakşî tarîkatindeki on bir tâbirden biri. (bkz : vukuf-ı adedî).

vukuf-dâr وقوفدار ("ku" uzun okunur. a. f. b. s.) : bilgili, bilgiç.

vusafâ وصفا (a. i. vasîf'in c.) : uşaklar, hizmetçiler. (bkz : vesâif).

vuska وثقى ("ka" uzun okunur. a. s. vüsûk'dan) : çok sağlam, pek kuvvetli. **Urvet-ül-vüska** (pek sağlam kulp) : Müslümanlık. (bkz : vesîk).

vusla وصله (a. i.) : bir şeyi başka şeye ekliyen, bitiştiren şey, ek.

vuslat وصلت (a. i.) : 1. bir şeye ulaşma, yetişme. 2. [sevgiliye] kavuşma. 3. kadın adı.

vustâ وسطى (a. s.) : 1. orta, ortada bulunan, arada olan; iç. [evsat'ın müennesi] **Asyâ-yi vustâ** : Ortaasya. **Kurûn-ı vustâ** : Ortaçağ. **Salât-ı vustâ** : ikindi namazı. 2. **i.** orta parmak.

vusuk وثق (a. i. vesâk, visâk'ın c.) : 1. bağlar, râbıtalar. 2. andlaşmalar. 3. sözleşme yerleri.

vusûl وصول (a. i.) : ulaşma, gelme, varma, erişme, yetişme. (bkz : vefd [1]).

vusûl-il-Allah : Allah'a yaklaşma. [takvâ ve itâat yoliyle-].

vusûm وسوم (a. i. vasm'ın c.). (bkz : vasm).

vuşâk وشاق (f. i.) : uşak. [Türkçe'den alındığı, lûgatlerde yazılıdır].

vuşûm وشوم (a. i. veşm'in c.). (bkz : vişâm).

vuûd وعود (a. i. va'd ve va'de'nin c.) : vaitler.

vuzıa وضع (a. fi.) : vaz olundu. **Mâ vuzıa leh** : ta'yîn ve tahsîs olunan şey.

vuzû' وضوء (a. i.) : abdest alma; abdest.

vuzû' وضوع (a. i.) : nefsini alçaltma, hakir görme.

vuzûh وضوح (a. i.) : 1. açık ve belli olma, anlaşılır olma. 2. açıklık, aydınlık. 3. **ed.** ifâdede açıklık.

vücehâ' وجهاء (a. i. vecih'in c.). (bkz : vecîh).

vücûb وجوب (a. i.) : 1. vâcip ve lüzumlu olma. 2. bırakılması mümkün olmama. 3. lâyık olma.

vücûb-i edâ : **huk.** sebebin vücûdundan sonra muayyen bir zamanda bir fiili işlemenin veyâ bir malı edânın lâzım olması.

vucûbi وجوبى (a. s.) : 1. vücûbe âit, onunla ilgili. **Fi'l-i vücûbî** : gereklilik sigası (*kipi). 2. **mant.** *olumlu.

vücûd وجود **(a. i.) : 1.** bulunma, var olma, varlık. **2.** gövde. (bkz : beden, cism). **3.** ten.

vücûd-i mu'ciz : başkalarını acze düşürüp hayrette bırakan varlık.

vücûdiyye وجوديه (a. i.) : fels. * kamutanrıcılık, Tanrı varlığını eşyânın varlığından ibâret sayma, **fr. panthéisme.** [vahdet-i vücûd ile ilgisi yoktur].

vücûh وجوه (a. i. vech'in c.) : **1.** yüzler, çehreler, suratlar. **2.** bir memleketin ileri gelenleri. (bkz : eşrâf). **3. geo.** satıhlar (*yüzeyler) **Zû-kesîr-il-vücûh, Zû vücûh-i kesîr : geo.** çok satıhlı (*yüzeyli) cisim. **Nim-vücûh : geo.** yarı yüzeyli. **4.** Kur'ân'ın bâzı okunuş tarzları.

vücûh-i kırâet : Kur'ân-ı Kerîm'in türlü türlü okunma kaideleri. **5.** imkânlar, şekiller.

vücûm وجوم (a. i.) : **1.** darılıp susma. **2.** iğrenme, tiksinme. **3.** kederli olma. **4.** göğüse vurma.

vücûr وجر (a. i. vicâr'ın c.) : **1.** kurt, arslan gibi yırtıcı hayvanların yatakları; inler. **2.** sel sularının oyduğu yerler.

vüdâd وداد (a. i.). (bkz : vidâd).

vüdd ود (a. i.) : dostluk. (bkz : vedd, vidd).

vüffed وفد (a. i. vâfid'in c.) : elçiler; temsilciler. (bkz : vefd, vüfûd).

vüfûd وفود (a. i.) : gelme, erişme.

vüfûd وفود (a. i. vâfid'in c.) : elçiler; temsilciler. (bkz : vefd, vüffed).

vüfûr وفور (a. i.) : bolluk, çokluk.

vühûb وهوب (a. s.) : çok bağışlıyan, çok bağışta bulunan.

vükelâ وكلا (a. i. vekîl'in c.) : **1.** vekiller. **2.** (Osmanlı İmparatorluğu devrinde kabîne âzâsı, vekiller, bakanlar. **Meclis-i vükelâ :** kabîne toplantısı.

vükelâ-yı deâvî : dâvâ vekilleri, avukatlar.

vükûb وكوب (a. i.) : yavaş yürüme.

vükûl وكول (a. i.) : biriyle işe girişme, işbirliği.

vükûn وكون (a. i. vekn'in c.) : kuş yuvaları. (bkz : vükûr).

vükûr وكور (a. i. vekr'in c.) : kuş yuvaları (bkz : vükûn).

vülâd ولاد (a. i.) : **fık.** öldürülen, öldürenin evlâdı bulunma.

vülât ولات (a. i. vâlî'nin c.) : vâlîler.

vüleyd وليد (a. s. veled'den) : çocukçuk, küçük çocuk.

vülû' ولوع (a. i.) : bir şeye fazla düşkünlük.

vülûc ولوج (a. i.) : girme, sokulma. (bkz : duhûl).

vülûg ولوغ (a. i.) : köpeğin su içmesi.

vürd ورد (a. i. verd'in c.) : **bot.** güller. (bkz : virâd).

vüreyd وريد (a. i.) : **anat.** çok küçük damar.

vüreyk وريق (a. i. c. : vüreykat) : yapracık.

vüreyka وريقه (a. i.) : yapracık, küçük yaprak. (bkz : vüreyk).

vüreykat وريقات ("ka" uzun okunur. a. i. vüreyk'in c.) : **anat.** yapracıklar.

vüreykat-ı tüveyciyye : bot. küçük taçyapraklılar.

vürûd ورود (a. i.) : geliş gelme, varma; yetişme. **Şeref-vürûdeden :** şerefle gelen [büyük bir zat hakkında].

vürûd ورود (a i. verîd'in c.) : **anat.** *toplardamarlar, **fr. veines.**

vürûk وروك (a. i.) : yan yatma.

vüs' وسع (a. i.) : **1.** güc, kuvvet, tâkat. **vüs'i beşer** : insan gücü, insan tâkatı. **2.** zenginlik, varlık, bolluk. **3.** bolluk, genişlik.

vüs'at وسعت (a. i.) : **1.** genişlik, bolluk. **2.** para durumu. **3.** boş meydan, fırsat. **4. mat.** *genlik, **fr. amplitude.**

vüsemâ وسما (a. i. vesîm'in c.) : **1.** güzel yüzlüler. **2.** rastıklılar. **3.** damgalılar. (bkz : visâm).

vüska وثقى ("ka" uzun okunur. a. s. vüsük'den) : pek sağlam ve kuvvetli olan. **Urvet-ül-vüska** (pek sağlam kulp) : Müslümanlık. (bkz : vesîk.).

vüsûb وثوب (a. i.) : atlama, sıçrama.

vüsûk وثوق (a. i.) : **1.** inanma, güvenme. **2.** muhkemlik, sağlamlık.

vüsuk وثق (a. i. vesâk ve visâk'ın **c.**) : **1.** bağlar, râbıtalar. **2.** antlaşmalar, sözleşmeler [yeminle-].

vüsüd وسد (a. i. visâde'nin c.) : yastıklar.

vüşât وشاة (a. s. veşy'in c.) : koğucular.

vüzerâ' وزراء (a. i. vezîr'in c.) : vezirler. **Şeyh-ül-vüzerâ** : vezirlerin en eskisi olan kimse.

vüzûb وزوب (**a.** i.) : su gibi akma. **vüzûb-ı dem** : kanama.

Y

y ى (a. f. ha.) : Osmanlı alfabesinin otuz birinci harfi olup "ebced" hesâbında on sayısının karşılığıdır.

yâ يا (a. ha.) : ye (ى) harfinin adı. **yâ-yi müsennât** : [iki noktalı olması dolayısiyle] "ye" harfi.

yâ-yi tahtâniyye : [altında iki nokta bulunması dolayısiyle] "ye" harfi.

yâ يا (a. n.) : ey!, hey! : **1)** Arapça'da başına geldiği terkîbin ilk kelimesini meftuh (üstün) okutur : **Yâ-Rabb-el-âlemîn** (ey âlemlerin Rabbi!).. gibi; **2)** tek kelimenin başına gelirse o kelimenin son harfini mazmum (ötre) okutur : Yâ Ahmedü.. gibi.

yaâfîr يعافير (a. i. ya'fûr'un c.) : ya'furlar.

-yâb - ياب (f. s.) : **1.** yâften mastarından emr-i hâzır. **2.** "bulucu, bulan; bulunan, ele geçen" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Fenâ-yâb** : fenâ bulan, mahvolan. (bkz : fânî). **Nâ-yâb** : bulunmaz, bulunmıyan. (bkz : ender, nâdir). **Şifâ-yâb** : şifâ bulan, iyileşen.. gibi.

yâbân يابان (f. i.) : çöl, sahrâ. (bkz : beyâbân).

yabânî يابانى (f. s.) : yabana mensup, ıssız yerde yaşıyan; vahşî. (bkz : yebânî).

yâbende يابنده (f. s.) : **1.** bulucu, bulan. **2.** keşfeden, **fr. exploiteur.** (bkz : kâşif).

yâbis يابس (a. s.) : kuru. **Ratb ü yâbis** : yaş, kuru, yaştan, kurudan bir şeyin her türlüsü.

yâbnâk يابناك (f. s.) : bulan, bulucu.

yâd ياد (f. i.) : **1.** hatırlama, anma. **2.** hatır, gönül.

yâd-ı hazîn : hüzünlü hâtıra.
yâd-ı şebâbet : gençlik hâtırası.
yâd-ı zişt : çirkin, kötü anma, birinin aleyhinde.

yâd-bûd ياد بود (f. b. i.) : yâdigâr, armağan.

yâd-büd ياد بد (f. b. i.) : hâfıza kuvveti.

yâd-dâr یاد دار (f. b. s.) : hatırda tutan.

yâd-dâşt یاد داشت (f. b. i.) : hatırda tutulan şey.

yâd-dest یاد دست (f. b. i.). (bkz : yâd-est).

yâde یاده (f. i.) : hâtıra.

yâd-est یادست (f. i.) : lâdes oyunu.

yâd-gâr یادگار (f. b. i.) : yâdigâr, bir kimseyi veyâ nesneyi hatırlatacak şey.

yâd-kerd یادکرد (f. b. i.) : **1.** hazırlama. **2.** (bkz : vukuf-ı adedî).

yâfe یافه (f. i.) : mânâsız, saçma söz. (bkz : yâve).

yâfer یافر (f. i.) : çengi. [kelime : "yâfir" şeklinde de kullanılır].

Yâfes یافث (a. h. i.) : Hz. Nûh'un üçüncü oğlu. [Tûfan'dan sonra Hazer denizi kuzeyinde yerleşmiştir].

Yâfiiyye یافعیه (a. h. i.) : **tas.** Kadirî tarîkatı şûbelerinden biri. [kurucusu : Abdullah-ül-Yâfiî bin Alî-yül-Kadirî'dir].

yâfir یافر (f. i.). (bkz : yâfer).

-yafte یافته ـ (f. s.) : "bulmuş, bulunmuş, bulunan" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Husûl-yâfte** : hâsıl olmuş, meydana gelmiş. **Şeref-yâfte** : şeref bulmuş.. gibi.

yâfûh یافوخ (a. i.) : **anat.** bıngıldak.

ya'fur یعفور (a. i. c. : yaâfîr) : **1.** tüyü toprak rengi olan âhu. **2.** âhu yavrusu. **3.** gecenin beşte, altıda bir gibi bölümü. **4.** Hz. Muhammed'in Hayber Vak'ası'nda ganîmet olarak aldığı bir eşeğin adı.

yağfir-ullahü يغفرالله (a. cü.) : Allah mağfiret etsin, Allah yarlıgasın!

yağma یغما (f. i.) : **1.** çapul, zorla mal kapma. **2.** bir Türk boyu. **Hân-i yağma : 1)** fakirler için hazırlanan sofra; **2)** Tevfik Fikret'in, ikinci Meşrûtiyet devrinin sû-i istimallerini yeren ünlü hicviyesi.

yağma-ger یغماگر (f. b. s. c. : yağma-gerân) : yağmacı, çapulcu, zorba.

yağma-gerân یغماگران (f. b. s. yağma-ger'in c.) : yağmacılar, çapulcular, zorbalar.

yağma-gerâne یغماگرانه (f. zf.) : yağmacılıkla, zorbalıkla.

yağma-gerî یغماگری (f. b. i.) : yağmacılık, çapulculuk.

yağmâî یغمائی (a. s.) : **1.** yağmaya âit, yağma ile ilgili. **2.** yağma adlı Türk boyuna mensup.

yagus یغوث ("gu" uzun okunur. a. i.) : arslan şeklinde olan eski bir putun adı.

yah یخ (f. i.) : buz. (bkz : cemed).

yahâmîm یحامیم (a. i. yahmûm'un c.) : kara dumanlar.

yah-âver یخ آور (f. b. i.) : buzlu su, buzlu şerbet.

yah-beste یخ بسته (f. b. s.) : buz bağlamış, buz tutmuş. (bkz : müncemid).

yah-çe یخچه (f. b. i.) : donmuş yağmur, yağan dolu.

yâ hey یاهی (a. n.) : ey!, hey!, be hey!.

yahmûm یحموم (a. i. c. : yahâmîm) : kara duman.

yahmûr یحمور (a. i.) : yaban eşeği.

yahnî یخنی (f. i.) : **1.** zahîre, azık. **2.** pişmiş şey. **3.** yahni, et yemeği.

yah-pâre یخپاره (f. b. i.) : buz parçası.

yâhte یاخته (f. i.) : **1.** oda. **2.** eş, benzer. (bkz : misl, nazîr). **3.** küçük küp.

yahtemil یحتمل (a. zf.) : ihtimal, olabilir.

yâ-hû ياهو (a. n.) : **1.** ey o zat! (Ey Allah!). **2.** hey, bana bak, baksan a!, a canım; adam!, adamlar!, ey sen!, işitmiyormusun.

yâhûd ياخود (f. e.) : **1.** veyâ; isterseniz. **2.** iyisi.

Yahûd يهود (a. h. i.). (bkz : Yehûd).

Yahûdâ يهودا (a. h. i.). (bkz : Yehûda).

yahûd-hâne يهودخانه (a. f. b. i.) : Yahudilerin bir arada oturdukları bir çok evlerden ibâret yer.

Yahûdî يهودى (a. h. i.). (bkz : Yehûdî, Mûsevî).

yâis يائس (a. s. ye's'ten) : kederli, ümitsiz. (bkz : meftûr, me'yûs, nâ-ümîd, nevmîd).

yakaza يقظه (a. i.) : uyanıklık. (bkz : yakazet). **Beyn-en nevmi ve-l-yakaza** : uyku ile uyanıklık arasında.

yakazânî يقظانى (a. i.) : uyanıklık. (bkz : yakaza, yakazet).

yakazet يقاظت ("ka" uzun okunur. a. i.) : uyanıklık. (bkz : bîdârî).

yakazî يقاظى ("ka" uzun okunur. a. s. yakzân'ın c.) : uyanıklar.

yakin يقين (a. i.) : sağlam bilgi, iyi, kat'î olarak bilme. **Ayn-el-yakin** : bir şeyi kendi göziyle görüp mâhiyetini bilme. **Hakk-el-yakin** : gerçekliğine hiç şüphe olmıyan. **İlm-el-yakin** : kat'î olarak edinilmiş bilgi. [bizdeki yakın kelimesi yerine kullanılması yanlıştır].

yakinen يقيناً (a. zf.) : kat'î oalrak, hiç şüphe edilecek bir tarafı bulunmaksızın.

yakinî يقينى (a. s.) : kat'î, şüphe edilmiyecek bilgiye âit, onunla ilgili.

yakiniyyât يقينيات (a. i.) : yakîn ile, kat'î olarak bilinen şeyler.

yaktîn يقطين (f. i.) : **1.** kabak ağacı. **2.** kavun, karpuz, hıyar gibi toprakta uzanıp yetişen *bitki.

Ya'kub يعقوب (a. h. i.) : **1.** Hz. Yusuf'un babası, Hz. İshak'ın oğlu olan Ya'kub Peygamber. [oğlu Yusuf'un başına gelenler dolayısiyle meşhur olup, edebiyatta gam ve kaygı sembolüdür]. **2.** [küçük y ile] erkek keklik (c. : yeâkıb). **3.** erkek adı.

Ya'kubî يعقوبى ("ku" uzun okunur. **a.** i.) : Allah'ın birliğine ve Hz. Îsâ'nın insan olduğuna kail bulunan Ya'kub adında bir piskoposun çıkardığı mezhebden veyâ bu mezheple ilgili olan.

yâkut ياقوت ("ku" uzun okunur. **a. i.** c. : yevâkit) : yâkut, değerli süs taşı. [kırmızı, sarı, beyaz, mâvi renklerde olur].

yâkut-i âdî : zımbara taşı.

yâkut-i ahmer : kırmızı yakut; **mec.** şarap.

yâkut-i asfer : sarı yâkut [azdeğerlidir].

yâkut-i cigerî : kırmızılığı siyaha çalan bir çeşit yâkut.

yâkut-i gürgânî : Esterâbâd vilâyetinin merkezi olan "Cürcân" şehrinde mâdeni bulunan değerli bir taş.

yâkut-i hâm (işlenmemiş yâkut) : **mec.** güzelin dudağı.

yâkut-ı kebûd, —-ı lâcverdi : mâvi yâkut, gök yâkut.

yâkut-i revân (akan yâkut) : **1)** göz yaşı; **2)** kırmızı şarap,

yâkut-ı müzâb (erimiş yâkut) : **1)** göz yaşı; **2)** kırmızı şarap; **3)** kan.

yâkut-i rümmânî (nar tânesi gibi yâkut) : en değerli yâkut.

yâkut-i ser-beste : güzelin ağzı, kapalı dudağı.

yâkut-i zerd (sarı yâkut) : Güneş.

yâkute-i sahrâ ياقوتهٔ صحرا (a. it.) : **tas.** nefs-i külliyye.

yakzân يقظان (a. s. c. : yakazî) : uyanık. (bkz : bîdâr).

yâl يال (f. i.) : **1.** boyun, gerdan. (bkz : unk).

yâl-ı kûpâl : şan ve büyüklük.

yâl ü bâl : boybos, boybos düzgünlüğü. **2.** kuvvet, zor, güc.

yâle ياله (f. i.) : sığır boynuzu.

yâ-leyte ياليت (a. e.) : ne olurdu, keşke

yâ-leytenî küntü türâben : keşke ben toprak yaratılsaydım.

yâlmend يالمند (f. i.) : âile sâhibi, âile reisi.

ya'lûl يعلول (a. i. yeâlîl) : **1.** suyu saf ve berrak akan göl. **2.** su üzerinde peydâ olan kabarcık. **3.** beyaz bulut. **4.** iki hörgüçlü deve.

yâlvâne يالوانه (f. i.) : kırlangıç kuşu.

yâm يام (f. i.) : posta (menzil) beygiri.

ya'mûr يعمور (a. i.) : oğlak. (bkz : cedî).

yân يان (f. i.) : hastanın sayıklaması. (bkz : hezeyân).

yâne يانه (f. i.) : havan, dibek.

ya'nî يعنى (a. e.) : **1.** demek, şu demek. **2.** sözün kısası, doğrusu, senin anlıyacağın.

yâni' يانع (a. s.) : kıvama gelmiş, olmuş; pişkin. (bkz : nâzıc).

yâr يار (f. i. c. : yârân) : **1.** dost. (bkz : mahbûb, muhibb). **2.** sevgili. **3.** tanıdık, ahbap. **Cihâr-yâr** (dört dost) : Hz. Ebûbekir, Ömer, Osman, Ali.

yâr-ı bî-vefâ : vefâsız dost.

yâr-ı cân : candan dost.

yâr-ı cefâ-kâr : cefâ eden, zâlim dost ve sevgili.

yâr-ı dil-sitân : gönül alan sevgili.

yâr-ı gar (mağara dostu) : Hicret esnâsında Hz. Muhammed'e mağarada arkadaşlık etmiş olan Hz. Ebûbekir; **mec.** çok vefâlı arkadaş.

yâr-ı kadîm : eski dost.

yâr-ı kadîm-i gamm : eski dost olan gam.

yâr-ı perî-rû : peri yüzlü sevgili.

yâr ü ağyâr : dost ve düşman.

yârâ يارا (f. i.) : kuvvet, kudret, takat, güc.

yârâ-yi suhan : söz söyleme kudreti.

yârâ-yi tabîat : tabîat kuvveti.

yâ-Rabb, yâ Rabbî يارب ، ياربى (a. n.) : **1.** ey Rab!. **2.** ey Rabbim!.

yârân ياران (f. i. yâr'ın ç.) : dostlar.

Bezm-i yârân : dostlar meclisi.

yârân-ı aşk : aşk dostları, âşıklar.

yârân-ı bâ-safâ : safalî dostlar.

yârân-ı safâ : safa dostları; zevk ve eğlence ile berâber vakit geçiren dostlar.

yâr-âne يارانه (f. zf.) : dostça.

yâre ياره (t. i.) : yara. [kelime Türkçe olduğu halde bu kelime ile terkipler yapılmıştır.]

yâre-i dil : gönül yarası.

yâre-i hicrân : ayrılık yarası.

yâre ياره (f. i.) : bilezik. (bkz : berencen, berencîn, ebrencen, sivâr).

yârek يارك (f. i.) : dölyatağı. (bkz : meşîme).

yârî يارى (f. i.) : **1.** dostluk. **2.** yardım.

yâr-mend يار مند (f. b. i.) : dost; yardımcı. (bkz : muîn, nasîr, müzâhir).

yâr-nâme يار نامه (f. b. i.) : güzel iş; iyi adlılık.

yâr-res يار رس (f. b. s.) : imdâda yetişen.

yâsem ياسم (f. i.) : yâsemin.

yâsemen, yâsemîn ياسمن ، ياسمين (f. i.) : yâsemin, **fr.** **jasmin.**

yâsemûn ياسمون (f. i.). (bkz : yâsemen, yâsemîn).

ya'sûb يعسوب (a. i. c. : yeâsîb) : **1.** arıbeyi. **2.** baş, reis.

ya'sûb-ül-mü'minîn (Müslümanların arıbeyi) : Hz. Ali.

yaûk يعوق (a. i.) : Nûh kavminin putlarından, at şeklinde olan birinin adı.

yâve یاوه (f. i.) : **1.** saçma, mânâsız, saçmasapan söz. (bkz : jai, türrehât). **2.** sâhipsiz hayvan.

yâve-gû یاوه گو (f. b. s. c. : yâve-gûyân) : saçmalıyan, saçmasapan konuşan. (bkz : jâj-hâ).

yâve-gûyân یاوه گویان (f. b. s. yâve-gû'nun c.) : saçmalıyanlar, saçmasapan konuşanlar. (bkz : jâj-hâyân).

yâve-gûyâne یاوه گویانه (f. zf.) : saçmasapan konuşarak.

yâve-gûyî یاوه گویی (f. b. i.) : saçmasapan konuşma.

yâver یاور (f. i. c. : yâverân) : yardımcı, imdatçı. **Ser-yâver** : yâverlerin başı, başyâver.
yâver-i ekrem : müşir yâverler [Sultan Hamîd'in sarayındaki-].
yâver-i fahrî : maaş ve tahsîsâtı olmadığı halde pâdişah yâverliği yapan kimse.
yâver-i harb : büyük bir kumandanın yâveri.

yâverân یاوران (f. i. yâver'in c.) : yâverler.

yâverî یاوری (f. i.) : yâverlik; yardımcılık, imdatcılık.

yâve-senc یاوه سنج (f. b. s. c. : yâve-sencân) : yâveden hoşlanan.

yâve-sencân یاوه سنجان (f. b. s. yâve-senc'in c.) : yâveden hoşlananlar.

yâyî یایی (a. s.) : ya'ya, **ye** harfine mensup, bununla ilgili. [aslı : "yâî" olmakla beraber bizde "yâyî" şekli kullanılmıştır.]

yâz-deh یازده (f. b. s.) : on bir. (bkz : ihdâ-aşer).

yâz-dehüm یازدهم (f. b. s.) : onbirinci.

yeâfîr یعافیر (a. i. ya'fûr'un c.). (bkz : yaâfîr).

yeâkib یعاقیب (a. i. ya'kub'un c.) : erkek keklikler.

yeâlîl یعالیل (a. i. ya'lûl'ün c.) : **1.** suyu saf ve berrak akan göller. **2.** su üzerinde peydâ olan kabarcıklar. **3.** beyaz bulutlar. **4.** iki hörgüçlü develer.

yeâsîb یعاسیب (a. i. ya'sûb'un c.) : **1.** arıbeyleri. **2.** başlar, reisler.

yebâb یباب (f. s.) : harap, yıkık, virâne, bozuk. **Harâb ü yebâb** : yıkık dökük.

yebân یبان (f. i.) : **1.** ıssız, tenha yer. **2.** çöl, sahrâ. (bkz : yâbân).

yebânî یبانی (f. s.) : **1.** yabâni, kırlarda biten. **2.** ürkek, sıkılgan. **3.** görgüsüz, kaba. (bkz : yâbânî).

yebrûh-üs-sanem یبروح الصنم (a. b. i.) : **bot.** insan kökü denilen *bitki.

yebs یبس (a. i.) : yaş şeyin kuruması.

ye'cûc یأجوج (a. i.) : "me'cûc" ile birlikte kullanılır; kısa boylu kavim; Çinliler.

yed ید (a. i. c. : eyâdî, eydî, yüdî) : **1.** el. (bkz : dest). **2.** kuvvet, kudret, güc. **3.** yardım. **4.** vâsıta. **5.** mülk.

yed be yed, yeden biyedin : elden ele, doğrudan doğruya, vâsıtasız.

yed-i adil : **huk.** münâzaalı şeyin saklanması ve idâresi kendisine verilen kimse, **fr. sequestre, consignataire.** (bkz : yed-i emîn, yed-i mürtekin)
yed-i beyzâ (en beyaz el) : Hz. Mûsâ'nın Fir'avune karşı; mûcize olarak görünen parlak eli.
yed-i emîn : kanûnen güvenilir kimse olarak seçilen kişi.
yed-i husûmet : **huk.** bir malı, mülkü olarak elinde bulunduran kimsenin yedi. [meselâ : bir kimse diğer kimsenin elinde bulunan bir malın kendisine âit olduğunu iddiâ eder ve müddeâaleyh de o malın kendi mülkü olduğunu dermeyân eylerse bu müddeâaleyhin yedi, yed-i husûmet olmuş olur].
yed-i mürtehin : **huk.** (bkz : yed-i adil, yed-i emîn).
yed-i niyâbet : **huk.** başkasının malını ona niyâbeten elinde bulunduran kimse. [meselâ : bir kimseye sâhibi tarafından vedâ olarak bırakılan mal üzerinde o kimsenin yedi gibi].
yed-i tâir : kanad.

yed-i tasarruf : sâhiplik, sâhibolma.

yed-i tûlâ (en uzun el) : tam, çok geniş bilgi [bir sâhada].

yed-i vâhid : inhisar usûlü, *tekel.

yed-ullah : Allah'ın kudreti.

yed-üd-dehr : zamânın uzaması.

yed-ür-rîh : rüzgârın kuvveti.

yed-üt-tâir : kuşun kanadı.

yedân يدان (a. i. c.) : eller [iki el]. (bkz: yedeyn).

yedeyn يدين (a. i. c.) : iki el. **Zü-l-yedeyn:** iki eli de bir el gibi kullanabilme, iki elli.

yefâ' يفاع (a. i.) : yüksek yer.

yefen يفن (a. s.) : bunak [adam].

yeg يگ (f. s.). (bkz : yek).

yegâh يگاه (f. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski makamlarından olan bir terkiptir. Yegâh-nevâ ile nevâ'da rast makamlarından mürekkeptir. İkinci dizi ile yegâh (re) perdesinde kalır ki, bu ses aynı zamanda makamın terkîbindeki ilk dizinin de güçlüsüdür. Güçlüsü nevânın durağı olan dügâh (lâ) perdesidir ("nevâ, perdesi tiz durağı olduğu için güçlü, sayılamaz). Donanımına nevâ gibi "si" koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi konulur. Yegâh'da rast için ise "si" bekar ve "do" bakiyye diyezi nota içerisinde kullanılır ("fa" bakiyye diyezi bu dizide de müşterektir). Umûmiyetle inici olarak seyreder.

yegâh-ı acemî : **müz.** Türk müziğinde tahmînen üç asırlık veyâ daha eski bir mürekkep makam olup buna "acemli yegâh" da denilir ("acemli rast, kürdi'li çârgâh, kürdi'li hicâzkâr"da olduğu gibi). Kantemiroğlunun tahmîn edilen bir berefşan peşrev ile H. Saadettin Arel'in durak'ı makama misaldir. Beyâtî'ye sultânî yegâh'ın pest beşlisinin ilâvesinden hâsıl olmuştur (bu beşli, yegâh (re) perdesindeki pûselik beşlisidir). Dizisi umûmiyetle inicidir. Beyâtî kısma "si" koma bemolü konulur. Beşli'nin hiçbir ârızası olmadığından nota içerisinde geçtiği yerlerde ilâve edecek işâret yoktur ("si" sesi beşlide yoktur; yalnız yeden sesi olarak bakiyye diyezli "do" kullanılabilir). Bu pûselik beşlisi ile yegâh (re) perdesinde kalan makamın birinci derecede güçlüsü beyâtî'nin güçlüsü olan nevâ (re) olmak icâbederse de, bu perde, tiz duraktan ibârettir; asıl güçlü dügâh (lâ) perdesidir ki, beyâtî'nın durağı olduğu gibi sultânî yegâh'da da güçlüdür (beşli'nin son sesi). Adı geçen yegâh perdesine nakledilmiş pûselik beşlisi, esasen beyâtî makamının peste doğru devâmını teşkîl etmektedir. Beyâtî inici bir dizi olduğundan, bu sûretle peste doğru uzanış tabîî bulunmakta ve geniş ölçüde ortak seslerden istifâde edilmektedir (beyâtî makamında, yerinde bir pûselik beşlisi olduğu da mâlûmdur).

yegân يگان (f. s. yeg'in c.) : birler, tekler.

yegân yegân : birer birer, ayrı ayrı.

yegâne يگانه (f. s.) : **1.** biricik, tek. **2. i.** kadın adı.

yegâne-gî يگانگى (f. i.) : teklik, biriciklik.

yegâne-gû [v] [ى] يگانه گو (f. b. s. c. : yegâne-gûyân) : Allah'ın birliğine inanan.

yegâne-gûyân يگانه گويان (f. b. s. c.) : Allah'ın birliğine inananlar.

yegâne-gûyî يگانه گويى (f. b. i.) : Allah'ın birliğine inanma.

yegân yegân يگان يگان (f. zf.) : birer birer, ayrı ayrı.

yeg-den يگدن (f. t. zf.) : birden, birdenbire. (bkz : def'aten, bağteten).

Yehûd يهود (a. h. i.) : Yahudi, Hz. Yâkub'un oğlu Yahuda soyundan gelenler, İsrâil oğulları.

Yehûdâ يهودا (a. h. i.) : Hz. Yâkub'un on iki oğlunun en büyüğü.

Yehûdî يهودى (a. h. i.) : Yehuda'ya mensûbolan, yahudi.

yek يك (f. s.) : bir. (bkz : münferid). **3. i.** birlik, bir oluş.

yek-âheng يك آهنگ (f. b. s. ve zf.) : **1.** aynı âhenkte, hiç değişmeden. **2. i. ed.** beyitleri arasında mânâca münâsebet bulunan manzûmeler, daha çok gazeller.

yek-âvâz يك آواز (f. b. s.) : **1.** tek sesli, bir sesli; **mec.** bir şekil üzerine. **2. i. ed.** başından sonuna kadar aynı kuvvette güzel bulunan manzûme.

yek-âvîz یك آویز (f. b. i.) : varsak denilen kısa kılınç.

yekâ-yek یکا یك (f. b. s.) : 1. tek tek, birer birer. 2. ansızın. (bkz : nâgehân).

yek-bâr, yek-bâre یکبار ، یکباره (f. zf.) : bir kere, bir defâ, bir defâda.

yek-bâregî یکبارگی (f. b. s.) : bir kerelik, bir defalık.

yek-berg یك برگ (f. b. s.) : 1. tek yaprak, tek yapraklı. 2. i. g. s. tezhipte kullanılan tek küçük yapraktan ibâret bir motif.

yek-be-yek یك بیك (f. zf.) : tek tek, birer birer.

yek-cihet یکجهت (f. a. b. i.) : fikirleri bir olan. (bkz : müttehid, müttefik).

yek-cihetî یکجهتی (f. a. b. i.) : fikirleri bir olma.

yek-cins یکجنس (f. a. b. s.) : aynı cinsten.

yek-çeşm یکچشم (f. b. s.) : 1. tek gözlü, sokur. (bkz : ayn-i vâhid). 2. i. Güneş.

yek-çeşmî یکچشمی (f. b. i.) : tek gözlülük, sokurluk.

yek-dâne یکدانه (f. b. s.) : 1. eşi, benzeri olmıyan, tek. 2. i. bir çeşit gerdanlık.

yek-dem یکدم (f. b. i.) : bir dem, bir nefes, çok kısa.

yek-deme یکدمه (f. b. s.) : bir anda geçici, süreksiz.

yek-dest یکدست (f. b. s.) : 1. bir elli. 2. bir cins, bir çeşitte olan. 3. i. [eskiden] bir çeşit rende.

yek-dîger یکدیگر (f. b. s.) : birbirini, bir taraf öbür tarafı.

yek-dil یکدل (f. b. s.) : gönüllü, gönülleri birbirine uygun, bir gönülde olan.

yek-dilân یکدلان (f. b. i.) : gönüldaşlık, yekdillik.

yek-dilâne یکدلانه (f. zf.) : gönüldaşlıkla, gönülleri birbirine uygun olarak, bir gönüllülükle.

yek-dile یکدله (f. b. i.) : gönül birliği. (bkz : yek-dilî).

yek-dilî یکدلی (f. b. i.) : gönül birliği. (bkz : yek-dile).

yek-dü-se یك دوسه (f. b. s.) : bir iki üç.

yeke یکه (f. s.) : tek; bir; yalnız.

yek-endâz یك انداز (f. b. s.) : 1. ince temrenli küçük veyâ çatal temrenli bir çeşit ok. 2. i. dere ve ırmak kenarlarındaki uçurumlar. 3. düz.

yek-esbe یك اسبه (f. b. s.) : bir atlı, bir atı olan; tek başına.

yeke-tâz یکه تاز (f. b. s.) : [düşmana] yalnız başına saldıran yiğit. (bkz : yekke-tâz).

yekke-tâz یکه تاز (f. b. s.) : [düşmana] yalnız başına saldıran yiğit. (bkz : yeke-tâz).

yek-nesak یکنسق (f. b. s.) : tek düzen, biteviye, değişmez. fr. monotone.

yek-neverd یکنورد (f. zf.) : bir çırpıda; yeknesak.

yek-pâ یکپا (f. b. s.) : tek ayaklı, topal. (bkz : a'rec, leng).

yek-pâre یکپاره (f. b. s.) : tekparça, bir parçadan ibâret, bütün, som.

yek-rân یکران (f. b. s.) : 1. soyu temiz cins at. 2. sarı ve kırmızı arasında bir nevî at, al at.

yek-reh یکره (f. b. s.) : 1. riyâsız, doğru. 2. zf. bir yol, bir kerre.

yek-reng یکرنگ (f. b. s. c. : yek-rengân) : 1. bir renkte olan. 2. sözünün eri olan. 3. i. meşhur bir çeşit lâle.

yek-rengân يكرنگان (f. b. s. yek-reng'in c.) : 1. bir renkte olanlar. 2. sözünün eri olanlar.

yek-rengî يكرنگى (f. b. i.) : bir renkte olma; riyâsızlık, doğruluk, sözünün eri olma.

yek-rikâbî يكركابى (f. b. i.) : 1. yedek çekilen at. 2. bir işe hazırlanma, hazır bulunma.

yek-rişte يك رشته (f. b. s.) : 1. uygun, yakışık, yaraşık. (bkz : muvâfık). 2. şefkatli.

yek-rû [y] [ى] يكرو (f. b. s.): 1. bir yüzlü, iki yüzlü olmıyan. 2. güvenilir dost.

yek-rûye يكرويه (f. b. s.). (bkz : yek-rû).

yek-rûyî يكرويى (f. b. i.) : bir yüzlülük, riyâsızlık.

yek-rûz, yek-rûze يكروز ، يكروزه (f. b. s.) : bir günlük, geçici.

yek-sâl, yek-sâle يكسال يكساله (f. b. s.) : bir yıllık, bir yaşında.

yek-sân يكسان (f. b. s.) : 1. düz. (bkz : müstevî). 2. bir, berâber. (bkz : müsâvî). 3. her zaman, bir düziye. **Hâk ile yek-sân :** toprakla bir, yıkık.

yek-ser, yek-sere يكسر ، يكسره (f. zf.) : 1. yalnız başına. 2. bir baştan bir başa. 3. ansızın. (bkz : nâ-gâh).

yek-sûn, yek-sûne يكسون ، يكسونه (f. b. s.) : (bkz : yek-sân).

yek-süvâr يكسوار (f. b. s.) : 1. binicilikte emsalsiz; yiğit atlı. 2. **tar.** bir ok adı ["zergerdân, karabatak, hâki" ve daha bâzı adlarla anılanlar gibi bu da sonradan kullanılmaz olmuştur].

yek-süvârân يكسواران (f. b. s. yek-süvâr'ın c.) : arkadaşı olmıyan atlılar.

yek-süvâre يكسواره (f. b. s. c. : yek-süvârân) : 1. tek başına ata binen. 2. **mec.** arkadaşı olmıyan kimse.

yek-şâh يكشاه (f. b. i.) : kapların altın kısmının üzerindeki nokta. [mücellit terimlerindendir].

yek-şebe يكشبه (f. b. s.) : bir gece, bir gecelik.

yek-şenbih يكشنبه (f. b. i.) : "birinci gün" : pazar günü. (bkz : yevm-i ahad).

yek-tâ يكتا (f. b. s.) : 1. tek, eşsiz, benzersiz. 2. i. erkek adı.

yek-tây يكتاى (f. b. i.) : [eskiden] **müz.** telli sazlardan biri. [Câmi-ül-elhân'daki târîfi : dört köşe kâseli ve deri gerili bir saz. Üzerine at kılı bağlanır ve çalınır].

yek-tâz يكتاز (f. s.). (bkz : yeke-tâz).

yek-tene يكتنه (f. zf.) : yalnız başına, tenha.

yek-terbiye يك تربيه (f. a. b. s.) : aynı terbiyeye sâhip olan.

yekûn يكون (a. i.) : *toplam, **fr. total;** top. **Cem'an yekûn :** bir kalem, toptan olarak.

yek-vücûd يك وجود (f. a. b. s.) : hep birden, tek bir insan gibi.

yek-zebân يكزبان (f. b. s.) : 1. bir dilli. 2. ağız birliği eden. 3. aynı dille konuşan.

yek-zebânî يكزبانى (f. b. i.) : 1. bir dillilik. 2. ağız birliği etme. 3. aynı dille konuşma.

yel يل (f. i. c. : yelân) : pehlivan, şampiyon.

yelân يلان (f. i. yel'in c.) : pehlivanlar, şampiyonlar.

yeldâ يلدا (f. s.) : uzun. **Şeb-i yeldâ :** yılın en uzun gecesi [23-24 aralık].

yele يله (f. i.) : 1. otlağa salınmış hayvan sürüsü. 2. kuvvetli, saldırıcı. **Şîr-i yele :** kuvvetli, saldırıcı arslan. 3. koşucu, koşan. **Esb-i yele :** koşucu at.

yemâme يمامه (a. i.) : ehlî güvercin.

Yemânî, Yemâniyye يمانى، يمانيه (a. s.) : Yemen ülkesine âit, onunla ilgili. **Akîk-i Yemânî :** değerli bir taş. **Hıtta-ı Yemânî :** Yemen ülkesi. **Şı'râ-yi Yemânî :** güney kutbunda görünen bir küme yıldız.

Yemen يمن (a. h. i.) : Arap Yarımadasının batı güney tarafını teşkîl eden bölge.

yemenî يمنى (a. s.) : **1.** Yemen'e mensup, Yemen ile ilgili. **2. i.** yemeni, Yemen işi baş örtüsü.

yemîn يمين (a. s. c. : eymân) : **1.** sağ, sağ taraf; sağ el. **Kedd-i yemîn :** el emeği; el emeği ile kazanılan. **2.** and. (bkz : kasem).

yemîn-bi-llâh : Allah'ın kutsal adına olan yemin. (bkz : kasem-bi-llâh).

yemîn-fi-l-isbât : huk. bir şey yapmak için vuku' bulan yemin.

yemîn-fi-n-nefy : huk. bir şeyi yapmamak için vâki olan yemin.

yemîn-i fâcire : huk. yalan yere edilen yemîn.

yemîn-i fevr : huk. bir kelâma cevap olmak gibi bir sebebe binâ olunan yemin. [meselâ : sokağa çıkmak üzere bulunan bir kimseye hitâben : "eğer sokağa çıkarsan..." diye yapılan yemin gibi ki yalnız o defâki sokağa çıkmıya münhasır olur].

yemîn-i gamız ("ga" uzun okunur) : yalan yere edilen yemin.

yemîn-i gamûs : huk. yalan yere âmden edilen yemin.

yemîn-i istihzâr : fık. terekeden bir hak dâvâ ve ıspat eden kimseye hâkim (yargıç) tarafından ettirilen yemin.

yemîn-i lağv : huk. zanna mebnî, vâki olana muhâlif yapılan yemin.

yemîn-i muvakkat : huk. bir vakıt ile mukayyet veyâ tevkit ifâde eden bir lâfza mukarin olan yemin.

yemîn-i mürsel : huk. bir vakit ile mukayyet olmıyan yemin. [meselâ : "filân işi yaparım" diye yemin etmek gibi].

yemîn ü yesâr : sağ ve sol.

yemm يم (a. i. c. : yümûm) : deniz. (bkz: bahr, deryâ, ummân).

yemm-i bî-kenâre : engin deniz.

yenâbî' ينابيع (a. i. yenbû'un c.) : kaynaklar, pınarlar; çeşmeler. (bkz : menâbi').

yenbagi ينبغى (a. s.) : şâyân, münâsip; îcâb eder, lâzımgelir. **Kemâ yenbagi :** gerektiği yolda, lâzımgeldiği gibi.

yenbû' ينبوع (a. i. c. : yenâbi') : kaynak, pınar; çeşme.

yerâ' يراع (a. i. yerâa'nın c.) : **1.** kamışlar; yontulmamış kamış kalemler. **2.** ateşböcekleri.

yerâa يراعه (a. i. c. : yera') : **1.** kamış; yontulmamış kamış kalem. **2.** ateşböceği.

yerâa-cünbân يراعه جنبان (a. f. b. s.) : "kalem oynatan" : yazı yazan. (bkz : yerâa-zen).

yerâa-zen يراعه زن (a. f. b. s.) : "kalem vuran" : yazı yazan. (bkz : yerâa-cünbân).

yerâbî' يرابيع (a. i. yerbû'un c.) : tarla fâreleri.

yerbû' يربوع (a. i. c. : yerâbî') : tarla fâreleri.

yerekan يرقان ("ka" uzun okunur, a. i.): **1. hek.** sarılık hastalığı. **2. bot.** ekinlere vuran sam hastalığı.

yerhamük-Allah يرحمك الله (a. cü.) : Allah sana merhamet etsin!; çok yaşa. [aksıranlara karşı kullanılır].

yerhûm يرخوم (a. i.) : erkek kartal.

yerlig يرلغ (f. i.) : yarlığ, buyruk. (bkz : fermân).

ye's يأس (a. i. c. : yüûs) : ümitsizlik, elem, keder. (bkz : kunût, nevmîdî).

yesâg يساغ (f. i.) : **1.** yasak. **2.** kanun, nizam.

yesâr يسار (a. i.) : **1.** varlık, zenginlik. **2.** sol, sol taraf. **Dest-i yesâr :** sol el. **Yemîn ü yesâr :** sağ ve sol.

yesâret يسارت (a. i.) : **1.** kolaylık. **2.** zenginlik.

yesârî يساري (a. i.) : **1. geo.** bir müstevî (*düzlem) içinde bulunmıyan şekil. **2.** erkek adı. **3.** sola, sol tarafa âit, sol ile ilgili.

ye's-âver يأس آور (a. f. b. s.) : ümitsizlik veren.

ye's-efzâ يأس افزا (a. f. b. s.) : ümitsizliği, elemi, kederi artıran.

yeser يسر (a. i.) : **1.** kolaylık. (bkz : yüsr). **2.** ip, yün gibi şeyleri bükme. **3.** birinin sağ tarafından gelme. **4.** okla kumar oynama.

yesîr يسير (a. s. yüsr'den) : **1.** kolay. (bkz : âsân). **2.** az şey. **3.** kumarbaz. (bkz : yesûr).

Yesrib يثرب (a. h. i.) : Medîne-i Münevvere'nin Müslümanlıktan evvelki adı.

Yesribî يثربي (a. h. i.) : **1.** Medîne şehrine âit, bununla ilgili. **2.** Medîneli.

yesûr يسور (a. s.) : kumarbaz. (bkz : yesîr[3]).

yeşb يشب (a. i.) : yağmur taşı da denilen bir yeşil taş.

yeşb-i ahdar : yeşil yeşb.
yeşb-i ahmer : kırmızı yeşb.
yeşb-i asfer : sarı yeşb.
yeşb-i hattî : çizgilerle nakışlı olan yeşb.
yeşb-i Mısrî : esmer yeşb.

yeşk يشك (f. i.) : köpek dişi denilen sivri diş.

yeşm يشم (f. i.). (bkz : yeşb).

yetâmâ يتامى (a. s. yetim'in c.) : yetimler. (bkz : eytâm).

yetîm يتيم (a. s. c. : eytâm, yetâmâ) : **1.** yalnız, tek, eşşiz, bir tek. **Dürr-i yetîm** : büyük tek inci, **mec.** Hz. Muhammed. **2.** babası veyâ anası-babası ölmüş [çocuk].

yetîm-üt-tarafeyn : anadan babadan yetim kalmış [çocuk].

yetîm-âne يتيمانه (a. f. zf.) : yetimlere yakışacak yolda; kimsesizlikle.

yetîme يتيمه (a. s.) : **1.** yetim kız. **2.** eşsiz.

yetîmet-üd-dehr : emsalsiz inci.

yetim-hâne يتيمخانه (a. f. b. i.) : yetim çocukların bakıldığı ev. (bkz : dâr-ül-eytâm).

yeûs يئوس (a. i. ye's'den) : ümitsiz, ümidi kesilmiş. (bkz : me'yûs).

yevâkit يواقيت (a. i. yâkut'un c.) : yâkutlar. **Dürer ü yevâkit** : inciler ve yakutlar.

yevm يوم (a. i. c. : eyyâm) : gün. (bkz : rûz). **Fî-yevminâ** : günümüzde. **Külle yevmin** : her gün.

yevm-i ahad : pazar günü. (bkz : yek-şenbih).
yevm-i kamerî : **astr.** Ay'ın meridyene ilk defâ gelmesi arasındaki zaman.
yevm-i kebîs : **astr.** artık gün.
yevm-i nücûmî : **astr.** bir yıldızın, meridyene ilk defâ gelmesi arasındaki zaman.
yevm-i şems : **astr.** Güneş'in meridyene ilk defâ gelmesi arasındaki zaman.
yevm-i şekk : ramazan ayının ispat edilemiyen günü.
yevm-ül-cem; yevm-ül-cevâb; yevm-ül-cezâ; yevm-üd-dîn, yevm-ül-ahd; yevm-ül-fasl; yevm-ül-fezâ'il-ekber; yevm-ül-haşr; vevm-ül-hisâb; yevm-ül-ivâz; yevm-ül-karâr; yevm-ül-karıa; yevm-ül-kıyâm; yevm-ül-kıyâme; yevm-ül-mev'ûd; yeçm-ül-mîâd; yevm-ül-misâk; yevm-ül-mîzân; yevm-ül-va'd; yevm-ül-vâkıa; yevm-üs-suâl : kıyâmet günü. [bu terkiplerden bir çoğu Fars kaidesiyle : "yevm-i kıyâm; yevm-i îsâk.." şeklinde de kullanılır].

yevmen fe yevmen يوما فيوما (a. zf.) : günden güne, gittikçe.

yevmen min-el-eyyâm يوما من الايام (a. zf.) : günlerden bir gün.

yevmî, yevmiyye يومى ، يوميه (a. s.) : günlük, gündelik, her gün. **Emri yevmî** : günlük emri. **Cerâid-i yevmiyye** : günlük gazeteler.

yevmiyye يوميه (a. i.) : **1.** bir günlük iş için verilen ücret. **2.** günlük hâdiseleri günü gününe kaydetmiye yarıyan defter.

yevmiyye-i dekâkîn : esnaftan alınan bir nevi kazanç vergisi. [günlük esâsına göre alındığı için bu ad verilmiştir].

yez یز (f. i.) : bağ, bahçe tarla ve çayır etrâfına çekilen dikenli çalı, çit.

Yezdân یزدان (f. h. i.) : **1.** [Zerdüştlerde] hayır İlâhi. **2.** Allah. (bkz : İzid).

Yezdânî یزدانی (a. s.) : Allah'a âit, Allah'la ilgili. (bkz : Hüdâî, İlâhî). **İnâyet-i yezdânî : Allah'ın lûtfu ile.**

Yezd-cürd یزدجرد (a. h. i.) : eski Fars hükümdarlarından Behrâm Gûr'un babası, Nûşrevân'ın torunu. [Farsça'sı : **Yezd- gürd** dür].

yezek یزك (f. i.) : **1. ask.** öncü. **2.** bekçi. (bkz : pâs-bân).

Yezîdî یزیدی (a. s. i.) : Musul ve Lübnan taraflarında yaşıyan bir kısım halkın "şeytana tapma" söziyle hulâsa edilebilecek akîdesi ve bu akîdeden olan kimse.

yûce یوجه (f. i.) : damla. (bkz : katre).

yûg یوغ (f. i.) : boyunduruk.

yûh, yûha یوح ، یوحا (a. i.) : Güneş. (bkz : Âftab, Mihr, Neyyir, Horşîd, Şems).

Yûnus یونس (a. h. i.) : **1.** uzun müddet bir balığın (Hût'un) karnında kaldığı rivâyet edilen meşhur peygamberlerden birinin adı. **2. astr.** semânin kuzey yarım küresinde Feres-i ekber (Pegasus) ve Kartal (El-ukab) burçları arasında bulunan küçük bir burç, **lât. : Delphinus** . **3.** erkek adı

Yûsuf یوسف (a. h. i.) : **1.** İsrâiloğullarından Hz. Ya'kub'un oğlu olup kardeşleri tarafından kuyuya atılmıştır. [Mısırda köle diye satılan sâhibinin karısı Zelîha'nın sevgisine karşılık göstermediği için zındana atılan, Mısır hükümdârının rü'yâsını yormakla zındandan çıkıp Mısır'ın idâresini ele alan meşhur peygamber. Güzelliğin sembölüdür. Yusuf ve Zelîha hikâyesi, Kur'an'da da anlatıldığı gibi, şark müelliflerinin mühim mevzûlarından biri olmuştur. **Hüsn-i Yusuf : bot.** penbe ve al renkte, güzel ve küçük bir çiçek. **2.** erkek adı.

Yusuf Has Hâcib یوسف خاص حاجب (**a. h. i.) :** XI. asırda yaşamış olan bu şâir, Hâkaniye lehçesinde yazdığı **Kutadgu-Bilig** (bah tlı olmak bilgisi) adlı meşhur eserin sâhibidir. Bu eserini 1069 yılında Balasagun'da yazmıya başlamış ve 1070 de Kâşgâr'da bitirmiştir. Kitabı bitirince Karahanlıların hükümdarı Buğra Han'a takdîm etmiş o da kitabı çok beğendiği için Yusuf'u başmabeyinciliğe alarak "has hâcip" ünvânını vermiştir. Eser manzumdur ve 1068 beyittir; **millet ve devlet** işlerini iyi idâre etmekten bahseder.

yûsufî یوسفی (a. i.) : **tar.** altı dar, üstü geniş ve dilimli bir çeşit başlık.

yûz یوز (f. i.) : **zool.** pars.

yûze یوزه (**f. i.) : 1.** dilenci. **2.** zağar. **3.** ağaç özdeği.

yübûset یبوست (a. i.) : **kuruluk.**
yebûset-i hevâ : havanın kuruluğu.

yüdî یدی (a. i. yed'in c.) : eller. (bkz : eyâdî, eydî).

yümkin یمکن (a. s.) : mümkün olur, olabilir.

yümn یمن (a. i.) : uğur, mut, bereket.
yümn-i na't : na'tın uğuru, bereketi.

yümnâ یمنی (a. s.) : sağ taraf. [eymen'in müennesi].

yümnî, yümniyye یمنی ، یمنیه (**a. s.) : 1.** uğura âit, uğurla ilgili. **2.** uğurlu. **3. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

yümûm یموم (a. i. yemm'in c.) : denizler. (bkz : ebhâr, ebhür).

yürük semâî یوروك سماعی (**t. a. b. i.) : müz.** Türk müziğindeki şekillerden biri. Söz eserlerine mahsus kılâsik **forme**'ların büyüklerindendir. Fasılda saz semâîsinden evvel okunan son güfteli parça olup, büyük söz eserlerinin en hareketlisi olmak lâzım gelir. Bu şekilde yürük semâî, iki kısma ayrılabilir : yürük semâî (6/4) ve **yürükyürük** semâî (6/8) yânî daha hareketlisi. Dar mânâda "yürük semaînin 6/4 ile ölçülmüş yürük semâî" mânâsına geleceği, bu taksimden anlaşılabilir. 6/4

ile ağır semâî de ölçülebilir; bu cihet az çok bestekârın keyfine kalmakla berâber, ağır semâî olarak yapılan eserin yürük semâîye nisbetle daha ciddi ve ağır, musanna' ve heceleri üzerinde fazla durulmuş olması matluptur. Yürük semâîlerde de vals edâsı yoktur. Eser 2 hâneli olursa isminin başına "nakıs" lâfzı getirilir. Şekil îtibâriyle bütün semâîler gibidir ve ancak karakter farkiyle diğerlerinin tefrîki kabildir. Bir yürük semâî yalnız yürük semâî usulü ile ölçülebilir ve esâsen bundan dolayı o ismi taşır.

yürük yürük semâî یوروك یوروك سماعی (t. a. b. i.) : **müz.** yürük semâînin 6/8 ile ölçülmüş daha hareketli şekli.

yüsr یسر (a. i.) : **1.** kolaylık, rahat. (bkz : suhûlet, yüsret, yüsür). **2.** zenginlik.

yüsrâ یسری (a. s.) : sol taraf. [eyser in müennesi].

yüsret یسرت (a. i.) : kolaylık, rahat. (bkz : suhûlet, yüsr, yüsür).

yüsür یسر (a. i.) : kolaylık. (bkz : sühûlet, yüsr, yüsret).

yüûs یئوس (a. i. ye's'in c.) : ümitsizlikler; elemler, kederler.

Z

zâ ز (o. ha.) : "ze" harfinin adı.

zâ-i mu'ceme : "rı" harfinden ayırd etmek için "ze" harfine verilen bir ad. [**"râ-yi mu'ceme"** de denir].

-zâ ذا – (a. s.) : "bu, şu" mânâlarına gelerek bâzı *birleşik kelimeler meydana getirir : **Ba'de-zâ** : bundan sonra. **Hâ-ke-zâ** : işte bunun gibi v. b.

zâ ذا (a. zm.) : "sâhip, mâlik" mânâlarına gelerek, Osmanlıcada : **zî, zû,** şekilleriyle kullanılır; müen. : **"zât"** dır. (bkz : zât).

-zâ [y] [ی] زا – (f. s.) : "doğuran" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Nâdire-zâ** : nâdir, bulunmaz şey meydana getiren. **Suhan-zâ** : söz doğuran, söz îcâdeden.

zâ' ظاء (a. ha.) : **zı** harfinin bir adı.

zâ-ı mu'ceme : "tı" harfinden ayırdetmek için noktalı olduğundan dolayı bu ad verilmiştir.

zaâfir زعافر (a. i.). (bkz : zeâfir).

zaar ذعر (a. i.) : şiddetli korku.

zaâzi' زعازع (a. i. za'zaa'nın **c.**) : sarsmalar, ırgalamalar.

zab' ضبع (a. i. : **zool.** sırtlan.

zabâb ضباب (a. i.) : pus, sis, rutûbetli duman.

zabb ضب (a. i. c. : zıbâb, zubbân) : kertenkele, keler.

zâbıta ضابطه (a. i. c. : zavâbıt) : **1.** şehir güvenliğini sağlamakla vazîfeli bulunan idâre, polis. **2.** kural, bağ.

zâbıtaı adliyye : huk. nâhiye müdürleri, polis me'murları, müddeiumûmîler, müstantikler, köy muhtarları, ihtiyar meclisi âzâları, orman bekçileri.

zâbıta-i ahlâkıyye : ahlâk zâbıtası.

zâbıta-ı belediyye : belediye zâbıtası.

zâbih ذابح (a. s. zebh'den) : kesen, boğazlıyan [eti yenilen hayvanları-].

zâbit ضابط (a. i. zabt'dan : c. : zâbitan) : **1.** *subay. **2. mec.** tuttuğunu koparan, dediğini yaptıran.

zâbitân ضابطان (a. i. zâbit'in c.) : *subaylar.

zâbitân-ı aklâm : resmî dâirelerde kalem başları.

zabt ضبط (a. i.) : **1.** sıkı tutma. **2.** idâresi altına alma, kendine mal etme. **3.** silâh kuvveti ile bir yeri alma. **4.** anlama, kavrama. **5.** kaydetme, *özetini yazma.

zabt ü rabt : düzen, disiplin. (bkz : âsâyiş).

zabtiyye ضبطیه (a. i.) : **1.** zaptiyye; Tanzîmat'tan sonra memleket içi güven ve emniyet işleriyle vazîfeli dâireye verilen ad. **2.** polis, jandarma.

zabtiyye nâzırı : emniyet umum (*genel) müdürü.

zabtiyye nezâreti : emniyet umum (*genel) müdürlüğü; emniyet müdürlüğü.

zabt-nâme ضبطنامه (a. f. b. i.) : *tutanak.

zabu' ضبع (a. i. c. : zıbâ') : **zool.** sırtlan. (bkz : dabu').

zaby ظبى (a. i.) : geyik, karaca, gazal gibi hayvanlar.

zâc زاج (a. i.) : **kim.** demir sulfat.

zâc-ı kıbrıs : **kim.** göztaşı.

zâcir زاجر (a. s. zecr'den) : alıkoyan, önliyen, yasak eden.

zâcire زاجره (a. s. zecr'den. c. : zevâcir) : ["zâcir" in müennesi]. (bkz : zâcir).

zâd زاد (a. i. c. : ezvâd, ezvide, zevâd) : azık, yiyinti.

zâd زاد (a. fi. ziyâdet'den) : çoğalsın, artsın.

zâd-Allah : Allah artırsın!

-zâd زاد - (f. s.) : "doğma, doğmuş" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Mâder--zâd** : anadan doğup büyüme. **Melek-zâd** : melekten doğma. **Nev-zâd** : yeni doğmuş. **Perî-zâd** : periden doğmuş; **mec.** çok güzel.

zâd-ı dil : **müz.** Türk müziğinin en az iki buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zâde زاده (a. fi.) : "çok olsun, artsın!" mânâsında iyi bir dilek sözü.

zâde ömrühu : ömrü artsın!

zâdet fazîletühu : fazîletleri artsın!

zâde زاده (f. i. c. : zâdegân) : **1.** evlât, oğul. **2.** insâniyetli, doğru adam. **3. s.** "doğmuş, meydana gelmiş" mânâlariyle *birleşik kelimeler yapar. **Harâm-zâde** : piç. **Merdüm-zâde** : insan oğlu. **Perî-zâde** : periden doğmuş.

zâde-i dehn : kalem, söz.

zâde-i hâtır, zâde-i tab', zâde-i tabîat : şiir, bir insanın tabîatından meydana gelen eseri.

zâdegân زادگان (f. i. zâde'nin c.) : soylular sınıfı, meşhur ve muayyen âileler topluluğu, **fr. aristocrates.**

zâdegî زادگى (f. i.) : zâdelik, asillik, soy temizliği.

zâden زادن (f. m.) : doğmak, doğurmak.

za'f زعف (a. i.) : hemen, derhal öldürme.

za'f ضعف (a. i.) : zayıflık, kuvvetsizlik, arıklık.

za'f-ı basar : miyopluk.

za'f-ı pîrî : yaşlılıktan gelen kuvvetsizlik.

za'f-ı te'lîf : **ed.** anlamayı güçleştirecek kadar ibârenin karışık olması.

zafâir ضفائر (a. i. zafîre'nin c.) : örülmüş saçlar.

zafâyir ضفاير (a. i. zafîre'nin c.). (**bkz :** zafâir).

zafer ظفر (a. i.) : **1.** birçok emek netîcesinde maksada ulaşma, başarma. **2.** düşmanı yenme, üstün gelme. **Tâk-ı zafer** : anıt olarak yapılan veyâ şenliklerde yer yer caddelere kurulan kemer.

za'ferân زعفران (a. i. c. : zeâfir) : safran.

za'ferân-ı kâzib : **bot.** papağan yemi.

za'feran-ül-hadîd : demir pası.

za'ferânî زعفرانى (a. s.) : safran **gibi,** safran renginde olan.

zafer-nâme ظفرنامه (a. f. b. i.) : **1.** zafer üzerine yazılan kasîde. **2.** bir zaferi anlatan yazı, eser. **3.** Ziyâ Paşa'nın meşhur hicviyesi.

zafer-yâb ظفرياب (a. f. b. s.) : **1.** zafer bulan, başarı gösteren, aradığı şeye erişen. **2.** üstün gelen.

za'fî ضعفى (a. s.) : za'fa, kuvvetsizliğe, dermansızlığa âit, bununla ilgili.

zâfir ظافر (a. s.) : zafer kazanan. (**bkz :** galib).

zafîr ضفير (a. i.) : **hek.** sinir demeti, **fr. plexus.**

zafîr ظفير (a. s. zafer'den.) : zafer bulan, zafere erişen.

za'fiyyet ضعفيت (o. i.) : zayıflık, gücsüzlük, dermansızlık.

zâg زاغ (f. i. c. : zâgan) : karga. (bkz : gurâb).

zagain ضغائن ("ga" uzun okunur. a. i. zagine'nin c.) : kinler, nefretler.

zagan زاغان ("ga" uzun okunur. f. i. zâg'ın c.) : kargalar. (bkz : gırbân).

zagan زغن (f. i.) : çaylak.

zâgane زاغانه ("ga" uzun okunur. a. zf.) : kargacasına.

zâg-beçe زاغبچه (f. b. i.) : karga yavrusu.

zâg-çeşm زاغچشم (f. b. s.) : karga gözlü; mâvi gözlü.

zagine ضغينه (a. i. c. : zagain) : kinler, nefretler.

zagt ضغط (a. i.) : bir şeyi bir başka yere zorla sokma, girdirme.

zagzaga زغزغه (a. i.) : mânâsız söz.

zahâir ذخائر (a. i. zahîre'nin c.) : zahîreler.

zahâya ضحايا (a. i.). (bkz : dahye).

zahf زحف (a. i.) : 1. sürünerek yürüme; ayaklarını sürüyerek yürüme. 2. emekleme. **zahf-ı sabî** : çocuğun emeklemesi. 3. düşman üzerine gönderilen asker; askerin düşmana karşı yürümesi.

zâhib ذاهب (a. s. zehâb'dan) : 1. gidici, giden. 2. bir fikir veyâ zanne uyan, kapılan.

zâhid زاهد (a. s. zühd'den. c. : zühhâd) : 1. çok, aşırı sofu; kaba sofu. 2. [alevîlerce] Kızılbaş olmıyan. 3. i. erkek adı.

zâhid-i bârid : kaba sofu.

zâhid-âne زاهدانه (a. zf.) : zâhidlere yakışacak surette.

zâhide زاهده (a. s.) : 1. "zâhid" in müennesin. 2. i. kadın adı.

zâhif زاحف (a. s. c. : zâhifât) : sürüngen, yılan gibi karnı üzerine sürünerek yürüyen.

zâhif زاخف (a. s.) : kibirli, övüngen. (bkz : mağrûr, mütekebbir).

zâhife زاحفه (a. i. c. : zevâhif) : **zool.** *sürüngenler, yerde sürünenler.

zâhik زاهق (a. s.) : 1. bâtıl, köhne. 2. berbat ve perîşan olan.

zâhil ذاهل (a. s. zühûl'den) : ihmâleden, unutan.

zâhil زاخل (a. i.) : **bot.** zakkum ağacı.

zâhil زاهل (a. s.) : 1. sağlığı düzelen veyâ sıkıntıdan sonra gönlü ferahlıyan. 2. unutan.

zâhir ظاهر (a. s. zuhûr'dan) : 1. görünen, görünücü, açık, belli, meydanda. 2. zf. elbette, şüphesiz, öyledir ya. 3. zf. galiba, zannederim, umulur ki. 4. zf. görünüşe göre, anlaşılan, meğer. 5. i. dış yüz, görünüş.

zâhir-i mezheb : **huk.** [eskiden] Hanefî İmamlarından Muhammed'in, El-Mebsût, El-câmi-üs-sagir, El-câmi-ül-kebîr, Ez-ziâdât, Ez-siyer-üs-sagir, Ez-siyer-ül-kebîr adlariyle mârûf olan altı kitabında münderiç bulunan meseleler. [buna : "Zâhir-ür-Rivâyât Mesâili" de denir].

zahîr ظهير (a. s. zahr'den) : arka çıkan, yardımcı. (bkz : meded-kâr, muîn).

zahîr زحير (a. i.) : 1. iç ağrısı. 2. **hek.** bâsur ve mesâne iltihâbında olan ağırlı ıkıntı.

zâhir زاهر (a. s.) : parlak [en çok yıldız hakkında]. **Necm-i zâhir** : parlak yıldız.

zâhir زاخر (a. s.) : taşkın, çoşkun [de-

niz]. (bkz : zehhar زخار). **Bahr-i zâhir :** çoşkun deniz.

zâhir ذاخر (a. s.) : semiz; tavlı; bol.

zâhir-bîn ظاهر بين (a. f. b. s.) : bir şeyin yalnız dışına bakan, görünüşe bakan. (bkz : zâhir-perest).

zâhir-bînâne ظاهر بينانه (a. f. zf.) : yalnız dıştan görerek, üstünkörü yolda.

zâhire ظاهره (a. i.) : dışarı fırlamış göz, lokma göz.

zahîre ذخيره (a. i. c. : zahâir) : gerektiği zaman harcanmak üzere anbarda saklanan hubûbat, yiyecek.

zahîre-i âhiret : hayır ve iyilikler.

zâhire زاهره (a. s. c. : zevâhir) : parlak, **zâhır**'ın müennesi. **Nücûm-i zâhire :** parlak yıldızlar.

zâhiren ظاهراً (a. zf.) : görünüşte, görünüşe göre, göründüğü gibi, meydanda olarak. (bkz : âşkâre).

zâhirî, zâhiriyye ظاهرى ، ظاهريه (a. s.) : **1.** görünen, görünürdeki. **2.** Ebû Dâvûd-ı Zâhirî'nin kurduğu mezhebe mensup.

zâhiriyyât ظاهريات (a. i. c.) : dış görünüşler.

zâhir-perest ظاهر پرست (a. f. b. s.) : göze görünür taraflara bakıp iç yüze aldırış etmiyen. (bkz : zâhir-bîn).

zahl ذحل (a. i. c. : zühûl) : öc, intikam; düşmanlık. (bkz : adâvet, udvân).

zahm زحم (a. i.) : sıkıştırma. (bkz : tazyîk).

zahm زخم (f. i.) : yara. (bkz : cerîha).

zahm-i çeşm (göz yarası) : göz değmesi. (bkz : nazar).

zahm-i sîne : göğüs yarası.

zahm-i tîg : kılıç yarası.

zahm-i zebân : dil yarası.

zahm ضخم (a. s.) : iri. (bkz : dahm).

zahm-ül-izâm : iri kemikli.

zahm-dâr زخمدار (f. b. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zahmîn, zahm-nâk, zahm-hûrde, zahm-zede).

zahme زخمه (f. i.) : **1.** vurma. (bkz : darb, darbe). **2.** yara. (bkz : cerîha). **3.** çalgıç, tâzene. (bkz : tâziyâne). **4.** kudüme vurulan uzunca ve ucu topuzlu değnek. **5.** üzengi kayışı.

zahmet زحمت (a. i.) : **1.** sıkıntı, eziyet, rahatsızlık. **2.** zor, güç. **3.** yorgunluk. (bkz : ta'b).

zahm-hûrde زخم خورده (f. b. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zahm-dâr, zahm-nâk, zahmîn, zahm-zede).

zahmîn زخمين (f. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zahmîn, zahm-nâk, zahm-hûrde, zahm-zede).

zahm-kâr زخمكار (f. b. s.) : yara açan, yaralayıcı. (bkz : zahm-res).

zahm-nâk زخمناك (f. b. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zahm-dâr, zahm-hûrde, zahmîn, zahm-zede).

zahm-res زخمرس (f. b. s.) : yara açan, yaralayıcı. (bkz : zahm-kârlı).

zahm-zede زخمزده (f. b. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh, zahm-dâr, zahm-hûrde, zahm-nâk, zahmîn).

zahr ظهر (a. i. c. : zuhûr, zuhrân) : **1.** arka, sırt. **2.** kâğıt ve sâirenin arka tarafı, gerisi. **Kuvvet-üz-zahr : ask.** arkayı tutan, arkada bulunan, îcâbında yardıma yetişecek, imdâda hazır olan asker.

zahr-üd-dübb-i ekber : astr. dübbü ekberi meydana getiren yedi yıldızın biri olup ikinci kaderdendir.

zahr-ül-cebbâr : astr. El-cebbâr (orion) burcunun en parlak yıldızı olup dörtgenin üst sol köşesinde bulunur, (Betelgeuse), **lât : alpha Orion.**

zahr-ül-esed : astr. esed (arslan) burcunu meydana getiren on sekiz yıldızdan biri olup hemen üçüncü kaderdendir.

zahrî ظهری (a. s.) : arkaya âit, arka ile ilgili.

zahriyye ظهریه (a. i.) : bir kâğıdın arka tarafına yazılan yazı, şerh.

zâi' ضائع (a. s.) : yayılmış, dağılmış, herkesçe bilinen [şey].

zâib ذائب (a. s. zevebân'dan. c. : zevâib) : eriyici, eriyen, erimiş olan. [mâdenler hakkında kullanılır].

zâid زائد (a. s. ziyâde'den) : **1.** artan, artıran. **2.** lüzumsuz, gereksiz. **3. mat.** *artı [+]

zâif زائف (a. s.) : kalp, silik, eksik [akçe].

Zaîf ضعیف (a. s. za'f'dan. c. : zuafâ) : **1.** zayıf, gücsüz, kuvvetsiz, tâkatsız, kansız, arık. **2.** gevşek. (bkz : lâgar, nâ-tüvân). **3.** tenbel.

zâik ذائق (a. s. zevk'den) : tadıcı, tadan, lezzet alan.

zâika ذائقه (a. i. zevk'den) : tatma, tadım; tad duyurucu kuvvet. **Kuvve-i zâika** : tad duyma kuvveti, hassası. **Küll-i nefsin zâikat-ül-mevt** : her nefis, ölümü tadıcıdır. -âyet-i kerîme.

zâikavî ذائقوی (a. s.) : **biy.** *tatsal.

zâil, zâile زائل ، زائله (a. s. zevl ve zevâl'den) : **1.** sona eren, devamlı olmıyan. **2.** geçen, geçmiş olan. (bkz : sâbık). **Zıll-ı zâil** : geçen gölge. **Hâdis-i zâile** : geçen hâdise (*olay).

zâim زاعم (a. s.) : zeâmeti olan.

zaîm زعیم (a. s. zeâmet'den. c. : zuamâ) : **1.** zeâmet sâhibi. **2. i.** kefil. **3. i.** prens; şef. **4. i.** erkek adı.

zâir زائر (a. s. ziyâret'den. c. : züvvâr) : ziyâret eden, görmiye, hatır sormıya giden.

zâk زاق (f. i.) : dölyatağı; rahim. (bkz : meşîme).

zâk-dân زاقدان (f. b. i.) : döl yatağı, rahim. (bkz : meşîme).

zâki زاکی (a. s.) : saf, hâlis, temiz, pâk.

zâkî ذاکی (a. s.) : keskin kokulu; güzel kokulu.

zâkî, zâkiyye زاکی ، زاکیه (a. s.) : saf, temiz, doğru hareketli.

zâkir ذاکر (a. s. zikr'den. c. : zâkirîn, zâkirûn) : **1.** zikreden, zikredici, anan. **2.** tekkelerde zikir esnâsında dervişleri teşvik için ilâhiler okuyan kimse. **3. i.** erkek adı. [müen. : zâkire].

zâkire ذاکره (a. i.) : **fels.** hatıra getiren, andıran şey, *bellek, **fr. mémoire.**

zâkirîn ذاکرین (a. s. zâkir'in c.) : zikredenler. (bkz : zâkirûn).

zakirûn ذاکرون (a. s. zâkir'in c.) : zikredenler. (bkz : zâkirîn).

zakkum زقوم (a. i.) : **1. bot.** zakkum ağacı, ağu ağacı. **2.** cehennemde yetişen bir ağaç. **3.** cehennemliklerin yemeği. (bkz : zâhil).

zâl زال (f. s.) : **1.** ihtiyar, aksakallı. **2.** (h. i.) : eski Fars kahramanlarından meşhur pehlivan Rüstem'in babasının adı.

zâl ذ (o. ha.) : [evvelce bu harfe "dal zesi" ve "dâl-ı mu'ceme" de denilirdi]. (bkz : zel.).

zalâl ظلال (a. s. zıll'den) : gölge eden, gölgesi olan.

zalâm ظلام (a. s.) : **1.** karanlık. (bkz : deycûr, zulmet). **zalâm-i zulm** : zulmün karanlığı, koyuluğu. **2.** haksızlık.

zaleme ظلمه (a. s. zâlim'in c.). (bkz : zâlimîn, zâlimûn).

zâli' ظالع (a. s.) : **1.** aksak hayvan. **2.** töhmetli.

zalîf ظلیف (a. s.) : çok hor, hakir adam.

zâlik ذالق (a. s.) : gidici, giden.

zâlik-ül-em'â : hek. sürgün, ishal.

zâlik ذلك (a. zm.) : şu, o. **Binaen-alâ--zâlik** : ondan dolayı. **Maa zâlik :** şununla berâber, onunla berâber.

zalîl ظليل (a. s. zıll'den) : gölgeli. **Zıll-i zalîl** : koyu gölgeli.

zâlim, zâlime ظالمه ، ظالم (a. s. zulm'den. c. : zaleme, zâlimîn, zâlimûn) : zulmeden, haksızlık eden. (bkz : sitem-kâr).

zâlim-âne ظالمانه (a., f. zf. : zulumle yapılan, zâlim olana yakışacak yolda.

zâlimîn ظالمين (a. s. zâlim'in c.) : zâlimler. (bkz : zaleme, zâlimûn).

zâlimûn ظالمون (a. s. zâlim'in c.) : zâlimler. (bkz : zaleme, zâlimin).

zallâm ظلام (a. s.) : çok zulmeden, çok merhametsiz. (bkz : gaddâr, zalûm).

zalm ظلم (a. i.) : **1.** diş beyazlığı. **2.** kar.

zalmâ ظلما (a. i. c. : zulem) : karanlık.

zalûm ظلوم (a. s.) : çok zâlim olan. (a. i.). (bkz : zamm).

zam ضم **(a. i.). (bkz : zamm).**

zamâim ضمائم (a. i. zamîme'nin c.) : ekler, artırmalar, ilâveler.

zamâir ضمائر (a. i. zamîr'in c.) : **1.** zamirler, içyüzler. **2.** bir ismin yerine kullanılan kelimeler.

zamâir-i istifhâmiyye : gr. soru zamirleri.

zamâir-i işâriyye : gr. işâret zamirleri : **bu, şu, o..** gibi.

zamâir-i mübheme : gr. *belgisiz zamirler : **hiç biri, hepsi, cümlesi.** gibi.

zamâir-i mülkiyye, zamâir-i izâfiyye : gr. *iyelik ekleri, iyelik zamirleri : im,-in,-i = **evim, kapısı..** gibi.

zamâir-i şahsiyye : gr. şahıs zamirleri : **ben,** sen, o, biz, siz, onlar gibi.

zamân ضمان (a. i.) : **1.** kefil olma, kefillik. **2.** bir şeyin mislini veyâ değerini vermek üzere zarara karşı kefil olma, garanti.

zamân-ı amel : üzerine alma. (bkz : der-uhde, iltizâm).

zamân-ı derek : huk. [eskiden] bil-istihkak zaptedilen mebîin semenini kefîl bid-derek olan kimsenin müşteriye reddetmesi.

zamân-ı gurûr : huk. [eskiden] muvâzaa akdi zımnında bir kimsenin birini aldatmış olmasiyle zarârını zâmin olması.

zamfân-ı mebî' : huk. [eskiden] henüz teslim edilmeden zâyi olan mebîin semeni ile mazmûn olması. [satılan bir şey henüz müşteriye teslim edilmeden satanın elinde telef olsa, satan semeni (kabzetmiş ise) müşteriye iâde eder ki zamân-ı mebî budur. Kabzetmemiş ise bir şey lâzım gelmez].

zamân-ı menfaat. : huk. gasp yoliyle yânî sâhibinin izni olmaksızın kullanılan malın menfaatini ödeme, yânî o mal ile intifâ mukabilinde ecr-i misil verme.

zamân-ı rücû' : huk. [eskiden] cayma tazmînâtı.

zamân-ül-mükâteb : huk. [eskiden] kitâbete kesilmiş olan memlûkün (kölenin) birisi hakkında "kefîl bil-mal" veyâ "kefîl-bin-nefs" olması demektir ki, câiz değildir. Gerek velîsinin izni ve mekfûl-ün anh'ın emriyle olsun ve gerek olmasın.

zamg ضمغ (a. i.) : zamk.

zâmile زامله (a. i. c. : zevâmil) : **1.** küçük yük. **2.** yük hayvanı.

zamîme ضميمه (a. i. c. : zamâim) : ek, artırma, katma, ekleme, ilâve.

zâmin ضامن (a. s. zamân'dan) : tazmîne mecbur olan, kefil. (bkz : zamîn).

zamîn ضمين (a. s. zamân'dan) : tazmîn eden, kefil olan. (bkz : zâmin)

zâmir زامر (a. s.) : düdük çalan, neyzen.

zamîr ضمير (a. i. c. : zamâir) : **1. iç,** içyüz. (bkz : dâhil, bâtın). **2.** kalb; vicdan. **3.** gönülde gizli olan sır. **Levh-i zamîr :** içteki, gönüldeki

levha. **Mâ-fi-z-zamîr :** gönülde, yürekte olan. **4. gr.** ismin yerini tutan kelime.

zamîr-i fi'lî : gr. geçmiş zaman fiillerinin sonuna gelen : **-dim,-din,-di, -dik, -diniz,- diler..** gibi.

zamîr-i izâfî : gr. muzafların (belirtilen) sonuna gelen : **-im, -in, -i, -imiz, -iniz, -leri...** gibi.

zamîr-i nisbî : gr. isimlerin sonuna gelen : **-im, -sin, -iz, -siniz** zamirleri.

zamîr-i şahsî : gr. şahıs, kişi gösteren zamirler : "ben, sen, o, biz, siz, onlar" gibi.

zamm ضم (a. i.) : **1.** artırma, katma, ekleme. **2. a. gr.** bir harfin mazmum, zammeli [yânî o ile] okunması.

zamm-ı devir : tar. müz. mehterhânede çalınan makamlardan biri.

zamm-ı mütevellî : huk. [eskiden] lüzûmunda yargıcın mevcut mütevelliye diğer ehil bir zâtı arkadaş etmesi.

zamm-ı vasî : huk. [eskiden] vasiye başka bir vasînin katılması. [şöyle ki; vasî müstakil olup da ancak iktidârı, vasîlik vazîfesini yapmıya kâfî gelmezse diğer bir vasî kendisine arkadaş edilir].

zamme ضمه (a. i.) : ötre denilen ve : o, ö, u, ü okunan Arap harekesi (ُ)

zamme-i mebsût-i sakile : gr. (o) sesini veren zamme : **yol, zor..** gibi.

zamme-i mebsûte-i hafîfe : gr. (ö) sesini veren zamme : **göz, söz..** gibi.

zamme-i makbûza-i sakile : gr. (u) sesini veren zamme : **bu, şu..** gibi.

zamme-i makbûze-i hafîfe : gr. (ü) sesini veren zamme : **düz, güz..** gibi.

zammetân ضمتان (a. i. c.) : iki zamme. (bkz : zammeteyn).

zammeteyn ضمتين (a. i. c.) : iki zamme. (bkz : zammetân).

zamyân ظميان (a. i.) : Güney Amerika'ya mahsus bir cins hurma ağacı, **fr. zamie.**

zan ظن **(a. i.).** (bkz : zann).

zanbak زنبق (a. i.) : **bot.** zambak.

zanbakıyy-üş-şekl : bot. deniz lâleleri.

zânî زانى (a. s. zinâ'dan.) : zinâ eden [erkek].

zanîn ظنين (a. s.) : töhmetli, suçlu [adam].

zâniye زانيه (a. s. zinâ'dan. c. : zevânî) : zinâ eden [kadın]. (bkz : fâhişe).

zank ضنك (a. s.) : **1.** dar şey, dar yer. (bkz : teng[1]). **2. i.** darlık, sıkıntı.

zânn ظان (a. s.) : zannedici, eden, sanan.

zann ظن (a. i. c. : zunûn) : **1.** sanma, sanı, sezme. **2.** şüphe, işkil. **Hüsn-i zann :** birini iyi zannetme, iyi sanma. **Sû-i zann : kötü fikir besleme,** kötü sanma.

zann-i galib ("ga" uzun okunur) : kuvveti, hakikate en yakın olan zan.

zann ü tahmîn : fels. sanı.

zannî ظنى (a. s.) : zanne âit, zan **ile** ilgili.

zanniyyyât ظنيات (a. i. c.) : asılsız şüpheler, tereddütlü sanmalar.

zânû زانو (f. i.) : diz.

zânû-be-zânû زانو بزانو **(f. zf.)** : diz dize.

zânû-be-zemîn زانو بزمين **(f. zf.) :** dizini yere koyarak, diz çökerek.

zânû-ber-zânû زانو بر زانو (f. zf.) **: diz** dize.

zânû-ber-zemîn زانو بر زمين (f. zf.) : dizini yere koyarak, diz çökerek.

zânû-ber-zemîn-i tazarru' ve ibtihâl : diz çöküp yalvaran.

zanûn ظنون (a. s.) : düşüncesi ve tedbîri kıt olan [adam].

zânû-zede زانو زده (f.b. s.) : diz çökmüş.

zânû-zen زانو زن (f. b. s.) : diz çökmüş.

-zâr زار ـ (f. s.) : isimlere eklenerek yer adı bildirir. **Çemen-zâr :** çimenlik. **Gül-zâr :** güllük. **Lâle-zâr :** lâle bahçesi.. gibi.

zâr زار (f. s.) : **1.** [sesle] ağlıyan, inliyen **Âşık-ı zâr :** inliyen âşık. **Bülbül-i zâr :** inliyen bülbül. **Dil-i zâr :** inliyen gönül. **2.** zayıf, dermansız. **Cism-i zâr :** zayıf vücut.

zar' ضرع (a. i. c. : zuru') : **1.** meme. **2.** süt veren hayvan memesi. **Zer'ü zâr :** tahıl ve süt ürünü.

zarâet, darâet ضراعت (a. i.) : alçalma, kendini küçültme. (bkz : darâet).

zarâfet ظرافت (**a. i.**) : **1.** zariflik, nâziklik, incelik. **2.** davranış, söyleyiş, giyim ve kuşam inceliği.

zarâfet-i fikriyye : fikre âit zarâfet.

zarâfet-perver ظرافتپرور (a. f. b. s. c. : zarâfet-perverân) : zarâfete düşkün olan.

zarâfet-erverân ظرافتپروران (a. f. b. s. zarâfet-perver'in c.) : zarâfete düşkün olanlar.

zarâfet-perverân-ı kibâr-zâdegân : kibar çocuklarının zarâfete düşkün olanları.

zarâgım ضراغم (a. i. zırgam'ın c.) : arslanlar. (bkz : darâgım).

zarâif ظرائف (a. s. zarîfe'nin c.) : zarif, ince şeyler.

zarar ضرر (a. i. c. : ezrâr) : **1.** bir menfaatin bozulması veyâ kaybolması. **2.** ziyan, eksiklik, kayıp.

zarar-ı âmm : huk. umûma âit, yânî umûmî bir câmiaya (*topluma) veyâ bir köy veyâ bir kasaba veyâ bir mahalle, yâhut bir sokak ahâlîsîne şümûlü olan zarar.

zarar-ı hâss : huk. bir veyâ birkaç şahsa münhasır bulunan zarar.

zarar-ı mahz : fık. kendisinin faydası yerine zararı olan.

zarar-ı ma'nevî : huk. tazmînât.

zarar-bîn ضرر بين (a. f. b. s.) : **fık.** meydanda, âşikâr olan zarar.

zarar-dîde ضرر ديده (a. f. b. s.) : zarar, ziyâna, kaybe uğramış olan.

zarb ضرب (a. i. c. : durûb). (bkz : darb).

zarbân ظربان (a. i.) : **zool.** kertenkeleye musallat olan, kedi büyüklüğünde yırtıcı bir hayvan.

zarb-hâne ضربخانه (a. f. b. i.). (bkz : darb-hâne).

zarf ظرف (a. i. c. : zurûf) : **1.** kab, kılıf, mahfaza. **2.** içine mektup konulan kâğıt kap. **3. gr.** bir fiilin, bir sıfatın veyâ başka bir zarfın mânâsına "yer, zaman, nicelik, nitelik" gibi bakımlardan başkalık katan kelime.

zarf-ı zamân : gr. zaman gösteren zarf, kelime : "erken", "geç" gibi.

zarf-ı mekân : gr. mekân gösteren zarf, kelime : "burada; bayırda; dışarı, içeri.." gibi.

zarfiyyet ظرفيت (a. i.) : **gr.** zarflık, bir kelimenin zarf olma hâli, zarf olarak kullanılması.

zarî ضرى (a. i.) : **hek.** kanı durmıyan damar.

zarî' ضريع (a. s.) : memesi büyük olan [kadın, hayvan].

zâri' زارع (a. s. zer'den. c. : zürrâ') : ekin eken, çiftçi.

zârî زارى (f. i.) : ağlayıp sızlama.

zarîbe ضريبه (**a. i.**) : **huk.** [eskiden] **1.** bir kimsenin üzerine tarh ve tahmîl edilen haraç, cizye, gümrük rüsûmu gibi muayyen bir vazîfe. **2.** bir kölenin çalışıp efendisine vermesi meşrût olan kazancı.

zarîf ظريف (**a. s. c. : zurefâ**) : **1.** zarâfetli, güzel, şık. **2.** nâzik, ince, yakışıklı, beğenilir tavır ve edâlı. **3.** ince nükteli, ince nüktelerle konuşan.

zarîf-âne ظريفانه (a. zf.) : zarîf olana yakışacak şekilde, zariflikle, incelikle. (bkz : nâzik-âne).

zarîfât ظريفات (**a. i. zarîfe'nin c.**). (bkz : zarâif).

zarîfe ظريفه (a. s.) : **1.** zarif şey. **2. i.** kadın adı. ["zarîf" kelimesinin müennesi].

zârife زارفه (a. s.) : fazla, lüzumsuz [söz].

zarîh, darîh ضريح (a. i.) : mezar.

zarr ضر (a. i.) : zarar.

zârr ضار (a. s.) : zararlı.

zarr, zarre ضر ، ضره (a. s.) : zarara sebebolan.

zarrâ' ضراء (a. i.) : **1.** mihnet, keder. **2.** şiddet. (bkz : darrâ').

zarta ضرطه (a. i.) : osuruk.

zarûrât ضرورات (a. i. zarûret'in c.) : zarûretler, muhtaçlıklar, yoksulluklar; sıkıntılar.

zarûret ضرورت (a. i. c. : zarûrât) : **1.** çâresizlik. **2.** muhtaçlık, yoksulluk; sıkıntı. **Bi-z-zarûre** : çâresiz, ister istemez.

zarûrî, zarûriyye ضرورى ، ضروريه (a. s.) : mecbûrî, zorunlu [iş], ister istemez olacak olan [iş]. **Emr-i zarûrî** : ister istemez yapılacak iş. **İhtiyâcât-ı zarûriyye** : yaşamak için mutlaka lüzumlu olan şeyler. **Masârif-i zarûriyye** : zarûrî masraflar, harcanması gerekli olan giderler.

zarûriyye-i mutlaka : **mant.** zorunlu.

zarûriyyât ضروريات (a. i. zarûrî'nin c.) : mecbûrî, zorunlu işler, ister istemez olacak olan işler.

zâr zâr زار زار (f. zf.) : yanık yanık, hazin hazin, [sesle] ağlıya ağlıya.

zât ذات (a. i.) : **1.** kendi. **2.** asıl, öz, cevher. **3.** saygıya değer kimse.

zât ذات (a. s. c. : zevât) : **1.** sâhip, mâlik [kadın] ("zû" nun müennesi). **2.** hekimlik terimlerinde hastalık, botanik ve zooloji terimlerinde "-li, -giller" gibi mânâlariyle sınıflamalar meydana getirir. **Zât-üd-dimâğ** : beyin nescinin (*dokusunun) iltihâbı.. gibi.

zât-ı fahâmet-penâhî : sadrâzam.

zât-ı hayz : hayız gören kadın.

zât-ı leben : memesinde süt olan kadın.

zât-ül-asab-ı basarî : **hek.** gözde görmiye hizmet eden sinirlerin iltihâbı.

zât-ül-hareke : kendi kendine hareket eden cisim.

zâten ذاتاً (a. zf.) : aslında, asıl olarak, esâsen.

Zâtî ذاتى (a. h. i.) : Balıkesir'li meşhur Türk şâiridir. asıl adı İvaz'dır. Evvelce dikicilik ederdi. II. Bayezîd devrinde İstanbula geldi, I. Selim ve Kanûnî zamanlarına yetişti. Son zamanlarında remmal (remilci) olmuştu. Rivâyet edildiği üzere 1600 gazel, 400 den fazla kasîde söylemiştir. Meşhur olan "Şem'ü pervâne" manzûmesi 5000 beyitliktir; Ahmed ve Mahmud manzûmesi 2000 beyitliktir. (d. : 876 - ö. : 954).

zâtî, zâtiyye ذاتى ، ذاتيه (a. s.) : kendîle ilgili, kendine âit, kişilik, özlük, özel.

zâtiyyât ذاتيات (a. s. c.) : zâte âit hususlar. (bkz : şahsiyyât).

zât-üd-dimâğ ذات الدماغ (a. b. i.) : **hek.** beyin nescinin (*dokusunun) iltihâbı.

zât-ül-asab-ı basarî ذات العصب بصرى (a. b. i.) : **hek.** gözde görmiye hizmet eden sinirlerin iltihâbı.

zât-ül-azm ذات العظم (a. b. i.) : **hek.** kemik *dokusu iltihâbı.

zât-ül-beyn ذات البين (a. b. i.) : **fık.** iki kişi arasında olan düşmanlık.

zat-ül-cefn ذات الجفن (a. b. i.) : **hek.** gözkapağı iltihâbı.

zât-ül-cenb ذات الجنب (a. b. i.) : **hek.** satlıcan, akciğer örtüsünün iltihâbı, **fr. pleurésie.**

zât-ül-cild-il-azmî ذات الجلد العظمى (a. b. i.): **zool.** cildleri zırh gibi sertleşmiş veyâ kemikleşmiş balıklar sınıfı.

zât-ül-cinseyn ذات الجنسين (a. b. s.) : **biy., fels.** iki cinslilik. **fr. bisexué.**

zât-ül-efvâh-il-cenbiyye ذات الافواه الجنبيه (a. b. i.) : **zool.** köpek balığı gibi ağzında kuvvetli ve keskin dişleri bulunan büyük, saldırıcı balıklar sınıfı.

zât-ül-elvân ذات الالوان (a. b. i.) : **mad.** vaziyetine göre birkaç renk gösteren şeffaf (saydam) mâdenler.

zât-ül-ercül-il-batniyye ذات الارجل البطنيه (a. b. i.) : **zool.** *karındanbacaklılar, **fr. gastéropodes.**

zât-ül-ercül-il-cezriyye ذات الارجل الجذريه (a. b. i.) : **zool.** *kökdenbacaklılar.

zât-ül-ercül-il-keffiyye ذات الارجل الكفيه (a. b. i.) : **zool.** perdeayaklılar, **fr. palmipèdes.**

zât-ül-ercül-il-kesîre ذات الارجل الكثيره (a. b. i.) : **zool.** çokayaklılar, **fr. myriapodes.**

zât-ül-ercül-il-mafsaliyye ذات الارجل المفصليه (a. b. i.) : **zool.** *eklembacaklılar, **fr. arthropodes.**

zât-ül-ercül-il-meşkuka ذات الارجل المشقوقه ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : **zool.** çataltırnaklılar.

zât-ül-ercül-ir-re'siyye ذات الارجل الرأسيه (a. b. i.) : **zool.** baştanayaklılar, **fr. céphalopodes.**

zât-ül-esâbi'-il-müfrede ذات الاصابع المفرده (a. b. i.) : **zool.** toynaklılar, tektırnaklılar, **fr. ongulés.**

zât-ül-esâbi-il-müzdevice ذات الاصابع المزدوجه (a. b. i.) : **zool.** su aygırı gibi ayakları müsavî parmaklarla nihâyet bulan iri hayvanlar.

zât-ül-esmâr ذات الاثمار (a. b. i.) : meyva veren, meyvalı. (bkz : semîr).

zât-ül-eydi-l-erba' ذات الايدى الاربع (a. b. i.) : **zool.** dört elli hayvanlar.

zât-ül-ezfâr ذات الاظفار (a. b. i.) : **zool.** parmakları birbirinden ayrı, hareketli veyâ pençeli olan hayvanlar.

zât-ül-fıkarât ذات الفقرات (a. b. i.) : **zool.** omurgalılar, belkemiği olan hayvanlar, **fr. vertébrés.**

zât-ül-filka ذات الفلقه (a. b. i.) : **bot.** gelişmesi, çekirdeğinin ayrılmasiyle olmıyan *bitkiler.

zât-ül-filkateyn ذات الفلقتين (a. b. i.) : **bot.** *ikiçenekliler, **fr. dicotylédones.**

zât-ül-galsame-i dâime ذات الغلصمهٔ دائمه (a. b. i.) : **zool.** şeklini değiştirmek hassası eksik olan bir nevî kurbağa.

zât-ül-harâşif-il-müşa'şaa ذات الحراشف المشعشعه (a. b. i.) : **zool.** cildi mineli veyâ kemikli olan bir balık sınıfı.

zât-ül-hereke ذات الحركه (a. b. s.) : **fiz.** kendi kendine hareket eden [cisim], otomatik, **fr. automatique.**

zât-ül-harekiyyet ذات الحركيت (a. b. i.) : otomatizm, **f. automatisme.**

zât-ül-hufeyre-i re's ذات الحفيرهٔ رأس (a. b. i.) : uzunluğu yirmi metre kadar olan bir çeşit tenya, şerit.

zât-ül-hurtûm ذات الخرطوم (a. b. i.) : **zool.** hortumlu hayvanlar sınıfı, hortumlular, **fr. proboscidiens.**

zât-ül-husye ذات الخصيه (a. b. i.) : **hek.** husyelerin, hayaların iltihâbı.

zât-ül-ızâm-it-tâmme ذات العظام التامه (a. b. i.) : **zool.** tamâmen kemikleşmiş fıkraları birer kıhıftan ibâret olan balıklar sınıfı.

zât-ül-ilkah-ı hafiyye ذات الالقاح خفيه ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : **bot.** ilkahı gizli (çiçeksiz) olan *bitkiler.

zât-ül-ilkah-ı hafiyye-i hücreviyye ذات الالقاح خفيهٔ حجرويه ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : **bot.** ilkahı damar içinde gizlice vuku bulan *bitkiler, damarlı çiçeksizler.

zât-ül-ilkah-ı hafiyye-i viâiyye ذات الالقاح خفيهٔ وعائيه ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : **bot.** ilkahı damar içinde gizlice vuku bulan *bitkiler, damarlı çiçeksizler.

zât-ül-ilkah-iz-zâhire ذات الالقاح الزاهره ("ka" uzun okunur. a. b. i.) : **bot.** ilkahı çiçek vâsıtasiyle vuku'bulan *bitkiler, çiçekli *bitkiler.

zât-ül-karniyye ذات القرنيه (a. b. i.) : **hek.** gözün alt tabakasını tamamlıyan cam gibi parlak tabakanın iltihâbı.

zât-ül-kasabât ذات القصبات (a. b. i.) : **hek.** ince damarlılar, trakeliler, **fr. trachéates.**

zât-ül-kasabât-ı şa'riyye ذات القصبات شعريه (a. b. i.) : **hek.** akciğer borusunun birinci taksîmatının iç yüzündeki gışâ-i muhâtî (sümüksel zar) nin nezlemsi iltihâbı.

zât-ül-kebed ذات الكبد (a. b. i.) : **hek.** karaciğer iltihâbı, **fr. hébatite.**

zât-ül-kilye ذات الكليه (a. b. i.) : **hek.** böbrek iltihâbı, **fr. néphrite.**

zât-ül-kilye-i zülâlî (dâ-i Brayt) : ذات الكليهٔ زلالى **(a. b. i.) : hek. böbrek iltihâbı netîce**sinde sidikte albumin bulunmasına sebeb olan hastalık.

zât-ül-kîsî ذات الكيسى (a. b. i.) : **zool.** karnının altında bir kesesi olup yavrularını ilk defa olarak bunun içinde doğuran hayvanlar.

zât-ül-kurûn-il-musamme ذات القرون المصمه (a. b. i.) : **zool.** boynuzlarının içi dolu olan hayvanlar, dolu boynuzlular.

zât-ül-kurûn-il-mücevvefe ذات القرون المجوفه (a. b. i.) : boynuzlarının içi boş olan hayvanlar, boş boynuzlular.

zât-ül-kurûn-is-sâkıta ذات القرون الساقطه (a. b. i.) : **zool.** geyik, karaca gibi yalnız erkeklerinde bulunup mevsim mevsim düşen ve sonra yeniden boynuzu çıkan hayvanlar sınıfı.

zat-ül-kuzahiyye ذات القزحيه (a. b. i.) : **hek.** gözde korun tabakasının gerisindeki iris iltihâbı.

zât-ül-kürsî ذات الكرسى (a. b. i.) : **astr.** kasyope, altı yıldızdan ibâret, dördü bir dörtgen teşkîl eden ve Küçükayı yıldız kümesinin yanında bulunan bir yıldız kümesi; **ing. cassiopeia, fr. cassiopée.**

zât-ül-levneyn ذات اللونين (a. b. i.) : **jeol.** vaziyetine göre iki renk gösteren şeffaf (saydam) mâdenler.

zât-ül-lisân ذات اللسان (a. b. i.) : **zool.** Avusturalya kirpisi.

zât-ül-mafsal ذات المفصل (a. b. i.) : **hek.** mafsal iltihâbı.

zât-ül-mebîz ذات المبيض (a. b. i.) : **hek.** kadınlarda iç kasık tarafına raslıyan yumurtalığın iltihâbı.

zât-ül-mehbil ذات المهبل (a. b. i.) : **hek.** kadınlarda mehbil (dölyolu) in iltihâbı.

zât-ül-mesâne ذات المثانه (a. b. i.) : **hek.** sidik torbası (kavuğu) iltihâbı.

zât-ül-meşîme ذات المشيمه (a. b. i.) : **hek.** gözdeki damartabakanın iltihâbı.

zât-ül-metâli' ذات المطالع (a. b. i.) : **ed.** ikiden fazla matlaı olan gazel veyâ kasîde.

zât-ül-miskab ذات المثقب (a. b. i.) : **zool.** karınlarının nehâyetinde birer delik bulunan omurgasız hayvanlar.

zât-ül-mültehime ذات الملتحمه (a. b. i.) : **hek.** gözkapağını göz yuvarlığı ile birleştiren zarın iltihâbı.

zât-ül-ukad ذات العقد (a. b. i.) : **hek.** vücuttaki bezlerin iltihâbı, **fr. toruteux, se.**

zât-ül-üzn-i dâhilî ذات الاذن داخلى (a. b. i.) : **hek.** kulak davulunun iç örtüsünün iltihâbı.

zât-ül-üzn-i hâricî ذات الاذن خارجى (a. b. i.) : **hek.** kulak deliği cildinin iltihâbı.

zât-ül-vekud ذات الوقود ("ku" uzun okunur. a. b. i.) : odun, kömür gibi yanacak şeyleri içine alan kab.

zât-ül-verîd ذات الوريد (a. b. i.) : **hek.** siyah kan damarlarının iltihâbı.

zât-ün-nitâkayn ذات النطاقين (a. b. i.) : Hz. Ebûbekir'in kızı Esmâ'ya hicrette fedakârlıkta bulunması hasebiyle ve Cennette iki kuşağa nâil olacağı müjdesiyle Peygamberimiz Hz. Muhammed tarafından verilen lâkab. (bkz : nitâk-ül-cevzâ).

zât-ür-rahm ذات الرحم (a. b. i.) : **hek.** rahim'in tamâmen veyâ kısmen büyüyerek iltihaplanması.

zât-ür-rahmeyn ذات الرحمين (a. b. i.) : **hek.** karınlarının altında bir kesesi olan hayvanlar sınıfı.

zât-ür-re'seyn ذات الرأسين (a. b. i.) : **hek.** üst tarafları ikiye ayrılmış olup insan vücûdunun biri kolda, diğeri oylukta bulunan iki adelenin sınıfı.

zât-ür-re's-i şa'rî ذات الرأس شعری (**a. b. i.**) : **hek.** baş tarafı kıl gibi ince bir nevî soğulcan. [kara hümmâdan ölenlerde çok bulunur.]

zât-ür-rie ذات الرئه (a. b. i.) : **hek.** akciğer iltihâbı, yangısı, batar. **fr. pneumonie.**

zât-ür-rüûs-i selâse ذات الرؤس ثلثه (a. b. i.) : **hek.** uc tarafları üç kısma ayrılmış ve biri kolda, ötekileri oylukta bulunan iki adalenin sınıfı, oyluk adalesi.

zât-ür-rüûs-i selâse (adale-i-) ذات الرؤس ثلثه (عضلهٔ ـ) (a. b. i.) : **biy.** üçbaşlıkas.

zât-üs-sedâyâ ذات السدايا (a. b. i.) : **zool.** memeliler, **fr. mammifères.** (bkz : zevi-s-sedâyâ).

zât-üs-sedâyâ-yi-bahriyye ذات السدايای بحريه **fr. siréniens.**

zât-üs-sehâyâ ذات السحايا (a. b. i.) : **hek.** beyin zarı iltihâbı.

zât-üs-sehâyâ-yi derenî ذات السحايای درنی (a. b. i.) : **hek.** beyin zarı iltihâbından doğan beyin veremi.

zât-üs-sıfâk ذات الصفاق (a. b. i.) : **hek.** peritonit, karın zarı iltihâbı, **fr. péritonite.**

zât-üs-sıfâk-i nifâsî ذات الصفاق نفاسی (a. b.i.) **hek.** lohusalarda olan peritonit.

zât-üs-simhâk ذات السمحاق (a. b. i.) : **hek.** kemik zarının iltihâbı.

zât-üs-sudûr ذات الصدور (a. b. i.) : gönülde kararlaştırılan şeyler.

zât-üs-sukabât ذات الثقبات (a. b. i.) : **zool.** delikliler, **fr. foraminifères.**

zât-üs-sukabât-ı gayr-i müşa'ara ذات الثقبات غير مشعره (a. b. i.) : **zool.** matraporalar, **fr. madrépores.**

zât-üs-sulbe ذات الصلبه (a. b. i.) : **hek.** gözün dış tabakasının iltihâbı.

zât-üş-şebekiyye ذات الشبكيه (a. b. i.) : **hek.** gözün şebekî tabakasında (ağtabaka) meydana gelen karışıklık.

zât-üş-şegaf ذات الشغاف ("ga" uzun okunur. a. b. i.) : **hek.** kalbin iç ve dış denilen iki zarından her hangi birinin iltihâbı.

zât-üş-şerâfet-is-selâse ذات الشرافة الثلثه (a. b. i.) : **hek.** "üç kanadlı" : kalbin sağ boşluğundaki deliğin ağzında bulunan kapağın sıfatı.

zât-üş-şiryân ذات الشريان (a. b. i.) : **hek.** nabız damarının iltihâbı.

zât-üt-tabl ذات الطبل (a. b. i.) : **hek.** kulak zarı iltihâbı.

zât-üt-teneffüs-il-müzdevic ذات التنفس المزدوج (a. b. i.) : **zool.** hem suda, hem karada yaşıyan hayvanlar.

zât-üz-zehreteyn ذات الزهرتين (a. b. i.) : **bot.** iki çiçekli *bitkiler, **fr. biflore**

zât-üz-zevc ذات الزوج (a. b. s.) : kocalı (kadın).

zav' ضوء (a. i. c. : azvâ') : aydınlık, ışık. (bkz : zû').

zav'-ı şems : Güneş'in ışığı.

zavâbıt ضوابط (a. i. zâbıta'nın c.) : kaideler, nizamlar, usüller.

zavâbıt-ı idâre : idâre nizamları.

zavâbıt-ı nahviyye : sintaks kaideleri (*kuralları).

zavâhir ظواهر (a. s. zâhir ve zâhire'nin c.) : **1.** görünüş, görünür, dışyüz. **2.** yüksek yerler, göze çarpan yerler.

zavârib ضوارب (a. i. c.) : nabız damarları.

zâvil زاول (f. i.) : **müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makamdır. En az beş altı asırlıktır. Az kullanılmıştır. Mâhur ile nikrizden mürekkeptir. Fakat ekseriyâ kararda nikriz beşlisi gösteren bir mâhur'dan ibârettir. Bu beşli ile rast (sol) perdesinde durur. Güçlü-her iki makamın da güçlüsü olan-nevâ (re) perdesidir. Donanımına mâhurun "fa" küçük mücenneb diyezi yazılır. Nikriz beşlisi için nota içerisinde "do" bakiyye diyezi, "si" bakiyye bemolü kullanılır (bu beşli'de "fa" sesi yoktur). Umûmiyetle inici olarak seyreder (mâhur gibi). Zâvil'den elimizde 60 kadar eser mevcuttur.

zâvilî زاولی (f. i.) : **müz.** Türk müziğinde en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup nümûnesi kalmamıştır.

zâvili-isfehân زاولی اصفهان (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde en az beş asırlık bir mürekkep makam olup nümûnesi kalmamıştır.

zâvili-segâh زاولی سگاه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde en az beş asırlık bir mürekkep makam olup nümûnesi kalmamıştır.

zâviye زاویه (a. i. c. : zevâyâ) : **1.** köşe. **2. mat.** *açı, **fr. angle.**

zâviye-i ayniyye : **hek.** göz pınarı.

zâviye-i hâdde : **mat.** dar açı, **fr. angle aigu.**

zaviye-i kaime ("ka" uzun okunur) : **mat.** dik açı, **fr. angle droit.**

zâviye-i merkeziyye : **geo.** merkez *açısı, **fr. angle au centre.**

zâviye-i mücâvire : **geo.** komşu *açı, **fr. angle adjacent.**

zâviye-i münferice : **mat.** geniş *açı **fr. angle obtus.**

zâviye-i mücesseme : **mat.** bir noktada birleşen üç ve daha çok *düzlemin meydana getirdiği *açı, **fr. angle trièdre.**

zâviye-i müsteviye : **mat.** *düzlem açı, **fr. angle plan.**

zâviye-i semtiyye : **astr., top.** ufkî düzlem üzerindeki açı mebde' bakımından kuzey cihetine bağlı ise okunan açıya semt açısı (zâviye-i semtiyye) adı verilir. (bkz : semt zâviyesi).

zâviye-i semt-ün-nazîr : **astr.** mebde' noktası semt-ün-nazîr olmak üzere râsıdın gözünde baktığı yıldız istikametinin teşkîl ettiği açı.

zâviye-i semt-ür-re's : **astr.** (bkz : mesâfe-i semt-ür-re's).

zâviye-i sür'at : **fiz.** *açısal hız. **3.** birinin ibâdet etmek üzere çekildiği tenha yer. **4.** küçük tekke.

zâviye-i şâkuliyye : **astr.** râsıdın bulunduğu noktadan geçen ve ufuk düzlemine dikey olan düzlem içerisindeki iki nokta ile rasat âletinin "objectif" merkezini teşkîl ettiği açı.

zâviye-i ufkıyye : **astr.** bulunduğumuz ufuk müstevîsi üzerinde râsıtlığını yaptığımız âletin "objectif" i merkezi ile belli iki noktaya yapılan tevcîhin teşkîl ettiği açı.

zâviye-dâr زاویه دار (a. f. b. i.) : **tas.** küçük tekke şeyhi.

zâviyetân زاویتان (a. i. c.) : **geo.** iki zâviye, iki *açı. (bkz : zâviyeteyn).

zâviyetân-ı mütekabiletân : **geo.** mukabil, zıt zâviyeler (*açılar) birbirini kesen iki düz çizgi arasında meydana gelen dört açıdan karşı karşıya bulunan, karşıd açı, **fr. angles opposés.**

zâviyetân-ı mütekabiletân-ı dâhiletân : **geo.** iki paralel çizgiyi yukarıdan aşağı kesen bir çizgi ile, bu iki paralel çizginin içinde karşılıklı meydana gelen dört açı, *içtersaçılar.

zâviyetân-ı mütekabiletân-ı hâricetân : **geo.** iki paralel çizgiyi yukarıdan aşağı kesen bir çizgi ile, bu iki paralel çizginin dışında karşılıklı meydana gelen dört açı, dıştersaçılar.

zâviyetân-ı mütevâfikatan : **geo.** *yöndeş açılar, **fr. angles correspondants.**

zâviyevî زاویوی (a. s.) : **geo.** zâviyeye âit, zâviye ile ilgili, *açısal, **fr. angulaire.**

zâviyevî sür'at : açısal hız, **fr. vitesse angulaire.** (bkz : zâviye-i sürat).

zâviyeteyn زاویتین (a. i. c.) : **geo.** iki zâviye, iki *açı. (bkz : zâviyetân).

zay'a ضيعه (a. i. c. : zıyâ', zıya') : **1.** binâsız arsa. **2.** geliri olan binâ. **3.** tarla; çiftlik.

zayâ' ضياع (a. i.) : elden çıkma, yok olma.

zay'at ضيعت (a. i.) : kaybetme; kaybolma.

zayf ضيف (a. i. c. : zîfân, zuyûf) : misâfir, konuk.

zâyi' ضايع (a. s. ziyâ'dan) : elden çıkan, kaybolan, yitik; zarar, ziyan.

zâyiât ضايعات (a. i. c.) : kayıplar, yitikler.

zâyiçe زايچه (f. i.) : yıldızların belli zamandaki yerlerini ve durumlarını gösteren cetvel.

zayven ضيون (a. i. c. : zayâvin) : **1.** erkek kedi. **2.** yaban kedisi. **3.** vahşî, hırçın adam.

za'zaa زعزعه (a. i. c. : zaâzi') : sarsma, ırgalama.

za'zaa-i dimâğ : anat. bâzı damarların yırtılmasına sebebolacak kadar dimağın sarsılması.

za'zaa-i esnân : dişlerin şiddetle birbirine vurması.

ze ز (o. ha.) : Osmanlı alfabesinin on üçüncü harfi olur "ebced" hesâbında yedi sayısının karşılığıdır.

zeâfir زعافر (a. i. za'frân'ın c.) : safranlar.

zeâmet زعامت (a. i.) : **tar.** Osmanlılar devrinde Sipâhîlere verilen en büyük timar.

zeâzi' زعازع (a. i. za'zaa'nın c.) : sarsmalar, ırgalamalar.

zeb ذب (a. i.) : (bkz : zebb).

zebâb ذباب (a. i.) : **zool.** âdî kara sinek. **zebâb-ı lâhmî** (et sineği) : mâvi sinek.

zebâbe ذبابه (a. i.) : yaban fâresi.

zebâd زباد (a. i.) : **1.** kalemis (galle-i misk) yağı. **2.** misk kedisi.

zebân زبان (f. i.) : **1.** dil, lisan. **2. anat.** dil. **Ateş-zebân : uzdilli. 3. lûgat; lehçe.**

zebân-âver زبان آور (f. b. s.) : **1.** dile getirilen, çok söylenen. **2.** düzgün söz ve şiir söyliyen.

zebân-dırâz زبان دراز (f. b. s.) : dil uzatan, atıp tutan.

zebân-dırâzî زبان درازى (a. b. i.) : dil uzatma, atıp tutma.

zebâne زبانه (f. i.) : **1.** terâzi ve benzeri gibi bâzı âletlerin dili. **2.** alev, ateş yalını.

zebâne-keş زبانه كش (f. b. s.) : alevli, alevlenen, yalınlı.

zebânî زبانى (a. i. c. : zebâniyân) : cehennemlikleri cehenneme atmıya me'mur edilen melek.

zebâniyân زبانيان (a. i. zebânî'nin c.) : zebânîler. (bkz : zebâniye).

zebâniye زبانيه (a. i. zebânî'nin c.) : zebânîler. (bkz : zebâniyân).

zebân-zed زبانزد (f. b. s.) : dil persengi, söylenen, söylenir olan; **alışılmış, kullanışlı,** yayılmış [söz].

zebâric زبارج (a. i. zeberced'in c.) : zebercetler.

zebâyih ذبايح (a. i. zebîha'nın c.) : **1.** kurbanlık hayvanlar. **2.** kurban edilmiş hayvanlar. [aslı : zebâih dir].

zebb ذب (a. i.) : kovmak.

zebed زبد (a. i. c. : ezbâd, zübed) : köpük.

zeber زبر (f. i.) : üst. (bkz : fevk). **Zîr ü zeber** : altüst.

zeberced زبرجد (a. i. c. : zebâric) : zümrütten daha açık yeşil olan ve zümrüt kadar değeri olmıyan bir süs taşı.

zebercedî زبرجدى (a. s.) : **1.** zebercetle ilgili. **2.** zebercet renginde, fıstıkî.

zeber-dest زبردست (f. b. s.) : **1.** eli üstün. (bkz : galib). **2.** mâhir.

zeber-destî زبردستى (f. b. i.) : **1.** el üstünlüğü. (bkz : galibiyyet). **2.** mahâretlilik.

zeberîn زبرين (f. zf.) : üstteki. **Leb-i zeberîn** : üst dudak.

zebh ذبح (a. i.) : boğazlama.

zebhiyye ذبحيه (a. i.) : kasaplardan, kestikleri hayvanlar için alınan vergi.

zebîb زبيب (a. i.) : **1.** kuru üzüm. **2.** kuru incir. **3. zool.** yılan, akrep gibi hayvanların zehiri.

zebîh ذبيح (a. s. zebh'den) : **1.** kesilmiş veyâ kesilecek kurban. **2.** Hz. İsmâil ile Hz. Muhammed'in babası Hz. Abdullah'ın lâkabı.

zebîha ذبيحه (a. i. c. : zebâyih') : **1.** kurbanlık hayvan. **2.** kurban edilmiş hayvan.

zebîheyn ذبيحين (a. i. c.) : iki kurban. **İbn-üz-zebîheyn** (= iki kurbanın oğlu) : Hz. Muhammed.

zebîl زبيل (a. i.) : **1.** gübre, fışkı. **2.** pislik.

zebîr زبير (a. i.) : **1.** mihnet, sıkıntı. **2.** mektup; yazılmış şey.

zebl ذبل (a. i.) : deniz kaplumbağasının kabuğu.

zebr زبر (a. i.) : **1.** kitâp, cüz. **2.** kitâp yaprağı. **3.** yazı yazma. **4.** söz. **5.** yazı. **6.** zekâ. **7. s.** kuvvetli, sağlam [adam].

zebûn زبون (f. s.) : zayıf, gücsüz, âciz.

zebûnî زبونى (f. s.) : zayıflık, âcizlik, gücsüzlük.

zebûn-küş زبونكش (f. b. s.) : düşkün ezen, kendinden zayıfa gücü yeten ve yüklenen.

zebûr زبور (a. i.) : **1.** kitap. **2.** mektup. **3.** (h. i.) : Hz. Dâvud'a nâzil olan mukaddes kitap.

zeccâc زجاج (a. s. zücâc'dan.) : sırça işleriyle uğraşan, şişeci; camcı.

zecl زجل (a. i.) : atma. (bkz : remy).

zecil زجل (a. i.) : **müz.** beste ve şarkı okuyup hânendelik etme.

zecr زجر (a. i. c. : zücûr) : **1.** önleme, yasak etme. **2.** zorlama, zorla yaptırma. (bkz : icbâr). **3.** kovma. **4.** eziyet, sıkma. (bkz : cevr). **5.** angarya çalıştırma.

zecren زجراً (a. zf.) : **1.** menederek, önliyecek. **2.** zorlo, zorlıyarak, cezâ olarak. (bkz : cebren, kerhen).

zecrî زجرى (a. s.) : zorlayıcı. (bkz : cebrî).

zecriyye زجريه (a. i.) : alkollü içkiler vergisi.

zed زد (f. i.) : vurma, dövme.
zed ü hord : savaş. (bkz : ceng, harb, perhâş).

-zed زد ـ (f. s.) : "vuran, vurucu" mânâsına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Gûş-zed** : kulağa çalınan. **Zebân-zed** : dil persengi, yayılmış söz.

-zede زده (f. s. c. : zede-gân) : "vurulmuş, çarpılmış, tutulmuş, uğramış, yakalanmış" mânâlarına, gelerek *birleşikler yapar. **Âfet-zede** : felâkete, musîbete uğramış. **Harîk-zede** : yangına uğramış. **Ser-zede** : başa gelmiş, baş göstermiş. **Sevdâ-zede** : sevdâya tutulmuş.. gibi.

-zedegân ـ زدگان (f. b. s. zede'nin c.) : "vurulmuşlar, çarpılmışlar, tutulmuşlar, uğramışlar, yakalanmışlar" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler yapar. **Harîk-zedegân** : yangın felâketine uğramış olanlar. **Sevdâ-zedegân** : sevdâya tutulmuş olanlar... gibi.

zefer ذفر (a. i.) : kötü koku. (bkz : taaffün).

zefer زفر (a. i.) : ağaca vurulan destek, dayak, payanda.

zeferât زفرات (a. i. zefre'nin c.) : soluk almalar.

zefîf زفيف (a. s.) : çevik, çabuk hareketli.

zefîr زفير (a. i.) : **1.** göğüs geçirme. **2.** nefes verme, soluğu dışarı verme. **Şehîk ü zefîr :** nefes alıp verme. (bkz : teneffüs).

zefzefe زفزفه (a. i.) : sarsılma, titreme. (bkz : za'zaa).

zegan زغن (f. i.) : **zool.** çaylak.

zehâb ذهاب (a. i.) : **1.** gitme. **2.** bir fikre, düşünceye uyma; sapma. **İyâb ü zehâb :** gidip gelme. (bkz : âmed ü şüd). **3.** zihnen bir yola sapma.

zehâdet زهادت (a. i.) : zâhitlik, din emirlerine aşırı olarak bağlılık.

zehâdetlü : şeyhlere ve din adamlarına hitâben kullanılan ünvan.

zehâdet-mend زهادتمند (a. f. b. s.) : dîne sıkı bağlı, dindar.

zehârif زخارف (a. i. zuhrûf'un c.) : **1.** altınlar, sahte zînetler. **2.** yalancı süsler, gösterişler, yaldızlar.

zehârif-i dünyeviyye : dünyâ gösterişleri, şatafatları.

zeh-dân زهدان (f. b. i.) : **anat.** rahim, döl yatağı.

zeheb ذهب (a. i. c. : ezhâb, zühbân, zühûb) : altın. (bkz : zer). **Ebü-z-zeheb :** altın babası; çok zengin adam.

zehebî ذهبي (a. s.) : altına âit, altınla ilgili; altından yapılma.

zehebîn ذهبين (a. s.) : altından olma, altından yapılmış, altından meydana gelmiş.

zehebiyyet ذهبيت (a. i.) : **kim.** hâmız-ı zeheb ile tuzlardan birinin birleşmesinden meydana gelen bir mâden.

zehebiyyet-i amonyak : kim. hâmız-ı zehebî ile amonyakın birleşmesinden meydana gelen tuz.

zehebiyyet-i potas : kim. potas ile hâmız-ı zehebî'nin birleşmesinden meydana gelen tuz.

zehhâr زخار (a. s.) : dolu, taşkın, coşkun [deniz]. (bkz : mütemevvic, zâhir زاخر). **Bahr-i zehhâr :** dalgalı deniz.

zehîb ذهيب (a. s.) : altın sürülmüş, yaldızlı. (bkz : müzehheb).

zehl ذهل (a. i.) : **1.** dalgınlıkla unutma veyâ geciktirme. **2.** işin çokluğu yüzünden geciktirme. (bkz : zühûl).

zehr زهر (a. i. c. : ezhâr) : çiçek. (bkz : şükûfe, zehre).

zehr-ür-rebî' : bot. çuha çiçeği.

zehr-üs-sâlûs : bot. hercâî menekşe.

zehr زهر (f. i.) : zehir, ağu. (bkz : semm).

zehr-i mâr : yılan zehiri.

zehrâ زهراء (a. s.) : **1.** yüzü pek beyaz ve parlak olan. **2. i.** kadın adı. ["ezher"in müennesi]. **3.** Hz. Fatma'nın adı.

Zehrâ زهرا (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in kızı Hz. Fatma'nın lâkabı : Fâtımet-üz-Zehrâ.

zehr-âb زهرآب (f. b. s.) : acı su.

zehr-âbe زهرآبه (f. b. s.) : **1.** zehirli su. **2.** acı, zehir gibi su. **3. mec.** acılık, acı, kaygı.

zehr-âlûd زهر آلود (f. b. s.) : zehirli, zehir gibi.

zehr-âmîz زهر آميز (f. b. s.) : zehirli; acı.

zehrâvân زهراوان (a. i. c.) : Kur'an'daki Sûre-i Bakara ile Sûre-i Âl-i İmrân.

zehr-bâr زهربار **(f. b. s.) : zehir yağdıran, pek acı.**

zehr-dârû زهرداړو (f. b. i.) : panzehir.

zehre زهره **(a. i. ç. : ezhâr) : çiçek. (bkz : şükûfe). Lifâfe-i zehre : bot. çiçeklerin** etrâfında bir zarf meydana getiren yapraklar.

zehre-i ceresiyye : bot. çançiçeği, **fr. campanule. [yanlış olarak zühre-i ceresiyye şeklinde kullanıldığı da görülmüştür].**

zehret-üd-dünyâ : dünyanın rengi ve lâtifliği. [Kur'an'da; **zehret-ül-hayât-id-dünyâ şeklinde geçer].**

zehre زهره (f. i.) : **1.** öd, safra. **2.** yiğitlik, cesâret. **Bî-zehre** : korkak, yüreksiz. (bkz : cebîn).

zehre-çâk زهره چاك (f. b. s.) : ödü patlamış, korkmuş.

zehre-dâr زهره دار **(f. b. s.) : cesur, yürekli.**

zehr-efşân زهرافشان **(f. b. s.) : zehir saçan.**

zehre-terâk زهره تراك (f. b. s.) : **ödü kopmuş, pek korkmuş.**

zehr-hand زهرخند (f. b. i.) : acı acı gülme.

zehr-nâk زهرناك **(f. b. s.) : zehirli. (bkz : semm-dâr).**

zehrîn زهرين **(f. s.) : zehir gibi, pek acı.**

zehûk زهوق (a. s.) : boş, beyhûde. (bkz : **bâtıl, zâhik).**

zeir, ze'r زئر ، زأر (a. i.) : **arslan kükremesi.**

zeîr زئير **(a. i. c. : zeîrât) : vücûdün** içinden işitilen tabiî veyâ marazî ince ses.

zeir-i ihtikakî : deri gıcırtısına benziyen bir ses.

zeîrât زئيرات **(a. i. zeîr'in c.) : vücütten gelen tabiî veyâ marazî ince sesler.**

zeîrât-ı cerşiyye : rendeden meydana gelen sese **benziyen sesler.**

zeîrât-ı gayr-ı tabîiyye : hek. hastalık hâlinde duyulan sesler.

zeîrât-ı ihtikakiyye : hek. iki gışanın (zarın) birbirine sürtünmesinden çıkan sesler.

zeîrat-ı kalbiyye : hek. kalbin hareketlerinden doğan sesler.

zeîrât-ı mibrediyye : eğeden çıkan sese benziyen sesler.

zeîrât-ı minşâriyye : hek. desterenin çıkardığı **sese benziyen sesler.**

zeîrât-ı mûsikiyye : güvercin ötmesine benziyen **sesler.**

zeîrât-ı nefhiyye : körükten çıkan sese benziyen sesler.

zeîrât-ı safîriyye : ıslığımsı sesler.

zeîrât-ı şiryâniyye : hek. hasta şiryanların içinden **geçen kanın meydana getirdiği ses.**

zeîrât-ı tabîiyye : hek. sağlam kalbden duyulan sesler.

zekâ' زكاء **(a. i.) : saflık, duruluk; hal düzgünlüğü.**

zekâ' ذكاء **(a. i.) : zeyreklik, çabuk anlama, zihin keskinliği.**

zekâb زكاب **(f. i.) : yazı mürekkebi.**

zekan ذقن **(a. i. c. : ezkan, zükun) :** iki çene kemiğinin aşağıda birleştiği nokta; yüzün alt ucu; çene. (bkz : zenahdân). **Çâh-ı zekan :** çene çukuru. (bkz : çâh-ı zenahdân).

zekanî ذقنى **(a. s.) : zekana mensup, zekan, çene ile ilgili.**

zekât زكات ، زكوة **(a. i.) : İslâmın beş şartından biri olan, mal ve paranın, paklığını ve helâllığını sağlamak üzere, kırkta birinin her yıl sadaka olarak dağıtılması.**

zekâvet ذكاوت **(a. i.) : 1. zeyreklik, çabuk anlama, kavrama. (bkz : zekâ).**

zekâvet-i dessâsâne : hîleler düzecek şekildeki zekâ. 2. kadın adı.

zekâvet زكاوت (a. i.) : **1. zekâ, zekîlik. 2. kadın adı.**

zeker ذكر (a. i. c. : zikâr, zikâre, zükrân, zükûr) : **1.** erkek. **2.** erkeklik organı.

zekevât زكوات (a. i. zekât'ın c.): zekâtlar.

zekî, zekiyye زكى ، زكيه (a. s.) : **1.** temiz, hâlis; hâli temiz olan kimse. **2.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

zekî ذكى (a. s. c. : ezkiyâ) : **1.** zeyrek, zekâ sâhibi, çabuk anlayışlı. **2. i.** erkek adı.

zekîr ذكير (a. s.) : unutmıyan, hafızası kuvvetli.

zekiyye ذكيه (a. s.) : **1.** "zekî"nin müennesi. **2. i.** kadın adı.

zel ذ (o. ha.) : Osmanlı alfabesinin on birinci harfi olup "ebced" hesâbında yediyüz sayısının karşılığıdır, **z** sesini verir.

zel زل (a. i.).(bkz : zell).

zelak زلق (a. i.) : sürçme, ayak kayma. (bkz : zelk, zelka).

zelâlet ذلالت (a. i.) : hakirlik, horluk, alçaklık. (bkz : **zillet**)

zelâzil ذلاذل (a. i. zilzil'in c.) : uzun etekler.

zelâzil زلازل (a. i. zelzele'nin c.) : yer depremleri, yer sarsıntıları.

zelel زلل (a. i.) : **1.** eksiklik. **2. s.** kayağan [yer].

zelem زلم (a. i. c. : ezlâm) : **1.** yeleksiz ok. **2.** kumar oynanan ok.

Zelîhâ زليحا (a. h. i.) : **1.** Hz. Yûsuf'un refîkası. (bkz : Züleyhâ). **2.** kadın adı.

zelîk ذليق (a. s. ve i.) : düşük [çocuk]. (bkz : sıkt).

zelîl زليل (a. s.) : **sürçüp düşen; yanılan.**

zelîl ذليل (a. s. zillet'den. c. : ezillâ, ezille, zilâl, zullân) : **hor, hakir, alçak, aşağı tutu**lan, aşağılanan. [müen. : "zelîle"dir].

zelîlâne ذليلانه (a. zf.) : aşağılaşarak.

zelîlî ذليلى (a. i.) : zelillik, hakirlik, horluk, alçaklık.

zelk, zelka زلق ، زلقه (a. i.) : sürçme, ayak kayma.

zelka-i kadem : ayak sürçmesi.

zelk-ül-em'â : **hek.** hazmolabilen yiyecek ve içeceklerin hazimsiz dışarı çıkması, şiddetli ishal.

zell زل (a. i.) : **1.** kayma, ayağı sürçme. (bkz : zelk, zelka). **2.** yanılma, yanlış yapma.

zellât زلات (a. i. zelle'nin c.) : **1.** sürçüp kaymalar. **2.** yanılmalar, yanlışlar. **3.** suçlar.

zelle زله (a. i. c. : zellât) : **1.** sürçüp kayma.

zellet-ül-kadem : ayak kayma. **2.** yanılma, yanlış. **3.** ufak suç.

zelûl ذلول (a. s. c. : ezille, zülül) : **1.** yavaş, yumuşak huylu, başı sert olmıyan. **2. i.** hecin devesi.

zelûlî ذلولى (a. s.) : başı yumuşak, dayanıklı; sabırlı.

zelzâl زلزال (a. i.) : zelzele, sarsılma, deprem. (bkz : zilzâl, zülzâl).

zelzele زلزله (a. i. c. : zelâzil) : **1.** ırgalama, sarsma. **2.** yer sarsıntısı, deprem.

zelzelet-üs-sâa : kıyâmet zelzelesi.

zelzele-endâz زلزله انداز (a. f. b. s.) : zelzele salıcı, yer sarsıcı.

zelzele-nümâ, zelzele-nüvîs زلزله نما ، زلزله نويس (a. b. i.) : sismograf, zelzeleyi kaydeden âlet.

zem ذم (a. i.). (bkz : zemm).

zemâim ذمائم (a. i. zemîme'nin c.) : kötü, beğenilmiyen haller, yerilmiye lâyık fenâ hal ve hareketler.

zemân زمان (a. i. c. : ezmine) : **1.** zaman, vakit, çağ, devir. **2.** mehil, süre. **3.** mevsim. **Cem'-i zemân** : her zaman, dâima. **Hem-zemân** : bir zamanda, bir devirde. (bkz : muâsır). **Murûr-i zemân** : *zaman aşımı.

zemân-ı rüşd : reşîdolma zamânı.

zemân-ı vüsûl : varma zamânı.

zemân ü zemîn : münâsebet, vesîle.

zeman zeman : vakit vakit. **4. gr.** fiillerde geçmiş (yaptı), şimdiki (yapıyor), gelecek (yapacak) ve geniş (yapar) zamanlardan her biri.

zemâne زمانه (f. i.) : **1.** devir, vakit. **2.** şimdiki zaman. **3.** baht, tâlih, felek.

zemânen زماناً (a. zf.) : **1.** zaman bakımından, zamâna âit olarak. **2.** vaktiyle, vaktinde.

zemânet زمانت (a. i.) : **1.** kötürüm olma [gözsüz, el ve ayaksız olma, dilsizlik, felç gibi]. **2.** âfet, belâ.

zemânî زمانى (a. s.) : zamâna âit, zamanla ilgili.

zemâniyân زمانيان (f. i.) : insanlar.

zemen زمن (a. i.) : zaman, vakit.

zemherîr زمهرير (a. i.) : gün dönümünden sonraki şiddetli soğuklar, kara kış. [22 aralıktan 31 ocağa kadar].

zemheri [r] zürefâsı : kışın, şıklık olsun diye, ince ve açık renk elbiselerle gezen kimselere denilir.

zemîm, zemîme ذميم ، ذميمه (a. s. zemm'den) : kötü, beğenilmiyen hal.

zemîme ذميمه (a. i. zemm'den. c. : zemâim) : zemmedilmiye, yerilmiye lâyık, fenâ, kötü hal ve hareket.

zemîn زمين (f. i.) : **1.** yer, yer yüzü. (bkz : arz). **Rûy-i zemîn** : yeryüzü. (bkz : ferş¹) : **Tahte-z-zemîn** : yeraltı. **Zîr-i zemîn** : yer altı, yerin dibi, **2.** üzerinde süs, nakış resim gibi şeyler bulunan bir şeyin asıl rengi. **3. mec.** temel, dayanak **4.** tarz, edâ. **5.** mevzû, tema. **Nev-zemîn** : yeni tarzda yeni üslûpta.

zemîn ü zemân : yer ve mevzû uygunluğu, münâsebet, hal, vaziyet.

zemîn-bûs زمين بوس (a. b. s.) : yeri öpme [saygı kasdiyle-].

zemîn-bûsî زمين بوسى (f. b. s.) : yer öpmeklik [saygı kasdiyle-].

zemîn-dâr زميندار (f. b. s. c. : zemîn-dâran) : vâlî; hâkim.

zemîn-dârân زميندارا ن (f. b. i. zemîn-dâr'ın c.) : vâliler; hâkimler.

zemîn-kûb زمين كوب (f. b. s.) : **1.** ikide bir ayağını yere vuran [çengi, rakkase]. **2.** yer tepici [at, katır, deve ve benzeri hayvanlar].

zemîn-peymâ زمين پيما (f. b. s.) : **1.** yer ölçen. **2.** çok yolculuk etmiş olan. (bkz : seyyâh).

zemistân زمستان (f. i.) : kış, kış mevsimi. (bkz : şitâ).

zemistânî زمستانى (f. s.) : kışlık.

zemistâniyye زمستانيه (f. i.) : **tar.** pâdişah tarafından Yeniçeri ağasından itibâren ocak ağalariyle Yeniçeri kâtibine verilen kışlık.

zemm ذم (a. i. c. : zümûm) : yerme, kınama; ayıplama.

zemmâm ذمام (a. s. zemm'den.) : zemmedici, yerici, yeren.

Zemzem زمزم (a. i.) : Kâbe civârındaki meşhur kuyu. **Âb-i zemzem** : zemzem kuyusunun suyu. **Bi'r-i zemzem, Çâh-ı zemzem, Çeh-i zem-zem** : zemzem kuyusu.

zemzem زمزم (a. i.) : yavaş ve hafif türkü söyleme

zemzemât زمزمات (a. i. zemzeme'nin c.) : zemzemeler, nağmeli sesler.

zemzeme زمزمه (a. i.) : **1.** ezgili, nağmeli ses; nağme. **2. müz.** isminin yanına geldiği makamda bir kürdî dörtlüsü bulunduğunu işâret

eden isim : arazbar-zemzeme, aşîran-zemzeme, hicaz-zemzeme, ısfahan-zemzeme.. kûçek-zemzeme, sabâ-zemzeme.. gibi.. Fakat bâzan doğrudan doğruya sona "kürdî" getirilir : acem - kürdî, arabân--kürdî, gerdâniye-kürdî, hicazkâr-kürdî, hisâr-kürdî, hüseynî-kürdî (**hüseynî-zemzeme** de denilir), muhayyer-kürdî, nevâ-kürdî şehnâz-kürdî, tâhir-kürdî.. gibi.

zemzeme-dâr زمزمه دار (a. f. b. s.) : âhenkli.

zemzeme-kürdî زمزمه كردى (a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde eski bir mürekkep makam olup nümûnesi kalmamıştır.

zemzeme-pîrâ زمزمه پيرا (a. f. b. s.) : terennüm eden, şarkı söyliyen.

zen زن (**f. i.** c. : zenân) : kadın. (bkz : mer'e). **Pîre-zen** : kocakarı. (bkz : acûze, fertûte).

-zen زن ـ (**f. s.**) : "vurucu, vuran, atan, çalan" mânâlarına gelerek *birleşik kelimeler meydana getirir. **Dest-zen** : el vurucu, el atıcı, işe başlıyan. **Hande-zen** : kahkaha atan. **Reh-zen** : yol kesen. **Şemşîr-zen** : kılıç vuran, kılıç çeken.. gibi.

zenâbîl زنابيل (a. i. zenbîl'in c.) : zenbiller.

zenâbîr زنابير (a. i. zünbûr'un c.) : eşek arıları.

zenâdîk زناديق (a. i. zındîk'ın c.) : zındıklar, münâfıklar. (bkz : zenâdika).

zenâdika زنادقه (a. i. zındîk'ın c.) : zındıklar, münâfıklar, âhirete inanmıyanlar. (bkz : zenâdîk).

zenah, zenahdân زنخ ، زنخدان (**f. i.**) : çene. (bkz : zekan). **Çâh-i zenahdân** : çene çukuru. (bkz : çâh-ı zekan).

zenân زنان (f. i. zen'in c.) : **1.** kadınlar. (bkz : nisâ). **Mekr-i zenân** : kadınların fendi. **2. f. s.** vurucular, dövücüler.

-zenân زنان ـ (**f.** s.) : "vurarak" mânâsiyle *birleşik kelimeler yapar. **Ta'ne-zenân** : söverek.. gibi.

zenâne زنانه (f. s.) : kadına mahsus, kadınla ilgili, kadın işi.

zenânîr زنانير (a. i. zünnâr'ın c.) : zünnarlar, papasların bellerine bağladıkları uçları sarkık ip kuşaklar.

zenân-nâme زناننامه (**f.** b. i.) : **ed.** kadına dâir yazılan eser.

zenb ذنب (**a. i.** c. : zünûb') : günah, suç, kabahat. (bkz : ism, vizr).

zenbak زنبق (**a. i.**) : **bot.** zanbak

zenbakıyye زنبقيه (a. i.) : **bot.** zanbakgiller. [çiğdem, lâle, soğan, pırasa, zanbak gibi *bitkileri içine alan familya].

zenbîl زنبيل (a. i. ç. : zenâbîl) : zenbil. [aslı : "zinbîl" dir].

zenbîl-bâf زنبيل باف (a. f. b. i.) : zenbil örücü, zenbilci.

zenbûrek زنبورك (f. i.) : **1.** zenberek. **2. ask.** hayvan üzerinde taşınan küçük top.

zenc زنج (a. s. ve i.) : kara, siyah, zencî.

zencâr زنجار (a. i.) : bakır pası çeşidinden göztaşı. (bkz : jengâr).

zencebe زنجبه (a. i.) : eskiden kadınların, kalçalarını büyük göstermek için, arkalarına bağladıkları yastık.

zencebîl زنجبيل (a. i.) : **1.** zencefil. **2.** şarap. (bkz : bâde, hamr, sahbâ).

zencere زنجره (a. i.) : parmakla fiske vurma.

zencerf زنجرف (f. i.) : zincifre denilen kırmızı boya, sülüğen boyası, **fr. minium.**

zenci زنجى (**a. s.** ve i.) : Afrikalı kara ırktan olan, kara adam. (bkz : zengî).

zencir زنجير (f. i.) : **1.** zincir. **2. müz.** Türk müziğinde bir mürekkep usuldür; 120 zamanlı ve 59 darblıdır. Yalnız 120/4 mertebesi kullanılmıştır. 120 zamanlı olarak bir de (2 devr-i kebîr + 2 berefşân) ve (2 remel + 2 muhammes) şeklinde iki darbeyn usulü vardır. Türk müziğinde bu 120 zamanlı usullerden büyük zamanlı usul de yoktur. Aslında bunlar bir takım usullerin arka arkaya kullanılmasından ibâret olduklarından hakîkatte en büyük mürekkep usul 88 zamanlı darb-ı fetih'dir. Zencir ile kâr, beste (hemen dâimâ **İ.** Besteler), daha az peşrev ve ilâhiler ölçülmüştür. Zencir şu 5 büyük usûlün sıralanmasından ibârettir : çifte düyek, fâhte, çenber, devr-i kebîr, berefşan. Bu usüller 16, 20, 24, 28, 32 zamanlı olup aralarındaki fark dâima 4 zamandan ibâret bir intizam göstermektedir.

zencîr-bend زنجير بند (f. b. s.) : zincirle bağlı, zincire vurulmuş.

zencirek زنجيرك (f. i.) : **1.** küçük zincir. **2. g. s.** yazma kitapların sahife kenarlarına ve levha yazılarının etrâfına süs olarak yapılan zincirleme halkalar şeklindeki su tezyînâtı.

zencîrî زنجيرى (f. s. c. : zencîriyân) : zincirlik deli.

zencîriyân زنجيريان (f. s. zencîrî'nin c.) : zincirlik deliler.

zenciyye زنجيه (a. s. ve i.) : Afrikalı, kara ırktan olan, kara kadın.

zençe زنچه (f. i.) : sokak orospusu.

zend زند (a. i. c. : eznâd, zinâd) : çakmak demiri. (bkz : zende).

zend زند (f. i.) : **1.** Zerdüşt'ün kendisine indiğini iddiâ ettiği kitap. **2.** eski Farsça'nın bir lehçesi.

zend زند (a. i. c. : zinâd) : **hek.** sâiddeki iki kemikten iç tarafta bulunanı, **fr. cubitus.** [dış taraftaki kemiğe : "kü'bere" denir].

zendân زندان (a. i. c.) : **anat.** sâidde bulunan iki kemik, **fr. radius, cubitus.**

zende زنده (f. i.) : çakmak demiri. (bkz : zend).

zendeka زندقه (a. i.) : kâfirlik, dinsizlik.

zen-dost زندوست (f. b. s.) : kadınlardan hoşlanan, zampara.

zen-dostî زندوستى (f. b. i.) : kadınlardan hoşlanma, zamparalık.

zeneb ذنب (a. i. c. : eznâb) : kuyruk. **Bî-zeneb** : kuyruksuz [hayvan].

zeneb-i âmm : **bot.** birleşik yaprakların sapı.

zeneb-i varak : **bot.** yaprak sapı.

zeneb-i zehre : **bot.** çiçek sapı.

zeneb-üd-Dücâce : **astr.** Dücâce burcunun sonundaki yıldız.

zeneb-ül-esed : **bot.** arslan kuyruğu.

zeneb-ül-feres, zeneb-ül-hayl : **1. bot.** atkuyruğu denilen püsküllü bir ot. **2. astr.** at kuyruğu şeklinde görünen ve semânın kuzey yarım küresinde bulunan kuğu burcunun en parlak yıldızı, **lât. alpha Cygnus; fr. Deneb.**

zeneb-ül-kaytus : **astr.** balina burcu.

zenebî ذنبى (a. s.) : zenebe, kuyruğa, sapa âit, bunlarla ilgili.

zenebiyyât ذنبيات (a. i. c.) : **bot.** yapracıkların her birine mahsus ufak saplar.

zeneb-ül-havliyye ذنب الخيليه (a. b. i.) : **bot.** atkuyruğugiller.

zenek زنك (f. i.) : küçük kadın, kadıncağaz.

zenen ذنن (a. i.) : insanın sümüklü olması, sümüklülük.

zeng زنگ (f. i.) : **1.** zenci. (bkz : zenc). **2.** pas. (bkz : jeng). **3.** zil, çalpara.

zengâr زنگار (f. i.) : bakır pası nevinden göztaşı.

zengel, zengele, zengûle زنگل، زنگله، زنگوله (f. i.) : **1.** çan. **2.** çıngırak. **3.** tef pulu. **4.** şark müziğinde bir makamın adı. (bkz : zengûle).

zengî زنگی (f. i.) : **1.** zenci, siyah adam. **2.** XIV ve XV. (hicrî VIII ve IX.) asırdlarda Şiraz ve havâlisinde hüküm süren beğliğin adı.

zengûle زنگوله (f. i.) : **1.** çıngırak. **2.** **müz.** Türk müziğinde XI numaralı basit makamdır. En eski makamlardandır. Hicaz âilesindendir. Bu makam az kullanılmış, fakat şedleri pek çok istîmâl olunmuştur (çargâhdaki şeddi şevk-efzâ makamında, yegâhdaki şeddi şeddaraban, ıraktaki şeddi evcârâ, rasttaki şeddi hicazkâr ve zengüleli sûznâk, hüseynî aşîran'daki şeddi sûz-i dil). Zengûleden bugün elimizde 35 kadar eser vardır (başlıcaları hicaz maddesinde sayılmıştır). Zengûle, hayal ve ısrar telkîn eden bir makamdır. Hicaz beşlisi ile hicaz dörtlüsünden müteşekkildir. Beşli ile dügah (lâ) perdesinde durur. Güçlü, beşlinin dörtlü ile birleştiği ses olan hüseynî (mi) perdesidir. Umûmiyetle çıkıcı olmakla berâber inici ve çıkıcı inici şekilleri de kullanılmıştır. Niseb-i şerîfeden 7 tânesini muhtevî bulunmakla dizisi mülâyimdir. Donanımına "si" bakiyye bemolü ile "do" ve "sol" bakiyye diyezleri konulur (ilk iki ârıza hicaz beşlisi, sonuncusu hicaz dörtlüsü içindir; dörtlü için "fa" koma diyezi de kullanılabilir). Orte şekizlisindeki sesleri-pestden tîze doğru-şöyledir : dügâh, dik kürdî, nim hicaz, nevâ, hüseynî, acem (veya dik acem), nîm şehnaz ve muhayyer. Remzi şudur : 6 + VI.

zengûle-gerdâniyye زنگوله گردانیه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup nümûnesi kalmamıştır.

zengûle-geveşt زنگوله گوشت (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup nümûnesi kalmamıştır.

zengûle-mâye زنگوله مایه (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zengûle-nevrûz زنگوله نوروز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış münûnesi yoktur.

zengûle-pûselik زنگوله پوسه‌لك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin bir kaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zengûle-selmek زنگوله سلمك (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zengûle-şehnâz زنگوله شهناز (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en az beş altı asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zenîm زنیم (a. i.) : **1.** bir kavime sonradan katılan, âslında onlardan olmıyan. **2.** soyu bozuk, soysuz, aşağılık.

zenîn ذنین (a. i.) : sümük.

zenne زنه (o. i.) : [Farsça "zenân" dan]. **1.** kadın kısmı. **2.** orta-oyununda kadın rolünde ve kılığında bulunan erkek.

zennûn ذنون (a. s.) : sümüklü.

zen-pâre زنپاره (f. b. s.) : zampara.

zen-perest زنپرست (f. b. s.) : kadına düşkün.

zer زر (f. s.) : sarı. (bkz : asfer, zerd).

zer زر (f. i.) : **1.** altın. (bkz : zeheb). **2.** akçe, para. **Pûte-zer** : altın potası. **Sîm ü zer** : gümüş ile altın.

zer-i deh-pencî : yarısı bakır olan altın [onda beşi].

zer-i dest-efşâr : Husrev-i Pervîz'in dâimâ elinde oynadığı yumuşak altın.

zer-i kamer-tâb : üzerinde ay resmi bulunan bir altın para.

zer-i kâmil : tam, hâlis, ayarı tamam altın.

zer-i magribî : hâlis ve iyi altın.

zer-i mahbûb : [eski] yirmi beş kuruş değerinde bir altın para. [1202 (1787) de üç buçuk kuruş değer konulmuştu].

zer-i maklûb : kalp altın.

zer-i müşt-efşâr. (bkz : zer-i dest-efşâr).

zer-i sâv, zer-i sâve : ayârı tam altın veyâ kırıntısı.

zer-i şeş-serî : hâlis altın.

zer-i vîje : hâlis altın. (bkz : asced).

3. tas. nevbet, oruç; çile.

zer' زرع (a. i. c. : zürû') : **1.** ekme, tohum saçma. **2.** ekilmiş ekin.

zer-âb زرآب (f. b. i.) : **1.** yaldız mürekkep. **2.** beyaz şarap.

zerâbî زرابى (a. i. zürbî'nin c.) : güzel mefrûşat, döşemeler.

zerâf زراف (f. i.) : zürâfâ.

zerâfe, zerrâfe زرافه ، زرافه (a. i. c. : zerâfî) : zürâfâ.

zerâfî زرافى (a. i. zerâfe ve zerrâfe'nin c.) : zürâfâlar.

zerak زرق (a. s.) : mâvi, gök renkli.

zerâre ذراره (a. i.) : saçıntı, saçılan şey.

zerârî ذرارى (a. i. zürriyyet'in c.) : zürriyetler, nesiller, kuşaklar, soylar, döller.

zerârîh ذراريح (a. i. zerrâh ve zürrâh'ın c.) : **zool.** kuduz böcekleri.

zerâvend زراوند (f. i.) : **bot.** ilâçlarda kullanılan bir cins *bitki, loğusa otu, **fr. aristoloche.**

zerâvendî زراوندى (f. i.) : yaprakları ve çiçekleri zerâvende benziyen *bitkiler.

zerbâ زربا (f. i.) : zırva.

zer-bâf زرباف (f. b. i.) : ustufacı, sırmalı kumaş dokuyan kimse.

zer-bâft زربافت (f. b. i.). (bkz : zer-beft).

zer-bâfte زربافته (f. b. s.) : ustufa, sırmalı kumaş, sırma ile işlenmiş. (bkz : zer-beft).

zer-beft زربفت (f. b. i.) : ustufa, sırmalı kumaş. (bkz : zer-bâfte).

zer-cedvel زرجدول (f. a. b. i.) : **g. s.** sahife kenarlarına altınla çekilen çizgiler.

zerd زرد (f. s.) : **1.** sarı. (bkz : asfer). **2.** solgun, soluk **Rûy-i zerd** : sararmış, solgun yüz.

zerd, zered زرد ، زرد (a. i. c. : zürûd) : halka halka örülmüş savaşçı zırhı.

zerd-âb زرد آب (f. b. i.) : **1.** beyaz şarap. **2.** safra. **3.** cerâhat, irin.

zerd-âlû زرد آلو (f. b. i.) : "zerd = sarı + âlû = erik = sarı erik" : zerdâli.

zerde زرده (f. i.) : **1.** zerde; safran, pirinç ve şekerle pişirilen bir tatlı. **2.** yumurta sarısı. **3.** safran. **Pilâv ü zerde** (pilâv ve zerde) : düğün yemeği.

zerde-çâv زرده چاو (f. b. i.) : zerdeçal boyası.

zerde-çûb زرده چوب (f. b. i.). (bkz : zerde-çâv).

zerd-fâm زرده فام (f. b. s.) : sarı renkli.

zerd-gûş, zerd-gûşe زرده گوش ، زرده گوشه (f. b. s.) : **1.** ürkek, korkak. **2.** ikiyüzlü. (bkz : mürâî).

zerdî زردى (f. i.) : sarılık, sarı renkte olma.

zer-dôst زردوست (f. b. s.) : hasis, cimri.

zer-dûz زردوز (f. b. i. c. : zer-dûzân) : **1.** sırma işleyici. (bkz : sîm-keş). **2. s.** sırmalı, kılâptanlı.

zer-dûzân زردوزان (f. b. i. zer-dûz'un c.) : sırma işleyiciler. (bkz : sîm-keşân).

zerdüşt زر دشت (f. h. i.) : **1.** ateşe tapan. (bkz : gebr). **2.** nur ve zulmet diye iki ilâh'a inanma akîdesini kuran adam, Zaratustra. (bkz : gebr, mecûsî).

Zerdüştî زر دشتى (f. s. ve i.) : **1.** Zerdüşt dîninde olan kimse. **2.** ateşe tapan, Mecûsî. (bkz : âteş-perest, gebr, mecûsî).

zer-efşân زر افشان (f. b. s.) : **1.** altın saçıcı. **2.** altın kakmalı. **3. i.** makbul bir lâle nevi. **4. i. g. s.** kitap ciltlerinde görülen bir süsleme motifi. **5. i.** kadın adı.

zer-ender-zer زر اندر زر (f. b. i.) : **g. s.** süslemede ikinci defâ altın tabakası ile kaplama.

zer-endûd زر اندود (a. f. b. s.) : altın yaldızlı. (bkz : müzehheb).

zer-ger زرگر (f. b. i. c. : zer-gerân) : kuyumcu.
zer-ger-i kâmil : usta kuyumcu.

zer-gerân زرگران (f. b. i. zer-ger'in c.) : kuyumcular.

zer-gerdân زرگردان (f. b. i.) : **tar.** ok nevîlerinden biri.

zer-gerî زرگرى (f. b. i.) : kuyumculuk.

zer-gûn زرگون (f. b. s.) : altın renkli, altın gibi sarı olan.

zer-hırîd, zer-hırîde زرخريد ، زرخريده (f. b. s. ve i.) : satın alınmış [kimse]; köle.

zerî' ذريع (a. s.) : araya giren, şefaat edici.

zer'î ذرعى (a. s. c. : zer'iyyât) : **fık.** arşınla ölçülen [şey].

zeri' زرع (a. s.) : çabuk, kolay olan.
Mevt-i zeri' : çabuk, kolay ölüm.

zerîa ذريعه (a. i.) : vesîle, bahâne sebep, fırsat.

zerîn زرين (f. s.) : altından veyâ altına benzer olan, altın gibi sarı; parlak. (bkz : zerrîn).

zerîne زرينه (f. s.) : **1.** altına benzer olan. **2. i.** ekmek kırıntısı ile yapılmış çorba.

zer'iyyât ذرعيات (a. i. zer'î nin c.) : arşınla ölçülen şeyler.

zer'iyyât زرعيات (a. i. c.) : ekim işleri.

zerk زرق (a. i.) : **1.** hîle, riyâ, ikiyüzlülük. **2.** şırınga yapma, şırınga etme.

zerka' زرقاء ("ka" uzun okunur. a. s.) : **1.** [uğursuzluğiyle tanınmış bir Arap kadınının adından kinâye olarak] gök gözlü [kadın]. **2.** gök mâvisi. **3.** mâvi [göz]. ["ezrak" ın müennesidir].

zerk-âlûd زرق آلود (a. f. b. s.) : riya karışık, riyâlı.

zer-kâr زركار (f. b. s.) : altın işleme, sırma ile işlenmiş, kılaptanlı.

zer-kârî زركارى (f. b. i.) : altın işlemecilik.

zer-keş زركش (f. b. s.) : **1.** altın tel yapan. **2.** altın işlemeli, altın kakmalı. (bkz : murassa').

zerk-fürûş زرق فروش (a. f. b. s.) : hîleci, ikiyüzlü. (bkz : hîle-bâz, mürâî).

zer-kûb زركوب (f. b. s.) : **1.** altın dövücü, altın yaprak yapıcı, sarı yaldız yapan. **2. h. i.** Hz. Mevlânâ'nın yakınlarından Salâhüddîn hazretleri.

zer-külâh زر كلاه (f. b. i.) : **tar.** saray kapıcılarının başlarına giydikleri üsküf. [altın tel işlemeli olduğu için bu ad verilmiştir].

zer-mühre زر مهره (f. b. i.). (bkz : mühre[7]).

zer-nigâr زرنگار (f. b. s.) : **1.** altınla işlenmiş, yaldızlı. **2. i.** kadın adı.

zer-nişân زر نشان (f. b. i.) : kılıç, kalemtıraş gibi şeyler üzerine kakma altınla yapılan işleme, süs, yazı.

zer-nüvîs زرنويس (f. b. i.) : **tar.** altın yaldızla yazı yazan hattat, müzehhip.

zerr ذر (a. i.) : karınca yumurtası.
Ebû-zerr : eshâb-ı kirâm'dan zühd ve takvâca meşhur bir zat.

zerrâ' زراع (a. i.) : ekinci, çiftçi.

zerrâd زراد (a. i.) : zırh örücü; usta zırhçı.

zerrâh, zürrâh ذراح ، ذراح (a. i. c. : zerârîh) : **zool.** kuduz böceği.

zerrâk زراق (a. s. zerk'den) : çok mürâî, ikiyüzlü. (bkz : sâlûs).

zerrât ذرات (a. i. zerre" nin c.) : zerreler, pek ufak parçalar, moleküller, **fr. molécules.**

zerre ذره (a. i. c. : zerrât) : pek ufak parça, molekül, **fr. molécule.**
zerre-vâr : zerre gibi, gayet küçük, pek az.

zerrevî ذروى (a. s.) : **1.** zerreye âit, zerre ile ilgili. **2. kim.** *moleküIsel.

zerrîn زرين (f. s.) : **1.** altından yapılmış, altın. **2.** altın gibi sarı. **3.** parlak. **4. i.** kadın adı. **5. i. bot.** fulya.

zerrîn-kadeh زرين قدح (f. a. b. i.) : **bot.** nergis çiçeği.

zer-rîşte زر رشته (f. b. i.) : **1.** altın tel; sırma. **2. s.** sarı.

zer-sâ [y] [ى] زرسا (f. b. s.) : altın ezici, varakçı.

zer-sîne زر سينه (f. b. s.) : sarı göğüslü; altın sarısı gibi göğüs.

zer-şinâs زر شناس (f. b. s. ve i.) : "altın tanıyan" : sarraf.

zer-târ زر تار (f. b. i.) : **1.** altın tel, sırma. **2.** Güneş ışını. **3.** kadın adı.

zer-târî زرتارى (f. b. s.) : altın veyâ sırma ile işlenmiş veyâ dokunmuş.

Zertüşt زر تشت (f. h. i.). (bkz : Zerdüşt).

zer-ver زر ور (f. b. s.) : altın yaldızlı olan.

zev' زوء (a. i.) : ölüm dolayısiyle gelen keder, sıkıntı.

zevâcir زواجر (a. i. zâcire'nin c.) : menedenler, yasak edenler, önliyenler.

zevâd زواد (a. i. zâd'ın c.) : azıklar, yiyintiler. (bkz : ezvâd, ezvide).

zevâd, zevâde زواد ، زواده (f. i.) : azık, erzak stoku. **Zâd ü zevâd :** azıklar, yiyecekler.

zevahif زواحف (a. i. zâhife'nin c.) : **zool.** yerde sürünerek yürüyen hayvanlar, *sürüngenler.

zevâhir زواخر (a. i. zâhir'in c.) : çoşkun denizler.

zevâhir زواهر (a. i. zâhire'nin ve zühre'nin c.) : çiçekler. (bkz : ezhâr).

zevâhir زواهر (a. s. zâhire'nin c.) : parlak [yıldızlar].

zevâib ذوائب (a. i. züâbe'nin c.) : **1.** zülüfler, perçemler, kâküller. **Zû-zevâib :** kuyruklu yıldızlar. **2.** (zâib'in c.) eriyenler, erimiş, eritilmiş olan şeyler.

zevâid زوائد (a. i. zâide'nin c.) : **1.** ziyâde, fazla şeyler, fazlalıklar.
zevâid-i munfasıla : fık. gebe hayvanın karnındaki yavru gibi ayrıca satışı mümkün olan ziyâde şeyler.
zevâid-i muttasıla : fık. hayvanların semizliği gibi ziyâde olan ve ayrıca satılamıyan şeyler. **2. müz.** eski Arap müziğinde süs notalarının mecmûuna verilen bir ad.

zevâil زوائل (a. s. zâile'nin **c.**) : zeval bulucu, kaybolucu, bâkî olmıyan şeyler.

zevâl زوال (a. i.) : **1.** yerinden ayrılıp gitme. **2.** zâil olma, sona erme. **3.** Güneş'in başucunda bulunma zamânı. **Ba'de-z-zevâl :** öğleden sonra. **Bî-zevâl** : zevalsiz, fânî, geçici olmıyan. **Kabl-ez-zevâl :** öğleden evvel. **Serî-üz-zevâl :** çok dayanmıyan, çabuk geçen. **Vakt-i zevâl :** öğle vakti.

zevâlî زوالى (a. s.) : zevâle âit, zeval ile ilgili.

zevâlî saât : alafranga saat, öğle vaktini esas alan saat.

zevâl-nâ-pezîr زوال نا پذیر (a. f. b. s.) : zeval bulmıyan, sona ermiyen, geçici olmıyan.

zevâl-pezîr زوالپذیر (a. f. b. s.) : sona eren, geçici olan.

zevâmil زوامل (a. i. zâmile'nin c.) : **1.** küçük yükler. **2.** yük hayvanları.

zevân زوان (f. i.) : **1.** zıvana. **2.** delice denilen buğday azıntısı.

zevânî زوانی (a. s. zâniye'nin c.) : zinâ eden, kahbelik yapan kadınlar.

zevât ذوات (a. i. zât'ın c.) : kişiler, şahıslar, kimseler.
zevât-ı ma'dûde : sayılı kimseler.

zevâyâ زوایا (a. i. zâviye'nin c.) : **1.** zâviyeler, *açılar, **fr. angles.** **2.** köşeler, bucaklar, dirsekler. **3.** küçük tekkeler.

zevb زوب (a. i.) : erime. (bkz : zevebân).

zevc زوج (a. i. c. : ezvâc) : **1.** çift, tek karşılığı. **2.** bir çiftten her biri. **3.** karı ve kocanın her biri. **4.** koca.
zevc-i mütevârî : gizlenip saklanmış olan koca.

zevcât زوجات (a. i. zevce'nin c.) : nikâhlı kadınlar, eşler.

zevce زوجه (a. i. c. : ezvâc, zevcât) : nikâhlı kadın, eş.

zevceyn زوجین (a. i. c.) : karı ile koca.

zevcî, zevciyye زوجی ؛ زوجیه (a. s.) : karı kocaya âit, karı koca ile ilgili.

zevciyyet زوجیت (a. i.) : kocalık, karılık, karı-kocalık, eşlik.

zevciy-yül-esâbi' زوجی الاصابع (a. b. i.) : **zool.** çiftparmaklılar, **fr. artiodactyles.**

zevebân ذوبان (a. i.) : erime.

zevg زوغ (a. i.) : [bir şeyi] bir yana eğme, meyillendirme.

zevgan زوغان ("ga" uzun okunur. a. i.) : **anat.** bir organın olduğu yerden ayrılması, bir yana kayması.

zevî- ذوی (a. s. zû'nun c.) : sâhipler.
zevi-l-ayn : **tas.** hakkı zâhiren, halkı bâtınen görenler.
zevi-l-ensâb : [vakıfta] karâbet sâhipleri.
zevi-i-erhâm : **fer.** yakın akrabâ.
zevi-l-ervâh, zevi-l-hayât : canlılar.
zevi-l-ihtirâm : saygı sâhipleri.
zevi-l-ihtişâm : ihtişam sâhibi.
zevi-l-mefâsıl : mafsallı hayvanlar.
zevi-l-ukul : aklı olanlar, insanlar; **tas.** halkı zâhiren, hakkı bâtınen görenler.
zevi-s-sedâyâ : **zool.** memeliler **fr. mammifères.** (bkz : zât-üs-sedâyâ).

zevk ذوق (a. i. c. : ezvâk) : **1. biy.** tadım. **2.** tatma, tad; hoşa giden hal, haz. **3. tas.** ma'nevî haz. **4.** boş vakit geçirme; eğlence, eğlenti cünbüş, eğlenme. **5.** güzeli çirkinden ayırdetme kabiliyeti. **6.** alay etme, eğlenme. (bkz : suhre).

zevk-i selîm (selâmette olan zevk) : **1)** zevkin en yüksek derecesi; **2)** sezme kabiliyeti.

zevk-i dil : **1)** gönlün zevki; **2) müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış eski makamlardan biridir. Sûznâk'tan sonra kısa bir rast ile karar eder ki, bu şekliyle zevk-i dil makamının tersi olduğu görülür. Durak rast, güçlü nevâ (re) perdeleridir (terkibindeki her iki makamın da durak ve güçlü perdeleri budur). Donanımına sûznâk'ın işâretleri konulur (rast'ın si koma bemolü ile "fa" bakiyye diyezi bu işâretlerle müşterektir). A. A. Konuk'un "kâr-ı nâtık" ının devr-i revân usûlundeki 24 numaralı parçası zevk-i dil'dir.

zevk-ı ruh-ı dil-dâr : sevgilinin yanağının zevki.
zevk-ı sûret : resimden alınan zevk.

zevk-ı vasl : kavuşma, berâber olma zevki; vuslat tadı.

zevk ü tarab : **1)** zevk ve şenlik; **2) müz.** Türk müziğinde bir mürekkep makam olup "şevk-i cedîd" ve "arabân kurdî" de denilmiştir ve bundan aynı terkibe muhtelif zamanlarda muhtelif müzikçilerin makamdan haberdâr olmaksızın verdikleri isimler cümlesinden olduğu anlaşılır.

zevk-âlûd ذوق آلود (a. f. b. s.) : zevkle karışık.

zevkan ذوقاً (a. zf.) : **1.** zevk bakımından, zevkçe. **2. tas.** zevk (ma'nevî haz) yoliyle.

zevk-bahş ذوق بخش (a. f. b. s.) : **1.** zevk veren. **2. müz.** Türk müziğinin bir kaç asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur. **3.** meşhur bir çeşit lâle.

zevk-cû ذوقجو (a. f. b. s. c. : zevk-cûyân) : zevk arıyan, zevkine düşkün.

zevk-cûyân ذوقجویان (a. f. b. s. : zevk-cû'-nun c.) : zevk arıyanlar, zevkine düşkün olanlar.

zevk-cûyâne ذوقجویانه (a. f. zf.) : zevke düşkün olanlar gibi; zevk düşkünlerine lâyık bir şekilde.

zevkıyyat ذوقیات (a. i.) : zevke, eğlenceye âit hususlar.

zevki ذوقی (a. s.) : zevke âit, zevkle ilgili.

zevk-yâb ذوقیاب (a. f. b. s.) : zevk bulan, lezzetini, tadını alan.

zevrâ' زوراء (a. s.) : **1.** Dicle nehri. **2.** Bağdat şehri [ezver (=boynu eğri; eğri, doğru olmıyan) in müennesi].

zevrak زورق (a. i.) : **1.** kayık, sandal.
zevrak-ı derûn : gönül gemisi. **2.** Mekke'de yapılan zemzem şişesi, zemzem ibriği, kabı. **3.** çiçek testisi, çiçek kadehi.
zevrak mektûbu : Harem-i Şerîf'de zevrak denilen testi ile hacılara zemzem dağıtan hademeye bu işinden dolayı gönderilen hediyeyi bildiren mektup.

zevrak-çe زورقچه (a. f. b. i.) : kayıkcık, sandalcık.

zevrak-süvâr زورق سوار (a. f. b. s.) : kayığa binen, kıyığa binmiş olan.

zevvâk ذواق (a. s.) : **1.** bir şeyi çok fazla tadan. **2.** bir şeyi çok fazla deneyen, sınayan **3.** yemeğin veyâ herhangi bir şeyin zevkine varan.

zevvâkîn-i dergâh-ı âlî ذواقین درگاه عالی (a. f. b. i.) : **tar.** çeşnigir.

zey', zeyeân ذیع ، ذیعان (a. i.) : duyulma, meydana çıkıp yayılma.

zeyâ-i kelâm ضیاع کلام (a. b. i.) : **fels. fr. aphasie.**

Zeydiyye زیدیه (a. h. i.) : Hz. Hüseyn'in evlâdından Zeyyâd bin Ali Zeyn-ül-Âbidîn'in etbâına verilen bir ad.

zeyf زیف (a. s. c. : ezyâf, ziyâf, züyûf) : karışık, silik, kalp [akçe, para].

zeyg, zeyegan زیغ ، زیغان ("ga" uzun okunur. a. i.) : **1.** bir tarafa meyletme. **2.** kamaşma. **3.** doğruluktan ve haktan ayrılma.

zeyl زیل (a. i.) : ayırma. (bkz : tefrîk).

zeyl ذیل (a. i. c. : ezyâl, züyûl) : **1.** etek. (bkz : dâmen). **Tavîl-üz-zeyl** (eteği uzun) : **1)** iffetsiz, eteği kirli [kadın]; **2)** çok uzun söz, yazı. **2.** son. (bkz : âhir). **3.** kuyruk. (bkz : dünbâl). **4.** bir şeyin altı, devâmı, eki. **5.** (bkz : hâmiş).
zeyl-i dûdî-i a'verî (kör bağırsak) : **anat.** apandis. **İltihâb-ı zeyl-i dûdî-i a'verî** : **anat.** apandisit.

zeylen ذیلاً (a. zf.) : ek olarak, altta.

zeyl-hâne ذیلخانه (a. f. b. i.) : **müz.** dörtten fazla hâneli peşrev ve saz semâîlerinde (husûsiyle 5 hâne yazılmak an'anesi odan darb-ı fetih usûlündeki peşrevlerde) son hâneye verilen bir ad.

zeyliyyât ذیلیات (a. i. c.) : zeyil, ek, ilâve olarak yazılan şeyler.

zeyl-nâme ذیلنامه (a. f. i.) : bir sigorta mukavelesinde veyâ mukavelenin şartları üzerinde bâzı değişiklikler yapılmak gerektiği takdirde, asıl ve ilk sigorta poliçesine ek olarak tanzîm edilen yeni bir vesîka.

zeyn زین (a. i.) : süs, bezek. (bkz : zînet).
zeyn-üd-dîn : dînin zîneti, süsü.

zeyn-ül-âbidîn زين العابدين (a. b. i.) : **1.** âbidlerin, ibâdet edenlerin zîneti. **2.** 12 İmâm'ın dördüncüsü [Hz. Hüseyn'in Kerbelâda kurtulan ortanca oğlu ki asıl adı Ali'dir]. **3.** (bizde "zeynelâbidîn" şeklinde kullanılan erkek adı).

zeyt زيت (a. i. c. : ezyât, züyût) : **1.** zeytin yağı. **Hâmız-ı zeyt** : acı bâdemden çıkarılan yağ. **2.** yağ.

zeyt-i gayr-i müceffif : **kim.** kurumaz yağ.

zeyt-i hacer : **mad.** gazyağı, petrol.

zeyt-i hırva' : hintyağı, müshil.

zeyt-i müşamma' : yakı.

zeyt-i müceffif : **kim.** kurur yağ.

zeyt-i tayyar : kokulu, uçucu yağ.

zeytûn زيتون (a. i.) : zeytin.

zeytûnî زيتونى (a. s.) : zeytin renginde olan.

zeytûniyye زيتونيه (a. i.) : **bot.** zeytingiller.

zeyyâl ذيال (a. s.) : **1.** zeyli olan, kuyruklu. (bkz : dümdâr). **2.** uzun etekli.

zeyyât زيات (a. i.) : zeytin yağcı.

zı ظ (o. ha.) : Osmanlı alfabesinin yirminci harfi olup "ebced" hesâbında dokuz yüz sayısının karşılıgıdır.

zıa ضعه (a. i.) : işlenir toprak, tarla.

zıbâ' ضباع (a. i. zabu' ve dabu'un c.) : **zool.** sırtlanlar.

zıbâb ضباب (a. i. zabb'ın c.) : kertenkeleler, kelerler. (bkz : zubbân).

zıbâbiyye ضبابيه (a. i.) : **zool.** kertenkele, timsah, bukalemun, kör yılan gibi hayvanları içine alan bir sınıf.

zıbâbiyye-i berriyye : kertenkele ve benzeri hayvanlar.

zıbâbiyye-i mâiyye : bu sınıfın suda yaşıyan kısmı.

zıdd ضد (a. i. c. : ezdâd) : **1.** bir şeyin karşılığı, aksi. **2.** *karşıt. **3.** nefret edilen, kerih şey.

zıddân ضدان (a. i. c.) : iki zıt, iki *karşıt.

zıddân lâ-yectemiân : iki zıt şey bir araya gelmez.

zıddeyn ضدين (a. i. c.) : iki zıt, iki *karşıt.

zıddiyyet ضديت (o. i.) : **1.** zıtlık, *karşıtlık. **2.** **mec.** sevişmezlik, düşmanlık.

zı'f ضعف (a. i. c. : ez'âf) : bir şeyin miktarca iki misli, iki katı.

zıfr ظفر (a. i c. : ezfâr) : **1.** tırnak, **2.** çengel. **3.** pençe. (bkz : zufr).

zıhâr ظهار (a. i.) : **1.** karşılıklı yardımlaşma. (bkz : müzâheret). **2.** **huk.** [eskiden] kocanın karısını müebbeden mahremi olan bir kadının bakmak câiz olmıyan bir uzvuna teşbîh eylemesi. [Câhiliyet zamânında Araplar arasında cârî ve talâk envâından ma'dûd idi. Şerîat-ı İslâmiyye tarafından bu nevî talâk menedilmiş ve zecr için zıhâr eden kimseye kefâret vazolunmuştur].

zıhâre ظهاره (a. i.) : elbisenin dış yüzü, dış tarafı.

zıkkî زقى (a. i.) : içine mâyi (sıvı) konulan deri kap, deriden yapılmış su tulumu.

zıl ظل (a. i.). (bkz : zıll).

zılâl ظلال (a. i. zıll'ın c.) : gölgeler. (bkz : ezlâl, zulûl).

zılâl-i ehvâl : korku gölgeleri.

zılâle ظلاله (a. i.) : gölgelik. (bkz : mazalle, sâye-bân, sâye-gâh).

zılf ظلف (a. i. c. : ezlâf, zulûf) : inek, koyun, keçi gibi hayvanların çatal tırnağı.

zıll ظل (a. i. c. : ezlâl, zılâl, zulûl) : gölge, **mec.** koruma, sâhip çıkma. (bkz : sâye).

zıll-ı evvel : **tas.** akl-ı evvel.

zıll-ı sânî : **tas.** Dünyâ.

zıll-ullah, zıll-ullah fi-l-âlem, zıll-ullah fi-l-arz (Allah'ın gölgesi, dünyâda Allah'ın gölgesi, yer yüzünde Allah'ın gölgesi) : halîfeler, hükümdarlar için kullanılan elfâz-ı ta'zîmiyye'dendir (büyükleme sözleri).

zıll-üş-şebâb : ilk gençlik çağları.

zıll-âlûd ظل آلود (a. f. b. s.) : gölgeli.

zıllî ظلى (a. s.) : **1.** gölgeye mensup, gölge ile ilgili. **2.** meşhur Evliyâ Çelebi'nin babasının adı : [Derviş Mehmed Zıllî].

zımâd ضماد (a. i. c. : zamâid) : **1.** merhemle yaraya sarılan sargı, bez. **2.** ilâç, lâpa.

zımâr ذمار (a. i.) : nâmûs, ırz.

zımn ضمن (a. i.) : **1.** iç taraf. **2.** açıkça söylenmeyip dolayısiyle anlatılmak istenilen söz, gizli maksat. **3.** maksat, istek.

zımnen ضمناً (a. zf.) : açıktan olmıyarak, dolayısiyle. (bkz : zımnî).

zımnî, zımniyye ضمنى ، ضمنيه (a. s. ve zf.) : **1.** üstü kapalı, örtülü, açıktan olmıyarak, dolayısiyle anlatılan. (bkz : zımnen). **2.** kendiliğinden.

zınnet ضنت (a. i.) : cimrilik, pintilik. (bkz : buhl).

zırâr ضرار (a. i.) : karşılıklı zarar verme.

zırgam ضرغم (a. i. c. : zarâgım) : arslan. (bkz : dırgam, esed, gazanfer, haydar, leys, şîr).

zırgame ضرغامه ("ga" uzun okunur. a. i.) : arslan. (bkz : dırgame).

zırh زره (f. i.) : zırh, demirden örme veyâ dökme savaş elbisesi. (bkz : cevşen, dır').

zırh-pûş زرهپوش (f. b. s.) : zırh giymiş, zırh giyen.

zırnîh زرنيخ (f. i.) : zırnık, sıçanotu, arsenik mâdeni ile kükürt karışığı bir madde.

zırr زر (a. i. c. : zurûr) : **1.** döğme. **2. bot.** tomurcuk.

zıya' ضيع (a. i. zay'a'nın c.) : tarlalar; küçük çiftlikler.

zıyâ' ضياع (a. i. zay'a'nın c.) : tarlalar, küçük çiftlikler.

zıyâ' ضياع (a. i.) : kayıp, *yitim, kaybolma.

zıyâ-i ebedî : ölme, ölüm. (bkz : mevt).

zıyâ-i elem : **fels.** acı yitimi, analjezi, **fr. analgésie.**

zıyâ-i hâfıza : **fels.** hâfıza yitimi, **fr. amnésie.**

zıyâ-i hiss : **hek.** duyum yitimi, **fr. anesthésie.**

zıyâ-i intizâm : ataksi, **fr. ataxie.**

zıyâ-i kelâm : **fels.** söz yitimi, afazi, **fr. aphasie**

zıyâ-i kırâat : okuma yitimi, **fr. alexie.**

zıyâ-i savt : **psik.** ses yitimi, afoni, **fr. aphonie.**

zıyâ-i şahsiyyet : benlik yitimi, **fr. dépersonnalisation.**

zıyâ-i şemm : koklama yitimi, **fr. anosmie.**

zıyâ-i tahrîr : **psik.** yazma yitimi, agrafi, **fr. agraphie.**

zıyyık ضيق (a. s.) : pek dar. **Mekân-ı zıyyık** : pek dar yer. (bkz : dıyyık).

zî- – ذى (a. s.) : "sâhip" mânâsına kelimelerin başlarına getirilerek *birleşikler yapar.

zî-hayât : canlı, yaşar.

zî-kıymet : kıymetli, değerli, bahası yüksek.

zî-l-yed : **huk.** bir malı, bir gayrimenkulü elinde tutan, bu malı-sâhibi kendisi olsun veyâ olmasın-kullanmakta bulunan kimse.

zî-şân : **1)** şanlı, şerefli; **2) i.** kadın adı.

zî زى (a. i) : heyet, kılık, kıyâfet; elbise.

ziâb ذئاب (a. i. zi'b'in c.) : kurtlar, canavarlar. (bkz : gürgân, zu'bân).

ziâmet زعامت (a. i.). (bkz : zeâmet).

zîb زيب (a. i.) : süs, bezek. (bkz : zînet, zîver).

zi'b ذئب (a. i. c. : ziâb, zu'bân) : kurt canavar. (bkz : gürk). **Dâ'üz-zi'b** (kurt hastalığı) : açlık, doymazlık. **Hânik-üz-zi'b : bot** kurtboğan denilen nebat (*bitki).

zi'b-i bahrî : zool. deniz kurdu denilen bir cins yırtıcı büyük balık.

zi'b-i Yûsuf : kabahati olmadığı halde suçlandırıltan kimse.

zîbâ زیبا (f. s.) : **1.** süslü. **2.** yakışıklı, güzel.

zîbak زیبق (a. i.) : cıva.

zîbakî زیبقی (a. s.) : cıvaya âit, cıva ile ilgili, cıvadan ibâret, cıvalı.

zibâr زبار (a. i. zebr'in c.) : **1.** kitaplar, cüzler. **2.** kitap yaprakları. **3.** yazı yazmalar.

zîbâ-rû زیبارو (f. b. s.) : güzel yüzlü. (bkz : dil-ber).

zîb-âver زیب آور (f. b. s.) : süsleyici, bezeyici.

zîbâyî زیبایی (f. i.) : süslülük; yakışıklılık, güzellik.

zibbân ذبان (a. i. zübâb, zübâbe'nin c.) : sinekler.

zîb-efzâ زیب افزا (f. b. s.) : süsü, güzelliği artıran, güzelleştiren.

zîbende زیبنده (f. b. s.) : zînetli, süslü, yakışıklı.

zibha, zübha ذبحه ، ذبحه (a. i.) : **hek.** kuşpalazı, difteri.

zibha-i hakîkıyye : hek. kuşpalazı, difteri.

zibha-i kâzibe : hek. ârâzı kuşpalazına benzediği halde ondan daha hafif ve daha az tehlikeli bir hastalık, kunnâk-ı sarsarî.

zibl زبل (a. i.) : süprüntü; gübre.

zibr زبر (a. i. c. : zübûr) : **1.** mektup. **2.** kitap.

zîc زیج (a. i. c. : zîcât) : **astr.** yıldızların yerlerini ve dolaşmalarını göstermek için hazırlanmış cetvel. [bundan çıkarılan netîceye "zâyiçe" denir].

zidâ [y] [ی] زدا (f. s.) : pas açıcı, cılâlayıcı, temizleyip parlatıcı.

zîde, zîdet زیده ، زیدة (a. f. i.) : "artsın, çoğalsın, çok olsun!" mânâlariyle duâ ve temennîlerde bulunmak üzere kullanılır. **Zîdet fazluhû :** fazlı, bilgisi çok olsun!. **Zîdet kadrühû! :** kadri, îtibârı çoğalsın!.. gibi.

zifâf زفاف (a. i.) : gerdeğe girme. **Beyt-üz-zifâf** : zifaf evi; gelin odası. **Hücre-i zifâf :** gerdek odası. **Leyle-i zifâf :** gerdek gecesi.

zîfân ضیفان (a. i. zayf'ın c.) : misâfirler, konuklar. (bkz : zuyûf).

zift زفت (a. i.) : kara sakız, katrandan çıkarılan, kolay kırılan, az sıcakta eriyen katı, siyah, parlak bir madde olup en çok gemi kalafatında kullanılır.

zih زه (f. i.) : **1.** kiriş. **2.** yay kirişi. **3.** kaytan, şerit. **4.** kenar çizgisi.

zihâf زحاف (a. i. c. : zihâfât) : **ed.** ibârede uzun okunması lâzımgelen bir sesli harfin vezin zarûretiyle kısa okunması. Meselâ : "ben neler çekmekteyim bilsen elinden ah senin" mısraındaki "ah" ın çekilmeyişi gibi.

zihâfât زحافات (a. i. zihâf'ın c.) : **ed.** zihaflar.

zihâm زحام (a. i.) : **1.** kalabalık, sıkışıklık. **2.** darlık. (bkz : müzâyaka).

zî-hayât ذی حیات (a. b. s.) : canlı, yaşıyan, yaşar.

zih-gîr زه گیر (f. b. i.) : ok atanların parmaklarına geçirdikleri halka, yüzük. [kemikten, fildişinden ve boynuzdan yapılırdı].

zihi ذه (a. s.) : "şu, bu" mânâsına gelen Arapçada müennes işâretidir. **Hâzihi :** işte şu.

zihî زهى (a. e.) : **1.** ne güzel, ne hoş. **2.** âferin, bravo!. (bkz : habbezâ, hôşâ).

zihn ذهن (a. i. c. : ezhân) : zihin, anlama, bilme, unutmama kuvveti.

zihn-i mahdûd : dar zihin.

zihnen ذهناً (a. zf.) : zihince, zihinde, zihinle, zihinden.

zihnî, zihniyye ذهنى ، ذهنيه (a. s.) : **1.** zihine âit, zihinle ilgili. **Hesâb-ı zihnî** : **mat.** akıldan yapılan hesap, **fr. calcul mental. 2. i.** [birincisi] erkek, [ikincisi] kadın adı.

zihniyyât ذهنيات (a. i.) : zihne âit hususlar.

zihniyye ذهنيه (a. i.) : **fels.** entelektüalizm, **fr. intellectualisme.**

zihniyyet ذهنيت (a. i.) : düşünce, düşünce yolu, kafa, anlayış.

zîk ضيق (a. i.) : darlık, sıkıntı. (bkz : dîk).

zîk-ı maâş : geçim darlığı.

zîk-ı nefes : nefes darlığı, tıknefes.

zik-ı sadr : göğüs darlığı. (bkz : usr-ün-nefes).

zikâr ذكار (a. i. zeker'in c.) : erkekler. (bkz : zikâre, zükrân, zükûr).

zî-karâbet ذى قرابت (a. b. i.) : bir kimseye babası veyâ anası tarafından Müslümanlığı ilk kabûle yetişmiş olan büyük ceddine kadar mensûbiyeti olan her hangi bir kimse.

zikâre ذكاره (a. i. zeker'in c.) : erkekler. (bkz : zikâr, zükrân, zükûr).

zî-kıymet ذى قيمت (a. b. s.) : kıymetli, değerli, bahası yüksek olan.

zikr ذكر (a. i. c. : ezkâr) : **1.** anma, anılma.

zikr bi-l-hayr : hayırla anma. **2.** bildirme, bildirilme. **Ânif-üz-zikr, Sâlif-üz-zikr** : yukarda adı geçen. **Âtiyy-üz-zikr** : aşağıda zikrolunan. **3.** Kur'ân-ı Kerîm. (bkz : Fürkan, Hüdâ, Hitâb, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr).

zikr-i alenî : **tas.** dervişlerin tekkede yâhut her hangi bir yerde toplu olarak zikretmesi.

zikr-i cehrî : yüksek sesle yapılan zikr.

zikr-i cemîl : **1)** güzelliğini, iyiliğini anma; **2)** mekteplerde talebeye verilen mükâfât; **3) tas.** Allah'ın adlarını anarak duâ etme. **Halka-i zikr** : tekkelerde dervişlerin bir halka kurarak Allah'ın adını yâdettikleri topluluk.

zikr-i hafî : gizli olarak yapılan zikr.

zikr-i kalbî : sessiz olarak yapılan zikr.

zikrâ ذكرى (a. i.) : **1.** anma, hatırlama. **2.** ibret, örnek. **3.** öğüt.

zilâl ذلال (a. s. zelîl'in c.) : zeliller; hor ve hakir olanlar. (bkz : zullân).

zi-l-hicce ذى الحجه (a. b. i.) : arabî aylarının on ikincisi olup, onuncu günü kurban bayramına rastlar. [hacı olma töreni bu ayda yapılır].

zi-l-ka'de ذى القعده (a. b. i.) : arabî aylarının on birincisi.

zillet ذلت (a. i.) : hakirlik, horluk, alçaklık, aşağılık.

zillet-i nefs : nefis alçaklığı.

zi-l-yed ذى اليد (a. b. s.) : bir malı, bir gayrimenkulü elinde tutan, bu malı-sâhibi kendisi olsun veyâ olmasın- kullanmakta bulunan [kimse].

zilzâl زلزال (a. i.) : zelzele, sarsılma, deprem. (bkz : zelzâl, zülzâl).

zilzil ذلذل (a. i. c. : zelâzil) : uzun etek.

zimâm زمام (a. i. c. : ezimme) : yular, hayvan yuları.

zimâm-dâr زمامدار (a. f. b. s. c. : zimam-dârân) : **1.** yular tutan. **2.** bir işi elinde tutan, idâre eden, yürüten.

zimâm-dârân زمامداران (a. f. b. i. zimamdâr'ın c.) : bir işi idâre edenler, yürütenler.

zimâm-dârî زمامدارى (a. f. b. i.) : **1.** zimamdarlık, yular tutma. **2.** bir işi elinde tutma, idâre etme, yürütme.

zimem ذمم (a. i. zimmet'in c.) : zimmetler, borçlar.

zimemât ذممات (a. i. zimem'in c.) : borçlar.

zimmet ذمت (a. i. c. : zimem) : **1.** sâhip çıkma, koruma zorunda kalma. **2.** üst, üstte olan şey. **3.** bir ticârî kuruluşun borçlarının topu. **Berâet-i zimmet** : suçsuz olduğu anlaşılarak temize çıkma. **Berî-üz-zimme** : suçsuz, ilişiksiz. **Ehl-i zimmet** : bir İslâm devletinin himâye ve tâbiiyetinde (uyruğunda) olan Hıristiyanlar. **Tebriye-i zimmet** : aklanıp temize çıkma.

zimmî ذمی (a. s. i. zimmet'den) : İslâm Devleti tebaasından olan ve haraç veren Hıristiyanlar, Yahudiler. (bkz : raiyye).

zîn زین (f. i.) : eyer [binek atlarına vuralan-]. (bkz : raht). **Zîr-i zîn** : eyer vurma.

zinâ' زناء (a. i.) : nikâhsız çiftleşme.

Veled-i zinâ : nikâhsız birleşmeden doğan çocuk, piç.

zinâb ذناب (a. i. zeneb'in c.) : kuyruklar. (bkz : eznâb).

zinâbe ذنابه (a. i.) : [her şeyin] ardı, arkası. (bkz : zünâbe).

zinâd زناد (a. i. zend'in c.) : **1.** çakmak demirleri; çakmaklar.

zinâd-ül-hacer : çakmak taşı. **2.** (zend'in c.) : bilekler.

zinâ-kâr زناکار (a. f. b. s.) : zinâ eden, kanunsuz çiftleşmede bulunan.

zinâ-kârî زناکاری (a. f. b. i.) : zinâ işleme, zamparalık.

zincefr زنجفر (a. i.) : zencefre, cıva ile kükürt karışığı bir çeşit kırmızı boya.

zindân زندان (f. i.) : **1.** karanlık, yeraltı hapishanesi. (bkz : mahbes, sicn). **2.** pek karanlık, sıkıntılı yer.

zindânî زندانی (f. i.) : **1.** zindancı, zindan muhâfızı. **2.** zindana kapatılmış suçlu.

zindâniyân زندانیان (f. i. zindânî'nin c.) : zindanlıklar, zindana kapatılan suçlular.

zinde زنده (f. s. c. : zindegân) : **1.** diri, yaşıyan, canlı. **2.** dinç, sağlam, güçlü kuvvetli.

zinde-bâd زنده باد (f. fi.) : "yaşasın!".

zinde-dâr زنده دار (f. b. s.) : gece uyumıyan, uyanık kalan. (bkz : sâhir).

zinde-dil زنده دل (f. b. s.) : yüreği canlı olan, uyanık.

zinde-gân زندگان (f. s. zinde'nin c.) : zinde olanlar, diriler.

zindegânî زندگانی (f. i.) : **1.** dirilik, hayat. **2.** yaşayış; geçim.

zindegî زندگی (f. i.) : zindelik, dirilik, canlılık.

zinde-rûd زنده رود (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zindik زندیق (a. s. c. zenâdîk, zenâdıka) : zındık, münâfık, âhirete inanmıyan.

zînet زینت (a. i.) : süs, bezek. (bkz : zîb, zîver).

zinhâr, zînhâr زنهار ، زینهار (f. e.) : sakın! aslâ, olmıya, aman!

zinhâr-hâr زنهار خوار (f. b. s.) : **1.** aman dileyen. **2.** sözünde durmıyan adam.

Zi-n-nûreyn ذی النورین (a. h. i.) : Hz. Osman. [Hz. Muhammed'in iki kızı ile evlendiği için bu ad verilmiştir].

zîn-pûş زین پوش (f. b. i.) : eyer örtüsü.

zîr زیر (a. i.) : sazın en ince teli.

Zîr ü bâm : sazın en ince ve en kalın teli.

zîr زير (f. i.) : alt, aşağı. (bkz : taht).

zîr-i ser : başın altı.

zîr-i zemîn : yerin altı.

zîr ü zeber : altüst.

zîrâ زيرا (f. e.) : çünkü, şundan dolayı ki.

zirâ' ذراع (a. i. c. : zirâât, zür'ân) : **1.** dirsekten orta parmak ucuna kadar olan bir uzunluk ölçüsü. (bkz : endâze). [75 - 90 santim arasında değişen şekilleri vardır].

zirâ-i a'şârî : metre. **2.** Ay menzillerinden biri.

zirâ-i âmme : **huk.** [eskiden] altı kabza, yânî yirmi dört miktârı olan arşın [bunun karesi; 576 parmaktır; arşına Türkiye'de : "zirâ-ı mi'mârî" denir]. (bkz : zirâ-i kisrâ).

zirâ-i kirbâsî : **huk.** [eskiden] yedi kabza, yânî yirmi sekiz parmak miktârı olan arşın. [bezlerde, kumaşlarda kullanılır].

zirâ-i kisrâ : **huk.** [eskiden] yedi kabza, yânî yirmi sekiz parmak miktârı olan arşın. [buna : "zirâ-i melik" de denir]. (bkz : zirâ-i kirbâsî).

zirâ-i mesâha : yedi kabza ile bir dikili parmak miktârı olan ve arâzîde kullanılan bir arşın.

zirâ-i mi'mârî : kalfa ve dülgerlerin kullandıkları yirmi dört parmaktan ibâret bir uzunluk ölçüsü.

zirâât ذراعات (a. i. zirâ'ın c.) : zirâlar, uzunluk ölçüleri. (bkz : zür'ân).

zirâat زراعت (a. i.) : ekincilik, çiftçilik, *tarım. (bkz : filâhat). **Ehl-i zirâat** : çiftçi.

zirâat-i mütenâvibe : **zir.** topraktan çok mahsul almak için o toprağa nöbet ile türlü ekin ekme usûlü.

zî-rahm ذی رحم (a. b. i.) : nesebî akrabâ.

zî-rahm-i mahrem : **huk.** [eskiden] nikâhları harâm olan nesebî akrabâ. [usûl, fürû', oğlan ve kız kardeş ve bunların evlâdı, amca, hala, teyze, dayı gibi. Amca, dayı ve teyzenin evlâdı zî-rahm ise mahrem değildir].

zirâî زراعی (a. s.) : zirâate âit, zirâatle ilgili.

zîr-bend زير بند (f. b. i.) : kuşak kemer, kayış. (bkz : nitâk).

zîr-dest زير دست (f. b. s. c. : zîr-destân) : el altındaki ahâlî.

zîr-destân زير دستان (f. b. s. zîr-dest'in c.) : el altındaki halk. (bkz : maiyyet, tebaa).

zîre زيره (f. i.) : kimyon.

zîr-efkend زيرافكند (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarından biri. Son asırlarda pek çok kullanılmış veyâ hiç kullanılmamıştır. Gazî Giray Hân'ın darb-ı fetih usûlündeki 5 hâneli peşrevi ile sengin semâî usûlündeki 5 hâneli saz semâîsi, makama nümûnedir. Umûmî çatısı îtibâriyle zîr-efkend şöyledir : mâhur, ruh-nüvâz, çârgâh, aşîranda sabâ. Makam umûmiyetle inici olarak seyreder ve geniş ölçüde müşterek seslerden istifâde ederek geçkiler yapar; anbitüsü en geniş makamdır. Yayılan makamlardan bâzılarında fazla kalındığı gibi, bâzılarının dizilerinden birkaç ses arzı da kâfî görülebilir. Bu Türk müziğinin en mürekkep makamında, muhtelif muvakkat ve asma kararlar yapılır, nihâyet sabâ'nın şeddi ile hüseynî aşîran (mi) perdesinde durulur. Donanımına mâhûr'un "fa" küçük mücenneb diyezi konulur ki, ruhnüvaz'da da müşterektir. Ayrıca nota içerisinde lüzûmunda yapılacak ana makama âit ta'dîlât şöyledir:ruhnüvaz için "re" bakiyye diyezi, çârgâh için "fa" bekar, aşîran'da sabâ için "si" koma bemolü, "lâ" bakiyye bemolü, "fa" bekar ve "fa" bakiyye diyezi ("si" bekar ve "mi" bakiyye bemolü de kullanılabilir). Güçlüler : rast (sol) (mâhûr'un durağı, çârgâh'ın güçlüsü aşîran'da saba'nın güçlüsü), çârgâh (do) (çârgâh durağı), nevâ (re) mâhûr'un güçlüsü), pûselik (si) (ruhnuvâz'ın güçlüsü) (ruhnuvâz'ın durağı olan hüseynî aşîran (mi), son durak ile müşterektir).

zîr-efkend-i büzürg : **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zîr-efkend-i kûçek : **1)** küçük zîrefkend; **2) müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zîr-efkend-i rûmî : **müz.** Türk müziğinin vaktiyle kullanılmış en az iki buçuk asırlık bir mürekkep makamı olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zîrek زيرك (f. s.) : zeyrek, anlayışlı, uyanık. (bkz : zekî).

zîrekî زيركی (f. i.) : zeyreklik, anlayışlılık, uyanıklılık.

zîrîn زيرين (f. s.) : alttaki, aşağıdaki.

zirişk زرشك (f. i.) : **bot.** kadın tuzluğu, anberbaris, **lât. berberis vulgaris.**

zirişkiyye زرشكيه (a. i.) : zirişk'e benziyen *bitkiler sınıfı.

zirkeş-hâverân زيركش خاوران (f. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zirkeş-hüseynî زيركش حسينى (f. a. b. i.) : **müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az yedi asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zir-keşîde زيركشيده (f. b. s.) : **1.** altı çekilmiş. **2. müz.** Türk müziğinde vaktiyle kullanılmış en az beş altı asırlık bir mürekkep makam olup zamânımıza kalmış nümûnesi yoktur.

zirnîhî زرنيخى (f. s.) : zırnık renginde olan, sarı renkli.

zî-rûh ذى روح (a. b. s.) : canlı.

zîr ü zeber زير و زبر (f. zf.) : altüst.

zirve ذروه (a. i.) : doruk, bir şeyin en yüksek noktası, tepesi. [kelime anatomide de kullanılır].

zirve-i cebel : dağ tepesi.

zî-şân ذيشان (a. b. s.) : **1.** canlı, şerefli. **2. i.** meşhur bir çeşit lâle. **3. i.** kadın adı.

zî-şa'şaa ذى شعشعه (a. b. s.) : şa'şaalı, çok parlak.

zișt زشت (f. s.) : çirkin. (bkz : kabîh).

ziştî زشتى (f. i.) : çirkinlik.

zî-vekar ذى وقار ("ka" uzun okunur. a. b. s.) : vekarlı.

zîver زيور (f. i.) : **1.** süs, bezek. (bkz : zîb, zînet). **2.** erkek adı.

ziyâ' ضياء (a. i.) : **1.** ışık, aydınlık. **İn'ikâs-ı ziyâ' : fiz.** ışık yansıması. **İnkisâr-ı ziyâ' : fiz.** ışığın kırılması. **2.** erkek adı.

ziyâ-yi muntafî : bâzı akşamları Güneş battıktan sonra batı ufkunda ve sabahları Güneş doğmadan önce doğu ufkunda görülen hafif ışık.

ziyâ-bâr ضيا بار (a. f. b. s.) : ışık saçan. (bkz : ziyâ-pâş).

ziyâ-dâr ضيادار (a. f. b. s.) : ziyâlı, parlak, ışıklı, aydın.

ziyâde زياده (a. i. c. : ziyâdât) : **1.** artma, çoğalma. **2. s.** artan, fazla kalan. **3. s.** çok bol. **4. s.** aşırı, fazla.

ziyâde-i muttasıla-i gayr-i mütevellide : huk. [eskiden] bir şeye bitişik olup ondan doğmıyan ziyâde. [arsadaki ağaç ve binâ, bezdeki boya ve dikiş gibi].

ziyâde-i muttasıla-i mütevellide : huk. [eskiden] bir şeyden doğan ve o şeyden ayrılması kabil olmıyan ziyâde. [hayvanın semizliği gibi].

ziyâde-i münfasıla-i gayr-i mütevellide : huk. [eskiden] bir şeyde husûle gelmekle berâber ondan tevellüd etmeyip ayrı olan ziyâde. [hâne veyâ hayvanın kirâsı gibi].

ziyâde-i münfasıla-i mütevellide : huk. [eskiden] bir şeyden doğan ve ondan ayrılan ve ayrılması kabil olan ziyâde. [hayvanın yavrusu, ağacın meyvası gibi].

ziyâ-efşân ضيا افشان (a. f. b. s.) : ışık saçan, ışık serpen. (bkz : ziyâ-feşân, ziyâ-nisâr, ziyâ-pâş).

ziyâf زياف (a. s. zeyf'in c.) : karışık, silik, kalp [paralar]. (bkz : ezyâf, züyûf).

ziyâ-feşân ضيا فشان (a. f. b. s.) : ziyâ, ışık saçan. (bkz : ziyâ-efşân).

ziyâfet زيافت (a. i.) : değişik ve karışık olma.

ziyâfet ضيافت (a. i.) : **1.** misâfir kabûl etme. **2.** misâfire yedirip içirme, şölen.

ziyâî, ziyâiyye ضيائى ، ضيائيه (a. s.) : ziyâya âit, ziyâ ile ilgili.

ziyân زيان (f. i.) : zarar, kayıp [kazançtan]. (bkz : hasâr, zarar).

ziyâ-nisâr ضيا نثار (a. f. b. s.) : ışık serpen. (bkz : ziyâ-efşân, ziyâ-pâş).

ziyân-kâr زيانكار (f. b. s.) : ziyân edici, zarar edici; zarar veren.

ziyân-kârî زيانكارى (f. b. i.) : ziyankârlık.

ziyâ-pâş ضيا پاش (a. f. b. s.) : ziyâ saçan, ışık, aydınlık veren. (bkz : ziyâ-bâr, ziyâ-nisâr).

ziyâret زيارت (a. i.) : görmiye gitme, görüşmiye gitme, gidilme. [ziyâret-gâh mânâsına da kullanılır]. **İâde-i ziyâret** : ziyârete gelenin ziyâretine gitme.
ziyâret-i resmiyye : resmî ziyâret.

ziyâret-gâh زيارتگاه (a. f. b. i.) : ziyâret yeri, türbe. (bkz : mezâr[1]).

ziyy زى (a. i.) : dış görünüş, kılık, kıyâfet.
ziyy-i ulemâ : ulemâ kılığı.

zîzefûn زيزفون (a. i.): ıhlamur ağacı.

zîzefûniyye زيزفونيه (a. i.) : **bot.** ıhlamurgiller.

zû- ذو ـ (a. s.) : "sâhip" mânâsına kelimelerin başına gelerek *birleşikler meydana getirir. **Zû-erbaat-il-adla'** : **geo.** *dörtken. **Zû-semâniyet-il--vücûh** : **geo.** sekizyüzlü, **fr. octaèdre..** gibi.

zû' ضوء (a. i. c. : azvâ') : aydınlık, ışık. (bkz : zav').

zuâbe ذوآبه (a. i.). (bkz : züâbe).

zuafâ ضعفا (a. s. zaîf'in c.) : zayıflar.

zuamâ زعما (a. s. zeâmet'den. zaîm'in c.) : **1.** büyük tımar sâhipleri. **2.** kefiller.

zu-bân ذؤبان (a. i. zi'b'in c.) : kurtlar, canavarlar. (bkz : ziâb).

zubbân ضبان (a. i. zabb'ın c.) : kertenkeleler, kelerler. (bkz : zıbâb).

zubbât ضباط (a. i. zâbit'in c.). (bkz : zâbitân).

zû-büzûr-i mahfûza ذوبزور محفوظه (a. b. i.) : **bot.** tohumları başka bir dış mahfaza içinde bulunan *bitkiler.

zucret ضجرت (a. i.) : iç sıkıntısı, yürek darlığı. (bkz : ducret).

zucret-i kalbiyye : kalb üzerine vakit vakit gelen sıkıntı.

zucret-ver ضجرتور (a. f. b. s.) : sıkıntılı. (bkz : ducret-ver).

zûd زود (f. s.) : çabuk, tez, acele, hemen olan. (bkz : çâbük).

zûd-âşnâ زود آشنا (f. b. s.) : her gördüğü ile dost olan kimse.

zûd-endâz زود انداز (f. b. i.) : düşünmeden, hemen akla geldiği gibi söylenen şey.

zûd-hîz زود خيز (f. b. i.) : vazîfesini çok çabuk gören hizmetkâr.

zûdî زودى (f. i.) : çabukluk, tezlik.

zûd-nakd زود نقد (f. a. b. s.) : para ödemeyi geciktirmiyen çok zengin kimse.

zûd-res زود رس (f. b. s.) : çabuk erişen, çabuk yetişen.

zûd-sîr زود سير (f. b. s.) : **1.** bir şeyden çabuk doyup usanan. **2.** faydasız. **3.** kötü huylu.

zûd-ter زودتر (f. b. s.) : daha çabuk.

zû-erbaat-il-adla' ذو اربعة الاضلاع (a. b. i.) : **geo.** *dörtgen, **fr. quadrangle.**

zû-erbaat-il-vücûh ذو اربعة الوجوه (a. b. s.) : **geo.** *dörtyüzlü, **fr. tétraèdre.**

zû-esmâr-ı lâhmiyye ذو أثمار لحميه (a. b. i.) : **bot.** yuvarlak, göz gibi meyvaları olan *bitkiler.

zufr ظفر (a. i. c. : ezfâr) : tırnak. (bkz : uzfûr[1]).

zufr-i mültehim : hek. ayak başparmak tırnaklarının ete gömülmesi hâli.

zufrî ظفرى (a. s.) : **1.** tırnağa âit, tırnakla ilgili. **2.** tırnak gibi olan, tırnaklaşan.

zû-haddeyn ذو حدين (a. b. s.) : **mat.** iki terimli, **fr. binôme.**

zu-hadd-i kesîre ذو حد كثيره (a. b. s.) : **mat.** *çokterimli, **fr. polynôme.**

zû-hadd-i vâhid ذو حد واحد (a. b. s.) : **mat.** *birterimli, **fr. monôme.**

zuhâriyye ظهاريه (a. i.) : sarma, pehlivanların yaptıkları bir oyun. [güreşçi, kendi ayağını arkasında bulunduğu hasmının ayağının iç tarafına sokup dolaması].

zû-hazz ذو حظ (a. b. s.) : nasîbi olan, kısmetli. (bkz : vâye-dâr, vâye-mend).

zuhr ذخر (a. i.) : ihtiyaç zamânı için alınan ve saklanan şey. [en çok mâneviyatta kullanılır : a'mâl-i sâliha insanın zuhrudur].

zuhr ظهر (a. i. c. : azhâr) : öğle, öğle vakti. **Ba'de-z-zuhr :** öğleden sonra. **Kable-z-zuhr :** öğleden önce. **Salât-üz-zuhr :** öğle namazı. **Vakt-i zuhr :** öğle zamânı.

zuhrî ظهرى (a. s.) : öğleye âit, öğle ile ilgili. (bkz : zevâlî).

zuhruf زخرف (a. i. c. : zehârif) : **1.** altın, sahte zînet. **2.** yalancı süs, gösteriş, yaldız.

zû-hudûd-i kesîre ذو حدود كثيره (a. b. s.) : **mat.** *çokterimli, **fr. polynômes.**

zuhûr ظهور (a. i.) : görünme, meydana çıkma, başgösterme, türeme. **Nâgeh-zuhûr :** ansızın, vakitsiz oluveren. **Nev-zuhûr :** yeni çıkma, moda, yeniyetme.

zuhûrât ظهورات (a. i. c.) : hesapta olmıyan, umulmadık hâdiseler, raslayış.

zuhûrî ظهورى (a. i.) : **1.** orta oyununda komik rolünü yapan kimse. **2.** erkek adı.

zuhûrî kolu : orta oyunu takımı.

zuhûriyye ظهوريه (a. i.) : **fels. émanatisme.**

zû-isnâ- aşeret-il vücûh ذو اثنى عشرة الوجوه (a. b. i.) : **geo.** on iki köşeli cisim.

zûkafiyeteyn ذو قافيتين ("ka" uzun okunur. a. b. s.) : **ed.** iki kafiyeli şiir.

zukak زقاق ("ka" uzun okunur. a. i. c. : ezikka) : sokak.

zû-kesîr-il-vücûh ذو كثير الوجوه (a. b. s.) : **geo.** çok yüzlü, çok satıhlı [cisimler].

zulâ' ظلاع (a. i.) : **hek.** binek hayvanlarının ayaklarında çıkan ve hayvanı aksatan bir hastalık.

zulâme ظلامه (a. i.) : mazlûmun hakkı,

zulem ظلم (a. i. zalmâ ve zulmet'in c.) : karanlık. (bkz : zulem, zulmât, zulümât).

zulemât ظلمات (a. i. zulmet'in c.) : karanlık. (bkz : zulem, zulmât, zulümât).

zullân ذلان (a. s. zelîl'in c.) : zeliller. (bkz : zilâl).

zulm ظلم (a. i.) : **1.** bir şeyi kendi yerinden başka bir yere koyma. **2.** zulüm, haksızlık, eziyet. (bkz : sitem).

zü-l-maâşeyn ذو المعاشين (a. b. s.) : **zool.** hem karada, hem de suda yaşıyabilen hayvanlar.

zulmânî ظلمانى (a. s.) : zulmetli, zulmete, karanlığa mensup, karanlıkla ilgili, karanlık olan.

zulmât ظلمات (a. i. zulmet'in c.) : karanlıklar. **Bahr-i zulmât** : Atlantik okyanusu. (bkz : zulem, zulümât, zulemât).

zulmen ظلماً (a. zf.) : zulüm yaparak, haksızlıkla.

zulmet ظلمت (a. i. c. : zulümât, zulemât, zulmât) : karanlık. (bkz : deycûr).

zulmet-i ebkem : dilsiz karanlık.

zulmet-i ten : vücut karanlığı.

zulmet-efzâ ظلمت افزا (a. f. b. s.) : karanlığı artıran. (bkz : zulmet-fezâ).

zulmet-fezâ ظلمت فزا (a. f. b. s.) : karanlığı artıran. (bkz : zulmet-efzâ).

zulûf ظلوف (a. i. zılf'ın c.) : inek, koyun, keçi gibi hayvanların çatal tırnakları. (bkz : ezlâf).

zulûl ظلول (a. i. zıll'ın c.) : gölgeler. (bkz : ezlâl, zılâl).

zulümât ظلمات (a. i. zulmet'in c.) : karanlık. (bkz : zulem, zulemât, zulmât).

zu'm زعم (a. s.) : **1.** bâtıl zan, sanı. **2.** şüphe. (bkz : gümân, reyb, şekk, zann).

zu'miyyât زعميات (a. i. c.) : bâtıl zanlarla ilgili şeyler.

zunûn ظنون (a. i. c. : ezânîn) : zanlar, sanılar.

zû-nütû' ذو نتوء (a. b. s.): **hek.** üzerinde çıkıntılar, yumrular olan vücut organlarından biri.

zûr زور (f. i.) : kuvvet, güc. (bkz : nîrû).

zûr-ı bâzû : kol kuvveti.

zûr-ı bâzû-yi irfân : bilginin bâzu gücü.

zûr زور (a. s.) : yalan, asılsız, uydurma [söz]. **Şâhid-i zûr** : yalancı şâhit.

zurafâ ظرفا (a. s. zarîf'in c.) : **1.** zarifler, nâzik, ince duygulu, hoş konuşmayı bilir zekî kimseler. **2.** sevici kadınlar.

Zurâh ضراح (a. i.) : Mekke'de Kâbe hizâsında olarak gökte bulunan Beyt-i ma'mûr'un bir adı.

zûr-bâ زوربا (f. b. s.) : **1.** kuvvet, güçlü. **2.** zorba, bir işi zorla yaptıran.

zûrbâ-yâne زوربايانه (f. s.) : zorbacasına, zorbalıkla, zorbaya yakışacak yolda.

zûr-bâz زورباز (f. b. s.) : **1.** kuvvetle, zorla, cebirle oynıyan, kuvvet oyunları gösteren sanatkâr. **2.** kuvvetli.

zûr-hâne زورخانه (f. b. i.) : spor salonu, kulüp.

zûr-kâr زوركار (f. b. s.) : zorlıyan.

zûr-mend زورمند (f. b. s.) : kuvvetli, güçlü.

zûr-nâî زورنائى (f. b. i.) : [aslı : "sûr-nâî" dır]. (bkz : sûr-nâî).

zurû' ضروع (a. i. zar'ın c.) : inek ve benzeri gibi hayvanların memeleri.

zurû ü zürû' : ekinler ve süt ürünleri.

zurûf ظروف (a. i. zarf'ın c.) : zarflar, kablar.

zurûr زرور (a. i. zırr'ın c.) : **1.** düğmeler. **2. bot.** tomurcuklar.

zû-selâset-iş-şerâfe ذو ثلثة الشرافه (a. b. i.) : **hek.** (bkz : zât-üş-şerâfet-is-selâse).

zû-semâniyyet-il-vücûh ذو ثمانية الوجوه (a. b. s.) : **geo.** sekizyüzlü, **fr. octaèdre.**

zû-sittet-il-vücûh ذو ستة الوجوه (a. b. s.) : **geo.** altı yüzlü.

zû-şefeteyn ذو شفتين (a. b. s.) : **1.** iki dudaklı. **2. bot.** taçyaprakcıkları iki dudak şeklinde olan çiçekler.

zû-tüveyc a'le-l mebîz ذو تويج اعلى المبيض (a. b. i.) : **bot.** tüveyçleri (taçları) yumurtalığın üstünde bulunan çiçekler.

zû-tüveyc kesîr-ül-vüreykat ذو تويج كثير الوريقات (a. b. i.) : taçcığı çok yapraklı olan çiçekler.

zû-tüveyc vahîd-ül-vüreyk ذو تويج وحيد الوريق (a. b. i.) : **bot.** tâcı yekpare olarak teşekkül eden çiçeklerden her biri.

zuyûf, duyûf ضيوف (a. i. zayf'ın c.) : misâfirler, konuklar. (bkz : zîfân).

zû-zeneb ذو ذنب (a. b. s.) : kuyruklu. **Kevkeb-i zû-zeneb** : kuyruklu yıldız. (bkz : ahter-i gîsû-dâr).

zü- ذو (a. s.) : "sâhip" mânâsına kelimelerin başına gelerek *birleşikler meydana getirir. **zü-l-cenâheyn** : **1**) zâhiri ve bâtınî ilimlerde üstâd olan zat; **2**) **zool.** çiftekanatlılar. **Zü-l-ehdâb** : kirpikliler.. gibi.

züâbe ذوآبه (a. i. c. : zevâib) : zülf, perçem, kâkül. **Zû-züâbe** : kuyruklu yıldız. (bkz : ahter-i gîsû-dâr, kevkeb-i zû-zeneb).

züâf زعاف (a. s.) : **1.** derhal öldüren. **2.** yerli Cezâyir askerlerinden meydana gelen bir sınıf. **3.** bu askerin giydiği silindir şeklindeki fes.

zübâb, zübâbe ذباب ، ذبابه (a. i. c. : zibbân) : sinek. **Cenâh-ı zübâb** : sinek kanadı. **Tanîn-i zübâb** : sinek vızıltısı.
zübâb-ı bakarî : **zool.** büvelek, sığırlara musallat olan bir sinek.

zübâh ذباخ (a. i.) : **biy.** boğazdaki tükrük damarlarının iltihâbı.

zübâle ذباله (a. i.) : mum, kandil fitili.

zübân زبان (f. i.). (bkz : zebân).

zübbâd زباد (a. i.) : **1.** kaymak [sütten]. **2.** **s.** değersiz şey.

zübd زبد (a. i.) : tereyağı, kaymak; sütün içindeki yağlı madde.

zübde زبده (a. i. c. : zübed) : **1.** bir şeyin en seçkin parçası. **2.** öz, *özet, *sonuç. (bkz : netîce).
zübde-i makal : sözün özü.

zübdî زبدى (a. s.) : tereyağına âit, tereyağlı cisimler.

zübed زبد (a. i. zebed'in c.) : **1.** köpükler. (bkz : ezbâd). **2.** (a. i. zübde'nin c.) : zübdeler, özler, *özetler, *sonuçlar.

zübeyr زبير (a. i.) : **1.** yazılı küçük şey. **2.** erkek adı.

zübûl ذبول (a. i.) : **1.** pejmürdelik. **2.** sararıp solma.

zübûl-yâfte ذبول يافته (f. b. s.) : gübrelenip kuvvetlenmiş olan.

zübûr زبور (a. i. zibr'in c.) : **1.** mektuplar. **2.** kitaplar.

zübür زبر (a. i. zebûr'un c.) : **1.** kitaplar. **2.** mektuplar.

zücâc, zücâce زجاج ، زجاجه (a. i.) : sırça, cam, şişe.

zücâcî زجاجى (a. i.) : **1.** camcı, sırçacı. **2.** **s.** sırçadan, camdan yapılmış.

zücâcî, zücaciyye زجاجى،زجاجيه (a. s.) : sırçadan yapılmış. **Mevâdd-ı zücâciyye** : sırçadan, camdan yapılmış kaplar.

zücâciyye زجاجيه (a. i.) : cam ve sırça kaplar.

zücûr زجور (a. i. zecr'in c.) : zecirler, önlemeler, yasak etmeler; zorlamalar; kovmalar; eziyetler; angarya çalıştırmalar.

zügabe زغابه ("ga" uzun okunur. a. i.) : şiş; tümör.

Zühal زحل (a. h. i.): **astr.** Sekendiz, Satürn gezeğeni. [nahs-ı ekber sayılır, gam, kaygı vericidir. Ahmaklık, câhillik, pintilik, yalan ve fenâlık, bu yıldızın altında doğanlarda olur].

zühbân ذهبان (a. i. zeheb'in c.) : altınlar. (bkz : ezhâb, zühûb).

zühd زهد (a. i.) : her türlü zevke karşı koyarak kendini ibâdete verme.
zühd-i hûşk : kaba sofuluk.

zühdî زهدى (a. s.) : **1.** zühde mensup, zühd ile ilgili. **2. i.** erkek adı.

zühdiyye زهديه (a. i.) : **fels.** çilecilik, **fr. ascétisme.**

züheyr زهير (a. i.) : **bot. 1.** çiçekcik, küçük çiçek. **2.** Bânet Suâd kasîdesinin sâhibi olan Kâ'b'ın-kendisi gibi şâir-babası.

zühhâd زهاد (a. s. zâhid'in c.) : zâhidler, çok aşırı sofular; kaba sofular.

Zühre زهره (a. h. i.) : **astr.** Çobanyıldızı, Çulpan, Kervankıran, Venüs.

zühre-cebîn زهره جبين (a. b. s.): yüzü Zühre yıldızı gibi parlak olan.

zührevî, zühreviyye زهروى، زهرويه (a. s. ve i.) : frengi ve belsoğukluğu gibi hastalıklar.

zühûb ذهوب (a. i. zeheb'in c.) : altınlar. (bkz : ezhâb, zühbân).

zühûk زهوق (a. i.) : mahvolma, yok olma; hükümsüz kalma.

zühûl ذحول (a. i. zahl'in c.) : düşmanlıklar, öcler, intikamlar.

zühûl ذهول (a. i.) : **1.** dalgınlıkla unutma veyâ geciktirme. **2.** işin çokluğu yüzünden geciktirme. (bkz : zehl).

zühur ذخر (a. i. c. : ezhâr) : darlıkta çıkarmak için biriktirilip saklanan şey.

zühûr زهور (a. i. c.) : çiçekler. (bkz : ezhâr).

zühûr زهور (a. i.) : parlaklık, parıldama. (bkz : zühûret).

zühûret زهورت (a. i.) : parıldama, parlaklık. (bkz : zühûr).

zükâm زكام (a. i.) : nezle.
zükâm-ı müzmin : **hek.** kronik nezle.

zükr ذكر (a. i.) : yürekte olan düşünce.

zükrân ذكران (a. i. zeker'in c.) : erkekler. (bkz : zikâr, zikâre, zükûr).

zükun ذقون ("ka" uzun okunur. a. i. zekan'ın c.) : iki çene kemiğinin aşağıda birleştiği noktalar; yüzün alt uçları; çeneler.

zükûr ذكور (a. i. zeker'in c.) : erkekler. (bkz : zükrân).

zükûret ذكورت (a. i.) : erkeklik.
zükûret ve ünûset : erkeklik ve dişilik.

zülâl زلال (a. i.) : **1.** saf, hafif, soğuk, güzel, tatlı su.
zülâl-i la'l : dudağın tadı.

zülâl-i vasl : sevgiliye kavuşmada insana leziz bir su gibi hayat veren tad. **2. hek.** yumurta akı, albümin. **Şibh-i zülâl** : **hek. fr. albuminoïde. Tebevvül-i zülâl** : **hek.** idrarda albümin bulunma **3.** kadın adı.

zülâlî, zülâliyye زلالى، زلاليه (a. s.) : yumurta akına benziyen, yumurta akı vasfında olan [maddeler].

zü-l-akl ذو العقل (a. b. s.) : **tas.** halkı zâhir ve hakkı bâtın gören [kimse].

zü-l-akl ve-l-ayn : **tas.** hakkı halkta ve halkı hakda gören [kimse].

zülâm زلام (a. s.) : züğürt, parasız.

zü-l-ayn ذو العين (a. b. s.) : **tas.** hakkı zâhir ve halkı bâtın gören [kimse].

zü-l-cânibeyn ذو الجانبين (a. b. i.) : **bot.** birbirine yakın iki sıra üzerine dizilmiş yapraklı *bitkiler.

zü-l-celâl ذو الجلال (a. h. i.) : celâl, ululuk sâhibi olan Allah.

zü-l-cenâh ذو الجناح (a. s.) : çok taraflı; her yana, her tarafa gelebilir.

zü-l-cenâheyn ذو الجناحين (a. b. s.) : **1.** iki kanadlı; **mec.** zâhirî ve bâtınî, yânî dünyâ ve âhirete âit bilgisi geniş olan kimse; zâhiri ve bâtını ma'mur, mes'ut, bahtiyâr olan kimse. **2. zool.** çiftekanadlılar, **fr. diptères.**

zü-l-ehdâb ذو الاهداب (a. b. s.): **zool.** kirpikliler, **fr. ciliés.**

zü-l-eş'âr-ı mebsûte ذو الاشعار مبسوطه (a. b. i.) : **bot.** türlü organları üzerinde tüyleri olan bitki.

zü-l-evbâr ذو الاوبار (a. b. i.) : **bot.** üzerinde veyâ nihâyetinde ufak tüyleri olan *bitkiler.

Züleyhâ زليخا (f. h. i.) : Hz. Yûsuf'un refîkası. (bkz : Zelîhâ).

zülf زلف (f. i.) : **1.** yüzün iki yanından sarkan saç lülesi. **2.** sevgilinin saçı.

zülf-i arûs (gelin saçı) : **1) bot.** fasulye cinsinden bir *bitki; **2) g. s.** fildişi, oyma ve kakmalarda "arabesque" benzer bir motif; **3)** bir yazı sitili.

zülf-i bî-karar : durmadan şekil değiştiren zülf.

zülf-i dil-ârâ : sevgilinin gönlü süsliyen, gönle hoş gelen zülfü.

zülf-i müşg-bâr : misk saçan zülf.

zülf-i yâr : **1)** sevgilinin zülfü, saçı; **2) mec.** menfaat, çıkar. [yalnız "zülfiyâra dokunmak" deyiminde geçer].

zülfâ زلفى (a. i.) : yaklaşma, yakınlık; derece.

zülfe زلفه (a. i.) : **1.** küçük saçak, püskül. **2.** eski sülüs yazısı eliflerinin ucundaki çengel.

zülfekar ذو الفقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : Hz. Muhammed'in Hz. Ali'ye armağan ettiği ucu çatallı kılıç. [Hz. Ali'nin kahramanca kullanmasiyle ün kazanmıştır].

zü-l-filkateyn ذو الفلقتين (a. b. i.) : **bot.** *ikiçenekliler, **fr. dicotylédones.**

zü-l-galsamet-il-musaffaha ذو الغلصمة المصفحه (a. b. i.) : yassısolungaçlılar, **fr. lamellibranches.**

zü-l-hâfir ذو الحافر (a. b. i.) : **zool.** *toynaklılar, tektırnaklı hayvanlar, **fr. ongulés.**

zü-l-hasale ذو الحصله (a. b. i.) : **bot.** kavuzlular, **fr. glumiflores.**

zü-l-kafiyeteyn ذوالقافيتين ("ka" uzun okunur. a. b. s.) : **ed.** iki kafiyeli nazım. Meselâ "hangi âkil der ki ancak (râh)-ı (gülşen) den geçin *bir de gafiller; şu (nâlişgâh)-ı (şîven) den geçin" beytinde olduğu gibi.

zü-l-kalevî ذو القلوى (a. b. s.) : **kim.** kalevî maddeleri olan [cisimler].

zü-l-karneyn ذو القرنين (a. b. s.) : **1.** iki boynuzlu. **2.** (h. i.) : Kur'ân-ı Kerîm'de adı geçen ve nebî mi, velî mi olduğunda tereddüdedilen zat. **3.** (h. i.) : [rivâyete göre] Büyük İskender.

zü-l-kavâfî ذو القوافى (a. b. i.) : ikiden fazla kafiyesi olan nazım. Meselâ : "(erbâb)-ı (kalem) ma'rifet-âmûz-i (ümem) dir * (âdâb)-ı (ümem) mâhasal-ı feyz-i (kalem) dir" beytinde olduğu gibi.

züll ذل (a. i.) : alçalma, horluk, hakirlik. (bkz : zillet).

züll-i teslîm : teslîm olma alçaklığı.

zü-l-levâhik ذواللواحق (a. b. i.) : **zool.** kamçılılar.

zü-l-maîşeyn ذو المعيشين (a. b. s.) : **biy.** ikiyaşayışlı. [hem karada, hem suda yaşıyabilen hayvanlar]. **fr. amphibie.**

zü-l-matlaeyn ذو المطلعين (a. b. i.) : iki matla'lı olan [gazel veyâ kasîde].

zü-l-mefâsıl ذو المفاصل (a. b. i. ve s.) : **zool.** mafsallı (hayvanlar).

zü-l-metâli' ذو المطالع (a. b. i.) : **ed.** ikiden çok matlaı olan gazel veyâ kasîde.

zü-l-mimâs ذو المماس (a. b. i.) : **zool.** sifonlular.

zü-l-tarafeyn-i müfevvehe ذو الطرفين مفوهه (a. b. i.) : **zool.** bir çeşit şerit soğulcanı.

zü-l-uhuvve ذوالاخوه (a. b. i.) : **bot.** erkeklik organı alîk ile bir olan *bitki.

zülül ذلل (a. s. zelûl[1] ın c.) : yavaş ve başı yumuşak olanlar.

zü-l-vecheyn ذوالوجهين (a. b. s.) : **1.** iki yüzlü. **2. geo.** iki düzlemli.

zü-l-vüreykateyn-i müzâafeteyn ذو الوريقتين مضاعفتين (a. b. i.) : **bot.** bir sap üzerinde ikişer ikişer yapracıklardan meydana gelen yapraklar.

zü-l-yedeyn ذواليدين (a. b. s.) : **zool.** iki elliler, insanlar.

zülzâl زلزال (a. i.) : zelzele, sarsılma, deprem. (bkz : zelzâl, zilzâl).

zümer زمر (a. i. zümre'nin c.) : zümreler, gruplar. **Sûre-i zümer** : Kur'ân'ın 39. sûresi.

zümre زمره (a. i. c. : zümer) : **1.** bölük, takım, cemaat, topluluk, sınıf, cins, grup.

zümre-i hûbân : güzeller cemâati. **2. zool.** *alttakım.

zümûm ذموم (a. i. zemm'in c.) : zemler, yermeler, kınamalar, ayıplamalar.

zümürrüd زمرد (a. i.) : **1.** zümrüt. **2. s. mec.** pek yeşil [renk].

zümürrüdî, zümürrüdîn زمردى ، زمردين (a. s.) : zümrüt gibi, zümrüt renginde, yemyeşil.

zünâbe ذنابه (a. i.) : [her şeyin] ardı arkası. (bkz : zinâbe).

zünbûr زنبور (a. i. c. : zenâbîr) : **1.** eşek arısı. (bkz : tünte). **2. g. s.** bir yazı sitili.

zünbûr-âne زنبورانه (a. f. zf.) : eşek arısı gibi; sinek gibi.

züneyb ذنيب (a. i.) : **1.** kuyrukçuk, küçük kuyruk. **2. bot.** sapçık, küçük sap.

züneyb-i zehre : **bot.** çiçek sapçığı.

zünnâr زنار (a. i. c. : zenânîr) : papasların bellerine bağladıkları uçları sarkık, ipten örme kuşak.

Zü-n-nûn ذوالنون (a. i.) : Yûnus Peygamber'in lâkabı.

Zünnûn-ı Mısrî : evliyâullah'tan bir zat.

zünûb ذنوب (a. i.) : **1.** (zenb'in c.) : günahlar. **2.** (zeneb'in c.) : kuyruklar. (bkz : eznâb).

zürâfe زرافه (a. i.) : zürâfâ.

zür'ân ذرعان (a. i. zirâ'ın c.). (bkz : zirâât).

zürâre ذراره (a. i.) : saçıntı, saçılan şey.

zürbî زربى (a. i. c. : zerâbî) : güzel döşeme. [halı, minder v. b... gibi].

zürefâ ظرفا (a. s. zarîf'in c.). (bkz : zurafâ).

zürkat زرقت (a. s.) : mâvi, mâvimtırak [renk].

zürrâ' زراع (a. i. zâri'in c.) : ziraatçiler, çiftçiler, ekinciler.

zürrâh, zerrâh ذراح ذراح (a. i. c. : zerârîh) : **zool.** kuduz böceği.

zürriyyât ذريات (a. i. zürriyyet'in c.) : nesiller, kuşaklar, soylar, döller. (bkz : zerârî).

zürriyyet ذريت (a. i. c. : zerârî, zürriyyât) : nesil, kuşak, soy, döl. (bkz : zürriyyât).

zürrûh, zerrûh ذروح ، ذروح (a. i. c. : zerârîh) : **zool.** kuduz böceği.

zürû' زروع (a. i. zer'in c.) : ekilmiş tarlalar.

zürûd زرود (a. i. zerd ve zered'in c.) : savaşçıların halka halka örülmüş zırhları.

zürûk زروق (a. i. zerk'in c.) : şırınga yapmalar, şırınga etmeler.

zü-ş-şekleyn ذوالشكلين (a. b. s.) : **kim.** iki şekilli.

züvâbe ذوابه (a. i. c. : zevâib). (bkz : züâbe).

züvvâk ذواق (a. i.) : **müz.** eski Arap müziğinde ses notalarının mecmûuna verilen bir ad.

züvvâr زوار (a. s. zâir'in c.) : ziyâretçiler, görmiye, hatır sormıya gidenler.

züyûf زيوف (a. i. zeyf'in c.) : kalp, silik, karışık paralar [mâden].

züyûl ذيول (a. i. zeyl'in c.) : kuyruklar, etekler, ekler, ilâveler.

züyût زيوت (a. i. zeyt'in c.) : yağlar.
züyût-i tayyâr : kokulu, ıtırlı ve uçucu yağlar.

İLÂVE

Lûgatte bulunmayan kelime, terkip, deyim ve terimler

A

âb-dâde آبداده (f. b. s.) : su verilmiş, sulanmış.

abes-gû عبثگو (a. f. b. s.) : boş söz söyleyen, saçma konuşan.

abesiyyât عبثيات (a. i. c.) : işe yaramaz şeyler, saçmalıklar. (bkz : türrehât).

âb-ı haclet : utanma teri.

âb ı İskender : (bkz : âb-ı hayât).

âb-ı Kevser : 1) Cennet'teki sulardan biri; **2) müz.** adına anonim bir edvar-ı ilm-i musikîde rastlanan makam.

âb-ı muallak : 1) gök; **2)** güzellerin çenesi.

âb-ı mün'akid (donmuş su) : **1)** buz; **2)** kılıç, hançer; **3)** şişe, billûr. (bkz : âb-ı müncemid).

âb-ı mürde : donuk, akmayan su.

âb-ı nâb (saf su) : şarap.

âb-ı Teberistan : Taberistan veya Mazenderân den'len bir dağ tepesindeki pınar. [bir kimse o suya : "dur!" derse durur, "ak!" derse akarmış].

âb-ı Teberiyye : suyu yedi sene akan ve yedi sene kesilen Suriye'nin Teberiyye kasabasında bir pınar imiş.

âb-ı zindegânî : (bkz : âb-ı hayât).

âb-ı zindegî : (bkz : âb-ı hayât).

âbile-i rûh-i felek : astr. yıldızlar.

abnûsiyye ابنوسيه (f. a. i.) : **bot.** abanozgiller, **fr. ébénacées.**

âb-seyr آبسير (f. a. b. s.) : su gibi akan, yürüyüşü çabuk at.

Acâib-ül-Mahlûkat (yaratıkların acâipliği) : XV. yüzyıl münşîlerinden Yazıcıoğlu Ahmet Bîcan'ın Arapçaden tercüme ettiği, yer, gök ve denizlerdeki garabetlerden bahseden eseri.

A'ceb-ül-Acâib : 2) Manyaslı Mahmut'un dîne ve hekimliğe ait eseri.

acem عجم (a. i.) : harflere nokta koyma.

acem-ırak : müz. adına anonim bir edvarda rastlanan makam.

acem-rast : müz. adına Kırşehirli Yusuf'un edvarında (XV. yy.) rastlanan makam.

acem-uşşâk : müz. adına müstakimzâde Süleyman'ın dergisinde (XVII. yy.) rastlanan makam.

acem-zirkeşîde : müz. adına Kırşehirli Yusuf'un edvarında (XV. yy.) rastlanan makam.

acînî عجينى (a. s.) : **2) kim.** hamurumsu, **fr. pateux.**

âc-üs-sinn عاج السن (a. b. i.) : **biy.** fildişi, **fr. ivoire.**

âdâb-ı münâzara : konuşma * ödevleri.

âdâb-ı asliyye : gr. *asal sayılar.

adâd ı kesriyye : gr. kesir sayıları.

âdâd-ı mütebâyine : mat. * asal sayılar (aralarında-).

âdâd-ı rütbiyye : gr. sıra sayıları.

âdâd-ı tevzîiyye : gr. üleştirme sayıları

adale-i cebhiyye : anat. alın * kası.

adale-i cildiyye-i unk : anat. boyun deri * kası, **fr. platysma.**

adale-i dâliyye : anat. delta * kası, **fr. muscle deltoïde.**

adale-i fahziyye : anat. uyluk * kası.

adale-i hıyâtiyye : anat. terzi * kası, **fr. muscle couturier.**

adale-i hicâb ı hâciz : anat. diyafram * kası.

adale-i kalb : anat. yürek * kası.

adale-i madgiyye : anat. çiğneme * kası.

adale-i medâriyye : anat. çevre *kası, **fr. muscle orbiculaire.**

adale-i melsâ : anat. yalız * kas, **fr. muscle lisse.**

adale-i muassıra : **anat.** * büzgen * kas, **fr. muscle sphincter.**

adale-i mudhike : **anat.** güldürücü * kas.

adale-i muhattata : **anat.** çizgili * kas.

adale-i mukabile : **anat.** * karşıt * kas, **fr. muscle opposant.**

adale-i muştiyye : **anat.** * tarakası * kas, **fr. muscle pectiné.**

adale-i mürabba'-ı munharife : **anat.** *yamuk-kas, **fr. muscle trapèze.**

adale-i müsennene : **anat.** dişli * kas.

adale-i na'liyye : **anat.** * nalınsı * kas.

adale-i rahmiyye : **anat.** dölyatağı * kası.

adale-i sadriyye : **anat.** göğüs * kası.

adale-i savtiyye : **anat.** ses * kası, **fr. muscle vocal.**

adale-i seddâdiyye : **anat.** tıkayıcı kas, **fr. muscle obturateur.**

adale-i tev'emiyye-i sâkıyye : **anat.** baldır *ikizkası, **fr. muscle gastro cnémien.**

adale-i zat-ür-rüûs-i selâse : **anat.** üç başlı * kas.

âdât ü ahlâk : **sosy.** töre, **fr. moeurs.**

aded-i âsam : **mat.** * oransal sayı, **fr. nombre rationnel.**

aded-i aslî : **mat.** asıl sayılar.

aded-i âşârî : **mat.** ondalık sayı.

aded-i ferd : **mat.** tek sayı.

aded-i gayr-i muntak : **mat.** * orandışı sayı, **fr. nombre irrationnel.**

aded-i hakikî : **mat.** gerçek sayı.

aded-i kesrî : **mat.** kesir sayıları.

aded-i menfî : **mat.** negatif sayı.

aded-i mevhûm : **anat.** * sanal sayı.

aded-i muntak : **mat.** rasyonel sayı.

aded-i müretteb : **sosy.** tamsayı.

aded-i müsbet : **mat.** pozitif sayı.

aded-i rütbî : **mat.** sıra sayıları.

aded-i silsile-i ale-l-vilâ : **mat.** aritmetik dizi

aded-i tâmm : **mat.** tamsayı.

aded-i tevzîî : **mat.** üleştirme sayıları.

adem-i îfâ : yerine getirememe, yapamama.

adem-i inzıbat : * yasavsızlık.

adem-i irtibat : **mant.** ayrıklık, **fr. disjonction.**

adem-i istimâ' : **huk.** dâvanın dinlenmemesi.

adem-i kabûl : kabul etmeme.

adem-i levn : **biy.** * akçınlık, **fr. albinisme.**

adem-i lüzûm : gereksizlik.

adem-i müdâhale : karışmamazlık.

adem-i salâhiyyet : * yetkisizlik.

adem-i tâbiiyyet : **sosy.** * bağımsızlık.

adem-i ta'kib : **huk.** * kovuşturmazlık.

adem-i te'diye : ödememe.

adem-i tenâzur : **kim.** bakışımsızlık, simetrisizlik.

adem-i temyîz-ül-elvân : **astr.** renkindisi, **fr. indice de couleur.**

âdem-küş آدم كش (a. f. b. s.) : adam öldüren.

adese-i ayniyye : **fiz.** gözleme merceği, **fr. oculaire.**

adese-i mer'iyye : **fiz.** nesne, cisim merceği, **fr. objectif.**

adese-i mütekarib : **fiz.** * yakınsak mercek, **fr. lentille convergente.**

adîmet-ül cenâh : **zool.** apteriks.

adîmet-ül-ercül : **zool.** ayaksızlar, **fr. apodes.**

adîmet-üt-tüveyc : **bot.** *taçsızlar, **fr. apetales.**

adîm-ün-nazîr عديم النظير (a. b. s.) : eşi olmayan, eşsiz.

âdîne آدينه (a. i.) : cuma günü.

âdreng آدرنگ (f. i.) : mihnet, sıkıntı, keder.

âfet-i âb (su âfeti) : su kızı, denizkızı.

aff-ı husûsî : **huk.** küçük bağış.

aff-ı umûmî : **huk.** büyük bağış.

Âfiyet : 2) Başyazarı Avanzâde M. Süleyman olan ve İstanbul'da yayımlanmış haftalık tıp ve sağlık gazetesi.

âftâb-ı magribî : kılıç.

âgaze-i Kâbilî : müz. adına anonim bir Kantemir ekinde (XVIII. yy.) rastlanan makam.

âgaz-ı zenbûr : müz. (bkz : âvâz-ı zenbûr).

-âgîn آگين- (f. s.) : **1.** "dolmuş" mânasına olarak kelimeleri sıfatlandıran bir ek : **Vahşet-âgîn :** vahşetle dolu. **2.** şişman, tavlı.

agreb-ül-garâib : şaşılacak şeylerin en garibi.

Ahâlî : 2) Başyazarı Mehmet Behzat olan ve Sofya'da günaşırı yayımlanan bir gazete; **3)** başyazarı Agâh Sırrı Levend olan ve İzmir'de yayımlanmış günlük bir gazete.

ahcâr-ı dalle : coğr. * sapkın kaya, **fr. bloc erratique.**

âhek-i siyâh : rutûbete dayanıklı bir çeşit çimento.

âhek-i tefte : sönmemiş kireç.

âhen-âşiyân آهن آشيان (f. b. i.) : dikiş yüksüğü.

âhene آهنه (f. i.) : demir halka.

âheng-i ezelî : fels. *öncel düzen, **fr. harmonie préétablie.**

âheng-i savâit : gr. sesli * uyumu.

âheng-i tarab : müz. Ferâizcizâde İbrâhim Vefâ'nın (XIX. yy.) adlandırdığı makam.

âhenîn-ciger آهنين جگر (f. b. s.) : cesur; dayanıklı.

âhir-kâr آخركار (a. f. zf.) : işin sonunda, netîcede.

ahkâm-ı âmire : huk. emredici hukuk * kuralları.

ahkâm-ı nâhiye : huk. yasaklayıcı hukuk * kuralları.

ahkâm-ı şer'iyye : huk. İslâm hukukunda, itikat, ibâdet, muâmelât, nikâh ve cezalara ait hükümler.

ahlâk-ı umûmiyye : (bkz : âdâb-ı umûmiyye).

ahlâkiyyet آخلاقيت (a. i.) : **1. fels.** törellik. **2.** ahlâklılık.

ahmâs-ül-kadem : anat. ayak tabanı.

ahmer-i safrâ : biy. öd sarısı, **fr. billirubine**

ahnâsiyye آخناسيه (a. i.) : **bot.** ananasgiller, **fr. broméliacées.**

ahrem اخرم (a. i.) : **anat.** omuz ucu, **fr. acromion.**

ahremî اخرمى (a. s.) : **anat.** omuz ucuna ait, omuz ucu ile ilgili.

ahterân اختران (f. i. ahter'in c.) : yıldızlar.

Ahterî i Kebîr (büyük yıldız) : Afyonkarahisarlı Mustafa Ahterî'nin 1545'te yazdığı Arapçadan Türkçeye * sözlük.

âhû-beçe آهو بچه (f. b. i.) : ceylan yavrusu. **mec.** çekingen, ürkek güzel.

âhû-mâde آهو ماده (f. b. i.) : dişi ceylan.

âhû-pâ آهوپا (f. b. s.) : ayağına çabuk, çevik.

âhûr-i çerp : yiyip içme bolluğundan kinaye.

âhû-yi Çin : 1) Çin'in misk karacası; **2)** Güneş.

âhû-yi felek : Güneş.

âhû-yi harem : 1) Kâbe dolaylarında belli bir sınırı olan ve bu sınır içinde avlanması yasaklanan ceylan; **2)** elde edilmesi mümkün olmayan güzel.

âhû-yi ner : erkek ceylan.

âh u zâr آه وزار (f. b. i.) : ağlayıp inleme.

Ahvâl : 2) başyazarı Celâl Nuri olan ve İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

ahvâl-i âlem : dünyânın gidişi.

ahvâl-i hâzıra : zamanın şartları.

ahvâl-i mu'tâde : alışılagelen haller, günlük * durumlar.

ahvâl-i şâirâne : şâirâne haller ve tavırlar.

ahvâl ü şerâit : işler, haller.

ahyânî احيانى (a. zf.) : arasıra, vakit vakit. (bkz : ahyânâ, ahyânen).

ahz-ı asker : askere alma.

ahz-ı intikam : intikam alma, öc alma.

ahz-ı istıfâ : tamâmen bitirme, tüketme.

ahz-ı mevkî : yer alma.

ahz-ı mevkî' : yer alma.

ahz ü siyâset : yakalama ve öldürme.

âide : 2) huk. birisine ait olan hisse.

âidiyyet عائديت (a. i.) : ait olma, * ilişkenlik.

akab-gîrân عقبگيران (a. f. b. s.) : kovalayanlar, ardına düşenler.

akabî عقبى (a. s.) : önceye ait.

akdemiyyet أقدميت (a. i.) : öncelik, zaman bakımından eskilik.

akdî عقدى (a. s.) : akitle ilgili, akitle tesbît edilmiş.

akdî fâiz : huk. miktarı anlaşma ile tesbît edilmiş faiz.

akd i istikrâz : huk. borç alma sözleşmesi.

akd-i nikâh : huk. evlenme sözleşmesi.

akdî mes'ûliyyet : huk. akti ifâ etmeyen tarafın sorumluluğu.

akd-i pey : huk. satış sözleşmesi.

akdî tazmînat : huk. akti ifâ etmeyen kimsenin ödemekle * yükümlü oduğu şey.

akd-i zimmet : huk. İslâm olmayan kimsenin veya cemaatin İslâm tâbiiyetini kabul etmesi.

âkılât عاقلات (a. i. âkıle'nin c.) : akıllı kadınlar.

âkıl-ül-ukalâ : akıllıların akıllısı, çok akıllı.

âkil-ül-esmâk : zool. balıkçıl, **fr. piscivore.**

âkil-ül-haşâyiş : zool. * otçul, **fr. herbivore.**

âkil-ül-haşerât : zool. * böcekçil, **fr. insectivore.**

âkil-ül-hubûbât : zool. *tanecil, **fr. granivore.**

âkil-ül-lühûm : zool. * etçil, **fr, carnivore.**

âkil ün-nemel : zool. karıncayiyen.

aklâm-ı devlet : resmî dâireler.

akl-ı şeytânî : şeytânî zekâ.

aklî ma'lûliyyet : akıldan hasta olma.

aklî muvâzene : zihnî denge.

akliyyât عقليات (a. i. c.) : akıl ile araştırılıp bulunabilen hususlar.

akrâniyyet أقرانيت (a. i.) : akran oluş, akranlık, boydaşlık.

akrebiyye عقربيه (a. i.) : **zool.** akrepler, **fr. scorpionides.**

aksâm-ı kelâm : gr. söz bölükleri.

aksar اقصر (a. s.) : (bkz : akser).

aksâ-yı bilâd : bir memleketin hudut * bölgeleri.

aksâ-yı murâd : en son, yegâne arzû.

aksâ-yı şeb : gecenin son demleri.

aksâ-yı terakkî : terakkînin son basamağı.

aks-el-gaye : en son gaye.

aks-i mürekkep : mant. * tersevirme, **fr. contraposition.**

aks-i te'sîr : ters * tepkime, **gr. réaction.**

alâif علائف (a. i. ulûfe'nin c.) : (bkz : ulûfe).

alâim-i cevviyye : astr. meteor.

alâka-dârân علاقه داران (a. f. b. s. alâka-dâr'ın c.) : alâkalılar, * ilgililer.

alâkavî علقوى (a. s.) : **anat.** sempatik.

alâkiyye علقيه (a. i.) : **zool.** *sülükgiller, **fr. hirudinées.**

âlâm u askam : üzüntüler ve hastalıklar.

âlât-ı basariyye : gözle *ilgili dürbün, gözlük gibi optik âletler.

âlât-ı cinsiyye : tenasül organları.

âlât-ı nâriyye : ateşli silâhlar.

âlât-ı rasadiyye : astronomi ve meteoroloji araştırmalarında kullanılan âletler.

âlât-ı tenâsüliyye : (bkz : âlât-ı cinsiyye).

âlât-ı zıyâiyye : fiz. ışık vâsıtaları, ışık *araçları, **fr. instrument d'optique.**

âlât ve edevât : avadanlık, takımlar.

alebât علبات (a. alebe'nin c.) : yemiş kapçıkları, çanaklar, **fr. vapsules.**

alebe علبه (o. i. c. alebât) : **bot.** yemiş kapçıkları, çanaklar, **fr. capsules.**

alebî, alebiyye علبي ، علبيه (o. s.) : **bot.** yemiş kapçığı, çanak ile ilgili, **fr. capsulaire.**

alekî علقي (a. s.) : **1.** pıhtımsı (kan) **2.** sülüğümsü.

alekıyye علقيه (a. i.) : **zool.** sülükgiller.

ale-l-usul على الاصول (a. b. zf.) : yol yordam gereğince.

Alemdâr : 2) Refi' Cevad (Ulunay) tarafından İstanbul'da yayımlanmış günlük siyasî bir gazetedir. Örfî idârenin kapatmasiyle "Takvimli Gazete" ve "Teşrih" adıyle çıkmıştır.

âlem-i âb : içki âlemi, içkili eğlence.

âlem-i âhiret : öteki dünya.

âlem-i şahâdet : tas. yaradılışın dördüncü basamağı. [Buna : "âlem-i mülk, âlem-i nâsût, âlem-i hiss, âlem-i anâsır, âlem-i eflâk ü encüm, âlem-i mevâlid" de derler].

âlem-i ulvî : ruhlar âlemi.

âlem-pîrâ عالم پيرا (a. f. b. s.) âlemi süsleyen.

âlet-i musavvat : fiz. mikrofon.

âlet-i tecfîf : *kurutaç, **fr. dessiccateur.**

aleyh-il-lâ'ne عليه اللعنه (a. c.) : "lânet onun üzerine olsun!" mânâsında şeytandan bahs edilirken kullanılan bir söz.

aleyh-is-selâm عليه السلام (a. c.) : "ona selâm olsun!" mânâsında peygamberlerin adı anılırken kullanılan bir söz.

allâme-i küll : bir şeyin sırrına vakıf olan.

allâm-ül-guyûb : görünmeyen şeyleri bilen, Allah.

a'mâl-i mürekkebe : mat. karışık *işlem, **fr. opération composée.**

amân-nâme امان نامه (a. f. b. i.) : bir kimseye iltimas yapması için bir başkasına hitaben yazılan yazı.

-âmây - آماى (f. s.) : dolduran, süsleyen.

a'mâ-yı elvân : psik. renk körlüğü, akromatopsi.

a'mâ-üı eşkâl : psik. *ışlev *yitimi, *edi *yitimi, apraksi.

amede-gû آمده گو (f. b. s.) : düşünmeden güzel söz söyleyen kimse, hazırcevap [kimse].

âmed ü reft آمدو رفت (f. fi.) : geldi gitti. (bkz : şüd).

amelehu عمله (a. cü.) : bir sanat eserinde, sanatkârın imzasından önce yazılan "tarafından yapıldı" mânâsında bir söz.

ameliyyât-hâne عمليا تخانه (a. f. b. i.) : hastaların ameliyat yapıldığı yer.

âmeden-gâh آمدنگاه (f. b. .) : herkesin girebildiği umûmî yer.

âmedenî آمدنى (f. s.) : **1.** gelen. **2.** bir işi yapan, meydana getiren.

amel-i cüz'î : kim. *elemansal iş, **fr. travail élémentaire.**

âmentü آمنت (a. cü.) : Kur'an'da, İslâm dîni inanışlarını anlatan ve : "Âmentü billâhi ve melâiketihi ve kütübihi ve resulihi..." diye geçen bir âyetin başında bulunarak Müslümanlık *kurallarının remzi olup : **"inandık, diyecek yok!"** anlamına gelir. (bkz : âmennâ).

Âmine آمنه (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in annesi.

amiyyâ عميا (a. zf.) : görmeyerek, düşünmeyerek.

Anâsır-ı Erbaa : 2) XV. yüzyıl şairlerinden Boyacıoğlu'nun, insanın toprak, su, hava ve ateşten yaratıldığını ve bu dört maddenin vasıflarını anlatan manzum eseri.

anber-efşân : 2) müz. Nihâvend makamı gibi başlayıp sonradan yegâhda karar veren makam.

anberiyye عنبريه (a. i.) : **1. bot.** yayla çiçeği. **2.** güzel kokulu bir ilâç. **3. mec.** rakı.

anber-sirişt عنبر سرشت (a. f. b. s.) : anber gibi.

anber-şemîm عنبر شميم (a. f. b. s.) : anber kokan.

anber-ter عنبر تر (a. f. b. i.) : **1.** güzellerin benleri ve zülüfleri. **2. mec.** gece.

ângâh, ângeh آنگاه ، آنگه (f. b. zf.) : o vakit, ondan sonra.

ân-ı vâhid : bir ân, birdenbire.

Anka-yı mağrib : Zümrüdüanka kuşunun bir adı.

arabân-bûselik : müz. (bkz : beyâtî-araban-pûselik).

arabân-ı cedîd : müz. adı XIX. yy. başında yazılmış bir dergide geçen makam.

arabân-nigâr : müz. adı anonim bir edvâr-ı ilm-i mûsikîde geçen makam.

arazbar-zemzem : müz. adı Nasır Abdülbaki'nin tedkik ve tahkikinde geçen makam.

arâzî-i gayr-ı mezrûra : ekilmemiş toprak.

argîş آرغيش (f. i.) : kadıntuzluğu denilen nebat (*bitki) ın kök kabuğu. [hekimlikte göz ilâcı olarak kullanılır].

arık ارق (a. i.) : uykusuzluk.

ârıza : 3) müz. bir notanın, sesini yarım ton yükseltmek veya alçaltmak veyahut eski hâline getirmek için ön tarafına konulan diyez, bemol, bekar işaretlerinin ortak adı.

arîz-ül-cism : zool. yassısolucanlar, **fr. plathelmintes.**

ars عرس (a. i.) : sevinç, ferahlık.

yıpratan arştan üstün.

arş-fersa عرشفرسا (a. f. b. s.) : arşı yıpratan, arştan üstün.

arş-ı a'lâ : göğün en yüksek tabakası. (bkz : arş-ı berîn).

arş-ı berîn : göğün en yüksek tabakası. (bkz : arş-ı a'lâ).

artal عرطل (a. s.) : benzerlerinden çok daha iri olan.

artaliyyet عرطليت (a. i.) benzerlerinden çok daha iri olma.

ârûde آروده (f. s.) : öfkeli, kızgın, hırslı.

arz hâne عرضخانه (a. f. b. i.) : Topkapı Sarayı'nda Hırka-i Şerîf odasının dışındaki aralık oda, aslanhâne.

arz-ı cemâl : yüz gösterme.

arz-ı endâm : boy gösterme.

arz-ı gayr-i meskûn : yaşanmaz [toprak, yer].

Arz-ı Hal : 2) Mehmet Rauf tarafından İstanbul'da resimli ve haftalık olarak yayımlanmış bir gazete.

arz-ı hayret : şaşkınlık gösterme.

arz-ı hulûs : 1) dalkavukluk etme; **2)** samimî olarak sevgisini gösterme.

arz-ı Ken'ân : (bkz : arz-ı mev'ûd, arz-ı mukaddes).

arz-ı mahzar : bir işin görülmesi hakkında, halk tarafından yüksek bir makama topluca verilen dilekçe.

arz-ı meskûn : yaşanabilir [yer].

arz-ı muâhât : kardeşçe bağlılığı bildirme.

arz mâ-fi-z-zamîr : gönlünden geçenleri söyleme.

ârzû-nâk آرزوناك (f. b. s.) : istekli.

arzû-şikesten ارزو شكستن (f. b. i.) : arzunun yerine gelmemesi, istek kırıklığı.

arzû-yi hayât : psik. yaşamak isteği.

asab-ı alâkavî : anat. sempatik sinir sistemi.

a'sâb-ı alâkaviyye : anat. vazomotor(lar), damar *devindiren sinirler.

asab-ı aynî : anat. göz siniri.

asab-ı basarî : anat. görme siniri.

asab-ı hençerevî : anat. gırtlak siniri.

a'sâb-ı muharrike : anat. motor-sinirleri.

asab-ı riġvî-i mî'de : anat. akciğer mide siniri, **fr. nerf vague.**

asâb-ı sem'î : anat. işitme siniri.

a'sâb-ı şemme : anat. koklama sinirleri.

asab-ı şevkî : anat. omur siniri, **fr. nerf spinal.**

asab-ı taht-el-lisânî-i kebîr : anat. büyük dilaltı siniri, **fr. nerf hypoglosse.**

asab-ı vustâ : anat. *ortadamar, **fr. médiane.**

a'sâbî اعصابى (a. s.) : (bkz : asabî).

asabiyye عصبيه (a. i.) : **1.** sinir hastalıkları. **2.** sinir hastalıkları pavyonu.

asabiyy-ül cenâh : zool. sinirkanatlılar, **fr. pseudonevroptées.**

asâfîr : 2) zool. serçegiller.

asâ-keş عصاكش (a. f. b. s.) : **1.** sopa çeken. **2.** kör yedekçisi.

asâletlü اصالتلو (a. t. s.) : eskiden yabancı elçilere verilen ünvan.

asâlet-meâb اصالتمآب (a. b. s.) : asaletli. [eskiden yabancı elçiler için kullanılırdı].

Âsâr : 4) başyazarı Menemenlizâde Tahir olan ve İstanbul'da yayımlanmış haftalık bir gazete.

âsâr-ı edebiyye : edebî eserler.

âsâr-ı mehdiyye : astr. fr. nutation.

Âsâr-ı nisvân (kadınların eserleri) : Fevziye Abdürreşid tarafından İstanbul'da on beş günlük olarak yayımlanmış bir aile dergisi.

asgar-ı nâmütenâhî : istenilen her değerden daha küçük, sonsuz küçük, **fr. infiniment petit, infinitésimal.**

âsiyâ-âjen آسيا آژن (f. b. i.) : değirmentaşını yontan alet, dişengi.

âsi-yân عاصيان (a. f. b. s. âsî'nin c.) : âsiler, karşıgelenler, başkaldıranlar.

askeriyye عسكريه (a. s.) : askere ait, askerle *ilgili.

aslâ ve kat'â : hiçbir vakit.

âsmân-dırahş آسمان درخش (f. b. i.) : şimşek. (bkz : berk, beve).

âsmân-rend آسمان رند (f. b. i.) : müneccim.

assâr عصار (a. s.) : usare, *özsu çıkaran.

âsûde-nişîn آسوده نشين (f. b. s.) : rahatça oturan.

âsyâb-ı âlem : mec. [bu] dünya.

âsyâb-ı devlet : devlet dairesi.

a'şâbe اعشابه (a. i.) : otlar.

a'şârî aded : mat. ondalık sayı.

aşb عشب (a. i.) : yaş ot.

aşebî, aşebiyye عشبى ، عشبيه (a. s.) : ota ait, otla *ilgili, ota benzeyen, ot gibi olan.

âş-ı halîl : bot. mercimek.

âşıka عاشقه (a. i.) : âşık kadın, seven kadın.

âşık-âne عاشقانه (a. f. zf.) : âşıkça, âşık olana yakışır yolda.

âşî آشى (f. i.) : aşçı, ahçı. (bkz : aş-pez).

aşîrân-mâye : müz. adı Nasır Abdülbâki'nin Tedkik ve Tahkîk'inde geçen makam.

aşîran-vefâ-dâr : müz. adı mansur bir edvarda geçen makam.

aşk-bâz عشقباز (a. f. b. i.) : aşkla oynayan, yalandan âşık görünen.

aşk-bâzî عشقبازى (a. f. b. i.) : birine âşık görünerek arzusuna kavuşmak isteme, yalancı aşk, sever görünme.

aşk-ı cismânî : maddî aşk, cinsel arzulara dayanan sevgi.

aşk ı derûn : derinde, içte olan aşk, içten gelen arzu, istek.

aşk-ı Eflâtûnî : platonik aşk, maddeci olmayan ideal aşk.

aşk-ı hakikî : gerçek sevgi, maddeye bağlı olmayan aşk.

aşk-ı ilâhî : Tanrı aşkı.

aşk-ı marazî : düzensiz bir ruh halinin normal olmayan sevgisi.

aşk-ı mecâzî : Allah sevgisine ulaşmak için O'nun yarattığı geçici suretlerden birini sevme.

aşk-ı rûhânî : manevî sevgi, Allah sevgisi.

aşkî, aşkıyye عشقى ، عشقيه (a. s.) : aşka ait, aşkla ilgili.

aşk-perver عشقپرور (a. f. b. i.) : aşkı besleyen, sevgiyi artıran.

aş-pez hâne آشپز خانه (f. b. i.) : aş-evi, mutfak.

âşüfte-gân آشفتگان (f. âşüfte'nin c.) : âşüfteler, âşıklar, iffetsiz kadınlar.

âşüfte-gâr آشفته گار (f. b. s.) : âşüfte olmuş gibi, çılgınca sevmiş.

atâlet-i rûhiyye : psik. ruh argınlığı, **fr. psychasthénie.**

atebe-i seniyye : (bkz : atebe-i felek-mertebe).

atebe-i ulyâ : (bkz : atebe-i felek-mertebe).

ateh-zede عته زده (a. f. b. s.) : bunamış, bunak.

âteş-berk آتشبرك (f. b. i.) : çakmak [alet].

âteş-dâm آتشدام (f. b. i.) : **1.** ateşlik. **2.** ocak. **3.** mangal.

âteş-efşânî آتش أفشانى (f. b. i.) : ateş saçma, ateş püskürtme.

âteş-feşân آتش فشان (f. b. s.) : ateş saçan, ateş püsküren. (bkz : âteş-efşân).

âteş-gede i behrâm : astr. hamel burcu.

âteş-geh آتشگه (f. b. i.) : (bkz : âteş-gâh).

âteş-hulk آتش خلق (f. a. b. s.) : sert tabiatlı, huysuz.

âteş-i bahâr : 3) baharın lâtifliği ve güzelliği.

âteş-i be-cân : 1) canda olan ateş; **2)** yanıp tutuşma.

âteş-i beste : 1) donmuş ateş; **2)** hâlis kırmızı altın. (bkz : asced).

âteş-i bî-bâd : 1) şarap; **2)** işkence, zulüm.

âteş i bî-dûd : 1) güneş; **2)** hiddet, öfke; **3)** şarap.

âteş-i bî zebâne : 1) alevsiz ateş; **2)** kırmızı akik; **3)** şarap.

âteş-i câm-ı zîbekî : gümüş veya billûr kadehde içilen şarap.

âteş-i füsürde : 1) donmuş ateş; **2)** altın. (bkz : âteş-i beste).

âteş-i heft-mecmer : astr. yedi gezegen yıldız.

âteş-i Hindî : Hint'te yapılan bir kılıç.

âteş-i Mûsî : Güneş. (bkz : Af-tâb, Hûrşîd, Mihr, Şems).

âteş-i mücessem : kılıç, kama, hançer ve benzeri silâhlar.

âteşîn-libas : 1) kırmızı elbise; **2)** kırmızı elbise giymiş kimse.

âteşîn-mâr : 1) ateşli yılan; **2)** yanık ak; **3)** ateş alevi; **4)** havâî fişek.

âteşîn-pençe : bir işte eliçabuk kimse, işinin ehli.

âteşîn-sadef : Güneş. (bkz : Âftab, Hurşîd, Mihr, Şems).

âteş-i parsî : 1) **hek.** karakabarcık "yanık kara" denilen bir yara; 2) cemre; 3) ateşe tapanların taptıkları hiç sönmeden yanan ateş.

âteş-i pür-âb (su dolu ate) : 1) **mec.** üzüm şarabı; 2) kanlı gözyaşı; 3) içine şarap doldurulmuş yaldızlı kadeh.

âteş-i rûz (gün ateşi) : Güneş. (bkz : Âftâb, Hurşîd, Mihr, Şems).

âteş-i seng : lâl ve yakut

âteş-i serd : 1) şarap; 2) halis altın. (bkz : asced).

âteş-i seyyâle (su gibi akan ateş) : şarap.

âteş-i sîm-âb-sân : 1) cıva gibi ateş; 2) Güneş. (bkz : âteş-i Mûsî, âteşîn-sadef).

âteş-i subh : mec. Güneş.

âteş-i tâk, âteş-i tevbe sûz : şarap.

âteşîze آتشيزه (f. i.) : ateşböceği. (bkz : âteş-ek).

âteş-i zer (altın ateşi) : sürüm ve parlaklık.

âteş-karâr آتش قرار (f. a. b. s.) : "ateşte duran" : cehennemlik, günahkâr.

âteş-meşreb آتش مشرب (f. a. b. s.) : **mec.** "ateş huylu" : huysuz, geçimsiz.

Âteş-pâre : 2) Muallim Naci'nin 1844'de basılmış bir şiir kitabı.

âteş-perver آتش پرور (f. b. i.) : suyu iyi verilmiş kılıç.

âteş-peyker آتش پيكر (f. b. i.) : 1. Güneş. (bkz : âteşîn-sadef). 2. şeytan ve cin taifesi.

âteş ü âb : 1) kılıç ve benzerleri; 2) kadeh dolusu şarap; 3) gerdek hali.

âteş-zâd (ateşten doğma) : 1) **mec.** ateşli; 2) yakıcı.

atf-ı nazar : göz atma, bakma.

atf-ı tefsîr : gr. aynı anlamda olan iki kelimenin yan yana kullanılması. [deli dîvâne; sağ salim gibi].

atlas-ı minâ : gökyüzü.

atse-i şeb : şafak. (bkz : atse-i subh).

attaret عطارت (a. i.) : attarlık, aktarlık.

attaş عطاش (a. s.) : fazla susamış.

âtûn آتون 1. kızlara dikiş ve okuyup yazma öğreten kadın. 2. ana rahmi. (bkz : meşîme).

âvâre-gerd آواره گرد (f. b. s.) : işsiz güçsüz kimse.

âvâre-reviş آواره رويش (f. b. s.) : âvâre gidişli, başıboş hareketli.

âvâze-hân آوازه خوان (f. b. i.) : şarkıcı. (bkz : hânende).

âvâz-ı zenbûr : müz. Kırşehirli Yusuf'un edvarında tanımlanan bir makam. (bkz : âgaz-ı zenbûr).

a'ver : 2) **anat.** körbağırsak.

avkeşe عوكشه (a. i.) : **zir.** yaba, harman savurmakta kullanılan çatal tahta kürek.

avkeşe i sagîre : anat. lâdeskemiği.

a'yân-ı sâbite : tas. eşyanın vücuda gelmeden önce "ilm-i ilâhî" de sâbit olan suretleri.

âyân ve eşrâf : ilerigelenler.

âyet-el kürsî : (bkz. kürsî).

Âyîne : 2) Eşref Nesip tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık mizahî bir dergi.

ayîne-den آينه‌دن (f. b. i.) : ayna mahfazası.

âyîne-fürûz آينه‌فروز (f. b. s.) : (bkz : âyîne-efrûz).

âyîne-i baht : nikâhta güveğinin geline getirdiği ilk ayna.

âyîne-i gerdân, âyîne-i gerdûn : güneş.

âyîne-i kît-ı efrûz : güneş.

âyîne-i maksûd : Kur'ân'ın dördüncü sûresinin 62 nci âyeti.

âyîne-zidây : ayna silici, cilâcı.

âyîn i kudemâ : eskilerin usûlü, tarzı.

âyîn-i Mevlevî : Mevlevî âyîni, Mevlevîlerin dönerek ney ile yaptıkları âyin.

âyîn-perestî آيين پرستى (f. b. i.) : alçak gönüllülükle edilen hizmet.

ayn-ı hayât (hayat pınarı) : (bkz âb-ı hayât).

ayn-ı kerâmet : peygamberlere yakışacak bir kudretle, keramet gibi.

ayn-ı mürekkep : 1) anat. petekgöz; **2)** bileşik göz.

aynî عينى (a. s.) : para olarak değil madde (eşya) olarak verilen.

ayn-ül-bakar : bot. öküzgözü, **fr. arnica.**

ayş ü işret : yiyip içme. (bkz : ayş ü nûş).

ayş ü nûş : yiyip içme. (bkz : ayş ü tarab).

azâb-ı cehennem : cehennem azâbı; **mec.** büyük sıkıntı.

Âzad : 3) Demokrat Mustafa tarafından İstanbul'da yayımlanmış "demokrasi mesleğinin hâdim ve müdâfii" günlük bir gazete.

âzâ-yı mevcûde : hazır bulunan üye.

a'zâ-yı tenâsüliyye : biy. üreme organları.

Azer-âbâd آذر آباد (f. h. i.) : vaktiyle Tebriz'de bulunan ateşe tapanların bir mâbedi.

âzer-âyîn آذر آيين (f. b. i.) : ateşe tapan eski İranlıların yedi *gezegen yıldıza nisbet ettikleri yedi ateşgededen dördüncüsü.

azîmet ve avdet : gidip gelme.

azm-i atlas : anat. atlas kemiği, **fr. atlas.**

azm-i isfencî : anat. *süngerci kemik.

azm-i kafa : anat. artkafa kemiği.

azm-i kas : anat. göğüs kemiği.

azm-i lâmî : anat. dil kemiği.

azm-i mıtraka : anat. çekiç kemiği.

azm-i mihver : anat. *eksenkemik, **fr. axis.**

azmîn عظمين (a. i.) : **anat.** kemik özü, **fr. astéine.**

azm-i semsemî : anat. susamsı kemik, **fr. sesamoïde.**

azm-i senedânî : anat. örskemiği.

azm-i zevrakî : anat. *kayıksı kemik, **fr. naviculaire** (os·).

B

bâb-ı cennet : cennetin kapısı.

bâdâş باداش (f. i) : mükâfat.

bâd-dâr باد دار (f. b. s.) : **1.** kibirli. **2.** şişman. **3.** deli. **4.** hiç bir işle *ilgisi olmayan kimse.

bâde-fersây باده فرساى (f. b. s.) : aşırı şarap içmekten yıpranmış kimse.

bâde-hâr باده خوار (f. b. i.): şarap içen. (bkz : bâde-keş).

bâde-i cüvân : tâze şarap.

bâde-i pîr : eski, yıllanmış şarap.

bâde-perestân باده پرستان (f. b. s. bâde-perest'in c.) : şaraba tapanlar, şaraba pek düşkün olanlar.

bâd-fürûş باد فروش (f. b. s.) : bir kimseyi, soyunu sopunu sayarak öven dalkavuk.

bâd-ger, bâd-ges بادگر ، بادگس (f. b. i.) : (bkz : bâd-gerd).

bâd-ı nevâ : ses, nağme; nakarat.

bâd-ı nev-rûz : bahar rüzgârı.

bâd-ı sabâ : 2) müz. adı manzum anonim bir edvarda geçen makam.

bâd-ı semûm : sam yeli.

bâdî : **4)** **fels.** *sonsal, aposteriyori.

bâdîc بادیج (f. i.) : potur; tozluk.

bâdincâniyye بادنجانیه (a. i.) : **bot.** patlıcangiller, **fr. aubergine.**

bâd per باد پر (f. b. i.) : **1.** kâğıttan yapılmış uçurtma. **2.** s. kendini beğenen, övünen kimse. **3.** kamçı topacı.

bâd-rengîn : **mec.** **1)** şiir; **2)** methiye, övgü.

bâd-sehâ باد سخا (f. a. b. s.) : **1.** cömert. **2.** **i.** **mec.** [bu] dünya.

bâd-serî باد سری (f. b. i.) : **1.** kibirlilik. **2.** âsîlik. **3.** taassup.

ba'dü bu'din بعد بعد (a. zf.) : hayli zaman sonra, neden sonra.

bâf-kâr بافکار (f. b. i.) : dokuyucu, çulha.

bâft بافت (f. i.) : kumaş.

bâfte بافته (f. s.) : dokunmuş.

Bağdâdî بغدادی (a. b. i.) : Bağdatlı.

bâğ-ı bedî' : **mec.** cennet. (bkz : bağ-ı vesî').

bâğ-ı vahş : hayvanat bahçesi.

bâğ-ı vesî' : **mec.** cennet. (bkz : bağ-ı bedî).

bagi بغی (a. i.) : serkeşlik, azgınlık.

bâğ-istân باغستان (f. b. i.) : bağlık, bahçelik.

bâh باخ (f. i.) : yol. (bkz : râh, tarîk).

bahârân بهاران (f. i.) : ilkyaz.

bâ-hem باهم (f. b. zf.) : birarada, birlikte.

bahr-i muhit : **coğr.** okyanus.

bahr i muhîtî : **coğr.** *okyanusal.

bahr-i nâzik : **müz.** adı Kırşehirli Yusuf'un edvarında geçen makam.

bahriyye : **2)** deniz kaplumbağaları.

bahtiyâr : **2)** **müz.** güneydoğu Anadolu, Musul ve Bağdat'ta kullanılan bir makam.

baîd-i lâzım : **müz.** bir makamın seyir dahilinde bulunup da istimali yok denecek kadar o makama dâhil olan perdelere denir ki sabâ makamının seyrinde neva perdesinin cüz'i bulunması gibi.

bâis-i feryâd : feryadettiren, bağırtan.

baj-dân باژ دان (f. b. i.) : vergi ve gümrük sandığı.

bakariyye بقریه (a. i.) : **zool.** sığırlar.

bakıyye : **2)** **müz.** küçükçe küçük ikili aralığının edvar kitaplarındaki adı.

bakıyyet-üs-seyf : kılıç artığı.

bakıyyevî sahrâ : **jeol.** kırıntı külte, **fr. roche détritique.**

bâkirân : باکران (a. f. i. bâkir'in c.) : bâkireler kızoğlankızlar.

bâkirân-ı behişt : cennet hurileri.

bakkal-hâne بقالخانه (a. f. b. i.) : bakkal dükkânı.

bakkaliyye بقالیه (a. i.) : **1.** bakkalın sattığı yiyecek maddeleri. **2.** bakkala verilen ücret.

baklîn بقلین (a. i.) : legümin.

bâlâ-bülendân بالا بلندان (f. b. s. bâlâ-bülend'in c.) : uzun boylular.

bâlâ-kadd بالا قد (f. a. b. s.) : uzun boylu.

bâlâ keşîde بالاکشیده (f.b.s.) boy atmış, uzun boylu.

bâlâ vü pest : **1)** üst-alt; **2)** **mec.** gök ve yer.

bâliş-i per : kuştüyü yastık.

bâliş i zer : sırmalı yastık.

bâm-geh بامگه (f. b. i.) : (bkz : bâm-gâh).

bâm-ı hadrâ (yeşil çatı) : gökyüzü.

bâm-ı nühüm : **mec.** dokuzuncu felek.

bâm-ı refî' (yüksek çatı) : gök.

bâne بانه (f. i.) : kasık.

Bârika-yı Zafer : Namık Kemal'in 1872'de basılmış İstanbul'un Fethini anlatan bir eseri.

bârud-hâne بازودخانه (f. b. i.) : **1.** barut imal edilen fabrika veya aötlye. **2.** barut konulan ve saklanan yer.

basaliyye بصليه (a. i.) : **bot.** soğan.

basar-ı ayneynî : psik. iki gözle görme, **fr. vision binoculaire.**

bâsıta باسطه (a. i.) : **biy.** açan, **fr. tenseur.**

basîta-i şemsiyye : astr. güneş saati, **fr. cadran solaire.**

baytarî بيطرى (a. s.) : baytarlıkla, veterinerlikle *ilgili. [müen. "baytariyye"].

bâz : 4) tekrar, geri; yine; **5)** bir kulaç boyu; **6)** iniş; **7)** fark etme, ayırma; **8)** sel uğrağı; **9)** yan taraf; **10)** karış; **11)** dönük; **12)** şarap; **13)** haraç.

bâzâr-ı âlem : bütün çarşı, pazar,

bâzâr-ı Ukâz : (bkz : sûk-ı Ukâz).

bebgaiyye ببغائيه (a. i.) : **fels.** papağanlık, **fr. psittacisme.**

becce-i kûy : (bkz : veled-i gayr-i meşrû).

bedâhet : 2) mant. apaçıklık, **fr. évidence.**

bed-encâm بد انجام (f. a. b. s.) : sonu kötü.

bed-gevher بد گوهر (f. b. s.) : cevheri fena, mayası bozuk.

bedîiyyât بديعيات (a. ..) : estetik. (bkz : ilm-i bedâyi').

bed-kadem بد قدم (f. a. b. s.) : ayağı uğursuz, kademsiz.

bedr-i kâmil : ayın ondördüncü gecesi, dolunay.

bedr-i münîr : parlak dolunay.

bedriyye بدريه (a. s.) : **1.** ["bedri" kelimesinin müen.]. (bkz : bedri). **2. i.** kadın adı.

bed-sûret بد صورت (f. a. b. s.) : hâli, tavrı, biçimi kötü.

bed-şükûn بد شكون (f. b. s.) : uğursuz.

behâim بهائم (a. i.) : (bkz : behîme).

be-hakkı بحق (f. a. z.) : hakkı için.

be-hakkı Hudâ : Allah hakkı için.

belâ-keşîde بلا كشيده (a. f. b. s.) : belâ çekmiş.

belâ-senc بلا سنج (a. f. b. s.) : belâ tartan.

belsemî بلسمى (a. s.) : pelesenk yağı ile *ilgili.

belûtiyye بلوطيه (a. i.) : **bot.** palamutlar.

belvâye بلوايه (f. i.) : kırlangıç.

bend, bendiyye بند ، بنديه (f. i.) : **ed.** terkîb-i bend ve tercî-i bend'lerde, terkîb-hâne ve tercî'-hâneleri birbirine bağlayan beyitler.

bendî بندى (f. i.) : esir, köle.

bend-i âhenîn (demir bağ) : kelepçe.

benefsenciyye بنفسنجيه (a. i.) : **bot.** menekşegiller, **fr. violacées.**

benefşî بنفشى (f. s.) : menekşe renginde, mor.

berâtî براتى (f. i.) : fikaraya verilen eski elbise.

berây-i hâtır : hatır için.

berây-i isticvâb : sorgu maksadiyle.

berây-i istikbâl : karşılamak için.

berây-i ma'lûmat : bilgi vermek için.

berbah بربخ (a. i.) : **anat.** erbezi üstü, **fr. épididyme.**

besâvend بساوند (f. i.) : (bkz : pesâvend).

beste-hân بسته خوان (f. b. i.) : beste okuyan, şarkıcı.

beste-hisar : müz. adı Nasır Abdülbaki'nin Tedkik ve Tahkik'inde geçen makam.

beste-ısfahân : müz. Isfahan makamı gibi başladıktan sonra özaşıtla irak perdesinde karar veren makam.

beste-nigâr-hisârek : müz. adı anonim ve manzum bir edvarda geçen makam.

beste-nigâr-ı atîk : müz. adı ilkönce Nasır Abdülbaki'nin Tedkik ve Tahkik'inde geçen makam.

beste-nigâr-ı kadîm : müz. adı ilk olarak Nasır Abdülbaki'nin Tedkik ve Tahkikinde terkipler arasında geçen makam.

beste-pâ بسته پا (f. b. s.) : ayağı bağlı.

beşere-i muhât-ı rasafî : anat. yassı epitelyum, **fr. épithélium pavimenteux.**

beşere-i muhât-ı üstünâvî : anat. silindirsel epîtelyum.

beşere-i muhtâtiyye-i mi'de : biy. mide sümük zarı.

Beşeriyyet : 2) başyazarı Dr. Nevzat olan ve Paris'te yayımlanmış aylık bir dergi.

be vefk-ı matlûb : istenildiği gibi.

bevle : 3) biy., kim. üre.

bevvâbet بوابت (a. i.) : kapıcılık.

beyâtî-hisâr : müz. adı anonim bir edvar-ı ilm-i musikide geçen makam.

beyn-ed-dıl'î : anat. eğeler arası, **fr. intercostal.**

beyn-el-bahreyn : müz. adı anonim bir edvarda geçen makam.

beyn el-cinseyn : fels. cinsarası, **fr. intersexuel.**

beyn-el-esâbî : biy. parmaklararası, **fr. interrigital.**

beyn-el-hücrevî : biy. hücrelerarası, **fr. intercellulaire.**

beyn-el-ihvân : eş dost arasında.

beyn-el-kıtaât : coğr. karalar arası.

beyn-el medâreyn : coğr. tropikler arası, **fr. intertropical.**

beyn-el-mefâsıl : anat. *eklemlerarası, **fr. interarticulaire.**

beyn-el ulemâ : âlimler arasında.

beyn-el-üdebâ : edipler arasında.

beyn en-nehreyn : iki nehir arasında.

beyn-es seyyârât (gezegenler arası) : **astr.** güneş çevresinde dolanan cisimler arasındaki boşluk, **fr. interplanétaire.**

bynûnet : 3) astr. gezegen-yer-güneş üçlüsünün *oluşturduğu *açı, **fr. élongation.**

beynûnet-i a'zamiyye : astr. *uzanım, **fr. élongation.**

beyt-i ahzân : 1) gam ve keder yuvası; **2)** (bkz : beyt-ül-ahzân).

beyt-i halfî : biy. ardoda, **fr. chambre postérieure.**

Beyt-i Harâm : (bkz : Beyt-ül-Harâm).

beyt-i kuddâmî : biy. önoda, **fr. chambre antérieure.**

beyt-i muzlim : karanlık oda.

beyt-ül-Haram : Kâbe.

Beyt-ül-Mukaddes : (bkz : Beyt-ül-Makdis).

beyt-üs-sadaka بيت الصدقه (a. b. i.) : yardım sandığı.

beyyinât بينات (a. beyyine'nin ç.) : deliller, şahitler, *tanıklar.

beyzâ bâz بيضاباز (a. f. b. s. ve i.) : yumurtalarla gözbağıcılığı ve elçabukluğu yapan oyuncu.

bezm-ârâ : müz. adı Nasır Abdülbaki'nin Tedkîk ve Tahkîk'inde terkipler arasında geçen makam.

bezm-i Cem : 1) İran mitolojisindeki Cem'in içki meclisi; **2)** Bektaşilerin içki âyinleri.

bezm-i elest : tas. Allah'ın ruhları yaratıp "elestü bi-rabbiküm (= ben sizin Rabbiniz değil miyim?" dediği an.

bezm-i mey : içki meclisi. (bkz : meclis-i mey).

bid'at-i makbûle : makbul olan, beğenilen yenilik.

bid'at-i merdûde : reddedilen, beğenilmeyen yenilik.

bi-d-da'vâ بالدعوى (a. zf.) : dâva ederek.

bi-d-da've بالدعوه (a. zf.) : dâvet ederek.

bi-d-devletü ve-l-ikbâl بالدولت والاقبال (a. b. zf.) : devlet ve ikbal ile.

bi-d-devr بالدور (a. zf.) : devrederek, dolaşarak.

bi-d duâ' بالدعاء (a. zf.) : dua ederek.

bî-derd بى درد (f. a. b. s.) : dertsiz, kedersiz.

bî-dermân بى درمان (f. b. s.) : dermansız, güçsüz.

bîd-i sürh : bot. kızılsöğüt.

bîd-i müşk : bot. sultanî söğüt.

bîdvend بيدوند (f. i.) : kantaşı.

bî-fâide بى فائده (f. a. b. s.) : faydasız, yararsız.

bî-fütûr بى فتور (f. a. b. zf.) : (bkz : bilâ-fütûr).

bî-gamm بى غم (f. a. b. s.) : gamsız, tasasız.

bîgâne-meşreb بيگانه مشرب (f. a. b. s.) : kayıtsız tabiatlı, tanıyıp da tanımamazlıktan gelen

bî-hâb بيخواب (f. b. s.) : uykusuz, uyumaz, uyanık.

bî-hadd ü pâyân : sınırsız ve sonsuz, uçsuz bucaksız, tükenmez.

bî-hıred بيخرد (f. b. s.) : akılsız, kafasız.

bih-rûz, bih rûze بهروز ، بهروزه (f. b. s.) : **1.** günü iyi" : İyi günlü, mutlu. **2. i.** kıymetli bir taş.

bî-hûd بيخود (f. b. s.) : (bkz : bî-hod).

bî-hûdâne بيخودانه (f. b. zf.) : (bkz : bî-hôdane).

bî-hûde-gî بيهودگى (f. b. i.) : beyhudelik, faydasızlık, yararsızlık.

bî-hûde-gû بيهودگو (f. b. s.) : boşuna, boş yere konuşan, geveze.

bî-hûde-kâr بيهوده كار (f. b. s.) : boşuna çalışan.

bî-hurûf u lafz u savt : harfsiz, sözsüz ve sessiz.

Bih-zâd : 2) h. i. erkek adı; **3)** XV. yüzyılda yaşamış İranlı ünlü bir minyatürcü.

bî-i'tibâr بى اعتبار (f. a. b. s.) : itibarsız.

bikr-i mazmûn : orijinal ve ilk olarak söylenmiş mazmun.

bi-l-âfiye بالعافيه (a. zf.) : âfiyetle, sağlıkla.

bilâ-fütûr بلا فتور (a. b. zf.) : korkusuzca, aldırmayarak, bezmeksizin.

bilâ-ihtâr بلا اخطار (a. b. zf.) : ihtar edilmeden, hatırlatılmadan.

bilâ-inkıtâ' بلا انقطاع (a. b. zf.) . devamlı, sürekli.

bilâ-intihâb بلا انتخاب (a. b. zf.) : seçilmeden, seçmeden.

bilâ-intikal بلا انتقال (a. b. zf.) : **1.** intikal etmeden, geçmeden, bulaşmadan. **2.** kavramadan.

bilâ-irtikâb بلا ارتكاب (a. b. zf.) : irtikap etmeden, rüşvet almadan.

bilâ-isbât بلا اثبات (a. b. s.) : isbatsız.

bilâ-isticvâb بلا استجواب (a. b. zf.) : sormadan, söyletmeden.

bilâ-iş'âr بلا اشعار (a. b. zf.) : iş'ar etmeden, bildirmeden, haber vermeden.

bilâ-kayd ü şart : kayıtsız ve şartsız, kesin olarak.

bilâ-tahkîk بلا تحقيق (a. b. zf.) : tahkik etmeden, sorup soruşturmadan.

bilâ-taksîr بلا تقصير (a. b. s.) : taksirsiz, kusursuz.

bilâ-tashih بلا تصحيح (a. b. zf.) : tashih edilmeden, düzeltilmeden.

bilâ-teemmül بلا تأمل (a. b. zf) : düşünmeksizin, irticâlen.

bil-ihtimâm بالاهتمام (a. b. zf.) : özenerek, özenle, dikkat ederek, dikkatle.

bil-ihtirâm بالاحترام (a. zf.) : saygı duyarak, saygıyla.

bil-kimyâ بالكيميا (a. zf.) : kimyaca.

billûrî بلورى (a. i.) : **kim.** billur.

billûrî, billûriyye بللورى ، بللوريه (a. s.) : billurdan yapılmış veya billur ile *ilgili : **Escâm-ı billûriyye :** billurdan yapılmış cisimler.

billûrîn بلورين (a. s.) : billur gib ; billurdan.

bilsâniyye بلسانيه (a. i.) : **bot. 1.** sarmaşıkgiller. **2.** hanımeligiller.

bilur بلور (f. i.) : billûr.

bi-lutfihi بلطفه (a. s.) : lûtuf, kerem ve inayetiyle.

bi-ma'nâhü بمعناه (a. s.) : yine o mânaya, yine o *anlama.

bi-mânend بيمانند (f. b. s.) : manendi, eşi, benzeri olmayan. (bkz : bî-hemâl, bî-nazîr).

bî-mübâlât بيمبالات (f. b. s.) : dikkatsiz, kayıtsız, saygısız.

bî-namâzî بينمازى (f. b. i.) : **1.** namazsızlık, beynamazlık. **2.** kadınların aybaşı hâli.

bî-nemekî بى نمكى (f. b. i.) : **1.** tuzsuzluk, lezzetsizlik, tatsızlık. **2. mec.** tatsızlık, vefasızlık.

bî-nişân بى نشان (f. b. s.) : nişansız, işaretsiz.

bî-niyâz بى نياز (f. b. s.) : yalvarmasız, yakarmasız; ihtiyaçsız. (bkz : müstagnî).

bî-niyâzî بى نيازى (f. i.) : zenginlik.

bi-n-nefsihi بالنفسه (a. zf.) : **fels.** içinden, kendiliğinden, **fr. spontané.**

bî-nümûd بينمود (f. b. s.) : belirmez, görünmez.

binye بنيه (a. i.) : (bkz : bünye).

bî-revgan بى روغن (f. b. s.) : yağsız.

bî-riyâ بى ريا (f. a. b. s.) : riyasız, yalansız.

birr ü takvâ : çocuğun ana ve babasına itaatli olması.

bî-sân بى ثان (f. a. b. s.) : (bkz : bî-sânî).

bî-serân بى سران (f. b. s.) : "başsızlar" : ana-baba terbiyesi görmemiş olanlar; başıboş olanlar.

bism بسم (a. zf.) : ["bi+ism" den] : ismiyle, adıyle.

bî-şekl بى شكل (f. a. b. s.) : **fels., kim.** şekilsiz, **fr. amorphe.**

bî-şikîb بيشكيب (f. b. s.) : sabırsız, sabrı tükenmiş.

bi-tarîk-il-evlâ : **mant.** haydi haydi, afortiyori.

bi-t-te'sîr بالتأثير (a. zf.) : tesir ederek, *etkileyerek.

bî-vakt بيوقت (f. a. b. s.) : vakitsiz, uygunsuz. (bkz : nâ-be-hengâm, nâ-be-mevsim).

bî-zeneb بى ذنب (a. b. s.) : **zool.** kuyruksuz, **fr. anoures.**

bî-zevâl بيزوال (a. f. b. s.) : zevalsiz; fânî, geçici olmayan.

bu'd-i beyn el-hücrevî : anat. *göze arası boşluğu, **fr. espace intercellulaire.**

bu'd-i kutb : astr. kutup uzaklığı, **fr. distance polaire.**

bu'd-i mihrâkî : fiz. *odak uzaklığı, **fr. distance focale.**

bu'd-i mümass : mat. *teğet uzunluğu, **fr. longueur de tangente.**

bu'd-i müzevvâ : astr. *açı uzaklığı, **fr. distance angulaire.**

bu'd-i semt-ür-re's : mat. başucu uzaklığı, **fr. distance zénithale.**

buhayre-i dem'iyye : anat. gözyaşı pınarı.

buhran suhûneti : fiz. kritik sıcaklık.

buhûr-i meryem : bot. tavşankulağı, **fr. cyclamen.**

bukrâtî بقراطى (a. s.) : eski Yunan hekimi ünlü Hipokratis'e ait, onunla *ilgili.

bukrâtiyyûn بقراطيون (a. i. c.) : ünlü hekim Hipokratis'in yolunda, izinde olanlar.

Bundukî بندقى (f. i.) : bir altın para. Türkçede "Fındık altını" denilen Bundukî adı, Venedik şehrinin Arapça adı olan Bundukiyye'den gelmiştir.

bundukiyye بندقيه (a. i.) : Tatar oku. [Bunduk kelimesinden gelen bu ad, Arapçada ve bazı Türk lehçelerinde yaşamış olup daha zıyade Arap âleminin doğu bölgelerinde kullanılmıştır].

bûrânî بورانى (f. i.) : pirinçli ve yoğurtlu ıspanak ve benzeri sebze yemeği

Burc-i Delfin : astr. Yunus, **fr. Dauphin.**

Burc-i evliyâ : Bağdat şehri.

burc-i hûşe : 1) sümbüle burcu; **2)** arslan burcu.

burc-i Süreyya : mec. güzelin ağzı.

Burc-ül-Esed : astr. Aslan takımyıldızı.

bûre : 2) nebat şekeri.

burûc-i isnâ aşer : [Hamel, Sevr, Cevza, Seretan, Esed, Sünbüle, Mîzân, Akreb, Kavs, Cedy, Delv, Hut].

bûselik-nevrûz : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarında geçen, bûselik makamıyle nevruz sesinden meydana gelmiş terkip.

buseyle بصيله (a. i.) : **bot.** soğancık.

Bûstân : 2) Şirazlı Şeyh Sâdî'nin ünlü eseri.

bûstân-efrûz بوستان افروز (f. b. i.) : (bkz : bûstân-fürûz).

bûstân pîrâ بوستان پيرا (f. b. i.) : "bahçe süsleyen" : bahçıvan.

butayn-i eymen : anat. sağ karıncık.

butayn-i eyser : anat. sol karıncık.

büdd بد (a. i.) : **1.** ayrılma, uzaklaşma; vazgeçme. (bkz : tebâüd). **2.** vazgeçme.

bülbülan بلبلان (f. i. bülbül'ün c.) : bülbüller.

bülbül-i genc : mec. baykuş.

bülend-bîn بلند بين (f. b. s.) : himmeti, gayreti büyük.

bülend-girây بلند گراى (f. b. s.) : büyüklüğe eğilen.

bülend-himmet بلند همت (f. a. b. s.) : himmeti, gayreti, çalışması yüksek olan.

bülend-nazar بلند نظر (f. b. s.) : (bkz : bülend-bîn).

bülûc بلوج (f. i.) : **1.** nişan. **2.** horoz ibiği. **3. h. i.** "büyük B ile" Bülûcistan halkından olan.

bül-vefa بو الوفا (a. s.) : çok vefalı.

bünye-i dâhiliyye : bot. iç yapı, **fr. structure interne.**

bünye-i sünâiyye : bot. ikinci yapı, **fr. structure secondaire.**

bünye-i ûlâ : bot. birinci yapı, **fr. structure primaire.**

-bürde -برده (f. s.) : isimlere eklenerek "götürülmüş, götürmüş, götüren" mânalarına birleşik kelimeler yapar : **Dil-bürde** : âşık gibi..

bürehne-sîne برهنه سينه (f. b. s.) : göğsü, bağrı açık.

bürkâniyyet بركانيت (a. i.) : **jeol.** volkanizm.

büstânî بستانى (a. i.) : bostancı, bahçıvan.

bütân بتان (f. s.) : **1.** putlar. **2. s.** güzeller.

büyeyz بيض (a. i.) : **biy.** yumurtacık, **fr. ovule.**

büzeyr بزر (a. i.) : **bot.** sporcuk.

büz-i kûhî : dağ keçişi.

büzûrât-ı müteharrike : bot. zoospor.

büzürg-gerdâniyye : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarına göre büzürg makamına gerdaniye âvâzesinin katılmasıyle elde edilen terkip.

büzürg-geveşt : müz. Hızır bin Abdullah'ın büzürg makamına geveşt avazesini katarak elde ettiği terkip.

büzürg-mâye : müz. Hızır bin Abdullah'a göre oniki makamdan büzürge mâye avazesi katılmakla elde edilen terkip.

büzürg-nevrûz : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarında büzürg makamıyle nevruz avazesinin terkibiyle meydana gelen makam.

büzürg-selmek : müz. Hızır bin Abdullah'ın oniki makamdan büzürg selmek avazesini eklemekle elde ettiği terkip.

büzürg-şehnâz : müz. Hızır bin Abdullah'a göre büzürg makamına şehnaz âvâzesi eklemekle elde edilen terkip.

C

ca'd-ı girih-gîr : kıvırcık ve dolaşık saç; arapsaçı.

ca'd-ı kalem : 1) kalemde kalan mürekkep bulaşığı; 2) güzel söz; 3) yarım daire.

ca'd ı şütür (deve kıvırcığı) : **mec.** vücudu çok tüylü olan kimse.

ca'fer-i zü-l-cenâheyn : (bkz : ca'fer[2]).

ca'lî : 2) fels. yapma, **fr. artifice.**

câliş-ger جالشگر (f. b. i.) : **1.** yalnız şehvet duyguları için yaşayan kimse. **2.** naz ve gamze ile salınan güzel.

ca'liyye جعليه (a. s.) : ["ca'lî" nin müen.]. (bkz : ca'lî).

câme-âlûd جامه آلود (f. b. s.) : kirli elbise.

câme-gâh جامه گاه (f. b. i.) : çamaşır yeri, çamaşır odası, soyunup giyinilecek yer.

câme-i ihrâm : hacıların giydiği dikişsiz elbise.

câme-i mûyî (kıllı elbise) : **mec.** kürk.

câm-ı aşk : tas. (bkz : câm[4]).

câm-ı cihân bîn (cihânı gösteren kadeh) : (bkz : câm-ı cihân-nümâ).

câm-ı gurûr : gurur veren içki kadehi.

câm-ı leb-rîz : ağzına kadar dolu kadeh.

câm-ı mevt : ölüm kadehi. (bkz : câm-ı merg).

câm-ı mey : şarap kadehi.

câm-ı mînâ : açık mavi, gök renkli kadeh.

câm-ı musaffâ : parlak kadeh.

câm-ı neşât : neş'e, sevinç veren kadeh.

câm ı rûşen : parlak kadeh.

câm-ı sabûhî : sabah içkisi içilen kadeh.

câm-ı sahbâ : kırmızı şarap içilen kadeh.

câm-ı sîm (gümüş kadeh) : **mec.** sevgilinin çenesi.

câm-ı şarâb : şarap kadehi.

câmia : 2) fiz. *toplaç, **fr. collecteur.**

câmi-ül-Fâris : adı bilinmeyen bir zat tarafından I. Ahmet adına düzenlenen Farsçadan Türkçeye *sözlük.

Câmi-ün-Nasâyih (nasîhatleri toplayan) : Ünlü Türk bilgini İbni Kemal'in didaktik bir eseri.

câmi-ün-Nezâir : Eğridirli Hacı Kemal'in, XV. yüzyıl şairlerinin birbirlerine yazdıkları nazîreleri toplayan mecmuası.

cân جان (f. i.) . (bkz ; cânn).

cânân : 3) tas. Allah.

cân dârû جاندارو (f. b. i.) : tiryâk.

câne : 2) ruh, can.

câ-nemâz جانماز (f. b. i.) : "namaz yeri": seccâde.

cânibî : 2) jeol., mant. *yanal, **fr. latéral.**

câniye جانيه (a. i.) : cânî kadın.

cârî : 2) sosy. geçer, **fr. courant.**

câr-ullah جارالله (a. b. i.) : Mekke'ye çekilip orada oturan.

câsim جاثم (a. s.) : yüzü koyun, göğsü üstüne yatmış kimse.

câvidân-serây جاودانسراى (f. b. i.) : cennet. (bkz : adn, behişt, firdevs).

cây-i bûse : öpülecek yer.

cây-i meşakkat (sıkıntı yeri) : **mec.** [bu] dünya.

câzibe-dâr : 2) psik. *duygudaşlı, **fr. sympathique.**

câzibe-i arz : fiz. *yerçekimi.

cebrî : 2) mat. *cebirsel.

cebriyye جبريه (a. s.) : (bkz : cebrî).

ced جد (a. i.) : (bkz : cedd).

cedî جدى (a. i.) : **astr.** oğlak. (bkz : cedy).

Cedvel-i sîm (gümüş kanalı) : **2)** Lâle devrinde Kâğıthanede açılmış sun'î bir dere.

cefâ perver جفا پرور (a. f. b. s.) : cefayı benimseyen kimse.

Cehd : 2) Abdullah Cevdet tarafından İstanbul'da yayımlanmış aylık iktisadî, içtimaî, edebî bir dergi.

Cem : 5) Cem tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık bir gazete.

cemâdiyyet جماديت (a. i.) : cansızlık, ruhsuzluk, donukluk.

cemeliyye جمليه (a. i.) : **zool.** devegiller.

cem'î : 2) sosy. ortaklaşa, **fr. collectif.**

cem'iyyet-geh جمعيتگه (a. f. b. i.) : (bkz: cem'iyyet-gâh).

cem'iyyet-i hâtır : akıl ve fikir topluluğu.

cemşîd-i mâhî-gîr : 1) Hz. Süleyman; **2)** Hz. Yunus; **3) mec.** güneş.

cem'ü telfîk (toplama ve birleştirme) : **ed.** (bkz : tenâsüb).

cenâb-ı Mevlevî : Hz. Mevlânâ.

cendâl جندال (f. s.) : bayağı, aşağılık, âdî [kimse].

cender جندر (f. i.) : eşya ve elbise gibi şey.

cenîn i tâmm-ül-hilka : hek. uzuvları tamâmen teşekkül etmiş cenîn (= karındaki çocuk, döl).

centiyâniyye جنطيانيه (a. i.) : **bot.** centiyangiller.

cenûben جنوباً (a. zf.) : cenup, güney yönünden.

cerabe جرابه (a.) : dağarcık.

cerâbe-i hafiyye : biy., bot., zool. üreme dağarcığı, **fr. conceptacle.**

cerâsîm جراثيم (a. i. cürsûme'nin c.) : dipler, kökler, tomurcuklar; mikroplar, hasta tohumlar.

cerâsîm i mütenâsile : bot. yeşil yosun hücreleri, **fr. gonidies.**

cerde جرده (a. s.) : tüysüz, dazlak.

cereyân-ı elektrîkî : elektrik *akımı.

cereyân-ı galvânî : fiz. volt.

cereyân-ı mütemadî : fiz. doğru *akım.

cerî جرى (a. i.) : (bkz : cery).

cerr جر (a. i.) : (bkz : cer). [aslı : "cerr" dir].

cerşeft جرشفت (f. i.) : **ed.** hiciv.

cevâb ale-l-cevâb : cevaba cevap.

cevâb-ı bâ-savâb : doğru cevap.

Cevâhir-ül-Ahbâr (iyiliklerin cevherleri) : sofî bilginlerden Antakyalı Şeyh İsaoğlu Şeyh Kasım'ın, önce Arapça olarak yazıp sonra Türkçeye çevirdiği din ve ahlâk bilgileri veren eseri.

cevânân جوانان (f. i. cevan'ın c.) : (bkz : civânân).

cevânî جوانى (f. i.) : (bkz : civânî).

cevâz-ı istihdâm karârı : *atanabilme kararı.

cevdet-i zihn : zihnin tâzeliği.

cevf-i batnî : anat. karın boşluğu.

cevf-i galsamî : biy. solungaç kovuğu.

cevf-i hicâbî : biy. *gozevi, **fr. orbite.**

cevf-i nihâî : anat. omurilik kovuğu.

cevf-i sadrî : anat. göğüs kovuğu.

cevher-i ebyâz : biy. akmadde, **fr. substance blanche.**

cevher-i lâsık : biy. aglütinin.

cevher-i mücerred : mutlak cevher, madde hâlinde olmayan ve kâinatın ruhunu meydana getiren nesne.

cevher-i sincâbî : biy. bozmadde, **fr. substance grise.**

cevheriyye جوهريه (a. i.) : **fels.** cevhercilik, *tözcülük, **fr. substantialisme.** (bkz : cevherî).

cevî جوى (f. i.) : bir arpa ölçüsündeki ağırlık.

cevşen-güzar جوشن گذار (f. b. s.) : zırh delen.

cevz-i mâsil : bot. tatula.

cevz-ül-hind : bot. Hindistan cevizi.

cezâî müeyyide : ceza baskısı.

cezâir-i halidât : Kanarya adaları.

cezâir-i saâdet (saadet adaları) : Kanarya adaları.

cezbe-dârâne جذبه دارانه (a. f. b. zf.) : cezbeye tutulmuş gibi.

cezbe-dârî جذبه دارى (a. f. b. i.) : cezbeye tutulma hâ'i.

cezbe yâb جذبه ياب (a. f. b. s.) : cezbeye tutulmuş, kendinden geçmiş.

cezbiyye جذبيه (a. i) : çekme, çekicilik.

cezî' جذيع (a. i.) : **bot.** küçük tomurcuk.

cez'-i adûdî-i re'sî : anat. kol-baş *anadamarı.

cezîre-i bürkâniyye : coğr. yanardağ adası.

cezr-i aslî : bot. anakök.

cezr-i ekmel : coğr. büyük *gidim, **fr. mortes eaux.**

cezr-i hâmız : kim. asit kökü

cezr-i mihver : mat. kuvvet *ekseni.

cezr-i mik'ab : mat. *küpkök.

cezr-i murabba' : mat. karekök.

cezr-i muzâaf : mat. iki kök.

cezr-i müsbit : bot. tutunma kökü, **fr. racine fixatrice.**

cezr-i şârî : anat. *kılkök.

cezr-i tâlî : bot. *ikincil kök.

ciger-hâr جگر خوار (f. b. s.) : kederli, sıkıntılı [kimse].

ciger-hâre جگر خواره (f. b. s.) : **1.** çok eziyet çeken kimse. **2.** merhametsiz, gaddar. **3. i.** büyücü.

ciger-teşne جگر تشنه (f b. s.) : **mec.** çok özleyen.

cihât-ı asliyye : 2) coğr. *anayönler.

cihâz-ı asabî : anat. sinir sistemi.

cihâz-ı basarî : anat. görme *aygıtı.

cihâz-ı hazmî : biy. *sindirim *aygıtı.

cihâz-ı muharrik : biy. hareket sistemi, *devinim düzeni, **fr. système locomotrice.**

cihâz-ı müfriğ : biy. boşaltım aygıtı.

cihâz-ı tenasül-i şeybiyye : bot. apotek.

cihâz-ı teneffüsî : anat. *solunum *aygıtı.

cildî جلدى (a. s.) : ciltle, deri ile *ilgili.

cildî ihsaslar : fels. deri *duyumları, **fr. sensations cutanées.**

cildiyye جلديه (a. i.) : **hek.** cilt hastalıkları kliniği.

cilve-fürûş جلوه فروش (a. f. b. s.) : "cilve satan" : cilveli, kırıtkan.

cilve-sâzî جلوه سازى (a. f. b. s.) : cilve yapma, cilvelilik.

cinâs-ı darbî : ed. pekiştirme sıfatiyle yapılan cinas [Kapkara ise ne çıkar bâdesi rengîn olsun.. gibi].

cinsî terbiye : fels. *cinsel *eğitim, **fr. éducation sexuelle.**

cirye : 2) biy. börkenek, **fr. bonnet.**

cism-i azm : anat. kemik gövdesi, **fr. diaphyse.**

cism-i billûrî : anat. billur cisim.

cism-i gayr-i muzî : fiz. ışıksız cisim.

cism-i latîf : 1) beş duygu ile idrâk edilemeyen cinler, melekler; **2) mec.** güzel kadın veya kız.

cism-i mürekkeb : kim. *bileşik cisim.

cism-i müteharrik : fiz. harekette olan cisim.

cism-i muhâmî : biy. *sümüksü cisim.

cism-i sefenî : biy. nasırlı cisim.

cism-i semâvî : astr. gökcismi, **fr. astre.**

cism-i sulb : fiz. katı cisim.

Cisr-i Ergene (Ergene köprüsü) : Uzunköprü'nün eski adı.

cûşen (f. i.) : (bkz : cevşen).

cûş ü hurûş : taşıp coşma.

cübbe-i Yûsuf (Yusuf'un cübbesi) : Hz. Yusuf'un atıldığı kuyu.

cüdâî جدائى (f. i.) : (bkz : cüdâyî).

cüft-i felek : Güneş ile Ay.

cül جل (a. i.) : çul.

cüleyde جليده (a. i.) : **zool.** dericilik, **fr. pellicule.**

cümle-i istidrâkiyye : gr. *karşıtlı cümlecik.

cümle-i şartiyye-i faraziyye : gr. sözde şart cümleciği.

cümmâ'ül-keff (dertop olmuş avuç) : yumruk.

cünbiş-i evvel : 1) kaza ve kaderin başlangıcı; **2)** feleğin hareketi; **3)** gezegenlerin Hamel burcundaki hareketi.

Cünûn-i Aşk : Abdülhak Hâmid'in basılmamış manzum bir tiyatro eseri.

cür'a-dân جرعه دان (a. f. b. i.) : **1.** içki kadehinin dibinde kalan kısım. **2.** şarap artıklarının döküldüğü kap.

cür'a-nûşân جرعه نوشان (a. f. b. i.) : içki içenler.

cüseyme جسيمه (a. i.) : cisimcik, **fr. corpuscule.**

cüst ü çâlâk جست وچالاك (f. b. s.) : çabuk hareketli, çevik.

cüzeyrevî جزيروى (a. i.) : adalı, adada oturan.

cüz-i ferdî : atomal.

cüz-i ferdiyye : fels. atomculuk, **fr. atomisme.**

Ç

çader-i ihrâm : **mec.** kar.

çader-i tersâ : **1)** Hıristiyan kadınların büründükleri bir çeşit örtü; **2)** şafak ve güneşin aydınlığı.

çâh-ı zemzem : zemzem kuyusu.

çâh-ı zenahdân, çâh-ı zenah (çene kuyusu) : çene çukuru.

çâiye چائیه (a. i.) : **bot.** çaygiller.

çâker-perverâne چاکر پرورانه (f. zf.) : köle okşayana, köle kayırana yaraşır yolda.

çâker-zâde چاکر زاده (f. b. i.) : [nezaket dilinde] kul veya kölenin çocuğu, yani konuşanın çocuğu.

çâlik-bâz چالیکباز (f. b. s.) : çelik - çomak oynayan kimse.

çâliş-ger چالیشگر (f. b. s.) : **1.** salınarak yürüyen. **2.** sevgiye, birleşmeye düşkün.

çâr-erkân چار أركان (f. b. i.) : **mec.** dört eleman.

çarh ı berîn : göğün en yüksek tabakası.

çarh-ı mînâ : mavi gök kubbe.

çarh-ı nühüm : dokuzuncu gök.

çâr-mısra' چار مصراع (f. a. b. i.) : **ed.** rübâî nazım şeklinin başka bir adı. (bkz : dü-beyt, terâne).

çâr-yâr-ı güzîn : (bkz : çihar-yâr-ı güzîn).

çegâne-bâz (f. b. s.) : çegâne denilen zilli maşayı çalan kimse.

çeh چه (f. i.) : (bkz : çâh).

çeh-i Bâbil : (bkz : çâh-ı Bâbil).

çeh-i zemzem : (bkz : çâh-ı zemzem).

çemâne چمانه (f. i.) : içki kadehi, şarap kadehi. (bkz : piyâle).

çemânî چمانی (f. i.) : **1.** salınıcı, naz edici. **2.** (bkz : **mec.** sâkî).

çenber-bâz (f. b. s. ve i.) : çenberlerin arasından atlayıp geçen oyuncu.

çenber-i gerden : **anat.** boyun kemiği.

çenber-i mînâ : gökyüzü.

çeneb چنب (f. i.) : sünnet.

Çeng-nâme : 2) Ahmet Dâî'nin Yıldırım Bayezit'in oğlu Süleyman Çelebi adına kaleme aldığı manzum eseri.

çerâg-ı sipihr : **mec. 1)** Güneş; **2)** Ay; **3)** yıldızlar.

çeşân چشان (f. i.) : gürz, topuz.

Çeşm-âşnâyî چشم آشنایی (f. b. i.) : göz âşinalığı, tanışıklık.

çeşme-i âftâb : güneşin parıltısı.

çeşme-i âteş-feşân : **mec.** Güneş. (bkz : Âftâb Horşîd, Mihr).

çeşme-i germ : **mec.** Güneş. (bkz : çeşme-i âftâb).

çeşme-i hûrşîd : (bkz : çeşme-i âftâb, çeşme-i germ).

çeşme-i nûş : 1) bengisu. (bkz : âb-ı hayât); **2)** sevilen erkeğin ağzı.

çeşme-i rûşen : (bkz : çeşme-i hâverî).

çeşme-i sim-âb : (bkz : çeşme-i rûşen).

çeşme-i tedbîr : 1) dimağ, beyin; **2)** düşünme kuvveti.

çeşm-i derîde : edepsiz, hayâsız.

çeşm-i gâv, çeşm-i gâvmîş : **bot.** sığırgözü denilen bir çeşit iri papatya.

çeşm-i gazâl : âhû gözü; **mec.** çok güzel göz.

çeşm-i hâb-âlûde : uykulu, mahmur göz.

çeşm-i İsmâil : kadere razı olan göz. [babası tarafından kurban edilecek olan İsmail Peygamber'in gözü].

çeşm-i keşîde : çekik göz.

çeşm-i penâm : nazarlık [nazar değmesin diye yazılan muska].

çeşm-i sûzen : 1) iğne gözü; **2)** çok pintilik.

çeşm-i şeb (gecenin gözü) : **mec.** Ay ve yıldızlar.

çeşm-pûş چشم پوش (f. b. s.) : gözü kapalı, bakmayan.

çeşm-pûşî چشم پوشی (f. b. i.) : **1.** göz yumma, görmemezlikten gelme. **2.** affetme, bağışlama.

çetr-i ab-gûn (gök çadırı, mavi çadır) : gökyüzü.

çetr-i rûz : (bkz : çetr-i nûr, çetr-i seher).

çevgânî چوگانی (f. i.) : **1.** cirit oyununa alışık at. **2.** bir çeşit tatlı kavun.

çevgen چوگن (f. i.) : **1.** değnek. **2.** (bkz : çevgân).

-çîde چیده (f. s.) : toplanmış, devşirilmiş mânasına gelerek birleşik kelimeler yapar : **Ber-çîde :** çekilip toplanmış.

çihârâ-gazeyn : müz. Santurî Edhem'in (1855 - 1926) adlandırdığı makam.

çihr چهر (f. i.) : (bkz : çehre, çihre).

çihre-perdâz چهره پرداز (f. b. i.) : resim ve nakış yapan; ressam.

çille-i büzürg : zemherir, erbain.

çille-nişîn چله نشین (f. b. s.) : hücrede oturan, çile dolduran.

çîne-dân چینه دان (f. b. i.) : kuş kursağı.

çin-seher چین سحر (f. a. b. i.) : alacakaranlık.

çünân چونان (f. zf.) : bunun gibi, bu şekilde.

D

dâderâne دادرانه (f. zf.) : kardeşçe.

dâd râst داد راست (f. b. s.) : adâletli, doğru. (bkz : âdil).

dâd-res : 2) i. hâkim, *yargıç.

dâd-sitân دادستان (f. b. s.) : **1.** imdada yetişen, yardım eden, yardımcı. **2.** intikam alan. **3. i.** fetvâ.

dâd-ver داد ور (f. b. s.) : (bkz : dâd-râst).

dâfia دافعه (a. s.) : (bkz : dâfi').

dafîre (a. i.) : (bkz : zafîr).

dahâme ضخامه (a. i.) : **biy.** irileşme, **fr. hypertrophie.**

dâhile : 2) *önek, **fr. prémisses.**

dâhilen mersûm dâire : geo. içdaire, **fr. cercle inscrit.**

dâhilen mersûm mudalla' : geo. iç *çokgen, **fr. polygon inscrit.**

dâhilen mütebâdil : geo. *içters [açı].

dâhiyâne داهیانه (a. f. zf.) : dâhîce, dâhiye yakışır bir yolda.

dahve-i kübrâ : kaba kuşluk.

dâ-i Dalton : fels. Dalton hastalığı, **fr. Daltonisme.**

dâî-i dîrîne : eski duacı.

dâî-i mazarrat : zarar getiren şey.

dâî-i şübhe : şüphe uyandıran şey.

dâimiyyet دائميت (o. i.) : devamlılık, devam edicilik.

dâire i arz : astr. paralel.

dâire-i dâhilî : mat. iç-daire, iç-*teğet daire.

dâire-i fâside : fâsit daire, *kısırdöngü.

dâire-i husûf : astr. tutulma dairesi.

dâire-i muhîtiyye : bot. *çevreteker, **fr. péricycle.**

dâire-i müstevî : astr. yörünge düzlemi.

daire i sadâret : sadaret dairesi, vekâlet, *bakanlık.

dâire-i şâkûlî : astr. *düşey daire, **fr. cercle vertical.**

dâire i tenvîr : astr. aydınlık dairesi.

dakayık-ı edebiyye : ed. edebiyatın incelikleri.

dakayık-ı fenniyye : fennin incelikleri, ince noktalar.

dakîk : 3) dikkatli, ölçülü davranan kimse.

dalâl : 2) fels. sapınç, **fr. aberration.**

dâlî دالى (a. i.) : **anat.** deltamsı. (bkz : dâliyye).

dâllîn ضالين (a. s. dalâlet'den) : doğru yolu şaşırmış, günaha girmiş.

dâmen دامن (f. i.) : etek. (bkz : dâmân).

dâmen-derâz دامن دراز (f. b. s.) : "eteği uzun" : **mec.** ahmak.

dâmen-huşk دامن خشك (f. b. s.) : "eteği kuru" : **mec.** namuslu kadın.

dâmen-i cânân : sevgilinin eteği.

dâmen-i hurşîd (güneşin eteği) : **1)** dördüncü gök; **2)** güneşin parıltısı.

dâmgâh-ı dîv : mec. [bu] dünya.

dâmî دامى (f. i.) : **1.** tuzakçı. **2.** avcı.

dâm-yâr داميار (f. b. i.) : (bkz : dâmî).

dân-çe دانچه (f. b. i.) : mercimek.

dâne dân دانه دان (f. b. i.) : **1.** ambar. **2.** tohum atılmış tarla. **3.** tohumluk. **4. s.** tane tane, dağınık.

dar ضر (a. i.) : (bkz : darr).

darâat-nâme ضراعتنامه (a. f. b. i.) : zelil bir şekilde yazılmış olan yazı, mektup.

darabân ضربان (a. i.) : **biy.** vuru, **fr. battement.**

dârçînî دارچينى (f. s.) : tarçın renginde olan.

dâr-ı cihân : [bu] dünya.

dâr-ı pilpil : (bkz : dâr-ı fülfül).

dâr-ı şeşder : (bkz : dâr-ı cihân, dâr-ı dünyâ).

darr ضر (a. i.) : sıkıntı, belâ. **Serrâ ve darra :** tatlı ve acı günler, rahatlık ve sıkıntı.

dâr-ül-cihâd : (bkz : dâr-ül harb).

dâr-ül-kemâl (olgunluk evi) : İstanbul şehri.

dâr-ül-kıyâm (kıyâmet evi) : öteki dünya, âhiret.

dâr-üt-ta'lîm دارالتعليم (a. b. i.) : medreseye göre daha kolay ve pratik bir arapça öğretmek üzere evvelce açılmış bulunan bir *ortaokul.

dâr üt-tedrîs دارالتدريس (a. b. i.) : ilk defa açılmış olan sağır ve dilsizler okulu.

dâsâr داسار (f. i.) : tellâl, simsar.

dâstâr داستار (f. i.) : tellâl, simsar.

dâverî-gâh داورى گاه (f. b. i.) : **1.** mahkeme. **2.** savaş meydanı.

da'vî دعوى (a. i.) : bir kimsenin hakkını araması. (bkz : da'vâ).

day'a ضیعه (a. i.) : (bkz : zay'a).

debdâb دبداب (a. i.) : davul.

debîr-i çarh (feleğin kâtibi) : Utarit gezegeni. (bkz : debîr-i felek).

deccâl (a. s.) : 2) yabancı, sahtekâr; 3) Hüseyin Rifat tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık siyasî, edebî, mizahî bir dergi.

def'-i gamm : gamı, kederi, tasayı giderme.

defter-i yevmî : günlük defter.

dehâlet دخالت (a. i.) : (bkz : dahâlet).

dehân-ı istihzâ (alay ağzı) : alay eden, alaycı söz.

dehen güşâ دهن گشا (f. b. s.) : ağzını açan, geveze.

dehhâş دهاش (a. s.) : çok dehşetli, çok korku veren.

dehşet-bahş دهشت بخش (a. f. b. s.) : dehşet veren, korkutan, yıldıran.

delbiyye دلبیه (a. i.) : **zool.** *sansargiller.

delîl-i cedelî : **huk.** konuşma, münakaşa neticesinde bulunan delil.

delkıyye دلقیه (a. i.) : **zool.** sansargiller.

dem-bestegî دمبستگی (f. b. i.) : sessizlik, susmuşluk.

dem-gâh دمگاه (f. b. i.) : 1. kuyumcu veya demirci ocağı. 2. külhan. 3. nefes alacak yer.

dem-i şiryânî : **biy.** temiz kan.

dem-i teslim : 1) **mec.** ruhu teslim edecek zaman; 2) susma; 3) söz dinleme, emre itaat etme.

dem-i verîdî : **biy.** kirli kan.

dendân-behâ دندانبها (f. b. i.) : diş kirası.

dendân-gîr داندانگیر (f. b. i.) : 1. kürdan. 2. ısırgan otu.

derây درای (f. i.) : çıngırak.

derâz-nefes دراز نفس (f. b. s.) : "uzun soluklu" : **mec.** geveze.

derâz-zebân دراز زبان (f. b. s.) : 1. **mec.** güzel söz söyleyen kimse. 2. dili uzun, kavgacı.

der-beçe دربچه (f. b. i.) : kapı yavrusu, küçük kapı.

derbend-ât دربندات (f. a. b. i. derbend'in a. c.) : derbentler, boğazlar, dar geçitler.

derdeme دردمه (f. i.) : **astr.** yedi gezegen.

derd-i şikem : **hek.** karın ağrısı.

derece-i hâmıziyyet : **kim.** asitlik derecesi.

derece-i inhilâl : **kim.** *dağılım derecesi, **fr. degré de dispersité.**

derece-i intizâ' : **kim.** çözüşme derecesi.

derece-i mirkad : merdiven basamağı.

derece-i nihâye : son derece.

Dergâh : 3) Mustafa Nihat tarafından İstanbul'da yayımlanmış on beş günlük ilim ve sanat dergisi.

derûn-bîn درونبین (f. b. i.) : insanın boğaz, burun ve benzeri yerlerin içine bakmaya yarayan alet, **fr. endoscope.**

derûnî mürakabe : **fels.** *içebakış, **fr. introspection.**

deryâ-yi ebyaz : Akdeniz.

deryâ-yi esved : Karadeniz.

deryâ-yi hâmile : **mec.** inci çıkarılan deniz.

deryâ-yi kulzum : Bahr-i ahmer, Şap denizi, Kızıldeniz.

deryâ-yi rahmet (rahmet denizi) : Allah'ın rahmeti.

deryûze-gerân دریوزه گران (f. b. i. ve s. deryûze-ger'in c.) : dilenciler.

deryûze-gî دریوزگی (f. i.) : dilencilik.

derz-i lâmi : **biy.** lâmbda dikiş, **fr. lambdoïde.**

desîse-bâz دسیسه‌باز (a. f. b. s.) : hileci, oyuncu. (bkz : desîse-kâr).

dessâm دسام (a. i.) : kapakçık, kapacık.

dessâm-ı dekkak-ı âverî : **anat.** kör-ince kapacığı, **fr. valvule iléocoecal.**

dessâm-ı iklîlî : **anat.** ikili kapacık, **fr. valvule mitrale.**

dessâm-ı zû-selâset iş-şerâfe : **anat.** üçlü kapacık, **fr. valvule tricuspide.**

dessâmât-ı sîniyye : **biy.** sigma kapacıkları.

dessâme دسامه (a. i.) : **anat.** kapakçık, **fr. valvule.**

destârân دستاران (f. b. i. destâr'ın c.) **1.** bahşişler, ücretler. **2.** sarıklar, tülbentler.

destâr-bendân دستار بندان (f. b. i. destâr-bend'in c.) : sarık saranlar, sarıklılar sınıfı.

dest-bâz دستباز (f. i.) : **1.** satranç, tavla ve benzeri oyunlarda eline çabuk olan oyuncu. **2.** hokkabaz.

dest-bend دست بند (f. b. i.) : **1.** incik boncuktan yapılan kol bileziği. **2.** elele tutuşup oynanılan bir oyun, raks. **3.** insan veya hayvandan meydana gelen halka.

dest ber-bâlâ-yı dest : el elden üstündür.

dest-geh دستگه (f. b. i.) : (bkz : dest-gâh).

destî : **2)** bilezik; **3)** elinden tutma, yardım.

dest-i Hakk : Allah'ın eli.

dest-i istibdâd : istibdadın el', istibdadın verdiği azap.

destîne : **2)** kolbağı; **3)** el ile yazılan mektup; **4)** padişah fermanı; **5)** mahkeme ilâmı; **6)** mektubun sonuna konulan imza veya tarih.

dest-Mûsî : Güneş. (bkz : Âftâb, Hûrşîd, M hr, Şems).

dest-nemâz دست نماز (f. b. i.) : abdest.

devalîb-i ihtiyâlât : hile dolapları, düzen dolapları.

deverân ı kebir : **biy.** büyük *dolaşım.

deverân-ı lenf : **biy.** lenf (akkan) *dolaşımı.

deverânî دورانی (a. s.) : **mat.** *dönel, **fr. rotatoire.**

devr-hân دور خوان (f. b. i.) : Kur'an'ı tekrar tekrar aralıksız okuyan kimse, hâfız.

devr-i âlem : dünya seyahati; dünya gezisi.

devr-i bâtıl : **mant.** *kısırdöngü, **fr. cercle vicieux.**

devrî cünûn : **fels.** döner delilik, **fr. folie circulaire.**

devr-i dâim : durmadan, durmamacasına dönüp dolaşma.

devrî rüzgâr : **coğr.** *dönemli yel, **fr. vent périodique.**

devr-i saltanat : bir hükümdarın hüküm sürdüğü devir.

devr-i tefrih : **biy.** kuluçka devri.

dey-mâh دی ماه (f. b. i.) : kış ayı.

deyr-i teng (dar kilise) : **mec.** [bu] dünya.

dıbâbiyye ضبابیه (a. i.) : **zool.** (bkz : zıbâbiyye).

dıbkıyye دبقیه (a. i.) : **bot.** *ökseotugiller.

dıl'-ı kaim : **geo.** dikkenar.

dıl'-ı mücessem : **mat.** *ayrıt, **fr. arête.**

dıraht درخت (f. i.) : (bkz : diraht).

dırsî, dırsıyye ضرسی، ضرسیه (a. s.) : azı dişine ait, azı dişi ile *ilgili.

dîdân ı şerîtiyye : **zool.** şerîtler.

dîdebân ân دیده بانان (f. b. i. dîde-bân'ın c.) : **1.** gözcüler, gözleyiciler, bekçiler, kolcular, nöbetçiler. **2.** [evvelce] gümrük kolcuları.

dîdebân-ân-ı âlem : yedi gezegen. **mec.** gezegenler.

dîdebân-ân-ı çihârüm : Güneş (bkz : Âftâb, Hûrşid, Mihr, Şems).

dîde-dâr دیده دار (f. b. s.): gözetici, gözcü. (bkz: dîde-bân).

dîde-gâh دیده گاه (f. b. i.): gözcünün bulunduğu yer.

dîde i gâv (öküz gözü): **1)** sığırgözü denilen çiçek; **2)** bir çeşit üzüm.

dîde-i hurûs (horoz gözü): **mec.** kırmızı şarap.

dîk-ül-arş دیك العرش (a. b. i.): "sidret-ül-müntehâ" da bulunduğu söylenen tavus şeklinde bir melek olup sesiyle Cennet'teki meleklere namaz vakitlerini bildirirmiş.

dildil-künân دلدلکنان (f. b. i. c.): **1.** inleyenler, inleyiciler. **2.** ıztırap çekenler.

dil-fürûz: 2) müz. adı 1909 da yayınlanmış anonim bir güfte dergisinde geçen makam.

dil-güşâde دلگشاده (f. b. s.): gönlü ferah, yüreği rahat.

dil-hurrem دل خرم (f. b. i.): gönlü şen, yüreği sevinçli.

dil-i nâ-şâd: kederli, gamlı gönül.

dil-keş: 2) müz. adı 1500'de yazılmış manzum bir edvarda terkîpler arasında geçen makam.

dil-küşte دلکشته (f. b. s.): gönlü ölmüş, her şeyden elini eteğini çekmiş.

dimağ-çe دماغچه (a. f. b. i.): **anat.** beyincik.

dimâr دمار (a. i.): helâk, mahv.

dîn-fürûş دین فروش (a. f. b. s.): iki yüzlü. (bkz: mürâî).

dîrûz دیروز (f. i.): dün.

dîvân دیوان (f. i. dîv'in c.): devler.

dîvân-ı haysiyyet: onur *kurulu.

dîvân-ı kebîr (büyük divân): Hz. Mevlânâ'nın divânı. (bkz: Şems-ül-Hakayık).

dîvân-ı riyâset: *başkanlık *kurulu.

dîvân-ı temyîz-i askerî: Askerî Yargıtay.

dîv-sâz دیوساز (f. b. s.): **1.** dev gibi. **2.** kötü, korkunç tabiatlı.

dûd-i hadîs: **zool.** krizalit, **fr. chrysalide.**

dûd-i mükeyyes: **zool** keseli kurt, **fr. systicérque.**

dûd-i müsellâh: **zool.** sığır şeridi.

dûd-i şa'rî: **zool.** trişin.

dûd-mân ı Bektâşiyye: **1)** Bektaşi ocağı; **2)** Yeniçeri ocağı.

dûd-mân-ı Osmânî: Osmanlı Hânedanı.

dufayda' ضفیدع (a. i.): **zool.** iribaş, **fr. tétard.**

duhânî دخانی (a. s.): **kim.** dumanlı, **fr. fumant.**

duhter-i aftâb (güneşin kızı): **mec.** şarap.

Duhter-i Hindû: Abdülhak Hâmid'in 1875'te basılmış bir tiyatrosu.

Duhter-i hum (küp kızı): **mec.** şarap.

dûn-ân دونان (a. f. dûn'un c.): dûnlar, alçaklar, aşağılık kimseler.

dûr-şenîd دور شنید (f. b. s.): uzak işitir, telefon.

Durûb-ı Emsâl-i Osmâniyye: Şinâsî'nin 1863'te basılmış Türk atasözleri ve *deyimlerini içine alan bir eseri.

dühenî دهنی (a. s.): **kim.** kaypak. **fr. onctueux.** [aslı: "dühnî" dir].

dühnî, dühniyye دهنی ، دهنیه (a. s.): sürünecek yağ ile *ilgili.

dür در (a. i.): (bkz: dürr).

dürdâriyye درداریه (a. i.): **bot.** karaağaçgiller, **fr. ulmacées.**

dürd-hâr, dürd-hor دردخوار (f. b. s.) : şarap içen, şarabı son damlasına kadar içen. (bkz : dürd-aşâm, dürd-keş).

dürr-i semîn : kıymetli inci.

dürr-i yektâ : eşsiz inci.

dü-tâ : 2) **ed.** bir tarih mısraının sene adedinin ik katlı olması ki asıl tarih bu sayının ikiye bölünmesiyle elde edilir.

E

ebâ-en-cedd : (bkz : eben-an-cedd, eben-an ceddin).

ebdâlî ابدالی (a. i.) : **1.** Allah'a bağlanmış olma, dervişlik. **2.** aptallık, şaşkınlık, alıklık, ahmaklık, budalalık.

ebhâs-ı amîka : derin bahisler.

ebkâr-ı maânî : evvelce düşünülmemiş olan mânâlar.

ebkâr-ı nüket : daha önce hiç kimse tarafından kullanılmamış olan nükteler.

eblek-i cihântâz : (bkz. eblek-i eyyâm).

eblek-i eyyâm : **mec.** gece ve gündüz dolayısıyle Dünya ve zaman.

eblek-i şerh : (bkz : eblek-i eyyâm).

ebniye-i âliye : yüksek binalar. (bkz : ebniye-i mürtefia).

ebr-i kühen : sünger.

ebr i mürde : sünger.

ebr-i nisân : nisan bulutu.

ebr-i rahmet : rahmet bulutu.

ebrû-yi zâl i zer. : **mec.** yeniay, hilâl,

ebr-veş ابروش (f. b. s.) : bulut gibi.

Ebû-Bekr ابوبکر (a. h. i.) : ilk halîfe Hz. Ebûbekir. ["Sıddîk" lakabıyle anılır].

ecsâm-ı felekiyye : gök cisimleri, yıldızlar.

ecsâm-ı sâbiha : **fiz.** yüzen cisimler.

ecsâm-ı semâviyye : **coğr.** gök cisimleri.

eczâ-üş-şi'r : **ed.** aruzun sekiz ölçü parçası. (bkz : efâîl ü tefâîl).

edât-ı haber : **gr.** *koşaç, **fr. copule.**

edfân ادفان (a. i. defîn'in c.) : defîneler, gizli gömülü şeyler.

edille-i akliyye : kanunî deliller.

edille-i erbaa (dört delil) : (bkz : edille-i şer'iyye).

edimme-i dâhili : **bot.** içderi.

Edviye-i Müfrede (basit ilâçlar) : XIV. yüzyıl Türk hekimlerinden Geredeli İshak bin Murat'ın hekimliğe dair eseri.

ef'î-i mücelcel : **zool.** çıngıraklıyılan.

efsâne-gûyân افسانه گویان (f. b. s. efsâne-gû[y]un c.) : efsâne, masal, fıkra anlatanlar.

efsâne vü efsûn : **1)** masal ve büyü; **2) mec.** boş laf.

efsûn-perdâz افسونپرداز (f. b. s.) : (bkz : efsûn-ger).

ehâdiyyet-i rabbâniyye : Allah'ın birliği.

ehl-i hâl : tarikatte, tasavvufta "hal ve cezbe" denilen muvakkat olarak kendinden geçme sırrına eren, Allah adamı, cezbeye tutulan, vecde gelen kimse.

ehl-i cennet : cennetlik olanlar, günahkâr olmayanlar.

ehl-i hükûmet : hükûmete mensup kimseler, milleti idare edenler.

ehl-i nâmûs : namuslu kimse.

ehl-i Rum : Osmanlılar.

ehl-i salîb : haçlılar, Hıristiyanlar.

ehl-i şeka : şakîler, soyguncular, vurguncular.

ehrâmî kavak : **bot.** piramit kavak.

ehviye-i lâtîfe : lâtif müzik havaları.

ekkâl : 3) **kim.** aşındırma, **fr. corrosif.**

eksibe-i berriyye : jeol. *karasal *kumul.

ektâr اقتار (a. i. kutr'un c.) : (bkz : aktâr).

ekvâm-ı büzeyriyye : anat. domalan, **fr. sorédie.**

el-aceb العجب (a. s.) : hayret edilecek, şaşılacak.

el-adlü esâs-ül-mülk : adâlet mülkün temelidir.

el'anyâsiyye العانياسيه (a. i.) : **bot.** * iğdegiller.

elektrîkiyyet-i mıknatısiyye : fiz. elektromagnetizma.

elektrîkiyyet-i sâkine : fiz. elektrostatik.

elektrik-nümâ الكتريكنما (fr. f. b. s.) : **fiz.** elektroskop.

elfâz-ı mütezâdde : gr. * zıtanlamlılar..

el-Hayye الحيه (a. h. i.) : **astr.** Yılan.

elif-i maksûre : bazı Arapça kelimelerin sonunda bulunan ve ye şeklinde yazılan elif. [Mustafa, dâvâ gibi].

elif-i memdûde : uzun okunan elif.

El-Keşşâf الكشاف (a. i.) : Zemahşerî'nin ünlü Arapça Kur'an tefsiri.

elmâs-ı hâl dâr : lekeli elmas.

elvâh-ı kışr : bot. soymuk damar (-demeti), **fr. liber.**

elye اليه (a. i.) : 1. yağlı koyun kuyruğu. 2. kıçı meydana getiren kaba etler, yanaklar.

elyevî اليوى (a. s.) : kıça ait, kıç ile *ilgili.

emânât-ı mukaddese : "Hırka-i Saâdet, Sakal-ı Şerîf" gibi kutsal emanetler olup, halife olduğu zaman Yavuz Sultan Selim tarafından İstanbul'a getirilmiştir.

emânât-ı şerîfe : (bkz : emânât-ı mukaddese).

emîn i rahmet : Cebrâil.

emken امكن (a. e.) : if'âl babından olan "imkân" kelimesinin mâzî fiili olup "mehmâ emken" sözünde geçer. (bkz : meh-mâ emken).

emniyyet-i umûmiyye : *kamusal güven.

emn-ü emân : korkusuzluk, güvenlik.

emrâz-ı zühreviyye : biy. venüs hastalıkları, frengi ve belsoğukluğu gibi, en çoğu yolsuz birleşmelerden bulaşan hastalıklar.

emr-ber امربر (a. f. b. i.) : emir götüren, emir alan, emir eri; eskiden * subayların kıt'a ve daire dışında buyruğu altında bulunan er.

emr-i azîm : büyük, *önemli iş.

emr-i i'tibârî : görünüşte olan iş.

emr-i kün : "ol!" emri. [**tas.** zaman hâdis olmadan önce, Cenab-ı Hakk, "Alem-i Kitman = saklı âlem, Allah'ın hükmettiği âlem" da idi. [Ben gizli bir hazîne idim. Beni bilmeleri ve tanımaları için bu halkı yarattım]. Böylece "Kün=ol!" emrini verince bütün eşya ve canlılar meydana çıkmıştır.

emrûdî امرودى (f. s.) : armut biçiminde olan.

emsâl-i zâviyeviyye : mat. * açısal * katsayı.

emvâl-i emîriyye : para ve eşya gibi beylik mallar, devlet malları.

emvâl-i metrûke : terk edilmiş, bırakılmış mallar, sahipleri bilinmeyen mallar.

emyâh امياه (a. i. mâ'ın c. olan miyâh'ın c.) : sular.

enbârde انبارده (f. s.) : doldurulmuş.

enbûbe انبوبه (a. i.) : (bkz : ünbûbe).

enbûbe-i gırbâliyye : anat. (bkz : ünbûbe-i gırbâliyye).

enbûbe-i bevliyye : anat. (bkz : ünbûbe-i bevliyye).

enbûbe-i şa'riyye : anat. (bkz : ünbûbe-i şa'riyye).

enbûbe-i tal'iyye : bot. (bkz : ünbûbe-i tal'iyye).

enbûbî انبوبی (a. s.) : **biy.** (bkz : ünbûbî).

encüm-feşân انجم فشان (a. f. b. s.) : yıldız saçan.

encüriyye-i bahrî : **zool.** deniz ısırganları.

endâze-gîr اندازه گیر (f. b. i.) : **1.** mühendis. **2.** muhasebeci (*sayman). **3.** matematikçi.

endek-sâl اندکسال (f. b. s.) : yaşı küçük.

endîşe-i maîşet : geçim derdi, geçim sıkıntısı.

endûh-fersâ اندوهفرسا (f. b. s.) : gam, keder gideren.

engebîn انگبین (f. i.) : bal. (bkz : asel).

engüşt-i büzürg : baş parmak.

enîn-i kalb : kalbin inlemesi, kalbden acı çekip inleme.

Enîs-ül-Ârifîn (âriflerin dostu) : XVI. yüzyıl şairlerinden Azmî Pîr Mehmet bin Pîr Ahmet'in 1566'da "Ahlâk-ı Muhsinî" adlı Farsça aslından Türkçeye çevirerek II. Selîm'e sunduğu mensur-manzum eseri.

ensice-i müşekkile : **bot.** * sürgendoku, **fr. méristème.**

Envâr-ı Şarkıyye (şarkın nurları) : İstanbul'da yayımlanmış on beş günlük fennî ve edebî bir dergi.

Envâr-ül Âşıkîn (âşıkların nurları) : Yazıcıoğlu Ahmet Bîcan'ın ağabeyisi Yazıcıoğlu Mehmet Ef nin Megârib-üz-Zamân adlı Arapça eserinden faydalanarak yazdığı dînî, tasavvufî eser.

epiküriyye اپیکوریه (yun. a.) : **fels.** Epikürcülük, **fr. Epicurisme.**

erbâb-ı hâcât : iş sahipleri.

erbâb-ı hüner : hünerliler.

erbâb-ı iktidâr : muktedir, iktidarlı kimseler.

erbâb-ı mutâlaa : okuyanlar.

erbâb-ı nâmus : namuslular.

erbâb-ı tab' : tabiat sahipleri, iyi yaradılışlı kimseler.

erbâb-ı vukuf : vukuf sahibi, bilir, anlar kimseler.

ercül-i kâzib : **anat.** yalancı ayaklar.

erkân-ı istiâre (istiarenin esasları) : **ed. 1)** müsteâr [kendine benzetilen]; **2)** müsteârün minh [kendine benzetilenin mânası]; **3)** müsteârün leh [benzeyenin mânası]; **4)** câmi' [benzeyen ve benzetilen arasında benzeyiş şekli].

erkân-ı teşbih (teşbihin esasları) : **ed. 1)** müşebbeh [benzeyen]; **2)** müşebbehün bih [kendine benzetilen]; **3)** vech-i şebeh [benzeyen ve benzetilen arasındaki şekil]; **4)** edât-ı teşbih veya vâsıta-ı teşbih [benzeyiş hükmünü veren kelime].

ermîde ارمیده (f. s.) : durmuş, sakin.

ernebiyye ارنبیه (a. i.) : **zool.** tavşangiller.

ervâhiyye ارواحیه (a. i.) : Tabiatın bütün varlıklarında insanınkine benzer ruhlar bulunduğu yolundaki ilkel inanç, * canlıcılık, **fr. animisme.**

erze : **4) bot.** çam, **fr. pin.**

erzen-i zerrîn (yaldızlı darı) : **mec.** yıldızlar.

Esâmî : **2)** Muallim Nâci'nin şâir ve ediplerin biyografilerine dair 1891'de basılmış bir eseri.

esârâ اساری (a. i. esîr'in c.) : esirler, köleler. (bkz : üserâ).

esâtize-i elhân (elhan üstatları) : musikî üstatları, ustaları.

esbâb-ı mûcibe : **huk.** *gerekçe.

esbân اسبان (f. i. esb'in c.) : atlar, beygirler.

esed-ullah-il-galib (Allah'ın galip arslanı) : Hz. Ali.

eser-i hayât : hayat, canlılık alâmeti.

eser-i hayr : hayırlı iş.

eser-i mesâî : çalışarak meydana getirilen eser.

esfâr-ı bihâr : deniz seferleri. (bkz : esfâr-ı bahriyye).

eshâb-ı tevârîh : tarîhçiler, tarih yazarları.

eshiye اسحيه (a. i. sihâ'nın c.) : **1.** ince deriler. **2.** beyin zarları.

esmâk-i merh-ül-misbah-ı kısmî : zool. yumuşak * yüzgeçliler, **fr. malacoptérygiens.**

esmâr-ı gayr-i münfarice : bot. açılmaz yemiş.

esmâr-ı gûnâ-gûn : türlü türlü, çeşitli meyvalar, yemişler.

esmâr-i münferice : bot. açılır yemiş.

Esmâ-yi Hüsnâ, Esmâ-yi Şerîfe (Allah'ın en güzel, en şerefli isimleri) : [99 tanedir ve şunlardır : "Adl, Afüvv, Ahad, Âhir, Âlî, Âlim, Azîm, Azîz, Bâis, Bâkî, Bârî, Basîr, Basît, Bâtın, Bedî, Berr, Câmi, Cebbâr, Celîl, Cevvab, Dâr, Evvel, Fettâh, Gaffâr, Gafûr, Ganî, Habîr, Hâdi, Hâfız, Hafîz, Hakem, Hakîm, Hakk, Hâlik, Halîm, Hamîd, Hasîb, Hayy, Kabız, Kadîr, Kahhâr, Kaviy, Kayyûm, Kebîr, Kerîm, Kuddüs, Lâtîf, Mâcid, Mâlik, Mani, Mecîd, Melîk, Metîn, Muahhir, Mucib, Mugnî, Muhsin, Muhyi, Muîd, Muiz, Mukaddim, Mukıyt, Muksit, Muktedir, Musavvit, Mübdi, Müheymin, Mü'min, Mümît, Müteâl, Müntekim, Mütekebbir, Müzîl, Nâfi', Nûr, Râfi' Rahîm, Rahmân, Rakîb, Raûf, Reşîd, Rezzâk, Sabûr, Samed, Selâm, Semi', Şedîd, Şekûr, Vâcid, Vahhâb, Vâhid, Vâli, Vâris, Vasî, Vedûd, Vekîl, Veliy, Zahîr, Zü-l-Celâl-i ve-l-İkrâm"].

esnân-ı hilm : anat. akıl dişi, yirmi yaş dişi.

esnân-ı nâbiyye : anat. küçük azıdişleri.

esrâr-âlûd اسرار آلود (a. f. b. s.) : esrarlı.

esrâr-ı Elest : Elest gününün, yaratılış gününün sırları. (bkz : Elest).

Esrâr-nâme اسرار نامه (a. f. b. s.) : Şeyh Feridüddin Attâr'ın tasavvufa dair ünlü eseri.

eş'ar-ı guddeviyye : bot. bez tüyler.

eş'âr-ı mümissa : bot. emici kıllar.

eşi'a-pâş اشعه پاش (a. f. b. s.) : nur, ışık dağıtan, aydınlık veren.

eşi'a-yı muhiyye : bot. öz * ışınlar, **fr. rayons médullaires.**

eşkâl-i müteşâbihe : mat. benzer şekiller.

eşk-i şekkerîn : sevinç gözyaşı.

eşk-i telh : keder, kaygı, tasadan doğan gözyaşı.

eşrâr اشـرار (a. s. şerîr'in c.) : şerirler, azılılar, fesat karıştıranlar, kötülük edenler, edepsizler, (bkz : eşirrâ).

etfâliyyât اطفاليات (a. i.) : *çocukbilimi, pedagoji.

evc aşîran : müz. adı anonim bir edvar-ı ilm-i musikîde geçen makam.

evc-i âsmân : göğün en yüksek kısmı.

evc-maklûb : müz. adı Millet Kitaplığındaki anonim bir edvarda geçen makam.

evc ve haziz hattı : astr. * günberi - * günöte * doğrusu.

evfak اوفق (a. s. vefîk'den) : daha (en, pek, çok) uygun.

ev'iye-i lenfâviyye : anat. lenf damarları.

ev'iye-i meftûha : anat. açık damarlar.

Evkat : 2) Hakkı Tarık Us tarafından İstanbul'da yayımlanmış günlük bir gazete.

evkat-ı salât : namaz vakitleri.

Evrâk-ı Perîşân : Namık Kemal'in Selâhattin Eyyûbî, Fatih ve Yavuz Sultan Selîm'i anlatan 1872 de basılmış tarihe dair bir eseri.

evvâb اواب (a. s. c.) : Allah'a sımsıkı bağlı, sofu, zâhid.

evvel-i mâ-halak (ilk yaratılan) : Hz. Muhammed.

evveliyyet اوليت (a. i.) : **fels.** * başmanlık, sırada üstünlük, sıra üstünlüğü, **fr. primauté.**

eyyâm-ı ma'dûde : kurban bayramının ilk üç günü.

eyyâm-ı sabâvet (çocukluk günleri) : çocukluk yılları, çocukluk devresi.

eyyede أيد (a. fi. te'yîd'den) : sürdürsün, kuvvetlendirsin.

eyyüh-el-ashâb : ey mal ve mülk sahipleri!

eyyüh-el-İslâm : ey Müslümanlar!

Ezan : 2) Tunalı Hilmi tarafından İsviçre'de yayımlanmış bir gazete.

ez-cümle : bu arada, başlıca, *özellikle.

Ezhâr-ı Ramazan (Ramazan çiçekleri) : Selânikli Tevfik tarafından İstanbul'da yılda bir defa olmak üzere Ramazan ayında yayımlanmış bir dergi.

ezlâl اظلال (a. i. zıll'ın c.) : gölgeler. (bkz : azlâl, zılâl).

ezmine-i kadîme-i hayât : jeol. paleozoik.

ezrâr-ı zühreviyye : bot. çiçek tomurcukları.

ezvâc-ı asabiyye : anat. sinir çiftleri.

F

fa'al : 2) kim., fels. *etkin, **fr. actif.**

fa'âliyyet : 2) fels., kim. *etkin.ik, **fr activité.**

fa'al mekteb : ped. * etkinci * okul, **fr. ecole active.**

fâcia-engîz فاجعه انگيز (a. f. b. s.) : çok acıklı. (bkz : fecî').

fadîh, fadîha فضيحه ، فضيح (a. s.) : (bkz: fazîh, fazîha).

Fağfûr : 3) Selâmi İzzet (Sedes) tarafından Istanubul'da yayımlanmış edebî, felsefî, içtimaî bir dergi.

fahm-i billûrî : elmas.

fahm-i fa'al : kim. actif kömür.

fahm-i haşebî : coğr., kim. odun kömürü.

fahm-i sânî-i alüminyum : kim. alüminyum karbür.

fahm-i sânî-i kalsiyum : kim. kalsiyum karbür, karpit.

fahm-i tabîî : kim. *doğal kömür.

fahriyyât فخريات (a. i. fahriyye'nin c.) : **ed.** eski şairlerin, kendi faziletlerini ve şairliklerini övmek yolunda yazdıkları şiirler.

fahriyyet فخريت (a. i.) : fahrîlik. (bkz : fahrî[1]).

Fakr-nâme فقرنامه (a. f. b. i.) : Aşık Paşa'nın tasavvufa dair bir mesnevisi.

fâl-gîr فالگير (f. b. i.) : falcı.

fâl-gû فالگو (f. b. s.) : fal söyleyen, fala bakan.

fânus-i hayâl : hayâlî fener, içinde mum yanan üstü tabîat resimleriyle işlenmiş döner fener.

farîza-i zimmet : boyun borcu.

fark-ı sühûnet : coğr. sıcaklık farkı, **fr. amplitude.**

Fars cümle-i kevkebiyyesi : astr. Pers * takımyıldızı, **fr. constellation de Persée.**

fart-ı cünûn : aşırı delilik, aşırı heyecan.

fart-ı enâniyyet : psik. *benlikçi'ik, **fr. égotisme.**

fart-ı hassâsiyyet : duyguda aşırılık, aşırı duygu, **fr. hyperesthésie.**

fart-ı hıfz : psik. aşırı *bellem, **fr. hypermnésie.**

fart-ı tağdiye : biy. aşırı besi, **fr. suralimentation.**

fasîle-i ceresiyye : bot. * çançiçeğigiller.

fasîle-i sabbâriyye : bot. etli * bitkiler, **fr. cactées.**

fâsit dâire : kısır * döngü.

fasl-ı karîb : mant. * ayırım, fark, **fr. différence.**

fasl-ı mudhik : Arap ülkelerinde iptidâî bir komik *türü.

fâtiha-i fikret : sözün başlangıcı. (bkz : fâtiha-i kelâm).

fâtihatü-l-kitâb : mukaddime, dîbâce.

fatr فطر (a. i. c. futûr) : 1. çatlak, yarık. **2. bot.** mantar.

fazîlet-kâr فضيلتكار (a. f. b. s.) : fâziletli, erdemli.

Fazîlet-nâme فضيلتنامه (a. f. b. i.) : "erdem kitabı" : Hafızoğlu Mehmet Yemînî'nin 1519'da Hz. Muhammed'in ve Hz. Ali'nin vasıflarını ve Hz. Ali'nin kerametlerini bazı hikâyelerle kaynaştırarak kaleme aldığı bir mesnevisidir.

fazl-ı müşterek : mat. ortak fark.

fekçe فكچه (a. i.) : **zool., bot.** * çenek.

felek-âvâze فلك آوازه (f. b. s.) : "felek şöhretli" : derecesi, mertebesi yüksek olan.

felek-i esfel : birinci gök.

Felek-nâme فلك نامه (a. f. b. i.) : Şeyh Ahmet Gülşehrî'nin tasavvufa dair Farsça mesnevîsi.

fend-bâz فند باز (f. b. s.) : hilekâr, sahtekâr.

fenn-i menâfi-ül-a'zâ : biy. fizyoloji.

fenn-i mesâha-i arâzî : jeod. yer ölçme bilgisi, **fr. géodésie.**

fenn-i terbiye-i etfâl : ped. * eğitbilim, pedagoji.

fercâd فرجاد (f. s.) : âlim ve fazıl [kimse].

ferc-ül-bahr : zool. denizanası.

Ferdâ : 5) 1919'da Ali İlmî tarafından İstanbul'da haftada iki defa olmak üzere yayımlanmış siyasî, ilmî, edebî bir gazete.

ferdâniyye فردانيه **(a. i.) : fels.** * bireycilik, **fr. individualisme.**

ferdiyy-ül-esâbi : zool. * tekparmaklılar, **fr. périssodactyles.**

Feres-i asgar : astr. Tay.

feresiyye فرسيه (a. i.) : **zool.** * **atgiller.** (bkz : hayliyye).

Ferheng-nâme-i Sa'dî : Hoca Mesud'un, Sâdî'nin Bostan adlı eserinden seçme 1700 beytin tercümesi.

ferhunde-sâl فرخنده سال (f. b. s.) : uğurlu, kutlu yıl.

ferîd-üd-dehr فريدالدهر (a. b. s.) : zamanında tek olan, eşi bulunmayan.

fesâne-perdâz فسانه پرداز (f. b. s.) : masal ve hikâye düzen, asılsız şeyler söyleyen.

fe-sübhân-Allah فسبحان الله (a. c.): (bkz: sübhân-Allah).

Fevâid : 2) 1888'de Murat Emir tarafından İstanbul'da on beş günlük olarak yayımlanmış edebî, fennî bir dergi.

fevk-i işbâ' : fiz. aşırı doyma.

fevk-i zevebân : fiz. *aşırıerime.

fezâ : 4) *uzay.

fezâî فضائى (a. s.) : **2)** *uzaysal.

fıkarât-ı acziyye : anat. sağrı *omurları.

fıkariyye-i âliyye : zool. yüksek * omurgalılar. [aslı : "fekariyye" dir].

fıkariyye-i süfliyye : zool. aşağı * omurgalılar. [aslı : "fekariyye" dir].

fıkdân-ı hassâsiyyet : psik. * duyumsamazlık, **fr. apathie.**

fıkdân-ı ma'rifet-i hissiyye : psik. *tanısızlık, agnosi.

fıkdân-ı nakd : para darlığı.

fıkdân-ı temyîz : fels. zihin darlığı.

Fihi mâfih (o şey ki onun içinde) : Hz. Mevlânâ'nın tasavvufa dair ünlü eseri.

fikriyyen فكريًا (a. zf.) : fikir, düşünce * bakımından.

fi l-hayr فى الخير (a. b. e.) : hayırlı iş.

filizzât-ı ma'deniyye : coğr. maden cevheri.

filizz-i ma'denî : kim. maden filizi.

Firâkıyye فراقيه (a. i.) : sevgilisinden ayrılan bir kimsenin duyduğu ıztırabı belirtmek üzere yazdığı veya söylediği manzume.

Firdevs i a'lâ : Cennet'teki altıncı bahçe.

firfahiyye فرفخيه (a. i.) : **bot.** * semizotu-giller, **fr. portulacées.**

Firûze : 2) başyazarı Muazzez Yusuf olan ve haftalık olarak İstanbul'da yayımlanmış, kadınlara mahsus edebî bir dergi.

fîrûze-deryâ (mavi deniz) : **mec.** gök.

fisâl فصال (a. i.) : **1.** ayırma. **2.** sütten kesme. (bkz : fıtâm).

fitnat فطنت (a. i.) : (bkz : fıtnat).

fî-yevminâ فى يومنا (a. b. zf.) : günümüzde.

fî-zemânınâ فى زماننا (a. b. zf.) : zamanımızda.

fizikî فيزيكى (fr. a. s.) : fizik bakımından, * fiziksel, **fr. physique.**

fuâd-ı mi'de : anat. mide ağzı, midenin üst deliği.

fuhş-hâne فحشخانه (a. f. b. i.) : * genelev.

fuseys فصيص (a. i.) : **anat.** kulakmemesi, **fr. lobule.**

futur فطر (a. i.) : **bot.** zehirli mantar.

futur-ı harakiyye : bot. * pasmantarıgiller.

futur-ı kaid-ül-büzûr : bot. bazitli mantar.

futur-ı muhâtiyye : bot. cıvıkmantar.

fülûs-i tenâsüliyye : anat. * eşeylik plağı, **fr. plaque génitale.**

fürce-yâb فرجياب (f. b. s.) : fırsat, imkân, vakit bulan.

Fürsî فرسى (a. h. i.) : Fars milletinden olan, Farslı, eski İranlı.

Fürûzân : 3) Muallim Naci'n'n 1886'da basılmış bir şiir kitabı.

füsürde-beyân فسرده بيان (f. a. b. s.) : **mec.** tatsız ve soğuk sözlü.

füvve فوه (a. i.) : kökboya, kızılkök, **fr. garance.**

G

gadât غداة (a. i. gudve'nin c.) : (bkz : gudve).

gafere غفر (a. f. i.) : bağışladı, yarlıgadı.

gafer-Allâhü leh : Allah onu yarlıgasın, bağışlasın!

galebât غلبات (galib'in c. olan galebenin c.) : galebeler, üstünlükler.

galibe غالبه ("g" uzun okunur. a. s.) : ["galib"in müen.] (bkz : galib).

galîl غليل (a. s.) : susamış. (bkz : çeşme).

gamgame غمغمه (a. i.) : **1.** savaşan, muharip. **2.** inekler gibi böğürme. **3.** savaş sırasında çıkarılan ses.

gamze-i ahter : mec. sabaha karşı yıldızların parlaması.

gemze-i gül : mec. çiçek açma.

gamzî غمزى (a. s.) : gözkırpan.

garâib-perver غرائب پرور (a. f. b. s.) : gariplikleFden hoşlanan, tuhaflıkları seven.

garâmât غرامات (a. i. garâmet'in c.) : **1.** borç, diyet gibi şeyleri ödemeler. **2.** vergiler, resimler.

garâmî غرامى (a. s.) : lirik, * duygusal.

garaz-âmîz غرض آميز (a. f. b. s.) : **1.** garazlı, kinli. **2.** kötü niyetli, gizli maksatlı.

garîbân غريبان (a. f. s. c.) : garipler.

garîbe-i hilkat : acâip * yaratık.

garîzevî غريزوى (a. s.) : **psik.** * içgüdüsel, **fr. instinctif.**

gâv-ı âsmân (gök öküzü) : Süreyya yıldızı.

gaybet i efkâr : bunama. (bkz : ateh).

gaye-i irtika : astr. *yücelim, **fr. culmination.**

gayr-i ahlâkî : ahlâka aykırı, ahlâksızca.

gayr-i ahlâkiyye : fels. *törelsizcilik, **fr. immoralisme.**

gayr-i câiz : olamaz, yaraşmaz, yaraşıksız.

gayr-i ciddî : **1)** ağırbaşlı olmayan, uçarı; **2)** güvenilmeyen, doğruluğundan şüphe edilen.

gayr-i cinsî : bot. * eşeysiz, **fr. asexuel.**

gayr-i cismânî : fels. * tinsel.

gayr-i dînî : dince aykırı, dine uymaz.

gayr-i elâstikî : esnemez, * esneksiz.

gay-i fa'âl bürkân : coğr. sönmüş yanardağ.

gayr-i ihtiyârî : düşünmeden, istemeksizin, elinde olmayarak.

gayr-i ilmî : * bilime aykırı, * bilimdışı.

gayr-i insânî : insanlığa yakışmayan, zalimce, merhamet etmeden.

gar-i irâdî : *istemsiz.

gayr-i kabil-i afv : bağışlanamaz.

gayr-i kabil-i aks : mant. * tersinmez, **fr. irréversible.**

gayr-i kabil-i hall - mes'ele : çıkmazlık, **fr. aporie.**

gayr-i kabil-i ihtisâr : mat. *kısıkkesir, **fr. fraction irréductible.**

gayr-i kabil-i inhilâl : erimez.

gayr-i kabil-i inhinâ : bükülmez, eğilmez.

gayr-i kabil-i ircâ' : kim. *indirgenmez, **fr. irréductible.**

gayr-i kabil-i isbât : isbat edilemez, * tanımlanamaz.

gayr-i kabil-i işbâiyyet : kim. doymazlık, **fr. insaturation.**

gayr-i kabil-i iştiâl : kim. alevlenmez, **fr. ininflammable.**

gayr-i kabil-i i'tirâz : söz götürmez, su götürmez, karşı çıkılmaz.

gayr-i kabil-i kıyâs : ölçülemez, ölçülmez, bambaşka.

gayr-i kabil-i nüfûz : coğr. * geçirimsiz, **fr. imperméable.**

gayr-i kabil-i şifâ : onulmaz, şifa bulmaz, iyi olmaz.

gayr-i kabil-i taarruz : * dokunulamaz, saldırılamaz.

gayr-i kabil-i tahammül : çekilmez, dayanılmaz, katlanılmaz.

gayr-i kabil-i tahmîn : **1)** kestirilemez; **2)** beklenmedik.

gayr-i kabil-i ta'rif : mant. *tanımlanamaz, **fr. indéfinissable.**

gayr-i kabil-i tecezzî : bölünemez.

gayr-i kabil-i tedâvî : tedâvi edilemez, onulmaz.

gayr-i kabil-i tekzîb : tekzip edilemez, yalanlanamaz.

gayr-i kabil-i telâfî : yerine konulamaz, yeri doldurulamaz, onarılamaz, eksikliği giderilemez.

gayr-i kabil-i temyîz : mant. ayırdedilemez, **fr. indiscernable.**

gayr-i kâfî : * yetersiz.

gayr-i kat'î : kat'î, *kesin olmayan.

gayr-i lâyık : yakışmaz, uygun düşmez, uyuşmaz.

gayr-i mahdûd müstakîm : geo. sınırsız doğru.

gayr-i mahsûs : duyulmaz, sezilmez.

gayr-i ma'kul : akla aykırı, saçma, * usalmaz.

gayr-i ma'lûm : bilinmeyen, bilinmez.

gayr-i ma'mur : bayındır olmayan, *şenliksiz.

gayr-i mantıkî : mant. mantıksız.

gayr-i matbû' : basılmamış, * yayımlanmamış.

gayr-i medenî : medenî olmayan, görgü ve * gelenek dışı.

gayr-i mekşûf : keşfedilmemiş, bulunamamış, * açıklanamamış.

gayr-i menkul : taşınmaz, * göçümsüz

gayr-i memnûn : küskün, kırgın.

gayr-i me'mûl : umulmadık, beklenmedik.

gayr-i me'nûs : alışılmamış, yadırganan.

gayr-i meskûn : boş, ıssız, oturulmayan.

gayr-i mes'ûl : * sorumsuz, sorulmaz.

gayr-i meşbû' : doymamış.

gayr-i meşrû' : kanunsuz, töreye aykırı, yolsuz.

gayr-i mevkuf : * tutuklu olmayarak.

gayr-i mezrû : ekilmemiş, * ekimsiz, açılmamış [toprak].

gayr-i muarref : sınırsız, tariflenmemiş.

gayr-i muayyen : belirli olmayan, tesbit edilmemiş.

gayr-i muayyeniyyet : * belirimsizlik.

gayr-i mugaddî : * besinsiz, beslemez.

gayr-i muhikk : 1) eğri; 2) haksız.

gayr-i muhtemel : * olasız.

gayr-i muktedir : gücü yetmez, güçsüz.

gayr-i mûnis : alışılmamış, yadırganan.

gayr-i muntak aded : mat. * yadrasyonel sayı.

gayr-i muntazam : düzensiz, dağınık, gelişigüzel.

gayr-i mu'teber : sayılmayan, değersiz, * önemsiz.

gayr-ı muvâfık : uygunsuz.

gayr-i muvâzî : düzgün ve paralel olmayan.

gayr-i müessir : kim. * etkisiz, **fr. inactif.**

gayr-i müessiriyyet : kim. * etkisizlik, **fr. inactivité.**

gayr-i müfîd : faydasız, yararsız.

gayr-i mükellef : * yükümlü olmayan.

gayr-i mümkin : olamaz, * olanaksız.

gayr-i münâsib : uygunsuz, yakışıksız.

gayr-i münhal : kim. erimez.

gayr-i müntic : mant. * tutarsız, tutmaz.

gayr-i mürekkep : * yalınç.

gayr-i müsâvat : *eşitsizlik.

gayr-i müsâvî : * eşit olmayan, * eşitsiz.

gayr-i müsmir : yemişsiz, verimsiz, sonuçsuz.

gayr-i müstakar : kararsız, durulmamış.

gayr-i müstevî : düz olmayan.

gayr-i müşâbih : benzemeyen, eş olmayan.

gayr-i müşterek-il-mikyas adedler : mat. ortak ölçülmez sayılar.

gayr-i müteayyiş bi-l-hevâ : biy. * havasızyaşar, **fr. anaérobie.**

gayr-i mütecânis : iyi karışmamış, *bağdaşmamış, ayrı türden, * bağdaşmaz, kaynaşmaz, **fr. hétérogène.**

gayr-i müteharrik : hareketsiz, oynamaz, kımıldamaz, sâbit.

gayr-i mütenâzır : simetrik olmayan.

gayr-i nâfi' : faydalı olmayan.

gayr-i nizâmî : düzene aykırı, düzen dışı, * kurala aykırı, * kural dışı.

gayr-i resmî : resmî olmayan, * özel olarak.

gayr-i sâfî : karışık, katışık.

gayr-i samîmî : içten olmayan, *içtensizlik.

gayr-i sıhhî : sağlığa aykırı, sağlığa zararlı.

gayr-i şahsî : * kişilik dışı.

gayr-i şeffaf : saydam olmayan.

gayr-i şuûr : * bilinçdışı, * bilinçaltı, **fr. inconscience.**

gayr-i şuûrî : şuursuz, şuursuzca, yaptığını bilmeyerek.

gayr-i tabiî : 1) tabîat dışı, tabiata aykırı; 2) *olağandışı; 3) acaip.

gayr-i uzvî : inorganik.

gayr-i vâki : olmamış, olmayan, olmadık.

gayr-i vârid : düşünülemez, hatıra gelmez.

gayr-i vâzıh : anlaşılmaz, kapalı, örtülü.

gayr-i zâtî : fels. * dışınlı, **fr. extrinsèque.**

gayr-i zâtî hâle (getirme) : *nesnelleştirme, **fr. objectivation.**

gayr-i zîrûh : 1) ruhsuz, cansız; 2) donmuş.

gazâlân غزالان (a. f. gazâl'in c.) : (bkz : gazâl).

gazavat nâme غزواتنامه (a. f. b. i.) : **ed.** büyük bir kumandanın kahramanlıklarını ve savaşlarını anlatan manzum, mensur eser.

gazelî غزلی (a. s.) : gazele ait, gazelle *ilgili.

gazel-i müzeyyel : **ed.** mahlas beytinden sonra, bir iki beyitle ünlü bir kişiden bahseden gazel.

gaz-i hevâ : **kim.** jeneratör (* üreteç) gazı.

gazûb-âne غضوبانه (a. f. b. zf.) : kızgınlıkla, hiddetle, öfkeli olarak.

gejdüm گژدم (f. i.) : eğri kuyruklu akrep.

genc-bahş گنج بخش (f. b. s.) : hazine bağışlayan.

Genc-i Leâl (incilerin hazînesi) : Gencî Pîr Mehmet'in 1631'de yazdığı Arapçadan Türkçeye ve Farsçadan Türkçeye manzum sözlük.

genc-i sûhte : **müz.** otuz ezgiden onsekizincisi.

gerdâniye-ırak : **müz.** Hızır bin Abdullah'ın edvarına göre gerdaniye avazesine ırak makamını eklemekle elde edilen terkip.

geveşt-rast : **müz.** Geveşt âvâzesine ana makam rastın katılmasıyla elde edilen terkip.

gevher-bahş گوهر بخش (f. b. s.) : "gevher bağışlayan" : **mec.** çok cömert.

gılâf-ı dâhilî-i semer : **bot.** meyvaiçi.

gılâf-ı hücrevî : **anat.** * göze zarı, **fr. membrane cellulaire.**

gılâf-ı lîf-i adalî : **anat.** * kaszarı, **fr. sarcolemme, myolemme.**

gılâf-ı mutavassıt-ı semer : **bot.** *meyveortası.

gışâ-ı ankebûtî : **anat.** örümceksi zar, **fr. arachnoïde.**

gışâ-i bekâret : **anat.** kızlık zarı, **fr. hymen.**

gışâ-i cenb : **biy.** akciğer zarı.

gışâ-i dâhilî-i gubâr-ı tali' : **bot.** çiçektozu içzarı (içzar).

gışâ-i dâhilî-i rahm : dölyatağı * içzarı.

gışâ-i hâricî : **bot.** dışderi.

gışâ-i hâricî-i gubâr-ı tali' : **bot.** çiçektozu dışzarı (dışzar)

gışâ-i hücrevî : **anat.** mukoza zarı.

gışâ-i kilye : **anat.** böbrek zarı.

gışâ-i müstebtın-ül-batn : **anat** periton, karınzarı.

gışâ-i nebâtî : **bot.** çekirdek zarı.

gışâiyy-ül-cenâh : **zool.** zarkanatlılar.

girân-suhan گران سخن (f. b. s.) : ağır sözlü, tok sözlü.

Gonca i Edeb : Sûdî Bey tarafından Selânik'te yayımlanmış fennî, edebî bir dergi.

gubâr-ı gam[m] (gam tozu) : esrar.

gudde-i dem'iyye : **anat.** gözyaşı bezi.

gudde-i dühniyye : **anat.** yağbezi.

gudde-i em'a-i rakîka : **anat.** bağırsak bezleri.

gudde-i fer'iyye : **anat.** yardımcıbez.

gudde-i fevk-al-kilye : **anat.** böbreküstü bezi.

gudde-i inebî : **anat.** * salkımsı bez.

guddevî غدوی (a. s.) : **anat.** gudde ile ilgili, * bezel, **fr. glandulaire.**

guded-i beşere-i muhâtî : **anat.** bez epiteli.

gûdekân گودکان (f. i. gûdek'in c.) : çocuklar.

gudrûfîn غضروفين (a. i.) : **anat.** 1. kondrin. 2. kabuklaşma, **fr. chondrine.**

gudrûf-i tercihâlî : **anat.** * ibriksi kıkırdak, **fr. aryténoïde (cartilage-).**

gudve غدوه (a. i. c. : gadât) : sabah, sabahla güneş doğması arasındaki zaman. (bkz : gudüvv).

gulâm-pâre غلامپاره (a. f. b. s. ve i.) : kulampara, oğlancı.

gurbet-gâh غربتگاه (a. f. b. i.) : yabancı memleket.

gurema غرما (a. i. garîm, inc.) : (bkz : guramâ).

guseyn غصين (a. i.) : **bot.** dalcık, budakcık.

guşâ غشا (a. i.) : **hek.** guatr, **fr. goitre.**

güftâr-senc گفتار سنج (f. b. s.) : söz tartan, uygun, ölçülü söz söyleyen.

gülân گلان (f. i. gül'ün c.) : güller.

gül-cemâl گل جمال (f. a. b. s.) : gül yüzlü, yüzü gül gibi güzel olan.

Gülistan گلستان (f. b. i.) : **4)** Istrati Sabuncaki tarafından 1910'da İstanbu''da aylık olarak yayımlanmış çiçekçilik ve bahçıvanlığa ait bir dergi.

gürz-bâz گورز باز (f. b. s. ve i.) : eskiden meydanda veya sahnede ağırlık kaldırarak hüner gösteren oyuncu.

güşûd گشود (f. s.) : açık, açılmış olan. (bkz : güşûde).

H

habbevî حبوى (a. s.) : **bot.** tanecikli.

Habeşî : 2) s. çok esmer.

habîb-i Hudâ (Allah'ın sevgilisi) : **mec.** Hz. Muhammed.

habîb-i Kibriya (Allah'ın sevgilisi) : **mec.** Hz. Muhammed.

habl-i sürrevî : anat. göbek bağı.

habliye-i ibtidâiyye : zool. ilk * ipsiler, **fr. protocordées.**

habl-i zahrî : anat. sırt ipi, **fr. corde dorsale.**

habt-ı dimagî : delilik.

hâce : 2) tüccar.

hacer-i bürkânî : jeol. volkan çakılı.

hacer-i necmî : jeol. yıldıztaşı, **fr. aventurine.**

hacer-ül-cev : astr. göktaşı. (bkz : hacer-i semâvî).

hâcet-mendân حاجتمندان (a. f. b. s. hâcetmend'in c.) : muhtaçlar.

hâcim حاجم (a. s.) : hacamat eden.

hâcim هاجم (a. s.) : hücum eden, saldıran.

hâciyâne هاجيانه (a. f. zf.) : hicveder gibi, hicveder şekilde.

hadâret خضارات (a. i.) : yeşillik.

hadd-i fâsıl : mat. aralığın uçları.

hadd-i lâfzî : kelime tarifi, kelime mânası.

hadd-i resmî : tam tarif.

hademe-i hayrât : kayyım, cami hademesi gibi kimselerin Diyanet İşlerinde bağlı bulunduğu daire.

hader-i şitâ : kış uyuşukluğu, **fr. hibernation.**

hadîd-i şems : astr. yer * yörüngesinin güneşe en yakın noktası, * günberi, **fr. périhélie.**

hâdisât-ı fizîkiyye : fizik * olayları.

hâdisât-ı kimyeviyye : kimya * olayları.

hâdisî حادثى (a. s.) : hâdise ile * ilgili, * olaysal.

had-nâ şinâs حد ناشناس (a. f. b. s.) : kendini bilmez, şımarık, küstah.

hadrâ : 2) müz. adı Şerh-i Mevlâna Mübârek Şah'da geçen makam.

hafazan-Allah حفظاً الله (a. cü.) : Allah saklasın, Allah korusun!

hafazek-Allah حفظك الله (a. cü.) Allah seni korusun!

hâfızavî حافظوى (a. s.) : **psik.** * belleksel, **fr. mnémonique.** (bkz : hıfzî[1]).

hafî celse : gizli oturum.

hafîd-âne حفيدانه (a. f. zf.) : toruna yakışır yolda.

hafîfe خفيفه (a. s.) : ["hafif" kelimesinin müen.] (bkz : hafif).

hafif-meşreb خفيف مشرب (a. f. b. s.) : serbest davranışlı, hoppa kadın.

hafiyy-ül harâre : kim. * ısıalan, **fr. endothérmique.**

hâil : 2) fiz. ekran.

hak حك (a. i.) : (bkz : hakk).

hak حق (a. i.) : (bkz : hakk).

hakayık-ı eşyâ : tas. imânı bütün olan kimselere göre bunun hâriçte vücudu vardır, hiç olmazsa bir kısmına insanın ilmi ve idrâki taalluk eder.

hakıkıyye حقيقيه (a. i.) : gerçekçilik, **fr. réalisme.**

hâk-i bîmar (hasta toprak) : **mec.** kırmızı altın.

hakikat-ı Muhammediyye : tas. zât-ı ulûhiyyetin taayyün-i evvel ve esmâ-yi Hüsnâ itibariyle mertebesi.

hakikat-nümâ حقيقت نما (a. f. b. s.) : hakikati, gerçeği gösteren.

hâkimîn حاكمين (a. s.) : hükmeden, yarlıgayan. **Ahkem-ül-hâkimîn :** Allah. **Hayr-ül-hâkimîn :** Allah.

hâkim-i şer' : bir yerin kadısı.

hâkim-i vakt (zamanın hâkimi) : hükümdar.

hâkimiyyet-i milliyye : * ulusal * egemenlik.

hâkimiyyet kanunu : biy. *başatlık yasası.

hâkimûn حاكمون (a. i. hâkim'in c.) : (bkz : hâkim).

hâk-i mürde (ölmüş toprak) : verimsiz toprak.

hâk-i târîk (karanlık toprak) : **mec.** insan cesedi.

hakk el-yakîn : tas. ahadiyet makamında Hakk'ı müşahede.

hakk-ı hıyâr : huk. seçme hakkı.

hakk-ı intifak : huk. bir gayri menkulden birkaç kişinin faydalanma hakkı.

hakk-ı karâr : huk. on sene bilâniza tasarruf edilen arazî üzerinde takarrür eden mâlikiyet hakkı.

hakk-ı kazâ : * yargı hakkı.

hakk-ı sükût : huk. sus payı, *susmalık.

hakk-ı te'lîf : te'lif ücreti.

hâk-nihâd خاك نهاد (f. b. s.) : alçak gönüllü, iyi huylu.

hak-ül-varak : bot. yaprak ortası, **fr. mésophylle.**

halâs dîde خلاصديده (a. f. b. s.) : halas görmüş, kurtulmuş.

hâlât-ı nevm : uykuda uğranılan haller.

hâlât-ı selâse kanunu : psik. üç hal kanunu, **fr. loi des trois états.**

halef ü selef : 1) sonra gelen ve önceki [kimse]; **2)** baba ile oğul.

haleme حلمه (a. i.) : meme ucu.

halemî حلمى (a. s.) : **anat.** mememsi.

hâlet-engîz حالت انگيز (a. f. b. s.) : insanı türlü hal ve şekillere sokan vaziyet.

hâle-zâde خاله زاده (a. f. b. i.) : **1.** hala kızı. **2.** hala oğlu, teyze oğlu.

hâl-i müşgîn : mis kokulu ben.

halise خالصه (a. s.) : ["hâlis" in müen.]. (bkz : hâlis).

hâlis muhlis : katışıksız, eksiksiz, tam.

hâl-istân خالستان (f. b. i) : vücutta, birkaç benin toplu bulunduğu yer.

hâl-i tabiî : kim. * doğal hal.

hâl-i tevellüdî : **kim.** doğum hâli.

halka-i gudrûfiyye : **anat.** kıkırdak halka.

halka-i havl-ül merî : **anat.** yemekborusu gerdanlığı.

halka-i tesbih (tespih halkası) : dua eden, tespih çeken kimselerin çevresi.

hâl-kâr حالكار (f. b. i.) : (bkz : hall-kâr).

hâl-kârî حالكارى (f. b. i.) : (bkz : hall-kârî).

halkıyye حلقيه (a. fi.) : edebiyyen, sonsuz

hallede خلد (a. fi.) : edebiyyen, sonsuz olarak muhafaza etsin, korusun!

hall ü fasl : * açıklayarak bitirme.

hamâilî حمائلى (a. s.) : arkuru, çapraz.

hamalet-ül-arş : (bkz : hamele-i arş).

hâm-dest خام دست (f. b. s.) : eli işe yatmayan, beceriksiz.

hâmızât-ı gayr-i uzviyye : **kim.** inorganik asitler.

hâmızât-ı uzviyye : **kim.** organik asitler.

hâmız-i bevl : **kim.** ürik asit.

hâmız-ı hall : **kim.** sirke asidi, saf asetik asit.

hâmız-ı pikrik : **kim.** asit pikrik, trinitrofenol.

hâmız-ı safsâf : **kim.** asetil-salisil asit, aspirin.

hâmızî حامضى (a. s.) : hamızla, asitle *ilgili, asitli.

hâmilet-üs-spor : **bot.** sportaşıyan.

hâmil i muştiyye : **zool.** * taraklılar, **fr. ctenophores.**

hâmil-i ünbûbe : **kim.** tüplük, **fr. porte-tube.**

hamiyye حميه (a. i.) : ["hamiyyet" kelimesinin arapça terkiplerde aldığı şekil]. (bkz : hamiyyet).

hammâm-ı mari : **kim.** mari banyosu, **fr. bain-marie.**

hammâm-nâme حمامنامه (a. f. b. i.) : **ed.** (bkz : hammâmiyye).

hamse-i âl-i abâ : (bkz : âl-i abâ).

hâmûş : 2) Hz. Mevlânâ'nın bazı gazellerinde kullandığı mahlası.

hamyâze-bahş خميازه بخش (f. b. s.) : esneme getiren, gevşeklik veren.

hân bere خان بره (f. b. i.) : Hamel burcu, Koç burcu.

Hande : 2) Sedat Simâvî tarafından İstanbul'da haftalık olarak *yayımlanmış edebî, siyasî bir mizah gazetesi.

hande-zâd خنده زاد (f. b. s.) : **1.** gülümsemeden meydana gelen şey. **2.** sevinçle güldüren, gülümseten.

hâne : 6) halk şairlerinin beyte verdikleri ad.

hâne-i âfet-rîz : "belâ döken, saçan ev" : **mec.** [bu] dünya.

hâne-i dil (gönül evi) : **mec.** Kâbe.

hâne-i zünbûr : arı kovanı.

hanekî sâmit : **gr.** damak sessizi.

hâne-nişîn خانه نشين (f. b. s.) : evde oturan, evine bağlı.

hân-sâr خوانسار (f. b i.) : sofracıbaşı, abçıbaşı. (bkz : hân-sâlâr).

karâbâtiyâne خراباتيانه (f. zf.) : **1.** vaktini meyhanede geçirerek. **2.** harâbatilikle, süflîlik e, pejmürdelikle.

haram-zâde : 2) hileci; namussuz.

harâret-i ihtirak : **kim.** yanma * ısısı.

harâret-i mahsûsa : **fiz.** ısınma * ısısı.

harâret-i muhtefiyye : **fiz.** gizli *ısı, **fr. chaleur latente.**

harâret-i şems : **coğr.** güneş * ısısı.

harbak : 2) çöpleme.

harbak-ı ebyaz : **bot.** ak çöpleme.

harbak-ı esved : **bot.** kara çöpleme.

harekât-ı havliyye : **biy.** * sığımsal * devimler, **fr. mouvements péristaltiques.**

hareket-i hakikıyye : **fiz.** gerçek hareket.

hareket-i ihtilâf-ı manzar : astr. paralaktik hareket, **fr. mouvement parallactique.**

hareket i ihtizâziyye : fiz. *titreşim hareketi.

hareket-i muahhara : fiz. yavaşlayan hareket.

hareket-i muntazama : fiz. düzgün hareket.

hareket-i mütehavvile-i muntazama : fiz. düzgün değişen haraket.

hareket-i seneviyye : astr. yıllık hareket.

hareket-i yevmiyye : astr. günlük hareket.

harekî elektrik : fiz. *devimli elektrik, **fr.** electrodynamique.

harf-i medd : Arapçada uzun okunan harfler olup elif, vay ve ye'dir.

harfiyyen حرفياً (a zf.) : harfi harfine, tastamam, tıpatıp, olduğu gibi.

hâric an-il-merkez : geo. *dışmerkezli.

hâric an-il-merkeziyyet : geo. *dışmerkezlik.

hâricen mütebâdil : geo *dışters [açı].

hâricî haşefe-i nebât : bot. dış * yönlü * başçık.

hâricî merkez : jeol. * dışmerkez, **fr. épicentre.**

hâricî tufeylî : zool., bot. * dışasalak, **fr. ecto-**parasite.

hâricî tufeyliyyet : * dışasalaklık, **fr. ectoparasitisme.**

harîta-i bahriyye : coğr. deniz haritası.

harîta-i inkişâfiyye : coğr. tanıtma haritası.

harita-i müsteviyye : coğr. plân.

harita-i semâviyye : astr. gök haritaları.

hârizmiyye خوارزميه (f. i.) : horzumlu yolu, algoritma.

har ü has : diken ve çöp, çalıçırpı.

hasalî حشلى (a. s.) : karnın, göbek ile kasık arasındaki yer ile * ilgili.

hasânet : 2) kadının nefsine hâkim olması.

hasât-ül üzn : (iş'tme taşı) **anat.** kulaktozu.

hasbeten حسبة (a. zf.) : karşılıksız, parasız, bedava. (bkz : fahrî, hasbî).

Hasbihal : 2) 1912'de Ahmet Şerif tarafından Istanbul'da yayımlanmış dînî bir gazete.

hasbük-allah حسبك الله (a. zf.) : (bkz : hasbün-allah).

hasbün-allah حسبن الله (a. zf.) : **1.** Allah'ım bana yeter. **2. hlk.** ya Rabbî sen bilirsin.

hasebiyyet حسبيت (a. i.) : hasımlık, akrabalık.

hâsıla حاصله (a. i.) : *sonuç, netîce.

hâsirân خاسران (a. s. hâsir'in c.) : zarara uğrayanlar.

hâsirûn خاسرون (a. s. hâsir'in c.) : (bkz : hâsirân).

hasren حصرا (a. zf.) : muhasara ederek, etrafını kuşatarak, çemberleyerek.

hasret-güdâz حسرت گداز (a. f. b. s.) : hasretle yanan.

hass-el-hass : tas. vahdet-i vücuda inanan, Allah'ı mutlak bir varlık olarak kabul eden.

hâssiyyet حاسيت (a. i.) : (bkz : hassâsiyyet).

haste-dil خسته دل (f. b. s.) : gönlü hasta, üzüntülü; sıkıntılı.

haste-hâne خسته خانه (f. b. i.) : hastane.

hâşâ min et-teşbîh حاشا من التشبيه (a. cü.) : benzetmekten korkulur, benzetilemez.

Hâşimî هاشمى (a. h. i.) : Hz. Muhammed'in mensuboldoğu kabîle.

haşîşet-üd-dînâr : bot. şerbetçiotu, ömürotu, **fr. houblon.**

haşîşî حشيشى (a. s.) : **bot., coğr.** * otsu, * otsul.

hatar-geh خطرگه (a. f. b. i.) : (bkz : hatar-gâh).

hatâ-ver خطاور (a. f. b. s.) : hatalı.

hâtem-ül-enbiyâ' (peygamberlerin sonuncusu) : **mec.** Hz. Muhammed.

hâtır-âzârî خاطرآزارى (a. f. b. i.) : hatır, gönül kırıcılık.

hâtır-cû خاطرجو (a. f. b. s.) : hatır alan, gönül alan.

hâtır-dâşt خاطرداشت (a. f. b. i.) : hatırda tutma, akılda tutma.

hâtır güsâr خاطرگسار (a. f. b. s.) : gönüle ferahlık veren.

hâtır-hâh خاطرخواه (a. f. b. i.) : gönlün istediği.

hâtır-mandegî خاطرماندگى (a. f. b. i.) : hatırı kalmış olma, gücenmişlik.

hâtib-i felek : astr. Müşteri, Jüpiter.

hatt-ı cânibî : *yanal çizgi.

hatt-ı istivâî : coğr. ekvatorla *ilgili **fr. équatorial, e.**

hatt-ı muhakkak : bir buçuk parçası düz, geri kalanı devirli olan sülüs ile nesih arasındaki bir yazı.

hatt-ı mümass : astr., mat. tanjant, **fr. tangente.**

hatt-ı münebbih : geo. *aradoğru, **fr. ligne de rappel.**

hatt-ı saf : bot. *arıdöl.

hatt-ı şuâ-i müteşâbihe : mat. *özdeş vektörler.

hattî : 3) geo. *çizgisel, *doğrusal, **fr. linéaire.**

havâlât حوالات (a. i. havâle'nin c.) : (bkz : havâle).

havâmil حوامل (a. s hâmile'nin c.) : gebe kadınlar.

havâssî حواسى (a. s.) : **biy.** *duyumsal.

havâ yi nesîmî : astr. atmosfer, *havaküre.

havf : 2) psik. fobya.

havf min-el-mâ' : su korkusu, **fr. hydrophobie.**

havsalî حوصلى (a. s.) : havsalaya ait, havsala ile *ilgili.

havz حوز (a. i.) : etrafı çitle çevrili yer.

havza-i intihâiyye : coğr. *uçtekne.

havz-ı mâ : su havuzu, **fr. cuve à eau.**

Hayâl : 5) Mehmet Rauf tarafından İstanbul'da haftada iki defa olmak üzere yayımlanmış mizahî bir gazete.

hayal-hırâs خيالخراش (a. f. b. s.) : hayali yırtan, parçalayan.

hayâl-i hakikî : fiz. gerçek görüntü.

hayâl-i Murâd : müz. adı anonim bir edvar-ı ilm-i musikide geçen makam.

hayâl-i sâf : temiz hayal, bönce düşünce.

hayâl-i zâhirî : fiz. görünen hayal, görünen *görüntü.

hayat-dâr حياتدار (a. f. b. s.) : *dirimli.

hayât-ı müştereke : bot. *ortakyaşama.

hayeviyye حيويه (a. i.) : **fels.** *dirimselcilik, **fr. vitalisme.**

hâ-yı zahîr : eski yazıda **e** veya **a** okunmayıp **h** okunan **ha**'ya denir.

hayliyye خيليه (a. i.) : *atgiller. (bkz : feresiyye).

hayme-şebbâzî خيمه شبازى (a. f. b. i.) : İran'da çadırda oynatılan kukla.

hayret-dih حيرت ده (a. f b. s.) : şaşkınlık veren.

Hayr-ül-beriyye : Hz. Muhammed.

hayr-ül-enâm (yaratılmışların en hayırlısı) : Hz. Muhammed.

hayr-ün nisâ' خير النساء (a. it.) : "kadın'ların hayırlısı" : **1.** Hz. Fâtıma'nın sıfatı. **2. i.** kadın adı.

haysiyyet-şiken حيثيت شكن (a. f. b. s.) : şerefkırıcı, itibar düşürücü.

hayt-ı akîm, hayt-ı mahcûb : **bot.** *kısırtel, **fr. paraphyse.**

hayt-ı mülevven : **bot.** kromatik iplik, kromatin.

hayt-ı nesc-i gudrûfî : **anat.** telli kıkırdak dokusu.

hayvânât-ı nebâtiyye : **zool.** helotüritler.

hayvânât-ı türâbiyye : **zool.** *toprakçıl hayvanlar.

hayyât حيات (a. i. hayye'nin c.) : **1.** yılanlar. **2. mec.** geçimsiz, huysuz, muzur, kimse.

hayy-el-Kayyum (diri, canlı Allah) : **mec.** önü olmayan, daima yaratan ve yarattıklarının işlerini tedbirle ele alan canlı Allah.

hayyız-ı müselles : **anat.** göğsün içini uzunlamasına ikiye ayıran aralık, ortalık, **fr. médiastin.**

hayy ü kadir : canlı ve kudretli.

Hazâin-üs-saâdât [saâdetlerin (mutlulukların) hazineleri] : XV. yüzyıl bilginlerinden Mehmet oğlu Eşref'in hekimliğe dair eseri.

hazâreniyye خزارنيه (a. i.) : **bot.** kavunağaçları, **fr. passiflorées.**

hazır-cevâbî حاضر جوابى (a. b. i.) : hazırcevaplık.

hazmî هضمى (a. s.) : **biy.** *sindirel, **fr. digestif.**

hazm-i dâhil i hücre : **biy.** *göze içi *sindirim.

hazm-i hâricî : **biy.** *dışsindirim.

hazm-i hâric-i hücre : **biy.** *göze dışı *sindirim.

hebâen هباءً (a. zf.) : boşuna, beyhude olarak.

hedebî هدبى (a. s.) : kirpiğimsi.

heft-âşiyâne هفت آشيانه (f. b. i.) : yedi yuva, gökler.

heft-bünyâd هفت بنياد (f. b. i.) : yedi yapı, gökler.

heft-reng : **2)** yedirenk üzerine iplikle dokunmuş bir çeşit dîba.

helâl-kâr حلالكار (a. f. b. s.) : helâl iş gören, haramdan kaçınan.

helâl-zâde : **2)** helâl süt emmiş, sütü temiz, namuslu.

helezon-ül-üzn : **anat.** salyangoz (kulakta-), **fr. limaçon, colimaçon.**

hemîl هميل (a. i.) : **bot.** sarısarmaşık denilen bir çeşit yabani ot.

hem-kamet هم قامت (f. a. b. s.) : bir boyda olan, boyları bir olan, boydaş. (bkz : hemkadd).

hem-zemânî هم زمانى (f. a. b. i.) : çağdaşlık, *eşinzamanlık, **fr. synchronisme.**

hem-zeman muadelât : **mat.** *denklemler sistemi, **fr. équations simultanées.**

hendese-i âdiyye : **geo.** elemanter geometri, **fr. géométrie élémentaire.**

hendese-i murakkama : **geo.** kotlu geometri, **fr. géométrie cotée.**

hendese-i mücesseme : **geo.** *uzay geometri, **fr. géométrie dans l'espace.**

hendese-i müsteviyye : **geo.** *düzlem geometri, **fr. géométrie plane.**

hendese-i resmiyye : **geo.** *tasarı geometri, **fr. géométrie descriptive.**

hendesî silsile-i ale-l-vilâ : **geo.** geometri dizisi, geometrik dizi.

heng هنك (f. i.) : **1.** güç, kuvvet. **2.** ağırlık, vakar.

herçih هرچه (f. e.) : her ne, her ne şekilde.

heves-güzâr هوسگذار (a. f. b. s.) : keyfince vakit geçiren.

heves-güzârâne هوسگذارانه (a. b. zf.) : keyfine göre hareket edercesine.

heves-kârâne هوسكارانه (a. f. b. zf.) : heveskâr, hevesli kimseye yakışacak yolda.

heyâ-hây هياهاى (a. n.) : çok acı çeken kimsenin bağırtısı.

hey'et-i ihtiyâriyye : mahalle ihtiyar heyeti, köy *kurulu, muhtar *kurulu.

hey'et-i mecmûa : bir şeyin toptan hâli, umumî görünüşü.

hay'et-i ta'lîmiyye : ped. *öğretim *kurulu.

hey'et-i umûmiyye : 2) bir şeyin hepsi, her tarafı, tamamı.

hey'î هيئى (a. s.) : astronomik.

heykel-i lîfî : anat. stroma.

heymâ هيما (a. i.) : susuz çöl.

hezâr-aşnâ هزار آشنا (f. b. s.) : pek çok tanıdığı olan.

hezâr-renk (bin renkli) هزاررنگ (f. b. i.) : *düğün çiçeğigillerden hekimlikte kullanılan zehirli bir bitki.

hezeyân-âlûd هزيان آلود (a. f. b. s.) : hezeyâna bulaşmış, saçma sapan, çok saçma.

hezl-gûne هزلگونه (f. s.) : hezel tarzında, şaka, lâtife yollu.

hıdâb خضاب (o. i.) : (bkz : hizâb).

hıfzî حفظى (a. s.) : **1.** *belleksel, **fr. mnémonique. 2. i.** erkek adı.

hılt-ı mâî : bot. su *gözeneği, **fr. hydratoïde.**

hınta-i esved (siyah buğday) : **zir.** burçak.

hınzîriyye خنزيريه (a. i.) : **zool.** *domuzgiller.

hırka bâzî خرقه بازى (a. f. b. i.) : vecde gelen sofuların hırkaları ile oynamaları.

hırka-i teberrük : bir kimsenin ilk dervişliğe başladığı zaman giydiği hırka.

hırs-bân خرسبان (f. b. i.) : ayı oynatan, ayıcı.

hırs-ı câh : yer, mevki kapma hırsı.

hısân-ı bahrî, hısân-ül-bahr : zool. denizaygırı.

hıtta-ı evvel : astr. dokuzuncu ve en sonuncu gök tabakasına kadar bütün arş.

hıtta-i küll : astr. (bkz : hıtta-ı evvel).

hibâl-i savtıyye-i süflâ : anat. alt *seskasları.

hibâl-i savtıyye-i ulyâ : anat. üst ses telleri.

hicâb-ı hâciz : 2) fiz. dürbünlerde, fotoğraf makinelerinde objektif açıklığını büyütüp küçülten düzen, diyafram.

hicaz-aşîran : müz. en eski belgeleri XIX. yy. ortasında olan makam.

hicâz-ı acem : müz. adı Hızır bin Abdullah'ın edvarında terkipler arasında geçen makam.

hicâz-ı ısfahan : müz. adı Ali Şah bin Hacı Büke'nin edvarında geçen makam.

hidâb خضاب (a. i.) : (bkz : hizâb).

hidâb-âlûd خضاب آلود (a. f. b. s.) : renkli, renk renk.

hidmet-kârî خدمتكارى (a. f. b. i.) : hizmetkârlık, hizmetçilik.

hikâye-i ma-sebak : geçmişi hikâye etme.

hikemî vâdî : ed. Dîvan şiirinde felsefeye ve fikre *önem veren edebî çığır.

hikmeten حكمةً (a. zf.) : hikmetçe, hikmet bakımından.

hikmet-i bedâyi' : estetik.

hilâfî, hilâfiyye خلافى، خلافيه (a. s.) : hilâfa ait, hilâf ile *ilgili.

Hilâl-i Ahdar (yeşil ay) : **2)** 1926'da Fahrettin Kerim (Gökay) tarafından İstanbul'da aylık olarak yayımlanmış "içki düşmanı" bir dergi.

Hilâl-i Ahmer (Kızılay) : **2)** 1920'de Hilâl-i Ahmer cemiyeti tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

hilâl-i beyzâ : anat. lunula, tırnağın dibindeki beyaz leke, **fr. lunule.**

Hilâl-i Osmânî : 1912'de Abdülaziz Bey tarafından İstanbul'da günlük olarak yayımlanmış ilmî, edebî, siyasî, iktisadî bir gazete.

hilâl-i Ramazân : Ramazan ayının başı, ilk günleri.

hilâl-manzar هلال منظر (a. b. s.) : "ay görünüşlü" : ay çehreli; çehresi ay gibi olan sevgili.

hilye-i çihâr-yâr-ı güzîn : ed. dört halife hakkında yazılmış hilyeler. (bkz : hilye).

hilye-i enbiyâ : bütün peygamberler hakkında yazılmış hilye.

hilye-i Fahr-i âlem : (bkz : hilye-i şerîf).

hilye-i nebevî : (bkz : hilye-i şerîf).

hindâm هندام (a. i.) : iyi tertipleme, uygunluk, simetri.

Hind-i Garbî : batı Hint, Amerika.

Hindûbâr : 2. (f. h. i.) : Hindistan.

hîre-bahş خيره بخش (f. b. s.) : (bkz : hıyre-bahş).

hîre-çeşm خيره چشم (f. b. s.) : (bkz : hıyre-çeşm).

hired خرد (f. i.) : (bkz : hıred).

hîre-dest خيره دست (f. b. s.) : (bkz : hıyre-dest).

hîregi خيرگى (f. i.) : (bkz : hıyregî).

hîre-küş خيره كش (f. b. s.) : (bkz : hıyre-küş).

hîre-re'y خيره رأى (f. a. b. s.) : (bkz : hıyre-re'y).

hîre-ser خيره سر (f. b. s.) : (bkz : hıyre-ser).

hîre-serâne خيره سرانه (f. zf.) : (bkz : hıyre-serâne).

hîre-serî خيره سرى (f. b. i.) : (bkz : hıyre-serî).

hirriyye هريه (a. i.) : **zool.** kedigiller.

hisâb-ı asgar-ı nâ-mütenâhî : infinitezimal hesap.

hisâb-ı kat'î : *kesin hesap.

hisâbî (a. s.) : **2)** eli sıkı.

hisâb-ül-benân (parmak hesâbı) : **ed.** hece vezni. (bkz : vezn-i benân).

hisâl خصال (a. i. haslet'in c.) : (bkz : hısâl).

hisân حسان (a. s. hasen'in c.) : güzeller.

hiss-i bâtın : mat. zihnî anlayış, idrâk.

hiss i hal : fels. hal duygusu, **fr. cénesthésie.**

hissî hareket : fels. *devinduyum, **fr. cinésie** veya **cinesthésie.**

hiss-i ihtiyâc : *gerekseme.

hissiyyât-perest حسياتپرست (a. f. b. s.) : *duyucu.

hissiyyât-perestî حسياتپرستى (a. f. b. i.) : *duyuculuk.

hissiyet i adaliyye : psik. *kasıl *duyumlar, **fr. sensations musculaires.**

hiyâz حياض (a. havz'ın c.) : (bkz : hıyâz).

hiye هي (a. zm.) : (bkz : hüve).

dâb-âlûd).

hizâb-âlûd خضاب آلود (a. f. b. s.) : (bkz : hidâb-âlûd).

hod-gâmâne خودگامانه (f. b. zf.) : hodgamca, hodgâmlara yakışır surette, kendini beğenmişçesine, egoistçe.

hod-gâmî خودگامى (f. b. s.) : bencillik.

hod pesendî خود پسندى (f. b. i.) : kendini beğenmişlik. (bkz : mağrûriyyet).

hod-reviş خود روش (f. b. s.) : başınabuyruk.

hortûmiyye خرطومیه (a. i.) : **zool** hortumlular, **fr. proboscidiens.**

hoş-kenâr خوش كنار (f. b. s,) : **mec.** sevgili.

hoş-nağme خوش نغمه (f. a. b. s.) : sesi güzel, güzel sesli.

hoş-nazar خوش نظر (f. a. b. s.) : alışan, konuşan, görüşen, ahbaplık, dostluk eden ve edilen kimse.

hoş-nemek خوش نمك (f. b. i.) : **1.** sevgili, sözü, sohbeti tatlı kimse. **2.** tuzu karar ve lezzetli olan yemek.

hoş-nevâz خوش نواز (f. b. i.) : sazende, çalgıcı.

hoş nüvîs خوش نویس (f. b. s. ve i.) : güzel yazı yazan, hattat.

hubeybât-ı mülevvene : bot. kromoplast.

hubeybe حبيبه (a. i.) : **jeol.** tanecik, **fr. granule.**

hûbî خوبى (f. i.) : güzellik.

Hudâ-âgâh خدا آگاه (f. b. s.) : Allah bilir.

Hudâ-hâfız خدا حافظ (f. a. b. n.) : Allah korusun.

Hudâ-pesendâne خداپسندانه (f. b. zf.) : Allah'ın beğeneceği şekilde.

Hudâ-ver خداور (f. b. s. ve i.) **1.** sahip, malik, **2.** efendi, *bay; hâkim.

hûde خوده - (f. s.) : **1.** hak, sahih, doğru. **2. i.** fayda. **Bî-hûde :** faydasız, boş.

hudeybât حدیبات (a. i. hudeybe'nin c.) : **anat.** yumrucuklar, *tümsecikler.

hudeybât-ı tev'emiyye-i erbaa : anat. dördüz *tümsecikler.

hudeybe حدیبه (a. i. c. : nudeybât) : **anat.** *tümsecik, yumrucuk.

hudû' خضوع (a. i.) : (bkz : huzû').

hudû' ve huşu' خضوع وخشوع (a. b. i.) : *udunma ve yükünme.

huffâşiyye خفاشيه (a. i.) : **zool.** yarasalar.

hufre-i inhidâmiyye : coğr. çöküntü hendeği.

hufyeten خفيةً (a. zf.) : (bkz : hafiyyeten).

hukûd حقود (a. i. hıkd'ın c.) : (bkz : hıkd).

hukukan حقوقاً (("ku" uzun okunur, a. zf.) : hukuk bakımından, hukuk yönünden, hukukça.

hukuk-i âmme : huk. *kamusal haklar.

hukuk-ı esâsiyye : huk. *anayasa hukuku.

hukuk-ı müktesebe : huk. edinilmiş, kazanılmış haklar, tabîî haklar.

huld-i berîn : cennet.

hulesân خلصان (a. i. hıls'ın c.) : dostlar.

huleymî حليمى (a. s.) : **biy.** mememsi.

hulfe, hulfet حلفه ، حلفت (a. i.) : bunama.

huliyyât حليات (a. huliyy'in c.) : altın, yakut, zümrüt, gümüş gibi zinet eşyaları.

hulk-i hasen : güzel huy, güzel huylu.

hulûl خلول (a. i. hall'in c.) : **1.** sirkeler. **2.** sirkede bulunan kurtçuklar.

hulûl-i hâricî : fiz. dışa *geçişme, **fr. exosmose.**

hulûliyye حلوليه (a. i.) : Allah'ın bazı cisimlere yerleşmesi *inancında bulunma.

hulûs-i bâl : gönülden semimiyet.

hulûsiyyet خلوصيت (a. i.) : samimî, candan dostluk.

humâsî (a. s.) : **2)** **gr.** Arapçada mastarı 5 harfli olan fiil.

hum-bâz خمباز (f. b. s.) : İran'da küp içine girilerek oynatılan kukla.

humevî, humeviyye حموى، حمويه (a. s.) : **hek.** sıtmaya mensup, sıtma ile *ilgili : **Alâim-i humeviyye :** sıtma işaretleri.

humeyrâ حميرا (a. i.) : **1.** küçük kırmızı şey. **2.** Hz. Muhammed'in devecisinin adı. **3.** kadın adı.

hûm-i Eflâtun : Diyojen'in içinde yaşadığı küp.

hummâvî حماوى (a. s.) : **1.** hummaya, ateşli hastalığa, nöbete, sıtmaya ait, bunlarla ilgili. **2. i.** fazla hararet, ateş.

hummâzıyye حماضيه (a. i.) : **bot.** *ekşiyoncagiller, **fr. oxalidées.**

hummeyât حميات (a. i. hummâ'nın c.) : (bkz : hümmeyât).

humre (a. i.) : kızıllık, kırmızılık.

humuzât حمضات (a. i. humz'un c.) : oksitler.

humz حمض (o. i.) : oksit. (bkz : hamz).

humz-ı sânî-i nühâs : kim. bakır oksit.

humz ı zîbak : kim. civa oksit.

hûn-i bed : mec. şarap.

hûn-i cehân : şafağın kızıllığı.

hûn-i cem : mec. şarap.

hûnîde خونيده (f. s.) : beğenilmiş, makbul.

hûn-i dil : mec. keder, kaygı, tasa.

hûn-i hâm : üzüm şarabı.

hûn-i hayvân : süt, yoğurt, yağ; bal.

hûn-i rez (üzüm kanı) : şarap.

hunnâkî خناق (a. s.) : **hek.** boğmaca, bademcik, boğaz iltihabı ile *ilgili.

hûn-rîzâne خونريزانه (f. b. zf.) : kan dökücülükle, zalimce, insafsızca.

hûn-rîzî خونريزى (f. b. i.) : kan dökücülük, zalimlik.

hurde-bân خرده بان (f. b. s.) : **1.** bir şeyin inceliklerini bilen. **2.** çok dikkat eden.

hurde-bîniyye خرده بينيه (f. b. s.) : (bkz : hurde-bînî).

hurde-çîn خرده چين (f. b. s.) : kırıntı toplayan, dökülen kırıntıları toplayan fakir.

hurde-sâl خرده سال (f. b. s.) : yaşı küçük, genç. (bkz : hurd-sâl).

hûrî-veş حورى وش (f. b. s.) : "hûri gibi" : çok güzel.

hurûf-ı gayr-ı sadâiyye : gr. sessiz harfler.

hurûf-ı hafîfe : gr. ince sesli harfler.

hurûf-ı sadâiyye : gr. sesli harfler.

huruf-ı sakîle : gr. kalın sesli harfler.

hurûş-bîn خروشبين (f. b. i.) : **kim.** ebülyoskop.

husâm حسام (a. i.) : (bkz : hüsâm).

husedâ حسدا (a. s. c.) : hasetçiler, kıskananlar. (bkz : hasede).

huseyle حسيله (a. i.) : **bot.** kavuzcuk, **fr. glumellule.**

husmân خصمان (a. s. hasm'ın c.) : hasımlar, düşmanlar.

husr حصر (a. i.) : **1.** peklik, kabız. (bkz: inkıbâz). **2.** idrar tutukluğu. (bkz : ihtibâs-ı bevl).

hussâr حسار (a. s. hâsır'in c.) : hasret çekenler.

hussâr حصار (a. s. hâsır'ın c.) : muhasara edenler, kuşatanlar.

huşeyfât حشيفات (a. i. huşeyfe'nin c.) **bot., anat.** başçıklar.

huşeyfât-ı şibh huveyniyye : bot. erkek *gözeler, **fr. anthérozoïdes.**

huşeyfe حشيفه (a. i. c. : huşeyfât) : **bot., anat.** başçık, küçük baş.

huşeyfe-i nebât : bot. başçık.

huşk-dehân خشك دهان (f. b. s.) : "ağzı kuru" : **mec.** oruçlu, ağızı mühürlü.

huşk-endâm خشك أندام (f. b. s.) : vücudu kuru, zayıf, çelimsiz kimse.

huşûnet-âmîz خشونت آميز (a. f. b. s.) : huşûnetle, kabalıkla, sertlikle.

hutût-ı cebhiyye : geo. alın doğruları, **fr. lignes frontales.**

hutût-ı ebeviyye : baba ile *ilgili hatlar. [2 bıyık, 2 sakal, 2 favori, 1 bamteli].

hutût-ı mütevâziye : geo. paraleller.

hutût-ı ümmiyye : ana ile ilgili hatlar [2 kaş, 4 kirpik, 1 saç].

huveynât-ı nak'iyye : zool. öğlena, **fr. euglène.**

huveynî حوينى (a. s.) : çok küçük olan hayvancıklar ile *ilgili, mikrobumsu.

huveyn i menevî : biy. sperma hayvancığı.

huveysala حويصله (a. i.) : **anat.** havuzcuk, ufak kabarcık.

huveysala ı kilye : anat. böbrek havuzcuğu.

huveysal-ı menevî : anat. sperma kesesi.

huveysal-ı rievî : anat. akciğer keseciği.

huveysal-ı sem'î : anat. işitme kesesi.

huyûr خيور (a. s. hayr'ın c.) : hayırlar, hayırlı, faydalı, yararlı şeyler.

huzemât حزمات (a. i. huzme'nin c.) : demetler.

huzemât-ı kitabiyye-i haşebiyye : bot. odun-kalbur demetleri.

huzme-i ziyâiyye : fiz. *ışın demeti.

hücerât-ı tenâsüliyye : biy. germen, **fr. germen.**

hüceyrât-ı muhâiyye : biy. miyelosit.

hüceyrât-ı nebâtiyye : kim. selüloz.

hücre-i âkile : biy. *yutarküre, fegosit.

hücre-i asabiyye : biy. nöron, **fr. neurone.**

hücre-i muhâcire : biy. *göçmen hücre.

hücre-i hedebiyye : anat. kirpikli göze.

hüdübî هدبى (a. s.) : (bkz : hedebî).

hükmî şahsiyyet : (bkz : şahsiyyet-i hükmiyye).

hükm-keş حكم كش (a. f. b. s.) : emre itaat eden.

hükûmât-ı müttehide : birleşmiş devletler.

hükûmet-gâh حكومتگاه (a. f. b. i.) : hükûmet merkezi, idare merkezi, *başkent.

hükûmet-i ağniyâ : sosy. *zenginerki, **fr. ploutocratie.**

hükûmet-i âmme : sosy. *elerki, demokratlık, **fr. démocratie.**

hükûmet-i avâm : sosy. (bkz : hükûmet-i âmme).

hükûmet-i rûhâniyye : sosy. *dincierki, **fr. théocratie.**

hülû هلو (f. i.) : kızmemesi de denilen bir çeşit sulu ve lezzetli şeftali.

hüner-mendân هنرمندان (a. f. s. hünermend'in c.) : hünerliler, marifetliler.

hürriyet-perver حريت پرور (a. f. b. s.) : hürriyetsever, hürriyet taraflısı.

hürriyet-perverâne حريتپرورانه (a. f. b. zf) : hürriyetsever kimseye yakışacak surette.

hüseynî-maye : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarına göre hüseynî makamına mâye âvâzesini katmakla elde edilen terkip.

hüseynî-selmek : müz. Hızır bin Abdullah'ın hüseynî makamına şelmek âvâzesini ekleyerek kurduğu terkip.

hüseyniyye حسينيه (a. s.) : ["hüseynî" kelimesinin müen.]. (bkz : hüseynî).

hüsn âmîz حسن آميز (a. f. b. s.) : **1.** güzellikle yuğrulmuş, çok güzel. **2. i.** bir çeşit lâle.

hüsn-i hal kâğıdı : temiz kâğıdı, iyi hal kâğıdı.

hüsn-i hatt : 2) güzel yazı yazma sanatı.

hüsn-i inşâd : 1) ed. güzel okuma, güzel konuşma, **fr. diction; 2)** bir dili güzel telâffuz etme sanatı.

hüsn-i lika : yüz güzelliği.

hüsn-i sadâ : ses güzelliği, güzel ses.

hüsn-i te'sîr : iyi *etki.

Hüsn ü Dil (güzellik ve gönül) : Bursalı Lâmiî'nin Farsçadan Türkçeye çevirip Yavuz Sultan Selîm'e sunduğu mesnevîsi.

hütûm هتوم (a. i.) : (bkz : hütûl).

hüzemâ حزما (a. s. hâzım'ın c.) : ihtiyatlı, akıllı, tedbirli kimseler.

hüzn-âlûd حزن آلود (a. f. b. s.) : hüzünlü, kederli, tasalı, kaygılı.

I

ıklîm : 2) memleket, diyar, ülke.

ıklîmî اقليمى (a. s.) : ıklım ile *ilgili, *ıklimsel, **fr. climatique.**

ıklîm-i bahrî : coğr. deniz ıklimi.

ıklîm-i berrî : coğr. kara ıklimi.

ısfahânek-i atîk : müz. Nasır Abdülbaki'nin Tedkik ve Tahkik'inde adı geçen makam.

ısfahânek-i cedîd : müz. Sultan III. Selîm'in bulduğu ısfahânek'i eskisinden ayırmak için verilen adı.

ıstıfâ-i tenâsülî : biy. *eşeysel seçim, **fr. sélection sexuelle.**

Istılahât-ı Edebiyye : Muallim Naci'nin 1889'da basılmış edebiyat bilgilerine dair eseri.

Işk-nâme : XIV. yüzyıl şairlerinden Mehmet'in 1398'de kaleme alıp Yıldırım Bayezit'in oğlu Süleyman Çelebi'ye sunduğu ve Hümâ ile Ferruh arasında geçen aşkı anlatan mesnevîsî.

ıt'âmiyye اطعاميه (a. i.) : (bkz : it'âmiyye).

ıtrıyyât عطريات (a. i. c.) : güzel ve lâtif kokulu yağlar, ruhlar, lavanta ve benzeri nesneler.

ıtr-ı müsellesî : misk, anber ve benzeri hoş kokulu nesnelerden olma koku.

ızam عظم (a. i.) : büyüklük, büyük boy, irilik. (bkz : uzm).

ızâm-ı kasîre : anat. kısa kemikler.

ızmâm اضمام (a. i. zamm'dan) : zammetme, üzerine koyma, katma.

İ

iâde : 4) ed. birinci mısraın son kelimesini ikinci mısraın başında tekrarlayarak yazılan manzume.

iârât اعارات (a. i. iâre'nin c.) : ödünç vermeler.

iâşe ve ibâte : yedirme ve barındırma.

iâza اعاضه (a. i. ivaz'dan) : bedel verme, karşılık verme.

ibâd عباد (a. i. abd'in c.) : **1** kullar. **2. s.** çok bol, bereketli.

ibhâm-ı lâfzî : mant. *ikizlilik, **fr. ambiguïte.**

ibhâm-ı ma'nevî : **mant.** *ikizanlam, **fr. amphibologie.**

ibn-il-harem : gayri meşrû çocuk. (bkz : veled-i zinâ).

ibre-i mıknatısiyye : fiz. (bkz : mıknatısî).

ibreviyye ابرویه (a. i.) : **bot.** *sardunyagiller. [doğrusu : "İbriyye" dir].

ibtâl-i hiss : biy. uyuşturma.

ibtidâî madde : ham madde.

ibtidâiyye ابتدائیه (a. s.) ["ibtidâî'nin müen.] (bkz : ibtidâî).

ibtisâmât ابتسامات (a. i. ibtisâm'ın c.) : hafif gülmeler, gülümsemeler.

îcâb-ı hâl : *durumun *gereği.

îcâb-ı maslahat : işin *gereği.

icân : 2) anat. apış arası.

icfâr اجفار (a. i.) : alışkanlıktan vazgeçme.

icmâliyye اجمالیه (a. s.) : ["icmâlî'nin müen.] (bkz : icmâlî).

icrâ hey'eti : yürütme *kurulu.

icrâî, icrâiyye اجرائی، اجرائیه (a. s.) : icrâya ait, icrâ ile *ilgili.

icrâî kuvvet : yürütme gücü.

icrâ vekilleri hey'eti : *bakanlar *kurulu.

ictihâdî, ictihâdiyye اجتهادی، اجتهادیه (a. s.) : içtihada âit, içtihat ile ilgili. (bkz : ictihâd).

içtimâ-i süflâ : astr. iç *gezegenlerin, yer-*gezegen-güneş olmak üzere aynı *doğrultuda bulunmaları, *altkavuşum, **fr. conjonction inférieure.**

içtimâ-i ulyâ : astr. iç *gezegenlerin, yer-güneş-*gezegen olmak üzere bir doğrultuya gelmeleri, *üstkavuşum, **fr. conjonction supérieure.**

i'dâdiyye اعدادیه (a. i.) : **1.** i'dâdi'nin müen. **2.** (bkz : mekteb-i i'dâdî).

îdân عیدان (a. i. ûd'un c.) : (bkz : ûd).

iddiyân ادیان (a. i. deyn'den) : borca girme, borç alma, borçlanma.

idâre-i kelâm : sözü, birinin hoşuna gidecek şekilde söyleme.

idâre-i mülkiyye : sivil *yönetim.

îd-geh عیدگه (a. f. b. i.) : (bkz : îd-gâh).

ifâdî, ifâdiyye افادی، افادیه (a. s.) : ifade ile *ilgili, anlatma ile *ilgili.

ifgâr افگار (f. s.) : yaralı. (bkz : mecrûh).

ifkad افقاد ("ka" uzun okunur. a. i.) : kaybettirme.

ifkah افقاه ("ka" uzun okunur. a. i.) : öğretme.

ifrâş افراش (a. i.) : tefriş etme, serme, döşeme.

iftâh افتاح (a. i. feth'den) : fethetme, açma.

iftihâm افتهام (a. i. fehm'den) : anlama, kavrama.

iftikârî افتكاری (a. s.) : **fels.** düşünce ile *ilgili, düşünce ve *tasarımda bulunan, *düşünsel, **fr. idéal.**

iftikâriyyet افتكاریت (a. i.) : **fels.** *düşüncellik, **fr. idéalité.**

iftirâz افتراض (a. i. farz'dan) : farz kılma, zarurî, lüzumlu, gerekli sayma.

igtiram اغترام (a. i.) : borç verme, diyet verme; cereme verme.

ihâta-i nazar : *gengörü.

ihâta-vî احاطوی (a. s.) : ihata edecek gibi, içine alacak şekilde.

ihbar tasrîfi : gr. basit zaman çekimi, **fr. indicatif.**

ihkar احقار ("ka" uzun okunur. a. i.) : tahkir etme, rezil etme.

ihnak احناق (a. i.) : **2.** boğma.

ihsâî : 2) sosy. *sayımsal, **fr. statistique.**

ihsâiyyet احصائيت (a. i.) : (bkz : ihsâiyyât).

ihsâsiyye احساسيه (a. s.) : ["ihsâsî" nin müen.]. (bkz : ihsâsî).

ihticâ' اهتجاء (a. i. hicv'den) : birbirini karşılık ı, hicvetme.

ihtilâc-nâme اختلاجنامه (a. f. b. i.) : **ed.** yüzün ve gözün seyirmesi hakkında yazılan bir çeşit mensur falnâme, fal kitabı.

ihtilâf-ı kanun : huk. *türedışı.

ihtilâf-ı manâzır : astr. paralaks.

ihtilâf-ı manzar : astr. paralaks, **fr. parallaxe.**

ihtimâlî احتمالى (a. s.) : **fels.** *belkiii, **fr. problématique.**

ihtimâr-ı küûlî : kim. alkol mayalanması.

ihtirâk-ı batî : kim. yavaş yanma.

ihtirâm-kâr احترامكار (a. f. b. s.) : ihtiram, hürmet gösteren, saygılı.

ihtisâsî, ihtisâsiyye اختصاصى،اختصاصيه (a. s.): ihtisasa, *uzmanlığa ait, bununla *ilgili.

ihtisâsiyye احتساسيه (a. i.) : **fels.** *duyumculuk, **fr. sensualisme.**

ihtiyâtiyye احتياطيه (a. s.) : ["ihtiyâtî" nin müen.] (bkz : ihtiyâtî).

ihtizâzât اهتزازات (a. i. ihtizâz'ın c.) : **1.** titremeler, *titreşimler; *deprenmeler. **2.** sıçrayıp oynamalar; sallanmalar.

ihtizâz-ı arzânî : jeol. enine sarsıntı, enine *titreşim.

İkdâm : 2) 1894'te Ahmet Cevdet ve Ethem İzzet Benice tarafından İstanbul'da yayımlanmış günlük bir gazete.

iklîlî اكليلى (a. s.) : **1.** iklîle ait, iklîl ile *ilgili. **2. bot.** ikili, **fr. bicuspide.**

iklîl-i cenûbî : astr. güney tacı, **fr. couronne australe.**

iklil-i şemsî : astr. güneş tacı, **fr. couronne (solaire).**

iksâl اكسال (a. i. kesel'den) : bıkkınlık, bezginlik verme.

iktâm اكتام (a. i. ketm'den) : gizleme, saklama.

iktisâbât اكتسابات (a. i. kesb'den. iktisâb'ın c.) : iktisaplar, kazanmalar, edinmeler.

iktisâdiyye اقتصاديه (a. s.) : ["iktisâdî" nin müen.] : (bkz : iktisâdî).

iktitâfât اقتطافات (a. i. iktitâf'ın c.) : (bkz : iktitâf).

i'lâl : 3) mant. *nedenleme, **fr. causation.**

i'lânât اعلانات (a. i. i'lân'ın c.) : ilânlar; meydana çıkarmalar, açığa vurmalar, yaymalar.

ilcâ : 2) psik. *içtepi, **fr. impulsion.**

ilhâhât الحاحات (a. i. ilhâh'ın c.) : (bkz : ilhâh).

ilhâmât الهامات (a. i. ilhâm'ın c.) : (bkz : ilhâm).

İlhâm-ı Vatan : Abdülhak Hâmid'in vatan şiirlerini ihtiva eden bir eseri.

ilkaât القاآت ("ka" uzun okunur. a. i. ilka' nin c.) : (bkz : ilka).

ilkah-ı dâhilî : biy. *içdöllenme, **fr. fécondation interne.**

ilkah-ı hâricî : biy. *dışdöllenme, **fr. fécondation externe.**

illallah الى الله (a. c.) : "yeter, kâfi, bıktık artık" gibi usanç ve bezginlik anlatır.

illet-i âdiye : mant. vesîle *nedeni, **fr. cause occasionnelle.**

illet-i akliyye : akıl hastalığı.

illet-i fâile : fels. *etken nedeni, **fr. cause efficiente.**

illet-i vâhime : kuruntu hastalığı.

ilm-el-yakîn : *kesin bilgi.

ilm-i ahcâr : jeol. *taşbilimi.

ilm-i âsâr-ı atîka : arkeoloji.

ilm-i azâim : ruhları davet ve teskin etme ilmi.

ilm-i bedâyi' : estetik. (bkz : bedîiyyât).

ilm-i cevv : meteor. (bkz : ilm-i ahvâl-i cevv).

ilm-i edvâr : müz. müzik bilgisi.

ilm-i hâl : 2) tas. tekkede öğrenilen bilgiler.

ilm i hisâb : mat. aritmetik.

ilm-i ictimâ' : (bkz : ictimâiyyâ').

ilm-i kal : tas. medresede öğrenilen ilim.

ilm-i kehânet : gelecekten haber verme ılmi.

ilm-i kelâm : (bkz : kelâm[6]).

ilm-i kıyâfet : (bkz : kıyâfet[3]).

ilm-i nücûm : astroloji.

ilm-i şerîf : musıkî.

ilm i şuhûd : *gözleme, *deneye dayanan *bilim.

ilm-i tabakat-ül-arz : jeol. jeoloji, *yerbilimi.

ilm-i tasvîr-i miyâh : coğr. *subilgisi, **fr. hydrographie.**

ilm-i tavsîf-it-tabîa : coğr. fizyografya.

ilm-i tekvîn : kâinatın yaratılışını inceleyen *bilim, kozmogoni.

ilm ü haber علم وخبر (a. b. i.) : resmî daireye verilmek üzere muhtarlık veya bir daire tarafından birinin durumunu belirtmek için hazırlanmış tasdikli vesika, *belge.

ilm-ül-esmâk : zool. *balıkbilimi.

iltifât-nâme التفاتنامه (a, f. b. i.) : **ed.** bir büyük tarafından beğenilip övüldüğü bildirilen yazı.

iltimâât التماعات (a. i. iltimâ'ın c.) : parıldamalar.

i'mâlât-hâne اعمالاتخانه (a. f. b. i.) : *yapımevi, *işlik, atölye.

imâle-i nigâh : göz çevirme, **mec.** dikkatsizce bakma.

i'mâliyye اعماليه (a. i.) : yapma, *yapım ücreti.

imâm-zâde امامزاده (a. f. b. i.) : imam oğlu, babası imam olan veya babasına imam denilen kimse.

imârât عمارات (a. i. imâret'in c.) : imaretler, yoksullara yiyecek dağıtmak üzere kurulmuş olan hayır evleri, aşevleri.

imdâdî امدادى (a. s.) : imdata ait, imdatla *ilgili.

imtidâd-ı fecr : astr. tan *süresi.

imtidâh امتداح (a. i. medh'den) : medhetme, övme.

imtikâr امتكار (a. i. mekr'den) : aldanma, oyuna ve hileye düşme.

imtisâs-ı kudret : fiz. enerji alma.

imtiyâzî, imtiyâziyye امتيازى، امتيازيه (a. s.) : imtiyaza ait, imtiyazla *ilgili.

imtizâc ı kimyevî : kim. *kimyasal *ilgi.

inâden عناداً (a. zf.) : inat ederek, inat olsun diye, domuzuna.

inâe اناءه (a. i.) : üşenme; geciktirme.

in'âm-perver انعامپرور (a. f. b. s.) : nimet veren, ihsan, iyilik eden.

in'âm-perverî انعامپرورى (a. f. b. i.) : nimet vericilik, ihsan, iyilik edicilik.

inâyet-i Rabbâniyye : Tanrı'nın lûtfi, Tanrı'nın ihsanı, Tanrı *kayrası.

inâyet-i Rabbâniyye mesleği : fels. *kayracılık, **fr. providentialisme.**

inbisât-ı tûlânî : **fiz.** uzama, **fr. dilatation linéaire.**

ind-el-iktizâ : gereğince, gerekirse.

ind-el-lüzûm : gereğince, gerekirse.

indifâât اندفاعات (a. i. indifâ'ın c.) : **1.** mündefi olmalar, ortadan kalkmalar. **2.** yer yer başgöstermeler. **3. jeol.** püskürtmeler, **fr. éruptions.**

indimâcî اندماجى (a. s.) : *içkin, **fr. immanent.**

indiyye عندیه (a. i.) : fels kendi inanişına, kendi görüşüne inanma, kendincelik.

inhifâz-ı nesîmî : meteor. *basınç düşüklüğü (düşük *basınç).

inhilâl-i plâzmaî : bot. plazma *bozulumu.

inhilâl-i zihnî : psik. zihin *dağılımı.

inhinâ : 2) geo. eğrilik.

inhitât-ı mikyâs-ı havâ : meteor. *basınçölçer düşüklüğü.

inhitât-ı rûhî : psik. ruh *düşümü, **fr. psycholepsie.**

inhitâtî انحطاطى (a. s.) : *çökkün, **fr. dépressif.**

inhizâm انهضام (a. i. hazm'den) : hazmolunma, *sindirilme.

inkısâm : 2) bot. bölünüm.

inkisâr-ı hayâl : umduğunu bulamama, *umut kırıklığı.

inkisâr-ı ziyâ : fiz. ışık *kırımı.

inkişâf : 4) biy., mat. *açınım, **fr. développment.**

innallahe maa s-sâbirîn : Allah sabredenlerle beraberdir.

inşiâl انشعال (a. i.) : şulelenme, alevlenme.

intâc-gerde انتاجگرده (a. f. b. s.) : netice olarak meydana gelen, başka bir şeyin neticesi olarak sayılan.

intaniyye انتانيه (a. i.) : **1.** ["intânî" nin müen.]. (bkz : intânî). **2.** intânî hastalıklar servisi.

intibâk-ı hayâtî : fels. *dirimsel *duyuşma, **fr. consensus vital.**

intihâ-nâme انتهانامه (a. f. b. i.) : Sultan Veled'in Farsça manzum bir mesnevîsi.

intikal-i harâret : fiz. *ısı *yayılımı, **fr. convection.**

intikal-i kuvvet : fiz. kuvvet *iletimi.

intisâb-ı nefes : hek. nefes darlığı. (bkz : usr-ün-nefes, zîk-ı nefes).

intişâr : 5) fiz. ayrılma, **fr. dispersion; 6) kim.** *dağılım, *yayınma, **fr. diffusion.**

intişâr-ı harâret : fiz. *ısı *yayılımı.

intişâr-ı büzûr : bot. tohum dağılması.

intişârî انتشارى (a. s.) : **fiz.** ayıran, **fr. dispersif.**

inzihâl انذهال (a. i. zehel'den) : şaşkınlık.

inzirâr انزرار (a. i.) : **bot.** tomurcuklanma.

inzivâ-gâh انزواگاه (a. f. b. i.) : inziva edilecek yer, *çekilge.

irâde-i zaîfe (zayıf, geçici irade) : **psik.** *istemşeme, **fr. velléité.**

ireb ارب (a. i.) : (bkz : irb).

irsâliyye ارساليه (a. i.) : makbuz, allındı.

irsiyyet ارثيت (a. i.) : irsîlik, anadan babadan, akrabadan geçerlik.

irşâdât ارشادات (a. i. irşâd'ın c.) : (bkz : irşâd).

irticâc-ı adalî : biy. *kasıl sarsılma, **fr. secousse musculaire.**

irticâc-ı elektrîkî : fiz. elektrik titreşimleri.

irticaf : 2) astr. üçüncü bir cismin veya cisimlerin *çekim *etkisiyle *yörünge hareketinin bozulma *eylemi, **fr. perturbations.**

irtifâât ارتفاعات (a. i. irtifâ'ın c.) : **1.** yükselmeler. **2.** yükseklikler. **3.** ortadan kalkmalar. **4.** terakki etmeler, ilerlemeler, yükselmeler.

irtifâât-ı mütevâfıka : astr. karşılıklı yüksek-

irtifak : 5) Bir gayrimenkulden birkaç kişinin faydalanması.

irtikâbât ارتكابات (a. irtikâb'ın c.) : irtikaplar, rüşvet almalar, rüşvet yemeler.

irtikasât-ı kamer : astr. Ay sallantısı, **fr. libration.**

irtisâmât ارتسامات (a. i. irtisâm'ın c.) : irtisamlar. (bkz : irtisâm).

irtisâmî ارتسامى (a. s.) : irtisâma, *izdüşüme ait, irtisam, *izdüşüm ile *ilgili.

isfenciye-i karniyye : zool. yumuşak susüngerleri, **fr. cératosponges.**

isfenciye-i kilsiyye : zool. kireçli süngerler, **fr. caleisponges.**

isfendâniyye اسفندانيه (f. i.) : **bot.** *akçaağaçgiller.

isfidâb اسفيداب (f. i.) : üstübeç. (bkz : istîdâc).

isfîdâr اسفيدار (f. i.) : **bot.** akkavak, aksöğüt.

iskar اصقار (a. i.) : hakir görme, hor görme.

ismen اسماً (a. zf.) : **1.** ismini, adını söyleyerek, adını belirterek. **2.** gerekli bir işi veya vazifeyi yapmamak veya yapamamak *durumunda bulunarak : "**İsmen öğretmen. İsmen hizmetçi** gibi"

ism-i cemi' : gr. topluluk ismi.

ismiyyûn اسميون (a. i. c.) : *adçılar, **fr. nominalistes.**

istiâre-i temsîliyye : ed. benzeyen ve kendisine benzetilenin birden fazla olması sûretiyle yapılan istiâre.

istiâre-i mürekkebe : ed. teşbîhin temel unsurlarından olup yalnız biriyle arka arkaya birkaç benzerlik sıralayarak yapılan istiare.

istibâhât استباحات (a. i. istibahe'nin c.) : (bkz : istibâhe).

istibhâm استبهام (a. i.) : **1.** müphem olma, belirsiz olma. **2.** ses çıkarmama.

istibkâ' استبكاء (a. i. bükâ'dan) : ağlatma.

istibrâz استبراز (a. i. berez'den) : meydana çıkarma, açığa vurma.

istidhâk استضحاك (a. i. dıhk'dan) : eğlenme, alay etme.

istifrâr استفرار (a. i. firâr'dan) : firar etme, kaçma, gizlice savuşma.

istigzâb استغضاب (a. i. gazab'dan) gazaba getirme, kızdırma, öfkelendirme.

istihmak استحماق (a. i. hamık ve hamuk'dan) : ahmaklık gösterme.

istihzârât استحضارات (a. i. istihzâr'ın c.) : hazırlıklar.

istihzârî استحضارى (a. s.) : **fels.** *tasarımlı, **fr. représentatif.**

istiksâb استكساب (a. i. kesb'den) : kesbetme, kazanma.

istiktâm استكتام (a. i. ketm'den) : saklama, gizlemek isteme.

istilâ-i bahr : jeol. deniz basması.

istimzâc : 2) anket.

isti'nâd استعناد (a. i. inâd'dan) : inat etme, direnme.

istinkâr استنكار (a. i.) : inkâr etme, bilmemezlikten gelme.

istinkaş استنقاش ("ka" uzun okunur. a. i. nakş'dan.) : **1.** nakşedilmesini isteme. **2.** nakşetme.

istîsâlât استيصالات (a. i. istîsâl'in c.) : (bkz : istîsâl).

isti'sâm استئثام (a. i. ism'den) : günahtan arınma.

istisnâiyyet استثنائيت (o. i.) : müstesnalık, müstesnâ oluş, ayrılık.

istişârî استشاری (a. i.) : danışmalık.

istişfâf استشفاف (a. i.) : **1.** şeffaf olma, saydamlaşma. **2.** içinden görerek bir şeyin aslını öğrenmeye ve elde etmeye çalışma.

istişhâr استشهار (a. i.) : şöhret bulma, ün kazanma.

istivâî استوائی (a. s.) : eşit, denk, düz; kaplama, örtme, ortada ve tam bir derecede bulunma ile *ilgili.

isti'yâs استیئاس (a. i. ye's'den) : ye'se düşme, ümitsizlenme.

isti'zâr استعذار (a. i. özr'den) : özürleme, af dileme, bağışlanmasını isteme.

iş'ârî rey اشعاری رأی (a. b. i.) : açık *oylama.

işret-gâh عشرتگاه (a. f. b. i.) : işret, içki içilecek yer. (bkz : işret-kede, mey-kede).

işret-kede عشرتکده (a. f. b. i.) : içki içilecek yer. (bkz : işret-gâh, mey-kede).

işret-sâz عشرتساز (a. f. b. s.) : işret eden, içki içen.

iştikak : 2) ed. aynı kökten gelen fakat ayrı anlamları olan kelimelerle yapılan cinas. [teslîm, selâmet, selâm gibi].

iştirât اشتراط (a. i. şart'dan) : şart koşma.

îş ü nûş عیش ونوش (a. f. b. i.) : zevk ve sefa, cünbüş, (bkz : ayş ü nûş).

işve-nümâ عشوه نما (a. f. b. s.) : işveli, nazlı, edalı.

it'âmiyye اطعامیه (a. i.) : evvelce bazı tekke, dergâh ve benzeri yerlerde fakirlere yemek yedirmek üzere ayrılan ödenek.

i'tâş اعطاش (a. i. atş'dan) : susuz bırakma, susuz kalma.

ithâfiyye اتحافیه (a. i.) : bir eseri, birine ithaf ederken yazılan yazı.

ithâm-kâr اتهامکار (a. f. s.) : birini suçlandıran, birine kabahat yükleyen.

i'tidâl-i mizâc : fels. *ılım, ölçülülük, **fr. tempérance.**

i'tikadât-ı bâtıla : 2) peşin yargı, **fr. préjugé.**

i'tikâl-i bahrî : coğr. dalga aşındırması.

i'timak اعتماق (a. i. umk'dan) : derine gitme, derinliğine varma.

i'tirâfât اعترافات (a. i. i'tirâf'ın c.) : i'tirâflar. (bkz : i'tirâf).

i'tirâzât اعتراضات (a. i. i'tirâz'ın c.) : itirazlar. (bkz : i'tirâz).

i'tisâfât اعتسافات (o. i. i'tisâf'ın c.) : doğru yoldan çıkmalar, sapmalar, yolsuzluk etmeler.

i'tiyâdât اعتیادات (a. i. i'tiyâd'ın c.) : âdet edinmeler, alışmalar; alışkanlıklar.

i'tizârât اعتذارات (a. i. i'tizâr'ın c.) : özür dilemeler, af dilemeler.

itret عترت (a. i.) : (bkz : ıtret).

ittisâiyyet اتساعیت (a. i.) : **fels.** *kaplamlılık, **fr. extensivité.**

ittisâl : 4) fels. bitişiklik, **fr. contiguïté; 5) bot.** kavuşma, **fr. conjugaison.**

izâfî sıfr : mat. *özgül sıfır.

îzâh-nâme ایضاحنامه (a. f. b. i.) : **1.** açıklama yazısı. (bkz : ta'rîf-nâme). **2.** prospektüs.

i'zâzât اعزازات (a. i. i'zâz'ın c.) : ikram etmeler, ağırlamalar.

izzet-mend عزتمند (a. f. b. s.) : değer, kıymet, yücelik, ululuk sâhibi. (bkz : muazzez, mükerrem).

izzet ü ikbâl (ile) : şeref ve talih; şerefle; eskiden bir kimseyi uğurlarken söylenen söz.

izzet-yâb عزتیاب (a. f. b. s.) : şeref ve saygı gören, îzaz ve ikrama ulaşan.

izz ü alâ عز و علی (a. b. i.) : yücelik ve ululuk.

J

jeng-âlûde ژنگ آلوده (a. f. b. s.) : (bkz : jeng-âlûd).

jerf-bînî ژرف بینی (f. b. i.) : ince, dikkatli düşünme.

K

kabil-i afv : bağışlanabilir, bağışlanır.

kabil-i aks : *evrinir, *tersinir, **fr. réversible.**

kabil-i ekl : yenir, yenebilir.

kabil-i haml : mant. *yüklemleşir, **fr. prédicable.**

kabil-i hazf : kaldırılır.

kabil-i idrâk : psik. *algılanır, alınır, **fr. perceptible.**

kabil-i inhinâ : bükülür.

kabil-i ircâ : kim. *indirgenir, **fr. réductible.**

kabil-i i'tirâz : söz götürür.

kabil-i izâle : giderilebilir.

kabil-i nüfûz : bot., coğr. *geçirimli, **fr. perméable.**

kabil-i rücû' : mant. *tersinlenir, **fr. réversible.**

kabil-i tahakkuk : *gerçeklenebilir.

kabil i tahallül : kim. *ayrışabilir, **fr. décomposable.**

kabil-i tahammuz : kim. *oksitlenir, **fr. oxydable.**

kabil-i tahkîk : *gerçinlenebilir.

kabil-i telkîn : fels. *telkinlenebilir, **fr. suggestible.**

kabil-i tenbîh : biy. uyarılır, **fr. excitable.**

kabiliyyet-i aksiyye : fiz. *tersinirlik. **fr. réversibilité.**

kabiliyyet-i hayât : biy. *yaşarlık.

kabiliyyet-i inhilâl : *eriyebilirlik.

kabiliyyet-i inhilâliyye : kim. *erirlik, **fr. solubilité.**

kabiliyyet i taksîm : mat. bölünebilme.

kabiliyyet-i teheyyüciyye : heyecanlılık.

kabiliyyet-i telkîn : psik. telkin *anıklığı, **fr. suggestibilité.**

kabiliyyet-i tenebbüh : psik. *uyarılganlık, **fr. excitabilité.**

kabl-el-mantık : mant. *mantıkötesi.

kabr-gâh قبرگاه (a. f. b. i.) : mezarlık.

kabz-ı mâl : kabzımal, meyve, sebze ve benzeri şeyleri yetiştirenlerden satıcılara devredilmesini sağlayan komisyoncu.

kadar قدر (a. e.) : **1.** miktarında, ölçüsünde, derecesinde. **2.** ...dek, ...değin. **3.** denli. **4.** gibi.

kadem-bûs قدمبوس (a. f. b. s.) : ayak öpen.

kadem-bûsî قدمبوسی (a. f. b. i.) : ayak öpme.

kadî i sipihr (gökün kadısı) : Müşteri yıldızı.

kadîmî قدیمی (a. s.) : eskidenberi, ötedenberi var olan, dâimî.

kadr-nâ-şinâs قدر ناشناس (a. f. b. s.) : kadirbilmez, değerbilmez.

kadr-nâ-şinâsî قدر ناشناسی (a. f. b. i.) : kadirbilmezlik, değerbilmezlik.

kafes nişîn قفس نشین (f. b. s.) : kafes ardında oturan, işsiz güçsüz.

kâf-ı musattah : yazıda satırı doldurmak ve hat sanatında yazıyı güzel göstermek gayesiyle yatık olarak yazılan kef.

kafile-gâh قافله گاه ("ka" uzun okunur. a. f. b. i.) : kafilenin konakladığı yer.

kafiye dâr قافیه دار (a. f. b. i.) : **ed.** (bkz : mukaffâ).

kâğad كاغد (f. i.) : (bkz : kâğaz).

kâğad-hâne كاغد خانه (f. b. i.) : kâğıthane, kâğıt fabrikası.

kahriyyât قهریات (a. i. kahr'ın c.) : zorlamalar, zorla iş gördürmeler.

kaiden قاعدًا (a. zf.) : oturmuş olduğu halde, oturarak, oturduğu halde.

kaide-i selâse : mat., astr. üçlü *kuralı.

kail : 3) s. inanmış, aklı yatmış.

kaim şibih-münharif : geo. *dikyamuk, **fr. trapèze isocèle.**

kal'a-güşâ قلعه گشا (a. f. b. s.) : kale açan, kale zapteden.

kal'a-nişîn قلعه نشین (a. f. b. s.) : kalede oturan.

kalem-i mahsûs : *özel kalem.

kalû belâ قالو بلا ("ka" uzun okunur. a. cü.) : (bkz : belâ).

kamet-i mevzûn : mütenasip vücut.

kamîs-i ebyaz : anat. akgömlek.

kamîsiyye قمیصیه (a. i.) : **zool.** gömlekliler. **fr. tuniciers.**

kanâl-ı nâkılet-ül-meneviyye : biy. *atmık kanalı.

kanât-ı dâfıka : anat. atar kanal, **fr. éjaculateur.**

kânat-ı merâre : anat. koledok kanalı, **fr. canal cholédoque.**

kanât-ı nısf-ı dâireviyye : anat. *yarımçember kanallar.

kanât-ı sadrî : anat. göğüs kanalı, **fr. canal thoracique.**

kanât-ı safrâvî : anat. öd kanalı.

kanât-ı şevkî : anat. omurga kanalı, **fr. canal rachidien.**

kân-ı Ahmed : Hz. Muhammed'in özü, cevheri.

kantara-i Varol : anat. Varol köprüsü, **fr. pont de Varole.**

kâr-âşnâyî كار آشنایی (f. b. i.) : işbilirlik.

kâr-güdâz كار گداز (f. b. s.) : kârını eritmiş, işi bitmiş, iflâs etmiş.

karîb-i hakîkat : gerçeğe yakın, *gerçeksi.

karîne-i inkisâr : fiz. kırılma indisi, **fr. indice de réfraction.**

karîne i mânia : ed. İstiârenin unsurlarından biridir. Yani mecazlı kelimenin kendi mânâsında kullanılmasına imkân olmamasıdır : "Yıldızlar gözlerini kırpıyordu" cümlesinde "göz" kelimesi gerçek mânâsında kullanılmamıştır. Çünkü bunu meneden bir karîne vardır. Yıldızın gözü olmaz.

kâse-bâz كاسه باز (f. b. s. ve i.) : kâseleri, parmaklarının ve değneklerinin ucunda çevirerek dans eden oyuncu.

kâse-i fagfûr : Çin porseleninden yapılmış kâse.

kâse-i mînâ (mavi kâse) : **mec.** gök.

kâse-i zânu : anat., mec. dizkapağı.

kâsek كاسك (f. i.) : küçük kâse.

kasım قسم (a. s.) : ince, narin; çabuk kırılabilen.

Kasîde-i bürde : Kâab bin Zübeyr'in, Hz. Muhammed önünde okuduğu kasîdeye karşı, Hz. Muhammed'in sırtından çıkardığı hırkayı kendisine giydirmesiyle meşhur olan bir kasîdenin adı.

kasr-ı basar : kısa *görü.

kasr-ül-akl : aklı kısa, aklı ermez.

kassâb-hâne قصابخانه (a. f. b. i.) : büyük kasap dükkânı.

kat قط (a. i.) : (bkz : katt).

kat'â قطعا (a. zf.) : hiçbir vakit, aslâ.

katan قطن (a. i.) : **anat.** bel *bölgesi.

katanî قطنى (a. s.) : bel *bölgesi ile *ilgili.

kat-ı mükâfî : geo. parabol şeklinde olan, parabolik.

kat'-ı mükâfî-i mücessem : geo. parabolit.

kat'-ı nâkıs-ı mücessem : geo. ellipsoit.

kat'-ı nâkısî : geo. eliptik.

kat'-ı zâidî : geo. hiperbolik.

kat'-ı zâid-i mücessem : geo. hiperboloit.

kâtib i umûmî : *genel kâtip, *genel sekreter, *genel *yazman.

katl-gâh قتلگاه (a. f. b. i.) : öldürme yeri.

katre-i mürekkeb (mürekkep damlası) : **mec.** siyah ben.

katt قط (a. i.) : tahıl fiyatlarının yüksekliği.

kavâbil قوابل (a. kabil'in c.) : istidatlı, kabiliyetli kimseler.

kavmiyyet قوميت (a. i.) : şu veya bu kavimden olma hali.

kavs-i in'ikâs : fiz. *yansı yayı, **fr. arc de réflexe.**

kavs-i leyl (gece yayı) : **astr.** güneşin gökküresinde, bir gün boyunca çizdiği çemberin ufuk altında kalan parçası, **fr. arc nocturne.**

kavs-i leyl ve-n-nehâr : astr. gece gündüz yayları.

kavs i nehârî : astr. gündüz yayı.

kavs-i nısf-ün-nehâr : astr. meridyen yayı.

kavs-i ziyâ : fiz. ışık yayı.

kayd-ı ihtirâzî : *çekince.

kayd-ı ihtiyâtî : *sakınca, *sakınmalık.

kayh قيح (a. i. c. : kuyûh) : irin.

kaziyye-i mûcibe-i külliyye : mant. *olumlu *tümel *önerme, **fr. proposition universelle affirmative.**

kebediyyeler كبديه لر (a. t. i.) : **bot.** ciğerotları, **fr. hépatiques.**

kec-dehân كج دهان (f. b. s.) : eğri ağızlı, çarpık.

kec-dehen كج دهن (f. b. s.) : (bkz : kec-dehân).

kec-gerdân كج گردان (f. b. s.) : boynu eğri, eğri boyunlu, eğri boyun.

kec-gerden كج گردن (f. b. s.) : (bkz : kec-gerdân).

kec-perverî كج پرورى (f. b. i.) : aksilik.

kec ü mec : çarpık, altüst.

keffiyye كفيه (a. i.) : Araplar tarafından kullanılan ve omuzları da örten püsküllü erkek başörtüsü.

keff-ül-esed : bot. aslanpençesi, **fr. alchémille.**

kehânet-fürûş كهانتفروش (a. f. b. s.) : falcılık, gaipten bilmişlik satan.

kehânet fürûşî كهانتفروشى (a. f. b. i.) : falcılık, gaipten bilmişlik satma.

kejdüm-i bahrî : zool. iskorpit.

kelb-i Alî (Hz. Ali'nin köpeği) : bazı Alevîler tarafından erkek çocuklarına verilen ad.

kelbiyye : 2) zool. köpekgiller.

kelekî كلكى (f. i.) : kuş kanadının büyük tüylerinden yapılan padişah sorgucu, tuğ.

kelel كلل (f. i.) : (bkz : kelekî).

kelime-i asliyye : gr. basit kelime.

kemâl-i âfiyet : afiyetin son derecesi.

kemâl-i ciddiyyet : ciddiyetin son derecesi, çok ciddî olarak.

kemâl-i evvel : fels. fr. entéléchie.

kemâl-i salâhiyyet : salâhiyetin son derecesi, geniş salâhiyet, geniş *yetki.

kemâl-i zevk : zevkin son derecesi.

kemân-dân كماندان (f. b. i.) . **1.** yay zarfı, ok kuburu. **2.** keman kutusu.

kemân-gîr كمانگير (f. b. s.) : usta ok atıcı.

kem'e كمئه (a. i.) : **bot.** domalan, **fr. truffe.**

kemîn-sâz كمين ساز (f. b. s.) : pusu kurmuş olan.

kem-kadr كم قدر (f. a. b. s.) : kadri az, değersiz, âdî.

kem-kâr كمكار (f. b. s.) : **1.** işi az. **2.** işi bozuk, fena.

kenâne كنانه (f. s.) : köhne, eski.

kend-mend كند مند (f. b. s.) : perîşan, darmadağan, harap.

kerâkiyy كراكى (a. i.) : **zool., astr.** turna, **fr. grue.**

kermiyye كرميه (a. i.) : **bot.** *asmagiller.

kesâfet-i izâfiyye : fiz. *özgül ağırlık.

kesâfet-i mutlaka : fiz. salt *yoğunluk.

kesb i kat'iyyet : kesinleşme, kesinlik kazanma.

kesîr-ül-eşkâl : kim. bol şekilli.

kesîr-ül-hücre : bot. çokhücreli [bitki].

kesîr-ül-vücûh : geo. çok yüzlü.

kesret-i ilâh mesleği : fels. *çoktanrıcılık, **fr. polythéisme.**

kesr-i a'şârî-i devr-i basît : mat. basit devirli *ondalık kesir.

kesr-i a'şârî-i devr-i mürekkeb : mat. karışık devirli *ondalık kesir.

kesr-i a'şârî-i mütenâvib : mat. *devirli *ondalık kesir.

kesr-i mütevâlî : mat. zincirleme kesir.

kesr-i müvellid : mat. ana kesir.

keşîş-âne كشيشانه (f. zf.) : keşişe, papaza yakışır surette, papaz gibi.

kettânî كتانى (a. s.) : ketene âit, ketenle *ilgili. [müen. "kettaniyye"].

kettâniyye كتانيه (a. i.) : **bot.** ketengiller.

kevâkib-i kutbiyye : astr. *dolaykutupsal yıldız.

kevâkib-i muvakkata : astr. yeni doğmuş bir yıldız sanılmışsa da gerçekte parlaklığı birdenbire artıp değişen yıldız, **fr. Nova.**

kevâkib-i muzâafiyye : astr. birbirinin *çekim *etkisinde bulunan ve böylece ortak kütle merkezi çevresinde dolanan yakın iki yıldız, **fr. étoile double, binaire.**

kevâkib-i mütehavvile : astr. parlaklığı zamana bağlı olarak değişme gösteren yıldız, **fr. étoile variable.**

kevnî كونى (a. s.) : *acunsal, kozmik, **fr. cosmique.**

key cemîl : çok güzel.

kıble-i İslâm : Müslümanların namazda yüzünü döneceği, yöneleceği yer.

kıble-nâme قبله نامه (a. f. b. i.) "kıbleyi yazan, gösteren" : pusula.

kıbletân قبلتان (a. i. c.) : (bkz : kıbleteyn).

kıdâh قداح (a. i. kadeh'in c.) : kadehler. (bkz : akdâh).

kımme قمه (a. i.) : **1. bot.** kömeç, **fr. capitule. 2. bot.** deste şeklinde olan çiçek; tepe [çiçek vaziyetinde].

kımmet-ür-re's : **anat.** bregma.

kırâât قراءات (a. i. kırâat'in c.) : (bkz: kırâat).

kırâat-hâne قرائتخانه (a. f. b. i.) : içinde gazete, mecmua bulunan büyük kahvehane.

kırbâviyy-üş-şekl : **zool.** *tulumlular, **fr. ascons.**

kısâret قصارت (a. i.) : **1.** leke çıkarma sanatı, lekecilik. **2.** çırpıcılık, temizleyicilik.

kısm-ı a'şârî : **mat.** mantis, **fr. mantisse.**

kısm-ı tâmm : **1) mat.** (logaritmada) tam kısım, *belirtgen; **2)** karakteristik.

kısmî intibâh : ara seçimi.

kıssâ' قثاء (a. i.) : hıyar.

kıssâ ül-himâr قثاء الحمار (a. it.) : **bot.** eşek hıyarı, **fr. élater.**

kışr-ı sânî : **bot.** içkabuk.

kışr-ı tâlî : **bot.** *ikincil kabuk.

kışriyye-i âliye : **zool.** yüksek kabuklular, **fr. malacostracées.**

kıt'a-i münkasime : *bölüt, **fr. segment.**

kıt'a-i müstakîme : **mat.** doğru parçası.

kıtat-ül-feres : **astr.** bir takımyıldızın adı, tay, **fr. Petit Cheval.**

kıvâm-üd-dîn : **1)** dinin direği; **2) i.** erkek adı. ["kıvamettin" şeklinde kullanılır].

kıyâm ve **ısyân :** ayaklanma.

kıyâsât قياسات (a. i. kıyâs'ın c.) : **1.** kıyaslar. (bkz : kıyâs). **2. mant.** tasımlar.

kıyâsât-ı müselsele : **mant.** *çoktasım, **fr. polysyllogisme.**

kıyâs-ı müselsel : **mant.** sorit.

kıymet-i adediyye : **mat.** *sayımsal değer.

kıymet i ittihâdiyye : **kim.** birleşme değeri.

kıymet-i izâfiyye : *özgül değer.

kıymet nazariyyesi : **mant.** değer *kuramı, **fr. axiologie.**

kibâr-ı rîşât : **zool.** teleke, **fr. remiges.**

kibâr-zâde كبار زاده (a. f. b. i.) : kibar kişilerin oğulları ve kızları.

kiber كبر (a. i.) : büyük, ilerlemiş yaş.

kibritiyyet-i hadîd : **kim.** yeşil vitriyol.

kimyâ-yı fizîkî : **kim.** *fiziksel kimya.

kimyâ-yı harûrî : **kim.** termokimya.

kimyevî aks-ül-amel : **kim.** *kimyasal *tepkime.

kirm-i şeb-tâb : ateşböceği.

kîse i meşîmiyye : **bot., anat.** cücük kesesi, ambriyon kesesi.

kîse-i misbâhiyye : **anat.** yüzme kesesi.

kîse-i rieviyye : akciğer keseleri.

kîse-i tal'iyye : **bot.** *çiçektozu kesesi.

kitâben كتاباً (a. zf.) : kitap, yazı olarak.

Kitâb-ı Bahriyye (denizcilik kitabı) : Pîrî Reis'in denizciliğe ve coğrafyaya ait eseri.

Kitâb-ı Evsâf-ı Mesâcid-iş-Şerîfe : Ahmet Fakih'in bir Hac ziyâretini ve orada gördüklerini anlatan eseri.

Kitâb-ı Güzîde (beğenilmiş, seçkin kitap) : XI. yüzyıl *bilginlerinden İmam Serâhsî'nin Türk ulusunun din bilgisini arttırmak amacıyle Türkmen - Kıpçak ağzıyle yazdığı didaktik eser.

Kitâb-ı Mukaddes : İncil ve Tevrat.

kitâbiyyat كتابيات (a. i.) : bibliyografya.

kitâbiyye كتابيه (a. i.) : **bot.** ağaçların kâğıt yapılan iç kabuğu, özü.

kitâb-ül-cilve كتاب الجلوه (a. b. i.) : Yezîdî'lerin iki kutsal kitaplarından biri.

kiyânî كيانى (a. s.) : **fels.** *evrendoğumsal, **fr. cosmogonique.**

kiyânus كيانوس (o. i.) : **kim.** siyanür.

kiyânûs-i hadîd : **kim.** demir siyanür.

Kostantaniyye-i mahmiyye : [muhafazalı] büyük şehir, Istanbul şehri.

köhne-sâl كهنه سال (f. b. s.) : ihtiyar, yaşlı. (bkz : kühen-sâl).

kubbe i âb : su yüzünde peyda olan kabarcık.

kubbe-i hadrâ (yeşil kubbe) : Hz. Mevlânâ'nın türbesi.

kubel قبل (a. i. kuble'nin c.) : öpmeler, öpüşler, öpücükler.

kuble قبله (a. i. c. : kubel) : öpme, öpüş, öpücük. (bkz : bûse).

kûçek-gerdâniyye : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvârına göre küçek makamına gerdaniye âvâzesi katılmakla elde edilen terkip.

kudret-i elektrîkiyye : fiz. elektrik enerjisi.

kudret-i harâret : fiz. *ısı enerjisi.

kudret-i kimyeviyye : fiz. *kimyasal enerji.

kudret-i mihânikiyye : fiz. mekanik enerji.

kudret-i şems : fiz. güneş enerjisi.

kudret-i ziyâiyye : fiz. ışık enerjisi.

kûhî : 3) taşralı, dışarlıklı kaba kimse; dağlı.

kûhî-yâne كوهيانه (f. zf) : dağlıya yakışacak surette, kaba.

kulkasiyye قلقاسيه (a. i.) : **bot.** *yılanyastığıgiller, **fr. aroïdées.**

kuneyve قنيوه (a. i.) : **anat.** kanalcık, **fr. canalicule.**

kur'ân-hân قرآن خوان (a. f. b. s.) : Kur'an okuyan.

kureybe قريبه (a. i.) : **anat.** tulumcuk, **fr. utricule.**

Kureyşî قريشى (a. h. i.) : Kureyş kabîlesinden olan, Kureyşli.

kurûn-ı uhrâ : tar. *sonçağ.

kutb-ı menfî : astr. *eksi kutup.

kutb-ı müsbet : astr. *artı kutup.

kûteh كوته (f. s.) : kısa. (bkz : kûtâh).

kutr-ı arz : astr. yer çapı.

kutr-ı hakikî (gerçek çap) : **mat.** uzunluk biriminde ölçülen çap, **fr. diamètre réel.**

kutr-ı küre-i semâ : astr. *gökküresi çapı.

kutr-ı zû kesîr-il-adlâ' : mat. *köşegen, **fr. diagonale.**

kuvâdiyye قواديه (a. i.) : **zool.** *sıçangiller.

kuvve-i cerriyye : fiz. çekme gücü.

kuvve-i delkiyye : fiz. sürtünme kuvveti.

kuvve-i elâstikıyye : fiz. *esnek kuvvet.

kuvve-i elektrîkıyye : fiz. elektrik gücü.

kuvve-i fâile-i elektrîkî : fiz. elektrik *gerilimi.

kuvve-i il-el-merkeziyye : fiz. *merkezcil kuvvet.

kuvve-i inbâtiyye : *bitelge, *biteklik.

kuvve-i kemmiyyet : fiz. *ürüt, *üretim.

kuvve i lâsıka : fiz. yapışkanlık.

kuvve-i ma'neviyye : iç, yürek gücü; moral.

kuvve-i muharrike-i elektrîkiyye : fiz. elektromotor kuvvet.

kuvve-i muharrike-i mıknatısıyye : fiz. mağnetomotor kuvvet, **fr. force magnetomotrice.**

kuvve-i müessire : fiz. *etkin şiddet.

kuvve-i müeyyide : *yatırım gücü, kuvveti.

kuvve-i müteharrik bi-l-elektrik : fiz. elektromotor kuvvet, **fr. force éléctromotrice.**

kuvve-i teb'îdiyye : fiz. kaldırma kuvveti.

kuyûh قيوح (a. i. kayh'ın c.) : irinler.

kuzahî قزحى (a. s.) : kuzaha ait, kuzahla *ilgili, renkli.

kuzahiyye قزحيه (a. i.) : **anat.** gözün renkli olan tabakası, **fr. iris.**

kûze-bâz كوزه باز (f. b. s. ve i.) : testileri başının üstünde tutarak hüner gösteren oyuncu.

kübbâd كباد (a. i.) : **bot.** ağaç kavununu andıran, iri ve yumuşak bir limon.

kübr كبر (a. i.) : büyüklük. (bkz : kibr).

kübrâ : 2) mant. büyük *önerme.

küfr-bâzî كفربازى (a. f. b. i.) : küfürbazlık, küfredicilik, sövüp sayma.

kümmî : 2) eski yazma kitap çeşitlerinden birinin adı. Tulânî ve küçük olan bu kitapları âlimler cübbelerinin yenlerinde taşırlardı.

küre-i beyziyye : biy. oosfer.

küre-i nâriyye : jeol. pirosfer.

küreviyy-üş-şekl cümle-i kevkebiyye : astr. *küremsi yıldız yığınları.

küreybe كريبه (a. .) : **biy.** tulumcuk, **fr. utricule.**

küreyve-i şahmiyye : biy. yağ *yuvarı.

küreyvî كريوى (a. s.) : *küresel.

küreyvîn كريوين (a. i. c.) : **fizy.** *yuvarcıklar, **fr. globules.**

kürsî : 7) koltuk'un **x** yıldızı, şedir, **fr. Schedir.**

küsâhat كساحت (a. i.) : sıskalık, kemik hastalığı, **fr. rachitisme.**

küsûf-ı halkavî : astr. halkalı gün tutulması.

küşâd-ı bâb : kapıyı açma, kapının açılması.

kütle-i izâfiyye : fiz. *özkütle, **fr. masse spécifique.**

kütle-i tal'iyye : bot. *çiçektozu kümesi.

kütüb-i mukaddese : mukaddes kitaplar [Tevrat, Zebûr, İncil, Kur'an]. (bkz : kütüb-i semâviyye).

küûl-i muattar : kim. alkolat.

küûl-i mutlak : kim. arıispirto.

küveys : 2) biy. kesecik, **fr. saccule.**

L

lâfzıyye لفظيه (a. i.) : **fels. 1.** *boşsözcülük. **2.** ezbercilik.

lâhika-i mütekaddime : gr. *önek.

lâhkî لحقى (a. s.) : **coğr.** lığlı, alüvyonlu.

lâhnî لحنى (a. s.) : sesle *ilgili, ahenkle *ilgili.

lâle-gül : müz. Hüseyin Sadettin Arel'in bulduğu Hüzzam makamı gibi başlayıp sonradan şedarabân makamı gibi yegâhda karar kılan makam.

lâle-i hamrâ : kırmızı lâle.

lâne-i mürg : kuş yuvası.

lâ şerîke lehu لا شريك له (a. sü.) : Allah'ın şerîki, nazîri yoktur, O, eşsizdir, tektir.

lâ-teşbîh لا تشبيه (a. b. s.) : benzetmek gibi olmasın!

lâ-yenbagî لا ينبغى (a. b. s.) : yakışmaz, uygun düşmez, uymaz.

lâ-yetebeddel لا يتبدل (a. s.) : değişmez.

lâ-yetehammel لا يتحمل (a. s.) : tahammül edilmez, dayanılmaz.

lâ-yüfnâ لا يفنى (a. s.) : fenâ bulmaz, yok olmaz, tükenmez.

lâ-yüzâl لا يزال (a. s.) : izale edilmez, tükenmez.

lâzım ve kâfî şart : mat. gerek ve yeter şart.

leben-i kils : kim. kireç sütü.

leb-i dilber : 1) dilber dudağı; **2)** dilber dudağı denilen hamur tatlısı.

leblâb-ül-arz : bot. yer sarmaşığı.

lede-t-teemmül لد التأمل (a. b. zf.) : teemmül edilince, düşünülünce.

leflâfe لفلافه (a. i.) : **bot.** kurt tırnağı denilen bir *bitki.

leh-dâr لهدار (a. f. b. s.) : ..... dan yana.

lemeân-ı flüorî : fiz. flüorışı, **fr. fluorescence.**

lenfâ-yi dâhilî : hek. *içakkan, **fr. endolymphe.**

lerze-bahş لرزه بخش (f. b. s.) : titreme veren, titreten.

lesâset لصاصت (a. i.) : hırsızlık.

leşkerî لشکری (f. s.) : leşkere ait, leşkerle, ordu ile *ilgili.

leşkerîyân لشکریان (f. i. c.) : askerler.

letâif-gûne لطائفگونه (a. f. b. s.) : lâtife, şaka yollu.

Leylâ vü Mecnûn : Fuzûlî'nin ünlü mesnevîsi.

leylî mekteb : yatılı *okul.

leylî talebe : yatılı *öğrenci.

lezzet-şinâs لذت شناس (a. f. b. s.) : tat alan, tadına varan.

lezzet-yâb لذتیاب (a. f. b. s.) : lezzet alan, tat duyan.

lîf-i adalî : anat. *kas teli.

lîf-i hayvânî : anat. *hayvansal tel.

lîf-i hücrevî : anat. *gözeli tel.

lîf-i isfencî : anat. *süngerteli.

lîfîn لیفین (a. i.) : **biy.** fibrin, kanın terkîbine dâhil olan beyaz bir madde.

lîf-i nebâtî : bot. *bitkisel tel.

lihâfî لحافی (a. s.) : **bot.** tohum zarı ile *ilgili.

li-l-eneiyye : fels. *beniçincilik, **fr. égocentrisme.**

limmiyyet لمیت (a. i.) : **mant.** *önsellik, **fr. a priorité.**

lisân-ı avâm : halkın konuşma dili.

lisân-ı kal : konuşma dili; nağme, kuş nağmesi.

Lisan-ül Gayb (Gayb'ın, Allah'ın dili) : fala bakılması dolayısıyle Hâfız-ı Şîrâzî'in divanına verilen ad.

liyâkat : 3) *değim, yararlık.

lizâz لذاذ (a. s. lezîz'in c.) : lezzetli, tatlı, hoşa gider şeyler.

luâbiyye لعابیه (a. s.) : ["luâbî" nin müen.] (bkz : luâbî).

lû'bet-bâzân لعبت بازان (a. f. b. i. lû'bet-bâz'ın c.) : oyuncular, hayalciler, kuklacılar.

lûgat-çe لغتچه (a. f. b. i.) : küçük lûgat, *sözlük, *sözlükcük.

Lûgat-i Nimetullah (Nimetullah'ın *sözlüğü) : Sofyalı Nimetullah Efendinin 1540'da düzenlediği Farsçadan Türkçeye *sözlük.

Lûgat-i Şeh-nâme (Şeh-nâme sözlüğü) : Bağdatlı Ömer oğlu Abdülkadir adlı bir zatın 1721'de Şeh-nâme'de geçen kelimeler üzerine düzenlediği Farsçadan Türkçeye sözlük.

luhayme لحیمه (a. i.) : (bkz : lühayme).

luhûd لحود (a. i. lâhd'in c.) : (bkz : lühûd).

lusûs لصوص (a. s. lass, lıs ve luss'un c.) : (bkz : lüsûs).

luveyha لویحه (a. i.) : **1.** lavhacık. **2. fiz.** lamel.

lübbiyye لبیه (a. s.) : ["lübbî" nin müen.] (bkz : lübbî).

lüfâh لفاح (a. i.) : **bot.** güzelhatunçiçeği.

lüfâhîn لفاحین (a. i.) : **bot.** atropin.

lüfeyfe لفیفه (a. i.) : **1. bot.** bürümcük. **2. bot.** küçük çiçek yaprağı topluluğu.

lühât لهات (a. i.) : **anat.** küçükdil. ["lehât, lihât" şekilleri de vardır].

lühayme-i dem'iyye : biy. gözyaşı *etçiği.

lühûn لحون (a. i. lahn'ın c.) : lâhinler, nağmeler, ahenkler.

lüveyf لويف (a. i.) : **anat.** *sinirtelciği.

lüveyfî, lüveyfiyye لويفى . لويفيه (a. s.) : küçük lifle, telcikle *ilgili.

M

maâbîd معابيد (a. i. ma'bûd'un c.) : mabutler, ibadet edilecek yerler.

maâkîs معاكيس (a. s. ma'kûs'un c.) : ters şeyler.

Maârif-nâme معارفنامه (a. f. b. i.) : 1486'da Istanbul'da ölen Hızır Bey Oğlu Sinan Paşa'nın ahlâk ve nesihata dair eseri.

mâ-ba'd-er-rûhî : psik. *ruhötesi, **fr. métapsychique.**

mâ-ba'd-er-rûhiyyât مابعد الروحيات (a. it.) : **psik.** (bkz : mâ-ba'd-er-ruhî).

mâ-beyne-hümâ مابينهما (a. b. zf.) : arası, araları.

mâ-bih-il-istihkak مابه الاستحقاق (a. b. zf.) : istihkak, hak etme sebebi.

mâ-bih-il-kıvâm : 1) mant. *dayanak, **fr. substrat, substratum; 2) fels.** varlığın, keyfiyetlerin dayandığı şey, dayanak.

Mâcerâ-yı Aşk : Abdülhak Hamit'in 1873'te basılmış bir tiyatrosu.

mâ-dâme مادام (a. e.) : devam ettikçe, süresince.

madde-i asliyye : gr. 1) gövde; **2)** köken.

madde-i dimâgıyye : biy. lesitin.

madde-i hadrâ (yeşil madde) : **bot.** klorofil.

madde-i haşebiyye : bot. *odunözü.

madde-i hücreviyye-i zü-l-surûc : kim. nitrosellüloz.

madde-i ibtidâiyye : coğr. kim. hammadde.

madde-i kışrıyye : bot. kabuk bölgesi.

madde-i musavvire-i müşekkile : anat. plazma.

madde-i musavvire-i ûlâ : biy. protoplazma.

madde-i mülevvine : kim. boyar madde, **fr. matière colorante.**

madde-i münevvime : kim. uyuşturucu madde, **fr. narcotique.**

madde-i müşekkile : biy. plazma.

madde-i sincâbiyye : kim. *bozmadde.

maddî nokta : fiz. *maddesel nokta, **fr. point matériel.**

ma'den-i asil : kim. soy maden.

mâderî âile : sosy. analık ocak, **fr. famille maternelle.**

mâder-nâmî مادر نامى (f. b. s.) : **sosy.** *anasanlı, **fr. matronymique.**

mâder-şâhî مادرشاهى (f. b. i.) : **sosy.** *anaerkil, **fr. matriarcal.**

madg : 2) biy. çiğneme, **fr. mastication.**

mâdihe مادحه (a. s.) : ["mâdih" in müen.] : (bkz : mâdih).

ma'dûm-ül-cenâh : zool. *kanatsızlar.

ma'dûm-ül-ercül : zool *ayaksızlar.

ma'dûm-üz-zühre : bot. çiçeksiz.

mâ fi-l-fuâd مافى الفؤاد (a. b. s.) : gönüldeki, içteki şey. (bkz : mâ-fi-l-bâl, mâ-fi-z-zamîr).

mâ-fîş مافيش (a. e.) : ["mâ-fîh-şey" den] : yok, kalmadı, hak getire.

magdûbîn مغضوبين (a. s. magdûb'un c,) : gazaba uğramış olanlar.

magmûd مغمود (a. s. gamd'dan) : kınına, kılıfına, zarfına konmuş olan.

magrûka مغروقه (a. s.) : ["magrûk" un müen.] (bkz : magrûk).

magrûre مغروره (a. s.) : ["magrûr" un müen.] (bkz : magrûr).

magsûbe مغصوبه (a. s.) : ["magsûb" un müen.]. (bkz : magsûb).

magsûle مغسوله (a. s.) : ["magsûl" ün müen.]. (bkz : magsûl).

magzûbîn مغضوبين (a. s. magzûb'un c.) : (bkz : magdûbîn).

mahabbet-i İlâhiyye : hakikî güzelliğe sahip olan Allah'ın kendi cemaline meyletmesi ve zatının aynasında kendi güzelliğini görmesi.

mahall-i firâr : kaçış yeri.

mahall i hendesî : geo. geometrik yer.

mahall-i tahaffuz : korunulacak yer

mahbûb-dost محبوب دوست (a. f. b. s.) : oğlan seven, oğlancı, kulampara. (bkz : şâhid-bâz).

mahcûriyyet محجوريت (a. i. hacr'den) : hacir altına alınma, *kısıtlanma.

mahdûme مخدومه (a. i. hidmet'den) : kız evlat.

mahfaza-i büzeyre ; bot. küçük sporkesesi.

mahfaza-i büzûr : bot. 1. ovogondağarcığı. **2.** sporkesesi.

Mahfel : 3) Tahirülmevlevî tarafından İstanbul-da yayımlanmış aylık bir dergi.

mahfel-i kuds (kudsî meclis) : mukaddes ruhların toplandığı yer.

mâhî : 2) astr. Güneybalığının α yıldızı, **fr. Fomalhaut; 3)** aylık.

mâhî-dân : 2) mec. "Hut" burcu.

mâhire ماهره (a. s. meharet'den) : **1.** ["mâhir" in müen.]. (bkz : mâhir). **2.** kadın adı.

mâh-i rû : tas. İlâhî tecelliyatın nurlarının zuhuru.

mâhiyyet : 2) fels. *kendilik; **3)** *doğa.

mahkûme محكومه (a. i.) : ["mahkûm" un müen.] (bkz : mahkûm).

mahkur محقور (a. s.) : hakir, aşağılık.

mahlas hâne مخلص خانه (a. f. b. i.) : **ed.** divan şiirinde şâirin mahlasının bulunduğu beyit.

mahlûa مخلوعه (a. s.) : ["mahlû'" un müen.]. (bkz : mahlû').

mahlûle محلوله (a. s.) : **1.** ["mahlûl" ün müen.] (bkz : mahlûl). **2. i.** kocası ölmüş, dul kalmış kadın.

mahlût : 2) kim. *karışım.

mahlûte مخلوطه (a. s.) : ["mahlût" un müen.] (bkz : mahlût).

mahmûde محموده (a. s.) : ["mahmûd" un müen.] (bkz : mahmûd).

mahmûre مخموره (a. i. c.) : ["mahmûr" un müen.]. (bkz : mahmûr). **2. i.** kadın adı.

mahrec-i müşterek : mat. ortak *payda, **fr. même dénominateur.**

mahrek-i arz : astr. yer *yörüngesi.

mahrek-i dâirevî : astr. çember *yörünge.

mahremân محرمان (a. i. c.) : mahremler, en yakın olan teklifsiz dostlar.

mahrûkat-ı mâyia : kim. *akaryakıt.

mahrûkât-ı tabîiyye : kim. *doğal yakacaklar.

mahrûre محروره (a. s.) : ["mahrûr" un müen.] (bkz : mahrûr).

mahrûse محروسه (a. s.) : ["mahrûs" un müen.] (bkz : mahrûs).

mahrût-ı kaim : geo. *dikkoni.

mahrût-ı nâkıs : **geo.** kesik *koni, **fr. tronc de cône.**

mahrût-ı teberrüzî : **coğr.** birikinti *konisi.

mahrûtiyye مخروطيه (a. i.) : **geo.** konik.

mahsûs ve **nâ-mahsûs :** belli belirsiz.

mahtûtât مخطوطات (a. i. mahtut'un c.) : yazma kitaplar.

mâhûr-ı kebîr-i kadîm : **müz.** adı Nasır Abdülbaki'nin Tedkîk ve Tahkîk'inde geçen makam.

mâ-hüve-l-hakk ما هو الحق (a. b. s.) : hak olan şey.

mahzûlîn مخذولين (a. s. mahzûl'ün c.) : horlar, hakirler, perişanlar, rüsvâlar. (bkz : mahâzîl).

mâ-i cârî : **coğr.** akarsu.

mâ-i dâhilî : **coğr.** gün değmemiş su.

ma'-i kils : **kim.** kireç taşı.

mâile مائله (a. i.) : **coğr.** aklan, **fr. versant.**

mâil üstüvâne : **geo.** eğik silindir.

mâiyye مائيه (a. i.) : **zool.** *susallar, **fr. aquatiques.**

mâiyyet-i karbon : **kim.** karbonhidrat.

makadîr-i mütenâsibe : **mat.** orantılı çokluklar.

makam-ı âid : yetkili makam. (bkz : merci'-i âid).

makarr-ı idâre : *başşehir, *başkent.

Makber : **2)** Abdülhak Hâmid'in, karısı Fatma Hanım'ın ölümü üzerine yazdığı büyük şiiri.

makbûle مقبوله (a. s.) : **1.** ["makbûl" ün müen.] (bkz : makbûl). **2.** kadın adı.

makdûrât مقدورات (a. s. makdûr'un c.) : (bkz : makdûr).

ma'kılî معقلى (a. i.) : hiç bir parçasında yuvarlaklık olmayan, düz, dik ve köşeli bir yazı sitili.

maksad-ı teşbîh : (bkz : vech-i şebeh).

maksem : **3)** **coğr.** savak, **fr. vanne.**

maksûde مقصوده (a. s. kasd'den) : ["maksûd" un müen.] (bkz : maksûd).

makta-i mahrûtî : **geo.** *konik *kesit.

makta'ı muvâzenet : **coğr.** *denge *yanayı, **fr. profil d'équilibre.**

makzere مقزره (a. i.) : *dışkılık, **fr. cloaque.**

mâlikî مالكى (a. i.) : İslâmiyette "ehl-i sünnet" denilen dört mezhepten biri olup İmam Malik bin Enes tarafından kurulmuştur. [Hicaz, Basra ve Afrika'da yaygındır; diğer üç mezhep şunlardır : **Hanefî, Şâfiî** ve **Hanbelî].**

mâl ü menâl : sahip olduğu her şey, varı yoğu, bütün varlığı.

malzeme مالزمه (a. i.) : *gereç. (bkz : mâlezim, mâlezime).

Ma'mûret-ül-azîz : Elâzığ'ın eski adı.

mânâ مانا (f. i.) : eş, benzer. (bkz : misl, nazîr).

ma'nâ unsûru : **gr.** semantem.

mânende : **2)** **astr.** Oriyon'un β yıldızı, **fr. Rigel.**

manî-i istiktâb : **fiz.** *kutupengel, **fr. dépolarisant.**

mansıb : **2)** makam, rütbe, derece, orun.

maraz-ı asabî : **psik.** nevroz.

maraz-ı mühlik-i müstevlî : kıran, **fr. épidémie mortelle.**

maraz-ı rûhî : **psik :** ruh hastalığı, **fr. psychopathie.**

mâr-i dûzebân (iki dilli yılan) : **mec.** iki yüzlü, münafik [kimse].

masâd مصاد (a. i.) : **1.** dağ yamacının yüksek bir kısmı. **2.** yüksek ve sarp kıyı.

masraf : **2)** harç.

mass-ı adîm-ül-cenâhiyye : **zool.** pireler.

ma'şeriyyet معشريت (a. i.) : ortaklaşma, **fr. collectivité.** (bkz : mecmûiyyet).

maşkûk مشقوق (a. s. şakk'dan) : şakkedilmiş, yarılmış; yarık.

maşkûk-ür-ricl : zool. *yarıkayaklılar.

ma'şûk : 3. müz. adı şerh-i Mevlâna Mübârek Şah'da geçen makam.

matariyyet مطريت (a. i.) : yağmurluluk, **fr. pluviosité.**

mâtem-efzâ ماتم افزا (f. b. s.) : (bkz : mâtem-fezâ).

mâtem-gîr ماتمگير (f. b. s.) : mâtem, yas tutan.

mâtem-hâne ماتمخانه (a. f. b. i.) : yas evi, **mec.** [bu] dünya.

matfû مطفو (a. s. c. : mafûât) : **1.** itfâ edilmiş, söndürülmüş. **2.** sandıktan ödenen para hesabı.

matfûât مطفوآت (a. i. matfû'nun c.) : sandıktan ödenen paralar hesabı.

mâtır ماطر (a. s. matar'dan) : yağan, yağıcı.

matkab مطقب (a. i.) : *delgi. (bkz : mıskab).

matmah-ı nazar : göz *dikeği.

matrah : 4) vergiye esas tutulan kazanç.

mâverâ-i benefşevî : fiz. dalga boyu mor renkli ışığınkinden daha kısa olan ışık (yaklaşık olarak 4000 A° dan küçük), **fr. ultraviolet.**

mâvera-i Kafkas : Kafkas sıradağlarının ötesindeki şehirler.

mâye-i sıdk : mec. Hz. Ebubekir.

mâyi'-i beden : biy. vücut *sıvısı.

mâyi'-i beyn-el-hücre : biy. *göze arası *sıvı, **fr. liquide intercellulaire.**

mazâbıt مضابط (a. i. mazbata'nın c.) : kararnameler, *tutanaklar.

mazbûta مضبوطه (a. s.) : ["mazbût" un müen.]. (bkz : mazbût).

mazgut مضغوط (a. s.) : **1.** sıkılmış. **2. kim.** *sıkıt, **fr. comprimé.**

mazhar-ı i'tibâr : itibar edilme.

mâzî-i baîd (uzak geçmiş) : miş'li geçmiş zamanın hikâyesi.

ma'-ziyâdetin مع زيادة (a. zf.) : ziyadesiyle, fazlasıyle.

mebhas-ı adalât : anat. *kasbilim.

mebhas-i ahcâr : jeol. *taşbilim, litoloji.

mebhas-i a'sâb : fels. sinirbilim, nevroloji. (bkz : mebhas-ül-a'sâb).

mebhas-i cümûdiyye : coğr. *buzul *bilimi, **fr. glaciologie.**

mebhas-i enhâr : coğr. akarsu *bilimi, **fr. potamoloji.**

mebhas-i esbâb : fels. *nedenbilim, etioloji.

mebhas-i esvât : gr. *sesbilgisi, fonetik.

mebhas-i gayât : fels. *erekbilim, teleoloji.

mebhas-i hayvânât-ı nâime : zool. *yumuşakçalar *bilimi.

mebhas-i kuvvet-i havâ : fiz. aerodinamik.

mebhas i ma'rifet : fels. *bilgi *kuramı, **fr. gnoséologie, épistemologie.**

mebhas-i müstehâsât : *eskivarlık *bilimi, paleontoloji. (bkz : mebhas-ül-müstehâsât).

mebhas-i rüşeym : biy. embriyoloji.

mebhas-i tasvîr-i cibâl : coğr. *dağbilgisi.

mebhas-i tavsîf-i maâdin : kim. metalografi.

mebhas-i tufeylât : zool. *asalakbilimi.

mebhas-i zıyâ : fiz. *ışıkbilgisi.

mebhas-ül a'sâb : anat. *sinirbilimi, nevroloji. (bkz : mebhas-i a'sâb).

mebhas-ül-beşer : antropoloji.

mebhas-ül-eşkâl : bot. morfoloji.

mebhas-ül-ev'iye : anat. *damarbilimi.

mebhas-ül-harekât : fiz. *devinbilimi, **fr. dynamique.**

mebhas-ül-izâm : anat. *kemikbilimi.

mebhas-ül-miyâh : hidroloji.

mebhas-ül-müstehâsât : **jeol.** *eskivarlıkbilimi, paleontoloji. (bkz : mebhas-i müstehâsât).

mebhas-ür-rüşeym : **anat.** embriyoloji.

me'bızî مأبضى (a. s.) : **anat.** dizkapağının arkasındaki çukurla *ilgili, dizardıya ait.

mebîz : 2) **bot.** yumurtalık.

mebîz-i a'lâ : **anat.** yumurtalığı üstte, **fr. ovaire supérieur.**

mebîz-i esfel : **anat.** yumurtalığı altta, **fr. ovaire inférieur.**

meb'ûsiyyet مبعوثيت (a. i.) : mebusluk, *milletvekilliği.

mebzûlen مبذولاً (a. zf.) : bol olarak, bolca, çokça, esirgenmeyerek.

Mecâlis-i Seb'a (yedi meclis) : Hz. Mevlânâ'nın dînî, ahlâkî nasihatlarını hâvî bir eseri.

mecâz-ı mürekkeb : **ed.** (bkz : istiâre-i mürekkebe).

mecbûle مجبوله (a. i.) : [mecbûl" ün müen.]. (bkz : mecbûl).

mecel مجل (a. i.) : **zool.** ampul, kabarcık.

meclis-i işret (içki meclisi) : **tas.** İlâhî ünsiyyetteki lezzet.

meclis-i mey : içki mec.isi. (bkz : bezm-i mey).

meclis-i müessisân : **huk.** *kurucu meclis.

Mecma'-ül-Letâif (lâtifeler mecmûası) : Bursalı Lâmiî'nin güldürücü ve öğütleyici küçük hikâyelerden meydana getirdiği mensur-manzum eseri.

mecmûa-i hayvânât : **biy.** *direy, **fr. faune.**

Mecmûa-i Muallim : Muallim Naci tarafından İstanbul'da haftalık olarak yayımlanmış bir dergi.

mecmûa-i nebâtât : **bot., biy.** *bitey, **fr. flore.**

mecmûa-i sath : **geo.** bütün, *yüzey.

mecmûat-ül-letâif (lâtifeler mecmuası) **ed.** gülünç fıkra ve hikâyelerin bir araya toplandığı dergi.

Mecmûat-ün-Nezâir (nazîreler mecmûası) : Ömer İbn Mezîd'in XIV. yüzyıl şairlerinin birbirlerine yazdıkları nazîreleri toplayan mecmûası.

mecmû-i cebrî : **mat.** *cebirsel *toplam.

mecmûiyyet : 2) **sosy.** ortaklaşma, **fr. collectivisme.**

mecnûne مجنونه (a. s.) : ["mecnûn" un müen.]. (bkz : mecnûn).

mecrâ-yi beyziyye : **anat.** yumurta kanalı.

mecrâ-yi dem'î : **anat.** gözyaşı yolu.

mecrâ-yi sem'î : **anat.** *kulakyolu.

mecrûf مجروف (a. s. cerf'den) : süpürülmüş, kürekle atılmış.

mecrûha مجروحه (a. s.) : ["mecrûh" un müen.]. (bkz : mecrûh).

mec'ûle مجعوله (a. s.) : ["mec'ûl" ün müen]. (bkz : mec'ûl).

meczûbe مجذوبه (a. s.) : ["meczûb" un müen.]. (bkz : meczûb).

medâhik مضاحك (o. s.) : (bkz : mudhikât).

medâr-ı iftihâr : övünme sebebi, övünme vesîlesi.

medârî مدارى (a. s.) : medara âit, medarla *ilgili, tropikal.

medârî mıntaka : **coğr.** tropikal kuşak.

medd-i basar-ı şeyhî : **biy.** yakın görmezlik, presbitlik.

medd-i ekmel : **coğr.** büyük *gelim, **fr. vives eaux.**

medd-i nigâh : (bkz : medd-i nazar).

me'debe مأدبه (a. i.) : düğün ziyâfeti.

me-debet-ül-hitân : sünnet düğününde verilen ziyâfet.

Medîne-i münevvere : Medîne şehri.

medlûle مدلوله (a. s.) : ["medlûl" ün müen.]. (bkz : medlûl).

Meferr-ül-kelbiyye : **bot.** *zakkumgiller.

mefhûmiyyet مفهوميت (a. i.) : **fels.** (bkz: mefhûmiyye).

mefkûrevî مفكوروى (o. s.) : **fels.** *ülküsel, **fr. idéal.**

mefrûşe مفروشه (o. i.) : câriye, odalık.

mefrûza مفروزه (a. s. farz'dan) : ["mefrûz" un müen.]. (bkz : mefrûz).

mefşû' مفشوع (a. s.) : ifşâ edilmiş, duyulmuş, yayılmış, *açıklanmış.

meftûha مفتوحه (a. s. feth'den) : ["meftûh" un müen.]. (bkz : meftûh).

meftûhiyyet مفتوحيت (a. i.) : fethedilme, açılmış olma.

mef'ûle مفعوله (a. s. fi'l'den) : ["mef'ûl" ün müen.]. (bkz : mef'ûl).

megak-çe مغاكچه (f. b. i.) : (bkz : magakçe).

megalib مغالب ("ga" uzun okunur. a. s. galebe'den) : galebe çalan, yenen; üstün gelmeye çalışan.

mef'ûl-i minh : gr. -den hali, **fr. ablatif.**

mehârî مهارى (a. i. mehrî'nin c.) : hecindeveleri.

mehâviş مهاوش (a. mehveş'in c.) : karışık ve kalabalık yerler.

mehdûme مهدومه (a. s. hedm'den) : ["mehdûm" un müen.]. (bkz : mehdûm).

mehlen مهلاً (a. zf.) : mehil, vade, vakit vererck, acele etmeksizin.

mehmâ مهما (a. zf.) : olduğu kadar.

meh-perestân مهپرستان (f. b. s. meh-perest'in c.) : Ay'a tapanlar; **mec.** âşıklar.

mehrî مهرى (a. i. c. : mehârî) : hecindevesi.

me'hûze مأخوذه (a. i.) : **mat.** yardımcı teorem.

mehveş (a. i. c. : mehâviş) : **2)** karışık ve kalabalık yer.

mekân : 3) fiz. *uzay

Mekke-i mükerreme : Mekke şehri.

meknî مكنى (a. s.) : **1.** gizli, saklı. **2. fels.** *gizil, **fr. potentiel.**

meksûre مكسوره (a. s.) : ["meksûr" un müen.]. (bkz : meksûr).

mektebî مكتبى (a. s.) : mektebe ait, mekteple *ilgili, *okula ait.

mekteb-i mülkiyye : *Siyasal *Bilgiler *Okulu.

mekteb-i sıbyân : *ilkokul.

meled ملد (a. i.) : **1.** gençlik, tazelik. **2.** taze, körpe fidanın sallanması.

melek-zâd ملكزاد (a. f. b. s.) : melekten doğmuş, melek gibi güzel.

Melhame-i Şemsiyye (güneşin kanlı savaşı) : Yazıcıoğlu Salâhattin'in 1408'de Farsçadan Türkçeye çevirdiği, meteorolojiye dair bir mesnevîsidir.

melûle ملوله (a. s.) : ["melûl" ün müen.]. (bkz : melûl).

memdûd sâit : gr. uzun sesli.

memerr : 2) astr. geçit, **fr. passage.**

memlûke مملوكه (a. s.) : ["memlûk" ün müen.]. (bkz : memlûk).

memnûne ممنونه (a. s.) : **1.** ["memnûn" un müen.]. (bkz : memnûn). **2. i.** kadın adı.

memnû-ül-amel : yapılması yasak iş.

me'mûne مأمونه (a. s.) : ["me'mûn" un müen.]. (bkz : me'mûn).

memzûce ممزوجه (a. s. mezc'den) : ["memzûc" un müen.]. (bkz : memzûc).

menâbi'-i taht-ez-zemîn : **coğr.** yeraltı kaynakları.

menâfi'-i âmme : *kamu *yararı.

Menâkıb-ül-Ârifîn (âriflerin menkabeleri) : Ahmet Eflâkî Dede'nin, âriflerin hayat hikâyelerini anlattığı ünlü Arapça eseri.

menâzırî مناظرى (a. s.) : **peo.** perspektif.

Menâzır-ül-avâlim (âlemlerin manzaraları) : XVI. yüzyıl tarihçi ve bilginlerinden Âşık Mehmet bin Hâfız Ömer'in 1597'de yazdığı Anadolu ve Rumeli şehirlerine dair eseri.

menâzır-üt-tasvîr : **mat.** stereografi.

menâzır-üt-tasvîrî : **mat.** stereografik.

menba'-ı harâret : **fiz.** *ısı kaynağı.

menba'-ı ihtizâz : **fiz.** *titreşim kaynağı.

menba'-ı sadâ : **fiz.** ses kaynağı.

menba'-ı ziyâ : **fiz.** ışık kaynağı.

mendûbât مندوبات (a. s. mendûb'un c.) : (bkz : mendûb).

meneviyye منويه (a. s.) : ["menevî" nin müen.]. (bkz : menevî).

menfaat-i umûmiyye : *kamu yararı.

menfiyye منفيه (a. s. nefy'den) : ["menfî" nin müen.]. (bkz : menfî).

menfûha منفوخه (a. s. nefh'den) : ["menfûh" un müen.]. (bkz : menfûh).

menfûre منفوره (a. s. nefret'den) : ["menfûr" un müen.]. (bkz : menfûr).

menfûşe منفوشه (a. s.) : ["menfûş" un müen.]. (bkz : menfûş).

menhar منخر (a. i.) : burun deliği. (bkz: menhir, minhir, munhur).

menhiyye منهيه (a. s.) : ["menhî" nin müen.]. (bkz : menhî).

menhûse منحوسه (a. s. nahs'dan) : ["menhûs" un müen.]. (bkz : menhûs).

menkuta منقوطه ("ku" uzun okunur. a. s. nokta'dan) ["menkut" un müen.]. (bkz : menkut).

menşûr-i makta' geo. *kesik *prizma, **fr. tronc de prisme.**

menşûr-i muntazam : geo. düzgün *prizma, **fr. prisme droit et régulier.**

menşûr-i müsellesî : geo. *üçgen prizma, **fr. prisme triangulaire.**

menşûr-i mütesâvi-l-adla' : geo. *paralelyüz.

me'nûse مأنوسه (a. s.) : ["me'nûs" un müen.]. (bkz : me'nûs).

menûtiyyet منوطيت (a. i.) : tâbi olma, *bağımlılık.

menzil-i cân : 1) tas. insanın vücudu. **2.** ulvî âlem.

merâret-engîz مرارت انگيز (f. b. s.) : acılık koparan, acılık, tatsızlık yaratan.

mercâniyye مرجانيه (a. i.) : **zool.** mercanlar, *mercangiller.

merci'-i âid : (bkz : makam-ı âid).

merci'-i hall : *çözüm yeri.

merdân : 2) bir çeşit ney.

merd-i meydân : yiğit, tek kişi.

merdûde مردوده (a. s. redd'den) : ["merdûd" un müen.]. (bkz : merdûd).

merfûa مرفوعه (a. s. ref'den) : ["merfû" un müen.]. (bkz : merfû').

mer'iyyete vaz' : huk. *yürürlüğe konma.

mer'iyy-ül-icrâ : huk. *yürürlüğe girme.

merkez-i def' : fiz. itme merkezi.

merkez-i devlet : *başkent.

merkez-i hükûmet : *başşehir, *başkent.

merkez-i kazâ : *ilçe merkezi.

merkez-i şems : astr. güneşin merkezi.

merkez-i vilâyet : il merkezi.

merkezî zâviye : mat. merkez, *özek *açısı, **fr. angle au centre.**

merkûbe مركوبه (a. s. rükûb'dan) : ["merkûb" un müen.]. (bkz : merkûb).

merkûze مركوزه (a. s. rekz'den) : ["merkûz" un müen.]. (bkz : merkûz).

merreten مرةً (a. zf.) defalarca.

Merrih مريخ (a. h. i.) : ["aslı "Mirrih" dir]. (bkz : Mirrih).

meryem-i gûr : sonbaharda sararıp dökülen asma yaprağı.

mesâha-i muhîtiyye : geo. taban çevresi.

mesâha-i sathiyye : bir yerin, bir toprağın yüzünün *ölçümü, *yüzölçümü.

mesâmme مسامه (a. i.) : **anat.** *gözenek, fr. stomate.

mesâmme-i sagîre : anat. göz noktası, **fr. stigmate.**

mesbûke مسبوكه (a. s. sebk'den) : ["mesbûk" ün müen.]. (bkz : mesbûk).

mesbuka مسبوقه (a. s. sebkat'den) : ["mesbuk" un müen.]. (bkz : mesbûk).

mesdûde مسدوده (a. s. sedd'den) : ["mesdûd" un müen.]. (bkz : mesdûd).

mesel-âmîz مثل آميز (a. f. b. s.) : meselle karışık, içine bol bol darbımesel kaullanılmış gazel, şiir.

mesel-gû مثلگو (a. f. b. s.) : mesel söyleyen, şiirlerinde darbımesel kullanan şair.

me'sem, me'seme مأثم، مأثمه (a. i.) : suç; günah.

meskûke مسكوكه (a. s.) : ["meskûk" ün müen.]. (bkz : meskûk).

meskûne مسكونه (a. s. sükûn'dan) : ["meskûn" un müen.]. (bkz : meskûn).

meskûte مسكوته (a. s. sükût'dan) : ["meskût" ün müen.]. (bkz : meskût).

meslek-i tecribiyyûn : fels. *deneyselcilik, **fr. expérimentalisme.**

meslekiyye مسلكيه (a. s.) : ["meslekî" nin müen.]. (bkz : meslekî).

meslûk, meslûke مسلوق، مسلوقه (a. s.) : **1.** kaynamış. **2.** suda kaynamış et.

mesned-i âsûdegân : mec. mezar, kabir.

mesrû' مسروع (a. s.) : sar'a hastalığına tutulmuş, sar'alı.

mesrûka مسروقه (a. s. sirkat'den) : ["mesrûk" un müen.]. (bkz : mesrûk).

mesrûre مسروره (a. s. sürûr'dan) : **1.** ["mesrûr" un müen.]. (bkz : mesrûr). **2. i.** kadın adı.

mestûr-ül-büzûr : bot. kapalı tohumlar.

mes'ûde مسعوده (a. s. sad'd'dan) : **1.** ["mes'ûd" un müen.]. (bkz : mes'ûd). **2.** kadın adı.

Mes'ûl-i Harâbâtî : Muallim Naci'nin, bazı gazellerinde kullandığı mahlası.

me'sûf مأسوف (a. s. esef'den) : esefli, gamlı, kederli.

mes'ûle مسئوله (a. s. suâl'den) : ["mes'ûl" ün müen.]. (bkz : mes'ûl).

meşâfir مشافر (a. i. meşfer'ın c.) : sarkık hayvan dudakları.

meşâiyye مشائيه (a. i.) : **fels.** *gezimcilik, **fr. péripatétisme.**

meşhûre مشهوره (a. s. şöhret'den : **1.** ["meşhûr" un müen.]. (bkz : meşhûr). **2. i.** kadın adı.

meşîmî مشيمى (a. i.) : **zool.** etenliler, **fr. placentaires.**

meşkûke مشكوكه (a. s. şekk'den) : ["meş-kûk" ün müen.]. (bkz : meşkûk).

meşkûre مشكوره (a. s. şükr'den) : ["meş kûr" ün müen.]. (bkz : meşkûr).

meşmûlât مشمولات (a. i. c. şümûl'den) : bir şeyin içinde bulunan şeyler.

meşrûten مشروطاً (a. zf.) : şartlı olarak, bir kayda bağlı olarak.

meş'ûme مشؤمه (a. s.) : ["meş'ûm" un müen.]. (bkz : meş'ûm).

metâbi'-i müstakîme : astr. yıldızdan geçen meridyenin, ilkbahar noktasından geçen meridyene *açısal uzaklığı, bahar *açısı, **fr. ascension droite.**

metâf مطاف (a. i.) : tavak edilecek yer.

meta'-ı sakîl : ağır mallar.

metâli'-i müstakîme : astr. *yükselim, **fr. ascension droite.**

mevâdd-ı gaita : biy. *dışkı.

mevâdd-ı ıtrâhiyye : biy. *çıkartı, **fr. excrément.**

mevâdd-ı mütehayyile : coğr. döküntü, *kayşat, **fr. éboulis.**

Mevâhib ül-Hallak fî-Merâtib-il-Ahlâk (ahlâkın mertebesinde Allah'ın ihsanları) : Kanunî'nin nişancısı Celâlzâde Mustafa Çelebinin 1556'da kaleme aldığı siyaset ve ahlâktan bahseden mensur eseri.

mevfûre موفوره (a. s.) : ["mevfûr" un müen.]. (bkz : mevfûr).

mev'id-i telâki : buluşma yeri, **fr. "rendez-vous"** yeri.

mevki-i amûd : geo. *dikme ayağı.

mevkûle موكوله (a. s. vekâlet'den) : ["mev-kûl" ün müen.]. (bkz : mevkûl).

mevkute : 2) *süreli *yayın.

mevlevî-hâne مولويخانه (a. f. b. i.) : Mevlevî tekkesi.

mevrûsât موروثات (a. i. mevrûs'un c.) : miras kalmış şeyler, miras kalanlar.

mevsimî موسمى (a. s.) : **astr.** mevsimlik.

mevsûfe موصوفه (a. s. vekâlet'den) : ["Mev-sûf" un müen.]. (bkz : mevsûf).

mevsûka موثوقه (a. s. vüsûk'dan) : ["mev-sûk" un müen.]. (bkz : mevsuk).

mevsûle موصوله (a. s. vusûl'den) : ["mev-sûl" ün müen.]. (bkz : mevsûl).

mevsûme موسومه (a. s. vesm'den) : ["mevsûm" un müen.]. (bkz : mevsûm).

mev'ûde موعوده (a. s. va'd'den) : ["mev'ûd" un müen.]. (bkz : mev'ûd).

mevzûa موضوعه (a. s. vaz'dan) : ["mev-zû" un müen.]. (bkz : mevzû').

meyelân : 2) psik. *eğinim, **fr. inclination; 3)** *eğsinim, **fr. penchant.**

mey-güsârî ميگسارى (f. b. i.) : içki arkadaşlığı.

mey-i hamrâ : kırmızı şarap.

mey-i revak : süzülmüş, saf şarap.

mey-keşân ميكشان (f. b. s. mey-keş'in c.) : şarap içenler.

meyl-i a'zam hattı : geo. en küçük *eğimli nokta.

meymûne ميمونه (a. s.) : **1.** ["mey-mûn" un müen.]. (bkz : meymûn). **2. h. i.** Hz. Muhammed'in zevcelerinden biri.

mezher مزهر (a. i.) : çiçeklik.

mezrûa مزروعه (a. s. zer'den) : ["mezrû" un müen.]. (bkz : mezrû').

mezrûa مذروعه (a. s.) : ["mezrû" un müen.]. (bkz : mezrû').

mıkatt مقط (a. i.) : (bkz : mıkatta).

mıknâtîs-ı elektrikî : fiz. elektromıknatıs.

mıknâtîs ı tabîî : fiz. *doğal mıknatıs.

mıknâtısiyyet-i mütebâkıyye : fiz. artık magnatizma.

mıntaka-i bürkâniyye : coğr. yanardağ *bölgesi.

mıntaka-i hâmil-i eş'âr : bot. tüylü *bölge.

mıntaka-i kutb-ı cenûbî : coğr. antarktik *bölge.

mıntaka-i kutb-ı şimâlî : coğr. arktik *bölge.

mıntaka-i küreviyye : coğr. *yuvar tabakası.

mıntakavî منطقوی (a. s.) : *bölgesel.

mısra'-ı evvel : ed. bir beytin birinci mısraı.

mısra'-ı sânî : ed. bir beytin ikinci mısraı.

mıstara مسطره (a. i.) : yazı cetveli.

mışrât, muşrat مشراط، مشرط (a. i. c.) : meşârît) : (bkz : mişrât, mişrat).

miâiyye معائیه (a. s. miâ'dan) : ["miâ" nın müen.]. (bkz : miâî).

micrefe مجرفه (a. i.) : **1.** kürek. **2. zir.** tırmık.

mi'deviyye معدویه (a. s.) : ["mi'devî" nin müen.]. (bkz : mi'devî).

migzelî مغزلی (a. s.) : iğe, ipliğe, eğirecek âlete ait.

mihlâb محلاب (a. i.) : **zool.** (bkz : mihleb).

Mihnet-keşân : 2) Keçecizâde İzzet Molla'nın, Keşan'da sürgün iken yazdığı mesnevîsi.

mihnet-zedegân محنتزدگان (a. f. b. s. mihnet-zede'nin c.) : mihnete, gam, keder, musîbete uğramış olanlar.

mihrâb : 5) astr. *yunak, **fr. Autel.**

mihrak-ı mer'î : fiz. ışık *deneyi ile bulunan odak, **fr. foyer virtuel.**

mihrak-ı zelzele : coğr. *deprem *odağı.

mihr i can : müz. adı Şerh-i Mevlânâ Mubârek Şah'da geçen makam.

mihsâb محساب (a. i.) : bir çerçeve içine gerilmiş tellere geçirilen boncukların onyatılması ile hesap yapmayı sağlayan *aygıt, abaküs.

mihverî محوری (a. s.) : *eksenel, eksen ile *ilgili.

mihver-i nuhâ-yı şevkî : anat. *boyunomurilik *ekseni.

mihver-i semâ : astr. gök *ekseni.

mihver-i üstüvânî : biy. silindir *ekseni.

mik'abî مکعبی (a. s.) : kübik.

mikdâr-ı fâiz : mat. faiz fiyatı, **fr. taux.**

mikdâr-ı muayyen : kim. *düze, **fr. dose.**

mikyâs-ı hacm : mat. hacim ölçüleri.

mikyâs-ı irtifâ' : fiz. *yükseklikölçer, **fr. altimètre.**

mikyâs-ı kesâfet : fiz. *yoğunlukölçer, **fr. densimètre.**

mikyâs-ı küre : fiz. *küreölçer, **fr. sphéromètre.**

mikyâs-ı mâyiât : fiz. *sıvıölçer, **fr. aréomètre.**

mikyâs-ı nâr : fiz. *ateşölçer, **fr. pyramètre.**

mikyâs-ı riyâh : fiz. *yelölçer, **fr. anémomètre.**

mikyâs-ı saffet-i havâ fiz. odyometre.

mikyâs ül-gazât : fiz. *gazölçer, manometre.

milh-i hâmız : kim. asit tuz.

milhiyyet ملحیت (o. i.) : tuzluluk.

millî bakıyye : milletvekili seçimi için gerekli olan her partinin aldığı oy sayısından artan miktar.

millî yegâh : sultanî yegâh makamına Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında birkaç gayretlinin taktığı geçici ad.

milliyet-perver ملیتپرور (a. f. b. s.) : *ulussever, *ulusçu, nasyonalist.

milliyet-perverâne ملیتپرورانه (a. f. zf.) : milletini sevene, milliyetçi olana yakışacak surette.

mînâ-gûn مینا گون (f. b. s.) : mine renkli, renkli cam.

min el-merkez-iş-şems : astr. güneş merkezine bağlı olan, *günmerkezli, **fr. héliocentrique.**

min-gayri kasdin : istenmeyerek.

minhü منه (a. e.) : ondan.

minşârî, minşâriyye منشاری، منشاریه (a. s.) : tere gibi, testere ile *ilgili.

minşeb منشب (a. i.) : **bot.** emici kök, **fr. crampon.**

mi'râc-nâme معراجنامه (a. f. b. i.) : Hz. Muhammed'in Mi'râc-i Şerîf'leri hakkında yazılmış kasîde ve manzume. (bkz : mi'râciyye).

mîr-i alem : tar. bayrak beyi. [eskiden, saray memurlarının ileri gelenlerine verilen bir ünvan].

Mirkat-ül-Edeb (edeb merdiveni) : Ahmedî'nin Farsça - Arapça manzum bir lûgati.

misâfir مسافر (a. i. seferden c. : müsâfirîn) : [aslı : "müsâfir" dir]. (bkz : müsâfir).

mi'sam-ül-yed (el bileği) : **anat.** bilek.

misillü مثللو (a. t. s.) : benzer gibi.

miskiyye مسكيه (a. i.) : **zool.** *misliler, **fr. viverridés.**

misl-i hazân (sonbahar gibi) : sonbaharda dökülen yapraklar gibi.

misl-i müşterek i asgar : mat. en küçük ortak kat.

misma' : 3) fiz. kulaklık, **fr. écouteur.**

mişfer مشفر (a. i. c. : meşâfir) : devenin sarkık dudağı. (bkz : meşfer).

mişrebe مشربه (a. i. şürb'den) : maşrapa.

mişver-geh مشورگه (a. f. b. i.) : (bkz : mişvâr-gâh).

mîve-dil میوه دل (f. b. i.) : "gönül meyvesi" : **mec.** evlât.

miyân-gîr میانگیر (f. b. s.) : ara bulucu. (bkz : mutavassıt, mutavassıta).

miyân-gîrî میانگیری (f. b. s.) : ara buluculuk. (bkz : tavassut).

mizâh-âmiz مزاح آمیز (a. f. b. s.) : mizah karışmış, eğlenceli.

mizâh gû[y] مزاحگو (a. f. b. s.) : dalkavuk.

mîzân-ı rütûbet-i havâ : fiz. *nemölçer.

muabbid معبد (a. s.) : ibadet eden, tapan.

muacceliyyet معجلیت (o. i.) : *ivedilik.

muaccize معجزه (a. s. acz'den) : ["muacciz" in müen.]. (bkz : muacciz).

muaddele معدله (a. s. adl'den) : ["muaddel" in müen.]. (bkz : muaddel).

muaddile معدله (a. s. adl'den) : ["muaddil" in müen.]. (bkz : muaddil).

muâdile معادله (a. s. adl'den) : ["muâdil" in müen.]. (bkz : muâdil).

muâdil-i kimyevî : kim. *kimyasal *eşdeğer.

muâdil siklet : fiz. *eşdeğer ağırlık.

muâf-nâme معافنامه (a. f. b. i.) : at kâğıdı, af yazısı.

muahhara مؤخره (a. s. te'hîr'den) : ["muahhar" ın müen.]. (bkz. muahhar).

muâkad معاقد (a. s. akd'den) : akdedilmiş, mukavele ile tasdik edilmiş olan.

muâkama معاقمه (a. i. akm'dan) : dâvâlaşma, çekişme.

muakkam معقم (a. s. akîm'den) : akîm bırakılmış, kısırlaştırılmış.

muallaka معلقه (a. s. alâka'dan) : ["muallak" ın müen.]. (bkz : muallak).

muallik معلك (a. s. alâka'dan) : **hek.** ta'lik edici, asıcı, **fr. suspenseur.**

Muallim : 2) Muallim Naci'nin 1886'da basılmış, Tercemân-ı Hakîkat gazetesinin edebî sayfasındaki şiirlere yazdığı tenkitleri topladığı bir eseri.

muallim-hâne معلمخانه (a. f. b. i.) : [eskiden] öğretmen yetiştiren okul.

mûamelât-ı zâtiyye : *özlük işleri.

muarrefe معرفه (a. s. irfân'dan) : ["muarref" in müen.]. (bkz : muarref).

muâsıra معاصره (a. s. asr'dan) : ["muâsır" ın müen.]. (bkz : muâsır).

muassıre معصره (a. s.) : **fiz.** *büzgen, **fr. sphincter.**

muâvaza : 3) fels. *ödünleme, **fr. compensation.**

muayyene معينه (a. s. ayn'dan) : ["muayyen" in müen.]. (bkz : muayyen).

muayyeniyyet معينيت (o. i.) : bellilik, *belirlilik.

muazzebe معذبه (a. s. azâb'dan) : ["muazzeb" in müen.]. (bkz : muazzeb).

muazzeze معززه (a. s. izzet'den) : ["muazzez" in müen.]. (bkz : muazzez).

mûceze موجزه (a. s. vecz ve vücûz'dan) : ["mûcez" in müen.]. (bkz : mücez).

mûcib i âr, mûcib-i hayâ : yüz kızartıcı, utandırıcı.

mûcib sebeb : huk. *gerekçe.

mudalla' مضلع (a. i. dıl'dan) : **mat.** *çokgen, poligon.

mudil cümle : gr. *girişik cümle.

mu'dile معضله (a. s.) : ["mu'dil" in müen.]. (bkz : mu'dil).

mudill fi'l : gr. *katışık fiil.

mufassala مفصله (a. s. fasl'dan) : ["mufassal" ın müen.]. (bkz : mufassal).

mugaddiye مغذيه (a. s. gıdâ'dan) : ["mugaddî" nin müen.]. (bkz : mugaddî).

mugalata : 2) ağız kalabalığı.

mugammed-ül-cenâh : zool. *kınkanatlılar, **fr. coléoptères.**

mugfele مغفله (a. s. gufûl'den) : ["mufel" in müen.]. (bkz : mugfel).

muğfile مغفله (a. s. gufûl'den) : ["muğfil" in müen.]. (bkz : muğfil).

muğlakıyyet مغلقيت (o. i. galak'dan) : muğlak oluş, anlaşılmazlık.

muhâdene محادنه (a. i.) : (bkz : muhâdenet).

muhaffefe مخففه (a. s. hiffet'den) : ["muhaffef" in müen.]. (bkz : muhaffef).

muhaffife مخففه (a. s. hiffet'den) : ["muhaffif" in müen.]. (bkz : muhaffif).

muhâlasat مخالصت (a. i.) : (bkz : muhâleset).

muhâlefe مخالفه (a. i. half'den) : birbirine karşı yemin etme, antlaşma.

muhalhil : 2) fiz., kim. *analizleyen; **3)** eriten, **fr. solvent.**

muhâlife مخالفه (a. s. muhâlefet'den) : ["muhâlif" in müen.]. (bkz : muhâlif).

muhâlif-i ırak : müz. adı anonim Kavâid-i Nağme-i perde-i Tanbur'da geçen makam.

muhâlif-i kaide : mant. *düzgüsüz, **fr. anormal.**

muhâlif kuvve-i elektrîkıyye : fiz. zıt elektromotor kuvvet.

muhallile محلله (a. s.) : ["muhallil" in müen.]. (bkz : muhallil).

muhammene مخمّنه (a. s. hamn'den) : ["muhammen" in müen.]. (bkz : muhammen).

muhammes : 4) müz. bahr-i hafîf-i sânîden 16 darblı beste ve ilâhilerde kullanılan bir usul.

muhammız محمض (a. s.) : *humuzlayan, *oksitleyen.

muharrefe محرفه (a. s.) : ["muharref" in müen.]. (bkz : muharref).

muharrere محرره (a. s.) : ["muharrer" in müen.]. (bkz : muharrer).

muharrik makara : fiz. hareketli (*devingen) makara.

muharrire محرره (a. s. ve i.) : ["muharrir" in müen.]. (bkz : muharrir).

muharriş : 2) biy. *irkilten, **fr. irritant.**

muharrişe محرشه (a. s.) : ["muharriş" in müen.]. (bkz : muharriş).

muhâsebe-i umûmiyye kanûnu : huk. devlet mallarının idaresi ve hesaplarının tutulması usullerini düzenleyen kanun.

muhâsıma مخاصمه (a. s. husûmet'den) : ["muhâsım" ın müen.]. (bkz : muhâsım).

muhâsıra محاصره (a. s. hasr'dan) : ["muhâsır" ın müen.]. (bkz : muhâsır).

muhassasa مخصصه (a. s. husûs ve hâss'-dan) : ["muhassas" ın müen.]. (bkz : muhassas).

muhâtele مخاتله (a. i. hatel'den) : aldatma, dolandırma.

muhayyele مخيله (a. s. hayâl'den) : ["muhayyel" in müen.]. (bkz : muhayyel).

muhayyer-zirgüle : müz. adına Hamparsum yazısıyle yazılmış bir dergide rastlanan makam.

Muhbir : 3) 1866'da Ali Suavî tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık bir gazete.

muhbire مخبره (a. s. ve i. haber'den) : ["muhbir" in müen.]. (bkz : muhbir).

muhh-i mutavassıt : anat. orta beyin.

muhibb-ül milh nebât : coğr. *tuzcul *bitki, **fr. holophyte.**

muhibb ül-yubûse nebât : coğr. *kurakçıl *bitki, **fr. xérophyte.**

muhibb-ür-rütûbe nebât : coğr. *nemcil *bitki, **fr. hygrophyte.**

muhikka محقّه (a. s. hakk'dan) : ["muhikk" in müen.]. (bkz : muhikk).

muhîtî محيطى (a. s.) : *çevrel, **fr. périphérique.**

muhît-i dâire-i şâkulî : astr. *düşey daire çevresi.

muhît-i istivâ : astr. ekvator çevresi.

muhît-i zâviye : mat. çevre *açısı.

muhlise مخلصه (a. s. hulûs'dan) : **1.** ["muhlis" in müen.]. (bkz : muhlis). **2. i.** kadın adı.

muhnika مخنقه (a. s. hank'den) : ["muhnik" ın müen.]. (bkz : munnik).

muhtâr-ı Hakk : Hz. Muhammed.

muhtâre مختاره (a. s. hayr'dan) : ["muhtâr" ın müen.]. (bkz : muhtâr).

muhtasara مختصره (a. s. hasr'dan) : ["muhtasar" ın müen.]. (bkz : muhtasar).

muhtassa مختصه (a. s. husûs'dan) : ["muhtass" ın müen.]. (bkz : muhtass). **fr. taillis.**

muhtatab محتطب (o. i.) : **bot.** baltalık,

muhteber مختبر (a. i.) : **1.** başvurma. **2.** müracaat yeri. **3.** elkitabı.

muhtel مختل (a. s. halel'den) : (bkz : muhtell).

muhtelit aded : **mat.** *karmaşık sayı, **fr. nombre complexe.**

muhtell-üş-şuûr : aklını oynatmış; aklı bozuk.

muhterika مخترقه (a. s. hark'dan) :

muîne معينه (a. s. avn'den) : ["muîn'-
["muhterik" in müen.]. (bkz : muhterik).
in müen.]. (bkz : muîn).

mukabbız-ı ev'iye : damar daraltan.

mukabil-i helezon : **anat.** *sarmal önü, **fr. anthélix.**

mukaddem-i rüşeym : **bot.** öcücük (embriyon) taslağı.

Mukaddimet ül-Edeb : Zemahşerî'nin ünlü Arapça - Türkçe sözlüğü.

mukanfez-ül-cild : **zool.** *derisidikenliler.

mukarrere مقرره (a. s. karâr'dan) : ["mukarrer" in müen.]. (bkz : mukarrer).

mukattara مقطره (o. s. katr'dan) : ["mukattar" ın müen.]. (bkz : mukattar).

mukattata-i fevkaniyye : **jeol.** *sarkıt, **fr. stalactite.**

mukattara-i tahtâniyye : **jeol.** *dikit, **fr. stalagmite.**

mukavemet-i dâhiliyye : *içdirenç, **fr. résistance intérieur.**

mukavemet-i mahsûsa : **fiz.** *özdirenç, **fr. ré-**

mukayyedât مقيدات (a. s. mukayyed'in c.):
sistivité.
(bkz : mukayyed).

mukayyede مقيده (a. s. kayd'dan) : ["mukayyed" in müen.]. (bkz : mukayyed).

mukbile مقبله (a. s. kabl'den) : **1.**

mukayese müstevisi : **geo.** karşılaştırma *düzlemi.

["mukbil" in müen.]. (bkz : mukbil). **2. i.** kadın adı.

mukteziyye مقتضيه (a. s. kazâ'dan) : ["muktezî" nin müen.]. (bkz : muktezî).

mumtır ممطر (a. s. matar'dan) : yağmur yağdıran.

munassaf منصف (a. s.) : ikiye ayrılmış, bölünmüş.

munassıf منصف (a. i.) : **mat.** *açıortay, **fr. bissecteur (-trice).**

munazzif منظف (a. s. nazîf'den) : temizleyici, temizleyen.

muntazam hareket : düzgün *devim.

muntazam muhammes : **mat.** düzgün *beşgen.

muntazam müseddes : **mat.** düzgün *altıgen.

muntazam mütehavvil hareket : **fiz.** düzgün değişen *devim.

muntazıra منتظره (a. s. nazar'dan) : ["muntazır" ın müen.]. (bkz : muntazır).

murabba' : 5) ed. dört mısralık kıt'alardan meydana gelen manzume; **6)** adı, Kenzî Hasan'ın edvarında (1700 yöresi) geçen makam.

murabba-ı mütekerrir : **ed.** birinci kıt'anın son mısraı öteki kıt'aların sonunda tekrarlanan murabba.

murabba-ı müzdevic : **ed.** birinci kıt'anın son mısraı öbür kıt'aların sonunda tekrarlanmayarak değişen murabba.

murabba'-üt terkîb : **kim.** dörtlü *bileşik, **fr. quaternaire.**

murâfakat : 3) fels. birkaç *olayın aynı zamanda olması, *düşümdeşlik.

murassa' : 4) müz. Irak perdesiyle geveşt perdesi arasında bulunan bir perde ismi.

mûrise مورثه (a. s. verâset'den) : ["mûris" in müen.]. (bkz : mûris).

musahhaha مصححه (a. s. sıhhat'den) ["musahhah" ın müen.]. (bkz : musahhah).

musallat fikr : **psik.** *takınak, **fr. obsession.**

musammat : 2) ed. kıt'alardan meydana gelen Divan Edebiyâtı nazım şekillerinin genel adı.

musannaa مصنعه (a. s. sun'dan) : ["musanna'" ın müen.]. (bkz : musanna').

musannife مصنفه (a. i. sınf'dan) : kadın yazar.

musannifek مصنفك (a. i.) : **1.** küçük musannif, küçük müellifler. **2.** XVIII. yüzyıl müelliflerinden Bekir Ahmet Efendi'nin lâkabı.

musarraha مصرحه (a. s. şarâhat'den) : ["musarrah" ın müen.]. (bkz : musarrah).

musattah ölçü : coğr. plânimetri.

musavvere مصوره (a. s. sûret'den) : ["musavver" in müen.]. (bkz : musavver).

musavveret-ül-adale : anat. sarkoplazma.

mûseviyye موسويه (a. s.) : ["mûsevî" nin müen.]. (bkz : mûsevî).

mûsikar : 3) adı anonim bir Edvâr-ı İlm-i Musıkî'de geçen makam.

musirre مصره (a. s. sarr'dan) : ["musırr" ın müen.]. (bkz : musırr).

musliha مصلحه (a. s. sulh'den) : ["muslih" in müen.]. (bkz : muslih).

mustatîl-ür-re's : biy. uzunkafalı, **fr. dolichocéphale.**

muştıyye مشطيه (a. i.) : **bot.** *tarakotugiller, **fr. dipsacées.**

mutaazzıv متعضو (a. s.) : *organlaşmış.

mutâbakat beyannâmesi : uygunluk bildirisi; bütçe tatbikatının Millet Meclisi tarafından denetlenmesine esas olan ve Sayıştayca hazırlanan gerekçeli cetvel.

mu'tâdiyye معتاديه (a. s.) : ["mu'tâdî" nin müen.]. (bkz : mu'tâdî).

mutâf مطاف (a. i.) : (bkz : matâf).

mutarraf مطرف (a. i.) : (bkz : taştîr, teştîr).

mutarrah مطرح (a. s. tarh'dan) : tarhedilmiş, çıkarılmış.

mutasallib-ül-varak : bot. *sertyapraklı.

mutavassıla متوصله (a. s. vasl'dan) : ["mutavassıl" ın müen.]. (bkz : mutavassıl).

mutavattına متوطنه (a. s.) : ["mutavattın" müen.]. (bkz : mutavattın).

mu'telle معتله (a. s. illet'den) : ["mu'tell" in müen.]. (bkz : mu'tell).

mu'tesim معتصم (a. s.) : fenalıktan, günahtan sakınan.

mutlaka-i âmme : mant. yalın *önerme, **fr. proposition assertorique.**

mutlakan مطلقا (a zf.) : (bkz : mutlaka).

mutribân مطربان (o. i. mutrib'in c.) : çalgı çalanlar, çalgıcılar.

mutribâne مطربانه (a. i.) : **müz.** adı anonim Tarîk-ı ber saz averden-i ud'da geçen makam.

muttaride مطرده (a. s. tard'dan) : ["muttarid" in müen.]. (bkz : mutarrid).

muttasıfa متصفه (a. s. vasf'dan) : ["muttasıf" ın müen.]. (bkz : muttasıf).

muttasıla متصله (a. s. vasl'dan) : ["muttasıl" ın müen.]. (bkz : muttasıl).

muvâfakat i ef'âl : fels. *görevdeşlik, **fr. synergie.**

muvâfık : 2) Ali Şah bin Hacı Büke'nin edvarında (XV. yy.) andığı makam.

muvahhişe موحشه (a. s. vahşet'den) : ["muvahhiş" in müen.]. (bkz : muvahhiş).

muvâzenet-i gayr-i müstakırre : fiz. kararsız *denge.

muvazzaf zâbit : temelli *subay.

muvazzaha موضحه (a. s. vuzûh'dan): ["muvazzah" ın müen.]. (bkz: muvazzah).

mu'vecc معوج (a. s.): yılankavî, dalgalı.

mûy-tâf مويتاف (f. b. i.): (bkz: mûy--tâb).

mûy-tâfân مويتافان (f. b. i. mûy-tâf'ın c.): (bkz: mûy-tâbân).

muzâdd-ı semm: kim. antitoksin.

muzâdd-ı temsîl: biy., bot. *yadımlama, **fr. désassimilation.**

muzallefe مظلفه (a. i.): **zool.** *toynaklılar, **fr. ongulés.**

muzlımâne مظلمانه (a. f. zf.): karanlık olarak.

muzlime مظلمه (a. s. zulmet'den): **1.** ["muzlim" in müen.]. (bkz: muzlim). **2. i.** kadın adı.

müâlefet مؤالفت (a. i. ülfet'den): alışma, kaynaşma, dostluk, sevgi.

mübârezât مبارزات (a. i. mübâreze'in c.): cenkler, kavgalar, uğraşmalar.

mübâyine مباينه (a. s.): ["mübâyin" in müen.]. (bkz: mübâyin).

mübdia مبدعه (a. s. bid'at'dan): ["mübdi' " in müen.]. (bkz: mübdi').

mübeddil: 2) (a. i.): **kim.** değiştirgeç, **fr. convertisseur.**

mübeddile مبدله (a. s.) bedel'den): ["mübeddil" in müen.]. (bkz: mübeddil).

müberrât مبرات (a. i. c.): yol, çeşme gibi hayrat ve hasenat nevinden olan şeyler.

müberrid: 3) kim. *soğutkan, **fr. réfrigérant.**

mübeşşere مبشره (a. s. beşâret'den): ["mübeşşer" in müen.]. (bkz: mübeşşer).

mübeşşire مبشره (a. s. beşâret'den): ["mübeşşir" in müen.]. (bkz: mübeşşir).

mübeyyene مبينه (a. s. beyân'dan: ["mübeyyen" in müen.]. (bkz: mübeyyen).

mübeyyine مبينه (a. s. beyân'dan): ["mübeyyin" in müen.]. (bkz: mübeyyin).

mübezzire مبذره (a. s.): ["mübezzir" in müen.]. (bkz: mübezzir).

mübhem tahattur: fels. *anımsama, **fr. réminiscence.**

mübîne مبينه (a. s. beyn ve beyan'dan): ["mübîn" in müen.]. (bkz: mübîn).

mübreme مبرمه (a. s.): ["mübrem" in müen.]. (bkz: mübrem).

mübrime مبرمه (a. s.): ["mübrim" in müen.]. (bkz: mübrim).

mübtezele مبتذله (a. s. bezl'den): ["mübtezel" in müen.]. (bkz: mübtezel).

mücâhide مجاهده (a. s. cehd'den): ["mücâh'd" in müen.]. (bkz: mücâhid).

mücâvir zâviye: mat. komşu *açı.

mücazebât مجاذبات (a. i. mücâzebe' nin c.): birbirini çekmeler, çekişmeler.

müceddede مجدده (a. s.): ["mücedded" in müen.]. (bkz: mücedded).

mücehhez-i mâiye: zool. *kurbağazehirigiller, **fr. hydrocharidées.**

mücehhiz: 2) armadar.

mücellid-hâne مجلدخانه (a. f. b. i.): matbaalarda kitap, defter, takvim gibi şeylerin ciltlendiği atölye.

mücemmid مجمد (a. s.): dolduran.

mücenneb مجنب (a. i.): **müz.** Tanînî'den küçük, bakiyyeden büyük iki aralığın ortaklaşa adı.

Bunlardan biri küçükçe büyük ikili (182 cent) dir ve "büyük mücenneb" adıyle anılır, öteki büyükçe küçük ikili (112 cent) olup buna "küçük mücenneb" diyebilinir.

mücerrebe مجربه (a. s. tecrîb'den): ["mücerreb" in müen.]. (bkz: mücerreb).

Mücerreb-nâme مجربنامه (a. f. b. i.): Amasyalı Sabuncuoğlu Şerefüddin bin Alî'nin 1468'de yazdığı hekimliğe dair eseri.

mücerribe مجربه (a. s. tecribe'den): ["mücerrib" in müen.]. (bkz: mücerrib).

mücerrid مجرد (a. s.): **1.** tecrîdeden, ayıran. **2. fiz.** *yalıtkan.

mücessem kat'-i mükâfî : mat. paraboloit.

mücessem kat'-ı nâkıs : mat. elipsoit.

mücessem kat'-ı nâkısî : mat. elipsoidal.

mücessem kat'-ı zâid : mat. hiperboloit.

mücessem kat'-ı zâidî : mat. hiperboloidal.

mücîbe مجيبه (a. s. cevâb'dan): ["mücîb" in müen.]. (bkz: mücîb).

mücrimiyyet مجرميت (o. i.): suçluluk.

mücrimiyyet kararı : huk. *suçlandırma kararı.

müdâvime مداومه (a. s. devâm'dan): ["müdâvim" in müen.]. (bkz: müdâvim).

müddeiyye مدعيه (a. s. da'vâ'dan): ["müddeî" nin müen.]. (bkz: müddeî).

müddet-i hayât : *yaşam *süresi.

müdebbire مدبره (a. s. dübûr'dan): ["müdebbir" in müen.]. (bkz: müdebbir).

müdellel : 2) sosy. *kanıtlı.

müdellele مدلله (a. s. delâlet'den): ["müdellel" in müen.]. (bkz: müdellel).

müdevvere مدوره (a. s. devr'den): ["müdevver" in müen.]. (bkz: müdevver).

müdevvine مدونه (a. s. dîvân'dan): ["müdevvin" in müen.]. (bkz: müdevvin).

müdhişe مدهشه (a. s. dehşet'den): ["müdhiş" in müen.]. (bkz: müdhiş).

müdîrân-ı umûr : *yönetmenler.

müdîr-i umûmî : *genel direktör.

müeccele مؤجله (a. s. ecel'den): ["müeccel" in müen.]. (bkz: müeccel).

müeddebe مؤدبه (a. s. edeb'den): ["müeddeb" in müen.]. (bkz: müeddeb).

müekkede مؤكده (a. s. ekked ve vekked'den): ["müekked" in müen.]. (bkz: müekked).

müekkide مؤكده (a. s. ekked ve vekked"den): ["müekkid" in müen.]. (bkz: müekkid).

müellef : 4) mat. harmonik.

müellime مؤلمه (a. s. elem'den): ["müellim" in müen.]. (bkz: müellim).

müemmen مؤمن (a. s. (bkz: me'men).

müessesân meclisi مؤسسان مجلسى (o. it.): rucu meclis.

müessirât مؤثرات (a. i.): *etkinler.

müessire مؤثره (a. s. eser'den): ["müessir" in müen.]. (bkz: müessir).

müessiriyyet مؤثريت (a. i.): **1. fels.** *etkililik, **fr. efficacité. 2. fiz.** *indükleme.

müessisân مؤسسان (o. s. müessis'in c.): (bkz: müessisîn). **Meclis-i müessisân :** kurucu meclis.

müevvelen مؤولاً (a. zf.): te'villi, kaçamaklı olarak.

müeyyis-âne مؤيسانه (a. zf.): meyus ederek, kederlendirerek, üzerek.

müfessere مفسره (a. s. fesr'den) : ["müfesser" in müen.]. (bkz : müfesser).

müfessire مفسره (a. s. fesr'den) : ["müfessir" in müen.]. (bkz : müfessir).

müfide مفيده (a. s. feyd'den) : **1.** ["müfîd" in müen.]. (bkz : müfîd). **2. i.** kadın adı.

müfritâne مفرطانه (a. s. fart'dan) : aşırı derecede, aşırı olarak.

müfrizât مفرزات (a. s. müfriz'in c.) : **1.** ifrâz edenler, ayıranlar. **2. i.** virgüller.
müfrizât-ül-arakıyye : anat. *terbezi.

müfside مفسده (a. s. fesâd'dan) : ["müfsid" in müen.]. (bkz : müfsid).

müftehire مفتخره (a. s. fahr'den) : ["müftehir" in müen.]. (bkz : müftehir).

mühennâ مهنا (a. s. tehniye'den) : tebrik edilmiş, kutlanmış.

mühîbe مهيبه (a. s. heybet'den) : **1.** ["mühîb" in müen.]. (bkz : mühîb). **2. i.** kadın adı.

mühîne مهينه (a. s. hevn'den) : ["mühîn" in müen.]. (bkz : mühîn).

mühmele مهمله (a. s. heml'den) : ["mühmel" in müen.]. (bkz : mühmel).

mühmeliyye مهمليه (a. i.) : **ed.** (bkz : cinâs-ı darbî).

mühre-bâz مهره باز (f. b. s. ve i) : **1.** yuvarlak taşlarla gözbağcılık ve el çabukluğu gösteren oyuncu. **2.** mühreci, cilâcı.

mühre-zen مهره زن (f. b. s.) : mührele-yen, cilâlayan.
mühr-i dehân (ağzın mühürlenmesi) : **1) mec.** susma; **2) mec.** oruç.

mükâleme nâme مكالمه نامه (a. f. b. s.) : yabancı bir dili konuşabilmek için, iki dil üzerine mükâleme (konuşma) suretinde tertiplenmiş kitap.

mükemmele مكمله (a. s. kemâl'den) : ["mükemmel" in müen.]. (bkz : mükemmel).

mükerrire مكرره (a. s. kerr'den) : ["mükerrir" in müen.]. (bkz : mükerrir).

mükessife مكثفه (a. s. kesâfet'den) : ["mükessif" in müen.]. (bkz : mükessif).

mükessire مكثره (a. s. kesr'den) : ["mükessir" in müen.]. (bkz : mükessir).

mükevvine مكونه (a. s. kevn'den) : ["mükevvin" in müen.]. (bkz : mükevvin).

mükeyyife مكيفه (a. s. keyf'den) : ["mükeyyif" in müen.]. (bkz : mükeyyif).

mükezzibe مكذبه (a. s. kizb'den) : ["mükezzib" in müen.]. (bkz : mükezzib).

mükreme مكرمه (a. s. kerem'den) : ["mükrem" in müen.]. (bkz : mükrem).

müktesibe مكتسبه (a. s. kisb'den) : ["müktesib" in müen.]. (bkz : müktesib).

mül مل (f. i.) : şarap. (bkz : bâde, hamr, mey, sahbâ).

mülâkkah ملقح (a. s.) : **biy., bot.** *döllenmiş, **fr. fécondé.**

mülâzımî ملازمى (a. i. lüzûm'dan) : mülâzımlık, stajyerlik.

mülevvene ملونه (a. s. levn'den) : ["mülevven" in müen.]. (bkz : mülevven).

mülhid-âne ملحدانه (a. f. zf. lâhd'den) : mülhid, dinsiz olana yakışacak yolda, dinsizce.

mültehibe ملتهبه (a. s. lehb'den) : ["mültehib" in müen.]. (bkz : mültehib).

mülteime ملتئمه (a. s. le'm'den) : ["mülteim" in müen.]. (bkz : mülteim).

mültekat ملتقط (a. s.) : toplanmış, yerden alınmış.

mültezeme ملتزمه (a. s. lüzûm'dan) : ["mültezem" in müen.]. (bkz : mültezem).

mültezime ملتزمه (a. s. lüzum'dan) : ["mültezim" in müen.]. (bkz : mültezim).

mülûhiyye ملوخيه (a. i.) : (bkz : mülûhyâ).

mümeddid ممدد (a. s. medd'den) : **1.** temdîdeden, uzatan. **2.** **anat.** açan, **fr.** **tenseur.**

mümessek : **2)** imsâk edilmiş, kendini tutmuş [senet gibi, vesika gibi].

mümeyyize مميزه (a. s. meyz'den) : **1.** ["mümeyyiz" in müen.]. (bkz : mümeyyize[1]). **2.** **i.** kadın mümeyyiz. (bkz : mümeyyize[2], [3]).

mümille ممله (a. s. melâl'den) : ["mümill" in müen.]. (bkz : mümill).

mümiss ممص (a. s.) : emen, emici.

mümkin mertebe : olabildiği kadar.

mümtâze ممتازه (a. s. meyz'den) : ["mümtâz" ın müen.]. (bkz : mümtâz).

mümtedde ممتده (a. s. medd'den) : ["mümtedd' 'in müen.]. (bkz : mümtedd).

mümteniât ممتنعات (a. s. men'den. c.) : imkânsız şeyler, *olamazlıklar.

mümtezice ممتزجه (a. s. mezc'den) : ["mümtezic" in müen.]. (bkz : mümtezic).

mün'adile منعدله (a. s. adûl'den) : ["mün'adil" in müen.]. (bkz : mün'adil).

münâkeret منا كرت (a i.) : mücadele, kavga, düşmanlık.

mün'akise منعكسه (a. s. aks'den) : **1.** ["mün'akis" in müen.]. (bkz : mün'akis). **2.** **i.** reflektör, **fr.** **réflecteur.**

münakkaha منقحه (a. s. nakh'den) : ["münakkah" ın müen.]. (bkz : münakkah).

münakkih منقح (a. s.) : tenkih eden, soyan, ayıklayan, temizleyen.

münâsebet-dâr مناسبتدار (a. f. b. s.) : münasebetli, *ilişkin.

münâsibe مناسبه (a. s. nisbet'den) : ["münâsib" in müen.]. (bkz : münâsib).

münbite منبته (a. s. nebât'dan) : ["münbit" in müen.]. (bkz : münbit).

müncemide منجمده (a. s. cümûd'dan) : ["müncemid" in müen.]. (bkz : müncemid).

münecciyye منجيه (a. s. necât'dan) : ["münecci" nin müen.]. (bkz : münecci).

münevvere منوره (a. s. nûr'dan) : ["münevver" in müen.]. (bkz : münevver).

münezzehe منزهه (a. s. nezâhat'den) : ["münezzeh" in müen.]. (bkz : münezzeh).

münfaile منفعله (a. s. fi'l'den) : ["münfail" in müen.]. (bkz : münfail).

münfailiyyet منفعليت (a. i.) : **kim.** *dingirlik. **fr.** **passivité.**

münfelık : **2)** **kim.** patlayan, patlayıcı, **fr.** **fr.** **explosif.**

münharife منحرفه (a. s. harf'den) : ["münharif" in müen.]. (bkz : münharif).

münharifî mensûr : **mat.** *dörtgen *biçme, **fr.** **prisme quadrangulaire.**

münhedime منهدمه (a. s. hedm'den) : ["münhedim" in müen.]. (bkz : münhedim).

münhezime منهزمه (a. s. hezîmet'den) : ["münhezim" in müen.]. (bkz : münhezim).

münîbe منيبه (a. s. nevb'den) : **1.** ["münîb" in müen.]. (bkz : münîb). **2. i.** kadın adı.

münkadir منقدر (a. s.) : **1.** bir ölçüye göre yapılmış, hazırlanmış. **2.** Allah'ın emrine göre vuku bulan bir şey.

münselâh منسلخ (a. i.) : ayın sonu. (bkz : selh[2]).

münsenî منسنى (a. s. seny'den) : eğri, doğru olmayan, bükülmüş.

Müntahabât-ı Eş'âr (şiirlerin seçilmişleri) : Sinasi'nin şiirlerini ihtiva eden ve 1862'de basılmış bir eseri.

müntahabe منتخبه (a. s. nahb'den) : ["müntahab" ın müen.]. (bkz : müntahab).

müntakile منتقله (a. s. : nakl'den). ["müntakil" in müen.]. (bkz : müntakil).

müntefî : 2) kovulan, çıkarılan.

Müntehâ : 3) Yazıcıoğlu Ahmet Bîcan'ın dînî, tasavvufî mensur eseri.

müntehire منتهره (a. s.) : ["müntehir" in müen.]. (bkz : müntehir).

münten منتن (a. s.) : hastalık bulaşmış.

müntesir terbiye ; ped. yaygın *eğitim.

mürâfaa مرافعه (a. i. ref'den) : (bkz : murâfaa).

mürâfakat مرافقت (a. i. refk'den) : (bkz : murâfakat).

mürâfık مرافق (a. i. refâkat'den) : (bkz : murâfık).

mürâfi' مرافع (a. s. ve i. ref'den) : (bkz: murâfi').

mürâî مرائى (a. s. riâyet'den) : (bkz : murâî).

mürâkabe مراقبه (a. i. rukub'dan) : (bkz. murâkabe).

mürâkıb مراقب (a. s. ve i. rukub'dan) : (bkz : murâkıb).

müreccaha مرجحه (a. c. rüchân'dan) : ["müreccah" ın müen.]. (bkz : müreccah).

müreffehe مرفهه (a. s. rüfûh'dan) : ["müreffeh" in müen.]. (bkz : müreffeh).

mürekkebât-ı gayr-i meşbûa : kim. doymamış *bileşikler.

mürekkebât-ı hadîdiyye : kim : demir *bileşikleri.

mürekkebât-ı meşbûa : kim. doymuş *bileşikler.

mürekkebât-ı müsennâiyye-i brom : kim. bromürler.

mürekkeb fiil : gr. *bileşik fiil.

mürekkeb selâse kaidesi : mat. *bileşik üçlü *kuralı, **fr. règle de trois composée.**

müressib مرسب (a. s.) : Kur'an'ı, ağır ve dikkatle okuyan.

mürettebe مرتبه (a. s. retb'den) : ["mürettebʺ in müen.]. (bkz : müretteb).

mürsile مرسله (a. s. resel'den) : ["mürsil" in müen.]. (bkz : mürsil).

mürşide مرشده (a. s. rüşd'den) : **1.** ["mürşid" in müen.]. (bkz : mürşid). **2. i.** kadın adı.

mürşid-i kâmil : tas. Hakk'a kavuşmuş, "fenâ-fillâh" mertebesine ulaşmış.

mürşid-i Rûm : Anadolu'nun mürşidi, Hz. Mevlânâ.

mürtefî arâzî : coğr. *yüksekel, **alm. Hochland.**

mürteseme مرتسمه (a. s. resm'den) : ["mürtesem" in müen.]. (bkz : mürtesem).

mürûr-ı bâlâ : **astr.** yıldızların meridyenden en büyük yükseklikteki geçişi, *üstgeçiş, **fr. culmination supérieure.**

mürüvveten مروة (a. zf.) : insanca, mertlik ve yiğitlikle.

müsâdeme-i bahriyye : **ask.** denizde çarpışma.

müsâvi-ş-şekl : **kim.** *eşbiçimli, **fr. isomorphe.**

müsbet aded : **mat.** *artı sayı.

müsbet cihet : **astr.** pozitif yön.

müsebbit-ül-levn : **kim.** mordan, **fr. mordant.**

müseddes-i mütekerrir : **ed.** birinci kıt'anın son mısraı veya son beyti öbür kıt'aların sonunda tekrarlanan müseddes.

müselles-i hadd-üz-zâviye : **geo.** *daraçılı *üçgen.

müselles-i kaim-üz-zâviye : **geo.** dik *üçgen.

müselles-i muhî : **anat.** beyin *üçgeni, **fr. trigone cérébral.**

müserrece مسرجة (a. s. serc'den) : ["müserrec" in müen.]. (bkz : müserrec).

müsevvere مسورة (a. s. sûr'dan) : ["müsevver" in müen.]. (bkz : müsevver).

müsinne مسنة (a. s. sinn'den) : ["müsinn" in müen.]. (bkz : müsinn).

müskite مسكتة (a. s. sükût'dan) : ["müskit" in müen.]. (bkz : müskit).

müsta'cele مستعجلة (a. s. acele'den) : ["müsta'cel" in müen.]. (bkz : müsta'cel).

müsta'cile مستعجلة (a. s. acele'den) : ["müsta'cil" in müen.]. (bkz : müsta'cil).

müstagîs مستغيث (a. s. c. : müstagîsîn) : istigase eden, yardım dileyen.

müstağrak مستغرق (a. s. gark'dan) : batmış.

müstağrak bi-d-deyn : borca batmış [kimse].

müstagrebe مستغربة (a. s. garâbet'den) : ["müstagreb" in müen.]. (bkz : müstagreb).

müstahdime مستخدمة (a. s.) : ["müstahdim" in müen.]. (bkz : müstahdim).

müstahiyye مستحية (a. i.) : **bot.** küstümotugiller, **fr. mimosées.**

müstahkeme مستحكمة (a. s. hükm'den) : ["müstahkem" in müen.]. (bkz : müstahkem).

müstahleb : **2) (i.) biy.** sübye, **fr. émulsion.**

müstahrece مستخرجة (a. s. hurûc'dan) : ["müstahrec" in müen.]. (bkz : müstahrec).

müstahrice مستخرجة (a. s. hurûc'dan) : ["müstahric" in müen.]. (bkz : müstehric).

müstakbehe مستقبحة (a. s. kubh'dan) : ["müstakbeh" in müen.]. (bkz : müstakbeh).

müstakbele مستقبلة (a. s. kabl'den) : ["müstakbel" in müen.]. (bkz : müstakbel).

müstakılle مستقلة (a. s. kıllet'den) : ["müstakill" in müen.]. (bkz : müstakıll).

müstakîme مستقيمة (a. s. kıyâm'den) : ["müstakîm" in müen.]. (bkz : müstakîm).

müstakim kıt'ası : **geo.** doğru parçası.

müstakırre مستقرة (a. s. karâr'dan) : ["müstakırr" ın müen.]. (bkz : müstakırr).

müsta'mele مستعملة (a. s. amel'den) : ["müsta'mel" in müen.]. (bkz : müsta'mel).

müsta'mile مستعملة (a. s. amel'den) : ["müsta'mil" in müen.]. (bkz : müsta'mil).

müsta'raz-ür-re's : **biy.** *yassıkafalı, *kısakafalı, **fr. brachicéphale.**

müsta'ribe مستعربة (a. s. arab'dan) : ["müsta'rib" in müen.]. (bkz : müsta'rib)

müstebid inzibat : sosy. zorlu disiplin, **fr. discipline autoritaire.**

müstebşire مستبشره (a. s.) : ["müstebşir" in müen.]. (bkz : müstebşir).

müstefsire مستفسره (a. s. fesr'den) : ["müstefsir" in müen.]. (bkz : müstefsir).

müsteftiyye مستفتيه (a. s. fetvâ'dan) : ["müsteftî" nin müen.]. (bkz : müsteftî).

müstehcene مستهجنه (a. s. hücnet'den) : ["müstehcen" in müen.]. (bkz : müstehcen).

müstehlike مستهلكه (a. s. helâk'dan) : ["müstehlik" in müen.]. (bkz : müstehlik).

müstemend مستمند (a. s.) : hüzünlü, kederli, dertli, bîçâre.

müstemendâne مستمندانه (a. zf.) : mahzun olarak, boynu bükük olarak.

müstenidât مستندات (a. s. sened'den. müstenid'in c.) : (bkz : müstenid).

müsteriha مستريحه (a. s. râhat'dan) : ["müsterîh" in müen.]. (bkz : müsterîh).

müstezâd-ı südâsiyye : ed. uzun mısraları mefâîlün, mefâîlün, mefâîlün, mefâîlün ziyadeleri mefâîlün mefâîlün vezninde olan müstezat.

müşâbihe مشابهه (a. s. şebeh ve şibh'den). ["müşabih" in müen.]. (bkz : müşâbih).

müşabih hadler : mat. benzer *terimler.

müşahhasa مشخصه (a. s. şahs'dan) : ["müşahhas" ın müen.]. (bkz : müşahhas).

müşahhas aded : mat. *somut sayı.

müşârün bi-l-benân مشار بالبنان (a. s.) : parmakla gösterilen.

müşâvire مشاوره (a. s. ve i. meşveret'den) : ["müşavir" in müen.]. (bkz : müşâvir).

müşebbeh : 2) fels. *insanbiçimi, antropomorf.

müşekkeke مشككه (a. s. şekk'den) : ["müşekkek" in müen.]. (bkz : müşekkek).

müşekkele مشكله (a. s. şekl'den) : ["müşekkel" in müen.]. (bkz : müşekkel).

müşerrefe مشرفه (a. s. şeref'den) : ["müşerref" in müen.]. (bkz : müşerref).

müşeyyede مشيده (a. s. şîd'den) : ["müşeyyed" in müen.]. (bkz : müşeyyed).

müşfika مشفقه (a. s. şefakat'den) : **1.** ["müşfik" in müen.]. (bkz : müşfik). **2. i.** kadın adı.

müş'ire مشعره (a. s. şuûr'dan) : ["müş'ir" in müen.]. (bkz : müş'ir).

müştak cereyan : fiz. kol *akımı, **fr. courant dérivé.**

müşterek tedrîsât : ped. birlikte *öğrenim.

müteaffife متعففه (a. s.) : ["müteaffif" in müen.]. (bkz : müteaffif).

müteâkibe متعاقبه (a. s. akab'dan) : ["müteâkıb" ın müen.]. (bkz : müteakıb).

müteâlî : 2) fels. *deneyüstü, **fr. transcendantal.**

müteallika متعلقه (a. s. alaka'dan) : ["müteallık" ın müen.]. (bkz : müteallık).

müteallime متعلمه (a. s. ilm'den) : ["müteallim" in müen.]. (bkz : müteallim).

müteâmiye متعاميه (a. s. amâ'dan) : ["müteâmî" nin müen.]. (bkz : müteâmî).

müteammime متعممه (a. s. umûm'dan) : ["müteammim" in müen.]. (bkz : müteammim).

müteayyine متعينه (a. s. ayn'dan) : ["müteayyin" in müen.]. (bkz : müteayyin).

müteayyiş bi-l-hevâ : biy. hava ile yaşar.

müteazzıv متعضو (a. s. uzv'dan) : uzuvlaşmış, *organlaşmış.

müteazzî terbiye : ped. *örgün *eğitim.

mütebâid : 2) fiz. *ıraksak, **fr. divergent.**

mütebeyyine متبينه (a. s. beyân'dan) : ["mütebeyyin" in müen.]. (bkz : mütebeyyin).

mütecâhid متجاهد (a. s. cehd'den) : **1.** çalışıp çabalayan. **2.** zora karşı uğraşan.

mütecânis zü-l-hudûd-i kesîre : mat. *homogen *çokterimliler.

müteceddide متجدده (a. s. cedd'den) : ["müteceddid" in müen.]. (bkz : müteceddid).

müteceffife متجففه (a. s.) : ["müteceffif" in müen.]. (bkz : müteceffif).

mütedehhiş متدهش (a. s.) : yılgın.

mütedeyyine متدينه (a. s. dîn'den) : ["mütedeyyin" in müen.]. (bkz : mütedeyyin).

mütefahhıs âne متفحصانه (a. zf.) : araştırıp yoklayarak, her şeyi anlamayı, öğrenmeyi merak ederek.

müteferrik-ül-vüreykat-ı tüveyciyye : bot. ayrı *taçyapraklılar.

mütehakkıka متحققه (a. s. hakk'dan) : ["mütehakkık" ın müen.]. (bkz : mütehakkık).

mütehakkime متحكمه (a. s. hükm'den) : ["mütehakkim" in müen.]. (bkz : mütehakkim).

mütehallika متخلقه (a. s. halk'dan) : ["mütehallik" ın müen.]. (bkz : mütehallik).

mütehallile متحلله (a. s. hall'den) : ["mütehallil" in müen.]. (bkz : mütehallil).

müteharrikiyyet متحركيت (a. i.) : **fels.** *devingenlik, **fr. mobilité.**

mütehassire متحسره (a. s. hasr'dan) : ["mütehassir" in müen.]. (bkz : mütehâşî).

mütehâşia متحاشعه (a. s. huşû'dan) : ["mütehâşi' " nin müen.]. (bkz : mütehâşi').

mütehattime متحطمه (a. s. hatm'den) : ["mütehattim" in müen.]. (bkz : mütehattim).

mütehavvife متخوفه (a. s. havf'den) : ["mütehavvif" in müen.]. (bkz : mütehavvif).

mütehavvil-i mutavassıt : mat. *parametre.

mütehayyile متخيله (a. s. hayâl'den) ["mütehayyil" in müen.]. (bkz : mütehayyil).

müteheyyice متهيجه (a. s. heyecân'dan) : ["müteheyyic" in müen.]. (bkz : müteheyyiç).

mütekaribiyyet متقاربيت (a. i.) : **mat.** *yakınsama, **fr. convergence.**

mütekarribe متقربه (a. s. kurb'dan) : ["mütekarrib" in müen.]. (bkz : mütekarrib).

mütekarrire متقرره (a. s. karâr'dan) : ["mütekarrir" in müen.]. (bkz : mütekarrir).

mütekâsire متكاثره (a. s. kesret'den) : ["mütekâsir" in müen.]. (bkz : mütekâsir).

mütelezzize متلذذه (a. s. lezzet'den) : ["mütelezziz" in müen.]. (bkz : mütelezziz).

mütemekkine متمكنه (a. s. mekânet'den) : ["mütemekkin" in müen.]. (bkz : mütemekkin).

mütemevvice متموجه (a. s. mevc'den) : ["mütemevvic" in müen.]. (bkz : mütemevvic).

mütemevvile متموله (a. s. mâl'den) : ["mütemevvil" in müen.]. (bkz : mütemevvil).

mütemeyyize متميزه (a. s.) : ["mütemeyyiz" in müen.]. (bkz : mütemeyyiz).

mütenâhiyyet متناهيت (a. i.) : *sonluluk.

mütenâsıka متناسقه (a. s. nasak'dan) : ["mütenâsık" ın müen.]. (bkz : mütenâsık).

mütenâsiben متناسباً (a. zf.) : *orantılı olarak.

mütenâvib cereyân : fiz. dalgalı *akım.

mütenâvibe متناوبه (a. s. nevbet'den) : ["mütenâvib" in müen.]. (bkz : mütenâvib).

müterâfika مترافقه (a. s.) : ["müterâfık"ın müen.]. (bkz : müterâfık).

müterakkıben مترقباً (a. zf. rükub'dan): bekleyerek, gözleyerek, umarak.

müterakkib dikkat : psik. kollayıcı dikkat, **fr. attension expectante.**

müterceme مترجمه (a. s. terceme'den) : ["mütercem" in müen.]. (bkz : mütercem).

mütereddiyye مترديه (a. s. redy ve redeyân'dan) : ["mütereddî" nin müen.]. (bkz : mütereddî).

mütereffihe مترفهه (a. s. refh'den) : ["mütereffih" in müen.]. (bkz : mütereffih).

mütesânid متساند (a. s.) : dayanan, *dayanışık.

mütesâvi-l-ehdâb : zool. *terliksi hayvanı, **fr. paramécie.**

mütesâvi-l-ercâl : zool. *eşbacaklılar, **fr. isopodes.**

mütesâvi-l-harâre : coğr. izoterm.

mütesâvi-l-irtifâ' : coğr. izohips.

mütesâvi-l-matar münhanîleri : coğr. *eşyağış *eğrileri, **fr. isoyètes. (courbes-).**

mütesâvi-l-umk münhanîleri coğr. *eşderinlik *eğrileri, **fr. isobathes.**

mütesâvi-s-sühûne : fiz. *eşsıcak.

mütesâvi-ş-şekl : *eşbiçimli, **fr. isomorphe.**

mütesâvi-t-tazyîk : coğr. izobar.

mütesâvi-t-tereffu' münhanîleri : coğr. *eşyükselti *eğrileri, **fr. isobases (courbes-).**

mütesâvi-t-terkîb : kim. izomerili.

mütesâvi-z-zemân zelzele münhanîleri : coğr. *eşdeprem *eğrileri, **fr. homoséïstes (courbes-).**

mütesellika متسلقه (a. i.) : **zool** *tırmananlar, **fr. grimpeurs.**

mütesemmime متسممه (a. s. semm'den) : ["mütesemmim" in müen.]. (bkz : mütesemmim).

mütessâ' متسع (a. i.) : **ed.** her kıt'ası dokuz mısradan meydana gelen manzûme.

müteşâbihen متشابهاً (a. zf.) : birbirine benzeyerek.

müteşâbihen mevzû' : geo. homolog.

müteşa'ib : 3) biy. dallı, **fr. ramifié.**

müteşâtime متشاتمه (a. s.) : ["müteşatim" in müen.]. (bkz : müteşâtim).

müteşebbise متشبثه (a. s. şebes'den) : ["müteşebbis" in müen.]. (bkz : müteşebbis).

müteşeddide متشدده (a. s. şiddet'den) : ["müteşeddid" in müen.]. (bkz : müteşeddid).

müteşehhib متشهب (a. i.) : **fiz., kim.** akkor.

müteşeyyide متشيده (a. s.) : ["müteşeyyid" in müen.]. (bkz : müteşeyyid).

mütevâfık : 2) mat. *yöndeş.

mütevâfıka متوافقه (a. s. vefk'den) : ["mütevâfık" ın müen.]. (bkz : mütevâfık).

mütevâfık tetâbuk : jeol. *uyumlu *katlaşma, **fr. stratification concordante.**

mütevâfık zâviyeler : geo. *yöndeş *açılar, **fr. angles correspondants.**

mütevâliye متواليه (a. i.) : **1. mat.** sıra **2.** ["mütevâlî" nin müen.]. (bkz : mütevâlî).

mütevâtire متواتره (a. s. vetr'den) : ["mütevâtir" in müen.]. (bkz : mütevâtir).

mütevâzi-l-mustatilât : geo. *dikdörtgenler *prizması, **fr. parallélipipède rectangle.**

mütevâzine متوازنه (a. s. vezn'den) : ["mütevâzin" in müen.]. (bkz : mütevâzin).

mütevâziyet متوازيت (o. i.) : **mat.** *paralellik.

mütevazzıha متوضحه (a. s. vuzûh'dan) : ["mütevazzıh" ın müen.]. (bkz : mütevazzıh).

müteveddide متودده (a. s.) : ["müteveddid" in müen.]. (bkz : müteveddid).

mütevellid-ül-hayy : zool. *doğurganlar, **fr. vivipares.**

müteverrime متورمه (a. s. verem'den) : ["müteverrim" in müen.]. (bkz : müteverrim).

mütevessia متوسعه (a. s. vüs'at'den) : ["mütevessi' " in müen.]. (bkz : mütevessi').

müteyakkıza متيقظه (a. s. yakaz'dan) : ["müteyakkız" ın müen.]. (bkz : müteyakkız).

mütezâife متضاعفه (a. s. zı'f'dan) : ["mütezâif" in müen.]. (bkz : mütezâif).

mütezebzib : 2). karmakarışık.

mütezehhir : 3) kim. *çiçekseyen, **fr. efflorescent.**

mütlife متلفه (a. s. telef'den) : ["mütlif" in müen.]. (bkkz : mütlif).

müttehize متخذه (a. s. ahz'den) : ["müttehiz" in müen.]. (bkz : müttehiz).

müttekiyye متكيه (a. s.) : ["müttekî" nin müen.]. (bkz : müttekî).

müttesia متسعه (a. s.) : ["müttesi" in müen.]. (bkz : müttesi').

müveccibe موجبه (a. i.) : talkım.

müveccibe-i helezôniyye : bot. *sarmal talkım, **fr. cyme hélicoïde.**

müveccibe-i kesîr-ül-cânib : bot. *çokkollu talkım.

müveccibe-i unkudiyye : bot. talkım.

müveccibe-i zât-üş-şu'beteyn : bot. ikikollu talkım.

müveccih موجه (a. s. ve i.) : **mot.** *doğrultman, **fr. directeur.**

müvellid-i elektrikıyye : fiz. elektrik *üretici.

müvellid-i kudret : dincelten, **fr. sthénique.**

müvellid-i lîfîn : zool. fibrinojen.

müvellid-i milh, müvellid-ül-emlâh : tuzveren, **fr. halogène.**

müvellid-ül-levn : biy. renkveren, **fr. chromatogène.**

müvellid-üz-ziyâ' : kim., fiz. ışıkveren, **fr. phosgène.**

müvessi-i ev'iye : biy. damar genişleten **fr. vaso-dilatateur.**

müvesvise موسوسه (a. s. vesvese'den) : ["müvesvis" in müen.]. (bkz : müvesvis).

müveşşah موشح (a. s.) (bkz : müvaşşah).

müzâb : 2) kim. erimiş, **fr. fondu.**

müzahrefât : 2) yalancı, sahte, tel, pul, boya, yaldız gibi şeyler.

müzdecire مزدجره (a. s.) : ["müzdecir" in müen.]. (bkz : müzdecir).

müzdevice مزدوجه (a. s.) : **2.** ["müzdevic" in müen.]. (bkz : müzdevic). **3. mat.** *eşlenik.

müzevvere مزوره (a. s. zever'den) : ["müzevver" in müen.]. (bkz : müzevver).

müzgel مزگل (a. i.) : yün eğirmeğe yarayan iğ.

müz'ice مزعجه (a. s.) : ["müz'ic" in müen.]. (bkz : müz'ic).

N

nâ-âzâd نا آزاد (f. b. s.) : "kurtulamayan" : **mec.** alçak, âdî [kimse].

nâ-be-mevsim نا بموسم (f. a. b. s.) : vakitsiz, sırasız, uygunsuz. (bkz : bî-vakt, nâ-be-hengâm).

Nâ-çîz : 2) Recâizâde Ekrem'in 1886'da basılmış Fransızca'dan yaptığı tercümeleri ihtiva eden bir eseri.

nâ-dâştî ناداشتی (f. b. i.) : utanmazlık, hayasızlık.

nâdimen نادماً (a. zf.) : pişman olarak.

nâdire-i zaman : zamanında bir eşi daha bulunmayan kimse.

nagam-sâz نغمساز (a. f. b. s.) : türkü söyleyen.

nâ-güfte ناگفته (f. b. s.) : söylenmemiş.

nağme-i Dâvûd : Dâvut Peygamberin güzel sesi.

Nağme-i Seher : Recâizade Ekrem'in 1871'de basılmış, şiirlerini ihtiva eden bir eseri.

nâhiye-i hasele : anat. *altkarın, **fr. hypogastre.**

nâhiye-i merâkıyye : anat. geğrek, **fr. hypocondre.**

nâhiye-i şersûfiyye : anat. *üstkarın *bölgesi, **fr. épigastre.**

nâhiye-i taht-ez-zakaniyye : anat. *çeneucu altı (-bölgesi).

nâhiyevî نا حیوی (a. s.) : *bölgesel.

nâ-hudâ-teres ناخدا ترس (f. b. s.) : Allah'tan korkmaz.

nâile نائله (a. s. neyl'den) : ["nâil" in müen.]. (bkz : nâil).

nâ-keşîde ناکشیده (f. b. s.) : **1** çekilmemiş. **2. mec.** içilmemiş.

nâkıs aded i tâmm : mat. negatif *tamsayılar.

nakıyye نقیه (a. s.) : ["nakî" nin müen.]. (bkz : nakî).

nâkıza ناقضه (a. s. nakz'dan) : ["nâkız" ın müen.]. (bkz : nâkız).

nâkız-ı müddeâ : mant. *karşısav, antitez.

nakkariyye نقاریه (a. i.) : **zool.** *ağaçkakangiller.

nakl : 6) coğr. *taşın, **fr. transport.**

nakz-ı sıyâm : oruç bozma.

nâ-mağlûb نا مغلوب (f. a. b. s.) : mağlup olma, yenilmez.

nâm-ı diğer (öteki ad) : takma ad.

nâ-murâdî نا مرادی (f. b. i.) : muradına erişememe, isteğine ulaşamama.

nâ-mütenâhiyyet نا متناهیت (f. a. b. i.) : sonsuzluk.

nâm-verî ناموری (f. b. i.) : meşhurluk, ünlülük.

na'ra نعره (a. i.) : (bkz : na're).

nâ-revân نا روان (f. b. s.) : akmayan; geçmeyen.

nâr-ı dûzah : cehennem ateşi.

nâr-ı gam[m] : gam ateşi, ateş gibi yakan keder.

nâr-ver نارور (f. b. s.) : (bkz : nâr-pistân).

nas نص (a. i.) : (bkz : nass).

Nasâyıh-ül-Mülûk (padişahların öğütleri) :

1639'da ölen Sivas'lı Abdülmecit Şeyhî'nin I. Ahmet'-in emriyle çeşitli eserlerden seçerek meydana getirdiği dinden, ahlâktan ve memleket idaresinden bahseden eseri.

nasb-ı nazar : göz atma, bakma.

nasfet : 2) fels. *denkserlik, **fr. équité.** (bkz: hakkaniyet).

nâsiye ناصيه (a. i. c. nevâsî) : (bkz : nâsıye).

nass : 3) fels. *inak, dogma.

nassî نصى (a. s.) : **fels.** *inaksal, dogmatik.

nâsûr : 2) nasır.

nâ şinâsî نا شناسى (f. b. i.) : bilmezlik, tanımazlık.

nâşir-i efkâr : fikirler yayıcısı.

nâ-temâmiyyet نا تماميت (f. a. b. i.) : (bkz : nâ-temâmî).

nâtıka ناطقه (a. i. nutk'dan) : ["nâtık" ın müen.]. (bkz : nâtık).

nazar-bâz : 2) güzeli seyretmekle yetinen, maddî tatmin edilmeyi istemeyen.

nâzıma ناظمه (a. i.) : ["nâzım" ın müen.]. (bkz : nâzım).

nazîfe نظيفه (a. s. nezâfet'den) : **1.** temiz. **2. i.** kadın adı. **3.** Abdülhak Hamid'in 1876'da basılmış manzum tiyatrosu.

Nâzilet-ül-Arş (göğün en yüksek, dokuzuncu katı olan Arş'tan nâzil olan, Arş'tan inen) : Kur'ân-ı Kerîm.

nazm : 4) halk şâirlerinin mesnevî şeklindeki manzûmelere verdikleri ad.

Nazm-ül-cevâhir (cevherlerin dizisi) : Bâbıâli hocası ve Mümeyyiz-üş-Şuarâ Antepli Hasan Aynî'nin Arapça - Türkçe manzum *sözlüğü.

Nazm-ül-leâl (incilerin dizisi) : Mütercim Asım'ın altı göbek önceki dedesi Antepli Şeyh Ahmet'in Arapça - Türkçe manzum *sözlüğü.

nebât-ı mâiyye : bot. *sucul *bitki.

nebâtiyye نباتيه (a. s.) : ["nebâtî" nin müen.]. (bkz : nebâtî).

nebeviyye نبويه (a. s.) : ["nebevî" nin müen.]. (bkz : nebevî).

neccâb نجاب (a. i.) : deveci.

necd-i hüseynî : müz. Kantemir'in edvarında (1695) *tanımlanan bir makam.

necîle نجيله (a. s.) : ["necîl" in müen.]. (bkz : necîl).

necm-i etrâf ı kutup : astr. günlük harekette ufkun altına inmeyen yıldızlardan her biri, kutup *yöresi yıldızı, batmayan yıldız, **fr. étoile circumpolaire.**

necm-ül-bahr : zool. denizyıldızı.

necm-ül-kelb : astr. köpek yıldızı, Sirus.

nedebî ندبى (a. s.) : yara izi ile *ilgili.

nef'an نفعا (a. zf.) : nef'ine, yararına.

nef'an li kanûn nakz : huk. kanun yararına yapılan bozma.

nefsâniyye نفسانيه (a. s.) : ["nefsânî" nin müen.]. (bkz : nefsânî).

nefsiyye نفسيه (a. s.) : ["nefsî" nin müen.]. (bkz : nefsî).

nefy : 3) mant. *yadsıma, **fr. négation.**

nehâvet نهاوت (a. i.) : kolay anlayış, ilerisini görüş.

nehîbe نهيبه (a. s. nehb'den) : ["nehîb" in müen.]. (bkz : nehîb).

nehy : 3) fels. ket vurma, tutma, **fr. inhibition.**

nekahet-hâne نقاهتخانه (a. f. b. i.) : prevantoryum.

nemgîn نمگين (a. f.) : nemli, rutûbetli.

nem-keşîde نم كشيده (f. b. s.) : nem çeken, rutubet alan; ıslak.

nesc-i guddevî : anat. *bezdokusu.

nesc-i munzamm : anat. *bağdokusu.

nesc-i müstefriğ : anat. *salgı *dokusu.

nesc-i sâlis : bot. *üçüncül doku.

nesc-i sinnî : anat. *peteksi doku.

nesc-i şahmî : anat. yağ *dokusu.

nesc-i tâlî : anat. *ikincil *doku.

nesciyye نسجيه (a. s.) : ["nescî" nin müen.]. (bkz : nescî).

neseben akrabâ : soy *bakımından hısım.

nesebiyye نسبيه (a. s.) : ["nesebî" nin müen.]. (bkz : nesebî).

nesh-i ta'lîk : (bkz : nesta'lîk) :

nesriyye [fasîlesi] (a. i.) : **zool.** *akbabagiller, **fr. vulturidés.**

netîce-i taleb : huk. iddia olunan şey.

nevâfiz نوافذ (a. s. nâfize'nin c.) : nüfûz edici şeyler.

nevâih نوائح (a. i. nâiha'nın c.) : ölü arkasından para ile ağlatılan kadınlar.

nevâ-perdâz نوا پرداز (f. b. s.) : şarkı okuyan, çalgıcı.

nevâ-perdâzân نوا پردازان (f. b. s. nevâ-perdâz'ın c.) : şarkı okuyanlar, çalgıcılar.

nevât-ı münbite : bot. *besler çekirdek.

nevâ-yı acem : müz. Kantemir'in edvarında (1695) etbâ arasında *tanımladığı makam ki kullanılmaz.

nevâ-yı mehd (beşik sesi) : ninni.

nev'i şahsına münhasır : eşi benzeri olmayan.

nev-nihâl : 2) yetişmiş güzel kız.

nev-sâl نوسال (f. b. i.) : "yeni yıl" : yılbaşı.

nevvâr نوار (a. s.) : nurlu, *aydın.

neyyire نيره (a. s. nûr'dan) : **1.** ["neyyir" in müen.]. (bkz : neyyir). **2.** kadın adı.

nezf-i dimâğî : hek. beyin kanaması.

nezfiyye نزفيه (a. s.) : ["nezfî" nin müen.]. (bkz : nezfî).

nısfiyy-ül-cenâh : zool. *yarımkanatlılar.

nısf-ün-nehârî : astr. meridyen.

nısıf küre-i garbî : coğr. batı *yarımyuvarı.

nısıf küre-i şarkî : coğr. doğu *yarımyuvarı.

nısıf müstakîm : geo. yarım *doğru.

nid'et ندأت (a. i.) : Ay'ın ve Güneş'in etrafında bazan görülen parlak daire. (bkz : hâle, nüd'et).

nihâiyye نهائيه (a. s.) : ["nihâî" nin müen.]. (bkz : nihâî).

nihâyât نهايات (a. i. nihâyet'in c.) : sonlar, bitimler.

nîlûferiyye نيلوفريه (a. i.) : **bot.** nilüfergiller.

nîm-şeffâf نيم شفاف (f. a. b. s.) : yarı *saydam.

nisâî نسائى (a. s.) : kadın ile *ilgili, kadına ait.

nisâiyye نسائيه (a. i.) : **1.** kadın hastalıkları, **2.** kadın hastalıkları kliniği.

nisbiyye نسبيه (a. s nisbet'den) : ["nisbî" nin müen.]. (bkz : nisbî).

nisviyye نسويه (a. s.) : ["nisvî" nin müen.]. (bkz : nisvî).

nisviyyet نسويت (o. i.) : kadınlık.

nişâdırî نشادرى (a. s.) : nişadırla, amonyakla *ilgili.

nîz نيز (f. e.) : "-de, -da dahî" *anlamında bir atıf edatı.

nizâmiyye : 3) [eskiden] kara ordusu.

nizamnâme-i esâsî : huk. anatüzük.

nîze-bâz نيزه باز (f. b. s.) : mızrakla oynayan, mızraklı.

nokta-i evc-i bâlâ : astr. *yücelim noktası.

nokta-i gurûb : astr. batış noktası.

nokta-i inhilâl : kim. çözülme noktası.

nokta-i muvâzenet : *denge *yanayı.

nokta-i mülteka : coğr. kavşak noktası.

nokta-i müşa'şaa : astr. saçılma noktası, **fr. point radiant.**

nokta-i tenâzur : astr. simetrik nokta[lar].

nokta-i tevakkuf : duraklama noktası.

nokta-i tulû' : astr. doğuş noktası.

nuhâmî نخامى (a. s.) : **fizy.** balgamla *ilgili, *balgamsı, *sümüksü.

Nuhbet-üt-Tuhfe (armağanın seçilmişi) : Ahmet bin Alî bin Ahmet'in 1649'da düzenlediği Farsçadan Türkçeye *sözlük.

nuhle نحله (a. i.) : **1.** din şubesi, mezhep. **2.** çeyiz, düğün hediyesi.

nu'mâ نعمى (a. i.) : (bkz : na'mâ, ni'met).

nutk-ı Hakk : Allah kelâmı.

nücûmiyye نجوميه (a. s. necm'den) : ["nücûmî" nin müen.]. (bkz : nücûmî).

nüd'et ندأت (a. i.) : **1.** ayın ve güneşin etrafında bazan görülen parlak dâire, hâle. **2.** gökkuşağı. **3.** güneş batarken veya doğarken bulutlarda hasıl olan kızıllık. (bkz : hâle, nid'et).

nüfûziyyet نفوذيت (a. i.) : **fiz. 1.** *geçirgenlik. **2.** *geçirimlilik.

nükte-pîrâ نكته پيرا (a. f. b. s.) : güzel nükteler söyleyen.

nütû'-i ahremî : anat. omuz çıkıntısı **fr. acromion.**

nütû'-i mirfakî : anat. dirsek çıkıntısı.

nüveyre نويره (a. i.) : **1.** parlak küçük şey. **2.** kadın adı.

nüzehâ نزها (a. s. nezîh'den) : nezih, temiz olanlar.

O Ö

Okyânûsî اوقيانوسى (a. s.) : Okyanus ile, bahri muhit ile *ilgili.

Okyûnûsî ıklîm : Okyanus iklîmi.

orobanhiyye اوروبا نخيه (o. i.) : **bot.** *canavarotugiller, **fr. orobanchées.**

Ömr-i Nûh : Nuh Peygamber'in ömrü, **mec.** uzun ömür.

örfî idâre : (bkz : idâre-i örfiyye).

P

pâd-şâ پادشا (f. b. i.) : (bkz : pâd-şâh).

paridiyye (-fasîlesi) : **zool.** *baştankaragiller, **fr. paridées.**

pâkîze-dâmen پاكيزه دامن (f. b. s.) : "eteği temiz" : namuslu.

pâkize zât پاكيزه ذات (a. f. b. s.) : temiz, namuslu kimse.

pâye : 4) astr. İkizlerin bir yıldızı, cevza burcu, **fr. Pollux.**

pederî âile : sosy. babalık ocak, **fr. famille peternelle.**

pehlevî : 2) müz. Anonim Tarîk ber sâz âverden-i ud'da tanımlanan bir makam.

penâh-geh پناهگه (f. b. i.) : sığınacak yer. (bkz : penâh-gâh, melce').

penbe-i mînâ (şişe pamuğu) : eskiden şişelerin ağzına mantar yerine tıpa olarak konulan pamuk.

perrende پرنده (f. s.) : uçucu, uçan. (bkz : perrân, tâir).

perseng : 2) konuşurken, alişkanlık dolayısıyle lüzumlu lüzumsuz "efendim, efendime söleyeyim, uzatmıyalım" gibi tekrarlanan kelimeler.

per ü bâl : kanat ve kol.

Peyâm-ı Sabah : başyazarı Ali Kemal olan ve Mihran tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

peygan پيغان (a. i.) : **1.** ant, akit. **2.** boş, saçma, faydasız.

piste leb پسته لب (f. b. i. ve s.) : **1.** fıstık gibi küçük dudaklı. **2. mec.** küçük ve biçimli ağız.

piyâde : 4) hanımiğnesi de denilen bir çift kürekli hafif kayık.

piyâde-rev پياده رو (f. b. s.) : yaya giden.

pûse پوسه (a. i.) : (bkz : bûse).

pûştî پوشتى (f. i.) : yardımcı.

pûyân (f. s.) : **2) mec.** dalmış, kendini kaptırmış.

R

ra'âdiyye رعاديه (o. i.) : **zool.** *yayınbalığıgiller, **fr. siluridés, siluroïdes.**

Rabbenâ ربنا (a. h. i.) : Allah. (bkz : Rabb).

râciha راجحه (a. s. rüchân'dan) : ["racih" in müen.]. (bkz : râcih).

râfia رافعه (a. s. ref'den) : **1.** ["râfi'" in müen.]. (bkz : râfi'). **2. s. biy.** kaldıran, **fr. élévateur.**

râhat-ı hulkum : (bkz : râhat-ı lokum).

rahik : 2) bot. *balözü.

râhile راحله (a. s. rihlet'den) : ["hâhil" in müen.]. (bkz : râhil).

râhime راحمه (a. s. rahm'den) : ["râhim" in müen.]. (bkz : râhim).

rahmet-ullahi aleyhim ecmaîn : Allah onların hepsine rahmet etsin.

rahmiyye رحميه (a. s.) : ["rahmî" nin müen.]. (bkz : rahmî).

râkım-ı sademât : jeol. sismograf.

râkia راكعه (a. s. rükû'dan) : ["râki'" ın müen.]. (bkz : râki').

rakkasî رقاصى (a. s.) : **fiz.** *sarkıl, **fr. pendulaire.**

râmiş رامش (f. s.) : nağme, şarkı.

râsiha راسخه (a. s. rüsûh'dan) : ["râsih" in müen.]. (bkz : râsih).

râsih-dem راسخ دم (a. f. b. s.) : sağlam nefesli, sözünde duran.

râst-acem راست عجم (f. a. b. i.) : **müz.** adı enonim bir edvarda geçen makam.

râşide راشده (a. s. rüşd'den) : ["râşid" in müen.]. (bkz : râşid).

râzân رازان (a. i. râz'ın c.) : sırlar, gizli tutulan şeyler.

râz-bân رازبان (f. b. s.) : sır saklâyan.

râz-dâr رازدار (f. b. s.) : sır tutan.

Rebâb-nâme ربابنامه (f. b. i.) : Sultan Veled' in Türkçe ve Farsça manzum mesnevîsi.

rebîa ربيعه (a. s.) : **1.** ["rebî' " in müen.] (bkz : rebî'). **2. i.** kadın adı.

rebîiyye ربيعيه (a. s.) : ["rebîî" nin müen.]. (bkz : rebîî).

refîhe رفيهه (a. s.) : ["refîh" in müen.]. (bkz : refîh).

refîka رفيقه (a. s. rıfk'dan) : ["refîk" ın müen.]. (bkz : refîk).

refîk-ı mesâî : iş arkadaşı.

refû رفو (a. i.) : yama, örgü, örme. (bkz : rüfû).

refû-gârî رفوگارى (f. b. i.) : örmecilik, örücülük. (bkz : rüfû-gârî).

refû-ger رفوگر (f. b. i.) : örgücü, örücü. (bkz : rüfû-ger).

rehbân رهبان (a. s. c.. : rehâbîn, rehâbîne) : çok korkak [kimse].

reis-i şâirân : şâirlerin başı.

rekîke ركيكه (a. s. rekâket'den) : ["rekîk" in müen.]. (rekîk).

rekîne ركينه (a. s.) : ["rekîn" in müen.]. (bkz : rekîn).

remâd-ı bürkânî : jeol. yanardağ külü.

reme رمه (f. i.) : **1.** sürü. **2.** asker taburu ve insan kalabalığı. **3.** (h. i.) büyük "R" ile Ülker yıldızı.

remmâniyye رمانيه (a. i.) : (bkz : rümmâniyye).

remzî : 3) mant. *simgesel, **fr. symbolique.**

rengîn-ter رنگينتر (f. b. s.) : fazla renkli, güzel renkli.

re'sen mukabil zâviye : mat. *tersaçı, **fr. angle opposé par le sommnet.**

re's-i uzv-ı te'nîs : bot. dişicik başı, tepecik, **fr. stigmate.**

resm i maktû' : mat. *yanay, **fr. profl.**

resm-i nev : yeni tarz, yeni usul.

revendiyye رونديه (a. i.) : **bot.** *karabuğdaygiller. (bkz : râvendiyye).

re'y-i rezîn : ağırbaşlı, ihtiyatlı re'y.

rezîle رذيله (a. s.) : ["rezîl" in müen.]. (bkz : rezîl).

rezîlet رذيلت (a. i.) : rezillik, alçaklık.

rıdâî رضاعى (a. i.) : **müz.** adı anonim bir edvâr-ı ilm-i musiki'de geçen bir makam.

rıdvan : 3) müz. 1500 yıllarında yazılmış manzum anonim bir edvarda terkipler arasında *tanımlanan bir makam.

rikkü'l-habîb : müz. Hüseyin Saadettin Arel kitaplığındaki manzum anonim bir edvarda *tanımlanan makam.

rızâen رضاءً (a. zf.) : râzı olarak.

rızâen li-llâh : Allah rızası için.

ribât-ı müsennen : anat. dişli bağ, **fr. ligament dentelé.**

ric'î : 2) astr. *tersyön; **3) fels.** *gerilek, geri giden.

ric'iyye رجعيه (a. s.) : ["ric'î" nin müen.]. (bkz : ric'î).

ricl-i kâzib : zool. yalancı ayak, **fr. pseudopode.**

ricl-ül-vezz رجل الوز (a. b. i.) : **bot.** kazayağı, **fr. alisme.**

Rifâî رفاعى (a. h. i.) : Rifâîlik tarikâtından olan kimse.

Risâlet-ün-Nushiyye : Yunus Emre'nin, dîvanının başında bulunan 573 beyitlik tasavvufî bir mesnevîsi.

rîşât ريشات (f. i. rîş'in c.) : (bkz : rîş).

rişvet-i kelâm (söz rüşveti) : **1)** bir kimsenin, yaptığı yanlışlıkların örtbas edilmesi bakımından karşısındakine veya bir başkasına yaranmak amacıyle söylediği pohpohlayıcı sözler; **2)** Eskiden bir kimsenin kendi hakkında söylenilenleri getirene armağan olarak verdiği para.

rivâkıyyûn رواقيون (a. s. rivâkî'nin c.) : (bkz : revâkıyyûn).

rivâyet-i aşere : (bkz : kırâat-i seb'a).

rû-bend-bâz روبند باز (f. b. s. ve i.) : yüz örten" : İran'da maskeli oyunların gösterisi.

ruh-bahş روحبخش (a. f. b. s.) : can bağışlayan.

rûhiyyet روحيت (a. i.) : (bkz : rûhiyye).

rû-nümûde رو نمودە (f. b. s.) : yüz göstermiş, meydana çıkmış.

rûz-i kıyâmet : (bkz : rûz-ı cezâ).

ruz-nâme-i müzâkerât : konuşma gündemi.

Rübâb : 2) Cemâl Nadir tarafından İstanbul'da yayımlanmış edebî, içtimaî, felsefî bir dergi.

Rübâb-ı Şikeste (kırık rübab) : Tevfik Fikret'in 1899'da basılmış ünlü şiir kitabı.

rücûan رجوعاً (a. zf.) : geriye dönerek.

rücû ve nüzûl : tas. bezm-i elestte, yânî ezeldeki ruhlar vakti gelince bu maddî âleme iner, önce cemâddadır, sonra nebâta, hayvana, insana nihayet insân-ı kâmile geçer, oradan ilk indiği büyük rûha, yânî Allah'a ittisal peyda eder. İşte o inişle bu çıkışa nüzûl ve uruc (rücû) denir.

Rüfâî رفاعى (a. h. i.) : (bkz : Rifâî).

rüfâiyye رفاعيه (a. i.) : (bkz : rifâiyye).

rüstem-âne رستمانه (f. b. zf.) : İran'ın ünlü pehlivanı Rüstem gibi, pehlivancasına.

rüsûbî sahrâ : jeol. *tortul *külte.

rüsûmiyye رسوميه (a. s.) : ["rüsûm" un müen.]: (bkz : rüsûm).

rüşeym-i ârızî : bot. geçici cücük.

rüşvet رشوت (a. i.) : **1.** vazifeli bir kimsenin elindeki imkânları para veya mal karşılığında kötüye kullanması. **2.** bu şekilde verilip alınan para veya mal. (bkz : rişvet).

rü'yet fi-llah : fels. Tanrı'da görme.

rüzz رز (a. i.) : **bot.** pirinç. (bkz : erz).

S

saâdet-penâh سعادتپناه (a. f. b. i.) : bahtiyarlık, mutluluk yeri.

sâbiha سابحه (a. i. ve s. sibâhat'den) : ["sâbih" in müen.]. (bkz : sâbih).

sâbire صابره (a. s. sabr'dan) : ["sâbir" in müen.]. (bkz : sâbir).

sâbite : 3) zool. *tulumlular.

Sabr ü Sebât : Abdülhak Hâmid'in 1874'te basılmış bir tiyatrosu.

sâd ساد (a. s.) : (bkz : sâdd).

sadâ-nüvîs صدا نويس (o. a. f. b. i.) : fonograf.

sadefe صدفه (a. i.) : **1. zool.** pul, balık pulu, **fr. écaille. 2. anat.** kabuk.

sadefe-i üzn : anat. kulak çukuru, **fr. conque.**

sadefî صدفى (a. s.) : (bkz : sedefî).

sadef-kâr صدفكار (a. f. b. s.) : sedef işi yapan, sedefle süsleme yapan.

sadef-kârî صدفكارى (a. f. b. i.) : sedef işi, sedef işçiliği.

sâdıka صادقه (a. s. sıdk'dan) : ["sadık" ın müen.]. (bkz : sâdık).

sâdise سادسه (a. s.) : ["sâdis" in müen.]. (bkz : sâdis).

sadme heyecan : psik. sarsma heyecan, **fr. émotion choc.**

sadr-ı vustâ : anat. *ortagöğüs, **fr. mésothorax.**

sa'dûn سعدون (a. s.) : **1.** mübarek, kutlu, uğurlu. **2. h. i.** erkek adı.

safat سفط (a. i.) : (bkz : sefat).

safâ-yı hâtır : gönül rahatlığı.

safîha : 3) fiz. plaka.

safîhî, safîhiyye صفيحى ، صفيحيه (a. s.) : yufka gibi, ince, yassı ve geniş bir biçimde olan.

safîhiyy-ül-minkar : zool. *süzgeçgagalılar, **fr. lamellirostres.**

sâfiyâne صافيانه (a. f. b. zf.) : **1.** safça, bönce. **2.** çok temiz, çok saf olarak.

safiyye صفيه (a. s.) : ["safiyy" in müen.]. (bkz : safiyy).

safsâfiyyet صفصافيت (a. i.) : **hek.** salisilat.

sahâbiyye صحابيه (a. i.) : Hz. Muhammed'i görmüş ve Kendileri'nin sohbetinde bulunmuş olan kadın.

sâhib-i tasnîf : eser sahibi.

sahîfe سخيفه (a. s. sahâfet'den) : ["sahîf" in müen.]. (bkz : sahîf).

sâhili ساحلى (a. s.) : sahil ile *ilgili, *kıyısal.

sâhiyye ساهيه (a. s. sehv'den) : ["sâhî" nin müen.]. (bkz : sâhî).

sâibe صائبه (a. s. sevâb'dan) : ["sâib" in müen.]. (bkz : sâib).

sâid : 2) anat. *önkol, **fr. avant-bras.**

saîde سعيده (a. s. suûd'dan) : ["saîd" in müen.]. (bkz : saîd).

sâid hareket : coğr. *ağış, **fr. mouvement ascendant.**

sâik : 3) psik. *güdü, **fr. motif.**

sâime صائمه (a. s.) : **1.** ["sâim" in müen.]. (bkz : sâim). **2. i.** kadın adı.

sâite صائته (a. s. savt'dan) : ["sâit" in müen.]. (bkz : sâit).

sakb : 3) anlama.

sâkıba ثاقبه (a. s. sakb'dan) : ["sâkıb" in müen.]. (bkz : sâkıb).

sâkıye ساقيه (a. s. saky'den) : ["sâkî" nin müen.]. (bkz : sâkî).

sakîme سقيمه (a. s. sakamet'den) : ["sakîm" in müen.]. (bkz : sakîm).

sâki-yi kevser (kevser [şarabı] sunan) : Hz. Ali.

salâhiyyet-i teşrîiyye : *yaşama *yetkisi.

salîbiyye صليبيه (a. s.) : ["salîbî" nin müen.]. (bkz : salîbî).

sâlime سالمه (a. s. silm'den) : ["sâlim" in müen.]. (bkz : sâlim).

salsâl-i cümûdiyye : jeol. *buzultaş, moren.

Sâmânî سامانى (a. h. i. farsça c. : Sâmâniyân) : **1.** Sâmanî devletinden olan. **2. s.** Sâmân devletine ait, onunla *ilgili. [müen. : sâmâniyye].

sâmia-şikâf سامعه شكاف (a. f. b. s.) : kulağı yırtan.

sâmiha سامحه (a. s. semâhat'den) : ["sâmih" in müen.]. (bkz : sâmih).

sandûk-kâr : 2) sandıkçı, karagöz ustalarının ikinci yardımcısı olup işleri, resimleri sandıktan çıkarmak ve değneklere geçirip *özel bir iple sıralamaktır.

sath-ı amûdî : geo. *dikey *düzlem.

sath ı bahr : jeol. deniz yüzü.

sath-ı irticâc : *salınım *düzlemi.

sath-ı mâile : (bkz : sath-ı mâil).

sath-ı mutenâzır : mat. simetri *düzlemi.

sath-ı şâkulî : astr. *düşey *düzlem.

sath-ı ufkî : mat. *yatay *düzlem.

sathiyye سطحيه (a. s.) : ["sathî" nin müen.]. (bkz : sathî).

satranç : 3) ed. Türk halk şiirinde "müfteilün müfteilün" vezniyle murabba' şeklinde yazılan manzûme. (bkz : şatranç).

savt-ı aslî : fiz. *anases.

sa'y i amel hürriyeti : çalışma serbestîsi.

sayrûret : 2) fels. *olu, **fr. devenir.**

sayvân-ı sagîr : bot. küçük güneşlik, **fr. ombellule.**

sayvâniyye صيوانيه (a. i.) : **bot.** *maydanozgiller.

sayvân-ül-üzeyn : anat. *kalbkulakçığı.

sa'y ü amel : çalışma.

seb'a-i mesânî : tekrarlanan yedi ayet, fâtiha suresi.

seb'a-i muallaka : (bkz : muallâkat-ı seb'a).

Sebîl-ür-Reşâd : Eşref Edib tarafından İstanbul'da yayımlanmış, siyasî, ilmî dînî, edebî bir dergi.

sebk i Hindî : ed. XVII. yüzyılda Divan şiirinde başlayan ve orijinal mazmunlar, hayaller, teşbihler ve mecazlar yaratmak amacını güden edebî çığır. [en önemli temsilcileri Neşâtî, Nâilî, Fehîm-i Kadîm ve Vecdî'dir].

sebk ü rabt : ed. ifâdede tutarlık, cümlenin düzgün oluşu.

sebük-dest سبك دست (f. b. s.) : eli yatkın, el işlerini çabuk yapan kimse.

sebz : 2) siyah.

sebzâ-reng سبزا رنك (f. b. s.) : **1.** yeşil renkli. **2.** esmer, karasarı.

sebz-der-sebz سبزدر سبز (f. b. i.) : (bkz : sebz-ender-sebz).

seciyyevî سجيوى (a. s.) : *ırasal, karakteristik.

sedd i kebîr (büyük sed) : Çin seddi.

sedef صدف (a. i.) : (bkz : sadef).

sedefe : 3) biy. pul.

sedîr-i atlas : bot. atlassediri.

sedye ثديه (a. i.) : **anat.** meme.

sedye-i vahîd-üs-sukbe : zool. *gagalımemeli, **fr. ornithorhynque.**

sedye-i zü-z-zafîr : zool. *toynaklılar.

sefâret-nâme سفارتنامه (a. f. b. i.) : **ed.** yabancı bir ülkeye elçilik *göreviyle gidenlerin hatıralarını içinde toplayan eser.

sefûf سفوف (a. i.) : toz ilâç.

segâh-araban : müz. adına ilk olarak 1910 yıllarında rastlanan bir makam.

sehâbe : 2) kalsiyum spektrumunda K-çizgisinde çekilmiş güneş resimlerinde görülen benekler, *püskülcük, **fr. flocculus.**

sehâb-ı gayr-ı muzî : astr. karanlık nebülözler.

sehâbiyye سحابيه (a. i.) : **astr.** *bulutsu, nebülöz.

sehâbiyyet سحابيت (a. i.) : **coğr.** bulutluluk.

sehâfet سخافت (a. i.) : (bkz : sahâfet).

seh-bahr : müz. 1500 yıllarında yazılmış anonim manzum bir edvarda otuz üçüncü terkip olarak *tanımlanan makam.

sehek سهك (a. i.) : **bot.** buğdaypası.

seher-i âmme : astr. güneşin ufkun altında 6° de iken gözlenen gün ağarması veya kararması, sivil tan, **fr. crépuscule civil.**

sehmî سهمى (a. s.) : okla *ilgili, okumsu, *oksu.

sehun سخن (f. i.) : söz. (bkz : sühan).

sekene-i aslî : sosy. yerli, **fr. autochtone.**

selâmî سلامى (a. s.) : **1. anat.** parmak kemiği. **2. i.** erkek adı.

selâmiyyat سلاميات (a. i. c.) : **anat.** parmak kemikleri.

selâmlık سلاملق (a. t. i.) : **1.** büyük konaklarda misafirlere ayrılan dâire. **2.** eskiden padişahların cuma namazına gitme töreni.

selâtîn câmii : sultanlar adına yaptırılan büyük cami.

selâtîn meyhâne : büyük meyhane.

selâmün kavlen : nüzûl, inme hastalığı.

selbiyye سلبيه (a. s.) : ["selbî" nin müen.]. (bkz : selbî).

selçukiyye سلچوقيه (a. s.) : ["selçukî" nin müen.]. (bkz : selçukî).

selîme سليمه (a. s.) : **1.** ["selîm" in müen.]. (bkz : selîm). **2. i.** kadın adı.

selîse سليسه (a. s. selâset'den) : ["selîs" in müen.]. (bkz : selîs).

sellemeh-üs-selâm : aldırış etmeden, çekinmeden, uluorta, destursuz.

selmek-bûselik : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarına göre (XV. yüzyılın ilk yarısı) selmek âvâzesine buselik makamı eklenince *oluşan terkip.

selmek-nevâ : müz. Hızır bin Abdullah'ın selmek âvâzesine neva makamını eklemekle elde ettiği terkip.

selmek-uşşak : müz. selmek âvâzesine uşşak makamı eklenince *oluşan terkip.

semâhat-kâr سماحتكار (a. f. b. s.) : eliaçık, cömert.

semâiyye سماعيه (a. s.) : ["semâî" nin müen.]. (bkz : semâî).

semeret-ullah (Allah'ın meyvesi) : **bot.** muz.

semer-i basîte : bot. basit meyve.

semer-i mütekessire : bot. karışık meyve.

sem'î, sem'iyye سمعى،سمعيه (a. s.) : işitmekle *ilgili.

semîh سميح (a. s.) : **1.** semâhatli, cömert, eliaçık. **2. i.** erkek adı.

semiyye سميه (a. i.) : sop, klan.

semmûr : 2) i. samurun derisinden yapılan kürk.

semt-ür-re's-i şâkulî : astr. başucu *doğrultusu aleti.

sendân سندان (a. i.) : örs denilen demirci âleti.

senedât سندات (a. i. sened'in c.) : (bkz : sened).

senedât-ı bahrî : gemi senedi, gemi tasdiknamesi.

sene-i devriyye : yıl dönümü.

sene-i inhirâfiyye : astr. *anomal yıl, **fr. anneo anomalistique.**

sene-i medârî : astr. *dönence yılı.

sene-i necmiyye : astr. yıldız yılı.

senevî vasatî : coğr. yıllık ortalama.

seng-i fesân : bileği taşı.

ser-be-sahrâ سر بصحرا (f. a. b. s.) : başı ovada, karar tutmaz.

serbestiyyet (o. i.) : **2)** devletin ticaret yapmamasını ve ekonomik alana karışmamasını uygun gören *öğreti, *erkincilik.

serd sâmit : **gr.** sert sessiz.

ser-hâne سر خانه (bkz : mezbah, mezbaha).

serîr-i basarî : **anat.** talamus.

serî-üs seyr : hızlı giden.

seriyye (a. i.) : **2)** câriye, odalık.

sermak سرمق (a. i.) : **bot.** karapazı.

sermâye-i tereddüd : şüphelı sermâye, alışverişte kullanılmayacak şüpheli sermâye.

ser-tırâş سر تراش (f. b. i.) : berber.

ser ü kâr : iş güç, canla başla girişilen ış.

Servet-i Fünûn : 1891'de Ahmet İhsan tarafından İstanbul'da yayımlanmış haftalık bir dergi.

se-şenbih سه شنبه (f. b. i.) : üçüncü gün, salı.

sevâd : 6) gümüş üstüne siyahla işleme nakış, savat.

sevâd-ı defter (defterin siyahlığı) : **mec.** dünyâda işlenen günahlar.

sevki سوقی ("k" kalın okunur. a. s.) : sevk ile, gönderme ile *ilgili.

sevk-i garîze : **psik** : *içgüdü, **fr. instinct.**

sevk ü idâre : *yönetim.

seyr-i münharif : **coğr.** eğri gidiş, **fr. loxodromie.**

seyr-i serî' : hızlı gidiş.

seyyârât-ı süfliyye : **astr.** *içgezegenler, yakın *gezegenler.

seyyârât-ı ulviyye : **astr.** *dışgezegenler.

seyyid-i kâinat : Hz. Muhammed.

seyyid-ül-muhâcirîn (göçenlerin en ulusu) : Hz. Muhammed.

sıddîkıyyet صدیقیت (a. i.) : fazla, çok doğruluk.

sıfât-ı asliyye : esas *nitelikler.

sıfır-ı mutlak : **fiz., kim.** *saltsıfır, **fr. zéro absolu.**

sıhâh صحاح (a. s. ve i. sahîh'in c.) : doğrular, gerçekler.

sıklet-i zâhirî : **fiz.** görünen ağırlık.

sır'a صرعه (a. i.) : güreşte birini, yerde ters çevirme şekli.

sırr-ı mahfî : çözülmeyen sır.

Sırr-ül-Esrâr ve Matla'-ül-Envâr (sırların hikmeti ve nurların doğuş yeri) : Hurûfî şâirlerden Mürekkepçi Enverî'nin mensur-manzum tasavvufî eseri.

sıyag-ı inşâiyye : **gr.** dilek *kipleri.

sicill-i nüfûs : nüfus kütüğü.

sidre : 2) en yüksek makam. [ondan sonra Tanrı'ya gidilir].

sidre-nişîn سدره نشین (a. f. b. s. ve i.) : Sidre'de oturan melek.

sihâ' سحاء (a. i. c. : eshiye) : **1.** İnce deri. **2.** beyin zarı. (bkz : sehâ').

sihâh صحاح (a. s. ve i. sahîh'in c.) : (bkz : sıhâh).

sillî سلی (a. s.) : verem hastalığı ile *ilgili.

silsile-i adediyye-i mütenâkısa : **mat.** azalan aritmetik dizi.

silsile-i adediyye-i mütezâyide : **mat.** çoğalan aritmetik dizi.

silsile-i mütekarib : **mat.** *yakınsak dizi.

silsile-i nukat : **mat.** noktalar dizisi.

simlâh صملاح (a. i.) : (bkz : samlâh).

sincâbiyye سنجابیه (f. a. i.) : **zool** *sincapgiller.

sinh-i sinn : **anat.** diş çukuru.

sinn-i inhilât : çökkünlük çağı.

sinnî sâmit : **gr.** diş sessizi.

sinniyye سنيه (a. s.) : ["sinnî" nin müen.]. (bkz : sinnî).

siper-misâl سپر مثال (f. a. b. zf.) : kalkan gibi.

sirişk-bâr سرشكبار (f. b. s.) : gözyaşı döken.

sit ست (a. i. ve s.) : (bkz : sitt).

siyâk-ı kelâm : söz gelişi.

siyâset-nâme سياستنامه (f. a. b. i.) : **ed.** padişahlara ve büyük devlet adamlarına, devlet işlerinde ve halka adaletli davranmaları yolunda öğüt veren, mensur ve manzum didaktik eser.

subha سبحه (a. i.) : (bkz : sübha).

sûfi-yâne صوفيانه (a. f. b. zf.) : mutasavvıflara yakışan yolda, tasavvufla *ilgili.

suhan ârâ سخن آرا (f. b. s.) : düzgün söz söyleyen, fasih konuşan, (bkz : belîğ, suhan-perdâz, sühan-ârâ).

suhan-çîn سخن چين (f. b. s.) : söz getirip götüren, dedikoducu. (bkz : sühân-çîn).

suhan-dân سخندان (f. b. s.) : söz bilen, güzel söz söyleyen. (bkz : sühan-dân).

suhan-perdâz سخن پرداز (f. b. s.) : düzgün, fasih konuşan. (bkz : beliğ, sühan-ârâ, sühan-perdâz).

suhan-senc سخن سنج (f. b. s.) : hesaplı, ölçülü konuşan. (bkz : sühan-senc).

suhan-ver سخنور (f. b. s.) : düzgün konuşan. (bkz : sühan-ver).

suhûr-ı fıddıyye : kim. arjantit.

suhûr-ı ganemiyye : coğr. *hörgüçkaya, **fr. moutonnée (roche-).**

suhûr-ı rüsûbiyye : *tortul *külte, *tortul taş, **fr. roche sédimentaire.**

sû'-i şöhret : kötü tanınmışlık, kötü tanınma.

sû'-i tefehhüm : fena, yanlış anlaşılma.

sukalâ' : (bkz : sükalâ').

sukut-ı hayâl : hayal kırıklığı, düş yıkımı, düş kırıklığı, ümitsizlik.

sul'a صلعه (a. i.) : başın dazlak, saç olmayan kısmı.

sulbe صلبه (a. s. salâbet'den) : ["sulb" ün müen.]. (bkz : sulb).

sulbiyye صلبيه (a. s. salâbet'den) : ["sulbî" nin müen.]. (bkz : sulbî).

sulh-perver صلح پرور (a. f. b. s.) : barış isteyen, *barışsever.

sulh ü müsâlemet : *barış ve *baysallık.

sultân-ı ümem : ümmetlerin sultânı.

sultân-üş-şuarâ : şâirlerin sultânı.

sun'iyye صنعيه (a. s.) : ["sun'î" nin müen.]. (bkz : sun'î).

sur'a صرعه (a. i.) : güreşte ekseriya ters dönmüş kimse.

sûret-bâz صورتباز (a. f. b. s.) : eski Türklerde kukla oynatan kimse.

sûret-i mahsûsa : *özel olarak, *özellikle, bilerek, bir gayeye dayanarak.

sûret-i zâhire : görünüş, **fr. apparence.**

Sûr nâme : 2) III. Ahmet'in, şehzâdeleri için 1719'da düzenlediği sünnet düğününü anlatan Seyyit Vehbî'nin eseri.

suryânî سريانى (a. s. ve i.) : (bkz : süryânî).

sûz-i dil : 2) gönül yanması, gönül ateşi, aşk.

südeyde سديده (a. i.) : **anat.** kapakçık, kapaçık.

südfe سدفه (a. i.) : kapı, giriş, antre. (bkz : bâb, der[2], mahrec, medhal).

südüs-i dâire : geo. altılık, **fr. sextant.**

sühan-âferîn سخن آفرين (f. b. s.) : söz yaratan, şair.

sühan-râz سخن راز (f. b. s.) : söz, sır saklayan.

sühun سخن (f. i.) : söz. (bkz : sühan).

sükker-i hülâm : kim. aminoasetik asit, glikokol.

sükûn-âlûd سكون آلود (a. f. b. s.) : sükûnet dolu.

sülâsî küûl : kim. *üçüncül alkol, **fr. alcool tertiaire.**

sülehfâ سلحفا (a. i.) : (bkz : sülhafâ).

sülehfât سلحفات (a. i.) : (bkz : sülhafât).

sünâî küûl : kim. *ikincil alkol, **fr. alcool secondaire.**

Sünbüle : 4) Muallim Naci'nin 1890'da basılmış bir şiir kitabı.

sünbül-i asâfîr : (bkz âle).

sünne سنه (a. i.) : (bkz : sünnet).

sür'at-i intişâr : yayılma hızı.

sür'at-i tebahhur : fiz. buğulaşma hızı.

süreyyâ (a. i.) **: 3)** asılmış avize.

sürîn (f. i.) : **1.** makat. **2.** göbek

sürrevî سروى (o. s.) : göbeğe ait, göbekle *ilgili. [aslı : "sürri" dir]. (bkz : sürrî).

sütûh-i mütevâziye : geo. paralel *düzlemler.

Ş

şâdiye شاديه (a. s.) : **1.** güzel sesle şarkı okuyan, şiir söyleyen kadın. **2. i.** kadın adı.

şâh : 4) bir çeşit ney.

şâhid-bâz شاهد باز (f. b. s.) "güzelle oynayan" : oğlancı, kulampara. (bkz : mâhbûb-dost).

şahs-ı hükmî : *tüzel kişi.

şahsî beyyine : huk. *kişisel ıspat, *tanıkla ıspat.

şak شاق (a. i.) : (bkz : şakk).

şakavet شقاوت ("k" uzun okunur. a. i.) : (bkz : şekavet).

şakıkıyye شقيقيه ("k" lar uzun okunur. a. i. :) **bot.** *düğünçiçeğigiller, **fr. renonculacées.**

şakk-ı galsamî : zool. *solungaç yarığı.

şâkuliyye شاقوليه (a. s.) : ["şakulî" nin müen.]. (bkz : şâkulî).

şâm-ı isrâ : Mi'râc gecesi.

şâmiha-i ünsiyye : anat. *içayabudu, **fr. hypothénar.**

şâmiha-i tenâr : anat. *dışayabudu, **fr. thénar.**

Şâmil-ül-Luga (kelimeleri içine alan) : değerli *bilgin Afyonkarahisar'lı Hasan bin Hüseyin İmâdüddîn'in 1505'te düzenlediği Farsçadan Türkçeye sözlük.

şamme شامه (a. i.) : **biy.** *koklama, **fr. odorat.**

şâne-i esb : at kaşağısı, kaşağı.

şarâbiyye : (bkz : hamriyye).

şa'riyyet شعريت (a. i.) : **fiz., kim., anat.** *kılcallık, **fr. capillarité.**

şa'şaa-pâş : 2) geo. bir dairenin kendi *yarıçapı uzunluğundaki yay parçasını gören merkez *açı, **fr. radiant.**

şath شطح (a. i.) : **ed.** ciddî bir hissi veya düşünceyi mizâhî bir edâ ile anlatan şiir.

şâyân-ı dikkat : 1) dikkat edilmesi gereken; 2) *nemli, orijinal, *ilginç.

şâyân-ı hürmet : saygı değer, saygıya lâyık. (bkz : şâyân-ı ihtirâm).

şâyân-ı ibret : ibret alınması gereken.

şâyân-ı ihtirâm : saygı değer. (bkz : şâyân-ı hürmet).

şâyân-ı i'timâd : itimat edilmeye değer, itimada âyık, güvenilir.

şâyân-ı merhamet : acınacak, acınır.

şâyân-ı takdîr : takdire değer, takdire lâyık, beğenilir.

şeb-bâz شبباز (f. b. s. ve i.) : Karagöz oynatan usta. (bkz : hayâl-bâz, hayâlî, sûret-bâz).

şefe-i hevâmm : zool. böceklerin üst dudağı **fr. labre.**

şefe-i süflâ : anat. altdudak.

şefî-ül-müznibîn (günahların bağışlatıcısı) : Hz. Muhammed.

şefkat شفقت (a. i.) : (bkz : şefakat).

şefkatlü شفقتلو (a. t. s.) : babalar hakkında kullanılan ünvan.

Şehbâl : 2) Hüseyin Sadettin tarafından İstanbul'da *yayım anmış on beş günlük bir gazete.

şeh-beyt شه بيت (f. a. b. i.) : **ed.** (bkz : şâh-beyt).

şehevî شهوى (a. s.) : şehvetli, *kösnül.

şehîde شهيده (a. s. ve i.) : ["şehîd" in müen.]. (bkz : şehîd).

şehîre شهيره (a. s. şöhret'den) : ["şehîr" in müen.]. (bkz : şehîr).

şeh-levendâne شهلونداﻧﻪ (f. b. zf.) : boylu boslu, güzel gençlere yakışır yolda.

şehn-şâh شهنشاه (f. b. i.) : (bkz : şâhen-şâh).

şehnâz-ısfahan : müz. Hızır bin Abdullah'ın edvarına göre (XV. yüzyılın ilk yarısı) şehnaz âvâzesine ısfahan makamını ekleyerek elde edilen terkip.

şehr-bân شهربان (f. b. i.) : şehre bakan, şehir bekçisi.

şehvâniyye شهوانيه (a. s.) : ["şehvânî" nin müen.]. (bkz : şehvânî).

şeker-dehân شكر دهان (f. b. s.) : şeker sözlü, tatlı dilli. (bkz : şeker-güftâr).

şekkî, şekkiyye شكى، شكيه (a. s.) : şüpheye ait, şüphe ile *ilgili.

şekliyye شكليه (a. i.) : **fels.** *şekilcilik, **fr. formalisme.**

şelâle شلاله (a. i. c. : şelâlât) : **1.** çağlayan. **2. coğr., jeol.** *çavlan. (bkz : şellâle).

şem'-i İlâhî (İlâhî mum) : **mec.** Kur'an-ı Kerîm. (bkz : Fürkan, Hüda, Hitâb, Kitâb, Mushaf, Necm, Nûr, Zikr).

şem'-i mezâr : mezar başında yakılan mum.

şemmî : 2) koku alan.

şems-i asr : ikindi güneşi.

şems-i cemâl : müz. Anonim bir edvâr-ı ilm-i musikide *tanımlanan makam.

şemsiyye شمسيه (a. i. şems'den) : **2. s.** ["şemsî" nin müen.]. (bkz : şemsî). **3. i. zool.** *günsüler, **fr. héliozoaires.**

Şems-ül-Hakayık (hakikatler güneşi) : Hz. Mevlânâ'nın dîvânı (bkz : Dîvân-ı Kebîr).

şerâb شراب (a. i.) : (bkz : şarâb[2]).

Şerâre : 2) Muallim Naci'nin 1885'te basılmış bir şiir kitabı.

şerh-i mütûn (metinler şerhi) : eskiden Dârülfünûn'da okutulan ve *konusu edebî eserleri şerh etmek olan ders.

şerîke شريكه (a. s. ve i.) : ["şerîk" in müen.]. (bkz : şerîk).

şerîre شريره (a. s. şer'den) : ["şerîr" in müen.]. (bkz : şerîr).

şerrâh شراح (a. s şerh'den) : şerh eden, açıklayan kimse.

şerret شرت (a. s.) : (bkz : şirret). [aslı : "şerret" dir].

şerriyye شريه (a. s.) : ["şerrî" nin müen]. (bkz : şerrî).

şevket-makrûn شوكت مقرون (a. b. s.) : şevketli.

şevl شول (a. i. c. : eşvâl) : **1.** vazodaki su kalıntısı. **2.** geniş, ıssız, tenha toprak.

şeyh-ül islâm شيخ الاسلام (a. i.) : Osmanlı Devleti zamanında dînî meselelerle şerîat mahkemelerine bakan en yüksek rütbeli din adamı, şeyhislâm.

şeyh-ül-meydân شيخ الميدان (a. b. i.) : [eskiden] okçular tekkesinin başında bulunan kimsenin ünvanı.

şey'iyye شيئيه (o. s.) : ["şey'î" nin müen.]. (bkz : şey'î).

şezen شزن (a. i.) : **anat.** trakea, **fr. trachée.**

şibh-i cenâh : anat. *kanatsı.

şibh-i ceyb : fiz. sinüsoit.

şibh-i ceybi : sinüsoidal.

şibh-i kevkeb : astr. küçük *gezegen.

şibh-i küre : astr. *yuvarsı, **fr. sphéroïde.**

şibh-i nâime : zool. *yumuşakcamsılar.

şibh-i zıll : astr., fiz. yarı gölge.

şibh-ül-cild-ül-müşevvek : zool. denizkestanesi, **fr. échinoïde.**

şiddî شدى (a. s.) : **1.** hafif, *yeğin. **2.** şiddetlendirici, *yeğinleştirici.

şifâhî imtihân : *sözlü *sınav.

şifâhiyye شفاهيه (a. s.) : ["şifâhî" nin müen.]. (bkz : şifâhî).

şihâb-ı sâkıb : astr. 2) *akanyıldız.

şiküfte شكفته (f.s.) : açılmış.

şimâliyye شماليه (a. s.) : ["şimâlî" nin müen.]. (bkz : şimâlî).

şirâze : 4) bağ, örgü.

şîr-i Hakk (Allah'ın aslanı) : Hz. Ali. (bkz : esed-ullah).

şîrîn-güvâr شيرين گوار (f. b. s.) : tadı hoş olan.

şîr-i revgan (f. b. i.) : [şîr : süt+revgan : yağ] = şırlagan, susamyağı.

şîristân شيرستان (f. b. i.) : aslanı çok olan yer.

şirket : 2) ticaret için meydana gelen kurul.

şîr ü şekker (süt ve şeker) : muvâfık, uygun.

Şirvânî شروانى (f. s.) : **1.** Şirvân şehri ile *ilgili. **2. h. i.** Şirvanlı.

şiryân-ı cefnî : anat. gözkapağı.

şiryân-ı şefevî : anat. dudak *atardamarı.

şiryânî, şiryâniyye شريانى ، شريانيه (a. s.) **anat.** şiryan (*atardamar) ile ilgili.

şîşe-bâz شيشه باز (f. b. i.): hokkabaz.

şuâât-ı münkesire : fiz. kırılan *ışınlar.

şuabât-ı tedrîsiyye : *öğretim kolları.

şuâ-i mer'î : fiz. görme *ekseni.

şuâ-i merkezî : fiz. *özek *ışın.

şuâ-i mün'akis : fiz. *yansıyan *ışın.

şuâ-i nısf-ı kutr : fiz. *yarıçap vektörü.

şuâ-i vârid : fiz. gelen *ışın.

şuâ-i ziyâî : fiz. ışık *ışınları.

şuarâ-üş-şâmiyye (kevkebi) : **astr.** prosyon, **fr. procyon.**

şube-i safâ : müz. Maragalı Abdülkadir oğlu Abdülaziz'in adlandırdığı bir makam.

şube-i şâhî : müz. Maragalı Abdülkadir oğlu Abdülaziz'in Sultan II Mehmet'e armağan olarak adlandırdığı bir makam.

şufeyre شفيره (a. i.) : **zool.** nemf. (bkz : şüfeyre).

şuhûm-ı ma'deniyye : mineral yağlar.

şu'm شؤم (a. i.) : şeâmet, uğursuzluk.

şûrâ-yı askerî : *süel *danıştay.

şûrâ-yi devlet başmüddeiumûmîsi : huk. başkanun *sözcüsü.

şûrâ-yi devlet müddeiumûmîsi : huk. kanun *sözcüsü.

şuûrî شعورى (a. s.) : şuurla *ilgili, şuûra ait.

şuûr nüvesi : fels. *bilinç ocağı, **fr. foyer de la conscience.**

şüfeyre شفيره (a. i.) : **bot.** nemf, **fr. nymphe.** (bkz : şufeyre).

şümûlî شمولى (a. s.) : *kaplamlı, **fr. extensif.**

şümûliyyet شموليت (a. i.) : **fels.** *kaplamlılık, **fr. extensivité.**

şürşûriyye شرشوريه (a. i.) : **zool.** *serçegiller.

T

taab-ı zihnî : psik. zihin yorgunluğu.

taâdül-i zaman : astr. zaman *denklemi, **fr. équation du temps.**

taâm-hâne طعامخانه (a. f. b. i.) : yemek salonu.

tabâat طباعت (a. i.) : (bkz : tıbâat).

tabâbet-i rûhiyye : ruh hekimliği, **fr. psychiatrie.**

tabaka-i hâricî i edimme : anat. *dışderi.

tabaka-i kitâbiyye : bot. *doğurgan *doku.

tabaka-i muhâtiyye : biy. mukoza.

tabaka-i munzamme : anat. göz *sümüksel zarı.

tabhiyye طبخيه (a. i.) : pişirmek veya pişirilmek üzere birine verilen ücret, pişirmelik.

tabîb-i adlî : huk. adlî tıp işleriyle vazifeli doktor.

tâbi'-i asemm : mat. *orandışı fonksiyon.

tâbi'-i gayr-ı cebrî : yüksek fonksiyonlar, **fr. fonctions transcendantes.**

tabîî ıstıfâ : zool. *doğal *seçim.

tabîî intibâ : jeol. *fiziksel iz, **fr. empreinte physique.**

tâbi'-i müsellesâtî : mat. trigonometrik fonksiyon.

tâbi'-i mütezâyid : mat. artan fonksiyon.

tâbiiyyet-i mütekâbile : sosy. *bağınlaşma **fr. interdépendance.**

ta'dâd ve tasnîf : mat. sayım ve döküm.

ta'dîlen تعديلاً (a. zf.) : değiştirerek, **değiştirilerek.**

ta'dîl-nâme تعديلنامه (a. f. b. i.) : değişiklik *önergesi.

tagyîr-hâne تغيير خانه (a. f. b. i.) : içki imalâthanesi.

tahaddüsiyye تحدثيه (a. s.) : ["tahaddüsî" nin müen.]. (bkz : tahaddüsî).

tahaffuz-ı kudret : fiz. enerjinin saklanması.

taharrî memuru : sivil polis.

taharrüf تحرّف (o. i.) : *sapınç, **fr. aberration.**

taharrükiyyet-i nüve : biy. karyokinez, *araçlı *bölünüm.

taharrüs : biy. irkitme, irkiltme, **fr. irritation.**

tahassül : 2) **fels.** üreme, üretme, **fr. reproduction.**

tahaşşub تحشب (a. i.) : odunlaşma.

tahavvül i şems : astr. gecelerin uzamasından kısalmaya (22 aralık), kısalmadan uzamaya (22 haziran) dönmesi ve dönme zamanı, gün dönümü, **fr. solstice.**

tahdîdî تحديدى (a. s.) : *sınırlayıcı, **fr. limitatif.**

tahfîfî, tahfîfiyye تخفيفيه ، تخفيفى (a. s. hiffet'den) : **1.** hafifletmeye ait, hafifletme ile *ilgili.

tahînî طحينى (a. s.) : tahin helvası renginde olan, tahin rengi, koyu saman rengi.

tâhire طاهره (a. s. tahâret'den) : **1.** ["tâhir" in müen.]. (bkz : tâhir). **2. i.** kadın adı.

tahkika تحقيقا ("k" lar kalın ve uzun okunur. a. f.) : gerçekten, (bkz : hakikaten, sahîhen, tahkikan).

tahkikat-ı evveliyye : ön soruşturma.

tahkikî, tahkîkiyye تحقيقيه ، تحقيقى (a. s. hakk'den) : tahkikat, araştırma ile *ilgili.

tahlîlî, tahlîliyye تحليليه ، تحليلى (a. s. hall'den) : tahlîle ait, tahlil ile *ilgili, **fr. analytique.**

tahlîl-i aslî : kim. *asal analiz, **fr. analyse immédiate.**

tahliye-i derûn : Melâmîlik'te gönüllerde yalnız Allah adından başka bir şey bırakmama.

tahmîz تحميض (a. i.) : **kim.** humuzlandırma, oksitleme.

Tahrîb-i Harâbât : Namık Kemal'in, Ziya Paşa'nın Harâbât adlı eserine karşı tenkitlerini ihtiva eden eseri. (bkz : Tâkib).

tahrîr hey'eti : yazı *kurulu.

tahrîr i beyyine : huk. yazılı iptal *belgeleri.

tahrîrî imtihân : yazılı *sınav.

tahsîlî, tahsîliyye تحصيليه ، تحصيلى (a. i.) : tahsil ile, vergi veya irat ile *ilgili.

tahsîl-i ibtidâî : *ilköğrenim.

tahtânî fevkânî : altlı üstlü.

taht-el-kamer تحت القمر (a. it.) : **astr.** ayaltı.

tahûre طهوره (a. s. tahâret'den) : ["tahûr" un müen.]. (bkz : tahûr).

tahvil-dâr تحويلدار (a. f. b. s. havl'den) : tahvil sâhibi.

tahvîl-i düyûn : borç değiştirme.

tâibe تائبه (a. s. tevbe'den) : ["tâib" in müen.]. (bkz : tâib).

tâife طائفه (a. s. tavâf'dan) : ["tâif" in müen.]. (bkz : tâif).

takabbuz-ı kalb : biy. yürek kasıntısı, **fr. systole.**

takdîmen تقديماً (a. zf.) : **1.** tadkîm ederek, sunarak. **2.** öne geçirerek.

takdîmen müzâkere : *öncelikle konuşma.

takdîm-i i'tidâleyn : astr. *devinme, **fr. précession.**

takdîriyye تقديريه (a. s.) : ["takdîr" in müen.]. (bkz : takdîrî).

takdir-kâr تقديركار (a. f. b s.) : beğenip alkışlayan.

takım mukavelesi : toplu sözleşme.

Tâkib : 4). (bkz : Tahrîb-i Harâbât).

taklîb : 5) **kim.** *evirtim, **fr. inversion.**

taklîdiyye تقليديه (a. s.) : ["taklîdî" nin müen.]. (bkz : taklîdî).

takrîbiyye تقريبيه (a. s.) : ["takrîbî" nin müen.]. (bkz : takrîbî).

takrîbiyyet تقريبيت (a. i.) : **fels.** *yaklaştırım, **fr. approximation.**

takyîdât تقييدات (a. i. kayd'dan. takyîd'in c.) : kayıtlamalar, kısıntılar. (bkz : takyîd).

talâb تالاب (f. i.) : göl, büyük havuz.

taleb-nâme طلبنامه (a. f. b. i.) : istek kâğıdı.

tal'î طالعی (a. s.) : **anat.** çiçektozuna ait, çiçektozu ile *ilgili. [müen. : "tal'iyye"].

tâlî encümen : alt komisyon.

tâliha طالحه (a. s.) : ["tâlih" in müen.]. (bkz : tâlih).

tâlî mahrût : coğr. *ekkoni.

ta'lîm-gâh تعلیمگاه (a. f. b. i.) : tatbîkî olarak *subay *adayı yetiştirilen ordugâh.

Ta'lîm-i Edebiyyât : Recâizade Ekrem'in 1880'-de basılmış, edebiyat *bilgilerine dair bir eseri.

tamâm-ı mümass : mat. kotanjan.

tâmia طامعه (a. s. tama'dan) : ["tâmi' " in müen.]. (bkz : tâmi').

tanbûr-zen طنبورزن (a. f. b. s.) : tambûrî, tambur çalan.

Tanin : 3) 1908'de Muammer Nâilî tarafından Istanbul'da yayımlanmış günlük bir gazete.

tarafeyn : 2) mat. yanlar, **fr. extrêmes.**

tarafeyn-i teşbîh ed. teşbih'in unsurlarından müşebbeh ve müşebbehün bih'e müştereken verilen ad.

tarh-ı tenâsübî : mat. iskonto.

târihçe تاریخچه (a. f. b. i.) : tarih *özeti.

târih-i mühmel : ed. noktasız harflerle düşürülen tarih. (bkz : târih-i sâde).

târih-i sâde : ed. noktasız harflerle düşürülen tarih. (bkz : târih-i mühme).

Târîh-i Şâhî (şah tarihi) : asıl adı "tevârîh-i Şâhî fi-l-Ehâdîs-il ilâhî" olan ve XVI. yüzyıl *bilginlerinden İbrahim adlı bir zatın yazdığı, yaratılıştan Hud Peygambere kadar geçen *olayları anlatan tarih.

tarik bedeli : yol vergisi.

tarîk-i kazâ : huk. yargı yolu.

tariyy, tariyye طری ، طریه (a. s.) : **1.** körpe, yaş, taze. **2.** yumuşak [ekmek].

tarz ı faâliyyet : işleyiş.

tarz-ı hareket : tutum.

tarz-ı teşkîl : kurtuluş.

tasavvur-ı sâzec : psik. *ilksezi, **fr. appréhension.**

tasavvut-ı elektrîkî : fiz. elektrik tınlaması, rezonansı.

tasdîkî, tasdîkıyye تصدیقی ، تصدیقیه (a. s.) : tasdika ait, tasdikle *ilgili.

tasdîk-nâme تصدیقنامه (a. f. b. i.) : *gerçekleme kâğıdı.

tasfiye-hâne تصفیه خانه (a. f. b. i.) : (petrol) *arıtma yeri.

ta'sîr-hâne تعصیر خانه (a. f. b. i.) : tohumların ezilerek yağ çıkarıldığı atölye.

tasvîrî تصویری (a. s.) : tasvîre ait, tasvirle *ilgili, **fr. descriptif.**

Tasvîr-i Efkâr : Şinasi tarafından Istanbul'da yayımlanmış bir gazete.

taştîr تشطیر (a. i.) : **ed. 1.** bir gazelin beyitleri arasına aynı vezin ve kafiyede mânâca da uyuşacak şekilde üçer mısra ilâve etme. **2.** Bu şekilde yazılmış menzûme. (bkz : teştîr).

tatbîkiyye تطبیقیه (a. s.) : ["tatbîkî" nin müen.]. (bkz : tatbîkî).

ta'tîl-i fa'aliyyet : çalışmaya ara verme.

tatmin-kâr تطمینکار (a. f. b. s.) : gönül kandırıcı, doyurucu.

tatyîben تطییباً (a. zf. tayyib'den) : gönül alarak, gönlü hoş ederek.

tav'-ı bi-nefsihi : fels. kendiliğinden, içinden **fr. spontané.**

ta'vîzî تعویضی (a. s.) : **fels.** *ödünlü, **fr. commutatif.**

tavr ü hareket : gidiş, *genel tutum.

tavsîf-i felekiyyât, tavsîf-i semâ : astr. üranografi.

tâyia طايعه (a. s. tav'dan) : ["tâyi'" nin müen.]. (bkz : tâyi').

ta'yînî تعيينى (a. s.) : **fels.** *belirleyen, **fr. déterminatif.**

ta'yîn-i cihet : fels. *yöneltim, **fr. orientation.**

ta'yîn-i mikdâr : kim. *düzem, doz *belirtimi, **fr. dosage.**

ta'yinli izâfet terkîbi : gr. *belirtili isim takımı.

ta'yinsiz izâfet terkîbi : gr. belirtisiz isim takımı.

Tayyibe (a. h. i.) : **2)** Hz. Muhammed'in, annesi Âmine'ye verdiği bir ad.

tazammun : 3) fels. *içlem, *içerme, **fr. compréhension.**

tâze-rûy تازه روى (f. b. s.) : güler yüzlü, güleç. (bkz : bâsim, besîm, bessâm).

tâze zebân تازه زبان (f. b. s.) : "taze dilli" : yeni ve duyulmadık güzel sözler söyleyen.

ta'ziye-nâme تعزيه نامه (a. f. b. i.) : başsağlığı dileyen yazı, mektup. (bkz : ta'ziyet-nâme).

tazyîk-i cânibi : fiz. yana *basınç.

tazyîk-i derûnî : fiz. *içbasınç.

tazyîk-i havâ : fiz. açıkhava *basıncı.

tazyîk-i vasatî : fiz. ortalama *basınç.

teâdül-i zemân : astr. zaman *denklemi.

teâküs : i. 2) *terselme.

teâküs-i avârız : coğr. *terselme, yer şekli *terselmesi.

teâküs-i sühûnet : coğr. sıcaklık *terselmesi.

tebdîl-i mevzi' : yer değiştirme.

tebdîl i şekl : şekil *değişimi, *dönüşüm.

teberrî : 2) *aklanma, arınma.

tebezzür تبزر (o. i.) : **bot.** sporlanma.

tebhîr-hâne تبخير خانه (a. f. b. i.) : buğu evi, etüv.

tecâlüs تجالس (a. i.) : bir mecliste bulunma, bir arada toplanma.

tecâzüb : 2) psik. *duygudaşlık; **fr. sympathie.**

teceddüd-perver تجدد پرور (a. f. b. s.) : yenilik taraflısı.

tecellî-gâh, tecellî-geh تجليگاه ، تجليگه (a. f. b. i.) : tecelli yeri, görünme yeri.

te'cîl-i düyûn : borçların tecili, *ertelenmesi.

tecnîs-i hatt : ed. telaffuzları ve bazı harfleri ayrı fakat yazılışları Arap harflerine göre benzeyen kelimeelrle yapılan cinas. [muhabbet, mihnet.. gibi].

tecnîs-i kalb : ed. harfleri sondan başa doğru ters okunduğunda meydana gelen diğer bir kelime ile yapılan cinas [mâr, râm gibi].

tecnîs-i mutarraf : ed. son harfleri değişik iki kelimeyle yapılan cinas. [câm, cân.. gibi].

tecnîs-î mükerrer : ed. cinaslı kelimelerden ikincisinin, birinci kelimenin sonundaki hece ile aynı olması sûretiyle yapılan cinas [feryâd-yâd.. gibi].

tecnîs-i mürekkeb : ed. cinaslı kelimelerden birinin mürekkep olması sûretiyle yapılan cinas [bahâne, bahâ ne?.. gibi].

tecnîs-i nâkıs : ed. (bkz : cinâs-ı nâkıs).

tecnîs-i tâmm : ed. (bkz : cinâs-ı tâmm).

tecribe-i kalem : deneme.

tecribiyye تجربيه (a. s.) : ["tecribî" nin müen.]. (bkz : tecribî).

tecrübî تجربى (a. s.) : (bkz : tecribî).

tedahhum تضخم (a. i. dahm'den) : **anat.** irileşme, kalınlaşma; şişkinleşme.

tadahhum-ı nihâyât : anat. yanlar *irilimi, **fr. acromégalie.**

tedbîrât تدبيرات (a. tedbîr'in c.) : (bkz : tedâbîr).

tedevvür تدور (a. i.) : yuvarlaklaşma.

te'dîbî, te'dîbiyye تأديبى ، تأديبيه (a. s.) : tedip ile, terbiye ile, edeplendirme ile *ilgili : **Mücâzât-ı te'dîbiyye :** terbiye edici, edeplendirici cezalar.

tedrîs hey'eti azası : *öğretim *üyesi.

tedrîsî, tedrîsiyye تدريسى ، تدريسيه (a. s. ders'-den) : derse ait, dersle *ilgili.

teemmülî تأملى (a. s.) : **fels.** *düşüncel, **fr. idéal.**

teessürî, teessüriyye تأثرى ، تأثريه (a. s.) : **fels.** *duygusal, **fr. affectif.**

teessüriyyet تأثريت (a. i.) : **fels.** *duygululuk, duygulanma hali, **fr. affectivité.**

tefâhüm تفاهم (a. i. fehm'den) : anlaşma.

tefazul-ı iktidâr : fiz. potansiyel farkı.

tefcîr havzası : coğr. boşalma havası.

tefellüm تفلم (a. i.) : **bot.** mantarlaşma

teflîk تفليق (a. i.) : **jeol.** *dilinim, **fr. clivage.**

tefsîr-i hendesî : mat. geometrik *yorum.

tefvîz-i salâhiyyet : huk. *yetki verme.

tehdîd-kâr تهديدكار (a. f. b. s.) : korkutan, gözdağı veren.

teheyyüc kabiliyyeti : heyecanlılık.

tehî-destân تهى دستان (f. b. i. tehî-dest'in c.) : eliboşlar, züğürtler.

tehzib : 2) çocuğu adam etme.

tekaza : 3) başa kakma.

tekevvün-i beyz : zool. yumurta *oluşması.

tekevvün-i ezrâr : zool. tomurcuklanma, **fr. bourgeonnement.**

tekevvün-i menî : biy. sperma oluşması.

tekke i mürgan (kuşların tekkesi) : Süleyman Peygamber'in kurduğu tekke ki, yılda bir defa kuşlar burada toplanır ve yedi gün meçhul bir yerden gelen yiyeceklerini yerler.

teklîfî تكليفى (a. s.) : mecbûrî, *yükümlü.

tekrîr-i merdûd : fels : *geneleme, **fr. tautologie.**

tekrîs تكريس (a. i.) : **1.** temele taş koyma. **2.** Tanrı'ya vakfetme, takdîs. **3.** ithaf.

telâfîf-i hısân-ül-bahr : denizaygırı kıvrımı.

telâş تلاش (a. i.) : **1.** kederle karışık acele. **2.** kaygı, tasa.

teleffüf تلفف (a. i. lifâf'dan) : lifaflanma, bürünüp sarınma.

telkîn bi-nefsihi : psik. kendine telkin, **fr. auto-suggestion.**

temdîd : 3) kim. sulandırma.

temdîn تمدين (a. i.) : medenîleştirme.

temerküz : 4) kim. *derişme, **fr. concentration.**

temerküz i zerrevî : kim. molekül *derişmesi, **fr. concentration moléculaire.**

temermür : i. 2) *bileşim.

temermür-i ziyâ-yı kevkeb : astr. *ışıl *bileşim.

temessül-i klorofilî : bot. klorofil *özümlemesi.

temevvüc-i deryâ : denizin dalgalanması.

temsîlî teşbih : ed. benzetilenle benzetmelik arasındaki birden fazla özellikleri sıra ile anlatılarak yapılan teşbih.

tenâsüb-i muayyene kanunu : kim. sâbit oranlar kanunu.

tenâsül binefsihî : biy. kendiliğinden türeme.

tenâsül-i cedîd : bot., zool. yenilenme.

tenasül-i mütevâlî : biy. metajenez.

tenâsüliyye تناسليه (a. s.) : ["tenâsülî" nin müen.]. (bkz : tenâsülî).

tencîde تنجيده (f. s.) : buruşmuş.

teneffür : 2) mec. soğuma.

teneffüs bi l-hevâ : havalı *solunum, hava ile *solunum.

teneffüs-i cildî : biy. deri *solunumu.

teneffüs-i kasabî : biy. trake *solunumu, **fr. respiration trachéenne.**

tenkîdî تنقيدى (a. s.) : *eleştirimsel, **fr. critique.**

terâfuk : 3) fels. *koşalık, **fr. concomitance.**

tensikat : 2) fazla memuru işten çıkarma.

terâkime تراكمه (a. i. türkman'in c.): Türkman'lar, Türkmen'ler.

terâkümât-ı sâhiliyye : coğr. kıyı yığıntısı, kıyı dolgusu.

terâne : 3) tekrarlana tekrarlana usanç verici bir hal alan söz.

terbiyet-kâr تربيتكار (a. f. b. s.): *eğitici.

Tercemân : 2) XVI. yüzyıl dil ve din *bilginlerinden Ankaralı Pîr Mehmet bin Yusuf'un 28 bölüm üzerine 3 cilt olarak düzenlediği Arapçadan Türkçeye sözlük.

Tercemân-ül-Esrâr (sırların tercümanı): (bkz: lisân-ül-Gayb).

Terceme-i Kanûn-ül-Edeb : Müstakîmzâde Süleyman Sa'düddîn Efendi'nin 1769'da "kanun-ül-Edeb fî-Zabt-ı Kelimât-il-Arab" adlı Arapçadan Farsçaya aslından Elsine-i Selâse adıyle çevirdiği sözlük.

Terceme-i Manzûme : Şinasi'nin Fransızca'dan yaptığı şiir tercümelerini ihtiva eden ve 1858'de basılmış bir eseri.

Tercümân-ı Ahvâl : Agâh Efendi tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

Tercümân-ı Hakikat : Mehmet Salih tarafından İstanbul'da yayımlanmış bir gazete.

terdîd cümlesi : gr. *ikircil cümle, çatallı cümle.

terkîb-i kimyevî : kim. *kimyasal *birleşim.

terkîb-i sabâ : müz. Kırşehirli Yusuf'un edvarında (XV. yy.) 44. terkip olarak *tanımlanan makam.

tervend تروند (f. i.): turfanda meyva.

Tervîh ül-ervâh (ruhları rahatlandırma): Ahmedî'nin tıbba dair mesnevî şeklinde yazılmış bir eseri.

tesâdüfiyye تصادفيه (a. s.): ["tesâdüfî" nin müen.]. (bkz: tesâdüfî).

tesâub تصاعب (a. i.): inat etme; dikbaşlılık etme.

tesbît-i hâtırât : psik. *angıların *saptanması, **fr. fixation des souvenirs.**

te'sîrât-ı dâhiliyye : coğr. *içetmenler, *içetkiler.

te'sîr-i hevâ : fiz. hava *devinimi.

te'sîr-i kimyevî : kim. *kimyasal *etkinlik.

te'sîr-i ziyâ : kim. optik aktiflik.

teslîm tesellüm : alma verme.

teslît تسليط (a. i.): (bkz: taslît).

testîh تسطيح (a. i.): (bkz: tastîh).

tesviye münhanîsî : coğr. *eşyükseklik *eğrisi.

tesviye rûhu : fiz. hava kabarcıklı *düzeç, kabarcıklı *düzeç.

teşârükiyye تشاركيه (o. i.): **fels.** *çağrışımcılık, **fr. associationnisme.**

teşbîh-i cem' : ed. benzetmeliği birden fazla olan teşbih.

teşbîh-i mefruk : ed. benzetileni ve benzetmeliği yan yana söylenmiş olan teşbîh.

teşbîh-i melfûf : ed. benzetilen ile benzetmeliğin birbirinin ardınca söylendiği teşbîh.

teşbîh-i mufassal : ed. ayrıntılı benzetme, yani 4 unsurun da kullanıldığı teşbîh.

teşbîh-i mücmel : ed. kısaltılmış benzetme, yani benzetme yönü söylenmeyen teşbîh.

teşbîh-i tafdîlî : ed. benzetilenin benzeyenden daha mübalağalı olarak anlatılması ["Bu adam tilkiden daha kurnazdır" gibi].

teşbîh-i tesviye : ed. benzetileni birden fazla olan teşbîh.

teşehhüb تشهب (a. i.): **fiz., kim.** *akkorluk, **fr. incandescence.**

teeşkkülât-ı bahriyye : jeol. *denizel *oluşuk, **fr. formation marine.**

teşekkül-i berrî : jeol. *karasal *oluşuk, **fr formation continentale.**

teşekkül-i kablî : biy. önoluş, **fr. préformation.**

teşkîl lâhikası : gr. *yapı *eki.

teşrîhî تشريحى (a. s.): teşrihe, anatomiye ait, teşrihle, anatomiyle *ilgili, **fr. anatomique.**

teşriî masûniyyet : *yasama *dokunulmazlığı.

teşvik-kâr تشويقكار (a. f. b. s.) : *isteklendirici, özendirici.

tetâbuk-ı gayr-i mütevâfıka : jeol. *uyumsuz *katmanlaşma, aykırı *katmanlaşma, **fr. stratification discordante.**

tetâbuk-i mütevâfıka : jeol. uygun *katmanlaşma, **fr. stratification concordante.**

tetimme-i hâtırât kanunu : psik. *tümceleme kanunu, **fr. loi de rédintégration.**

teveccüh-i şems : bot. *güneyönelim, *günedoğrulum, **fr. héliotropisme.**

teveccüh-kâr توجهكار (a. f. b. s.) : gönül okşayıcı.

tev'em : 3) jeol. ikiz, **fr. macle.**

tevettür-i sathî : fiz. *yüzey *gerilimi.

tevezzü' : 3) coğr. dağılış, **fr. répartition.**

tevfîk توفيك (a. i.) : elçilikle yollama.

tevhîden توحيداً (a. zf. vahdet'den) : birleştirerek.

tevhîd-i irfân : Tanrı'nın birliğini kabulden gelen *bilim.

tevhîd-i mahrec : mat. *paydaları *eşitleme, **fr. réduire au même dénominateur.**

tevhîd-i tedrîsât : *öğretimin tek hâle getirilmesi.

te'vîlen تأويلاً (a. zf. meâl'den) : te'vil ederek, sözü çevirerek.

te'vîlî تأويلى (a. s. meâl'den) : te'vil ile *ilgili.

tevsî-i me'zûniyyet : huk. *yetki genişliği.

tevsî-i tefsîr : genişletici yorum.

tevzîî adâlet : sosy. üleştirimli adâlet, **fr. justice distributive.**

tezâyüd : 2) çoğalma, artma.

tezekkürî تذكرى (a. s.) : *oylaşık, **fr. délibératif.**

tezelzülî تزلزلى (a. s.) : *depremsel, **fr. séïsmique.**

tezkiye varakası : *arıtlama *belgesi.

tezyînî تزيينى (a. s.) : süsleme ile *ilgili, bezeme üzerine olan, *bezeksel.

tıfl-ı nâdân : cahil, toy çocuk.

tımâr-hâne تيمارخانه (f. b. i.) : (bkz : timâr-hâne).

tîz-bîn تيزبين (f. b. s.) : gözü keskin, çok iyi gören.

tufeyliyye طفيليه (a. s.) : ["tufeylî" nin müen.]. (bkz : tufeylî).

tufeyliyye-i üşne : zool. yosun hayvanları.

tufeyliyyet طفيليت (a. i.) : *asalaklık, **fr. parasitisme.**

tuffâh-ı âdemî : âdemelması.

Tuhfe-i Âsım (Âsım'ın armağanı) : Mütercim Âsım'ın Arapçadan Türkçeye manzum sözlüğü.

Tuhfe-i Vehbî (Vehbî'nin armağanı) : Sünbülzâde Vehbî'nin Farsçadan Türkçeye manzum sözlüğü.

Tuhfet-ül-Kibâr fî Esfâr-il-Bihâr (deniz seferlerinde büyüklerin armağanı) : değerli *bilgin Kâtip Çelebi'nin denizciliğe dâir eseri.

tûl dâiresi : astr. meridyen.

tûl-i rakkas : fiz. Sarkacın boyu.

tulûât : 2) yazılı olmayıp ana hatları önceden tespit edilmiş ve sahnede oyuncular tarafından yapılan nükte ve taklitlerle tamamlanan oyun.

tulû-i kamer : ayın doğuşu.

tulû-i şems : güneşin doğuşu.

turâbiyye ترابيه (a. i.) : **zool.** kara kaplumbağaları, **fr. testudo.**

turuk ı ihtilâtiyye : coğr. *erişim yolu.

tûtiyye توتيه (a. i.) : **bot.** *dutgiller.

tuyûr-ı asâfîr (fırkası) : **zool.** ötücü kuşlar.

tuyûr-ı câriha-i leyliyye : zool. gece yırtıcıları.

türâb-ı nebâtî : 1) bot. humus; **2)** *bitkisel toprak.

U

ucâleten عجالة (a. zf.) : (bkz : icâleten).

ufkıyye افقيه (a. s.) : ["ufkî" nin müen.]. (bkz : ufkî).

ukadât-ı haşviyye : anat. *içorgan sinir düğümleri.

ukde-i nuhâ-i şevkî : anat. omurilik *sinir düğümü.

ukdeviyye عقدويه (a. s.) : ["ukdevî" nin müen.]. (bkz : ukdevî).

ukdiyye عقديه (a. s.) : ["ukdî" nin müen.]. (bkz : ukdî).

ukeyd عقيد (a. i.) : düğümcük.

ûkıyye أوقيه (a. i.) : 1283 gr. lık eski bir ağırlık ölçüsü.

ulûfeciyân علوفه جيان (a. i.) : ulûfeciler.

ulûm i ameliyye : tarih, coğrafya, hendese, ilm-i nücûm gibi ilimler.

ulûm-ı hikmet-i tabîiyye : fiz. *fizikbilimleri, *fizikbilgileri.

ulûm-ı zâhire : medrese ilimleri dışında kalan ilimler.

ulüf علف (a. i. ulûfe'nin c.) : (bkz : ulûfe).

ulüvv-i neseb : soyu sopu yüksek.

umkî عمقى (a. s.) : derinlikle *ilgili.

umkî sahrâ : jeol. derinlik kültesi.

umkıyyet عمقيت (a. i.) : derinlik.

umrâniyye عمرانيه (a. s.) : ["umrânî" nin müen.]. (bkz : umrânî).

umum-hâne عموخانه (a. f. b. i.) : *genelev.

umûmî mutâbakat : *genel uygunluk.

umûr-ı câriyye : günlük işler.

unkudî عنقودى ("Ku" uzun okunur. a. s.) : **1.** salkım gibi. **2. bot.** *salkımsı, **fr. grappeux.**

unsur-ı savt : gr. ses, fonem.

unsurî عنصرى (a. s.) : *elemansal, *ögesel.

urf عرف (a. i.) : (bkz : örf).

ury عرى (a. i.) : çıplaklık. (bkz : bürehne-gî).

usbu' اصبع (a. i. ç. : asâbi') : **anat.** parmak.

useyb عصيب (a. i.) : **anat.** alantoit.

usfûr عصفور (a. i. c. : asâfîr) : serçe kuşu.

usûl-i terbiye-i mevâşî : zir. zootekni.

usûr عصور (a. i. asr'ın c.) : *yüzyıllar, (bkz : a'sâr).

uzv-i hiss : *duyak.

uzvî sahrâ : jeol. *organik külte.

uzv-i zâika : anat. tadalma *organı.

uzviyyet : 2) *organizma.

Ü

ü و (f. e.) : (bkz : ve).

üf'ûlevî terbiye : ped. *görevsel *eğitim, **fr. éducation fonctionnelle.**

ufûl-i nâ-be hengâm : genç yaşta, çalışabilecek bir halde iken ölme.

ülûf : 2) [Arap harflerinin ilki ve Allah kelimesinin ilk harfi olan "elif" in **c.**] : **birler, tekler.**

ülûhiyyet : الوهيت (a. i.) : (bkz : ulûhiyyet).

ümmehât ı kütüb : ana kitaplar.

ümmiyâne اميانه (a. zf. ümm'den) : ümmî olana yakışacak yolda, ümmîce.

ümm-ül-hatt : (bkz : ümm-ül-hutût).

ümm-ül-hulûl (sirkede bulunan kurtçukların anası) : **zool.** midye.

ümm-ül-hutût (hatların anası) : bütün yazı çeşitlerinin nesihten çıkması dolayısiyle nesihe verilen ad.

ümm ül-hücre : anat. *anagöze, **fr. cellule-mère.**

ünbûbe-i gırbâliyye : anat. kalbur damar, *eleksi boru.

ünbûbe-i tal'iyye : bot. *çiçektozu borusu.

ünnâb عناب (a. i.) : **bot.** (bkz : unnâb).

ünnâbî عنابى (a. s.) : (bkz : unnâbî).

ünnâbiyye عنابيه (a. i.) : (bkz : unnâbiyye).

üssî اسى (a. s.) : **mat.** *üstel, **fr. exponentiel.**

üstûrevî اسطوروى (a. s.) : üstûreye ait, üstûre ile *ilgili. (bkz : üstûre).

üstühân-bend استخوانبند (f. b. i.) : kırıkçı, çıkıkçı.

üşne-i sükkerî fasîlesi : bot. laminer.

üzeyn-i kalb (kalb kulakçığı) : **anat.** atriyum.

üzn-i vustâ : (bkz : üzn-i mütevassıt).

üzn-ül-bahr (deniz kulağı) : **zool.** deniz kulağı.

V

vâcib ül-ihtirâm : *saygıdeğer.

vâcib ül-ittibâ' (olmak) : **huk.** bağlanmak.

va'd-i tehî : boşa söz verme, oyalamak için, yerine getirmeyeceği halde, söz verme.

va'd-i vuslat : kavuşma, buluşma sözü verme.

vahdetî وحدتى (a. i.) : **fels.** *birciiik, **fr. monisme.**

vahdet-i inbisât : fiz. *genleşme *katsayısı.

vâhidiyyet واحديت (a. i.) : birlik, teklik, bir olma, tek olma, **fr. unicité.**

vâhid-ül-hadd : mat. tek *terimli.

vâhid-ül-ma'nâ : tek mânâlı, *tekanlamlı, **fr. univoque.**

vak'a-nüvîsân وقعه نويسان (a. f. b. i. vak'a-nüvîs'in c.) : eskiden resmî devlet tarihçileri.

vakf (a. i.) : **5) gr.** arapça bir kelimenin sonunu harekesiz olarak okuma.

vakf ale l-âmme وقفه على العامه **huk.** *kamu yararına yapılan vakıf.

vakfe gîr وقفه گير (a. f. b. s.) : duran, duraklayan.

vakf-ı farîza-i şer'iyye (üzere) : **huk.** bir kimsenin hayatta iken bir malının galle (gelir) sini "farîza-i şer'iyye (= şer'î hisse, pay") diye evlâdına vakfetmesi.

vakf li-s-sebîl : huk. kamu yararına yapılan vakıf.

Vâkıa : 5) Aziz Mahmut Hüdâyî'nin şeyhi Üftâde'nin sözlerini topladığı bir eseri.

vâkıf-âne واقفانه (a. f. b. zf.) : vâkıf olanlara yakışacak yolda.

vakt-i kerâhat : akşamcılar arasında şaka yollu söylenen içkiye başlama zamanı.

vâlâ nijad والا نژاد (f. b. s.) : soyu yüce, yüce soylu.

vâlidân والدان (a. f. b. i.) : (bkz : vâlideyn).

varak-ı müsennen : bot. testere yaprak.

varak-ı mütevâlî : bot. *sarmal yaprak.

varak-ı tâmm : bot. tam yaprak.

varak-ı zehrevî : bot. örtü yaprağı, koruyucu pul.

vasatî irtifâ' : coğr. ortalama *yükselti.

vasatiyye وسطيه (a. s.) : ["vasatî" nin müen.]. (bkz : vasatî).

vasf-ı mümeyyiz : fels. ayırt edici, ayırıcı vasıf, **fr. caractéristique.**

vâsıba واصبه (a. s.) : ["vâsıb" ın müen.]. (bkz : vâsıb).

vâsıfa واصفه (a. s. vasf'den) : **1.** ["vâsıf" ın müen]. (bkz : vâsıf). **2. i.** kadın adı.

vâsıta-i nakliyye : taşıma *aracı, *taşıt.

vasliyye وصليه (a. s.) : ["vaslî" nin müen.]. (bkz : vaslî).

vâv-ı makbûza-i hafîfe : ü sesini veren vâv.

vâv-ı makbûza-i sakîle : u sesini veren vâv.

vâv-ı mebsûta i hafîfe : ö sesini veren vâv.

vâv-ı mebsûta-i sakîle : o sesini veren vâv.

vâye-bahş وايه بخش (f. b. s.) : nasîb, behre, fayda bağışlayan.

vaz'-ı ictima' (kavuşma *konumu) : Güneşle herhangi bir *gezegenin, güneşle aynı yere göre aynı hizada ve aynı yanda bulunduğu *konum, **fr. conjonction.**

vaz-ı istikbâl : astr. Güneşle bir dış *gezegenin, güneşle Ayın, yere göre simetrik olduğu *konum, karşıkonum, **fr. opposition.**

vaz'iyyet-i ezhâr : bot. çiçek *durumu, **fr. inflorescence.**

vaz'iyyet-i irtika' : astr. *yücelme *durumu.

vecd-âlûd وجد آلود (a. f. b. s.) : vecde getiren, coşturan. (bkz : vecd-âver).

vecdân وجدان (a. i.) : vecit, coşma, kendinden geçme hâli.

vecdet وجدت (a. i.) : **1.** vecitli oluş. **2.** zenginlik.

veceniyye وجنيه (a. s.) : ["vecenî" nin müen.]. (bkz : vecenî).

ved ود (a. i.) : (bkz : vedd).

vefeyât وفيات (a. i. vefât'ın c.) : ölümler.

ve kıs alâ hâzâ وقس على هذا (a. cü.) : (bkz : kıs).

velâkin ولكن (a. e.) : ammâ, fakat. (bkz: lâkin, lîk, velîk, velîkin).

velâkinne ولكن (a. e.) : (bkz : velâkin).

ve lehu eyzan : bu da onun gibi, bu da öyle.

verd-i riyâh : coğr. rüzgâr gülü.

verîd-i rievî : anat. akciğer *toplardamarı.

ve sâire وسائره (a. c.) : ve başkaları, ve bunun gibiler, ve benzerleri.

vezn-i benân : ed. (bkz : hisâb-ül-benân).

vezn-i basît : fiz. basit tartı.

veznîyyet وزنيت (a. i.) : **fiz.** moment.

viâî, viâîyye وعائى ، وعائيه (a. s.) : **anat.** damarla, kan damarıyle *ilgili.

vidâcî وداجى (a. s.) : **anat. 1.** boyun damarlarından biri ile *ilgili. **2. i.** boyun kara damarı.

vukuât-ı zâbıta : polisi *ilgilendiren hadise, *olay.

vus' وسع (a. i.) : bir işi yapabilme gücü. (bkz : iktidâr, kuvvet).

vü و (f. e.) : (bkz : ve).

vücûbiyye وجوبيه (a. s.) : ["vücûbî" nin müen.]. (bkz : vücûbî).

vücûd-dâde وجود داده (a. f. b. s.) : vücut veren, can atan.

vücûd-hücreleri : biy. soma.

vücûd-pezîr وجود پزير (a. f. b. s.) : vücut bulan, olan, meydana gelen.

Y

yâbise يابسه (a. s.) : ["yâbis" in müen.]. (bkz : yâbis).

Yâdigâr-ı Harb : Abdülhak Hâmid'in 1917'de basılmış bir tiyatrosu.

Yâdigâr-ı İbni Şerîf (İbni Şerîf'in Yâdigârı) : Hekim Ali Çelebi bin Şerîf'in Timurtaş Paşaoğlu Umur Bey adına yazdığı hekimliğe dâir eseri.

Yâdigâr-ı Nâci : Muallim Naci'nin 1896'da basılmış bir şiir kitabı.

Yâdigâr-ı Şebâb : Recâizâde Ekrem'in 1873'te basılmış şiirlerini ihtivâ eden bir eseri.

yâd ü tezkâr : anma, hatırlama.

yâ eyyühe-l-ihvân : ey dostlar!

yâhû ياهو (a. n.) : lûgat anlamı "ey Tanrı!" olup, dervişlerin : "allahısmarladık" yerinde birbirlerine verdikleri selâm. [Bu sözün karşılığı "yâ men-hû" dur].

yakazan يقظان (a. s.) : uyanık, dikkatli, gözü açık. (bkz : bî-dâr).

yakîniyye يقينيه (a. s.) : ["yakînî" nin müen.]. (bkz : yakînî).

yâ men-hû يامن هو (a. n.) : (bkz : yâ-hû).

yek-engüşt يك انگشت (f. b. i.) : tek parmaklı.

yek-kalem يكقلم (f. a. zf.) : bir kalemde, birden, bir çırpıda.

yekûn-i umûmî : *toplamlar *toplamı, *genel *toplam.

yemîn-i mütemmim : tamamlayıcı yemin.

yesârî hatlar : mat. aykırı *doğrular.

yesârî münhanî : mat. *uzay *eğrisi.

ye's-âver يأس آور (a. f. b. s.) : ümitsizlik getiren, keder veren.

yesûî, yesûiyye يسوعى ، يسوعيه (a. s.) : Hz. İsa'ya ait, onunla *ilgili, Hıristiyanlığa ait.

yevm-i âmme : astr. ortalama güneşin alt meridyenden geçtiği anı zaman başlangıcı alan ortalama güneş zamanı, sivil zaman, **fr. temps civil.**

yevm-i kevkebî : astr. yıldız günü.

yevm-ül cum'a : cuma günü. (bkz : âdîne).

yevm-ül-erbaa (dördüncü gün) : çarşamba. (bkz : cehâr-şenbih, çâr-şen-bih).

yevm-ül-hamîs (beşinci gün) : perşenbe. (bkz : penc-şenbih).

yevm-ül-isneyn (ikinci gün) : pazartesi. (bkz : dü-şenbih).

yevm-üs-sebt : cumartesi. (bkz : şenbih).

yevm-üs-selâse (üçüncü gün) : salı. (bkz : se-şenbih).

Yezîd یزید (a. h. i.) : Emevî Devleti'nin kurucusu Muaviye'nin oğlu.

yübûset : **2) i. tar.** kuraklık.

Z

za'f : **2)** meyil, gönül akışı, bir şeye karşı duyulan aşırı *istek.

zâhile زاهله (a. s.) : ["zâhil" in müen.]. (bkz : zâhil).

zâhir-üz-zeneb : **zool.** *kuyruklular, **fr. urodèles.**

zâid, zâide : **4) i. ed.** müstezat'larda "mef'ûlü faûlün" vezninde olan kısa mısra.

zâid nâ-mütenâhî : **mat.** *artı sonsuz.

zâire زائره (a. s. ziyâret'den) : ["zâir" in müen.]. (bkz : zâir).

zamâir-i izâfiyye : **gr.** *iyelik zamirleri.

zamâne زمانه (a. i.) : şimdiki zaman [şikâyet veya hafifseme anlamında]. (bkz : zemâne).

zamg-ı Arabî : **kim.** Arap zamkı.

zamîmeten ضميمة (a. zf.) : ek olarak, ulama olarak, üstelik, bir de.

zamîr-şinâs ضمير شناس (a. f. b. s.) : gönül bilir, ince duygulu, hassas.

zât-ül-batneyn : **zool.** *ikikarınlı, **fr, biventre.**

zât-ül-galsamet-il-musaffaha : **zool.** *yassısolungaçlılar, **fr. lamellibranches.**

zât-ül-harekiyyet ذات الحركيت (a. b. i.) : **fels.** *özdevim, **fr. automatisme.**

zâviye-i hâriciyye : **geo.** *dışaçı.

zâviye-i in'ikâs : **geo.** *yansıma *açısı, **fr. angle réflexion.**

zâviye-i inkisâr : **astr.** kırılma *açısı, **fr. angle de réfraction.**

zâviye-i müsellesâtiyye : **astr.** trigonometri *açısı.

zâviye-i mütecâvire : (bkz : zâviye-i mücâvire).

zâviye-i tebâüd : **astr.** *uzanım *açısı.

zâviye-i vürûd (geliş *açısı) : **astr.** bir yıldızdan gelen ışığın, düşme yüzeyinin (ayna veya merceğin) normaline göre yaptığı *açı, **fr. angle d'incidence.**

zebûn-küşâne زبونكشانه (f. b. zf.) : zebün-küş olana yakışacak yolda.

zebûn-küşî زبونكشى (f. b. i.) : zebunküşlük, *düşkünezerlik.

zehâb-ı bâtıl : boş, çürük *sanı.

zehre-şikâf زهره شكاف (f. b. s.) : öd patlatıcı, korkutucu, korkunç.

zehrevî زهروى (a. s.) : zehreye ait, zehre ile *ilgili, örtücü, koruyucu, koruyan, örten.

zehrî, zehriyye زهرى،زهريه (a. s.) : çiçeğe ait, çiçekle *ilgili.

zehr-i akîm : **bot.** kısır çiçek.

zekâvet-mendâne زكاوتمندانه (a. f. b. zf.) : zekî kimselere yaraşır yolda.

zelef, zelf زلف،زلف (a. i.) : derece, sıra, yakınlık.

zemm ü kadh : *yergi ve sövme.

Zemzeme : 3) Recâizâde Ekrem'in 1883 ve 1885 arasında 3 ayrı kitap olarak basılmış şiirlerini ihtivâ eden bir eseri.

zenbakıy-yüş-şekl : zool. denizlâleleri, **fr. crinoïdes.**

zencebîliyye زنجبيليه (a. i) : **bot.** *zencefilgiller.

zencîr-bend : 2) ed. halk şiirinde birinci mısraın son kelimesini ikinci mısraın başında tekrarlayarak yazılan koşma.

Zendâvesta زنداوستا (f. i.) : (bkz : zend).

zeneb-ül-hayliyye : bot. *atkuyruğugiller, **fr. équisétacées.**

zennûbe ذنوبه (a. i.) : **1.** günahkâr kız. **2.** kadın adı.

zer-i ıbtî : bot. yan tomurcuğu, **fr. bourgeon axilaire.**

zer-i re'sî : bot. tepe tomurcuğu, **fr. bourgeon terminal.**

zevâne زوانه (a. i.) : **1.** zıvana, sigara ağızlığının ucuna geçirilen içi delik mil maden. **2.** sigaranın içilecek tarafına geçirilmiş karton veya başka maddeden borumsu küçük nesne. **3.** iki ucu açık küçük boru. **4.** birbirine geçirilecek aletlere açılan boru şeklindeki delik.

zevebân : 2) kim., fiz. erime, **fr. fusion.**

zevk-perest ذوقپرست (a. f. b. s.) : zevke, eğlenceye aşırı derecede düşkün.

zevk-perestân ذوقپرستان (a. f. b. s. zevk-perest'in c.) : zevke ve eğlenceye aşırı derecede düşkün olanlar.

zevk-perestî ذوقپرستى (a. f. b. i.) : zevke, eğlenceye aşırı düşkünlük.

zevrakî (a. s.) : kayıkla *ilgili, kayığımsı, kayıksı.

zeyrek زيرك (f. s.) : anlayışlı, uyanık, zekî.

zeyt-i müceffif : kim. kurur yağ.

zılâl-âlûd ظلال آلود (a. f. b. s.) : gölgeli.

zıll-ı arz : astr. yerin gölgesi, **fr. ombre de la terre.**

zıll-ı mahrûtî : astr. gölge *konisi, **fr. cône d'ombre.**

zıll ü zül ذل و ذل (a. b. s.) : **1.** horluk, alçaklık. **2.** itaat; alçak gönüllülük.

zımnî irâde izhârı : kapalı olarak istek bildirme.

zırnihî زرنيخى (f. s.) : zırnık renginde olan, sarı renkli. (bkz : zirnîhî).

zıyyık-ı nefes : nefes darlığı, tıknefes.

zıyyık-ı sadr : göğüs darlığı, göğüs tutukluuğ.

zifâf-hâne زفافخانه (a. f. b. i.) : *genel ev; randevuevi.

zirâiyye زراعيه (a. s.) : ["zirâî" nin müen.]. (bkz : zirâî).

zîr ü bâlâ : aşağı yukarı, altüst.

ziyâd زياد (a. i.) : fazlalık, çokluk.

ziyâ-yi kamer : astr. ayışığı.

zuâf زعاف (a. s. ve i.) : (bkz : züâf).

zulmî, zulmiyye ظلمى، ظلميه (a. s.) : zulüme ait, zulümle *ilgili.

zûr-kârân زوركاران (f. b. s. zûr-kâr'ın **c.**): zorlayanlar.

zurûf-i ahvâl : haller, işler, *durumlar.

zügabe-i mia : anat. bağırsak tümörü.

zühre-i ceresiyye : bot. çançiçeği, **fr. campanule.**

zül ذل (a. i.) : (bkz : züll).

zülâl i mafsalî : biy. oynak *sıvısı, fr. synovie.